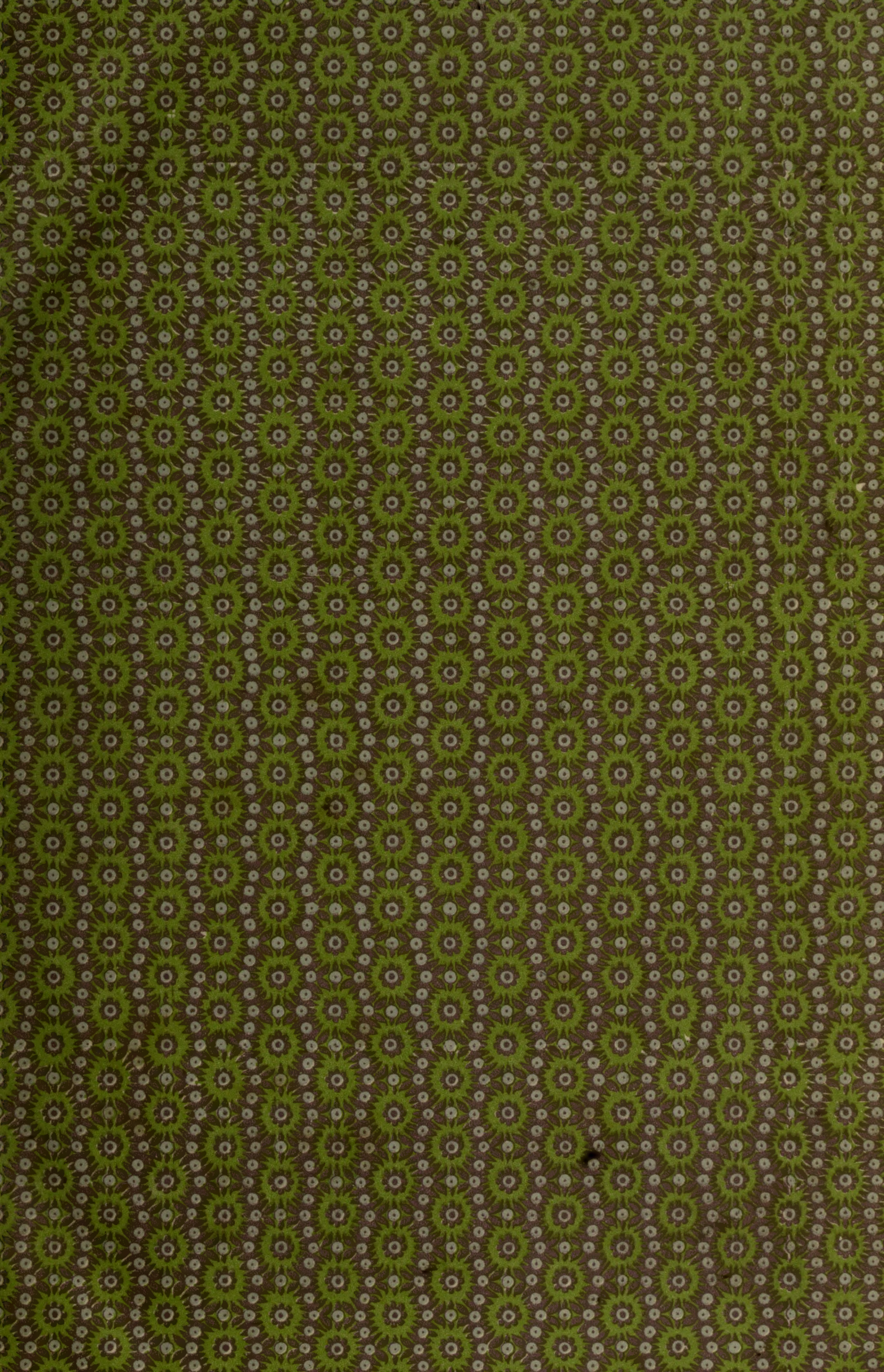


ZVON



ZVON

TÝDENÍK BELETRISTICKÝ A LITERÁRNÍ

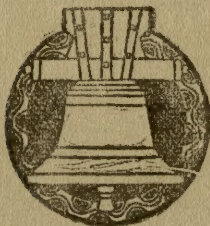
ROČNÍK XVII.

ORGÁN A MAJETEK SPISOVATELSKÉHO DRUŽSTVA

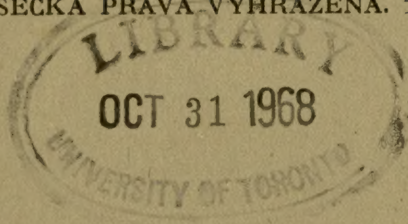
REDAKČNÍ RADA

ALOIS JIRÁSEK - FR. S. PROCHÁZKA - K. V. RAIS - JOS. THOMAYER

VYDAVATEL A ODP. REDAKTOR FR. S. PROCHÁZKA



V PRAZE
NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ AKC. SPOLEČNOSTI „UNIE“
1917.



Tiskem České grafické akciové spol. »UNIE« v Praze.

OBSAH.

BÁSNĚ.

ROMÁNY, NOVELLY, POVÍDKY, ČRTY, ARABESKY ATD.

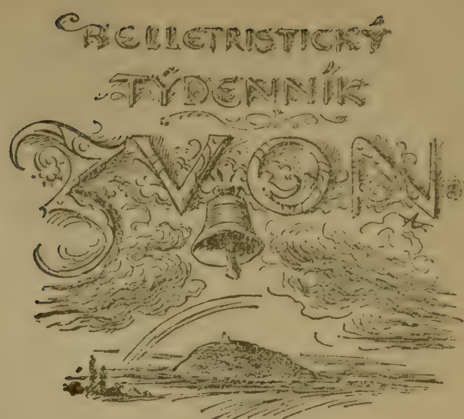
VZPOMÍNKY, STUDIE A STATI POUČNÉ.

REJSTŘÍK JMENNÝ I VĚCNÝ.

Z RUBRIK LITERATURA, DIVADLO, VÝTVARNÉ UMĚNÍ a TÝDEN.*)

*) Hvězdička před názvem knihy nebo divadelní hry znamená referát.





Ad. Heyduk:

KRÁSNÉ JITRO.

Jak krásné jitro, tichý den!
Kraj do kola je vyjasněn,
jak mniši stojí lesy,
lesk hedvábný má povrch řek,
a slunce zlatý paprsek
se láme v řasné směsi.

Z luk svěžích, z květů vonných hlav,
včel vzlétá medu dbalý dav
a z mlak se šedě kouří;
jak lazur nebeská je výš,
mír — všude mír, kam okem zříš,
jen v ňadrech mých to bouří!

Jak rád bych v zátiši těch hor
své duše uspal stesk i spor
a v míru oblast spěchal;
jen kdybych v očích milých všech,
k nimž v srdce Bůh mi lásku vdech',
slz žalu nezanechal! —

TOUHA POLÍBENÍ.

Z jarní lázně slunné Lady
vystupuje země mladá,
na svěžího klínu vnady
pestré polní květy skládá;
rozkvetlými růží trsy
zdobí vlnící se prsy,
matkou touží být a ženou
a s náručí otevřenou
nebes polibků si žádá.

A mé srdce rovněž touží,
políbení nebes hledá,
v krásy prameny se hrouží
a zas křídla u výš zvedá;
leč sup žalu z žití mraku,
kopí v spárech, střely v zraku.
stíhá je a rve a ničí.
a to srdce žalno křičí:
bolest zpívati mu nedá!

ZAMILOVANÍ.

Nach panenský zem jako ohněm polil,
když Jasoň smál se na ni s nebes týna,
vždyť za milou ji družku sobě volil
a chtěl, by růže podala mu z klína.

Vše smálo se a veselilo kolem,
a klasy výše o stopu se vzpialy,
a roje motýlů se nesly polem,
a ptáci z ňader hloubky zajásali.

Vír bílých perel šuměl ze skal zřídla,
a ženám hořel vonný požár v retech,
a netykalka měla čárná křídla,
a niva s luhem závodily v květech.

Tu záři spitý Jasoň chtě se zmoci
té zkvetlé země, níže k ní se sklonil
a že se ukryt spěla rouškou noci,
číš červeného vína v tvář ji vronil.

Pak hněviv zapad' v tajemný hrob moře
a smutná země slzela a nyla,
leč v noci temnu z lítosti a hoře
hvězd miliony k míru rozsvítila. —

DEN KLONIL HLAVU.

Den klonil zlatou hlavu svou
a ptačí šeptaje si věty
s červánků kytkou na prsou
pospíchal k noci na zálety.

Já v dumách kráčel lesem k městu,
byl teskliv jsem a unaven;
kéž usmívavě na hruď klesnu
své touze, jako noci den.

Kéž z rána do výše se vzpruží
jak pták mé duše zvučná zvěst
a snese rosou na peruti
mi pozdrav milých nebes hvězd!



Karel V. Rais:

NEJMILEJŠÍ HONORÁŘ.

Kresba z podhoří.

Profesor Duhan, přišed za pochmurného poledne v březnu měsíci z akademie do svého bytu na dolním Novém městě pražském, dříve než zašel k rodině do jídelny, usedl ve svém pokojíku, aby si prohlédl došlou ‚poštu‘.

Bylo v ní několik časopisů, dva dopisy zalepené, tři otevřené žádanky hned s vloženými poštovními složenkami, a korespondenční lístek. Na ten nejdřív se zahleděl. Psán byl těžkou, nevypsanou rukou člověka, neznalého správné mateřštiny ani jejího pravopisu. Na adrese stálo: „Ctěný pan N. Duhan, mistr malířský v Praze“. Nic víc. A na druhé stránce Duhan četl:

„Ctěný pane!

Jakožto starosta Vás žádám, abyste nám poslal nějaký ceník, co by stál Ježíš na dřevěný kříž. Pěkně provedený, víme. My u nás máme nový hřbitov, tak ho potřebujeme doprostřed.

Obecní úřad Struhy p. p. Olešnice.

Václav Kahoušek, starosta.“

Duhan obrátil si zas adresu, znova přečítal a také do dopisu se opět zahleděl; ale potom lístek donesl do kuchyně a nařizoval:

„Máry, až přijde listonoš, dejte mu ho, patří jistě někomu jinému!“

„Prosím, milostpane!“

Již naň ani nevzpomněl, ale když asi za týden zas tak v poledne přišel domů, ležel známý lístek na stole a kuchařka oznamovala:

„Prosím, milostpane, povídal listonoš, že ten lístek snad přece patří sem; jsou prý sic v Praze ještě dva Duhanové, ale jeden je hokynář a druhý berní na pensi.“

„I tak to tu nechte!“ broukl.

Ale na konci března došel takový lístek nový; adresu měl úplně stejnou a na druhé stránce bylo psáno:

„Ctěný pane!

Žádáme o cenu takového Ježíše jako má na hřbitově Olešnice, pořídili si ho loni. Nám se líbí, tak chceme vědět, co stojí. Oni neřeknou, toto. Už jsme Vám psali a pořád čekáme. Mysleli jsme, že to pošta, protože má k nám daleko, ale když pořád nic, tak se ozýváme zas.

Obecní úřad Struhy, p. p. Olešnice.

Vác. Kahoušek, starosta.“

Když dočetl, zasmál se, potahal si černou bradu a v duchu si broukl: „Strejčkové, podívejme se na ně!“ a lístek uložil k minulému.

Neuplynuly však ani tři neděle a Duhan mezi denní ‚poštou‘ spatřil celý dopis, jehož adresu psala táž ruka jako oba dopisné lístky. Adresa zněla: Ctěný pan N. Duhan, mistr malířský (dělá kříže) v Praze.

V malé obálce složen byl celý půlarch kancelařského papíru, popsaný od shora dolů touže nevypsanou rukou. Stálo tam:

„Ctěný pane!

Budete se divit, co jaké psaní od nás ze Struh, ale když teda na kartičky jsme nedostali odpověď, tak posíláme psaní. My jsme od Prahy daleko čtrnáct mil, nebožtík náš vlastenec forman Vohnoutek jezdíval tam tři dni. My u nás koukáme na hora a Rybrcoul se odtamtud stakrahnátsky na nás šklebívá. Naše vesnice není jako v kraji, u nás leda ovísek, žito, hrách, trochu lnu a ňákej ten bandor. Ale žebráci nejsme. Tak abych teda jakožto starosta o tom našem zástoji. My

kostelem patříme do Olešnice, ale hřbitov máme svůj u nás. Dosavad kladli jsme na starý, ale teď máme nový. Musím říct, že ho máme jináč vyřízený než v Olešnici a to je tuze mele. Ale v Olešnici kříž uprostřed už mají a ten se každému tuze líbí, tak bysme taky rádi něco takového. On je to Ježíš malovaný a přibitý na dřevěném kříži. V Olešnici ne a ne povědít, co a jak, jenom tetka Belšánka vyzvěděla, že pochází od pana Duhana v Praze. S tím se jako kolem dokola chluběj, že je až z Prahy. Oni jsou závistníci, že naše obec, třebaže je jen v jejich kolatuře, může si to taky pořídit a třeba ještě lepší.

Tak ještě jednou žádáme o ten ceník, co takový Ježíš, pěkně namalovaný, má stát, on se nám tuze líbí a hrozně by se nám hodil už k vůli Olešnici, aby věděla. Prosím obratem, snad nebudete chtít, abysme šli jinam, vždyť taky něčemu rozumíme. Doufám, že nás nepřetáhnete, když to bude tak jako v Olešnici, budeme spokojeni.

Obecní úřad Struhy, p. p. Olešnice.

Vác. Kahoušek, starosta obce."

Když profesor Duhan dočetl, zamyslil se trochu a začal ještě jednou znova; pokyvuje si, víc a více se usmíval. Potom vzav aršík dopisního papíru, rozložil jej a po celé délce psal vysokým, silným, roztáhlým písmem:

„Ctěný pane starosto!

Vaše dopisy mne šťastně nalezly, ale nerozuměl jsem hned, oč se vlastně jedná; teď jsem se však upamatoval. Nejezdí od Vás někdo do Prahy? Ono by bylo nejlépe pohovořit o tom, když se Vám můj kříž tak líbí. Kdyby někdo přijel, našel by mne vždy dopoledne v mé dílně v Umělecké akademii v Praze na Letné.

Pozdravuje Vás

J. Duhan."

Koncem dubna došel ze Struh dopis, ze všech nejobšírnější: „Ctěný pan J. Duhan, sochař (zhotovitel křížů) v Praze.

Ctěný pane!

Za to psaníčko krásně děkujeme a jsem rád, že teda moje psaní přišla na pravé místo. A taky musím psát, že už všecko víme, co a jak. To jsme to arci spletli! Oni v Olešnici, co jsou jako v obci, dobře všecko vědí, ale nám neřekli ani zbla, jakoby ten jejich hřbitov byl pro všecky jiné uzamčen. Šli jsme teda rovnou na faráře. Inu, kroutil se, kroutil, protože není od nich, ale nic platno, na konec pověděl. On ten Ježíš je namalovaný na plechu a provedl jim to malíř Poštůlka v Brodě.

Teď jsme věděli dost a když jsem zhakoval košťáliště, zasel hlavátka a nasázel bandory, pustili jsme se teda do Brodu. Malíře jsme šťastně našli, je to ještě mladý fiškus, hubený, kudrnatý a povídal, že on je řádný umělec. Podroušilec se nám nezdá, viděli jsme jeho díla a musím říct, že namaloval už mnoho krásných obrazů, že by s nimi mohl do každého zámku. Milý pan Poštůlka nám teprv všecko pořádně vysvětlil, jak to s tím je, že jako v Praze je jeden sochař Duhan, ten že udělal sochu Ježíše na kříži, a on, pan Poštůlka, že to maluje podle toho. Když chceme to jeho dílo na novém hřbitově mít, že to musíme mít dovoleno od pana Duhana; v Olešnici prý to taky tak mají, ač nevím. Povídali jsme teda, aby si psal o dovolení jako pro Olešnici, ale on kdesi cosi, že by nerad a že měl proto mrzutost. I pomyslili jsme si: aha! a že když už je to tak, budeme snad muset do Prahy dojet, protože se nám ten Ježíš hrozně líbí a neradi bysme jiného, to se srovnat nemůže.

A tu mi najednou přišlo to psaníčko z Prahy a bylo dobře. Já jakožto starosta bych rád jel do Prahy sám, člověk to nejlíp zastane, ale jsem teď ňákej darebnej a tak se vypraví Nejepsa. On je v obci jako první radní, hospodaří jenom na na chalupě, já na živnosti, ale švagrujeme si. Má taky pod sebou pět muzikantů, sám je nad nimi kapo, a všecku povinnost s nimi koná. Taky o poutech a na procesí předříkává a musím říct, že se hned takový zpěvák nenajde. O pašijích v Olešnici dělá Piláta a když zazpívá: Co je prauda? všecko se v kostele obrací. S lidmi umí, i s hrabaty míval co dělat, je dost vzdělanej člověk, němcovat umí dobře. Když chce u nás někdo dítě popodat na handl do Němec, nikdo jiný než Nejepsa mu nenajde místo. U toho kudrnatého malíře v Brodě taky se mnou byl.

Tak Nejepsa, jak bude moct, se do Prahy vypraví a na tu dílnu v Umělecké akademii se poptá. Má v Praze druhého bratrance krejčím, ale jen malým, tak nocovat kde má. Už taky v Praze byl a na lehko kovaný není. Dá Pánbůh, že to všecko dobře dopadne, Nejepsa může všecko projednat jako já. Toho oni se v Olešnici nenadáli, jak my si všecko vyšlapem a snad ještě líp než oni, aspoň bez mrzutosti. Kdo pak ví, jest-li opravdu to povolení mají.

A tak prosím, jsou tak laskav a už to s tím naším radním nějak udělaj. My jsme jen lidé od hor, obzvláštňovat jako v Praze neumíme, ale to sám vidíte, že taky rozumíme, co je umění.

Obecní úřad Struhy, p. p. Olešnice.

Václav Kahoušek, starosta.

Na Struhách, dne 25. dubna 190 ."

* * *

V pondělí po prvé neděli květnové, před devátou hodinou ranní kráčeli po Letné, směrem ke Královské oboře vysoký, tenký venkovan a dívčina asi dvanáctiletá, vytáhlá, nohatá, bledá, v krátkých světlých šatečkách, v laciném kloboučku, v šedém kabátku, již ošumělém a na všech stranách malém i krátkém. Byl den jako z křišťálu, nebe jako když vysmejčí a na zahrádkách podél silnice kvetly stromy; koruny jejich byly jako zachumeleny a při sluneční záři leskly se perleťově.

„Pane, Márinko, vy máte v Praze dni," pochvaloval muž a silně zabafal si z krátké dýmky, „u nás i minutej měsíc Meluzina skuhrávala ve všech skulách!" a daleko si odplivl. Dle řeči, ač vyšeptalé, přece ještě dost zvučné, bylo patrno, že nemá všecky přední zuby. Měl dobrých pětačtyřicet na hřbetě přišitých, vyčouhlý byl, že mohl hvězdy utírat, ale hubený, mírně prohnutý, kývavý. Chodil, maje dlouhé nohy v kolenou stále trochu prohnuté, hlavu na tenkém krku nataženu v před — jak chodívají lidé v horách. V kabátku byl již letním, s krátkými šůsky, ale na krku, zpola pod límcem, měl otočenu červenou šálu vlněnou a na hlavě čepici, kudrnatou kožešinou lemovanou, v předu s blýskavým štítkem, třapečkem zdobeným. Levačkou držel si dřevěnku a v loketním ohybu visel mu na paži deštník tlustý a již rezavý. Vlasů byl krátkých, tmavých, oholen, jenom pod ušima zůstal na každé straně chumáč vousů a pod nosem kartáček; tváře měl již hodně vpadlé, oči tmavé, mžouravé, a špička ostrého nosu jeho byla znánko ohnuta nahoru, ústa tenká, takže všecko to dodávalo pohledu jeho potutelnosti.

„Tak strejčku, tamhleto je ta akademie," sotvaže vykročili do volného prostranství dívčina ukazovala protější světlou, nevysokou, velkookennou budovu. Měla hlásek jako kanár a zpěvavě protahovala.

Muž bafl a vydechl: „To jo!" a v duchu si přidal: „Zpíváte, vy Pražáci!"

„Tam snad ten pán bude —"

„Toť bezpečně. Jen aby se na člověka nějak neohrnoval!" a několik oblaků kouře odletělo mu od úst a vznášelo se do jasného vzduchu.

„I to snad ne, strejčku," a děvče s úsměvem, stranou naň zamžiklo.

„Ale konečně, ať si začne, aby si myslel, že jsem jen měkkota, to nejsem!" a řekl to s celým důrazem.

Když došli před budovu, přimhouřenýma očima obhlédl si ji ještě celou a vyklepávaje dýmku pravil: „Pejpat musím přestat, člověk neví, do čeho přijde a dejmám beztoho pořád jako baráčník, když peče chleba!" a strčiv dřevěnku do spodní kapsy kabátové, pokračoval: „Podívám se dovnitř — poptat se musím a přijdu ti říct!" Všecek se přehlédl, přehladil si bradu, a opatrně pootevřev vrata, nejprve dovnitř zamžoural, potom se tam vsunul prohnut, hlavou a krkem napřed.

Přehlédl velkou síň vysokou a čistou, na stěnách všelijaké hlavy, bílé jako sníh, ale živého človíčka nikde. Přihnut, zticha udělal ještě krok v před, mrkl v levo, pohleděl v pravo, nikde nikdo, ticho jako ve skále. Inu prastakra!

Ale v tom zahrčelo z levého kouta vzadu: „Co pak si přejem!"

Rychle se otočiv, spatřil staršího prošedivělého vousáče v placaté čepici se stříbrnou pruhou, hodně zamračeného. Honem smekl, přihladil si vlasy a prohnut, lahodně se usmívaje pravil: „Pánbůh rač dát šťastny dobrytro — ale nějakého pana Duhana hledám, dílnu tady prej má!" a zasmáv se suše, všecek se radostně prohýbal.

„Pana profesora Duhana? Ještě tu není!" hlučně a vážně odpovídal domácí duch, ale v koutku pod vousy mu zaškublo.

Příchozí stál chvilku jako bez života a upjatě díval se na protějšek. „Fííí!" zahvidl si potom nalicho a povznesl notný pravý ukazovák. „On je profesor?" a roztvrtěl hlavu.

„Profesor, toť se ví, že profesor, co pak by byl?" odbroukl domácí.

„Mhm, mhm — a je on sochař?"

„Sochař a profesor."

„Inu stakra, to my nevěděli! A ten Poštůlka by nám to byl mohl říct, ale nešpetl. Teď sem člověk jede z takové dálky a snad to bude všecko nadarmo!" a stál, myšlenkami zhroucen. Ale náhle se bystře vzpřímil: „A přijde?"

„Toť se ví, že přijde, každou chvilku tu musí být!"

„A to já to musím říct Márince, aby darmo nečekala!“ a naraziv si čepici, již byl ze dveří.

Chodila po chodníku, ale vidouc strejčka, honem k němu utíkala.

„Kakrahnáte, holka, on je to profesor,“ sděloval se tlumeně. „Já nevím, já nevím, nejdu-li nadarmo — co pak my s profesorem! Ještě tu není, ale přijde, tak aby ses nenačekala!“

„Ale vy, strejčku, netrefíte po Praze!“

Jen se ušklíbl: „To bys tomu dala, já a netrefím! A kdybych netrefil, vždyť jsem snad měl s lidmi co dělat a dovedu se zeptat.“

„Tak já teda půjdu, ale byla bych na vás ráda počkala!“

„I to já vím, Márinko, ale kdo pak ví, kdy přijde a jak to bude trvat, než to s ním vytentočkuju. Když už mne obec vyslala, musím dělat, co můžu.“

„Tak s Pánembohem, strejčku, a neztraťte se nám!“ a podávala ručku.

„I bodejť, kdo by našel, hned by vracel!“ Dívaje se za ní, maně vytáhl dřevěnku, ale opět ji schovav, přihnut, deštník v ruce, vsunul se zas dveřmi.

(Pokračování.)

*

Josef Thomayer:

PRAŽSKÉ VZPOMÍNKY.

(Díl první.)

I.

O prázdninách roku 1871, tedy po odbyté zkoušce maturitní, stál jsem před krokem důležitým. Bylo mně zvoliti životní povolání, respective studium, které je pro životní povolání nutnou průpravou. Volba ta nebyla tak jednoduchá. Otcovo přání bylo, abych se stal právníkem. Avšak do studia právnického já neměl pražádné chuti. Přál jsem si nejvíce studovati matematiku a státi se gymnasijním profesorem. Toto studium se zase otci nelíbilo. A tak po mnohém rokování uzavřen kompromis, že budu studovati medicinu.

Dne čtvrtého října jmenovaného roku odejel jsem do Prahy nočním vlakem, vyjíždějícím ke druhé hodině ranní z Domažlic. Chtěl jsem přibýti do Prahy za bílého dne. Před půl nocí opustil jsem Trhanov a kráčel provázen jsa mladším bratrem a několika jeho soudruhy ku dráze.

Byla to cesta krušná. Čekalo mne veliké město, v němž jsem nikdy nebyl a jehož poměrů jsem neznal. Nevěděl jsem, jak pochodím se studiem v oboru, o nějž jsem se do té chvíle nikdy nestaral, nevěděl jsem, jak je to se zápisem na universitě a jaké předměty bych měl poslouchati. Tížilo mne dále, že jdu na studium nákladné, na něž vydání bude větší, nežli by rodičové na ostatní sourozence moje podniknouti mohli. Tedy dost příčin, aby nálada moje nebyla růžová.

Matka mně dala před odjezdem na výlohy v Praze padesát zlatých. Neustanovila mně, jak dlouho mám s penězi těmi vystačiti. Důvěřovala mně, že nebudu zbytečně utráceti, a ustanovila, že mám se hlásiti o peníze nové, až padesátka bude vyčerpána. Věděl jsem dobře, že padesát zlatých jest pro náš dům mnoho peněz a jel jsem proto do Prahy s pevným úmyslem, že budu šetrný, seč mé síly budou. Kterémužto pevnému úmyslu jsem zůstal věren. Neboť když jsem přijel na vánoční prázdniny domů, přinesl jsem ještě devět zlatých, z padesáti, které jsem do Prahy vezl. V tom byla zahrnuta také jízda do Prahy a zpět drahou, kteráž byla tenkráte dražší nežli dnes. Lístek třetí třídy stál téměř pět zlatých. Myslím, že mně mohl každý dáti vysvědčení, že jsem marnotratníkem nebyl.

Především jsem měl levný byt. Platil jsem jen čtyři zlaté měsíčně. To však byla bohužel jen jediná dobrá stránka mého přebývání. Vzpomenu-li si dnes na můj tehdejší byt, jde mně mráz po těle.

Bydlil jsem ve Školské ulici na Novém městě (č. 30 n.) v domě dnes poněkud přestavěném u domovníka. Byt jeho byl v prvém patře a sestával z malé kuchyňky a pokojíku sotva šestnáct čtverečních metrů plochou svou zaujímajícího. V tomto pokojíku spali domovník se svou manželkou, jedno dítě — po roce dvě — a moje maličkost. Pod námi byla pekárna, následkem čehož bývaly letní noci k nesnesení horké. Vedle toho různé druhy hmyzu oživovaly mou postel. Tohoto druhu sousedy jsem do té doby neznal a naivně v prvých dobách palčivé pocity mými sousedy ložními přivoděné připisoval — sklenici piva, kterou jsem někdy na večer pil. A v tomto sybaritském pohodlí vytrval jsem plné tři roky. Byla to dobrá škola pro budoucí život, neboť

trochu cvičení v odříkání je ve výchově mladíkově jistě věc užitečná.

Za druhé jsem se levně stravoval: Pídil jsem se po hostincích a jídelnách, v nichž obědy byly nejlevnější a ovšem cíle takového jsem došel. V nejživější upomínce mám temnou jídelnu u Traitnerů, nalézavší se v nynější Bendlově ulici na Starém městě, vedle pozdější plzeňské pivnice malíře Knoblocha. U Traitnerů byly ovšem obědy jen za dvacet dva krejcary. Ale bohužel já dospívající osmnáctiletý mladík bych byl po jednom obědě s největší chutí se dal ihned do oběda druhého.

Tak tedy strava i byt byly v prvých mých dobách pražských výborným cvičením v trpělivosti. Jedinou útěchou mně bývalo, že bude bohdá jednou lépe.

Velikou úlevou v tomto mém novém postavení byl pobyt v akademickém čtenářském spolku. Pobyt ten mně krušný můj život značně ulehčil. Tenkrát byl akademický čtenářský spolek mohutnou korporací, v níž soustředěno bylo přes čtrnácte set členů. Měl pěkné své místnosti v malém domě vedle Šlikova paláce, v němž značnou řadu roků nalézá se hostinec Choděrův. V domě tom, téměř v celém prvém patře měl akademický čtenářský spolek své místnosti. Byly zde čítárny, studovna, hovorna s hostinským zařízením, bohatá poměrně knihovna, hojnost časopisů a v zimě teplo. A nejen to! Po úzkém obzoru gymnasijním, dodával spolkový život člověku jisté samostatnosti, členové se cítili opravdovými občany a ne pouhými žáky. Zde se stýkali pospolu studenti různého studia a z různých krajů. Lidé se poznávali a mnohá známost zde navázaná přenesla se i do pozdějšího života vyrostši v opravdové přátelství. Tak jsem ve spolku akademickém naučil se znáti později v období Nerudova Lumíra Aloisa Jiráska, s nímž pojí mne od těch dob nerušené přátelství.

Nebyl to jen můj nápad: milovati akademický čtenářský spolek! Po dlouhých letech opětovně slyšel jsem od starých pánů vděčně vzpomínati si na krásný tehdejší život ve spolku tom!

Rozepsal jsem se o příjemnostech života v někdejším akademickém čtenářském spolku z následující příčiny. Po letech povýšila akademická mládež česká působením vlivů, jež tuto analysovati nehodlám, kritiku a skepsi na vrchol vědecké práce. Mimo jiné přenesla kritiku a skepsi také do spolkového života a rozbíjela studentské spolky. Pamatuji se, že ve spolku Slavia, který se stal dědičkou rozpuštěného akademického čtenářského spolku, kritická oposice měla takovou většinu, že svrhla úřadující výbor. Avšak sama se řízení spolkového neujala, řkouc, že ona je zde pro kritiku a ne pro vedení spolku. Tenkrát se podobné nekvalifikované názory pojímaly vážně! Nikdo neřekl, že zasluhují posměchu. Zajímavým však zůstane, že pokud vlastenecké nadšení bylo ozdobou akademické mládeže, předáci studentští i v pozdějším životě byli osobami namnoze vynikajícími. Jmenuji z předáků studentských z mých studentských dob jen namátkou: pozdější ministry Bráfa, Kaizla a Rezka, dále Zikmunda Wintra, Konstantina Jirečka, Josefa Herolda a Jana Podlipného. Lidé v období skepse a kritiky hlavní slovo vedoucí, kde že jsou?

Po mém mínění mládeži sluší nadšení, zápal, ale ne žravá skepse a pohrdání prací jiných. Nemohl jsem si nikdy představiti, jakou náhradu naleznou nemajetní studenti za zničené veliké spolky. Pro mne by ztráta akademického čtenářského spolku v letech studentských byla bývala těžkou ranou.

II.

První má pražská známost byl Augustin Nevšímal, právník.*) Měl již tenkrát dobré jméno jako humoristický spisovatel a jeho práce, veršované i prosaické, otiskovány v různých časopisech. Znal jsem jeho jméno zejména z almanachu českého studentstva z r. 1869, kdež měl pod pseudonymem Vlašimský uveřejněné epigramy. Nevím už, kdo mně sdělil, že Vlašimský jest pseudonym Nevšímalův. Při mém příchodu do Prahy psával Nevšímal pravidelně do Vilímkových Humoristických listů. Měl z toho příjem, který mně při tehdejších mých názorech připadal skvělým a vzbudil ve mně nejednou přání, aby i mně se podařilo někdy podobným způsobem osud poopraviti — corriger la fortune, jak říkají Francouzi. Později redigoval Nevšímal Palečka, založeného Štolbou, a nemalou řadu humoristických prací svých v něm uveřejnil. Všeobecně se mu po stránce literární předpovídala krásná budoucnost. Zejména se mnozí domnívali, že dospěje jednou k vytvoření českého humoristického románu, po němž přátelé české literatury toužili. Ale Nevšímal dostudovav práva a dosáhnuv doktorátu, po některém čase odstěhoval se do Plzně a věnoval se snad výlučně pracím právnickým, i pak, když se později znova přestěhoval jakožto advokát do

*) Zemřel 27. června 1916.

Prahy. Mně byly styky s ním velice příjemné. Znal osobně téměř všecky literáty a politiky pražské a mnohou zajímavou drobnost mně z oboru tohoto vypravoval.

Jiná osobnost, která v tehdejším akademickém čtenářském spolku mnoho byla jmenována, byl Gustav Eim. Již tehdy r. 1871 byl žurnalisticky činným. Dopisoval do nějakého kolínského časopisu a zaměstnával se tuším již tenkráte v Šimáčkově Poslu z Prahy. V té době jsem se s Eimem ještě osobně neseznámil. Ale Eim byl živé letory, neobyčejně temperamentní. Každý ve spolku akademickém jej znal. Vášnivě debatoval, psal dlouhá podání do knihy přání a zapletl se naposled do tuhých sporů s četnými členy spolkovými. Mimo jiné také se Stupeckým, pozdějším profesorem české právnické fakulty. Tyto spory se přiostřily tak, že konečně Eim z akademického čtenářského spolku ve valné hromadě byl vyloučen. Vytklo se mu, že nemá maturity, že není řádným posluchačem universitním a tudíž činným členem spolku býti nemůže. V dotčené valné hromadě měl hlavní slovo proti Eimovi — Jan Podlipný, právník, pozdější purkmistr pražský a předák strany mladočeské, jejímž předním žurnalistickým representantem vice versa Eim se později stal. Kolikrát jsem se po letech v duchu usmál, když jsme si na zákrok Podlipného proti Eimovi vzpomněl.

Přeruším časové pásmo svého vypravování a zmíním se dále o Eimovi.

Seznámil jsem se s ním a dosti sblížil r. 1873 ve veliké společnosti literátů, herců a žurnalistů, scházející se s Nerudou v čele v nově otevřeném hostinci proslulého herce Frankovského ve dvoře Portheimova domu na Ferdinandově třídě.

Eim byl nesporně z nejlepších žurnalistů, jaké jsme tehdy ba vůbec měli a při tom pracovník neobyčejný. Šimáčkova Posla z Prahy z valné části dělal jistou dobu on a i divadelní referát obstarával. Později ovšem přestoupil do Národních Listů a jako spolupracovník tohoto časopisu přesídlil po čase do Vídně a stal se zpravodajem z Vídně vůbec a z říšské rady zvlášť.

Jeho výmluvnost byla neobyčejná. Přesvědčení své hájil s ohněm, který uchvacoval. Vždy mně byla podoba jeho s proslulým Mirabeauem nápadná. Jako Mirabeau tak i Eim dovedl často zastance zcela protichůdných názorů zúplna přemluviti a na svou stranu převésti.

Proslulá byla jeho dovednost opatřiti si zprávy, které měly zůstati naprostým tajemstvím. O této jeho dovednosti vypravovaly se veselé historky. Chtěl-li na př. věděti, o čem se usnesl klub staročeských poslanců při některé důležité otázce, šel na večer do hostince, kam některý předák staročeský chodíval. Přišel, jak se samo sebou rozumí, dříve než očekávaný předák a trpělivě čekal. Když pak poslanec do hostince vstoupil, Eim jej zdvořile pozdravil, pomáhal mu svlékati svrchník a upozornil jej, co jest v jídelním lístku zvlášť doporučení hodného. Také mu zalichotil nějakou pochvalnou poznámkou o jeho schopnostech. Za řeči pak mimochodem poznamenal, že telegrafoval do Prahy, jak se dnes klub dotčeného poslance v té a v té otázce usnesl. Prý měl zprávu bezpečnou, sdělil prý mu ji ten neb onen — méně vynikající — poslanec staročeský. Nebyla-li Eimova zpráva dobře vymyšlena, tu zpravidla Eimovi předák odporoval. Leč Eim jej nepustil a tak dlouho se s ním hádal, až dílem přímo, dílem nepřímo znění klubového usnesení z něho vytáhnul.

Když pak Národní Listy tajemství klubovního usnesení přinesly, pídili se v klubu staročeském marně po zrádci. Každý se dušoval, že o ničem neví.

I jiných lstí Eim používal, aby se politických tajemství domakal.

A při tom všem byl Eim těžký neurasthenik. Zejména pronásledován byl — jak tomu u neurastheniků často bývá — utkvělou představou, že jej raní mrtvice. V tomto stadiu jsem jej poznal nejblíže. Sedával se mnou v mém asistentském pokoji ve všeobecné nemocnici celé hodiny a o mrtvici rozprávěl. Zejména si dával rád vykládati, za jakých tělesných podmínek mrtvice se přihází. Když jsem mu jednou dlouhým sermonem vyložil, že on ještě podmínky pro mrtvici nemá, odtušil: „A vidíš, kdyby mne přec jen mrtvice ranila, jaká by to byla hanba pro medicinu! Ukázalo by se, že nic neumí.“

Se svými stesky konsultoval Eim — jak to u neurastheniků rovněž bývá — obrovský počet lékařů a prodělal přerozmanité methody léčebné. Jednou — tuším roku 1887 — mně v Sedmihorkách vyprávěl, že celkem konsultoval do té chvíle sedmdesát osm lékařů. Později jich bylo ještě více. O těchto konsultacích dovedl Eim nejvýš zajímavě vyprávěti a naléhal jsem na něj nejednou, aby to své tournée lékařské vypsal tak, jak je ústně líčí. Slíbil, že tak učiní, ale nesplnil slibu toho.

(Pokračování.)

✱

Fr. S. Procházka:

CURRICULUM.

PAMÁTCE SVÉ ŽENY PAVLY.

To bylo tenkrát: Křepkostí jsa mládí hrd
jsem jak ten kovář v pohádce svou zmrazil
smrt.
A léta zásevův i žatev znojně jdou
jak vojska s prapory a hudbou veselou;
nezvítězí-li slavně v jitřní hodině,
tož bít se budou poctivě a hrdinně.

Nedbal jsem úkorů ni bídy chuďasa,
i tomu lučina se květem rozjásá,
i tomu blankyt svitne časem ze mraků
a světla radosti rozžehne ve zraku,
i ten se z plahočení všedna vykoupí,
když k sobě do hlubiny chvilku sestoupí.

Tak život do zelených prutů bujně hnal,
za družku nejvěrnější jsem si Práci vzal,
ta měla duši nejněžnějších záchvěvů
a onyxové zraky plné úsměvů.
Tu Smrt již počala být netrpěliva,
neb sám jsem nezůstal, a byli jsme již dva.

Však zcela malinko se u nás změnilo,
jen tempo života se prudčej zvlnilo,
a třeba zřídka svítívalo slunečně,
druh s družkou svěže šel a k výškám
statečně,
a třeba dny a léta dal jsem pro jiné,
leda jen dny a léta, však své hvězdy ne.

Tu Smrti nedbané jsem postřeh jedenkrát
kýs potutelný úsměch v prázdných důlcích hrát,
a vírem zatočil se jizbou mrazný dech
a přes čelo mé družce nestřežené šleh.
Polibek hrůz! Ó, sladká, utkvěl v mozku tvém,
v zmodralých rtech, v onyxu zraků
změněném.

A nastal zápas. Vůkol plno přízraků,
běh obyčejných věcí ústí v opaku,
a rody změteny, pohlaví jinačí,
barva se přebarví a znak se přeznačí,
všech pravd jsou vyvráceny stěžeje,
i ptám se: nesmrtelná duše kde že je?!

Dvanácte let jsem v mátožný bil kruh,
však nepovolil, ještě úporněji ztuh,
a loďka má v tom rozvichřeném úporu
šla s výšin do hlubin, šla zdola nahoru,
naděje, zoufalství a zase tupý klid — —
světélek posledních až v konci zhasl svit.

Přišlo-li milosrdí? A Smrt v zástolí
se zvedla, odchází, však sama nikoli.
Jen já jsem sám a zchudlý, zchudlý, divná
věc,
o starost krvavou, já, zchudlý bohatec.
Kmotřička ze zástolí mizí kopečkem,
mně na shledanou vlajíc žlutým šátečkem.



F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

Vypravování inženýra Emila Mrázka.

I.

Jsem v rozpacích začínaje toto vypravování; nevím, povím-li v něm, co jsem tušil v náhodně poznaných a slyšených těch událostech. Zdává se mi totiž častokráte, vzpomenu-li na to, že nebylo vše tak, jak soudím nyní, že jsem si mnohý smysl sám doplnil. Nechci proto a ani bych nemohl pronésti určitě svůj soud, povím jen zcela prostým způsobem, jak jednotlivé ty příběhy dotkly se mého zraku a mých citů. Rád bych se ubránil snaze, vnutiti čtoucímu to, co jsem já viděl a cítil, neboť nevěřím zcela svému úsudku. Možná, že jiné oči viděti budou jinak.

R. 1889 v sobotu odpoledne, v srpnu, přijel jsem k bratranci svému Janu Melicharovi do Horních Mokropes na několik dní. Měl veliký statek s rozsáhlou zahradou, dobrou ženu, četnou rodinu a býval velice povděčen mým návštěvám. Měli jsme se upřímně rádi. Vše jako by oživlo, když jsem přijel; býval jsem veselý a přinášel jsem mnoho hlučného žertování mezi děti i čeleď.

Ke statku náležela hospoda, nevelké, přízemní stavení, jež bratranec pronajímal.

V zahradě byl kuželník a několik stolů se židlemi pro výletníky, kteří se tu v neděli v letní době hojně objevovali. Ach, bývalo příjemno seděti tam pod jabloněmi na úpatí brdského hřebenu, když slunce zapadalo!

Tehda k večeru přiběhla do hospody pro láhev černého liteňského piva dívka se živýma černýma očkama, pěkně a bohatě ustrojená, zřejmě Pražanka. Tři dcerušky bratrancovy shlédnuvše ji s pokřikem „Žofka, Žofka!" letěly k ní. Dívka se s nimi vesele rozpovídala. Byla rozkošná, černovlasá, s tenkýma nožkama a bílými zoubky. Více se smála než mluvila a více se prohýbala a obracela než stála. Dcerušky bratrancovy zřejmě byly Žofkou okouzleny. Táhly ji do malé zahrádky květinové, daly jí několik růží a živě hlučíce doprovázely ji ze dvora.

„Kdo je ta dívka?" otázal jsem se bratrance, s nímž a se ženou jeho seděl jsem u otevřeného okna.

„Žofka?" prohodil a umlkl. Přemýšlel, co by řekl. Pohled jeho poněkud zvážněl, ba zesmutněl. Položiv si pak velkou, osmahlou ruku na černé vlasy své pronesl: „Je tu s jednou mladou paní na letním bytě, tam u starosty ve statku."

„Asi u jejích dětí?"

„Ach ne, paní Dymáková je sotva tři měsíce vdaná. Vzala si ji sem."

„Příbuzná?"

„Taky ne. Je tu s ní, společnice, nevím," sděloval bratranec tiše, stále o čemsi přemýšleje.

„Aby se mladé paničce nestýskalo!" zasmál jsem se. „A kde je její muž?"

„V Praze, obchod má, obchod se dřívím. Boháč, mladý člověk. Přijíždí večer a ráno odjíždí."

„A paní je hezká?" otázal jsem se pojednou, přesvědčen, že není, ba věře, že je ošklivá.

„No —", pokrčiv rameny poznamenal bratranec neurčitě, aniž rozveselil svůj pohled.

„Hezká! Moc hezká!" zvolala žena bratrancova s náhlou vášnivostí, jako by se chtěla mladé paní zastati. „Uvidíš, že nelžu, zítra se tu objeví!"

„Jak se kdo na ni dívá," poněkud živěji promluvil bratranec. Ve velkých, zlatě hnědých očích jeho svitlo zvláštní zaradování. Nedovedu říci, čemu se svit ten podobal, ale viděli jste jistě dítě, před nímž náhle objeví se pestrá hračka, a všimli jste si snad zasvitnutí v jeho očích. Tak krátké a zvláštní bylo toto zaradování, že jsem od té chvíle mnohem bedlivěji naslouchal. Bratranec pak pokračoval: „Myslím, že hezká není, ale strašná je; to dodává jí neobyčejného kouzla. Je tygr."

„Nevěř tomu," se smíchem i podrážděností bránila ji bratrancova žena, „je jako dítě, ovce, dobrák, jakého kraj světa nenajdeš."

„Ne — ta paní je tygr!" opakoval bratranec důrazně a tvář jeho, hezká a osmahlá, všecka oživla.

„Proč? Komu co udělala? Proč tak o ní mluvíš?" nalehala jeho žena. „Ublížila ti?"

„Mně ne!" odvětil ihned pohodiv odmítavě rukou.

„Komu tedy?"

Nevěděl, co by řekl. Přemýšlel chvíli a opět zesmutněl. Později se usmál a prohodil:

„Inu, člověk neví, — je to všecko podivné, ale až ji poznáš, jistě mi přisvědčíš. Seznámí se s tebou sama. Jakmile tě uvidí, představí se a zahrne tě hovorem a vyptáváním. K ženám ovšem se tak nemá. No, uvidíš sám, přesvědčovat tě nebudu."

„Podivno, že dva lidé — střízliví a moudří — mohou viděti tutéž bytost tak různě a tak nápadně různě!" zvolal jsem, ale ne se smíchem, nýbrž se zatajeným dechem a náhlou starostlivostí, činím-li dobře, že o mladé paní té hovořím. Množství domněnek rozrojilo se mi v hlavě.

V tu chvíli uchopil mne bratranec za ruku a pravil vášnivým hlasem:

„Všimni si jejích očí. Ty ti povědí všecko. Žena tomu nerozumí, ona ty oči neviděla v takové chvíli. Proto soudí, že paní Dymáková je ovečka. Je, v mnohém snad je, jako je lupič dítě, když spí. Ale tobě se naskytne příležitost uviděti vražednost jejího pohledu. Nepřepínám, řeknu-li, že oči její nejsou lidské, nýbrž dravčí nebo ďábelské, že jsou to oči svítící jinak než naše."

Žena jeho všecka ustrnulá vrtěla prudce hlavou, jako by žasla, jaké nesmysly mluví. On však stále vášnivěji pokračoval:

„Jak se ti paní Dymáková objeví, první, čeho si povšimneš, budou oči. Jsou nápadné, nelidské, nepřirozené. A hrozný oheň je v nich, ale jen někdy. Rozněcují se záludně, když nikdo nic netuší. Zhasnou pak tak rychle, že toho ani nezpozoruješ, třeba při zaznění cizího kroku. Ale nemysli si, že tomu ohni porozumíš! Nikdy! A v tom právě je veliké nebezpečí. Zmate tě a zláká. Natvoříš si plnou hlavu domněnek a zatím je vše dým, šalba. Nevím, jak ty budeš soudit o té paní, ale já jí nevěřím a hlavně jejím slovům nevěřím. Ona lže, lže bez ustání, ale tak, že posloucháš a nepozastavuješ se. Není času. Předhazuje ti nové a nové poznámky, o nichž bys rád

uvážil, jsou-li pravdivy, ale nemůžeš se u ničeho pozastavit, nic rozpoznat, nic vyšetřit. Všecko je podivné, vábivé a temné. Nelze se přesvědčiti, vše samý uzel, který nerozvážeš. A nejpěknější je, že moje děti a moje žena jsou jí okouzleny, s nimi je veselá, andělská, dětská. Vyznej se v takovém bludišti, selský můj mozek patrně na to nestačí.“

Na okamžik umlkl. Oči jeho byly oživlé, ale opět smutné, zakalené a prsty znepokojené. Pokračoval pak:

„Uvidíš ji s dětmi mými na zahradě při hře. No — sama dítě. Běhá, směje se, skáče a vlasy si úmyslně rozcuchává. Řekl bys, že je jí deset, oči jí září jako šibalovi. Nebo zaběhne k nám do stodoly, pomůže povřísla dělat, obilí skládat, ve chlévě se služkami se chechtá, krávy podojí, a žertů natropí, že jsou všichni okouzleni. U ženy sedává v kuchyni a pomáhá jí. Všecko umí. Není-li co jiného na práci, aspoň mouchy v prkénkách zabíjí. A doma prý lenoší a nudí se!“

„Vždyť nevíš — nepomlouvej!“ napomenula ho žena.

„I Žofka to říká, i ona sama ráda o tom povídá. Rukou nehne, nechce se jí, nenávidí své domácnosti.“

„Nikdy jsem nevěděla, že muži dovedou takhle pomlouvat!“ zvolala bratrancova žena, plesknuvši dlaní na stůl. A obrátivši se ke mně řekla: „On špatně nikdy o ní nemluví, až dnes, až tobě. Bůh ví, co se tak rozkatil. Pozlobila tě asi, viď?“

Bratranec poněkud se poznámkou její podráždil. Svraštil široké své čelo a neodpověděl.

„Vida, zlobí se!“ zasmála se žena, a spatřivši své dcerky, jež se vracely do dvora, povstala a šla jim naproti.

Bratranec se za ní ohlédl a zaváhav na okamžik, položil mi ruku na koleno a řekl:

„Žena tomu nerozumí, vidí jen to, co se jí ukáže, ale lidé jsou složitější!“

„Nepopletla ti paní Dymáková hlavu?“ otázal jsem se s úsměvem.

„Mně?“ příkře se utrhl. „Mně?“ Ale nevěděl, co by řekl. Tváře mu zaplanuly. Pohodil pak rukou a zasyčel: „Někdy mám na ni takovou zlost, že bych ji rozmáčkl jako škvora!“

„Ublížila ti?“ vyzvídal jsem lačně, bez ohledu, působím-li mu bolest.

„Ne,“ odvětil ihned a tak důrazně, že to bylo nápadné, „neublížila, nedal bych se. To by si lecjaká pražská fiflenka mohla myslit, že je mladý sedlák sladší koření než měšťáček!“

„A je Pražanka?“ otázal jsem se vzpomenův si na její hry s dětmi, dělání povřísel a dojení.

Bratranec pokrčil rameny, zahleděv se šikmo oknem na dvůr. Tvář jeho prozradila, že ho otázka má zvláštním způsobem překvapila.

„Neptal jsem se a ani jsem se o to nestaral,“ řekl poněkud mírně a temně, upadaje v zamyšlení. „Ale otázka tvá mi připomněla, že musí být z venkova, ze statku. Jinak to není možná. Kde pak by se byla naučila dojit a povřísla dělat?“

„Právě — totéž jsem si pomyslil. Vdala se asi do Prahy.“

„Ano, ano...“ šeptal si bratranec, jako by tím všechen byl užasl; a hlasitěji pak prohodil: „Ale neřekl bys — ne, díváš-li se na ni, že by byla selská! Ne! Uvidíš!“

„Proč jsi se nezeptal?“

„Nenapadlo mne, nepodobá se v ničem selské dcerce! Naopak, útlá, městská květinka...,“ mluvil upadaje v nové zamyšlení. Náhle se živě pohnul: „Ne, ne, do hlavy mi to nejde! Ta paní není z venkova!“

„Zeptám se, až se s ní seznámím!“ prohodil jsem. „Snad poví.“

Tu on zvláštním způsobem se zasmál. I široké, zdravé zuby jeho nějak nezvykle zasvítily. Pohyboval rukou a připravoval se patrně něco závažného říci, ale neodhodlal se a neřekl nic.

„Napovídals mi o ní tolik zajímavých věcí,“ promluvil jsem po krátké pomlčce, „že se těším. Přichází každého dne?“

„Ano, neprší-li. Možná, že půjde ještě dnes s mužem na procházku naší zahradou k Berounce. Ale to nelze s ní mluvit. On je zamlklý a nemiluje patrně společnost.“

„Počkám raději, až bude sama!“ zasmál jsem se.

„To — až v pondělí. Zítra tu pan Dymák bude celý den. Nehne se od ní.“

„Má ji rád?“

„Zdá se, že velice. A ona je tichá vedle něho, jako bez života. Hovoří, hovoří, ale bez ohně. Řekl bys, hledíš-li na ně, že je zamyšlená, stále zamyšlená, a on že o čemsi obchodním uvažuje. Někdy jí něco široce vypravuje, soudím že o dříví a svých plánech, ale ona jen na oko poslouchá. Tvářička její bývá pobledlá, bez výrazu, oči vyhaslé. Ale ani na okamžik muže neopustí. Nikdy! Bývalo mi to až nápadné a nepříjemné, myslíval jsem si, že nechce dopustiti, abychom poznali toho člověka. Možná! Jsou tu měsíc, ale s ním jsem téměř ani nemluvil. Představila mi ho, pravda, ale řečí nebylo. On cosi zahučel, usmál se a bylo po všem. Zdá se proto nepříjemným,

tvář však má milou a oduševnělou, hezké veliké oči, temné jako uhlí; pěkný člověk, statný.“

„Snad se o ni bojí,“ prohodil jsem jen tak, abych něco řekl.

„Nevím, nepozoroval jsem nic podobného. Nežárlí. Spíše na ni hledí jako na nemocnou.“

„Jak to?“

„No — i jiní tak na ni hledí, ale já... já říkám o ní, že je lstivý tygr!“ zasyčel.

„Tím zajímavější!“ zašeptal jsem jakoby pro sebe. „Protiví-li se ti, možná, že mně se zalíbí.“

Pohladil mi ruku. Když pak jsem naň tázavě pohleděl, promluvil živějším a důraznějším způsobem:

„Je samá pověra a spiritismus. Mluví o stolečku a hovoru s duchy. Hnusné! Domnívá se, že žije vyšší duševní život než my zdraví lidé. Pošetilé její názory urážejí lidský rozum. Nenávidím tento druh bláhovců, kteří usedají kolem stolečku, vzájemně se šidí, a s vytřeštěnýma očima vypravují vymyšlené své příběhy. Domnívají se, že jsou vyvolenými, když se o nich i romány skládají! Některým spisovatelům zdá se to i důležito, pověděti něco o nich. V pověrečném blouznění někteří vidí i cosi důležitého a náboženského! Ne, — je to jen trudné a ubohé. A ona se v pověrách brouzdá!“

„Ale proč? Snad to má příčinu!“ namítl jsem. „Neprožila něco tragického?“

„Ty už se jí zastáváš jako moje žena!“ zvolal znenadání. Rozesmál se hlučně.

„Mimoděk. Jsi rozezlen a mluvíš o ní příkře.“

Poznámkou tou poněkud se zarazil. Usmál se pak a potřásl hlavou:

„Pravda, trochu mne nenávist unáší, ale jsem přesvědčen, že shledáš totéž.“

(Pokračování.)

Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

I.

Teď teprve, když domluvil advokát protistrany a když se předseda senátu zdvíhal se slovy: „Soud se poradí o průvodním usnesení!“ rozžehlo se doktoru Heroutovi v hlavě světlo. Teď teprve viděl, že smělá budova jeho právnických vývodů ve složité rozepři, ve které byl jeho klient žalobcem a ve které šlo o jeho věc, poněvadž se zúčastnil na ní vlastními penězi, zapraštěla v základech.

K zalknutí bylo mu v tom okamžiku marného a pozdního poznání. Padesát tisíc korun těžce praksí vydělaných peněz bylo dáno v sázce, jeho vlastních padesát tisíc, a přece všecko selhalo! Teprve z protivníkových úst dověděl se, že žalobní žádost je pochybena a žalobní důvody nesprávny. Odpůrcův mladý advokát, doktor Semerák, připravil mu lacinou porážku.

Po odchodu senátu do poradní síně zastrčil obě ruce do kapes a pohodlně se natáhl na židli. — Ještě že se včas vzpamatoval a po přednesení odpůrcových obran nevybuchl, uchvácen zlostí, v jízlivou repliku, která by ještě hůře poškodila jeho už ztracené postavení.

Úpadek velikého ústavu peněžního způsobil všecko zlo. Tam se sbíhaly nitky této právní rozepře. Myši opouštěly koráb, zachraňovaly se. Pokusil se i on, aby se vykličkoval z tísně úvěrových závazků a zamotaných právních poměrů, do nichž se zapletl ve slepé důvěře v reelnost kridatářových podniků. Sestavil si zdánlivě bystře svůj postup. Když psal žalobu, byl o správnosti svých vývodů přesvědčen, a hlavou mu vlálo radostné vědomí, že se zachrání. Jako kdyby byl něčím oslepen, že tenkráte neviděl jasně, že svého případu nedomyslil jako jeho odpůrce, mladý člověk, jím přezíraný.

Pocit ošklivosti probouzel se v něm. Pětačtyřicet roků je člověku, a taková věc se mu přihodí: taková věc, že stroj vypoví službu a selže. Schopnost viděti všecko jasně, tříditi a upravovati všecko podle zákonitých předpisů, náhle byla něčím zatemněna, případ, jím nedomyšlený, domyslil odpůrce a převrátil jej na ruby.

Arci, poslední doba byla příliš krutá, příliš namáhavá. Ráz na ráz dopadalo na něho neštěstí. Nezdar za nezdarem podrýval mu půdu. Teď hlavně bylo potřebí, kdy obráceny byly na něho podezíravé oči všech postižených, aby byl dobrým hercem a bezvadně sehrál úlohu silného a pevného člověka. Nikdo nesměl tušiti, jak hluboko zabředl svou podnikavostí a chtivostí peněz. Bylo nutno utišiti proskakující řeč a pomluvy, důvěru klientů, svěřivších mu nejen provádění právnických prací ale i správu peněz, podepříti líčeným klidem. A hlavně bylo potřebí, aby hlava byla jako zvon, aby pracovala s duchapřítomností, odstraňující pohromu za pohromou.

Dokud v hlavě bude jasno, dotud nebude ztracena ani jediná posice. Ale nebylo povzbuzujícím příznakem, co se dnes přihodilo.

Zamrazilo jej po zádech, ramena se mu zimomřivě zachvěla. Členové senátu právě vstupovali z poradní do jednací síně a když usedli na křeslech, prohlašoval předseda jednotvárným hlasem průvodní usnesení, jímž připuštěny byly důkazy o obranách žalovaného, kdežto rozhodnutí o důkazech, nabízených žalobcem, bylo odkládáno.

Oběma advokátům bylo zřejmo, že právě prohlášeným usnesením průvodním byl spor v prvé instanci rozhodnut v neprospěch žalobcův, poněvadž se nedalo s pravděpodobností očekávati, že by se žalovanému nabízené a připuštěné důkazy nepodařily.

Doktor Herout odcházel s němou úklonou, nervosně svíraje pod paží koženou torbu spisovou. Ruch ulice jej poněkud uklidnil. Stará myšlenka z mladosti, že se stává neviditelným, nepozorovaným, když se vmísí do davu ulice, chladivě mu proletěla rozpáleným čelem, pod nímž syčivě šuměly těžké starosti přepracovaného člověka. Praskalo to již na několika místech, věřitelé se dohlašovali netrpělivěji a bez ostychu. Právě prohrávaný spor byl pouze jeden článek v dlouhém řetězu, jenž se mu znenáhla otáčel okolo hrdla a hrozil jeho existenci zardoušením.

V zamyšlenosti si nevšiml, že se octl na hlavní třídě, po níž proudily davy procházejícího se obecenstva. Byl krásný den jarní, slunce se ohnivě rozhořelo nad vysokými činžáky a obchodními domy, výkladní skříně leskly se odrazem jásajících paprsků. Veselý a radostný život kypěl kolem něho, bezstarostný svět boháčů hýřivě se na něho usmíval, vlákna modravého dýmu z vonících doutníků, dusivá vůně voňavek a vrstva jemného prachu, viditelná v okamžitém tetelení na slunečnu, zavadily o jeho chřípí.

— Jak mistrně se všichni přetvářejí! Jako kdyby nevisela ve vzduchu těžká, všecko zachvacující a dusící krise, jako kdyby všechen ten okolní blahobyt byl skutečným a ne pouze zdánlivým! Jako kdyby jeho případ nebyl stejným případem všech!

Jest jedině potřebí, aby v mozku rozžehnuto bylo jásavé bílé světlo nové myšlenky, které by rozpadávání stmelilo v novou životaschopnou organickou bytost. Je potřebí probojovati se soutěskami, bezohlednými lokty rozraziti civící dav, lačnící po jeho zkáze.

Mimoděk se zastavil u výkladní skříně s umělými diamanty, zářícími leskem jako tříšť z rozbitého zrcadla. Fysická bolest sevřela mu prsa, bodla jej pod levou lopatkou, tam někde hluboko uvnitř. Zašermoval zprudka rukama, zhluboka vydechl a křečovitě se rozkašlal.

— Snad je to nemoc! — Kam teď s nemocí! Ani umříti by nesměl, dokud nebude všecko uspořádáno. Dosud není nic ztraceno, ale byl by určitě ztracen, kdyby se poddal okamžité náladě.

Jako vzdálená hudba taneční něco veselého, s houpavými takty rozšumělo se mu hlavou. Rozjařeně vykročil a napřímený volně kráčel po ulici.

— Dohodne se s odpůrcem, upustí od žaloby. Bude líp, když bude případ nevyřízen, než aby byl skoncován v jeho neprospěch. Vyjednávání peněžního ústavu protáhne se do nekonečna, poněvadž na tom je zájem všech postižených, likvidace jeho případu oddálena bude rovněž do neurčita. Nové myšlenky vyrojí se z hlavy, vždyť přece jenom něco jest, oč by se dala tato osudná věc podepříti!

Když vstupoval předpokojem do kanceláře, v němž se ozývalo klapání dvou psacích strojů, bylo v jeho obličeji ledové poklidno.

Žaluzie u amerického stolu psacího zařinčela, otáčivé křeslo, jak do něho usedl plnou tíhou, zlehka zaskřípělo. Zapsal nejprve do deníku den příštího roku soudního a pak vyhledal ve spisech odpůrcovu odpověď na žalobu. Kdyby byl odpověď, když došla, prostudoval, byl by se vyhnul nesmírnému zklamání. Za to tím bedlivěji ji nyní pročítal.

Odpůrcův advokát obratně sestavil svou obranu. V pokročilém stavu rozepře nedalo se už nic napravovati a zachraňovati. Žaloba byla pochybena, odpůrce využil všech jejích slabin.

Rozmrzele odstrčil spisy a sáhl po dopisech, došlých ranní poštou, jež mu slečna vsunula do uzamčeného stolu. Právě pendlovky odbíjely poledne. Klapání psacích strojů okamžitě utichlo, slečny odcházely, a osamotněl v kanceláři. Vyšel ještě a uzamkl za odešlými dveře, načež se usadil do křesla u psacího stolu.

Pozorně pročítal dopis za dopisem a do rozevřeného zápisníčku čmáral si hbitě poznámky. Na jiný kus papíru už koncipoval stenogramem odpovědi. Věděl velmi dobře, že v jeho situaci je dochvilnost a pohotovost nejhlavnější zbraní, která klame odpůrce. Jediná jiskřička zableskla na něho z této zlé korespondence: venkovská spořitelna povolila za výhodných pod-

mínek neočekávaně značný úvěr na jeho předměstskou realitu, které získal směnou za jihočeský dvorec a která se povolením tak značného úvěru hypotekárního stávala z předluženého majetku majetkem aktivním. Nyní povolí i jeho záložna značný úvěr, čímž bude nejen provedena konverse, ale ještě zbudou i hotové peníze.

Jen když hotové peníze! zajásalo mu hlavou. Mimoděk svezl se jeho pohled na vysokou ohnivzdornou pokladnu, stojící v rohu vedle pohovky, vzbuzující vždy značný respekt u nezkušených a lehkověrných klientů. Zbaví se určitě zase jednoho břemene, dům s upravenou hypotékou najde kupce, a do pokladny poplynou nové peníze. Jen když alespoň pohyb peněz!

Okamžitě vyhledal z fasciklů vlastních věcí knihovní výpis předměstského domu, vypisoval a počítal. Stav domu byl opravdu neutěšený. Počal s dluhem daní a viděl ve fasciklu spoustu daňových upomínek; dle nich sestavil součet daňového dluhu. Nejinak bylo s hypotékami: úroky narůstaly k úrokům do nesmírné výše, upomínky marně se vrstvily ve spisech.

Zapomněl na oběd a se stejnou rozkoší propočítával se ke konečné číslici úhrnného zatížení hypotekárního. Určil si už den súčtování, kterého bude povolený účet spořitelní i záloženský proveden. Hlava teď mu pracovala ku podivu přesně.

Shovívavost věřitelů byla ohromná. Jinému dlužníku by zcela určitě nečekali jako jemu. Když si to uvědomil, samolibě se usmál. Jméno jeho mělo ještě ustavičně dobrý zvuk, dosud mu všichni důvěřovali a čekali!

Dopočítal se žádoucí číslice, když z pendlovek odbíjely tři čtvrti na druhou. Maně pohleděl na hodiny a uvědomil si, že polední přestávka uplynula, že za čtvrt hodiny otevrou se dveře, vstoupí obě slečny, a že zase začnou klapati psací stroje, odpolední práce zahájena bude úmornými diktáty složitých prací konceptních. Hodiny polední přestávky byly jeho důvěrnými hodinami, v nichž vykonával přípravy pro odpolední práci a v nichž pořádal vlastní věci. Rychle se ustrojil do svrchníku a odskočil do kavárny naproti vypít šálek moka a vykouřit viržinku. Nezbývalo mu času, aby obědval. Bytost jeho už dávno se proměnila ve stroj určený, aby vydělával. Dávno neměl osobních potřeb, vášní a požitků. Všecko bylo šedivý smutný život u psacího stolu amerického a psacích strojů, pobíhání od soudů k soudům, od banky k bance, napiatá sháňka po penězích.

— Mám skalopevné zdraví! honosil se, kdykoliv mu připomněl někdo, že se tím nepořádkem ubíjí. — Jím, když mám hlad a když mám volný čas, abych se najedl. Skutečně bylo jej vídati večer ve znamenité restauraci, kde se ve chvatu najedl, dosyta, s jedlickou neomaleností, která byla omluvitelna jedině tím, že mnohdy večeřel a obědval za dva dny a že vůbec nikdy neobědval.

Od tichého rozchodu jeho manželství, které bylo mezi nimi rozloučeno mimosoudním narovnáním, odpoutal se úplně od formalit společenského obcování, třetí pokoj, náležející k jeho advokátní kanceláři, dal vyprázdniti pro sebe a v něm se ubytoval se spartánskou jednoduchostí. Toto bydlení bylo výhodné hlavně proto, že mohl u pracovního stolu seděti i v noci, když oči míjel spánek. Bez uvažování vyskočil s lože, rozžehl elektrickou lampu na psacím stolu a pracoval. Počítal, přepočítával. Koncipoval stenogramy, závažné dopisy, v jichž klidném sepsání mu bránil šum a chvat denní.

Sem do toho pokoje, jenž se podivnou náhodou života stal jeho pokojem nejintimnějším, přiváděli k němu dvakráte za měsíc na dvě hodiny jeho syna přesně podle úmluvy jich manželského rozchodu. Chlapec sotva dvanáctiletý, štíhlý, modrých očí a elegantních pohybů po otci, zřejmě už duševně trpěl rozkladem rodiny, k otci však lnul se živelnou láskou, snad také vyrostlou ze vzdoru proti oněm, kdož ho vychovávali a vštěpovali mu do duše nenávist k otci, a jichž nenáviděl.

Tyto dva dny byly doktorovi svátkem, po dobu synových návštěv odpočívala práce. Manželství rozloučené spíše z neurasthenických příčin než z jiných obvyklých důvodů, rozloučené jedině z viny zlé tchyně, která otravným jedem, rakovinu, určenou na dlouhé vegetování, rázem dohnala k operaci, přineslo Heroutovi jedinou radost: to dítě s modrýma, napiatě očekávajícíma očima. Poněvadž mu byly určeny pouze dvě návštěvy za měsíc, což si sám způsobil svou umíněností, vtisknut byl těmto stykům půvab neobvyklosti a vzácnosti.

Tentokráte se v kavárně zdržel mimořádně do tří hodin. Kolega ze studií, venkovský advokát, jemuž byl stálým substitutem pražským, očekával jej v kavárně.

„Schválně sem jedu,“ vysvětloval, „jde o velmi závažnou věc a spletitou informaci.“

(Pokračování.



LITERATURA.

R i c h a r d W e i n e r: *Litice.* Povídky o vojně. Se šesti perokresbami Vincence Beneše. Nakladatel Fr. Borový v Praze.

Nová, již několikátá kniha, navazující svým obsahem přímo na přítomné děje válečné, která v tomto ohledu zasluhuje pozoru a uznání těžíc z válečných zažitků věcně, nově a bohatě. Ovšem prvé prolistování knihy, objevující bílá místa v potištěných sloupcích, poučuje o tom, že vydání jest poněkud předčasné; přece však je máme za vhodné, mohouce z četby těžiti v přímém dojmu z přítomnosti. I v knize Weinerově jsou dvě povídky, jichž podstatě ovzduší válečné jest pouhou dekorací, nijak nezbytnou jejich ději; z nich „Deník" jest obsahově rázu běžnějšího, povídka „Dvojníci" však nově, pronikavě a s duchaplnou analysou zpracovává thema o dvojakosti lidské duše, o existenci bytostí, protivami vzájemně se doplňujících.*) Proti negativnímu dvojníkovi Sankorymu, bohatě a zajímavě kreslenému, jest dvojník positivní, již tím, že sám jest vypravěčem, příliš mdle naznačen, což oslabuje účin. Mnohde se též autor obmezuje na narážky do té míry stručné, že čtenáři, neznalému jeho úmyslu, neznamenají nic leč zmatek. — Podstatou knihy jsou však práce „Blahosklonný den", „Kostajník" a „Ztřeštěné ticho", vesměs čerpané přímo z niterného života válčících lidí, zachycující a pitvající jejich dojmy, malující veliké prostředí nejbedlivějšími postřehy. Za nejlepší z nich máme „Blahosklonný den", ucelený obraz, mohutné šíře a nálady, sdělující se se čtenářem. Zde konečně vystiženy jsou pocity, dojmy, myšlení vojenského davu, zachycované v celku, promítané v jednotlivce, tu jest pitva okamžitých a stále proměnlivých pocitů v jednotlivých fásích pochodu, válčení, bitvy, vše s psychologií pronikavě soudící, soucitně pozorující a případně se vyjadřující. V obou dalších prve jmenovaných pracích jest sice více podrobností, více zajímavých duševních pochodů, soustředěných v jednotlivce — ale zato méně ukázněnosti; zaznamenávání postřehů děje se mnohomluvně, schválného přeskakování ze skutečnosti v děje myšlenkové jest nadužíváno, což rozbíjí nejenom formu, ale i výsledek. Stejně nerovnocenný jest Weinerův sloh; místy težkopádný, obtížně popisující, tvrdě znící — místy jasný, vroucí a plynný, třebas jediným nově užitým slovem vystihující pohyb i výtvarný dojem, zabarvený úslovími vhodně vzkříšenými. Přichýlení se tomuto způsobu a jeho vypracování znamenalo by umělecký úspěch značné hodnoty pro příští dílo nadaného autora. — Kniha provázena jest šesti perokresbami, které patrně předpokládají nejen jiný vkus a jiné umělecké nazírání, ale přímo jiné oční ústrojí než má generace, ke které náleží pisatel těchto řádek, jemuž výtvorné pokusy — (spíše řekl bych „fixle") tohoto nezpůsobu — zdají se blasfemií vážného obsahu knihy. *Kaz.*

*) Poukazujeme k legendě „Splynutí" v 47. seš. XV. roč. „Zvonu", zpracovávající tutéž myšlenku.

*

A l f r e d T e n n y s o n: *Dvě královské idylly.* Přeložil F. Krsek. Svět. knih. 1233—34. Nákl. J. Otty v Praze. — *Cizí básníci.* Překlady. Nákl. Kamilly Neumannové v Praze. — *Z Goethova odkazu.* Překlady Otokara Fischera. Nákl. Ludvíka Bradáče na Kr. Vinohradech.

Básnické dílo anglického poety laureata není u nás neznámo. Epickou, hodně sentimentální elegii Tennysovovu „Enoch Arden" přeložil Primus Sobotka, „Vybrané básně" v cyklech dosti názorných máme dvoje: od F. Krska a Jar. Vrchlického. „Dvěma královskými idyllami" doplňuje překladatel tento obraz, pokládajíť se právě „Idylls of the king" za vrchol básnické tvorby Tennysonovy. Tak soudí i americký moderní kritik Paul Almer More, ač neoddává se témuž zbožňování básníka jako na př. William Watson v Anglii, nazývaje jej Master and mage, our prince of song. More vystihuje slabiny korektní, dvorní poesie Tennysonovy pravě, že má-li se Tennyson oceniti celkově, lze těžko odděliti v něm básníka přesvědčení od básníka kompromisu. To arci není veliká poklona. Idyll královských jest cyklus o dvanácti básních, jednotlivě samostatných celcích, jejichž obsahem je básnické vyzdvižení a zpracování staré britsko-keltské báje o hrdinném králi Artušovi a chrabrých rytířích jeho stolového kruhu. Táž báje našla u Francouzů obměnu v Karolinské epopeji, kterou nám přebásnil Julius Zeyer. A je opravdu zajímavo čísti Tennysonovy „Královské idylly" vedle Zeyerova díla výše jmenovaného. Najde se mnoho sourodých prvků u obou básníků. Oba cykly básnili stejně umírnění, klidní, tiší, spořádaní, v pohodě žijící a ve všem všudy cudní básníci, kteří ani formální stavbou veršovou a vnějším aparátem básnickým nejsou si daleko. Tennyson snažil se později těsněji skloubiti těchto 12 básní, v různých časových obdobách povstalých, neboť mají společnou nit, osobu krále Artuše. Do „Dvou královských idyll" pojal překladatel pouze báseň „Lancelot a Elaina" z r. 1859 a „Arthurovu smrt" z r. 1869, která jest částí posledního článku „Idyll královských", nazvaného „The passing of Arthur" (Artušův odchod). První líčí dojemnou lásku panny Elainy k slavnému hrdinovi kruhu Artušova Lancelotovi, druhá odjezd Artušův na tajemné lodi po porážce a smrti jeho rytířstva. Překlad čte se plynně, ač tu a tam mohlo býti hladčeji broušeno: Ty však, když tvář onu

nikdy nebudeš již zříti, za duši se modli mou — nezní pěkně a tak na jiných místech. — Antologie „Cizí básníci“ a „Z Goethova odkazu“ jsou pěknými ukázkami „válečných vydání“. Povstaly snadno a rychle, bez vnitřní nutnosti, také bez plánu. Překladatelům patrně běželo jen o to, aby byla kniha. Překladatel „Cizích básníků“ se nepodepsal, ač je znám z ukázek v „Moder. Revui“ otisknutých. Shrnul v knihu několik básníků francouzských, nechtěje charakterisovat určité období, dále některé překlady z holandštiny, z vlámštiny, z portugalštiny a angličtiny. Nejvíce pozornosti věnoval Baudelairovi a znovu překládá většinu svého výběru, který známe již z překladů Vrchlického a Golla, pak Verlainovi, z něhož podal již pěkný výbor ve „Sborníku svět. poesie“ Fr. Sekanina hned r. 1905. A překlady v „Cizích básnících“ nejsou lepší těchto. Leckde lze nalézti i malé nedorozumění. Běželo-li překladateli jen o původnost a krásu, o její výstih a uznává-li sám překlady Vrchlického, proč nevybil svou osobní chut a zálibu na básnících dosud nepřeložených, u Baudelaira jsou to zejména oříšky „Mrcha“, „Vodotrysk“, „Hodiny“, „Cesta“ a j. — Ještě nejasnější proč? hlásají překlady O. Fischera, přikryté štítem Goetha, ač k nim velmi málo se hodí. Je to čirý pêle mêle, bez charakteristiky a příčinnosti: Goethe, Dehmel, Nietzsche, Hebbel, Hölderlin, Mörike, Storm, Lilienkron, Werfel (?), Heine, Keller, tak že je zbytečno přemýšleti, proč zde není na př. Geibel, Bierbaum, Hofmannsthal a j. Jednotlivé ukázky týchž autorů nejsou ani pod společným záhlavím, tak Goethe s 9 překlady rozmetán po celé knize. Čteme tu také známé již věci z jiných překladů (Goethe, Heine), forma není vždy nejpečlivější (světel — letěl, rým!). Knihu prý upravil V. H. Brunner, ač není naprosto viděti, co upravoval. Či byla tiskárna tak nemohoucí, že nedovedla sazbu ani zlomit? Vydavatel vybavil tuto literární ukvapenost luxem v dnešních dnech opravdu jiného cíle hodným. — Oběma překladovým sbírkám věnováno jistě značné a dobře míněné úsilí, překladatelé měli snad jiné záměry literárního zdůvodnění a zhodnocení, což patrno zejména při „Cizích básnících“, je proto s podivem, proč tato disjecta membra nemohla posečkati na oživlý svůj srůst. —*pa*—

DIVADLO.

Pierre Veber a Marcel Gerbidon: *Ztracený syn.* Veselohra o čtyřech dějstvích. Přel. L. Suchý a Jind. Blažík. Po prvé v měst. divadle Král. Vinohrad dne 13. září t. r. za režie V. Vydry.

Tato veselohra o ztraceném a ve dvou exemplářích nalezeném synu jest vlastně potutelně zakuklenou „slzohrou“ s mocnými šlechetnickými „šlágry“ a jen komičnost, po případě lehkomyslnost figur jí dodává zevního nátěru veselohry, nutného, aby se stal dnešnímu diváctvu přijatelný obsah, který není v podstatě nic jiného než příběh staromodní lidové hry s mravokárnou tendencí. Sestrojení opřelo se o prostředky modernější techniky a — o staré osvědčené typy; továrník před úpadkem, ukrutný zástupce věřitelstva, podvodný, ale dobrácký lichvář a dohazovač, spurný dělník, světácká zpěvačka, hloupý milovník — šlechetný lehkomyslník, napravený a zbohatlý syn, poctivec pokladník, zdárná dcera a dvě komické staré jsou osvědčenými složkami jak pro líbivý úspěch, tak pro zdar hereckých výkonů. Obecenstvu se bude hra zamlouvati především svou dějovou bohatostí; zejména však tato historie šťastných konců, blaženého, již nedoufaného shledání přijde vhod dnešnímu cítění širokých vrstev, toužících po novém spojení se vzdálenými a snad nezvěstnými příslušníky. Souboru vinohradského divadla nebylo nesnadno sehráti novinku dobře a přirozeností výkonů zastříti nevybíravost jejích prostředků.

TÝDEN.

V literárním posudku lexikonového díla v „Právu Lidu“ tlumočí referent J. V. Krejčí tento požadavek: „Proč nemáme přehledných dějin světové literatury anebo hlavních kulturních epoch z českých per? Literární vzdělání většiny lidí u nás je proto jen tak kusé a nesouvislé, že jsou uváděni do cizích literatur od případu k případu, dle osobních zálib essayistů a překladatelů, propagujících cizí literární zjevy. Proč se nenašlo dosud nakladatelství, jež by seskupilo naše znalce cizích literatur (a těch máme přece dnes spíše nadbytek než nedostatek) k velikému nějakému soukromémý a informativnímu dílu, po jakém volá každa mladý člověk u nás toužící orientovati se va světě knih a v labyrintě literárních směrů e úsudků?“ — Slovy těmi vyjádřena jest potřebž dávno cítěná, požadavek samozřejmý, za jeho, splnění důrazně se přimlouváme dodávajíce k tomu, že nemáme dosud ani vlastních literára ních dějin úplných, věcných a nestranných; při tom poukazujeme k tomu, že bohatý materiál k takovému „Literárnímu slovníku“ máme v odborných pracích Jaroslava Vrchlického které upravovatelé jeho literárního odkazu zajisté mají v patrnosti, zejména též v jeho odborných článcích v Ottově velkém Slovníku naučném, dále v pracích dra F. X. Šaldy tamtéž.

*

* Dopis *Emanuela Bozděcha* panu Aloisu Göblovi, patronátnímu komisaři na Sychrově. *)

V Praze dne 21. října 882.

Velectěný pane!

Dovolte, bych touto cestou naši známost obnovil a zároveň se k Vaší laskavosti obrátil.

Převzal jsem zodpovědnou redakci listu „Le Pragois", jediného, jenž v Čechách v jazyku francouzském vychází. List ten má za účel šířiti známost jazyka francouzského a sledovati zjevy čelící k tomu cíli. Mimo to se stopuje ve článku „Courrier des théâtres" čtrnáctidenní činnost o b o u zemských divadel a článek ten píši sám. Rovnoprávnost šetřím tím způsobem, že se obě na prvním místě střídají ve stejném objemu, pokud to látka dovoluje. Posílám Vám poslední číslo na ukázku a prosím byste tomu podniku trochu pozornosti věnovali a — možno-li — též pozornost pana knížete **) k němu obrátiti ráčil.

Velice by mne těšilo kdybych Vás a pana knížete mohl nazvati čtenáři svými a pokládal bych si to za velikou čest. Prosím proto, byste mně laskavě sděliti ráčil, zdali bych směl panu knížeti zaslati též číslo na ukázku. List vychází dvakráte za měsíc, celoroční předplacení stojí pouze 3 zl. 80 kr. a přijímá se u p. prof. Leclaire-a, Anenský dvůr (Annahof) 213-I.

V naději, že mou prosbu neoslyšíte a v hluboké úctě Vám oddaný *Em. Bozděch.*

Příčná ul. 3.

P. S. Směl bych snad zaslati též panu dvornímu radovi ***) číslo? Snad buď jeho nebo paní jeho frančina zajímá. Prosím o jich adresu.

*

* M a j o r M o ř i c F i a l k a, podle tradice představený populárního frajtra Kaliny (viz Zvon XVI., č. 42.), účastnil se také činně literárního života v letech čtyřicátých. První u nás překládal anglického mistra Dickense, „Olivera Twista", „Štědrý večer", „Zvony"; ve Vídni působil na Kopitara a zastával se vřele českých věcí. Plány jeho původních prací zůstaly neuskutečněny; Jar. Pospíšil, s nímž Fialka byl v písemném styku, prozrazuje však, že „zamýšlelť Fialka ku poctě slovanských vojínů sepsati a vydati objemné dílo o výkonech a udatných činech slovanských sborů a v y n i k n u v š í c h j e d n o t l i v c ů; pokud se pamatuji, měl k tomu cíli již hojně materiálu nashromážděno" (z dob vlasteneckých, str. 22 pozn.). Historie frajtra Kaliny byli bychom tedy dočkali se snad také z pramene autentického. Látka rukopisná, kterou uložil v Praze, zatím jest nezvěstna. Později byl Fialka podplukovníkem; kdy a kde zemřel, nemohl jsem se dopátrat. Snad v papírech po zemřelém Fialkově příteli, setníku Tomáši Buriánovi, jež měl kdysi v opatrování Ferd. Čenský, nacházejí se četnější a zajímavější zprávy o jeho osudech. Fialka, vrstevník našich spisovatelů-důstojníků, M. Zd. Poláka a Tom. Buriána, byl by poutavá figurka aspoň pro naši literární mikrologii.

Fdký.

*) Českému museu dopis daruje p. J. Pösl v Bělohradě.
**) Kamil Rohan, majitel Sychrova.
***) Janík. Pozn. red.

*

O A m a l i i M á n e s o v é uveřejnila paní Libuše Bráfová výborně psaný, věcně založený článek v „Osvětě"; v „Union" doplnila látku tu vlastními vzpomínkami žačka Amalie Mánesové paní Emilie Hessová. Považujeme za nutné, aby tato látka zpracována byla knižně, aby, pokud ještě je čas — a jest věru čas nejvyšší, není-li již vůbec zmeškáno — zachyceno bylo pro budoucnost celé svérázné životní ovzduší rodiny Mánesovy; žádá toho nejen umělecký význam jejích členů, jedinečný pro dějiny českého umění výtvarného, ale žádá si toho dobová, pražská typičnost života této vzácné rodiny, i lidský význam jejích karakterů sám o sobě, nehledě k ostatním, prve zmíněným důvodům. Nejširší životopisný obraz si představujeme bez ohledu na kritické hodnocení výtvarného díla. Vzpomínáme, že z látky této vyvážil J. Arbes rozkošnou idylu „Štědrý večer bratří Mánesů" (historicky ovšem nesprávnou, protože hospodářství bratří nebylo nikdy Amalií opuštěno); krásný a záslužný článek pí. Bráfové, zajímavý feuilleton paní Hessové přinášejí nové, jemné a rázovité detaily a množství jich žije v tradici. Pamětníků jest ovšem již namále — rodina Mánesova vyhynula v době, která neměla ještě smyslu pro kulturně-historické hodnocení její památky nejen umělecké, ale zejména lidské; proto jest tím více na čase sebrati materiál a sestaviti z něho pro budoucnost obraz těchto vzácných duší a jejich ryzího l i d s t v í.

*

Z nejstarších českých hádanek umělých, jimž se dříve říkávalo pohádky (obojí od kmene had), jest Pohádka" od Václava Bělovského, která otištěna byla v prvém svazku Puchmajerových „Sebrání básní a zpěvů" r. 1795. Jest však zajímavo, že rozřešiti tuto hádanku nepodařilo se dosud nikomu, komu byla předložena v dobách nedávných, ač se o to pokoušeli i vynikající jinak luštitelé, jak o sobě aspoň tvrdili. Předkládáme nyní „Pohádku" tu čtenářům „Zvonu", aby na ní zkoušeli svůj ostrovtip, a ten, komu se podaří hádanku rozřešiti, bude míti zásluhu, že přispěl literární historii, jíž je rozřešení neznámo. „Pohádka" zní:

Sedlák to seje,
země to chová,
lidi to kreje,
tkadlec to snová,
mlynář to mlívá.
Však v malém čase
každý to mívá.
Nazpátek zase
kramář to dává.
Což se s tím stává?
Čtenáři, nevím.

Str.

V Praze, dne 22. září 1916.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



Eliška Krásnohorská:

V TYGŘÍ JÁMĚ.

Na pustině jako prokleté,
zprahlé v žáru jihu, spoustou písku
pro neplodnost věčnou oseté,
kudy cesta v lepší kraj jde v blízku,
tygrům jáma byla nalíčena.
V černé noci, samý klam a taj,
zbloudila tam osamělá žena
a než nadála se, její noha
šlápla tygří jámě přes okraj — —
Hrůzou něma, vzpomněla jen Boha —
a již spadla. — Nedopadla ztuha:
odpočívá jako v měkké prsti,
hmatem jista, na hladké že srsti
leží zvířecí, a tygří puch
čichu zrazuje, že v jámě jata
není sama, ale že má druha,
hladového vraha, svého kata,
tygr chycený žeť její druh.

V strašné hluši lačně její sluch
lapá jeho nozder oddech krátký;
slídíc v olověný jámy vzduch
do tmy poulí zraky vyděšené
v bod, kde kočkovité oko sklené
mihotá se svitem fosforečným
a zas chvilku mhouří pohled vrátký;
cítíc teplo zvířecího těla,
k němuž jako břímě tělo její
přimknuto je stykem nebezpečným,
neví, zda se jeho svaly chvějí,
neb zda sama tak se chvěje celá;
zda tak hřmotně vlastní srdce tepe,
či to dravčí buší v bázni slepé.
Okamžiky, chvíle, hodiny
tak se plíží délkou nekonečnou.
Dravec, člověk — jedné rodiny
členy v tvorstvu, cítí kletbu věčnou:
jak se oběť vraha svého bojí,
vrah ať chví se před obětí svojí!

Hrozná noc! Je nad smrt její děs!
Žena myslí na domácí ves,
na svou chudou, ze třtin sbitou chatku,
na své drobné děti ulekané,
plačky marně volající matku . . .
Co jen, co se s ubožátky stane? —
Však to zvíře —?! Tygr přec je živ,
má svou kořist, zatít v ni jen dráp!
Proč jak ona zhroucen jest a sláb?
Vzchopí se? Či stane snad se div?

Řidne noc, a nad poušť slunná koule
vzplála ohnivá a veliká.
Tygr v temnu, v hlubinu se choule,
před jitřními blesky přimyká
plaše zrak a zas jej k ženě zvedá,
ba jí zdá se, soucitu že hledá.
Ke dnu když pak vnikly denní jasy
a když blížily se kroky, hlasy,
tygr, ukryv očí žhoucí uhly
pod víčka, jen bělmy vzhůru zál,
napial tlapy, leže jako ztuhlý,
jazyk plaze, by se mrtvým zdál;
lest tu zbabělou mu vnukl strach:
padlou oběť napodobil vrah,
jehož srdce bušilo zpod šíje
ženě v hrozný důkaz, vrah že žije.

Nádherné se rozsvítilo ráno.
Přišlo k jámě mužů několik,
žasli, volali a rychle dolů
vrhli ženě ku záchraně lano.
Radost, úzkost zápasily spolu;
byloť v nejtěžší ten okamžik
ženě, přes noc hrůzou zšedivělé,

povstat, hnout se na dravcově těle,
na žití a smrti rozhraní!
Však již chytla lano do dlaní,
již se nad prohlubně okraj vznesla,
na kolena pak i na tvář klesla,
obrácena k slunce východu.
Tygr malátný jak mrtvá věc
svázán byl, a losem jeho — klec.

Při vzpomínce na tu příhodu,
na to v poušti odehrané drama,
živne paměť zašlých dějů světa.
Kolikrát se v temnu jak ta jáma
rozšklebila doba hrůzou kletá,
do níž, jak ta žena osamělá
na bok šelmy, mezi její tlapy,
zřítila se střemhlav lidskost celá!
Vrah tam vpádil, oběť slepě za ním.
Jak tam trnula, že již ji lapí!
Děsná noc, kdy svíjelo se němě
srdce lidské na tygrově šíji,
cítíc, živo v hrobě, v ledví země,
chvíle za chvílí jak těžce míjí
z černé půlnoci až k svitům ranním!
Kolikrát již zmíralo tak lidství
v úzkostech a hoři bez mezí!
A přec není tygrům pro dědictví
lidstva srdce, krvavou nechť zoří
jitro vykoupení jemu hoří!
Zvítězilo vždy — a zvítězí.



F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

Do pokoje vešly žena a tři jeho dcerušky, nejstarší sotva dvanáctiletá. Děti, kupíce se kolem matky, byly červené a oživlé. Sdělovaly radostně, že Žofka za chvíli přijde.

„Přijel pan Dymák?“ otázal se bratranec nejstarší dcerušky.

„Ano, sedí s milostpaní v zahrádce. Žofka k nám přijde!“

„Milostpaní se tě na nic neptala?“

„Ne.“

Bratranec na mne významně pohleděl, snaže se mi cosi důležitého nebo zvláštního tím připomenouti. Já však nechápal ani se nedomyslil.

Za chvíli přišla Žofka. Volala ze dvora na děti, že už je tu. Rozběhly se k ní. Bratranec vybídl mne, abych s ním šel do zahrady, je prý teplý večer. Sestoupili jsme po schodech — stavení bylo jednopatrové — a ubírali se přes dvůr k zahradě, do níž právě veběhla Žofka s dětmi. Lahodný chládek nás zaléval. Z polí zaznělo ostré koroptví zavřísknutí.

„Tyto večery vám venkovanům závidím,“ řekl jsem smekaje slaměný klobouk.

„Smiřují,“ odvětil bratranec, „mám je rád. Procházka za letního večera zde zahradou, podle lesíka a třešňovky k řece navrací mi lásku k životu.“ Ohlédl se po Žofce a dětech, jež se honily mezi švestkovými stromky, stanul pak a otázal se mne: „Ty bys mi mohl něco sdělit, vysvětlit. Pamatuji se, že jsi býval nemocen a že to byla nervosa. Prosím tě, bývalo ti lépe, když se něco stalo a když jsi měl nový dojem?“

„Ovšem,“ přisvědčil jsem.

„Hnalo tě něco k nějakému činu, nebo k něčemu, co tě vzrušovalo, a bývalo ti v tu chvíli lépe?“

„Ano, sháněl jsem dojmy jako šílený!“

„A vrhal jsi se i do takových příběhů, které tě pak mrzely?“

„Tisíckráte. Věděl jsem, že mi přinesou hoře, zklamání a bůh ví co ještě, ale nikdy mne nic nezadrželo.“

Bratranec na chvíli se zamyslil. Pak prohodil:

„Ona — sama to tvrdí — je velice nervosní.“

„Paní Dymáková?“

„Ano. Nemá-li dojmů, třeba v neděli, sedí-li a přechází-li se svým malomluvným mužem, je všecka omrzelá, divná, jako obolavěná. Tu objevuje se v očích jejích onen svit, o němž jsem ti povídal. Vyletuje z nich tajně a zapaluje. Přesvědčíš se o tom co nejdříve. Má pak nápadů a řečí, že se v ničem nevyznáš. Odvaha její je překvapující.“

„Jsou na světě takové ženy,“ poznamenal jsem jen proto, abych něco řekl, a abych otázkami nepřerušoval jeho zpověď.

„Než se naděješ, máš smluvený plán. Zamítneš — přijde ti s novým! Hned!“ pokračoval bratranec veselejším hlasem. „Něčemu rozumíš, ale pojednou povídá věci, které smyslu nemají. Řekneš: blázen! Ale — ne, ono to má na konec svůj strašný

význam. Měls smyčku na krku a táhla tě do rybníka, utopit tě chtěla."

Usmál jsem se.

Bratranec si toho povšiml a zkřiviv pohrdavě rty pokýval káravě hlavou.

„Není možná, abych byl nesprávně viděl," promluvil pak rychle, pohybuje neklidně prsty levé ruky, „bylo vše příliš jasné, co jsem slyšel a zažil, a nebylo možná souditi, že jsem byl nepříčetný."

„Vypravuj mi to," požádal jsem, „důvěřuješ mi snad."

Podíval se na mne přimhouřenýma očima a zavrtěv hlavou teskně se usmál.

„Řekl bys, že to nic není," prohodil pak, „a darmo bych se zlobil. Nezáleží na tom, věříš-li nebo nevěříš-li. Oči mé se nemýlily. Byl jsem svědkem ostražitým. Uhodl jsem vše napřed a včas zakročil. Díky bohu . . . ještě teď se chvěju. Pět kroků později a bylo pozdě. Vnuknutí mi řeklo, kde ho naleznu."

„Koho? O kom mluvíš?"

„Nezáleží na osobě. Slíbil jsem mu i sobě, že ho nevyzradím. Chvíle byla strašná. Znáš mne, mám sílu, ale udržet ho bylo takřka nemožné, jak divoce si počínal."

„Pro ni?"

„Ono je to složitější," zašeptal. „Ty však mi slib, že nikomu neřekneš o těchto mých slovech. Rozčilovalo mne to po celý měsíc a rozčiluje i teď, narážím-li na to. Případ, díky bohu, dobře skončil, bylo by nejlépe, zapomenout, ale několik podrobností utkvělo mi v paměti tak ostře, že je pouze smrt smaže. Nediv se tedy, že pohled té paní na mne tak strašně působí. Cítím jeho obsah. Volá k smrti. Vábí do hlubiny."

Poslední věty šeptal, maje tvář zbledlou a oči zavřené. Připomněl mi herce, ačkoli v něm nic hereckého nebylo.

„Nerozumím ti," odvětil jsem po krátké chvíli, dotknuv se lehce jeho ruky, „není přece snadné někoho tak zblázniti a zklamati, aby se proto vraždil. Snad jednoho, ale ne již druhého."

„Ach, tak ne!" opravil mne. „Není z těchto žen, je jiná, nechce zblázniti a zklamati, chce býti obětí, chce se utopiti, ale ne sama. Má strach. Volá smrt, ale děsí se jí. Tvrdím, že tak strachem prosáklou bytost, jako je ona, jsem na světě neviděl."

„Povídáš mi ovšem překvapující věci. Je zřejmo, že tě příliš naplnily!"

„Ano, a bylo třeba, abys něco o tom věděl."

„Myslíš? Bojíš se o mne?"

„O každého!" pronesl vážně. „Ale ty jsi zvlášť důvěřivý!"

„A jak je to s tím strachem? Čeho se bojí?" otázal jsem se.

„Tomu sám nerozumím. Strach je v ní nahromaděn jako vůně ve květu. Děsí se, chvěje se — před čím, kdož ví? Snad od dětství — bůh ví. Zdálo se mi, že se bojí muže, ale nepřesvědčil jsem se o tom. Jeť on mírný člověk — soudím. A hlavně se bojí ta paní smrti z cizí ruky. To mi vysvětlil on, o němž jsem ti povídal."

Upřel jsem pohled na bratrancovu tvář. Viděl jsem pouze profil a šeřilo se již. Přes to zdálo se mi, že rozeznávám na ní nerozhodnost, ba snad i rozpačitost, jichž však jsem si vysvětliti nedovedl.

Děti se slečnou Žofkou přiběhly k nám. Přisypaly se s povykem a smíchem. Pochytaly naše ruce a šly chvíli s námi. Mezi tím seznámil jsem se se Žofkou. Byla okamžitě vážná.

„Jindy chodíváte s milostpaní?" otázal jsem se.

„Ano, teď je zde pan Dymák. Jsou v zahrádce, pijí podmáslí."

„A pro koho bylo to pivo?"

„Pro mne. Přinesli jim podmáslí, když jsem pivo nalila. Služky mi pomohly."

Zasmála se:

„Nevidíte to na mne? Nemluvím pomateně?"

„Naopak, živě a roztomile. A což, jak obveselujete milostpaní? Soudím, že bývá smutna."

„Byla by vlastně veselá, divoká, kdyby jí byl otec nezemřel."

„Truchlí?"

„Až chorobně. To je její jediná chyba!" rozpovídala se Žofka. „Ani prý ho za života příliš ráda neměla a ani si ho příliš nevážila, ale po smrti jeho vyváděla jako šílená. První noc, no, to prý bylo dopuštění. Klekala, ruce spínala a všecka se třásla. Je jistě úctyhodné milovati rodiče, ale toto není láska. Pan Dymák jí to stále opakuje, ale marně. Ve dne bývá veselá, však večer to obyčejně na ni přijde. Snáší květiny k jeho podobizně, rozsvěcuje svíce, pokleká a volá, prosí, pláče. No, řekněte, jaký smysl to má? Probudí ho? Zavolá ho? Věří sice na duchy, je spiritistka, ale jeho ducha se bojí. Tomu hlavně nerozumím."

„Snad je to dočasné," prohodil jsem, „za rok možná zapomene. Jak je tomu dávno, co zemřel?"

„Dva měsíce."

„No vidíte. To je tak v první době. Všecko se zacelí."

„Byla by nejroztomilejší ženou, kdyby toho žalu pozbyla. Jen to ji ničí!" horlila Žofka. „NasměJeme se někdy a nadovádíme jako malé děti. Umí se tak zalíbit,

že se člověku po ní stýská, věřte mi, jako po hodné sestře. Odjede-li někdy do Prahy na půl dne, bývá mi smutno.“

„No — takové truchlení pro otce nebude přece věčné!“ prohodil jsem.

„Vymluvte jí to!“ zvolala.

„Pokusím se.“

Bratranec, který si pohrával s dětmi, obrátil se pojednou k Žofce:

„Je milostpaní venkovanka?“

„Ano. Myslím, že odněkud z jižních Čech, z chalupy, z vesnice. Ale neprozraďte mne, ona o tom nerada mluví.“

„Nebojte se,“ řekl mrkaje na mne, chtěje mne upozorniti na to, co s námi Žofka sdělila. „My muži dovedeme mlčet. Nechápu však, proč se za to milostpaní stydí.“

„Snad se ani nestydí, ale znáte ji, jak je divná,“ prohodila Žofka.

„Nikdo by však neřekl, že je z vesnice, viďte!“ dodal bratranec.

Mezitím shrnuly se děti ke mně. Byly rozmrzeny, že si povídáme o záležitostech, které je nezajímají, a že se raději nehoníme kolem stromů. Bylo nutno vyhověti jim. Ostatně, všem jako by se bylo v tu chvíli zachtělo pohybu a smíchu, i mně i bratranci. Žofka zvlášť se rozdováděla vidouc, že jsem se rozběhl a vyzval děti, aby mne honily. Volala, že mne sama chytí a letěla za mnou. Nemohla mne však stihnouti. Unikal jsem obratně v kličkách kolem stromů, což dětem působilo veliké potěšení. Později, jak se sluší na galantního muže, dal jsem se chytiti. Sotva dýchajíc a všecka již zemdlená držela mne svýma mladistvýma ručkama, jako by čekala, že se něco neobyčejného stane. Děti jásaly a všecky tři volaly, že nyní ony mne budou honiti. Byl jsem však udýchán a unaven. Napadlo mne proto zabaviti je jiným způsobem. Dával jsem jim hádanky. Tím zaujal jsem i Žofku i bratrance. (Pokračování.)



Josef Thomayer:

PRAŽSKÉ VZPOMÍNKY.

(Pokračování.)

Mám v dobré paměti zejména vypravování Eimovo o jeho návštěvě u Hamerníka. Tento, nynější generaci již málo známý lékař těšil se před lety v Praze nemalé slávě. Zároveň se však o jeho hrubství vypravovaly nesčíslné anekdoty, ačkoliv z valné části pravdou nebylo, co se o Hamerníkovi v tom ohledu vypravovalo. Neboť mnohá Hamerníkovská anekdota vypravuje se i o jiných, hrubstvím proslulých lékařích, tak zejména o berlínském Heimovi.

Eim přišel dle vypravování svého k Hamerníkovi, když už tento byl svou ordinační hodinu ukončil, a zastal jej v předsíni, kde právě od nějaké hokyně kupoval kuřata.

„Také jste mohl přijíti dříve!“ osopil se Hamerník na Eima.

Ale pak pohlédnuv blíže na Eima pravil:

„A vy jste Eim?“

„K službám, pane profesore,“ pravil s poklonou Eim.

„Vy jste také Mladočech!“ pokračoval Hamerník a hlučně si odplivnul.

„Odpusťte,“ dodal, „ale já, jak vyslovím slovo Mladočech, musím si odplivnouti, poněvadž každý Mladočeh je . . . .“ (následovaly dvě nejvýš šťavnaté nadávky).

V tomto slohu Hamerník prý ještě hodnou chvíli pokračoval a o nejednom našem předákovi, na příklad o Palackém, málo lichotivě se vyslovil a teprve po hodné chvíli stesky Eimovými zaměstnávati se počal.

Ještě jiné zajímavé osobnosti lékařské Eim konsultoval, zvláště vídeňské profesory. Tak zejména profesora Chvostka, který byl smýšlení českého (tuším otec nynějšího profesora Chvostka při lékařské fakultě vídeňské), a zajímavě o těchto svých návštěvách vyprávěl, ale bohužel, jak ostatně pochopitelno, málo z toho se mi v paměti zachovalo.

Sluší však zde připomenouti, že Eim ve Vídni mnohému našemu člověkovi znamenité služby prokázal.

Krátce před smrtí mne jednou Eim navštívil, a tu mně napadly jeho nehybné, jako špendlíková hlavička úzké zorničky. Tušil jsem z toho málo dobrého, zorničky ty jsou zhusta předzvěstí zla, jsouť výrazem ukrytého těžkého nervového procesu. Upozornil jsem vídeňského lékaře Eimova na toto své pozorování. Bohužel však nebylo možno zabrániti výbuchu těžkého procesu, jemuž Eim za nedlouho na to podlehnul.

V posluchárně anatomické v prvých dnech mého studia mně napadl dále mladý hezký medik s temným plnovousem. Sedával obyčejně sám v nejvyšší lavici tehdejšího amfiteatru v Karolinu. Medik

ten jmenoval se Bohdan Jelínek, avšak neseznámil jsem se s ním tenkrát blíže. Královéhradečtí jeho kolegové vyprávěli, že neudělal maturitu a že jest jen mimořádným posluchačem mediciny. Po čase Jelínek přestal navštěvovati přednášky na naší fakultě a uchýlil se k poště. Jako mladého poštovního úředníka jsem jej poznal blíže v prvních dobách Lumíra někde r. 1873. Bydlil tenkráte v paláci Kinských na Staroměstském náměstí. Poznal jsem v něm roztomilého společníka s nemalým nadáním básnickým. Jeho povídka o Dublínském v Lumíru uveřejněná způsobila v kruzích mladých spisovatelů, jichž bylo tenkrát nápadně mnoho, značnou sensaci. Jelínek byl namnoze považován za kongeniálního s Vrchlickým a všeobecně mu přisuzována veliká budoucnost. Bohužel tyto naděje nesplnil, zemřel v 23. roce věku svého r. 1874 tuberkulosou plic, s níž byl již delší čas zápasil. Napsal jsem mu nekrolog do Lumíra, v němž jsem dal opravdovému svému smutku výraz.

Jiná osobnost, kterou jsem však prozatím seznal jen jako svého učitele, byl básník Josef V. Sládek. Studium lékařské nevyžadovalo v prvém roce přespříliš mnoho času. Měl jsem zejména odpoledne mnoho volných chvil a tak mezi jiným učil jsem se jazykům na české technice. Tenkráte ještě jazykům se vyučovalo v nynější německé technice v Husově třídě. Chodil jsem na angličtinu k Sládkovi, který mne již jako básník zvučného jména*) k sobě vábil, a na ruštinu k Jos. Kolářovi, jakožto překladateli mně rovněž dle jména dobře známému.

Vedle toho jsem mnoho četl, zejména beletrii, k čemuž knihovna akademického čtenářského spolku poskytovala dosti pěknou příležitost. Znenáhla však počal jsem pročítati v čítárně universitní knihovny různé přírodovědecké knihy, které mne zvláště počaly vábiti. Pročítal jsem knihy o frenologii, fysiognomice a jiné a konečně pasoval jsem se na spisovatele. Po pročtení Lavaterova spisu napsal jsem článek o fysiognomice a opatřil jej pseudonymem, ehož jsem pak dlouhá léta užíval: R. E. Jamot. Článek jsem poslal do Světozora, který tehdy byl redigován J. J. Kořánem. Neviděl jsem článek ten přes čtyřicet roků a pochybuji, že bych se jím dnes chlubiti mohl. Ale přece jen k nemalému mému překvapení Kořán článek můj ve Světozoru otiskl, a to v době brzy po jeho napsání v létě r. 1872. Uveřejnění článku toho byla jedna z nečetných opravdových radostí, které jsem v životě svém zažil. Napsal jsem už kdysi kdesi, že člověk po uveřejnění prvé své literární práce domnívá se míti cestu k světské slávě dokořán otevřenou. Tak i já se domníval, že první publikace má mně povýšila. Na štěstí nejsem a nebyl jsem v takovém pošetilém předpokladu sám.

Mluvili jsme kdysi o pocitu, který zavládne člověkem po otištění první jeho práce literární; ve větším kruhu literárním, scházejícím se jednou týdně v hostinci ve šlechtickém kasině v Celetné ulici. Ukázalo se, že všichni přítomní byli první publikací svou stejně opojeni jako já a nemohli — jak jsem si dovolil poznamenati — „slávou spát". Také se mluvilo o tom, co kdo dělal s prvním honorářem svým. Vyprávěly se různé veselé drobnosti. Já jsem si za svůj honorář především koupil — řádnou roštěnou. Po kulinářských hodech u Traitnerů, o nichž jsem se svrchu zmínil, byl smělý krok můj najisto oprávněný. K tomu všemu obnášel honorář můj opravdových šest zlatých.

Během prvého roku mého pobytu na universitě psal mi Vrchlický z Klatov velmi horlivě. Průměrně dvakrát do měsíce přišla napěchovaná obálka, kteráž kromě dopisu obsahovala nové verše Vrchlického. Posílal mně je k přečtení. Verše, které se mně zdáti měly dobrými, ty abych uschoval. Verše, se kterými bych spokojen nebyl, ty jsem mohl zničiti. Pohříchu neschovával jsem si dopisy tou dobou Vrchlickým mně posílané. Neměl jsem ještě potuchy, že bych uschováním jejich mohl prokázati literární historii české zajímavou službu. Avšak mimo mne čítávali také ještě jiní nové verše Vrchlického. Tak kongymnasista jeho František Krátký, pozdější rada zemského soudu, který později rovněž od Vrchlického dopisy dostával a je moudřeji, než já, schovával. Pohříchu zakázal při své smrti dopisy tyto odevzdati veřejnosti.

Dále vím, že verše Vrchlického četl klatovský gymnasijní profesor Hanuš V. Tuma, který sám také verše psal a v tiskárně Čermákově v Klatovech nyní zapadlou knihu veršů vydal. Leč když r. 1870 do Klatov jako suplent přišel, měl kolem sebe jistý nimbus básnický, neboť báseň, kterou otiskl Almanach studentský r. 1869, těšila se jisté pozornosti u klatovských čtenářů básní. Těch ovšem tak ohromně mnoho nebylo.

(Pokračování.)

*) Viz o tom můj článek v Zlaté Praze r. 1912.

Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

Heroutovi bylo vyslechnouti jednoduchý právní případ, prohraný v prvé stolici u krajského soudu, o němž nyní měla jednati druhá stolice.

„Kdyby to nebyl můj nejlepší klient, áš mlynář, bylo by mně to lhostejno,“ vysvětloval venkovan svůj nesmírný zájem na tomto sporu, „ale kdyby se to mělo prohráti nadobro, pak bych s mlynářem neobstál.“

Rozvláčně mu vše vyprávěl.

— Ano, proč nejede k odvolacímu líčení sám! rozhorlil se. — Protože je venkovský člověk a už odvykl poklonkování u soudu. — Třeba by jim tam nahoře řekl něco od plic a urazil by je. — A nejhlavnější věc: on není řečníkem! Řečniti dovede takhle někde v městské radě nebo ve schůzi výboru městské spořitelny, protože to je mezi domácími a známými lidmi. Pro řeči k soudu se nehodí. Nedovede mluviti krátce a obsažně, totiž nedovede myšlenek oděti ve správnou formu.

„Ty jim to, příteli, řekneš stručně a uhlazeně, ty už to s nimi dovedeš,“ zalichotil Heroutovi, „až to zítra ráno pročteš, — posílám ti spisy poštou — a já nepochybuji, že hned na to sedneš a sdělíš se mnou své mínění, — pak uvidíš, že jsem hájil spravedlivou věc.“

„Já vím, že pro ten spor kolik nocí nespíš!“ smál se mu Herout.

Velice ho tím rozhorlil.

— Ano, že nespí! Bodejť by spal! Mlynář je mlynář! Není sice okresním starostou, ale vládne celým okresem, okresního hejtmana nevyjímaje! V městské radě je také jenom radním, ale poroučí celému městu. Do sporu se zapletl s hrabětem z pouhé tvrdohlavosti a tím svého doktora uvrhl do velmi těžké situace a velmi obtížného výběru: mezi mlynářem a hrabětem. Hrabě má, jak se sluší na vysokorodého kavalíra, právním zástupcem známého advokáta v Praze, ale co je domácí práce, tu dělá on.

„Ostatně, kamaráde, já jsem liška podšitá,“ svěřoval se šeptem, „už jsem to zařídil, aby se hrabě dověděl, že byl spor v prvé instanci prohrán mou zásluhou — tím jsem si zase hraběte získal. Čímž ti, kamaráde, nesmí býti bráněno, abys jej vyhrál ve druhé instanci, proto tě k ní posílám, protože když vyhraješ, svedu to na tebe, ty žes to zastupoval.“

Když doktor Herout usedal o půl čtvrté ku psacímu stolu, zbývalo mu po kolegově rozprávce v hlavě nekonečné šumění, jako když za letního dne táhle šumí borový les. Slečna mundantka usedla u psacího stroje v jeho pokoji, a začínaly diktáty.

Nejprve několik složitých návrhů exekučních, pak obšírná žaloba, diktovaná podle stenografických poznámek, nakonec dopisy. Psací stroj rychle klapal, koncům vět odzváněl, voskově žluté prsty slečniny, na nichž si záře odpoledního slunce usedla, hbitě se dotýkaly klapek. Přesnost voskově žlutých prstů byla podivuhodna.

„Pět hodin!“ pravil doktor Herout suše. Odbíjely právě s pendlovek a byly znamením, že diktát je ukončen. Slečna svinula čistopisy a odnášela je do vedlejší místnosti k vypravení.

Heroutovo rozdělení času a práce bylo úzkostlivě zachováváno. Minuta nesměla býti promarněna. I on sám řídil se určitými pravidly a pořádkem. Přesně v šest hodin rachotila žaluzie na psacím stole, což bylo personálu znamením k odchodu.

Teprve když slečny odešly, vycházel na procházku do města. Ale to už nebyl Herout, člověk mravenčí píle, to už byl člověk bezvadné elegance a společenské distinguovanosti. Pečlivě vystrojený elegán vznosně kráčel na večerní promenádu a z večerní promenády do nejpřednější restaurace. To už byl muž jemných styků, zábavný a duchaplný společník, oslňující břitkou jízlivostí a odvážnými vtipy. Advokát musí lidi sám vyhledat, lidé advokáta nevyhledají — bylo jeho heslem. Dokud budou restaurace a hospody bursami naší práce, musí advokát i do restaurac a do hospod, protože doma by nevyseděl a nedočkal ničeho.

Zvláště nyní, kdy na něho se všech stran doléhala krise doby, byl pamětliv večerní representace, poněvadž věděl, že na sta párů očí je na něho tázavě upřeno, a že dokonalost jeho gentlemanství potrvá jen tak dlouho, dokud ho neopustí herecké umění a mistrná přetvářka.

II.

Ale když se pozdě večer, dle okolností někdy i velmi pozdě, vrátil do bytu, sám si odestlal prosté lože, rozžehl elektrické světlo a s rukama za hlavou skříženýma, leže na znak, v posteli dokuřoval nedokouřený doutník, vždy se mu hlava rozto-

čila a z ní se odvíjely pásy všech, za den zažitých výjevů. Vědomí opuštěnosti zmelancholičtělo jeho odvahu, pustina života civěla na něho ze syrově chladného vzduchu netopeného pokoje. Za třeskutých mrazů spokojoval se jedině tím, že otevíral dveře vedlejších vytápěných místností a tím vyvolal střídu vzduchu.

Noci byly nekonečně dlouhé a bezesné. Starost za starostí čeřila jejich hladinu. Často bylo nutno všechny hodiny zastaviti, aby náhlé odmlčení tišivě zkonejšilo pobouřené nervy. Lékař tvrdošíjně říkal, že to jsou následky přepracovanosti, že je potřebí na čas dáti všemu výhost a odjeti někam do hor.

Do hor, jichž se téměř idiosynkraticky bál. Jemu, člověku z řepných rovin, v řepných rovinách bylo nejvolněji. Kdykoliv se odvážil na hory, vždy pobyt na nich násilně přerušil a zkrátil, poněvadž mu na horách lehal dusivý smutek na prsa, a duše až pod vrch se mu zalévala tesknotou.

Jak jinak bylo o senných žních v rovině ve vesnici, na neširoké řece se starobylým kostelíkem na návsi! Náhoda jej v červnu zanesla na několik dnů do vsi na vodoprávní komisi, kterou komisaři a znalci protáhli do nejmožnějších rozměrů, aby užili venkova do vrchovata. Ubytováni byli v jednopatrovém čistém a útulném hostinci se znamenitou kuchyní a neobyčejným pohodlím. Byla to nejkrásnější jeho vzpomínka, a odhodlával se ustavičně, že si tam vyjede na týden a třeba na dva týdny odpočinout.

Na jarní noci se živě rozpomínal, kdy bzučící chrousti vrážejí do oken a vzduch je zalit modrým světlem měsíčním, zticha se řinoucím na bílé květy starých třešní. To byly vidiny, vracející se znovu a znovu do unavených a přimhouřených očí, jichž nedovedl spánek uzavříti.

Přával si, aby mu prakse přinesla zas podobný zájezd na venkov, nějakou intervenci u venkovského soudu okresního, kde všecko dýše sousedskou vážností, a kde jest paragrafům žíti ve čpavém dýmu soudcovy dýmky. Život, jenž přání spíše neplní než plní, nedaroval mu ani jediného takového okřívajícího okamžiku, naopak prakse zamotávala jej ustavičně do rozsáhlých sporů majetkových se zvláštními a neobvyklými složitostmi právnickými, pravými dětmi kritických poměrů hospodářských.

Hospodářský obzor, jehož vyjasnění napiatě tolik lidí očekávalo, spíše se zatemňoval, než vyjasňoval. Bod nejvyššího rozmachu dávno už překročen, nastalo klesání, zprvu povlovné, pak rychlé. Továrny a továrničky, jimž narůsti dovolil někdejší nadbytek levného úvěru, ztrácely odbytiště, obchody vázly, místo peněz hotových jen akcepty hromadily z místa na místo.

Nepředvídané dražby rozsáhlých objektů donutily Herouta, že nakoupil částečně pro sebe, částečně pro klienty, aby zachránil ohrožené pohledávky hypotekární, ve dražbách více objektů, přetížených, neprodejných a nehybných. Výnos domů, zdánlivě značný, byl výnosem nezdravého podnikání a nezdravé spekulace, byl spíše číslicí na oklamání nezkušeného kupce upletenou než skutečným výnosem.

Hospodářský zmatek a hlavně zmatek v ukládacích hodnotách zatemňovaly tísnivou situaci, ve které se čím dále tím častěji ocital. Pouze rozsáhlé styky s venkovskými peněžními ústavy vždy ho zachraňovaly, poskytujíce mu dostatečného úvěru na úpravu neuspořádaných hypoték, takže domům v podstatě předluženým uměle byl vtiskován ráz aktivních realit.

Při těchto hazardních hrách nebylo lze se obejíti bez štěstí. A štěstí ho doprovázelo opravdu věrně. Vyvázl vždy i z nejzapletenějších pohrom se zdravou kůží, a kdyby nebylo svíravých starostí, někdy i měsíce nepřetržitě a úporně trvajících, kdyby konečný výsledek příznivý byl napřed znám, byl by tento způsob hospodářského podnikání velmi pohodlný a velmi bezpečný.

Bohužel hospodářská krise stala se krisí trvalou, zlá léta nedopřávala mu oddechu, ničivý zápas prodlužoval se do nekonečna.

„Víte, pane doktore,“ svěřil se mu kdysi jistý klient, „kdybych neměl ženu a děti, udělal bych tomu na ráz konec, takhle bych se nemučil. Ale když se octnu doma a slyším z teplých úst ženiných „tatíčku“ sem a „tatíčku“ tam, je mně jako k smrti unavenému poutníkovi, jehož nasytili!“

„Aspoň vidíte, pane inženýre,“ odpověděl se smíchem, „o kolik je vaše situace lepší než moje. Já slyším své „tatíčku“ pouze dvakráte za měsíc, a nikdo mě netěší, nikdo nepobízí, nikdo neochraňuje. Není ostatně ve mně takového pokladu citového jako ve vás!“ (Pokračování.)

✱

Karel V. Rais:

NEJMILEJŠÍ HONORÁŘ.

Kresba z podhoří. (Pokračování.)

Byl sám, zamyšlen, starostliv.

Po chvíli přišel zas ten vousáč a pravil: „Tak pana profesora Duhana! A odkud pak jste?“

„Já? Ale ze Struh — až tamhle od hor — najede se sem člověk!“ a suše se zachechtal.

„A co si přejete od pana profesora?“

Strejček na tazatele zamhoural, poškrabal se za uchem a spustil velmi rozvážně: „Ale abych řekl, máme spolu nějakej zástoj!“ Potom přidal rychleji: „Nějaké obecní jednání — já jsem jako u nás radní!“ a mrknuv naň opět, sklopil hlavu. V duchu mu táhlo: „Bodejť, budu ti malovat!“

Domácí přikyvoval: „To jo — však mi pan profesor ondy povídal, že sem k němu někdo venkovský přijede, abych o tom věděl, kdyby se po něm ptal,“ a prohraboval se v houštinách dlouhé brady.

„Povídal!“ radostně vyhrkl venkovan, „tak nezapomněl!“

„I kdepak on a zapomenout!“ a postaviv se u okna, poklepával po rámu a hleděl do májového dne.

„Tak on je chlapák?“ dychtivě, vyvaluje oči, tázal se strejček.

Domácí ani naň nepohleděl. „To darmo mluvit,“ jen broukl a náhle živěji dodal: „Však už tamhle jde!“

Strejček honem postavil se vedle něho a úkradkem se díval.

Chodníkem vedle silnice sám a sám šel nevelký skloněný muž v šedém rozhaleném svrchníku. Pohodlně šel, ze široka, kloně se skoro těžce s nohy na nohu. Hlavu měl přihnutou a tak jakoby stále v pravo v levo něco hledal.

„Už žádný mladík,“ poznamenal strejček a v duchu si dodal: „skoro krňavej.“

V pravici měl příchozí hůl a buď se jí široce rozpřáhal a o ni se opíral daleko od těla nebo si jí ve vzduchu točil. Zde nebylo nebezpečí, že někoho uhodí, nešla tu teď jiná živá duše. Strejček pozoroval, že profesor je tmavý vousáč a chvílemi že si do toho roští vjíždí, a na hlavě že mu sedí rezavá muchomůrka na kolik facek.

„Pane, nějak tuze se mračí,“ povzdychl a odstoupil od okna.

Již se vrata otevřela, profesor zvolna vcházel a velkýma, černýma, široce rozevřenýma očima zvolna se rozhlížel.

Domácí duch postoupil v před, čepici se stříbrnou pruhou až dole, a ňáko, ňáko hluboko se klonil.

„Inu prastakra,“ letělo strejčkovou hlavou, „čepice jde skoro na zem, to jsem přeci blázen!“ a sundav čepici, přihladil vlasy, našpulil ústa a deštník pod paží, šoural se blíž.

Tu již naň vrátný profesorovi ukazoval.

Strejček přistoupil ještě blíž, lahodně se usmíval a zabzučel:

„Ale ze Struh, prosím!“

Profesor mračnýma očima přehlédl si ho zvolna od zdola až nahoru a zakýval si hlavou.

„Á — snad pan Nejepsa — i tak pozdrav nás Pánbůh!“ hlubokým a skoro drsným hlasem vítal a napřáhl ruku.

Host pořádně potřásl, ale skloněnou hlavou mu táhlo: „Inu pramilione, to jsou oči, jakživ jsem to neviděl — a celý ten člověk. Milej starosto náš —“

„Milý pane radní, pojďte se mnou, už jsem se na vás těšil!“ zas tak, jako když se prkno řeže, pobídl profesor a vzav hosta pod paží, zabočil s ním v levo do chodby.

Vrátnému zasvítila z vousů dvojí řada zdravých zubů. Pan radní Nejepsa, deštník pod ramenem, všecek ohnut, klusal vedle malého profesora divným poskokem.

„Jak se u vás pořád máte?“

„I děkuju, děkuju,“ pochechtávaje se krčil se Nejepsa, „tak po vůli boží.“

„To jsem rád, že jste přišel,“ rozléhal se profesorův hlas, „a ať se váš pan starosta nezlobí, že jsem hned neodpověděl.“

„I kde pak to — zlobit — jaké pak s námi ceráty!“ a suše se zasmál.

Profesor již odmykal dvéře v pravo a otevřev dokořán, pobídl:

„Prosím, pane radní!“ a pokynul směrem dovnitř.

Nejepsa rozpaky pokuckávaje vstoupil do pokojíka a zvučně pozdraviv hned se jím také rozhlížel. Nevelký byl a co je pravda, haraburdí v něm bylo všelijakého: obrazy, bílé hlavy, ruce, nohy, všelijaké záclony i pentle, mísy, talíře, knihy, sklenice, inu, divný jarmark a všecko jen tak herhárum.

„Dejte sem deštník i čepici a tuhle se posaďte na pohovku!“ rozkazoval profesor, a když se radní usadil a dlouhé nohy dostal pod stůl, sedl si naproti němu.

Radní mhouraje z podobočí v pravo v levo, profesora vždy zrakem přeskočil, a při tom za uchem lehce se podrbával.

„Kdy jste vyjel z domova?“ tázal se profesor a upřel naň velké oči.

„Aha, zpověď!“ projelo Nejepsovou hlavou. „A to, prosím, už včera, ještě za tmy,“ s úsměvem odvětil, ale hned zas oči sklopil.

„Hned z domova po dráze?“

„I to Pánbůh chraň, kdež pak u nás dráha, kolik hodin pěšky. Máma mi s sebou dala hnát chleba s máslem a tak jsem ujížděl dost schopně. Jedenáctky na to mám, pěšiny jsou mi povědomy a s kopce na kopec jsem zvyklý. To jsem ještě měl notný ranec, člověk, když jde do Prahy, třeba do známosti, nemůže přijít vyjídat zadarmo.“ Mrknuv na profesora, co tomu říká, tlumeně se zachechtl.

„A nebál jste se do Prahy?“ Profesor, ohnuté prsty maje v strništi na bradě, očí s něho nespouštěl.

Nejepsa znánko zamrkal. „I to, prosím, nebál, kdož by se bál do matičky stověžaté! To my u nás jsme sic jenom na drapalištích, ale Praha je nám taky Praha!“

Profesor přikyvoval. „A líbí se vám?“

„Jen co je pravda, město náramné! Nejsem v ní poprvé, už před časem pořádně jsem ji prolezl. Když jsem ji tenkrát ponejprv viděl, životní pravdu povídám, že mi nebylo nic jináč, než jakobych se díval přes plot do ráje. Ale to musím říct, že lidem se tu při práci špatně ohejbá hřbet a radši by udělali nohama, co mají dělat rukama. Vylidněni jsou, jen co je pravda, zvláště ženské, každá toho na sobě má, že člověk neví, kam se dřív podívat. Mužský zas nejeden myslí, že spolkl Šalomouna!“ a zamhourav na profesora, opět se ušklíbl. „Aby sis nemyslil, že jsem jen tak!“ letělo mu hlavou. Vykládaje, činil to jako starý kazatel, hlubokého, ale již vyšeptalého a šeplavého hlasu, a hrál očima lícem i rukama. Profesor poslouchaje, přisvědčoval.

„Vy, pane radní, jste, jak mi pan starosta psal, také kapelník.“

Nejepsovi bylo při tom jeho pohledu nevolno, také s nohama si rady kale nevěděl, ale napřímiv se, zvolal: „To jsem prosím, je nás sic jen šest, ale trvám, že bysme se mohli všude postavit. Ne že děláme snad nějaký arie nebo jiné koncertní kusy, ale jináč všechno. Máme dva klarinety, trubku, horny a bas, hoši se každý ve svém vyznají dokonale!“ a hleděl velmi vážně.

„Tedy hoši to jsou —“

„I kde pak, chlapi jako já, basista má na hřbetě druhý a šedesátý, ale já jakožto kapela jim říkám hoši po starodávnu.“

„A že vím, jaký vy máte nástroj?“ usmál se profesor.

Nejepsa se naň potutelně podíval.

„Klarinet!“

„A to mám! Jak to, prosím, že —“

„Že jsem to poznal? Prosím vás, sochař! Podle úst to poznávám!“

Radní si maně utřel rty a rozchechtal se, až se ohýbal.

„Že mám jako vyfoukané koutky a špičaté pysky — inu, to bezpečně. Ale jindy, při muzice hospodní, když máme příkladně štrajch, mastím prim housle.“

„Toť jste mistr!“

„Kapela musí umět na nástroje struněné i foukací — mám též učedníky, člověk musí pamatovat, že muzikanti taky dohrajou.“

„Naděláte peněz!“

„I čerta,“ zachechtl se, „beru od jednoho pět šestáčků za měsíc. Bejvávalo, ale teď? Bejvala muzika bez nástrojů s klapkami a kdo přec časem tancoval při nich, nějak se nadouval; jindy se to jen dofidlalo. Teď už pomalu budou hosti o muzikách chtít, aby jim muzikanti platili za to, aby šli do kola. Ženské se ještě rády protřesou, ale s mužskými už je amen kyrie.“

„Ale popijete!“

„I taky to bejvá jako kápka na žhavý kámen!“ a z hluboka se na profesora podíval.

„Tedy už i u vás je svět smutnější?“

„A to je! Kde jsou ty časy, o kterých můj dědek vypravovával, že se na konec masopustu hrálo tři a tři dni a tři noci!“

„Už po předcích jste kapelníkem!“

„Anu, dědí se v našem rodě to umění z kolena do kolena; mne dědeček i tatínek učili, ostatně jim to nedalo moc práce, jsou už ty schopy v rodě!“ a prsty obou rukou jen mu hrály.

„Vy jste taky zpěvák?“

Nejepsa zpodobočí zamžoural. „Trvám, že mne chce zkoušet!“ vrtalo mu v hlavě, ale přece vypravoval zas: „Jsem, v Olešnici i pašije zpívám, ale jen toho Kaifáše nebo Piláta. Evandělistu odbrečívá starý Kvasnička, má to již jako zpachtováno, a Ježíše, jak se samo sebou rozumí, pan řídicí — co teda na jednoho zbude! Ostatně — zubů už člověku ubejvá.“

(Pokračování.)

DIVADLO.

F. A. Šubert: *Žně.* Drama o třech dějstvích. Po prvé v Národním divadle dne 19. září t. r. Režisér Karel Želenský.

Šubert napsal „Žně" jako sociální obraz doby, kdy neblaze typicky rozmohlo se zlé hospodářství v peněžních ústavech. Velkou hlavní úlohu určil Mošnovi a přál si, by tento umělec zvolil si premiéru k oslavě čtyrycátého výročí své umělecké působnosti při zemském divadle (r. 1904). Mošna byl už stár, nad to po nemoci a nemohl studovati úlohu tak rozsáhlou; své jubileum oslavil ve třech večerech (jako Harpagon, Hadrian z Římsů a Lízal) a k provedení „Žní" nedošlo; Šubert se pohněval, dal svou poslední hru sehráti na Smíchově v Intimním (s Karlem Lierem v hlavní úloze). — a k jejímu provedení v Národním došlo teprve rok po autorově skonu, když smrt zahladila všecky hořkosti, kterými Šubert nezapomínal na správu divadla po něm nastoupivší.

„Žně" připojují se k oněm dramatům, příznačným své době, kterým u nás kdysi určil směr Jeřábek „Služebníkem svého pána", k nimž z prací Šubertových náleží „Praktikus", „Velkostatkář", „Drama čtyř chudých stěn", z prací Stroupežnického „Vojtěch Žák" a do jisté míry i „Hrobčický" a „Na Valdštejnské šachtě". Jsou to práce vzniklé z tendence sociální, skládané pro ni, se snahou dáti je sehráti figurami více méně typickými, avšak teoreticky tvořenými; hry povstalé bez vnitřní citové zaujatosti vlastní, bez láskyplné účasti, která v dílo dává krev, tím poutá k němu poesii a umělecky je povznáší. Jsou zevně účinné, ale čiší z nich zima.

„Žně" jsou případem obzvláště typickým pro tvorbu tohoto druhu. Případ jest vzat přímo a zcela všedně ze života, rovnou z katastrofy svatováclavské záložny. Komplikován jest utkáním se světem starých názorů, zosobněných tu v starci Lebduškovi, dědu, starostovi, továrníkovi, který úmornou prací dospěl k velikému bohatství, tím přecenil hodnotu peněz, zatvrdil se ke všemu okolí (patrně neláskou a skrblictvím vzbudil protivu, rozmařilost synovu, kteréžto záhodné příčinnosti však autor se nedotýká), a domnívá se, že hamižnost svého života smaže dobročinnými odkazy, aby s penězi nemusil se loučiti před odchodem se světa. Ještě vychytrale prodává továrnu, aby co nejvíce nashromáždil, ale konečně jest nucen obětovati celé svoje jmění, aby zachránil čest svého jména, život synův, existenci rodin zúčastněných v záložně synem zločinně řízené. Podstata hry jest soustředěna v této jediné osobě, jedině ona jest silným, životným typem a jest zajímavo — aspoň pamětníkům umění Mošnova — sledovati, jak individualita tohoto umělce napomáhala tvorbě spisovatelově. Takořka na každém slově jest znáti, jak tato postava jest sestavena z oněch prvků, kterým prostředky Mošnovy dovedly dáti výrazu ojedinělc účinného: houževnatá podstata bytosti, sukovitost vyjádření, obezřetnost více než opatrná, přímo zchytralá, a při tom pod touto zevní, bezpečnou korou hluboce tkvící čistá duše a ryzí srdce. Vše, co hlasem nezapomenutelně vroucím, naprosto osobitým pohybem a postojem a okem steré proměny zrcadlícím dovedl znázorniti právě Mošna. Vše ostatní, co se k této hlavní povaze kupí, jsou figury nutně připojené, ale tvořené běžně, bez takovéhoto životního podkladu, od stávkujících dělníků až po milence vzniklé podle nejotřenější šlechetné šablony. Není to na závadu v dějství prvním, které jest výborně stavěno a podává dokonalou exposici, ale jest to závažím dějství druhému a budí mdlý dojem v dějství třetím, kde úplně v účinu selhávají řeči, kterými tu vnučka útočí na děda a zejména způsob, kterým posléze syn otce oblomí; tomuto výjevu snad by v jiném obsazení úlohy synovy napomohla temperamentnější souhra a citovější přednes.

Hra, doplňující nutně obraz činnosti dramatické prvého ředitele Národního divadla, měla čestný úspěch, o který zasloužil se v prvé řadě pan Želenský jako režisér, hlavně však jako představitel hlavní úlohy, kterou sehrál v krásné masce a založil na znalosti života a studiu povah. Z ostatních umělců jedině pan Boleška měl příležitost vytvořiti zajímavější typ a oživotniti postavu zničeného účetního. *Jh.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Mladý malíř F. Jelínek skládá výstavkou v saloně Rubešově již účet ze svého snažení a umění. Vyšed ze školy Schwaigerovy, nezapírá mistra ani volbou některých námětů ani komposicí a koloristickou fakturou prvých svých prací. Ale vymaňuje se znenáhla ze vlivů školy, aniž by byl posud svým. Ba podobá se, že se přiklání k různým vzorům. Maluje pečlivě a namnoze s láskou, ulpívaje však nejvíce na povrchu, což patrno zvláště na některých podobiznách. Jsou traktovány spíše jako studie modelů, schází jim oduševnění, jiskra osobitého života. K výmluvnosti procítá umělec teprve silnějším vnitřním afektem zobrazené osoby, na př. v obraze stařeny „na modlitbách". Kožišiny a látky zmahá jeho štětec rád i se zdarem. Přesvědomitě maluje též omšené zdi, střechy, pavlače, komíny a pod. ze starých uliček kutnohorských, maje vůbec patrnou zálibu v rozmanitých architekturách. Ale ani vůči těm nezaujímá ještě své určité hledisko. Jedny jsou semknuty ostrou konturou a ční tvrdě do prostoru, jiné rozplývají se mu ve změklé zjevy bez tektonické hutnoty. Láká ho švih, bohatství a repe-

tivost forem baroka i pozdní gotiky, aniž by je však dovedl posud ovládnouti a bez ujmy jejich tvarové a barevné polyfonie malířsky ukázniti, sobě a tím i divákovi podříditi. Jest při tom rozkochanější než Blažíček, ale i nejistější a nevyspělejší. Soustřediti dovede se však dobře na jednotlivý předmět, jak svědčí na př. baroková kamna z kutnohorského arciděkanství. Souhrnem projevuje F. Jelínek tolik svědomité průpravy a snaživosti, že první jeho výstavku lze kvitovati jakožto promesu bohdá slibnou.

— Kmitla se onehdy v denním časopise zpráva, že sochař Fr. Bílek hodlá uctíti památku J. A. Komenského vztyčením jeho pomníku. Na pozemku své vily u Bruské brány. Všecka čest takové lásce. A soukromoprávní důvody povyšují podobný akt osobní piety nad jakoukoli veřejnou diskusi. Ale časopis dí, že „dle jeho informací neběží v tomto případě snad pouze o Bílkův soukromý projev úcty, nýbrž podnik má býti umožněn naopak za podpory a přispění veřejnosti a obce“. To je jiná! Ovšem, že dlužujeme pomník památce Komenského i své cti jakožto národ kulturní. A není pochyby, že dluh ten bude svým časem splacen důstojně a vydatně. Ale po věcné široké základně takového národního podniku není posud potuchy. Pokud víme, nebylo ještě ani ve veřejnosti ani na pražské radnici o positivních přípravách jednáno, ačkoli si nejširší naše veřejnost svou povinnou účast na podniku tom jistě vzíti nedá. Až k němu dojde, bude veřejnost požadovati plán úhrady nákladu, jistě nemalého; a sochaři budou očekávati pozvání k umělecké soutěži. Nepokládáme sice obecnou konkurenci v každém případě za spolehlivý prostředek získati nejdokonalejší návrh, ba víme, že soutěžemi a jejich sborovými doprovody bývá nejedna myšlenka pomníková dohnána k řešení méně uspokojivému, než jaké by vyplynulo z přímého zadání práce určitému sochaři z volné ruky. Mámeť toho v Praze doklady. Ale jak už dnešní poměry jsou, neobešla by se veřejnost bez luštění umělecké otázky obecnou konkurencí, kteréž se v podobných případech i převážná většina umělců kategoricky dovolává. Celá ta věc, jak se jeví ve svrchu psaném časopiseckém nadhození, je tedy patrně i v počátečných svých nábězích venkoncem nejasná. Nevíme, jsou-li to tykadla obmýšleného překvapení, či co? Buď jak buď — ani bychom na tu zvěst nereagovali. Ale divné bývají u nás někdy původy podnětů a prostředky péče o jejich uzrávání. Tož přece raději dříve promluviti. Clara pacta boni amici. Aby jednostranná horlivost nezapředla myšlenku pomníku J. A. Komenského předčasně do osnov, z nichž by potom bylo třebas netěžké, ale všestranně mrzuté vyplétání.

— Předělávky domovních fasád na moderní brdo rozmáhají se patrnou měrou po všech městech pražských. Kde běží o bezvýznamné objekty, není valně co namítati. Leda když moderna vlepí takové prostoduché občanské budově do tváře své kubistické čiryčáry způsobem příliš karikujícím. Někdy dokonce neublíží střízlivá renovace ani vzhledu našich ulic nikterak. A to v případech, kdy nová biedermayerovská úprava odstraní z obyčejného činžáku nadutý hliněný neb sádrový bombast palácového dekoru, jímž měšťanské stavebnictví před půl stoletím a i později plýtvalo, odívajíc pravšední nájemné domy honosnou maskou pseudorenaissanční, příčící se rovnou celé povaze i všemu blahobytu nájemnické drobotiny, která se za tou magnátskou nebo milionářskou fasádou krčí. Jinak je v případech, kdy částečné látání poruší celý lad a sklad jednotlivého, slohově významného průčelí. Takový hřích demonstrován právě ad oculus na paláci někdy hrabat Příchovských, nyní „německého domu“ na Příkopě. Průčelí této budovy z r. 1799 jest nesporně a uznaně cennou památkou slohového přechodu z baroku do empiru i zachováno do dneška téměř neporušeně. Až nyní přestavuje si nějaká banka část přízemku ryze „moderně“, tedy bez organické souvislosti s veškerým ostatním rázem průčelí. Jak může k tomu přivoliti stavebník, o němž se za to má, že není bez inteligence, a jak se může k tomu odhodlati architekt, jenž si váží svého umění a tím eo ipso i umění svých kolegů a předchůdců — to nejde na rozum! *J. L.*

TÝDEN.

* *Jiráskův nový román historický.* Nejrozšířenější český deník „Národní Politika“ počala ve své románové příloze otiskovati od úterka minulého týdne nové veliké dílo *Jiráskovo,* historickou epopeji „Husitský král“ z dob vrcholné slávy Poděbradovy. Dílo, o němž do veřejnosti už od půl roku pronikaly ojedinělé, nejasné zprávy a na něž veškera česká veřejnost dychtivě čekala s napětím. Nechceme prozatím šířit se o Jiráskově práci samé, která vyvrcholuje a uzavírá nejslavnější epochu českých husitských dějin a která znamenána je u Jiráska velkolepým pořadím románových cyklů „Mezi proudy“, „Proti všem“ a „Bratrstvo“, ale zaznamenáváme faktum velmi radostné, že právě „Národní Politice“ podařilo se nahraditi feuilletonní překlady tímto vynikajícím dílem původním. V dnešních dobách vážných a těžkých je to zásluha listu dvojnásobná, že připravuje svým čtenářům duševní potravu nejzáživnější, zdravou, bohatě výchovnou a že rozsévá zlaté zrno požehnání a zdaru. Je to ostatně svatá povinnost listu, tím světější, čím větším davům čtenářským posílá denně své kulturní vzkazy — a proto k jeho zdařilému zisku, jehož dosáhl románem Jiráskovým, mu ze srdce blahopřejeme. Bude-li

tento příklad míti vliv, že i jiné redakce našich velkých deníků odvrátí od feuilletonního překladového zboží, častěji hodnot velmi pochybných, přičte se redakci „Nár. Politiky“ jako plus k zásluze.

*

Dva písňové jubilejní koncerty Karla Buriána ukázaly nad slunce jasněji, že základem pro píseň skladateli musí býti také skutečná píseň básníkova. To jest positivní jejich výsledek. Naši komponisté jdouce věrně s hesly doby stůj co stůj hledali texty písňové i tam, kde pro hudební komposici básněno nebylo, kde nebyl ani zdaleka úmysl písně. Proto výsledkem této námahy byl zcela logicky dokonalý neúspěch. To jsme zřejmě slyšeli z úst obou Buriánů i od klavíru p. Jeremiášova. Není pochyby, že časem ukáže se i to, co je samozřejmo, že nelze komponovati arhytmii ani v opeře.

*

* Ve svém rodném Madridě zemřel 16. září t. r. v požehnaném věku 83 let proslulý autor „Světce či blázna“ a „Galeotta“, *José Echegaray*, jehož vlivného a milovaného jména stejně si vážili i na poli vědeckém a na poli praktické politiky. Muž veliké životní práce a zdatnosti, syn madridského profesora, své doby sám profesor chemie, mathematiky a fysiky v Marcii a konečně i na universitě madridské, byl v pravdě celebritou v oboru vědy, a o jeho úžasné počtářské zdatnosti vypravovaly se své doby takřka pohádky. Při tom byl i výborný národohospodář a finančník, aktivní politik své země, jenž po dvakráte zastával docela i hodnost ministerskou, zprvu v oboru obchodu a kultu, po druhé finančnictví. Jako básník, novelista a dramatik zanechal po sobě ovšem nejhojnějšího požehnání. Napsal přes padesát dramat, ovšem že různé ceny umělecké, ale velmi mnoho z nich rozneslo jeho jméno i za hranice. Jeho „Světec či blázen“ býval repertoirním kusem našeho „Národního divadla“ a hojně hraným dramatem po celém našem venkově (parádní titulní úloha nezapomenutelného Vojty Slukova), jeho „Galeotto“, tragedie bezděčného ubližování lidskou pomlouvačností a žvatlavostí, slaví podnes triumfy i na jevištích největších. Ještě pronikavějším úspěchem znamenány jsou Echegarayovy prósy, novely a romány, práce vynikající velikým darem fantasie a milou jemností slohovou, lyričností na jedné straně a dramatickou silou na straně druhé. Roku 1904 udělena byla Echegarayovi Nobelova cena za literaturu (spolu s provençalským Mistralem), a toho roku španělská vlast připravila mu ovace hojné a nejsrdečnější. Ještě jako 73letý stařec zakládal a organisoval velikou státní banku madridskou, ve vysokém věku vyučoval ještě chemii na universitě, psal dramata a básnil — teprve od počátku světové války uchýlil se do soukromí, bedlivě sleduje události. Rozřešení velikého válečného dramatu se nedočkal. —*n*—

* **Kolik měl Neruda za své feuilletony.** Redakční povinností Nerudovou v „Národních Listech“ byla rubrika feuilletonní a divadelní referát; měsíčního platu dostával 80 zlatých, průměrný denní honorář bylo tudíž asi 2 zl. 70 kr., nechť si psal pro list feuilleton nebo theatralia. Při redakční práci měl však Neruda potřebu stejně nezbytnou jako byl papír, inkoust, péra, která však nenacházela se v redakčním inventáři a již byl nucen hraditi si z vlastní kapsy: spotřeboval při ní spousty viržinek. Píše o tom redakční kolega Nerudův, dr. Servác Heller, ve své letošní vzpomínkové knize „Z minulé doby“; pracoval s Nerudou v témže pokojíku: „S počátku, než jsem uvykl, vyrušovalo mne z práce časté a prudké plácnutí čehosi o zem — to odhazoval Neruda energicky spodní polovice viržinek, jež mu při práci a nachýlené hlavě zamokaly. Takovýchto půlek leželo vedle něho na zemi, než feuilleton nebo divadelní referát napsal, vždy aspoň pět nebo šest“ (str. 100). Nakonec tedy Neruda měl, odečteme-li tuto nepostradatelnou položku při jeho práci, za duchaplný feuilleton neb divadelní causerii průměrně našich pět korun.

Fdký.

*

V pražském deníku „Union“ navazuje ve feuilletonu spisovatel Ant. Macek na článek německého kritika Karla Schefflera „proti literárnímu“. Zdůrazňuje se tu požadavek aktivnosti ve tvorbě spisovatelské proti zřetelům čistě literárním, aktivnosti, kterou je třeba vyhověti potřebě všeobecnosti čtenářské. Toto, majíc na vybranou mezi písemnictvím špatným, romány sensačními, detektivkami a p. a mezi „pouze literárním“, v němž místo absolutní, povznášející epiky nalézá příliš mnoho osobního zájmu autorova, po případě jeho literárních směrů — přichyluje se k výtvorům prvého druhu, ježto nemají zdravé protiváhy. Jako příklad tvůrčí vůle ve smyslu filosofie Schoppenhauerovy, vůle, která se nespokojuje s průměrným, pomíjejícím úspěchem literárním, uvedeny jsou Tolstého „Povídky pro lid“. Feuilletonista „Unionu“ při té příležitosti poukazuje na Jiráskovy „Psohlavce“ jakožto na **vzor hrdinského románu lidového**, jehož cena a oblíbenost, četnými vydáními doložená, tkví ve svobodné hrdinnosti prostých sedláků, kteří — třebas v tuhém svém zápase podléhají — mají přece vyšší moc na své straně. Tímto vystižením ducha lidu, jeho činů i požadavku a subjektivně nezištným podáním docíleno jest díla, které zůstávajíc svrchovaně uměleckým a vynikajíc ryzí národní osobitostí, jest zároveň vítaným všeobecnosti, bez jejího rozvrstvení dle literárních vkusů.

V Praze, dne 5. října 1916.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.



AD. KAŠPAR PINX.

UNIE REPROD.

OBRÁZKY Z KARPAT – CHALUPA VE ZDYNII



Ant. Klášterský:

JEN DVĚ, TŘI BÁSNĚ...

Líp, než kdo zhltal celé hory knih,
má, kdo v své duši jako v schránce chová
jen dvě tři básně a k té hloubce jich
a hudbě, citu vrací se vždy znova:
po práci večer, v dobách trudu zlých,
pod stromy v sadě, v nocech bezesných.

Vždy nový se mu odstře čár a vděk
a půvab, divno, netušený dříve,
i hlubší smysl velkých myšlenek,
a nejtajnější, co tam v chvíli snivé
své vložil básník, uslyší znět tich
jak hlahol zvonů v moře zapadlých.

I to, co v taji skanulo tam maně
božského jako v trávu rosy třpyt
a hvězdný paprsk s nebes tmavé báně,
mu přáno bude jednou pocítit
a bude mu jak těm, jichž pohled stih
břeh nových zemí, tišin neznámých.



Josef Thomayer:

PRAŽSKÉ VZPOMÍNKY.

(Pokračování.)

III.

Také ovšem třeba mně zmíniti se o mém studiu medicinském.

Universita pražská byla sice již r. 1871 z části utrakvistická, avšak nejméně přednášek českých bylo na fakultě lékařské.

Nejstarším českým učitelem na této fakultě byl tou dobou doktor Špott, který přednášel ve svém bytě na nynějším náměstí Havlíčkově, a to hlavně o léčení vodou. Míval však nesmírně málo posluchačů. Jednak nebylo tenkráte ještě léčení studenou vodou tak v módě jako o několik roků později, když woerishofenský farář Kneipp léčení to učinil nesmírně populárním. Jednak nebyla hydrotherapie předmětem zkušebným, a takové výklady na universitě často jen poskrovnu bývají poslouchány.

O samém Špottovi vyprávěla legenda, že si léčením studenou vodou pokazil svou soukromou praxi. O několik roků později domnívali se lidé, že studenou vodou dá se vyléčiti každá nemoc na světě. Na sklonku svého života obíral se Špott horlivě historii mediciny v Čechách a mnoho materiálu z tohoto oboru v Časopisu českých lékařů otisknul. V jedné přednášce v Historickém klubu přihodil se mu lapsus, který historiky nemálo obveseloval. Vykládal totiž, že v starších dobách sloužil v Čechách za potravu také segr, což vyslovil, jak je psáno. Byl to ovšem náš sýr.

Zajímavou osobností českou na tehdejší fakultě lékařské byl docent František Novotný, poslední assistent slavného Purkyně. Přednášel histologii a embryologii po česku, ke kterýmžto tenkráte odlehlým doktrinám byl nucen vytvořiti si potřebnou terminologii. Novotný měl veliké vědomosti nejen v těchto dvou oborech, ale také ve fysiologii. Ale jak se chudák při tom měl!

Jeho příjem skládal se z kolejného, kteréž bylo nepatrné a z podpor, jež mu Svatobor poskytoval. Vlastního jmění neměl. Nikdo nevěděl, jak bydlí. Jsem přesvědčen, že léta neobědval. Neboť mnohokráte jsem jej vídával v době polední v Novoměstské kavárně u Myslíků, kde pil černou kávu. Tou a viržinkou patrně šidil žaludek, aby tento se domníval, že obědval. Tehdejší repraesentant fysiologie na fakultě Hering, nedal se přiměti k tomu, aby navrhnul Novotnému profesuru. Namítalo se, že Novotný vědecky ničeho nepracuje. To ovšem bylo pravda a také jest pravda, že panuje na universitě, kde nepanuje koterie, zvyk, dle kterého navrhuje se docent za profesora teprve, když vykazuje nové práce vědecké. Avšak po tom, co jsem o nouzi Novotného povídal, jest pochopitelno, že Novotný sotva se mohl odhodlati k nějaké nové práci vědecké. Vždyť konečně ku práci z theoretické mediciny dlužno si opatřiti materiál a materiál stojí peníze. Kde je měl Novotný vzíti?

Obdivuhodná byla věrnost, kterou Novotný k svému vědeckému oboru lnul. Kdyby byl přijal místo praktického lékaře kdekoliv, bylo rázem po nouzi, ba i kdyby byl šel za lékaře do ústavu pro choromyslné (a to mu bylo nabízeno), byl nouzi jeho konec. Ale Novotný na svém místě vytrval. Nevím, zdali jako tvrdohlavec nebo jako hrdina. Snad se utěšoval tím, že se přece jednou dočká zřízení české fakulty lékařské.

Nezapomenutelným jest pro mne poslední setkání s Novotným. Bylo to roku 1879 brzy po mém návratu z Paříže. Potkal mne v ulici u nemocnice a pravil, že si na mne opětně vzpomínal, že by si byl přál také do Francie odejeti. Francouzská vína že by jeho churavý žaludek pozdravila. Chuďas trpěl rakovinou žaludeční, jíž také v Chuchli podlehnul. Byl pochován na chuchelském hřbitově za velikého účastenství svých bývalých i přítomných žáků a přátel.

Třetí osobností, která v létě jednu hodinu týdně po česku vykládala, byl profesor V. Petters; Čech rodem a smýšlením. Dermatologická klinika, jejíž byl přednostou, však byla německá. Petters se proslavil ve vědě tím, že ve šťavách nemocných cukrovkou stižených objevil aceton. Zjištění této látky bylo základním kamenem veliké nauky o otravách jedy v lidském těle se tvořícími, čili nauky o autointoxikacích. A přece kdo zná v Čechách dnes ještě jméno Pettersovo? Je to jedna z nejkarakterističtějších chyb v naší národní povaze, že zpravidla nesprávně posuzujeme zásluhy svých lidí. Malé lidi vynášíme, velkých neznáme.

Nejintensivněji však na tehdejší fakultě lékařské vědu v jazyku českém pěstoval Jan Bohumil Eiselt, který desetihodinovou kolejí po česku vykládal vnitřní lékařství. Eiselt má nesporně o českou medicinu největší zásluhu. Nejen že nejintensivněji v přednáškách svých češtinu pěstoval, ale založil Časopis českých lékařů, byl spoluzakladatelem Spolku lékařů českých, spoluzakladatelem sjezdů lékařů a přírodozpytců českých, zakladatelem veliké Odborné pathologie české. Po letech stal jsem se jeho klinickým assistentem a naskytne se mně snad ještě příležitost promluviti o Eiseltovi a o poměrech české mediciny podrobněji.

V ostatek byla fakulta lékařská při mém příchodu zcela německá. Profesoři byli většinou starší páni, a jejich vědecká literární činnost byla jak co do jakosti, tak co do množství velmi skrovná. Mnohé jméno jako Halla, Waller, Strupi, Seidl a j. zapadlo, a jen ti vrstevníci, kteří je ještě poslouchali, dovedou se na osobnosti ony upamatovati.

Zaznamenal jsem fakt ten proto, že když po letech počalo se usilovati o zřízení university české, v mnohých profesorech tehdejší pražské university universita česká měla zapřísáhlé odpůrce. Zejména oblíbeným trumfem proti české universitě vynášeným bylo citování staré slávy university pražské vůbec a fakulty lékařské zvlášť. Universita česká, že bude vědě na újmu, stará sláva že tím utrpí a kdesi cosi.

Několik málo sice četných, ale ovšem pravdivých řádek předchozích ukazuje, že aspoň při mém příchodu na universitu s tou vědeckou slávou její to nebylo tak hrozné.

IV.

Již v druhém roce mého studia lékařského rozšířil se kruh mých známostí osobních měrou krajně zajímavou. Především byl jsem přidělen při pitevních cvičeních ke skupině, v níž byl mimo jiné také kolega Rejšil. Ačkoliv se naše názory značně lišily — Rejšil na příklad neměl pražádný smysl pro literaturu — přilnuli jsme k sobě přátelstvím, které trvalo nerušeně až do smrti Rejšilovy. Rejšil měl mimo jiné dar prováděti s neúprosnou důsledností různé žertovné kousky.

Na příklad bývalo zvykem, že starší medik, jenž neměl při příchodu do Prahy ještě nalezený byt, spával v porodnických kasárnách studentských tak dlouho, až si byt nalezl.

Měli jsme mezi svými kolegy jednoho, jenž si nadmíru mnoho domýšlel na to, že otec jeho byl vyšším úředníkem státním. Tento kolega noclehoval v kasárnách jmenovaných na počátku školního roku 1875 po 14 dnů. Jednoho dne v polovici listopadu pravil Rejšil při svém příchodu do koleje k uvedenému kolegovi: „Poslyš S., byl tam u nás Weber (ředitel porodnice, tenkráte již nové) a povídal, abychom ti oznámili, že máš za těch čtrnáct dnů, co jsi v kasárnách noclehoval (Rejšil toho roku v porodnici bydlil), zaplatit jeden zlatý šedesát pět krejcarů.“ S. jako když jej štír uštkne, rozčepýřil se, láteřil, to že ještě nikdy nebylo, aby se za takové nahodilé noclehy platilo atd.

Načež mu Rejšil s klidem Araba odpověděl: „Co máš takovou hubu? Já ti vyřídil, co ti Weber vzkazuje a ty si dělej, co za dobré uznáš. Hubování nemá smyslu.“

V následujících třech nedělích Rejšil sobě S. ani nepovšimnul. Teprve na konci listopadu přišel jednoho dne R. do školy a zase oslovil S. Pravil, aby nedělal všem kolegům ostudu, že už tam u nich Weber zase byl a kategoricky zaplacení 1 zl. 65 kr. žádal. S. se zase rozlítil, huboval, nadával, ale na konec vypůjčil si od kohosi z nás zlatku, šedesát pět krejcarů měl a nesl tento obnos k řediteli porodnice Webrovi. Ten ovšem o ničem nevěděl. Dorozumění s ním nějak vázlo a tak na konec S. z ředitelny byl vyhozen. Takových promyšlených taškářství s naprostou důsledností provedl Rejšil celou řadu.

V medicině měl Rejšil svéhlavé nápady. Nenáviděl mikroskop a za celé studium nikdy se do mikroskopu nepodíval, tvrdě, že je to pouhé maření času. V praxi prý lékař mikroskopu nepotřebuje. Když jsem já po přednášce v pathologickém ústavu mikroskopy prohlížel, čekal trpělivě, až jsem byl hotov. Načež jsme společně odešli k obědu, avšak za posměchu Rejšilova, že prý jsem teď chytřejší. Ale karta se obrátila! Při rigorosu z pathologické anatomie uložena později kandidátovi nezbytná povinnost, aby udělal mikroskopický praeparát a poznal, jaké chorobné změny praeparát ukazuje. To byla ovšem pro Rejšila rána nemalá. Nicméně k mikroskopu nesáhnul ani teď. Když dělal rigorosum z pathologické anatomie, byl jsem již doktorem a zaměstnán v pathologickém ústavě, tehdy profesorem Klebsem řízeném, jakožto demonstrator. Prvou část rigorosa: pitvání mrtvoly a mikroskopické poznání nemoci provedl Rejšil bezvadně. Ale pak odeslán do vedlejší místnosti, kde už čekal na něj mikroskop a kus nějakého orgánu, z něhož měl zhotoviti mikroskopický praeparát. Při této práci zanechán kandidát o samotě a teprve za dlouhou dobu Klebs chodíval o práci kandidátově se přesvědčit.

Po odchodu Klebsově vklouzl jsem do místnosti, kde Rejšil zádumčivě a nečinně seděl a na mikroskop pohlížel jako na duchovní guillotinu. Pravil jsem mu s posměškem: „No, mistře, jak se máte?“

Říkal jsem mu totiž mistře od těch dob, co při pitvání přeříznutý nerv dovedně nití svázal, tak že poškození nebylo hrubě vidět. Po mně téměř všichni spolužáci Rejšila oslovovali slovem „mistře“.

Netřeba podotýkati, že odpověď Rejšilova k mé otázce nezněla nijak dvorně.

Já však posadil se ke stolu, udělal mikroskopický řízek a obarvil jej. Prohlédl jsem praeparát a když jsem nalezl karakteristické místo (běželo o onemocnění sleziny), upevnil jsem podložní sklíčko svorami tak, aby praeparátem nebylo možno hnout, vyložil jsem Rejšilovi, jak co má říci a — poroučel jsem se. Když přišel profesor Klebs, řekl mu Rejšil stručně, co je pod mikroskopem zastaveno a — udělal rigorosum s vyznamenáním. Tuším, že tato podivuhodná historie, byť bych sám po letech universitním profesorem byl a kandidáty zkoušel, stojí za vypravování. Ovšem jednání moje bylo více přátelské — než korrektní.

Když dělal Alois Jirásek státní zkoušku profesorskou, bydlil po několik dnů s námi ve starém domě u čtrnácti pomocníků. Po odbyté zkoušce měl k němu Rejšil proslovení, přednesené s nejvážnější tváří. Pravil mu, aby byl vždycky pamětliv toho, že nebyl před státní zkouškou prost trémy, že žádná zkouška není pro kandidáta věcí radostnou, a proto, aby byl budoucně jakožto středoškolský profesor eksaminatorem mírným a v pochybných situacích vždycky blahovolným. Zasmáli jsme se s Jiráskem nemálo této řeči Rejšilově.

Hned v druhém roce studia medicinského uvedl mne Rejšil jednoho nedělního odpoledne do svrchovaně zajímavé společnosti. Vyzval mne, abych šel s ním do kavárny, kde se hodlá setkati s jedním svým krajanem Milévským.

Uposlechnul jsem pozvání Rejšilova, ačkoliv návštěva kavárny dala se uskutečniti jen tak, že nápotomní večeře byla velmi ba nejvýš frugální. A tu k nemalému mému překvapení setkali jsme se s celou skupinou mladíků nám oběma vesměs věkem blízkých a malířskou akademii navštěvujících.

Byl to pro mne nový, věru exotický svět, který jsem tu poznal. Mladíci byli vesměs, tak jako já, hlavně bohati poklady, kterých zloděj nekrade a rez nežere. Také jim návštěva kavárny způsobovala finanční rozpaky tak dobře, jako mně. Ale všichni byli nadšeni ve svém oboru, měli bystré oko pro svět kolem nich se pohybující. Měli interes pro přírodu, literaturu a každé jiné umění. Slovem byla to společnost pro mne jako stvořená.

(Pokračování.)



Jan Vrba:

Z NOVÝCH BÁSNÍ.

SESTRA BOLEST.

Tak jsem ji potkal. Pod borovou strání
uprostřed lesů za dne umírání —
a byla krásná ve vůni a tichu,
krásnější ještě víc, že nesváděla k hříchu.

Řekl jsem jí: „Sestro, v jizbu vejdi se mnou,
dřív než noční stíny ze strží se vzedmou,
za mým stolem sedni, pojez, co mi dáno,
a pozdrž se u mne, až zas bude ráno.“

Uposlechla, vešla, naplnila chyši,
po chvíli už řekla, že mé srdce slyší —
a hladí mi vlasy a hladí mi tváře . . .
Okna jsou však temná, nesvítá v nich záře.

Nesvítá v nich záře, neblíží se k ránu,
nebesa jsou pustá, mají samou ránu —
před mou chyší venku stromy hučí dlouze
a zdvíhají větve jako v marné touze.

Větve vyzdvihují, níží v resignaci,
volají za sluncem, proč se nenavrací,
a netrpěliví hlasitě se zlobí,
proč se narodily do tak divné doby.

Sestra Bolest slyší, jak se stromy vadí,
konejší mi srdce, po tváři mne hladí —
v očích plno vláhy, ale slova nemá,
tíhou všeho kolem je jakoby němá.

Potkal jsem ji v lese v chvíli usínání
už na samý večer pod borovou strání —
pozval jsem ji k sobě, a se mnou se dívá,
na nejhlubší půlnoc, jak se připozdívá . . .

NAD LIPINOU.

Na vršku Čihadle stavím krok. V obzoru úzkém kole,
vroubena lesy dokola — přede mnou lipinská pole.

Slunečné skvrny po kraji jakoby o závod letí —
uprostřed návsi hejno hus a hejno malých dětí.

A je tu klidno, sladko tak, ve výšce krahujec hvízdá —
z lesa se táhnou vzkřeky vran — mají tam na jedlích hnízda.

A možná jednou — za sto let, že půjdou dějiny tudy . . .
Vyhoří přes noc tichá ves, krev vsákne v lipinské hrudy.

Husy tu vojáci vybijí — na poušť se promění statky —
a děti někam v cizinu na loktech odnesou matky . . .

Potom zas z polí lipinských zdvihne se obilí chudé —
než jejich jméno po věky ve knihách zapsáno bude . . .

— — — — — — — — — — — — — —

Po letech přijde krásný den . . . Po nebi bělostné hrady . . .
Cizinec zeptá se udiven: „Tadyže?“ — Nu, ano, tady! . . .

Proč by ne taková Lipina — proč by ne ty stráně chudé . . .
Je dneska potem úzkosti skropená země má všude.

Bolest už zadýchla do všech chat, a bázeň všude je hostem . . .
Třicet jich chybí už z Lipiny — a přece cítíme: rostem!

KRÁSNÝ DEN.

Poslušně se celá země v radost proměnila.
Zelení se zplihlá tráva jasně rozzářila,
po nebesku oblak bílý pomalu se vleče,
na potoce pod olšemi živé stříbro teče.

Vzduchem plují babí léta, vítr tence svistí,
javory se přioděly v temně rudé listí —
každý z keřů prohořívá nazlátlými světly,
ptáci se z nich ozývají — ještě neulétli.

Do dálky jde pole řadou, za obzor se sklání,
široký klid na něm leží, jako pousmání,
a za poli horská pásma temněmodrých lebí
pnou se jako výkřik země, jako pocel nebi...

Kdo mi dává tuto radost jak milému děcku,
kdo zapálil slávu barev, krásu světa všecku,
kdo to nad mou hlavou nebe z čisté modře sklenul,
abych aspoň na hodinu všeho zapomenul?

Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

I mlčte, mlčte, pane doktore,“ odporoval inženýr, „i ve vás to hluboko tkví, jako v nás všech, a kdyby nebylo vnitřní radosti, bylo by smutno na světě.“

— Jaká utajená radost? Člověk nemá radosti z práce, která se stala lopotou. — Kdo užije za mé peníze? Za mé těžce vydělané peníze?

Když uvažoval — a to se dělo v poslední době finančních ztrát velmi často — vždy poznával nakonec, že peníze nebyly mu prostředkem, nýbrž účelem života, a že jeho peněz nikdo nikdy neužil. Ani jeho žena jich neužila. Domácnost, kterou jí platil, byla tak občansky skromná, že v ničem nevybočovala z kolejí obyčejnosti.

— Když se ženil, domníval se, že si vybral ženu, nádhery a zevnější okázalosti milovnou žádoucí representantku vznešené domácnosti občanské, spíše lehkomyslnou, nežli šetrnou. Jeho žena byla však po otci, skromném a šetrném, nádhera, která chytila Herouta, byla míjivé dílo její matky, a jeho žena odložila ji hned po sňatku.

„Knedlíkové ovzduší!“ vysmíval se Herout idyle své domácnosti. Ráno vstane a přemýšlí, co bude dělati k obědu a co k večeři, tři čtvrtiny života ztráví v kuchyni a v starostech o špižírnu. Žena, jež nedovede způsobiti ani bolest ani radost, tak pořádná žena! Když to mezi nimi skončilo, marně se namáhal sehnati zákonité důvody pro zamýšlený rozvod, ačkoliv mu hořela celá bytost těmito důvody. Nezbylo než rozejíti se bez rozvodu, se zachováním dosavadního zákonitého svazku. Takový rozvod to byl, že mu žena půl roku po rozchodu posílala stravu do jeho pokojíku, považujíc za velmi přirozené, že mu zachovává manželskou věrnost i ve příčině dodávání „chutně a domácně upravených pokrmů“. Teprve na rozhodný dopis, napsaný v nějaké velmi zlé chvíli, jímž si další dodávání zakázal, vzdala se této pozornosti a přestala mu jídlo posílati.

Ve skutečnosti byl jeho rozvod dílo vniterně tak nedokonalé, že kdyby se večer místo do staromládeneckého bydlení

obrátil do domácnosti někdejší choti, byl by jistě našel teplé trepky u nočního stolku, teplý župan na křesle v pracovně, a manželství točilo by se dále jako kolo větrného mlýna. Byl to poměr zatížený beznadějnou setrvačností, z jehož ohlávky jenom napolo vytrhl upracovanou hlavu: břemen se nezbavil, nových radostí nenabyl.

— Ano, nenabyl nového života, nového jara, nové svobody, jejich rozchod byl pouze nepatrnou změnou zevnější, uvnitř pokračovala stará setrvačnost. Unikl pouze „knedlíkovému ovzduší". Za nynějších těžkých starostí finančních byl to zisk velmi pochybný.

Sám připouštěl, že pod syčícím plynem, v trepkách, v županu a v teple vlastní domácnosti opouští člověka starost a dopřává mu, aby aspoň v tom okamžiku se jí neobíral. Nepochybně bylo to v jeho citových pasivech za dnešních okolností značné aktivum. Byl by se však musil obklopovati starými lžemi o nezměněném blahobytu, nikdo by nesměl v domácnosti tušiti, jak je jeho existence nakloněna na velmi šikmé ploše, jak nastávají okamžiky, v nichž si vypomáhá i penězi klientů, což sice není zrovna zpronevěrou, ale rozhodně nebezpečným podnikem. Jeho peníze už byly smíšeny s cizími, z domů, jím pro klienty spravovaných, plynuly výtěžky do jedné pokladny, a konány z nich byly platy dle nejnutnější potřeby na společný účel.

Jedna věc dávala tomuto jednání pečeť reelnosti. Herout přesně všecko účtoval a měl o všech věcech přesný přehled. Účetnicky byla věc v pořádku. Také hospodářsky by bylo vše přesně prováděno, kdyby nebylo mimořádných poruch ve složitém hospodaření. U domů tak značně zatížených bylo nutno počítati se všemi byty, že jsou obydleny, a že je řádně placena činže z nich, poněvadž malý výnos byl vyšroubován do krajnosti, aby uhražoval anuity a úroky z hypotek, jakož i daně. Několik prázdných bytů a činžovní úbytek způsobily vždy velmi značnou a skoro nenapravitelnou poruchu. Úroková míra hypoték druhořadých byly tak nestále nestejná a v poslední době zvyšována byla tak tísnivě, že dokud šlo, způsobovala horlivé zvyšování činží, k čemuž i obecní hospodaření důtklivě přispívalo, a když činže dostoupily výše, nad kterou už je nebylo lze vyhnati, nastala krise.

Krise tím nebezpečnější, čím všeobecněji rozšířila se nechuť kupovati reality. Na peníze kapitalistů bylo tolik lákadel a lapadel, že se vzájemně předstihovaly. Filiálky bankovní rostly jako hokynářské živnosti, pohodlným kapitalistům musilo býti ukládání peněz na neobyčejně vysoké úroky usnadněno.

Doktor Herout znal velmi dobře, jak se proudy peněz převalují jako vlny s místa na místo, jaké malichernosti velmi často způsobují odtoky a přítoky peněz.

Primitivní názor několika pošetilců, „míti něco, co se nedá ukrásti", naháněl klientelu Heroutově kanceláři, která nebyla jedině advokátní, jsouc v podstatě i kanceláří realitní a úvěrovou. Zlatým věkem bylo, když obchodováno bylo o překot v ukládacích hodnotách cihelných, kdy si u jeho kanceláře podávali dveře dohazovači, stavitelé a zbohatlí jednotlivci se zkušenými peněžníky. Kancelář se stala tržištěm, realitní bursou. Prodavači a kupující měnili několikráte role a všichni zachváceni byli chorobnou snahou snadno, brzy a náramně zbohatnouti. Ceny realit vyháněny byly uměle do výše, základem spekulace stala se výnosová hodnota, a kde už nebylo lze cenu uměle zvýšiti, z prodejů přímých vyvíjely se směny u obchodníků tohoto druhu nesmírně oblíbené, poněvadž otevíraly šalebné spekulaci dveře dokořán. Vedle výnosových cen utvořily se ceny směnné, z nichž tyla spekulace nejvydatněji.

Ale dokud byly obchody, bylo rušno v kanceláři, kancelář vydělávala. Jednotlivé obchody přivedly obyčejně zase nové klienty, a poněvadž Herout měl s venkovskými spořitelnami a záložnami živé styky, přáním klientů ve většině věcí bylo vyhovováno, žádané úvěry povoleny a palmární účty za práce ochotně, vždy včas a vydatně byly honorovány. Proto byl všeobecným podiv, že doktor Herout pracuje pouze se dvěma slečnami, bez solicitátora a bez koncipienta, že všecka práce leží na jeho bedrech. Pro tuto píli, jejímž dalším důsledkem byla přesnost v práci, byl všeobecně znám.

Duševní přepínání jenom zdánlivě se ho nedotýkalo. Mohutný postavou, širokých ramen, vždy zpříma chodící, zdál se býti ocelově pevného zdraví. Zevnějšek však byl klamavý. Přepracovanost hlodala už dlouho na jeho nervech, a když ubylo práce a přepracovanosti, způsobily těžké starosti, že se ohlašovala tajná, lékaři dosud nevyšetřená choroba, zřetelnými příznaky.

Že však on byl vždy příliš chladnokrevným hráčem, nelekl se ani vlastního nitra.

— Jako neuspořádaný psací stůl to je. Trochu starých papírů je potřebí spáliti,

věci akutní srovnati do přihrad a hlavně zjednati si přehleď, aby člověk věděl o všem, neboť — o čem ví, toho se přestane obávati. Stále do předu obrácené a na všecko přichystané oči, aby člověk ničím nebyl překvapen!

„Když neodjedete okamžitě, pak za nic neručím!" pravil mu lékař, když jej k němu zahnaly tísnivé příznaky vnitřní nějaké choroby.

„Okamžitě neodjedu!" odpověděl klidně. „Vy byste také neodjel okamžitě, kdybych k vám přistoupil a řekl vám do očí, že jinak za vás neručím. To je tak, milý doktore: kdybychom ze zdravotních důvodů utekli od rozdělané práce, ztratili bychom všecko, klienti by se nám brzy rozběhli."

Lékař se odmlčel a s úsměvem se mu zadíval do obličeje.

„Tak aspoň hodně běhejte, ráno si časně přivstaňte a choďte, jak jen dlouho vám dovolí vaše práce," pravil, slevuje z dřívější neúprosnosti.

— Pacient řekl pravdu. Ani lékař by nemohl jen tak utéci od práce a všecko opustiti! Člověk je připoután k životu tolika ohledy, že ani nemůže stonati, aby si nerozehnal klientů! Životní podmínky jsou tak složité a kruté, soutěž tak nezřízená, že člověk musí nasaditi všecko, aby se udržel a nepadl.

Heroutovi se lékařova rada, aby aspoň hodně běhal, velmi líbila. Jara už přibývalo valem, vzduch voněl jarními dešti, fialkami a procitající mízou. Den se natahoval, Herout vstával s rozedněním a chodil podél Vltavy, jednu cestu po levém, druhou po pravém břehu až do Libně. Tam ta část města, kudy chodil, mu přirostla k srdci. Tam byla dle jeho mínění budoucnost, tam to rostlo, do široka se rozrůstalo. Bílí rackové s křikem kroužili nad zpěněnou řekou, sletujíce chvílemi do vzedmutých vod a houpajíce se na vlnách. Od karlínského přístavu nákladní parníky vyjížděly po řece, z továrních komínů kroužil černý kouř, rány kladivy ozývaly se ze strojíren. Chodil tak časně, že potkával dělníky, jdoucí do díla, vozy řezníků, jedoucí k městským jatkám, že byl vůbec účasten ranního spěchu probuzené práce. Za patnáct posledních let vykonáno tu bylo veliké dílo. Nové město tu vyrůstalo, město práce a budoucnosti. Za ranních procházek Herout věřil, že krise je pouze přechodná, že záhy bude překonána a nová budoucnost poroste na těch místech.

Z ranních procházek čerpal pro své vlastní věci novou naději a novou důvěru.

Krise se protahovala do nekonečna, a to byl pro něho podstatný zisk. Náhlé ukončení zauzlené situace už mu nehrozilo. Úpadek velikého ústavu peněžního nedospěl ke kritickému okamžení soudního vyhlášení konkursu, jeho věci ujaly se sanační komitéty, přispěchavší jako hasiči na místo požáru.

Známí jednotlivci kroužili u mrtvoly. — Havrani se sletují! pomyslil si s uspokojením. Bylo potřebí dlouhé a bedlivé úvahy, jaké methody dlužno použíti, aby jeho vyrovnací kvota byla možně největší.

Přemýšlením dospěl ku právnickému vybudování svého případu, kterého potom použil při sepsání žaloby. Byl oslepen skutečností, že několik netrpělivých věřitelů ústavu bylo potají vyrovnáno, aby nepoškozovali sanační akci, ovšem za současného postupu jich pohledávek oné osobě, jež platila. S touto skutečností Herout počítal, ale bohužel ve své věci nenašel sanačních dobrodinců, kteří by zalekli se jím ohlašované žaloby a věc vyrovnali pod poklicí. Tak povstala z nezdařeného vyjednávání předběžného žaloba jako pouhý důsledek marné námahy, aby zachránil podstatnou část majetku.

(Pokračování.)

M. Votrubová-Haunerová:

VĚŘÍCÍMU I NEVĚŘÍCÍMU.

Když stavíš chrám, jen sobě vždy jej stavíš
a sebe sám v něm tyčíš na oltář . . .
Pro sebeuctívání kovy taavíš
a vlastním skráním dáváš svatozář.

Tvá ruka sobě pouze oběť vraždí,
a tvoje krutost žádá teplou krev . . .
Dým kadidel jen tvoje chřípí dráždí,
a tvému sluchu mil je chvalozpěv.

Tvá božstva, dokud lidské mají choutky,
jsou bohy právě tolik jak jsi ty;
zboř chrámy, skácej všechny modly-loutky,
jen člověk v troskách leží rozbitý.

Karel V. Rais:

NEJMILEJŠÍ HONORÁŘ.

Kresba z podhoří. (Pokračování.)

Vodíte taky procesí a děláte družbu!“ Nejepsa otevřel oči do široka.

„Jak jsem povídal, pan starosta mi o tom psal — pochvaloval si vás,“ vysvětloval profesor.

Pohled Nejepsův zasvítil. „Procesí vodím a družbu taky dělám — i to je v rodě. Můj dědek vedl poutníky do Vambeřic dvaapadesátkrát!“ kazatelsky povznesl dlouhý ukazovák a pohled mu velmi zvážněl. „Když to bylo po padesáté, byla sláva: na hodinu cesty šel jim pan farář, celá kapela, řada družiček a celá vesnice i vůkolí naproti. Jedna družička měla přivítání, nebožtík náš dědeček vyřídil pozdravení od Panny Marie vambeřické a krásně poděkoval. Sám si to tak sestavil, že všecko plakalo. My jsme s otcem zdědili všecky jeho knížky po něm. Olešnický Kvasnička dal by si to stát mnoho a mnoho, kdyby si je mohl opsat, ale to já nedám. To jsou ty rozdíly: já a Kvasnička! On vodí příkladně křížovou cestu na zelený čtvrtek, já na velký pátek; při něm je lidí trochu a div že neusnou, já mám plný kostel a všecko si při mých modlitbách utírá oči!“

„Tak to umíte po dědečkovi!“ pokyvoval Duhan a Nejepsu poslouchaje, na slovo mu věřil, ba sám ho v duchu na té křížové cestě viděl i slyšel.

„Ale jen chatrně, prosím!“ a Nejepsa mávl rukou i nohama zachrul. „Kdež pak náš dědeček — takového nebylo a nebude kraj světa. Na Pace dosud si povídají o jeho loučení se v klášteře. A když mu šel sedmdesátej a pátej, byl ve Vambeřicích po dvaapadesáté. Když přišel domů, povídal, že mu to přec už tak nešlo, ale najedl se s chutí, buchty ho vždycky už čekaly, lehl a ráno mu zvonili. Tetky věřit nechtěly.“ Oči, prve široce rozevřené, se sklopily a hlava se schýlila. Chvilku bylo ticho. Profesor seděl skloněn a Nejepsa také se zamyslil.

„Pan farář má vás asi rád,“ zas profesor se ozval.

Nejepsa se zaštířil: „I ani bych neřekl!“ a očka mrkala.

„Že ne? Když tak Bohu sloužíte —“

„Sloužím, což je o to, ale oni ti páni nemají, myslím, zrovna rádi, když se jim někdo do toho tuze plete a pak — družbuju a tu, víme, o svatbě se přec jen člověk někdy u tabule nebo potom u muziky znánko zapomene a slouží ďáblu místo Bohu. Člověku se mysl zatemní, řekne se to, ono, a do fary to doletí hned, jenom že já za zelena utrženej nejsem, dovedu odpovědít a tak to pak nedělává dobrotu.“ Zašklíbil se a z hnědých očí hleděla mu všecka potměšilost, takže Duhan hlasitě se rozesmál.

„Toť já vím, že všickni předříkávači, družbové a muzikanti bývají mazaní!“

Nejepsa povznesl ukazovák: „Velká zkušenost to, prosím, dělá, člověk mnoho vidí, mnoho slyší, pozná mnoho lidí a pomyslí si: Tak vy jste, lidičky, takoví! jedná s nimi, jak to chtějí a myslí si svůj díl!“

Profesor, hrabaje se v bradě, s úsměvem přisvědčoval.

„Máte děti?“ tázal se opět.

Nejepsa se zachechtl. „I Bože, o ty není; u nás na horách bývá nouze spíš ve všem, jen v dětech ne. Šest jich mám, tři a tři do páru; máma byla pořád jako Roškopov. Když to sedí kolem stolu, je jich pomalu jako bandor na stole. A holasu to nadělá — darmo mluvit! Ještě zaplať Pánbůh, že nestůňou!“

„Nejstarší zas tu hudbu po vás převezme,“ usmíval se profesor.

„Anu, rád bych, ale kdo pak ví, nebude-li do té doby po Káčinejch svarbách.“

„Proč — z bídy?“

Nejepsa poškrabal se za uchem. „I to bych ani nesoudil, ale počítám, že takové radovánky lidi nadobro přejdou. Bída že by byla? To ne, i u nás jsou po staveních hezké peníze a všecko jen ze dření, žádné snad partyky. Svět tak jde svou cestou, pomozme si. Nám muzikantům zbývá už jenom nějaký ten funousek, ale protože je u nás tuze zdravé povětří, i toho je namále, a žádný nic dát nechce. Už i tu smrt chtějí lidé mít zadarmo nebo aspoň co nejlacinější.“

„Ale nový hřbitov jste si zřídili!“

„A to, prosím, zřídili! Měli jsme starý, malinký, už hrob na hrobě, a když teda v Olešnici začali s novým, udělali jsme si ho také, všecko pěkné, zeď jedna radost!“

„A chcete na něj Pána Krista!“ hlučněji řekl Duhan a prsty maje ve vousech, skloněn, upřeně zahleděl se na hosta.

„Prosím, to chceme,“ neobyčejně lahodně pronesl Nejepsa a z oček mu zasvítilo, „proto také mě sem obec vyslala!“

Profesor mlčel a zraku s něho neodvracel. Nejprve se pod tím pohledem

nepokojně zachrul — cítil, že po všech hovorech přiblížila se vážná chvíle. Přihladiv si vlasy od ucha k uchu, pokračoval vážně:

„On nám pan Poštůlka v Brodě hned povídal: Lidičky, to já jen tak provést nemůžu! To je v Praze sochař pan Duhan, ten toho Krista provedl a kdybych já ho měl malovat, musím mít z Prahy od něho povolení!“

„Je on ten pan Poštůlka akademický malíř?“

Nejepsa utkvěl na chvilku na profesorových ústech. Přemýšlel, co by ta otázka znamenala.

„Myslím, má-li to umění ze škol, ze studií —“

„A to bych skoro neřekl,“ rychle vpadl Nejepsa, „třebaže jistoty nemám, ale počítám, že to buď jen tak pochytil anebo to má od nějakého mistra, protože, trvám, provádí taky tabule nad krámy a pokoje maluje — inu, člověk, který něco umí, to se musí říct! Obrazů tam má mnoho, všelijaké svaté a zas taky kopce, pole, lesy, zámky a co všecko. Viděl jsem tady po Praze u krámů za sklem všelicos, ale lepší to není, Poštůlkovy obrazy tomu dost málo nezadají!“

„Proč vám tedy nenamaluje nějaký kříž sám, proč má malovat podle mého?“

Nejepsa natáhl krk a oči mu zešpičatěly. „No, my že v Olešnici jsme viděli — a kde pak to, prosím, to my zas rozumíme!“

Profesor přesedl. „Vám se olešnický líbil?“ tázal se.

Teď se hostovy oči rozšířily: „Tuze — kde komu!“

„Co se vám na něm líbilo?“

Nejepsa pokrčil rameny a stáhl krk. „To je těžko říct! On je tuze krásně a dojímavě proveden. Já že vodím ta procesí, jsem přeci toho znalec, viděl jsem křížů dost a dost, v Pace, na Táboře, v Boskově, ve Svatoňovicích, ve Vambeřicích, na Vartě a jinde a jinde, ale —“ a všecek se za stolem skrčil — „to je všecko nic! Naše ženské přišly tenkrát z Olešnice a vedly jen jednu: Lidičky, v té Olešnici mají na hřbitově Krista Pána, že by člověk před ním plakal.“

„Hm — tetky co povídaly —“

„Mužští nejináč! Dědeček Zleváků povídal představenému: Ať to stojí, co stojí, starosto, pořiďte ho! To byla všude jedna řeč. A tak když jsme všecko prozkoumali, hned jsme hnali na Poštůlku.“

Profesor seděl nehnutě, ale oči jeho byly teď mírnější.

„Náš Váša, jako švagr starosta, že je už v tom ouřadě znalý, začal hned zkoumat, co to bude stát,“ opatrně začal zatáčeti Nejepsa, „ale pan Poštůlka nechtěl říct, až prý bude to povolení. Starosta, aby ho nabral, povídá jako mně: Tak abysme se snad obrátili rovnou do Prahy, mohli bysme koupit třeba hned tu sochu, to by Olešňáci koukali! Ale milý malíř se smál, až se ohýbal: na to že by bylo třeba kapsy náramné, to že nevíme, co je pražský sochař. A tak mě naše obec poslala sem, abych prosil za to povolení a co to má stát!“ i díval se velmi zkroušeně.

Profesor seděl uchýlen, hledě k zemi. Nejepsa zíral naň s velkou starostlivostí.

Náhle profesor povstal a vzav hosta za ruku, pravil úsečně: „Pojďte se mnou!“

Trvalo chvilku, než se Nejepsa ulekán ze zástolí vyhrabal a zase napřímil.

Profesor odhrnul pestrou záclonu proti dveřím, jimiž prve vešli, a po třech stupních svedl hosta do místnosti jiné, prostorné. Byla vysoká, zašeřelá, poněvadž šedobílé záclony na širokých i vysokých oknech byly spuštěny. Stěny byly mírně šedé a jen při průčelní stálo něco jako vysoký oltář, záclonou úplně zakrytý.

Nejepsa dal se vésti, a po špičkách tlapal velmi opatrně.

„Tady zůstaňte stát!“ kázal mu průvodce a sám poodešed k přednímu oknu, zatahal za provazy záclon, takže se náhle odestřela horní půle i část dolního okna. Čisté světlo vlilo se do předu místnosti Potom profesor přistoupil k tomu oltáři opět zahospodařil ve šňůrách záclon a tyto rázem se odhrnuly.

Na úplně černém pozadí, v černé hlubině visel veliký, sněhobílý kříž s přibitým Kristem, lilijově skvělým.

Nejepsa zůstal jako z kamene.

„Kruci — fix!“ maně vydechl svůj největší obdiv. A zase stál ztrnule, zdivené oči upíraje na Ukřižovaného.

Profesor pozoruje ho, ani se nehnul.

V tom se Nejepsa do hlubokého ticha přichraptělým, šeplavým hlasem slavně rozezpíval: „A když přijal Ježíš ocet, řekl: Dokonáno jest! A nakloniv hlavy, vypu-stil du-ši!“ Zazpíval vše tak, jak to o velký pátek v olešnickém kostele evandělista a Ježíš zpívávali, a pokřižovav se, sepjal ruce. Pod očima se mu třpytilo.

Profesor ho nerušil. Až když se opět pokřižoval, přistoupil k němu. „Je to ten kříž?“ tázal se s úsměvem.

„Je — je, ale abych tak řekl, je to jako Praha a Olešnice nebo Struhy!“ a jen bojácně šeptal.

Profesor poklepal mu na rameni. „Jaký je ten váš?“

„Náš? Bude arci menší a jenom na plechu malovaný. Kříž je tmavý, na něm Ježíšovo tělo, jak tělo je, ten šat bílý jako sníh, vlasy a vousy krásně kaštanové. Ta hlava, jak sklesla, je taky u nás krásná — ale tohle —" a mávnuv rukou znova upjal oči na kříž.

Profesor opět mu poklepal na rameni: „Dobře jste to zazpíval — a nakloniv hlavy, vypustil duši — dobře, tuze dobře!"

Stáli opět nehnutě, mlčky.

Duhan po chvíli tiše zastřel kříž i okno a vzav strýčka pod paží, pobídl: „Pojďme!"

Když vrátili se opět do pokojíka, Nejepsa zašvitořil: „Nic platno, teď už musím hledět, abych se zas dostal k nám!"

„Jen si ještě sedněte!" broukl profesor a sám také usedl.

„Když to nic platno není — po poledni musím zas na naši stranu," lichotně kroutil se Nejepsa. „Tak bych prosil, dostanu-li to povolení a co to bude stát!"

„Ještě si sedněte, to se musí pořádně projednat!"

Teď Nejepsa poslechl. Čekal sotva dýchaje.

Umělec schýlen, zasmušen, chvilku mlčky probíral si bradu. Obrátiv potom velké oči na horáka, pravil zvolna a důrazně: „Až přijdete domů, pozdravíte ode mne pana starostu a všecky sousedy."

Nejepsa se zavrtěl. „A to děkuju hezky — děkuju —" klonil se — „hned zejtra to vyřídím."

„Řekněte jim, že mě to těší, že se jim můj Kristus na kříži líbí a že teda svoluji, aby si ho vaše obec pro nový hřbitov dala namalovat."

„To naše obec panu profesorovi pěkně děkuje," a Nejepsa se skloněn zvolna zdvíhal, „budu mít cestu tuze radostnou a nebudou se smát, že jsem to sešmodrchal!"

„Seďte!" kázal profesor.

(Dokončení.)

F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

Za brdským hřebenem ukázal se přibývající měsíc. Bylo již pozdě. Žofka s dětmi šla rychleji cestou a zahradou ke statku. Já s bratrancem pozdržel jsem se poněkud u Berounky. Oba jsme mlčeli, naslouchajíce všemi smysly šíré přírodě, nekonečnosti, tajemství, před nímž vše umlká. Chvílemi vynořila se mi některá ta věta o paní Dymákové, jak jsem je slyšel od bratrance a jeho ženy i od Žofky. Neměly již té zvláštní výstřednosti ani podivnosti, jak jsem s počátku cítil, nýbrž splývaly se vším v přirozenost a uklidnění. V ohromnosti nemůže býti nic výstředního, v ní vše srovnává se v zákon a pohyb vln. Naslouchaje teď tisícerým dějům a zvukům, shromážděným v ohromnosti kolem, chápal jsem, že slyším vedle bzučení much, vedle skřípání cvrčků i smích dětí, i své stesky, i lhaní i smích i nářek paní Dymákové, vše sharmonisované, vše splývající v kouzelné, opojné, nepostižitelné symfonii.

„Dobrou noc, pánové!" zavolala Žofka ze dvora nechtějíc na nás čekati.

II.

Druhý den dopoledne spatřil jsem po prvé manžele Dymákovy. Šli do kostela. Okamžitě jsem pochopil, že jsou to oni. Přiznám se, že se mi srdce rozbušilo. Byl jsem však sám, neznali mne a nebylo nutno pozdraviti. Šli rychle, nemluvíce. Přes to povšiml jsem si mnohých podrobností, jichž bych si byl jinak nepovšiml. Na první pohled bylo možno říci, že oba nápadni byli svým ustrojením. Ona zvláště. Představte si, že vše na ní bylo z dvou barev a to plavé, nepatrně narůžovělé, a kouřové. Vlasy a šaty byly té první barvy, tvář, klobouk a střevíčky té druhé. Na rukách měla bílé rukavičky.

Pleť její tváře byla jemná, bez poskvrny, ale barvy kouřové, šedé, s droboučkými nesčíslnými pihami. Nemůžete si představiti, jak zvláštní to byla barva a jakého zvláštního výrazu dodávala neširoké a vůbec nevelké té tváři. Podivil jsem se, že se bratranec o ní nezmínil a že mu pouze oči byly nápadny. Ne, i tvář její byla překvapující touto svou kouřovou barvou a těmi jako prášek droboučkými pihami, tak že jsem pro dojem z ní nemohl uviděti jasně vše druhé. Přes to dobře jsem si povšiml očí, nosíku a rtů. Oči byly podoby obdélníčků, poněkud jako přimhouřené, s velikými nazlátlými řasami, barvy snad modré, snad šedé, s temným lemem. V nich opravdu zasvitlo cosi, co proniklo až k mému srdci. Avšak tu musím připomenouti, že tento svit nebyl by býval ničím, kdyby ho byly nevydaly

oči v té zvláštní tváři, v té celé vysoké, útlé, křehké, klátivé bytosti, jež všecka jako by se vlnila a ve všech kloubech vrtěla. Opravdu, ten svit byl vydán tímto celým stvořením, tak jako jed zmijí. Z tohoto celku nabýval moci a zvláštnosti. Vyletěl z očí jejích jako náhodou, jako by se byla ani podívati na mne nemínila, a jsem přesvědčen, že vedle ní jdoucí muž měl z pohybu jejího dojem, že se na mne nepodívala. A ještě něco o těch očích. Rohovka jejich v obou koutcích, tak divně rozšířených a dodávajících oku podoby obdélníčku, neobyčejnou bělostí a sklovitostí se leskla, tak že pohled z temné zorničky v modrém oku vším tímto okolím zesílen byl neobyčejně a přirozeně okouzloval. Tolik však ihned připomínám, že mnozí z vás, kdyby byly paní Dymákovou spatřili tak jako já sotva na minutku, byly by řekli, že není půvabná a že vůbec není hezká. Její klátivá postava, malinká hlava a tenké, dlouhé ruce nepůsobily příjemně na lidi, zvláště na ženy, jak jsem se později přesvědčil. Na koho nevyslala svit svých očí, jenž se v šedé tváři podobal jiskře v kouři, ten obyčejně odnesl si z ní malý dojem, snad trochu nápadný, ale nikdy půvabný.

Ještě se zmíním o jejím nosíku, rtech a vlasech. Tyto svou plavou, narůžovělou barvou podobaly se lehoučkým západním červánkům za krásných letních dní, anebo, což zdá se mi velmi případné, plameni. Nevím, z jaké příčiny, ale bylo skutečností, že vlasy její neobyčejně vynikaly; nazlátlá barva jejich vedle tváře a krku pleti kouřové téměř překvapujícím způsobem se uplatňovala, takže proto lidé spíše si v první chvíli povšimli vlasů než očí jejích. Nosík měla nevelký, orlí, s citlivým chřípím, rty pak dosti velké, ale ne červené, spíše barvy sepiové, hladké, patrně jemné a poněkud k zubům přitisknuté.

Pan Dymák byl nevysoký, silný muž, třicátník s černým knírkem a bronzovou tváří, jež v první chvíli nic mi nepověděla. Teprve po druhé, když pohled můj opět na ni spočinul, zdála se mi prozrazovati zvláštní ovládající se přísnost, cosi ledově silného. Pochopil jsem ihned, že toto zdání vzniká ze spojení velkého, krásného nosu s hořením rtem. Zářez byl velice mělký a Dymák nosil knír úmyslně, aby tuto zvláštnůstku, jež by byla oholené tváři neslušela, aspoň poněkud skryl. Oči měl velké, černé, klidně pozorující, na nichž asi těžko se zobrazovalo vnitřní pohnutí. Snad z příčiny té zdálo se, že je neustále zamyšlen a jaksi netečný k okolí.

Oblečen byl vkusně a pečlivě i módně do tmavých, nahnědlých šatů s jemným proužkem. Na bohatých, dosti dlouhých černých vlasech měl posazený široký, černý, plstěný, měkký klobouk; v ruce nesl hůl se stříbrným kováním.

Stanul jsem a pozoroval je, než zašli pěšinou, vystupující ke kostelíku, za hřbitovní zeď. Neohlédla se. Maličkost ta poněkud mne překvapila a zamrzela. Zaváhal jsem, mám-li i já jíti do kostela, ale právě to, že se neohlédla, přinutilo mne, abych nešel. Pamatuji se dobře na tuto maličkost.

Odpoledne přišli do Melicharovy zahrady a zasedli za prkenný, prostý stůl nedaleko kuželníku. Žofka s dceruškami bratrancovými přisedla k nim. My jsme hráli kuželky. Sešlo se tu několik sedláků a synků zdejších. Hlučeli jsme. Bratranec, jakmile přišli Dymákovi, všechen se změnil. Nesmál se hlasitě jako dříve a zřídka promluvil. Nešel však k nim, což mne překvapilo. Pozdravil jen. Pokud mne se týče, myslím, že i já jsem se v chování změnil. Hovořil jsem sice hlasitě a vesele jako před tím, ale uhlazeněji, vkusněji a správnou češtinou. Oči mé pak neustále se obracely k manželům Dymákovým. Totéž pozoroval jsem i u bratrance. Ale podivná ta paní na mne ani na něho vůbec nepohlédla. Bavila se s dětmi a Žofkou, jak se zdálo, srdečně a vesele. Pouze v onu chvíli, když pila mléko ze sklenice, zdálo se mi, že jsem v očích svých pocítil kratinký, ale silný blesk jejích přimhouřených očí. Nemohu však tvrditi, že to nebyl klam, pouhé zdání, neboť byl jsem opravdově vzrušen, zaujat, kdežto ona v ničem se neměnila a tak si počínala, jako by nás nebylo.

O čtvrté hodině odešla s mužem, Žofkou a dětmi k lesu. Za chvíli viděli jsme je vystupovati pěšinou do stráně mezi mladými buky. Od té chvíle hra v kuželky mne nebavila. Byl jsem roztržit, ba mrzut. Stejně bratranec. Odejíti však bylo nemožno. Přišel učitel a farář.

Společnost rozcházela se až za šera. Dymákovi dávno asi byli doma. Děti hlučely již na dvoře.

„No, co říkáš paní Dymákové?" zeptal se mne bratranec. „Všiml jsi si jejích očí?"

„Ano, je všecka zvláštní," odpověděl jsem se zápalem.

„Pozoroval jsem, že tě zajímá. Věděl jsem, co přijde!" pronesl nehlasitě, pouze skrze široké své zuby.

„Co čekáš?" zasmál jsem se rozevřev naň své oči. „Snad nemyslíš, že se zamiluju?"

„Ba více, můj milý, mnohem více!“ zašeptal. A pohodiv rukou, zasmál se přihořkle.

„Nejevila však o nás mnoho zájmu,“ řekl jsem vesele, „ani jednou nepohlédla k nám.“

„Tak vždycky, je-li přítomen její muž. Počkej — zítra!“

„A což — nevšimne-li si mne ani zítra? Není i to možná?“

Otázka má bratrance překvapila a zmátla. Po tváři jeho přelétla radostná vlna. Přemýšlel okamžik, jako by ho těšila má pochybnost. Ohlédl se do zahrady a stanul neodpovídaje. Pojednou však mne vzal za ruku a prohodil:

„Čert jí rozumí. I to je možná!“

Šli jsme do statku beze slova. To, co řekl, mne podivně sklíčilo.

Toho večera všechen jsem znervosněl zvláštní netrpělivostí. Nechtělo se mi mluviti a nemohl jsem vydržeti ve společnosti svých příbuzných. Unikl jsem a toulal se zahradami i po návsi. Nemohu říci, že jsem byl smuten nebo zamilován. Ten nepokoj jako by choval v sobě zcela jiný smysl. Rozhlížel jsem se po vesnici i po obloze, ozářené měsícem, s pocity, jaké míváme při loučení. Nahromadilo se v nitru mém očekávání jakýchsi událostí, čehosi smutného. Umiňoval jsem si, že vyzvím na bratranci, co viděl, anebo co snad sám prožil ve svitu očí paní Dymákové, abych věděl, před čím se chrániti. Bylo mi divno, proč jsem neusiloval již minulého dne o toto vyjasnění.

Druhý den vstal jsem o šesté hodině po neklidném spánku. Oblékl jsem se rychle, posnídal a vyběhl na stráň. Den byl jasný, s bílými parami. Po návsi k Dobřichovicům ubíral se právě Dymák na nádraží. Žofka vyběhla za ním s jakýmsi balíčkem, jejž mu odevzdala, a rychle pak se vracela s hlasitým smíchem. Proč se smála, nebylo možná si vysvětliti. Měla kratičkou sukýnku a nohy její zdály se poněkud do obloučků zakřivené. Chtěl jsem na ni zavolati, ale neučinil jsem tak. Byla by nerozeznala, odkud volání přilétá.

V tu chvíli jsem si pomyslil, že za krátko přijde paní Dymáková do naší zahrady, a okamžitě jsem tomu nejen uvěřil, nýbrž sestoupil jsem i se stráně, abych ji potkal. A nemýlil jsem se. Přišla se Žofkou. Zaslechl jsem jejich hlasy ze statku. Mluvily s bratrancem, jenž vrátil se asi z pochůzky ranní. Vozili ječmen. Nahlédl jsem do dvora. Bratranec ukazoval k zahradě holí odvraceje se od paní Dymákové, chtěje patrně dohlédnouti do stodoly, kde skládali v sobotu večer přivezenou pšenici. Žofka v tu chvíli zahlédla mne ve dvířkách zahradních a upozornila na to paní Dymákovou. Ta se zasmála, hodila po bratranci hruškou, již držela v ruce, a uchopivši Žofk za ruku ubírala se k zahradě.

Odvaha její tak mne překvapila, že jsem se zarděl, rozpačitě ustoupil a skryl se za malinami. Zde pak uvažoval jsem s bušícím srdcem, co dělat. Bylo možno uniknouti podle plotu a kuželníku ke stráni a lesíku dříve, než přijdou. Ale přes to, že jsem to chtěl učiniti, stál jsem nehnutě jako silnou rukou přidržen. Mohl jsem se též ukrýti v těchto místech, ale ani to nemohl jsem provésti. Naopak vystoupil jsem poněkud, aby mne uviděly.

Právě vstupovaly. Spatřivše mne, obě se zasmály. Žofka okamžitě stanula a řeknuvši cosi mladistvé paní, vrátila se. Zaslechl jsem, že si bude hráti s dětmi. Opět se zasmála. Pozdravil jsem, zpozorovav, že obě na mne hleděly. Žofka pohodila rukou naznačujíc mi, abych zůstal v zahradě. Zarděl jsem se opět a rozpačitě se ohlížel.

Paní Dymáková v tu chvíli šla již přímo ke mně. Měla bílé, letní šaty a slaměný širák. Tvářička její byla zastíněna. Usmívala se. Otevřené rty její zaplněny byly drobounkými bílými zoubky.

„Jsem Dymáková,“ řekla, „nechcete se projít?“

Představil jsem se a ochotně k ní připojil. Voněla fialkami. Hlas její zněl drsně, na útlou tu bytost nápadně.

„Jak se vám tu líbí?“ ihned se ptala stopujíc zrakem pěnkavku, jež poletovala před námi a usedala na pěšinku.

„Jezdívám sem už po patnácte let,“ odvětil jsem. „Odpočinu si zde a nikdy se mi odtud nechce.“

„Potřebujete oddechu?“

„Ovšem.“

„Ale nejste tyran?“

„Proč?“

„Myslím, že všichni muži jsou tyrani. Ne-li za svobodna — potom, když se ožení, jistě.“

Zasmála se a podívala se na mne po očku. Nebylo mi jasno, myslí-li to vážně.

„Já nebudu tyranem ani až se ožením!“ prohodil jsem položertem. „Už proto ne, že bych toho nedovedl.“ Pohleděl jsem na ni. Zdálo se mi, že neposlouchá. Hleděla k zemi.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

První česká zpráva o přeletu kanálu Lamancheského.

(Sděluje Dr.. K.. Ch.)

R. *1819* vyšla v Pešť Budíně první (populární) *česká fysika od Pavla Michalka* v církvi evang. Pilišské školy rektora. (Stran 512.)

Probíraje se touto prvotinou, nalézám tu stať o „povětrných balonech nebo loděch", která zajisté v době dnešní nepostrádá zajímavosti.

Zprvu podává Michalko zprávu o pokusech bratří Montgolfiérů s jízdou balonovou a drasticky líčí dojem, jaký slet jednoho z nich u vsi „Gonesse" na venkovany učinil. Píše:

„Sedlácy, kteří toho času wětssím dílem v poli pracowali, když toto diwadlo w powětří lítagící a k zemi se blížícý spatřili, strachem obklíčeni bywsse, někteří utíkali, někteří pak, kde mohlí, pokrýwali se. Když ale po chwilky widěli, že ta potwora giž na zemi tisse leží, dostali smělosti a opowážili se k ní blížiti a kamením do ní házeti. Ona se ale ani nehla a sedlácy gesstě smělegi až k samé přissli a gi, newěděwsse co by to bylo, ze wssech stran powažowali. Myslili pak, když z ní smradlawé powětří wycházeti pomerkowali, že to musý jakýsi zemřelý pekelník býti . . ."

„W tento čas, když o wětrných cestách po wssech stranách powěst rozcházela, powstal gistý muž Francauz, gménem Blanchard, který sobě létáním aneb plawáním w powětří nesmrtedlné gmeno získal. On neyprwé we Francauzské zemi průby činil w těchto wěcech a zwlásstě způsob hledal, *powětrné swé lodě, dle wůle na kteroukoliv stranu hnáti.*

Zatím odessel do Englické země a s gistým společníkem Jeferies řečeným, umínil sobě přes moře w powětří do Francauzské země proletěti. Tu zagisté se nacházý mezy Englickau a Francauzskau zemí uzké moře, nic wíce, gen pět mil ssiroké."

Asy o gedné hodině po poledni tito dwa létawí ssiffáři se swým balonem, který zápalčiwým powětřím naplněn byl, od země wzhůru, a do Francauzské země o půl páté přiletěli a na zem se spustili.

Měli krom sebe na swém čluně dewět měchů pískem naplněných; mnoho listů, kteří z Englické země do Francauzska psáni byli, kompas a giné matematycké nástroge. Dwě hedwábné zástawy, z kterých gedna Francauzská, druhá Englická byla. Též něco potrawy a dwoge k plowání připrawené ssaty.

Krom toho uwázal Blanchard na swůg balon prowazy, aby se na takowých se swým společníkem zdržeti mohl, kdyby potřeba wyhledáwala, pro polehčení balona y člun odřezati a dolů pustiti.

Wyletěli takto připrawený do powětří w přítomnosti nesčíslného množstwí lidu, který mlčenliwým strachem nad tímto diwadlem trnul. Mezytím, hned wssichni se radowali, když widěli, že Blanchard zástawau s hůry na ně pokynul, a ge tím, gako odbírage se od nich, pozdrawil.

Ssťastně letěli nad mořem za malou chwílku k Francauzské zemi, než zatím náhle gegich běh dolů se obrátil, takže negen oné měchy s pískem, ale i giné wěci wen wyházeti museli, aby se též balona ulehčila. Mezytím to wssecko málo pomáhalo a nebožácy giž k plowání připrawené ssaty počali na sebe oblékati, když k obweselení swému poznali, že se opět wzhůru wznésli. O druhé hodině po poledni z břehů Francauzských skrze zwětssugící skla giž byli spatříni a dalo se znáti, že se ku Francauzsku přibližugí. Odkud to následowalo, že z města Kalais řečeného, které na břehu mořském stogí a ku kterému oni powětrní plawcy letěli, wssickni obywatelé k tomuto divadlu wyběhli. Wssickni břehowé wůkol moře a wssecky pole lidem bylo naplněno, kteří se na ně díwali.

O třetí hodině giž nad zemí létali a odletěli gesstě dwě míle za město Kalais do Francauzské kraginy, kdežto se dolů spustili, a gesstě téhož dne na ssesti koních odwezeni byli.

A ačkoli gen po půlnocy k městu přissli, předce gim bránu otewřeli a lidé, kteří w mnohých haufích podle cesty stáli, celým hlukem *vivat* jim pokřikowali. Při tom z děl stříleli a wssech zwonů hlas na wssech stranách při gegich příchodu zwučel a zněl. Takowá počestnost gim prokazowána byla.

Druhého dne na radním městském domě obědowali a welikau sumau peněz a ginými drahými wěcmi gako s práwem měsstěnictví od města a od krále Francauzského obdářeni byli.

Gegich balon spolu y s člunem na wěčnau památku té cesty do gednoho kostela položili. A na tom místě, kde na zem z powětří dosedli, mramorowý slaup wystavili . . .

Toto nalezení powětrných balonů welmi malý užitek lidskému pokolení posawad donéslo. *Možná wěc že budaucím časem k wětssi dokonalosti přigde* a užitečněgssí bude.

Francauzy w předesslé wogně užíwali powětrné balony k prohlídání položení nepřátelského wogska. Kdyby takowé powětrné lodě mohly od lidí podle wůle na tuto neb ginau stranu tak hnány býti, gako wodní lodě skrze wesla, tak by byla naděge, že by budaucím časem mnoho prospěly těm, kteří kupectwí prowodí a cesty daleké konáwají. Ale posawad nedal se naléznouti spůsob, kterým by na ginau stranu hnané býti mohly a gen tam gdau, kam ge wítr nese."

*

LITERATURA.

Jan Voborník: *Jeronym Pražský.* Historická tragedie v pěti jednáních. Nakladatel Fr. Borový v Praze.

Jan Voborník již před deseti lety vystoupil samostatným řešením tragedie Husovy*). Odevzdávaje veřejnosti v jubilejním roce Jeronyma Pražského tragedii tohoto vynikajícího Čecha, slibuje zároveň hrou „Smrt krále Václava IV." doplniti své dílo v husitskou trilogii. Se srdečným vděkem vítáme celou tuto velkou a vážnou práci spisovatele, jehož ušlechtilá snaha neochabuje, třebas dosud se žádné z větších divadel neotevřelo jeho pracím. Doufejme však, že se tak záhy stane, neboť aspoň „Jeronym Pražský" zasluhuje toho plnou měrou, jsa obrazem z dějin věrně čerpaným a pro zevnější účin jevištní dovedně sestaveným. Právem uvádí autor v poznámkách, připojených knižnímu vydání tragedie, že při oslavách Husových děje se křivda mistru Jeronymovi Pražskému; jeho vynikající postava zcela propadla nevšímavosti. Voborník proti Husovi, theologu, hledícímu více do středověku, správně odlišuje Jeronyma jako filosofa, hledícího do novověku; považuje proto obě postavy za neslučitelné v jediném uměleckém vytěžení. „Jeronymovo drama kostnické jest celá tragedie o sobě a děje pražské jsou mu jen předehrou, kdežto Husovo drama kostnické jest jen posledním aktem tragedie." Z Jeronymova listu panu Lackovi z Kravař usuzuje autor na psychologické, záhadné převraty v době Jeronymova věznění a na nich zakládá své básnické dílo. Postava Jeronymova, jeho prudký temperament, jeho skvělá výmluvnost a do jisté míry aristokratická povýšenost jsou vděčné momenty, z nichž spisovatel těží pro vnější působivost. Scény jsou vesměs rušně myšleny a obratně osnovány; příbuznost látky a její vyjadřování arciť budí předpoklad, že vzorem způsobu práce byl Jirásek, což ani není jinak možno a není dílu k necti. Pouze melodramatický sen Jeronymův ve vězení, který divákům má býti pomůckou k pochopení psychologického obratu rekova, uchyluje se k starším prostředkům od požadavků dnešních, které máme na báseň historickou. Po stránce formální zdá se nám zbytečným děliti scénu ve vězení na dvě dějství, která obě dohromady jsou kratší než polovina dějství prvého neb druhého, a snadno by se dala sloučiti v obraz jediný. V dikci zarážejí místy triviálnosti realismu, jinde zase vyjadřovací způsob staromódních her. Niméně jsou to vesměs nedostatky podřízeného významu, které by zmizely neb se daly upraviti pro jevištní výpravu. A jistě nebyla by marnou práce s nastudováním tohoto nového díla z velkého, umělecky nevyčerpatelného bohatství dějin husitismu. *Kaz.*

* Pod pseud. Jana z Pohoře; tragedie „Jan Hus" vydána nákladem Fr. Šimáčka.

*

Bratří Čapkové: *Zářivé hlubiny a jiné prosy.* Illustroval a vypravil arch. Vlastislav Hofman. Nákladem Fr. Borového v Praze.

Autoři, jichž společenství jest u nás zjevem až dotud ojedinělým a již „Zářivými hlubinami" podávají svůj první samostatný soubor prací, jsou známi z časopisů činností již asi desetiletou, zajímavou a vzbuzující očekávání, přece však až posud spíše nápadnou než vynikající. Sami jako estétové oplývají bohatstvím slov a analysou, přísnou až do nepatrností, a zajisté že sami tvoříce mají na zřeteli požadavek obdobného měřítka. A tu jest těžko zaujmouti k jejich knize stanovisko takové, abychom se nezdáli předpojatými; snažíme se chápati i dílo, zcela se odcizující našemu názoru a je trpko býti odmítavým tam, kde doufali jsme pozdraviti úspěch na základě vážné vůle. Při knize bratří Čapků jest patrně třeba znáti jisté teorie, kterými se řídili, úmysly, které sledovali — což však z knihy není zřejmo leč zmatkem, který autoři sami cítí, pravíce v předmluvě: „Práce zde sestavené . . . knižně objevují se skoro už opožděně a přece předčasně, ježto měl by jim předcházeti výběr prvních pros z let 1908—10, jehož vyjití (sic!) je pro nynější tiskové poměry odloženo. Čtenář nalezne zde mnoho rozdílů mezi jednotlivými pracemi; ale právě v souvislosti s výběrem nejstarších pros by se ukázalo, jak mnohé stránky celé zde shrnuté přechodní doby jsou předjaty v díle dřívějším." Nuže, pak věru bylo záhodno vyčkati možnost současného vydání obou souborů, jichž souvislost autoři pokládají za nutnou, bez níž, jakož i bez předpokladů prve dotčených připadají nám podaná fakta slabými; tak hned číslo první — „Červená povídka" — jako ukázka genru, který není hoden vzkříšení, vše tu je prostředky zcela začátečnickými znehorázněno až k směšnosti a oblito dutě krasořečnickými výklady; povídka druhá — „L'éventail" — činí pak dojem samolibé mnohomluvnosti; další — „Lásky hra osudná" — patrně vystihující improvisační sloh commedie dell'arte až do nudných důsledků, dopadá rozbředle; konečně „Skandál a žurnalistika" jeví se jako satira velmi těžkopádná, obtížně zápasící s volenou formou i vyjádřením. Teprve následující tři povídky — „Ostrov", „Mezi dvěma polibky", „Živý plamen" — přinášejí osvěžující dojem jednak čistým, zúmyslně napodobeným slohem archaickým, t. j. rázem „novoklasickým", jednak myšlenkou, která v „Ostrově" vyznívá hlubokým dojmem ethickým, v „Živém plameni" estetickým. Posléze

„Zářivé hlubiny“ jako by opouštěly snahy napodobovací a dospívají k vlastnímu vyjadřování spojujíce meditaci o katastrofě „Titanicu“ s psychologickým případem, organicky nespojeným. Vzpomínka, kterou námět vzbuzuje, jest sama sebou posílením účinu práce, knihu uzavírající. — Jest přirozeno, že autoři stůj co stůj moderní a originelní, dali si knihu vyzdobiti futuristicky. Odvolávajíce se na vysvětlení, při posudku jiné knihy uvedené, že naše zrakové ústrojí není utvářeno k pochopení této módy, dodáváme, že tato naše neschopnost chápání budí v nás myšlenku, že tu páni výtvarníci propadají šarlatánství, kterým klamou především sami sebe; opravňuje se tu umělecký směr, poskytující pláštík neumělosti. Tolik snad je nepochybno, že k novoklassicismu, ke kterému autoři většinou svých prací se hlásí, hodí se tato manýra výtvarná asi jako pěst na oko. *Kaz.*

*

Rudolf Kepka: *V závěji květů.* Drobná prósa. Nákladem „Přerodu“ na Král. Vinohradech.

Autor k řadě osmi povídek — (z nichž dvě však censurou odpadly) — připojuje črtu „Růžové lístky“ jako „epilog téhle prósy“, ve kterém tvůrčí svoji činnost srovnává s natrháním kytice růží v zahradě snů; kytice, sestavená s láskou a nejlepší vůlí, mění se cestou životem a skutečností v trní, na němž není patrnou krása místa a doby vzrůstu. Tak, zdá se, autor sám vycítil rozdíl mezi úmyslem své umělecké tvorby a jeho uskutečněním. Soucitné pozorování života lidí nuzných a strádajících dovolávalo se projevu, avšak vyjadřovací prostředky nebyly dosud tak vyspělé, aby docílily více než vytvoření povídek běžné tklivosti, jejíž opravdovosti druhdy vadí prohřešky proti realismu (na př. líčení prvých příznaků souchotin v povídce „Ještě stovku“, nebo sentimentalita vášní v črtách „Vitouškův máj“ a „Před noční šichtou“). Ani sloh nedodává črtám osobité barvitosti, leda bychom za ni měli — ve smyslu nepříznivém — nadměrné zdrobňování podstatných jmen. Až bude autor, ušlechtilým úmyslem veden, zase trhati „trsky“ růží a vázati je v kytičku“, nechť je pamětliv toho, že i v zahradě snů je třeba dovednosti, píle a sebekázně, aby voleny byly růže trvalé ceny a spoutány v kytici umělou rukou, tak že cestou do skutečnosti krása jejich utrpěti nemůže. *Kaz.*

DIVADLO.

F. V. Krejčí: *Povodeň.* Hra o třech dějstvích s proměnou. V Národním divadle po prvé dne 21. září t. r. Režisér Jaroslav Kvapil.

Dosti pozdě po letech činnosti kritické přikročil F. V. Krejčí ke kladnému tvoření na poli krásného písemnictví, nejprve románem, později dramatem. V Národním divadle uveden byl veselohrou, aktovkou „Redakce“, do té míry slabou, že úplně podryla důvěru ve spisovatelovu autokritiku. Nyní teprve osvědčil se dramatikem povolaným, hrou „Povodeň“, kterou nutno označiti jako práci nejvýše dramatickou, soudíme-li dle vnějšího účinu, který jest jí jediným zřetelem. Hra obsahuje příběh zcela prostý; rodina a její dva hosté jsou v osamělém domě obklíčeni povodní, mladší syn na záletech octne se v nebezpečí života, starší, zachraňuje jej, nalezne smrt. Těmito hlavními rysy naznačujeme základ, pomíjejíce podrobnosti, podlamující pravděpodobnost. Autor nezdržuje se propracováváním, spěchá od výjevu k výjevu s nejvyšší dramatickou stručností, postavy nechává běžně naznačené (záletnou paničku, patrně zúmyslně, až triviálně šablonovitě kreslenou), vše soustřeďuje na vnější techniku; tím dospívá k přesné vyhrocenosti a podporován souhrou, ukládající nejtěžší požadavky, dociluje účinnosti až děsivé, nervy drásající, tím spíše, že hře mimovolným pozadím stala se právě skutečnost, katastrofa vodní v Jizerských horách. V unášejícím pásmu hry, připouštíme-li nemožnost dřívější záchrany mladšího bratra v chalupě záhadné polohy — (na straně k řece, tudíž nižší, jsou stupně ještě nad vodou, kdežto na opačné straně, dvorem, chodí se vodou již po kolena) — váznou zejména dva články: především příbuzná Marta, zdánlivě lásce nepřístupná, k jejíž vypracování autor neměl dosti poetického pochopení či jemné ruky; a hluchá stařena posluhovačka, kterou spisovatel převzal beze znalosti lidových typů, z běžného podání, až po nejapný „humor“ plynoucí z nedorozumění s hluchci.

Představitelé snažili se vyhověti především těžkým požadavkům souhry, a to s plným zdarem; v jednotlivostech měly dámy více příležitosti vyniknouti, hlavně paní Hübnerová, jež vzácnými rysy oživotnila matku, v lásce i bázni vždy trpící; pí. Nasková propůjčila Martě vroucí tóny, pí. Rydlová nalezla pro všední záletnici novou, barvitou karakteristiku, sl. Engelbertová případně se pojila k souhře a vroucím pocitům prostého děvčete dala upřímný výraz, pí. Havelská zastala vhodně úlohu hluché stařeny. Prosté typy mužů přesvědčivě vytvořili pp. Hurt, Steimar, Váňa a Deyl, jemuž připadla úloha býti mluvčím symbolu, jejž autor v závěr vkládá: ušlechtilého obrození v hrůzách, na němž zakládá se proroctví matky v neochvějnou pevnost domu. Režisér Kvapil mimo obratné řízení souhry přispěl velkou měrou k úspěchu hry svou velkou dovedností ve vystižení světelných nálad, v kterémž ohledu zde nově řešil přísvity deště a mlh proti dennímu i umělému osvětlení vnitřku. Nejen dojem hry

byl silný, ale i zjevní úspěch byl bouřlivý, takže autor, volán, ochotně se děkoval, ač tutéž zdvořilost jiným autorům vytýká.

TÝDEN.

Otakar Červinka býval by se dožil 25. září t. r. sedmdesátých narozenin. Zemřel loni 28. dubna v naprostém ústraní v Berouně, kde ztrávil posledních šest let svého života, užívaje chvil odpočinku a pozdního manželského štěstí. Narodil se v rodině vynikající a prožil mládí v nadbytku a štěstí. Otec jeho JUDr. V. Červinka, nadšený osmačtyřicátník, byl velkostatkářem na Ostředku (Fr. Čech byl u něho správcem), z bratří Václav jest spisovatelem (píše pode jménem Q. F. Renatus), záhy zemřelý Miloš vynikl jako básník. Nešťastný převrat v poměrech rodinných přiměl Otakara, aby z university odešel na hospodářskou akademii v Táboře. Nejplodnější léta životní prožil v úřednickém povolání na velkostatcích v Dobrovici a Vrutici Kropáčově (1870—1887), potom přešel do služeb obce pražské. Velký význam pro Červinku měly četné cesty, na nichž poznal Alpy, Helgoland, Rus, jižní slovanské země. Na vnitřní růst jeho básnické osobnosti měly velký vliv jeho přátelské styky. V mládí se důvěrně spřátelil se Sládkem a Jaromírem Čelakovským, v letech mužných bylo mu údělem vzácné přátelství jeho bratrové Marie Červinkové-Riegrové, paní hlubokého ducha a vzácného nadání básnického. Po časné její smrti sblížil se Červinka se Svatoplukem Čechem, s nímž se znal od dětství, a s nímž jako spolupracovník „Květů“ si od let dopisoval. Otakar Červinka je výlučný epik. Vystoupil r. 1872 velkou epickou skladbou „*Jan z Dubé*“ s námětem z největší doby našich dějin, jež byla přijata příznivě se strany kritiky (Durdík ve „Světozoru“) a nadšeně se strany mládeže. R. 1875 vychází epická báseň „*Jan Žižka z Kalichu*“, obírající si námět tak vysoký a velkolepý, že nedivno, nestačil-li tu básník mladý a nezkušený. Básník sám cítil nezdar a obrací se proto r. 1881 k idylické látce ze současného života v básnické povídce „*Aleš Romanov*“, jež jest českým protějškem Evžena Oněgina a Pana Tadeáše. Neruda otiskl Červinkovi v Poetických besedách epickou báseň „*Husitská svatba*“. V „Libuši“ posléze vyšla prvá a třetí část trilogie „Z pamětí našich otců“: *Rok 1848* (r. 1905) a *Boj s kapitálem* (r. 1900); druhý díl, *Rok 1866* jest připraven k tisku z rukopisné pozůstalosti básníkovy. V časopisech leží dlouhá řada veršovaných i prosaických povídek Červinkových, knižně bohužel dosud nevydaných. Patero „Povídek veršem“ vyjde záhy ve „Světové knihovně“, cyklus krásných epických obrazů z doby husitské „Tábor“ bude moci vyjíti až za změněných poměrů. Z povídkové prósy vzniká cyklus „Blahoslavení chudí duchem“ a „Z pamětí dona Estébana“. V rukopisné pozůstalosti skrývá se mnoho básní dosud nevydaných; z nich nejzajímavější jest „Kronika o čaroději Žitovi“, velmi rozměrná skladba, zachycující typ českého člověka z přelomu 14. a 15. století. Vznikla v letech devadesátých. Konečná její redakce z r. 1899 čítá 2487 veršů. Tento její rozsah byl jednou z příčin, proč za živobytí autorova nevyšla. *F. T.*

*

* Z Písku sděluje nám p. Th. Kopecký některé podrobnosti ke zprávě naší v č. 1. o plukovníku Mořici Fialkovi. — Z měst. archivu se dovídáme, že Mořic Fialka byl rodem z Písku; otec jeho byl fysikem kraje prácheňského. Mořic narodil se dne 30. října 1809. Tím určuje se přesně den narození, jejž uvádí Friedb.-M. ve 2 variantech (Ottův Slov. Nauč.). — Otec Emanuela Friedb.-Mírohorského, hospodářský inspektor August z Friedbergů v Praze, měl za manželku sestru Fialkovu Marii Terezii. Odpovídaje píseckému magistrátu na dotaz v příčině zletilosti její píše dne 29. dubna 1831, že oženil se s ní 20. dubna 1828, bohužel však stihlo jej neštěstí, poněvadž manželka jeho dne 26. ledna 1829 zemřela v šestinedělí, davši život synu Emanuelu. — Rukopisy Fialkovy možno snad hledati v pozůstalých papírech Mírohorského.

*

Alšovy kresby v „Černokňažníku“, humoristicko-satirickém týdeníku slovenském (dávno již zaniklém), nacházíme v letech osmdesátých po jistou dobu skoro pravidelně a hojně. „Černokňažník“, který během let, zejména po smrti svého zakladatele, Viliama Paulinyho-Tótha, úroveň hluboko snížil, měl důvody, aby byl s kresbami svého spolupracovníka zcela spokojen; logicky měl býti aspoň spokojen i Aleš s „Černokňažníkem“. Chudák Aleš! Celou stranu prostředního kvartu „psal“ pro „Černokňažníka“ — za hamižných padesát krejcarů (podle pamětí Arbesových, otištěných v „Nerudovi“ 11. dubna 1914)! Stará „Slovenská knižnica“ přinesla ve druhém svazku hned na úvodním místě typickou původní kresbu: „Jánošík, illustrácia slovenskej piesne od M. Aleša“; honorář? Výtisk zdarma. Na krásném Slovensku ovšem dodnes zuby nehty drží se (i nedobrovolně) roztomilý zvyk honorovat auktory leda redakčními výtisky (dopíše-li si o ně!); než, Aleš i pro celý Storchův „Snář“ maloval obrázky za rekordní honorář dvou zlatek — a to byl přece „ryze český“ a hodně tlustý výrobek . . . *Fdký.*

V Praze, dne 12. října 1916.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.



J. Jahoda:

HLASY SKAL.

Obnaženým svalem gigantických paží
do úžlabí malebně se rozložila,
a jak slunce v skály nahé tělo praží,
viděti je v žule každá tmavší žíla,
jak by atletova páž se založila
pod olbřímí hlavou, na níž jedle vlají,
kam se v zimě v šedé závěje sníh sráží,
kde se v máji drozdi slavně rozehrají.

V hrdé samotě a v pyšném vyvýšení
po orlech jen touží její tvrdé čelo.
V ocelově pevném ňadru srdce není,
jež by chvělo se a v plachém zcitlivění
soucitem se k cizím žalům rozeznělo.
Ať jen v lidskou duši perou záští vedra, —
pokojně ať trpí jejich rozhoření,
jako skála čeká hromy ve svá bedra!

Když je třeba trpět, tož jen odhodlaně!
V prorvy hromem vyryté ať slunce pálí,
ať jen vítr ječí v každé nové hraně,
ať se běsi v skalních jedlích rozpoutali,
příval ať jen pere v šedé plece skály,
v jejichž rýhách ručej jako červík slídí,
ať jen hromy dále bijí v její skráně —
budit soustrast údělem je psů a lidí.

Pod bleskem když uraženo kus je svalu
a kams v propast hloub se v nenávratno řítí,
k čemu opříti se o sousední skálu,
zaúpěním vypravovat o svém žalu,
když i ona bez srdce se v blescích svítí,
když i ona nemá pro žal cizí citu?
Čekat, pomocná že ruka v pádu chytí,
údělem je slabochů a parasitů.

Hrom když v plece její nenávistně bije
a když vzdorem pevné žuly zdivočí se,
otřásá se, plna mstivé ironie,
nejtvrdší bok její blesku nastaví se,
až hrom pitoreskně na něm roztříští se
z pastevcova ohýnku jak jiskra slabá.
Hrdě nevzdorovat, když se ve tvář plije,
údělem je bědným otroka a raba.

A když člověk přijde, podoben jsa stínu,
proti ohromnosti rozložité skály,
hromem dynamitu zahřmí v úžlabinu,
by se její tuhé svaly rozdrásaly,
mlčí! Hnutím odmetla by červa v dáli,
jak ho v prachu plazit pohrdavě vidí.
Mstít se krvavě a vraždou trestat vinu
údělem je šelem, žraloků a lidí...



Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

III.

Čím déle o svém sporu uvažoval, tím více se v něm rozjasňovalo, že spor musí býti rozhodně urovnán nejdéle do příštího soudního roku a že urovnáním tím bude upuštění od žaloby a zachování žalobního nároku, tedy s nabytým souhlasem protistrany. Zaklepal nejprve z povzdálí u doktora, zastupujícího protistranu, ale nepořídil. Mladému advokátu šlo o to, aby si zjednal u peněžního ústavu, který

zastupoval, zásluh a důvěry. Nemínil ustupovati, když přece považoval spor za vyhraný, a to ve všech třech instancích za vyhraný.

Doktor Semerák seznal, že jde v podstatě o vlastní spor Heroutův a o jeho vlastní peníze — a to nejen o nějakou část nepatrnou, nýbrž o celý majetek, nastřádaný za léta. Uznal, že za daných okolností nezachrání Herout z padesáti tisíc korun více než třicet procent a že třeba ani ne tolik, poněvadž se situace sanační akce útěkem zákonitých ručitelů z ručení za poslední doby značně pohoršila. Zákonití ručitelé pokusili se všemi silami o zavlečení ručebného majetku, připravujíce budoucímu správci konkursnímu hojnost odpůrčích sporů, přirozeně vždy velmi nejistých, rozsáhlých a na vrub konkursní podstaty velmi drahých.

To všecko doktor Semerák Heroutovi uznal. Namítal však, že k řešení sporu určitě dojde a že je líp, když věc vyřízena bude konečným rozhodnutím. Anebo když chce Herout upustiti od žaloby, ať tak učiní a zároveň vzdá se žalobního nároku. Odpíral však, aby věc byla pouze odložena upuštěním od žaloby.

Nezbylo, než získati někoho z rozhodujících činitelů v sanačním výboru, aby docíleno bylo v nejhorším aspoň klidu řízení. Když se Herout pro tuto akci rozhodl, uchopil se jejího provedení s bývalou živostí.

Spor je spor, řekli nakonec v sanačním výboru, a když bude upuštěno od žaloby, je to pro přítomnost postačitelný výsledek, poněvadž třeba budoucnost ukáže, když se podaří sanace, že je spor vůbec zbytečný. Řekli ve výboru dojista správně, že hlavní věcí je zdar sanace, ostatní že je vedlejší a nepodstatnou věcí. Doktorovi Semerákovi bylo nařízeno, aby žádost Heroutovu, že upouští od žaloby, s výhradou podání nové žaloby, spolupodepsal.

Doktor Semerák soptil hněvem. Napsal sanačnímu výboru perný dopis. Vyhraný spor, že si dali ujíti, věc že mohla býti jednou pro vždy a ve prospěch ústavu vyřízena, že příznivý výsledek ve všech třech instancích byl nepochybný.

Měl ovšem i doktor Semerák v sanačním výboru své lidi a ty pobouřil, aby vytáhli do pole pro jeho štít.

— Když myslí, že je spor vyhraný, řekla však většina v sanačním výboru, ať počká, až bude příhodná doba, aby jej vyhrál, když je vyhraný teď, bude vyhrán i potom, poněvadž nakonec přece jenom je spravedlnost jediná.

Ostatně je sanaci postačitelným úspěchem, když bude upuštěno od žaloby, která konec konců přece jenom vykonává neblahý vliv na sanaci, poněvadž nelze zapříti, že žalobce je věřitelem a sanovaný ústav peněžní dlužníkem.

Zvítězil doktor Herout, mistr agitace v podobných výborech, jakým byl i sanační výbor. Vždyť ve skutečnosti byli to stále titíž lidé, s nimiž ustavičně pracoval, a kteří opanovali veřejný život svých měst. Herout je znal odjinud, mnohokráte s nimi pracoval i v jiných věcech, a jich úmyslem jistě nebylo, aby sanaci prováděli proti doktoru Heroutovi, upřímnému našinci, o němž mužové zemědělští hrdě tvrdili, že jest synem venkova, a jenž byl i u ostatních politických stran výborně zaveden, poněvadž pracoval s penězi, obchodoval s úvěrem a bystře vyřizoval nejspletitější věci peněžní.

Jediný doktor Herout správně odhadoval dosah tohoto vítězství. Upuštěním od žaloby octl se ve stejné situaci, v jaké byl před podáním žaloby, vlastně byla tato situace zhoršena potud, že tenkráte považována byla vyrovnací kvota šedesátiprocentní za pravděpodobnou a nyní už scvrkla se dokazatelně na kvotu sotva třicetiprocentní. Vítězem byl ve skutečnosti žalovaný ústav peněžní, jemuž doktor Herout platil mimo to útraty rozepře, soudem bezdůvodně bohatě přisouzené.

Doktor Herout sdílel osud s ostatními vkladateli, nedobyl si nijakých výhod, ačkoliv mu tanulo v hlavě, že nějaká cesta jest, po které by dosáhl cíle, že je potřebí sestaviti promyšleně novou žalobu a vsunouti věc do jiného kadlubu právnických předpisů.

Nejbystřejší juristé, jimž tuto věc nadhodil jako pamlsek pro nahodilé dobrozdání, vyciťovali, že je možno případ tento tak nějak uspořádati, ale nebyli s to, aby řekli, jakým způsobem. Potvrzovali v zásadě správnost Heroutovy domněnky. Jen tu cestu najíti!

Na několik dní pohrouzil se Herout úplně do usilovného přemítání a studování. S nervosním chvatem pročítal rozhodnutí nejvyššího soudu, napověděné myšlenky z nich dále rozváděl a utvářel z nich nové kombinace. Trochu radostných zpráv mezitím došlých značně ho vzpružilo a vzkřísilo jeho sebevědomí. Tré peněžních ústavů venkovských povolilo za velmi výhodných podmínek úvěry na jeho reality a také na reality jeho klientů, jež byl nucen v dražbě pro ně ukoupiti. I to zase bylo značné aktivum v jeho bezútěšné situaci. A neočekávané! Ovšem byl

to další článek ve dlouholetém řetěze obchodování, tedy zase jenom osobnost advokátova tu rozhodovala, jak si nikoliv bez samolibosti říkal. Ale věci ty byly velmi významné. Rozechvěly mu nitro zvláštním, zprvu příjemným, pak oslabujícím třesením, jako kdyby se ladička po úderu rozechvěla. I srdce bylo uchopeno chvěním, když v houpacím křesle u amerického stolu propočítával praktický výsledek povolených úvěrů a když poznával, že vydělá. Mimo to se mu podařilo v několika bytech zvýšiti činži, což samo bylo podstatným úspěchem.

— Nesmí člověk zoufati, nesmí! říkal si o ranních procházkách podél Vltavy, na kterou rozhazovalo ranní slunce všechny zářící proudy a nad níž vesele poletoval křik bílých racků.

V podstatě byla jeho peněžní situace polepšena. Dovršeny byly jeho úspěchy, že zemské finanční ředitelství povolilo mu mimořádně jednoroční lhůtu ku zaplacení převodních poplatků z několika, v poslední době vydražených domů a že se mu dokonce zase podařilo jeden dům úspěšně prodati. Další náhoda mu přála, že prodaný dům byl jediným s neupravenou hypotékou a že mnoho zástavních práv vloženo bylo na něm a na jiných domech simultánně. Kupec platil hotově a tím uvolnil hypotéku na ostatních domech, což bylo největším úspěchem.

Tak se znenáhla jeho poměry uspořádávaly vlastní silou, a kdyby nebylo ustavičných starostí a ustavičného probíjení životem, bylo by časem v duši úplné poklidno. Zdálo se, že základ jeho spekulace byl přece jenom pevný a silný, že koupil a spekuloval dobře.

— Jen hlava, hlava kdyby si mohla odpočinouti! zatoužil několikráte v osamělosti za bezesných nocí. — Aby mu spánek zavřel unavené oči, aby usnul na několik týdnů a dospal, co promarnil. Potřeboval odpočinku po vysilujícím namáhání.

Živelná touha se v něm probudila, rozjeti se někam na venkov, vystoupiti na malé stanici z vlaku a pustiti se na zdařbůh poli a lukami někam k neznámému cíli. Zajeti mezi neznámé lidi, na den, na dva, nejdéle na tři dny odpoutati se ode všeho, zapomenouti na všecko. Prudce se mu ta touha rozhořela v hlavě. Jen skřivana aby slyšel nad zelenajícími se ozimy!

Usmyslil si na konec, že si vyjede aspoň na den v kočáře se synem do volné přírody, že pojedou lesy, aby slyšeli jarní zpěv ptactva, vesnicemi, aby jeho syn viděl, že je také jiný život na světě, než ten v zajetí města. Věděl dobře z vlastního mládí, že jarní vyjížďka utkví jeho dítěti na věky v paměti, že se mu stane zdrojem nejkrásnějších upomínek, a že v něm tak probudí láska ku přírodě. Dlouho chodil po Praze, až si vybral vhodný kočár a hlavně vhodné koně, aby vyjížďka byla dokonale krásná. Do cestovního vaku nakoupil vybraných lahůdek a několik lahví vína. I jinak bohatě se opatřil na cestu, jako kdyby nešlo o obyčejný výlet nedělní, ale o dlouhou cestu.

(Pokračování.)

✶

Karel V. Rais:

NEJMILEJŠÍ HONORÁŘ.

Kresba z podhoří. (Dokončení.)

Nejepsa se opět zvolna posadil a čekal. Když však Duhan seděl zase tak skloněn, zamyšlen a mlčky, ozval se velmi mírňounce:

„Tak bych prosil, pane profesore, co to jako bude stát!“ a jen se špulil.

„To je hlavní, viďte!“ zabublal profesor a vykulil oči.

„A pane, to skoro,“ nad uchem poškrabal se Nejepsa a ústa se mu opět zašklíbila.

„Tak abyste věděli, vy horáci, že taky o vás dobře vím, a třebaže jste jako ty vaše křemele, že vás mám rád, nic mi nedáte!“ a skloniv se, zachmuřil se zle.

Nejepsa při té volné řeči jeho natahoval krk, aby se snad nepřeslechl, a rty se mu víc a více zahrocovaly. Na konci však profesorovy řeči rychle se vzpřímil a zvolal: „A to ne, prosím, to ne, to jen co může být, to my víme, co se patří, to by byly pěkné móresy!“

„Už jsem řekl — a sedněte!“ velel profesor.

„Ne, to nic, prosím, pro nás už je veliká radost, že toho krásného Ježíše smíme mít, že nám to povolil sám slavný pan sochař — v Olešnici budou závistí a zlostí zelenat!“

„Seďte! Tomu panu Poštůlkovi sám napíši, aby Vám Krista namaloval, jak nejkrásněji umí a aby se neopovážil vás přetáhnout. Až se budete před křížem na hřbitově modlit, někdy si na mne vzpomeňte!“

Nejepsa opět vstával. „To já nevím, pane profesor, nedostanu-li doma domluvy, co je moc, to je moc —" a slzy vyhrkly mu z očí.

„Seďte, nezlobte pořád. A teď to zapijeme!" Již byl na stolku tác s dvěma třpytnými poháry a druhý se sucharky.

„I pracakra — snad ještě zavdanou!" zaštířil se Nejepsa, ač pod očima měl ještě vlhko.

Profesor do vinné láhve zabodl vývrtku a v minutce mok, skvělý jako topas, perlil do sklenky.

„Abyste také, pane radní, věděl, proč jsem starostovi hned neodepsal. Když přišel první lístek, pomyslil jsem si: „Strejčkové, někde něco slyšeli a píšou." Ale když přišel druhý, třetí dopis, porozuměl jsem, že se to strejčkům opravdu líbí, že o to stojí — třeba že jim ta Olešnice taky vrtala v hlavách."

„A to vrtala, to račte mít pravdu. Jenom že jejich představený byl ještě na horách, když náš starosta je už znal, a věděl, co a jak chytit!"

„I řekl jsem si: když se jim líbí, budiž, ale přec bych rád někoho odtamtud viděl. Teď to víte a jsem rád, že jsme se sešli!"

„A to, prosím, já taky!"

„Tak si ťukněme. Ať jste tam všickni zdrávi!" a vzav pohárek, povstal.

Nejepsa se také vzpřímil. „Víno mám ke všemu pít? Tak na dobré zdraví!" a ulízl.

„Nic tak — dolů s ním!" komandoval profesor.

Nejepsa ohnul krk, a víno zmizelo v hrdle. Postavil sklenku, dlaní utřel rty a zamlaskl: „Pane, to jsem ještě nepil!"

Profesor nalil mu novou.

„A to, prosím, ne —"

„Mlčte, starý muzikant a bude se upejpat!"

„Enu, to ne, ale nejsem vínu zvyklý, já leda nějaký ten štuc piva."

„Doma si zas přejte piva, tady jsme v královské Praze, ať tedy žije mělničina!"

„Až já tohle budu povídat starostovi a mámě a dětem!" podroušile vzdychl si Nejepsa. „A prosím, že si tak dovoluju, na Petra Pavla máme u nás pout, kdyby tak pan profesor chtěl přijít! My sic jako v Praze strojit neumíme, ale přičinili bysme se, a ne snad, že bysme měli ze sejkor*) polívku, jak se u nás v jedné vesnici o posvícení chlubívají. Tetka Belšánka strojívá na všech svarbách, i do Olešnice ji berou, co by byla naše možnost, všecko by se udělalo!"

„Děkuju, děkuju — a pijte!" usmíval Duhan.

„Anu, tak teda musím! A prosím, že si tolik dovoluju, je pan profesor ženat?" a Nejepsovy oči byly zas jako na špendlíkách.

„Ženat, i děti mám."

„Tak to jo — já jako myslil —"

„Co jste myslil —"

„Che — ale prosím bez urážky, chtěl jsem říct, že by se třeba u nás, v tom kraji, našla nějaká květina," štířil se strejček.

„Abyste mohl družbovat, viďte!"

„Inu, člověk má na všecko vzpomenout. Jsou u nás taky bohačky a pak, prosím, tady městská dívka rozdílí srdce na několik dílů a každému dá kousek, naše holka jedinému celé srdce věnuje!"

„Dobře to umíte, dobře, ale jaká už pomoc, jsem v tom jako vy!" zasmál se, a Nejepsa se také rozchechtal. Potom se opět trochu napil, ale když profesor doléval, bránil: „Kam pak to, Pánbůh rač chránit, jsem už beztoho trochu natrženej a povleču se jako liška nastřelená! Tak nepůjde to na tu pout? To by byla sláva u nás!"

„Pane, nepůjde —"

„Snad by doma byla mrzutost?" a Nejepsa z podvíček zamhoural jako kocour.

„I to ani ne!" srdečně smál se profesor. a vesele dodal: „Mně se zdá, že máte zkušenosti!"

„Enu, člověk musí na tom světě všecko zkusit!" ušklíbl se. „Ale neračte ještě říkat ne — vždyť čásek zbývá. A prosím, nic od nás nechcete a já jsem takový nezdvořák, tady jím a piju, nic sám neříkám a ani pocty nenabídnu. S dovolením, je tady v Praze tolik hospod, co pak abysme někam zarazili — na nějakou flaši bych taky nekoukal!" a Nejepsa hledě velmi úlisně, hladil řitom profesora na paži.

„Děkuju — není možno, povinnost volá!"

„Opravdicky to myslím, ne abych mluvil do větru! Peníze na to jsou, to by bylo podle libentu, Struhy by se taky přičinily, aby Pražáci viďali! To třebaže chci domů jet, odložil bych to na zejtra!" a ruce i líce mu hrály všecky kousky.

„Není možno, pane radní; ještě si jednou ťukneme a pak musím do školy!" a profesor povstal.

„Tak na dobré zdraví — do smrti nezapomenu!"

„Ať žijete!" Ťukli si a vypili rázem.

„A teď si tuhle na cestu zapalte," a Duhan podával pouzdro s doutníky.

---

*) sejkory t. j. brambory.

„I děkuju, taky mám tuhle pejpu v kapse.“

„Dobře, tu si zapalte cestou domů, po Praze si zakuřte doutník.“

Nejepsa jeden přijal, zobracel, pohleděl na profesora, zašklíbil se a již uhryzl špičku.

Profesor podal mu ohně.

„Stakrajente — ještě žhavého mi podáváte —“ a doutník drže v dvou natažených prstech, tahal plnou silou.

„Tady vám dám lístek s adresou a pište mi někdy.“

„Děkuju hezky —“ a dívaje se na visitku, zvolna, vážně kýval — „prastakra, Struháci, milej starosto náš, vy budete koukat! Tak kartičku schováme a psát budem!“ a ukládal ji do veliké tobolky. „Na mou pravdu, že už jsem natrženej — to to mělnické — půjdu jako koza po ledě!“ Vzal deštník, čepici a podával velkou ruku: „Zaplať Pánbůh za všecko, pojedu do hor jako zajíc veselý!“

Potřásli si, profesor popleskal mu po zádech a vyprovodil ho až k prahu budovy. Nejepsa, červený jako brabenec, pohupuje se, na služebného ducha zakýval čepicí a profesorovi ještě jednou podal ruku. Oči měl zality.

Duhan ještě chvilku díval se, jak pan radní ze Struh, dlouhý, ohnutý deštníkem se rozpřáhaje tvrdě kráčí k silnici. Tam se ještě zastavil, z tobolky opět vyndal kartičku, četl, dlouze zadíval se zpět na světlou budovu, tonoucí v slunci, opět četl a teprve když lístek uložil a vybafl několik velkých oblaků, doopravdy po horácku vykročil . . .

* * *

V následující době vzpomněl si profesor Duhan nejednou, co as ve Struhách dělají a proč že nepíší, ale řekl si, že venkovští lidé píšou neradi, a dlouho trvá, než se k tomu rozkolébou.

Psaní přišlo teprve počátkem srpna. Velká obálka měla nadpis „Obecní úřad ve Struhách“ a na archu Duhan četl:

Mnohovážený Pán a Pán J. Duhan, profesor na Umělecké akademii, slavný umělec sochařský atd. atd.

Vaše Blahorodí!

Račte odpustit, že si dovoluju.

Vyslán byl k Vašemu Blahorodí náš člen, Frant. Nejepsa, první radní, já si s ním švagruju. On přišel zpátky celý pryč, a jen pořád o tom pojednání, žádné fuky, všecko jako s člověkem. A že do nejdelší smrti nezapomene, to že viděl, to že byl omámen. Přijel on s povolením, abysme, když jsme tak po obrazu Ježíše toužili, aspoň od Poštůlky, malíře, obraz si shotoviti dali.

Nyní jest již na dřevě přibitý, tuze zdařilý, jest uprostřed našeho nového hřbitova a předminutou neděli byl slavně posvěcen. Všecky osady kolem dokola i naši sousedé jsou samá chvála.

Kdyby on tak pan profesor chtěl se přijít podívat a u nás pobejt, viděl by a slyšel, a my bysme se přičinili. Jsme jen sprostý, ale bylo by to ze srdce od prvního do posledního.

Už jsme taky měli první funus. Umřela babička Slabihoudková, vejměnice, měla už osmdesátý a druhý. Měla v sobě sic už jen kápku života, ale zas časem bejvala jako frče. A říkala, že ona neumře, až si počká na ten nový hřbitov a až na něm bude nový kříž. Taky říkala, že to musí být slavný funus, aby si to celá vesnice pamatovala, a že se musí hrát, až se to bude po kopcích rozléhat. Tak si na to slušně poručila a dočkala se. Když to všecko bylo, už neotálela. Byl to krásný pohřeb na novém hřbitově, lidu hrůza. A když pak všecko i s panem farářem stálo před křížem, kde je ten krásný Kristus Ježíš, a když Nejepsa spustil „Odpočiňte v pokoji, věrné dušičky“, zpívalo všecko, a když přišel ten konec „Kriste, dejž jim milost svou, ať se k Tobě dostanou!“ všecko se hlasitě rozplakalo. A taky jsme vzpomínali na pana profesora.

Protož je moje povinnost jako starosty obce, abych Vám, Vaše Blahorodí, ještě jednou nastokrát poděkoval za celou naši obec.

Potomkům budeme vypravovat, že dostali jsme povolení od slavného a nezapomenutelného pana profesora J. Duhana z Prahy, velkého sochaře. Teď my už to všecko víme, kdo s námi horáky jednal. Nejepsa ještě zvlášť nastotisíckrát pozdravuje a to že do smrti bude pamatovat. Bože zachovej tak dobrého a vlídného pána, jako je pan profesor Duhan!

Za celou obec Struhy

Václav Kahoušek, starosta.

Duhan četl, dlouho četl . . .

Když pak dopis opět složil, napsal si na na vrch: Můj nejmilejší honorář.

Josef Thomayer:

PRAŽSKÉ VZPOMÍNKY.

(Pokračování.)

V.

Krajan Rejšilův, kterého tento ve jmenované kavárně vyhledal, jmenoval se Emanul Krescenc Liška. Byl žákem malířské akademie, když byl před tím absolvoval vyšší reálku. Jako malíř stal se později velice populárním a slaveným, když vymaloval veliký svůj obraz: Maximinianovi jeho oběti se zjevují. Obraz ten byl vyznamenán velikou cenou na mezinárodní výstavě mnichovské a přinesl v letech osmdesátých Liškovi profesuru na umělecko průmyslové škole. Když již Liška profesuru nastoupil, vystavil obraz svůj také v Praze na Žofíně, kde mu pohříchu následkem chyby v installaci elektrického světla z valné části shořel. Obraz byl pojištěn proti ohni na pět tisíc zlatých. František Ruth, dramatický spisovatel, který býval dříve pojišťovacím úředníkem, vymohl Liškovi celý obnos, na který byl obraz pojištěn.

Antonín Dvořák dal se tenkrát po shoření obrazu s Liškou do rozhovoru a litoval jej, že jej potkalo neštěstí. Dodal však, že přece má aspoň v té náhradě jakousi útěchu.

„Kdyby byl ten obnos celý můj," povzdechnul si Liška.

„Vy máte dluhy?" divil se Dvořák. „A veliké?"

„Veliké!" odtušil Liška, jemuž někdejší purkmistr pražský Skramlík v tísni jeho opětovně vypomohl.

„Dvě stě?" ptal se Dvořák. Kterážto otázka jest pro Dvořáka tak karakteristická, že jsem si nemohl anekdotu tuto již zde odepříti.

E. K. Liška se sice narodil v Mikulovicích na Moravě, avšak záhy osiřel a byl s počátku vychováván u svého strýce Čermáka v Milévsku, kdež byl rostencem Rejšilovým. Strýc Čermák byl podivín a měl nejednu komickou vlastnost. Tak na příklad jmenoval kabáty podle obchodníků, u nichž sukna koupil. Jeden kabát se na příklad jmenoval Aron, druhý Marek a podobně.*) Když se dostal E. K. Liška do Prahy, bydlil na tehdejším Senovážném, nyní Havlíčkově náměstí, buď v domě u bílé kobyly anebo vedle domu tohoto u rodiny spřátelené. Bydlel v podobném přepychu jako já. Tuším, že pokojík, v němž přebýval, neměl okna. Říkával jsem, že o svatém Janě jest obydlí jeho svatojanskými poutníky navštěvováno, podobně jako vězení svatého Jana. E. K. Liška byl člověk ušlechtilý, ryzí povahy, prost všelikého úskoku a falše. Řekl bych, že spíše se díval na svět okem básnickým, než malířským. Celý počet jeho návrhů a provedených věcí nese pečeť poetického nazírání. Poznamenávám jen sen Michelangelův, sen vdovce a j. Zajímavá jest také tato drobnost. Jaroslav Věšín namaloval kdys obraz a nevěděl, jaký by mu měl dáti titul. Tenkrát ještě duchaplný titul „Obraz" pro obraz, jak se s ním u moderních malířů setkáváme, znám nebyl. Liška, když obraz Věšínův prohlédl, navrhl mu název: „Počátek románu". Mám za to, že titul ten učinil obraz Věšínův mnohem populárnějším, než jeho kvality malířské.

Celkem nezbylo po Liškovi mnoho. Nejpopulárnějším zbylým dílem jeho jest Kristus modlící se ve skále. Obraz tento koluje v nesčíslných reprodukcích a nápodobeních nejen po Čechách, ale i po Německu. V Praze není obchodu s obrazy, kde by Liškova Krista neměli. Leč v pozdějších letech svého života Liška tvořil málo. Znal jsem jej do podrobna a vím, že hlavní příčina, proč na sklonku života svého tak málo tvořil, byla jeho nedůvěra ve svou vlastní techniku. Obával se nejednou, že by pěknou myšlenku svou technicky nezmohl.

Jinak býval duchaplným, veselým společníkem. V mládí pěkně deklamoval. Byl prost všeliké závisti vůči svým soudruhům a milerád pochválil, co kdo dobrého vymaloval.

Po absolvování malířské akademie odejel Liška do Mnichova a odtud, obdržev Klárovské stipendium, odebral se do Říma, kde Maximiniana vymaloval. V Mnichově se mu nevedlo lépe než v Praze. Když jsem se vracel r. 1879 z Paříže, jel jsem přes Mnichov domů a vyhledal zde Lišku. Měl atelier nepatrné, málo světla chovající a v něm i bydlil. Já ovšem z Paříže žádné veliké poklady nevezl. Když jsem přišel na hranice české do bavorského Brodu, měl jsem celý dvacetifrank, nicméně moje hotovost stačila, abychom si „u tří špačků" v Mnichově seřídili opulentní večeři. Bohudíky se nám oběma později karta

*) A. Jirásek strýce Liškova použil ve Filosofské historii.

obrátila. Roku 1890 jeli jsme s Liškou společně zase jednou do Mnichova, oba jsme byli již profesory a nenavštívili jsme již skromný hostinec „u tří špačků", ale chodili na oběd do elegantního hostince Schleichova, který tenkrát byl prvním v Mnichově. V Mnichově nás stihla zpráva — bylo to v měsíci září — že v Praze jest veliká povodeň. Mnichovské listy vypisovaly, že v Praze jest kamenný most úplně povodní zničen, že z něho zbývá jen jediný pilíř a to ten, na kterém stojí socha svatého Jana Nepomuckého. Z čehož je vidět, že obdivuhodné novinky nerodí se pouze v dobách válečných, ale také v dobách míru.

V Římě Liška objevil znamenitého malíře českého Knüpfra, o kterém jen několik málo pražských malířů vědělo, že žije a že jest umělec vzácných kvalit. Širší obecenstvo Knüpfrova jména neznalo. Při příchodu Liškově do Říma žil zde Knüpfer již řadu roků a čeština mu způsobovala již něco nesnází. Ale ve styku s Liškou Knüpfer zase češtinu si osvojil tak, že jí plynně hovořil. Liška také učinil z Benedikta Beneše, kterýmžto jménem pak se Knüpfer do smrti podepisoval a s nímž je dnes v Čechách populární.

Společnost v kavárně Ungrově (nynější Unionce na rohu Perštýna), v níž jsem E. K. Lišku poznal, skládala se, jak jsem již pravil, ze značného poměrně počtu mladíků. Z těch nejjiskrnějšího ducha byl mirotický rodák Mikuláš Aleš.

VI.

Mikuláš Aleš byl synem městského úředníka, který horlivě v letech šedesátých se účastnil tehdejšího ruchu národního. Tuším, že také divadlo hrával. Matka Mikuláše Aleše záhy zemřela. Starší bratr Mikulášův, rovněž prý vysoce nadaný, již jako písecký student verše píšící a pilně kreslící, matku vykreslil a kresba ta provázela Mikuláše Alše po všech jeho poutích životních, strastných i dobrých až do smrti. Roku 1890 vydal Mikuláš Aleš nákladem L. Masaryka cyklus illustrací k dojemné národní písni „Sirotek". Na pátém listu knihy té vidíme na celém listu hlavu ženskou s ozdobným čepečkem a pod ní nápis „Ach mámo, mamičko". Na prvý pohled každý vytuší, to že není hlava vymyšlená, ale ve skutečném životě zachycená. Její milý, dobrácký výraz stane se as každému nezapomenutelným. To je kopie podobizny matky Alšovy, kterou bratr Alšův, jako student písecký kdysi byl zhotovil.*)

Hned v prvých dobách našeho seznámení shledal jsem, že Aleš má vědomosti úžasně obsáhlé. Jeho soudruzi z akademie svorně sice říkali o něm, že jest neobyčejný malířský talent, avšak to já posouditi nemohl a nedovedl. Mně nevšedně zajímaly jeho vědomosti a jeho vypravování, které mělo velmi pestrý a bohatý program.

Především znal Aleš lid Píseckého kraje dopodrobna. Znal jeho kroje, jeho zvyky. Dovedl vylíčiti úchvatným způsobem venkovský pohřeb, neušlo mu drobné gesto sedlákovo, ani mimická hra v obličeji. Znal zvyky při různých příležitostech. Bylo to na příklad pochoutkou poslouchati jej, co všecko viděl při lovu na rybníku. Všecky tyto drobnosti postupem času při různých příležitostech ve svých nesčíslných kresbách zobrazil. Tak na příklad mám v dobré upomínce vypravování o kantorovi, který zpívá o pohřbu „Salve regina". Setkal jsem se s kantorem tím na význačném zobrazení vesnického pohřbu v Sirotkovi, shůry citovaném.

Aleš znal všecky možné zbraně do nejmenších podrobností. Hned je také při vypravování svém na bílý mramorový stůl v kavárně kreslil. Zvláštní ovšem zálibu měl v kreslení zbraní a postroje „švališarů", k čemuž zavdal podnět hlavně jeho strýc Famfule, který švališarem býval a kterého vykreslil Jirásek v poutavém obrázku nově otištěném v Sebraných spisech (sv. 33.).

Znal dále dopodrobna barokní sochy, kostely a věže. Několika črtami nakreslil na stole barokní nějakou „štátuli" a každý viděl, že Aleš karakter mistrovsky zachytil. Při tom měl techniku obdivuhodnou. Figurky kreslil, jak mu napadlo, u jedné třeba počal od paty, u druhé od lokte, ale vždy byla na konec kresba karakteristická a zobrazovala to, co měla.

Znal dále brouky a motýly dopodrobna. S překvapující věrností kreslil jednoho brouka po druhém z paměti.

Neméně obdivuhodná byla jeho znalost erbů pánů českých. Dovedl snad všecky kresliti z paměti a dobře věděl, jaká barva přísluší jednotlivým polím erbu.

---

*) Nedávno byla v novinách diskusse o tom, má-li se říkati a psáti Alše nebo Alcše. Aleš sám se skloňuje podle prvé ukázky.

(Pokračování.)

F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

Všiml jste si mého muže?" otázala se krátce a vesele pozvednuvši hlavu, což bylo mi nevysvětlitelno. Odvětil jsem rovněž vesele:

„Ano."

„To je tyran, to je vybarvený tyran!" zvolala. „Ten umí škrtit svobodné srdce! Hned po svatbě se ukázal, jaký je."

„Nejste šťastna?" překvapil jsem ji.

„Šťastna? Nevím. Nejsem. Říká se, že šťasten není nikdo. Možná. Já bych snad byla spokojena, kdybych se tak nebála!" mluvila smějíc se, což zlehčovalo její stesky. „Hrozný tyran, bojím se ho." Naklonivši se pak prohodila: „Jak se vám líbí naše Žofka? Poznal jste na ní, že se zamilovala?"

„Roztomilá slečinka. A — zamilovala se?"

„Ano, ale do vás ne!" zvolala se smíchem. Pojednou ztichla a tleskajíc si pravou pěstičkou do levé dlaně, o čemsi přemýšlela. Po chvíli řekla: „Jsem zvědavá, dosáhnu-li toho!"

„Čeho?"

„Umínila jsem si dnes do večera něčeho dosáhnouti."

Umlkli jsme. Zdálo se mi, že si umínila do večera mne pobláznit.

„A což — nedosáhnete-li toho?" otázal jsem se. „Co učiníte?"

„Zlost bych měla. Večer by to odnesla Žofka a i muž!"

„Mám hádat, čeho chcete dosáhnout?" tázal jsem se odvážně, neboť nemohl jsem opustiti tento rozhovor, aniž bych nezvěděl, že se nemýlím.

„Ne, nemělo by to smyslu, nemůžete to uhodnout!" řekla zavrtěvši hlavou. „Ale hádejte něco jiného!" zvolala poskočivši si.

„Co?"

„Jak asi se mstím svému muži za týrání? Hádejte!"

„Láskou!" zasmál jsem se. „Pozoroval jsem, že se od něho ani na okamžik nevzdálíte, je-li zde."

„To je dobré!" chechtala se. „Proč se nevzdaluji od muže? Poněvadž nesmím! Ne ne, láskou se mu nemstím!" Opět se zasmála. „Co to, že nedovedete nic uhodnout? Jste tak nezkušený, nebo si ze mne tropíte šašky?"

„Jsem tak hloupý," přisvědčoval jsem se smíchem. „Jak byste se mu mohla mstít? Nenávistí?"

„Na tu je zvyklý. Ale něčím jiným: podvádím ho!"

Rozesmála se divoce, popobíhala a sklá-něla se, což při jejím teninkém, vysokém a klátivém těle bylo přepodivné.

„Jak ho to podvádíte?" otázal jsem se všetečně.

Stanula vpředu, obrátila se proti mně a nachýlivši hlavu vzad hleděla na mne přimhouřenýma očima. V tu chvíli objevil se v nich onen svit, o němž mluvil bratranec. Vlil se do mých očí a oživil všechny mé nervy. Srdce se mi rozbušilo. Měl jsem dojem, že tvář její celá svítí.

Usmívala se chvíli, ale pak se objevily droboučké její zuby a smála se hlasitě.

„Povíte mi tedy, jak ho podvádíte?" ptal jsem se opět, nemoha snésti jejího mlčení, smíchu a pohledu.

„To nelze říci," odvětila, „možná však, že to jednou sám uhodnete. Víte, jak dlouho jsem vdaná?"

„Asi tři měsíce."

„Ano. A víte, v čem záleží mé podvádění?"

„Řekla jste, že to nelze vyzraditi, ale jak byste ho jinak podváděla, než tím, že máte tajně milence?"

Napřímila se jako stromeček, vytřeštila na mne oči a zvolala:

„Co to mluvíte, šílenče? Milence? Zbláznil jste se? Já? Jak vás to napadlo?"

Hleděl jsem na ni zaražen a jaksi pokořen, ve zřejmých rozpacích.

„Ne, ne," mluvila horlivě, „nemám milence a nechci ho mít. Všichni muži jsou stejní. Tyrana za tyrana."

„Odpusťte," řekl jsem zkroušeně, „hádal jsem podle jiných případů, bývá tak."

„Vy jste jako váš bratranec!" zvolala se smíchem. „Marně nejste příbuzní."

„Proč? Dávala jste mu taky tak záhadné a svádivé otázky? Neuhodl?"

Pohleděl jsem na ni, povšimnuv si, že neodpovídá. Oči mé v tu chvíli jako vyšší mocí uchvácené utonuly ve svitu jejích zraků. Dívala se na mne vytrvale a tiše. Teplo probíhalo mým tělem.

Popošel jsem až k ní. Opravdu, v tu chvíli zdálo se mi, že jdu proti — ne tygru, jak ji nazval bratranec, — ale proti vztyčenému hadu, tomu, který očima svýma ptáky na stromech omamuje. Až mráz mne obešel, neboť ona, jakmile jsem se přiblížil, tenince syčela, smějíc se mi.

„Proč se smějete?“ vylétlo mi ze rtů, jež jsem svíral jako ve zlosti.

„Vám. Nerozumíte mi, hledíte na mne jako na divé zvíře, nechápete mne!“

Slova její nesmírně mne překvapila. Hleděl jsem asi zlobně, že uhodla mé myšlenky. Pihovatá tvářička její usmívala se na mne úplně jiná, vší hrůzy zbavená, tak že mi bylo jako po ošklivém snu nebo po záchvatu. Změnila se ona v tom okamžiku, či jsem se změnil já? Opravdu, nevěděl jsem a dodnes nevím.

„Věřte mi, nerozumím vám,“ řekl jsem přívětivě, ba něžně, jako bych litoval některých svých slov a pohledů.

„Já vám taky ne,“ zaštěbetala živě, jako neklidný ptáček, „nevím, smějete-li se mi, anebo . . . zajímáte-li se o mne tak, jak by se zdálo podle vašich řečí. Co mi odpovíte? Čekám netrpělivě.“

Náhlá tato otázka její vnikla mi do všech nervů a velice mne rozechvěla.

„Nelze se nezajímati,“ odpověděl jsem velmi tiše a proto nápadně, „neboť jste zajímavá.“

Pohlédla na svou levou ruku a jala se pozorovati své tenké prsty s růžovými nehty, jako by přemýšlela.

„Jsem zvědava,“ řekla, „splní-li se mi do večera mé přání.“

Zachvěl jsem se. „Ano,“ letělo mi hlavou, „umínila si do večera mne zbláznit.“ Prohodil jsem přivřev oči: „Tuším, co to je a soudím, milostpaní, že se vám to splní. Přiblíží-li se oheň k doškové chalupě, zapálí ji!“

Pleskla mne přes prsty a smějíc se rozdováděla se jako dítě. Ukázala na stráň:

„Chcete nahoru?“

„Jak se vám líbí.“

„Půjdeme k řece. Ano? Jdete se mnou rád?“

„Velice rád. A co soudíte o mém bratranci, je taky tyran?“

„Taky, ale ten se dá zmást a zkrotit! Ach, na toho je podívaná, když dostane pěstí mezi oči!“ Rozchechtala se.

„Chodíval s vámi na procházku?“ otázal jsem se jakoby mimochodem, maje ztajený dech po její strašné poznámce.

Postřehla však můj úmysl, přivřela oči a pokrčila rameny.

„Zřídka,“ odvětila, „neměl času. Někdy v zahradě jsme sedávali. Taky u nich v pokoji jsem bývala.“

„Vypravoval mi o vás,“ řekl jsem, „je všechen vámi okouzlen.“

Vztáhla proti mně ruku a třepajíc jí smála se a volala:

„Tintili vantili — miluje mne jako pes kočku! A co vám vypravoval?“

„Mnoho!“

„Vždyť nic neví! Co by mohl vypravovat?“ ptala se náhle poněkud zaražena, jako by si byla uvědomila, že by mohl skutečně mnoho vypravovat. „Snad mne nepomlouval?“ dodala.

„Ach ne, naopak, vzbudil ve mně velikou zvědavost. Těšil jsem se, že vás poznám!“

Oči se jí zaleskly. Připojila se opět ke mně. Šli jsme právě cestou mezi strniskem a loukou. Povšiml jsem si, že byla velká jako já. Pozorovala krajinu, stráň, řeku, nebe s bílými obláčky se zálibou ptáka, jenž se chce rozletěti.

„Ráno jsem nejšťastnější,“ promluvila, „když vyjdu do polí jako dnes. Odpoledne už na mne sedá nepokoj a tíseň z mužova příjezdu. Jdu-li mu naproti, všecka se mračím a nohy mám jako olovo.“

„Proč jste si ho brala?“

„Každý mi předhodí tuto hloupost! Co mi ta otázka pomůže? Osvobodí mne? Ulehčí mi?“

„Ovšem, nepomůže, ale každý se podiví, že mluvíte tak omrzele již čtvrtý měsíc po svatbě.“

„Je mnoho podivných věcí na světě!“

„Ano. A dovolte mi otázku, milostpaní. Nežárlí váš muž?“

„Ne, nemá příčiny.“

„Ják že?“ podivil jsem se. „Nestačilo by k tomu, aby mu někdo večer řekl, že jste šla dnes ráno se mnou na procházku?“

„To mu nikdo neřekne!“

„Proč by neřekl?“ žasl jsem, dívaje se jí do vznícené tváře.

„Ne!“ opakovala pevně. „Nikdy se nic nedoví a zvláště zde ne. Prosím vás, kdo by mu to řekl?“

„Kdokoli, náhodou, bez úmyslu pomluviti vás.“

„S nikým nemluví. A s kým mluví — Žofka, starosta a váš bratranec — ti mu nic neřeknou. Jsem úplně bezpečna. Znají ho, pochopili, jaký je tyran.“

„A což — kdyby přece — mimo nadání, kdyby — dejme tomu —“

„Zabil by mne!“ řekla vážně, ale ihned se rozesmála.

„To si snad jen tak pro zajímavost namlouváte!“ prohodil jsem. „Pro takové věci se hned nezabíjí.“ (Pokračování.)

★

LITERATURA.

J a n N e r u d a, *Písně kosmické.* 7. vyd. V úpravě Al. Kalába. — *Malostranský feuilleton.* S dřevoryty a v úpravě malíře Slavoboje Tuzara. Obě knihy nákl. F. Topiče v Praze. — J i ř í M a h e n, *Duha.* Cyklus veršů. Nákl. F. Borového v Praze. — F. S. F r a b š a, *Já a můj žal.* Nákl. F. Jirouška na Kr. Vinohradech. — R o b. L. N o v á k, *Nad propastí.* (Epické motivy.) — *V resignaci.* (Lyrické intermezzo.) — *Lesklé oči.* (Básně.) Nákl. vlastním v Praze.

Prvopočátečné cesty české bibliofilie, nedávno opět v život uvedené, bývaly pohříchu dosti zmotané. Nakladatelstva, zpravidla mimooficielní, jako by neměla přehledu v literatuře, odívala do přepychových rouch — překlady jim doporučené, takže stávalo se jen výjimečně, jestliže došlo povšimnutí původní, české dílo literární. Proto lze dvojnásob pěkně vítati obe Topičova bibliofilská vydání především co do volby spisovatele, z něhož měla bibliofilie již dávno těžiti. Dlužno si všimnouti, jak dalece vyhověli oba výtvarní pořadatelé svým vážným úkolům, které byly právě u Nerudy, význačného básníka národního, na dlani. Tu je bezpodmínečný požadavek, aby výtvarník, přistupující k takové zodpovědné práci, měl také jistý *literární* smysl. Pak by se vidělo, že Neruda, zanícený horlitel pro svéráz českého umění výtvarného proti všem epigonským vlivům, ctitel Manesa, Levého, Myslbeka, Čermáka, Aleše, Chittussiho, nemůže býti malířsky provázen primitivistickými pokusy poslední módní sezony, což je právě tolik, jako by ke gotické katedrále přilepila se kubistická fasáda. K téže pietnosti pořadatelské náleží věděti, že Neruda pojmenoval dotyčný feuilleton jinak, totiž „Letní vzpomínky“ („Malostranský feuilleton“ zní podtitul), je tedy více než libovůlí pořadatelskou, že toho nešetřeno. Stejně absurdní by bylo na př. vynechati Raisův titul „Zapadlí vlastenci“ a pojmenovati dílo „Podhorský obraz“. Čtenář, jemuž vryl se hluboko do paměti i vnější slokový útvar „Písní kosmických“, bude překvapen úpravou p. Kalábovou, jenž srovnal neposlušné sloky, vyznačující se verši různě zaraženými, pěkně podle pravítka. Někde ani by to nevadilo, ale na př. originelně stavěnou Nerudou báseň „Po nebi hvězdic je rozseto“ lze pod touto úrovní stěží poznati. Jak se má s Nerudou zacházeti v takových úpravách, ukázal nedostižně A. Kašpar vypravením „Romance štědrovečerní“, kteráž je unikátem české bibliofilie, a již skvěle vydalo taktéž Topičovo nakladatelství. Typograficky a tiskařsky vzorně vypadá úprava „Malostranského feuilletonu“, k níž správně voleno hřmotné písmo Haidukovo, naproti tomu Ehmckeova antikva „Kosmických písní“ je trochu titěrná, a tisk na japanu rušivě prosvitá. Nicméně obě tato vydání, nadepsaná jménem nám tak drahým jsou radostným oživením bibliofilské snahy v Čechách, která konečně ocitne se tam, kde býti měla od začátku, totiž mezi p ů v o d n í tvorbou domácí. — Zajímavý cyklus veršů vydal Jiří Mahen, ne tak ani obsahem, ale formou, strukturou a řešením. Dle titulu „Duha“ rozděluje knihu v sedm lyrických kapitol-barev, fialová symbolisuje mu tesknotu, indychová lítost, chrpová klid, pohodu májového večera, zelená rašení, vzruch, žlutá energii lidstva, zlatá (rozuměj pomerančová) touhu k rozletu, krvavá lásku. A jednotlivé kapitoly naplňuje motivy k tomuto barevnému rozvrhu myšlenkově se vztahujícími. Však s těžký svůj úkol byl jen některými místy, tak zejména kapitola žlutá je šťastně a silně vyzdvižena. Jinde řazeny jsou básně k sobě nestupňovaně, zcela náhodně, a nic by nevadilo, kdyby se přemístily z barvy do barvy. To platí zejména o dvou prvých kapitolách. Kapitolou VII., v níž se očekává vítězné vypětí na nejvyšší oblouk, míjí se s cílem. Hluboce založenými pilíři této poetické stavby povážlivě otřásá nejedna banalita, která by ráda zněla prostotou formy, ale stává se vulgárností (Veselá ballada, Rozmarný večer, Veselá modlitba, Štěstí), a nejedna nejasnost i nedomyšlenost (Stráň života, Žárlivá píseň a j.). Postřeh a obraz častěji je zkreslen (krátké bylo štěstí „jako když se bystré vodě ruka podá“. Což se podává vodě ruka? — „Kostelík bílý, dokola ženy v zbožné úctě sedí, od stolu Páně slovo boží zní“. I ti psi prý „pochopili chvíli a u dveří se sotva zavrtí“. Vždyť ani na Moravě psi nechodí do kostela). Nejistotu svou, se kterou častěji zápasí, vyslovuje básník sám: „všude něco chybí, co je to však, lze těžko vyjádřiti“. Kazy: předaly štěstí (m. postoupily, svěřily), za dveřama nezní pěkně. Stane-li se myslivému čtenáři, že ho kniha svým duhovým ale ne přesně a nutně vystupňovaným obsahem poplete, nelze nic vytýkati básníku, neboť podává mnoho: trosku velkého úmyslu a krásné odvahy. — Prostá, bez velkých ambicí podaná lyrika F. S. Frabšova je směsicí velmi různorodých živlů: subjektivní motivy o vzdáleném štěstí, marných stesků, nadějí, erotiky, o tulácích střídají se s náměty vlasteneckými, poctivě cítěnými ale touž melancholií zbarvenými. Ve „Zvonech domova“ (v obsahu však čte se titul „Večerní zvony“) touží po domovině od Tisy chladné, sní „Nad Prahou zlatou“, ale patos svůj podškrtává sebevědomou pointou. V obsahu nalézáme titul „Vzrostem a zvítězíme“ ale uvnitř v knize báseň ta chybí. Z dojmů, podnícených též dobou válečnou, těží autor jen zcela letmo takořka jen novinářskou tužkou. Tato okolnost bude vaditi při umě-

leckém hodnocení cyklu. — Pan Rob. L. Novák vydal v krátké době za sebou hned tři sbírky. Jejich epika i lyrika jsou prvopočátky mladistvých pokusů, zatím jen k tomu poukazující, že horečný pospěch, fthisikům vlastní, nedopřál autorovi ani možnosti přísnější autokritiky a rozlišení, co je z vlastní duše a co přejato z četby oblíbeného básníka. Jinak lze litovati, že mladému studentu vzata možnost dalších nadějí, neboť zemřel dne 12. t. m. v Davozu ve Švýcařích. —*pa*—

*

Tiskařská a vydavatelská společnost v Přerově zahájila vydávání *Spisů Otakara Bystřiny*, moravského autora, jehož obliba založena byla zpracováváním lidových námětů, které dovede učiniti zajímavými vystižením selského humoru a svérázem lidového nářečí. První svazek spisů — soubor povídek „*Na vsi*“ — vypraven jest prostou ale vkusnou obálkou od J. Úprky, vnitřní nemotorně rytou výzdobou a předsádkami od Jar. Votruby. Nezdá se nám však v tomto případě šťastným, začínati chronologicky, črtami, kterými autor před dávnými lety debutoval. Pracemi toho druhu leda největší spisovatelé *doplňují* své sebrané spisy, nejsou však vhodným uvedením autora v době, která velmi kriticky — a právem — posuzuje písemnictví pěstované v letech osmdesátých vedle činnosti básnických bohatýrů oné doby. V knize „Na vsi“ obsaženy jsou práce, vzniklé před dvaceti pěti až třiceti šesti lety; jsou ovšem psány s routinou, ale jsou dnes bez osobní výraznosti a byly dílem jiných autorů — i téže doby — značně předstiženy, i tam, kde jest jejich největší klad, to jest v těžbě z místního ovzduší. Platí to jmenovitě o oddílech „Večery na vsi“ a „Ze Súchova“. Následující „Filipov“ jest povídkou psanou zřejmě pod vlivem novel Čechových z let sedmdesátých, „Rodinný příběh“ a „Cukrovar“, ač jistě opřeny o skutečnost, zůstávají mravokárnými povídkami bezprostředně tendenčními. Přijetí díla Bystřinova jako celku v přítomnosti bylo by vroucnější, kdyby tato retrospektiva byla odpadla nebo byla ponechána na dobu pozdější. Jest v přílišném rozporu s dithyrambickou reklamou spisu „Pápení“, svazku připojenou. *Kaz.*

*

Libuše, matice zábavy a vědění (nákladem F. Šimáčka v Praze), dokončila právě čtyřicátý pátý ročník. Jest to obsáhlá doba činnosti, značená dlouhou řadou knih, pestrého obsahu a rozmanité ceny, ale přece vždy vhodně vybíraných se zřetelem na nejširší kruh čtenářstva, které jest především poutati bohatstvím děje a zajímavosti líčení. Kdežto původně ročníky plněny byly převážně překlady, nabyly později vrchu práce původní, a nyní úměrně se střídají díla domácí s cizími. Posledním svazkem ročníku právě skončeného jest román B. Harradenové „*Lodi v noci se míjející*“, v překladu M. Janské. Jest to čistě ženský román staršího rázu, jenž novodobého vzhledu nabývá zevrubnějším pozorováním psychologickým a bezelstnou dívčí filosofií. Tvořily jej zkušenosti ze života i četby, a jest patrno, že ony byly těmito zbystřeny a ovšem podlehly jejich vlivům. *Kaz.*

DIVADLO.

K. Kolman: *Šlechtici.* Historická komedie o třech jednáních. Po prvé v měst. divadle Král. Vinohrad dne 10. října t. r. Režisér Fr. Hlavatý.

Dramatická díla K. Kolmana, kterými až dosud se uvedl („Mušky“ v Intimním, „Vychovatel“ ve vinohradském divadle), byly z těch, které dramaturgům jsou nejméně příjemny: nejsou špatné, protože jsou to práce intelligenta — ale nejsou dobré, protože jim chybí dramatická síla, životnost — to, co z díla dobré vůle činí dílo umělecké. Práce nejnověji provozovaná, ale asi před desetiletím vzniklá, historická komedie „Šlechtici“, jest chaotická snůška dějepisných drobností ze zajímavé a spisovatelům vábné doby Rudolfovy; episody ty se nehrají, ale vypravují a to mluvou sice obšírnou, ale těžce zápasící o výraz myšlenky a celkem bezvýraznou, ač dobově poněkud zbarvenou. Středem jsou historické postavy maršálka Rossvurma a markýze Bassompierra, ale autoru nepodařilo se dáti v nich, či v souvislém ději, či v určité myšlence pevnou osu, k níž hra by se navíjela a z níž nabyla by opory pro účin. Výjevy jsou velmi volně, bez nejprimitivnější techniky k sobě řazeny, osoby přicházejí a odcházejí velmi libovolně, aby splnily poslání autorovo, a jmenovitě v prvém dějství se přímo potácejí, nedávajíce režiséru možnosti, aby docílil souhry aspoň poněkud přirozené; s postavou císaře Rudolfa, pověstně nepřístupného a chránícího svůj majestát, zachází se tu tak naivně, že bychom toho již ani ve hrách nejstaršího rázu nesnesli. Mimo to oplývá hra anachronismy a nesprávnostmi, avšak ani tímto velkým využitím básnické volnosti nedosáhla básnického výsledku. Nebudiž to vše přičteno autoru ke zlu — látka sama je nadmíru těžká a nepoddajná, autor prostě dal se zlákati prací, k jejímuž zdolání nemá prostředků; mimo obratnost scénickou chybí mu to, co by ji nahradilo: schopnost kresby postav a poutavé, v jednotlivostech výrazné dikce. Hercům mluvilo se velmi těžce, neboť neměli příležitosti k propracovanému přednesu. Hrálo se od začátku do konce fortissimo. *Ph*

TÝDEN.

* Dne 2. října zemřel v Drvaru v Bosně dr. Vilém Vordren, advokát z Chlumce n. C., nyní c. k. poručík, ve věku 47 let. Jeho

literární jméno Petr Kles jest již téměř zapomenuto, ač svého času vzbudilo mimořádný rozruch a největší naděje, objevivši se r. 1891 s povídkou „Čtyry dny letního bytu“ v Sládkově „Lumíru“. Tento list, dále Roháčkova „Niva“, kde jmenovitě uveřejnil románovou studii „Nemoc“, přinesly i jeho další prosaické práce; drobnosti byly též ve „Volných směrech“, „Národních listech“ a „Švandě dudákovi“ (pseud. Petr Klíč). Hluboká nervosa v těle robustně zdravém, zvláštní druh misantropství a úporná práce v povolání advokáta, ve kterém zesnulý vynikal nad průměr, odvedly ho od prací literárních. V pokročilejším věku mužném počal uveřejňovati básně v „Moderní revue“; byla to silná lyrika vyzrálé duše. Jeho literární odkaz by zasluhoval souborného vydání; bude však těžko stopovati jeho rozptýlené práce; autor sám asi před deseti lety je shromažďoval, pokud byly v uschování jednotlivých přátel, pod záminkou vydání — spíše však proto, aby zahladil svou literární stopu. Torso jeho díla ční vysoko nad jiné, i rozměrnější odkazy, jimž dostalo se samostatného vydání a tím významu v dějinách písemnictví. —

*

— O rozdělení královského divadla v Kodani vzplanul dávný spor. Toužíť Dánové po vyhražení národního divadla činohře a po zbudování zvláštního operního. Jiří Brandes vyslovil se v té příčině: „Hlavního města národa jest prostě nedůstojno, aby na jeho nejpřednějším jevišti tísnily se současně tragedie i veselohra pospolu s operou a baletem. Je to zřízení tak zastaralé a neudržitelné, že všechen disput o tomto nesnesitelném stavu jeví se zhola zbytečným. Za onoho času mívali v nemajetných rodinách pro úsporu místa známé vytahovací kanape se zásuvkou pro peřiny, aby pohovka mohla posloužiti také za lůžko. Bylo to nepohodlné sofa a postel jen pro zlost. A takovou vytahovací pohovkou je také naše královské divadlo, v němž opera činohře a ta zase zpěvohře jen překážejí. Mimo to je v něm na vyšších místech sice dobře slyšeti, ale mizerně viděti. A spát lze pohodlněji přec jen doma!“ — Dej Bůh, abychom tak a podobně mohli brzo uvažovati rovněž o našem Národním, v němž tísní se také dvě divadla, činoherní a operní. Nezasvěcenec nemá potuchy, jaké bývají z toho svízele repertoirní a správní. Mimo to nejdůležitější místnosti budovy, totiž provozovací, jsou tak skrovné, že stačí náležitě jen pro činohru bez velkého aparátu; při výpravné hře, baletu a zpěvohře jsou závadou, kterou správa musí přemáhati jen velkou obratností, připomínající světoznámou inscenační dovednost ředitele Michala Carréa, jenž musil rovněž stále zápasiti s nedostatky obmezených provozovacích místností pařížské komické opery. *A. Z.*

*

* Francouzský list „Le Bonnet Rouge“ a dle něho „Das lit. Echo“ uvádějí, že po celou dobu války padlo 218 francouzských spisovatelů, 10 jich zemřelo v poli, 28 nezvěstných, 155 poraněno, 28 zajato, celkem tedy 439 spisovatelů, jaká to úžasná cifra kulturních ztrát jen v jediném, a to ještě velmi úzkém oboru!

*

☞ Nevrlé myšlenky o české literatuře pronáší jistý vídeňský feuilletonista proto, že vídeňské obecenstvo, které prý svou vděčností jest pod úrovní českého malého města, o recitačním večeru pí. Hübnerové nebylo nadšeno, ani dojato, ani rozesmáno. A dává vinu „bídné úrovni přednášené literatury“, která místo citu podávala sentimentalitu, místo síly papírové fráze, místo humoru vulgárnost, a výtku tu odnáší si mezi jinými také Neruda pro svůj lehounký, rozmarný feuilletonek „Kam s ním!“. Nevíme, co vše „bídné“ přednášet přijela pí. Hübnerová do Vídně, ale pokud známe její výběry z přednášek v Praze, bude chyba jinde, totiž tam, kde ji feuilletonista bezděky naznačuje: v maloměstské podúrovni, neboť posluchač, jenž z obecenstva volá na jeviště za hry Šrámkova „Léta“, aby Francka neklepala na okno Jenyho, že tam Jeny není, nemůže rozumět ani Kunětické, ani Kaminskému, ani Klášterskému, ani Nerudovi. Zdá se, že tomu posluchačstvu často předkládány jen šlágry deklamační, takže je ve zmatek uvedeno poslechem — skutečné poesie.

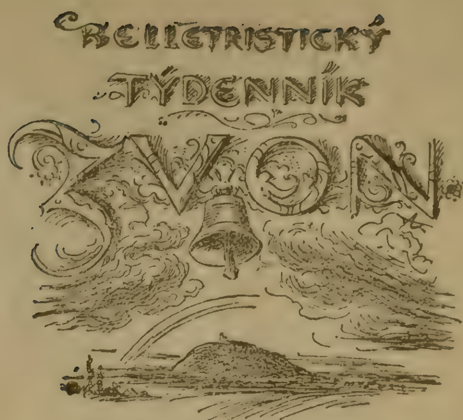
*

Z nadace Aloise Turka, jež určena jest na odměny za vynikající díla českých malířů, sochařů a spisovatelů všech oborů, rozdělí se úroky vzešlé za rok 1916. Odměny uděluje sbor obecních starších královského hlav. města Prahy k návrhu rady městské; avšak sbor i rada městská vázány jsou návrhem, jejž učiní jim komitét sestavený ze zástupců c. k. české vysoké školy technické, Umělecké besedy, České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění a Svatoboru. O odměny ucházeti se mohou malíři, sochaři a spisovatelé všech oborů, kteří jsou české národnosti, předloží-li aneb označí ve lhůtě konkursní vynikající díla výtvarná neb literární, která byla v předchozích dvou letech provedena a posud ceny nedosáhla. Žadatelem budiž výslovně prohlášeno, že díla byla v předchozích dvou letech provedena a posud ceny peněžité nedosáhla. Žádosti podány buďtež do 12. ledna 1917 do 12. hodiny polední v podacím protokole referátu humanitního v Praze, čp. 267-I. v Betlémské ulici „u Dobřenských“ čís. 11 v I. patře.

V Praze, dne 19. října 1916.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.



Ad. Heyduk:

LESU.

Sen slunce, červánek, dne věrný sluha,
v kraj nebes na západě zlato tkal,
jak na příkrov by zabitého druha
brat rudé růže dal.

V plášť mlhový se přioděla země,
kraj v dálce temnil se, jak v hloubce hrob,
a v slzy travin s křídel zory jemně
dešť padal zlatých zdob.

Jak úsměv, vytesaný soše v tváři,
tkvěl snivý červánek na líci hor,
luh dýchal kvítím, slunečnou zpit září
a smolnou vůní bor.

Les oněměl a zíral k nebes nivě
na sivé večernice jasný vjezd,
jež v zelený mu sen vždy milostivě
květ snáší lesklých hvězd.

V mé krve každé kapce slunce hrálo
a pestrým květem bujel v duši cit,
vždyť vínem, v hlavách poetů jež zrálo,
byl zjařen jsem a zpit!

Tak šel jsem, lese, sterou duší tvojí
a přání roj mi v hloubce ňader tkvěl;
ty hlavě mé jsi žehnal šumnou chvojí,
u nohou mech se chvěl.

Vše líbalo mě tajemně a tiše
a objímalo vůně ramenem,
rty žhavými pil z úkoje jsem číše
a v kráse tonul jsem!

Já šťasten byl a zbožňuji tě, lese,
a zahynu-li v houštích ztemělých,
pak duch můj ptákem ať se u výš vznese
v hruď dumných stromů tvých.

Ať zpívá tobě, zemi v zdar i lidu,
a těší vše, jak já byl potěšen,
když úkoje jsem srdci ždál a klidu,
bolestí lačných plen! —

Tu vrah-li lapí mě anebo střelí,
a srdce bíti ustane a pět,
ať zemi napojí nach prsou vřelý,
bych vzrostl zas jak květ!

Pak místo zpěvu chodci vonět budu,
skryt v kypré trávě prozářených míst,
a snivou dívku v srdci těšit budu,
než ztratím pel a list!

Leč poutníkovou zahyne-li nohou
mé květné žití v slunných porostech,
pak nechať s každou duší přeubohou
tvým šerem putuji jak vzdech! —

BŘEH ZÁHROBNÍ.

Na tisíce planých máků
zplamenilo slunce v poli,
jdu tím polem v zpěvu ptáků,
ale srdce moje bolí.

Východ na ně usmívá se
v ladné dívky cudném rdění,
všecko tone v tiché kráse,
ale pro mne míru není.

Nač pohlédnou kalné oči,
vše se leskne, vše se třpytí,
leč mou loďkou věk už točí
na břeh záhrobního žití.



F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

Možná, ale on je takový. Tichá voda. Hledíte mu do očí a nikdy nevíte, co si myslí. Stále něco v sobě hněte a vaří. Vyzvídejte, jak chcete, nic se nedozvíte. Jen věčná stráž sedí v jeho očích a msta v jeho hořením rtu."

„A to jste neviděla před třemi měsíci? Pro boha — mluvili jste přece spolu!"

„Už zas ty hloupé poznámky, které smyslu nemají!" zvolala zlostně odvrátivši se ode mne.

Bylo mi pojednou nápadno, proč právě tyto otázky ji podražďují a proč je hned hrubá, narazím-li na její sňatek. Nebylo však možná mluviti o tom, byla by mne odbyla a nic mi nesdělila. Zůstala proto v nitru mém zvláštní živá neurčitost, nejasné tušení, zde že odehrály se nejdůležitější události. Umiňoval jsem si, že při každé příležitosti se přičiním proniknouti tuto tmu, a abych se nevyzradil, nač myslím, úmyslně jsem pronesl několik poznámek o letošní úrodě, o počasí a o nožkách slečny Žofky.

Paní Dymáková byla však nápadně roztržita, snad až rozčilena a podrážděna, takže nevěděla asi, co mluvím. Neodpovídala a nevšímala si mne, až když jsem ji vzal za ruku a ptal se, hněvá-li se?

Řekla, že jsem jako dítě, že se nehněvá, ale že si vzpomněla na otce. Jala se pak trhati polní a luční kvítí k otcově podobizně do vázy, jak mi sdělila.

„Vy jste otce svého asi velice milovala!" poznamenal jsem soucitně, jak se v podobných okamžicích říkává.

„Ano," odvětila, „jeho smrtí všecko se změnilo. Od té doby je muž na mne přísný, před tím nebyl, naopak, tehda spíše poslouchal on. Ach, proč mne stihlo to neštěstí? Neměla jsem na světě nikoho mimo něj, on mi byl všecko, on žil pro mne, staral se, hlídal mne, těšil. Nemůžete si pomyslit, jak mne oblékal, jak mne zušlechťoval a poučoval. Proč zemřel? Proč mne opustil?"

„Jakou smrtí zemřel?" otázal jsem se.

„Otec? Jakou smrtí?" zaváhala. „Mrtvicí, náhle ... dvaapadesát let mu bylo. Krásný muž, vysoký, elegantní. Kde kdo ho znal a miloval. Takové srdce přichází na svět jednou za tisíc let. U nás byl, u nás se mu to stalo. Ach, to byla hrozná noc!"

Tvář její všecka se uděsila. Vůbec shledával jsem, že byla úplně změněna od té chvíle, co si vzpomněla na otce. Někdo jiný šel se mnou, bytost ustrašená, plachá, pokorná, snažící se komusi nějak se zavděčiti. Trhala květinky jako šílená, vracela se a odbíhala neustále hovoříc. I v loupce, daleko ode mne, cosi mluvila. Tvář její, jež zbledla, zabarvila se voskově, oči pak temně se zkalily. Dlouhé prsty její, jež si před chvílí zálibně prohlížela, bílé jako bez krve, úzkostně se chvěly. Kladl jsem jí šetrné, laskavé otázky, ale ona jen na některé odpověděla. Nevěděl jsem, jak ji potěšiti, jak zapuditi její vzpomínky na zemřelého otce, jak ji učiniti opět takovou rozkošnou a útočící jakou byla v prvních chvílích.

Tu zaslechl jsem zvláštní slova její, jež mne překvapila. Upravujíc opodál kytici hovořila:

„Ty si asi myslíš, tatínečku, s kým to jdu? To je pan inženýr Mrázek, bratranec pana Melichara, hodný, dobrý pán. Lituje mne, že se trápím. Setkali jsme se náhodou v zahradě. Vypravuje mi hezké věci, je hodný, vzpomínáme na tebe. — Ach, tatínku, na světě je hrozně bez tvého dobrého srdce a bez tvých laskavých očí. Slyšíš mne? To jsme se jen bavili, to byly pouhé žerty ... Ach, máš mne ještě rád, tatínku? Dnes ti přinesu kytičku a po celý den budu u tebe. Jenom se slituj, slituj ... muž není takový, jak si myslíš, je hrozný, hrozný!"

Připojila se ke mně. Došli jsme k Berounce, k ohbí jejímu pod jezem a železničním mostem. Voda její, živě tu proudící byla čistá, s pruhy bělostných pěn. Zahleděli jsme se na ni a oba se zamyslili.

Paní Dymáková, aniž co řekla, obrátila se a šla k domovu, nestarajíc se o mne. Následoval jsem ji němě. Teprv u louky, když zrychlovala krok, jako by mi chtěla utéci, jsem zavolal:

„Milostpaní, proč tak spěcháte? Rozhněvala jste se?"

Ohlédla se. Užasl jsem, jak byla znavena a ztrhána ve tváři.

„Netrapte se!" napomenul jsem ji. „Nemá to smyslu!"

Oči její mne pokáraly. Ukázala k zahradě.

„Spěchám!" řekla. „A kam vy jdete? Podívejte se do lesa."

Porozuměl jsem, že je jí ve společnosti nepříjemno, že chce býti sama a poroučel jsem se. Kývla jen hlavičkou jako koník a spěchala k zahradě. Brzy v ní zmizela, aniž se ohlédla.

Rozmrzen, stísněn i zmaten vystoupil jsem na stráň do bukového lesíka, jak mi navrhla. Zdálo se mi, že ji musím poslechnouti. Usedl jsem a díval se dolů na údolí, řeku i vesničku, přeplněn myšlenkami, hádankami a úvahami. „Ubohá, je doopravdy zkrušena," myslil jsem si, „vzpomínka na otce jí otřásá až do základů. A co všechno mi bratranec o ní namluvil? A co Žofka? A co já jsem viděl a slyšel? Ne, ona je skutečně v moci té příšerné lítosti, ta je smysl, ta je ohnisko jejího života a jejího zmatku. Jak je mi jí líto, jak pohasla a jak vymizel její život, když vzpomínky ty přišly! Proč? Kdo se dovtípí? Kdybych byl aspoň otce toho znal. Žofka nám sdělila, že byl chalupníkem na vesnici, ale paní Dymáková pronesla o něm zcela jiné podrobnosti. Řekla, že byl elegantní. Lze to říci o chalupníkovi? Nikdo by toho slova neužil, i kdyby takový neobyčejný chalupník byl. V očích jejích žije jakýsi vznešený obraz zemřelého otce, snad vybájený, očištěný, takový, jaký si rádi o zemřelých svých tvoříme. Ona asi utvořila si jej ještě o něco skvěleji, než bychom toho my učinili. Co však si to povídala, když květiny trhala, a co jsem slyšel, když kytici skládala? Pravda, podobala se šíleným osobám, řeč její neměla zdánlivě smyslu, poněvadž mi chybělo spojení, ale vše, co se děje, má smysl. Co to tedy bylo? Zdálo se mi, že se omlouvala, že se otci omlouvala, že ho uprošovala, ale proč lhala? Proč se snažila i tomuto zemřelému otci něco namluviti, proč líčila vše jinak, než jak to bylo? Ach, tu je cosi zvláštního! Ano, útočila na mne, ano, nebylo mezi námi tak, jak mrtvému otci šeptala ... A dokud si na něho nevzpomněla, och, ano, svítil z jejích očí ďábel, jiskřily se v ní jeho svody, nápady a úskoky! Ano, ano, zářila v těch očích zlá světýlka! Ale proč zhasla tou vzpomínkou?"

Jak vidíte, skládal jsem si dojmy a obrazy, abych nalezl v nich souvislosti a smyslu. Bylo těžko dopíditi se základu. V nitru mém přirozeně uvízlo mnoho jejích slov a mnoho jejích pohledů i úsměvů. V celé bytosti žilo cosi, na co nebylo možná zapomenouti, čeho nebylo možná se napíti. Snad ona ukrytá síla, jež se rozsvěcovala v očích a jež rychle mizela v hlubinách, byla skutečným přiblížením věčného zla, čarovným, měnivým a zrádným. Nepředstavíte si, kolikráte jsem zvrátil svůj úsudek, zdánlivě již pevný, kolikráte jsem jí politoval a kolikráte se jejích očí zalekl. Než to bylo vedlejší, hlavní změna tkvěla ve mně. Byl jsem vzrušen, zaujat a okouzlen.

V poledne přišla Žofka do hospody pro láhev piva. Stál jsem před statkem. Byla neveselá, chvátala.

„Co dělá milostpaní?" otázal jsem se. „Půjde odpoledne na procházku?"

„Už zas má tatínka v hlavě!" prohodila Žofka omrzele. „Nepůjde nikam. Sedí u podobizny a mluví s ní. Nevím, co se to stalo. Já asi pojedu odpoledne do Prahy pro kytici na hrob. To musím dojeti s ní na Olšany a ještě se vrátit. Není to hloupost?"

„Je. A nemůžete jí to vymluvit?"

„Já? A jak?"

„No, přece snad pochopí, že je mrtvý, že ho nepřivolá!"

„Hm, tu máte její spiritismus! Věří, že ho může přivolat, ale to je právě to převrácené, ona ho nechce přivolat!"

„Cože?" zvolal jsem. „Proč?"

„Hrozí se ho! Ale vůbec, je těžko co povídat, nikdo neuvěří!"

„A pan Dymák jí neuklidní? Co on tomu říká?"

„Vymlouvá jí to, konejší ji, těší, dárky jí kupuje, cestovat s ní chce!" horlila Žofka. „Všecko by učinil!"

„Není přísný?"

„Ach kdež! To ona tak mluví a snad tomu i věří, ale on je zamlklý, dobrý člověk. Snad by byl přísný i zlý, kdyby bylo třeba, ale není. Nikdy jsem neslyšela, aby jí řekl příkré slovo. Naopak. A že je zamlklý? Divíte se mu, vidíte-li takové věci? Tři měsíce ženat a tyhle starosti!"

Odkvapila. Opravdu, měla nožičky trochu do O. Tvářičky jí hořely. Napadlo mne, že mohou býti různé příčiny, proč chválí pana Dymáka, a že není radno, všemu hned uvěřiti, ale zmatek v mém nitru přece ještě vzrostl.

III.

Nevím proč, ale věřil jsem, že paní Dymáková odpoledne přijde a že chmury její zmizejí. Soudil jsem tak z té maličkosti, že si, jak mi ráno dvakráte řekla, umínila do večera něčeho dosáhnouti.

Nepřišla však, ani se neukázala. Žofka, jak mi řekly děti, skutečně odjela hned po obědě do Prahy. To vše velice mne rozladilo a sklíčilo. Prodléval jsem v zahradě, doufaje, že snad přece se ukáže, ale ovšem marně.

Bratranec si toho povšiml a zašel na chvíli ke mně. Pohled jeho byl neobyčejně v té chvíli měkký. Usmíval se.

„Nu co?" pronesl, položiv mi ruku na ramena. „Nejsi rozmrzen?"

Otázka jeho překvapila mne svou upřímností. Nebylo možná zapírati, viděl patrně vše na mé tváři. Odvětil jsem:

„Jsem.“

„Já vím . . . To ona!“

„Nejen ona!“

„Ach ona, ona, znám to!“ pronesl pokyvuje hlavou. „Stará její komedie! Stále totéž provádí; věděl jsem, co bude. Upozornil jsem tě, ale vidím, že marně. Snad skutečně nelze se člověku z toho kouzla dostat. Jed je jed, požiješ-li ho, omámí tě. Požil jsi, a hlava se ti zatočila. Ona má stále tutéž zbraň, vlny: polichotí, raní, povzbudí, srazí, rozveselí, zkruší; jedno za druhým jako vlny. Neodpočineš si.“ Vida pak, že chci něco namítnouti, pohodil rukou a řekl: „Nevymlouvej si to. Jistě tě dopoledne naplnila sladkými nadějemi a odpoledne nepřišla. To znám. Je to stále totéž. Snažil jsem se naznačiti, co tě čeká, aby ses ubránil, abys nebyl obětí jako ten, o němž jsem ti povídal, ale ty, jak vidím, padáš do toho stejně rychle a slepě.“

„Neobávej se, tak daleko to nedojde!“ snažil jsem se ho upokojiti pocítiv obavu, že mi bude rušiti styk s paní Dymákovou. Opravdu, zalekl jsem se myšlenky, že bych se jí měl zříkati, nebo se jí vyhýbati, zkrátka jedem jejím se neopíti.

„Bylo by mne těšilo, abys s ní hrál dívaje se jí do karet,“ pronesl Melichar pozorně a zároveň důtklivě. „Ohrát znamenitého hráče může býti rozkoší.“

„Myslíš? Proč to tedy sám nezkusíš?“ usmál jsem se.

„No — nemám tolik trumfů jako ty, a nahlédl jsem jí do karet trochu pozdě.“

„Zdá se mi, že miluješ pomstu,“ prohodil jsem, dívaje se mu bedlivě do očí, v nichž zasvítily blesky.

„Ano, ale mstitele není. Je to tak, jako bys chtěl se pomstít ďáblovi. Jak? Jak se mu pomstíš? Palicí do hlavy mu nedáš jako hloupý Honza.“

Přecházeli jsme pěšinou u plotu. Mrzut a zamračen hleděl jsem před sebe vzpomínaje na paní Dymákovou. Jednotlivé obrazy její, jak se mi ráno objevovala, a jednotlivé věty její, jež ráno pronesla, živě se mi vracely.

„Viděl jsi někdy podobiznu jejího otce?“ otázal jsem se po chvíli.

„Ne, nechtěla mi ji ukázat. Odbyla mne téměř zlobně, když jsem o to požádal.“

„A neznal jsi ho?“

„Ne.“

„Není pochyby, ona otce svého šíleně milovala a zbožňovala. Proto teď trpí.“

Bratranec se ušklíbl a krátce zasmál. Obrátiv se pak ke mně potřásl mi rukou a řekl:

„Bůh s tebou! Jdu na pole. Čekej, ale ona se neukáže. To již znám!“

A potřásaje hlavou odcházel přes dvůr ke vratům.

Přešel jsem zahradu a ubíral se cestou do stráně. Zde ulehl jsem na trávu a pátral na všechny strany. Marně, jak jsem již řekl. To vše vytvořilo ve mně zvláštní lítostivý stesk.

Večer byl neobyčejně teplý a tichý. Sesedli jsme se s dětmi na lavici před statkem a dováděli. Přišla k nám Žofka. Vypravovala, že byla s kyticí na Olšanech a že přijela s panem Dymákem. Neptal jsem se úmyslně na nic. Žofka mne přes to bedlivě pozorovala, jako by tušila, čím je mé nitro plno. Povšiml jsem si jejích hezkých, nazelenalých očí, jež obíraly se jinými dojmy, než o kterých tenké rty její hovořily, a jež stále a stále slídily v mé tváři. Když pak šly děti spat, prohodila, že ona by dnes chtěla dlouho se procházet a hovořit.

„O čem?“ otázal jsem se.

„O všem možném,“ řekla a ohlédla se po Melicharovi, který nás s prahu hlavních dveří pozoroval a který nechtěje nás patrně vyrušovat pokýval hlavou a zmizel v chodbě statku.

„Povídejte mi něco o paní Dymákové,“ vyzval jsem ji, „o tom jejím otci!“

„No, teď to bude každý den!“ řekla starostlivě stáhnuvši teninké obočí.

„Co?“

„To šílení, to uctívání, modlení, mše svaté a cesty do Olšan.“

„A proč to bude právě teď?“

„No, to je vždycky, když mluví s některým novým pánem. Dnes promluvila s vámi a už je to tu.“

„Proč? Jaký smysl to má? Z jakého důvodu?“ ptal jsem se udiven.

Žofka krčila špičatými ramínky. Rty její jako by se byly posmály. Nebylo však možná nic z výrazu její tváře uhodnouti.

„Patrně si tím na otce vzpomene,“ snažil jsem se záhadu osvětliti, vzpomínaje si, jak se změna její ráno přede mnou stala.

„To nikdo neví, proč,“ poučila mne dívka, patrně hluboko v povahy lidské ještě nepronikající, „ale potíž s tím máme hroznou. Představte si, já najednou musím v horku do Prahy a musím letět na Olšany, a ona doma klečí, svíjí se a modlí. Řekněte mi, co tím dokáže, co změní, co získá? Vrátí se jí zemřelý otec? Ne. To přece není možná. A zas, to podivné, že by ani nechtěla, aby se vrátil! Z největší

lásky a něžnosti, kterými ho zasypává, děsí se, schovává před ním. Jako před měsícem v Praze, když provedla tu hroznou věc... Neslyšel jste o tom?“

„Ne, nic jsem neslyšel.“

„Otrávila se nám z takového pomatení. Nedej, bože, aby se to opakovalo! Všecky uspávací prášky najednou vzala. Ona vůbec od smrti otcovy nemohla v noci spát. Pouze ve dne usnula, ale v noci byla vzhůru, vyděšená, jako by něco strašného čekala. Proto jsem u nich, já jediná ji uměla těšit a konejšit. Malé dítě je rozumnější, věřte mi. Jak přišla noc — vstala a začla ta hrůza. Klesla na podlahu před podobiznou otcovou a volala k němu jako k zázraku, jako by to byl býval nějaký slavný muž, nebo dobrodinec, nebo bůh ví co, a zatím to byl zamračený chalupník, černý jako divoch, neupravený, zarostlý. Ale jedné zvláštnosti jsem si povšimla. Nebyl-li pan Dymák doma — on často odjíždí za obchodem do lesů na dva tři dny — nebláznila. Nikdy. Naopak bývala neobyčejně klidna a vždy dobře spala. Nejhůře bývalo, seděl-li pan Dymák v noci ve své pracovně. Tak se to taky tenkrát stalo. On byl tedy vedle v pracovně a počítal. Ona četla a pak se modlila u otce. Má celý oltář s jeho podobiznou. Já jsem si něco šila. O jedenácté hodině řekla mi, abych šla spat. Šla jsem ihned do svého pokojíka. Ale — ani jsem se neodstrojila — a již se ozval její zoufalý hlas. Jako vždy v takových chvílích spěchala jsem co možná tiše podívati se, není-li v nějakém nebezpečí. Otevřela jsem dveře a stanula v nich. Ona klečela s rukama vzhůru sepiatýma a volala: „Tatínku, můj nejdražší, — slituj se, slituj se!“ — Chtěla jsem ji upokojiti, ale v tu chvíli pan Dymák, patrně v práci vyrušen, něco hlasitě vykřikl. Nemůžete si představit, co se nyní dělo, jak se vyděsila její tvář a jak se vytřeštily její oči. Vyskočila a okamžitě uzamkla dveře, vedoucí do pracovny. „On je tam!“ zašeptala. „Kdo?“ ptám se jí. „Tatínek!“ chvějíc se tiše volala. „Co vás napadá!“ odvětila jsem. Ona však neslyšela mých slov. Stála proti dveřím v šíleném záchvatu hrůzy, jaký jsem nikdy neviděla. Ke všemu pan Dymák, patrně zmaten a polekán náhlým uzamčením dveří, bral za kliku a chtěl je násilím otevříti. Trhal jimi volaje: „Otevři! Otevři!“ To však strašný záchvat její ještě zvětšilo. Zbledla jako papír, oči jí vzrostly a ruce, vztažené proti dveřím, se třásly. Snažila jsem se ji uklidniti a táhla ji na postel. Pan Dymák ještě prudčeji trhal dveřmi a křičel. Tu ona se vrhla do postele a skryla se pod peřinou. Já pak nenápadně a pozvolna dostala se ke dveřím pracovny a odemkla je. Mezitím ona požila všecko, co měla pro spaní a když jsme k ní s panem Dymákem přišli, odhodila peřinu, strhla si halenku i košili s prsou a vypjavši hrudník proti nám, zvolala: „Bodni, tyrane, něco za něco, máš taky ránu v prsou!“ Hladili jsme ji, napomínali, těšili, ale ona, jako by neslyšela, stále řvala různá slova. Možná, že byl v nich smysl, ale já v rozechvění nemohla si více zapamatovati. — Brzy však upadala v bezvědomí a otupělost. Bolela ji asi hlava, neboť si stále sahala na čelo. Otrava se projevovala. Pan Dymák, nevěda oč jde, ptal se mne, co si počneme? Vzpomínal, kde je nejbližší lékař. Oblékl se chvatně a odkvapil. — Mezitím, než se s lékařem vrátil, prožila jsem s ubohou paní hrůzné chvíle. Ne, že by byla řádila, ale že jsem ji viděla již mrtvou. Domnívala jsem se, že je konec a že pozvolna vystydne. Ach, nepředstavíte si, jak mi jí bylo líto a jak mi bylo zoufalo, že nemohu pomoci. Dávala jsem jí k nosu kde jakou lahvičku, třela jí ruce i prsa i spánky, ale vše bylo marné. Tvář její zdála se mi zblblá, plná drobných křečí, umírající. Na štěstí lékař přišel brzy. Prohlédl ji, prohlédl i krabičky i lahvičky na jejím nočním stolečku a uhodl, oč jde. Způsobil nešťastné paní zvracení a já jsem okamžitě vařila černou kávu. Byla zachráněna.“

„Představuju si, jaká to byla hrozná noc!“ promluvil jsem ve zřejmém pohnutí. „A řekla jste, že je takovou, mluví-li s některým cizím mužem. Prosím vás, s kým tehda mluvila?“

„Nevím, nevypátrala jsem to. Byl to někdo, kdo se narodil v zdejším kraji.“

Vzpomněl jsem si na vypravování bratrancovo. Mráz přeběhl mi po zádech. Vzal jsem Žofku za ruku a přívětivě se otázal:

„Je známa panu Dymákovi tato souvislost jejího truchlení pro otce se stykem s novým mužem?“

„Ach ne!“ zhrozila se. „On netuší. To jsem sama vypozorovala.“

„A nemýlíte se?“

„Nevím, ale zdá se tak. Dnes se mi to potvrdilo. Když se seznámila s panem Melicharem, bylo právě tak. Dopoledne s ním lítala všecka jako oheň a odpoledne a v noci šílela pro otce. Dnes v noci se bude modlit. Představte si, kdyby pan Dymák znal příčinu jako já, že by okamžitě uhodl, s kým dnes mluvila.“

(Pokračování.)

*

Josef Thomayer:

PRAŽSKÉ VZPOMÍNKY.

(Pokračování.)

Přečetl nemalý počet starých českých kronik a dovedl citovati nepočítaná, namnoze komicky znějící místa, na příklad z kroniky Václava Hájka z Libočan.

Také byl vášnivým čtenářem románů Cooperových, z nichž vyprýštila jeho záliba pro Indiány. Když jednou na Štvanici usadila se na odiv tlupa Indiánů, neměli horlivějšího návštěvovatele nad Alše, který zde sbíral detaily k řadě obrázků svých „o smyslech“.

Na akademii pracoval Aleš s úžasnou rychlostí. Byl jsem jednou v denním modelu v tehdejší akademii v Klementinu. Modelem byl malebný stařec. Mnozí žáci nebyli ještě ani s kresbou kontury hotovi, kdežto Aleš už měl věc i v barvách dohotovenou.

Obzvláště zbožňoval Aleš Josefa Mánesa, s nímž měl ovšem po stránce duchovní mnoho příbuzného. Veliká postava Josefa Mánesa není myslím dosud u nás v patřičném světle, zejména myslím, že není širším kruhům znám gigantický počet jeho prací. Tehdy v letech sedmdesátých minulého století byl sice Josef Mánes již vážen, ale tak jako Aleš, znalost Mánesových prací (jichž nebylo mnoho tenkrát známo) prohloubil málokdo. Pamatuji se, jak na Mánesových illustracích ke Kralodvorskému rukopisu poutavě vykládal podřízené detaily na jednotlivých illustracích.

Myslím, že po tom, co jsem o karakteru Alšově pověděl, mohu zde hned položiti tuto drobnost. Roku 1879 přisouzena Mikuláši Alšovi a Františku Ženíškovi při konkursu na malířskou výzdobu Národního divadla první cena v obnosu 2500 zlatých za návrh maleb do hlavního foyeru. Zároveň však cenou poctěným umělcům uloženo, aby před prováděním maleb navštívili Italii. Snadno si lze představiti, že pro takového mladého člověka jako byl Aleš, jemuž hemžily se v mysli výjevy z českého života a z českého kraje, cesta do Italie měla cenu velice pochybnou. Také vskutku obrazů v Italii málo si všímal. Uffiziemi zběžně prošel a déle se u žádného obrazu nepozastavil.

Když se pak z Italie vrátil, ukazoval mně radostně kořist, kterou si z cesty přinesl — dvě cikády. Zvuk cikád, který dodává jižní noci tak osobitého rázu, byl Alšovi zajímavější, nežli obrazy vlašských mistrů, kteří, jak známo, krajinářskými výjevy málo se obírali.

Zajímavá příhoda potkala Alše na této cestě v Římě. Římské víno — proslulé vino dei castelli — tak jako mnohému z nás i Alšovi „udělalo“. Za měsíčné krásné noci povzbudilo víno u Alše zpěvnou náladu a tichem nočním zazněla z hrdla jeho oblíbená tenkrát u něho píseň: „Aj čo by byla drobná jatelinka!“

Za tohoto zpěvu vynořil se z temna nočního statný negr a přistoupiv k Alšovi, poklepal mu na rameno a pravil: „Tako, tako se mně líbí.“ Rozumí se, že tenkráte setkaná v Římě s negrem češtinu lámajícím byla pro Alše nemalým překvapením. Ale vše se rozluštilo velice jednoduše. Černoch — Abessinec — sloužil krátce před tím v Kopidlně u hraběte Šlika jakožto podkoní a zde se češtině trochu přiučil.*)

Nevyrovnatelným byl Aleš jako vypravovatel. Reprodukce jeho historek nevystihne nikterak komiku, která ve způsobu Alšova vypravování ležela. Při příležitosti jeho padesátých narozenin vypravoval jsem ve Zvonu jednu z jeho historek (byl na pouti u svého strýce, celý den jedl a pil a na večer mu teta měkce řekla: „Mikulášku, ty máš hlad, viď?“). Podobných historek jsem od něho slyšel nemalý počet. Jedna z nejskvostnějších byla, jak z otce svého vylákal nařízení, že nemá se zúčastniti vyučování v němčině. Na sklonku let šedesátých přestala býti němčina na středních školách českých předmětem obligátním. Nicméně všichni žáci se vyučování toho zúčastnili. Bohužel se již nepamatuji, jakou lesť si Aleš na svého otce vymyslil, aby jej přiměl k vyjádření, že si nepřeje, by syn jeho němčině se učil. Jisto jest však, že Aleš celý svůj život bez němčiny se obešel a německy neuměl. Roku 1873 dostali Liška a Aleš od akademie každý po padesáti zlatých jakožto stipendium za tím účelem, aby mohli navštíviti světovou výstavu ve Vídni, která zde toho roku s velikou pompou pořádána. Když se dostali na výstavu, zastavili se především u pavillonu, věnovaného krásnému umění. Pavillon ten měl nápis „der Kunst“. Když Aleš nápis spatřil, pravil k Liškovi: „Tak vidíš, že se říká der Kunst.“

---

*) K. V. Rais jej znal osobně.

Skvostná je historka, která se oběma zde jmenovaným přátelům společně přihodila. Jednoho dne získal Aleš, sám Bůh ví jak, nějakou „hodinu". Měl vyučovati dítě nějaké prodavačky ze Zeleného nebo Uhelného trhu předmětům z prvé obecné třídy. Vyučování šlo Alšovi dobře až na počty. Ty byly a zůstaly po celý život Alšovou Achillovou patou. Takovým způsobem shledal Aleš v násobení nepřekročitelnou překážku didaktickou.

Byl však tak poctivý, že nehodlal ve vyučování pokračovati a proto Liškovi „hodinu" prodal. A sice za cenu, kterou nelze nazvati přemrštěnou. Za tehdejší „holbu" piva. Liška sice násobení vítězně překonal, avšak při dělení narazil na stejnou překážku, jako Aleš při násobení. Jen že nebylo nikoho, komu by se hodina ještě jednou byla dala prodati, a tak Liška mlčky přestal k žáku svému docházeti.

Vzpomínám si ještě na jednu historku Alšem vypravovanou. O jedněch prázdninách šel z Mirotic ke strýci lesnímu, kdesi u Žebráka. Jedním dnem Aleš na určené místo nedorazil a když nastal večer, bylo třeba někde noclehovati. Rozumí se, že nocleh v hostinci z obvyklých „technických" příčin byl vyloučen. Leč namanula se tu bouda v zelí a bouda ta byla ještě prázdná. Aleš ji ihned zvolil za svou noclehárnu. Položil se oblečený do boudy na slámu. Jen boty zul. Nešťastnou náhodou jednu botu nechal venku, druhou zůstavil v boudě. A tu přišel v noci veliký liják. Do boty venku zůstavené ovšem hojně napršelo. Což pohříchu mělo následek neblahý. Aleš ráno po procitnutí nemohl mokrou botu obouti a nezbylo mu než vydati se na cestu o jedné jen obuté noze, kdežto druhá cachala pěšky.

Asi roku 1873 mluvilo se mezi námi mnoho o tom, jak pěkný by to byl výlet: jít do Troje a zde okusiti na místě trojské víno, kterého žádný z nás neznal a které jsme si představovali jako cosi znamenitého.

Jedné letní neděle odpůldne celá společnost z kavárny „Union" vydala se na výlet ten. Do Troje jsme šťastně dorazili, nalezli také hostinec, kde nám nalili vína, jemuž říkali trojské. Avšak po letech, když jsem opravdové trojské okusil, shledal jsem, že tenkráte před lety žádné místní víno nám nepředloženo. Nicméně tenkrát i po netrojském víně nastala pohroma veliká. Žádný z nás nebyl nápoji tomu zvyklý, někteří pili o něco více než druzí a tak se splnila latinská věta: „Ibant qui poterunt".*) Aleš nám dokonce při převážení přes Vltavu náhle skočil z pramice do Vltavy volaje, že vidí žábu, která se podobá madonně.

VII.

Ale i ostatní mladíci ve společnosti v kavárně Union se nacházející byli zjevy nad míru zajímavými. Byl zde především Josef Tulka, starší o něco než ostatní. Byl nadaný malíř. Již před tím, než jsem jej seznal, maloval se Ženíškem chodby a schodiště tuším v paláci Thunově na Malé straně. Byl hlubšího vzdělání a dobrý houslista. Humoru Alšova ovšem neměl. Jeho rukou jsou malovaná freska v lunetách loggie Národního divadla. Tuším, že to je poslední fresko v Praze malované. Avšak jednoho dne Tulka zmizel z Prahy a od těch dob se neví, ani proč zmizel, ani co se s ním stalo. Nevím, co je pravdy na sdělení, které mně učinil zvěčnělý můj přítel Josef Anýž, redaktor Národních Listů. Před několika roky prý nějaký farář u Rakovníka dověděl se, že v klášteře v bosenské Baňaluce mají tamní mniši nějaký podivuhodný lék proti rheumatismu. Dopsal tam o lék ten německy, avšak dostalo se mu české odpovědi i s lékem a v dopise bylo mu sděleno, že v klášteře tom žijí Emanuel Bozděch a Josef Tulka. Zpráva o Emanuelu Bozděchovi způsobila ve veřejnosti české nemalý rozruch. Našli se lidé — jako František Brábek — kteří velice o zprávě té, pokud se Bozděcha týkala, pochybovali. Tulkovo jméno bylo tenkráte již jen menšímu kruhu lidí známo a nikdo se o pravdivosti zprávy té nepřesvědčil.

Jinou zajímavou osobností byl sochař Václav Kavka. Jeho socha „Opuštěná", na motiv z Rukopisu Kralodvorského komponovaná, ještě tu a tam v domácnostech v sádrovém odlitku se vyskytuje. V Čechách však jeho věcí kromě „Opuštěné" tuším jen velice málo zůstalo. Kavka totiž odejel záhy na Rus. Když jednou po letech zase do Prahy zavítal, ukazoval mně fotografie několika velikých prací, které na Rusi prováděl. Zejména se pamatuji na sochu jednoho z carů. Avšak později se již do Čech nevrátil a poměrně mlád na Rusi zemřel. Byl to milý, dobrý kamarád.

Dále sluší uvésti Františka Straýbla. Byl rodem z Vraného na Lounsku, kde, jak známo, také Svatopluk Čech část

*) Pohříchu i dovětek tohoto latinského rčení: postea rixae ortae sunt se splnil:

svého mládí trávil. Se Straýblem se Čech dobře znal a zažil jsem s oběma kdys veselou historku. Straýbl ze svých cest, o kterých se ještě zmíním, stavěl se jednou v Praze a setkav se náhodou na ulici se Svatoplukem Čechem byl jím vyzván, aby se večer dostavil k Primasovům, kam Čech též Mikuláše Alše a mne vyzval. Také Jakub Arbes se dostavil. Večerní setkání bylo nejvýš zábavné. Straýbl byl výtečný vypravovatel, snad ani Aleš jej v oboru tom nepředstihl, a vypravovával neobyčejně zajímavé věci ze svých cest. Za tohoto vypravování se nenadále stočila řeč na Máchu a Čech počal z „Máje“ deklamovati. Znal snad celý „Máj“ z paměti a deklamoval krásně. Při každém odstavci povstali Aleš se Straýblem a volali velikým hlasem: „Ať žije Karel Hynek Mácha“ a při tom si připíjeli tak srdečně, že při jednom ťuknutí jedna ze sklenic vzala za své a obsah její všecky polil. Za tohoto deklamování Čechova ztichla hospoda a staří denní hosté jen s významným úsměvem na sebe pohlíželi, jako by chtěli říci: „Ti ji mají.“

Straýbl měl neobyčejně vyvinutý smysl pro malbu zvířat, zejména koní. Čekalo se od něho, že bude z něho malíř jízdeckých šarvátek. Avšak dovednost jeho v kresbě a malbě koní přivedla jej na zcela jiné cesty.

Někteří šlechtičtí majitelé ušlechtilých koní poznali záhy talent Straýblův ve příčině jmenované a zvali jej k sobě, aby jim oblíbené koně, zejména jízdecké, portrétoval. Následkem toho Straýbl dlouho se potloukal po různých panstvích, všude koně maloval, ale původního svého nadání nevyužitkoval. Na těchto toulkách po šlechtických dvorech poznal Straýbl mnoho světa a svým nevyrovnatelným způsobem o zkušenostech svých vypravoval. Mnoho podivuhodných, na romantismus hraničících příhod zažil, ale nakonec se uchýlil k — zemědělství, při němž dosud, a doufám, spokojeně žije. Z příhod jím vypravovaných zaznamenávám zde tyto dvě.

(Dokončení.)

✶

Josef Kuchař:

ZA SYNEM BŘETISLAVEM.

(Z cyklu pohrobních básní.)

Proč v Boží radě souzeno,
bys, drahý hochu, byl mně vzat;
čím provinil jsem v žití se,
že k stáru za to jsem tak klat!

Či miloval mne tolik Bůh,
že navštívil mne křížkem zle,
neb trestal za to, na tobě
že lpěl jsem v srdci zoufale?

Vždyť osud můj mně v životě
vždy tolik hořkostí jen dal,
že za vše štěstí ztracené
jsem ve náhradu tebe vzal.

Byls v stáří mém to jediné,
co sladilo mně život, svět, —
a když i tebe ztratil jsem,
co náhradou mně Bůh dá zpět?

Snad dovršen je osud můj, —
a proto mně Bůh tebe vzal,
bych s celou trýzní života
krev svého srdce vyzpíval.

*

Znals tu mladou višeň v sadě
v bujném, sněžném květu,
stlala na odiv svou krásu
užaslému světu.

Stávali jsme pod ní spolu
v zbožném žasu němi,
plnili svou duši štěstím,
kouzly jara všemi.

Při odchodu tvém v kraj cizí
v sledním objímání,
duší, srdcem přituleni,
vzpomněli jsme na ni.

Snad ten její obraz čarný,
jenž v nás utkvěl ze dne ke dni,
ulehčil ti ve vzpomínce
krutý zápas slední.

A teď v lůno hrobu, hochu,
něha, kouzlo, krása
našich schůzek v stínu višně
rajský sen ti střásá.

✶

Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

Výlet se zdařil neobyčejně. Jezdili lesy křížem krážem po širokých lesních cestách s vyrytými kolejemi a s černými, do ujeté půdy nasáklými kalužemi. Když vyjeli z lesa, pustili se po polních cestách, vyhřívajíce se na teplých paprscích slunečních, jichž bohaté proudy tekly do jarní krajiny.

V poledne obědvali ve vesnickém hostinci a zase vyjeli do polí. I koně byli neunavní, když cítili pod kopyty měkkou půdu polních cest, do které se ostře zarývaly gumové obruče kol.

„Měli jsme s sebou vzít ještě maminku!" mínil chlapec dobromyslně, dav se uchvátiti rozkoší vyjížďky.

„Až pojedeme po druhé, tak už to nějak zařídíme!" odpověděl chlapci vyhýbavě.

Byl rozhodnut, že vyjížďku bude opakovati co možno nejdříve a o chlapcových prázdninách že si vyjedou i některého dne všedního, aby chlapec viděl pracovati lidi na poli . . . Toužil i sám po tomto obraze. Byl by rád spatřil zase šátky pestřiti se ze světlé zeleni polí.

Venkovské děti hrály si na průhonech, a chlapcův zrak utkvěl na nich s nelíčeným zájmem dětským, neboť tento předčasně do výše vytáhlý hoch byl ve skutečnosti stále ještě velikým dítětem. Hejno žlutých housat slunilo se na travnatém průhonu, maličká husopaska s dlouhým prutem dívala se chrpově modrýma očima za odjíždějícím kočárem, jejž chundelatý pes, od hry dětí odskočivší, se zuřivým štěkotem dlouho vyprovázel.

Mnoho si neřekli za tu cestu se synem. Jen se dívali oba se stejným zájmem do polí, táhnoucích se k nízkým kopcům, před nimiž se bělaly domky a červené střechy svítily z náruče zahrad. Na kopcích modraly se lesy, vlnící se po hřbetu kopců, až kde výhled zanikal. Daleko bylo viděti, modrá dálka k nim šuměla nedohledným prostorem.

Když se večer, už za šera, blížili Praze, zakouřenou Libeň a Vysočany majíce po pravé ruce, a když se po kopcích nad Prahou v čeřící se tmě rozžehovaly řady světel, oběma něco těžkého padalo na prsa.

„V neděli si zase vyjedeme, milý hochu!" těšil chlapce. „Zase pojedeme na tuto stranu, do stejného lesa a do stejných vesnic a polí, abychom viděli, jak vyrostlo obilí a jak pokročily stromy.

„Jen aby nepršelo, tatínku!"

„Jeli bychom i kdyby pršelo! Poznal bys, že i jarní déšť má nevýslovný půvab, že je to, jako když se člověk vypláče!"

Druhého dne po vyjížďce nebylo soudních pochůzek, mohl celý den pracovati doma v kanceláři. Venku byl opět krásný den sluneční, ale do jeho, na sever obrácených oken, ani hrstka paprsků nevnikla. Psací stroje klapaly, bylo nutno vypraviti na kvap před blížícím se terminem činžovním několik návrhů na zahájení vnucených správ činžovních domů, na nichž měli Heroutovi klienti pojištěny hypotéky. Spěch všedního dne šuměl pracovnou. V poledne přišla důležitá návštěva projednat obsáhlou informaci. Schválně v poledne, kdy je chéf v kanceláři samoten, aby mohli mluviti nerušeně.

Jindy by ho bylo napiaté poslouchání a pozornost unavily, po včerejším výletu bylo mu volno jako ptáku. Jen křídla růst! Hned si ujasnil sdělený případ a okamžitě poradil, jak dlužno postupovati.

Teprve ve dvě hodiny odešla návštěva. když podepsala stručný zápis informační.

„Vy už jste zase zdráv, doktore?" pravila žoviálně.

„Jak to zdráv? Nikdy jsem nestonal!" odpověděl.

„Tak jste jen byl přepracován a špatně jste vypadal! Za to dnes vypadáte znamenitě!"

Zdánlivě byl to zcela obyčejný rozhovor, ale Herouta pobouřil.

— Všichni jej upozorňují, že špatně vypadal, jako kdyby chtěli říci: však my víme, proč! Bezstarostný člověk špatně nevypadá! Teď, že se mu ulevilo, že se uklidnil, vypadá zase znamenitě! Marně tedy tajil, co se s ním děje, všichni lidé ho pozorovali a pozorují! Marna byla všechna přetvářka, marno zatajování!

V rozčilení, touto úvahou způsobeném, vzpomněl si na venkovského kolegu, jenž mu svěřil substituci ve věci jeho klienta u vrchního soudu a vzpomněl si na někdejší důvody kolegovy, jimiž si oslazoval rozhodnutí, že se usadil ve venkovském malém okresním městě.

Jak se mu to tenkráte zdálo nepochopitelným! A snad měl pravdu starý kamarád! Na venkově přece jenom není tak dravé, nervy drásající prakse jako tady! Co se neudělá dnes, udělá se jednoduše až zítra! Nikdo tam na nic nepospíchá, a

kdyby se s něčím spěchalo, zbytečně by si pobouřil klienty, kteří zcela určitě nedůvěřují kvapné práci právního přítele. Starý kamarád má pěkný dům na náměstí a za domem rozsáhlou zahradu. Mnohaletý, jako kdyby už poděděný blahobyt, zírá tam odevšad! Visací lampy visí od stropu v prostorných pokojích, obšírná kamna živí v člověku myšlenku na solidní teplo rodinného krbu. Sbírka parohů na schodišti upozorňuje na záliby domácího pána a jeho dobře vyvinutý pud napodobovací. Peněžní obrat je sice venku neznačný, ale vydělané peníze jsou stálejší než ony z velkoměstských obchodů.

Jak by mu teď bylo dobře s rodinou, když stáří se blíží neúprosně, v takovém domě s bezpečnými příjmy a maloměstskou bezstarostností. Klienti zanášeli by jej vším: hned brambory přinesou, hned máslo, a o zabíjačkách má se jako evangelický farář, jenž je zahrnut výslužkami ze všech zabíjaček.

— Tak nějak to kdysi v dobrém rozmaru vyprávěl starý kamarád. Ovšem on to chtěl tenkráte zesměšniti, a nic směšného na tom nebylo, naopak záviděníhodná idyla to byla.

Mladé hlavy vznícené! Smávali se, že propadl šosáctví, domnívajíce se bláhově, že krásný je pouze život, napěněný jako šumivá voda, výbušný a nerozvážný. Jako kdyby klidný život za pecí nebyl alespoň stejně oprávněný jako život mladistvě bouřlivý!

Tady se stal pouhým modloslužebníkem peněz a velkokapitálu, modloslužba tato úplně potlačuje v něm lidskou svobodu. Pro kancelář nemůže se hnouti z Prahy, nemůže cestovati, nemůže se aspoň šáliti, že když to opustí, je svoboden. Věci jsou tak zamotány, že se nemůže od nich hnouti. Nemůže odjeti bez obavy, že se nic nemůže státi za jeho nepřítomnosti. Vždyť jsou to věci vesměs tak choulostivé, že smějí procházeti pouze jeho rukama, že nemohou býti svěřeny ani koncipientu, ani substitutovi, do nichž vidí a viděti smí jediné on sám.

Po slunné neděli nastaly deštivé dni všední. Deštivé a citelně chladné. Právě se zabral do veliké práce, která jej upoutala na týden výhradně na kanceláři, a nevlídný chlad stupňoval jeho rozechvění. Vyskakoval chvílemi a pobíhal po místnostech, aby se trochu zahřál. Na konec přece si dal zatopiti.

„V máji a topit!“ říkal si s výčitkou, ale když se kanceláří rozlilo vlahé teplo, hned se mu pracovalo líp. Šlo o knihovní provedení složitého usnesení rozvrhového, spousty drobných závad, rozhozených do mnoha knihovních vložek, bylo nutno vymazati s právním účinem pouze ve příčině vložky vydražené nemovitosti. Jindy byl pánem takové práce, snadno vybředl z formalit podobného návrhu, viděl vše jasnýma očima. Vždyť i pouhému mundantu někdy takové práce svěřoval. Tentokráte však stala se mu tato práce velice obtížnou, ustavičně zápasil s formou žádosti a vědom si byl tísnivé nejistoty, velmi odporné a dráždivé.

Právě tato práce byla pospěšná, poněvadž souvisela s vydáním dražebního vadia značné výše, kteréhož mělo býti velmi záhy použito v jiném podobném naléhavém případu. Klient přicházel opětně, aby vyřízení pobídl, což stupňovalo Heroutovu tíseň a rozechvění.

— Nedůvěřuje mně! vznikla v něm zlá myšlenka. „Bojí se o vadium! Myslí si, že se mu něco s vadiem stalo!“

Zapomenul v rozčilení, že by bylo stačilo poslati klienta k soudu a do depositního úřadu, aby se přesvědčil, že cenné papíry za vadium složené správně jsou u soudu uloženy, a zapomenul, že klientovi jde jen o to, aby mohl vadia použíti zase u jiné dražby a nebyl nucen opatřovati si jinde jiné vadium.

Horečnaté rozechvění jím zalomcovalo.

— Pozorují mě! Všichni mě pozorují! Ztratil jsem důvěru svých klientů!

Zlé myšlenky rvaly mu mozek.

— Kam se mně poděly peníze?

Rozechvěn odložil práci tak naléhavou a začal počítati podle svých přehledů, jak se to všecko jeví v číslicích. Dlouho do noci bez jídla a nápoje, jen s doutníkem v ústech, vytrval nad počty zmatenými a nesprávnými, jichž početní základ šikmo se mu sesmekl. Dopočítal se až k ránu aktiv jakýchsi, což mu přineslo konečně úlevu.

Nevyspalý zastupoval po probděné noci u odvolacího soudu kolegovu rozepři mlynářovu s hrabětem. Oba zástupcové promluvili v nepřítomnosti klienta velmi krátce, a když se senát vrátil z poradní síně, vyhlásil předseda rozsudek, jímž bylo odvolání vyhověno, a rozsudek byl změněn ve prospěch mlynářův. Důvody vyhlašované předsedou vicepresidentem vrchního soudu byly velmi obšírné a přednášeny byly ku podivu pěkně a plynně. Doktor Herout je pozorně poslouchal. Zajímaly jej nejen dokonalou formou přednesu, ale i promyšleností a myšlenkovým uspořádáním.

Působily naň téměř sugestivně.

— Přece jen jsou právníci, kteří dovedou složitou věc logicky uspořádati a břitce rozhodnouti. Dojista by i jeho věc posoudili správně a našli by ve klikatině cest správnou cestu. Bylo mu v tom okamžiku, jako kdyby rozhodováno bylo právě o jeho rozepři a ne o cizím sporu.

Jako ve snách vracel se elektrickou drahou do kanceláře. Projeli kolem starých zahrad zámeckých, v nichž se stromy a trávníky leskly na plném slunci jásavou zelení, a z nichž ozývalo se do hluku ulice sladké jarní hvízdání kosa. Jaké to tiché uličky! Jaké to smutné, zasněné město tady za řekou!

Náhle ho to tak prudce chytilo u srdce, že vystoupil z vozu a vida, že už minulo poledne, volně kráčel podle Klárova ústavu slepých, Strakovy akademie a podél Vltavy pod letenskými stráněmi k Holešovicům. Aby ho nerušily tramwaye, vystoupil na Letenskou stráň a šel po pěšinách na jejím svahu. Nádherné poledne bylo. Nesmírné světlo vytékalo na široký pás zpěněné Vltavy, mohutný spád vody na jezu rozjiskřil se tisícerými odrazy světelnými, jemná prška kapek, tetelila se vzduchem a rozvívala se po šatech rybářů, kolébajících se s loďkami ve vzbouřených vodách pod hučícím jezem. Nové mosty, dosud svítící novotou, jako stuhy spínaly oba břehy. Románské věže karlínského kostela ostře se rýsovaly na zeleném pozadí žižkovského vrchu, pod nímž bělal se zřetelně kouř odjíždějícího vlaku.

Stříbrná pěna leskla se na řece, jejíž vlny za novým mostem u Rohanského ostrova do široka roztekly a zklidněným tempem valily se oklikou dále k Libni.

V Holešovicích hvízdaly továrny jednu hodinu, když se doloudal k libeňskému dřevěnému mostu za holešovickým přístavem. Přešel po mostě na druhou stranu a vracel se podél pravého břehu ke Karlínu. U záhybu řeky se zastavil. Hradčanský pohled zdvíhal se hrdě v našedlé dáli nad blyštěním řeky v těch místech neobyčejně úzké. Nákladní parník s vlečnou lodí vážně odtud vyjížděl, kola táhle šuměla hlubokým korytem říčním.

Až tu oči zabolely od tolika jasu a světla! Ne, neklame se! Tady je budoucnost města, protože tady je hlavní tepna městského života! Podél velikých řek táhly se široké, koly těžkých, naložených vozů hluboko rozryté cesty obchodní starověku i středověku, a tento zákon je nezměněn. Tady vyroste nejživější obchodní část Prahy, až se politická elektřina vybije ve vzduchu, a rozum zvítězí nad krátkozrakostí politických zmatků.

IV.

Rozvíjel pro vlastní ukonejšení tyto myšlenky denně ve své hlavě. Jako starý voják praporečky zabodává do mapy, přemýšleje o taktických úlohách, tak i on vyznačil na plánu Veliké Prahy praporečky své a svých klientů domy, spřádaje ustavičně sny o závratném vzestupu cen těchto nemovitostí. Spěšně upravoval hypotéky, prováděl konverse, a hned potom rozběhli se jeho agenti po Praze, hledajíce kupců. Železo bylo velmi žhavé, peněžní situace tak neobyčejně přízniva, že by bylo bývalo nesmírnou zpozdilostí, aby nyní neprodával anebo aspoň nenabízel ku prodeji.

Míval agenty sice velmi drahé, ale znamenité odborníky. Celé skupiny jich pracovaly na společný účet, majíce jako rybáři všade zapuštěny čeřeny a udice. Kupecká nerozhodnost lámala se pod přívalem jejich řečí jako třtina na větru.

Mimo nadání marno bylo všecko úsilí, kupci nepřicházeli, ani „laciní kupci", kupující na deset procent hrubého výnosu.

Pověrečný strach uchopil Heroutovu duši. Když máš něco na prodej a usilovně prodáváš, kupec se ti vyhne, protože kupec přichází, když po něm netoužíš a když ho nečekáš.

Ostatně kupci přece jenom přišli, ale nebyli to kupci s vážnými úmysly a s lehkomyslnou koupěchtivostí. Okamžitě poznával, že nepřicházejí kupovat, nýbrž spekulovat. Smlouvali na krev, dráždíce prodávajícího do krajnosti, protahovali vyjednávání, schovávajíce se za různé „znalce" stavitelství z předměstí, kteří se dají koupiti současně i kupcem i prodavačem. Rušná a vysilující jednání to byla. Jako kdyby vycítili, že je advokátu čas nejdražší a nejvzácnější, olupovali ho o tolik času, jehož ztráta byla pro něho, jenž pracoval ve své kanceláři samojediný a bez koncipienta, tím citelnější, čím horší byla neomalenost vyjednávačů. Teprve po dlouhých a svízelných jednáních objevovala se pravá podstata kupců pravidelně nemajících ani dostatečného kapitálu, a kteří i kdyby koupili, zanechávali by prodávajícímu otevřenou ránu osobního ručení za hypotekární dluhy.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Ferdinand Strejček:

Nejstarší naši humoristé.

Druhé vydání svého výborného „Pana amanuensise na venku, aneb Putování za novelou“ připsal *František Jaromír Rubeš* „Slovutnému Pánu, Panu *Šebestianu Hněvkovskému*, bývalému purkmistrovi kr. věnného města Poličky, vysoce zasloužilému spisovateli Českému“ a na výtisk, který věnoval svému literárnímu předchůdci, napsal ještě vlastní rukou dedikační verše:

Otče!

Ty jsi zbudil lyru Českou:
Její hlas Ti zaznívej!
Ty jsi vzdělal půdu Českou:
Ty z ní skromné kvítko měj!
Ty jsi zkřísil lásku Českou:
Láskou Českou okřívej!

Fr. Rubeš.

Nebylo dosud uvažováno mnoho o tom, v jakém poměru a v jakých vztazích byli k sobě oba spisovatelé, a přece odpověď byla tak snadná: Rubeš neviděl v Hněvkovském toliko svého předchůdce, nýbrž i svého m i s t r a. Hněvkovský je první náš humorista, Rubeš pak jako humorista nejvíce pronikl. Svými deklamovánkami byl Rubeš nástupcem a pokračovatelem Hněvkovského a to nejen v knihách, než i na podiích besedních sálů a vlasteneckých deklamatorních večírků. Na počátku století devatenáctého nebylo snad české zábavy bez žertovných veršů Hněvkovského, Hněvkovského vystřídal veselý Hýbl, v letech třicátých, čtyřicátých a padesátých ovládly vtipné deklamovánky Rubšovy.

Že nebyl toliko Gellert, jehož dvě básně Rubeš výborně přetlumočil do češtiny, jediným učitelem Rubšovým, nýbrž že lecčemu se naučil Rubeš od Hněvkovského i od Hýbla, poznáme, srovnáme-li povahu Rubšových Deklamovánek s duchem humoristických plodů Šebestiána Hněvkovského i Jana Hýbla. A tu shledáváme, že Rubeš od svých předchůdců odpozoroval nejen formální účinky žertovných jejich plodů, než namnoze i myšlenkovou povahu básní, úmyslně se sklánějících k duševní úrovni těch, jimž platily, jimž byly určeny a psány. Že Rubeš předstihl účinností svých veršů brzy oba svoje mistry, pochopitelno: Hněvkovský a Hýbl dali základy, Rubeš pokračoval ve stavbě. Měl tedy práci nejen snazší, než i vděčnější a kromě toho byl také sám nadaným duchem myslícím i tvořícím.

Kdož by neznal ohebných, třeba ne příliš čistých veršů Rubšových Deklamovánek! Kdo nečetl — dříve mohlo se psávati „neslyšel“ — některé z jeho humoristických skladeb, jako jsou na př. „Jindy a nyní“, „Dýmka“, *) „Šňupka“, „Chvála malých“, jež vedle vlastenecky uvědomělé a nadšené básně „Já jsem Čech“, bývaly důležitou součástkou programu každé besedy a zábavy našich dědečků a babiček!

Slyšme jen na př. začátek deklamovánky „Dodatek k obraně krásného pohlaví“:

Již to není déle k vydržení,
jakých ousměšků a han
na nás hází ze všech stran
zlostné mužské pokolení!
Máme stále poslouchati:
„Muž je hlava, muž je pán,
světa trůn je jemu dán.“
Počkejte jen, páni zlatí,
hned vám budu zvonit hrany;
neboť vám chci ukázati,
proč a zač jste světa pány. —

Verše tyto vyšly r. 1842 v „Palečku“. Jsou tedy téměř o půlstoletí mladší než verše Hněvkovského, a přece jaká příbuznost mezi nimi a podobnou deklamovánkou Šebestiána Hněvkovského, která jistě léta rozesmávala nadšene posluchačstvo prvních vlasteneckých schůzek a večírků nejstarších našich buditelů!

Jest to podobné žertovné enkomion (= chvála), jaké právě Rubeš s obzvláštní zálibou a vervou básníval k účelům deklamačním, a dýše naivním kouzlem prvních počátků našeho obrození. Dnes je Hněvkovského „C h v á l a z l ý c h ž e n“ naprosto neznáma, a přece bývala nad jiné oblíbena, jak svědčí i opsaný zlomek v listech z pozůstalosti mého dědečka, jimiž zachován leckterý (hlavně německý) úryvek z deklamačních a divadelních večírků, jež pořádávány bývaly za jeho pobytu v Horažďovicích a v Chocni.

Celá ta deklamovánka otištěna již r. 1795 v Puchmajerově prvním „Sebrání básní a zpěvů“ a má toto znění:

Chvála zlých žen.

Více, muži, svých si zubů
na zlé ženy nebruste!
Radši, zaslepenci, hubu
k jejich chvále rozpusťte!
Ženy zlé jsou zapotřebí,
korunu vám chystají
mučedlnickou někdy
v nebi;
muže dobře kárají.

Nosí-li kdo hlavu vzhůry,
jeli pýchou nadutý,
k ženě zlé ho dát do kůry
bržiť půjde sehnutý;
nebude si více foukat,
pokoře ho naučí;
víc ne přes ramena
koukat,
jehně z něho vymučí.

Jest nám to zlé pokolení
zrovna s nebe seslané,
aby vedlo k napravení
muže k hříchům oddané.
Ženy zlé jsou pravé líky,
všeobecné prostředky,
jich řeč plaší místo píky
všecky čerta opletky.

Jestli někdo z lakomosti
zbírá peněz hromady;
čert je brává bez milosti,
smutnéť máme příklady.
Ať si ženu, radím tomu,
hodně zlou dřív uváže,
tuť hned cestu těmto
z domu
našetřeným ukáže.

---

* V Hýblových „Rozmanitostech“ nalézáme humoristickou deklamovánku „Na fajfku“.

Proti smilstvu umí bránit,
když čert muže nabáká;
nechce-li se toho chránit,
hodně jemu vykráká.
Kdežto dobré ženy muže
hovíváním kazejí.
a tak čertům jejich kůže
na ořeru sázejí.

Nenávist? — „Přej, bude
přáno!
Přízeň k všem jest hezká
ctnost!“
Tím ho zkouší, a hned
ráno
navede si hostí dost.
Kdo je k hněvu popudlivý
dobrý příklad dávává:
„Buď jen jak já milostivý!
Per se radši!“ říkává.

Obžerství? Jít do hospody
brání, též i do spolku;
„Miluj střídmost, drž se
vody
beze všeho okolku.“
Nad Tullia výmluvnosti
proti kartám vyleje,
byť řeč byla nevážnosti,
nehty v tvář mu zareje.

Lenost? V každé honíc
době,
nedá muži zahálet.
„Naležíš se dostí v hrobě,
tam se můžeš vyválet.“
Toť zlé ženy působějí,
pročež chválu mají mít;
až se hodně rozmnožejí,
světic mnoho budem mít.

Žádné nikdež v světě kvítí
není této mocnosti;
sám čert, kde zlé ženy cítí,
utíká pryč v čerstvosti.
Popřejte mi, jestli znáte
také ňákou hodně zlou;
dobrý skutek uděláte;
pannyť všecky dobré jsou.

A považíme-li, že podobných básní napsal Hněvkovský více, že prostonárodní humor a řízný vtip, kterým „Málokdysmutný“, jak se básník sám nazval, nikdy nešetřil, že hojné narážky jeho v různých těch básních na časové poměry národní, společenské a literární plnily všecky jeho oblíbené plody, porozumíme, proč náš František Jaromír Rubeš přilnul tak k staršímu svému druhu, kterého, bohužel přežil však pouze šesti lety (Hněvkovský * 1770 † 1847, Rubeš * 1814 † 1853), a proč mu věnoval r. 1845 s tak tklivě upřímnými verši svoje dílo nejzdařilejší a nejmilejší.

Přitom si však ještě připomeňme i to, že Rubeš podobně jako Hněvkovský byl rozený satirik, a že jako Hněvkovský učinil „dívčí boj“ předmětem svého travestujícího „Děvína“, tak i Rubeš nejednou zabočil na vděčné pole literární parodie a travestie, zejména si dobíraje ve svém „Horymírově skoku“ Máchův „Máj“ a stejnojmennou baladu Jana z Hvězdy.

Ale že se i v té příčině cítil žákem populární Musy Hněvkovského, svědčí jeho narážka v básničce „Šňupce“ na Hněvkovského epickou skladbu, mylně za baladu pokládanou, ve skutečnosti však travestující a skeptickou legendu „Vyšehradský sloup aneb Předivná hystorye o jednom sedláku, kterak od čerta omámen byl, item: kterak týž čert z Říma sloup ukradv od Sv. Petra potrestán byl.“

Verše ty nejsou tak „parodií úvodních veršů balady Hněvkovského“, jak tvrdí Laichtrova Literatura česká 19. století“ (dílu III. část 1., str. 229, pozn.), jako spíše uznalá poklona popularitě mistrově, jehož humoristické verše byly ještě v době vzniku řečené deklamovánky Rubšovy, tedy r. 1835, tak známy a rozšířeny, že básník pouhou zmínkou jejich nadpisu (nikoli úvodních veršů) chtěl vzbuditi příjemnou vzpomínku na nedávnou dobu prvního úsvitu jitřního.

A tak si zadeklamoval:

Rovně nemnoho bych z toho měl,
kdybych vypravovat chtěl,
jak pan čert z pekelné špekulací
přenáramný v Římě ukrad sloup,
a když oklamán byl, troup,
hněvem rozpálený z dešperací
sloupem mrštil Vyšehradu v čelo,
až to v celých Čechách znělo.

LITERATURA.

Jan Havlasa: *Děti neklidu.* Singapurský román. Nákladem F. Topiče v Praze (Knih. Topičova Sborníku sv. 7.). — Otokar Nejedlý: *Malířovy dojmy a vzpomínky z Ceylonu a Indie.* Nakladatel Fr. Borový v Praze.

Jan Havlasa asi před desíti lety přímo chrlil svazky prós, nikoli na prospěch jejich umělecké hodnoty; proud publikací přerušen byl autorovou cestou kolem světa, prodlužovanou delším pobytem tu i onde. Jest přirozeno, že po návratu domů těží spisovatel z poznatků cest a těchto pobytů, vzbuzuje zájem pro své práce cizokrajným pozadím a výsledky svého pozorování. Dějištěm „Dětí neklidu“ jest Singapur, osou románu láska Ondřeje Zachara k lady Berenice Bellforthové, podléhající tajemné spojitosti s „duší věcí“ a jich pomocí se převtělující v jiné, dávné bytosti; zpestřením a zároveň nejzajímavější stránkou práce jest líčení Singapuru, města i jeho života, především však rozmanitých typů mezinárodní společnosti v pensi „Idylle“. K území Singapuru jest román poután toliko zálibou autorovou, jinak bez újmy své podstatě mohl by se odehráti v kterémkoli jiném exotickém městě. Vypravován jest dosti zběžně, to jest beze snahy po osobitosti či ukázněnosti, spíše novinářsky a spoléhá patrně jenom na cizokrajnost ovzduší a napínavost „záhady náramkového přívěsku“; arciť jest mluva přetížena cizími výrazy, úryvky v cizích jazycích, což by potřebovalo pro širší čtenářstvo překladu, a rovněž výrazy odbornými, především rostlinopisnými, pro které by bylo třeba vysvětlivek. Místy jest sloh zase příliš hledaně složitý, na př. když autor líčí chůzi své hrdinky takto: „... nad panenskou útlostí života její poprsí vznášelo se tropickou bujností, již hedvábná chůze kadencovala synkopovaným rythmem tak, že vždy druhá část každého taktu, totiž kroku, byla akcentována. Hudební effekt, jímž možno vytvořiti nechutnou banálnost amerického ragtime — někdo by namítl; zjev neznámé však byl harmonisován klassickým kontrapunktem, jenž nepřipouštěl prostituování melodie.“ — Některé osoby románu obšírně přednášejí autorovy názory o rozličných otázkách veřejného života a časových, a činí tak též oba značně mnohomluvní milenci ve svých milostných ho-

vorech. Práce není bez zajímavosti, ale obšírnost jest jí na újmu; zisk čtenářův neodpovídá rozsahu díla. — Kniha Nejedlého, jejíž ukázky po časopisech vzbudily značnou pozornost, více než svým obsahem zajímá pramenem svého vzniku. Dva umělci, prodchnuti primitivní touhou po „lepším", „přirozenějším" způsobu života, zcela jako hoši z gymnasia, utíkající do Afriky, naprosto — zúmyslně — nepřipraveni na cestu ani hmotně, ani informativně, zejmena však ne niterně k překonání překážek a nutnému uhájení života, jdou na Ceylon a později do Indie v touze žíti životem Robinsonovým, výhradně svou silou a výhradně pro sebe. Záměr se nezdařil — neboť skutečnost byla jiná, než si ji mladistvá mysl „představovala", přiznává autor „Dojmů" výslovně a opětovně. A kdyby všechny útrapy v „Dojmech" zaznamenané nebyly podloženy krutou skutečností — četla by se kniha jako don Quixote, Simplicissimus či Tartarin — či kterýkoli román satirický, jehož účin vzniká ze střetání ideální představy s odlišnou skutečností. Přes tu chvíli oba hrdinové smělého plánu dožívají se trpkého zklamání, kterého si mohli ušetřiti, kdyby se byli předem doma podívali do naučného slovníku nebo zeměpisné příručky. Tím dojem z jejich zažitků valně slábne; také tím, že při všech dobrodružstvích upřímně se přiznávají, že ustoupili, utekli a schovali se, a že tudíž smělost, kterou jindy byli nuceni vyvinouti, nemůže býti zvána hrdinstvím; zejména však tímže — jak rovněž doznáno — celé dvouleté období tu vyšlo na zmar, pro svou bezmyšlenkovitost a bezúčelnost. Pak všecko utrpení jednotlivců, krutý zápas, o kterém stále se dočítáme, jsou úroky nesmírně lichvářské za několik krásných vzpomínek a za zkušenost, že vidoucím lze viděti a těžiti i v domácích poměrech; mnozí ovšem — mezi nimi též autorův snad jen bezděčný a proto zapřený inspirátor Gauguin — naučí se teprve v cizině viděti, co doma přezíral, a poznávati, že domácí lid je stejně zajímavý jako Indové, věnuje-li se mu tolikéž pozornosti. Prve uvedené okolnosti, jak řečeno, zeslabují obsahový dojem celku, který však přes to bude mnohým četbou zajímavou pro pestrý a napínavý obsah, pro sympatii, kterou oba rekové svým strádáním získávají, a pro citové projevy autorovy, bezprostřední a upřímné. Kulturního nebo uměleckého kladu, jehož by docílil autor připravený, kniha ovšem nemá; činí dojem radostných, ulehčujících vzpomínek na přestálé strasti; vypravována jest prostě, místy s malířskou buršikósností, celkem jako pozorování primitivních cestovatelů a zůstává dobovým dokumentem opožděných zkušeností dvou malířů. Místy překvapí i průměrného čtenáře, obeznámeného s Kiplingem a cestopisnou literaturou, odhalujíc mu s údivem věci dávno známé nebo přirozené. *Kaz.*

*

* V Sebraných spisech Al. Jiráska vyšel právě nový, 42. svazek s titulem „Písničky a jiná prosa". Čtenářové „Zvonu" si vzpomenou, že idyllu „Písničky" četli v loňském ročníku našeho listu. Obšírnější zprávu o knize této přineseme příště.

*

Sbírky četby, „knihovny", propůjčující zevní jednotný ráz publikacím, těšily se vždy oblibě a napomáhajíce odbytu knih byly zakládány všemi nakladateli. Byly to svého času především podniky Ottovy, „Bibliotéka salonní" a „Laciná knihovna národní", která podnes uhajuje svou starou tradici, dále „Knihovna kabinetní" a „Libuše", rovněž nejvýše populární, nákladem Šimáčkovým; Jos. R. Vilímek založil „Vilímkovu knihovnu", která žase právě pro příští ročník ohlašuje velmi zajímavý program, jmenovitě pozoruhodné práce Vrbovy a Sezimovy — po starších závodech pak následovaly v obdobném podnikání nakladatelé novější, jmenovitě Laichter a jiní. Poslední dobou přidružil se k podnikům tohoto rázu Fr. Borový svou „Žatvou", programu bedlivě sestaveného se zřetelem literárně uměleckým, nyní pak nakladatelství F. Topičovo začíná vydávati svou knihovnu — „Topičovy dobré knihy"; původní část sbírky rediguje Ad. Wenig, překladovou dr. Jiří Guth. V této vydán třídílný román Dostojevského „Výrostek", zahájení stalo se tudíž jménem vynikajícím a dílem vhodným. Protějšek v části původní nebyl nalezen obdobně representační — ale jest konečně lépe méně slibovati a více plniti. Pro zařazení Havlasových povídek „Půlnoční vítr" rozhodla patrně autorova oblíbenost v kruzích nejširších pro cizokrajné náměty, které dnes nahrazují požitek cestování. Tyto publikace jakož vůbec ruch nakladatelský, poměrně čilý přes obrovskou překážku nedostatku papíru, jsou radostným dokladem, že přes veškeré nesnáze doby neutuchá láska k četbě, naopak, že potřeba její roste a že její význam dochází teprve náležitého ocenění. *Kaz.*

TÝDEN.

* *V Čechách 1916.* Již jednou jsme ve feuilletonu tohoto listu poukázali k tomu, že dobročinnost, nyní právem v nejvyšší míře provozovaná, nevolí vždy prostředky sebe důstojné a mimoděk prozrazuje, že více než o dobročinnost — (po případě více než o umění, s kterým chce jíti ruku v ruce) — jde o uplatnění osobní. I stalo se roku tohoto, že dámská společnost veřejnou produkcí taneční chtěla působiti na štědrost svých bližních a to v den slavností a v Národním divadle. Bylo namítnuto, že ve zmíněný den slavnostní bude patrně provedena Smetanova „Libuše". Nato mluvčí komi-

tétu prohlásila: „Na tu nikdo nepůjde, to bude prázdné divadlo“ — a v zápětí navrhla, aby ochotnická baletní produkce provedena byla při „Libuši“ v některém meziaktí. K zvýšení přitažlivosti představení. — Tomuto mimovolnému prozrazení, jak jisté společenské vrstvy cítí s veledílem a jeho geniálním tvůrcem, podobá se jiný případ. V pražském předměstském podniku, který již po řadu let ničí vkus a schopnost uměleckého cítění v širokých vrstvách obecenstva nejbídnějšími operettami v provedení rovnajícím se po většině jejich ceně — přišly do módy novodobé výrobky staravídeňského a vůbec starosvětského rázu; v překladu lokalisují se nejapným způsobem na místní poměry. To již samo sebou je protismyslné. Ale nyní, při nejnovějším, přeloženém a lokalisovaném kusu toho druhu mezi řadou smyšlených osob čteme náhle: „Magdalena Novotná ze Starého Bělidla — Barunka Panklová, její vnučka“. Lze tomu věřiti? Svatou postavu „babičky“ — tvůrkyni „Babičky“ samotnou — vystaviti na pospas v nějaké cizí slátanině, v nějakém operetním škváru, v nemožném provedení? Zač stojí takový národ, v němž rostou lidé, kteří jsou tak naprosto bez citu k nejslavnějšímu dílu svého umění — kteří mohou se dopustiti takové profanace, nebo kteří dopouštějí, aby se tato profanace děla? Dnes! To je neuvěřitelno — a přece je to pravda!

*

* Případ dvojnictví Karoliny Světlé. Z nervových chorob a abnormalit případ dvojnictví jest — jako thema literární — úkaz celkem řídký. Stávalo se prý Goethovi za výmarského pobytu, že časem potkával na procházce svého dvojníka; a psychopathický stav smyslové hallucinace dvojnictví byl asi velmi blízký i spisovateli Dostojevskému, který duševní příznaky této těžké neurosy studoval v samostatné práci „Dvojníku“. V moderní české literatuře náběhy k studiu podvojných smyslových stavů prozrazují jen ojedinělé práce mladších spisovatelů. A přece v českých literárních poměrech známe skutečný vážný případ dvojnictví Karoliny Světlé. Byla to smrt jediného dítěte paní Mužákové, která zavinila u ní těžký duševní otřes; Světlá sama píše v „Upomínkách“ (1888, str. 169), že „v oné chorobě [svého dítěte] několik let trvající vidívala jsem se množstvíkrát za den ve dvou osobách, konala jsem celé hodiny vše ve dvou osobách, ba zdálo se mi, že i myslím dvěma mozky. Bezpočtukrát tehdáž jsem cítívala dráp šílenosti na mozku svém spočívati, cítívala jsem, kterak jediné jen silnější smáčknutí by dostačilo ve mně uhasiti jasnost ducha, potlačiti vědomí lidskosti, a to na vždy... Nejplodnější svoje léta strávila jsem s neduhem tím zápasíc, opět k duševní nečinnosti odsouzena... Jen v některých zvláště klidných a jasných chvílích troufala jsem si čísti... S největší napjetostí při tom jsem zpytovala své myšlenky a činy, zdali v nich není patrná stopa jakési již pomatenosti neb převrácenosti, stále majíc od hodiny k hodině, ode dne ke dni horší věci na očích než smrt, nešťastnější jsouc, než pérem nejvýmluvnějším vypsati se dá...“ Případ Karoliny Světlé byl význačně vážný, podle vlastního líčení spisovatelčina byl pouze nepatrný krok ke katastrofě; škoda jest, že nikdo z našich lékařských odborníků neodhodlal se dosud k literárně medicinské studii tohoto případu, dokud ještě tradice a namnoze i osobní svědkové mohou býti studiu vydatně nápomocni. V oboru psychologie a pathologie literární tvorby projevují naše literární dějiny dosud citelný nedostatek; domácí themata jsou zpracována pouze výjimečně (plodný příklad podal na př. prof. Thomayer, který před lety právě ve „Zvonu“ psal se stanoviska literárně-medicinského o nemoci Sládkově a jejím vztahu k básníkově tvorbě). Prof. Chalupecký věnoval před časem obsáhlou studii medicinsko-literární případu cizímu, za hranicemi již několikrát studovanému — H. Heineovi; nebyl by snad záslužnější, vděčnější a konečně i povinnější domácí případ psychosy Karoliny Světlé?

Fdký.

*

* Je snad zbytečno všímati si stylisací novinářských reklam. Ale, je-li jich záplava, a dávají-li se ve služby nevkusu, je to jakési „žluté nebezpečí“, tiché, ale hrozivé. Podniky kinematografické zkrotly svého času, když byla návštěva jich zakázána školní mládeži. Nyní nebezpečí pominulo, a proto zase vystrkují růžky. A tak tisknou se takováto doporučení „sensačních“ novinek: „Včerejší novinky znesnadňují úkol referentův. Dvé novinek různorodých fakult, dramatické a operetní. X. X., autor dvouaktového dramatu Y. Y., je osvědčeným dramatickým rutinérem. Zná psychu obecenstva, zná i jeho požadavky a nestálost. Nemá vždy aspirací literárních, ale chce vždy vzrušit nervy a oslnit zraky diváků“. Jaká to pyramida banálností v několika řádcích! Nebo doporučuje frašku a komiky: „Obecenstvo je žádá, vyznamenává a vítá. A hlas lidu, hlas — — Tito veselí rekové frašky by práli: Vox populi — foxterrier“. — Nebo: „X. X., autor historie Y. Y., patří v literatuře filmové mezi Ibsenisty. Uvádí na scénu záhady duší, konflikty duševní a ničivost vášní či požehnání dobra“ — jaký to drzý žvást! A pro toto řádění nevkusu a nevzdělanosti mají noviny zvláštní rubriku a dost papíru.

*

* Úrodnou myšlenku mohla by uvésti v život poznámka v knížce dra A. Hartla (H. G. Schauer, 1916) o Schauerových pseudonymech a značkách. Auktor upozorňuje (na str. 64), že jistota o původu z pera Schauerova a některých nepodepsaných neb šifrovaných prací jeho není již dneska zcela bezpečná. Nejde pouze o případ Schauerův: literární historikové vědí nejlépe, jak namáhavé práce vyžaduje zjišťování pseudonymů a luštění značek u některých auktorů již po několika letech, tím spíše po desetiletích. V mnohém případě stopa po původci článků velmi důležitých, často i pouhých zajímavých poznámek, zvláště v listech a časopisech mimopražských ztrácí se trvale ještě za jeho života. Pro účely vědeckého studia byla by zajisté veliká výhoda, kdyby redakce denních listů a tisku periodického vůbec uvolily se míti soustavný přehled aspoň po významnějších anonymních a šifrovaných příspěvcích — kromě uznalé ochoty není třeba jiné oběti. *Fdký.*

*

* Jules Verne nebyl u velké vážnosti mahomedánů přes to, že byl překládán do turečtiny a perštiny. Jeho román „Cesta na měsíc" byl prohlášen za rouhačský, protože ohromná koule z obrovského děla vypálená mohla by padnouti na rakev prorokovu, která je mezi zemí a měsícem. Proto byl Verne na indexu v Persii tak, jako jsou některé knihy na indexu našich církví. O

*

* Knihou, která vydána byla v Anglii v největším počtu výtisků, jak angl. bibliografický časopis „Book Monthly" uvádí, byla biografie Gladstonova. Vydal ji žurnál „Daily Chronicle". První dvousvazkové vydání 50 tisíc výtisků rozešlo se hned. Druhé, o třech svazcích po dvou guineích 37 tisíc, také rozprodalo se záhy, protože třetinu odebrala Amerika. Třetí vydání vyšlo v 30 tisících výtiscích, a před válkou rozprodáno prodlením půl léta (6 měsíců) 50 tisíc výtisků zase jen dvousvazkových. Úhrnem tedy 167 tisíc výtisků. První a poslední vydání bylo dvousvazkové, druhé a třetí třísvazkové, úhrnem 401 tisíc svazků. O

*

* Když kniha dánské spisovatelky Karin Michaelisové „Nebezpečný věk" vstoupila do světa, byla přeložena do francouzštiny, a kritika o ní vyslovovala se rozmanitě a v „Les Annales" madame Yvonne Sarcey docela odmítavě a pro dánské ženy i urážlivě, hrnuly se protesty žen a dívek dánských proti obsahu díla i proti ostré kritice, která pravila, že dánské ženy jsou vesměs takové, jak psala o nich Karin Michaelisová. Několik těch protestů přinesly i listy literární jako dokument životní pravdy — opravené. Z Kodaně ozvala se na př. Gerda Johansenová, která ohražovala se býti ztotožňována s Elsou Lindsnerovou, hrdinkou díla. V dopise svém prosťoučkém uvedla znamenitě názor svých četných družek dánských: „Buďte ubezpečena, madame, že dánská žena, která musí pomýšleti na práci, a to je ohromnou většinou u nás všude, nemá kdy pozorovati nebezpečný věk pro svou práci a nemá kdy státi se — hysterickou. Tomu, co praví naše spisovatelka, může uvěřiti cizinec, nepoznavší Dánsko, kdo zná malou naši zemi, ten paní Karin Michaelisové neuvěří . . ." *K. V. H.*

*

* Četli jsme tuto větu v úvodu k pojednání o českém starožitném městě: „Toto podivuhodné panorama má hmotné i umělecké gradace, jež se kryjí s chronologií, má dominanty, jež vedle své umělecké funkce jakoby spolu vyznačovaly i uzavřené epochy dějinné". Bylo by to snad příliš nesrozumitelno, kdyby věta zněla takto: „Tento podivuhodný celkový pohled má hmotná i umělecká stupňování, která vedle svého uměleckého poslání jako by spolu vyznačovala i uzavřená období dějinná".

*

* Z denních listů je známo, jak Anatole France v době válečné vykřikl, že odkládá pero, protože ho nikdo nečte a jeho knihy že nikdo nepotřebuje. V předválečné době vydal Mercier dílo, v němž líčí Paříž r. 2440tého. Autor popisuje velkou Národní biblioteku v Paříži, kde místo milionů knih spatřuje toliko pět skříní. V prvé jsou staří Řekové, v druhé Římané, třetí nese znak Anglie, a tu jsou zastoupeni toliko: Shakespeare, Milton, Alexandr Pope, Edward Young a Samuel Richardson. Čtvrtá skříň obsahuje literaturu italskou — ale bez d'Annunzia, pátá francouzskou. Tu zastoupeni jen: Descartes, Montaigne, Scarron, Fénelon, Corneille, Racine, Molière, Voltaire a Rousseau. Autor ptá se knihovníka, kam poděla se spousta slavných a velkých spisovatelů Francie? Knihovník odpovídá, že nikdo těch spisů ostatních nečetl již, protože v polovině autoři skrývali myšlenky pod spoustou slov a vět a dávali lidem hádanky, v polovině druhé autoři opakovali a přemítali, co jiní dávno vyřkli a zhusta lépe než oni. Tato stať je posměchem pro pařížská nakladatelství, která z literatury učinila tržiště a vývoz zboží do ciziny, provázený reklamou. Nakladatelství ta, podporována zakoupeným tiskem, „dělala slavné autory", kdežto skuteční velicí duchové bývali zatlačováni do pozadí a knih jejich málo bylo všímáno. O

V Praze, dne 26. října 1916.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



Beneš Grünwald:

NOVÉ BÁSNĚ.

TO NADĚJE NAŠE ...

Snad zlobě zdaří se i rozdrtiti zemi,
až na kořen ji zmrtvit se životy všemi,
a snad i slunce v dým se lehko měnit bude,
jen svědomí všem zlobám k vůli neoněmí,
svou dobrou, starou notu do věčnosti hude!

Té naději se člověk v žalostech svých vzdává:
jen komu sláva patří, toho bude sláva,
a hanba zbude posléz přece vždy jen zlobě.
To naděj naše ... možná, pýřím poletává,
však i to pýří nosí zdravé zrnko v sobě.

A byť to zrnko sto let bylo vichry štváno,
však jednou rozední se přívětivé ráno
a zrnko ošlehané přes všech bouří snahy
v svou líchu lehne, kde mu potom bude přáno
a rozroste se přese všecky lidské dráhy.

ZAČAROVANÝ KRUH.

Věříš, že se k předu derem,
a že příští světlé bude?
Kroužíš ve víru tak šerém
a tak prošlapaným směrem;
být či nebýt — zní ti všude.

Zemĕ, člunek tkalcův, stejné
elipsy své opisuje,
dál smí člověk v sny jen přejné,
nestačí-li dni mu hřejné,
mráz-li v smetí snah již duje.

Přece touží k rájům stálým,
ač jak ptáky přeletavé
z tepla jihu k mrazným dálím
osud štve jej, mezi skalím
dá mu cedit krve rudé.

Odvždy hnízdo, byť i v jihu,
chvilku jen med rosy pilo,
později plíseň již a tíhu,
a té nutno ujít v mihu.
Kam? Vždy zpět — to světů dílo!

Jako dech tak střídáš snahy,
získáš, ztrácíš; není zbytí
v překotu přes tytéž dráhy,
kde je úzko tomu záhy,
kdo již svým se v světě cítí.



Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

Není horšího povolání, než je naše! říkával někdejší chef Heroutův, u něhož konal kdysi jako mladý koncipient začáteční praksi! — Každý zloděj smí advokáta beztrestně okrádati! — Z ulice něco přijde člověku, a člověk aby to vítal s poklonami, div se nezadusí!

Často Herout vzpomínal těchto výlevů chéfových. Z ulice sice přišel zřídka kdo, té klientely přece jen byl ušetřen, ale přicházeli různí lidé, s nimiž styky nebyly právě příjemny. Dokud nebylo podrážděnosti, přijímal toto obecenstvo s lehkomyslným humorem, nedával se jím unavovati a utýrati. Dokud nebylo stísněných poměrů majetkových, nebylo vnitřního rozechvění, nebylo neklidu. Nebál se rozhovor s podobnými lidmi okamžitě přerušiti a vyjednávání skončiti.

Teď se chytal jako tonoucí i stébla, jen když jiskřička naděje zablýskla mu vstříc.

Rozrušen marným a svízelným vyjednáváním, ztrácel zase sebedůvěru a poddával se trpnému zoufalství. Připadalo mu, že už nevybředne, že utone v tom, co mu přichystal nepříznivý osud.

Šlo mu už jen o to, jakou formou bude skončena jeho věc.

— Vyhlášením konkursu?

— Tichou likvidací exekuční?

— Nebo dokonce trestním řízením?

To vše už byly poslední věci člověka, a výběr konce nebyl už příliš rozmanitý. Jemu by se bylo zamlouvalo odejíti někam, kde byl úplně neznám, a tam začíti nový život, arciť život chudého proletáře, ztroskotaného člověka. Kam ujeti? Který stát by ho nevydal, i kdyby ho dopadl svými orgány?

Ostatně jeho činy nejsou v podstatě zločiny, třeba by se daly vsunouti pod paragrafy trestního zákona. V podstatě je to všecko jenom jeho neštěstí, nezdar spekulací, z části nesmírná, až lehkomyslná důvěřivost. Neužil ničeho na světě, jen vysilující a rozčilující práce, čeho užil, dělo se jen z obchodních příčin, aby se representoval a šálil obecenstvo, které jeho zápas pozorovalo s ukrutnou zvědavostí zvědavců staořímských, sedících v cirku a očekávajících, až se podrážděné šelmy vrhnou na nahé tělo zápasníkovo, aby je rozdrásaly a napojily se teplou krví. Zúčastněné obecenstvo mlčky pozorovalo jeho zápas a velmi dobře o něm vědělo. Kdyby všecko nebylo potřísněno a prosáknuto lží a přetvářkou, byl by mu pevný člověk pevně řekl do očí, že je čas, aby se vzdal a skončil šalebnou hru. Takto nemohla společnost, sama stejná, hoditi po něm kamenem.

Dvě neděle po sobě byly deštivé, proto odložil vyjížďku se synem, teprve třetí neděle zase si vyjeli do přírody. Týž kočár je vezl, týž kočí, titíž koně.

Nařídil kočímu, aby jel stejnou cestou jako předešle. Sobota před touto vyjížďkou přinesla mu trochu úlevy. Podařilo se mu prodati zase jeden dům, ne sice vlastní, nýbrž klientův, ale zakoupený jedině proto, aby zachráněna byla pohledávka klientova, za kterou i on klientovi ručil. Provedeným prodejem se podařilo pohledávku úplně zachrániti, čímž byla sňata s jeho hlavy těžká starost.

Nebylo lze podceňovati nový úspěch, jenž mu naplnil duši novými nadějemi a radostí. Té neděle si dopřál jako odměny. Z ranních mlh, do nichž gumovými obručemi na uválcované silnici, zlehka šelestě, vjížděl jejich kočár, rozhoříval se slunný, teplý den pozdního jara. Zahrady už nejásaly bělostí květů, ovocné stromy už odkvetly, ale zeleň všeho byla dosud panensky světlá a jasná, vděčně přijímajíc horké polibky rozhořelého slunce. Nesmírnou svěžestí voněl vzduch. Let bílých holubů do čistého namáčel křídla, spářené koroptve natahovaly krky z ozimů, které je přerostly a v nichž si chystaly nastávající hnízdění. Mladí zajíci s mladistvou neomaleností pásli se uprostřed zelených lánů, nevšímajíce si kočáru na okresní silnici, ač k nim vítr zanášel pronikavý pach upocených koní se zapěněnými břichy. Voříšek jakýsi štěkal pronikavě od chalupy za nízkým borkem, utápějícím spletité, polypovité kořeny v navátém písku, zvedajícím se do výše několika málo metrů v této nedohledné rovině.

Zřejmě hájovna byla za borkem, protože Voříšek vyburcoval kviklavým zaštěkáním basový štěkot honících psů.

„Což abychom se podívali na hajného, zdali by nám neprodal mléka?“ ptal se chlapce.

„Pěkně tě o to prosím, tatínku!“ pravil chlapec, třesa se nedočkavostí.

Odbočili ze silnice na polní pískovitou cestu, do níž se hluboko zařezávala kola kočáru, a jeli k borkům. Ovádi je uvítali

nejprve. Hejna jich letěla na upocená těla koní a jim na ruce, obličej a krk se snášeli. Ani doutníku se nebáli.

„Nejsou jedovatí?‘ bál se chlapec, ale úsměv otcův zaplašil jeho bázeň.

„Jsme tu dobře u hajného?“ ptal se stařeny, slunící se před hájovnou.

„Holečku, nikdo není doma, jen psi a já!“ odpovídala stařena. „Jsem už tak chatrná na nohy, že nemůžu! A ráda bych ještě dělala!“

„Mléka byste nám neprodala?“

„Holečku, kde bych se nabrala mlíka! Vejminek nemám dělaný, kde já tedy mlíko! A mladá taky nemá ani pro sebe! My tu nic neprodáváme, holečku, máme sotva samy pro sebe!“

„Tak se tu mějte dobře, babičko!“ pravil se smíchem, když ničeho nepořídil u hovorné stařeny.

„To je chudá hájovna, na písku!“ podotkl kočí.

„Ba že chudá, ani lesy tu nejsou podle toho, krom borků tu člověk pořádného lesa nevidí!“

Chudá však byla jen zdánlivě. Pískovatý pruh země táhl se jenom na kus cesty odtud, za kopcem, jenž uzavíral na východní straně pískovatinu, šuměly po svahu krásné lesy dubové a listnaté, staré, bohatou vrchností velmožně zachované doubravy a za nimi hluboké lesy jehličnaté. Tam už vlnitější a kopcovatější krajina začínala, lesní hospodářství proto tak cenné, poněvadž od Prahy pouze několik mil vzdálené. K lesům přiléhaly rozsáhlé lány polí, majetek téže vrchnosti, bílé dvorce, velmi výstavné a obklopené zelení starých zahrad, v nichž ještě žloutly od loňských žní vysoké stohy slámy.

To byl vrchnostenský kout země, nesmírné lány a způsob jich vzdělávání zřejmě mluvily, že majetek náleží velmoži.

„Do takové řípy, jaká tady naroste, když člověk vleze,“ pravil doktor divě se vysokému stupni hospodaření“, jako kdyby se octl v zeleném moři!“

Nedělní vyjížďka zase jej odpoutala od jeho denních starostí, jichž ranec zůstal za ním v kanceláři, trče mezi dráty odmlčelých strojů psacích. I slečny si dnes od psacích strojů vyjely do přírody a odpočívají někde na kraji lesa ve vysoké trávě na rozbalených plédech.

— Sedmého dne už člověk opravdu nesmí pracovati! Nadarmo nebyl sedmý den posvěcen jako den oddechu a odpočinku, byla to stará a hluboká zkušenost, která určila, aby stroj lidské hlavy, šest dnů pracující, sedmého dne si odpočinul a nepracoval.

Tentokráte obědvali v jiné vesnici, na kraji lesů, chudobné, dřevařské. Nebylo tam výstavných statků, pouze chalupy a mezi nimi od stara dřevěné s lomenicemi a kabřincem, se šindelovou, došky posázenou střechou, na níž se usadil mech. Ze vsi táhl se do kopce hluboký úvoz, svahy strání byly kamenité, a na nich, na sever obrácených narostlo řídké, kameny prorvané žito. Skřivan však přece vesele trilkoval nad smutnými poli.

Hostinský byl starý, alkoholický vdovec se tvářemi do modra zarudlými a těžkou nejistou chůzí rheumatiků. Hospodařil bez ženské pomoci, a také bylo nedostatek ženy na všech stranách viděti. Nemytými, špínou a mouchami už od léta potřísněnými okny nesměle se prodíralo slunce a ostýchavě ulehlo si ve žlutých prouhách na zablácenou a slinami zavlhlou podlahu, na níž váleli se svorně dva honící psi se slintajícími tlamami. Otevřenými dveřmi volně přicházela do světnice drůbež a v hrnci klovala uvařené brambory. Oběd, jejž jim stařec vystrojil, byl velmi jednoduchý. Polévka z Maggiho kostky, po polévce míchaná vejce a chléb s máslem a s domácími syrečky.

Obědvali na dvoře pod starými ořechy, obklopeni hladovou drůbeží a psy.

Hostinský, jenž se dověděl od povozníka, že je doktor Herout známým advokátem pražským, přisedl po obědě k nim a vydatně používal náhodného setkání ku právnickému vyzvídání. Nejprve se vyptal na své právní strasti a svízele, pak se radil též o strastech sousedů, s hostincem a jeho obecní stranou spřátelených.

„Jejich palmár dělá tři zlaté padesát!“ zažertoval, když ho Herout požádal o súčtování.

„A váš palmár za právnické porady dělá sedm zlatých, tak mně tři zlaté padesát doplatíte!“ vracel mu doktor se zdánlivou vážností jeho vtip. Hostinský mu neporozuměl. Starostlivě se odštrachal do nálevny a za chvíli skutečně přinesl Heroutovi požadovaný doplatek. Pak dlouho nechtěl věřiti, že doktor pouze žertoval, a po odjezdu Pražanů stala se mu tato příhoda zdrojem obšírného vypravování a také těžkých starostí. Namluvili mu sousedé, že doktor nežertoval, ale že mu doma udělá pořádný účet palmární, aby to stálo za to. Že kdyby byl vnutil doktorovi peníze, bylo by to vypořádáno, takhle že z toho bude ještě veliké placení.

Ze žalu se hostinský několikráte opil a v záchvatu melancholie vždy se hořce

rozplakal k nesmírné radosti šaškovitých hostů, jimž byl vůbec směšnou figurou.

I Heroutovi utkvěla příhoda v paměti. Když zase seděl všedního dne skloněn u pracovního stolu nad prací, kdy z jarní vyjížďky nedělní nezbývala v duši jenom vzpomínka, udivený a překvapený obličej venkovského hostinského po rázné kompensaci „palmarních“ účtů vznášel se zcela zřetelně v mlhavé paměti. A s hostinským utkvěla i chudá vesnice v podlesí, od světa odlehlá, do níž jeli kolik hodin cesty kočárem. Totiž pouze obraz vesnice, jméno její zapomněl úplně.

Celý týden po poslední vyjížďce zaneprázdněn byl neodkladnými pracemi.

Trhová smlouva ze soboty hrozila zmařením. Kupec, když mu bylo v pondělí dodáno vyhotovení smlouvy, náhle se s průhledným úmyslem vzepřel jen několika obvyklým kusům, o nichž arciť nebylo zvlášť jednáno, které však byly mlčky předpokládány. Ve skutečnosti zhaněn byl mu kupovaný dům stavitelem, usilujícím, aby koupil jeho vlastní dům a odřekl sobotní smlouvu. O pravé příčině, jen z povzdálí tušené, doktor Herout ovšem nevěděl....

Pro něho bylo ze všeho nejkrutějším nové poznání, že když sepisoval v sobotu předběžnou úmluvu, nepojal do ní všeho, čím by se stala nezměnitelně platnou a závaznou, že zase paměť selhala a zavinila nemilou příhodu.

Až teprve realitní agent dopídil se pravé příčiny a hned „nasadil pijavky na nemocný úd“, jak se vyjádřil žertovně. Pět tisíc korun nové slevy z trhové ceny zachránilo situaci. A o těch pět tisíc zmenšil se Heroutův výdělek.

Realitní agent rozjitřil se nezřízenou nekalou soutěží stavitelovou a sliboval odvetu. Ne na plano. Obešel stavitelovy věřitele a pobouřil je tak, že uspořádali divokou honbu na dlužníka. Byli to hlavně drobní živnostníci, nedočkaví a snadno vznětliví, kteří staviteli uchystali horkou lázeň žalobní a exekuční.

(Pokračování.)

✱

Josef Thomayer:

PRAŽSKÉ VZPOMÍNKY.

(Dokončení.)

Byl pozván k hraběti Valdštýnovi do Duchcova. (Jest to týž hrabě, o jehož dědictví veden po letech sensační proces. Straýbl v procesu tom vystoupil jakožto svědek a noviny zaznamenaly, že svědeckými výpověďmi svými strhl soudní dvůr i posluchačstvo k hlučnému smíchu, což milerád věřím.) Když byl do Duchcova pozván, bylo mu sděleno, že jej hraběcí kočár očekávati bude na nádraží. Straýbl pozvání ovšem vyhověl a také s filcem pod paždím jednoho dne v Duchcově z vlaku vystoupil. Když se však po kočáru pídil a také jej vskutku našel, odmítnul vyšňořený kočí pasažera, který byl v tak křiklavém odporu s nádherou hraběcího kočáru, tak že Straýblovi nezbylo nic jiného, než vydati se na cestu po svých do zámku. Kočí nevida žádného jiného cestujícího, který by se byl do kočáru jeho hodil, jel pomalu do zámku nazpět. Když však viděl, že Straýbl vskutku do zámku míří, poprosil jej za odpuštění a přinutil jej, aby před samým zámkem do kočáru si sedl.

Druhá příhoda udála se mu v Krakově. Maloval zde dceru nějakého plukovníka a pomyslil si, že by jako stafáž k podobizně výborně se hodilo zobrazení některé pevnostní části krakovské. Vyšel si tedy z města a poblíž jednoho fortu se usadil a pohodlně jal se svou stafáž malovati. Rozumí se samo sebou, že zakrátko byl stráží zatčen a uvězněn. Teprve po dlouhém jednání propuštěn na svobodu.

Také Jakub Schikaneder patřil do kruhu společně kavárnu Union navštěvujícího. Byl o nějaký rok mladší než Aleš a Liška, avšak byl nejen jejich vrstevníkem na akademii, ale žil v neméně těsných poměrech než oba jmenovaní naši druhové. Chodil léta v jednoduchém kabátě i v čas nejkrutějších zim. Také ve příčině žaludku navykl nejednomu odříkání. I on byl velikým přítelem přírody, pokud ovšem pražské dítě — a Schikaneder je Pražák rodem — přírodu nezfalšovanou poznati může. Původně studoval gymnasium a to u Piaristů v Panské ulici. Zde však jeho náchylnost k přírodninám měla kdysi nemilé následky. Při nějakém průvodu gymnasijním nesmekl na Příkopě před kostelem Piaristů, zato však smekl před museem, kteréž se tenkráte nalézalo na místě, na němž stojí palác Zemské banky. Smekl před museem tak okázale, že jeden z piaristů se ho po příčině počínání jeho tázal, načež Schikaneder hrdě odpověděl, že tohle jest jeho kostel. To se ví, že pathetický výrok bez trestu se neobešel.

Schikaneder rostl znenáhla, ale dlouho výše a výše, až dospěl k impressionismu, v němž je nesporně velikým mistrem. Kdo by neznal kouzla jeho přítmí, v nichž bliká na některém místě světlo.

Veselou příhodu zažil kdys Schikaneder na anglické lodi, plující z Leithu ve Skotsku do Hamburku. Je tomu asi osmnáct nebo devatenáct roků, co navštívili jsme spolu se Schikanedrem Anglii a zejména v Edinburku ztrávili jsme několik utěšených dnů. Zde mně S. opětně vyprávěl, že jest jeho dávným přáním vykonati jednou trochu delší mořskou cestu. Edinburský přístav Leith že má pravidelné spojení s Hamburkem, za čtyřicet hodin že se cesta tato zpravidla vykoná a on že je rozhodnut pomořskou cestu tuto vykonati. Rozumí se, že mne úlisnými slovy lákal, abych jel s ním. Avšak já pamětliv velikých vln věčně nepokojného severního moře, měl jsem vždy k lákání jeho jen jedinou odpověď: „Jen si jeď, já se vrátím přes Londýn.“ A také skutečně jednoho nedělního večera jsem odejel v pohodlném spacím voze do Londýna. Ačkoliv jsme po celé cestě v Anglii byli velmi dobrého rozmaru a často hlasitě pospolu žertovali, nezavadili jsme nikde o krajana. Tím větší bylo Schikanedrovo překvapení, když přišel ve středu na loď, která jej měla odvézti do Hamburku, a zde zastal dva mladíky živě po česku rozmlouvající. V přirozené zvědavosti postavil se S. poblíže mladíků a prohlížel si je. Když tak chvíli na ně patřil, prohodil jeden z mladíků nahlas: „Co je to za v . . ., co tu na nás pořáde mrká?“ Sch. tvářil se jako by nerozuměl a díval se na dvojici mladíků dále: „Ten v . . se odsud nehne,“ prohodil po chvíli zase týž mladík, ale nevyrušil S. ani teď z jeho incognita. Když měla loď odejeti, tu jeden z mladíků po krátkém rozloučení odešel na pevninu a druhý — onen řečník s agrárními výrazy — odejel na lodi.

Nadešel krásný večer. „Opětně jsem si vzpomněl,“ pravil S. po návratu do Prahy, „na tebe a pravil jsem si v duchu, jak jsi pochybil, že's té krásné hvězdnaté noci nezažil se mnou.“

Cestující se shromáždili na palubě, a záhy rozpředla se mezi nimi živá rozprava. Poněvadž byli cestující různých národností, rozpředla se debata o učení se cizím jazykům. Nějaký pak Angličan pravil, že se člověk může naučiti třeba většímu počtu jazyků, ale mysliti že může vždy v jediném — v mateřském.

„Nikoliv, pane,“ odtušil S., „já od svého mládí mluvím stejnoměrně dvěma jazyky a myslím v jednom i v druhém zcela stejnoměrně.“

„A v jakých jazycích dovedete mluviti i mysliti?“ otázal se anglicky náš krajan Schikanedra.

„Bohemian and german,“ odpověděl S. s úsměvem. Po té poznámce rozhodil se po tváři krajanově maximální úžas.

„Ano, česky myslím i mluvím,“ dodal S. po česku.

„Ale co jste nám to udělal, že jste se nám nedal poznati hned, když tu ještě byl můj kamarád,“ pravil vyčítavě krajan.

„Vždyť jste mne hned poznali,“ odvětil S. s řezavou ironií.

Dodal bych jen, že moje předtucha o Severním moři byla správná. Téže noci ještě zvedl se prudký vítr, který způsobil, že loď dojela se značným opožděním do Hamburku a s nemalým počtem mořských nemocí k tomu.

Též Max Pirner a Josef Mauder byli pravidelnými hosty v citované společnosti kavárenské. Max Pirner již tenkráte vynikal velikým vzděláním, zejména v oboru filosofie, básnictví a dějin umění. Kteréžto vědomosti postupem času ještě rozmnožil tak, že as čítati jej sluší za nejvzdělanějšího umělce českého. Pohříchu prací jeho česká veřejnost jen malý počet zná. Pirner zásadně výstav se neúčastní, ačkoliv jest nemálo pilný a vymaloval ve svém životě téměř nepřehlednou řadu obrazů. Jistě pak se jednou ukáže, že Pirner patřil k největším umělcům všech dob, kteří kdy v zemi české se zrodili.

Stejně i z Maudra vyrostl během času veliký umělec. Jeho genius na Slavíně Vyšehradském a Zeyerův pomník v Chotkových sadech patří najisto k nejpopulárnějším skulpturám pražským.

Budiž podotknuto, že kromě mladíků zde vytčených navštěvovala kavárnu Union skupina umělců věkem poněkud pokročilejších, nežli před tím vyčtení moji přátelé, tak zejména Antonín Chittussi, Antonín Jedlička, František Ženíšek a Josef V. Myslbek. Znenáhla s nimi jsem se seznámil, ba i intimně spřátelil. Tak zejména se Ženíškem a Myslbekem. O Jedličkovi a Chittussim nakreslil jsem podrobnější obrázky, umístěné později v jedné z mých knih (R. E. Jamot, Po různých stezkách). O Myslbekovi a Ženíškovi udá se mi snad příležitost zmíniti se později způsobem obšírnějším.

A tak, když na prvá dvě léta svého pražského pobytu ve stáří pohlížím, vidím, že jsem měl tenkráte štěstí. Dostal jsem se do kruhu bystrých, namnoze nevšedně nadaných mladíků, z nichž každý v kul-

turním životě českém má své platné místo. Rozumí se samo sebou, že styk s takovou společností měl na mé vzdělání, na můj názor světový, na můj úsudek v oboru umění nemalý vliv. Na což si vděčně tímto vzpomínám.

VIII.

Ještě jedna událost z roku 1872 jest nejen pro mne, ale i pro kulturní historii českou důležita. Na podzim tohoto roku přibyl do Prahy Vrchlický. Nebyl již v kruzích literárních osobou neznámou. Krátce před příchodem jeho do Prahy vyšel almanach jihočeské omladiny „Anemonky", redigovaný tuším Kálalem a Dunovským. Věděl jsem od Nevšímala, že se almanach ten chystá. Uvědomil jsem proto Vrchlického o podniku tom, a týž záhy určil básně, které jsem prostřednictvím Nevšímalovým redaktorům Anemonek doručil. Básně Vrchlického ve jmenovaném almanachu vyšly a vzbudily v kruzích literárních pak značnou pozornost. Všeobecně se tušily v nich drápy mladého lva.

Považuji za užitečno uvésti zde zmínku o prvním Vrchlickém, tak jak mně ji architekt Josef Martin s nevšední laskavostí byl sdělil. Pseudonymu tohoto užil po prvé Josef V. Jelínek, rodák kutnohorský, který absolvoval v letech šedesátých (1862) vyšší reálku ve svém rodišti. Již jako středoškolský student tvořil literárně. Po absolvování reálky uchýlil se na nějaký čas do Prahy, kde v literárních pracích svých pokračoval. Po roce se zase vrátil do Kutné Hory, kde se stal úředníkem cukrovaru.

Psal nejen verše, ale i novely, ba pokusil se též o drama. Jeho Rozina Ruthardova dávána v Kutné Hoře asi r. 1867 kočující společností. Choroba plicní však jej za krátko zdolala. Zemřel snad roku 1870 ve svém rodišti a tamtéž pohřben.

Z toho plyne, že když Jaroslav Vrchlický počal užívati svého pseudonymu — a první verše s tímto jménem vyšly roku 1871 — původní Vrchlický již nežil.

Na všechen způsob nebyl to od nás žádný duchaplný nápad použiti pro veřejnost pseudonymu, jehož užíval před tím již někdo jiný. Jen veliký talent Vrchlického č. II. způsobil, že česká veřejnost zná pod jménem tím jedině jeho a nikoli J. V. Jelínka.

Na sklonku školního roku 1872 složil Vrchlický maturitní zkoušku v Klatovech. Psal mně, že dostal vysvědčení tak pěkné, že by se byl nikdy nenadál. I bouřlivý mys mathematiky šťastně obeplul.

Leč po prázdninách tohoto roku nezbylo mu než vstoupiti do semináře. Hlavně to byly ovšem hmotné poměry, které krok tento sobě vynutily. Ale Vrchlický vstoupil do semináře s těžkým srdcem. Navštěvoval jsem jej často v místnosti sloužící k studiu. Míval na svém pultu knihu, z níž uloženo mu bylo se učiti, avšak v pultu byly zpravidla uschovány nejnovější jeho verše, po případě lektura, kterou oko dozorčího orgánu viděti nemělo.

Od prvých okamžiků cítil se však Vrchlický v semináři nešťastným. Stýskal sobě do stravy, do netopené dormitoře a do jiných věcí. Vím, že tenkrát pokašlával, a měl jsem podezření, že ohrožen jest plicním neduhem, avšak k zjevnému onemocnění plic to na štěstí nedošlo, a Vrchlický po mnohém vnitřním boji po prvém semestru seminář opustil. Odstěhoval se do svého dřívějšího bytu v ulici U obecního dvora, kde také delší čas pobyl. Zapsati pak dal se na filosofickou fakultu i studoval hlavně dějepis.

Velmi záhy seznámil se s kruhem mladých literárních adeptů, kteří scházeli se v bytě rodičů Gustava Dörfla v Kostečné ulici. Otec Gustava Dörfla byl tuším kostelníkem evangelického kostela svatého Salvatora na Starém městě. Dörfl psal pěkné verše. Zejména jeho rýmy zvonily originálně, jak se dodnes z jeho knížečky „Na Křivoklátě" přesvědčiti možno. Myslívali jsme, že v něm roste básník úcty hodný, avšak záhy se odmlčel tak, že jméno jeho mladší generaci literární as málo bude povědomo. Literárních orgií u Dörfla účastnili se kromě Vrchlického Koukl, předčasně zemřelý, dále pak nejvýš sympatický František Prokeš, který několika znamenitými překlady německých básní ukázal nemalou způsobilost. Bohužel jako Koukl tak i Prokeš předčasně souchotinami zahynul. Pamatuji se, že jsem jej navštěvoval v nemoci jeho ve Vršovicích, tehdy ještě prostornými lány polí od Kr. Vinohradů oddělených. Stonalo se chudákovi špatně, hmotná tíseň zle na něj doléhala. Vrchlický mu věnoval vřelou vzpomínku ve sborníku „Černá hodinka", vydaném r. 1892 spolkem Máj. Ve vzpomínce té praví Vrchlický, že scházel se s uvedenou literární společností (k níž náleželi ještě jiní adepti literární) v letech 1870—72. To jest patrný omyl. Neboť Vrchlický přišel do semináře, jak zde praveno, na zimu r. 1872, nemohl tedy

před rokem 1873 literárních orgií v Kostečné ulici se účastniti.

A ještě jeden omyl dlužno mně tuto opraviti. Vrchlický praví ve zmíněné stati (Vzpomínka na dva soudruhy), že jsem nazval dotčené literární středisko „Literární ševčárnou". Tento přídomek oné společnosti ovšem tenkráte existoval, avšak já nejsem jeho tvůrcem, nýbrž — Vrchlický. Nevím, proč mně vynález přídomku toho přisoudil.

Od těch dob, co Vrchlický seminář opustil, množily se jeho pražské známosti více a více, zvláště když beletristické listy verše jeho více a více uveřejňovati se jaly.

Také přestal Vrchlický předkládati mně nové verše svoje. Zmínil jsem se už o tom ve „Vzpomínkách Klatovských," že jsem prvou sbírku básní jeho „Z hlubin" r. 1874 z veliké massy básní jiných vybral. Po vyjití sbírky „Z hlubin" již jsem nebyl soudcem nad verši jeho. Následkem toho ovšem styky naše nebyly tak časté jako dříve.

Také dílem pro to, že mne studium mediciny stále více a více zaměstnávalo. Čekalo na mne prvé medicinské rigorosum, kteréž dle nového tehdy řádu zkušebného bylo možno skládati již po absolvování druhého ročníku studia lékařského. Materiál k prvému rigorosu jest velice značný a klade na paměť studujícího tuhý požadavek. Neboť předmětům zkušebným dlužno se naučiti zpaměti. Není žádného logického spojení tak, aby jeden pojem vybavil nutně další jiný. Zejména chemii a anatomii dlužno mechanicky vtisknouti si v paměť. A tak nezbývalo než po absolvování druhého ročníku využitkovati každou volnou chvíli. Škola se vynechávati nemohla, jelikož v pátém semestru jsme se dostali k vlastnímu cíli studia, k přednáškám z oboru praktické mediciny. Takovým způsobem v pátém semestru vyplňovalo studium mediciny duši moji úplně. Ale rigorosum jsem šťastně hned v pátém semestru složil.

Při této příležitosti zažil jsem příhodu, která by byla mé názory světové značně změnila, kdyby byla bývala připiata k nějakému magickému nebo spiritistickému hokus pokusu.

V noci na den, kdy jsem rigorosum skládati měl, zdálo se mi, že rigorosum již skládám, a že profesor chemie, obávaný tehdy Lieben, se mne táže, co vím o fosforu. Ráno jsem procitl a pravím si: „A bah, už se učiti dále nebudeš. Neumíš-li dost, za tu chvíli, co ti do rigorosa zbývá, již málo pochytíš. Měl jsem u postele státi ročník přírodovědeckého časopisu „Ausland", v němž jsem rád čítával. Otevřel jsem ročník ten maně, a na otevřeném místě nalézal se článek, jednající o dějinách fosforu. Článek byl pro mne nejvýš zajímavý, a tak jsem jej pročetl s napiatou pozorností celý. Paměť moje byla studiem k rigorosu velice zbystřena, a pamatoval jsem si proto obsah článku o dějinách fosforu dosti zevrubně. K jedenácté hodině šel jsem do Karolina, v jehož menším sále tenkráte medicinské zkoušky se skládaly. Prvý profesor, jenž se ke zkoušce dostavil, byl prof. Lieben. Posadil se ke mně k zelenému stolu a pravil:

„Povězte mně, co víte o fosforu." Jak se samo sebou rozumí, odříkal jsem článek z „Auslandu" tak, že k vlastním lučebným vlastnostem fosforu jsem se ani nedostal. Lieben mne pozorně poslouchal, ani slovem mne nevyrušil, a když zákonná doba uplynula, povstal a pravil k děkanovi fakulty: „To bylo jednou vynikající rigorosum.'

Tuším, že náhoda tak hned si s nikým nezahrála, jako v tomto případě se mnou.



F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

Oči Žofčiny, jež na mne pohlédly, plny byly třpytu. Pokývla hlavou a řekla:

„Já na ni nic neprozradím, nemohla bych. Vím, že by nastaly hrozné věci!"

„A což, kdyby vás nějak ranila, nebo vás urazila . . . ani potom byste na ni nežalovala?"

„Ne, ani potom. Vím, že by toho dne zemřela. Domnívá se, že by ji muž zabil, a tvrdí, že toho nepřipustí, že se zabije sama. Ona se však mýlí, on by snad trpěl, vykřikl, ale vraždit by nechtěl . . . ale ona by se jistě zabila."

„Proč se ho tak bojí?" otázal jsem se. „Vypozorovala jste něco?"

Pokrčila ramínky a povzdychnuvši si odpověděla:

„Pan Dymák je hodný pán, ale povšimněte si dobře jeho tváře. Něco je v ní zvláštního. Řeknu vám to tak: On odpoví vždycky slušně a přívětivě, vždycky! Ale vy máte dojem, než odpoví, že promluví

hrubě a příkře. Odtud, mluvíváte-li s ním častěji jako já, vzniká před každou jeho poznámkou nejistota, nevíte nikdy, bude-li to vlídné či zlé, ač ho znáte, a stále zůstává v nitru vašem obava, že by velmi snadno, kdyby jen trochu selhala jeho sebevláda, změnil se v kohosi zlého."

Představil jsem si jeho tvář a vzpomněl si na mělký zářez mezi nosem a hořením rtem jeho.

„Kdož ví, nebyl-li někdy doma zlý!" prohodil jsem. „Marně ona nemá ten strach."

„Pokud vím, byl vždycky mírný, ba opatrný, aby jí neranil," řekla Žofka povstavši. „Ale možná, že se někdy pohádali, kdož ví, že přece něco postřehl. Ona, jak jste asi pozoroval, rychle hoří, a je při tom roztomilá. V takové chvíli, když dovádí a okouzluje ctitele, je rozkošná. Mám ji ráda, a pranic mne její hřešení neuráží. Teď si vyhlédla vás!"

Tenoučké obočí Žofčino se nazvedlo a rty nepatrně se usmály.

„Vždyť jsme se bavili zcela všedně," omlouval jsem všechen zardělý vycházku svou s paní Dymákovou. „Snad nemyslíte, že . . ."

„Nevadí, to přijde. Zítra ráno, jakmile pan Dymák odjede, přiletí sem. Bude divoká, veselá, beze strachu, bez chorobné lásky k otci, zkrátka jako oheň. Krásná, rozkošná, jakou ji miluji. Proč by se i vám nelíbila?"

„Ovšem, je zajímavá, vždyť i dnes byla roztomilá, dokud si nevzpomněla na otce."

Žofka se poklonila.

„Dobrou noc!" řekla s úsměvem, jenž mi měl něco zvláštního pověděti, ale já jsem neporozuměl. Pochopila to a rozběhnuvši se na náves pokrčila ramínky. Hleděl jsem za ní stísněn. Co mi pověděla o paní Dymákové, zdálo se mi příliš vážné a rušivé. S bratrancem toho večera úmyslně jsem již nic o tom nemluvil. Vypravovali jsme si o zemřelých svých rodičích. Matka má byla sestrou jeho otce. Vzpomínky na mladá léta nás zaujaly, a já poněkud jsem jimi okřál.

V noci o druhé hodině jsem procitl a asi do čtyř nespal. Vše, co jsem již o paní Dymákové slyšel i co jsem sám vypozoroval, valilo se mými myšlenkami jako tříšť v řece. Jedno sráželo druhé. „Zdá se mi," řekl jsem si několikráte, „že v těch, co mi o ní ochotně vypravují, je jakýsi úmysl zošklivit mi ji. Ale každý na to jde jinak a odporují si. Pomluvili ji, každý po svém. Kdybych věřil — bylo by moudré odejeti, nebo se jí vyhnouti. Ale ani jeden ani druhý nevidí smysl té podivné bytosti, nechápou a křivdí jí!" Tak se stalo, že jsem se zatěšil na příští dopoledne a že jsem se obíral představami, kam s ní půjdu a co jí budu vyprávěti. Ale těšení mé znenáhla se rozptýlilo vzpomínáním na noční scénu, kdy se paní Dymáková otrávila, a znenáhla podlehl jsem zvláštnímu strachu. Stalo se to tím, že jsem byl znaven a že jsem polo usínal. Obraz podivné té mladé ženy, vyděšené zjitřenými představami, jak mi jej Žofka vylíčila, tkvěl stále v mé duši. Usnul jsem těžce, ale brzy opět procitl.

Ráno o šesté hodině byl jsem již na procházce. O sedmé viděl jsem na cestě k Dobřichovicům pana Dymáka a za chvíli spatřil jsem na zahradě bratrancově v lehké bílé halence a bez klobouku paní Dymákovou, honící se se Žofkou kolem besídky. Obě byly veselé, živé, tak že včerejší vyprávění o hrozných nocích zdálo se mi bláhovostí.

Sotva že mne spatřily, Žofka se vzdálila jako včera. Dnes zdálo se mi to velmi nápadné. Paní Dymáková šla ke mně pomalým krokem, pohlížejíc mi vlídně do očí.

„Co bych si počala, kdybyste tu nebyl?" oslovila mne podávajíc mi ruku. „S kým bych si pohovořila?"

„Však by se někdo vyskytl. Je-li jablíčko, i červ se najde!" zažertoval jsem.

Zasmála se mé poznámce. Ukázala po stráni na zamlžené zeleně.

„Máte chuť do kopce?" otázala se s přízvukem, z něhož jsem poznal, že ona nerada by vystupovala. Bylo již v tuto dobu horko.

„Pojďme do Všenor!" nabídl jsem. „Rád bych se tam podíval. Údolí bude příjemnější než stráně."

Souhlasila. Vyšli jsme okamžitě nevyhnuvše se návsi. Bylo mi nápadno, že nezdálo se jí to podivné, jde-li se mnou na procházku hned po odchodu manželově. Pochopila, co si myslím, a prohodila:

„Vy se bojíte, že někdo něco řekne? Ach ne! Nebojte se!"

„O mne nejde!" odvětil jsem. „Jen vás by to postihlo. Jak jste mi řekla, je váš muž tyran."

„Zabil by mne!" prohodila. „Bez milosrdenství!"

„Proto jen, kdyby se dověděl, že jste se mnou šla?"

„Ach, to ne, ale kdyby věděl, jak ráda s vámi jdu a jak jsem vzrušena!" promluvila pevně svým drsným hlasem.

Přivřel jsem oči. Vlna lahodné rozkoše prošla mým nitrem. Nemohl jsem pro toto pohnutí nic říci.

„Proč je člověku někdo hned milý a někdo protivný?“ otázala se po chvíli. „Což rozeznává oko i povahu?“

„Vnímáme celou bytostí a jsme si přirozeně s někým bližší a s někým vzdálenější,“ řekl jsem rozpačitě.

„Zapomínáte rychle nebo těžce?“ ptala se dále utrhnuvši si ovesný klas u cesty.

„Těžce, velmi těžce na milé i nemilé věci. Trpívám vzpomínkou na nepříjemné příhody. Ještě teď se začervenám, vzpomenu-li si na některou hloupost, kterou jsem provedl.“

„A jak brzy zapomenete na mne?“ pronesla tiše.

„Na vás vůbec nezapomenu,“ odpověděl jsem zvolna, skloniv hlavu. „Na vás nelze zapomenout!“ dodal jsem.

Chvíli mlčela. Cítil jsem, že slova má ji překvapila a vzrušila. V bystrém kroku jejím prozrazovalo se napětí. Náhle stanula.

„Vy jste svobodný?“ otázala se upřevši na mne rozzářený svůj pohled. „Úplně svobodný?“

„Ano.“

„Miloval jste už někdy?“

„Ach, ovšem —“

„Na život a na smrt?“

Z očí jejich vyléval se do mých nepopsatelný svit, jenž mne opojoval a nevyslovitelně rozechvíval.

„Ne, tak dosud jsem nemiloval,“ odpověděl jsem nesměle, a v tu chvíli mne napadla obava, že zabřídám do nebezpečí.

Vytušila tento můj stav, neboť náhle stáhla rty a zasmála se.

„Co mne to napadlo? Co mne to napadlo?“ mluvila k sobě vykročivši rychle. „Myslete si, že jsme dnes nic ještě nemluvili!“ řekla pak ke mně chvatně a nepřívětivě. V tu chvíli však se opět hlasitě zasmála. Otevřela kabelku se šátečkem. Fialková vůně mne ovanula.

Umlkli jsme. Paní Dymáková děkovala děvčeti, jež ji s blízkého pole pozdravilo. Ubírali jsme se pěšinou podle trati.

„Dosáhla jste včera toho, po čem jste zatoužila?“ otázal jsem se po delší době. „Měla jste jakési přání.“

„Nedosáhla, jako vždy,“ odvětila chvatně, „já vůbec nemám štěstí. Mně se nesplnilo v životě ani jediné přání, a neměla jsem přání nebetyčná. Ach, darmo vzpomínat! Včera! To se rozpadlo jako domeček z karet. A po čem jsem to zatoužila? Kdybyste věděl, jaká maličkost to byla! Přišla však ta má kletba a bylo po všem. Co dělat? Bylo tak a nebude jinak. Co mne potká, všecko jde proti mně, nic se mnou. A já bych potřebovala —“

„Co?“

„Bezpečí!“

„Jaké?“

„Že se nezklamu!“ řekla vážně a s přízvukem, jako by se divila, že se vyptávám a nechápu. A opakovala: „Že se nezklamu!“

„V kom?“

„Do koho se zamiluju!“ pronesla tak tiše a zároveň tak jasně, že se všechny mé nervy zachvěly.

„To chcete snad příliš mnoho věděti,“ promluvil jsem vlídně dívaje se na sklopená víčka její, „snad je to až příliš opatrnické. Míti bezpečí, že se nezklamu! Snad právě v té okolnosti, že nevím, co mne čeká, je mnoho kouzla. Nervy naše potřebují rozechvění z nejistoty. Uvažte, že všecko v životě našem je založeno právě na nejistotě.“

Pohodila hlavou. Pohled její zavadil o můj zrak.

„Ano,“ řekla, „ale můj případ je zvláštní. Já musím býti jista, že ten, koho budu milovati, předešel by mého muže, totiž, abyste mi rozuměl, přijde určitě chvíle, kdy mne muž zatouží zavražditi!“

„No, a — váš milenec?“ vydechl jsem tiše a v úzkosti ohlédnuv se dříve, nejde-li někdo za námi. „Váš milenec tedy —“

„Musí jej předejíti.“

„Sám vás zavraždit?“

„Ano.“

„A proč by vás muž zatoužil zavraždit?“ divil jsem se krče rameny. „Proč by to dělal?“

„Poněvadž ho nemiluju.“

„A to on ještě neví a nechápe?“ zasmál jsem se pocítiv, že je cosi falešného v mých slovech.

„Ne, dosud ne. Přijde však chvíle, kdy to pozná. Věčně nelze se přetvařovat. No, a tehda by mne zabil!“

„Jste o tom přesvědčena? Nemýlíte se?“ ptal jsem se živě, abych ji zviklal v tomto pošetilém domnění.

„Ne, nemýlím se. Znám ho. A mne skličuje děsný strach — ne před smrtí, ale před tím, že on mne zabije!“ Sklonila hlavu, jako by přemýšlela. Tvář její nabyla výrazu neobyčejně mírného, až pokorného. „Ne, smrti se neděsím,“ po chvíli promluvila, „doufám, že mi věříte, ale myšlenka, že bych byla přinucena přijati smrt z jeho ruky, straší mne nesnesitelnou hrůzou.“

(Pokračování.)

✶

LITERATURA.

Dr. Jos. Bartoš, *Miroslav Tyrš*. Studie kritická. Nákl. „Manesa" v Praze. — Adolf Srb, *Z půl století*. Vzpomínky. Nákl. F. Šimáčka v Praze. — Arne Novák, *Kritika literární*. I. II. „Duch a svět" 18, 19. Nákl. F. Topiče v Praze. — J. Arbes, *Theatralia* II. Sebr. spisy XXXIX. Nákl. J. Otty v Praze.

Úsilí autora studie o Miroslavu Tyršovi vystopovati a určiti jeho filosofickou podstatu a jeho místo v dějinách české filosofie přineslo s sebou i jiné pěkné ovoce, pro něž bych rád viděl právě v dnešních dobách šíře čtenu tuto knihu o ideách a snahách zakladatele pravé myšlenky sokolské. Je to právě rozbor Tyršovy psychy a jasné ozřejmění jeho národního a lidského charakteru. Založení tak ideálního sdružení, jímž jest Sokolstvo, bylo výsledkem jeho filosofie, neboť hlásal, že tajemství lidského pokroku záleží v možnosti družiti se ve společnosti, a to takové, které by nejen zachovaly, ale k mravní výši přivedly všecky národní charakterové zvláštnosti. Sokolstvo nepovstalo ze spolčovací separatistické horečky, ale Tyršem vloženy v jeho ideu vysoké a krásné principy etické i estetické — krásné tělo, krásný duch, mravní zdokonalení, smysl pro povinnost, utužení vůle, neboť věřil, že „z takých cvičitelských škol vyjdou po tisících jinochové ideálního vznětu schopní, mužové statní a charaktery pevné, věrní sobě, věrní každé věci, kteréž v prospěch celku by se oddali, schopní sebezapření, jehož každý cíl vyšší vymahá". Kterak zajímavo dnes slyšeti, jak smýšlel Tyrš o pravém umění. „Jediné pravé napodobení a následování vzorů starých jest zůstati původním jak oni v celém pojímání a vylíčení předmětů svých.Chceme-li umění opravdové, původní, veliké, buďmež okem, podnětem, buďmež především pojímáním, duchem veskrze národní. Tím citem naplňme svou hruď, naplňme celé srdce, celou mysl svou pocity, myšlenkami svého věku, svého národa — a díla přijdou!" Tyrš dovedl podivuhodným způsobem ztělesniti své filosofické zásady a poznatky v široký mravní zájem národní, utvořiv národní společnost a organisaci, která jest krásných etických idei nositelkou a šiřitelkou. Dr. Bartoš shledal z díla Tyršova vše, oč se mohl ve svých dedukcích opříti i čím skvělý charakter zakladatele Sokolstva vykresliti. Sloh jeho jest jasný a hutný, vědecky nezatížený, takže kniha tato, i po vnějšku případně doplněná fotografickými portrety a faksimily rukopisnými, patří k nejlepším číslům „Zlatorohu". — Píše-li Adolf Srb ve svých vzpomínkách, že prožil krásné doby národního nadšení, krajní obětivosti, doby hrdého vzdoru a pevné odhodlanosti k obraně práv národních, doby, na které nynější generace pohlíží s jakousi více méně blahosklonnou útrpností jako na „naivní vlastenčení", pociťuje čtenář bezděky všecku tu mravní chudobu dneška, kdy býti mužem čistých rukou klade se za obzvláštní zásluhu. Tehdy — píše autor — kdy vznikalo sokolské heslo „Ni zisk, ni slávu!", nebylo výnosných průmyslových závodů, bohatých bank a jiných podniků, tehdy neměli poslanci nároků na různá obročí a sinekury, tehdy nebyl mandát poslanecký prostředkem k rychlému postupu v úřadě a k hájení prospěchů soukromých, tehdy žádalo se od čelných mužů víc než poctivosti, totiž skutečné obětavosti. V době, kdy nečiní se rozdílu mezi pravdou a lží, mezi čestností a bezectnem, kdy vpravdě velicí lidé vyhnou se veřejnému působení mimo otrlou společnost, aby si zachovali ryzí nitra, jest retrospektivní procházka Ad. Srba s Fr. Palackým, F. L. Riegrem, K. Sladkovským, F. Šimáčkem, Vojtou Náprstkem, drem Ed. Grégrem atd. okřáním duše, jeho vzpomínky z dávného českého života ozdravnou evokací. „Matice Lidu" nemohla zvoliti čísla přiměřenějšího. — Arne Novák, opíraje se o úsilné kritické práce let předchozích, shrnuje výsledky ty ve vědecký systém a pojednává jednak o metodách a směrech, jednak o zásadách a praksi dnešní literární kritiky. Ač jest docela správno, hlásá-li, že kritisovati není libovolným projevem chvilkového dojmu, osobního zaujetí neb nahodilého rozmaru, nýbrž vážným úkonem činnosti naukové, lze přece litovati, že této krásné prastaré pravdy sám autor nedobral se aspoň o patnácte let dříve. Ovládaje dokonale své látky podává bystré a přesné charakteristiky různých kritických skupin i jejich význačných představitelů v moderních literaturách evropských, rozlišuje kritiku filologickou, estetickou kritiku dogmatickou, životopisnou a sociologickou, moralistní, náboženskou, impressionistickou, vystopovává bedlivě i různé formy slovesné kritiky, jimiž jsou rozbor, referát, úvaha, přehled, článek programní, tendenční invektiva, pamflet atd. Praví-li pak, ne bez příchuti pro domo, že by bylo prostoduchou bláhovostí žádati po kritiku, aby nikdy v ničem neměnil svých názorů, úsudků a formulací, lze jen to namítnouti, že by tedy takový kritik ve stálém vývoji, na který má každý, tudíž i on nepopřitelné právo, neměl pronášeti apodiktických a absolutních výroků o dílech a osobách, zejména když výroky ty jsou negativní a drtivé. Kapitoly svoje uzavírá nástinem vývoje české kritiky literární od Dobrovského a Jungmanna až k dnešku, zmiňuje se i o českých časopisech, které kritiku pěstují. Litovati lze jen, že ani jeden z nich již nevychází. Tím větší důležitosti nabývají pak drobná práce zpravodajská, referát popularisačního účelu i jejich pěstitelé, jež Arne Novák méně hodnotí. Je-li jejich práce spravedlivá, vědomá si cíle, mravních principů, platí mi stejně, třeba nebyla vědou. — Nový

Arbesův svazek studií a črt divadelních je pokračováním jeho „Theatralií“, s nimiž započal ve svazku 32. svých Sebr. spisů. Pamětníci divadelních polemik z let sedmdesátých rozpomenou se na spor mezi dramaturgem E. Bozděchem a redakcí „Č. Thalie“, kdy Bozděch byl viněn z plagiátu kusu „Z doby kotillonův“, který prý našel v kufru svého nebožtíka bratra. Arbes rekapituluje celý spor i se všemi zaslány v novinách a různými zákulisními přívěsky. Čtenář může srovnati, v čem lišily se škaredé afery minulosti s podobnými příhodami dnešku (na př. anonymní dopisy). Následuje řada divadelních črt z let 1867 až 1910, o dvorních intrikách před Mozartovou premierou „Figarovy svatby“, charakteristiky některých cizích herců (Pitt, Rachelka, Salvini, Garrik, Fielding, Ristoriová), různé literární a umělecké historky, studie o českých historických bájích, zpracovaných dramaticky pro jeviště, o dramatech, jejichž hrdinkou jest Marie Stuartka, o významu Emila Augiera pro české jeviště, o původní české tvorbě dramatické, z kteréhož článku arci již hodně vyvanula aktuálnost r. 1888, kdy byl tehdejší správě Národního divadla adresován pro nedbu domácí tvorby. — — *och* —

*

J. N. P o t a p e n k o: *Dcera kurýrova.* Román. Přel. dr. Jos. V. Sterzinger. Nákl. J. Otty. Laciné knihovny národní sv. 254.

Velice prostý příběh jest nesen širokým proudem vypravování Potapenkova: sblížení a rozchod milenců náležejících různým třídám společenským. Ačkoliv román nemá myšlenkové důraznosti jako práce jiných romanopisců ruských a nijak zvláštně nevyniká způsobem svého podání, přece nepozbývá ceny a významu, jmenovitě jako přístupná a přes prostou formu svoji přece poutavá a obsažná četba pro nejširší vrstvy lidové. Vyprávění jest jasné, přesné, bohatě výstižné bez rozvláčnosti; postavy jsou kresleny přímými rysy, zastupují ovšem spíše typy stavů než jedince a jsou mluvčími těchto stavů a proudů je unášejících, mluvčími jasné logiky a důsledné životnosti; realistickým podáním podrobností jsou oživeny a zajímavými učiněny příslušníci stavu nižšího. Všichni — až na malé výjimky — vystupují a jednají s velkou rozumností, prostředky lidovému čtenáři nejpříjemnějšími a nejsnadnějšími odhalují jádro románu: rozkol skutečnosti s přesností logickou — a nejvyšší sobectví jako základ vznětů na povrch nejideálnějších. Poutavost románu se stupňuje, scény dramatického ruchu postupem se množí, dojem se zdůrazňuje, a čtenář sbližuje se tolik s jednotlivými postavami, že konečně knihu odkládá, nerad se s nimi louče. — Za dobrý překlad této dobré knihy ručí jméno dra. Jos. V. Sterzingra, vynikajícího průkopníka očisty jazykové jmenovitě v překladech. *Kaz.*

„*Česká osvěta*“ list osvětového svazu, přináší v 6. čísle XII. ročníku zajímavý článek z péra dra. V. Joachima „Občanská výchova“, zdůrazňující nynější a jmenovitě příští nezbytnost zvýšené péče o vzdělání a výchovu, pokud jde o poměr jedince k celku hlavně státu, právu, národnímu hospodářství — na rozdíl od výchovy dřívější, jednostranně odborné, po případě více k prospěchu jednotlivce než všeobecnosti hledící. Nutnost tu dovozuje výkladem a ke studiu otázky té doporučuje vhodnou literaturu (z českého díla mimo Palackého a Havlíčka zejména výtečný a nedoceněný spis Bráfův: „Listy politického kacíře“). Při příkladech, které autor uvádí z oboru samosprávy, jak pro zájem jednotlivcův poškozuje se zájem celku, vzpomínáme, že vlivem těchže vadných poměrů promrhán byl statek veškerenstva — krása staré Prahy, jež za šetrného řešení regulačního se zřetelem na svůj osobitý ráz mohla býti městem jediným svého druhu a tím obrovským ziskem nejen uměleckým ale též hmotným, vždy rostoucím, všem budoucím pokolením; tento zisk budoucnosti byl ztracen pro okamžitý, v druhé generaci končící prospěch několika majetníků realit. — Jinak dodáváme k článku dra. Joachima, že zdá se nám nezbytným zdůraznění výchovy také po stránce filosofické, jmenovitě aby všeobecnost poznala, že s k u t e č n á k u l t u r a tkví v řešení poměru jedince k vesmíru, nikoli v civilisaci, která technickým pokrokem sice činí život pohodlnějším, ale jinak stejně podporuje zlo jako dobro. *Kaz.*

TÝDEN.

* Věcně silný plaidoyer pro Smetanu proti přemrštěnému oceňování Janáčkovy „Pastorkyně“ vydal právě v brožuře skladatel Jaroslav Jeremiáš „A d v o c e m J a n á č k o v a „P a s t o r k y ň a“ a S m e t a n a“. Podnět k tomu zavdala mu kritika dra Václava Štěpána v „Hud. Revui“. Jeremiáš soudí, že „Pastorkyňa“ jest experimentem, který sám sebou může zajímat jako každý pokus, ale nelze mu přisuzovat významu jako něčemu, co se již nedá zbořit. Je omylem srovnávati „Pastorkyni“ s *celým* Smetanou a hlásati, že Janáček „rozšířil způsob Smetanovy deklamace theoretickým domyšlením“. Jeremiáš obrací se také proti tónomalbě Vítězslava Nováka jako uměleckému prostředku dramatické hudby, a klade několik zajímavých otázek: Jest možno, aby studium nápěvků bylo inspiračním prostředkem k tvorbě hudebního dramatu? Jest pravda, že se „Pastorkyni“ nedělala již před premierou a nedělá do dnešního dne mimořádná reklama? (Stalo se někdy, aby dámy byly vyzvány dostaviti se

k představení ve svérázu?) — Může být u kritika nálada dnešní doby rozhodující pro kvalitu díla 12 let starého? A uzavírá, že „srovnávání Smetanova národního významu s významem „Pastorkyně“, obhajování pana Janáčka jako Smetanova odpůrce, který také pomáhal přilévati hořkosti do Smetanova kalicha utrpení, jest hřích, zrada a svatokrádež umělecká“. Vervně napsaný projev Jeremiášův zavdá jistě podnět k nové diskusi.

*

Básnil česky Vilém hrabě Wurmbrand? Byly doby, kdy každý český verš, špatný i dobrý, byl činem a zásluhou vlasteneckou, zjevnou českou národní konfesí. Veršovali prostě všichni vlastenci bez rozdílu společenských tříd; a bylo mezi nimi ovšem více povolaných než vyvolených. Móda českých veršů ujala se i v kruzích české šlechty, vlastenecky tehdy cítící; doklady jejich zanícení pro domácí jazyk jsou nám dneska výraznou karakteristikou národního ducha a politické nálady z památných dob našeho obrození. — Básnil česky Vilém hrabě Wurmbrand? Nedávno byla otištěna jako původní jeho báseň, příležitostná hříčka, kterou poslal tento český šlechtic a příznivec domácí literatury J. J. Markovi (Janu z Hvězdy). Hrabě Wurmbrand daroval českému spisovateli lampu do jeho studovny a v připojených verších vtipně symbolisuje význam svého daru; hříčka končí se verši: „Vy sic chcete vyhladiti temno z celé vlasti své, já chci aspoň vypuditi z Vašeho je pokoje.“ Verše tyto opsal J. J. Marek v dopise Jar. Pospíšilovi z 9. února 1844, a ten je otiskl ve svých výňatcích z dopisů českých spisovatelů „Z dob vlasteneckých“ (1885, str. 12 d.). Báseň však není původní prací Wurmbrandovou, který potýkal se zle se spisovnou češtinou, ačkoli byl upřímný vlastenec. Už Pospíšil připojil k básni dole poznámku: „Kdo asi složil tuto báseň — Smetana — Picek?“, a zdá se, že auktor její jest skutečně V. J. Picek. Od r. 1842 byl Picek právní ředitel na panství hr. Wurmbranda, a je tudíž velmi pravděpodobno, že jmenované příležitostné verše, datované dne 4. prosince 1843, napsal pro svého chlebodárce sám. Hr. Wurmbrand mluvil česky plynně, českých veršů asi nepsal. *Fdký.*

*

* Boleslaw Koskowski ve své publikaci „Nezdrowe hasla“ má několik pozoruhodných odstavců, na př. tam, kde staví se proti názoru, že literatura je plodem přepychu. On prokazuje, že spisovatel beletrista je průkopníkem blahobytu, protože zušlechťuje ducha člověka, činí ho k práci schopnějším, nabádá ho k práci, učí ho poznávati život, z něhož podává výseky, učí ho tomu, že práce povznáší a že žádná práce není nízká. Povídkář poví, že syn nádeníkův stal se mužem pro své prostředí nutným a slavným, kdy syn boháčův končí život bídně, učí ho rovnosti, učí ho milovati a povznášeti se. Autor odmítá třídění literatury. Umění objevuje se v prostonárodní pohádce jako v gigantické básni, protože jest jenom jedno umění: Mluviti srdci pravdu a krásu. Pravda cítěná je lepší než rozumem vykládaná, a krásy rozumem nevyložíš. Literatura souvisí s národním hospodářstvím již proto, že buduje národní charakter. Ona zdvíhá chlopa, jako zjemňuje šlechtice . . . Není žádné literatury vesničanů ani měšťáků, ani dělnické, toho třeba srdcem pojmouti, je pouze literatura národa polského. —O—

*

* „Velikého úspěchu dobyl v Anglii román Erika Leadbittra „The Road to Nowhere“, historie ctižádostivého sobce a materialisty Joe Peepinga, který drtí vše, co se mu do cesty postaví. Mohl býti zachráněn ženou, jako eticky vyšší bytostí, ale i tu odmrští a ožení se tak, že to znamená pro něho ještě hlubší pád do bahna. Autor prý rozumí dobře stavbě charakterů i požadavkům napínavosti četby. Londýnský tisk neskrblí chválou, nazývaje román nejzajímavější historií od delší doby a pozdravuje v něm začátek nové epochy na poli vypravovatelském.

*

* Francouzští slepci nalézají ve spisovateli Anatolu Franceovi horlivého literárního propagátora. Postaral se jim nejen o slepecké vydání své známé knihy „Le livre de mon ami“, ale i o vydání vlastního slovníku naučného. K tomu cíli zvoleno malé vydání Laroussovy encyklopedie, které tvoříc původně malý svazek, vyrostlo tiskem slepeckým na 15 obšírných knih, a to ještě upraveno každé heslo tak, aby nevydalo více než jeden řádek. Při tom arci netají se Anatole France tím, že nejen tento, ale i všecky podobné další slepecké tisky budou míti pro účel *praktický* sotva dosti významu, a že hlavním prostředkem, jímž slepci budou zprávy časopisecké i literaturu vnímati, jest — jejich orgán sluchový, tedy předčítání. Všecky jiné prostředky jsou jen výpomocí pro prvopočátek a spíše jen prvými projevy soucitu a lidskosti. Dlužno uvážiti i u nás.

V Praze, dne 2. listopadu 1916.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.



JOSEF MANES PINX. UNIE REPROD.

HRUBÁ SKÁLA.



Eliška Krásnohorská:

BRANOU DUHY.

Mží z oblohy šedé ještě,
a stříbrným kmentem deště
  jí prosvítá vlídná tvář;
bouř doznívá, jak by se smála,
a ze svěží dálavy sálá
  již slunka zář.

Hle, po nivách, svazích, lesích,
až vysoko po nebesích
  pne duha svou vzdušnou báj;
kde silnice bělá se stuhou,
vůz poštovní projíždí duhou
  jak branou v ráj.

Plaň, oblouku přenádherný!
Tvou slávou ať posel věrný
  mi proveze štěstí dnes!
Vůz žlutý se hvězdou mi jeví,
zvuk trubky jak nebeské zpěvy
  a srdcí ples!

Co nejdražší ruka píše,
ret nejvřelejší co dýše,
  co zvěstuje lásky hlas,
dvě duše, dvě sestry co pojí,
vše v bílém to psaníčku stojí,
  ten vroucí vzkaz!

Roj andílků v luzném kruhu
stem ruček mi drží duhu,
  by neznikla mžikem hned,
než přiblíží pošta v jich touze
dvě žití, jež jedno jsou pouze,
  svůj celý svět!

TOBĚ.

Dvě sourozenky v nebes kraji,
dvě duhy, s oblak vzdušně plají.
Ta vyšší dolů náruč kloní
a druhá s láskou vzhlíží po ní.
  Táž chmura za nimi se tmí,
  táž bouře jim své hrozby hřmí,
a zářit jim jen stejně krátce
  dá hromovládce.

Vše mají spolně: pláčí spolu —
jak jedna duše — v stejném bolu;
mžik slunka, z kmitů smavých spředen,
jim zlatí v slzách úsměv jeden;
  v týž vzletný oblouk povznesen
  jim luzný života je sen;
týchž barev souzvuk ladně pestrý
  dí: jsou to sestry.

Mně plá ta silnější a nižší,
jež s půdou zemskou tovaryší
a touží s láskou k sestře vzhůru
z mlh mračných k slunci do azuru;
  však nade mnou tys ona druhá,
  ta čistší, nebeštější duha,
ta sebe neznající, bledší, —
  ta vyšší, větší!

Josef Šimánek:

NÁPADNÍK MARKÝZY DE GOMARE.

I.

Hrabě don Roderigo de Paréjas okouzloval společnost pražskou. Pestrá pověst předcházela jeho příchod a ženy ctily v něm zejména velikého svůdce a odvážného dobrodruha.

Ve skutečnosti bylo svůdcovství hraběti donu Roderigu de Paréjas rolí vedlejší, pouze jakousi přízdobou života, kterou tento přinášel, a kterou pohrdati bylo by hříchem. Únos krásné a sentimentální komtesy von Hegenau bylo lze přičísti spíše rozmaru toho druhu, s jakým volil barvu svého nákrčníku a své vesty, než vášnivému sportu, náruživosti odborníka, pyšného galerií opuštěných milenek. Odpovídala tehdejší jeho náladě a způsobu života, který si chtěl v oněch dnech vykouzlit, asi tak jako má odpovídati vazba knihy, již právě čteme, jejímu vnitřnímu obsahu. Nelze tím ovšem říci, že byla by bývala krásná a anemická komtesa Markéta von Hegenau pro hraběte de Paréjas bezcennou a všední hříčkou. Roderigo věnoval svým nákrčníkům neobyčejně velikou pozornost a cenil si vysoko jejich sladěných barev.

Nicméně milenky Roderigovy znamenaly mu spíše nevyhnutelné hrdinky životů, které si právě vysníval nebo vyvolával, a jimiž zmnožoval svou neobyčejnou a bohatou osobnost, než předměty, jichž požadovala jeho realistická přítomnost, erotická nutnost jeho soudobé a vlastní existence. Byltě don Roderigo de Paréjas povahou proteovského založení, která vládla podivuhodným uměním vžívati se do nejrozmanitějších životů, sestupovati až na dno duší nejzáhadnějších a zmocňovati se klíčův k jejich tajemsví a jejich slohu. Při tom však vždycky stál nad těmito žitými existencemi, nad těmito virtuosně vyvolanými sny a přízraky, které spojoval ve své duši svou mocnou a podmaňující individualitou.

Hrabě don Roderigo de Paréjas byl v Praze cizincem a zůstal jím i tenkráte, kdy zdomácněl zde tak, jako by toto město minulosti bylo jeho rodištěm. Zdál se cizincem všem těm, kteří s ním byli v častém styku. To proto, že oni byli zde cizinci, zpronevěřivše se tradici tohoto města, — duchu, který vanul z jeho starých domů s klepátky a barokními střechami, kdežto tento cizinec, který přijel teprve před půl rokem, byl zde domovem, protože odpovídalo jeho životu, jeho vášnivému snění, jeho vzácné schopnosti chápati minulost a dovésti se v ní potulovati. Byl synem tohoto města tajemstvím duševního pokrevenství, třebaže rodem Španěl a málo znalý jazyka, který slyšel hlaholiti v jeho ulicích a který zazníval jako hudba, která mohla se zroditi výhradně z této kamenné harmonie.

Don Roderigo de Paréjas spojoval ve své duši dva prvky zdánlivě nestejnorodé, které nicméně úzce souvisí u všech snílků, kteří mají odvahu vtělovati a žíti své sny a kteří nebojí se podívati se životu občas přímo do tváře se stejným bezstarostným smíchem, s jakým by nosili po masopustním úterku na svém čele skvrnu šedého popela. Jejich memento zní: memento realitatis. Pamatuj skutečnosti, abys mohl tím více milovati sen a žití mimo život. Don Roderigo de Paréjas byl stejně velikým snílkem jako světákem. Miloval sen, právě tak jako miloval ženy, víno a veselou společnost. Obýval malý, nenápadný dům s výhledem do rozsáhlých zahrad, k němuž zaznívaly tlumené hlasy přečetných zvonů chrámových, jichž zvuk jako by svolával k pobožnosti všecky ty, jichž podoby viděl vytesány u zdí a na dlažbách svatyň. Když nastával večer, snášeje se nad Prahu neurčitým šerem, dával otevírati hrabě de Paréjas dokořán rozsáhlé dveře, vedoucí na široký balkon, a zastřené modrými draperiemi. Hosté v hodovní síni se vztyčili v němém úžasu. Proud červeného světla zaplavil síň, tváře přítomných rozzářily se v pyšných záblescích zapadajícího slunce, reliefy a staré obrazy na zdích oživly růžovým úsměvem, stávajíce se účastníky hodů, zatím co hlahol nesčetných zvonů chrámových, vyzvánějících klekáním, doprovázel pyšný a skvělý přípitek hraběte a měnil všechno kolem v okázalou večerní slavnost. Hosté vyhrnuli se na rozsáhlý balkon, držíce v rukou křišťálové číše a obraceli je k zapadajícímu slunci, jehož paprsky magicky procházely zlatovým vínem, zbrocujíce je v tóny vášnivě růžové. Město rozkládalo se před nimi ve své tragické kráse, jež v této karmazínové záplavě nabývala znásobené hrdosti svého podivného smutku, tyčícího se nad hvězdy a drtícího každý soucit svým královským pohrdáním.

Lomené oblouky, zelené kupole chrámové, propasti stínů mezi paláci, oddělovanými uzounkými uličkami, terasy s buj

nou vegetací keřů, zdi, pokryté zelenými draperiemi pnoucích se břečťanův a popínavých rostlin, vše tvořilo jeden strhující obraz. A za této hudby jasů, stínů, tvarů a tónů uchopil hrabě don Roderigo de Paréjas svůj křišťálový pohár, věnčený purpurovými a bílými růžemi, všecky číše jakoby na povel zdvihly se k slunci, aby v zápětí narazily o sebe v jasném zazvonění. Květy, pokrývající sloupy a mříže balkonu, zářily mohutnějším jasem barev a zmnožovaly se v zrcadlech rudých a zlatých kaluží, pokrývajících mosaikovou dlažbu, na níž bylo ulito. Takový byl Paréjův hold Praze.

V hodech bylo pak pokračováno ve veliké síni. Přednášení veršů vystřídáváno zpěvem a hrou, zatím co šero zvolna snášelo se do sálu, přinášejíc s sebou vlhké vůně ze zahrad, opuštěných, s omšenými lávkami. Tu zjevili se neslyšitelně v síni sluhové, a za chvíli celá síň zaplanula v záři set svící, záři teplé a diskrétní. V neklidných plamenech voskových svíček nabývaly předměty na hladinách zrcadel, jež je zmnožovala, přízračného pohybu, stávaly se jakoby oduševnělými, jakoby spojeny a sjednoceny v jediném nepravidelném rythmu světel, zvlňovaných lehkým průvanem, a i nehnuté tůně zrcadel zdály se býti pojednou zčeřeny mystickými vánky, proudícími odněkud z šera uplynulých věků.

Don Roderigo de Paréjas nenáviděl elektrického světla. Jeho příliš plný a příliš palčivý lesk, nehnutý a klidný, jakoby studený a bezcitný, urážel jeho vkus. V jeho paláci nerozhořelo se nikdy jiné světlo než světlo svíček. Jejich plameny, poskakujíce v nepravidelných pohybech, dávaly plápolati oněm ukrytým a tajemným svitům v očích flirtujících žen, jež zůstávají utajeny při nehybných zdrojích světla, a jež propůjčují nových hloubek a vražedného půvabu očím některých bytostí, u nichž duch dosáhl onoho stupně síly a neodolatelnosti, kdy netřeba očím, aby maskovaly a zastíraly jeho opravdový tón a výraz. Don Roderigo, pozoruje několik krásných žen při mihotavé záři barokních lustrů, docházel k paradoxnímu a snad i směšnému názoru, že duch potřebuje nutně světla svící, aby mohl zazářiti v plném majestátu, a domníval se, že pravá duševní podstata některých žen odkrývá se mu právě v těchto hodinách večerních v záři svící. V těchto chvílích vrhal nediskretní pohledy do niter zahalených a pečlivě zastřených, stával se svědkem a pozorovatelem nejrozmanitějších a nejspletitějších dějů, při čemž obyčejně v zápětí zcela objektivní známky ho přesvědčovaly, že jeho theorie i jeho pozorování nebylo omylem a zakládá se na pravdě.

V té době ho také nejvíce upoutala markýza Elvira de Gomare, dáma stejné národnosti s ním, cizinka, jíž Praha byla právě tak domovem jako jemu. Don Roderigo de Paréjas seznámil se s markýzou v Praze. Nikdy jí nespatřil ve společnosti madridské, již ostatně navštěvovala velmi zřídka, trávivši většinu času na cestách a v Paříži. Markýza doña Elvira de Gomare navštívila i společnost v domě Roderigově pouze dvakráte. Nevyhledávala vůbec společnosti, ač nebylo lze také říci, že by se jí vyhýbala. Jevila vůči ní tutéž lhostejnost, kterou ukazovala vůči všemu životu kolem sebe. Zdálo se, jako by žila kdesi v minulosti, prostřed podivných a zrazených snův, a její hrdé samotářství obráželo se podivně od její mladé, žhavé krásy. Mnohým zdálo se, že její nevšímavost a isolace je důsledkem nezřízené a vrozené hrdosti, pyšného vědomí, že není vskutku nikoho, kdo stál by za styk a za rozhovor; jako by jí byly jediné důstojnými společníky mrtvé předměty s residuem minulosti, dotýkané a posvěcené dušemi těch, kdož dávno odpočívali ve hrobkách s rukama skříženýma na prsou, jež bývala sídlem horoucích a pyšných vášní.

Don Roderigo pozoroval doňu Elvíru za večera v sále svého domu, ve chvíli, kdy hudba právě dokončovala Chopinovo nokturno, a byl nucen říci si v té chvíli, že jest jedinou z oněch krásek, na které se díval plameny svící, jež neprozrazovala mu ani v této diskrétní záři ničeho více ze svého nitra, než ještě větší sílu ducha a ještě hlubší, pronikavější krásu. Černé oko markýzino mohlo býti právě tak okem andělským jako okem démonovým. Jeho palčivé paprsky jevily zvláštní schopnost, pronikati do nejzávratnějších nebes i do nejhlubších propastí pekelných. Purpur vášně byl zde povyšován na ctnost a ctnost sestupovala zde v oblast hříchu. Byl to nový svět, plný horoucí síly, pevně vyhráněné vášně, ztuhlé ledem smrti v rudý krystal.

Zprvu to bylo tajemství, které lákalo dona Roderiga k markýze. Fascinovala ho stejným způsobem, jakým fascinují hluboké černé tůně, budící dojem bezednosti. Později don Roderigo konstatoval, že jeho zájem jest silnější a především jiného druhu, než zájem o pouhé tajemství. Po prvé od uplynutí mnohých let pociťoval k ženě cosi, co nebylo ve spojení s prožíváním

nového snu, nebo evokace, nýbrž co pojilo se těsně k přítomnosti, k jeho vlastní soudobé bytosti, co zasahovalo přímo do jeho nitra, dotýkajíc se jeho nejvlastnější individuality, jeho niterného života. Pociťoval, že se mění, vzpomínaje na doňu Elvíru, a že jeho touha po ní nabývá čehosi horečného. Cítil jakýsi odpor ve svém nitru, když snažil se řešiti tento vztah k tajemné kráse markýzině obvyklým svůdcovským a lehkovážným způsobem, a tajný hlas usvědčoval ho při myšlenkách tohoto druhu neustále ze lži. Don Roderigo nebyl nikdy ovládán vášní k určité ženě, naopak, dovedl ji skvěle ovládati, vésti a regulovati. Vůči markýze cítil, že ho tato schopnost opouští.

Několikráte pokusil se dociliti u ní jakéhosi zintimnění rozhovoru, odsunutí oné hradby, kterou stavěla nepřetržitě mezi sebe a své okolí; jeho úsilí zůstalo marno, a don Roderigo nebyl markýze ani o píď blíže než kdokoli z jeho pražských i španělských přátel. A potkal-li ji kdy, nádherně hrdou a osamocenou, kráčející bez průvodu, nebo projíždějící samojedinou v kočáře, měla vždy onen sfingovitý, zvláštní úsměv, v němž chvěl se tichý a pyšný smutek diskretní, neodvratně zapečetěné duše.

A přece minulost markýzina nepostrádala živlův erotických. Byl v čerstvé paměti její poměr k hraběti donu Juanu de Alcantara, jedinému muži, jemuž otevřela své srdce dokořán. Tento poměr, ostatně velmi vášnivý, prudký a vzrušující, byl trvání krátkého. Byl přerván smrtí, jež postavila se nenadále a neodvratně mezi oba milence. Neboť po roce milostného poměru zemřel náhle hrabě don Juan de Alcantara v plném květu svého mužného mládí, stav se obětí vlastní nerozvážnosti.

Po Praze kolovalo mnoho pověstí o donu Juanu de Alcantara, který byl znám stejně jako veliký světák a hýřil, jako vyvolený umělec. Don Juan de Alcantara byl básníkem jemných, diskretních nálad, podbarvených tušením čehosi, co není z tohoto světa, a co se odráželo velmi příkře od způsobu jeho života, který ukazoval světu. Co však bylo nejvýznačnější pro verše Juanovy, byla nepopsatelná a nedefinovatelná hudba, nejvýmluvnější a nejúchvatnější prvek jeho tvorby, který činil jeho díla stejně jedinečnými jako velmi úzkému kruhu vymezenými, tím spíše, že byla naprosto nepřeložitelna, nemělo-li býti s nich setřeno to, co činilo jejich nejvlastnější podstatu a co měnilo je v drobné umělecké zázraky: ona nedefinovatelná a nepopsatelná hudba slova, která neopouštěla jeho díla ani tenkráte když věnoval se psaní prosou. Měl mnoho společného s Edgarem Allanem Poem, nebylo zde však onoho mystického děsu; nicméně stejná schopnost evokovati obrazy nepopsatelné a našemu nazírání svým způsobem posud cizí; obrazy, před nimiž staneme, protírajíce si oči a marně se namáhajíce vzpomenouti, v kterém dávném jasnovideckém snu jsme je spatřili. Jsou to staří známí, jichž poznání si uvědomujeme bezprostředně, bez pomoci vzpomínek a duševních činností, proto mají tak mnoho příznačného. Obrazy, které byly by pro vždycky odsouzeny zůstati pohřbeny na dně duší, jež marně by se namáhaly zpodobiti je komukoli druhému prostředky lidské mluvy, nebo prostředky výtvarnými, nebo prostředky hudebními, kdyby občas, v úchvatných nesmírně řídkých a patrně pouhým okamžitým odvrácením pozornosti pánů života a smrti vysvětlitelných momentech převzácní umělci z boží milosti nedovedli jich zachytiti zázračnou a čarovnou vibrací tónů a odstínů, jež nejsou ani pouhou hudbou, ani pouhým slovem, ani pouhou barvou, a v nichž jako by se prostupovaly, přeneseny v mystický klíč, výrazové prostředky všech smyslových možností.

Hrabě don Juan de Alcantara psal výhradně v řeči španělské, která byla jeho mateřštinou. Zůstavil dva tenké svazky básní a jeden svazek prós, jež byly vesměs bibliofilskými vzácnostmi prvního řádu: všecky vyšly v úpravě na výsost luxusní v nepatrném počtu výtisků. Hrabě don Roderigo de Paréjas byl si je opatřil s obrovskými obtížemi, zaplativ za ně neslýchanou sumu jistému pařížskému obchodníku.

Dona Roderiga zajímal předčasně zemřelý básník a dobrodruh nejen jako individualita nad jiné výrazná a vše současné značně převyšující, ale i jako mrtvý soupeř, o němž tušil, že stojí mezi ním a markýzou. S tím větší intensitou sledoval a studoval život dona Juana de Alcantara, vyšetřoval každou jeho podrobnost, čímž se stalo přes to, že don Juan byl bytostí pololegendární, že znal don Roderigo jeho život takřka zcela konkretně. Bylo mu to umožněno tím spíše, že don Juan ztrávil část svého života v Praze, kde měl Roderigo dosti příležitosti pátrati po stopách jeho výlučného života. Ostatně don Roderigo měl zvláštní, takřka intuitivní schopnost rozlišovati legendu od skutečnosti, takže z rozhovorů jeho přátel, kteří znali dona Juana osobně, dovedl vybaviti mnoho positivního a pravdivého ze směsice

pověstí, legend a přebarveností, nehledě k okolnosti, že i tyto jsou téměř vždy znamenitou pomůckou k poznání bytosti, znamenajíce pouze pokračování v disposicích, daných povahou osoby, o níž se mluví; neboť i zde, ačkoli běží o výmysl, nesmíme zapomínati, že právě tento výmysl byl inspirován jistou strunou nebo jistým tónem osobnosti, jejíž je předmětem, takže jest její nejvlastnější součástí a slouží neméně jako klíč k jejímu srdci. Jest jisto, že historie, zbavená legend a pověstí, byla by oloupena o jednu z hlavních a snad nejúčinnějších svých pomůcek. Caesar nebo Hannibal nebo Sofokles nebo Perikles jsou charakterisováni daleko přesněji a výmluvněji anekdotou, pověstí nebo i něčím jiným, co bylo by lze nazvati více méně oprávněným eufemismem klepu, než pouhým historickým datem a faktem, příliš neživým a příliš vymezujícím, aby neubíralo reliefnosti a hybnosti postavě.

Don Juan de Alcantara byl v podstatě snílkem, jako jest jím každý dobrodruh umělecké kultury. Uchyloval se občas do svého nitra. Ve chvílích, když osaměl, když dozněl hluk veselých a bujných společností, obracel se do sebe, naslouchal hlasům svého nejintimnějšího nitra, opájel se jimi a zasvěcoval jim dlouhé hodiny svého života. Jako byl ve společnostech světákem, jako dovedl hýřiti v Paříži, v Londýně, Petrohradě nebo v Benátkách, právě tak dovedl se zasníti, vzdálen bouřlivě hřímavého života. Don Juan de Alcantara měl své intimní nitro, do něhož nedával nahlížeti nikomu, a které bylo velmi vzdáleno jeho povahy prostopášníka, znamenajíc druhý, stejně charakteristický a stejně důležitý pól jeho bytosti. Don Juan velmi rád uchyloval se do svého nitra, snad proto, že skýtalo mu, jako každému virtuosnímu viveurovi, rozkoše a sensace neobyčejných kontrastů. Byly chvíle, kdy zmizel pojednou, neohlásiv nikomu svého odjezdu, a byl nepřítomen často po několik dlouhých měsíců, někdy i déle. Byl to Dubrovník, do něhož odjížděl v takových dobách a v němž vracel se k druhé formě svého podivuhodného života. A jako uváděl v úžas své přátele v Paříži, Londýně a Madridu výstřednostmi svých činů, podobně uváděl své známé v Dubrovníku v úžas výstřednostmi svých snů. Obýval v tomto starém, odmlčevším se městě starobylý palác, který pocházel z dob plného rozkvětu Republiky a býval dle pověsti sídlem slavné rodiny musulmanské. Tato myšlenka nebyla nikterak nepravděpodobná. Vnější sloh byl pouze lživým nátěrem vnitřku čistě orientálského typu, v němž jako by se bylo uskutečnilo na sta snů z tisíce a jedné noci. Tři nádvoří paláce, vyzdobená neslýchaným přepychem a obklopená mramorovým sloupovím výjimečné křehkosti a graciosnosti, skrývala řadu nevídaných uměleckých překvapení. Rozlehlé mramorové nádrže chrlily do nezvyklé výše spousty průhledných vod, jež zpívaly svou monotonní, zkolébávající píseň dnem i nocí. Zvláštní systém barevných polodrahokamův a skel, uložených pod chrlenými vodami a spojených se spoustou zrcadel a hranolův, umístěných stejně neviditelně jako důmyslně, působil, že tyto do výše metané vody, nesoucí pohádkové podoby arabských paláců, minaretův a pagod, hýřily jinými barvami v čas ranní, jinými v čas polední a opět jinými v čas večerní, přecházejíce polohou slunce v nové a nové barevné toniny. Na příklad oblá kupole fontány, jež byla z rána z čistého malachitu, měnila se v poledne v zářící topas a hořela za večera krvavým rubínem, co křišťálovými a mihotavými vodními sloupy a tekutými zdmi kolem procházela postupně celá škála barev a odstínů. A když přiblížila se noc, vykouzloval měsíc řadu nejtlumenějších a nejtajemnějších lesků. Byla to matná, zakřiknutá zlata, slzící perly, lehce se zapalující a v zápětí hasnoucí opály, tajemná stříbra, chvějivá jako šupiny hýbajících se ryb, podivné směsi cínů, rtutí, morionův a amethystů.

Největším divem paláce byla však jeho rozsáhlá zahrada, svažující se řadami obrovských teras až k moři, k němuž vedly mramorové stupně. Chovala několik hájů, jimiž protékaly bujné bystřiny a v jichž temnu bělal se mramor soch. Řady skleníků s nejvzácnějšími rostlinami táhly se k východnímu cípu zahrady, ušlechtilé druhy květin a stromů šířily do vzduchu celé symfonie vůní, jeskyně s tajemným zářením v pozadí a s leskem ledových studánek vábily za parných letních dnů k lahodnému snění za šumu mořského příboje, který sem tlumeně doléhal, mísen s písněmi obrovských fontan. Střechy pyšných a koketních altánů svítily v prudkém slunci, a zavanul-li od moře vítr, rozhlaholila se celá zahrada kouzelnými zvuky zvláštních Aiolových harf, umístěných na střechách a vížkách a konstruovaných způsobem, který dával jim vyluzovat harmonie, při nichž se otevíraly před žasnoucí duší pohádkové obrazy, plné fantastických představ a vidin, jež jako by byly uprchly ze srdcí snílků, přestoupivších lehkovážně hranice oblastí smrtelníkům dovolených.

(Pokračování.)

✱

F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

Nevěřte, že by vás zabil!" pronesl jsem, snaže se upozorniti ji přízvukem na bláhovost takové domněnky. „Znám lidi, zakusil jsem v životě mnohé těžké chvíle, vím, co v podobných případech se děje. On není prudký člověk, on je rozvážný."

„Ano!" vykřikla, jako by chtěla zajásati. „Ano! On si promyslí, odváží a přesně stanoví vraždu, kterou na mně spáše!"

„Ulpěla jste na této myšlence, ale já prostě nesouhlasím s vámi. Proč právě takový hrozný čin?"

„Proč? Poněvadž zlo, jež je v něm jako v každém člověku, to chce."

„Ale, ale, milostpaní!" zasmál jsem se, přes to, že jsem pocítil nejasně vyjádřený smysl jejích slov.

„Pochybujete? Zdá se vám, že se mýlím? Ó ne, vím to pevně. Nebylo by mu větší rozkoše na světě nad tento čin. Nenávidí, co já miluju, a poněvadž trpí touto žárlivostí, osvobodí se od ní jen tím, zničí-li mne!"

„Ale, milostpaní zlatá," volal jsem, „jak to víte? Zní to až nepřirozeně z vašich úst."

„Jak to vím? Sám se podřekl, sám vyslovil věty, které jsem vám řekla."

„Žárlil už tedy? Měl příčiny?" uchopil jsem se příležitosti, jsa sám pln náhlé žárlivosti.

„Ano, jenom že nebyl přesvědčen o mé vině. Podezříval jen, nic více. Ale to je vedlejší; hlavní věcí je, co se při tom vyzradilo z jeho povahy a z jeho zloby. Řekl již třikráte: ‚Jakmile se přesvědčím, že miluješ někoho jiného než mne, zabiju tě!' Pronesl to suše, chladně a příliš určitě. Přesvědčil mne úplně, že by to učinil. Viděla jsem pod jeho vnější maskou, že z nitra mu vyvstala všecka zloba a zahořela zvláštní divokou radostí. Netušil, že viděla jsem tuto zlobu, neuvědomil si, že jsem jí porozuměla. Opakuju vám, zabije mne, zví-li něco. A opakuji ještě i to, že touží mne zabít, že zloba jeho nitra lační po této rozkoši. Usmíváte-li se, nezmate mne to. Vám není možno to pochopit, vy mi můžete pouze uvěřit. Víte dobře, že lidská slova mnoho z našich pocitů a myšlenek říci nedovedou. Nemohu vás proto přesvědčit, a prosím vás, nesmějte se tomu, zdá se mi to — promiňte —"

„Neslušné," řekl jsem, zpozorovav, že nedopověděla.

„Ne, hloupé!" dodala pevně a přísně. „Hrozně hloupé!"

Přijal jsem soud ten ku podivu statečně, bez ješitného podráždění.

„Ano," pronesl jsem okamžitě, „je to hloupé . . . Máme opravdu více ctíti pocity a myšlenky bližních; posměchem dokazujeme pouze nepochopení. Promiňte tedy, věřím vám. Přiznám se, že i mně tvář vašeho muže, když jsem ho po prvé spatřil, cosi nedobrého prozradila. Jenom že já nerad odsuzuji a že přece jen nespolehám na první dojmy. Klamou také, nemyslete si, někdy úplně."

„Možná, ale v tomto případě jste se nemýlil!" pravila neobyčejně živě a rozhodně. „Ano, má v sobě ďábla jako každý z nás. Jeho ďábel touží mne zabít. Od chvíle pak, kdy jsem to zvěděla, rostl ve mně onen ošklivý strach, ona skličující hrůza před tím . . . štítím se té smrti. Oh, smrt z jeho ruky straší mne jako největší ponížení. Nevím, rozumíte-li mi."

„Myslím, že rozumím," přisvědčil jsem jí ochotně, ačkoli jsem neměl jasného obrazu. Na této nejasnosti zavinil mnoho bratranec Melichar, jenž mne upozorňoval, že paní Dymáková lže. Snažil jsem se proto ve všem vypátrati lež, ale neviděl jsem jí. Naopak, měl jsem časem dojem, že všichni ostatní lhou, ona pak jediná že správně líčí své příběhy.

To, že jsem řekl, že rozumím jejímu strachu před smrtí z ruky nenáviděného muže, zřejmě ji potěšilo. Stanuvši, usmála se dětinsky a zahleděla se mi do očí. Pohled ten byl tichý, mírný, beze svitu. Dojímal mne, ačkoliv dnes nevím již proč.

Vzal jsem ji laskavě za ruku a řekl jí přívětivým hlasem:

„Nebojte se a žijte si radostně; jsem přesvědčen, že není nebezpečí!"

Stiskla mi ruku a opět se usmála. Zavrtěla hlavou a zesmutněla. Ohledl jsem se kolem. Stáli jsme za alejí jabloňovou mezi keři.

„Ano," řekla, „nebylo by nebezpečí, kdybych mohla žíti mrtvě, bez lásky, pouze s tou nenávistí; ale já mám vášnivé srdce a to nelze zničiti." Pohlednuvši pak do mého zraku dodala: „Musím je nasytiti."

„Snad vás láká nebezpečí, snad vaše přecitlivělé nervy žádají prudkých dojmů! Bývá tak!"

„Možná, ale já nebudu bez lásky živa!" zvolala vášnivě.

„Potom ovšem musíte být opatrna!" prohodil jsem s náhlou tísní v hrdle. „Láska bývá slepá! Opatrně tedy!"

„Ne, právě ne, bude-li tak prudka jako proudy, ráda v ní utonu!"

„Mnohem více jí užijete, dovedete-li ji skrýti."

„Ano, ale já budu milovati příliš opravdově, prudce a slepě!"

V tu chvíli jsem pocítil ve svých očích její světelný, omamující pohled. Vléval se až do mých hlubin a nesmírně mne rozechvíval. Chtěl jsem přivříti řasy, abych se bránil tomuto okouzlujícímu svitu, ale úmysl svůj jsem neprovedl. Bylo mi příliš příjemno a všecka má bytost nořila se do sladkého, blaženého opojení. Hlavička její nikdy snad nebyla tak milá a krásná jako v tomto okamžení. Cítil jsem, že pohled její vypravuje mi o velikém plameni v jejím nitru, že svit očí jejích polévá mne horkou vášní, že všecka neobyčejná tvář její sděluje se mnou jasné zvěsti o zázraku, jenž se v jejím srdci odehrál, o zrození lásky ke mně. Všechen omámen, šťasten a blažen pil jsem, vdechoval a ssál tato kouzla, tyto prameny a páry zázračných, temných hor a propastí. Celá duše má přesvědčila se, že mne paní Dymáková miluje.

„Jste krásná!" zašeptal jsem jako ze sna, neopouštěje jejího pohledu. „Krásná! Krásná!"

„Miluji vás!" pronesla tak tichounce, že jsem toho sotva zaslechl.

Vzal jsem ji za ruce a všechen se horoucností zachvěl.

Přitáhla mne k sobě. Rty její se vábivě pootevřely, hlava vzad naklonila, oči v řasách ukryly.

Položil jsem znenáhla rty své až ke rtům jejím. Zachvěly se. Největší blaženost, jakou jsem v životě svém pocítil, rozšířila se nitrem mým i budoucností mou.

IV.

Jak bylo možno toto náhlé vyznání. nedovedl bych střízlivým očím pověděti, Přivalila se vlna a zaplavila mne. Byl jsem překvapen i užaslý. Nečekal jsem ani ve snu toho, co se stalo, aspoň ne toho dne a dokonce ne té hodiny. Ještě před chvílí nebylo možná, abych ji políbil, nebylo možná, aby ona zašeptala: Miluji vás! — Dojmy a pocity se shlukly a zapálily náhle, neočekávaně. Výbuch a požár zachvátily vše. Nebylo úvah, ani posudků, ani opatrnosti, bylo jen opojení a byla jen blaženost.

„Můj Dymáčku, můj Dymáčku!" volal jsem s mladistvým ohněm, drže jí za ramínka.

Zalíbilo se jí mé dětské pohnutí a oslovování. Byla i ona okamžitě dítětem, mazlivá, čilá, hravá, hovorná. V neklidných rukách jejích proměnil jsem se v hračku, již objímala, obracela, pouštěla, chytala volajíc neustále něžná slova. Byl to výbuch radosti a náhlého štěstí, o jehož pravdivosti nebylo možná pochybovati. Tykali jsme si bez jakékoli úmluvy. Přišlo vše s proudem lásky a bylo nám to nesmírně milé.

„Vrátíme se až v poledne!" ustanovila vesele.

„A kam půjdeme? Do Všenor? Nebo do lesa?"

„Do lesa nad Všenory, znám tam krásná místa!" určovala všecka rozhořena. „Uvidíš!"

Objali jsme se divoce, zlíbali a vyšli pak do jabloňové aleje. Sem bylo viděti s polí. Přes to ruce naše chvílemi se do sebe lačnými prsty svými zapletly.

„Viď, že mrtví nevstávají?" otázala se náhle.

Rozesmála mne ta otázka. Pohodil jsem rukou a řekl:

„Bláhová! Jsou rádi, že spí. Proměnili se v zemi."

„A duch? Ducha lze přece zavolat!"

„Nevěř takovým pošetilostem!" prohodil jsem důrazně, pochopiv, na co naráží. „Není takových poslušných duchů!"

„Viď, že ne!" zvolala s náhlou živostí, jež byla až nepřirozena. „Nechci už tomu věřit. Nemohou přijít, nemohou se vrátit! Nevěřím už!"

„A ty jsi věřila?" ptal jsem se s úsměvem. „Namluvil ti to někdo?"

„Nevím, ale věřila jsem, že se mrtví vracejí!" promluvila se smíchem.

„Dymáčku, Dymáčku, ty jsi roztomilý tulipánek!"

„Ať si! Teď však už nebudu tak bláhová!' žvatlala mile. „Jak by mohli přijít? Ne, už nebudu tak hloupá!" Oči její leskly se jako rozdováděnému dítěti.

„Teď budeš vůbec jiná, než jsi byla!" promluvil jsem k ní laskavě. „Teď oddáš se jen štěstí a radosti! Rozumíš?"

„Ano, ano, ano!" jásala vyskakujíc jako by jí bylo osm let. „A ty také!"

„Já také!" mluvil jsem vesele. „A muže se neboj! Buď jen opatrná a chytrá. Pouze na nás záloží, aby nic nezvěděl. Jsem přesvědčen, že tě šidí. Proč bys ty ho nešidila?

Uvidíš, tak ti bude příjemno, až ho povedeš za nos!“

Slova má ji nesmírně rozesmála. Pohazovala hlavou volajíc:

„Povedu ho jako medvěda! Ošidím ho, vysměju se mu!“

„Čím je žárlivější, tím méně uvidí,“ poučoval jsem ji vesele a živě. „Neměj strachu!“

Objala mne a zlíbala. Zamrzela mne její neopatrnost.

„Pozor,“ napomenul jsem ji, „je sem vidět s polí. Před chvílí jsem ti řekl, jaká máš být!“

I to jí bylo k smíchu. Rozběhla se tančíc na cestě, vedoucí od trati do Všenor.

Bujarost její potrvala ve stejné síle až daleko do lesa, na vrchol u Černolic, kam mne vyvedla, nedbajíc, že je horko a že jsem unaven. Vystupovala lehce na tenkých nožkách, v pravdě jako graciesní kůzle, smějíc se a laškujíc. Jest nutno říci, že byla někým jiným než za včerejší naší procházky k řece, že nebylo v ní nic ďábelského, nic hadího, nýbrž pouze dětského, že se proměnila v roztomilou, nestarostnou holčičku. Slovíčka její, smích i celování měly povahu dětství. Okouzlen, omládlý a všechen šťasten mluvil jsem jako ona, chytal ji, objímal a líbal. Vymykala se mi se smíchem a opět zavěšovala se kolem mého krku. Nebylo možná zapamatovati si množství jejích nápadů a poznámek.

Pojednou ukázala na dva kameny mezi kručinkami na kraji lesa, odkud byla vyhlídka do kraje za hřebenem.

„Sedněme si!“ zvolala usednuvši. „Ty sem, já sem! A neskákej mi do řeči, chci ti něco vypravovat!“

„Nuže, ani nepípnu, bude-li to o tobě!“ prohodil jsem usedaje na druhý kámen, horký a plný lišejníků.

„Ano, bude to o mně,“ řekla poněkud vážněji. „Umínila jsem si cestou, že ti to povím. Ano! Nevím proč, ale zdá se mi, že dobře učiním. Uvěřila jsem ti, jsi dobrý člověk, dítě i muž, plný lásky. Ještě nikdo neslyšel z mých úst tyto události; tobě jedinému mohu je pověděti!“ Na okamžik se zamyslila; pozvednuvši pak hlavu jala se nepřetržitě vypravovati: „Pocházím z jižních Čech, z krajiny knížecího sídla, z lesů při korytě vltavském, starých, oživených zvěří a hrčivými přítoky potočními. Matky jsem nepoznala. Zemřela po mém narození, mladistvá, sotva dvacítiletá, prý mně podobná, vlasů však ryšavějších a pleti bělejší. Byla dcerkou hajného, ale vypravovalo se, že pravým otcem jejím byl ředitel panství, krasavec. Jiní si šeptali, že byl jím bratr vládnoucího knížete, svobodný, veselý pán, dojíždějící na knížecí zámek v letních měsících. Buď jak buď, byla jistě dívka zvláštní, krásná, zajímavá. Provdala se a po roce zemřela. Ucházel se o ni nadlesní sousedního panství, ale ona asi milovala mého otce. To vše je mi nejasno, neboť otec můj nebyl sdílný, mazlivý člověk a nikdy se mnou ničeho nesdělil. Měl u Vltavy pod hroznými skalami chalupu, k níž náležela zahrádka a něco polí na návrší za lesem: nebyl však chalupník, jak ho chtěli lidé tím slovem urážeti. Ne, on nebyl chalupník, jako bys jím nebyl ty, kdyby sis koupil teď chalupu. Můj otec byl neobyčejný muž, umělec, jistě cizího původu, asi Španěl, jak sám tvrdíval. Tvář jeho prozrazovala na první pohled ducha bystrého a rozhodného. Mne, jediné dítě své, velice miloval, a asi pouze mně se věnoval. Vydržel celé večery baviti mne nejprv hračkami, pak čtením a vyprávěním pohádek. Byl však přes to, že mne nesmírně miloval, přísný a nepovolný, do krajnosti důsledný. Rozkazy jeho zvykla jsem si plniti okamžitě, bez odmluvy, nechť si to bylo cokoli. Byl mi vtělenou moudrostí. Věřila jsem, že vše, co ustanoví, je správné. V dětství, jak jsem již řekla, bavíval mne hračkami. Uměl vyřezávati z bukového a lískového dřeva rozkošné figurky. Chaloupka naše plna byla těchto panáčků, majících svá jména a osudy. O každém vypravoval mi napínavé děje, jako by byli skutečnými lidmi. Později je oblékal a jako s loutkami hrával mi s nimi divadla, jež si sám vymýšlel. Ve všech vystupovala má zemřelá maminka. Upozorňoval mne, že duch její bývá s námi, že bývá přítomen divadlu a že bdí nad mým chováním. Věřila jsem tomu a v každém stínu viděla jsem svou maminku.

Někdy, obyčejně v zimě, bývali jsme v Praze. Bydlili jsme v Michalské ulici v malém pokojíčku ve dvoře starého, barokového domu s krásným schodištěm. K otci přicházeli neznámí muži, bohatí páni a umělci. Sedávali někdy přes půl noc, nedbajíce, že jsem v témž pokojíčku za plentou často již spala. Později, když jsem povyrostla, bavívala jsem se s nimi. Někteří z nich, malíři, malovávali mne, jiní prokazovali mi zvláštní pozornosti, jako bych byla dospělá. Již tehda, sotva patnáctiletá, cítila jsem, že někteří přicházeli pouze k vůli mně. Snad z té příčiny otec nikdy mne nenechal samotnou doma. Shledal-li, že některý z jeho přátel o mně zahoroval, ihned mne varoval a poučoval. Nebylo však toho třeba; tito lidé

všichni se mi protivili. Bávala jsem se jich, domnívajíc se za mladších let, že jsou to spiklenci a loupežníci, o nichž slýchávala jsem v pohádkách. Ostatně — představ si je v noci kolem stolu při víně a kartách a při blikavé petrolejové lampě — a mne za plentou na posteli! Podivná a záhadná byla ta společnost! Nikdy jsem se nedověděla a nedopátrávala, proč přicházeli a o čem se domlouvali. Mám jen dojem v paměti své, že byli většinou cizinci, někteří nebohatí, z části umělci, z části obchodníci vínem a jižním ovocem. Vášnivé jich hovory, hádky a spory dosud se mi vracívají ve snech.

Později, když jsem dosáhla šestnáctého roku, po rvačce, jež vypukla k vůli mně, nebral mne již otec do Prahy a mezi své známé. Rvačka byla hrozná, náhlá, jako bývá o posvícenských muzikách mezi synky o holku. Vdovec, obchodník, mladý muž s černým knírem, silný a zlý, utkal se s malířem, sotva dvacítiletým hochem. Snad jsem tehda lehkomyslnou poznámkou nějakou, jak otec tvrdíval, mimoděk přispěla, ale nepamatuji se. Zkrátka dostali se do prudké rvačky, aniž věděli jak. Tehdá — nevím proč — hleděla jsem na oba divochy se zalíbením. I druzí muži ponechávali je, aby se vyrovnali pěstí. Někteří dokonce pobízeli je a tleskali tomu, který dal ránu, a chechtali se tomu, kdo ji dostal. Teprve, když se objevily v rukách jejich nože a na hlavách krev, zalekla jsem se a otec i ostatní muži je od sebe odtrhli. Oba byli zraněni, malíř těsně pod okem, jež pak, když ho odváděli domů, teskně a vyčítavě na mne pohlédlo. Otec té noci, když všichni odešli, nevrle prohodil: ‚Už mezi ně nesmíš!‘ — Ovšem, nelitovala jsem, spíše se zaradovala. To bylo poslední mé setkání se záhadnými přáteli otcovými.

(Pokračování.)



Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

Pět tisíc korun bylo Heroutovi ztrátou podstatnou. Jindy by se vůbec nezabýval úvahami o takové ztrátě, jindy totiž, kdy nemusil šetřiti. V tomto čase dotkla se ho ztráta hluboce a otřásla zase značně jeho sebedůvěrou.

— Připadalo mu, že je sláb do nastávajícího zápasu, že už není s to. Právě v nejvýznačnějších okamžicích vždy hlava selhala. Čím více napínal mozek, tím horší zklamání mu připravil.

— Vždyť jsme dost vydělali! těšil ho klient, jenž už nespoléhal na zachránění celého kapitálu, vloženého do domu.

— Vydělali, vydělali! opakoval rozhořčeně. — Pět tisíc jsme prodělali a kdybychom se byli nevázali, mohli jsme vydělati. Ovšem doba je velmi zlá a velmi nejistá, na nic člověk nemůže spolehnouti! Dnes proděláváme pět tisíc a zítra bychom třeba prodělali všechno!

— Líčíte všecko, doktore, horšími barvami, než to je! Někde se vydělá, jinde prodělá, to je právě obchod! Kdyby se někdy neprodělalo, nebylo by výdělků, protože to jsou dvě nerozlučná dvojčata!

Ať jen klient rozumuje! pomyslil si. Jen když nestrká na člověka, co se přihodilo a je spojeno s hořkou pilulkou tisícové ztráty. Ostatně číslice jsou číslicemi jenom na papíře, číslice v hotovosti jsou už zase jinačí.

Klient prodával též jiné domy za stejných okolností i podmínek a proto se příliš nepolekal nynější ztráty, poněvadž bylo lze očekávati, že prodeje ostatních domů budou zdařilejší. Bylo to možno, poněvadž hypotéka na ostatních domech byla zvláště výhodná, a poněvadž nebylo ke koupi potřebí velké hotovosti.

V.

Jako blesk vpadla do Heroutovy tísnivé nálady návštěva ženina bratra. Byl setníkem u pěchoty a ze ženiny rodiny byl mu nejsympatičtějším, protože přes nastalou roztržku manželskou zachoval se švakrem přátelské styky a zůstal mu dobrým přítelem.

Po všedním úvodu obyčejných rozprávek vyklubala se hlavní příčina, proč přišel.

„Povídá se, doktore, všeobecně, že je tvé majetkové postavení nadobro otřeseno — nechci to blíže zkoumati, ale povídá se to!“ pravil z čista jasna.

Všechna krev navalila se Heroutovi do hlavy. „Přece nevěříš bídným klepům, Oskare,“ vybuchl hněvivě, „je sice pravda, že jsem utrpěl jisté ztráty, a kdo těch za nynější situace neutrpěl?“

„Tedy sám přiznáváš aspoň část,“ pokračoval švakr mírným tónem, „a to stačí.

Jde mně jako bratru o to, aby sestra byla nějak pojištěna, pokud je to vůbec možno. Vím také, že stejná starost leží i tobě na srdci! Vidíš, Ludvíku, nepřicházím ani jako tvůj soudce ani jako vyděrač, zahnala mě sem jedině starost o sestru a o tvé dítě. Hodláš učiniti nějaké opatření, aby o ně bylo postaráno?"

„Aby o ně bylo postaráno —" opakoval temně. „Je tu pouze ženino věno, a to je opatřeno, jak je ti známo, zcela bezpečně na dobré realitě — arciť ve druhé, ale velmi dobré hypotéce! Pak tu jsou jen starosti — velmi těžké starosti — tušíš správně, Oskare, kde jsem utrpěl nejtěžší ztráty! Jsou i domy, něco za příznivých okolností přece na nich se uhledá, konec konců, kdyby všecko bylo realisováno a leželo to na jedné hromadě, třebas by to representovalo slušné jmění. To jsou věci, Oskare, které sotva já sám dovedu přehlédnouti! Když se mně podaří šťastně ze všeho vyváznouti, bude vyhráno, a bude to zase velmi slušný, opakuji: velmi slušný majetek!"

„Povídáš, Ludvíku, ‚když se mně podaří vyváznouti'. Což když se ti nepodaří?"

„Pak by byl ovšem konec!"

„A nedalo by se pro tvou rodinu nic zachrániti?"

„Nedalo! Aspoň nevím, že by se podařilo něco zachrániti. Mám také životní pojistku, jenom na deset tisíc korun, bohužel však nebylo mně možno platiti prémie a právě teď jsem s pojišťovnou ve sporu pro zamýšlenou redukci pojištěného kapitálu. V celku je to bezcenná položka na listu mých aktiv!"

Setník si nakroutil cigaretu, zapálil a labužnicky si pokuřoval.

„Tedy pachatel doznává, že situace je krajně zoufalá, Ludvíku!"

„Ano, doznává! Někdy se mně opravdu zdává, že se všecko sřítí, co jsem budoval po léta. Jako vichřice se to přižene, a není naděje, že se mně podaří tu věc uspořádati. Zase nastanou chvíle, že se to samo upravuje a pořádá, že není naprosto potřebí, aby si člověk zoufal. To víš, jsou tyto starosti mým výhradným vlastnictvím, s nikým se o ně nedělím, nikdo mně neradí a nepomáhá!"

„Kdyby ti mohlo pomoci sestřino věno v této krisi, jistě by ti bylo sestrou dáno k disposici!"

Herout rozčilen vyskočil od psacího stolu, o který se, kouře švakrem darovanou cigaretu, lenivě opíral.

„Těch peněz nechci, na ty nesáhnu!" pravil příkře. „Dokud ty jsou, je mně konec konců dobře, protože pokud se týče peněz pro mou potřebu, dovedu se bez nich zcela dobře obejíti, když vím, že by tu v nejhorším přece jenom něco zbylo pro rodinu, a je mně to útěchou a posilněním."

Švakr už se chystal odejíti.

„Ostatně ty jsi, doktore, gentleman tak dokonalý," pravil na odchodu, „že ti úplně postačí mé přátelské a nevtíravé upozornění, diktované láskou k tobě a ke tvé rodině. Vím, že až odejdu, dáš hlavu do dlaní a budeš rozvažovati, jak by bylo lze tuto věc pro tvou rodinu prospěšně uspořádati. Nenabádám tě k ničemu, jen tě prosím!"

„Aspoň to mně vysvětli, odkud jsi se dověděl o pověstech, že jsem finančně zničen!"

„Kdybych i mohl někoho jmenovati, přirozeně bych toho neučinil," pravil mu zcela klidně, „poněvadž by ti to zavdalo podnět k odvetným činům, jimiž by se tvá situace nezlepšila, spíše zhoršila. Tolik jen ti řeknu, že se to už povídá všeobecně, a že už dost dlouho koluje ta pověst i mezi lidmi tvého povolání. Snad hlavně z tvých kruhů vyšla ta pověst. I to je známo, že jsi zúčastněn velikou číslicí na úpadku jistého ústavu peněžního, o jehož úpadku se všeobecně ví, ale všeobecně mlčí!"

„Ty jediný referuješ mně poctivě a dle pravdy," odpověděl s netajenou vřelostí, „já chodím jako slepý a hluchý, a myslím, že je vše hlubokým, neproniknutelným tajemstvím. A vaši už taky o tom vědí?" zeptal se náhle.

„Naši nevědí! Jim jsem tuto bolest ušetřil, oni by ti nepomohli a také nemohou, protože dali, co měli a mohli, a kdyby se dověděli, zbytečně by se trápili a pokoušeli se v pošetilosti nějak ti pomoci!"

„Však i oni se o tom dovědí! Už se najdou dobrodinci, kteří se o to postarají. Ale mně je to lhostejno! Mé svědomí je čisté, mé jednání bylo vždy poctivé, pro sebe neužil jsem haléře! Jenom nešťastné spekulace zadrhly mně oprátku kolem krku!"

„Bohužel, jsi za ně osobně zodpověden!"

Rozloučili se přátelsky, a teprve na schodech, když od něho odcházel, setník si uvědomil, že nevyřídil ničeho, jenom že se dověděl o skutečném stavu jeho věcí. Nepořídil ničeho, ale poznal, že se švakr proti ženě a dítěti nikterak nezatvrdil a zejména že se neuhýbá zákonitým a mravním povinnostem vůči rodině. Nabyl přesvědčení, že by doktor nebyl schopen učiniti příkoří rodině, že pouze nešťastná spekulace vehnala jej do dnešní situace,

jinak že je pevný člověk, věrně usilující, aby vybředl ze všeho. Když ničeho netajil a je proniknut starou upřímností, nelze jej nutiti, aby zabezpečoval nějak zvláštně majetek pro rodinu! Vždyť jistě ví sám nejlépe, co má učiniti.

„Škoda, že se sestřino manželství s tímto dobrým člověkem, jehož by si každá žena vážila, tak ztroskotalo!“ litoval setník. „Snad přece jenom byla vinna sestra, protože tento jemný člověk s hlubokým citem pro rodinu vinen býti nemohl!“

Heroutovi švakrova návštěva způsobila těžkou ránu.

— Oskar je voják a řekl, co slyšel. Bez ubrousku! Tedy už se všeobecně povídá o jeho úpadku, o jeho příčinách, a už i jeho vlastní rodina se obává, aby nebyla připravena o jmění. Pojištění chtěli! Bojí se, aby, když ošidí jiné, neošidil také jich!

— Švakr mu připomenul bez obalu, že je za všecko osobně zodpověden! Jako kdyby se někdy následkům zodpovědnosti chtěl nějak vymknouti!

— Horší rány, než toto poznání, pro něho nebylo! Všichni se mu přetvářeli do očí, jako on se přetvářel! Obelhávali ho, jako on obelhával je! Všichni vědí, že je jeho postavení neudržitelno, že se drží s napětím posledních sil nad hladinou, nežli klesne do hlubiny.

Vyskočil od stolu a běžel se podívat do vedlejší místnosti, zdali odešly slečny a zdali nevyslechly jejich rozhovoru. Byla jedna hodina po poledni, švakr vyčíhal vhodný okamžik, aby mohli mluviti nerušeně.

Když se v něm uklidnilo prvé rozčilení, pocítil nesmírnou skleslost duševní. Dosavad viděl situaci ustavičně v jasných barvách. Nadějných! V tomto okamžiku jevila se však úplně beznadějnou, poněvadž se právě dověděl, a to bylo hlavním kořenem jeho nejhlubšího rozčilení, že veřejnosti jest všecko známo, že zatajování jest pouze průhledná šalba.

— Bylo mu, jako kdyby byl usvědčen veřejně z nějaké nečestnosti, ač nepřestával býti přesvědčen, že jeho jednání a zmar jeho podnikání nevybočily nikdy a v ničem z hranic naprosté čestnosti osobní, že jeho ruce zůstaly čisty.

Už nesmí do společnosti! proletělo mu hlavou. — Prstem by na něho ukazovali, a dojista už ukazují, když se obrátí a když jich nevidí.

Po podrobné úvaze se rozhodl, že se všemu navzdor nebude nyní vyhýbati společnosti, že naopak společnost vydráždí, aby se nad ním vyslovila, pak že se bude brániti a jistě se ubrání.

Všecko v něm zakolísalo. Fysickou bolest pocítil. Jako kdyby mu někdo stiskl hlavu na temeni a pěstí ji stlačoval dolů k zemi! Jako dosud nikdy, viděl nyní jasně podrobnosti minulého života a zejména dávno zmizelé mladosti. Barvitě se mu vybavovaly z paměti věci zdánlivě dávno zapomenuté, a všecko jeho myšlení obracelo se do minulosti, křísíc v něm nejen barvy a podoby, nýbrž i dávno vyhaslé, někdy tak horké a vášnivé city. Byla to podrobná přehlídka vlastního nitra.

Proč švakra propouštěl bez úplného vysvětlení? Řekl přece, že pověst koluje mezi lidmi jeho povolání! Znal tedy určité osoby, od nichž se o tom dověděl! Kdyby s ním sdělil jejich jména, učinil by mu velikou službu! Takhle tápe v nejistotě! Má nepřátele, veliké nepřátele a nesmí znáti jich jména, aby se jim bránil. — Roztrušují o něm pobuřlivé zprávy, z části pravdivé, z části zveličené a překroucené. Pracují skrytě proti němu, ale on jich nesmí znáti.“

Prožil neklidné odpoledne. Neobědval, nebyl v kavárně, došlá korespondence zůstala nevyřízena a nečtena na psacím stole. Byly to bolestné chvíle úporného pátrání. Platy rozmnoženy byly neplacenými daněmi a anuitami, jimiž si vypomohl v kritické době doléhání drobných, křiklavých věřitelů. Složité přesunování passiv to bylo. O činžovních terminech, kdy byl pravidelný příliv značných peněz, placeny byly nejprve křiklavé dluhy a teprve co zbylo, roztřídil na daně a anuity. Dobře si byl vědom, že toto hospodářství nepotrvá dlouho, že hospodařením tímto zahájen byl rozvrat jeho majetku.

Ani večer nevyšel. Když slečny odešly z kanceláře, zamkl se, a zatřásla jím lehká zimnice. Kvapně ulehl, přikryl se pod oči, a zuby mu jektaly zimou, jež mu od nohou k hlavě projížděla drtivě po cevách. Aspoň kdyby někdo byl po ruce a posloužil mu!

Strašně jest opuštěn, celým světem, všemi lidmi! Horečnaté vidiny poletovaly mu mozkem. Zdola odněkud ozvala se z piana taneční odrhovačka, bídně, začátečnicky v kolísavých taktech sehraná, nad ním intonoval dvojzpěv modistek, z dámského salonu, z prava, z krejčovské dílny pánské hrčely šicí stroje. Pláč dítěte vpadl do směsice, vzrůstající v přerývaný šum, jejž vážně měřilo odbíjení pendlovek.

Dlouho trvalo, než se zahřál a usnul nepokojným spánkem. Když se probudil, pustá tma už jej oblévala, a jeho tělo

hořelo horečkou. Palčivá žízeň ho mučila. Rozžehl elektrické světlo u postele, byly dvě hodiny s půlnoci. Poznával, že neusne, sáhl po knize na nočním stolku a pokoušel se čísti. Drobounká písmena zákoníku hemživě se mu roztančila před očima, zalévajícíma se slzami, a z ruky, zpod peřiny vystrčené, přeběhlo mu do rozpáleného ukrytého těla nové mrazení. Spěšně odložil knihu a díval se na strop.

Živě se rozpomenul, kterak po maturitě nebezpečně onemocněl, a když se za zdlouhavého uzdravování probíral z nemoci, zraky jeho ustavičně upřeny byly na strop ozdobně vymalovaný s bohatým středem okrasným. Tuto malbu teď jasně viděl, tak živě mu procitla v paměti. Tam ty linky jako kdyby splývaly v čáru jedinou, tam v rohu symetrie byla zřetelně porušena, tam několik bodů vyschlý štětec malířův nepřetáhl. Na nynějším bílém stropu mu ta stará malba vystala. Matka sedala u jeho postele a vkládala mu teploměr pod paži. Tenkráte už měl vyhráno: teplota klesala, horečka mizela.

Dnes jím lomcuje stejná slabost jako tenkráte, cítí v údech olovnatou tíži, ale teď v tom okamžiku také začínalo jeho uzdravování, horečka uhasínala.

Zhasl elektrické světlo a převalil se na bok. V uších ozvalo se táhlé hučení. To splav hučel v dálce! Hučení znenáhla se zladilo v temné bzučení poletujících čmeláků. Květnatou loukou za májového odpoledne kráčel, vklíněnou mezi staré doubravy u klidně tekoucího Labe. Jemné bzučení třáslo se tetelícím vzduchem, od květu ke květu, mladá zeleň svítila v radostné pozdravy roztouženému chodci.

Když se probudil pozdě ráno, nemoc odešla beze stopy, a tu viděl, že noční nevolnost ani nebyla nemocí, že ho tak na chvíli zdeptala jen bolestná únava.

Přece se zaradoval, když na ten den v diáři nebyla zapsána žádná pochůzka soudní, když mohl celý den pobýti doma a mohl si po špatné a neklidné noci odpočinouti.

Mysl jeho byla po bouřlivém uvažování ráno úplně uklidněna. Nebylo podnětu k zoufalství! Naopak, jeho věci právě v poslední době utvářely se neobyčejně příznivě, a oč šlo nejvíce, důvěra klientů v něho nebyla otřesena. Klienti přicházeli, svěřovali mu provádění obchodů, řídili se jeho radami, a když jim podnikání zhatil neočekávaný nezdar, sami jej utěšovali a vymlouvali jemu nezdar ten.

Tak že to vždy chodí v obchodním životě, že netřeba nezdar posuzovati tragicky, poněvadž člověk prodělává jen proto, aby zase jinde vydělal. Arciť klienti byli s ním spojeni v nerozvížitelný svazek, dlouholetá klientela, úzké spojení obchodní, mnohde také staré, nevyrovnané účty palmární i osobní zápůjčky byly příčinou, že s většinou klientů nebyl rozchod snadno možný, že jejich osud byl společným.

To byli staří klienti, ale přicházeli též noví, a právě v poslední době jako navzdor všem pověstem přišlo jich několik s novými, rozsáhlými obchody a s úplnou důvěrou.

Po včerejším pobouření a po horečnaté noci bylo mu nyní z rána neobyčejně poklidno v duši.

Pozorně probíral se hlavní knihou realitních podniků, počítal a přepočítával. Zejména se zajímal o novou úpravu činží. Právě bylo chystáno nové zdanění a s ním vítaná příležitost, aby zvýšeny byly dosavadní činže o určitou procentní sazbu, ačkoliv zdanění bude činiti v procentech méně. Jen když bude dán podnět odjinud, aby zvýšení činží nejevilo se jako čin samovolný, a když zvýšení činží bude ve všech pražských a předměstských domech současné a stejnoměrné.

Vedle v kanceláři klapaly psací stroje, a jemu se u psacího stolu příjemně sedělo v křesle. Dnes kdyby byl přišel švakr setník, dnes by ho jinak uvítal! Bídné klepy jsou to, nic jiného! Konkurenční zášť, ač nemůže uvěřiti, že by pramen pomluv byl tam, kde ho hledal švakr. Dnes by mu vysvětlil, že je aktivní, že situace není krajně zoufalá, že v podobné situaci vězí většina domácích pánů, že krise není jenom jeho vlastní krisí, že to je všeobecná, všem společná krise. Jen kdyby organisace majitelů domů byla lepší, než ve skutečnosti jest, vše by se upravilo!

Nervosně bubnoval na vytaženou desku u psacího stolu, na kterou obyčejně, když pracoval, kladl zákoníky.

Jinak byl švakrův podnět chvályhodný! Doba je opravdu tak zlá, nejistá a neurčitá, že by se měl postarati o rodinu, nebo alespoň pojistiti ji nějak. Ne snad proto, jak to otevřeně řekl švakr setník, že mu totiž hoří dům nad hlavou, ale protože to je jeho čestnou povinností. Kdyby se s ním něco stalo, byla by situace jeho rodiny opravdu velmi špatná! Panino věno bylo pojištěno v druhé hypotéce na slušném domě, než toto pojištění bylo za nynějšího stavu věcí a v očekávání dalších možných příhod velmi nejisté. Na pět a půl procenta půjčeny byly ty peníze, dluhopis byl pečlivě ukován, ale tím se pohle-

dávka nestala jistější. Arciť vlastník nemovitosti platil správně úroky, platil pořádně i anuitu z prvé hypotéky i daně.

Vlastník nemovitosti byl vzorný hospodář, na něhož bylo lze se spolehnouti. Kdyby jej však opustilo štěstí, kdyby se mu vystěhoval někdo z bytu, mohlo se mu to státi osudným, poněvadž zatížení na domě bylo tak rozsáhlé, že pouze obydlený dům poskytoval tolik užitku, kolik bylo potřebí, aby vyhověl všem povinnostem.

A tak bylo se vším! Nade vším vznášel se Damoklův meč neočekávaných náhod! Takových, že se pod nimi všecko hroutilo, že když způsobily nějaký nezdar, byl to vždy tak dalekosáhlý a pronikavý nezdar, že se po něm nemohl zotaviti.

VI.

Vyskytl se mu peněžník, jenž přišel se zajímavým návrhem. Nabídl, že odkoupí celou pohledávku u úpadkového ústavu peněžního, zaplatí třicet procent jmenovité hodnoty, ale převezme také břemena všech možných závazků, vyplývajících z obchodního poměru Heroutova k ústavu.

Představil se: Václav Čermák, velkoobchodník, neřekl, čím a neřekl, odkud. Samo sebou se rozumělo, že z Prahy, a tušiti bylo lze, že z některého předměstí.

„Zajímá mě, kdo vás ke mně poslal, pane Čermáku?“ ptal se nepřímo, než zahájili jednání.

Čermák se přívětivě zasmál, až mu zdravé bílé zuby zablýštěly z černých, už prokvétajících knírů.

„Někdo a nikdo! Stačilo mně, že jsem se dověděl, že máte u nich značnou pohledávku. Poněvadž s tím spekuluji, přišel jsem a nabízím!“

„Znáte podrobnosti?“

„Ano, jsem do nich už zasvěcen. Vím především, že je velmi sporno, jste-li vy vůbec vůči ústavu v obligu a když jste, v jakém jste obligu! Vy jste vložil do ústavu, respektive do určitého obchodu padesát tisíc pod podmínkou, když druhý tichý společník vloží za těchže podmínek druhých padesát tisíc, a vy oba měli jste se samostatně, jako spolupodnikatelé zúčastniti úvěrního obchodu, známého nám továrenského podniku. Úvěrní obchod však nebyl vaším samostatným obchodem, nýbrž obchodem peněžního ústavu, jenž byl oprávněn inkasovati své provise a své víceúroky. Tak jste něco zamotali, do čeho já vidím velmi jasně!“

Doktor se nesmírně podivil. Informace Čermákova byla přesná.

„Jste do věci podrobně zasvěcen! Mě zajímá, jakého jste mínění jako obchodník o mém obligu!“ ptal se.

„Právní poměr je tu několikerý a vždy aspoň dvojí! Já ovšem zastávám pro sebe mínění, že v obligu vůči peněžnímu ústavu nejste, ale to vám jenom naznačuji. Kdybych nebyl o tom přesvědčen, nemohl bych vám tohoto obchodu nabízeti, neboť v tom, nač spoléhám, je právě můj očekávaný zisk podnikatelský!“

Herout se zamyslil.

„Máte rozhodně spojení s ústavem, jinak byste nemohl býti takto informován.“

„Mám, nemám!“ neodpíral. „Když takto obchoduji, nesmím se vzdávati jakýchkoli cenných informací, musím se po nich přirozeně píditi, míti všade důvěrníky a musím se snažiti, abych věděl více, než vědí prodavači pochybných pohledávek!“

Herout si tohoto bodu velmi dobře povšiml, ale ve vlastním zájmu zdánlivě nevěnoval mu pozornosti.

„Třeba ještě přidáte —“ pravil se smíchem, aby se nemusil okamžitě rozhodnouti a také, aby si nepohněval zajímavého cizince, jehož vědomosti mohly mu býti velmi užitečny.

„Přijdu teda jindy! Až se o mně informujete!“ pravil Čermák významně.

„Rozhodně se nebudu informovati!“ odmítal jeho zmínku. „K tomuto obchodu informací by nebylo potřebí! Ale bráti místo padesáti patnáct je konečně věc, na kterou nelze pospíchati. Když mohu ztratiti pětatřicet, pak se nesmím obávati nebezpečenství, že mohu ztratiti celých padesát! Na konec mně, vážený pane Čermáku, nezazlíte uctivou domněnku, že vy nepracujete pouze s dvacetiprocentním ziskem— tak nízký zisk je u tak odvážného obchodu nemyslitelný!“

„Ta věc tedy potřebuje přece jen malého vysvětlení. Odvážnost mého podnikání je naprosto zdánlivá, poněvadž já obchoduji na základě pevných informací a proto se mohu spokojiti pouze s několikaprocentním ziskem. Kdyby bylo možno, jak soudíte, vydělávati dvacet procent, hned bych vám z těchto dvaceti přidal sedmnáct procent, protože já se mnohde spokojuji se třemi procenty, když je peněžní obrat značný. A to se ještě dělím se svými důvěrníky, kteří konec konců nikdy nepracují zadarmo, ba někdy pracují velmi draho!“

Rozešli se v nejlepší shodě, ač oba byli přesvědčeni, že mezi nimi nedojde k nabízenému obchodu.

Čermák odcházeje, hned si to uvědomil.

— Má stará chyba, povídal si, že jsem

řekl starému lišákovi více, než bylo možno.
— Už je na stopě!

Herout skutečně byl.

„Když jsou za něco dosažitelny podrobné informace,“ pomyslil si, „dosáhnu jich stejným způsobem jako Čermák, strčím jeho tři procenta, když ne dvacet, do kapsy. Třeba je Čermák pouze nastrčená osoba, kdož ví, kdo stojí za ním, a kdo vydělává ostatní procenta. Třeba je to pouhý náhončí sanačního výboru.“

Netrpělivě čekal, až dojde okamžitě jím vyžádaná informace o Čermákovi. Byla neobyčejně přízniva.

„Snad má podplacené důvěrníky i v informační kanceláři!“ ušklíbl se Herout, jehož tato okolnost potajmu rozčilovala. Bylo mu, jako kdyby neznámý odkoukal mu jeho obchodování a jeho vydatné používání bakšiše, jímž si i on často ledacos vykupoval.

(Pokračování.)



DIVADLO.

Richand Brinsley Sheridan: *Škola pomluv.* Veselohra o pěti dějstvích. S použitím překladu A. V. Procházky nově dramaturgicky vypravil a režii vedl dr. K. H. Hilar. V Městském divadle Kr. Vinohrad po prvé dne 28. října t. r.

Hra, jejíž premiéra byla r. 1777., znovu přešla moderním jevištěm beze stopy zhoubné patiny času. Důkaz to, že móda doby a tendence, které ji podmínily, byly v ní využity mužem, jehož silný duch měl stejné schopnosti umělecké jako politické. Pokrokovost a svobodomyslnost, kterými spěl tvůrce této veselohry daleko před svou dobou, zanechaly posvěcující stopy i v citu, kterým prodchnuta jest stavba díla, zevně pro dnešní dobu tak prostého. Velká literatura a z ní čerpané informace, kterých se obecenstvu vhodně dostalo na programech divadelních i v referátech denních listů, právem obrátily pozornost obecenstva na význačnou osobnost Sheridanovu. Pro generaci, která „Školy pomluv“ neznala dosud s jeviště, bude překvapením, jak dílo toto jest přímým vzorem manýry komedií Wildeových, a poučuje, že originelnost tohoto modního autora značně byla přeceněna, neboť před svým originálem Sheridanem namnoze zcela se ztrácí. Pro vinohradskou scénu starou hru prostě, více prakticky než pro ráz díla přiměřeně, upravil dramaturgicky dr. Hilar; výprava dekorační byla příliš nesouladně hlučná, a souhry nedocíleno hladké; při reprise hlavní úlohu měl napověda. Jednotlivé dobré výkony podali pp. Zakopal a Vydra, dámy Baldová, Májová, Ptáková a Iblová, které vynikly též znamenitě vypravenými zjevy přesného slohu. 

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Užitečnost veřejné rozpravy: Časové naše glossy ku předělávkám starých průčelí pražských domů na moderní brdo*) doprovází praktikus ve „Zprávách spolku architektů a inž. v král. Českém“**) povšechným souhlasem; ze svého pak přidává v zevrubnější věcné úvaze podrobnosti a zkušenosti, dokládaje mimo jiné, že dle svědectví úředních protokolů „architektům pražským se přikazuje, jak v blízkosti architektury minulé na díle opravovaném uplatniti mají architekturu dnů současných, aby prý nedošlo v historii k omylům“. A že „požaduje se při opravě, dostavbě nebo přestavbě, aby (stavitelé) neřídíce se původním celkem, přičlenili k témuž nutné nové součásti tak okatě, aby estetik i historik bez letopočtu uhodli, kdy byly učiněny; od bývalého požadavku, aby nebyl prvotní zjev opravovaného díla rušen zjevem opravy, se u nás v Praze od oficielních ochránců památek naprosto upustilo“. Jsme povděčni za tento doplněk našich gloss objasněním momentu, neznámého širší veřejnosti.

Tedy hyždění cenných památek stavitelských disparatními novodobými látačkami děje se z donucení, ex offo a soustavně. Toť — zajímavé! Když nějaký výčep vedere se do přízemku vzácného paláce, nebo nějaká sušírna hodí pro své ubikace nové patro na jednolitý útvar starobylé budovy klášterní — musí stavitel tuto památnou budovu znásilniti. Musí! A moderně. Proč? Aby prý budoucí estetik a historik i bez letopočtu poznal, které době vděčíme přílepek.

Jaká péče o budoucí krasovědce! Neníť pochyby, že jeden každý Viollet le Duc a každý Ruskin příštích věků bude po uši zamilován do slohu všech slohů, tož do nevykvašených pokusů našich dnů, a že nejpřednějším úkolem krasovědy bude stanoviti a na datum i na puntík a čárku přesně rozeznávati různé obdoby či kozelce stavitelské moderny. Které? Včerejší, dnešní či zítřejší? Inu veškeré: Domu u „Nesmysla“ přeneseného na Václavské náměstí

*) Viz zde v čís. 2. str. 27.
**) „Architektonický obzor“ roč. XV., čís. 10, str. 87.

pietně z jubilejní výstavy r. 1908 a dnes již dávno zastaralého; kubismu, strašícího po nábřeží pod Vyšehradem; pagody, ježící se na místě bývalého paláce Aehrenthalova; nejnovějších odlik a výpůjček z empiru i z biedermajerovštiny, všelijak sešívaných; item pak i veškerých experimentů pozítřka i nejblíže příští budoucnosti; a neméně všech zlámanolhotských variací zednické moderny vesnické. Aplikování těchto a takových efemerních výpotků na ctihodné odkazy slohového umění minula jest samo sebou hříchem; a dálo-li by se z povinnosti, bylo by hříchem vědomým! Pravda, že minulost podobně hřešívala. Avšak est modus in rebus. Minulé „neosvícené" doby užívaly svých stylů při nástavcích na odlišném starším díle bez kazisvětského úmyslu, bezděčně, naivním uplatňováním životního práva zralé vyspělosti dobového slohu, nejen vítězícího nad předešlým, nýbrž snoubícího se s ním v přechodních fázích začasté harmonicky. Vzpomeňme jen přechodního slohu románsko-gotického; připomeňme si kamenné básně goticko-renaissanční (na př. jen Ospedale civile v Miláně); vzpomeňme barokové gotiky XVIII století u nás. Dnešní „osvícená" doba nemá již omluvy naivity a nemá ještě práva vítěze v pokračující soutěži slohův uměleckých. Neboť současné stavitelské konstruktérství železobetonové domáhá se teprv svého přirozeného slohového výrazu, k němuž dospívá nejdříve na budovách továrních, kotážových a podobných; až později nutným organickým postupem, zjemněním a propracováním dospěje teprve k ladnému formování staveb měšťanských a monumentálních. Ukvapené užívání slohových prvků budoucna z továren, špýcharů a nádraží při novostavbách divadel, chrámů a t. p. zplodilo již nejednu odstrašující nestvůru. S tím opatrně! Neboť takovým architektonickým Metzneriadám bude brzy odzváněno, jako jim už v sochařství odzvánějí. Dlužno i znova připomenouti, že na experimenty vybývá dosti místa na Maninách, na Královské louce a jinde na širé periferii města. Proč se s nimi dráti do starých vnitřních čtvrtí, kterým sluší jako pěst na oko? A proč je dokonce látati „pro věčnou paměť" na svérázné starobylé památky!? Této zvrácenosti rozuměj, kdo chceš.

Jest sice po přirozeném zákonu, že protivy se stýkají a střídají. Ale že by nedávný, až úzkoprsý purism mohl býti pojednou vystřídán oficielní direktivou k úmyslnému komolení zachovalých slohových jednotek, tomu těžko na ráz víry přiložiti. Nebožtík Bernard Seeling stěžovával si mně na antiku, na Michela Angela atd. To prý všecko na štěrk roztlouci, aby novodobé sochařství nebylo pořáde zastiňováno a ve svém vývoji i v odbytu zdržováno. Ze stejných příčin touží vlašští futuristé po vypálení veškerých obrazáren. Inu, kde co na světě má líc i rub. Jen vždycky s mírou, s rozumem a v čas; při poradním luštění otázek uměleckých pak i s vkusem a noblesou. Jmenovitě u dozorčích instancí stavebních. Těm nejméně sluší favorisování zbrklostí, ať zpátečnických, ať převratných. A dějiny dokazují, že kancelářské zasahování do vývoje umění nebývá provázeno šťastnými výsledky. Úřední sankce bývá nejspíše zvábena průměrností, tíhne k šabloně i ztrnulosti a bývá začasté matkou pověstných „normalií", z nichž vyklube se rád na konec takový či makový komisní sloh. Připletla-li se tedy mezi směrnice našich stavebních úřadů samosprávných tendence, kterou praktikus v „Architektonickém obzoru" dle svých zkušeností vytýká, sluší doufati, že je to úkaz pomíjející, a nutno žádati, aby ve prospěchu obecném skutečně a záhy pominul.

J. L.

TÝDEN.

* „Heřman z Bubna byl udatný pán, u svého krále na slovo vzatý..." Čtenáři tanou na mysli sentimentální verše klasické romance Macháčkovy, která s řídkou houževnatostí držela se ještě do nedávna ve školních čítankách jako vděčný kousek deklamačních cvičení; proslulý závěr: „Nejedl, nepil, třetí den pošel", získal si bezmála cti okřídleného básnického úsloví. Báseň Macháčkova žila proti zásluze nepoměrně dlouho. Od smrti Š. K. Macháčka mijí letos 2. října sedmé desetiletí — v době, kdy rodily se již balady Erbenovy, na přesládlý příběh o zkrotlém lvu pana Heřmana z Bubna bylo poněkud pozdě. Zasloužených úspěchů neměla ani Macháčkova Musa dramatická. Tragedie „Záviše", již vydal právě v roce úmrtním, nenadchla už jeho současníků, známá kdysi komedie „Ženichové" není původní čin Macháčkův, a tak kromě řady zcela méně významných překladů z klasiků římských a německých nežije dneska z tvorby Macháčkovy zhola nic. — Jednak letošní výročí smrti Macháčkovy, jednak asi i programová snaha po repertoiru původním přece oživí nyní památku Macháčka dramatika. Podle divadelních zpráv budou hráti na podzim v Plzni a na Kladně Macháčkovy „Ženichy", jediný Macháčkův kus, který měl aspoň vnější úspěch u obecenstva i kritiky — před devadesáti lety (1826). *Fdký.*

*

* V „Annales" („Les Échos de Paris"), za příležitosti každoročních „Fêtes de l'Arbre", napsal V. R. stať o básnících a jejich vztahu k stromům. Sebral také rčení od nejstaršího „zeleného stínu", „šumných písní", „houslí větru" až k novějším jako „hříva břízy" atd. Sebral ukázku symboliky stromů a pravil: Les, toť život jdoucí věkem, les, toť oblast básníků všech epoch, les budil vždy zájem a obdiv, na větvích

stromů rostou tam legendy bludných rytířů jako zachycují se vlasy ze Shakespeara, tam zní píseň radosti i lkání, tam je kolébka i mohyla naděje, tam setkává se s Dianou svatý Hubert, tam podávají si ruce všecky věky a všecky národy. I ty, jež národy nenazýváme. Každý strom, keř, větev, má svůj význam, svou historii, svou tradici. Xerxes miluje vášnivě javor, Šalamoun cítí z mandloně hořkost, Kristus zajímá se o fík, svatý Ludvík ctí dub tak, že pod ním koná spravedlnost. Feudálové, páni středověku, scházejí se jen pod korunami stromů. Vrba u Musseta pláče nad rovem života, Alfred de Vigny neutrhne v životě snítky se stromu, protože by prohřešil se, Victor de Laprade věnuje pero dubu, Heinrich Heine je ctitelem lípy, protože list připomíná mu lidské srdce. Kdyby sepsalo se, jak básníci všech národů hodnotili ve svých dílech strom, spatřilo by se, jak lidstvo všech národů, ba pronárodů, jest — sobě blízké.

K. V. H.

*

* Naší poznámkou o ochotnické baletní vložce v „Libuši“ v čísle 5. cítilo se dotčeným „pomocné sdružení českých žen“ a vztahujíc případ na své jednání s ředitelstvím Národního divadla ujistilo nás svými zástupkyněmi, že zpráva naše zakládá se na omylu, a že hovor o věci té byl rázu čistě soukromého, tak že vymyká se kritice veřejné i dalšímu vysvětlování! Zaznamenáváme ochotně, omlouvajíce nediskretnost svého zpravodaje rozhořčením velmi pochopitelným — a těšíme se upřímně z toho, že věc sběhla se vlastně jinak. Známeť vůbec ušlechtilé a úsilovné snahy na poli dobročinnosti dámského sdružení, o které jde.

*

* Příští týden vyjdou v pokračování Spisů Růženy Svobodové sv. V. „Po svatební hostině“, povídky o manželství a Spisů F. X. Šaldy sv. IV. a V. „Loutky i dělníci boží“, román milostný o dvou dílech. Referáty o těchto novinkách přineseme po vydání.

*

* V některých Brožíkových historických obrazech poznávají se podobizny vynikajících českých lidí z věku uplynulého a známo také, kdo byl modelem pro mistra Jana Husa v jeho veledíle: „Mistr Jan Hus před koncilem v Kostnici“. Slavní mistři palety nezřídka zvěčňovali tak modely své. Polský publicista Ferdynand Hoesick vypravuje o modelech polského mistra Matejka. Jako Brožík k zobrazení Husa nepoužil starých podobizen a vybral si živý model, tak Matejko k obrazu Piotra Skargy zvolil si živý model přes to, že dbáno historické přesnosti díla jinak. Hoesick vypravuje, že modelem Skargy byl polský emigrant Michal Szwejcer, známý ze spisů předrevolučních. Matejko setkal se s ním na schůzce u hr. M. Potockého v Krakově r. 1864, kde stařec nadšeně promlouval o towianismu, snaže se nakloniti přítomné naukám mystickým sekty založené Ondřejem Towianskim, jenž pokládán za „poslance božího“. Matejko zaujat všecek nadšeným starcem, jeho výrazným obličejem, vášní planoucím zrakem a postavou, rozhodl se použíti ho jako modelu k obrazu Skargy. Řekl to hr. Potockému, jenž přihlásil se hned za kupce toho obrazu. Michal Szwejcer tak byl zvěčněn. Podotknouti dlužno, že Michal Szwejcer s přítelem hr. Rostworowskim 18. května r. 1871, v čas dobývání Paříže a bouří tamních, byli zastřeleni, že přes zákaz svítili ve svém příbytku. Poznámka polská: „Poeta czeski Jaroslaw Wrchlicky, na tym tragicznym temacie osnul piekny poemat p. t. „Michal Szwejcer“! Historický obraz Skargův jest majetkem rodinné galerie hr. Potockých.

K. V. H.

*

Platy r. 1749 ve Vysokém Mýtě. Tabulář městský, ověřený zemským guberniem r. 1777, zaznamenává: Potažníci, co tak na panství robotu konají, platu nemají, když pak kam z panství na několik mil jedou, na vychování mají: ve žních, co tak potažníci na setí po jednom pěším vysílají, též zahradníci a chalupníci každodenně oběd a večeři, k tomu sekáči po 2 bochníčkách, ženci pak po 1 bochníčku liberním chleba dostávají, na které vychází pšenice 3 strichy po 2 zlatých, žita 20 strichů po 1 zl. 45 krejcařích, ječmene 6 strichů po 1 zl. 30, hrachů 1 strich 2 zlatý, soli 85 žejdlíků po 3 kr., za omastek, máslo a mléko 18 zl., pekaři od 20 strichů pečení à 10 krejcarů, za 4 sáhy drev i s fůrou 4 zlatý mají. Zahradníkům a chalupníkům od drev dělání od sáhu po 3 krejcařích, od kamení lámání k spravování silnic po 7 krejcařích. Tesařům, poddaným na místě roboty když při obecních případnostech svou tesařskou práci konají: mistrovi se platí denně po 8 krejcařích, druhým jeho tovaryšům po 7 kr. a od mlácení obilí mlatci dostávají míru, šestej korec . . . *V. V. Škorpil.*

*

Dobrý výklad záhadné literární pohádky z čísla prvého zaslal nám p. Dr. Jaromír Borecký. „Znamená to: papír. Postup myšlenek: len, šat, obnošené hadry jdou do stoupy, vychází papír, do něhož kramář balí. A jaký je pak konec, netřeba dál sledovat.“ Podobně vysvětlují pp.: L. Novák, Dr. Bedř. Drož, Al. Tocháček, Frant. Čáň, Fr. Hradil, Fr. Sedlák, Marie Horynova, Fr. Ozerovský, Fr. Vejmelík, Kl. Čermák, Žofie Letovská.

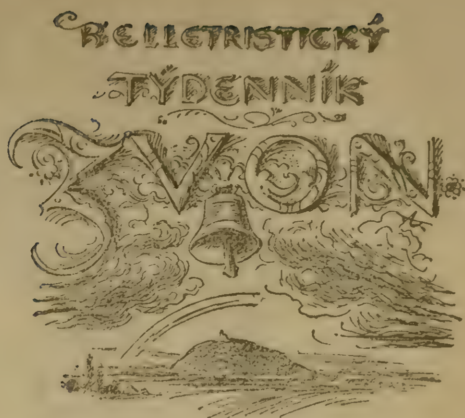
*

Oprava: Ve článku: Pražské vzpomínky má státi na str. 62., v prvém sloupci, jedenácté řádce místo „o smyslech“ — „o živlech“.

V Praze, dne 9. listopadu 1916.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.



Aug. Eug. Mužík:

„LÉTAVICE“.

ŠTĚSTÍ.

Je velké štěstí v mlčení
a láska nechce mluviti.
Ta touží jenom cítiti,
neb hasne v slova odění.

Než díš: „Chci za tě umříti . . .“
už v letmý dým se promění.
Je velké štěstí v mlčení,
a láska nechce mluviti.

Jen v hudby, písně souznění —
v to lásku vždy lze vtěliti,
pak úsměvem se vrací ti . . .
Je velké štěstí v mlčení,
a láska nechce mluviti.

STAROSŤ.

Starost sedla u kolébky,
hlídá děcko tiše spící,
rukou drsnou, mozolnící
hladí len mu vlásků hebký.

Její okované trepky
těžce chrastí po světnici.
Teď si sedla u kolébky,
hlídá děcko tiše spící.

Půjde s ním v rej mládí křepký,
i v tu mužnost bledých lící
až po stáří hladovící . . .
Teď si sedla u kolébky,
hlídá děcko tiše spící.

ČERVEN.

Žhavý den svým retem pálí
mladou zemi svůdně, chtivě,
jako víno opojivě.
Něha všecky smysle šálí.

Na zvlněné žárem nivě
plané růže v noci vzplály.
Žhavý den svým retem pálí
mladou zemi svůdně, chtivě.

Rusé ženy tančí v dáli . . .
Krev se hrudí valí divě,
vůně těl jich k muži vály . . .
Žhavý dech svým retem pálí
mladou zemi svůdně, chtivě.

JEŘABINY.

Jen rudé visí jeřabiny
na keři listí zbaveném —
a teskným hoří plamenem
jak slzy ssedlé na rubíny.

To byly sliby milenčiny
zde v loubí květy zdobeném.
Jen rudé visí jeřabiny
na stromě listí zbaveném.

Jsou hořky jako plody viny
na stromě žití zlomeném.
Ó kde jste sny, ó kde jste činy!
Jen rudé visí jeřabiny
na keři listí zbaveném.

POLE.

Pole — to je slavný chrám
duši zbožně zanícené.
Kopulí se nebe klene,
lampa věčná — hvězd je plam.

Kněz Duch boží světí tam
obilí v chléb proměněné.
Pole — to je slavný chrám.
duši zbožně zanícené.

Vůně táhnou k výšinám
živným chlebem prosycené.
Mysterium nevypěné!
Pole — to je slavný chrám
duši zbožně zanícené.

Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

Podařilo se mu dopátrati se, kdo je Čermákovým právním zástupcem. U něho čerpal samostatně nové informace. Byly i ty velmi příznivé.

To byl skutečně způsob jeho obchodování, ale byl vždy reelní a přesný. Spokojoval se skutečně často s nepatrným ziskem a hlavně pracoval vždy samostatně na vlastní účet, vnějším vlivům jsa úplně nepřístupný.

Pak ovšem jevila se celá věc Heroutovi v jiném světle a rozhodně stála za přemýšlení.

Po jedné věci však pátral nadarmo. Nemohl se nikterak dověděti, kdo je v sanovaném ústavě peněžním přístupen tak, aby za peníze sděloval po důvěrnicku s někým cenné informace. Čermákovi důvěrníci nedali se prostě vypátrati, a Heroutovi zbývala na konec potutelná domněnka, že důvěrníka dlužno hledati velmi vysoko, že tu snad ani nejde o placené důvěrnictví jako spíše o osobní známost, snad i přátelství.

Ale přece jen bylo dobře, že ten člověk přišel a pohnul kalnou vodou zbahnění, v němž už všecko Heroutovi zabřídalo. Ukázal, že věci nejsou tak beznadějny, jako se zdály a zdají, že konec konců vymrská v nejhorším aspoň padesát procent ze všeho. Snad by se našel prodavač některé reality, jenž by vzal tyto peníze na trhovou cenu prodávané reality! Ta myšlenka mu kmitla hlavou, když kdysi pročítal nabídku nemovitostní kanceláře.

Ačkoliv nehodlal sanační nabídku přijmouti, přece si nechtěl Čermáka úplně odpuditi, naopak šlo mu velice o to, aby ho nějak připoutal jako příležitostného klienta ke své kanceláři. Třebas by nepřinášel peněz, přinášel aspoň jejich vůni a vzruch přinášel, vzruch, jenž dovede pohnouti mrtvým.

Rázem bylo po Heroutově nemoci a přepracovanosti. Po delší době zase zašel do večerní společnosti.

„Proč si nevezmete, doktore, koncipienta, takhle se prostě zničíte!" starostlivě mu vyčítali přátelé. „Kdybyste se viděl, jak vypadáte! Opravdu, vy nevypadáte dobře! O dobrých deset roků jste zestaral."

Podíval se do velikého zrcadla na stěně a viděl, že přátelé nepřehánějí. Zestaral, a také zevnějšek jeho je poněkud zanedbán. Ve starostech zapomněl na osobní potřeby, zapomněl na krejčího, na šaty, na zevnějšek.

„Jsem tak strašně zaměstnán, že už nestačím!" vyprávěl. „Staré věci, nové věci, cizí i vlastní, práce tolik, že by byla ne pro jednoho, pro tři koncipienty. Nastavuji noci! Neměl jsem, pokud jde o příjmy, tak bohatého roku, jako je letošní!"

To už tonul v obyčejných lžech společenských, jimiž sám sebe úmyslně oklamával.

Přece věděl, že koncipienta nemůže míti jedině z příčiny, aby mu neprohlédl pravého stavu jeho věcí a jeho obchodů. Hlavně tedy z oprávněné nedůvěřivosti.

A také věděl, že starostlivost přátel je pouze strojena. „To ho to sebralo!" řeknou si, až odejde. „Tak vypadá člověk, jehož úpadek je neodvratný!"

Proto se nemohl ve společnosti na ráz rozveseliti jako jindy, tíha přetvářky a lži seděla mu v týle.

„Jen když vám, doktore, chutná, ostatní se poddá samo sebou!" pravil jeho lékař, pozorující ho, jak večeřel. Ovšem lékař nevěděl, že Herout nahrazuje zase několik obědů a několik nedostatečných večeří.

„Víte, jak nám připadáte, doktore?" smál se veselý, přitloustlý sládek. „Jako cestovatel, namouduše jako cestovatel, když se vrátí z daleké Afriky! Zrovna tak máte rozježené fousky pod nosem a zrovna takový, báječný apetit, jako když já jsem se vrátil z Italie se svou ženou se svatební cesty. To jsem vám, pánové, zapadl k Choděrovi a poručil jsem si dvě porce vepřového s knedlíkem a se zelím, a když jsem je snědl, znova dvě porce a pak ještě jednou dvě porce!"

Všichni cítili, že sládek, jenž byl ve společnosti jediným členem bez maturity a university a vynikal jistou prostodušností, řekl pravdu, zabalenou do průhledného přirovnání.

„Pak se vám nedivím, že máte takové pandero!" smál se lékař. „Kdyby byla jen polovička pravdou, tak je to hrůza!"

„Jaká hrůza, žádná hrůza!" bránil se sládek, ale už ho nikdo neposlouchal. Společnost roztříštila se v několik dohromady hlavy sestrčivších kroužků, které si šeptem sdělovaly svá tajemství a často se i pomlouvaly navzájem.

Pak ještě poseděl doktor Herout se třemi společníky dlouho do noci se zapálenou viržinkou nad černou kávou v kavárně. Pocit tělesné spokojenosti se v něm rozhostil. Venku byla teplá noc, někteří hosté seděli za břečťanovými plentami venku na chodníku, utichlou ulicí procházeli se po odjezdu posledních vozů elektrických už jenom noční chodci.

Člověk musí na chvíli utéci svým starostem, pomyslil si, jsa si vědom, že tentokráte všecky starosti zanechal doma, — když jim uteče, má vyhráno!

„Máte vy, pane starý, někdy nějaké starosti?" zeptal se znenadání sládka.

„Jaké starosti? Nemám starostí! Proto mám služebný personál, abych se nemusil sám starati!" pravil sládek.

„To je přece na panu starém viděti že nemá žádných starostí," pravil se smíchem lékař, „takhle přece ustaraný člověk nevypadá!"

„On by taky vypadal, kdyby si od vás, doktore, vyžádal odtučňovací kuru — však já vím, co vy doktoři dokážete —"

„Pro odtučňovací kuru znenáhla zrajete —" pravil vesele lékař, „a až dozrajete, přijdete sám!"

„Do nejdelší smrti nepřijdu a nepřijdu," rozohnil se sládek, „a kdybych měl smrt na jazyku, tak nepřijdu."

Z kavárny se doktor Herout potichu a nepozorovaně vytratil, aby nerušil společnosti, která se, nakažena špatným příkladem sládkovým, dostala do proudu živé a rozpustilé zábavy. Sotva vyšel na ulici, setkal se zcela náhodně se švakrem setníkem.

„A co ty taky po Praze?" ptal se ho rozjařeně, povšimnuv si, že je opásán služebním odznakem.

„Jak vidíš, jsem ve službě! A ty, jak vidím, spouštíš se Pánaboha! Ale když už jsme se, doktore, sešli, tak se ti musím opravdu přiznati, že mě to mrzelo a mrzí doposud, že jsem tě vyhledal s tou věcí a že jsem ti mimovolně učinil hlavu těžkou tím sdělením, které mně náhodou uniklo z úst, ačkoliv to nebylo tak míněno, jako bylo řečeno."

„Snad to teda, Oskare, odvoláváš?"

„Neodvolávám, ale vysvětluji! Babské klepy a povídačky z druhé ruky to byly! Jedna bába povídala, že jí jiná bába povídala, která to slyšela od jiné —" žertoval setník.

„Ale říkals, že to je z mých vlastních kruhů společenských —" namítl mu.

„Říkal a zas to opakuji, ale tím nemá býti řečeno, že by v tvých kruzích společenských bylo všecko vtělená dokonalost a jmenovitě, že by se v nich vůbec neklepalo! Slovo dá slovo, něco je třeba trochu pravdivo, něco se přidá, a pak vyjdou z toho tak poplašné zprávy. Věř mně, Ludvíku, už když jsem od tebe odcházel a octl jsem se na ulici, hluboce jsem litoval té intervence u tebe. Cítil jsem, že jsem ti způsobil bolest, ač to nebylo mým úmyslem!"

„Tak teda přece odvoláváš!" pravil doktor se smíchem.

„Opakuji, že neodvolávám, že jen vysvětluji. Když jsem věc uvážil, poznal jsem, že to bylo nemístné upozorňování, vždyť máš ještě celý život před sebou a proniknut jsi tak mužnými zásadami, že se nesmíme strachovati o budoucnost mé sestry, tvé ženy a tvého syna. Ale mé upozornění hluboce tě rozčililo, já vím, já chápu! Neprohádám, že jsi kolik nocí nespal!"

„To mne nebolelo, co jsi ty řekl, ale to mne bolelo, že to jiní o mně povídají —"

„Já nevím, k čemu jsem se to propůjčil, opravdu nevím, jak to bylo možno, že jsem takovou věc vykonal —" vyprávěl setník pohnutě rozčileným hlasem.

„Někdo tě teda přemluvil, Oskare!"

„Nikdo mne nepřemlouval," odpovídal horlivě, „samo mě to přepadlo, když jsem

uvažoval o situaci tvé a tvé rodiny. Sestra si nikdy nezasteskne, však víš. — Sestra mlčí a trpí! Je vůbec hlubší povahy, než jsme se oba domnívali!“

Setník odbočil na věci, o nichž doktor nerad mluvil a nerad slyšel. Pak už se spěšně rozešli s něžným stiskem ruky.

Když ležel v posteli, přezkoumával rozhovor se švakrem a poznával, že vystoupení švakrovo bylo opětně nešťastné a nemístné.

Že vystupuje najednou jako mravokárce, připadalo mu. Míchá se do majetkových poměrů, chtěl by je kritisovati a pořádati, a dnes dokonce už připomíná s jemnou výtkou, že jeho sestra mlčí a trpí. To všecko vědomě, neboť dobře je si vědom prvé křivdy, jemu způsobené, protože z ní už ho odprosil. Neuznává, že je jeho švakr alespoň tak samostatný a neodvislý jako on sám, a že by jemu samotnému bylo velmi nepříjemno, kdyby se mu doktor Herout, rozvedený manžel jeho sestry, pletl do peněžních poměrů a připomínal mu okatě, že doktorHerout mlčí a trpí.

Těžká, hustá zlost převařila se v Heroutově nitru. Nenávistná a dravě odvetná.

Styděl se sám před sebou. Ta slabost v něm byla, že nebyl s to nahlas a zprudka vybuchnouti a na místě odmítnouti křivdivý nájezd! Mlčky vyslechl, nebránil se. Teprve když věc bedlivě rozvážil, dozrála v něm zlost a odveta. Pak by se byl bránil, když už nebylo komu a když rána, kterou utržil, pěkně tkvěla tam, kde bolela nejvíce.

Nejdříve nasadí takovou mučivou starost do hlavy a pak přijde a odprošuje, že to nic nebylo, jen babské klepy. A obojí je lež! Vyslechl klep, běžel ho udat a když ho udal, stydí se, poznávaje, že to byl bídný klep, jímž se z neopatrnosti poskvrnil. Volně člověk nemůže dýchati, jak se na něho se všech stran tlačí podivná, podezřelá čeládka! Obchod už není čistým obchodem, slušné výdělky přilákaly do něho několik pochybných individuí, obchod tím poklesl s někdejší výše na velmi nízkou úroveň.

Byl by s to klepařením vyštvati člověka z dávno dobytých posic! Kdyby se byl Herout zastyděl, že jest odkryt se všemi intimitami finančními, kdyby se byl ostýchal vrátiti se do společnosti, byla by jeho zkáza hotova. Pomluvám vždy všichni lidé rádi uvěří. —

S horkou hlavou usínal a nemohl usnouti. Nitro jeho roztřeseno bylo mučivým neklidem, srdce zachváceno prudkým chvěním. Jako uštvaný jelen si připadal, obklopený lájí zuřivě štěkajících barvářů, kteří ho už doběhli.

Jaké to bylo prudké zmítání!

A vším byla vinna jeho polovičatost! Kdyby se byl rozešel se ženinou rodinou úplně, byl by volný. Ale on vždy se vázal tisícerými ohledy a nahodilostmi, nikdy s nikým nerozešel se nadobro, poněvadž doufal vždy o každém, že se člověk ten může vrátiti a býti mu ještě prospěšným.

(Pokračování.)

*

F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

V divoké, zavlhlé, hornaté krajině na Vltavě, vzdálené železnic a průmyslu, s chatrčemi na úbočích skalních, byl vlastní můj i otcův domov. Tam byli jsme šťastni, tam měli jsme i zůstati. Chalupa naše, přitlačená na skálu, byla čímsi nenahraditelným, vábivým, předrahým. Nemysli si, že byla zatuchlá, nebo nečistá. Ne, větrali jsme stále a okénka plna byla květin. Všecky práce, s počátku i vaření, vykonávala u nás dcera přívozníkova, silná, mladá žena, sotva čtyřiadvacetiletá vdova, jejíž muž, dělník Krušina, zasypán byl v lomech. Nazývali jsme ji Krušinka. Měla dvouletého hošíka, když po smrti mé matky k nám po prvé přišla. Tato žena, ač určitého nic nevím, vládla mým otcem, a způsobovala mu zvláštní a velmi časté vnitřní znepokojení. Soudím, že ji miloval, a ona že ďábelsky s ním si pohrávala. Byla hezká žena, osmahlá s černýma očima a tupým nosem, s plnými ňadry a až nápadně bílými zuby. Vykonávala práce pokorně, jako pravý služebník, po celý den, takže nebylo třeba o nic se starati. Někdy i spávala u nás, zvláště v letě, v malé stodůlce. V zimě chodívala domů, do chaty sotva deset minut od nás vzdálené. Když jsem byla dítětem, otec můj často v noci odcházel ze světničky, namlouvaje mi, že je třeba podívati se na pole nebo na zahrádku. Bývalo mi to divné, poněvadž se vracel podrážděn, někdy i divoce pohněván. Jednou, o žních, za jasné měsíčné noci, když vyšel, nemohla jsem usnouti a tu zaslechla jsem znenadání mužské hlasy. Vyskočila jsem z postýlky a běžela k okénku. Přes zahrádku kdosi utíkal. Hajný

nebo mladý myslivec. Otec cosi zlostně volal. Muž posměšně odpovídal. Nemohla jsem ovšem pochopiti, oč tehda šlo, ale když se otec vrátil všechen zdrcen, vyrozuměla jsem z jeho některých poznámek, že ho Krušinka zklamala, že si jí nevezme, že je záletnice a že ho trápí. Tehda ovšem slova jeho neučinila na mne pravého dojmu, byla jsem dítě, ale dnes je mi tento poměr jasný. Miloval ji, chtěl si ji vzíti za ženu, ale ona vedle něho měla jiné muže. Možná, že se jí nezdálo výhodným provdati se za staršího vdovce a že milovala sama někoho. Snad trpěla ta žena, kdož ví! Jen tolik mohu bezpečně tvrditi, že byla i později krásná, že i ve čtyřicátém roce svém bláznila mladé muže. Události pak, napřádající se na tuto ženu, přirozeně působily neobyčejnou mocí v můj mladý život, vzrušovaly mne a naplňovaly zvláštními, až temnými dojmy, zejména v době, když jsem dospívala v pannu. Krušinka nejevila se mi jako služebná, nýbrž jako vábivá bytost, již jsem milovala i nenáviděla. Jedno však musím o ní poznamenati, abys neměl nesprávného názoru a nekřivdil jí. Nevyužitkovala otcovy lásky, nebyla zištná, nýbrž zůstala dobrou služebnou. Ne, hamižná nebyla, jak obyčejně takové ženy bývají, a právě to dodávalo jí moci.

Mladá duše moje naplněna byla dobrodružstvími této zdravé, vášnivé ženy. Po pohádkách, jimiž mne otec v dětství zasypával, přišly Krušinčiny příhody. Stala se mi knihou, obsahem, rozechvívajícím románem. Čím méně jsem jim tehda rozuměla, čím neurčitěji zapadaly do mé duše, tím byly vábivější a kouzelnější. Bylo jich mnoho, tak mnoho, že teprv dnes dovedu posouditi lačnost prudkého toho srdce. Otec snad ani netušil, jaké veliké dojmy padaly do mé mladé duše, netušil, když jsem sedávala tiše stranou, že všecka vzrušena naslouchám každému slovu a že rozněcují se první mé touhy.

Osmnáctý rok můj byl mým probuzením. Všechny dřívější neurčité pocity a touhy se soustředily a ovládly mou vůli. Bylo ke konci srpna k večeru po vederném dni. Otec byl ještě na poli. Seděla jsem v naší malé zahrádce na prkenné lavičce mezi slunečnicemi a vyšívala si cosi. Ze světnice zazníval zpěv vdovy Krušinky. Bylo jí tehdá více než čtyřicet let. Hlas její zněl však mladě. Naslouchala jsem vášnivé národní písni podivně roztesknéná. Tu zaslechla jsem kroky. Kdosi šel cestou podle řeky. Pamatuji se, že se mi rozbušilo srdce, aniž jsem věděla proč. Odložila jsem vyšívání a zapátrala, kdo jde. Rozeznala jsem nejprv myslivecký klobouček mezi zelení, pak osmahlou mladou tvář a široká ramena knížecího mládence Valenty. Chodíval tudy častokráte a hovoříval s otcem i Krušinkou. Mne si nevšímal, ale snad jen proto, že jsem obyčejně se vzdalovala a že jsem mu sotva odpověděla, tázal-li se na něco. A tak i teď zamýšlela jsem zůstati mezi slunečnicemi za plotem, aby si mne nevšiml; on však stanul před naší chaloupkou, kam jsem skulinkami mezi srstkovým plotem zcela dobře viděla, a naslouchal zpěvu. Nakroutil si knírek a usmíval se. Byl, zdálo se, vesel. Krušinka shlédnuvši ho, zmlkla a položila se do okénka. Rozhovořili se o houbách. Nevyšívala jsem již, nýbrž naslouchala hlasu mládencově, jenž zněl lahodně, a pozorovala pěknou postavu jeho, jež zdála se mi dokonale přímou, překrásně urostlou. Za chvíli neviděla jsem nic jiného, a když pozvedl klobouček a chtěl dále jíti, napřímila jsem se mezi slunečnicemi. Byla jsem tenoučká a dlouhá, ale to mi nestačilo, vystoupila jsem na sedátko, takže hlava má ocitla se mezi kulatými tvářemi slunečnic. Nebylo možná, aby si mne nevšiml. Nemyslila jsem však na to, staneli nebo promluví-li, mou bytost naplnila jen vášnivá touha dlouho jej viděti. Když pak se blížil, líbilo se mi na něm vše, a oči mé nemohly se nasytit jeho pohybu, jeho tváře, jeho jednotlivých obrysů. Bytost má jako by se do mého pohledu soustřeďovala a jako by toužila vlíti se jím do nitra mladého muže. Nevím, jak jinak bych řekla, čím jsem tehda byla naplněna. Opravdu, o mně by se bylo mohlo říci, že jsem neviděla, neslyšela a jen se dívala. Proměnila jsem se v pohled. Každý krok mládencův způsoboval ve mně napětí a rozechvění.

Ocitl se u plotu a povšiml si mne. Cítila jsem, jak se v něm všechno vzrušilo, když zavadil o můj pohled. Byla asi má tvář mezi slunečnicemi nápadná. Stanul tiše, jako stane lovec, spatří-li hledanou zvěř. Snad i dech ztajil. Nepohnul ani rukou ani hlavou, pouze jeho hnědé oči utkvěly v mém zraku. Teplo šířilo se mým tenoučkým tělem. Bylo mi, jako bych všecka hořela, a vím, že ani jemu nebylo jinak. Nebyl s to, aby promluvil.

Toto vzájemné splynutí pohledů potrvalo několik minut. Znenáhla však rozechvívající a okouzlující ten dojem se proměňoval v rozpačitou tíseň. Jsem přesvědčena, že v něm rovněž jako ve mně, že tehda rozžhavení naše bylo společné, a že současně tytéž pocity nás naplňovaly. Svědčí o tom, co jsme učinili. Já, aniž jsem věděla, co činím, vzala jsem do rukou

v levo i v pravo stojící slunečnice, přitáhla je a velikými jich květy zakryla úplně svou tvář. Ukryta za nimi všecka jsem se třásla. Srdce mi bušilo a nervy mé se chvěly.

Když jsem po několika minutách slunečnice odsunula, Valenta byl pryč. Nepřekvapilo mne to; věděla jsem, že jinak nemohl. Seskočila jsem se sedátka a jako po velikém převratu zmateně hleděla kolem. Představuješ si mne?

Vše se změnilo. Svět kolem mne mluvil novou řečí. Vlaštovky, létající nad řekou, byly mi blízké, a štěbetání jejich bylo mi srozumitelné.

Před Krušinkou, jež se ubírala ke stodůlce, ukryla jsem se mezi srstkami. Byla by zkušená ta žena snadno poznala, že jsem všecka pobouřena a byla by snadno uhodla proč. I holé pískle má vrozenou snahu zachrániti se. Krušinky jsem se bála, asi jako se bojí kuře jestřába.

Tehda věděla jsem určitě, že mne Valenta miluje. Nejmenší pochybnosti nebylo, tak jako jí není dnes. Miloval mne, jako mne miluješ ty. Věděla jsem to tak patrně, jako že byla u našeho plotu srstka a v zahrádce jabloň. Vědomí to však bylo zvláštní, plné úchvatného obsahu a slavnostního vzrušení. Myslila jsem, že se stalo cosi dalekosáhlého, nesmírného. Lahodily mi pocity, proudící mými mladými nervy. Vznikl pak v nitru mém bouřlivý neklid, s nímž jsem si nevěděla rady. Chtělo se mi stulit se v zahrádce nebo ve světničce, ale současně chtělo se mi lítat po lese, rukama házet, křičet a zpívat, chtělo se mi o tom i mluvit s kýmkoli, třeba s Krušinkou. Zmatek ten byl však příjemný, v něm rozeznávala jsem jakousi radost, řekla bych jasný smích, ba výsměch, jenž mi stále více a více sládl. Smysl této zvláštní radosti nebyl mi jasný, ale když po chvíli Krušinka vyhlédla přes plot směrem, kudy mládenec odešel, a když prohodila, že je hezký chlapec, mžikem jsem vše pochopila, neboť v tu chvíli radost ona zasvítila a zajásala. Ano, lahodilo mi vědomí, že vstoupila jsem v onen svět dobrodružství, v němž žila Krušinka, a jenž mne po celý můj minulý život okouzloval a udivoval. Ano, cítila jsem, že se stávám mocí, kýmsi důležitým, k vůli komu se budou synkové o muzice prát. Ale to nebylo ještě vše, co se ozývalo v oné radosti. Pocítila jsem i to, že se ocitám v běhu o závod, že uchvacuju, co jsem záviděla, a že znenáhla sama opanuju políčko, na němž dosud sklízela Krušinka. A nezdálo se mi to těžkostí, naopak, bylo mi jasno, že se zmocním všeho bez námahy, neboť zdálo se mi, že všecko to, co žila Krušinka, bylo i mou zkušeností, že vše, co ona pro pobláznění mužů dělávala, i já již umím.

Otec, jenž se vrátil za šera, poněkud se zarazil, spatřiv mne. Dotkl se pak rukou mé rozpálené tváře a otázal se, nemám-li horečku. Pokrčila jsem rameny a zasmála se. Nevím, napadlo-li ho, co se v nitru mém dělo, pamatuji se jen, že toho večera několikráte se na mne zahleděl. Nesnesla jsem jeho zkoumavého zraku, vždy jsem sklonila hlavu.

Pochopíš, že jsem té noci dlouho bděla ve své komůrce. Otec spal ve světnici. Noc byla teplá, měsíčná. Krušinka tehda přenocovala v chlévě na nevelké palandě. Večer, než odešla, byla nějak nezvykle veselá a netrpělivá, jako by ji bylo něco velmi potěšilo. I to bylo otci divné, i po ní se díval. Mně pak vše se zdálo zvláštní, vše jako by mělo význam a vše jako by souviselo se mnou. A věru, opojení mé bylo nesmírné. Nebylo možná usnouti, nebylo možná ztišiti bouřlivé vlnění po prvé pohnutých citů a vášní. Ještě o jedenácté hodině seděla jsem u malého okénka, otevřeného do zahrádky, a dívala se na nebe, měsíc i bledé hvězdy, šťastna, nedočkava příštího dne.

Chtějíc si v tu dobu ulehnouti, pomyslila jsem si pojednou, že Valenta se toulá krajem, že nemůže spáti jako já a že je jistě nedaleko. Nevím, proč mne tó napadlo a proč jsem tomu okamžitě uvěřila. Možná, že neznámé paprsky zanesly mi v duši jeho obraz, možná též, že jsem zaslechla nějaký zvuk, hlas nebo krok. Nevím. Jisto bylo, že jsem za chvíli Valentu očekávala. Zdálo se mi to zcela přirozené, že přijde, ba byla jsem již přesvědčena, že musí přijít, že se přikrade až ke plotu a bude naslouchati, co se v chatrči děje. Usedla jsem proto k otevřenému okénku opět a dívala se na cestu, zalitou svitem měsíčným a pokrytou místy temnými stíny stromů a telegrafních tyčí.

Náhle mi srdce prudce v prsou udeřilo. Kdosi stál nedaleko zahrádky naproti chlévu a stodůlce, mimo cestu. Zřejmě muž. Neviděla jsem ho dříve, poněvadž v těch místech rozkládal se u cesty starý topol, za nímž asi byl skryt, nýbrž až teď, když popošel na skalnatém prostoru před stodůlkou. Sem svítil měsíc. Ulekla jsem se, ale ihned jsem pochopila, že je to Valenta.

(Pokračování.)

✱

Josef Šimánek:

NÁPADNÍK MARKÝZY DE GOMARE.

(Pokračování.)

Zde prožíval don Juan de Alcantara život básníka, zde tvořil své hudební verše, zde psal své prósy, znějící podivnými, smutečně krásnými a krvavě se radujícími rytmy, zde přetavoval alchymií velikého umělce své zažitky v sen, měně skutečnost v uměleckou pravdu, dávaje jí procházeti přeroďujícím a prosvěcujícím procesem ducha.

Palác měl veškery podmínky, jichž vyžadovalo nitro dona Juana de Alcantara. Vypínal se na konci města, na místě úplně odděleném, a byl od města mimo to odříznut i se svými rozsáhlými zahradami širokým průplavem, jímž valily se skalicově modré vlny mořské, takže tvořil ostrov, spojený s ostatním městem pouze mostem, dosti velikým, aby po něm mohl přejeti přepychový kočár, tažený vždy uhlově černými koňmi, budícími dojem, jako by se byli zrodili ze spojení tmy s ohněm. A i tento most dal se zvláštním mechanismem vyzdvihnouti, připomínaje středověké mosty zvedací, čímž nabýval obyvatel paláce dokonale zabezpečené samoty. Také býval zvednut téměř vždy, kdy don Juan meškal v paláci. Byl-li položen přes průplav, nesoucí na tomto místě uprostřed mohutný žulový pilíř, znamenalo to, že pán není přítomen, meškaje buďto někde v Benátkách, nebo toulaje se po břehu mořském, nebo projížděje osamělými krajinami na divokém arabském koni, zvířeti neobyčejného ohně a nezkrotnosti, které nesnášelo na svém hřbetu nikoho mimo svého pána.

Don Roderigo znal dona Juana de Alcantara ze všech pověstí tak dobře, že vyvolával si v duši přesný jeho obraz, ačkoli nikdy nespatřil jeho portrétu, a byl si jist, že tento obraz odpovídá úplně skutečné jeho podobě. Byla to skutečně pouhá žárlivost vůči velikému mrtvému, která ukládala donu Roderigovi tento vše přemáhající a vše zatlačující zájem? Jisto bylo, že zájem Roderigův o markýzu de Gomare vyrůstal ponenáhlu ve vášeň, a že s touto vášní přibývalo zájmu o dona Juana de Alcantara. Don Roderigo přemýšlel o donu Juanovi skutečně jako o mrtvém soupeři, a kdykoli analysoval svůj vztah k němu, vždycky poznával, že mu jde především o vybudování prostředků, jimiž by odstranil dominující vliv Juanův v duši markýzině.

II.

Don Roderigo vycházel rád na Hradčany, dívaje se dolů na Prahu, ačkoli jeho vlastní dům poskytoval mu skvělého pohledu na toto královsky smutné město. Miloval ono obzvláštní prostředí, z něhož vycházela neodolatelná a strhující fluida, která činila z vnímavých duchů evokatéry. Miloval je zejména za vlhké vůně hnijícího listí, která, vystupujíc z malostranských zahrad, proudila tudy bohatě v dobách podzimních.

Jednou vyšel Roderigo v pozdní hodinu odpolední. Zastaviv se v několika chrámech, jimiž linulo ono mystické pološero, za něhož barvy v oknech zhasínají, a které tak plně odpovídá rozplývajícímu se snění, za něhož srostité představy propadají se do tmy, aby jako neviditelní duchové spojovaly se v jednotný odtažitý dojem, kráčel nazdařbůh směrem k Břevnovu, prošel špalírem domův a domků, zabočil k dlouhé třešňové aleji, a byl téměř překvapen, když stanul náhle před vchodem do královské obory. Vešel otevřenou branou. Lehounký vítr rozšuměl koruny starých stromů. Hvězda byla prázdna. Živé duše nebylo viděti ni slyšeti daleko široko. Žluté listí, pokrývající bohatě stezku, šustělo pod jeho kroky, nabývajíc v naprostém mlčení zvuku tím silnějšího a dráždíc lesní klid, do něhož jen chvílemi zašuměly kývající se hlavy stromů v neklidném větru, přerušovaném četnými pomlkami. Bílé kmeny bříz svítily skoro fosforečně, dávajíce prohlédati svými řídkými těly polozahalené obloze s několika sporadickými hvězdami a rudým měsícem, jehož veliký kotouč počínal se vynořovati na nejvzdálenějším okraji obzoru.

Opojilo ho podivné kouzlo tohoto lesa, malého a přece budícího dojem značné rozlehlosti, nedávajícího tušiti nikde konce a bohatého variacemi partií i vegetací, překvapujícího za každým desátým krokem nějakou změnou, nepředvídatelnou obdobou svých krásných divočin. Snad to byla právě tato řada rychle se střídajících a bohatě se kupících optických dojmů, zvětšených a zmatnělých nyní šerem, která vyvolávala zdání rozlehlosti tohoto malého lesa, vystřídávajícího listnaté partie zamlklými a němými háji stromů jehličnatých.

Prošed lesíkem svítících bříz, dospěl Roderigo na louku, obklopenou kolem dokola lesem. Zcela náhle, nečekaně, vztyčil se před ním letohrádek, veliká kamenná hvězda, rozkládající a zabodávající své masivní paprsky osmi směry do černé hmoty lesní. Měsíc vystoupil zatím trochu výše a ozařoval bizarní letohrad. Roderigo byl zklamán a skoro překvapen, že nevidí světel v oknech zámku, že neslyší blížícího se štěkotu smečky ani třepotajícího se zvuku loveckého rohu. Síně letohradu jsou pusty. V jeho okolí nehlaholí již rohů. V jeho síních nezaznívají již po staletí zvuky hudby ani cinkot číší, naplněných rudou a zlatovou šťavou z českých hroznů, tak pohrdavě přitrpklou a chovající příznaky tak podivně rafinovaných a podivně silných vůní. Zlato vyrudlo neb zmizelo na nástropních výzdobách, reliefy se bortí a propadají. Síně, jež dívaly se na tanec a flirt a naslouchaly lehkomyslnému smíchu, jsou ledově mlčelivé a přísné. Okna dívají se starostlivě a zachmuřeně do okolí. Ve velikých síních je ticho. Jen vítr zvedá zde občas zvadlé listy, které sem zanesl otevřenými okny. Provléká se divokými a krkolomnými skoky otvory vysokých krbů a tančí po šestibokých cihlových dlaždicích, vydávaje podivné steny, výskaje a hvízdaje skulinami praskajících a skřípajících okenic.

Vše jako by zde bylo zakleté, podivně ztuhlé v chladném a ztrnulém světle měsíčném, pokrývajícím vysokou střechu jemným jíním, ledovou a mrazivou pavučinou. Roderiga zmocnila se podivná nálada. Zdálo se mu, že by bylo zcela přirozeno, kdyby zde potkával mrtvé, a maně ztlumil své kroky, z obavy, aby přílišným projevováním života nerušil slohu tohoto prostranství se zámkem, jehož křivolaké a lámané zdi ubíhaly dolů po stráni.

Pak vzhlédl poněkud překvapeně. Po stezce, vedoucí dolů, do jehličnatého lesa, vyšla skutečně postava, žena skvělého vzrůstu, oděná v tmavý šat. Byla patrně podobně překvapena jako Roderigo, neboť stanula a pohlédla směrem k němu, vystoupivši ze stínu. Do jejího obličeje padla nyní plná záře měsíčního světla. Roderigovo srdce počalo bušiti prudčeji: poznával markýzu doňu Elvíru de Gomare. Stojíc nyní nehnutě v plné záři, budila dojem, jako by se vznášela nad vadnoucími travami, v jichž mlze zanikaly její nohy, jako by její postava z nich vyrůstala, jako by s nimi splývala dolní částí svého roucha. Byla to vskutku markýza, nebo spatřoval don Roderigo pouhý přízrak její? Bylo zajisté pravděpodobnějším zjevení se přízraku v tomto prostředí, než setkání se s opravdovou Elvírou. A přece to nebyl přízrak. Neboť markýza se náhle obrátila k hraběti de Paréjas a pravila skoro vesele: „Netvařte se tak udiveně, done Roderigo. Jsem skutečnou bytostí a prosím tato místa za omluvu, že jsem živa, jako jste je asi odprošoval vy!“

Šli chvíli mlčky vedle sebe.

„Když jsem vás spatřil, podobala jste se skutečně spíše přeludu, bytosti, vyšlé z jiného světa, jíž ostatně se podobáte vždycky, markýzo.“

„Myslíte? Patrně váš čistě osobní dojem.“ Podívala se Roderigovi do očí. Zahlédl v jejích zracích propast, v níž prokmitávaly studené blesky neviditelných bouří, naplňujících nitro pouze zdánlivě zchladlé a zlhostejnělé. A přece zájem, který v nich plápolal, neplatil ničemu z přítomného světa. Byly jakoby zduchovnělé, jakoby zpřízračnělé jakýmsi podivným stykem se světem mrtvých, nepřetržitým spojením se vzpomínkami, stigmatisovanými pro vždycky a neodvratně dotekem druhého světa.

„Je vidět, že nebojíte se sebe samotné,“ pronesl, aby obrátil řeč směrem, který by mu umožnil oživiti rozhovor a přiblížiti si nepozorovaně tuto ženu v onom stadiu styku, který neukládá opatrnosti.

„Nikoli. Měla-li jsem kdy z něčeho hrůzu, byla to vždycky společnost.“ — Usmála se lehce.

„Platí to také pro přítomnou chvíli?“

„Rozhodně ne. Vy nejste společností. Nikoli, done Roderigo. Nerušíte mé samoty. Je mi sympatické, že vypadáte dnes přízračně a neskutečně. Bojím-li se však společnosti, nelekám se nikterak jejích předsudkův a názorů. Doprovoďte mne. Potká-li nás někdo v aleji, — neboť zde nesejdeme se se živou bytostí, —budu šťastna, budeme-li poznáni. Společnost bude míti o čem hovořit. Lidé budou uvedeni na špatnou stopu a nebudou obtěžovati nediskretními pohledy mé minulosti, která jest přítomností i budoucností.“

„Čas se u vás zastavil, markýzo? Pak chápu, že se nelekáte přízraků.“— A Roderigo si pomyslel: tedy mám býti prostředkem k vyvolání jistého zdání u společnosti, k uvedení na špatnou stopu. Potlačil trochu své okamžité rozladění. Povšiml si, jak markýza se lehce zachvěla při posledních jeho slovech. Pak se k němu obrátila s pohledem, v němž jest jistá obava před nediskretností. Řekla suše:

„Nelekám se, jak vidíte, styku s vámi. Nejste také trochu přízrakem?“ řekla poslední slova záhadně a vyvolala v něm jistý zmatek. Pohlédl na ni se strany a zmocnilo se ho cosi, co se podobalo bolesti a závrati. Její klasický, bledý profil jevil nepohnutý chlad mramoru, nevyšinutelnost z posunu tajného a povzneseného smutku, z něhož jako by prýštil veškeren zdroj života této ženy. Zdálo se v této chvíli Roderigovi, že vzíti této ženě zájem o fantom, k němuž se upíná, znamenalo by vzíti jí její osobnost, celý styl její přítomné věčně nepřítomné bytosti. Tento dojem vyvolal v něm vzdor a upevnil v něm neuvědomělé odhodlání. Pravil:

„Jsem hrd, že mne pokládáte za příbuzného přízrakům, a vděčen náhodě, — ah, nebyla to jistě náhoda, — že jsem vás potkal před starým letohradem. Zdá se, že toto prostředí to teprve bylo, které vám napovědělo mé blízké příbuzenství.“

Nastala opět delší pomlka. Markýza mlčela, jako by nebyla zaslechla vůbec věty, pronesené Roderigem. Bylo slyšeti praskání suchého listí, pokrytého rosou, které sténalo pod jejich kroky. Vycházeli z lesa před myslivnu a markýza pronesla polohlasně, skoro šeptem, nepohlédnuvši na dona Roderiga:

„Bývá pravidlem, že příbuzní jsou si právě nejvzdálenější a nejvíce cizí. Nepozoroval jste toho nikdy, done Roderigo?“

„Zajisté, markýzo. Pozoroval jsem však neméně, že vy se podobáte všemu spíše nežli pravidlu.“

Odbočili k třešňové aleji. Barokní silhouetta břevnovského kláštera vynořila se před nimi. Don Roderigo vytušil, že markýza nepřeje si tohoto druhu hovoru, ze zvláštního způsobu, jakým se zamlčela. Slyšela a poznala velmi jasně nápověď, kterou pronesl ve své větě a nesnažila se nikterak tvářiti se, jako by nerozuměla, — způsob, k němuž by se byla uchýlila v podobném případě téměř každá žena, neboť pravila po chvíli tohoto mlčení, které výmluvně předeslala své větě:

„Jest, nebo chcete-li, done Roderigo, byla pouze jedna bytost, kterou jsem mohla učiniti účastnicí svého nitra, vůči které se otevřela duše moje dokořán. Nenáleží již dnes mezi nás. Vězte, done Roderigo, že jediné bytost jeho druhu, — a té není a nebude, — mohla by najíti klíč k mé duši a k mému životu. Buďte s bohem, Roderigo.“

Stiskla mu konvenčně ruku.

III.

Nahodilé setkání se s markýzou za okolností poněkud zvláštních vrhlo do nitra Roderigova s dostatek světla, aby si mohl rázem uvědomiti stav a stupeň svého vztahu k Elvíře. Roderigo byl ve svém nitru přesvědčen, že doňa Elvíra mohla by ho milovati, a zdálo se mu, že jistý záchvěv při jeho posledním setkání se s ní, při němž se poněkud málo a na nepatrný zlomek vteřiny odsunula rouška s její duše, napověděl mu dokonce cosi, co blížilo se klíčící možnosti lásky, co však bez podpory vzrůstu musilo by v zápětí zaniknouti, — tak nepatrný a mladý byl tento zárodek. Hlavní a téměř neodstranitelnou překážkou byl tvrdý ocelový krunýř, kterým opásala markýza svou bytost proti citovým popudům zvenčí. Stápěla a utápěla se ve svém smutku po zemřelém milenci, a její neschopnost nové lásky byla pouhou autosugescí jakési fixní ideje, určité tvrdošíjnosti, jež nedopouštěla myšlenky na cokoli jiného a jež s důslednou úmyslností a nezvratností měla oči pevně uzavřené. Don Roderigo byl přesvědčen, že v téže chvíli, ve které by se mu podařilo docíliti na okamžik otevření duševního zraku markýzina, bylo by pro vždy otřeseno její nevšímavostí a její srdce nabylo by schopnosti nové lásky, které ve skutečnosti nikdy nepozbylo. Bylo právě třeba překročiti nebo rozbíti pancéřový kruh, který dělil markýzu, — ženu ve svém nitru disponovanou a stvořenou pro bouřlivý a kypící život, — od ostatního světa, který ji isoloval uprostřed jejího snu o mrtvé vidině. Markýza nechtěla pohlédnouti do očí velkému hypnotisérу — životu, tušíc ve svém podvědomí, že by neodolala.

Roderigo, přemýšleje o psychickém stavu markýzině, nabýval čím dále tím pevnějšího přesvědčení, že není síly, která by dovedla obvyklou nebo normální cestou vrátiti Elvíru pohledu mimo sebe, či lépe řečeno, odpoutati ji od uměle a úmyslně jednostranného zírání pouze k jednomu prvku své bytosti, třebaže šlo o prvek mimořádné mohutnosti a přitažlivosti. Přemýšlel nyní, kdy po prvém vzrušení hladina jeho duše poněkud se uklidnila, o možnostech dobýti srdce markýzina s duchem chladnějším, analytičtějším, a ne bez jisté methodičnosti zkušeného a rutinovaného svůdce, který i do služeb opravdové lásky klade své donjuanské prostředky.

(Pokračování.)

*

LITERATURA.

Alois Jirásek: „*Písničky a jiná prosa*". Obrázky a studie. Vyšlo ve XLII. svazku Sebraných spisů Jiráskových nákladem J. Otty v Praze 1916. — Zajímavá knížka nejenom pro čtenáře, ale i pro literárního historika: Je v ní uloženo a k bezděkému srovnání vystaveno kus romancierova vývoje uměleckého, novely a obrázky z dob začátků v polovině let sedmdesátých vedle prací takřka onehdejších — a nejen to: je tu v bratrské a smírné pospolitosti nejenom beletrie a studie kulturně-historická, ale i letmo načrtaná skizza národopisná, momentka z literárních dějin, rušný vojenský obrázek anebo pražský pastel z anno domini. Tedy: skoro celý Jirásek nejen po stránce uměleckého vzrůstu, ale i po stránce svých zálib a sklonů, literárních svých potřeb a studijních pramenů, jež dávají jasně nahlížet do jeho dílny. Pestrý obsah publikace vrací nám skromného litomyšlského suplenta historie z dob jeho „Skaláků" a „Viktor", kdy nové jméno počalo si teprve v polovině let sedmdesátých raziti cestu. Ale již tehdy jeví se spár. Čtěte si takového „Felice Tankreda", novelku ze smutných dob třicetileté vojny, jak ji otiskl „Světozor" již r. 1876 — jak hutně a výrazně, v malebné výmluvnosti podáno je tu všecko mravní i hospodářské ovzduší nešťastného období pobělohorského, ta zvůle a zběsilost jednotlivců odchovaných zdivočilými poměry. Anebo přečtěte si „Turečky" z téže doby a z téhož ovzduší, kde se to chví už teple jímavými záchvěvy českobratrskými. Litomysl, jejímž historikem Jirásek stal se v rostoucích pracích pozdějších — letmo vzpomínáme jen „Filosofské historie", „U rytířů", „Na staré poště" — pableskuje už v „Tankredovi" prvními slibnými záblesky lokální zajímavosti a historického významu (ovzduší pernštejnského hradu). Typická obliba Jiráskova, základnímu ději historickému paralelně vésti průvodem jímavý motiv milostný, zjevna už zde. Tento detail — nehledíme-li už ani k nejnovějším „Písničkám" — nejvýmluvněji rozveden je v „Markytánce", vzrušující vojenské selance z období Marie Terezie, kde tento (jindy podružnější) motiv stává se dominantou. A „Písničky" samy? Není třeba čtenáři „Zvonu" mluviti o nich mnoho. Vycházely tu loni a svým humorem, svěžestí a skoro bych řekl rozmarnou zahrávačností formální podmaňovaly. Postava Jeníka z Bratřic, který si na kratičkou chvilku zaskočil z vojny odpočinout na střezmířský zámeček u Sedlčan, oživuje nám ten nevelký, ale teple probíhající děj dvojnásob milými světly. A již je tu v knize celá tříšť drobných náčrtů, letmo zachycovaných studií a „příprav". Ze soudních akt vysněný obrázek rodinného života v zámožném domě pražského patricia; poučný výlet do historie paruky; vzpomínka na návštěvu sušického „Hrádku" u příležitosti Pravdova jubilea; hrstka pohledů do starého života litomyšlského podle záznamů deníkových; pohled do mladých let Husových; něco historických skizz vojenských — celá milá a poutavá galerie obrázků naskizzovaná zkušenou rukou romanciera, jenž umí sáhnouti vždy věci na nerv, dvěma třemi črtami pérem jej oživí a mocně vyzvedne. Nechceme se v tomto časopise z různých příčin pouštěti do detailů — jen zaznamenáváme a charakterisujeme — ale vrátíme se ke knize na místech jiných, poněvadž všemi svými vlastnostmi k podrobnějšímu rozboru vybízí. *Fr. Sekanina.*

*

* Literatura pro mládež neprobrala se dosud ze své stagnace válečné, takže valně není co oznámiti. V čilosti své neochabl pacovský nakladatel Přemysl Plaček, jenž ve svých drobných knižnicích vydal pěkný výbor z Jana Herbena, uspořádaný p. V. Markem a přinášející úryvky z „Hostišova", z „Moravských obrázků" a „Na dědině"; dále vytiskl zde J. F. Karas loutkovou komedii „Zakletý princ", víc než třeba vulgárně nesenou, pak Ot. Svoboda sbírku dobrých, většinou z „Malého Čtenáře" známých povídek „Srdci i rozumu". Že sáhnuto i ke K. J. Erbenovi, lze jen schvalovati, třeba toto pole bylo již nesčíslněkrát vykořistěno. Erbenovy pohádky vždy budou mládeži milé. Přiměřený úvod k této sbírečce napsal Ad. Wenig. Nejnověji vychází zde divadelní hra Fr. S. Procházky „Popelka", která bude jistě hodně vyhledávána k provozování právě pro svou scénickou jednoduchost a slovní stručnost. Nakladatelství Jana Laichtra vydalo nedávno hezkou knížku Marie Gebauerové „Péťa pes", líčící svěže osudy čtyřnohého druha a společníka, jeho vychování, návyky, kousky i tulácké extravagance, které vystihla obrázkovým průvodem Máňa Fischerová-Kvěchová ve formě leckdy A. Kašpara připomínající ale se snahou nejlepší nalézti svou vlastní ilustrační linii. A co připravuje sezona? Pro Mikuláše, pro Ježíška? Buď se to ještě utajuje v tiskárnách, nebo ani tu nic nebude. Zatím nakladatelství „Unie" uvádí již ve svých seznamech novou knihu Procházkovu písniček a humoresek „Družky" s obrázkovým doprovodem Jos. Weniga. Tedy přece novinka.

DIVADLO.

Shakespearův „Jindřich IV.", díl I. a II., v překladu J. V. Sládka, v úpravě a za režie Jaroslava Kvapila v Národním divadle dne 2. listopadu t. r.

Imposantní řada dramat Shakespearových, již má pohotově repertoar divadla Národního,

doplněna byla novou tragedií, jednou z onoho řetězu dějinného, jehož články jsou značeny jmény královskými, a to „Jindřichem IV.", jeho oběma díly. Obtíž výpravy v tomto případě nezáleží toliko v rozměrech díla, ale též v cizosti dávných sporů královských nápadníků; tyto stránky dějin jsou nám lhostejny a výhradně moc básnického slova, bez ohledu na podklad, musí tu vítěziti, vtiskujíc politice dějin krásu tragiky. Oba díly Jindřicha IV., jichž sloučením učiněn byl silný pokus, opírající svůj úspěch jen o mimořádnou výkonnost činoherního souboru a především ovšem o dramaturgickou i režisérskou zkušenost Jaroslava Kvapila, vždy jsoucí ve vzestupu — vynikají vzácnou poesii scén (jako jsou na př. výjevy Hotspurovy s chotí a s Glendowerem, výjev s korunou), zcela odlišných od jiných složek dramat Shakespearových, mimo to pak proslulou postavou Falstaffovou, složenou z nejlidštějších prvků zla i dobra, a celým ovzduším, které k ní se pojí, strhávajíc k sobě mladistvou bujnost prince Jindry; ten ovšem pro obecenstvo své doby hned v prvém výjevu přednese svou reservatio mentalis. Tyto obrazy jsou napojeny poesií dobové malebnosti — a s radostí vítáme na jevišti celou velkou, umělou mosaiku, nutnou k doplnění obrazu velkého autora.

Celek, jak nám byl předveden, má dva choulostivé body; především v tom, že druhý díl „Jindřicha IV." řeší politickou zápletku nikoli silným činem, ale naivním úskokem; dále v tom, že v díle prvém střídání vážnosti s komikou vyhnáno jest na nejnebezpečnější ostří ve scéně, kde k rekovné smrti Hotspurově připojuje se zdánlivý skon Falstaffův a jeho obživnutí. Něco takového si vskutku může dovoliti jediné Shakespeare. Ale arciť jen bídáctví, projevené Falstaffem u slavné mrtvoly může zdůvodniti přísně morální odsouzení komického reka v závěru díla.

Dovednost Kvapilova překlenula most k neúnavnému vnímání velké tragedie zkušenou úpravou textu, poddajným uspořádáním jeviště, vždy vkusným a význam výjevu zevně zdůrazňujícím. Prvé provedení šlo hladce a rychle, všechen mužský personál byl v činnosti, v množství osob poskytnuta byla příležitost k docílení čtyř vynikajících výkonů. Především uchvátil pan Hurt jako Hotspur způsobem, kterým žil tuto bytost překotnou v politickém jednání i v rodinném citu; všestranného uznání dobyl si pan Vávra jako král, hluboký citem, přísný vážností, ochromený bolestí nemoci; případný vkus vyvinul pan Deyl jako princ Jindra a dociloval rostoucího účinu vzestupným odstíněním citu a vážnosti; Falstaffa miláčkem obecenstva učinil pan Schlaghammer, ač — jako ostatně nikdo z nynějšího personálu — nemá hlasového zvuku, jakého široká výmluvnost sir Johna vyžaduje.

Kult Shakespearův dokázal, že sláva dramat tohoto básníka jest dobrou školou nejen hercům a autorům, ale také obecenstvu; a předpokládame, že toto bude připraveno nyní také ke vnímání velkých dějinných obrazů, které způsobem z české půdy vyrostlým a dnešním požadavkům přiměřeným vytvořili naši básníci. Jako Anglie „dramaty královskými" také my můžeme se honositi díly, obsahujícími celé epochy dějinné. Máme velkolepou trilogii Jiráskovu, Husa — Žižku — Roháče, dle moderního požadavku vystihující ducha a barvu doby; a máme Vrchlického „Českou trilogii", (Drahomíra — Bratři — Knížata) slíbenou pro letošní období rovněž v provedení o jediném večeru, a pro tu doufáme v připravenou vnímavost veřejnosti. 

TÝDEN.

* Společnosti Jaroslava Vrchlického podařilo se právě získati rozsáhlou literární korespondenci Jaroslava Vrchlického, která obsahuje 922 listů od 220 osob a objasňuje mnohé momenty z jejich života, doposud ne dosti zjištěné, na př. jaké důvody vpravdě přiměly Sv. Čecha, že resignoval na členství Akademie, příčiny rozkolu mezi Vrchlickým a Zeyerem atd. Korespondence obsahuje také hojnosť dopisů cizích čelných literátů, vlašských, švédských, německých, anglických, polských, francouzských a j. Uložena jest v archivu, pro Museum Vrchlického shromažďovaném, a bude z ní zajisté hojně těženo pro příští ročníky „Sborníku Společnosti J. V.", jehož II. ročník právě se dotiskuje. V poslední schůzi správního výboru S. J. V. usneseno rozeslati „Sborník" různým korporacím i přátelům české literatury, což se v těchto dnech stane. Akce Společnosti bude zajisté provázena všude náležitým porozuměním.



Dějiny království Českého z roku 1817. Pod tímto názvem přeložil nám r. 1912 zvěčnělý prof. Jan Putna starou dějepisnou knížku německou, a dr. Herben vydal ji později také samostatně. Německý originál jest úplně anonymní, původce jeho není jmenován ani naznačen; přes to však knihy užívalo se před sto lety na českých školách (gymnasiích) hojně jako předepsané učebné pomůcky. Duch, v němž neznámý auktor píše o českých dějinách, jest vysoce pokročilý, názor světový krajně svobodomyslný, pod čarou připojena jest vydatná řada úvah mravních a osvícenských poznámek; záhada auktorství knihy jest tedy nesporně zajímavá. Kdo byl původce tohoto anonymního dějepisu Čech? Pravděpodobně — zatím nelze říci více — byl jím osvícený historik Ignác Cornova. Při četbě „Vzpomínek a úvah starého vlastence" od Jakuba Malého (Praha,

1872) vzbudí přirozený zájem místo na str. 33 a d.: „O jedné z předepsaných učebních knih třeba se zvláště zmíniti. Byla to „Geschichte Böhmens“, spisek na svůj čas velmi dobrý a tuším práce Cornovova (?). Tato kniha ... působila na českou mládež velmi roznětlivě. Pro principii předepsán byl zeměpis Rakouského mocnářství, a zmíněný svrchu Cornovův dějepis Čech.“ A dále shrnuje Malý svůj úsudek o knize: „... i bylať kniha Cornovova neposledním faktorem u probuzování ducha národního v české mládeži. Ale neměla míti dlouhého panování...“ atd. — jsem nucen místo doslovného pokračování v citátu odkázati interesenta na knihu samu. Malý má na mysli podle všech známek právě anonymní dějepis Čech, který teprve r. 1912 a pouhou náhodou byl vydán v českém překladě; knihy (o níž asi bylo všeobecně známo mezi současníky, že jest prací Cornovovou) užívalo se v principii, to jest někdy v letech dvacátých minulého věku. (Cornova sám zemřel až r. 1822 jako 82letý kmet, nevšedně vážený v české společnosti.) Auktorstvím Cornovovým lze vysvětliti bez obtíží anonymitu knihy, aspoň r. 1817 již nutnou, hlavně však její osvícenský a liberální obsah; tytéž zásady a téhož ducha josefinismu shledáváme i v jiných dílech Cornovových. Z vnějších známek, svědčících pro podmínečnou jistotu o původu knížky, zasluhuje snad povšimnutí i zmínka Malého o spisku, tedy díle neobsáhlém vnějškově: jest jím i anonymní český překlad. Snad časem přibude nový a podstatný doklad pro nepochybné Cornovovo auktorství. „Dějin království Českého z r. 1817“. *Fdký.*

*

* Albert Bonard vyprávěl v „Le Journal de Genève“ o vroucím přátelství dvou švýcarských spisovatelů, vynikajících nadáním a pracovitostí. Byli to spisovatel a básník Philippe Mounier a autor známého díla „Jean Jacques Rousseau“, znamenitý kritik, Gaspard Vallette. Milovali se jako bratří, stačí-li toto slovo k vystižení jejich vroucího přátelství. Druh bez druha nic nepodnikal v životě a před společností druh druhu říkával: „Co učiníš, učiním také.“ Nezřídka bylo slyšeti od nich: „Já ne bez tebe, ty ne beze mne!“ Albert líčí obšírně jejich důvěrné styky literární i mimoliterární. V září r. 1911 Mounier těžce churavěl. Vallette truchlil nad tím tak, že stal se zádumčivým a v redakcích listů „La Gazette Lausanne“ a v „Semaine Litteraire“ vyslovil se: „Nepřežil bych dlouho smrti Mounierovy.“ Uvěřilo se jeho bolesti, ale nikdo neznal hlubiny opravdového jeho citu přátelského. Mounier zemřel a Vallette měl napsati nekrolog. S těžkým srdcem načrtal několik řádek a tucetkráte péro odkládal. Tiskárenský sluha čekal netrpělivě na rukopis. „Řekněte, prosím, že nemohu psáti,“ pravil posléze sluhovi, „vyřiďte, prosím, že, co bych napsal, nestačilo by k ocenění Mouniera!“ A nepsal. Ochuravěl. Stará srdeční vada přihlásila se prudce. Nepsal nekrologu, ten byl napsán redakcemi zmíněných dvou časopisů a záhy napsaly také nekrolog Vallettovi. Zemřel vbrzku po Mounierovi ze zármutku nad jeho koncem života. „Řídký to případ věrného přátelství,“ podotýká Bonard, „mezi literáty, mezi vášnivou závistí, žárlivostí a marnivostí, která chopila se žezla tam, kde rozkládá plodná oliva své haluze a má poskytovati její tichý stín ideální místo pro všecky příkladné ctnosti. Jeden rov pojal věrné přátele, soudruhy duševní práce. „Ne moi sans toi, ne toi sans moi,“ uplatnilo se u nich. *K. V. H.*

*

* Ze vzpomínek na své dětství napsal Théophile Gautier několik zajímavých črt. Z Tarbesu dostal se do pařížských škol, a tu píše: „Když vyhodil jsem oknem dětské hračky, začal jsem po nich toužiti. Již nedopřávalo se mi spáti po vůli, odpočinouti, jak bych si byl přál. Protože jsem neznal než nářečí gaskoňské, zdálo se mi, že jsem v cizině, cítil jsem se opuštěn, byl jsem osamocen. Jednou zaslechl jsem, ubíraje se s vychovatelkou ulicí, hovor vojáků, a ti mluvili „gaskoňsky“. „Poběžme za nimi,“ zvolal jsem a pobízel vychovatelku. „to jsou naši!“ Dlouho žil jsem v Paříži, ale lásku k nářečí mateřskému zachoval jsem si v koutku srdce.“ Jinde píše: „Přes to, že dostalo se mi dobrého vychování a mluvil jsem čistou francouzštinou, akcent mateřský často ohlásil se přes ohradu retů.“ Na jiném místě dí o sobě: „Byl jsem chlapcem dosti tichým, zesmutnělým a neduživým, snědým mezi růžovými a bílými druhy. Podobal jsem se hošíku, Španěli z Kuby, zimomřivému, zádumčivému, jejž přivezli do Francie na vzdělání.“ Jinde vypravuje, avšak již příliš „literárně“ tak, že upřímnost a tón tím poněkud setřeny jsou, o své dětské hrdosti, kdy byl pětiletým hošíkem: „Opakoval jsem ze slabikáře: ba, be, bi, bo, bu ... Jednoho dne přišel k nám kavalír „de Port de Guy“, o němž mluví Victor Hugo v „Bídnících“ a dal mi krásnou knihu, pěkně vázanou se slovy: „Uchovej si ji, napřesrok ji budeš moci již poněkud čísti.“ Byl jsem uražen tím. „Umím čísti dávno,“ vybuchl jsem, a když zase jednou kavalír přišel k nám, vyprávěl jsem mu směle obsah prvé povídky...“ Dětskou duši a chlapectví své líčí Gautier poutavě, a kdo četl Raisovu knihu o Třebízského chlapectví, tu výbornou knihu, v níž zachycena je zlatá záře mlaďoučké duše, a srovná-li lícně, pozná, jak blízké jsou sobě duše dětí snad všech národů ve všech vlnivkách pocitů, a bezděčně polituje, proč dítě v člověku umírává — životem vyspělosti.
K. V. H.

V Praze, dne 16. listopadu 1916.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.



Antonín Macek:

Z KNIHY: VIA CRUCIS.

RŮŽE.

Ó, růže, miluji tě,
neb je můj smutek v tobě!

Nezahořely
mně jasem tvým rety,
a nevoněly mi nikdy
tvé vášně purpurové v žáru června.

Sám byl jsem, sám,
můj červen byl v mém nitru,
teplý a zářící, chvějící se jiskrami léta
v azurném vzduchu.

Ale růže
nikde, ó, nikde!

V pražádném srdci —
bez růží byl můj červen.

Marně jsem čekal, že mi podáš
nachovou, křehkou a sladkou, nebesky vonnou
růži.

NOC.

Noc byla dlouhá, snů neměla.
A nečekal jsem slunného dne.

A nechtěl, by touhou se zachvěla.
Minulo jitro i poledne.

A večer žití jde již mračný,
Bůh lásky jej nemiluje.

Umlká zvolna
vášnivý šepot —
minuty jako kapky jedu
padají v duši.

Nečekám jitra.
Za večer rozhořelý se modlím,
za večer plný barev a žáru, ohnivý večer,
v němž boží jazyky mluví.

Přijď,
naposled přijď, má lásko!

Mým zmírajícím slovům
dej západu nach nejkrásnější!

Ať vzplane zářněji nežli růže ranní,
když beránkové bílí se zardívají!

A královna snů mých přišla
jak v mlhách zrůžovělý, nebeský oblak,
jenž violkový, růžový, zlatý.

Smál se a voněl
jak zrosený les
po bouři.

Stromy v něm byly
obrovské, něžné jak květiny duchů.

A v magickém snů kraji přišla's,
než vyšel měsíc.

Vůni jsem cítil dávných dnů mladé lásky,
světlušek jiskry mi zasvítily.

Byl večer,
snů večer,
a lásky.

A sen jen —
sen!

TMA.

Když krvácelo srdce,
já usmíval se.

Bůh rozžehal mi svatební lampu,
a světlo růžové vonělo mi.

Myšlenek hvězdy,
hvězd miliony byly bohatstvím mým.

Květiny jako sen a oblak
pod pohledem mým

pučely, smály se, milovaly —
a já již zapomínal,
že srdce krvácí mi.

A přišel den, kdy kdosi,
jenž nemá jména,

zhasínal mi mou lampu,
mou lampu boží,
kouzelnou lampu.

Nahý a chladný svět!
Šedivý, mrazný, tmavý déšť listopadu

na lilie pršel zetlelé, na zhaslá světla
tma přišla.

A srdce
již nekrvácí,
je ztuhlé, v něm jen
smrt.



F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

Všecko se ve mně pobouřilo a v očích se mi až zatmělo. Vzpamatovavši se, rozeznala jsem, že popošel k chlévu a že opatrně naslouchal. Napadlo mne, že snad Krušinka nespí, že ho postřehla a že ho zavolala. Skutečně, zdálo se, že zamýšlí jíti do chléva. Domněnka ta tak mne vzrušila, že se mi ňadra sevřela, a že jsem slabě vykřikla.

V úplném tichu nočním jistě mne zaslechl. Postřehla jsem, že se obrátil a opatrně přešel na silnici. Na chvíli zmizel. Řeka jako by zašuměla. Zachrastilo pak cosi, a Valenta stál již v zahrádce poblíž mého okénka. Byla jsem tak rozechvěna, že jsem neměla pražádné vůle a pražádné myšlenky. Nedovedu si též představiti nyní, co jsem tehda cítila, neboť nebyla to již pouhá jednoduchá blaženost, nýbrž byly v tom i žárlivost i zklamání i pokoření i výsměch. Citů mých — po starodávnu řečeno — bylo skutečné moře, a jak jsem je mohla obsáhnouti? Chvěla jsem se a hořela, toužila i čekala. Nebylo v mé vůli nic. Co se pak stalo, vyplynulo samo z rozehraných mých hlubin. Slyš tedy!

V tomto velikém pohnutí a zmatku zašeptala jsem horkým dechem:

„Přišel jsi?“

Ano, tykala jsem mu, ruce jsem k němu vztáhla a cosi horoucího mu šeptala. On pak okamžitě přiskočil k okénku a drže mne za ruce vyznával mi lásku. Vydychoval svá vášnivá slova, své zamilování právě tak jako májová růže svou vůni. Já pak neslyšela jednotlivých slov a vět, ani se nesnažila je rozeznati, nýbrž vdechovala pouze jich obsah, jenž mne opojoval, jenž mi lahodil a jenž mne naplňoval nevýslovným štěstím. Nenapadlo mne ptáti se ho, chtěl-li se setkati s Krušinkou, ani proč se kradl ke chlévu, to vše jako by nyní ztratilo smyslu. A bylo to správné. V mé horoucnosti zmizely jistě všechny ostatní jeho zájmy. Byl uchvácen jako já. Kdož se ptá větvičky, urval-li ji proud nebo vichr, chce-li si ve vánku zašuměti? Nemůže se vrátiti na strom, kde byla dříve, jako nebylo možná, aby se Valenta vrátil ke Krušince. Nesly ho proudy jako mne, urvaly ho vichry jako mne. Věděla jsem to, viděla jsem, jak je uchvácen, cítila jsem, že nebude již jiný.

Nepodivíš se asi, řeknu-li ti, že se nepamatuji na jednotlivá slova naše. Bylo jich velice mnoho, a myslím, že se sobě podobala a že všecka zvučela. Vychýlivši se objímala jsem jeho hlavu, on pak ovíjel svými pažemi mou hruď. Rty naše stále se k sobě vracely a stále se polibky i dechem opojovaly. Snad ještě o jedné hodině jsme se celovali. Bože můj — bylo to? Opravdu, požár nás zachvátil.

V tu dobu u chléva zavrzla dvířka. To připomnělo nám nutnost rozejíti se. Valenta pošeptal ještě několik slov, zlíbal mne a přikrčiv se unikal mezi keři ku

plotu. Dívala jsem se za ním všecka usláblá a sladce znavená, oddychujíc blažeností. Mihl se mi na silnici a rychle zmizel. Povšiml si bezpochyby, že Krušinka ve spodničce a košili stála před chlévem, úplně měsícem osvětlená. Zahlédla jsem ji i já, ale nezalekla jsem se. Naopak, v širé blaženosti mé, rozvlněné jako moře, ozval se opět onen jasný, zvláštní smích, veselý, ba jásavý. Vábila mne podivná ta radost, abych vyšla z komůrky a před Krušinkou za Valentou něco zavolala.

Ona mezitím popošla po nádvoříčku k silnici, pátrala chvíli a vešla do zahrádky k mému otevřenému okénku. Spatřivši mne, prohodila:

„Podívejme se, ty se díváš na měsíček! Snad jsi se nezamilovala?"

Mlčela jsem. Nenapadlo mne, co bych řekla. Zasmála jsem se pouze, ale i to stalo se jaksi samo.

Krušinka na mne hleděla několik minut. Pak řekla:

„Zdálo se mi, že tu někdo byl. Proč nemáme psa?"

„Ano, ale vy sama jste ho nikdy nechtěla!" připomněla jsem jí zlomyslně.

Neřekla již nic, vracejíc se však do chléva zahrozila na mne. Poznala jsem z toho, že nás viděla. Zlá radost prolítla mi tělem.

Tak začala má první láska. Podobala se horským bystřinám. Měla kouzlo skal, lesů a strží. Prudkosti její neubylo, naopak, ona spíše ještě rostla, právě jako horská bystřina. Nevím, byl-li kdy na světě muž tak láskou pobouřený jako Valenta. Ten člověk stal se mým stínem, mým vyznavačem, otrokem i pánem.

Otci jsem se nesvěřila, ale on věděl dost. Pochopila jsem od koho. Ovšem, nebylo by bývalo těžko uhodnouti vše i bez Krušinky. Já však poznala s určitostí, že žena ta usilovala lásku mou nějak otráviti a zničiti, třeba o ní nikdy nemluvila. Jednal za ni můj otec a dosti bezohledně a hrubě. Podivno, míval dříve Valentu rád a jednou dokonce prý mu v hostinci řekl: „Líbíte se mi, hned bych vám dal svou dceru!" Nyní však naň zanevřel, nemluvil s ním a špatně o něm soudil. To vše, jak už bývá, ještě více naši lásku rozdmýchalo. Unikala jsem otci i Krušince tak chytře, že jsme se s Valentou dosti často scházeli. I on přicházel. Vroubky na našem plotě zprostředkovaly naše dorozumění. Otce jsem se nesmírně bála, neboť on v pravdě rozhodoval o mně jako o svém majetku. Z té příčiny jednala jsem skrytě. Krušinky bych byla nešetřila, naopak, tu bych byla ráda dráždila! Nemohla jsem však, a to naplňovalo mé srdce nenávistí k ní. Otec můj domníval se, že syn její, tehda téměř dvacítiletý, zaměstnaný na přívoze, je do mne zamilován, a že ona přeje si dostati ho do naší chalupy. Bláhový otec můj netušil, že příčiny jejích starostí o mne a o Valentu byly zcela jiné.

Jako neubývalo mé lásky, tak neubývalo žárlivosti Krušinčiny. Letitá ta žena patrně byla velmi podrážděna nebo pokořena Valentovým vychladnutím. Vše jí selhalo, ať činila co činila. Nemohla ho již zvábiti a přivolati. My jsme se ovšem tajně scházeli, ale co skryješ žárlivému srdci? To vidí ještě více, než jsi ukryl. A tak i ona naplněna byla stále zlou a živou nenávistí. K mému otci pak, aby ho získala pro své záměry, chovala se velmi přítulně, což jej dokonale spoutalo a šťastným učinilo. Otročil jí a dělal, co chtěla. Očekávala jsem proto každé chvíle zakročení, jehož jsem se bála. Cítila jsem, kdyby otec otevřeně promluvil o mé lásce a s Valentou mi zakázal mluviti, že bych se byla ocitla před zkázou. Odporovati otci bych byla nemohla. Poslechla bych, ale — pak bych se jistě utopila. To měla jsem v nitru svém ustanoveno. Otec na štěstí o Valentovi se mnou nemluvil. Možná, že i to bylo dílem té žárlivé ženy, že se nechtěla prozraditi přede mnou. Já však věděla vše.

Za to, zdálo se, snažili se s otcem zhubiti Valentu. Ten ubohý každé chvíle si na něco naříkal. Stalo se, že i klevetami a tajným udáváním chtěli mu ublížiti. V hospodě ve vesnici, kde se několikráte s otcem sešli, bývalo nejhůře. Jednou došlo k hádce a bezmála i ke rvačce. Je přirozeno, že jsem tím trpěla. Pouze vědomí, že je Krušinka stále rozčilena a stále na suchu, působilo mi potěšení.

Tak uplynula dvě leta. Po celou tu dobu otec se mnou o Valentovi nepromluvil. Ovšem, přála jsem si, aby nemluvil, ale když to trvalo již dlouho, znepokojovaly mne starosti, proč tak je, jaký smysl má toto podivné mlčení, neboť nebylo možná pochybovati, že o tom ví. Ke všemu tehda přihodilo se něco, co mi zůstalo nevysvětleno a co otci podezření o mé známosti dotvrdilo, aniž se však tím něco změnilo. A právě tento výsledek oné události, soudím, mnoho zavinil na mém pozdějším životě. Příhodu tu chci krátce pověděti. Bude-li se ti zdát nezávažnou, neříkej to a nic mi nevymlouvej. Vím sama nejlépe, co znamenala.

Tehda v červenci, krátce přede žněmi měla jsem smluvenou s Valentou schůzku v úvalu mezi lískovými keři, na travnatém

místečku, skrytém v lesích, obklopeném houštinami. Bylo v neděli odpoledne. Nikdo v ta místa nemohl zblouditi, neboť kolem nich byly skály bez pěšinek, keři porostlé, a každému se zdálo, že dále mimo úval nic zvláštního není. Byl by musil lézti po kamenech a to nikoho nevábilo. Jen kluci by byli snad prohledali ten kout, ale byl dosti daleko v lesích, v místech, kam nebylo dovoleno choditi, a tak ani ti sem nikdy nepřišli. Valenta vyslídil klikatinu, kudy bylo možno bez námahy dostati se až na dno úvalu. Bylo smluveno, že mne bude čekati o třetí hodině v houštince u průseku a že pak zapadneme do onoho čarovného úkrytu, kde nikdo nás neuvidí. Úmluva stala se téhož dne dopoledne v kostele u božího hrobu ve tmavém zákoutí, kde se zastavují někteří zbožnější lidé, aby políbili nohy Kristovy na starém krucifixu, a stalo se to ve chvíli, když nikdo jiný zde nebyl. Ke všemu ještě tiše a krátce, bez zastavení. On stál u kříže a zašeptal, když jsem prošla mimo: „Ve tři u houštinky." Nic více nepronesl. Nikdo toho nezaslechl a nikdo by byl nevěděl, o které houštince mluvil. To, že mne odtud povede do onoho čarovného úvalu, věděla jsem již dříve, to sdělil mi na schůzce naší ve středu dopoledne, kdy byl otec v okresním městě a Krušinka na poli. Byla tedy, jak vidíš, úmluva naše zcela tajně provedena. A teď poslyš, co se stalo.

V poledne, když jsem přišla z kostela, prostírala Krušinka na stůl. Otec pak seděl na lavici u okna. Bylo zřejmo, že si povídali o mně, neboť nápadně ztichli, jakmile jsem vstoupila. Pohlédla jsem na oba. Zdálo se mi, že jsem postihla na jejich tvářích nestejný úsměv, jenž se mi zdál podivný. Otec pak, poškrabav se ve vlasech, prohodil, že je sucho a že bude píce málo. A podrbav se ve vlasech ještě jednou řekl Krušince: „Dělejte, abych se dostal na dráhu." Zavětřila jsem. Otec pak ihned dodal ke mně: „Pojedu na dva dni do Prahy." Zaradovala jsem se, ale nic neřekla odcházejíc chvatně do komůrky svléci se.

Po obědě se otec připravoval na dráhu. Pohvizdoval si, což obyčejně při oblékání činíval.

„Krušinka odejde na přívoz," řekl mi připínaje si stříbrné hodinky, „nesmíš nikam odejít."

„Ne, budu doma," odvětila jsem. „Bolí mne trochu hlava, sednu si do zahrádky."

Za chvíli odešel rozloučiv se jako jindy, chvatně a roztržitě, pln již myšlenek na Prahu. Vyhlédla jsem za ním, ale on zacházel již pěšinou do lesa, aby se vyhnul vesnici. Krušinka myla ještě nádobí, ale za nedlouho zmizela. Podotkla jen, zdrží-li se večer na přívoze, abych si ohřála večeři sama. „Ach ano," odvětila jsem omrzele, toužíc býti sama, „nestarejte se a zůstaňte si tam, jak dlouho chcete."

Před třetí hodinou položila jsem na otevřené okénko knihu a háčkování, aby se zdálo mimojdoucím, že jsem doma, a opatrně unikla jsem zahrádkou do lesa. Bylo teplo. Mouchy bzučely, a z pasek ozývali se cvrčci. Uvažovala jsem, že bude nejlépe, vrátím-li se s Valentou k naší chalupě. Přece jen jsem se bála opustiti vše tak lehkomyslně. Odjezd otcův přispěl mi k tomu, že jsme mohli seděti u nás; proč odcházeti do úvalu? S tímto návrhem přiběhla jsem k Valentovi do houštinky. Přijal jej nevlídně a všechen zklamán. Mlčel chvíli, jako by se byl rozhněval. Řekla jsem mu, že mi v poledne, když jsem se vrátila, bylo nápadno chování otcovo, že se snad vrátí, aby se přesvědčil, jsem-li doma. I upozornění, abych neodcházela, bylo podezřelé. Dokazovala jsem Valentovi, že si sedneme do lesa za plotem, kde nás nikdo nespatří a odkud snadno unikne nepozorován, kdyby se otec vrátil. Marně jsem mluvila. Valenta byl stále rozmrzen. Řekla jsem i to, že mám plnou hruď strachu a plnou duši neblahého tušení. Na to mi odpověděl, že se mu zdá, poslechne-li mne, že vlezeme do léčky. A tak těšení naše všecko bylo touto rozepří otráveno.

Bratranec tvůj říká o mně, že jsem umíněná. Mýlí se. Přes zvláštní onu tíseň, jež mne opravdu naplnila, vzala jsem s náhlou, ovšem vynucenou veselostí Valentu za ruku a řekla: „Pojďme tedy do úvalu. Těším se na tu samotu, kam nikdo nikdy nepřijde!"

Rozveselil se. Soudil, že zdráhání mé bylo pouhé škádlení. Vzal mne kolem pasu a vedl opatrně různými oklikami, hned do stráně, hned rovinkou, hned houštinou a opět skalami, až konečně ocitli jsme se u vývratů, prastarých pařezů, jež utvořily díry a bylinami zarostlé průchody. Jedním jsme prolezli, ač dosti svízelně, a ocitli se v zavlhlém korytě mezi olšinami. Odtud odbočili jsme v levo a za chvíli vstoupili jsme mezi husté, bohatě rozrostlé lískoví. Valenta každé chvíle mne líbal a stále se ptal, kdyby zmizel, vymotala-li bych se odtud? Odpovídala jsem, že bych si sedla a tak dlouho plakala, až by se vrátil. Tomu velice se smál.

Vstupovali jsme do úvalu, prohřátého sluncem, vonícího kvítím. Valenta upo-

zornil mne, že čarovné naše místečko se nám objeví za okamžik. Byl šťasten a patrně přesvědčen, že užasnu. Cítila jsem to a připravovala se na tu chvíli. Na to, co se děje u nás, jsem ani nevzpomněla. Čím mi byla chalupa v tomto opojení?

Valenta pak rozhrnul oběma pažema pruty lísek a radostně zašeptal:

„Podívej se!“

Pruty s velikými lupeny a bělostnými oříšky zašuměly a očím objevila se kruhová prostora.

Ztrnula jsem. Mráz přejel mi po zádech. Valenta, jenž obrácen byl ke mně, podivil se mému zděšení. Pohlédnuv pak tam, kam upřeny byly vytřeštěné mé oči, ztrnul jako já.

Na zelené trávě čarovného úkrytu seděl můj otec, drže si zapiatýma rukama kolena. Kladl na ně vousatou bradu a maje oči podivně přimhouřené, jízlivě se usmíval.

Nadešla chvíle strašného ticha a napětí. Nikdo nepromluvil. Postihla jsem ihned, že by slovo hrůze mé ulehčilo, neměla jsem však ani vůle ani síly, abych pohnula zmrtvělýma rtoma.

Valenta, zbledlý a užaslý pozvolna spouštěl rozhrnuté lískové pruty, takže zákoutí i s otcem jako za zelenou oponou zděšeným očím našim zmizelo. Pohlédli jsme pak na sebe, a oba, jako by nás myšlenka ta stejně napadla, plaše a opatrně jsme odcházeli s dechem zatajeným a srdcem se tetelícím.

„Jak zvěděl otec o této naší schůzce?“ ptali jsme se pak druh druha. Zdálo se mi, že Valenta nějak se před někým podřekl. On pak stále mi tvrdil, že jsem asi já neopatrně něco vyzradila. Ztísněni, rozmrzeni i ochlazeni vrátili jsme se k houštince a rozešli se.

V nepopsatelném zmatku došla jsem domů. Usedla jsem v zahrádce a snažila se něco si rychle na obranu vymysliti. Otcova tvář s jízlivým úsměvem, dívající se přes kolena na nás, stále se mi zjevovala. „Co řeknu, až přijde? A co se stane?“ opakovala jsem si všecka rozechvěna. Nic však mne nenapadalo a zmatku mého neubývalo. Naopak, napětí rostlo. Každou minutu očekávala jsem návrat otcův; on však nepřicházel. To ještě více mne děsilo a vysilovalo. Uplynul konečně hrozný ten den, vrátila se Krušinka, povečeřeli jsme, ulehli. Otec se neobjevil.

Vrátil se třetího dne. O tom, co se stalo v neděli odpoledne, ani slůvkem se nezmiňoval, ba ani chování své vůči mně nezměnil. Tyto okolnosti dodaly brzy celé příhodě příšerného, nepochopitelného a nepřirozeného rázu. Věřila jsem chvílemi, že bylo to zjevení. Ale, poněvadž Valenta viděl vše stejně jako já, kolísala jsem a opět jsem připouštěla, že otec tehda přece jen schůzku naši nějak vyslídil a nás způsobem tím vytrestal.

Hrůzné ty dojmy mnoho zavinily. Ach, bylo to strašné!

V.

Schůzky s Valentou nebývaly již tak klidné, blažené a milé jako dříve. I spory i hněvy vtíraly se občas mezi nás. Myslím, že to zavinila ona událost, že skutečně od té doby přišly rozpory, strach, pochybnosti. Kdož ví! Jsou lidé, zkušení a moudří, kteří tvrdí, že se časem i skála rozpadne, v destičky rozdělí, bylinami proroste, právě jako vše, i zdraví, i láska. Snad tedy spory naše byly přirozené a nebylo možná se jim vyhnouti. Přišel čas, kdy dlouho trvající láska se měnila v jiné skupenství, jako vše na světě. Tím však neříkám, že se zmenšila, že jí síly ubylo. Ne, ona měla pouze nové, řekla bych, rozšířenější sítě pocitů. Sváry, hořkosti a žaly vyrovnány bývaly lahodným usmiřováním a novým prudkým vyznáváním. Zkrátka — tehda byla plavba na lodičce tichá, teď na bouřlivé vodě neklidná a nebezpečná.

Jednou v dubnu dopoledne, bylo to již letošního roku, spěchala jsem lesem k domovu. Na křižovatce u veliké paseky potkala jsem několik pánů. Zavoněly doutníky, zahlaholily hlasy a smích. Poznala jsem i Valentu mezi nimi. Šla jsem pěšinou za příkopem, takže si mne páni téměř ani nepovšimli. Byli to většinou úředníci a myslivci našeho panství. Jediný byl mi úplně neznámý. Mladý, vkusně oděný měšťák s černým knírkem, vykračující si pyšně. Ohlédla jsem se po něm, neboť mi cosi bylo ve tváři jeho nápadno. Byl však odvrácen a tváře jeho jsem již neviděla. Maličkost ta, jak shledáš, stala se později důležitou, ba rozhodující příčinou velkých změn mého života.

Toho dne k večeru mluvila jsem v naší vesnici s Valentou. Setkali jsme se náhodou u kupce a stáli pak chvíli před krámem. V mých rukách voněl balíček pražené kávy, v jeho tabák.

„Prosím tě, kdo to s vámi dopoledne chodil?“ zeptala jsem se ho.

„Obchodník Dymák z Prahy,“ odvětil povšimnuv si mé náhlé živosti.

„Šli jste s ním jako jeho podřízení,“ zasmála jsem se. „Boháč asi — ne?“

„Koupil všecky naše paseky. Líbil se ti?“

„Má něco nepravidelného ve tváři," řekla jsem, abych se vyhnula odpovědi na zlomyslnou otázku.

„Ale ale, i toho jsi si všimla?" zvolal se zlým smíchem. „Hleďme, co vše ona vidí!"

„Ne, nevím, co to je, zdálo se mi pouze, že mi bylo při prvém pohledu cosi v jeho tváři nápadno."

„Ano, oblouček mezi nosem a rtem má nepatrně vříznutý, mělký a to mu dodává zvláštního výrazu. Hezké to však není; kterési zvíře mi připomíná."

„Ohlédla jsem se proto za ním!" řekla jsem s úsměvem.

„Ale nadarmo!" zvolal.

„Proč?" vypiavši se ptala jsem se drsně a uraženě.

„Poněvadž je zasnouben, má před svatbou, a dívek si nevšímá. Ani tě neviděl."

Zamrzela mne poslední jeho věta. Pohodila jsem hlavou.

„Kdož ví!" vylétlo mi ze rtů. „Možná, že mne viděl a možná, že ještě teď na mne myslí."

„Možná, ale taky možná, že ne!" chechtal se mi do tváře.

„Jistě by se byl ohlédl, kdybych byla chtěla!" ulevovala jsem své ješitnosti.

„Však jsi chtěla, ale nadarmo. Neviděl tě a nemyslí na tebe."

„A viděl mne a myslí na mne!" přela jsem se všecka ve tváři rozpálená.

„Jsi opravdu směšná! Takový zamilovaný ženich je jako tetřev, nevidí, neslyší."

„Jen si mysli!" zvolala jsem. „Kdybych chtěla, nechal by nevěsty a přilít by za mnou!"

Zahleděl se mi do očí. Tvář jeho byla roznícena a plna pohrdlivého výsměchu. Vrtěl hlavou. Po chvíli se uklidnil a pohladiv mne prohodil shovívavě:

„Jsi dítě."

Neřekla jsem již o tom nic, ale v následujících dnech vznikalo ve mně zvláštní zlomyslné umínění, později zřejmá touha přesvědčiti Valentu, že mohu obchodníka Dymáka, třeba byl zamilován do své nevěsty, poblázniti a okouzliti. Posměšné věty Valentovy nedaly mi zapomenouti a jitřily mne k tomuto podniku. Zdálo se mi, že je důležito, abych ho přesvědčila, ba brzy jsem soudila, že je nutno dokázati, čím jsem se chlubila.

(Pokračování.)



Maryša B. Šárecká:

CESTOU ŽIVOTEM.

R. R.

Znám krásu okamžiku, který míjí,
a nejdražších snů krutou agonii,
v níž zmírá zvolna sladký mládí pel,
znám kapky jedu na dně číše blaha
a trny, jimiž poseta má dráha
i hořkost slz, jichž nikdo neviděl!

Znám nudu, která zmocňuje se v chvíli,
kdy kolem vtip a bujná radost šílí,
a bolest přemáhanou úsměvy,
když tupá všednost na mne z lící hledí
a v srdcích lidských není odpovědi,
ni tepla soucitu a úlevy!

Znám chaos pocitů, jež nitrem víří,
slast mládí, které v bujných touhách hýří,
jak slunce v paprscích, když vychází,
znám tichou rozkoš duše nespoutané,
v níž věčný život božským dechem vane,
a svatou krásu velkých extasí!

Však znám též chvíle ty, kdy v sladké trýzni
mé srdce touhou Tantalovou žízní
po vyschlém zdroji marných radostí,
a zapomíná ve svém opojení,
že bolesti jsou, pro něž léku není,
a sny, jež stihla kletba věčnosti!

Ve chvílích těch zas věřím v nové štěstí
a v blahu rozkvetlou jsem ratolestí,
s níž vůně jara v srdce přichází,
již drahých vzpomínek jas nedá schnouti,
jež v květné záplavě chce rozepnouti
se k nebes azuru i nad srázy!



Josef Šimánek:

NÁPADNÍK MARKÝZY DE GOMARE.

(Pokračování.)

Neboť don Roderigo miloval doňu Elvíru cítěním, které ostře se odlišovalo od všech posavadních jeho erotických dobrodružství. Jeho duše naplnila se jakousi tupou bolestí, kterou přemáhal, a prudkým vzdorem, který podporoval. Snad znásobila jeho touhu i markýzina nepřístupnost. Jistě však zesílila jeho odpor a jeho rozhodnutí nevzdáti se cíle.

A tu uprostřed nejpodivnějších a nejdobrodružnějších vírů, které naplňovaly jeho duši, zrodila se v nitru Roderigově myšlenka nejbizarnější a nejpodivnější všech, které kdy plnily jeho mysl, která nicméně zdála se mu tím správnější, jednodušší a účinnější, čím více se jí zabýval: vkročiti do srdce markýzina za pomoci a v masce toho, kdo jediný měl do něho přístup. Jakmile byl by jedenkráte železný kruh touto lstí překročen, zmocnil by se rázem své kořisti.

Markýza prozradila mu sama ve slabé chvíli, kdy na okamžik odložila svou naprostou uzavřenost, že jediné muž, který by se úplně slohem svého života, své duše i podobou rovnal donu Juanu de Alcantara, mohl by vyburcovati její srdce z netečnosti.

Don Roderigo byl znám svou proteovskou schopností přijímati na sebe podoby nejrozmanitějších duší, bytostí, individualit, chápati nejtajemnější životy v jejich nejvlastnější a nejzákladnější podstatě, sestupovati nebo vystupovati do nich, žíti jimi a jejich slohem, státi však při tom nad nimi jako stojí herec nad svým dílem, ba, státi nad nimi ještě suverénněji, ježto nijaký herec nedosáhl onoho stupně virtuosity jako don Roderigo, který zmocňoval se svou podivuhodnou a doposud nikde nevídanou schopností samotného klíče k bytostem živým a skutečným, kdežto herec zmocňuje se pouze jeho důsledku u bytostí často pouze vysněných nebo nesprávně životu odňatých, pouze jejich posunů, jejich vnějších a nezakrývaných studiem života zřejméhoznaků, získaného, onoho života, který lze vypsati a zobraziti prostředky smyslův, nikoli však onoho pravého prvku, který lze pouze mezi řádky vytušiti.

Don Roderigo de Paréjas, v jehož očích byl nyní don Juan de Alcantara soupeřem stejně pevně vyhraněným jako nebezpečným a úctyhodným, zabýval se již dávno studiem života a bytosti dona Juana de Alcantara. Znal ji z pověstí a legend stejně jako z tenkých svazků jeho díla literárního. Dona Roderiga zajímala zejména okolnost, že jeho soupeř zvláštním paradoxem osudovým stává se nebezpečným právě tím, že jest mrtev, což dodávalo zvláštního přízvuku jeho lásce a jeho zápasu. Usmál se lehce této myšlence a zapálil si cigaretu, pohlížeje do zrcadla. Večer byl přešel již dávno v noc. Roderigo přecházel po pokoji, dívaje se občas v tetelivé záři voskových svíček na svůj obraz v zrcadle, jako by chtěl v něm objeviti tahy dona Juana de Alcantara, svého soupeře, jehož usiloval nyní poraziti jím samotným, nebo zastavuje se u okna, otevřeného směrem ku Praze, s domy s vyhaslými okny, zahalené v naprosté ticho, přerušované pouze chvílemi zaskřípěním kovového kohouta na blízké střeše. Měsíc objevil se občas nad střechami, které pokrýval pavučinným stříbrem, aby v zápětí mizel pod mračny, jež řítila se za zesilujícího se větru divokým letem podzimní oblohou.

Roderigo posadil se do rozsáhlé lenošky, v níž otrávila se dle pověsti před dvěma sty lety mladá kněžna de Marovini, a uvažoval o starém pravidle, dle něhož duševní vlastnosti vtiskují tváři svou neomylnou a pevnou pečeť, — pravidle, které známo bylo již v nejdávnějším starověku, a které nebylo úplně ztraceno ani v době renaissanční, kdyžtě praví Shakespeare ústy jedné ze svých postav: „je duch to, jenž si tělo svoje staví". — Kdyby se podařilo donu Roderigovi úplně se vžíti v život pana de Alcantara, vměstnati se dokonale do jeho myšlenek a jeho snů, nabyla by tvář jeho přirozeně i fysiognomie dona Juana de Alcantara na tak dlouhou dobu, pokud by se mu líbilo v tomto stavu setrvati, právě tak, jako lidé pohyblivého a plastického temperamentu, citujíce doslovně výroky jistých osob, jimž byli přítomni, berou na sebe skoro automaticky jejich tvářnost, stahují své tahy ve výraz jim podobný a napodobí mechanicky, aniž si toho uvědomují, jejich posunky.

Na chvíli napadla dona Roderiga námitka, že, i dosáhne-li touto cestou úspěchu u markýzy, nebude to on, kterého bude milovati, nýbrž don Juan de Alcantara. Tato námitka byla v zápětí vyvrácena. Vždyť Roderigovi nešlo o důsledné

setrvávání v úloze pana de Alcantara. Touto maskou měl dosáhnouti pouze přístupu do markýzina srdce, pouze vyburcování z její nevšímavosti a tvrdošíjného rozhodnutí nepohlédnouti v tvář kterékoli duši, která by nebyla duší mrtvého přízraku; obrácení její pozornosti k Roderigovi, jakéhosi zpřístupnění, při němž byla by přinucena vystoupiti na okamžik z ocelového okruhu své fixní ideje, a vystaviti se bezprostředně a neodvratně magnetismu vlastní bytosti Roderigovy, odpovídajícímu, jak byl přesvědčen, zastřeným a vlastním základním prvkům její bytosti.

Tato myšlenka, zrodivši se jednou v mysli Roderigově, stávala se methodickou, přecházela rychle v přesně vyhraněnou theorii, a Roderigo nebyl již ani na okamžik v pochybnostech, že ji uskuteční. Noc počala zvolna blednouti. Otevřeným oknem bylo slyšeti rachocení osamělých vozů a vozíků s nákladem plodin a mléka. Roderigo zpozorovav, že za nedlouho nastoupí den, uzavřel okno, zatáhl hustou draperii a usedl nad tenkým svazkem veršů, tištěných na japonu a vystřídávaných občas rythmovanou prósou. Titulní list nesl jméno: Don Juan de Alcantara, a pod ním znak, — fantastického ptáka, majícího podobu lidského srdce; jeho hrdlo vystupovalo z prohybu mezi oběma laloky a neslo dravčí hlavu s třípaprskovou korunkou. Z boků vystupovaly plameny v podobě orlích křídel.

IV.

Nerozloučiv se s přáteli a nezanechav nikde vzkazu, odejel Roderigo hned příštího dne do Dubrovníka. Nebyl v Dubrovníku nikým znám a přibyl tam jako naprostý cizinec. Najav si byt v hotelu, jal se hledati domu, který by mohl obývati a který by odpovídal povaze toho, jehož masku chtěl na sebe obléci. Zatím procházel městem, prohlížeje si jeho památnosti a zasnívaje se před pamětníky mrtvé slávy bývalé Republiky. Prohlédl si i bývalý palác Juanův, jímž provedl ho starý vrátný, a který, zanedbáván netečnými dědici, zaujatými přílišnými starostmi o koňské dostihy a lovy na bengálské tygry, počínal jeviti první známky pustnutí. Na nádvořích rozrůstala se tráva mezi dlažbou. Mech pokrýval fontány, jichž některé části byly porouchány. Rozbitými tabulemi okenními proháněl se v pyšných síních vítr a rozstupující se šachovnice dlaždic ponechávaly otvory, skýtající vítaného útulku myším. Prach usedal na rámy starých obrazů, které pokrýval v hustých vrstvách. Těžká a smutná vůně zániku ploužila se pokoji zmírající a rozkládající se nádhery. Pavučiny pokrývaly jejich rohy, visely na stěnách a zahalovaly zlato lustrů. V zahradách bujelo býlí. V jeskyni Démétřině udělal si vrátný skladiště dříví, a vrabci vystavěli si hnízdo pod přílbicí Palladinou.

Kroky zaznívaly skoro cize a rouhavě v těchto pokojích, kam málokdy vnikla lidská noha, jež zamlčely se a ponořily se v dlouhá temná snění od těch dob, co navždy je opustil jejich pán. Fantastické a žhavé sny, které vtělil Don Juan de Alcantara do těchto míst, měly nyní vzhled bytostí, snících ve snu, jen jejich žhavost jako by byla vybledla, vyprchavši z nich a odešedši za svým tvůrcem a mistrem. Bylo to trochu paradoxní: život z nich vyprchal, ale duše v nich zůstala. Vrátný, který svým ciceronským a chraplavým hlasem vykládal donu Roderigovi pamětihodnosti tohoto paláce a jeho vztahů k zemřelému pánu, byl jím záhy okřiknut a odkázán v mlčení. Roderigo nesměl býti vyrušován, chtěl-li naslouchati neslyšným a tichým hlasům, vycházejícím z věcí a hovořícím o donu Juanovi, o jeho životě vnitřním, o jeho snech, stejně jako legendy a pověsti jiných měst hovořily o jeho vášni.

Don Roderigo cítil se záhy přenesen v toto ovzduší, jehož doteky pociťoval tak zřetelně. Věděl, že dotýká se nyní samotné bytosti Juanovy, bytosti svého soupeře, a toto vědomí vzbuzovalo v něm pocit zvláštní spokojenosti. Bylo jasno: vše vyjadřuje zde individualitu Juanovu; tento fakt byl nesmírně snadno kontrolovatelný tím, že přiléhal zcela přesně k druhé části bytosti Juanovy, jak ji poznal jinde, že byl opravdovou, harmonickou a vyrovnávací polaritou onoho dona Juana de Alcantara, který vtiskl se do paměti veselého světa řadou svých dobrodružství a výstředností.

Šumot fontán, z nichž některé byly porouchány, doléhal až sem, do vnitra paláce, jako by chtěl hráti zvláštní smuteční doprovod spícím snům, jako by chtěl ustavičnou ukolébavkou tvrdošíjně pečovati, aby se neprobudily ze svého spánku, podobajícího se smrti, k profanní a rušivé skutečnosti.

Vítr hrál na Aiolovy harfy na střechách a věžích. Jejich zvuk měl podivuhodnou hudbu, na níž posud bylo znáti, že sestavil ji virtuos ve vyvolávání nálady, nicméně byly zde i zvuky, které vnášely disharmonii do těchto akordů, cosi skří-

pavého a drásajícího, cosi co jako by si bylo umínilo hned v zápětí každý radostný sen burcovati k skutečnosti. Také bylo jasno z některých prázdnějších motivů, že jim již čehosi chybí, že některé prvky se na vždycky odmlčely, symbolisujíce tak odchod toho, jenž se nikdy již nevrátí. Skrytý a diskretní sten chvěl se touto hudbou v pravidelných intervalech, rytmický pláč, který, boje se, aby nebyl hlasitým, mění se v trhavý vzlyk, otřásající celou bytostí, zvlňující prsa k prudkým a křečovitým záchvěvům. Roderigovi zazdálo se pojednou, jako by se zde vše zajíkalo ve společném rytmu s tímto lkáním, v nejbližší chvíli však již pozoroval opět mrtvé, nehnuté ticho, z něhož jako by na něho zíraly neviditelné a fixní pohledy, podobné pohledům sfing.

Posledním pokojem, který si don Roderigo prohlédl, byla pracovna Juanova. Pracovna dle jména, bůhví proč tak přezvaná, neboť neměla ničeho společného s pracovnou. Byl to pokoj, který jako by ve formě zhuštěné vyjadřoval vše, co bylo vysloveno v celém paláci, jako by byl jakýmsi mikrokosmem v makrokosmu, zmenšujícím zrcadlem, obrážejícím obraz celku. Mnoho krásy a bizarnosti, nadmíru mnoho duše a zejména nadmíru mnoho snění. Vše jako by zde bylo přetaveno v jinou skutečnost, pravdu niternou a opojnou. Don Roderigo de Paréjas cítil, že dopouští se téměř nediskretnosti, vnikaje do tohoto pokoje; zdálo se mu, že stojí v samotném srdci dona Juana de Alcantara.

Na prázdné příční stěně visel portret Juanův. Don Roderigo viděl jej dříve, než jej zahlédl, a spatřiv jej, seznal, že srovnává se na vlas s představou, kterou si o fysiognomii dona Juana de Alcantara utvořil na základě studií jeho života a po doplnění procházkou jeho palácem, zvláště pak pokojem, do něhož se uchyloval k svým nejšílenějším a nejskrytějším snům. Don Roderigo pozoroval, že šum fontán a zvuk Aiolových harf, tlumen, tříštěn a odrážen zvláštní hrou akustiky, zaznívá v tomto pokoji zcela jinak než v síních ostatních, že nabývá obzvláštní splývavosti a jednotnosti, podobaje se jakési analogii sférické hudby.

Don Roderigo prošel ještě třemi nádvořími, z nichž na posledním upoutala jeho pozornost stará studna, žulová, přikrytá mřížovou kupolí neobyčejné umělecké práce. Stanul a pohlédl do ní. Spatřil úzké schody, vedoucí od roubení do hlubiny a točící se šroubovitě až ke hladině, jež leskla se ve veliké hloubce jako drobná krůpěj rtuti.

Don Roderigo de Paréjas, opustiv palác, procházel se Dubrovníkem. Město odpovídalo úplně oné obzvláštní náladě, kterou si odnášel z paláce. Slyšel jeho táhlou a dunivě zvonivou ozvěnu ve své duši, procházeje ulicemi, málo oživenými v této pozdní době podzimní, kdy saisona se nachýlila ke konci a cizinci odjížděli ze sídla bývalé slavné Republiky do svých domovů, nebo do míst, která by se méně smutně dotýkala jejich duší, plujících jako oka tučného oleje na povrchu černých, tajemných, křišťálově čistých vod . . .

* * *

Dubrovník! Město nepoddajné, byť i několikráte poddané, město snův a ilusí, město hrdé, nádherné a blouznivé! Kdosi je nazval slovanskými Benátkami. Mohl tak učiniti jenom ten, kdo nezachytil jediného zvuku jeho slavné duše. Ano. Má povrch tohoto města zajisté mnoho příbuzného s Benátkami, nicméně tento dán je pouhou vnější příbuzností atomů krve, které se nikdy nesejdou, které jsou svou polarisací povolány jediné k tomu, aby se rozcházely. Nižádné město nebylo povoláno Osudem k příbuzenství s Benátkami tak výhradně proto, aby ukázalo, jak prudce se s nimi rozchází, jako Dubrovník. Kdo by chtěl ukazovati na příbuzenství Dubrovníka s Benátkami proto, aby jej pozdvihl, dopouští se jeho snižování. Neboť znamenají-li Benátky město okouzlených snův a pohádek minulosti, které fascinují tím, co v nich jest, znamená Dubrovník město okouzlených snův a pohádek toho, a právě toho, čeho v nich není, co připomínají jako pokračování skutečnosti! Spočívá-li melancholické kouzlo Benátek v tom, že jsou mrtvy a odsouzeny, v hrdé resignaci a pohrdavém mlčení nad minulostí, spočívá melancholické kouzlo Dubrovníka v tom, že žije, v hrdé resignaci a pohrdavém mlčení nad přítomností. Benátkami vane smutek nad osudem, v Dubrovníku vzdor. Benátkami zaznívá podbarvenými spodními tóny vzlykot tajemných vln, pronikajících černými a neúprosnými závoji. Dubrovníkem zaznívá křik bouřící, utajené krve, vzdech, protlačený mlčelivým zatnutím zubů, majestát přízraku, jenž patří budoucnosti. V Benátkách straší stíny minulosti, v Dubrovníku vrhají do předu svůj stín věci příští: věci, jichž přítomnost se leká a které minulost oslavuje. (Pokračování.)

✱

Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

VII.

Čermák zaklepal u doktora Herouta ještě jednou. Zase za ním přišel do kanceláře, a to už nebyl Čermák z prvého setkání, klidný a parátní. Rozrušen byl, jak bylo viděti, až do podrážděnosti, oči mu těkavě mžikaly ve vrásčitém obličeji, potaženém jemnými pavučinami, pod jichž závojem kalné oči vypadaly ještě kalněji.

„Rozhodl jsem se, pane doktore, vám učiniti poslední nabídku," začal z čista jasna skoro bez pozdravu, „dám bez dlouhého smlouvání padesát procent!"

Ulpěl na Heroutovi očima, které se na okamžik proměnily ve skleněné.

Herout se zarazil.

„Myslíte to vážně?"

„Vážně, docela vážně!" odpovídal Čermák horlivě.

„Zaplatil byste hned? A hotově?"

Tázaný se rozpačitě usmál. Oči se mu těkavě rozběhly po pokoji, po skříních, po psacím stole, zavadily o knihy, postavené na stole, nikde neutkvívajíce.

„Vládnu velikými pohotovostmi!" pravil se zřejmou chlubivostí.

„Přijďte tedy pozítří a dohovoříme se!" přerušil Herout rozhovor. „Pozítří proto, poněvadž jsem zítra celý den zaměstnán neodkladnými pracemi!" dodal, aby zmírnil kategorický tón prvého vyzvání.

„Ovšem, ovšem —" hovořil Čermák spíše pro sebe a nerozloučiv se patřičně, vtiskl si ještě v kanceláři klobouk na hlavu a odcházel šouravě.

„Když dává padesát, dá i sedmdesát!" řekl si Herout, když Čermák odešel. „Ale docela v pořádku to s ním není! Něco se s ním děje, má asi také svou krisi."

„Však on pozítří nepřijde!" pomyslil si. „Až se uklidní a střízlivě rozváží, pozná, že se ukvapil a nepřijde! Proč by právě stál o můj vklad! Nebo je nakonec tajným agentem sanačního výboru a kupuje nepřímo pro ústav?"

Několik domněnek zmítalo mu hlavou. Hovořil odpoledne telefonicky s několika osobami, do všech tajností sanační akce zasvěcenými, a nedověděl se o ničem podstatném. Souhlasně tvrzeno mu bylo, že akce spíše uvázla a že je dosud velmi vzdálena konci. Že dosud naprosto nelze odhadnouti, jak se narovnání utváří v procentech, a nebude-li na konec všecko zkaženo svéhlavostí některých věřitelů, zbytečně netrpělivých a nerozvážných.

Herout „svéhlavost" klidně strčil do kapsy, jako kdyby se ho netýkalo toto průhledné, jemu určené píchnutí.

S jiné strany se dověděl, že veškeré domysly nespočívají na ničem reelním, že věc je ve skutečnosti ustavičně ještě ve přípravách a hlavně v nadějích, jak vydatná bude vládní pomoc, ačli vůbec odtud bude pomáháno.

V jakých stycích je tedy jistý Čermák se sanací?

V pražádných! Je na věci úplně nezúčastněn a když se stará, pracuje snad pro někoho jiného. „Ostatně," dokládal informátor, „vody jsou zakaleny, proč by se tedy nesbíhali rybáři, jimž svědčí lov u kalných vod! To je při všech sanacích, bude to tedy i u této! Lidé chtí prostě vydělávati, a proto spekulují. Někomu se to podaří, a bude spokojen!"

Informace byly bezvýsledny.

Tím záhadnější se mu zdála ta věc.

Aby to byl pouhý podvodník? pomyslil si. Nač podvodník, když se tu nedalo nic vylákati, nic podvésti, a když tu šlo zřejmě o pravidelný obchod s reelním pozadím. Lidé chtí prostě vydělávati!

Ano, všichni chtí vydělávati, a hlavně chtí lacino a bez námahy bohatnouti, obchody projdou několikerýma rukama, a všade něco uvázne, poněvadž nelze pracovati bez tlampačů. Celý život okolo je prosycen tímto tlampačstvím! Ve všech oborech pracuje rota dohazovačů a tlampačů! Prázdné hlavy roztahují se u vesel, tlačí se neomaleně do předu, odkopávajíce povolané pracovníky. Všechno je klika a hnusná komedie.

Mráz běžel Heroutovi po zádech, jak se mu převalila hlavou myšlenka na toto mrchoviště života.

Vlny jako hora vysoké valily se proti kocábce jeho nadějí, už se mu zdálo, že podniká nerovný zápas s nepřemožitelným.

Komu šlo o to, aby jej dráždil a týral marnými nadějemi? Kdo a proč se mu mstil? Čermáka k němu zcela určitě někdo posílá, někdo blízký sanačnímu výboru. — A proč by se jedině jeho padesát tisíc zdálo jim tak nesmírným kapitálem, pro který by byli s to, aby tohle vše podnikali? Snad proto, že je popudil žalobou, ačkoliv od ní upustil?

Podezřívavost mu rozvířila duši. Nejlépe když jim odpoví novou žalobou. Chytil se této myšlenky a horlivě ji prováděl. Uchystal si tak několik večerů, jež se protáhly hluboko do noci, večerů, plných úmorné práce. Jinou nit zachytil. Horlivě koncipoval žalobu, studoval stávající rozhodování nejvyššího soudu, spisy právnických učitelů pročítal. Žaloba se mu rozběhla v obšírný spis, směle konstruovaný a o spoustu drobných okolností a událostí jakož i spisů i korespondence opřený!

Koncept samotný vyrostl mu pod rukama s rychlostí neuvěřitelnou. Když byl hotov, začalo nové přemítání a zkoumání. Neúspěch prvé žaloby zlomil jeho sebedůvěru.

Nelze bez uvážení začínati nový útok a vydrážditi sanační výbor k novým odvetám. Pochybná žaloba mohla způsobiti stejný stav, jaký už odbyl. Odložil tedy žalobu, než nového přemýšlení se nezbavil. Znovu a znovu se vracel k odloženému konceptu.

Kdyby měl někoho, komu by to mohl dáti přečísti a přezkoumati! Někdy se mu zdálo, že žaloba je pevná, že jí musí býti vyhověno. Jindy však chytily ho pochybnosti, že by neobstála. Nebylo potřebí shledávati námitky a obrany proti ní. Bylo jich hojnost na snadě a vesměs byly závažné a podstatné.

Bylo nejbolavějším místem vzájemného poměru právního, že nebyly ujednány pevně všechny případnosti, že smlouva se rozplývala v nejasnostech, že dělána byla tak, aby z ní po případě mohlo býti těženo proti peněžnímu ústavu a hlavně proti tichému společníku.

Nestalo se tak úmyslně. Kdo smlouvu koncipoval, pochybil z nedopatření a neuvážlivosti. Smlouva byla sepsána tak nepřesně, že připouštěla kolikerý výklad.

Což kdyby dal Čermák skutečně padesát procent! Kdyby skutečně dal! Tím by byla tato věc zprovozena rázem se světa, polovici by oželel, a hlavně měl by pak už naprostou jistotu, měl by pro svůj finanční stav přesné číslice, nikoliv neznámé veličiny, na místě pochybné pohledávky stála by bezpečná číslice. Jmenovitě byly by po ruce hotové peníze, splnilo by se aspoň poněkud nynější jeho horečné přání, aby měl ve vertheimce dluhopisy pupilární jistoty a konal dvakráte do roka pouze příjemnou práci ustřihování kuponů. Třeba málo úroků, jen když by byla jistota!

Když za večerů sedal v křesle u amerického stolu psacího, zlehka se houpaje a pokuřuje viržinku, jejíž modrý dým voněl intensivně do večerního utišení, vždy mu připadalo, jako kdyby roj velikých much seděl za jeho zády s táhlým bzučením. Aby se tak někdy dožil, že by všechny starosti ho opustily, že by si mohl vyjeti na cestu — Pro něho dosud není radosti ze života, není cizího, krásného světa, není volnosti svobodného rozjetí! Šedivé dny jako popel vrství se za ním i před ním. Poušť, poušť!

Marně čekal Čermáka, Čermák nepřicházel. — Zcela po způsobu realitních jednatelů, jichž obchodování je takové povahy, že se nemohou zabývati dlouho jednou věcí, že pracujíce pouze s náhodami, neutkvívají nikdy v ničem. Až poběhá ostatní zákazníky, z čista jasna se před ním objeví a třeba zase s novou nabídkou. Třeba se zcela jiným obchodem!

Ač způsob a obraty tohoto obchodování byly Heroutovi jasny, přece ho uchvátilo napjaté očekávání Čermákova příchodu tak nesmírně, že se mu na několik dní stalo jedinou starostí a zejména potlačilo v hlavě přemýšlení o nové žalobě. Z duše si přál, aby tuto žalobu vyřídil tímto smírným způsobem, při němž byl odhodlán sleviti do krajnosti ze své pohledávky. Když Čermák nepřicházel, nastávalo studené vystřízlivění z horkého odhodlání.

Náhodou nahrnulo se mu do kanceláře více žádostí o hypotekární zápůjčky a více konversí, namnoze od zcela nových klientů, což zabralo více dnů horlivé a kvapné práce. To vždy způsobilo u něho okamžitý obrat v náladě a chuti k životu. Zejména příchod nových klientů v této rušné době značně posiloval jeho sebedůvěru.

Mimochodem a čirou náhodou utkvěl jeho pohled při spěšné četbě ranní na denních zprávách v novinách a v nich na známém jméně. „Václav Čermák" vyzíralo na něho a jako kdyby přečnívalo ostatní písmena.

Václav Čermák, toť byl jeho tajemný host! A jaká zpráva o něm, jak podivuhodná, překvapující! Totiž jenom pro něho taková, pro jiné čtenáře dojista zcela bezvýznamná. — Že byl dodán do ústavu choromyslných! Že ztratil, lze-li věřiti pověstem z jeho nejbližšího okolí, velikou částku peněz v jistém úpadkovém ústavu peněžním, že si k nim hleděl dopomoci novými nešťastnými spekulacemi, a že na něm bylo již dlouhou dobu pozorovati hlubokou zádumčivost, která „včera" propukla v zuřivé šílenství. „Byl typickou figurou v advokátních kancelářích!" končila lokálka.

Lokálka i způsob jejího sepsání zřejmě ukazovaly, že novinářský referent čerpal zprávu z doslechu, a že v podstatě byla zpráva pravdiva!

Padesát procent Čermákových bylo výronem chorého mozku.

To bylo pro Herouta nejpříšernějším poznáním na této zprávě! Nebylo lze pochybovati, že lokálka se týkala jeho návštěvníka. Jaká náhoda, že se referent nezmínil, ve kterých kancelářích advokátních byl nešťastník typickou figurou! Vždyť přece Čermák do jiné než Heroutovy kanceláře nechodil! Jak ostré a jak divné světlo bylo by zase padlo na Herouta!

Když se vzpamatoval po prvém nárazu, počal uvažovati o chování Čermákově, podrobně přemýšlel o všech jeho výrocích a na konec dospěl ku přesvědčení, že jednání jeho nebylo jednáním choromyslného muže. Vždyť přece byla každá jeho věta bystře promyšlena a účelně vyslovena, postup jednání byl chladnokrevný, důvtipný a cílevědomý. Jak on vyjednával, tak by se byl choval jen bystrý a chytrý obchodník.

Bylo nutno s Čermákem ukončiti a odložiti fascikl. Ať zešílel, kdy chtěl, nic to nemění na skutečnosti, že padesát jím nabízených procent a co nejhlavnějšího, že také toužebně želané vyrovnání rozplynuly se jako dubnový sníh. Pak se všecko pošinulo nazpět k samému začátku.

Odpoledne však mu to přece nedalo. Spojil se s redakcí a vyptával se telefonicky lokálního referenta na podrobnosti.

„Bohužel byla to mystifikace!" oznamoval mu. „Tedy se nezbláznil?"

„Nejen nezbláznil, je to, jak se dovídáme, vážený obchodník, jenž se stal obětí nějaké nekalé soutěže!"

„. . . Od koho se o tom dovídáte?"

„Od něho samotného! Byl u nás a vyhrožuje nám žalobou!"

„. . . Kdo vás tedy mystifikoval? Jaké to má pozadí?"

„Kdož by to uhodl! Dojista má pan Čermák svého nepřítele, svou konkurenci, své soky! Není to ostatně mystifikace ani první ani poslední, proti nim jsme bezbranní!"

S třesoucíma rukama odložil sluchátko na vidlice. Jaká podivuhodná zmatenina! Neuvěřitelná skorem! Kdyby nebyla už ve večerníku odvolána zpráva, byl by jí nevěřil!

Chorobný strach studeně mu proběhl všemi buňkami tlukoucího srdce.

Tápe ve tmách! Někdo proti němu bojuje, a už má pomocníky. Vždyť není vyloučeno, že mystifikaci provedl sám Čermák a vůbec je pochybno, co je vlastně Čermákových mystifikací počátek, a kdy Čermák mluví pravdu.

Komu slouží Čermák? Kdyby sám sobě, nepracoval by s tak složitým aparátem.

Náhodou byl osobně znám se šéfem ústavu, do něhož měl býti Čermák dodán. Pronásledoval jej telefonicky s místa na místo, až se s ním konečně spojil, když profesor seděl ve večerní kavárně.

Zdali mu tam dodali včera nějakého Čermáka? . . . Náhodou si povšiml novinové zprávy a proto věděl, že to je určitě mystifikace.

Co že to je za divnou, nevysvětlitelnou mystifikaci?

. . . To že je docela obyčejná a častá mystifikace, že je to spíše nejapný žert hospodský. Tím je vinen alkohol, pivem prosáklé a kyselostí čpící ovzduší přelitých žaludků! Ovzduší pivem přeplněných měcháčů! Ovzduší alkoholu a nikotinu!

Pan profesor se zle rozkatil proti odvěkým nepřátelům lidstva.

Za hodinu volal doktora Herouta k telefonu sám.

„To je vám zvláštní, doktore," sděloval s ním, „nedalo mně to a spojil jsem se s ústavem a právě se dovídám, že včera byl skutečně dodán do ústavu nějaký Václav, či spíše Vendelín Čermák, ale to není ten člověk, jehož myslíte. Redaktorovi někdo něčeho nablkal, a na novinářské burse pak to dodělali. Toť se ví, teď přijde do redakce třeba patnáct Čermáků, poněvadž Čermáků je v Praze jako kvítí, a bláznů jich je třeba také dost. Sám jsem znal jednoho Čermáka, ale ten se jmenoval vlastně Stehlík. Já bych rád věděl, proč vám na tom tak záleží!"

„Mám s tím Čermákem rozdělaný obchod, pane profesore!"

„I sakulajda," smál se profesor do telefonu, až signálové žárovky mrkaly jako lojová svíce, „tak vy takhle, čtveráku. Pak vám ho tam toho Čermáka pošlu, abyste to s ním dodělal. Čert vám věř, vy doktoři, třeba se ten člověk na konec zbláznil z vás, a pak by to opravdu zasluhovalo, aby se to napsalo do novin."

(Pokračování.)

✱

LITERATURA.

K. M. Čapek-Chod: *Turbina*. Román. — II. kniha „Žatvy". Nákladem Fr. Borového v Praze 1916.

Asi před třiceti lety byl požadavkem, často v literární veřejnosti vyslovovaným, pražský román. Postupem času byl požadavek tento často plněn, a máme dnes řadu románových prací prosycených pražským ovzduším a opírajících se o podstatu tohoto ovzduší nejen vnějšně, ale též vnitřně; máme pražské romány dějepisné i soudobé, realistické i romantické. K tomuto těžení z duše i vnějšího života Prahy přispěl K. M. Čapek-Chod již řadou děl, vážných, uznaných, právem ceněných; na vrchol dosavadní tvorby své v tomto směru dostupuje právě vydaným třídílným románem „Turbina". Nejnovější toto dílo imponuje především širokým založením, na němž jest sestrojen děj bohatě složitý, krajně napínavý a znova a znova překvapující obraty až do posledka, kdy pestrá složitost příběhů přirozeně se rozlije v životně pravdivé rozuzlení a splyne s realismem skutečnosti. Rozsáhlé rozpětí práce jest ovládáno svrchovanou objektivností autora prostého vlastnosti, kterou maně přibírají spisovatelé i na výssot realističtí, následujíce při líčení postav více svou představu o lidech, než skutečnost jich tvářnosti, přizpůsobujíce je svému přání; dále jest autorovi právě v „Turbině" příznačnou schopnost jíti s dobou, — neulpívá v době, ze které kdysi nejvíce vyvřelo jejich tvoření, ale úplně postřehuje, proniká a vystihuje současnost a její postupné změny, a to způsobem nejobšírnějším. Klade sice děj románu na konec devatenáctého století, aby pro rozvoj jeho měl náležitý odstup — ale to, o čem tu čteme, většinou je dnešní současnost, pro ni se nám tu otevírají oči. Retrospektivou jest v díle pouze malebné, barvitost staropražské náladovosti plně vystihující prostředí — zákoutí na rameni vltavském kdesi u bývalého Primátorského ostrova; ale osoby, které tu vystupují, jsou všechny z dneška. Nejsou to však kopie jednotlivců, nýbrž *typy*, mimo výjimečnou postavu Armina Freye, stvořeného zase s celou přesvědčivostí silné kresby Čapkovy. Jinak jsou to vesměs složky, z nichž dneska tvoří se povrch pražského života společenského: továrník jako podnikatel i jako trosečník na povrch šťastný, jeho dcera doktor i dcera s ambicemi operní pěvkyně, i syn Bouďa, uklizený posléze do Ameriky; profesorka zpěvu, korrepetitor, oba Nezmarové, otec i syn, pravé to kořeny určitého okresu pražského života a jeho projevů — všichni, až po episodu solidně zbohatlého živnostníka Beneše Bendy. Autor kreslí jejich bytosti s neochvějnou důsledností, vžívá se přímo v jejich duši — (mistrovským je na př. psychologické vystižení Žofky Pečulíkovy, surové, lstivé i citlivé); jest dokonale obeznámen s povoláním a pracemi, které svým osobám určil, přímo odborně zná jejich řemesla — právě jako tajné záhyby jejich zálib; zná žargon „vltavských pirátů" i pražské zlaté mládeže. Jako jednotlivce proniká i vrstvy, vystihuje, co je rozvádí i sbližuje, a jako jemně a náladově líčí scény intimní — první dobu lásky dra Zouplny s Máničkou nebo milostné záchvaty a zápasy mladého Nezmary za nocí u řeky — tak vskutku virtuosně ovládá scény „davové", dostupující vrcholu na večírku ve vile inženýra Moura a při debutu Tyndy-Turbiny v divadle. — Způsob, kterým složité dílo Čapkovo jest vypravováno, není snadným pro čtenáře, který čte jenom proto, aby rychle zvěděl, jak vyvine se a skončí děj, který ho napíná. Tu obsažena jsou líčení dosti obšírná, onde postup či změna děje jsou pouze naznačeny, mnohde zbývají čtenáři jen dohady. Způsob ten jest věci jen na prospěch, neboť vynucuje si bedlivou pozornost, kterou dílo zasluhuje, i v maličkostech. Jsou jimi podrobné postředky autorovy, vztahující se ke vzhledu, tvářnosti a chování jeho postav, jsou to břitké pitvy, ironické šlehy, jichž si neupírá a jimiž nešetří; jsou to prostě nesčetné odstíny jeho tvořivosti, stejně pronikavé v detailu, jako silně ovládající rozsáhlý celek. Konečný výsledek četby, v níž neradi ustáváme, jest velký a mocný; zbývá nám mohutný dojem historického obrazu z dějin současnosti, dojem *díla*, na které můžeme býti hrdi, jak pro jeho vysokou hodnotu uměleckou, tak proto, že je cele naše, z našeho vzduchu a naší země.

Kaz.

*

Jan Havlasa: *Půlnoční vítr*. Americké novelly. Topičových dobrých knih původních svazek I.

Část povídkové žně z let 1904 až 1910, tak, jak ji autor čtenářstvu předkládá pod společným názvem „Půlnoční vítr", bylo by možno nejvýstižněji nazvati „dobrými náčrty", nebo „zachycenými dojmy" ze zámoří: vyzařuje z nich všechen horečný ruch dolarové země, v jejíž neklidném shonu po zlatě byly myšleny a koncipovány. Je to Havlasa novinář, jenž s osvědčenou a proto namnoze i sebevědomou zručností reportera zaznamenává tu příběhy bludných duší, vkročivších mu do cesty pod tropickým nebem exotické přírody. Čistokrevnému a snad i naturalisovanému Američanu jsou jistě srozumitelnější tyto výseky života, zachycené místy až s vyzývavou lehkostí a sytostí postřehu, než hloubavější duši evropského seveřana, jehož zpytavá přirozenost snaží se jíti až ke kořenu zla, či osudové příčinnosti. Proto tyto povídky Havlasovy, neprokreslujíce většinou svých psychologických dějů do hluboka, což by nám k soucítění přiblížilo pohnutky jakýchkoli odhodlání, ne-

zdůvodňujíce katastrof závěrů nejméně s tak postačitelnou přesvědčivostí, aby bylo lze přijmouti bez malicherné výtky jejich oprávněné nutnosti, selhávají mnohdy v zamýšleném účinu drasavé tragiky. Unavily by vás dokonce v témž okamžiku, kdy poznáváte, že jsou — téměř všechny — odlity v tomtéž schematickém kadlubu náhodně vyslechnutých zpovědí, kdyby mezi řádky co chvíle nebyla zřejmě patrna stopa lvích spárů, rys mohutné potence, tak lehkomyslně plýtvající zlatou hřivnou, kousavý pošklebek ironika, zesměšňujícího v zápětí pathos sentimentality, kterou snažil se až k slzám vyhrotit, kdyby co chvíle neprobleskl vám vstříc z rmutného toku osudovosti teplý svit chápání všelidské bolesti, ohlas tepu srdce dobrého člověka, odpouštějícího všem a bez výhrady — nahořklý úsměv resignace nad všemi marnostmi a pošetilostmi. Nejlepším číslem cyklu je povídka úvodní „Česká osada“, nejspádnější a nejsugestivnější v malbě, krom toho ukázněně spořící nadbytečnými slovy, jimiž oplývá „Mužské srdce“, vskutku nezábavný příběh. „Dovolená“ Mr. Parkera je velmi svěže kreslena. „Povídka, jež neměla být napsána“ má více literární opravdovosti, než nostalgicky zkrásnořečnělý „Stesk po domově“. To jest: ne marlittovským thematem, ale celkovým, dobromyslně shovívavým pojetím i nenuceností výrazu, která je venkoncem jednou z největších předností knihy. Přijměme posléze zbývající části povídkového řetězu jako ukázky běžné novelistiky. To, co nám autor podává, jsou skrovné drobty jeho vzácného nadání: podat je celé svému národu, toť jeho povinností, ne zásluhou. Topičova sbírka jak lácí, tak i výpravou a — dle první ukázky — obsahem slibuje býti vbrzku populární českou studnicí ušlechtilé zábavy. —*fer.*

DIVADLO.

Štěpánkova fraška „*Čech a Němec*“, jediná hra, kterou první dramaturg a ředitel her českých v zemském divadle ještě udržuje se na jevišti, byla znovu provedena v Městském divadle na Král. Vinohradech. Její prostá komika, neodolatelná směšnost, vznikající z nedorozumění, skrývání, překvapení atd., byla správně pochopena obecenstvem, dávajícím na se bezprostředně působiti dojmy přímo dětsky radostnými. Zaznamenávajíce nové oživnutí této hry, od jejíž premiéry uplynulo devadesáte let, nemůžeme nevzpomenouti klasických představitelů jejích hlavních úloh nejen v divadle Národním, ale i ve staré aréně smíchovské. Byli to zejména Fr. Kolár a Vaicr jako žid Aron Bouchem, a F. F. Šamberk a Wilhelm jako čeledín Jirka. Jmenovitě Šamberk pouhou mimikou vyvolával v úloze této smích tak bouřlivý, že po celé scény nebylo slyšeti s jeviště slova. Nástupci jejich na scéně vinohradské, pp. Zakopal a Vydra, z dám pí. Štěpničková, důstojně se k předchůdcům svým připojují.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

† F r a n t i š e k Ž e n í š e k. Jeden z našich nejváženějších a nejpopulárnějších malířů odešel na věčnost, zanechávaje mezi námi světlou stopu svého uznaného uměleckého díla. Obecná obliba nebývá sice pokaždé úměrna skutečné hodnotě výkonů. Ale Ženíškova popularita jest podepřena vynikajícími kvalitami jeho práce, kterouž se vepsal trvale do vděčné paměti nejen svých současníků, nýbrž i budoucích. Sudičky mu přály. Vedly ho rovnou za jeho povoláním a provázely ho zpravidla svou přízní. Talent Ženíškův záhy poznán i bylo mu dáno, aby se vyvíjel i vzdělával, aniž by se musil probíjeti všelikým protivenstvím. Učitelé si ho hleděli, zvali ho za pomocníka, uváděli do veřejnosti. Doba našeho povšechného vzestupu v sedmdesátých a osmdesátých letech předešlého století povznášela i Ženíška, propůjčujíc mu křídla, povzbuzujíc vrozenou jeho čilou letoru i optimism názorů a poskytujíc mu příležitost, aby se náležitě uplatnil. Toto konstatování příznivějších okolností není v nejmenším na úkor osobní zásluze nebožtíkově. Buďme rádi, že usnadněn mu vývoj. Přáti je to každému. Však beztoho všechen ten úsměv osudu, vložený Ženíškovi do vínku, nevzrostl nikdy na vzácné výsluní, v jakém se vyhřívali vyvolenci Štěstěny až do těch Rafaelů a Rubensů. Ale v malých našich poměrech bývá i to radostno, nedaří-li se některému z našich kulturních pracovníků zrovna zle!

Za doby Ženíškova uzrávání střídaly se zas jednou směry, které ob čas oživují věkovitou jednotou umění jako vlnobití hladinu moře, jako střídání hlasů sborový zpěv. Historism dohasínal jako blednoucí měsíc a realism nastupoval vládu následujících dnů jako vycházející slunce. Ženíšek těžil z obou. Ve škole svých akademických učitelů, Trenkwalda i Swertse, získal kreslířskou i komposiční disciplinu. A pevnou tu formu naplňoval jarým životem idealisujícího realismu. Duch jeho byl očividně osvícen vůdčí hvězdou Jos. Mánesa a jeho paleta byla zřejmě obsazena veselými barvami jásavé slovanské koloristiky. Byl i na zkušené v Belgii, v Paříži, a jistě že ovzduší kypícího flamandského umění a prostředí ukázněné francouzské švižnosti utvrdilo ho ve vlastním jeho temperamentu a ve smavém, ušlechtile horujícím pojímání úkolu uměleckého. Vzpomeneme-li ještě Ženíškova přátelství s Tyršem, máme vyloženy téměř všechny vlivy, účinkující na jeho přirozenou evoluci, na níž nemohl už ničeho podstatného pokaziti ani umělcův pobyt ve Vídni, propadlé tehdáž kultu Makartovu.

Komposice Ženíškova je vždy zřetelná, harmonicky vyvážená, kresba pevná i švižná, modelování štětcem plné a hladké, kolorit — jak už pověděno — šťavnatý, lokální barva sytá, někdy až nadbytečně zdůrazněná. Jeť jinak soulad celkovým znakem maleb nebožtíkových. Lepost, charme, rhytmus prostupují všecko a váží k sobě všecko. Ženíšek byl uměleckou svou povahou předurčeným malířem slavnostních alegorií a historií dekorativního rázu. Zdravé jádro letory uchránilo ho při tom střízlivého, dutého formalismu, tak že ani jeho čiře pomyslným figurám neschází jiskra teplé životnosti lidské.

Pospolu s družinou nadaných svých vrstevníků upoutal Ženíšek zájem širší veřejnosti nejprve účastí na výzdobě Národního divadla, kdež požár zničil jeho oponu, ušetřil však skvělou malbu plafondovou v hlavním foyeru, nezabránil obnově souhvězdí alegorií na stropě hlediště a nedotkl se nástěnných obrazů ve foyeru, jež vytvořil nebožtík pospolu s Alšem. O podíl obou na těchto pracích vznikl později spor, formálně sice utlumený, ale z maleb tiše vyznívající. Nezaprou disparitu obou umělců, bodřejšího Alše a líbeznějšího Ženíška. Samostatné práce jednoho každého z nich zvučí notou rozdílnou, což ihned na místě poví jediný pohled na plafond a na věnec lunet kolkolem. Příbuzné monumentální umělecké úkoly řešil Ženíšek i v pantheonu Musea království Českého malbou dvou velikých lunet (Přemysl a sv. Method), jakož i výborně stylisovaným sgrafitem na staroměstské vodárně Pražské. Radostné Ženíškovo pojímání vezdejšího života září a hřeje výmluvně z nejznámějšího jeho díla „Oldřicha a Boženy"; a stylisovanou genrovou vniterností zamlouvají se i jeho „Svatá noc" a „Svatá rodina". Výborně výtvarnicky tlumočenou pohádku vytvořil nebožtík ve svém čtveračivém cyklu „Zvířátka a Petrovští", jenž po malbách ve schodišti Thunovského paláce byl prvým rozměrnějším dílem jeho invence; vzniklť již r. 1877, ale teprve r. 1884 jej poznala Praha v originále, jenž byl tehdáž — vidím jej jako dnes — ozdobou výroční výstavy umělecké na Žofíně.

Stručná posmrtná vzpomínka nemůže podati číselně úplný výčet všech prací umělcových i přestaneme již toliko na zmínce o vydatné Ženíškově činnosti portretnické, kterou pěstoval od začátku stále, jsa právem portretistou hledaným a zvláště ceněným.

Společensky byl Ženíšek milý člověk a veselý tovaryš, pravé pražské dítě. V Praze narodil se 15. května 1849 a zde i zemřel 15. listopadu 1916, pobyv jenom v mládí několik roků v cizině. Za posledních let jeho života vyrážela mu pokračující choroba častěji a častěji štětec z ruky, druhdy velmi pilné, ač i někdy váhavé. O leckteré své komposici, ba i nejedné podobizně pracoval Ženíšek kolik let. Ale co ukončil, bylo celé a dobré dílo, jež chválí svého mistra na věky. Bylť z vyvolených a zvelebil naše kulturní statky i čest našeho umění trvale.

*

Richard Lauda odstavil svůj dosavadní metier figuralisty a zapředl se do vnímání a zobrazování poesie lesních samot. Možná, že zabočí na střední cestu, až vybere se z tichých, liduprázdných houštin, kterými nás nyní v saloně Rubešově provádí. Jejich ztrnulá nálada poskytuje nemnoho rozmanitosti a krom dumavého klidu skrovně útěchy. Laudovo pojetí zrcadlí přírodu samu v sobě uzavřenou, skoupě sdílnou, barevně i tvarově na málo variantů se obmezující. Tato základní prostota Laudova díla, redukující komposiční účast uměleckou na volbu výseků z porostlin jihočeské krabatiny, jest v jednotlivých projevech úctyhodná. Ale opakováním v enfiladě třiceti až čtyřiceti jednostejných maleb působí monotonně a chudě. Barevná škála stoupá toliko od černavého zelena hvozdů do studeného běla květů, a stálé přehrávání této nebohaté škály zesiluje ráz jednotvárnosti koloritu. Blizoučký horizont, samý second ba i premier plan, zamezuje zpravidla průhledy a rozhledy, kterýmžto semknutím utlumen dojem, odkazovaný stále do nejužších mezí. Otevřená, barevně živější krajina vábí Laudu málokdy. Přes to jsou jeho malby plny poctivé prostoty, daleké všeho vyumělkovaného přehodnocování na dřevěné či lepenkové Betlemy z jarmarečních krámců. Několik architektur prokmitává veškerou tou lesní a polní florou. Nejsou stejné hodnoty, ale dokazují, že Lauda na své vývojové linii není ještě ustálen. Bohudík. Lze tudíž doufati, že se vykvasí. Slibných fermentů má v krvi dost, v povaze pak cenný rys — solidnost.*) *J. L.*

TÝDEN.

Henryk Sienkiewicz †. Na samém prahu nové politické a národní éry, která přišla tak náhle, že nejvíce snad překvapila sám národ polský, odchází stařičký jeho národní bard sedmdesátiletý H. Sienkiewicz, do říše stínů. Umřel v rozkošné švýcarské Veveyi na Lémanském jezeře 15. listopadu na večer, zkácen mrtvicí, a bude tam prozatímně pochován. Uprostřed nejvášnivějšího zápasu evropského nepřátelství, jehož vlny pomáhal klidnit a tišit na půdě neutrální už od samého počátku války, umírá autor válečné trilogie polské, která jej učinila miláčkem doma a zaujala mocně i za hranicemi. Uprostřed ryku a dunění děl, svistu mečů a šavlí, jejichž hudbu příšernou uměl tak skvěle líčit, odchází veliký mistr bitevních obrazů,

*) Oprava: V předešlé úvaze (č. 7. str. 99) místo „z jubilejní výstavy 1908" správně „z arch. a inž. výstavy 1898".

jak je zpodobuje zejména románový cyklus „Ohněm a mečem“, „Potopa“ a „Pan Wolodyjowski“ — a některé scény „Křižáků“. Už v letech osmdesátých minulého věku byl jimi Sienkiewicz v Polsku proslaven, a když počátkem let devadesátých veliká jeho sláva světová převalila se — vlivem starořímského románu „Quo vadis“ — Anglií, Francií, Německem i Amerikou, počal Sienkiewicz sklizeti vavříny opravdu zlaté. Stal se literární veličinou významu mezinárodního, jeho literární jubilea oslavována byla skvělými dary národními, stal se i laureatem veliké ceny Nobelovy. Před válkou počal vydávati v „Tygodniku Illustrowaném“ nový historický román „Legiony“ a při jejím vypuknutí odejel do Švýcar, kde se účastnil různých akcí samaritánských a pacifických. Po válce převezou do vlasti už jenom jeho mrtvé tělo.

Význam a sláva Sienkiewiczova tkví hlavně ve zmíněných románech historických. Projevil v nich rys grandiosního popisu, úchvatného, strhujícího líčení bitevního, nanášení barev a plastických odstínů opravdu mimořádných. Méně je v nich už oné dobové malůvky kulturní a společenské, která je význačným psychologickým odleskem každé doby a jež na příklad u našeho J i r á s k a tvoří zcela rovnovážný ekvivalent popisům dějů a velikých převratných scen historických. U srovnání s autorem našich husitských cyklů je Sienkiewicz vnějšnější, hřmotnější a jaksi robustnější. Chybí mu však oduševnění a jemný psychologický kolorit, který je hlavním znakem pravého umělce a který teprve dodává uměleckému dílu pravého tvůrčího posvěcení, ať již se týká cítění básnického, ať estetických požadavků vůbec, ať poslání vlasteneckého atp. Sienkiewicz ohromoval svůj národ malbou velikých a vzrušujících scen historických, na něž vzpomínka sama už dovedla patrioticky rozohnit srdce. V barvité fresce z doby Kristovy, ve „Quo vadis,“ nejvíce ještě uměl se přiblížiti kulturnímu ovzduší doby, psychologem však ani zde není nejmistrnějším, zejména u postav, jež musil pro román vytvořiti sám a které již nebyly dány historií. Sienkiewicz byl dobrým pozorovatelem i současné společnosti; vedle nejstarších drobných povídek a črt (zejména i cestopisných), kde projevil už zpočátku sytý a jádrný talent popisný a dobrý realistický pohled na viděné věci, napsal i dvojici (vzájemně si odpovídajících) románů společenských: „Bez dogmatu“ a „Rodina Polanieckich“. Jsou to práce tendenční, vedoucí k pilné a soustavné, sebevědomé práci, skladby ušlechtilé, poutavé, ale přece jen příliš tematické a tím chladnější. Polska v Sienkiewiczovi ztrácí postavu velikou a význačnou, už i životem a jeho projevy vynikající, která do jisté míry byla polského národa kulturním representantem a mravní záštitou. *S.*

*

* Loni poukázali jsme ve feuilletonu tohoto listu, jak mylné tradici podléhá generace literárních historiků, považujíc J. V. Friče za povrchního, nedbalého dobrodruha. Vliv této tradice poslední dobou objevil se opětně ve článcích o Jaroslavu Kalinovi, kde se tvrdí, že nedbalostí J. V. Friče ztracena byla část rukopisů Kalinových; jako k dokladům poukázáno k jednomu místu „Pamětí“ a k Fričovu článku ve „Světozoru“ r. 1880. Ale nehledě k tomu, že citát z jednoho z těchto pramenů je přizpůsoben tendenci pisatelově — (cituje „divnou náhodou“, kde originál zní „šťastnou náhodou“) — lze právě z citovaných míst odvoditi opak, že totiž Frič odkaz Jaroslava Kaliny (jehož bratr byl jeho domácím učitelem), choval v úctě a litoval jeho možné ztráty. Tato mohla nastati leda v době věznění J. V. Friče po r. 1848, tudíž bez jeho viny. — Jest ostatně tragickým osudem „Pamětí“ Fričových, že tam, kde jsou dnešnímu názoru vhod, opírají se o ně „bezpečné vědomosti“ ev. bez citování pramene, tam kde jsou v rozporu s mylnou tradicí, jsou podezírány a obviňovány. *Kaz.*

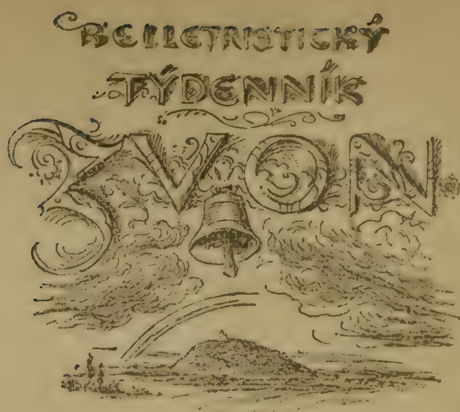
*

* České noviny zaznamenaly, že nakladatelství berlínského týdeníku „Die Aktion“ vydalo právě první antologii *nejmladších* českých lyriků („J ü n g s t e t s c h e c h i s c h e L y r i k e r“). Těšíme se z každého úspěchu a uznání české tvorby a pro většinu autorů v antologii zastoupených máme úctu i bez uznání jich cizinou. Ale je žertovno přihlédnouti, *kdo* dělá tuto „nejmladší lyriku“; ze třinácti vyjmenovaných autorů je z nejmladší generace p r á v ě j e d e n (Křička), z předchozí generace jsou dva (O. Fischer a Fráňa Šrámek); dále jsou tu Sova a Machar, kteří nejmladším vždy musí na pomoc, ač již si odbyli jubileum své padesátky, dále Bezruč, Březina, Dyk, Hlaváček, Neumann, Theer, Toman — jichž básnická minulost není mladší osmnácti let, naopak u většiny se blíží čtvrti století. Nu, je to jen důkazem, že básník zůstává věčně mlád, anebo se jím aspoň zdá, naskytne-li se jen vhodná příležitost. Překlady pořídili R. Fuchs, J. V. Löwenbach, Otto Pick, Emil Saudek. Přejeme knize úspěchu, a též i toho, aby byla také jinde kupována než — v Čechách. Týdeník „Aktion“ je zajisté národnostně i konfesionálně snášelivý, kdyžtě i název jeho svědčí, že vydavatelstvo nedbá o očistu mateřštiny od cizích slov.

V Praze, dne 23. listopadu 1916.

Majetník: D r u ž s t v o s p i s o v a t e l ů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: F r. S. P r o c h á z k a. Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „U n i e“ v P r a z e.

Tiskem „Unie“ v Praze.





FRANTIŠEK JOSEF I.,

Z BOŽÍ MILOSTI CÍSAŘ RAKOUSKÝ, KRÁL ČESKÝ ATD. ATD.
A APOŠTOLSKÝ KRÁL UHERSKÝ,

SKONAL V UTERÝ DNE 21. LISTOPADU T. R. PO DLOUHOLETÉM POŽEHNANÉM PANOVÁNÍ NÁRODŮM V SOUSTÁTÍ RAKOUSKO-UHERSKÉM, KTEŘÍ DNES, V DEN POHŘBU, SKLÁNĚJÍ HLAVY KOL RAKVE JEHO PŘED MAJESTÁTEM SMRTI A NEVYZPYTNÉ PROZŘETELNOSTI.

Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

Když Herout odložil sluchátko, měl hlavu přeplněnu nepochopitelnými záhadami. Vždy více drala se mu na povrch myšlenka, že jeho Čermák není oním, do ústavu choromyslných dodaným Čermákem, že tu tedy nejde ani o mystifikaci ani o omyl. Jeho Čermák že je náhončím sanačního výboru, pracujícím za určitým cílem a čekajícím někde v závětří, až zase mu nadejde vhodný okamžik. Pak se objeví a vytasí s novou nabídkou. Nabízeti bude tak dlouho, dokud mu uštvaný advokát nesedne na lep.

Jenom na několik dnů kdyby se mohl z toho vybrati a zmizeti celému světu! zprudka zatoužil. — Kdyby mohl zamknouti kancelář, propustiti slečny na dovolenou a odejeti! Aspoň až někdy v létě, až nastanou horké dni psí, kdy do kanceláře po nějakou dobu nepáchne ani noha! Ale u něho vždy se i v této době událo něco neočekávaného, klienti přišli s obzvláště neodkladnými pracemi, takže na konec poznával vždy, že nemůže odejeti ani na den, kterak tedy na týden!

Znenáhla mu vyrostl v duši těžký přízrak: strach, že se mu to všechno stane utkvělou myšlenkou, proti které marně bude zápasiti.

Několikráte v nesmírném rozechvění sestavil bilanci všeho majetku, přepočítával, odhadoval, a poněkud se mu rozjasnila mysl, když nakonec poznával, že jeho věci nejsou naprosto tak zoufalé, jak si namlouval. I příjmově byly jeho obchody aktivními. Ovšem, byl to stav napiatý do krajnosti, blízký nejzazší hranici, jenž by nesnesl nijakého otřesu. A i když se někde uvolnilo napětí, krise se na něho současně mračila z jiných objektů.

S Čermákem ztroskotalo mu strašně mnoho sebedůvěry. Ulpěl na této očekávané záchraně přespříliš, připial k ní tolik smělých nadějí, že se ho ztráta tohoto pramene, z něhož prýštila živá voda jeho důvěry, hluboce dotkla. Nezbývá, než vrátiti se k žalobnímu konceptu.

Nové pročtení žaloby mu nepřineslo bezpečné jistoty, že žaloba je postačitelným prostředkem k dosažení želaného cíle. Odůvodnění její, její opření o nové právní skutečnosti a důvody stále ještě nebylo tím, co zamýšlel. Ne, nemohl se s touto žalobou opětně odvážiti na soud, jeho věc by byla zase tak nejistá jako po první žalobě. Nenašel dosud pravého, vysvobozujícího slova, tápal ustavičně v nejistotě. Cítil sice, že jeho by bylo vítězství, kdyby se mu podařilo nalézti pravou cestu ku právu, ale také cítil, že dosud nenašel této cesty.

Ostatně nebyly zprávy o činnosti sanačního výboru úpadkového ústavu peněžního nikterak nadějné a povzbuzující. Vyjednávání, jak se trousila pověst zákulisím, narazilo na nepřekonatelné potíže právní, formální úprava ohrožovala celou sanaci. Mnoho nadějí pohřbívala také poboční klika, bojující skrytě proti urovnání z příčin osobního sobectví.

Vyjednavači sanační rozštěpili se na konec v několik svorně se potírajících a sobě, ale jmenovitě sanaci navzájem překážejících stran, takže už se jevila sanační akce vážně beznadějnou.

Účastníci, zasvěcení do poměrů, se zatajeným dechem sledovali vývin těchto věcí, jimž nedalo se nikterak čeliti, poněvadž sanace byla prováděna pod nebezpečnou vyhrůžkou úplného ztroskotání jejího a zahájení soudního konkursu.

Proto Čermák nepřichází, pomyslil si Herout, jenž se o neblahých těch věcech dovídal a cítil se zcela bezmocným proti nim.

VIII.

Přece se však nezklamal, když věřil pevně, že se objeví Čermák zase u něho. Přišel až v červenci, krátce před začátkem soudních prázdnin. Tentokráte byl úplně změněný. Sešlý v obličeji, sešlého zevnějšku, s nápadně plachýma očima.

„Měl bych pro vás, pane doktore, jiný obchod!" vpadl hned do živého,

„A z prvého našeho obchodu nebude nic?" skočil mu Herout do řeči. Usmál se plaše, bylo viděti, že se marně namáhá, aby se rozpomenul, jaký obchod byl doktorem míněn. Neupamatoval se. Prodělal i on několik měsíců kritických s těžkými ztrátami.

„Všecko se na světě nepodaří!" odpověděl vyhýbavě. „Ale teď mám pěkný obchod. Mám kupce na stošestku tam za vodou!"

Herout se na něho překvapeně podíval. Podivil se, že i názvu toho domu se dopídil, jak mu Herout uvykl říkati, že tedy ví dobře i o podrobnostech s touto realitou souvisících.

Byl to „za vodou", jak řekl Čermák, největší dům Heroutův, a řízení toho domu bylo pro rozsáhlost, předražené byty a častou částečnou neobydlenost nejsvízelnější. Ač byla na něm hypotéka upravena ze všech Heroutových domů nejvýhodněji, přece výnos ustavičně pokulhával za vydáním, takže dům byl skoro ustavičně pasivní. Mnoho realitních kanceláří už se zabývalo prodejem toho domu, ovšem bezvýsledně, a tak byla Čermákova nabídka velmi příjemna. Herout rázem zapomněl na zklamání, jež mu způsobil Čermák prvým obchodem. Sám pro nezdar ten Čermáka omlouval.

„Kupce, kupce?" ptal se. „Což o kupce na tento dům by nouze nebyla! Je to vůbec můj nejlepší dům, nejsolidněji postavený, na nejlepší ráně a s nejlepší hypotékou. Vám bych dal dvě procenta provise, když by se vám podařilo dům ten prodati, a stál by doslovně stočtyřicet tisíc korun."

„Nevyplnil byste mně blanket?" pravil Čermák.

„No, když to není zrovna směnečný, tak beze všeho. Ale musím se podívati do hlavní knihy, abych vám to všecko správně mohl vypsati. Vidíte, tohle byste učinil moc pěkný obchod, kdo by vám beze všeho dal dvě procenta provise? Jen když máte dobrého kupce!"

„Je to moc dobrý kupec! Jenom že nemá dostatečného kapitálu, — páčím ho na dvacet tisíc korun hotově!"

„To stačí, ostatek tam je jako hypotéka, těch dvacet stačí!"

„Já ho sem tedy přivedu, až mně to račte vyplnit, bez toho bych nemohl ho voditi!" váhal Čermák.

„Snad byste mně nevěřil, pane Čermáku?" pravil Herout vyčítavě. „Toť se ví, pořádek je pořádek, a proto si hned na to sedám, a vy mějte chvíli strpení, než to sestavím." Musil nahlédnouti do knih, aby mohl vyplniti podrobný dotazník Čermákův.

„Teď už nepracujete samostatně!" podivil se, povšimnuv si razítka jiného zprostředkovatele na dotazníku.

„Pracujeme s jistým dohromady!" omlouval se Čermák. „Ale když jdu někam najisto, jako tady, tak je to moje, leda že bych dobrovolně z toho něco dal kamarádovi!"

Čermák seděl rozpačitě v klubovním křesle vedle stolu a oči mu bloudily po obrazech na stěně.

„Máme všichni něco, že ano, pane Čermáku! Také asi vy jste prodělal od té doby, co jsme se neviděli, kritické časy! Je velmi, velmi zlá doba! Do něčeho se řítíme, že to ani odhadnouti nedovedeme!"

„Ano, ano, všecko to uvázlo, pane doktore," odpověděl, „jako zakřiknuté to je! Mám veliké ztráty! Neuvěřitelně veliké! Kdy se teď člověku stane, že sežene kupce! Jsou kupci, ale jak vyběraví a opatrní! Ale vám, pane doktore, kupce přivedu! Než se nadějete, budu tady i s kupcem!"

Když odešel, proletělo Heroutovi hlavou, že se Čermák už nikdy nevrátí, a když se i někdy později vrátí, že kupce jistě nepřivede. Herout znal velmi dobře tajemství tohoto obchodování, velmi správně tušil, jakého kupce Čermák má. Že to jsou ponejvíce nevinní tazatelé na podrobnosti inserovaných nemovitostí, že takových kupců je někdy třeba šest a jindy třeba dvanáct na jeden uveřejněný a obchodu věnovaný inserát.

Celá tragika napiaté situace peněžní v tom byla, a ta bolela u srdce. Jediná útěšlivá jistota zbývala: Čermák nebyl v ústavu choromyslných, tento omyl byl tedy nyní definitivně vysvětlen. Arci, dotkla se ho nesmírně novinářská lokálka v té věci. Byl vyměněn, sklíčen.

Mimo nadání přišel čtvrtého dne s kupcem. „Pan Maruška, velkostatkář!" představoval ho s nesmírnou obřadností.

Usadili velkostatkáře do klubovního křesla, Čermák skromně usedl opodál do proutěné lenošky, a doktor Herout jako obvykle, když přišly do kanceláře strany, usedl do křesla u psacího stolu.

„Když dovolíte, podám vám hned přesnou informaci!" zahájil doktor zvučným hlasem rozhovor.

Maruška seděl s důležitou okázalostí, s rukama na břiše skříženýma, s prsty, přetíženými brilantovými prsteny, zlehka si pohrávaje. Oči ustavičně mu sklouzaly s doktorova obličeje, na němž upoutati je se marně snažil, na ohnivzdornou pokladnu, náhodně otevřenou. Vykukovaly z ní do vysoka narovnané vkladní knížky spořitelní a záložní. Doktora poslouchal Maruška na oko usilovně, ve skutečnosti pouze zdánlivě.

Herout hned postřehl, že kupec nemá na kupovaném domě pravého zájmu, že se chová k informaci o domě zcela trpně a jako člověk, jenž se dal agentem přitáhnouti až sem. Nebylo nesnadno, tyto věci na ráz uhodnouti. Takový kupec byl však Heroutovi milejší než jakýkoliv jiný, poněvadž obratný zprostředkovatel ovládal takového kupce dokonale.

I Čermák si toho byl vědom, alespoň z rozzářených očí nepokrytě hovořila mu

radost, že přivedl dobrého kupce. Dvě procenta provise! dodávaly k tomu potichu jeho rozveselené oči.

Bylo potřebí sebrati všechen um a bystrost, aby kupci vyloženo bylo nejpochopitelnějším způsobem, jaké štěstí ho očekává, když koupí Heroutův dům. Také aby kupec neusnul, neboť čpěl vínem, Čermák přitáhl jej rovnou z vinárny.

Po podrobných vysvětlivkách se ukázalo, že kupec ještě neusnul, a dokonce záblesk tiché radosti a spokojenosti vyjasnil mu zamračený obličej.

„Já si to teda rozmyslím!" prohlásil nakonec.

„Račte dovolit, vašnosti, jaké rozmýšlení?" vpadl mu do řeči Čermák s důtklivou otázkou. „Dům se vám líbí, dům je laciný, je na ráně, zadarmo sice není, ale je skoro zadarmo, jaké tedy odklady! Račte se rozhodnouti hned!"

Maruška sebou nepokojně zavrtěl. Zřejmě se bál Čermáka, jehož sugesci podléhal.

„Inu ovšem, inu ovšem," opakoval rozpačitě, nenalézaje okamžitého východu ze situace, do které zabředl, „co se mne dotýče, inu ovšem, tak jsem rozhodnut, ale je tu ještě, abych tak řekl, manželka a rodina, je tu tchán nad jiné liškou podšitý, a s těmi aspoň na oko dříve se musím poraditi!"

„Račte dovolit, vašnosti, jaké radění?" vpadl mu zase do řeči Čermák. „Plnoletý račte být, dům račte pro sebe a ne pro pana tchána, dům je výborný, je laciný, je skoro zadarmo, teda jaké radění! Dojista si račte své věci spravovati samostatně! Napíše se předběžná úmluva, ohlásí se u poplatkového úřadu, jak se sluší a patří, a věc bude vyřízena!"

Maruška už neodmlouval. Pochopil, že odmlouvání by bylo marným, že se octl v takových klepetech, z nichž není vyváznutí. A jako někteří sebevrazi, než skočí do řeky, zavírají oči, aby neviděli vodní propasti, v níž mají utonouti, tak je přivíral i Maruška. Neodpovídal, ani nepřisvědčoval, ani neodmítal.

„Račte býti přece zcela vážný kupec!" pravil doktor Herout.

Jako kdyby procitl z těžkého snu.

„Ano, jsem vážný kupec!" pravil pevně.

„Tak račte věc rozvážiti a rozhodněte se do tří dnů," pokračoval uklidňujícím způsobem Herout, „když ráčíte do tří dnů přijíti s rozhodnutím, že koupíte, napíšeme předběžnou úmluvu a dojednáme věc!"

„Inu ovšem, inu ovšem!" opakoval Maruška už poněkud rozveseleněji, že ukončeno bylo trápení, do něhož byl přitažen rovnou z vinárny od veselé zábavy. Čermák byl jeho průvodcem, jeho impresariem, jeho finančním rádcem. Několik skutečně zdařilých obchodů, Čermákem pro Marušku provedených, připoutalo Marušku k Čermákovi neuvěřitelnou důvěrou a oddaností. Maruška věřil, že co podniká Čermák, je vše správné.

„Do tří dnů ho přivedu!" prohlásil Čermák s naprostou jistotou.

Snad byl i tento obchod, o který právě usiloval Čermák, pro Marušku výhodný. Dům byl konec konců přece jen v pěkném místě, Maruška měl tolik peněz, že mohl dům zbaviti drahých hypoték druhořadých a ponechati na něm pouze skutečně velmi levnou hypotéku první, výnos domu byl skutečně příznivý, takže Čermákovo doporučování, aby dům koupil, nemohlo být považováno za čin hospodářsky nesprávný a nevýhodný.

Když odešli, nepříjemný pocit zakalil Heroutovo uvažování.

Už se mu nelíbilo toto obchodování, už ho netěšilo namáhavé zpracovávání kupců, hraničící na podvádění. Kupec byl přiváděn k němu jako obět tohoto obchodování, které z nevysvětlitelných příčin, ač mělo býti nejsolidnějším a nejvybranějším, pokleslo na zvláštní druh pozemního pirátství.

Herout věděl, že za tři dny provede Čermák svou obět zase několika vinárnami a pak přivleče ji k němu do kanceláře, aby sepsal předběžnou úmluvu.

„Ale aby už se tím nedalo hnout,a hned to ohlaste u poplatků!" řekne Čermák, aby mu neunikl tento obchod. Maruška sice bude si vědom svého počínání, tak opilý nebude, ale přece jenom nebude jeho svobodná vůle úplně svobodna, jeho hlava schopna nebude klidného a rozvážlivého přemýšlení a odhodlání!

Jen kdyby tomu všemu mohl člověk utéci aspoň na den, na dva, tři dny! Aby dýchal zase svobodně a beze starostí, aby této denní, svíravé starosti nebylo!

Arci byl Čermák znamenitý sprostředkovatel realitní, přitáhl obět poslušnou a už zpracovanou, teď, jak ho poznal, Herout se mu obdivoval. Ale způsob tohoto obchodování se Heroutovi zošklivěl a zmučil mu duši. A hlavně se mu zošklivěl tento Čermákův obchod se statkářem Maruškou.

(Pokračování.)

*

Josef Šimánek:

NÁPADNÍK MARKÝZY DE GOMARE.

(Pokračování.)

Zlato paláců vyrudlo a opadalo. Co nebylo vyloupeno a odneseno hrabivými pleniteli, podlehlo času. Z bývalé slávy dubrovnické zbývají trosky: hrdé, sebevědomé, nesoucí ve své fysiognomii věštbu vzkříšení. Město zchudlo. Bývalou slávu, moc a bohatství hlásá nynější šlechta již pouze svým jménem. V dřívějším předměstí na Ploších není již dnes života. Nespatřujete stánkův arménských, tureckých, židovských a italských s pestrou směsicí postav, vykřikujících do okolí znamenitost zlatnických prací maurských, vzácného hedvábí, drahocenných zbraní, jantaru, podivně řezaných šperků. Před kostelem svatého Vlaha nekupí se již lid, vzývající svého patrona, nehřímají hmoždíře, netřaskají salvy pušek, nevlají pestré korouhve, ani malebné části oděvu svátečně oblečeného obyvatelstva. Před branou Pilskou zdvíhají se veliké hotely, z moderní kavárny zaznívají zvuky vídeňských valčíků, mladý svět cizinců spřádá zde své flirty a baví se pohledem na let racků, kroužících nad skalnatým pobřežím. Zpěvy rybářů, doléhající sem z dálky, zhasínají v pololázeňském ruchu jako zpěv minulosti, zakřikovaný přítomností.

Don Roderigo de Paréjas prošel hlavními ulicemi, navštívil klášter dominikánův i františkánů, s nádvořím obklopeným sloupovím, kde postavy mnichů míjejí kolem jako stíny, střehoucí podivných tajemství, a zastavil se v kostele svatého Vlaha. Bylo již na ulicích šero, a v chrámu, opatřeném malými okny, byla téměř úplná tma. Vnitřek svatyně budil dojem veliké hrobky. V koutě na lavici seděla stará dáma skloněna v modlitbách. Kostelník vešel tiše jako duch a zhasínal poslední svíce na postranním oltáři. Kostel naplněn byl stíny a smutkem s podivným svítáním, onou náladou, která chvěla se městem a která jako by byla symbolisována tímto chrámem, v jehož kryptickém a massivním nitru spočívala vzpomínka na slavnou minulost i naděje v budoucnost.

Roderigo opouštěl chrám v době, kdy lampy osvětlovaly již skoupě ulice. Dubrovnický večer klenul se nad ním. Volným krokem ujížděly kolem něho vozy s nákladem těžkých, nabobtnalých hroznů, brunátných i černých, naplněných sladkostí a žhavostí jižního slunce.

V.

Don Roderigo de Paréjas najal si osamělý dům, stojící na břehu mořském za předměstím Pile. Povolal řadu zručných umělcův a řemeslníkův, aby jej adaptovali novému účelu. Vrtěli hlavou nad podivínským vkusem cizince, jehož neznal nikdo v celém městě. Zvláště však vzbudila jejich překvapení úprava pracovny, k níž bylo třeba četné předměty opatřovati s největšími obtížemi. Roderigovi vryla se výborně v paměť pracovna Juanova, znal každý její detail. Než uplynuly tři týdny, měl ve svém domě opravdového jejího dvojníka. Čeho nebylo lze získati v přesné formě rovnající se pracovně Juanově, nahradilo se obdobou. Nechybělo, než aby nová pracovna, která byla dvojníkem pracovny Juanovy, měla také obyvatele, který by byl dvojníkem Juanovým.

Roderigo přestěhoval se do nového sídla a do nového života. Trávil dlouhé dny a ještě delší večery sněním a četbou ve své pracovně, dílně podivných a bizarních snů.

Zahloubal se úplně do knih, nad nimiž probděl osamělé, kruhy jiskřivě sršivých imaginací prosvětlené noci don Juan de Alcantara. Četl jeho verše, jeho melodické prósy, a pozoroval, že vane mu z nich vstříc zcela jiná vůně v tomto prostředí, které se mu nyní zjevovalo jako jedna z hlavních podmínek k otevření pohledu do nitra Juanova, jinak nezbadatelného a nepronikutelného. Význam, výraz a impresse těchto zvláštních literárních výtvorů, nemajících ničeho společného s běžnou literaturou, znásobovaly se nyní, nabývaly nové, netušené plastičnosti a skutečnosti; přistupoval k nim teprve nyní v plném rozsahu onen prvek, který učí nás dokonale poznávati vlastní realitu snů a který činí nás jasnovidci vzhledem k fiktivnímu a nemožnému. Vkus a kultura, vyhnány na nejvyšší stupeň, až za samotné hranice možnosti, byly zde jakýmsi opiatem a narkotikem, které přímo fysiologicky přetvořovalo bytost, — tak pronikavá byla jeho síla, tak neodolatelný a suverénní jeho vliv. Jako některé zvláště charakteristické a pro vystižení celkové povahy nevyhnutelné pohledy na určité předměty otevrou se nám teprve z jistého místa, které nám pojednou ukáže

pravou podstatu věci, tak bylo třeba Roderigovi uchýliti se do zvláště upravené duševní dílny v Dubrovníce, aby nabyl opravdového pohledu do duše dona Juana de Alcantara a poznal její nejvlastnější podstatu.

Don Roderigo postřehl jediným bystrým pohledem v pracovně Juanově, oním pohledem, který je vyzbrojen nezvyklou pronikavostí vidění, smíšenou se zvláštním instinktem, — které knihy opájely nejvíce jeho soupeře a které odpovídaly nejvíce hudbě jeho nitra. Obklopil se šílenými žaltáři starých a nemožných sekt a řádů, sublimovanými poesiemi věčně neklidných a výlučných duší, a snažil se zladiti svého ducha do toniny, v níž by k němu promlouvaly nejsilněji a nejneodolatelněji. Jeho aktivita pracovala všemi silami k docílení dokonalé pasivity, která činí nitro naprosto plastickým a citlivým vůči vlivům prostředí a cizích myšlenek, — tak plastickým, že vrývá se do ní každý záchvěv, každý odstín nálady a myšlenky. Každý úder na duši za takových okolností je jaksi obdobný úderu na klávesu piana. Jako zde ukazuje se jeho účin ve zvuku struny, který mu okamžitě odpovídá, podobně i tam ukazuje se každý dotek a vryv tónem fysiognomickým, objevujícím se skoro bezprostředně v tazích obličeje.

Don Roderigo ztrávil již několik týdnů ve svém novém sídle. Podzim byl značně pokročil, vítr proháněl se krajinou s osamělými cypřiši, moře, oživené rybářskými bárkami, vzdouvalo se velikými vlnami, které divoce praly do pobřežních skal. Roderigo miloval tyto dny, plné bouřlivé a nespokojené melancholie. Liboval si vyjížděti koňmo do osamělé krajiny v dobách, když se stmívalo, a uháněl nazdařbůh pobřežními cestami, bičován větrem a drobným deštěm, a vracel se mnohdy v čas, kdy vyhoupl se nad oblohu již měsíc, mizející za hustými mraky a v zápětí se z nich opět vynořující. Kdysi, když vracel se pozdě v noci z vyjížďky, potkal na vysokém svahu, kde musil jeti krokem, několik venkovanů s koši na hlavách. Úžas zračil se v jejich očích. Roderigo zaslechl, jak jeden z nich poznamenal: „Tak jezdíval pouze don Juan de Alcantara.“ A druhý odpověděl: „Tím směrem leží jeho hrobka.“ A pokřižovali se.

* * *

Roderigo seznámil se po několikatýdenním pobytu v Dubrovníku s několika členy místní společnosti. Docházel občas do domu hraběte Vlaha Vojvodiče. Hrabě Vlaho Vojvodič byl potomkem staré šlechty, jejíž původ kladl se do samotných počátků Republiky. Jeho dům nesl stopy bývalé slávy a bohatství, ale i přítomného úpadku. Hrabě Vojvodič přerušil mnohé ze svých styků, aby nemusil dáti nahlédnouti do svých bolestí, a setrvával tvrdošíjně ve svém domě v Dubrovníku, v jehož okolí měl nevelký statek, stačící právě hraditi útraty, jichž potřeboval k zachování svého zevnějšího lesku.

Hrabě Vojvodič vítal vždy Roderiga záhadným úsměvem. Jako by jím chtěl naznačiti, že mu rozumí ve věci, o níž netřeba šířiti se slovy. Roderiga zprvu tento úsměv poněkud zneklidňoval, později však mu přivykl a neuvažoval již o něm, dívaje se naň jako na jednu z vrozených charakteristických vlastností jeho fysiognomie. Kdysi podnikla malá společnost vyjížďku na moře na plachetním člunu. Poněkud výstřední společnost dvou dam a tří mužů lákala zejména okolnost, že počínaly se objevovati příznaky blížícího se sirocca. Fascinováni nebezpečím blízké bouře, napiali plachty a vydali se značně daleko na moře. Obloha zatahovala se střídavými mračny. Jediný hrabě Vlaho Vojvodič dovedl z celé společnosti řiditi dobře plachetní člun. Roderigo byl v tomto směru méně než amatérem, nevěnovav tomuto sportu nikdy větší pozornosti než zájem čistě povrchní. Když byli dospěli tak daleko, že ostrov Lokrum jevil se jako nepatrný bod, potáhla se obloha mračny stříbrošedými, jež přecházela u okrajův obzoru v tón okrový a jantarový. Člun se nenadále zastavil. Plachta se svraštila a počala se třepotati o stožár. Vojvodič rychle otočil loď směrem opačným. Hnala se nyní ještě dále na širé moře, naklonivši se poněkud na levý bok. Vlny se vzdouvaly, rostouce od vteřiny k vteřině. Dámy zbledly. Roderiga, který cítil dnes již od rána jakousi depressi, zmocnila se nyní apatie: jistý druh nepřítomnosti, stav skoro somnambulický. Pociťoval chvílemi, jak se o něho pokouší bezvědomí, které potlačoval jen svrchovaným napětím vůle. Díval se lhostejně na vzdouvající se vlny, mezi jejichž černými roklinami se člun úplně ztrácel, řítě se hned zase do obrovské výše, s níž otevřel se na okamžik rozhled na vzdouvající se moře, pokryté pěnami. Obloha nabývala odstínu tmavě olověného a okrové záblesky na okraji obzoru odstínů jasnějších a zlověstnějších.

(Dokončení.)



F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

Úmysl můj uzrál záhy a neměnil se. Srostl se mnou, stal se mi zajímavým, ba lahodným. Těšila jsem se nejen na samo očarování neznámého pána, nýbrž i na okamžik, až Valenta zahanben uvidí, že mne velice urážel a podceňoval. Jen to jsem chtěla, ne více.

Ještě v dubnu naskytla se mi příležitost. Otec upravoval zahrádku a já přecházela jsem mezi stromy, připravenými k rozkvětu. Bylo příjemné odpoledne, slunečno, klidno. Řeka, plná jarních vod, slavně šuměla. Zaznělo zafrkání koňské, údery kopyt a rachocení kol. Brzy objevil se panský kočí a v kočáře pan lesmistr s obchodníkem Dymákem. Jeli silnicí, patrně do lesa. Všecka náhle oživená přiskočila jsem ku plotu, aby mne páni viděli. Náhoda pak popřála mi ještě více. Pan lesmistr, spatřiv otce v zahrádce, kázal zastaviti. Žádal ho, aby v neděli přišel do kanceláře v jakési soukromé záležitosti. Mezitím pak, co spolu mluvili, zahleděla jsem se na Dymáka. Cítila jsem, že oči mé ho opíjejí, vzněcují, v úžas uvádějí. Ačkoli mi to nikdo neřekl, věděla jsem o této síle svých očí, ba chtělo se mi projeviti ji, neboť byla ve mně nakupena, pro oslňující plamen připravena. On opravdu nevěděl, co se s ním děje a co má dělat. Tvůj bratranec, který mne tajně nenávidí, řekl by o něm, že byl uštknut. Byl. A tak jsem byla přesvědčena, třeba jsme ani on ani já slova nepronesli, že je zmaten, raněn, očarován. Byl! Byl! A radost, jaké jsem nikdy ještě nepocítila, rozlévala se mi hrudí.

Nenadála jsem se však obratů, vlastně následků této hry poštvané své pýchy. Ještě téhož dne k večeru objevil se Dymák v naší chalupě s lesmistrem a dvěma myslivci. Byli patrně po dobré večeři a pivě rozveseleni, neboť se přihrnuli hlučně. Otec můj byl přítelem takových nevázaností a ihned se do nálady vžil. Smál se a mluvil jako oni. Navrhli, abychom šli do hospody. Dymák zahlédl kytaru na skříni a vybídl otce, aby ji vzal s sebou. Poslechl dupnuv si jako mladík. Mně ihned nakázal, abych si vzala hedvábný šátek po matce, pestrý, živých barev, jenž mi velice slušel. Ovinula jsem si jej kolem pasu. Mladý obchodník přitáčel se ke mně. Pochopila jsem z hovoru a všeho počínání veselých pánů, že se přišli pobavit a že Dymákovi chtěli připravit pěkný večer. Prohodil asi, že se mu líbím, a oni okamžitě měli plán. To vše bylo patrné a příjemné. Cítila jsem z toho, že se mi podařilo Dymáka zvábiti. Jen způsob pánů se mi nelíbil. Chovali se příliš nevázaně, jako bych byla jejich a jako by mne mohli mladému obchodníkovi kdykoli dáti. To mne zarážel a nutilo k opatrnosti. Brzy jsem však cítila, že zájem Dymákův je prudký a opravdový, zcela jiný, než jak si myslivci představovali. Zjevovaly mi to jeho černé oči, jež stále hledaly můj pohled, i slova jeho, plná lichotnosti a vášně.

Odešli jsme rozveseleni do vesnické naší hospody. Bylo tam několik lidí, kteří ihned se uklidili do kouta. Mně lahodilo, že jsem byla ve společnosti pánů a že vesničané závistivě na mne hleděli. Bylať jsem u nás pomlouvána hlavně děvčaty. Povídalo se o mně, že si počínám, jako bych byla dcerkou úřednickou a ne z chalupy, že čtu knihy, že se strojím a učeně mluvím. Z té příčiny počínala jsem si bujně i vesele, abych kde koho pozlobila, podráždila a pokořila. Páni se kolem mne točili a vychvalovali mé půvaby, zvláště pan Dymák, což mi přicházelo před vesničany vhod. Zářila jsem. Otec pak, patrně chováním mým spokojen, jal se drnkati na kytaru a zpívati. Později se i tančilo a poněvadž jsem byla jediná žena v tomto rozveseleném hnízdě, měla jsem stále solo, šla jsem z ruky do ruky. Otec planul štěstím, oči mu svítily. Drnkal do taktu neúnavně a pohledem stále mne povzbuzoval k veselosti.

Když pak Dymák se mnou si připíjel, zatoužila jsem, aby mne Valenta viděl. A pomysli si! V tu chvíli přistoupil ke mně otec a pošeptal mi nepřestávaje drnkati:

„Krušinka se přišla podívat, co se tu děje. Stojí pod okny . . . a Valenta přišel s ní!“

Všecka má krev zajásala. Popošla jsem ihned k oknu a zapátrala ven. Nebylo viděti nic, ale já jsem přes to věděla, kde Valenta stojí. Zasmála jsem se a vybídla Dymáka k tanci. Chopil se mne s vášní a touhou. Byl to zvláštní tanec, divoký, jenž mne opojoval, ale ovšem jinak než Dymáka. Ten hořel vášní a láskou, já pak vítězící ješitností a pýchou. Páni nám tleskali, otec jásal. Cítila jsem, že Valenta stojí němě, se rty zaťatými, s duší užaslou.

Lahodilo mi, že je zdrcen a že je poučen o mé moci. Nemilovala jsem ho však méně, ne, to vše lásku mou nezhubilo.

Po tanci přidržel mne Dymák uprostřed šenkovny a překvapil mne těmito slovy:

„Slečno, chci vám říci, než usedneme k pánům, že jsem se do vás zamiloval.“

„Po krk?“ zasmála jsem se potěšena svým vítězstvím.

„Na vždy, na věčnost!“ pronesl vážně dívaje se mi do očí.

„Nežertujte, vždyť jste zasnouben!“ prohodila jsem s úsměvem.

„Jsem rozhodnut. Rozejdu se se svou nevěstou a budu žebrati o vaši ruku!“ odvětil.

„Toho nečiňte,“ poradila jsem mu, „za muže vás nechci. Oženťe se jen a buďte rád, že jsem vás zachránila!“

„Neznáte mne,“ řekl, zakaboniv pohled, „jsem umíněný. Čeho nedosáhnu, to raději zničím.“

Zasmála jsem se, ale smích můj náhle se udusil. Tvář Dymákova plna byla podivné zvířecí divokosti. Chtěla jsem něco říci, ale v tu chvíli jsem pochopila, že dobře učiním, pomlčím-li. Na mé tváři asi, jak jsem soudila podle jeho výrazu, zazračil se první strach. Sklonila jsem hlavu, jako by mne bylo jednání jeho zabolelo, a odešla jsem ke stolu. Následoval mne. Otec, jenž nás pozoroval, ostře mne očima svýma napomínal.

Vzpomněla jsem si na Valentu, pod okny s Krušinkou stojícího, a zasmušila jsem se. Byla bych ráda utekla k němu a procházela se s ním. Zatoužila jsem po jeho vřelých slovech a po dorozumění. Strach, který ve mně vznikl, způsobil tento převrat. Nepřála jsem si, abych se mu mohla úspěchem svým chlubiti a tím nad ním jásati, nýbrž toužila jsem mu vysvětliti, co se stalo. Z té příčiny zmocnila se mé mysli nepříjemná netrpělivost a roztržitost, což Dymák i otec postřehli. Snažili se ovšem náladu mou povzbuditi. Otec činil to vínem, Dymák lichocením a neobratnými poznámkami. Vybízel mne k tanci, ale já bych byla nemohla již tančiti před Valentou jako z počátku. Vymluvila jsem se, že mne bolí hlava a že jsem unavena.

Páni přes to pili až do třetí hodiny. Doprovodili nás pak, hlučíce, domů. Otec byl opilý a mluvil hlouposti. Obávala jsem se, že uvidím před hospodou Valentu, ale nebyl tam již. Dymák, louče se se mnou, tiskl mi ruku a opakoval vášnivým hlasem, že mne miluje a že si nevěstu svou nevezme. Pomyslila jsem si, že v Praze bude souditi jinak, až se před svou snoubenkou ocitne a až z dnešního opojení vystřízliví.

Ráno vstal otec až o osmé hodině. Nevím proč, ale mně se zdálo, že se při snídaní právě tak zle usmíval, jako tehda, když nás očekával mezi lískami v lesním úvalu. Znepokojilo mne to a všechen tehdejší strašný dojem obnovilo. S obavami očekávala jsem, co řekne o včerejším večeru a o Dymákovi. Dech se mi zatajoval, kdykoli jsem se u něho ocitla.

On téměř stále mlčel. Teprv když odcházel, obrátil se ve dveřích a prohodil obyčejným hlasem, jako by o nic nešlo:

„Budeš se vdávat. Pan Dymák o tebe řekl. Svolil jsem, zalíbil se mi! Za čtrnáct dní bude svatba!“

A odešel, nečekaje ani na moji odpověď.

Stála jsem ztrnulá, jako po smrtící ráně, uděšená, s hrdlem sevřeným, neschopna myšlenky. Nebylo ve mně odvahy otci se vzepříti. Přijala jsem jeho slova jako rozhodnutí, nutnost, neodvolatelný rozkaz. Nebylo pro mne jiné cesty, nebylo odvolání. Zkrušena popošla jsem ke stolu a usedla na lavici. Hlavu položila jsem na ruce. Hruď má se otřásla prudkým zaštkáním.

Po zádech přeběhl mi mráz. Zdálo se mi, že Valenta hledí oknem do naší světničky. Vyskočila jsem, ale u okna nikdo nebyl.

Chvíli jsem usilovala ovládnouti své myšlenky, abych pochopila, co se stalo a co se děje, ale nebylo možná. Vyšla jsem na silnici, jako bych někoho čekala, tam však objevila se Krušinka s trakařem hnoje, jejž odvážela na nedaleké naše políčko.

„To jsi se včera vytancovala s pány!“ zavolala na mne.

Neodpověděla jsem, nýbrž vyhlížela v dálku podle řeky, jako bych byla slov jejích ani nezaslechla.

„Pan adjunkt je dnes na pasece!“ dodala, chtějíc mi zlomyslně naznačiti, že ví, koho vyhlížím.

Ani k tomu jsem nic nepoznamenala, nýbrž napřímila se, poskočila a unikla do chalupy. A zde teprv, když jsem věděla, že není nikdo doma, obsáhla jsem poněkud své rozpoutané pocity a myšlenky. Pamatuji se jasně, že první útěcha, jež mne posílila, byla vzpomínka na Valentu. Z té vylila se do mého nitra neobyčejná, jakási světelná radost, jež ztemnělé a pobouřené hlubiny mé ozářila. Viděla jsem všecky ty mraky a vlny, valící se z mého osudného setkání s Dymákem do mé budoucnosti, ale neděsila jsem se jich jako před chvílí. Staloť se cosi neobyčejného. Láska má

k Valentovi, na niž jsem vzpomněla, ukázala se mi v nové podobě, v nové, úchvatnější kráse. Ano, právě tím, že jsem byla jinému člověku určena, zahořela tato má první láska novým, neznámým ohněm, jenž se zalíbil mým očím i duši. Byla teď láska ta úchvatnější, žhavější a dražší. A za tuto cenu smiřovala jsem se znenáhla se svými blízkými vdavkami. Nerozeznávala jsem však ještě, v čem záležela tato nová čarovnost mé lásky. Dnes ovšem vím, že vstoupilo do ní utrpení a beznadějná marnost. Tito dva dravci s bílými zuby, zakousávající se do Valentova i mého srdce, vzrušovaly můj zrak. Ocitala jsem se opět v jiném moři, pohnutějším než dřívější byly, vydána vlnám i nebezpečí, ale oči mé i srdce brzy zvykaly této hrůzné nádheře. Nevím, kdyby byl po dvou, třech dnech otec řekl, že ze svatby nic není, byla-li bych bývala potěšena. Kouzla, vylévajícího se z nadešlých změn, těžko bych se byla zřekla.

Současně s těmito neobyčejnými přerody vyrostly ve mně touha a úsilí, nikoli rozejíti se s Valentou, nýbrž připoutati ho ještě více, rozdmýchati jeho lásku. V tom jako by svítila největší blaženost, jež zatemňovala vše, co mne očekávalo ze sňatku s Dymákem. Žasnu nad sebou, vzpomenu-li dnes, jaká jsem byla. Jak bylo možná mysliti více na utrpení Valentovo a na rozkoš, již srdce mé z toho ssálo, než na blížící se sňatek s neznámým, nepříjemným člověkem, hrozící mi zkázou a trudným životem? Snad způsobilo to úplné poddání vůli otcově, nutnost. Nevím. Mému utrpení však to tehda prospělo. Jiné srdce snad by si bylo zoufalo, já jsem však nehynula hrůzou z provdání, nýbrž žila rozbolestněnou láskou Valentovou. Snad nikdy v životě neměla jsem horoucnější chvíle než v této době čtrnácti dnů před sňatkem svým. Podobala jsem se plameni, jenž zapaloval bytost Valentovu.

Již druhý den po otcově sdělení, že se provdám, vyhledala jsem k večeru svého mládence, aniž jsem se pojednou bála před lidmi nebo před Krušinkou s ním mluviti. Naopak, mně se zdálo, že nadešla možnost ukázati světu, že ho miluji. Nemohla jsem nic ztratiti. Dymák by necouvl ani tak. Ba, mně se zachtělo Valentu za těchto posledních dní viděti co možná mnohokráte.

Tehda zatáhla jsem ho se silnice do lesa. Nevěděl ještě, co se rozhodlo. Mračil se pro to, co viděl tehda v hospodě a co mu asi Krušinka ještě namluvila. Nevlídná tvář jeho mi však nepřekážela. Objala jsem prudce jeho hlavu a všecka horká líbala jeho rty, oči, čelo. Cítila jsem, jak se přelévá pohnutí mé do jeho nitra, jak podléhá, jak se vzněcuje a jak i ruce jeho mne svírají.

„Můj drahý, můj drahý,“ mluvila jsem chvatně neustávajíc jej celovati, „kde stále jsi? Proč tě nevidím po celý den? Myslíš na mne? Stýská se ti? A řekni mi: Miluješ mne? Mohl bys zapomenout? Řekni, že nemohl, neboť bych toho nesnesla. Jsem smutná a trápívají mne zlé sny. Miluješ mne tedy?“ A když přisvědčil, hleděla jsem mu do očí a šeptala: „Proč jsi zarmoucen? Co tě trápí?“ Tu on zaváhal s odpovědí a rozpačitě, až dětinsky na mne hleděl. Rty se mu trpce stahovaly i usmívaly zároveň. „Nu, pověz mi!“ naléhala jsem něžně, hladíc mu skráně. Konečně poněkud se zasmušil a hlasem přívětivým mi řekl: „Co se rozhodlo v té hospodě?“

Svěsila jsem hlavu a pomlčela chvíli. Pak, jako bych se byla odhodlala vše upřímně mu říci, pohleděla jsem do jeho čekajícího zraku. Pohledy naše se slily. Mé oči se rozněcovaly, jeho vlhly.

Když pak jsem cítila, že všecka jeho bytost zahořela láskou a že čeká napiatě na má slova, objala jsem prudce jeho hlavu a promluvila:

„Slib mi, přísahej, že mne budeš věčně milovati. Slib, že nic tě nepoleká, nic nezvrátí. Živa budu jen tvou láskou, jinak zhynu!“

„Ano, ano!“ sliboval svíraje mne rukama a dívaje se na mne zaslzenýma očima. „Nepřestanu tě milovati, nezapomenu, tvým budu do smrti.“

Pohladila jsem mu něžně čelo a usmála se naň. Náhle však mé oči zamžikaly a zalily se slzami.

„Co je ti?“ otázal se polekaně, jako by byl vytušil, co mu sdělím. Ruce jeho, jež položeny byly na mých zádech, zřejmě se chvěly. Políbila jsem ho lehounce i něžně a řekla u samé jeho tváře:

„Bojím se, že nepochopíš, bojím se, že se zarmoutíš. Já však chci, abys byl šťastný a abys mne ještě více miloval. Opustíš-li mne, smrtis mne vydal, pamatuj si.“

(Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

Fr. Frýdecký:

Kdo kreslil náhrobní pomníky českých literátů okolo roku 1860.

Druhý a poslední ročník prvního, opravdu rodinného listu našeho z r. 1860, zábavných a poučných „Obrazů života“, otiskl hned v prvním čísle na str. 6 a d. básnickou rhapsodii „Na Volšanském hřbitově“ ze slibného pera mladého Jana Nerudy. Auktor „Hřbitovního kvítí“ navštěvoval se zálibou místa, v nichž klíčila tajemství zásvětí; hluboké, smutkem omžené dumy z jedné hřbitovní procházky na Olšanech zaznamenal v uvedeném článku. „Obrazy života“ přinesly k němu souběžně skizzy náhrobků vynikajících českých mužů, s nimiž právě mysticky obcoval duch Nerudův. Tak dovednými rysy kresliče-odborníka načrtnut tu symbolický náhrobek Jaroslava Kaliny, pomník Jungmannův, starožitnická mohyla Hněvkovského a se zvláštní pietou prostý památník Havlíčkův. Původce těchto výrazných kreseb jest nepodepsán a jméno jeho po celá desetiletí neproniklo do veřejnosti.

Neruda sám z nepovědomých důvodů tají jeho skutečné jméno. V závěru svých meditací nad předčasně ustlaným hrobem Kalinovým píše (ve jmen. čas. str. 6 d.): „Takové a podobné myšlenky křižovaly se mým mozkem mezi tím, co přítel *H*(errnhut) nadhrobek Kalinova hrobu mlčky kreslil.“ Tedy známe pouze monogram *H*, případně zjevný pseudonym Herrnhut, jímž další pátrání sváděno je na bludnou cestu. Jméno Herrnhutovo jako auktora reprodukcí hřbitovních pomníků v „Obrazech života“ vyskýtá se později, patrně vlivem Nerudovým, v literatuře o Kalinovi dosti často (srv. na př. u Fr. Zákrejse v Osvětě r. 1874).

Kdo byl ve skutečnosti tento Herrnhut, přítel Nerudův a kreslič náhrobních pomníků českých literátů okolo r. 1860?

Dějiny našeho výtvarného umění jména toho neznají vůbec. Původní monogramatická zkratka Nerudova *H*. (doplněk -errnhut jest připojen v závorkách) nasvědčuje, že nutnost aneb opatrnost radila tenkrát k zatajení skutečného jména; a smyšlené jméno Herrnhut jest opravdu pseudonym, za nímž nebylo snadno vytušit dosud žijící, veřejně činnou, přední osobnost.

Náhodou upozornil mě laskavě p. řed. K. V. Rais na jubilejní článek Nerudův ve „Zlaté Praze“ r. 1885 k padesátinám Adolfa Heyduka — záhada pseudonymu Herrnhutova byla rázem rozřešena.

Minulo již čtvrtstoletí od oné pietní návštěvy olšanských hřbitovů a Neruda jmenuje auktora skizz v „Obrazech života“ plným jménem: „Heyduk náležel k nejochotnějším spolupracovníkům, sloužil „Obrazům života“, ale i jinak než literárně. Časopis náš byl totiž zároveň prvním, třebaže dosti chudým ještě pokusem původního českého listu illustrovaného. O illustrátory ale byla značná nouze. Heyduk byl kresličem a pomáhal tedy i v tom to směru. Nakreslil nám nejprve pomníky Slavíkův, Rubešův a jiné mimopražské. „My jsme plni ruchu, ale na muže před námi, kteří ještě více pracovali, zapomínáme,“ řekl jsem pak Heydukovi. „Vezmi mapu a půjdeme na Volšany.“ Šli jsme. Heyduk kreslil pomníky (Jungmanna, Havlíčka, Kaliny, Hněvkovského) a já psal texty.“ Tak přesně líčí Neruda ve II. ročníku „Zlaté Prahy“ ve svém „Kousku memoirů“, o milém příteli a druhu, Adolfu Heydukovi (str. 271). O výkladu pseudonymu „Herrnhut“ není již pochybnosti.

Překvapuje však poněkud, že Heyduk sám nepřihlásil se dosud k auktorství pomníkových kreseb v „Obrazech života“. Zmínka byla již jednou na snadě: „Vzpomínky literární“ našeho mistra obsahují také zajímavou stať s titulem: „Kdo byl spisovatelem náhrobních nápisů českých literátů a vynikajících osobností okolo r. 1860?“*) — tudíž přímo vyzývavý vzpomínkový protějšek k otázce „Kdo byl kresličem náhrobních pomníků českých literátů okolo r. 1860.“

V úmyslu, abych vybavil snad několik zajímavých vzpomínek na památnou procházku dvou vynikajících literárních přátel po olšanských zátiších, dovolil jsem si upomenouti našeho básníka na jeho výtvarný herrnhutovský pseudonym. Heyduk vyhověl mi s nevšední ochotou; sdělil mi o thématu:

„Pamatuji se dobře, že jsem s drahým mi druhem byl na Volšanech a některé pomníky tam kreslil pro „Obrazy života“. Zejména se pamatuji na pomník K. Havlíčka, jenž mi utkvěl dobře v paměti, na jiné už se méně pamatuji. Možná je, že mimo mne ještě někdo jiný Nerudovi pomníky na Volšanech okresloval. Od koho by pocházel pseudonym, opravdu nevím. Zvolen byl-li Nerudou, dělo se asi z opatrnosti... To byly doby policejních ředitelů, přišlých z Polska, Paümanna a Sacher-Masocha... Odkud by pseudonym „Herrnhut“ pocházel, nevím, já ho nevolil a nevěděl a nevím posud o něm nic.“

Heyduk sám potvrzuje, že náhrobní pomníky olšanské Nerudovi pro časopis kreslil. Možnost, že kromě něho ještě někdo jiný Nerudovi obkresloval náhrobky českých literátů, jest

---

*) Rozuměj B. Peška.

vyloučena: „Obrazy života“ přinesly právě jen jmenované, autentické kresby Herrnhutovy-Heydukovy, a mimo ně už žádné další reprodukce pomníků v listě r. 1860 uveřejněny nebyly. Herrnhut jest tudíž nesporný pseudonym Heyduka-kresliče; Neruda volil jej pro svého přítele sám, zajisté z opatrnosti — snad i jméno Fingerhutovo bezděky tanulo na mysli Nerudovi.

Z nečetných pseudonymů našeho mistra jest totožnost jména Herrnhut-Heyduk vznikem i průvodními okolnostmi asi nejzajímavější. (Drobnějšího významu jest skutečnost, že reprodukce původního symbolického náhrobku Kalinova, o němž velmi vřele a pěkně zmiňuje se Neruda, zachovala se nám pouze právě v kresbě Heydukově pro „Obrazy života“.)

LITERATURA.

Franta Župan: *Pepánek nezdara.* Díl I. *Starším bratrem* (2. vyd.); díl II. *Školákem.* Topičových dobrých knih původních sv. 2. a 3.

Nejplnějším právem zařaděno bylo Županovo dílo o Pepánku Nezdarovi do sbírky, označené za soubor dobrých knih. Je to jeden z nejpůvabnějších spisů svého druhu, jaké vůbec známe. Jeho hlavní osobou jest ovšem pouze chlapec, venkovský kluk — ale autor ho zachycuje a činí uměleckým námětem nejdokonalejším vystižením dětské poesie — řekněme přímo „poesie klukovství“, onoho, které — souvisíc s přírodou a nejsouc porušeno zkažeností městskou, vskutku svou poesii má. Kreslí chlapce nejjemnějšími psychologickými postřehy a čerpá přímo moudrost životní ze základu patriarchálního života, pokud jest ještě uchován na českém venkově. Máme do češtiny přeloženo dosti slavných a půvabných spisů, obírajících se obdobnou látkou: Grahamův „Zlatý věk“, „Poum“ bratří Margheritů, Aldrichovy „Příběhy malého nezbedy“ a j. a j. Jsou zábavné a milé — „Pepánek nezdara“ však je předčí svou přirozeností, posvěcením, kterého se uměleckému výtvoru dostává životným citem. Jednotlivé kapitoly, jako „Beseda u potoka“, zabývající se dětskou filosofií, „Umění, býti otcem“, dotýkající se psychologického momentu lhaní, kapitoly o velkém i malém dědečkovi, s klasickou episodou o „limburákách“, zejména pak vrcholné kapitoly „Na vandru“ a „na katechismu“ jsou okouzlujícími součástkami dílu prvého; v druhém díle zřejměji vystupuje tendence, v něm nejvýše si ceníme oddílů „Bum!“, opět se vzácným vystižením psychologickým, „Boháč“, „Na místě hanby“ a „Náboženské starosti“, kteráž kapitola v široký obraz pojímá život vesnice a zamýšlí se nad jeho proudem. „Pepánek nezdara“ není psán jako „kniha pro mládež“, jest jí však v nejlepším slova smyslu; ale jest ovšem uměleckým dílem, které potěší každé srdce, jmenovitě ona, která milují děti. Kniha jest vzácna tím, že staví se zcela na stanovisko dítěte, a to přímo „nezdárného“ dítěte, vysvětlujíc jeho „nezdárnost“ (na př. Pepánkovu paličatost) jako výsledek myšlení sice naivního, ale logického a přirozeného, takže neuznává potřebu omluv a vysvětlování, na nichž trvají dospělí, a vylučuje právo trestu, jejž snáší jako křivdu. Ignát Herrmann v úvodním článku o knize praví, že v ní jest „česká duše v každé řádce“ — a těmi slovy vskutku jest nejlépe vystižena. *Kaz.*

*

O. Swett Marden: *„Síla sebevědomí“.* (The victorious attitude). Přeložil prof. dr. Jar. Novák. Autorisované vydání. V Praze, nákladem Jos. R. Vilímka.

Severoamerický filosof života, Orizon Swett Marden, je už u nás příliš dobře znám, abychom musili podávat jeho karakteristiku a vyzvedávati jeho dobré výchovné přednosti. „Síla sebevědomí“ je už jeho osmou či devátou knihou, a každá z nich umí uchvátiti nějakým novým hlediskem, novou nějakou pravdou, třeba že základní myšlenka knih se dost často opakuje a vrací. To, co nám v detailním (a v některých kapitolách velmi originálním) zpracování podává novým svazkem, projednával (s jiných hledisek) už v knížkách „Vůle a úspěch“ a „Důvěřuj v sebe a zvítězíš!“. Jde o to, aby vnuknul mladému, do života vstupujícímu člověku potřebu jistého sebevědomého vystupování, jasného vzhledu a postoje, nikoli ovšem vybudovaného falešně, ale vypěstěného vnitřní výchovou, opravdovou sebedůvěrou a věrou ve vítězství práce. Marden užívá tu opět své výborné populární a skutečně vzácně výchovné methody: staví nám před oči velikou řadu slavných jedinců, mužů i žen všech věků i všech národů, jejich činy po této stránce analysuje a slaví. Tím zejména náš mladý člověk získává plno překrásných životních vzorů, suggestivních příkladů života, které dovedou mocně a živě zapůsobiti. Mardenovy knihy, ač poněkud jednotvárné a schematické, možno co nejupřímněji doporučiti všem vrstvám našeho národa. Četba jejich je užitečná, příkladná. Zejména naše mládež ať se podle nich řídí a zařídí podle nich život. Trochu rozumného amerikanismu jí nepoškodí. *—n—*

TÝDEN.

Chovnitz, Chovanec — kdo je zná dneska? A přece v rodě Chovnitzů, recte Chovanců, bylo jednou hodně činného literárního zájmu a snad i talentu, pro naše písemnictví

ovšem záhy utlumeného. Rodina byla původu československého, a členové její byli zpočátku uvědomělí národovci. Viktorinův almanah na r. 1858 „Concordia“ uvádí v seznamu předplatitelů Michala a Štěpána Chovance; jména jsou dosud psána správným českým způsobem. Z jiného Chovance, Juliána Fedora, otiskuje drobný překlad V. Pauliny-Tóth ve 4. svazku svých „Besiedok“ r. 1870; ale to už je předělaný Chovnitz. Pauliny-Tóth podotýká, že „rodom bol Slovák“, rodilý na Nových Zámcích r. 1814; byl důstojník, potom učitel, naposled redaktor německých časopisů a velmi svárlivý člověk. Konečně víme ještě o čtvrtém literátu Chovanci. Anonym pozoruhodné a vzácné dneska brošury z doby před r. 1848, „Oesterreichischer Parnass bestiegen von einem heruntergekommenen Antiquar“, jmenuje Christiána Chovnitze, rozeného r. 1810, velice plodného spisovatele románů, povídek i veršů ve stilu Paul de Kocka, také vysloužilce, auktora nesčetných polemik; poznámka „Garçon“ dopovídá ostatní. Literární tvorba Chovanců-Chovnitzů je skrovné hodnoty a nemáme véru důvodů k lítosti: ani nový Petöfi ani nový Madách Slovákům se v nich neodrodil. Přes to zaslouží povšimnutí okolnost, že slovenské prostředí let 40. a 50. vzbudilo literární zájem v tolika členech jediného pokrevního původu — „literární rodiny“ nejsou tenkrát na Slovensku vzácností. *Fdký.*

*

* Slavný autor snobismu William Makepeace Thackeray vstoupil v 22tém roce do atelieru Grosova v Paříži, horlivě všímal si života Pařížanů a horlivě maloval. Tehdy řekl matce: „Malbě dávám přednost před každým zaměstnáním.“ Ale barvy nevyhovovaly jeho talentu, byl kresličem. Dovedl zachycovati mžiky života jako bystrý pozorovatel, dovedl načrtati rysy osob a všecko vtipně zkarrikovati. V humoristickém týdeníku „Punch“, kde tiskl své práce literární a uveřejňoval kresby, čímž dopomohl časopisu k rozšíření, vyobrazil i sebe jako karrikaturu, jak sedí na koníčku v cylindru a brejlích. Londýnský tento list stal se jím proslaveným. Paříž miloval, jak uvádí francouzský biograf jeho, René Bazin, znal město světla, ale dovedl se i svým způsobem Paříži vysmáti. Ve svém cestopisném dojmu z r. 1830 napsal všecku chválu o vzdušných třídách pařížských, nezamlčev výtky ulicím londýnským, temným a začazeným, ale zasmál se jízlivě, jak Pařížané stojí o zámožné cestující Angličany a zřízenci hoteloví derou se o ně, drmolíce angličtinu, a uvedl doslovně, jak se to děje. „Přistoupí k cizinci pán, ošacený jako cestující a spustí za okamžik anglicky,“ píše Thackeray: „Sare, eef you af no' otel. I sall recommend you, milor, to ze otel Betfor, in ze quay, sare, close to the bathing-machines and custom ha-oose“ atd. S dodatkem: „Good bets and fine garten, sare, in French or English style.“*) Byl to zřízenec hotelu. O dětech pařížských praví, že jsou hodné jako děti francouzských rybáků, vojáci čtyři stopy vysocí a dobře vyjímají se v červených spodcích, ale jsou tak rozkývaní jako vojáci londýnští. A vracíte-li se s procházky, potkávají vás zase lidé, ošacení jako cestující a domlouvají se anglicky: „Dis way, sare, are you for ze otel of Rhin? . . .“ *K. V. H.*

*

Jindy a nyní. V turnovském museu jest uložena litografovaná žádost, poslaná (pod německou adresou) někdejšímu purkmistru Josefu Vorlovi. Tohoto znění:

„Slowutnosti! — Waše tak rozšjřená mocnost a wážnost, spolu též zagisté snaženj o wšeliký prospěch obecnj, a wše co k geho nápomocy od mužů předněgšjmi auřady znamenitých a představených doufati lze, gest neskrotliwá půwaba žádosti našj, by Waše Slowutnost y cokoli w našich českých nowinách gest prospěšného, buď mateřskému jazyku, buď wlastenské literatůře, takéž w okršku Swé mocnosti a Swého aučinkowanj rozšiřowati ráčila, a tak s tolika znamenitými muži pospolitě nápomahala k neustálému zwelebowanj těchto Čechům nynj gen gediných nowin.

Daufagjce wyslyšenj žádosti té spolu žádosti wlastenské, přikládáme k posauzení laskawemu gich čjslo 46, w němž také wygádřenj o gegich nyněgšjm zlepšeném způsobu. Žádáme též, by Slowutnost Waše ráčila y přigmauti ubezpečenj, že powždy této dobrotiwé a wlastenské nápomocy hodni se zachowáme, a pokládali bychom si za šťastnou náhodu, kdybychom kdy gakou službau za to wděčnost swau gewiti mohli. —

W Praze 16. června 1826.

Synowé Bohumila Háze we Starém městě No 607 u zlaté půlhwězdy.“

Synové B. Háze koupili r. 1823 od dědiců Krameriových C. k. Vlastenecké noviny a potom získali i Poštovské noviny a sloučili je v „Pražské noviny“, jediné, jež tehdy vycházely v jazyce českém. Nyní u potomků této firmy se tiskne „Bohemie“. *Šimák.*

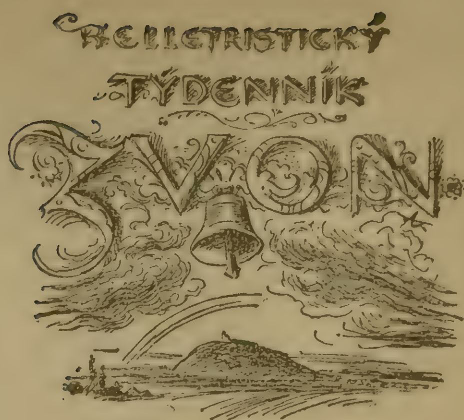
---

* Pane, nemáte-li hostince, doporučuji vám, milorde, hôtel Bedford na nábřeží, pane, v blízkosti lázní a celny . . . Dobré postele a znamenitá kuchyně (tu uvedena výslovnost zřízenců francouzská nebo anglická.)

V Praze, dne 30. listopadu 1916.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.



Karel Pittich:

MEDITACE OSMIVERŠOVÁ.

Jsem smítko prachu nepatrné
v rozdivočelé vichřici.
Živočich, který hrůzou trne
před ranou smrtící.

Rozhořívající se plamen,
trochu předčasně zhášený.
Bezcenný, obyčejný kámen
do vody vhozený.

LÍPA V BOUŘI.

Stojím na rozcestí hrdě vzpřímena
pod oblohou temně zamračenou.
Nebojím se o svá silná ramena,
nechť se mračna sebe větší ženou.

Přežiji i tuto krutou vichřici,
byť bych se až od kořenů chvěla,
marně do mne tříská vichor skučící,
nevyvrátí nikdy mého těla.

Kmen můj není ještě uvnitř zdoutnalý,
kořeny mám mohutné a zdravé.
Přečkám každý útok živlů zoufalý.
Nepodlehnu této bouři dravé.

Pár svých mladých větví časem oželím,
vyrostou mi ratolesti nové.
Jízvy svoje všecky sama zacelím,
až zas budou tiší, teplí dnové.

Teď tu stojím pevna, chmurně vztýčená
proti mračnům, z nichž to temně duní.
Však až ztichne zloba živlů zvířená,
okřeju zas v klidu na výsluní.



K. Leger:

KDO VYTRVÁ, ZVÍTĚZÍ.

Povídka.

I.

Venkovské městečko rozseté bílými domky a dvory po návrší, v zahradách, s kostelíkem, s náměstím nerovným, nedlážděným. O nic lepší, než bývají u nás taková městečka. Z polí k němu se všech stran sbíhají se silnice a cesty; u nich tu a tam stojí kapličky ještě z dob, kdy tady lidé bývali pobožnější. Pod městečkem probleskuje v olšinách potok.

Ne mnoho přes dva tisíce napočetlo se posledně obyvatel, kteří se tu slezli v chomáčku jako mravenci, aby jim bylo veseleji. A žili tu lidé bohatí a lidé chudí. Bohatý je na př. pan purkmistr, který má dům a sto korců polí. Bohatý je doktor Moravec, poštmistr, pan farář, páni učitelé, poněvadž nosí čisté šaty. Bohatým je žid Rosenbaum (má krám plný všelijakých soudků a lahví s kořalkou), kupec Malina, krupařka Poustková.

Chudí jsou ti, kteří chodí do továrny na práci, nebo dělají perleťové knoflíky, nebo okopávají v poli řepu. A vůbec chudí jsou ti, kteří chodí v roztrhaných, uprá-

šených a zmazaných kabátech a musí pracovat kladivem, motykou nebo jinakou těžkou prací se živit. Ženy jim pomáhají — sotva se vdají, rychle vadnou v bídě a v těžkých starostech a vždycky nosí nějaké děcko na rukou. Tito bohatí a chudí žijí vedle sebe, a přece mezi nimi je propast. Skoro bezděčně se sobě vyhýbají. Pro pány jsou tu hostince, kde se scházejí u sklenice piva, ke kartám a k politickým debatám. Kam chodí chudí, nikdo se nestará. Někdy se v bohatých pohne svědomí, pak pořádají ples ve prospěch místních chudých, a dámy ustrojí vánoční nadílku. Ale mnoho vděku ještě nikdy nesklidili. Někdy inteligence také pořádá pro lid (lid, to jsou chudí) poučnou přednášku. Chudí přijdou, poslouchají, kývají hlavami a myslí si: „hezky se to povídá, ale kdyby měl ten pán vzít motyku a okopávat den ze dne řepu, přešla by mu chut kázat!" Jsou vděčni za ty důkazy lásky, jako jsou vděčni za podanou almužnu. Ale ta propast zůstává. Někdy přes ni letí kletby a nadávky, to když v sobotu po práci u Rosenbauma některý dělník se zapomene a proklíná svět i sebe. Ostatně toho si nikdo nevšímá, ví se v městečku, že dávné řády nedají se změnit. Musí tak na světě být a je tak dobře.

Ovšem — toto vše bylo ještě před válkou.

Asi půl hodiny za městem v údolí, kde se lesknou po náspu v lukách železné koleje, právě u malého chudičkého nádraží stála veliká továrna, tkalcovna. Mnoho dělníků tu pracovalo, ale celkem málo rušila klid zeleného údolí, vroubeného se všech stran lesíky po stráních. Byla ohrazena vysokou bílou zdí, hluk strojů zůstával za ní. Ostatně v posledních letech práce tu nějak umdlévala. Jako by továrna zatajovala dech, aby nevyrušovala panstva ve vile, která stála v sousedství uprostřed rozkošnébo parku.

Majetník továrny nepatřil už jaksi k městečku, nehodil se tam. Byl příliš bohat pro ně, pro to hnízdo. Starý mládenec. Měl jen hospodyni, jakousi vzdálenou příbuznou, u sebe. Velmi domýšlivou, nepřístupnou, jak o ní klevetili. Továrník žil osaměle, jezdíval každoročně do světa, do lázní, ze zdejších lidí důvěrněji s nikým se nestýkal. Městečku jen dobrodiní prokazoval. Proto neměli ho rádi. Za všechny ty fundace ke špitálu a kostelu, za všechny dary školám, za vydržování chudobince. Všichni se domýšleli, že v dobrodiní jest ukryta pýcha. Vždycky ke slovíčku: Tu máš! jako by třeba bylo domyslit: a polib ruku za to!

V jeho nádhernou vilu nepřišel nikdo z městečka, nikoho továrník nezval. Jen purkmistr a páni z městské rady přestoupili její práh, když děkovat přišli za nějaký dar, a vypravovali pak dlouho o nádheře, kterou na chvilku viděli. Aby se mohly také městské dámy tam podívat, byl založen dobročinný spolek paní a dívek, pak četná deputace z výboru vypravila se zvát do vily. Nenašla však pana Melicha doma. Prostě dal se zapřít a dobročinnému spolku poslal příspěvek poštou.

Jeho samotářství se vysvětlovalo tím, že nebyl zdráv. V městě málo věděli o tom, co se dělo v továrníkově vile. Jenom co služky někdy vyklevetily. Jenom přes plot parku vídat bylo pana Melicha, jak zvolna, zamyšlen mezi záhony se prochází. Nebo hospodyně, paní Tereza, na dvorku mezi drůbeží se otáčela. A její dceruška, maličká Jiřina, hrávala si u vrat s dětmi dělníků. Ty děti, děvčátka, vždycky byly tiché a hodné, věděly, že jsou tu, aby Jiřinku bavily, nenadělaly více hřmotu nežli maličké myšky, pan Melich ani o nich nezvěděl. Nevěděl snad ani o Jiřince, také byla taková tichounká, poslušná.

A rostla. Pan Melich a její maminka se neměnili, po celou řadu let zůstávali jaksi stejnými, — snad jenom někdy nějaké šedé pavučiny ukázaly se ve vlasech, ale toho cizí lidi zdaleka neviděli. Jenom Jiřinka rostla. Nestačily už pro ni školy v městečku, někam do ústavu v cizině byla dána. Čas letí, ani nepozorujeme. A najednou místo malé Jiřinky parkem bloudila hezounká, zlatovlasá, veselá slečinka. Bylo jí pomalu osmnáct let.

V městě málo ji zahlédli, leda když se strýčkem továrníkem nebo s maminkou přijela v neděli do kostela. Jinak raději sama s knížkou v ruce toulávala se parkem, nebo v lukách kolem potoka. Pan Melich tenkráte vážně churavěl, — bylo jej vídat v létě v parku, jak na sluníčku se hřeje zimomřivý. Pokašlával, a jeho pleť byla chorobně zažloutlá, oči vpadlé. Navštěvoval jej doktor Moravec, městský lékař, který už po třicet let tu léčil chudé i bohaté k plné spokojenosti všech — aspoň statisticky dalo by se dokázat, že za těch třicet let úmrtnosti v obci nepřibylo. Přijel asi dvakrát i profesor z Prahy. Pozve-li se na venkov profesor z Prahy k nemocnému, znamená to, že pacient má už duši na jazyku. U pana Melicha tak nebylo, vydržel i po těchto návštěvách.

Do továrny však poslední čas vůbec nedocházel, do továrny, kterou sám založil a k rozkvětu přivedl vlastní neúnavnou pílí. Teď všechnu péči přenechal sta-

rému osvědčenému správci Rorýsovi. Patrné ochabnutí sil. Šeptali si dělníci: „Nebude dlouho trvat, a půjdeme na pohřeb!“ Ovšem slavný pohřeb s hudbou, všechny spolky půjdou.

Ale komu připadne po smrti pánově továrna? Konečně dělníkům může to být jedno, naleznou výdělek vždycky. Větší starost měl správce, zvykl tu již, a kdož ví, jak bude za nového pána? A starali se snad všichni lidé v městě, vyzvídali, kde mohli: jak je panu Melichovi? A v hostincích přetřásána důkladně otázka, kdo bude dědicem? Vědělo se, že pan továrník nemá bližších příbuzných. Paní Tereza ovšem byla z přízně, ale velmi, velmi vzdálené bylo to příbuzenstvo! Doktor Jambor, advokát, tvrdil, zemře-li pan Melich bez závěti, že dle zákona universálním dědicem bude nějaký jeho synovec ve Vídni, po německu vychovaný, kterého nikdo neznal, který se prý hlásil ke strýčkovi, jen když peněz potřeboval. Nějak instinktivně všichni onomu neznámému synovci nepřáli. Pan farář ujišťoval, že továrník, jako hodný křesťan, smíří se před smrtí s Pánembohem, řádnou závěť napíše a jistě odkáže slušné sumy dobročinným a vlasteneckým účelům, než aby nějakému větroplachu, který mu za celý život nijakou radost nezpůsobil, nechal padnout celé bohatství do klína.

Nejmenší starosti, jak se zdálo, měl pan Melich sám. Cítil svoji nemoc, těžce ji cítil, vrtěl hlavou, když mu doktor Moravec sliboval, že zdraví opět se vrátí. Docela vesele s ním si zafilosofoval o posledních věcech člověka, zdali tam za hrobem ještě něco bude? Doktor neřekl nikdy ani tak, ani onak, jeho věcí je přivést pacienta na hřbitov, co dál — není jeho starostí, to patří velebnému pánu. A s knězem pan Melich nechtěl mnoho mít, třeba pro kostel věnoval drahocennou křížovou cestu a jiné umělecké dary.

Za to hospodyně, paní Tereza, pozorovala starostlivě nemocného pána. Nelíbil se jí, ztrácel se patrně den ke dni. Už také nevěřila v pilulky ani v profesora. Návštěvy profesorovy z Prahy zdály se spořivé paní vyhazováním peněz. Tolik stála jediná návštěva! a profesor ani léku nepředepsal, pohovořil, zažertoval, vykouřil doutník, vypil sklenku vína a jen těšil a posílal nemocného někam na jih k moři či až do Egypta.

Ale pan Melich profesora neposlechl. Jindy jezdíval každoročně do některých lázní, letos říkal, že také doma v parku je hezky. Snad se v tom jevila nemoc, snad cítil, že je sláb pro dalekou cestu. Celé léto sedával v parku na lavici pod starým javorem, četl noviny, nebo vláčivým krokem procházel se po pěšinách, voněl k růžím, kterých nikdy netrhal.

Někdy zavolal Jiřinu, požádal ji, aby mu četla nějakou knížku, kterou právě knihkupec poslal. Jiřina poslušně usedla vedle něho na nízkou zahradní židli a četla milým, zvonivým hláskem. Poslouchal ji s patrným potěšením. Pak řekl: „Dost už, abys, děťátko, příliš se neunavila. Jdi, proběhni se zahradou, utrhni si broskvi, jsou již zralé. Ale zítra budeš mi zase číst, viď?“ Znělo to nějak prosebně, a pohladil ji mazlivě zlaté vlásky studenou, zažloutlou rukou.

A Jiřina se rozběhla, poskočila, neboť ji čtení nebavilo, knížky nebyly po jejím vkusu. A zase pan Melich seděl sám a díval se do země. Paní Terezka, vidouc jej tak uvadlého, zimomřivého, starostlivě si myslívala: „to ještě teď, v létě, za pěkného počasí! ale až přijde listopad, přijdou plískanice, pak nevím! nevím! nelíbí se mi náš pán. Souchotinářům nesvědčí podzimek, nejvíce jich zkosí. A kdyby měl zemřít — nedopouštěj Pánbůh! — co pak?“ Ovšem za dlouholeté služby jistě nezapomene na ni, jistě v poslední vůli zanechá pro ni odkaz. Ale tu nastávala nejistota. Napsal už pán testament? jsou lidé, kteří na to nepomyslí, ani když mají duši na jazyku — souchotináři jsou nejhorší, ti stále myslí, že jim nic není. A nenajde-li se poslední vůle, potom snad opravdu všechno zdědí cizí člověk, a paní Terezka za celou mnoholetou věrnou službu půjde odtud jako žebračka. Proto se strachem pozorovala každé hnutí pánovo, všimla si každé známky, která svědčila, jak nemoc pokračuje.

Pán nikdy nebyl příliš hovorný, teď však zamlkle sedával celé dni — neusmál se, leda když s Jiřinou hovořil. A slabším se cítil den ze dne, někdy Jiřinku zavolal, aby jej z parku dovedla domů, taková ochablost jej přemáhala. Dívka vedla jej za ruku jako školáka a vždycky vesele a nerozumně smála se vypravujíc, co na mysl jí přišlo, o květinách, o psu Brokovi, o drůbeži, o ptačích hnízdech, anebo vzpomněla na nějaké rozpustilé kousky z pensionátu, kde bývala. Poslouchal shovívavě a sám ji otázkami vybízel, aby opět a opět vypravovala. Až se zlobila někdy její matka, jaké to hlouposti Jiřina žvatlá. Podivno, že nemocný ještě poslouchá takové nerozumné děcko.

A paní Tereza byla mrzuta na všechno. Jiřina jen se směje, rozumu nemá, netuší, že snad znenadání přikvapí neštěstí!

Léto uplynulo. Dozrálo ovoce v sadě, odkvétaly poslední růže, žloutlo listí. A studený déšť po několik dní stříkal do oken. Pan Melich nevycházel. Jistě bylo mu hůře. Pravda, dosud se starým správcem, který denně v určitou hodinu přesně se objevil, promlouval o továrně, docela o zavedení nových strojů uvažoval, ale to jen jaksi ze zvyku. Jinak ve svém pokoji sedával, kde měl knihovnu, papouška, kterého učil mluvit, skříň, plnou starého porculánu, klavír, obrazy a sochy, originály mistrů, plno drobností, kterými možno se pobavit a potěšit, a kde, zdálo se, ještě vznášel se čpavý dým posledně vykouřené cigaretky. Z dlouhé chvíle se zálibou vyřezával a lepil ozdobné skřínky a hračky, jimiž obdarovával Jiřinu. Zdětiněl patrně. Jiřinu často zavolal. Na klavíru mu přehrávala kousky, které vyhledal. Zdály se jí nějak staromódní, sentimentální, nasládlé, seděl a poslouchal. Zpívala — měla pěkný, vycvičený hlas. Pán, zdálo se, ani nedýchal, jen na Jiřinu hleděl a usmíval se.

Tehdy jednou, když opět zasvítilo do oken sluníčko mdlé a studené, s hůlkou v ruce vyšel do parku. Židli mu přinesli — zahalen v teplém županu odpočíval na sluníčku shrbený jako stařeček, až paní Terezce líto ho bylo. Přiběhla Jiřinka, hezounká, veselá jako vždy ruku mu políbila. Pohladil ji — vyptával se na to ono, jen aby ji mluvit slyšel a smát se. Přešlapovala po pěšině, žvatlala jako dítě. Měla tehdy nové střevíčky, třpytily se pod krátkou sukynkou a na vlhkém písku zanechávaly drobounké stopy. V ručce nesla kytičku růží, které ještě na podzim vykvetly, poslední. Voněla k nim — jedna z nich opadávala, vypletla ji z kytice a pustila na zem. A pořád přešlapovala nějak netrpělivě, až za nějakou záminkou odběhla. Nechala pana strýčka samotného. Díval se za ní, jak se vzdaluje — poskočila, ještě se mihla za houštinami, sukynka se zatřepetala. — Zmizela. Její matinka stála opodál — pán ji neviděl.

A tu se stalo, co moudrou a zkušenou matku přivedlo v úžas nejvyšší. Až jí ruce klesly a nohy pod ní se zachvěly. Viděla, dobře viděla, jak se pán sehnul, zdvihl poloopadanou růžičku se země, narovnal její lístky a — viděla jasně, nezdálo se jí to jen! — růžičku přitiskl ke rtům a schoval opatrně do knížky. Tu růži upustila Jiřina. Cosi jako by se rozbřesklo staré paní v hlavě, — nikdy ani ve snu na to nepomyslila — Pane Bože na nebi! pokřižovala se, závrať se o ni pokoušela. Pak ještě viděla, jak pán — ten vážný, omrzelý, neduživý pán! — s podivným úsměvem na zvadlých rtech hůlkou obkresloval obrysy drobných stop, které v písku zanechaly dívčiny střevíčky. Docela prstem se jich dotýkal. —

A snad byl to příznak choroby? zdětinštěl? A snad — ne. Snad to nebylo dětinství.

(Pokračování.)

F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

Přivinul mne k sobě a poceloval. Úzkostné napětí z očí jeho nevymizelo. Pokračovala jsem:

„Neobávej se, nic se nestalo, co by mohlo zničiti naši lásku. Naopak, ona vzroste ještě, až všecko uslyšíš. Jsem přesvědčena, kdyby tě odvlékli a bůh ví kde v cizině zavřeli, že bych nezapomněla. A ty taky nezapomeneš, ty mi taky věren zůstaneš jako já tobě.“

Rty jeho znenadání bolestně se sevřely. Pohleděl na mne dlouze a tázavě.

Přisvědčila jsem a svěsila hlavu. Po tvářích mých stékaly horké slzy.

Sevřel mne prudce i silně a rozevřev vyděšeně oči, zvolal:

„Otec tě prodal, viď?“

Objala jsem ho náhle a stiskla mu hlavu, jako bych se ho chtěla při vichřici držeti.

„Ano,“ mluvila jsem pak horečně, líbajíc jeho oči, „musím se provdati. Zhynu však, opustíš-li mne! Budu žíti jen pro tebe a k vůli tobě, ty budeš mou útěchou, mou radostí! Viď, že nezapomeneš? Viď, že nezanevřeš na mne a že mne budeš míti stejně rád? Dravec, který mne urve, přinese si domů nenávist a peklo, utrpení a zkázu. Ach, nebuď smuten, a neplačte, mé drahé oči! Jsem tvojí a budu jen tvojí. Miluj mne však a neopouštěj mne, neboť bych nemohla pak žíti. Slyšíš mne? Pláčeš? Pro mne pláčeš?“

Svíral mne, hladil, celoval, a oči jeho, plné utrpení zoufale na mne hleděly. Chvěl se nevěda, co by řekl. Rty, vlhké mými polibky, jako by neměl síly otevříti. Znova objal mou hlavu a znova ji všecku zlíbal.

Opakovala jsem opět a opět své horoucí otázky. Byl zmaten mými větami. Cítila jsem, že by se byl rád na mnoho podrobností ptal a že chtěl několikráte zvolati: „Proč se nevzepřeš? Proč neutečeš?“ Neměl však odvahy vysloviti tyto otázky, neboť viděl mé utrpení a znal mého otce. Nutnost mého provdání zdála se i jemu přirozenou po vášnivých mých projevech. Poddal se mimoděk i on. Trpěl. Kruté hoře svítilo z jeho očí, tváře i slov. Byla jsem mu drahou jako nikdy před tím, zcela, jak jsem si přála.

„Ty budeš míti moji lásku, Dymák moji nenávist!“ řekla jsem mu přissávši se na jeho rty.

Usmál se vděčně, dívaje se na mne něžně a oddaně. Poznámka má otevřela mu okénko v dusnu, jež ho svíralo. Rozeznávala jsem jasně na jeho tváři toto zvláštní smíření s osudem a současně zájem o příští štěstí. Láska, jež naplnila se utrpením, stala se i jemu milou. Koutky úst stahovaly se mu krutým žalem, ale přece se usmívaly.

„Teprv teď tě opravdově miluji,“ pravila jsem po chvíli, když bylo mi jasno, že naslouchá a že každé slovo mé uváží, „teď teprv jsem pochopila, že srdce naše nic nerozdělí, ani tento cizí člověk. Odveze si mne, ano, ale nezíská mne nikdy. Tvá láska pak bude mi životem.“

Naslouchal mým slovům všemi smysly, vděčně a dojatě. Cítila jsem, že se udála v jeho nitru změna téměř lehce, že pochopil nutnost dříve, než by bylo bývalo možná za jiných okolností. Miloval před chvílí svobodné děvče, teď miloval již děvče zasnoubené, téměř vdanou ženu. Smířil se a rozhodl, že i tak může blaženost jeho potrvati. Hoře, jež se rozlilo v něm po mé zprávě, zhoroucnělo nyní jeho objetí.

Rozešli jsme se toho večera s nesčíslnými sliby, plačíce i rozplývajíce se nekonečnou vroucností. Byla to bolest, ale bylo to i nové štěstí, jež nás pojilo ještě mocněji než první okouzlení.

V těchto posledních dnech svobodného života mého scházeli jsme se denně. Otec asi o tom věděl, neříkal však nic, jako by mu to nepřekáželo. Býval jen velice netrpěliv, obávaje se patrně nějakého náhlého vzdoru mého. Poznávala jsem tyto starosti na jeho tváři. Zvláště byl neklíden, když přijel Dymák, tu snažil se přesvědčovati ho o mé dobrotě, zbožnosti a hospodárnosti. Bývalo mi až nepříjemno, jak mne vychvaloval. Povšimla jsem si, že ho konejšil a ubezpečoval o mé věrnosti, což vyzradilo mi, že Dymák žárlí a že se o mne bojí. Možná, že jsem mu mimoděk unikala, a to, že neocitl se nikdy se mnou o samotě, rozčilovalo ho asi. Mně pak nebylo hrozno z utrpení, nýbrž bylo mi strašno z jeho políbení, za nímž hnal se jako šílený. Bůh ví, jak jsem to zařídila, že se mu nepodařilo prodleti se mnou ani minutku o samotě. Dráždilo ho to, což prozrazovaly blesky v jeho očích a zřejmé přetvařování, aby se zdál klidným. Miloval mne nesmírně, ale jinak než Valenta, láskou divokou a neústupnou, která sedí na jedné houpačce s nenávistí a která by okamžitě zničila, čeho dosáhnouti nemohla. Mně však i tato dravost Dymákova lahodila. Vůbec shledala jsem, že vše ukázalo se jinak, než jsem v prvních chvílích soudila, že provdání nejevilo se mi již hrozným případem, nýbrž jen změnou, jež přinesla mi nové, dotud neznámé rozkoše. Zdá-li se ti to podivným a nepřirozeným, že mne hoře a utrpení neničilo, nýbrž obohacovalo a zvláštním způsobem oblažovalo, radím ti, abys bedlivěji pozoroval své nitro v podobných okamžicích, snad i ty jsi někdy podobně cítil.

Zvláště mnoho příjemného vzrušení prožila jsem při poslední schůzce s Valentou, tři dni před svatbou. Nebylo možná neviděti ve všem jeho počínání, že se mu celé nitro proměnilo v plamen a žár, že láska jeho vzrostla do nejvyšší meze. Hluboké pohnutí, žal a stesk a utrpení vylévaly se z jeho pohledů a třesoucích se prstů, jimiž mne hladil. Tisíce slibů o věrnosti, tisíce přísah šeptaly neustále jeho rty. Naslouchala jsem se slzami v očích, ale všecka neobyčejně šťastna. Slíbila jsem mu, že budu v létě přijížděti do chaloupky, a že pak láska naše rozkvete novými rozkošemi. Prosil mne, abych mu poslala růži ze své svatební kytice, abych u oltáře na něho vzpomínala, abych mu stále psala a abych věřila, že nadejde chvíle, kdy i my budeme svými. Tvrdil mi, že přijede na mou svatbu, jež měla se slaviti v Praze za tři dni, že bude skryt za sloupem, a že ho ani nespatřím, já však úmyslně neřekla mu dosud, v kterém kostele a kterou hodinu bude se svatba konati. Prosil o to s pohledem plným touhy a něhy. Pověděla jsem mu konečně, ale musil mi slíbiti, že do Prahy nepojede, nýbrž že navštíví místa našich schůzek a že bude vroucně vzpomínati. Sliboval jako dítě. On by byl vše slíbil.

Tehda přišla jsem pozdě domů. Otec pohlédl bystře na moji tvář a pochopil asi. Neřekl však nic. Teprv po večeři po-

zvedl mou hlavu, již jsem byla svěsila, a řekl mírným hlasem:

„No, a to bylo dnes naposled. Zítra odjedeme.“

„Ano,“ odvětila jsem a dodala: „Už jsem se s Valentou rozloučila.“

Přiznání mé ho překvapilo. Potřásl hlavou a zamyslil se. Po chvíli řekl:

„Člověk zapomíná snáz, než se domnívá. To přejde, netrap se!“

„Netrápím se, tatínku!“ odvětila jsem jasným hlasem, což ho rozesmálo.

„Myslil jsem, že se soužíš!“ zvolal. „Díky bohu! Dobrá! To pojedu do Prahy s lehčím srdcem!“

Pohladil mne pak a všechen rozradován rozblouznil se o Dymákovi, o jeho jmění, o jeho plánech a mé skvělé budoucnosti. Použila jsem této chvíle a odhodlala se zeptati se ho, jak tehda zvěděl, že jsme měli s Valentou v neděli o třetí hodině schůzku v lesním úvalu mezi lískami. Otázka má ho v první chvíli zarazila. Pak se tvářil, že o ničem neví, aby mne dokonale udivil a spletl, ale poznala jsem na tváři jeho, že lže a že mi přec jen na konec záhadu vysvětlí. Vysvětlil, ale jen částečně. Prohodil se smíchem, že všichni zamilovaní vše na sebe povídají, aniž o tom vědí, že ono místečko je známo všem záletníkům, že se tam scházívala před lety již i Krušinka s mládenci a že nás tam dávno čekával. Co že prý jsme na zátiší to přišli tak pozdě?

Zkrátka, otec toho večera byl milý a veselý. Nekáral mne z ničeho, co bylo. Opakoval jen, že od této chvíle musím se vším se rozloučiti.

Druhý den ráno odjeli jsme do Prahy. Třetí den po našem příjezdu byla svatba, bohatá, s nesčíslnými okázalostmi. A nezděsí-li tě to, řeknu ti, že svatba ta mne těšila a okouzlovala. Valentovi jsem ovšem růži ze svatební kytice poslala.

VI.

A jak mi bylo pak? Co o tom říci? Žila jsem vlastně jen vzpomínkami na Valentu. Představovala jsem si ho smutného a nešťastného, bloudícího po lesích. To jediné působilo mi příjemné vzrušení. Život s mužem brzy se mi jevil těžkým. Snad ji první den vetřela se do Dymákova srdce žárlivost. Soudím, že láska nedá se skrýti. Vybuchovala v něm krátká, divoká zloba, kterou mne vlastně chtěl získati. Měla jsem z ní pochopiti, jak velice mne miluje. Ano, miloval a miluje mne, a žárlil a žárlí. Přála bych ti, abys byl slyšel jeho zlé zašeptání a hrozný výraz jeho tváře, když mi tehda řekl, že mi nevěří, ale že mne spoutá... Kdybych se však chtěla vymknouti, že mne zabije. Cítila jsem, jakou by prožil rozkoš, kdyby mne — nevěrnou — vraždil. Tento jeho tyranský názor mne nejprve pokořoval, dráždil, ale znenáhla vcházel do mne nesnesitelný strach, protože představa, jak on mne vraždí, naplňovala mne ošklivostí.

Mnoho blaha mu ruka má nepřinesla. Viděla jsem v každém jeho pohnutí zlost, že mne nemůže ovládnouti. Domníval se patrně, že mne zlomí jako větvičku a těšil se bezpochyby na tuto slast.

Štěstí přinesl sňatek můj toliko mému otci. Ano, ten jediný jím oživl, ba omládnul. Byl v Praze více než doma. Měl u nás dva pěkné pokoje, bohatě zařízené. Všechen se změnil. Oblékal se jako světák a stále si prozpěvoval. I navoněný byl, pomysli si. S Dymákem dobře si rozuměli. Věděla jsem, že se dohodli, jak se mnou zacházeti, aby dosáhli svých představ o štěstí. Střehli mne nenápadně, zvláště otec, a jak bylo patrno, nevěřili mi. V tom všem nacházela jsem novou rozkoš, zvláštní, dříve jen neurčitě cítěnou, a to rozkoš skrývání a rozkoš z nebezpečí. Ba i strach před smrtí, znenáhla hrozbami mužovými v srdci mém vzrůstající, působil mi jistou rozkoš v první době, dokud mne neovládl úplně, a dokud byl otec živ.

S Valentou setkala jsem se v Praze v máji o svátcích svatodušních. Přijel na výstavu psů; to byla ovšem jen záminka. Otec byl doma v chalupě, což mi usnadnilo setkání. Muž domníval se, že jsem v divadle, kam mne i doprovodil. Setkala jsem se s mládencem svým na Nábřeží, a odešli jsme pak do osamělých uliček na Františku. Zahalila jsem se do divadelního pláště a hedvábného šátku, takže by mne byl nikdo nepoznal. Muž byl s přítelem svým v restauraci na Václavském náměstí, kam jsem měla o desáté hodině přijíti. Známých pak měla jsem v Praze tak málo, že nebylo nebezpečí. Mohla jsem se tedy v osamělých končinách klidně procházeti.

Horoucnost a radost Valentovu nelze si představiti. Při každé příležitosti líbal mé ruce, hledal mé pohledy, zachytával mé úsměvy a drobná slovíčka. Já pak šla jsem všecka k němu přitulena, což působilo mi nesmírnou blaženost. Mluvili jsme málo, snad stále tytéž věty, ale nám z každého slovíčka vylévalo se do duše tolik rozkoše a štěstí, že nebylo možná více cítiti. Opravdu, prožili jsme za dvě hodiny tolik vroucích vzplanutí, tolik nevylíčitel-

ného opojení a tolik vzrušující blaženosti, že nebylo možno zazlívati osudu a přáti si něco jiného.

Dovedl mne až na Můstek. Rozloučili jsme se rychle. Poslední slovíčka naše opakovala se v nás po mnoho dní jako nekonečná ozvěna.

O desáté hodině byla jsem v restauraci. Muž seděl u velkého stolu mezi četnou společností. Představil mne. Na divadlo se nevyptával. Byla bych snadno si pomohla lží. Hráli Hubičku a věděla jsem, kdo co zpíval. Ani rozrušení mé nemohlo být po Smetanovi nápadné. Zkrátka, nebylo podezření. Muž dokonce velmi byl povděčen mé radostné hovornosti; opakoval několikráte, že mne častěji pošle do divadla. Rozesmálo mne to, on však nemohl tušiti, co směšného bylo v jeho slovech.

(Pokračování.)

Stanislav Cyliak:

SNÍVÁM O VÍTĚZSTVÍ.

Za noci jak od zrození slepé
Smutek na bránu mé duše klepe.
Nalehavě žádá o vpuštění
on, jenž dědičný je pán můj lenní.
Duše moje krajištěm je jeho,
část mým otcům panství odňatého.
On je vládcem a já jeho manem. —
Snívám o vítězství nevyhraném,
o srdci, jež z věků v hrad můj tichý
září světlem předků mojich pýchy
a mým očím sílu zření dává,
konec kde a počátek kde stává.
A touž chvílí zvedám číši s vínem. —
Ze snů probouzím se Jakobínem.
A když Smutek otevřít mi velí,
vzdorně sahám meče po oceli.

Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

Když kupci nepřišli do týdne, ba ani ne do čtrnácti dnů, Herout, ač mu velmi šlo o prodej onoho domu, pocítil jakési uspokojení. Snad to bylo po prvé, kdy nelitoval ztráty kupce, totiž ztráty tohoto kupce. Utěšoval se v duchu, že se najde jiný kupec, že přece jen všecko najde svého kupce, a že je potřebí jedině, aby se ozbrojil trpělivostí.

Krátce před soudními prázdninami bylo mu vyjeti do malého města okresního ve východních Čechách. Nemohl nevyhověti obzvláštnímu přání klienta, na němž mu záleželo. Stinnou alejí lipovou kráčel od ranního vlaku z nádraží do města, uvítán byv jemnou vůní právě kvetoucích lip a měkkým tichem letního dne, do něhož se procezovala vůně vzdáleně pokosených trav a již usušených sen. Jemný prach rušivě zdvíhal se pod jeho kročeji a mimoděk mu připomínal chůze za letního dopoledne nedělního z myslivny do městečka po úzké, žlutavé pěšině, vinoucí se travnatou pasekou. Ano, tenkráte lesní holubi spokojeně pobroukávali v listnatém lese za pasekou a na osamělých habrech, při kácení lesa ponechaných na pasece pro další vzrůst. A hned mu vyvstal v mysli obraz tůně, jak jej vždy vítala, když se student vracíval touto dobou z města domů na prázdniny. Vůně kvetoucích žlutých stulíků jako kdyby se brodila těžkou vůní posečených sen, lesklá křídla vážek zlehka se nesla okolo kočáru, jehož kola se bořila do písčité cesty lesní, po níž si nadjížděli s císařské silnice do myslivny. Žabí květ rozvíjel se pod nárazy větru a vln. Pozdní léto položilo už zelený koberec okřehku na kraj tůně.

Tak jasně to všecko viděl! Tak jasně mu to všecko vstalo z upomínek! To stejné tůni tušil za lipovými alejemi v rozlehlých lukách travnatých, bývalých známých rybnících, po nichž zbyly dosud průplavy s bystře tekoucími vodami a dubovými stavidly. Staré hráze rybničné se starými, staletými lipami zřetelně ukazovaly, kam až sahaly staré rybníky, teď ovšem bylo vše nepřehlednou a bohatou zelení luk a stromů. Všade, kam zabloudily oči, bylo viděti bohatství prastaré rodiny hraběcí, bohatství a minulost. Tady jako kdyby se staré věci nezměnily: velmožova ruka jako kdyby tu vládla neobmezeně doposud.

I soud mu připadal, jako kdyby byl někdejším úřadem patrimoniálním. Umístěn v hopodářské budově panské uchoval si

ráz někdejší minulosti, která nebyla vždy jedině dobou biřiců a drábů, nýbrž také dobou jemné poesie a jemné kultury.

Šlo o spor s hrabětem, v němž doktor Herout zastupoval žalovaného klienta. Věc byla tak nepatrná, že vyjížďka pražského advokáta jevila se v ní nesmírným a nezodpověditelným přepychem. Nabídl žalobci smír, a jím spor byl vyřízen.

Nešlo mu o provádění rozepře, ač by byl opravdu šťasten, kdyby mu rozepře mohla býti podnětem k několika vyjížďkám do tohoto travnatého a lipového zákoutí, spíše mu šlo o to, aby jeho klient navázal s vrchností další styky obchodní, které byly nešťastnou rozepří právě přerušeny. Docílil toho. Přítomný ředitel vrchnostenský, svolující k nabídnutému smíru, byl Heroutem nadobro získán.

Do odpoledního vlaku zbylo Heroutovi tolik volného času, že se mohl bezstarostně oddati letnímu kouzlu a dobrodružství své vyjížďky. Obcházel město se všech stran a s nadšením objevoval, že je se všech stran obklopeno rozsáhlými lučinami a listnatými, svěžími lesy, že se lipové staré aleje táhnou kol celého města, uschovaného takřka v nesmírné zeleni.

Zabloudil i na náměstí a ihned si povšiml patricijského domu o jednom patře. Domovními, širokými, ozdobnými vraty bylo viděti do staré stinné zahrady a prostorného, čistého dvoru. Podle tabulky na domě poznal, že dům náleží advokátu, jenž v ranním sporu zastupoval hraběte.

Ano, to jsou radosti a to je přepych venkova. Právě byla pod košatými kaštany advokátova rodina shromážděna u odpolední kávy, nádoba se zlatožlutým medem svítila se stolu, pokrytého kávovým ubrusem a kávovými příbory. Náměstí bylo tiché, skoro liduprázdné, pouze obecní strážník důležitě přešlapoval před obecním úřadem. Holubi zaplácali křídly z otevřeného dvora jiného rozsáhlého domu na náměstí, vznesli se do výše a zakroužívše několikráte nad městem, vraceli se do ozdobného holubníku uprostřed nádvoří.

Honicí pes vyběhl ze kteréhosi průjezdu a neomaleně se rozštěkal na neznámého cizince. Když se doktor zastavil, náhle štěkot umlkl, a pes rozeběhl se s důvěrným lísáním a s tlamou slinami překypělou otřel se o Heroutův rukáv. U sochy na náměstí odpočívali potulní brusiči s nevysokým vozíkem, do něhož zapřažena byla dvojice psů. Červené peřiny vykukovaly spod plachty. Tři drobní psi uvázáni byli vzadu za vozem. Slunce vesele pražilo do potulných poutníků, očekávajících, až dojede druhý vůz jejich tlupy, jenž se opozdil vzadu. Papíry a svědomí byly tentokráte v pořádku, proto nebylo příčiny ke spěchu. Pouze jeden pes — chundelatý, žlutý, s tlamou žíznivě otevřenou — byl kradený. Připojil se k fence za vozem a octl se záhy na řetězu, jímž byl pevně k vozu připoután.

V nádražní restauraci překvapil Herouta restauratér smělou otázkou.

Je-li pravda, co se o něm povídá po městě, že sem přijel schválně, aby si to tu prohlédl, a že se tu chce usadit?

Krev mu ta otázka vehnala do tváří. Odpověděl stručně, že na to nepomýšlí. Ale pak se ukázalo, proč byla ta otázka.

Restauratér přiklonil se k němu důvěrně a rozvláčně mu vysvětloval, že by bylo velmi záhodno, aby se tu usadil ještě jeden advokát, že tu jsou sice dva advokáti, ale jeden už je příliš stár a příliš bohatý, takže všecko už odmítá, a tak je tu ve skutečnosti pouze jeden advokát, jenž přece jenom nemůže zastupovati obě strany, ačkoliv dle potřeby — tak přísné to tu není — poradí třeba i oběma stranám. Ale není to advokát oblíbený, všecko slibuje a ničeho nesplní. Je falešný naveskrz, jen si ho měl povšimnouti, že se nemůže nikomu podívati do očí. Když se restauratér ucházel o půjčku v městské spořitelně, kde je ten doktor řiditelem, slíbil mu rukoudáním, že mu bude půjčka povolena, a protože provedení té věci svěřil notáři, doktor půjčku zmařil, ba tak to dopadlo, že mu spořitelna ani neodpověděla na jeho žádost. Musil si pak ty peníze vypůjčiti v Němcích, kde mu je beze všeho půjčili.

— Že je u advokáta nejhorší věcí, když je bez karakteru, a to je právě u toho doktora! Ovšem zdá se, že za to nemůže, že to je následek alkoholismu, že je veliký piják, aby si jen povšiml jeho odulých tváří a visutého, pijáckého života. To není zdravá tloušťka, ale tloušťka pijáka špatných piv. Sedí pořád v tak zvaném „hotelu" na náměstí, v němž je hostinským bývalý švec, tedy neodborník, a kde má švec rozuměti pivu. Nalévá tam hostům patoky, však jsou z toho po městě jenom jaterní neduhy.

Doktor trpělivě poslouchal. Mouchy zvedly se s ušpiněných oken a s bzučením kroužily u stropu, pod nímž se shromažďovala modrá oblaka doutníkového dýmu.

„Já se tu, milý pane, rozhodně neusadím," rozptýlil restauratérovy nepřímé nabídky, „třebas by se mně tu líbilo. Už jsem usazen v Praze a nemohu se odtamtud hýbat."

— Ale že by mohl aspoň kolegy upozorniti! Že se třeba najde některý mladý člověk a ještě se mu poděkuje za přátelské upozornění. Jen aby měl zdejší doktor konkurenci! Toť se ví, práci mu neubéře nikdo, druhý advokát jednomu advokátu spíše práci přidělá, než ubéře, ale je to už konkurence, a ta je vždy znamenitá.

— Jaký to přihlouplý lišák, pomyslil si Herout, když se usadil do rozjíždějícího se vlaku, a lány polí rozběhly se v oknech do zadu. Nebylo mu však teskno z těchto drobných špatností lidských, vybujevších v maloměstských zdech. Vždyť bylo všecko, jak to přináší nefalšovaný život, i ty drobné lži a falše, přetvářky a neupřímnosti!

IX.

Prodej domu, projednávaný Čermákem, byl jen odložen. Čermák nemohl velkostatkáře přivésti prostě z příčiny, že velkostatkář onemocněl. V horečkách volal Čermáka a zapřisahal ho, aby uskutečnil koupi domu. Myšlenka koupě už mu pevně seděla v hlavě, a neopouštěla jí ani za prudkých horeček.

Zápal plic dlouho ohrožoval jeho život. „Alkohol! Alkohol! Osudný alkohol!“ opakoval nad ním nesčíslněkráte starý lékař rodinný. Čtyřikráte byl u něho profesor z Prahy. Pak najednou opadly horečky, bylo vyhráno. Nastalo stejně nebezpečné období uzdravování. Na pacientu předtím tělnatém viselo maso jako vykuchané cíchy, pacient však měl výtečnou chuť k jídlu.

Když se zotavoval, už ovšem zase nevěděl o koupi Heroutova domu, o niž tolik usiloval v horečkách, ale jeho okolí mu tu koupi připomnělo a vemluvilo mu nové odhodlání, aby dům koupili. — Proč by nemohl míti pražský dům, když je to jeho přání?

Tentokráte přijel k Heroutovi kupovat dům Maruškův tchán, statkář Kobliha. Vysoký, tělnatý starý pán, hladce vyholeného obličeje, sladce se usmíval. Když podal ruku, jako kdyby ji měl vycpánu peřím.

„Je to zeťovo přání, a to se musí vyplnit!“ začal důležitě hned, jak se představil. „Vám konečně na uložení peněz nezáleží, třebas bychom věděli, že takový předměstský dům člověku mnoho radosti nenadělá!“

Herout okamžitě poznal, s kým má co činiti. Že je potřebí ješitnému nafoukanému starci podpáliti kadidlo, aby ho na okamžik opustila chamtivost těmto kavalírům příznačná.

— Obhajoval svou věc znamenitě. Hned úvodem poklonil se starcově nadutosti. Vylíčil mu výhody koupě příliš střízlivými barvami, snaže se dodati nabídce důrazu číslicemi. Pomalu kupci propočítával, aby mohl pochopiti počtářsky výhody nabídky. Statkář zdánlivě napjatě poslouchal počtářské vývody prodávajícího, důležitě nahlížel do příloh mu předkládaných, ale záhy stal se mu výklad chaosem, jemuž nerozuměl naprosto.

— Proč prý nepřivedl s sebou páně zeťova důvěrníka, pana Čermáka?

— Jakého důvěrníka? Sám tomu rozumí líp, než všichni důvěrníci dohromady! zlobil se.

Doktor Herout hned zatočil kormidlem.

— Koupě domu je přece jenom příliš složitý podnik, a on že to nesrovnává se svou stavovskou ctí, aby druhé straně neposkytl příležitosti ku bedlivému uvážení. Že je to obchod, a každý obchod že má světlé i stinné stránky. Jako prodávající že mluví pouze o světlých stránkách, ač by byl rád, kdyby byl pan velkostatkář někým upozorněn na stinné stránky zamýšlené koupě. Nejstinnější stránkou je rozhodně zlost s nájemníky, kteří mnohdy dovedou domácímu pánu pořádně život ztrpčiti, zvláště když není domácí pán dostatečně energický.

Kobliha div nevyskočil z křesla, jak se znepokojil.

— Když není on dostatečně energický, pak není nikdo na světě! — Když si nájemníci postaví hlavu, postaví si ji také, a dá jim výpověď! — Jemu nezáleží, aby byl dům stále obsazen —.

Heroutovi se únavou zatočila hlava.

— Jen teď aby ho síly neopustily! zatoužil v duchu horoucně. Nervosně zabubnoval prsty po vytažené desce psacího stolu. Stav okamžitého ztrnutí zatemnil mu oči. Kola do nesmírna rostoucí vzdalovala se, a zase bylo viděti široká ústa statkářova, v nichž umělý chrup, nedostatečně upevněný, klapavě poskakoval.

Když Herout pozdě večer pročítal předběžnou úmluvu trhovou, nadiktovanou do psacího stroje, divil se, že smlouva byla sepsána tak, že už se nedala zvrátiti. Že byl pamětliv důležitých všech podrobností, ačkoliv byl úplně duševně vyčerpán, když začal diktovati.

— Bude ještě nepříjemnost s Čermákem, a jeho provisí! Kupujícím nebyl Maruška, kterého přivedl Čermák, ale Kobliha, který přišel sám a nemaje plné moci, kupoval pro sebe. Tato myšlenka jako vír se Heroutovi zatočila hlavou. Úplně zapomněl, že docílený úspěch je tak nesmírný, že

okolnost provise je vedle něho učiněnou hloupůstkou, právě tato hloupůstka mu utkvěla v hlavě. Mohl by se z ní rozvinouti proces, kdyby Čermák nepovolil!

Především očekává jej trapný výjev, až Čermák přiběhne s nataženou rukou pro odměnu. Herout už jej v duchu viděl, jak svírá křečovitě blanket, jejž mu kdysi podepsal, a snaží se z něho vyčísti své právo. Dvě procenta provise smluvili, Čermák by opravdu vydělal snadno pěkný kapitálek! Snadno a bez námahy! Mluvil do Marušky, a dal si říci Kobliha!

Večer když ulehl, roztočily se mu hlavou pochybnosti, zdali je statkář dobrý kupec, má-li dostatečnou hotovost. Rozpomněl se, že se Čermák zmiňoval o Maruškovi, že nemá dostatečného kapitálu, že ho páčí nejvýše na dvacet tisíc korun. Ale to byl Maruška, jeho tchán Kobliha snad je lepší, nebo ještě slabší. Nebylo mu dosud možno, aby si o Koblihovi opatřil věrohodnou informaci, kterou by mu mohl dáti především Čermák.

Se špatným kupcem nechtěl obchodovati. Zbude po špatném kupci tíha ručení, a když je kupec nehospodárný, octne se prodavač v horší situaci, než kdyby neprodal.

Tyto obavy a dále, že teď mu před podepsáním trhové smlouvy a výplaty peněz kupujícím nastávala nejistota, rozechvěly jej tak nesmírně, že nemoha usnouti, posadil se u psacího stolu a konal generální zpověď svého majetku dle nového utváření situace se zřetelem na nastávající prodej. Počítal, počítal a dopočítal se nových výsledků, tentokráte ne tak příznivých jako jindy. Prodávaný dům byl zatížen značně nedoplatky daní státních i obecních, anuit i obyčejných úroků, částka, kterou měl dobírati, scvrkla se na nepatrný kapitál. Jediný prospěch mu kynul ze prodeje, že jím odvaleno mělo býti břímě dluhů s trýzní dochvilného splácení úroků a úmorových dávek.

Objednal si statkáře Koblihu už na druhý den v poledne ku podpisu konečné smlouvy. Nedopřával mu času, aby se nerozmyslil jinak, aby neuhasla jeho koupěchtivost. Hlavně učinil to z vlastních vnitřních důvodů, aby si zkrátil dobu rozčilující nejistoty, kterou mu bylo vždy prodělati ode dne předběžné dohody do legalisování podpisů na konečné smlouvě.

(Pokračování.)

Josef Šimánek:

NÁPADNÍK MARKÝZY DE GOMARE.

(Dokončení.)

Náhle ozvalo se prudké zapraskání, jako by se stěžeň měl přelomiti v půli. Obrovská vlna udeřila člun šikmým směrem do boku. Dámy vykřikly, Vojvodič zvolal mocným hlasem, jenž přehlušil i vřavu: „Pozor, držte se! Markoviči, probůh, kormidlo!“ Pak zaslechl Roderigo temné a zvonivé dunění, jako nárazy velikých bronzových desek. Dunění se blížilo, stávalo se zřetelnějším a mohutnějším, zatím co předměty kolem něho počínaly nabývati splývavosti, slévajíce se v jeden neurčitý chaos. Pak rozhostila se kolem něho tma, za níž pociťoval, jako by se kdosi cizí a známý vplížil do jeho bezprostřední blízkosti. Modré oči fascinujícího lesku jako by mu zářily vstříc a pohlcovaly celou jeho bytost. Čím více se blížily, tím více ubývalo Roderigovi sil, až posléze upadl v bezvědomí.

Probudil se, sedě ve společnosti obou dam a tří pánů, s promoklým šatem, v teplém klenutém pokoji, obklopen řadou mnichů s černými hábity. Byli to benediktini lokrumského kláštera. Vojvodič právě byl obrácen k němu a pravil mu tajemně, kroutě si cigaretu: „Jediné vám děkujeme za zachránění života, done Roderigo! Řídil jste člun velkolepě! Znal jsem jediného muže, který dovedl takovým způsobem ovládati plachty. Jmenoval se don Juan de Alcantara. Od chvíle, co byl odražen prudkým vyskočením člunu Markovič od kormidla a vy se záviděníhodnou duchapřítomností uchopil jste se řízení člunu, zachrániv nás od jisté záhuby jediným rázným a odvážným pohybem, nestačili jsme se vám obdivovati. Opakuji: Neznám člověka mimo dona Juana de Alcantara, — který však již dávno spí věčný sen ve své mramorové hrobce ve vzdálenosti dvanácti kilometrů od nás — jenž by byl dokázal za takového rozzuření živlů doplouti s touto střepinou až k Lokrumu, přistati bez jediného úrazu na jediném písčitém místě mezi skalami a uvésti nás bez pohromy pod ochranu těchto důstojných otců, jichž pohostinství se nám dostalo.“

„Jste, done Roderigo,“ — poznamenala hraběnka Maria Roza Vojvodičová, — „stejným virtuosem v ovládání plachet, jako

v zatajování svých vlastností. Až do oné kritické chvíle nebyl by nikdo uvěřil, že se dovedete na plachetní loď pořádně podívati."

„Bude třeba míti se před donem Roderigem na pozoru," podotkl Markovič. „Kdo dovede mystifikovati takovým mistrným způsobem před bezprostřední blízkostí smrti, dokáže to zajisté skvěleji za jiných okolností."

Celá společnost se smála, a záhadný úsměv Vojvodičův stal se ještě zřetelnějším, říkaje výslovně: vím dobře, příteli, ale zůstane to mezi námi, nemějte starostí.

Roderigo uvědomil si celý svůj stav dříve, než se úplně probral ze svého překvapení. Několik poznámek pronesených přáteli postačilo úplně. S napětím sil se ovládl a pokračoval v úloze, která nebyla již úlohou jeho. Pochopil nyní záhadný úsměv Vojvodičův. Pochopil ho tím spíše, když Vojvodič, vraceje se v jeho průvodu k domovu, pravil mu opět s onou diskretní tajuplností, která ho tak vyznačovala: „Nemyslíte, Roderigo, že je možno vstáti z mrtvých? Nebo dokonce dáti se pohřbíti do skvostného mausolea a baviti se pohledem na tváře svého okolí, sledovati svou pověst k nesmírnému potěšení? Dovedu si výborně představiti geniálního mystifikátora, v němž se nikdy nikdo nevyznal, v této zajímavé úloze! Buďte zdráv, done Roderigo, a na shledanou! Očekávám vás s určitostí příštího pondělka."

VI.

Roderigo byl hned na počátku svých pokusů, vniknouti do tajemství života Juanova a přijati na sebe jeho tvářnost duševní i fysickou, překvapen ku podivu rychlým zdarem své akce. Nijaké dílo nepodařilo se mu dosud tak hravě jako toto, ačkoli právě ono slibovalo vzhledem k složitosti, neproniknutelnosti a psychické závratnosti povahy Juanovy největší obtíže.

Stačilo usednouti nad knihami Juanovými, nebo přečísti několik jeho veršů, a Roderigo již pociťoval, jak vše v nitru jeho se přetvořuje a mění. Často se mu zdálo, že by potřeboval spíše brzdy, zadržující tento rychlý vývoj, který naplňoval ho obavami a kterého již neovládal, než dalších pokusů. I rozhodl se, že přestane na čas se svými přípravami. Nicméně ať činil cokoli, i chtěl-li vědomě upustiti od ponenáhlého nasazování si masky dona Juana de Alcantara, sledoval jeho zvyky způsobem neuvědomělým. Den ode dne pozoroval svou tvář v zrcadle, stejně jako den ode dne pozoroval svou duševní tvář v zrcadle svých činů, myšlenek a veršů, — které počal od jisté doby psáti, — a den ode dne konstatoval větší, nápadnější a znepokojivější podobnost se svým soupeřem. To, oč dříve usiloval, počalo ho naplňovati neklidem. Nebyly řídkými ani chvíle, kdy zapadal tak a na takovou dobu do své druhé úlohy, že ztrácel i schopnost kontroly nad sebou, a když pak si uvědomil v některé pevnější chvíli tento stav, počínal se lekati nebezpečí, které tušil na sebe číhati. Přes to však neměl v úmyslu vzdáti se svého cíle, a nechybělo ani četných okamžiků, kdy nebezpečí ještě dráždilo jeho touhu a činilo mu boj pestřejším. Tyto okamžiky řídly zejména od události na moři, kdy, nevěda o tom a nemaje zdání o ovládání člunu za bouře, zachránil celou společnost. „Tak dovedl ovládati plachty výhradně hrabě don Juan de Alcantara." — Slova tato zněla Roderigovi stále v nitru.

Episoda na moři nezůstala ostatně ojedinělou. Podobné případy vyskytovaly se od té doby častěji. Nejednou, o samotě i uprostřed společnosti zaslechl řinčení obrovských bronzových desek, po němž dostavilo se ono příznačné splývání předmětů, předcházející ztrátě vědomí. A když probudil se pak Roderigo ze své mdloby, slyšel pravidelně o nějakém svém neobyčejném činu, o němž neměl tušení, a který vyznačoval přesně povahu dona Juana de Alcantara, za něhož byl ve skutečnosti pokládán hrabětem Vojvodičem, přesvědčeným pevně, že pohřeb dona Juana de Alcantara byl geniálně provedenou komedií.

Po každém takovém přepadnutí oním stavem bezvědomí, kdy jednal za něho někdo jiný, umiňoval si Roderigo, že pro příště nedá se přemoci a odolá útoku, po každé však znovu podléhal, a ať činil seč byl, vždy upadal znovu v onen stav, který, — jak poznával z řečí svých přátel, — nevykazoval nijakých změn v zevních jeho známkách, takže nikdy nikdo nepozoroval, že koná se zde přechod a výměna dvou životů, který jevil se však tím jasněji před zraky Roderigovými.

Jednou v podvečer, unaven sám sebou, znepokojen podivným nebezpečím, před nímž nebyl si nyní nikdy jist, vyšel na procházku po cestě, vedoucí pobřežím. Byla mírná bora, a vlny chrastily na břehu spoustou oblásků, tříštíce se o skalnaté útesy. Šeřilo se. Podzim byl sychravý

a nevlídný. Žluté a zarudlé listy, steloucí se hustě po cestě, byly vlhké a nesténaly pod kroky opožděného chodce. Roderigo chtěl se právě obrátiti k návratu domů, když náhle uslyšel velmi povědomou hudbu vzdálených, hluboce zladěných bronzových desek. Vzchopil se k nejkrajnějšímu odporu, pevně odhodlán, ubrániti se tentokráte opravdově suverénnímu vnějšímu vlivu. Jeho odpor se jen zesílil, když zpozoroval blízko před svým obličejem zářiti modré, fascinující oči neodolatelného lesku, blížící se a stávající se tím jasnějšími, čím více houstla tma, která počínala mu zahalovati hlavu. Marně napínal svoji vůli. V několika okamžicích zaplavily ho mrákoty, stromy, cesta a blízké vlny počaly tančiti kolem něho divoký kankán, uprostřed něhož pozbyl vědomí.

Probudil se v hustém šeru, rovnajícím se téměř tmě, rozptýlené pouze měsíčním světlem, které dopadalo čtverci vykládaného okna. Jediný pohled kolem poučil ho, že stojí v hrobce. Před ním stálo mramorové mausoleum, nesoucí erb: fantastického ptáka, majícího podobu lidského srdce, jehož hrdlo vystupovalo z prohybu mezi oběma laloky a neslo dravčí hlavu s třípaprskovou korunkou. Z boků vystupovaly symetrické plameny v podobě orlích křídel. Na podstavci z černého mramoru stála v životní velikosti postava krásného muže, tesaná v mramoru bílém. Levá ruka jeho byla položena nedbale na srdce, pravá opírala se o prohnutý rapír. Na podstavci byla vyryta slova, zřetelně čitelná v měsíční záři, která osvětlovala i celou mramorovou sochu:

HIC IACET COMES IOANES DE ALCANTARA, DEFVNCTVS ANNO DOMINI MCMX.

Don Roderigo poznal okamžitě muže, jehož představovala tato socha. Poznával i výraz jeho očí, mistrnou rukou umělcovou vystižený, — těch očí, které viděl po prvé na portrétu v paláci Juanově a které spatřil již několikráte za znění hluboce zladěných bronzů. Dívaly se na něho hrdě s černého podstavce a zdály se vyzývati k boji. Don Roderigo, třebaže zmocnil se ho poněkud nepříjemný pocit v tomto zvláštním a neobvyklém prostředí, nebyl nikdy zbabělcem. Také nyní zvítězila v něm rodová a osobní pýcha. Jeho srdce naplnilo se divokým vzdorem. Svlékl rukavici s pravé ruky a mrštil jí s pohrdavým gestem do tváře kamenné sochy. Pak obrátil se k východu, aniž se již ohlédl.

VII.

Don Roderigo přičítal přílišnou a nechtěnou plastičnost, kterou nyní vykazovala jeho bytost, prostředí, ve kterém žil. Zdálo se mu, že město, které zvolil za své sídlo pro dobu přípravy k masce dona Juana de Alcantara, je hlavní příčinou jeho příliš rychlého a nyní již velmi nepříjemného úspěchu. Byl přesvědčen, že zde je vystaven příliš bezprostřednímu a příliš prudkému vlivu, aby jej mohl ovládati a nebyl jím sám ovládán. Vše bylo zde jako by neobyčejně, skoro zázračně vodivé. Město s okolím bylo jakoby obrovskou resonanční deskou, která stonásobně zvětšovala všecky tóny i polotóny barev, hudby, myšlenek, citův a nálad. Don Roderigo nedovedl, — jak uvažoval ve svém nitru, — za těchto nezvyklých podmínek regulovati vývoje celé záležitosti, a v tom spočívalo vše. Dosáhl více, než si přál, a byl nejvyšší čas, aby opustil Dubrovník. V Praze, kde nebude již vystaven vlivům prostředí, které se ukázalo příliš ochotným nositelem, nabude vrchu nade vším, čeho získal, a stane se snadno pánem situace.

Uváživ takto o celé své záležitosti, opustil don Roderigo Dubrovník hned druhého dne po té, kdy ocitl se proti své vůli v hrobce dona Juana de Alcantara. Odejel, neoznámiv nikomu svého odjezdu a nerozloučiv se s nikým — ani s hrabětem Vojvodičem.

Překvapil v Praze své služebnictvo náhlým objevením se, a pozoroval v jeho tvářích zvláštní úžas. Jeho fysiognomie se značně změnila. Don Roderigo de Paréjas oblékl na sebe bezvadnou masku dona Juana de Alcantara. Neoznámil nikomu svého příjezdu do Prahy a nakázal svému služebnictvu nejpřísnější mlčení o své přítomnosti, jež mohla býti snadno utajena, neboť za noci do Prahy přijel a pouze za noci vycházel. Ostatně — byli by ho nyní jeho přátelé poznali? Don Roderigo se skoro zachvěl, když postavil zrcadlo, v němž se shlížel, vedle portretu, který zachycoval jeho podobu z doby před třemi měsíci. Byla zde posud jakási podoba, — ale ta existovala již dříve i mezi tváří Roderigovou a Juanovou.

Po několika dnech pobytu v Praze počal Roderigo dýchati volněji. Shledával, že to byl vskutku vliv prostředí, který oloupil ho o rovnováhu za jeho pobytu v Dubrovníku. Zde ovládal opět úplně svou roli, aniž byl ovládán, byť i po jediný okamžik, jakýmkoli vlivem vnějším. Vrátil se mu bývalý klid a pevnost vy-

stupování. Když byl zkoumal po několik dnů svůj stav a nabyl pevného přesvědčení, že je naprostým pánem své bytosti, rozhodl se předstoupiti před markýzu. Vyšetřiv den a hodinu, kdy mohl by býti přijat a kdy doufal zároveň, že zastihne Elvíru o samotě, zajel k jejímu domu. Odevzdal sluhovi navštívenku a v zápětí obdržel vzkaz, že je očekáván.

Kráčel malou rokokovou síní a krátkou chodbou ke dveřím, když náhle zmocnil se ho pocit, jako by mu kdosi zastupoval cestu. Zdálo se mu, jako by tenký a neurčitý stín spočíval na dveřích. Na chvíli se zastavil. Pak zmocnila se ho nevole nad vlastní přechodnou nerozhodností, přistoupil ke dveřím a vzal za kliku. V téže chvíli zaslechl temné dunění blížících se bronzových desek. Modré oči fascinujícího lesku dívaly se mu do tváře, a než mohl učiniti krok, pozbyl vědomí.

* * *

Vzpamatoval se v budoáru markýzině. Elvíra ležela před ním na pohovce. Oči její byly dokořán otevřené a ruce zaťaty křečovitě v pěst. Roucho bylo strháno s jejího těla, a ústa ztrnula v záhadný úsměv.

Pod vlivem podivného tušení uchopil Roderigo její tepnu. Poznal, že je mrtva. Tělo, posud teplé, počínalo tuhnouti. Nikde nebylo stopy násilí, pouze na šíji byl vytištěn v rudou, modravou skvrnu skarab prostřední velikosti. Odpovídal úplně skarabu prstenu Roderigova a budil dojem, jako by byl býval vyryt do jemné pleti při objetí příliš vášnivém.

Potáceje se pološílený z budoáru, spatřil Roderigo u pohovky vedle tuhnoucího těla tmavý předmět. Shýbl se a pozdvihl jej ke světlu. Byla to hnědá pánská rukavička.



LITERATURA.

F. X. Š a l d a: *„Loutky i dělníci boží“*. Román milostný o dvou dílech. Vyšlo ve IV. a V. svazku Spisů Šaldových v Praze 1917 nákladem České grafické akciové společnosti Unie.

Loutky i dělníci boží jsou román ideový. Chceme tím říci, že autorovi jejich šlo především o to, aby čtenáře naplnil živným a prudkým prouděním, účastnou vlnou oživující a spolutvůrčí, která v tomto případě vychází spíše z pólů myšlenkových než náladových a citových. Do osudů a vzájemných poměrů čistě lidských, jimiž oživil knihu pro zájem vyšších interesů, včaroval světy názorů a myšlenkových náplní moderních, jež podmaňují si dnešní svět. „V životě opravdového c e l é h o člověka (praví spisovatel v doslovu) jest i myšlenka vášní, která žene krev v prudší běh a barví nebo odbarvuje líce jako kterákoli vášeň jiná“. Nechce tím říci nic jiného, než bezděky potvrditi náš názor. Ovšem doložiti hned, že myšlenka je nejvlastnějším kvasem a oživovatelem pravé a ucelené lidské povahy, určujíc její podstatu a vyřešujíc osudy její „vedle jiných činitelů povahových“. Myšlenka že jest nikoli románovou náhradou citů a vášní čistě dojmových, nýbrž podněcovatelkou a zmnožovatelkou jejich, vlastní praprůvodkyní každého opravdového života.

Zdánlivě náhodným sdružením, ve skutečnosti však uzákoněnou vnitřní nutností spíná se vzájemný osud několika hrdinů, loutek i dělníků božích, jak nám je demonstruje Šalda. Pevný, klidný a své okolí sugestivně ovládající ‚dělník boží‘, inženýr Frank Lamberk, vedle slabé a vše kolem sebe bezděky zeslabující ‚loutky‘, historického badatele Víta Ješuty; energický, důsledný, tvrdě, ale při tom rytířsky vítězící průmyslník Malovec; výbojný podloudník a slovní krasoduch Alexandr Pirkan ... vedle galerie žen, z nichž chorobně podlomená Kornelie a činů i náhlých vítězství schopná Michaela Lamberková stávají se obětmi osudů, zatím co důstojná, ač rozdvojená Šimonka Vintířová, procházející manželskou episodou s mužem vynucujícím úctu bez lásky, vrací se nečekaně do náruče, jíž kdysi ranila, ale uměla se očistit krásou svých věrných a žalem pročištěných ctností. Toť společnost Loutek i dělníků božích, toť nositelé oněch idei, jak je podmiňuje a vyvolává život. Autor s velikým důrazem ohrazuje se proti mínění, že by myšlenky jednotlivě vkládané do úst jednotlivým hrdinům byly míněními a názory jeho vlastními, jeho ideovými programy osobními. „Jeho dílem nejsou jednotlivé řeči nebo úvahy některých osob, nýbrž n e r o z l u č n ý, n e d í l n ý c e l e k karakterů, dějů, osudů, c e l á b á s n i c k y ž i v o t n á t k a ň, jak leží před čtenářem od prvního písmene do poslední tečky.“ Bije touto poznámkou na určité adresy svých hrdinů, jimž vkládá do úst různé sentence a prvky myšlenkové, ale jen proto, aby je karakterisoval jako osobnosti, nikoli aby snad propagoval programy jimi hlásané: u Ješuty odsudek histo-

rismu, u Lamberkova otce protest proti technickému podnikání, u Pirkana jisté osudové sklony povahové atd. Proto také autor nechce jakožto osobnost vynikati v jednotlivých složkách těchto románových individualit ani v jednotlivých partiích knihy, nýbrž odpovídá plnou a výmluvnou individualitou svojí pouze za celek, za živý a proudící dech i za ducha celé té básnické skladby, jak se jeví v ucelené a výmluvné výslednici a základní složce její. „Já sám nejsem tedy ani pouze v ‚loutkách' ani pouze v ‚dělnících', nýbrž zároveň v obojích: v souhře obojích; nemoralisuji ‚loutek', jako nedávám příkladem a vzorem ‚dělníků'; a umírají-li loutky snad předčasně, jest to patrně proto, že jest jim to radostí jako jiným žíti," praví Šalda. A tak tvůrčí jeho úkol básnický je zcela jasný a prostý: „vyvolati ze tmy nebytí jedinečné bytosti lidské a vytvořiti jim jedinečný, symbolický zákonný osud"; „dáti výraz a jazyk vyšším možnostem živototvorným"; „proměniti je ve skutečnost skutečnější než skutečnost těla a krve veliké většiny živočichů lidských, kteří zahynou zítra a vyjdou z tvé paměti bez návratu a beze sledu . . .".

Úkolem kritiky, jak ji pak autor pro své dílo reklamuje, ale také jen výlučně připouští, jest potom pouze a jenom jediná možnost: vyšetřiti, pokud byla opravdu vyvolána ona životnost a pravda, a pokud se zdařilo básníkovi vtěliti v románovou báseň skutečný tep krve i var. Jinými slovy: pokud dovedl „proměniti v řeč a zpěv všecko, co vlní a zachvívá . . . nitrem a tísní je". Neboť řeč, melodie a stavitelka architektonických obrazů v duších lidských — toť u Šaldy jsou nerozlučná synonyma a představy vzájemně soběmocné.

Fr. Sekanina.

*

K. Sezima: *Host.* Román. Vilímkovy knihovny roč. XVII., svazek 1.

Sezimův „Host", zahajující nový, již XVII. ročník „Vilímkovy knihovny", je literární mincí vzácného ražení, a neobyčejné přednosti její umělecké hodnoty jsou vskutku „hosty" naší současné románové produkce. „Domácí přítel", epitheton tradičně tragikomické příchuti, neblahý parasit rodinných krbů, ožil tu z ovšednění tisícerých variací, využitých dramatiky, novelisty a fraškáři, v zajímavém odstínu: v apologii, podrobně zdůvodňující trapnou otázku konvenční mravnosti: Lze proti lásce bojovat předpisy vžitého zákona? Je-li manželství nedotknutelným svazkem dvou jedinců, je láska, klíčící v poutech bezpodmínečné věrnosti, nepřirozeným sklonem . . . chorobným pudem, zrůdností citu, či nedostatkem smyslu pro povinnost . . .? Nepožádáš manželky bližního svého! — zvučí velebně hlas dekalogu. — Oblecte lásku v roucho paragrafů! — směje se výkřik dychtivých srdcí. Co vše je směšno této velmoci! Jste přesvědčeni, že vášnivá náklonnost muže a ženy je osudovým předpokladem? Připouštíte možnost omylu svobodného výběru? Pak chcete nespoutané volnosti spojení a rozluky, šlapete v prach posvěcení církve. — Sezimův „Host" je všecek diskusí o těchto palčivých rozporech a oprávnění jedince žíti naprosto šťastným životem: je delikátní pathologickou studií „domácího přítele", kreslenou výraznými postřehy bystrého dušeznalce: je mistrnou sugescí sympatie k hříchu, bije se za nedotknutelnost manželství, odmítá lásku jako nepohodlného vetřelce pod krovy svátostného útulku, aby ji v témž okamžiku zbožňoval jako výsostný majestát. Spleť neobyčejných dojmů a pomyslů, barvami hýřící citová freska, nedopověděná záhada radosti, stesku a touhy, jejíž závěrečným výkřikem je modlitba k svítání nových obzorů: „Život jest mrtev! Ať žije život!" Autorova naprostá jistota zkušeného lodivoda proplula i tentokráte labyrintem nebezpečných úskalí a přívaly prudkých bystřin na se narážejících povahových prvků tak hravě, že nelze neviděti mistra v tak neomylně očekávaném a dosaženém účinu. O hutnosti a jiskřivé plynnosti slohu, jako vždy poctivě se přimykající k Sezimovu známému literárnímu jménu, netřeba přičiňovati poznámek: je samozřejma. V pomníku rozvoje českého moderního románu bude podíl Sezimův dojista důležitým kvádrem. *—fer.*

*

Viktor Hánek: *Víry, které strhovaly.* Povídky. Švejdovy pestré edice svazek XVI. — Týž autor: *Vlny rozkoše.* Povídky. Plačkovy edice erotické svazek XXIV.

Otevřeně doznávám, že by můj úsudek o prvé Hánkově knize byl vyzněl hodně povzbudivě, kdyby Nemesis náhody nebyla mi předložila o několik dnů později pornografickou jepici „Vlny rozkoše". Naprostá naivita „Vírů, které strhovaly", takřka vyzývavě prýštící z každé jejich řádky blouznivého idealismu, stápějícího se v záplavě barev, obrazů, symbolů a představ, žhla ještě v předvečer zkoušky „Vln" pelem panického ruměnce. Vábila půvabem živelného přerodu jinošství, a její chtivě rozevřené oči, napovídající stydlavě, co ožehavých problémů rozsvítilo se takřka zázračně náhle před mladým srdcem a duší, omráčenými žárem netušených obzorů, její pudově lačné zřítelnice hleděly ze smyslně zjiskřených ohňostrojů příliš cudně a upřímně: nuže, toť bylo mládí, kterému bylo nutno odpouštět, je povzbuzovat, je vychovávat. Za to „Vlny rozkoše", několik konstruovaných dobrodružství — nevyrostly z jiných než mimouměleckých popudů, neboť jsou erotickým dráždidlem nízké mravní úrovně. Zdá se mi, že Viktor Hánek za možnost viděti své rukopisy tištěny, odhazuje tu bezohledně talent uměleckého kandidáta, který jinde projevil.

—fer.

*

Ke stoletému jubileu smrti Tad. Kościuszky vydal právě dr. Feliks Koneczny, jeden z nejupřímnějších našich krakovských přátel a nejzasloužilejších pěstitelů českopolské vzájemnosti, nákladem Karla Rzepeckého v Poznani*) obsáhlé populární dílo o tomto polském vojevůdci a velikém vlastenci, které by mělo dojíti též u nás plné pozornosti. Kniha vyšla v nádherné úpravě a jest ozdobena četnými podobiznami nejen Tad. Kościuszky, nýbrž i jiných vynikajících osobností jeho doby, jakož i snímky vyobrazení míst, bitev, listin, významných historických momentů a památek všeho druhu, jež vztahují se k působnosti Kościuszkově a jeho životním osudům. V úvodě klade si autor otázku, je-li Kościuszko rekem Polska hynoucího nebo též znova se obrozujícího, a dochází k úsudku, že právě on, v době největšího úpadku vlasti, svědek jejího rozdělení, jemuž marně chtěl brániti, byl spolu velikým hlasatelem jejího obrození, tvůrčí silou, jež chystala rozvoji národa nové, lepší cesty, a stal se nejen průkopníkem, nýbrž i hlavním representantem národního pokroku. Proto jeho památka spojuje minulost Polska s jeho budoucností a jest i nynějším pokolením vůdčí hvězdou, jež rozptyluje dřívější tmy a vede je k životu bohdá šťastnějšímu. V Polsku, praví autor, aby kdo byl „veliký“, musí býti především velkým charakterem, míti srdce schopné největších obětí a šlechetnou, krásnou duši. To vše sdružilo se v Kościuszkovi v míře nebývalé: byl nejšlechetnější bohatýr své vlasti a jeden z předních, největších synů všeho lidstva. Na této thesi, obezřetně a kriticky používaje všech historických pramenů dosud známých, staví dr. Koneczny své dílo. Vypravuje do podrobností o historii a tradici rodu Kościuszků, jenž byl původu litevsko-ruského, ale již počátkem XVII. století úplně se popolštil. Došed k vlastnímu líčení života Kościuszkova, podává vedle toho sytý obraz tehdejších politických i kulturních poměrů Polska a vzpomíná všech význačných a důležitých událostí, jež měly na ně vliv a je vytvořily, s případnou charakteristikou hlavních činitelů. Na tomto pozadí, jímž ráz doby barvitě jest zachycen a dějinný vývoj pragmaticky objasněn a zdůvodněn, kreslí autor životní příhody Kościuszkovy: jeho mladost a vychování, pobyt ve Francii a v Americe, návrat do vlasti a účast v záležitostech veřejných, v nichž zasedání t. zv. velikého sněmu, slavná konstituce třetího května, konfederace Targowická, povstání národa pod vedením Kościuszkovým a jeho skvělý průběh i nešťastný konec — po Racławicích přicházejí Szczekociny a Maciejowice — jsou body nejvýznačnější, až konečně dochází k bolestnému závěrku. Po čestném zajetí v Petrohradě a propuštění z něho a po nedlouhém opět pobytu v Americe, ujímá se Kościuszko znova národní vlády jako náčelník polských legií. Ale naděje, jež chovali Poláci k Francii, docházejí jedna po druhé zklamání. Kościuszko prohlíží dobře egoistickou neupřímnost Napoleona I., a když jej tento vyzval, aby se postavil opět v čelo polských pluků proti Rusku, žádá záruky, že bude polský stát skutečně znovuzřízen. Neobdržev jich odmítá účast. Také nejasnými sliby Alexandra I. nedává se však svésti, aby zadal v čem práva svého národa na neodvislost a nedílnost, a vida posléze marnost úsilí zbudovati opět celistvý, neodvislý polský stát, odchází do dobrovolného vyhnanství ve Švýcařích, kde v Soleuru žije jako soukromník a kde jej i smrt stihla 15. října r. 1817. *—l.*

* Tadeusz Kościuzsko. Na setną rocznicę zgonu Naczelnika. Życie — czyny — duch. Napisał Dr. Feliks Koneczny. Wielkopolska księgarnia nakładowa Karola Rzepeckiego w Poznaniu. 1917. Str. 1—392.

TÝDEN.

Časopisecké zprávy z Amsterodámu oznamují, že 28. listopadu přišel nešťastnou náhodou o život pod železničním vozem belgický básník Emil Verhaeren, jehož vliv ideový i formální na naši mladou básnickou literaturu koncem století byl přímo osudný. E. Verhaeren narodil se 22. května 1855 v Saint-Amandu ve Flandřích, v krajině mlýnů, košikářů, provazníků a převozníků, kde vlhkými a mlhavými zátopami dolézá mořský příliv až k samému městu. Toto ovzduší dalo básníkově duši prvé dojmy, třeba v rukou jeho ocital se zálibně čtený sacerdotální Hugo, idylický Chateaubriand a panenský Lamartin. Již jako student na Lovaňské universitě založil časopis „La Semaine“, který však pro svou bojovnost byl akademickým úřadem potlačen. R. 1881 oddává se E. Verhaeren v Bruselu praksi právnické, ale záhy ji opouští pro literaturu. A r. 1883 vychází prvá jeho kniha „Les Flammandes“. Tona s počátku v rozpacích naturalistických i parnasistních, přiklání se konečně k symbolismu a stává se jeho vítězným průkopníkem. R. 1892 s romanopiscem Eekhoudem a Vanderveldem zakládá „Uměleckou druž“ (La Section d'Art), která v lidovém domě provádí Wagnera, přednáší o Ibsenovi a V. Hugovi a pěstuje píseň národní. Tyto sociální snahy však nemají vlivu na směr básníkův. R. 1893 vydává trilogii „Campagnes hallucinées“, „Villages illusoires“ a „Villes tentaculaires“, kteráž dala podnět Albertu Mockelovi, že mohl Verhaerena charakterisovati názvem básníka paroxysmu, tajemství a osudův. E. Verhaeren proti umělé formě básnické vyhradil úplnou volnost ve volbě prostředků vyjadřovacích. Básník nemá jiného cíle než vysloviti sebe sama se svými vášněmi, city a ideami v umělecké formě, kterou

sám si vynalezl. A bude ji hledati méně v dosavadních oficielních pravidlech prosodických, ale v sobě samém. Z niterného hnutí básníkovy bytosti zrodí se osobitá dynamika, která dá rytmus jeho veršům. Ostatně známe toto staronové evangelium, které bylo i u nás mnohonásob přetavováno i představováno, ba zapomnělo se při té „původní" práci někdy i na otce samého. Lyrik Emil Verhaeren s dramatikem Mauricem Maeterlinckem a mystikem Elskampem tvořil zářící flanderské souhvězdí literární, jehož vliv na mladou básnickou generaci evropských národů byl velmi značný. Jenže pro Verhaerena nebylo častěji dbáno Verhaerena, jenž hlásal tvořit z e s e b e, z e s v é h o nitra a nikoli napodobovat, co vytvořil soused. Býti špatně chápánu je osud všech proroků. Řádná antologie z tohoto básníka byla by nám žádoucí, a je dosti divno, že jí dosud nemáme.

*

* Člen Franc. Akad. Jules Claretie vypravuje ve svých literárních vzpomínkách o nedělních literárních večírkách u sochaře Sabattiera, o nichž Maxime du Camp podal zprávu. Scházívali se tam: Flaubert, Théophile Gautier, Louis Bouilhet, Charles Baudelaire, sochař Préault, Louis de Cormenin a du Camp. Mme Sabattierová ptala se jednou, které dílo francouzské pokládají za nejmistrnější. Citovány různé básně, došlo na Gautiera, jenž tázal se paní, má-li „La symphonie en blanc majeur"? Paní knihu přinesla a verše přednesla, kterým všicci tleskali. Du Camp řekl, že jsou mistrným dílem ze skříně arciděl a Gautier že měl pravdu. Ubírali se po té domů. Gautier zmizel první. Du Camp šel s Baudelairem a se starými, dobrými druhy, s Flaubertem a Bouilhetem. Baudelair pronesl zdlouhavě a po zvyku chladně, že paní by mohla dobře přednésti i „Les Petites Vieilles", načež odloučil se, vznešeně a co nejslušněji rozloučiv se. Louis Bouilhet naivně rozesmál se a prohodil: „Baudelair má pravdu. Ale Théo je dobráček. A Baudelair také. Leč oba domnívají se, že jen lyrické poesii náleží přednost. A Théo chce s alexandriny do divadla! Básníci nerozvinují všecku mohutnost, toť můj názor." A když du Camp osaměl s Flaubertem, pravil autor „Paní Bovaryové": „Théo horuje pro své ódy, Baudelaire pro své verše a dobrý Bouilhet pro svá dramata. Jeho dramatickým pracím se podivuji, arci. Leč prosa? Já jsem našel prosu. Nikdo neví, co jest ukončiti dobrou stránku prosy. Tu máme lidi, již dají divadlu alexandriny, nebo rýmy, nebo ódičky, ale, hrome, v „Salambo" vyváží každá stránka všecko to." Flaubert poroučel se, a starý du Camp řekl si doma: „Pohlédni do zrcadla a uvidíš člověka, jenž opravdu není velikým mužem, ale také ne tupohlavcem, aby neviděl marnivost, která bývá sice vlastností velkých lidí, ale vždy pokládá se u jiných za ohavnost..." *K. V. H.*

* Francie hodlá r. 1917 oslaviti narozeniny Františka Salesského (nar. 11. srpna 1567 v hraběcím zámku Salesských kavalírův u Annecy). O té oslavě rokovalo se tiskem a zabývala se jí také Francouzská Akademie. Sv. František Salesský zemřel jako biskup ženevský r. 1622; hlavně proslul svým spisem „Philothée", byl zakladatelem řehole sester, pečujících o choré. Člen Akademie René Doumic po příkladu jiných napsal o sv. Františku Salesském vzletný článek a pravil, že oslava narozenin nemůže míti úzký rámec náboženský, neboť oslavenec je vzorem rasy francouzské toho věku a vynikajícím literátem. On první vyzdvihl čistou duši naplněnou nejčistší láskou, a láska ta nutně vedla k duševní vědě. Badání se tím poskytuje solidní základ k psychologii XVII. věku. Probíráme-li se dokumenty sv. Františka Salesského, jimiž tvořil svůj proslulý spis, vidíme, že vyhránil ideál čisté ženy křesťanské! Toť ohromná zásluha literární. Ve svých spisech vedle toho podal celou galerii podobizen svého věku, obdivuhodně načrtaných. Oslava jeho narozenin bude kulturní oslavou francouzskou. —O—

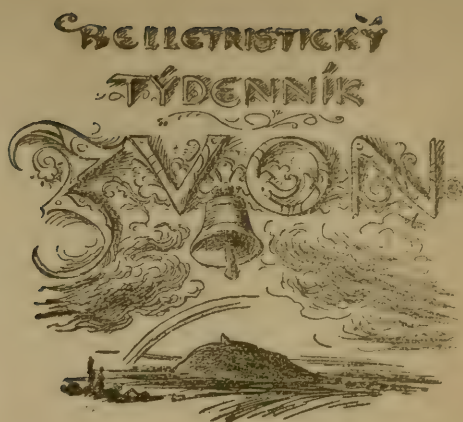
*

* Poláci v cizích zemích měli ode dávna obdivuhodnou organisaci národně kulturní, a pomůckou nebo výzbrojí za tím cílem byl kalendář či jak název knihy ročně vydávané zněl: „Rocznik Towarzystwa polskiego". Vydáván byl vždy v centrech země či státu, na př. v Londýně polsky a anglicky, v Paříži polsky a francouzsky, v Berlíně polsky a německy atd. Publikace měla příznivce i odbyt, byla podporována hmotně i duševně. Příspěvky poslali nejpřednější umělci. „Rocznik" obsahoval statistiku polskou, seznam spolků a členů jejich, čím polští lidé zaměstnávají se atd. Vedle toho byl umístěn spolu pěkný a spolehlivý průvodce po drahách a po hlavním městě pro turisty polské, obsahoval praktické pokyny pro cestovatele a návštěvníky. „Rocznik" byl almanachem literárním a informátorem o poměrech domácích v tom či onom městě. Činnost tato byla kulturní, nikdy politická, ale zajisté vždy na prospěch národa. Byl opatřen četnými ilustracemi, přinášel obraz života Poláků v cizině. Nezapomínalo se ani na zemřelé tamní, a jejich rovy označovány. Poláci arci nabyli zkušenosti v zařizování takových věcí z příčiny stálé své emigrace, ale věc je sama o sobě krásná i důležitá, plně jsouc hodna následování. Takové „Roczniky" jsou vždy kulturním pomníkem jistého období a stávají se v jistých případech pro národ velmi cennými, aspoň cennějšími než u nás vydávané tuctové kalendáře, které kdysi bývaly „knihou lidu", avšak ziskuchtivost některých vydavatelů učinila z nich cosi jiného. —O—

V Praze, dne 7. prosince 1916.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



Fr. Kvapil:

ZPĚV O DJUKU ŠTĚPÁNOVIČOVI.

U knížete Vladimíra
hostí plná dvorana,
zněly písně, hřměly číše
od večera do rána.
A když hezky podpili se,
plynula řeč jako med,
co kdo v srdci, na jazyku
všech se objevilo hned:
ten se chlubil krásným ořem,
jiný chválí ostrý meč,
o půtkách a dobrodružstvích
bujně reků zněla řeč.
Nejvíc Aleš vychloubal se,
kučeravý hladě vlas,
o své síle, o svém luku,
o svých dvorech zas a zas,
a když všichni utichli již,
hřměla slova jeho dál,
jak proud řeky nespoutaný
když se řítí v strže skal.
V síni všichni diví se mu,
a sám kníže žasne též,
věřit těžko, nikdo neví,
co je pravda a co lež,
ale vzepřít se té chloubě?
Sotva kde kdo slůvko řek —
u dveří jen smál se hlučně
jakýs cizí mladý rek.

Smělce Aleš spatřil náhle,
na stůl pěstí udeřil:
„Jaký to zde holobrádek,
selský netesanec zbyl?
Snad se nechce měřit se mnou?
Kdyby za to chlapec stál,
zápasil bych o život s ním,
bych tu zpupnost potrestal!“

Rázem v síni utichlo vše. —
Ode dveří mladý jun
volným krokem k středu síně
bral se, kde ční zlatý trůn,
knížeti on poklonil se,
kněžně povinnou vzdal čest
a děl: „Přijímám ten zápas!
Kníže sám ať soudce jest!
Silou chlubil se nám Aleš,
lukem, ořem, bohatstvím —
ukázat chci, že ta chlouba
pouhý ve větru je dým,
a když podlehnu v té sázce,
mladý život za to dám . . .“

Aleš broukl: „Toť už by chtěl
s reky bít se každý chám!
Dřív rci, jakého jsi rodu,
která zrodila tě zem?“

A jun: „Volyň je mou vlastí,
Djuk já Štěpánovič jsem . . .
Matka, vdova bojarská, mě
chovala vždy jako skvost,
něžně pěstila mě, bědná,
než jsem na junáka vzrost,
až mi v hrudi zavířily
bujná síla, touhy vznět,
abych dálné poznal kraje,
zrakem cizí spatřil svět.
O Kyjevě, o slunéčku
Vladimíru slavná zvěst
po všech krajích roznesla se
do vesnic i bílých měst,
přišel jsem, bych zřel ty divy,
reků spatřil skvělý vzor,
potěšil se bohatýrstvem,

útisku jež drtí vzdor,
křivdu mstí a spravedlnost
hájí, žití nedbajíc —
a co v středu bohatýrů
zřím, hle? Žvast jen chlubných plic!
Kde je chrabrost v hrudi junů,
v srdci pro pravdu kde cit?
Nikdo nemá odvahy dnes
lži se v oči postavit?
Pohostils mne, kníže, chlebem,
okusit dal vína číš —
za tvou slávu, za čest reků
dnes mě bít se uvidíš!..."

Pochvalný šum zazněl síní.
Aleš jen byl tich a něm. —

Kníže zvolal: „Luk a toulec
Olegův mi neste sem!
Kdo jej natáhne, šíp vloží,
střelí v doubec zelený,
pravý bohatýr je silou,
knížecí chtěj odměny!"

Pět se vzchopilo v ráz mládců,
v zbrojní síň se berou hned,
a již na mohutných plecích
nesou luk i s toulem v sled.
Těžké břímě, opřít bylo
o bok ruce ze všech sil,
leč kdo luk ten uzřel slavný,
již se ani nezdivil.
Zdělán z jarého byl vazu,
pudů vážil sto neb víc,
divné krásy na něm řezby:
v středu slunce smavá líc
paprsky své zlaté střílí
po stepi a v brázdy lích,
sedláček jež oře s volky,
v očích radost, na rtu smích.
Po straně zas v pravo orel
nad skalným vzlét útesem,
labutí roj shléd tam bílý
na rybníku pod lesem.
V levo divá smečka vlků
jelena chce dostihnout —
marná snaha — skok, a lesa
ukryje ho stinný kout.
Tetiva je stříbrem tkána,
dlaň když se jí dotkla, rtem
šumné struny zazvonila
divně teskným prozpěvem.
V toulci ještě dvé jest šípů
ostrých, v ohni kalených —
který dostihne z nich cíle?
A kdo vítěz bude z nich?
Složili luk v středu síně. —
Aleš kpředu skočil v ráz,
mocnou paží luk on zdvihl
a zas spustil na důkaz,
že jak Oleg silákem jest,
jakých málo spatřil svět.
Ocelový šíp též vložil,
aby do dálky jej vmet,
do doubce tam v širé pláni
všemu světu k podivu...
Leč proč váhá? Co mu brání,
aby napial tetivu?
Stříbrotkaná neprohne se?
Nezazvoní v smělý vrh?
Táhne, táhne — marné všecko!
Znaven luk již k zemi strh,
oči klopí, tvář se rdí mu,
hněv se dere do hlasu:
„Co muž dokáže, to zmoh jsem.
Kdo víc, měj se k zápasu!"

Mladý Djuk šel pružným krokem,
lehce do ruky luk vzal,
jak by pouhé jen byl pírko,
mávl jím a s ním si hrál,
natáh tetivu, až zvučným
ozvala se hlaholem,
a již z okna letí jak blesk
šíp a krouží nad polem:
hledá cíl, a hle, kmen dubu
statný jak by spěl mu vstříc,
náraz — kmen i větve rozbil
šíp ten třísek na tisíc.

Úžas v síni. — Kníže, kněžna,
bohatýrů skvělý tlum
shrnul se kol junáka, křik
chvály vyrval se všem rtům.
Ale Djuk sám vrtí hlavou:
„Snad jen náhody to vděk —
na svém oři teprv Aleš
zjeví se jak pravý rek!"

(Dokončení.)

✱

F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

Brzy po svátcích přijel k nám otec. Promluvil několik slov a okamžitě odešel koupit si nový slaměný klobouk a objednati si u mužova krejčího nové šaty. Když pak se vrátil, odešel s mužem na Smíchov do ohrady, chtěje mu patrně podati zpráv o pasekách v knížecích lesích. My bydlíme ve vlastním domě v Ječné ulici. Ohrady měli jsme tři, na Smíchově poblíž pivovaru, na Vinohradech u Kravína a na Malé straně. Otec pak na venkově obstarával muži některé záležitosti. Bylo přirozeno, že vyřídili si nejdříve tyto starosti.

K večeru vyhledal mne otec v mém pokoji a usednuv naproti mně do křesla, zahleděl se mi do tváře. Oči jeho vždy mne pomátly, a podobné pohledy předcházely vždy nějaký důležitý hovor. Mimo to od těch dob, co zastřihl svůj černý plnovous a co se po městsku oblékal, nabyl ještě větší moci nade mnou. Z těch příčin jsem se znepokojila. Napadlo mne ihned, že zvěděl něco o mé schůzce. Po tom, jak tehda čekal nás v úvalu, bylo vše možné.

Vzal mne za ruku, ohlédl se na dveře, jsou-li zavřeny, a řekl:

„Poslouchej, dceruško, to nedělej!“

„Co?“ otázala jsem se předstírajíc udivení.

„Však dobře víš, co!“ pronesl s určitostí. „Marně jsi se nezapálila.“

„Co myslíš?“ divila jsem se dále z pouhé setrvačnosti. „Nerozumím ti. Co dělám?“

„S Valentou se v Praze nescházej!“ zašeptal, při čemž objevil se na rtech jeho týž úsměv jako tehda, když jsme ho spatřili na trávě mezi lískami.

Zamračila jsem se a hněvivě prohodila: „Nescházím se s nikým! Nevím ani, co Valenta dělá, a nevím, že je v Praze!“

„Ne, není v Praze, neházej mi písek do očí, ale byl tu o svátcích.“

„Možná, ale já jsem s ním nemluvila!“ vytrvávala jsem s rozhodností na svém zapírání.

„Nevyzvídám,“ pravil klidně, „ale varuju tě. Sešli jste se v pondělí večer . . . místo divadla.“

Nebylo možná, abych se ovládla. Viděl jistě na mé tváři úžas. Zlý jeho úsměv opět se objevil. Chtěla jsem něco mluviti, ale on mne předešel a tiskna mi ruku řekl:

„Nedělej to. Neskryješ se, vím všecko a odhalí se mi všecko. Neuposlechneš-li mne, zakročím. Řeknu to totiž tvému muži. Teď ještě tě ušetřím, ale po druhé ne!“

Povstal pak a neproměňuje svého přísného pohledu odešel z pokoje.

Zmatek můj byl tísnivý a úplný. Nemohla jsem si vysvětliti, jak vypátral naši schůzku. Cosi ďábelského a strašidelného bylo v tomto jeho bystrozraku. Řekl mu to někdo? Viděli nás? Ne — nebylo možná.

Druhý den teprv mne napadlo, jak asi usuzoval. Doma zvěděl, že Valenta jel do Prahy a od muže uslyšel, že jsem po celé svátky mimo divadlo byla doma. Přes to působilo to na mne podivnou čaromocí. Bála jsem se otce ještě více, a strach můj před smrtí z ruky mužovy vzrostl tím neobyčejně. Vzrostlo však ještě něco: Touha, ba možno říci lačnost po Valentovi, jež mne měnila v bytost slepou a šílenou.

Zmiňovala jsem se denně před mužem o svém stesku po domově, po rodné chaloupce a po naší krajině. Chtěla jsem mu znenáhla vnutiti myšlenku, abychom ztrávili léto u otce. Věděla jsem, že by muž mohl pouze na neděli přijížděti, a že bych měla dosti času na schůzky s Valentou. Plán byl průhledný a nepodivíš se, že jsem nic nedosáhla. Muž klidně zamítal mé návrhy, řka, že v chatrči není místa, že tam bydlí nyní Krušinka, a že by on nemohl denně ke mně přijížděti. Trpěl prý by starostmi a steskem. Tím větší však bylo mé úsilí, tím pevněji stála jsem při svém plánu a tím častěji pronášela jsem touhu ztráviti léto v domově. Vznikaly z toho přirozeně spory a hněvy. Muž někdy i vykřikl, ale já nemohla odříci se toho, co bylo mým životem. Hledala jsem proto pomoc otcovu. Psala jsem mu denně o svém hrozném stesku po zahrádce a jeho světničce.

Otec napsal, patrně naveden mužem a snad i protože snadno prohlížel mé úmysly, abych upustila od svého nápadu. Není prý v chaloupce místa a Dymák prý by byl v Praze sám. Lépe prý bude, zůstaneme-li někde u Prahy.

Odporem tím a zřejmým mařením mých plánů dráždili mne až k výbuchům. Bývala jsem zdivočelá a zlá. Marně. Muž zachovával klid, hrozný klid síly, jenž mne přímo jitřil. Cítila jsem, že se vzbouřím, že něco provedu, co přinese zkázu všem. Když pak jsem postřehla zlou ra-

dost ve tváři mužově, radost z mé malomoci, řekla jsem si, že nebudu již o tom mluvit, ale že při nejbližší příležitosti prchnu. Myšlenkou tou jala jsem se vytrvale obírati.

Stalo se však něco neočekávaného, co změnilo rázem všecky záměry i osudy naše.

Dne 10. června přišel dopis Krušinčin, že otec trpí mdlobami. To ovšem působilo jako blesk. Ještě toho dne odjela jsem domů. Cestou zahnízdila se mi v hlavě myšlenka, že otec je buď mrtev nebo smrtelně nemocen. Uvažovala jsem, co se tím změní, a osvobodím-li se pak od Dymáka. Zcela nové plány utvářely se mi v duši. Dojela jsem domů již za tmy a s úzkostnými pocity vstoupila do chaloupky.

Otec však neležel, jak jsem očekávala, nýbrž přecházel po světničce. Zdál se mi ovšem přepadlejší a šedivější. I pleť jeho byla změněná. Zamračil se, spatřiv mne, a prohodil, že nebylo třeba, abych přijížděla. To ovšem bylo v první chvíli, kdy ho napadlo, že jedu spíše k vůli Valentovi; později byl již rád, že jsem projevila tuto starost o něho, a že i Dymák ochotně svolil, abych jela. Vyprávěl mi o své nevolnosti i o tom, co mu lékař nakázal. Upozornil mne povýšeným hlasem, že se nesmí rozčiliti. Rozuměla jsem, co znamenala tato poznámka. Vida pak mé zarmoucené oči konejšil mne, že bude opět úplně zdráv, že se poněkud unavil pochůzkami po pasekách a že bude brzy dobře. Byl však ke mně velice něžný a pohledy jeho bývaly zvláštní, až měkké. Vůbec oči jeho zdály se mi změněné, jenom že jsem nemohla rozpoznati, v čem změna vězela.

Krušinka, jež s otcem bydlila a patrně i žila, pověděla mi, že otcova nemoc je vážná, že má zkornatění tepen. Nebezpečí mrtvice je prý veliké. Při tom stále se omlouvala, proč zde u něho je; prý mu někdo musil posloužiti, aby netrpěl. Byla bych si jejích omluv nepovšimla, ale lékař, který druhého dne přijel, řekl mi, že v těchto poměrech otec můj brzy zemře. Když pak jsem řekla, že nechápu, co myslí, přivřel zvláštním způsobem oči a řekl: „Chce se oženit a už teď žije s tou divokou ženou." Zpráva jeho mne překvapila i rozmrzela. Dodal, že jí to řekl a že ji i varoval. Ostatně — vždyť jsem dávno věděla, jaký zhoubný vliv na otce měla ta lačná žena.

Ale to vše rychle ustupovalo před mou touhou, před mou láskou, zvláště, když otci bylo lépe. Závrať pominula, a on rychle okřál. Zdálo se, že je opět zcela zdráv. Já ovšem již druhý den vzkázala Valentovi po děvčátku, jdoucím ze školy do sousední vesnice mimo myslivnu, v níž on bydlil, že jsem přijela a že ho čekám u lesa na záhybu silnice nad řekou o šesté hodině večerní. Přiběhl všechen rozhořený a blažený. Skryli jsme se rychle lesem a zašli po skalních balvanech na osamělé místečko, kam nebylo odnikud viděti. Zde oba slili jsme se v jediný dech, v jediný polibek, v jedinou bytost, v jediný plamen. Jistě jsme nevěděli, co jsme si šeptali, ale sládlo nám toto šeptání, lahodilo našemu sluchu, jako nám lahodí lesní šumění. Vyznání, sliby, otázky, stále totéž se opakovalo, stále táž slova, tytéž věty, ale neunavovaly a neztrácely moci a kouzla.

Domů přišla jsem o osmé hodině. Otec přirozeně uhodl, s kým jsem mluvila. Tváře mi hořely. Zasmušil se, a sotva že vyšla Krušinka ze světničky, přitáhl mne k sobě a řekl:

„Zítra ráno pojedeš do Prahy!"

Napřímila jsem se a okamžitě odpověděla, že zítra ještě zde zůstanu.

Odvaha má ho zmátla. Chtěl zvolati něco, patrně, že mne donutí, ale rozmyslil si to a řekl pouze, zůstanu-li, že musím po celý den seděti doma. Oči jeho byly zakalené. Vzpomněla jsem si, že jej nesmím rozčilovati.

„I ano!" zasmála jsem se. „Budu doma sedět, budu!" A pohladila jsem ho.

„A pozítří pojedeš!" rozkazoval dále. „Objednám na nádraží povoz."

„Ano!" přisvědčila jsem. „Pojedu!" A opět jsem ho pohladila.

On však se nerozveselil. Po celý večer se mračil a při každé mé poznámce pátral v mé tváři. Než jsem odešla do své komůrky, prohodil:

„Obrať, dokud je čas. Neuposlechneš-li, povím to tvému muži!"

V první chvíli jsem si toho ani nevšimla, ale v noci, když jsem procitla, poznámka otcova mne znepokojila. Zdálo se mi možné, ba přirozené, že tímto způsobem zakročí. Ale co potom? A tu jsem si řekla: Pak mne muž zabije! — Postrašena tím, uvažovala jsem, nebylo-li by lépe, abych ráno odjela a otce tím úplně uklidnila. Vše mi namlouvalo, abych to učinila. A tak, než jsem se nadála, rozhodla jsem se jeti domů. Ale ráno, když jsem otevřela okno a pohledla na zahrádku, vonící mladou zeleninou, a když jsem mezi stromy zahlédla lesknoucí se říční vodu, vyřinula se mi ze srdce taková touha po Valentovi, že jsem na úmysl svůj okamžitě zapomněla a všecka svěží, oživlá a rozveselená se oblékla. Otec pozoroval ostražitě mé počínání. Oče-

kával, že mu zmizím, ale já ze zahrádky neodcházela. Nepochybovala jsem, že k večeru prchnu, kdyby mne hlídal jak chtěl, a to mne rozněcovalo až do rozpustilosti. Neměla jsem strachu, vše zdálo se mi snadné, i ukonejšení otcova hněvu, až mu večer na schůzku s Valentou uprchnu, jevilo se lehké.

Po celý den hovořila jsem nestarostně a k otci se něžně tulila. Přes to chmura s jeho čela nemizela. Nevěřil mi a střehl mne až pošetile. Abych ho odpoledne neupozornila na svůj úmysl, nezměnila jsem nic na svém domácím neúplném obleku. Soudil určitě, takto oblečena že na schůzku jíti nemohu. Před šestou hodinou jsem sháněla něco ke čtení a upravovala jsem si lavičku, aby se zdálo, že budu v zahrádce čísti. Otec prohlížel srstkové keře, bezpečen, že v tuto chvíli nemám úmyslu zmizeti. Já však tichounce vyšla takřka na deset kroků od něho, a plotem za chalupou veběhla jsem do lesa. Otevřená kniha zůstala ležeti na lavičce.

Jako pták, jemuž otevřeli klec, rozletěla jsem se k místu, kde mne Valenta čekal. Sevřel mne v náručí, aniž ho napadlo podiviti se mému ustrojení. Muž, otec, hrozby jejich — vše bylo to tam, vše zmizelo v nesmírné blaženosti, jež nás oba obestírala, pronikala a unášela.

Vrátila jsem se až o osmé hodině a bez bázně, připravena pohádati se. Schůzky s Valentou zalíbily se mi tak, že jsem se děsila zítřejšího odjezdu. „Kdy ho opět spatřím?" myslila jsem si zoufale. Otec však neřekl ani slova. Počkal, až jsem se navečeřela a odešel pak do vesnice. Mlčení jeho mne zvláštním způsobem zarazilo. Působilo více než napomínání a hádka. Nevěděla jsem, co si myslí a co zamýšlí. Vznikl ve mně zmatek a rozčilující nepokoj, jenž brzy nabyl povahy zžíravé. Nemohla jsem té noci spáti. Otec vrátil se o jedenácté hodině. Zašel do mé komůrky. Neřekl nic, kde byl, ani co si myslí. Ležela jsem již, on však dobře viděl, že nespím; zeptala jsem se proto, jak se mu daří? Odvětil, že dobře. Vzdálil se pak uzavřev tiše dveře. Nepříjemná, ba těžká tíseň zůstala v mém nitru.

(Pokračování.)

✱

Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

Kobliha přišel přesně v poledne v průvodu Čermákově. Způsobil tím doktorovi nemilé překvapení.

„Tak jdeme ke kontraktu!" ohlašoval se Čermák vesele. Oběma příchozím svítily oči, a když promluvili, bylo cítiti víno. Čermák prováděl statkáře Koblihu po stejných místnostech jako jeho zetě Marušku a už si získal zcela jeho důvěry. Celé dopoledne hýřili a byli oba náležitě rozjařeni.

„Toho jste se nenadál, že koupí místo pana Marušky pan Kobliha," podotkl doktor nikoliv bezvýznamně, „a já jsem se toho taky nenadál, že se s panem Koblihou sami tak brzy dohodneme. Ale pan Kobliha — neračte mně zazlívati, není to pochlebenství — je vzácný muž. Pochopil hned správně stinné i světlé stránky kontraktu, a dohoda byla záhy hotova! Pan velkostatkář rozumí obchodu!"

„A nekouká na krejcar, milý doktore," odpověděl Kobliha, jemuž pochlebenství Heroutovo velice zalichotilo — „je nobl člověk. Víš, Čermáku, Koblihové byli odjakživa nobl lidé, co Kobliha, to nobl člověk!"

Čermák poctěný Koblihovým tykáním, hluboce se uklonil. Choval se vůbec ke Koblihovi, překypujícímu žoviální důvěrností, s pokornou uctivostí. Správně poznal Koblihovu povahu a její slabosti. Potřeboval statkáře, aby s ním jako jeho průvodčí okusil zadarmo všech radostí života, jichž mu poskytovalo statkářovo bohatýrské hýření.

Všichni tři vsedli o jedné hodině do automobilové drožky a jeli k notáři legalisovat podpisy. Po cestě stavili se pro vinárníka, jenž měl býti statkáři u notáře druhým svědkem totožnosti.

Teprve když byla trhová smlouva podepsána a podpis na ní legalisován, zejména když bylo už naprosto bezpečno, že i Kobliha přejal těžké a svízelné závazky touto smlouvou, doktor Herout si oddechl.

„Teď všichni do vinárny!" velel Kobliha. Jeli; Herout s odhodláním, že se jim vytratí a že se nezúčastní jejich hýření. Zprotivila se mu společnost podnapilých mužů, protivilo se mu jeho životní povolání a jeho osobní poměry, které mu vnucovaly styky s těmito lidmi.

Zvláštní spěch pudil jej domů ku pracovnímu stolu: aby sepsal podle smlouvy

trhové, právě podepsané, knihovní žádost a spěšně ji podal u zemského soudu, aby jistota, že je zbaven domu „za vodou“, byla už nezvratna. V bance mu přepsali na Koblihův poukaz hotovost kupní dobírky, věc s Koblihou byla ukončena.

Teprve z vinárny, kam jej až dovlekla rozjařená společnost, podařilo se mu uklouznouti a nenápadně se vytratiti. Horký vzduch objal jej plnýma rukama, jak vystoupil z dusného zakouřeného pokoje vinárenského na rozžhavenou dlažbu letní ulice. Úmorné horko lepilo se na jeho kroky i myšlenky. Volně kráčel k domovu, nyní už bez radosti ze zdařilé koupě. Opustila ho, vystřídala ji sklíčenost.

Kdysi se domníval, že až bude prodávati své reality, že se mu přihrnou hromady peněz do pokladny, že na svých domech vydělá. Teď, kdy prodával dům za domem, a kdy se prodeji těmi pouze jeho dluhy upravovaly, kdy mu celkem po prodejích těch mnoho nezbývalo, byl sklíčen svým osudem. Bylo mu přiznati, že jeho podnikání končilo naprostým nezdarem.

— Třeba malý, jen když výdělek! říkal si, aby se uklidnil. — Jinak nemohlo býti, když ustavičně šlo jen o nepatrné nemovitosti a ne o nemovitosti milionové. Na malých vydělati lze jen málo, na velkých mnoho!

To arci byly bolestné věci, ale jen věci vnějšku, horší byly bolesti nitra a zklamané duše.

— Jaký to hrozný život, hrozný, hrozný život! Bez naděje plynou dni, ničím nekrášlené, ničím neposvěcené, ani prací ne, takovou jeho prací — — Nikdo netuší, kolik je pod hladkým čelem uloženo starostí, a jak uboze protlouká život. Pod škraboškou lží je zatajeno všechno, na venek pevný obchodní dům, uvnitř úpadek.

Pozdě večer připotácel se podnapilý Čermák. Cigaretový dým čpěl mu ze šatů, a jak promluvil, vyvřel z něho zápach vína. Zachvácen byl strašlivou hovorností opilců.

„Vašnosti, vašnosti,“ bleptal zpola nesrozumitelně, „co bude s provisí, vašnosti?“

„S jakou provisí?“ ptal se doktor pevně. Zdálo se, že se Čermák probudil rázem z těžkého sna. Vypoulil na Herouta v úžasu oči, a dolní čelist se mu zimničně zatřásla; trvalo chvíli, než vyrazil z úst souvislou větu.

„S mou provisí, vašnosto, s mou poctivě vydělanou provisí! Přece mě, vašnosti, nechcete o mou provisi okrást?“

Herout vstal s důstojným pohybem a postavil se vzpřímeně těsně u Čermáka.

„Okrást chcete vy, ne já vás, přítelinku,“ pravil klidně a podíval se mu do očí; „co je vaše, to bude vaše, ale já se okrásti nedám, rozhodně nedám! Ostatek učiníte nejlíp, když přijdete až zítra, až vystřízlivíte! Jaké vyjednávání s vámi dnes!“

Čermák neodpovídal. Přešlapoval chvíli nejistě, pak se trochu uklonil a šoural ke dveřím.

„Dobrá, dobrá, přijdu teda až zítra!“ pravil ve dveřích obraceje se. Herout už zase seděl v křesle u amerického stolu psacího a výsměšně se díval za Čermákem. „Ale zítra, vašnosto, neodejdu s prázdnýma rukama, zítra vám to ukáži černé na bílém a se svědky přijdu, vašnosto, abyste mně ničeho pak neupřel — jistota je, vašnosti, jistota. Když jste podepsal, tak to platí!“

Herout neodpovídal. Věděl, že by ho odpověď, ať by byla jakákoliv, znova podráždila do krajnosti, a že by se ho pak třeba snadno nezbavil.

Konečně zavřel Čermák zprudka dveře, dávaje se uchvátiti zlostí.

— Bude nadávati a povykovati po schodech! pomyslil si. V tomto okamžiku mu to bylo lhostejno. Vždyť poznají všichni, že z toho člověka čiší alkohol. Netrpělivě očekával, až se ze schodiště ozve povyk. Zklamal se.

Čermák jako kdyby vystřízlivěl. Křečovitě sevřel oběma rukama schodové zábradlí a zchvácen závratí, pomalu se šinul se schodů. Toto namáhání úplně vyčerpávalo jeho síly a tak jej zaměstnalo, že odcházel zkrotle a potichu.

Ač jej doktor Herout očekával druhého dne zcela určitě, Čermák nepřišel.

— Snad ho to tedy už rozešlo! Přesvědčil se, že jeho věc není spravedlivá.

Příhoda s Čermákem zaujala Herouta tolik, že zatlačila všechno ostatní do pozadí. Přijde Čermák nebo nepřijde?

Proč mu odpíral zprostředkovatelskou odměnu? — Sám nevěděl, jenom cítil, že se všecko vzpírá v jeho bytosti, aby Čermákovi zaplatil. Snad kdyby se mu po tomto prodeji přihrnulo více peněz, byl by ochoten něco proplatiti, ale doběrku bylo tak žalostně málo, že ho netěšil tento prodej nijak.

Několikráte přepočítával kupní dobírku. — Snad se přece jenom zmýlil! Vždyť se mu stalo už vícekráte, že opomenul ku vlastní škodě něco si zaúčtovati, čímž by se jinak obohatil kupec jeho reality! Tak si rozhodně nepředstavoval tohoto

prodeje! Skorem stesk ho chytal nyní, že prodal. Obyčejný ten předměstský činžák přirostl mu k srdci, poněvadž se stal součástí jeho návyků. Čas od času docházel do toho domu na předměstí a zálibně pozoroval ruch obchodní znenáhla se tam v těch místech probouzející. Jak tam přibývalo hluku a šumu! Okna krámů zářila veseleji a veseleji, vedle hokynářů, zahajujících všade obchodní ruch, usazovali se už i jiní obchodníci. Přistěhovala se niťařka, přišel knihař, hodinář, cukrář. Začátečníci, ale vesele se chápali díla. Ovšem, stalo se mu, že někdo z nich překotil, že mladému snaživci rozčilení věřitelé zabavili krám až na padrť, že obchodník nechal jim všecko na pospas a z krámu utekl prostě bez placení.

Bylo těch událostí malá hrst, ale rušno z nich bylo a mimoděk ho připoutávaly k domu, který nyní se lhostejným srdcem prodal cizímu člověku. Takový dům jako malá říše, a domácí pán jako malý vladař! Ač v něm nikdy ničeho vlastního neměl kromě holého zdiva, ač v něm nikdy nebydlil, přece tak těžce se s ním nyní loučil.

— Čermák zavinil, že jej prodal! Ustavičně přicházel, podpichoval, dráždil. To jsou zprostředkovatelé realitních obchodů! Jako kdyby zdaleka navětřil, že je nucen dům ten prodati, že by mu jinak starosti zadrhly krk a připravily ho o mozek.

Jen jakmile Čermák přijde, poví mu všecko od plic! Mezi čtyřma očima všechnu nenávist vychrlí mu do tváří!

— Že je zloděj, rozkřikne se na něho! Zloděj, zloděj, tisíckráte zloděj, který ho okradl a zase ho přichází okrást! Teď by ještě přiběhl pro provisi!

Čermák však nepřišel ani třetího, ani čtvrtého dne. Vůbec už nepřišel. Teprve když minuly tři týdny, doktora uklidňovala jistota, že si Čermák nepřijde pro zprostředkovatelskou odměnu, poněvadž se přesvědčil, že mu odměna nepřísluší. Třeba si ji zapsal do svého objemného černého zápisníku, jenž mu byl zároveň všemi jeho obchodními knihami, třeba se spokojil s tímto zápisem. Až bude vhodná doba, podá si na Herouta žalobu a odměnu si zažaluje.

Doktor Herout přece jen se úplně neuklidnil.

— Kdyby byl alespoň přišel ten člověk, bylo by se s ním dalo jednati. To jsou obchodníci, že zažalují sedm tisíc korun a na konec vezmou šedesát! Jsou to všecko lehko vydělávané peníze, a s nimi se hospodaří svobodněji, než s jinými namáhavě dobytými.

— Několik set korun byl by mu Herout dal, aby byl s tím člověkem pokoj! Kdyby slušně přišel a slušně požádal. Zlost vyprchala, a v duši zbylo jen zneklidnění a starost. Jako lavina se navíjela a řítila rozpálenou jeho hlavou.

(Pokračování.)

K. Leger:

KDO VYTRVÁ, ZVÍTĚZÍ.

(Pokračování.)

Potichu, aby pán neslyšel, odešla, parkem se téměř rozběhla do nejodlehlejší části, třeba její nohy byly slabé a chvěly se. Chtěla se uklidnit, aby mohla souvisle uvažovat. Nikdy nepomyslila — ne, nikdy! nikdy! Jiřinka — měla ji pořád za pouhé dítě — pravda vyrostla, hezká je jako květinka — že by se zalíbila pánovi? Ale — dětinství je to! Vrtěla hlavou a zase jako ve snu sama sobě řekla: což bylo by to nemožné? Přemýšlela, rozpomínala se. Pan Melich — strýčinek, jak mu říkala — po celý věk svůj jako by se vyhýbal ženskému pohlaví. Pravda, tam daleko ve světě, kam dříve často odjížděl a kam paní neviděla, kdož ví? ale pokud věděla, ani jedno růžové psaníčko nedošlo sem na jeho adresu, ani jediná kleveta. Zůstával si důsledným.

A teď — Jiřinka? starostlivá matka vráskovité čelo oběma dlaněma křečovitě stiskla. Což se nestávají takové věci? — Ale je churav, snad nikdy nebude už zdráv, snad jara nedočká. — A tohle všechno je pouhý sen. — Ale kdyby přece —? Paní Terezce hlava se točila. Stále jej vidí, jak zvedá růžičku, líbá ji, do knížky opatrně schovává i opadalé listy.

Zadýchala se nezvyklou chůzí a jen tolik vymyslila: zatím nic, — ale bude na stráži, bude vše pozorovat, jak jen pečlivá matka dovede. A jak Pánbůh dá! Kdyby přece — srdce jí vždycky zatlouklo při těch dvou slovech — kdyby přece —! jaké štěstí by to bylo! Dcerušce ovšem prozatím nic neřekne o tom, co viděla. Marně ji polekat. Jen pozor třeba dát. A konečně bylo by nerozumno, snad štěstí odstrkovat, třeba mu ruku podat, cestičku upravit, nepouštět — nepouštět!

Unavila se stará paní, že sotva dýchala. Už byla v nejodlehlejší části parku, kam

sama nikdy snad nepřišla, u samého plotu, zarostlého křovím, za nímž byla už luka a les. Zdálo se jí, že slyší na blízku šelest křoví, zaslechla přitlumené hlasy. Kdo tu as v těchto končinách? Tiše pokročila, odhrnula několik větví. A spatřila dcerušku, Jiřinu. Přes plot podávala někomu kytičku růží. A pravila tomu někomu dovádivě:

„Když chcete mermomocí, tedy zde je máte, — růže, ale jsou už poslední, které ještě na podzim vykvetly, pane inženýre!“

Teď poznala matka i toho, kdo stál za plotem. Jako když ji mráz obejde. — Snad bezděčným hnutím poplašila dcerušku. To nerozumné dítě odběhlo jako ulekaný motýlek. Za plotem ozvalo se jásavě: „Děkuji slečno! Podzimní růže — zulíbám je tisíckrát!“

II.

Inženýr Lom byl postrachem všech matek, které měly dorostlé dcerky, všech manželů, kteří měli hezké ženušky. Řekl bych, že za to byl potěšením dceruškám a mladým paničkám, kdyby to potěšení někdy smutně nekončilo. Měl v našem klidném městečku pověst nebezpečného, smělého škůdce, který přes všecky závory a hlídače dovede se vedrat do zahrádky, květy otrhá nestaraje se pranic, co způsobí.

Nebyl zdejší. Vzpomněli si tu na regulaci říčky, která tekla městečkem a v okolí častými záplavami pozemkům škodila. Po chvalném příkladě jiných také v našem okrese před několika lety utvořilo se vodní družstvo. Podnikatel, jemuž práce regulační zadány byly, poslal sem mladého inženýra Loma. Předseda vodního družstva, velkostatkář Malina, který měl velice hezkou a živou paničku o nějakých dvacet let mladší, nežli byl sám, ve slabé chvilce prý si povzdechl: „Jako bychom byli ďábla citovali, zjevil se nám tady ten lehkomyslník!“

Zjevil se a všemu ženskému pohlaví jako by učaroval. I staré babky usmívaly se přívětivě naň, klevetily ovšem, ale ne o něm, o inženýrovi, pomlouvaly jen rozhořčeně děvčata a paničky, které mu nedávaly pokoje a nadbíhaly mu samy, kde jen mohly. Za ta dvě léta, co tu byl, kolik už lásek měl, kolik srdéček ženských znepokojil, bláhovým štěstím na chvilku opojil, aby za měsíc, za dva, a třeba již za týden zanechal v nich nahořklé zklamání. A ty nešťastnice nerozumné toužily po něm, jako muška letí do plamene. Věděly přece, že nemilosrdně jen si zahrává s nimi, že slibuje lásku ne jedné. A snad ani nic neslibuje. — Věděly to a přece letěly do plamene připálit si křidélka. Marné byly výstrahy matek, marné prosby a hrozby manželů. A když nešlechetník — totiž onen inženýr Lom — pobavil se a s úsměvem, jakoby nic, opustil oklamanou, ubožačka snad si poplakala někde v zákoutí, chodila s nachýlenou smutně hlavičkou, ale potkala-li ošemetníka zrádného, zarděla se a po straně dívala se naň žádostivě, nezasměje-li se opět na ni, nekývne-li, nezašeptá-li mimochodem, jako dělával dříve: „Přijď, drahoušku, dnes večer do luk ke kříži, nebo ke kapličce u lesa —“ Byla by letěla — muška nešťastná, ještě jednou znova si popálit křidélka.

V malém městečku, kde se nic neutají, všechno to dělalo skutečně pohoršení. Praví se, že i pan farář jednou v kázání ostře se zmínil o zkaženosti nynějšího světa. Nepomohlo to, asi z toho důvodu, že inženýr Lom do kostela nechodil.

Mužská mládež — bylo jí tady dost, synkové z bohatých domů, úředníci, učitelé, — jako by byla zaražena objevením se škodné. Nemyslete, že tu byli jen svatouškové a venkovští neohrabanci — oh, ne! také dříve se šeptávalo o všelijakých pikantních dobrodružstvích, o leckteré romantické lásce, ale teď jakoby dobrovolně ustupovali z cesty a nějak dobrácky odpouštěli svým vyvoleným všelijaké maličké poblouzení. Došlo tak daleko, že když milenec byl upozorněn, jak jeho drahá dívka, s níž měl důvěrnou známost, v šeru večerním procházela se tam a tam o samotě s inženýrem, milý hrdina zaťal jen zuby, pak mávl rukou, jako když mouchu odhání a potěšil se: „Však on ji brzo nechá!“

A nechal každou. Vystřídal jich dost a dost. Jediné, jak se zdálo, zůstával nezvykle věrným. Byla to slečinka z pošty Věra Solnařova. Přišla do města nedlouho po něm, oba tu byli docela cizí. Seznámili se brzo a patrně rádi a důvěrně spolu se bavili. Veřejně chodívali sami dva, nedbajíce, co si o nich lidé povídají. Jiné děvče z domácí rodiny nebylo by uniklo pomluvám, že se spouští a nedbá o dobrou pověst, ale taková slečinka z pošty — bože, co taková může ztratit? soudili dobří lidé. Divno jen, že pan inženýr se s ní zahazuje, vždyť přece — nu, ano! — Kvetlo tu pro něj domácích květinek dost a dost!

Věra byla milé, tiché děvče, štíhlé, ne oslňující kráska, ale s jemnou svěží pletí, s hezkými rty, s výraznýma hnědýma očima. Nějak příliš samostatná — ovšem sama životem se protloukala, bez dohledu matčina. Šatila se dosti skromně — však se vědělo, jak malá je měsíční její mzda! — ale slušel jí každý laciný klobouček. Měla vkus, mnohá slečna jí závidět mohla. A měla úsměv pro všechno, tichý nevyzývavý úsměv duše spokojené s každou malou radostí, kterou život náhodou přináší. U nějaké dobré ženy bydlila v chudičkém pokojíku, za oknem plno květin. Neměla v městečku přátel ani známých, docela cizím květem byla náhodou sem zaneseným z jiného světa.

Jenom v inženýrovi jako by nalezla příbuznou duši. Ale poměr jejich byl prazvláštní. Ani láska, ani přátelství. Z počátku bylo tu vzplanutí mladého srdce, toužícího po lásce, po štěstí, jemuž podlehla. Později však přešlo nadšení a zůstalo cosi, čemu sám inženýr nerozuměl. S jinou dovedl se rozejíti, když vyprchal půvab a vůně prvních objetí, dovedl rozejíti se vždycky jako kavalír bez hněvu a lítosti, vždycky s lichotivým úsměvem, s posledním horoucím polibkem na rozloučenou a jeho oči při tom jako by slibovaly, že někdy ještě — později snad rozkvete znova kvítek lásky, jejž lehkomyslně nechává právě uvadnout. S Věrou však bylo jinak, stali se oba sobě nepostrádatelnými, snad proto, že cítili se tu v cizím ovzduší.

A Věruška poslechla vždy, vyzval-li ji: „Přijď —!“ Věděla už, že zve ji k vycházkám jenom tehdy, když nenalézal jinde zábavy, když omrzen hledal v její společnosti osvěžení a klid. Přišla tichá s plachým úsměvem na rtech, ve hnědých očích postřehl zamlžený třpyt, utajený dík za to, že si vzpomněl na ni. Chodívali spolu po okolí v polích, v létě i za hvězdných večerů zimních. Už nemluvili o lásce, neměl pro ni ani lživých slibů ani lichocení. Nevedli se za ruce jako kdysi, chodili spolu jako lidé, kteří náhodou se sešli a v tesklivém tichu večerním těší se tomu, že nejdou sami. Někdy se přeli, — Viktor dovedl svojí kousavou ironií Věru trápit, nevěda proč to činí. Někdy žvatlali jako děti vesele. Viktor vyprávěl své zkušenosti, s laškovným úsměvem lehkomyslně hovoříval o svých dobrodružstvích. Nebo snil o budoucnosti, byl mlád a se sebevědomím docela zbytečným čekal v životě tolik úspěchů a tolik štěstí! Věra usmívala se s ním, upírajíc hnědé oči kamsi do zašeřené dálky. Někdy mlčeli — když Viktor rozmrzen nějakým nezdarem byl zachmuřen a zamlklý, neodvážila se ani Věra promluvit. Šli pak skorem beze slova celou cestu — obyčejně doprovodil inženýr Věru až ke dveřím domku, kde bydlila, políbil jí ruku, lichotivě poděkoval: „Jste hodná, že jste přišla. Přijdete zase?“ a pohlédl k ní prosebně, neboť nevěřil, že přijít musí. Ale jen hlavičkou kývla s úsměvem: „Přijdu!“

Tehdy v září měsíci po deštích, když opět slunce podzimní zasvítilo a vysušovalo pěšiny (tehdy právě, když přinesl si Viktor kytičku pozdních růží od slečny Jiřiny — stály v jeho pokojíku ve skleněné váze a voněly —), zaklepal na známé přízemní okénko. Věra byla doma, vrátila se právě ze služby, z pošty. Přistoupila k oknu, znala to tiché zaklepání.

„Půjdete se mnou, Věruško?“ prosil Viktor, „je krásný večer, nebude už mnoho takových letos!“ Poslechla, vyšla. Byl opravdu krásný večer, obloha bez mráčku, jako by všechny chmury s ní deštěm spadly. Sluníčko zašlo, západ byl ještě rozjasněn, na osvětleném nebi ostře se rýsovaly po stráních černé vrcholky lesa. Ještě se bělal kostelík nad městečkem. Nad jeho štíhlou věží prosvitla první hvězdička. A v polích bylo ticho, tesklivé ticho.

Viktor s Věrou mlčky prošli ulicí, kde bylo ještě živo. Děti dováděly, na schůdkách před domy v šeru seděli sousedi, povídali. V oknech ještě tma. Ve vlažném vzduchu bylo cítit dým natí odněkud z polí, z brambořiště. Teprve když došli za poslední domek, za poslední zahrádku, jako by si Viktor na něco důležitého vzpomněl, prohodil:

„Den se už velmi krátí!“ a Věra přisvědčila vážně: „Ano, je už podzim!“ Oba v tom pohlédli na sebe a zasmáli se.

„Dobře to bylo!“ mínil Viktor, „začínáme jako dva lidé, kteří si nemají co povídat.“ Pokračoval však dále: „Budou opět dlouhé smutné večery, plískanice, nebude možno vyjít!“ A Věra se těšila: „Přijde zima, napadne sněhu, bílého, jiskřivého, hezky bude v polích, led bude chrastit pod nohama, až půjdeme spolu po lukách a v lesích ojíněných bude jako v pohádce. —“

„Poslyšte, slečno, proč mi tohle povídáte? jako byste skládala školní úlohu: Zima a její krásy. Což opravdu nemáme pranic moudřejšího, o čem možno vyprávět, Věro?“ (Pokračování.)

✶

LITERATURA.

K. M. Čapek-Chod: *Siláci a slaboši.* Knihovny Lumíra sv. 21. Nákl. J. Otty v Praze.

Téměř zároveň s dokončením svého nejrozsáhlejšího díla, ‚Turbiny‘, vydává Čapek nový soubor novel, obsahující: „Vítězství dobyté“, „Úvodník“ a „Labyrint světa“. Naši čtenáři znají všecky tři práce z minulých ročníků „Zvonu“; spojeny v knihu jsou novým, pevným článkem autorova silného, cíle si vědomého díla. V druhé z novel nazývá Čapek dílo beletristovo „počínáním duší ve vlastním duchu a vdechováním jich slovům, která jsou vlastní duší celého národa“ a sám požadavek tento plní v celém jeho rozsahu, vyvolávaje svým perem postavy vskutku cele živé, dýšící silným dechem, probíhané nestrojenou krví a bez vnějších příznaků přece plně jevící svou národní příslušnost. Druhdy zdají se postavy Čapkovy nevšedními, výjimečnými — ale to jest jen důsledek ostrého osvětlení, do kterého je pozorování autorovo postavilo. Jsou to především muži práce, muži úporného zápasu, které tvoří; ve „Vítězství“ pan Adalbert, jdoucí houževnatě, zpříma i oklikami za předsevzatým úspěchem, jímž předem si světí všecky prostředky; v „Labyrintu“ mistr Hodonínský, jehož zápas umělecký kombinován jest utrpením čistě lidským, a v němž mistrně vykreslen jest příznačný typ českého umělce, který viny své neukázněnosti přičítá svému okolí; a v „Úvodníku“ žurnalista-romancier Kandert, v zápase se životem, uměním, povoláním. Tuto práci ze všech tří v knize obsažených ceníme si nejvýše, pro její hluboké analysy práce duševní i pachtění fysického, pro její velkolepé, nejvýš napínavé vystupňování, přinášející vždy nová překvapení, která v díle zevně znázorňují překotné změny niterného, přímo horečného stavu hrdinova. Chvíle v redakci před napsáním úvodníku stejně jako celé malebné a svérázné ovzduší „Labyrintu“ jsou psány s překonávající silou sugesce, Čapkovi nejvlastnější. Záviděníhodnou jest jeho tvůrčí energie, konající dílo za dílem, aniž na nich zůstala stopa únavy či ochabnutí. Jest málo umělců ve světové soutěži, kteří dovedou tak hluboce vycítiti a vypozorovati život a tak silně a přesvědčivě se vysloviti jako Čapek-Chod. Silný dojem jeho knihy činí obšírnost úvahy zbytečnou a káže prostě: čtěte.

Kaz.

*

V posledních dnech vyšlo několik i vnějškem svátečních knih, které zřejmě činí čelný nárok na příležitou pozornost vánoční. Je to především bibliofilské, vskutku krásné vydání Máchova románu *„Cikáni“* s vkusnou ilustrační výstrojí O. Štáfla, vydané nákladem J. Otty a vzorně vytištěné v „Unii“. O. Štáfl rozřešiv šťastně a v duchu díla svou obrazovou a dekorativní výplň omezuje se téměř jen na náladové motivy krajinářské a lesní, vždy celostranná záhlaví kapitoly s příslušnou závěrečnou špičkou. Perokresby tvoří s textem dojem definitivní umělecké edice, vezdy hodnotné svou památkou. K této knize druží se Procházkova redakce *„Zlaté knihy“* Václava Beneše Třebízského, jejíž III. díl vydává nakladatelství Jos. R. Vilímka s ilustračním doprovodem V. Černého. Vydání má vnější ráz známých populárních románů Waltera Scotta v ukázkách již také u nás vydaných („Ivanhoe“) s jemnými rytinami francouzských ilustratorů, jimž je ilustrace Černého jako taková rovnocenná. Třebízského dílo bude mluviti vždy, zejména v dobách zkoušek a utrpení, k srdci českému povzbuzením, nadějí a útěchou. — Témuž účelu skvěle vyhoví dvě bibliofilské edice, faksimile Máchova původního rukopisu *„Máje“*, který vydává firma F. Šimáčkova a reprodukce A. Kašparova iluminovaného rukopisu Nerudovy rozmarné humoresky *„Kam s ním?“*, vydané u F. Topiče. Lze říci, že je to literárněumělecký protějšek k Nerudově „Romanci štědrovečerní“, loni týmž způsobem vydané. Obě knížky vyšly z reprodukcí „Unie“, jejíž barevná neotypie, skutečný div moderní techniky, nemá soka v rakouských zemích. — Také mládeži začíná hodnotných dárků přibývati. Tak nakladatelství Topičovo postaralo se o nové, přepracované vydání *„Českých pohádek o Kristu Pánu a jiných báji“* od Karla V. Raisa s perokresbami Al. Moravce. Autor v předmluvě zmiňuje se, jak před časem vznikl tento legendový cyklus, jednak z pramene lidopisných sbírek A. Waldaua, jednak z vlastního doslechu mezi lidem, pro který měl vždy K. V. Rais tak znamenitou vnímavost. Poněvadž toto nové vydání „Českých pohádek“ je značně změněno, přepracováno, doplněno a rozšířeno, podává se jako skutečná vzácná novinka, vyrostlá z podstaty a ducha českého lidu a proto tak srdečně milá. I zhuštěná, baladicky úsečná forma nese na sobě ráz důkladné znalosti prostonárodní baladiky; všech 23 legend, mezi něž pojaty i básně jiného, kosmogonického a národně mytického rázu, má svoji barvitou rytmiku vytrysklou spontánně z obsahu a zpestřující nadmíru ráz celé knihy. — Antonín Sova u Hejdy a Tučka publikuje v úhledném svazku svou časopisecky dříve vydanou veršovanou pohádku *„O vysvobození prince Jirky“* dle pohádky v pohádce — jak dodává autor — tuze oblíbené a často vypravované Jeníkovi a později Jirkovi. Pružné trocheje básníkovy zazní domácně a známě k srdci mladých čtenářů, a bude dobře, když tu a tam i maminky přidruží se k výkladu hlubších myšlenek, dílem vyslovovaných. Všechen ten pohádkový aparát, jímž Sova skvěle vládne, rychloleté lišky, kočárek z chlebového těsta,

kouzelná čapka, bobří boty a čarovný plášť, ono prostředí urozených pronásledovatelů a protiklad prostého venkovského ovzduší na selském statku, kdež je princ vychován, vše to jsou jen vnější prostředky k vyloupnutí sladkého jadérka všelidské platnosti, demokratického ducha. Snad už není selky, Nany, gazdy, hajného, však Jirka drahý se ozve, vyroste-li na hrdinu, a poznáte ho podle činu . . . — A do třetice dobrého. Vedle obou těchto epických knih dlužno uvésti lyrickoepickou novinku „*Družky*" Fr. S. Procházky, bohatě ilustračně vypravenou Jos. Wenigem, jejž v tomto oboru předchází co nejlepší pověst umělecká. Kniha, kterou vydala „Unie", má dva díly, lyrický, „Jak ovečky přes lávku" a epický, „Humoresky", obsahující veselé povídky o rytíři, jenž dobýval cizího království, o princi, jenž nebyl nikdy mlád, o cvrčkovi krále Ječmínka a o andělíčkovi a jeho příhodách o štědrém večeru v nebi. Lehká a zpěvná forma Procházkových slok, dětskému výrazu přímo odposlouchaná, je dostatečně známa a uplatňuje se i v této knize. —

*

V knihovně „Za vzděláním", vydávané nákladem J. R. Vilímka, redakcí prof. dra Petra Zenkla vyšel jako svazek 72.—73. „Slovníček cizích slov v češtině", sestavený prof. drem Gust. Pallasem. Kniha přichází včas v době, kdy živěji ozývá se heslo „očista mateřštiny", a přáli bychom si, aby v ní hledali nejen ti, kdož hledají vysvětlení cizích slov, jinde čtených, ale zejména ti, kdož píší, aby se předem poučili, že cizí slova jimi užívaná jsou po většině česky nahraditelna. Na sedmdesáti šesti stranách, vždy po dvou sloupcích, jest hustě natištěno slov cizího původu, a z toho, že téměř všecka jsou nám běžna, poznáváme, jak nesmírně a na výsost zbytečně porušena jest naše mluva. Při slovech všude vyznačena jest výslovnost a zkratkou poukázáno, ke kterému jazyku slovo původně náleží; v slovník pojaty jsou nejen výrazy novinářské, právnické, lékařské, a ostatní odborné, ale také běžná označení hudební, jichž vysvětlení může býti zvlášť vítáno mnohým, kteří je papouškují, smyslu jejich neznajíce. Celým svým sestavením jest kniha příručkou vskutku užitečnou. —

DIVADLO.

Činobra. Vilém Skoch: *Naše babička.* Komedie o třech dějstvích. Režisér Jar. Kvapil. Poprvé v Národním divadle dne 4. prosince t. r.

Objevil se nový dramatický autor český a stalo se, co se zřídka stává: rázem získal si obecenstvo, najmě dámy. Učinil to prací nikoli literárně-uměleckou, ale hrou „líbivou", která životnost a psychologii obětuje dojmu zcela zevnímu, získávanému dle líbivých vzorů cizích, bez ohledu na zákony dramatického ústrojí, na psychologii a na pravděpodobnost. Obecenstvo od prvého zvednutí opony je zaujato nádhernými interieury, skvělými toaletami, hovorem nevšedním, zajímavým arciť toliko paradoxy, které však záhy prozradí snadnou metodu své výroby; láska mateřská přichází v krutý rozpor s láskou mladých lidí — těmto dopomůže přešťastná náhoda k srozumění se, a v tklivé scéně, nad novorozenětem dochází i k smíru s matkou, jež stává se takořka zároveň babičkou a mladou manželkou; smích střídá se v hledišti s přívalem slz, neboť konflikty lásky mateřské za výpomoci nemluvňat dělají divákům vždy dobře — nuže, kdo si přeje víc? — Ovládnutí tohoto materiálu hned napoprvé, přes všechny nesnáze — (které autor přemáhá vlastně jen svou bezohledností prve dotčenou) — vzbuzení dojmu účinností ryze divadelní přičítáme autoru k dobru a přijímáme jako nadějný slib; mimo to lze mu k dobru přičísti i to, že původní prací nahradil přitažlivost obdobných her cizích; ke zlu mu přičítáme, že sestaviv si předem děj hry, teprve dodatečně tvořil k ní figury, a to nikoli dle modelů živých, ale dle předloh jiných zevních komedií. Zase tu máme slavnou bývalou umělkyni divadelní s celým smyšleným divadelním ovzduším, mladého inženýra s vynálezem, básníka před premiérou a starou dámu, jejíž energie zastupuje fatum. Život jim nebyl dán autorem — snažili se o jeho probuzení představitelé, a zdařilo se to především pí. Hübnerové, jež pevnými prostředky svého mistrovství zosobnila energickou baronku, dále pí. Naskové (herečka Paulinová), panu Kohoutovi (její syn), sl. Odstrčilové (jeho milenka) a panu Novému, jenž výbornou maskou dle skutečnosti naznačil aspoň blízkost určitého modelu z divadelní kanceláře.

*

V sobotu, dne 2. prosince t. r. provedlo Národní divadlo Coutelinovu satyru „*Boubouroche*" v překladu Hanuše Jelínka (před patnácti lety hranou na Smíchově v Intimním divadle). Jest to pouhý vtip o dobráku, jehož optimismus dá se klamati, i když dostane se mu nejpádnějších dokladů o opaku tvrzeného. Hra, jejíž účinnost jest podlomena nutností exposice ve zvláštním aktu, skoro předehře, jest v druhém dějství virtuosně osnována a poskytla příležitost paní Červené a panu Čepelovi k výborným výkonům.



*

Opera. Po roce dočkali jsme se opětně premiery nové opery Novákovy v Národním divadle. Je to „*Karlštejn*"; libreto podle klasické veselohry Vrchlického upravil Dr. O. Fischer. Po „Zvíkovském rarášku" sáhl Novák bezprostředně k témuž opernímu genru: zase zpěvohra komická a opětně s historickým ovzduším českých hradů. Zajisté bylo v tom nebezpečí,

aby se skladatel neopakoval — a tomuto nebezpečí autor skutečně podlehl. Ba více ještě: vše, co zajímavého a svérázného v „Karlštejně" přináší, jsou věci, jež dobře známe z předešlých jeho děl, a nelze pomlčeti o tom, že se Novák, počínaje již „Svatebními košilemi", mnoho opakuje, ani ne tak motivicky jako spíše celou hudební fakturou. Než při „Rarášku" budiž — je to přece jen Novák, co tu slyšíme, a to mnoho váží. Leč v „Karlštejně", sveden snad operní technikou, při předešlém díle získanou, vytvořil Novák celé partie (a mnohé partie!) tak povrchním způsobem, že ztrácejí zcela osobitou jeho značku a blíží se povážlivě šablonovité hudbě operních kapelníků. Pokud se dramatické stránky týče, t. j. poměru hudby ke scéně, jest výsledek při „Karlštejně" týž, jako byl ve „Zvíkovském rarášku": Novák nemá schopnosti dramatické, nedovede zachytiti celkovou povahu určité scény; drže se textu, drobí ji v menší partie, jež ovšem líčí mnohdy dobře, ale ztrácí jednotu celku. Proti „Rarášku" jsou tu nad to dvě nevýhody. Předně nápadné zvolnění tempa, jež působí neblaze na veseloherní švih děje; první jednání a většina jednání třetího se přímo vleče, a dialog konversačních scén rozpadá se (v pravém slova smyslu) na monology u přítomnosti druhé osoby. Po druhé měl tu Novák místo veselohry divadelního praktika Stroupežnického veselohru básníka Vrchlického. Bylo tedy ve „Zvíkovském rarášku" mnoho effektů čistě scénických nebo hereckých, jež přes nepříznivou jim hudbu působily. V „Karlštejnu" takových effektů ovšem není — a tak jedině rušné scény II. jednání zabavují scénickou svou působivostí. Jejich hudba je však snad trochu příliš drastická; v „Rarášku" to nevadilo, ale — „Karlštejn"?

Shrneme-li vše to, musíme říci, že Novák, tolik osvědčený v hudbě instrumentální i vokální, není rozhodně skladatelem divadelním a že by si bylo v zájmu české hudby, již obohatil díly ceny trvalé, přáti, aby se vrátil na půdu, na níž jest mistrem, především tedy k tvorbě komorní, u nás teď zajisté málo vzdělávané.

Provedení bylo velmi dobře připraveno a úlohy vesměs obsazeny výborně. Zvláště pí. Horváthová (královna) podala výkon pěvecky i herecky vynikající a lze říci, že soustředila na se zájem posluchačů. Také sl. Šlechtová byla herecky znamenitá. Orchestr pod taktovkou Kovařovicovou hrál velmi pečlivě; scéna byla krásná. *Dr. Otakar Zich.*

TÝDEN.

* Zaznamenávajíce předčasnou smrt amerického spisovatele J a c k a L o n d o n a, autora „Bílého tesáku", vzpomínáme jeho krátkého, vrcholně dobrodružného života, jenž uhasl koncem listopadu v kalifornijském Gloon Ellonu ve věku čtyřiciti let. Zmizel Severní Americe nejčtenější básník, nejnapínavější vypravovatel životních avantur, jichž nasbíral tento podivuhodný globetrotter a dobrodruh velké množství. I na Američana byl jeho neposedný a pohnutý život skoro neuvěřitelnou pohádkou: pohyboval se hned v námořních hospůdkách rodného San Franciska, hned na prériích a pustinách amerického Západu, hned v dolech zlatonosné Klondyke, hned zase ve věznicích a v polepšovnách velkých amerických měst. Jack London byl i rybářem lososů, lovil tuleně v Japonsku, byl mořským loupežníkem, dohlížitelem barek v moři Behringově a tisíce, tisíce mil prokřižoval jako slepý pasažér amerických bleskových vlaků. Za války rusko-japonské byl dopisovatelem vojenským, později apoštolem národně-sociálních nauk v přednáškových sálech veliké Ameriky. Jako spisovatel strhoval velikostí své fantasie, živené přebohatými zažitky skutečnými, darem výmluvnosti a napínavé dramatiky svých prací. Je hluboký psycholog duše lidské i němé tváře, jíž velmi rád líčí a na kterémž poli vynikl i nad Kiplinga. Poslední léta života ztrávil na své nádherné ville kalifornské v tak zv. „Měsíčním údolí", kde jej před rokem div nestihla smrt upálením — attentátem ražení čistě amerického. *-n-*

*

„O n e d o s t a t k u š a j n ů" byl název časové písničky z r. 1815, kterou vydal svým nákladem nový královéhradecký impressor Jan Hostivít Pospíšil. Právě v dobu před sto lety, ke konci roku 1816 spadají slibné začátky zprvu jen venkovského nakladatelského podniku, který záhy vyšinul se bdělostí a obchodním smyslem svého zakladatele v řadu předních kulturních činitelů našeho ruchu probuzenského. Než, vydání veselé písničky o nedostatku šajnů mělo smutné následky: celý náklad jarmarečního výrobku, censurou potlačeného, byl zabaven a kromě toho provinilý královský impressor měl — v čas nedostatku šajnů! — zaplatit pokutu 200 zl. stř., z níž po návrhu soudu vykoupil se osmidenním vězením. Důvodů konfiskace censura tehdy zpravidla neuváděla, v tomto případě jsou ovšem na bíledni.

Fdký.

*

O p r a v a. Ve zprávě o „Loutkách a dělnících božích" v čís. 11., str. 153., druhý sloupec, 19. řádek zdola budiž opravena tisková chyba a čteno: do náruče, j e ž kdysi ranila (místo j i ž kdysi ranila).

V Praze, dne 14. prosince 1916.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze



Fr. Kvapil:

ZPĚV O DJUKU ŠTĚPÁNOVIČOVI.

(Dokončení.)

Na břeh Dněpru vyjeli si
kníže, reků jasný kruh,
každý dumá: „Na svém oři
splatí Aleš cti své dluh!“
Tmavý oř byl jako mračno,
zlaté na něm řemení,
kopytem kde udeřil jen,
cesta — jisker v plameni.
Volně hřívu větru dával,
z nozder oheň jak by plál,
Aleš sám si hlučně zavýsk,
když jej k trysku popohnal.
Po dálné se rozlét stepi,
a zpět ve cval — síly pln
k břehu, v skok — a v půli řeky
padl do zpěněných vln.

Na siváčku drobném jel si
Djuk, jej láskal, pohladil —
skok, a na druhém již břehu
Dněpru se svým ořem byl.
Obrátil — a skokem nazpět,
v půli shýb se ve vln rej,
za čupřinu Alše chytil,
na břeh s ořem vytáh jej.
Zázrakem se všem to zdálo,
zní zas chvály šumný sbor. . .

„Bohatstvím však Aleš slyne!
Nuže v před — ať skončen spor!“

Rozjeli se k bílým dvorcům . . .
Každý dvůr — verst sedm kol,
z ocele plot brání přístup,
tyče skuty na vespol.
Vrata trojí: prvá z habru
s malováním, řezbami,
druhá z mědi, a v nich střílny
vykul zbrojíř neznámý;
třetí křišťálem zas svítí,
že zrak váhá na ně zřít,
střechy jako živý oheň,
rudé zlato jejich kryt!
Vešli v síně — v první kmenty,
aksamit a hedbáví,
sobol, bobr, medvědiny,
drahých krojů úpravy;
v druhé pancíře a přílby,
meče stříbrem kované,
sedla čerkeská, a štíty
jak když slunce zaplane,
šípy se zlatými hroty,
luky, kopí zářící —
šťastný junák, když je může
silnou zchvátit pravicí!
V jizbě třetí dlouhé stoly,
na nich jídel přehojnost,
daňčí zvěř i ptactvo vodní,
medných koláčků též dost,
v křišťálových číších žhoucí
víno zlatem prosvítá —
dobře Aleš pohostit zná,
když host k němu zavítá!
Nad tím bohatstvím a krásou
užasl i kníže sám:
„V zápase tom přec jen tobě,
Alši, přednost dáti mám!“

Zlehka Djuk jen pousmál se:
„Kníže, ve slově mi stůj —
vyšli na Volyň k mé matce
posly, v sázce život můj!

Vyšli posly spolehlivé,
Dobryňu a Ilju snad,
vlastním zrakem ať zří, vdovy
bojarské co chová hrad,
čím se chlubí Volyň celá,
a co sirotčí můj díl!
Spravedlivě rozsoudíš pak,
kdo z nás obou zvítězil."

„Slušná žádost!" pravil kníže.
A hned stalo se, jak děl —
Ilja s Dobryňou z bran města
k Volyni již odjížděl.

Přešel týden, za ním druhý,
třetí — žádná o nich zvěst.
Týden čtvrtý když se končil,
západ vzplál jak svitem hvězd,
junáků sto jede k městu,
zbraně ohněm blýskají,
ržání ořů, rachot vozů
hlučí širém po kraji.
K oknu přiskočil již kníže:
„Běda!" zvolal, „z Ordy král
neb zlý posel chánův přijel,
z hlavy daň by vybíral!"

Ale Djuk dí: „Kníže! divný
zdál se ti as právě sen —
od matičky mé se vrací
s Iljou Dobryňa to jen!"

A již ti tu sami: „Zdráv buď,
kníže, kněžna spanilá!
Mamelfa vás vdova zdraví
bojarská, dar posílá:
třicet perských ořů v stroji
ze zlata a z šarlatu,
třicet stanů stříbrotkaných,
roucha z kmentu, brokátu,
soboliny, hranostaje,
hedbáv šitý perlami,
kuní čapky, chocholy jich
démanty zrak omámí,
třicet vozů skvoucí zbroje,
meče, přílby, pavezy —
a tam vzadu, upoutány
stříbrnými řetězy,
na třiceti vozech soudky
zlaté s vínem jižních niv,
kdo číš jednu okusil jen,
desáté jest žádostiv!
Zubři s rohy zlacenými
vezou ti tu sladkou tíž —
a ty číše! z chalcedonu,
z achátu jsou, pohleď blíž . . .
— Přijmi, kníže, Mamelfa dí,
dar ten skrovný od vdovy,
že's jí synka přijal mile,
když jel ve svět, bláhový,
aby cti a štěstí hledal . . .
Ale to vše hračkou tak
proti tomu, v síních hradu,
v sklepeních co viděl zrak,
šatů, skvostů, drahokamů,
zásob nespočetných shluk —
za rok péro nespíše to,
slova nevypoví zvuk . . .
Alšovo čím bohatství zde?
Ve Volyni Aleš s vším
zdál by se jen poklasným snad
nebo sluhou posledním!"

Po těch slovech umlk Ilja. —
Mladý Djuk se hlučně smál:
„Za jediný sklep bych koupil
Kyjev, kdybych o něj dbal!
Hlavu Alšovu dám v sázku,
kdo by bohatším zde byl . . ."

„Za slovo tě beru, chlapče!"
klidně kníže promluvil.
„Soud ať lidu mezi námi
rozhodne sám nestranně,
však již věru mlčet nelze
při tvé zpupné pohaně!
Poklad jediný mám v hradě,
mého srdce je to skvost,
rozhodněte, zda jsem v právu
já neb hrdý cizí host."

A již vedl všecko množství
v tiché šero hradních stěn . . .

Vešli v první síň — tam dívka
sličná přede plavý len,
jako hvězda září krásou,
oči její živý plam . . .
A lid volá: „Knížecí to
dcerka, jí se chlubil nám!"
Ale ta dí: „Nejsem dcerka,
její jsem jen sloužící . . ."

A již dál se hrne zástup. —
V druhé spatřil světnici
děvu ještě větší krásy,
jako luna její tvář,
na hedbáví tkala zlatem
světců rysy pro oltář.
A lid volá: „Knížecí to
dcerka, poklad jediný!"
Ale ta dí: „Nejsem dcerka,
jen člen její družiny . . ."
V třetí vešli jizbu šerou —
proč své kroky staví v chvat?
Divné krásy jako zázrak
děvušku tam vidí stát,
jako slunce její čelo,
z očí nebes blankyt zřel,
dlouhý zlatý vlas se vinul
po plecích a k zemi spěl —
zdivila se, jarní píšní
rozesmál se dívčí ret,
ručky za hlavu si dala,
bílé ručky jako květ . . .

A lid volá: „Knížecí to
dcerka pravá, světa div —
co vše statky — bohatství kdo
znal kde větší dnes či dřív?
Hlavu Alšovu jsi vyhrál,
kníže, smrti uchvátil!"

Jásá lid, jen Djuk se tiše,
mlčky z hradu vytratil . . .
Vsedl na siváčka oře,
vzdychl, k západu hned jel,
na Kyjev a Dněpr v cestě
ohlédnout se zapomněl.



Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

X.

Jeho chlapec byl o prázdninách s matkou, dědem a bábou na letním bytě v blízkém letním sídle Pražanů.

Tím byl od syna po dobu letního pobytu úplně odříznut. Nemohl se odvážiti mezi pražské známé, číhající úporně na všechny zajímavé věci a klepy. Učinili si z letního sídla maloměstskou klepárnu, příhody Heroutovy, finanční kolísání a nesnáze, rozvod a jiné podrobnosti jeho osudu byly by jim ovšem vydatnou pastvou pro nízkou klepavost.

Letní sídlo obsazeno bylo také několika advokáty, jimž Herout nikdy nebyl příjemným kolegou. Zájmy jich častokráte se skřížily, a nebyly to jen obyčejné zájmy klientů přebíhajících z jedné advokátní kanceláře do jiné. Zbylo mezi nimi mnoho věcí, volajících po osobním vypořádání.

Za to Herouta prázdná letní Praha po odchodu tolika obecenstva náležitě odškodňovala. Klienti se rozjeli do ciziny a po lázních, pouze několik nezmarů, domnívajících se, že by třeba jen krátká nepřítomnost zničila jich podniky, bydlilo v blízkých letních sídlech, odkud časně z rána dojížděli do Prahy a vraceli se do vily pozdě večer. Ti občas přece přišli do kanceláře k advokátovi. Přepracovanost, zemdlenost a s nimi spojená nedůtklivost obchodní vháněla je pravidelně za mrtvého období letního do soudních sporů. Buď jim nebylo přesně dodáno, nebo sami nedodali přesně. Prudký spád měly tyto rozepře, jež musily býti z exotických důvodů nějakých vyžadovány na soudu jako neodkladné spory prázdninové, aby mohly býti projednávány okamžitě a ještě za soudních prázdnin.

Tito klienti přinášeli do letního klidu vždy trochu ruchu a hlomozného spěchu. Často přišli i klienti jiných advokátů, dověděvší se, že doktor Herout pracuje i o prázdninách, klienti, jichž pravidelní zástupcové právní nebyli v Praze.

Jinak práce v Heroutově kanceláři odpočívala. I starosti odpočívaly, vyhýbajíce se horké, unavené hlavě Heroutově. Postavení jeho bylo značně posíleno zprávami o výhodných prodejích domů. Hlavně jeho kupci měli dobrý zvuk. Stačilo říci, že koupil od něho statkář Kobliha, a hned se všem věci znalým lidem vyjasnilo, že to je kupec, neohlížející se příliš ani po výpočtech ani po výnosu, kupec bohatý, bohatýrský. Koupil už ledacos, vždyť mohl plýtvati penězi.

Už se vynořili pochybovači, kteří prohlašovali pověsti kolující o Heroutově krátkodechosti finanční za nejpustší výmysl bídného klepaření. Byli dokonce a tvrdili, že chytrácký Herout sám šíří tyto

špatné pověsti o sobě, aby přilákal kupce na své nemovitosti. Vždyť se vědělo, že koupěchtiví kupují nejraději ve dražbách anebo od trosečníků, nutících se ku prodeji, v přesvědčení, že od těch koupí nejvýhodněji.

Ovšem to byli lidé informovaní jen zdaleka, nevědoucí o pravé podstatě a příčinách Heroutových ztrát. Netušící, že je Herout zúčastněn tolik na úpadku peněžního ústavu, nevědoucí ani o mimosoudním vyrovnávání tohoto ústavu. Šlo přece mnoha lidem o to, aby se neprovalil tento vřed, aby se všecko ututlalo a vyřídilo pod pokličkou. Kdyby došlo ku zatýkání a věznění pravých vinníků, zanikla by z významné společnosti řada vynikajících osobností, zhroutilo by se mnoho vysoko čnějících domů obchodních, mnoho továrníků by vzalo žebráckou hůl!

— Ne, nebylo lze přemýšleti, jaké by byly nedozírné konce tohoto zhroucení! Také se ani nenamáhali jednotlivci, aby se vmysleli do rozsahu tohoto úpadku, kdyby se provalil na veřejnost.

Ostatně nehoráznost případu zatlačována byla znenáhla do pozadí jinými úpadky peněžních ústavů, sice menších, ale přece jen významných, poněvadž za nimi stály jiné významné osobnosti ze společnosti. I těchto kolísajících uchopila se sanace, pracující o mimosoudním vyrovnání. Vyrojilo se v zápětí mnoho hesel národohospodářských, jak vřed odstraniti, tábora postižených nezištně se ujal tábor mravokárců, tragika ztroskotaného podnikání zatemnila na chvíli dychtivost jasných obzorů.

Rozednívalo se znenáhla nad mnoha podniky. Nebylo všecko tak zdravé a silné, jak se zdálo na venek. Už bylo lze schovávati se za nové ostudy, připoutávající k sobě novostí myšlenky zúčastněných.

Věc peněžního ústavu, jež přinesla doktoru Heroutovi finanční zkázu, průtahy a prodlením času zabřídala do nekonečnosti a tak přestala býti nebezpečnou.

Už si mohl doktor Herout zhluboka oddechnouti. Nebylo na čase, aby nyní hýbal nevyřízeným sporem. Náhodou se mu kancelář zaplnila drobnou, rozptýlení přinášející agendou spornou, čímž se její tvářnost za chvíli úplně změnila. Drobná, lidová klientela zavítala k Heroutovi s lidovými nápady a požadavky. Nešlo o spravedlnost a právnické ujasnění právních spletitostí, nýbrž o potýrání odpůrcovo. Čím větší a rozsáhlejší potýrání, tím lepší advokát! Tato prakse vyžadovala velkého běhání po nejvzdálenějších soudech předměstských, od vznešenosti prvotřídní kanceláře advokátní byl to krok do zadu.

Ale přece se nemohl odhodlati, aby si tuto klientelu, jak mu sama přibývala, ustálil a přijal vhodného, výhradně jí určeného koncipienta. Nějak radostně sám vykonával pochůzky po předměstských soudech, hrdlil se s nevybranými odpůrci a zcela v duchu a dle přání lidové klientely stával se protistranám týravým a vášnivým odpůrcem.

Agendy přibylo, ale ne příjmů. Palmáry scvrkovaly se na nepatrné zálohy, dané před zahájením zastupování, více obyčejně nebylo lze od stran dostati. Kromě vděčnosti a přivádění nových podobných klientů, poněvadž toto obecenstvo nakažlivě šířilo advokátní populárnost Heroutovu.

Zvýšená činnost odváděla Herouta od vnitřní touhy jeho intimního života: aby mohl na nepřetržitých několik týdnů odejeti z dusné letní Prahy na venkov a užívati svobodně venkovských prázdnin.

Prudce v něm zařinčelo toto toužení z určité nabídky, které se mu náhodou dostalo od starého realitního jednatele, aby měnil předměstský dům za venkovský mlýn s pozemky.

Mlýn byl na neupraveném, živém, nikdy nevysychajícím potoce, daleko od železničního spojení, v zámožném kraji zelinářském. Padesát korců úrodných polí a kus lesa bylo u něho.

„Pohádka, učiněná pohádka!" lákal ho realitní zprostředkovatel Vorlíček, starý známý z dávné minulosti.

— Aby prý si představil bystře tekoucí potok v nepravidelných, starými vrbami osázených březích se žírnými lukami, dlouhými alejemi topolů a to všecko v utěšené rovince obroubené z obou stran hřbetem nevysokého pohoří, s něhož lze do daleka přehlédnouti čistý, jedem velkoměsta a továren dosud neotrávený kraj!

— Mlynář že je ve vesnici vedle faráře a učitelů vrchol honorace!

Snad by ho byl agent přemluvil, aby se vzdal dosavadního zaměstnání a stal se mlynářem!

Věc byla velmi svůdná nikoli pro poetické přednosti, ale pro podmínky nabízené směny. Směňující mlynář určil na zdařbůh nějakou číslici za směnnou hodnotu, kdežto Heroutův dům chtěl směniti na pětiprocentní čistý výnos.

Realitní agent Vorlíček, jenž směnu dohazoval, byl starouš více nežli šedesátiletý, ale dosud s vlasatou, ač bílou hlavou, zevnějšku zanedbaného, ne právě lákavého. Pro zevnějšek důvěřovali mu zejmé-

na venkovští zákazníci, jež obluzoval dobrosrdečností a rozšafností.

Pracoval na vlastní pěst bez úředního povolení a poněvadž neměl koncese, soudruhové v povolání ustavičně jej pronásledovali. Proto se zabýval hlavně exotickými obchody a byl s to, aby přivedl velkoobchodníkům realitami kupce vždy patřičně pošetilého, pro vydatné oškubání způsobilého. Jistý podobný obchod způsobil mu nepříjemné oplétání s trestním soudem a zbavil jej úplně naděje, že by, byv trestán pro zločin podvodu, mohl někdy získati koncesi realitního zprostředkovatele.

Tato věc byla příčinou, že Vorlíčkovy výdělky seschly se vždy na konec na pranepatrnou částku dle toho, jak ji necitelný prodavač na něm krvavě usmlouval, neboť se Vorlíček nemohl odvážiti, aby si odměny vymáhal žalobami.

Doktor Herout znal Vorlíčka z dávných dob, kdy byl Vorlíček ještě zámožným majetníkem předměstského hotelu a docházel občas do advokátní kanceláře Heroutova šéfa urovnávat lehkomyslné dluhy synovy. Syna nezachránil, syn stal se na konec obětí vlastní lehkomyslnosti, zahynuv sebevraždou, sobě a choti uchystal plahočivé, nevlídné stáří a chléb zcela nejistý.

Na počátku září usmlouval s ním doktor Herout vyjížďku do mlýna, ač věděl už napřed zcela určitě, že směna ani koupě nikdy se neuskuteční. Byla mu ta vyjížďka pouze osobní potřebou, a starý, ztroskotaný Vorlíček byl mu nezbytnou přítěží. Vždyť bylo jisto, že Vorlíčkovi postačí, jen když bude ve mlýně patřičně vyčastován a propuštěn domů ještě s výslužkou. Byl dojista i Vorlíček přesvědčen, že je směna neuskutečnitelna, a že výlet konán je jedině, aby se mlynář zaradoval z Vorlíčkovy činnosti.

Horký, palčivý den byl, když slezli na malém nádraží z vlaku a pustili se pěšky po okresní silnici na dalekou cestu do mlýna.

Modré kotouče doutníkového dýmu svátečně se kolébaly z Vorlíčkových rtů do žhavého vzduchu. Prošli vesnici, octli se v širu polí. Aleje švestek už dozrávajících táhly se po obou stranách silnice, slunce pražilo do jejich záhy umdlené chůze.

„Jak dlouho nebyli na takovéto silnici a na tak veliké procházce?“ ptal se Vorlíčka, namáhavě za ním supajícího.

„Mně to, vašnosti, není vzácným, jsem často venku za obchodem! Kdybych neměl venkova, snad bych ani nezavadil o obchod. Jen venkov dá člověku utržit, jen venkov!“ rozpovídal se Vorlíček se stařeckou žvatlavostí.

„Ale vašnostovi je to vzácností,“ pokračoval, když Herout neodpovídal, „vašnosta se na venkově neukáže. A je přeci hezky na venkově! Až se octneme ve mlýně, pak vašnosta uvidí, co takový mlynář dokáže, když má člověka pohostit!“

„Já toho tolik neočekávám! Když ani nepřijedou naproti, a nechají nás v prachu šlapat celou cestu —“

„To je právě zvláštnost venkovanů! Koně jim třeba stojí u žlabu, a jim nenapadne, že by se slušelo, aby pro nás poslali kočár. A přeci vědí, že přijedeme, když jsme se ohlásili! Taky bych už nezahodil, kdyby tu byl kočár. Nazpátek nás jistě dají vyvézti, o to se nebojím, ale to že už jako bude ruka v rukávě!“

„Mh, a což kdyby nebyla?“ namítl doktor.

„Tak by nebyla a neškodilo by to! Někdo jim napovídá, abychom si jich nepohněvali, a to stačí. Však to jest všecko pouhá náhoda, když se kup vydaří! Vašnosta nebude ani první ani poslední kupec ve mlýně. Mlynář by neprodal, to mlynářka ho nutí, aby prodal a stěhoval se do Prahy. Je to ještě statná dáma a rodina je bezdětná! Chce se mlynářce užívat velkoměstských radostí!“

Herout se na něho obrátil s úsměvem.

„Slyšeli už někdy, že jsou v Praze velkoměstské radosti?“ ptal se žertem.

„Ale jsou, vašnosto, jsou, jak by nebyly! Ještě se najdou lidé, že si dovedou osladiti život. Muže má bačkoru, toho si zapečetí doma, sama se dá na sháňky! To by, vašnosto, neřekli, až ji budou slyšet, jak ona s manželem něžňounce a pořád na měkko! ‚Mužíčku‘ sem, ‚mužíčku‘, tam, ‚to nejez, mužíčku, to by ti škodilo, jen si vzpomeň, jak máš slabý žaloudek.‘ Ale stárka musí míti ve mlýně svobodného a vysokého jako hora! Proto se mlynář nechce ze mlýna hnouti, protože se bojí, že by to v Praze bylo tisíckráte horší nežli u nich na samotě.“

Vorlíček oživl. Bylo viděti, jakou rozkoš mu působí drobné klepaření, jehož se dopouštěl na nastávajícím hostiteli.

„Nevymyslili si něčeho?“ dráždil ho doktor.

„Ať mě hrom, vašnosto, zabije na místě, když jen špetka je nepravá, co povídám!“ prohlašoval slavnostně a postavil se uprostřed silnice. Horké slunce zářijové smálo se na ně, do zeleného chřástu řepového na polích podél okresní silnice se rozlévalo a všecko dokola objímalo velikou, nesmírnou vlnou vlnivé světelnosti. Mír

dýchal z oddechu a tetelení šíra polí, mír ohromný a nesmírný.

Herout, jak se zastavil a zadíval do dálky, jak zahlédl na obzoru les, lemující svah stráně zelenem čeřících vršků, pocítil v hloubi duše náhlý odpor ke všemu lidskému. Ano, svět je krásný, ale člověk v něm je paskvilem všeho lidského!

V tom okamžiku rozplýval se jeho na chvíli odtělesněný duch světlým, zářícím prostorem, a jak přivřel oči, přivřenými víčky dralo se červené, neprůhledné světlo. Celou bytostí mu pronikalo rudé záření a napájelo ji pocity hřejivého živočišného blaha.

Když otevřel oči, stál Vorlíček rozkročen naproti němu a horlivě rozkládal. Teď teprve si Herout uvědomil, že Vorlíčka neslyšel, že na okamžik meškal duchem jinde, že se na okamžik odloučil ode všeho všedního a úplně se pohroužil v ticho bezvědomí.

„Jenom o dvacet kdyby mně bylo méně, než mně je, jenom o dvacet!“ povzdychával Vorlíček. „Já bych jinak promluvil s mlynářkou! Jako že se jmenuji Vorlíček! Vždyť já byl, vašnosto, vyhlášený tanečník a kuna na ženské! Bez krejcaru peněz bych dokázal koupit velkostatek! Ničeho bych se nebál! Načisto ničeho! Já bych se nebál měniti holešovický barák na mlýn, jen když bych vydělal.“

Tím teprve se Vorlíček navrátil ke vlastnímu účelu jejich cesty.

„Když to tady prostojíme, nedostaneme se nikam a z ničeho nebude nic.“ mínil doktor, „především jest na nás, abychom pořádně vykročili! Dokud jsem neviděl, nemohu přece měniti!“

Vorlíček zesmutněl, a okamžitě ho opustila dosavadní mnohomluvná statečnost.

„Jen jestli mlynář dostal můj dopis,“ pravil sklíčeně, „třeba nedostal a nečeká! Snad by byl přece jenom přijel na nádraží, kdyby byl dostal, vždyť je to zdvořilý člověk!“

To už kráčeli nevysokými písečnatými borky, jichž řídké koruny nebyly s to, aby zadržely žhavost slunečních, ku poledni dozrávajících paprsků. Hustá vůně smolná rozpalovala se horkým pachem do dusného vzduchu. Bzukot ovádů, očekávajících dychtivě zpocené hřbety tažných zvířat, nevtíravě se procezoval do lesního ticha.

„To jsem si nabral písku do parýzek!“ hořce žaloval Vorlíček, jenž, hledaje stínu, ustavičně odbočoval od pevné pěšiny do navátiny, ze které se černaly obnažené kořeny borovic.

„Jenom koukají, aby se mně v tom písečném moři neutopili!“

„Kdybych se nebál, že se popíchám o bodliny, svlékl bych boty a šel bych nejraději bos!“ zahoroval Vorlíček.

„Je to tam ještě daleko?“ ptal se doktor.

„O jé, a jak! To se ještě projdeme! Ale už se mně to skoro nelíbí, jako kdyby mně něco uvnitř povídalo, že jdeme nadarmo!“

„Tak se tedy vraťme a nechme toho!“ mínil doktor.

„Když už jsme tak daleko, tak dojdeme,“ rozhodoval se Vorlíček, „teď už to je lhostejno, když jsme tak daleko.“

„Vědí co? Já hořím zvědavostí, jak ta mlynářka vypadá!“ pravil doktor se smíchem. „Když z toho nebude kontrakt, třeba z toho bude žaloba o rozvod! Mně zas jako kdyby něco uvnitř povídalo, že když z toho nebude kontrakt, že z toho bude právní zastupování.“

„Za takové zastupování by se, vašnosto, poděkovali, tady je to jenom taková chamradina! A pak jaký rozvod! Mlynářka se rozváděti nebude, a mlynář taky ne! Mlýn je pěkný, všecka čest, ale oni, vašnosto, jsou pán z jiného světa, a jejich kancelář je něco jiného. Tohle všecko jest jenom obchod, aby se neřeklo! Povede se, dobrá, nepovede se, taky nebude neštěstí! Hlavní věc, že se pěkně projdeme a pak se dobře najíme! To mě sílí, vašnosti, to, že vím, že nás tam čeká znamenitý venkovský oběd!“

Bylo značně po poledni, když se vraceli s nepořízenou ze mlýna. Mlýn prodán jinému, zvláštní náhodou právě toho dne byl mlynář s mlynářkou v okresním městě u kontraktu. Nikdo jich nečekal a nevítal. Jenom chasa je nevlídně odbyla. Bez oběda o hladu vraceli se stejnou cestou na nádraží.

„Inteligentní člověk by tohle neudělal!“ opakoval Vorlíček několikráte, byv nesmírně pohněván a zklamán. Hlavně o ztrátu oběda mu šlo, ztrátu provise oželel snadno.

Herout však nelitoval.

„Oběda je sice škoda, ale ta procházka nám to dokonale vynahradí! A večer nám to vynahradí v Praze dobrá večeře! Zvu jich, pane Vorlíčku, aby se mnou povečeřeli!“

„Až večeře, a do večeře o hladu a žízni!“ povzdychl si Vorlíček.

„Inteligentní člověk přeci by člověku tohle neudělal! A já na mlynáře tolik spoléhal, že to je čestný člověk! Kdo by se byl nadál! O pěknou provisi mě připravil. A já ho budu o provisi žalovat!“

Herout se jenom usmíval. Věděl velmi dobře, že to jsou neškodné blesky, že by se Vorlíček neodhodlal ku žalobě, poněvadž si byl dojista vědom její nicotnosti.

„Oni by to byli jistě vyměnili, pane doktore! Jako kdyby mně něco uvnitř povídalo, že tentokráte uděláme obchod!" podotkl ještě.

„Pak arci jsem nucen jim raditi, aby na to vnitřní povídání pranic nedali! Mlýn by se mně sice zamlouval, ale ta dálka od nádraží by mě mnoho netěšila. To vědí, když už mám jeden mlýn v Praze na paragrafy, tak bych si do tohohle klapáče stranou od světa nesedl."

„Pronajali by to!" vyrážel Vorlíček úsečně a zlostně.

„Prosím jich, jaké pronajímání! Já bych okrádal pachtýře, a pachtýř by okrádal mě! Na pronájem je to zase trochu malé!"

„Tak by sem jezdili na letní byt!"

„Co dělat, milý pane Vorlíčku! Zmehlo nám, a líp na to nemyslet! Konec konců, já jsem spokojen, že jsme zase jednou vyrazili ven, a že se to zrovna hodilo v čas, kdy člověk v kanceláři mnoho nezmešká. Kdyby oni byli stárek, tak bych byl měnil, a jich bych usadil do mlýna. Pak bychom to spravovali oba společně!"

Vorlíček se zamyslil.

„Pak je toho opravdu věčná škoda!" povzdychl. „Třeba nejsem od řemesla, tak bych se toho nebál! Čeho bych nedokázal sám, tomu by mě za chvíli naučil mládek, ale obchodu bych se nebál. Mohl jsem udělati na stará kolena štěstí! Pranic bych nelitoval, že bych musil za živobytím z Prahy."

Už věřil, že ho náhoda připravila o štěstí, že by doktor jinak zcela určitě mlýn vyměnil a jeho do něho usadil. Už počítal v duchu, jaké by to byly výhody a úplně se ponořil do toho přemítání. I na slíbenou večeři zapomenul. Viděl se jako správce Heroutova mlýna a mimoděk se ohlédl na zad dolů do roviny, kde se leskl z tmavé zeleně luk stříbrný pás potoka a pod topoly se bělalo mlýnské stavení.

„To by bylo drůbeže!" pomyslil si už jen potichu. „Vykrmovala by se, něco by se odprodalo, něco snědlo, na takové maličkosti by doktor nekoukal."

„Nemají hlad, pane Vorlíčku?" vyrušil jej Herout z příjemných myšlenek.

„Jak bych neměl hlad?" odpověděl vyčítavě. „Inteligentní člověk by tohle člověku neudělal! Opravdu neudělal!" zašeptal třaslavě, a pak už jen mlčky kráčeli na vzdálené nádraží.

XI.

Dlouho to úsloví Vorlíčkovo utkvívalo Heroutovi v hlavě a obzvláště živě si ho vzpomenul, když ho za týden v kanceláři navštívila Vorlíčkova ustaraná choť.

Křečovité štkání bylo předmluvou prosebné návštěvy. Vorlíčka ranila na jednu stranu těla mrtvice, leží doma pádem, nevydělává. Několik zákazníků mu dosud dluhuje provisi z obchodů, které jim dohodil, dlužno zákazníky žalovati, ale bez nějaké zálohy advokát toho nevezme, ač by starý snadno dostal právo chudých, takže by aspoň kolky byly ušetřeny. Podávala Heroutovi papírek s adresami dlužníků.

— Kdyby se pan doktor slitoval a alespoň jim poslal upomínky!

Herout chodil za této řeči dlouhými kroky po pokoji s rukama zkříženýma na zádech. Přijal adresy dlužníků, přichystal k podpisu plnou moc, kterou Vorlíčková odnesla domů, a slíbil, že všecko vyupomíná a podle potřeby i zažaluje.

„Ostatně kdo nezaplatí po upomínce, toho snad abychom ani nežalovali, leda že by se chytil toho strašáka s právem chudých a lekl se zbytečných soudních útrat!" podotkl.

„A co se to stalo starému tak najednou?" zeptal se obraceje řeč.

„Co se mu stalo? Šlak to byl! Na jednu stranu ho to porazilo, a je z něho úplný mrzák. Ale než se mu to stalo, ustavičně na vaši milost vzpomínal, že se za něho nestyděli, že by ho i do mlýna za správce vzali, a že se to všecko nešťastnou náhodou zhatilo!"

„Teď nemáme, co bychom dali do úst! Máme hlad, vaši milosti!" dodala s pláčem.

— Žebrota! pravil si v duchu, poposel ku pokladně a podstrčil stařeně desetikorunovou bankovku.

„To je záloha na to, co vyžalujeme!" pravil, ale když stařena odešla, hned toho litoval.

— Tak si ji sem naučím chodit vybírat zálohy na peníze, kterých nikdy nevyžalujeme, a pak se jí už nikdy nezbavím! pomyslil si.

Když se usadil do křesla u amerického psacího stolu a odpoutal se na chvíli od práce, rozložené před ním, tvrdost srdce se rozplynula a hlavou zavířila vzpomínka na Vorlíčka, jak o hladu a žízni konal s ním nedávno obchodní cestu do vzdáleného mlýna, a jak se i tento obchod Vorlíčkovi strašlivě nepodařil. Pak ho viděl v duchu sedícího s ostýchavostí

ošumělých lidí, zaživších někdy lepší časy, v osvětlené restauraci a pojídajícího hladově tři porce pečení za sebou. Nutil starce, aby si jen poručil, když je ještě hladov, a Vorlíček si s uctivými omluvami poroučel.

„On to je vlastně oběd a večeře dohromady!" omlouval svůj ohromný apetit!

A když mu Herout poručil plzeňské, octl se stařec na vrcholu lidské blaženosti. Modré oči vděčně ulpívaly na Heroutovi, odtrhnouti se nemohouce od vzácného dobrodince.

Vše se v životě ubohému Vorlíčkovi zkalilo, jen někdy a to velmi, velmi zřídka navštívilo ho náhodou prchavé štěstí.

Jeho skromné štěstí! Že mu někdo místo obvyklé provise zprostředkovatelské vyplatil nějaké odbytné, které pravidelně stačilo sotva na několik dnů k uhájení živobytí.

Jedinou věcí byl Vorlíček bohatý: nesmírnou důvěrou v život a toto bohatství si uhájil přes všecky strázně života. U něho všecko se obracelo a tavilo v prudké doufání, že nastane obrat, že bude šťasten a spokojen. Věřil, že vyhraje los, kterého ani neměl, věřil v zázraky. S jakými nadějemi nesmírnými kráčel tenkráte do mlýna a když se tam dočkal zklamání, s ještě většími nadějemi se vracel!

— Kdyby tak někomu mohl tyto naděje odkázati, ale tak, že by se dědici přelily do duše i do hlavy a vyplavily z nich všechnu pochybovačnost a nedůvěřivost!

Doktor Herout vstal a procházel se zase po pokoji. Všecko je tu v životě tak nesmírně prchavé a nestálé, styků jen letmých a míjivých, že nikde a na ničem nelze pevně utkvěti!

„Kdyby aspoň starouš umřel, bylo by po hladu!" prohlásila Vorlíčková, když po druhé vyhledala doktora Herouta, tentokráte o právní poradu, zdali by jí po jeho smrti byla vyplacena celá pojistka několikatisícikorunová, kterou Vorlíček platil, pokud mohl, aby ona o tom nevěděla. Když jí doktor vysvětlil, že by po manželově smrti obdržela vyplaceno celé pojistné, rozvlnil se jí obličej vnitřním smíchem.

„Co by tomu říkal, kdyby vás tak slyšel?". ptal se jí Herout.

„I on mě slyšel a sám to uznává! Než aby byl mrzákem, bude mu líp, když umře!"

„Vždyť si na pojistku můžete už vypůjčit, abyste mu přilepšila!" upozorňoval ji doktor.

To už byla s očima po pláči uschlýma a nějak hněvně až do posupnosti vyjasněnýma na odchodu.

„Jaké vypůjčování," odpověděla tvrdě, „pak by dědek projedl ještě i tu asekuraci a mrzákem by mně zůstal na krku. Ať umře!"

Cítil, že jí nemůže odpověděti na tuto řeč, a že přišla jedině za účelem, aby ho pohnula k nové almužně. A když se k ní neodhodlával a neodhodlal, že ho chtěla touto vyhrůžkou zastrašiti.

— Jen si doma v koutě popláče, aby starý neviděl, a pak půjde do zastavárny zastavit poslední peřinu, aby mohla starému koupiti maso, aby se posilnil! pomyslil si.

— A ke mně už nikdy nepřijde! dodával si v duchu. — Až si rozváží, co řekla, zastydí se a za živý svět už by se tu nikdy neobjevila. Leda že bych jí dopsal, že se přece někdo dal pohnouti mými advokátními upomínkami, a že něco složil starému na zprostředkovací účet. Pro peníze by si přišla!

Vorlíčkovy pohledávky byly však tak nedobytny, že se na advokátní upomínky neozval ani jediný z tolika na Vorlíčkově papírku napsaných dlužníků. Ani jediný se nelekl vyhrůžky žaloby a nebezpečenství, že by Vorlíček s nabytým právem chudých byl zámožnému dlužníku nebezpečným odpůrcem.

Nezbylo, než po několika týdnech dopsati Vorlíčkové. Přišla v černém, smutečním šatě, už však byla v jakémsi blahobytu zřejmě se ohlašujícím z vážného, skoro vznešeného chování.

Vorlíčka pochovala. Po druhé byl mrtvicový záchvat důkladnější, než prvý. Ukončil na ráz trápení starého muže a polepšil neblahé postavení jeho choti. Pojišťovna bezvadně vyplatila jí malý, ale pro ni přece jen podstatný kapitál, jenž se jí stal základem nového způsobu obživy: byla „paní kvartýrskou".

Herout jí vysvětlil okliky a potíže soudního vymahání nebožtíkových provisí, které se stalo jeho smrtí ještě složitějším a bylo by vyžadovalo alespoň částečného projednání pozůstalosti, jinak pro chudobu neprojednávané.

Chvíli rozvažovala a pak se s důstojnou důležitostí rozhodla, že půjde podle nebožtíkových adres a záznamů sama pozůstalostní dlužníky vyupomínat.

„Pro vás mluví předpis paragrafu jedenáctistého padesátého pátého!" vysvětloval jí ještě na rozloučenou. Vyložil jí podrobně znění i smysl tohoto, jí skutečně příznivého zákonitého ustanovení.

„Vašnosti, pane doktor, jsou bez starosti, já si to vyupomínám bez paragrafů," prohlásila neohroženě.

To už nebyla pokorná choť chorého Vorlíčka. Něco z někdejší slávy společenské se z ní ještě hrdě ozvalo. Tentokráte cítil Herout určitě, že už k němu Vorlíčková nikdy nepřijde a ovšem, že mu také desetikorunové bankovky, kterou ji kdysi dal zálohou na to, co vyžaluje, nikdy nevrátí.

Postava nebožtíka Vorlíčka zmizela mu tím okamžikem v galerii postav z minulosti.

Kolik už takových realitních zprostředkovatelů přešlo v jeho prchavých stycích! Jeho kancelář nemohla bez těchto lidí býti, byli to jeho nejvěrnější pomocníci. Ale nebylo trvalé známosti a styků s nimi! Způsob jejich obchodování byl příčinou, že nikde neutkvívali příliš dlouho, vynořujíce se z čista jasna a stejně tak zase mizejíce.

Rozpomenul se na Čermáka, kam se poděl, a uvažoval, proč se klidně vzdal provise, když jej tenkráte odmítl! Sledu po něm nebylo!

Uzdravil se Maruška? Je spokojen Maruškův tchán, statkář Kobliha, s domem od něho koupeným?

Jen se po těch lidech zavířilo, zmizeli všichni nadobro! Arci byly žně, byla letní práce, po letní práci byly práce podzimní, Maruška pravděpodobně zotavoval se po těžké chorobě někde v lázních, a tchán Kobliha byl zaneprázdněn letními starostmi o vlastní i zeťovo hospodářství.

— Neměl Čermáka zaháněti od prahu své kanceláře! Čermák byl nejzpůsobilejší spolupracovník, jaký se mu kdy vyskytl v životě. Prodlužoval mu takřka ruce, kam on už nemohl čistýma rukama bez jich pošpinění dosáhnouti, tam ještě Čermák svýma hbitě a nenápadně pracoval.

— Třeba se Čermákovi s realitami všecko vždy nepodařilo, v opatřování peněz a úvěru byl mistrem. A vedle toho byl výborný agitátor, ředitel obecních i poslaneckých voleb, činitel v předměstí, velmi závažný, jehož v době volebních kampaní vyhledávaly i nejvlivnější osobnosti.

Čím více se vzdaloval Heroutově paměti, ze které se nyní zcela náhodně vynořil, tím zvláštnější, zajímavější a nenahraditelnější se mu zdál. Tím také více litoval, že si ho odpudil.

Vždyť šlo o velmi cenné informace o sanační akci, a Čermák je měl, kdežto Heroutovi tato známost úplně unikla.

Na ráz v Heroutově paměti obživla postava původního Čermáka, jak přišel k němu po prvé. Jak se mu představil jako velkoobchodník a nabídl se, že mu odkoupí celou pohledávku u úpadkového ústavu peněžního. (Pokračování.)

Jan Vrba:

ZDA NETOUŽÍM ZPĚT . . .

Tam za lem obzoru, kam za světlem se ztrácí
a stéká níž a níž krev mračen poslední,
táhnou mé myšlenky, jak zabloudilí ptáci
po mlhách skrytých vod, než kraj se rozední.

A slyším stromů šum, a voda hučí zdola,
tajemným zázrakem jsem náhle sbratřen s vším . . .
A tu se zazdá mi, že někdo teskně volá — —
Zaleknut stavím se — a slova neslyším.

Jak kdosi nesmírný by prst na ústa vložil
a mocně přikázal — vše utápí se v šer — —
Sám zbývám, sám — a úzkost prolíná až do žil,
když svatá touha má se snoubí s hluchem sfér . . .

Až vejdu v kraje ty, kam posílám svá snění,
a poznám, že vše minulé byl marný hon a let,
nesmírně zmoudřelý u věčném rozednění —
rci, malá Země má — zda nezatoužím zpět?

CHVALOZPĚV K RADOSTI MÝCH BRATŘÍ STROMŮ.

Ó, bratří toužící po slávě slunce haluzemi
a ptáků písněmi, snem květů zlaté nádhery,
kořáním vlastním do věčnosti přikovaní k zemi
a denně bičovaní v snění větrů údery!

Milenci země jste skal tvrdost otevírající
k milostem řídkých chvil, z nichž žádná již se nevrací,
a služebníci dnů každého z pánů vítající
v dům svůj skvrn pohyblivou hrou a světla vibrací.

Mír slavný vašich zátiší do mých snů často zadech',
a vážné šumění jsem o půlnoci slýchal hřměť',
kdy lilo světlo měsíční do korun stříbra nádech
a rozpomínky praskaly ve vrstvách vašich let . . .

Tu plula loďstva vítězná ke břehům nových světů —
nad sebou nebe bez konce, v šíř — v dál jen moří lán —
a zatvrzelí lodníci jen jednu znali metu,
a každý z nich byl dobrodruh a každý kapitán . . .

Šum vašich korun sliboval . . . Já vyplul na výpravu
v propadlou starých Atlantis, ve posmívanou zem —
snem slavným jednou usmyslel jsem naplnit si hlavu,
a neznámo, zda dopluji, či padnu před koncem.

Vím jen, že půlnoc zelená již nízko skláněla se,
vyl vichru prudký let a zvonil ze dna nový vzlyk —
však v jitro slunečné příď lodě mé se zvedla zase
a bouří nezdolán jsem přeplul jarní obratník.

Nade mnou nebe hvězdnaté, v dál nedohledna
zvířená vodní planina až po obzoru kruh —
než věřím, země má že vyzvedne se ze dna —
k ní pluji divný kapitán, k ní pluji dobrodruh.

Ó, bratří! Večer polibků jsem v stíny vaše vložil
a bolest mrtvou pochoval pod listí odváté . . .
Již laskavě jste svolili, by teskný sen můj ožil,
a ještě neskonale víc mi jednou podáte.

To o dni posledním, kdy jasně rozpoznáme,
že všichni, každý z nás v snu vlastním zajatý,
svou berlu z věků věkům podáváme
ramena v šířku vztažena, zrak k slunci upiatý —

básníci toužící po slávě slunce haluzemi,
teskným písněmi a květy marné nádhery,
tepotem srdcí do věčnosti přikovaní k zemi
a v snění bičující se svých větví údery . . .



F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

Ráno o šesté hodině čekal již kočár před chalupou. Krušinka nepřívětivě se se mnou rozloučila napomenuvši mne, abych otce nerozčilovala. On pak usedl ke mně. Vyjeli jsme. Den byl jasný a příjemný. Na kraji lesa pátrala jsem ke skupině starých buků. Valenta slíbil, že tam bude. Byl. Stál mezi dvěma kmeny, polo ukryt. Zdvihla jsem ruku, abych mu pokynula, otec však okamžitě pátral, co dělám. Tvářila jsem se, že si upravuji účes, myslím však, že uhodl, oč šlo, neboť se hněvivě na mne podíval. Na záhybu cesty jsem se přece ještě ohlédla, abych Valentu naposled spatřila. Stál již před stromy a mával šátkem. Nepřekonala jsem se; pokynula jsem mu rukou.

Otec se ani nepohnul. Po celou cestu promluvil pouze několik slov, většinou bezvýznamné odpovědi na mé otázky, jimiž jsem usilovala ulehčiti své tísni a přerušiti trapné mlčení.

Teprv na nádraží, když jsem vstupovala do vlaku a otce políbila, prohodil zcela tiše:

„Za několik dní přijedu do Prahy a povím tvému muži, co jsi tu prováděla.“

„Pověz!“ zasmála jsem se; to však mne v téže chvíli zamrzelo. Nenapadlo mne již nic, čím bych svou prostořekost napravila.

„Však zkrotneš!“ zašeptal jako by jen pro sebe a odvrátiv se hněvivě odešel ode mne.

Chtěla jsem naň zavolati, ale hlas mi selhal, neboť přívalná tíseň zalila mi hrdlo.

Do Prahy přijela jsem velmi znepokojena, plna strachu z hrozby otcovy a plna stesku po Valentovi. Nedovedla jsem si představiti, co bude, nenastane-li změna i v mém nitru, snesu-li žíti s mužem a neprchnu-li, než otec přijede.

Muž očekával mne na nádraží. Domnívala jsem se, že bude zamračen, on však všechen rozradován uchopil mne prudce a seč mohl sevřel mne v náručí.

„Bože, to jsem rád, že jsi zas doma!“ volal. „Denně tu čekám! Kdybys byla dnes nepřijela, byl bych se rozjel za tebou. Nemám klidu, hynu strachem o tebe. Nesnesl bych . . . nesnesl bych, abys byla dlouho venku. Umírám steskem a starostmi. A což ty, vzpomínalas na mne jako já na tebe?“

Pohlédla jsem naň chladně přes to, že jsem chtěla vlídně se podívati.

„Ne,“ řekla jsem, „nebylo času. Otec byl smrtelně nemocen.“

„Vím, psal mi.“

Srdce se mi zachvělo. Všecka jsem asi zbledla. Vzpamatovala jsem se však velmi rychle pochopivši z mužova chování, že otec o mně nic nepsal. Řekla jsem proto dosti klidným hlasem:

„Bylo dobře, že jsem jela ven. Okřál, i já jsem se potěšila.“

Tu však jsem zahlédla zvláštní zkřivení mužových úst, snad zlobu, snad posměšek, a okamžitě jsem si připomněla, co jsem již častokráte pozorovala, že totiž mezi nitrem jeho a mezi slovy, jež pronášel, býval zvláštní, možno říci až strašlivý rozpor. Slova zněla laskavostí, nitro ztemněno bylo mraky. Z příčiny té podlehla jsem náhlé tísni a hlasitě se zasmála.

Přimhouřil černé své oči a odpověděl ne na má slova, ale na mé myšlenky:

„Vzpomínal jsem, co tam asi děláš. Řekl jsem si dvakráte, že bych tě jistě zabil, kdybych tě neměl na očích.“

Snažila jsem se oklamati ho a tvářila jsem se, jako bych se domnívala, že žertuje.

„Proč?“ zasmála jsem se.

„Poněvadž ti okamžitě nevěřím, jak se vzdálíš . . . a toho nesnesu.“

„Vymyslil by sis o mně hrozné historie,“ promluvila jse chvatně, „a měl bys příčiny, abys mne zabil, viď?“

„Možná, že bych vymýšlel, ale to je jedno. Nepokoj a žárlivost jsou jako hlízy. Stále jsem tě viděl na procházkách . . . ale dost, dost, díky bohu, žes doma!“ mluvil prudce a ruce jeho znova mne sevřely.

„Co ti psal tatínek?“ otázala jsem se mírným hlasem, vyhnuvši se odpovědi na podivné jeho narážky.

„Hlavně o své nemoci, pak že za několik dní přijede, — a o tobě nic.“

Chtěla jsem ho požádati, aby mi list otcův ukázal, ale poslední jeho slova mne neobyčejně překvapila. Pochopila jsem z nich, že přece jen otec něco prozradil a snad i na mne žaloval. Mlčela jsem proto a kráčela rychleji před nádraží, přímo ke kočáru. Nosič s mými zavazadly nás předešel. Vsedli jsme a na dlouho umlkli. Později mluvili jsme již jen o obyčejných domácích věcech, o obchodě, služce a

o záclonách, které jsme hodlali koupiti. Přijeli jsme právě k obědu.

Otázka, co asi otec o mně psal, zasekla se mi v hlavě. Vyzvídala jsem sice opatrně, zdaleka, ale marně. Přímo nebylo možná se otázati, to bylo by nebezpečné, a nevšímati si toho rovněž nebylo možná. Muž choval se zřejmě zdrženlivě, ale přece s jakousi temnou hrozbou, třeba že mluvil laskavě a stále o jiných záležitostech. A tak v několika dnech nahromadil se ve mně neklid, ba možno říci strach, jenž nedal se ani zapuditi ani obejíti. Když pak došla zpráva, že otec přijede 20. června, rozžhavil se tento strach neobyčejně hrozivě. V dopise jeho byla děsivá poznámka, jíž jsem prozatím pouze já rozuměla, a jež byla učiněna Dymákovi. Zněla: „Povím ti něco, co tě překvapí.“ Pozastavil se nad ní jen na okamžik a prohodil: „Čím pak mne to asi tatínek překvapí?“ Ztajil se mi dech, takže jsem ani slova říci nemohla.

Strach můj rychle rostl. Všecka poplašena snažila jsem se zabrániti vyzrazení. Napadlo mne otci psáti, pokořiti se, slíbiti, že se Valenty odřeknu, ale tu jsem ihned cítila, že slibu nesplním, že není možná překonati vášně, jimiž jsem hořela. Mimo to i v největším strachu lákalo mne cosi vstoupiti do blížícího se nebezpečí, třeba že mne děsilo až k šílenství. Zkrátka neučinila jsem nic, čím bych byla zabránila hrozivé bouři. Rozhodla jsem se pouze, že muže v tu dobu někam pošlu a sama že dojedu na nádraží. Umiňovala jsem si, že otci pohrozím sebevraždou, řekne-li něco, a že vůbec směle proti němu vystoupím.

Dopoledne před příjezdem otcovým byla jsem až chorobně podrážděna, neklidna a bolestně se zachvívající. Promýšlela jsem chvatně, co učiním, vyzradí-li otec mou nevěru. Nepochybovala jsem, že by mne muž zabil, a vědomí to dolehlo na mne se zvláštní tíhou a ošklivostí. Řekla jsem si ihned, kdyby došlo až k takové chvíli, že by mne muž napadl již mrtvou, že zkrátka ujdu smrtí jeho zlobné ráně. Úmysl a rozhodnutí mé poněkud mne utišily.

Na nádraží dojela jsem jako ztuhlá, zmrtvělá, což však dlouho netrvalo. Sotvaže nádražní zřízenci otevřeli dveře východů a vlak zahlučel, rozbušilo se mi srdce a drtivý strach pronikl celé mé nitro.

Objevili se první cestující a hned vyhrnulo se jich neobyčejně mnoho. Otec bývával mezi prvními. Tentokráte se neobjevoval. Zdálo se, že nepřijel. Domněnka ta ulehčovala veliké mé tísni. Již jen ojedinělí lidé se zavazadly se po chvilkách zjevovali. Tu konečně zahlédla jsem otcovu tvář. Byla nezvyklého výrazu a zvláštní barvy. I celé držení těla bylo jiné. Hned bylo patrno, že je nemocen. Vedl ho nosič zavazadel.

Postrašena tím rozeběhla jsem se naproti. V tu chvíli otec, poznav mne, stanul a podivně vytřeštěnýma očima na mne pohleděl. Do smrti nezapomenu pohledu toho. Snažil se zdvihnouti ruku, ale — jak bylo zjevno, — náhle klesal. Nosič zavrávoral. Přiskočila jsem, abych otce podepřela, a tu zaslechla jsem zcela zřetelně, jak zvolal: „Jdu to povědět, jdu!“ Zabolelo mne u srdce. Tvář otcova byla hrozná. Držela jsem s nosičem těžké, klesající tělo plna vyděšení a ohlížejíc se volala jsem o pomoc. Přiběhlo ihned několik lidí i nádražní zřízenci. Vynesli otce na vzduch. Přivedli i lékaře. Nakázal rychle odvézti mrtvicí raněného domů. Přisedl do kočáru. Konejšil mne. Počínala jsem si asi zmateně. Nepamatuji se, co jsem cítila, co mluvila, co dělala.

Muž přišel o jedné hodině. Otec ležel ve svém pokoji v bezvědomí. Lékař byl u něho.

O třetí hodině, právě když pil muž černou kávu, odskočila jsem k otci. Lékař sdělil mi, že nemocný nabývá vědomí. Poklekla jsem k jeho lůžku a hladíc mu vlasy i čelo, šeptala jsem něžná slova. Tu pootevřely se otcovy oči, nápadně temné zvětšenými zornicemi. Postřehla jsem, jak se v nich krátce zablesklo a po tváři že přeběhlo horečné zachvění. Pochopila jsem, že mne poznal.

„Přijdu, přijdu ... a všecko řeknu!“ zašeptaly jeho rty zřetelně. Hrůza zastudila v mých nervech.

V tom však všecko jeho tělo, jako by se na okamžik smrštilo, prudce se zazmítalo. Lékař přiskočil.

„Nový záchvat!“ řekl.

Za chvíli byl otec mrtev. Právě vstupoval muž, když lékař rozpoznal smrt. Zakryla jsem si oči a rozplakala se. Přivalil se žal, ale dřívější strach můj na čas pominul. Nitro mé všecko se proměnilo.

Otce pochovali jsme v Praze. Krušinka, jíž jsme psali, přijela na pohřeb. Přinesla i otcovu poslední vůli, napsanou před několika dny. Chaloupku odkázal jí za věrné služby s poznámkou, že zámožná dcera jeho jistě nebude nic namítati. Tím oderván mi byl rodný koutеček, místo, kde zkvetlo mi největší štěstí první lásky. Krušinka chápala asi mé zasmutnění, neboť ihned podotkla: „Myslím, že nezapomeneš

na rodnou chaloupku a že mne navštíviš.“ Pokrčila jsem rameny. Odjela hned po pohřbu. Tím jako by zapadly dveře i za Valentou. A zapadly, jak později sdělím.

Hned po otcově pohřbu objevil se v mém nitru zvláštní, možno říci příšerný strach, jenž se jako příboj objevoval odpoledne, rostl večer a v noci dostoupil vrcholu. Ráno pak byl pryč, duše ztišena, jako stromy po bouři. Byl to strach, že otec vrátí se ze záhrobí ve chvíli půlnoční, aby splnil svou hrozbu a pověděl muži o mé nevěře. Nepomohl mi rozum, nepomohly mi žádné úvahy, strach ten odpoledne se slabě ozval, rostl, aby mne v noci v šílenství uvedl. Zachvacoval mne jako zachvacuje vítr stromy, nebylo v mé moci ubrániti se mu, nezachvívati se v něm. Již v onu první noc ulehala jsem poděšena obavou, že v noci otec se zjeví. Každé zapraskání, každý stín, každý paprsek z ulice mne zlekal. Muž hleděl na mne zmaten, patrně v domněnkách, že šílím. Chvěla jsem se, schovávala se, mluvila nesmyslné věty. Před půlnocí proměnila jsem se v jediný plamen hrůzy. Zdálo se mi, že mrtvý otec stojí v sousedním pokoji, že se dveře před ním samy otvírají, že přistupuje mnou neviděn k mému muži a hlasem pro mne neslyšným mu sděluje mou zpronevěru. V tu chvíli jsem se choulila v podušku i houni, zmítala se, volala, modlila se.

Po půlnoci, když se nic nestalo a muž mne něžně konejšil, ztišila jsem se a usnula. Ráno bylo mi vše to zděšení nepochopitelno, ba divila jsem se svému zmatku; bylo mi jasno, že se mrtví nevracejí a že proto ani otec vrátiti se nemůže. Všecka jsem okřála a celé dopoledne se toulala ulicemi. Odpoledne však objevily se opět slabounké vlnky onoho strachu a do večera zachvácena jsem byla bouří, jež rostla až do půlnoci. Ráno opět ozdravení. A tak to šlo denně.

Zvláštní bylo, že dopoledne byla jsem oživlá a lačná změny. Hnala jsem se za dojmem, za sensací, za srdcem, jež bylo by mi blízké, jež by mne pochopilo a milovalo. Valenta byl daleko. Napadalo mne rozjeti se za ním, ale odpoledne již cítila jsem své nové prohřešení a domnívala se, že otec — vida to — neslituje se již a přijde se žalobou. Tím se stalo, že rostla i má nevěra i můj strach. Otce jsem uprošovala, uctívala ho a modlila se. Všichni, kdo jsou kolem mne, nechápou tohoto mého strachu, domnívajíce se, že truchlím pro otce. Ne — vše to má, jak vidíš, jiný smysl.

Valentovi jsem psala, že trpím a že se u něho náhle objevím.

Odpověděl mi chladně a odmítavě, oznámiv mi zároveň, že je přeložen a že nikdy již s takovou ženou jako jsem já mluviti nebude. Pochopila jsem, že vše to bylo dílo Krušinčino, že mu bůh ví co nalhala, ale nezatoužila jsem nějak mu to vymlouvati. Naopak, i toto rozloučení mi zalahodilo, jako by uvolnilo má křídla. Objevila se ve mně výbojnost a lehkomyslnost, snad přirozená po nočních hrůzách, jež stále vzrůstaly. Dopoledne toulala jsem se Prahou oživlá, lačná, jako hořící pochodeň. Bylo mi nutno silných dojmů, vášnivých zájmů, podpory, ochrany. Hledala jsem lásku. Není divu, že jsem snadno touto živostí různé muže získávala. Nechci se chlubiti, ale kupilo se jich stále dost. Byli někteří i zajímaví mezi nimi. Ale, jak jsem již řekla, z těchto proněvěr vyrůstal nový můj strach. Bylo to zmítání, jemuž jsem nerozuměla a jemuž jsem utéci nemohla. Vzrušování ničilo mi nervy a otravovalo mne stále více. Myšlenka na vysvobození ozvala se někdy ve mně, ale brzy mne opouštěla. Strach ji sežíral. Zdávalo se mi, zvláště odpoledne, že otcově hrozbě neujdu, že útěk od muže byl by mým koncem.

Před pěti nedělemi došlo k nejhoršímu. Mluvila jsem s mladým mužem, zdejším rodákem. Studoval v Praze techniku. Rozuměl mi a dovedl mne potěšiti. Scházívali jsme se na Letné a v končinách za Bruskou. Muž nevěděl o ničem, ale přes to byl urputnější a nedůvěřivější. Tak bývalo vždy, kdykoli jsem s někým mluvila, jako by tušil můj hřích. Tehda zvláště ostře mne pozoroval. Prohodil několikráte, že by moji nevěru ztrestal smrtí. Na poznámky ty odpovídala jsem kratičkým smíchem. Pohrozil mi, že mi nevěří a že mne zabije co nevidět. Zasmála jsem se opět, ale hrdlo měla jsem sevřené úzkostí. Druhý den na schůzce měla jsem dojem, že nás muž pozoruje z úkrytu. Neklid můj milence mého neobyčejně rozechvíval. Láska naše proměňovala se rychle v slzné rozčilení. Plakali jsme, slibovali si a umlouvali se ke společné smrti. Porozuměl, že smrt z ruky mužovy je mi ošklivou, strašnou a pokořující, a rozhoroval se vášnivě o společném zhynutí a společném hrobě, bude-li toho třeba. Byli jsme myšlenkou svou opojeni, uneseni, ba šťastni. Slzíce zářili jsme. Tehda, když jsme se vraceli, poznala jsem po prvé tvého bratrance, pana Melichara. Potkali jsme ho na Malé straně. Zastavil se s námi. Zdravá jeho tvář, upřímný hovor a selská

moudrost mne po onom rozcitlivění podivně zaujaly, ba okouzlily. I on neobyčejně oživl a vábil mne okamžitě na letní byt do Mokropes. Šli jsme společně až ke Karlovu mostu. Páni odešli spolu na Smíchov, já spěchala sama po mostě. Odpoledne, jako vždy po takové schůzce, padl na mne strach, v noci pak hrůza z otcova příchodu. Modlila jsem se před půlnocí u jeho podobizny. Muž tenkrát mne nekonejšil, jako by se byl již rozhodl nechati mne, ať dělám, co dělám. Tvářil se, že spí. Ráno vypravoval, že se mu zdálo o mém otci, jak přišel k němu a dlouho stál němě u jeho postele.

V první chvíli mne to nepolekalo, ale odpoledne byla jsem přesvědčena, že příchod otcův ze záhrobí stane se určitě té noci. Proměnila jsem se v hořícího blázna. Dojela jsem k svému milenci a vyděsila ho do krajní míry. Hořel ihned jako já, ba ještě více. Smluvili jsme se, budu-li v noci v nebezpečí smrti, že se sama otrávím; on pak že přijde o půlnoci k našemu domu a zví-li zde něco o mé smrti, že se zastřelí. O strachu mém z mrtvého otce nevěděl, o tom jsem mu do té chvíle nic neřekla, domníval se pouze, že Dymák ví o naší známosti. Ptal se mne, mám-li nějaký jed. Řekla jsem mu, že mám nastřádáno nejrůznějších otrav takové množství, že mne jistě zahubí. Tehda mluvila jsem s ním po prvé odpoledne, tedy v době, kdy bývala jsem zcela jiná než dopoledne, plná strachu a neklidu, a vyhledala jsem ho v jeho bytě. Vše dělo se tedy za zcela nových a neočekávaných okolností, což přirozeně dodalo hovorům i pocitům zcela mimořádných směrů. Bylo to cosi šíleného, opojného, zoufalého. Hleděli jsme na sebe jako odsouzenci a loučili se na věky. Tváře naše byly zmučené, oči stále slzami zalité. Chvílemi dojímal mne jeho pohled tak hrozně, že jsem mu domlouvala, aby žil, aby se zbytečně nehubil, aby jen nechal mne umříti. To však on vášnivě zamítal a mně lahodilo toto jeho sdělování, že beze mne není radosti na světě, že neví, co by tu dělal, zemru-li.

Prodlela jsem u něho čtyři hodiny. Zmítáním ve vlnách prudkých pocitů byli jsme oba znaveni a jako uštváni. Odjela jsem domů kočárem. Na štěstí muž nebyl doma. Žofka, jež tehda byla již u nás, sedla si ke mně a jala se mi rozmlouvati truchlení mé pro otce. Domnívala se, že jsem přijela z Olšan od otcova hrobu. Hladila mne něžně, což příjemně na mne působilo. Rozslzela jsem se. Řekla jsem jí, kdybych umřela, aby někdy ke mně na hrob přišla. To ubohou holku rozdíralo. Líbala mi ruce a slovy velmi živými a dojímavými přesvědčovala mne, že všichni chtějí, abych byla šťastna, že všichni mne milují. Byla jsem velmi dojata a celovala jsem ji jako při loučení před popravou, neboť ani jediná pochybnost o blízké mé smrti se neozvala. Bylo jisto, že zemru ať tak neb tak. Šlo mi jen o to, jak uniknouti mužově ráně, až zví od mého otce, co dělám.

Zdánlivě ukonejšena připravila jsem si všechny jedy, které jsem kdy užívala, zvláště pro nespavost v poslední době. Činila jsem to s rozmyslem, ba s klidem a nejjasnějším vědomím, jako by se bylo na tu chvíli všecko mé citové nitro proměnilo v průzračný led.

Večer měla jsem značnou horečku. Strach se stupňoval rychle. Bolela mne hlava a počínala jsem si jako šílená. Střežili mne, konejšili a napomínali. Nepamatuji se jasně, co vše se dělo, ale zoufalost má byla zžíravá, strašná, nepopsatelná. Klekala jsem před otcovým obrazem, před jeho oltáříčkem jako šílená kajícnice, prosila, volala, plakala. Nechápali, co mluvím, proč to činím. Muž, na nějž jsem několikráte vykřikla, ukryl se ve své pracovně. Žofka zůstala u mne.

Zděšení mé stupňovalo se až do půlnoci. Otec přišel. Věděla jsem to. Ano. Dech se mi zatajoval. Ano, vstoupil do mužovy pracovny. Hořela jsem zvláštním plamenem. Mžikem letěla jsem ke dveřím, uzamkla je, skočila do postele, požila rázem všechny připravené jedy a schoulila se. Muž lomcoval dveřmi, křičel . . . věděl vše, zdálo se mi. Ach, příšerné, příšerné to bylo. Křičela jsem, bránila se, prosila. Cítila jsem, že se rozlícený muž blíží s nožem . . . skryla se pod peřinu a ulehčovalo se mi. Jedy účinkovaly . . . vše mizelo.

Když jsem procitla, byl u mne lékař. Zachránili mne.

Nemohla jsem však pochopiti, co se stalo, kde jsem a proč mi stále vnucují černou kávu. A jiné věci — brrr! Hrozně těžkou hlavu jsem měla, pocity, jako by těžké vozy jely mou hlavou. Ošklivé, tíživé, příšerné hmoty jakési valily se mým mozkem. Chvílemi zdálo se mi, že jsem pod vodou, pod kalným proudem.

Teprv k ránu vzpomněla jsem si na některé podrobnosti minulého dne. Taky na úmluvu společné smrti s horoucím svým technikem. Poslala jsem Žofku ke vchodu domovnímu, spatří-li tam něco. Vrátila se s poznámkou, že právě domovnice otevřela a že nikde nic není. Byli prý tam po půlnoci dva páni, živě a hlučně se hádající, právě v době, když sháněli naši lékaře, ale odešli.

Později jsem zvěděla, že pan Melichar za ním přišel. Byli spolu v hostinci. Pozoroval na něm rozechvění a hlídal ho. Oh, jistě by se byl hoch ten zastřelil. Nevím, zvěděl-li, že jsem jedu požila, možná, že ne. Snad ani Melichar o tom neví. Soudili asi, že jsem hrála s nebohým nezkušeným mladíkem nebezpečnou komedii, neboť on od té doby se mnou nemluvil. Zanevřel. Vystřízlivěl. Všecko je možné.

Za to s Melicharem jsme se sblížili. Navštívil mne a velmi vážně mi domlouval, jako bych byla bývala něčím vinna. Naslouchala jsem pouze jedním uchem, usmívala se a pozorovala ho. Oči mé ho opojily. Zesmutněl. Když odcházel, líbal mi ruce. Plno jeho slz zůstalo na mých prstech. Proč? Nerozuměla jsem silnému tomu sedlákovi, podivným jeho očím i řečem. Zajímal mne a tak jsme se tu ocitnuli. Muž svolil, i jemu se Melichar zalíbil. Ale divný člověk je to. Zádumčivý. Něco se mu stále v hlavě tajně vaří. Všechno se mu těžko vybavuje, jakoby v bolestech. Ale cit jeho je mocný. Kdykoli jsem naň oči upřela — vždy zápas, temný jakýsi zápas byl v něm. Někdy se vzdorně mračil, někdy slzel. Jako býk mi připadal. Zdálo se mi někdy, že se rád se mnou rve a to mne nutilo, abych mu házela kamení do cesty. Och, je zlý, když se podráždí, ale tak jsem ho viděla jen jednou. Byl by mne rád zašlápl, zarazil se však, když viděl, jaké jsem dítě."

VII.

Paní Dymáková rychle povstala odhodivši hrst listí, jež v poslední chvíli sdrhla s březového podrostu.

„A víc ti nepovím!" zvolala. „Pozorovala jsem, že tě to znudilo!"

„Naprosto ne!" bránil jsem se. „Naopak, poslouchal bych stále. A nejen to, vyptával bych se rád."

„Jen to ne, jen to ne!" prohodila rozhlížejíc se po lese.

„Proč?" podivil jsem se.

„Poněvadž bych ti na nic neodpověděla!" řekla a zasmála se. Popošla pak a obrátivši se náhle zvolala: „Proč sedíš? Pojď!"

Povstal jsem a pospíšil za ní. Pohlížela na malé své hodinky. Zastrčivši je pak za pás očekávala mne se zvláštním úsměvem, jenž mne okouzloval. Došel jsem až k ní. Vzala mne za ruce a vzhlédnuvši ke mně řekla:

„Jsem ráda, že jsem ti to pověděla. V slovech se mi ukázalo vše jinak než v pocitech a myšlenkách. Je to prostší, než jsem se domnívala. Moudré tvé oči mne ochlazovaly. Děkuju ti, nebudu se již bát, aspoň ne jako dříve. Mrtví se nevracejí, nemohou, a nepřicházejí žalovat jako živí přátelé."

Potřásl jsem jí radostně rukama a táhl ji pak k sobě, chtěje ji zlíbati. Ona však se opatrně odtáhla.

Pustil jsem její tenoučké ruce a tázavě se na ni zahleděl:

„Řekneš panu Melicharovi, že se milujeme?" otázala se znenadání plna nedůvěry.

„Ne, ani slova," odvětil jsem rychle, abych ji upokojil.

„Proč?" zašeptla udiveně. Náhle však výraz tváře její se změnil, jako by měla zcela jiné osvětlení, a chvatně řekla: „No, dobře, zatím tedy ne." Strhla mne pak k sobě, objala a zlíbala šeptajíc: „Jsem šťastna, že tě mám. Říkej mi Dymáčku a měj mne strašně rád! Mně je třeba horoucí lásky, ta jediná mne vytrhne z té hrůzy. Považ jen, kam mne to z té skalní a lesní krajiny odnesli! Vzpomínám, ach vzpomínám! A proč by mne muž hubil? Viď, že se mu to nepodaří?"

„Myslím, že se zbytečně strachuješ," řekl jsem hladě jí na skráni vlásky, „nezabije tě!"

Přitulila se ke mně a v tu chvíli mi bylo, jako bych k sobě vinul bláhové, důvěřivé dítě, jež se ke mně uteklo, abych je ochránil. Ano, všecko jsem v tom smyslu pochopil, vše se mi tak vysvětlilo, vše, co mi vyprávěla, co dělala, čím bratrance i mne udivovala, ano, všecko bylo jasné a prosté. Pohladil jsem jí líčko a usmál se na její zaslzená očka. Snad v celém životě svém slastnější chvíle jsem nezažil! Nevýslovná blaženost vylévala se z vědomí, že jsem ochráncem křehoučké bytosti, jež v této chvíli zachránila se na mé lodičce.

Procházeli jsme se po lese až do jedenácté hodiny podobni veselým dětem. Její bujnost způsobovala toto naše rozpoutání. Nemohl jsem ani pochopiti její živost, její vytrvalou skotačivost. Radovala se, že prohlédla, že se již nebojí, že v příchod otcův nevěří a že nikdy již nebude prožívati příšernou noc. Osvobození od těchto chmur zdálo se jí zjevné, nepochybovala o něm. Množství smělých plánů, jako by byla svobodna a ne provdána, vznikalo v její duši. Zahrnovala mne jimi. Naslouchal jsem v opojení nedivě se ničemu. Byl jsem patrně zatopen bláhovostí jako ona. Nenapadlo mne, že jsme neopatrni, že jdeme na pokraji strže, že rozdmychujeme požár. Jak snadno mohl nás někdo zahlédnout! Jak snadno mohl ještě dnes

večer zvěděti pan Dymák o této schůzce, aniž bylo třeba, aby mu to zjevoval mrtvý otec! Já však neviděl toho nebezpečí, jako by bylo vše přirozené a správné, co jsme činili, a tak jsme se vrátili před dvanáctou hodinou veselí a růžoví před očima vesničanů v živém hovoru a smíchu nestarajíce se o nic.

Bratranec stál před statkem. Pozoroval nás chvíli, aniž pozdravil. Soudil patrně, že ho nevidíme. Když jsem se s paní Dymákovou rozešel a ubíral se k němu, tu teprv projevil mi trochu zjevné pozornosti.

„Byli jste na procházce?" otázal se. Otázka jeho, ač významná, nijak mne nezarazila. Odvětil jsem vesele:

„Ano."

„V lese?" ptal se dále, opět s přízvukem, jenž mne mohl znepokojiti. Opět jsem odpověděl bezstarostně:

„Ano. U Černolic."

Zasmál se. Potřásl pak hlavou a vybídl mne k obědu. Rty jeho podivně se stáhly. Tu teprv povšiml jsem si všeho, co řekl a zamrzelo mne jeho podezírání. Zvážněl jsem a úmyslně prohodil:

„Jsem rád, že jsem si s ní klidně pohovořil. Namluvil jsi mi o ní tolik zajímavých věcí, že jsem se chtěl přesvědčiti, vidíš-li správně. Ale řeknu ti upřímně, že jsi se mýlil."

Já?" zvolal se smíchem. „Myslil jsem si, že se s takovou vrátíš."

„Mýlil, ano, mýlil jsi se!" opakoval jsem pevně a rozhodně. „Nedivím se však tomu, jiný by se rovněž mýlil. Tu je příliš mnoho složitých osudů pohromadě. Žena tvoje viděla lépe, poněvadž dala jen na prostý dojem, kdežto ty jsi sám zkalil vodu a pak chtěl rozeznávat rybičky. Něco jsi uhodl, ano, některé podrobnosti viděl jsi správně, ale v základě jsi pochybil."

Bratranec hleděl na mne udiveně a jak bylo patrno i překvapeně. Mlčel.

„Myslím si," řekl jsem přinucen jakousi vnitřní vášní vynésti paní Dymákovou, „že by mohla překvapiti zraky celého světa. Představuji si ji jako nádherného, neznámého ptáka, letícího jen jednou nad námi."

„Jak to?" zvolal. „Je vtělený zmatek."

„Ano, ale zmatek je vždy velikou hádankou!" obrátil jsem rychle jeho námitku. „A vždy je krásný a neobyčejný i uchvacující, díváme-li se z patřičné vzdálenosti. Zmatek je vlastně vše, co nemůžeme postihnouti, přehlédnouti a zjistiti. I ty viděl jsi ji příliš zblízka. Kdož ví, jakou krásou by zářil tento zmatek, kdybys jí byl pozoroval z dálky!"

Slova má bratrance překvapila. Pokrčil jen rameny nemaje okamžitě vhodné odpovědi.

„Paní Dymáková má přednosti a vlastnosti," promluvil jsem ohnivě, „jež by pravou krásou zahořely teprv, kdyby unikla tam, kam náleží, a kdyby vše kolem ní se změnilo!" Náhle jsem zahoroval: „Ach, chtěl bych jí nejprv vrátiti klid!"

Opět se na mne překvapeně podíval. Oči jeho byly však jiné než před chvílí, smutné a laskavé. Usmál se shovívavě. Zdálo se mi, že přisvědčí, ale on myslil na cosi jiného než já. Vzal mne lehce za ruku, přitiskl se ke mně a šeptal mi, že jsem dobrák jako moje matka a jako bratr Jan, který se všechen světu rozdal. Neškodí prý člověku, je-li trochu sobcem a hlavně opatrným v úsudku. Uznává — řekl poněkud důrazněji — že se v sobotu, když mi po prvé o paní Dymákové povídal, poněkud ukvapil, a že jistě v něčem přestřelil, ale bude prý dobře, pochopíme-li, že právě tak jako on mohu se mýliti i já. Pronesl skutečně několik moudrých vět o tom, jak všichni vidíme vše na světě jinak a po svém.

Došli jsme do světnice. Sestřenice právě přinášela polévku. Rozveselili jsme se jako vždy při obědě, při němž sešla se celá rodina. Měltť bratranec vedle tří dcerušek, o nichž jsem se již zmínil, ještě čtyři synky, vesměs nad deset roků, chlapce silné a pracovité. Dva studovali. Nyní o prázdninách pomáhali na polích i ve stodole. Ti ovšem velice přičinlivě jedli a mnoho mladého rozumu vyplýtvali. Já pak náchylen byl k žertování, jež bujelo v mém okouzleném nitru snadně a hojně. Všichni si živosti mé povšimli, i mladistvé dcerušky. Jedna po druhé se podivovala mé zářící tváři, mým svítícím očím, mému vrtění a veselému povídání. Vzrušení mé bylo skutečně neobyčejné a jistě nápadné. Naplňovalo mne úplné uspokojení, byl jsem blažen, takřka zaplaven štěstím a slastnými pocity. Přes to, že jsem se účastnil všech poznámek při stole, že jsem i sám stále mluvil, prožíval jsem ještě všemi smysly tisíce zvláštních slastí, dojmů z dopolední procházky, z polibků a něžného celování, slyšel jsem sta Dymáčkových slovíček, ozývajících se bohatě v mé duši, a opojoval se vzpomínáním na její dětské přitulení ke mně. Tisíce těchto pocitů a blaženosti zrcadlilo se dojista v mé tváři i očích i v mém počínání a bylo přirozeno, že si jich bratranec Melichar bedlivě všímal. Nemluvil však o tom a neposmíval se mi, nýbrž jen tichými pohledy projevoval starostlivost o mne.



UNIE REPROD.

J. V. MYSLBEK: BEDŘICH SMETANA.

Odpoledne zachtělo se mi samoty. Odešel jsem do zahrady a procházel se po pěšinách na svahu. Tu se mi pojednou cosi kmitlo u besídky mezi rajskými jablky. Ano, kdosi se tam schoval. Když pak jsem k besídce došel, nalezl jsem tam bratrance. Tvářil se, že něco spravoval. Já však zvláštním tušením pochopil, že mne střehl. Nevím, proč mne to napadlo, ale tvář jeho plna byla rozpačitosti a starostlivosti. Pohlédnuv na jeho široké čelo — byl bez klobouku — vzpomněl jsem si na poznámku paní Dymákové o ráně do této hlavy, a zvláštní tíseň vnikla mi do prsou.

„Jak se vlastně paní Dymáková dostala do Mokropes na letní byt?" otázal jsem se po této tísnivé vzpomínce.

Překvapen patrně všetečnou otázkou tou, pokrčil rameny. Já však z jakéhosi nedobrého pohnutí dále se tázal: „Nezval jsi ji sám? Není odtud ten nešťastník, o němž jsi mluvil, že byl v její moci a že jsi ho zachránil?"

Otázky mé úplně jej udivily. Hleděl mi chvíli upřeně do očí. Uvažoval, co by odpověděl. Pozoroval jsem, že zesmutněl.

„Nevyzvídej," promluvil konečně mírným hlasem, „čím méně toho uslyšíš, tím lépe pro tebe."

„Jen mi řekni, kde ten člověk nyní je!" zaprosil jsem. „Tady?"

Zaváhal, ale náhle na mne pohleděl a řekl přivíraje pozvolna nazlátlé své oči:

„Na cestách. Vrátí se až v září. Nechť jen tam zůstane, je prudký . . . a mladík."

Odvrátil se pak, jako by pozoroval něco nad strání.

„Ale paní Dymáková nelže!" pronesl jsem napomínavě.

„O tom si promluvíme později," odvětil pevně naznačuje mi tím, že je zkušenější a starší. „Kam půjdeš dnes?" otázal se pak obrátiv se ke mně. Oči jeho bedlivě mne pozorovaly.

„Nevím," odpověděl jsem, poněkud již jeho poznámkami rozmrzen. „Chce se mi samoty."

„Paní Dymáková se sotva ukáže," poznamenal, „bývá odpoledne nepřívětivá a podivná."

Ale v tutéž chvíli, kdy slova ta prohodil, vešla paní Dymáková se Žofkou do naší zahrady. Trhl jsem tělem, slabě vzkřikl a rozběhl se se stráně k nim.

„Jako švec . . ." zaslechl jsem za sebou bratrancova slova. Sestupoval pozvolna za mnou.

Přibližuje se k dámám pozoroval jsem cosi neočekávaného. Šly dále, jako by mne neviděly a jako by mne nebylo. Zvláště paní Dymáková nejevila pražádného zájmu, spíše se přikrčovala, jako by mi chtěla uniknouti. Zarazilo mne to a kroky mé mimoděk se zastavovaly a dech se zkracoval. V tu chvíli Žofka naznačovala mi rukou, abych odešel. Stanul jsem a pozoroval je. Mlčely. Žofka zdála se větší, paní Dymáková všecka zhroucená.

Bratranec se tiše přiblížil, ale neřekl nic o tom, co právě viděl. Poklepal mi na rameno a prohodiv, že pojede na pole, odcházel do statku. Hleděl jsem za ním, dokud nezašel. Teprv potom obrátil jsem se a pozoroval zvolna k polím odcházející dámy nevěda co činiti. Zvláštní lítost pryštila mi ze srdce. Když pak jsem zahlédl, že se Žofka ohlíží, odvážil jsem se pozvolna je následovati.

Usedly u louky. Šel jsem dále.

Tu náhle Žofka povstala a patrně úmyslně zašla za paní Dymákovou. Zamávala šátečkem nad hlavou. Pochopil jsem, že mohu se přiblížiti. Touha a radost rozlily se mi nitrem. „Rozveselím ji," zašeptal jsem a zrychlil krok. Viděla mne již a patrně i poznala. Nejevila však tolik zájmu a živosti jako Žofka, kteráž se mi pojednou rozběhla naproti.

„Podařilo se mi milostpaní uklidnit," zašeptala, „pojďte k ní a rozveselte ji."

Slíbil jsem ochotně.

„Uvidíte, že ji vyléčím," řekl jsem, „vše to je pomíjející choroba duše."

Tu paní Dymáková povstala a popošla nám v ústrety. Usmívala se smutně a teskně. Políbil jsem jí ruku. Sevřela mi prsty a všecka se zachvěla. Byla podivuhodně krásná.

„Teď mne něco napadlo, když jsem vás zahlédla," řekla, „musím vám to říci. Pojďte, — sedneme si u louky. Kam jste šel?"

„Hledal jsem vás."

„Tráva je teplá, chodit se mi nechce. Proč se neusmíváte?" ptala se s přízvukem, jemuž jsem neporozuměl.

„Naopak, usmívám se," odvětil jsem živě, „neboť mám radost, že jsem vás nalezl."

„Žofko, natrhejte trochu kvítí — tam na stráni!" pravila, obrátivši se k slečně. Ta okamžitě odběhla. (Pokračování.)

✱

Jos. Jahoda:

RUDÉ MÁKY.

Vidíš, jak krvavě v těžkém se obilí kmitají,
jak by kdos rozsvítil lampičky u nohou Krista?
Jako když na doškách drobounké plamínky chytají,
jako když hořící motýli z pohádek lítají,
zazáří pod klasy červeň jich čistá.

Z čeho že vyrostly, jaké as šťávy to vyssály
z oddaně rodící, chlebíčkem vonící země?
Snad v brázdách pod pluhem jakési rubíny roztály,
nebo snad z ornice granáty do květu zaplály,
či to je spadlých hvězd hořící sémě?

Nebo krev raněných skřivanů v obilí ulpěla
a teď jak výčitka pod klasy tesklivě hoří?
Či je to bezcitné kosy snad předtucha nesmělá,
nebo to nadbytná hýřivost tvoření vyvřela
rudými korály v obilním moři?

Jak větřík ve vlny klasů se škádlivě ponoří,
vzdouvání obilních ňader by polibkem zdolal,
červené prstíčky máků se ohnivě vynoří,
na slunci plamenný zrak jejich žárlivě zahoří,
jak rudým praporkem v poplach by volal.

Najednou vzpomeneš, *českou* že díváš se krajinou!
Bože můj, což jsi to načisto zapomněl prve?
Chápeš již, proč tady do ruda máky se rozvinou,
že se to z prosáklé slzami ornice vyřinou
bolestné kapičky české jen krve . . .



K. Leger:

KDO VYTRVÁ, ZVÍTĚZÍ.

(Pokračování.)

Odpověděla: „Vypravujte vy. Co já mohu vědět? Sedím tam — víte — na poště, za sklem, píšu, počítám, vážím balíky, třídím dopisy. A těším se, že bude zase večer.“ Umlkla, jako by nevěděla, co dále.

Mladík nějaký je cestou potkal, pozdravil. „Kdo to byl?“ ptal se Viktor. Věra se usmála.

„Nepoznal jste ho? učitel Jaroš. Poslal mi svazeček svých veršů s věnováním.“

„Tak? je zamilován do tebe?“ Viktor se ohlédl za mladíkem. „Měla bys švarného milence. Je statný.“ (Někdy se mátl a po dávném zvyku jí tykal.) Věra mlčela, jen zoubky zaťala do rtu.

Zapálil cigaretku, nedbale pokračoval: „Jen to se mi nelíbí, že je básníkem. Básník pro mne je člověk, který povídá, co se mu zdálo a vykládá své sny. Kdo rozumný by poslouchal?“

Věra byla vášnivá čtenářka, verše milovala, věděl to — proč se jí posmívá? chce ji ranit? Jenom se však usmála a řekla tiše:

„Neskládal jste někdy také veršů?“

„Já?“ vykřikl udiven, „proč se ptáte?“ a po chvilce se hlasitě zasmál. „Máte pravdu, slečno, psával jsem verše, ale už je tomu dávno, jako studentík, hloupost to byla.“

Pokrčila rameny. „Zdá se, že přece v každé duši lidské zbývá — řekněme: z dětství — kousek poesie, třeba moudrý rozum zapíral."

Smál se: „Myslíte, že i ve mně je ten kousek básníka? Ne! mýlíte se. Nemám rád sny. Dívám se na svět a život příliš střízlivě, dovedu ocenit jeho příjemné stránky, jsem však realistou, neblouzním."

Chtěla cosi namítnout, ale zamlčela se. Jako by uhádl její myšlenky, pravil: „Tuším, co chcete říci, má poetická dušičko: že není lásky bez poesie, že láska sama je poesií. Věříval jsem tomu sám, ale dávno — tehdy, když jsem psával ještě veršíčky. Pak mne zkušenost naučila posuzovat skepticky záchvěvy lidského srdce, vznikající zálibu v milostnou touhu se rozhořívající — a pak nenáhlé vychladnutí, nepřišlo-li už dříve neočekávaně trpké zklamání. Všechno je tak prosté a přirozené." Mluvil měkce, jako by pohádku vypravoval, ale s plnou jistotou pravdy třeba smutné a bolestné. „Není to nic více nežli radost z jarního květu, který utrhneme, abychom se chvilku potěšili. Květ i láska jenom na krátko. Nikdy jsem nepřisahal věčnou lásku, nerozplýval se oddaností, vždycky upřímně řeknu: nevím, budu-li milovati zítra, chceš-li, růžový kvítečku, miluji tě dnes! A nechci žádných slibů, vím, že se neplní, nežádám věrnosti — omrzím-li tě, nebo zalíbí-li se ti kdo jiný, volna jsi, bez hněvu a žárlivosti dám ti s bohem a přeji štěstí. Rozejdeme se klidně bez výčitek, potkáme-li se maně jednou spolu, usmějeme se na sebe v milé vzpomínce." Snad v tom znělo přílišné sebevědomí vítězného dobyvatele. Rouhal se.

Nebohá Věra, tichá jako myška, neozvala se slůvkem, kráčela se sklopenou hlavou.

„Řekl jsem to také vám — tobě, pamatuješ?" obrátil se k ní s přídechem přátelské důvěry. „Před rokem — jak ten čas ubíhá! — také na podzim to bylo — víš? — v podvečer — ještě vidím tvé oči, jak jsi je ke mně zvedla zprvu s výčitkou, začaly se ti slzami zalévat, ale uklidnila jsi se — a bylo tak dobře, viď? Zůstali jsme dobrými přáteli — přes všechno. — Ty jsi se zachvěla? Je dnes opravdu poněkud chladno, půjdeme rychleji, zahřeješ se."

Zrychlila kroky, ubíhala skorem.

„Počkejte!" zavolal vesele, „utečete mi a já dnes rád bych večer ztrávil v milé společnosti. Nechce se mi do hospody mezi nudnou, žvavou, podnapilou chásku, ani nechce se mi doma pracovat. A je takový krásný tichý večer plný poesie —" zasmál se — „měsíček, hvězdy, mlha po lesích jako závoje duchů, co chcete, moje poetická dušičko, víc?" Byl dnes opět nesnesitelný, jako poslední dobou často býval, cynický a zlý. Snad o tom nevěděl.

Neodpověděla, ale počkala naň, zase mu šla tiše po boku, jen zoubky tiskla do rtu. Večer byl opravdu krásný, vlažný. Měsíc vyšel z mlhy a zjasněl, polil bílým svitem pole i luka, kterými Viktor s Věrou kráčeli, v keřích vrbových a v chomáčích černobýlu házel lehounké namodralé stíny. Štíhlé ocúny vyrůstaly hustě v nízké, nedávno posečené trávě. Stranou od pěšiny zaleskla se v rákosí vodní hladina, nehnutá, stříbrná, jenom černé listy leknínů po ní pluly. Zrcadlil se v ní měsíc i hvězdy, vrby nad břehem skloněné. Nějaká slípka či kachna divoká vyplašená přeplula na druhou stranu za sebou nechávajíc třpytivou rozčeřenou pásku, černými listy zakolébala, v rákosí zmizela.

„Tato tůně nemá prý dna, říkají lidé," prohodila Věra a dodala zamyšleně: „Chtěla bych vědět, co je dole."

Viktor se ušklíbl: „Ach, ne, moje milá, nechtějte vědět, co je dole u dna, spokojte se tímto třpytivým obrázkem tiché ozářené hladiny. Dole? — co dole? Bahno, shnilé kořeny, zapadlé kmeny, mloci, červi a možná utopenec někde za kořenem. Nechtějte vědět, co je u dna!" Bezděky hlas jeho nabyl vážného tónu. „Smím-li vám radit, spokojte se i v životě raději vábným povrchem, nežli abyste zkoumala, co je pod ním. Dožila byste se mnohdy smutného zklamání, kterého možno se uvarovat."

Věra se zamyslila. Po chvilce řekla: „Proč takový smutný a trpký názor? Což opravdu člověk nesmí se ptát, co je pod lesklým povrchem, což opravdu vždycky jen ošklivé slizké bahno?"

Pokrčil rameny. „Jsem realista, beru život tak, jak je."

„Což máte tak osudné zkušenosti — při svém mládí?"

Pozoroval výčitku i tajený úsměv v jejím pohledu a podráždilo jej to. „Mám všeliké zkušenosti, které mi radí, abych se spokojil s klamným povrchem —" Ale rozmysliv se mávl rukou. „Hlouposti!" zasmál se. „Jaký to rozkošný obrázek tato tůň ozářená měsícem ve vysokém rákosí s černými velikými lupeny na hladině. Krásný je dnes večer, Věro, jako stvořený pro zamilované. I ta nahořklá vůně zaschlé trávy na posečených lukách hodí se k tomu."

Věra mlčela. Bylo jí teskno po boku muže, kterého dosud vášnivě milovala a

který nemilosrdně ji přezíral a netajil, že dávno už vychladla láska k ní — byla-li to někdy láska, byl-li Viktor schopen lásky. Proč ji trápí? a proč ona poslechne a jde, když ji zavolá? sama sobě vyčítala. Raději zůstat měla ve svém pokojíku, knihu nějakou číst a při čtení zapomenout. A když vzpomínat, tedy vzpomínat na ony odlétlé šťastné dni, kdy věřila, že má ji rád. Ale ne! ne! raději nevzpomínat, bolí vzpomínka.

Viktor pohlédl na ni se strany s úsměvem, jako by četl její myšlenky. „Proč jste tak zamlklá dnes? A mně se chce povídat. Nepůjdeme přece spolu němi jako dva kajícníci. Nemáme, proč bychom litovali, pokání činili, — co bylo, bylo, třeba uplynulo, těší mne vzpomínka."

„Mne bolí!" pomyslila Věra, neřekla.

„Ptala jste se mne, mám-li tak osudné zkušenosti? Chcete poslouchat? povím vám aspoň zkušenost jednu." Viděl, že se zachvěla, rychleji vykročila, jako by chtěla utéci, aby neslyšela. Usmál se.

„Nebojte se, docela skromná vzpomínka — proč bych nepověděl? Víte, že vždycky jsem upřímný. Nikdy jsem vám nelhal, nikdy! to svědectví mi přece dáte? Nestavěl jsem se lepším, nežli jsem, věděla jste o mně celou pravdu, když jsme se tu setkali spolu, nic jsem vám nezatajil. A měla jste mne chvilku přece ráda i tak, jaký jsem, viďte? — děkuji vám za to upřímně!"

Měla by přece utéci, aby jí netrápil, ale uchopil její ruku a políbil konečky bílých drobných prstů.

„Vždycky jsem vám řekl pravdu. Povím vám i tuto historii, hněvat se snad na mne nebudete, moje dobrá shovívavá dušinko, která odpouštíte mně ubohému hříšníku všechny poklesky — viďte, že odpouštíte? Tedy —"

Vyrušila jej tiše, bojácně: „Ne, nevypravujte! dnes ne! jindy!"

„Proč ne dnes?" otázal se.

„Je tak příliš krásný večer —"

„Ah, tak! maličká moje myško, bojíte se, abych vám nezkazil dojem této chvilky ve snivém měsíčním světle? Nebojte se, — nic zlého nebudu vyprávět — a konec mé povídky, uvidíte, snad se právě shodne s tou nahořklou podzimní vůní uvadlých luk. A není ještě tak pozdě —" Podíval se na hodinky a vyprávěl klidně s roztomilým humorem a hlasem, jehož lichotivý tón tolik ráda poslouchala.

„Znáte mé mínění o srdci ženském — každá žena, i nejchladnější na oko, touží po lásce jako květ po slunci — vidíte, že i básnické porovnání dovedu najít. Ale pravdivě řečeno, žalostno je pomyšlení, jak snadno žena se vzdává. Došel jsem dávno k tomu poznání — snad někdo k němu dojde, když jest už pozdě, a někdo vůbec nezví, jak snadno květy možno trhat i na nejvšednější pěšince, kudy jej život vede. Sám pak vinen takový bloudek, poněvadž bláhový věří, že jsou ženy lepší bytosti než muži — andělé, víly, vzdušné přeludy z vašich básní. Básně by se neměly dávat mužské mládeži do ruky, růžovou mlhou zastírají pravý obraz. Tedy: před třemi roky byl jsem ve velkém průmyslovém městě blízko Prahy. Nebylo to hnízdo jako zdejší, kde je člověk hlídán všetečnými zraky při každém kroku. Líbilo se mi tam, byly tam hezké dívky, vlídné paničky, bavil jsem se dobře. Nechci se chlubit, nechci ze sebe dělati dona Juana. Ostatně tento don Juan — také hrdina z básní — je pro mne nejsměšnější figurkou na světě, totiž, co z něho básníci udělali. Nebožák, jenž se v potu tváří namáhá, aby nějaké to milostné dobrodružství zažil a domnívá se, že bůh ví co dovedl. Odpusťte, to jen tak, nechme dona Juana. Ale já tehdy seznámil se s paní — s paní doktorovou, řekněme. Muž byl starší pán, lékař, vzor hodného manžela, vzdělaný, s filosofií člověka spokojeného vlastní prací a s celým světem. Paní doktorová byla velmi mladá, krásná, ještě nedlouho vdaná. Z domova přinesla si pečlivé vychování, v paměti měla všechna dobrá napomenutí pečlivé matky. A chystala se patrně prožít klidný spokojený život věrné manželky, jak žádá povinnost a čest dle pojmu maloměstské společnosti. Dušička čistá skoro naivní. Seznámil jsem se s doktorem, který byl velmi přívětivý — pozval mne do svého domu. Měl rád hudbu, sám výborně hrál na housle, chodili k němu i jiní přátelé muzikanti. Víte, že také trochu dovedu zahrát na housle, na klavír — všeho trochu, to je můj osud, ničemu jsem se nenaučil dokonale. Sotva jsem poznal paní doktorovou, zalíbila se mi nesmírně. Zdálo se mi, že nikdy jsem nespatřil takové krásy, prosté, nelíčené a skromné. Nebyla koketou, zdálo se, že ani si není vědoma vlastní krásy. Její vrozená přívětivost, milý, skoro dětský úsměv, upřímné modré oči mne okouzlily. A byl jsem přesvědčen, že docela snadno získám si lásku roztomilé paničky, docela tak jen, jako mimochodem utrhnu květ, který, zdá se, jako by sám se ti nabízel. Opravdu paní Miladě patrně jsem se zalíbil, ráda mne vždycky vítala, ráda mne poslouchala, smála se, žertovala. Díval jsem se na její rozkošné

rtíky, pěkně vykrojené a myslil si: však se přesvědčím, jak jsou sladké! Jenom vhodný okamžik až přijde! — Jednou v podvečer přišel jsem — paní Milada byla v hezoučkém domácím županu, který jí velmi dobře slušel, drobátko rozstřižen odhaloval bílý krček — měla tak aksamítově hladkou pleť, čistou, maličko narůžovělou. Když jsem vstoupil do pokoje, běžela mi vstříc, obě ruce mi podala jako starému příteli a smála se: „Jsem ráda, že jste přišel, už dlouho jste u nás nebyl. Omluvil jsem se — práce mne v posledním čase zdržela. Také doktor byl laskavý jako vždy. Ale v patách za mnou přiběhl nějaký hoch — pro doktora, ze sousedství vzkázali, kdosi onemocněl. Doktor ihned vzal klobouk, odcházel za poslem. „Vrátím se hned!" ujišťoval. Políbil ženušku, až za dveře jej vyprovodila. Usedl jsem k pianu, otevřel noty, které se mi namanuly, a hrál jsem. Paní doktorová stála vedle mne, poslouchala. Na stole ve váze byly růže, dýchaly opojnou vůní.

„Krásně hrajete, pane inženýre!" pochválilila, „ještě toto, prosím! Zvonky Cornevilské jsou to, slyším je ráda, ačkoliv doktor se mi směje."

Stála tak blízko, že dotýkala se loktem mého ramene. Zahrál jsem z paměti začátek, dívaje se na ni. Naslouchala s patrnou zálibou, přimhuřujíc oči, hezounké rtíky měla pootevřené, zoubky se pod nimi leskly drobné jako krupičky. Přestal jsem hrát.

„Proč nehrajete?" ptala se, ale já lehounko otočil jí ruku kolem pasu. Drobátko jen se uhnula, s úsměvem opakovala: „Hrajte, prosím!" Není plachá! pomyslil jsem si a pokusil jsem se přivinout ji k sobě.

Tu otevřela dokořán oči, podívala se na mne s úžasem. Neřekla však slova, zdálo se, že se ani nepohněvala, jen užaslá ustoupila na dva kroky a pořád tak udiveně se dívala. Vztáhl jsem po ní ruce a zašeptal: „Odpusťte, milostpaní, jsem snad šílen, ale mám vás tolik rád!"

Ustupovala pozpátku stále ještě v tom úžasu — a najednou vzplála hněvem. Viděl jsem, jak se zarděla, jak se jí zajiskřily oči a hned se zalévaly slzami.

„Co jsem udělala?" ptala se těžce dýchajíc, „co jsem udělala, že tak se ke mně chováte? dala jsem vám příčinu bezděky snad, že si myslíte o mně — můj Bože! — Považujete mne za špatnou? proč mne urážíte?" Překvapila mne — ne její slova, ale pravdivý tón, kterým zněla. Ta žena nebyla jako jiné, které jsem dosud znal. Teď já se na ni zadíval užasle. Čekal jsem odpor ovšem, zdráhání, snad i pláč, dělaný hněv a tak dále, jak jsem byl zvykl jinde. Nic z toho. Jen: „Co jsem udělala, že mne urážíte?"

Snad více rozechvěn nežli třeba, hleděl jsem nezdařený pokus omluvit. Nevím už, co jsem jí řekl, snad jen to jediné slovo: Odpusťte! Chtěl jsem odejít, ale paní doktorová už se vzpamatovala, oddychla zhluboka. I docela se maličko usmála, bezpochyby mému zmatku.

„Bůh ví, co se s vámi dnes dělo!" pravila s jemnou výčitkou. „Myslím, že já byla vinna, jinak přece nemohl byste —" Zahryzla zoubky do rtu. „Prosím vás, pozoroval-li jste u mne nějakou neprozřetelnost, promiňte — jsem snad příliš po venkovsku upřímná ke každému, snad neopatrná ve slovech i v jednání — nemyslete si o mně nic zlého. Chcete odejít? Ne, zůstaňte a buďme dobrými přáteli, jako jsme byli dosud — na tuto chvilku zapomeneme oba, — chcete?" Podala mi ruku. A já tu ručku políbil s opravdovou úctou. Konečně! pomyslil jsem si, žena vzácná a čistého srdce! Za okamžik vrátil se doktor.

Chodil jsem k nim dále — rád a s potěšením díval jsem se na mladou, sličnou paní. Byla vždy přívětivá jako dřív, odpustila, zapomněla. Bylo mi nějak teplo a příjemno u ní, pocit nezvyklý, radostný, dívat se jí do jasných upřímných očí a myslit si: ty čistá moje duše bez vášní a hříchu! — Posloucháte mne, Věro? Viďte, je divno, jak jsem si všechno zapamatoval, ale působilo to tehdy na mne jako zavanutí jarního svěžího vzduchu do ztuchliny mého života. Tehdy, tuším, byl čas, že jsem chtěl dělat pokání a věřit v cosi lepšího. Zprotivily se mi všechny koketní dívky a ženy, s kterými jsem se dříve bavíval. Stačilo mi, být na blízku milé paní doktorové, slyšet její hlas, její zvonivý smích, vidět ji krásnou, veselou, šťastnou. Ani jejímu manželu jsem nezáviděl, věřil jsem, že také já najdu jednou takový kvítek rozkošný, bez vady a hříchu, který bude patřit celou duší mně."

„A nenašel jste dosud?" zašeptala neočekávaně Věra a jakási tichá výčitka zazněla v těch slovech.

„Počkejte, počkejte, zlatá moje myško! Nejsem ještě u konce. Po několika nedělích přišel jsem opět k doktorovům v podvečer. Jako vždy mladá paní přivítala mne přátelsky. Ruku jsem jí políbil. Pranic zvláštního jsem nepozoroval. Na stole voněly růže. Po chvilce odešel doktor kamsi k pacientovi, zůstali jsme s Miladou sami. Přehrával jsem zpaměti cosi na pianě.

V tom přistoupila paní doktorová, přinesla „Zvonky kornevilské“, rozevřela sešit.

„Zahrajte!“ prosila, „mám ráda tuto melodii.“

Přehrál jsem kousek — pohlédnu k mladé paní. Stála mi po boku a dívala se na mne přimhuřujíc oči, rtíky pootevřené a usmívala se trochu čtveračivě, trochu rozpačitě. Když se naše pohledy setkaly, zarděla se lehce a zašeptala:

„Víte, nač jsem si vzpomněla? jak tehdy v podvečer — pamatujete? — hrál jste také tyto „Zvonky“. Všechno bylo jako dnes — i ty růže na stole. Měla jsem tento župan, že ano? a také účes stejný, jestli jste si všiml. Hrál jste — a pak —“

„A pak, milostpaní —“ zasmál jsem se — „čehosi neprominutelného v rozechvění jako nerozumný hošík jsem se odvážil — ale vy, dobrá, jste mi odpustila!“

„Odpustila — ovšem!“ odpověděla a lehounko se opřela o mé rameno.

„Věřte, milostpaní, tehdy jsem nevěděl, co činím!“ a bezděky ovinul jsem jí ruku kolem pasu.

„Ano, tak to bylo!“ zašeptala, zamhouřila oči a přitiskla se blíž, objala mne.

Byl jsem zase o jednu illusi chudší. Hořko mi bylo, odešel jsem rychle, neobratně nějak se omluviv a více jsem nepřišel.“

Věra tiše vzdychla.

„Proč ten vzdech, slečno?“

„Lituji vás, máte smutné vzpomínky!“

Krátce a ostře se zasmál. „A — pravdu máte! Sám sebe lituji. Jaký to život — takový bezúčelný a marný. Nic se mi nesplnilo, co jsem od života čekal. Po studiích ubíjím teď síly a mládí jako inženýr v řemesle, kterého ani za léta nemohu si zamilovat, v omezené společnosti venkovských měst, v malicherných poměrech, v hloupých zábavách. Chtěl bych jinak žít, být svoboden, nemusit pro kus živobytí dávat se do služeb podnikatelského kapitálu, být neodvislým, poznat širý svět, zhostit se všech pout, která spočívají smutným osudem na každém z nás!“ Mluvil to rychle, úryvkovitě.

„Jste přece jen básníkem, vykládáte své sny!“ řekla mu Věra.

Ohlédl se po ní, viděl její ironický úsměv.

„Krátce řečeno, chtěl bych vyhrát milion!“ zažertoval. „Ale nemám štěstí ve hře, má zlatá myško!“

Vraceli se už k městečku. Cesta vedla je kolem Melichova parku. Za plotem tiše, bez hnutí černaly se stíny křovin, jen po vrcholcích lesklo se listí ve světle měsíčním zvlhlé podzimní rosou.

„Teď si vzpomínám teprve — chtěl jsem vám, Věro, přinésti kytičku růží, zapomněl jsem ji doma na stole. Škoda, zvadne tam. Kytičku posledních růží z tohoto parku. Dostal jsem je od slečny Jiřiny!“ lhostejně pravil Viktor.

Věra mlčela, sklonila hlavičku. Zdálo se mu, že se zimomřivě zachvěla.

„Je chladno, pravda! podzim! I v nejkrásnější den cítit, jak studeně to vane se strnišť. Pojďme rychleji, zahřejete se. A ručky mi podejte, budu vám je hřát, jsou studené a jistě zmodralé už, viďte?“

Sahal po její ruce, ale Věra jej předběhla o krok.

„Tak je to — čas ubíhá — podzim! Nedávno teprve byl máj, měsíc lásky!“ filosofoval Viktor. „Není to divné? není to smutné? Ah, proč smutné, viďte? přijde brzy nové jaro s novými květy, s novou láskou. Změna znamená život!“

Doprovodil Věru domů. Nerovná ulice byla plna měsíčního světla, zeleným odleskem třpytila se okna v domech, na chodníku v prachu jiskřily se třepiny skla. Městečko už tichlo pomalu. Ještě zde — onde seděli lidé na prahu, ve stínu za vraty kdosi šeptal — snad milenci. Odněkud znělo rozladěné piano.

U domovních dveří rozloučil se Viktor. „Dobrou noc, Věruško! Jste hodná, dobrá — zlatá! Opravdu je tak milo člověku, má-li přátelskou duši v té venkovské poušti. Však cítíte zajisté smutnou tu samotu jako já. — Dobrou noc! spěte sladce!“

Políbil jí ruku. „Dobrou noc!“ zašeptala. V měsíčném světle zdála se být sinavě bledá, tvářičky její jako z mléčného opálu. Bylo to snadné sklonit se a políbit ji. Ne! — cosi jej zdrželo. Kdysi líbal ty tvářičky hebounké, líbal rty — ale už dávno tomu, co ji políbil naposled. Jistě nebránila by se, snad by ani hlavičku neodvrátila, cítil však, že bolest by jí způsobil. Snad měla by ten polibek za almužnu, snad za nelítostný žert.

Věra otevřela dveře, zmizela v temné síni. Viktor odcházel tichou ulicí, po chvilce mimovolně se ohlédl. Okno u jejího pokojíku zastřené záclonou se ozářilo. Rozsvítila, bude číst — básně asi! pomyslil. Básně jsou jako nasládlé utišující pokroutky pro rozbolestnělé ženské srdce. Tedy i básně mají svůj účel.

Věra opravdu našla a rozevřela nějakou knížku, snažila se číst, ale oči se jí kalily, jako by mlha stále se na ně kladla. Dlouho seděla u stolu opírajíc hlavičku o dlaně

a dívala se do plamene lampy. Když ulehla na lože, ve tmě naslouchala tikání starých hodin na zdi a hryzla rty. Proto, aby zadržela slzy, které se jí stále do očí draly.

Tak obyčejně končily jejich vycházky.

III.

Paní Tereza chodila po domě rozčilená úžasem, nějakou nejasnou nadějí, starostí a strachem. Toho dosud nepoznala! tak náhle to přišlo, vybouřilo ji z klidu. Přemýšlela, uvažovala, stávala se zapomnětlivou, zlobila se, plísnila Jiřinu pro malichernosti, časem jí kázala o mužské zradě a falši, střehla ji v každém kroku, ani do parku ji pustit nechtěla. Po straně bystrýma očima pohlížela na nemocného pána, se zatajeným dechem sledovala každé jeho hnutí. Netušil ani zdaleka, že je pod přísným dohledem, i v jeho nejtajnější myšlenky chtěly by dohlédnout ony zpytavé zraky. Hospodyně vcházela tiše do pokoje, že ani kroku neslyšel a udiven se ohlížel, když najednou naň promluvila pokorným a bázlivým hlasem, jevíc mateřskou péči o jeho zdraví.

Zajisté — zdraví se pánovi nevracelo, naopak scházel vůčihledě. Venku byly už dni studené, pochmurné, nemohl vycházet z domu a jeho pleť stávala se bledší a zvadlejší, jenom tmavé oči se mu rozsvěcovaly, kdykoliv se mihla pokojem Jiřina. Pohledem ji provázel, s rozkoší labužníka sledoval každý její pohyb.

„Buď vlídná k pánovi a poslušná!" napomínala matka dcerušku, „vidíš, ubožák strýček vadne, trápí se, je tak sám na celém světě. Buď veselá, usmívej se naň hezky — chodíš, jako bys promluvit nedovedla, celá zakaboněná. Však já vím — chtěla bys venku se toulat, ale ne, ne! tady máš povinnost! jsme přece z příbuzenstva! Pan strýček nemá nikoho upřímného na světě nežli nás!" A s tajeným výrazem šeptávala: „Kdož ví, co se může stát! Jen vesele, dceruško, směj se, zpívej, vím, pan strýček má to rád!"

Jednou z rána pan Melich sedě u otevřeného okna díval se zamyšlen do kraje, jak tam v dálce hory se modrají, nad lesy táhnou mlhy roztrhané studeným větrem. Noviny mu vypadly z ruky. Po chvilce omrzele podíval se na hodiny — zdálo se mu, že nejdou. Čas neubíhal. Nemocný vzdychl a sáhl po zvonku na stole, aby zavolal Jiřinu. Ale nežli zazvonil, zpozoroval, že paní Tereza stojí za jeho lenoškou, přišla jak obyčejně tichounce, neslyšitelně. Usmál se.

„Tys tady? ani jsem nevěděl. Zdá se mi, že poslední dobou navykla jsi na mne hledět divnýma očima. Co na mne vidíš?" Úsměv jeho zhořkl. „Co vidíš? Smrt?"

Tereza se polekala. „Kdež pak! nedívám se — co si myslíš? a proč o smrti mluvíš? lépe vypadáš, zdráv budeš zase, uvidíš! jen se šetři!"

„Mlč!" okřikl ji, „proč se mám šetřit? všechno marno. Konec!" Povzdechl. „Nu což, dosti dlouho jsem žil. A stáří už se hlásí. Nechci se toho dožít, abych byl starcem. Nechci. Je to smutné, ohavné: zplesnivět a vléci se životem bez účelu, bez síly a radosti. Divím se, že lidé si přejí dlouhého věku."

Tereza spínala ruce. „Co to mluvíš? rouháš se! I stáří je krásné, nemá-li člověk žádného nedostatku, žádných bolestí."

„Mlč mi!" vysmíval se. „Nemá-li člověk nedostatku — to je pro tebe štěstím, najísti se denně dosyta? A já si myslím: raději v bídě, o hladu, ale býti mlád, moci se radovat ze života, ne odumírat ponenáhlu jako červy rozežraný strom — eh, co ti vykládám —!" omrzele mávl rukou.

Tereza patrně nechápala. „A což ty nemáš žádné radosti? — takový boháč! Kdybych já tak — ach, Bože, vždyť se říká, že peníze všechno zmohou! Nač si pomyslíš, všechno můžeš mít."

„Jen zdraví ne, milá Terezo, ani zašlé mládí."

Dívala se naň a myslila: člověk by řekl, že nemá daleko ke hrobu — jen ty oči! jen ty oči! celý žlutý, zvadlý, ale ty oči! Nu, holoubku, vím, co ti v nich hoří, vím, proč se ti lesknou!

Pan Melich se odmlčel. Po chvilce zvolna jako náhodou zeptal se: „Kde je dnes —?"

Nevyslovil jména. aby paní Tereza uhodla a chvatně pověděla: „Jiřina? v kuchyni pomáhá."

Zahleděl se do okna a lhostejným tónem vybídl: „Zavolej ji sem! Unavuje mne číst, oči slábnou. Jiřina bude mi chvilku předčítat. Zavolej ji!"

Přikývla hlavou s neutajenou radostí, usmála se. „Zavolám, zavolám, hned přijde Jiřinka — vždyť víš, ráda přijde!" Hlas se jí zachvíval.

Pán s jakýmsi podezřením podíval se jí do očí — zachmuřil se.

„No, — jdi už. Pošli mi Jiřinu." A sáhl po knize ležící na stole. Paní Tereza běžela do kuchyně, na síni musila se zastavit, aby nabrala dechu. Byla rozechvěna.

„Jiřina! Jiřina! kéž by měla trochu rozumu!" šeptala, „ale bláznivá je jako dítě, kdo ví, nač pořád myslí, na jaké hlouposti,

Štěstí by bláhově odstrčila. Já stará matka musím myslet za ni, poradit, když by nevěděla, jak se rozhodnout —“

Jiřinka měla se starat o kuchyni, bylo přáním její matky, aby dospívající děvče naučilo se vésti domácnost. A při pilné práci zanechat pošetilých myšlenek. Ale dceruška nedbala. Když paní Tereza vešla do kuchyně, ruce spráskla úžasem a zlostí. Plotna byla studená, Jiřinka seděla na židli u stolu, zamilované koťátko na klíně a vykládala si karty. Obě služky, stejně rozumná stvoření jako Jiřina, opřeny o stůl červenými buclatými lokty, dívaly se, jak padá karta a smály se rozpustile. Překřikovaly se.

„Žaludský král! — ne, ne, slečinko, toho ne! starého lakomce — tady je! tak! srdcový kluk — mladý, hezký pán, slečinko, kterého máte ráda! Nezapírejte, slečinko! my to víme, karty to prozradily! Přijde si pro vás! Zelená sedmička znamená štěstí!“

„Mlčte!“ zamyšlená pravila Jiřina, „pletou se mi tu stále žaludy — to jsou kříže — smutek nějaký —“

„Zamíchejte znova, slečinko!“

„Jiřino!“ vykřikla paní Tereza na prahu takovým hlasem, že obě služky ztrnuly a slečinka uleknuta v rozpacích schovávala karty, z rukou jí padající. „To je tvá práce?“ Zajíkala se hněvem. Ale ihned se vzpamatovala, nechala výčitek. „Nerozumná! Karty ti spálím, abys věděla! Teď jdi k panu strýčinkovi, volá tě. A buď přece moudrá!“ Zvedla prst a výmluvně pohlížela na dceru. „Vy sojky lenivé —“ obrátila se ke služkám — „s vámi už zatočím!“

Jiřina vyhrnula vzdorovitě růžový rtík, sebrala karty — ne, nedá si je spálit! — a mlčky odcházela.

„Kam jdeš?“ zavolala na ni matka.

„Ke strýčkovi, jak jste pravila, maminko.“

„A takhle —? vlasy rozcuchané, zástěrku umazanou! jdi do svého pokoje, podívej se do zrcadla, přičesej se — počkej, půjdu s tebou! Tak! střevíčky nové vezmi, sluší ti —“

„Maminko —?“

„Proč se na mne tak díváš?“

„Zdá se mi, že se vám třesou ruce — a chtěla jste mi něco říci?“

Matka se zamyslila. „Nu, nic — až potom. Jen pospěš, pan strýčinek čeká.“

Jiřina pokrčila rameny, pomyslila si: „Bože můj, bude to zase dlouhá hodinka — nějaký nudný román předčítat, anebo — nedej Bože! — docela tuze učený článek nějaký —“ A výmluvu si již chystala, že ochraptí —

(Pokračování.)

Ot. Smrčka:

ŽIVOT.

Je dar to, jenž bezděky přijme se,
než co se v něm tají, lze znáti,
tak těžko se mnohdy unese
a tak se lehko ztratí.

Je podivná, vábná to hádanka:
hned mučivě tíží, hned těší,
tak průzračná zdá se jak studánka
a tak se těžko řeší.



DIVADLO.

Alexander Dumas syn: *Dáma s kameliemi.* Hra o pěti dějstvích. — Nově přeložil Hanuš Jelínek. V Národním divadle dne 15. prosince t. r. za režie Gustava Schmoranze.

Hra, o které se po léta tvrdí, že je nám svou podstatou vzdálena, a novými názory estetickými vzdaluje se nám vždy více. Byla dávno odsouzena mezi hry slzavé. Lze o ní teoreticky dokázati, že je niterně nepravdivá, bez básnického a dramatického vývoje. A přes to vše jest její jevištní život neochvějný. Její ústrojí neselhává, její kontrasty neochabují v působivosti, její mluva upoutává, její námět, kdysi smělý, vynucuje si sympatie mass. Tajemství úspěchu lze vyjádřiti divadelní řečí, že je to kus, který se dá poslouchat a hlavně — dá se hrát. Má velikou, vděčnou roli. Hráti tuto úlohu, jest jedním z největších vyznamenání herečky; tentokrát dostalo se tohoto vyznamenání paní Sedláčkové; vytvořila ji krátce po „Salome“, která se rovněž považuje za úlohu parádní. Ale úloha Salome, jako celý kus, je sklad galanterního zboží, kde se dá uplatniti všecko, co rafinovanost, půvab,

rozmar ženy, nebo třebas improvisace vnukne. Margherita Gautierova je úkol nepoměrně těžší, vyžadující hluboce lidského základu a systematického studia. Paní Sedláčkové, jejíž dráha umělecká není dosud tak dlouhá, aby studium a provedení mohla založiti na zkušenostech, vyzdobit výkon rafinovanostmi, byl úkol ten usnadněn tím, že její individualita je předurčena pro úlohu tohoto rázu, úspěch jest jí zabezpečen přirozeným splněním základních požadavků; bohata zevním půvabem jest typem křehké milenky hlubokého citu, duševní vroucnosti, a každý projev nitra i zevně jest souladný, něžný, bez násilí, bez herecké zchytralosti. Celkové založení úlohy vybudovala si správně, velký její úspěch byl plně zasloužený; nyní může úlohu dále propracovávati k osobité virtuositě, které již v jednotlivostech dosáhla. — Co hru nám odcizuje vzdáleností časovou, bylo vyrovnáno jednak novým, výborným překladem dra Hanuše Jelínka, hladkým, přirozeným a poetickým; zejména však vkusnou režií a malebnou dobovou výpravou, řízenými zkušenou rukou ředitele Schmoranze. Dámy v staromódních úborech byly vesměs rozkošné; méně svědčily dobové kroje a účesy pánům, jmenovitě představiteli Armanda p. Steimarovi. Jeho výkon trpěl mimo to nedostatkem toho, co bylo usnadněním úlohy pí. Sedláčkové: není individualitou pro úlohy tak vysloveně „milovnické“ jako je právě Armand, ač jinak je sympatický svou inteligencí, pílí a nepopíratelnou dramatickou krví. V episodních úlohách svěžími výkony vynikli pí. Brzková (Prudence) a pan Kohout (Gaston).



*

S a c h a G u i t r y: *Noční hlídač.* Veselohra o třech dějstvích. Přeložil Karel Čvančara. V Městském divadle Král. Vinohradů po prvé dne 14. prosince t. r. Režisér V. Marek.

Hladká a vkusná mluva, bez okázalých duchaplností a přece obsažná jest hlavní předností této hry; má v ní dvojí těžký úkol: jednak nahražovati dramatičnost zevní, napomáhati přes délky, jimiž kus jest nastavován v celovečerní hru — jednak zastříti trapnou choulostivost látky. Jako četní jeho krajané také tento francouzský autor má za důležité najíti formulku, jak umožniti neb aspoň pokrytecky omluviti ženinu polyandrii, nebo prostěji řečeno: dáti jí možnost dvou milovníků, starého, který platí, a mladého, který užívá; jak přinutiti starého, aby nic nenamítal, a jak vůbec všemu tomu zvrácenému pořádku nasaditi masku nevyhnutelnosti, aby hluboká necudnost těchto poměrů nejen nebyla patrna, nýbrž aby obecenstvu polichoceno bylo názorem, že to všecko je dovoleno. Albert Guinon ve „Štěstí“, které jsme před několika léty viděli v Národním divadle, řekl to rovnou, že to jinak nejde. Sacha Guitry dokonce dovozuje, že pro starého a bohatého milence je to štěstím, míti a bezpečně znáti „nočního hlídače“ své milenky. — Představení ve vinohradském divadle vyhovělo zevnímu vkusu hry taktním provedením, jemuž pan Marek dal sličnou výpravu a řídil přirozený tok. Paní Iblová s půvabem a vkusem sehrála úlohu dvojmo milované „milující ženy“, ač její individualita určuje ji pro úlohy tragické a nikoli pro lehkomyslné milenky; ve třech aktech vystřídala pět krásných toalet, vynikajíc zjevem jako hrou; mladému milenci pan Tůma propůjčil vroucnost, starého sehrál pan Třebovský zdrženlivě a v případné masce, pí. Baldová doplnila souhru drastičností, které jest autoru třeba k posunování děje. Překlad páně Čvančarův se plynně mluvil a dobře poslouchal a případnou mluvou družil se k rázu celku.



*

J o h n M. S y n g e: *Rek západu.* Groteskní veselohra o třech dějstvích. Z anglo-irského originálu přeložili V. A. Jung a K. Mušek. Režisér Václav Vydra. Scénickou výpravu navrhl A. V. Hrstka. Po prvé v měst. divadle Král. Vinohradů dne 2. prosince t. r.

J. M. Synge znám je českým divadelním pamětníkům aktovkou „Ve stínu doliny“ — (v Intimním, později v Národním divadle), kde tragiku mění v komiku tím, že dává mrtvému obživnouti. Tentýž pokus činí v „Reku západu“ — jehož rekovství je vábno a podivuhodno primitivním ideálům primitivního prostředí, pokud jest bájí; a jest odporno, jakmile se stane skutečností. Pro smělost svých námětů jest Synge jedním z autorů, jichž losem jest nepochopení; prostřednost chápání, která v Guimerově dramatě svobody „V nížině“ viděla pouhý krvák, která před originalitou Jeromova „Neznámého“ stála bezradně, také v „Reku západu“ vidí jen snahu po groteskní bizarnosti. Jest to však stejně odvážná jako znamenitě provedená hra psychologických obratů, vážených z hlubokého pozorování vrstev, které jsou vzdáleny složitých vlivů kultury; a se vzácným smyslem básnickým jest vystižena poesie, která tu rozhoduje nad pravidlem etickým, neboť rekovstvím, o něž tu jde, jest otcovražda. Látka rozvedena jest v grotesce, aby nepůsobila odporně; naivnost všech lidí zde vystupujících stírá hrůzu, kterou by zvrácenost citů působila před rozuzlením. — Hra, aby byla pochopena, vyžaduje mistrného a jemně propracovaného provedení; jeho přetěžkým požadavkům soubor vinohradského divadla vyhovoval pouze nejlepší vůlí. Souhra byla rež. Vydrou vkusně řízena, jednotlivci — (dámy Májová a Ptáková, jmenovitě však pan Zakopal) — podali dobré výkony. Pro hlavní úlohu měl pan Tůma bezprostřednost mládí, ale jinak obmezil se na pouhé horování, které již mění se v šablonu, jsouc týmž v „Reku západu“ jako ve „Škole

pomluv". K vystižení „reka západu" bylo by třeba hlubokého studia a značných zkušeností.



VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Nová výstava výtvarníků v Obecním domě u Prašné brány. Jsou tam hezké výstavní místnosti, příhodné rozměrem i osvětlením. Vžily se záhy a osvědčují se přiměřeně. Pohodlní arciť broukají, že by to nemusilo býti až na III. patře. Ale za pomalého slézání Jakubova žebříku vysokých schodů máme aspoň pokdy, připraviti se zbožným rozjímáním ke vstupu do chrámu umění.

Tož do chrámu. V antickém a po jeho vzoru i v renaissančním bylo všecko velebné; umění bylo kultem. Ve středověkých svatyních připlichtila se již tu a tam do kamenického i jinakého ozdobného díla lecjaká potvůrka, nezbednost, karikatura. Ale to jen po straně jako skrývaným výdechem lidské přirozenosti, ulevující sobě mimochodem po přílišné zkroušenosti před velebou oltářů. Až v moderním umění vyšvihly se zrůdnosti přímo na oltáře pro uctívání zbožným davem; vědomé a chtěné zkresleniny, odmocňující věkovité ideálné i reálné věci na pouhá rudimenta tvarových i barevných zjevů a pomyslů. Inu — pokrok, XX. století! Všecko se zušlechťuje, roste do krásy, dokonalosti, bohorovnosti, všecko převyšuje nebetyčně školácké nedomrlosti zatemnělých věků předešlých. Analfabeti minula, na př. takový nedouk jako Leonardo da Vinci požadovali, aby umění do jisté míry přírodě „odpovídalo". Ale příroda se umělce na nic neptá, proč by jí tedy odpovídal? Jeť — jak známo — člověk tvor mimo- a nadpřirozený a netřeba mu v čemkoli na přírodu se ohlížeti. Ona ho ničemu nenaučí. Naopak on učí ji. A proto na průkaz své idealisující suverenity dělá z hloupých kopců žoky a kornouty, z moře bramborovou kaši, ze stromů pometla, z lidí dřevěné mannequiny a panny z cucků.

Teprve teď vyšlo slunce a otevřely se oči. To koukáme! Hm, bývaly prý doby, kdy umění bylo v relaci ke skutečnosti, k předstíranému zdravému rozumu i přirozenému citu, k povznášející poetické imaginaci a k melodické plynulosti hudby. Tyhle zastaralé pošetilosti jsou v zásadě překonány. Ba, že — v principu. Bohužel ani nejsublimnější kubistoexpressionista nemůže vyletěti ze své pozemské lidské kůže, z prostoru tří známých dimensí, z obmezenosti odpočítaných složek barevného vidma. Proti takovému znásilňování přírodou revoltuje právem moderní člověk. Odbývá všecku tu nudnou reálnost pohrdavě velkým gestem náznaků, čmárnutím, máznutím, přehodnocením do primitivnosti, do troglodytského nazírání na tón i barvu, do žákovského zmodrchání komposice a linie. Jaká to potence úctyhodného sebezapření a odříkání, jaké to dobrovolné mučednictví v propagování uměleckého budoucna, pro něž nalezena, vyšetřena i stanovena formulka dříve, nežli se to budoucí organickým postupem zrodilo a tak dalece vykrystalisovalo, aby z něho vlastní jeho řády a zákony mohly býti odvozovány. Leč i v tom zračí se právě báječný náš pokrok, že moderna dovede z rozbíhavé řediny vyvozovati spolehlivé míry pro vymezení významu, obsahu a dosahu svých výtvorů jakožto drahocenných složek v souboru dnešní a budoucí kultury lidstva. Všecko bývalé je na hromadě a nám žasnoucím nezbývá než věřiti a klaněti se.

Za onoho času bývalo axiomem, že řeky netekou do kopce. A už tekou! Na př. futurista zobrazí ples. Jako by puma s létadla spadla na Žofín. Všecko vyletí do povětří a už leží před vámi roztodivná směsice, střepiny, hlavy, parkety, ruce, stukové ozdoby, vějíře, nohy, paruky, lampy, šosy fraků, páté přes deváté v jedné změti. Nebo Picasso shrne hromádku lecjakého smetí ze strojnické dílny, polámaná kolečka, rozviklané páky, nepodařené šrouby a podobný brak do baňaté formy a prodává to za podobiznu Edisonovu. Hloupý člověk vrtí hlavou. Však jen proto, že je hloupý. Neboť futurista i Picasso (a což teprv jejich vykladači!) dokáží nám nad slunce jasněji, že takto právě zrcadlí se v posvěcené duši umělcově skutečnost, viděná jeho temperamentem. A že ty rozmetené trosky plesu a ta hromádka nesouvislých želízek jsou nejvýstižnější synthesou, která souhlasí s naším vlastním nazíráním a vyhovuje našemu vkusu, třeba že — ovšem za bývalých dob — proměňovala se skutečnost v takovéto obrazy jen divokým vkusem mátožných snů, postrádajících souvislosti a jakéhokoliv ukázněného názoru. Teď je tomu jinak. Dnes pokročilo naše nazírání do výšin, ozářených sluneční soustavou futurismu, expressionismu, kubismu etc. A my vidíme tak, jako Picasso e tutti quanti. Byť bychom si toho nebyli vždy vědomi. V tom je ten háček. Jen v tom, že mnozí ještě zůstávají neosvíceni duchem svatým a neprohlédnuvše, zdráhají se uznávati vřískot za zpěv, rozvaliny cihelen za architekturu a koktání za poesii. Tak ještě by to pokládali za ironii, za laciný vtip, který však častým opakováním pozbývá prý i té skrovné účinnosti, jaká by mu v ojedinělém případě snad mohla býti přiznána. Jen vyčkat, co expressionism vychová své individuality (božínku, kéž nezmešká — módy vycházejí rády brzo z módy). Až posud těch individualit oslněný zrak nerozeznává, všecko jest jedno stádo, jedna šablona, a jenom nejbystřejší kabalisté expressionismu tuší, chutnají a rozlišují ve spoustě jednostejných těch lepenkových betlémů a loutkových divadel nejsubtilnější

sensace nejdelikátnějšího umění. Blahoslavení, vyvolení! Milují jako Titanie ve „Snu noci svatojanské", vidí nebe v tranci své módní hypnosy, hrnou se do zaslíbené země jako armáda pacholat za doby dětské křižácké války.

Opatrníci arciť šeptají, že každá zbrklá rebelie ladila obecnou mysl vždy jen pro uvítání reakce a že už dnes ani leckterý snob nedá se zvábiti do nebe volající reklamou vykladačů expressionismu. Ten však přes to neochvějně pracuje dále, pilně, snadno a rychle, poněvadž asi jen hromadnou duševní výrobou lze konkurovati i s hromadným tiskem groteskních plakátů i s potutelným protinožcem individuálního umění, tož s mechanickou fotografií...

Konec rozjímání, ačkoli by ještě bylo látky dost. Ale schody do nebe jsou slezeny. Stojíme na prahu výstavy, pořádané za zlých dob Pomocným výborem výtvarných umělců a obsahující dosti cenného i mnoho zajímavého. Vše lze doporučiti zasloužené pozornosti. V čele figuralistů presentuje se tentokráte Viktor Stretti co nejvýhodněji; v krajinářské partii poutají primo loco tři cenné kusy z pozůstalosti nebožtíka Slavíčka; sbor dobrých pěstitelů leptu vede osvědčený mistr M. Švabinský; mezi plastikami vítá hned u vchodu solidně propracovaná komposice Pášovy fontány. Ale dosti již jmen, aby nikdo nebyl opomenut. Na zevrubnější úvahu nezbývá již místa, pro krátkost trvání výstavy pak ani času. Nechť si soudí a vybírá každý sám. Moderní galerie už tak učinila, zakoupivši čtyři pěkné a rázovité dřevoryty Vikovy.

*

V saloně Rubešově upozornil na sebe zas jednou Ad. Wiesner, pracující už asi dvě desítiletí nehlučně, po svém. Netváří se světoborně, nelibuje si v přelaciném koketování s moderností. A věru, že by vedle nestravitelných abstrakcí expressionismu uplatňoval se ještě výhodněji, nežli sám o sobě. Mělo by to příchuť možné reakce, o jejíž eventualitě byla svrchu řeč. Sám o sobě však upozorňuje na nejednu slabinu své faktury, zvláště v pracném zmáhání koloritu a ne vždy plastickém modelování štětcem. Vystavené malby, ponejvíce podobizny, připomínají úpravností nejednou fotografii a jejich dekorativnost převyšuje zpravidla obsah i produševnění. Výjimkou jsou některé milé genry, nenuceněji komponované a i barevně pěkně zladěné. K manželovi přidružila se paní H. Wiesnerová s řadou zátiší a krajin. Maluje po žensku bezprostředněji, co a jak vidí, bez rušivého rozmýšlení a tápání. Šťavnatý kolorit propůjčuje jejím zátiším více života než modelace, tu a tam povrchně odbývané. Květy a ovoce traktuje přiměřeněji než látky; krajiny s jakousi zběžnou konvenčností. Ale ze všeho směje se přátelsky chut a záliba, sdružená se slušnou dovedností. *J. L.*

TÝDEN.

* Dne 6. t. m. prošly tiché abrahamoviny pacovského rodáka spisovatele X. Tejřova (recte Dra F. X. Teyrovského, advokáta na Kr. Vinohradech), skromného básníka několika dobrých znělkových cyklů a znělkového věnce „Podzimní rêverie", četných balad a prós, dosud časopisecky rozptýlených, ale žádoucích knižního vydání. X. Tejřov byl činný také politicky v „Lid. Novinách", „České Revui", kamž napsal řadu feuilletonů z nejrůznějších oborů. Výbojné brožury jeho „O druhém českém divadle", „Rozkvět či úpadek?" jsou dosud v dobré paměti. Další jeho práci literární a kulturním snahám všeho zdaru!

*

Velká doba — zvroucnělý a zdůrazněný poměr k umění, filosofii, dějinám — prohloubený cit — vážnost životního nazírání — povznesení ducha světodějnými událostmi — příprava pro velké úkoly budoucnosti — toť hesla, která se dnes častěji ozývají, aby nás povznesla nad denní starost, jíž přítomnost kupí v míře nejhojnější. Ale zdá se, že široká veřejnost po prvních silných dojmech války se již otřásla, všemu, co s ní souvisí, uvykla, poměrům doby se snadno přizpůsobila — a všednost cítění, povrchnost názorů, nepochopení velkosti, záliba v malichernostech opět nabývají vrchu a jsou příznakem všeobecného života. Dobročinnost projevuje se zábavami a podniky pro vlastní potěšení výkonných sil, v rubrikách běžného tisku vyniká staré stranictví a výlučnost, nové časopisy připoutávají si pozornost čtenářstva zdůrazňováním zákulisních hloupostí i jinými triviálními úskoky žurnalistiky, mladí literáti, vzbudivší prvními publikacemi naděje, vydávají pornografické knihy, ženy otročí módě, jejíž forma je v přímém opaku k příkazu doby atd. — a není důkazu, že by kde nalézaly ohlasu projevy, vynikající nad tuto malost a všednost. Jest tato povrchnost a malichernost vskutku příznačnou našemu národnímu karakteru? Pak by to ovšem byl pouze „karakter".

*

Zaznamenávajíce úmrtí Petra Klese, zmínili jsme se o ceně jeho literárního díla a vhodnosti, aby souborným vydáním bylo zachráněno před zapomenutím. Sděluje se nám, že rodina zesnulého pověřila spisovatele Karla Maška, přítele Klesova z dob jeho literárního tvoření, by o uspořádání a vydání této umělecké pozůstalosti pečoval.

*

V čísle 11. „Zlaté Prahy" má Ant. Macek krásný feuilleton „Den Páně". Tímto dnem míněn jest symbolický sedmý den Genese, jenž odpočinkem slavnostně vyrovnává harmonii kosmu po šesti dnech práce; po tyto dny

tvořící síla dávala, sedmého dne přijímala. Dnešní lidstvo trpí nedostatkem „dne páně“, kdy dovedlo by prožívati krásu života, vrátiti se k optimistickému názoru pro život nezbytnému, pocítiti posílení vnitřní podstaty, tvůrčí evolucí. Potřebuje této hygieny duše; nejen odpočinku, povoleného sociálním řádem, ale niterné svátečnosti okamžiku, okřání ve slavnostním prožívání duševní svobody. Den páně je den lásky k tvorstvu, životu, kdy člověk přestává býti nepatrným a sám stává se hvězdou. Tohoto dne páně lidé nyní nemají, vývoj moderní vědy a techniky značnou měrou je oloupil o způsobilost k němu, proto jsou nespokojeni. Feuilleton končí parabolou Andersenovské něhy, o sváteční kytici polních květů.

*

* Literární výroční ceny České Akademie letos obdrželi F. X. Svoboda za román „Vlna za vlnou se valí“, známý čtenářům našeho listu, K. M. Čapek za knihu „In articulo mortis“ a Jan Vrba za knihu „Les“. Dopisujícími členy IV. třídy zvoleni spisovatel Adolf Černý a akad. sochař Jan Štursa.

*

* Jednota Svatopluka Čecha, nedávno znova se ustavivší, soustřeďuje svoji snahu o povznesení jazyka českého a literatury zejména na pořádání přednášek mluvnicko-slohových a historicko-literárních, když část jejího úkolu, totiž vydávání časopisu převzala III. třída České Akademie, která zahájila vydávání očistného měsíčníku „Naše řeč“. Snahy Jednoty, mající paralelní úkoly se Společností Jaroslava Vrchlického, totiž uctění památky národního pěvce českého, jehož jméno nese, budou zajisté všude sympaticky sledovány.

*

* Ústřední dělnické knihkupectví v Praze vydává levnou „Lidovou knihovnu“, patrně pro kruhy dělnické, v jejíchž devadesáti šesti svazcích až dosud vydaných pestře se střídají práce původní s přeloženými, zábavné s poučnými a bezvýznamné s pracemi těžkého zrna. Na redakční stůl náš byly z nich poslední dobou zaslány „Povídky z řeckých ostrovů“ od D. Vikélase (překladatel neoznačen), zajímavé toliko ovzduším, z něhož jsou čerpány, a dvě knížky „českého Afričana“, Viléma Němce: „Má cesta do Afriky“, „V zaslíbené zemi a na půdě Africké“; nejsou to cestopisné črty, nýbrž zajímavé osobní vzpomínky praktického muže, který neztrácí mysli v žádné situaci životní, ale vždy dovede se chopiti práce. Vypravovány jsou prostě, bez uměleckých nároků, ale zajímavě. — Redaktor knihovny poslání tak důležitého není uveden.

*

Obrana Karla Hynka Máchy a jeho tvorby proti domácím utrhačům a obmezeným kritikům našla hned od počátku zásadní odezvu a rozhodné útočiště v slovenském tisku a veřejném literárním přesvědčení. Hlasy jeho jsou dnes autenticky takřka neznámé; československý tisk periodický z doby před r. 1848 jest bibliofilskou vzácností, širším kruhům literárním zřídka přístupnou. Uvádím proto v původním doslovném znění nejvýraznější místo Máchovy apologie z první štúrovské literární revue, Hurbanových zaniklých „Slovenských Pohl'adů“ r. 1847. Píše v nich sám Joz. Mil. Hurban o Máchovi v ďjelu I., str. 74 d.: „Proti tomuto mladjemu básňikowi sa prehrešili ňebohé Chmelenské, proti ktorjemu ho náš Kuzmány bránil; Tomíček, ktorí wo „Wčele“ ňewkusnú kritiku na „Máj“ napísou, a na ktorjeho sme sa mi študenti slowenskí w Prešporku tak boli rozhňewali, že sme sa na toho kritika wšetci zastrájali, len že prawda, pre inšje naše powinnosti ňeprišlo k skutku. — Najwiac ale Máchowi ublížiu Tyl, w „Rozerwancowi“, novelke, kde ho ako naozajstujeho (opravdového) rozerwanca wistawiu. Kebi ho bou už aspoň ako rozerwanca aestheticki pojau, a horícu dušu jeho o skali skutočnosti rozraziť ňechau, mi bi sme mu to ňeboli za zluo mali, lebo súkromnosť sem, súkromnosť tam, táto básňikowi ňesmie biť zavretá; ale pri Týlowom „Rozerwancowi“ je ten hrjech, že nám Máchu ňeskutočňe, a tak teda lživo, ňesprawedliwo wistawiu, ukazujúc nám ho, ako wiššjeho života zbawenjeho a za to padajúceho. Toto je prehrešeňja proti Spewcowi „Mája“. Aj milenka Máchowa zle pochodila pod perom Tylowím. Mi dakedy keď (až) sa nám mjesto dostaňe, prehoworíme o Máchowi, lebo sa priznáme, že sme dwa wíťiski jeho „Mája“ čítáňím a noseňím, s ňím spáwaňím, s ňím wstáwaňím zužíwali, a tak s mišljenkou básňikowou milo wela hodín žiwota stráwili.“ — K. Kuzmány bránil nesmrtelné naší májové písně proti Chmelenskému ve své „Hronce, podtatranské zábavnici“ již r. 1837; vřelá obrana Hurbanova, psaná ještě bizarním fonetickým pravopisem Štúrovým, má pro výklad díla Máchova význam historického dokumentu. *Fdký.*

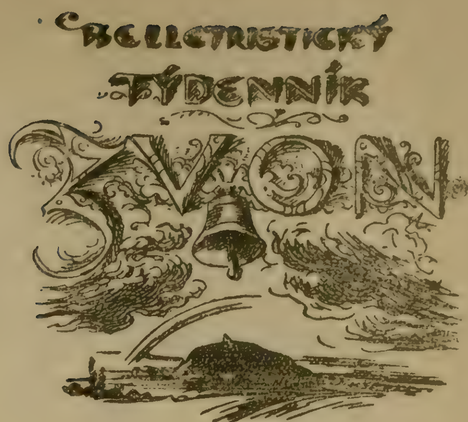
*

R. 1754 předvolán byl do radního domu do schůze celého magistrátu v Rychnově (n. Kn.) Jan Albín, aby se zodpovídal, že jeho žena ve sváteční den sv. Bartoloměje pekla zelníky. Dáno mu napomenutí a poručeno, aby se to již nestalo a aby svou manželku za to napomenul. (Prot. judic. 1753—1758.) *A. S.*

V Praze, dne 21. prosince 1916.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.



Adolf Heyduk:

TROSKA.

Hor šedých na omšeném klínu
spí troska v černém lesa stínu,
leč máj v hor říši vjezd když slaví,
tkví v líci jí lesk usměvavý.

Ten červánek, jímž tvář jí hárá,
je vzpomínka snad z mládí stará,
jak vznešenou kdys tvrzí byla,
než doby zášť ji rozvalila.

Jak v podiv zrakům všech i sluchu
kdys plna slávy, plná ruchu
a plná praporů a třásní
v hor skrýši krásnou byla básní! —

Leč rázem svitný úsměv záře
jí s rozbrázděné prchá tváře,
když mní, jak teď je opuštěna —
a bouře vzdech jí v ňadrech stená.

JSEM NEVDĚČNÍK.

Jsem nevděčník, dřív noc mi družkou byla
a blažen na jejím jsem klíně snil,
když jemnou rukou skráň mi pohladila,
a já s rtů jejích čarných klid jsem pil.

A když své pohádky mi vyprávěla,
ty bílé hvězdy, jež jsem měl tak rád,
z níž každé třesoucí se touha sjela
do hloubky ňader mých; vždy mír v nich vlád'.

Tu duch můj potopil se v moře snění
a pro útěchu dal mi písně dar,
leč jinak teď; co bývalo, už není,
mrak halí vše, je chladno a já stár! —

Teď duše touží dne a vůně země,
chce zlaté víno slunce lékem pít,
a ze všeho, co ještě kvete ve mně,
jen skrovnou porosenou kytku vít.

Jsem nevděčník, ač vím, že po rozluce
soucitně vyhledá mne slzný hled,
že na hruď vloží mi noc jemné ruce
a smírně zulíbá mne naposled!

ROZPRCHNUTO.

Vše rozprchlo se, láska i hněv,
vše co jsem miloval tady,
vše zaniklo časem, mé dumy i zpěv
a všecky mé vysněné hrady!

Kde drahý můj otec, kde zlatá máť,
kde moji bratři a sestra?
Na domě zpuchřela kláda i lať, —
pusta je zahrada pestrá.

Zde jsem byl šťasten, vesel a blah,
co tady pro mne? Jen slzy;
všecko čas odnes, zničil a splách,
kéž mne též odnese brzy!

Vy drahé hlavy, tak rád jež jsem měl,
shlédněte s oblaků na mne,
kam jsem se za Vámi zahleděl,
k Vám chci z té pohádky klamné!

K. Leger:

KDO VYTRVÁ, ZVÍTĚZÍ.

(Pokračování.)

Pan Melich díval se nedočkavě na dveře, kdy se otevrou. Konečně vešla Jiřina s úsměvem, který byl trochu vynucený, ale přece jí slušel. A hezounká byla všecka — zlatovlasá, růžová, s modrýma očima, s úbělovou šíjí pod krajkovým límečkem.

„Dobrý den, strýčku!" přála, sklonila se, aby mu políbila ruku, zežloutlou hubenou ruku. Radost nemocnému zasvítila v očích, pohladil ji lehce po vlasech.

„Dobrý den, děťátko. Stýskalo se mi o samotě, zapomínáš nějak na mne. Ovšem nemocný člověk je málo příjemným společníkem, ale už mi odpusť, že tě okrádám sobecky pro své potěšení o volnou chvilku. Přečti mi něco — ano, nevíš, jak nemocnému pomalu, zoufale pomalu ubíhají hodiny, jen když tě slyším a vidím — je mi jaksi veseleji, víš, jako když sluníčko zasvítí. Nu, nečervenej se, — jsem starý, nemocný a tvůj strýc, mohu ti to přece říci!" usmál se dívaje se na ni a zvadlé jeho tváře jako by oživly. „Posaď se, děťátko — čti mi třeba toto, román nějaký hloupě zamilovaný — ale ať je to, co chce, když mi předčítáš, nevím, co čteš, slyším jen tvůj milý hlas a to mi stačí. Viď — to už je takový chorobný rozmar člověka zasvěceného smrti. Ale čti — děťátko!"

Jiřina usedla na nízké stoličce u jeho nohou zády k oknu, otevřela knihu na klíně. Sluníčko oknem zasvítilo, paprsky jeho zahrály na zlatých vlasech dívčiných, dětsky svěží hebounká pleť jako by byla průhlednou, v ouškách zatřpytily se granáty jako krvavé krůpěje. Pan Melich díval se přimhouřenýma očima na krásný obrázek, na její zarůžovělé tváře, na drobné rtíky, které se pohybovaly při čtení, ale nevěděl, co čte. Bylo mu blaze a měl pocit, jako by z její bytosti vanul k němu opojný vánek mladého jara.

Jiřina četla beze všeho zájmu, hlavičkou míhaly se jí myšlenky: že tam venku v parku svítí slunce, podzimní slunce, ale přece slunce, leskne se zlatem spadlé listí po pěšinách — a je tak hezké brouzdat se v tom šelestícím lupení. Divoké šípky kolem plotu jsou plny červeného ovoce. A za plotem je cesta v lukách. —

„Počkej, Jiřinko!" přerušil ji pan strýček, „oddechni si. Ten román, zdá se, je nudný. Četl jsem náhodou kritiku, chválila, velebila do nebes to dílo — a patrně jsem se zklamal jako obyčejně. Chce-li kritik pro spisovatele něco učinit, má jeho práci strhat bez milosti, tím ušetří čtenářům zklamání, ano připraví jim po případě radostné překvapení, najdou-li, že autoru bylo křivděno. Plané lichocení a chvála nezasloužená je větší křivdou nežli nezasloužená hana. Nech toho, odlož knihu a povídej něco raději. A nevíš-li co povídat, nenutím tě — jenom zůstaň u mne. Víš, jsem tak sám —" povzdychl, zimomřivě se zachvěl, ale temné oči mu potěšením zasvítily a zažertoval: „ani psa nemám, ani kanárka v kleci. Vidím a lituju teď, že dosud v životě málo jsem dbal o to, abych si získal přátel, totiž skutečných přátel, ne takových, kteří se jen jako cizopasníci na člověka lepí. A teď mi chybí přátelská duše, věrná, upřímná. Nedívej se tak udiveně na mne — jsou to myšlenky nemocného starce, pozdní lítost. — Sluníčko dnes hřeje!" odbočil najednou a obě ruce položil na stůl, kam slunce svítilo, hubené, bezkrevné ruce. „Hřeje, cítím to teplo v dlaních, jako když příjemně lechtá, rozhřívá stařeckou krev. Polož svoji ručku sem na stůl, uvidíš, jak to hřeje!" Poslechla, položila ručky malé, zarůžovělé vedle jeho rukou. „Podívej se, jaký rozdíl!" usmál se. „Tvá ručka svěží a mé prsty kostnaté, suché. Nestudí tě moje dotknutí, když ti je pohladím? hle, jaké kotníčky máš kulaté!"

Strýčinek byl dnes jako dítě, Jiřina dívala se naň užasle. Hladil jí ruku, drobné prstíčky narovnával, hrál si s nimi a najednou se naklonil, jakoby maně a nevědomky přitiskl rty do prostřed její měkké dlaně. Vykřikla, zasmála se a zčervenala. Usmál se též, pustil ručku.

„Viď, jsem dětina, už mi odpusť, nemocnému se musí odpouštět. Myslím, to slunce mne tak rozechvělo, podzimní slunce. Nevím, dočkám-li se, až na jaře opět bude hřát. Nehněváš se?"

Zavrtěla hlavičkou, zdál se jí směšným strýčinek. „Smím-li ti ještě jednou ruku políbit?" Váhala v rozpacích, pak mu ostýchavě ručku podala. Políbil ji a nepustil. „Jsi hodná, děvečko, myslíš si, že konáš milosrdenství, když vyhovuješ divnému rozmaru nemocného. Počkej, nepospíchej ode mne. Zdá se mi, že by velmi pěkně slušel na tento kotníček granátový náramek — chceš?" ale už sáhl mezi knihy na stole, nalezl malou ozdobnou skřínku, otevřel. Opravdu zlatý náramek s granáty

tam byl. Navlékl jej Jiřině na ruku. Náramek tenoučký, ale vkusný, jak se pro děvčátko hodí, hračka pro ozdobu, ne těžký šperk. A strýčinek díval se na Jiřinu. Viděl, jak dětinskou radostí se zarděla, jak jí oči zasvítily.

„Ach, ten je krásný!“ vykřikla.

„Jsem rád, že se ti líbí!“

„Děkuju, děkuju, strýčku!“ jásala.

A strýčinek se odmlčel, díval se, jak s náramkem si hraje a náhle nějak nejistě, skoro bojácně zeptal se: „A co mi dáš?“ Nechápala.

„Dáš mi — hubičku?“ zašeptal.

Jak stála před ním, už se nahýbala, aby poslušně jej políbila, ale v tom jako by něco divného uviděla v jeho zracích. Váhala.

„Nu —?“ čekal. Uzarděla se do krve, ustoupila plaše.

„Nechceš?“ — V rozpacích se usmívala. konečně zavrtěla hlavičkou. Bála se, aby ho neurazila, ale strýčinek se vesele zasmál.

„Děkuji ti, děvečko, děkuji! Bylo by mne mrzelo, kdybys byla poslechla. Víš proč? poněvadž bych si myslel, že už jsem takový starý odbytý střep, kterého hezké děvče mladé jako ty políbí beze všeho ostychu, beze všeho uzardění. Nehleď tak udiveně. Snad — pochopíš. Teď prosím tě, nech mne o samotě, cítím únavu jakousi, snad jsem mnoho mluvil,“ usmál se, „ale dobře je mi. Teplo. Víš, tolik jsem rád, že jsi tu. Když sedím samoten se svou nemocí, naslouchám, kdy někde na síni, z kuchyně nebo v zahradě pod oknem zazní tvůj hlas, tvůj zpěv, slyším tvé lehounké kroky i zašustění sukýnky. Jsi jako dobrý šotek mému domu. A nerad bych tě ztratil,“ pohlédl na ni vážně, „zdá se mi, že by tu bylo neskonale smutno a pusto!“

Jiřina stála v rozpacích, nerozuměla mu. Dívala se na granátky nového náramku, jak se ve slunci blyštěly, když pohnula rukou. Strýček je hodný, třeba byl podivín — nemocní lidé vždycky jsou diví.

„Ještě mi podej ruku! jsi hodná, děvečko! Nechtěl bych tě ztratit!“

Odběhla do kuchyně, s radostným smíchem vrhla se matce kolem krku, pochlubila se dárkem. Matka se zamyslila, potřásla hlavou. Všechno, co jí strýčinek pravil, musela Jiřina opakovat.

„Jak že to řekl? slovo za slovem! Vidíš, má tě rád — strýčinek, avšak pro tebe strýcem není, sotva vzdáleným příbuzným, skoro cizí. A něco ti řeknu, dceruško!“ ohlédla se opatrně, byly samy dvě v kuchyni, všetečné ucho nikde nenaslouchalo. „Má tě rád! važ si toho! neboť jsme živy z milosti jeho. Kdyby zemřel — nedej, Bože! — půjdeme odtud do širého světa jako chudáci. Pravda, strýčinek snad nezapomene na mne v poslední vůli za věrné služby moje, ale nikde už nebylo by nám tak, jako tady, ani mně ani tobě. Že by tě nerad ztratil, povídal? Věčně u něho být nemůžeš — vyrostla jsi, dospěla. — jednoho dne přijde snad ženich —“ Jiřina se usmála, zarděla se, hryzla se do rtu.

„Proč se směješ? Přijde ženich, nějaký hodný spořádaný člověk — však tě nedám žádnému floutku nebo rozmařilci — přijde a odejdeš, jak psáno v písmě svatém: žena půjde za mužem!“

„Maminko!“ namítla Jiřina, „na ženichy času dost!“

„Mlč! však vím, jak bývá za matčinými zády. Nerozumné děvče už se za mužským ohlíží, nějakou nešťastnou známost si udělá a život si zkazí. Já vím, já vím, nic mi nemluv! to jen láska, láska v těch letech, jen láska a pak bída třeba do smrti. Matka musí mít rozum, když dcera nemá!“

„Maminko —!“

„Mlč! Což? hubičku chtěl pan strýčinek? vidíš, jak je hodný! má tě rád!“ Při těch slovech významně podívala se dcerušce do očí.

„Važ si toho a buď rozumná! Nesměj se mi! já vím, co vím! jen ti povídám: važ si pana strýčinka! Vidíš, je nemocný, chudák!“ Otřela si rukávem oči, „nic neužije na světě, nikoho nemá než nás. Bůh sám ví, zdali do jara vydrží. A jak zavře oči, dědicové nahrnou se do domu jako havrani a nás vyženou, půjdeme s nějakou výslužkou z milosti danou. Nemohu si představit, jak by nám bylo, kdybychom musely odtud odejít!“

Jiřině už nějak dlouho trvalo matčino kázání, otočila se na podpatku, chytila své rozmazlené kotě a hop! vyběhla z kuchyně, z domu do zahrady.

„Ty divochu!“ hrozila matka za ní, „střevíce si urousáš, je venku mokro! ať se mi hned vrátíš!“ A k sobě v duchu pravila: „Uvidíme, uvidíme! zalíbila se mu Jiřinka. Kdyby —“ ale nedomyslila. Neboť to, o čem chtěla přemýšlet, bylo tak krásné a vábivé a ještě příliš pravděnepodobné, že se bála domyslit. Po chvilce však znovu ozvalo se to: Kdyby přece!

V tom zacinkal zvonek z pokoje pánova. Paní Tereze klesly ruce, celým tělem projelo jí mrazivé zachvění. Proč ji volá? čeho si bude přát? co jí chce říci? — snad už teď rozhodne se — zvonek zacinkal znovu netrpělivě. Běžela. Pan Melich prohlížel nějaké listiny.

„Terezko!" pravil nějak měkce, když vešla, „pohleď! zde je má poslední vůle!" Hospodyně sepjala ruce.

„Poslední vůle! nač pan strýčinek myslí! nač to? na takové věci má pan strýčinek času dost!"

„Nemám!" řekl úsečně. „Aby bylo všechno v pořádku pro každý případ. Přečti si, co je tuto napsáno!" okazoval jí hubeným prstem na listině odstavec nějaký.

Nechtěla číst. „Ne! nač to? — a nevidím už na čtení!"

Přečetl jí tedy sám: že po jeho smrti příbuzné a hospodyni paní Tereze má být vyplaceno tolik a tolik, že má býti podělena z nábytku i šatstvem.

Paní Tereza rukama si zakrývala uši (ale slyšela přece) a zaplakala: „Nač myslí pan strýčinek! vždyť já nezištně vždycky jsem ti sloužila, věrně a nezištně!"

Přerušil ji skládaje listinu. „Nu, dobře, dobře, Terezko, dosloužíš mi, doufám, až do smrti, snad to nebude dlouho trvat. Zůstaneš u mne. Přiznám se ti, má milá, že teď, když jsem na konci života —"

„Bože! Bože! nač stále myslí pan strýčinek!"

„— lituji, že zůstal jsem na světě sám bez ženy a bez dětí. Promeškal jsem pravý čas, zestaral, sešel jsem."

Paní Tereza zamávla rukama, najednou ožila: „Nikterak! nikterak! vždyť ty nejsi stár — mnoho-li ti je let? do padesátky ještě mnoho chybí! v nejlepším věku jsi. Nemoc? zdá se mi, že jen sám všechno zveličuješ, strachuješ se zbytečně, stále myslíš na svoji chorobu. Vždyť budeš opět brzo zdráv, uvidíš!" Říkávala mu tak často, když jej těšila, třeba tomu sama nevěřila.

Jindy nenechal ji strýčinek ani domluvit, trpkou nějakou poznámkou ji odbyl, dnes poslouchal a mlčel. Přemýšlel.

„Věříš opravdu, že se uzdravím?" zeptal se konečně nedůvěřivě pozvednuv oči.

„Přisahat bych na to mohla! Hypochondr jsi jenom — jak se říká, nic více."

Usmál se. „Byl jsem už připraven na vše, už jsem se smířil se svým osudem, nic mne nepoutá k životu, odevzdaně čekal jsem, kdy nastane konec. Ale dnes — opravdu — cítím se jaksi zdravějším. Sám tomu nevěřím. Kdyby však stal se zázrak a já opět viděl před sebou život, ne umírání —" Hlas se mu chvěl, v očích se zalesklo. Nedořekl. Pokrčil rameny, patrně opět se ozvala v něm nedůvěra, zesmutněl. „Marné myšlenky! marná naděje!" vzdychl.

„Proč?" vykřikla paní Tereza. „Budeš zdráv a dlouho živ, uvidíš! A pak — pak si najdeš nevěstu!" dodala potichu.

„Ne!" odbyl ji krátce, zadíval se zamyšleně oknem, kostnatými prsty klepal na stole nějaký pochod. „Ne!" opakoval za chvíli. Pak se usmál hořce. „Víš, na starého radu Voráčka jsem si vzpomněl, znala jsi ho také —"

„Hodný pán byl —!"

„Starý mládenec šedivý vzal si mladé chudé děvče z příbuzenstva za ženu, aby jí zajistil pensi. Chtěl udělat dobrý skutek."

„Hodný pán — oh, moc hodný! Milosrdenství prokázal!"

„Moc hodný!" s ironií opakoval. „Vzal si ji za ženu. Udělal z chudáka holčiny bohatou paní, zajistil jí pěknou budoucnost. Po roce umřel, což bylo ovšem moudré, ale měl to udělat dříve. Mladá žena jej klamala, věděl o tom."

„Nejsou všechny ženy stejné!" s povzdechem prohodila paní Tereza. „Ta — nevěrnice, nezasluhovala jeho dobroty."

„Ostatně mohl to vědět už před svatbou — a snad věděl!" zamyšlen pokračoval pán, „a přece si ji vzal. Ze sobectví, aby mu oslazovala stáří úsměvy třeba falešnými — čeho jiného mohl žádat nemocný stařec? Byly zaplaceny ty úsměvy a polibky, vždyť věděl, že si je napřed zaplatil a snad byl spokojen. Byly možná i tak sladké a hřejivé a bez toho milosrdenství, které chudé holce prokázal, nebylo by pro něj ani těch. Sobec byl, nic více!"

„Nejsou všechny ženy stejné!" horlivě tvrdila paní Tereza, „jiná by mu do smrti byla vděčná, ctila by jeho památku, modlila by se zaň —"

Poslouchal s úsměškem. „Ach, vzpomínky, modlitby za zesnulého — ne, ty už nehřejou. Sobec byl. Myslím, že mu rozumím." A klepal hubenými prsty po stole.

V tom venku pod okny v tichu ozval se veselý hovor. Oba naslouchali překvapeni, poznali Jiřinčin zvonivý smích, ale k němu mísil se mladý mužský hlas. Nějaký host! hádala paní Tereza. Neměla hosty ráda — aby po nich člověk uklízel! Ostatně k nim do domu cizích lidí přicházelo málo. Kdo by to mohl být? hlas byl neznámý. Zatím však už přiběhla Jiřina do pokoje poskokem jako šotek, rozveselená, uzarděná. Očka jí svítila úsměvem.

„Pan inženýr Lom prosí pana strýčka, aby směl o nějakých plánech s ním se poradit — nebude-li vytrhovat!" hlásila návštěvu a rozradostněným, lichotivým tónem jaksi už se přimlouvala za laskavé

dovolení, aniž by o tom věděla. Všiml si toho však pan strýčinek a zpytavě zahleděl se na ni. Paní Tereza se zamračila. „Čert ho sem přinesl — inženýra!“ pomyslila si.

„Ať jen vejde pan inženýr!“ svolil továrník nespouštěje očí s děvčete.

Vešel. Mladý, mužný, sebevědomý, zdvořilý, šťastný člověk, kterému dáno zalíbit se všudy a každému. Pan Melich nevstal se své pohovky, choroba jej omlouvala, jenom ruku podal hosti na přivítanou a při tom zkoumavě prohlédl si jej od hlavy k patě — nějaký nejasný, nemilý pocit měl dívaje se na statnou postavu mladého muže.

„Buďte vítán, pane inženýre, bude mne těšit, mohu-li vám v něčem posloužit!“ přivítal jej obvyklou frází.

„Nebudu dlouho obtěžovat!“ omlouval se předem inženýr rozkládaje nějaké nákresy a plány po stole.

Paní Tereza pokynula Jiřince, odešly obě z pokoje, ale na prahu dívka ještě se ohlédla po hosti s veselým čtveračivým úsměvem. Strýčinek zachytil ten pohled — teď si uvědomil, proč se v něm ozval nemilý pocit, když uviděl inženýra. Trochu závisti patrně, jakou v nemocném člověku vzbuzuje zdraví a svěžest mládí. A všiml si, že také inženýr se rozloučil s odcházející Jiřinkou letmým pohledem a přátelským úsměvem.

„Co vás přivádí, pane inženýre? jaké naléhavé příčiny?“ ptal se, jako by tušil, že důvod k návštěvě nebyl asi příliš závažný.

Opravdu, inženýr rozložil své plány, okazoval, vysvětloval, ale šlo konečně jen o jakési formální svolení, aby kolem parku na pozemku pana továrníka bylo možno vésti odvodňovací příkop. „Chcete, abych podepsal? s radostí! Nic více už?“ s utajenou ironií se tázal továrník. Vytušil, že všechno to bylo pouhou záminkou, aby inženýr mohl vejít. „A kdybyste snad budoucně potřeboval pro své práce kdekoliv použít mých pozemků, ani tázat se nemusíte, dávám svolení předem.“ — Inženýr zahryzl se do rtů, aby potlačil smích, uhodl nyní zase on, co znamená tato ochota: nic více a nic méně, nežli že každá návštěva je tu zbytečná a nežádaná.

„Jste velmi laskav,“ pravil s poklonou, „ve své praksi málokde s podobnou ochotou jsem se potkal, obyčejně jen na překážky narazím. Ale což, velectěný pane, kdyby bylo třeba podle plánů až sem do vašeho parku se prokopat?“ Podíval se na továrníka s lehkým úsměvem.

Pan Melich na chvilku se zachmuřil, zavrtěl hlavou. „Změňte plán, prosím. Je mi příliš milá moje zahrada, sám jsem ji zakládal i pěstoval, bylo by mi líto každého keře i každého květu. Ty květy jsou teď jediným potěšením mně nemocnému. Také nemocí mne omluvte, že tak málo pohostinně jsem vás přijal — ale sklenku vína přece u mne vypijete?“ Sahal po zvonku.

„Ne, děkuji tentokráte! odpusťte, pane továrníku, že jsem vás vyrušil!“ zdvořile omlouval se inženýr. „Až se uzdravíte, doufám, že častěji budeme se vídat, protože naše práce už se přiblížily k vašemu zahradnímu plotu na straně do luk.“

Nemocný vzdychl a pokrčil rameny. „Nevím, budu-li kdy zdráv. Byl by to zázrak a zázraky už se nedějí.“

„Někdy přece!“ usmál se inženýr již na odchodu.

Pan Melich povstal namáhavě z lenošky, aby jej vyprovodil. Zdvořile a přátelsky se rozloučili. Když za hostem zapadly dveře, továrník přistoupil k oknu, pootevřel je.

Svítilo podzimní slunce, v zahradě už stromy bez listí, květiny na záhonech zvadlé, sežehnuté ranními mrazíky. Obloha bez mráčku, ne modrá, sivá, vybledlá. I ta sluneční záře studená jako políbení starého člověka! pomyslil si nemocný. Černý kos poskakoval po pěšině.

Poplašen odletěl.

Pod oknem přešel inženýr, ohlížel se, vesele kýval na rozloučenou komusi. Ovšem! — Jiřinka vyběhla z domu doprovodit jej na zápraží. Nemocný z okna jí nevidí, ale slyší její smích.

„Na shledanou, slečno!“ volá inženýr a přitlumeně šelmovským tónem dodává: „Stýskalo se mi, musel jsem vás vidět! teď je mi už dobře!“ Smích.

Zahradní dvířka za hostem zapadla. Teď běží nerozumné děvče — nerozhodně se zastavuje. Nemocný vidí, jak chladný vítr pohrává si zlatými vlásky na hlavě, třepetá zástěrkou. Jiřina schovává ručky pod zástěrkou, zima je jí, ale stojí a usmívá se vesele, kývá ještě hlavičkou, ještě pohledem vyprovází inženýra, který už se vzdaluje cestou kolem plotu. Z její tváře poznal strýčinek okamžik, kdy host jí zmizel s očí. Úsměv její vyhasl najednou, pohled zesmutněl. A Jiřinka patrně teprve teď pocítila chladný vítr, otřásla se, otočila se.

(Pokračování.)

✱

Václav Brtník:

CESTA V HORÁCH.

Zrak s úžasem se rozběh do daleka:
jen hory, lesy, údolí a stráně — —
Mně bylo náhle, jakby ruka měkká
se položila na mé horké skráně.

Já zřel, jak z lesů pára stoupá bílá
a v kotoučích se po hřebenech válí —
V mou duši pak se jasná duha vpila,
jež do vysoka vypiala se v dáli.

A s láskou zřel jsem na kvetoucí břehy
kol potůčku, jenž roklí prodírá se —
Co v srdci bylo zázraků a něhy
a jaká píseň na rtech rozchvěla se!

Já cítil, jak mi žhavé tváře blednou,
jak po nich slzy palčivé dvě stekly...
Oh, jíti tady spolu jenom jednou —
co všechno bychom, lásko má, si řekli!

PÍSNIČKA.

Šuměly lesy, mech pod nohou tichnul,
ve květech slunce si hrálo...
Když jsem si zasněný zhluboka vzdychnul,
všecko tak lehkým se zdálo.

Vlahý dech léta tvář bledou mi ovál,
na čele vyrovnal vrásku.
Zvířenou hlavu jsem do dlaní schoval,
věřil jsem v život — i v lásku.

Vzpomínkou všechno teď večer mi voní,
vzpomínkou vroucí a dlouhou — —
Na rtech mi prostinká písnička zvoní,
písnička prolnutá touhou...



F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

V tu chvíli naplnily mne obavy, že se mi nepodaří paní Dymákovou rozveseliti a že nějakou nepředvídanou poznámkou ještě více ji znepokojím. Hruď má plna byla tísně, když usedala a když, položivši ruku na oteplenou trávu vedle sebe, naznačovala mi, kam si mám usednouti. Učinil jsem tak rychle a ochotně.

„Víš, co mne napadlo?“ promluvila ihned chvatně, vzavši mne za ruku. „Máš nějaké jmění? Ano? Koupíš rodnou mou chaloupku ve skalách a lesích u Vltavy. Krušinka ji ráda prodá, dáš-li jí o nějaký tisíc více, než je pravá cena. Ale hned, než ji koupí jiný! Rozumíš? Stýská se mi po těch temných roklích a horách. Prchnu s tebou a budeme tam žíti. Jsi inženýr — tam taky vyměřují lesy, a ne-li to, chaloupka vynese živobytí. Bojíš se? Ach, nelekej se toho, nikde není tak krásně. Koupíš ji tedy?“

Oči její, zářící a smutné, upřeny byly na mé rty. Cítil jsem, jak lačně očekává moji odpověď.

„Koupím, můj Dymáčku, koupím tvou rodnou chaloupku,“ přisvědčoval jsem ne snad ze shovívavosti, nebo proto jen, že bych to byl považoval za dětské blouznění, nýbrž ochotně, s úmyslem pevným, okamžitě nápadem jejím získán a uchvácen. Ano, vše, co ona navrhovala, vždy jsem ihned přijímal, bylať láska má bezmezná.

„Koupíš? Ano?“ zajásala a sklonivši se až k mé ruce, položené do trávy, rychle ji políbila.

„Ano, zastesklo se mi po ní z tvého vypravování,“ mluvil jsem živě i něžně, „koupím ji a chci tam s tebou žíti. Ve slunečnicích tě chci vidět, tvé oči v nich, tvou touhu. Slyšíš, Dymáčku? Řeka bude dole šumět, ty budeš u okénka sedět a v knize číst. Všecko to slyším a vidím, a miluju ty strže skalní, silnici podle řeky, lesy i stráně, miluju vše, o čem jsi povídala, z čeho jsi vznikla, kudy tvá nožka běhala!“

Hleděla do mé tváře u vytržení, blažena a dojata.

„Zachráním se!“ šeptala nespouštějíc očí s mých rtů, z nichž právě uslyšela tolik milých slov. „Ukryju se tam, ochráníš mne! Daleko je to, v horách a lesích, mi-

mo všechen svět. K řece sestoupíme po skalní pěšince, až k proudům. Ozvěny jsou tam, mraky přeletují, ale člověk se neukáže. Muž mne nenajde, ukryješ mne, kdyby přišel, a až nebudu trpět strachem, budu jiná, veselejší a roztomilejší.“

Cítil jsem, přes to, že nebyla těsně u mne, jak jí srdce bije a jak všecky nervy její se zachvívají. Stiskl jsem jí ruku a usmál se na ni veškerou svou láskou a touhou.

„Dobře vím, že budeš andělská, až zmizí tvůj strach,“ zašeptal jsem mazlivě, „až unikneš svému hroznému tyranu. Nebudeš stromeček ve stínu, zaraduješ se na slunci. Je ti třeba svobody a lásky, vidím, že trpíš a chápu všecko. Jsi upřímná jako příroda sama. On se ti však zhnusil a strachem tě naplnil. Viď, Dymáčku? Jsi myška v pasti, pobíháš, chudinko, kolem mřížek a hledáš vysvobození. Přijde! Najednou! Volná budeš a srdce tvé zahoří svobodnou touhou, strachu nebude a trýzně. Slyšíš? A ani teď se neboj! Proč? Což se otec na tobě neprovinil? Proč tě vtáhl do manželství mladinkou, proč ulomil ten křehoučký proutek a pohodil ho na proudící vodu? Neboj se otce, on se prohřešil, ne ty, on ti vzal volnost, on tě uvěznil! Co jsi učinila — nebyly hříchy tvé, nýbrž následky jeho hříchu. Zachraňuješ se . . . to je všecko tvé proviňování. Hodili tě do řeky a ty, ubožátko, vyčítáš si, že se chytáš těch, kteří za tebou do vody skočí. Ani kdyby se ten, kdo tě zachránit chce, utopil, kdybys ho v zoufalství do vody stáhla, nebyla bys vinna a neměla bys strachovati se otce. Ano, Dymáčku, on se prohřešil a on se zodpovídá Bohu. Soudcem nemohl být a nikdy nebude. Neboj se a nevěř, že přijde žalovati.“

Naslouchala mým slovům s očima otevřenýma a zářícíma. Usmívala se, hoře mizelo z jejích jemných tahů, uděšení zcela vyprchalo z pohledu i pootevřených rtů.

„A kdy se podíváš na moji rodnou chaloupku?“ otázala se všecka zářící.

„Jakmile odtud odjedu. Budu mít ještě týden dovolenou.“

„A koupíš ji ihned?“ ptala se zhoroucnělým hlasem, všecka zardělá.

„Ano, ihned!“ slíbil jsem s radostnou rozhodností. „A nepochybuji, že ji prodají!“

„Krušinku však tam nenecháme. Odstěhovat se musí.“

„Ovšem. I ona strojila tvé neštěstí a tvé utrpení!“

Pojednou ozvalo se na stráni v mladém bukovém lesíku Žofčino zazpívání. Pohleděl jsem tam. Bílá halenka zasvitla mezi zelení.

„Žofku si vezmu s sebou,“ prohodila paní Dymáková, „mám ji ráda, stará se o mne!“

Svěsila hlavu a v tu chvíli rozeznal jsem stíny smutku a strachu, jež padly na její tvář.

„No, co, Dymáčku?“ otázal jsem se něžně, dotknuv se její teplé bradičky. „Snad se zas nebojíš?“

Pohlédla na mne vděčně i prosebně. Slzy vhrkly jí do očí a sjely po tvářích.

„Nemohu za to,“ řekla pokrčivši ramínky. „Přijde to samo! Kdybys byl nepřišel, chvěla bych se tu a lekala se večera. Ty však mne povzbudíš a napřímíš svým pohledem a slovem. Podívej se, sedl jsi si ke mně a mraky se rozešly. Již prve, když mi Žofka řekla, že jdeš za námi, ulehčovalo se mi a okřívala jsem. Opravdu, jako když slunce mraky pohlcuje. Smutek již jen přechází jako oblaka po obloze. Ach, měl bys být se mnou, nebo aspoň na blízku!“

„Můžeme být spolu až do večera!“ řekl jsem. „Kdy přijede pan Dymák?“

„O osmé. Chodívám mu naproti, zvláště tehda, moří-li mne strach. Je to divné!“ zasmála se a oči jí dětsky zazářily. Dodala: „Očekávám ho rozlíceného, zachmuřeného, a on objeví se na nádraží klidný. To však mne ještě více postraší!“

„Nu vidíš, tak zbytečný a bláhový je všechen tvůj strach!“

„Možná, ale strach ten přijde a naplní mne jako nemoc!“ namítla obrátivši proti mně obě své dlaně. „Neubráním se mu. Kdyby však sluníčko bylo stále se mnou a mraky rozhánělo, všecko by se změnilo!“ zvolala horoucně a žádoucně. „Budeš se mnou?“

„Budu, budu, stále budu s tebou!“ zahoroval jsem.

Umlkli jsme na chvíli. Svěsila hlavu a v tu chvíli přešel opět stín smutku její tvář.

„Na co myslíš, Dymáčku?“ otázal jsem se přívětivě, jako bych mluvil na dítě.

„Na dnešní večer,“ odvětila, „jak asi mi bude!“ Pojednou se vzrušila, uchopila mne za ruku a řekla: „Procházej se večer pod našimi okny!“

„I bez tvého přání bych to byl učinil!“ zašeptal jsem.

„Snad se mi ulehčí a nebudu se tak bát!“ pravila uvažujíc o čemsi. Náhle jí zasvitlo v očích. „Ano, ano, procházej se tam!“ dodala s vášnivostí, sevřevši mne v pěsti a rychle povstavši. Zdála se smělejší a divočejší. Popoběhla podle louky a zamávala šátečkem na Žofku.

Vyskočil jsem a pospíšil za ní uspokojen vším, co jsem učinil i co promluvil. Zdálo se mi v tu chvíli snadnou věcí vyléčení její duše. Všechen zaujat tímto neobyčejným úkolem rozveselil jsem se a rozpovídal. Neměla ani času na smutek. Potěšil jsem ji okamžitě, mihl-li se stín v její tváři; těšilo mne býti zázračným sluncem, jež mraky pohlcuje. Ubírali jsme se ke stráni, Žofce naproti, živě rozmlouvajíce. Louka fialověla krásnými kakosty. Pro nás kvetly, pro nás se louka pestřila, pro nás lesnaté stráně se zelenaly.

Žofka nám nepřekážela. Podivná to byla dívka, chytrá i pozorná. Cítil jsem, že nám rozumí, že ví, co si myslíme, a že ji v tom nic nemrzí.

Později vrátili jsme se do zahrady. Přišly děti bratrancovy, dívky i hoši. Rozdováděli jsme se. A takto rozveseleni vypravili jsme se všichni panu Dymákovi naproti. Chtěl jsem upozorniti Žofku i paní Dymákovou, že snad tím pochybíme, ale nebylo možná co namítnouti. Rozhodla tak sama a já nedovedl, ba nechtěl odříci, poněvadž jsem okamžitě zachvácen byl kouzlem všech jejích návrhů. A tak jsem se ani nenadál, že budu za chvíli muži jejímu představen.

Ubírali jsme se podle trati hlučíce. Západ byl růžový, se dvěma zlatými obláčky, ostatní nebe čisté, vzduch vonný a mírně prochladlý. Lidé vraceli se s polí. Na strniskách pásly se ještě krávy.

Pan Dymák objevil se nám záhy u krátké jabloňové aleje, tam, kde mezi keři dnes dopoledne jsme se s paní jeho po prvé objali. Okolnost ta, jež mne ihned napadla, podivně mne vzrušila. Pohlédl jsem na ni a tu ona pojednou řekla:

„Pozná to?"

„Co?" zašeptal jsem.

„Že jsme tam dopoledne stáli . . . a že jsme si na těch místech lásku vyznali?"

Dech se mi až zastavil. Tváře mi zahořely. Přivřel jsem oči a pohladiv si čelo, pravil jsem strojeně a tiše:

„Je to divné, že šlape do našich stop. Jsem přesvědčen, že je tam dosud naše horoucí šeptání rozptýleno."

Neřekla nic, což mne překvapilo, ale pozoroval jsem, že tvářička její i oči zazářily zvláštním, až nápadným oživením, a že důležitá jakási myšlenka zatanula jí v duši. Upravila si slaměný svůj širák a ohlédla se po Žofce, jež se o cosi přela se šestnáctiletým studentem Josefem. Byl červený a křičel, Žofka pak vesele se smála.

Dymák se blížil. Očekával jsem, že projeví nelibost, ale on se usmíval a rukou kynul mladistvé své ženě.

Tu ona zbledla a všecka se zachvěla. Rty se jí svíraly.

„Odvahu, Dymáčku, odvahu!" zašeptal jsem důtklivě. „Jsem s tebou!"

Nevím, slyšela-li má slova, neboť ve chvíli té spěchala již pěšinkou muži svému vstříc. Vzal ji za ruku a několik slov s ní tiše promluvil. Nutilo mne cosi — snad obavy, aby nic v rozechvění svém nevyzradila — rychle k nim přistoupiti. Pospíšil jsem si a Dymákovi se představil. Usmál se obřadně, poklonil a ruku mi podal. Tu já pohlédl jsem tajně na Dymákovou.

Byla strašlivě bledá.

„Milostpaní je smutná, musíme ji rozveselit," řekl jsem odvážně k jejímu muži, jenž na ni pátravě hleděl.

„Ano, ano!" přisvědčil. A obrátiv se ke mně otázal se: „Taky vám zemřel tatínek?"

„Taky," přisvědčil jsem.

„Mně též!" řekl. „Netrápím se však a vy, jak vidím, taky již ne."

„To přejde. Čas všecko zahojí!" promluvil jsem usmívaje se.

„Ovšem," přisvědčil Dymák. „Taky já to říkám."

Vraceli jsme se k vesnici. Šel jsem s manžely. Dymáček uprostřed. Šlo mi o to, aby neupadala do strachu a smutku. Hovořil jsem o rozmanitých zábavných příhodách, abych rozesmál i Dymáka. Přál jsem si získat toho člověka, abych měl příležitost býti stále poblíž a mohl ji střežiti. Jevilo se mi vše rozřešitelné. „Jeť Dymáček dítě," myslil jsem si, „jež se dá vésti za ruku. Vše je mi již jasno, prokousal jsem se již vším, co mi Žofka i bratranec namluvili, i tím, co ona sama o sobě vyzradila, i tím, co jsem sám viděl."

A skutečně, tehda, když jsme za večerního šera kráčeli k Mokropsům, věřil jsem, že vše je v mých rukách, že jsem ovládl směs osudů, shluknutých v tomto zvláštním manželství, a bylo mi v nitru příjemno, jako pastýři, jenž včas a šťastně své stádo před nebezpečím odhání.

U statku starostova na návsi pod kostelíkem jsme se rozloučili. Promluvil jsem několik veselých vět vida, jak paní Dymáková snadno upadala do smutku. Prohodil jsem i to, že dnešní večer bude kouzelný, poněvadž je jasno a úplněk. Zablouznil jsem o teplé noci, o svitu měsíčném i o tom, že se neubráním tomu kouzlu a že se budu dnes po návsi procházeti. Aby pak nebylo nápadno, že nepůjdu za vesnici, poznamenal jsem, že miluju stíny na domcích a statcích ves-

nických za jasné měsíčné noci. Očekával jsem, že buď Dymák nebo ona, můj čarovný Dymáček, dovtípí se a řeknou, že taky přijdou, ale neřekli.

Děti bratrancovy, rozloučivše se se Žofkou, rozběhly se domů. Já jsem zůstal chvíli státi, uchvácen zvláštní, nevyjádřenou, neurčitou a proto jímavou tesknotou, dívaje se za manžely Dymákovými, zacházejícími do selského dvora. Zdálo se mi, že se stalo cosi důležitého, že jsem zůstal sám a ovečka má dobrá, drahá a plachá že odešla se zakukleným vlkem do temného údolí. Ano, cosi takového a náhlá úzkost o ni a snad i lítost, že jsem ji opustil, zatměly mi nitro. Ubíral jsem se domů se skloněnou hlavou.

Bratranec seděl u stolu a četl noviny. Jakmile mne spatřil, odložil je a prohlédl si bedlivě moji tvář. Vida, že jsem zasmušen, zasmál se a potřásl hlavou. Stesk můj brzy však zmizel.

Po večeři jako vždy bavili jsme se hlučně a vesele. Později, když děti zašly do svých postýlek v sousedních jizbách, upozornil jsem Melichara i jeho ženu, že se podívám na náves. Zdálo se mi, že se nepodivili. Bylo venku kouzelně a znali oba mé záliby. Vyšel jsem ihned s poznámkou, aby šli spat, že přijdu pozdě.

Náves zalita byla měkkým svitem, zkouzelněna širým klidem a zadýchána osvěžující vůní strnisek a kvetoucích otav. Planoucí měsíc stál nad hřebenem. Na severu svítilo několik hvězd. Kráčel jsem podle statků. U Dymáků osvětlena byla všecka okna. „Co se tam děje?“ zachvělo se v mé duši. V tu chvíli kdesi na konci vesnice zaštěkal pes. Jiný kdesi u lesa mu odpovídal. Ponocný odpískával právě desátou hodinu.

Přecházel jsem po návsi, těsně podle starostova statku jako stráž. Kroky mé nebylo příliš slyšeti. Jinde všude již zhasli, a ani jediný člověk neukázal se kolem. Hruď má plna byla něžného zanícení, vroucí lásky, plna přání, aby drahá paní klidně dnes spala, osvobozena od strachu a blažena svou zplanulou láskou. Myslil jsem na ni a domníval se, že ví o mých myšlenkách, že tytéž věty, představy, dojmy i pocity vznikají současně v ní. Soudil jsem, že mne vidí a že zachvívá se vděčností a štěstím.

Po jedenácté hodině, z uličky od severní strany, kudy vycházela hlavní cesta do polí, ozvaly se kroky. Za nedlouho objevil se muž jakýsi. Poznal jsem bratrance.

„Odkud jdeš?“ podivil jsem se vida, že přišel jinudy než od svého statku.

„I já jsem se prošel, jenom že poli. Podíval jsem se až k zelništi. Je krásná noc,“ odpověděl.

Připojil se ke mně. Očekával jsem, že mne vybídne, abych šel domů, ale neřekl o tom ani slova. Přecházel se mnou trpělivě po návsi až do půlnoci. U Dymáků světlo již zhaslo. Povšimli jsme si toho oba, ale ani já ani on nic jsme neřekli. Zdálo se mi pouze, že bratranec velice zesmutněl. Nápadno bylo, že se mu nechtělo domů. Ještě před statkem se obrátil a pohleděl na stráň očima tesknýma a divnýma. Teprv, když jsem ho vybídl, vstoupil se mnou do dvora. Rozešli jsme se mlčky u dveří mého pokoje. Opět jsem si pomyslil, že stále ještě miluje paní Dymákovou. Dávná jakási vzpomínka na letní večer, když jsme v studentských letech zpívali Emilce Purkrábkové národní písně za jejich statkem v L., zasvětlila se mi v duši. Podivný stesk byl v ní.

Uléhaje pomyslil jsem si: „Dnes měla paní Dymáková klidný večer.“

Všechen zkonejšen usnul jsem zalit měsíčným světlem.

VIII.

Příští den vstal jsem později než jindy. Bratranec byl již na poli. Paní Dymákovou spatřil jsem se Žofkou až o desáté hodině. Očekával jsem ji v zahradě netrpělivě od půl deváté. Maličkost ta, že přišla později než jindy, zvláštním způsobem mne rozladila; obávalť jsem se rušivých změn. Veselost má a důvěřivost, jimiž jsem byl z rána přeplněn, napiatým čekáním značně vymizely. Domníval jsem se, že se něco přihodilo mému horoucímu Dymáčkovi, že včerejší večer přece jen neminul tak, jak jsem soudil, a proto, když vcházela do zahrady, rozběhl jsem se jí naproti s dětinsky zvědavýma očima.

Pamatuji se jasně na výraz její tváře ve chvíli, když se odloučila u dvířek od Žofky, a když byla ode mne asi na padesát kroků vzdálena. Mám neobyčejný zrak, možno říci orlí. Rozeznal jsem, že hleděla přísně, chladně, až odmítavě. Když však mne spatřila letícího nedočkavě a toužebně, planoucího láskou a něhou, mžikem se vše v její tváři změnilo. Stalo se to tak náhle, že jsem na chvíli byl zmaten. Zářila a všecka oživlá zrychlila krok.

„Okouzlil jste včera mého muže!“ volala na mne.

(Pokračování.)

Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

Sebevědomé vystupování Čermákovo tehdy úplně podmaňovalo.

— Co by se bylo stalo, kdyby mu byl tenkráte svou pohledávku za úpadkovým ústavem peněžním prodal a postoupil?

Především by byl Čermák dojista zase pohledávku tu zašantročil dále, za třicet procent jmenovité hodnoty byl by kupoval a za šedesát procent byl by prodával!

Vždyť přece znal podrobnosti, zejména podrobnosti Heroutova poměru právního. Ale pak se mu zjevil v paměti Čermák sešlého zevnějšku s nápadně rudýma očima, sešlý v obličeji. Čermák, jenž se proměnil z representačního v ubohého člověka, přicházejícího prodávat Heroutův dům „za vodou", Heroutovu „stošestku". Jak se z Čermáka vyklubal dovedný zprostředkovatel nemovitostí!

Pravá upotřebitelnost Čermákova mu však unikla. Nezužitkoval jeho tajných a důvěrných známostí s účastníky úpadkového ústavu peněžního, neopatrně sám si zatarasil cestu k tomuto zdroji.

Právě nyní byla to zase podstatná otázka, poněvadž sanační, na dlouho se vlekoucí akce byla neočekávaně ohrožena okolností, že byla na vynikajícího, snad nejpřednějšího činitele uvalena vazba. Byl zatčen v době, kdy se nikdo toho už nenadál a nikdo neočekával toho zatčení.

Zatčení tak opožděné bylo důsledkem líného chodu konaného vyšetřování trestního, točícího se ustavičně v nesmírných kruzích okolo jádra, tomuto však se vyhýbajícího. Poněvadž tolik zpožděné, stalo se posléze překvapením.

Se stanoviska sanace bylo zatčení neprozíravostí a bylo by málem rozehnalo sanační výbor, jenž ztrativ tak tragicky svého předáka, ztratil s ním všecku rozmyslnost a uvážlivost. Do aféry zpola zapomenuté vnesen byl ruch, jenž znovu obracel pozornost veřejnosti na někdejší účastníky.

Veřejné mínění vyhlíželo si v nezodpovědných rozhovorech nové oběti, ukazovalo na ně prstem, radujíc se s lidskou škodolibostí, že přibude společnosti živých mrtvol.

I doktor Herout, arci pouze jako poškozený, tedy pouze trpně zúčastněný, začal zase kolovati v rozhovorech veřejnosti. Jeho posice jako oběti byla sice příznivější než oněch účastníků, kteří úpadek zavinili a úpadkem se octli v záhubě, ale přece řeči ty otřásaly důvěrou klientely v jejího advokáta.

A této důvěry potřeboval doktor Herout čím dále, tím více. Byla už veliká část jeho nemovitostních obchodů provedena, domy jeho vlastní i ony, na nichž byl ručením a také jinak zúčastněn, byly skorem už rozprodány, ale celkový výtěžek tiché likvidace, která konec konců ani se likvidací státi nesměla, nezbavil Herouta jeho závazkův, povinností a dluhů.

Poněvadž dávno nebylo programového uplácení, nýbrž byl nucen platiti zcela bez plánu, jak to kázala potřeba, aby ucpány byly největší otvory v korábu už se potápějícím, ocital se postupem času a nedůtklivostí věřitelů stále ve větším horečném napětí. Přibývalo ho přibýváním řečí a klepů okolo Herouta a jeho kanceláře vířících.

Kdyby nebyla jeho advokátní kancelář opřena o příliš pevný kmen klientů, byl by už dávno zničen. Tak stále ještě postačoval platiti, a tato schopnost zadržovala lavinu v uctivé vzdálenosti od jeho domu.

Prchavým vysvobozením z nesmírného napětí byla návštěva venkovského kolegy advokáta, jenž ho marně očekával v kavárně, kam už Herout dávno nedocházel, a poněvadž šlo o velmi důležitou věc, přišel odpoledne za ním do kanceláře.

„Velikou věc ti nesu, kamaráde, velikou," začal hned úvodem, „takovou, žes něco podobného dosud neměl! Ale dávej bedlivý pozor, co ti nyní povím!"

Venkovský kolega rozhovořil se ze široka především o osobách ve složitém sporu jednajících. Jeho strana byla ovšem výlupek šlechetnosti, — statkář Vocilka, — jich rodiny stýkaly se přátelsky od nepaměti, a byly by dojista tyto rody už dávno spojeny sňatky, kdyby jako z udělání nevyskytovaly se v obou rodech jedincové sňatku schopní vždy stejného pohlaví, čímž soustavně bylo znemožňováno spojení obou rodů. Vysoce šlechetný Vocilka zapletl se v rozsáhlý spor o náhradu škody pro včasné nedodání několika vagonů pšenice s agentem Rabasem. Ten ovšem jako procesní odpůrce byl venkovskému kolegovi výlupkem nešlechetnosti.

„Zloděj, lump!" karakterisoval ho Heroutovi do ucha šeptem. „A má ti kolem sebe čeládku, že si navzájem odpřisáhnou

všecko. Dáti se s nimi do obchodu je horší, nežli upadnout mezi raubíře!“

Jindy by byl Herout hořel netrpělivostí, teď mu rozvláčná informace starého přítele přinášela uklidnění. Pozorně poslouchal s očekáváním, že se ze sděleného vyklube alespoň složitý případ právní, vyklubávala se však z něho pouze skutečnost, že u soudu uvěřili výpovědím svědků Rabasových a neúvěřili šlechetným svědkům Vocilkovým, což je „náhoda v osobě sběhlá“.

Na konec zbyla z rozsáhlé informace žádost, aby doktor Herout u vrchního soudu kolegovu stranu u odvolacího jednání zastupoval, a zjednal platnosti tomu všemu, co je obšírně a podrobně sepsáno v odvolacím spisu.

„Ale víš, příteli, mnohem líp učinil bys, kdybys věc tu zastupoval sám,“ pokusil se pozlobiti venkovského přítele, „jednak jsi do věci a do všech podrobností zasvěcen, takže ti bude snadno najíti pravou tóninu tohoto obtížného obhajování, jednak jsi řečníkem dosud mladické živosti.“

Venkovan zkoprněl. Byl by se všeho nadál, nežli že ho Herout odmítne.

„Tohle mně neuděláš, nesmíš udělat!“ pravil pohněvaně. „Schválně k tobě jedu, schválně tě sháním, protože vidím, že tohle každému svěřiti nemohu, a ty bys byl s to, abys mě odbyl vyhýbavými výmluvami, ačkoliv je ti dobře známo, že já řečníkem nejsem a nebudu.“

Doktor Herout zvážněl. Zachvátila ho touha svěřiti se aspoň s něčím starému kamarádovi a dověděti se, zdali by přítel alespoň pomohl, kdyby nastala potřeba.

„Tak víš, kamaráde,“ začal úvodem, „ono to není se mnou všecko tak v pořádku, jak by mělo býti, mám vlastní starosti, snad už jsi slyšel od mých dobrých přátel, to víš, pod pokličkou to dlouho nezůstane.“

Venkovský přítel se nevyrušil.

„Slyšel jsem, to víš, lidem úst nezavřeš, ale mnoho jsem tomu nevěřil. Ostatně nějaké ztráty tu a tam máme všichni, jen když člověk nepřijde o všecko, a něco mu zůstane! Já tomu všemu mnoho nevěřím — vždyť jsi ještě chlapík, a když dnes něco ztratíš, za nějakou chvíli to vyděláš!“

„Budu-li jen moci!“ odpověděl Herout temně.

„A jak bys, prosím tě, kamaráde, nemohl?“

„Kdybych všecko ztratil, nejen své peníze i cizí, svěřené?“

Venkovan se zhrozil.

„Přece bys na cizí nesáhl?“

„Na cizí bych arci nesáhl, ale stane se všelijak. Obchoduješ s vlastními, a cizí se ti do toho připletou! Ostatně třeba strana dá sama příkaz, abys jejích peněz použil, vždyť jí účtuješ dobré úroky, a tu a tam pro stranu vyděláš.“

„Ale já bych za živý svět na cizí nesáhl,“ bránil se venkovan pouhému pomyšlení, „pak to arci tak skončí, když se k vlastním připletlo cizí. Pro našince je to hrob!“

„Ovšem já mluvím pouze v příkladech,“ otočil Herout rozhovor děsiv se vlastního doznání, „a hlavně mluvím pouze o eventualitách. Ona by také nenastala hned ta nejhorší skutečnost, že bych mohl býti ještě také stíhán, vždyť přece za to nemohu, že jsem byl okraden, — že jsem sám bez vlastní viny ztratil peníze!“

„Ty nešťastné spekulace,“ zalomil venkovan rukama, „kolik ty už nešťastných lidí přivedly na mizinu! To je ta nešťastná touha snadno a lacino zbohatnout! Proč strkáš peníze do takové raubírny, proč je nedáš do pořádného ústavu. To ti dají o dvě procenta více než jinde, a už tam neseš peníze!“

„Můj případ je vlastně složitý případ právní, to by bylo dlouhé vysvětlování, a konec konců musím se přiznati, že mu sám nerozumím. Ale kdyby nebylo úpadku, nebylo by mé ztráty, která je zaviněna tím úpadkem!“

Odmlčeli se oba.

„Ostatně,“ pokračoval Herout za chvíli, „mně by šlo teď hlavně o jednu věc, a na tu mně jako starý přítel a kamarád poctivě odpověz! Připadá mně na mysl, zdali bys mně pomohl, kdyby bylo nejhůře, a kdyby už všecko se mnou hořelo? Rozumíš, zdali bys mně půjčil?“

Heroutovi se rozhořel obličej pobouřenou krví. Zrudl všecek i venkovský přítel, a oči mu zachvátilo nepokojné mžikání. Mohl si dobře zalhati, odpověděti, že pomůže, a teprve, až by došlo k nejhoršímu, kdyby vůbec kdy došlo, byl by mohl daný slib odvolati, ale to byl tak uchvácen silou okamžiku, že musil říci pravdu, ač mohla býti počátkem jejich rozchodu.

„Jak bys to mohl na mně žádati,“ zaúpěl skučivým hlasem, „vždyť co mám, není jen moje, je to mé rodiny, a rodinu nemohu o nic připraviti!“

„Tedy bys mně nepomohl?“

„Jen to klidně rozvaž! Jak bych ti mohl pomáhati, jak bych mohl strkati do něčeho peníze? Do nějakých nejistých spekulací! Vždyť se ani sám neopovážím, abych si něco koupil, nějakou nemovitost, už se mně kolikrát naskytla příležitost, ale že se

bojím ztrát, raději na to ani nepomyslím. Proto se přece na mě nemůžeš zlobiti! Vždyť ty bys mně taky nepomohl, kdybych já se octl v něčem podobném, a já bych toho od tebe ani nežádal! A kolik bys potřeboval?" ptal se po pomlčce.

„Prozatím nepotřebuji ničeho, a kdybych potřeboval, šlo by jen o přechodnou výpomoc, o chvíli, než bych si zase pomohl," rozhovořil se Herout už poněkud uklidněněji, „vždyť já vlastně se ustavičně takto probíjím. Opakuji, že kdyby někdy k něčemu došlo, že by šlo jen o přechodnou výpomoc, rozhodně o nic trvalého! Ono ani k tomu nikdy nedojde, nesmí dojíti! Člověku stačí někdy pocit, že má v nejkrajnějším někoho za sebou, jenž by ho neopustil . . ."

Venkovský přítel si oddechl, rozechvění jeho pominulo a bylo vystřídáno úvahou, že dosud není zle, že to byl pouze pokus a to ještě velmi vzdálený. Teď v duchu děkoval své odhodlanosti, že Herouta odmítl a tím si zajistil, že tyto pokusy opakovány už pravděpodobně nebudou.

„Ale jednu věc mně přece jen musíš splniti, o kterou tě poprosím!" pravil ještě Herout, a venkovský kolega znovu na něho upřel udivený zrak.

„Že se nikomu o této příhodě nezmíníš ani slovem!"

„Ale to nezmíním, tady je mé čestné slovo a ruka na to, milý příteli," odpovídal živě a radostně, že jde jenom o nepatrné a splnitelné přání, „já bych se ani jinak nezmínil! Co je mezi přáteli, ať mezi nimi zůstane!"

Ku podivu nezanechala tato rozmluva zcela náhodně až do zklamání vyhrocená v Heroutovi žádné trpkosti, a byl její dojem zcela opačný.

Heroutovi zbylo po ní poznání, že kdyby se octl v nejkritičtějším, že by ho starý přítel venkovský neopustil, že by mu vypomohl. Mrzelo ho jedině, že se bez potřeby předčasně svěřoval se svými starostmi a že třeba přítel, ač bezúmyslně, tuto věc rozšíří dále. Že se dosud neměl nikomu svěřovati.

Ale pak se rozpomenul na někdejší návštěvu švakrovu, jenž prvý jej upozornil, že je jeho neblahá situace peněžní všeobecně známa, a připomenul si, že přítel venkovan nebyl nikterak překvapen sdělením o jeho úpadku, tedy i on určitě o něm už věděl. Toto poznání v něm zase uklidnilo prchavé pobouření. Bylo by zbytečno, aby si namlouval něco opačného, bude líp, když už bude pracovati s touto skutečností.

Švakr setník od té doby se u něho neobjevil, neboť jeho povolání odvedlo ho z Prahy, jak se mu často stávalo, a on odešel bez rozloučení. Všecko vůbec vyznačovalo se nesmírnou prchavostí, nebylo v ničem stálosti, ani v přátelích ani v čemkoliv jiném. Jen jeho hlava přeplněna byla ustavičně starostmi.

XII.

Ale z těch starostí za slunných dnů říjnových znenáhla počal vybřídati. Mocný účinek zatčení významného činitele úpadkového ústavu peněžního byl vystřídán ještě mocnějším, když zatčený po nedlouhém věznění na kauci byl propuštěn na svobodu. Tím byla v obecenstvu zase posílena důvěra v sanační činnost výboru a zúčastněné obecenstvo chopilo se radostně této zprávy, poněvadž v ní byla ratolest naděje.

Účin byl tak neobyčejný, že se v zápětí vyskytly pověsti, že sanaci se dostalo vydatné pomoci státní a že neztratí nikdo skoro ničeho. Pověsti, ač neuvěřitelné, byly tak nakažlivé, že docházely víry i u rozumných lidí, schopných rozeznávati možné od nemožného.

Herout si opět pracně sestavil početní přehled své peněžní situace. Nežli ho uložil ku předešlým podobným rozpočtům, porovnal ho s těmito a objevil, že nové konečné číslice liší se tak od starých konečných číslic, že se to nedalo nijak vnitřně odůvodniti a vyšetřiti. Přes to, že byla provedena rozsáhlou měrou realisace nemovitostního majetku, kterou zaplaceno bylo mnoho dluhů, jevila se číslice nynějšího schodku nepoměrně větší než předešle.

Věci dlužno bylo jíti přesně na kloub. Vždyť už cítil, že pro případ trestního stíhání pouze v číslicích dala by se zjistiti jeho nevina, a že v číslicích na konec má pravdu, kdo jich dovede použíti pro svůj výpočet.

Bral dům za domem, zejména i prodané domy a jich konečné vyúčtování. Počítal bedlivě a s úžasem poznal, že se přepočítal ve svůj neprospěch u obou prodaných domů o značnou částku. Horko ho polilo, z hlavy se mu rozběhlo po celém těle a pak bylo vystřídáno třaslavou, zuby drtící zimnicí.

(Pokračování.)

✱

LITERATURA.

Bibliotéky Fondu Julia Zeyera č. 14.: A. Tyrpeklová: „*Snílkové z předměstí*". Tři prosy.— Číslo 15.: Tylda Meinecková: „*Dům u tří srdcí*" *a jiné povídky.*

S oběma debutantkami setkávali jsme se již drahnou dobu po různých časopisech, zprvu v nedělních besídkách téměř všech denních listů, posléze i v publikacích nejčelnějších; obě autorky propracovaly se ku podivu záhy z nesmělých začátečnických pokusů k poměrně značné stylistické obratnosti, a jejich knižní premiéry nezůstavují pochybností o skutečné hodnotě jejich nadání a umělecké mohoucnosti. Anna Tyrpeklová je nesporně robustnějším, zdravějším a sympatičtějším zjevem, přislibujícím vypiatější linii vývojových možností, než Tylda Meinecková, jejíž dosti obvyklé příběhy mají méně onoho vzácného citového prosvěcení, které by je těsně přiblížilo soucitnému chápání všelidské bolesti i shovívavému úsměvu nad marnivou pošetilostí — a zdůvodňovalo tak přesvědčivě jejich literární existenci. Tylda Meinecková ani v tomto svém knižním debutu neoprostila se z pout příchuti běžné, průměrné povídkové produkce — ač jinde četli jsme již od ní věci vyšších ambicí — a ze všeho, co vměstnává v pěti kratičkých příbězích, trpících namnoze mnohořečností, místy i nedosti srozumitelnou kresbou, je zřejmo, jak dané théma je pod dotykem její tvůrčí schopnosti dosud těžko, či nejméně nesnadno tvárnou hmotou. Jen dva z pěti příběhů vynořují se nad povrch běžné úrovně: „Krejčí Fadrhanc", šťastně zachycený dosti bystrými postřehy, barvami svěžími a citově nejupřímněji vznícený — pak vesnický obrázek „Noc". Jsou poměrem k ostatním pracím v knize obsaženým jako praxe k theorii. — Anna Tyrpeklová odvažuje se již námětů psychologicky nepoměrně složitějších, pracuje delikátně i tam, kde barvy líčení nanáší snad zbytečně energickými tahy štětce, a v zorném poli autorčině sebekázeň autokritiky jeví se býti spolehlivou chromatickou korrekcí. Vede si se zdarem i v nesnadných citových situacích, překvapujíc tu značnou slohovou pohotovostí obratů i výrazu, a z celého dílka vane tvůrčí láska k bytostem, jimž poctivě dle svých sil snažila se vdechnouti život. Z tří povídek A. Tyrpeklové „Marie" a „Komár" jsou vskutku měkce proteplleny soucitem dobrého srdce a tím se i nám přítulně přiblížily.

—feř.

*

Frederi Mistral: *Mirèio.* Přel. Sigismund Bouška. Sborník svět. poesie, vydává Česká Akademie nákladem J. Otty v Praze.

Mistral byl básníkem libozvuké a barvité básnické mluvy, bohaté obrazy a metaforami i originelním lidovým slovníkem, názorným, uhlazeným a půvabným, ne sice prudkých výbuchů a vášní, ale srdečné jímavosti. Častěji však také liboval si v mnohomluvnosti, v širokém patosu a až nehospodárné kalejdoskopice. S básníkem Roumanihem pracoval horlivě o restituci provençalského jazyka, který jedni pokládají za jazyk samostatný, jiní za sesterskou větev francouzštiny, vymycoval z něho francouzská slova, podnikal úpravu pravopisu a aby nabyl bohatého slovního pokladu, vcházel ve styk se sedláky, rybáři, myslivci, oráči a vůbec dělníky, by tak sebral a oživil, co odumíralo. Tím způsobem shromáždil spoustu různých jmen ptačích, hmyzích, rostlinných, rolnických, obvyklých při hospodářství, řemeslech, rybolovu atd. a z pokladu toho sestavil nejen velký slovník, ale vkládal jej i do svých básní, jak toho klasickým dokladem na př. popis stáda Alàriho s hor sestupujícího ve IV. zpěvu „Mirèje". V originále čte se zde spousta názvů ryze místních, kde jediné provençalské slovo stačí vymeziti pojem, k němuž potřebuje Francouz celé věty. Význam Mistralův tedy záleží hlavně v národní renaissanci, a neobyčejné jeho zbožňování provençalským lidem kotví právě v tomto vlasteneckém a kulturním působení. Provenci nebyl Mistral ani tak korunovaným pěvcem, skvělým vypravovatelem „Mirèje" a kratochvilných kronik kraje Aixského, Bauského a idyl rodanských, ale spíš zbožňovaným vévodou, vlasteneckým buditelem, obnovitelem národní kultury a tradice, křisitelem jazyka, národních dějin, zosobněním rasovní pýchy, lidových nároků i tužeb. S tohoto stanoviska dostává se roku 1861 „Mirèji" ceny francouzské akademie jako mravoličnému dílu a autoru samému později ceny Nobelovy. Na doklad toho dlužno uvésti, že když Mistral dne 25. března 1914 zemřel, do 10. dubna 1914 byla francouzská „Revue Critique des Idées et des Livres" jediným listem, který v jeho básnickém ocenění šel hlouběji, neomeziv se na pouhá data životopisná. To třeba předeslati, abychom nabyli zorného úhlu na lidový epos „Mirèio", na jeho nekonečné rozvláčnosti, v nichž tone útlý a subtilní vlastní epický děj, totiž věrná láska selské bohačky Mirèje k chudému košikářskému synku, které rodiče dívčini nepřejí; děj vyústí v nadsvětské mysterium, smrt dívčinu a její nanebevzetí. Jsou mu věnovány čtyři poslední zpěvy. Celá báseň, psaná jambickými sedmiřádkovými slokami o třech rýmech, má dvanáct zpěvů, jež autor dovedl naplniti úžasnou folkloristikou, zevrubným místním životem pronikaje k samé podstatě národa, jeho mytologie, zvyků, obyčejů, života všedního i svátečního, proto se snadno pochopí veliká obtížnost přeložiti takové dílo či přebásniti, jak toho básnický překlad žádá. Pan Bouška podnikl velikou práci obrněn důkladnou znalostí jed-

nak jazyka, jednak příslušné literatury. I jeho mechanika místy snaží se zachytiti plynulost a prostotu originálu, což se daří zejména v partiích popisných, takže čtou se lehce, nenásilněny křečovitostmi a tvrdostmi, jimiž jinde překlad porušen. Ale když překladatel staví se sám po bok Jaroslavu Vrchlickému, nutno říci, že z překladu nezadýchne ku čtenáři to niterně tajemné, totiž onen básnický duch, jímž Vrchlický zachycoval vnitřnj ráz originálu, byť i zase někdy obětoval doslovný smysl toho kterého místa. Naproti tomu p. Bouška úporně shání slovíčka, pokládaje za velmi důležito zjistiti, co jsou na př. třpiny, třpyly, třpíry, a překládaje tak v lopotě „Mirèji“ 26 let, proměňuje lahodu básnických vět a vazeb originálu častěji v úpornou těžkopádnost a nudu řemeslného díla. Jen málo míst je výjimkou. Však i s tím by se čtenář smířil, kdyby překladatel aspoň českým jazykem správně vládl a nedopouštěl se chyb na každé téměř stránce. A jest jich 354! Dnes, v době snah za očistu jazyka, nelze ledabylosti té pominouti mlčením. Doložím to stručně.

Překladatel nedbá přízvuku češtiny a tvoří rýmové nemožnosti: práci—sběrací, podle zvyku—chasníků, kštice—bzučíce, díte—ztupíte, čeho—svatého, nestačil—utišil, Ambrožův—žralokův atd. Verš: „nevěrcům, kdo trýznili chudé“ jest mu jambický. Vycpává neobratně a nadstavuje verše prázdnými slůvky: asi, hned, též, již, spolu, rád, snad, dřív, právě (Tu v trávě tvář maje právě v zem vraženu, — osekává větve dolů!). Píše líbeznosti: z Baus vršky, kopečky, (jako by bylo možno říci z Čech vršky), z Ruska pláně, ku sobě, ku nohám, pro tě, ku tomu, vzhůru řítí se k nebesům, zdá se naslouchat, zdá se spát, běží skrz stromořadí, stává se bledou, má krásná (místo má krásko), můj brachu (česky milý brachu), větší žár jak v sekáči v něm byl (m. než v sekáči), zda to crčí voda, neb hořké slzy (m. či hořké slzy). Překladatel, což nejtrapnější, dopouští se i škaredých chyb mluvnických: neumí (m. neumějí), věš (m. věs), dvory se pyšněly (m. pyšnily), kosy řinčejí, mušky bzučejí, obě rámě (m. ramena), býci hlavy uklání, pozlacena ohněmi, za oknama a j. Čtenář žasne čta perličku: „jak kdyby vy jste též tak bosa běhala“ atd. atd. Různé těžkopádnosti jako: kmet, jenž zdrcen zůstane, — jsme na (!) rty proutek vrby (!) vzali, — vzal své kamaše, jež rudě plane, — vzal si dívku do své hlavy, — chut ku pláči chová a j. v. pomíjím. Největší potíží byla překladateli místa přímé řeči, jejichž rukodělný převod někdy rovná se koktání: „I,“ — Vincèn dí — „pro pána krále!“ — Vydání „Mirèje“ bylo starším závazkem „Sborníku“. Překladatel věnoval mu všecku svou dobrou vůli, péči i lásku, více by bylo ultra posse. Hodlá-li vydati také překlad Mistralovy „Básně o Rodanu“, která skýtá málo formálních obtíží, doporučovalo by se, aby si dal rukopis dříve po stránce jazyka opraviti. Jeť jinak jeho znalost věcí, zejména Mistralova jazyka i příslušné literatury a literární historie, dokonalá. Básnickými jeho překlady arci sotva budou.

—pa—

DIVADLO.

Dr. Josef Štolba: *Maloměstští diplomaté.* Veselohra o třech dějstvích. V měst. divadle Král. Vinohradů po prvé dne 22. prosince 1916 za režie Fr. Hlavatého.

Velký úspěch „Vodního družstva“, kterým dr. Štolba slavil svůj vstup do Národního divadla, vděčná figura venkovského žurnalisty, v prvé hře málo využitá, a popud ze skutečnosti byly složkami vzniku „Maloměstských diplomatů“. Dobré figury, jichž lehkým karikováním ze skutečnosti jest využito, jsou vděčnými úlohami komikům a neselhávají v působivosti na obecenstvo; poměry za tři desetiletí po premiéře se valně nezměnily — neboť třebas již venkovská města nejsou tak šosácká jako bývala, shledáváme zase ve velkoměstě případy obdobné, že lidé předem se hádají a rvou o věc, která ještě neexistuje, a že chtivost žurnalistická vynáší na veřejnost záležitosti předčasně, na jejich škodu, jako v „Maloměstských diplomatech“. Třebas tedy figurky, vlivem četných napodobitelů, nezdají se dnes tak původními jako v době svého vzniku, přece učinilo vinohradské divadlo správně, že osvěžilo hru Štolbovu současníkům. Souhra byla sice trochu vrátká, ale jednotlivé výkony dobré. Revolverový žurnalista p. Třebovského byl by snesl silnější barvy.

*

Nedávno zaznamenali jsme, že při lokalisování německé operety pro scénu pražského předměstí zprofanovány byly historické osobnosti, každému českému srdci drahé. Byl to zajisté cizí příklad, který k tomu dal popud, neboť nalézáme důkaz, že tyto cizí vzory si přímo libují v takovém zpaškůdění své umělecké minulosti. Velké úspěchy totiž slaví opereta „Das Dreimäderlhaus“, kde velký německý skladatel Schubert i jeho slavní současníci jsou nejapně zneužiti a zkresleni pro operetní děj, a nejnevkusnějším způsobem k tomu vydrancovány Schubertovy skladby. Je-li tento způsob vhod rodákům skladatelovým — to je jejich věcí. Ale ve hře vyskytuje se také karikatura Čecha, „pane Nowotný“, který musí zastávati hansvuřta. Aspoň tato okolnost mohla rozhodnouti o tom, aby hra nebyla uváděna na české divadlo Král. Vinohradů, které mívá také umělecké ambice a kasovní úspěchy dovede si opatřiti i jinak.

*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Ferd. Engelmüller dal se Ústředním spolkem českých žen pohnouti, aby ve prospěch hladovějících dětí pražských uspořádal vánoční výstavu atelierovou. Dobročinný účel ji doporoučí obecné přízni, starobylá místnost výstavní pak přátelům romantické Prahy. Usídliť se Engelmüller na Hradčanech v sešlém a přece posud vážném šlechtickém domě kdysi Herzánů z Harasova, kdež nepravidelnosti půdorysu i vnitřní disposice způsobují návštěvníkovi nejedno překvapení; ze všeho v té budově vábí zvláště výhled ze zadního traktu nad Úvozem jednak do Strahovské zahrady a k Petřínu, jednak na Malou stranu a dále přes vodu na ostatní pražská města. Z někdejší palácové vnitřní úpravy zachoval se v saloně pěkný kasetovaný strop, jinde pak méně umělé, ale typické sopraporty z druhé poloviny XVIII. věku. Nás poutá především arciť výstava, obsahující 114 maleb olejových, akvarelových i pastelových, kreseb, leptů a tisků; větší tedy hojnost, než jakou jsme před 7 lety o předešlé Engelmüllerově výstavě v bývalém jeho atelieru na Františkově nábřeží spatřili. Však byla tu o ní tehdáž řeč. A jako předešle tak i nyní dominují výstavě panoramatické obrazy z našeho Polabí, jehož dálavy, ráz a ducha ovládá malíř v celku i jednotlivostech se zálibnou znalostí a pronikavostí, jakou jenom láska umělci propůjčuje. Polabí jest Engelmüllerovou specialitou. A širý rozhled do dalekých perspektiv vůbec nejmilejším jeho námětem, což dokazují na letošní výstavě také panoramatické veduty z českomoravské vysočiny, jejíž strohé půvaby poskytly za posledních několik let českému malířství naleziště nepřebraných posud motivů. F. Engelmüller těží z nich se stejnou potencí jako z polabských. Tradice solidní Mařákovy školy žije stále v Engelmüllerově díle, propůjčujíc reálnou podstatu jeho poetickým náladám barevným i světelným. Častěji než dříve obrací se zřetel umělcův nyní k architekturám; lákán výše dotčeným výhledem z oken a s terasy atelieru, zkouší louskati tvrdý ten oříšek, jak zejména nedokončený rozměrný obraz Prahy zajímavě svědčí. Všechen soubor výstavy pak dotvrzuje na novo neúnavnou píli umělcovu, zasvěcenou vytrvale pěstění dobrých a za každé módy vždy platných zásad ušlechtilé krajinomalby v dílech uznané hodnoty.

Ant. Růžička vyložil v saloně Rubešově výsledky své snahy za prošlý rok. Loni poznali jsme ho po prvé na výstavě v Obecném domě u Prašné brány, kdež pochlubil se sbírkou preciosních komposicí figurálních, jednak porculánově akademických, jednak za kypícím Obrovským se pachtících. Nejslibněji si vedl v pastelech a v imitacích pastelu. Ale z těch slibů do roka málo splnil. Dává za pravdu pořekadlu, že práce kvapná málo platná. Jeho komposice jsou tuctové živé obrazy, téměř samá ženská nudita, po režisérsku bez vnitřní potřeby a jednotící dějové i myšlenkové souvislosti theatrálně do líbivých skupin upravená. Toliko pojmenování chce těm figurám dodati významu, jenž z díla samého nikterak nevyzírá. Tu a tam zatváří se A. Růžička i po mánesovsku, zejména ve svých putti. Nejhotovější, spolu pak i poměrně nejobsažnější malba „Zabíjačky" je zřejmě ohlasem nizozemských genrů a působila by příznivěji v menším formátě. Na plátnech tak rozměrných, jaké si dal náš malíř pro tuto malbu přistřihnouti, dovedli Holanďané mnohem více pověděti. A. Růžička pracuje očividně častěji hlavou než srdcem, v střízlivé spekulaci pro efekt, jejž dosti často přehání. Na př. jeho „Žebráci" křičí tak ukrutně po soustrasti, že vzbuzují pouze odpor. Ojedinělé portretní studie, zejména však pečlivěji pracovaná „Vyšívačka", nasvědčují, že by A. Růžička potázal se s dobrou, kdyby se vyzul z afektace vysokého kothurnu a nechav shonu po vtíravé sensaci, přidržel se genru, varoval se zkreslenin a vymýtil ze své palety přebytek jednotvárně těžkých barev. Snad sleví časem též drobátko ze svého sebevědomí, které nabízí 24 prodejných maleb u Rubeše honosně za pouhých 56.700 korun. *J. L.*

TÝDEN.

* Loni (č. 31.) otiskli jsme posmrtnou vzpomínku na Karla Šarliha (vlastním jménem Karla Čadu), jehož smrtí 18. dubna 1916 odešel z mladé generace literární talent mimořádně slibný. Literární přítel Čadův, který teprve nedávno zvěděl z našeho listu o jeho úmrtí, nám k tomu oznamuje: Pro literární historii, v níž zesnulý Karel Čada-Šarlih si zasloužil a najisto si zachová čestné místo svými pracemi početně sic nemnohými, ale naprosto původními a svéráznými — je snad spravedlivo zjistiti, že ke svému pseudonymu přišel Čada-Šarlih vlastně náhodou, či nedopatřením, které zavinil jeho poněkud nezřetelný, ač jinak rázovitý rukopis. Karel Čada, aktivní důstojník rakouské armády, jemuž literární tvoření bylo útěchou a duševní potřebou let trávených v zapadlých garnisonách rakousko-uherského orientu, zvolil si pro první své práce pseudonym Karel Šarlik, a vím z vlastní korespondence s ním, která mi té chvíle není přístupna, že pseudonym Šarlik (zdrobnělina francouzského Charles) byl vlastně jeho jménem rodinným, intimním, patrně z dětských let. Bývalý redaktor „Zlaté Prahy" a beletristické přílohy „Nár. Listů" otiskl svého času (asi kolem r. 1910) některé drobné, první práce Čadovy také pod pseudonymem Karel Šarlik. Zároveň a brzy na

to přinesly i „Květy“ a „Lumír“ jiné povídky Čadovy pod pseudonymem (špatně čteným) Šarlih, a když pak i na titulním listě první knihy Čadovy „Tvrdošijní illusionisté“ se objevilo jméno Šarlih, zůstal již Čada při něm, již k vůli kontinuitě, nijak této okolnosti vůbec zvlášť nezdůrazňuje. Bylo by jistě na čase poohlédnouti se po literární pozůstalosti Čadově. Vím, vlastně věděl jsem o dvou jeho rozměrnějších pracích, z nichž velký náběh románový (v druhém případě šlo o dramatický pokus) by stál za otisknutí.

*

* V čís. 10. „Otavana“ dokazuje p. Miloslav Novotný, že hvězdičkovou poznámku Nerudovu „*Herrnhut“ v I. roč. „Obrazů života“ nelze bráti jako pseudonym Heydukův (viz feuilleton F. Frýdeckého v čís. 10. t. l.), ale že nutno slovo to vztahovati k Nerudovu citátu ze Jean Paula (občan *Ochranovský) nikoli k Heydukovi. Tím by se vysvětlovala i okolnost, proč Heyduk nepamatuje se na domnělý tento pseudonym, jak vysvítá z jeho listu, citovaného ve „Zvoně“. Tato dedukce p. Novotného zaslouží pozornosti.

*

* Polský kritik Z. Dębicki ve svém pojednání o novelistice polské pokusil se o vymezení novely. Úvodem praví, že dnes novela jest nejrozšířenějším druhem krásné prosy. Od původní klasické formy vzdálila se však tak, že mnozí rozpakují se říci, kde a kdy její oblast začíná nebo končí. A to není věci na prospěch, vede k omylům a svádí i netalenty chápati se péra, protože „novelu napíše každý“. Pod názvem „novela“ shrnuje se zhusta povídka, která jest sestručněným románem, ale nejvíce shrnují se pod tento název obrázky ze života, črty, drobné dojmy, lícně, ba i pouhá vyprávění. Zatím novela vyžaduje svého talentu právě jako drama, román nebo povídka. Vyžaduje se docela vyvolený a povolaný talent. Slovutní básníci a romanopisci píší také novely, ale tím není řečeno, že jejich novely rovnají se hodnotou pracím, kterými se proslavili, byť na př. Sienkiewicz nebo Tetmajer napsali skutečně novely dobré. Polskými novelisty par excellence jsou: Danilowski, Strug, Makuszyński, Bartkiewicz, Grubiński, Brodowski, Rittner, Grzymala-Siedlecki, Adamowicz. K nim se druží více jako povídkáři známí: Reymont, Žeromski, Weyssenhof a Sieroszewski některými pracemi. U těch možno se dověděti, co jest novela. Materiálem novely — zní výklad — jest toliko drama duše. Ne popis, líceň, ne vyprávění, ne drobné lyrické prožívání, ale jenom zachycený okamžik dramatického napětí, vzbuzeného konfliktem ať zevně či uvnitř, stanoví bod a půdu pro svědectví o talentu novelistově. Bez dramatického vaziva, bez rozuzlení konfliktu není novely. Ne vše, co označeno jako výsek ze života, jest proto novelou, ale jen to, co má znaky dramatičnosti. *K. V. H.*

*

Měsíčník „Archa“, který vydává Karel Dostál Lutinov, v čís. 11. důležitě vytýká chybu v úvodě „České Epiky“, r. 1912 vydané prý F. X. Procházkou, jíž za pět let se domakal, že místo Adam (Chlumecký) v úvodě čte se Petr. K tomu hodně opožděnému korektorství lze uvésti p. Dostálovi, že nebožtík F. X. Procházka, filosofický spisovatel, nevydal přece nijaké „České Epiky“, nevěděti to je horší než lapsus Petra s Adamem. Měl-li pan Dostál s nebožtíkem F. X. Procházkou skutečně nějakou záhrobní posmrtnou korespondenci, jak tvrdí, je to arci spiritismus hors concours.

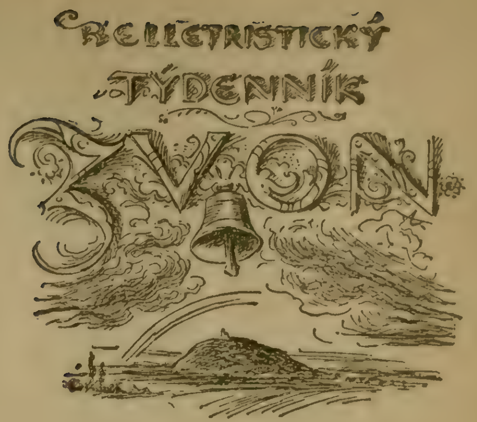
*

* J. I. Kraszewski rád obíral se výtvarným uměním. Řekl o sobě: „Nemám milejších hodin a silněji zaujatých nad ty, které posvěcuji oblíbeným předmětům umění a starožitnostem.“ Byl náruživým sběratelem, a jeho katalog vykazoval mnoho pěkných vzácností. Je známo, že učil se malbě ve Vilně a rytectví u Bonawentury Dąbrowského. Kreslením krátil si dlouhou chvíli ve vězení vileňském. Za života obeslal po třikráte výstavy, r. 1864 a 1879 v Krakově a r. 1873 ve Varšavě. Jeho výtvory jsou roztroušeny po museích polských. Nejlepší jeho obrazy jsou: „Zříceniny zámku v Lucku“ a „Židovská krčma“. Činnost sběratelskou spojoval s tvorbou literární, srovnávají se s tím jeho spisy: „Civilisace v Polsku“ a „Projekt encyklopedie starožitností v Polsku“. „Jeho práce archeologické,“ jak praví M. Rulikowski, „jsou zastaralé, ale mají cenu informační.“ Z jeho myšlenek o umění uvádí se na př.: „Výtvorem umění může nazvati se jen věc, která vznikla z učení o krásnu bez chtivosti mysle, bez požitku hmotného.“ — „Umění jest kat-eksochen lidské mysli, nejvyšším a úplným činem duševně-tělesným, kdy filosofie jím toliko jest ve smyslu duševním.“ „Všecko umění rodí se z myšlenky a ducha. Duch, má-li ztělesniti se, musí přizpůsobiti se individualitě tvůrcově, z něhož vychází do světa a musí nésti charakter národnosti, jejíž je částí, znak času, z něhož pochází.“ „Historie není pouze věcí vědy, ale více věcí umění, protože je odvislá od způsobu podání. I v historii musí býti individualita tvůrcova. Ona srovnává se s duchem národa i času, v němž vzniká.“ Z mistrů palety vážil si nejvíce Matejky a Grottgera. O adeptech výtvarnictví říkával: „Škola může naučiti jen technice, nemůže vdechnouti ducha, není-li v člověku.“ Mnichov nelíbil se mu. „To je fabrika uměleckosti,“ říkával. — O —

V Praze, dne 4. ledna 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.



V. Martínek:

Z NOVÉ KNIHY „ZAHRADA".

SLOKY.

Ó žel, ó žel, ó žel,
máš jeden život jen —
a svět pln tajemství
je v dálky rozestřen —
jest obzor nekonečný
bez mezí, beze stěn!

Tisíce životů
teď pracuje a sní,
tisíce pramenů
ztajenou hudbou zní,
tisíců srdcí tlukot
v proud splývá vítězný.

A jedním vzepláním
hřmí žití koloběh —
co prudkých úderů
v horečných práce dnech,
co tichého hvězd chvění
za nocí v modrých snech!

Ó moci proniknout
ten nespočetný dav,
prolnouti horečně
všech miliony hlav,
zachytit každou píseň
šílených ze záplav!

V tisíce chatrčí,
v paláců tisíce
pohledět, rozumět,
čím kvílí vichřice,
čím matky uspávají,
k děckům se chýlíce.

Ó, bědně zachytíš
ne vlnu . . . kapek pár —
zříš matné přízraky,
ne slavný, jasný tvar — —
ó, bolest neúkojná,
ten marný cítit žár!

Chceš všecko prožíti
a jeden život máš
tak mdlý a churavý
a žalně umdléváš,
jsi rákos nalomený —
ó, všecko viz a zvaž!

Chceš všecko procítit
svým srdcem malátným
a žití vlastního
stesk těžce láme jím —
. . . chceš schytat lidskou bouři
a státi nade vším?

Ó žel, ó žel, ó žel,
jak bolestný je sten —
je svět pln tajemství
do dálek rozestřen,
a obzor nekonečný
bez mezí, beze stěn!

JE DRAZE VYKOUPENA...

Je draze vykoupena písně mojí nota
a draze zaplacen je zlatistý můj sen.
Jak zrakem upiatým jsem hleděl do života,
jenž mlhy šedou zdí byl pro mne utajen!

A já byl, dobře vím, strom na skalisku holém,
půlnoční větry bily ve kmen orvaný —
ó, znáte temný stesk, když popleněným polem
v podzimních mlhách kvílí větrů varhany?

Když duha vzplála mi, to paprsk zabloudilý
byl slzným rozložen jen chladným hranolem,
jak v sklepním zášeří sen cudný, čistý, bílý
mi živořil, když mlhy bily kolkolem.

A sešlehaný strom přec šuměl haluzemi,
zadýchl vzdornou sloku v temných úzkostech
a přec se nezlomil! Vždyť silami to všemi
se vzepial žití šum, ne lethargický vzdech.

Hle, ostrov v duši mé, jejž žárlivě jsem hájil,
ať prachem pokrytý, ať pěnou zrosený,
je můj, je můj! A píseň, již jsem v stesku bájil,
ta horkými mně ještě bije prameny!

Já květy utrh' jsem . . . Hle, ve zdrásaných dlaních
se třesou zrůžovělé, třebas bez pelu —
však ranních úsměvů je rosa přece na nich
a pocelů —



K. Leger:

KDO VYTRVÁ, ZVÍTĚZÍ.

(Pokračování.)

A náhodou podívala se do okna, kde stál pan strýčinek. Zarděla se, sklopila hlavu a skokem zmizela.

Nemocný přešel několikráte pokojem, usilovně přemýšlel o čemsi. Pocítil po chvilce únavu, zapadl do lenošky, skrčil se zimomřivě všecek ohnutý, maličký, ubohý jako opravdový stařeček. Paní Tereza objevila se na prahu. Div nevykřikla leknutím.

„Bože! co se stalo strýčinkovi? vždyť jsi bledý a třeseš se! co je ti?“

„Mlč!“ zakřikl ji. „A nech mne! Ulehnu. Vzkaž pro lékaře. Zima je mi, ukrutná zima!“

IV.

Nemoc se patrně zhoršila. Pan Melich po celé týdny ani z lůžka nevstával. Doktor krčil rameny, ale ujišťoval, že bude lépe, jen co zima přejde, pak dojista pobyt někde na jihu a mořské lázně pomohou. Nemocný se usmíval ironicky. Ostatně užíval poslušně léky a řídil se radou lékařovou skorem úzkostlivě. Chtěl být zdráv! zdráv!

Jiřinka mu posluhovala, podávala mu vodu s malinovou šťávou, když chtěl pít, a na lžičku odpočítávala hořké kapky. Přicházela však do jeho pokoje vždycky

s jakýmsi dětinským strachem, s očima sklopenýma. Jenom stranou pohlédla na nemocného nejistě, nedůvěřivě. Předčítala-li, hlas se jí zachvíval. Hodná byla, trpělivá a poslušná. Sedávala u jeho lůžka zamlklá, plachá, nemocný přál si ji mít stále u sebe. Byl někdy jako rozmazlené dítě. Ručku svou nechávala v jeho rukou, když si toho přál. Hladil její prsty, s úsměvem labužníka vtiskl jí časem polibek na dlaň, na růžové kotníčky a říkal: „Jsi hodná, Jiřinko, děkuji ti. Proč jsi zamlklá, děťátko? Směj se, zpívej, na mne nedbej, nebudu ti překážet.“ Jen rozpačitě se usmála.

Rozmrzel se. „Vidím, bojíš se mne, jako se bojí zdravý člověk umírajícího. Bláhová, vždyť pranic od tebe nechci!“ znělo to skorem rozhořčeně.

Podívala se naň užaslýma očima, — hrůzu v nich viděl a bezděčně se tomu zasmál. „Hle, jak se díváš! Neboj se. Podej mi ruku!“ Podala, bázlivě, zdaleka. Políbil ji lehce. „Hledíš na mne uděšeně jako na mrtvolu, neboj se, ještě jsem živ, ještě mi bije srdce v prsou, ještě dýchám, ještě myslím. A myslím na tvou budoucnost, na tvé štěstí —“ Zamlčel se na chvilku. „Což ty víš! často na tebe myslím. Viď, že mne neopustíš, že mi neodejdeš. Bylo by mi smutno bez tebe.“ Často opakoval: „Bylo by mi smutno bez tebe!“

Nerozuměla, jen ty užaslé oči po straně k němu obracela. Jak je přepadlý, a když ruku políbí, studí to. Byla hodná, ale smutno jí bylo u nemocného v pokoji, kde všechno páchlo medicinou.

„Nu, jdi!“ říkával časem, „vidím, že je ti smutno u mne. Jdi, proběhni se, nechci tě uvěznit jako ptáčátko v kleci. Jdi, prolétni se — ale vrať se mi! neuleť!“ usmál se, zvedl hubený prst, oči jeho prosebně se na ni upíraly. Jiřina již skočila, běžela ke dveřím.

„A pošli mi sem maminku!“ volal za ní.

Paní Tereza pletouc punčochu vážně a rozumně snažila se pobavit pana strýčinka. Vyprávěla mu o hospodářství, o špatném počasí, o drahotě, pověděla všechny novinky z města, pokud je znala. Nemocný zavíral při tom oči, jako by usínal, ale umlkla-li na chvilku, probouzel se.

„Nemohu usnout v noci,“ postěžoval si, „horečka mne trápí, hlavou se honí divné myšlenky. Na nebožtíka radu Voráčka stále myslím.“

Dráty vypadly hospodyni z rukou.

„Proč? proč, pane strýčinku?“

„Věděl-li opravdu, že jej mladá žena podvádí s jinými. Věděl-li to již před svatbou a přece sáhl po kytičce, kterou otrhali jiní? A měl ji rád.“

Paní Terezka moudře usoudila:

„Byl velmi hodný, ona, nevděčnice, nezasloužila toho dobrodiní. Ale když zemřel, rozpomněla se, co ztratila. Vím, že denně chodí na hřbitov k jeho hrobu. Proto si ji vzal pan rada Voráček, aby měl někoho na světě, kdo by naň vzpomínal, až tu nebude.“

Strýčinek se usmál.

„Na mne nikdo vzpomínat nebude!“

„Já — a moje Jiřinka!“ zvolala paní Tereza, vzpamatovala se však ihned.

„Ne — vždyť ty přece nezemřeš, pane strýčinku!“

Jako by neslyšel poslední slova, opakoval:

„Jiřinka — Jiřinka! milé dítě! jak dlouho bude vzpomínat? týden — dvě neděle —“ Maně zvedl oči, — viděl: staré hospodyni kanuly slzy po tvářích jako hrachy.

„Proč pláčeš?“ podivil se.

„Na pana radu myslím, hodný pán, hodný! Jak se postaral o chudé děvče. Nezasluhovala toho a přece jen se o ni postaral, pravý dobrodinec!“

Nemocný seděl v pohovce poduškami obložen, zamyšlen hovořil jakoby sám k sobě: „Jednou se probudil pozdě v noci pan vládní rada Voráček, pod oknem v zahradě slyší kroky, šepot. Nu, zloději! pomyslil si. Sáhl po revolveru, chladnokrevně se přesvědčil, je-li nabit. Pak otevřel rázem okno. Svítil měsíc, jasno bylo jako ve dne a citelné chladno. Pod oknem stála jeho mladá žena Bětuška s nějakým mladíkem, líbali se. Proč právě pod jeho oknem, nemohl pan rada uhodnout. Proč ne o několik kroků dále, nebyl by se probudil, nebyl by o ničem zvěděl. Ti dole zaslechli skřípnutí okna, vyděsili se — viděli zablesknout se revolver. Mladý muž — poznal jej pan rada — jen se skrčil bázlivě a couval po zpátku, Bětuška sepiala ruce. To trvalo chvilku. Najednou otevřeným oknem zavanul studený vítr, pan rada se otřásl. Starostlivě zavolal dolů: ‚Bětuško! Bětuško! pojď hned domů! rozumíš? hned! Je zima, nastydneš!‘ A zavřel okno. Za okamžik vešla Bětuška do pokoje. Pan rada stál ještě u okna, revolver v ruce. Přistoupila k němu.

‚Proč jste vzal revolver?‘ ptala se a bázlivě zašilhala po smrtonosné zbrani. Pan rada rychle revolver odložil.

‚Není nabitý, přesvědčil jsem se dobře, neboj se, drahoušku!‘ usmál se konejšivě.

‚Proč jste jej tedy vzal?‘ zase ona.

‚Myslel jsem, že jsou v zahradě zloději.‘

‚A —?‘

‚Co pak, drahoušku?‘

‚Vy jste se dříve přesvědčil, že není revolver nabitý, nežli jste šel zahnat zloděje?‘

‚Ovšem!‘ odpověděl pan rada, ‚vždyť bych s nabitou zbraní mohl způsobit neštěstí!‘

Tu prý se naň podívala tak divně, pohladila jej po tváři a zašeptala:

‚Jste příliš hodný! příliš hodný!‘ a slzy jí vstoupily do očí.

Sám mi to jednou vypravoval přítel Voráček.“

„Tak! Příliš hodný, přespříliš hodný byl pan rada!“ zakývala hlavou paní Tereza. „Není mnoho takových lidí na světě, strýčinku!“

Zahučel: „Slaboch! to je celá ta jeho dobrota.“ Zabubnoval prsty po stole.

„Víš, čemu se divím, Terezko? že měl odvahu říci mladé hezké dívce: Vezmi si mne, starce stonavého! Bál bych se, že se mi děvče vysměje —“

Všimla si, že trochu — sotva znatelně — zarděly se mu zažloutlé tváře. Horlivě jala se vykládat, patrně s usilovnou snahou, aby dodala svým slovům přesvědčující síly: „Čeho by se obával? Jak by takové děvče chudé hned vděčně neposlechlo! hned! takové štěstí! Ach, Bože, strýčinku: hned!“

Strýčinek se usmíval nahořkle, jak byl už jeho způsob.

„Co myslíš, kdybych řekl Jiřině —“

„Hned!“ vykřikla Tereza nečekajíc, až dořekne, „hned by svolila! dojista!“

Kývala hlavou na dotvrzení celá rozechvělá. Vzpamatovala se však, rozpačitě pohlédla na strýčinka. „Ty žertuješ — ovšem!“ Vzdychla zklamána.

Mlčel — a ona čekala, že řekne více. A když opět promluvil, začal znova o radovi Voráčkovi. Proč se mu plete neustále ten nebožtík? co s ním? Bůh ví!

„Jedenkrát navštívil jsem pana radu. Odpočívali jsme v zahradě, byl podvečer jarní, zapadající slunce zářilo kvetoucími houštinami hlohu a jasmínu, bylo ticho, vlažný vzduch plný vůně. Přítel Voráček seděl na lavičce pod skloněným keřem, já proti němu na zahradní židli. Hovořili jsme jednoslabičně, neměli jsme patrně už co si povídat. Oba hůlkami začali jsme kreslit v písku pěšiny, zabráni každý ve své myšlenky a najednou jsme zpozorovali, že už delší dobu úplně mlčíme. Pohlédli jsme na sebe s úsměvem. „Na co jsi myslil?“ ptám se. „Na co jiného než na Bětušku!“ nejmenoval jinak svoji ženu nežli: Bětuška. „A na co ty?“ začervenal jsem se asi trochu, protože jsem právě myslil také na ni.

„Je milá, krásná, rozkošná, viď!“ šeptal skoro pobožně.

V tom dvě bílé ručky za ním protáhly se houštinou kvetoucích větví a zakryly mu oči. Zasmál se hlasitě, blaženě.

„Vždyť vím, že jsi to ty, můj šotku zlatý, Bětuško!“ Chytil ty ručky. Smála se jako diblík za jeho hlavou a nedbajíc, že jsem přítomen — anebo právě proto, abych byl svědkem její roztomilosti — staříkovu hlavu zvrátila rozpustile vzad a dlouze jej políbila na rty. Vykoktal jsem nějakou omluvu a odešel jsem. Záviděl jsem mu strašlivě. Ten člověk poznal, co je štěstí. Snad se vracela z dostaveníčka odněkud. Snad to věděl. Ale — závidím mu dosud!“

Zimomřivě se otřásl.

„Nejsou pro mne již květy!“ postěžoval si. „Rozčiluje mě každý rozhovor, choroba se hlásí, cítím, že slábnu. A — o čem že jsme to hovořili?“ zamnul si čelo. „Pravda — o panu radovi. Vzal si mladou hezkou dívku, aby mu byla potěšením v jeho opuštěnosti. Učinil bych také tak, kdybych mohl, kdybych —“ Suchými prsty klepal na stůl. „Ano, kdybych se nebál, že se mi celý svět vysměje.“

Tereza poslouchala s očima vyvalenýma, ani nedýchala.

„Proč se na mne tak díváš? Já vím, bláznovství je to. Mladá, krásná — a já nemocný stařec. No, nic, — žertoval jsem.“

Sepiala ruce. „Bože, jaké by to bylo štěstí!“ zašeptala vzpomínajíc na dcerušku.

„Štěstí? myslíš?“ zavrtěl hlavou. „Nevím. Ale nač o tom hovořit. Bláznovství je to. Konec už je všemu, všemu. Hleď, jak se mi chvějou prsty, zimnice mnou lomcuje. Podej mi lék!“

Prchaly dni, měsíce. Venku hučela vichřice, studené spršky šlehaly do oken. Zima přišla s mrazy třeskutými. Nemocný přecházel v teplém pokoji jak odsouzenec ve vězení, oknem zadumán díval se do zasněženého parku. (Pokračování.)

✱

Viktor Hánek:

ZLOMEK OSUDOVOSTI.

Ulicí tichou denně kolem sebe
se přechvíme.
Daleko peklo, daleko je nebe.
Cos nevíme...

Ne z minulosti, která není naší,
ne ze snů svých —
leč z doby, která kolem nás se vznáší
a láme smích

a všecku radost, touhu, okouzlení,
svit, něhu, chvat,
to niterné a svaté roztoužení
se milovat!

Ulicí kolem sebe stokrát jdeme,
fantóm a stín,
denně si stokrát v oči pohlédneme
v předtuše vin...



Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

Už se nemohl spolehnouti na vlastní sílu. Chyba za chybou valila se z jeho počtů a správnou číslici nebylo lze v této zmatenině nalézti. Ovšem kdyby byl toto počítání svěřil někomu cizímu, nebylo rovněž záruky, že výpočty jsou správny. Vědomí naprosté nejistoty v těchto počtech bylo úplné.

Minula i tato horečná přeháňka počtová, podzim přinesl kanceláři nával obvyklé práce a s prací hojnost pochůzek a vnějších intervencí. Nezbývalo času na vlastní věci, když nastala povinnost starati se jen o cizí.

Vůbec poznával, že všecko je nějak složitější a zapletenější, než bývalo, že lidé neseni jsou nějakou zlou vlnou a stávají se nedůtklivými a netrpělivými. Nejistota kalkulací a výpočtů ohrožovala obchod i průmysl, neznámí, ale mocní činitelé zasahovali do obchodního života.

Složité poměry úvěrové podlamovaly všecku spekulaci, ale také byly současně příčinou nezdravě odvážné spekulace lidí hnaných touhou po rychlém zbohatnutí.

V agendě Heroutovy kanceláře advokátní obrážely se tyto stavy jako v zrcadle. Psací stroje neustávaly vyklepávati žaloby a exekuce, ale vedle této obyčejné práce advokátní měla kancelář v proudu několik rozsáhlých sporů neobvyklé složitosti. S jasnou hlavou a se smělými myšlenkami řídil doktor Herout všechen tento neutuchající nával, práce mu vracela klid a dávala mu zapomenouti na vlastní starosti.

Právě klienti, kteří mohli míti, jsouce u něho zúčastněni vlastním kapitálem, na jeho osudy vliv nejosudnější, zachváceni byli nejvíce nervositou nových poměrů. Oni také byli novými poměry nejvíce dotčeni. Ale zůstali věrni jeho kanceláři! Ani stínu podezření nepojali proti dlouholetému advokátu, jenž i nyní pracoval pro ně se stejnou hbitostí a břitkostí jako jindy. Na nějaké veliké súčtování nezbývalo za tohoto ruchu ani času ani chuti. Jim stačilo, když na jejich bankovní účet správně docházely vyžalované částky z běžných účtů za stranami. Účtování hlavní a ještě spíše hlavní vypořádání nebylo by jim skoro ani příjemno, poněvadž kapitály uložené na zadních hypotékách dle Heroutovy rady a výběru zúrokovaly se dostatečně, skoro tak dobře jako jiné peníze, úroky pak docházely přesně.

Jenom doktor Herout věděl, jak nejistě jsou tyto kapitály uloženy, a že kdyby došlo k nuceným dražbám, že by jistě vyšly kapitály ty na prázdno, leda že by jeho klienti, jak se ostatně nyní stávalo pravidelně, domy ty vydražili a tak své kapitály zachránili.

Kdyby byla nastala u někoho z dlužníků nepravidelnost ve splácení úroků, kdyby neplacení úroků způsobilo nebezpečenství soudních dražeb, byly hned všechny kapitály ohroženy, a za jich ztrátu osobně ručil doktor Herout, jenž penězi klientů hospodařil samostatně. Na štěstí zachovávali všichni dlužníci úzkostlivý pořádek, a byli někteří, že když nestačil hrubý výnos, sami dopláceli z vlastních příjmů jiných, platíce si tak prazvláštní čest, že jsou domácími pány. Jim tedy nejen že dům ničeho nevynášel, oni si ještě na dluhy

dopláceli. Ale i ti byli zvláštní náhodou úzkostlivě pořádní.

Za nejisté doby dostupovala zadluženost domů nebývalé, nesnesitelné výše. Bylo lze v některých obdobích, když se z průmyslových oborů uvolňovaly značné kapitály průmyslové, takto uvolněné, v průmyslu nezaměstnané peníze umístiti na hypotéky naprosto nejisté a do takových výší, že se ceny domů přestávaly říditi výnosem a řídily se jich zadlužeností. Domácími pány předlužených domů nemohli býti přirozeně slušní lidé, a tak se stalo, že vlastnictví přenášeno bylo na nejistá individua, spokojující se začasté s vybráním činže před zahájením vnucené správy šťastně do jejich kapsy zachráněné. Pak ponechán byl předlužený dům osudu, poněvadž majetník na něm už neměl zájmu.

Práce bylo tolik, že chvílemi pociťoval Herout úplnou unavenost a vyčerpanost. Nezbývalo ani chuti na večerní vycházku do společnosti, bylo nutno pracovati i po večeři, když se nemohl odhodlati, aby přijal koncipienta.

Několikráte se mu myšlenky zastavily u úvahy, pro koho se namáhá a pracuje, když všechna dosavadní práce byla bezúčelna a bezvýsledna. Tady přepíná síly, nastavuje večery a noci, aby jen ušetřil, ale jeho sebezapírání nemá výsledku. Všechny úspory pohltila nešťastná spekulace, a jemu nezbývá, než znovu pracovati. Štěstí, že bylo práce ustavičně dostatek, že obzvláště tato podzimní saisona se rozvíjela tak mnohoslibně. Tak alespoň nepřetržitě proudily do pokladny peníze, a s penězi držela se důvěra.

Na návštěvy synovy nezbývalo nyní Heroutovi mnoho času. Když jeho hoch přišel, vyseděl mnohdy celé odpoledne u obrázkových knih, jimiž jej otec zanesl, a jen v přestávkách přicházel za otcem z pokoje do kanceláře. Chlapec už byl tak vycvičen, že když přišly do kanceláře strany, beze slov odcházel z otcovy kanceláře do vedlejšího pokoje a trpělivě čekával, až strany odejdou.

„A co máš tohle, tatíčku? Co je tohle? Nač je tohle?" neustále se vyptával, jevě nesmírný zájem o všecko, co náleželo otci. Nacházel drobnosti, jež pro něho otec přichystal, a z nichž se živě těšil. Otcova knihovna, ve které bylo velmi málo beletrie, kromě odborných spisů právnických hlavně několik cestopisů a dějepisných děl, byla chlapci nejsvětějším místem. S nadšením pohroužel se do cestopisných děl, zúrodňujících bohatě jeho obrazivost. Jak bohaté dojmy daroval mu Nansen, z jehož knih voněly nekonečné plochy sněhové a ledové, z jehož knih vynořovala se nesmírnost polárního moře a do výše čněla vznešená velikost lidské vůle a lidského životem zhrdajícího a přece jej na výsost milujícího odhodlání. U teple hřejících kamen pod bílým světlem elektrické žárovky dovedl vyseděti až do večera a loučil se pak se zamilovanou knihou stejně těžce jako s otcem.

Bylo nutno odpovídati na chlapcovy otázky s rozmyslem a velice vážně, poněvadž se nespokojil s nepozornými a neuvážlivými odpověďmi. Předčasně vyzrával. Matčina společnost, ke které ho připoutávala obapolná úmluva manželská jejich tichého rozchodu, ho tísnila a netěšila.

„Maminka mně nerozumí," stěžoval si už několikráte otci, „maminka stále myslí, že jsem malé dítě, a já už jsem velký člověk!"

Ve škole chlapec nevynikal. Roztěkaný a nepozorný bloudil myšlenkami zcela jinde, a hlavně nepozornost byla mu vytýkána profesory. Nebylo však pilnějšího čtenáře ve třídě nežli on. Na rozdíl od jiných hochů jeho věku zajímal se o cestopisy, o dějepis a přírodopis, pouhá beletrie ho nebavila. I to byly po otci poděděné záliby.

„Maminka ti rozumí," pokusil se vymluviti chlapci jeho myšlenky, „ona jen ti všecko neřekne, jako já ti to řeknu, protože se o tebe bojí."

„Proč vy vlastně, tatíčku, nejste s maminkou pohromadě?" zeptal se ho chlapec jednou z čista jasna.

Podíval se při této otázce otci velmi zpříma do očí.

„Kdo pak ti tu myšlenku vnuknul do hlavy?" odpověděl mu. „Nesmíš si takovými starostmi obtěžovati hlavu — vždyť přece vidíš, jak pracuji, že nemám kromě pro práci pro nic jiného volnou chvilku. Musím vydělávati, abychom měli z čeho býti živi!"

Chlapci se zdála odpověď pravdivou. Vždyť otec kromě pro práci neměl pro něco jiného smyslu. Kdykoliv k němu přišel, vždy otec pracoval. — Ó, jak úžasně pilný byl otec! Ustavičně skloněn byl nad spisy, přemýšlel a psal nebo diktoval do psacího stroje.

Jen když spolu potom v jeho pokoji za podzimního večera večeřeli, vlídně se usmíval, hovořil, a zdálo se, že už nemyslí na práci. Tu i zažertoval a na vyjížďky do lesa vzpomínal. Jemné vrásky v obličeji, jimiž byl jeho obličej jako pavučinami protkán, jako kdyby rozkvetly a vločky smíchu i do nich jako kdyby se

usadily. Vrcholem nálady bylo vaření čaje na velikém samovaru, stojícím uprostřed stolu a syčícím jako odjíždějící lokomotiva.

Scházeli se nyní skoro denně, když si Herout uvykl večeřeti doma a večer už nikam nevycházeti. Manželská úmluva byla tím sice porušena, ale jeho choť dovolovala to klidně. Snad v tom viděla zase jiskru naděje, že pomine trapný poměr manželské rozluky a že se manžel její vrátí.

„Ty se sem, hochu, pomalu odstěhuješ nadobro!" řekl mu jednoho večera nějak nesmírně vesele. Jako kdyby byl vyměněn toho dne. I jeho hoch to cítil.

A přece se mu nic zvláštního toho dne nestalo, co by mohlo býti příčinou jeho obzvláště dobré nálady. Arci nebyl onen den bez drobných úspěchů pracovních, dva spory šťastně ukončil, rychlou a včasnou exekucí důležitějšímu klientovi zachránil značnou a velmi ohroženou pohledávku, ale hlavní příčina tkvěla jinde.

Po poledni radil se u něho starý, závažný klient, velkoobchodník Mareček. Přišel s hotovou věcí.

Že se odhodlal vložiti do jistého podniku padesát tisíc korun, aby je Herout opatřil, ale jen tehdy, když se přesvědčí, že podnik je zdravý a reelní.

Padesát tisíc Marečkových bylo dáno svého času doktoru Heroutovi zápůjčkou — byl to celkem nevyjasněný právní poměr — a Herout je zadal na předměstský dům do druhé hypotéky. Ale i to by bylo nepřesné označení: nešlo u Marečka o zápůjčku, peníze inkasoval doktor Herout pro Marečka z jiného podniku, když se mu tam uvolnily, a Herout je samostatně zapůjčil na dům. Mohlo býti dokonce vyvozováno, že měl doktor Herout peníze ty prostě svěřeny s pouhou povinností, aby vyčkal nového příkazu disposičního. Ovšem potom se Mareček dověděl, co se s penězi stalo, ale nevyjádřil se ani tak ani onak.

Vybavovati ony peníze bylo nemožno, poněvadž hypotéka nestála za nic, dům byl předlužen a udržoval se jedině, že byl majetník poctivec a přesný člověk, platící včas a úzkostlivě všecky úroky. Dávno už mu však nic nezbývalo z hrubého příjmu po zaplacení všech dávek a povinností, a kdyby mu byl doktor Herout vypověděl Marečkovy peníze, byl by to konec jeho hospodaření. Jiných peněz by si nevypůjčil, vždyť byly peníze ty v takovém pořadí, že se na ně ve dražbě nikdy dostati nemohlo, proto šlo hlavně o to, aby penězi nebylo nyní hýbáno, aby byl alespoň zachován dosavadní stav.

Jedinou záchranou by bylo bývalo, kdyby se byl našel kupec, jenž by dal za dům z volné ruky aspoň tolik, aby zaplacena byla i Marečkova pohledávka, ale takový kupec nyní, kdy domy přestaly býti dobrou hodnotou ukládací, nepřicházel. Nebylo také naděje, že se najde takový kupec.

Octl se tedy doktor Herout ve značném nebezpečenství, poněvadž kdyby bylo došlo na soudní nucenou dražbu, mohla ztráta Marečkova činiti aspoň polovici, ne-li více celé pohledávky. (Pokračování.)



F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

Pochopil jsem, že mi netyká z opatrnosti. Sdělení její mne však překvapilo. Stanula pozorujíc mne. Přiblížil jsem se v posledním okamžiku krokem.

Políbil jsem jí ruku. Usmívala se, ale oči její, hledící na mne přivřenými řasami, střízlivě posuzovaly mé všecko pohnutí. Nepříznivá rozpačitost vnikala do mé radosti. Bratrancova tvář mihla se mi v duši.

„I on se mi líbil," odvětil jsem, abych něco řekl o této nahodilé její zprávě.

„Bude to velmi směšné, porozumíte-li si!" zasmála se.

„A což — Dymáčku můj drahý," otázal jsem se nedočkavě, „viděla jsi mne v noci pod svými okny?"

„Ano... a pan Melichar taky přišel. Co to?"

„Nevím, co ho vytáhlo; snad se mu nechtělo čekati mne doma. Řekl, že se podíval k zelništi."

„To bylo asi něco jiného," prohodila zcela tichounce svěsivši hlavu. „Mluvil o mně?"

„Ne, ani slova," odpověděl jsem. „Zamlklý byl a smutný."

Oči její zasvitly a hlava se napřímila. Neobyčejná radost zjevila se jí v celé tváři. Poskočila.

„Nebála jsi se v noci?" ptal jsem se starostlivě. „Bylo lépe?"

„Ano, jen jako vlny přicházel a odcházel strach. Byla jsem proto ráda, že jsi se

muži zalíbil. Chci, abys mohl býti častěji na blízku.“

„Bude-li dnes taková noc jako včera, vyjděme si všichni na procházku!“ navrhl jsem. „Šel by i pan Dymák?“

„Ano!“ zajásala. „Půjde! Chci, abys ho dobře poznal. Pak — pochopíš!“

„A nebude to nebezpečné?“ otázal jsem se tiše. „Nepozná, že se milujeme?“

Zalekla se a zatěkala očima kolem. Tvářičky jí zahořely. Bylo patrno, že se otázkou mou velice vzrušila.

„Nebezpečné to bude,“ promluvila jako ze sna, „ale ať! Bojíš se snad?“

„Já?“ usmál jsem se. „Ne, já se nikdy nebojím. Jde jen o tebe!“

Zdálo se, že se jí v mých slovech cosi nelibě dotklo. Přemýšlela chvíli. Zlobné svity jako by se objevovaly v jejích očích.

„A což,“ otázala se pak, „spojíš-li se s ním proti mně?“

„Ale, Dymáčku, co mluvíš? Jak by to bylo možná?“ zvolal jsem lichotivě i vyčítavě.

Rozesmála se. Nebylo mi jasno, proč se smála. Činila vůbec dojem rozpoutanosti, ba až roztříštěnosti toho dne. Vše, co učinila nebo řekla, jako by odpovídala na jiné otázky a někomu jinému. Stále mne napadalo: „Na co myslí? Proč se směje? Proč se mračí?“

„Myslím,“ řekla náhle přinutivši mne, abych stanul naproti ní, „že láska vraždí. Ano! Muž mne miluje, oslepl a zdivočel tou láskou, chytil mne jako kočka myšku. Drží mne v drápech. A co ty? Ty mne miluješ — lačníš po mně jako lační kočka po myšce, chytáš, až mne chytíš. Kočka taky myšku miluje — nezdá se ti?“

Přirovnání její mne rozesmálo.

„Má láska je jiná,“ pravil jsem přívětivě, „ta nechce myšku zadávit, nýbrž chce ji kočce vyrvat, chce tě zachránit!“

„Ne, vy dva mne usmrtíte!“ řekla zachmuřivši čelo i pohled.

Nerozváděl jsem již toto dětinné přirovnání povšimnuv si její tváře. Zalekl jsem se.

Opět jsem si pomyslil: „Na co myslí a co se s ní děje? Ničemu nerozumím a nic nechápu, co mluví a dělá. Je roztržitá, výbušná a opět zamyšlená. Ochladla snad? Či jsem něco řekl, co ji rozmrzelo? Či snad je třeba její noční hrůzy, aby druhý den byla rozkošná? Zmizela její vicherná, strhující vášeň, zmizel-li strach?“

Za to však zřejmě jsem cítil, že nitro mé zalévá se prudkou lítostí, lítostí, že snad ztrácím tuto neklidnou, čarovnou bytost, že jsem nestačil jejímu zimničnému kroku, že nejsem ten, jenž by ji naplnil důvěrou, ten, jenž by ji dovedl smrtí ze své ruky ochrániti před smrtí z ruky Dymákovy. Zdálo se mi, že přede mnou zopatrněla, že vystřízlivěla, že se zklamala, že jí nejsem vichrem, nýbrž jen klidným vánkem: proto nemá jednotné vášně, proto nehoří jedním plamenem, proto přepadává z nálady do nálady jako všichni rozčarovaní lidé, nemající odvahu přiznati to.

Sotvaže jsem těmito obavami se polekal, vzrostla má lítost až po krajní mez. Uchopil jsem paní Dymákovou za ruce volaje:

„Nepustím tě jen tak! Neunikneš mi, jak si myslíš! Má jsi, má a mou budeš, kdybys lítat uměla!“

Náhlý výbuch můj ji udivil. Tvář se jí všecka zalila raďostí.

„Jak jsi prudký!“ zvolala smějíc se zřejmou rozkoší. „A co chaloupka?“ otázala se s jasnými jiskrami v očích.

„Za týden tam pojedu. Těším se na tvé rodiště a na vše v něm. Vltava bude mi šuměti: „Dymáček tě miluje!“ Vichr ve skalách zahučí: „Tvůj je Dymáček v životě i smrti!“ Ovoce v zahrádce otáže se: „Co dělá naše dceruška, čím se těší náš Dymáček? Tebou snad, věrné srdéčko?“ A obláčky, plující nad řekou a stržemi skalnými, sdělovati mi budou: „Vzpomínej na ni, i ona vzpomíná. Tvá je, miluj ji a neubližuj pochybnostmi jejímu horoucímu srdci!“

Tváře jí zahořely, oči se čarovně rozsvítily. Hleděla na mne upřeně a radostně, tak že jsem cítil záplavu její blaženosti v celé své bytosti. Promluvila něžně a uspokojeně:

„Chtěla bych jeti s tebou a sama ti ukazovat rodný kraj. Nebude však možná. Sám pojedeš. Toho dne budu vzpomínati ve všech vteřinách, toho dne budu živa tvým blouděním mým domovem. Bytost má obestře tě tam, má duše sloučí se tam s tvou duší. A potom, až chaloupku koupíš, až se z ní Krušinka odstěhuje, vyletím odtud. Nikdo nic tušit nebude, ani Žofka.“

Usmívala se. Hebké, koženě nahnědlé rty její prahly po polibku. Cítil jsem, jak se zachvívala touhou stuliti se v mém objetí. Nebylo však možná. Stáli jsme na pěšině uprostřed zahrady.

„Dymáčku — na život a na smrt?“ vydechl jsem drže ji za ruce a hledě jí do očí.

„Na život a na smrt,“ odpověděla tichounce neotevřevši ani drobných, svítících zoubků svých.

„A tento týden budu ti stále na blízku!“ zahoroval jsem dále.

„Ano — stále!“ zvolala radostně. „Strach můj pomine úplně.“

„Jsem rád, že se s mužem tvým seznámím. Budu tě vídati i večer.“

„Protáhneme schůzky až do půlnoci, někdy u nás, někdy zde v zahradě. Po půlnoci se již nebojím! Znáš hodně anekdot?“

„Proč?“

„Dymáka okouzlíš anekdotami!“ zasmála se roztomile.

V tu chvíli se ohlédla v pravo, na stráň k besídce. I já jsem se tam ohlédl. Zdálo se mi, že se tam cosi začernalo. Hned však mne napadlo, že se tam chce Dymáček se mnou ukrýti, a okamžitě jsem si pomyslil, že ono zamihnutí čehosi černého byl pouhý klam.

„Sedáváš v té besídce?“ otázala se.

„Ano, někdy.“

„Pojďme tam!“ rozhodla s veselostí. „Či nechceš?“

„Chci — chci!“ zvolal jsem živě, podivuje se, že postřehla nepatrné mé váhání, vzniklé tou okolností, že kmitlo se mi cosi temného v oněch místech.

„Bojíš se, že tam někdo sedí?“ prořekla letmo. „Snad ne pan Melichar?“

„Cítím doutník. Možná, že si čte noviny. Přišel snad od lesa.“

Paní Dymáková rozběhla se po stoupající pěšince k besídce. Zmizela v ní. Zazněl její smích, ale nevycházela. Pospíšil jsem. Opět se mi zdálo, že zavoněl doutník. Soudil jsem přes to, že tam bratranec není, neboť se hlasy neozývaly. V poslední chvíli jsem se rozběhl.

Ačkoli by se zdálo, že ani přítomnost Melicharova mne nemohla překvapiti, přiznávám se, že jsem byl neobyčejně udiven spatřiv jej sedícího vedle paní Dymákové, s doutníkem v ruce, s hlavou skloněnou a tváří nezvykle zrudlou. Ona hleděla vesele, čekajíc patrně na mé překvapení.

„Vyslídili jsme jezevce!“ zvolala.

„Lehko vyslídit, když jste mne zahlédli přicházeti od lesa,“ řekl.

Ujistil jsem ho, že jsme neměli tušení o jeho přítomnosti.

„Pak je to podezřelé!“ zasmál se. „Taky jsem bývával někdy slepý. A jak! Milostpaní ví.“

„Ale já jsem vás neoslepila?“ prohodila směle na jeho poznámku.

Povšiml jsem si zmatku v jeho tváři. Nevěděl, co odpověditi, nemaje zdání, co mi o něm řekla. Zachmuřiv pouze čelo, chtěl něco říci, ale přece jen z opatrnosti neřekl. Pokáral ji očima.

„To oslepnutí bylo asi dávno,“ snažil jsem se zapuditi nepříjemné ty nárážky obávaje se, bůh ví proč, bratrancova výbuchu. „Byla jste, milostpaní, asi malinká ještě. Nuže, tehda býval snad slepý, dnes asi sotva.“

„Ó, později taky!“ zasmála se. „Viďte, příteli?“

Opět ji pokáral očima nevěda dosud, čím a jak by ji pokrotil.

„Tváříte se, milostpaní, jako byste něco o bratrancovi věděla,“ žertoval jsem, „ale vy ho neznáte.“

„Za to já dobře milostpaní znám!“ prořekl skrze své zdravé, široké zuby. „Ona mne skutečně nezná, správně jsi řekl, ale já bych mohl leccos vypravovat.“

„Prosím vás, vypravujte!“ poprosila sepiavši před ním ruce. „Vypravujte, a nezatajujte nic. Prosím vás! Ráda bych taky jednou o sobě něco slyšela, zvláště z vašich úst. Nevím nikdy, co si myslíte. Díváte se, mračíte nebo se smějete, ale já nikdy nevím čemu, poněvadž vy sedláci jste takoví. Stále ve vás něco bublá, rty jsou zavřené, tváře červené a oči šibalsky přivřené. Mluvte tedy, prosím vás, a upřímně, abych taky jednou zvěděla, co se ve vás děje. Každý člověk je mi více méně jasným zrcadlem, v němž se shlížím. Působí mi radost pozorovati svůj obraz, jak se kde odráží. Jen ve vás jsem pranic neviděla. Všecko zapadlo bůh ví kam!“

Melichar hodil prudce rukou, jako by se byl k něčemu důležitému rozhodl.

„A což kdybych skutečně vypravoval . . A všecko . . . a bez příkras . . . chachacha!“

Vyskočila, uchopila jeho hlavu a přitisknuvši ji k sobě volala:

„No tak, no tak, ale všecko a bez příkras, jak jste řekl. To bude krásné! A zapalte si doutník, uhasl vám! A sedněte si mezi nás, pane inženýre, vy sem; no, začněte, třeba tím, jak jsme se po prvé spatřili. Pamatujete se na to dobře? Na Malé Straně to bylo.“

Usedla na levou jeho stranu. Já jsem seděl po pravé.

„Nuže, povídej,“ pobídl jsem ho, „milostpaní si přeje.“

„Ano, ano, prosím!“ žebrala sepiatýma rukama u jeho polo ještě zamračené tváře.

Postřehl jsem rozpačitost na jeho očích i rtech. Pokusil se o úsměv, ale ten zvrhl se v pošklebek. Tvářil se, že mnoho ví a že uvažuje, má-li začíti. Potřásal hlavou a oči jeho kradmo pátraly po jejích rtech.

(Pokračování.)

✱

LITERATURA.

Růžena Svobodová: *„Po svatební hostině“*. Povídky o manželství. Díl I. Spisů Růženy Svobodové svazek V. Vydává Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

V dnešní strašlivé době, kdy mohutným, divým vichorem světového běsnění veškery řády a moci lidské společnosti ocitají se v jakémsi zoufalém, nezdržitelném víru, zdá se nám, že ještě snadněji a s větším pochopením vcházíme ke složitým, zvlášť jemně diferencovaným postavám paní Růženy Svobodové. Žijeme v proudu vyšší osudovosti, záhadného nezodpovědného příkazu, jehož dech krutý a mrazivý prociťujeme na vlastním těle i na vlastní duši — a proto s jistým pocitem důvěrné příbuznosti blížíme se k bytostem básnířčiným, zvlášť k jejím ženám, řízeným stejnými zákony osudovosti a tajemných povelů vyšších.

Jsou složité a silné tyto postavy; vycházejíce skoro vždy z hlubin bolestí a velkých citových krisí, jež mnohdy hrozí až podlomiti a zdeptat, vypracovávají se a vymaňují z područí těchto zmatků velikou silou své vůle, která se zocelila utrpením a vyrostla přímo z bolesti. Jdou nivami žalů třebas i v odříkání, ale hrdě a pyšně, majíce před očima jedinou touhu po vítězství. V povídce první je to žena diplomatova, jež ve svém životním zklamání jde silná i bezohledná životem, dopínajíc se všemi póry své žhavé bytosti práv po svém štěstí. Hrdinka „Konvence“ velmi záhy vymkne se ze svého žalného zamyšlení nad jednotvárným smutkem dní, aby se vzpamatovala k velikému energickému rozhodnutí života a aby se bojovně propracovala k velkému vzdoru. Ve „Vykoupení“ nakreslila nám Růžena Svobodová ženu, které se pod nohama bortil a sesouval celý svět, ale ona dovedla se z těchto zřícenin osvoboditi k nejsilnějším formám života. I Viktorie z povídky nejdelší a psychologicky nejzajímavější je z rodu těchto heroin, které mají býti našemu světu jakýmisi zosobnělými výkřičníky, že není utrpení, že není omylů ani neštěstí životních, nad něž by se nemohla povznésti duše energická a silná a z nichž by nemohlo vyrůsti hrdinského osvobození. A což teprve Antonína z „Léku“! Je jakoby zhuštěnou a radostnou kvintesencí těch postav vyzařujících sílu i zdraví, radostný kvas i boj srdcí a volajících: Život je dobrý i moudrý, i když v něm bolí prohraná láska a odříkání, i když je krutý třebas! Život je moudrý i dobrý i tenkrát, kdy toho oči naše nepostřehují! . . .

V Hostině posvatební, jako téměř ve všech nedávných, mladších knihách poslední své fáze tvůrčí, Růžena Svobodová je básnířkou duševního i citového aristokratismu, jehož výši a podmanivou sílu vyznačuje někde i ovzduším. Její Malachia z Brankova, rozbolestněná, zlítostněná dlouhým úhorem svého manželského života, je chotí šlechticovou, stejně jako Marietta z „Vykoupení“, tichá, žalná trpitelka pro bolest náhlého prohlédnutí. Hrdinka novely „Přišel den“, je sice dceruška venkovského statkáře, ale je vychována v přepychu světlé společenské povýšenosti, a svůj životní osud vkládá nakonec po velkých duševních mukách do rukou nemilovaného aristokrata. Energická a rázná Juliana z „Konvence“ žije se svým mužem, bohatým zlatníkem, ošetřovatelem diadémů královniných a náhrdelníků princezniných, v pohádkové vile za městem, obklopena cudnou, oblažující krásou bohatství. A tam, kde není šlechtictví rodového, lesku a bezstarostnosti pozemské, jako na příklad u hrdinek „Léku“ nebo „Hodiny páté“, ba kde docela dějovým prvkem stává se i prosaická starost o kus chleba vezdejšího, tam s tím vyšší a pronikavější jemností vystupňován je právě onen duševní aristokratism niter, o nichž je psáno. Je zřetelný někdy i zcela nepatrnou drobností — takovým „Šimonem pátým“ třebas, aristokraticky přibarveným obratem, jemným přibroušením symbolu. Není tu ovšem oslavou aristokratismu rodového, ba spíše naopak! Hostina posvatební je myšlenkově a po této stránce spíš oslavou selství, vonné venkovské půdy, přírody. Je oslavou vzduchu, slunce, volnosti a síly. Symbolem zdraví.

Paní Růžena Svobodová, odkojená jemnými kulturami, vyšlá z pronikavého a bohatě odstíněného studia vědění slovesných i výtvarných, milovnice národopisu jen pro jeho starou tvarovou krásu a primitivní bezprostřednost, je tu také cele svými láskami vnořena i do vnějšného popisného hávu těch novel. Není to snůška, chlubná výstava vědomostí: je to jejich esence, je to výdech vonně a organicky se rodící z těch nahromaděných kultur, prožitých a přizpůsobených celé básnířčině individualitě. Vší tou zdánlivě zevní, popisnou stránkou, tolik aristokraticky vybranou, umí paní Růžena Svobodová vzácně karakterisovati, ba vlastně dokreslovat své hrdinky. Zde nejde o ten či onen určitý bibelot, ale o jeho patřičnost a karakterisační malůvku, výmluvně vsazenou na dobře vybrané místo. Ostatně v Hostině posvatební není těch interieurů mnoho; není tu mnoho ani těch zevních znaků tělesných. Spíše kus městského okolí, obraz vsi, park nebo zahrada, nádherný prospekt jižního moře nebo letmá vise orientální mihne se skvělými stránkami, aby zbarvila psychologickou dějovou náplň. Vše ostatní vroucné a vášnivě zaujaté úsilí věnováno je nitrům bolestně se osvobozujícím a zápasícím v dusných ovzduších zrady, zklamání a hrubých závanů drsného větru života. Opravdu cosi tragicky osudového vznáší se nade vším; těžká,

neoddalitelná ruka strašlivé nadvlády, již nutno překonávati. Nejjasněji snad a nejvýmluvněji svítí to jasným zábleskem síly, vzbuzené velikou, zázračně velikou láskou: v malé povídečce „Lék“ o krásné učitelce, která se celá a všecka, tělem i duší, obětovala svému nešťastnému lékárníkovi. Je to drobnůstka, ale překrásná drobnůstka, srdečná, teple povznášející. *Fr. Sekanina.*

*

Karel Mašek: *Mír.* Legendy. — Nákladem vlastním. V Praze. — Antonín Sova: *Pankrác Budecius, kantor.* Quasi legenda. — Nakladatelství Hejdy & Tučka v Praze.

Dvě milé, půvabné knihy, zasněné kouzlem tichých večerů domova, štěstím oblitých: Maškova trochu filosofující a symbolisující v rámci příběhů mysticky vznícených, Sovova prostě vyprávějící starosvětskou historku o Pankráci Budeciusovi, kantorovi, jeho osudových protivenstvích, hořkostech i konečném smíření se s životem v závěrečných akordech bědné pozemské pouti. Z úpravných stran Maškových legend „Mír“ vane vskutku dychtivá žádost pokoje, mezi národy statku před lety zevšednělého, teď ze svátků lidských duší snad hodokvasu nejvzácnějšího: sugestivní, průteplivá rozkoš, vyzařující všemi pory jas intimních večerů v okruhu rodinného krbu, je zhuštěna v těchto pěti legendách; je zřejmo, že byly psány v tvůrčí radosti nejčistších okamžiků, kdy po klopotě dne chce se nám z šedých smutků všednosti vznést se tak volně jako ptačí perutí blíž ke hvězdám a slunci. Nuže, okřejte v třpytivé pršce snů těchto mysteriosních dobrodružství! — Týž půvab dýše z každé řádky starosvětského příběhu Sovova. Toť malicherná událost, v rámci všelidství jako zrnko prašné v nekonečném moři zapadající, nedramatická, praprostá dějem, jakých statisíce zapadlo bez echa kroniky. Ale tu básník vzkřísil jednu z nich, snad nejprostší mezi prostými, přijav ji za vlastní a vtisknuv jí pečeť své tvůrčí osobnosti. „Quasi legenda!“ Dnešek! Dvě z největších antithesí, jaké dal kdy život. Z epochy granátových bystřin krve vyrůstá idylická vzpomínka k šosům pánů Franců . . .! Tryská z ní pietní teplo těchto antikvitních dob: sedím u kamen, žířících kaloriemi, v plískavý podvečer . . . a probírám se znovu stránkami Sovovy quasi legendy . . . A tíživý smutek dneška splývá v tichém stesku za dobou roboty, hrabat Incroyablů & cons. — Což naše děti . . . či snad naši pravnuci, až jednou, až kdysi . . .! Zda také závistivě vzpomenou těch časů, kdy my se rvali s celým světem o možnost svobodného dechu a bytí na pozemské hroudě, tak prostorné, aby nás všechny pojala v mateřskou náruč jako rovnocenné děti Kristovy? — Tak mile a přítulně vtisknou se vám obě knihy do srdce a paměti, jako by byly vlaštovkami míru . . . *—fer.*

*

Josef Laichter: *Manželství.* (Hic Rhodus.) Román. (Psán 1909.) Laichterova sbírka krásného písemnictví XXI. Nákl. Jana Laichtra v Praze.

Román vyloženě tendenční, tendence bezprostředně, teoreticky podávané. Tím úmysl ničí svůj účin — neboť zůstávaje nahým úmyslem, bez uměleckého přemožení formou, bez posvěcení, které jen velké umění mohlo by mu propůjčiti v celkovém zhodnocení a zmocnění — přes ušlechtilost myšlenek a správnost cílů nevzbuzuje dojmu a proto se míjí se svým posláním. Ano, je v románě vše správné a sympatické, souhlasíme s jeho ideami, smýšlíme stejně — ale životného výsledku dílo nemá. S počátku se čte téměř jako satira na dvojici lidí, kteří před tím, než vstoupili v manželství, patrně nežili, nýbrž jen četli; praktické záhady společného žití řeší jen rozumováním. Jmenovitě žena vyhýbá se skutku a jen mluví a debatuje; konečně najde úlevu, zase nikoli v práci, ale v možnosti choditi do kroužku studentek, poslouchat a mluvit. V knize hemží se problémů: podřízené postavení ženy v manželství, zdrženlivost od lihovin a kouření, čistota pohlavní, prostituce, dědičné zatížení, výchova dítěte — až po agitaci proti vystavování necudných dopisnic ve výkladních skříních. Většina jich projednává se tak, že se sejde několik lidí, nadhodí se téma a debatuje se. Celkově působí kniha ne jako román, ale jako výchovný spis v beletristické formě, až po odborné lékařské poučky a až po symbolickou scénu se zmíjí. Svěží místa jsou tam, kde spis patrně blíží se skutečnosti — ve venkovském prostředí Janova domova. Kniha končí bez řešení, jen jako jakýmsi náhlým spadnutím opony, t. j. smrtí Janovou, logikou díla nezdůvodněnou. Vážná a hluboce cítěná bázeň o neposkvrněnou budoucnost dítěte jest nejsilnější dojem, pojišťující spisu sympatii vážného čtenáře. *Kaz.*

TÝDEN.

* Podle zděděné tradice pastorská rodina Nietzscheova byla si vědoma původu neněmeckého, jméno své odvozovala z Polska, a mladý Friedrich Nietzsche sám hrdě cítil se kdysi polským typem; vypravuje o tom jeho sestra, Elis. Förster-Nietzschová v monografii: „Der junge Nietzsche“ (v Lipsku u Krönera, 1912—1914). Pro určitý etymologický výklad jména Nietzschova poskytují hojně neutříděného materiálu minulé ročníky lužického „Časopisu Maćicy Serbskeje“, v nichž známý představitel kulturního života odumíra-

jící lužické větve, prof. dr. Arn. Muka, zabývá se příležitostně (bez přímého zájmu o výklad jména Nietzschova) soupisem vlastních jmen srbolužických, původních i přetvořených. V některých krajích Dolní Lužice vyskytují se podle jeho seznamů dodnes hromadně vlastní jména Niesche, Niese (s výslovností Níže), Niesch, Nitschke, jednou i tvar Nitzschke (vysl. Nížke — Nížek, jako Poeschke — Pešek), která zachovávají vesměs původní kmen niz—, označující podle prof. Muky obyvatele nížin lužických; hláskoslovná skupina *tsch* rovná se výslovností našemu *č* (Czetschk — Čeček), skupina *tzsch* předpokládá původní *š* (Moreitzsch = Mareš) anebo *ž* (Nitzschke = Nížek). Vedle kmene niz- lze však podle vlastních jmen Knieschke, Kniesch a pod. souditi i o bývalém kmenu *Kniz-, odkud odsulo se časem palatální *k*; analogie jmenného tvaru Niesch-Kniesch, jenž obojí jest dodnes dochován, vede potom dále k formě vlastního jména *Knietzsche-Nietzsche (tzsch = ž: Knietzsche = kníže). Pozoruhodna jest okolnost, že vědomí o *ne*německém původu rodu v obou generacích, u otce i syna, bylo živé; u syna pronikalo dokonce mlhavé tušení o slovanské zděděné krvi (z Polska). V případě Nietzschově podporuje proto domněnku o slovanském původu německého filosofa a básníka „Zarathustry" kromě filologického o věcný důvod více (živá tradice rodu), nežli v známém případě G. E. Lessinga (Lesíka?), skutečného rodáka hornolužického. Nejsprávnější jmenná etymologie nemá ovšem pro nás nitky společné s národní nebo kmenovou reklamací vyspělého kulturního typu. *Fdký.*

*

* V Nymburce zemřel 5. t. m. u věku 47 let spisovatel, c. a k. setník v z., poštovní oficiál Frant. Veverka (Fr. Vever), autor povídek z vojenského života, jež tiskl v listech denních, a j. Dva sborníky těchto povídek pod názvem „Ozbrojení lidé" vydal Kotík na Smíchově, snůšku humoresek pod názvem „Bezdýmný prach" a román „Bouře na Balkáně" Jos. R. Vilímek. Z překladů jeho knižně vyšly Preradovičovy „Básně" (z chorvatštiny) a Gribojedova komedie „Hoře z rozumu" ve Svět. knihovně (z ruštiny). Přeložil některé texty německých nových operet pro Vinohradské divadlo a do němčiny povídky z chorvatštiny. *K. V. H.*

*

* Dovídáme se o těžkém onemocnění polského, u nás dobře známého básníka a spisovatele Kazimíra Przerwy Tetmajera. Nemoc je povahy duševní (stihomam) a stav básníkův považuje se za beznadějný.

*

* Francouzský básník Jean Moréas, nar. 1856, zemřevší r. 1912, rodilý Řek, vlastním jménem Papadiamantopulos, byl v literárních kruzích znám svou mělkou, ale někdy nehoráznou žvatlavostí a úžasnými úsudky o vynikajících spisovatelích. Ve vlašském lit. listě „Il Tirso" uveřejnili ukázky z jeho názorů. O Flaubertovi vyslovil se: „To je autor dokonalý, ale jeho dokonalost podobá se sterilisované — vodě." O Goethovi řekl: „To je největší člověk z Němců a proto nejmenší Němec." Otázán, co soudí o básníku Huysmansovi, tvářil se udiveným a zvolal: „Huysmans-spisovatel? Ach, podívejte se, já jsem byl stále přesvědčen, že ten člověk je řezník." A což André Gide? „Eh, toť buddhistický bonza (kněz), ustavičně doma hledá blechy." Za chvíli doložil: „Nebylo by v tom zla, ale horší, že ty blechy nabízí přátelům." O Rostandově „Orlu" vyslovil se, že to je husa, které Rostand přidělal orlí křídla. Paulu Adamovi řekl jednou: „Vaše kniha leží stále u mne na nočním stolku. Dvě léta mám ji po ruce. A je jako nová, nerozřezaná." O Pierru Lotim řekl, že je námořník. Jenom? ptali se ho. „No ne, má ještě tu zásluhu, že popsal, co viděl a co se mu zdálo, že viděl. Ale viděl jenom všecko zajímavé." O Mussetovi pravil: „To je skutečný básník, ale tuze často je na něm vidět prodavače z módního obchodu." O

*

Chudáci kuřáci! Kuřákům dnešním, kteří mají takové starosti s opatřením si „vonného koření", buď útěchou zpráva o tom, co bylo vytrpěti jejich předkům. Slyšme Protokoll sessionis sepsaný dne 26. března 1803 na radnici v Bělé u Bezděze syndikem Bubákem u přítomnosti purkmistra a radních o žalobě „policejrevisorů":

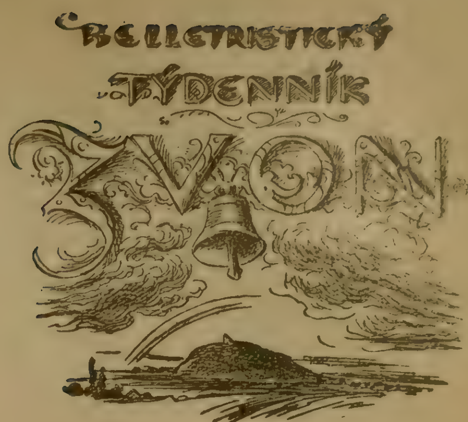
„Tejkalost. — Přednášejí přítomní policejrevisoři, že dne 20. téhož zdejšího měšťana Václava Tyftrunka z N^ra 91. na veřejné ulici tabák kouřit přistihli a že on skrz své neustálé kouření, kudykoliv jde a stojí, by snadno nějaké nebezpečenství spůsobiti mohl; a poněvadž již víckrát skrz tento přestupek napomínán jest byl, však ale to vždy zdarma se děje, ano tak říkajíc na zdory to činí; tedy že dle svého ouřadu povinností oni se přinuceni býti vidějí, toto přestupování nejvyšší zápovědi k úřednímu jednání zanésti. Na důkaz, že při takovém přestupku přistižen byl, tuto jemu odejmutou fajfku producírují, aby on ten skutek odpírati vstavu nebyl."

F. Z—n.

V Praze, dne 11. ledna 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



Adolf Veselý:

LETEC.

1.

Tvůj vzlet zřím v duchu: Hmoty zduševnění
tří živlů zkázněním ve formu stroje;
a vidím neklid, chvění, rozlétnutí.
Zřím přerod, jenž stroj mění v bytost živou.

A let tvůj vidím bezhraničnou říší:
Jak střelám unikáš, jež k tobě cílí,
jak v boj se dáváš s letcem nepřítelem.
A vidím tě, jak trefen padáš v ohni!

Odbojný živel, oheň, jenž ti duši
propůjčil na čas, zniknuv tvojí kázni,
jak oběť pozřel tě, Ikare nový!

Zániku krásný! Mezi nebem, zemí
jak oběť na oltáři znič mne jednou
v plamenném objetí, ohnivá smrti!

2.

Zpožděný návrat tmou. Pod souhvězdími
zmateně pádí k ztracenému cíli.
Zří hvězdy na něj světly netečnými.
Zda domov najdeš, než ti dojdou síly?

Tmou zhlcen letí. Motor temně zvučí.
Červených raket jiskry ob tu chvíli
v tmu letec vrhá. Zmatek, chvat tvůj mučí
mne pod hvězdami, ptáku zbloudilý!

Kol tebe tma, noc mlčící, a do ní
tvůj motor, srdce tvé, úzkostně buší;
jak krev se z něho v kapkách světlo roní.

Tak člověk, ztracený syn věčna, zdola
tmu duchem prosvěcuje, vlast kde tuší;
svým srdcem, uměním do věčna volá.

*

Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

Herout se nepokusil Marečkovi už napřed jeho úmysl vymlouvati, ale když Mareček odešel, vyhledal korespondenci s ním a poznal k velikému překvapení, že má v korespondenci té listinný důkaz o tom, že mu dal Mareček přímý příkaz, aby pro něho uložil padesát tisíc do druhého pořadí na onen dům.

Tím byly nejkrajnější důsledky osudného spojení obchodního pro Herouta naprosto zažehnány. Peníze nebyly Heroutovi svěřeny, za jejich případnou ztrátu nebyl osobně zodpověden, kdyby ztratil Mareček peníze ty, nebyla by to zpronevěra. Ani povinnost k náhradě škody by u něho nenastala.

Toto poznání bylo příčinou obzvláště dobré nálady Heroutovy, poněvadž pociťoval, že od jeho prahu odešlo veliké neštěstí. Hlava se mu zase naplnila sebedůvěrou.

Teď už se nebál Marečkova odhodlání. Když se nerozmyslí Mareček jinak sám, rozmluví mu jeho odhodlání velmi snadně: dokáže mu jednak informacemi, jednak jinými doklady, že podnik, do něhož chce vložiti kapitál, je sice dobrý, ale začátečnický a proto mu nelze důvěřovati.

Dokáže mu, že výroba tohoto podniku beze zahraničných objednávek pouze s tuzemským trhem by nemohla obstáti, a že obchodní styky se zahraničím jsou za ustavičného napětí politického velmi nejisty. Toť se ví, k něčemu vážnému že nedojde, to vše jsou jen prázdné strašáky, ale obchodník přece jen že bude tímto napětím trpěti, protože na něm se cizina bude hleděti za pochroumanou prestýž odemstíti.

Heroutovi se to nyní zlehka odvíjelo z myšlenek, v nichž nalézal ustavičně jen důvody proti umístění zápůjčky do průmyslových hodnot.

— Ať jen se pan Mareček podívá do banky, pracující s průmyslovými hodnotami! Jak dlouho už to tam vrže, a řádný chod jak dlouho už v nich vázne! Zkrátka máme mnoho, strašně mnoho nepřátel, skutečných a upřímných, kteří nás nenávidějí jako politickou jednotku, protože jsme členy tohoto státu, jehož průmysl a obchod z hladovosti chtí zničiti!

Druhého a třetího dne po Marečkově návštěvě ochablo Heroutovo sebevědomí a vystřídáno bylo duševní skleslostí. Ačkoliv se na jeho postavení nezměnilo praničeho, naopak jeho posice byla potud jasnější, že se Mareček nedohlašoval, přece viděl nyní všecko v černých barvách nejistoty.

Byl po oba dny u soudu, a sezení v jednací síni bylo mu mukou, postup soudního jednání mu unikal, myšlenky bloudily u Marečkova případu. Když jel druhého dne dopoledne z Vinohradů kolem trestního soudu, tak jej pobouřil pohled na budovu, že se obával, aby se nestal spolucestujícím ve voze elektrické dráhy nápadným.

Hrozná myšlenka zmáčkla mu mozek: že už dole v přízemí u státního zastupitelství píše referent na trestní udání Marečkovo, aby proti doktoru Heroutovi zahájeno bylo přípravné vyhledávání pro zločin zpronevěry.

Když se odpoledne vracel konečně do kanceláře, opakoval se hrozný záchvat strachu, jejž vystupňoval neznámý člověk, pokud bylo lze ve schodištním šeru rozeznati, s nějakou čepicí na hlavě, stojící u dveří a čekající. Vznikla v něm náhlá myšlenka, že to je detektiv, jenž jej přišel zatknout.

Pak ovšem se vysvětlilo, že to je zřízenec pojišťovny, jenž přišel inkasovat pojistné a jehož si sám objednal telefonicky, maje nakvap vykázati u spořitelny zaplacení požárního pojistného.

Uklidniv se poněkud, rozvažoval, zdali by nebylo líp navštíviti bez odkladu Marečka a nabýti jistoty. Odhodlání scvrklo se na konec na telefonické zavolání Marečkovo. Přes pokročilý večer dovolal se Marečkovy choti, která s ním sdělila, že manžel odcestoval na kvap za obchodem do Vídně.

„Stalo se snad něco nemilého, milostivá?“ ptal se třesoucím se hlasem.

„Jen docela obyčejné starosti, milý doktore, jen se uklidněte!“ zvěstovala mu.

Musil se nadlidskou silou přemoci, aby se nevyptával dále a nevzbudil podezření.

Ano, nevzbudil podezření. Vracela se mu ta myšlenka znovu do hlavy. Mrazení mu přeběhlo po zádech. Ještě nebylo odzvoněno, ještě mohl hovořiti. Přemožen odložil sluchátko na vidlici.

— Jde teď pouze o to, co ona považuje za obyčejné starosti, totiž za docela obyčejné starosti! uvažoval. Až když pozdě večer po dlouhém a úmorném počítání ulehl, na ráz mu zmizela z hlavy veškerá starost, a jenom příznivé číslice posledních výpočtů v ní poletovaly.

Dopočítal se právě, že je dosud aktivní, ba že by bylo lze, kdyby bylo nejhůře, ještě si vypůjčiti na zbylé reality, takže by aspoň polovice Marečkovy pohledávky mohla býti novým věřitelem převzata. A druhou polovičku by Mareček rád poshověl, když by viděl, že se dala jeho pohledávka bez průtahu realisovati.

Když ležel natažen naznak v posteli, a jeho oči bloudily po stropě, matně osvětleném elektrickou lampou s nočního stolku, rozlévalo se mu po žilách s unaveně tekoucí krví uklidnění. Krise minula, horečnatý strach vystřídán byl novou sebedůvěrou. V tom okamžiku rozpomněl se na venkovského kolegu, jak mu připomenul, že netřeba zoufati, že je dosud mladý člověk, že když ztratil, zase vydělá. Vždyť vydělával, a hlavně v poslední době hrnula se mu práce a peníze!

Dobrou radu dal venkovský přítel, a špatně se mu Herout odměnil: důležitý spor ve druhé instanci mu prohrál. Psal sice kamarádovi, že spor byl mrtvě narozené dítě, které se žádnými pokusy oživovacími nedalo vzkřísiti, protože se proti soudcovskému přesvědčení těžko dá brojiti, ale domluvě kolegově neušel. Venkovan přijel schválně za ním do Prahy a zle se na něho rozkatil.

„O nejlepší stranu jsi mě připravil, tahle prohra mně nebude zapomenuta do nejdelší smrti! Vocilkové nezapomínají, kamaráde, a nezapomenou! Agenta Rabasa posadil jsi tak na koně, že ti chce

dáti, jak už rozhlašuje po hospodách, veřejné poděkování v novinách za šikovné zastupování jeho zájmů!“

U toho výjevu zastavily se na okamžik Heroutovy myšlenky. Venkovský kolega soptil hněvem, ale nebyl to jeho pravý, vnitřní hněv, nýbrž hněv, jenž byl výronem jeho povolání, tedy hněv, za který zapisoval do palmární knihy „hněv déle trvající, nikoli jednoduchý: dvacet pět korun“. Vždyť, když se pak rozhovořil v kavárně s Heroutem, nebylo už stopy po hněvu. A když se loučili, mluvil venkovan už zcela jinak.

„Toho Vocilku si neber, kamaráde, do hlavy,“ pravil utěšlivě, „to ani není můj pořádný klient, to je docela obyčejný kalfaktr, přebíhá od jednoho advokáta ke druhému a pak je to neplata! Tenhle palmár budu dojista musiti žalovat, po dobrém Vocilka nezaplatí nikdy.“

Venkovan ani nepozoroval vlastních nedůsledností. — Hází všecko do jednoho pytle a v něm to všecko dohromady převařuje, řekl si o něm Herout v duchu.

Několik dnů smylo Heroutovo rozčilení. Velkoobchodník Mareček přijel z Vídně a přinesl cenné zprávy o průmyslovém podniku, do kterého chtěl vložiti padesát tisíc korun. Neřekl, kde jich získal, tvrdil však, že jsou správny. Byly naprosto beznadějné.

„Ještě štěstí, že jsem nespolehl na vás, doktore, a že jsem se sám informoval!“ vytkl Heroutovi.

Herout si nepovšiml jeho výtky, vždyť celá věc měla pro něho nesmírný dosah, přinášejíc mu konečně klid.

„Naposledy budete mně tvrditi, že ukládání peněz na hypotéky je výnosnější!“ smál se.

„Než takový průmysl, to raději nic! Penězi nehneme! Ostatek nebyl bych nenakloněn koupiti nějakou realitu,“ pravil Mareček, „třeba něco menšího na předměstí! Víte snad o něčem, doktore?“

Herout oživl, neprozradil se však se svou radostí. Věděl velmi dobře, že by ho ukvapené sdělení po případě připravilo o dobrý obchod a proto odpovídal opatrně.

„Okamžitě nevím o ničem, ale zrovna dnes mně telefonoval jistý přítel, že by něco měl. My bychom učinili nejlépe, kdybychom zabili jednou ranou dvě mouchy! Což kdybychom koupili dům, na kterém máte peníze?“ pravil pomalu.

„Patočka ho neprodá!“ namítal Mareček.

„Neprodá, neprodá! A což když prodá? Který pak dům není na prodej? Toť se ví, to bych nesměl rovnou k Patočkovi a říci mu, že od něho koupím dům! To bych musil opatrně! Tady by šlo jen o to, zdali by vám byla tato myšlenka sympatická!“

Mareček poodstoupil od Heroutova psacího stolu a počal zvolna přecházeti po pokoji. To byl způsob jeho přemýšlení.

„Zkuste to tedy, doktore!“ rozhodl se. „Ale moc vysoko se nepouštějme! Pamatujte na počty!“

„Ten dům buď koupím náramně výhodně nebo ho vůbec nekoupím,“ pravil doktor Herout určitě, „přece nebudeme kupovati dům, abychom prodělali!“

„A co ten váš přítel?“

„Toho si necháme v zásobě! Dosavad jsou to všecko pouhé kombinace: Tak jako vy jste teď rozhodnut, že koupíte a do zítřka o koupi třeba nebudete chtíti slyšet, tak je to i s prodávajícími. Domácímu dá nájemník výpověď, a domácí by prodal dům za každou cenu. Jak najde nového nájemníka, je po prodeji!“

Mareček se po svém odchodu ještě jednou na půl hodiny vrátil.

„Odpusťte, že zase vyrušuji,“ omlouval se, „ale nedalo mně to! Připadlo mně, abyste se hned do něčeho nepouštěl s tím domem, že snad bude líp, když se neukvapíme!“

Herouta tím pranic nepřekvapil. Herout znal důkladně jeho nerozhodnost a nejisté tápání, pro které se Mareček nikdy nestal člověkem velikého slohu.

„Buď budeme jednati rychle, nebo nebudeme vůbec jednati!“ prohlásil se zdánlivou, Marečkovi tolik imponující lhostejností.

„Chtěl jsem promluvit dříve se ženou!“ pravil Mareček nejistě.

„Milostivá vám to třeba rozmluví, a pak budete litovat! Uvažte hlavně toto! Patočka je poctivec, dokud je dům v jeho rukou, jde to všecko jako na drátkách. Teď považte, že by se mohl naskytnouti Patočkovi jiný kupec, a že by Patočka dům prodal cizímu člověku, třeba finančně slabému nebo nepořádnému. Nezaplatí několik anuit z prvé hypotéky, toť víte, ústavy čekají dnes třeba až čtyry anuity, pak to dojde na žalobu, po žalobě na exekuci, a než se nadějete, budete míti před svou pohledávkou takový nový dluh, že se se svou pohledávkou na ráz ocitnete u komína!“

„Tak jsme to tam přece jenom neměli půjčovat, když je to takové nebezpečné!“ pravil Mareček sklíčeně.

Heroutovi zavlnil se kolem úst spokojený úsměv. Měl Marečka tam, kde ho chtěl míti.

„Na to je teď pozdě, zdali měli nebo neměli," pravil klidně, „půjčili jsme to, protože jste si toho přál, protože to dávalo pěkné úroky! Pozdě by bylo, kdybyste se nerozhodl včas, co se má udělati s tou koupí, má-li se dům koupiti, nebo nemá! Když se odhodláte koupiti, tak dojdu k Patočkovi, nabídnu mu několik stovek odbytného, a bude dům náš! Když se odhodláte nekupovat, nekoupíme, ale mně potom nedávejte vinu, že jsme nekoupili, já vás upozornil včas!"

Mareček počal zvolna přecházeti po pokoji. „Tak to tedy přece jenom kupte!" rozhodl se. „Teď, když jsem si to líp rozvážil, tak vidím, že se nám nemůže nic státi, když to koupím, protože do toho nedám velkého kapitálu. Ostatně peněz je nadbytek, a kdyby bylo nejhůře, pomohu si jinak. Vždyť já mám, doktore, i cenné papíry, ani jsem se vám s tím ještě nepochlubil!"

„Teď však mně dovolte, abych s vámi sepsal informaci, jak se sluší a patří, abych věděl, co chcete a co mám pro vás učinit!" pravil doktor, bera do rukou arch čistého papíru.

„Naposledy mně nedůvěřujete?"

„Důvěřuji, ale zákon je zákon! A což kdybyste zapomněl, velevážený pane, že jste mně před chvílí poručil, abych pro vás koupil od Patočky dům, a já ten dům pro vás koupil? Vy máte své, a já mám také své starosti, proto jenom napsat a podepsat!"

Herout napsal informaci sám na psacím stroji, poněvadž poznal, když chtěl diktovati, že slečny odešly, a že dávno už uplynuly úřední hodiny.

„Já tady vždy zbudu až do noci," omlouval se Mareček, „a pak se budu diviti, až mně dáte pořádný palmární účet!"

„Ještě jsem vám ho nedal!" zmínil se Herout. Mareček si nasadil na krátký baňatý nos americký skřipec, který vytáhl vznešeně z koženého pouzdra, vzal do rukou advokátní informaci a s důležitou pozorností ji přečetl.

„Připište ještě, doktore, že když se neuskuteční koupě do čtrnácti dnů, že s kupování má sejíti!" nařizoval advokátovi.

Herout místo odpovědi nasadil papír do stroje a vyklepal ještě Marečkem vyžádanou řádku.

XIII.

„Já mám vždy štěstí jen v drobnostech!" pravil si Herout, když Mareček odešel.

Skutečně, drobné věci se mu vždy vydařily, veliké selhávaly. Advokátní prací vydělával mnoho peněz, ale svým podnikáním je zase ztrácel. Právě podnikáním, na němž si tolik zakládal a jež si více cenil než vlastní povolání.

Správně předvídal, že je Patočka syt radostí domácího pána. Patočka radostně přivítal Heroutovu nabídku, že koupí dům pro nepojmenovaného klienta. Šlo jen o přebytek, jenž měl býti Patočkovi vyplacen jako odstupné a to hotově před podepsáním smlouvy, aby dům byl prodán pouze za dluhy.

Patočka byl slevačský mistr v rozsáhlé továrně libeňské, do domu vložil veškeré úspory někdejší, dávaje se svésti několika přáteli, jimž se podobné podniky vydařily úplně. Věděl ovšem určitě, mnoho-li peněz vložil do svého podniku a těch ztratiti nechtěl. Kromě nich naopak chtěl ještě něco vydělati.

Poněvadž byl svrchovaně pořádný muž, byl výpočet, kolik činí úhrn dluhů, snadný, a pak bylo také snadno lze vypočísti, kolik by mohl za prodávaný dům žádati. Celek dal cenu přiměřenou a obstojnou.

Jedinou překážkou byla Patočkova choť, jež byla spoluvlastnicí a povahy nedůvěřivé. Když byly porady s Patočkou odbyty, a ujednání s ním hotovo, nastalo rušné vyjednávání s Patočkovou chotí.

Doktor Herout zahájil toto vyjednávání přečtením předběžné úmluvy s Patočkou.

„Tohle tys podepsal? Tohle jsi se opovážil ty podepsati?" vybuchla hněvivě. Vysoká její kostnatá postava vztyčila se s celou špičatostí do výše, pichlavé, modravými žilkami podškrtnuté oči zapíchly se do baňatého nosu manželova. Patočka, jenž právě chtěl povstati, sklesl malomocně do lenošky.

„Já, já, já jsem čekal, ženuško, až jestli ty to podepíšeš!" koktal ustrašeně.

„Což pak jste nepozoroval, pane doktore," obrátila se na Herouta, „že máte činiti se člověkem nepříčetným?"

Nastal okamžik trapného ticha.

„Seber se, a půjdeme domů, tady nemáme co hledati!" prohlásila na konci tohoto prvního vyjednávání, chytila Patočku pod paží a rázně ho vystrčila z Heroutovy kanceláře, čímž byla její první návštěva skončena.

(Pokračování.)



Helena Sládková:

ANTONÍNU KLÁŠTERSKÉMU.

Je Vaše duše něžnou, vřelou —
a na sta poupat dala světu, —
žel, svět jí za to ve odvetu
tak často mnohou ranil střelou.

A mnohý kámen tíhou celou
chtěl písně Vaše stavit v letu, —
je dětinstvím, — mít takou metu,
chtít hvězdy stihnout záští smělou! — —

Těch zapomeňte trnů zcela
a mějte dík těch, kterým v hoře
do srdce padla rozechvělá

vždy vůně písní, — květů z nivy,
jež vypučely z citu moře
Vám, básníku náš milý, snivý!



F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

„Nikdy jsem ještě z vašich úst neslyšela o sobě upřímné slovo,“ promluvila paní Dymáková zřejmě pevným a radostným hlasem. „Kdy? Řekněte, kdy? Domníváte se, že snad jsem vám věřila? Jaktěživa ne! Vždycky jste přede mnou něco skrýval a vždy viděl jste ve mně nebezpečí.“

„To ano, to ano!“ volal nápadně hrubým hlasem.

„Vidíte, že jsem dobře viděla! Ale vy jste se mi pro to líbil. Nenávidět a hořet —“

„No no no no!“ vykřikl.

Rozesmála se:

„Proč jste mne sem tedy zval? K vůli vám jsem zde! Prosím vás, povídejte tedy! Není-li něco tak, jak já říkám, opravte mne. Aspoň pak pochopím některé události, kterým dodnes nerozumím. Řekněte mi, na př., jak je možná, že jste vychvaloval mé oči, když jste současně pana Stuchlíka přede mnou varoval —“

„Ale — milostpaní!“ zvolal zarděv se až do vlasů. „Vy mne škádlíte!“

„Neškádlím! Chci jen, abyste vypravoval. Snažím se vás k tomu přinutit, poněvadž se tváříte, že bůh ví co víte. Já však nechci, abyste mne šetřil, naopak, já prahnu po vašich upřímných slovech. Ujišťuji vás, nebudou mne bolet, nýbrž těšit!“

Povšiml jsem si v tu chvíli jejích tvářiček. Hořely. Pochopil jsem, že nelže, že skutečně prahne po jeho upřímných slovech. Rty její i oči chtěly je píti a omámiti se jimi. Znala je, věděla o jejich smyslu, třeba že jich nikdy od něho neslyšela. Čím zatvrzeleji mlčel a čím potměšileji zakrýval nejrůznějšími maskami své horké, lapené srdce, tím jí bylo žádoucnější jeho přiznání. On však jí nerozuměl. Domníval se podle oněch projevů, že ho chce umlčeti, že ho skrytými hrozbami chce zakřiknouti, že naráží na choulostivé podrobnosti, k nimž on se nechce a snad ani nesmí přiznati. Toužil proto všecko říci, vyzraditi, co možná hrubě vyzraditi, aby ji zkrušil, zešlehal, zahanbil; plno zlých a mstivých slov hromadilo se na jeho mlčících rtech, za jeho svítícíma očima, byl však ochromen a sepiat, s jazykem umrtveným. Cítil jsem, že si v oné chvíli myslil, co řekl v sobotu: „Tak se zlobím, že bych ji zašlápl jako škvora!“

Toto jeho spoutání v slepé uličce paní Dymákovou zarmucovalo, ale mně působilo zvláštní rozkoš. Pozoroval jsem jej. Rděl se a mračil. Opravdu, podobal se býku, jejž mezi rohy udeřili. Zlost, msta i prudká láska rvaly se v jeho nitru. Bylo patrno, že vypravovati nebude a hrozeb svých nesplní.

„Vy jste zlý,“ prohodila paní Dymáková zklamaně, „vy byste byl nikdy nedovedl uživiti mé srdce!“

Pohleděl na ni tázavě i zkrotle, jako pes, nerozuměje ničemu v jejích slovech. Já však jsem pochopil.

„Ne, vy jste zlá!“ zahučel snaže se zasmutnělýma očima získati jejího soucitu. „Uvedla jste mne před bratrancem do rozpaků. Obávám se, že si myslí, bůh ví,

co se mezi námi událo.“ Obrátil se ke mně: „Milostpaní žertovala.“

„Ano, pane Mrázku, žertovala jsem,“ obracejíc se ke mně smála se paní Dymáková, „prosím tedy, abyste z toho nečinil bláhové závěry! Jste však lišák; obávám se, že jste si vybral to pravé, a že nevěříte ani mně ani panu Melicharovi.“

Poznámka její mne rozesmála. Zvolal jsem plesknuv bratranci na koleno:

„Škoda! Co všecko jsem mohl slyšet! Ale povíš mi to, až budeme sami.“

„Ne ne,“ s neobyčejnou prudkostí zvolala paní Dymáková, „nepoví! To by nebylo to!“

„Není třeba co povídat,“ prohodil Melichar domnívaje se patrně, že si ji poněkud usmíří tím ujištěním.

A opravdu nebylo toho třeba. Za tuto chvíli v besídce poznal jsem vše bez zpovědi. Věděl jsem do nejmenší podrobnosti, co se mezi nimi odehrálo i odehrává, dojista lépe a pravdivěji, než kdyby byl bratranec vyprávěl. Byl tak zmaten a bez těžiště, že se ani nepokoušel o zkalení vody, že naopak ještě více mne v domněnkách mých utvrzoval. Již to, že nás neopouštěl, že celé odpoledne s námi seděl a přecházel, zcela jako bezpomocný člověk, pln zvláštní ochoty, úslužnosti a pokory, a pak neobyčejná Dymáčkova radost i smělost, již to postačovalo k doplnění celého nitra jeho.

Ještě zajímavější byl v poledne, když jsme se s paní Dymákovou rozešli. Tu vzal mne za ruku, zavedl do malé květinové zahrádky na proutěnou lavičku a všechen zvážnělý a zesmutnělý promluvil:

„Bůh ví, kde se ta paní tomu učila. Byl bych přisahal, ty že se nedáš chytit, schválně jsem ti oči otevřel, zasvětil tě, a tu máš! Jsi v tom! Řekni mi, jak to dělá? Není přece tak hezká ani příjemná!“ Vida pak, že se usmívám, zesílil hlas. „Překvapilo mne to, co jsem dnes viděl a slyšel. Chytila tě, máš provaz na krku. Řekni mi — taková . . . až nepříjemná žena — jak je to možná? Stuchlík — dobrá — ale ty? Jak se to stalo? Očekával jsem, ty že prohlédneš!“

„A což ty?“ usmál jsem se přes to, že jsem podlehl nepříjemné tísni.

„Já?“ zarazil se. „Já?“ opakoval. „Já jsem ji prohlédl.“

„No, a v jaké jsi výhodě oproti mně?“ ptal jsem se krče rameny.

„Nedovleče mne až ke špalku jako tebe!“ vybuchl zlobně. „To je ta výhoda!“

„Dětino,“ usmál jsem se, „vidíš ji vůbec křivě. Děláš z ní tygřici; ale jaká je to tygřice? Plaché, bezpomocné dítě, ovečka, odehnaná s rodných pastvin. Tygřice! Rodáka — patrně toho Stuchlíka — jsi jí vyrval ze drápů! Ale Stuchlík ji miloval a nechtěl žíti bez ní. To je všecko! Namluvils mu, co namlouváš mně. Proč? Oč ti vlastně šlo? O jeho zachránění nebo o tvůj zájem?“

Podráždil se. Oči se mu zakalily a tváře zrudly. Pohlédl na mne zlobně, tak, jak jsem nikdy nečekal od jeho vždy laskavého srdce.

„Toť se ví, o mne! O mne šlo!“ křičel. „Na sebe jsem myslil, ne na něho. Proč mi tedy se slzami v očích děkoval? Ano, tak se potom mluví. Varuji tě, a ty mne podezříváš z osobních zájmů! Naposled se domníváš, že mám já provaz na krku, že já jsem ztratil rozum?“

„Nic netvrdím,“ dral jsem se do jeho zlobných očí, „naprosto netvrdím, že snad ty — ne, sám to říkáš, ale nápadné to je. Proč jsi ji sem zval? Pohleď jen klidně na své počínání. Nyní ta zlost. Proč? Řekni sám, není-li to nápadné?“

Vzrušil se ještě více. Očekával jsem hrubý výbuch. Rozevřel oči a tvář mu na okamžik zdivočela.

„Prosím tě, nedráždi mne!“ utrhl se. „Máš-li tedy lepší rozum, vlez si kam chceš. Nechám tě! Dobrá!“ Náhle však se ovládl. Oči mu zvlhly, hlas nápadně se zastřel. „Nahlédni však,“ mluvil klidněji, „že jsi úplně oslepl. Chodíš s ní po vesnici a po lesích, kde kdo tě vidí, kde kdo o tom mluví. Jak je možná, že takovou neopatrnost provádíš? Pan Dymák brzy o všem zví, ubezpečuji tě. Neznám ho tak dalece, abych mohl hádati, co učiní; je však možná, že provede něco strašného. Víme to? A ty neuvažuješ, hoříš a v noci lítáš pod jejími okny. Napomenu-li tě, řekneš, že mám vlastní zájmy, že snad žárlím. Zkrátka, na vše nalezneš klamnou odpověď, ze všeho si zdánlivě pomůžeš. Jsi však chycen, vlečen a toho nevidíš.“

„Proto bude dobře, stane-li se, jak ona dnes navrhla!“ odpověděl jsem vzdorovitě.

„Navrhla ti něco?“ živě se otázal.

„Ano, seznámí mne dnes večer se svým mužem. Je to moudré? Co tomu říkáš?“

„Co říkám? Že tě vleče do záhuby.“

Zahleděl jsem se mu káravě do očí pokyvuje hlavou. Snesl však pevně můj pohled a to mne poněkud zmátlo.

„Máš-li o mne skutečné starosti,“ řekl jsem, „děkuji ti, ale neměj jich, nestane se mi nic.“

„Upozorním tě ještě na něco, co bych byl rád řekl i paní Dymákové,“ pravil vážně, „a co nesmíš přehlédnouti.“

„Nu — co?“

„Stuchlík se zítra vrátí.“

Zahleděl se na mne. Oči se mu leskly. Očekával patrně, že se vzruším, a snažil se vše v mé tváři postřehnouti. Mne však zpráva ta pranic nevznítila.

„Ach ten!“ zasmál jsem se. „Vrátí se?“

„Teď mi to sdělil jeho otec. Chtěl jsem ji varovati, i — tebe. Bude těžko vyhnouti se mu, tak abyste se neseznámili, a kdož ví, nezblázní-li ho zas. Myslím, že ji lhostejnost jeho vydráždí! Nepovažuj případ za lehký.“

Usmíval jsem se. Byly mi skutečně výstrahy jeho směšny, neboť jsem rozuměl jejich příčinám. A Stuchlík neměl již půdy v jejím srdci. Naopak, bylo jisto, že vše ztratil. Případ byl proto bezvýznamný.

„Vidím, že se ti to zdá pošetilé,“ řekl jízlivě, podrážděn patrně mým úsměvem, „ale tak se zdá všem opojeným lidem. Největší nebezpečí přehlédnou. Nezapomeň, že se sem přistěhovala. Proč? Myslíš, že snad k vůli mně, že snad jsem ji zajímal, že za mnou přišla? Řekni jen upřímně, že tomu sám nevěříš! Ji sem přivedla touha po kořisti. On! Stuchlík! Nevěděla, že odjel, domnívala se, že ho zde nalezne. Pamatuji se na některá její slova o tom. Těšila se, že mu způsobí rozpaky, že ho znepokojí, že ho bude pronásledovati svou přítomností, svými výstřednostmi. Opakovala to se zálibou několikráte. Jsem přesvědčen, že teprv to pravé se ukáže, že Stuchlíka čeká, že mu dokonce připravuje horkou lázeň, že marně s tebou tak horlivě nezačala.“ Zasmál se.

„No — a co, kdyby to i pravda bylo?“ ušklíbl jsem se rozmrzen poněkud zlehčováním jejího srdce a charakteru.

„Co?“ zvolal se zlým smíchem. „To ti nepostačí, abys byl rozumnější a opatrnější? Děkuju!“ Opět se zachechtal. „Muč a pronásleduj nejbojácnější zvíře, uvidíš, že se na konec zoufale opře a na tebe vrhne. Stuchlík je silný, zamlklý selský mladík, který dlouho zraje, než vybuchne.“

„Co mám tedy činit?“ otázal jsem se, naznačuje mu, že žádá něco bláhového, co sám označiti nedovede. „Řekni, co tedy? Mám se jí snad vyhýbat? Mám ji urážet, když se mnou laskavě mluví? Proč? K vůli selskému synkovi, aby se snad nehoršil? Nezdá se ti to směšné?“

„Dobrá — dělej, co za dobré uznáš!“ odpověděl hlasem, z něhož jsem poznal, že ho slova má v útočení rozptýlila.

„Ach — ovšem!“ pronesl jsem rozhodně i povýšeně. „Tolik volnosti jednání snad mi dopřeješ!“

Povstal. Oči jeho zatěkaly po modré obloze. Tvář všecka mu nápadně zbledla. Ozval se kostelní zvonek.

„Poledne,“ řekl tiše smekaje klobouk. „Žena prostírá. Pojďme!“

Šli jsme k obědu beze slova. Několik nepříjemných pochybností a otázek plížilo se mi do duše. Jistota, jež mne před chvílí naplňovala, rozptylovala se jako páry, aniž jsem postihoval jak a proč. Shledával jsem i jakousi nemožnost ovládnouti své myšlenky.

Ve chvíli, když jsme vcházeli na chodbu, přiklonil se Melichar ke mně a prohodil:

„Nic by na tom nebylo . . . ani bych se nepozastavil, ale komu zasvítilo světlo z jejích očí, ten nevyvázne, ten je v železech.“

Povšiml jsem si v tom okamžení jeho vážného hlasu i smutné tváře, neměl jsem však odpovědi, vlastně nechtěl jsem na slova jeho nic říci. Věřil jsem jim. Mohl jsem pouze přisvědčiti, ale to jaksi nevyhovovalo mému stanovisku. Mlčení mé nezdálo se mu ani zvláštní ani úmyslné. Domnívám se, že se omlouval.

IX.

Odpoledne staral jsem se, aby paní Dymáková nedlela doma. Opakoval jsem Žofce, bratranci i před dětmi, že ji musíme vylákat na procházku, aby neupadla do svého strašného truchlení. Bylo to ovšem výborné ukrytí mých pravých tužeb. Nešla však ihned. Ještě o třetí hodině marně jsem přecházel zahradou. Žofka dvakráte ji vybídla, ale vždy se vrátila sama. Šel jsem tedy pro ni sám. To okamžitě pomohlo. Zdálo se mi, že na to čekala, neboť se rozveselila a vyšla se mnou na náves.

Přes to, že jsem si umínil neříci jí novinku o návratu Stuchlíkově, stalo se, že jsem to vypleskl. Nepamatuji se již jak. Zpráva ta jí nijak nevzrušila. Usmála se pouze koutečky úst.

Prodlévali jsme v zahradě ve travách a stínu. Byloť vedro. Žofka velice se veselila z něčeho, co zdálo se býti daleko našich zájmů. Já jsem byl poněkud neklidten a roztržit, takže jsem nemohl ovládnouti své myšlenky, ani vzájemný rozhovor. Paní Dymáková za to zdála se čilejší než já, žertovala a těšila se na všecko, co prý se vyvine z mého spřátelení s jejím mužem.

O páté hodině poslala Žofku do bytu, nedošel-li nějaký dopis. Než se vrátila, stalo se, že jsme pojednou oba umlkli a oči naše že se v dlouhém pohledu sloučily. Nelze první dojem z toho jinak vysloviti, než že teplé blaženství protékalo mými nervy, ba celým tělem. A tu opět spatřil jsem v jejích zorničkách onen uchvacující

svit, jenž omamoval, a o němž mi v poledne bratranec pošeptal, že z něho nelze vyváznouti, že má moc želez. Vzpomněl jsem si na to, ale teď se mi nezdálo přirovnání správným. Ba, ani hadu se nepodobala má sladká kouzelnice. Názor můj na ni byl úplně změněn. Přede mnou seděl líbezný, vroucí Dymáček, dítě, ovečka, proutek skalní, ne okouzlující zlá bytost, vedoucí člověka v záhubu. Byla to chvíle, kdy nebylo možná se pohnouti nebo promluviti, kdy oba podobali jsme se bělostným sněhům, tajícím v horkém slunci a odkrývajícím první květy. Snad nepřeháním, řeknu-li, že jsme se rozplývali v sebe, v jedinou třpytící se krůpěj, že jsme se proměňovali v jedinou radost, v horoucí zvolání, ve společný plamen, v jásání, jež zpívá i hoří zároveň. Kdež byly pochybnosti a žárlivé poznámky bratrancovy v této slastné chvíli.

Jakmile se Žofka vrátila, paní Dymáková sklonila hlavu.

„Nic nedošlo?“ otázala se.

„Nic. Mně dopis!“ odvětila Žofka se zvláštním přízvukem, jenž mi prozradil, od koho dopis byl. Radost se těžko skryje.

Přisedla k nám. Hovor vázl. Paní Dymáková se položila a jala se hledati broučky a mušky mezi travami. Pozoroval jsem její prsty. Prozrazovaly neklid a snad i tísnivé rozechvění. Myslila asi na otce. Žofka četla si psaní pošilhávajíc po mně, pozoruji-li ji. Usmívala se a patrně si přála, abych vyzvídal. Nemohl jsem, neboť bylo mi, jako bych byl po zbožné modlitbě.

„Milostpaní, na co pak myslíte?“ otázal jsem se, dotknuv se ruky Dymáčkovy.

„Nevím,“ odvětila. „Snad na nic. Pozoruji broučky a divím se, že si nerozumíme. Povídala bych jim něco!“

„Není vám, jako byste byla právě přišla z kostela po nejslavnější bohoslužbě?“

„Ano. Jak jste uhodl, že jsem si to pomyslila?“ ptala se.

„I mne to napadlo!“ řekl jsem radostně. „Bůh ví, proč máme stejné myšlenky!“

Žofka naslouchala našim poznámkám. Nemohla však rozuměti.

Vyslovil jsem pak přání, abychom večer šli k Berounce s panem Dymákem podívati se na třpytivé vlnky při měsíci. Obě přisvědčily. Žofka až vesele a nápadně. Vypravovala pak horlivě, že včera večer, když mne viděla choditi po návsi v měsíčném světle, domlouvala panu Dymákovi, aby šel s milostpaní ven.

„Rozblouznila jsem se pak o vás, pane inženýre,“ pokračovala s horlivostí až neuvěřitelnou, „jak jste moudrý a laskavý, jak hezky jste s milostpaní promluvil, jak jste ji uklidnil a jak ona jen proto včera netrpěla. Pan Dymák o tom uvažoval. Nemohl se dlouho rozhodnouti, ale pojednou přisvědčil. Byl by vyšel na náves k vám, ale milostpaní již nechtěla jít, poněvadž se tam ukázal i pan Melichar.“

Paní Dymáková při řeči té si cosi tiše do trávy prozpěvovala.

Tehda, aniž jsem měl k tomu příčiny, pomyslil jsem si dívaje se na tyto dvě mladé bytosti: „Ženy stále něco spřádají, stále mají nějaké odlehlé zájmy, o nichž my ani nevíme, a stále nám vsunují vlakénka do rukou, aniž toho pozorujeme.“

„Co jste si teď myslil?“ překvapila mne paní Dymáková pohlédnuvši na mne. Ne, nikdy jsem já ani vy, kdo čtete, neviděli tak bystrého a výmluvného pohledu.

„Co jsem si myslil?“ otázal jsem se sama sebe. „Snad ani nevím!“ odvětil jsem ihned nechtěje vyzraditi, co mne prve napadlo.

„Nevíte?“ smála se. „Já vám to povím!“

„To by mne ovšem nadmíru zajímalo!“ volal jsem vesele.

„Vy jste si myslil,“ řekla ihned s určitostí, „že vás obě někam postrkujeme!“ A rozesmála se.

Ano, musil jsem přiznati, že uhodla. Bylo to v podstatě stejné.

Takovým způsobem bavili jsme se až do šesté hodiny. V tu dobu odešla se Žofkou do svého bytu, aby se připravila na cestu k vlaku. Slíbil jsem, že pro ni později zajdu. Šli jsme pak naproti Dymákovi sami. Chtěl jsem jí říci, že je to nerozumné, že muže upozorní, že podezření jeho přirozeně tím začne, ale nebylo jaksi možná ji ochladiti a ničiti její veselost. „Je bláhové dítě,“ říkal jsem si, „do všeho vleze!“ Postřehla ovšem ihned moji rozpačitost, ale nezarazilo jí to, naopak, ještě více rozveselilo. Jak prý je možná, že já více se bojím než ona?

Nuže — snad nebylo příčiny k obavám. Dymák, ač spatřil nás ve chvíli, kdy jsme se nejživěji bavili a smáli, neprojevil ani trochu překvapení, ani zamrzení. Usmál se a podal mi ruku dříve než ženě. Otázal se, jak jsme se bavili, jak jsme ztrávili odpoledne a divil se veselosti ženině. Pozoroval ji se zalíbením a patrnou radostí. Poznával jsem bezpečně, že je mi povděčen, že mi důvěřuje a že sám tím okřál. Rozhovořil se pak o svých záležitostech a denních událostech pražských, takže Dymáček neustále volal: „Prosím tě, co se stalo, že jsi tak hovorný? To je přece zázrak, když se balvany pohybují a mluví.“

(Pokračování.)

✱

Gabriela Kafková:

LIDSKÉ HOŘE.

Byl pokoj v ranní šero potopen,
hodiny tikaly,
a pozdní sen se zdráhal víčka
sklížit umdlená.
Snů božská přadlena
odešla s přízí svou.
A chvíle jdou
vstříc dni, jejž čekaly.

Už pozdní večer v noc je proměněn,
hodiny tikají,
a ždaný sen jen mámí víčka
lidsky umdlená.
Snů božská přadlena
zas váhá s přízí svou.
A chvíle jdou
a zase čekají.



K. Leger:

KDO VYTRVÁ, ZVÍTĚZÍ.

(Pokračování.)

Ještě je daleko k jaru, viď, Jiřinko!" říkával. „Nevím, proč toužím po jaru. Snad se mi uleví, až jarní sluníčko zasvítí. Snad. A nebude-li lépe, aspoň dočkat chtěl bych se jara. Bylo by hrozné, umřít v zimě, nechat se zahrabat do zmrzlé země v mrazivé plískanici. Ne! raději až na jaře, až na hřbitově bude plno květů. Půjdeš za mou rakví, klekneš na hrob a pomodlíš se, viď, Jiřinko?" Usmíval se — a nejvíce smály se jeho tmavé oči, ve zvadlém obličeji svítily jakýmsi dětsky radostným štěstím, kdykoliv pohlédl na roztomilou svoji ošetřovatelku.

Paní Tereza dala několikráte sloužiti mši za uzdravení těžce nemocného, příliš často však večer při modlitbě se přistihla, že odříkává sice prosbu za uzdravení, ale v duchu uvažuje, kterak bude, až strýčinek umře. Až její Jiřinka zůstane tu mladičkou vdovou s celým dědictvím. Zavírala oči při pomyšlení jako v závrati. Což by to nebylo možné? je to snad tak pravdě nepodobné? Nepochybovala, že se splní, o čem potají snila. Potkalo dcerušku štěstí, na jaké si nikdy obě nepomyslily. Strýčinek se nevyslovil, pravda, mlčí, ale zkušená matka čte mu v očích, s jakou láskou a s jakou touhou ohlíží se za každým hnutím děvčete. Přála by mu, strýčinkovi, aby se uzdravil, vždyť se zaň modlí, ale vidí, že všechno je marné — i modlitby. Nelepší se nemoc, je-li jednou mu lépe, druhého dne se přitíží. Z rána vcházela do jeho pokoje se zatajeným dechem, nebude-li dnes opět hůře — a snad se nemocný konečně rozhodne, dá zavolat kněze, aby požehnal sňatku na smrtelném loži. Tato slova: „sňatek na smrtelném loži" často si opakovala s oblibou, jako by to byl název velmi dojímavého románu. Ráda čítala romány. Ale nebylo nemocnému lépe, nebylo ani hůř. — Jednoho dopoledne — a bylo to již ke konci února, loučila se zima, venku po oblevě byl lehký mrazík, kalužinky na cestách pokryly se křehkým ledem a všechno se třpytilo jiskřivým světlem slunečním, které protrhlo z rána šedivé pavučiny studené mlhy — pozvedl strýčinek hlavu z podušek. Už dlouhou dobu hleděl k oknu, jak tam v paprscích slunečních třepetá se muška. Bzučí narážejíc do skla. Naslouchal — kolem ticho po celém domě. Jen ta muška. — Nikde hlasu ani kroku. Zastesklo se mu — chtěl by tu míti Jiřinku. Kde jest?

Dveře se potichu otevřely, na prahu objevila se paní Tereza. Zachytil její pohled — vždycky tak s utajeným dechem zvědavě podívá se k němu na loži, zdálo se mu, že čte v tom pohledu otázku: „Jsi ještě živ?"

„Kde je Jiřinka?" zeptal se rozmrzele. Užaslá odpověděla:

„Domnívala jsem se, že je tady."

„Nebyla tu. Myslím, že jsem chvilku dřímal, ale nebyla tu. Kde je?"

Matka trochu v rozpacích pokrčila rameny.

„Podívám se po ní. Nebude daleko. Podívám se."

Vyběhla z pokoje znepokojena a jala se po celém domě hledat, dcerušku volat.

Strýčinek netrpělivě čekal, po chvilce oblékl se. Dnes nějak svěžím se cítil, zdravějším, silnějším, jestli sám sebe neklamal. Přešel pokojem, podíval se z okna — venku tak pěkně, tak jasno! Chtěl by si vyjít do zahrady — pravda, třeba vzít kožich, opatřit se náležitě proti chladnu. Otočil krk vlněným šátkem, zakryl ústa,

vzduch bude jistě příliš ostrý. Vypraven jako na dalekou cestu s holí v ruce otevřel opatrně dveře — potká-li jej Tereza na síni, stará hospodyně hrůzou ustrne a donutí jej, aby se vrátil, aby nevydával zdraví v šanc. Tož i po špičkách potichu kráčel síní, po schodech, bezděky se při tom usmíval — jako když vězeň utíká. Nikoho nepotkal a šťastně vyšel do parku. Opravdu byl vzduch ostře mrazivý, ale svěží, skorem opojoval. Strýčinek se zahalil těsněji do kožichu, zakryl lépe ústa šátkem. Neškodí — však se vrátí ihned. Zaslechl, jak Tereza volá kdesi: „Jiřinko! Jiřinko!“ Hlavou pokývl, přiznal si sám, že vlastně taky vyšel hledat nevděčné to děvče, které zapomíná na nemocného. Ale kdež je hledat? Pěšina do parku mezi holými pruty ozdobných keřů a v temné zeleni zimostrázu leskla se lehkým přímrazkem. Zpozoroval na ní stopy dvou drobných střevíčků — vedly od domu do houštin, ne zpět.

„Tak!“ pomyslil si, „kdo chodí skrčen se sklopenou hlavou jako já, nejspíše stopu najde!“ Šel zvolna namáhavě zvedaje nohy. Krčil se v kožichu, pokašlával, zima jej rozrážela.

V tom pěšinou jemu naproti běžela Jiřina — prostovlasá, v lehkých šatečkách, jak z domu patrně na okamžik vyběhla. Ruce po způsobu venkovských děvčat skrývala zimomřivě pod bílou zástěrkou, ale tváře jí hořely, v očích se jiskřilo, rty se usmívaly. Vlásky větrem rozčechrané leskly se jako zlato. Běžela — sotva pod střevíčkem zmrzlé kalužinky po cestě se lámaly chřestíce.

V záhybu pěšiny setkala se s panem strýčinkem. Vykřikla — ztrnula, ruce zpod zástěrky klesly, v očích se zračila hrůza. Jako na zjevení zadívala se na nemocného pána. Tváře jí zbledly. Upřímně řečeno, bála se ho. Jak divně na ni hledí! Jako by chtěl uhodnout, kde byla. Ne, on již uhodl jistě, že vyběhla až do nejvzdálenější části parku, k samému plotu, aby přes něj komusi, kdo šel po druhé straně, rukou zakývala na pozdrav, čtveračivě popřála dobrý den! a zasmála se naň. Jen proto tam doběhla a běží zpátky. Doufala, že nikdo jí neuvidí. A strýčinek se dívá, mlčí.

„Lekla jsi se?“ po chvilce pravil s úsměvem sotva znatelným. „Neboj se o mne!“ ach, žertuje strýčinek. „Nic se mi nestane, je dnes pěkně venku, — vyšel jsem trochu svěžího vzduchu se nadýchat. V pokoji čpí mediciny. — A stýskalo se mi po tobě.“

Nedíval se už na ni — šátkem zakrýval ústa a namáhal se utlumit kašel. „Dobře, že jdeš, Jiřinko! pojď, doveď mne zase domů, do mého vězení! Jsem unaven.“

Zmatena, nevědouc, kterak promluvit, stála ještě nehybně, ale strýčinek přistoupil k ní, vzal ji za ruku.

„Pojď, — zdá se mi, že mne už zima rozráží — přece jen příliš chladno venku!“ Přitiskl se k jejímu rameni. „Vidíš, tak se ohřeju teplem tvého mládí.“

Chvilku šli mlčky. Pak okázal strýčinek holí na drobné sledy střevíčků na křehkém náledí po pěšině. „Šel jsem po nich, po tvých stopách, byly tu jen jedny, samotny — a bál jsem se, že najednou uvidím, jak vedle nich objeví se nové šlépěje, stopy někoho, kdo tu na tebe čekal a dočkal se a vede si tě — někam pryč ode mne — a bylo mi tak teskno! A tys vyběhla do chladna jen v lehounké sukýnce, bez šátku, s holýma rukama pod zástěrkou — je ti zima?“

Opravdu Jiřina zajektala zoubky.

„Ne tak, děťátko! šetři se mi, prosím tě, měj útrpnost se mnou! Potřebuji tepla, já nemocný člověk. Tepla tvé lásky. — Hle, jak se chvěješ, nerozumná! Pojď rychleji —!“

Po chvilce stanul unaven. A tiskna její ruku, zadýchávaje se pravil znenadání:

„Mohla bys mne mít ráda, Jiřino? Mohla bys —“ zajíkl se — „mohla bys býti mojí ženou? mou paní?“

Vytřeštila oči, zesinala. Snažila se vyprostit ruku, chtěla utéci, ale pevně a neúprosně ji držely hubené, zažloutlé prsty. Díval se na ni — ach, Bože! nikdy neviděla takového pohledu! Co v něm bylo? Snad záblesk chorobné touhy, ale ona viděla jen hrůzu! Sklopila oči a třásla se jako list.

„Nelekej se!“ mluvil měkce. „Pravím to s dobrým rozmyslem. Snad sobectví mne k tomu pudí, přiznávám, chci tě mít stále u sebe, chci se těšit z tvého mládí. Mám tě rád. — Ale ne, bylo by směšno, kdybych já starý a nemocný vyznával ti své city a chtěl vynutit si lásku mladičkého tvého srdce. Ne, rozmysli se, klidně uvažuj. Nemysli na mne, o své budoucnosti rozhodni. Připadám si jako žebrák prosící o kousek štěstí, které mi můžeš dát v posledních dnech mého života. Jsem sám na světě. Život je za mnou, zbývá mi už málo z něho a je mi stále smutněji a smutněji v mé samotě. A bojím se, že i ty mně odejdeš — proto chci tvoji ruku, zadržet tě u sebe, na chvíli ještě, která mi zbývá. Rozmysli se, poraď se s matkou. Zítra — ne, za týden mi řekneš, jak jsi se rozhodla. A teď pojď, zima je mi, neboť cítím, že tvé ručky zledovatěly. Jsi překvapena, snad vydě-

šena, tušil jsem to. Uklidni se, děťátko, přemýšlej."

Ani nevěděla Jiřina, kterak došli k domu. Na prahu čekala již matka, paní Tereza, byla znepokojena dlouhou vycházkou nemocného pána.

„Je příliš chladno! Strýčinek nedbá o své zdraví!" řekla s výčitkou.

„Chladno!" opakoval bezděky. Sotva uvolnil ruku Jiřině, uprchla beze slova. Do svého pokoje běžela hrůzou ještě se otřásajíc.

„Co se jí stalo?" ptala se udivená matka. Strýčinek teprve po chvilce odpověděl s jakýmsi nejistým smutným úsměvem: „Nic. Jenom jsem se jí zeptal, chtěla-li by mně ruku podat. Polekala se. Nevím, učinil-li jsem dobře."

Zprvu nepochopila paní Tereza, pak sepiala ruce, oči se jí zalily slzami, zavzlykala: „Jaké štěstí! ach, Bože! Bláhové dítě — polekala se — nečekala takového štěstí! Kdo by se nadál! ach, Bože!"

Strýčinek neposlouchal.

V.

Pan Melich zamyšlen sedával u otevřeného okna — venku bylo vlažno, jasno, slunečno. Sedával s rukama skleslýma na klíně, bez hnutí — ani slova skorem za celý den nepromluvil. Jen někam do dálky se díval. Snad počítal hodiny, počítal dni — týden je strašně dlouhý! Jiřina sotva se mihla pokojem, mlčky a plaše, nezvedla očí. Byla ubledlá a někdy ještě byly její tváře zvlhlé slzami, zapomněla-li je přede dveřmi otřít. Strýčinek nepromluvil, nezeptal se — čekal. Kdož ví, proč čekal? Zbytečná věc. Bylo přece dávno rozhodnuto. Mohla by ubohá vzdorovat, mohla by odmítnout nenadálé štěst? Rozumná maminka zajisté všechno jí vyložila.

Jiřinka byla zvyklá poslouchat. Jenom ty slzy! Ale proč pláče? Vždyť — vykládala maminka — nic se tu nezmění, nic, pranic — ubohý strýčinek bude zápasit dále se svou chorobou, zápasit, dokud nepodlehne. A jen Jiřina, šťastné dítě, nebude více z milosti trpěným sirotkem v cizím domě, bude paní, všechno jí bude patřit, nač kolem pohlédne, všechno, všechno! I budoucnost, o jaké nikdy nesnila a kterou matka jen v nejasných barvách odvážila se jí malovat.

Proč ty slzy, stále se vracející den co den, tiché povzdechy v probděné noci? Paní Tereza potřásala povážlivě hlavou.

Kdysi z rána, v neděli to bylo, dceruška přehodila teplý šátek přes ramena, nějakou záminku nalezla, aby mohla vyběhnout do parku. Matka pohlédla na ni starostlivě.

„Ne, nikam nepůjdeš. Je dnes chladno. Zůstaň!" ostře podrážděně poručila, nějakou práci dcerušce vykázala. Sama vyšla z domu, ale vrátila se, pro jistotu klíčem zavřela dveře, za nimiž zůstala Jiřina. A pak rozhodnuta a patrně za určitým cílem spěchala tam, kde u plotu v parku kdysi překvapila dcerušku s inženýrem. Nezapomněla na to, měla dobrou paměť. Trochu se chvěla rozčilením, ale snažila se zachovat klid a rozvahu. Pokývla jen hlavou a usmála se, když uviděla inženýra Loma, sedícího na plotě, převráceném nedávno vichřicí.

V nejvzdálenější části parku to bylo, sem nikdo nepřicházel, pěšiny byly dávno zarostlé travou i ostružinami, houštiny zdivočely. Inženýr kouřil cigaretku a neměl pranic jiného na práci, než pozorovat, jak bělavý dým se rozplývá v tichém vzduchu. V knoflíkové dírce měl kvítek sněženky — kvetly už. Sluněčko hřálo. Z močálovitých luk za plotem zněl křik čejek.

Uslyšel kroky, vyskočil, oči mu zasvítily, v okamžiku však ten záblesk ustoupil výrazu mrzutého zklamání, když paní Tereza vážně vystoupila z houštin. Sotva nazvedl klobouk na pozdrav.

„Dobrý den, pane inženýre!" řekla s náležitým přízvukem.

„Dobrý den, milá paní!" opáčil neochotně a oklepal s cigaretky popel.

Chvilku ticho.

„Pracujeme tady v lukách za parkem!" prohodil.

Paní Tereza sebrala všechnu odvahu a všechen rozmysl.

„Odpusťte — vím, na koho tu čekáte. Ale Jiřina nepřijde!" pravila úsečně, jen hlas trochu se jí zachvěl.

Pokrčil rameny.

„Je mi líto, opravdu. Těšil jsem se, že slečnu na okamžik uvidím. Škoda. Ale přijde později."

„Nepřijde! Nečekejte na ni, pane inženýre! Je to marno."

Pohlédl na ni s ironickým úsměvem.

„Přijde, slíbila!"

Ubohá matka, podrážděná vyzývavým tónem, rozčilila se. „Co může takové nerozumné dítě slíbit? rozumu nemá! A vy, pane — proč si zahráváte s mojí dcerou tak — nelítostně? Proč ji zvete na tajné schůzky?"

Smál se. „Odpusťte, drahá matičko, ale vaše dceruška je příliš krásná, nemohu za to, líbí se mi. Je rozkošná!"

Paní Tereza vybuchla hněvem: „Zapovídám vám —!“

Smál se. Za chvilku bylo staré paní do pláče.

„Prosím vás pro Boha, mějte slitování s tím dítětem! Proč mi ji svádíte? Což nemáte srdce? Její štěstí chcete zničit!“

„Štěstí? proč bych ji chtěl o štěstí oloupit? Myslím, že ji těší, tak jako mne, může-li na okamžik přiběhnout, pohovořit, zažertovat, zasmát se,“ odpovídal jí lehkomyslně.

Kývala ustaranou hlavou. „Já vím! já vím! chcete zneužít její nezkušenosti, nemáte srdce. Pohrajete si a pak ubohou zanecháte!“

„Nebo ona mne — takový už bývá osud.“

Hněv, lítost a hrůza před tím člověkem, jehož pověst znala, všechno to jako by podlomilo sílu staré paní, nohy pod ní klesaly. Sepiala ruce. „Slyšte a smilujte se, máte-li trochu srdce!“ prosila. „Jiřina je nevěstou!“ vydechla jako tajemství.

Zapaloval si cigaretku. „Neřekla mi dosud o tom!“ poznamenal lhostejně.

Domnívala se, že se dovolá útrpnosti, vypověděla tedy vše, nešetřila slov ani slzí. — Jak Jiřinka, ubohé dítě, sirotek, na kterého čekala jen bída ve světě — co by z ubohé bylo, kdyby ona, matka, zemřela? — divným řízením božím má najíti nenadálé veliké štěstí. Pan továrník, strýčinek — je to ovšem jen vzdálené příbuzenstvo — boháč nesmírný a nebohý, nemocný člověk, nabídl jí svoji ruku. Je nemocen, dlouho, těžce, nevyléčitelně. Na krátko asi už jeho život a přeje si Jiřinu za choť jen proto, aby mu dosloužila k smrti. Nic jiného. Dědiců nemá, žádných blízkých příbuzných. Sám je na světě, nešťastný, těžkou nemocí zlomený. Kdož by se nad ním neustrnul?

Paní Tereza se zamlčela, pohlížela na mladého inženýra, patrně zpytovala dojem své výmluvnosti. Kouřil s velikou chutí cigaretku, jako by ani neposlouchal. Chtěla přece slyšet aspoň slovíčko úžasu, nějakou poznámku. — Nic, mlčel. Zeptala se tedy přímo: „Není-li to štěstí pro ubohého sirotka?“

„Proč myslíte, že je to štěstí?“ ozval se konečně. „Jaké štěstí s nemocným?“

„Ovšem, ovšem! Jiřina se obětuje, aby strýčinkovi vyplnila poslední přání. Ale — ale až — strýčinek odejde —“ (nechtěla říci: „zemře“, zdálo se jí to slovo příliš nemilosrdné) — „bude Jiřina volnou, bude mít zajištěnou budoucnost, skvělou, bezstarostnou!“ Opět se dívala na inženýra. Mlčel a to ji dráždilo. Nechce uznat, že pro Jiřinčino štěstí musí ustoupit. Odvážila se posledního. „Pak, až bude volná — pak bude si moci volit podle své vůle, pak —“ řekla to přitlumeným hlasem a umlkla. Přece porozumí ten člověk?

Zdá se, že porozuměl. Pohlédl k ní a zasmál se. „Děkuji, milá maminko. Nechci překážet štěstí, které na vaši dcerušku čeká. Docela ne. Ať je uloví, oběma rukama uchopí, přeju jí toho.“

Oddechla si. „Tušila jsem, že pochopíte. Bláhové dítě snad by se rozmýšlelo, neboť rozumu nemá. Vím, že jste jí popletl hlavu, byla by schopna štěstí se odříci. Ale když vy, pane inženýre, domluvíte jí —“ Vytřeštila oči.

Inženýr se jí smál hlasitě. „Milá paní,“ pravil, „rozuměl jsem vám dobře? Slibujete mi cosi do budoucna — až bude dceruška vaše vdovou, mladou vdovičkou po kratičkém smutném manželství, které ani manželstvím nebylo, až podědí nějakých těch sto tisíc či více — pan továrník Melich je prý lakomcem, nastřádal možno i půl milionu, že ano?“ Bezděky přikývla hlavou, „— pak bych mohl snad přijít a vzít si slečnu Jiřinu i se zlatem, které si vydělala, že byla milosrdnou k ubohému nemocnému strýčinkovi. Ale mně se nechce čekat na slíbené poklady, ať si je vezme někdo jiný, netoužím po nich.“

„Co tedy? co tedy?“ zašeptala paní Tereza nechápajíc.

„Za týden, za dvě neděle budu zde hotov s prací, pak mne čert odnese patrně zase jinam, někam daleko, v nějaké zapadlé hnízdo v království českém nebo snad i za hranicemi a na hezounkou Jiřinku možná ani nevzpomenu.“

Nešťastná matka již — již volněji oddychovala. „Což tedy? což tedy?“ opakovala.

„Tak —! Počkám si na ni, na slečnu Jiřinu ještě dnes!“ smál se jízlivě.

Otřásla se hrůzou a vybuchla: „Nepřijde! nepustím ji! marně čekáte!“

„Přijde, dočkám se!“ Lehkomyslný člověk nedbale se uklonil, sotva nazvedl klobouk a pohvizduje, ruce za zády, odcházel volně do luk.

Paní Tereza zesinavěla — bylo příliš hrozné, co slyšela. Ale síla jako zázrakem se jí vrátila, staré nohy už neklesaly. Rozběhla se jako mladice zpátky přímo k domu. Do dceruščina pokoje vrazila.

(Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

List, psaný prstem božím. V městském museu v Lomnici nad Popelkou chovají starý papírový arch, jejž tam daroval p. Matoušek z Košťálova. Popsán jest na vnitřních obou stranách těžkou neumělou rukou polo latinkou polo švabachem, asi z počátku XIX. stol. ve třech orámovaných odstavcích (v přepise oddělených * *). Text jest patrně opis a nejspíš rovněž z opisu, jakž nasvědčují nejen chyby, nýbrž i zkomoleniny, jimž asi již přepisovač neporozuměl a jež ovšem ani nyní nebylo lze opraviti.

Mínil jsem zprvu, že je tu zachován nějaký projev východočeského náboženského blouznění, avšak mýlil jsem se; obsah sám sebou se hlásí do povědomých modliteb a požehnání v samé církvi římské, jež církev sice již od středního věku zapovídala; nicméně šířily se hojně v každém století. Nezdá se ani, že by byl tento list českého původu, jest asi překladem z latiny nebo němčiny. Možná, že není neznám, ale nenalezl jsem o něm zprávy, ač jsem pilně hledal v literatuře sobě přístupné. Přepsal jsem tedy text, opravil i upravil a otiskuji. Museu lomnickému a jeho správci, p. učit. Černému, vzdávám upřímný dík.

(V rámci.) Vejpis listu prstem božím psaného jednomu každému.

Všelikého důstojenství člověk, mladý neb starý, buď muž aneb žena, každý věrný křesťan aby s jinými dobře věděl, že tento list neb vejpis listu tohoto přinešen jest z Betchani od svatého Michala, archanděla páně. Nalezen jest v městě Betchanii, tam visí v jednom kostele před obr[a]zem svatého Michala archangela; na jedné tabuli napsáno jest a žádný neví, na čem visí, a svítí se velmi jasně, tak že žádný písař tomu podobného psá[t]i a malovati nemůže a [j]sou slova jakož černým písmem psaná, zlatým křížem(!); a když se ho chce dotknouti před ním se uchýlí, a kdož z něho vejpis bráti, k tomu se nachýlí a samo se jemu otevře a dá se jemu psáti a přečísti slova, jakž tuto stojejí:

* *

Toto přikazuji vám já Pán Bůh všemohoucí skrze svatého Michala, že na zemi poslán jsem zjevně: kdo v neděli svatou bude dělati, nešťastný a zlořečený bude a zůstane, nebo přikazuji vám a zůstavuji, abyste v neděli svatou svolili a všeliké práce zanechali a rádi do kostela páně na slovo boží chodili, zákona poslouchali, dítky své k tomu vedli. Také tváře své nemocné mějte(?). Též co můžete pro [j]méno mé učiniti, učiňte, neboť co byste mému nejmenšímu ve jménu mém učinili, to byste mně učinili, protož dám vám království nebeské, od počátku světa vám připravené.

Také máte tomu listu s[i]lně věřiti, že tento list ode mne Syna božího, pro spasení vaše nevinně na smrt ukrutnou vydaného a umrtveného, p[s]án jest svou vlastní rukou a psán jest na zem.[1]) Protož aby lidé tak nesmyslni nebyli, nebo „Šest dní pracovati budeš a sedmý den odpočineš a modliti se [budeš] v chrámu mém“.

V den památky[2]) umučení mého, den páteční, abyste pamatovali nebo brzo den soudný bude, v němž vás souditi budu.

Také nepožádáš ani v čem stříbra ani zlata skrze krev mou nevinnou(!)[3]), kterou jsem za vás vydal. Žádej(!) jeden druhého na nic zlého aniž živnosti neodnímej jeden druhému buď řečí[4]) anebo skutkem.

Nepohrdejte chudými[5]) lidmi a milujte Pána Boha svého jako sebe samého.

Také cti otce svého a matku tvou(!), abys dlouho živ byl na zemi, a dám tobě obrana jiných mnoho(!). A potom já pravím skrze cherubíny a serafíny, skrze dvaceti čtyry starce, kteří ustavičně stojí před tváří boží, že (j)sem Ježíš Kristus jej poslal a ten list svou vlastní rukou psal. A kdo tomu listu nevěří a odpírá, ten jest v božím trestání a nemá nikdy potěšení; ale jak se píše od jednoho k druhému, v něm pravda jest a přijmu jej mezi své svaté, nebo kdyby člověk tak mnoho hříchů měl jako písku v moři aneb dříví v lesích anebo hvězd na nebi tehdy zpovídejte se Pánu Bohu všemohoucímu a správci církevnímu, budete míti ode mne potěšení zde na zemi a potom život věčný na nebi se všemi svatými na věky věkův amen.

* *

Kdo tento list [v] svém domě má a jej poctivě chová nebo při sobě nosí, dokonale věří, že bude míti ode mne štěstí a požehnání svaté; vycházeje z domu žádné zlé povětří ani obludy ani zlí duchové ani oheň ani bohové nečistí tomu domu neuškodí. Také která žena těhotná jest v tom domě, nepotratí.

To já přikazuji vám, chcete-li života mého nebeského a blahoslavenství dojíti, do kteréhožto pomocníkem budu vám všem. Nejsvětější Trojice svatá, blahoslavená Panna Maria, matka Krista Ježíše, Bůh † Otec †, Syn Bůh † Duch svatý, vše jednoho Hospodina všemohoucího na věky věkův požehnání v Trojici svaté. Amen. Amen. — Jezus IHS Maria.

[V rámci.] Ježíši Nazaretský, králi židovský, smiluj se nad námi a oroduj za nás svatá boží Rodičko. Svatý Bože, svatý Sil[ný], svatý a nesmrtelný, Pán Bůh náš na věky.

Šimák.

---

[1]) V rkp. „na zejm“.
[2]) Rk. „památku“.
[3]) Rk. chybně „nevidanou“.
[4]) Rk. chyb. „věří“.
[5]) Rk. „chudych“.

LITERATURA.

Jan Vrba: *Mučenníci.* — *Dominik.* Novely. Vilímkovy knihovny sv. 133. Nákl. Jos. R. Vilímka v Praze.

Silný talent prosatérský hlásí se v Janu Vrbovi. Jeho kniha má vlastnosti, pro které bylo by lze autora zahrnouti chválou, i vlastnosti, které by byly zdrojem oprávněných výtek. Nechceme upadnouti ni v tu, ni v onu krajnost, zmiňujíce se o obojím; čtenářům našeho listu jest známa autorova pozdější práce románová, která dokládá poctivé umělecké úsilí jeho nade vši pochybnost. Klad zdaru jest rozhodně značně větší než zápor, tím spíše, že tento vyplývá toliko ze stránek formálních, kdežto klad plyne z obsahu, z náplně myšlenkové. Úspěch autorův založen jest především tím, že obě jeho práce vyrostly z určité půdy, nejsou osnovány ze světa papírového. Zajisté že děj a postavy (jmenovitě v „Mučennících") neměly předlohy a modelů, ale tvořivá obrazivost přece zapustila kořeny pozorování v živoucí půdě, béře vzduch z prostředí pevně pojatého, autoru jasného, uvědomělého. Širým obzorem pozorovacím povznáší se spisovatel vysoko nad své rostence-debutanty, spokojující se sobeckou erotikou a ustavičným promítáním vlastního světa. Jeho mučenníci — mučenníci lásky, touhy, vyšší povinnosti, jsou výtvory bohatého světa myšlenkového; jsou obětmi rozporů pomíjejícnosti s nepomíjejícím, tělesnost jejich stárne a chátrá, síla citů, kterým obětovali život a která jest jejich podstatou, trvá nezměněna; v tom jest jejich tragika, krása. a hluboký smysl, Děj sice druhdy jest posunován čistě zpravodajsky, ale druhdy jest nesen širokou, výstižnou licní; zbytečně často pomáhá si autor tím, že jeho osoby pouhým pohledem, okamžikem vyciťují složitý stav a myšlenky druhého. Líčení má místy malebnost hluboké romantiky, místy přestřeluje v obrazech, jinde jímá poesií, smělostí a silou myšlenek; přijímáme vše to jako nezbytný var mládí slibného, sympatického. Silnými dojmy působí tři zvláštní postavy „Dominika", vypozorované a podané s opravdovým soucitem básnickým. Násilností v ději „Mučenníků" nevyčítáme, ani to, že úpravy majetkových poměrů svého panstva autor příliš podroboval požadavkům novelistickým — podobné věci v budoucnu vyrovná zkušenost. Někdy však dojem četby jest kalen neukázněností mluvy a slohu, jmenovitě germanistickým slovosledem. Autor patrně podlehl epidemii jazykové poruchy, která zachvacuje i spisovatele mnohem vyspělejší a kterou se budeme zabývati na jiném místě jako úkazem všeobecným. Naprosto jsme však výtky této smlčeti nemohli právě proto, že bychom rádi viděli i po stránce formální zdokonaleným tohoto autora, který nás tak silně zaujal a který právě v tomto listě nalezl možnosti k prvým svým mnohoslibným vzletům. Látky, kterou si volí, zmocňuje se věcně a vážně, s vědomím zodpovědnosti, a proud vypravování, ve který nás zve, je myšlénkově bohatý a vábný. Talent, který lze s radostí vítat, ve který lze doufat.

Kaz.

*

Josef Roden: *„Irčin románek".* Nákladem Fr. Rebce v Praze. — M. B. Böhnel: *„Běžící film a jiné novelly".* — Jirouškovy „Knihovny moderních autorů" svazek I.

„Irčin románek": několik celkem svěže, svérázně a humorně črtaných i lehce stravitelných kapitol, líčících slasti, útrapy, zklamání i naděje první dívčí lásky, několik drobných příběhů, episod a výjevů, dobře odpozorovaných a líčených s dětinskou vážností autopsie. Nic literárně světoborného, ale knížka milá svými upřímně naivními postřehy a čistým zorným úhlem šťastného mládí, shlížejícího doposud příliš růžovými skly k rozsvěcujícím se obzorům nesmírného života: bude jistě hojně čtena zamilovanými snílky, odrůstajícími těsným dětským střevíčkům, neboť jen pro ně a pro ně byla napsána tato kniha studentsky zbrklých dobrodružství, tak naprosto neznámých užaslému světu, jak zázračně novým zjevením je první, nejhezčí láska... — M. B. Böhnel již titulem své knihy — snad bezděky — udává povšechný obsahový ráz pěti povídek nové „Knihovny moderních autorů", jež, vezmeme-li za základ tuto první ukázku, dala vejíti v život prvorozenci zřejmě běžné hodnoty. Novely Böhnelovy jsou vesměs filmová themata, čpící notnou dávkou sensačnosti, či „modernosti", tu Ohnetovy, tam zase osvědčené Marlittčiny školy. Stenografické záznamy z kina v první novele „Běžící film", nezáživný komentář k jakési filmové atrakci, snad náladový úvod ke čtyřem jiným příběhům, schopným tak, jak byly napsány, výjev k výjevu, jevištního života na bílém projekčním plátně velkoměstského podniku: rafinovaně koncipovaná a citově hrdinská „Reklamní nálepka, patheticky unylé „Zadostiučinění", trochu fantastický „Mstitel" i konečně nepravděpodobný „Omyl". Autorova vskutku nadprůměrná technická i slohová obratnost je tu ve službách málo hodnotných cílů. Jeho práce byly prý již na povolaných místech kriticky oceněny: budiž, ale nechť promine, toť můj poctivý úsudek: nebylo by mu na škodu ukládati rukopisy do zásuvky psacího stolu a po roce — nejméně — prostudovati jejich hodnotnou souvislost s literaturou „moderny".

—fer.

*

DIVADLO.

August Strindberg: „*Tanec smrti.*“ Díl I. Hra o čtyřech dějstvích. Přel. F. V. Krejčí. Po prvé v měst. divadle na Král. Vinohradech dne 4. ledna t. r. za režie K. H. Hilara.

S upřímným vděkem vítali jsme opětného Strindberga na scéně vinohradské a dům, vyprodaný na několik dní před premiérou, byl dostiučiněním uměleckému požadavku, volajícímu po tomto autoru a vážném díle vůbec. Množství protestů ozývá se vždy proti hlubokému pesimismu Strindbergovu, množství námitek proti jeho výrazu; projevuje se mnoho nepochopení rozličných změn a procesů, které autor tento zažil. Ale vše jest pouze důkazem jeho mimořádnosti a jeho síly, jeho letu před dobou — a teprve dnes, za hranicemi i u nás, roste pochopení, uznání a obdiv. Jeho pesimismus pochopen jest konečně jako vyvření hlubokého utrpení připoutaného k záhadě nepřátelství mezi mužem a ženou, k nejužší, nejprimérnější záhadě všeho bytí; a toto spoutání a vzájemné podléhání pohlaví a marný zápas o vysvobození z této sudby autor sám nejbolestněji a nejpoctivěji probojovával a ve svá díla promítal. Prvý díl „Tance smrti“ jest z nejhroznějších jeho výkřiků, a přece mistrné provedení, v prostých, stručných a bohatě naplněných rysech spoutalo Krásu s touto hroznou tragikou. Muž a žena po dvacetpět let v samotě téměř naprosté, nenávidějící a nenávidění rvou se se svým osudem, neschopni žíti spolu v lásce, neschopni rozejíti se v nenávisti. Příchozí z vnějšího světa vyvolá novou kritickou vzpouru v tom dlouhém tanci — ale po jeho útěku se krise opět „škrtne“ a bezmocné vzdání se osudu počíná znova.

Toto silné dílo vyžaduje stejně silného provedení, mocných rysů vnějších a hlubokého vypracování do nejposlednějších jemností psychologických a rafinovaností herecké reprodukce. Vyžaduje proto ne-li virtuosů, aspoň pevných vládců scény a nemůžeme připustiti kompromisu s tímto požadavkem. A proto, třeba jsme vinohradskému divadlu svrchovaně vděčni za jeho snahu o uvedení díla, nemůžeme přece uznati zdar představení. Nejvýše stál pan Vydra jako Edgar; a to gestem a mimikou, ne tak v podání slova; se způsobem, kterým pan Pražský pojal Kurta, vůbec nesouhlasíme, byl příliš nejasný, jednotvárný, kdežto by měl vnášeti více přímého jasu v toto uzavřené ovzduší. O naprostém nepochopení však svědčí obsazení úlohy Alice pí. Durasovou; nemáme nijaké animosity proti této umělkyni vyšší snahy a vážných aspirací — ale v činohře jest přece jen začátečnice, a nemá jí býti svěřována úloha vyžadující dramatické umělkyně prvořadé. Osobní půvab a jevištní routina ovšem mnoho nahradí, tak že běžný divák je uspokojen, dokonce když důrazně se využijí všechny vnější efekty hlučných scén; ale shovívavost, která by to uznala dostatečným, by kariéru umělkyně jen pokazila. Takové experimenty se dělati nemají. Bylo ovšem patrným velmi pilné studium úlohy, znatelnou snaha po určitém pojetí — ale to je právě chyba, že bylo znatelno, patrno to, co má býti přirozeno, co má strhnouti životností; klidné tóny, velká gesta v určitých okamžicích — vše prozrazovalo námahu naučenosti. Nejvíce však vadila výslovnost; Alice musí býti mluvena ostře, jasně, každé slovo jako břitva, věty ve sterých odstínech ženské rafinovanosti — pí. Durasová mluví nezřetelně, s nesprávnými přízvuky, bez artikulace, s jednotvárnou modulací. Chce-li se věnovati činohře, musí se po stránce výslovnosti podrobiti veliké kázni. V třetím dějství arciť mnoho vytěžila svou nespornou divadelní vlohou, za to čtvrté bylo mimořádně slabé. Pí. Májová nebo Iblová byly by jistě povolanějšími interpretkami této role. — Ani režie a výprava po našem soudě nevyhovovovaly požadavku strindbergovské síly; ponurnost scény, nárazy větru, který zmítal otevřenými dveřmi, ale v pokoji nezvířil ani papírku — (nehledě k tomu, že v takovéto ostrovní věži vichřicím vysazené by jistě byli opatřeni dveřmi menšími a dvojitými) — světlo, které padalo současně se všech stran, kde právě bylo třeba efektu, na osobu — to vše bylo příliš „operní“; nejzdařilejší z výpravy jest silně pojatý a kreslený Hrstkův plakát. *ih*

HUDBA.

Vinohradské divadlo provedlo komickou zpěvohru „*Tři Pintové*“ od K. M. Webera. Správně řečeno, není tato opera od Webera — a je od Webera. Weber počal ji psáti, ale předčasná smrt zabránila mu, bohužel, ji dokončiti. Podle pozůstalých rukopisů dokončil a vůbec vypracoval dílo G. Mahler, použiv nad to i jiných drobných skladeb Weberových. Libretto opery je znamenité; osoby, jichž užívá, jsou sice veseloherní typy starého původu, ale zápletky a situace, jež předvádí, jsou nové a velmi účinné. A což teprve hudba! Jsme téměř zatopeni proudem nádherných melodií Weberových, rozmanitých ve výrazu a přece podivuhodně jednotných, plných dramatického ruchu a veseloherního švihu. Dílo, jehož nastudování při nynějších těžkých poměrech bylo neobyčejným výkonem, provedl Ostrčil vskutku skvěle. Orchestr i zpěváci podali vesměs výborné výkony a úspěch díla byl veliký. Přáli bychom si, aby krásná a umělecky ryzí tato opera, jež má však těžké postavení v záplavě operet, na Vinohradech pěstovaných, trvale se udržela na scéně tohoto divadla. Na obecenstvu jest, aby

to umožnilo a dokázalo, že má též smysl pro pravé umění a ne jen pro jeho zrůdy, jichž obliba se teď u nás vzmáhá měrou opravdu již povážlivou. Dr. *Otakar Zich.*

*

Komorní spolek provedl v této sezóně dvě původní novinky. Smyčcový kvartet K. B. Jirákův, jednověty, je skladba, svědčící o velikém nadání tohoto mladého českého skladatele. Dílo je pozoruhodné v melodické invenci, v polyfonním zpracování a ve skvělé zvukovosti. Že se tu a tam objeví i výraz, tíhnoucí spíše k vnější okázalosti, a že celek není ještě veskrze plynulý, spadá zajisté na vrub autorova mládí a rádi mu to v prvním díle promineme. A. Piskáčkův smyčcový kvartet C dur je čtyřvětý a má jakýsi poetický program, či spíše jen „motta" k jednotlivým větám. Ryze hudebně posuzován zajímá jen větou první, jež je invenčně nejsvěžejší a dosti plynulá. Střední věty jsou slabší a finale trpí rozkouskováním. V Písňovém spolku vystoupil ženský sbor „Moravského smíšeného sboru učitelského", jenž pod svým dirigentem F. Machem poskytl nám hudební požitky neobyčejně krásné a umělecky dokonalé. Zpíval vedle sborů Smetanových, Fibichových a Sukových dvě novinky od Leoše Janáčka, z nichž „Zlatá ulička" je skladba svérázná a zajímavá, vystihující plně náladu textu Fr. S. Procházkova. Za to zhudebnění Vrchlického ballady „Vlčí stopa", ač v jednotlivostech dobré, nemá dramatického spádu. Forma je nejasná a rozvleklá, což především zavinilo únavné a textem neodůvodněné, ba povaze textu se příčící opakování slov a vět; přežilá manýra hudební, jíž Janáček bohužel dosud nezanechal. Dr. *Otakar Zich.*

TÝDEN.

* K úmrtí belgického básníka Emila Verhaerena, zaviněnému železničním neštěstím (viz str. 155.), přináší 7. sešit revue „Das Lit. Echo" úvahu z pera Otty Grautoffa, z níž se dovídáme příčinu, proč básník zahořel takovou nenávistí proti Německu. Domníval se totiž, že jeho obydlí v St Amandu u Antverp bylo ztroskotáno a zničeno, ač tomu tak nebylo, a veškerý básníkův majetek neporušeně zachován a opatrován. Konstatoval to po přesném úředním vyšetření tisk skandinávský, holandský, švýcarský i německý. Ale básník pokračoval ve svých přednáškách od města k městu, hlásaje pomstu nepřátelům. Zdá se, že O. Grautoff vystihuje jen částečně příčiny tohoto básníkova počínání. Verhaerenovi běželo patrně vedle vlastního domova i o celou vlast, proto asi nereagoval na zprávy, které mu byly doručeny a jež francouzský tisk potlačil.

*

Starý brusič. V naší době, kdy soustavná péče o vzdělávání a tříbení jazyka českého ožila potěšitelným způsobem, zajímá drobný doklad ze stoleté minulosti našich snah brusičských. V poměrech spisovných velmi tísnivých, kdy nebylo jednotného ustáleného pravopisu ani v řadách českých spisovatelů, přemýšleli přece již někteří jednotlivci o duchu českého jazyka, aby tvořili a psali správné české pojmy, které se shodují se správnými českými představami. Čilý a pozorný Norbert Vaněk, s jehož příspěvky shledáváme se skoro ve všech českých časopisech z let dvacátých minulého věku, v Hýblových „Rozmanitostech" i v „Jindy a Nyní", v Lindově „Vlastenském Zvěstovateli" a j., napsal kdesi o hvězdách, že se třpytí. Neznámý mudrc škrtl mu v opravě výraz „hvězdy se třpytí" a nahradil jej podle svého úsudku libozvučnějším obrazem „hvězdy se lesknou". Prudký Vaněk byl touto nejapnou opravou mravně rozhořčen, jak svědčí poznámka jeho na okraji: „Korrektor ohne Sachkenntniss! Boty se lesknou, ale hvězdy se třpytí."

(„Vzpomínky" Jak. Malého.) *Fdký.*

*

* Francouzský tisk pominul úplně mlčením loňské udělení Nobelovy ceny za literaturu francouzskému spisovateli Romainu Rollandovi i tu okolnost, že Romain Rolland celou cenu věnoval dobročinným účelům. Pouze socialistický list „Le Bonnet rouge" věnoval korunovaci R. Rollandově jednu tiskovou stranu. Příčiny chladu a mlčení kotví v R. Rollandově nedávno vydané knize „Au dessus de la mêlée", která se považuje za nevlasteneckou, poněvadž se staví nad válku a proti ní se stanoviska lidskosti.

*

* Bulharští spisovatelé (náš pramen neuvádí kteří) podnikají právě studijní cestu Německem, jednak aby seznali tuto říši, jednak propagovali tam bulharskou literaturu a umění. Navštíví zejména Lipsko, Mnichov, Bremy, Hamburk a Frankfurt n. M. V Čechách a v Praze byli Bulhaři uvítáni již r. 1912.

*

* Není nezajímavo zaznamenati, že nedávno ve Vídni zesnulý německý dramatický spisovatel Pavel Wilhelm, autor veršované hry „La Vallière", dramatu „Der Martersteig", satirické loutkové komedie „Erlösung" a svazku veršů „Dämmerung", jmenoval se občansky Vilém Dvořáček a pocházel z Moravy. Téhož původu byl taktéž právě zesnulý vídeňský žurnalista a redaktor listu „Illustriertes Wiener Weltblatt" Julius Woseczek.

V Praze, dne 18. ledna 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



PINX. HANUŠ SCHWAIGER. REPROD. UNIE

TYP Z ČESKÉ LÍPY.



F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

A tak radostně hlučíce smluvili jsme si procházku k řece o deváté hodině. Paní Dymáková navrhla, abych přivedl Melichara, je prý večer zadumanější a něžnější. Sedlák v měsíčném světle stává se prý dobrodružným. Této své poznámce hlučně se zasmála.

Když pak jsem bratranci svému po večeři řekl, že ho paní Dymáková pozvala na noční procházku k Berounce, pohleděl na mne nedůvěřivě, zdrželivě, ale přece jen neobyčejně radostně. Oživl, přecházel netrpělivě a neustále žertoval, nemístně však a proto nápadně. Vzrušení jeho bylo patrné.

Před devátou, když odešly děti spat, prohodil před ženou, že mám úmysl projíti se s Dymákovými. Půjde prý se mnou, abych tam nezůstal příliš dlouho. Nepozastavila se nad tím.

Vyšli jsme zapálivše si doutníky. Melichar kráčel jako omládlý, nedočkavě rozechvěný, s krátkými, nic neznamenajícími poznámkami. Cítil jsem, že je zaujat jakýmisi zájmy a snad i plány, jež mne nejasností svou rozčilovaly. Pozdvihoval se k mému tušení jakýsi temný, ztajený život jeho, příhody s hrozivými stíny, daleko hučící bouře, zcela neznámý mi svět, nebezpečný mému štěstí. Věru, když jsem pozoroval silného toho sedláka, nemluvícího a očekáváním opojeného, zapomínal jsem na události se mnou zpředené. Jeho osudy, dotud přehlížené, zazněly jako nám zahučí mořské vlny, přiblížíme-li se v noci pustému břehu. Ovanul mne z nich chlad a nespoutaná moc.

Chtěl jsem prohoditi s úmyslnou veselostí, proč je tak vzrušen, ale neměl jsem pojednou odvahy k tomu.

Došli jsme ke starostovu statku. Žofka právě vyběhla ze dvířek.

„Již jdou!“ zvolala přehazujíc si přes ramínka šátek.

V tu chvíli vycházel měsíc nad hřebenem. Bratranec popošel do dvířek. Žofka přistoupila ke mně.

„Hleďte pana Dymáka získat!“ zašeptala. „Vy to snadno dokážete. Uvidíte, že není zlý. Věřím, že se u nás všecko vyjasní a rozřeší. Vždyť to nic není! Bláhovost. Zadlelý smutek! A proto hodně veselosti, viďte?“

Přisvědčil jsem jí. Zatočila se radostí a přiskočivši k oknu, zaklepala naň.

Na dvoře ozvaly se Dymáčkův zadrsnělý hlas a bratrancův pozdrav.

Zvláštní, snad až přitrpklé rozladění proběhlo mi nitrem. Obrátil jsem se k návsi a vzdálil se o několik kroků.

Mezitím vyšla již společnost ze statku. Dymák shlédnuv mne přiblížil se s poznámkou, že mám znamenité nápady, nesedím- li večer doma. Poví prý mi později, jakou službu jsem mu tím prokázal. Povídal to prostě, bylo možno věřit, že myslí a cítí, jak mluví. Uhodl jsem okamžitě, co mi chtěl později říci, neboť vše bylo jasné. Připojil se ke mně a začínal ihned hovor. Bratranec s paní Dymákovou a Žofkou ubírali se napřed. Zmizeli nám v zahradě. Slyšeli jsme pouze hlasy.

Přiznám se, že jsem si vycházku naši takto nepředstavoval. Ovšem — nevím, jak jinak měla se situace vyvinouti? Bylo mi chvíli jako ošizenému, ale brzy jsem soudil, že Dymák tímto seskupením bude míti písek v očích. Postřehnuv v tom vychytralost, rozveselil jsem se. Ano, chtěl-li žárliti, mohl jen na Melichara. Přece však, když jsem chvílemi zaslechl zdáli její hlas, zachvělo se mi srdce steskem, ba lítostí.

„Vy jste vše uhodl,“ pravil Dymák důvěrně, sotvaže jsme se ocitli v zahradě,

plné rosného chládku. „Okamžitě jste uhodl!“

„Já? Co bych byl uhodl?“ divil jsem se. „Nevyznám se v lidech.“

„Ó, dobře. Uhodl jste! Bylo to prosté, pouhé nic, maličkost — ale co si člověk počne, když toho nepochopí? Nikdy mne nenapadlo . . . Ostatně, kdo není hloupý? — Ach, podívejte se, jaká noc!“

Vzdychl zhluboka a rozhlédl se kolem mezi stromy tiše stojící. Měsíčný svit podobal se lahodné teplé mlze, průhledné pouze na několik kroků. Zdálo se mi, že Dymák pátrá po své ženě . . . Smích její zněl již odkudsi s polí za zahradou. Zvláštní — ach, zvláštní to bylo. Lítost stále určitější vnikala mi do srdce. „Nemohl bych bez ní žíti,“ pomyslil jsem si.

„Tak prosté . . . tak prosté to bylo . . .,“ šeptal Dymák naslouchaje vzdáleným hlasům. Náhle však mne vzal za ruku a vybídl, abychom šli dále. „Už včera bylo dobře,“ řekl. „Zájem! Ano. Dnes je opět dobře. Nemůžete si pomyslit, jak jsem okřál za ty dva večery! Prosím vás, pomozte si, když to začne, jak slunce zajde, a den co den. Ach, to se dnes dýše! Slyšíte? Veselá je a noc je tu. Jindy se modlila a myslila na otce. Chyboval jsem, velice chyboval, chtěl-li jsem ji mít pouze pro sebe. Celé tajemství je, že nesmí večer osamět... A na to vy jste přišel. Jak osaměla, už tu byly vzpomínky a lítost a hoře a pláč a zoufalé prosby. Jak mi mohlo při tom být?“

„No — myslím,“ prohodil jsem, „ten zármutek se poddá . . . všecko se zapomene.“

„Viďte, taky tak soudím. Zábavy trochu! Vy jste na to přišel. Jako dnes, hle, směje se. Bože milý, jen aby to potrvalo! Kdy odjedete? Opravdu již za týden?“

„Ano . . . musím!“

„Slyšíte? Tam v pravo jsou, u třešňovky!“ prohodil zahleděv se tím směrem. „Ale Žofka není již s nimi, podívejte se, tuhle se loudá po trávníku.“

„Skutečně!“ zašeptal jsem vzrušeně podlehnuv náhlé zlosti. „Jak se sem dostala?“

„Ona to vždy dělává, zvláště večer. Blouzní si a těší se. Nechte jí!“ prohodil, domnívaje se patrně, že ji chci zavolati. „Půjdeme za nimi. Slyšíte? Smích! Žena je někdy rozpustilá, zvláště s Melicharem. Koušou se a posmívají se vzájemně. No — díky bohu! Ať se posmívají a ať se koušou, lépe než aby truchlila.“ Naklonil se ke mně. „A ten otec za to ani nestál! Podezřelý člověk. Nemohu jí to říci, nevěřila by. Naopak, vidí ho ozářeného! No — co dělat? Nelze teď povídati jí, jaký byl. Nemělo by to smyslu a pak, kdož ví, zda bych jí neztratil? Ať si tedy věří, že byl neobyčejný muž, ať ho ctí. Byl však to dobrodruh zvláštního druhu, obklopen neřestmi a skrytými zájmy. Neměla zdání, v jakých rukou vězela, domnívala se o něm dokonce, že trpí a že je otrokem své služebné, vdovy Krušinky. Chachacha! Jen zkuste zeptati se na něho v jeho domově, jako jsem to já zkusil. Dozvěděl byste se pěkné věci. Krušinčin muž zasypán byl v dolech . . . zeptejte se na to. On prý ho zasypal. Ano! Chtěl ji získati, lítal za ní ještě za života své ženy. Lid si povídá o něm hrozné věci! Ovšem, snad ani polovice není pravdou, ale nějaký základ je vždycky. Kolují o něm v kraji romantické legendy. Myslivci s ním mluvívali, ač byl nejchytřejší pytlák, do očí se jim smál. Pijan, karbaník, rváč a vrah. Hrozné věci. Dvě hezké dívky zmizely . . . on prý . . . povídá se. Žasl jsem a neptal se už. Uvěřil jsem, vše se mi teprv vysvětlilo, a byl jsem rád, že zemřel. Kdykoli přijel k nám — věřte mi — jako by mrak přišel. Nerozuměl jsem mu, jako zavřená propast mi připadal. Snad ne zlý člověk, ale temný, se zatuchlou minulostí.“

Pohleděl na mne, poslouchám-li. Skutečně — ani jsem nedýchal. Vypravování jeho mne zaujalo jako neočekávaná novina. Položil mi ruku na rameno a pokračoval:

„Povídala vám asi o něm. Vím, vím, domnívá se, že byl šlechetný, čestný muž, obět Krušinčina. No — budiž, nechme jí to. Byl všecko: rváč i snílek, hrubec i elegán, dělník i pán, tulák i svůdce, jak bylo třeba. Převlékal se uvnitř i navrch. Soudím, že rozuměl jedné závažné okolnosti: Nebýti nikdy upřímným. Mlha šla s ním, jako by by v ní oblečen. Černý Jan mu říkali, a celý kraj se ho bál. Cikán není tak chytrý, jako byl on. Věčná hádanka, věčné překvapení, had i liška, a strašný hlídač své dcery. Co tomu říkáte?“

„Žasnu.“

„Není divu. Taky jsem žasl, když se mi oči po jeho smrti otevřely. Hrůza mne obešla. Ovšem, vždycky jsem tušil, že byl divný člověk. A věříte, že mne to lákalo? Věříte, že po povídkách, které mi o něm myslivci napovídali hned první den, když jsem tam přijel na dražbu pěti pasek, jeho dcera, má žena, kterou jsem v lese náhodou potkal, mne zvláštním způsobem okouzlila? Celý jsem se zachvěl, když mi řekli: ‚Tam jde jediná dcerka Černého Jana!‘ Co tomu říkáte?“

„Pochopuji to.“

„V takovém černém koutě tento kvítek! Všecko mi řekli, jak ji střeží, jak je krásná

a jak ji mládenci milují. Není divu — takový drahocenný květ! Marja jí říkali, jinak ne!" — Naslouchal umlknuv na okamžik. „Ani hlásku. Zašli až k řece. Čarovná noc. Věříte, že jsem ztratil tehda hlavu? Zasnouben jsem byl, svatbu před nosem, a tuto náhlou ránu do prsou! Rána to byla, skutečná rána, která bolela a krvácela. Musil jsem za Marjí — viděl jsem ji brzy v zahrádce. Podívala se — byl jsem očarován. Nebylo východu, nebylo východu, tak jsem zahořel! Nevěsta, svatba, povinnosti — všecko se v tom plameni spálilo. Co tomu říkáte?"

„Nedivím se!"

„Nedivíte?" pronesl nápadným hlasem. „Vypravovala vám žena o tom?"

„Ne, nepamatuji se," zalhal jsem. „Ale je přirozené, že se nedivím!"

‚Ovšem, Marja je zajímavá!" prohodil živě. „A víc! Láska má nemohla se porovnat než s otevřenou ranou. Bolela. Té nebylo lze utéci. Marja — všechen svět! Musil jsem ji urvat pro sebe. kdybych byl draky měl před sebou. Měl jsem dojem, že urvat ji znamená ránu zahojit, žízeň uhasit, zoufalství smířit. Neviděl jsem cizí bolesti, nechápal jsem, co dělám — propadl jsem té vášni úplně. Rána pálila a žízeň rostla. A opravdu vám nic nepovídala?"

„Nepamatuji se."

„Čarovná noc, viďte!" zablouznil pozvednuv hlavu. Do černých očí jeho padl svit. Leskly se. „Jisto je, že jsem byl bezohledný a že žádný lup na světě není beztrestný!" promluvil a dodal pak tišším hlasem: „Divím se, že si mne vzala; často teď na to myslím. Neuvěříte, řeknu-li vám, že to šlo velmi lehce. To mne dokonale zmátlo. Očekával jsem odpor. Pomohl však otec, poslouchala ho úplně, a on hnal rozhodnutí parou. Měl zájmy. Cikán, ba horší než cikán. Urval jsem ji, hřích je to, ale já nemohl jinak. O tom se nezmínila?"

„Ne, nenaříkala si."

„To je dost divné. Ovšem — nemohl jsem za to. Rána bolela a pálila. A kdo ji způsobil? Ona. Byl bych zhynul jako postřelený pes někde za křovím, kdybych byl neměl odvahy. Řekněte, měl jsem se jí odříci a oženit se s tehdejší svou nevěstou? Nebyla by to bývala vlastně nejpodlejší lež? Jak byste to nazval vy?"

Pokrčil jsem rameny. Věru, bylo těžko co říci. Naslouchal jsem jemu i zvukům v dálce současně. Vše ve mně toužilo: „Ach, kdyby přestal mluviti a raději pospíšil za nimi."

(Pokračování.)

✱

K. Leger:

KDO VYTRVÁ, ZVÍTĚZÍ.

(Pokračování.)

„Stroj se!" kázala udýchána beze všeho vysvětlení, „rychle! Stroj se! půjdeme k panu strýčínkovi, víš přece, že čeká na tvou odpověď. Dnes! dnes!"

„Maminko!" zavzlykala Jiřina a ruce sepjala.

„Mlč! stroj se! Bože, jak vypadáš! uplakaná! umej si oči! vezmi nejlepší šaty! a usmívej se přece, nehleď tak zoufale. Pospěš si, půjdeme spolu k panu strýčínkovi!"

„Maminko, já nepůjdu!" třesoucím se hlasem odpírala Jiřina.

„Musíš! co by si pomyslil? že jsi neposlušná, vzdorovitá, že za všechna dobrodiní se mu odměňuješ nevděkem. Rozhněval by se. Pamatuj, že jsme tu z jeho milosti, že jsem v jeho službách, třeba příbuzná, že může říci: jdi, Terezo, i s tou svojí nevděčnou dcerou, jdi, kam chceš, nechci tě už vidět! To by řekl. A proto poslechni, stroj se! Nu, vida! třese se, jako by měla zimnici!"

Jiřině padalo všechno z rukou. Chtěla matce vysvětlit, že nechce a nechce splnit podivínské přání nemocného a nenacházela slov.

Matka ji strojila a při tom vykládala:

„Jsi bláhová! už jsem ti přece řekla: vždyť strýčínek nic nežádá, než abys u něho zůstala, do smrti mu posloužila. To přece není nic těžkého. Budeš jeho paní, rozumíš? paní tohoto domu a celého jmění. Nemáš snad ani ponětí, jak veliké je to jmění, jakou paní budeš! A to bys chtěla se rozmýšlet, hloupá? Povídala jsem, matka musí mít rozum, když dcera nemá. Tuhle halenku si vezmi, modrá barva ti sluší. Korále na krk, které ti dal pan strýčínek. Udělám ti křížek na čele, než půjdeme. Jakou radost způsobíš nemocnému strýčínkovi! Už jenom z milosrdenství musíš vyplnit, čeho si přeje. A možná, že ta radost jej uzdraví —" Tu se matka zamlčela. „Ne, neuzdraví se, nemožno!" pomyslila si.

Jiřina nevěděla, co se s ní děje, pokoušela se o ni závrať a mdloba, všechno bylo tak překotné, jako když do propasti padá, zavírala hrůzou oči. Neměla kdy se rozmýšlet, neměla ani síly odporovat. Jenom když maminka křížek na čele jí udělala a za ruku ji vzala, aby dcerušku dovedla ke strýčinkovi, zoufale zaúpěla:

„Maminko, co se mnou děláte?"

Paní Tereza se rozzlobila. „Já vím, co dělám, nestarej se. Je to pro tvé štěstí. Pojď!"

„Nechci! Pro Boha živého, nenuťte mne!"

„Mlč! Jednou přijdeš k rozumu a budeš mi na kolenou děkovat. Pan strýčínek čeká!"

„Maminko, ještě aspoň den mi nechte na rozmyšlenou!"

„Dost jsi se rozmýšlela, pojď!" A za ruku pevně ji vedla.

Strýčínek opravdu čekal. Od časného rána. Přecházel pokojem, pohlížel na dveře a zase oči obracel k hodinám na stěně. Hryzl se do rtů — časem sáhl po zvonku na stole, ale nezazvonil. Bylo již deset hodin. Jiřiny dosud ani neshlédl, nezaslechl odnikud ani její hlas. V pokoji bylo smutné ticho, jen vlastní kroky slyšel, ploužící se kroky nemocného starce. Rozčiloval jej ten ploužívý zvuk na podlaze. Konečně raději dlouhou, dlouhou dobu bez hnutí prostál u okna. Pak už jen tikot hodin slyšel v tichu. A teď si uvědomil s úžasem, že od rána úplně zapomněl na svoji nemoc, ani chvilku jí nevěnoval. Jindy se bavíval hledáním příznaků své choroby, počítal tlukot tepny, měřil teplotu těla teploměrem pod paží, zvedal si prstem víčka oční a pozoroval pod nimi zbarvení bělizny; hledal známky pokračujícího úpadku síly, což bylo všechno trápením, ale i zábavou.

Teď — ovšem — srdce mu neklidně bilo, zdálo se, že nepravidelně buší, že chvílemi se zastavuje. Dojista známka choroby. Ale neměl kdy poslouchat. Konečně za dveřmi zaslechl tiché kroky. Paní Tereza přivedla dceru. Zachmuřil se, nebylo mu po chuti, že přišla matka. Jinak si vše představoval. Jak přijde Jiřina sama potichu, rozpačitá, se sklopenýma očima, zamlklá, nesmělá, ale s lehounkým úsměvem na rtech. — Eh, ne! nemohlo přece tak být!

Paní Terezu opustila odvaha, cosi nesouvislého počala hovořit o velké cti, o nenadálém štěstí. — Nerozuměl jí. Opřen oběma rukama o stůl díval se na Jiřinu. Bez hnutí, bledá, s hlavou schýlenou jako neživá stála u dveří.

Paní Tereza mluvila, nacházela už dosti slov o lásce, dobrodiní, vděčnosti a tak dále.

„Mlč, Terezo!" nevrle ji okřikl strýčínek, až na chvíli oněměla.

„Jiřinko, děvuško," pravil pak tiše a měkce, „odpusť mně nemocnému, jestli jsem tě zbytečně znepokojil. Přiznám se, že toužebně jsem čekal, až přijdeš, abys mi odpověděla na můj příliš odvážný a nerozumný návrh. Vím, že jsi byla překvapena, snad ulekána — ne, neboj se, jsi volna, rozhodni, jak chceš a řekneš-li ano! dnes: můžeš už zítra říci: ne! nezazlím ti. Jsem sobec, vím to, myslím více na sebe, na své štěstí, nežli na tebe. Rozhodni, jak chceš."

„Kterak by mohla jinak rozhodnout, nežli po vůli našeho jediného dobrodince!" vzlykala dojatá maminka.

„Tebe se neptám!" mrzutě ji odbyl. Vzal Jiřinu za ruku. „Od tebe chci slyšet, jak jsi se rozhodla. Proč mlčíš? Zvedni aspoň oči, podívej se na mne, uhodnu již z pohledu tvoji odpověď!"

Zvedla oči, krásné smutné oči, ještě vlhké od pláče. Usmála se naň plaše s němou prosbou.

„Nechceš?" pravil váhavě.

„Jiřino!" zoufale vykřikla matka.

„Nenutím tě, zlaté dítě!" pokračoval teskllvě. „Bylo to sobectví. Nemám práva, kazit ti radost mladého života třeba jen na těch několik týdnů či měsíců, které mi zbývají. Máš pravdu, bylo by kruté připoutat se k nemocnému. A rozvážím-li vše rozumem, jsi hodná, že pravdu mi netajíš, že mne neklameš licoměrnou přetvářkou. Mohla tě svésti naděje na dědictví, kterého bys brzo se dočkala. Pochopuji dobře, že radost zdravého mládí je ti milejší nežli bohatství získané za oběť, jakou by bylo věnovat své úsměvy nemocnému starci. Bůh s tebou, Jiřinko, buď šťastná!"

„Nevděčné dítě!" zahořekovala paní Tereza, „po štěstí si šlapeš! Pane strýčínku, vždyť ona —"

Mávl jen odmítavě rukou. „Ne! Chtěl jsem si zbytek života, kratičký zbytek, ozlatit, ozdobit růžovým kvítkem. Bylo to bláhové, lehkomyslné. Jen tak utrhnout kvítek —" Strýčínek nějak chorobně rozcitlivělý ještě jednou se podíval do dívčích očí, jako by se chtěl přesvědčit, zdali se prve neklamal, zdali nevyčte z nich jinou odpověď. Nevyčetl. Byly stále smutné, zamlžené. „Nu — nic! odpusť mi. Jenom věř, že nebyla to chvilková choutka nemocného starce. Dávno, dávno měl jsem tě rád. A mám tě rád!" zašeptal po chvilce.

V očích Jiřině objevilo se něco — úžas, ale ne radostný. Ne soucit. Hrůza? — Snad.

„Vidíš, nevděčné dítě!“ vzlykala paní Tereza, „hodný je pan strýčínek, má tě rád! A ty štěstí své zakopáváš! Ale ne, to ona jen mlčí, protože se ostýchá! Což by bylo možno, aby — ne! počkej jen, pane strýčínku, však uslyšíš, co řekne. Mluv, dceruško! máš přece také strýčínka ráda? Je tak hodný! řekni! promluv přece!“ naléhala matka vzlykajíc. Jiřina stála ztrnulá, neodvážila se hlavy pozvednout. Slyšela jako ve snu: „Proč mlčíš? promluv —“ tiše prosil strýčínek. „Zdá-li se ti prosba má příliš nerozumnou, nehněvej se, odpusť. Víš, jsem starý, nemocný. Mysli, že tak mi už slábne rozum. Jenom se usměj, bez tvého úsměvu je mi smutno!“

Zachvěla se. Bylo jí líto ubohého strýčínka. Hle, prosí! úsilně, žádostivě jako dítě. A ji tak prosí, ani věřit tomu se jí nechce, ale opravdu líto je jí ho. Býval vždycky tak hodný k ní! Nedívala se už naň s hrůzou, ne, je příliš dobrý, jistě nechce jí ublížit. A ona nevděčná — maminka má pravdu, je nevděčná k němu. Slzy jí vstoupily do očí, plynuly po dlouhých hedvábných řasách, padaly po tvářích. Ňadra se jí zachvěla tichým pláčem.

„Ještě se rozmýšlíš?“ šeptala jí matka.

Sklopila hlavu. Tak divno bylo jí — ale pochopila, že je třeba, aby byla vděčnou strýčínkovi. Jest ubohý, nemocný. Urazila by jej, zarmoutila. A kdož ví — snad ještě — Chopila se té naděje, snad všechno ještě jinak skončí! Slyšela maminku: „Nevděčné dítě!“ V slzách viděla nejasně, že pan strýčínek podává jí ruku. Nerozhodně vztáhla svoji. Uchopil ji chvatně.

„Jiřinko?“ Mlčela. „Jsi hodná, děťátko, jsi hodná. Máš útrpnost s nemocným, rozumím ti. A já jsem sobec, veliký sobec. Beru tvou ručku, líbám, ale nežádám více, nežli: zůstaň u mne. Jsi ještě dítě, neznáš dosud života, a já nechci zneužít tvé nezkušenosti. Budeš volná, Jiřinko, v každý čas, nechci tě okrásti o radost zdravého mládí.“

Paní Tereza vzlykala tolik, že nebyla schopna slova.

Jiřina nerozuměla snad úplně, co chce pan strýčínek říci, ale vytušila, že na jejím rozhodnutí závisí štěstí celého života jeho — života, který mu ještě zbývá — ne na dlouho, jak pravil. Ponechala mu ruku, nevytrhla, když na bílé prsty přitiskl rty, jen se zachvěla. Ty uvadlé rty dnes pálily.

Konečně maminka přemohla vzlykot, dovedla souvisle hovořit: „Tak, dceruško, tak! věděla jsem, že jsi moudrá! Pan strýčínek zasluhuje tvé vděčnosti, náš jediný dobrodinec na světě!“

A to bylo všechno. Za chvíli odcházela Jiřinka jako zmámená, nevěděla, co se s ní dělo, ale ve svém pokojíku usedavě se rozplakala. Maminka už nedbala, nechala ji, ať se vypláče. Potichu chodila kolem ní, jen časem pohladila jí zlaté vlásky.

Strýčínek zůstal sám. Dlouho, dlouho zamyšlen díval se oknem kamsi na nebe, kde pluly v rozzářeném modru bílé řasnaté obláčky. Jaro už dýchalo z daleka. Kos někde v parku na vrcholku pučícího javoru ozýval se jásavě. Strýčínek kázal toho svátečního dne k obědu prostříti v jídelně při otevřených oknech. Býval uvyklý obědvat sám, teď ovšem bude jinak.

A byl oběd slavnostní. Veliká kytice vonných květů ze skleníku stála na stole. Paní Tereza změnila se úplně, oblékla starou hedvábnou měnivou sukni, byla vážná, slavnostně naladěná, jak se k takové významné chvíli sluší. Mluvila rozumně jako kniha, ačkoli nezapomínala patřičné úcty ke strýčínkovi, který dnes byl neobyčejně vesel, žertoval s Jiřinou a smál se mamince a její moudrosti. Rozdováděl se skorem, přinesl láhev starého vína, nalil sobě i Jiřince. A Jiřinka seděla u stolu tichá, se sklopenou hlavou, jako ustaraná, oči se jí zalévaly každou chvíli slzami, třeba se chtěla usmívat, když rozveselený pan strýčínek na ni promluvil. A když zvedl sklenici a prosil, aby mu připila na štěstí, rozlila víno. I tomu se smál. Jen ruku jí pohladil. Vypil malou sklenku — dvě, tváře mu lehce zčervenaly.

„Nu, mlč, Terezo!“ chlácholil hospodyni, když starostlivě dovolila si připomenout, že víno mohlo by mu škodit. „Nic mi neuškodí, ani víno ani ten opojný jarní vzduch. Těm, kteří jsou již odsouzeni k smrti, dovoluje se všechno.“ A smál se, dnes ne nahořkle, jako jindy, ale vesele, skoro bezstarostně. Až se otřásla paní Tereza hrůzou, — jako by už opravdu tušil, že je konec blízko.

Po obědě cítil se strýčínek drobet unaveným, snad po víně, snad tím jarním vlažným vzduchem, který vál otevřenými okny. Ulehl. Požádal Jiřinku, aby mu předčítala. Poslechla — usnul za chvíli ukolébán trochu přidušeným, měkce konejšivým jejím hlasem.

Utichla. Slyšela, jak ve spaní strýčínek pravidelně dýše. Zavřela knihu, po špičkách vyšla z pokoje. A k večeru vykradla

se z domu, utekla. Marně ji zděšená maminka hledala po domě, po parku. Kdyby tak strýčínek se zeptal, kam se Jiřina poděla?

Neptal se. Spánkem posílen, vesel a, jak se mu zdálo, neobyčejně silen a zdráv vyšel do parku. Ani se o hůl neopíral. Všechno jej zajímalo: jak nová tráva svěže zelená vyrůstá, první kvítky se ukazují, jak větvičky nalévají se mízou a lesknou se pupeny. U zahradníka, který tam ryl, se zastavil, pohovořil, dával rozkazy, ukazoval, kterak třeba květinové záhony upravit, znova rozměřit, starý usýchající štěp porazit. Zahradník udiven naň pohlížel, dlouho už nemocný pán nejevil takový zájem o všechno! I do skleníku vešel. Zdálo se mu vše hrozně zanedbané, rozmrzel se. Ale ne na dlouho. Chtělo se mu projít celým rozsáhlým parkem. A tam kdesi až na konci, kde už byly jen divoké houštiny a pěšiny, zarostlé, nalezl převrácený větrem plot. Ovšem, lidé, spoléhající na pánovu nemoc, nechali by všechno zpustošit!

Vzpomněl, že už dávno nevyšel dále, nežli do parku, snad celý rok. Přes poražený plot zahleděl se do kraje, na luka, ještě zažloutlá, šedivá zaschlou travou. Čejky tam křičely na močálech. Potok se třpytil ve vrbách, v dálce modraly se lesy. V jasném vzduchu ostře rýsovaly se vrcholky borovic, bílé břízy po stráni, dlouhá alej starých stromů kolem silnice. A nade vším bylo modré jarní nebe s rozčechranými obláčky, prozářenými podvečerním sluncem.

Zdálo se mu, jako by najednou otevřel se před ním svět. Otevřel se a zval jej slunečním úsměvem: Pojď! Oddechl zhluboka — jako by závora vězení před ním padla. Chtěl by se rozběhnout do dálky až k těm lesům. Usmál se sám sobě. Jako dítě! Běžet! běžet! ale staré nohy poklesnou! Přece neodolal, překročil pobořený plot.

Cosi upoutalo jeho pozornost. V lukách nedaleko u černé tůně pod starou vrbou stála dívka v kloboučku ve světlých šatečkách ozářená sluncem. Cizí, neznámá. Nad samým srázným břehem bez hnutí. Opírala se jednou rukou o kmen vydoutnalé vrby, nahnuta nad černou vodou. Něco divného bylo v její ztrnulosti. Neviděl jí do tváři, uhodl však, že napiatě zadívala se do hlubiny nehybné tůně. Došel k ní — ne ze zvědavosti, jen cosi jej vábilo k lidské bytosti, jediné, kterou zahlédl v onom širém prostoru, jarním sluníčkem prozářeném.

(Pokračování.)



Jos. Lelek:

PŘÍSPĚVKY K ŽIVOTOPISU BOŽENY NĚMCOVÉ.

Z pozůstalosti po Boženě Němcové, dochované dcerou její Dorou, učitelkou v Jičíně, mám pět dopisů dosud neuveřejněných, které s příslušným doprovodem podávám literární veřejnosti, aby jak věcným obsahem, tak charakteristikou dopisovatelů lépe byly osvětleny některé okolnosti ze života slavné naší spisovatelky. Jsou to: I. Julius Plošic, II. Hrabě Hanuš Kolovrat, III. Fr. Lad. Vorlíček, IV. Josef Němec, V. Z posledních dopisů Boženy Němcové.[1])

I. Julius Plošic.

Božena Němcová nade vše milovala lidi dobrého srdce, veselé, bezelstné, obětavé pro bližního, zvláště byli-li smýšlení svobodomyslného, snah pokrokových a vlasteneckých. Přítelem takových vlastností byl jí Julius Plošic, jehož ve svých dopisech s patrnou libostí několikráte vzpomíná a ještě před smrtí r. 1862, když zaznamenávala, komu se mají zaslati čestné výtisky nového vydání „Babičky", mezi 22 jmény svých nejlepších přátel a příznivců napsala též: Plošic, farář na Slovensku.[2])

S Plošicem se Němcová po prvé setkala na Slovensku r. 1852, kdy muž její byl vrchním finančním komisařem v Balašovských Ďarmotech, a ona se čtyřmi dětmi vypravila se k němu z Prahy na návštěvu, za které podnikli delší vyjížďku do Pohroní na Zvoleňsko. Ve větších městech Němec konal svůj úřad, Němcová poznávala krajinu i lid a navazovala známosti literární. Delší dobu se zdrželi v Báňské Bystřici, kde byla tehdy dosti četná společnost vlastenecká Čechů i Slováků. Na katolickém gymnasiu Dragoni, Slotta, Franta, Čulen, Vlček, Gočár, Rů-

[1]) Za laskavou pomoc upřímně děkuji slč. Doře Němcové v Jičíně, spisovateli Karlu Kálalovi v Bubenči, Dru Ivanu Turzovi, advokátu v Báňské Bystřici, Dru Josefu Karáskovi, spisovateli ve Vídni a slč. Elišce Vorlíčkové, učitelce v Nymburce.

[2]) Kromě Plošice čteme v záznamu jen ještě jednoho Slováka: Dra Gustava Zechentnera, horního a lesního lékaře v Březně na Slovensku, rovněž velmi dobrého přítele Němcové.

žička, v úřadech Čech F. B. Trojan, Slovák Francisci (Rimavský) a j.

Do této společnosti hlásil se též kaplan tamější Plošic, a tu ho Němcová po prvé poznala. Plošic byl již tehdy literárně činný; r. 1846 vydal *slovensky* knížku „Opilci nepriatelia kríža Krista", též přispíval do časopisů „Pohľadů", „Orla" a Slovenských Národních Novin. Jsa upřímným přítelem vzájemnosti česko-slovenské Plošic s jinými Slováky přispíval též do „Slovenských Novin", které vycházely jako časopis úřední ve Vídni od r. 1850 a psány byly přičiněním Kolárovým *česky*. Jako kněz působil Plošic zdárně ve smyslu vlasteneckém; svým svobodomyslným smýšlením, srdečným, jadrným a přímým chováním získával si důvěry a přízně lidu.

Ještě r. 1854 byl kaplanem v Báňské Bystřici. Zmiňuje se o něm Němec v dopise manželce z Liptovského sv. Mikuláše, kde byl t. r. s Jos. Daňkem, sládkem z Báň. Bystřice[3]), po 14 dní vězněn pro podezření, že jsou ruskými emisary. V dopise tomto Němec píše, že přijeli do Mikuláše z Báňské Bystřice profesor Gočár a kaplan Plošic přimlouvat se za propuštění Daňkovo.

R. 1855 byl Plošic již farářem v Selcích, malé horské osadě 6 *km* severovýchodně za Báň. Bystřicí. Žilo tam tehdy asi 600 obyvatelů, většinou katolíků s nepatrnou menšinou luteránskou, ale snášelivý, svobodomyslný Plošic, stav se tu farářem, přikazoval zvonit na katolickém kostele o pohřbu i luteránům, čehož jeho předchůdcové nikdy nedovolovali. Ještě významnější historka o něm pamatuje se dosud v Báň. Bystřici: „Svojmu biskupovi, keď mu tento dohováral, že prečo má u seba gazdinu (hospodyňu) *luteránku*, Plošic odvetil, že keď pan biskup má arendátora na svojom statku *žida*, prečo by jeho hospodárstvo nemohla viesť *kresťanka* luteránka?!"

Sem do Selec Plošicovi psala B. Němcová v létě r. 1855, kdy zabývala se studiemi o Slovensku a horlivě se chystala podniknout tam studijní cestu. Žádala Plošice, aby jí popsal, kterak se hospodaří ve slovenských salaších, k čemuž odpověděl dopisem, z něhož následující polovina zachovala se v její pozůstalosti a nebyla dosud uveřejněna. Je ukázkou, *kterak Němcová si opatřovala* u svých přátel literární látku.

— — — „Co vlastně ze života valašského zvěděti žádáte, Milost Paní! s jistotou sám neznám; nemýlím-li se, chcete věděti, kolik platu Valaši mají; tento jest rozdílný, jiný v létě a jiný v zimě. Od Ďúra do Michala, má Valach, a také i Bača, na každý den jeden oštípek,[4]) které tohoto roku od 13 do 14 grošů v ceně byly, při tom má 4 do 6 zlat. v. č. na celý ten udaný čas platu, má na každé 4 ovce jeden pecen chleba, a žije na samé žinčici. Komu košaruje[5]) zem neb lúku, ten valachom platí za prestavování košáře 30 kr. val. na týden, co ale jen při salaších obecních platí, kde košář přechází od hospodáře k hospodáři rolu neb lúku v pohodlném místě majícímu. V neděli a ve svátek dostávají jídlo vařené, v ostatných ale dnech jen žinčicu.

Od Michale do Ďúra prez zimu, za opatrování ovec, k čemu se mladší chasníci toliko užívají, má takový uplnu strávu, 12 do 16 zlat. v. č. platu, jednu sáhu valažského sukna, a 2 pari krpec (bačkory) s 2 pari bílých šát. Co vše učiní mimo strávy asi 30 do 34 zlat. v. č.

Chcete-li pak celú manipuláci bačovskú věděti, nejlépe učiníte prindete na jař ke mně a zustaňte pres léto, v tedy jest zde dost příjemně, budete moci dle vůle psáti, zde Vás žáden vytrhovati nebude, a požádáte-li budeme i na Salaši bívati, a bačovati až radost.

Plošic.

Na dopise je jiným rukopisem připsáno pozdravení, patrně od hospodyně Plošicovy:

„Milie děťy Tvoje tak Dorinku líbam velarás Jaruška a neistaršiho posdravujem srdečně."

Z něho je patrno, že Němcová byla s mladšími dětmi Dorou a Jaroslavem u Plošice a jeho hospodyně r. 1853, kdy pobývala přes 5 měsíců u muže v Balašovských Ďarmotech, a starší dva synové, Karel a Hynek byli na školách v Praze. Nejstarším synem r. 1855 byl Karel, neboť ze všech dětí nejstarší Hynek zemřel po rychlém návratu matčině do Prahy 19. října 1853. Tužkou je na dopise rukou Němcové napsáno „Paní Čermákové". Poslala tedy úryvek dopisu své příznivkyni, matce malíře Jaroslava Čermáka, která, když byla v Praze, Němcovou podporovala měsíčním příspěvkem 5 zl. V době, kdy sháněla podporu na cestu na Slovensko, Němcová chtěla své příznivkyni ukázati, že by na Slovensku dost

[3]) V domácnosti Josefa Daňka (později sládka v Chlumci n./C.) scházívali se čeští a slovenští vlastenci.

[4]) Oštípek nebo oštěpek je válcovitý k oběma koncům kuželovitě zúžený tvar ovčího tučného sýra.

[5]) Košář, košiar = přenosná ohrada, do které se zahánějí na noc ovce.

snadno se zaopatřila, jen kdyby měla na dopravu a vedlejší výlohy. Ze zmínky, že Plošic zve Němcovou k návštěvě na jaro, lze souditi, že dopis psán byl v létě r. 1855. Když té doby dostalo se Němcové podpory hrabětem Kolovratem, vydala se na Slovensko, kde pobyla přes září a říjen a byla návštěvou u Plošice od 20. do 23. září t. r. Psala o tom v dopisech muži do Prahy: „Zítra 20. jedeme do Selec k Plošicovi Čulen, Gočár, Francisci, Franta, Vlček, Pepka [6]) a já — Plošic chce, abych tam asi 3 dni zůstala, a snad to i udělám, neboť on má své salaše a já bych se ráda v nich ohlédla.“

V dopise následujícím popisuje návštěvu u Plošice: „Šla tam z Bystřice celá společnost a byli jsme veselí až do večera; jen Slota byl trochu chorý. Plošic tam má velmi pěkný byt a čistě zřízený, ale dědina je velice osamotnělá mezi vrchami a lid nehodný. Chudáka každou chvíli o něco okradou, a on beztoho má ten rok zle; kápusta se málo kde urodila, zeleninu mu namnoze húsenice sežraly, ovoce málo, švestky vlastně žádny, ty všude od mrazu utrpěly — ovce mu kapaly (a to největší jeho bohatství), kráva mu zdechla a tudy se mu zle vede. Já s Pepkou zůstaly jsme tam do včerejška, nechtěl nás pustit a já nedbala, protože jsem měla příležitost podívati se na salaše a jak se robí sýr, i žinčice se napít. On má svého baču.“ Básníku Sládkovičovi (evang. faráři v Hrochoti) psala počátkem r. 1856, kterak lituje, že jí nebylo lze r. 1855 osobně s ním se seznámiti, že však spoléhá, že ji představí popisem Plošic a Szablaková. V dopise muži do Běláku v Korutanech 20./8. 57 píše: „Plošic mi píše, abych přišla i s Jaroušem a třebas na půl léta. Kdyby to byl člověk z jara věděl, byla bych si to jinak zařídila. No až na přes rok se tam jistě podívám, jestli budu živa a zdráva.“ A když manžel od podzima r. 1857 byl zaměstnán v cukrovaru Skály a Macháčka ve Zdicích u Berouna, psala mu tam Němcová 31. ledna 1858: „Dostala jsem list od Plošice a prosí mne skrze ty stoupy, jestli nemám ještě nějaký výkres, zeptej se starého pana Sklenáře [7]) na to. Má už nakoupeno na 100 centů kostí a rád by je stloukl, on s tou kyselinou, myslím, přece neumí manipulovat. Udělejte mu to tedy a dobře mu to popiš. Půdu tam má hlinitou. Buď tak dobrý a udělejte to brzy.“ Radila tedy Němcová Plošicovi i v praktickém hospodářství.

V červnu r. 1858 psala Gustavu Zechentnerovi: [8]) „Celý rok a celé jaro jsem se těšila, že se k Vám na Slovensko podívám, dobrý Plošic mne zval, abych jistě přišla i s Jaroslavem, a že k vůli nám o jednu krávu víc koupil, a že jestli nepřijdu, zaplatit mu ji musím. Ale pro bídu nebylo možná.“ A v září téhož roku: „Plošic mi nedávno psal i to, že Gočár školním raddou — a že Slota farářem se stane na Hůrce. — Eh dobre by bylo, keby více takých radův bylo na Slovensku, jako Gočár, ale Slotu já už nelúbim, — — Plošic chudák nemá také žádné štěstí a ten by toho zasloužil v plné míře.“ — —

S láskou tedy stále vzpomínala upřímného Plošice a přála mu štěstí. Již se nedočkala toho, že se mu vedlo lépe. Z malé, horské osady Selců dostal se za faráře do větší vesnice v úrodnějším kraji — do Horních Opatovců nedaleko Svatého Kříže v Tekovské stolici, kde byl živ ještě v letech osmdesátých před. století. Zemřel v letech devadesátých v královském horním městě Kremnici, kde žil na odpočinku a tam je také pochován. Přežil tedy značně svoji českou přítelkyni, která až do konce krátkého svého života stále vděčně a mile ho vzpomínala. Slovenskými vlastenci byl Plošic ctěn a vážen, v lidu slovenském, kde působil, zanechal dobrou památku, jaká mu bude zachována i v životopise Boženy Němcové. (Pokračování.)

[6]) Josefa Szablaková, přítelkyně Němcové v Báňské Bystřici.

[7]) Starý pan Sklenář měl hospodářství ve Zdicích, syn jeho tehdy právník stal se později manželem vynikající herečky české Otilie Malé a zastával místo tajemníka českého Národního divadla.

[8]) Viz poznámku na str. 1.

Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

Nežli se ustálila na stejné ceně, jako dávno před tím Patočka, odbyto bylo u doktora Herouta více napiatých návštěv, za nichž se Patočkova trpělivost osvědčila krajním způsobem.

Jeho něžné oslovování nasládlým „ženuško“ příkře kontrastovalo se svalnatou a mohutnou postavou slevačského mistra, a tato mohutná postava stejně příkře kontrastovala s naprostou zbabělostí Pa-

točky, třesoucího se pro pouhé pohnutí brvami jeho manželky.

Nejpodivnější však bylo její chování vůči velkoobchodníku Marečkovi, když se sešly obě strany ke konečnému vyjednávání. Zahrnula Marečka celou zásobou v její bytosti nastřádané a nijak nevyplýtvané sladkosti, dávajíc pohyby i slovy tušiti nesmírnou jemnost ve společenském obcování.

„To je až na tu převahu kostí a kostnatosti docela pěkná ženská!" šeptal Mareček, připravený na zlé výjevy této hysterky, doktorovi Heroutovi do ucha.

Paní Patočková bez protestu podepsala plnou moc i advokátní informaci doktoru Heroutovi a když odcházela, graciesně se uklonila Marečkovi, jenž si ji podmanil elegantním vystupováním.

S Herouta sňato bylo těžké břímě. Koupě Patočkova domu byla pro Marečka neobyčejně přízniva, poněvadž Mareček finančně pevně stojící bez obav okamžitě zvýšil činže a tím i výnos i cenu domu, takže po zvýšení na činžích vydělával. Nájemníci se mu nevystěhovali, věc se zdařila.

— Ale jaká to byla náhoda, jaká nesmírná náhoda! opakoval si Herout znovu a znovu, když o průběhu jednání přemýšlel. Stačilo nepatrné zvrtnutí, a věc mohla míti osudné následky existenční. V peněžních věcech byl Mareček neúprosný a necitelný. Byl s to pro peníze lidský život zničiti. Klidně by byl učinil na Herouta trestní oznámení, když by se přesvědčil, že ho připravil o peníze.

O tom věděl doktor Herout bezpečně a proto mu dlouho vířilo v hlavě, když neštěstí bylo náhodou od něho odvráceno. Třebas by nedošlo k trestnímu stíhání, v jeho situaci mohlo býti pouhé trestní oznámení počátkem úplné zkázy, poněvadž on už byl chráněn jedině důvěrou klientů a věřitelů. Měl pocit člověka, jenž se zachytil křoví nad hlubokou, pod ním se šklebící propastí a jenom tak se zachránil od zřícení.

Po mnoha bezesných nocích usnul zase hlubokým spánkem člověka k smrti zemdleného.

Věc měla ještě jinou dohru. Patočkovi dostali soudní výpověď z bytu v domě Marečkovi prodaném, a to rozrušilo paní Patočkovou tak nesmírně, že se všechen její hněv obrátil nyní proti Marečkovi.

Vymyslila si a prováděla na něm zvláštní pomstu. Číhala na něho na nejživějších ulicích, a když se jí podařilo ho vyčíhati, zahrnula ho spoustou nejhrubších nadávek a nejoplzlejšího obviňování. Msta se podařila vždy dokonale, poněvadž obecenstvo z ulice věřilo spíše hysterce než čestnému muži.

Dokonce se stalo, že policejní strážník předvedl na komisařství nikoliv hysterku, nýbrž velkoobchodníka Marečka, jehož neznal.

Trestní stíhání Patočkové pro urážku na cti vyneslo soukromému žalobci Marečkovi jenom nové útraty. Soudním ohledáním lékařským byla zjištěna nepříčetnost obžalované, a Patočková byla proto žaloby sproštěna.

„Je nějaká ochrana proti takové zvlčilosti?" radil se osudem zkrušený Mareček s doktorem Heroutem.

„Je! Jak tu ženštinu spatříte, vzíti nohy na ramena a utíkati, pokud stačí síly! Aby vás ta ženština nedohonila!" radil mu Herout dobromyslně.

„Pak je to všecko velmi ubohé zařízení, když mohu býti beztrestně napadán po ulicích hysterickou ženštinou, a nikde se nedovolám pomoci!" stěžoval si Mareček trpce.

Doktor Herout se před ním rozkročil do široka, a obličejem pobíhal mu veselý úsměv.

„Neprávníci mívají o právnických věcech často prapodivné mínění," vysvětloval mu, „jmenovitě se domnívají ve své naivnosti, že se spořádaná správa řídí obyčejovým právem a jmenovitě nějakou tak zvanou absolutní spravedlností, zapomínajíce nejhlavnějšího, že člověk jedinec je v ústrojí státním tak mizivě nepatrná jednotka, že si pořádná správa nemůže pro něho lámati hlavu!"

Vydráždil tím rozčileného Marečka do vrchovata. „Tak tedy odpusťte, vynadám vám na veřejné ulici, až se lidé sběhnou, a nic se mně nestane!" vyhrkl na něho.

„Vám se stane, protože vy nejste nepříčetný! Leda že byste se odhodlal dáti si psychiatry zjistiti pravý stav trestní přičitatelnosti!"

Na konec obrátil tento rozhovor sám rozčilený Mareček ve smích, jakmile si uvědomil, že je doktor Herout ve výtečné náladě, neboť jinak by s ním takto nemluvil. Bylo to Marečkovi důkazem, že učinil s domem výtečný obchod a že se touto koupí zcela určitě vyhnul velikým nepříjemnostem.

„Žert stranou, doktore! Promluvte alespoň u policie, vysvětlete to všecko a zařiďte, aby se mně dostalo přiměřené ochrany!" prosil Herouta.

„To promluvím! Vždyť jste můj klient, a mým klientům má se dostati všemožné, zákonité i nezákonité ochrany."

Nový dům však dlouho Marečka netěšil. Ačkoliv stál na hlavní ulici, povolena a provedena byla v jeho blízkosti chemická továrna šířící do okolí otravný zápach. Marny byly Marečkovy rozklady, stížnosti a pochůzky. Továrna náležela městskému radovi, na jehož straně byla veškerá ustanovení zákonitá, jichž se Mareček marně dovolával na svou obranu. Vlivný městský rada byl Marečkovým počínáním značně podrážděn a dovedl se velkoobchodníku Marečkovi přiměřeně odvděčiti. Zkazil mu několik sice drobných, ale přece jen těžko postrádatelných obchodních styků, odvedl mu několik obchodních přátel, jichž souhrn byl Marečkovi kmenem zákazníků.

Z prvého patra odstěhoval se Marečkovi před termínem nejlepší nájemník, a byt po něm nebylo lze pronajmouti. Nezbylo, než stěhovati se ze starého bytu, v němž po mnoho roků bydlil, do předměstského domu. Teprve po nastěhování poznal, jaké chyby se dopustil. Byt byl jinak příjemný, ale pro zápach z chemické továrny nemohl v něm okna otevříti ani v noci, vždyť pronikavý zápach vnikal do bytu i uzavřenými okny.

O činžovním termínu vystěhovali se Marečkovi jiní dva nájemníci, byt po jednom byl sice pronajat, ale za činži značně menší, než před tím, druhý zůstal nepronajat.

Marečkovo rozladění bylo vystupňováno do nesnesitelnosti. Herout zahájil soudní kroky, komise stíhala komisi, ale vše bylo marno.

„Deset roků života mě to stojí!" trpce si stěžoval svému advokátu. „Neměl jste mně dovolovati, abych to kupoval, kdybych byl ztratil všecky peníze, bylo by mně líp, než tahle zlost!"

„Snad by se na to zase našel kupec, když chcete, dám to do prodeje!" radil Herout.

„Teď do prodeje?" zlobil se Mareček. „Teď, když je dům ze tří čtvrtin prázdný, a když i domácí se musil do něho nastěhovati? Zač byste to chtěl, doktore, prodávati!"

„Pod cenou bych ho nedal!" rozzlobil se doktor. „Ostatně nebude to prvý můj dům, který jsem prodal, našel jsem kupce na zoufalejší věci než tahle, vždyť se kupec najde na všechno!"

Mareček počal přecházeti s rukama skříženýma na zádech okolo Heroutova psacího stolu.

„Prodejte ho teda za každou cenu, opakuji za každou cenu, a třeba se ztrátou!" pravil prudce.

„Za každou cenu ho prodávati nebudu, ale prodám ho za slušnou cenu!" odpověděl mu Herout pevně. „Mně nedávejte vinu! Dům je jinak dobrý a že je nyní znehodnocen, za to nemohu ani já, ani vy! Však má i pan městský rada někde nějakého přítelíčka v oposici, a ten mu pomůže!"

Ano, Čermák mu teď chyběl, uvědomil si, když od něho odcházel poněkud uklidněný Mareček. — Čermák byl pro tento případ přímo stvořený! Znal věc, znal osoby, nebál se ničeho, nešetřil nikoho! Neměl si ho zaháněti! Jako kdyby se slehla po něm země, nebylo po něm památky!

Ostatně když se vrátila do hlavy klidná úvaha, poznával, že už mu není potřebí, aby se tolik ztotožňoval s touto Marečkovou věcí. Co by se mohlo státi? Leda že by ztratil Marečka jako klienta! Jiných závazků vůči Marečkovi neměl! Ani zodpovědnosti!

Po dlouhé době vyšel si, když několik pokojných dnů minulo, večer do někdejší své společnosti. Podzim značně pokročil, přátelé jeho někdejších večerů byli už z cest v Praze.

„Tak jste přeci neumřel, doktore, ale zestaral jste!" vítali ho.

„Nežiju, živořím!" přiznával se, prohlížeje se ve velikém zrcadle.

Ale okamžitě se rozpomněl, že řekl příliš mnoho a že je jako člověk známý určitou aférou předmětem napiaté pozornosti.

„Přepracoval jsem se, to je to," dodal kvapně, „tonu v práci — vy třeba podotknete, že i v penězích, a já bych lhal, kdybych zapíral, daří se mně nyní skutečně znamenitě, ale to není to pravé! Nemám ničeho ze života! Neužiju ničeho!"

„Starosti už odešly?" ptal se někdo lakonicky.

„Starosti neodešly," odpovídal Herout místo tazateli celé společnosti, poněvadž celá společnost očekávala jeho odpověď, „starosti neodešly a neodejdou! Znám jediného člověka, jenž je živ zcela bezstarostně —"

„A tím je?"

„Tím je tuhle pan starý," odpovídal Herout ukazuje prstem na sládka, „jenž se právě zase vrátil z Italie do Klánovic a jenž rozumně střídá horké podnebí s chladným, hlavně však dovede žíti!"

(Pokračování.)

✱

LITERATURA.

F r. K h o l: *Zrcadlo v baru*. Novely. III. Kniha ,,Žatvy". Nákladem Fr. Borového v Praze.

Vzpomínajíce svých slov, kterými jsme zde vítali první knihu ,,Žatvy" — Olbrachtův ,,Žalář nejtemnější" — můžeme dnes po ,,Turbině" Čapkově, jež byla druhým jejím svazkem, a po knize Kholově, právě vydané, rádi konstatovati, že knihovna, jejíž redakce, bohužel, není jmenována, snaží se plně dostáti svému programu umělecky cenné literatury původní. Třetí autor, který tu vystupuje, bude čtenářstvu mile vítán, zapsalť se mu dobře v mysli i srdce knihou ,,Rozmary lásky", povídkami, zbarvenými historickým ovzduším, prostě, ale důrazně vypravovanými; z nich zejména ,,Spravedlnost" zůstává nezapomenutelnou svou myšlenkovou i formovou harmonií. V nové knize autor ovšem se neopakuje, ale objevuje se z nové stránky; lze sice říci, že jsou to opět ,,rozmary lásky", a ve dvou ze tří novel knihy zachovává si také vděčné italské prostředí; ale v prostředí i v příhody jsou promítnuty dnešní duše, a vypravování o nich zachycuje vroucně čtenářovu pozornost a jejich nitro mu přibližuje, jejich zápasy zdůrazňuje bohatým vystižením malebného ovzduší. Nejvíce zajímá novela, podle které kniha jest nazvána; pestrá společnost baru s hlavní postavou ,,Amerikána Josefa" sama sebou jest vděčným polem, kterého autor využil nikoli povrchně, ale které vykořistil niterně, důrazně připoutávaje zájem k citovému procesu Josefovu; a dovedně jest děj soustředěn k zrcadlu, které zachycuje jeho kritické fáse. Novela třetí — ,,Gina" — vyniká smělým, až choulostivě bizarním námětem, a krajinné ovzduší jest zde líčeno stejně sugestivně jako prostředí klimatických lázní u Janova v povídce první, ,,Spona", která nemá sice děje mimořádného, ale poutá jak plným tokem líčně, tak jemnou a přesnou kresbou figur. *Kaz.*

*

Společnost Jar. Vrchlického vydala 2. roč. svého Sborníku, který znamená (zdůrazňuji s radostí) růst. Kruh přispěvatelů se množí, program se určuje, vybavuje, jasní. Minulé obsahové dělení zůstalo. Dílo Vrchlického se rozšiřuje jen početně o několik příležitostných čísel, která mají všecky nevýhody improvisované příležitostné a věnovací lyriky, o dramat. zlomek Dalibor pozoruhodného demokratického ostří a překlad z Quentala (objednávka). Z veršů je nejlepší nálada Odchod. Zájem se soustředí na lit. historické části. Doc. O. Jiráni přináší větší díl studie o antických dramatech Vrchlického. Hledá a určuje antické i protiantické prvky. Třeba měl předchůdce, jeho studie je zcela nová, protože zabírá daleko hlouběji a opírá se o bohatou odbornou znalost. Fr. Frýdecký, který se poslední dobou zapracovává stále poctivěji do slovenského hnutí, přináší dobrou práci o svízelném pronikání básníkova směru na Slovensko (boj a pád Vajanského, kult Hviezdoslavův). Jos. Bartošova ,,dokumentární studie" ukazuje na básníkově ethice (hojné doklady) básníka, v němž bojují romantik (tendence) a samoúčelný l'artpourl'artista, který vítězí a zachovává se budoucnosti. V. Brtník, který měl již v 1. roč. práci o Knížatech, rozšiřuje studii o 2. díl (Drahomíru): srovnává rukopis České Akad. s neznámým rukopisem v archivu Nár. Divadla. J. Zvěřina kreslí básníkův poměr k malíři Chittussimu (listy), F. Pösl sleduje vyznívající stopy básníkova ,,Roku na jihu", aby ukázal neobyčejnou plnost a bohatství básníkovy vzpomínky. Pokud jde o část reminiscenční, vzpomínají Ter. Svatová na poměr Albertův a Vrchlického, prof. J. U. Jarník na kap. Vrchlický a Potštýn; ale především vyzdvihuji tresť listů řed. Jana Dvořáka bratru Magnificenci Rudolfu Dv. (k tragedii posledního roku básníkova) a lehce vypravované vzpomínky Ant. Klášterského (rozkošná episoda Dvořák a Vrchlický). B. Šaloun a R. Líbalová líčí básníkovy návštěvy v Brně a Č. Budějovicích, A. Řeháková šumavskou cestu Vrchlického z r. 1880. Korespondence doplňuje se 3 dopisy prof. Jos. Thomayerovi (Lumír a začátky), Elišce Krásnohorské 17 listů (dokumentárních z doby bojů o Hálka a výpravy proti mladým), 7 listů moravskému ctiteli dru. J. Karafiátovi, 3 zdvořilé, německé listy pražskému něm. básníku H. Salusovi. Ze všech svítá básníkova velká touha po lásce, po přátelství, vděčnost za každé laskavé slovo. Z posudků vybírám Haškovcův úhrn přednáškové činnosti básníkovy. Za bibliografii pečlivou a stále doplňovanou nemůžeme býti dru. Boreckému a těm, kteří ho podporují, dosti vděčni.

*

,,T o p i č o v y d o b r é k n i h y p ř e l o ž e n é", jichž prvé tři svazky, obsahující Dostojevského ,,Výrostka", jsme zde se skutečnou radostí a dostiučiněním pozdravili, v dalších dvou svazcích přinášejí práce všeobecnější líbivosti. Jest to především výbor z povídek H a n n s H e i n z E w e r s e: *,,Srdce králů a jiné hrůzné příběhy"*, obsahující příběhy nejen hrozné a sensační, ale také hrdě smělé — (,,Páni juristé", ,,Mrtvola utopencova") a duchaplné; k těmto počítáme krásnou, jemnou povídku ,,Z denníku oranžového stromu" a záhadu dědičné paměti v ,,Modrých indiánech". Překlad pořídil B. Spurný řečí přirozenou a hovící patrně též vtipu a úsečnosti originálu, ale klopýtá se v něm přes takováto slova a úsloví: ,,v jednom trapu", ,,od jedné k druhé", ,,ten prvý", ,,od třech (!) dnů", ,,chcete se jej (!) vyptávat", ,,vzkříšoval", ,,lokny" a podobnou ,,kuchyňskou češtinu" neblahé paměti. — Dalším svazkem

sbírky jest Marcela Prévosta *„Podzim ženy“*, hladký, salonní román francouzský, jehož elegantní, nijak svérázná, ale jak nové šaty vyžehlená forma jest hladce a vkusně vystižena překladem pánů Fr. a Hanuše Jelínka. Je to román zcela dle pojmu, jaký o formě a podstatě románu jakožto četby zakázané mají dívky z pensionátů a pod. Jmenovitě má reka, okouzlujícího vnějšku, jemuž neodolá žádná žena, jakmile se na ni podívá — naopak, je šťastna, smí-li pro něj ukrutně trpět, vzdychat, plakat, omdlévat a na smrt se rozstonat. Tento rek jest v podstatě nejvýš sobecký a značně hrubý samec, a autor nedělá nic jiného, leč že se snaží toto bezduché samcovství hodně okrášlit, učiniti jeho polygamii na pohled oprávněnou a bez jeho vlastního přičinění všechny ženy mu podrobiti za otrokyně. *Kaz.*

TÝDEN.

* V mluvě, jejím tvaru i slohu, objevují se časem epidemie. Začne se užívati náhle některých slov ve smyslu naprosto nesprávném — sciziti místo odciziti, postrádati místo pohřešovati, leč místo ale, předati místo odevzdati, atd. Před časem kdesi v moderním slohu objevilo se tvoření jednodobosti v čase minulém předponou „za“. Nyní se tímto zlozvykem knihy jen hemží, namnoze tam, kde k němu není nejmenší příčiny, kde jednodobost jest nemístna, nebo kde čeština pro ni má samostatný, lepší výraz. Čteme až k nechutenství: „zapochyboval, zavzpomínal, zavěřil (!), zahledal, zatušil, zaposlouchal, zazdálo se jí, zanenáviděti (!), div že nezadoufala atd. Zkuste čísti „zanedůvěřovala“ nahlas a nezlomiti si jazyk. — Až děsivě epidemickým jest německý slovosled, prozrazující německé myšlení; spisovatelé totiž mezi předložku a podstatné jméno (po případě s přídavným), které předložka řídí, vkládají nevhodný pád, nevhodné slovo, po případě větu — protože přebírají německý slovosled; Němec ovšem si tuto nesrovnalost vyrovná členem. On může říci „auf d e n gerade kommenden, auf den stille ruhenden . . .“ ale česky zní ohyzdně, říkáme-li „na právě . . ., na tiše . . .“, nebo dokonce „do sazemi . . .“ „na knihami . . . (auf d e n mit Büchern überladenen . . .), „na hvězdami . . .“ — protože předložka žádá svou logiku! Logika jest základ myšlenky, pravidlo mluvnické je základem slohu a logiky, není to pouhé puntíčkářství. Našli jsme na př. větu: „zmínka o papežem hraběnce přikázaném . . .“ — tedy za předložkou, žádající pád šestý, čteme nejprve pád sedmý, pak třetí a pak teprve pád náležitý — protože se německy píše, „von d e r, d u r c h d e n Papst der Gräfin . . .“ Neméně hrozná je věta: „nebylo v mém životě více hříchů, n e ž v kteréhokoli druhého.“ Co je to? abychom rozuměli, musíme si to přeložiti do němčiny: „als in dem (Leben) eines anderen . . .“ Vytýkáme-li zde tento úkaz, pravíme znova, že tak nečiníme z brusičské malichernosti — ale proto, že jest epidemickým, vyskytujícím se téměř u všech mladších spisovatelův — a to vydává velmi smutné svědectví jednak o nedbalosti myšlení a práce, jednak o nedostatku citu pro přirozenou krásu mateřštiny. —

*

* Akademie v Dijonu proslavila se rokem 1749 a po té udělením ceny Rousseauovi za jeho „Discours“. Mezi členy Akademie byl také Voltaire, kdy předsedou byl pan de Ruffey. Émile Faguet praví o tomto pánu, že jeho jméno je ve Francii téměř neznámo, protože byl dříve mrtev, než umřel. Nebyl orlem, ani hejlem. Byl počestnou prostředností, zaujímající několik vysokých úřadů. Později byl člověkem úctyhodným, ctil Boha, miloval ženu, svůj kraj, vlast a především Akademii. Ruffey poznal ze styků Voltaira a zanechal tuto jeho podobiznu:

Voltaire byl ducha ohnivého a neklidného, porušeného chválami obecnosti a důvěrným poměrem s vladaři. Byl svéhlavý a neměl dosti rozvahy ani stálosti a často nad jinými projevoval povznešenost. Nedbal slušnosti, o sobě smýšlel vysoce až k neopatrnosti a bez zdrželivosti, čímž působil si mnoho nepřátel. Živost jeho ducha bránila mu v kloudné rozmluvě logické a methodické. Jeho žár vyplýtval se v rozmaru, ve výbuších a okamžitých záblescích. Jeho ješitnost a dychtivost pochvaly dospívaly až výstřednosti. Často schovával se pod masky, byl licoměrný a obhroublý. Závistník všech prvních mužů z učeného světa a despotů, kdy domníval se sám míti práva k despotismu a věhlasu, nestrpěl kritiky, odporu, ani nároků na nějaké soupeřnictví. Nedbaje výzbroje rozumu, snižoval se, zahrnoval odpůrce nadávkami, kterými třísnil se sám a zhanoboval se většinou mrzkého hmyzu literatury, který byl by trestal jinak mlčením. *K. V. H.*

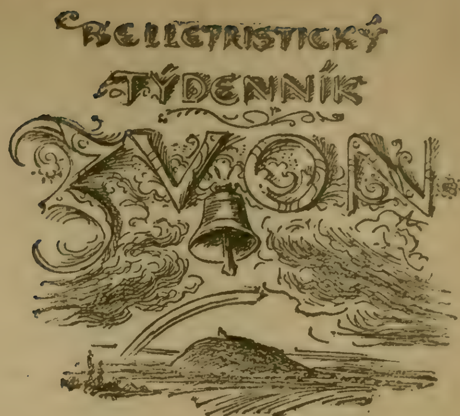
*

K tomuto číslu připojena jest první obrazová příloha „Chalupa ve Zdynii“, trojbarevná reprodukce dle akvarelu A. Kašpara z cyklu „Obrázků z Karpat“, z něhož přinese „Zvon“ další ukázky.

V Praze, dne 25. ledna 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.



Josef Hora:

POLEDNE NA PODZIM.

Dělníci vesele z továren jdou
kol spícího hřbitova, polem.
Mé myšlenky lehké a průzračné jsou
jak tento modrý, nečekaný den,
jenž rozsvítil se kolem.

Teď poledne zvoní. A zvonku hlas
se nebeskou prostorou houpá,
jakoby k povzletu vybízel nás
do modrých výší, kde mírný slunce květ
se v nekonečnu koupá.

V srdci, jak otisknut z očí mých,
mi laskavý obraz tkví země:
střech, stromů a vody a zoraných lích,
a bezedných nebes, jež s úsměvem tvým,
má milá, se sklánějí ke mně.

A je mi, ač holý a rzivý je les
a listí jen v travách již svítí,
jak bych tě na louce potkat měl kdes
a pro tebe rukou, již pohladila jsi,
trhati první kvítí . . .

SE ZAVŘENÝMA OČIMA.

Přivírám oči a vzpomínám na chvíli ticha,
na úsměv chvíle.
Šumí plyn. Mlčí štěstí. Lehounce dýchá
hruď mojí milé.

To nejsou mé ruce. To ruce jsou její.
Ni ona již rtů svých však pro sebe nemá.
Mám nyní rty dvoje. A jakou to touhou se chvějí
mezi polibky dvěma?



Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

Víte, doktore, v Italii jsem zrovna nebyl, ale byl jsem už od jara v Klánovicích," vysvětloval sládek, „a co se týče toho bezstarostného živobytí, jste právě letos, milý doktore, na náramném omylu. Právě letos jsem měl veliké starosti! Roznemohla se mně tchyně na žlučové kamínky, a když byla v rekonvalescenci, tu jí nějaký profesor poradil, aby jela ven na zdravý vzduch. Bohužel jsem jediný člověk v celé rodině, jenž má zdravého vzduchu celou klánovickou vilu, a tak jsem měl tchyni celé léto na krku."

„To jste svou tchyni sám ošetřoval?" ptal se lékař.

„Jaké ošetřování! Když dostala recidivu, obalila se do teplých náčinků, zahřála se cihla a dávalo se jí to na život. Moje tchyně je, pánové, zvláštní zjev toho druhu, ona totiž zbožňuje svého zetě! Ona říká: Co by z toho měla naše Hana, kdyby si byla vzala nějakého učeného profesora? Raději jednoduchého a dobráka, aby poslouchal!"

Heroutovi se podařilo odpoutati takto od sebe pozornost, aby zájem společnosti ulpěl na komickém živlu, jehož hlavním představitelem byl prostodušný sládek.

„Jen když jste letos hodně vydělal na stavebních parcelách!" zmínil se někdo.

„Vydělal a nevydělal," vysvětloval sládek, „když spočítám, co jsem za ně dal, že už je mám dobrých deset roků, a že mně to

neneslo ani krejcaru úroků, poněvadž když jsem něco na ty pozemky nasel, obyvatelstvo mně to ukradlo, tak vidím, že jsem vlastně nevydělal ničeho! Když to dnes není zrovna kaolin, tak se mnoho nevydělá na parcelách. Pro nás kapitalisty je teď vůbec náramně těžká doba! Stát nechrání dostatečně majetek! Kde kdo je, všecko je proniknuto socialismem, a kdo má nějakou zlatku, je vydán ve psí. Skoro bych řekl, pánové, že dnes je na tom nejlépe, kdo nic nemá! Alespoň se takovému člověku nic s penězi nestane!"

Doktor Herout bohatě povečeřel.

Ano, je potřebí, vyjíti si mezi lidi! Je potřebí vyposlechnouti takové bezvýznamné, vnějška života se týkající hovory, aby člověk zapomenul na své věci a odpoutal se od nich na okamžik.

„Něco mě mrzí, pane starý," postěžoval si lékař, „to mě mrzí, že jste mne nepovolal ke své paní tchyni!"

„Co pak jste vnitřní doktor," zlobil se sládek, „co pak nejste zubař? Přece nebudu bráti zubaře na žlučové kamínky!"

„On by je paní tchyni rozkousal!" podotkl někdo ze společnosti.

„Pěkně by rozkousal," zlobil se sládek, „šly z ní kameny jako holubí vejce, a to vám byla taková tvrdost, pánové, že jsem to neroztloukl kladívkem. To si představte, pánové, jaký je to ráj na světě s takhle nemocnou tchyní! A ona chtěla pořád jen mě míti okolo sebe, jak jsem se hnul od její postele, hned mě volala, jako kdyby se bála, abych jí nevypil její šňáby, co je přes léto navařila! Moje tchyně, pánové, uvaří vám višňovku a jeřabinku, že se srdce člověku na ně směje! Bylo by jí věčná škoda, kdybych ji měl ztratit, ale konce konců, věčně věků s námi nebude, tak ať se radši dlouho netrápí!"

V jedenáct hodin v noci vrátil se sládek, jenž se před tím se všemi spolustolovníky velmi tklivě rozloučil, z nádraží a nesmírně hořekoval, že zmeškal poslední klánovický vlak.

„Schválně sem jedu paní tchyni pro mazání a zůstanu si tady i s mazáním," naříkal, „jak se mohu potom nadíti, že mě sem zase pošlou pro mazání."

Odmlčel se, seděl velmi zamlkle a melancholicky popíjel. Od ostatních spolustolovníků doktor Herout se dověděl, že sládek zmešká poslední vlak pravidelně vždy, že vyčkává potom v kavárně a na konec v noční vinárně odjezd prvního vlaku ranního a při tom tone ve strachu, aby tchyně neměla v noci bolestivý záchvat.

Z restaurace odešla společnost do kavárny u nádraží, a tam se zase rozpoutala veselá zábava. Doktor Herout seděl se zapáleným viržinkem nad číškou černé kávy a labužnicky si pokuřoval. V koutě melancholicky sedící sládek stal se terčem neomalených vtipů. Neodpovídal, jen se teskně usmíval dýmem cigarety a chvílemi nervosně se díval na hodinky, aby nezmeškal ranního vlaku.

„Měl byste se už odstěhovati z vily do Prahy, abyste tam nezmrzl!" radili přátelé sládkovi.

„Pro sánské kozy nemohu, kam bych dal sánské kozy? Kam bych postavil králikárnu s králíky? Spíše pronajmu pražský byt a odstěhuji se do Klánovic nadobro. A co se týče zmrznutí, my máme zdi pětačyřicítky, nám se nic nestane! Neřekli byste, pánové, jak je to krásné, když se člověk v noci dívá do borového lesa!" horoval sládek.

„Ponechme ho jeho osudu," smál se lékař, „on básní! V Libni prodává stavební parcely, v Klánovicích pěstuje po živnostensku sánské kozy a tady v noci v kavárně básní! Proč teda nezůstanete, pane starý, v noci doma, když se vám tak zamlouvá dívat se v noci do lesa? Kdybyste se raději zase vrátil k původnímu zaměstnání a vařil dobré pivo!"

„Milý pane, co jsem udělal, udělal jsem z dobrého rozumu," hájil se nakvašený sládek, „a než jsem se odhodlal privatyzovat, dobře jsem věc uvážil. Pivo vařit a dobré pivo vařit je rozdíl; kdo chce vařit poctivě, tak neobstojí, a to je to, proč jsem se toho raději vzdal!"

Doktor Herout po půlnoci uklouzl rozjařené společnosti a odešel domů. Rozžehl u postele elektrické světlo, strhl obálky z nahromaděných čísel beletristického časopisu, jež se mu nečtena naschránila na psacím stole, a dal se do čtení. Marně se namáhal, aby upoutal zájem na obsahu čteného. Hlavou mu šuměly ještě hospodské hovory, a otřásal veselý smích společnosti. Nervosně listoval číslo za číslem, až mu zarudlé, večerním světlem a doutníkovým dýmem znavené oči utkvěly na čtyřslokové básničce s nadpisem „Rybník". Překvapen přečetl ji do konce, a hned se mu v hlavě zdvihla vzpomínka na podobný rybník, o němž zpíval básník — a byl to opravdový básník, jenž tu píseň zapěl — na rybník z dávné minulosti. Několika slovy a sladce houpavým rytmem básník tu upomínku v něm hlasně rozezvučel. Velká vodní vážka šustivě se nesla nad srdcovitými listy leknínu, mezi nimiž bělaly se jeho bílé květy, přes zelený povlak

okřehku a jemné hroty z teplé vody vyčnívajících skřípin. Rákosník škrtavě se ozýval z rákosin. U vody na stonku šťovíku hlasitě vyvolával své „civít“ žlutý konipas luční.

To všecko v něm drobná báseň vyvolala, a s tímto krásným obrazem v duši usnul, odtrhnuv se na chvíli a nadobro od své všední práce. Když se probudil časně ráno, znova padl jeho pohled na rozevřený sešit časopisu a na básničku v něm otištěnou. Četl ji znovu, ale už v něm nevyvolala včerejší nálady, nitro se mu už nerozvlnilo houpavým rytmem, kouzlo ze včerejška zmizelo. Hlava už byla naplněna šedivými starostmi všedních dnů. Myšlenky byly jako smutné černé lodi, kotvící v přístavě, nad nimiž se ozývá lomoz jeřábů!

Zarachotily žaluzie u psacích stolů, když je slečny mundantky otevřely, s věže odbíjelo čtvrt na devět, Herout opatřoval před odchodem k soudu nutný diktát do psacího stroje, exekuční žádost, jež musila býti nakvap k soudu podána, a kterou chtěl sám k soudu odnésti. Divoký spěch pracovní započal. Chladnokrevně, nedávaje se mýliti rušností nutných a neodkladných prací, diktoval slovo za slovem, souvislosti neztrácel a současně už v hlavě porovnával myšlenky pro nová opatření, jež očekávala ho ještě toho dopoledne. Věděl, že v poledne přijde velkoobchodník Mareček na dlouhou poradu, a pak že přijdou i jiní klienti s důležitými věcmi.

Listonoše s ranní poštou potkal až na schodech, když už pospíchal k soudu. Četl ranní poštu ve voze elektrické dráhy.

Obyčejné dopisy advokátní, nic zvláštního a vzrušujícího nebylo dnes v nich. Bylo viděti, že se den zase narovnává do kolejí nejobyčejnější všednosti. I jednání u okresního soudu, u něhož vystupoval jako právní zástupce ve vleklé rozepři exekuční, povstalé z rozvrhového jednání za dům prodaný ve dražbě, věnované výslechu svědků, vleklo se zemdleně a ospale.

— Jen kdyby nebylo Marečka a jeho návštěvy na odpoledne ohlášené! Myšlenka na tuto návštěvu tísnila Herouta po celé dopoledne a teprve v jednu hodinu s poledne skončivší jednání soudní.

Z Marečka vyrůstal Heroutovi mstitel. Bohužel bylo obchodní spojení s Marečkem tak složité, společné ručení směnečné tak dalekosáhlé, že by uvolnění tohoto obchodního spojení, po němž Mareček netajeně počal toužiti, nedalo se vykonati naráz.

Marečka mrzel v Holešovicích zakoupený dům, jenž se mu záhy stal břemenem. Rozechvění jeho zvýšeno bylo okolností, že se do nešťastného domu ještě odstěhoval, a tak měl všechny s domem spojené nepříjemnosti denně na očích.

Po marných komisích a po konečném odhodlání, že se domu zbaví stůj co stůj, proměnil se Marečkovi všechen jeho volný čas v dychtivé a napiaté očekávání příchodu kupce. Dům se octl v rukou realitních zprostředkovatelů, úředně oprávněných i neoprávněných, kupec za kupcem přicházel prohlížet inserovanou realitu, a kupci rozčilovali Marečka do krajnosti vytýkáním různých závad, hlavně ovšem závady znemožněného obývání pro nesmírný zápach ze sousedovy chemické továrny.

Už nešlo o to, že je dům ze tří čtvrtin prázdný, poněvadž kupující jasně viděli, že tato okolnost je pouze odstranitelný následek, a že příčina toho je rovněž odstranitelna.

Bylo by stačilo jen se schovati za oposici městského rady v městské radě a tam těchto neslýchaných věcí proti němu využíti! Poněvadž kupující, chtíce lacino, ba velmi lacino kupovati za těchto okolností, dali mezi sebou Marečkův dům do snižovací dražby, předhánějíce jeden druhého podáváním menší ceny trhové, rostlo Marečkovo rozčilení do chorobné podrážděnosti.

Doktor Herout nestrachoval se tedy bez příčiny ohlášené návštěvy Marečkovy. Tušil, že se přichází tento nyní nepříjemný klient a obchodní společník vyptávat, zdali Herout už našel kupce na dům, a že se porada rozvine ve vzrušený výjev.

Proto se nesmírně podivil, když Mareček odpoledne nepřišel na ohlášenou návštěvu. Netrpělivě, ač marně, ho čekal až do večera. Už byl odhodlán, že nabídne dům ke koupi městskému radovi, jehož chemická továrna dům ten tolik znehodnotila. Tušení mu pravilo, že by se právě tato dobrodružná a neuvěřitelná myšlenka mohla uskutečniti, poněvadž se továrníkovi Marečkův dům hodil.

Neměl právě po ruce vhodného důvěrníka, jehož by mohl k továrníkovi poslati. Totiž důvěrníka, jenž by mu posloužil beznáročně a diskretně. Také spolehlivě! Znal ze skupiny politických přátel továrníkových několik osobností, ale jim nemohl bezpečně důvěřovati. Znenáhla se odhodlával, že vyhledá továrníka sám. Po úvaze se rozhodl, že továrníkovi učiní nabídku na jeho továrnu a z toho důvodu ho vyzve k návštěvě ve své kanceláři.

Pokusný balon správně doletěl. Továrník, obdržev Heroutovu nabídku, přišel přesně ve lhůtě mu určené a tím dal zřejmě na-

jevo, že má továrnu stejně na prodej jako Mareček svůj dům.

Návštěva byla velmi obřadná, továrník nesestoupil s výšin svého mimořádně šťastného postavení do hlubin k obyčejnému pražskému advokátovi, jakým se mu zdál býti doktor Herout, nezasedající naprosto v ničem.

„Nekupoval bych ovšem pro sebe, ale pro klienta," vysvětloval Herout, „a tomu jde hlavně o to, zdali by se továrna dala proměniti také na jinou výrobu, totiž je-li takového typu, že se dá nenákladně proměniti na něco jiného!"

„Jak by se nedala!" odpovídal továrník nadšeně. „Taková továrna ve městě hodí se pro všecko, toho jsem byl pamětliv už když jsem stavěl! Zejména kdybych věděl, k jakému účelu má sloužiti —"

„Jako továrna pian!" vzpomněl si doktor Herout s kvapnou duchapřítomností zcela náhodně.

„Pro tento účel hodí se znamenitě," mínil továrník. „Ale já bych zůstal věren dosavadní výrobě! Obchod s piany není právě radostné zaměstnání, poněvadž se ho zmocnila spousta nepovolaných — zrovna jako obchody s realitami!"

Cena, které továrník požadoval, byla nepřiměřená.

„Oznámím to svému klientovi a pak si dovolím dopsati!" ukončil Herout rozhovor s továrníkem.

Po odchodu jeho poznal, že mu unikla souvislost, na které chtěl dále budovati. Vycítil z továrníkovy řeči, že by bylo naprosto bezúčelno a marno, aby mu nabízel ke koupi Marečkův dům, že naopak továrník usiluje, aby se zbavil sám svého objektu, který mu zřejmě způsobil zklamání a že rozhodně nehodlá kupovati dům. Nebylo lze také pomýšleti na jinou kombinaci, že by totiž nešťastnou továrnu koupil Mareček, poněvadž továrníkem požadovaná cena byla úplně přemrštěná.

Jiné prohlášení továrníkovo, že by zůstal věren dosavadní výrobě, také ukazovalo, že ze špatné situace Marečkovy není východu, a že se návštěvou továrníkovou celá věc nikterak nevyjasnila. Pouze nový styk byl navázán, styk, jenž nemohl přinésti Heroutovi prozatím ani užitku ani výhod.

Avšak jakási pověrčivost Heroutova, že všecko se vyvíjí z pouhých, o příčiny se neopírajících náhod, způsobila, že Herout nepřestával doufati v náhodné rozuzlení této situace. Proto zmařené a bezvýsledné návštěvy nelitoval. Něco mu povídalo uvnitř, že právě tato návštěva přinese někdy do zapletené situace světlo, které prozatím jako kdyby skulinou procezovalo se do tmy naprosté nejistoty.

(Pokračování.)

K. Leger:

KDO VYTRVÁ, ZVÍTĚZÍ.

(Pokračování.)

Zaslechla jeho kroky, zvedla hlavu. Usmál se, pozdravil. „Odpusťte, slečno, probůh, proč se tak nahýbáte nebezpečně nad hlubinou?"

Podívala se naň překvapena. Snad jeho vlídný úsměv vzbudil její důvěru. Odpověděla klidně: „Chtěla bych vědět, co je tam dole, u dna!"

Patrně jej znala. I to mu bylo milé, třeba sám hezkou tu dívčinu nikdy ještě nespatřil. Zavrtěl hlavou. „Proč chcete vědět?" Pohleděl jí do očí — byly sivé a smutné.

Zvážněl. „Není dobře dívat se do takové hluboké vody. Hlava se zatočí. Co je vám, slečno? proč jste smutná?" Bylo to divné — cizího děvčete ptá se jako starý přítel, a děvče odpovídá s povzdechem:

„Nevím. Ale teskno je mi, teskno!"

Díval se na ni — ach, ovšem, tvářičky její byly ubledlé, v očích smutek. Byla skromná, ne krasavice, ale milá. Líto mu jí bylo, rád by řekl něco, co by ji potěšilo, ale nenalézal slov. Jak se dívčina pohnula, kámen zpod její nožky padl do vody, po nehybné hladině rozlétly se kruhy a ze dna vyvalily se bubliny a kamenem vzbouřený bahnitý kal. Oba — dívka i pan Melich — zadívali se za kamenem. Voda byla neobyčejně jasná, nazelenalá, vidět bylo k samému dnu. Ležel tam zapadlý kmen nějaký, ohnilý, celý zarostlý řasami, černé kořeny, skořepiny plžů, hladké oblázky. Dno tůně zapadalo dále od břehu do hloubky, kde pod odumřelým rákosím bylo temno. Čejka přeletěla nad vodou, žalostně zakvičela.

Pan Melich ohlédl se po své společnici — i to zdálo se mu podivným, že oba beze slova zahleděli se do vody.

„Hluboko je tu," pravil, „jsou nebezpečné tyto tůně. A břeh mohl by být podemlet, ustupte, slečno — ustupte!" Starostlivě vzal ji za ruku. Podívala se naň opravdu s jakousi plachou přátelskou

důvěrou — těšilo jej to. Zeptal se po jejím jméně. Pověděla a rozhovořili se znenáhla.

Úryvkovitě vyprávěla mu svůj osud — osud chudého děvčete, které skorem od dětství samo si musí hledat živobytí v cizině bez dohledu matčina.

„A co vás, slečno Věro, vábí k této tůni?"

Zarděla se trochu, ale jen na okamžik, zase byla ubledlá, jako bez krve, a zachvívala se, jako by studený vítr ji ovanul. „Nevím sama!" povzdechla. „Je zde smutno, snad proto sem ráda chodím."

Měkce jí domlouval: „Taková mladá, hezounká dívčina jako vy měla by jinde si zábavu hledat. A sama — docela sama! hleďte po celých rozlehlých lukách a polích až tam k lesům nikde ani živé duše. Je neděle, lidé nepracují na polích, jen čejky křičí."

Usmála se v jakémsi tesklivém zamyšlení, ohlédla se, pak zvedla ruku, bílým prstíčkem okázala do dálky. „Není tak pusto. Čejky tam křičí, protože jsou vyplašeny. Hleďte, tam u potoka na pěšině, kde se červená vrbové proutí!"

Poslušně se podíval, kam její prst okazoval. Opravdu, tam v dálce u potoka — — Poznal ihned Jiřinu, dobře bylo vidět v jasném slunečním svitu každé její hnutí, zatřepetání sukýnky, bílé krajky na hrdle i zablýsknutí zlaté sponky v nich. Jí po boku kráčel mladý štíhlý muž. Trochu vzpomínal pan Melich, upamatoval se — inženýr Lom, ovšem. Vedl Jiřinu za ruku, smál se. A chvílemi zvedal tu ruku ke svým rtům. Byli daleko — ani smích ani slova neslyšet a zaujati jsou sami sebou, neohlížejí se.

Dlouho, mlčky díval se pan Melich. „Hleďte, je to hezké, pěkný obrázek, slečno Věruško!" konečně pravil a nevěděl, že se mu hlas chvěje. „Údolí tiché, v lukách potok, červené, holé ještě proutí vrbové a všechno prosvětleno ostře podvečerním sluncem od blýskavé hladiny vodní až tam do dálky k lesům, až k bílým obláčkům na nebi. A nikde živé duše, jen ti dva tam. A nevědí o nás!" Zamlčel se. Proč takto mluví? něco jiného chtěl říci. Pohlédl na Věrušku. Do rtu zaťala zoubky a smutek má v očích. Dívá se, ubohá, a nevidí, nežli tam ty dva. Uhodl všechno — i to, co mu prve nepověděla. Stiskl jí ruku a měkce pohladil.

„Nic, nic, slečno Věruško!" šeptal, „chce se vám plakat? ale ne, ti dva nevidí. Slyšíte? čejky tak tesklivě křičí!" Proč zase čejky? vždyť něco chtěl říci, aby maličkou, milou tu dívčinu potěšil. „A mně je tak smutno, jako vám, slečno. Ale myslím si —"

Co myslil, těžko říci. Jinak jemu, starému, nemocnému, smířenému se světem, zvyklému bolestem i odříkání. Ona však mladá, krásná — slzami jí zvlhly oči.

„Ne, neplačte!" rychle prosebně zavolal, „neplačte, slečno!" Udiveně se naň podívala. Usmíval se nějak trpce. „Neplačte. Kdo vytrvá, zvítězí!" pravil vážně, jako by nalezl pravé slovo. Pochopila, že chce ji potěšit, vděčně kývla hlavičkou, zkoušela také se usmát. Možno, že ona též někdy si opakovala ona tři slova: Kdo vytrvá, zvítězí!

Nevěděl, že ještě drží její ruku, nevěděla o tom ani Věra. Mlčky dívali se oba, jak oni dva šťastni jdou kolem potoka, zvolna se blíží.

„Ne! ať nás neuvidí!" zašeptal pan Melich, „bude tak lépe. Co bychom měli z toho, kdyby věděli, že jsme náhodou byli svědky jejich tajné schůzky? Hleďte, právě překročili potok, zašli za křovím na druhém břehu, nevidí sem. Odejdeme, ano?"

Pohlédla naň trochu s úžasem, ale v jeho úsměvu bylo tolik dobroty, že se usmála též. „Ano, odejdeme!" přisvědčila. Naposled jí stiskl ruku.

„Pamatujte tedy, slečno: Kdo vytrvá, zvítězí!" a v očích se mu zalesklo.

Rozešli se. Věra rychle odcházela pěšinou k městu se sklopenou hlavou, přikrčená, jako by se schovávala, aby nebyla spatřena, vyhledávala keře a stín stromů po cestě. Pan Melich díval se chvíli za ní. Pak opíraje se o hůl vrátil se přes pobořený plot do parku. Ohlížel se, aby se přesvědčil, že ti dva tam ho nevidí.

Sotva došel k svému domu, dohonila jej Jiřina uzarděná během. Zarazila se, když pan strýčínek se obrátil uslyšev tiché kroky za sebou. Ale neřekl nic, jen se usmál.

„Kde jsi byla, děťátko?" ptal se měkce. „Šetři si zdraví, je chladno ještě, ten jarní vzduch je nebezpečný. Šetři si zdraví — pro mne! A máš sněženky!" zpozoroval kytičku na jejím živůtku. „Kdes je trhala?"

Zastyděla se jako dítě při něčem nedovoleném přistižené, bezděky vytrhla kvítí ze živůtku nevědouc, proč tak činí. Všiml si toho.

„Nu, nezahazuj je!" pravil dobrácky, skoro vesele.

A v duchu si připomenul: „Třeba rozvalený plot opravit!"

VI.

Svatba slavena tiše a beze vší okázalosti. Nebylo mnoho příprav, nebylo hostí. Svědky byli starý správce z továrny a domácí lékař, doktor Moravec. Paní Tereza, šťastná matka nevěstina, snila sice ještě o „sňatku na smrtelném loži", ale nevyplnilo se jí to. Strýčínkovi opět vedlo se lépe a cítil se dosti zdráv, aby mohl dojeti kočárem do kostela.

Bylo již jaro, již lehounko zelenaly se břízy, meze rozkvetly pampeliškami, skřivánci jásali, hejna špačků přeletovala v lukách. Vůně syrové země z hlubokých brázd vála vlažným vzduchem. Za časného jitra — svěžího jasného jitra — dva kočáry se svatebčany dojely ke kostelu. Městečko ještě spalo, nikdo nevěděl, kdy. v kterou hodinu bude svatba, nebylo zvědavců. Vše, jak si přál šťastný ženich.

Nevěsta vystoupila z kočáru v bílých krajkových šatečkách s vínkem na hlavě. Jako ve snách pohlédla na otevřené dveře kostelní, udiveně podívala se kolem, váhala, nežli překročila práh. Co se s ní dělo? Nechápala. Všechno bylo tak divné! Nevěřila sama, že je to možné, že jako nevěsta za chvilku poklekne k oltáři. Stále čekala, že se stane něco netušeného. Čekala tak celé dni, když s matkou připravovala svatební šaty. Často jí ruce klesly do klína, zamyslila se, ale nějak nedomyslila nikdy konce. Všechno jako sen! a chtělo se jí věřit, že se najednou probudí a že všechno zmizí — rozešité svatební šaty, všechno — snad ona sama. Věřila tomu, i když k oltáři klekla — teď, teď se probudí a všechno zmizí: kostel, oltář, kněz — Jistě se z toho divného snu probudí.

Pan strýčínek klečí jí po boku. Teď se jí ptá pan farář cosi — užasle se naň podívala. Tedy to nebyl sen? Po chvilce teprve zašeptala: „Ano!"

Na zpáteční cestě v kočáře v koutku schoulená několikráte otřela si šátečkem oči. Strýčínek — teď už její choť — ale ne! pořád strýčínek! nemohla si zvyknout, nedovede jinak mu říci! — hladil jí ruku. Ostatně byl také zamlklý, zamyšlený. Doma — nu, doma nejraději byla by se zavřela do svého dívčího pokojíku a do syta se vyplakala. Setkala se s pohledem starostlivé matinky, četla v něm jásavou radost.

„Vidíš, dceruško," pravil ten pohled, „všechno kolem je tvoje, jsi tu paní! A tak málo jsi za to dala!" — Až ji zamrazilo. A teď jakousi směšnou úlohu má hrát! Mladé služky, s kterými dříve rozpustile dováděla, jí líbají ruce. Přišla deputace továrních dělníků s gratulací. Starý nějaký mistr odříkal naučené veršování a políbil nové paní ruku. Myslela si: hle, žerty si tropí! a bylo jí do pláče.

Svědkové a pan farář zdrželi se na malou snídani, pili drahé víno, bodří, veselí. Neslyšela, co si povídají. Pořád jako ve snu. Ale už nečekala nic. Konec! Jako když mlha padne — šero kolem. Jenom trochu vzpomínek, ale ty také zapadnou v mlhách. A nic — šero, pusto před ní. — Maminka zářila štěstím, líbala nevěstu. „Uvidíš, všechno bude dobře!" šeptala. Co mínila tím: dobře? —

Ještě, než hosté odjeli, pocítil strýčínek nový záchvat choroby. Nervové bolesti, tlukot srdce, horečku. Paní Tereza soudila, že se nachladil cestou v kočáře, či od studených dlaždic v kostele. Doktor Moravec sám dojel do lékárny pro jakýsi lék, ale mladé paní zašeptal při odchodu: „Nic to nebude, nelekejte se!" a usmál se kývaje hlavou. „Vždyť jste už dojista zvyklá těm záchvatům choroby, milostpaní!" (Jiřina se vždy otřásla, když ji jmenovali: milostpaní!) „Přejde to! opět se zotaví váš pan strýčínek," zasmál se, „chci říci, váš pan choť! Zotaví se, okřeje! Vždyť dosáhl štěstí: mít mladou ženušku tak rozkošnou!" A starý, šedivý doktor čtverácky přimhouřil oči.

„Myslíte opravdu, pane doktore, že bude zase lépe? že se uzdraví?" s nedůvěrou se ptala paní Tereza a krčila rameny vzdychajíc. Měla své mínění. Doktor jen těší, těší — nevěří snad sám.

Šetrně opatrovaly nemocného. Matka i dceruška. Bylo mu stále hůř a hůř, snad opravdu ublížilo mu ranní chladno. Probděly spolu u jeho lůžka skoro celou noc. Přál si, aby Jiřina podala mu ruku, a tu bílou něžnou ručku tiskl a hladil. Se smutným úsměvem díval se na mladou svoji choť. Bezmyšlenkovitě vyhovovala všem jeho přáním, mlčky, poslušně. Ale únavu pociťovala, oči se jí zavíraly. K ránu nemocný usnul. Tehdy maminka pošeptala dcerušce: „Jdi si odpočinout, Jiřino, zůstanu zde sama u nemocného strýčínka. Jdi, děťátko!" A vyšla za ní z pokoje. Za dveřmi ji objala, políbila. „Vidíš, mé zlato, jak bylo dobré, co jsem ti radila. Jen pomysli, kdyby tak byl strýčínek zemřel dříve — před svatbou!"

Jiřina pohlédla s hrůzou na matku. „Což opravdu umírá strýč —" Neodvážila by se za celý svět říci: můj manžel! Matinka jen kývala mlčky hlavou, oči měla plné slz. A jen znova políbila dcerušku.

Tak opatrovaly nemocného den za dnem střídajíce se. Podávaly mu léky, Jiřina předčítala, když si nemocný přál. Nemoc se neměnila, jak se zdálo — chvilku bylo strýčínkovi lépe, chvíli se přitížilo. Zvykly tomu již dříve. Jen jedno bylo nové: strýčínek byl jaksi šťastně spokojený při své chorobě, usmíval se, žertoval. A když se podíval na Jiřinu, mladou svoji ženu, rozzářily se mu štěstím temné, zapadlé oči.

Paní Tereza obsluhovala jej s naučenou trpělivostí. Ale Jiřině pomalu, děsně pomalu ubíhaly dni u lůžka nemocného v zavřeném dusném pokoji. Venku za okny bylo jaro, plno vůně, plno květů. A strýčínek neposílá ji už, jak dělával dříve: „Jdi, děvuško, proběhni se parkem, natrhej si květin!" chce ji mít stále u sebe. Cítila to. Žárlivě střeží její kroky, odejde-li na chvilku, ptá se po ní, volá ji. A paní Tereza tiše chodí kolem nemocného a za jeho hlavou, aby neviděl, dává dcerušce znamení: „Směj se, buď veselá, strýčínek si toho přeje!" Po straně bere ji za ruku a šeptá: „Proč jsi tak zamyšlená? měj trochu trpělivosti, buď rozumná, vždyť všechno jednou skončí!" A Jiřina přemítá: „Co skončí? Kterak?"

Dny plynou hlemýždím krokem. Týden už — více —! Vlaštovky švítoří kolem oken, prvně z večera ozval se slavík. Plno květů — květů tam venku! A Jiřina opět předčítá nemocnému nějakou knížku. Neví, co čte, nemyslí na to. Unaveně zní její hlas. Nemocný dívá se na ni — sedí v lenošce a dívá se. Jiřina nezvedne očí, ale cítí ten pohled. Také on bezpochyby neposlouchá — jen se dívá. A vztáhne hubenou ruku a hladí Jiřinu po vlasech. Zachvěla se, hlas jí selhal, zamlčela se.

(Pokračování.)



Jos. Lelek:

PŘÍSPĚVKY K ŽIVOTOPISU BOŽENY NĚMCOVÉ.

(Pokračování.)

II. Hrabě Hanuš Kolovrat Krakovský.

Ve dvou svých předních pracích v Babičce a v Pohorské vesnici Němcová líčí život lidu ve vzájemných stycích se šlechtou. V Babičce byly jí pramenem líčení života šlechtického vlastní vzpomínky na paní kněžnu z rodu Kuronského a život na zámku v Ratibořicích, v Pohorské vesnici líčila svého hraběte Březenského dle živého vzoru hraběte Kolovrata Krakovského, pána na Březnici v jihozápadních Čechách.

Hraběte nepoznala z delšího osobního styku, nýbrž jen z vypravování přátel: A. J. Vrťátka, jenž býval vychovatelem v rodině barona Hildpranda v Blatné, sousedící s Březnicí, Palackého a Riegra, jichž byl hrabě Kolovrat politickým stoupencem, konečně od mladších svých přátel, známých v Březnici a Blatné Václava Bendla, Hanuše Jurenky a Fr. Lad. Vorlíčka.

Hrabě Kolovrat (1794—1872) těšil se své doby v českém národě všeobecné úctě a lásce pro svou příchylnost k národním snahám českým, jakož i pro svou lidumilnost a dobročinnost. Účastnil se činně slovanského sjezdu r. 1848, byl věrným stoupencem národní a státoprávní politiky Palackého a Riegra, staral se účinně o národní museum, byl kurátorem Matice české, přispíval štědře na národní sbírky, na svých statcích podporoval chudinu zakládáním ústavů lidumilných, staral se na Březnicku i o dráteníky slovenské. Zvláště stala se šíře známou příhoda hraběte Kolovrata s dráteníkem z r. 1834. V únoru t. r. setkal se hrabě s povozem, jenž dopravoval postrkem nemocného drotara Jana Galika z Kolarovic na Trenčínsku. Vzal chudáka k sobě na zámek, dal jej léčiti a když přes to zemřel, vystrojil mu pěkný pohřeb a postavil mu na březnickém hřbitově kříž s nápisem: Ač v cizině, přec mezi bratry. Kněz hrabě Sylva Tarouca (1816—1882) zpracoval tuto příhodu literárně v povídce „Dráteníci", jež vyšla v kalendáři Moravanu na r. 1852. Hrabě není jmenován, ale zřejmě popsán: — „outlý pán s vlasy šedivými a s černou páskou přes jedno oko — neženatý" — což se zcela hodí na hraběte H. Kolovrata. V téže povídce vypsán je příběh ze školních čítanek známý o poctivosti dráteníkově v domě bohatého pána v Praze. Němcová chystala pro moravský kalendář Koledu na r. 1855 povídku „Drotaři", kterou zpracovala r. 1856 v román „Pohorská vesnice" a tam je vylíčena jak naznačená příhoda hraběte Kolovrata, tak i příběh o poctivosti dráteníka v Praze, z čehož je patrno, že Němcová znala povídku „Dráteníci" hraběte Sylva Taroucy z r. 1852 a užila jí ve své práci, jak po prvé ukázal prof. Fr. Wenzl v Listech filologických r. 1914. Ovšem že

„Pohorská vesnice“ uměleckým zpracováním a ušlechtilou tendencí je originálním dílem Boženy Němcové a nelze ji srovnávati s bezvýznamnou a zapadlou povídkou Taroucovou.

V době, kdy Němcová psala „Drotary“ (v první polovici r. 1855), velmi toužila po tom, aby se mohla podívati na Slovensko za účelem studia národopisného a nabyla nových vznětů pro další práce literární. Píše o tom Šemberovi do Vídně v dopise ze dne 4./5. 1855: „Vše bych si spořádala, jen kdybych mohla tři, čtyři měsíce být z domu. Jedná se jen o prostředky na cestu. Vrťátko můj úmysl schvaloval a každý; Palacký sám řekl, že by mi dal na cesty, kdyby nyní tolik měl. Kdyby tu byl Hanuš Kolovrat, šla bych k němu s Vrťátkem, on je s ním za dobře, a když se mu prý rozumně věc vysvětlí a přednese, rád dělá co může — ale je ve Vídni a písemně není s ním nic, když osobu nezná. Já pro svoji osobu jsem zvyklá skromně žít, tedy bych nepotřebovala mnoho, ale přece bych některé potřeby na cestu musela mít, a povozy tam mnoho peněz stojí, myslím že bych 300 fl. C. M. musela mít.“ Žádá Šemberu, aby jí poradil, ke komu by se měla obrátiti s prosbou o pomoc a aby ji svou přímluvou podporoval. Tehdy ještě nebyla známa s hrab. Kolovratem osobně a nevěděla, zdali jí pomůže. V korespondenci Němcové z roku 1855 není jiné zmínky o hraběti Kolovratovi ani o tom, kdo jí poskytl podporu na Slovensko, kde pobyla v září a říjnu t. r. Tille v I. vydání životopisu Němcové v Zlatorohu dohadoval se, že konečně přece se Němcové podařilo získati od hraběte Kolovrata peníze na cestu a tento dohad byl správný, jak jsem mohl konstatovati ve Sborníku B. Němcové z roku 1912 na základě určité ústní zprávy slečny Dory Němcové.

Přes to Tille ve II. vydání z r. 1913 kombinoval zase jinak: „1/8. 55 Němcová uzavřela smlouvu s Jeřábkovou na román „Pohorskou vesnici“ slibujíc 1./11. dodati rukopis 1. sešitu, vybrala závdavek, sehnala drobnými půjčkami od Purkyně a po známých něco peněz a dostala se konečně v pondělí 27./8. z Prahy.“ Že tento dohad je nesprávný, dotvrzují nade vši pochybnost následující dva koncepty dopisů hraběti Kolovratovi, psané rukou B. Němcové a nalezené v její pozůstalosti.

Hochgeborener Herr Graf!

Hochdero gütiges Schreiben nebst beigelegten 250 fl. habe ich erhalten und statte hiemit meinen innigsten Dank ab. Die nächsten Tage trette ich meine Reise nach Slovenien an, und werde ich trachten so weit es in meinen Kräften steht die Reise zum Besten der Literatur meines Volkes zu benützen, und somit Euer Hochgeboren die Überzeugung zu verschaffen, Hochdero gütige Unterstützung und Gnade keiner Unwürdigen gespendet zu haben. Mit dem Ausdrucke der tiefsten Verehrung und Hochachten

Euer H~~~~~.

Byla to největší podpora, které se Němcové vůbec najednou dostalo. Hraběnka Kounicová darovala jí za věnování „Babičky“ na radu Štulcovu 6 tenkých, stříbrných lžiček, později ještě 15 zl. a 50 zl., Šembera od neznámého vídeňského příznivce poslal jí 50 zl. a 25 zl., sbírky řed. Wenziga 60 zl. a 25 zl.; menších, ale častějších podpor dostávalo se jí od pí Palacké, pí Čermákové, prof. Purkyně, děkana Marka, prof. Staňka, dra Friče, dra Staňka, Skřivana a j.

Němcová byla by ráda získala hraběte Kolovrata, aby podporoval její syny, by se domohli lepšího zaopatření ve světě. Když se vrátila ze Slovenska, bylo jí nejdříve se starati o syna Karla, jenž se vyučil zahradnictví ve Společenské zahradě v Praze a měl jíti do ciziny na zkušenou.

Vyjednala mu pomocí matky a sester, které byly ve službách vévodkyně Talleyrandové v Zaháni v Pruském Slezsku, místo pomocníka zahradnického v tamějším zámeckém parku, ale nemohla ho s dostatek podporovati, když měl s počátku málo platu. Karel odešel do Zaháně 24./4. 56, 10./5. psala mu matka: „Po svátcích přijede sem Kolovrat, chci k němu“ a v dopise z 27./5. „Slíbila mi také paní hraběnka,[9]) že bude psát Kolovratovi, skrze mne. Já mu poslala Pohorskou vesnici, snad mi tedy něčím přispěje, až ho dobrá napadne.“ 24./7. píše o výsledku svých nadějí: „Pan hrabě Kolovrat psal mi velmi hezké psaní, děkuje mi za Pohorskou vesnici — ale neposlal mi žádné peníze, což mne ale velmi těšilo, neboť takové milosti člověka hrozně ponižujou, a mne vždy takový groš v hrsti pálí, ale musím ho přece vzít, když pomyslím na rodinu.“

Když Karel po dvouletém pobytu v Zaháni potřeboval peněz na cestu do nového místa v královské zahradě Sanssouci u Berlína, psala mu matka 18./4. 58: „Já si peníze pro tebe zatím vyzdvihnu, a když mi p. hrabě Kolovrat, jemuž jsem psala,

---

[9]) Eleonora hraběnka Kounicová.

něco pošle, nechám to zase tobě. On, myslím, že mne neoslyší, poslala jsem mu knihy.“ Byly to Slovenské pohádky, které Němcová v letech 1857—1858 vydala. K zásilce napsala dopis, jehož koncept, v pozůstalosti zachovaný, otiskujeme:

„Ich nehme mir die Freiheit beiliegenden den I. Theil Slovakischen Volksmährchen E. H. zu übersenden, und bitte E. H. sie als Beweis meiner innigsten Dankbarkeit und Hochachtung gütigst annehmen zu wollen. Es ist ein theilweiser Erfolg meiner Reise in die Slovakei die ich vor zwei Jahren mittelst Unterstützung E. H. unternehmen konnte, theils von mir selbst gesammelt theils mir von Bekannten zugeschickt. Der zweite Theil wird in einigen Wochen auch beendet werden. Aber die ganze Sammlung ist nicht der hundertste Theil von dem, was noch zu sammeln wäre, denn jedes Comitat hat etwas eigenes, sowohl im Dialekt, als auch in den Gebräuchen und Sitten und der Beschäftigung, die sich gewöhnlich nach der Beschaffenheit der Natur, in der sie leben richtet.“ Následují dva slohové varianty myšlenky, pro niž Němcová našla konečný výraz v poslední — nedokončené — větě, jež po opravě zřejmého přepsání zní: Andere Sitten, andere Gebräuche hat der Bewohner der fruchtbaren Ebenen, der sich nur mit Landbau und Viezucht beschäftigt, andere der Bewohner der Hochwälder, andere der Bergmann, der seine ganze Lebenszeit in den Gruben zubringend und der (ostatek chybí).

27./4. 58 Němcová oznamovala Karlovi: „Kolovrat ještě neodpověděl a s druhými není nic.“

V další korespondenci není zmínky, že by byl hr. Kolovrat poslal příspěvek peněžitý, za to hleděl podporovati Němcovy jinak. Když manžel Němcové na podzim r. 1857 vystoupil ze státní služby s výslužným 350 zl., přijal soukromou službu v cukrovaru ve Zdicích do jara r. 1858, načež mu hrabě Kolovrat poskytl výdělku revisemi starých hospodářských účtů. Na podzim r. 1858 Němcová poslala hraběti II. díl Slovenských pověstí po Václavu Bendlovi, tehdy seminaristovi v Budějovicích, jenž prázdniny trávíval v Březnici. Bendl psal o tom Němcové 11./10. 58: „Kolovratovi jsem nechal pověsti, poněvadž jsem, byv u něho, nenalezl jej doma a on hned na to jel k té slavnosti do Budějovic.“

R. 1859 hr. Kolovrat poskytl opět Josefu Němcovi výdělku tím, že ho pověřil pořádáním archivu a registratury na svém zámku v Hrubých Dvorech (Gross Meierhöfen) u Přimdy, kde Němec pracoval od května do září t. r.

Němcová z toho měla jen tu výhodu, že jí manžel, pokud byl zaměstnán mimo dům, nepřekážel v práci literární a nechával jí na výživu rodiny hubenou pensi. Výdělek za revise a za práci v Hrubých Dvorech nechával si téměř zcela pro sebe, ač dostal na př. koncem října 1859 přes půldruhého sta zl. honoráře. Od těch dob nastaly mezi manžely časté spory o zaopatření dětí. Němec chtěl, aby dospívající děti pokud možno brzy samy se živily způsobem jakýmkoli, Němcová snažila se poskytnouti jim příležitosti pro život lepší.

R. 1860 vypravila proti vůli manželově nadaného svého syna Jaroslava do Mnichova na malířskou akademii. Nejistými a nepravidelnými podporami přátel Němcové udržel se tam od dubna do září, ale poznal, že k dalšímu studiu na akademii pomoc matkou opatřovaná nestačí. Pomocí Purkyňovou začal se učiti dřevorytectví a na nejnutnější potřeby vydělával si retušováním fotografií.

11. září psala mu matka: „Psala jsem také hraběti Kolovratovi, radil mi k tomu Bendl, který tam měl primici a nyní kaplanem se stal v Klatovech. On podporuje prý rád všecko snažení Čechů, zvlášť poslední leta. Psala jsem mu, ale pro sebe o pomoc, abych mohla bezstarostněji pracovat, a když já budu mít, budeš i ty mít.“

Ale nedoprosila se žádoucí pomoci ani tentokráte. Jaroslavovi bylo v hrozné bídě živořiti přes zimu a jen s největším namáháním sehnala mu matka na zpáteční cestu do Prahy na počátku února 1861. Přes to však nepřestala důvěřovati v dobročinnost hraběte Kolovrata. Když na podzim t. r. dlela v Litomyšli, kde churavějíc připravovala vydání svých sebraných spisů, psala ke konci září sluhovi Seidlovi: — „Potom se prosím Vás poptejte v Museum, kde je hrabě Hanuš Kolovrat. Já mu chci psát, aby mně přispěl něčím, že bych ráda jela do Slovenska — ač to není pravda — ale abych měla na živobytí přes tu zimu.“ Netušila, že již této zimy nepřežije. Těžce churavou převezli ji 28. listopadu do Prahy, kde 21. ledna 1862 dotrpěla. Před smrtí ještě pamatovala čestným výtiskem nového vydání „Babičky“ na hraběte Kolovrata, jenž jí umožnil jedinou studijní cestu na milované Slovensko.

(Pokračování.)



F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

On však zjevně byl rozčilen a zneklidněn mou nesdílností.

„Řekněte," doléhal na mne, „bylo lepší oženit se s tou, jíž jsem už nemiloval? Sotva mi přisvědčíte! Ale — nemiloval — je slabé slovo, já jí nenáviděl. Jak bylo možná vzíti si ji? Kdo mi může zazlívat a vyčítat, že jsem lačnil po té, jež mne uchvátila? Činíte to jinak?"

„Každý jsme sobec," odvětil jsem. „Nikdo vám nezazlívá!"

„Připadá mi to dnes ovšem jako lup. Přilít jsem jako dravec, zaťal do ní spáry a odnesl ji. Já však nemohl jinak. Proudy mne uchvátily. Opřete se jim? Tenkráte byla rozkoš v tom šíleném, slepém spěchu. Opravdu, všecko se odehrálo v nejkratším čase. A o tomhle vám rovněž nepovídala?"

„Ne, ani slova."

„Povídala asi za to něco jiného. Vím dobře, co!" promluvil zasmutněle. „Není šťastna. Urvat jsem dovedl, ale štěstí dát nikoli. Chtěl bych, ale je to nemožné. Řekněte mi, jak? Snesl bych všecko, svolil bych ke všemu, ale ona ani nic nechce. Smutná je, dívá se mlčky a truchlí. Není to však jen pro otce, ne, je jako v nevlídné cizině ve své domácnosti. A to mne stále víc souží. Viděl jste to asi, ale zapřete. Chápu. Je smutná — co si to zamlouvat? A tak bolavá rána se nezacelila. Je stále otevřena, stále pálí. K tomu ten otec! Jak se to zlíhlo, řekněte mi? Olupoval ji o volnost, rozkazoval, nevrlý byl — a najednou tolik šílené lásky, tolik hoře pro něho? Jaký v tom rozum? Proč? Připadá mi to její truchlení jako žaloby na mne. Ano, toho dobrodruha ctí a mnou pohrdá. Proč a zač? Pravda, odnesl jsem ji ze skal jako dravec, ale nejsem-li pozorný muž? Miluju ji, že nelze více. Přicházím jen s prosbami o úsměv, o laskavější pohled, o vřelejší slovíčko. Lačním, stále tak jako s počátku. Žízeň nezmizela, rána se nezacelila. Jaká radost z takové lásky? Trýzeň. Marja má volnost a vidí se vězněm. Doma byla vězeň a viděla se volnou. Není to převrácený svět?"

„Nic není bez příčiny," řekl jsem. „Přemýšlejte o jejím smutku a pátrejte, proč se cítí vězněnou?"

„Myslíte, abych hledal příčinu v sobě?" otázal se zcela prostě, bez postranních úmyslů.

„Ano. Snad se sám vysíláte na místo strážníkovo," prohodil jsem přívětivě, téměř s úsměvem. „Nezdá se vám?"

„No — nevím," pronesl zamysliv se. Byl zřejmě zmaten.

„Musí tu býti nějaká příčina. Zdá-li se jí, jak sám tvrdíte, že je vězněna, musí ve vás viděti hlídače. Mýlí se, ale vidí vás tak. Bojí se vás. Vykládá si v tom smyslu vaši lásku. No — není to možná?"

„Ale jak? Jak? A proč by mne tak viděla?" mluvil rychle rozkládaje rukama. „Nežárlím."

„Nežárlíte?" zvolal jsem živě, takže jsem se tím až sám zarazil. Podivení mé ho překvapilo.

Pohlédl na mne a až po chvíli s jakousi rozvahou a i rozpačitostí prohodil:

„Žárlím, žárlím, ale jinak než celý svět. Ano! Vy však to slyšíte první. Žárlím, ale v nejhlubším koutku srdce! Kdo o tom ví? Nikdo. Marja nejméně."

„Snad se někdy neovládnete, snad přece sem tam něco prozradíte."

„Ne, ne, nikdy!" zvolal živě. „Bojím se té hrůzy v sobě, nezavadím o ni. Uvnitř to pálí, ale rty se usmívají. Vždy. Neřekl jsem jí nikdy ani jediného zlého slova. Střežím se. Mám dojem, kdyby něco zaslechla, že by se poplašila a zmizela jako pták. Já však nemohu bez ní žít, věřte mi do slova. Nemohu. Život s ní — stálé hoře a trýzeň, ale bez ní jen smrt. A to jí nechci vyzradit. Všecko by se změnilo, kdyby byla má, ale ona není. Čí však je? Celého světa mimo mne. Proto žárlím. Její smutek mne bolí, chci jí dáti radost, ale to znamená světu ji vydat a sebe zavraždit."

„No — a — není už velikosti v lidském srdci?" pronesl jsem velmi tichým hlasem, téměř šeptem. Účinek poznámky mé byl prudký.

Podráždil se.

„Ne, ne, té kořisti nepustím! Ne, ne! Nemohu. Jazyk by mne neposlechl, nevyslovil by toho, ne! Raději trýzeň!"

„Ale — ona — proč ona má trpět?"

„Kletba — v tom je nějaká kletba, ďábel našeptal, . . . kousek pekla jsem si přines'!"

„Jak to tedy chcete rozřešit? Jak ukončíte to utrpení?"

„Nevím, dnes ještě ne," řekl smutně jako by mne chtěl dojmouti a pro sebe získati, „nic mne nenapadá, ačkoli stále na to myslím. Otázka bez odpovědi. Čekám, že se v ní zrodí láska, doufám, ale kdož ví? Je to možná? Co o tom soudíte?"

„Těžko říci. Taky se stává taková změna. Zvláště, přesvědčíte-li ji nějak, že není vězeň.“

„Není, věřte mi, že není!“ řekl dobrácky. „Mám ji rád . . . jak bych ji mohl úmyslně týrat? A opravdu vám nic neřekla?“

„Co by mi byla řekla?“

„Že je nešťastna.“

„Ne, ani slova o tom neřekla.“

Svěsil hlavu. Promluvil pak polohlasně:

„Vy byste myslil — pustit ji jako ptáčka z klece — volnost jí dát, a sám se zhubit?“

„Odříkat — nic víc, odříkat se.“

„To je zhubit se. Ale — řekněte mi, proč ji dávat světu? Proč? Nenávidím ho.“

„Nejde o svět, jde o její život. Jí dejte volnost.“

V očích jeho, na něž jsem pohlédl, cosi zlobného zasvítilo. Odvětil drsně:

„Víte — volnost jí dát — Nu, dobrá! Pusťte kanárka . . . kam uletí? Chytí ho jiný — a opět ho uvězní.“

„Jenom že nové vězení nebude třeba svízelné —“ prořekl jsem významně a zasmál se.

Pochopil. Zloba rozlila se mu celou bytostí. Prudce máchl rukou:

„Věřte mi, myslívám si, že bych ji raději zhubil, než jinému dopřál. Volnost — to je dát ji někomu, ale tak pošetilý nejsem!“

„No — a to snad ona tuší.“

„Nemůže toho tušit, není možná, nikdy toho nevyslovím.“

„Nezdá se vám, že ona častokráte uhodne i myšlenky?“

„Ano, často jsem to pozoroval. Uhodne.“

„Snad tedy ví, co cítíte a bojí se vás. Snad někoho — bůh ví koho — miluje a zvýšenými smysly pozoruje vaše projevy.“

Tato poznámka má jej bodla. Smekl klobouk, přiložil si ruku na čelo a chvíli mlčel. Cítil jsem, že se neobyčejně znepokojil, neboť pojednou stanul, napřímil se a naslouchal.

Hluboké ticho, ležící na všech stranách, zvýšilo naše napětí.

„Co si myslíte?“ zašeptal.

„Buďte klidný, nic. Zdá se mi jen, že se vás milostpaní bojí.“

„Přece jen něco řekla!“ prohodil se zvědavým pohledem a jakýmsi mstivým rozechvěním.

„Neřekla.“

„Vypozoroval jste to tedy!“ promluvil chvatně. „Pěšky jako za vozem. Překvapuje mne to. Střežím svá ústa, neprořekl jsem ani slůvka. Ale ovšem — myslil jsem si tisíckrát, že bych ji zabil, kdyby mi chtěla uniknout nebo kdyby se zpronevěřila. Možná, že tuší, možná, často uhodla mé myšlenky. Ale, pane drahý, já ji slepě miluju . . . a tak, že nelze uniknout. Od první chvíle, kdy jsem ji spatřil, ocitl jsem se v tom začarovaném kruhu. Jako by mne byla na pevný drátek přivázala, jenž se mi ihned do živého masa zařezával, pokusil-li jsem se odejít. Pane zlatý, to byla rána krvavá, palčivá . . . strašná rána a nezahojila se. Jsem stále na tom pevném drátku a stále je do živého zaříznutý. Přemáhám se, zatínám zuby — ale bývám vydrážděn a příšerně nervosní. Však to cítíte — i teď jsem. — Ach, všimněte si, jak je ticho! Kde pak jsou? A Žofka kde je? Ticho. — Noc je semeniště zmatku a hrůzy, věřte mi. — Ach teď, slyšel jste? Smích! Její smích! — Díky bohu, že se směje. To vy jste způsobil. Dobře, nic nenamítám, děkuju za to. Až se z té lítosti vymaní, až na otce zapomene, potom snad všechno se změní. Věřím, stále věřím, že po očistci přijde nebe. Však i ona nahlédne, že jsem pro ni trpěl. Musí se rozveselit! Musí být se mnou šťastna! Musí! Ten její smutek bych dlouho neunesl, vydráždil by mne, urážel by mne a pokořoval až do zuřivosti. Chudák jsem. Musí nahlédnout a uvidět jednou, že jsem přinesl oběť, bolest, bohatou nevěstu — všecko. Není přece zač trpět; proč trpím? Či myslíte, že jsem ji neměl vyrvat těm chlapcům v jejím kraji?“

„Jaký pak úsudek já mohu pronášet o takovém složitém případu?“ odvětil jsem.

„Však vám pověděla víc než já!“ pošklíbl se zlým způsobem.

Pochopil jsem, že od začátku naší rozmluvy vyzvídal, a že vypravování jeho nebylo než vyzvídání.

„Zbytečně ji podezříváte,“ promluvil jsem vážně, „o vás málo mluví. Otce má v hlavě.“

Chvíli mlčel. Tvář měl zachmuřenou. Mrzelo ho, že příliš mnoho vyzradil, viděl jsem to jasně na jeho očích i rtech, plně měsícem osvětlených. Nestrhl mne svou zpovědí, jak zamýšlel, a zlobil se na sebe. Zaťatá pěst pravé ruky jeho mi to zjevovala. Stesk můj po Dymáčkovi rostl. Lačně a vytrvale, s dechem zatajeným naslouchal jsem zvukům od Berounky. Temné, lítostivé rozechvění vyvstávalo z mých hlubin.

Ubírali jsme se podle louky. Tichounce poletující netopýři nás provázeli.

„Sedli si snad,“ promluvil Dymák. Povzdechl si. Ach — cítil jsem, že nemůže pohnouti balvany, jež se naň svalily.

„Kdož ví, nejsou-li na stráni!“ poznamenal jsem žárlivě. Povšiml si toho a řekl:

„Chtěla, abychom si klidně pohovořili, aby nám nepřekážela.“

Zrychlili jsme krok. V zahradě za námi ozvalo se Žofčino krátké zazpívání.

Brzy ocitli jsme se pod třešňovkou nedaleko řeky, u paty hřebenu. Tu znenadání objevil se nám Melichar pomáhající Dymáčkovi přes potůček. Spatřivše nás rychle se ubírali naproti. Napětí mé vzrostlo, takže se mi srdce co nejdivočeji rozbušilo. Chtěl jsem zavolati na ně, ale hlas mi selhal.

Melichar pojednou se zpozdil. Pouze ona přichvátala všecka jará, prudká a veselá smějíc se drobně nezadržitelnou blažeností. Přiskočila k muži, uchopila ho za ramena, podržela před sebou a nahlédnuvši mu do tváře, opět od něho odskočila. Pak učinila i mně totéž. Povšiml jsem si, jak oči i všecka tvář její byla rozzářena, nepamatuji se však jasně, byl-li smích její dobrý či zlý. Neprohlédl jsem bezpečně ani příčinu její prudké radosti; měl jsem jen dojem, že jich bylo více.

Odskočivši ode mne zajásala a vběhla ve velikém oblouku na lučinu. „Co postřehla v mé tváři?“ Dnes, zdá se mi, tuším.

Mezitím, co běžela drobnou, kvetoucí travou, přiblížil se k nám Melichar. Byl zamlklý a zamračený. Shledav, že oba hledíme za štíhlou paní, odvrátil se. Sychravá tma jako by se byla z něho zavlnila. „A co to její jásání?“ myslil jsem si.

Smála se. Smích její padal do ticha a do osvětlené krajiny jako verše okouzlující, záhadné básně do nevinné duše.

„Co si myslí?“ napadalo mne. „Jaké vztahy má ke každému z nás? Lze jich pochopiti? Lze jich uviděti? Vidí snad je aspoň ona ve světle pravdy?“ A povzdechl jsem si: „To kdybych věděl!“

Očekával jsem, že se k nám vrátí, ale ona zavolala na Žofku a odběhla za ní do zahrady.

Dymák chvíli byl zamlklý, jako by někomu nedůvěřoval, nebo jako by nemohl něco pochopiti. Nevím však, bylo-li to opravdové. On vůbec činil toho večera dojem zvláštní, chytráka nebo potměšilce, přeplněného tajnými, hrozivými úmysly. Myslím, že i bratranec hleděl naň tímto způsobem.

Přecházeli jsme několikráte cestou od řeky k zahradám rozmlouvajíce o životě na vesnici, o sklizni i o některých zdejších lidech. Dymák sám zaváděl tyto hovory, a jak jsem cítil, zaváděl je úmyslně. Dymáček se Žofkou zpívaly národní písničky. Hlásky jejich zněly tklivě a teskně.

Byl bych rád naslouchal, Dymák však stále vesele hovořil. Napadlo mne několikráte, proč my tři spolu jdeme? Opravdu, noc je zvláštní půda, s jinými květy než den.

Povšiml jsem si, že Dymák, když zpěv v zahradě ztichl, velice se znepokojil, a že nás vybídl, abychom šli za dámami. Napadlo mne, že se obává propuknutí Marjina strachu a že chce, abychom chodili s ní. Prohodil jsem, že se k milostpaní podívám. Souhlasil. „Jděte, jděte!“ řekl přívětivě klepaje mi na rameno.

Nalezl jsem je ztichlé v besídce. Marja se chvěla a choulila. Polekala se snad mým blížícím se krokem. Sedl jsem k ní. Brzy se rozveselila. Když přišli páni, pískal ponocný jedenáctou. Dymák zdržel nás až do půlnoci.

Jedna zlomyslná poznámka Melicharova podivně, až rušivě mne zasáhla. Když jsme šli spat, pohleděl na mne kalnýma, přimhouřenýma očima, jako by něco strašného ve mně viděl, a prohodil:

„Kolik je nás zapřaženo do jejího kočárku?“

Neodpověděl jsem, tváře se, že mu nerozumím. Byl jsem však přirozenou jeho poznámkou raněn, aniž jsem rozeznával proč a jak.

Stáhl rty a pokývl hlavou. V tu chvíli opět jsem si vzpomněl na porovnání Marjino, že udeřen do hlavy podobá se býku.

X.

Těšil jsem se na dopoledne příštího dne. Bylo mi teskno a lačněl jsem po horoucím hovoru i objetí. Bylo mi nutno takové lázně. Zmatek, vzniklý na noční procházce, nemohl zůstati nerozjasněn. Mimo to velmi jsem byl zvědav, co uslyším o Dymákovi. Člověk ten, jak jsem ráno s podivením shledal, vryl se mi do duše tísnivým, ba záhadným obrazem. Nevěřil jsem mu a měl jsem dojem, že mne podskočil a prohlédl. Ale i bratranec objevoval se mi v jiných podobách, v jiném poměru k ní než dříve. To však mne více znepokojovalo než mátlo. Pociťoval jsem v srdci lítostivou nejistotu, ba strach o Dymáčka.

(Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

Poznámky o národním umění.

„S potěšením atd. vzato na vědomí, že hnutí směrem k znárodnění umění stává se všeobecným.“ Tak asi by prý naše literatura a naše umění právě mohly o sobě konstatovati, kdyby měly oficielní svůj orgán. Slova ta zahajují pořad tří velezajímavých feuilletonů, jež se objevily dne 9., 10. a 11. ledna v Národních Listech, jsouce nadepsány „Cestou k národnímu umění?“ a podepsány jménem Ferd. Peroutky. Úvaha jeho jest napsána s veškerou otevřeností a odvahou přesvědčenosti, která dělá slovo činem, vrhá na svůj předmět tolik silných světel a uplatňuje jimi tolik neuznávané pravdy, že si zasluhuje díku a vážné pozornosti každého, komu ideální poslání našeho umění — hlavně literatury — leží na srdci.

Tresť názorů autorových bude asi nejlépe zde naznačena několika krátkými výňatky z vlastní jeho práce. Praví:

„My, kosmopoliti včerejška, s hesly otevřít okna do Evropy a dohoniti Evropu, my, jejichž umění a literatura poslední doby, typicky eklektické, byly jakousi vzorkovou mapou evropských látek a forem, pravý průchodicí dům a citlivý barometr pro evropské klima, my pojednou se zastavujeme a přemýšlíme o svém vlastním úkolu a o své vlastní síle.“

„Umění je částí národa jako řeč. Umění je napětím duševní síly národa, není druhem esperanta, snahou dorozuměti se s jinými národy, přiblížiti se.“

„Umění, opírající se o národnost, ssající z ní, tvoří dle řádu, pravidla, zákonu, organisace; umění, stojící mimo národ svými kořeny, umění s kořeny ve vzduchu bude jen uměníčkem, žijícím z náhody, z jednotlivého nápadu, z virtuosity.“ — „Ztrácí-li umění svoji národnost, ztrácí tím právě svoji sílu, karakter, ztrácí tím svoje veliké bezpečí i nesmírnou realitu.“ — „Nemá-li býti umění lenošnou a příjemnou kombinační hrou, skeptickým diletantismem, který na lešeníčku nad národní bytostí improvisuje své barevné, nezávazné hříčky, musí býti národní, svěřiti se živelnosti svého národa.“

„Otázka národního umění není položena v oblasti látky.“ — „Otázka znárodnění našeho umění je otázkou zcharakternění a zživelnění.“ — „Nejsou to okovy, které se přijímají; naopak, jest to vzpružina, inspirace, pathos, důvod k tvorbě.“ — „Základem a kvasem uměleckého díla zůstává vždy zkušenost a prožití.“ — „Umění je výrazem života stejně, jako vzrostlý strom je hlasem země. Umělec musí vycházeti od života.“ — „Národnost, země, jazyk znamenají základ, od něhož počíná se tvořit.“ — „Velký umělec dává se vždy inspirovat přímo přírodou, jejím horkým dechem, — a národnost je kus přírody.“ — „Národnost je síla a pathos, rozšiřuje osobnost jednotlivcovu, dovede ho do výšek, kam by sám nikdy nedospěl. Příslušeti k národu — toť prostředek jak porozuměti lidem;“ — tak může básník ve své knize „nésti celou svou zemi s tíhou jejího dramatu“, — „vzíti na svá bedra národní osud“ a konati dílo, kterým by „naše umění řeklo své vlastní, původní slovo“ Evropě, světu a věkům.

Tím vším dokládaje, že národní umění jest totožno s nejvyšším a nejsilnějším uměním vůbec, ba že velkého umění jiného ani není kromě národního, uvádí autor za příklad vrcholné zjevy všech literatur evropských, od epopejí a dramat starořeckých až po novověký román ruský, u kteréhož se zastavuje se zvláštním důrazem; z českého našeho umění připouští do řady jen Němcovou, Nerudu, Smetanu, Manesa a Alše, avšak úplně nepřipomenutu zůstavuje celou širou oblast umění polského, i se zářivým trojhvězdím velkých jeho básníků, což zajisté nepatří na vrub opomenutí nahodilého, nýbrž má význam svůj. — Autor důsledně vyvozuje ze svých názorů tvrzení, že národ celou svou bytostí a svým vývojem jest účasten vzniku děl uměleckých, jsa svou měrou spolupracovníkem svých umělců. Toť ovšem samozřejmo, jako že půda je spolupracovnicí při klíčení a růstu byliny, která z ní ssaje život. Ba autor vede svůj úsudek tím směrem až do krajnosti, opíraje o některé výroky Dostojevského a jiných své mínění, že umělecké tvoření jest možno jenom na domácí půdě, to jest i fysická přítomnost umělcova v domově že jest podmínkou jeho tvoření, v cizině prý nemožného. Opět vzpomínáme na poesii emigrantův a vyhnanců, s níž autor, jak by se zdálo, nechtěl účtovati. — Národní karakter umění musí být v umělci vrostlý, přirozeně mohutný, bezděčný, živelný, neprogramový; „nevydebatuje se,“ „nelze se mu naučit,“ tvrdí autor; „umění jest v základě věcí citu“; jinde pak praví: „Konečně je to věcí talentu“, což arci je blíže pravdy. Jako by bylo marno si říci: „Chci být velkým umělcem“, jest prý marno umíniti si: „Chci býti umělcem národním“. Musí to — dle autora našeho — přijíti samo.

Ještě něco málo připojeno buď z horujících, sympathických, živě důrazných výrokův autorových. „Národní umění je původní, vřelé, prvotní, živelné.“ Při tom dí: „Mám zvláště připomínat, že nejde nám o umění vlastenecké? O umění chvalořeči, laciného optimismu? Umění národní jest naopak tragismem.“ — (Ku překvapujícímu tomu místu vrátím se níže.) — Celá stať pak končí závěrečnými těmito větami: „Umělec, je-li velký, bude provázen národními svými vlastnostmi. Každý velký umělec byl velký jen tím, že podával summu národního života.

Budeme míti své národní umění jen za tu cenu, že budeme míti umění velké a silné. A velké umění opět vykoupíme jen tím, že nebudeme malým národem."

Tím asi stručně naznačen obsah zajímavé oné stati, která určitostí názoru, smělou pravdomluvností a zanícením pro svůj předmět, nám tak významná a milá, musela si získat radostný náš souhlas i přes to, nač jí odpovíme pochybnostmi. Jest nám tím vzácnější, že se objevila na historické půdě, ve feuilletoně listu, kde Jan Neruda, někdejší čelný průkopník „světovosti" v písemnictví našem, již před 30 léty učinil toto vyznání: „Pěstovali jsme jakousi literaturu o sobě, ne literaturu českou. — Ve své radosti, že strhli jsme zdi a valy rozhled po volném světě nám zabraňující, zašli jsme do cizoty zase příliš daleko. — Vychovávali jsme literaturou „„moderního Čecha"", ale často zapomínali, že Čech ten má být ovšem r o v e n lidem ostatním, ale nikoliv s ostatními s t e j n ý. Odívali jsme se jakous básnickou uniformou světovou, a oni zatím do té velké básnické armády, do toho „„básnictví světového"" přijímáni jen ti, kdož přicházejí v kroji svém osobitém, řekněme národním."

Bylo by zdrženlivostí až pokryteckou nevzpomenouti si, že na témž historickém místě ještě o deset let dříve týž velký národní básník vytýkal duševní o b m e z o v á n í těm, kdož vůči naší literatuře uplatňovali hledisko blízce příbuzné s oním, na němž F. Peroutka zakládá své vývody: že totiž všichni největší básníci světa byli básníky národními. Ba týž názor zas ještě o nejedno desítiletí dříve byl již u nás projevován a nynějšek jej přejímá celou řadou odborníků moderních, s autoritou Jaroslava Vlčka v čele, i nelze bez úžasu uvažovati, čím to možno, že pravda tak samozřejmá tak dlouho nemohla u nás proniknouti, ano, že bývala kaceřována a rozhořčeně pronásledována, ještě dnes tak málo důvěřujíc v úspěch, že nový, zasloužilý propagator k nadpisu obrany její, „Cestou k národnímu umění", připojil otazník! Nebyl si tedy sám jist, že hnutí k znárodnění umění jest u nás opravdu všeobecné, že jest upřímné a energické. Bohužel, musím onomu otazníku prozatím dáti za pravdu, pohlédnu-li na celkovou směs naší literatury.

A proč tedy, proč „znárodnění umění", snaha tak přirozená a pro vyšší náš národní prospěch nezbytná, neuznávána byla po tolik desítiletí, jimž do celého století mnoho již nechybí? Snad že z uvážení rozumového a poctivě míněného, kterého se zastává i náš autor: že totiž národního umění nelze u d ě l a t, nelze vymudrovat a vynutit, že nelze se mu naučit, tak jako nelze vydupat velké umění vůbec, což jest jen věcí talentu? Snad částečně působil tento názor, silně smíšený s nedopatřením, které objasnit nebude asi na škodu. Jest ovšem pravda nezvratná, že velký umělecký talent si dáti nebo u jiného vykouzliti jest věcí nemožnou a bylo by snahou marnou; ale dáti i při menším talentu uměleckému tvoření směr a cíl není žádnou pošetilostí, a byť i talent tak malý byl, že by stačil jen na to, k čemu vybízejí známá básníkova slova: „urovnávat silnice". Či neuvádí literární historie — ba i sama krátká stať našeho autora, veliké a slavné výtvory, jež měly své zdroje v menších zjevech dřívějších, veliké a slavné umělce, kteří se postavili na ramena menších svých předchůdců? Zázrak národního arcidíla ovšem nelze vytvořiti malými silami ani při nejlepší vůli; ale vyšlapávati mu neschůdné, ještě neznámé cesty, odklízeti z nich první závady a překážky, objevovati na nich přec jen první mety a rozhledy, to stojí za pokus, ba za pokusy steré, a takové úsilí povzbuzovati v malých i velkých talentech směrem k znárodnění umění bylo by u nás bývalo plodnější zásluhou než zakřikovati každého, kdokoli zatoužil po národním rázu poesie naší, zrovna jako zločince, barbara a zpátečníka, který chce stavěti „čínskou zeď" proti kultuře světové, zazdívati nám okna a s nimi světlo evropské vzdělanosti, zahrazovati k nám přístup modernímu pokroku a proudům nových myšlenek omlazujících svět.

Kolosální tato lež, vmetená ve tvář všem, kdo se opovážili přáti si, aby naše umění bylo národní (neb i pouze konstatovati, že ten či onen literární zjev je „evropským", ale nečeským), stala se ustálenou tradicí, která ku podivu dlouho požívala slepé víry u neprozíravých, hlavně mladých lidí, a zpozdilá tato víra asi valnou měrou pomohla udržovati baživost po cizinských novotách až do našich dnů. Snad teprve nynějšek, jenž pravou tvářnost evropské kultury objevil v novém, břitkém světle, ukázal, že semeno této kultury nehodí se právě nejslibněji k setbě do české půdy, a připomněl, že z českého ducha vyklíčivší myšlenky dávných myslitelů českých i pozdějších křisitelů našich přirozeně předpokládaly vývoj české kultury zcela jiným, našinským směrem.

(Dokončení.)

LITERATURA.

K. S e z i m a: „*Za přeludem*". Tři prosy. Vilímkovy knihovny sv. 134. V Praze 1917.

I bez poznámky autorovy v závěru knihy bylo by zřejmo, že všechny tři práce, uveřejněné pod společnou vlajkou titulu, naznačujícího zřejmě zorný úhel zralého dneška k předstiženým metám minulosti, spadají svým vznikem před Sezimův román „Host", publikovaný jako zahajovací svazek téže knihovny. Ne slabinami, ať struktury, slohové obratnosti, psychologického bystrozraku, či schopnosti zpodobiti klokotný var žití sugescí vlastního nazírání k pro-

blematické jsoucnosti: ne nedostatky, ale svým strhujícím spádem, místy smyslným žárem, překotně tryskajícím z každé litery těchto subtilních pieç. Tu vaří se krev dosud nevybouřených smutků a vášní mezi přesnými a výstižnými obrazy; tam opájí se bouřně kvasící mládí krásou jemně ciselovaných passáží snad na úkor hutnějších tvárných možností; není příležitosti, která by byla bývala opomenuta, aby lyrický tón změkčil některou z dramaticky vyhrocených kontur; nálady střední věty knihy jsou vybavovány z představ v roztouženém vznícení co nejtěsnějšího splynutí s přírodou a v tvůrčí rozkoši tichých večerů, požehnaných blahodárnou samotou. Pokud se týče bezprostřednosti podání a vroucnosti přilnutí k daným thematům, řekl bych, že tři tyto práce knihy předčí poslední román Sezimův některými podrobnostmi: byť i jejich nedočkavě nervosní neucelenost nelze srovnávati s povšechnou dokonalostí „Hosta", přec onen dráždivý půvab této slitiny, z horkého žáru kvasu v ušlechtilý krystal budoucna se určitě vyhraňující, je dobrým uměleckým požitkem jako charakteristický tah štětce k obrazu autorova vývoje.

—*fer.*

*

O l g a F a s t r o v á: *Zlatá rybka.* Románek z pražského života. Ilustroval Artuš Scheiner. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze. — J o s. R. H r a d e c k ý: *Dary života.* Studie a kresby. Nakladatel J. Svátek, Č. Budějovice.

Nenový příběh o rozmarné dívčince, kterou trapné zkušenosti její svévole přivádějí k rozumu a tím románu skýtají moralisující podklad, využit byl autorkou jako příležitost k vytvoření mravoličného obrazu doby; osoby v něm vystupující vybrány jsou typicky, zůstávají však pouze dobře míněnými schematy, s jedva znatelnými stopami osobitého zlidštění, které vzniká z umělcova zápasu o látku se životem. Vyhovují arciť realistickému pojetí jako všecko podání práce v přirozeném, pozvolném vývinu, ve slohu hladkém, plynném, ale na výsost konvenčním. Děj románku jest se žurnalistickou dovedností připoután k jevům společenského života dneška, proto bude zálibným širokým vrstvám a jmenovitě čtenářkám, které především se podívají na poslední stránku a tam — v tomto případě — spatří poslední slova: „Jen tvá a navždy!" — Nová kniha Hradeckého jest šestnáctým svazkem „Svátkovy lidové knihovny pro zábavu a poučení", vyznamenávající se pořadem až nevkusně pestrým; pestrost řady — kdyby knihy vskutku byly cennými — ani by tak nevadila jako to, že „lidovost" je zde pojímána se zastaralým předsudkem, že lidu jest podávati cosi všedně jednoduchého, druhdy triviálního, a pak právě touto zúmyslnou prostotou, vzdalující se od poesie a umění. V tuto krajnost upadá také J. R. Hradecký, autor nesporného nadání, přirozeného humoru a poetických cílů, v jichž dosažení však mu brání jednak nedostatek osobní kázně, jednak ona k prostotě směřující tendence, upadající až v triviálnost, jmenovitě však značný nedostatek autokritiky. V celé jeho tvorbě jest jakost nahrazována množstvím a měl by ve vlastním prospěchu dojíti konečně k poznání, že tímto způsobem dospěje čím dále k větší rozbředlosti, nikoli k uměleckému dílu. Také kniha „Dary života" jest sestavena bez autokritiky, z feuilletonů nedávno napsaných — a bylo by jejich sbírce značně na prospěch, kdyby autor byl s ní počkal několik let, pak při náležitém odstupu valnou část vynechal, jiné zhustil a některých námětů použil k zevrubnějšímu zpracování. Pochopujeme, že feuilletonista časem ledajak si vypomůže — ale pak nemá ze svých improvisací sestavovati knihu literárních aspirací, třebas práce — dokud jsou čerstvé — zdají se jemu samotnému zábavnými.

Kaz.

DIVADLO.

J u l e s R e n a r d: *Zrzek.* Komedie o jednom dějství. Přel. Hanuš Jelínek, režisér G. Schmoranz, po prvé v Národním divadle dne 25. ledna t. r.

„Zrzek" jest šestnáctiletý hoch, nepochopený otcem a trýzněný matkou, která jest „nešťastna proto, že nedovede vzbuditi lásku". Po vyznání, které způsobí dobrosrdečná služka, vykvete pochopení mezi otcem a synem a tento naučí se chápati matku. Na hře jest znáti, že jest zdramatisovanou novellou, a mnoho vyprávění a obšírných hovorů, nahrazujících časové rozestupy děje, nutné pro psychologický rozvoj, jest v přímém rozporu s dramatickým požadavkem. Na jevišti jest hra možna a zajímava jedině dobrým podáním hlavní úlohy; v Národním divadle připadla slečně Suchánkové, která si na tomto výkonu právem může zakládati; dala mu uvědomělý celkový obrys a v mimice vybavila jej sterými podrobnostmi, které ovládla k naprosté nestrojenosti. Bez tohoto úspěchu by hra asi sotva byla obstála před naplněným domem, jenž na vrcholu saisony očekává splnění velkých slibů činoherního repertoaru, jmenovitě v tvorbě původní.

*

Redakce naše byla pozvána též k divadelnímu večeru, pořádanému v divadle „Uranii" dne 17. ledna t. r. komitétem pro podporu strádajících žurnalistů a literátů. Ochotníci z nejlepších kruhů pražské společnosti sehráli způsobně a se zřejmým nadšením tři staré, ale vděčné aktovky; divadlo bylo téměř vyprodáno za ceny značně zvýšené. Režijní vydání tohoto večera, včítaje v to ovšem toalety dám a květiny účinkujícím jejich přáteli věnované, jichž bylo jistě za několik set korun —

patrně budou poněkud v neshodě s čistým výtěžkem, takže tato forma dobročinnosti vnucuje přímo pochybnost, že nejde o nic jiného než o ryze lidumilné a humanní cíle vyšších vrstev společnosti, které mají jistě nejlepší snahu hmotně co nejvíce přispěti kulturním pracovníkům. Představí-li pořadatelstvo účinkujícím, že při takových příležitostech nutno vnější okázalost podříditi vyšším účelům, pak bude dosaženo plně krásného cíle, který tu jest. Představení toho druhu bylo již druhé a další, třetí, jest ohlášeno.

TÝDEN.

* Vzpomínajíce dnes sedmdesátin nadšeného kulturního pracovníka profesora Josefa Vycpálka, rodáka Choceradského, máme především na zřeteli jeho mimořádně významnou činnost organisační a buditelskou, kterou ve všech oborech národní a vlastenecké práce vyvíjel a uplatňoval. Srdci jeho nejbližší byla péče o ryzost mateřského jazyka, jíž jest oddán doposud, obíraje se lidovou fraseologií a shromažďuje obšírný materiál jazykozpytný, z něhož má vyrůsti jeho velký „Úplný slovník správné češtiny“, celoživotní dílo. Byl nejen rozsevačem hlubokého uvědomění vlasteneckého ve škole, ale praktickým uplatňovatelem svých snah horlivým šířením české literatury na Rychnovsku a Táborsku, i působností v oboru české hudby a zpěvu, jejímž výsledkem jest sbírka stočtyřicíti původních českých tanců lidových, z nichž ukázky přinesl „Český Lid“. Přejeme skromnému jubilantovi, aby zdráv a svěží spěl zdárně k uskutečnění svého naučného i lidopisného díla.

*

Jak snadno se matou dějiny přítomnosti. Pisatel těchto řádků nedávno náhodou probíral se almanachem, vydaným r. 1910 k půlstoletému jubileu Národních Listů. Jan Herain — pracovník pověstně svědomitý — má v něm vzpomínku „Jak vznikla pamětní deska Jana Nerudy na domě č. 233.-III.“; ve článku přihodil se mu nevysvětlitelný omyl. Píše, že r. 1900 sestoupil se výbor za účelem pořízení této desky, odhalení její pak že dělo se dne 22. srpna 1901 velice okázale a jako hlavní řečník že mluvil architekt Otakar Materna. Autor zmátl se patrně desátým výročím smrti Nerudovy, připadajícím na citované datum; odhalení desky stalo se již v době Národopisné výstavy dne 29. září 1895. Arch. Materna byl předsedou komitétu, slavnostním řečníkem byl Adolf Heyduk. *rh*

*

* J. S. Karin vypravuje ve své publikaci „Talenty“ zajímavé události, jak se talenty uplatňují. Uvádí jména těch, kteří o svém nadání nevěděli, skutečně byli teprve „objevení“ a kteří zase nemohli uplatniti se, a toliko náhoda jim pomohla. Defreggerovi pomohl tak již v pokročilejším věku Piloty, přijav ho k sobě, že věnovati se mohl malbě. Roseggerovi pomohl k uplatnění talentu spisovatelského český člověk, u něhož pracoval, a nejnovějším případem jest „objevení hudebního skladatele“, o němž nikdo před tím nevěděl. Jednoho dne prosil ředitele orkestru Colonneova G. Pierneho ubohý člověk, aby mu dal opisovati noty, že píše noty kaligraficky a může také partitury rozepisovati. Byl to 51tiletý Ernest Fanelli, přes italské jméno Francouz, jenž od útlého věku hrával na piano, potom vstoupil na konservatoř, ale po dvou letech musil vystoupit, protože neměl z čeho žíti. Protloukal život v orkestrech malých divadel za průměrný měsíční plat 30 franků. Posléze oženil se a nemoha rodinu obživiti z toho platu, vzdal se divadla a hrál v pařížských nočních kavárnách unylé valčíky a ohnivé čardáše a za dne opisoval noty. Ředitel orkestru spatřiv ubožáka, chtěl mu pomoci a proto řekl, aby ukázal mu vzory svého písma. Fanelli přinesl mu ukázky. Ředitel popatří na kaligrafické písmo, prohlíží noty a skladbu, která ho překvapuje tak, že táže se: „Čí je to skladba?“ „To je jedna z mých,“ odvětil Fanelli jako zahanbeně ... Nedostal opisování not, jeho skladby byly přijaty k provozování a r. 1912 francouzská hudba měla o mistra více. Stojí v řadách slavných hudebníků francouzských. O

*

* Zájezdu bulharských spisovatelů a umělců do Německa mezi 15. lednem až 12. únorem, o němž jsme se minule zmínili, zúčastnili se: Ivan Vazov, lyrik Cyrill Christov, novelista Elin-Pelin, filosof Michailovský a váleční spisovatelé O. Nemirov a A. Strašimirov.

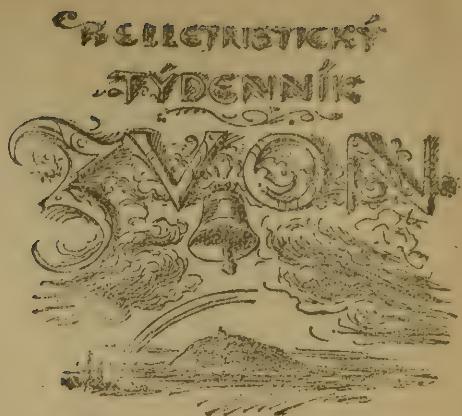
*

Knihy městské do polovice 18. století byly psány česky a většinou správně, ale po r. 1770 v zápisech města Rychnova n. Kn. střídá se již němčina s češtinou. Při tom jazyk český stále více proplétá se germanismy. Ale ani němčina není správna a bývá promíšena podivnými slovy českými. R. 1772 v německé žalobě čteme rčení: „gerichtliche Rozkazen“. R. 1805 rekurs nazýván „Odporklage“, nebo „stížnost odporantní“ a r. 1845 v německé žádosti o výslech svědků přejmenován názvem „Odporírung“. Podobně utvořeny šizuňk a slevuňk. Těchto termínův i advokáti užívali. Ke konci 18. století tvoří se nezvyklá slova, zhusta skladbě jazyka českého se příčící. Čteme: „zámská“ věž, „kostelecký“ mlýn místo podkostelní, „radenští“ páni, „pozorník“ polní a p. R. 1805 a později sporný majetek slove „otázkový grunt“, „otázkový kotel“ a j. *A. S.*

V Praze, dne 1. února 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.



K. Leger:

KDO VYTRVÁ, ZVÍTĚZÍ.

(Pokračování.)

Zavři knihu!" pravil měkce, „unavuje tě čtení, viď? Tolik dní už jsi tu stále u mne jako ve vězení a venku je tak krásně! Zahoď tu knihu, nebaví mne. Venku je jaro! Otevři okna dokořán, ať se nadýchám čerstvého vzduchu. Cítím, že mi je lépe, dojista lépe. Děkuju ti, žes byla tak hodná k nemocnému. Byl by to zoufale smutný život, viď? Litoval jsem tě z hloubi srdce, když jsem tě vídal trpělivě mne opatrovat, léky podávat. A vídal jsem, jak pohled tvůj otáčel se žalostně k oknu. Děkuju ti. Pamatuješ snad: pravil jsem, že nechci ti kazit radost mládí. Bylo mi tak blaze, když jsi byla u mne. Ale teď jsi volná, slyšíš? docela volná. Podej mi ruku — Jsi hodná!" Poslechla a jako v zapomenutí nechala mu svoji ruku, když líbal jí drobné prsty na každý kotníček. Na její tváři neobjevil se ani úsměv. Díval se nějak žádostivě na její růžové rty — neviděla toho. Lehce povzdychl, pustil její ruku — nechala ji klesnout bezvládně.

„Jsi volná!" opakoval, „jdi, rozběhni se parkem — kam chceš! — ale vrať se mi! Stýskalo by se mi."

Vstala poslušně, mlčky odložila knihu a beze všeho chvatu odcházela.

„Jiřino!" vykřikl. Stanula, ohlédla se očekávajíc, čeho si bude přát.

„Nu, nic!" řekl po chvilce. „Jdeš tedy již?" Přikývla hlavou, ale pak jako by se rozpomenula, klidně děla: „Vrátím se brzo a maminku sem zatím pošlu."

„Neposílej! — chci býti sám!" Odešla.

Venku na síni mladá služka s potutelnýma očima přitočila se k ní.

„Milostpaní!" šeptala tajemně: „Dopis!" Nechápajíc podívala se Jiřina na děvče.

„Dopis? jaký dopis?"

„Nevím," potutelné oči se čtverácky smály. „Nějaký hoch jej přinesl, ale mám lístek odevzdat jen milostpaní samotné."

Malý lístek v zapečetěné obálce bez nápisu. Jiřina chvilku jej držela nerozhodně na dlani. Ale pak najednou krev se jí nahrnula do tváří.

„Je dobře!" pravila služce. Lístek uschovala.

Procházela se dlouho parkem, s rozkoší dýchala vonný vzduch, nahýbala se ke květům. Hladila je, ale netrhala. Bylo jí nějak líto těch jarních květů — uvadnou i tak příliš brzo! A konečně — sáhla do kapsičky v bílé zástěrce, nahmatala lístek. Utrhla ruku, jako by se spálila. Po chvilce opakovala pokus — lístek vyňala, na dlani dlouho jej držela. Zavál vítr, lístek odletěl na pěšinu. Váhala — má jej zvednout? nebo zašlápnout, rozdrtit podpatkem? Ale zvedla jej. A prudce roztrhla obálku.

Četla: „Vrátil jsem se. Chci tě vidět, musím tě vidět. Přijdu večer. Čekej!"

Promnula si oči, znovu četla. Lístek se jí třásl v ruce, již nerozeznávala ani písmena. Učinila bezděky několik nejistých spěšných kroků. Zpátky k domu, jako by chtěla před něčím utéci. Stanula opět nerozhodně — a nevědomky rozškubávala lístek na malé kousky. Jako bílé pápěrky odletovaly. Pak — když je viděla bělat se rozhozené po pěšině, jala se je chvatně sbírat, — na dlani skládala kousek ke kousku. Chtělá ještě jednou přečíst, co tam napsáno. Nepovedlo se již. Smačkala kousky papíru v hrsti, zahodila do hustého křoví, aby jich nikdo nenašel.

Pak se vracela k domu. Nezajímaly ji už květy. V hlavě jí hučelo, zdálo se jí, že by měla o něčem přemýšlet, o něčem se rozhodnout. Vůbec — měla by se rozmyslit, kterak odpovědět na onen lístek — ale nemohla souvisle a rozumně myslit.

V hlavě to hučení — písnička nějaká — slova zapomněla, jen: la — la — la —! Jednu chvíli zdálo se jí, že slyší za sebou tiché kroky — rychle se otočila. — Ne, nikde nic! Z nenadání přepadla ji úzkost, nechápala proč, ale cítila srdce neklidně bušit. V celém těle cosi lehounko se chvělo.

Když opět vešla do pokoje, nalezla tam starého správce z továrny. Vykládal cosi nemocnému pánovi, cosi mrzutého. Zařízení, které dosud v továrně měli, okázalo se již nedostatečným, konkurence pracovala lépe a rychleji. Bylo třeba nahradit opotřebované, zastaralé stroje novými, anebo vzdát se soutěže a továrnu nadobro zavřít, nebo prodat. Zdálo se, že správce, už letitý, šedivec, nerozumějící potřebám novodobého průmyslu, je unaven již, omrzen dlouholetou prací a že by rád už si odpočinul. Proto radil pánovi: prodat!

Pan Melich dlouho naň hleděl zamyšlen, pak potřásl hlavou: „Ne! ještě ne! Až po mé smrti. Dokud žiju, ať žije také továrna, kterou jsem postavil. Zapomínal jsem na ni poslední čas, pravda — ta nemoc! ta nemoc! — ale zkusím to. Objednám nové stroje. Vypracujete plán, pozvu zkušeného odborníka. Dáme se ihned do práce.“ Továrník zamnul si ruce. „Co tak udiveně na mne jste pohledl, milý pane správče? Doufám — chci doufat, že uvidím ještě pracovat naše nové stroje. Nejnovější. Vím, že konkurence se vzmáhá. Dobře, — musíme jí čelit plnou silou. Nákladu litovat nebudu. A sám chci dohlédnout — zanedbával jsem továrnu, zanedbával — ta nemoc! Ještě díky Bohu, že jsem měl ve vás spolehlivého zastance. Buďte jist, že nezapomenu, odměním se vám za všechnu práci. Pojďte, podívám se s vámi ihned do továrny. Bože můj, jak užasle vyvalujete oči! což je to tak divné, že jednou opět chci se tam podívat? Upřímně řečeno, zdá se mi, že hlavně mi chybělo zaměstnání, práce, starost — mohl jsem se spolehnout ve všem na vás, a to byla pro mne chyba!“ — pan Melich se usmíval. — „Vy jste se o všechno staral za mne, a to byla chyba! Kdybych byl měl jiného správce, méně poctivého, nebyl by mne nechal klidně stonat, byl by mne zahrnul svými nářky a žalobami, byl by mne z lenošky vytáhl, prohnal po továrně, obchodními starostmi zahrnul — nebyl bych měl času stonat. A to vy,“ pan Melich vesele klepal správci na rameno — „to vy jste ze mne udělal zahaleče, starý příteli! Už je opravdu čas, abych zase dohlédl, — ne že bych vám nedůvěřoval, ale nutno se starat o budoucnost, neboť časy se změnily. Teď už se mám oč starat,“ usmíval se šelmovsky. „nejsem už na světě sám — viď, Jiřinko?“ obrátil se k mladé paní, která stála u dveří, Neslyšela, nerozuměla. Pohladil ji po tváři — jako by necítila. Bůh ví, nač myslila.

„Hle, co to máš na živůtku?“ Zachycen v kraječce bělal se jí tam maličký útržek papíru. Podívala se naň užasle — kde se tu vzal? Neměla síly zvednout ruku, pan Melich sám prstem jej smetl. Jako bílý motýlek třepetavě slétl na zem.

„S Bohem na okamžik, Jiřinko!“ loučil se továrník, „hned přijdeme zase!“ A když otevřel dvéře, vrátil se ještě k ní. Usmíval se měkce, dobrácky. „Podej mi přece ruku, vždyť po prvé ode dne svatby vycházím, jako bych šel na dalekou cestu. Slušno přece, aby se mladá ženuška rozloučila, že ano, pane správče?“ Naklonil se a lehounko a nesměle políbil Jiřinu na tvář, sotva že se jí rty dotekl. A v očích se mu radostně rozsvítilo. „S Bohem, drahoušku!“ zašeptal, „přijdu —!“

Jiřina osaměla. Bezděky otřela si dlaní tvář, ale nemyslila na to stále nevědouc co počít. Jako ztrnulá, bez dechu, jen v hlavě jí hučelo. „Vrátil jsem se. Chci tě vidět, musím tě vidět. Přijdu večer — čekej!“ Zdá se jí, že opět čte ta slova. Ale ne, vždyť lístek roztrhala, zahodila. Jen dosud v celém těle cítí lehounké chvění, mrazivé chvění až v konečkách prstů. Cosi jí stahovalo hrdlo, do očí stoupaly slzy. Zavzlykala. Nějaká ruka položila se jí na rameno. Zděšeně se otočila — její matka stála za ní.

„Proč pláčeš, dceruško? neplač!“ pravila vážně kývajíc hlavou se starostlivým pohledem. „Nic to není. To jen tak, to se mu zdá, strýčínkovi, že je už lépe, ale není, uvidíš. Unaví se a ulehne zas.“ Jiřina užasle dívala se na ni. Nechápala. „Jak se díváš! — prosím tě, dcero — tak prapodivně! Povídám ti: není pomoci! Chudák strýčínek! to je jen jako když plamének posledně zaplápolá, nežli docela uhasne.“ Kývala starou hlavou, ale najednou se pokřižovala. „Já hříšná! ne, že bych strýčínkovi nepřála dlouhého života, ale vidím, vidím —! Nezměníme osud.“ Vzdychla. „Děj se vůle Páně!“ všechno musíme odevzdaně nésti. Tak, tak! neplač. Strýčínek je hodný, zaslouží, abys mu byla vděčná. Postaral se o tebe — a teď jenom trpělivost měj!“ Objala dceru a políbila na čelo. „Trpělivost! uvidíš, nebude to dlouho trvat. — Ale Bože, co se děje s tebou? vždyť máš ruce jako led! to ty noci, které jsi se mnou probděla u nemocného. Pojď, dceruško, odpočiň si, lipové thé ti uvařím!“ — Jako loutka

bez citu, bez vůle nechala sebou Jiřina vládnout.

Pan Melich nevrátil se z továrny tak brzo, jak slíbil, naopak, do večera se zdržel, a pak ještě dlouho ve své pracovně se správcem o čemsi horlivě se radili. Konečně paní Tereza rozhodně zakročila. Nevolána vešla do pokoje a starostlivě pánovi domlouvala:

„Ne, ne, můj milý pane strýčínku, musíš se šetřit, nesmíš přepínat síly. Víš přece, že jsi nemocen!" Strýčínek nedbal, nad stolem nahnut cosi vypočítával, správce s tužkou v ruce přehlížel řady číslic. Oba byli horlivě zabráni v práci, ale paní Tereza nedala se odbýt. Oh, ne! od dceřiny svatby navykla si v domě neobmezeně vládnout. „Milý strýčínku — poslechni přece! šetři se! pamatuj na své zdraví! Pane správče, sám jej napomeňte, ustaral by se, nedbá, že je nemocen, že je sláb jako páperka! Kdyby mne nebylo, že se oň starám, kdež by už byl! Nedovede se šetřit jako nerozumné dítě, a zítra se mu nemoc vrátí a bude naříkat!" Rozmrzele plísnila strýčínka.

Nepohněval se, — naopak nějak vesele přes rozpočty podíval se na ni. „Máš pravdu, Terezko, necháme už toho! až zítra! ale věř, dobře mi to dělá — tyto cifry, plány a práce. Staráš se o mne, děkuju ti, — musím poslechnout!" Složil rozložené papíry, podal správci ruku, pozval jej na zítřek. A celý večer byl vesel.

Venku se již pomalu šeřilo, nad stromy v parku na obloze bez mráčku zabělal se měsíc ještě bez lesku a záře. Někde v houští zpíval slavík, snad první letošního jara. Jiřina zdála se být unavena. Sotva promluvila, očí nezvedla. Jako by nebyla duchem přítomna.

„Jdi spat, děťátko!" konečně řekl jí choť. „Odpočiň si. Bděla jsi tolik nocí, zasloužíš si odpočinku." Pohladil ji po vlasech. „Jdi!" A když odcházela do svého dívčího pokojíku, podal Jiřině ruku a políbil ji na tvář. Tak jako otec dceru. „Spi blaze!" A dodal s úsměvem, okazuje na dvéře své ložnice. „U mne je smutno. Ještě tam čpí mediciny. Smutno bezesných nocí. — Ale zítra — Terezo, slyšíš? — zotvírej všechna okna, vyvětrej všechny kouty a na okna dej mi sem květiny. — Slyšíš?"

„Slyším!" odpověděla paní Tereza kývajíc hlavou. Myslila si: Marno otvírat okna, marno větrat, nevyženeš nemoc, nevyženeš! A smutno je tam, ovšem. Jako by Smrt sama čekala v některém koutě. Otřásla se — jaké myšlenky! Bůh jen ví, proč neustále cítí umrlčinu.

(Dokončení.)

✱

Jos. Lelek:

PŘÍSPĚVKY K ŽIVOTOPISU BOŽENY NĚMCOVÉ.

(Pokračování.)

III. Fr. Lad. Vorlíček.

Ušlechtilý, jemnocitný, snaživý literát, vzhlížející s obdivem a úctou k Boženě Němcové, náležel v kruh jejích přátel v letech 1854—1856. Vorlíček byl nejoddanějším odchovancem a věrným následovníkem staršího a slavnějšího svého rodáka z Blatné Jana Pravoslava Koubka, jenž byl v letech 1839—1854 profesorem češtiny a polštiny na universitě v Praze. Koubek nadšen básněmi Kollárovými vzdělával se literárně v Haliči, kde byl vychovatelem v šlechtických rodinách a suplentem ve Lvově. Oddal se studiu jazyka polského a maloruského, obíral se poesií lidu haličského, studoval pilně literatury slovanské a cizí. Jsa nadán ohnivou výmluvností na universitě pražské budil v mládeži nadšení pro literaturu českou poutavými rozhledy po literaturách slovanských a cizojazyčných. Vlastními básněmi v duchu Kollárově působil buditelsky i v širších vrstvách národních.

Literární mládež tehdejší, kupící se kol J. V. Friče a později Jana Nerudy, chovala ve vděčné paměti Koubka básníka a buditele.

Vorlíček podobně jako Koubek zabýval se po léta soukromým vyučováním v zámožných rodinách a ústavech na venkově i v Praze, osvojil si uhlazené společenské chování a při tom neustále se vzdělával. R. 1846 na strakonické praeparandě vykonal zkoušky pro školy triviální, r. 1849 na učitelském ústavě v Budči pro školy hlavní a na německé vyšší reálce pražské r. 1856 pro nižší školy reální. Vedle toho pilně docházel do přednášek universitních z jazyka českého, polského, zeměpisu a dějepisu a vykonal zkoušky z řeči a literatury české i polské na universitě u prof. Koubka, jenž byl stálým jeho rádcem a příznivcem. Koubek doporučil jej jako

přispěvatele do Pražských Novin, kam Vorlíček psával zprávy literární a školské a ve feuilletonu uveřejňoval od r. 1854 překlady povídek a románů z polštiny; kromě toho přispíval i do Lumíra a Obzoru. V Obzoru uveřejnil po smrti Koubkově r. 1855 oslavný jeho životopis a za pomoci J. V. Friče vydal čtyři svazky sebraných spisů Koubkových. Do almanachu Lady Nioly, redigovaného J. V. Fričem, napsal přehled české literatury. R. 1854, kdy Němcová psala Babičku a Frič chystal se vydávati ilustrovaný čtrnáctidenník „Praha", Vorlíček s březnickými přáteli Václavem Bendlem a Hanušem Jurenkou počal docházeti do její domácnosti. Sedmadvacítiletý snaživý literát, uhlazeného, společenského chování, zalíbil se Němcové i jejím dětem svou pozorností a vlídnou řečí; přála si u něho jen více ohně a citové bezprostřednosti. Smávala se ustavičnému jeho knihomolství; má prý syrovátku místo krve od samého studování.

Když r. 1855 vrátil se manžel Němcové z Uher, aby v Praze očekával rozhodnutí svého vyšetřování, které s ním bylo vedeno přes celý rok 1854, rád seznámil se s Vorlíčkem, neboť ho zajímaly jeho překlady v Pražských Novinách. Jak známo, Němcová horlivě podněcovala a pěstovala korespondenci přátelskou, a proto Vorlíček jí psal z prvního svého prázdninového pobytu mimo Prahu z Blatné obšírný dopis, zachovaný v její pozůstalosti, dopis zajímavý poměrem Vorlíčkovým k rodině Němcových, úsudkem jeho o Bendlovi, Jurenkovi a Fričovi, jakož i jako náčrtek života na malém městě v letech padesátých.

Velectěná Paní!

Na laskavé Vaše vyzvání, abych Vám po příchodu svém do místa rodinného zprávy o sobě podal, splňuji tímto svůj slib; ano řeknu, že je to první list, který v Blatné v tento čas píšu: neboť důvěra Vaše, kterou si vysoce jako každého ducha výborného vážím, jíž jste mne pokaždé, kdykoli jsem prah Vaší domácnosti překročil, v hojné míře poctila, svěříc mi zámysly pro nynějšek i budoucnost na poli činnosti literární — tato důvěra jest mi rukojmím, kdybych i pominul pochlebné o mně výroky, jakých se mně, Velectěná paní, od Vás dostalo, že i já v kruhu Vašich přátel a ctitelův místečko jsem si zjednal: na to tedy odvolávaje se prosím Vás, byste mi nezazlila, jestliže s větší důvěrou a s menší ostýchavostí v listě svém k Vám mluviti budu, nežli se od mladého člověka, který posud ničeho podstatnějšího nedokázal, k pilné a vysokými dary nadané spisovatelce sluší. Možná, že se tomuto praeludium usmějete, považujíc je za planou zdvořilůstku: než buď jak buď v ohledu tom považuju to za svou povinnost pojistiti sobě i ze strany Vaší důvěru tenkráte, když z každé pochybnosti omluviti se hned nemohu.

S listem tímto nechtěl jsem i proto prodlévati, obávaje se, že by Vás snad později v Praze více nezastihnul, ač snad by mně více bylo možna Vám pověděti. Začnu tedy chronologicky: Cestu jsem šťastně s otcem našeho Hanuše Juroviče[10]) až do Březnice vykonal: starý mluvil málo, já též, více jsem spal, toliko vozkovo *ou* mne na štací z dřímoty vyrazilo. Už v Praze tušil jsem, že budeme míti na cestě špatné pivo, i zaopatřil jsem se lahví roztopčínu, který mně musil před cholerou konservovati. I starý se dal nakloniti a sdílel se mnou tento slovanský nektar, pravě že je to dobrý „šloftrunk". A skutečně spal dobře jakož i protější soused jeho, třetí můj společník, takže, když jsem já se probudil, spatřil jsem, jak tito dva mohutní rytíři velmi často při drknutí vozu gotický oblouk udělali, hlavami se dotýkajíce. Když takovýchto karambolů mnoho bylo na počet, nacpali si oba dýmky a statně bafali: kdyby byla s námi tak dáma nějaká bývala! Kouř se valil z okýnka jako z lokomotivu. Co jsem na starém po cestě z Prahy do Březnice po celých deset mil poštovských, které jsme za jedenáct hodin urazili, ztratil, to mně bylo v půlhodině od druhé drahé polovice nahraženo. Vřesk poštovské trubky ukončil mé další *poslouchání* v Březnici. Jel jsem velmi rychle, což se mi líbilo; leč radím Vám Milost Paní z vlastní zkušenosti, byste, pojedete-li kdy po poště, zeptala se dříve, není-li kůň jankovitý, asi tak, jako onen, s kterým jsem já jel: kdykoli si smyslil, zastavil a nechtěl z místa; anebo rejdoval s kočárkem sem a tam, že jsem každou chvíli myslil, že mne do škarpy vyklopí. Avšak krajinu tu má rodička Boží pod svou ochranou — kde se končí „Bezirk" jedné, tam dosahuje už plášť hned druhé, a já v to věřím, že ona pláštěm svým každého může zastínit, neboť lid náš nedá na to dopustit, aby se jí těch plášťů nedostávalo, aniž by některý z nich na čisto byl spotřebován, těch má každá několik ve forotě — na sv. Ignáce z Lojoly jsem se tentokráte nemohl spolehnouti, on měl nedávno v Březnici pouť a při té slavnosti si utržil

[10]) Engelbert Jurenka (1800—1873) byl tehdy notářem v Březnici, syn jeho medik Hanuš Jurenka byl 1854—1855 důvěrným přítelem Boženy Němcové.

takovou opici, že doprovázeje hosty své se schodou spadl a zlomil druhou nohu, takže lékaři nebeští o něm pochybovali, a posud nejsou jisti, nebudou-li mu muset nohu amputovat. Nebožák, musil by pak chodit o berli. Nakaždý způsob budou ho muset malíři na všech obrazích přemalovávat; nejhůře to bude s oným na kamenném mostě.

Doma mne rodiče už přes celý týden očekávali, matka mně šla každý den na proti, až právě když jsem jel opominula tu procházku, myslíc, že se v pátek — nešťastný to den — na cestu nevydám. Ve městě, jak mne naše mládež spatřila, měl jsem slavnou assistenci u vozu, takže, nechtěje další pozornost na sebe obraceti, vyskočil jsem a pod rodinnou střechu pospíchal. Přišel jsem právě k slavnosti Jeho apošt. Veličenstva; večer byla v jedné restauraci zdejší hudební a deklamatorní akademie, já byl také přítomen, ač po cestě zondán; dekorování místnosti bylo krásné, i první skupení děvčat při zpívání hymny národní: deklamace ale šly — až na dvě — hanebně, nikdo nemohl poctivě ukončit: tato dvojice byly: *sedlák na billiáru*, a *jakého bych nerada*. Pak se tančilo: pomyslete si Milost Paní já Jurou[11]) prohlášený pedant po cestě dvanáct mil obnášející, já se dal do tance při hudbě záležející z dvou houslí a basy, a to všecko, aby zdejší honorace, která se hudbou tou vyhnat nedala, nesměla říci, že jsem pyšný. Matka má měla zase radost, že jsem zdráv. Děvčata se zde dělí ve dvě třídy: jedny městské na vdání, tudíž usedlejší; pak úřednické slečinky, anebo vyšších městských dignitářů dcerky, které se též k slečinkám přibližujou. Ony ku vdání schopné — ač by všecky šmahem rády se vdaly — tedy ty usedlejší říkají slečinkám, které něžnou prací se zabývají, *štikerky*. Jak se Vám, Milost Paní, líbí tento přezděv? Než musila byste slyšet i ten přízvuk, s jakým se toto jméno vyslovuje. Ve svátek vyhlíží všecky téměř stejně, leda že za slečinkou vlaje řásný závoj. S paraplátky chodí u nás děvčata na brambory. Ach Bože! je to zvláštní poezye na venkově, o tom v Praze zabedněný občan nemá ponětí. Jenom že zde pivo máme špatné! Inu Pražáci mají pivo a my poezyi. Chvala Bohu, brambory posud nehnijou, a na houby chodí lidu, jako když plátno vleče. Staré báby a čarodějníci sbírají kořeni „mezi matkama božíma“. Čáp nám už s mladými s panských stodol odletěl; pávi v oboře pošli, za to se zajíců letos urodilo, takže ječmeny podle lesů uzrály beze klasů.

(Pokračování.)

[11]) Hanušem Jurenkou.

F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

Tušil jsem, že ti dva prožívají více než mi naznačili; zvláštní bylo, že jsem se na Marji pro to nehoršil, nýbrž že jsem se starostlivostí hádal na těžký osud jakýsi, o němž nemohla volně promluviti. Bylo mi pojednou nejasno mnoho příběhů, o nichž vyprávěla a jež mi ji dříve neobyčejně osvětlily, jako by je teď mraky zahalily. Tušil jsem nové hlubiny v jejím životě; vše jako by se přesunovalo a do jiného osvětlení ponořovalo. Tyto změny zasahovaly i do mého štěstí, do našeho poměru. Nebyl jsem již bezpečen, že mi Dymáček náleží, a právě toto neurčité zdání způsobilo v mém nitru hluboké pohnutí stesku, obav, lítosti a bezmezný vzrůst mé horoucí lásky.

Tyto mocné pocity podivuhodně měnily mé ranní úmysly, takže o deváté hodině vyhnul jsem se bratranci, jdoucímu zahradou k besídce, a za chvíli na to paní Dymákové, jež se rozhlížela kolem, jako by někoho, snad mne, hledala. Stanul jsem tiše za hlídačskou boudou. Srdce mi bušilo, lítost mne skličovala. Bylo mi do pláče. Rovněž den nebyl již jasný jako minulý. Nebe všecko bylo zakaleno, slunce ukryto. Trpěl jsem zvláštním, zcela novým způsobem.

To, že jsem se vyhnul bratranci a hlavně paní Dymákové, způsobilo mi na chvíli temnou, značnou, ale zcela neurčitou rozkoš, jež se však brzy proměnila v bolestnou lítost, zvláště když jsem zpozoroval, že Marja Melichara v besídce zahlédla a k němu zašla. Když pak se neobjevovala, vzrušil jsem se ostrou žárlivostí, jež však povahy lítostné neztratila.

Teprv asi po hodině odhodlal jsem se vstoupiti do besídky. Pocity mé za tu dobu mnohokráte se proměnily, rovněž domněnky mé byly nejrůznější. Udivila mne zvláště ta okolnost, že se po celou hodinu nikdo z nich neukázal a že tudíž

o mně nevěděli. A nejen to, mne mrzelo hlavně, že mne Marja nehledala, že celou hodinu prožila beze mne, aniž z besídky vyhlédla. Proč? Znepokojující domněnky rychle se utvořily.

Odhodlav se vstoupiti k nim, vyšel jsem z úkrytu tiše a takovými oklikami, aby o mé blízkosti neměli tušení. Podařilo se mi dojíti až k nim, aniž co zpozorovali. Vstoupil jsem do vchodu jako náhodou, jako bych se sem chtěl ukrýti nemaje zdání, že tu kdo je. Přivřel jsem oči, dech se mi zatajoval, krev stydla.

Melichar skloněn byl k rukám Marjiným, jež pokrýval polibky a slzami. Klobouk jeho ležel na zemi. Husté vlasy podivně měl zcuchány. Ona pak seděla napřímena, s hlavou nazad položenou, s tváří bledou a bolestnou, s očima tichýma, zcela zaslzenýma.

Objevení mé jich nevyrušilo ani nepolekalo. Stanul jsem, díval se na ně, ale oni si mne několik minut ani nepovšimli, ačkoli jsem stál před nimi. To působilo na mne mocně, až posvátně.

„Děkuju vám, milostpaní," pronesl po chvíli Melichar neustávaje celovati její ruce, „nezapomenu, nezapomenu!"

„A — vy? Jste usmířen?" řekla měkkým hlasem, jakým přede mnou nikdy nemluvila.

„Jsem," odvětil bratranec, „jsem, jsem!" opakoval. „Znám lesy svého domova a miluju je neméně než vy."

Pozvedl hlavu. Povzdechl si. Byl zardělý a zasmušilý, s pohledem plným pokory a odříkání.

Paní Dymáková podala mi ruku pohleděvši na mne smutně a laskavě.

„Kde se touláte?" otázala se neustávajíc něžně se na mne usmívati.

„Zde po zahradě. Čekal jsem vás."

„Od devíti zde sedíme," pravila a opět se něžně usmála. Ukázavši pak na levou stranu řekla: „Sedněte si."

Usedl jsem bez poznámky se srdcem neobyčejně rozbušeným. Zmatek v mém nitru byl úplný, pocity mé nerozeznatelné. Stále mne napadala otázka: „Co se stalo, že vy dva jste se usmířili?" Neodvážil jsem se však vysloviti ji podléhaje zvláštní, věru až temné velebnosti, šířící se z tváře Marjiny. Někdo jiný než Dymáček seděl přede mnou, někdo vážnější a klidnější. „Proč?" napadalo mne. Neměl jsem však odpovědi. Teprv když mi sdělila, že se její muž těší na dnešní večer, mihla se mou duší myšlenka, jež mne ihned zaujala. Ano, zdálo se mi zcela přirozené, že není již takovou jak v minulých dnech, neboť v jejích dojmech udály se veliké přeměny. Objev můj tak byl neobyčejný, že jsem se bál dále o něm mysliti. „Až budu sám, až budu sám," šeptal jsem si v rozechvívajícím pohnutí, „potom ano, potom se pozastavím." Nepochyboval jsem, že to, co mne napadlo, bylo pravdivé.

„Jak jste se vyspala, milostpaní, po včerejším čarovném večeru?" otázal jsem se s úmyslem zapuditi jejich i své pohnutí, s nápadnou veselostí a předstíranou nestarostností.

„Tak, že se mi zdá svět jiný než byl," odpověděla váhavě a zálibně.

„Klidnější a radostnější, viďte?" snažil jsem se uhodnouti smysl jejích slov.

„Dobře jste řekl — klidnější!" Dodala pak s úsměvem: „Hledím a divím se jako dítě; všecko je jiné; věřte mi, i vy i pan Melichar. Muž dlouho o vás hovořil, domnívá se, že o vás něco vím, ale co já ubohá o vás slyšela a co jste mi vyzradil? Nic."

„Neškodí, je tak lépe," odvětil jsem rychle, „zvědavost je vždycky nebezpečná."

Bratranec povstal, pohlédl na hodinky a přemýšleje o čemsi díval se na mne pátravě a jaksi soucitně.

„Odcházíš?" otázal jsem se nemoha snésti jeho pohledu.

„Ano. Vozíme oves. Zítra hrozí déšť."

Je pochopitelno, že jsem si přál, aby odešel. Již za krátkou tu dobu, co jsme zde seděli pohromadě, vyvíjela se tísnivá rozpačitost. Byli bychom mluvili o věcech, o nichž mluviti bylo zbytečno i nudno. Toužil jsem po vroucí rozmluvě s Marjí, bylo mi třeba ujištění, že neochladla, že se nic rozrušujícího nepřihodilo, a bylo mi třeba vyzvěděti něco o tom, co s Melicharem zde mluvili a co se stalo? Cítil jsem, že tu bylo ve hře mé srdce, můj osud a že jsem nějak pokořen. Zdálo se mi, že bratranec o čemsi rozhodl, co se mne hluboce dotýkalo, že hledí na mne jako na žadatele, jenž neví ještě, že byl již zamítnut. To přirozeně působilo mi tíseň a rozpaky.

Bratranec postřehl na mé tváři, že jsem se zaradoval, neboť nepatrně se usmál. To ještě zvýšilo moji touhu po hovoru s paní Dymákovou. Nepochyboval jsem, že i ona je již netrpěliva a že přeje si vysvětliti mi, co jsem v besídce zahlédl. Byl jsem proto nejen překvapen, ale i zdrcen, když pojednou povstala a otázala se Melichara:

„Vezměte nás s sebou, pomůžeme vázat a nakládat!"

„S radostí!" odvětil bratranec a obrátiv se ke mně otázal se: „Nemrzí tě to? Jen pojď, bude ti zdravé pohnout se trochu!"

Neřekl jsem nic. Marja mezitím již vyběhla živě z besídky.

Vyšli jsme přes vesnici na pole. Jak jsem předpovídal, hovořili jsme o zbytečných věcech. Oba to těšilo, což jsem si s počátku nedovedl vysvětliti, ale později se mi to zdálo jasné, když jsem si řekl prostou větu: „Patrně si v besídce vše dopověděli." Já ovšem nedovedl ovládnouti se, aby neviděli mého neklidu, a aby časem nějak naň nenarazili, nebo se mu neposmáli.

Na poli jsme skutečně pomáhali až do dvanácté hodiny. Chase to působilo nevázanou radost. Paní Dymákové vysunul se při shýbání nevelký zlatý medajlonek, upevněný na tenoučké šňůrce. Upozornil jsem ji na to. V tu chvíli byli jsme sami.

Bílé prsty její chvatně uchopily medailonek. Zastrčila jej se zvláštní pozorností.

„Koho tam máte?" otázal jsem se dívaje se na ni horkýma, vyčítavýma očima.

„Podobiznu žádnou, hleďte!" řekla a vytáhnuvši medailonek otevřela jej přede mnou. Usmívala se.

„Papírek!" zvolal jsem. „Psaní je to — ne?"

„Ne, nýbrž poslední má vůle."

„Tak malinká?" zašeptal jsem upíraje na její tvář lačný svůj pohled.

„Tak malinká!" odvětila a zavřevši medailonek opět jej zastrčila za halenku.

„Kdy vás uvidím?" ptal jsem se tiše. „Stýská se mi, mám mnoho na srdci."

„Kdy?" řekla a přemýšlela. „Nevím. Dnes nebude času . . . dnes zvláště ne. Odpoledne ani večer nebudu sama. Muž se na vás těší, byl nadšen včerejší procházkou. Všechen byl šťasten, že jsem se nebála . . . že hrůza má pominula. Je to divné. Nic, pranic jsem se již nelekala, strach nepřišel."

„Proč nebudete odpoledne sama?" ptal jsem se umíněně. „Nechcete snad."

„Nebudu. Slíbila jsem paní starostové, že jí pomohu něco ušít."

„A proč jste dnes dopoledne nezůstala se mnou v besídce, když bratranec odcházel?"

„Nevím. Napadlo mne jít na pole!" odvětila a zatočivši hladkým roubem přede mnou dodala: „Vidíte, že vášnivě ráda vážu."

„Dymáčku, musím s tebou mluvit!" zašeptal jsem vášnivě. „Musím! Vymysli si kdy a kde!"

„Ach ne, nechtějte toho, působí mi to tíseň!" zaprosila. „Večer se uvidíme, přijdeme všichni, rozveselíme se jako včera. I vy jste byl veselý, ne? Všimla jsem si. Muž si vás neobyčejně oblíbil, jste prý moudrý."

„To mne nezajímá!" řekl jsem mrzutě. A ihned jsem žádal: „Večer tedy se mnou promluvíte o samotě?"

„Nevím, slibovat nemohu. Může se to zhatit jako včera."

„Ano, a zatouláte se s Melicharem," prohodil jsem vyčítavě, „dnes jako včera . . Ale proč, proč?"

„Ne, dnes ne, přisahám!" řekla vážně. „Vím, že to bylo neslušné."

„Vy jste podivně vystřízlivělá," prohodil jsem s povzdechem, „bůh ví — jako vystydlá železná kamínka."

„Ale — proč?" podivila se s úsměvem. „Co se vám zdá? Jsem veselá, mrzí mne, že je poledne chtěla bych svázat ještě několik mandelů." Shýbla se a zaklekla k naloženému snopu.

Pomyslil jsem si že laškuje a že mne úmyslně zlobí. Uvěřil jsem tomu, ale jen na chvíli. Záhy jsem cítil, že se mýlím. Usmívala se, pravda, ale úsměv ten byl zvláštní, vážný a klidný. Ano, jindy výbušná, hořící, lačná, dnes mírná, téměř povýšená. „Je možná, aby se tak přetvářela?" napadalo mne. „Jaký by to mělo účel? Chtěla by snad roznítiti moji lásku ve větší plamen? Vždyť ani není možná, abych ji více miloval. Či snad ji zmrzelo mé štěstí, má veselá tvář, mé blažené pohledy, a zachtělo se jí mého hoře? Měl snad Melichar pravdu, nazval-li ji tygřicí? Zatoužila napíti se mého utrpení? Ocitl jsem se snad tam, kde se ocitli všichni? Dymák tvrdí, že láska k ní pálí jako živá rána. Ano, dnes to cítím . . . A bratranec mi jednou pošeptal: Komu zasvítilo světlo z jejích očí, ten nevyvázne, ten je v železech. — Nepozoruju toho dnes na sobě? Věru, že ano. Nelze zapomenouti, nelze se odříkati . . . A ona snad zkouší, jsem-li tak dalece spoután, tak hluboko raněn, musím-li již za ní . . . Či zpozoroval něco Dymák a zakřikl ji? Ne, jistě ne."

Svázavši snop, převalila jej nohou a pošeptala mi:

„Víte, kdo dnes odpoledne přijede? Ach, ovšem, že to víte! Vždyť jste to včera sám řekl."

(Pokračování.)

✱

Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

Skutečně zrodila se mu v hlavě z toho všeho nová myšlenka. Rozpomněl se na statkáře Koblihu, jenž se mu zdál býti nejlepším kupcem na chemickou továrnu.

Bez rozmyslu Koblihovi dopsal.

— Že se mu právě naskytuje neobyčejná příležitost zbohatnouti, protože konjunktura výroby v jisté továrně chemické je tak úžasně přízniva, že by bylo těžkým hříchem proti Duchu svatému, kdyby nekoupil! Vylíčil Koblihovi věc nejrůžovějšími barvami. Hotově je potřebí pranepatrného kapitálu, a ten ponese tolik, že do roka, nejdéle do dvou bude dluh zaplacen, a továrna bude aktivní! Řekne se sice, že je to chemická továrna, ale výroba je prý tak jednoduchá, že ji samostatně řídí obyčejný mistr tovární, ač s názvem továrního ředitele. Ostatně Kobliha mohl by spravovati a říditi továrnu sám i bez mistra.

Dopis byl na tři strany hustě popsaného listovního papíru velikého, obchodního formátu, a statkář Kobliha ho vůbec nečetl, nýbrž prostě jej zastrčil do kapsy, kde by byl dopis tento zcela určitě zvetšel, až by byl na konec vržen do odpadků. Ale náhodou prohledávala Koblihovi kapsy jeho choť, našla doktorův dopis a tak se poděsila pouhé možnosti, že by si její choť koupil chemickou továrnu, že energicky vystoupila a manželu tuto koupi přísně zakazovala.

Teď teprve statkář Kobliha Heroutův dopis přečetl, promyslil a rozjitřen byv ženiným odporem, doktorovu nabídku si oblíbil.

— Jen když brzy a lehce zbohatne! Jako sedlák nezbohatne nikdy, protože sedlákovy produkty nebudou a nemohou býti nikdy zdraženy, za to továrník určuje si ceny sám a vydělává mnoho procent.

— Tomu přece on, statkář Kobliha, rozumí a jeho doktor — pasoval si hned Herouta na svého doktora — tomu také musí rozuměti! Kromě toho bylo by jednání s doktorem Heroutem výhodnou příležitostí, aby mohl zajeti do Prahy, a to ne jednou, nýbrž vícekráte, poněvadž za jedné návštěvy se taková věc neskončí! Znenáhla vyrostlo Koblihovo odhodlání, že si továrnu koupí.

— Však továrník sleví, továrna není činžák, továrně musí člověk dobře rozuměti a hlavně musí míti obchodního ducha. Také Maruška by musil přiložiti ruku k dílu, Maruška by hospodařil svému tchánovi doma, protože Maruška má smysl jenom pro sedlačinu, a on by v Praze řídil chemickou továrnu.

Tak se stalo, že byl doktor Herout překvapen opravdu neočekávanou návštěvou statkáře Koblihy, vlekoucího s sebou zetě Marušku.

„Jedeme na kontrakt, milý doktore,“ spustil Kobliha hned s patra, „rozhodli jsme se, že si tu fabriku koupím.“

Herout se poněkud zarazil. Statkář už se chtěl posaditi ke stolu, na němž ještě nebylo prostřeno: tak znamenitý kupec je Kobliha, pravá perla mezi kupci. Nelze si to s ním pokaziti!

„Kdybychom spustili takhle nehorázně, jako vy ráčíte, tak by nám ta zpropadená továrna vylezla pořádně draho, tudy na to nesmíme, jen hezky pomalu, vašnosto!“

Nyní se prodloužil Koblihovi obličej překvapením.

„Továrnu pro vás koupíme,“ pokračoval doktor, „ale pomalu a s rozmyslem. Až ji dostaneme hodně lacino, tak si ji koupíme, dřív ne!“

„Jen aby nám ji někdo nevyfoukl před nosem!“ upozorňoval Kobliha postrašeně.

„Tak nebezpečno to není!“ usmál se Herout. „Továrna není houska na krámě, továrna se tak hned neprodá! Když jste mně věnoval důvěru, tak se podle toho zachovám.“

Maruška seděl vedle tchána bez účasti a oči mu bloudily po spisových skříních. Po těžké chorobě se dosud nezotavil, plicní choroba dále v něm hlodala a vyryla v jeho obličej, před tím zdravím kypící, hluboké rýhy. Maruška se naprosto nezajímal o koupi továrny, bylo mu lhostejno, kam tchán ukládá peníze. Netěšily ho ani peníze ani život.

„Račte kupovati snad pro pana zetě?“ zeptal se Herout za dalšího hovoru.

Trochu tím urazil Koblihovu samolibost.

„Kupuji pro sebe,“ odpověděl pyšně, „zeť továrně nerozumí, je jenom sedlák a továrna pro něho není. Zeť zůstane doma v hospodářství, a já budu za tím do Prahy dojíždět!“

„Továrna ovšem bude vyžadovati, abyste do ní dojížděl denně! Továrna není činžovní dům, pro ten stačí přijeti čtyřikráte za rok!“ upozorňoval Herout.

„Na to už jsem odhodlán, milý doktore! Vůbec já ještě chci býti v něčem větším činným, jsem zdráv, proč bych teda ne-

pracoval, když mě práce těší! Vyjížďky do Prahy budou mně příjemným osvěžením, ostatně znám už několik statkářů, kteří denně dojíždějí do Prahy za různými obchody, a jde jim to znamenitě k duhu!“

Umluvili, že doktor Herout pokusí se továrnu pro Koblihu koupiti a určili si peníz, kam až smí doktorova nabídka sahati. Kobliha podepsal svému advokátovi informaci s dalekosáhlým zmocněním.

Teprve když odešli, uklidnilo se napětí v Heroutově hlavě, krev přestala divoce probíhati tělem. Rozčilení způsobené překvapujícími událostmi bylo vystřídáno zmalátnělostí. Herout usedl do lenošky, zapálil viržinku a dívaje se za vonným, modrým dýmem, plazícím se z tuhého bílého oharku, znenáhla se utišoval.

— Jediná myšlenka zlá ho ještě rdousila. Aby nebyl statkář Kobliha choromyslný člověk, jehož rušné činy a překotná ododhodlání daly by se podle lékařského dobrozdání někdy zvrátiti. Věci šly tak ráz na ráz, že budily i v Heroutovi, nedávajícím se zaleknouti nějakým překvapením, jisté pochybnosti. Kdyby mělo býti někdy všecko uváděno v předešlý stav, byla by pohroma i pro Herouta i pro jeho klienty nesmírná.

Tato myšlenka mu na chvíli vzala chuť, aby obchod rozvíjel dále až do ukončení.

Továrník byl i jinak Heroutovi tvrdým oříškem. Kdyby vycítil jen zdaleka, že by mohl býti doktor kupcem, byl by hned otočil a vyháněl cenu do nekonečna. Hned by prohlásil, že továrna není na prodej. U továrníka bylo nutno postupovati pozvolna a s rozmyslem.

Psaní by to všecko zkazilo, musí zcela náhodně s továrníkem ještě jednou se setkati, zajíti k němu do továrny na prohlídku a vysloviti mu politování, že se asi továrna pro klientovy účely nebude hoditi, leda že by si to dal klient svým advokátem nějak rozmluviti.

— Postup tento zamlouval se Heroutovi, i když o něm uvažoval po druhé. Úmyslně nespěchal s provedením, aby neupozorňoval továrníka zbytečně.

Z opatrnosti dopsal třetího dne po Koblihově návštěvě statkáři, že věc koupě továrny naráží na překážky nepřekonatelné, že dlužno se ozbrojiti tedy trpělivostí a čekati, až jak se obchod rozvine.

Venku už byly říjnové plískanice, doba dešťů vystřídala slunečno jeseně. Dlouho se ta teplá jeseň protáhla!

Se starostmi v hlavě vyšel si zase několikráte do aleje u řeky pod Strakovskou akademií, kde se staré lípy a topole sklánějí nad vodu, a kde se v korunách věkovitých stromů, valem řídnoucích, ještě rozehrávalo větry neservané barevno listí. V tomto zákoutí zachováno bylo kus venkova: nedlážděná cesta, travnatá stráňka, pěšina a nade vším píseň starých stromů, na něž se dosud neodvážila barbarova ruka.

Zákoutí určené milencům ticha a samoty, jemuž plovoucí vory na řece staly se vhodným doplňkem. Procházel se tady, až se setmělo, načež se vydal podél Vltavy na cestu, kudy chodíval na jaře a v létě skoro denně. Řeka pod pobřežními zdmi zčernala, světla luceren na větru drnčících propíchávala se z mlh a tmy, spěch večerních a osamělých v té končině chodců odnášel zvuky kroků do šera. Od řeky vanuly vlhkost pozdního večera a chlad syré jeseně.

Jemu samotářský večer přinášel uklidnění. — Jako kdyby stále kráčel po písčinách, nic mu nekvetlo, nešumělo vstříc! Stále jen šedivý život pracujícího člověka, tak zaměstnaného, že na nic vyššího nezbývalo času. Je-li vůbec na světě něco vyššího a vznešenějšího nežli práce! Za čím se lidé honí, za čím? V tom je hnus jediný a největší, že peníze přestaly mu býti prostředkem a staly se mu cílem! Třesoucíma se rukama je sháněl, aby jich byla hromada, ale jen pro tu hromadu! Snad proto se mu staly kletbou, že jich nemohl připoutati, že mu je zmařené spekulace zase urvávaly, že jich neužil.

Ani osobního pohodlí a mírného přepychu občanského si nedopřál! To všecko toužení překonal v sobě už dávno, nebylo kdy a hlavně klidu nebylo!

— Jaký cíl, jaký konec? Jednou ještě teplého, pohřebními zřízenci narychlo do cínové rakve uloženého odvezou ho ve fourgonu do ústřední síně pohřební na Olšanském hřbitově a odtud na márách vynesou ho „do rodinné hrobky“ ku věčnému odpočinku. To bude čistě mechanické rozuzlení jeho složitého případu! Jedinec se příliš ztrácí ve vzedmutých vlnách života, nad nimiž se do výše tyčí jedině pozornost k sobě upoutávající hysteričtí šaškové obojího pohlaví.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Poznámky o národním umění.

(Dokončení.)

Uměleckých děl nelze „vydebatovat", jak řekl autor správně. Ale oteplovat uměleckému tvoření ovzduší svým citem, vřelou svou vůlí a svým ideálem, vyhledávat mu ne-li cest, aspoň pěšinek, toť práce nejen možná, ale požehnaná. Nemůžeme věděti, měl-li by národ český svého Smetanu takového, jaký ve své původnosti vytvořil pravá arcidíla svá, kdyby byl — tak jako dříve v cizině — hudebně básnil své Hakony Jarly v témž nám nevlastním duchu a kdyby ho nebyl někdo jiný — libretista jeho Sabina — dovedl k ryzímu zdroji hudby národní. Snad by byl Smetana z vlastního pudu také dospěl k témuž zdroji, ale — víme-liž to jistě?

Množství jiných dokladů by zjistilo, že umělec — a právě tím spíše veliký umělec — může se u č i t i a může poučen býti. Umění — uměti; uměti — naučiti se. Kdyby z oblasti umění byl vypuzen pojem „učiti se", co by z něho zbylo? Ani ne diletantství, nadtož mistrovství. Toť pouhé zdání, že umělecké dílo jest něco veskrze samorostlého, pudového, při čem rozum a snaha uvědomělá jsou zbytečny; zbytečno se mi však zdá přítí se o to. Zůstavme umělcům na vůli učiti se či neučiti se; výsledek je však zajisté — poučí. Jsou ovšem „slohy", ve kterých stačí poflákati plátno barvami třebas po slepu či počmárati papír bez nejmenší účasti rozumu, ale na takové „umění" p. autor zcela jistě nemyslel, byť bylo sebe eruptivnější.

Trochu nadbytečně přísný zdá se mi úsudek jeho o umění, které inspirováno cizími zjevy nedospělo k původnosti národního svérázu. Každá literatura má své výběžky kosmopolitické a nebylo by spravedlivo šmahem je vyloučiti z důstojnosti významu uměleckého; nejsou vždy jen hříčkou, pohodlným epigonstvím, eklektickým diletantismem. Jsou mezi nimi výtvory skvělých krás uměleckých, a tolik se jich všude hemží, že není třeba jednotlivých se dovolávat. Že však nejsou národní — to právě nesmělo se o nich u nás podotýkat pod pokutou veřejné kletby.

Také nezdá se mi nutno disputovati o tom, nemohla-li by řada českých umělců, kterým pan autor přisoudil znak umělců národních a proto velikých, býti rozmnožena ještě několika jmény známého zvuku; vždyť nejde nám o to, aby velkost jejich byla nám teprv sankcionována měřítkem evropštiny. Nechtějme míti velikých umělců pro Evropu, nýbrž pro sebe; nechtějme pořád koketovati s onou slavnou koketou; Evropa také dosud o žádném umělci našem neřekla, že jej řadí po bok velkým svým mistrům; dosud jen Smetanovi Německo a Dvořákovi Anglie věnovaly slušné uznání, a to daleko ještě není uznáním Evropiným. My chceme míti národní umění pro duševní prospěch svého národa, pro jeho povznesení, pro jeho radost a osvěžení, pro posilu nejlepších jeho citův a snah, pro rozkvět nejvzácnějších jeho vloh a mohoucností, a při tom nezáleží na tom, uzná-li, že některý mezi námi toho či onoho básníka našeho národním a velikým; národ si svého mluvčího uzná sám, on sám vycítí svou vlastní duši z duše tvorby Prvého, Druhého či Posledního, on sám neustane tíhnout k srdci toho básníka, v němž bije vlastní srdce jeho živým, horkým tlukotem lásky rodové z příkazu svaté přírody; on nebude se nikdy ptáti, dostal-li čistokrevný jeho miláček pentličku a plíšek ze smíšeneckých rukou Evropy. Tuto malichernou tužbu známe jen my, jednotlivci, ale národ ve svém celku — nikoliv.

I v úvaze jednotlivce tak sympathického, jako jest autor upřímně míněné a mužně proslovené stati o znárodnění našeho umění, narazí hromadná duše národa našeho na leccos, co je menší, užší a chladnější než vlastní její vniterný plápol.

Praví-li pan autor, že nám „nejde o umění vlastenecké", volá národní duše česká s hlasitým protestem: „J d e nám a musí nám jíti o umění vlastenecké, neboť bez hlubokého, horoucího vlastenectví byla by již dávno vymřela jsoucnost česká, nebylo by již českého života, tudíž ani možnosti jakéhokoliv českého umění."

Kdybych se o tom, jak v písemnictví našem kritika zacházela i zachází s vlastenectvím, měla vysloviti zcela upřímně, znělo by to příkře, já však chci psáti uznale a smířlivě. Užiji tedy slov nejméně závadných — vlastních krásných slov páně autorových.

Má-li umění národní „podávati summu národního života", není nikdo oprávněn libovolně vylučovati ze summy té jakoukoliv položku, jmenovitě položku tak ohromně důležitou, jakou jest právě vlastenectví v národním životě českém, v životě každého národa ve své jsoucnosti ohroženého a celou morální svou silou ji hájícího. Toť by bylo falšováním účtů národního života. Není správno mluviti tak, jako by umění vlastenecké bylo totožno s „uměním chvalořeči a laciného optimismu", a nesmí se přehlížeti zcela jednostranně, že umění vlastenecké též u nás přečasto dává opravdový výraz právě „tragismu" národní věci, že nese „osud národa s celou jeho tíhou na svých bedrách" a že se snaží pověděti za svůj národ „vlastní jeho slovo" proti hluchotě a lhostejnosti živlů dravých, na něj se valících.

Autor náš v důsledcích názorů svých nemůže chtíti, aby umění snad z a l h á v a l o vlastenecký kvas v národním životě. Kam by se najednou poděl požadavek reálnosti? Myslí-li

však autor, že umělecké projevy našeho vlastenectví byly a jsou tak mizerné, že by bylo lépe mlčeti, — má-li za to, že byly a jsou šmahem „laciné“, snad banální a prostřední, snad zcela prázdné a frázovité, bylo by třeba, aby nám dokázal, že ničehož nad onu „láci“ cennějšího v nich není. I byla by to práce spravedlivá, ba záslužná, probrati veškeru naši vlasteneckou poesii od rozbřesku doby buditelské až po naše dni, prozkoumati její obsah i formu, její rozvoj myšlenkový a postup historický od epochy k epoše, její přiléhavost k živým dějinám národa v prožitém století i za dnů přítomných, — a jsem přesvědčena, že by svědomitě provedená bilance pak zjistila výsledek zcela jiný než „chvalořeči a laciný optimismus“.

Snad vážený autor želí, že národní umění naše české — či řekněme vlastenecké — nedovedlo se dosud vykázati tvůrcem — obrem, jenž by z vlastní duše reprodukoval život národa tvorbou dramatickou či epickou velikého slohu. Želíme toho také a to tím více, čím méně jistoty dosud máme, není-li snad vrcholná velikost dramatiky a epiky celkem odepřena talentům českým. Příroda nenechá si poroučet. Národ, jenž měl svého Shakespeara, nemá žádného velkého tvůrce hudebního, a kdož ví, jaká mezera jest v uměleckém nadání jiných národů, po případě i národa našeho. Že však též v národním umění českém i největší i menší naše talenty mnoho překrásného provedly, byť v oboru genrovém a lyrickém, a že též tvořiví oni duchové naši, jejichž dílo životní v celku svém má význačný ráz kosmopolitický, podali velmi zdařilé práce rázu národního, víme všichni i máme proto pocit, že by slušně mělo do rejstříku národního krásného písemnictví našeho býti pojato více než jen dílo Němcové a Nerudovo.

Zcela bez odporu však na úroveň nejvyšší v oboru národního umění celého světa zasluhují býti zařazeni přední umělci polští a na prvém místě největší básník národa polského, v jehož tragických Dziadech zoufale burácí bouře uražené vlastní krve i sjednocený hlas rodového srdce a kmenového svědomí; básník nedostižné gracie, jehož idyllický zpěv o Panu Tadeáši se ladí v triumfální fanfáru epopeje — před spuštěnou oponou tragického svého konce. Poesie polská dospěla vrcholu, jehož poesie dosíci může, — a poesie polská jest vlastenecká. Dá-li nám osud kdy genia tak velkého, jakým byl Mickiewicz, dílo jeho nebude jiné než národní *a* vlastenecké.

„Národní umění je protiklad umění z druhé ruky, epigonského, akademického, chladně dělaného,“ praví vážený náš autor; „nerobí se v laboratořích a v estetických salonech.“ — Ba, zajisté tam se nerobí, ale robí se ve výhni srdcí srostlých se srdcem národa, v nichž plane plamen vlastenectví. A můžeme-li si, jak autor praví, velké, národní umění vykoupiti jen tím, že nebudeme malým národem, nuž, nebuďme přede vším tak malými jednotlivci, abychom k vůli malým předsudkům zašlapávali velké pravdy, jako jest ta, že národ vlastenecký chce a musí míti též vlastenecké umění, má-li toto být karakterním, nezkřiveným, zrcadelně věrným obrazem jeho života.

„Co na srdci, to na jazyku,“ jest svatým právem poesie; budiž to také právem upřímné úvahy i protiúvahy o poesii národní.

E. Krásnohorská.

DIVADLO.

F. V. Krejčí: *Přes padesát.* Veselohra o čtyřech dějstvích. V měst. divadle Král. Vinohrad po prvé dne 26. ledna t. r. Režie V. Vydra. — Dobrá původní veselohra jest u nás velice vzácným úkazem — a jmenovitě mladší generaci, té, která jest ještě pod padesát, jako by chyběla ne-li schopnost humoru, tedy aspoň schopnost těžiti z něho pro práci dramatickou. Požadavky kritiky právem se zvýšily, následování cizích vzorů neláká, přirozené přičlenění práce k starší generaci bylo více než desetiletím přerušeno. Proto s povděkem vítáme aspoň jako náhradu „válečnou“ veselohru F. V. Krejčího — třebas u tohoto autora, jehož přímé činnosti tvůrčí předchází dlouhotetá činnost estetická a kritická požadavků nijak prostředních, čekali bychom více uměleckého měřítka k samu sobě, a méně měšťáckého vkusu, než jaké svou novou prací prokázal. Doba válečná vnucuje jiné měřítko ve všech směrech a musíme tedy býti spokojeni, že v nedostatku dokonalejšího výtvoru, o kterém sníme, vyvřelého z hlubin života, z barvitosti lidských povah a všech složek, k nimž soustřeďují se zřídla humoru, dostává se nám díla, které aspoň pro nynější dobu vyhoví. — Veselohra F. V. Krejčího má prostý děj: Profesor, kterému jest již přes padesát, jest povolán svou švagrovou do nedalekého města, aby za bratra, sloužícího na vojně, pomohl jí ve starostech s vedením závodu; profesor zažije tu lehounkou milostnou episodu s dívkou, která v něm zbožňuje autora knihy básní, před čtvrt stoletím vydané; v matce dívky seznává pak svůj ideál, který kdysi těmito básněmi opěval. Prostota děje a jeho nenovost by nevadily ani tak, jako rozvedení poněkud rozvláčné a mluva příliš chudá; také postavy jsou zcela konvenční, bližší papíru nežli životu, a to je největší překážkou skutečného humoru. Následkem toho celek nemá barvitosti — a zůstává pouhou válečnou náhražkou. Přece však poskytl dosti příležitosti účinkujícím k pěkným výkonům a hbité souhře; o celek zasloužil se režisér p. Vydra, o jednotlivosti dámy Štěpničková, Májová, Ptáková, Baldová, pp. Pražský a Marek. *ph*

TÝDEN.

* Neue Rundschau uveřejňuje v lednovém svém čísle, právě vyšlém, překlad uveřejněných dosud denníků Tolstého z let 1895—1899. Překlad prý pořízen dle rukopisu a obsahuje tedy vše i věci, které v Rundsch. nebudou k otištění propuštěny. Vyjímám z denníku toho tento zajímavý úryvek: „Básně Mallarméovy a jiných (t. j. četl). My, již jim nerozumíme, říkáme směle, že vše to jest nesmysl, poesie, která se dostala na scestí. Proč se nevyjádříme stejně směle, slyšíme-li nesrozumitelnou, nesmyslnou hudbu. Proč říkáme pak skromně, že dlužno se nejdříve připraviti, aby se tomu rozumělo a p. To jest nesmysl! Umělecké dílo jest jedině tenkráte uměleckým dílem, když jest srozumitelno. Neříkám, že musí býti srozumitelno pro každého, avšak přece pro ty, kteří stojí na jistém stupni vzdělání, kteří báseň čtou a posuzují. Toto rozvažování přivedlo mne k určitému úsudku: že totiž hudba dříve, než jiná umění (dekadentství v poesii a symbolismus v malířství), od cesty se uchýlila a do slepé uličky zabředla.“ Co as řeknou těmto slovům naši moderní hudebníci, dekadenti, futuristé et tutti quanti?

*

* Z. D ę b i c k i vyslovil stesk nad zmatkem v literatuře polské svým článkem „Ku odrodzeniu“. „Škodlivým pro naši literaturu,“ píše, „jest přesycování povídek a novel nezdravým erotismem, přeskakujícím hranice Erota, napínajícího zlatý luk pod jasným nebem Řecka. Erotism ten stal se převráceným kultem Astaroty. Bez závoje vleče se mysterium milostnosti na pospas davů. Ruská literatura v tom zašla daleko tak, že nemá soupeře. Je to specifický znak ruské duše(!). Vzešlo vše z květu černého, neznámého každé jiné národnosti, z květu nihilismu. Ten hiosciamus niger přerostl záhony Dostojevského i Tolstého a representoval se v trojici: Gorkij, Andrejev, Arcybašev. V tomto je vystupňován. Polská literatura, chce-li býti svojí, musí zůstati prosta těchto květů. Zmatek kritiků vyvolal zmatenou zásadu, že pro umění musí býti půda volná. Kde je všecko volné, tam každý hlas ztratí se a všecko splyne v chaos. Za té volnosti dostaly se k nám, do naší literatury fermenty od východu i od západu. Dostal se k nám mrak modernismu i dým revolucionismu. Kritik Jan Belcikowski radí vybaviti se z přívlastků obecnosti a z přívlastků duchu polskému nepřátelských a vydal dílo „Teorja polskiego slowa“. Avšak lépe praví to Mickiewicz: ‚Vlastenectví jest . . . dogma oživující všecek rozvoj duševní i intelektuální v Polsku . . . a literatura polská, která sama je rozvojem a užitím tohoto dogmatu, zdvíhá se pod jeho požárem, roste a kvete.‘ Belcikowski chce vrátit literaturu Kristu a králi, totiž lásce a samostatnosti, ale nové církve tím nezakládá u nás, protože máme již posvátnou trojici: Mickiewicz, Slowacki, Krasiński. Návrat k starým musí býti směrnicí pro naše tvůrčí duchy. Z těch záhonů přepěstit další a nové květy ušlechtilosti polského ducha. Vzhůru — k novému obrození!“ *K. V. H.*

*

* *Osudný Dušek* putuje stále naším tiskem a literaturou jako domnělý český skladatel a hudebník. Nejnověji četli jsme opět, že kantor dává rozepisovat „partitury D u š k o v y“. Český skladatel a hudebník jména Duškova vůbec neexistoval; domnělý Dušek správně zval se Jan Ludvík D u s í k, slavný pianista a skladatel, přítel Mozartův, rodák z ryze české Čáslavě, který zcestoval na svých uměleckých toulkách skoro celou Evropu a usadil se naposledy v Paříži; zemřel v Saint-Germainu r. 1812. V Čáslavi mají na jeho paměť nazvané „D u s í k o v o divadlo“; nedbalá německá transkripce udělala ovšem z původního Dusíka svého Dusseka i Duschecka — a odtud vleče se záhadný Dušek skladatel i v českém tisku skoro napořád . . .

Fdký.

*

* Nejplodnějším hudebním skladatelem našeho věku byl Chorvat Ivan Zajc. Složil: 21 oper, 30 operet, 60 kantát, 23 oratorií, 53 hymnů, 169 sborů, 120 skladeb chrámových, 146 skladeb pro piano a orkestr, 43 ouvertur, 3 velké symfonie, 44 koncertů a spoustu drobných písniček. Co do plodnosti nemá soupeře.

O

*

* Ve výborném časopise „Naše řeč“, vydávaném Českou Akademií, píše V. Ertl o českém slovosledě, t. j. je-li správno psáti na prvním místě podmět a za ním sloveso a je-li nesprávno přesmyknutí obou; článek dokončen není, však soudím, že pisatel připouští oba způsoby. Nesprávné jest však odlučovati předložky i přídavná od příslušného podstatného, čímž se i smysl vět zastírá, jak to na př. činil s oblibou Vinařický, a vzpomínám, že koncem let padesátých parodován byl básník, tuším E. Englem, takto:

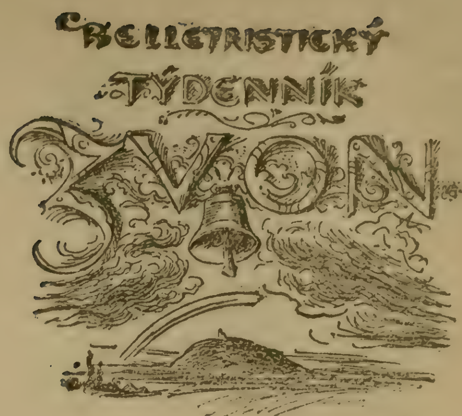
Podél ovce pase pasák stráně,
Pískotu pes přizvukuje stěkotem svým páně,
a ve svém slavík klokotu
sed vandrovníku na botu.

Dr. *K. Ch.*

V Praze, dne 8. února 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.



Ant. Klášterský:

ČESKÝ BÁL.

(5. února 1840.)

Veliký sál Konviktu
jeden šum a ruch.
Že už je nás tolik tu,
nikdo neměl tuch.
Měšťan, šlechtic, byrokrat,
dívek celý květný sad,
a ty všecky spial a zvlád'
jeden plesný duch.

Barvy naše národní
všude zdraví hled,
světla planou, hudba zní,
kolem tance let;
nad světla však zářivá
(nezabudeš za živa!)
vlastenců všech usmívá
oko se i ret.

Nad hudbu řeč sladčeji
česká zní — jak dout
van když cítíš nadějí! —
ne již skryta v kout;
však už dost se krčila,
lahodná a spanilá,
čas je, by se rozlila
bez bázně a pout.

Hlavou kývá dobrý Tyl
v šumný rej a vír,
Pichlu jak by kol se lil
rokot rajských lyr,
mladý Rieger pro panny
má jen zrak, a Villani
tančí, stále zadaný
básník kavalír.

Co to dnes, že na rtu sten,
mnohý trpěl chud!
Zapomněn dnes, zapomněn
všechen hnět a trud;
oči hoří, tváře žhou,
krásné dívky v kolo zvou,
co dnes censor s hrudkou svou
a co krutý Muth!

V tom však shon a chumel, chvat —
vše se zachvěje.
Má i dnes v číš padnout snad
hořkost krůpěje?
Ne, ne, zář zas na líčka,
mrzutost jen maličká:
vlásenkář se Kapička
vetřel do reje.

O bálu zlý trousil vtip,
žel prý starých dob,
a teď vdral se kout zas šíp
nových han a zlob.
Již ho vedou za ruku,
hoďte plesných za zvuků
v smíchu za ním paruku
i ten starý cop!

A dál v tanec, rej a let! —
ne jak před rokem,
teď už půjdem stále vpřed
jarým poskokem.
Dnešek slib a zástava:
nová doba nastává,
puká led a roztává,
v květy pučí zem.

Co tu zář plá, zvoní číš,
Praha tichá spí,
však se jiná, jiná již
zítra probudí;
se srdce jí sejde mráz,
bude česká, naše v ráz,
přivine v své lásce nás
všecky ke hrudi.

Nic se nediv, matičko,
vždyť byl český bál!
nemni, že jen kratičko
sen se ti to zdál;
srdce bijí, pne se páž,
hle, co dcer a synů máš,
na sta ti jich v boj a stráž
bál dnes vydupal!

F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

Ach — pravda — Stuchlík... ten Stuchlík!" vzpomněl jsem si s úžasem, domnívaje se, že v této události skryto je všecko, co bylo mi nejasno, všecko její neočekávané chování. „Tedy proto — ach, rozumím!" dodal jsem. Ale již v tomto okamžiku, povšimnuv si její klidné tváře a přívětivého pohledu, chápal jsem, že příjezd Stuchlíkův není onou velikou a nejasnou příčinou proměny v jejím nitru.

„Pozveme si ho večer," řekla s úsměvem, „snad přijde, snad se nehněvá. Co myslíte?"

„Nevím, jak se na vás dívá a jak si vše vysvětlil. Případ byl složitý podle vašeho vypravování. Soudím však z jeho návratu, že nezapomněl —"

„Ó,— zapomněl!" zvolala.

„Ne, ne, na vás nelze zapomenout. Přijel proto. Zvěděl v cizině, že jste zde a okamžitě se vrátil. Chápu to, i já bych přijel."

Tato má slova, jak jsem zřejmě pozoroval, působila na ni zcela neočekávaně, jinak než jsem chtěl a jinak než by se zdálo přirozeným. Nezpůsobila jí laciné potěšení, nepohnula ješitností, nýbrž jakousi končinou vážných myšlenek. Marja pohlédla na mne tiše a smutně.

„Vidíte, jak se skryje a jakou moc má!" pravila zvláštním hlasem, jenž mne až zarazil.

„Kdo?" otázal jsem se.

„Ďábel."

„Vy nejste ďábel!"

„Nejsem, jako vy nejste, ale píšťalky jsme, na něž si někdy ďábel zapíská. A takové zapískání má skutečně strašnou moc."

„Myslíte-li to tak, máte pravdu. Stuchlík zaslechl a přijde. Musí přijít."

Zdálo se, že nechtěla slyšeti, neboť svazovala další snop se zvláštní silou a rychlostí. Prostřel jsem povříslo a mlčky nakládal na ně proschlé hrsti. Temný nepokoj zůstal v mé hrudi.

Za chvíli šli jsme domů, znaveni a nehovorní. Bratranec prohodil, že bychom měli stále pracovati. Nepochopil jsem, co chtěl říci, komu by to bylo zdravé, zda nám nebo jeho statku. Paní Dymáková mu přisvědčila. Ještě před vesnicí smlouvali jsme večerní procházku, i to, půjde-li s námi Stuchlík. Bratranec slíbil, že ho přivede. Marja důtklivě o to žádala.

Vzpomněl jsem si, co mi o jeho náhlém příjezdu včera Melichar vypravoval, jak podezříval paní Dymákovou, že sem jen za tím účelem jela, a vše náhle se mi vyjasnilo. Rána, ano, rána, palčivá rána byla v mých prsou. Řekl jsem si s prudkým hnutím: „Uvidíš, že večer zmizí se Stuchlíkem!"

Sotvaže jsme ji u statku starostova opustili, otázal jsem se bratrance:

„Prosím tě, co říkáš paní Dymákové? Rozumíš jí?"

Pokrčil rameny. Tvář jeho nejevila zájmu o mé otázky.

„Vidím, že jsi měl pravdu ty a ne já!" promluvil jsem vzrušeně. „Ta paní je zlá, ta je zlá!"

Pohlédl na mne udiveně a vážně. Pozvedl pak odmítavě ruku a zavrtěl hlavou. Zvolal jsem:

„Co? Ty už jinak soudíš? Chachacha! Tedy včerejší procházka při měsíci a dnešní schůzka v besídce tě předělala?"

„Ano," řekl pevně pokyvuje hlavou. „Tys měl pravdu a ne já. Vše, co jsi o ní mluvil, dnes uznávám i já. Mýlil jsem se a vím i proč. Vše mi upřímně vyjasnila. Oči mé dnes vidí... tehda neviděly."

„Ale, pro boha, jak je to možná? Usmála se i na tebe? Stačí pohled, abys říkal bílé, když jsi před tím říkal černé? Jsi takové peříčko, které se v každém zavanutí zachvěje?"

„No — a co ty? Jaké ty jsi peříčko?" odvětil s úsměvem. „Stačilo, že promluvila se mnou a ne s tebou, abys říkal černé, když jsi před tím říkal bílé? Řeknu ti však: Nebyl to jen pohled a nebyl to jen úsměv. Byla to vroucí, důvěrná chvíle, upřímná slova. Srdce se někdy otevře jako květ... No, a tak bylo. Včera mne to rozrušilo, dnes usmířilo. Podivná žena, ale neobyčejná; možná, že dítě, možná, že mudrc."

Žhavá lítost a palčivá bolest šířily se mi hrudí. Prohodil jsem se zlobou:

„Jsi nadobro oslepl ý! Nadobro! A jsem jist, co ztropila s tebou, že ztropí dnes se Stuchlíkem!"

„Ano, proto ho pozvala!" zasmál se bratranec přívětivě, dotknuv se mé ruky. „Ano! A na tebe taky dojde!"

Neporozuměl jsem mu, a žalu mého neubylo.

Odpoledne zachvátil mne neklid a stesk, jež mne štvaly s místa na místo. Opakoval jsem si, že je nutno, abych s paní Dymákovou mluvil, že je nutno vyhledati ji a zmírniti tak strašlivé rozrušení. Trpěl jsem, ano trpěl jsem až k zoufalství. Řekla mi ovšem, že bude doma, já však jsem stále doufal, že přijde, že musí přijít, že se jí zasteskne, že mne polituje. Přecházel jsem zahradou, strání, lučinou u řeky, návrším, a dvakráte došel jsem až na pole. Nikde se nezjevovala. Zdálo se mi to kruté, zlé, ďábelské. A při tom jsem ji miloval horoucně, slepě a bezmezně, podoben bezpomocnému dítěti, jež pláče, prosí i zlobí se současně. Srdce mé unášeno bylo zmatkem a pocity mé střídaly se jako světlo na vlnách. Věru, Dymáček dal mi tisíce hádanek, jež všecky zůstávaly nerozřešeny. Podobal jsem se venkovanu, který zašel do zrcadlového bludiště; nikde východu.

O čtvrté hodině setkal jsem se s bratrancem na návsi. Oznámil mi, že jde ke Stuchlíkovi, jejž prý již zahlédl před hodinou na cestě od nádraží. Vyzval mne, abych s ním šel. Poslechl jsem rád, poněvadž naskytla se mi příležitost přejíti pod okny bytu Dymáčkova. Stuchlík skutečně byl již doma. Nalezli jsme ho v úzké, travnaté zahrádce. Byl mladý, as pětadvacítiletý muž bledé, příjemné tváře, očí velkých a modrých, rtů sytě červených, a vlasů světlých a hustých. Tělo jeho bylo štíhlé, přímé, ustrojení vkusné. Mluvil živě a mnoho se vyptával. Ačkoli vyhýbal se hovoru o paní Dymákové, byl přece rozrušen. Pozvání bratrancovo, aby s námi večer šel na procházku, velmi ho překvapilo, a ihned se otázal, ví-li o tom ona? Když pak mu Melichar řekl, že právě ona ho zve, tu všechen se zarděl a pomátl. Och, dobře jsem postřehl, že nezapomněl, že nemůže zapomenout, že ho zalil svit jejích očí a že nezacelila se palčivá jeho rána. Bratranec stále naň vesele mluvil; já však mlčel a pozoroval jej přimhouřenýma očima. Netušil asi, že všechno vím. Divné, ach divné bylo to pozorování.

Večer byl teplý, s tenkým šedým mrakem, místy potrhaným a krásně měsícem prosvíceným. Stalo se, jak jsem předpovídal. Mne opět ujařmil Dymák. Melichar šel se Žofkou, Stuchlík s Marjí. Zůstávali jsme však pohromadě na celé té potulce podle řeky a pak podle trati až k Dobřichovicům, takže jsem ji aspoň viděl. Zdála se klidnější než včera; rovněž Dymák byl jiný, opatrnější a mírnější. To vše působilo na mne zdánlivě konejšivým způsobem. Byl jsem pln víry, že vše se změní, že i se mnou Marja promluví a že rozhoří se opět naše srdce jako v prvních dnech.

Krátce před půlnocí, na cestě u rybníčka za tratí, shlukli jsme se kolem Stuchlíka, jenž vypravoval s velikou znalostí o hvězdách. Byl milý, zvláštním způsobem vzrušený, ve všem, možno říci, úchvatný. Zdálo se mi, že vyhledával v nesmírnosti světa usmíření pro své nitro. Ano, nemýlil jsem se. Slova jeho měla takový obsah. Lidské trampoty i žaly mizejí vedle ohromnosti světa. Věru, i do mého hoře a stesku napadalo z jeho vět trochu uklidnění. Ovšem, jen trochu. Silný dojem ze Stuchlíkových vět porušil mi v poslední chvíli Dymák, na nějž jsem náhodou pohlédl. Tvář jeho plna byla posměchu.

Teprv při loučení mohl jsem promluviti s paní Dymákovou několik slov. Byla zvláštní, jako svatá. Neodvážil jsem se vyčítati.

„Přijdete zítra dopoledne do zahrady?" otázala se.

„Ano," odvětil jsem přemáhaje lítostivé své pohnutí. Oči se mi zalily slzami.

„Jste rád, že se již nebojím?" otázala se rozloživši ruce přede mnou. „Hleďte, všecko se mne spadlo! To vy — to vy — děkuju vám!"

Podobala se dítěti. Oči její vděčně na mne hleděly. Okřál jsem a zatěšil se na příští den. Napadla mne do slova tato věta: „Miluje mne, o tom nemůže již být pochybnosti, vše se vrátí, vše ožije, i sen o rodné chaloupce, neboť — jak je patrno — teprv teď láska její se očistila a ustálila, ano, očistila se od přechodných, dojista nehlubokých důvěrností, od ješitných kazů, od neurčité příchylnosti k Melicharovi i Stuchlíkovi."

V tu chvíli obraceje se k Dymákovi postřehl jsem v jeho tváři — pokud ovšem bylo možná při oslabeném světle měsíčném viděti — opět onen podivný posměch. Tentokráte hleděl na mne a posměch jeho patrně náležel mému počínání. Stísnilo mne to a promluvil jsem z rozpačitosti několik slov, jež svou nepřiléhavostí prozradila mé rozladění.

„No,“ zasmál se podávaje mi ruku, „tím si hlavu nelamte. Ani vy to nejste.“

„Co? Co nejsem?“ zašeptal jsem.

„Kdo ji zaujal,“ řekl hledě mi do očí, „nejste ten — no, zkrátka nejste ten balvan, který se mi svalil do cesty. Rozumíte?“

„Nerozumím,“ zakoktal jsem všechen zaražen a zklamán. „Já že — já — co jste si myslil?“

„Nic, nejste však ten . . . koho hledám. Ne, ne, nemiluje vás, . . . ale ani Melichara, ani Stuchlíka — klamou se.“

Stále jsem se tvářil, že nerozumím, ačkoli mi bylo jako po ráně přímo do čela, ne však pěstí, nýbrž kladivem.

„No,“ končil tiskna mi ruku, „kdo střeží své nejdražší, své oko v hlavě, leccčemus se naučí. Ty hvězdičky byly dobré. Doufám, že jste Stuchlíkovi porozuměl. Ne, ne . . . a ani vy to nejste. Dobrou noc!“

„Nerozumím vám,“ opakoval jsem ještě, ovšem hloupě, ale on si již mých slov nevšímal. Učinil jsem naň bezpochyby trudný dojem.

Sotvaže Dymákovi odešli, uchopil Stuchlík Melichara i mne a zahoroval:

„A teď bych se chtěl rozběhnout do polí. Doufám, pánové, že nezamýšlíte jít domů?“

„Zamýšlíme!“ vylétlo mi z úst.

„Já bych ještě hodinku chodil,“ řekl bratranec. „Nu — co?“ ptal se mne.

„Ne, jsem unaven,“ trval jsem na svém, „promiňte, jdu spat!“ A okamžitě jsem podával Stuchlíkovi ruku.

Rozešli jsme se s ním. Podivil se asi mé nevlídnosti.

„Byl by povídal,“ prohodil bratranec mrzutě, „proč jsi nešel aspoň na čtvrt hodinky? Nezajímá tě ten člověk? Řekl jsem ti přece, co chtěl učinit, jak přišel s myšlenkou, že se zastřelí u jejího domu. Ano . . . Co však by byl dnes povídal? To by mne zajímalo a to bych byl rád slyšel.“

„Je nadšen, jak jsi viděl!“ odvětil jsem, „zcela jako ty. Pochopil asi.“

„Ovšem. Vím o tom, vím vše, o čem mluvili. Prudký hoch, ale přístupný. Viděl jsem ho plakat.“

„Dnes?“

„Tenkrát!“ řekl a podíval se zblízka do mých očí. (Pokračování.)



Jos. Lelek:

PŘÍSPĚVKY K ŽIVOTOPISU BOŽENY NĚMCOVÉ.

(Pokračování.)

Napsal jsem toho o sobě dost, teď o někom jiném. Jak to vyhlíží s naším Vaškem?[12]) Já, pán Bůh ví, nemohu se rozhodnouti, zasluhuje-li on spíše politování nežli výprask! Nedivím se tomu, že zanedbal u policie list zdržování si vyzvednouti, ale že v každém jiném ohledu takovou nedbalost na sobě ukazoval. K čemu ho to může přivést? Komu podobnou genialností prospěje? A on by přece při svém vědění mohl si čestné místo nejen v literatuře, ale i ve společnosti lidské si získati. Aby sám sebe vytrhl, k tomu je velmi pohodlný neřku-li líný; a kdo medle se ho ujme, an u něho slovo, slib a Bůh ví co více nižádné platnosti nemá.

Kéž by jen do sebe přišel a novou dráhu nastoupil; mám za to žeby prospěl sám sobě i lidu našemu. Takové Filípkování jest pro mne pravé strašidlo. V tom ohledu si chválím Hanuše,[13]) kterého venkov docela předělal, ale Vašek proto nemá očí. Snad si nechce hrát na onoho kněze — cynika Roudnického? — Josef[14]) tuším že ještě pořád ještě vrká se svou Annou, dej mu pán Bůh štěstí a své požehnání, já také nad ním dělám kříž — jinak byl bych rád, kdybych se stal falešným prorokem. Já ho pořád vidím s tou měchačkou v ruce okoušejícího naložené v hrnci maliny. Karel[15]) je k tomu zrozen! Josef by potřeboval býti asi pět let na venkově mezi městským a sedlským lidem; pak by z něho byl žurnalista, ale takhle nebude jedno ani druhé[16]) čím býti chce, ovšem stane se otrokem své drahé polovice.

[12]) Václav Čeněk Bendl-Stranický (1833—1870), humorista, básník a překladatel básní Puškinových, důvěrný přítel Němcové.

[13]) Hanuš Jurenka.

[14]) J. V. Frič, jenž se následujícího roku v květnu 1856 oženil s Annou Ulmanovou, kterému sňatku Němcová nepřála.

[15]) Karel Frič, mladší bratr J. V. Friče, chemik.

[16]) t. j. ani básníkem ani žurnalistou.

Hoří ještě Marie[17]? — hoří dosud láskou? Ó blažen, kdo se tak lehce, tak idillicky může zamilovat; já si tak představuji Arkadii: mluvit totiž třikrát denně s milencem oustně, tři lipsbrify poslat a třikrát významné kytičky posílat a dostávat. Škoda že nejsem rýmotvorcem, toby byly básně! Marii s Pilcem bych postavil do zahrady jak je tato in natura, všecky ostatní štafáže, jako drvoštěpy podskalácké, flašinetláře, staré žebravé baby na čisto vyloučil, aby nekazily poetický dojem: nad ně bych zavěsil ve dne vždycky slunce a v noci měsíc, ráno chlad a večer rosu. — Kamž to už rejdím! to dělá všecko venkov. Milá Marie, jestli u Vás pořád hoří a vy se obáváte, aby plamen ten *nebyl uhašen*, pošlete k nám pro stříkačku: zdejší obec ji už celých 21 let kupuje, totiž od té doby co při velikém požáru shořela, a nemusíte se bát že ani za deset let transport ten k Vám přikluše, aby žár, plamen, výheň, oheň, kamna ohnivá, neb jakkoli jinak se plápol ten pojmenovati dá, naprosto uhasil, udusil a v nivec uvedl. — Nevylomil si dosud Jarouš[18]) zub na tvrdých hruškách? Že mu zkazuju, aby se na ně těšil, že jich všude v hojnosti, pročež láce hrozná, kéž by i žaludek jeho poměrně byl silný a trávivý; na chuti mu zajisté neschází. Vy Milost Paní, vím že stále pracujete, kéž by jen ve zdraví; jak to přec vyhlíží s Vaší cestou?[19]) Kdyby Vás tak nebe chtělo k nám zanést, ukázal bych Vám všecky naše krásy a památnosti. Máme zde také Landpoetu v osobě mladšího kaplana (ač už je starý) a ten sepsal a zbásnil za půl hodiny — jak sám pravil — k minulé slavnosti takový prolog, že se ho to nejvtipnější děvče za celý den naučiti nemohlo; taková plnost a jadrnost slov v něm byla. Já to pak měl vpašovat do Pražských Novin, než myslím že tam neřádu tak dost; velebníček se proto hněvá, a já jsem rád: neboť není nic trapnějšího, jako poslouchat rýmovačku venkovských theologů, kteří neumějíce dělati rozdílu mezi pěknými a lichými básněmi, sebe za veliké duchy považujou, třebaby jediné poctivé myšlénky nebyli schopni. V tom ohledu si chválím nade všecko Prahu, to je prubířský kámen: tu člověk vidí ten nejvyšší tribunal, a netouží po ničem výše. Kdo jest navždy na venkov vyhozen, ztratí více méně pružnosti své, anebo dokonce síly své v přirozené pilnosti na bezcestí. Po Vinařickém zbydou podivné rukopisy, Vacek Kamenický je prý hypochondr v nejvyšším stupni. Blaze Vám, Milost Paní, že Váš názor světa není jednostranný! Úsudek o Vaší Babičce nemohu Vám tentokráte sděliti, chodí to z ruky do ruky, ač jsem s sebou dva exempláře vzal: pak teprve budu sbírat hlasy po národu, a pak Vám vše povím. Než jsem přesvědčen o vkusu našeho čtenářstva, které už druhé vydání Vašich báchorek trhá, že i povídky Vaše u něho obliby naleznou. Bůh žehnej Vaše péro k dalším pracím, které nám tolik čtenářů získalo!

Jsem též žádostiv dověditi se, zdaliž Jeřábková s Vámi stranu nových báchorek kontrahovala; jsem jist, žeby s nimi dobře pochodila, mohla by formát tentýž jako první vydání u Pospíšila ponechat, a jedná-li se to o ty šestáky, ať rozdělí svazeček ve dví, tak by se vyhovělo oběma stranám. To by jí vyneslo více nežli Turek i Diblík, kteréžto věci po čase v ceně ztratí.

Dnes jsem opět poznal, jaká to výhoda, když člověk do novin dopisuje: přišlo sem několik nových úředníků, mezi nimi jeden mladý se starou ale bohatou paní, ten koupil ke slavnosti narozenin J. Velič. podobiznu Mocnáře a daroval ji do kanceláře svého šéfa, mimo to častoval 10 chudých; mě byl co poctivý člověk schválen, pročež jakožto zdejší rodák uvítal jsem ho při večerní zábavě, ale on dosti chladně to přijal — já si něco pomyslil: jakmile se dověděl, že já do novin o zdejších slavnostech a t. d. podávám zprávy, nebylo omlouvání a ujišťování o jeho přátelství žádného konce. Co mám dělat, musím vyhovět této slabosti a připravit ho k něčemu, co by po mé chuti bylo. —

Račte Milost Paní laskavě Svému panu manželi mou hlubokou úctu vyřídit; se Samuelem[20]) že teď doklepávám, jsem žádostiv, jak se bude líbit ukončení.

Ve Vaší laskavost se poroučeje a ruku líbaje zůstávám

Váš vroucí ctitel
F. L. Vorlíček
v Blatné č. 257.

V Blatné dne 24. srpna 1855.

P. S. Matka má vzkazuje Vám svou hlubokou úctu; kéž byste ji mohla poznati!
S Bohem!

[17]) Služka Němcových v letech 1850—55, rodilá Wottová z Nymburka; Pilc, zahradnický pomocník, do něhož byla zamilována.

[18]) Nejmladší syn Němcové Jaroslav.

[19]) Chystaná cesta na Slovensko.

[20]) „Samuel Zborowski, hejtman kozáků Záporožských" od Jindřicha hraběte Rzewuského, z polštiny přeložil F. L. Vorlíček 1855—56. Před tím vydal samostatně překlady: „Listopad", román od Rzewuského 1853 u Rohlíčka a „Novely" od Jos. Korzeniowského 1854 u Pospíšila.

V další korespondenci Němcové jsou o Vorlíčkovi zmínky v dopisech synu Karlovi, od jara 1856 zahradnickému pomocníkovi v Zaháni, a Václavu Bendlovi, jenž na podzim téhož roku vstoupil do semináře v Českých Budějovicích.

Němcová vyřizuje Bendlovi od Vorlíčka pozdravy, posílá mu se svým dopisem i dopis Vorlíčkův, poptává se Vorlíčka po zprávách pro Bendla, z čehož je patrno, že ji Vorlíček navštěvoval i v letech 1856—7. Bendl psal Němcové, ať mu Vorlíček pošle gratis první díl sebraných spisů Koubkových, aby mu to nevyvedl jako se Samuelem Zborowskim, kterého mu sliboval, ale nedal. O prázdninách 1857 Vorlíček zažádal na radu Němcové (výslovně psala to synu Karlovi) za prvního učitele na hlavní školu v Nymburce a místo také dostal. V pozdějším dopise Bendlovi Němcová psala o tom ironicky, že Vorlíček dělal u Štulce examen stran des römisch-katholischen a že v glacé a ve fraku líbal nymburským klepnám ruce. K tomu však sluší se poznamenati, že Vorlíček byl se Štulcem, známým polonofilem, dávno dobře znám prostřednictvím Koubkovým a zprávu o ucházení se v Nymburce měla Němcová od jaroměřského učitele Hinka, kdysi učitele dětí Němcových v Nymburce, jenž se s Vorlíčkem o totéž místo ucházel, ale nedostal ho, ač byl starší. Vorlíček Němcové dále dopisoval a navštěvoval ji. R. 1857 psal jí k jmeninám a podával zprávy z Nymburka, o velikonocích r. 1858 ji navštívil, jak se o tom zmiňuje v dopise Bendlovi: „Vorlíček tu byl o svátcích — frak, glace — a pravou profesorskou tvář.“ Na podzim t. r. Vorlíček Němcové radostně ohlásil, že se zasnoubil a že se hodlá co nejdříve oženit. Němcová psala o tom počátkem listopadu Bendlovi a Karlovi, že Vorlíček si bude brát dceru plechatýho Červinky, bohatou, nejhezčí děvče v celém Nymburce. Slavná svatba Vorlíčkova, při níž zpíval krajan jeho, operní pěvec Karel Strakatý, konala se 21. února 1859. Němcová přála Vorlíčkovi štěstí vezdejšího a málo již o něm slýchala; věděla jen, že je v Nymburce oblíben a vážen, že žije škole, rodině a literatuře. Ale štěstí Vorlíčkovo trvalo jen dvě léta. Na jaře r. 1861 po narození dcerušky Elišky zemřela mu náhle krásná a milovaná choť v ranním květu mladosti. Pro Vorlíčka byla to rána hrozná, pro niž hledal úlevy v práci školní a překladatelské, ale marně. Němcová o neštěstí Vorlíčkově zvěděla, ale ohlasu toho není již v její korespondenci. Bylo to v nešťastném posledním roce jejího života, kdy málo již důvěrně si dopisovala. Synové Karel a Jaroslav byli v Praze, Bendl kaplanoval v Klatovech a přestal dopisovati. Zvěst o smrti Němcové v lednu 1862 zastala Vorlíčka na mysli kleslého. Sotva zvěděl o trapném umírání slavné spisovatelky za pobytu v Litomyšli a po návratu v Praze. Sám churav nemocí jak se zdálo žaludeční, hubnul, vlasy mu seřidly, vysoká postava se nachylovala, zarýval se do svého utrpení duševního. Hrozný účinek na jeho mysl mělo, když se dověděl, že zbožňovaná jeho Marie před ním byla milována ohnivou láskou mladšího soupeře, který jí neustal dopisovati ani v krátké době jejich manželství. Osten pochybnosti vnikl do myšlenek jeho a neustal je rozdírati. Bránil se, hledal uklidnění v práci, léčil se po celý rok 1863 i pobytem v lázních sedmihorských, kde dokončil poslední svůj překlad Kraszewského národní pověsti polské „Mistr Twardowski“, ale po novém roce 1864 objevily se neklamné známky, že duch jeho je chorobně rozrušen. Ze zmatku pochybností duševních zachvátila jej utkvělá představa, že je povolán býti poslancem, tribunem lidu, bojovníkem za jeho práva historická a kulturní. Za záminkou, že je třeba, aby se představil rozhodujícím osobnostem v Praze, přátelé nymburští odvezli jej do ústavu pro choromyslné, kde po utrpení téměř půldruhaletém dokonal maje teprv 38 let věku.

Krátký jeho svět, kratší než Němcové, zakončen byl stejně tragicky.

(Pokračování.)



Jan Vrba:

PŮLNOC.

Jak hvězdy svítí v mraznou noc, a jak je ticho v kraji . . .
Vše posul tichem bílý sníh,
a na vzedmutých závějích
v démantů skvělou čaromoc bolestné slzy zrají . . .

Je ticho hloubka, jiskření — a země v mrazu dřímá...
Ve výšce srpek měsíční —
bezlistý topol k němu ční,
jak přísný příkaz mlčení, až srdce hrůza jímá...

Je ticho v dálce, za lesy — je zmrzlé ticho kolem,
jen potok chrastí pod ledem,
a mlčelivým pohledem
po sněhu měsíc hraje si, jak jdu kol se svým bolem...

Jak hvězdy svítí v mraznou noc, jak tichá je má země!
Spí zbylí ptáci, zmlkl van,
ticho se tlačí se všech stran...
Je v kraji bílá, boží noc — a rudé peklo ve mně...

Noc bílá, boží křídla má — zářící sije sémě...
Ve výšce nebe beze dna...
Pláň kraje je mu podobna...
A přece bolest, bolest má — je bolest z této země.



Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

Listí opadá, listí opadá! Zastavil se uprostřed chodníku a zcela jasně se rozpomenul na dávnou jízdu z mládí na saních jako šipka letících po cestě zasněženým, vysokým borovým lesem. Vůně sněhu roztávala v rozjiskřených očích, nejenom nozdry, kůže všemi pory se tou vůní napájela, ve tvářích ta vůně do růžova rozkvétala, celá bytost lidská jí prosákla! Těžcí koně ku podivu zlehka a houpavě nesli se po ujetém, hladkém sněhu do hlubokého ticha, zimního a bílého! Z dálky za lesem ozvaly se zvony, velebně a svátečně! Jaké to byly vánoce!

— Kdyby jen jednou jedenkráte mohl svému dítěti stejnou krásu uchystat! Neměl se dáti násilně odtrhnouti životem od venkova, neměl v sobě zraditi svůj původ a rod! Sáně jeho minulosti divoce se vzdalovaly jeho nitru, provázel je teskným pohledem loučení, až mu zmizely nadobro.

Staly se mu pouhým přeludem smyslovým, a když zasedl ku pracovnímu stolu, byla zase už jeho duše nepřístupna těmto citovým přeháňkám.

— Bylo potřebí, aby si vyšel do Holešovic na náhodnou prohlídku chemické továrny poněkud dříve, o večerní procházce bylo na tuto cestu pozdě. Uplynulo mu několik dní bez odhodlání a bez činu. Ustavičně se chystal na odpolední návštěvu v Holešovicích, a poněvadž jeho odpoledne byla určena jiné práci, nikdy se k chůzi tam nemohl odhodlati. Až ho Mareček, odcestovavší na čas za obchodem a proto nepřicházející, překvapil návštěvou a neočekávatelným sdělením.

„Přijdu zase na kontrakt! Vyměnil jsem s továrníkem jeho továrnu za dům!" zvěstoval.

Krev se nahrnula Heroutovi do hlavy, mžitky se mu zatetelily v očích. Teprve za chvíli se opanoval.

„Když už je to hotovo, tak se tu nedá nic dělati, já bych vám k tomu nemohl raditi!" pravil Marečkovi.

Trochu ho tím zarazil.

„Vy nikdy nepochválíte, co udělám já sám," odpověděl Mareček v žertu, aby zahladil nepříjemný dojem, vyvolaný doktorovým sdělením, „rád bych věděl, co byste nyní chtěl namítati pro koupi továrny, když se nyní naše úlohy úplně obrátily: dosud dopaloval městský rada mě, a teď budu dopalovati městského radu já."

„To je to právě, vzácný pane, že co bylo dovoleno a patrně už také přestalo býti dovoleno městskému radovi, není dovoleno vám. Městský rada poznal, že už by neobstál s tovární výrobou, proto se jí zbavil, vám pak nezbude, než začíti jinou výrobu

nebo továrnu dále prodati! A čím dříve, tím líp!"

Mareček se odmlčel, chvíli postál nad rozevřeným psacím stolem doktorovým, pak zamyšleně s rukama na zádech zkříženýma počal přecházeti po pokoji.

„Ukvapil jsem se, bohužel jsem se ukvapil, no, už se nedá nic dělati!" přiznával sklesle.

„Jen se, doktore, podívejte, jakými podivnými oklikami jsem se dostal zase do nového neštěstí!" stěžoval si. „Z jednoho neštěstí vylezu a do druhého vlezu! A to jsem si, já blázen, ještě na tom zakládal, že jsem provedl něco, bůhví jak znamenitého! Už vidím, že mně reality nesvědčí!"

„Snad se najde i na továrnu kupec!" těšil ho Herout. „Když pořádně slevíte, prodá se!" —

„Prodá se, ale jak? Do nejistoty, jako já, si žádný kupec nesedne! Každý bude chtíti napřed míti záruku, že továrna zůstane továrnou, vždyť to je jinak jenom čtvero holých zdí se zavedeným elektrickým pohonem! Teď bych se tloukl do hlavy, co jsem provedl! S hloupostmi na vás běhám a s touto důležitou věcí jsem nepřišel!"

„Když mně dáte plnou moc, abych prodal, tak prodám!" nabízel se Herout.

„Ovšem když prodáte bez jakéhokoliv mého ručení, když to bude pojato výslovně do kontraktu —"

„Vždyť ještě sám nemáte kontrakt," upozorňoval Herout, „třeba se to dá nějak ještě zvrátiti."

„Zvrátiti se to nedá," odpovídal Mareček, „ukovali si to na mě, jak se patří, a já kýval pořád hlavou jako starý osel. Vždyť já už mu to, doktore, podepsal, sestavilo se to písemně!"

„Kdo to sestavoval?"

„Kdo by to sestavoval? Ti zloději, toť víte, co to dávali dohromady! Chytili mě jako ženské zeleného mládence a oženili mě! Vždyť já ani nevím, co jsem podepsal!"

„To je tak, když se dělá něco bez právního zástupce, aby se ušetřilo na palmáru —!" podotkl doktor.

„Máte pravdu, jen se po mně svezte, doktore, i třeba mně vynadejte, jsem vinen, jsem strašně vinen, jen kdyby ten trest nebyl tak strašný! Poctivé peníze jsem vyhodil, sám sebe jsem okradl, Bůh mě netrestej, zasloužím, abyste mě zastřelil."

„Pořád ještě mám jiskřičku naděje!" pravil doktor utěšlivě. „Pořád se domnívám, že se to dá nějak navléknouti, že z toho vyvázneme! Mně totiž povídá něco uvnitř, že když bude nejhůře, že se najde nějaký bláznivý kupec a koupí to!"

Připravoval už si půdu pro nové zámysly.

„Dělejte, co uznáte za nejlepší, jen mě vysvoboďte z té situace!" pravil Mareček už na odchodu.

XIV.

Mareček se ještě jednou vrátil jako obvykle.

„Mám to doma, co se napsalo, a dříve vám to přinesu, než se do něčeho dáme!" pravil Heroutovi.

„Teda zatím abych čekal?"

„Ano, čekejte! Toť víte, že nejsem přítelem náhlých věcí, co má uzráti, ať uzraje."

„A což když se mně opravdu naskytne kupec?" ptal se Herout.

„Pak mně zatelefonujte, já přiběhnu!"

„Když nebudete někde na cestách!"

„Dva, tři, čtyry dny, déle nikdy nejsem! Ostatně se vrátím, a pak bychom se hned rozhodli!"

S tím už se rozloučil doopravdy.

„Ta jeho nešťastná nerozhodnost!" povzdychl si Herout, když Mareček odešel. „Totiž jednou nerozhodnost, jindy ukvapenost!" dodal si v duchu, vzpomínaje nejnovějšího kousku Marečkova.

„Vyměnili si s továrníkem úlohy, ale jak pro něho nešťastně! Taková věc byla s to zasáhnouti kořen jeho obchodní existence! Statkáři Koblihovi továrna neuškodí, a když se jí statkář připraví o nějaké peníze, nebude jeho ztráta nikdy tak závažná jako Marečkova, pro něhož mají cenu jen peníze, jež může vložiti do obchodu. Sám by zabředl a ještě by s sebou strhl svého advokáta!

— V některých věcech znamenitý člověk, v některých jako dítě!

— Jaké štěstí, že je pohotově kupec na továrnu! Dlužno jen tomuto koupěchtivému pozměniti informaci a vysvětliti mu výhody koupě poněkud pozměněně!

Heroutovi už se rýsoval v hlavě nový podnik, jenž měl vyvrcholiti ve spojených silách tří společníků: statkář Kobliha dá peníze, městský rada technické znalosti, (tedy se zřetelem na jich podstatu, závodní podíl nejmenší) a Mareček opatří obchod a propagaci. Dlužno všechny osobnosti udržeti pohromadě, nejlépe pod jménem městského rady, neboť to může býti tvořící se společnosti nejlepším štítem proti všem počátečním úrazům. Když budou všichni tři udrženi ve společnosti, bude lze doufati, že základy jsou pevny, budoucnost mnohoslibna. Jmenovitě dosavadní

majetník továrny byl by zárukou největšího rozvoje, protože jemu překážela v rozpětí jediné finanční dýchavičnost. Městský rada byl ženij libující si v roztříštěnosti sil, dovedl vyvolati do života spoustu různých podniků, ale nedovedl je rozvinouti a upevniti. Místní politika obecní, navazování a udržování nekonečných styků hospodských a s těmi věcmi spojený nedostatek času odváděly ho od jednosměrné činnosti.

(Pokračování.)

K. Leger:

KDO VYTRVÁ, ZVÍTĚZÍ.

(Dokončení.)

Byla jasná noc, plno hvězd na nebi. V měsíčním světle leskly se v parku vrcholky stromů, pod nimi někde ve stínu klokotal slavík — zvučněji, stále zvučněji v nehybném tichu. Ani lístek se nezachvěl, ani stín nepřeletěl po bílých ozářených pěšinách. Ve vile dávno zhasla světla. Okna se jen třpytí zeleným odleskem paprsků měsíčních. Ticho. Slavíkova píseň nikoho nevzbudí! A teď — i sám pěvec noční najednou utichl jakoby vyrušen v polou jásavého trylku.

Pan Melich dlouho neusnul, na lůžku odpočívaje ruce založil za hlavou, přemýšlel. O tom, jak továrnu znovu zřídí — opravdu již upadala. Objedná nové stroje, zvětší podnik, bude-li třeba, přestaví od základu. A zde doma, ve vile, zařídí všechno jinak, než bylo dosud. Co stačilo jemu, starému nemocnému podivínovi, nestačí Jiřině. Chce, aby se mladé hezounké ženušce tady líbilo. Usmál se a s přivřenýma očima spřádal v polosnění plány, jak upravit všechno vkusně a pohodlně.

Náhle se probudil — zvedl hlavu a naslouchal. Uvědomil si, že jen slavík se venku odmlčel, i zavřeným oknem slyšel dříve jeho píseň. Bezpochyby to jej vyrušilo — nenadálé umlknutí jediného hlasu v nočním hlubokém tichu — nic více. Pohlédl k oknu. Skla se třpytila, měsíc se strany do okna svítil. Pruh světla táhl se ložnicí po podlaze až na kraj postele, na peřinu se kladl. „Je již pozdě!" pomyslil si pan Melich, „měl bych dávno spát! To světlo mne ruší. Bylo by třeba spustit záclonu."

Ale poddával se maně jakési příjemné zemdlenosti. Naslouchal tichu, možno-li tichu naslouchat. Pak slyšel lehounké zavrznutí dveří. Zbystřil sluch — po chvilce však usoudil, že se mýlil. Pes, uvázaný na dvoře, na druhé straně vily, zaštěkal — krátce jen, jako ve snu a utichl opět. Nic. Jen slavík znova se rozezpíval.

Ospalost přešla. Pan Melich díval se na pruh měsíčního světla, jak nepozorovaně po parketách se plíží a krátí se, čím výše měsíc na obloze vystupuje. Nutno přece spustit záclonu! pomyslil si pan Melich. Vstal, přiskočil k oknu. Venku jasno jako ve dne. Světlo studené, zsinalé. Vše jako začarováno, v namodralých stínech pod stromy ticho a mrtvo. Lístek se nezatřepetal. Snad právě proto v té němé ztrnulosti upoutalo pozornost páně Melichovu, že v temné houštině, kam vedla pískem vysypaná pěšina, pohnul se jakýsi bělavý obláček — mohla to býti sněť kvetoucí střemchy. Ale ne! změnilo to místo, zmizelo na okamžik za křovím a pak jasně zabělalo se v měsíčním světle prokmitajícím shora větvemi. Pan Melich vzpomněl na zavrznutí dveří, které dříve zaslechl, a hlavou prolétlo mu: Jiřina! Jiřina vyšla do parku. Vyloudila ji ven krásná jarní noc. Je opravdu taková kouzelná noc. A mladé ženušce nechce se spát!

Viděl ji už zcela jasně, stála na pěšině se sklopenou hlavou. Ale teď — stín se mihl za ní. Nějaký muž znenadání objal ji a strhl k sobě, nachýlil se, aby ji zlíbal. — Pan Melich vytřeštil oči. Viděl — Jiřina vyrvala se z objetí, ale — neutekla vystrašená. Zůstala, stojí s hlavou skloněnou a bílými prsty otrhává rozkvetlou větvičku na keři, květy padají na zem jí k nohám. A panu Melichovi se zdálo, že vidí, jak se chvějí ty prsty, jak se zvedají bouřlivě její ňadra, jak tvářičky jí blednou. A zdálo se mu, že slyší, jak vášnivě hovoří onen muž, šeptá, prosí — oči mu planou, zvedá ruce, aby opět Jiřinu objal. Jiřina vyhnula se, ustoupila o krok.

I pan Melich bezděky o krok ustoupil od okna. Přetřel si čelo dlaní. Na rtech přelétl mu hořký úsměv. „Mohl bych je poděsit, kdyby se podívali náhodou do okna!" pomyslil si. „Proč právě tady, tak blízko, nerozumní, spolu šeptají? Proč neodešli dále? Dojista — Jiřina je neopatrná!" A po chvilce dodal polohlasitě: „Nezkušená — ovšem!" Jeho rty se zkřivily bolestně. Nějaká vzpomínka mihla se mu pamětí. Takhle přítel rada Voráček díval se z okna kdysi za měsíční noci. —

Směšno. Věděl jsem přece, že také tak jednou na vlastní oči se přesvědčím, jak všechno na světě se opakuje. Proč stojí ti tam? proč nejdou dále?" Zadupal netrpělivě bosou nohou. „Mám otevřít okno a zavolat na ně: Prosím, jděte jen o dva kroky vlevo dále — tam již je úplné temno v houštinách, tam nedohlédnu!" Skutečně chtěl otevřít okno, nechal toho však. „Rada Voráček vzal revolver — ach, byl to rozumný člověk, přesvědčil se opatrně, že není nabit!" Zasmál se skřípavě a ulekl se vlastního hlasu. Mávl rukou. „Nechme radu Voráčka, Bůh s ním! Dnes je třeba mně cosi promyslit, rozhodnout — ano, ano, rozhodnout, aby nebylo zbytečných otázek a nejistoty!" sípavě k sobě hovořil. A po bílém pruhu měsíčního světla, který ležel na podlaze až k protější zdi, jal se přecházet bosýma nohama v bílém nočním šatě. Stín jeho pitvorně provázel každý jeho pohyb. Směšné! myslil si pan Melich, stín žárlivce! Nač to? Věděl jsem přece, co dělám. Dřív nebo později. A řekl jsem, že nechci ji okrást o radost mládí. Nuže? Co chceš, ty neduživý starče bláhový?" Vrátil se opět k oknu.

Jiřina stála ještě tam, kde dříve, mezi kvetoucím křovím s hlavou skloněnou. Měsíční paprsky shora splývaly po jejích vlasech. V ruce držela rozkvetlou větvičku střemchy — otrhávala kvítek za kvítkem. A inženýr Lom — poznal jej pan Melich — jakoby s toužebným napětím sledoval tuto práci drobných prstíčků jejích. Zdálo se, že mlčí tam teď oba. Dohovořili.

Pan Melich se zachvěl. Bůh ví proč, náhle problesklo mu hlavou: Až utrhne Jiřina poslední kvítek — záminka je to pouze, aby oddálila rozhodnutí — až utrhne poslední kvítek, ruce jí klesnou, nebude mít síly ani vůle k obraně. A potom — bylo by velmi pěkné dívat se z okna, jak líbá ji opovážlivý vetřelec. Opakoval si tato dvě slova nenalézaje jiných vhodnějších: opovážlivý vetřelec!

„Ale ne!" hovořil si k sobě, „nedovedu toho. Snad ještě před týdnem — snad —! ale dnes ne! A možno před týdnem byl bych řekl také: dnes ne! Nedovedu se dívat!" Oblékl se rychle — přesvědčil se pak, že Jiřina dosud nedotrhala kvetoucí větvičku. Spěchal. Již bral za kliku — ale ohlédl se. Jeho pohled padl na stěnu nad postelí. Revolver tam visel a leskl se modravou ocelí. Pan Melich vrátil se, sejmul zbraň a prohlédl. Byla nabita. Vyňal jednu patronu po druhé, všech šest, srovnal je na stole v řádku. A ještě se opatrně přesvědčil, že žádnou nezapomněl. Usmál se — mihla se mu nějaká vzpomínka. Pravda: jako vládní rada Voráček! Povzdechl, pokrčil rameny. Revolver schoval do náprsní kapsy a kvapně vyšel, potichu, aby nikoho nevzbudil. —

Vyběhl do parku. Vlažný dech jarní noci plný vůně zavál mu vstříc. Ticho, ani list se nehnul. A svit měsíční na všem, jako když padne třpytivá jinovatka na trávník i na větve stromů všechno měkce zasypávajíc. Pan Melich spěchal po paměti tam, kde viděl Jiřinu státi. Zatajil dech. Neuvažoval, co jí řekne, co učiní, až stane před ní. Ještě krok dále, tam za kvetoucí střemchou, tam —! Ale Jiřiny tady už nebylo. Nemohl se mýlit. Zde prve stála, na zemi ležely bílé květy i zlomená orvaná větvička. Přišel pozdě. Jiřina již květy otrhala. Pan Melich naslouchal. Ticho. Slavík oněměl. Beze zvuku zakroužil kolem netopýr. Ticho. Přece! — zašelestilo cosi v houštině. Ostatně — možno, že jen pták nějaký na hnízdě zatřepetal se. Jakoby tiše zaskřípěl písek na pěšině. Možno, že byl to klam sluchu. Pan Melich dal se v tu stranu, kvapně bez rozmyslu — ale znenábla uvolňoval v kroku. Pěšina, kudy šel, byla ve stínu, s obou stran vysoké křoví nad ní ve výšce spletené, válo tu teplým natuchlým oddechem zvlhlé půdy. Pan Melich šel, šel — s hlavou sklopenou. Už nenaslouchal, kde zašelestí v tichu křoví, kdy se ozvou kroky či utajený šepot. Všechno marno! myslil si. Vrátit se? a zítra zapomenout na vše, být roztomilým, hodným strýčinkem, jako byl dosud? Což nebylo by to rozumné?

Stanul — zase popošel o několik kroků. A zastíněná pěšina rozevřela se před ním ve volnější prostranství ozářené měsícem. Zahlédl ženskou postavu — stála nehybně v plném světle jako přelud Nebyla to Jiřina! Zaslechla asi jeho kroky, zachvěla se, překvapená se ohlédla.

„Slečno Věro, vy zde?" zavolal přitlumeně. Nehnula se, neučinila ani pokus, aby uprchla, jak najisto, Bůh ví proč. očekával. Jenom prst položila na rty, Viděl, že se usmála smutně, bolestně.

„Probůh, čeho tu hledáte v noci?" ptal se.

„Už nic!" odpověděla tiše. „Odpusťte, že jsem vešla do vašeho parku. Byl tak čarovný večer a viděla jsem kohosi kráčet sem. Nevím proč, šla jsem za ním. Nedovedu říci, proč. Snad kdyby vedl mne k smrti, slepě šla bych za ním. Už je to můj osud patrně!" Usmívala se a oči jí vlhly. Potřásla hlavičkou. „Osud!"

Pan Melich mlčel. Všeho jiného nadál by se, nežli setkání zde v noci s ubohou

slečinkou z pošty. Bezděky se také usmál a cítil hořkost toho úsměvu.

„Řekl jste jednou, pane továrníku: kdo vytrvá, zvítězí!“ zašeptala. „Já už zvítězila, už to nebolí!“ Náhle úsměv zmizel jí se rtů — s úžasem zadívala se na pana Melicha. „Ale vy — vy, pane?“ šeptala chvějíc se. „Myslila jsem jen na sebe — na svoji bolest — ale vy?“

Viděl v jejích očích soustrast i hrůzu. Porozuměl. „Ach, ne! nebojte se o mne!“ pravil klidně. „Také já věřím ve vítězství! Pojďte, slečno, veďte mne.“ Vzal ji za ruku.

Trochu váhala. „Veďte mne, prosím. Ztratil jsem stopu a musím ji nalézti!“ Neznělo to jako prosba. Poslechla, sklopila odevzdaně hlavu.

„Chcete-li — pojďme!“ zašeptala, „vím, kudy šli.“ Vedla jej.

Na odlehlé pěšině v zahradním plotu mřížová vrátka, která po léta vždy zůstávala zavřená, tak že zámek zrezavěl dávno v nich a divoké víno prorůstalo mřížemi, byla pootevřená. A ve vrátkách zahlédl pan Melich Jiřinu s inženýrem. Tiše přiblížil se s Věrou tak, že slyšel přitlumený hovor.

„Hleďte,“ pravil inženýr, „stálo mne mnoho práce, nežli jsem otevřel tento zrezavělý zámek. Jako zloděj. Šel jsem ukrásti, co je mi nejdražším. Vás. — Vím, co se stalo. Byl jsem nějaký čas daleko odtud, v Němcích — týden, čtrnácte dní? nevím, proklatě dlouhý čas. Myslil jsem, že zapomenu. Přísahám, že jsem se snažil zapomenout, jak jste mi přikázala, když jsme se posledně viděli. Rozumíte: snažil jsem se zapomenout na vás ze vší síly. Nalezl jsem mladou krásnou dívku, vám docela podobnou i tak nesmělou, jako vy jste, zamiloval jsem se do ní. Klamal jsem sám sebe, že jste to vy. Ale přelud zmizel, když jsem ji prvně políbil. Vy jste se zachvěla? odpusťte, chci se upřímně vyzpovídat. Když jsem ji políbil, cítil jsem, že vaše polibky budou sladší! polibky těchto rtů, které nikoho ještě nelíbaly! A horečnou touhou se mi zatočila hlava, nechal jsem ubohou dívčinu, poddávající se mi se zavřenýma očima, opustil jsem ji bez pozdravu a nejbližším vlakem vrátil jsem se k vám. Šílenství, viďte? Také se mi zdá. Nikdy ještě necítil jsem takovou touhu horečnou. — — Ale — proč mlčíte? Necháte mne odejíti tak, žíznícího po vašem objetí? Neslitujete se? Nemáte jiného slova pro mne nežli to jednoslabičné: ne? Mám opravdu odejít, jak jste řekla?“ Hlas jeho se chvěl, zněla v něm vášeň i trpkost zklamání. „Odmítáte mne navždy?“ A proč — jste — tedy — přišla sem — sem do parku — na mé vyzvání?“ najednou podrážděně jí vyčetl slovo za slovem. „Proč?“

Jiřina odpověděla tiše, bázlivě, se sklopenou hlavou. „Chtěla jsem vám říci — chtěla jsem vás prosit, abyste mi přál klidu, abyste zapomněl — nechtěl nemožné — vždyť já — vidíte — i mně je smutno —“ mátla se — „ale ne — odejděte, prosím, zapomeňte!“

Zasmál se suše, rouhavě. „Stále to: zapomeňte! Nuže, dobře! Jak vidíte, poslouchám, odcházím. Byla jste příliš laskava, že jste mne doprovodila až sem ke vrátkám — patrně jen proto, abyste se přesvědčila, že skutečně jsem odešel, že ano? Proč byste jinak šla se mnou, s člověkem, kterého za mák nemilujete, kterého se chcete zbaviti na vždycky, zapomenout. — — Poslechnu — slyšíte? — odejdu, nikdy mne neuvidíte, nikdy snad o mně neuslyšíte. Bůh ví, kam mne osud zanese. Přísahám, nevrátím se k vám již, zmizím, abych vás neznepokojoval. Ale, Jiřino — drahá moje Jiřino — na rozloučenou na věky — slyšíte? ruku mi podejte!“ Uchopil obě její ručky, nebránila se. Políbil je — jednu po druhé, přitiskl k ňadrám a lehounce, nepozorovaně nachýlil se k Jiřině tak blízko, že spočinula skoro na jeho prsou, že rty se dotýkal jejího čela. „Drahá!“ — slyšela — „na rozloučenou — na věky — jediný polibek! chci, toužím po něm! — jediný! jako kapka rosy bude žíznivému — jako vzpomínka do smrti. Myslíte, že nevím, že mne máte přece trochu ráda, třeba jste si zapírala —?“

„Kam jdete? — pro Bůh!“ zašeptala zděšeně Věra. Pan Melich nedal se zadržet, vykročil ze stínu pod stromy. Pevným krokem došel ke vrátkám, zvedl klobouk na pozdrav a klidně řekl:

„Dobrý večer! — ačkoliv je už noc skorem. Pěkná jarní noc, není-li pravda?“ V jeho hlase nebylo jízlivého výsměšku.

Jiřina tlumeně vykřikla, zapotácela se. Inženýr pustil její ručky, zvedl hlavu a zahleděl se na pana Melicha. Ticho — sotva vteřinu, ale v tom krátkém okamžiku jako by očima oba muži si dopověděli, co dosud tajilo se v prsou. Pan Melich skoro vesele pokračoval:

„Pěkná noc! — škoda ji zaspat, viď, Jiřinko? A vy, pane inženýre — jsem vám povděčen, že jste mne přišel navštívit, nic nevadí, že trochu v pozdní hodinu. Jste vítán. Nemáte cigaretku?“

Inženýr jen se usmál a nabídl mu pouzdro s cigaretami. „Poslužte si, pane továrníku. Sám si též zapálím, dovolíte-li.“ Hovořili zcela klidně, jako by nic nebylo.

Kouř cigaretky rozplýval se v tichém vzduchu.

Jiřina stála bez dechu se zavřenýma očima, s ručkama sepiatýma, křečovitě k ňadrám přitisknutýma, chvěla se jako list. Zdálo se ubohé, že nevidí jí ani ten ani onen, že nevědí o ní, že je kdesi daleko, daleko odtud, jenom jejich hlasy dolétaly k ní jaksi tlumeně.

„Prohlédl jste můj park?“ ptal se továrník. „Je pěkný při měsíčním svitu? Jste básníkem, pane inženýre, zajisté?“

„Ne, nejsem snílkem!“ odpověděl mladík.

„Mýlil jsem se tedy. Ostatně jsou okamžiky, kdy nejzatvrzelejší skeptik upadá v jakési opojení; aspoň v mládí. Nestalo se vám tak dosud?“

„Ne!“

Zamlčeli se. Teď opravdu bylo domluveno. Měli oba jednu myšlenku: ukončit! Pan Melich odhodil cigaretku. Viděl, že Jiřina zavrávorala, byla by snad upadla, kdyby ji nebyl zachytil. Byla zsinalá, hlavička její klesla mu na rameno. Bezděky přitiskl ji k sobě, oběma rukama ji přivinul, jak by ji chtěl hájit před nikým. Ohlédl se. Vytušil, že inženýr Lom učinil také bezděčný pohyb, aby mladou paní zachytil, ale nedosáhl a jen v očích se mu zlostně zablesklo. Pan Melich snesl ten pohled, nevyhnul se mu. Čekal. I jemu rozsvítilo se v očích — radostným sebevědomím, cítil to. Slyšel, jak Jiřina mu na ňadrech tiše vzlyká a chvěje se. Hladil jí vlasy.

„Pane inženýre,“ pravil klidně a skoro přátelsky, „zvu vás, přijďte zase brzo — přijďte podívat se k nám. Viď, Jiřino, že mohu pozvat pana inženýra, aby se přišel podívat na naše štěstí? — Na naše štěstí!“ pošeptal jí do ucha. „Dnes, odpusťte, přišel jste trochu pozdě!“

„Zdá se!“ zahučel inženýr hryzaje si rty. Cosi chtěl ještě říci, snad vykřiknout aspoň: Jiřino! ale jen hlavou pohodil a usmál se. Ach, zajisté, směšné je to. Idylla. A měsíční svit — směšné! Sám sobě by se nejraději vysmál. Není-li člověk básníkem, nevycítí patrně tu poesii! Kéž by se mohl jen dosyta hlasitě vysmát!

„Nepřijdu!“ pravil. „Vede mne zase cesta jinam. Nevrátím se, nepřijdu. Bojím se, že bych vám záviděl, pane továrníku, a já nezáviděl dosud nikomu. Buďte tu s Bohem a šťastni!“ dodal, zasykl mezi zuby.

Pan Melich podával mu s úsměvem ruku. Jako by jí neviděl, otočil se, rychle odcházel. Zrezavělá vrátka zaskřípla za ním.

A když vyšel z parku do polí se sklopenou hlavou nespokojen sám sebou, plný jízlivosti hledaje něco, na čem by si mohl zlost vylíti, aspoň keř bodláku vedle cesty, do kterého kopl, najednou zpozoroval v měsíčním světle na pěšině stín po svém boku. Ohlédl se. Věra tichounce jako myška kráčela za ním.

„Věro! tos ty? co tu chceš? co tu hledáš?“ vykřikl. Polekala se, sepiala ruce, plaše oči zvedla k němu.

„Odpusťte,“ bázlivě zašeptala. „Viděla jsem vás — nepřišel jste ke mně — šla jsem za vámi.“

Mrzutě cosi zavrčel. A šel dále se sklopenou hlavou, jako by Věry tu ani nebylo. A maličká, plachá slečinka z pošty mlčky potichu za ním, nejinak nežli vlastní jeho stín. Náhle stanul — stanula také. Otočil se k ní, rozesmál se, přetřel si čelo, jako by s něho chmury stíral. „Pojď sem, moje myško zlatá — věrná!“ pravil vesele s něžnou vroucností.

„Bláhový jsem, pořád hledám, hledám — a nevidím, co jde poslušně za mnou — mé štěstí! lásko moje! odpusť! ty dovedeš odpouštět! a měj mne vždycky ráda!“

Chytil ji do náručí, vyzvedl ji jako loutku a zlíbal. Pověsila se mu oběma rukama kolem krku, s očima rozjasněnýma štěstím vracela mu oddaně polibky. —

Mřížovím vrátek zahlédl je tak ještě pan Melich. Usmál se, ale jenom mihl se mu ten úsměv po tvářích. Sklonil se k mladé své ženě. „Jiřino!“

Neslyšela, neotevřela očí a chvěla se. Pevně ji objal kolem boků. „Pojď půjdeme spolu — domů!“ řekl tiše. Poslušně dala se vésti. Chtěl ještě něco říci, ale nenacházel slov. Cítil jen, že také jemu chvěje se ruka. Teprve když došli k vile a vystupovali po schodech, zašeptal starostlivě: „Tiše, tiše, drahoušku, abychom maminku nevzbudili!“ a toužebněji přitiskl Jiřinu k ňadrám. Dovedl si ji do svého pokoje. Bylo tam jasno, plno měsíčního světla.

Cosi mu překáželo v náprsní kapse, nahmátl revolver. „Hle, jak bylo dobře, že nebyl nabit! neštěstí mohlo se stát!“ pomyslil si a zasmál se.

Jiřina spočívala na pohovce v záři měsíční, krásná jako princezna z pohádky. Klekl k jejím nohám. Líbal jí ručky, jednu po druhé, od bílých prstů výše, výše, k rozkošnému hrdlu a ke rtům. Nebránila se.

„Jiřino, zlatá ženo moje!“ šeptal a cosi radostného vítězně mu zaznělo v přidušeném hlase.

✱

FEUILLETON.

K. Emingerová:

O našich starých kantorech.

Skoro každý z nás má v upomínce jednoho z oněch starých vesnických učitelů, které mistrným perem vylíčil hudebně Antonín Dvořák (ve zpěvohře „Jakobín") a literárně Alois Jirásek (v románu „Na dvoře vévodském"). Velké jsou zásluhy oněch hudebních veteránů o vzrůst a rozkvět českého umění. Byť se byly ozvaly své doby hlasy — u příležitosti rozdělení učitelského stavu od výkonu ředitele kůru a tím spojeného provozování hudby pro celou osadu — že jest to učitele nedůstojné zúčastniti se osobně jakožto předzpěvák pohřebních průvodů, neb jakožto primista hospodské kapely — nadšení a láska, kterou tito bodří hudebníci věnovali své milované „musice", setřely mnoho, co se nám zdálo býti banálním, paedagogického stavu nedůstojným. Mimo to jest v mnohých případech dokázáno, že vynikající umělci začali svou kariéru v podobně skromných poměrech. O velkém reformátoru zpěvohry XVIII. věku, Krištofu Gluckovi, se vypráví, že hrával za svých studentských let při posvícenských zábavách v okolí pražském, v Nuslích a ve Vršovicích, tehdáž malých vesnicích.

Působení venkovských učitelů-hudebníků možno sledovati hluboko v našich kulturních dějinách jak výchovně tak i po stránce skladatelské. O starších církevních písních jsou ovšem záznamy a dohady, že složeny od kněží katolických (Klimenta Bosáka Miřinského a j.) i husitských (M. Jana Husa, Rokycany, Čapka atd.), později však byla asi mnohá dosud populární píseň myšlenkou toho onoho „kantora". Většina oněch autorů zůstala anonymní tak jako stavitelé středověkých gotických chrámů.

Zdá se, že zrušením literárních bratrstev (r. 1783) nastala nejplodnější činnost učitelů našeho venkova. Vedle obstarání kostelní hudby byla jim ještě určena jiná práce. Zakládáním domácích kapel šlechtických bylo nutno dodávati potřebných sil a komu jinému svěřen jejich výcvik nežli vesnickému učiteli. Současně dána mu příležitost, byla to snad i nevyhnutelná povinnost, ke skládání figurálních mší (mnohá „posvícenská" bývala ovšem postrachem vážných hudebníků), ke skládání případných „kassací" na oslavu sňatku své urozené vrchnosti neb k intronisaci nového faráře a podobných událostí jeho malého světa. Pro nás jest dnes nejzajímavějším bodem v působení učitelů-hudebníků skládání lidových písní zpívaných v kostele. Dopátrati se jejich autorství jest, jak shora řečeno, věcí nanejvýš obtížnou. Tyto písně byly asi ponejvíce tradičním majetkem té oné osady, povstaly mnohdy na základě přeměny národní písně a pod. Odchodem neb úmrtím jejich skladatele vymizelo jeho jméno z paměti dotyčných osadníků — zapomenut jejich tvůrce. Ve sbírkách i sebe pečlivěji sestavených setkáváme se ponejvíce se stručným nápisem „stará melodie",*) dalších vysvětlivek nenalézáme. Jest to tedy čirá náhoda objeviti jméno skladatelovo při oněch nápěvech. Protož jsem přes všechno pilné pátrání pouze zjistila, že postní píseň dosud v kostelích zpívanou „Již jsem dost pracoval" složil Jan Josef Dusík, učitel v Čáslavi. Možno, že i oblíbená vánoční koleda „Nesem vám noviny" (v dřívějších dobách hrána o „půlnoční" za doprovodu dud) pochází od téhož skladatele, ježto se o ní praví, že ji napsal jakýs učitel na Čáslavsku. Píseň má patrný ráz pastorální i co do původní toniny (G dur), v jejím tvaru pak postřehujeme vliv mozartovský, tedy dobový. J. J. Dusík byl dle zachovaných zpráv pravý typ českého venkovského učitele. Narozen r. 1739 v Mlazovicích (v bydžovském kraji), odevzdán svou ovdovělou matkou do učení k svému strýci Janu Vlachovi, osvědčenému hudebnímu paedagogovi, který z něho vychoval věhlasného varhaníka a skladatele. J. J. Dusík stal se posléze prvním učitelem v Čáslavi. Jeho pilnost byla příkladná. Po celý den se lopotil ve škole se svými svěřenci, noci pak probděl ve studiích partitur mistrů: Bacha, Caldary, Tůmy a j. Jeho působení se dodělalo i zahraničního jména. Anglický učenec Burney, který byl r. 1772 v Čechách, píše ve svém cestopise, jak výbornou hudební školu seznal v Čáslavi, kde v několika síních se žáci pilně cvičili ve hře na různé nástroje a dokládá, že Češi jsou nejhudebnějším národem v celém světě. Nejradostnějšího uznání dožil se starý Dusík na svém synu Janu Ladislavovi (1761 až 1812),**) který jako virtuos a skladatel byl obdivován celou Evropou. Těmito dvěma jmény mohu navázati na další důkazy dědičnosti hudebního nadání v učitelských rodinách.

V prvé řadě uvádím rod Stamiců (Stamniců) z Německého Brodu. R. 1717 narodil se správci (rektorovi) tamní školy syn Jan Karel, který se stal vynikajícím umělcem. Německý jeho životopisec o něm praví, že byl samoukem, což se s pravdou neshoduje. J. K. Stamic prošel doma i v cizině přísnou školou. Byl výborným houslistou a plodným skladatelem. Dokázáno, že jemu náleží zásluha o vytvoření cyklické skladby orkestrální, t. zv. symfonie, dosud přiřknuté Josefu Haydnovi. Soudobý znalec chválí Stamicovy skladby nadšenými slovy: „jeho genius byl svérázný a silný. Vynalézavost, oheň

---

*) Na př. ve sbírce vydané Společností přátel hudby duchovní v Čechách r. 1832, tiskem (švabachem) u Jana Spurného v Praze.

**) Častý omyl J. L. Dusíka (v cizině přeměněného na Dusseka) s Františkem Duškem (1731—99), přítelem Mozartovým a majetníkem Bertramky v Košířích, na jiném místě vysvětlujeme.

a kontrasty v rychlém tempu, něžná, lichotivá a půvabná melodie ve zpěvných místech spojena s důmyslem a bohatstvím v doprovodu (orkestrálním) karakterisuje jeho dílo.*) Na pořadech historických koncertů setkáváme se občas s jeho skladbami. Náš slavný krajan zemřel r. 1761 jakožto koncertní mistr a ředitel kurfirstské komorní kapely v Mannheimu. Jeho mladší bratr, Antonín Tadeáš (1721—68), trávil své mládí jako zručný čellista rovněž v Mannheimu. Později se navrátil do Čech, stal se knězem a umřel jako děkan ve svém rodišti. Dlabač uvádí nápis jeho náhrobku latinsky a česky (švabachem) psaný, jako důkaz úcty se strany jeho osadníků. Údaje o životě a působení obou synů staršího Stamice se co do pravděpodobnosti valně rozcházejí. Karel (1746—1801) byl vedle jiných znamenitých žáků svého otce virtuosem na houslích a na tehdáž oblíbené viole d'amour. R. 1787 byl prý návštěvou v Praze, později prý se stal kapelníkem u knížete Hohenlohe-Schillingsfürsta. Jiný pramen udává tutéž kariéru u jeho bratra Antonína s dodatkem, že zemřel v Paříži v neznámých poměrech i za neznámého letopočtu.

(Dokončení.)

LITERATURA.

Hanuš Jelínek: *Květnové noci.* Nákl. Fr. Borového v Praze. — František Tichý: *Povídky a písně.* Básně z let 1902-1911. Nákl. Václ. Machače v Berouně. — Josef Jaroslav Kalina: *Kšaft a ostatní básně.* Vydal s úvodem Fr. Frýdecký. Svět. knihovny sv. 1250—52. Nákl. J. Otty v Praze.

Poslední sloka Mussettovy znělky, kterou autor „Květnových nocí" zahajuje jako úvodem svou sbírku, poskytuje zorný úhel na stavbu díla:

Mes premiers vers sont d'un enfant,
des seconds d'un adolescent,
Les derniers à peine d'un homme.

Tak umístil zde básník především v nové redakci svou první sbírku z r. 1897 „*Δέδυκε μὲν ἁ σελάνα...*", pak druhou knihu svých veršů z r. 1902 „Konec karnevalu", konečně poslední časopiseckou žeň básnickou, takže kniha tato jeví se definitivním súčtováním dvacítiletí básníkova. A bilance může býti výtvarně vyjádřena: začato s francouzskou modernou a skončeno u Manesa. A přece tato zdánlivě paradoxní stopa vývojová nevedla básníka zpět, nýbrž kupředu k nalezení sebe a svého češství. Krásný epilog dvou kapitol „Za krásou" je toho radostným dokladem. Prvním cyklem, „svého dětství", vzdal povinnou daň době, jíž se poddal bez obrany; sexus necans jí vládne, vášnivou erotikou štvaná mladost, plná zpovědí příliš intimních a příliš upřímných, které vyvrcholují v básni „Et erit in die illa lux magna", to tenkrát, kdy přijde v kolébce ten žďaný, a kde básník naslouchá nad usnuvší ženou, zda neuslyší bít to malé srdéčko. Někdy je upřímnost tato až profanující, rovna sardonickému donjuanství s cigaretou, bohoslužbě Astartina kněze nad Sekvanou, který zhnusen vším a kající se vrací v pláči k nohám své lásky, touže po objetí milenčině, jejíž prs bude mu hlavu houpat do snů, do jejíchž plavých vlasů vypláče svůj smutek, a ráno najdou je udušené polibky. Charakteristickým rysem druhého oddílu knihy jest sebeironie. Ne náhodně vložil autor této části do čela citát z Corbièra, Laforgueova žáka, básníka jediné knihy „Les Amours jaunes", dle R. Goncourta zvláštní to a vzácné výjimky v literatuře, „netříditelného talentu". Máť tento cyklus Jelínkova jinošství podivuhodnou příbuznost se jmenovaným exotickým básníkem, duší blaseovanou, nenasycenou, která umírá, myslíc že žila, a žije, myslíc že zemřela. Zoufalá beznaděje a resignace i tu vystupňována až ke grimase, tělem zmítá smrtící jed erotického šílení. Ale vše je ryze vnějšné, smyslové, žena jest jen předmětem, útrobu zžírá téměř fysický hlad po doteku těl. Kdykoli se ozve náběh k niterné pitvě („Improvisace"), zase jen končí smyslově. Této rozháranosti nechybí pósy, kdy v pusté noci básník „nad řekou se chýlil trošíčku", aby opět zachránila ho žena, Ale tu ozve se již zajímavé „Intermezzo", sebekritika, básník-cabotin počíná zírati do sebe, je ochoten za skrovnou apanáž dáti svou svobodu, srovnává se s věřiteli, posavadní verše vyprodává, zanechává nočních toulek, ale ještě cynický úsměv se rtů mu neodchází, ač zoufalého jeho pláče a stenu uvnitř nikdo nevidí. Máchovo: na tváři lehký smích, hluboký v srdci žal. A už přicházejí věci hlubokého soucitu („Mariette", nebo paralela dvou mužů chodících Prahou, učence a bonvivána), až konečně „V podzimní noci" z básníkova „já" stává se „my", a básník stane uprostřed našeho života, v němž je ustrašené ticho k zalknutí a z něhož vypadlo scherzo — touha šílená po silhuetě Pantheonu. Tak konečně přicházejí verše poslední, mužné, s touhou po kouzelném květu jediném, v devátém království, který básník utrhne klada v jeho ruce bludný svůj život. Jiné bolesti, jiné touhy („Za krásou") se dostaví, bez vášní a rmutné tělesnosti, touhy umělce s rovnocennou družkou, kteří oba trpí problemem krásy a o ni zápasí. Tato báseň vyzpívána přímo tónem písně národní. Celkem lze říci: kniha mající určité místo pro svou upřímnou zpověď člověka fin de siècle, neřeknu v poesii moderní ale vůbec ve vývoji české tvorby básnické. — Lyrickoepická sbírka Františka Tichého, jemuž r. 1910 vydal Zeyerův fond lyrický debut pod

*) U příležitosti posledního provedení Stamicovy symfonie (v koncertu Čes. Filharmonie, ze dne 1. ledna 1917) potvrzen tento úsudek úplně.

pseudonymem Zdeněk Broman („Růžová a bílá knížka"), zachovává celkem profil autorův, třeba snažil se autor přičiniti k němu nový rys epickým cyklem, neboť i tato epika jsou vlastně lyrické balady noty ryze subjektivní. Některá čísla tohoto cyklu „Povídek" myšlena jsou zcela zřejmě pro hudbu („Balada o vodníkovi"). „Noc na Kazíně", jejíž tragika není dosti jasně vyslovena, ani břitce ironická „Poustevna Františka Xav. u Tuchoměřic" nejsou „povídkami" ve vlastním slova smyslu. Antické motivy, zdá se, unikají tvárné ruce autorově („Milenci a faun"), hymnická óda na Mnichov, do jehož ulic staví starého Geibla, Bodenstedta, Franze von Kobella, Lingga, Greifa, Pavla Heyse, zní — příliš exoticky. Lyrická struna Fr. Tichého v projevech vášnivé exaltace smyslné, žárlivé výbušnosti, erotické touhy místy jako by byla přitlumena sordinou, chceme-li ji srovnati s příslušnými motivy knihy Jelínkovy. Básník volá ptáka písní, aby bděl nad zřídly jeho snů, opájí se klidem venkova, vchází do setmělých chrámů pro úlevu od zlých myšlenek, někdy ozve se tón eticky moralisující („Sonet", „Siciliána", „Napomenutí"). Nejbezprostředněji zní lehounké písně, ptačích perutí („Tři dary"). Čteme-li tu i tam bystře zachycenou improvisaci, tož není jí prožitý, hluboce tklivý akord „Milenci nad Prahou", v němž je víc než erotický živel. Celá kniha je dobře laděna v harmonii lásky a krásy. Básník miluje soustředěnou, přímo krystalisovanou formu a dochází jí dobrých účinů. Mistry své nalezl doma, což nelze neříci. Je zajímavo tu srovnati, jak mladí dva básníci, však v časovém rozdílu 37 let, stanuli u shodné látky a jak i formálně shodně ji vytvářejí. Slyšme sloku z básně Bohdana Jelínka „Zimní":

A táhnou myšlenky teskné
okolo hlavy mi —
Venku kraj mrazem se leskne,
a táhnou myšlenky teskné,
blízko již do zimy.

A čtěme vedle ní intonaci básně F. Tichého „V dešti":

Deštěm se matně leskne
rozmoklá silnice.
A duší jdou myšlenky teskné
jak mladické smilnice,
jež dneska se ponejprv prohřešily.

Jsem přesvědčen, že F. Tichý nijakým způsobem nevzpomněl si na báseň Jelínkovu, že shodné verše a kadence nejsou reminiscencí. Hle rok 1874 a rok 1911! A jak podivuhodně shodný lyrický aparát! Pěkná, úhledně vypravená kniha Fr. Tichého věnována je „mistru Adolfu Heydukovi, velkému básníku, velebnému kmetu". —

Pečlivý soubor básnické pozůstalosti Josefa Jaroslava Kaliny, proslulého autora druhdy tak populárního „Kšaftu", připravil a vydal Fr. Frýdecký. První knižní vydání básní Kalinových vyšlo r. 1852 péčí Fr. Douchy a Jana Vlčka, druhé uspořádal r. 1874 František Zákrejs v Kobrově „Národní bibliotéce". Soubor Frýdeckého je třetí edicí básní Kalinových. Pořadatel uvádí, že přihlížel hlavně k prvotiskům časopiseckým, takže povstala vůči oběma vydáním předchozím různočtení, což marginálně vyznamenává. Připojuje také obsažný úvod se stručným životopisem i literární charakteristikou básníka. Některé omyly, které se tu objevily, byly zatím již jinde na pravou míru uvedeny (Frič, Herrnhut). Jest i pro laika zajímavo pročítati se touto knihou Erbenova vrstevníka, kdy vytvářela se a vyvíjela česká balada národní. Co bylo tu úsilí, co vzájemného zápolení, než mohla býti natrhána a spiata klassická forma „Kytice"! —

—*pa*—

TÝDEN.

Otázkou zřízení českého ústavu knihopisného zabývá se s jistými již positivními výsledky Svaz Osvětový, jak vidíme z jeho zprávy v posledním čísle „České Osvěty". Nesmí se pouštěti se zřetele, že má různé úkoly podobný institut jazyka světového, na př. francouzského neb anglického, a ústav národa celkem na sebe sama odkázaného, jako jsme my. Ne vše, co se provádí tam, dá se prakticky adaptovati zde. Řešení knihopisu českého musí vyrůstat z vlastních našich potřeb, kde dosud ani otázka veřejného knihovnictví není dořešena. Mnoho se u nás dobře myslí, rozpracuje a nedodělá. Energické zákroky S. O. lze proto nadějně vítati. Ústav, až bude zřízen, má vydávat běžnou bibliografii českou, doplňovat mezery v bibliografii starší, poskytovati bibliografické informace a postarati se o vzorný katalog pro lidové knihovny. Co však se nám zdá, že musí předcházeti, je řádná katalogisace všech velkých knihoven, které máme, musejní, universitní, studijní opavské a biblioteky olomucké. Je dosti na pováženou, že to se ještě nestalo. Také větší knihovny městské, jako pražskou, plzeňskou, vinohradskou, chrudimskou a j. bude nutno vybídnouti ke spolné práci. K vzornému katalogu pro lidové knihovny budeme míti své poznámky, až práce tak daleko postoupí.

*

* Že se tak mile rozšířil zájem o loutkové divadlo, o to zásluhu má, jak známo, dr. Jindř. Veselý. Neúnavný tento náš kulturní pracovník, jenž povznesl české loutkářství na výši uměleckou, vydává právě nákladem A. Münzberga na Žižkově jako novou pomůcku pořadatelům loutkových představení pozoruhodnou sbírku různých prací, „Proslovy pro loutkové divadlo", jichž se může výhodně použíti za úvod

ke hře, zejména v době nynější, k níž se vztahuje buď obsahem nebo vznikem svým nejedna část sbírky. Jsou tam práce našich básníků, jimiž projevují dávné sympatie své ke Kašpárkovi a jeho dřevěným kolegům, na př. Ad. Heyduk, Ant. Klášterský, Ant. Sova, Jar. Vrchlický, dále příležitostné proslovy atd. Trváme-li na stanovisku, že nejvíce radosti a požitků z divadla loutkového mají přece jen děti a že jim tedy, vlastně těm, kdo pro ně hrají, tato kniha nejvíce se hodí, konstatujeme rádi, že pořadatelé loutkových divadel najdou v dotčené sbírce nejeden kus účinku neselhávajího, zejména jde-li o nejvzácnější dnes koření, poctivý, jadrný humor. Knížka je vyzdobena 91 obrázky, které většinou svědčí o tom, jakým personálem může se zaskvěti loutkové divadélko právě u nás — Čechů. Vhodným doplňkem pro výpravu scénickou je „Scenář loutkového divadla“, rovněž nedávno vydaný týmž nákladem. *Str.*

*

* R. 1913 utvořila se v Amsterodamu společnost, která vytkla si za účel zříditi „Rembrandtovo museum“. Hodlá sebrati a zakoupiti prodlením času všecka díla slavného mistra, pokud bude možno jich dosíci. Idea vznikla, když městská správa amsterodamská zakoupila domek v Jodenbreastrastu, kde mistr prožil nejkrásnější svá léta. Měl se tam zříditi interieur, ale vedle toho zařizoval se atelier s obrazárnou. Tu P. Hartsen věnoval 100 tisíc zlatých za tím účelem, aby ve městě zřídilo se Rembrandtovo museum. Zatím rozmnožuje se potřebný kapitál, a stát každým rokem pamatuje štědrou dávkou na podporu té myšlenky tak, že společnost Rembrandtova musea, jak soudí se, bude s to, aby prodlením dvou desítiletí přikročila k realisování tužby své, či lépe dnes, tužby národní. O

*

* Ke zprávě o záměně skladatelů Dusíka a Duška v minulém čísle dlužno dodati, že neexistoval arci jen Jan Ladislav Dušek a nikoli František Xaver (1731—1799), známý skladatel, výborný pianista a přítel Mozartův. Jeho žena Josefa, znamenitá zpěvačka, koupila r. 1784 Bertramku, kdež jak známo Mozart u Duškových býval i komponoval.

*

* *Amerika* jako vystěhovalecký problém ozvala se poměrně pozdě v našem písemnictví. V Uherské Skalici vyšla před půlstoletím v obyčejné tržní úpravě, tištěna na hrubém papíře, osmerková knížka bez udání jména původcova: Wystěhowanci. Poučná a zábawná powjdka pro rodiče a djtky, Pjsmem Fr. X. Škarnicla Synů 1867. Podle názvu již patrno, že jde o příběh amerických vystěhovalců, které břemena berní a bída vyštvala do země zlata a dolarů, kteří v ní zakusí mnoho útrap, zejména od kmenů domorodých, a vyléčeni dokonale ze svého bludu vracejí se v spokojenou, třebaže chudší starou vlast. Tedy knížka příkře tendenční; podle jmen vlastních Jermář, Vojtěch, Ludík lze souditi snad o práci původní, ačkoli sklon Nieritzovský, ctnost bezpodmínečně odměňující, ostatně tenkrát u nás módní (úpravy Tomsovy a j.), jest v ní nepopíratelný. Jest z prvních, ne-li časově vůbec první českou knížkou, jež obírá se tendečně problémem vystěhovaleckým. Příběh má býti důtklivou výstrahou všem nespokojencům a zároveň ospravedlněním berního systému a dokladem nutnosti vojenského stavu pro blaho státu i občanstva. Kdo byl její auktor? Ví snad někdo bližší zprávy o této zajímavé knížce? Tištěna je drsným švabachem a psána poměrně správnou češtinou, třebaže vyšla již v slovenské oblasti a r. 1867.

*

* *Haaseovský tlakoměr.* Na zprávu „Zvonu“ v č. 10.: „Jindy a nyní“ můžeme navázati drobnou, ale výmluvnou poznámku. Když v citované litografované české žádosti z r. 1826 dovolávají se vydavatelé „Pražských Novin“ přízně české veřejnosti, slibujíce „wlastenské napomocy hodni se zachowati“, jsou podepsáni ovšem „Synowé Bohumila Háze we Starém městě . . .“; když r. 1837 vydávají nově, hlavně pro odbyt v Německu, jak jsou toho doklady, Thámův německočeský a českoněmecký kapesní slovníček, vychází u synů „*G*(ottfrieda) *Haase*“; když r. 1840 Palacký připravil k tisku první díl „Archivu českého“, náklad jest opět jen u Synů *B. Háze* (viz i Jungmannovu Historii literatury české); r. 1862 na Tomsových úpravách povídek Nieritzových podepsáni jsou aspoň ještě Synové *Bohumila* Haase — a odtud již firma *G. Haase* jest ustálena až po dnešek (A. Haase), i když časem hledá odbytu náhodou v českých novinách . . . Několikeré proměny jména Háze a Haase, Bohumila a Gottfrieda jsou přímo dušeslovným tlakoměrem obchodního smyslu i politické citlivosti této pražské firmy, v horečce probuzenské tolik si nejisté . . .

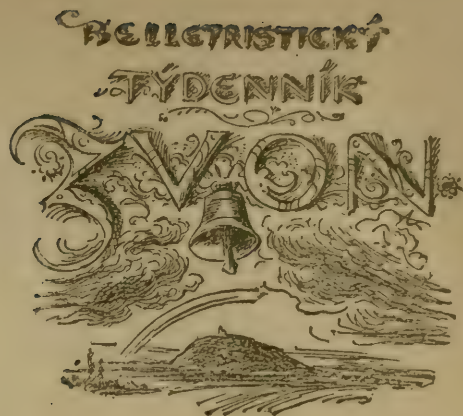
*

* Název baletu „choreografický obraz“ náleží ruskému mistru tance Nižinskému. Zhudebněná ekloga St. Mallarméa „L'après midi d'un faune“ poskytla mu podklad k vytvoření baletní pantomimy, provedené v pařížském divadle „Châtelet“ r. 1912, kterou nazval choreografickým obrazem. Francouzské listy nazvaly ji tehdy „básní pohybu“. O

V Praze, dne 15. února 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.



Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

Teď ovšem už měl o něm Herout přesné informace, bedlivě nasbírané na všech stranách a jmenovitě u továrníkových politických protivníků, u nichž bylo Heroutovi hledati opory proti městskému radovi, když ho nemohl Mareček zmoci v otevřeném poli.

Nebyl to člověk, jenž by nestál za připojení a připoutání ku podniku Heroutem nyní připravovanému a prozatím dozrávajícímu v jeho myšlenkách.

— Zase uplynulo Heroutovi několik dní bez odhodlání. Herout cítil únavu. Teď, kdy byl před rozmachem, vynořily se mu v mysli pochybnosti, do duše vkradla se nedůvěra.

Pokoušel se, aby se nějak, tentokráte nadobro odloučil od Marečka! Zkoumal v číslicích možnost podobné rozluky. Nitek bylo tolik, že se z nich ruce, po svobodě toužící, marně vztyčovaly do výše. Po právnické stránce bylo vše složitým případem právním, jehož řešení bylo právě v nynější krisi Heroutově nejméně žádoucno. S Marečkem spiat byl tedy jeho vlastní osud úplně, Marečka se nemohl zbaviti.

Marečka nesměl opustiti, Mareček nesměl ztroskotati. Hlavně v nynější situaci, která mohla vyvrcholiti i v jeho zkázu. Vždyť by mohl do této strhnouti i svého právního zástupce.

— Až se Mareček nad ustavičným otálením Heroutovým sám rozčilil. Objevil se znenadání v Heroutově kanceláři. Zvláštní shodou okolností současně se statkářem Koblihou, z čehož se vyvinul Heroutovi velmi trapný výjev. Nezbylo, než oba pány seznámiti a požádati Koblihu důrazně, aby bezodkladně odjel se slečnou mundantkou k referentu u poplatkového úřadu a požádal ho o urychlené vyřízení jisté věci poplatkové ještě s kupem Heroutova domu souvisící.

„Až si to vyřídím tady s tou fabrikou!" trval Kobliha neústupně na svém.

„S fabrikou nelze nyní nic vyřizovati, a když nepospíšíte na úřad, referent na vás nebude čekati: fabrika neuteče, ale referent!" upozorňoval Herout skoro netrpělivě.

„Opravdu nutno pospíšiti, vašnosti!" pravila skromně slečna, oblečená už do kabátu.

„Vy půjdete se mnou?" ptal se statkář dychtivě.

„Ano, půjdeme společně!" pravila slečna.

Této léčce Kobliha už neodolal.

„Za půl hodiny jsem nazpátek!" ohlašoval na odchodu.

„Co má ten pán ustavičně s fabrikou?" ptal se Mareček zvědavě, když byl Kobliha diplomaticky odstraněn.

V tom okamžiku nesměl Herout ztratiti duchapřítomnost. „Prodává fabriku!" pravil klidně.

„Dovolte, doktore, což pak je teď tolik továren na prodej?"

„Bohužel je! Je to ostatně obdobná věc jako vaše, jenže tenhle pán má hodně peněz! Moc peněz, pane Marečku! Líhnou se mu jedny z druhých, protože má štěstí!"

„Také váš klient?"

„Také můj klient! Ale úplně mně důvěřuje, když mu poradím, nedělá beze mne ničeho! Což je platen klientu advokát, když si dělá klient, co si usmyslí. Tohle je na štěstí klient, jenž poslouchá a proto bohatne!"

„Abyste vy nepíchal, doktore!" zlobil se Mareček. „Ostatně, doktore, když vás ten pán poslouchá a má už jednu fabriku, tak mu poraďte, aby si koupil ještě jednu, tu ode mne!"

Herout se vymrštil z křesla. Stál vztyčený před usmívajícím se Marečkem.

„Mou povinností je, abych radil svým stranám dobře!“ pravil velmi vážně. „Jako jsem nemohl raditi vám, abyste kupoval továrnu, tak nemohu raditi ani statkáři Koblihovi, poněvadž ve vašich rukou tento podnik není schopen života. Ale myslím přece, že by se našla cesta, kterou bych mohl doporučiti!“

Marečkův pohled ulpěl napiatě na Heroutových rtech.

„Kdyby se nám podařilo utvořiti společnost, ve které byste byl vy, pan rada Skoch a pan statkář Kobliha, byl by podnik váš schopen života. Opakuji, že to by bylo jediné, kdyby se podařilo utvořiti tuto společnost!“ rozhovořil se doktor Herout.

„A vy byste se nezúčastnil?“ ptal se Mareček.

„Jen jako poradce,“ odpovídal Herout, „a to jen jako právní poradce! Komercielním rádcem a tedy duší podniku byste byl vy, kdežto pan rada Skoch by byl technickým ředitelem!“

„A váš velkostatkář by dával peníze!“ zasmál se Mareček. „Nemyslíte, doktore, že se tohle nepodaří?“

„Podaří, nepodaří,“ zlobil se Herout, „o tom, zdali se to podaří, promluvíme si až jindy. Já prozatím povídám, že kdyby se tato podnikatelská společnost utvořila, že by mohla míti úspěch, a proto prozatím slibuji, že budu pracovati, aby se utvořila.“

Mareček sklesl na lenošku vedle psacího stolu a podepřel si oběma rukama skloněnou hlavu. Chvíli mlčky přemýšlel, a doktor Herout ho z jeho mlčení nevytrhoval. Za dlouhou chvíli se poněkud vztyčil a podíval se na Herouta, sedícího už zase u psacího stolu.

„Těch dvou lidí bych se bál ve spolku!“ přiznával se Mareček. „Co se týče továrníka Skocha, nelíbil se mně ten člověk už od počátku! To je obyčejný předměstský, hospodský tlučhuba, jehož hospodská společnost vynesla na přední místo občanstva! Kdož ví, jaké má odborné vzdělání, třeba je vyučený kominík, to bychom se musili nejdříve dobře informovati, než bychom ho mohli učiniti technickým ředitelem chemické továrny! A co se týče vašeho velkostatkáře, připouštím, že má peníze, ale tolik už jsem vycítil, že by chtěl za své peníze, aby mu byla prokazována ohromná, nemyslitelná úcta, jinými slovy, že by chtěl hráti prim, a my že bychom byli vedle něho zbytečnými lidmi! Váš nápad je, doktore, pouze zajímavá theorie, nic více!“

„Prosím vás, velevážený vašnosto, co se ve vaší nastávající továrně tak velechemického vaří?“ ptal se Herout s posměchem.

„Vyrábějí se tam velejemné nátěry na podlahy a také podlahy samotné!“ odpověděl Mareček vážně. „Toť se ví, absolventa techniky zrovna není potřebí k tomu vaření, když je kuchařka několik roků na místě, tak to taky uvaří, ale zhola bez inteligence se to provozovati nedá. Arci, nechci popírati, že by městský rada mohl dodávati do společnosti něco, co nemá každý na skladě, totiž obecní vliv, ale za pouhý vliv u obce bylo by to velmi drahé účastenství! Když už mám býti továrníkem, když se tedy nenajde kupec na továrnu, pak ať jsem továrníkem sám. Když vydělám, vydělám pro sebe, když ztratím, teda ztratím a nebudu litovati, že jsem učinil někoho nešťastným.“

Doktor Herout opět chodil sem a tam po pokoji, a zdálo se, že i jeho myšlenky rozběhly se jinam. Po chvíli se zastavil, těsně proti svému klientovi.

„Ostatně ani nežádám, abyste se hned rozmyslil,“ pravil uklidněně, „věc sice spěchá, ale přece ne tolik, aby bylo vyloučeno rozmyšlení. Přemyslete doma věc v klidu a uvidíte, co se dá dělati. Mně se to také ze začátku nezamlouvalo, teď však vidím, že to není špatná myšlenka.“

Mareček odešel, nečekaje kdy se vrátí statkář Kobliha. Tento už se vůbec nevrátil. Přišla jen slečna mundantka a oznámila Heroutovi, že se setkali s veselou společností, jedoucí okolo nich v automobilové drožce. Přinutili statkáře, aby vystoupil z kočáru a odjel s nimi. Rozjařená společnost útočila také na slečnu, aby se zúčastnila veselé vyjížďky, a slečna musila se jim vyrvati násilím, aby jim unikla.

Herouta její sdělení nesmírně zneklidnilo.

„Nebyl v té společnosti také pan Čermák?“ ptal se.

Čermáka neznala, nepamatovala se na něho. Ani podle Heroutova popisu ho nepoznala. Tím však nebylo vyloučeno, že Čermák ve veselé společnosti byl a když byl, mohl Heroutovi velice uškoditi, poněvadž statkář Kobliha nedovedl mlčeti.

— Jedovaté žahadlo podezřívavosti se zabodlo a zůstalo vězeti v otevřené ráně.

Herout marně usiloval, aby mundantce Čermáka popsal co nejvěrněji; nedověděl se pravdy.

— Teď se zmocní Čermák jeho obchodu, buď mu ho pokazí nebo přijde vyjednávat o provisi, tentokráte ovšem, poučen byv zkušeností, přijde opatrně a zabezpečí si

odměnu. Nebo přemluví Koblihu, aby se pomstil Heroutovi, že mu odepřel provisi.

— Neměl Koblihu pouštěti z rukou a hlavně ho neměl svěřovati neobratným rukám mundantčiným!

Sám byl vinen příhodou! Šetří; aby ušetřil, má v kanceláři laciné síly ženské, jež se osvědčí vždy takto pochybně, když se má vykonati něco závažného a důležitého. Kdyby měl dobrého solicitátora, tak by se toto nestalo, poněvadž ten by si statkáře z rukou nedal vzíti.

Aspoň kdyby se dověděl, kam jeli, opravdu by se pustil za nimi! Slečna mundantka po ustavičném dotazování propukla v hysterický křečovitý pláč. Dávno už minula hodina, kdy končilo její odpolední zaměstnání, a tady ji šéf dosud mořil bezvýznamnými otázkami.

Nezbylo, než ji nakvap uklidniti a propustiti. Zlou noc si tak Herout uchystal. Nejdříve pozdě do noci očekával statkářův návrat, a když se Kobliha nevrátil, po marném a napiatém očekávání poddal se záchvatu zoufalství.

Tak blízko už stál, a taková náhoda mu pokazí všecko!

Očekával, že statkář přijde alespoň druhého dne odpoledne, poněvadž se domníval, že ráno bude po nočním hýření statkář vyspávati. Nepřišel a ničeho nevzkázal!

Herout poznal, že se to všecko octlo na mrtvém bodu, že je potřebí pouze náhody, aby se všecko zase pohnulo a rozproudilo. Od mnohaletých zprostředkovatelů věděl, že realitní obchod se nemá násilím burcovati a sháněti, že kupec je motýl, realita že je květina, a mezi těma oběma víří a se třese tajuplné fluidum neuvědomělého pudu.

(Pokračování.)



Dr. Svatopluk Čech:

NA MOTIV Z BROWNINGOVÉ.

Snad pochopíš, až budeš stár,
žes žil těch roků řad,
by přišlo vteřin jenom pár,
kdy někoho's měl rád.

Snad pochopíš pak žití cíl
se bez výhrady dát,
a v chvílích těch žes jenom žil,
kdy někdo měl tě rád.

Jak sluncem jarním vzkvete zem
a vzpučí květů sen:
text života že nápěvem
jest lásky podložen . . .

A když jsi hvězdné světy sčet
a vnikl do hlubin
kahanem ducha v země střed,
všech nesa tíhu vin,

a když tě znavil smělý let
závratných do výšin:
se v náruč lásky vrátíš zpět
jak marnotratný syn.

UMĚNÍ.

Zda všech jest údělem, kdo nahlédli v říš krásy,
že věčný nepokoj a touhy žár je tráví?
Daň krutou za pohled jediný vyžádá si
a srdce ssaje krev ti bledý přízrak slávy,

jenž očaroval tě. Oh není s toho světa
království umění, jež krásy pravou vlastí,
a vřava všednosti ke sluchu nedoletá
toho, kdo zahleděl se hvězdných do oblastí!

A v tom sic bolestné však vrcholné jest štěstí:
když krásy perutí mu oslnivý třpyt
v přeletu vteřiny kol skrání zašelestí,
zřít na ni vytržen a svět kol nechat' jít!



Jos. Lelek:

PŘÍSPĚVKY K ŽIVOTOPISU BOŽENY NĚMCOVÉ.

(Pokračování.)

IV. Josef Němec.

Manželství Barunky Panklové z Ratibořic, uzavřené s Josefem Němcem, respicientem finanční stráže v Červeném Kostelci r. 1837 bylo nerovné. Dvaatřicetiletého ženicha, světa znalého a zkušeného vábila okouzlující krása sedmnáctileté nevěsty plné ideálů propukávající dětské duše, ji však nic nelákalo k tomuto manželství, do něhož vstoupila jen po vůli rodičů. Nevyhovoval jí manžel ušlechtilostí citů a když rozvíjející se duše její uvědomila si práva volné ženy, necítila se šťastnou s mužem, jenž chtěl být v manželství jen pánem. Zásadní tento rozpor zesilován byl mnohými nesnázemi, které Němce stihaly v jeho povolání úřednickém. Byl úředníkem velmi důvtipným, bystrého rozhledu, pilný, svědomitý a poctivý, ale velmi domýšlivý, zakládaje si jen na svém úsudku, v rozhodování ukvapený i prchlivý. Smýšlením politickým byl svobodomyslný radikál, horlivý český vlastenec, což ovšem mu v úředním postupu za tehdejší doby též překáželo.

Po svatbě měl odůvodněnou naději, že dostane se mu brzy samostatného místa úřednického, ale nerozvážností a prudkostí v jednání úředním v Josefově způsobil si tříletý odklad svého jmenování a teprve r. 1845 stal se komisařem v Domažlicích. Pro politické vystupování r. 1848 a pro dopis proti kněžím v Nymburce r. 1849 byl později, když byl v Uhrách již vrchním komisařem, udán a vyšetřován od podzimu 1853 do jara 1855, úřadu zbaven, z milosti dán do příkaznosti s alimentačním platem, koncem r. 1856 jmenován zatímným oficiálem v Běláku s nepatrným platem, z něhož sotva sám byl živ a vstoupil proto do výslužby na podzim 1857 s výslužným 350 zl. Bída, která krutě doléhala na rodinu v době, kdy dospívající děti měly se připraviti pro samostatný život, byla příčinou dalších neshod mezi manžely. Po dobu osmi let 1853—1861 starala se Němcová z většího dílu sama o potřeby rodiny z výdělku úmorné práce literární a z podpor šlechetných přátel a příznivců. Hrdinsky zápasila se životem starajíc se láskyplně o výchovu dětí až do vysílení tělesného, kdežto muž pozbýval mysli, když rodinu zachvacovaly rány osudu, nebyl schopen nadšených obětí, staral se přede vším o vlastní potřeby, byl proti manželčiným snahám po lepším zaopatření dětí, chtěl je vybaviti jakkoli bez velkých starostí. Pro literární a vlastenecké působení manželčino měl dosti dobré porozumění a vážil si ho; lichotilo mu uznání, jehož se pracím jejím dostávalo. Od dob studií gymnasijních v Hradci Králové a v Praze pod Jungmannem Němec přilnul ke snahám vlasteneckým, rád debatoval o národních otázkách v hostincích, psal zprávy do časopisů a se zálibou si všímal historie a starožitností. (V Památkách archaeologických uveřejnil stať o Starém Bydžově.) Pro práce manželčiny sbíral zprávy národopisné na Slovensku r. 1854 a r. 1857 pomocí M. Majara v Ciljské dolině v Korutansku. Dopisy Němcovy manželce z Uher a Korutan, kde byl sklíčen starostmi o budoucnost, podávají svědectví o jeho dobrých vlastnostech. Uveřejnil je Vincenc Vávra v Korespondenci a zápiskách, vydaných u Otty 1915. Část dopisů psaných synu Karlovi do Zaháně a Sanssouci chová Dr. Herben, dopisy psané manželce ze Zdic a Meierhöfen slč. Dora Němcová v Jičíně.

Zde uveřejňujeme charakteristický dopis, jejž psal Němec z Prahy za manželkou na Slovensko, kde pobývala za studiem národopisným a aby nabyla nových vznětů pro tvorbu literární. Na cestu dostala podporu, jak víme, od hraběte Kolovrata 250 zl., z čehož předem poplatila nejnaléhavější dluhy a pořídila si šaty a potřeby na cestu. Němec zůstal se třemi dětmi a služkou sám v Praze odkázán na alimentační plat (44 zl. měsíčně), ze kterého však, dokud byla manželka v Praze, dával na potřeby rodiny jen tolik, kolik posílával z Uher (asi 20 zl.), ostatek si nechávaje pro sebe. Teď poznal, jak nesnadno lze vystačiti s 44 zl. měsíčně, má-li se ušetřit na příští činži. Nepříjemnou vlastností Němcovou bylo, že rozvláčně rád dokazoval a rozbíral své mínění, které považoval za neomylné a výčitkami a drsnými narážkami odporoval mínění opačnému. Takovým dopisem kazatelského tónu a plným výčitek častoval ženu sotva byla tři neděle z domova (21. září), žádaje jí, aby poslala peníze na příští činži. Němcová odpověděla 25. září: „Je to bída, kdybych měla zbytečných peněz, poslala bych Vám byla

dávno, ale tak nemohu. Ať jde Marie[21]) k Štulcovi, je-li doma, jako že již je, a řekne mu, snad tu práci[22]), co má, si podrží, a může jí pár zlatých dát, ne-li snad se dovtípí a řekne hraběnce[23]). Je mi divno, že posud nic nepsala ani nezkázala. Jestli sama do stěhování nepřijedu, pošlu práci[24]) po poště, abyste měli na nájem." — Za měsíc, 18. října psala: „Jak to s těmi penězi na nájem, nevím — ale piš mi *hned*, jestli si srozuměn, abych tu zůstala ještě, jestli nic stranu Tebe nepřišlo,[25]) a mohu-li tedy do druhého měsíce zůstat. Když *ano*, tedy Vám pošlu hned 50 fl, abyste si to vše zapravili, mám ještě 60 f, ale já nebudu potřebovat zatím na stravu. Po prvním pošlu hned tu *práci* a jak Ti Jeřábková 45 f vyplatí, pošleš mi je sem, abych mohla domů, neboť zde vypůjčovat nebudu — to víš." Na tento dopis nevyčkala již odpovědi, nýbrž oznámila muži 21. října, že odjíždí z Báňské Bystřice domů. Odpověď Němcova z 22. října zní:

Dne 22./10. 55 odpoledne.

Milá ženo!

Tvůj list od 18ho t. m. z Bystřice jsem obdržel dnes v pravé poledne. Dle poštovský známky byl ale teprv 20ho v Bystřici na poštu dán. Kde se tak dlouho zdržel? snad jses zmýlila v datum. Poněvadž chceš, abych ti hned odpověděl, tak odpovídám. Ty se mne ptáš mášli domu přijet neb tam zůstat. Na to ti odpovídám dělej co chceš, vždyť ty vždycky říkáváš, že máš svobodnou vůli a že se nenecháš od žádného (to jest ode mne) poutat nebo poroučet. Ostatek musím jen toliko podotknout, že by jiná žena, která není lehkovážná, a která s mužem všecky starosti snášet chce, takovou otázku nečinila. Ty dobře víš, co mne zde čeká; v jakých starostech tu jsem stranu činže, víš dobře, že už tento týden se činže platí a že se lidé stěhujou. A 18ho se mně teprv ptáš, co dělat máš, a že na mou odpověď čekat budeš. Tuto odpověď obdržíš okolo 26ho, pak se budeš připravovat na cestu, na cestě budeš 3—4 dni, to bude už posledního, tu teprva chceš schánět peníze, když buď mne z kvartiru vyházejí nebo jinou ostudu udělají. Tohle všecko by si žena rozvážlivá, která pro skutečnost žije a ne pro věci dle vlastní fantasie, byla povážila, a nebyla by se dříve muže ptala, máli ještě na hodech dále zůstat. Ty jsi ale můžeš v tomto pádu dělat co chceš jak jsem ti už zprvu psal. Ne abys snad myslela, že ti tvého zdraví neb lepších času nepřeju, že snad proto toto poznamenání dělám, byla bys na omylu, kdybys to myslela. Kdybych si nepřál abys byla zdravá, alespoň zdravější, jakživ bych byl k této cestě nesvolil, navzdor všem literaturám a takovým podobným věcem. Kdybych byl nechtěl tomu t. j. *jenom k tvému zdraví*, byla bys nesměla ani krok z Prahy. Kdybych měl na činži, ani bych o této celé věci zmínky nečinil, a nedal bych ti ani na tuto otázku odpověď. Ty se tím chceš vyhnout starosti, jak sama se v tom listu zmiňuješ a pak, že tě mají u Rárusů[26]) rádi, proto bys tam déle ráda zůstala. Já to snad také tak udělám. Až mně přijde Libánský o činži upomínat, půjdu někam, kde se budu mít lepší než doma, a kde nebudu mít tu bídu na očích, ostatek nechám všecko jak to je, pak si budeme quit. Co tomu ale pak asi lidé řeknou, do toho mně nic nebude a není, zrovna tvoje zásady, že ti po lidech nic není. Konec koncem je: že když se v čas činže nezaplatí, ani že se budu moct stěhovat, že mám k očekávání ostudu, a abych té ušel, že půjdu raděj někam do světa. Ačkoli já na tvoje plesky třesky moc nedávám, přece jsem myslel, že se v patřičný čas, jak *sama* v předešlém listě psalas tentokráte postaráš; přesvědčil jsem se ale opět, že jen mluvilo, aby se jen něco mluvilo. Ty se konečně štítíš všeho, co by ti nějakou mrzutost působit mohlo, i zlosti s Marií; prý, proto nechceš domů, to trefí každý ten nejsprostší. Což je do takového muže jako jsem já, ten ať se zlobí, však ono to jeho zdraví neškodí, a třebas škodilo, co je nic. Ty tedy šetříš zdraví, o mé ale nedbáš, také dobře —

Psal jsem 14ho Slotovi[27]) a přidal k tomu list tobě, z toho listu ses dozvěděla, že tento týden mám zkoušku[28]) dělat. Teprv 13ho byl jsem o tom dorozuměn, a mezi 24 a 28 byl mi určen den ke zkoušce. Jak asi se o věcech suchopárných, které se naučit musím, chci-li abych při zkoušce obstál, přemýšlí, když člověk toho má plnou hlavu starostí, můžeš si pomyslit. Těch zákonů nových je tolik, že k tomu

[21]) Služka.
[22]) Pomněnka šlechetné duše.
[23]) Eleonoře Kounicové, jíž dedikovala Babičku.
[24]) Rukopis „Pohorské vesnice" pro první sešit.
[25]) Rozsudek vyšetřování.

[26]) Michal Rarus, pensionovaný stoliční správce v Báňské Bystřici, hostil ve své domácnosti B. Němcovou.
[27]) Jiří Slota, tehdy katecheta na gymnasiu v Báňské Bystřici, spisovatel československý.
[28]) Zkouška z celnictví byla tehdy nařízena všem finančním úředníkům.

potřebuju jen k přečtení 14 dní a na promyšlení není ani pomyšlení, pak potřebuju nejmíň po 14 dní každodenně chodit do celnice hlavní zboží trochu seznat, při tom všem se mám stěhovat a u všeho sám být. Do toho ti arci pra nic není. Jak pozoruju, závisí od té zkoušky rozhodnutí mé záležitosti. Nejsem vstavu se v tom krátkém čase, a při té roztržitosti připravit, a musím žádat o prodloužení, a kdoví jestliže projdu, neb mám už slabou pamět, a je toho moc. To všecko jsou věci důležitější. Méně důležité jest, že jsem dnes poslední peníze dal na oběd, zítra nemáme nic k obědu, a až do 1ho je ouplných 8 dní, půjdem se najíst někam na louku. Pak tu máme zimu, topit nemáme čím, v novém kvartiru bychom zimu trpět nemuseli, neb jest malej a teplej. Byl jsem dvakrát v Belmanovy tiskárně a žádal jsem honorár za tvoji práci do kalendáře[29]), je toho dva tisknuté archy a sice za arch 20 fl, bylo by hned 40 f. Dostal jsem za odpověď, že je honorár už vyplacen.

Lib.[30]) dostal najednou 180 fl., abych ho požadoval za ním. Dali jsme se do hádky s faktorem, že já za Lib. chodit nebudu do štokhausu — a jestli nezaplatí, že budu žalovat. To máš z tvého nepraktického života, — ty jses dřela a jiný to protlouk a prochlastal. Byl jsem stran té věci u Friče[31]), on to chce sprostředkovat, abych prý nežaloval, já ale chci peníze ten týden. Marie byla u Štulce[32]), on kdesi cosi, proč prý neposlalas ten rukopis dříve o 8 dní žes mohla dostat peníze, rukopis nemohl více prý do tisku, že si ho ale podrží. Já mu psal v sobotu bez obalu, že nemám groše ani na živobytí ani na činži, aby jestliže si rukopis podržet chce aby poslal za něj peníze, on ale poslal včera rukopis nazpátky. Také jsem se zmínil o hraběnce[33]), a strčil jsem mu to po lopatě, v jaké bídě jsme, a že paní hraběnka až posud o sobě ani té nejmenší zmínky neučinila, ačkoli už v Praze je, nedal mně na to ani žádnou odpověď. — Tu máš zas Svého Štulce, na kteréhož sis tolik zakládala. Pfafák je Pfafák! Kdybych věděl, že by ten rukopis od Štulce někdo koupil, prodal bych to hned, jen aby bylo pár zlatých na živobytí — 19ho byl den co Hynek[34]) umřel, byli jsme na řbitově a dali jsme mu věnec na hrob, včerá jsem tam byl zas, Karel taky. Dětem psát je tolik jako nic, přiď a jednej, když chceš aby děti z toho něco měli. Chudáci jsou celý ztrápený, že máma tak málo o ně dbá, a Karel tuhle nedávno plakal, když jsem mu řekl, že nevím, kdy máma přijede. Ostatek jestliže domu pojedeš nebude škodit, když se u Plenera[35]) zastavíš. Je tam též Svoboda[36]) profesor Čech, ten učí jeho syna česky. Plener přeje Čechům. Ty máš tu vadu a slabost, že tě každý lechko obulikovat (může), kdo ti jen trochu příznivé oko ukáže. Že ti u Rárusů[37]) říkají, i zůstaňte u nás, tak zůstáváš, a nebereš ohled na nic jiného, co ti má být přednější, a až ti v Prešpurku řekne Hoch[38]), bleib hier, tak taky zůstaneš, a budeš se těšit z tamější pěkný krajiny. Jak si hezky odporuješ, v prvním psaní píšeš, jak ráda bys už doma byla a v tomto se ti zas ani domu nechce, to dělají ty vrchy, těch se člověk nají! Myslím, kdybys tak o domu stála, že na to už nepřijde o 8 dní dýl nebo dřív, to ti už mnoho zdraví nepřidá; ty ale chceš stloustnout, to je ta věc. S Marií jsme se vyrovnali, nemusíš mít strach, že zlostí sežloutneš. Ostatek nevím, co bych ti psal, že Zapova[39]) je na smrt nemocná, má opravdu tuberkule. Vítězka je doma, nešla tam."

Znova rozvláčně a vyčítavě rozebírá, proč nepřijela ani neposlala peníze a pokračuje: „Já jsem tě vskutku čekal nejdýl do středy domu, ty ale lítáš pro tvé vyražení po horách, a čerta starého o domu dbáš, a o věci, které přede vším jiným mají být tvou starostí. Budoucně budu i já také tak, přijduli jednou do toho postavení, že to bude moct být. Z těch tvých tak vychválených studií budeš konečně starýho čerta mít, těch se tak málo najíš, jakos se jich až posud najedla, lepší kdybys byla ďála studie o moudré domácnosti a podle těch se řídila, to by ti i mně lepší prospělo, ten svět nestojí za to, aby se mu člověk obětoval, je to všecko holota.

[29]) Nakladatel Bellmann počal vydávati kalendář Českomoravská Pokladnice, jehož první ročník redigovali Knedlhans-Liblínský a Vincenc Vávra Haštalský, další ročníky Vávra sám. Do Českomoravské Pokladnice Němcová napsala povídku „Divá Bára".

[30]) Liblínský-Knedelhans, radikální politik český a žurnalista.

[31]) Dr. Josef Frič, advokát.

[32]) Václav Štulc, tehdy katecheta staroměstského gymnasia v Praze, český spisovatel; vydával od r. 1850 kalendář Poutník z Prahy, kam Němcová zadala povídku Pomněnka šlechetné duše (Rozárka).

[33]) Viz pozn. 23) na str. 301.

[34]) Nejstarší syn Němcových, zemřelý r. 1853.

[35]) Ignác šl. Plener st., později ministr financí, tehdy správce finanč. ředitelství v Prešpurku, kde se rozhodovalo ve vyšetřování Němcově.

[36]) Václav Svoboda, tehdy gymn. profesor v Prešpurku, později zem. šk. inspektor v Čechách.

[37]) Viz pozn. 26) na str. 301.

[38]) Alfred Hoch, stavitelský asistent v Prešpurku, syn Augusta Hocha, obročního ve Chvalkovicích, v jehož domácnosti Němcová 1830—33 žila.

[39]) Honorata Zapová, manželka spisovatele Karla Vl. Zapa, zřídila t. r. vychovávací dívčí ústav, ale zemřela 4./1. 1856.

Stranu Karla[40]) až přijdeš domu, tam zůstat nemůže. Kdyby bylo se mnou konec, vzal bych si ho hned domu a posílal do botaniky. Buď teď zdráva a nezazli mi že jsem ti tak psal, já tak nemluvím ze žádného zlého oumyslu, jsou to slova dobře míněna, a ze stanoviska praktičného života a ze zkušenosti. Ostatek dělej co chceš, já ti až posud v ničem nebráním, přijde-li jednou k tomu, že to bude muset být, nevím na čem se pak rozhodnu[41]). Děti a já tě mnohokrát líbají. Tvůj

J. N."

[40]) Syn Karel doučil se t. r. zahradníkem ve Společenské zahradě.

[41]) Narážka na rozchod manželů, o němž již tehdy bylo mluveno.

Byt je už dávno přichystán, je jako klícka, bude ale trochu malej číslo 647/2 v Štěpánské ulici." [42])

Z dopisu tohoto je patrno, kterak Němec ztrpčoval manželce i krátký pobyt na Slovensku a lze z něho tušiti, kterak jí bylo zkoušeti později, kdy byl bez zaměstnání a proč došlo k rozchodu manželů r. 1860—1861.

(Dokončení.)

[42]) Dle poznámky Němcovy není správná domněnka Tillova, „že Němec najal kdesi na Hrádku ukvapeně špatný byt"; Tille domníval se tak z adresy posledního dopisu Němcové ze Slovenska ze dne 21./10. 55: Hrádek 1378. Ale to je číslo starého bytu Němcových pod Emauzy, kde bydleli od podzimu 1854.

F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

Rozeznával jsem i v nočním šeru radostné vzrušení na jeho tváři.

„A co — jak jsi se spřátelil s Dymákem?" otázal se náhle. „Záleželo mu podle všeho na tom, abys mluvil pouze s ním."

„Zdá se. Nelíbí se mi!" odpověděl jsem rozhodně a upřímně. „Mám dnes z něho horší dojem než včera. Nevím, čím mne poděsí, ne, když s ním mluvím, ale teprv, když odejde. Těžký dojem. Je mi, jako by mi byl stál dvě hodiny na prstech. Nevím, co to. Bál bych se ho taky. Stále pozoruje, stále o čemsi uvažuje, stále má něco tajného v úmyslu, ale hlavně — všimni si dobře — lstivě pozoruje. Všecky své myšlenky, všecko své úsilí soustřeďuje na toto pozorování. Snad mi rozumíš. Dnes zdál se vážnější a klidnější než včera. Zdál, ale nebyl. Prohlédl, aspoň se domnívá, že prohlédl. Ostatně, čert mu věř, řekl to třeba jen tak."

„Co ti řekl?" otázal se bratranec se živým zájmem vzav mne za ruku.

„Co řekl? Lež! Lstivá slova. Stále mluví na zkoušku, aby něco vypátral. Mluví a čeká, co mu člověk řekne. Poznámky jeho jsou lotrovské, lupičské. Měl jsem vůbec mlčet," rozčiloval jsem se, „měl jsem zůstat klidný a němý."

„Podřekl jsi se?"

„Ne, ani nevím z čeho a proč bych se byl podřekl, ale neovládl jsem se. Na to mířil. Nejde však o mne! Jde mu o ni, o její srdce, komu náleží, pro koho žije. Ví dobře, že pro něho ani jednou nezabušilo."

„Strašné — miluje-li ji," zašeptal Melichar nestaraje se, slyším-li či neslyším-li jeho slova.

„Hledá, stále hledá — a stále je na nepravých stopách," pravil jsem dále, „běhá v jakémsi začarovaném kruhu. Nemůže nic vypátrat, poněvadž ji střeží. A kdož ví — je-li něco?"

„Je!" vydechl bratranec.

Mráz přeběhl mi po zádech, dech se mi zatajil, srdce zabolelo i zajásalo. Víra s pochybností servaly se mi v duši.

„Nic nevíš, nikdo nic neví!" řekl jsem do krajnosti rozechvěn. „Hádáš, jen hádáš. Kdyby bylo něco — on — lupič by to věděl. Neví však, stále hledá a zkoumá."

„On neprohlédne, můj milý, on nikdy neprohlédne!" zvolal Melichar s důrazem. „Nemůže. Právě to, kde srdce její ulpělo, nevidí, to právě nevidí! Snad je tak dobře —"

„Ne, to je zlé —" zašeptal jsem ustrašeně, „to je — hrozivé —"

„Čeho se bojíš?" podivil se. Já pak ihned odpověděl:

„Těžko říci — snad bys ani nepochopil. On však teď již neobyčejně je napiat a zdivočelý. Každý hlídač zdivočí. Čím déle a bez výsledku bude číhat, tím bude zuřivější. Bojím se, ne o sebe, o ni se bojím . . . jak s ní bude?"

„Dnes ještě, milý příteli, nemůžeš správně soudit, — snad zítra!" řekl mi konejšivě. „Zítra! Rozumíš?"

„Až s ní promluvím?"

„Ano . . . Žádala tě o rozmluvu?" otázal se. „Doufám, že ano."

„Domluvili jsme se . . . dopoledne se uvidíme."

„Nu vidíš!"

Vstoupili jsme do statku. Pes vrtěl se kolem nás. Hrdlo jsem měl stále úzkostně sevřené.

XI.

Očekával jsem Dymáčka v besídce od půl deváté. Bylo zamračeno a teplo, zřejmě před deštěm. Věděl jsem bezpečně, že je jí známo, kde jsem a že mne vyhledá. Po rozechvění včerejším a po nevyspání byl jsem znaven, dojista bledý a sklíčený. Tolik různých nadějí, zklamání, hádanek a domněnek nestřetlo se v mé duši nikdy před tím a nikdy potom. Není snad ani slov na vyjádření tohoto úplného zmatku, tohoto úzkostného rozechvění.

Přišla v lehoučkém plavém plášti, bez klobouku, živě, a ihned ke mně přisedla. Dech se mi stále zatajoval. Cítil jsem, že i ona je rozechvěna. Tato okolnost zmrazila všecky mé naděje.

Sevřel jsem rty, abych ztajil křeč, jež v nich zaškubala.

„Zdálo se vám asi, že dlouho nejdu?" prohodila s laskavým úsměvem, vážně však a tiše.

Vykání její pošlehalo poslední mé naděje. Pohleděl jsem na ni smutně a řekl:

„Ano, byl jsem velmi netrpělivý. Jak jste to poznala?"

„Vidím to na vás. Je vám asi vše divné, ale nemohla jsem s vámi dříve mluviti, sama jsem nechápala."

Chtěl jsem pronésti několik trpkých výčitek, ale nenalezl jsem odvahy pozoruje její tvář, plnou usmíření a jakési vyrovnané vznešenosti. Řekl jsem pouze:

„Změnila jste se . . . a tomu nerozumím!"

„Ano," promluvila chvatně, „ano, změnila jsem se. Sama jsem nerozuměla jak. Strach přešel. Jak jsem to měla pochopit? Soudila jsem všelijak, že jste byl poblíž, ale to nebylo vše, příčin bylo víc. Žasla jsem a přemýšlela o tom. Teď už se mi zcela rozjasnilo, ale bylo to těžké úsilí. Prodírala jsem se zmatkem, věřte mi, jako trním. Nepředstavíte si, co v tom bylo ran a bolesti. Teď je strach pryč, nebojím se již otcových žalob. Chápu, ale stále ještě se divím, jak je to možná? Hlavně vám děkuju za to, vlastně pouze vám, vy jste byl první příčinou. Bez vás třásla bych se před půlnocí dál. Teď již ne . . . Ale nemyslete si, že to bylo lehké, opakuju vám, že jsem se prodírala trním; události jsou do sebe zapleteny . . . i ty nejprostší. Divím se teď: Proč jsem se tak otce bála? Již v ty chvíle, kdy jsem vám vypravovala v lese o svém životě, ta změna začala. Tehda. Představila jsem si všecko . . . a nejen to, pocítila jsem, že vše o otci odhalovala jsem opatrně a neupřímně, že o všem ostatním mluvila jsem pravdivě . . . ale jak jsem přišla k němu, opět lež a lež. Tuto nesrovnalost pocítila jsem při svém vypravování živě, zarážela jsem se a viděla to. Bylo mi po prvé nápadno, že překrucuju zprávy o otci. A právě to, že jsem vám chtěla vypravovati vše pravdivě a upřímně, způsobilo tyto rozpaky a toto poznání. Všimla jsem si jasně, co dělám. Proměna začala tedy od vás, od toho, že jste otevřel moji důvěru, že jsem zatoužila odhalit vám nitro pravdivě. Hleďte, jakou moc mělo vaše srdce a jakou sílu má upřímnost. Z těch vše začalo. Překvapující objevení tohoto nadržování otci nešlo mi z hlavy. Vzpomínala jsem a snažila se uviděti otce pravdivě. Ach, jaký rozdíl! Ptala jsem se: Proč ho tedy vynáším? A řekla si: Ze strachu! — Vidíte — strach! Tak to bylo do sebe zapleteno. Ale už jsem nepřestala uvažovat. To, že před vámi jsem nemohla být úplně upřímná a pravdivá, mne vzpamatovalo. Zarazila mne ta věc a hnala dál. Otec vyvstával v mé paměti, jak byl. „Ne, tento otec nemůže žalovati na trpící dceru," říkala jsem si. „Ne, tento hříšný člověk nemá přístupu k soudní stolici." Snad je to pošetilost, co jsem si myslila, ale mně to dalo nové síly. Pozvedla jsem se před sebou, nepadla všecka vina na mne. A zmocnila se mne vášeň rozmotati ty uzly svého života a neštěstí. Opravdu uzly na mokrém provaze, tisíce uzlů. Zlákalo mne to, nezalekla jsem se a probírala se dál. I stalo se v tomto úsilí, že jsem rozeznávala podrobnosti a že jsem uviděla maličké události velkými. Jako když chodíte zahradou po celá léta, a nic, a pojednou zvednete lupínek a koukáte — zázrak před vámi. A vše zázrak, nač se zblízka podíváte! A tak jsem si rozebrala své osudy . . ."

Pohlédla na mne, jako by se chtěla přesvědčiti, poslouchám-li, a dotknuvši se lehce oběma dlaněma svých nazlátlých vlasů, pokračovala:

„Dohrabala jsem se až k prapra příčinám. Ono, milý příteli, visí jedno na druhém, nic není samo ze sebe. Snad se zdá, že to a to přišlo samo, ale přemýšlíte, vzpomínáte a už se úsudek mění. Mohla bych mluviti o tom celý den, právě jak se honily mé myšlenky, tak asi, jak i teď povídám. Všecko se sbíhalo k otci, všecko k jeho životu, temnému, divokému životu. Čemu jsem já tehda rozuměla? Nemohla jsem rozeznávati dobré od zlého. Vše, co

činil, bylo zvláštní a jaksi mimo mne, mimo dosah mých posudků. Kouzlo tajemství leželo na všem. Ten byt v Praze, ti cizinci, malíři, obchodníci, a v létě najednou ta chaloupka pod skalou! Uvažte! A ta Krušinka! Mohu říci, že jsem jí rozuměla, že byla tak, jak jsem soudila? Řekla jsem si několikráte v těchto dnech, přemýšlejíc o tom všem, že rostla jsem v působišti ďáblově. Nelekejte se toho označení, nevím, jak lépe bych to řekla. Ano, otec byl ďáblu zaprodán, vše se mu dařilo, vše se ho bálo. Vzpomeňte si na tu příhodu, jak nás čekal v úvalu lesním mezi lískami — tehda s Valentou — Nebylo to ďábelské? A jiné a jiné příhody! Jak jinak mohla jsem růsti, než s těmito temnými a svůdnými silami? Tvořily mne! Jejich dítě jsem. A jsem! Přiznala jsem si to již předevčírem a užasla nad sebou a svým životem. Hned jsem vše viděla a pochopila. Ach — zaúpěla jsem a rozplakala se. Ale jaká tu vina? Jak jsem měla uniknouti z té ďábelské končiny, když jsem jí neviděla a nechápala? On — otec — byl vinen. Teď již rozumím a nepochybuju. Považte, co vše jsem promyslila a čím se prodírala! A ten otec že by mohl žalovat na mne — ten — a ke všemu muži, který mne uloupil? Ne, řekla jsem si, ne! A hned se mi ulehčovalo a před očima vyjasňovalo, strach mizel. Pak jsem si posvítila na sebe, na svůj život, na své skutky. Teď bylo mi jasno. Ďábel se o mne rval . . . s tím andělstvím, co vlila do mne nešťastná má matka. Jednou, jednou podléhal, jednou jsem unikala jeho moci — tehda, když jsem zahořela první láskou. Ta mne unášela a osvobozovala, ta byla z jiných zřídel. Ach, co nástrah nakladl kolem mne. Teď je vidím a rozumím jim. Zvítězil. Jen si vzpomeňte na to, co jsem vám povídala o prvém setkání s Dymákem. Pýchu ve mně ďábel rozsvítil a už jsem byla v jeho kruhu. Provázek za provázkem navazoval mi na krk a táhl mne. První má láska bledla a hynula a zanikala. Jen si připamatujte, co jsem vám vypravovala. Ocitla jsem se v té hrozné moci jako otec, nástrojem jsem se stala. A jakým! Ach, jak jsem užasla nad sebou a jak jsem zaplakala! Stuchlík, Melichar, vy! Necítil jste toho? Netušil jste, v čí jste moci a kam se řítíte? Zdálo se vám, že hořím láskou? Ne ne, hořela jsem strachem. Strach to byl, co mne hnalo k vám, zmatek, ďábel . . .“

„Milostpaní, Dymáčku, ne ne, láska to byla,“ volal jsem s lítostí a strašnou zoufalostí, snaže se uchopiti a zlíbati její ruce, „horoucí láska, ano, nekonečná láska!“

Byla bledá, vážná a na horování mé odpovídala záporně nepatrným pohnutím hlavy.

„Ano, ano!“ přemlouval jsem ji vášnivě. „Nezlehčujte naši lásku, nevzdalujte se mi, nezapomínejte!“

Usmívala se laskavě i bolestně pohlížejíc mi tiše do očí.

„Nemohu žít, nebudu na světě bez vás,“ naříkal jsem se slzami v očích, „trpím, zhynu, vyslyšte mne!“

Pohladila mne po vlasech. Řekla pak mírným, konejšivým hlasem:

„Nemilovala jsem vás, drahý můj příteli, strach to byl a světlo mých očí . . . Ale kde je to dnes? Zaradujte se se mnou, nad tím jsem zvítězila.“

Zdálo se mi, že se žalem zadusím. Prstíčky její, bledé a studené pokryl jsem slzami.

„Proč pláčete?“ otázala se něžným, andělským hlasem, snažíc se pozvednouti mou hlavu.

Pohleděl jsem na její tvář. Jemná výčitka jako by byla zasvitla v tichém jejím oku.

„Nepochopil jste?“ zašeptala tak bolestně, že se mi až srdce zachvělo.

Hlava sklesla mi opět na její ruce. Nebylo možná ubrániti se pláči.

„Přiznala jsem si všecko upřímně, proč vy nechcete?“ jala se laskavě mluviti. „Hleďte, co jsem já? Vězeň. Kdož ví, budu-li moci se vrátit do svých skal, do své zahrádky a ke své první lásce. Ta byla pravá — Stuchlík, Melichar, vy, — to jsou ozvěny, a ani to ne, to jsou bludy a svody. Neklamu se již a chci, abyste se ani vy neklamal. Hleďte, strach se mne spad', a jak spadl, prohlédla jsem. Nemohu jinak. Pochopte to, nepil jste z čistého pramene, pil jste ze zkázy. Proč nerozumíte? Dlouhé drápy má ten ďábel — vidíte, jak se do vás zasekly! Má láska byla tam v horách, Dymák mne unesl . . . A komu vy mne chcete urvat? První své lásce stále bych byla vzdálena. Nerozumíte?“

Vzhlédl jsem k ní. Oči její zality byly slzami. Hladila mne.

„Dymáčku!“ zvolal jsem prosebně, z bolesti, jíž nebylo možná překonati. „Je to možná?“ (Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

K. Emingerová:

O našich starých kantorech.

(Dokončení.)

Druhá vynikající rodina českých hudebníků původu učitelského byli Bendové ze Starých Benátek, počtem sedm. Můžeme-li věřiti našemu kronikáři, měl nejstarší z nich, František (1706—88), ve svém mládí život velmi dobrodružný. Utekl prý jako hoch ze studentské kolleje v Praze a přidal se k potulným šumařům. Přes onen svůj nezřízený život vyvinul se ve virtuosa, působil ve Varšavě a konečně v Berlíně, kde se stal král. koncertním mistrem. Jeho hra na housle vynikala prý oduševnělým přednesem. Vycvičil řadu žáků, jeho skladby vydány i po jeho smrti. Jeho bratr Jan (1712—52) byl komorním hudebníkem v Postupimě. Nejslavnější z bratrů Bendů byl Jiří (1722—95). Začal svou uměleckou dráhu rovněž v Berlíně. Podporován svým mecenášem vévodou gothajským odešel na další studie do Italie. Jiří B. napsal za svého opětného pobytu v Gothě mnoho zpěvoher (z nichž se některé v umělecky vkusně provedených výtiscích nalézají v soukromých sbírkách pražských), těžiště jeho práce jest vytvoření melodramatu. Jeho „Ariadna na Naxu" dobyla si své doby značného úspěchu. Povahy byl prý Jiří B. vážné, skorem podivínské. Sklonek svého života dlel o samotě, zřeknuv se i svého umění. Nejmladší z oněch čtyř bratrů, Josef (1724—1804), stal se nástupcem Františkovým v Berlíně. Druhá generace Bendův, synové Františka a Jiřího, byli rovněž znamenití hudebníci, zejména Bedřich (1745—1810), výborný houslista a skladatel několika zpěvoher, dále Bedřich Ludvík (1746 až 1793), kapelník v Hamburku, a Karel (1748 až 1806), koncertní mistr král. kapely v Berlíně.

Výstižnou ilustrací poměrů, našemu dnešnímu cítění uměleckému ovšem cizích, v kterých se nalézali hudebníci XVIII. věku ve službách šlechty, jest osud bratří Havelkových z Kozlí u Bíliny. Nejstarší syn kozelského učitele, Augustin, projevoval tak značné hudební nadání, že dán po předběžném výcviku u svého otce do Mostu ke zdokonalení se ve hře na housle a na hoboj. Dostal se pak do kurfirstského orkestru v Drážďanech, kde postoupil až na koncertního mistra. V domněnce, že dosáhne ve své vlasti výnosnějšího místa, odebral se domů. Štěstí mu nepřálo, snad byl i poněkud vrtkavé mysli, opustil umění a chopil se — kuchaření. Stal se kuchařem u hraběte Chotka ve Vídni. Ve svém novém zaměstnání však na hudbu nezapomněl, ve svých volných chvílích pilně skládal a zanechal mnoho rukopisných sonat a koncertů. Podobně působil i jeho bratr František. Vedle kuchaření v jakémsi šlechtickém domě ve Vídni hrál znamenitě na k l a r í n, nástroj nyní pouze historické ceny. Byl to druh polnice, jehož ovládání vyžadovalo značné virtuosity. Klarinisté byli tehdáž hledáni a honorováni jako teď koloraturní zpěvačky. Třetí z Havelků, výborný houslista, byl cukrářem v kuchyni hraběte Chotka. Pouze nejmladší jeho bratr byl hudebníkem bez vedlejšího výdělkování.

Co do hudební heredity z kmene učitelského vykazuje naše doba též četných případů. Nejznámější z oněch rodin jsou Förstrové. Jejich předek byl učitelem v Osenicích. Těšil se tam značné oblibě, neboť při jeho odchodu na odpočinek k synu Josefovi do Prahy byly mu uspořádány oslavy jako nějakému velkému umělci. Josef Förster (1833—1907), profesor konservatoře a kapelník při chrámě sv. Víta na Hradčanech, zabezpečil si čestné místo v dějinách hudby svým reformatorským činem v oboru církevního zpěvu. R. 1873 podnikl za podpory města Prahy studijní cestu do Německa. Výzkumy svého pozorování pak uvedl na kůru jím řízeném u sv. Vojtěcha. Provedení staroitalských klasických skladeb, hlavně Palestrinových (1514—94), a t. zv. gregoriánského chorálu přivábilo celou hudební Prahu do prostor gotického kostelíčka povltavského. Förstrův bratr, Antonín, zastupuje podobně vážný směr v Lublani. J. B. Förster (nar. 1859 v Praze) působil vedle svého otce, později v Hamburku a nyní ve Vídni. Jeho skladby: písně, symfonie a zpěvohry jsou nám známé a námi oceněné. — Náš oblíbený hudební lyrik, Jindřich Jindřich v Domažlicích jest rovněž synem učitele-hudebníka. Jeho otec, Alois Jindřich (1821—1895), věnoval svůj celý život neúnavně výchově svých krajanů na Šumavě. Hudba byla mu radostí a osvěžením. Hrál na několik nástrojů a po stránce theoretické byl pokrokářem v pravém slova smyslu. — Podobným hudebním rodokmenem honosí se Jeremiášové, Sychrové a ještě mnozí z našich umělců.

LITERATURA.

T e r é z a N o v á k o v á: *Z měst i ze samot.* Povídky a črty. Spisů svazek III., druhé vydání. Nákl. Jos. R. Vilímka v Praze.

Jest zajisté zajímavým a ovšem potěšitelným úkazem, že kniha prvních prací Terézy Novákové, vzniklých před více než třiceti lety, dospívá k druhému vydání. Málo prací literárních debutantů tehdejší doby je tak silných, aby po třech desetiletích znova bylo k nim sáhnuto, aby nezanikly v tom, co za tu dobu vytvořeno, třeba jich samotným, rostoucím tvůrcem, — a aby znamenaly více než literární dokument, který pro svou oprávněnost potřebuje opory v pozdějším významu svého původce. Jest veliký rozdíl mezi autorkou „Jílka", „Drašara" a „Dětí čistého živého", samostatnou cestou jdoucí, hlubokým zamyšlením v duši lidu pozí-

rající — a autorkou knihy „Z měst i ze samot“, vyrůstající nazíráním, volbou námětů i slohem přímo z milovaného příkladu Karoliny Světlé. Patrna jest organická spojitost tvorby obou spisovatelek — ale dnes, po letech, i bez ohledu na pozdější vyspělé umění Terézy Novákové, jest v jejích začátcích snad ještě znatelnější síla poznání i výrazu, kterými tehdy začátečnice lišila se od své mistryně, tehdy již se odmlčevší, a ze kterých vzrostla její samostatnost. Poslední romantika se rozpadávala, dílo však nebylo bez poesie proto, že přiblížilo se zcela realitě: vždyť nebyla z ní vzata jen její všednost, nýbrž teplý život. — Kniha, novým vydáním šířící známost naší spisovatelky, jest bohatého obsahu; proti prvnímu vydání jest rozmnožena o „Pohádku o staré panně“ a drobnosti „Hřbitovní kvítí“ a „Jest tam bílo“; nebyly dosud knižně otištěny a jest spravedlivo, že byly v soubor spisů na vhodném místě pojaty; zejména fantastická „Pohádka o staré panně“ tak ušla nezaslouženému zapomenutí. *Kaz.*

DIVADLO.

Stanislav Lom: *Vůdce.* Dramatická báseň o 3 dějstvích. Po prvé v Národním divadle dne 10. února t. r. Režisér Jaroslav Kvapil.

Nová původní práce dramatická, která již předem v knižním vydání vzbudila pozornost, dospěla k prvému provedení ve významnou dobu — takořka v předvečer dne, kdy vliv války vyvolal povinnost přerušiti na čas činnost divadla. Ve chvíli takové, kdy ustává tep života ve „zlaté kapli“, cítíme ostře a důrazně — tak jako tehdy, kdy zničena byla požárem, kdy základy její byly ohroženy katastrofou povodní — jak milujeme své Národní divadlo, přese vše až dosud nejdražší symbol našeho národního života; chvějeme se o jeho zdar, vzpomínáme práce v něm vroucí, opravdovou sympatií provázíme ty, kdož k němu spiati svou uměleckou i životní existencí. V samý předvečer okamžiku takového, jenž novou bolestí obohatil dějiny divadla Národního, promluvil s jeho jeviště nový básník — a učinil tak ústy starozákonného proroka Mojžíše, hlásajícího obrodu národní v pevnosti vlastního nitra, v očistné ušlechtilosti duševní, povznášející nad malost hmotného zájmu. Tuto zásadu nejstarší a nejvyšší kultury východní ponechal spiatu se starozákonným dějem o připutování do země zaslíbené, ale sklenul od ní pochopení k dnešním duším básnickým výrazem; a přímými slovy ve svém článku na programech divadelních poukázal k ní jako vždy čarovnému problému národní existence.

Dílo Lomovo působí především jako báseň — vznosným vyjadřováním silných a bohatých myšlenek. Jest psáno volným veršem a nepravidelným rytmem; čtouce je, nenalézáme sice důvodu ani ve smyslu ani v ústrojí vět, ani v hudbě rytmu, proč některý verš je předlouhý, dlouhodechý, jiný co nejkratší — nicméně slyšíce je s místa, pro které bylo určeno, pozorujeme, že dobře a plynně zní, že přednašečům usnadňuje přirozený přízvuk, a že i daktyly znějí nevtíravě. Spíše nás zarazí, když časem ozvou se rýmy, ne právě plné a nevšední.

Idea hry vyslovována jest od počátku hry zpříma velkými řečmi Mojžíšovými; není vyvíjena z děje dramatického. Autor prokázal vlohu básnickou, nelze však z díla určiti, bude-li rovnocenným dramatikem. Hned na počátku hry posluchači v množství veršů uniká děj, o který jde; v dějství druhém jest patrným úmysl nahromaditi zevních efektů, vedle modloslužebné scény střídají se přímo sólové výstupy, Irhamel, Mehetabel, Melcha, Datan nastupují v akci — ale souřadně, bez organické spojitosti, neb aspoň s přechody tak náhlými, že scénické provedení nemůže jim dáti přirozeného splynutí. Naproti tomu o vloze dramatické svědčí kresba postav, jež téměř vesměs tvořeny jsou s pevnou představou osobité výraznosti.

Dílo bylo přijato s pochopením. Svou hřivnou k tomu přispěla výprava, snažící se ve všem býti práva požadavku původního díla. Režie Kvapilova vynikala vkusem v barvách, světlech, skupinách i scenerii a těžila pro zevní lesk ze všech obratů básně. A štěstím autorovým bylo, že měl pro hlavní postavu — Mojžíše — představitele Vojana; jen tento mohl dáti přesvědčivost jeho myšlenkám silou svého výrazu. Byl klasický zjevem i pohybem — avšak v ovládnutí slova dosáhl tu nejvyššího mistrovství. Připoutával k slyšení a chápání. — Ostatní, velký soubor osob připojoval se nejlepší vůlí, ale celkový dojem patetických přednesů byl poněkud jednotvárný, ne vždy vinou představitelů, nýbrž i v nutném důsledku námětu, jenž za ideovou vznešenost vždy platí životním teplem. ★ *Ah*

Tadeusz Konczyński: *Návrat jara.* Veselohra o čtyřech dějstvích. Přeložil Jakub Rydvan. Po prvé v Měst. divadle Král. Vinohradů dne 9. února t. r. Režisér Fr. Hlavatý.

Největších úspěchů v širokých vrstvách obecenstva, a tudíž úspěchů kasovních, dodělávají se v posledních letech veselohry, kde vše se točí kolem rozmarné dívčí postavičky. „Schovanka“ (Malá Peggy), „Čokoládová princezna“, „Perská kočička“, „V tiché uličce“ a jiné toho druhu ukázky vystřídaly se také na pražských jevištích. Podobný úspěch zamýšlel polský autor hry, o níž podáváme zprávu. Mladá hraběnka sbližuje se s učeným, mladým profesorem, vymyká se lhostejnému snoubenci, propadá strastem žárlivosti, trpí urážlivým podezřením, vzdaluje se milovaného muže, ale konečně přece definitivně se ocitá v jeho náručí. Autoru nejlépe zdařil se tento „návrat jara“ v dějství prvním, kde — ošáleni teplem

některých výjevů — ještě odpouštíme některá jalová místa; tato však postupem hry naprosto ovládnou, nad to jsou výjevy sestrojovány libovolně a konfusně — dějství poslední, v nemožné astronomické observatoři, jest pak nejslabší. Vinohradské divadlo zajisté hru zvolilo jen v naprostém nedostatku lepšího výběru — a ona své poslání snad tam po několik večerů vykoná zásluhou pí. Baldové v hlavní úloze. Překlad zněl plynně; trivialit originálu nemohl pan překladatel odstraniti, ježto jsou — bohužel — nutny ději svou „působivostí".

TÝDEN.

Ludmila Danzerová, dramatická umělkyně, jež od r. 1887 do r. 1912 byla jedním z nejlepších činitelů činohry Národního divadla, činná v posledních pěti letech jako profesorka na konservatoři, zemřela dne 11. února t. r. Vzpomínajíce dnes jejího díla, shledáváme téměř s překvapením, jak málo úloh prvořadých, hlavních, bylo v jejím repertoaru; že přes to nikdy nebylo pochybnosti o tom, že náleží mezi nejlepší naše dramatické umělce, toho bylo příčinou právě její skutečné umění, jehož velikost byla patrna i v úlohách podřadných, a zachovala si proto svůj význam. Její tvoření bylo osobité a myslivé, nad to prodchnuté láskou stejně jako vědomím povinnosti a nepodceňovalo žádné úlohy. Ludmila Danzerová zaujímá zcela samostatné místo v rozvoji české činohry. Budiž zde vzpomenuto nejvýznačnějších jejích úloh: Gina („Divoká kachna"), Alvingová („Strašidla"), lady Macbeth, Klytaimnestra („Oresteja"), Olga („Tři sestry"), Hermína de Sagancey („Myška"), Olivová („Cop"), Mařáková („Vina"), Soukupová („Směry života"), Hippodamie, Herodias („Salome"); hlavní úlohy her „Stará historie" a „Její milost, stará paní", jemné postavy matron ve veselohrách „Dvojí metoda", „Člověk nikdy neví". Ostatek — množství úloh, většinou podružných, v tragedii, dramatu, veselohře i hře lidové; ovládala pathos i konversaci, tragickým postavám vyhověla stylovými liniemi, ale nejmilejší jí bylo tvoření na základě realistickém, a s úspěchem dokonalým ztělesňovala postavy Ibsenovy, jimž také její zevní prostředky úplně vyhovovaly. Šťastným zjevem, jmenovitě výraznou tváří, přizpůsobovala se jak masce karakterní, tak jmenovitě imposantním zjevům tragedie (královna v „Hamletu", Libuše v „Knížeti"). Pro slovo pravidelně nalézala přiléhavý zvuk: srdečný a jímavý pro Honzovu mámu, jízlivý pro Soukupku, vznešený a hrdý pro postavy tragické. Její hlas zněl krásně v hlubší poloze, kovovým zvukem, lehce nosově zabarveným; její pohyby byly úměrně hospodárné. Ušlechtilost její lidské bytosti posvěcovala její tvoření; tím ucelil se její zjev divadelní a zůstane vždy zjevem pevně vyhraněným, splnivším dokonalou měrou své poslání ve své současnosti. Budiž jí vděčně vzpomínáno!

*

Literární prvotiny Josefa Chmely, Moravana. (K 70. výročí jeho smrti.) Dne 28. února t. r. bude tomu 70 let, co zemřel profesor akademického gymnasia v Praze, Josef Chmela, rodič z Třebíče na Moravě, kdež spatřil světlo světa dne 14. února r. 1793. Literární prvotiny Chmelovy spadají do roku 1816. Po příkladě přátel svých, zvláště V. Kl. Klicpery, sáhl k peru. A co tenkrát tvořil, byly většinou lyrické hříčky a veršované bajky, jež počal uvedeného roku otiskovati ve svých „Rozmanitostech" Jan Hýbl. Svazeček B přinesl Josefa Chmela Moravana „Píseň hocha moravského", „Zastaveníčko", bajku „Kočka, stará a mladá myš" a konečně epigram „Na Vávru". Od té doby objevovalo se jméno Chmelovo v „Rozmanitostech" častěji. Prvotiny Chmelovy docházely však i pozornosti čtenářstva, od něhož záhy dostalo se autoru názvu „oblíbeného básníře" českého. Bajky Chmelovy vyšly nejspíše v polovici r. 1818 u B. Háze, českého stavovského impresora v Praze, a to v dvanácterce o 159 stránkách. „Slova ještě dítkám málo známá"*), jsou vysvětlena. Knížečka ozdobena byla obrázečkem G. Deblera, znázorňujícím otloukání píšťalek a prodávala se za 52 kr. Chmela vydal „Bajky" pravopisem analogickým; byltě se tak zřejmě postavil pod prapor iotistův a tedy i proti prof. J. Nejedlému, hlavnímu zastanci ypsilonu. Přirozeno, že si tímto na sebe pohněval bývalého učitele svého, jak ostatně prozrazuje list Jungmannův ze dne 6. června r. 1819 Ant. Markovi. Druhý dílek „Bajek" vyšel r. 1821 u Pospíšila. A je významno, že oběma dílky „Bajek" Chmelových probuzeno bylo v leckom vědomí národní a láska k mluvě mateřské. Bajky Chmelovy stávaly se jakousi čítankou školní, z níž jednotlivé kousky byly dětem předčítány nebo ukládány k deklamacím, nebo hodným žákům dávány za odměnu. I do dnešních dnů uchovala se známost některých bajek těchto, na př. známa jest „Holubice a straka", „Straka lakomá", „Opice a ořech", „Kůzle", „Vlk a jehně". Jest zajímavo, že na Chmelových bajkách učil i náš pěvec „Krakováčků" — Jaroslav Langer.

Jos. Pešek.

*

Toto číslo přináší druhou barevnou přílohu, reprodukci méně známé olejové malby Josefa Mánesa, Hrubá Skála. Originál jest majetkem p. Otty Kretschmera, továrníka v Nové Pace.

*) Mezi těmito málo známými slovy byla: besediska, brav, chatrč, čilý, člun, dráha, druhdy, jinoch, káva, kmet, ladný, lovec, rev = řvání, roba = ženská osoba, ryk, skokan, sum = kožená taška, téměř, vak, vešker, vrše = koš na ryby, zpupný, žezlo = sceptr.

V Praze, dne 22. února 1917.

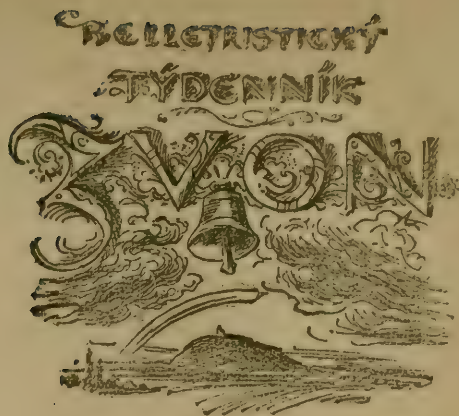
Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



PINX. V. HYNAIS REPROD. UNIE

NA MONTMATRU.



Aug. Eug. Mužík:

KRÁSA.

Ne — ten jen smí se kráse přiblížiti,
kdo stejně krásný, silný, jako ona!
Neb často ve smrti až posléz tona,
pak teprv její podstatu smí píti.

Tak chlapec na věži, jež v šeru trůní,
kde obří zvony němé, hluché visí,
uchopí provaz, hromné zvuky křísí,
že širou nocí ku hvězdám až duní.

Svou neumělou rukou příval tónů,
jak bouři budí . . . sám však z toho, běda,
nit každou lepé harmonie ztrácí,

jak mořem zatopen tím řevem tónů,
v chaosu zvuků marně hudbu hledá,
hluch, smuten nesmírně se dolů vrací.

MODLA.

Ční modla kamenná, ční tisíce už roků,
kde poušť jen obrovská se dívá do nebes,
a v nekonečném dnů a věků líném toku
to ‚zítra‘, ‚včera‘ sní tak marně jako dnes.

Kdo kdy ji zbudoval, nic o tom se už neví,
čí jméno nesl kdys ten symbol neměnný,
jen Samum v hymnech svých teď před ní nepoleví,
jen Zora v obět jí své žehne plameny.

Ku cestě karavan své zvedá pevné zraky,
zda někdo nejde sem, by padl před ní v prach,
a ruku vzpřaženou pne v šedé písku mraky,
zda kněží známí jí se zjeví v pustinách.

Tak stojí bez hnutí tu na svém obelisku,
a zří jen prázdnou pláň, jíž vítr divě vzlet'.
Jen kosti bělají se kolem v mrtvém písku,
je mrtev její lid už dva tisíce let!

Však ona neví nic a netuší to ani,
a trpělivě dál svou náruč rozkládá,
a usmívá se dál v svém božském slitování,
a víc než čekati si ani nežádá.



F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

Změnila jsem se,“ mluvila dále, „a trpěla jsem... vždyť vidíte. Mohu lhát? Nemohu. Hůře bylo se mnou než s vámi. Vás ďábel omámil a unášel, ale mne rval a trýznil . . . Představit si to musíte. Připadám si jako proudy odnesená . . . Viděl jste řečiště po povodni? Tak právě — prkénko na břehu, v blátě a mezi vrbami. Jak se vrátím? Slyšíte? Jak se vrátím tam do našich úvalů? Chápete už, že hoře moje

je větší? Včera a dnes v noci, když jsem ulehla, vzdálené volání jsem slyšela, volání z dálky, z nesmírné dálky, první lásku, šumění řeky v lesních stráních, hučení větrů na skalách . . . hovor mládenců, zpěv Valentův. Nezapomněl . . . Všecko v něm ožilo jako pupeny na holých větvích. Zanevřel, ale znenáhla hněv jeho se rozptýlil jako páry. Všecko ožilo v něm jako ve mně; slyšel jste, jak jsem ještě nedávno o něm mluvila, jak jsem pro něho netrpěla. A dnes? První láska se objevila. Listí na stromech. Kde se vezme listí na stromech? Vypučelo by, kdyby nebylo života v holých větvích? A tak dnes plná jsem toho ztraceného života."

Ucítil jsem hebké dlaně její na svých skráních. Přiklonila se ke mně:

„Děkuju vám za to dobré, co bylo ve vaší lásce a vašem nitru. Vámi vše začalo. Pozastavila jsem se a přemýšlela. Strach zmizel. Řekla jsem vám již, jak se to stalo. Chtěla bych jen, abyste netrpěl. Je to možná? Čím se soužíte? Mým hořem? Či tím, že jsem se ze zhouby povznesla a vy že jste se nad propastí zadržel? Netušil jste, kdo vás hlídal!" Oči její užasle se otevřely.

Poslední věta vnikla mi do nitra jako mráz.

„Strašný hlídač," zašeptal jsem, „dobře vím. Poznal jsem ho hned, třeba byl zakuklen."

„Plazil se tiše . . . věděla jsem o tom. Mstít, jen mstít se chtěl. A proč? Že loupil?"

„Nemůže prohlédnout — to ho rozčiluje."

„Svůj zločin nemohl rozeznat, sám sebe se bál!" mluvila rychle a hněvivě. „Kořist by byl hodil raději do řeky, než by ji byl dopřál jinému."

„Zdivočel," zašeptal jsem uchopiv ji za ruku, „zdivočel tím marným slíděním. Prohlédnout nemoh', kam toužíte. Chtěl zlostí řvát, ale byl tichý, aby se neprozradil. Všimla jste si jistě jeho neklidných očí . . . ani chvíli neměl pokojnou."

Zamyslila se. Cosi ji zabolelo. Pokračoval jsem rozpačitě a s náhlou nejistotou:

„Nemohl nic poznat, nemohl, rozmyslete si to. Sám jsem byl stále zmaten. Teď rozumím, ale tehda nebylo možná. Nikdo nic nepozoroval, jen hádanky tu byly. Vím, co kdo mluvil, co Žofka, co bratranec a jeho žena. Zmatek, páté přes deváté. Jak tedy mohl on co rozeznat? Nebylo — vždyť vlastně nic nebylo, sama jste řekla ozvěny, bludy a svody. To on cítil, to on dobře cítil, pátral bedlivě; ještě teď mám po těle dojem, jako by mne ohledával. A vaše první láska? Vaše hory, lesy a skály a řeka a chaloupka se zahradou, všecko ztělesněno v tom mládenci . . . řekněte, jak to ho mohlo napadnout? To teprv ne, to bylo jen trochu minulosti, kterou jste sama opustila. Vždyť ani já bych byl tam nehledal a vypravovala jste všecko."

Přikývla hlavou.

„Ale teď — teď —" prohodil jsem s úzkostí, „teď všecky domněnky se rozptýlily — a ta ukrytá láska vyplynula — teď ji spatří — teď se mu rozsvítí!"

„Teď by se dopátral," odvětila, „ale já mu dřív sama všechno povím."

Zalekl jsem se.

„Jedno po druhém odpadává," řekla, „dojde i na můj sňatek. Rozdrobí se jako tohle. Všichni jste pochopili, proč by i on nepochopil? Bude trpět, ale ta bolest bude jako vaše . . . zapláče. Uvidíte, propustí mne domů. Minulost má ho nejitří, na tu nikdy nežárlil. Však dobře ví, že mne z ní unesl. Jako vám — pravdu mu řeknu, své hoře, své strasti. Nerozzuří se, minulostí jsem ho nezradila a nepokořila. Tu jedinou uzná a zamyslí se nad ní. Raním ho, zaúpí, ale nevykřikne. Co ďábel natvořil, všecko oschne — první láska se vrátí. Rozloučím se, líto je mi ho i vás. On nejzoufaleji zapláče, lpí na své kořisti. Nelze však jinak rozhodnouti, domov mne volá. Musím. Už před třemi dny ten stesk se ozval — víte, jak jsem vás prosila, abyste rodnou chaloupku mou koupil? No — tehda. Ale už jsem nemyslila na vás — to už jsem viděla Valentu. Stesk mne zachvacoval, jako dítě jsem byla, vždyť se pamatujete, jak jsem prosila. Byl byste mne zavedl k němu, a neuvažovala jsem, jak by se to bylo rozřešilo. Byla bych vás zradila."

Pohlížel jsem na její tvář. Byla překrásná. Nitro mé naplňovalo se lítostí stále bolestnější a žhavější.

„Milostpaní!" zaprosil jsem. „Dovolíte —" Nedořekl jsem však, nemoha náhle vysloviti, co mne napadlo.

„Co?" otázala se pohlednuvši na mne dobrácky a sladce.

„Dovolíte — abych vám koupil rodnou chaloupku, abych ji směl pro vás koupit?"

Svěsila hlavu. Zvláštní bledost a rozechvění přešly po její tváři. Pak odpověděla:

„Děkuju vám — a nehněvejte se, že nepřijímám . . . to by mne znepokojilo. Proč byste mi chaloupku daroval? Všecko by neslo zkázu, co by se z vaší lásky stalo. Nic, nic nechtějte mi darovat — proč? Tak se jen obrátíme, jeden sem, druhý tam, a odejdeme tiše a neohlédneme se. Proč dary? Tížily by a zkázu přinášely."

„Ne, nemohu zapomenout!“ zabědoval jsem a padl hlavou na její ruce.

Pozvedla mne. Pohled její neobyčejně ztruchlivěl, rty se jí zachvívaly.

„Vy se nedovedete odříkat,“ pravila smutně, „hleďte na mne. Tři dny se prodírám a nejtěžší chvíle teprv přijde. Myslila jsem si: Svážeš uzlíček a zmizíš. — Zdálo se to snadné a lákavé. Hned však jsem pochopila, že si nadlehčuju. Jen se neuhýbat, jen osud nepodvádět, nýbrž všemu čelit. Zdá se vám, že nelze zapomenout — jako se zdálo mně. Pravím však: Lze, lze zapomenout, lze se smířit. Po čem tu toužíte? Čeho se nedovedete odříci? Vždyť jsem vám řekla: Nemiluju vás. Zač tu tedy prosíte? Žádáte si chladného srdce, abyste je mučil, či aby ono mučilo vás? Nerozeznal jste asi Dymákův skutek, sám chcete totéž učiniti, střežit mne chcete, žárlit na první mou lásku.“

Hleděla na mne soucitně jako na bezpomocné dítě. Přiklonil jsem se k jejím rukám a přitiskl jsem horké rty své na její studené prsty. Hruď má se otřásala. Zavzlykal jsem, hrozně mi bylo. Tu ona řekla:

„Jednou, ještě v mém domově, šly jsme s Krušinkou podle bramborového pole. Bylo v prvních dnech září, nať značně již proschla. Před námi asi na sto kroků míhali se v bramborách dva bažanti . . . vyletěli. Hledíme, jak se vzdalují k lesíku, když tu — zcela blízko v brázdě něco zaplesklo. Pátráme. Pták se tam hází a zmítá. Napadlo nás: dravec tam uchvátil bažanta. Zápas, ano. Rozběhly jsme se tam. A co to bylo? Bažant v oku. Tenoučký žlutý drátek, upevněný při samé zemi na bramborovou nať zadrhnut byl kol krku nebohého ptáka, který již dokonával. Vyprostily jsme ho, vzpamatoval se a odběhl do sousedního jetele. Po celou cestu, ba po celý den hřál nás radostný pocit. Těšily jsme se z osvobození chyceného zvířete. No, a což vy, nenalezl byste tuto čistou radost ve svém srdci?“

Pocítil jsem z jejího příkladu i hlasu, že vše je pravda, co říká, že skutečně se trním prodírala a že ze všech osidel se vyprostila. Jí zdálo se již vše prosté a jasné. Představil jsem si ji, jak ji všichni osvobozujeme, i Dymák, a jak ona uniká do krajin své první lásky, ale nepociťoval jsem radostné teplo, nýbrž palčivý žal, bolest, jež zdála se nesnesitelnou. Neodpověděl jsem proto na její otázku.

„Láska, jež neosvobozuje, láska, jež uchvacuje,“ pronášela tiše a neobyčejně smutně. „Strach můj ji zrodil . . . jen strach to byl, můj milý příteli. Jak on se odřekne, když vy sil nemáte? Nepustíte-li mne, co bude? Domníváte se snad, že bych mohla žít? Zdám se vám vším na světě, zdám se vám i podmínkou vašeho života, ale jaká podmínka, když tepla není? Mýlíte se, nebyla to láska, čím jsem hořela, čím jsem vás okouzlila, byl to jen rozechvívající můj strach. Umučená za odpoledne a noc chytala jsem se dopoledne vášnivě trámů, zoufale volala o pomoc, prosila o smilování. Nechápala jsem ovšem, ale teď je jasno. Co chcete počít s mým ledovým srdcem? Mučit je? Proč mu nedopřejete volnosti, proč se neradujete z jeho oživnutí?“

Pohleděl jsem jí do očí. Byly zarudlé, smutné, bez záře.

„Dymáčku!“ zažaloval jsem a znova padl na její studené prstíčky.

Porozuměla mému zoufalému zvolání. Nepronesla ani slova. Sklonila se jen tváří na mou hlavu. Ucítil jsem ve vlasech horké její slzy. Dlouho jsme tak setrvali, chvějíce se a mlčíce.

Asi po čtvrt hodině zaslechl jsem tichou její otázku:

„Přebolí?“

„Pro vás, pro vás vše,“ odpověděl jsem, „i bolest rád ponesu.“

Tvářička její přitiskla se k mé hlavě. Zdálo se mi, že trochu úlevy prošlo mým sklíčeným nitrem.

Za chvíli vraceli jsme se zahradou domů. Pomžívalo. Bratranec, stojící u stodoly, okamžik nás pozoroval. Zamrzelo mne, že se s ním setkáme. On však jen pozdravil a šetrně se vzdálil.

XII.

Sotvaže paní Dymáková odešla, unikl jsem zahradou do lesa a vystupoval pozvolna ovlhlými bukovými stromky na hřeben. Nepřekáželo mi, že mží a že brzy se rozprší, naopak, kalné nebe a zvlhlá, smutná krajina srovnávala se s mou náladou, mým šedým zmatkem. Měl jsem dojem, že nemám sil prohlédnouti a cokoli z toho, co se před chvílí stalo, pochopiti. Všecky dojmy, všechna lítost, žal, zoufalství jako by se smíchaly v těžkou tíseň.

Brzy z tohoto zmatku zasvítil v nitru mém neočekávaný pocit, strach o ni. Povšiml jsem si ho a sotvaže jsem si ho povšiml, rychle rostl a vše ostatní zatlačoval. Podivno, to, co zdálo se mi přirozené, když se mnou mluvila, teď zdálo se mi šílené. „K čemu se odhodlala?“ žasl jsem. „Tyhle skály odstranit, události zvrátit, život napravit? Vždyť je hrozné,

co se jí zdá prosté. Jen dítě může mít takové plány. Kam zamýšlí se navrátit? Co chce nalézti? Dětství? První lásku? Kouzlo domova? A zde všechno chce vytrhat, co vrostlo do života okolních lidí? Vždyť by to byla obrovská práce, kdyby vůbec možno bylo ji podniknouti. Ano, jen dítě může se k ní odhodlat, jen dítě, jemuž je vše prosté. A ona věří, ona pevně věří, že se jí zdaří půl roku nesčíslných příčin, osudů a událostí úplně potlačit, odstranit a navrátit se v minulost. Jí zdá se to přirozené a snadné, podniká jedno po druhém, odvaluje kámen po kameni. Jenom — co řekne on? Jak vyslechne její upřímnou prosbu? Je možná, aby takový sobec pochopil a aby ustoupil? Vždyť já — já — zápasím, já klesám a je mi hrozno; jak tedy on? Ne, ne, uvězní ji, spoutá, křídla jí ulámě! Ubohá, netuší, co ji čeká, usmyslila si tuto dětinskou zpověď, zaprosí, ale on zařve a udeří ji. Ach, a všecko to je nesnesitelné!" šeptal jsem chytaje se za ovlhlé větve nízkých stromů. „Jak je možná zapomenout, když rána pálí? A proč mám zapomenout, když ji miluju, když vyplnila mé srdce, mou duši, mou každou myšlenku? Přeje si to, prosí . . . musím slíbit . . . Co mi zbývá? Ale on, proč on by se zříkal? Proč on by svolil, aby odešla k Valentinovi? Ne, není možná, darmo mu vyzradí tajemství, po němž on lační . . . Rozsápe ji! Vskutku, jen dítě může jíti tak slepě do nebezpečí a jen dítě může věřit, že se uchvatitel zřekne svého pokladu. Vždyť vím, co mi říkal, vždyť vím, jak ji miluje, jak je začarován, jak je mu strašno, že ona touží po komsi cizím. „Po kom?" ptá se zdivočele, „po kom touží?" Nemohl dosud rozeznati, koho miluje, je vydrážděn marným slíděním, — a ona, bláhová, sama přistoupí a řekne všecko. Oči se mu krví zalejí, žíly na čele naběhnou, zloba jím zalomcuje. Kdož ví, neuhodí-li ji v tu chvíli? A ona s důvěrou přijde, mírná, s úsměvem a prosbou jako ke mně. Řekla, strachu že nemá. Děsila se smrti z jeho ruky, věřila, že je v něm touha ji zničiti, dnes již o tom nemluví, dnes unášena je svou myšlenkou, svým snem. Zdá se jí prostý a splnitelný. Poprosí — a myslí, že i on svolí. Tak letí do záhuby. Mám však ji opustit, nechat ji . . . aby šla do tohoto nebezpečí? Mám se dívati, jak poběží důvěrně k němu pro smrtelnou ránu? Ach, všecko je strašné! A já? Co já?"

Myšlenky tyto měnily se, vracely a opět mne znepokojovaly. Hned zdály se hrozivějšími, hned zchladlejšími a pokojnějšími. Chvílemi rozdíraly mé srdce, chvílemi přinášely útěchu. Řetěz jejich však se netrhl, snad tisíce prošlo jich mou duší, zdánlivě nových, ale stále stejných.

Strach o její život pozvolna vzrůstal a pronikal do veškeré mé bytosti. Zvláštní nervosní nepokoj naplnil mne vrchovatě. Uvažoval jsem, co činit, jak ji zachránit? Ukázalo se ihned, že odpověď byla velmi těžká. Vše, co mne napadlo a co zdálo se v první chvíli důležité a moudré, rychle se zvrátilo a zjevilo své dětinské jádro. „Přemluvím-li ji, aby v nepřítomnosti mužově utekla . . . Kam uteče?" myslil jsem si. „Lze se skrýti? Nalezne ji a znova uvězní. A zůstane-li zde a dále udrží své tajemství, co ji čeká? Trápení. Ji však uchvátila touha, jde odvážně za myšlenkou . . . Lze ji zastavit? A proč? — Hle, sobectví, lstivá naděje, že bych ve zmatku a převratech nějak ji získal. Ano, vše zavrhuji, co mne o ni připravuje. Vida, z čeho prýští mé starosti! Ale jak jinak? Jak může býti jinak, když hynu steskem, když mne její návrat do rodného kraje a v náruč Valentovu trýzní? A pokusím-li se přemluviti ji, neprohlédne mé skryté úmysly? Ó, jistě! A co potom? Pohrdne mnou! Objevím se nízký, podlý, horší Dymáka. Co tedy? Co tedy? Pochopiti, ruce složit, dívat se — jak se mi ztrácí, nenávratně ztrácí . . . Je to možná?"

Zatoulal jsem se až k Jílovišti. Po lesích bylo ticho, nikde člověka. Drobný déšť šuměl v borovicích a břízách. Bylo nutno jíti cestou, trávy značně omokly.

Myšlenky mé se proměňovaly, ale obavy i teď ještě vzrůstaly. Byl jsem jimi znaven a sklíčen. A tu — sestupoval jsem právě se stráně do Cikánského údolí — napadlo mne, že vše je klam, že se mnou, s Melicharem i se Stuchlíkem paní Dymáková si zahrála, že jí lahodí naše utrpení, že se opojuje naší zkrušenou láskou . . . A všechen jsem se tím vzrušil, a nejen vzrušil, uvěřil jsem tomu naráz a pobouřil se k odporu jako po prvé zapřažené hříbě. Zrychlil jsem krok a hlasitě se ubezpečoval, že se nemýlím, že je vše úplně jasné, že třeba vzpomenouti jen na některé zvlášť důležité podrobnosti jejího prvního vypravování.

Než došel jsem domů, podezření mé vybledlo a zaniklo. Vážná tvář paní Dymákové, mírný pohled její a opravdově znějící hlas vyvstávaly přede mnou. Teskné hoře a lítost opět mne naplnily.

(Pokračování.)

✱

R. Bojko:

PŘED MAMERTINSKÝM VĚZENÍM.

Pane můj, Pane. — Kázals mi, prostému
rybáři
od tichých břehů Tiberiadského jezera,
abych až do sklonku svého večera
sil a pracoval na opuštěném Tebou poli;
abych přepásal bedra svá, opánky
řemínkem utáh', pastýřskou holi
do rukou vzal a před Tebou, před tváří
celého světa pásl a veď' Tvé beránky. —

Dal jsi mi, slabému, velikou sílu
Daniele a Samsona. — Požehnal's dílu
mých rukou, a vzešla úroda bohatá. —
Však za noci přišel nepřítel škůdce
a bohatou úrodu, klasy ze zlata
zlámal a zašlapal do bláta. — —
Rozprchlo se stádo mé jako holubi,
na které hladový jestřáb snesl se prudce.

Jsem teď bez ovcí pastýř, bez vojska
vůdce. —
Všechny je, muže a ženy, otce a matky
za lkání jejich robátek malých
vrhli tam důle. —
Všechny je zítra zašlapou, zahubí
pro zrůdnou rozkoš Caesara, pro lid. —

Pane můj, Pane. — Jezukriste můj sladký.
Odvratiž od jejich retů tento bolesti kalich.
Ale ne má, ne jejich, však Tvoje staniž se
vůle.
Však prosím Tě: Musí-li svoji krev prolít,
s nebes Svých na ně milostně shlédni
a posilniž je — a soucitně zvedni
z prachu
smrtelné úzkosti, tělesného jich strachu.

Až pak chopí je do vidlicovitých skřipců
za šíji
a zmrskají uzlovitými biči,
že sloupy a katani zbroceni budou
krví jich teplou a rudou —;
až je do koží ovcí a jehňat a laně
s nenávistí a se smíchem zašijí,
z cuniculů pak na druhé straně
s pokřikem dráždivým vypustí na ně
divé psy, vlky a tigry vyhladovělé —;
až je rozpiaté na kříže přibijí
a v areně jako oživlé stožáry vztyčí —;
až k sloupům je připoutají a oblekou celé
do tunik bolestných zmáčených v smole,
k okrase ovinou věnci z růží a lilijí
a ohně zapálí dole —;
až nazlátlé jazyky syčícího plamene
s chtivostí lačnou
nahé jich údy lízati začnou,
že jak pochodně živé v soumraku vzplanou;
až se jich zdlouhavá muka nesnesitelnými
stanou —;
tehdy dej, ó dej, ať každý z nich vzpomene,
žes Ty, ó sladký můj Ježíši Kriste,
Beránku obětovaný, věčného Boha laskavý
Synu,
žes Ty k Otci lkal, potu krvavé krůpěje roně,
žes Ty pro všechno lidstvo a pro ně též,
pro ně
ochotně, z lásky jen velké a čisté
největší muka a hořkou smrt postoupil,
abys nás spasil, abys vykoupil
hřích náš a prvotní vinu . . .!

Tehdy dej, ó dej, ať ve tvrdých rukách
lhostejných katanů, v největších, nej-
těžších mukách
nad hlavou lhostejně na ně hledících lidí,
nad sebou, na nebi
v radostném úžasu vidí
Tebe, ó, Tebe, sladký náš, dobrý Ježíši,
Miláčku, Mistře, Pane můj nejvyšší . . .!

Tehdy dej, ať do dálky, do šíra
k Tvým hvězdám a obloze, vzhůru
se oko a duše jich v radostném ztrnutí
upírá!
Ať uzří, jak pln slávy a božské veleby,
pln radostných, laskavých úsměvů
za sladké hudby, za zpěvů
andělských kurů
blížíš se, blížíš a pohlížíš na ně
a vztahuješ zářící dlaně;
ať uzří, jak se Tvá náruč mateřsky rozvírá
k sladkému, slavnému, věčnému jejich
objetí . . .!

Tehdy dej, ó, dej, ať nejvíce ztrýzněni,
nejvíce zmučeni
pro svaté jméno Tvé, pro Tvoje božské učení
uvidí nad sebou dokořán nebeskou bránu
a necítí nejtěžší, smrtelnou ránu,
necítí tesáků zvířat, necítí plamen;
tehdy dej, ať duše jich rozepne křídla a
k Tobě zaletí,
k Tobě, sladkému, věčnému Pánu
nebe a země a života, — amen . . .!



Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

Herout se oddal fatalismu: Když je statkář Kobliha kupcem, tedy přijde a koupí, i kdyby nechtěl, přijde prostě z příčiny, poněvadž mu to nedá, kdyby ho přemlouvalo třeba tisíc Čermáků.

Jen aby teď, kdy všecko zdánlivě usnulo, nepřišel Mareček a nebouřil.

Ale Mareček nepřijde! Mareček teď shání informace, přemýšlí, počítá, kalkuluje. Osopí se na svého advokáta, ale když přijde domů, rozváží věc a změní mínění. Je vláčný a podajný! Dá se přesvědčiti. Ačkoli nyní byla nastávající společnost rozehnána na všechny strany, teď obzvláště byl Herout přesvědčen, že se její společníci sejdou a utvoří dohromady zdravý podnik.

Do nečekaně nového stadia vstoupila věc, když Mareček po několika dnech odmlčení Heroutovi telefonoval, že mu městský rada a továrník Skoch vrátil slovo a propustil by ho ze závazku, když by svolil. Radil se s Heroutem, co činiti.

Telefonoval mu, aby okamžitě přijel do kanceláře, telefonem že tyto důležité věci nelze vyřizovati. Ve skutečnosti sám potřeboval malého zotavení a rozmyšlení, aby se spletitostí těchto věcí probral k jasnému úsudku. Spěch jednotlivých událostí zatemňoval je navzájem. Nebylo už snadno rozpoznati, co je ze všeho nejvýhodnější. Pro něho samotného a pro jeho klienta Marečka. Nevrátivší se Kobliha ztratil přece nárok na jeho právní pomoc.

Na konec se zaradoval v duchu, když Mareček toho dne odřekl návštěvu a vyminil si, že přijede až zítra.

— Neuškodí to? ptal se Herout. Sděloval s ním, že neuškodí, že to je umluveno.

„Ostatně rada je roztomilý člověk, lze s ním velmi hladce jednati, když chci, milerád ustoupí a kdykoliv!“ vypravoval poněkud obšírněji, než se slušelo na obyčejný rozhovor telefonní.

Herout se mu podivil.

— Takový lišák ten Mareček, a tak lehkověrný! Dá se omámit takovým úhořem! Kdyby neměl Skoch obavy, tak by ho nepustil z drápů, leda že se mu zase pozměnila situace, že ulovil nějakou výhodnou zakázku a nechce se pro výdělek továrny zbaviti. Anebo poznal, že vyměňovaný dům za mnoho nestojí, a že továrna je lepší. Anebo — a to bylo nejbližší pravděpodobnosti — našel na továrnu kupce za hotové.

Uvažováním dospěl Herout k domněnce, že oním kupcem za hotové je statkář Kobliha a sprostředkovatelem je Čermák nebo jiná, Čermákem nastrčená osoba.

Vzdouvalo se mu v hlavě z tohoto poznatku nové rozčilení.

Byl by v tom okamžiku tisíckráte raději ztratil klientelu Marečkovu než Koblihovu, poněvadž by ztrácel Koblihu za těchto okolností jako msta na něho upletených.

— Odpoledne se ptal telefonicky v kavárně, do které Kobliha chodíval o svých pražských návštěvách, není-li tam pan velkostatkář, a nebylo-li by lze s ním mluviti. Velkostatkáře znala celá kavárna, a hned bylo zjištěno, že už nebyl dávno v Praze.

— To je pravá česká povaha! zlobil se Herout. — Bez pořádku, bez opravdovosti, lehkomyslný do krajnosti! Jde o tisíce, peníze na zemi se mu válejí, jenom je zdvihnouti, a on se nehlásí!

Náhle zase pocítil nesmírnou únavu ze života. Všechna tíha jeho mu ulehla do hlavy. Zase bylo jako vždy: malé věci se dařily, kdežto veliké unikaly mu z rukou,

Mareček přišel až za týden. Ač bylo tím napiaté očekávání Heroutovo vyvrcholeno do krajnosti, přece trpělivě vyčkal samovolného příchodu Marečkova, aby se neprozradil. Když Mareček posléze přišel, nijak nedal najevo svého zájmu na dalším rozvíjení tohoto obchodu.

„Víte, kdo nás tak pobláznil, doktore?“ spustil Mareček hned do živého.

— Nemusil říci, kdo — Herout už to cítil.

„Statkář Kobliha!“ řekli skutečně oba skoro jedním dechem.

„Totiž mě nepobláznil, ale radu Skocha, jemuž nabídl nějakou nesmyslnou cenu za továrnu!“ pokračoval Mareček.

„Ovšem i toto jednání se rozbilo!“ podotkl Herout.

„Rozbilo! Koblihu drží nyní jakási zprostředkovatelská společnost, vozí ho sem a tam prohlížet rozličné objekty, už i panství prohlíželi kdesi za Táborem, a tyto šmejdy s ubohým statkářem rostou do nehorázna! Kdož ví, co se z toho ještě nevymotá! Je v tom několik dohazovačů!“

„Co je tedy se záměnou?“ ptal se doktor.

„Všecko to uvízlo na mrtvém bodu!“ vyprávěl Mareček horlivě a s jistou rozkoší. „Mě Skoch — my si totiž už tykáme, ale to by také byla dlouhá historie, jak se to stalo — propustil ze závazku. Rozumíme: propustil před svědky a ještě mně to do notýsku od Živnobanky napsal, bohužel polovice slov zůstala v kavárně na stole. — Všichni jsme si řekli, že nyní nám obchodníkům a průmyslníkům nastává nesmírná doba, že se přežene nynější dusno, a nastane doba nesmírného rozkvětu. Že nás čeká taková doba vývozu, jaká ještě nikdy nebyla, poněvadž lidé už přestávají cítit nacionálně a cítí hospodářsky!“

„Takovým filosofickým rozpravám jste se oddávali?“ ptal se doktor pichlavě. „A Koblihu jste měli s sebou?“

„Koblihu jsme ztratili! Jeho kumpáni mu namluvili, že všechny fabriky přijdou na buben, protože nebudou míti kam vyvážet, ale sedlák že má budoucnost. Ať se strhlo ve světě, co chtělo, sedlák přestál všecko šťastně a přece má sedlák na světě nejvíc nepřátel, protože, kde kdo je, jen sedláka chce okrást!“

Herout se usmíval.

„Pak se nedivím, že jste Koblihu dostali do proudu!“ pravil.

„Mě a Skocha do toho, doktore, nepleťte, zlobil se Mareček, „my dva stáli a stojíme stranou. My jsme se jen přesvědčili, že by se Kobliha do průmyslového podniku vámi a námi chystaného naprosto nehodil. Bude-li ten člověk takhle vyvádět, bude brzy na mizině, třebas byl velkostatkář! Toť je vyložený alkoholik, dědičně zatížený člověk.“

„Alkoholiky jsme více méně všichni,“ odpovídal mu Herout s úšklebkem, „co máme, všecko vyrostlo z piva a u piva. Nebo jste snad slyšel, že by se někdy byl někam vyšinul abstinent? Veřejné mínění obestřeno je účinky pivních kvasnic!“

Mareček se zasmál.

„Máte zlý den, milý doktore!“ podotkl. „Pokazil se vám zase pořádný solokapr!“

„To je právě nejsmutnější, že jsme otupěli k vážné kritice,“ zlobil se doktor, „že si nejsme své bídy vědomi. Uvidíte, že jako hospodářská jednotka úplně zkrachujeme a jako národní jednotka dočkáme se horších dob než bělohorských —“

„Naprosto nechápu vašeho pesimismu, milý doktore! Vždyť se vám přece nic neděje! Měnivost obchodů realitních vás přece nesmí rozladiti k úplnému popírání všech běžných pojmů a tradic. Vidíte, doktore, vy jste dobrý, ba velmi dobrý obchodník, proto velmi dobrý, poněvadž pravidelně vidíte dále nežli redaktor národohospodářské rubriky vašeho denního listu, a poněvadž jste mě už několikráte velmi účelně a velmi vydatně upozornil. Ale takové kacířství vám přece jenom nesluší!“

„Abychom nezamluvili vlastní věci,“ vpadl mu Herout do řeči, „mně se naprosto nechce líbiti, že jste se se Skochem propustili navzájem ze závazku a že si dokonce tykáte. To tykání bude hrobem společného podnikání, a já se obávám, že to bude velmi drahé tykání. Za chvíli si vás, velevážený pane, rada Skoch otočí okolo malíčku, a bude to jako ve šťastném manželství: Vy budete poslouchat, a on bude poroučet! Ostatně mě už opustila chuť do tohoto podnikání. Když myslíte, prodáme váš dům, vy se odstěhujete do starého bytu, a tahle episoda stane se šťastně tklivou minulostí. Aby také lacinou, aby to mnoho nestálo! Toho se bojím!“

— — O Čermákovi nevěděl Mareček ničeho, Čermák žil jen v Heroutově předrážděné obrazotvornosti.

„Jaký Čermák,“ divil se Mareček, „Čermák v tom rozhodně prsty neměl, a vůbec já už se na nějakého Čermáka ani nepamatuji.“

Herout se vztyčil a postavil se těsně proti Marečkovi. „Jedné věci, velevážený, postrádám: že se nám všecko rozptyluje do nejistoty, a že nemáme pevného řízení! Určitého plánu! Vy, muž číslic, potácíte se sem a tam okolo různých podniků, a cíle nikde nevidím!“

„Také to cítím, milý doktore,“ přisvědčoval Mareček, „to je taková doba, řekl bych, že nejistá. Něco nás všechny dusí k zalknutí! Ne že by se nedařilo obchodům, ale jasno není, všechno jako kdyby bylo pohrouženo v přítmí. Jako kdyby nás železná ruka tlačila — hnouti se nemůžeme! Víte, doktore, to je ten letní útěk z měst na venkov do letních sídel! Tady se nám to stalo nucenou robotárnou, a když z toho můžeme utéci, když můžeme aspoň na ně-

kolik dní se od toho odloučiti, uleví se nám, a nervy si odpočinou."

„Jaká nejistota?" ptal se Herout. „Nejistota je pouze v nás! Nesmíme ojedinělé zjevy zevšeobecňovati! Nikdo nyní není beze ztrát." —

Když Mareček odešel, připadlo doktoru Heroutovi na mysl, že všecko je pouhý osud a náhoda. Tolik mu toho Mareček pověděl, aby teď, když odešel, Herout nevěděl, co se stalo, a co se má státi; zbyl mu ze všeho jedině dojem, že i Marečkových i jeho vlastních osudů uchopila se náhoda, že se události vymknuly řízení jeho vůle a potácejí se, jak určí náhoda.

Za nějaký a třeba i za dlouhý čas přijde znenadání statkář Kobliha, co se stalo, bude dávno smyto z jeho paměti, a v jeho hlavě rozvíjeti se bude přadeno jiných plánů. Vyhledá doktora Herouta z vnitřní potřeby, poněvadž se doktor stal mužem jeho důvěry a poněvadž Heroutovi věří. — Ta důvěra klientů byla Heroutovo nezničitelné bohatství.

XV.

Poměry Heroutovy, ač tolik obtížné, uspořádávaly se samy. Zaplacení několika značných směnečných částek, jež mu znenadání uchystalo jeho obchodní spojení, silně upevnilo zase jeho posici. Hladce vybavil a zaplatil ty peníze.

Pavouci, čekající u roztažených sítí, až přiletí moucha, mohli pouze říci, že Herout ještě nedozrál, že se zase vzpamatoval. Ovšem znalci poměrů nedali se touto skutečností ošáliti. Podle nich pomohla Heroutovi náhoda, a ta je vrtošivá; pomáhá jen, když chce. Znalci poměrů viděli, že dokud není příznivě vyřízeno jeho finanční účastenství na úpadku velikého ústavu peněžního, že dotud mu není a nebude zdrávo.

Ostatně o tom velmi dobře věděl i sám doktor Herout, jemuž tato starost byla zdrojem stálého vnitřního neklidu.

Tu si našel nový utišující lék.

„Je nás mnoho, proto to tolik nebolí!" -bylo jeho pomyšlení.

Zúčastněných bylo opravdu velmi mnoho, a čím důkladněji se zabýval sanační výbor těmito věcmi, tím větší počet účastníků a často nikoliv bezvýznamných objevoval.

Zahájení konkursu bylo by uvrhlo tisíce a tisíce namnoze nevinných rodin, jichž zavinění na úpadku bylo příliš vzdálené a spíše jen formální, do úplné zkázy finanční.

Tato úvaha povolaných, zúčastněných i nezúčastněných činitelů byla brzdou ukvapených rozhodnutí. Vládní pomoc, která jedině mohla všecko zachrániti, zdála se už býti zajištěna, ale přece jednání o tuto pomoc bylo spojeno s tolika průtahy, že konec byl nedohledný.

Všecko se octlo na mrtvém bodu dlouhým napiatým očekáváním, za kterého se veškeré nedůtklivosti netrpělivých čekatelů vybily v návrzích nejkrajnějších, okatě čelících k tomu, aby vymoženo bylo nebezpečným vyhrožováním, čeho trpělivostí nemohlo býti dočkáno.

Nikdo z vinníků neusiloval o ukončení, nyní si už nikdo konce nepřál, poněvadž stav dlouhé nejistoty alespoň přinášel naději, že snad přece všecko se vydaří.

Než se Herout nadál, minul blátivý podzim, po sněhových a dešťových přeháňkách prosincových nastal mrazivý leden. Zasněžilo, za Prahou na kopcích zůstal ležeti čistě bělostný sníh. Třeskuté mrazy uhodily, zima zahnala Herouta z dalekých procházek do zimního živoření mezi čtyřmi stěnami.

Zimy se bál. Stalo se mu už několikráte, že vyběhl z přetopených síní jednacích u soudů do třeskutého mrazu a utržil si tak vážnou chorobu plicní. Před dvěma lety svízelně překonal povážlivý zánět pohrudnice, a lékařem byl upozorněn na veliké nebezpečenství v budoucnosti. Z toho se mu vyvinul v duši nesmírný strach.

Teď nesměl zemříti, teď, kdy zase začíná do nejpočátečnějších začátků, kdy znovu začíná shromažďovati pro sebe novou starobní rentu a synovi nové dědictví. Vždyť už ztracený majetek oželel a pouze jediného se bál, aby se likvidace minulosti upravila tak, aby její stíny nezasahovaly rušivě také do přítomnosti a do budoucnosti.

Až dosud rozvíjely se události pro něho příznivě. Sledoval pozorně činnost sanačního výboru prostřednictvím několika klientů důvěrně k němu od neznámého přítele poslaných. Několik neznámých lidí chtělo ho postaviti v čelo oposice, když selhaly s jinými advokáty podobné pokusy. Vědělo se o jeho účastenství a ztrátách, nebyl tedy vyhlédnut k oné teprve se rodící činnosti bez příčiny. (Pokračování.)

✱

Jos. Lelek:

PŘÍSPĚVKY K ŽIVOTOPISU BOŽENY NĚMCOVÉ.

(Dokončení.)

V. Dopis B. Němcové z Litomyšle z r. 1861.

Dopis psaný čtyři měsíce před smrtí v době, kdy dorážely na ni záchvaty nemoci, kdy střídaly se u ní chvíle horečné touhy po práci s dobami ochablosti, kdy do práce se nutila, ale nemohla již pracovati s klidným nadšením a vítěznou jistotou jako dříve. Starosti o syna Jaroslava na malířské akademii v Mnichově od jara 1860 do února 1861, neustálé rozpory s mužem a hmotná bída podryly její zdraví nadobro.

V srpnu 1861 odhodlala se rozejít se s mužem a živit se samostatně vydáváním sebraných spisů u nakladatele Ant. Augusty v Litomyšli, s nímž o tom jednala již od konce r. 1859. Odjela do Chlumce n. C. k sládkovi Jos. Daňkovi, jenž jí poskytl peněžité podpory, odtud do Mlíkosrb k faráři Fr. Šafránkovi a do Bydžova k příbuzným mužovým. Do Bydžova za ní přijela dcera Dora a syn Jaroslav na studentskou merendu 26. a 27. srpna. I manžel její přijel za ní sem přemlouvat ji, aby se vrátila do Prahy. Nedala se však přemluvit a zůstala tu až do počátku září. 9. září hledal ji v Praze Augusta žádaje ji, aby mu dodala slíbený rukopis nového románu pro I. díl sebraných spisů. Manžel jí psal, ať přijede do Prahy sama si smlouvu vyjednat, a vyčítal jí, že je v Bydžově jen příbuzným jeho na obtíž. Byla však již pevně rozhodnuta žít a živit se samostatně, poslala Doru k otci a sama odjela 12. září do Litomyšle, odkud psala dopis zde uveřejněný ve druhé polovině září. Psal jsem podrobně o těchto okolnostech ve spisku: „Poslední léta Boženy Němcové a pobyt její v Litomyšli" (nákladem Pokrokové revue r. 1914) na základě dopisů psaných Doře z Chlumce a z Mlíkosrb (uveřejněných nyní v korespondenci vydané Vinc. Vávrou u Otty) a dvou dopisů psaných Jaroslavovi z Litomyšle a po prvé uveřejněných v tomto spisku, jakož i na základě současných zpráv časopiseckých. Dopis zde uveřejněný našla slč. Dora Němcová teprve později. Je psán sluhovi Seidlovi v administraci Národních Listů, kde byl Jos. Němec expeditorem a měl tam najatý byt ve dvoře domu U tří lip na Příkopech. Zdá se, že Seidl byl též sluhou u Vojtěcha Náprstka, a že s ním Němcová byla známa od Náprstků, že tedy pan Vojtěch, o němž v dopise píše, je Vojta Náprstek. Slečna Dora se nepamatuje na jiného známého pana Vojtěcha než na Vojtu Náprstka, a že to byl muž velmi vážený, svědčí to, že si u něho Němcová dle tohoto dopisu chtěla uložiti peníze a že v posledním svém zápisku určila čestný výtisk nového vydání Babičky „panu Vojtěchovi".

Sluhovi Seidlovi psala dopis proto, že nedostávala od muže ani od Dory odpovědi na své dotazy a žádosti, neboť Němec zakázal dceři, aby matce odpovídala. Teprv po tomto dopise psala Dora matce a poslala jí věci, o které žádala. Že Němcová psala málo známému sluhovi důvěrně jako členu rodiny, svědčí o bezmezné její důvěřivosti a také o pokračující chorobnosti. Jen za chorobného záchvatu mohla napsati, že chce teď žíti jen pro sebe a nedbati dětí, které byly její největší láskou. Ovšem v následujících dopisech Jaroslavovi píše se starou láskou o dětech, podrobně vypisuje, jak chystá zaopatřiti Doru v Litomyšli, zve sem i Jaroslava. Celkem však svědčí dopisy a rukopisy psané Němcovou v posledním pololetí jejího života o neúprosně pokračující chorobě její. Dopis Seidlovi zní ve věrném přepise:

V Litomyšlí v útery odpoledne — kalendář nemám.

Pane Seidel!

Když nikdo na mně nepamatuje a nedbá poslati oč jsem už tolikráte psala, tedy jsem (nucena) obrátiti se k Vám, abyste se o to postaral, abych to co nejdříve dostala.

I. Předešlý měsíc poslední dni psala jsem pánovi, aby poslal Rezinku[43]) pro ty šaty, že jsou dávno už hotovy a pro sametky — poslala jsem mu v psaní plíšek na šaty a cedulićku na známku těch sametek až si od nich zaplatím a Vy že mně je můžete poslat. Ale doposud je nemám ačkoliv jsem Doře přikázala, aby mně je hnedle i dva pary punčoch poslala a poněvadž jsem ji dva zlatý půjčila, nechť tedy řekne tátovi o ně. —

2. Potom napsala jsem jí aby mně koupila *čtyry koverty* ty *čtyrhranaté* jako je ten *co Vám posilám v něm psaní*, ale ovšem pěknější papír — — 3. — dvě násadky z toho rohu *bilého a černého* co jsem vždycky měla a potom k tomu *šest plochých per se pozlacenými špičkami* — zde

[43]) Posluhovačka Němcova, když se žena od něho odstěhovala.

nejsou k dostání a já s těmi dřevěnými násadkami těžko píšu. Chtěla jsem psát z Tejnice[44]) p. Augustovi že tam druhý den přijedu — a dala jsem si do Notizu obě péra a vyšouply se mně obě. — Ale p. Augusta měl už pokojíček přichystaný a s radostí mně přivítal. Zůstávám v hostinci u modré hvězdy nedaleko tiskárny a mám hezký pokojíček, divan stolek věšák na šaty skříň a také postel ale já si dám vždycky zpodnici na divan a tak ležím pohodlněji; ale potřebuju *deku a plachtu* a *tři ty polštáře moje* — však ona Dora bude vědět proč to asi chci. Potom mně pošlete tu *kulatou škatulku* co jsem v ní měla zastrčené péra, potřebuji ji zde, ta se mi kácí, když do ní dám olůvka. Potom tu *peroutku černou* — a *ty kleštičky* co jsem si trhala vlasy šedivé, mám jich hodně. Jarouš ať mně pošle *svoji fotografii* ale ať ji sám zapakuje. Jestli pak je u táty? Karla pozdravujte a řekněte mu, aby nezapomněl na ten jasan na Hynkův hrob, já mu ho zaplatím sama, kdyby mu ho nechtěl zaplatit táta — ale to on mu zaplatí. — Co pak říkal pán tej slávě, co mně ty študenti udělali?[45]) — A co pak paní Šlenkrtová[46]) říkala a paní Mužáková[47]) — vždyť oni vždycky pochybovali že budu ještě někdy co psát, ty husy — — Co pak dělá pan Vojtěch, já mu musím také ty dni psát, že jsem udělala s Augustou kontrakt a jak se tu mám a že jsem v tiskárně korektorem to bude mít radost![48])

Je Baruška[49]) doma? Přiložený lístek dejte Doře, aby mně koupila šátek a síťku a aby nenatahovala hubu, že píšu Vám a ne jí. — Druhý lístek doneste paní Petrovičové[50]) do Široké ulice a řekněte ji, že si *proto oč ji píšu*, přijdete druhý den. Dá Vám *balíček listů* a ty listy budou zapečetěné a přidáte je k ostatním věcem. Pošlete mi také adressu Lamblových[51]) a paní *Šetlíkové*.[52]) Ty budete vědět z administrace. Potom se prosím Vás poptejte v Museum, kde je hrabě Hanuš Kolovrat. Já mu chci psát aby mně přispěl něčím, že bych ráda jela do Slovenska — ač to není pravda, já vyhlížím dobře, koupám se ve vlažné vodě každý večér — mám v pokojíčku tepličko stravu dobrou a krajina je tu krásná a Augusta mně odtud nepustí až někdy z jara a potom teprv do Slovenska pojedu. Ale do té doby kdo ví co se stane — a tedy ať mně jen dají na živobytí přes tu zimu a Vídeňští Slované ať mně dají co slíbili — a já si to uložím u pana Vojtěcha a bude mně to potom dobré. Ta cesta toho Jar(oslava) mně stála hodně peněz a Dora také pořád chodila pro šestáky — když neměla k večeří jen holé brambory — anebo na švestky. A Jarouš také jen za máminy peníze jedl a kouřil a teď bude na holičkách než si zas něco vydělá. — Kdyby byl v Praze zůstal, mohla jsem mít 10 f v kapse — a tak jsem promarnila s těmi dětmi tolik peněz že byste to ani nevěřil neboť ty dluhy nedělaly tolik. Však já teď budu moudřejší a budu pamatovat jenom na sebe, abych si na stará kolena něco zahospodařila a pokojíček hezky si zřídila a dokud by mně Bůh sílil, abych mohla pohodlně žít a v pokoji pracovat. Až vyjde *babička*, přijedu asi na den do Prahy abych si koupila zimní oblek — co říkáte, mohla bych přenocovat v bytu? Na vánoce sotva domů přijedu — ale pošlu Vám na dobrou večeři, abyste si pochutnaly se ženou. — Chtěla jsem psát panu Vojtěchovi aby mně poslal škatulku hroznů zde nejsou k dostání. Ale on by to snad nerad udělal a tedy kupte Vy je a dejte je do škatulky a napište „ovoce a cenu" a pošlete to po poště pod adressou na mně ale k odevzdání v knějtiskárně p. Antonína *Augusty v Litomyšli*. Tak to *vůbec* a *vždy* adressujte *všecko* i jednoduchý list do tiskárny.

Já také posílám listy do tiskárny a tam odtud jde pošta každý den třikrát. — Ještě musím Vám psát, co mně musíte na nejdéle do pátku do rána i s druhými věcmi poslat a sice spisy moje všechny co

---

[44]) Němcová jela z Bydžova povozem do Týnice n./L., odtud drahou do Zámrsku a dále povozem přes Vysoké Mýto do Litomyšle. Neznaje tohoto dopisu, kombinoval jsem ve svém spisku, že jela z Bydžova do Králové Hradce jako r. 1859 na cestě do Skalice, což byl omyl.

[45]) Oslava B. Němcové 27./8. 1861 o studentské merendě v N. Bydžově. Viz spisek můj: Poslední léta Boženy Němcové.

[46]) Paní Šlenkrtová, manželka čalouníka na Václavském náměstí, v dřívějších dobách velmi dobrá známá Boženy Němcové.

[47]) Paní Mužáková — Karolina Světlá — byla do r. 1854 důvěrnou přítelkyní Němcové, potom na ni zanevřela pro přátelství Němcové k mladým literárním přátelům Václ. Bendlovi a Hanuši Jurenkovi.

[48]) Vojta Náprstek doporučovával i ženám praktické zaměstnání.

[49]) Barbora Křížkova, dcera skladníka u Vojty Náprstka, byla zaměstnána v průmyslovém museu Náprstkově, zřídila si první sklad šicích strojů; r. 1863 provdala se za spisovatele Františka Šimáčka.

[50]) Petrovičová Kateřina, druhá dcera Jos. Jungmanna, která dvakrát ovdověla: po prvé po kupci Lauermannovi, po druhé po prof. gymnasia Karloveckého v Chorvatsku Petrovičovi r. 1856.

[51]) Bratří Lamblové s Němcovou známí nebyli r. 1861 v Praze, Karel byl v Križevci v Chorvatsku, Dušan na universitě v Charkově a Jan na vyšší hosp. škole v Liebwerdě; v Praze žila sestra jejich Alžběta, později provdaná Czardová, s matkou.

[52]) Božena Šetlíková, dcera MUDra Václ. Staňka, provdaná za profesora Šetlíka, od r. 1860 ovdovělá.

tam mám „I. *Českou Včelu*“ svázanou; (patří p. Vojtěchovi). 2. „Pražského Posla“, tři svazky co je v něm povídka ode mně „*Dobrý Člověk*“ 4) „*Perle České*“, co je v nich povídka 5) *Karla* (měla ji vypůjčenou Šveicerka[53]) a také králodvorský rukopis, není-li tedy v knihovníku, ať Dora hned zajde k Šlenkertce[54]) pro ní — já to musím mít *do pátku*, neboť se v sobotu bude tisknout *program* a to tedy musí být všecko pohromadě aby se vědělo jak to posobě půjde — a potřebuju to také ke korektuře, abych mu to připravila k tisku všecko do jara aby(ch) mohl svazek za svazkem vydati bez průtahu v určitou (dobu). Potom je tam ještě almanach 6) *Máj*[55]) a 7) *Lada Niola*.[56]) Potom ty dva svazky 7) *Poutníka*[57]) a 8) *Koledu* co je v ní povídka *v zámku a v podzámčí*. Potom aby mně vyhledala Dora 9) *všechny svazky Musejníka*, v nichž se o Slovenských svátcích a obyčejích (jedná) a popis Ďarmot. Bude to v roč. 1858—59. Mimo to aby mně poslala 10) *srbský slovník* a 11) *srbské pověsti* — byla ta kníha nahoře v knihovníku. Spolu aby mně 12) *slovenskou Bčelu* poslala a 13) *Čelakovského Mudrosloví*. To všecko zapakujte dobře do nějakého režného (plátna) — anebo do bedny? — Bude to ovšem těžký. K tomu přidejte všechny věci co jsem Vám dříve psala. Dovezte to potom na dráhu a pošlete to jako *fracht*. Adressa: Blahorodému Pánu Pánu *Antonínu Augustovi* kněhtiskaři a kněhkupci v Litomyšli. *K odevzdání do tiskárny*. Můžete udat s tiskem Cena 30 fl. — To se na to poptejte v jeho skladu možná že by to oni expedírovali, anebo pana Vojtěcha. — Vyplácet se to v Praze nebude.

Ano Ještě něco — kupte mi také 3 archy červeného píjavého papíru a kupte to u toho papírníka v Ovocné ulici před Gablerem, ten to má lacinější. Posílám Vám na ty papíry a hrozny (ty hrozny také nevyplácejte) a za Vaše běhání 50 kr budete-li muset něco vydat na ten balík, tak ať řekne Dora pánovi, a já mu to potom vynahradím. Vypište si ty kníhy a všecky ty věci na *zvláštní lístek* — číslo za číslem ale psaní *neukazujte nikomu*. Já také píšu Doře. Když jsem nemohla, že jsem byla nucena psáti. Pozdravuju Vás i Vaší ženu a i Rezinku,[58]) jeli ještě u nás.“

Dopis byl dopsán až na konec 4. strany aršíku a není podepsán; před záhlavím na první straně je dopsáno: „Už je čas na poštu nemůžu tedy paní Petrovič(ové) ten list ale pište mně adressu.“

Věcně nového není v dopise mnoho. Soupis prací, o které si píše, nezahrnuje všech jejích děl. Nejmenována díla: Babička, Pohorská vesnice, Pohádky české a slovenské, Divá Bára, Baruška, Cestopisné zlomky, Kraje a lesy na Zvoleňsku a j. buď měla s sebou, nebo na ně nevzpomněla.

Dopisem se vysvětluje, kterak vznikly pověsti, že Němcová byla u Augusty korektorkou. Psala to sama věříc v chorobném záchvatu, že by si mohla vydělávati též korektorstvím. Ovšem v pozdějším dopise synu Jaroslavovi popírá rozhodně, že by se byla dala Augustovi za korektorku a uvádí výslovně, které jen spisy na zvláštní žádost Augustovu „koregovala“. Psala-li však, jak v tomto dopise píše Vojtovi Náprstkovi, že je korektorkou v knihtiskárně, rozšířilo se to v pražské společnosti a věřilo se tomu. Dle toho psala Karolina Světlá ve svých aforismech: „Affaira s Augustou není také tak zlá. Získal ji jako korektorku, ale zapomněl, že výtečný vypravovatel nemusí zároveň býti výtečným znalcem gramatiky. Psala výborně se vší slohovou subtilností, do subtilností mluvnických nebyla však pro svoje povolání s dostatek zasvěcena, vyžadoval úřad ten odborníka. A je to skutečně vadou, co může jiný několika črty změniti?“

Jistě psán byl dopis tento jako všecky z Litomyšle psané za pokračující choroby Němcové. Patrný z něho chvat, jenž ji poháněl rychle jednati a dával vznikati stále novým plánům. Nespoléhala se jen na Augustu, nýbrž sháněla podporu též od přátel. Cestou do Litomyšle zastavila se ve Vysokém Mýtě, aby tam vyhledala Šemberu a zajistila si jeho pomoc, v tomto dopise ráda by získala podporu od hraběte Kolovrata i od Slovanů vídeňských, by se přes zimu uživila.

Důvěřivost její je dojemně naivní; podrobně píše o svých úmyslech a přáních sluhovi, s nímž se dříve velmi málo znala. — Dokument vniterně pravdivý, jako vše, co napsala, dojímá již tklivě dávaje tušiti blížící se konec.

---

[53]) Švaicrová, posluhovačka a ošetřovatelka nemocných, dosloužila Němcové k smrti.

[54]) Viz pozn. 46.

[55]) V almanachu Máji r. 1858 povídka Němcové „Chýže pod horami“.

[56]) V almanachu Ladě Niole r. 1854 je povídka Němcové „Sestry“ a pohádka „O dvanácti měsíčkách“.

[57]) V kalendáři „Poutník z Prahy“ vyšla r. 1855 Němcové povídka „Pomněnka šlechetné duše“ a r. 1857 „Chudí lidé“.

[58]) Viz pozn. 43.

LITERATURA.

R. Bojko: *Zbytečný.* Nákladem Tiskařské a vydavatelské společnosti v Přerově. — Ondřej Příkryl: *Z vojne.* Týmž nákladem.

Když před několika lety objevily se časopisecky prvé verše pseudonyma Bojka, byl autor povrchním soudem prohlašován za žáka O. Březiny. Neukvapenému pozorovateli však neušel hned tehdy podstatný rozdíl ne ani tak formální ale ideový mezi oběma, a touto svou knihou dosvědčuje to R. Bojko nevývratně. Básník zcela pozemského, lze říci lidového realismu, hodně sofistického a kontemplativního zabarvení, praví v úvodě své básnické povídky: není neštěstí, ale jen náhoda, není dobra ani zla leda v našem úsudku, není neřesti, ani viny, ani hříchu ale jen šílenství, nemoc a zatížení. A čtenář čeká, že jej autor přivede induktivní cestou k důkazu. Nuže, co se stalo? Dělník nešťastnou náhodou v továrně přijde o nohu, léčí se v nemocnici a jako mrzák vrátí se k ženě a dětem. Však žena od „zbytečného“ mrzáka se odvrací, poplašeně klopíc zrak. Roztržku podněcuje alkohol a podezření z nevěry. Zbytečný Říha v opilosti přivede si domů tulačku a vyžene ženu, která odejde s dětmi ke svému švakrovi. Ten ji přijme srdečně, neboť mu žena umřela. Říha kajícně přijde si sem pro ženu, volá ji sladkým jménem a pokornýma očima, ale Mařenka tvrdě odmítá: „Hnusíš se mi jak hadra, mrzáku, protivíš jako zdechlina, nelez blíž, sice tě tou sekyrou praštím po hlavě.“ Hněv vzplane v Říhovi, zejména když zahlédne, jak jeho švakr k Mařence přívětivě se naklání. Pak už je logické, že vytryskne červený plamen z revolveru Říhova, a rána zatřeskne, i to, že Říha chce skončiti svůj zbytečný život na šli v lese, která však je slabá a se utrhne. Zde báseň končí. A čtenář táže se: dokázal autor, co tvrdil v úvodě? Vždyť jest neštěstí, jest skutečné zlo, jest neřest i vina i hřích. Jest i škaredá povaha ženy, která zanevře na ubožáka jen proto, že se stal mrzákem. Jiných důvodů osudného toho motivu celé básně spisovatel neuvedl. Však mne zajímá báseň hlavně po stránce formální, to jest úsilí, s nímž dovedl autor moderní rytmisovaný verš, slýchaný dosud častěji jen při látkách lyrické abstrakce a transcendence, spojiti s prostým vypravováním skoro každodenního příběhu. A dále jak vkusně vplítá k uzounké nitce epické lyrická intermezza líčňová, popisná, krajinářská i úvahová, která se však neliší veršovým útvarem a splývají s celkem. Tak na př. než Říha provede svůj oprátkový čin, věnuje básník lesům obšírnou hymnickou apostrofu: Ó vy lesy, tmavé lesy dumavé! Ó vy lesy naše šumící atd. Podobně široce apostrofuje i sebevraha: Och, muži, muži... Co to děláš v tichém lesu? Oh Řího, Řího, pouť to smutná bude... Oh Řího, Řího, proč jsi zašel až v tu hloub? atd. Tato dekorace však zatěžuje někdy epický spád, ale jinak tvoří podstatně cennou výplň knihy. Z vůně Moravy utkvělo v díle nemnoho, přece však dosti, aby mu dodalo zcela zvláštního rázu. Je to jednak místo děje, Českomoravská vysočina, jednak i využití lidopisných a jazykových znaků. Tam, kde by byl nemožný uboze rýmovaný folklor, jak si v něm libují někteří pisatelé moravští, projevil R. Bojko pozoruhodnou snahu hledati na cestě jedině správné uměleckou raison svého díla. Program sbírky „Klas“, v níž báseň vyšla, ohlašuje ještě část druhou „Zbytečného“. Vysvětlí a dokáže tato část, co zůstala první dlužna? — Právě se dovídám, že tento II. díl nevyjde. Censura vydání zakázala. Obsahoval porotní líčení, jímž Říha odsouzen na rok do žaláře, že těžce zranil svou ženu. Zůstane tedy zajímavé dílo torsem. — Druhá kniha „Klasu“ bohužel není zrnem ale zrůdným námelem. Té netvořil básník, hledající usilovně a horce, nýbrž amatér z dlouhé chvíle. Světodějná událost války naplní svými motivy nejen folianty historické ale i knihy básníků, arci teprve svým časem, až tu bude náležitý odstup, klid tvoření a volnost úsudku. A budou bezprostřední události z front, všecky ony skutky rekovné i obětovné, všecky dojmy tam do duší sobě zapadlé líčiti jen ti, kteří je skutečně zažili a byli jejich svědky. Autor „Z vojne“ udělal si to pohodlněji: sedě na peci zamíchal dohromady kanóny, šrapnely, zákopy, koně, škadróny, špehy, granáty v žargonový tlach bez veškeré mravní zodpovědnosti, kterou každý spisovatel míti musí, a myslil, že tvoří válečnou poesii. Není potom divu, že zcela falešně hodnotí i mravní podstatu těch, v jejichž podřečí své veršovačky vytiskl. Při rekvisici obilí nepohne srdcem Hanáka okolnost, že na frontě strádají lidé, bližní, ale jeho — valach; Hanák nese „štafetu“, prásk granát, Hanák škobrtne a hle, vidí beznohou svou nohavici; kakraholte, chytne uraženou svou nohu pod paži a jako by se nechumelilo, upaluje se „štafetó“; člověk by věřil, že tento kanonýr Jabůrek redivivus přiběhl s nohou pod paží až do Prostějova. Jinde zase v zákopě je „krtčí ďóra tajak plenárenská róra“, Hanák má náboj kouře v kapse (!), vstrčí jej do krtčí díry, která vede rovnou cestou do nepřátelského zákopu (!), zapálí a fukarem plic jako větrníkem žene kouř — otravu — na nepřítele, který arci padne Hanákovi do zajetí. Kdyby autor byl nahlédl na př. jen do knížky Josefa Šacha, „Idyllické obrázky z pole“, nemohl by necítiti, jak daleko je pravdě i vážnosti ve své knize a jak málo má respektu sám k sobě. Autorovi hrdinové zapalují si bramborovou nať ve fajfce křesajíce ocilkou (!), stráž má čapku na guráš, skřivánek se promění v aeroplan; hanácký kůň nechce táhnout dělo, jsa zvyklý (!) pluhu, za-

přáhnou ho tedy do pluhu a ke pluhu přiváží pak dělo, teď to jde. Takovými dětinskými naivnostmi a legracemi naplňuje p. O. Přikryl své rýmování, dělaje v dobách nejvážnějších a nejméně pro to vhodných z Hanáků komické šašky a paňáce. Že autor hanácky neslyší, že nářečí psuje nesprávnostmi a germanismy, platí i o tomto výtvoru, jemuž mohla vážná knihovna „Klasu" poskytnouti místa jen z příčin mimoliterárních, což je chyba. *—pa—*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Po Novém roce vyskytlo se v Praze několik souborných výstav. Vleklé churavění referentovo zmařilo úmysl, pojednati o nich jednotlivě a obšírněji. Post festum nezbývá, než omeziti se na stručné souhrnné registrování. Nevadí; téměř všichni vystavující sochaři a malíři poskytnou jistě častěji příležitost věnovati jejich dílu zaslouženou pozornost.

Umělecká Beseda uspořádala v obecním domě u Prašné brány výstavu tří umělců, dokazující poučně, kterak ctihodná ta korporace dle požadavků doby vždy znova se obrozuje. Jednou pomaleji, po druhé čileji. Po čase ukáže se však znova, že ve starém sudě kvasí mladé víno. Bývaly doby, kdy se v U. B usnášeli o umění, což lze pokládati za faux pas. Neboť vývoj a pokrok umění jest v podstatě výsledkem svobodných funkcí osobitých, jež unikají všelikým, zpravidla opožděným a vždy více méně obmezujícím projevům hromadné dobré vůle, každému reglementování. Dnes bohudíky vybředla U. B. z této chyby. Stačí, když poskytuje družné středisko a povzbuzení svým členům, folii a oporu jejich snaze po uplatnění. Tomuto uplatnění mohlo pořadatelstvo výstavy prokázati také dobrou službu, kdyby bylo nechalo zasklený strop dvorany, jak jest. Ale nešťastné nástropní velum, od něhož upustili konečně v Rudolfině, vyskytlo se v Obecním domě opět. A pod ním i za slunečného poledne hezky temno, kteroužto umělou vadu snažilo se uboze překonati několik žárovek, svítících mdle vysoko pod stropem. Komu to přítmí chtělo posloužiti? Divákovi bylo jen pro zlost, vystaveným pracím jenom na úkor.

Nejvydatněji zastoupen na výstavě Fr. B í l e k. Četné plastiky, provedené i navržené, svědčily tu znova o známé silné potenci tohoto svérázného sochaře, o zvláštní jeho invenci a osobité faktuře i manýře. Po formální ukázněnosti prvotní renaissance přišel naturalism a posléze hýřivost pozdního baroku. Během XIX. století prožilo sochařství znova všechen ten postup od tuhého pseudoklasicismu až po hračkářství moderny. Komposičně připomíná Bílkovo dílo extatickou mnohomluvnost řezbářů 17. a 18. století, povědomou z četných jeslí, kalvarií, božích muk a jiných skupinových skulptur v našich kostelích i kolem nich. Oplývají přebytkem výkladů a zdůrazňováním základního motivu, doplňujíce, násobíce a drobíce jej sterými podrobnostmi, náznaky, vzájemnými vztahy a výkřiky nejen plastickými nýbrž i slovními. Následující potom akademická střízlivost zavrhovala tuto abundanci, nazývajíc ji s příhanou jezovitským uměním, bliktrem a úpadkovou spekulací na efekt, na zdolání a omamování naivních myslí kde jakým přeherodesováním. Tomu úzkoprsému generalisujícímu názoru jsme dávno odrostli, ba litujeme trpce zkázy nejedné skvělé barokové skulptury, smetené nesnášenlivostí a obmezeností purismu. A jak už tak při triumfech nad zpátečnictvím bývá, ocitlo se mezi odbytými přežitky i leccos užitečného. Na př. vědomí, že každý druh umění má své přirozené meze a svou odlišnou mluvu. Jsou o tom poučné knihy, že hudba slov, hudba tónů, barev a tvarů mluví k duši člověka každá se své strany a svými prostředky, které tím účinněji uchvacují, čím ryzeji a soustředěněji ozývá se vlastní jejich podstata, ráz a zvuk. Základní a užitečné té poučky zapomíná často ke své újmě Bílkovo dílo. Jeho koncepce bývá literární, obraznost kreslířská, skladba rozvláčně složitá, podrobnostmi přetížená. Čím obsáhlejší komposice, tím více rozplývá se v detail, o sobě začasté výborný neb dojemný, ale celek jen tříštící. Takový pomník Žižkův či Smetanův je učiněné divadlo, přeplněné figurací a sborem, v jehož mnohohlasém choru hlas oslavencův bezmála zaniká. I o střídmém poměrně pomníku Komenského by mohl býti spor, zdali by mu nesvědčilo, obmeziti se na vztyčenou heroickou postavu prorockého biskupa samotného, bez doprovodu exulantů, starce, matky, dítěte, z nichž každý ilustruje po svém minulost, přítomnost, budoucnost i akcentuje tak povšechný význam Komenského, zároveň mu však na osobní platnosti ubíraje. A to nejen ideově, nýbrž i čistě výtvarnicky, zatížením skupiny podružnými, avšak rovnocenně s hlavní postavou traktovanými živly, mimo to nesouměrně vysunutými. Ovšem jest bezmála směšno vzpomínati tu ještě na zastaralý postulát vyváženosti a symetrie jak vnitřní tak tvarové. Sochařství se vymanilo nadobro z područí nejen architektury, nýbrž i architektoniky vůbec. Je-li to jen vždy věci zdrávo?

Sám o sobě efektně řezaný pomník Husův uplatnil by se na kolínském náměstí ladněji a účinněji, kdyby byl komponován případněji do rozměrů a karakteru prostranství a kdyby vystupoval z dlažby na podstavci. Takhle činí věčně dojem provisoria, náhodnosti, nehotovosti. Leckdo by snad řekl i zprofanisování, kdyžtě není praničím od okolní všednosti odloučen a nad ní vyvýšen. Pouhopouhá distinkce uměleckého díla i jeho sujetu vyžadují při po-

mníku podstavec. O tom přece nemůže býti sporu!

Řezaný pomník, řečeno svrchu, poněvadž právě na kolínském Husovi zračitě vidno, že Bílkova faktura bývá převahou řezbářská. A nejen faktura, nýbrž mnohdy též tvarová koncepce. Tak Hus veskrze jak by byl vyveden z oblého štíhlého kmene, jenž dopouští sporé formování toliko směrem vertikálním. I mnohé jiné známky řezáčského pojetí vyskytují se v díle Bílkově. A přede všemi arci ta utěšená, že jeho řezbářské práce bývají ze všech nejdokonalejší, v pravdě mistrovské. V těch uplatňují se vzácné schopnosti Bílkovy nejuspokojivěji. Pohříchu bylo jich na výstavě U. B. poskrovnu, jakož vůbec ukázán tam jenom kusý obraz obsáhlého díla plodného a neúnavného sochaře, jehož mnohonásobné dílo vyžaduje po zásluze všestranně vybranější representace. Tak hned hojnějším vystavením Bílkových kreseb ilustračních, mezi nimiž je plno perliček nejintimnějšího půvabu a nejdojímavější výmluvnosti. Právem získala Moderní Galerie z výstavy U. B. hezký řádek těchto grafických prací, poskytujících metafysickému hloubání umělcovu mnohem kypřejší půdu a volnější rozmach nežli kámen či bronz, tedy materiál, pro tlumočení mudrlantských thesí a visionářských mlhovin méně poddajný.

Rovněž † Vojtěch S a p í k zastoupen na výstavě U. B. neúplným a tudíž nedostatečně informativným souborem. Současná válka přetrhla mladý jeho život, plynoucí kvasem a snaživostí horlivého adepta umění. Byl neustálený eklektik, sledující rozmanité vzory a směry. Odvažoval se i obsáhlejších komposicí, ve kterých přirozeně mohl býti nejméně svým. Ale dokončené práce zaokrouhleného jádra i menšího obsahu, jako portretní poprsí pí. G. Preissové i Ant. Dvořáka, některé plakety a reliefy nasvědčují, že v Sapíkovi ztratili jsme předčasně sochaře značných schopností a dovedné ruky. Škoda ho!

Svrchu v úvodě dotčené velum vadí nejméně třetímu umělci ve výstavě U. B. Ba snad je na prospěch vystaveným malbám Ot. N e j e d l é h o, tlumíc jejich nevázaný barevný třesk. Mladý tento malíř dojel si na Ceylon pro zkušenost, že všude dobře, doma nejlíp. A chce býti nadále užitečným národu i vlasti. Dejž to Pán Bůh! Každý muzikant začíná přehráváním škály. Také O. Nejedlý tak činí, nerozeznávaje arcif posud rámusu od hudby. Inu bujaré mládí, k tomu expressionism, kubism atd.

V sousedství exposice U. B. vystavil četné své práce Ot. Š t á f l. I tento malíř je teprve v stadiu kvasu a snažení. Jako mnohý jiný náš krajinář rozběhl se po stopách Slavíčkových honem do Českomoravské vysočiny. Ale nezahloubal se do ní, přestav na zručném provedení řady vedut rázu deskriptivního. Výrazněji a pronikavěji pracuje Štáfl v grafice, kdež projevuje zřejmý bystrý postřeh, dovednost v nalézání a užití výstižné aforistické formy, smysl pro dekorativnost a zdobný švih.

R. J í l o v s k ý, vystavující u Rubeše, kreslí tvrději. Pojímá svět ironicky, ale zhola povrchně. Špásovitě — sit venia verbo. Jeho travestie antických motivů připomínají neškodné plitké vtipy z kabaretů. Nejlépe daří se mu ještě módní ex libris.

Tamtéž vystavil R. B é m své malby, o nichž nelze pověděti nic více, než co tu o nich pověděno před málo lety za příležitosti Bémovy výstavy v Topičově saloně a po té v Rudolfině. Nynější jsou jen pokračováním, ať nedím replikami tehdejších. Bém je jistě malíř velmi svědomitý, vládnoucí nevšední technickou hotovostí a užívající veškeré své schopnosti opravdově, bez nadsázky. Ale právě nedostatek vzrušenější noty tlumí dojem jeho maleb: zevrubných krajin, s chtěnou akuratesou do všech koutků a stébel provedených, vzdušných, hlubokých. I různých portretů, při vší celkové plastičnosti sice jako na pozadí přilnutých a barevně příliš těžce traktovaných, ale nesporně velmi vážně pojatých a zhotovených.

Konečně sluší vzpomenouti, že z pozůstalosti Fr. Ž e n í š k a uspořádána aukční výstava v paláci kdysi Aehrentálově. Obraz nebožtíkův neobohatila výstava novými podstatnými rysy. Vynesla však na povrch veřejnosti z pozadí jeho atelieru několik práciček, zejména svěže malované krajinky a žertovně pojatý genrový obrázek „U vetešníka". Ten vydražen za 1550 K; nedokončení Adamité za 6000 K; kartony k triptychu „Písně milostné, válečné a pohřební" z Grégrovy síně v Pražském obecním domě za 5800 K; karton sv. Methoděje z musejního Pantheonu za 1600 K; pomocný uhlový náčrtek Oldřicha a Boženy za 1500 K atd. Celkem prodáno Ženíškových prací za 47.000 K. Na srovnání bylo by lze uvésti výtěžky současných aukcí uměleckých v cizině. Ale raději toho nechme. Srovnávání kulhává. A každé proč má své místní a časové proto.

J. L.

TÝDEN.

* Naše časopisy počátkem týdne oznámily nám telegrafickou zvěst o smrti slavného francouzského spisovatele a dramatika O c t a v a M i r b e a u a (* 16. února 1848 — † 16. února r. 1917), kdysi intimního přítele Zolova a Maupassantova, normandského krajana Gustava Flauberta. Temperamentní a nestálý, časem až divoký bojovník, plný energie a bouřlivé síly, Octave Mirbeau projevil se už jako kritik „Figara" svými dravými kritikami knih, obrazů

a divadla, mnohdy překotný a nespravedlivý, vždycky však zajímavý, nebojácně se bijící za každý nápad. S touže bravurou nebojácnosti a odvahy stál i po boku Zolovi v aféře dreyfusovské, ba tvrdilo se, že docela v ohni a zápalu udržoval i samého svého většího mistra. Jako romanopisec měl veliké úspěchy svým „A b b é J u l e s e m", románem selského, z církve vyobcovaného kněze, „Š e b e s t i á n e m R o c h e m" a hlavně „Z a h r a d o u m u k" (v češtině ji přinesla Světová knihovna v překladě Marie Majerové), jejíž děj odehrává se v Číně. Jako dramatik slavil úspěchy zejména svým kusem „O b c h o d j e o b c h o d", známým i u nás, a potom několika aktovkami, později sebranými v jediný knižní celek. Octave Mirbeau, krevnatý a jadrný realista, který se uměl se zápalem bíti i za ideu impressionismu, byl sem tam do různých jazyků překládán skoro i jako pornograf, ačkoliv cíle jeho v těchto knihách byly zajisté jiné — ušlechtilejší. Týká se to zejména jeho „Deníku komorné", „Jedenácti dnů neurasthenikových", „28. — E. 8" a j. V posledních letech trávil na statku, jejž mu věnem přinesla — vedle několika milionů — slečna Alice Regnaultová, proslavená herečka ještě z dob druhého císařství.

*

* Případ obzvláště trapný rozrušil kruhy spisovatelské i veřejnost, která s kulturními snahami cítí: intendance Národního divadla nepovolila provozování původní české novinky, hry „Ulička" od Jiřího Mahena. Věc neměla by významu tak důrazného, kdyby šlo o případ ojedinělý. Avšak nedalo se déle zatajiti, že intendance položila takovéto veto poslední dobou již sedmkráte! Takovéto repertoarní persekuce zde nebylo, co Národní divadlo stojí! Výbor her jest nyní obmezen poměry doby; v tomto směru však zajisté zcela stačí censura policejní. Intendance — jež nota bene neuvádí důvodů svého rozhodnutí, což zrůdnost případu zvyšuje — zasahuje tak zcela libovolně v umělecký názor a vkus a osobuje si kritiku, k níž nemá práva; jmenovitě pokud jde o tvorbu domácí, jest její povinností spíše naléhati na správu divadla, aby jí více dbala, než nastavovati jí překážky. Dočkali jsme se v tom směru konečně jakéhosi pokroku — a nyní jeho potlačení přichází se strany, se které jsme se toho věru nejméně nadáli. Dílo literární ovšem nelze potlačiti tak, aby veřejnost nemohla se s ním seznámiti a z vlastního názoru pak posouditi kulturní úroveň činitelů, kteří zákaz intendance vyvolali. A kruhy spisovatelské snad naleznou prostředky, aby před těmito činiteli ubránily své dílo v zájmu svém i zájmu všeobecnosti.

*

* Přes tu chvíli objeví se v našich denních listech radostná zprávička, telegramek, co o tom a o tom překladu našich básní, prosy, o divadelním představení napsal ten a onen Blatt, Zeitung, Nachrichten atd. Jako žhavá prskavka má to šlehnouti nad národem, aby se potěšil, zaradoval, jakého uznání a slávy umění jeho dochází ve Vídni, v Hamburku, v Berlíně, v Drážďanech a kde všude.

Je-li uznání některého díla našeho v cizině všeobecné, věcné, z p ů v o d n í c h zdrojů vytrysklé, potěší zajisté každého. Znalci však obyčejně vědí, j a k se některé ty nahodilé prskavky dělají a kde bývá jejich původ. Jsou lidé, kteří by se zle mrzeli, kdyby o jejich národní citivosti a hrdosti se pochybovalo, a přece v takových blyskotách vidí zář nade všecky záře. Prskavka přiletí, přeletí a co je z ní? — Zdravý, střízlivý rozum rač nám v zlých dobách dáti, ó Pane!

*

* O tak zvaných krvácích bylo u nás mnoho psáno a mnoho dobrého bylo proti nim učiněno. Jest však zhoubný, zlý tisk, proti němuž nečiní se nic, tisk t. zv. pikantní, ale obyčejně sprostý, tisk klepařský, lživý, nemravný, hanobící, jejž vidíte všude v trafikách, prodejnách, v kavárnách a restauracích, na drahách, v domácnostech, v tramvayi, u lidí starých i mladistvých. Jest to tisk, jehož řádění mezi naším lidem je snad škodlivější než ty krváky!

*

* Slyšíme radostné zprávy, že v době válečné láska k české knize stoupla. Nové a nové knihy se vydávají. Kéž by se jen neobjevovaly i mnohé překlady, b e z n i c h ž b y c h o m d o b ř e m o h l i b ý t, za které se zbytečně vyhazují peníze — a k tomu překlady chatrné! Požehnanou práci vykonal by, kdo by se bez bázně a znalecky do těchto věcí pustil.

*

* Dokladem skutečného zájmu o českou poesii, o němž dosti se napochybovalo, jest okolnost, že obě velké básnické antologie Procházkovy připravují se opět pro nová vydání, „Česká Lyra" pro třetí, „Česká Epika" pro druhé. Vyjdou na podzim.

*

Časopis „*Naše řeč*", vydávaný třetí třídou České Akademie za redakce Fr. Bílého, E. Smetánky, Jar. Vlčka, Jos. Zubatého dospěl k číslu druhému. Přivítali jsme zde svého času s nelíčenou radostí tento list, určený očistě naší mateřštiny; aby splnil své poslání, k tomu jest ovšem potřebí především hojného rozšíření. Jeho levná cena to umožňuje; jde tedy ještě o to, jak přinutiti a přivábiti k této četbě ty, o jejichž nápravu především běží: n o v i n á ř e, p ř e k l a d a t e l e, s p i s o v a t e l e. Jmenovitě jsme zvědavi, zda novi-

náři přejdou od teoretického nadšení ke skutku. Nedávno jsme zase četli výmluvu, že nesprávnost novinářské češtiny je zaviněna spěchem práce. Po našem soudě, kdo správně česky umí, vyjádří se správně i ve spěchu, protože je mu to přirozeno. — Záleží ovšem také na tom, aby „Naše řeč“ nebyla časopisem pro filology, nýbrž pro ty, které má poučiti, a aby dle toho upravila svůj obsah. Svého cíle by patrně nejlépe došla přímo mluvnickými posudky typických článků časopiseckých a knih, ovšem nových (nikoli vydaných před patnácti lety, jako kniha posouzená v prvém čísle) a to od autorů význačných, najmě mladých, v kterémž směru bylo by lze se nadíti nejvíce prospěchu z činnosti listu do budoucnosti. V druhém čísle „Naší řeči“ Fr. Táborský, formou více beletristickou obírá se týmž úkazem, o kterém jsme se zmínili v čís. 18. t. l., totiž epidemií slohové nelogičnosti. K této poznámce dostalo se nám souhlasného projevu, z něhož zde uvádíme příklady: „V překladu románu četl jsem tyto věty: „. . . zřel ulici Rivoli, a za zlacenými píkami opatřeným mřížovím terasy de Feuillants stromy . . . .“ „Pozoroval je shora na nohou, které (kdo — koho?) poněkud tlačily“. „Dekorace jeho jinošských zádumčivostí, jeho mladických obav, pociťoval tam — (kdo? kde?) — své první úzkosti o zdraví otcovo“. — „Pan Roissy si hladil ješitně šedivějící bradu.“ — „Vyhrnul si zimomřivě kabát převlečníku.“ — „Teprve později si jej všimla“. Tento překlad v posudku denního listu byl uznán obzvláště zdařilým a krásu originálu vystihujícím“. —

*

* Podle výkazů knihoven veřejných v Paříži a knihoven městských r. 1914 byli dva autoři francouzští čteni nejvíce. Byl to Jules Verne a Dumas otec, jehož „Hrabě Monte Christo“ byl požadován na druhém místě, kdežto autorů novějších valně nedbáno. O

*

Sternberk-Hvězdohorský. V „Cestě Slováka“ dumá dávný historický sen krajinami východní Moravy domů vracející se poutník Joz. Mil. Hurban: „Z boku se vynášel nad temena hor pověstný Hostýn, o jehož hřbet polámali pyšné krky koně Tatarské léta 1242, kdy Jaroslav Hvězdohorský divoké hordy kobylek těchto lidožerných pomocí svých hrdinských Moravanů a Slováků do všech čtyř úhlů světa vítězně rozprášil“ (110). — Jaroslav Hvězdohorský jest ovšem Jaroslav ze Sternberka, legendární bijce Tatarů pod Hostýnem. V českém přepsaném tvaru Hurbanově vítá literární dějepis nový dobrý doklad k předmětu romantické lásky Langrovy a jeho větě dlouho záhadné: „. . . zabloudím, zpívaje o bludných světlách (!), nepovedeš-li Ty mne, Hvězdohorská!“ Hvězdo-horská, sladkodechá Běla jeho poesie, byla podle nových výzkumů opravdu hraběnka Sternberkova, jíž věnován i Langrův cyklus Krakováčků „Hraběnce *** na památku“. Hurban i Langer zčeštili na počátku let čtyřicátých úplně shodně starobylé německé jméno šlechtického rodu, jehož pozdní ženský člen stal se básníku „Bohdaneckého rukopisu“ neblahým milostným osudem . . . =

*

* Když byl uveden Bernard Shaw na divadlo francouzské, tisk nešetřil chvály, a Shaw označován jako obnovitel či reformator dramatické formy. Pozvolna však haslo nadšení, když hrány jeho kusy. Posléze kritika se rozmrzela, a v „Opinion“ Muriel Ciolkowska napsala ostré odsouzení: „Shaw důvěřuje svému realismu uměleckému, ale proň realismus znamená vulgaritu, a jeho distinkce srovnává se svou měrou s jeho duchem. Ve všech jeho dílech sotva najde se člověk čistý, gentleman, a najde-li se, nesmíme přihlížeti k němu blíže. Jako je přirozeně vulgární, tak vyhledává afekty . .“ Avšak jak Shaw působil zklamání v Paříži, tak chválen byl na jevištích německých, a možno říci, že ztrácí-li na straně jedné, získává na druhé. O

*

Vzpomínka. Za májového večera 1867 sedělo několik českých a francouzských studentů a umělců před kavárnou „Jeune France“ na boulevardu St. Michel v Paříži v družné zábavě, za níž se také střídavě zpívalo. Divným řízením byl bouřlivě přijat tento náš popěvek:

Láska a arsenik,
to jsou dvě mocnosti,
jedna trhá srdce
a druhá vnitřnosti!

„Přeložit, přeložit!“ voláno sborem, což se také stalo na místě, a brzy celá družba zpívala:

L'amour et l'arsenic
Ce sont deux canailles,
L'une dechire le cœur
Et l'autre les entrailles!

Minulo od onoho večera třicet let ve vzpomínkách, když jsem v pražské kavárně otevřel svěží číslo „Journal amusant“ a k velkému překvapení svému četl pod příslušnou karrikaturou z pařížského boulevardu slovo za slovem:

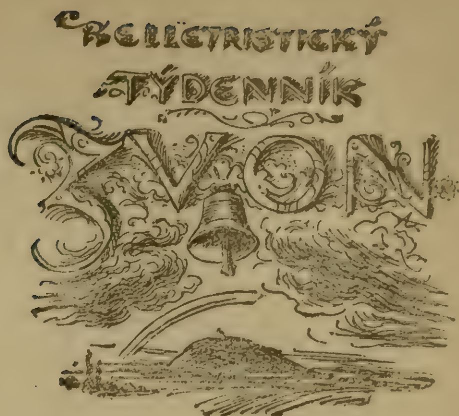
L'amour et l'arsenic atd.

Dr. K. Ch.

V Praze, dne 1. března 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.



Karel Pittich:

KVĚTEN 1916.

Přešlo jaro nepozorovaně
jako krůpěj v moře věčnosti.
Lidé letos zapomněli na ně,
zamyšleni do svých starostí.

Zvadly květy neobdivovány,
na lavičky prázdné napadly.
Zraky lidí byly upoutány
úplně jinými divadly.

Zalkle míjí den a týden, měsíc,
každý ryje stopy znatelné.
Srdce lidské vzrůstu zla se děsíc,
tetelí se v hrůze smrtelné.

A tak přešlo jaro letos tryskem
s všemi barvami a vůněmi.
Dnes, kdy chutná život lidský pískem,
není pro máj místa na zemi.

BŘEZEN 1917.

Z hlubokého spánku trapné probuzení.
Sotva člověk usne,
aby zaspal vše, co je mu hnusné,
už ho zase budí světlo denní.

Ze snů chmurných prudké procitnutí.
Víčka olověná,
duše v chabém těle k smrti unavená.
Moci zůstat ležet tupě, bez pohnutí!

Bože věčný, jaké to je ráno!
Slunko venku svítí . . .
Ó, jak by to bylo krásné: žíti.
Nemít v sobě všecko jako rozřezáno.



K. Šípek:

NÁVRAT.

Povídka o dvou pošetilých láskách.

Dva mládenci vyletěli si do světa. Jednomu bylo třiadvacet, druhému dvacet jeden. Starší byl kontoaristou obchodního velkozávodu a jmenoval se Kryštof. Druhý načínal učitelskou kariéru na městských školách pražských a říkali mu Martin. Jeli do Paříže. Jen tak, pronic zanic, zevlovat na svět. Psal se rok sedmdesát osm, jim nebylo dohromady padesát let a jedou takovou dálku. Kluci hloupí! Jednou byly by jim ty šestáky dobré, co teď z bůhdarma po světě nasejí.

Tenkrát před čtyřiceti lety byla u nás turistika v plénkách, tehdejší mladá generace ne tak troufalá, jako nynější, a peníze ve větší vážnosti. Proto ten úžas a národohospodářské zalomení rukama.

Troufalci opouštěli Prahu večerním osobním vlakem ze smíchovského nádraží a přišla je vyprovodit suita známých, žehrajících i tajně závidějících. Hnědé okružní bločky šly z ruky do ruky, i zlaté peníze, německé a francouzské. První štace bude Norimberk, první nocleh ve

Vircburku. A kdy se vrátí? Za čtyři neděle, nic dřív. Vypijí kalich rozkoše do dna. Z Paříže se nehnou, dokud bude poslední frank v kapse. Tak tedy zdrávi dojeli i přijeli! Číše vzhůru! I s českým pivem bylo nutno se rozloučit. Za hranicemi budou pít bavorské, v Paříži víno. Tedy ještě po jedné a pak nasedat! — — Chuchle, Radotín, Všenory... Ve voze třetí třídy u stropu blikalo světýlko, na trati byla tma. Seděli v koutě druh proti druhu zachumláni v dřímotných vzpomínkách. Podivné jsou cesty osudu. Před rokem se vůbec neznali. V zimě vídali se v jídelničce Lufrova uzenářství. Několikrát večeřeli u téže plošiny mramorového stolku.

A v prosinci kdysi nabídl Kryštof Martinovi volnou vstupenku do mikulášské zábavy v Konviktě. On, Kryštof, je na programu jako umělec v hvízdání s průvodem kytary a v půlnoci dělá čerta po boku Mošnově, jenž představuje Mikuláše. — „Vy se znáte s Mošnou, pane?" — Nejen, že se znal s Mošnou, i sám byl osvědčeným komikem pan kontoarista. Jeho hvízdání mělo báječný úspěch. Veselé i vážné nápěvy hvízdal, mistrně přednášel i akompaňoval, ale hotovou záplavou potlesku hřměl Konvikt při jeho čísle posledním. To ke kytaře zpíval a již při druhé sloce zpíval refrén celý sál. Ten refrén zněl: Všude jsem tancóval, jen v Lajpcíku né. Písnička vypočítávala všecky pražské hospody s podrobnou znalostí místopisnou, která posluchače okouzlovala. Na přídanou po potlesku vystoupil jako deklamátor-školáček, jemuž paměť selhává. S brekem utekl s podia, provázen rozesmátým halasem publika a k svému pivu v sále vrátil se jako triumfátor. Všechny oči po něm se točily, s pochvalným vděkem na něm ulpívaly, a nejedny pěkné oči dívčí oceňovaly v něm netoliko dobrou kopu, povedeného šaškáře, ale nad to i hezkého junáka, způsobně urostlého, jiskrozrakého, kadeřavého, milování hodného. Martin soudruhovi vítězoslávu hodně přál, ale trochu i záviděl. Bylť sám nevzrostlý, rovnovlasý, vodnatých očí a na podium postavený, proměnil by se dojista v solný sloup, to jistě věděl. Jak tak v sále vedle sebe seděli, oblit byl druh zářným jasem obecného zájmu, kdežto on, Martin, mizel v hustém černém stínu nenápadnosti. Když vlny okolo ulehly, došlo na otázku, Martinem vyslovenou, proč Kryštof nevěnuje se divadlu? Tam by jistě udělal štěstí. Má pro jeviště všechno: zjev, hlas, komiku, znalost zpěvu, kuráž... Interpelovaný vrtěl hlavou. Míval kdysi takové brundibáry v hlavě, míval. Sám Mošna ho k divadlu posílal. Ale ven ke společnosti, kočovat. V Praze není pomyšlení, aby se uchytil. Na nábřeží jsou komplet, ba víc než komplet, šlapou jeden druhému na nohy. Snad v Plzni u Švandy dalo by se něco dělat, nebo u Kramuele. Mošna nabízel se, že se mu poptá, Kryštof však poděkoval. Z Prahy nepůjde. Kdo mu ručí, že by se do ní kdy vrátil? A vůbec Praha mu je nade všecko, i nad komedii. V místě je jakž takž spokojen. Má arci jen pětačtyřicet zlatých, ale od Nového roku slibuje mu starý šedesát a nový ressort, německou a francouzskou korespondenci. — Jakže? On umí francouzsky? — Ovšem. Němčinu ssál takřka s mateřským mlékem a základy francouzštiny má od strýce vysloužilce, jenž jako oberjäger v armádách spojenců vtáhl v roce čtrnáctém do Paříže. A ve studentských letech pocvičoval se ve francouzském jazyce u profesora Grellepois. —

Vlak vjížděl do většího, nicméně blikavě osvětleného nádraží. Byli v Plzni. Kryštof spustil okno a volal po pivě. S vlasteneckou tekutinou nutno rozloučiti se opětně a docela. Už nesmějí dřímat, aby nezaspali pomezí. Za Domažlicemi je pohraniční štace, potom už pojedou Bavorskem. Hovořili jakž takž, a když vlak hnul se ze staničky Česká Kubice, zanotoval Kryštof tlumeně Kde domov můj. Martin přibzučoval druhý hlas. Píseň rozplašila ospalost a dala myšlenkám směrnici v nejvlastnější domov Martinův, v malé městečko ve východním českém Polabí, kde stál jeho rodný dům, v jehož přístavku o dvou jizbách žila na výminku babička Martinova se strany otcovy, s dcerou svobodnou, bezmála již také stařenou. Tento výměnek byl nejmilejším zapadlištěm Martina dítěte i školáka, byl skladištěm i jevištěm jeho hraček, večer při olejové lampičce proměňoval se v čítárnu. Knížky a knihy, vypůjčené vnukem ze školy, stařenou sehnané po sousedstvu, byly jejich obapolným materiálem čítacím. V majetku vlastním měla babička dvě postily, obrázkovou kroniku, kancionál, řadu tlustých modlitebních knih, k těm všem se po čase vždy vracela s kostěnými okuláry na nose. Hoch četl Šmída, Nýrice, Hofmana, ale také Pravdu a Němcovou. Její Babičku přečetl po prvé tady na vejminku a potom ještě kolikrát. Nejeden rys příbuzný měla jeho babička se stařenkou z ratibořického údolí a jeho mládí v lecčems bylo shodné se životem dětí Proškových na bělidle. Čtyřikrát v roce objevovali se na vejminku pláteníci z hor. Muž a žena. Noclehovali v hospodářově domě, koníčka měli v maštali, vůz pod

plachtou na dvoře. S ranci na zádech obcházeli po městečku, po vesnicích v okolí. Muž cestou opíral se o čtyřhranný loket, žena nízká, rozložitá, cupala drobnými kroky pod těžkým nákladem. Ona byla duší obchodu. Uměla s lidmi. Vejmluvná byla, ne však dryáčná, zboží nacenila dle hodnoty a nedala s sebou smlouvati. Znala lidi, prošla tvrdou školou životní a měla dar vypravěčí. To bylo její podmanivé kouzlo. Muž byl rozumec, mudrlant, čtenář novin. Nosil si denní list z domu nocležního na vejměn, hrouzil se do jeho sloupců u okna, a našel-li co pozoruhodného, předčítal ženským nahlas. Rozvláčně, kobrtavě, únavně. Takové byly i výklady, které k četbě přičiňoval.

Rodinu měli pláteničtí manželé četnou, ale tou dobou všechny jejich děti byly na vlastním chlebě, v dobrých poměrech i ochotny, poskytnouti rodičům bezstarostné stáří. Ale staří ani slyšet. Zůstávali pod vlastním krovem v malém domku horského města. Dvakrát v roce rozjeli se do světa s výrobky podkrkonošských tkalců a barvířů. Prodávali tkaniva lněná, bavlněná, konopná. Projeli úsekem východních Čech do severozápadní Moravy. Jeli vždy touž linií, touž se i vraceli, majíce na ní své vyzkoušené štace i zákazníky. Dvakrát v roce tam, dvakrát zpět stavovali se v městečku, jež bylo rodištěm Martinovým, a pobyli v něm pokaždé až i čtrnáct dnů. Světnička na vejminku byla východištěm jejich výprav. V ní na prádelníku o třech šuplatech, starodávně vykládaném, mosazí zdobně okovaném, bylo složeno a přikryto jejich zboží. Sem do vejměnkářčiny sekničky přicházeli za nimi koupěchtiví v neděli, ve svátek, za nepohody i ve všední dny. Zamlklé ticho příbytku dvou starých žen oživlo jejich přítomností, rozezvučelo se ruchem obchodním i besedářským. V školáckých letech nevídal Martin plátenickou dvojici na vejminku rád. Příliš se mu tu vždy roztáhli se svými vébami a grádly na úkor jeho hraček. Dorůstající student už měl více smyslu a pochopení pro poutavý půvab vypravovatelský paňmámy plátenice a jako dospělý kandidát existence oba podhoráky upřímně miloval. Když přijel domů na velikonoce po prvé jako učitelský mládenec, zastal je v rodném domě, vraceli se z jarní objížďky. A tatík Plouhar měl před cestou do Paříže. Dva syny tam měl. Nejstarší Arnold vyvandroval tam jako tovaryš, dobře se uchytil v tom krejčovském eldorádu, pojal k manželství Francouzku a před třemi lety, na jeho usilovný pozev, vydal se tam za ním mladší jeho bratr Robert, rovněž krejčí. Ten vezl s sebou z české domoviny mladou ženu, s níž byl před rokem sezdán.

Na vejminku v týdnu velkonočním o jiném se nemluvilo než o Parýzu. Na pláteníka Plouhara hledělo se jako na odvážného troufalce. Považte, lidičky, do Parýzu! Není-liž to hříšné odhodlání v jeho věku! Ani v něm ostatně nebylo rekovné odvahy. Ale co dělat! Synové píší a píší a naléhají. Tatínku, maminko, přijeďte! Ať s vámi se alespoň jednou jedinkrát ještě potěšíme, když už je nám souzeno neuzřít nikdy českou zem, skončit svůj život v cizí hlíně. Nic vás to nebude stát. Všecko rádi vám ze svého nahradíme. Jen když vás tu budeme míti na pár chvil pro radost. Město uvidíte, jaké není druhé na světě, výstavu, jakou dosud neviděl svět. — Pláteník citoval dopis z hlavy, jak se mu v paměť vryl. Co má dělat?! Paňmáma o cestě ani slyšet nechce, pojede tedy se synem, aby si jednou vyčítat nemusel: volali tě, a tys nepřišel. Ostatek děj se vůle Hospodinova!

Když manželé při pondělku odjeli, zavolala bába vnuka na vejměn a se šelmovským usmáním ve vráskách řekla mu: „Máš hladové oči, Josko! Závidíš tomu Plouharovi, viď? Taky bys rád do toho Parýzu, ale kapsa nestačí. No mlč — pojedeš! Tuhle máš tři stojky na cestu! Uschránila jsem je na funus. Ale vem to nešť, tvoje jsou a dost. Bude-li ta zubatá spěchat, pochovají mě na dluh a ty ho budeš splácet, jak se dá, viď?“

Ještě nyní při vzpomínání v šerém vagoně zamžily se mu oči pomyšlením na dobrou stařenku, zlatou babičku. Jak bankovky z nebeklíče na stůl před něj vysázela, jak se mu hlava zatočila. Jakživ tolik peněz pohromadě neviděl, natož aby jeho byly. A teď, když je měl, pociťoval mrazení z úkolu, který mu ukládaly. Taková cesta nesmírná čekala tu naň, na pecivála, který dosud hranic zemských nepřekročil. A ta jeho polozapomenutá tříšť francouzských slovíček, pochycených v mimořádných hodinách na nižší střední škole! V učitelské průpravě o francouzštinu nezavadil. Vrátí se k ní teď, ovšem, vyhledá pohozenou učebnici Ollendorfovu, ale co bude mu platné hluché samouctví. O slyšenou řeč jde, ne o viděnou. Učitele by měl mít, interpréta . . . A tu připadl na přítele Kryštofa. Vyhledal jej ihned, když ze svátků do Prahy se vrátil. Vyznavač Merkurův drbal se zprvu uvážlivě ve vlasech, že neví, čemu jej naučí, když sám po léta už o francouzský hovor nezavadí, ale konec konců smluvili se na večerních

lekcích den co den. A neustali ani v neděli na odpolední vycházce. Učení těšilo oba a v nitru Kryštofově dalo vzklíčiti žádosti: Kéž bych mohl do Paříže též! Ale ovšem žádost v zárodku utloukala se o dvě skaliska: dovolená a peníze. Představoval si svého starého, jak by jej hnal, jak by jej poslal domů, kdyby mu s tím přišel. Ale odhodlal se k tomu nicméně. Pro švandu. Jak bude se dědek tvářit. Jak vykulí oči. Ale nastojte! Principál poptávku zodpověděl velmi blahosklonně. Nejen že jej uvolnil na celý srpen s plnou gáží, před žasnoucího „šklávaʻʻ rozprostřel stovku z příruční šraitofle. To že je jeho příspěvek na rozmnožení provozovacího kapitálu, řekl žertovně a rozpovídal se o svém roce pařížského servírování. Když jej propouštěl, blyštěly mu oči odleskem minulosti a kladl mladíkovi na srdce, aby neopomenul navštíviti tančírny v Ball Bullier a v Ball Mabile. Snad že tam ještě najde ženské, s kterými on druhdy tancovával. Pařížané jsou prý totiž v mnohých zástojích velice konservativní, i také, pokud se ženských týče. Stává prý se nezřídka, že v kankánové čtverylce má vnučka za protějšek vlastní babičku.

— — — — — — — — — — — — —

Cestou dvakrát noclehovali, čtvrtou noc jako první projeli ve vlaku. Srdce jim tlouklo, když v půlnoc v Avricourtu sestupovali k celní prohlídce. Byla hrozivá v představě a ještě hrozivější v průběhu. Kryštof vezl z Prahy čtvrt sta viržinek napomls krajanům, s nimiž se v Paříži setká. Nastrkal je do kapes v šosech, přetáhl svrchník a s nevinnou tváří postavil se za kufřík, rozevřený na pultě. Celník na své obchůzce dospěl k jeho sousedu po levici, nepatrnému nosatému vejrostkovi, jenž na dotaz celníkův okázale zavrtěl hlavou a ryčně pronesl rien. Celník nicméně spřeházel vnitřek jeho zavazadla a nastojte, jal se promakávati človíčka zpředu, zezadu, po nohavicích, i pod klobouk se mu podíval. Nic nikde se nenašlo. Nosáček pohledem sebevědomě výsměšným měřil ostrovidného muže zákona, v sousedech za pultem však usýchala duše. Bude-li se makavá procedura opakovati, vyjdou na jevo Kryštofovy doutníky, propadnou jako kontraband a část přítelova zlata rozplyne se na pokutu. Na štěstí minula prohlídka bez úhony. Celník mrzutě mlčky připlácl aprobační cedulky na tlumoky Čecháčků, jimž kolena se ještě třásla, když mizeli v šeru chodeb pomezního nádraží. A pak šlo to tmou i rozedněním kraji francouzskými, před jedenáctou dorachotil vlak na východní nádraží pařížské. Sotva ucítili pevnou půdu pod nohama, přistoupil k nim muž drobný, nevysoký, a ruku k nim vztahuje volal: „Vítám vás, krajané! Zdrávi dojeli!ʻʻ Byl to mladší pan Plouhar. Setkaná smluvena byla dopisy. Pozná je po čamarovém šedivém svrchníku a bělavém širáku na vyčouhlém Kryštofovi. A předpoklad nezklamal. Oslovil krajany, jako by se odjakživa znali, a zavezl je v opačnou končinu Paříže na výšiny bulváru montparnasského do pasáže Stanislavovy, uzoučké, nevýstavné, maloměstky zasněné uličky, kde se krčil dvoupatrový, nevzhledný, omšený hotýlek matky Bohinové, v němž zamluvil pro ně bydlení. Pan Plouhar byl pohyblivý, hovorný, usměvavý mužík, tmavých vlasů i knírů, zahnědlé pleti, vzhledem i letorou k nerozeznání od domorodých Pařížanů, a z míry ochotný. Podnikl s krajany orientační procházku městem, pojedl s nimi v laciném restaurantu, dal jim řadu cenných pokynů a rozloučiv se s nimi se slibem, že je v několika dnech opět vyhledá, odjel do předměstského svého domova v okolí Paříže.

Kryštof s Martinem osaměli u malého kavárního stolku na chodníku bulvárním a zevlovali na proudící dav. Do řeči jim nebylo. Padla na ně tesknota prvního soumraku v cizině. Když rozžehli na ulicích svítilny, šourali se k výšinám Montparnasu maršrutou, kterou vštípil jim Plouhar.

Přístřeší matky Bohinové mělo výhodu značné láce a nevýhodu velké odlehlosti od ústředí velkoměsta. Hotýlek zalidňován byl pravidelně studenty latinské čtvrti, neopeřenými adepty výtvarných uměn a teď v době výstavní i ptáky cizokrajnými. Madame Bohinová ráda zapřádala hovory se svými ‚šámbristy‘, záplatujíc tak své děravé vědomosti zeměpisné. S Martinem nepořídila nic. On nerozuměl francouzštině její, ona jeho tím méně. Zato vláčnějším osvědčil se Kryštof. Plynulost jazykovou zkoušel a tříbil, kde se dalo. Zdar ostříleného podnikání vyseděl v něm úmysl nevraceti se do Prahy, uchytiti se existenčně na trvalo v Paříži. Jen zarážející pomyšlení na pražského šéfa, na jeho ochotu a štědrost, bylo třeba nějak mravně i hmotně zarovnati. Úmysl přítelův dotkl se Martina hořce. Představa, že má se vraceti do vlasti sám, zakalila mu pobyt v cizině na samém počátku kormutlivou stísněností. Vůbec různorodost jejich letor vynikla v společném bytí a žití nápadně a vedla nejednou k rozlaďujícím konfliktům.

(Pokračování.)

✱

Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

Menšině odpůrců nezdálo se nic dostatečně věrohodným, co vycházelo od sanačního výboru. Oposice roztrušovala zprávy, že skutečně neomluvitelné průtahy mají původ jedině v okolnosti, aby se zodpovědní činitelé mohli včasně zbaviti majetků. Snad i trochu pravdy bylo na tom. Ačkoliv se nedostaly do novin zprávy o majetkových převodech těchto pánů, přece se dostaly tyto zprávy alespoň do zúčastněné veřejnosti, a když potom nahlédnutím do pozemkových knih zjednána byla o nemovitostních převodech jistota, způsobeno bylo veliké pobouření, tím větší, že nebylo lze pořadem právním zjednati nápravy. Sanační akce nesměla býti kažena — to bylo heslem, a bez rázného řezu vřed se odstraniti nedal. Odpůrčí nárok poškozených rozplýval se do neproveditelných formulí, hlavní cesty proti záškodníkům byly zataraseny, poněvadž návrh na vyhlášení konkursu nebo žaloby byly veřejným míněním úplně vyloučeny.

Tak byl doktor Herout mimoděk donucen, aby se znova zabýval těmito věcmi. Mrtvola ležela v domě, a ustavičně se k ní vracely jeho oči. Marně se bránil této klientele. I Mareček se k těmto lidem připojil a tak důrazně zesílil u Herouta posici této oposice.

„Víte, čeho tím dokážeme, velevzácný?“ ptal se Marečka za podobného rozhovoru.

„Že tím hneme, a to stačí!“ odpovídal Mareček.

„Bojím se jedině, aby to nebylo předčasně!“ namítal mu Herout. „Jsem přívržencem konservativních method! Co má uzráti, ať uzraje, takhle je donutíme ku nepředloženostem, vydupeme na nich polovičaté opatření a nedocílíme ničeho. Kdyby mně neurčovala náhoda, že musím býti na opačném křídle, chtěl bych jako člen sanačního výboru všecko zachrániti!“

Marečka tím nesmírně rozveselil.

„Vaše kajícné doznání, doktore, je skvostné!“ pravil Mareček, a smích mu dosud přerýval řeč. „Vy advokáti jste vůbec skvostní lidé! Všichni byste chtěli seděti u sanace, nikomu z vás nechce se do oposice! Sanaci velebíte, vy zastánci konservativních method, a oposici zatracujete! Všichni se svorně točíte okolo hrnce se sladkou kaší a na ostří nože, vedle hrnce ležícího, se vám nechce!“

„Dovolte, velevzácný, přece nechtějte bráti na tu kaši nabroušený nůž,“ zasmál se Herout jízlivě, nedávaje se Marečkovým drážděním vyšinouti z rovnováhy, „ostatně, pokud znám vás, byl jste vždy přítelem radnice a konservativních method, také vy jste nikdy neseděl na ostří nože, nýbrž na obrubě hrnce, přetékajícího sladkou kaší“!

„Ale teď vás vybízím do oposice!“

„Mě vybízíte? Sám se do ní řítíte a mne byste chtěl také do ní strhnouti? Až věci dozrají, spadnou nám samy do klína, jenom, probůh, nekvapte! Jde už jen o to, máme-li ztratiti málo nebo všecko; méně ztratíme jen, když se podaří sanace! A ta se musí podařiti! My sice slevíme a hodně slevíme, ale sanace se podaří, poněvadž je prostě nemyslitelno, aby se nepodařila, a nastala krise!“

Skutečně se mu podařilo Marečka uklidniti: „A což, když si nedají ostatní pokoje? Co potom?“ ptal se Herouta.

„Všichni se umoudří, peníze jsou peníze, pro peníze nelze se dáti na nebezpečné pokusy!“

Přece však měl oposicí vykonávaný nátlak znatelný úspěch. Sanační výbor procitl z ospalosti, pohnutá schůze určila nový postup a rozhodla se pro rázné tempo. Tříčlenná deputace odjela bez průtahu do Vídně. „Se zapečetěnými rozkazy!“ jak se tomu posmíval doktor Herout.

Deputace obešla ve Vídni nejzávažnější činitele a vrátila se s mnohoslibným ujištěním, že konečně už nalezena byla cesta, jak a kudy. Že by mohlo předčasné prozrazování tohoto zpola úředního, zpola obchodního tajemství šťastně započatou novou akci nadobro zkaziti, zachováváno bylo o všech těchto věcech významné mlčení.

Lidé prostého ducha tušili se slepou důvěřivostí, že na sanaci povoleny byly miliony, a že je deputace bude voziti do Prahy podle disposic fysických sil: totiž, co se jim vejde do kapes, a co unesou. Bohužel tvořili prostoduší většinu mezi zúčastněnými.

„Víte ,co bych nejraději?“ ptal se doktor Herout Marečka, jenž k němu docházel z nedůtklivosti nyní denně.

„Co byste chtěl?“ ptal se Mareček.

„Do vody, do hlubiny bych skočil, protože tam je klid a pokoj! S některého smutného a v noci opuštěného mostu pražského

do rozdivočelé řeky, když se na ní pohne tříšť ledu a s daleko slyšitelným sípěním valí se spousty ledu dopředu!" rozhovořil se Herout s podivnou důvěrností.

„Br, až mě po zádech zamrazilo," zhrozil se Mareček, „toho bych nebyl schopen!"

„Víte, já už jsem se jednou topil, já už vím, co to je, když se v uších ozve temné, dunivé hučení, a náhle máchne do prsou ohromný dusivý tlak. A hlubina se zavře nahoře nad člověkem! Tam je pokoj a zapomenutí!" vykládal Herout.

„Já bych toho nedokázal! Jsem zbabělec! Já bych se bál, doktore, umřít, smrt je mně něco strašného, hrozně strašného! Nikdy na ni nemyslím, chci žíti! Já mám rád život, ne pro požitky, ale pro práci! Když mohu pracovat, peníze vydělávat, jsem spokojen!" doznával Mareček.

„Ostatně to vy také jen tak říkáte," pokračoval, když mu zamyšlený Herout neodpovídal, „vy se máte příliš rád, abyste umíral. Zbytečně bych vám ty myšlenky rozmlouval, vždyť vy se jimi neobíráte, vaše hlava dívá se jinam! To je jen takové chvilkové vypnutí, já vím, to já znám, to se mně také děje, ale jen doma, když mě nikdo nevidí, a nesvěřil bych se s tím nikomu! Nepovažuji situaci za beznadějnou, rozhodně nepovažuji! Nyní souhlasím ovšem s vámi, že by bylo nerozum chtíti věc přelomiti přes koleno a nečekati, jak se to všecko pomalu rozvine samo!"

„To je, milý pane, víc než vypnutí, to je zoufalství —" pravil Herout. Už mu však ústy koloval veselý smích — jeho prazvláštní, ironický, výsměšný. „Hlavně si pamatujte, převzácný, že kdo mluví o těch věcech, ten jich nevykoná! Sebevrah dlouho neuvažuje, taková kymácející a zprudka se hrnoucí voda sama si ho zavolá. Ten přechod tam jinam je dílo několika vteřin: hlubina se zavře!"

Po tomto rozhovoru, opravdu výminečném, odešel Mareček od svého advokáta nějak zničený a skleslý.

Musí to s ním a patrně i se mnou býti velmi špatné, když už takhle mluví! přemýšlel.

Dlouho mu ten rozhovor výhrůžně trčel v myšlenkách. — Docela bez viny nebude, rozvažoval o Heroutovi, — nějaká vina ho tlačí, jistě sáhl na svěřené peníze! Pro nic za nic by takhle nemluvil!

„Ale na čí peníze?" byla jiná myšlenka Marečkova.

Nikdo ho neopustil z klientů, klienti se tlačí u jeho dveří, požívá neobmezené důvěry. Co ztratil, říká se, neztratil vlastní vinou, nýbrž cizím darebáctvím. Sám je nevinen a má čisté ruce. Konec konců je to ještě mladý člověk, muž v nejkrásnějším rozkvětu sil. Třeba že zase začíná znovu, on si vydělá slušný majetek, vždyť se mu hrnou peníze. A teď bude opatrnějším.

Kdyby měl Mareček podati o svém právním zástupci majetkovou informaci, byl by napsal všecko, co mu právě nyní vířilo hlavou. Doktor Herout překoná všecko, je nezmar, nic ho nesklátí! Jeho zoufalství bylo chvilkové, za den, za dva nebude věděti o ničem!

Po dlouhém průtahu objevil se zase u doktora Herouta už od ranního vlaku statkář Kobliha.

„Odpusťte, doktore, že jsem tuhle poněkud utekl, a že už mně nezbylo času, abych se stavil u vás aspoň druhého dne," omlouval se, vpadaje bez oklik do staré, před tolika týdny přerušené řeči, „abych se přiznal: já si to rozmyslil! Jeden mluví tak, druhý mluví jinak, a na konec člověk neví, co by udělal nejlíp. Ostatně to jsou všechno takové šiméry, milý doktore, šiméry tady, šiméry tam! Já se pro chemickou fabriku nehodím! Takhle kdyby to byla sušárna na čekanku, to ano —"

„Těch bohužel v Holešovicích, pokud je mně známo, nemáme!" podotkl doktor.

„I dejte mně pokoj i se sušárnou, to jsem povídal jen tak parexzampl, já nechci žádnou fabriku," odpovídal statkář rozzlobeně, „když si chci vyjeti do Prahy, vyjedu si třeba bez fabriky. Darmo bych si přidělával nějaké nové starosti!"

„Což máte už nějaké staré?" zažertoval Herout.

„Starosti máme všichni! I dědek, jenž lihá v kravíně a hlídá v noci krávy, aby se neodvázaly a nepotrkaly, má starosti! Starost je jako šiméra, milý doktore!" filosofoval Kobliha, vraceje se zálibně k cizím slovům. Jezdil nyní ve vlaku s francouzským románem, rozevřeným na kolenou, ač francouzsky neuměl ani čísti.

„Netrápí vás zase, vašnosto, žaludeční katarh?" ptal se Herout starostlivě.

„Proč žaludeční katarh?" utrhl se Kobliha. „Od žaludečního katarhu mám teď pokoj! Nebo se vám zdá, že špatně vypadám?"

„Špatně nevypadáte," těšil ho Herout, „ale vaše skleslost se mně nelíbí. Znám vás, velevzácný, jako energického, podnikavého muže, jemuž je rozkoší, když se může vrhnouti s oběma zdravýma pažema do nějakého, ať už jakéhokoliv podniku, v němž může zjednati platnost své zkušenostmi bohaté inteligenci. Právě ty šiméry vašnostiny se mně nechtí líbiti! Oko kalné,

bez chuti k životu a bez podnikavosti, připadáte mně, vašnosto, k nepoznání!"

Trefil do živého. Ještě než domluvil, už sebou vrtěl Kobliha náramně nedočkavě.

„Podnikavost mně, doktore, nevyčítejte, ale ženské! Pověsily se mně na krk doma obě, žena s dcerou, div i zetě na mě nekomandovaly, a spustily pláč, že by se hnula skála. Že tu fabriku nekupuji, abych měl fabriku, ale abych k vůli ní jezdil do Prahy a tak si nasadil pěknou veš do kožichu. Na takového staršího zámožného pána z venkova že jdou špatné ženské jako mouchy na mucholapku! Zdraví že bych si zkazil, peníze utratil, a ve fabrice že by mě okrádal kde kdo! Když jsem jim povídal, že mám přeci v Praze svého doktora, spustily, ten že by mně fabriku nehlídal, abych si nemyslil! Doktor že jen kouká po palmaru!"

Herout zálibně poslouchal obšírné doznání Koblihovo.

„Bohužel, zdá se, převzácný vašnosto, že důvěra ve vašnostu není právě skalopevná" žertoval, „byť i mně bylo doznati, že fabriky a zvláště chemické zdraví spíše kazí, než posilují!"

„A pak také se mně posledně stala tady nelibá příhoda, že jsme to natáhli plné dva dny, dokonce i jeden sládek na pensi z jedné vesnice tady blízko za lesem — už si vzpomínám, z Klánovic — s námi se těch divokých věcí zúčastnil!" protahoval Kobliha právní poradu.

„Sládek z Klánovic," pravil Herout, „jak malinká jsi země česká! Tak s tím jste se sešli! Ó, jak podivuhodná náhoda lidského života! Zajisté vašnostovi sládek nabízel stavební parcely v Praze, osmá část!"

„Nabízel!" vyhrkl Kobliha. „Ale ze které části, jsem si nepamatoval! Povídal jsem rovnou, aby mně dal se stavebními parcelami pokoj, to že je horší zlodějna než fabriky!" (Pokračování.)



R. Těsnohlídek:

DVĚ PÍSNĚ O STUDÁNCE.

I.

Naděje jasná z očí tvých se prýští,
studánko, kterou boží slunce protéká,
obloha s beránky se v tobě blyští,
ptačí zpěv jitřní duhami se tříští
v tobě, dcero člověka.

Vracím se k tobě, poutník unavený,
kterého podlomila cesta daleká,
pod tvými šťasten postávám já kleny,
sladkými tiše volám tebe jmény,
tebe, dcero člověka.

Pomněnky tvoje hladím zraky svými,
modravou vážkou stesk se v dáli roztěká;
pod těmi lásek prostých znameními
důvěra v život znovu pramení mi
tebou, dcero člověka.

Pokorný zdroji, útočiště laní,
žádosti vroucí, snění touho odvěká,
rodičko čistá rosy ranní,
prosebný naplň kalich mojich dlaní,
ty, má dcero člověka.

II.

Studánko čistá vody živé,
v tobě se zhlížím celý,
uzdrav mé rány v něze tklivé,
rány, jež dlouho krvácely,
studánko čistá.

Za horou květen, voní sémě,
na stráních tisíce poupat;
budit tě spěchám, dceruško země
v tichý tvůj, odlehlý oupad,
studánko čistá.

Zasměj se smíchem zezulčiným,
kleknu si vedle tebe,
zrakem tvým jako čekanka siným
uvidím pravé nebe,
studánko čistá.



F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Pokračování.)

Vcházeje po dvanácté hodině mezi první chalupy mokropeské podivil jsem se, jak Melichar rychle se uklidnil. U Stuchlíka nezdál se mi případ těžký, ten již na cestách pozapomněl, ale bratranec, zamlklý sedlák — co ten? „Prodral se lítostí, zhubil stesk, smířil se s rozloučením a nalezl radost z její radosti. Návrat její k Valentovi ho nemučí jako mne. Proč? Byla láska jeho jiná? Hlubší? Čistší? Jak si to šeptala? Jak zněla ta strašná slova o mně? Vzpomínám: Láska, jež neosvobozuje, láska, jež uchvacuje. Kdož ví, snad byl Melicharův oheň jasnější, ne dýmný jako můj!“

Okolnost tato velice mne zarazila, ba zahanbila. Uvěřil jsem mimoděk, že sobectví mé snižuje mne vedle bratrance. Vzpomněl jsem si na její příklad, na příběh, jak nalezly s Krušinkou chyceného bažanta v oku a jak se potom osvobodivše ho radovaly. „Hle, tak se Melichar raduje,“ říkal jsem si ne bez podráždění a přitrpklosti.

Omoklý a zamyšlený vrátil jsem se do statku, právě když bratranec vycházel ze stáje. Pohleděl na mne pátravě, poklepal mi po zádech a vyzval mne k obědu. Byl vesel. Věděl, co se dělo ve mně; poznal jsem to na jeho očích.

Teprv po obědě, když jsme vyšli spolu před stavení, zmínil se o paní Dymákové. Řekl:

„Jistě bys byl nehledal tolik opravdovosti v jejím srdci.“

„Je bláhové, co si smyslila!“ poznamenal jsem k tomu neklidně, se zřejmou trpkostí.

„Proč?“ podivil se. „Tys jí neporozuměl? Vzpomínám si, tušila —“

„Co tušila?“

„Že nepochopíš...“

„Dovol, co tu zvláštního k pochopení?“ rozčilil jsem se. Rty se mi zachvívaly. Postřehl to, ale odvětil klidně:

„Pravda, případ je jasný a prostý. Bála se však, že se opřeš, že se rozhněváš. Bylo by jí to při nejmenším pokazilo radost!“

„Jde o ni, ne o mne!“ prohodil jsem tvrdě. „Což na tom, pochopím-li já? Má se postarati, aby Dymák pochopil!“

„Ach ne, jí šlo o tebe, to je stupínek k Dymákovi. Divím se, že nechápeš... Promluvila s tebou?“

„Ano, ale je to šílenství!“ zvolal jsem vášnivě. „Úplné šílenství!“

„Co?“ podivil se.

„Všecko... ten celý nápad vrátiti se do skal a lesů, tam k němu, k myslivci!“

„Chudinka!“ pravil bratranec něžně a soucitně. „Ona se ke své poctivé pravdě těžce dopracuje a tu máš! Odbude se to šílenstvím!“

Zamrzelo mne, co jsem řekl. Slova Melicharova mne zahanbila.

„Nechytej se slov, myslím to dobře!“ pomáhal jsem si mírným hlasem. „Bojím se jen, aby přiznání žárlivému muži nestalo se jí osudným. O ni se bojím. Nedovedu si představit, že by Dymák nevybuchl!“

„Vybuchl jsem já, vybuchl Stuchlík nebo ty? Opravdovost její toho nedopustí. Vzpomeň si... Zkrátka je vznešená a svatá, když o tom mluví. Nelze vybuchnout... Takové hnutí je nemožné. Truchlivo mu bude, žalno, zapláče... to ano, ale nevykřikne a nezahrozí.“

„Snad — ale neodřekne se jí, nepropustí jí!“ tvrdil jsem umíněně vyzrazuje svým hlasem nezmenšené pobouření.

„To nevíme. Možná... ale to je druhá otázka, ta se rozřeší později sama. Nejprv je třeba, aby bylo jasno, aby všecka lež zmizela. O čistou pravdu jde... Řekla ti, jak došla k tomu rozhodnutí?“

„Ano... všecko vím —“

„Pozoroval jsi její radost?“ ptal se dále s podivuhodnou něžností a s tváří rozzářenou. „Všiml sis těch důvěrných očí, toho míru ve tváři? Jak bys jí mohl položit stebýlko do cesty? Řekni mi, bylo by možná zamračit se na to dítě? Přišla — zaprosila a hlavu nám pohladila... Ať letí, ať letí! No — co se mračit a křičet na ni? Mohl bys? Jen ji nech, ať si letí, ať se raduje!“

Snažil jsem se přisvědčiti; nemoha však rozeznati, nechce-li mne urážet, usmál jsem se jen a potřásl hlavou.

Odpoledne se rozpršelo.

Přišel Stuchlík. Chvíli zdálo se, jako by byl zaražen, ale rychle se vzpamatoval a rozhovořil. Bratranec vybídl nás na maryáš do hospody. Vyhověli jsme mu okamžitě. Co dělat? Kam jít?

O čtvrté hodině zaslechli jsme ze dvora Žofčin smích a křik dětí bratrancových. Všichni odhodivše karty šli jsme k oknu. Stuchlík, jenž přiskočil k němu první,

tvrdil, že zahlédl paní Dymákovou. Veběhla prý do kuchyně k paní Melicharové. Žofka s dětmi hovořila na chodbě.

Všichni tři, aniž jsme si řekli, že nebudeme již hráti, uchopili jsme klobouky a spěchali přes dvorek do statku. Okamžitě vstoupili jsme do kuchyně, vonící kávou. Marja vyskočila se židle a radostně nám podávala ruce. V tu chvíli veběhla sem i Žofka s dětmi a mžikem bylo zde plno hluku, smíchu a povídání.

Všiml jsem si ihned zvláštní radosti paní Dymákové. Počínala si důvěrně, mile a horlivě jako dcerušky bratrancovy, vyptávala se a odpovídala tak otevřeně, jako by vztah její k nám úplně byl očištěn. Ano, tak opravdově jevila se její proměna. Očekával jsem, že ke mně vřeleji promluví, ale marně, nebyl jsem jí bližší než Melichar a Stuchlík.

Zalila mne lítost. Rty mé se svíraly. Povšimla si toho a nepřívětivě se na okamžik zachmuřila. To způsobilo mi tíseň. Bratranec i Stuchlík hovořili s ní něžně a šetrně, zřejmě s velikou láskou. Navrhla, abychom zde zůstali.

Usedli jsme všichni na lavici, židle a postele služek. Mně nebylo do hovoru a do smíchu jako ostatním, ale v tom hlučení a živém neklidu nikdo toho nepozoroval. Marja proměnila se v líbezné dítě se zářícíma očima, radující se vznešeněji a horoucněji než všichni ostatní, v dítě, jemuž slíbili, že uvidí čarovný ráj, kraj svých pohádek. Přes to vše ani potom nemohl jsem zkonejšiti své truchlivé srdce. Opět a opět mne napadalo, že je Dymáček nejstrašnější ďábel, jenž oblečen v líbezné dětství chce mne umučiti a utrápiti. Zapuzoval jsem tyto myšlenky, ubezpečoval se, že jsou falešné, ale ony ku podivu vytrvale vnikaly do mé bytosti a bouřlivě ji rozechvívaly. Obával jsem se, že vybuchnu, neboť nemohl jsem unésti představy, že tato rozkošná žena, již stále prudčeji jsem miloval, mi unikne. Pomyslil jsem si, že by mi bylo lehčeji, kdyby trpěla, kdyby se těžko loučila se mnou; tato jasná, veliká radost její vrývala ránu za ranou do zoufalého srdce mého.

O šesté hodině náhle povstala a — čehož nikdy nečinila — všem podávala ruku. Podivný neklid naplnil její bytost.

„Kam spěcháte?“ ptal jsem se.

„Muž asi přijede dříve, když prší. S bohem!“ řekla a dlouze na mne pohlédla.

„Co zítra?“ otázal jsem se. „Přijdete do zahrady?“

„Ne, zítra již odjedu.“

„Kam?“

„Vždyť už všechno víte. S bohem!“ řekla a rychle se odvrátila.

„Ale, milostpaní!“ zavolal jsem snaže se ji zadržeti. „Snad nechcete už dnes... už dnes...“

Obrátila se, pokývla hlavou a vyšla s Melicharem z kuchyně. Pohled její, jejž jsem zachytil, živě zářil.

Následoval jsem je. Srdce se mi zachvívalo. Rozloučili se před statkem. Pršelo hustě.

Odkvapila.

Vkročil jsem do vrat a hleděl za ní. Bratranec mlčky prošel vedle mne, aniž co řekl. Oči měl přivřené.

Popošel jsem ještě dále a připravil si šátek, chtěje zamávati, ohlédne-li se.

„Snad ji vidím naposled,“ napadlo mne, když se zatáčela podle zahrádky ke starostovu statku.

Zmizela neohlédnuvši se.

XIII.

Žofka pozdržela se ještě hodinu mezi námi. Děti hlučely hrajíce si s ní. Na Stuchlíkovi a Melicharovi postřehl jsem zvláštní roztržitost, tutéž, která i mne — a u větší míře — naplnila. Nevěděli jsme, co dělat, čím se osvobodit od podivného rozechvění. Nic jsme nemohli navrhnout, nic vykonat. Zdálo se, že nám bylo v kuchyni nesnesitelno, že bychom byli rádi odešli, aby se něco změnilo, že však nikdo z nás nedovedl přerušiti toto nervosní otálení. Všichni jsme toužili po nějaké příčině rozchodu, ale dle všeho jsme si v jakémkoli rozhodnutí překáželi. Zvláštní bylo, že jsme o paní Dymákové ani slova nepronesli.

Doufal jsem, že Stuchlík odejde se Žofkou. Dokonce sama očekávala, že jí doprovodí. On však ani k tomu se neodhodlal, jako by se bál, že v nepřítomnosti jeho projednají se veliké věci. Toto zvláštní a nedobrovolné otálení, toto sdružení, jež nás všechny rozechvívalo, způsobilo i to, že s námi Stuchlík povečeřel. Když pak odešly děti bratrancovy i žena jeho spat — ona vstávala o páté hodině — vzdálili jsme se do hospody. Avšak ani zde nemluvili jsme o paní Dymákové, ačkoli jsme na ni myslili. Jali jsme se hráti maryáš, ovšem bez zájmu, roztržitě, s nudou, zřejmě všichni zamyšleni.

(Dokončení.)

*

LITERATURA.

Gustav Meyrink: *Golem.* Přeložil Dr. Bořivoj Prusík. Topičových dobrých knih přeložených sv. 6.

Gustav Meyrink byl as před dvaceti lety v Praze směnárníkem; teprve postupem času shledal se s pravým svým posláním a nyní, žije v Německu, těší se velké popularitě jako spisovatel povídek sensačních, břitce vypravovaných, bizarního obsahu. Tento způsob tvorby blíží se umění a dociluje působivosti ve stručných historkách; v práci rozměrnější se vysiluje, upadá ve zmatek, působí únavně. Práce Meyrinkovy jsou s dostatek zajímavy, aby bylo odůvodněno jich zčeštění pro sbírku zábavné četby, tím spíše, když dotýkají se nás látkou. „Golemu" za podklad slouží námět pražská pověst a jest tu široce využito místního ovzduší, t. j. ghetta před asanací. Obsah jest hodně pestrý a napínavý, překotně se v něm hemží množství zajímavých episod, figur i aforistických moudrostí; v originále prý se těší nesmírné oblibě a novými a novými vydáními rostou desetitisíce jeho výtisků.

Tolik stačilo by říci o „Golemu" jak o zábavné knize přeložené, leda že bychom připomněli ještě některé zarážející chyby překladu, na př. „slyšel jsem kroky nade mnou", „musel býti (m. byl asi) v listě otvor", „vrací se zpět", „mukyplné vědomí", „s hrudí poflekanou řády", „přijatí", „odešla na nepravém místě (t. j. nevčasně)", „před páru hodinami" a j. Ale kniha nutí nás k některým poznámkám, které zaberou bohužel více místa, než referát o ní zasluhuje. „Golem" jest za hranicemi označován jako *pražský román.* Jest příznačno, že cizinci, píšíce o Praze, vidí ji vždycky jen prismatem ghetta — jakoby ve staré Praze nebylo téměř nic jiného než smrdutá pátá čtvrt. Nechápou, jak trapné si dávají vysvědčení, že neznají neb nechtí znáti nic jiného. Jest však na výsost podivno, že také pan překladatel v předmluvě sdílí toto stanovisko, že „Golem" jest román pražský, že autor „vyznává lásku Praze, svědku světových převratů, Praze historické . . ." — po tom v této fantastické směsi z pelechů Josefova není ani stopy; dokonce cituje jako autoritu německého kritika, dle něhož Gustav Meyrink „Golemem" nalezl jedinou(!) formu, jakou může býti napsán pražský román! Proti tomu protestujeme s plným rozhorlením, jak proto, že máme své vlastní, dokonalé romány pražské, historické i moderní, jichž nechceme snižovati vystavujíce je jmenováním k srovnání s Meyrinkovou bizarerií, tak proto , že práce beze vztahu buď k dějinám Prahy, buď k přítomnému jejímu životu národnímu nebo aspoň sociálnímu prostě *nemůže* býti pražským románem. Pan překladatel se velice mýlí, tvrdě, že autor zaslouží vděčnosti všech, kteří milujeme Prahu půvabnou, tajuplnou a romantickou; naopak, autor zaslouží spíše odmítnutí těch, kdož Prahu milují. Praha v jeho „Golemu" je pouhopouhou dekorací, vystihuje leda některé podrobnosti ghetta před asanací, jeho místnosti a typy; ale jinak líčí falešně i nejznámější objekty, na př. sousoší sv. Luitgardy staví nad hladomornu v sousoší s Turkem; dává spadnouti před třicetipěti lety celému Karlovu mostu; na staroměstském náměstí se hraje německy loutkové divadlo a „policinel" v něm přednáší verše Oskara Wienera atd. atd. Také trestní řízení rakouské vylíčeno nemožně, ač s naturalistickým vytěžením kriminálních typů.*) Arciť — na konec prohlásí autor, že vše, celý obsah románu, byl *sen*, a že tudíž jeho fantasii bylo vše volno. Budiž — ale člověk Prahy neznalý nemůže si podrobnosti tohoto snu opraviti dle skutečnosti a falešná líčení s pravými přijme za bernou minci; nad to pak — a to platí o práci vůbec, nejen jako o románu pražském — je formou snu nejen vše dovoleno, ale také vše podlomeno. Nesmíme-li přiložiti reálné měřítko na základ, vymyká se mu i logická osnova, idea pozbývá významu, a duchaplnost filosofických míst se scvrká na aforismy, k nimž nemůžeme míti důvěry. Nechceme vytýkati přeložení románu pro českou knihovnu a uznáváme jej za zajímavý — do jisté míry — též pro nás; ale trváme na stanovisku, že není nám hned plýtvati nadšením a vděčností, jakmile někdo cizí z nepřebraných krás Prahy falešně těží pro svůj prospěch, ale že naopak v tomto případě musíme býti nejkritičtější. *Kaz.*

*

Světová knihovna (sv. 1255/57) splatila konečně český dluh památce velikého klasického renaissančního humanisty Michela de Montaigne (1533—1592) překladovým výborem jeho „Květu samoty", nejznámějších z jeho Essayí, melancholických zpovědí srdce, trpkých vyznání ducha, jakých svět mnoho neslyšel, zajímavých odrazů bohaté klasické kultury na hlubokou galskou duši. Hrdý, uzavřený šlechtický samotář, zcela mimo vzrušený život reformačně pohnuté doby, pracuje soustředěně na tvoření druhu, zdůvodnění své skepse a životního názoru, který zůstává přes základní pochybnost o možnosti dokonalého poznání (que sçay-je?) v příkrém odporu proti nebezpečně dogmatisující době, románsky optimistický. Do svých Essayí, které vyšly za myslitelova života třikrát v časovém rozpětí pouhých 8 let (1580 až 1588) a které měly rozsáhlý vliv na celá příští století i na odpůrce (Bossuet, Pascal) a

---

*) Autor, jako pražský směnárník, křivě nařčen, pobyl určitou dobu ve vyšetřovací vazbě. Toho týká se patrně poznámka předmluvy o „nejbolestnější periodě života".

působily i na literární Anglii, shrnuje samotářské hluboké úvahy o životě; kreslí velmi mnoho sebe (chce zachovati svou památku, obraz, rodině), ale zkoumá i obecně platné životní hodnoty a mravní společenské základy: co napsal o přátelství, je nejen hluboké, ale bude náležeti vždycky k nejlepšímu, co bylo napsáno o tomto nejkrásnějším z citů; známe, jak měl rád srdečně lidsky moralistu de la Boëtie. Ve vychovatelství razí cestu rozumné zduchovělé metodě po geniálním François Rabelaisovi, a je přímým předchůdcem našeho Komenského, v politice, v náboženství hlásá — podivuhodný člověk ve své době plné nesnášelivosti — snášelivost. Jeho životní názor, lehce sobecký, značně, ale rozumně epikureovský, usiluje o čistou radost ze života, která by neměla znát strachu před smrtí a tělesnou bolestí. Je podivuhodné, jak nás dovede ještě dnes strhovat svou neobyčejnou, širokou výmluvností, jednoduchostí a přesností závěrečného soudu, třebas cesta, kterou k němu dochází, se často láme anekdotickými příběhy a výtěžky antické četby (odkaz doby), jak strhuje myšlenkami, které přímo jiskří duchaplnou životní moudrostí a galskou vznětlivou výbušností. — Překlad je od prof. J. Dvořáka, kterého znám z drobné a bystré knihy myšlenek „Kytičky kopřiv" (Pardubice). Pokud jde o výběr Essayí, je sice dost osobní, ale zpravuje čtenáře dobře o podstatě a rázu knihy a směru Montaigneova myšlení. Je samo o sobě divno, že nemáme v bohaté překladové literatuře ještě celého Montaigne. Pokud jde o slohové přelití, třeba přiznati, že překlad Essayí je těžký: sloh zdánlivě lehký, plynný a svobodný, je pravým zápasištěm pro oddaného překladatele. Sledoval a srovnal jsem překlad, pokud jsem mohl: doznávám upřímně, že je svěží, plynný, věrný. To je dobrý klad Dvořákova překladu, a musíme mu býti vděčni. Jeho úvod seznamuje čtenáře se vším, co má vědět pro porozumění a osobnost, dobře, výstižně. Překlady latinských textů, kterými je dílo dokladně protkáno, nesnažily se jistě po ničem jiném než po obsahu, po smyslu. A pak se omlouvají. *dy.*

DIVADLO.

J a r o s l a v M a r i a: *Parisina.* Hra o třech dějstvích. Po prvé v městském divadle Král. Vinohradů dne 8. února t. r. za režie Václava Vydry.

Autor „Parisiny" činí pokusy o umělecké vyjádření dramatem v širokém rozsahu. Hned jeho prvé dílo byla trilogie „V podvečer věku"; po ní a po dramatu „Dobráci" dvoudílná „dramatická sonata", z níž „Johanna Radimovská" provedena byla v divadle Národním, „Irrlacherové" v cyklu „Máje" na Smíchově. Byly to vesměs hry z ovzduší moderního, zabývající se větším dílem problémy psychologickými. K nim připojilo se drama „Má jest pomsta", zpracovávající skutečný příběh ze života ruských revolucionářů, provedené rovněž v Národním Divadle. Delšího jevištního života dodělala se však teprve tragedie „Tristan", kde autor k projevu svých myšlenek použil typických postav starého bohatýrského románu. Všecky tyto hry trpěly rozvleklostí hovorů, mluvy ne vždy ryzí, ne vždy prosté všednosti a triviality, nad to značně nevděčné k hereckému přednesu a proto nepoutající zájmu posluchačova.

Předběžné zprávy, provázející „Parisinu", ohlašují, že jest to opětně část trilogie, nazvané „Ferrara", mající za účel vystihnouti tři významná období slavného kdysi střediska moci a věhlasných duchů. Po „Parisině" má následovati „Lucrezia Borgia" a „Tasso". Spisovatele zajisté láká vejíti v zápas moderním svým názorem se slavnými výtvory uměleckými dob dřívějších, zpracovávajícími tytéž náměty. V prvém díle proti Byronově Parisině romantické staví Parisinu své reálné představy, panovačnou a sobeckou, jako její doba a v nitru zápasící s křesťanstvím katolickým, pod posledním vlivem gotiky, a s pohanskou láskou k přírodě a jejím tvorům, pod prvním nárazem renaissance; přitom humanism renaissance zůstává jejímu gotickému duchu cizím. Hra jest toliko řadou obrazů, v nichž hlavní postava uplatňuje sobectví své lásky, vášně a panovačnosti; milostný poměr k manželovu levobočku Ugovi, manželovy ctižádostné touhy a politické pikle a důraz zástupce humanismu (Guarina) a hlasatele soucitu a smilování (levobočka Lionella) ustupují do té míry do pozadí, že myšlenka autorova nenachází opor, na nichž by se soustředila k jednotnému ději a tím k proniknuti. Řada obrazů vzpíná se k vzruchu jen při nahodilém, dramaticky nevalně připraveném prozrazení úkladů Parisininých a při zasažen Lionellově, které — na konci dramatu — na mžik zdrží vykonání rozsudku smrti na Ugovi a Parisině.

Hra působí malebností doby, dojmy prostředí, které jest nehynoucím zdrojem krásy, nikdy neselhávající. Mluvy docílil autor plynnější než v pracech předešlých, nicméně není jeho údělem vkus, který by ji zcela ovládl a rozeznal v ní poruchy všednosti; přestavování slovosledu a částečné rytmisování toho nenahradí a jest spíše na škodu, jako doklad neukázněnosti.

Hra byla celkem velmi dobře hrána. Režie snažila se v souhře docíliti klidného tónu pevných obrysů, který by vystihoval „chmurný základ gotický", autorem zdůrazněný. Postavy stály proti sobě tvrdě, většinou přesně přednášely a měly přímé posuny a trvalé pohledy. V popředí stála pí. Májová, výkonem důsledně vytesaným. Hlas, úsečná mluva, soustředěné

pohledy, výraz tváře, docilovaný zkřivením úst — s malebnou krásou bledého zjevu ucelovaly postavu démonicky silnou a v pravou chvíli zas úlisnou vášnivým půvabem ženství. Pan Tůma vybavil se ze šablony, ve kterou již již upadal, a jmenovitě v prvém dějství jemně kreslil postavu Lionellovu. Pan Vydra jako režisér i jako výrazný markýz Niccolo přispěl prospěšně dojmu celku; mimo jmenované vynikli ještě pp. Pražský (Ugo) a Brožík (černoch Beppo). Výprava navržená A. V. Hrstkou byla slohově vhodným a malebně působivým pozadím nálad. Péče, dobrému provedení díla všestranně věnovaná, značně přispěla příznivému dojmu na obecenstvo a — seč byla — nahrazovala, co právě chybí všem pracem Mariovým: teplotu, která přibližuje dílo umělecké srdci — a která pravidelně se ztrácí v rozpětí velkých plánů.

* 

Novým příspěvkem k dějinám českého divadla jest práce dra Bedřicha Jahna: *„Divadla za Koňskou a Žitnou branou“*, uveřejněná v „Osvětě“ a vydaná samostatně Spolkem pro městské záležitosti vinohradské. Článek, jsa především příspěvkem k místním dějinám Král. Vinohrad, nepomíjeje zřetele k všeobecnému stavu pražských divadel a jich vývoji, zabývá se podrobně skupinou četných budov divadelních na území vinohradském, nyní zmizelých, a jeho cena tkví především v tom, že nastoupivším generacím určuje přesně místa, kde budovy stály. Zaznamenává též majetkové převody budov i pozemků a vzpomíná významných událostí, jichž jednotlivá divadla byla jevišti, dávaje tak informativní, věcný podklad pracovníkům v dějinách našeho divadelnictví k dalšímu pátrání. Kniha má svou cenu jako stručný přehled ukončeného období, a jest vhodno, že zvláštním otiskem z „Osvěty“ byla učiněna šíře přístupnou. 

TÝDEN.

* V posledním čísle „Ženského Světa“ uvažuje Eliška Krásnohorská pronikavě a přesvědčivě o ochraně osobního soukromí. Poněvadž se shoduje s názorem, který „Zvon“ pronesl za té příležitosti, kdy žurnalistika zmocnila se poměru Světlá-Neruda, zaznamenáváme stručně autorčiny dedukce. Tak jako spisovatel „nemá práva, aby z tajemství cizích lidí dělal literaturu“, ani literární historik není oprávněn zmocňovati se tajemství lidí vynikajících, „vykládati je veřejným tiskem na trh obecný nejen v podstatě, ale se všemi snady, domněnkami a závěry, které se mu zdají pravděpodobny“. Poněvadž však k poznání celé bytosti dotyčné osobnosti je důležito „nejen co vykonala, ale i jak své dílo podnikala, s jakými obtížemi nebo výhodami je prováděla a z jakých pramenů vůle, z jakých pohnutek konala svůj zápas za myšlenku svého života“, má studium toto ohromnou důležitost. „Veřejný jev díla podává obraz původcovy velikosti, soukromý taj jeho vzniku odhaluje míru původcovy zásluhy“. Proto badání tato mohou býti užitečna jen vážnému badateli, povolanému životopisci, kdežto široká a nekritická veřejnost má spokojiti se jen s tím, co takový životopisec na základě svých studií podá hotového. To týká se zejména korespondence, která je velmi cennou pomůckou povahopisnou, ale je i tu radna veliká opatrnost, poněvadž ani dopisy nebývají vždy věrným zrcadlem duše pisatelovy. Všeobecně pak lze říci, že rozvaha a jemnocit jsou dvě vlastnosti, které nikdy nesmějí chyběti při uveřejňování takové věci. — Souhlasíme úplně dodávajíce, že i různé forum tiskové padá na váhu, a že tisk revuální, odborný má tu jistá práva před tiskem denním.

*

* Z feuilletonu Nár. Listů (24. února) dověděli jsme se o „nových láskách“ nynější mládeže, je prý to sport, kopaná, tenis, plování, sáňky, lyže. Bohatá tato řada „lásek“ mohla býti rozmnožena ještě několika čísly, kdyby byl p. feuilletonista o věci ještě více přemýšlel, nemocnice a soudní síně o tom vypravují kroniky. Že není třeba mládeži záviděti těchto analfabetických náhrad za „beletrii, filosofování a historii“, to dokládá 3. číslo „Naší Řeči“, z něhož citujeme: „Sport není a nemůže býti účelem vývoje národního, nýbrž pouhým prostředkem, pouhou pomůckou, a to jen jednou z mnohých. Nedovedeme si představiti sportsmana kteréhokoli velikého národa cizího, aby neznal a nemiloval skvělých postav své minulosti dějinné, stěžejních výtvorů své vědy, svého umění, aby neznal svého ušlechtilého, vzdělaného, krásného a starobylého jazyka. Kdyby tato „stará láska“ byla pouhá veteš, pak ovšem náš tisíciletý vývoj je toliko smutná fraška v dějinách lidstva, a všecko, co nám darovali nejlepší mluvčí naši od Štítného až po Svatopluka Čecha, vrchovatou měrou nám nahradí — Stejskalové a Frištenští“ a — dodejme k tomu — i špatně česky píšící hlasatelé „nových lásek“ jako p. dr. Kamarýt.

*

* V polských „Liter. Kartkách“ uvádí se, zač prodávají se a kupují rukopisy slavných spisovatelů. Za prvotisk „Krále Leara“ mohl by se koupiti nádherný palác v středu Londýna. Za rukopisy Flaubertovy a V. Huga zaplatili lidé desítky tisíců franků, za rukopis Schillerův „Hero a Leander“ zaplaceno 10 tisíc marek, za list básně Verlainovy zaplaceno osm tisíc franků, draze kupován rukopis Wildův — ale pokud ti lidé žili, nedostávalo se jim ani desetiny toho honorářem. O

V Praze, dne 8. března 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.



Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.

Bohužel vidím, vašnosto, že ráčíte raditi sám sobě zcela správně a že naprosto nepotřebujete porady právního přítele. Dovolil bych si vaše vzácné mínění opraviti jedině ve příčině chemické továrny, kterou jsem si onehdy dovolil vašnostem doporučiti, poněvadž to je objekt bez hany a výtek, a byl bych velice šťasten, kdyby vašnosta továrnu tu byl koupil a tak si zjednal příležitost přesvědčiti se o opaku svého nynějšího příkrého mínění!"

„Koupil, koupil," opakoval Kobliha s bručením, „Vždyť jsem už řekl, že jsem nemohl pro ženské, že bych s nimi doma neobstál!"

Když odešel, zapsal doktor do palmární knihy s úsměškem: „Dlouhá a obšírná porada, p. Kobliha — jedno sto korun."

Ano, proč Kobliha přišel? Jistě přišel za nějakou jinou příčinou, a rozhovor odbočil jinam. Nejspíše se chtěl omluviti, proč tenkráte utekl.

Tolik bylo jisto, že koupě továrny zmařena byla činitelem u Koblihy rozhodujícím, jemuž Kobliha nedovedl odolati. „Pro dobrou vůli se ženou a s dcerou!" — v tom to bylo obsaženo. Dcera spolurozhodovala, zeť byl passivní.

„Víte, doktore, věděl, do čeho se přiženil, že se u nás musí poslouchat!" zmínil se Kobliha o těchto věcech Heroutovi jindy.

Od času pozvolného uzdravování, které ani nebylo uzdravováním, vlekla se zeťova mrzutost a odumřelost nepřetržitě jako nekonečné, těžké lano, a od těch dob začala jeho němá poslušnost, neschopná odmluvy. Přestal býti mužem a stal se churavějící loutkou, namáhavě supající po Praze za svěžím tchánem. Už ho dámy nepouštěly do Prahy. Pražský odborník ho léčil podle nové methody, která uzdravila mnoho souchotinářů, a dojížděl za ním na venkov.

Až se Herout zhrozil nového zabřednutí, jemuž propadly všechny jeho plány.

Chemická továrna na štěstí sama zastavila výrobu. Rada Skoch se přesvědčil, že může pracovati pouze v saisoně, na celoroční práci že nelze pomýšleti, a přirozeně se rozhodl pro pracovní kampaň podzimní a zimní. Vyjednávání mezi Skochem a Marečkem pokračovalo a dělo se později v Heroutově kanceláři. Oba už se dohodli, že dlužno utvořiti společnost původně Heroutem sestavenou, které se musí hlavně statkář Kobliha zúčastniti.

Výrobek továrny našel mimo nadání slušný odbyt, odůvodněný arci rozsáhlou insercí. Ujal se v obecenstvu, doktora docházely i pochvalné dopisy zákazníků.

„Kdybych vařil vodu a prodával ji, bylo by to totéž, lidé by se o to prali!" říkal rada Skoch. „Lidská hloupost je neobsáhlá, nezměřitelná, nesmírná!" Toto doznání uklouzlo sice výrobci pouze někdy v nestřežených okamžicích, mělo však pečeť věrohodnosti.

„Takové věci se vyrábějí pouze proto, aby se vydělávalo!" vysvětloval Mareček Heroutovi. „Nedá se říci, že by to bylo nereelní, a také nelze říci, že to je reelní! Nejí se to, tak se tím nikdo neotráví, je to jenom barva na podlahu, tedy věc přepychová, proto nelze mluviti o zneužívání důvěry obecenstva."

„Pak nemáte v insertech tvrditi, že vaše podlahy zahřívají nohy!" — upozorňoval Herout.

„To je právě moc sugesce," vysvětloval mu Mareček, „kdybychom inserovali, že tomu, kdo po našich podlahách se prochází, rostou vlasy, rostly by lidem vlasy! Ostatně kdo si kupuje naši barvu, má také koberce, tedy u něho nohy na našich podlahách neozábnou."

Mareček už mluvil o Skochově chemické továrně ve množném čísle, ač ve skutečnosti dosud nevstoupil do továrního spolku, naopak podle smluveného právního stavu byl původní poměr se Skochem nadobro rozvázán.

Mimoděk se sám připoutával ke Skochovu podniku, jenž ho lákal náhlou, nevysvětlitelnou prosperitou. Určil si však, že do spolku nevstoupí bez Koblihy a že by vstoupil i s Koblihou jedině, když by se Kobliha zúčastnil značným podílem společenským.

Kobliha se však nadobro vymknul tomuto podniku, jenž tolik zaměstnával také doktora Herouta.

Byla doba nadšeného podnikání průmyslového! Všichni byli přesvědčeni, že jen v průmyslu je budoucnost, že je potřebí pouze vymysliti si vhodný podnik průmyslový, aby neměl soutěže, a že se šťastnému podnikateli pohrnou peníze do kapes. Ať je podnik jakýkoliv, třeba zdánlivě bizarní, vždyť právě bizarní podniky provázeny byly největšími úspěchy.

Ovšem doktor Herout nemiloval odvážných pokusů, proto chtěl míti v podniku také statkáře Koblihu, jenž mohl mu věnovati dostatečný kapitál. A když Kobliha definitivně odmítl účastenství, bylo Heroutovo zklamání úplné, poněvadž bez Koblihy byl mu podnik nemyslitelný.

„Víte, co považuji, velevzácný, za vaše největší štěstí?“ zeptal se skoro znenadání Marečka a hned odpovídal, když na něho Mareček upřel dlouze tázavý pohled.

„Vaše největší štěstí je, velevzácný, že hned vzplanete, hned hoříte vysoko šlehajícím plamenem, a když vyhoříte, že dostavuje se u vás naprostá střízlivost. Na konec berete do rukou tužku a počítáte.“

„Nikdy jsem se pro nic nerozohnil,“ zlobil se Mareček, ťatý do živého, „nikdy jsem pro nic nehořel nadšením, a co se týče tužky, tu arci počítám, ale ne až na konec, hned ze začátku! Jako vy, doktore, říkáte, že máte právnický čich, tak i já mám něco podobného! Cítím, co je dobrý obchod, cítím, co je ubohá věc, ze které se nedá nic vykřísati! U Skocha jsem cítil už po prvém seznámení, že nevykřeše ze své továrny ničeho, ačkoliv podnik sám o sobě, tedy beze Skocha, byl dobrý. — Proto jsem chtěl míti ve společnosti vašeho Koblihu!“

Herout živě vyskočil od psacího stolu. „Teď vás mám v pasti!“ pravil radostně. „Potácíte se sem a tam, jednou jste tak, po druhé jinak, a já jako váš právní zástupce jsem bohužel nucen vašemu věčnému balancování dávati právnický fundament, a když se dostanete do kaše, vytahovati vás, zkrátka musím vám býti opatrovníkem! Řekl bych vám klidně, že to, co mně dnes nyní tvrdíte do očí, zítra třeba zase zapřete, ale vy byste se na svého advokáta urazil, a já bych u vás neobstál. Vy jste Koblihu do společnosti původně nechtěl, Koblihu jsem vám vnucoval já, a to už jste velevzácný, zapomněl.“

Mareček, ač bubnoval nervosně prsty na vytažené poboční desce amerického stolu psacího, dal Heroutovi domluviti.

„Zkrátka vy jste, doktore, nenapravitelný!“ vyhrkl, když Herout umlkl. „Za to, že jsem chtěl státi od počátku pevně na vlastních nohou, že jsem chtěl pracovati sám, teď mně namítáte, že jste mně vnucoval svého kapitalistu, svého Koblihu, o němž se vlastně neví, jak to vypadá s jeho kapitály! To moc špatně znáte mou duševní pružnost! Jako obchodník měním častokráte několikráte za den své disposice! Jednou pracuji s Koblihou, podruhé se Skochem, po třetí bez Koblihy, a tak to jde, jak to vlna přinese! Obchod je umění využitkovati okamžik! Ale to by nás příliš daleko zavedlo, kdybychom tato stanoviska měli si navzájem objasňovati!“

„To je právě to! Teď jsme u kořene zla!“ vpadl mu zase doktor Herout do řeči. „Vy nepracujete jako obchodník s okamžikem, vy se chytáte přeludu, zastavíte se na cestě, postojíte, pozevlujete a ztratíte spoustu drahocenného času! Kdybyste to byl všecko hodil přes palubu, i dům nešťastný a ještě nešťastnější továrnu, mohli jsme býti už dávno jinde, mohl jste vydělati jinak, nerozptyloval byste se tolik. — Ale Koblihu mně nevyčítejte! Kobliha byl za daných okolností jediný člověk, jenž mohl platiti a společnosti obchodní něco obětovati. Nechci se vás nikterak dotýkati, ale on byl jediný člen s penězi. Vy a Skoch mně připadáte jako onen velkoobchodník, jenž kupuje a prodává ve velkém, ale nikdy nespatří zboží, jímž obchoduje. Vy oba jen abyste seděli s tužkami v ruce a dirigovali vagony zboží z místa na místo. To už mně připadal Kobliha spíše jako tvůrčí talent, jako člověk činu!“

„Alkoholik!“ mávl Mareček odmítavě rukou.

„Tak tedy: nenapravitelný jste vy, velevzácný,“ rozhorlil se Herout, „tady celý život páchne po pivním sudu, a vy se tady vytáčíte s alkoholikem! Kobliha je perla, arci svého druhu perla, a z toho

člověka ještě něco udělám, kdežto nad vámi velevzácný, už lámu hůl!“

„Tedy mně považujete za úplně ztraceného člověka?“ ptal se Mareček se smíchem.

„Za úplně ztraceného!“ odpovídal doktor Herout vážně.

Mareček odcházel od svého právního zástupce nesmírně rozveselen. Doktor Herout s něho sňal mimovolně těžké břímě. Ulehčil mu odhodlání, aby opustil Skochův podnik a věnoval se starým podnikům vlastním. Zmínkou o dirigování vagonů zboží procitlo v něm všecko, čeho se znenáhla nadobro vzdaloval.

Když vyšel ven, bylo krátce po poledni, a venku rozveselený a rozehřátý den únorový! Slunce už hřálo, a pod jeho oteplenými paprsky kvapně roztávaly zmrazky a sníh, zbylý na střechách. Voda jásavě crčela okapy, v plazících se stružkách běžela špinavou ulicí okolo kupek černého, jako umazaná houba mycí dirkovatého sněhu, okolo něhož pobíhalo několik rozčepýřených vrabců.

Po několikadenních mrazech běžela všem lidem žilami oteplená krev, oči omámené sluncem radostně se dívaly dopředu, a když se vybelhal z kláštera, okolo něhož Mareček přecházel, zástup chudých se džbánky a hrnéčky, naplněnými vřelou polévkou, padalo veselé světlo sluneční i na zástup žebráků.

Radostné odhodlání provívalo Marečkovými myšlenkami.

— Opravdu se trochu opozdil, dal se zneklidniti Heroutovým neklidem a hledáním, tápal jako Herout, ale nyní zase musí do předu! Nebude se ptáti Herouta, nebude dbáti jeho výstrah a obav, půjde zase svou cestou! . . .

XVI.

Doktor Herout se nesmírně podivil, když se mu nějakým nevysvětlitelným způsobem rozptýlila všechna společnost.

Jedině o Marečkovi věděl. Psal mu, že odjíždí na dalekou cestu obchodní do jižních zemí a že se tak hned nevrátí, aby tedy mezitím jeho věci zařizoval dle vlastního uznání.

Mareček, denní návštěvník jeho advokátní kanceláře, zmizel bez rozloučení!

— Zdali mu zanechal nějaký vzkaz? ptal se doktor Herout Marečkovy choti telefonicky.

„Nezanechal! Náhle ho to posedlo, za půl dne byl hotov s přípravami, posluha odnesl za ním na nádraží kožený kufr vzorkový, a už jel.“

„Ani o domě nezanechal vzkazu?“

„Ani o tom ne! Ostatek s domem je teď pokoj! Byly v něm prázdny dva byty, jeden byl o posledním termínu pronajat, druhý je prázdný dosud. Ale to je po domech více prázdných bytů, to je už takový osud té části, a dokud nebudou mosty přes řeku, bude to ustavičně takové!“

„Co je teď s panem radou Skochem?“ ptal se ještě.

Marečkova choť mu nedovedla říci ničeho nového.

— Pan rada se pustil také do jiných věcí, v továrně se teď zase pracuje! Říká se, že pan rada Skoch prodává továrnu!

Když doktor Herout odložil sluchátko na vidlici, kmitlo mu hlavou, že je Marečkova choť velmi opatrná a chytrá. Řekla mu jen tolik, o čem už věděl dávno sám, nového se od ní nedověděl ničeho. Člověk neznalý poměrů a lidí mohl by býti Marečkovým chováním nepříjemně dotčen, ale on znal zvláštnosti Marečkových způsobů tak dokonale, že by si byl jeho chování nevšiml, kdyby v nejbližším čase nenastávala splatnost několika směnek jím a Marečkem podepsaných. Náhlým odjezdem vymkl se Mareček obratně starostem o prolongaci těchto směnek a přesunul všecku tu starost na Heroutova bedra.

Ovšem, směnky byly pouze několika články dlouhého řetězu, a poněvadž doktor Herout na vzájemné súčtování nemohl a nechtěl naléhati, nezbylo, než aby opatřil peníze na prolongaci sám.

Něco mu našeptávalo v duši, že Mareček schválně ujel, aby se vyhnul této nepříjemnosti, a že ani u Marečka není dostatek hotových peněz. Že se i u něho vytlouká klín klínem!

Trochu jej tato myšlenka oblažovala! Jen když není v krisi samoten! Jen když i jiným je těsno!

Tato úvaha ho konečně usmiřovala s jeho osudem, poněvadž se zdálo, že krisí nejsou postiženi pouze jednotlivci, ale že jde o rozsáhlý úpadek hospodářský, jenž se znenáhla rozvinuje v dalekosahající krisi, zachvacující velké oblasti hospodářského života.

Bylo to pozorovati na zevnějšku a na chování mnoha vůdčích osob, dosud bezvadných elegánů, oslňujících jistotou vystupování a obchodních disposic. Několikráte to povážlivě skříplo, závody, pracující po leta se přesnou spolehlivostí, vyvolaly pozornost a napětí obchodních přátel a bank. Co se zdálo býti skalopevným

a nezničitelným, ukázalo se znenadání slabým.

I do Heroutovy kanceláře zabloudilo napsání několika upomínek advokátských osobnostem zcela mimořádným, jež sice přišly a kvapně věc urovnaly, ale bylo jim překročiti práh Heroutovy kanceláře, což bylo značným pokořením, poněvadž doktor Herout nebyl advokátem jejich společenských vrstev. I lhůt se doprošovaly. Dluh byl značný, peníze nedaly se na ráz opatřiti, bez poshovění se osobnosti neobešly.

Nedostatek peněz byl citelný, úroková míra značně poskočila, ústavy zchoulostivěly, staly se upiatými. Nutnost lámala železo, bylo nutno sáhnouti i na pokoutní úvěry, arci potají, diskretně. Byla to velmi drahá diskretnost!

Diskretních peněz byl dostatek! Nahromadily se odněkud z pramenů dobře nepostižitelných a po opětovných zkušenostech s peněžními ústavy, veřejně kontrolovanými, půjčovány byly raději pokoutně do průmyslových podniků, schopných sice života, ale potřebujících okamžitého zotavení finančního, než aby byly ukládány do obyčejných hodnot ukládacích. Drahé peníze to byly, úvěr sám sebou velmi nestálý a nejistý.

Náhoda Heroutovi přála. Objevil zase levný úvěr ve venkovské záložně, hospodařící po starodávném způsobu a dusící se nahromaděnými kapitály, poněvadž stanovy jí zapovídaly, aby kromě pupilárních hodnot ukládala kapitály mimo okres vlastního působiště.

Potřeboval i statkář Kobliha najednou větších částek, prováděl doma pronikavé meliorace a rozmnožoval stav živého fundu. Panský dům, sousedící s jeho pozemky, najal známý nájemce panských dvorů Bondy, hospodář na slovo vzatý, a toho Kobliha, horlivě po něm pošilhávající, ve všem napodobil.

Bondy koupil stroj, koupil stroj i Kobliha, Bondy nakoupil volů, nakoupil voly i Kobliha, a do čeho dával peníze Bondy, tam je strkal i Kobliha, jenž měl ke svému vzoru posvátnou úctu.

Doktor Herout umístil venkovské záložně na Koblihově dvorci ve velmi výhodném pořadí značnou částku přesahující imposantní číslicí všechny dosavadní pohledávky záloženské, a když se záložna přesvědčila o naprosté bonitě této hypotéky, stal se Herout jejím důvěrníkem a právním zástupcem. Nelitoval ani Kobliha tohoto obchodu. Oddělil pro sebe jenom nepatrnou část peněz, všechny ostatní putovaly do hospodářství. Aby ukázal svou podnikavost, pronajal od panství na léta řadu rustikálních pozemků, kterých nikdo nechtěl, jak byly vymrskány a znehodnoceny, a chystal se hospodařiti v nebývalých rozměrech. Přes to vše byl Kobliha Bondymu pouhým sedlákem, ač k němu tento sedlák pohlížel uctivýma očima žákovýma k učiteli. Bondy nevyhledával s ním styků, a hovory jich nepřestoupily nikdy rozměrů letmých oslovení. Bondy stál tak pevně, že mu i vrchnost byla lecčíms povinna, a nejen jeho vlastní vrchnost, i okolní velkostatkáři, neboť Bondy měl k disposici značné kapitály.

Nejvíce krášlila Bondyho přísná reelnost, která provázela všechny jeho počiny a neopouštěla ho nikdy. Vědělo se, že jeho zisk je obyčejným ziskem podnikatelským, že lichva, ať by byla jakákoliv, příčí se jeho ušlechtilé povaze.

Pověst, že je doktor Herout zástupcem ústavu půjčujícího do druhé hypotéky, naplnila jeho kancelář novou příležitostnou klientelou. Takové pověsti šířívají se rychlostí blesku, a skutečně byla pověst ona Heroutovi zdrojem nových příjmů. Opakovalo se s touto známostí se svobomyslným ústavem peněžním na vlas vše stejně, jako podobné věci s jinými ústavy. Přijížděli venkovští znalci budov a pozemkův, naprosto neobeznámení se předměstskými poměry, a rozšafně na halíř odhadovali nemovitosti, na které mělo býti půjčeno.

Byly to výhradně předměstské domy, vzdálené od středu města na hodinu cesty, ledabyle stavěné, obydlené nestálými a nespolehlivými nájemníky, ovšem domy prokazatelně veliké výnosnosti. V těch oblastech vonělo to všecko po novotě, z neplodných pastvin a úhorů stávaly se takřka přes noc drahé pozemky stavební, cihelny, blízké těmto hranicím města, chrlily denně tisíce cihel a tašek, stavitelé oprávnění i neoprávnění o překot stavěli a rozšiřovali do vzdálených vesnic Velikou Prahu. V patách za nimi elektrická dráha rozšiřovala své koleje, nebojíc se ani prázdných polí a opuštěných silnic, předbíhajíc do polí tento stavební ruch.

Jaký to byl závratný stavební ruch! Tisíce lidu se tam obživovalo, od přidavačů až po inteligenci, a všichni vydělávali hojnost peněz. (Pokračování.)

*

Jan Hanský:

POZDĚ.

Proč měl by život šetřit mě,
když jsem se provinil?
Je, bloude, pozdě vždy jen litovat,
když's pošetilý byl.

A myslíš: osud tak mě veď,
on srdce marně zdral —
Což kdybys život ten zas žil,
snad jinak by ses zachoval?

ČEKATI..:

A píseň Solveižina připadla mi,
když zvolna domů jsem se ubíral —
To po prvé jsem uviděl se s vámi
a pocit předivný mé srdce jal...

Jako by mně ta píseň náležela,
a stejně čekat chtělo srdce mé,
ba čekat, třeba věčnost to být měla,
než sejdem' se a věrně splyneme.

AŽ PUKNOU LEDY...

Až puknou ledy, srdce zajásá,
volnosti ryzí vůni procítí
životu novému vstříc běžíc...
— Jak hned v něj pevnou víru nemíti?

Až puknou ledy, mysl zjasní se,
v daleku spatří cíl svůj veliký,
neklidu zbude ujištěna.
— Lhostejný teď je prospěch všeliký.

Až puknou ledy, plně zahoří
jediné žití muži čestnému —
koutek svůj najde práci oddán,
šíp zamířený k středu Věčnému.



F. X. Svoboda:

PROUTEK ZE SKALNÍ STRŽE.

(Dokončení.)

Dlouho jsem doufal, že se mezi námi z nenadání Dymákovi objeví. Ještě o desáté hodině ohlížel jsem se po dveřích; potom však podlehl jsem nesnesitelnému nepokoji. Povstal jsem a řekl, že je čas jíti spat.

Nenamítli pranic. Vyšli jsme z hospody na dvorek. Stuchlík nám rychle stiskl ruku, ohrnul si límec kabátu, přikrčil se a zmizel na návsi.

My pak nemluvíce vešli jsme do stavení. Před mým pokojíkem, jak jsem určitě postřehl, chtěl bratranec cosi důležitého říci, ale neodhodlal se k tomu. Zamluvil to poznámkou, že asi i zítra déšť potrvá.

Ulehnuv padl jsem do nesčíslného množství domněnek, představ a myšlenek, jako bych skočil do mraveniště. Nebylo možná usnouti a nebylo možná ztišiti rozvlněnou mysl. Chvílemi sklíčil mne strach, chvílemi mořivá lítost.

Asi o půl dvanácté zdálo se mi, že se ozvaly venku hlasy a zaklepání na okno kuchyně.

Posadil jsem se na posteli a naslouchal. Srdce mi bušilo. Ano! Přízemní dveře zavrzly, někdo přišel. Kdo? Nejasný, ale z hluboka vyvřelý strach naplnil mé nitro. Zachvívaje se jako v zimnici napial jsem pozornost. Schody zaskřípěly. Kdosi chvatně vystupoval, skokem, kdosi bosý. Sestoupil jsem s postele a popošel s dechem zatajeným ke dveřím. Zaslechl jsem zaklepání na sousední dveře. „Snad něco v chlévě se stalo," napadlo mne, ale nevěřil jsem tomu. Zaznělo udeření židle a zavrzání dveří. Přitlumené hlasy, zřejmě poplašné, naplnily chodbu. Nerozuměl jsem však ničemu. Pln tísně napřímil jsem se a dlouze vydechl.

Mráz přeběhl mi po těle. Kdosi zaťukal na mé dveře.

„Milostpane," šeptala za nimi služka, jejíž hlas jsem poznal, „máte vstát a obléci se."

Srdce jako by se mi bylo utrhlo a spadlo do bezedného nitra, tak temný pocit mne zachvátil.

„Proč?“ zvolal jsem. „Co se stalo? Hoří? Či zloděj?“

Nikdo neodpovídal. Služka byla již dole; dveře tam uhodily, hlasy se ozvaly. Ano, hlas Žofčin, ale již ze dvora.

Rozžal jsem svíčku a rychle se oblékal. Ze sousedního pokoje slyšel jsem hlasy a udeření botou. Pochopil jsem, že se bratranec obouvá. Přiskočil jsem ke dveřím chtěje je otevříti, ale stanul jsem u nich s ústy otevřenými a třesoucí se bradou, nemoha pochopiti, proč jsem sáhl na kliku.

„To Dymáček,“ zachvělo se mi v otevřených rtech a po špičkách jsem připloužil se ke skříni pro klobouk.

Vyšel jsem na chodbu; v tu chvíli vystoupil z ložnice i bratranec. Řekl cosi ženě a přivřel dveře. Svíčka, již držel před sebou, osvětlovala bledou a uděšenou jeho tvář.

Pohlédl jsem naň. Zuby mi jektaly.

„Zde, zde jsou schody,“ řekl dutým hlasem bera mne za ruku. „Je tu ještě?“

„Kdo?“ otázal jsem se.

„Žofka.“

„Nevím. Odešla asi. Byla zde?“

„Ano . . .“

U schodů objevila se služka se světlem, zahalená v šátku. Podávala nám deštníky. Nepřijali jsme jich, nýbrž přímo vyběhli na dvorek. Ohrnuvše si límce chvátali jsme na náves, úplně již rozmoklou. Před námi mizela podle statků ve tmě dívčí postavička s plápolavou sukní. Patrně Žofka.

„Co se stalo?“ otázal jsem se konečně úzkostným hlasem. „Co řekla Žofka?“

„Nevím, máme tam přijít!“ odvětil nezmírniv chvatu.

„Služka víc nevěděla?“

„Ne. Jen to jí řekla. Hned přijít. Nevím, co se stalo, a ani nevím, kdo pro nás poslal.“

„Ona. On by přece pro nás neposílal!“ řekl jsem podrážděně.

„Proč by posílala — teď v noci?“ zamumlal Melichar. „Snad zas ten nářek pro otce.“

Umlkli jsme. Podivně šuměl hustý déšť kolem nás.

Ze starostova statku vyjela tryskem bryčka a zmizela na cestě k Dobřichovicům.

„Ona?“ vydechl jsem ukazuje do noci, v níž povoz zanikl. „Přišli jsme pozdě. Odjela už!“

„Nevím. Sotva. Kam by jela, vždyť není teď žádného vlaku.“

Statek byl oživen a osvětlen. Veběhli jsme dvorkem do chodby a otevřenými dveřmi do osvětleného pokoje, v němž seděl Dymák, bledý a tichý, zdánlivě slabší a drobnější. Černé oči jeho neměly lesku, jako by byly vyhasly. Za námi, odkudsi z kuchyně vstoupila Žofka s rozžatou svící, bledá i plachá, a stanula tiše za námi.

Dymák spatřiv nás povstal a pokývnuv němě hlavou vedl nás ke dveřím sousedního pokoje. Otevřev je dokořán přitáhl nás k sobě. Třásl se. Oknem zavanul vlhký průvan. „Ulétla mu, chce ukázati prázdnou klec!“ napadlo mne.

Pokoj byl osvětlen malou lampičkou, visící v koutě u oltáříčku s podobiznou otce Marjina. Divná posupná tvář vzdorného a smělého muže toho hleděla na mne ze širokého, zlaceného rámce. Temné zvěsti z jeho života na chvíli zaujaly mou duši. Řeka ve stráních jako by zašuměla, lesy po skalách zahučely. Těžký strach sevřel mi srdce. „Kde asi je Dymáček?“ zachvělo se mi na rtech.

Bratranec přitáhl mne o krok v levo, k divanu, na němž kdosi ležel přikryt plavým pláštěm. Žofka přiblížila se tichounce se světlem, Dymák nazvedl plášť, týž plášť, který měla Marja nedávno na procházce. Poznal jsem ho ihned, a s hrdlem sevřeným a srdcem ustydlým nahlédl jsem do stínu, kam náhle vpadlo světlo Žofčiny svíce.

Zachytl jsem se ruky bratrancovy. Úžas vletěl do mé tváře. Oba jsme se třásli.

Ona. Zsinalá tvářička její mramorně mlčela. U hebkých, sepiových rtů rděla se krev. I bílá halenka byla potřísněna. Pod hrdlem na nahé šíji leskl se medaillonek.

Dymák lehce spustil plášť a vedl nás zpět. Báli jsme se dýchati a promluviti. Žofka usedla do kouta.

„Proč jste ji zavraždil?“ chtěl jsem zvolati, ale neměl jsem ani dechu ani hlasu. Dymák zatěkav očima po našich tvářích schoulil se na židli. Zachvíval se.

Pojednou povstal a oživl. Oči se mu rozevřely; byly zčervenalé a kalné.

„Drazí pánové,“ pravil ohlížeje se, „drazí pánové, Žofka všecko ví — tam je — viďte, slečno? Kdo ji moh' víc milovat — než já? Kdo jí moh' víc sloužit než já? Proč to tedy učinila? Žárlil jsem hrozně po všechnu dobu, ale mlčel jsem o tom. Uvnitř se užíral — a tisíckráte se marně ptal: Kdo mi ji unáší? Kdo zabírá její myšlenky? Proslídil jsem všecko — nikde nic. Zahořela pro leckoho, i pro vás oba,

ale to nebylo to, to jen ze zmatku, ze stesku, hned se vše ukázalo. Kdo tedy, kdo mi ji ukradl? řvaly mé zoufalé myšlenky každý den. Zdálo se mi jednou . . . že otec; šíleně truchlila, ale když byl živ, taky jsem neměl jejího srdce. Kdo tedy? Kdo mi odnesl její duši i ji celou? Už vím — slepý jsem byl — na dlani všechno leželo. Dnes večer přišla, sedla si tiše a sama všechno řekla. Ach — před očima se mi tmělo a oči se mi otvíraly . . . chtěl jsem povídat: Ano, ano, ale já tě více miloval, já měl palčivou touhu v nitru — ona však mírným pohledem všecko bědování a všecky výkřiky zdusila. Chytal jsem se slov, povídal: Marjo, aspoň se slituj, aspoň za tu šílenou, za tu bolestnou lásku mou se slituj! — Marně, všecko se mi rozpadlo v jejím vážném pohledu. Co mám učinit? prosil jsem. A tu ona mne pohladila po vlasech a hlasem dětským požádala, abych ji u sebe nevěznil, abych jí nezdržoval a propustil, zítra že odjede domů, do svého domova, ke své první lásce. Pánové, ne, ne, nebylo možná, klekl jsem před ní, zaplakal, prosil, aby mne neopouštěla, volal, že nezmohu hoře své, že bych zahynul . . . To všecko už slečna slyšela . . . přiběhla ze svého pokojíčku — povídal jsem: Marjo, nezhojí se má rána, nemohu zapomenout, nemohu tě propustit. Znova poprosila — ne, ne, nemohl jsem . . . vše jsem sliboval, aby pochopila, že jsem jí sloužit chtěl. Poprosila po třetí — ach, tak — tak — a do očí mi pohleděla a já už už chtěl říci: Volna jsi, jdi jdi . . . ale zklameš-li se, vzpomeň si, vzpomeň si, že tu trpím a že tě čekám! — Moh' jsem ji poslat, vím, co je s Valentou. Jezdím tam, všecko vím, ušetřit jsem ji chtěl. Co by byla našla? Ztroskotaný sen! Ale mlčel jsem o tom, jako bych nevěděl, že je zapleten s jinými, že dávno zapomněl a že se opíjí, a jen jsem sepiatýma rukama prosil: Neopouštěj mne! Je to bláhový sen, za kterým letíš! Jen tolik, jen tolik, přisahám, ne více jsem řekl. Moh' jsem ji tedy pustit — věděl jsem, co by byla nalezla, — ale já jsem nemohl, zoufalost mne dusila a zmátla. Klekl jsem, zaplakal a prosil, aby se slitovala, že nemohu, že se o ni bojím, že jí nepustím . . . že budu žíti jen pro ni, pokorně jí sloužiti a čekati trpělivě . . . že snad jednou, až si mé bolesti povšimne — laskavě řekne: Trpěl jsi a miluješ mne, chci ti dát trochu klidu a trochu štěstí. — Naslouchala tiše a když jsem ruce jí líbal a opět prosil, povstala a pohlédla na mne . . . Nikdy nezapomenu těch zklamaných očí, toho smutku v nich. Čekal jsem, že něco řekne, ale ona jen na mne užasle se dívala, jako by nechápala a nevěřila . . . Opakoval jsem: Miluju tě, nepustím tě, můj život jsi . . . Tu ona zkřivila rty, zbledla ještě více a z očí jejích vylilo se opět zklamání, úžas a — pohrdání. — Neodejdeš! vykřikl jsem . . . Nic víc, jen to, Bůh můj svědek! Jen to . . . a ona jako by se byla přitrpkle usmála a poddala. — Chtěl jsem jí políbiti ruku a poděkovati jí . . . ona však již tiše odcházela — tam vedle — pohrála si medaillonkem na šíji a neohlédnuvši se pozvolna zavřela za sebou. Klíč otočila. Myslil jsem si — slečna ví — zde stála — myslil jsem si, že je dobře, že je jí třeba klidu, oddechu, že si ho přeje . . . Bůh můj svědek, rušit jsem jí nechtěl a tady u okna jsem se posadil — slečna ví. — Co by tam dělala? šeptal jsem si. — Rozbitý sen! On sešlý člověk, opilec. K němu by běžela? On by ji objal . . . on by měl její srdce? — Nebylo možná snést to . . . a jen slabě jsem vykřikl ještě, vlastně zanaříkal: Neodejdeš — nikdo tě z mé náruče nevyrve! — A několik minut . . . a dvě rány třeskly . . . a my letíme, dveřmi trháme . . . tam ticho. Všude ticho. Ve statku nikdo nic. No, takový malinký revolver — rány jako plesknutí. Opřel jsem se kolenem o dveře a pohrabáčem závory odstrčil — na ráz to bylo . . . a tak ona, jak jste ji viděli — na divanu leží — tichá a mrtvá. Klekli jsme k ní, Žofka prosila: Milostpaní, předrahá milostpaní! A já líbal ruce a tvář . . . stydla už — a prosil: Procitni! — Ani hlásku. Ach, pánové . . .“

Kdosi přišel; stál ve dveřích na chodbě; ohlédli jsme se. Stuchlík.

Popošel k nám a němě, soustrastně stiskl nám ruku. Mně nejdříve, Dymákovi naposled. Věděl asi od lidí, co se stalo, přivedli ho.

Vstoupili jsme s ním do pokoje, kde ležela. Nevím, kdo první to učinil, klekli jsme k ní pojednou všichni a chvíli se v modlitbu a ticho ponořili. Než pak jsme vyšli z pokoje, obrátil jsem se k Dymákovi:

„Podíval jste se do medaillonku?“

„Ne,“ řekl, „bojím se.“

„Není tam jeho podobizna,“ sdělil jsem mu, „řekla mi to jednou . . . Zavřela tam poslední vůli.“

Dymák medaillonek otevřel a vyňal z něho nevelký, pečlivě složený papír.

„Pochovejte mne v rodném kraji,“ stálo na něm. Je splněna ta vůle.

Toť vše.

❧

K. Šipek:

NÁVRAT.

Povídka o dvou pošetilých láskách. (Pokračování.)

Kryštof byl sankvinik vznětlivý, podnikavý, bezstarostně lehkokrevný. Martin měl krev melancholika, těžkopádnou, jako pavučinami protkanou, uvážlivostí a rozpačitostí brzděnou. Kryštof miloval kratochvíle aktivní, jichž mohl se činně účastniti, proto byl by nejraději všechny pařížské večery prožil v tančírnách, jež mu pražský šéf byl doporučil. Martin dával přednost zábavě pasivní, miloval požitky divadelní a koncertní; truchlohru, vážné drama, klasickou hudbu hodnotil nejvíce a vnímal nejraději. Se svojí kusou francouzštinou sám se však nikam neodvážil, a chtěl-li míti druha po boku, musil na oplátku podrobovati se jindy jeho vkusu. Z toho vznikaly vzájemné kompromisy, při nichž jeden nebo druhý nudil se a kyselil. Melancholicky naladěné nitro Martinovo zatíženo bylo nad to ještě tajemstvím. Milostným tajemstvím. Ano. Martin miloval tam doma v Praze děvčátko mladistvé, půvabné, čisté, radostné. Slulo Maryčka. Bylo sestrou drobného jeho žáčka, jejž pocvičoval v domácím učení. K honoráři dostával odpolední svačinu, občas jej pozvali na oběd. Maryčce zprvu byl směšný holobradý preceptor, jehož krátká, zavalitá figura, čtyřhranná hlava s baculatými tvářemi a malým nosem, nikterak nesrovnávala se s představou milence dívčích snů. Ale kniha mladé lidi sblížila a fortepiano. V obou byly krasodušné prvky, v těch se našly jejich duše a vybily se jiskrami prvního, prudkého, cudného milování. Tajemstvím pro všecky byla tato láska a neplný půlrok trvala o velikonocích, kdy z čista jasna spadlo rozhodnutí, že Martin pojede do Paříže. S Maryčkou zatočil se svět. Spatřovala v cestě něco neuvěřitelně velkolepého, v milencově odhodlání viděla heroický čin, chápala, že rozhodl se kladně, že nemohl říci ne, ale strach na ni padl o jejich skrývanou lásku. Bála se ne Paříže, leč Pařížanek. Jakživa sic žádnou okem nespatřila, věděla o nich jen z divadla a z četby, představa, kterou o nich měla, byla však velmi znepokojující. Přisuzovala jim dravčí pudy, žízeň, ukájenou mužskou krví, lačnost, chroupající srdce amantů bílými zoubky, pod smavými, namalovanými rty, labužně se olizujícími. Pokud šlo o různé ty knižní a jevištní Armandy, Xaviery, Raouly, páchnoucí pačulím a pařížskou dlažbou, bylo to Maryšce celkem lhostejno, nejvýš že se zachvěla mravním rozhořčením počestně vychované dcerky, ale teď měl se jim dostati do drtivých čelistí její milý malý dobráček. Martin konejšil ji honosným smíchem i výsostným zaklínáním, její ouzkost však stupňovala se, rostla, čím bližší byl odjezd. V den rozloučení odevzdala mu zlatý medailonek na blankytné stužce. V medailonku vložena byla oválně přistřižená její podobizna. Přísežně milence zavázala, že bude zlatou schránku nosit skrytě, leč všudypřítomně na krku jako amulet, jako talisman, jako ochrannou svatostku. Martin v slzách přísahal a přísahu dodržoval s odevzdaností křižáckého rytíře. Sám sebou byl bezpečen, že věrnost zachová neochvějně, běželo však o Kryštofa. Tajemství na modré stužce musilo zůstati skryto jeho očím. Jistě by se posmíval a rouhal. — Obtíže objevily se na obou noclezích cestou, v Paříži stala se situace takřka neudržitelnou. V nájemném pokoji matky Bohinové byla postel jedna jediná. Obšírná, daleko prostornější než součet dvou manželských postelí normálních českých ložnic. Na této posteli spávali studenti se svými „malými ženuškami", umělci se svými músami, přítomně skýtala pohostinství cizokrajným mládcům. Martin líhal při zdi, Kryštof při kraji. A v této situaci musil ohlídati Martin své sladké tajemství. Na štěstí ověšeno bylo lože květovaným, kartounovým baldachýnem, a toaletní úpravy prováděl Martin s úzkostlivým ostřehem.

Devátý den pobytu nad Seinou navštívili druhové hvězdářskou observatoř ve výšinách nad latinskou čtvrtí. Památné působiště badatelského umu Arragova, d'Ampèrova, Sachetova zaujalo jinochy již u samého vchodu. Za oknem portýrské lože, kam o informace se obrátili, seděla mladistvá krasavice při jakési švadlířské práci. Její rty i oči rozesmály se, když slyšela svoji mateřštinu klopýtati dobrodružnými přízvuky a vazbami z mluvidel Kryštofových. Pozastávka dole u okýnka trvala přátelům skorem déle než pobyt v hořejších oblastech hvězdářského arsenálu, prostředkujícího výhledy do astrálního firmamentu. Na zpětné cestě zadržely je smavé, vlídné zraky u portýrského okna opět. Smluvila se navečerní schůzka u Medicejské fontány v lucemburském parku, kam dostavila se spanilá hvězdářka s ka-

marádkou, která nekvetla sice tolika půvaby, ale jako rodilá Elsasanka lámala jakž takž němčinu, takže Martin nebyl odsouzen k věčnému mlčení.

Večer skončil v divadle Odeonu, kde hráli žaponádu Prodavačka úsměvů od Judity Gautierové. Po divadle místo souper mlsalo se u paštičkáře. Příštího dne za časného jitra zabouřeno bylo na dveře jejich tuskula. Pan Robert Plouhar byl tím raným hostem. Přijel do Paříže ještě za tmy na zelinářském povoze, směřujícím do Hall a odveze si krajany k celodennímu pobytu tam k nim do Saint Germainu, aby poznali ostatní přátelstvo. Byl sváteční marianský den chladného, jasného rána, vlak vezl je vilovými osadami nejbližšího okolí velkoměsta, Kryštof s Plouharem byli v čilém výletnickém rozpoložení, měli oči pro krajinu, pro lidi ve vagoně i na stanicích, takže jim ušla sklíčenost Martinova. Ležela na něm od rána. Uznamenal ještě na loži, že medailonek na krku je nedovřený a prázdný. Podobizna zmizela. Snad zapadla v ložním prádle, snad vytrousil ji kdesi venku. Byl bezradný a bezútěšný. O celou hotovost peněžní kdyby byl přišel, o jízdní bloček k tomu, snáze by to snesl a oželel nežli tuto ztrátu. Ani svěřiti se nesměl, boje se výsměchu. A dostavily se i výčitky svědomí. Ten včerejší večer, prožitý s veselými Pařížankami ve smíchu a laškování, skončený vyprovázením, hubičkami na rozloučenou a slibem opětného setkání. Není-liž to prokázaná pronevěra! Ejhle, Maryščiny obavy nebyly bezpodstatné a trest následuje v zápětí. Obrázek Maryščin zmizel, ale její oči, krásné a nevinné, spočívají na něm, zkalené a zhořklé výčitkou. V společné domácnosti bratrů Plouharů ovanulo je kouzlo domova. Byli přivítáni jako vlastní a uctěni posvícenským obědem českého obsahu i rozsahu, podávaným v poledne. Připravila jej mladší Plouharka, rozradostněná přítomností krajanů, k nimž vázala se nejvroucnější její tužba, že se s nimi vrátí na čas do vlasti. Neodvykla rodné zemi, nepřivykla nové domovině, jejíž řeč osvojila si velmi nedostatečně za ta tři léta. Byla v požehnaném stavu a chtěla slehnouti v svém rodišti u maminky, aby její první dítě, na něž tak dlouho čekala, narodilo se v Čechách. Za návštěvy tchánovy a svakovy v květnu neodvážila se usilovati o splnění svého přání, ani je neprojevila, bojíc se odmítnutí. Tenkrát bylo její těhotenství v počátcích. Od té doby zpracovávala manžela pro svůj záměr, a když pražští hosté zavítali do St. Germainu, byla téměř jista jeho svolením. Jen až prý co řeknou oni! Budou-li ochotni s sebou ji vzít. — Starší Plouharová byla vlídná, povídavá Francouzka na prahu matronských let, pečlivá o domácnost i horlivá pomocnice mužova v řemesle. Radostí oteckých nikdy mu neposkytla, z rodné řeči jeho znala jen směšnežalostnou tříšť. Společná domácnost manželů Plouharových měla ráz vkusné úpravnosti, svědčila o hmotném blahobytu, pražským hostům připadala spíš jako bydliště úřednické než řemeslnické. Starší bratr Plouhar tak se jevil na venek i vnitřek. Spíš byrokrata by v něm každý hledal než krejčího. Zcela rozdílný byl od sourozence tělesenstvím i letorou. Urostlejší, odměřený v pohybech i v řeči, staromódní frisury, vyholený na bradě i na horním rtu, šedivé licousy obrůstaly mu nejen tváře, ale i podkrčí. Smýšlením byl konservativec. Pošklebek měl pro republiku s bonapartistou Mac Mahonem v čele, republikánské radikály házel do jednoho pytle s komunardy, věřil v návrat královských dynastií a čekal od nich spásu země, ať jsou to již Bourboni neb Orleánci. Zvroucněl toliko, když přišla řeč na Čechy, na pohorskou jeho otčinu. Od jinošských let v ní nepobyl, ale myšlenka na ni svítila v něm jasným plamenem neuhasínající lásky, ale touhy vrátiti se v ni neměl. Rozloučil se s ní v posledním objetí otcově a bratrově navždy.

Při obědě projednávala se záležitost Kryštofova setrvání v Paříži. Rozluštili ji kladně. Oba Plouharové se přičiní, aby se existenčně zachytil, Martin vrátí se do vlasti v průvodu mladší Plouharky. Panička třeštila překypujícím štěstím, zlíbala svého příštího cestovního maršála a zamluvila si jej k radostné události za kmotra. Při dessertu musil Martin ke klavíru. Z tenkozvukého nástroje, na němž dosud vydrnkávala madam Pluár sladce sentimentální melodie klavírních mistrů a podmistrů, zazněly tentokrát po prvé nápěvy české domoviny a společnost vpadla zpěvem. Krajanská srdce jihla, oči kalily se a vlhly dojmutím, jen madam Orelí Pluár trpně se usmívala. Odsouzená k dočasnému mlčení, krmila pianistu ovocem a cukrovím, zatím co jeho prsty řádily po klaviatuře. A když nastala ve hře a zpěvu přestávka, chtěla vědět, proč je msié Martén tak smutný, trist e melankolik, jak se vyjádřila. To nebyla nálada vyvolaná teprve hudbou a zpěvem, msié Martén byl smuten už, když přišel, když jedl, když jej Teréz líbala. To není samo sebou. Proč? Co mu je? Čím trpí?

K jejímu naléhání připojili se i ostatní Plouharové. I oni si toho prý všimli a zaútočili nyní na Martina čtyřnásobnou zvědavostí. Napadený vrtěl hlavou, namítaje, že melancholický výraz je neodlučitelnou součástkou jeho fysiognomie a na potvrzenou dovolával se svědectví Kryštofova. Ten však mlčky usmíval se jaksi záhadně a trpce, upíraje špičatý pohled na přítele. Konečně promluvil: „Přítel Martin je tichošlápek. Nedůvěřivý, nesdílný tajnůstkář. Nežli by se svěřil, raději trpí, raději se žere. Mějte jej rádi, zahrnujte jej něžností, láskou, přátelstvím, dá si to líbit, ale své důvěry hodnými vás neuzná nikdy. Otevřte se mu, vyzpovídejte, on se do vás podívá jako do hodinek, milostivě vás vyslechne, ale sám zůstane zavřený jako škeble. Nuže prozradím vám, proč se kabousí. Utrpěl velkou ztrátu. Nesmírnou, nenahraditelnou, jak o tom Čelakovský pěje: ‚Přijde-li k ztracení, nikdy potom není stříbrem ani zlatem k nahrazení'. Stačilo slovo, nevyslovil je, stačilo zeptání, mlčel jako dub. Nuže, poctivý nálezce se hlásí." — Kryštof z náprsní tobolky vyňal vejčitě sestřiženou fotografii. Dámy se nad ním shlukly, také bratři Plouharové přistrčili zvědavě oči. Martin zardělý až pod vlasy, mávl pochopně oběma pažema. Kryštof ucukl a zvolal: „Ne, do ruky ji nedostaneš. Vrátím panenku tam, odkud vypadla." Martin opakoval rozmach, mladší Plouhar strhl mu paže za tělo a tam přidržel. Kryštof zatím rozepial Martinovi knoflíček u krku, uvolnil kravatu, límec, rozhalil košili; objevil se medailonek na blankytné pentličce. Po malé přestávce zasadil obrázek do medailonku, zároveň Plouhar sevřené zápěstí uvolnil. Martin vyskočil zarudlý vztekem, zraky hněvně mu svítily. Zasykl: „To je bídáctví! Spolu jsme domluvili." Kryštof krátce, zadrhle se zachychtl a řekl: „V buloňském lesíčku na pistole neb na plozóry, s'il vous plait." Nikdo však se již nesmál. Žert vyčichl a zvrátil se v situaci nepříjemně napiatou. Šlo se na procházku do zámeckého parku při letohrádku z doby bourbonských králů. Trojice mužů volila jinou cestu než dámy s Martinem. Nepřipadal paničkám pranic směšným, naopak, získal v jejich očích. Jakýmsi romantickým přísvitem oblila jej ta modrá stužka, nesoucí milenčin obraz v zlatém pouzdře. Ani byly by netroufaly tolik milostného zanícení malému baculáčkovi.

Martinovi vrátil se vláčný rozmar s vědomím, že má ztracený poklad opět pod hrdlem. Jen při setkané s muži vyhnul se pohledu Kryštofovu. Do Paříže vraceli se ve vagoně vedle sebe, ale za celou cestu slova spolu nevyměnili, ani jdouce z nádraží do pasáže Stanislavovy. Teprv doma došlo k smíření. Kryštof vypůjčil si dole od matky Bohinové dvě vinné číše, v bytě odzátkoval láhev burgundského, kterou dostali v St. Germainu výslužkou, a nabídl soudruhu pohár na udobřenou. Martin mlčky se odvrátil. Kryštof nasadil zprvu žertovný tón, potom vážný, nepochodil však s jedním ani s druhým. Martin trval v tvrdém mlčení a svlékal se. Teprv když Kryštof zahořekoval hlasem napolo slzavým, jaké že to bude spolužití bez hlesu, bez slova, ve hněvu, vyjádřil se Martin suše a krátce, že zítra vrátí se do Čech. Kryštof upřel naň nedůvěřivě zpytavý pohled? Myslí-li to do opravdy? Zapomněl-li, co slíbil mladší Plouharce? Jí způsobí hoře a sobě bolest z unáhlení. Kdyby byl tušil, že se takto rozejdou, nebyl by se s ním vydal nikdy do světa. Netušil, že je nepřístupen žertu, že je tak malicherně dojemlivý. Ať si nemyslí, že jen on má své sladké tajemství, i jiní je mají, i on, Kryštof. A třeba je nenosil na pentličce pod náprsenkou, je mu svrchovaně drahé, dražší, než cokoli na světě. — Kryštof vyňal z náprsní kapsy zápisník a z něho podobiznu visitkového formátu. Podávaje ji Martinovi, řekl vroucně: „To je m o j e potěšení, m ů j poklad, má zlatá Terča." Martin zjasněným pohledem pozoruje obrázek, pronesl uznale: „Hezká," a zeptal se: „Pražka?" — „Pražka, ale v Praze pohříchu nežije," povzdychl Kryštof a tázavě připojil: „Jak se jmenuje ta tvoje, je-li dovoleno se zeptat?" „Maryčka," odpověděl Martin vláčně zvroucnělým hlasem. „Ale na naše drahoušky si snad přec připiješ, ty kakabuse?", zvolal Kryštof a pozvedl sklenku. Martin přiťukl. Vypili do dna i druhou náplň a když Kryštof naléval po třetí, nařídil, aby byly rozbaleny koláče od Plouharů, že se k vínu má jíst. Té noci zvěděl Martin děje lásky Kryštofovy. Padla přitom láhev burgundu do krůpěje, padly koláče do jednoho, hovořilo se o suché hubě na loži potmě, mluvidla přátel medově sládla nekonečnými variacemi milostného motivu. Usínalo se s rozhodnutím, že zítra opustí Paříž oba. Spolu pojedou až k českému pomezí, tam oddělí se Kryštof a dá se na sever po německé půdě do Brunšvika. Tam žila jeho ona s velkým O, jak se tenkrát po bohémsku v Praze říkalo.

— — — — — — — — — — — —

Mládí je nevděčné. Tu zkušenost lehce váží každý, je-li v ní aktivní, ale rány

utrpěné dlouho se nezacelují. Kryštof a Martin tak radostně a nedočkavě chystali se z Paříže, jako když jeli do ní. Na Plouharovy vůbec již ani nevzdechli, tím méně na krasotinky od hvězdárenské věže. Kryštof zbývající zásobu francouzských peněz vyměnil za německé, vybádal na mapě a v jízdním řádě spojení od bavorsko-české hranice na Brunšvik, vyrovnal účty matky Bohinové a zamluvil u ní pro oba poslední pařížský oběd. Po něm odveze je drožka na nádraží, projedou celou noc, snídati budou v Štrasburku.

Martin lístkem oznámil Maryčce, že na perutích touhy vrací se k domovu. Bude zajisté radostně překvapena, že svůj návrat uspíšil. Psal jí odtud několikráte poste-restante, ona jemu jednou. Zkrácený pobyt poskytl mu možnost věnovati větší obnos na dáreček z cesty pro ni.

Poslední den věnován byl nákupům a zrakové rekapitulaci pařížských dojmů. Zejména postáli na obdélníkovém prostranství Carroussel, uzavřeném budovami Louvru, sousedícím s Tuilleriemi, které byly v troskách po požáru, založeném komunardy v truchlivém roce válečném. Za Napoleona a Evženie bývalo carrouselské náměstí jevištěm vojenských parádních přehlídek, teď vypíná se na něm pomník Gambettův, tenkrát v prvním výstavním roce za republiky houpal se na něm ohromný balon, převyšující střechy pařížské, ze všech končin města viditelný, jehož vzlety omezeny byly drátěným lanem, jimž byl upoután. Balon captif — spoutaný balon slulo toto obrovité létadlo, jež těšilo se popularitě větší, než samo výstaviště na Martově poli. Kryštof s Martinem zastavovali se před balonovou ohradou téměř denně. Dovnitř směl jen majetník vstupenky, opravňující k vzletu. Ta stála dvacetifrank. Sankvinický požitkář Kryštof byl ochoten obětovati sumu hned první den, opatrný počtář Martin prosadil však náhled, aby výlet do oblak byl jejich poslední pařížskou útratou. Kryštof nerad a s reptáním podrobil se tomuto odkladu, ale když odjezd nadešel tak nepředvídaně brzo, ani o vzletu se nezmínil z obavy, aby na odbočku do Brunšviku vystačil s penězi.

Zbytek odpůldne věnovali úpravě tlumoků. Zmocnila se jich ochablost, jaká dostavuje se před odjezdem, zimnice mrazila je v údech, rtům nebylo do řeči, mozkům do myšlení. Tu zaklepáno bylo na dveře, do pokojíka vešel mladší Plouhar. Přihnala jej zvědavost, zdali včerejší nevůle mezi krajany je urovnána a v přízemku od matky Bohinové zvěděl, že jsou na odjezdu. Sdělením překvapen byl na výsost. Pohněván a rozlítostněn prudce dorážel na jinochy výčitkami, co mu řeknou doma, až jim přijde s novinou, že ujeli jak defraudanti, co si počne se ženou, až její těšení na domov rozfoukne jak pýří pampelišky. Onemocní mu z toho a nebude k utěšení. Pan Robert horlil a horlil, hoši mlčeli s utrápenými tvářemi bídných hříšníků. Ani do jídla jim nebylo, když madame Bohinová podnesla oběd. Nálada obrátila se teprv, když objednal Plouhar pro sebe příbor i jídlo, kázal přinésti dvě láhve médocu a stoloval s nimi. V drožce doprovodil je na dráhu, usadil do vlaku a rozloučil se s nimi v úsměvně slzavé náladě se slibem, že se v Praze shledají, až ženu poveze do Čech. Co jiného mu zbývá, když jim to takhle provedli, splašení kakraholti!

— — — — — — — — — — — — —

Svoji Terču poznal Kryštof v zákulisí Novoměstského divadla za bývalou Koňskou branou. Hrál se jakýsi rytířský kus s velkou komparserií. Statovali v něm studenti, sokolové, zpěváci, ochotníci, samá mláď, která byla ráda, mohla-li se k malovanému světu jen přitřít. Kryštof představoval jakéhosi rytíře, davovou, nemluvnou bytost s ostruhama na pěšmo, s mečem, který nesměl býti tasen, poněvadž mu chyběla čepel a rukojeť byla k pochvě přilepená. Krasavice v hávu pážecím pletla v prostranství za prospektem punčochu. K pěkné její figurce fantasticky historická ústroj padla jako ulitá, na Kryštofovi garderobní veteš žalostně visela. Zákonem kontrastu mladí lidé se sblížili. V civilním obleku Krištofův zjev získal, Terinčin nic nepozbyl. Sešli se po představení u divadelní branky, rytíř uctil Dulcineu na stromnatém dvorečku u Primasů pivem, párky, řetkvičkou a vyrostl toho večera o podpatek vědomím, že vydržuje si baletku. Ale další styk korigoval jeho představu o tančících divadelnicích velmi podstatně. Terča byla temperamentní dívka, veselá, skotačivá, zábavy milovná, ale svrchovaně cudná, obrněná neúplatnými zásadami. Krom toho měla velice vejřečnou maminku, u níž bydlila. Ta vyložila jednou mezi čtyřma očima Kryštofovi velmi nepokrytě, nemá-li počestné oumysly, je-li jen z dražďan a nikoli z berouna, aby raději nechal ihned všeho a šel o dům dál. (Dokončení.)



FEUILLETON.

Mikovcův „Lumír“, „Matice Česká“ a „Švingulantův kalendář na r. 1855.“

Rozepře, jež nastaly v 50tých letech minulého století mezi mladými a starými, nemohly nepostihnouti domény „starých“ — Matici Českou. Je známo, že Matici vytýkali mladí, že vydává knihy jen spisovatelům starým, knihy začasté nejen nepůvodní, pouhé kompilace, ale i někdy prostě zbytečné. Mezi odpůrce „Matice České“ dal se i Mikovcův „Lumír“, jenž stal se útočištěm mladých: Nerudy, Hálka, Jandy, Sabiny, Bendla a j. Lumír vytkl „Matici“, že knihy jí vydávané nejsou dost populárně psány.

Tato výtka zavdala podnět „Švingulantovu kalendáři na *r. 1855*“, aby se Matice České zastal. Málo komu ze čtenářů bude i jen dle jména znám tento kalendář, nebude tedy od místa pověděti něco o něm i jeho vydavateli, jakož i otisknouti celou tu satiru, tím spíše, že v žádné veřejné knihovně (ani ve dvorní bibliotéce vídeňské!) kalendář ten neexistuje. Exemplář, z něhož jsem opisoval „obranu“ Matice, zapůjčil mi laskavě syn vydavatelův, p. universitní profesor Dr. A. Burgerstein ve Vídni, na laskavou přímluvu pp. dra. V. Vondráka, profesora vídeňské university, a dra. J. Sutnara, úředníka dvorní bibliotéky ve Vídni. —

Vydavatelem kalendáře byl Jos. Burgerstein, „officiál v c. k. ministerstvu kultu a vyučování“, jak se podpisoval. Muž ten vydával r. 1854 ve Vídni humoristický časopis „Švingulant“, malé to sešitky, v nichž pěstoval humor rázu nejlehčího. Některý z těch sešitků přinášel i satiry na české poměry, ba i osobní — ne vždy jemné — vtipy. Nejvíce měl namířeno na J. V. Friče a jeho družinu z Lady-Nioly. Čeština tohoto českého humoristického listu byla ubohá, hanebná. Vedle těchto sešitků vydal Burgerstein i zmíněný kalendář na rok 1855, zajímavý právě článkem, jejž tuto otiskujeme:

Rozepře mezi Maticí a Lumírem před soudem Švingulanta.

„Malé příčiny velké následky“, praví staré přísloví. Z nepatrného kuchtíka Menščíkova se stal kníže Menščíkov, kníže Menščíkov si dal dělat sprostý svrchník, a ten sprostý svrchník se stal první jiskrou překrvavé vojny. Z pouhého žejdlíčku piva dostane člověk velikánské ujímání, pekař si vystaví z malých housek velký dům, z nepatrného studentíka se stane někdy velký pán, a někdy velký osel, atd. — „Pozor, pozor“, pravil Švingulant k svému písaři panu Francovi, když počal Lumír výbor Matiční špičkovati; a hle! co Švingulant předvídal, stalo se. Lumír přišel s Maticí do vlasů, a kdo ví kam by to vedlo, kdyby nebylo Švingulanta, který předvolav Lumíra ve jménu mírumilovného národa českého před soud, zavedl s ním následující

Protokol:

Švingulant: Kdo jste?

Lumír: Lumír.

Šving.: Jste-li příbuzen tomu pohanskému zpěvákovi Lumíru, o němžto stojí v Králodvorském rukopisu, že hýbal Vyšehradem?

Lum.: S hrdostí řeknu, že jsem.

Šving.: Pište, pane Franc: „S hrdostí se přiznává, že je příbuzen pohanskému zpěvákovi Lumíru, co hýbal Vyšehradem.

Lum.: Proč je Vám to tak nápadné?

Šving.: Však my Vám povíme, proč je nám to nápadné! — Čím se živíte?

Lum.: Vodím národ.

Šving.: Pište, pane Franc: „Vodí národ a nosí brejle.“

Lum.: Proč bych nenosil brejle?

Šving.: Však my Vám povíme proč. Špatně vidí, nosí brejle a chce vodit národ! — Kolik je Vám let?

Lum.: Třicet.

Šv ng.: Jste ženat?

Lum.: Nejsem.

Šving.: Pište, pane Franc: Má 30 let a je starý mládenec. — Víte-li, proč jste volán před soud?

Lum.: Nevím.

Šving.: Vytýkal jste Matici, že jen málo kdo u nás umí psát populárně, čím jste nepochybně chtěl říci prostonárodně? Umíte-li vy psát prostonárodně?

Lum.: Na to bych se podíval!

Šving.: Pište, pane Franc: „Chlubí se, že umí psát prostonárodně“. (Po tajmo k panu Francovi.) Již ho máme. — Jeden ze svědků udává v Pražských novinách, že jste boural. Kde jste boural?

Lum.: Já jsem nikdy neboural.

Šving.: Hohó, milý panáčku, zapíráním si nepomůžete; hýbal-li váš předek Vyšehradem, proč byste vy neboural? Pište, pane Franc: „zapírá, že boural.“ — Vy jste se chlubil, že umíte psát prostonárodně. Žalobník vyvrací toto vaše pravení a podává tištěný důkaz, — černé na bílém — váš vlastní časopis — kde se čte v čísle 44. — a však, pane Franc, přečtěte mi to; a vy, pane Lumíre, dejte pozor, jestli tomu sám rozumíte.

Pan Franc čte: „Lumír prý započne větší kontroversí, — co se z tajných sezení výboru matičního do žurnálu dostane, je prý pouhé ondit; výbor matiční je prý suverenní autorita, proti které těžko polemisovati.“

Šving.: Pole m í s i t i, to si dám říci: ale p o l e m i s o v a t i? — Kdo to jakživ slyšel?! Dále.

Pan Franc: „Co se týče časopisu musejního p o p u l a r i s o v á n í“ —

Šving.: Není to k potrhání?!

Pan Franc: Zůstane to p i u m d e s i d e r i u m.“

Šving,: Ó mirákulum!

Pan Franc: Což dokazuje o r b i s p i c t u s.

Šving.: Benedictus, pane Franc, b e n e d i c t u s, máme toho dosti! Nu a jakž pak? Stojíte-li ještě na svém, že umíte psát prostonárodně, že jste schopen vodit národ, že jste nebourал, že jste — — než kdo se mnoho ptá, doví se mnoho, my však máme n a t o m dosti. Pane Franc pište rozsudek:

Žalovaný, jménem Lumír, z pokolení pohanských Lumírů, co hýbali Vyšehradem, t ř i c e t i l e t ý s t a r ý m l á d e n e c z m l a d é h o n á r o d u č e s k é h o, který se živí voděním národa, jest skrze svědky a skrze vlastnoruční t i s k o p i s usvědčen, že když vytýkal Matici, kterak málo kdo u nás umí psáti prostonárodně, sám prostonárodně psáti neuměl, — neboť slova: „k o n t r o v e r s e, ž u r n á l, s u v e r e n n í a u t o r i t a, o n d i t, p o l e m i s o v á n í, p o p u l a r i s o v á n í, p i u m d e s i d e r i u m a o r b i s p i c t u s“ jsou výrazy národu zcela neznámé, — že se tedy něčím vychloubal, čeho sám nemá a jiným popírá, že tedy b o u r a l, c o n e s t a v ě l, ž e v o d í a s á m d o b ř e n e v i d í. Z těch příčin u z n á v á z a p r á v o: L u m í r o d s o u z e n b u ď k e v ě č n é m u m l č e n í v z á l e ž i t o s t e c h M a t i c e a o r t e l o v á n č t e n í m A m e r l i n g o v a O r b i s p i c t u s'u.

Dáno a psáno ve Vídni na den nevinňátek roku 1854.

Švingulant mp.
první advokát národu československého, zástupce téhož národu ve věcech stavby slepé brány na staroměstské radnici v Praze atd. atd.

Ferd. Pátek.

LITERATURA.

Ve „Světové knihovně“, která opět nabývá svého pravidelného rytmu, vyšlo několik zajímavých svazků. O Rabindranathu Thakúrovi zvěděla česká veřejnost po prvé z anglické zprávy londýnského našeho dopisovatele P. Selvera v dubnu 1913. Politické zájmy, které měla Anglie v Indii, způsobily, že v Londýně vydal si bengálský básník anglicky své prosou psané básně „Gitandžali“, jež uvítala anglická kritika s nadšením. Z týchž důvodů dostává se Thakúrovi vlivem anglické diplomacie i Nobelovy ceny, a koncem r. 1913 rozletěla se o něm známost Evropou. Nastalo překotné překládání věcí vhodných i méně vhodných také u nás, pravé dostihy, jak bývá za podobných příležitostí. Tak na př. kniha „Přibývající měsíc“, obírající se dětmi, byla doporučována pro mládež, ač pro ni není psána a naprosto se nehodí. „*Zahradník*“, vzniklý překladem z anglického převodu Věrou Stephanovou, je také ještě mincí této uctivé daně. Obsahuje rovněž básnické prósy, vytryskle z krátkého manželského a rodinného štěstí básníkova. Vlastní zřídlo její je totéž jako všech knih Thakúrových, totiž filosofie a mudřecká kontemplace dle základní indické knihy knih, Ved, nábožných a obřadních zpěvů, kanonických předpisů, rad lékařských i čarodějných a prastaré filosofie. Nadzemsky čistá erotika „Zahradníka“ je zjevem vskutku exotickým v našich kalných dnech a koupelí duše. — Téměř zároveň vyšel u J. Šnajdra na Kladně silný svazek téhož autora „*Sádhaná*“, to jest naplnění života, který rovněž z angličtiny přeložil F. Balej. Naplněním života rozumí Thakúr žití dle přednášek a statí této knihy, které se zabývají různými filosofickými úvahami, o poměru jedince k vesmíru, o vědomí duše, o záhadě zla a osobnosti, o poznání v lásce, o poznání nekonečna atd. — Jiný svazek Světové knihovny přináší M. J. Lermontovovy „*Básně*“ v překladě Fr. Troppa. Nepochybně větší zisk byl by býval, kdyby pořadatel prostě byl sebral a zredigoval v antologii to, co již je u nás z Lermontova přeloženo, nikoli málo a nikoli špatně. Jeho nový překlad nevyniká ničím podstatným nad překlady Havlíčkovy, Čelakovského, Durdíkovy a Táborského. Znám také výborný moderní překlad „Démona“ od F. Raise z r. 1906. A proč nepojata sem velmi charakteristická pro Lermontova báseň „Píseň o caru Ivanu Vasiljeviči“, kterou překladatel sám v úvodě oceňuje náležitým způsobem? Je také do češtiny přeložena. V celé sbírce jest jen asi pět šest překladů nových, umístěných v „Drobných básních“. K tomu není nový překlad bez rytmických vad a rušivých chyb: zlacená rouna mraků . . . na sever pospíchal*y*, *v vz*pomínkách, klid jak on*i* zachovej (světla, stáda oblak), oblaka m*izí*, zbaven*ý* jsi lásky, klnu se sbory bratří *mých*, tr*á*vou, a překladatel důsledně píše: poesie Lermontova, poesie Lermontovy atd. Čím více snažím se starou báseň, vyrostlou z určitého ovzduší, „zmoderniti a zevkusniti“, jak myslí p. Fr. Tropp, tím více stírám s ní pel jí vlastní. A jaký smysl má dělati hůře, co již dříve bylo lépe vykonáno? — Sv. 1261. Svět. knihovny přináší velmi zajímavou přednášku *I. S. Turgeněva* z r. 1860 „Hamlet a Don Quijote“ v překladě Přemysla Ot. Vočadla, která pronikajíc a zjišťujíc vnitřní smysl obou slavných typů „je považována od literár-

ních historiků za klíč k poznání charakteru postav" v povídkách a románech Turgeněvových. Shakespeare a Cervantes byli vrstevníky a zemřeli týž den 26. dubna 1616, Cervantes o 27 let starší Shakespeara. V Don Quijotovi a Hamletovi vtěleny jsou dvě základní, protilehlé zvláštnosti lidské přirozenosti, oba jsou konci osy, na níž se lidská přirozenost otáčí. Don Quijote vyjadřuje víru v cosi věčného, nezvratného, v pravdu nalézající se mimo člověka a žádající služby i oběti — tedy typ altruismu. Naproti tomu Hamlet je představitelem analysy, žije pro sebe sama, je skeptik, obírá se sebou samým — typ egoismu. Ironie proti enthusiasmu. Oba mají vedle sebe představitele mas, je to Polonius u Hamleta a Sancho Panza u Quijota. Polonius je obratný dvořan, praktický a chytrý, vyhovující princi, Sancho naopak posmívá se Quijotovi, ale při tom je mu k smrti oddán, pyšní se jím a štká u jeho smrtelného lože. Tak masa lidí „jde vždy v neobmezené víře za těmi osobnostmi, kterým se sama posmívala". Hamlet, smyslný a rozkošnický, předstírá jen svou lásku Ofelii, jeho city k této čisté a nevinné bytosti jsou cynické. Don Quijote miluje ideálně Dulcineu neexistující. V Hamletovi je vtělen princip popírání, v Quijotovi princip kladu a „v tomto dualismu je základní zákon lidského života".

—och—

DIVADLO.

G. B. Shaw: *Caesar a Kleopatra.* Historická komedie o čtyřech dějstvích. Přeložil Karel Mušek. Po prvé v Národním divadle dne 10. března t. r. Režisér Karel Mušek.

Zajímavý úspěch „Androkla a lva" patrně byl toho hlavní příčinou, že vidíme i jinou Shawovu antickou hru groteskního zabarvení na jevišti, na které se nedostala jeho duchaplná „Candida". Tentokráte je to sám Julius Caesar, jehož tradiční velikosti dotýká se smělá ruka novodobého autora a zachází s ním tak trochu jako Offenbach s Olympany. Vyrovnávaje ve hře historické děje objevuje se Caesar přes tu chvíli v županu — a to v županu docela moderního střihu; také Kleopatře podobným způsobem má býti dodán reálný život. Komika staví se vedle tragiky — ano, v tom je velká složka reality; jenže v životě není při tom — hledanosti. —

Caesar s Kleopatrou setkávají se v krásné a poetické scéně před sfingou; moudrý, padesátiletý vojevůdce přetváří šestnáctiletou dívku v ženu a královnu, prostředky často arciť drastickými; a tento postup i zrcadlení Kleopatřino v Caesarově velikosti, její souběžný zápas o trůn, vše v poloneuvědomělých pocitech lásky a vášně — jest základem hry. Téměř se však ztrácí v množství podrobností a obrazů; autor neklade váhy na pevnou dramatickou stavbu — napsal hru o pěti dějstvích, ale sám doporučil vynechání dějství třetího — (peripetie) — dějově důležitého (Caesarův únik skokem do vody). Při rázu tvorby Shawovy nepřekvapuje, že Caesar jest líčen více jako státník zchytralý nikoli důmyslný, jako vojevůdce více z náhody těžící než prozíravý.

Obecenstvo zvyklo již Shawovým podivnostem a vítá jeho práce s oblibou. Je to autor podivínský a drsný — ale nesytí diváky pouhou zálibou; vyvolává myšlenky, otevírá výhledy ne-li vždy nové, aspoň původně zabarvené. Proto jeho pracím náleží přednost při volbě cizích her, a Národní divadlo právem si ho udržuje na repertoaru. V tomto případě pak zvláště bylo si předem jisto úspěchem, majíc pro Kleopatru výtečnou představitelku v paní Sedláčkové, aspoň pro její vděčné scény koketních i vášnivých rozmarů. Pan Deyl jako Caesar tvořil rozmyslně, dobře mluvil a zachovával důstojnost v pohybech. Pan Mušek těžký úkol režie dosti složité řešil po většině velmi šťastně a získával zálibu diváků vnější malebností.

Komedie Shawova, která se nám dnes předvádí jako novinka, vznikla před dvaceti lety, tedy as šest let před tím, než autor počal také u nás vcházeti v širší známost. V době svého vzniku jistě by nebyla došla pochopení, které dneska jí bylo zaslouženým úspěchem. —



TÝDEN.

* Hýblovy „Rozmanitosti" zasluhují, by bylo vzpomenuto aspoň tiše jejich jubilea. Roku 1916 bylo tomu sto let, co objevil se na chudém literárním trhu tehdejším drobný sešitek v 8⁰ o 95 str. s názvem „Rozmanitosti. Zbírka všeho užitečného a obveselujícího k zšlechtění srdce, vybroušení rozumu a obveselení mysli". Vydavatelem sbírečky této byl dobromyslný přítel žertu a vtipu, Jan Hýbl (* 1786 v České Třebové, † 1834 v Praze). Co přimělo ho, by založil spis svůj, pověděl v návěští: „Častá žaloba na nedostatek takových kněh českých, jenž by k po naučení a spolu rozumnému obveselení sloužiti mohly". Tenkráte prozradil také Hýbl, co chystal ve svých „Rozmanitostech": a) zvláštní události z novější historie, b) loupežnické a kryminální historie k výstraze lidem, c) historie o strašidlech s přirozenými výklady, d) životy znamenitých mužů s zvláštním vzhledem na Čechy a Moravu, e) mravy, obyčeje, povahy, hospodářství a náboženství vzdálených, nám méně povědomých národů, f) nešťastné příhody na cestách po moři, g) popsání znamenitějších míst a paměti hodných věcí v Čechách, Moravě atd., h) někdejší pohanské náboženství s výkladem jeho, i) popsání zvláštních úkazů v historii přirozených věcí, k) básnířství se vší

jeho družinou, jakož jsou: písně, bájky, satiry, pohádky (= hádanky) atd., l) lékařství, hospodářská, myslivecká, atd. naučení, m) rozličné kunšty (na př., aby z vejcete plamen vyskočil), hry atd., n) oznámení na světlo vycházejících českých kněh. Do roka mělo vždy vyjíti 5 svazečků, pro sebe uzavřených, jež tvořily takto dílek. Svazečky označovány velkými písmeny A, B, C atd. Poslední vyšel r. 1819 označený písmem Q a pak r. 1822 svazeček R. — Snad na místo „Rozmanitostí" nastoupil Krameriusův „Čechoslav". *Jos. Pešek.*

*

Štěpán Žeromski, také nám ze svých překladů známý polský autor, v jedné své přednášce před rokem v Zakopaném nadhodil otázku i pro nás zajímavou: Má-li v něčem polská literatura absolutní cenu se zřetelem k literatuře světové? A sám o ní přemítá asi v tomto smyslu dle zprávy S. Rudniańského v „Lit. Echu": Bez ješitnosti a nacionálního velikášství je prý odpověď nesnadna. Polský národ třeba měl velké spisovatele a umělce, jsou tito světu tak cizí a vzdálení jak oku Evropanovu národní a hieratické počínání Japonců. Podobně asi polská literatura ve své nejniternější podstatě jest osamocena vůči velkému světu. A je prý to „splendid isolation", poněvadž Poláci jsou si vědomi, že osamocení toto nevyplývá z bědnosti ducha ani nuzoty formy. Styl a výraz polské literatury — „vysoká síla a žalostná otročina" — jsou Evropanům západním nepochopitelny, neboť znají pouze z doslechu sociálněpolitické poměry Polska. O Polsku platí víc než o komkoli jiném Goethův výrok: „Kdo chce básníkovi rozuměti, musí do jeho země jíti." Tak těsně srostl výkvět polského ducha s domovinou, tak stonásobně kříží a splétají se jeho kořínky jako nikde jinde na světě. A umělecký cíl polské literatury jest: Vystopovati a vyhledati v temnotách pravou cestu ke štěstí pro celý národ." — Tak černě soudí polský spisovatel o literatuře národa, který má řadu výborných a prospívajících revuí informačních pro cizinu, jenž měl dosud všecky možnosti upozorňovati zejména onen západní svět na kulturní a umělecké své výsledky, jehož čelný básník, Sienkiewicz, korunován před světem Nobelovou cenou! A zahleďme se trochu na sebe, jichž úsilí literární a umělecké není méněcennější polského ve svých výsledcích, jaký kus cesty máme jen k oné „splendid isolation", odkudž ozývá se stesk Žeromského, za ostatních našich na vlas podobných poměrů národního umění literárního s týmž krásným cílem jako literatura polská, neboť i my tvoříce žádáme štěstí pro svůj národ!

*

* V únorovém čísle „Věstníku čes. profesorů" vzpomíná si p. Dr. Ant. Procházka XII. roč. „Zvonu" pro článek Prokopa Hanáka o středoškolských knihovnách. Aby nevzniklo nedorozumění, nutno upozorniti, že dotyčný článek náš poukazoval k n e p o m ě r u četby původní a přeložené, dokládal ciferně, že knihovníci dávali přednost překladům vážnou převahou a hrnuli je do knihoven na úkor tvorby původní. O tom, j a k jsou zařazovány přírůstky, řeč nebyla. Z článku Dra Ant. Procházky je viděti, že nastává konečně radikální obrat, a že reorganisace středoškolských knihoven provede se v d u c h u n á r o d n í m a č e s k é m, což je arci jedinou povinností knihoven pro náš dorost.

*

* Polští kritikové rozepisují se s uznáním o některých literárních novinkách poslední doby, které stručně zaznamenáváme. Jsou to především dva romány Š t ě p á n a Ž e r o m s k é h o z cyklu „Boj se satanem", totiž „Jidášovo polepšení" a „Chumelice", dále V l a d i s l a v a S t. R e y m o n t a historická trilogie „Rok 1794", jejíž první část sluje „Poslední sněm republiky", druhá „Nil desperandum"; potom uvádí se jako třetí mistr polského románu V á c l a v S i e r o s z e w s k i s románem polského konfederáta „Beniovského", vystupujícího ještě v druhém románě „Okeán".

*

* V Plzni počal nedávno vycházeti pěkný literární měsíčník „Vzlet" za redakce Petra Fingala; znamená zvýšení úrovně krajinského tisku revuálního, a jeho program, z prvých dvou čísel patrný, totiž jakási kulturní kontrola západních Čech, je venkoncem sympatický. V 2. čísle obšírněji se zmiňuje o literárním jubileu „Máje", od jehož založení 27. listopadu bude třicet let, a konstatuje také, že „do „Zvonu" píše teď pravidelně i řada mladších literátů". — „Zvon" jim nikdy nebyl uzavřen, rádi kvitujeme.

*

Albert de Bersaucourt dokazuje v „Mercure de France", že Emile Verhaeren měl předchůdce v cestovateli a spisovateli Maximovi du Campovi (1822—1894), jehož myšlenky o účelu lyriky jsou s Verhaerenovými totožny, a dokládá to některými citáty z du Campa: „Jakže! Žijeme ve století, v němž hvězdy a měsíce objeveny, parní síla, elektřina, plyn, chloroform, šroub, fotografie, galvanismus vynalezeny! Tisíce skvělých divů, jimiž člověk dvacetkrát více a dvacetkrát lépe žije než dříve, dobyli jsme ze země hlíny, abychom z ní vyrobili krásnější kov nežli stříbro, blížíme se plavbě vzduchem — a měli bychom se obírati Trojskou válkou a Panathénajemi! . . ." „Vše jest v hybu, vše roste, vše se vzmáhá kolem dokola. Věda tvoří divy, průmysl uskutečňuje zázraky, jenom my trčíme nechápajíce a nehybni, drápeme rozladěné struny svých lyr, zavíráme oči, abychom

nic neviděli a napořád jen v minulost jsme pohrouzeni, které k ničemu již nepotřebujeme. Vynalezne se parostroj — my opěváme Venuši, dceru mořské sláně; objeví se elektřina — my opěváme Baccha, přítele rudých hroznů! Jaký nesmysl!" A v předmluvě ke svým „Chants d'un Moderne" du Camp napsal: „Jako v závrati křečovitě se napíná svět, supí, sténá a škubavě se svíjí. Měli bychom se chvěti? Měli bychom se báti? Nikoli! Připravuje se to pokojná revoluce. Budoucnost počne svou výstavbu na minulosti bez zřícenin, beze zkázy, bez plamenných bojů. Již nebude válek, a národové se sbratří ve práci a snaze. Naše doba přeje si míru, aby rychleji dosáhla „šťastného věku". Za 200 let, snad i dříve, sestoupí společně Anglie, Francie a Amerika do staré Asie. Sekyra jim bude zbraní a lokomotiva koněm. Zpívajíce usadíme se v územích nekultivovaných a nezužitkovaných; prokopají se průplavy, vystavějí železné dráhy, lesy se zužitkují a polnosti obdělají; města se založí, vystavějí se přístavy, skladiště vybudují. Takovým způsobem, aby nepřišlo na zmar jedinké síly, povede se boj s neproduktivními národy. Úrodná a pokojná věda zaujme místo válek hodných opovržení. Věda nahradí také náboženství. Byla jimi pronásledována, ale dnes je vítězem. Pracuje, roste, objevuje a osvobozuje, kdežto vyznání utkvívají nepřetržitě na týchž místech, stařecky dřímají a neužitečné věty odkoktávají. Ráj neleží za námi, ale před námi na konci naší cesty, dovedeme-li vědě statečně raziti volnou dráhu." — Utopické snění du Campovo, které by omezovalo širou oblast umění, majícího volnost těžiti bez omezení ze všech věků, kultur a národů, na úzkou dráhu za lokomotivu vědy, obráží se silně v knihách Emila Verhaerena, zejména ve sbírkách básní „Villes tentaculaires", „Rhytmes souverains" a „Forces tumultueuses", neboť i on viděl ve vědě náboženství budoucnosti.

*

Obrázek z osudů české knihy. (II.) (I. byl loni v červnu ve „Zvonu" otištěn.) B á s n ě H n ě v k o v s k é h o šly velmi špatně na odbyt. R. 1842 píše Štúr, který o prodej českých knih zasazoval se opravdu obětivě, knihkupci Jar. Pospíšilovi, že ze zásilky knih „ještě něco neprodal, tuším Hněvkovského básně"; a současně skoro J. Vl. Pelikán mu oznamuje, že „Hněvkovského neprodal jediného exempláře". Směšnohrdinský „Děvín" r. 1805 vyšel v malém počtu výtisků a čekal na rozprodej čtvrt století; ještě r. 1812 ujal se v ě t š i n y jeho nákladu (300 ex.) zapadlý knihkupec, vlastně kramář Widtmann, jaksi z útrpnosti: bez krejcaru honoráře a se zpupnou podmínkou, že před uplynutím šesti let nesmí býti znovu tištěn. Tohoto diktátu ostatně nebylo potřebí, nikdo nehlásil se o ně ani po uplynutí dalšího šestiletí, a poličský pan purkmistr či lépe jeho „hojným rozmnožením" na 18 zpěvů rozšířený romantický epos dlouho nemohl najíti nakladatele. Když vyšel konečně r. 1829 z arcibiskupské tiskárny — asi vlivem kněžských přátel básníkových, Puchmajera a V. Nejedlého — „Děvín" ve druhém vydání, byl v skladišti dlouhá léta jako osvědčený „l e ž á k". Pospíšil chtěl vydat „Děvín", „práci tak snažnou a mistrnou", leda s podmínkou, přispěje-li b á s n í k s á m k vydání z polovice — vymlouval se dost neobratně, že „n e s l u š n ý m vydáním Vaši čest pohnusiti sto nejsem a býti nechci". Konečně truchlohru „Jaromíra" vydal Hněvkovskému jeho p ř í t e l, Vojtěch Nejedlý, když opatrný Pospíšil zdvořile (pro „znamenité opravy, změny a zkrácení"!) ale rozhodně náklad odmítl. (Důvody o „Jaromírovi" uvádí obšírně Rybička v „Předních křisitelích nár. česk.", 138 a j.). — V širší veřejnosti utkvělý názor, že k a ž d á kniha českého křisitele byla sama ideální buditelkou, jak vidíme z osudů knih Hněvkovského — není správný. =

*

* Náš citát z „České Řeči", která se ozvala právem proti feuilletonu p. dra Kamarýta o nových láskách české mládeže v Nár. Listech, zdůrazněnému tam proti vlastní anketě zařazením do r a n n í h o vydání, zavdal N. Listům příležitost říci nám záhadně něco, čemu nikdo naprosto nerozumí. N. Listy totiž tvrdí, že beletrie, kterou „Zvon" „najisto velmi vysoko cení, jest v ý c h o v ě m l á d e ž e jistě nebezpečnější (!) než sám sport", a že prý „t a k o v á v ý c h o v a s t ř e d o š k o l s k é h o s t u d e n t a spíš vede do nemocnic a soudních síní než feuilleton Kamarýtův". — Jest přece známo, snad i N. Listům, že „Zvon" není p e d a g o g i c k ý m l i s t e m mládeže ani o r g á n e m s t ř e d o š k o l s k ý c h s t u d e n t ů, a nenabádal jich nikdy jako Nár. Listy v dotčeném feuilletonu p. Dra Kamarýta od českého historismu, beletrie a umění ke kopané a Frištenskému jako k „novým láskám".

*

* Pozoruhodnou činnost svými přednáškami a básnickými večery rozvíjí systematicky „Svaz osvětový" a lze proto očekávati, že zasáhne hlouběji i do oblasti „panenské země", jíž jest literární období po Vrchlickém a Sv. Čechovi. I tu je dosti zajímavé látky nezpracované dosud, která se ukládá jeho „L i d o v é škole" ještě snad blíže před koryfeji cizích literatur, Schillerem, Heinem a j.

V Praze, dne 15. března 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



Tréval-Viola:

MIMO ZÁKON.

Novella.

Ve své všenorské vile Hygiei zlobil se o svých narozeninách lékárník na odpočinku Kajetán Poříz.

Přikvapil do jídelny k ženě a dceři, až se mu prošedivělé, umělecky splývavé kadeře na hlavě házely. V ruce mával šustícím dopisem.

„Kdo to kdy slyšel — a slyšel-li by, kdo by věřil — taková ležérnost — to je báječné!"

Dcera Ženda přerušila své bzučivé modulování a obrátila se od květinových vás k otci.

„Co se ti přihodilo, papáčku?"

Ukázala v úsměvu zlato v zubech.

„Nic se nepřihodilo, ač mělo. A právě proto tomu nerozumím ani za mák!"

„Ale, Kajo!" ozvala se od okna paní Nolča, odkládajíc rozečtený román.

„Pomyslete si, píše Krutý, kamarád — takovou nemilou věc!"

„A to si nechal k narozeninám? Podivná gratulace!"

Ženda zastavila otce pobíhajícího jídelnou a přelamujícího klouby prstů. Zlozvyk, jemuž dcera otce nemohla odnaučiti.

„Že si tak kazíš den!" vzdychla paní Nolča.

„Zde máte! Přečtěte si to!"

Ženda vzala od otce dopis a rychle jej přelétla. Pak obrátila se k matce.

„Pan Krutý se táže, proč ani papáček ani syn jeho Bořivoj nepíšou, zda se znají, že přece je Bořivoj v Praze."

Otec Poříz zapraskal klouby.

„A ani k nám nohou nepáchl. Bastant! Ani doporučující dopis neodevzdal. Je teprve půl roku v Praze, neměl kdy, mladý pán."

„Snad mnoho studuje," namítla paní Nolča vleklým hlasem.

„Nebo není přítelem společnosti," dodala Ženda.

„Řekněte — bubák nebo bastant. Obě eventuality ho velmi doporučují. Mnoho studuje! Agronomie není taková krkolomná věda. Poloviční zahálka. Známe to."

„Nepřišel, nebude odcházet," uzavírala paní Nolča debattu. Nestarý a ještě sličný obličej její svítil hladkou, nehybnou nudou.

Otec Poříz uhodil pěstí do dlaně.

„Nestojím o visitu kloučkovu! Ale mrzí mne, že si přítel Krutý nedovedl tolik respektu v rodině vydobýti, aby vůle jeho byla provedena. Však já bych tě zkrotil, Bořivoji!"

Rozehnal se a div nevrazil do Žendy.

„Co ty tu stojíš jako zarytá?"

Stanul pohlížeje na dceru, jíž nad ohnutým nosíkem naskočila korunka vrásek.

Ženda vytrhla se ze zamyšlení, objala otce a políbila prudce na temeno hlavy. Přerostla ho dávno o výši svých pařížských podpatků.

„Zdá se mi, papáčku, že toho tvého bastanta znám."

„Ty, Žendo?"

„Myslím, že jsem se s ním už setkala, mluvila. Dokonce že se mi představil — jenže já jeho jméno tehdy dobře nezaslechla — a pak marně vzpomínala — Tupý, Chorý, Lehký — až nyní dopisem vybavilo se mi pravé jméno. Krutý, Bořivoj Krutý! Ano, tak se mi představil."

„O tom nic nevím," divil se otec. „Řekla ti něco?" obrátil se na matku.

„Nepamatuji se," odtušila paní Nolča.

„Ale ano! Jen si vzpomeňte! Na onu episodu z dráhy — jak mi z železničního vozu ulítl klobouk a mladý pán z téhož oddílu nabídl mi hedvábný šátek na hlavu —"

„Kdy že to bylo?"

„Je tomu měsíc — vracela jsem se od Máni Karáskové z Lochotína."

„Máš pravdu, už se pamatuji!"

Paní Nolča se rozesmála. Smích dělal pěkné důlky v bledé, tukem podrostlé tváři. Obrátila se k muži.

„Víš, Kajo, to je ten, co se po něm Ženda pitvořila — jak nemotorně koketoval — po venkovsku vnucoval svůj šátek — jak ho jenom nazvala? Zelený —?“

„Špalíček, mamá!“

„Ano, zelený špalíček — hahaha!“

„Že ty se jen každému vyšklíbneš, Žendo,“ řekl otec káravě. „To je tedy on?“

Paní Nolča utírala si slzy. Při každém vzrušení hned jí oči přetékaly.

„No s tím by byla zábava.“

„Nedívám se na to s vašeho stanoviska,“ prohodil otec. „Žendo, řekla jsi mu své jméno?“

„Ale to přece dámě není třeba,“ namítala paní Nolča.

„Pokud vím, neřekla, papáčku.“

„A vrátila jsi šátek?“

„Jak bych mohla? Zapomněla jsem hned jeho jméno — už jsem řekla.“

Otec Poříz potřásl hlavou.

„To se mi nelíbí.“

„Jen to, papáčku, neber tragicky! Já to též nečiním, ačkoliv nás mladý pán dosud návštěvou nepoctil.“

„Proč ty by ses horšila?“

„Přece si s jeho otcem už dlouhá léta dopisujete?“

„A co z toho následuje?“

„Že znáte své rodiny. Já na příklad velmi dobře vím, že pan Bořivoj má dvě sestry.“

„My muži to tak nevedeme v evidenci.“

„Nuže, papáčku, ještě nechápeš? Já jako dáma bych měla větší právo býti uražena než ty.“

„Že na tě nebyl zvědav?“

„Myslíš, že to dámu nebolí?“

Zkroutila obličej do grimasy clowna bitého v manéži. Paní Nolča znovu se rozesmála.

Potom zasedla rodina k obědu, jemuž se s největší chutí zvláště paní Nolča věnovala.

Přes imposantní svou postať byla paní Eleonora Pořízova v domácnosti živlem zcela podřadným. Proti čilé, celý byt oživující dceři Eugenii tkvěla ve svých pohovkách jako stín, památník snad význačné kdysi, nyní však mátožné osobnosti.

Málo bylo těch, kdož znali ji z dob, kdy žila plně, všemi nervy a celým povrchem těla. Pohled bledě modrých očí jejích byl jako dovnitř obrácen a zasněná jeho ztrnulost rozsvětlila se jen, setkala-li se paní Nolča s nějakým pamětníkem doby její slávy divadelní. Nyní už jen četla, povalovala se, vyjížděla do divadla, na zábavy, do koncertů. Svět a události jeho byly jí vzdáleny, dívala se na zjevy kolem bez veškeré účasti jako na panorámu.

Při obědě vedla hovor Ženda. Jako vždy. Vyprávěla podrobnosti o příhodě ve vlaku, popisovala Bořivoje Krutého, blondýna, prostřední postavy, holobradého, krátce stříhaného — což nepovažovala za chic — s řídkými bílými zuby, velkýma rukama — nehty se smutečními okraji — a malou nohou a s naivními pohledy plnými obdivu.

Papá Poříz vyžadoval, aby narozeniny jeho slaveny byly v nejintimnějším kruhu rodinném. Marotta, jíž se matka i dcera nerady podrobovaly.

Jim byla společnost nutností. Ovšem jen pánská. Paní Nolča ji měla ráda z lenosti — aby sama nemusila namáhati ducha — Ženda pak brousila v hovoru s pány svůj vtip. Obyčejné dámy ani nechápaly její finessy slovní.

Vzdělání její šlo spíše do šíře než do hloubi. Studovala kdysi u profesora Vosy soukromě předměty gymnasiální a vstoupila potom na lyceum v Lausanně. Dva roky pobyla ve Švýcarech, až ji latina omrzela. Vrátila se na čas domů. A zase si zajela do Drážďan na rok, aby utvrdila se v jazyku Götheově. Francouzsky a anglicky naučila se ve Švýcarech. Pak trochu malovala u Schikanedra a účastnila se horlivě činnosti amerického klubu dam u Halánků. Se slečnou Karáskovou zajely si do Paříže na měsíční výlet. Moravu, Vídeň, Alpy seznala na krátkých výletech. Šumavu a Krkonoše neznala.

Dnes doufaly dámy, že po obědě dostaví se aspoň bratránek Herman Frenzl. Říkaly mu Melounek, pro převislé jeho a bradavičnaté líce. Byl poručíkem u vozatajstva, Němec z Karlových Varů.

Hovor otce Pořize je zajímal jen střídavě. Vyprávěl, jaké květiny objednal — záliba Žendina — a jaké prsteny a náramky jsou moderní. Paní Nolča zálibně pohlédla na své prsty, poseté drahými prsteny. V zápěstích obou rukou zvonily jí náramky.

Při jahodách na smetaně osedlal si papáček svého vzpomínkového koníčka a vyprávěl, jak se do své ženy zamiloval.

Ženda hrála si s čubičkou Thusneldou. Papáček byl nenapravitelný romantik a stárl. Stával se upovídaným a lehkověrným. Všecky pseudovědy pěstoval horlivě. Hlavně alchymii a spiritismus. Skoupil celou literaturu spiritistickou. Alchymisty hájil jakožto jediné pěstitele vědy za středověku.

Za doby, kdy seznal paní Eleonoru Vidlákovou, pěstoval vášnivě libozvučné umění

Polyhymnie. Eleonora Vidláková byla subretou areny kravínské. Avšak teprve při dobročinném koncertě, kdy zpívala v Blodkově duettu: Mladá láska, to je ráj . . . vybilo se elektrické mluno mezi ní a Kajetánem Pořízem.

Nadšeně popisoval otec Poříz tehdejší spanilost paní Nolči. Královská blondýna dominující celému ensemblu předměstské operety. Měkká, dolíčkovaná v kloubech, měla lehké pohyby levhartice. Vzdělávala se pro dramatický odbor, když ji Poříz seznal. Sám byl více než diletantem hudebním. Písně jeho byly oblíbeny i paní Eleonora je na koncertech zpívala.

Muž její, herec Vidlák, tlukoucí se po venkovských společnostech, zemřel znenadání mrtvicí nikotinovou a paní Eleonora byla volna.

Přes odpor matčin, jež právem vdovským měla lékárnu, vzal si Kajetán Poříz svou vdovičku.

Brzkou smrtí staré paní přešla lékárna v majetek synův.

V třetím roce manželském narodila se Pořízovým dcera. A zůstala samojediná.

Veselo bývalo u Pořízů. Paní Nolča měla tolik známých s jeviště, že návštěvy se u nich netrhly. A nechtěla se jich, ani když muž byl žárliv, vzdáti. Často odcházeli před půlnocí z plesů, oba nešťastní, ona že se bavila příliš, on že vůbec ne. Nyní, v náležitém odstupu, uznával otec Poříz, že právě neustálá žárlivost byla konservující přísadou jeho lásky, až přetrvala kritickou dobu ochladnutí a reakce, dostavující se v každém manželství.

Ano, znamenití bastanti navštěvovali jeho dům, honosil se otec Poříz. Nikdy nebyl si svou ženou jist a stále bylo mu, jako by měl ji znovu dobývati, proti cizím náběhům hájiti.

Znal manželství, kdy po dvou letech omrzelí manželé dali si carte blanche. Jemu něco podobného se nestalo. Ostatně paní Nolča se změnila. Po narození Žendině prodělala těžký zánět, zeslábla a těkavost ji zcela přešla. Zanechala koňů, kočárů i kola. Také do lázní k moři netoužila již jako dříve. I výzvám ku pohostinským hrám odolávala. Zdomácněla a to důkladně.

A byl také čas, dokládal otec Poříz. Měl co dělat, aby příští klidnější leta uhradil dluhy prvých let manželských. Podařilo se, chvála bohu, a později nejen byl s to, hraditi nákladnou výchovu Žendinu, ale zaspořiti si pěkný groš a postaviti si vilu.

Paní Nolča za vyprávění mužova si zdřimla a Ženda zapálila si po černé kávě papirosu. Papáček kouřil specialitu.

Ticho nastalé po vyprávění otcově přerušila Ženda. Výrokem dokazujícím, že ani neposlouchala.

„Vyhledáš mi ho sám, viď, papáčku!"

„Koho myslíš?"

„Toho bastanta, studenta. Abych mu konečně mohla vrátit jeho majetek."

Otec pohlédl na Žendu přivřenýma očima.

„Ach, toho?" A dodal: „Myslíš, že se to pro mne hodí?"

„Jak jsi nemoderní, můj papáčku! Noviny jsou plny hesel: Renovace sil! Asimilace zdravého venkova! A přijde-li takový venkovský zelenáček mezi vás, ošíváte se a obtáčíte klausulemi: Zda se to pro nás hodí. Jdu za tím, co mi dovoluje svědomí, ať je to komu vhod, čili nic."

„Žendo, ty hned vše ženeš do krajností. Buď vše anebo nic. Takový není život."

„Nikdy nebudu polovičatá!"

Ztužila svou nádhernou postavu do vzdorné, obranné přímosti. Otec pokrčil rameny.

„A tvoje zesměšňování venkovského zeleného špalíčku, což nebylo to též odmítnutí? Odpor proti tvé renovaci sil?"

„Nemluvila jsem nyní pro svou osobu—"

„Ale jménem principu, rozumím, dovol tedy, abych i já měl své zásady, třeba ne moderní, ale vyzkoušené. Jako otec dospělé dcery."

Ženda odehnala energicky dým otcova doutníku, jenž v kroužívých oblacích snášel se na ni. A promluvila břitce.

„Jsem pro rovnost pohlaví se všemi důsledky. Nikdy nepodřídím se diktátu, že nedokrevné dcery patriciů mají vdávati se za za oživené věšáky velkoměstských krejčířů. Kdybych vůbec po muži toužila, tož jen po takovém, jenž má rudou krev v žilách a odlesk volné oblohy v očích."

„A venkovské manýry, jak jsi sama řekla."

„Milý papáčku, smějeme se, kde bychom měli napravovati. Uzavíráme se do své kasty, aby nám nějaký vetřelec vzduch neznesvětil. Mea culpa, dávám se vinnou. Odkud pak mají mladíci zdraví, ale neohoblovaní, naučit se dobrému tónu?"

„Od dam, rozhodně od dam, Žendo!"

„Emancipovat se je nutno, papáčku, emancipovat od neustálého sebeoceňování. Vidím v tom šosáctví, pamatovati si stále: Jsem slečna jistých nároků. Nebo: Jsem otec bohaté nevěsty."

(Pokračování.)

Helena Sládková:

UKOLÉBAVKA.

Spi dítě, květe rajských niv,
noc tiše již se sklání
a na nebi hvězd zlatých div
v tvé plane usmívání.

Spi tiše tak, jak v keři pták,
jenž nezná žalu tísně —
a ráno zas v den plný krás
své znovu jásá písně.

Spi tiše jen — je v dálce den
a bouřných vichrů vání,
jež probudí tvůj jednou sen
a nezná slitování.

Spi tiše teď — a k hvězdám leť —
pak vrať se v úsvit ranní!



K. Šípek:

NÁVRAT.

Povídka o dvou pošetilých láskách. (Dokončení.)

Matčino upozornění vyslechl Kryštof velice schlíple. Jeho svědomí promnulo si oči a zahovořilo vyčítavě. Jeho úmysly skutečně nebyly úplně bezvadné. Na vážnou známost nepomýšlel arci při svém mládí a příjmech. Byl by mu stačil lehoučký, povrchní flirt, jak by se nyní řeklo. Od setkání s Terinčinou matkou však jeho předsevzetí zopravdověla. Proč by ji nemohl pojmouti k manželství?! Půvabem, povahou i mravní hodnotou náleží k smetaně svého pohlaví. V jeho očích nade vši pochybu a na lidských předsudcích mu nezáleží pranic. Arci, po svatbě u divadla ji nenechá. Odejme ji s pranýře lačných očí frivolních zevlounů. Bude jen jeho, jeho, jeho! Ale k tomu je nutno, aby jeho důchody byly dřív bytelněji fundamentovány. K tomu se především musí nésti všechno jeho snažení.

V lednu podepsala Terča kontrakt divadelnímu agentovi pro Brunšvik, kde o Hromnicích nastoupila. Odloučením láska Kryštofova ještě vzrostla. Psali si. Každý den byl pro něj svátkem, když přišel dopis od ní. Její sloh byl neméně okouzlující nežli ona sama. Měl lehkost a švih jejích nožek, jen pravopis drobet kulhal. Kryštof zanášel se myšlenkou, že drahouška o velikonocích v Brunšviku návštěvou překvapí. K zájezdu však nedošlo, po velikonocích začaly Martinovy francouzské lekce, které v Kryštofovi vznítily plán pařížské cesty.

Psal milence s věže Notredamu, z lóžového baignoiru Velké opery, z kavární restaurace v Boulognském lese, ona jemu na pařížskou adresu psala jednou, stručně a jaksi zamženě, končíc list povzdechem, že by chtěla býti po jeho boku v ohromném tom městě. Tenkrát počal zabývati se myšlenkou v Paříži existenčně zakotviti, zbudovati si v ní nový domov a nastoliti v něm Terču, od divadla oproštěnou, jako vládkyni. Příhoda soudruhova s medailonkem na modré stuze, noc smíření v hotelku pasáže Stanislavovy odsunula tyto plány překotným odhodláním k neodkladné cestě za milou. Romantika zvítězila nad reálností, přítomnost nad budoucností, Eros nad střízlivou rozvahou.

V bavorském Schwandorfě přátelé se rozloučili. Martin pokračoval v jízdě k českému pomezí, Kryštof odbočil do nitra německé říše.

— — — — — — — — — — — — —

Radostný návrat nedočkavého spěchu perutné touhy vyústil v bezútěšnou šeď zklamání. Bylo to úplné rozčarování, soumrak prvních lásek obou druhů. Martin Maryšky v Praze nenašel. Po dva dny na ni čekal na obvyklém místě jejich schůzek, zašel si na poštu, kde mu dali jeho poslední pařížský lístek. Ležel tam, od adresátky nevyzvednut. Za soumraku odvážil se do uličky za dominikánským kostelem, kde Maryčka bydlila. Doufal, že vyčíhá jejího bratříčka nebo jejich služku. Chtěl zvěděti už jen jistotu, ať je sebe urputnější A zvěděl ji, jenže z úst nejméně žádoucích

Znenadání stál tváří v tvář Maryščinu otci. Sršely mu z očí hněvné jiskry, jimiž nešťastného milence dceřina sežíhal. Pošeptal mu do ucha několik slůvek lapidárně nevlídných. Aby se neopovážil překročiti práh jeho bytu. Projevil chut zatáhnouti jej do nejbližšího průjezdu a tam mu napohlavkovati. Toho požitku si Martin arci nedopřál.

Se zažitky ještě trapnějšími vrátil se Kryštof z výpravy brunšvické. Šel z nádraží přímo k divadlu. Zamířil do portýrské lože, aby poptal se po adrese milenčina obydlí. Svoje listy adresoval vždy jen do divadelní budovy. Marciální cerberus, se skřipcem na baňatém nose, zadíval se důležitě na jinocha, nespěchaje s odpovědí. Konečně řekl: „Slečna Terry už není u nás ve svazku, ale byt nezměnila." A jmenoval ulici i číslo. Kryštofovi zdálo se, že nedobře slyšel. Už není u nich ve svazku?! To je nemožné, zhola nemožné! Přec by mu byla psala, že jde z angažmá! „Vy jste tam od nich, mladý pane?", otázal se vrátný. Kryštof mlčky přikývl. Chtěl se zeptati, jak to bylo míněno, že není Terča ve svazku, ale portýr předešel jej novou otázkou. Chtěl věděti, je-li z její přízně, snad že její bratr? A nečekaje jinochovy odpovědi, dodal s potutelným úsměvem: „To jste si na křtiny pospíšil!" Pod Kryštofem zakolísala podlaha. Chytil se podpěradla, klesl na židli, bledl a červenal, pot mu vyrazil na čele a těžce dýchal. Portýrovi se vyjasnilo. Viděl nepochybně, že nemá před sebou bratra ani příbuzného, nýbrž šamstra starších nároků, jenž přijel za milou, nemaje tušení, že je u ní vystřídán, že je t a k h l e vystřídán. To nebylo obyčejné kvinde, situace hrozila katastrofálním vyústěním. Divadelnímu dveřníkovi bylo mladého zklamance líto. Těšil jej, jak dovedl. Ať je rád, že vyvázl. Ach, tyhle divadelnice! S těmi ať si tak pořádný člověk začne, to pochodí. Všechno je u nich falešné, všechno šminkováno, vně i vnitř. Nikdo je tak nezná, jako on. Kočky licoměrné! Lasice! Dračice! — Aby vzpřímil jinoch hlavu! Sousto je tvrdé, perné, ale spolknout se musí. Dolů s ním! Ať mladý muž myslí na svou matku, jen a jen na ni. Pomnění na mateřskou lásku že je jediný protijed v takové alteraci. Kryštof oslzel. Byl vděčen muži v premovaném kabátě za soustrastná i povzbudná slova. Vypadal na první dojem tak nevlídně, okorale, pošklebně. Kde se v něm ten soucit béře. Jak taktně se jeví. Změklá nálada vystřídána byla v Kryštofovi hněvnou nakvašeností. Chtěl vědět, kdo je Terčiným svůdcem, chtěl se tváří v tvář vypořádati s tím bídákem. Vrátný zavrtěl hlavou. To že mu nepoví. K ničemu dobrému by to nevedlo. Situace by se jen zhoršila. Jen tolik mu řekne, že je to muž řádný, zámožný, jenž jistě děvče v hanbě nenechá. Křtiny budou arci dřív, ale k dodatečné rehabilitaci sňatkem že dojde najisto. A k ní, k slečně, ať rovněž nechodí. Bylo by to trapné shledání pro něj i pro ni. Na její nynější stav třeba by i škodně působilo. Zle se na něm provinila, škaredě, ale lidsky ohledně že musí se jednati vždy a všude. Jakož i my odpouštíme našim vinníkům. To že je to nejkrásnější prosba v otčenáši.

V hlubokém pohnutí loučil se Kryštof s mužem z portýrské lože. Nerad pouštěl jeho velkou, tvrdou ruku, kterou po prvé a naposled držel v pravici. Chvilkou vyznělo jejich setkání, ale nezapomenutelným že zůstane pro celý život, to cítil.

Dal se nazdařbůh do ulic neznámého města, procházel jimi bez zájmu, lhostejně, s mrakem ponurým, slzavým na duši. Brunšvik nebyl pro něj městem, byl jen dějištěm jeho prvního, velkého životního zklamání. Neviděl lidí, které potkával, byly mu lhostejny jejich fysiognomie, proň žila tu jen jediná osoba, kterou však nesměl spatřiti, s ní se shledati nikdy. Nedalo mu to však přece a vyptal se na ulici, kde bydlela. Vyhledal dům, jenž byl jejím bydlištěm a chodil před ním po chodníku nahoru a dolů. Nevěřil v možnost, že očekávaná se objeví, leč i bez této naděje spadla tu s něho tíseň, kteráž jej dosud hroutila. A jako si lidé hrají nicotným přemítáním, co by dělali, kdyby měli milion, tak on teď uvažoval do prázdna, jak by si vedl, kdyby se tu znenadání Terča objevila. Padl by jí k nohám nebo by ji zardousil? A což kdyby sepiatýma rukama zaprosila, aby se s ní oženil i teď ještě, tak jak je, sama druhá? Měl by to srdce, aby ji zapudil, odkopl? A tu si doznal, že by tak tvrdým nedovedl být, že by ji ve svou náruč schoval, že by rád ji měl snad ještě víc a to dítě, které čekala, jak své vlastní.

Ve fantasmagorie bludných představ Kryštofových vpadla náhle skutečnost nepochybným tělesenstvím lidského zjevu. Ze vrat domu vyšla Terinčina matka. Vypadala bezstarostně, úsměvně, vlídně, zřejmo bylo, že je ráda na světě, když jí však vkročil v cestu Kryštof, div že nezkameněla leknutím. Ten mladík byl jí protivný už v Praze, příčil se její hamižné vypočítavosti. Nic z něho nekoukalo. Takový kontoární perojezdec s lačnými kapsami! Dlela v Brunšviku teprv týden,

přivolaná dceřiným dopisem. V čem dcera je, zvěděla teprv na místě. Bylo to překvapení svrchovaně nemilé pro její počestné nazírání, ale vyhlídka na upravení situace sňatkem ukonejšila v ní mravní vlnobití. Hlavně hmotná stránka sňatku oučinkovala smířlivě. Nastávající zeť, pan Mittelberger, byl divadelním vlasenkářem, měl v městě vynikající závod frisérský v domě, jehož majetnickou polovičnicí byla jeho matka. Po její smrti podědí sám jediný tuto polovičku. Ideálu o příštím zeti, jak měla jej matka Terinčina v představách, neodpovídal ovšem pan Mittelberger. Sniloť srdce mateřské, že sňatkem povznese se dcera do sfér společensky mnohem vyšších, připouštěloť i závratnou možnost, že se provdá do šlechty. Osud rozhodl jinak, Bohu poručeno! Pan Mittelberger získal si celou její přízeň jemností způsobův a chování, galantním mravem, jehož byla účastna nejen dcera, ale i ona, matka. Líbal jí okázale ruku a byl samé: mütterchen sem, mütterchen tam. Navštěvoval Reschen denně, vyváděl ji na pěší túry, jak její stav vyžadoval, zjevně se tedy k závazku svému hlásil, ale se sňatkem nespěchal. Naopak, odkládal jej až po křtinách. Toto rozhodnutí způsobeno bylo ohledem na jeho matku, domařku-polovičnici, která stála tvrdě na požadavku, aby paternita vyrovnala se peněžitým odbytným. Hrozila synovi vyděděním z polovičky a výpovědí z domu, ožení-li se proti její vůli. Pan Mittelberger nezakolísal. Nedá se zviklati z postoje čestného příkazu, nutno však vyčkati, až bude vnouče na světě. To bude spojenec, jemuž stařena-domařka neodolá. Kouzlem babičství zjihne její nitro, štědrá ruka zůstane otevřená a půjde se k oltáři třeba bez myrtových věnečků, ale s požehnáním obou matek.

Matka Terčina uznávala důvody zeťovy za platné, znepokojil ji však názor dceřin. Byl vysloven jen na půl úst a jen vůči ní, matronu však přímo vyděsil. Rézinka dávala přednost vyrovnání alimentačnímu před sňatkem. Vezmou peníze a vrátí se do Prahy. Třeba ještě před slehnutím se domů vrátí. Sňatek připoutá ji navždy k cizině a ona naplněna byla steskem po české domovině od chvíle, kdy přestaly její styky s divadlem. Všechna výmluvnost matronina nestačila narovnati v hlavě dceřině pokřivený názor. A hrůzou ji naplňovalo pomyšlení, že by o zbloudilých tužbách nevěstiných zvěděl ženich. Ubohý pan Mittelberger! Takový dobrák, takový šlechetník. Vším by ji zahrnul, modro nebes by jí snesl, nevděčnici. Co ji čeká doma? Hanba, výsměch, klopota a ubohé dítě navždy ponese cejch nemanželského zrození.

A do těchto děsivých obav, do trampotného přemýšlení, jež zastírati musila přívětivým zevnějškem, vpadl znenadání, jako živoucí strašidlo, Kryštof. V první chvíli myslila nejinak, než že přibyl do Brunšvika na dceřin pozev. Vyzvěděvši však, jak vše se sběhlo a že Kryštof neví, kdo je šťastným jeho nástupcem, prosta byla rázem tíživé skleslosti a věděla hned, jak se k němu chovat. Zahrnula jej líbeznou zdvořilostí, jaké od ní v Praze nikdy neužil. Jak bude dcera litovat, že jej v Brunšviku neuvidí. Ale u nich to nejde, tam už je všechno schystáno pro chvíli, až přiletí čáp a dolů na ulici že se už Rézinka neodvažuje. „Ani byste se k ní nehlásil, jak ji to změnilo. To už není veselé fanfarum, jak jste ji v Praze znal, usedlá žena je z ní, zamyšlená starostmi, jak to s ní dopadne. Co vy mužští víte! Ale ženská platí za lásku draze. Chudinka!

Ani zlobiti se na ni nemůžu, jen ji lituju, když ji tak vidím zaraženou úzkostmi, co na ni čeká, co musí ještě všechno přetrpěti. Jen aby jí Pánbíček pomohl a zachoval! Potom bude jí údělem jen štěstí a blažený život. Její pán by ji na rukou nosil, pomyšlení jí udělá a ona ho má taky strašně ráda. Jak jináč, když se mu takhle obětovala.“ Stará paní se rozeštkala. I Kryštofovi bylo do pláče, když vedle ní s hlavou sklopenou cizím městem kráčel, mlčky naslouchaje jejímu štěbotu. Jako pleštění vytrvalého deště připadalo mu její mluvení. Studil ten déšť, ale neosvěžoval, beznadějnými mlhovinami vtíral se mu do mozku i do srdce.

Stará paní vyzvěděvši, že míří k nádraží, s radostnou ochotou nabídla se, že jej vyprovodí, donutila jej, že pojedl v nádražní restauraci, aby se na dalekou cestu posilnil a postála na peroně, dokud vlak se nerozjel.

— — — — — — — — — — — —

Povídá Zeyer v Ondřeji Černyševu: „V červáncích lásky bledne hvězda přátelství.“ Ale i v lásky soumraku dohoří a zhasne. Shledavše se po návratu do Prahy Kryštof s Martinem, pěstovali přátelské styky už jen krátký čas. Teprv když se ztratili jeden druhému navždy, zajízvily se rány v nich, utrpěné láskou.

¥

Maryša B. Šárecká:

KNIHA ŽIVOTA.

Přede mnou vždy je kniha života.
Ať rychle čtu neb opíjím se slovem,
ať v mysli zní mi jeho ozvěna,
vždy problém zjevuje se v slově novém,
a vím, že bude jednou dočtena!

A proto od jitra až k soumraku
jsem ve čtení té knihy ponořena,
děj její plyne mi, jak vlny proud,
ať radost jásá v ní neb bolest sténá,
já nemohu se od ní odtrhnout!

Mně lhostejno již, co v ní naleznu,
ať vítězství to jest neb zatracení,
v tom víru slov a činů nejistém
své hádanky jen hledám rozluštění,
a zvolna obracím list za listem.

Tak uvykla jsem slohu jejímu,
že v knize té mne nic již nepřekvapí,
ba ani bezpráví již nebolí,
zřím klidně, jak dav ku oltáři kvapí,
kde trůní efemerní idoly!

Míjejí stránky . . . Proč jich litovat?
Vždy stejně srdce moje bije
v zklamání jako v blaha závrati,
ať vidím idylly neb tragedie,
ač vím, že přečtené se nevrátí!

Zřím jasně vše, jak v knize napsáno,
křik obětí a úsměv jejich katů,
sen o kráse, jenž brzy ztroskotá,
zřím hnusnou modloslužbu zlatu,
a dím: „Zas jedna stránka života!“

Ač slovo hádanky mi uniká,
přec listy obracím dál vytrvale
a o marnosti práce svoji sním,
však nutno v knize čísti, žíti dále,
snad slovo velké bude posledním!



Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.

Těmto lidem byl člověk, jenž jim opatřoval nové peníze do jejich podniků, zakladatelem nového a pokračovatelem starého blahobytu. Lidé stavěli domy a pod rukama nerostly jim pouze nové zdi a nové činžáky, nýbrž i peníze. Kdo zbohatli, stěhovali se dále do města, poněvadž tady by jim bylo nevolně blízko staveništím, na nichž jejich ruce zmozolněly.

„Zednické jaro!“ vynašel si doktor Herout název pro toto období.

Nebylo to pravé jaro se zelenajícími trávníky, ale ušplýchané maltou a vápnem potřísněné, poněvadž tam se pokračovalo v práci hned, jak polevily mrazy, a sotva sníh sešel s okolních strání.

Mimořádný příliv příjmů z nových klientel způsobil, že se doktor Herout šťastně přesunul z nejkritičtějších okamžiků a že hladce uspořádal všechny povinnosti směnečné, i ony, na nichž byl spoluúčasten Mareček.

Blaživý pocit byl to, když si mohl po tomto nárazu zase klidně oddechnouti, ač byl kalen poznáním, že pracuje pouze pro minulost a pro budoucnost že mu po uspořádání minulých závazků ničeho nezbývá. A také bezstarostnost Marečkova ho rozčilovala! Mareček hodil mu zcela klidně všechno na hlavu a sám nedbal ničeho, klidně odejel do světa vydělávat peníze. Herout už věděl, že až dojde na účtování jich vzájemných obchodů, že se z účtování vyvine úplná rozluka a třeba několik úporných sporů; ztratil sám už přehled po této věci a bál se prohlížeti staré zápisy ve svých účtech, aby si obnovil obraz a pravou podstatu dlouholetého a zapleteného styku obchodního.

— Nesměl dopustiti, aby spojení bylo rozvazováno a přepočítáváno! Obával se tajně, že Mareček by mu vypočetl nepříjemné čísice, znal dobře Marečkovu obchodní bezohlednost, když někdy šlo o to, aby vydělal.

Napětí těchto dnů značně rozrušilo jeho nervovou soustavu. Přepracován a zmořen vzal si konečně koncipienta, odjinud mu velice vychvalovaného člověka, jenž mu přinesl do kanceláře pohodlné tempo obyčejného, hodinu za hodinou trpně ubíjejícího úřadování.

Rozešli se po šeredném nespolečenském výjevu bez výpovědi, na hodinu jako hysterická služka od paničky, když mu koncipient, nemohoucí si zvyknouti na horečnatý kvap chéfův, způsobil několik významných škod na vrub klientů, jimž zmeškal stání a nepodal včas naléhavých žádostí.

Doktor Herout se po tomto výjevu otřásl hrůzou, ale věc se odbyla bez následků za úplného mlčení koncipientova, ač došlo i k násilnostem.

Hnus života vyšplýchl příliš vysoko, a potřísnil mu hlubinu duše, kam dopadl.

— Lidé nevědí, co je krásy v intensivní, na všechno zapomínající práci! Žijí, ne aby pracovali, práce jim je přítěží a ne základem lidského života!

Přece jenom vrátila se mu až do kanceláře ozvěna toho hluku: koncipient o něm rozšířil, že je lakomec, vydřiduch a vyssavač, člověk bez citu — zkrátka celou stupnici špatných vlastností. Že chce ze všeho jenom těžiti, že mu nic není svatého, že lze u něho za honorář koupiti jakoukoliv účast na čemkoliv!

Na štěstí už bylo opravdové jaro, stráně už se zelenaly, Vltava leskla se bílými pásy zpěněnými, let racků namáčel do ní křídla vedle vorů, bystře plynoucích do splavových propustí. Doktor Herout vyšel si ve svrchníku podél Vltavy od nového mostu pod Letnou směrem k Holešovicům. Naobědvav se mimořádně v nejlepší restauraci, zapálil viržinku a volně, dávaje se opékati slunečními paprsky, už hřejícími, kráčel u Vltavy, do níž nové jaro sotva zrozené, ale už přetékající slunečnem, namáčelo ohnivé pásy svých paprsků.

Bylo po oblevách ke konci března, jaro sice ještě předčasné, ale už nezakřiknuté. Teď bylo Heroutovi volno! Žilami mu proudila teple omlazená krev, v tom okamžiku se nebál ničeho.

Něco mu našeptávalo, aby se šel podívat na Skochovu továrnu chemickou a na Marečkův dům, když však docházel k Hlávkovu mostu, dal se cestou pod viadukt a kráčel dále kolem jatek podél Vltavy, díval se chvíli na protější břeh, na němž se zdvíhal Nový Karlín, za nímž se černala v zeleni, ještě nesmělé, invalidovna. Tramvaje hlučně zvonily s druhého břehu, vlak severozápadní dráhy vyjížděl právě z karlínské zastávky a volně projížděl v půlkruhu do Libně.

Nákladní parník s vlečnou lodí přijížděl od holešovického do karlínského přístavu, až se převozníkova loď na řetěze zprudka zakymácela. Přešed okolo oplocených hřišť sportovních po cestě vzedmuté rozjíhněným blátem, vstoupil na dřevěný most libeňský, pod nímž valila se hučící, zpěněná řeka a po druhém břehu vracel se Karlínem do Prahy.

„Kde vy se tady berete, doktore?" překvapil ho otázkou obstarožní pán, jehož okamžitě nepoznal.

„A kde vy se tady berete, pane Kobliho?" odpověděl poznanému. „Snad nekupujete v Novém Karlíně dům?"

Viděl zcela bezpečně, že Kobliha nekupuje ničeho, protože doprovázel statnou dámu, kterou opustil uprostřed chodníku, a jež nyní v rozpacích přecházela, očekávajíc, až se k ní zase vrátí její průvodce.

„Dům nekupuji, jen se tady tak dívám, zdali by se mně něco nehodilo," rozhovořil se statkář Kobliha a skloniv se k Heroutovi, šeptal mu důvěrně do ucha, „je to už starší koza, víme, ale z dobrého plemene, vodí mě sem do parku, aby se tady se mnou pochlubila! No, vy to nikomu neprozradíte, že ne, doktore?"

„Tedy snad kupujete, vašnosto, dům pro tu dámu?" vyptával se Herout.

„Kdepak dům! Nejvýš boa, váženosto, poměry zemědělců nejsou takové, aby se mohly jejich ženy a milenky pyšniti domy: ty chuděry musí se spokojiti s předměty pomíjející krásy a důkladnosti."

„Ale už se nedávejte, vašnosto, vyrušovati!" napomínal ho Herout, vida, že se Koblihova dáma podívala roztrpčeně po nich. „Nerad bych, abyste měl pro mě nepříjemnost."

„Tak servus, doktore!" loučil se s ním Kobliha se zabedněnou povýšeností.

„Servus!" zasykl doktor Herout zlostně. „Chrapoune!" ulehčil si, když Kobliha zašel se svou společnicí.

„Opravdu svět by byl krásný, kdyby nebyl plný nadutců a pýchou překynulých zabedněnců!" pravil si, byv do hlubin roztrpčen dotěrnou důvěrností statkářovou. „Jak hluboko poklesl náš čestný stav! Jak hluboko!"

Neviňoučká příhoda pokazila jeho dobrou náladu. — Co by dal, kdyby mohl takového statkáře vykázati ze své kanceláře! Nemůže, nesmí, ten člověk velmi dobře ví, že je jeho vzácným zákazníkem a dívá se na něho očima nadutého chlebodárce. Kobliha mu před svou dámou zřetelně dal na jevo, že ho považuje za sobě rovna!

Doktor Herout povečeřel v malé restauraci karlínské a když přišel večer domů, vrátila se mu zase ta trpkost do duše. Toužíval vždy, aby si nashromáždil tolik majetku, aby se mohl vzdáti advokacie, odejíti z Prahy a někde na venkově v zátiší skončiti život. Krise, ve které se octl, znemožňovala, anebo aspoň oddalovala splnění tohoto přání do neurčita, zdálo se mu, že jeho osud, osud shánlivého a životem se protloukajícího advokáta, je už doživotní.

— Zvláštní věc! Cizí peníze dovedl spravovati a dobře je spravoval, se svými nedovedl hospodařiti! Nebude uklidnění, nebude oddechu! Nebude bezstarostného, spokojeného stáří! Jenom nervy drásající a ducha ubíjející práce bude! Ani trochu světla v mrákotách!

Ležel naznak v posteli s rukama za hlavou zkříženýma a plynová svítilna na domě vrhala řídkou záclonou do okna tlumené světlo, takže bylo v pokoji nejasné přítmí.

Nejtěžší starost posledních dnů měl uspořádánu: jeho a Marečkovy směnky byly prolongovány, odtud nehrozilo nebezpečenství!

— Ale jakých svízelů poměl! Ač právě poslední dobou prošly jeho rukama spousty peněz, a palmární účty byly za provádění hypotékárních zápůjček vyrovnávány hotově, bylo mu platiti tolik peněz, že ustavičně zápasil s jich nedostatkem. Věřitelé jako kdyby se smluvili! Zejména Marečkovi směneční věřitelé jako kdyby se umluvili a nenašedše Marečka doma, běhali k němu do advokátní kanceláře.

— Mareček úmyslně tomuto nárazu ujel! To bylo zřejmo! Jen když ustavičně šlo pouze o solidní akcepty, když aspoň potud nebylo lze Marečkovi ničeho vytýkati!

Herout pokusil se znovu sestaviti společný účet, pět večerů zabýval se tou složitou prací. Probral účty a doklady za všechna léta jich obchodního spojení. Štěstí mu přálo, že se mu vždy podařilo ze hromady papírů vyloviti pravý fascikl a pravé doklady.

Nebylo mezi nimi pořádku, nebylo účtování a systematického zapisování, co a jak bylo placeno. Chaos byl mezi nimi!

„Vás kdyby někdy udali pro přečin zaviněného úpadku,“ říkával Marečkovi, „tak budete jistojistě sproštěn z obžaloby, protože jen si najdete ony doklady, které jste někam založil, a těmi dokážete, že vlastně jste aktivní.

Mareček nezapíral, že má v knihách nepořádek. Vysvětloval ho, že veškeré jeho obchodování je solová hra; že je soustředěna v jedné hlavě, v jedněch rukou a v jednom notesu, jeho obchodní místností že je kavárna, jeho pracovním stolem mramorový stolek, že jeho korespondence je tak neveliká, že by na její vyřizování postačila jedna slečna, kdyby nevyžadovala dobrá pověst obchodní, aby mu v kontoru seděly alespoň dvě slečny.

(Pokračování.)



LITERATURA.

Růžena Svobodová: *„Jíva“*. Světská dobrodružství dětinného srdce. Druhé vydání. Spisů Růženy Svobodové svazek šestý. Za 3 K 50 h. — Táž autorka: *„Pokojný dům“*. S jednobarevnými i vícebarevnými neotypiemi podle originálů A. Kašpara. Za K 8·25 (váz.). Nákladem České grafické akc. společnosti „Unie“ v Praze 1917.

V obou případech jde tentokráte o nově upravené vydání starších prací — v prvním případě o práci náležející autorčiným prvním počátkům, v případě druhém o skvělý přírodní pastel napsaný před osmi lety a vyšlý původně r. 1911 v šestičlenném povídkovém souboru „Posvátné jaro“ (Laichter). „Pokojný dům“ Růžena Svobodová přejala v původním znění, „Jíva“, napsaná r. 1893 pod názvem „Ztroskotáno“, je však značně přepracována a doznala velmi pronikavé adaptace hlavně po stránce myšlenkové a komposiční. „Jíva“ má známou diskretně vkusnou úpravu ‚Spisů‘, „Pokojný dům“, vyzdobený tentokráte řadou obrazů Kašparových, stává se v dnešním rouchu rozkošným knižním bibelotem, jenž bude milovníky umění horlivě vyhledáván.

Napsal jsem kdysi na jiném místě o „Pokojném domě“, že tento úchvatný pastel jest jednou z nejsladších a nejprostších filosofií tichého, vyrovnaného života, jiż jsem kdy četl. Nádherná malůvka ze čtyřměsíčního letního pobytu v horských lesích, v tiché, zcela osamělé myslivně podbrdské, na niž pražští výletníci a turisté mohli by arci ukázati prstem, ale jejíž všecko ovzduší rodinné i všecken okolní přírodní půvab lesů i pasek a širých travnatých cest zasvítil v podání básnířčině novými kouzly. Devětadvacet drobných kapitolek nadechnutých

teple, hebounkou, něžně zcitlivělou rukou; devětadvacet epicky podbarvených básní v próse, genrovitě zachycených dětských obrázků, portrétů rodinných, přírodních lesních dojmů, náhodných setkání i úvah filosofických; devětadvacet barvitých, svěžích, drobných vidin básnické duše, která v čistém vzduchu horském, v barevných stínech lesních a ve zlaté lázni slunka pocítila pojednou jas nezkaleného štěstí života a zatoužila po projevech lásky všelidské, povznášející, zúrodňující, sílivé. Neboť: co je krásnějšího a užitečnějšího na těchto sladce dojímajících pastelech? Snad čistota a pravdivost postřehu, jak se tu básnířka dívá na dětství zosobněné dvěma rozkošnými hošíky nejmenované, mladé paní? Či podmanivá krása vzájemného poměru rodinného, jak jej postřehla pod lesním krovem myslivcovým? Či snad sama přírodní malůvka, úchvatná stafáž lesů oživených ptactvem i zvířenou, vyzdobených květy a motýly, bizarními i skvělými formami stromů, keřů a skupin jalovcových, naplněných pohádkovitými ozvěnami pověr a lidových mythů? Či konečně ona vlastní filosofická náplň spisovatelčina, jíž doprovází a podkládá svou lesní báseň a která jest vlastně harmonickým doplňkem jejích barvitých symfonií?... To všecko těžko říci — vše zde splývá, organicky se doplňujíc a vzájemně podporujíc účin. Dnes, v době velkého rozpoutaného nepřátelství světů, snad nejúčinnější budou přece jen ona skvělá místa hluboké lidské filosofie, ony obrodné a sladce výchovné úvahy o lidské nenávisti a krutosti, o lidské zlobě, tvrdosti, naduté sebelásce a vášni — a zase na druhé straně o mírné a smiřující dobrotě, o vzájemné podpoře a pokorné sesterské lásce, o štěstí lidí státi se štěstím bližního a druha. Růžena Svobodová uložila do své nevelké skladby řadu překrásných sentencí a tichých, diskretních úvah o tomto poslání opravdového člověka. Ví, že jen lidé v pravdě nešťastní dovedou rozsévati nenávist a zlobu, přibíjejíce svého druha na vlastní kříž utrpení a muk. Ví, že lidé šťastní rozsévají kolem sebe zase jen štěstí a slast, tak jak sama by nejraději do jasu a štěstí zhalila celý svět, jsouc jím veškera sama proniknuta. „Temní, sobě nejasní lidé, ať projdou kterýmkoliv životem, všude zanechají spáleniště —“, praví na jednom místě, ale „člověk s mírnou a sladkou duší nemá, proč by druhému ubližoval“. Je proto i plna odpuštění a křesťanské, mírné dobroty, jež na ni přešla z harmonie a z krásy těch božích lesů a pasek a sluňkem zalitých dálav. O lese a jeho staletých tajemstvích vzrůstu umí nám říci úchvatné fantasie (str. 54), lásku a vzájemnou příchylnost druha ke druhu umí symbolicky přenášeti i na stromy (str. 34); zpytuje minulost v poměru k dnešku jakýmsi dávným mystickým vztahem neznámé duše k duši (str. 47) ... jsouc vůbec naplněna jistou poesií silného mysticismu a laskavé, sdílné příchylnosti ryze duševní a mezihmotné, nejvýš suggestivní, podmanivé a výchovné. Připadá mi, jako by v té nevelké skladbě, zachycující čtyři měsíce venkovského pobytu od jara přes léto do podzimu, v tom tichém průběhu dní vyznačen a symbolisován byl jaksi veškeren lidský život: jeho jarní bezstarostnost a krása dětinské těkavosti (Jasánek a Zvoneček); jeho slunný a šťastný rozvoj let zralých (mladá paní myslivcová, myslivec); filosofie jeho nachýleného stáří (melancholie loučení, sentence o životě a štěstí). Opravdu vnější i vnitřní chronologie zachycena je v té překrásné skladbě pastelové. A je uchováno mnoho obrodné životní pravdy, na niž zde upozorňujeme především.

Milostný románek „*Jíva*“, napsaný v první své versi před čtvrtstoletím, bude zajímati literárního historika svými typickými prvky autorčiných spisovatelských začátků. Děj prostý, běžný, však valně složitých zájmů psychologických; bohatá kresba prostředí; nadměrná řada episodních portretů, jež vybírány jsou a hledány náhradou za pestřejší rozvinutí dějového pásma; zájem o drobnokresbu, o výraznou odlišnost typů, o hledání a podtrhování nejvlastnější podstaty lidské duše, jak jeví se nárazem na různá společenská prostředí a na různá osvětlení časová. Ryzí a živý zájem naturalistický vyznačuje tuto první tvůrčí éru Růženy Svobodové nejvýrazněji. Zde kreslí nám mladičkou, sedmnáctiletou Rafaelu Staňkovou v jejím prvním životním nárazu, kdy vzata z kláštera, zasvěcena byla rázem světu jako útlounká, anaemická květinka, vyrostlá ve skleníku a vysazená pojednou na drsný vzduch. Bohatý, ovdovělý podnikatel zaváží svoji jedinou dcerušku přímo z náručí klášterních panen do jihočeského města k příbuzným. Až dosud nejpřísnější osamocení, modlitby, zpovědi, tichá rozjímání — zde nekonečné maloměstské návštěvy, výlety, hlučné zahradní slavnosti. Až dosud pouze mystický styk s Bohem a s jeho světskými sluhy — zde obletování a flirt. A srdce zlekané, vyplašené náhlým vyburcováním, ozve se záludnými plameny. Nezkušeno, podlehne cyniku a sobci, mučí se a stěná pod bolestivou tíží náhle poznané životní perspektivy, div že se nestávajíc obětí cynikových bezohledných a krutých her. V první, ve staré versi románku mladé zmučené srdce Rafaelino ulevuje si hrdým nářkem nad ztracenou láskou; ve versi nové, dnešní, osvobozuje se náhlým prohlédnutím a poznáním, očišťuje se upřímností doznání a tím náhle posíleno, vchází do nového života po boku primitivně krásného muže zdravých a silných životních zásad, po boku takového rázovitého typu à la

Šimon pátý, jak jsme je poznali už v nedávných ‚povídkách o manželství‘ („Přišel den“).

Tedy: musil v tomto novém podání padnouti titul „Ztroskotáno“ a musil být nahrazen „Jívou“, symbolickým krásným stromem svěžích nadějí příštího života. Ta jíva rostla nad rudou stiechou těchobuzské myslivny, do níž si primitivní a silný Tomáš Vlk odvede svoji Rafaelu. I zde vidíme, jak nových a životně posilujících světel nabylo umění Růženy Svobodové v nejnovější své fázi tvůrčí. Tenkráte, kdysi před lety, kladen hlavní zájem na realistické odlišování typů (zde maloměstských) a na vyhledávání, sledování jemných pochodů psychologických. Dnes všecko podepřeno i myšlenkou, snahou o hledání smyslu života a tím jeho síly, opodstatnění a zdravé krásy. Čili: dnešní umění paní Růženy Svobodové nabylo (a stále nabývá) kladu, stávajíc se užitečnou složkou našich prohlubujících se potřeb a pravých životních zájmů. *Fr. Sekanina.*

TÝDEN.

* V den šedesátých narozenin milého našeho spisovatele *Karla Šípka*, jak je zaznamenal onehdy český denní tisk, vzpomněla si jistě s povdékem a upřímně přečetná čtenářská obec na bodrého svého humoristu a vynikajícího znatele českých poměrů divadelních, na spisovatele plných čtyřicet roků náležejícího k našim předním spolupracovníkům literárním a neztrácejícího ani svěžesti ani tvůrčí své chuti a bodrého rozmaru. Karel Šípek, věrný náš spolupracovník dlouholetý, z jehož péra právě dotiskujeme novou povídku, je rodák bohdanečský, krajan nezapomenutelného básníka-bohéma Josefa Jaroslava Langra. K rodnému svému kraji přirostl pevně a věrně, ale Praha stala se mu přece jen druhým domovem — Praha se svým rušným životem divadelním a literárním, jak dokazuje nejvlastnější jubilárova činnost. Starý „Paleček“ a „Švanda dudák“, později i „Humoristické Listy“ byly na dlouhá léta doménou veselé, elegantní a svěže rozmarné tvorby Šípkovy, která se postupem doby ukládala i do knížek různě označovaných. Známe je všichni od „Žertem i do pravdy“ až po „Lidi šprýmovné“ — známe i jeho vlastní tvorbu dramatickou („Starší závazky“) a zvláště zdařilou a významnou tvorbu na poli českého libreta („Psohlavci“, „Na starém bělidle“, „Noc Šimona Judy“, „Germinal“); známe konečně i jubilárovu tvorbu vzpomínkovou a causeristickou, jeho referentství divadelní ve starém „Světozoru“ a v „Národní Politice“ před M. A. Šimáčkem. Vždy neúnavný, jadrný, bohat invencí i pěknými prostředky výrazovými, stál Karel Šípek v družině našich spisovatelů vždy v samém popředí, milován i vážen stejně pro svůj význam umělecký jako pro svoje milé, srdečné vlastnosti osobní. Neúnavný a svěže inventivní je Karel Šípek i dnes, kdy zaklepala na jeho čelo šedesátka. Aby mu i další jubilea přinášela v životě jen všecko nejkrásnější a milé, srdečně přejeme sobě i jemu. *—n—*

*

* Shawova komedie „*Caesar* a Kleopatra“, končící odjezdem Caesarovým z Egypta a jeho slibem, že Kleopatře pošle Mark Antonia — nešla do hlavy mnohým lidem, kteří jsou obeznámeni toliko s historií *Antonia* a Kleopatry (nejvíc patrně z biografu) a vědí, že tato královna egyptská zhynula sebevraždou, davši se uštknouti zmijí. Proto zakončení Shawovy hry nepovažují za definitivní. Referent „Prager Abendblattu“ v čísle ze dne 12. t. m. podal svým čtenářům tuto zprávu: „Veselá komedie *končící tragicky*; „die Schlange *stirbt* durch den Biss einer Schlange“ (had — jímž míněna Kleopatra — umírá uštknutím hada). A dále, chvále výkon paní Sedláčkové, praví, že „i umírání (das aus dem Leben Scheiden) bylo plné živé přirozenosti“. — A také referent „Pražských Novin“ dne 11. t. m. chválí umělkyni, že „předvedla mladičkou královnu . . . i v sebevraždě způsobem dokonalým“. Takovéto uznání může zajisté jak autora tak umělkyni svrchovaně potěšiti.

*

* Balzac jest znám jako jeden z nejoriginálnějších spisovatelů, kteří vydávali jen „své“. Jisté nakladatelství vydalo tu posud neznámé jeho dílo: L'amour masqué ou imprudence et bonheur. Neznámý Balzac, toť literární událost! Vydavatel předeslal dílu úvod a vysvětlil, jak přišel k rukopisu. Prohlížel knihovnu kněžny de Dino, kde bylo množství knih bohatě vázaných, a našel tam vedle nevydaných rukopisů Alfréda de Musseta a Eugena Sue také tento rukopis Balzacův. Honoré de Balzac byl znám s kněžnou de Dino, rozenou de Sainte Aldegonde, a chtěje odvděčiti se za přátelství, napsal toto dílo, které jest vlastně rozvláčnou novelou, a daroval je jí. Obsah však jest téměř doslovně totožný s dílem, které vyšlo r. 1845 pod názvem „Le domino blanc“, kdež jako autor podepsán jest Moléri. Mołériho hrdina jmenuje se Valberg, Balzacův Préval. Děj tohoto odehrává se v Paříži, onoho v Gentu. Préval je francouzským, Valberg rakouským důstojníkem. Ostatek i rozdělení osnovy děje, rozvinutí, ano i rozmluvy jsou stejny, ba i slova táž, až na to, že Balzac je rozvláčnější, ale upřímnější. Pierre Lavedan srovnával oba texty a byl na rozpacích, protože ta či ona práce po jeho názoru musila býti plagiátem. Domněnka, že Moléri je Balzacův pseudonym, je vyloučena. Moléri,

jak P. Lavedan uvádí, byl současníkem Balzacovým. Jeho pravé jméno jest Hippolyte Jules Demolière, je narozen r. 1802, studoval práva, poté lékařství a posléze stal se literátem r. 1837. Nebyl bez významu, ač je zapomenut. Comédie Française provozovala jeho kusy s úspěchem. Potom zabýval se politikou, po revoluci r. 1848 byl provisorním tajemníkem sekretariátu republiky. Které dílo má právo originálu? usuzuje P. Lavedan. Našel Balzac tištěné dílo Molériho, nebo Moléri nějakým způsobem rukopis chovaný posud v rodinné knihovně knížecí? P. Lavedan soudí na prospěch Molériho. Již látka příliš romantická nesrovnává se s Balzacem. Není pravděpodobno, že by Moléri mohl prohlížeti a opisovati rukopis, chovaný v soukromé knihovně, když nikdo nevěděl o něm, než Balzac a kněžna. Naproti tomu Balzac mohl snadno znáti tištěnou novelu Molériho. Jsou případy, že spisovatelé volili tutéž látku, látku ze života, ale každý zpracoval ji jinak, a tu jsou i rozhovory jednostejné. A jak vysvětliti plagiát u spisovatele, jemuž nikdo nemůže vytýkati nejmenší „výpůjčky" od druhých? Kněžna naléhala na přítele, aby jí, jako druzí, věnoval nějaký svůj rukopis. Balzac, aby jí vyhověl, nemaje tehdy ničeho a věda, že rukopis nevyjde na světlo, mohl tu použíti práce nepovšimnuté, když Moléri psal po té jen dramata. Ale — praví Lavedan, soudcem býti těžko. Když před válkou vyšly „Sebrané spisy Balzacovy", novela záhadná, protože upozorněním Lavedanovým autorství bylo sporné, nebyla do nich pojata, a nakladatel doprodav své vydání již ho neobnovil. Tím „neznámý Balzac" zůstal nadále neznámým. *K. V. H.*

*

* Většina spisovatelů filosofických a morálních děl na Rusi zabývala se otázkou, je-li národ ruský náboženským? Průkazy čerpány z literatury. Dostojevský dí, že žádný národ nemiluje Krista vroucněji nad národ ruský. Vl. Solovjev praví, že ve smyslu náboženské mravnosti jest národ ruský přímo ideální. On to byl, jenž Rusku přiřkl název: „Svatá Rus". Zasimovskij tvrdí opak, že náboženskost a morálnost nikdy nebyly údělem ruského národa. Avšak Ivanov uvádí, že i Hercen, Lavrov a Michajlovskij byli nábožensští v hlubinách duše přes to, že zdáli se býti atheisty. Merežkovskij soudí, že národ ruský jest nakloněn atheismu, ale je nakažen mysticismem. Tak usuzují Rusové o svém národě. Prof. M. Zdziechowski jest však Polák a pokládán je za výborného znalce „duše ruské" mezi Poláky. V díle „U opoki mesjanismu", vydaném ve Lvově, praví, že lid ruský jest srdcem čistě náboženský. Inteligenci však přičítá se atheismus. Leč ten má v Rusku jiný význam. Znamená neuspokojení formami církve, je to žízeň po pravdě, je to hledání světla, ale v duši inteligence ruské je totéž co u lidu: náboženský cit. O

*

* Francouzské divadelní museum, které pyšní se bohatým archivem, marně namáhalo se sháňkou po korespondenci Molièrově. Současně objevila se druhá mrzutost. Molière a Luly, jenž byl právě tak věhlasným jako Molière, byli přáteli, a každá pochybnost je vyloučena, že stýkali se a dopisovali si. Nasvědčují tomu dopisy jiných a okolnost, že zájem obou téměř nutně vyžadoval písemných styků, kdy jeden byl ředitelem divadla a druhý opery. Avšak jako není jediného lístku z korespondence autora Tartuffa, tak zmizela všecka korespondence Lulyho. Záhada, kam se vše podělo, zavdává podnět k různým domněnkám a dohadům, kterými však nezískává se ničeho než planých sporů. O

(Zasláno.)

Slavné

Zemské správní komisi v Praze.

Majíce na zřeteli svobodu uměleckého projevu, nemůžeme mlčky přejíti zasahování intendance do repertoiru Národního Divadla, jak se projevilo v poslední době, zvláště zákazem Mahenovy hry „Ulička odvahy". Spisovatelé sdružení v „Kruhu českých spisovatelů" a v „Literárním odboru Umělecké Besedy" již před lety hájili tuto svobodu domácí tvorby dramatické proti instancím divadelním a považují za svou povinnost i nyní ohraditi se proti censurní praxi úřadu, jenž měl by domácí produkci spíše chrániti a podporovati.

Protestujíce proti tomuto novému zbytečnému omezování volného rozvoje českého divadla, žádáme slavnou Zemskou správní komisi, aby domácí tvorbu dramatickou vzala proti každému útisku v ochranu.

Za „Kruh českých spisovatelů":

Ot. Theer, t. č. místopředseda. **H. Jelínek,** t. č. jednatel

Za „Literární odbor Uměl. Besedy":

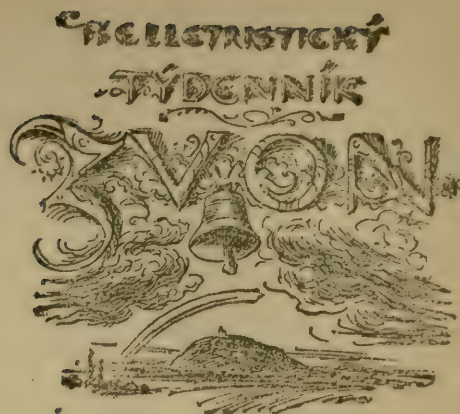
Bohuslav Knösl, t. č. místopředseda.

V Praze, dne 15. března 1917.

V Praze, dne 22. března 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



Eliška Krásnohorská:

VERŠE DŮVĚRNÉ.

VILMĚ SEIDLOVÉ-SOKOLOVÉ.

I.

Když rozvily se jarní květy Tvoje,
mé padaly již touhou po plodech,
však stejné naděje i nepokoje
a družné tuchy, tužby, ideály,
jež v duších z lásky k rodné zemi vzplály,
sny spolné o lidstvu i národech
nám obvíjely mladá srdce vzletná
jak úponkových věnců páska květná.

Dnes jeseň již Ti v dálku loudí ptáky,
a zima samo slunko vzala mi;
dnes, poplašeny zlými bouřliváky
když chtějí prchat naše ideály:
táž úzkost vře nám v duších, bode, pálí;
nám srdce srostla svými ranami,
krev spolné bolesti je k sobě tmelí
a dokud bijí, nic jich neoddělí.

II.

Brodem krve, běd a mučednictví
genius, jenž razí dějin dráhy,
vede lidstvo blíž a blíže k lidství.
O tom blouznil duch náš v mládí snech,
v knihách mudrců to četl záhy,
zřel to, patře v zašlých věků běh.
Nechť se upnou oči otevřené
do propastí, přes něž triumf dob
mosty závratné svým krokům klene!
Kostry hekatomb jim v bezdně stlely,
národy tam padly ve svůj hrob,
světlu vstříc však noví chodci spěli.
Pravěk dálný kde své báchory,
zjevy divoké svých božstev mísí
v mlžné losů lidských obzory,
až kde v ostrém jase bližší svět
v paměti nám boj i cíl svůj křísí:
jaké proměny! Jak různý vzhled!
Kam se děly ony příšery,
oslepivší v děsných slavozářích
druhdy rody zemské veškery?
Kam ta množstva lidských obětí,
ubitá kdys modlám na oltářích
nebo v plamenech a v prokletí?

Za vědecký zpyt i víru vroucí
kde jsou mučírny, kde sekery?
Kde jsou krutí, zatemnělí soudci
kdysi schopní ohav ordálií?
Kam se dělo peklo pověry
se svou rotou vášní, hyén, zmijí?
Kam ty pranéře? Kam ukrutnost
trestů pro zjarmené chuděry,
jíž byl velmož za své viny prost?
Nestvůrné kam zniklo právo pěstní?
Kam že krevní msta? Kam výsad pych?
Poddanství, — kdy ctěni jako čestní
bezprávných svých robů vyděrači,
nenasytně střebající z nich
zisk i rozkoš hltavostí dračí?
A kam zmizel přížeh otroctví,
Kainův znak, rmut hanby s tváře země?
Padlo lidokupců vojvodství,
zpod jich bičů vysvobozeno
dávno bílé jest i černé plémě.
Věno lidskosti, nám vrozeno,
okřídlilo včely v lidském úle;
nový duch dal sílu do ramen,
čest dal dílu, dělníku hlas vůle,

pevný práva štít i proletáři;
starých mezí zbavil ducha žen,
v ochranu vzal děcko! V jeho záři
zdůstojněly davy, kasty klesly,
vrstvy vrstvám vlást již nemohou
nadprávím a zvetšelými hesly.
Volně vzpíná chrámy každé víře
širá zem pod slunnou oblohou.
V člověku cit práva krotí zvíře.
A když smetla za tisíce let
křivd již tolik slabší lidstva část,
nebude-liž celý valný svět
nucen pudem týmž — svým božským darem —
všecky, potupy a bludy střást,
všecku podlost bičů, pout a jarem?
V proudech dějin věčnou touhu zříš:
v pláň se slít jak v moře! Rovnost všem!
Tak chce lidský duch, a vždy chce výš.
Místo násilníků svévole
spolný řád chce opanovat zem,
přísný, na vševládném prestole.
Sváda jedinců, pře každá skrovná,
soků drobných každá úhona
smírnou práva moudrostí se srovná;
spory zlé a křivdy jedovaté
ztrestá majestátem zákona
věku svědomí dle smlouvy svaté. —
Tam však, největší kde sázka volá
k osudí, kde mezi národy
o to jde, či křivdu právo zdolá,
tam že bude soudit zas a vždycky
místo blahé duchů dohody
hmoty běs, a selže vzestup lidský?
Tam že hořce zpláčí andělé
nad prohranou člověčenství zkouškou?
Vášně jen, vždy znova vzkypělé,
věnec vznešený že strhnou lidem?
Ó, pak zahalit jen černou rouškou
lidskou tvář a vyrvat před tím videm
ideál svůj srdci bez naděje!
Kdo by žít a člověkem chtěl slout,
tak-li skončí lidská epopeje?
Nestačily bouřné oceány
slz a krve? Ztopí dravý proud
stokrát ještě znova zemské lány?
Smíru duch, všem spravedlivý, velký
že jen slabé zlomky sjednotí,
ale nikdy různé v lidstvu celky?
Z útrob země, s oblaků, z dna vod
strašné hromy střel až dohřmotí
dobám hynoucím svůj doprovod:
bude lidství genius tím ubit?
Hleď a slyš! Jsou zjevna znamení,
že se výsost lidská nedá zhubit!
Šepot mrtvých, živých strážný hlas
dí jak tajným dechem tušení
různo, zticha v ryčné vřavy kvas,
dračího že obra steré tlamy
k vlastní záhubě se vzplamení,
zalknou, spálí, stráví draka samy. —
Až kdys nové pokolení řekne:
„Lidmi jsme, nechť různých jazyků,"
před spravedlnosti božstvím klekne.
Nerozhodne násilí ni zášť
zdarů konečných ni zániků!
Pak, až Moudrost rozhrne svůj plášť
v útočiště národům, pak zbrání
zkáze těch, v jichž pevném vytrvání
od věků plod budoucnosti zrál!
Víře té se zdávna oddáváme,
steskům našim hrot jen ona láme . . .
Kéž — ó kéž tak dlouho vytrváme,
až se splní její ideál!



Jan Vrba:

ZÁMECKÁ GALERIE.

Z knihy „Sázava".

I.

Jak se zámeček stavěl a boural . . .

Během šesti let byla to již čtvrtá převratná změna, která se — jako vždy — z nenadání udála a postavila tiché a pokojné městečko na sázavském břehu před hotovou skutečnost. Dosavadní držitel prodal panství, a o novém nevěděl nikdo ani zbla. Stávalo se tak v posledním čase pravidelně, ale snad právě proto městečko na tolik znervosnělo . . .

Před tím, než nadešlo převratné střídání držitelů, vládl na malém zámečku starý pán a půl století řídil osudy zapadlého panstvíčka. Neměl predikátu ani erbu, se sousedy hrával v taroky v předním hostinci městečka a s farářem vycházel v dobrotě. Nebyl ženat, a poněvadž starý mlá-

denec vždycky musí si najíti nějakých vzrušení, zaměstnání, které by mu občas pohnulo žlučí, vrhl se vášnivě a opravdově na politickou dráhu. Nebyl však diletantem, nýbrž váženým a po vlasti známým politikem. Že byl právě staročechem, toho příčinou nebyl pouze jeho věk, který ho jaksi s většinou vrstevníků sepial, ale celé ryzí a neúchylné přesvědčení, které však bylo dosti pružné, aby mu dovolilo míti vždy vlastní soud a proto i nepokládati stranu za pravověřící církev. Jeho výzvody, výstupy v zákonodárných sborech i veřejná prohlášení nadělala zhusta zlé krve v straně. Než jednoho nebylo možno mu upříti, jako vůbec většině jeho stoupenců. Politika a voličstvem svěřený mu mandát nebyly mu dojnými kravami. Na zemském sněmu i v říšské radě, když tam posléze s českým poselstvem vešel, byl vždy vědomým zástupcem svého voličstva a paličatým Čechem. Proto dovedl se zle rozčilovati nad nezdárnými syny svého národa, kteří, ať již z osobní ješitnosti, z příkazu strany, z osobního svého přesvědčení, nebo z jakýchkoliv jiných důvodů vstupovali do vlád, a nazýval je zaprodanci i tehdy, když bylo naprosto jisto, že stalo se tak ku prospěchu národa.

A byť v novinách a různých knihách bylo lze dočísti se o starém pánu zcela jinakých soudů, městečko i kraj byly o jeho ceně přesvědčeny, a jejich přesvědčení nemohlo zvrátiti nic na světě, a proto také, dokud starý pán žil, bylo vyloučeno, aby zde o volbách zvítězil někdo jiný. Byli si jisti všichni, že starý pán z politiky nebohatne, a to byl pramen jejich víry i neúchylného přesvědčení. Konečně nábožná téměř úcta k němu bránila jim smýšleti špatně. Vyvinula se postupem času z upřímné lásky, jíž získal si sesousedštěním vysoké politiky. Zanášel totiž veškery události z parlamentu do své hospody, která proto v neděli po hrubé a celé odpoledne byla nabita sousedy a lidem z kraje. Farář neměl o kázání tolik posluchačstva jako starý pán, když řečnil o politice. Dělo se tak pouze v neděli a pouze tenkráte, meškal-li pan poslanec na svém sídle v době parlamentní nečinnosti. Byly však také výjimky. Událo-li se ve sněmu, nebo na říšské radě něco zvlášť významného, o čem včas bylo možno dočísti se v novinách, sešlo se voličstvo v hospodě, jsouc jisto, že o jedenácté zahrčí pod okny panský kočár, přivážející starého pána ze vzdáleného nádraží, a tento — dle okolností — buď zamračen, anebo vesel vejde, aby je důkladně zpravil o událostech.

Padaly vlády, střídali se ministři, ale starý pán neustále jezdil do Prahy i do Vídně, byl neustále poslancem, a nebylo moci, která by ho vystřídala jiným. Jeho voliči se neodvážili ani pomysliti na něco podobného, neboť ze skutečnosti trvalosti jeho mandátu plynula jim silná důvěra v sebe . . .

Žel však . . . Nic na světě netrvá věčně, nemohl věčně žíti starý pán. Jednoho dne zazvonil umíráček i jemu.

Potom se ukázalo, že jmění starého pána nebylo nikterak tak nedoberné, jak se všichni domnívali. Značný počet dědiců dovršil zlo — a panství se dostalo na buben.

Koupil je pražský advokát, který — třebaže byl mistrem v okrádání bližních — nedovedl zabrániti, aby jiní nespláceli mu stejnou měrou. Pochopil do roka a hleděl co nejrychleji zbaviti se přítěže, aby experiment mu nepřišel příliš draho.

Napálil žida, zbohatlého nájemce tří okolních velkostatků, jejichž pole vymrskával právě z poslední síly. Nový kupec nemínil však nikterak usaditi se na panství trvale. Snil o rozparcelování čtyř dvorů a výhodném rozprodání hospodářských pozemků, stejně jako o zplundrování zachovalých lesů. Poslední podařilo se mu ve dvou letech znamenitě, ale parcelaci postavily se v cestu těžké překážky. Panství bylo zapsáno v zemských deskách, a již prvním pokusem o dosažení povolení k jeho rozkouskování pobouřen byl tisk, který podíval se židu blíže na prsty, a jen se podíval, již začal vytrubovati do světa o jeho nedovoleném hospodaření v lesích a poplašně burcovati banky k záchraně kusu ohroženého národního jmění.

Nechtě posloužil tak židu, který, cítě horkou půdu pod nohama, přistoupil na první nabídku vlastenecké banky a po dlouhém vyjednávání a užitečných průtazích panství jí s tučným výdělkem prodal. Tehdy oddechl si nejvíce farář, neboť s držením panství nerozlučně byl spojen patronát, která skutečnost v minulých dvou letech byla příčinou neustálých jeho sporů a tahanic s mazaným židem.

Nadešla krátká éra milostivého léta pro úřednictvo, neboť přese všecku zdánlivost přísného dozoru a časté prohlídky, revise a inspekce bankovních úředníků i přizvaných odborníků, kradl každý, kdo měl ruce — a ti, kteří přijížděli dohlédnouti, chodili se zavřenýma očima a dlaněma před sebe napřaženýma, jako by byli opravdu slepí.

Posléze smilovala se nad zplundrovaným panstvím prozřetelnost boží.

Městečkem roznesla se zpráva, že panství znovu bylo prodáno, a neklid zmocnil se všech nedočkavě vyčkávajících běhu věcí budoucích. Nejvíce znervosněl starosta městečka a zkušeností již jednou trpce poučený farář. Ne bez příčiny, neboť dle všeho, co se dálo, bylo lze již bezpečně souditi, že nová vrchnost bude zcela odlišná ode všech, které tu kdy žily.

Již o postupování panství bankou byla patrna nová a nezvyklá vznešenost. Přijel nový ředitel se dvěma advokáty, a celý týden byla přijímána inventura. Potom advokáti odjeli a objevili se inženýři a geometři, kteří s podivnými trínožkami honili se po polích a po lesích, a v zápětí zahájeny byly nesčetné spory o příorky, o přiznání vlastnického práva, řízení k zjednání knihovního pořádku — zkrátka, pokojným občanům městečka a sedlákům v sousedních obcích točila se hlava, kdežto úřednictvo velkostatku přepadl děs. To proto, že ředitel zavedl úplně nové vedení knih a spolu ironicky přislíbil nedaleké polepšení platů, které bylo nutné, poněvadž všem velmi vyzdvihl žlab, ale současně bylo zřetelným projevem nedůvěry v jejich minulou poctivost.

Ředitel sám byl mužem velmi tajemným a nepronikmutelným. Usadil se v zámečku největšího dvora, kde zařídil si byt jako malý vévoda. Úřednictvo radovalo se s počátku z této jeho oddálenosti od ústředí, ale brzo bylo poučeno, že právě tato oddálenost umožňuje mu činiti náhlé a nenadálé návštěvy, takže nikdo nevěděl dne ani hodiny, kdy na dvoře, na poli, nebo v lese zablýskne se jeho široký, bílý klobouk — nebo v zimě hnědá bobří čepice. Byl také náruživý chodec, což jenom zvyšovalo nepředvidatelnou nebezpečnost jeho přepadů, neboť ani zahrčení panského kočáru nemohlo prozraditi, že se blíží. Bázeň před ním vystupňovala ještě přesvědčená jistota všech, že požívá naprosté důvěry tajuplné vrchnosti, o níž nikdo nevěděl nic určitého. Proslýchalo se sice velmi mnoho, ale všecky pověsti byly tak fantastického rázu, že ani nejlehkověrnějším neuzdálo se uvěřiti jim.

Ředitel nepověděl nejmenšího. Nestýkal se s nikým a o setkáních nebo úředních řízeních byl velmi strohý, nemiloval rozvláčné obšírnosti a zejména nikterak se nedal pohnouti, aby se rozhovořil o věcech mimoúředních. Přes to však mezi ostatním úřednictvem během několika měsíců vyvinuly se poměry, jakých nebylo pamětníka. Beze stopy zmizel patriarchální soulad a pospolitost, kterých ani židovský držitel nedovedl porušiti, a objevilo se vzájemné sočení a číhavá podezřívavost. Podivuhodnou proměnu způsobil ředitel letmými poznámkami, vztahujícími se k úřadování nebo spolehlivosti druhých úředníků, neboť bylo jeho zvykem pochváliti vždy člověka, s nímž hovořil, a povznésti ho několika skoupými slovy nad ostatní. Jednou, dvakráte řekli si úředníci navzájem ředitelovy posudky, ale právě proto, že byly příliš stejné, vzbudily nedůvěru a řevnivost, které nectnosti v krátce vystupňovány byly do té míry, že hospodářský správce znesvářil se s nadlesním — a důchodní s oběma. Vítězství jednoduchého diplomatického umění ředitelova bylo dokonalé, neboť každý ze tří znesvářených byl přesvědčen o vlastní oblíbenosti u ředitele, netajil se jí nikterak a snažil se horlivě trvale si ji udržeti. I byli všichni zapřaženi do společného jha, táhli zdatně na jediné líše, podobni kousavým valachům, jimž pouze práce překáží v střetnutí.

Výsledky objevily se velmi brzo. Vzájemná podezřívavost nabyla podkladu, neboť zášť všem otevřela ústa. I dovídal se ředitel o sebe menším hnutí každého z nich, a shovívavá mírnost, s níž každého na drobná nedopatření upozorňoval, ještě více rozplameňovala hněv postiženého proti předpokládanému udavači, který patrně takovou nepříliš čestnou cestou snažil se domoci se ředitelovy přízně, připravuje o ni soupeře.

A tehdy pojednou ředitel zpohodlněl. Přestal procházeti se pěšky a zamiloval si mnohem pohodlnější způsob dopravy panským kočárem, neboť bylo již zbytečno překvapovati podřízené. Podivný systém nenávistné policie osvědčil se dokonale.

Takové byly poměry, když po prvé zavítal sem majetník, aby si prohlédl draze koupené panství. Stalo se tak nezvyklým způsobem. Ředitel přijel památného dne brzo ráno ze svého sídla do městečka, zašel do úřední budovy, aby každému ze tří oznámil nedaleký příjezd vrchnosti — a než se kdo z nich mohl vzpamatovati, již odjížděl do vzdáleného města, aby tam uvítal panstvo, vystoupivší z vlaku.

V městečku zbyl za ním ohromný údiv, neboť nikdo nedovedl pochopiti, cože tu majetník hodlá počíti, když tě nebylo v zámku místečka, kde by mohl přenocovati.

V krátce však byli všichni vyvedeni z dohadů a bludů.

Náměstím zahrčela kola čtyř kočárů, zachrupal pod nimi starý písek v nádvoří zámku — a již se ubírala skupina osob k jeho portálu. Seznámení se s úřednictvem bylo odbyto velmi krátce a jen jakoby

mimochodem, takže bylo příliš patrno, že příčina příjezdu panstva je zcela jiná, než bylo předpokládáno. A skutečně. Jedva úředníci odstoupili, již cele zmocnili se vrchnosti architekt a dva stavitelé, kteří spolu přijeli, a započala předůkladná prohlídka zámku vně i uvnitř. Již o ní bylo zřejmo, že v dobách příštích nebude zde poroučeti a vládnouti muž, nýbrž žena. Potrvala až do večera, kdy ředitel opět doprovodil vrchnost na nádraží, kdežto architekt a oba stavitelé usadili se v panském hostinci, zcela zřejmě na trvalo, znemožnivše tak každému dalšímu cizinci v městečku přespati. Nebylo jim však zazlíváno, neboť z jejich úst slyšány byly první přesné a věrohodné zprávy, a v niveč tak obráceny veškery fantastické pověsti, které až dosud nahrazovaly pravdu.

Ukázalo se, že záhadný kupec panství není ani šlechtický dobrodruh, který oženil se v Americe s milionářovou dcerou, ba, ani ne šťastný zlatokop, který se stal v Kalifornii, našed zlatý couk, přes noc milionářem, a přijev zpyšnělý do vlasti, koupil si tu šlechtictví a oženil se s princeznou. Střízlivá skutečnost odfoukla jediným výdechem všecku tuto pohádkovou pěnu, takže zbyl pouze těžký podklad milionů zbohatlého finančníka, který pro své — neznámé a tajemné, ale prý znamenité — zásluhy o tento stát, povýšen byl do šlechtického stavu. Než ani ostatní, fantastické a neuvěřitelné povídání nebylo jen tak bez podkladu — i na něm ulpěl záblesk pravdy . . .

Nový gruntovní pán čtyřmilionového panství, rozloženého v sázavské krabatině, hrával si, jsa kluk, na písečném břehu Labe, nemaje nejmenšího tušení, že jednoho krásného dne promění se jeho zcela obyčejně a občansky červená krev na šlechticky modrou, že bude obdařen erbem, který se bude blýskati na všem, co pojmenuje svým — anebo dokonce, že on, který započal s odvahou sice, ale prázdnýma rukama, bude jednou vrchností. Jeho znak, který dosud páchl citelně fermeží a lakem, byl proto i poněkud symbolický, neboť byla na něm zobrazena rozkvétající růže na zlaté stuze v modrém poli.

Jeho majitel byl z těch málo jedinců svého národa, jimž dobrá sudička již do kolébky vložila věnem dar obchodní prozíravosti spolu s druhým praktické podnikavosti. Vyučený strojník začal s málem. Prvním jeho podnikem byl krámek se šicími stroji, bicykly a elektromechanickými potřebami, což vesměs přicházelo právě do módy a obliby. Během pěti let domohl se jakéhosi jmění, a dobré bydlo ho začalo píchat, jak usoudili počestní a rozšafní občané rodného jeho města, uvyklí ode dávna spokojovati se s málem, jenom když toto málo mělo sebe nepatrnější známky stálosti a zabezpečení. A rozmlouvali mu, zcela upřímně a dobře s ním smýšlejíce, fantastický záměr založiti v jejich městě továrnu na výrobu hospodářských strojů, ukazujíce krátkozrace na to, že kraj, třeba byl sebe bohatší, nemůže se státi tak silným spotřebitelem, jakého by továrna potřebovala, nehledě již ani k zaostalosti rolnictva a jeho tvrdošíjnému odporu proti všem novotám. Byla ovšem ještě jiná příčina, která vedle opravdového přesvědčení nutila je tak mluviti. Obávali se, že s příchodem továrního dělnictva zahnízdí se v jejich klidném a pokojném městě všelijaké podvratné ideje socialistické, o nichž slýchali hrozně překroucené zprávy, a jichž se proto báli jako čert kříže.

Mladý člověk však nedbal jejich rad. Strhl s sebou bývalého svého mistra, rozvážlivého jinak občana strojníka, který během provozování své živnosti zaspořil si několik tisícovek — a na zakoupeném poli za městem pomalu začaly ze země vyrůstat zdi nové továrny. Již na podzim začalo se v ní pracovati. V městě objevilo se několik tuctů nových tváří nad modrými dělnickými bluzami, a sousedé složili ruce v klín, mlčelivě vyčkávajíce, brzo-li se před jejich zraky začne k nové své slávě naplňovati staré přísloví „Jak nabyl, tak pozbyl.“ —

Žel, dočkati se nemohli, neboť osud patrně chtěl vyzkoušeti odhodlanost mladého podnikavce; vkrátce továrna nemohla postačiti vyhovovati vzrůstajícímu množství objednávek. Třetím rokem začato bylo se stavbou nových budov, a čtvrtého roku rozešel se majetník firmy se svým společníkem, který se zalekl širokého finančního rozmachu továrny tak, že pojal nedůvěru k závratně vysokým číslicím bilancí, poněvadž nikde neviděl jejich penězitých dokladů, na jejichž hmatatelném podkladu byl uvykl ve svém skromném sice, ale solidním závodě pracovati. Jeho vystoupení z podniku přijato bylo zcela klidně — a teprve když po vyžádané čtvrtletní lhůtě byl mu hotově vyplacen vklad i s příslušným podílem na zisku, pochopil, že velmi prohloupil. A tu z nespokojenosti a jakési malicherné mstivosti prozradil na svého bývalého učně, že nejen hřeší podnikavostí, ale také hraje na burse . . .

V ten ráz proměnil se mladý Vítek v exotického tvora, na něhož div prstem ne-

bylo ukazováno. A poněvadž jeho zájmy a obor jeho působnosti přerostly již meze chápavosti pokojných spoluobčanů, objevila se u nich úcta k němu a jakési první příznaky pýchy na tak prazvláštní květ, vyrostlý v dusném pařeništi jejich prostředí. Její projevy byly zprvu nehlučné a skromné. Příbuzným o nahodilých jejich návštěvách byl ukazován po náměstí nebo po ulici spěšně jdoucí člověk spolu se stručnou informací, že „tenhle je ten Vítek, který má za městem továrnu a hraje na burse . . .“.

Vítek pak žil a pracoval opravdu tak, že zájem, jednou na něho soustředěný, nemohl ochabnouti. Zdar, který provázel každé jeho podnikání, štval ho do nových, smělejších a odvážnějších zkoušek, o kterých pravidelně se dovídalo město teprve tehdy, kdy šťastně již byly uskutečněny, takže bylo možno nikoliv pochybovati, nýbrž pouze nábožně žasnouti.

A když zdálo se, že není již možno výše vyhnati závratné úsilí v honbě za penězi, začaly se díti ve Vítkově továrně neslýchané věci. Výroba hospodářských strojů byla zastavena, a všecko dělnictvo zaměstnáno prací zcela jinou. Slevárna železa byla značně rozšířena, a pracováno v ní o překot. Co však se tu slévalo, nebyla již kolečka ani kryty strojů, nýbrž podivné páky a podstavce, oddělení soustružníků opět bylo zaměstnáno výhradně soustruhováním silných šroubů a matic, a právě tak nepochopitelné množství stejných předmětů vyráběno bylo i na ostatních odděleních.

Údivu nebylo konce, a mnozí nedůvěřivci zapochybovali o zdravém rozumu továrníkově. Byli však také, kteří se zabývali, aby pochybnosti nedůvěřivců se neuskutečnily, neboť skutečnost továrny ve městě, a ještě více továrník Vítek sám byl předmětem, o nějž opírala se jejich hrdá pýcha. Místní patrioti to byli, jací jsou všude — užitečni tím, že když sami pro nedostatek schopností nemohou vyniknouti, alespoň správně oceňují a po zásluze hlasitě chválí, tvoříce tak soud, jehož výroky přijímá široký dav bez reptání za své.

Potom proskočila městem podivná pověst, která zprvu přijímána byla s nejhlubší nedůvěrou, ale velmi brzo bylo jí nutno přiznati pravdivost. Vítek stal se podnikatelem staveb nových železničních tratí. Ku podivu nebylo tentokráte nikoho, kdo by předpovídal nezdar. Vžila se již víra v jeho šťastnou planetu a tím i v úspěch každého jeho podnikání, byť bylo sebe smělejší a odvážnější. (Pokračování.)

Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.

Herout sice s Marečkem theoreticky, ve svých papírech totiž, súčtoval, ale když byl s prací hotov, bylo mu jasno, že se nedopočítal a nikdy nedopočítá správných číslic. V motanici jejich nebylo lze dopíditi se jistoty. Účty i protiúčty, vše bylo spleteno a smícháno dohromady. Nepořádek byl mnohaletý a počínal okamžikem, kdy Herout uložil Marečkovi na předměstský dům do druhé hypotéky padesát tisíc korun, a vyvrcholil, když Mareček tento dům od Patočky odkoupil. To byla dobová páteř jejich obchodního spojení, kolem ní rozbíhala se ještě skupina rozličných závazků jiných a směnečných ručení, jak je přinášela pohnutá a neklidná doba obchodní. Společné účastenství obou na úpadku velikého ústavu peněžního učinilo jejich poměr ještě složitějším, věci šly tenkrát příliš ráz na ráz po sobě, pohroma stíhala pohromu, okamžité pomáhání vzájemné bylo často příčinou, že leccos uniklo záznamům. Navzájem otevřené úvěry u několika bank, lombardní pletky s cennými papíry, jimiž byl Mareček z minulých dobrých časů vydatně zásoben a jichž za těžkých dob užíval k okamžitým výpomocem, to vše byly prapříčiny, že se nemohli dopočítati správných číslic, že nikdo z nich nevěděl, co si dluhují navzájem.

Árci bylo jisto, že Mareček vždy se považoval za Heroutova věřitele, i oněch padesát tisíc počítal si jako aktivní položku proti svému advokátu, dokonce i potom, když už dům koupil a jeho pohledávka zanikla konsolidací.

— Dvacet, třicet tisíc korun by stačilo, aby se uspořádalo všecko a byl pokoj! odhadoval doktor Herout rozsah tísnivé situace své.

Byl to odhad zcela libovolný, poněvadž se neopíral o správné číslice a nebylo pro jeho oprávněnost číselných dokladů. Dvacet, třicet tisíc, nic víc, jen tak málo!

Kdyby nebylo nynějších časů pohnutých a všecko dusící nejistoty, kdyby vůbec aspoň bylo možno klidně pracovati a klidně vydělávati, byl by ten dluh záhy vyrovnán.

Doktoru Heroutovi vyhoupl se z paměti venkovský přítel advokát, jemuž prohrál Vocilkův proces u odvolacího soudu a s touto vzpomínkou vynořilo se i poznání, že od té doby neměla jeho kancelář od bodrého venkovana jediné substituce, že se tedy přítel venkovan na něho rozhněval.

„Vybral on si starý kamarád asi už jiného, šikovnějšího substituta," pomyslil si, „tak ho ztráta klienta Vocilky přece mrzela!"

— Jak jsou lidé malicherní! Jako kdyby advokát musil klientům vyhrávati všechny spory! Nějaký maloměstský baštant je tomu člověku milejší než starý kamarád, kolega a přítel!

Nevýslovné hoře zavanulo mu duší a jako kouř za sychravého mlhavého večera podzimního plazilo se jeho myšlenkami a jeho životní odvahou. Nebylo přátelství, nebylo lásky, nebylo ničeho, co by se aspoň na píď vznášelo od zablácené země a nebylo potřísněno špínou všednosti. Pro něho nebylo už ničeho! Z tohoto přemítání uzrálo v něm rozhodnutí.

— Teď sedne a napíše Marečkovi strašlivý dopis! Bude to generální zpověď celého jeho nitra, ať pozná Mareček pravdu, jen když se konečně rozejdou! Myšlenka rozchodu hořela mu v hlavě jako pochodeň.

Nehořela, jen vyšlehla plamenem a hned vyhořela. — Nač dopis! Nač by pobouřil Marečka? Tím by se neurovnala jejich věc, naopak! K tolika tísním přibyla by nová, věci by se staly ještě spletitějšími.

— Kéž by bylo jaro! zatoužil náhle za těchto neklidných a rušných dnů! — Je mu svrchovaně potřebí, aby si odpočinula zmořená hlava, aby se rozjel na den a třeba na dva na venkov. Byla to živelně silná touha po venkově! Vezme chlapce a pojedou!

— Dlouho už nebyl u něho jeho chlapec! Urazil je snad něčím, že mu ho odpírali a neposílali mu ho sem? Marně přemýšlel, čím by byl svou choť urazil! Snad nějakým výrokem neopatrným! Nebo tím, že pozdě — z roztržitosti ovšem — poslal smluvenou částku výživného?

Ještě zítra pošle si pro chlapce, aby přišel! Vloni touhle dobu se chystali na první vyjížďku kočárem do jarního lesa!

Rok uplynul, rok ustavičného neklidu a napětí, a on jako kdyby ustavičně visel na visuté hrazdě mezi nebem a zemí a čekal s krví do hlavy se valící, až ruce bezvládně klesnou, spustí se a tělo se sřítí do hlubiny. Nic nebylo za ten rok vyřízeno, nezahájený spor, neurovnané vyrovnání s úpadkovým ústavem, vše bylo jako loni. Pouze s realitami se mu poněkud uvolnilo, ale s těmi zmizela zároveň naděje v nějaký neočekávaný obrat, v náhlé stoupnutí cen domů. Jeho poměry se uspořádávaly, ale uspořádání se stávalo trvalým zhoršením majetkovým.

— Chlapec nepřišel hned, jak si přál, sdělili s ním, že onemocněl a přijde, až se uzdraví.

Přišel za týden, pobledlý, zřejmě chudokrevný a mdlý! Okamžitě poslal pro lékaře a dal chlapce vyšetřiti.

Nemoc nebyla závažná, mínil jeho lékař, hoch se uzdravuje, leč neškodilo by, kdyby mu bylo dopřáno trochu venkova. Kdyby aspoň na měsíc propustili ho ze školy na zotavenou a hoch šel někam do suchých, raději písečnatých než vlhkých lesů, v nichž by prodělal výkrmnou léčbu.

„Tedy strachovati se nemusím?" ptal se lékaře, když ho vyprovázel na chodbu.

„Nemusíte, je to obyčejná nemoc toho věku!" vysvětlil mu lékař.

„To víte, doktore, mám jen toho jediného, nerad bych ho ztratil, když jsem ho vypiplal z nejhoršího!" pravil třesoucím se hlasem.

„Vy ho neztratíte! Ze školy vám ho sice nepustí, ale přece jen to zkuste, pošlu mu lékařské vysvědčení!"

Podivné rozněžnění přemohlo Herouta. Ztrávil s hochem celý večer. Obsluhoval ho s mužskou neobratností, vejce mu vařil na plynovém vařidle, sám došel pro víno a pro šunku.

„Jen jíst, hodně a pořádně!" ustavičně opakoval.

„Kdybys byl u mne, tak by se tohle nestalo!" dodával starostlivě.

„Odstěhuj se k nám, tatíčku, a budeme všichni pohromadě," zatoužil chlapec.

Neodpověděl, hlavou mu kmitlo, že chlapec nevyslovil pouze svého přání.

— Ona určitě stále ještě živila v srdci naději, že se Herout vrátí do nesnesitelného života, z něhož se mu podařilo utéci. Myslila, že je to možno! I chlapci vnukla tu myšlenku!

„Vždyť vidíš, jak jsem zaměstnán," pravil za chvíli, omlouvaje se, „chvilky pokoje nemám pro sebe. Ty také, když máš mnoho učení, jsi nejraději sám."

„Aspoň někdy bys měl přijít mezi nás!" odpověděl chlapec, nespouštěje se prvotní myšlenky.

„Jednou přijdu, až bude všechno odbyto, co mně teďka dělá starosti! Abych

byl veselý a spokojený, jako jste vy, a nemusil se mračiti.“

„A jaké máš ty stále starosti, tatíčku?“ ptal se chlapec sdílně.

„Teď zrovna mám největší o tvé zdraví, aby ti něco nebylo, protože nemohu býti pořád u tebe, když musíme býti živi a když musím vydělávat. Teď když budu pracovati, budu mysliti na tebe, aby se ti něco nestalo, to víš, jak se mně bude těžko pracovati.“

Nemohl se chlapci svěřiti se všemi starostmi, které mu vířily hlavou a zatemňovaly znenáhla mozek, ačkoliv cítil, že by se mu značně ulevilo touto zpovědí. Nemá nikoho, v širém světě nikoho, jemuž by mohl odhaliti nejtajnější nitro, a jenž by i jemu věnoval slovo upřímné útěchy.

„Peníze nejsou všecko!“ překvapil ho chlapec odpovědí.

„To říká maminka, že ano?“

„Maminka, a strýček Oskar taky! Strýček to říká vždy, když přijde k nám, a když se o tobě povídá, jak stále pracuješ, své zdraví podkopáváš a jen peníze hromadíš!“ vyprávěl chlapec, zřejmě potěšený, že i on může otci říci něco zajímavého.

„Já těch peněz nahromadím!“ pravil se smíchem. „Řekni mamince a strýčkovi Oskarovi, až tak zase budou hovořit, že mám prázdnou pokladnu, ne že peníze hromadím.“

Když chlapec odešel, a když se Heroutovy myšlenky vrátily k tomuto rozhovoru, byl uspokojen, že se mínění svakovo o něm změnilo. Švakr setník už ho tedy nepovažoval za bankrotáře, když se domníval, že hromadí peníze!

— Čeho nedokáže čas! Že se udržel ve své nezměněné posici po celý rok, důvěra všech někdejších pochybovačů mu byla vrácena. I švakr setník pozměnil o něm své mínění! Toto poznání mu bylo nesmírně radostným a vyjasnilo mu tesklivost onoho večera. Překonalo v něm i obavy o chlapcovo zdraví.

— Lékař mínil, že nejde o vážnou chorobu, lékař by mu nesmlčel pravdy, dlužno mu tedy věřiti.

Opravdu, dosud není všecko ztraceno. Krise úpadkového ústavu peněžního vleče se déle než rok a už se proměnila ve vleklou krisi, polevily zlost a šílenství vkladatelů, všichni dnes vědí, že jest jim trpělivě čekati, co přinese čas. Lidé se smířili se ztrátou, zájem jejich ulpěl jedině na tom, jaká, kolikaprocentní bude ztráta, a poněvadž kolovaly zprávy o ztrátě téměř poloviční, i s tou ztrátou byli lidé smířeni, neboť věděli, že kdyby byl vyhlášen konkurs, byla by ztráta mnohem větší.

Doktorovi Heroutovi proměnilo se zneklidnění posledních dnů, zaviněné hlavně náhlým odjezdem Marečkovým a tísnivou situací, vyvolanou splatností více směnek, v naděje plné očekávání nějaké světlé, vyjasněné budoucnosti. Jeho pravda přestala býti pravdou, jeho posice není ztracena, věci dozrávají a vyřizují se samy. Když se mu podařilo prodloužiti všechny směnky, nastane také někdy zcela určitě čas, kdy budou směnky ty úplně zaplaceny, a peníze, které pohlcovala stará zadluženost, počnou růsti a hromaditi se v nový kapitál.

— Teď bude opatrnější, než byl: Co vydělá, uloží do cenných papírů sirotčí jistoty, spokojí se se čtyrprocentním výtěžkem kuponovým a s četbou Merkuru.

Na několik dnů bylo v jeho duši poklidno. Bývaly to přestávky skoro důsledné. Nač sáhl za takových dnů, vše se dařilo. S úspěchem rostlo sebevědomí. Až se mu zase naskytlo setkání u soudu s doktorem Semerákem, někdejším protivníkem ve sporu proti úpadkovému ústavu peněžnímu. Sešli se jako zástupcové protistran u odvolacího líčení, doktor Semerák hájil věc od začátku ztracenou, a také se tím netajil. Byl tentokráte velmi slušný a rytířský odpůrce.

Když vycházeli po vynesení rozsudku ze soudní síně, připojil se k doktoru Heroutovi.

„Co bude z našeho sporu, pane doktore?“ ptal se.

Zcela nevinná a bezúmyslná otázka podráždila doktora Herouta skoro až chorobně.

„Já nepovolím, nemyslete si, že povolím, to mě špatně znáte,“ vyhrkl rozechvěně, „padesát tisíc vám nedaruji.“

Doktora Semeráka zamrzela jeho otázka, kterou dal bez uvážení, že by mohla vyvolati takové vzrušení někdejšího procesního protivníka. Doktor Semerák myslil, že se Herout už vzdal této myšlenky a že spor nehodlá obnoviti.

„Srovnali jsme první žalobu, srovnáme i druhou, když ji podáte!“ pravil smírně.

„Předně jsme prvou žalobu nesrovnali,“ odpověděl Herout ještě prudčeji, „a za druhé, druhou žalobu taky nesrovnáme. Ta věc musí býti mezi námi vyřízena.“

Doktor Semerák nyní litoval, že se k Heroutovi připojil a že tu řeč vůbec začal. Za rok — a byl to rok svízelné prakse začátečnické — i on se všecek proměnil a uvnitř převrátil. Opustilo ho někdejší nadšení a vášnivost.

„Vy mně, pane doktore, ubližujete, já už ústavu onoho nezastupuji,“ pravil, nedávaje se uchvátiti Heroutovou prudkostí.

„Tak tedy, kolego, odpusťte, jestli jsem vám v rozčilení řekl něco nepříjemného,“ uklidnil se doktor Herout rázem, „a nezazlívejte mně, toť víte, až vy někdy budete míti padesát tisíc vyděláno, a druhý vás o ně připraví, budete taky vyvádět! Vždyť mám, kolego, rodinu, vždyť to ani nejsou moje peníze, ale mé rodiny.“

Změkl úplně, i doktor Semerák změkl.

„No, já vím, kolego, že jste to tak nemyslil,“ dodal chlácholivě, „to je to naše ohavné řemeslo tím vinno, že jsme mezi sebou jako štíři, že ani samy sebe navzájem nešanujem! Toť se ví, já se tomu procesu na konec nevyhnu, třebas bych se hned do něho nepustil, ale vyřídit jej musím!“

Semerákovi se podařilo uklouznouti. Pozdravil kohosi mimojdoucího, kvapně se omluvil a pospíchal za ním. Nemluvil pravdu docela: peněžní ústav zastupoval doposud, pouze žalobu Heroutovu se odhodlal odmítnouti, ač pochyboval, že by doktor Herout obnovil ještě jednou onen spor. Byl mu trapným rozhovor se stárnoucím, a jak on se domníval, finančně ztroskotavším advokátem, jenž hledal viníka na svém neštěstí ve svém okolí a o vlastní vině nechtěl věděti.

Heroutovi toto setkání připomenulo stále odkládanou a zpola zapomínanou nutnost, aby zahájil nový spor podle nové žaloby a nových právních důvodů.

Pokusil se konstruovati novou žalobu, a zase se mu to nedařilo jako tehda, když upustil od prvé žaloby a sháněl právní odůvodnění nové a od prvého odlišné pro svou velmi spletitou věc. Tenkráte si zoufal, teď to byla jenom tichá resignace. Poměry ho překonaly, osud byl silnější než činorodá vůle. Vždyť už ani sestavování nynějšího majetku se mu nedařilo: počítání jeho nemělo jistoty a podávalo výpočty buď pro něho velmi příznivé nebo velmi nepříznivé. Počty nebyly zjednodušeny odprodejem několika domů vlastních i cizích, ovšem s jeho účastenstvím, naopak odprodeji zvětšen byl ještě více chaos jeho majetkové nejistoty.

Noci byly na přechodu jara větrné a bouřlivé, spánek míjel jeho oči, a duše plnila se rostoucím neklidem.

Mareček nepsal a nevracel se. Od jeho odcestování uplynulo půl druhého měsíce, a po Marečkovi nebylo slechu. Doktor Herout několikráte se ptal telefonicky Marečkovy choti, ale ani ta neměla o něm zpráv. Pouze vyslovila domněnku, že se pustil na Balkán, jako už to kdysi udělal, a že se vrátí mimo očekávání.

(Pokračování.)

Tréval-Viola:

MIMO ZÁKON.

(Pokračování.)

Raději bych už řekl mladé paní.“

„Mluv vážně, papáčku!“

„Pak nebyla by tu vhodna slova, hraní s theoriemi.“

Ženda zatřásla hlavou, plnou přirozených drobných kučer jako černý vrcholík hyacintu.

„A přece, papáčku, tvrdím, že je život hrou. Va banque!“

Vykřikla to a uhodila pravou pěstí do levé dlaně. Pohyb zděděný.

„Ale, Žendo!“ protestovala matka, probuzená ze snění.

Otec Poříz bafaje, neodvracel očí od dcery. Stržena temperamentem, viděl, že opájí se hesly, jež nebyly jejími. Bolelo by ho to, kdyby se byla propracovala k takovým názorům. Kolik trpkostí by předcházelo!

Měl by ji vlastně pokárati, že ho poučuje. Taková všetečná! Ale v tajnosti dceru zbožňoval. Díval se zálibně na profil její, jenž rýsoval se proti oknu zahalenému bílou záclonou. Zelenavé zlato západu rozprašovalo se jí po hlavě s nosíkem římským, olivovou, za dne jako sinavou pletí, jíž teprve večer dodával pelu, měkkosti a kouzelně svítícího inkarnátu. Ruce její byly hubené, ale forma prstů bezvadná. Prstenů ani náušnic nenosila. Pouze nad levým zápěstím měla svazek volných stříbrných obroučků.

Měla mocný, apartní půvab. A ta že si vybírat nemůže? Již z toho soudil, že schválně samu sebe ironisuje. Vzpomněl si, kolik vážných nápadníků již odbyla. Kdyby on byl mlád a cizí — hoj! Ale ať jen počká Eugenie — však přijde kdosi, kdo ji zkrotí. Pak přivrou se oddaně hrdé její oči.

Děti bývají po rodičích, myslil si dále otec Poříz. Dcery zpravidla po otci, hoši po matce. V rodině jeho tomu tak není. Ženda má postavu, profil po matce. Jen

oči a vlasy má po něm. Z mládí býval kudrnatý a snědý jako cikán. A zuby, bohužel, též má Ženda po něm. Nosí už dávno umělý chrup, a Ženda neměla zubu, jenž by nebyl plombován.

Duchem byla jeho. Z extrému do extrému. Bezdůvodně důvěřivá a zase bez rozmyslu naprosto odsuzující. Měla smysl více pro theorii, konstruovala si svůj svět a skutečnost často zneuznávala.

„Zajdu tedy k tomu mládenci," přistupoval na návrh dceřin.

„Prosím o to, papáčku."

„Jen že nevím, doptám-li se jeho adresy. Snad na technice."

„Ale, papáčku, v dopise otce Krutého je přece adresa. Podívej se jen: Karlovo náměstí, číslo 42 vedle ústavu hluchoněmých, u pana Hofmana, soustružníka."

„Věru, adresa podrobná."

V tom vyštěkl pes, na pěšině k ville zachrustěly v písku kroky, zacinkaly ostruhy.

„Melounek!" hlásila Ženda.

Důstojník vešel a srazil paty.

Herman Frenzl byl syn starší sestry lékárníkovy, provdané za obchodníka v Karlových Varech. Nezapřel rodiny Pořízovy. Postavy pomenší, otylý, byl celý černý jako Modrovous. Nádherné cikánské zuby vždy mu Ženda záviděla. Hnědé oči jeho pohybovaly se a bodaly jako jehly. Nosil se oholen, a v převislých lících tměla se bradavice, po každé straně jedna. Za řeči křivil sardonicky levý koutek úst, což působilo nezdravým dojmem. Jako by měl obrnu lícního čivu.

Bylo mu sedm a dvacet a byl na řadě k postupu za nadporučíka.

S Žendou se neustále škádlili. Před třemi roky přišel sem z Inomostí a urazil Žendu nešetrnou poznámkou o Češích. Vznikla hádka, a Ženda div bratranci dveře neukázala. Paní Nolča prostředkovala. Byla Melounkovi velmi nakloněna. Častoval ji otřelými galanteriemi. Po několikaměsíčním zápolení vyloučili Herman i Ženda otázky národnostní z hovoru. Každý zůstal při svém a rozmluvy byly chvíli české a v zápětí německé. Herman mluvil obojím jazykem. Ženda hrávala si s bratrancem jako holčička, popadala ho za kudrny a pokoušela se zcuchati mu účes. Oplácel jí rovným a smáli se oba dva, že si „účesy" neporušili.

Zalitovala Ženda při jisté příležitosti, že nemají psa. Melounek přinesl hned den na to štěně, pinčlíka. Teprve otec Pořiz rozpoznal, že je to čubička. Nešťastný Melounek chtěl zvíře vyměnit, ale Ženda nedovolila. A nazvala čubku Thusneldou.

Bylo to zvířátko přítulné, jen Hermana nemohlo vystát. Vrčelo i když podplácel je cukrem, a kouslo jej jednou vážně, když, bral mu jedno z prvních mláďat.

Dnes bavila se Ženda s bratrancem beze všech záludů. Matka nabídla se, že zazpívá skřivánčí arii z Hubičky. Byl to její každoroční dar muži k narozeninám. Jinak vůbec už nezpívala.

Co matka kolébala se k pianu a otec zasedal k doprovodu, vytratila se Ženda do zahrady. Nerada už poslouchala matku, jejíž krátký dech při zpěvu nemile rušil hudební frásování. V hlubokých polohách hlas neměl už vůbec zvuku.

Herman vyšel za Žendou. Ale v zahradě jí nenašel. Přešla přes cestu k potůčku a zmizela někde v žitech. Thusneldu vzala s sebou.

II.

„Papáčku," hlásila Ženda několik dní nato, „našla jsem číslo dvaačtyřicet na Karlově náměstí."

„Jak jsi tam přišla?"

„Navštívila jsem bývalou spolužačku Wiesnerovou ve Faustově domě, abych jí blahopřála k zasnoubení. A hned vedle je číslo čtyřicáté druhé. A domovnice mi potvrdila, že vzadu ve dvoře bydlí paní Hofmanová — Valburga Hofmanová a má studenta na bytě."

„Myslíš, že když hora nepřišla k Mohamedovi, aby tento byl chytřejší?"

„Ano. Už abych vrátila šátek."

„Doufejme, že na to tvůj Bořivoj nečeká."

„Můj Bořivoj? Zdá se mi, že papáček si hraje zase na prozřetelnost. Podejte štěstí ruku!"

Zdvihla emfaticky pravici.

„Jdi ty — herečko!"

„Byla bych jí ráda, jen míti jednu věc a nemíti jinou. Totiž talent a tremu. Snad se pro tremu ani nevdám."

„Jen se neodříkej! Otec Bořivojův je řádný muž, a bude-li syn po něm —"

„Plány, bubliny, chiméry, papáčku! Ale raději pohleď, jak nádherně mi rozkvetla azalea!"

Dva dni nato ohlásil otec Pořiz svým dámám, že pozval na neděli hosta, Bořivoje Krutého.

„Konečně ho uvidíme," zaradovala se paní Nolča.

„Šátek jsem mu vrátil a za Žendu poděkoval."

„A omluvil se, že nesplnil příkaz otcův?" vyzvídala Ženda.

„Říkal, že stále byly jakési překážky, byl značně rozpačit a dvakráte se ptal, zda šátek je skutečně od mé dcery.“

V sobotu však přišla omluvenka od Bořivoje Krutého, že má otok tváře, a teprve příští neděle dostavil se konvalescent do vily.

Bylo deštivo, a cestou z nádraží mládenec zmokl, což rozpaků jeho nijak neumenšilo. Zůstal ovšem hned na oběd.

Ženda uhodla, proč host minulé neděle odřekl. Měl na sobě z brusu nový oblek. Snažil se, ubohý hoch, býti co nejelegantnější. Nebesa zhatila mu naději. Ženda viděla žaluziemi, jak si před vilou o rohožku čistil zablácenou obuv.

Náhodou byl na tuto neděli též pozván Melounek. Přijel povozem, zcela suchý, na lakýrkách ani poskvrny.

Byl chytřejší než Krutý.

Oba mladíci vytušili rychle v sobě soky. Pozorovali se a kritisovali. Melounek byl ostřílenější a vypůjčoval si zmoklého soupeře. Neobratnost Bořivojova, špatná znalost řeči — hovořilo se německy — činily ho proti jízlivostem Melounkovým bezbranným. Paní Nolča bavila se výtečně. Bořka bránil otec Poříz, Ženda byla neutrální. Lichotil jí netajený obdiv Bořkův a zároveň mrzela jeho obhroublost. Při stole neuměl se chovati. Melounek proti němu byl kavalír. Házel větičkami jako jongleur, a přece byly to jen banality. Ale uměl je umístiti, zvolna, s aplombem a sardonickým křivením úst.

Po obědě na zahradě vzala Ženda Bořivoje Krutého na paškál. Výsledek byl žalostný. Studoval ovšem jen agronomii, to ho však neoprávňovalo neuměti žádnou cizí řeč, neznati ani české poesie a výtvarného umění. Hudebníkem rovněž nebyl, ač měl hudbu rád. Pouze o umělecký průmysl se zajímal, ale diletantsky a pěstoval sport rovněž tak. Ženda se divila upřímně, jak může inteligent s tak malým obzorem duševním se spokojiti. Až jí bylo ubožáka líto. Jaksi mateřsky ho litovala, jako zanedbaného děcka. Úštěpkům Melounkovým namnoze ani nerozuměl. A když pocítil bodnutí přece, červenal se zlostně, nemoha si pomoci. Zelený špalíček.

Řekla otci, že se Bořka ujme, že ho společensky vychová. Mládenci bylo osmnáct, jí dvaadvacet. Nemyslila, že bere si těžký úkol. Bořek jí byl průhledný, neznal přetvářky, neměl pósy blaseované jako hošíci pražští již ostřílení. Lásku jistě dosud neměl.

Otec Poříz vyprávěl, jak velmi se Bořek otci svému podobá. Studoval s ním dva roky chemii. Bezelstná duše! Přilnuli k sobě tak, že nikdy už přátelství jejich nevyvanulo.

Bořivoj seděl jako přikutý. Nezbylo než k večeru vzíti ho pod paždí a odvésti na dráhu, aby nezbyl na noc. Seděl nemluvě, jen polykal Žendu očima a blaženě se usmíval.

Otec s Hermanem ho odvedli.

„Idiot!“ odsoudila ho paní Nolča.

Bratránek, než odešel, gratuloval Žendě k novému ctiteli. K ironii té sevřela jen rty a odvětila, tím že on nic nezíská.

A znovu uzavřela, že z Bořka učiní figuru společensky možnou. Aby úštěpky Hermanovy co nejdříve přestaly. Vezme věc se stránky jiné než sentimentální její otec. Hoch je poslušný, ne hloupý a ona ovládne ho hravě.

III.

Návštěvy Bořivoje Krutého u Pořízů opakovaly se od té doby pravidelně. Sama Ženda ho o to žádala. Ukládala mu úkoly. Z řečí, literatury i umění. Doporučila ho do německé a francouzské konversační školy. Až se otec Poříz obával, že hocha přetěžuje.

Bořivoj studoval dějiny umění, chodil do divadla a kupoval literární novinky. Poznával české umělce z jejich prací i osobně, s Žendou navštěvoval výstavy na Žofíně i soukromé galerie. I do sněmovny opatřila mu Ženda lístek. Jen ve sportu nebyla mu učitelkou. Doprovázíval ji na závodiště neb do jízdárny s Melounkem. Ženda byla dobrou jezdkyní koňmo, Bořivoj visel na koni po venkovsku. Ale rychle se napravil a na konec nic nezadal elegantnímu Melounkovi.

Ženda brousila ho do facett jako surový kámen. A počal se pod rukou její lesknouti, nabývati ohně. Přestal buditi politování Melounkovo. I paní Nolča shledávala ho snesitelným. Aby oblomil si jazyk, předčítal jí někdy kapitoly z německých románů.

Srdečně potěšen byl otec Poříz. Nejen že schvaloval „cepování“ Bořkovo, ale naznačoval Žendě, že by byla bláhová, aby ho po tolikeré práci pak přenechala jiné. Přilnul k hochu otcovskou náklonností.

Ale Ženda, jako by neviděla, jak svěží motýl vybavil se z nevzhledné kukly. Nebyla ovšem nespokojena, ale více než zadostiučinění, že ukázala, co dovede, v ní nebylo.

O prvých prázdninách rozhovořil se otec Poříz k Žendě o svých domněnkách a kombinacích.

Procházeli se zahradou před vilou ve Všenorech.

„Žendo, čekám jako tvůj otec, že se mi svěříš se svými zámysly.“

„Nerozumím, papáčku.“

„Přece nezapřeš, že jste s Bořkem velmi spřáteleni?“

„Máš-li něco proti tomu, roznepřátelíme se.“

„Co bych měl proti tomu? Hoch je jako dobrá hodina, má budoucnost a od otce dostane hezkých pár grošů.“

„Fuj, papáčku! Nemluv o mamonu!“

„Pořád mi nerozumíš?“

Místo odpovědi zanotila si Ženda: Kdyby moje milá . . . a hlasně zazpívala: A já si tě přece nevezmu!“

Otec Poříz porozuměl, zamračil se a přelamoval prsty. Ženda ho chytila za ruce. Osopil se na ni.

„Proč ho tedy bláznіš?“

Ženda odvrátila se uražena.

„Neblázním nikoho. Je mým kamarádem. Jako Herman.“

„Ani proti Hermanovi nejsem.“

„Ani jednoho ani druhého si nevezmu. Nemilují mne tak, jak si přeji.“

„Žendo, aby ses sama neošidila! Bořek nevidí a neslyší než tebe. Vše dělá, co ti na očích vidí.“

„Kdyby byla láska jeho pravá, pak by byla i silná.“

„Jak to?“

„Pak by přinutila mne k rozhodnému skutku. Buď bych ho odbyla, anebo by mne přemohl. Ale on spíš slouží než miluje, podkládá se jako koberec k mým nohám. Je šťasten již z vědomí, že už ví, co je láska. Hraje si s novinkou.“

„Pak bys mu měla situaci vysvětlit, dokud se to v něm nezakoření. Není žádný bastant.“

„Nemohu si pomoci, papáčku. Ještě jsem nedokončila svůj úkol vychovatelský. Však přijde rozluka, dřív než myslíš. A zabolí snad. Ale bolest zušlechťuje mysl.“

„To jsi někde četla — neboť nevěřím, že bys úmyslně trýznila.“

„A myslíš, papáčku, že já při tom netrpím? Není to obětí, stýkati se s někým, jehož lásky nesdílím? Co je u jiného muže příjemné, nabývá zde závaznosti. Bývá mi, jako bych po každé úsluze měla říci: Zůstanu dlužnicí, jako by vnucovány mi byly skvostné zbytečnosti, ani pro potřebu, ani pro vkus.“ (Pokračování.)



FEUILLETON.

Tajemství slz.

Stěžoval sobě kdosi z kulturního divadelního obecenstva: — Jakým tajemstvím jsou slzy divákovy! V Národním Divadle se dává kus od Dumasa.

Archaistické dílo přežité, nad nímž se v theorii musí pousmát dnešní ctitel Čechova a Porto de Richeův.

Jde se na ně podívati snad jen proto, aby srovnal výkon pronikající, módní herečky s výkony jiných slavných umělkyň, o nichž píše divadelní literatura kritická.

S předsudkem jde si poslechnout staré drama, a tu udá se věc, která otřese jeho estetikou. Ctitel skutečně velikých psychologů dramatických pociťuje, jak mu oči vlhnou právě jako všem ostatním při efektních scénách Markéty Gautierové. Toho se nenadál.

Vysvětluje si svoje absurdní dojetí strhujícím něžným výkonem hrdinčiným, nakažlivostí dojetí davových a konečně — i vlivem nervů, válkou rozrušených . . .

Zrnko pravdy jest snad ve všech těchto důvodech, ba i v posledním z nich. Neboť v předválečné době nebylo by zastaralé drama mělo toho úspěchu ani té přitažlivosti jako dnes. Dnešní obecenstvo, méně bezstarostné, méně rafinované jest vděčnější, než bylo před válkou a především podléhá tklivým dojmům A že bezvýběrná dojmovost strhuje s sebou i lidi kulturní a vyběravé, není nezajímavo.

Jsoutě tajemstvím slzy diváka divadelního i — životního. Slzy člověkovy jsou tajemstvím ve smyslu nejvážnějším. Tajemstvím, jež se snaží proniknouti fysiologie, duševěda i poesie.

„Slzy, marné slzy, nevím, co znamenají . . .“ povzdychuje anglický básník. Krásně je prociťoval Shakespeare, Browningová a jiní a jiní velicí.

Nepřiznané, trpké derou se verši Nerudovými, Mácha v nich dal propuknouti věčně bloudícímu mládí, a bez jejich účastenství nepřečtena žádná z velikých stránek Dostojevského.

Slzy, právě jako smích,*) jsou problémem romantismu a právě jako smích a jako každý nestřežený projev vášně jsou nám též prame-

*) Ludwig Tieck „Nadbytek života“.

nem poznání člověka. Neboť kdosi se usměje anebo zaslzí před námi, a vám se zdá, že spatřujete novou bytost, ač znáte jej snad už odedávna. Víme, jaký význam měla pro Musseta ona slova „avoir une fois pleuré". A smích Gogolův, ten hrozný z „Mrtvých duší", má jen dusivý doprovod, zamlčený pláč.

Tou slzou, tím úsměvem dal zasvitnouti niternému pokladu, o jakém se nesnilo vaší lásce k němu, tím méně vaší zvědavosti.

Ten úsměv, ta slza daly vám klíč od chvil, kterých jste tenkrát nepochopili, svěřily vám heslo, které otevírá cestu k příštím vašim stykům s touto slzící nebo usmívající se bytostí. A naplní vás závratným plesem!

Psycholog mohl by říci: „Pověz mně, nad čím jsi zaplakal, a já ti povím, kdo jsi."

Někoho nemůže dojmouti příběh básnicky promítnutý, v knize, nebo na scéně, a jeho nitro rozechvíváno jest jen reelním lidským žalem nebo radostí. Jiný má suché oko a klidný srdce tep pro jakoukoli životní tragedii, avšak jest citlivý vůči projevům jakékoli vznešenosti, moci, vítězství a jejich sceneriím. Pompésní průvod, srocení lidu, slavnostní fanfáry vynucují mu slzy. Tak ve Francii v sedmnáctém století dělili se o citové individuality diváctva stejně slavení Corneille a Racine, poeta zdrželivé vznešenosti a poeta zápasící vášně.

Že mohou prozraditi slzy jednotlivcovy všechno smýšlení doby jeho, vyplývá z kulturně historického detailu o Petrarkovi, jenž plakal nad nalezeným manuskriptem Homerovým. Celá nálada jitřní renaissance a humanismu projevuje se tu i se svým opojením vědou, uměním, antikou! . . .

Divadlo bylo odevždy citovou tribunou a velitelsky vybíralo sobě slznou daň. A na scéně mocněji než v jiných odvětvích slovesného umění vábilo to autory, aby překročovali pomezí citové ukázněnosti, a shovívavěji než jinde bylo jim pro to odpouštěno. Nezřídka se též stávalo, že autoři nejméně hlubocí nalezli gest nejpřesvědčivějších, právě jako v životě mnohdy účinněji působí žal předstíraný nežli opravdová bolest. Proto netřeba se esteticky pohoršovati, pláče-li se dnes a naplňují-li se domy o představení „Dámy s kameliemi".

Snad působí v tomto případě též prostředí: zatažená světla, hypnosa všeobecně soustředěné pozornosti. Složky, z nichž povstala divadelní malířská satyra Daumierova. A pojednou — opona padá, světla se znovu rozzáří, a lidé navrátivší se sobě samým stydí se za svoje slzy.

Stydí se nikoli jen proto, že plakali při starobylém dramatě, ale proto, že plakali vůbec, že dali nahlédnouti do svého nitra.

Stydíme se za slzy i v koncertní síni, kde nadšení jest čistší, ale ještě niternější a jemnější a ještě více duši obnažuje.

Člověk přistižený v slzách vždy jaksi se ostýchá. Proč? Vždyť i bohatýr může se ctí zaplakati!?

Avšak v tom pohybu, snažícím se ukrýti uslzené oči, v té bezděké snaze dodati jiného výrazu pohledu i retům jest něco sebeobranného, pudového a — odvěčného jako pláč sám . . .

Kdo však už jednou v divadle zaplakal, marně se brání věčným vášním; Ofelie a Falstaff budou bdíti vždy v Thaliině svatyni.

—ova—

LITERATURA.

Božena Benešová: *Kruté mládí.* (Hladina. — Stíny. — Světlé vlny.) — Vilímkova knihovna sv. 136.

Vilímkova knihovna šťastně letos volila práce původní. Po zralých pracích Sezimových, po zajímavém debutu Vrbově následuje kniha Boženy Benešové, autorky pevného postupu, jejíž práce vždy lze vzíti do ruky bez obavy před zklamáním a s nadějí v zisk. Vyšlá původně od podmanivého vzoru Růženy Svobodové, u níž vyvinula schopnost pronikání a jež dala směr jejímu chápání postav, Božena Benešová osamostatnila se vývojem, uklidnila se ve slohu. Její pozorování a osnovy jsou přísné a ryzí, stejný jest způsob vyprávění: pevný, prostý a krásný, vždy úměrný obsahu. Vypravuje o lidech, kteří jsou nešťastní životem svého nitra, nikoli mimořádného, ale příliš důrazně chápaného. Jsou to lidé nešťastní proto, že jsou zlí; nikoli zlí činy špatnými a nečestnými, ale naprostou neschopností vzájemnosti, sobectvím přímo tragickým. Dagmar v „Hladině", Marta Lynarová i její matka ve „Stínech", jsou ženy, které rostou s požadavkem, aby byly nikoli jen pochopeny, nýbrž přímo uhodnuty — a tak očekávají „nejzázračnější" jako Ibsenova „Nora"; a když tohoto řešení osud nepřipouští — právě tak jako jim odepřel možnost pochopiti druhého a sblížiti se s okolím — mstí se nejhorším sobectvím. Autorka staví nejpříkřejší protivy, aby vybouřila účast čtenářovu; proč staví se Marta proti otci? Jaká je? „Co dělala Marta . . . nevěděl. Dospívala, aniž toho pozoroval." Ani čtenář se nedozvídá víc — autorce byl skok ten nutným k výsledku. Také ostatní postavy, kolem jmenovaných žen, jsou po většině čestné, správné, logické — ale zlé svou samostatností. Všude je tragika v neschopnosti kompromisů; ideální respektování osobnosti druhovy jest autorčiným požadavkem. Krásná, z hlubin pochopení lidské duše vyvážená postava jest Dagmar. „Bylo v ní od dětství něco nalomeného a bezradného. Jakési šílené nároky, kterým vlastní srdce nevěřilo. Strašný nadbytek touhy, která neměla směru. Zžíravá intensita citová, která byla okamžitě umrazena. A roz-

um, který chápal a nedovedl pomoci." „Kdykoli se snažila poznati důvod a rozsah svého utrpení, uniklo jí tak, že nedovedla označiti ani jeho příznaků, tím méně příčin." „... záhada tkvěla v tom, že štěstí bylo, ale že jí chyběla schopnost, cítiti je." Tak ve svém přemítání usiluje vyjádřiti tragiku ženské sensitivy. „Hladina" jest jediný plynulý obraz. Ve „Stínech" duševní pochody zapadají v rušný a napínavý zevní děj; autorka vystihuje volební kampaň dokonale, ale prostě, bez křiklavých prostředků. Práce třetí — „Světlé vlny" — vyznívající smírně, nemá pevné logiky a jistoty prostředí prací předchozích, ani jejich úměrnosti slohové. Autorka pessimistka jde ještě nejistě cestou, na které hledá jasné řešení, zvyklá zápasiti se záhadami, z nichž není nadějného východu. Jen touha po dobrých lidech a šťastných osudech se prolamuje — a ta dosud nalézá více půdy v obraznosti než v životě. — Hloubkou svého nazírání a silou i ryzostí projevu jest kniha Boženy Benešové jednou z nejcennějších posledních měsíců, přes nepřízeň doby literárně bohatých. *Kaz.*

★

Z naší literatury memoirové. Zdálo by se, že psáti memoiry je věc z míry lehká. Kdo má za sebou kus plně prožitého života, kdo prožil význačnou nějakou epochu, je-li autor osoba vskutku význačného postavení v kulturním životě, dovedl-li napsati paměti své tak, že obráží se v nich duch doby vylíčené a přinášejí-li data, důležitá a pravdivá, takové memoiry jsou důležitým dokumentem pro pozdějšího historika. O knize bývalého člena opery Národ. Divadla Boh. Benoniho *„Moje vzpomínky a dojmy"* (Nákl. B. Kočího v Praze), nelze to bezpodmínečně tvrditi. Zajímavé jsou kapitoly o rodišti autorově Chrudimi, zajímavé i vylíčení divadelní Prahy z let osmdesátých, také o divadle Prozatímním a prvních let Národního divadla, ač tu namnoze pozorujeme silně osobní zabarvování fakt. Ani to nebylo by tak zlé, kdybychom nemusili s politováním konstatovati, že někde osobní nechut zavedla autora k tvrzením, s nimiž nemůže se shodovati nikdo, kdo s poměry tehdejšími je obeznámen. Abychom ukázali příklad, citujeme některá místa o řediteli Nár. Divadla, Fr. Ad. Šubertovi, jemuž nemůže autor odpustit ani, že „jeho později bílý vous a vlas měl tehdy (při začátcích Národního divadla) silně červenou barvu". To možno konečně vykládati vtipem; ale co říci tvrzení, že Šubert „divadelník rozhodně nebyl, nestal se jím ani po letech a nebyl jím ani, když odstupoval — — po sedmnáctiletém svém ředitelování z Národního divadla". Toto je introdukce k ostatním poznámkám páně B. o Šubertovi. Přesvědčovati o opaku tvrzení toho není snad třeba; nebylo by nesnadno přesvědčiti o tom právě z knihy páně Benoniho. Uvedeme tu jen jeden jeho citát: „... dobu tohoto ensemblu Juana (t. j. z r. 1887) až pak do roku 1896, pokládám za nejšťastnější epochu české opery Národního divadla v prvých třiceti letech jeho trvání". Domnívá se autor vskutku, že o tehdejší rozkvět opery, o její reprodukční vysoké niveau, které bylo skoro více cizinou než doma uznáváno, neměl Šubert pražádných zásluh? Netřeba odkazovati p. autora na „Dějiny Nár. divadla 1883—1900", které Šubert sestavil na základě autentických dat; řeklo by se, že snad ani tam není líčení prosto vždy osobní příchuti. Budiž však dovolen aspoň citát ze článku prof. Jindř. Vodáka, který napsal do „Času" 10. ledna 1913: „I kdybychom býv. řed. Fr. Ad. Šubertovi všecko upřeli (a dnes bylo by mu nesnadno upírat), jednoho nevyvrátí nikdo, že měl jemný a bezpečný čich pro herecké nadání a pro podstatu herecké tvorby. — Tomu rozeznávání nelze se naučiti podle pravidel a nelze k němu dát rad, to musí míti divadelník v sobě." — Autor sice i v předmluvě i v doslovu se dušuje, že nikomu nechtěl ublížiti, ale činí tak přece. Činí tak vůči Šubertovi podivnou shodou okolností právě v roce, kdy připadá pětadvacetileté výročí vítězné výpravy Národ. divadla do Vídně, o níž přece i p. autor mluví s uznáním, a která byla také dílem Šubertovým. Nad tím měl by se trochu zamysliti autor, jehož vzpomínky jinak obsahují dosti zajímavých detailů k dějinám českého divadla. *A. Wenig.*

DIVADLO.

Molièrův „Don Juan" ožil na jevišti měst. divadla Král. Vinohrad dne 22. března t. r., po prvé v českém znění, jež s velkou pílí a účinnou láskou pořídil dr. Hanuš Jelínek. Provedení klasické hry oplývalo živostí a barvami, neselhala v něm věčně živá síla hlavní postavy velikého zhýralce, hříšníka a kavalíra, jehož neochvějně hájená svoboda smýšlení a činu poutá k sobě tajnou sympatii každého. Dlouhá řada geniálních tvůrců zabývala se jeho záhadou, než změnil se zcela názor na typ don Juanský, než z příběhu s náboženskou morálkou stalo se řešení přirozeného lidství. Molière, jeden z prvních, zachovávaje starý, více než prostý dějový základ, zcela bez zápletek — třeba i jen tak prostých jako v jiných svých komediích — v řadě plytce souvislých výjevů komplikuje postavu Juanovu z nových a nových neřestí vlastní doby, vlastního ovzduší; vedle jeho skvělosti stává se směšnou bezprostředně moralisující šlechetnost v postavě Sganarella, neméně nesmrtelné skvělosti. Naivní harlekynády prostupují řadu karakterisačních výjevů, rozvedených realisti-

ckou psychologií, zasažení vyšší mocností, ne bez mysteriósní mohutnosti, končí hru — a doslov má šlechetnost steskem, že náhlou spravedlností nad vinníkem byla zkrácena v zisku. — Klasické komedii dostalo se režisérem p. K. H. Hilarem vhodné úpravy, dovedného inscenování, jednotlivými herci pak znamenitého provedení: p. Vydrou (don Juan silného zjevu), pí. Iblovou-Boleškovou (donna Elvíra, pevná v tragice posledního dějství), jmenovitě však panem Zakopalem, jenž jako Sganarelle podal výkon, jakých málo vídáme — do té míry svěžích a znamenitě žitých každým nervem. Sám tento výkon zasluhuje býti co nejvíce viděn a doceněn — a jistě on sám sjedná Molièrově komedii hojně repris. Celek zúmyslné vyvolával dojem hry loutkové neb staré komedie dell'arte; malebnost postojů, živost a hlasové odstínění mluvy, i barvitá výprava vyvažovaly prostotu skladby. Výprava hry — dílo A. V. Hrstky — byla velmi originální a případná, třebas naprosto odlišná od běžného podání; pouze druhé dějství přímo bolelo hlučností barev a primitivním, symetrickým, tvrdým vzorkem, ve který byla proměněna obloha se sluncem, mraky a ptáky. Prvé mělo krásný soulad barev, ve třetím hrobka, ve čtvrtém síň vypraveny byly ne nevhodně s překreslenou barokní fantasií, v jakou si sloh mění pohádková představa pro loutkové divadlo.

TÝDEN.

Otto Boleška, dramatický umělec a člen činohry Národního divadla, zemřel dne 20. března t. r. otráven lékem, od něhož samovolně žádal uklidnění svých nervů. Jeho život jest typicky smutným osudem mladého člověka. Ve věku šestnácti let, nepřipouštěje zkoumání vlohy a prostředků ji podporujících, poslouchaje jediné mladistvé touhy, rozhodl se pro dráhu divadelní. Teprve po jedenácti letech zdařilo se mu přesvědčiti o správnosti svého rozhodnutí a nabýti místa, kde mohl se pokoušeti o uplatnění svého umění: stal se členem nového právě měst. divadla Král. Vinohrad, kdež vynikl několika výkony ostře karakterisovanými (na př. v hlavní úloze Bahrova „Pavouka"). Jeho úspěchy na tomto jevišti záhy mu proklestily cestu na první českou scénu. Ale změna poměrů — jako v mnohých obdobných případech — měla tu osudný vliv. Ve velkých rozměrech Národního divadla nevynikal do té míry jako na scéně menší. Nevýhodný hlas a zjev — zevní podpory talentu, jichž důležitost tak často se přezírá — obmezily velice obor, ve kterém svou ideální snahu mohl zužitkovati. Vzpomínáme jeho velice zdařilých postav Kapuleta, rytíře Zmrzlíka („Večer tříkrálový"), muže („Ďáblice"), Androkla. — Jiné výtvory podlehaly jednotvárnosti, snadno zaběhly v karikaturu — přílišnou snahou překreslil na př. skvostnou postavu herce v „Bezvěnné" od Ostrovského. V nespokojenosti samým sebou i s poměry vzrůstala vrozená nervósa — a konec dráhy uspíšen byl v třicátém sedmém roce věku, kdy ještě je dosti důvodů k naději ve skutečný úspěch. Zmařeného života trpce litujeme, ušlechtilé jeho snaze zachováváme věrnou vzpomínku.

*

* Z kladů, které na prospěch písemnictví zaznamenáváme za doby válečné, jest potěšitelný zjev, že také některé denní listy věnují literatuře nejen rozmnoženou, ale jmenovitě prohloubenou pozornost. V popředí, již z dřívější doby, stojí „Právo lidu" a „Venkov", tento má stálou, systematicky vedenou rubriku kulturních událostí. — V „Právu lidu" dne 18. března t. r. F. V. Krejčí uveřejnil zajímavou úvahu „Trochu bilance", obsahující všeobecný přehled o českém krásném písemnictví za doby válečné; konstatuje pozoruhodnou tvorbu románovou a novelistickou, proti tomu — a proti dřívějšku — nápadný úbytek lyriky. A vypitvává důvod toho takto: „. . . zřídlo poetické tvorby české je ucpáno válkou. Vývoj naší lyriky jest jí přerván. Neboť, je-li možno v románech a povídkách vypravět příhody z doby míru . . . v lyrice nelze se tak snadno vyhnouti všemu, co přinesla nového válečná doba. Lyrik musí podávati co nejbezprostředněji ze sebe, svůj obsah lidství, s veškerou plností citů, myšlenek a zájmů, jež tvoří tento lidský obsah jeho Já. Ale protože válka změnila tak hluboce člověka a jeho vztahy ke společnosti, národu, kultuře, přírodě a erotice, způsobila, že téměř všecko, o čem zpívali lyrikové do roku 1914, pozbylo platnosti, životnosti a pravdy. Básník, který by dnes chtěl vyzpívávati své nitro tak, jako by se za ta tři léta nebylo nic ve světě změnilo, byl by směšný patron. Lyrik však, právě proto, že je více než romanopisec neb povídkář nucen být subjektivním, což znamená upřímným, a protože následkem toho vyžaduje pro sebe co největší volnosti, trpí více než jiní spisovatelé omezením, jež mu ukládají nynější tiskové poměry. Tím také lze si vysvětliti, že mlčí a čeká, až dozraje pro básnický výraz onen nový obsah lidství, jenž se zvolna rodí z lůna krvavé doby." — Se zajímavou úvahou touto lze ovšem souhlasiti jen potud, pokud odůvodňuje překážky, pro něž nelze dnes lyriku uveřejňovati; tím nemůže býti řečeno, že tvorba její naprosto ustala. Přenáhlený by byl úsudek, že pozbylo platnosti téměř vše, o čem zpívali lyrikové do r. 1914 — a zcela pochybenou naděje, že jen v převratech válečných zakotví duše člověka a všecka jeho tvorba příští. Pouze odsouzení efemér může se o to opříti; jinak přece děje přítomnosti — přes

všechnu obrovitost — jsou vnějšího rázu a jako od tisíciletí i přes ně zůstanou týmiž pravdy, ideály národní, kulturní i sociální, jimiž posvěcena jest pravá píseň skutečného básníka. — Referent „Venkova“ —W. — dotýká se téhož tématu dne 22. t. m. ve článku „Lyrika, jaké nechceme“ (touto míněna především Přikrylova sbírka „Z vojne“, při čemž odvolává se také na rázné odmítnutí, jehož se jí dostalo „Zvonem“). Po stránce všeobecné soudí, že otázku vlivu války na lyriku rozřešila praxe. „Naši spisovatelé nemají v převážné své většině, co by sobě v této příčině vyčítali. Reagovali na válku, sotva počala . . . a reagovali na ni . . . mužně a pravdivě a na tolik, kolik připouštěly zcela výjimečné poměry a — čestné smýšlení. U nás nastal ojedinělý případ, který zplna ocení a zhodnotí teprve budoucnost: vliv války projevuje se v našem básnictví, v próse i essayistice hojněji než jinde formou metafory, allegorie, paralely . . . posléze pak i z á m l k o u . . . praxe nedvojsmyslně prokázala, že nebýti těchto básnických příkras, naše s k u t e č n á válečná literatura jevila by takovou spoustu censurních trhlin, že by po ní budoucnost dědila pouhé torso, fragment, ne-li útržky a porůzné cáry.“

* Kaz.

* V Národním divadle hrozivě stoupá převaha opery nad činohrou. Přejeme sice zpěvohře zaslouženého úspěchu — ale je nám úzko z toho, jak činohra živoří, nemohouc se dostati ani k výpravě původních her od podzimu připravovaných a stále odstrkovaných, což může míti v zápětí jen zakrnění, jak v celku tak v údech, odsouzených k nečinnosti. Procento oper stoupá úžasně. Rekordu dosáhl minulý týden. Od neděle dne 18. t. m., do pondělka 26. t. m., tedy za devět dní, hráno celkem dvanáctkráte, z toho na činohru připadla — dvě představení, z nichž jedno ve středu odpoledne. Tak bídně na tom činohra dosud nebyla; nepoměr ten křičí o nápravu i v nynějších nesnadných poměrech.

*

* Dramatické umění na českém venkově v poslední době značně upadá, byvši znehodnoceno výdělečnou horečkou některých div. ředitelů, takže i sebe umírněnější estetické a literární požadavky obecenstva jsou pomíjeny. Smutné doklady toho můžeme zaznamenati z nedávného pobytu div. společnosti K. B. Jičínského v Táboře, která tu hřešila na oněch uměleckých požadavcích více, než jest přípustno a dovoleno. Anglickou veselohru Knoblauchovu „Fauna“ vydával tu ředitel za maďarskou veselohru Molnárovu, staré bezcenné německé veselohry Kneislovy, dávno již na českých jevištích odbyté, opatřoval tituly „Holka s čertem v těle“ a „Anděl míru na cestách“. Shawova „Pygmaliona“ prohlásil za vrcholné dílo anglické literatury a označil se za autora původní lidové hry „Jan Cimbura“, ač vyšlo najevo, že vybrakoval — bez svolení autora — k této lidové hře román spisovatele Jindř. Š. Baara. Kolárovu „Magelonu“ hrál v kostymech, které by se snad byly hodily na předměstskou redutu, a ne do doby Rudolfovy. Zkomolil a oklestil Goethova „Fausta“ a Dumasova „Keana“. Svaz českých div. ředitelů i organisace českého herectva i obecenstvo samo měly by se přičiňovati, aby nebylo české divadlo ve venkovských městech tak odbýváno.

* *L. F—k.*

* O kultuře Zeleného Erinu jest zpráv pořídku. Literatury jako by nebylo. Z řídkých zpráv dočítáme se přece však něco. Irčané, jako každý národ hnětený a podrobovaný tlaku národa buď panujícího nebo velmi vlivného, miluje historii. Irčané jsou pilnými sběrateli památek své minulosti. V Dublíně velmi činným jest „Spolek pro ochranu památek hřbitovních“ a vedle toho historické spolky sepisují dějiny památných kostelů městských i vesnických. Redaktorem všech těchto publikací jest lord Walter Fitzgerald, jenž sbírá také písně a balady starých vesničanů. Staří Irčané po vsích usedlí, většinou negramotní, zachovali v paměti mnohé pěkné ukázky lidového básnictví jako dědictví svých rodů. Sbírky vyjdou po válce tiskem. O

*

* Balzacova novela „L'amour masqué“, o níž jsme minule se zmínili proto, že právě dokázán a vysvětlen její plagiát, vyšla r. 1914 ve „Světové knihovně“ Ottově s titulem „Maskovaná milenka“ v překladě Olivy Jílovské, což dodatečně uvádíme k této zajímavé kuriositě.

*

* Sbírky citátů, aforismů, krásných vět atd. mívají přednosti i vady. Předností jest, chce-li pořadatel upozorniti na autora a jeho dílo hodné povšimnutí. Vadou jest, rozmnožuje-li pořadatel jen fráze prázdné a podporuje frázovitost. Předností jest, volí-li pořadatel věty, aspoň poněkud charakterisující autora, vadou jest, koná-li se volba jen pro krásná slova anebo dokonce jen pro jména autorů, aby tam byla nebo docela nahodile. Předností jest, zjišťuje-li pořadatel původnost a uvádí pramen, vadou jest, přejímá-li vše nekriticky. Sbírky, které mají více předností, jsou účelnou prací, které mají více vad, jsou zbytečnou hračkou.

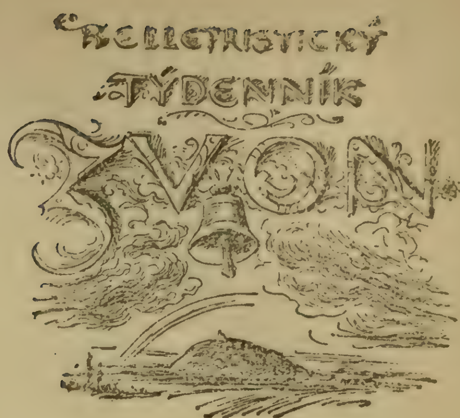
* O

K tomuto číslu připojena 3. obrazová příloha, snímek nového pomníku Bedřicha Smetany od J. V. Myslbeka. K uměleckému tomuto dílu vrátíme se za nejbližší příležitosti ve své výtvarné rubrice.

V Praze, dne 29. března 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.



Vladimír Frída:

SVATVEČER ZNOVUZROZENÍ.

Měkké harmonie zapadly mi do duše,
jako v jara předtuše,
jejich souzvuk teplé kouzlo své v hruď moji vlil,
a já tich a blažen byl.

Srdce zalilo se smíru vlnou, jako slzou zrak,
měl jsem duši vonných svlačců plnou,
volný byl jak pták.

Čisté obzory dnů dětských vrátily se zas,
plamen sporů, vášní zhas',
ticho večerů, jež po humnech se v dáli pnou,
svaté táhlo duší mou.

A já cítil, jak v ní cosi roste, víra v příští dny,
a mé nitro pochyb, bojů prosté
mělo zas své sny.

Vrátily se, tažní ptáci, které jaro zve,
v srdce, staré hnízdo své,
vzplály jabloňovým květem, kterým máj nám dých'
duše černých po větvích.

Vnesly vůni červencových plání, touhu k rozletu,
já se zpíjel silou příštích zrání,
sudbě v odvetu.

Křídla vzrostla mi, a jimi opět zamávám
silný v náruč tmám.
V bouře jek a příboj denní zloby drásavý
zpívám hymnus jásavý!



Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.

XVII.

Doktor Herout pokusil se vyšetřiti, zdali si někdo povšiml dlouhého prodlévání Marečkova v cizině. Zavadil u Marečkových přátel obchodních, zavadil u továrníka Skocha a nabyl jistoty, že Mareček nikým není pohřešován a že jeho odcestování nevzbudilo v nikom nejmenšího podezření. Mimovolně se zastyděl za svou tajnou myšlenku, která ho čím dále tísnivěji pronásledovala.

Mareček byl bezdětný člověk, měl sice dům, který by s sebou o útěku arci vzíti nemohl, ale který byl tak zadlužen, že by za vzetí nestál, když ostatní majetek bylo lze rychle zpeněžiti, kdyby byl chtěl.

— Proč by byl Mareček utíkal? Vždyť mu dosud nic nehrozilo, stál pevně, obchody se mu dařily! Také k čemu by potřeboval peněz? Žil skromně, až příliš skromně, bez jakéhokoliv přepychu, nechodil do společnosti, a také jeho choť byla šetrna. Jejich domácnost nestála více než staromládenecká Heroutova, to Mareček opakoval svému advokátovi několikráte. Jedinou ztrátou jeho, doktorovi Heroutovi známou, bylo účastenství na úpadkovém ústavu peněžním, než i tato ztráta poměrně k jeho ostatnímu, Heroutem tušenému a předvídanému majetku Marečkovu byla velmi nepatrná a nemohla zakolísati jeho financemi.

Pak zbývala pouze možnost, že zabředl do neznámých dluhů, že snad padělal dokonce podpisy na směnkách, že realisoval takto veškeren po ruce jsoucí úvěr obchodní a získav značných hotovostí, uprchl.

Když Heroutovi tato myšlenka zapotácela po prvé hlavou, mráz mu zastavil v žilách krev. Nesmírný tlak sevřel mu prsa, na několik vteřin zarazil se v nich dech. Po chladném rozvažování nemohl se zbaviti dotěrné myšlenky: že to možné bylo a když se to stalo, že je vyloučeno, aby před uplynutím směnečních lhůt mohlo býti něco objeveno. Tak mohly uplynouti aspoň tři měsíce, než by byly prozrazeny domnělé podvody a zpronevěry.

V horečnatém zneklidnění rozvíjel chorobně své podezření a dospěl k domněnce, že když Mareček padělal na směnkách podpisy, že padělal dojista také jeho podpis, a že po prozrazení všeho poletí jeho jméno veřejností. Doktor Herout věděl, že by se zřetelem na určité pověsti, kolující o jeho majetku, nevěřil nikdo, že i on se stal obětí podvodníkovou, že by dojista byly padělané jeho podpisy považovány za pravé, a že by, než by se věc vysvětlila, ač-li by se vůbec kdy vysvětlila, došlo k úplné jeho majetkové zkáze.

Viděl zcela určitě propast, jež se před ním rozevřela a správně odhadoval její hloubku. Ta by pohltila nejen Marečka, ale i jeho advokáta!

A nikdo neměl o ničem tušení! Doktor Herout telefonoval sem a tam, dotazoval se po Marečkovi, dokonce i dvojsmyslnými narážkami snažil se upozorniti účastníky a vyzvěděti u nich, zdali také oni nemají podezření, leč nikdo neměl podezření,

Schválně vyhledal továrníka Skocha a tomu rovnou řekl, že se obává, že se Mareček z obchodní cesty nevrátí, totiž vůbec nevrátí.

„No, z Balkánu se nám tak hned nevrátí,“ rozzlobil se Skoch, „a až se vrátí, tak mu řeknu, co jste si o něm myslil!“

„Vy tedy tvrdíte, že se vrátí?“ ptal se ještě jednou Skocha důrazně.

Skoch se zadíval na něho pátravě a tak dlouze, že cítil, jak se mu modré oči Skochovy plazily po všech vráskách a promodrávajících žilkách v jeho rozpáleném obličeji.

„Přepracoval jste se, doktore, to je to, a něco jste si bláznivého nasadil do hlavy,“ pravil Skoch rozvážně, „já vím, co vám teď motá hlavou, a to je dětinství!“

Doktor Herout se na konec zhrozil sám sebe.

— Kdyby Mareček utekl skutečně, budou tyto věci proti mně důkazem, že jsem jeho útěk předvídal v době, kdy ještě nikdo o něm neměl tušení, že jsem byl tedy do těchto věcí zasvěcen, což bude důkazem mé spoluviny!

Musí všechnu stopu tohoto podezření zahladiti! byla nová myšlenka, zrozená z jeho úzkostí.

Vracel se ke všem, s nimiž hovořil před tím o svých domněnkách a používal u všech stejné methody.

„Víte, co je nového? Mareček mně psal! Už se vrací! Dělal brilantní obchody!“ vypravoval své vymyšlenosti.

„Co s tím člověkem pořád máte, doktore?“ zeptal se ho někdo znenadání, když mu řekl svou vymyšlenost.

„Snad nemyslíte, že s ním něco mám,“ rozčilil se náramně, „opravdu nevím, co o mně soudíte! Psal mně, že se vrací, a to je všecko! Je můj klient a znamenitý člověk! Takových kdybychom jen měli! Pak by si národ jinak stál!“

Odbývali už ho s výsměškem.

„Budete-li všechny své klienty tak vychvalovati jako Marečka,“ posmívali se mu, „poběhne k vám celá Praha, jako kdybyste pracoval bez palmárních účtů!“

Po týdnech nesmírného vzrušení dostavily se otupění a odevzdanost do osudu.

— Ať už se děje cokoli, on jistě není vinen ničím! Nekradl, byl jenom okrádán! Že slepě důvěřoval všem a všemu! Stane-li se něco, je to jeho osud!

Vzrušení vyvrcholilo, když k němu přišel jiný klient, ředitel továrny Herzet, jehož práce páčila se za rok pouze na několik saldovek a jenž byl také dobře znám s Marečkem. Vyhledal doktora Herouta velmi tajuplně.

„Obávám se, doktore, aby se Marečkovi něco nestalo, už to trochu dlouho trvá s jeho obchodní cestou!“ pravil skoro šeptem. „Mám u něho jistou částku, dospívá pomalu ke splatnosti. Víte vy snad o něm?“

To byl přímý, očekávaný a přece neočekávaný náraz. Herout zesinal v obličeji, nohy se zatřásly pod ním, musil se zachytiti křesla a usednouti, aby neklesl.

„Je toho mnoho?“ ptal se, když se vzpamatoval.

„Na štěstí ne mnoho,“ vyprávěl ředitel Herzet, „pouze tři tisíce korun, ale bylo by škoda i těch!“

„Pak to je maličkost!“ oddechl si zřejmě potěšen.

„Marečkovi snad je to maličkost, mně je to hodně peněz!“ vysvětloval ředitel. „Chcete-li snad říci, doktore, že je Marečkovi hračkou, aby zaplatil, pak jsem kliden. Pozoruji pouze a to s obavami dlouhý jeho pobyt na cestách, poněvadž se mně to nikterak nechce líbiti.“

„Pozorují snad také jiní lidé?“

Ředitel Herzet potřásl hlavou.

„O tom nevím a taky na to nemyslím! Ostatně, kam já přijdu, doktore, mezi lidi! Jsem ustavičně ve fabrice, to spíše vy byste mohl o něčem věděti!“ odpověděl doktorovi.

„Já jsem dosud neslyšel ničeho!“ pravil Herout.

„To já se svěřuji jen vám, doktore, protože vím, že jste s ním ve spojení,“ vysvětloval ředitel, „a že sám nejlépe jste s to, abyste posoudil, zdali jsou mé obavy ospravedlněny. Vy byste to za něho nezaplatil?“

Doktor se zarazil.

„Proč ne? Hotovostí bude dostatek! Třeba zaplatím, když se přesvědčím o pravosti, správnosti a splatnosti dluhu!“ pravil po kratičkém rozmyšlení.

— Vždyť on se vrátí! bylo jeho myšlenkou, když dával řediteli tuto odpověď. — Proto je potřebí, aby zlepšil svým prohlášením Marečkovu situaci.

„No, já se o peníze nebojím, když mně takhle, doktore, za ně ručíte!“ odpověděl ředitel uchlácholený Heroutovou jistotou.

„Proč byste se bál?“ řekl ještě Herout, ale ředitel Herzet už ho neposlouchal. Rozloučil se kvapně a odcházel.

— Malé dluhy křičí nejvíce, pomyslil si Herout, jen aby právě těch malých křičících nebylo hodně! V rozčilení se zapomněl ředitele zeptati, nač půjčoval Marečkovi peníze! Také by bylo zajímavo dověděti se, kdy je půjčoval, totiž, kdy jich Mareček potřeboval.

Teprve k večeru, kdy předpokládal, že Herzet už sedí ve své laboratoři, řediteli telefonoval.

„Nač ty peníze Marečkovi půjčoval?“ ptal se.

„To je právě, že nevím nač! Řeklo se: naléhavé, bezodkladné platy a na druhé straně peněžní stagnace, což bylo všecko věrohodné.“

„A kdy je půjčoval?“

„Už dávno, ba velmi dávno! Kolik měsíců už se to vleče. Stále sliboval, že zaplatí a nezaplatil ničeho! Tomu je už více než deset měsíců, pokud se rozpomíná! Toť se ví, má to napsáno, jenže nemá soukromých knih po ruce.“

Mnoho se tedy doktor Herout nedověděl, ale tímto sdělením úplně se uklidnil po téměř celodenním rozčilení.

— To byla právě tenkráte taková doba, že si vypůjčovali i jiní kapacitové, o kterých by se to nikdo nenadál. Vázlo všecko, opravdu to byla stagnace, a Mareček se netajil, že i jemu jde o peníze. Naskytla se příležitost, použil tedy ředitelovy přátelské ochoty. Na tom nebylo nic nápadného! Ostatně pro tři tisíce korun by Mareček neutíkal do Ameriky, i kdyby z čista jasna nemohl jich zaplatiti. Tak málo peněz nebylo ani Marečkovi velkým kapitálem přes to, že občas ocital se v tísnivé situaci.

Heroutovi se zase všecko vyjasnilo, starosti opustily rázem jeho hlavu a nové sebevědomí vzpružilo jeho síly. Chodil a pracoval několik dnů jako znovuzrozený.

Přišel na poradu statkář Kobliha.

„Tenkráte mě sem vede divná cesta, doktore,“ pravil unaveně a sklíčeně, „stal se mně případ neočekávaný, poraďte!“

Těžce dopadl na pohovku v koutě Heroutovy kanceláře, na kterou z klientů pravidelně nikdo nesedal, poněvadž bývala obložena spisy a knihami.

„Neobyčejný případ říkáte, vašnosto?“ divil se doktor.

„Opravdu neobyčejný: hrozí mně rozvod! Nepotřebuji podotýkati, že z viny mé manželky!“ zpovídal se Kobliha zkroušeně.

„Proč ne z viny vašnostiny?“ usmíval se Herout.

„Protože já o rozvod nestojím, já bych se spokojil s dosavadním stavem, ale moje manželka chce rozvod. Podotýkám, že pro takovou hloupost . . .“

„Tu z Karlína?“ píchl doktor zcela jemně.

„Ne, pro docela slušnou dámu ze Žižkova, která mně psala, abych jí poslal deset pytlů bramborů, čemuž moje manželka přikládala zhola jiný význam. Vy mě znáte, doktore!“ pravil povzneseným hlasem. „Mou zásadou je humanita! Když můžeš pomoci, pomoz a neohlížej se, co o tobě řeknou křivohubé klepny!“

„Tedy klepny řekly?“ ptal se zase doktor.

„Řekly, neřekly! Napsaly anonymní dopis s bídným nadpisem: Kam pan Kobliha dává úrodu!“

„A tato mrzká pomluva byla milostivé paní podnětem, aby vašnostem pohrozila rozvodem — —“

„Nadobro se mně to rozklížilo, doktore,“ pokračoval Kobliha v kajícím doznání, „staly se mně pro tuto nepatrnou hloupost věci, kterých jsem se naprosto nenadál. Kdežto jiní po léta si libují v nedovolených poměrech, mně střemhlav utekla manželka k dceři a odpírá se teď v době jarní setby vrátiti do společné domácnosti. Poraďte, doktore, co bych měl činiti! Nejraději bych, abyste jí nejdřív napsal advokátskou upomínku.“

„Jako aby se do čtrnácti dnů pod exekucí vrátila —?“

„Čím dřív! To víte, já nejsem modernista, já se na manželství dívám rozumnýma očima! Mně, abych tak řekl, není manželství nuceným zlem, ale potřebou duše. Muž ať má jakous takous volnost, bože můj, proto je to muž, a když se jinak stará o rodinu, nedá se mu nic vytýkati! To je mínění mé a všech rozumných lidí, a já jsem přesvědčen, že i vy, doktore, to mínění se mnou sdílíte!“

(Pokračování.)

Tréval-Viola:

MIMO ZÁKON.

(Pokračování.)

Otec Poříz vzal Žendu pod paždí, a kráčeli podle sebe pěšinou.

„Řeklas, co je u jiného muže příjemné — tedy ten jiný už existuje?“

„Nikoli, řekla jsem to všeobecně.“

„A nemýlíš se ve své definici — pouhé vychovatelky? Přítelkyně?“

„V tom ohledu, papáčku, každá žena má v sobě neklamný cit. Nemohu si Bořka jako svého muže nikdy představiti. A pomyslím-li, že bych byla nucena, je mi nepříjemno.“

„Rád bych věděl, jak vypadá tvůj ideál? A jak si představuješ lásku?“

Ženda se zasmála a políbila otce na hlavu.

„Takový umělecký vzhled by musil míti — jako můj tatíček.“

„Mluvíš opravdu jako děcko.“

„Tož beze žertů, papáčku, určitého ideálu nemám. Ve čtrnácti letech zbožňovala jsem učitele piana, protože měl dlouhé vlasy, a později zamilovala jsem se do učitelky Boubelové, že měla pacinky s důlky. Takovéválečky k líbání. Ale obávám se, že to nebyly pravé lásky.“

„To jsou nemístné vtipy, Žendo.“

„A přece mám ideál, papáčku. Zcela rozdílný od obecných ideálů žen. Strašně se mi chce zapovězeného. Něčeho, oč bych musila bojovati, co by mi bylo odpíráno. Něco, co by stálo za zápas. Víš, papáčku, chtěla bych zakusiti vichřici — dující proti proudu — proti všemu řádu — zákonu — takový úchvat, jejž nemohou mi dáti ani Bořek, ani Herman. To jsou korektní, lineáloví muži.“

„Děkuji jejich jménem.“

„Víš, papáčku, ať třeba nejsem šťastna, ať trpím, jen když to poznám.“

„To jsou nezralé fantasie. Vidět, že máš hodně času k hloubání. Ale hloubati není ještě míti myšlenky. Oháníš se stále frází o utrpení. Každé utrpení nezušlechťuje, mnohé otravuje. A neboj se, utrpení ti ne-

unikne. Spíše štěstí. Uvidíš, že bolest nezná romantiky."

„Není to romantika, papáčku, nýbrž má skutečná potřeba. Vyšlapané cesty páchnou mi zahníváním, a jsem na nich příliš tísněna množstvím. Chtěla bych dýchati celými plícemi a ve volné samotě a co nejvíce kyslíku — ba samý kyslík!"

„Pozor, Žendo! Z toho povstávají záněty. Toužíš jako dítě po střelné zbrani, po všem zakázaném. Nevíš, jak je život zlý a surový."

„Proč bych slevovala, než ocením? Žádám a očekávám od života co nejvíce."

„Pak budeš zklamána."

„Možná, ale proč vzdávati se, než prohraji? Hovím-li ilusím, ať jich pozbudu co nejpozději! Je až příliš mnoho žen kráčejících beze štěstí životem. Ať se mezi ně vřadím co nejpozději! Snad se i provdám bez všeliké vášně."

„K resignaci nemáš ještě příčiny."

„Řekl mi nedávno doktor Orkaf, že štěstí je pojem negativní a záleží v nedostatku trampot. Snad takové i na mne čeká."

Otec Poříz hrál si s utrženým listem ricinovým.

„Žendo, každý člověk musí něco obětovat, každý své požadavky snížit. Proto však i v nejvšednějším životě může býti kus positivního štěstí. Vědomí vyplněné povinnosti —"

Ženda přerušila otce netrpělivě.

„Dobré zdraví, láska k umění a tak dále. Nechme toho! Dej mi pěknou hubičku a slib mi, že nikdy mne k ničemu nebudeš nutit."

„Ty si nakazuješ?"

„Věřím v osud a myslím, že je bláhové kout plány. A přece bych něco chtěla."

„Totiž?"

„Být nejprvnější láskou někoho."

„Už jsi přece."

„Nemyslím na Bořka. Ale na nějakého muže — v pravém slova smyslu."

„Víš, co by bylo moudřejší?"

„Co?"

„Býti poslední láskou mužovou."

„Máš pravdu, papáčku. Nejprvnější a nejposlednější zároveň."

„Oh ty všembero!"

„Qui vivera, verra, papáčku."

IV.

Po prázdninách doprovodil otec Krutý syna do Prahy. Žně nastaly poměrně brzy a najednou, a pan správce měl počátkem října několik dní oddechu.

Staří přátelé druh druha nepoznali. Okukovali se se všech stran a pracně shledávali bývalé známé rysy. Znovu a znovu potřásali si ruce, poklepávali na ramena. Vzpomínek bylo, dotazů a divení! Jako když stavidlo z napjatého rybníku vytáhne. Řeč jen šuměla.

I Žendě se otec Krutý líbil, ba skoro líp než syn. Měl jasný, radostný pohled, v postoji cos vojensky napřímeného — skutečně byl záložním důstojníkem — kdežto Bořek byl po způsobu dandyů v šíji nalomen. Oba měli jasné, modré oči, nos poněkud vyhrnutý, světlé vlasy a zdravý ruměnec v tváři.

Otec Krutý prohlížel si Žendu s patrným zájmem. Bořek se asi prořekl, soudila Ženda a bylo jí nevolno. Zvláště když otec Krutý jí děkoval, že se Bořka ujala a vyzradil, že to vlastně bylo jeho přáním, když synovi nakazoval, aby se v rodině Pořízově představil.

„Přál bych si," řekl otec Krutý, „aby každý z našich mladíků našel svého anděla vůdčího jako Bořek, pak by bylo od nich všecko nebezpečí odvráceno."

Starý pán políbil oběma dámám ruce.

Ženda nevěděla, má-li se těšiti či zlobiti. Tedy byla jakýmsi ochranným pásem na plavbě života. Nebo lékem proti roupům. Nu buďsi, člověk konečně nežije jen pro krásno, ale též pro užitek. A otec Krutý to jistě dobře myslil.

Byl žertovný starý pán a staromódně galantní. Paní Nolča upozornila na dobrou noc muže, že Krutý senior má vlasy ještě jako žlutý atlas, kníry málo prošedivělé a takový milý kukuč.

„Zábavnější jest než syn," přisvědčila Ženda.

„A veselejší," dodal otec. „To je zkušenostmi. Člověk časem sezná, že zdravější je světu se smáti, než se nad ním pohoršovati."

Tři dni zdržel se otec Krutý v Praze a denně na nějakou hodinu pobýval u Pořízů. Zas a zase nořili se oba staří přátelé do mladých vzpomínek, což na konec dámám bylo až nudno.

Nadešlo loučení. Otec Krutý zval co nejvřeleji rodinu Pořízovu k návštěvě v Manetíně, kdež měl svůj dvůr. Žendě řekl, že holky jeho hoří dychtivostí seznati slečnu Pořízovu osobně. Dle pověsti znají ji už co nejchvalněji od bratra. Pořízovi připověděli.

Život navázal se, kde před prázdninami se přetrhl. Výchova Bořkova nedala Žendě už tolik práce. Navštěvoval rodinu Pořízovu už jen jednou týdně. A přece tázaly

se Žendy známé dámy, zda dovoleno je gratulovati k nápadníku.

Po Novém roce odjela Ženda do Manětína, aby vyhověla stálému naléhání otce Krutého. Seznala Elču a Máňu, sestry Bořkovy, ryzovlásky, spíše dobrosrdečné než hezké. Byly překypujících tvarů, pihovité a dojemně naivní. Venkovská zdravota. I hospodářský ples s nimi navštívila a tančila s hospodářskými i lesními příručími. O Třech králích zase už byla doma. Zdržeti se nedala.

Bořek byl v březnu odveden a nastoupil po prázdninách službu dobrovolnickou. Navštěvoval Pořízovy sotva jednou za měsíc. Uniformou získal, postava jeho jako by zeštíhlela a se narovnala. Pohyby pozbyly poslední stopy nemotornosti. K vánocům byl desátníkem a ke konci roku služebního složil důstojnickou zkoušku. O vánocích pak bylo ve vojenském oznamovateli jeho povýšení na poručíka v záloze.

Před vánocemi došel paní Nolču dopis od její vzdálené příbuzné z Podkrkonoší, Kateřiny Přibyslavské. Dojal ji nemile a rychle odevzdala rozhodnutí a odpověď do rukou svého manžela.

Otec Poříz pokusil se čísti, ale délka listu, bylo ho šest hustě psaných stran, a těžké, nestejné písmo ho odstrašily.

Dal jej dceři, aby list předčítala. Zněl:

„Pochválen buď pán Ježíš Kristus. Milá drahá sestřenko! Už leta letoucí jsou tomu, co jsme se naposledy viděly. Bylo to, trvám, o svatojanské pouti v Praze, brzy po tvé svatbě. To byla ještě stará paní na živě, co vám napřed bránila, jako bych ji dosud před sebou měla, v krajkovém šedém čepci, černě lemovaném, chudáčka starého. Ta Praha! To byla má jediná cesta za celý život z naší zapadlé Lhoty. A ty jsi mi, Lenorko, tenkráte slíbila, že i k nám se podíváš, že cestuješ světem křížem krážem a že bys i kolébku našeho společného rodu ráda uviděla. No nestalo se, zašlo tě to, bohu poručeno. Čekali jsme tě, to víš, jako svou. Doufám to od Pánaboha, že jsi všecka ta léta zdráva zůstávala. Vede se Ti asi dobře, lépe než mně. Už ani samo péro neudržím a píše za mne dcera Severa. Tehdy, když jsem byla u vás, bylo mi ještě hej. Muže měla jsem hodného a přičinlivého. Byl vyučeným kuršmídem. Lidé o něm říkali, že dobytku sice tuze nerozumí, ale na lidi že je dobrý. A také nejvíc lidi kurýroval a pán Bůh mu dal štěstí. Bylo nám nějak kale, dceru měli jsme zdravou, domek, políčko. Až osud vše obrátil. Muže nějak počala bolet hlava. Snad od výhně, snad že se jednou při chůzi k nemocnému za větru upachtil a chytil ho průvan na hlavu. Začal se mást, viděl strašidla, nadával kde komu, každý prý ho pronásleduje. Nebylo na konec než dát ho do blázince, jak vyváděl. Vrátil se nám za nějaký rok, ale jen napolo zdráv. Nebyl k ničemu, ještě obsluhovat jsme ho musily. A také na Severu přišly těžkosti a nezdoby, a za dne i v noci zatínaly ji křeče, až ducha pozbývala. Byla to rána za ranou. A za času bylo tátovi zase hůř, a znovu přišel do ústavu. Co to stálo peněz! Ještě že Severu křeče přešly, když v šestnácti letech dostala se do pořádku. Dřely jsme se obě do úpadu, a jako bychom už ani nebyly živy. Pak se nahodil Seveře ženich, už obstarožný, ale dobrý člověk, vdovec. Nechtěla o něm ani slyšet. Zabrala se do jakéhosi zamyšlení a četla a jen četla v bibli. Už jsem se bála, aby to s ní nedopadlo jako s tatíkem, ten se také tak zamýšlel, než to propuklo. Ale na štěstí z toho nic nebylo. Jen vdávat se ne a ne. Domek a pole jsme prodaly, na domku jsem vymínila pro Severu světničku do smrti. Pak už obhajovaly jsme život, jak se dalo, Severa uchytila se na faře při hospodyni, já podělkovala jsem po domech i na hojení jsem se dala po tatíkovi, mazala regma, napravovala polámaná záda i kříže. Tatíka jsme pochovaly teprve před třemi roky na chudinské útraty, a když jsme myslily, že bude krapet oddechu, zas to přišlo na mne. Záducha tak zlá, že myslívám, když mne to chytne, že přišla má hodinka. A vím, že tak jednou v tom zůstanu. A doktor mne špatně léčí, ze msty, že se mu pletu do řemesla. A tak žiju nežiju a úzko je mi k srdci. Ani o sebe ne, ale o Severu. Nemá živé duše přátelské ve světě a tak se modlím ku Pánu bohu, aby byla nějak zaopatřena. Pro lásku boží, drahá a milá sestřenko, kdybyste věděla o nějakém místě pro ni, tam v Praze. Ona sice nechce. ale člověk nezná osudu. Umí domácí práce i trochu vařit, co z fary pochytila. Ale za děvečku bych nerada, aby šla. Je slabá a je jí už také ke třicítce. Tož tedy, drahá a milá sestřenko, obracím se na vaše dobré srdce, ulehčete mi mou poslední hodinku a pište mi po letech slovíčko! Švakříčka a dcerušku vroucně pozdravujeme, už musíte mít velkou slečnu. Přeji Vám vše dobré od Pána boha dle jeho svaté vůle, Severa vám ruce líbá. Tvá věrná sestřenice Kateřina Přibyslavská.“

Ženda vyptávala se matky po příbuzenství Kateřiny Přibyslavské.

„Jaké pak příbuzenstvo?" opáčila žalostným hlasem paní Nolča. „Kateřinina matka byla nejstarší sestrou mého otce."

„To ovšem není ani příbuzenstvo," usmál se otec Poříz.

„A praděd byl učitelem?" vzpomínala Ženda dávných tradic.

„Ano," zavzdychla máti. „Můj otec, kapelník, byl nejmladším synem jeho."

„A co ostatní strýcové a tety?"

Paní Nolča, unavena nezvyklou námahou duševní, mlčela. Otec ujal se za ni slova.

„Pomřeli, ztratili se ve světě. O jednom strýcovi do dneška nevíme. Kapelničil až někde v Egyptě u khediva. Zapadl."

„A jak přišla teta k podivnému jménu pro dceru?"

I o tom věděl otec.

„Právě onen muzikant z Egypta byl mládencem na svatbě tetině. A po něm má dcera její jméno. Severin se jmenoval."

„Tedy vlastně Severina!"

„Ano, ale zkrátili to na Severa."

Otec Poříz obrátil se k ženě.

„Co sestřenici odpovíš?"

„Že mi nedáte pokoje!" zaténala paní Nolča. „Co všecko byste chtěli?"

„Tedy ji odbudeš?"

„Odbudu, neodbudu! Co pak hoří?"

Odklady byly nejobyčejnější obranou paní Nolči proti útokům na její pohodlnost. Síly k rozhodnému odepření neměla. Odkládání, zapomínání byly krunýřem její pasivnosti.

Žendě bylo tety líto.

„Nějak tetu potěšit musíme, mamá! Pro Severu se Praha ovšem nehodí, nechce-li sloužit. Ale snad by se jí mohlo do její Lhoty něco posílat?"

„Dával bych jí měsíčně deset zlatých," navrhoval otec.

„Tolik peněz?" hrozila se paní Nolča. Pokud se to netýkalo jejích potřeb, byla velmi šetrná. „Myslím, že pětka by stačila až až."

„Tak tedy pětku."

„Pište jí to mým jménem."

A tak se stalo. Obě strany byly spokojeny. (Pokračování.)



Jan Vrba:

ZÁMECKÁ GALERIE.

Z knihy „Sázava". (Pokračování.)

A právě tehdy, kdy ve spojení s jeho jménem začalo se hovořiti o milionech, přestával továrník a podnikatel Vítek těžkou finanční krisi. První rok nového jeho podniku skončil závratným schodkem, a podnikavý člověk ocitl se na mizině. O tragické skutečnosti věděl však pouze on a dva z jeho úředníků, kteří byli mu důvěrníky a uvnitř srdcí tichými jeho obdivovateli. Úvěr však nebyl otřesen, a jméno firmy vyslovováno bylo v obchodních kruzích s větší úctou, než kdykoliv před tím.

Řadu dnů tehdy prožil v podivném zmalomyslnění. Celé noci probděl, toulaje se po nejodlehlejších cestách, kde živé duše nepotkával, a usilovně snažil se nalézti východiska. Nebyl již dalek přiznati veřejnosti pravý stav a nabídnouti věřitelům vyrovnání. Že se tak nestalo, bylo zásluhou jeho účetního, který mu radil v rozhodné chvíli setrvati stůj co stůj a nepoddávati se dříve, dokud by úplný úpadek nebyl nezměnitelnou skutečností. Uposlechl této rady, uklidnil se — a vášnivý dříve hráč se proměnil ve zvědavě účastného diváka.

Nikdy však nesledoval pozorněji postup událostí, než činil nyní. — A hle, sotvaže se jaro otevřelo, a práce byla znovu začata, zaduvěřoval silně v zdar. Poučen zkušenostmi minulého roku, jednal opatrněji. Řízení podniku úplně svěřil svým úředníkům a sám téměř nepřetržitě meškal na trati, dohlížeje na stavbu a provádění prací s ní spojených. Pouze v neděli dojížděl do továrny, aby tu vyslechl zprávy, které zněly neustále radostněji, takže dříve ještě, než stavba byla dokončena, byl si jist, že nejen krise je zažehnána, ale i že zcela určitě dojde nejméně tam, kde byl na počátku — a že tuto zkoušku ohněm přestojí beze škody, byť i také bez užitku...

Skončila ještě příznivěji, než očekával a věřil, neboť při konečném závěru vysvitlo, že podnik se zdařil a odměnil se za všecku péči a starostlivost Vítkovi mírným ziskem.

Mladý továrník si oddechl a v návalu první radosti prohlásil ukvapeně, že do nejdelší smrti nepustí se již do tak hazardního obchodu. Ale již po čtvrt roce pustil se do stejného, avšak mnohem odvážnějšího. Vláda učinila mu lákavě svůdnou nabídku. Bylo nutno z důvodů vojenských hustě doplniti železniční síť pohraničních tratí — a poněvadž Vítek se byl právě skvěle osvědčil, byl první do-

tázán, zda je ochoten podejmouti se díla. Podmínky slibovaly závratné zisky, a to proto, že na druhé straně přesně vymezena byla lhůta postavení spojovacích tratí i odboček, jejíž nedodržení mělo býti potrestáno vysokými pokutami, stejně jako předčasné dokončení práce bohatě odměněno . . .

Tehdy byl vážně a opravdově varován, ale neuposlechl. Tak slepě pojal důvěru ve své štěstí, že bez dlouhého uvažování přijal učiněnou sobě nabídku, docíliv dříve ještě za zpřísnění jejích podmínek znamenitého polepšení finančních příslibů. Smělý jeho čin způsobil poplach na burse, kde nalezl vedle řady vášnivých obdivovatelů i mnohem větší počet skeptických pochybovačů. Vítek však neměl kdy obírati se ani prvními, ani druhými. Poněvadž jeho továrna nebyla by postačila, zavázal několik jiných továren přísnými smlouvami k dodávkám — a již se pustil do díla. Byl již bohat zkušenostmi, a krom toho vědomí odvážnosti nového podniku donutilo ho počínati si navýsost opatrně a obezřele.

Nebylo toho ani třeba, jak se později ukázalo, neboť staré štěstí stálo opět u něho. Všecko mu bylo příznivo, nevyjímaje ani počasí, neboť druhý rok, který byl rozhodující, vládl ve znamení trvalého sucha a parných dnů. Nebylo tak nutno zaháleti, a každá vteřina, naplněná prací, proměňovala tok času ve proud zlata, stékající do kapsy podnikatele. Než Vítek přičiňoval se, aby si plně zasloužil svého výdělku. Byl všude a nikde; byl na tratích, byl v lomech, byl v továrnách — hned byl bičem, hned rádcem, hned odměňovatelem — slunce ho ožehlo do černa, tělesnou námahou zesílil a ztuhl. Neustálé zaměstnání vtisklo mu do tváře velitelský rys, a pevné sebevědomí do modra zocelilo pohled.

Přes to však nebyl katem ani vydřiduchem. Odměňoval bohatě zvýšenou výkonnost každého, stejně jako sebe menší uspíšení jakékoliv práce. Byl dobrým počtářem i dobrým diplomatem. Proto nebylo v jeho podniku nejmenšího projevu nespokojenosti po celou dobu trvání, nebylo také zvláštních výstředností, neboť nedostávalo se času. Tu a tam se sice zpili bratránci a ztropili výtržnost — ale i to se zpravidla dělo v době, kdy práce byla přerušena, anebo dočasně a místně skončena, ve kterých případech dozorci jednali dle příkazu, dovolujíce všemu tomu pronárodu, který trať stavěl, do syta se vybouřiti, neboť jedině tak mohla býti práce pojištěna před nepříjemně nevčasným záchvatem tuláckých, marnotratných a živelných vášní svých rabů.

Téměř plné tři roky trval tento shon, rej a vír, kterým se Vítek opíjel více než nejstaršími a nejvzácnějšími víny. A když byl skončen, armáda dělnictva, inženýrů a dozorců rozpuštěna, a zdárně provedená práce ještě před uplynutím ustanovené lhůty podnikatelem státu odevzdána, nebylo v obchodních a odborných kruzích konce údivu, neboť po jednomyslném soudu všech podařilo se Vítkovi udělati malý zázrak.

Ale všeho málo dbal Vítek, který zdarem svého podniku stal se několikanásobným milionářem. Byl ovšem hrdě spokojen a radoval se uvnitř z obojí skutečnosti, než trvalé a vysilující tříleté vybíjení energie vysílilo ho do té míry, že zatoužil po klidu a odpočinku. A tehdy po prvé v životě — ve třicátém třetím roku věku — přepadla ho myšlenka oženiti se . . .

Nebyl již pouhým prostým Vítkem, neboť velkolepý zdar rozsáhlého a obtížného podniku získal mu kromě milionů i šlechtický přídomek a erb, které dvě poslední věci byly projevem vládního uznání a ocenění vykonané práce, stejně jako odměněním zásluh o stát panovníkem . . .

Bedřich Vítek proměnil se tak na Friedricha šlechtice z Wittegů, ale jeho češství proměnou červené občanské krve v modrou aristokratickou neutrpělo ani v nejmenším. Nebylo sice nikdy zvlášť ostře uvědomělé ani cítěné, ale přes to jmíno svým vlastníkem za cosi samozřejmého, čeho nelze ani dobře ani důvodně odložiti. Proto byl i nyní přiznaně příslušníkem svého národa, byl-li vyzván, platil poctivě a štědře různé národní daně, což mu vyneslo jakousi ješitnou a honosivou lásku davu, z kterého byl vzešel, ba, byl i stavěn za vzor vlažnějším.

Než pán z Wittegů nepřemýšlel o žádné z těchto malicherností již proto, že podobné přemýšlení bylo na výsost neužitečné a nevýnosné. Vzdal se sice pro příště všech obtížných podniků velikého slohu, vrátil svoji továrnu v rodném městě prvotnímu poslání, ale brzo poznal, že je mu nutně třeba neustálého vzrušení a napětí stejně jako intensivního zaměstnání. Obnovil proto během posledních tří roků velmi prořídlé bursovní obchody a spekulace, a štěstí neopouštělo ho ani zde. Jeho poctivou prací získané miliony množily se samy.

Byl proto všude rád vídanou osobností. Mnohá, obyčejným smrtelníkům na sto zámků uzamčená vrata otevřela se před

ním dokořán, a to nejen pro jeho miliony — i z vyšších sobeckých důvodů. Friedrich z Wittegů pro své nepopíratelné zásluhy o stát byl u vlády velmi dobře zapsán, a při vrozené mu dobráckosti nebylo nikterak těžko podnikavým snaživcům docíliti, aby jim propůjčil svá záda k přátelské úsluze prvního stupínku na dráze do výše. Aniž si vlastně uvědomil, jakže se stalo, ocitl se v šlechtických kruzích. Osobnosti známých historických jmén stiskly mu ruku, pohovořily s ním — sice s přídechem povýšenosti vznešených patriciů, ale přece s patrným respektem k jeho prokázaným vzácným schopnostem a jimi získanému jmění.

A právě tehdy posedla ho procovská pýcha. Vtělila se v jeho záměr oženiti se, a neštěstí bylo hotovo. Neuvážil ani, že vnáší tak falešný tón do svých představ o manželství, které zcela po plebejsku považoval za sféru intelektuálního odpočinku a bezmyšlenkovitě šťastlivého klidu, jehož je třeba po vysokém napětí energie. Zachtělo se mu sňatkem se šlechtičnou okázale naznačiti světu vysoký stupeň, k němuž dospělo jeho jmění holýma rukama a z ničeho vybudované, stejně jako obchodníku v něm zvýšiti ještě dobrý zvuk firmy a neochvějnou již důvěru v ni.

Zaklepal chytrácky u nepříliš bohaté, ale přes to pro stáří rodokmenu velmi hrdé rodiny hraběcí — a nebyl oslyšán. Jeho sňatek vzbudil plnou měrou toužebnou pozornost, ale sny o manželství se nenaplnily. Příliš brzo se ukázalo, že komtesa Ema byla sice bez reptání poslušna snad formou přání projeveného příkazu svých rodičů, ale nic více. Svému muži přinesla věnem hrdost starobylého rodu a tož i netajené pohrdání k jeho plebejskému původu. Byla však opravdovou šlechtičnou, stejně jako její muž obchodníkem, jehož nejpřednější ctností bylo dokonalé sebeovládání, které dvě skutečnosti nedovolily, aby došlo k nespokojeným chvílím, anebo dokonce k výbuchům a prchlivostem. — Jejich společný život byl proto podoben chůzi strání, zarostlou planými růžemi, trnkovým křovím, hložím a bodláčím. Vzájemná opatrnost a taktnost učinila jakž takž snesitelným společné soužití, ba vynutila si i obapolnou úctu. Než pán z Wittegů přese všecko nebyl spokojen, a nespokojenost nutila ho do nových a nových spekulací, které, třeba sebe odvážnější, byly vždy pečlivě promyšleny, a proto úspěch jejich předem zajištěn. I tato skutečnost byla pevně sepiata s jeho manželstvím, neboť pro ně nesměl míti nejmenších finančních neúspěchů. Hraběnka, neboť tak po šlechtickém zvyku a po důrazném svém přání musila býti oslovována v útěšnou památku modřejší minulosti, pohrdala z hloubi srdce kramářským povoláním svého muže, třebaže — a činila tak se zvláštní rozkoší a až chorobným marnotratnictvím — ohromných důchodů, jím získávaných, užívala nemírným způsobem. Snad byla to msta, snad podivně utvářený vzdor proti osudu — ale zareptati, nebo zaposmívati se nebylo možno, stejně jako sebe výše vystupňovanou hýřivostí v niveč obraceti mužovu práci. Solidní základ milionů nejen že snesl nasycení sebe výstřednějších choutek, ale rostl každým rokem, podoben hlavám pohádkových saní, kterou zázračnou schopností obdařila jej síla střízlivých a neukvapeně určitých myšlenek tvůrcových . . .

Nebyl proto spokojen, ba pozbyl i oné vítězné rozkoše ze zdaru odvážných podnikání, která ho jindy blažívala, a zbyla mu pouze škodolibá radost, jíž se nikterak netajil, mohl-li své ženě oznámiti nový přírůstek jmění, neboť ona radost byla jediným projevem jeho erotiky sotva uvědomělé a zvrácené hned v zárodku v nepřátelství a ironické dvornosti. Přes to však přicházely chvíle, kdy vznešenost ženina byla mu obtížna, zatěžovala pružnost myšlení a vnášela šero a přítmí aristokratických paláců do slunné pohody jeho dnů. Časem zmocňovalo se ho i lehké podráždění — a touha po klidu, samotě a oddechu vzrůstala takovou měrou, že i jeho železné nervy přiváděla v nebezpečí.

Trochu mu pomohl osud, a grandiosním činem ironické dvornosti, jíž vybíjelo se jeho šlechtictví, dovršil snahu po vznešené rozluce, která by, rozlukou nejsouc, umožnila oběma, němým a mučivým zápolením spolu sepiatým, žíti opět po svém způsobu, aniž by se svět domakal pravdy, zaslepen a podveden výsostnou formou, danou skutečnosti ještě před ožitím . . .

Friedrichu z Wittegů narodil se syn, a tak vzácným darem — jistotou potomstva po meči rozradovaný otec, uživ právě se nahodivší příležitosti, oslavil významnou událost zakoupením panství na Sázavsku, určiv je důstojným dědictvím děcka. Odměnil se tak i jeho matce, učiniv ji dočasnou majetnicí, neboť odlišné starosti nedovolovaly mu ujmouti se správy nového jmění. Zabil vzácně drahou ranou několik much najednou.

(Pokračování.)

❦

LITERATURA.

* Laichterova sbírka „*Čeští spisovatelé XIX. stol.*“ po výborně vydaných: Hálkovi, Havlíčkovi, Máchovi, Němcové a částečně i Pflegerovi dokončuje soubor Karla Sabiny svazkem III. a Fr. Ladisl. Čelakovského sv. II., uspořádanými jednak péčí Jana Thona, jednak Jana Jakubce. Tak jak si počínal Jan Thon při Sabinovi, kde méně závažné články literárně dějepisné, neb ony pochybného autorství vynechány, bylo si počínati i při sebraných spisech Jana Nerudy, které obsahují mnoho zbytečného. Výstižný relief úvodní zdůrazňuje hlavně Sabinův význam na poli literární kritiky a referátu i jeho stránku propagační, a jak od programové kritiky estetické dostává se konečně k plné činnosti literárně historické. Svazek obsahuje Sabinu píšícího příspěvky k historii českého časopisectví, úvahy o Vavákovi, Nerudovi, Hálkovi, Heydukovi, Vinařickém, Stachovi a Herlošovi, jakož o vlivu divadla českého na vývoj dramat. literatury. Ze studií pojaty sem literární listy, slovo o románě vůbec a českém zvlášť, o úloze kritiky, o literární publicistice, o literárních poměrech atd. Sabina ku podivu bystře na př. rozlišuje již r. 1864 literární kritiku od literární publicistiky. Kritika vniká do jednotlivých výtvorů, ale vedle ní je třeba článků přehledných a vševobecnějších. Literární publicistika shrnuje „do oboru svého nejen spisovatelství, ale i spisovatelstvo a čtenářstvo, nejen knihy, ale i jejich vydavatele, nejen hotová díla literární, nýbrž i příčiny, z nichž povstávají, ohledává půdu, na níž vyrůstají plody literární, připravujíc ji, zasévajíc, ovlažujíc, na části ladem ležící ukazujíc, příčiny neúrody neb špatného vzrůstu jednotlivých literárních druhů poznávajíc, na ně ukazujíc a prostředky k odstranění jich udávajíc“. Jak viděti, jest nesmírně zajímavo i dnes začísti se do tohoto textu. — Jakubcův svazek „Sebraných spisů F. L. Čelakovského“ obsahuje „Růži stolistou“, „Epigramy“ a „Anthologii“. Autor, znaje dokonale všecku dosavadní literárně-historickou látku svého předmětu, dospívá historické synthesy při cyklu „Růže stolisté“: „nezvyklá látka, zejména myšlení filosofické, těžce postihovala básnický výraz. V mnohých strojených obrazech básnických, četných novotvarech, slovech křišených ze starší mluvy i přejímaných z jiných řečí slovanských jako by se hlásil jiný básník, nežli původce obou „Ohlasů“. O epigramatikovi Čelakovském soudí, že nemá Kollárovy hloubky filosofické, ale že epigramy jeho jsou mnohem účinnější, v čemž předstižen byl jedině Havlíčkem, „dědicem své epigramatické slávy“. Jest však proti Havlíčkovi v epigramu všestrannější, básničtější a citovější. Připojená antologie básnických překladů Čelakovského ukazuje na jeho lásky i vzory hlavně v literatuře ruské (Karamzin, Puškin, Krylov) a německé (Goethe, Herder, Haug, Lessing). Nemohu však při té příležitosti zamlčet, že Čelakovský nerozpoznal plagiátu Jana Krištofa Bedřicha Hauga (†1829) z Écoucharda Lebruna, známého francouzského epigramatika (1729 až 1807), a že překládá jako původní Haugův epigram:

Matěj. Dnes mi jakýs šelma vzal —
Já. Ubohý Matěji!
Matěj. Co jsem drahně časův psal.
Já. Ubohý zloději!

Nemám po ruce Haugova německého textu, ale cituji originál Lebrunův:

Dialogue entre un pauvre poète et l'auteur.
„On vient de me voler“
Que je plains ton malheur!
„Tous mes vers manuscrits!“
Que je plains le voleur!

Zařadil-li dvorní rada Haug tento epigram jako svůj původní do své desetisvazkové „Epigram. Anthologie“, našla by se cestička do francouzského žita dle výše naznačeného ukazatele k další jeho původnosti. — Ke svazku připojeny obšírné poznámky, uvádějící prvotisky a různočtení, jakož i vysvětlivky věcné, které svědčí o krajní péči a svědomitosti pořadatelově, s jakou se zhostil svého úkolu, plného odpovědnosti. —*och*—

*

Z nových svazků Vilímkovy knihovny „Za vzděláním“, čas od času stále populárnější a těšící se zaslouženému zájmu čtenářů dychtivých poučení, zaznamenáváme opětně novou serii. Jsou to sešitky projednávající otázky ryze ethické a výchovně vzdělavací (Uhlířova „Ethika“ a prof. dr. O. Kádnera spisek o „Rodině a škole“), jsou tu svazečky zabíhající do medicíny a věd přírodních, jako na příklad Růžičkovo pojednání „O dědičnosti,“ Mladějovského užití „Sil přírodních ve službách lékařství“, Dominova „Květena Čech“ a Slavíkův svazeček o „Nerostopisu Čech“, je tu retrospektivní spisek ryze kulturních zájmů (dr. J. Bidlo: „Kultura byzantská“) i spisek — snad nejčasovější ze všech: docenta dr. Václava Vilikovského o „Zemědělském průmyslu“. Tedy i v celkově malém okruhu výběr dostatečně pestrý, rozmanitý — typický to ostatně znak Vilímkova souboru ‚knížek pro každého‘ vůbec. Byzantská kultura univ. prof. dra Jaroslava Bidla (sv. 84) je spisek podstaty dějepisné, uvádějící v historii a živé proudění oné dávné a významné kulturní sféry, kterou nazýváme východořímskou, byzantskou čili řeckoslovanskou a která na vývoj středověkých dějin evropského lidstva (vedle kultury západořímské čili románsko-germánské) měla tak význačný vliv. Dějiny národopisu, vlád, církví,

náboženství, uměn i literatury — toť základní podstata práce. Prof. dr. Uhlíř uvádí nás knížečkou svojí do Ethiky (sv. 80), do vědy o mravném životě vůbec, jejíž starší pojmenování ‚dobrovědou' sem tam ještě se udržuje ve školách. A tak se tu dovídáme pojmů základních, podnikajíce i historické výlety do ethiky antické (vyznačené filosofií), do ethiky křesťanské (vyznačené zájmy náboženskými) i do ethiky moderní, která je v podstatě ryzí vědou. Svazeček univ. prof. dr. Ot. Kádnera o Rodině a škole (sv. 81) mluví už titulem: autor, jeden z našich nejvýznačnějších pedagogických historiků, vykládá příčiny, ráz i důsledky jistých vnitřních rozporů mezi domovem a školou, načrtávaje i cesty a možné podmínky žádoucího, co nejdůvěrnějšího sblížení. Oba univ. profesoři dři. Domin i Slavík přispěli do dalších svazečků výsledky svých odborných vědění: Květena Čech (sv. 79) i Nerostopis Čech (sv. 77) uvádějí nás ve vzácná bohatství naší drahé vlasti, v živý a přepestrý obraz tohoto nepřeberného pokladu matky přírody v rysech nejzákladnějších a povšechných. I svazky dr. Vl. Růžičky a dra Vl. Mladějovského vykládají svůj ráz již titulem: O dědičnosti (sv. 83) přináší nám odborný výklad známé přírodní schopnosti, dle níž za vývoje zárodku vytvořují se znaky shodné s těmi, jimiž byli vyznačeni i rodiče, a svazeček o Silách přírodních ve službách lékařství (sv. 82) sděluje s námi poslední zkušenosti lékařů při užívání světla, elektřiny, přímých paprsků slunečních atd. v odborné praxi. Dějiny. ráz a praktická členitost našeho zemědělského průmyslu je konečně obsahem knížky doc. dr. Vilikovského (sv. 78), kde dočteme se nejenom o mlékařství, máslařství a sýrařství, o cukrovarství, škrobařství, mlynářství a pekařství, nýbrž i o zemědělském průmyslu olejnickém, vinařském, pivovarském, lihovarském (vždy s příslušným průmyslem derivačním) atd. atd. Vždy trochu historie (ta je hlavním cílem spisku), trochu statistiky a příslušných poznámek technických — v celku opět spisek poutavý a pestře informační. Mnoho doporučovali bychom těmto drobným, populárním monografiím, aby důsledně přinášely na konci i podrobnější obsahy a rozvrhy projednávané látky, sem tam i zcela podrobné rejstříky, jak je tomu při některých svazečcích (dr. Slavík), aby umožněna byla orientace rychlá a co nejbezpečnější. *S.*

DIVADLO.

F. X. Svoboda: *„Na Boušinské samotě."* Komedie o třech dějstvích. Ve Švandově divadle na Smíchově dne 30. března t. r. Režisér Jiří Nedošínský.

Pod novým názvem ožila — jako zahajovací večer cyklu ve prospěch „Máje" — starší, částečně přepracovaná hra Svobodova „Dědečku, dědečku . . ." Svého času v Národním Divadle, ač výtečně provedena umělci, pro něž takořka přímo byla psána — (Mošna, Kvapilová, Grégrová) — neměla hra štěstí, pro přílišnou prostotu zevního děje; jemná a křehká malba drtila se pod velkými rozměry první scény. Dneska, na malém jevišti, objevila se v plné svěžesti — aspoň pokud lze se vžíti v dílo přes provedení, které je posluchači odcizuje způsobem herců, nevychovaných pro přednes ústrojí tak jemného, jako je Svobodova mluva. Dílo, přes velikou prostotu zevní, má své životní, filosofické jádro a tím je cenným, proti hrám dějově okázalým, ale myšlenkově prázdným. Svou filosofii projednává ovšem velmi hravě; svým jasným názorem a jeho lehkým podáním jest českým veseloherním protějškem životním obrazům Čechovovým, plným bolestné hloubky. Psychologie prostých lidí, tkáň života, jenž ve svých strastech a radostech není méně cenný, protože je nenápadný — rozvinuje se tu ve hře o intrikách mladých dívek, které si jimi ukazují svobodu mládí proti opatrnému dědečkovi, jehož starostlivost splývá se sobectvím. Vedle jemné kresby postav a duší, vedle vyvolávání obsažných nálad jest půvabná, ač zdánlivě prostá mluva hlavním příznakem Svobodova umění. Mluví se o prostých věcech, ale nemluví se na plano. Stále se ozývají přiléhavé postřehy, stále přeskakují teplé jiskřičky překvapujících a jímajících nápadů; obecenstvo radostně je poslouchá, cítí z práce skutečný vzduch, skutečné teplo. — Dobré provedení hry jest značně nad síly činoherního souboru smíchovského divadla, nuceného poměry pracovati spěšně a jiným směrem; na dobré vůli arciť nechybělo a aspoň pan Roland v úloze dědečka podal výkon pilný, promyšlený a dobře odpozorovaný. Také režie byla svědomitá, jenom zcela zbytečně oblékla dámy do módy panující dvacet let před vznikem hry. *rh*

TÝDEN.

* Dne 8. dubna t. r. bude tomu deset let, co zemřela Hana Kvapilová, vzácná herečka, žena i spisovatelka, přední umělkyně Národního Divadla. Ještě dnes znáti je tvůrčí síla její v těch, které učila, a které po ní následovaly. Bytost její měla neobyčejnou šíři, dar dojista velmi vzácný, a pohlížíme-li na postavy, jež stvořila, poznáváme s úžasem, že obsáhla neobyčejně veliké oblasti ženské duše, od líbeznosti až k drsné bezcitnosti, od jasné roztomilosti až k prudké nenávisti, od čisté nevinnosti až ke smyslné koketnosti, od lehkomyslné radosti až k temné a osudné tragice.

Lze říci o ní, že se stejnou láskou a stejně požehnaným úspěchem objala všechny formy, všechny dramatické snahy, všechny různosti, jež doba působení jejího přinesla. V duši její pramenila veselost vedle smutku, rozkošný humor vedle zoufalé bolesti. Pro tuto šíři své bytosti, pro tento umělecký projev, vysoký a hluboký v celé stupnici, byla okouzlujícím zjevem, důležitým činitelem v současném rozvoji našem, štědrým tvůrcem, jemuž jsme vděčni a jehož památku uctíváme s oddaným, horoucím srdcem.

*

* Henrik Ibsen daroval kdysi v mládí slečně Holstové z Bergenu milostné básně, ale nedávno vznikl pro tento dárek z lásky prosaický spor. Slečna Holstová, provdavši se před šedesáti lety, postoupila básně své přítelkyni, která zase, nemajíc k tomu práva, dala je třetí osobě. Proti tomu bývalá slečna Holstová soudně se ohradila a vyhrála. Dlužno tedy opatrně zacházeti s milostnými dárky básníků.

*

* Budapešťská divadla si letos pochvalují dobrý rok. Je to zejména František Molnár se svou hrou „Farsang" (Masopust), František Herczeg s trojaktovým dramatem „A kék róka" (Lední liška), Alexander Hajós s veselohrou „Démonok" (Démonky), Aurel Kárpáthy a Aurel Vajda s celovečerním dramatem čerpaným z národních balad „Kömives Kelemen" (Stavitel Kelemen). Největšího úspěchu dociluje Herczegova hra, jejímž obsahem je konflikt známého francouzského trojúhelníčku: manžel, manželka, domácí přítel. Oznamuje se, že hra půjde rakouskými a německými jevišti pod titulem „Rytíř od včerejška". Doufejme, že nezabloudí nikam jinam, než kam má úmysl.

*

* Francouzský liter. archiv byl obohacen sbírkou dopisů, jež psal Prosper Merimée Suttonu Sharpovi do Londýna. Uveřejněná korespondence z let 1829—32 líčí stkvělého novelistu jako veselého světáka, jenž poletuje za radovánkami světa, za ženami, s nimiž přátelí se, a jak stává se druhem Stendhalovým. Nejvýznamnějším jest, co Merimée píše do Londýna podrobně o náhlé smrti velkého přírodozpytce Cuviera. Beyle seznámil ho s nevlastní dcerou Cuvierovou, Sophií Duvancelovou, a tím i s přírodozpytcem. Merimée vypravuje v jednom listě, jak v Paříži řádí cholera. Bylo to r. 1832. Cuvier ze strachu nevycházel z domu, kde uzavřel se a „pracoval jako kůň". V květnu potřebuje cosi, odešel do anatomického kabinetu a po zvyku navštívil Meriméa v budově státní rady. Merimée zaslechl stesky a po té řekl Cuvier, že má hlad. Ale v tom, jakoby se chtěl zalknouti, hltan měl ochrnutý. Merimée zachytil ho do náručí a posadil. Přikvapivší lékař těšil Cuviera, že to nic není, avšak přírodozpytec odvětil: „Vím, že můj stav je beznadějný, Všecko souvisí s míchou, je to ochrnutí smrtelné." S obdivuhodnou duchapřítomností učinil poslední pořízení. Zemřel a vdově nezanechal zbla. Merimée píše, že věří, vláda že nebude skrbliti a pro vdovu cosi učiní . . . *K. V. H.*

*

Jungmann o činnosti překladatelské již vážně přemýšlel; sám byl náš první vzdělaný překladatel a odborník. Ze „Slovesnosti" (poslední vyd. z r. 1846) zaslouží pozornosti jeho úvaha „O bohacování jazyka českého", v níž klade si otázku, jsou-li překlady na újmu národnosti, a odpovídá na ni rozhodným způsobem: „A národnost? Nezahyne, milí přátelé! Zůstaneme českým národem, dokavad jazyk český v přesnosti a čistotě zachováme. Věc, látku a jako matiznu vzdělanosti nám čas podává, ta v naší moci nestojí, a vynalezneme-li ji či odjinud ji přijmeme, jedno jest: ale kterak ji sobě osvojíme, kterakou formou nadáme, na tom záleží. Bez čistoty jazyka není pravé výmluvnosti, není slovesnosti. Porušení jazyka jest porušení národnosti a počátek jejího pádu . . . Co sluší a jak překládati? Pravíme: to, co nejlepšího jest, a tak překládati, aby původně česky psáno býti se zdálo." V době jazykové posunčiny u tolika našich překladatelů neškodí stará slova Jungmannova znovu si připamatovat. =

*

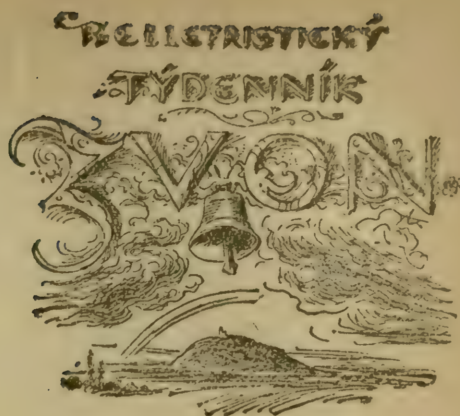
Starodávné tresty za nemravnost. Nedávno prošla novinami zpráva, že ve kterémsi českém městě byly cizoložné ženy nepřítomných manželů vojáků potrestány tím, až je přinutili zametati a čistiti městské ulice. Potupný trest ten je starodávný a je výsledkem kruté právní logiky našich předků: za nečisté skutky tajně páchané odsuzovati k nečisté veřejné práci. V píseckých městských knihách je několik dokladů takového trestu, většinou při provinilých ženách, málokdy při mužích. Uvádíme z nich dva. R. 1688 usouzeno, že Zuzana Civoška pro smilný skutek má v káře bláto táhnouti za čtyři dny, každý den hodinu před polednem a hodinu po poledni. R. 1708 Kateřina Železná pro smilstvo s poslem právním (biřicem) spáchané po čtrnáctidenním šatlavním arestu tři dny v kleci pro smilnice na rynku seděti má, posel pak právní ty dni, které ona v kleci seděti bude, v káře táhnouti a po městě bláto vyvožovati. — Tak udržovali moudří páni měštští své ženské a ulice při čistotě. Obojí toho tenkrát potřebovaly.

Z arch. města Písku. *Fr. Křemen.*

V Praze, dne 5. dubna 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



Ant. Sova:

PŘEDMĚSTÍ.

Klikatina kde kolejnic blýská se z šedých dýmů.
rostu tam, svážím se po stráních příkrých v údolí.
Pod tunel slézám černý. Blok sazemi črtám a měřím,
pravítkem ulice vkresluji v pastviska vůkolí.
Toužím až k holému vrchu, k vrchu sousednímu,
domů svých osamocených si stavím vedety.
A že jej překročím mílovým krokem, já věřím, věřím,
rozmetám domky, jež v zahradách zelinářských sedí,
hranice dříví u řeky, na slunci atléti hnědí,
vypraženy kde v skupinách klímají rozsety.

Smetu to drobné smetí:
zahrádek zpustlých, altánů, chrámků, rozbitých sošek
u shnilé vody basénů,
zapadlých chalup se spoustou špinavých dětí,
drobounkých hospodářstvíček, chlévů, jichž chátrá došek,
starosvětskou tu idylu rozpadlou srovnám a smetu,
vymrskám, vypleji, vyženu.

Vykotlané vy stromy shnilé,
vari z cesty! početí mého je tajemná chvíle!
mohutné vy tam topoly
panského sídla kdys, uvadlé pod břečťany,
kaštany rozložité i stařecky nahrblé vrby:
zkolím vás, usmrtím; větřím již hltavě na vše strany
k řece a za skálu vniknu, za křе i za houští.
Neujde, neujde mi již, co schovává se a hrbí
a co se matky země nepouští . . .

Vymetám, srovnávám, pěchuji, vyklízím bezděčně,
staletá obydlí bourám, zaječí pelechy zrývám,
rozšlapu ptačí hnízda, . . . ba, večer tak umdleno bývám,
že konečně
jako výr slepý v noci jedinou lucernou zarudlou
do dálky výstrahou svítím, tmou, chodci tichou a vychudlou,
na křižovatkách kde rychlovlak projíždí s vytím.
Vše že tu rozkotáno, co syrové nemůže spát,
vše že tu vlhnoucí tmy a prázdna se musí bát,

zuřící psy že slyším v ohradách zaštěkat,
a že vše tristní, co nadzdvihli trčící, tmou,
zedníci, tesaři, cestáři pozdní hodinou,
v nehotovosti své poťouchlé strojím úklady,
děsný strach samoty vnukám i samo cítím . . .

Ráno však veselo je mi,
hó, hej rup, třesk, skřipot, dne tralala
slunce když zazpívá na místa stavenišť rozlehlých,
na ohrady, kde zmlkne psů štěkot, a na ruch dole,
lešení na domech kde se ještě tyčí holé,
s cihlami pater noster kde sklouže nad zemí,
koleček po prknech skřípe a vrže a řehtá se smích,
podél jam vápenných dělníci v prachu kde, čmoudu a kouři
budují, roubí, tlukou a bouří,
hó, hej rup, v dne slunečného kde tralala
v dýmek kouř pálenka zavála,
ó, ráno tak veselo je mi!
Maltou zdí syrových dýchnu hned, pryskyřicí dřev,
novostí bílou, těsností klecí, jich uniformitou,
zděděnou výsknu si bezohlednou brutalitou,
vžitý vkus zpívám si, úsporný vyděračů zpěv . . .

A již své domy mám. V nejvyšších patrech pod střechami
chudou poctivost skrývám neb drobný vyvrhel,
vykládám s oken ztučnělé kokoty s kyprými ňadry,
lenochy vyčkávající, až náhoda vznese je nad vlnami,
k službám je zavolá osud, jich tvrdý nepřítel,
bída mi po pavlačích tu rozvěšuje hadry,
lehčí zde hodiny duší však, odpočinek těl.
Do šíře, do dálky rostu již, lákám v každém patře,
rodinu poctivou družím k dobrodružné chátře,
stařecky vysloužilé k tažným zvířatům
a brzy dům napěchovaný bude, až zšílí
řemesel rachoty, pouťovou muzikou pozakvílí,
vychrlí z rána a večerem zase zjímá,
léto ať přijde ať zima den co den
zástupy soumarů tažných z dalekých továren.

Starost mi vzejde: hřbitov a silnice k němu rovná
podvědomým již noří se mým zášeřím.
Cosi jak škola, kostel, věznice, polepšovna
v příštích dnech mojich dřímá, vše pouze v mlhách zřím.
Brzy mi zaklepe starost. Snad park s tou zelení chudou
vykouzlit musím, kde děti si bledé hráti budou,
vrtošivce kam staré na lávky usadím,
dám jim pít zeleně svěžest a stromů a květů vůni,
invalidy tu provázet budu na výsluní,
stezkami šedých kouřů pozadím.

Ale co s pustými stráněmi, holými svahy
počnu si, s kamenitými lomy tam, na výši kdes,

křičky kde nezakryjí žár nahý
a kde se schází dávno, včera i dnes
lenochů mladých a zločinců plémě,
sedranými jichž hadry šedá se žebrácky země,
smilní tu, snuje hřích, jako rod ještěrek snívá
v lomech těch:
o zámcích ukroucených kdes nacpaných pokladen,
o vymáčknutých sklech výkladců, pačidlech elektrických,
o sklepech, krámech zavřených, za nocí o stopách lidských,
sluchu kde nezdá se ještě o vraždě, ruce jež zbývá,
procitá-li spáč okamžikem, jímž okraden?

Starost mám, lomy když za noci černou tmu ve zraku,
v doupatech nezvěstné kryjí a stále tónem vyšším
v koutech mozků jak rozklaný jazyk hořáků
zlodějských lampiček syčící nenávist hladu slyším,
ozvěnou zmírám, v ulici kdy se hne smluvená rota
výrostků nevzrostlých, bledých kdy holčic se mátožně motá
opilý smích . . .



Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Pokračování.)

Sdílím vůbec všechna mínění svých klientů!" podotkl doktor Herout velmi vážně. „Ale ve vašem případě, vašnosto, doporučoval bych zcela jiný postup. Je-li milostivá paní uražena, nezbývá, než dáti jí pořádnou satisfakci! Především promluvte, vašnosto, s mladou milostivou paní — dcera vždy více dokáže u matky než muž — a když se do věci vloží paní dcera, je u matky vyhráno."

„Těžko dávati satisfakci, když tu jsou ty osudné brambory," povzdychl statkář, „a to právě mně se stane taková náhoda! Ona se hned sebrala a jela pod adresou, ‚Kam pan Koblih dává úrodu', a tam to teprve prasklo. Ta solidní paní ze Žižkova, ale darmo, darmo povídat, milý doktore, věřte mně, že to byla taková rána, že na ni nezapomenu do nejdelší smrti."

„Je to prvý případ ve vážené rodině?" ptal se doktor Herout s účastí nelíčenou.

„První zrovna ne, ale předešlé nebyly, abych tak řekl, tak makavé," doznával statkář, „byla to vesměs menší nedorozumění!"

„Jak se ta urovnala?"

„Čas všechno hojí, milý doktore, zahojil i ony nepřístojnosti."

„Čas je nesmírně utišující prostředek! Já se divím, vašnosto, pouze jedinému: že ještě smíte do Prahy! Ostatně, uvažujte, vašnosto, zdali by vám nebylo líp samotnému! Svobodný jako pták, jezdil byste si sem a tam, a nebyl byste vydán ve psí anonymním pisatelům. Neštěstí vás venkovanů je, že si myslíte, že Praha je veliká, že se v ní člověk ztratí!"

„Co mám tedy dělati, doktore?"

„Zkuste to s paní dcerou, ať pomůže u paní choti," radil Herout, „a když se nezdaří tento počin, napíši dopis, ve kterém všechno zapřeme a vyzveme vaši paní choť, aby se vrátila do společné domácnosti. Když se vrátí, tak bude dobře, když se nevrátí, budete zbaven ethické povinnosti, a svědomí vaše bude klidno!"

Zdálo se, že bylo Koblihovi Heroutovou radou úplně vyhověno. Alespoň hned se chápal svrchníku, klobouku a hole, a spěšně odcházel, nedbale se rozloučiv.

Za hodinu se však vrátil poznovu.

„Právě jsem byl v kavárně," vyprávěl supěje únavou, „a někdo se tam vyslovil, že bych ten rozvod musil prohráti! Tak bych rád věděl, doktore, co vy o tom soudíte!"

„Že ke sporu vůbec nedojde, a že nemáte cizím lidem o rodinných věcech vypravovati!" pravil doktor Herout.

„To jsou známí pánové, doktore, ti to dále neřeknou: to jsou vesměs čestní mu-

žové liberálních zásad! Ale což kdyby přece došlo ke sporu, tak bych prohrál?“

„Prohrál jste už u mne nějaký spor?“ zeptal se doktor místo odpovědi.

„Neprohrál! Vy jste, doktore, kapacita, ale odpusťte, teď už běžím! Kdyby se to zhoršilo, tak bych hned přiběhl!“

— Chudák, už si popletl doktory, pravil doktor Herout potom, když Kobliha odešel. — Když nepraskne ještě něco jiného, tak se mu to chudákovi pravděpodobně nezhorší!

Odpouštěl Koblihovi jeho někdejší nadutost a zpýchalost pro tento nejnovější případ.

— Jak byl malinký dnes pan statkář Kobliha, jak skromňoučký! Stačilo, aby anonymus napsal: „Kam pan Koblih dává úrodu!“

Heroutovi však přinesl křehký klient příjemné a veselé vyrušení z tísnivých starostí. Na chvíli bylo vše odstaveno stranou. Jak už bývá, nebylo toto překvapení jediným.

„Víte, co je nového, doktore!“ telefonoval odpoledne ředitel Herzet, a už proto, že telefonoval, bylo viděti, že jde o velikou novinu.

„Mareček se vrátil z cest!“ hlásil nečekaje Heroutovy odpovědi.

„Víte to jistě?“ ptal se Herout.

„Vždyť jsem s ním teď mluvil!“ rozhovořil se ředitel. „Byl na Balkáně a učinil brilantní obchody. Vypravuje báječné věci o tamních poměrech!“

„Tedy jste s ním opravdu mluvil?“ ptal se Herout důrazně.

„Snad mně věříte! Ale o tom, že jsem se strachoval, se mu, doktore, nezmiňujte, když je teď vše vysvětleno! Nerad bych měl mrzutosti!“

„Že netelefonoval mně?“ divil se Herout. „Kdy přijel?“

„Nevím, patrně teprve dnes! Toť víte, odpočívá na vavřínech.“

Po odzvonění zalilo se Heroutovi nitro proudem spokojenosti. Dlouhou chvíli seděl u amerického stolu psacího a nervosně bubnoval prsty na vytaženou desku poboční.

— Jak jen to pracoval jeho mozek! Jak se mohl zmýliti! Doví-li se Mareček o jeho řečech a obavách, nastane mezi nimi roztržka! Však se nedoví, nesmí se dověděti.

Když se Mareček vrátil, byly všechny obavy Heroutovy zbytečny, vždyť je Mareček zámožný muž, jenž nemůže býti podezříván z takových věcí!

Herout by se byl nejraději rozjel, aby Marečka přivítal osobně v bytu, když však rozvážil, že by i jeho radost mohla se státi podezřelou, upustil od toho úmyslu a rozhodl se, že vyčká, až se Mareček ohlásí sám.

Telefonoval továrníku Skochovi.

„Co říkáte, že se vrátil Mareček?“

„Nic! Vždyť jeho návrat nic neznamená!“ podivil se továrník.

„Vida, teď nic neznamená, a dřív jste se divil, kde tak dlouho je!“ rozhorloval se Herout. „Bál jste se!“

„Vy se rozhodně mýlíte, pane doktore, já jsem vůči vám nikdy nevyslovil takového podezření! To je výhradně vaše utkvělá myšlenka!“

„Tak že jsem ani nemluvil s vámi o tom?“

„Rozhodně! Totiž mluvil, ale vy jste se strachoval, že se Mareček nevrací a já vám přirozeně vyvracel váš strach, protože jsem v Marečkovi poznal už dávno neobyčejného člověka! Váš klient se, pane doktore, ve světě neztratí!“

— „Co to je?“ ptal se doktor sám sebe, chytaje se oběma rukama za hlavu. „Ztráta paměti? Počátek nějaké choroby? Nebo jenom přepracovanost?“

Továrník Skoch ho usvědčil, že se mýlil a že se opakoval jeho omyl. Mareček měl dvě strany: jedni tvrdili, že se vrátí, druzí ho podezřívali z podvodu a zpronevěr, zkrátka ze zločinu. Z nahodilé okolnosti, že se nevracel z ciziny, usuzovali, že je schopen špatností nejhorších.

Druhý, třetí, ba už pátý den Mareček nepřicházel ke svému advokátovi. Nepřicházel, netelefonoval!

— Snad se teda o něčem dověděl, jak se o něho za jeho nepřítomnosti starali přátelé. Anebo pořádá objednávky a vyřizuje obchody z cest!

Heroutova duše tonula v záplavě nových obav.

„Proč nejde? Řekla mu snad jeho choť, jak se po něm nedůtklivě sháněli jeho přátelé s jeho právním zástupcem v čele?“

XVIII.

Už neměl stání! Ač byla na odpoledne nařízena důležitá porada právní s významným klientem, a věc spěchala aspoň potud, že šlo o provedení naléhavé zápůjčky hypotekární, přece poradu odřekl a vydal se odpoledne za Marečkem do jeho bytu.

„Když nejde hora k Mohamedovi!“ opakoval si po cestě několikráte. Tentokráte neměl smyslu pro okolí. Skočil u mostu do elektriky, nedočkavost jeho napiata byla do krajnosti.

Cesta dlouhá k nepřečkání, nekonečné zastávky, trať jako z udělání ustavičně zatarasena vzpurnými kočími a nehybnými náklady. Hlavou mu šumělo nesmírné rozčilení, proháněly se v ní bez cíle tápající myšlenky.

Konečně byl u Marečkova domu. Vešel do jasné, světlé chodby, z níž mu blyštěly se vstříc kovové ozdoby, a sluncem jásaly vyčištěné tabule okenní na schodišti. Ovanulo jej náhlé utišení, dům dýchal klidem a tichem. Jasný den jarní oblévál všecko v chodbě, na západ obrácené, veselými paprsky slunečními.

„Pan domácí je doma?“ ptal se domovnice, mladé pružné ženy, úzkostlivě čistotného zevnějšku, jež vyšla na chodbu, jak se otevřely domovní dveře.

„Milostpán není doma!“ odpověděla příjemným hlasem.

„Je doma, nelžete!“ rozkřikl se drsně. „Byl tady viděn v Praze! Mnoho pánů jej vidělo!“

Rozkládal kazatelsky rukama, koulel očima. Mladá žena poděšeně ustoupila.

„Teď není doma, odjeli s milostivou do Stromovky!“ odpovídala, když se vzpamatovala.

„Co by dělal ve Stromovce,“ rozhorlil se ještě více, „je doma, a vy ho zapíráte. Nikdy nejezdil do Stromovky, lžete! Ale já se s vámi se všemi vypořádám, rozumíte, se všemi!“

Tichý dům naráz obživl. Klaply ve všech poschodích dveře, zvědavci vyhlíželi, co se děje, kdo křičí. Méně šetrní vychylovali se přes dřevěné zábradlí, aby viděli ještě líp.

Doktor Herout se zase vzpamatoval.

„Pojedu za ním do Stromovky!“ rozhodl se krátce. Už rozpoznal, že se něco stalo, že jeho rozčilením vyvolán byl v domě trapný výjev.

„Kdo to je?“ křičeli zvědavci. „Dejte ho zjistit, paní domovníková! Přeci toho pána neznáte!“

Neřekli „člověka“. Byl to slušně oděný pán, zřejmě inteligent. Něco nepochopitelného se dělo! Sháněl domácího, a domácí že je ve Stromovce! Křičel, že se domácí skrývá!

„Vždyť se ještě domácí nevrátil z cest, nikdo ho tu dosud neviděl! Za tím budou podivné věci! Domácí připravil i tohoto pána tady o peníze!“

Mínění diváků přiklonilo se na stranu Heroutovu, pána, ač tu vyvolal výjev jinak pohoršlivý.

„Pomátl se rozumem!“ řekl někdo, a výrok jeho provázen byl souhlasem všech. „Nechte ho v klidu odejít, paní domovníková, je to nešťastný člověk!“ řekl někdo jiný.

Zbytečně nabádali domovnici. Zkoprněla zděšením tak, že nebyla s to promluviti a než se vzpamatovala, byl doktor Herout venku.

Jak vyšel, dýchl mu do horkých tváří chlad severního větru, jenž profukoval s druhé strany od řeky ulicemi souběžně se tady sbíhajícími.

Vzrušení jeho pominulo, po pohoršlivém výjevu zbylo mu v duši jen zahanbující vědomí, že se stalo něco velmi nemístného.

Domovnice ho přece znala, a to bylo nejhorším poznáním.

Je-li Mareček opravdu ve Stromovce, až se vrátí, doví se, co mu v domě prováděl za jeho nepřítomnosti jeho právní zástupce! A když nebyl ve Stromovce, nýbrž doma, pak třeba sám vyslechl, co jeho advokát vykřikoval a vyváděl.

Štván výčitkami vskočil do tramwaye a místo do Stromovky vracel se domů. Vešel do vozu a jak usedl, zalilo mu mozek trapné poznání, že jsou oči všech tázavě na něho upřeny. Krev se mu vehnala do tváří, tázavé pohledy svědily a pálily ho v obličeji.

„To je on! To je on!“ povídaly ty oči, napiatě jej pozorující, jak se mu zdálo.

Rychle vystoupil a vmísil se do zástupu promenujícího obecenstva. Ale zase oči všech tázavě na něm ulpívaly, ba zdálo se mu, že se lidé zastavují a ohlížejí za ním.

Co se to s ním dělo významného! Pouliční prodavač roznášel a vykřikoval večerníky.

„Už je to v novinách!“ vykřiklo mu v duši. Zahnul z promenády do tiché uličky a pospíchal ke svému bytu. Teprve když se octl ve své pracovně, trochu se uklidnil.

„Kde vlastně celé odpoledne běhal, vždyť už bylo tma, pendlovky odbíjely devátou hodinu, byla noc! Nemohl se nikterak rozpomenouti!

Rozhodně nejsou jeho věci beznadějny, pouze spletity jsou, a Mareček je učinil ještě spletitějšími. Když utekl, totiž když skutečně utekl — ale on jistě neutekl!

Musil se tomu teď smáti, když si uvědomil, jak nevěřil, že Mareček odjel do Stromovky! Proč by nejel? Proč by nemohl jeti? Jaké podezřívání!

(Dokončení.)

✱

Tréval-Viola:

MIMO ZÁKON.

(Pokračování.)

Na zimu začala Ženda pokašlávati. Domácí lékař dr. Orkaf doporučil jih.

Otec Poříz vydal se s dcerou na cesty. Navštívili Řím, Neapol, Athény, Cařihrad. Když Ženda viděla v Italii zkamenělé svědky starých, velkých věků, zalitovala, že nestudovala latiny dále, že nepřekonala svého omrzení, snad i domněnky, že pro své vzdělání dosti již učinila. Jak jinak by byla nyní rozuměla všemu, co přibližovalo jí jen lhostejné slovo ciceronovo! Stále otce trápila otázkami, ale ten tak mnohé dávno zapomněl. Co ještě znal, rád jí vykládal. Cítila, jak je zde otci blízka a uvědomovala si, proč celým založením povahy více k mužům tíhne než k ženám. Nikdy by nebyla pocítila té radosti z cesty, kdyby matka ji provázela. V Athénách div neplakala, že otec jí nemohl už téměř nic říci a řeckého písma naprosto neznala.

Lehká malarie, střídavá zimnice, jež objevila se u Žendy v Campagni, zdržela ji od návštěvy Egypta. Tam ji cos mocně lákalo, snad stín zemřelého příbuzného muzikanta. Snad má i ona část jeho potulné krve v sobě. Skřípala zuby, že tam nemohla. Čím jižněji se pouštěla, tím prudší byly záchvaty zimnice, a na konec odepřel otec rozhodně dále s ní jeti.

V Alpách se zdrželi. Podnikli horské partie na Montblancu a na Pilatu.

V březnu vrátila se Ženda zvětralá a zdivočelá do Prahy. Nemoc její zůstala za Alpami. Litovala, že podlehla orientální lenosti a neprosadila svou. Egypt! Odepřen, byl jí tím žádoucnější. Studovala z kněh jeho zeměpis, dějiny a čím déle četla, tím více litovala. Vyhledávala historiky a rozmlouvala s nimi o faraonech, o hierarchii egyptské. Egypt, kolébka kultury a obilní komora Evropy po dlouhá staletí. Musí, musí zaslíbenou zemi tu jednou spatřiti! Až to na konec i flegmatické matce bylo přílišné a zatoužila trpce, jak snadno jí její jediné dítě opouští.

Ztloustla za nepřítomnosti mužovy a dceřiny paní Nolča až do nestvůrnosti. Kuchařka Ema, ač to měla od otce Poříze zakázáno, podstrojovala své paní oblíbené lahůdky, majíc v sytosti a spokojenosti panině záruku své libovlády ve špižírně. O zábavu paní Nolči starali se spojenými silami Bořivoj Krutý, nadporučík Frenzl a domácí lékař dr. Abraham Orkaf.

Lékař byl starý mládenec, veliký enthusiast hudební a ctitel paní Nolči za svobodných dob. Byl o šest roků starší otce Poříze, jenž na doktora nikdy nežárlil. Jak by také na takovou karikaturu! Maličký, s nohama do oblouku, žabími ústy a výslovností patlavou měl v srdci jakýs ustydlý plamen pro paní Nolču. Či spíše pro dávno uniklé své mládí.

Specialitou jeho byly nervové choroby. Národnosti byl německé a Čechů cenil si jen jako hudebníků.

Jako starý mládenec družil se rád k nadporučíkovi Frenzlovi i k Bořkovi, kdykoli se s nimi setkal.

Bořivoj Krutý složil již své zkoušky a měl vlivem otcovým slíbeno místo pojezdného u knížete L.

Ale netěšil se z úspěchu svého. Bylo mu těžko z myšlenky, že rozloučí se snad navždy s rodinou Pořízovou, zvláště s Eugenií. Žádná žena mimo ni nebyla s to, aby ho upoutala. Navlékal si uniformu a brousil po Příkopech, zda upoutala by ho jiná, zda by Žendy Pořízové zapomněl. Usmívaly se na něho jiné děvy půvabně, dobrodružství kynula a byla přijímána, ale zhnusen poznával Bořek konec konců, že byly to jen hrubé smysly, jež rozvířily krev, že srdce se toho nezúčastnilo. Žízeň krve uhasil a přece hořká žáha zůstala.

Byl zase v uniformě, když setkal se na Ferdinandově třídě s doktorem Orkafem. Doktor v dobré náladě vzal ho pod paždí a vlékl do vinárny podzemní. Zastihli tam Hermana Frenzla a přisedli k němu.

Neshody politické i společenské se mezi oběma mládenci během dvou roků obrousily. Ba rovná nepřízeň Žendina byla jim jakýmsi pojítkem.

Doktor uhodil však hned na choulostivé thema.

„Mládenci, mládenci! Co děláte, že vám zlatá rybka nebere?“

Nadporučík stáhl koutek úst.

„Pane doktore, nelovím vůbec.“

Doktor se skrčil a rozhodil ruce dlaněmi vzhůru.

„Jak to mluvíte? To je tolik, jako byste řekl: Nežiji! Což nejste mlád? A není každý mladý muž lovcem? Krotitelem?“

Bořek pohlédl na upovídaného lékaře popuzen.

„Ke krotiteli patří též dravec.“

Doktor se ošíval a uvažoval ironicky.

„Kdo pak, mládenci, myslí na sílu brachiální? Ale bůh ví, není ve vás vytrvalosti.“

„K lovení ryb ne,“ odtušil nadporučík úsečně.

„Jen logicky!“ zvolal doktor.

Nadporučík naklonil se až vyzývavě proti doktorovi a vzal ho očima na mušku.

„Pardon, pane doktore, logika a žena! Jak se to rýmuje?“

Doktor vstrčil ruce za vestu.

„Jak by se to rýmovalo jinak než dobře? Velkolepě, znamenitě! Ženy jsou pudové bytosti a tedy důsledné. Na jednu šablonu. Von einem Punkt sind alle zu behandeln, tak nějak řekl Göthe. Odmítají, deklamují, opájejí se krásnými hesly a na konec berou toho, kdo vytrvá. Může si někdo přáti pohodlnější direktivy? Vytrvalost a smělá překvapení milují ženy.“

Za dlouhého, mlaskáním přerývaného hovoru doktorova škubal sebou nadporučík netrpělivě. Sotva ukončil, ozval se jeho hlas ostře jako výstřel.

„Žádný gentleman ženu nepřekvapuje.“

„Řekl jsem něco podobného?“ kroutil se doktor. „Pak jsem se špatně vyjádřil. Myslil jsem na poctivý boj — žádné záludy — ani číhání na slabou chvíli — tím mládí pohrdá. A je mu to ke cti, na mou čest! Hrdost je krásná věc, ale na konec bývá úspěch králem. S hrdostí nebo bez hrdosti, jen když se pevnost vzdá!“

„Nikdo mne nepřesvědčí, že je lépe bez hrdosti.“

„Kloním se vám,“ zanotil doktor popěvek z nějaké opery, „můj hidalgo!“

„Je podivno,“ připojil se k hovoru Bořek, „jak málo podobá se slečna Eugenie otci neb matce. Povahou, míním.“

Doktor odpověděl tak překotně, až se zakoktal: „Vy to neshledáváte přirozeným? Já ano. Není bystřejších pozorovatelů a kritiků než děti. O slabosti, vady, zvyky svých rodičů brousí nejprve svůj kritický um a z oposice osvojují si opaky. Hovora má syna mlčouna, matka koketní mrzutou, neoblékanou dceru. Slečna Eugenie vystříhá se flegmatu matčina i romantismu otcova. A upadá v kontrast, neoromantismus. Tak nazývám snahu konati vše jinak než lidé ostatní.“

Rozhovor přerušen byl příchodem známého doktorova, jenž si přisedl a hned se dal do politiky. Bořkovi brzy bylo v německé společnosti nevolno a příti se nechtěl. Odporučil se tedy a vyšel.

Z atmosféry sklepu a snad i z vína prudce vypitého pobolívala ho hlava. Vsedl do vozu koňské dráhy, neuvědomuje si ani, kterým směrem jede.

Ženda Pořízova, celá jeho marná láska tanula mu na mysli. Za celá dvě leta odmítala každou důvěrnější rozmluvu. Naznačovala mu, že si váží a přeje jeho přátelství, ale ničeho jiného. Vykluzovala mu z rukou skutečně jako mrštná rybka. Výslovné a rozhodné odmítnutí by snad oželel rychle. A zase mívala chvíle vzácné srdečnosti, že doufání jeho zas a zase se zelenalo. Jeho naději živilo, že Ženda žádného jiného muže nemilovala. Srdce její spalo a kdož ví, zda nebude on ten, jenž v pravém okamžiku je probudí. Hrdinství, nasazení života za ni a podobné sny obestíraly mladou jeho hlavu.

Vůz zarazil. Všichni vystupovali. Bořek se rozhlédl.

Octl se na Malé straně, pod královským hradem. Vystoupil Ostruhovou ulicí, přikročil k ohradní zdi a ponořil se do známé panoramy Prahy, rozvlněné jezero zkamenělých vln.

„Boříčku!“

Prudce se obrátil. Ženda! Stála za ním v elegantním úboru vycházkovém. Prohlížela si ho zálibně. Srdce se mu rozbušilo.

„Byla jsem v Loretě — řekl mi Březina malíř, že je tam zajímavý obraz — snad Brandl — ale mýlí se. Kde vy jste se tu vzal? Doprovodíte mne kousek? Tady hradem, po zámeckých schodech, po starých ano? — Jak se vám v slunci svítí porte d'epée!“

Bořek neodpovídal. Nával myšlenek zdusil mu slova. Odvaha zaproudila mu v krvi. Nyní jí to řekne, přinutí ji, aby se vyslovila tváří v tvář, okem v oko! A od srdce k srdci!

Stále divočeji bušilo mu v hrudi, co mlčky kráčel podle rozhovořené krasavice. Až promluvil.

„Slečno — Žendičko — opustím brzy Prahu.“

Odkašlal ze sevřeného hrdla a sáhl si za límec, jako by ho škrtil. Pohled jejích zúžených zřítelnic ho mátl.

„A to jste se tu nahoře loučil s Prahou?“

„Ano — bude mi velmi — teskno.“

„Zvykl jste si tak velmi na naši matičku? Je ošklivá, zlá a přece ji člověk má rád, není-li pravda?“

„Mám ji rád, ale ne pro ni samu.“

Přisvědčila s velkou horlivostí a spěšně, když se zarazil.

„Ano, pochopuji! Prožil jste tu nejpěknější období života — na to se nezapomíná. Své kvetoucí jaro, rozbřesk života. Spisovatelé to popisují za čas krásných mlhovin, krásných ilusí. Ind by řekl, že jste tu žil obalen nejčarovnějšími

závoji Maie. Zde, v Praze, po prvé otevřel se vám pohled na zenit života, tím je už pro vás město okrášleno, nezapomenutelno. Nezastíní ho už ani věčné město na Tibeře, ani Babylon nad Sekvanou, ani kamenná rhapsodie pod Zlatým rohem."

„Takových srovnání snad nikdy nezažiji," řekl Bořek.

„Proč ne? K venkovské hroudě přikut snad nezůstanete? Vůbec na vašem místě bych byla alespoň jeden semestr prožila jinde, v Německu, Dánsku. Tam je prý pokročilá agrikultura. Ale opravdu, odtud je nádherný pohled na Vltavu. Jako ocelový meč archanděla Michaela položený Prahou. A skutečně se říká, že Praha leží nad peklem. Ale proč mlčíte?"

„Nechci vyrušovati, slečno —"

„Jste důstojníkem — mužem řízné pohotovosti, ráz na ráz, na sek odsek."

„Nedáváte mi příležitosti, Žendo!"

„Proč se neúčastníte, mluvím-li o vašem studiu —?"

„Ale o mém zklamání nemluvíte!" vybuchl Bořek.

„Klameme se obyčejně sami, pane Krutý. Muž i když je klamán, přece nebývá oklamán."

„Nepochopuji té hříčky slovní."

„Může býti mezi námi něco jiného než hříčky?" opáčila Ženda nyní už vážně. „Já alespoň nemohu si to mysliti jinak. Jděte, jděte! Vám by ani vážná pósa neslušela. Přála bych vám, abyste byl tak vesel jako váš otec. To je roztomilý starý pán. I vy máte tvář jen pro úsměvy a jen vesel býváte přirozený a mohu říci i příjemný. A o to se snažiti, je přece společenskou abecedou. — Ale hleďme, tam přichází spolužačka Alma Valníčkova. Hrozná žena! Té se nezbavím, dokud mi nevypočítá, co vše jí starý muž koupil za posledních čtrnácte dnů. Ani vás nepředstavím. Hovoří strašlivou pražštinou, pokazil byste si mluvnici. S bohem a těším se, že nás navštívíte, než odjedete."

A kynuvši rukou, pokročila proti dámě vystrojené a klenoty ověšené.

Bořek zasalutoval a stanul. Propaloval se z něho hněv, mstivá nenávist. Jak krásně o ní dosud smýšlel, ona ho srazila s výše a sebe strhla s ním! Bezcitná, bezohledná koketa! Doktor má pravdu, pudový tvor. A zlých pudů! Jen trýznit, potupit! Hrát si jako kočka! Ano, ani ho nebrala vážně. Jako s hošíkem s ním jednala. A nepochopovala, proč on nemůže si také hrát, vesele dovádět, nepochopovala!

Zítra odjede z Prahy. Ani jí nedá s bohem. Je září; od prvního října nastoupí místo.

A přece neodjel.

V.

Po chladném koupání v rozvodněné Vltavě pocítila Ženda prudké píchání v bocích. Zapírala a přemáhala to celý den. Pak roztřásala ji zimnice. Při večeři omdlela. Běželi pro doktora Orkafa. Nebylo ho doma. Tedy pro nejbližšího lékaře. Byl to doktor Urban Pýr.

Lékař přišel, změřil teplotu nemocné, která zatím již přišla k sobě a ležela na loži. Vyptával se, zda prodělala slečna už nějakou plicní nemoc. Ano, v jedenácti letech kašlala krev. Ale nedlouho. Jinak byla zdráva.

„Až na onu malarii," podotknul otec.

Doktor vyšetřil nemocnou a rozpoznal, že běží o prudké překrvení plic, z něhož může se vyvinouti zánět.

Později přichvátal i doktor Orkaf. Schválil opatření kolegova a zůstal u nemocné seděti.

Běželo o to, honorovati doktora Pýra a oznámiti mu, že další léčení převezme domácí lékař doktor Orkaf.

Ale Ženda nesouhlasila. Zdálo se jí býti pro nového lékaře urážlivé, aby byl zaplacen a odeslán jako veřejný posluha. Také o léčení doktorem Orkafem zrovna příliš nestála.

Zastávala své mínění tak náruživě, že otec, boje se, aby rozčilení nemoc nezhoršilo, vzal na se choulostivý úkol, poprositi domácího lékaře, aby tentokráte, když už náhoda jiného lékaře k nemocné přivolala, léčení doktoru Pýrovi přenechal.

„Je to kaprice Žendina — útlocitnost, aby nového lékaře neurazila. Příteli doktore, znáte přece Žendu, jak dovede státi na svém a laskavě nám to prominete."

Doktor Orkaf povolil, vyhrazuje si však návštěvy přátelské.

Zánět plic se skutečně dostavil, nemoc byla vážná. Doktor Orkaf byl přibrán na konsilium a byl na konec rád, že nemá sám zodpovědnost pro všecky případy. Sedmého dne nemoci nastala krise a po ní příznivý obrat nemoci.

(Pokračování.)



PINX. JÓŽA UPRKA. REPROD. UNIE

PŘÁSTEVNICA OD VELKÉ.

Jan Vrba:

ZÁMECKÁ GALERIE.

Z knihy „Sázava“. (Pokračování.)

Nevšedně dokonalým způsobem zajistil svému potomstvu možnost lenošného života a hraběnku, která z přílišné radosti nedohlédla pravé hloubky činu, donutil proměniti vzájemný, až dosud velmi upiatý vztah a naplniti jej jistou měrou srdečností, neboť jsou chvíle, v nichž i šlechtická srdce nutně musí okusiti tajemné, byť i přitrpkle opojné rozkoše vděčnosti. Sám pak získal nejvíce. Zaměstnal úplně svoji ženu a odvrátil její nepříjemnou pozornost od svého podnikání. Pocitu úplné volnosti a svobody, kterého získal, cenil si více než čtyři miliony, za něž byl koupen. Jeho obchodní kapitál umenšil se tak o polovinu, aniž by však ztratil na své hybnosti a výnosnosti, neboť nové vlastnosti držitele nahradily plně tento úbytek.

Pán z Wittegů byl plně spokojen, neboť zároveň s nastalou změnou pocítil i někdejší pružnost, která nutila ho do prvních podnikání, a jí dík zanechal dosavadního opatrnictví a rozvažování. Jeho nové spekulace vzbudily proto radostnou zvědavost, která však nebyla promísena nedůvěrou jako druhdy, neboť všichni jeho obchodní přátelé i protivníci dávno uvěřili v geniálnost znamenitého finančníka a podnikatele. I obchodoval a spekuloval, jako by byl ještě Vítkem. I ona zvláštní dravost, neústupnost a neúchylnost, která byla přímo individuelním znakem všech jeho prvotních podniků, dostavila se znovu, a poněvadž znovu se znamenitě osvědčila, dík zkušenostem, získaným dlouhou řadou let, stoupla ještě výše vážnost jména i obchodního domu.

Zamiloval si široký stil. Odvažoval se nyní i na pole, na něž až dosud nebyl zabloudil, a štěstí tak si ho zamilovalo, že nedopustilo ani zde, aby utrpěl porážku. Byl podoben slídícímu psu s ostrým čichem, neboť nedal se svésti zdánlivostmi ani tehdy, kdy řada jeho přátel, zkušených obchodníků, jim uvěřila a snažila se i jej přiměti k účasti. Zpravidla marně, neboť téměř pověrčivě věřil svým instinktivním předtuchám — a s matematickou přesností ukázalo se vždy, že ony byly jedině správné. Ale přese všechen zdar v podnikání a neuvěřitelné jeho obchodní štěstí nebylo nikterak patrno, že by jeho jmění vzrůstalo; bylo to, jako by ohromná řeka vyúsťovala do plesa. Tajemným tímto plesem bylo jeho panství, či lépe pověděno — vysoce aristokratické choutky jeho ženy . . .

Byla neméně spokojena než její muž, jehož dar umožnil jí úplně se zaměstnati prací přiměřeně důstojnou. Zamilovala se do ní — a tak, aniž tušila, splnila dokonale tajné přání mužovo a uskutečnila zdar i této jediné jeho neobchodní spekulace. — Prvním jejím grandiosním dílem byla přestavba, či vlastně znovuvybudování zchátralého již zámečku panství na důstojné šlechtické sídlo. Zvolila si k této práci nejlepšího architekta a přijala do svých služeb i jím doporučené stavitele. Vznešenost jejího činu neměla ani stínem utrpěti. Z drahých žulových kvádrů vyrůstal ze země nový gotický zámeček s ostře končitými obloukovými okny z tvrdého pískovce, čtyřbokou věží po straně, a obehnaný po starobylu napodobenými mohutnými hradbami a valy, které směrem k městěčku přerušeny byly velikolepou gotickou branou. A vzadu za zámečkem vybudována byla značně rozsáhlá, malebně začernalá zřícenina, takže celek každého přesvědčil o dávnověkosti a starobylosti tohoto šlechtického sídla, které nejen že místa nezměnilo, nýbrž památku příbytku předků pietně zachovalo budoucím věkům.

Nicméně hraběnka Ema nechtěla, a proto také neobešla se stavba bez rušivých příhod. Během jejího provádění zvala si znalce, a po soudu jejich podnikány byly různé opravy, jimž často padly za obět úplně již hotové části nákladných staveb. I lidského života si stavba vyžádala, jak se ode dávna na pravý zámek sluší a patří. Pokryvač, když vykonával nejkrkolomnější část své práce na krytbě dvouhroté vysoké věže, spadl před dokončením se střechy na široký žulový chodník v nádvoří a zůstal na místě mrtev, aniž mu zbylo času, aby si ještě bolestně zavzdychal. Skutečnost rozradovala hraběnku, neboť pověrčivost patří k dobrým tradičním vlastnostem čistokrevných rodů. Jí náležela zásluha, že vdova po ubožáku štědře byla odměněna plnou tisícovkou, aby snáze mohla unésti svůj zármutek. Jejího muže pak vystřídal jiný pokryvač, a v práci bylo překotně pokračováno, takže přese všecka hraběnčina bourací extempore k podzimu druhého roku byla slavně dokončena . . .

Když se tak stalo, oddychl si spokojeně pán z Wittegů. Ne proto, že bylo pro něho i jeho potomstvo postaráno o důstojný příbytek — zcela jiný balvan mu spadl se srdce. Stavěcí a bourací vášeň hraběnčina stála ho právě malý milionek. Panství nehonosilo se daleko tak značným čistým ziskem, ale ani sebe závratnějšími a odvážnějšími spekulacemi a obchody nebylo možno tak značný obnos v krátké době vydělati; proto umenšilo se opět znamenitou měrou jeho zbylé jmění.

Oddychl si však nadarmo, neboť sotvaže zámek vystavěla, měla již hraběnka steré jiné zdokonalovací plány, jimiž hodlala povznésti panství ze stavu zanedbanosti, ve které jej nalezla. Nebylo jí možno zazlívati, že chápala tak po šlechtickém způsobu svůj úkol, ani že naprosto se nestarala, ubližíli závratnými svými vydáními mužovu jmění. Bylo šlechticky vznešené rozhazovati plnýma rukama bez uvažování a plebejského počítání úměrnosti příjmů a vydání — skutečnost, která jí plně postačila k vnitřnímu zdůvodnění. Ani její muž nebránil se nikterak, vědom si marnosti podobného počínání, a příliš si oblíbiv klid a spokojenou pohodu, ve kterých žil téměř ode dne zrození svého prvorozeného syna, který — jak po souhlasném úsudku několika věhlasných odborníků bylo zcela jisto — měl býti i posledním a jediným z manželství vzešlým dítětem. Konečně vžil se a smířil se zcela s přesvědčením, že jeho šlechtická ženahraběnka je jediným opravdovým přepychem životním, kterého mohl si dopřáti právě pro své miliony — a zdálo se mu proto zcela důvodným, aby jím byly pozvolna stráveny. Nenamáhal se však dále přemýšlením a proto nepochopil, že právě tento vznešený klid a přezírání osudové tíže, která se mu zaklesla v křídla, zdvižená právě k nejprudšímu rozletu, je prvním znakem pravého duševního šlechtictví, daleko vznešenějšího a lepšího onoho, které se legálním vzejitím z krve dědí.

Jeho předpovědi a náznaky byly v něm již dříve, a ony právě učinily ho prozřetelným předvidatelem věcí budoucích, třebaže ještě tehdy rvaly se v něm se zdravým úsudkem obchodníka. Proto, byť nedovedl si představiti činnosti své ženy na koupeném jí panství, vytušil správně, že bude vším, jenom ne rozumnou a hospodárnou správou. Jediné z toho důvodu, obchodnicky přesně počítaje, že bude lépe a prospěšnější panství svěřiti správu a plnou moc dohližitelskou jedinému, byť i většímu zloději, než rozdrobiti ji v ruce celé řady menších, z nichž jeden druhému by kryl záda, vyhledal a nabídnutím mnohem lepšího hmotného postavení pro sebe získal stejně prohnaného jako zkušeného člověka, ředitele panstvíčka jednoho ze svých obchodních přátel. Dověděl se o něm a jeho vzácných vlastnostech před časem čirou náhodou — o jakési hostině uspořádané na počest zdaru většího peněžního podniku, kterého se byl se svými přáteli zúčastnil. Tehdy k pobavení ostatních vyprávěl jeden z nich o podivuhodném náčelníku úřednictva svého panství, který krade sice jako straka, ale v úhradu svého nedovoleného poškozování vlastníka zanáší sváry, šplhavost, bezpáteřnost a donašečství mezi podřízené, čině z nich osobními nectnostmi ku podivu poctivé a nezištné lidi, takže vlastně majiteli plyne z jeho nepoctivosti znamenitý prospěch. — Zasmál se tenkráte upřímně spolu s ostatními, a vyprávění druha ulehlo pod nánosem denních událostí, jako každá vyposlechnutá anekdota. Mělo však všechny vlastnosti dobré anekdoty, jíž první shoda okolností v paměti vybaví. — Vzpomněl si, když koupil panství — a vzpomenouti si znamenalo u něho vždy i jednati, neboť takový byl způsob jeho obchodní podnikavosti, že žádné problesknuvší myšlence nedal zaniknouti bez důkladného uvážení, nýbrž naopak začasté činil je, zcela nahodilé, rozhodujícími. Podivný tento způsob vytvářel u něho pověstnou nepředvidatelnost a nevypočitatelnost počinů, ale osvědčoval se ku podivu, takže snadno lze si vysvětliti, že mu byl zcela oddán....

Osvědčil se i tentokráte k úplné jeho spokojenosti, stejně jako methoda nepoctivého ředitele, vytvořivší ze zlodějů malého slohu veliké poctivce.

Bylo panství celkem zdrávo, a poněvadž po příkazu držitele ředitel jinak zcela svědomitě pracoval k napravení hříchů vydřidušských předchůdců, lepšil se jeho hospodářský stav vůčihledě. Výnos byl proto velmi nepatrný, ale i ten dávno vypustil pán z Wittegů ze svých rozpočtů, učiniv si odevzdaně zákonem, dokud bude možno, na osobní svůj přepych dosazovati...

Nemýlil se.

Hraběnka Ema, sotva zámeček byl dostavěn, usadila se na něm, a učinila jej a jeho nejbližší okolí dějištěm méně ohromujících, ale přece ještě velmi nákladných oprav a zdokonalování. Architekty a stavitele vystřídali nyní lidé vzrušené fantasie a s vyvinutým smyslem pro krásu a vznešený soulad. Malíři, básníci, spisovatelé, hudebníci a estéti byli častými a vítanými hosty hraběnky Emy, čemu dík

proslaven byl v krátce krásný zámeček na sázavském břehu, a lesku jména šlechtice z Wittegů přibyl nový záblesk mecenáše umění.

Byla však ještě jiná příčina, pro kterou vešla hraběnka Ema ve styk s duševně vznešenými. Zatoužila sama proměňovati bohatství v krásu. I provázela je rozlehlým sadem, proměňovaným jí právě v park, vodila je do pustých příkopů a valů, prorytých malebnými skalami a stržemi, aby se tu s nimi radila o úpravě pustiny a neladné divočiny v útvary krásnější. Zbohatla umělá stará rozvalina směle založenými kvetoucími záhony, podobnými tesknému zavzdychnutí po slavné nádheře visutých zahrad královny Semiramidy, park zapestřil se cizokrajnými druhy stromů a keřů, kvetoucích postupně od vesny až do pozdní jeseně, kalichy magnolií zavoněly před zámeckými okny v širokém kruhu kolem vodní nádrže s duhovými vodotrysky, ale největší zázraky vykonány byly právě ve skalnatých stržích hradeb a valů nad stříbrným pásem Sázavy, obloukem se tudy vinoucí. Umělý vodopád hrnul se s jiskřením a šumem přes nakupené balvany prudce spadající skalní rokle a učinil tak z koutu, zeboucího dříve příšernou nahostí skal, zákoutí jakoby stvořené k sladce melancholickému zadumání; úzké stezky do skalných stěn vryté vnucovaly méně odvážným pocit závrati při pouhém pohledu vzhůru, ale smělé a nebázlivé odměňovaly krásnými vyhlídkami do kraje filigránsky zvlněného, aby rozkochaného diváka posléze zavedly do skalní sluje, kde poustevnické lože z mechu po straně u nahého boku mokvající skály, klekátko a kříž pak v průčelí u vylámané díry-okénka připomněly mu marnost a pomíjejícnost vlastního jeho bytí naproti věčnému trvání velikolepé nádhery světa, jejíhož nepatrného zlomku jásající výkřiky právě byl slyšel. Přes jinou ze strží vybudovány byly smělé visuté mosty, jež strach až bylo přejíti, jak propastně se houpaly pod nohama . . . Ale nejkrásnější ze všeho byla uzoučká a malá terasa na vyčnělém boku skály. Deset tisíc bylo vyhozeno do vzduchu na její umělé zbudování . . . To se zatajeným dechem pověděl cizinci ciceron, toho doslechnouti se bylo možno v městečku od každého — i každý úředník pochlubil se tím s jakousi poddansky ješitnou pýchou alespoň nepřímo trošku zúčastněného na tak ohromující marnotratnosti. — Byla vlastním dílem hraběnčiným, inspirovaným zpola náhodou a zpola vzpomínkou. Nebylo na ní zhola nic zvláštního. Byla z kamene, kamenný byl stůl uprostřed ní a kamenné lavičky kolem něho. Trocha zeleně velmi obtížně zde získané zdobila skálu. Ale pohled, který otvíral se do kraje, nebyl za celé království drahý. Uměle upravenou mezerou mezi kmeny stromů, rostoucích z důli, bylo viděti za slunného dne vzhůru stoupající pruh modré Sázavy beze břehů, neboť ony zmizely již za kmeny a v houštině větví, stejně jako horizont zacloněn byl korunami několika nejvýše vyrostlých stromů, nad nimiž již klenula se veliká neohraničená plocha oblohy. Bylo to klidné moře, širé, velebné, viděné odkudsi ze skalnatého břehu dalmatského ve vzácné chvíli největší své slávy. Sugesce pohledu byla tak silná, že každý, kdo příliš dlouho v jeho zajetí prodlel, pojednou ovát byl širokým dechem slaného výparu a do skutečnosti se vracel se srdcem ochořelým královskou melancholií. To proto, že ono instinktivně vytušilo, jak k vůli krásné lži na dlouhou chvíli sám čas se tu zastavil, a stromy ustaly v růstu — ale že přes to stromy jednou vyhnijí a padnou větrem, plochá pravda sladkého kraje zvítězí nad pozlacenou lží, a kletbou deseti tisíc poznamenaná terasa vykřikne potom obnažena uboze k nebi o smilování . . .

Hraběnka Ema, když tak dokázala ve svém nejbližším okolí věčnou pravdu, že spravedlivý Stvořitel žádnému zlomku země nebyl otčímem — a položil-li někam na stráň hor obnaženou krásu, učinil tak jenom proto, aby jemu podobní a proto tvůrčí silou obdaření ji odívali, zatoužila rozseti podobných divů po lesích celého panství. Byl vinen i úspěch prvního vlastního díla, neboť silně vábil a sváděl. — Vytvořila řadu titěrností a drobných bizarností — a unavila se — nejvíce poznáním, že se ocitla na zcestí . . .

Ne na dlouho, neboť daleko ještě nebylo její panství na vrchu dokonalosti, které docíliti pevně si byla umínila. Myslivost nebyla provozována způsobem, jaký jediné sluší šlechtickému panství. Vynasnažila se opravdu ze všech sil dohoniti zameškané. Kázala založiti oboru, ale tu setkala se s odporem ředitele, který odvážil se činu jednak proto, že byl si vědom nařízení pána z Wittegů, jednak proto, že zdravý rozum mu velel opříti se nesmyslu, neboť roztrhané lesy panství, prostoupené nad to hustě cizími pozemky, naprosto se nehodily ke zřízení obory. Pokynem toho, na něhož se odvolával, zlomen byl odpor ředitele, jemuž nyní nastaly psí časy, neboť hraběnka nikdy nezapomněla drsné odvahy, jíž opřel se jí

projevenému přání. Upadl v nemilost, a jejím oblíbencem se stal nadlesní, která skutečnost způsobila poruchu v zavedeném systému vzájemné policie podřízeného úřednictva. Složil proto ruce v klín, nesnaže se nikterak a také nemaje moci něco na věci změniti.

Za to nadlesní s vášnivou oddaností pohlazeného psa pustil se horlivě do práce. Do měsíce byly probrány mlaziny a tyčkoviny, a již rostl plot kolem dobré poloviny panských pozemků. Sotva ten byl dostavěn, již zhotovovány byly výběhy, vysoké posedy, lovecké stezky, natloukány lizy, chystány krmelce, stavěny pasti a tlučky — zkrátka — celý les kvapem proměňován na oboru. Propukly i četné spory se sedláky okolních vesnic, neboť mnohé jimi dříve používané cesty byly plotem obory zahrazeny. Než hraběnka i zde si věděla rady. Místo soudů zvolila cestu smírného dohodnutí, které v každém případě končilo vznešeným a štědrým obdarováním povolných sedláků různými výhodami, jimiž zatížen byl výnos lesa — a v náhradu za staré a rozježděné, vystavěny jim delší sice, ale pohodlné cesty na panských pozemcích kolem obory, že až se v kraji začalo posměšně povídati o tom, jak panské lesy protíná více cest, než je v nich stromů. Současně objevila se v lesích i zvěř. Srnci byli ve zbylých lesích schytáni a uzavřeni do obory, zakoupena tlupa daňků a jiná viržinských jelenů. Dosud zde nevídaná, z části i cizokrajná zvěř vzbudila pozornost všech a ještě více zálusk pytláků, jichž ode dávna bylo v každé vesnici několik mezi sedláky a chalupníky, aniž se tím příliš tajili, neboť naprosto nepovažovali za hřích ochuditi zámeckou kuchyni o několik kusů zvěře, která jim ožírala po celý rok úrodu na polích. Radost jejich dostoupila vrcholu, když se v oboře objevila hejna bažantů přerůzných druhů, neboť srncům, daňkům i jelenům překážela ohrada ve volném pohybu, a proto byla nepříjemná i pytlákům, ale bažantům nebylo možno křídel svázati a tím méně odvyknouti je toulání . . .

Ještě jinou nepříjemnost způsobila tato zvěř. Obora sousedila na několika místech svého obvodu s cizími honbišti, která najata měli sedláci — a tu velmi brzo se ukázalo, že nevaroval bez příčiny nadlesní nejmírnějším způsobem hraběnku před chovem této havěti za daných poměrů, neboť panští bažanti valem začali se ztráceti hned po svém vypuštění v oboře, a současně nájemci sousedních honbišť pochvalovali si svoje nedělní obědy . . .

Hraběnka, zvěděvši o této skutečnosti, rozhorlila se zle — a zavolavši k sobě nadlesního, nakázala mu přísně stůj co stůj a všemožnými ústupky přiměti držitele nepříjemných honiteb k postoupení svého práva panství. Nadlesnímu zježily se vlasy leknutím, když rozkaz uslyšel, ale pamětliv osudu ředitelova, neodvážil se odporovati. I nastala mu práce, nad niž horší nebylo, neboť všichni tito sedláci, jako by se byli uradili, zdráhali se vyhověti, třebaže jim bylo nabízeno trojnásobné odškodnění vedle jiných ještě výhod. Možná, že na tolik jim zachutnala bažantí pečeně, spíše však vytušili možnost důkladného výdělku, a pro ně od jakživa nebylo chutnější chvilky, než mohli-li důkladně vyždímati panství. Učinili tak i tentokráte, a tak se stalo, že, když k svrchované spokojenosti hraběnky Emy byla námaha s plným zdarem dokončena, a nadlesní sestavil předběžnou bilanci, objevila se čísla nezvratně přesvědčující o tom, že provozování honby na panství, jehož lesní hospodářství vykazovalo výnos čtyřiceti tisíc, každým příštím rokem skončí schodkem, dosahujícím poloviční výše zmíněného obnosu. Vypočet, chytil se nadlesní za hlavu — potom se poškrábal za uchem — a potom mlčel.

A právě tehdy uzdálo se hraběnce Emě, že řada nutných reforem je zhruba skončena, a panství, její dvacetiletou prací zvelebené, obstojí již směle před soudem i nejpřísnějšího aristokrata. Bylo také již nejvýš na čase, neboť jediný a vroucně milovaný její syn dovršil právě dvacátý první rok věku, a proto bylo nutno starati se o nevěstu, kterého úkolu, matka, ujala se s vzácnou horlivostí . . .

Pán z Wittegů, když se dověděl o nejnovějším sportu své ženy, ačkoliv již dávno uvykl při podobných zprávách potrhnouti jenom lehce ústními koutky v ironickém úsměchu, prodloužil tentokráte obličej v opravdovém údivu, neboť tento podnik hraběnky byl první, který nečinil nejmenších nároků na jeho jmění . . .

Stalo se tak v době, kdy již dojížděl občas na zámek svého panství, aby si tu oddechl po namáhavém honu za zlatem a prožil v klidu řadu dnů. Chodil v nich parkem, chodil stezkami valů a skal, procházel se lesem — a líbilo se mu zde.

(Pokračování.)

✱

LITERATURA.

F. V. Krejčí: *Karel Hynek Mácha.* Zlatorohu sv. 33—34. Nákl. „Manesa" v Praze.

Třeba byla česká literatura máchovská sebe bohatší, od Sabiny až po Miloše Martena a F. X. Šaldu v období šedesáti let, přece dosud je v plné platnosti postesk Arne Nováka: „jsme posud v kolísavých nejistotách o Máchově tvoření i myšlení, zvlášť logika jeho vnitřního vývoje zůstává záhadou". Bylo tedy úkolem autora nové monografie o Máchovi uvědomit si tuto pravdu a snažit se řešiti tyto nejistoty a záhady. Však co po svém předvádí F. V. Krejčí, vyhnuv se úplně synthesi, známe již jednak z J. Arbesa, Jar. Kampra a Jana Máchala, jednak z V. Flajšhansa, Fr. Sekaniny, F. X. Šaldy a Arne Nováka; nedospěl ani tak daleko, jako nejhlubší dosud máchovská studie J. Voborníka. Synthesa celého zjevu Máchova v ovzduší doby a v souvislosti s literaturou domácí i cizí a jeho nitrem vyklouzla autorovi z rukou, čehož lze při tomto díle, napsaném jinak svěže, plynně, s pěknou znalostí věci, litovati jak ušlého zisku. Nelze souhlasiti s tendencí, kterou F. V. Krejčí jako zanícený straník politický vkládá do všeho, nejen do své beletrie, když se snaží i Máchu narážeti na brdo svého socialismu, dělaje z něho, snad dle červené podšívky pláště, málem anarchistu s červeným karafiátem: „Mácha byl jiného rodu než oni bohulibí vlastenci (!), osvícení a neúmorně pilní profesoři (!), idyličtí kněží buditelé a blahobytní měštěnínové z dob Metternichových. Byl z rodu lidí temné, nepokojné a prokleté krve (?), jací je snad dovedli zajímat v románech a na divadle, ale jimž by za žádnou cenu (česky říkáme za nic) nebyli chtěli přiznat vliv na duševní vedení národa." V čem záleží ona prokletá krev? Kde se vzala v klidném a prostém krupaři na Karlově náměstí a jeho dobré, pracovité ženě? Takové fráze nepatří do knih, činících nárok na seriosnost. A že prý „tento mladý člověk v nuzotě živořící (!), několika stránkami svých veršů popohnal náš jazyk dále, než by to dovedla celá generace učených filologů". Při této nadsázce nelze necítiti křivdy Jungmannovi a Palackému, kteří oba jistě mají s Máchou aspoň rovnocenné zásluhy. Takovým hyperbolám měl by se vyhnout literární historik, od něhož čeká se rozvaha a klid v hodnocení a především věcná správnost. Mácha neživořil v nuzotě, studoval pilně jako sta jiných studentů, procestoval jako student valně Čech, účastnil se studentského i společenského ruchu, bavil se o masopustě, hýřil, hrával divadla, chodil na výlety, znamenitě vystudoval a hned také obdržel místo jako kterýkoli z oněch pilných profesorů a idylických kněží. Jediná věc ho lišila: byl básník, který po tehdejším způsobu i vnějškem to projevoval. Byl též bohulibým vlastencem, což přece je patrno z velké řady jeho básní a vlasteneckých meditací i ze samé dedikace „Máje". A tu jsme již u jedné oné záhady: nemá-li hlubšího smyslu právě tato zdánlivě banální a u básníka tak jemné básnické duše nepochopitelná vlastenecká dedikace „Máje" panu Hynkovi Kommovi, zda není v ní ztajen zorný úhel na smysl „Máje", aby řešen byl jako národní báseň jinotajná, symbolická, podobně jako „Cikáni", v nichž tendence tato je zřejma? („Cikánů", majících vyjíti před „Májem" r. 1835, censura tenkrát nepropustila.) Mácha přece nebyl nešťasten, jeho mládí nebylo ztraceno, měl pevný cíl před sebou, v rodině, v milované ženě a svém dítěti i ve své práci. Nepochyboval o svém Ludvíčkovi, o němž psal ještě 18. října 1836: „je-li mrtev, musí na Volšanském hřbitově zvláštní hrob míti, nejkrásnější, pravím, neboť měl on mým jediným dítětem býti". A „Máchovo vlastenectví bylo zabezpečeno celou jeho povahou, ryzím rodem, hlubokou národností kořennou a krví, uvědomělou četbou a silnou vlohou básnickou" (Jan Voborník). Také Arbes je doložil mnoha místy z „Máje". Takový duch že by nebyl dal zpívat této své krvi právě v první knize, kterou tiskem vydává a jejíž romantické Schillerovsko-Byronovské ovzduší bylo tributem doby?! Nezapomeňme, čím napojeno bylo desítiletí, v němž Mácha dospíval: r. 1820 revoluce v Madridě a Neapoli (Máchův karbonářský plášť), r. 1825 vzbouření Řeků, pozdvižení Srbů, r. 1821 revoluce ve Francii, Belgii, v Haliči, v Polsku. Nevložil-li básník zvláštní úmysl v toto spřahnutí každodenního, pozemského dvoukopytníka se slunným okřídleným Pegasem? Připustíme-li, že Mácha položil v čelo své první knihy vlasteneckou dedikaci s určitým úmyslem, že jeho apostrofa věrného Čecha a vlastence, jemuž vděčný u věnec květ vije Čecha máj, kde Mácha zdůrazňuje i své češství, je v určitém pevném vztahu k dedikované básni samé (jakž ani jinak býti nemůže), pak nabude Máchova „daleká cesta" a jeho „marné volání" rázem nového, jasného smyslu. Jako mlha když se rozplyne pro překrásný horský výhled. Zcela jistě už není pak v „Máji" „kvil a pláč nezrozené krásy, nesplněných slibů, pomrzlých májových květů", ale je to stesk, beznadějná žaloba českého srdce. Máchovu národně rozechvělou duši dlužno najíti i jinde než v jeho „Písních". Vždyť přece něco reelního musilo býti substrátem jeho domnělé cizinecké osamělosti a zádumčivosti, zoufalé negace v době národně a politicky bezmocné a spoutané. Je „Máj" projevem onoho „deliria práce, oběti a činu, jímž se lišil český romantismus od romantického hnutí v Německu a ve Francii, ryze individualistického a vedoucího k deliriu lásky a bludného snění" (Arne Novák)? Na to vše nedává F. V. Krejčí

odpovědi. Myšlenka „Máje" jest mu vedlejší, jen „vnitřní hudba" ho zaujala. To jest arci druhá, spíš jen formální složka „Máje", v níž vidí autor „smysl nekonečně vyšší a kouzelnější". Jak povrchní požitek, okouzluje-li se kdo na koncertě tercemi, kvintami, akordy a nechápe niterného smyslu a ducha skladby! Po té stránce mnohem úplněji a přesněji zhodnotil „Máj" již F. X. Šalda (Duše a dílo). Tak zbude dále pátrati a zkoumati, není-li „Máj" dramatem národní duše jako projev národního cítění, poněvadž básníku byly pouhou romantickou fikcí žárlivost, nedůvěra a zklamání lásky, nemajíce podkladu, a tak konečně najisto postaviti zase jednu máchovskou kolísavou nejistotu.

Úvahy výše uvedené neprovádějí důkazu své nápovědi, chtějí toliko hájiti stanovisko, že umělecké dílo nutno bráti a posuzovati v jeho celistvosti, jak je autor vytvořil a světu odevzdal i se všemi přídavky a přívěsky domněle k němu nepatřícími, a vše posuzovati jako neměnný, jednotný, umělecký celek.

* —*pa*—

Literatuře pro mládež od vánoc do dnešního dne mnoho nepřibylo, lpí na ní dosud železná ruka války, ale přece lze poukázati k některým pozoruhodnějším věcem. Dvě knihy chodského pohádkáře a bajkáře Jana Fr. Hrušky přizpůsobeny jsou i vnějškem zálibě dětských očí. „Na hejtě" z nákladu A. B. Černého v Praze, švarný svazek s dobře míněnými, červeně kolorovanými perokresbami Boh. Krsa, je kniha milá svým ovzduším, napsaná jakoby pro českou pohádkářku kouzelnici rázu pí. Hübnerové. Sytá buláčtina, plná rázovitých úsloví, je schopna svésti a přilákati i čtenáře vybíravého. Autor bral ji z úst samým vypravěčům, toť tajemstvím její bezprostřednosti. Pramen jest české a slovanské lidové podání, i kroniky lidovými pohádkáři vymýšlené a přizpůsobované. Téže kvality je druhá kniha téhož autora „Jiskry z popela", ilustrovaná Láďou Novákem a vydaná „Českosl. akc. tiskárnou" v Praze. Dobrých bajkářů máme nemnoho: Puchmajer, Vinc. Zahradník, Rubeš, Langer, Doucha, Krásnoborská, Fr. Procházka a jsme téměř hotovi. J. F. Hruška jde ve stopách svých předchůdců a ku podivu nejen neopakuje věčného „Čmel a včela", ale nejednou narazí na prameny zcela nové a původní. Je to již čtvrtá jeho kniha z tohoto prostředí a kraje chodského. Jadrná mluva dodává bajkám ceny i půvabu. — Pro „Dědictví Komenského" vykreslil p. Rud. Mates známou a vždy milou pohádku „O Budulínkovi". Pěkným, ornamentálně vkusně traktovaným listům chybí jediné: barva. P. Rud. Mates propracoval se z amatérských začátků k rázovité stylisaci; miluje pozadí vyplněná do poslední linky a posledního lístečku, čímž se někdy stává, že figurální málo akcentované popředí se propadá jako bílý výstřih. P. Mates i to časem vyrovná. Pro totéž nakladatelství napsal pan Bedřich M. Beneš z Kola „Šestipramenný svazeček loutkových her". Zase věčně staré věci, zase „Budulínek", „Perníková chaloupka" atd., koledy do omrzení, ale dialogy vedeny svěže a vtipně, ne bez poesie. Pro loutková divadélka bude „Svazeček" dobrou pomůckou. — V „Knihovně Malého Čtenáře" u Vilímků vyšla pěkná povídka Otakara Svobody „Za srdcem matčiným" s obrázkovým průvodem Věnc. Černého, která sleduje osudy jednoho z oněch četných zavrženců, kteří nemajíce rodičů, dostávají se do rukou lidské společnosti. Látka sama nalézá hojně sociálních motivů, jichž se autor vkusně uchopil a dovedl z nenového a často přelívaného kovu vyraziti dobrou minci. Partie o žulových lomech nasavrckých a žambereckých je plna zajímavých a poučných podrobností. Pěkný, zřetelný tisk a úprava knihy vedle její hodnoty jsou jí k lepšímu. — Z nákladu Přemysla Plačka lze upozorniti na povídky Jaroslava Hlouška „Sen o zlatém prameni" a na svazeček „Pohádky z Kladska", který vybral ze sbírky Jos. Kubína Zdeněk Broman. Povídky p. Hlouškovy zatíženy přílišnou tendenčností a moralisováním, míň toho vyčichlého již koření a bylo by lépe. P. Bromanovy tři pohádky tvoří cyklus honzovský a pořadatel při tom místně cituje v úvodě Nerudu a jeho výroky o českém Honzovi, který je zrcadlem všech našich ctností i nectností. Někde jsem četl, že vlastní původce kladských pohádek, prof. Jos. Kubín, odmítal účast při tomto výboru. Jak to? — Druhým vydáním pohádky Ant. Klášterského „Myška na zkušené" dostalo se „Dětské Květnici" přírůstku vynikající básnické hodnoty. Okolnost tuto dlužno podškrtnouti, neboť vydávati knihy veršů dětem zmizelo z programu našich žákovských knižnic téměř nadobro. Jen „Unie" ještě vydá ob čas novou pozoruhodnou sbírku básnickou. — Studentstvu k poučení o vývoji a významu českého dramatu poslouží spis Dra Jana Máchala „Dějiny českého dramata", vydaný u F. Topiče v Praze. Autor vystihuje, že dějiny českého dramatu „jsou v těsném spolení s vývojem dramatické literatury vůbec". Zabývá se především staročeskými skladbami náboženskými, přechází k dramatu renaissance a reformace líčí školská a jesuitská divadla v Čechách, vypravuje o kočujících společnostech, o začátcích novočeského divadla, o Klicperovi, Tylovi, Kolárovi a j., o Prozatímním, o Národním, až se dostává k poslední době, k Adámkovi, Zeyerovi, Vrchlickému, Štolbovi, Pippichovi, Šamberkovi a k novým směrům v dramatické literatuře, kamž zařadil Stroupežnického, Šuberta, Mrštíky, Preissovou, Šimáčka, Svobodu, Rutha, Jiráska

Ladeckého, Kunětickou, Štecha, Hladíka, Jar. Kvapila a Hilberta. Přehled tento mohl býti ještě úplnější. Také posléze z nejmladších dramatiků uvádí některá jména. Zvláštní cenu bibliografickou má připojený „Seznam čelnější literatury“. Kniha, ač sleduje zvláště účely školské nauky, má dobrý smysl i šíře informativní.

TÝDEN.

Proč Presl překládal „sedlákům“ Cuviera (týká se jeho Rozpravy o převratech kůry zemské r. 1834), o tom vykládá velmi poučně v dokladné předmluvě ke spisku, z níž neváháme citovat významná slova úvodní: „Mnozí se budou diviti mé nesmyslnosti, že jsem přeložil spis do národního jazyka, kterýž pro prostý lid a jmenovitě pro sedláka není, majíce za to, aby o takových a podobných věcech ničeho nezvěděl, aby zůstal ve své neumělosti, ježto tak svou bídu méně pocítí. Nebudu tady tento nelidský, našemu věku největší hanbu dělající domysl vyvracovati, anobrž připomenu, že takovéto řeči, třeba od lidí ušlechtilých a urozených pronesené, každého Čecha, vlast svou vroucně milujícího ... nejvýš urážeti musejí; a sic proto, že smysl jejich tento jest: Čechu, odstraň se ode svého národu, odlož svou národnost, přestaň býti Čechem, zapomeň dle našeho příkladu na svůj přirozený jazyk, kterýž bez toho jenom skrovnému počtu lidu nevzdělaného jest vlastní, a protož hrubý a nemotorný, buď jeho nenávistníkem, jeho zhoubcem.“. Jenom slabocha, lenocha nebo pochlebníka tyto důvody uspokojí, Presl volá důrazně po věrnosti v literatuře naukové: „Protož, milí Čechové, Moravané a Slováci, zůstaňte svým praotcům věrni, a budete jistě mezi Slovany první; přidružíte-li se však k jiným národům, vždycky zůstanete poslední.“ Zvláště nás zajímá onen národ „sedláků“, jehož Presl vědec tolik vřele se ujímá; pro dnešní stav české vědecké činnosti a písemnictví málem bychom zapomněli, kolik překážek a předsudků měla průkopnická vědecká snaha doma — ještě před osmdesáti lety. =

*

„Slovník českých vazeb a rčení“ Jana Mašína, autorem vydaný, pokouší se o něco, co je z části úkolem velkého slovníku jazyka českého, připravovaného Čes. Akademií, totiž podati fraseologický soubor ryzích a správných českých vazeb a rčení. Autor sbíraje doklady pro svá hesla, vybraná z Kottova slovníku, řídil se zásadou, že třeba psáti tak, jak píší naši dobří spisovatelé, což jest zajisté zásada zcela správná; ale bylo tu dbáti hojněji spisovatelů, kteří se obírají krásnou mluvou, krásným jazykem, tvoříce literaturu, a vedle nich pak spisovatelů tuto tvorbu aplikujících pro svá díla vědecká. Tento poměr však v Mašínově slovníku jest obrácen. Mezi 35 jmény nalezneme pouze 3 básníky a 7 prosaiků, proto čtenář zřídka kdy spatří v knize vazbu, větu, úsloví, které by upoutaly svým třpytem, svou originalitou a ryzostí. Jaký má smysl zapisovati doklady: Orel rozepjal křídla k letu. Děti stropily křik. Přes potok je lávka. Nemá lásky k umění. Sladký jako med. Nadělal si mozolů — a spousta jiných podobných planých a mrtvých vět! Ochudil by se každý hrozně, kdyby se varoval vazeb a rčení, která v tomto slovníku nejsou, jak radí autor, ač jinak od případu k případu bude slovník dobrou pomůckou.

*

G. d'Annunzio vydal za války, jíž se, jak známo, účastnil na souši, na moři i ve vzduchu až do svého poranění, dvě knihy „Licenza“ (Dovolená) a novelu „La Leda senza cigno“ (Leda bez labuti), ale knihy nebyly přijaty s nadšením, jak se mohlo očekávati pro patriotického básníka a oblíbence. Citujeme některé výroky Massima Bontempelliho o dnešním d'Annunziovi a zvláště o válečné dvousvazkové knize „Licenza“: „Starý duch estety, duch povrchnosti, lechtající jen kůži, nadmutý malomocnou touhou po velkoleposti a hlubokosti, duch, od něhož třeba se vysvobodit. Zdlouhavé a rozvláčné líčení jedná o válce, ale nesrovnává se s duchem války. Na mnohých listech setkáme se s týmiž šimravými sensacemi o věcech válečných jako zase jinde o liščích štvanicích neb o chůzi žen. Ryze smyslové oddávání se, lenivé živobytí mozkem, vybrané vylechtávání kůže; žádostivost novot jako náhrada lásky; slovní nádhera jako náhrada hluboce tragického smyslu smrti a života ... Místo duše nastupuje sítnice, místo myšlení činnost nervů. Veškeré dění světa jen koží se pociťuje; smysly reagují na vše krajně citlivě, ale vyloučena jest syntesující činnost ducha.“ Nedobré to poklony od vlastní kritiky, zajisté také přehnané jako zas na druhé straně chvála a zbožnění. —

*

Čeští čtenáři r. 1793 byli zpraveni ihned a obšírně o soudobých bouřích ve Francouzích zvláštním letáčkem, tehdy asi hojně čteným a rozšířeným. Vetchý výtisk tohoto letáčku, zachovaný v zapadlém koutě venkovském, svědčí o pilném užívání: „Náležité wypsánj ukrutné smrti, kterauž Marie Antonie, královna francauzská od nesslechetné buřičské roty odsauzena bywssi, na den 16. řjgna toho roku w Pařjži weřegně na gilotyně podstaupiti musela. — Wšecko to řádně z weřegných listů vytáhl a k ustrnutj celého českého národu sepsal a wůbec na swětlo wydal M. W. K.“ Bylo to tudíž již skutečné „zvláštní vydání“ vždycky pozorných novin Krameriových ... =

*

* Pařížský „Gaulois" přinesl soubor výroků „o dnešní ženě" od čelných spisovatelů a vynikajících lidí Francie. Ze spousty materiálu buďtež uvedeny některé ukázky z výroků literátů. Básník *Jean Aicard:* Žena jest krása, která svými vděky představuje moc. Dokonalé krásy není, a každá moc má své meze. Dnešní žena to potvrzuje. Bývá loyální až k perfidii. — *René Bazin:* Žena je bytost, které přísluší modliti se za budoucnost mužovu. — Dramatik *Brieux:* Žena je bytost falešné výchovy z mládí. Falešný stud, klam a blud jsou tři vodítka mládí jejího. Dívčí duše spí a probouzí se mužem. Najde-li po probuzení sílu v muži, která ji sprostí falše, je šťastna a rozdává štěstí. V opaku poskytuje látku k líbivým dramatům. Není však ničím jiným než dodavatelkou té látky. — *Emile Faguet:* Žena dnešní, která žije, aby nebyla ženou včerejška, stojí na výši svého určení osudu. — *H. Régnier:* Dnešní žena chce býti doktorkou, spisovatelkou, profesorkou, konduktérkou a drožkářkou. Až vzpomene si na své ženství, stane se ženou a nabude příslušné váhy v životě. — *Jules Lemaître:* Chce-li žena býti dokonale věrnou družkou muže, snaží-li se o to a stane-li se matkou, stane na vrcholu úctyhodné krásy, která sluje — žena. — *Alfred Mézières:* Žena musí být nejen vzdělaná, ale především dobrá, aby zasloužila si názvu ženy. — *Paul Margueritte:* Žena musí pomýšleti, aby stala se ženou budoucnosti takovým způsobem, že získávajíc výhod dneška udrží si vděky minulosti. — *Camille Flammarion:* Žena ať zůstane, čím jest — představitelkou krásy. Avšak ať je srdečná při tom a nepokládá Syria nebo Venuši za hvězdy polární. — *Jacques Normand:* Žena dnešní spěchá někam, kam neodvážila se žena minulosti. Až uvědomí si, že ženou minulosti byly naše drahé matky, vrátí se k nim, stane se ženou pravé budoucnosti. *K. V. H.*

*

Heslo Dobrovského. Když Kollár navštívil r. 1819 při návratu z Jeny Prahu, pobyl delší čas také u Dobrovského. A zapsal o něm v „Pamětech": „Dobrovský přebýval na Malé Straně v zahradě hraběte Nostice, a byl tehdáž nad míru zdráv a vesel. Etymologie a botanika byly naše zábavy u něho. Jeho veliká postava a tenký píšťalkový hlas podivně na mne účinkovaly, avšak nejináče než s jakousi nábožnou úctou možno bylo ku patriarchu tomuto se blížiti, který s nebe první poslán byl ke křišení naší národnosti. Do mé pamětnice napsal mi heslo: „B o g a v p o m o š č, n i k o m u v s l j e d", kterýmž heslem onť sebe samého co tvorce a nenásledovníka jiných nejlépe charakterisoval." — Bylo to opravdu heslo Dobrovského? J. V. J. Michl, který v „Literaturním létopise" pilně zaznamenával hesla vlastenců a literátů, u Dobrovského hesla nezapsal. Přehledná sbírka všech hesel, kdysi oblíbených i jedinečně charakteristických, byla by hodna samostatné literární studie. Heslo mělo tehdy osobní význam, bylo myšlenkovou zkratkou na navštívence ducha majetníkova. ≡

*

* Victor Hugo napsal motto k vydání svých „Feuilles d'automne" (Listí podzimu). Jest to italské dvojverší: O primavera, gioventu dell' anno! O gioventu, primavera della vita! Dlouho pátráno po prameni tohoto motta. Odkud vzal Victor Hugo tyto verše? Objevilo se, že první verš tvoří začátek třetího aktu Guariniho „Il pastor fido . .". Přes hledání nejbedlivější i v poznámkách autora pastýřské hry, druhý verš nenalezen. R. 1912 vyslala Francouzská Akademie učence k prozkoumání archivů některých italských spisovatelů do Říma, a doporučeno jim také pátrati po druhém verši Victora Huga. Avšak ten nevyskytoval se nikde, ani u Goldoniho, ani u Tassa! Teprve r. 1914 zadal prof. Goudchaux Francouzské Akademii studii o kontrastech a antithesách Victora Huga a při tom prováděl důkaz, že básník ten připojil verš svůj k onomu Guariniho. O

*

P o č e š t ě l í V l a š i. V 16. a 17. stol. táhlo se do Čech hodně Vlachů, z nichž mnozí byli řemeslá zednického a kominického. I v Písku jich bylo poměrně dost a časem byli přijímáni za sousedy v předměstí i v městě. R. 1607 připomíná se Battista Vlach šilhavej, zedník. Po vzetí a zpustošení města 1620 Jan Cnia, Vlach, slíbil, že za postoupení kopanin na vrchu proti staré cihelně bránu tejnskou darmo a beze všeho ouplatku vápnem obvrhnouti a náležitě obíliti chce, rovněž chrám Páně tak zpustošený a začazený beze vší záplaty darmo vybíliti a podlážditi připovídá. Jiný Vlach, Pietro Caribon, přijat r. 1689 za souseda v předměstí u sv. Václava, a Baptistovi Castellovi vydán 4 léta na to dekret na kominství, jakož i Vlachovi Macakarýnovi. Zajímavo je sledovat v městských zápisech, jak znenáhla vlašská jména osobní se měnila a zčešťovala. Z Marcella Vlacha stal se Marčal, jméno Cnia po několiku let píše se Kniha, z Pietra Caribona stal se Pítro. Povědomí vlašského původu mizelo, a nynější písečtí Batistové, Marčalové, Pítrové atd. jistě nevědí již, že jejich dávní předkové k nám přišli z Italie.

Z píseckého archivu. *Fr. Křemen.*

*

P s í n e h o d a.

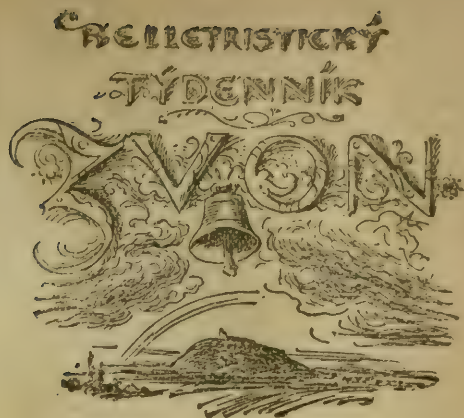
Pes pánu lízal bosou patu,
pán přišlápl mu jazyk.
To, hloupý pse, máš za odplatu,
žes ponížený plazík.
Fra Fidelio.

V Praze, dne 12. dubna 1917.

Majetník: D r u ž s t v o s p i s o v a t e l ů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: F r. S. P r o c h á z k a. — Nakladatel: Č e s k á g r a f i c k á a k c. s p o l e č n o s t „U n i e" v P r a z e.

Tiskem „Unie" v Praze.

Nákladem vlastním. — Tiskem „Unie“ v Praze.



Tréval-Viola:

MIMO ZÁKON.

(Pokračování.)

Konvalescence byla však dosti vleklá. Teprve za čtrnácte dní opustila Ženda po prvé lože. Domácí vězení zpříjemňovaly jí květinové dary od Hermana a Bořka, jenž se při onemocnění Žendině rychle vzdal úmyslu odjeti z Prahy. Všichni jevili účast, jež Žendu dojímala. Cítila, že byla den, dva dni na úmor a oceňovala život jako dar nově nabytý, intensivněji než dříve. Rozhlížela se a resumovala jinak, s větším odstupem než dosavad.

Jaký účel měla její existence? Jak vykonala své životní poslání? Co vykonala dobrého? Komu dala v životě štěstí?

Nebyla spokojena s výsledkem své rozvahy. Chtěla dosud jen obšťastniti sebe. A ani to se jí nepodařilo.

Studovala své okolí, bytosti sobě blízké a přemýšlela, jak by se s nimi sčlenila, přispěla k harmonisaci celku, splynula tam, kde chtěla svou vlastní melodii dominovati. Otci, matce byla příliš povinována. Bude si to více uvědomovati, nebude vždy a všude úporně hledati jen své, to lepší a moderní. Herman, Bořivoj, snad i k těm slušelo by se míti se vlídněji, ač toho, čeho žádají, nikdy jim dáti nemůže. Chtěla by jim býti sestrou, kamarádem. Proč nezrodila se mužem? Zdávalo se jí v noci, že je mužem a vyniká nade všecky. Měla by jistě sílu strhovati masy, klestiti nové cesty. Ach, jak záviděla mužům jejich sílu a mužnost!

Ani starouškovi Orkafovi nesmí ubližovati. Díval se na ní očima uplakanýma, když dovolila si proti němu vtip nebo čtveráctví.

Dobrou, dobrou chtěla býti v novém životě! Jsouc ženou nesmí býti domýšlivou, ale služebnou! Jen aby měla k tomu síly, aby překonala svou povahu nepoddajnou, překypující.

Na doktora Pýra vzpomínala vděčně. Dokud byla těžce nemocna, konejšivě a úlevně působil na ni pevný, tichý jeho hlas, mlčelivá, vyčkávavá přítomnost jeho. Nikdy se nerozčilil, nikdy neukvapil. Obmezoval se skoupě na nutná vysvětlení, na odpovědi k otázkám. Nebyl familiérní a zase nebylo v něm vypočítavé, úsečné pózy ani ženiálnictví. Uplatňoval se skutkem, výsledkem a ne jazykem.

V konvalescenci Žendině se doktor Pýr změnil. Rozhodnost jeho ustoupila jakési rozpačité pozorlivosti, dřívější samovládce světa nemocných jako by se své pacientky ostýchal. A přece když se někdy rozhovořil, pronášel myšlenky překvapující. Cítila se proti němu malou. A div divoucí, nepokořovalo jí to. Naopak bylo v tom milé upozornění, jak jest ještě mladá, že přijímala to od něho jako dar.

Konečně prohlásil doktor Pýr, že nemoc je překonána a že není třeba další docházky lékařské.

Ženda nesouhlasila. Byla zvyklá, že doktor Orkaf navštěvoval rodinu ještě dlouho po nemoci. V horlivosti vzala lékaře za ruku.

„Necítím se ještě zdráva."

„Poroučíte-li, tedy ještě dohlédnu, slečno!"

Chladný patron! Jako by mu to bylo — lhostejno.

„Papáček si toho jistě přeje."

„Prosil bych, pane doktore!" připojil se otec Poříz. Doktor se uklonil.

Zlobila se Ženda na nedružného člověka toho a vyprávěla o něm spolužačce Almě Valníčkové, která ji navštívila.

„Paďousák!" řekla tato, ovívajíc se kapesníkem krajkovým, silně voňavkou napuštěným.

„Co to je?"

„Vono se tak říká u nás na Táborsku takovejm vrtohlavejm. Vostatně toho Peyra abysem neznala, to znám. Vyčouhlej, snědej s brýlemi na nose a voholenej. Vzal si ňákou palírovou dceru, Kaču Hánkovu, vod nás, pám učiněnou husu. Jak by taky ne? Tatík zedník, máma děvečka. Ale ňák si pomohli a Kača zůstala sama. Bratří a sestry jí odemřely. Táta jí koupil v Praze dům. Peyr byl chudý študent a podpořili ho, jako ti Hánkovi. Za to si vzal Kaču."

„A bydlí tu tchán s nimi?" tázala se Ženda.

„Kdepak! Ten už je deset roků vzhůru bradou. I matka, ta služka, jim odemřela, a von byl sirotek od malička. Je sám, jako prst. A Káča třá chodila v hedvábí a kožešině je dost sprostá, že doktorovi vyčítá chudobu a selské hnízdo. Jako by ji za to neživil! A měli dva hochách a holku. Ale jeden kluk jim umřel. Syn Urban klackuje se u divadelníků někde ve Zlámaných Lhotách, maminka vyplatila ho už několikrát z dluhů. Takové slonbidlo — nemá talentu ani co by si fajfku zapálil, hotový budiž k ničemu! Dcera je už vdaná, ani nevím, jak se jmenuje, má nějakýho profesora, také někde v zastrčené Lhotě."

Hovor zatočil se k otázkám toiletním.

Když upovídaná dáma odešla, přemýšlela Ženda o doktorovi. Nevěřila všemu, co jí paní Valníčková řekla, ale tolik vycítila, že doktor v manželství není šťasten. Jak také může býti, muž vzdělaný s ženskou, která nezná ani jemnocitu?

Není šťasten! Pomyšlení to nebylo nepříjemné. Ba byla v něm skoro satisfakce. Až si to Ženda vyčítala.

Ale snad má pocit takový každá žena, slyšící podobnou historii. Myslí si: Kdyby mne byl dostal, byl by šťastnější. A v Žendině satisfakci bylo i rozhorlení, že jsou ženy znehodnocující všecko ženství.

Hovořívala potom s doktorem Pýrem, jako by mu byla povinna útěchou. Míval sice na spěch, ale Ženda dovedla nemluvu rozhovořiti. A divila se víc a více. I v umění se vyznal. Nebyl nic jednostranný, zabořený do své odborné vědy, ani skeptický jako doktor Orkaf, jejž pouze hudba dovedla rozohniti, že oplýval orientálně květnatými slovy, ani zase požívačný a otupělý k nehmotným požitkům, jako byl doktor Zelber, jemuž svěřovala svůj chrup.

Doktor Pýr hovořil o všem znalecky, stručně a téměř v definicích. Kde vědomosti jeho nestačily, doznal to s hrdou upřímností. Lži a pózy na něm nenalezla. Byl pokrokový a sympatisoval s mládím. Závisti jako by neznal a nikdy nikoho netupil. O nemocech svých pacientů mlčel jako hrob.

Kde jen nabral času, aby se stále zdokonaloval? Nedovedla otázku tu před doktorem utajiti.

„Nechodím večer do hospody," řekl jí Pýr, „a čtu staré klasiky."

„To přece nestačí," namítla Ženda.

„Stačí dokonale," ujišťoval lékař. „Věřte mi, slečno, že není moderní myšlenky, jež by už v jiném rouše nebyla vyslovena neb napsána před tisíciletími. Technické pokroky a užitou filosofii vyjímám."

„A což umění?"

„I to se točí ve věčném kruhu kol slunce dobrého vkusu. Myslíte, slečno, že jen naše pokolení, jen doba civilisovaná měla své mistry? Číňané měli před tisíci roky svého Heineho, Indové Shakespeara, Egypťané Newtona, Řekové Musseta a Římané Spencera."

„Pak jsa sám s knihami, býváte ovšem celé večery ve velmi dobré společnosti."

„V prvořadé, ujišťuji vás, slečno. Myšlenky, které tu znovu poznávám, jsou vyrýžovány jako zlato."

Věřila mu a nalézala, že i slova doktorova jsou rýžována jako zlato. Nemluvil, jen aby se mluvilo, za každým slovem jeho byl důvod a v každé větě myšlenka.

Nenudil se věru dr. Pýr, ale byl při tom šťasten? Netroufala si, na to se ho tázati. A tak se jí chtělo!

Po klidné lékařově tváři, jako by chvílemi přeletěl vánek, rozechvěl pokožku do drobounkých vrásek, do tmavošedých stínů, jako když vítr přes hedváb šustícího obilí zavěje.

Ani jednou nespatřila Ženda v šedých nazelenalých očích doktorových plaménky radosti, nikdy nesevřela se víčka jeho k bujnému pohledu provázejícímu vtip, výtrysk smíchu. Doktor vtipkoval na sucho.

Ani věda nedávala mu štěstí. Byl jí oddán, ale bez náruživosti pravých vědců. Doznal sám, že nepociťuje onoho závratného štěstí ze zdaru díla, štěstí, jež jest odměnou duchů exklusivních.

Četla kdesi, že jen člověk zlý je zasmušilý. Doktor Pýr nebyl vesel, nebyl šťasten. Ale zlý?

Nepovažovala ho za schopna někomu úmyslně ublížiti.

Slaboch? Snad. Ale takoví bývají zpravidla poseuři, lháři, lidé s natvářkami.

Pýr byl uzavřen, snad podivín, nikoli však tajemnůstkář. Kdo by si dal práci,

snad by nalezl útek jeho zapředení, dovinul by se jeho sdílnosti.

Nikoli, nebyl šťasten Pýr, a Ženda nebyla by ženou, aby nevycítila, kdo tomuto muži nedal, čeho každý muž od života očekává, štěstí.

Věřila, že jako zlý muž bývá osudem ženy, tak i žena k muži neshodná překáží mu, aby naplnil své životní poslání s úspěchem.

Jeho žena!

Kdykoli Ženda k tomuto závěru dospěla, vždy se zarazila. Proč o tom vlastně hloubá? Není stranická?

Měla příliš jasný úsudek, aby nepřipouštěla i jiné možnosti.

Snad je paní Pýrova ženou prostomyslnou. Dobrá! Komu však její muž řekl, že se mu to nelíbí? Jsou muži, kteří tvrdí, že žena, čím hloupější, tím je rozkošnější. Vše jest věcí vkusu a nevypočítatelných sklonů povahy, krve.

A přece celá povaha Pýrova nesouhlasila s tímto paradoxem, naopak, vše poukazovalo k tomu, aby doktor s ženou vzdělanou, ušlechtilou stal se vynikajícím členem společnosti. Že jeho žena je závažím zatěžujícím jeho vzestup, strhujícím jeho výšiny do vyjetých kolejí, do vyšlapaných cest, do atmosféry prachu, shonu vulgárních běhounů za výdělkem.

I děti, syn aspoň, jsou asi po matce, prázdní a pošetilí.

Ale což je znala, že je odsuzuje? Střásala vtíravé domněnky, ale utkvívaly v ní hloub a hloub, jako by někdo hřeb do tvrdé, dubové desky vbíjel. Proč vůbec o nich tolik přemýšlí? Proč nezabývá se tak štěstím Hermanovým? Bořkovým? Oba mládenci ji milují a bylo by to přirozenější, než starati se o cizí osud.

Cizí? Nemohl jí býti cizím ten, jenž zachránil jí život.

Dříve znala ho jen od vidění, jako se znají lidé bydlící v téže ulici a sem tam se potkávající. Nikdy nevzbudil její zájem. Ale nyní by ráda, tak žhavě ráda zvěděla, jak manželé Pýrovi žijí. Čím sobě jsou?

Žádná kázeň nenaučila ji přemáhati žádosti, míti ohledy. Nepropouštěla doktora z návštěv, prodlužovala je. Nejraději, když měl na spěch a nedovedl to zatajiti.

Koupila si překlady římských klasiků, aby mohla o nich s Pýrem hovořiti. Naivnosti Lucretiova veršovaného přírodopisu se nasmála, lyrikové až na Propertia a Horace jí neimponovali, Ovid se jí hnusil, Vergil a Tacitus ji zajímali.

Otec naznačoval, že by měli doktora už propustiti. Odporovala prudce. Sama nevěděla, proč jen s úzkostí myslí na poslední návštěvu Pýrovu. Zbyl v ní zbytek nemoci a stal se Pýr pánem jejího zdraví?

Mívala chvílemi pocit sklíčenosti, omrzelosti ke všemu: Ale vědomé ty nevole mívala už dříve a vždy je pomíjela.

Bylo tedy nezbytí. Po otci i matka naléhala. Aby prý se Ženda nestala hypochondrem.

(Pokračování.)



Marie Matoušková:

POSTŮJ CHVÍLI...

Postůj chvíli . . . Naslouchejme měkké řeči ticha . . .
Cítíš vůni vlhké líchy? . . . Jaro na ni dýchá!

Vidíš tichý úsměv háje sluncem ozlacený,
stráně v pavučí, jak v tylu třpytném zahaleny?

Vrbu jako v polosnění, plnu drobných třásní?
Jak se čelo smutné sosny při západu jasní?

Jak ji slunce dlouze líbá od hlavy až k patě? . . .
Postůj chvíli, nežli usne v zářivých snů zlatě . . .

Umlkl i skřivan v brázdě, pole teple dýchá . . .
Postůj chvíli . . . Naslouchejme měkké řeči ticha.



Jan Vrba:

ZÁMECKÁ GALERIE.

Z knihy „Sázava". (Pokračování.)

Usmíval se tichým vyrovnaným úsměvem a ze zvyku počítal — své rozházené miliony, které se tu kutálely po skalách, kvetly a voněly na záhonech a pobíhaly a lítaly lesem. S týmž neproměnným úsměvem na rtech naslouchal i vyprávění své ženy o různých obtížích jejích předůležitých prací a těžkých starostech s nimi spojených. Přeusmíval tak i stížnosti a žaloby ředitelovy, a když i nadlesní kteréhosi dne se osmělil a do hraběnky si mu postýskal, odfoukl kouř vonného doutníku a řekl tónem mírné shovívavosti: „Inu, dejte ženské, dítěti, anebo bláznu peníze do ruky a pošlete je do světa. Až uvidíte, co s nimi udělají, pochopíte... Já jsem to už udělal..." — — —

Od té chvíle však, kdy začala se hraběnka starati o budoucnost synovu a jeho manželské štěstí, utuchl téměř na dobro její zájem o panství k nemalé radosti úřednictva, které rychle se vžilo do pokojně blažených poměrů dřívějších dob. Nebylo se však možno diviti příliš, neboť nové její starosti nebyly lehké, a proto ji cele zaujaly. Hned na počátku, kdy zvážila a sečetla všechny skutečnosti, přepadla ji těžká myšlenka, která neodcházela, vlekla se za ní jako stín a nechtěla upadnouti v zapomenutí. Syn její vzešel z rodu velmi mladého — a tato skutečnost byla velmi závažnou obtíží, neboť stáří rodu je první otázkou šlechty při každém podnikání. Osud donutil ji tak promysliti a úzkostlivě zvážiti aristokratické pohrdání, které přinesla sama věnem svému muži, a právě proto, že byla ze starobylého rodu — matka v ní zhrozila se myšlenky, že by u jejího syna měl se snad opakovati úděl otcův. Toho by nebyla za svět strpěla. Uvažovala tedy, radila se s přáteli a hledala usilovně východisko. Nebylo však snadné nalézti cestu z bludiště předsudků.

Dny jejího přemýšlení neuplynuly však bez zisku. Podivnou cestou byla donucena vrátiti se k svému muži a zastaviti se nad jeho životem a činy, stejně jako nad svým vztahem k němu. Po prvé ve svém životě ucítila v duši zachvěti se strunu čistého lidství, ale její zvuk byl dosud příliš nový a nezvyklý, než aby jeho krásu mohla plně pochopiti. Bylo jí podivně stydno a proto rozhněvala se sama na sebe a řekla si, že příliš se již pokazila v nerovném prostředí, poněvadž začíná mysliti a cítiti skoro jako městsky vychovaná dcerka...

Vrátila se proto s novým tvrdošíjným úsilím k svému úkolu a snažila se jej pokud možno nejlépe rozluštiti. Ale neúprosný život, který ji tak začal po svém způsobu jako každého jiného smrtelníka tvrdě učiti, nepustil jí už z drápů. Donutil ji činiti ústupky, a naučil ji usuzovati trochu méně šlechticky a poněkud po obchodnicku. Nevidouc jiné cesty slevila v požadavku stupně šlechtictví své budoucí snachy a nalezla posléze německou baronesu odkudsi z Branibor. Byla sice z velmi starobylého rodu, ale chudá jako kostelní myš, ačkoliv se tiše chlubila, že bude hodně děditi, až kterási její velmi bohatá teta umře. Žel, že tato ideální velmi bohatá teta nemohla zmásti hraběnku Emu, která před svým zasnoubením měla také jednu, které tato nová byla podobna, jako by byla její vlastní dcera. Zatvářila se věřícně, a tím byla neumírající šlechtická teta propůjčena zase jiné — potřebnější dívce, aby utěšila svého nápadníka...

Chudoba nebyla hraběnce překážkou, spíše byla jí u snachy vítána, neboť jenom vděčnost za dobré bydlo mohla zadusiti rodovou pýchu.

Tak nešlechticky domyslila, a dílo se jí ku podivu podařilo. Jeho dovršení uskutečnila pouhá její osobnost a skutečnost jejího životního díla. V těsných poměrech zchudlé šlechtické rodiny vyrostlou baronesku oslepila nádhera, jíž pojednou byla obklopena, a vznešená a na výsost aristokratická postava hraběnky Emy, matky jejího muže, nutně stala se jí vzorem, předlohou, jejíž dokonalosti dorůsti však naprosto nebyla schopna. I tuto skutečnost brzo postřehla hraběnka, zesmutněla trochu, a podivné teskné ticho blížící se staroby a stesku napadlo do jejích cest. Matka v ní i trochu zažárlila na hloupoučkou baronesku, jíž bylo třeba ještě na šlechtičnu vychovávati, ale která přes to cele pobláznila jí syna, zamilovavšího se slepě do hezké, štíhlé své ženy.

Zdařilo se hraběnce dílo ku podivu dokonale, že až ji chvílemi tato dokonalost mrzela. Všecko však stalo se její zásluhou. Přísná v názorech dbala i čistoty svého syna, ne z důvodů mravních, nýbrž z aristokratické touhy po čistokrevnosti plemene, která u žen daleko silněji je vyvi-

nuta, a proto, jaký div, že syn nasytiti se nemohl ženy, o jejíž skalopevné věrnosti i do budoucna nemohlo býti nejmenších pochyb. Bolelo ji, šlechtičnu, že hezký a chováním tolik jí podobný hoch nepostřehl nedostatků své choti — a matku zcizení, jaké po ženitbě každá matka u syna vycítí . . .

Nechtěla však rušiti, co byla založila. Zapadla do svých komnat, zamilovala si znovu procházky parkem a po skalách valů, vzdálila se všeho a jenom v hodinách slunečné pohody srdce i mysli navštěvovala svou snachu, aby mírným poučováním a spíše příkladem než slovy, pokud bylo lze, dovršovala své poslední dílo. Bylo jím nesporně a nezapírala si toho. Než ani těchto hodin nebylo mnoho, neboť hraběnka Ema poslední dobou spotřebovala téměř všechen svůj čas. Rozstonala se myšlením. Všechno, co v poslední době prožila, vtíralo se, nutilo k úvahám, a ona, příliš hrdá, aby před jakýmkoliv zápolením utíkala, poctivě začala odpovídati na přerůzné otázky, které život k zodpovědění položil.

Dělo se v ní cosi neuvěřitelného. —

Hraběnka Ema den ode dne víc a více lidštěla . . .

V tu dobu nanejvýš vhodně přišla i jiná skutečnost.

Její muž přibyl do zámku, aby zde prožil zbývající řadu dnů života, uchýliv se již trvale v ústraní. Stalo se tak nutně; těžká rychle se horšící srdeční choroba byla příčinou, pro niž vzdal se úplně jakékoliv činnosti, prodal továrnu i obchodní podniky, vyrovnal se s věřiteli a k stejnému donutil dlužníky, a posléze rozloučil se i s úřednictvem svého domu, proměněného v pobočný ústav známé banky. — Se zbytkem svého jmění — posledním z milionů, který zbyl mu po zdokonalení panství ženou, přišel naposledy do středu rodiny, aby se již nevzdálil. Jediné ženě pověděl o stavu svého jmění, aby cele vyúčtoval se životem, a oddal se klidu, stejně vytouženému, jako zaslouženému. Zdálo se, že je to klid, ve skutečnosti však byla to již apatie životu odumírajícího.

Nikdy nepočítající hraběnku Emu překvapila skutečnost vážného ztenčení jmění kdysi ohromného. Zamyslila se vážně a hladově začala pozorovati muže, jemuž nikdy před tím nedopřála své pozornosti. A sotva tak učinila, již byla nucena rozpomínati se na množství minulých událostí a srovnávati. Pán z Wittegů získával. Byl jí neustále na blízku a třebaže žil nepromměnně samotářsky v sebe uzavřen, vynikaly zřetelně všechny jeho vnitřní přednosti. Pojednou zdál se jí šlechtičtějším než celá řada aristokratů, které nejen osobně znala, ale o jejichž životě soukromém dověděla se nejintimnějších podrobností. Jemná vnitřní výčitka ji přepadla a neodcházela. Vinila sebe samu, že příliš mnoho přijímala, aniž pomýšlela na splácení — že celé jeho jmění, získané geniální podnikavostí, i všechen zisk práce delší řady let strávila, aniž se slovem dotázala, ale také aniž slyšela jediného slůvka odporu, nebo nespokojenosti. Nějaký tichý, teskný stud se dostavil, a v něm zajata jsouc seznala, že v její poměr k muži vetřelo se nenápadně a tiše od neznámého dne cosi teple oddaného, podivný pocit, který naplňuje lidská srdce jenom tehdy, přibližují-li se k někomu, kdo je opravdu a laskavě vznešenějším.

Snad, vyjma trvalou blízkost, působila silně na její aristokraticky cítící srdce i vznešená jeho nezaměstnanost a vzdání se nepříjemného jí dříve obchodnického zaměstnání, ale buď již tak, či onak, jisto, že proměna, která se v ní udála, byla hluboká a opravdová. Vedle úcty, kterou k svému muži cítila vždy, objevil se pojednou obdiv, rostoucí den ode dne, aby posléze proměnil se v lásku. Byla velmi pozdní, ba i velmi nevčasná, ale srdci nemožno poroučiti. Hraběnka Ema podivně zjihla, starostlivě začala se mužem zaměstnávati a snažila se býti mu neustále na blízku. Všechno její počínání bylo vroucí a opravdové, ale srdce na tolik bylo pokaženo staletými aristokratickými přednostmi, že nedovolilo jí přiznati se — tolik síly, aby dovedla překonati pýchu, v hraběnce Emě přece jenom nebylo.

Životem a vysilující honbou za penězi unavený Friedrich z Wittegů zprvu překvapeně a nedůvěřivě přijímal pozornosti ženiny, dohaduje se marně, kamže jimi asi míří, ale když trvaly značnou dobu, a k nijakým projevům nedocházelo, uklidnil se a obdobou z minulosti vysvětlil si klamně nový stav, jako by byl novým laciným sportem hraběnčiným, kdyžtě drahých se již byla do znechucení nasytila . . .

Trávil své dny opatrně a moudře, jak mu lékaři byli poradili. Spal dobře, mírně jedl, užíval častých koupelí a byla-li slunečná pohoda, vycházel ze zámku, aby krátkými a pomalými procházkami seznamoval se s krajem. Poznával tak po prvé kusy svých lesů, svá pole, své louky, potkával se s lidmi a pouštěl se s nimi do hovorů, ale podivné, nevysvětlitelné hlucho chodilo s ním po cestách i po mezích

Nerozuměl dobře zemi, nerozuměl ani slovům lidí; všecko bylo kdesi daleko, jako by se díval skly, podivně cizí a neznámé. A přece byla země, která před ním ležela, zemí, z níž vzešel, a v jeho žilách proudila krev bratrská všem, které potkával. Přemítal, je-li možné, aby řeč zlata, které příliš vášnivě naslouchal, ochudila sluch o schopnost vnímání jemných nuancí citu a srdečnosti, činících ze slov — ze shluků zvuků teprve lidskou řeč, či vzal-li mu to shon a ruch bursy, úřadoven, továrny a města smysl pro chápání poklidného toku života, který plynul sladce i jeho mládím . . . Nevěděl, domysliti nedovedl a nedobral se pravdy — ale přes to tíha milionů, rozložená hmotně, jako hustá podzimní mlha po lukách na březích vod, na celém jeho uplynulém životě, podivně ho znepokojila . . .

Zatím co tak podivně bloudil, vypozorovaly láskou zbystřené oči mladých manželů proměnu, která se udála s maman. Znovu se zamilovala, řekli si a zradostněli nad svým poznáním, jako by bylo omluvou jejich vášnivého zaplání a nenasytného milování. Ale nejen oni, všichni uvěřili ve dvoji něžnou idylu, odehrávající se uvnitř hradeb a valů, uprostřed krásy a nádhery gotického zámečku. Víra byla zesilována neustále, neboť pozornosti hraběnčiny k muži rozkvétaly v projevy nejtklivější. Když po novém záchvatu choroby byl nucen zřeknouti se oblíbených procházek krajem, vycházela sama s ním do parku, nebo vodila ho po valech, nedovolujíc nikomu se ho ani dotknouti, jako by se bála, že by tím zásluhy její byly umenšeny. Ve všem snažila se mu vyhověti; hovořila s ním, když mu bylo do řeči — a umlkala, když s terasy, anebo s některé z přečetných vyhlídek zadíval se dlouze a zamyšleně do podivného a nepochopitelného kraje. V těch chvílích pozorovala ho s utajeným smutkem a s němou bolestí v srdci, neboť jediná pozorovala, jak ubývá mu sil a naklání se k hrobu . . .

Jeho dlouhá zamyšlení a mlčelivé hovory s dálkou nejvíce ji znepokojovaly; bolely ji, neboť klamně se domnívala, že hovoří s uplynulým životem . . . Ale hovořil s rodnou zemí, která před jeho zraky tvrdla každým dnem více, zachmuřovala se nelítostně, k jeho smutku a úzkosti, všechnu krásu před ním ukrývala, barvy tlumila a zvuky učinila nesrozumitelnými, jako před cizincem. Tehdy poznal, že je to země pokorných a spokojených chudých, která jenom takové miluje, k nim je štědrá a jenom je činí podobnými sobě, až do nepřátelství k moci a nelásky k pánům, vznešencům a bohatcům, které zapře a zradí i tenkráte, když vzešli z jejích hrud a z krve jejího milovaného lidu.

Těžká melancholie a smutek tak podivně zrazeného bohatce byl údělem jeho vědomých posledních dnů, kdy již ani z komnat nevycházel, aby nespatřil krajiny, neboť při pohledu na ni přepadala ho krutá, k šílení bolestná myšlenka, že rodná země, až umře, přijme jeho tělo mrazivě — nelítostná k odrodilci, nepochopivšímu sladkosti její výlučné a se žádným z národů společné pravdy . . .

Nežil však své bolesti dlouho.

Zemřel tiše a náhle ochrnutím srdce, právě když dovršoval se druhý rok jeho pobytu na zámečku. . . .

— — — — — — — — — — — — —

Po jeho smrti hraběnka Ema postoupila panství synu, a vymínivši si přiměřený důchod, odstěhovala se s posledním mužovým milionem do Prahy, aby tam — zcela po šlechtickém zvyku — žila v ústraní vdovské samoty.

Ale dříve, než se tak stalo, vyhodila, nezapomínající, ze svých služeb zestárlého ředitele, který jediný odvážil se jí kdysi odporovati . . .

Zanechala na panství stopy své vlády, zanechala všecku draze vytvořenou krásu, ale zanechala tam i parodii své vznešenosti v osůbce choti svého syna Alberta — v mladé baronce cizího původu, obdařené schopností falešné učelivosti.

A ještě něco zanechala . . .

Naději na budoucí veliké dědictví, neboť ani syn, ani snacha nepochybovali o tom, že jmění, zůstavené jí mužovým odkazem, je nesporně znamenité. Ukázalo se později, že jejich představy o něm byly velmi upřílišené, a krom toho ještě, že i nespornou a značnou skutečnost dovedla maman při svém smutku a ve své vdovské samotě během osmi roků o tři čtvrtiny umenšiti. —

Snad chtěla tak aristokraticky vznešeně ironisovati nesměle slibované snašino veliké dědictví po vzdálené příbuzné tetě . . .

Snad. — — Kdo ví . . .

— — — — — — — — — — — —

(Pokračování.)

M. V. Levá:

ANDANTE MAESTO.

Po šedivém nebi těžce
oblaka se převalují,
vítr utich — jako v mlhách
myšlenky se hlavou snují.

Není stesku, jenom touha,
ale cesty jsou tak šeré —
mraky stojí — s holých strání
studené se vlhko dere.

Siré ticho na všem leží,
ani snítka nepohne se —
po napiatých strunách duše
bezezvučný ston se třese...

UŽ ZDÁLO SE...

Už, zdálo se, krok uvázne,
jak obzor stměl se kolkolem,
už síly nebude jít dál,
už poslední se zákmit třese v oku mdlém.

Co přijde, hádám, zatnu ret
a zřím, mně na prahu si sed'
kdos ještě chudší — mlčel jen
a velké trpělivé oči ke mně zved...



Karel Červinka:

ZMÍTÁNÍ.

(Dokončení.)

Je skutečně přepracován! Musí odjeti! Musí si odpočinouti! Napíše slečnám dopis:

Odjíždím na čtrnáct, dle okolností i na více dnů, a kdyby bylo potřebí nějakého opatření, dojděte k doktoru Goldsteinovi, pro kterého leží dopis na mém stole, aby mě substituoval.

Doktor Goldstein neměl vlastních klientů, živil se pouze substitucemi, a jeho předností bylo, že byl substitutem nezištným. I jemu napsal doktor Herout obšírný dopis.

Že odjíždí, aby se zotavil, poněvadž mu již nervy vypovídají službu, a že se bojí nejhoršího. Pak následovala podrobná informace o všech věcech, které musily býti vyřízeny.

Když se vysvlékl a ulehl, zalomcovala mu tělem mrazivá třesavka. Zachumlal se do peřin, zhasl elektrické světlo a naráz usnul hlubokým spánkem.

Procitl pozdě ráno, a po včerejším rozrušení zbývala mu v duši jedině tupá únava. Nemohl se dobře rozpomenouti, co se s ním včera všechno dělo, pouze útržky jednotlivých výjevů křísily se mu v paměti.

Z deníku na psacím stole poznal, že toho dne nejsou intervence u soudu, a že také nikdo není pozván k poradě. Mohl to býti den klidné práce, kdyby mohl pracovati. K útrapám duševním mísily se toho dne i fysické útrapy.

Jako kdyby to všecko v hlavě vyhořelo!

Ještě dopoledne poslal slečnu pro svého syna se vzkazem, aby přišel se s ním rozloučit, že odjíždí na delší dobu a že se tak hned nevrátí. Chlapec přišel po druhé hodině odpoledne.

Po nemoci už byl zotaven, zesílil a ozdravěl.

„Kdy jsi tady byl naposled?" ptal se chlapce.

Ač oba o tom usilovně přemýšleli, nikdo si nevzpomněl. Tak dávno už to bylo, tak dávno, alespoň jim se to tak zdálo!

„Teď hodně jíš a posloucháš!" pravil.

„Teď mně maminka nepovolí," vysvětloval chlapec, „ustavičně říká, že se musím vykrmovati, abys ty se nezlobil! I arsen mně dávali užívat, pět, šest, sedm kapek až do dvaceti, a pak zase nazpátek! Po něm jsem ztloustl nejvíce! Také syrup jsem užíval, to bylo všeho habaděj: medicina za medicinou!"

„Jen když to pomohlo!"

„Nejvíc mně pomohlo jídlo, že nade mnou maminka stála a nepovolila a hlavně, že už je jaro!"

„No zase si vyjedeme," řekl rozpomenuv se na loňskou jarní vyjížďku, „až se vrátím, pak už bude nadobro teplo, a pak pojedeme! Já bych vlastně ani nejel nikam,

kdybych nemusil! Ale už musím, musím si odpočinout."

„A kdo tady bude, tatínku, místo tebe pracovati, když jsi vždy říkal, že nemáš pokdy, že jsi tu jako přikován?"

„To běžné udělají slečny, a to hlavní pan doktor Goldstein; toho ty neznáš!" vyprávěl synovi jako dospělému člověku.

„Můžeš na toho pána spolehnouti?" ptal se chlapec.

„Docela! Jinak bych mu svou kancelář nesvěřoval!"

Rozhovor s chlapcem předčasně vyspělým, nemajícím skoro vůbec styků s chlapci jeho věku a proto přemoudřelým, přinášel mu úlevu v jeho duševním vzrušení. Odváděl jeho pozornost od mučivých starostí dnešků i včerejšků a připoutával ji ku bezprostřední přítomnosti.

„Ale to mně teda, tatínku, slibuješ," pravil hoch, když už odcházel, „že až se vrátíš, pojedeme kočárem na celý den do lesa! Já se už na to těším!"

„Když se vrátím, tak pojedeme!" odpověděl.

„Jak to mluvíš, tatínku, přeci se vrátíš!" zlobil se chlapec.

„Toť se ví, že se vrátím, jenom že nevím, kdy!" odpověděl mu, a skutečně v tom okamžiku upevnilo se v něm odhodlání, že musí žíti, že se nesmí vzdávati osudu, že překoná i tuto krisi, která se na něho nyní šklebila propastí zkázy.

„Ostatně já ještě nevím, zdali třeba na konec někam pojedu!" pravil náhle. „Třeba si jen tady trochu odpočinu, zakážu jim, aby mně sem pouštěli lidi, a budu jen a jen odpočívati!"

Po chlapcově odchodu se mu tato myšlenka velice zalíbila. Bylo mu i jinak volněji, uklidnil se. Zdálo se mu, že netřeba se vzdávati naděje, že jde jen o přechodné vzrušení, zaviněné shodou všech oněch neblahých okolností a událostí, vinoucích se jako řetěz.

Vždyť bylo lhostejno, kdyby z tohoto řetězu vypadl velkoobchodník Mareček, a podstatno bylo, jak se utváří mezi nimi konečné vyúčtování.

Ale to už se mu zase myšlenky odnášely do zprudka se točícího víru, kam nesměly, má-li se úplně uklidniti.

Teď už znal svou nemoc, totiž snažil se, jí se nepodávati, sám v sobě ji překonával. Vedle ní vyrůstala v něm ohromná, nová touha po práci a po vydělávání peněz! V životě není nic, jenom práce! Jen ta sílí a těší, ta zůstává! Taky nevěrná! Plody její se ztrácejí, vydělal spoustu peněz vlastní prací, poctivě a slušně, a peníze zmizely. Byl okraden!

Na večer telefonoval továrník Skoch, zdali by přece jenom nezprostředkoval prodej holešovické továrny, že ho ten podnik nadobro přestal těšiti.

„Jak jste, prosím vás, vzpomněl na mě a na mé zprostředkování?" ptal se ho.

„Jak jsem vzpomněl!" divil se Skoch. „Vždyť jste se přece tou věcí živě obíral, sám přece jste dával dohromady společnost s obmezeným ručením! Což se vám to teď už nezdá?"

Odmlčel se, hned Skochovi neodpověděl. Telefonní hovor ho rozčilil.

„Víte, pane továrníku, abych se přiznal, už jsem se těch věcí nadobro vzdal," odpovídal pomalu, „víte, unavuje mě to, jsem tak přepracován, že se bojím něco podniknouti."

„Zmiňte se aspoň Marečkovi!"

„Ani nevím, zdali tu je, zdali už se vrátil!" odpovídal Skochovi rozechvěně.

„Vždyť jste mně sám říkal, že tu je! Ostatně se mně samotnému zdá, že už jsem ho někde tady zahlédl, jenže nevím, kdy a kde. Anebo když myslíte, dejte dohromady tu společnost."

„Bojím se, že bych toho nedokázal! Věřte mně, jsem tak přepracován, že se vážně bojím, aby se mnou něco nebylo!"

„To jsem já zrovna tak! Chuti nemám do ničeho, nic mě netěší! Kdyby toho nebylo, pustil bych se s tou továrnou do něčeho nového, co tu ještě nebylo! Nebál bych se ničeho! Ale i mně to všecko už unavuje, potřebuji klidu!"

„Já o jednom klidu vím!" pravil doktor Herout trpce.

„To já taky vím a třeba ještě o lepším: skočit s Karlova mostu do vody, když se povodeň valí, ale na to je stále ještě dost času, dokud je hlava pohromadě, a dokud je v člověku chut k práci. A co se týče Marečka, myslím opravdu, že je tady, ale skrývá se asi, aby se nesběhli jeho věřitelé!"

„Myslíte opravdu, že věřitelé?" řekl Herout.

„Bohužel opravdu! Ten člověk už je hotov! Všecko tone ve dluzích, a jak se mně zdá, už ani s akcepty to nejde u něho hladce! Proto bych řekl, že se schovává, než se to na něho všecko sežene!"

„Vidíte, zase jste mě rozčilil!" pravil Herout. Jejich rozhovor se ukončil, přerušen byv poruchou ve vedení.

Sdělení Skochovo ho sice rozčililo, než jenom na chvíli. Skoch mu neřekl ničeho nového. Že je přepracován, že nemá do ničeho chuti? To je písnička, kterou zpívají dnes všichni! Všade je taková únava, zmalátnělost a nechut ku práci! Podniky se nedaří, jak by se mohlo očekávati,

Mareček je na mizině, to jsou všecko věci velmi dobře mu již známé!

S Marečkem zbylo mu pouze napiaté očekávání: totiž, co se stane s Marečkem. Nezdálo se mu, že by se Mareček jen tak snadno vzdal zlému, na něho dorážejícímu osudu. Byl to přece jenom člověk silný a houževnatý! Sýčkové marně svolávají neštěstí na jeho hlavu!

— Opravdu, musí odjeti, nesmí tu déle zůstati, je nemocen, musí se léčiti!

Třetího dne, když stále ještě neodjížděl, přišel do kanceláře jeho substitut, doktor Goldstein.

„Dobře, že jste ještě neodejel, pane doktore," pravil „,jde zrovna o velmi složitou věc —"

„O jakou složitou věc by mohlo jíti," odpovídal se smíchem, „v mé kanceláři se ani nevyskytují složité věci!"

„Byl u mně váš klient, ředitel továrny Herzet, abych za něho podal žalobu na jiného vašeho klienta velkoobchodníka Marečka," rozhovořil se doktor Goldstein, „a už věděl, že jsem vaším substitutem, že jste odcestoval a že nejste prý zdráv."

„Herzet byl vždy vševědoucí!" podotkl Herout pichlavě.

„Toť se ví, že jsem ho odmítl, řekl jsem výslovně, že klienta proti klientovi zastupovati nemůžete ani vy, ani já, ale poněvadž tu jde o věc dvou klientů, že jsem ochoten to urovnati mezi nimi po dobrém, když chce on a když Mareček svolí. Aby zatelefonoval Marečkovi a přišli oba buď do mé nebo do vaší kanceláře, že se to vyrovná!"

„Stále nechápu, oč by tu šlo složitého!" mínil Herout. „Mluvil jste snad také s Marečkem?" zeptal se po chvíli.

„To je právě to. Mareček prý uprchl! Nadělal dluhů a zmizel! To už je jisto!"

„Jak by to bylo jisto? Snad že to tvrdil ředitel Herzet? Nebo s vámi o tom učinila sdělení policie?" ptal se Herout rozčileně.

„To už je veřejné tajemství, že Mareček utekl, ale já jsem se s tím nespokojil a ptal jsem se u policie!"

„A dověděl jste se?"

„Dověděl jsem se, že pověst je správna, že věc je vyšetřována, a že je do ní zapleteno více osob!" vysvětloval doktor Goldstein.

„Stále nechápu!" děl Herout rozrušeně.

„Pověst vypravuje, že jde o dalekosáhlé podvody respektive o podvodnou kridu, na níž je zúčastněno více lidí ze společnosti!" vypravoval doktor Goldstein.

„Mluví se snad také o mně?" vyhrkl Herout.

„Mluví se, že jste také poškozen, že prý jste Marečka zakládal penězi, že zase utrpíte patrně velmi značné ztráty!"

Doktor Herout se nesmírně rozčilil.

„Zase! zase!" křičel. „Což se povídalo, že už jsem někdy měl nějakou škodu?"

„Povídalo se, ono se povídá o ledačems, ale když by se povídálkům dala příležitost, aby dokazovali před soudem svá povidla, mlčeli by jako zařezaní. Já tomu zkrátka nevěřím, chyba jediná celé této rakoviny je, že se nenajde pravý a upřímný přítel, aby přišel ke člověku a řekl otevřeně: ‚Pane, tak se věci mají, to a to se o tobě povídá, proto žaluj, abys umlčel bídné klepaře!' Má povaha však je jinačí, proto jsem přišel a říkám vám do očí, jaké jsou pověsti, abyste věděl! Považuji za veliké štěstí vaše, že jste neodcestoval, jinak snad by vás, jak se věci utvářily, stíhali zatykačem!"

„Tak by mohlo býti zahájeno trestní řízení také proti mně?"

Na tuto otázku už doktor Goldstein Heroutovi neodpověděl. Pokrčil významně rameny a zadíval se upřeně do kouta.

„Byl jsem na policii, a povídali mně, že je vaše situace velmi neblahá!" pravil za chvíli. „Obávám se opravdu, že byste mohl býti zatčen."

„Nebudu a nebudu!" rozkřikl se Herout. „Nejsem ničím vinen! Oni kradli, i mě okrádali a okradli! Já jsem nevinen! Ani jediná valuta směnečná nespadla do mých kapes! Všechno pobrali oni, oni se obohatili a zneužili mé slepé důvěry!"

„Obávám se, že vám tohle nikdo neuvěří!" pravil doktor Goldstein suše.

„Ať uvěří nebo neuvěří; to říkám jenom vám, abyste aspoň vy věděl, že jsem nevinen! Ostatně sedněte si tady a počkejte, přinesu vám písemné důkazy, písemné!"

Doktor Goldstein zase pokrčil rameny.

— Jaké by to mohly býti důkazy? pomyslil si. — Co mu řekli na policii, nedalo se nijak vyvraceti, to byly přesné, číselné důkazy, číslice za číslicí!

„Tak teda je přineste!" pravil.

„Ale musíte míti strpení, než se vrátím, chvíli to potrvá!"

„Počkám, proč bych nepočkal! Času je dost! Oni tak hned nepřijdou!"

Usadil se do křesla u amerického stolu psacího, u něhož byla žaluzie spuštěna, a bubnoval na výtažné desce vojenský pochod.

— Ano, kde se v něm nabralo síly, že to mohl říci tomu nešťastnému člověku všecko do očí? pomyslil si. A štěstí jeho, že se v něm té síly nabralo! Snad ještě bude moci uprchnouti! Dlouho-li by nebyl

za hranicemi, kdyby se nedal obvyklou cestou úpadkářů, unikajících spravedlnosti z jejich domova —?

Herout se dlouho nevracel a když ustavičně nepřicházel, doktor Goldstein vstal a otevřel dveře do Heroutovy ložnice. Mezitím už se zešeřilo, ale přes to bylo jasně viděti na okno.

Ve smyčce bílého kapesníku viselo tam bezvládné tělo Heroutovo.



LITERATURA.

Karel Rožek: *Lásky, vášně a zrady.* Povídky. — Topičových dobrých knih původních sv. 4. — Tylda Meinecková: *Pouť sedláka Graciana.* Román. — Stýblova knihovna vybrané četby, sv. II.

Posmrtné vydání souboru povídek Rožkových objevuje se ve sbírce, která jest vlastně pokračováním původního „Topičova sborníku", jehož Karel Rožek byl redaktorem. Jest tedy vydání to také skutkem úcty k mrtvému spolupracovníku, provázejícím právo knihy na záchranu před zapomenutím. — Povídky, ještě autorem k tisku upravené a názvem označené, jsou dílem více myslivého skladatele než poety citově zaujatého, prací pozorovatele, zvolený příběh sledujícího bedlivě, ale bez osobního zaujetí v řešení látky. Jenom vlastní spoluprožívání, vlastní zájem na námětu, rozvinutém ve smyšleném příběhu, nutnost dospěti k vyslovení myšlenky a rozřešení pro vlastní užitek, posvěcuje výtvor poesií. Rožkovi šlo více o tendenci všeobecnou a to jak v podání pro vyhovění čtenářům nejširších vrstev, tak v morálce obsahu. Osnoval příběhy pevně, upoutával je klidným vypracováním slovním, slohem prostým, ale lícně s dostatek živé a malebnost vyvolávající. Někde — (na př. v „Zapomenutém") — zapadá v starší druh „lidové povídky" v domnění, že prostotou slohu lze přejíti záhadu a zastříti strojenost příběhu. Šest z osmi prací v knihu spojených zabývá se pokleskem ženy. Z nich nejlepší je prvá — „Světice" — zajímavou kombinací psychologickou, vystižením přirozeného postupu z pruderie k pádu a po té k očistě vlastní, mimokonvenční cestou. A také „Dar svatební noci" jest zajímavě s přesnou důsledností sestrojen. — Redaktor sbírky vzpomíná Rožka stručnými rysy v životopisném úvodu a naznačuje, že v pozůstalosti zbývá materiál ještě další knihy beletristické. Běží-li o velký selský román „Hory", který autor časopisecky porůznu tiskl, jistě dočkáme se vbrzku i toho vydání, z úcty k zesnulému dobrému a svědomitému pracovníku a k užitku nejširší obce čtenářské, jíž spisy takto jasně a otevřeně předoucí děje a myšlenky jsou nutným stupněm výchovy pro četbu složitější.

Kdyby nebylo prvé knihy Tyldy Meineckové, „Dům u tří srdcí", a v ní zajímavé povídky „Krejčí Fadrhanc" — zapadla by asi nová její kniha úplně; takto však opírá se o naděje, svou předchůdkyní vzbuzené. „Pouť sedláka Graciana" jest historie dítěte, narozeného po desetiletém neplodném manželství rodičů; z hocha Graciana roste nechutná mátoha, bez energie a jakýchkoli schopností, a mátožnost zvyšuje se tím, že příběh není promítnut v určité prostředí. Pokud nedochůdčata druhu Gracianova zasluhují soucitné pozornosti, bylo již zdařileji a zejména stručněji v písemnictví řešeno. Česká autorka jen značnou sentimentálností do nadměrných rozměrů rozvedla psychologii hlupáka. Rozepsala se s velkou pílí a pozorností, s úzkostlivou svědomitostí postihnouti každou psychologickou podrobnost, každý náraz, obrat; nabyla při tom routiny vyjadřovací — ale konec konců celý námět nestojí za tu spoustu slov a vět, odstavců a odstavečků o jednom řádku a dvou slovech a četba se stává úmornou. Autorka jest v začátcích, a po slibu prvé knihy nemusí ji rmoutiti nezdar druhého pokusu, který byl nad její síly. Bylo by však pro budoucnost její osudným vlivem, kdyby technická sběhlost, které nabyla během rozměrné této práce, odvedla ji od snahy po osobitém vyjádření a slohu, po pronikavějším pozorování.

Kaz.

*

A. M. Tilschová: *„Stará rodina".* Román. IV. kniha „Žatvy". Nakladatel Fr. Borový v Praze.

Rozměrné dílo paní A. M. Tilschové je projevem pozoruhodného nadání: je sice místy neprohloubeno a nedokresleno k naprosté životnosti, ale zdá se, že autorka je si vědoma tohoto nedostatku své práce, neboť v úvodu ke knize připomíná, že „chce ji doplniti dalšími osudy týchž lidí po pěti letech, v jakýsi jiný a vyšší celek, kdy ostřejší světlo dopadá na všechno, leccos vyjasňuje a lety doplňuje." Snad jí tedy na mysli zatanul jakýsi český pendant k nesmrtelnému vzoru „Rougon-Macquartů"? Připusťme, že by tu dobré vůle a vytrvalosti nechybělo. Prozatím nelze na „Starou rodinu" pohlížeti jako na základní kvádr dokonalého cyklu: překotný sled obrazů, ač někdy živě barvitých a kreslených s neobyčejným smyslem výstižnosti, postrádá přísné umělecké kázně, tok děje, ač by tu schopnosti nechybělo vyprá-

větí epicky vznosnou linií a širokým gestem, je namnoze rozčlánkován v mosaiku příliš malichernych episod. Detail paní Tilschové je zpravidla přítěží jinak bystře plynoucí vlny, zatěžkáním odvážně myšlené a od tří čtvrtin knihy i křepce vypiaté koncepce, spleť postřehů, tříšť dojmů, jež autorka v pochopitelné vroucnosti první lásky k rostoucímu dílu nedovedla odvrhnouti. Pohotovost psychologického vnímání a pravděpodobnost evoluční obraznosti je v „Staré rodině", v poměru k „Fanny", první obsáhlejší knižní práci paní Tilschové, na značném stupni slibného vývoje. V slohu vše dosud bezradně kvasí a kypí, místy úsilí o zřejmé podání obrazu utápí se v mnohomluvnosti: ale jsou partie knihy, z jejichž porů tryská život a veskrze jen život, cítěný, absorbovaný i vystřebávaný celou duší a všemi pohotovými schopnostmi. Z nich nadání paní Tilschové proniká nejzřejměji a mohlo by nám snad určovati hodnotný směr její příští literární tvorby: obávám se, že by Kučerovský cyklus mohl býti opět nehospodárným vystřebáváním dojmů, nervosním vykreslováním všech zažitků, jež se kdy živě vryly do paměti. Síla nadání paní Tilschové je v drobnomalbě — a s upřímným uznáním této přednosti vítám „Starou rodinu" jako slibné, ač pracné probojování se k poznání osobité mohoucnosti.

—*fer.*

DIVADLO.

O t a k a r T h e e r: *Faëthón.* Tragoedie o 2 dějstvích s dohrou. Po prvé v Národním divadle dne 13. dubna t. r. Režisér Jaroslav Kvapil.

Konečně máme opět příležitost referovati o činohře Národního divadla, a to o práci původní, která — vzhledem k osobnosti autorově, jíž vlastní jeho generace reklamuje jedno z nejpřednějších míst v lyrické tvorbě své doby — očekávána byla s pochopitelným zájmem. Premiéra „Faëthonta" stanovena byla původně na 21. března, přes rozmanité překážky, jimiž v neposlední řadě byly závody tří hostujících primadon nejrozmanitějších národností, bylo nutno ji odkládati, až posléze odvolán byl představitel hlavní úlohy, takže bylo nutno znovu studovati — a prvé provedení zdrželo se celkem o více než tři týdny. Slušná to ztráta pro činohru na sklonku hlavního období.

Ale konečný výsledek byl do té míry uspokojivý, že aspoň ušetřeni jsme byli stesku ze zklamání. Viděli jsme dobré dílo v dobrém provedení. Básník, jenž s rozmyslem přede svou lyriku mužných let, se stejným rozmyslem vstoupil na jeviště. Nikoli dramatem námětu, který by skladbě nastavoval obtíže, překonatelné jen zkušeností; který by žádal kresbu postav životných linií a řešil záhady vzněcující moderní duši; ale básní, k jejímuž ovládnutí jeho schopnosti vědomě vyspěly, a která jest bližší stupňované lyrické rhapsodii, přednášené několika osobami, než skutečnému dramatu. Proto byl mu přirozeným a jeho schopnosti podajným námět starověké báje, s nímž snadno se vyrovnávala nejsilnější složka autorovy básnické schopnosti, ústrojným veršem jej modelujíc v tvar příbuzný antické tragedii.

Báj o Faëthontu, synu Héliově, přizpůsobil modernímu cítění potud, že jeho jízdu se sluneční spřeží nebeským prostorem nenechal pouhým činem mladistvé svévole, ale učinil ji důsledkem touhy svrhnouti s vlády Dia, představitele osudovosti, a tím lidstvu vymoci svobodu vůle. Proto na svém letu setkává se a je posilován odbojníky svobody, které Zeus porobil: Prométheem, Tyfónem, Giganty. Sraženého bleskem Diovým oplakávají na břehu mořském Heliady a věstí jeho příští věčné bytí v nadějném svitu jitřenky.

Prvé dějství, kdy Faëthón vymáhá na Héliovi splnění prosby a jest jím zrazován, má i zevní dramatičnost; v druhém dějství jest posluchač o niterném vzruchu přesvědčován vzestupem přednesů; dohra jest lahodným souzvukem vyrovnávajícího smíru. Forma ta ve svém provedení je s dostatek pevná, že upoutá zájem divákův; verš hladce vytříbený lahodí sluchu, bohatství mluvy získává si pozornou sympatii, užívání slov a vazeb, vytvořených překladateli řeckých básníků pro obdobu jejich výrazu i formy, barvitě přiléhá k dílu. A jako ve všem, jest rozmyslný úměr zachován i v rozsahu; proudy veršů nevyčerpávají trpělivosti posluchačovy. Všechny tři části, hrané bez přerušení, splývají v zamýšlený celek.

O úspěchu rozhodl také zdar a vkus výpravy, která neselhala v řešení obtížného požadavku druhého dějství; dějem tu jest let oblaky k trůnu Diovu, na voze Héliově! Jaroslav Kvapil vyspěl ovšem do té míry k řešení jevištních záhad, že i výsledek v tomto případě zdá se snadným, jednoduchostí svých prostředků. Faëthón zamlžen stojí na zlatém voze, zpola krytém oblaky, zmítá se, řídě zázračné čtverospřeží, šat jeho vlaje větrem. Ale vypracovati a udržeti tento dojem, jest svrchovaně obtížno! Nezdar byl by zároveň nezdarem hry. A proto zásluha zdaru je tu velká. Prosté a harmonické dekorace prvého dějství a dohry — palác Héliův a měsíčná noc na mořském břehu, s odleskem luny ve vodách, — skýtaly krásné obrazy.

S výpravou o zásluhu úspěchu dělí se z představitelů hlavně pan Deyl v úloze titulní, která činí nesmírné požadavky, jak na dobrý přednes, tak na akci, a v obojím směru musí býti pevně, souhlasně ovládána. Umění páně Deylovo vyzrálo pro tento těžký úkol a dostálo mu zcela. Přednesu veršů všemi účinkujícími — z nichž ještě panu M. Novému připadl význač-

nější úkol — byla tentokráte věnována zvýšená píle. Činohra takto zdařile pracující zasluhuje, aby se jí dostalo více volnosti, k hojnější práci, která jest základem vzrůstu k úspěchům vždy skvělejším.

*

* Na rodinném divadélku p. Pavla Durdíka v Praze provedena byla v neděli zajímavá loutková premiéra známé Jiráskovy národní pohádky „Pan Johanes", kterou autor sám upravil pro loutky, K. Mašek uvedl proslovem, Jaromír Borecký uzavřel doslovem a známý propagátor moderního loutkářství Dr. Jind. Veselý provázel horlivou inscenací. Drobní aktéři, projadřující se také orgánem p. Matysa od Nár. Divadla, jakož i roztomilá režie malé scény podali přítomnému autorovi i kroužku spisovatelů pěkný důkaz, že i v tomto neživém a mechanickém světě lze mluvit o skutečném umění, chopí-li se loutek umělecké ruce, a je-li i předváděná hra a mluvené slovo v jeho službách.

TÝDEN.

Na den 17. dubna t. r. připadlo sté výročí narozenin spisovatele, na kterého nutno vždy znova obrátiti pozornost, aby ceněna byla jeho tvorba a aby neušel vytěžení jeho život, děje sice velmi prostého, ale u českého literáta přece ojedinělého. Jest to František Pravda, (Vojtěch Hlinka), rodák českého jihu, kněz, který ve třicátém roce věku uvízl jako vychovatel na Hrádku u Sušice, ve šlechtické rodině, jejíhož zámku zůstal příslušenstvím po padesáte sedm let, přes různost národnostního smýšlení a přes změnu majetníka panství. Dařen hodnostmi svého stavu i oblíbeností lidového povídkáře žil tu přece jako v zapomenutí, v naprostém zátiší, spojuje ve své práci povolání náboženské i literární. Nebyl umělcem, byl tendenčním spisovatelem; ale jeho práce mají sílu života. Znal lidi a dovedl je kresliti, tak, aby se poznávali a aby se jim to líbilo, že se autor zabývá jejich malým životem, v jehož složkách ovšem hodnotil typické prvky všeobecnosti. Byl jako lidový bard, který se svými prostými čtenáři usedá k besedě. Z jeho četných povídek připomínáme „Krejčího Fortunáta", práci, které nebývá vzpomínáno v jeho životopisech. Je podmalována širokým, optimistickým humorem, který stíhá slabosti vrstev venkovských i městských. Jeho spisy pro děti — na př. „František, pometlář" — nejlépe svědčí o velké schopnosti, proniknouti psychologii toho, pro koho tvoří, a získati jej pro sebe. Některé — jako „Andulčin černouš" — jsou přímo klassickými humoreskami pro mládež. A jeho divadelní hry pro děti — „Učitel ve francouzském zajetí", „Slepá babička" — jsou vzorem výtvorů toho druhu. Mají přesnou, působivou stavbu, přirozené, ale sytě karakterisující vyjádření, svou přirozeností poddávají se snadnému provedení — a při tom jsou působivé; ovšem vždy na výsost jednoduché, primitivismem, který jiným jest nedosažitelnou metou. Málo kdo dovedl tak obejmouti dětskou duši a tvořiti pro ni — i k radosti dospělých. Desetiletí ukládají se na jeho dílo, ale ono neztrácí barev, naopak, stále výrazněji se kreslí, čím bylo pro svou dobu. *Kaz.*

*

* Dne 5. t. m. podlehl v Brně úrazu, vozem elektrické dráhy zaviněnému, spisovatel František Vymazal, rodák z hanáckých Topolan u Vyškova (* 6. listop. 1841). Byl dlouholetým korektorem v Moravské akc. tiskárně a popularity nabyl zejména svými učebnicemi různých jazyků, do nichž „snadno a rychle" uváděl. Překládal z ruštiny, vydal originelní „Zrnka", sbírky aforismů a epigramů, jimiž ostře a žíravě tepal lidskou společnost literární, uměleckou i politickou. Snad jen jisté podivínství jeho zavinilo, že veškerá jeho mnohotvárná činnost neuplatnila se tak, jak zasluhovala.

*

* Cyklus přednášek Fr. Sekaniny o literárním díle Al. Jiráska, pořádaný „Svazem Osvětovým" v Praze, vzbuzuje zájem zcela mimořádný, jak jsme měli příležitost sami se přesvědčiti. Tato okolnost je tím potěšnější, že běží o výklad a objasnění spisovatele po výtce národního, velikého tvůrce vroucího češství a jeho tlumočníka. Fr. Sekanina rozdělil si látku širokého tematu na pět kapitol, z nichž prvá pojednala o českých předchůdcích Jiráskova historického románu, druhá o životním ovzduší Jiráskově ve světle jeho pamětí, kronik a některých povídek, třetí vylíčila mohutný, barvitý obraz Jiráskova románu husitského, čtvrtá zaujme díla jeho z doby poroby, z období osvícenského a z doby probuzení, poslední konečně ocení deduktivně Jiráskův význam literární, umělecký a národní. Poněvadž „Svaz Osvětový" pořádal také v těchto dnech večer Jos. V. Sládka, možno s radostí konstatovati, že jeho národně osvětové úsilí, pokud se literatury týká, ubírá se jedině pravou cestou ke kultuře světové dobrým poznáním a zhodnocením vlastního pokladu.

*

Praktický hříšník.

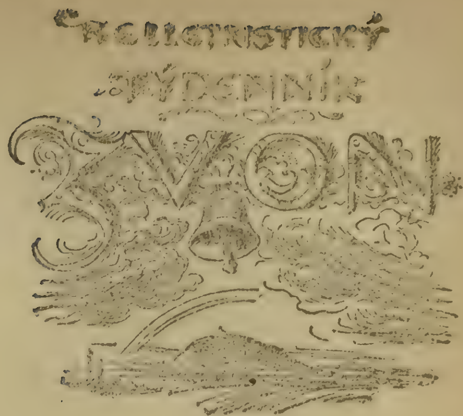
Chlup v oku bližního že zřím, a břevno
v mém oku vlastním že mi není zjevno?
Cha cha! Mám z břeven svých již chalupu —
a co má ťulpas bližní ze chlupu?

Fra Fidelio.

V Praze, dne 19. dubna 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



Václav Brtník:

POPĚVEK.

Ta naše láska rychle mizí
v hovoru bezžárném —
dost brzy budeme si cizí
a v srdci sestárnem.

Tvé zrůžovělé tváře zblednou,
mé vlasy prořidnou —
A oba upadneme jednou
v náladu nevlídnou.

Tu jeseň v zdivočelém svitu,
až zvadne slední květ,
nám předhodí změt žlutých listů,
jež mohou vyprávět.

S úsměvem pohlédneme na ně:
toť pozdrav z dálných míst!
A několik jich zvednem maně
i budeme v nich číst.

Pak budeme se oba stydět
se k zašlým tužbám znát —
ne milovat — ne nenávidět —
jen setkání se bát!

NÁLADA.

Zem zahnědlá se v mračné nebe dívá,
jak vssáti by se chtěla nahoru
a v dlouhých brázdách běží k obzoru,
kde lesnatými vrchy s mraky splývá.

Den zádumčivý — v jeseni jak bývá:
je prostý smíchu, prostý hovoru,
den, kdy si duše hledá oporu
v těch tónech, které beze slov si zpívá.

Před zrakem leží otevřený missál
a šťasten ten, kdo číst se naučí,
co nebe vdechlo ladám, lesům, řekám.

Leč já jsem jenom smutek z luhů vyssál —
znám sladší báji — v měkkém náručí . .
Až na tu v nocích ožehavých čekám!

*

Jan Vrba:

ZÁMECKÁ GALERIE.

Z knihy „Sázava". (Pokračování.)

II.

Malé carstvo.

Kdyby byl zlomyslný čaroděj švihnul panství kouzelným proutkem, nebylo by snad doznalo tolika a tak hlubokých proměn, jakých doznalo odchodem hraběnky Emy. Bylo to, jako by pojednou zámeček a všecko, co s ním souviselo, ztratilo duši. Komnaty podivně ztichly a zšedly, draze zaplacené obrazy pozbyly ohnivosti barev, ba i zlato lišt jejich rámů jaksi zčernalo

a zašlo. Květinové záhony na zdech zříceniny valem odkvétaly, a se stromů ve vzrostlém parku tiše padalo listí jako němé slzy, a bylo to, jako by aleje parku, jimiž hraběnka chodila, chtěly každou její stopu přikrýti zlatem... Ale nejbolestněji želel své paní křišťálový vodopád ve skalní strži mezi valy; dnem i nocí naříkal vytrvale, a proudy slz hrnuly se přes balvany dolů k Sázavě, která ujala se jich vlídně a vydala se s nimi na dalekou cestu za devateré hory k širému moři, aby mu — otcovskému — pověděti mohly o své pozemské bolesti a o svém lidském žalu...

Snad podzimek, který se právě ujímal vlády, zveličil nadměrně tento žal věcí pomíjejících, leč učinil-li tak skutečně, bylo to jeho nejvkusnější dílo, neboť byla příčina k žalosti mnohem důvodnější, než bylo lze v prvních chvílích tušiti...

Zvolna opadalo listí s cizokrajných stromů parku, které objevily se zraku holé s rameny uboze vztaženými k slunci, jakoby v marné touze a zlomeném gestu přiznání ponížení. Na záhonech vytrvalých květin objevily se kupky mrvy, aby ochránily hlízy a kořeny před vymrznutím, a ze stejného důvodu ohnuty byly štěpy vysokých růží, upevněny kolíky k zemi, a hrdé koruny jejich zahrnuty zemí, kmínky obaleny slamou a hadry a všecko přikryto jedlovými větvemi. Vodotrysk před zámeckými okny zpíval a šplounal ještě několik dní, ale potom také, jako by se nachladil, omotali ho zjednaní lidé slamou a proměnili tak na hotové strašidlo. Samo nebe nemohlo se bez lítosti dívat na takové zohyždění. Plakalo několik dnů vytrvale do zámeckého nádvoří a parku, a když již dost se vyplakalo, přišla hvězdná noc a nadělala do rána na kalužinkách ledových škraloupů. Slunci se nelíbily, i rozehřálo je přes den, ale jasná noc jich znovu nadělala. I zápasily tak spolu slunce a hvězdy, den a noc, a čím dál více slunce sláblo, až kteréhosi dne vzdalo se resignovaně boje — přestalo hřát, ale tím silněji začalo svítit. Hvězdy na znamení svého vítězství pokryly zemi spoustou vloček a krystalků, do jejichž hlatí a hraní významně zaklely lesk svého nočního různobarvého jiskření...

Usnula nádhera zámečku pod bílým pláštěm, který napoprvé trochu — a každým příštím rokem víc a víc se stával jejím rubášem, neboť k plnému svému zaplanutí neprobudila se již nikdy.

Nebylo jí také třeba, neboť nebylo ani nábožných obdivovatelů díla staré šlechtičny. Básníci neprocházeli se více stezkami parku a po valech, nesedali podvečer v malebné zřícenině uprostřed květů, aby tu bezútěšně tesknili a vymýšleli si rýmy a hudebné verše k oslavení svých imaginárních milenek, po jejichž objetích a políbeních stonala ubohá srdce, raněná chimérou nedosažitelné krásy, malíři nechválili harmonií barev melancholických zátiší, ani studené přísnosti skal, ani barevného vděku kvetoucích záhonů a mírné nádhery vodotrysku obklopeného houštinou přerůzných magnolií, do jehož šumu podvečer nezazněla nikdy více podivná preludia, vyluzovaná z kovových strun drahého piana nervosními prsty blouznivců, propadlých šílenství nejprchavějšího a snad proto tak mocného umění...

To všechno zaniklo s odchodem hraběnky Emy, neboť baronka Valburga, která zaujala její místo, byla syta a spokojena, netrpěla životem ani osudem, a proto nepocítila nikdy potřeby zavzdorovati jejich temným silám, nepoznala také bolesti a proto ani duše, ani srdce její nezatoužilo po tragickém léku vysilujících hallucinací krásy...

Snad stalo se také proto, že zámeček a jeho nádhera daly již tvůrčím duším všechno, co měly — a drobty, které ještě zbývaly, mohly již vyvolati jenom slabé a malátné opakování, kterého není třeba umění. — Snad...

Nezvratně jisto pouze, že v úhradu úbytku krásy zahnízdila se tu sytá spokojenost, která hubenou a hladovou nevlastní sestru rok od roku více potlačovala. Jediným dědictvím po hraběnce Emě zůstala na zámečku a nejvíce v srdci baronky Valburky touha po vznešenosti, ale žel, třebaže tato touha byla upřímná, nebylo síly uskutečniti ji, nebylo schopností, které by umožnily ovládnutí všech poloh a rozloh takové složité ctnosti — a proto místo vznešenosti objevila se její parodie. Ješitné a často nepotřebné velitelství její pavznešenosti způsobilo, že poznenáhlu začaly se vyhraňovati nové vztahy, nové poměry — a brzo bylo patrno, že život na panství ocitl se v zcela jiném ovzduší, než jaké bylo vytvořeno odešedší hraběnkou.

A že ani Albert z Wittegů, nový gruntovní pán na zděděném panství, cele zaměstnaný jinými starostmi a pracemi, nečinil ničeho na pozměnu nového utváření, byla brzy docelena nižší forma panskosti, která — mnohem jednodušší předchozí — snáze byla ovládnutelna, ale za to také daleko méně imponující. Byla jí nadutost k služebnictvu až do libovolného a bezúčelného obtěžování, jenom aby byla ukázána moc, a upřílišený odstup od úřed-

nictva, jemuž zvýšenou přísností dán byl pochybný podklad. Tu objevila se u služebnictva licoměrnost a lokajská dvojakost, „před tváří“ a „za zády“, kdežto úřednictvo ochořelo křivicí v zádech a patolízalstvím.

Taková byla vnitřní utajená proměna, kdežto na venek — ve viditelných projevech — nebylo téměř odchylek. Všechno proto budilo v povrchním pozorovateli zdání, jako by po přechodné době tápání, nejistoty a nerozhodnosti zavládl zase znovu starý pořádek a řád, a jako by se mladé panstvo už do své panskosti vpravilo.

Za to bystřejšímu zraku neušla podivná skutečnost, která, aniž si toho bylo městečko pod zámečkem vědomo, ožila v něm a neustále hlouběji zapouštěla kořeny. Klidní a pokojní občané jeho po odchodu hraběnky Emy byli ochuzeni o všechna vzrušení, neboť ani Albert z Wittegů ani baronka Valburga vůbec se nesnažili vytvořiti čin, který by cele a trvale zaměstnal dav sedláků, řemeslníků, nádeníků a podruhů tam dole pod hradbami a naplnil svou šíří a možností zaujetí přerůzných hledisk a tím i výměny názorů jejich večerní besedy na lavičkách před domky, anebo sousedské rozhovory o nedělních odpůldnech v panské hospodě.

Žel však, sousedé již příliš uvykli rozhovorům o zámku, který od počátku vlády hraběnky Emy stal se náležitou součástí místního vlastenectví a usedlické pýchy — a tu, když nebylo událostí mocně vzrušujících, spokojovali se dobrácky i s drobnějšími a všednějšími, o nichž často ani páni neměli nejmenšího tušení, anebo kterých by nejraději byli zatajili. Proskočily tak i klípky i směšné historky — ale všechno bylo přijímáno s vděkem, neboť poznenáhlu bylo poznáno, že ani páni neliší se v slabostech příliš od obyčejných smrtelníků, ba, dokonce že jejich jmění právě tyto slabosti jaksi zesiluje.

Ti, od nichž bylo lze podobných historek se dověděti, stoupali ve vážnosti a v ceně, jejich přátelství byla vyhledávána, a oni pravdou i lží upokojovali zvídavost svých známých. Poznenáhlu ustoupilo panstvo jaksi do pozadí, a předůležitými stali se lokajové, komorník, komorná, panská, kuchařka, klíčná, ba i zámecký kočí a služky, neboť ti všichni přicházeli denně ve styk s panstvem — a všichni líčili styk tento jako velmi důvěrný, takže každý z těchto služebných duchů dle svého vyprávění musil býti nejméně polovičním důvěrníkem pána z Wittegů, anebo paní baronky. Takový byl původ klípků a lží o panstvu, neboť každý, aby mu mohlo býti uvěřeno, musil nezbytně ověřiti důvěrný ráz svého vztahu — a tak se stalo, že přes vznešené oddálení obou, věděli o nich lidé v městečku za rok zprostředkovaně více, než dověděli se o hraběnce Emě za dlouhých dvacet let. Věděli, že gruntovní pán rád se napije silných likérů, a paní baronka že si potrpí na zmrzlinu; věděli však také o jejich vášnivé lásce i neustálé snaze líbiti se druh druhu. Jí nucen, kdykoliv ke své ženě se chtěl odebrati, oblékal se pán z Wittegů do čistého prádla a dal se oholiti, kdežto baronka Valburga užívala všemožných kosmetických prostředků, aby udržela si v nezteněné míře lásku mužovu. Ba, vyprávělo se, že podobných přípravků užila jen tehdy, jestliže se předem dokonale přesvědčila na svých služkách o jejich účinnosti a neškodnosti. Alespoň o jednom z nich — vyvolávajícím mohutný vzrůst ňader — byla tato skutečnost nezvratně zjištěna. Učinila tak, a nemohouc jaksi dobře účinku posouditi, přizvala si bývalého vychovatele svého muže, starého mládence a světáka, aby znalecky tento přírůstek na ženské kráse u služek obhlédl, kriticky zhodnotil a zvážil a podal svůj naprosto nestranný úsudek. A starý pán neměl přirozeně nic pilnějšího na práci, než vyprávěti o této události jako třetí zúčastněný s náležitou dávkou volného humoru svým přátelům v hospodě při partii taročků . . .

Byl on konečně vedle komorníka nejdůležitější osobou na panství, neboť již za vlády hraběnky Emy byly mu svěřovány k vyřízení různé záležitosti panství, která starost po jejím odchodu ulehla výhradně na bedra jeho, ve věcech obeznalého. Jezdil pak po různých úřadech, jezdil do Prahy i do Vídně, aby o svých návratech přinesl spoustu politických, víceméně věrohodných novinek, které podával se širokým gestem člověka ze zasvěcených kruhů: „Včera, když jsem byl u ministra . . .“ anebo: „Předevčírem povídal mně místodržitel . . .“ — a po té následovala ohromující zpráva, o které svatosvatě nejen místodržitel a ministr, nýbrž ani ministerský předseda neměl nejmenšího tušení . . .

Žil však náhodou v prostředí, které před časy bylo velmi zvyklé na házení ministry a místodržiteli a proto i důvěřivé k tak vysokému pathosu. Připomínal jim tak trochu starého pána ze zámečku, který byl věčně poslancem — nic více. Nikomu ani na mysl nepřišlo, že by takových gest a silných slov mu bylo třeba k vnitřnímu posílení. Vytušili to pouze úředníci panství,

v nichž postupem času a větší blízkostí i užšími vztahy k zámku vzklíčily vážné pochybnosti o důležitém jeho postavení u vrchnosti. Opatrničtí však jako všichni panští úředníci, a snad i proto, že nikterak nemohli se dopíditi stupně jeho skutečné ceny a vážnosti u gruntovního pána, nechtěli si ho rozhněvati a tak snad ztížiti si postavení, a tož mlčeli a tvářili se na oko věřícně před ním, a jen po straně poškubovali koutky úst . . .

Nedůvěra jejich nebyla bezpříčinná, neboť byl to člověk, jehož důstojnost končila v bráně zámku, za níž byl hromosvodem rozmarů panstva jako kterýkoliv ze služebných duchů. Byl tu z milosti trpěn — podivný darmochleb — který, třebaže jinak mohl se uplatniti a v jiném postavení větší vážnosti dojíti, zamiloval si příliš panskou vznešenost, zdání důvěrníka držitelů a jejich zástupce vůči lidem a úřadům. Jeho nemocí byla podivná rozkoš prchajících chvil, v nichž mohl s bohorovnou nedbalostí hovořiti o „našem" zámku, o „našem" panství, o „našich" dvorech — a pro ni, jiným nepochopitelnou, mlčky přetrpěl všecka příkoří a ponížení, jimiž zejména málo zaměstnaná baronka Valburga ho velmi zhusta zahrnovala.

Byl snad posledním ctitelem pochybné vznešenosti lidí, žijících bez práce a starostí, a proto na tolik nepochopitelný lidem jinak již cítící doby.

Tragiku jeho života zvyšovalo, že ctil a vážil si něčeho, čeho již vůbec nebylo, co jediný viděl, poněvadž viděti chtěl. Úmyslný jeho sebeklam byl tak silný, že ani nepřipouštěl pochybnosti, a jestliže se dostavily přece, všecko vnitřní úsilí obrátil na jejich vyvrácení, neboť jemu bylo nutně třeba této víry, stejně jako jinému víry v ženu anebo v Boha.

Pravá vznešenost na zámečku umřela s odchodem hraběnky Emy, a bylo dobře, že její nezdařilé napodobení baronkou Valburgou spojeno bylo s podezřelou soběstačností, která téměř nikomu nedovolovala vstoupiti do komnat zámečku. Ba, nebylo ani návštěv příbuzných, neboť baronka nepřála si jich, poněvadž nezbytně byly by jí připomněly neutěšené mládí, a muž mohl by zpozorovati mnohé, co mu v prvním zápalu lásky uniklo, a čeho i nejposlednější památky, učenice hraběnčina, snažila se odstraniti. Pouze jedinkráte do roka přijížděla sem hraběnka Ema, aby celý výroční den úmrtí svého muže ztrávila na modlitbách v kapli jí vybudované hrobky nového rodu. Ale ani ta nikdy nezdržela se dlouho.

Bylo proto po celý rok ticho v zámečku, jehož lesk bledl každým nově přišedším jarem víc a více. Služebnictvo v něm zpohodlnělo, potloukalo se po chodbách jako ospalé, a pouze když k pánu nebo k paní bylo zavoláno, trpělo chorobně zvýšenou čilostí. Zahradník brzo postřehl, že jeho práce stala se méně důležitou a proto ve svém úsilí ochabl. Hrál si a rýpal se v záhonech před zámeckými okny, ale čím hlouběji cesty do parku vedly, tím více usínala nádhera květů — na zřícenince ještě jakž-takž hořela, ale za to valy a hradební příkopy zpustly docela. Nebylo také příčiny udržovati jich v bývalém stavu, neboť nebyly nikým navštěvovány . . .

Ale byla ještě jedna, nejzávažnější změna, která udála se na zámku za vlády baronky Valburgy. Z komnat zámečku, vyčnělého na skále nad městečkem, vypuzena byla řeč, která tam od nepaměti vládla, a která byla řečí širého kraje vůkol. Na její místo nastoupila jiná, panštější a vladařštější, která byla rodnou řečí barončinou. Stalo se tak zcela nenápadně, ba, jaksi samozřejmě — a aby lid v městečku byl ještě více zmaten, začal touže řečí švadroniti s novými, cizokrajnými zámeckými sluhy obchodník žid, který měl největší krám na rynku a v něm všecko na světě, nač si kdo vzpomněl. Tak stalo se, že poznenáhlu žid důležitěl; věděl nejdříve všechny novinky ze zámku, které oplývaly chválou panstva, prorokoval spolehlivě příští události v něm — a když konečně kteréhosi dne s procházky jdoucí baronka uznala za vhodné odměniti jeho ponížené poklony a líbání rukou krátkým hovorem, postaral se žid o to, aby svůj význam závratně zveličil.

V městečku bylo velmi brzo této skutečnosti uvěřeno, neboť nejdříve pan vychovatel začal zacházeti do židova krámku na skleničku vína a k přátelskému požvanění — a za ním poznenáhlu trousil se sem úředník za úředníkem, až konečně byly tu odbývány pravidelné konference, o nichž přetřásány za zdvořilého předsednictví úslužného žida události na panství se sběhnuvší, stejně jako luštěny nejrůznější problémy. Dělo se tak proto, že tento podnikavý a úlisný mužík stal se nebezpečným každému, kdo neodhodlal se býti s ním za dobré. Přeobratným počínáním docílil toho, že stal se výhradním dodavatelem zámku, za kterou výnosnou hodnost odměňoval se horlivě trvalým podáváním zpráv vrchnosti. Dělo se tak prostřednictvím komorné i komorníka, jimž každý klep o úřednictvu sdě-

lován byl ve formě pokud možno zveličené, aby lépe zapůsobil — a tito opět, vděční za novinky i různá pohoštění v krámku, neopomenuli nikdy pochválit žida, jemuž „ležel na srdci“ jediné prospěch panství.

Dík vzájemnému donášečství úřednictva, ukázalo se zpravidla, že není klípku, aby na něm nebylo trochu pravdy — a tak význam potutelného mužíka rostl den ode dne, a spolu vzmáhalo se i jeho sebevědomí. Již nezdravil správce ani nadlesního ze vzdáli padesáti kroků — stal se krátkozrakým, takže teprv po hlase jich poznával . . . Ovšem, tehdy již panské dříví kupoval jeho bratr za nejvyšší ceny, a jeho švakr obchodoval s panskými brambory, obilím i dobytkem . . .

Takové byly proměny, o nichž věděl každý, o nichž se vyprávělo, a které byly předmětem nejrůznějších soudů.

Avšak proměna nejhlubší dála se úplně utajena, aniž kdo o ní věděl, ba, aniž ji kdo tušil, neboť dála se v duši Alberta z Wittegů.

Stál o samotě, vzdálen tohoto malicherného, škorpivého anebo zištného vření, a vyhraňoval se k samostatnosti. Matčina pevná ruka byla vinna, že nedospěl k ní dříve — a její vznešenost a bezstarostnost vzdalovala i pomyšlení, že by ho kdy mohly navštíviti starosti. A přece se stalo . . .

Již o narození synově zamyslil se vážně nad nepatrným výnosem panství, který naprosto nepostačoval hraditi velmi značná vydání nákladného života v zámku. Tehdy však ještě se spoléhal na bohaté dědictví po matce, na něž i jeho chotí bylo velice hřešeno. A pojednou se ukázala nahá skutečnost. Čtvrt milionu bylo vše, co zdědil — a tento obnos sotva stačil k uhrazení schodku, vzniklého za jeho vlády . . .

Bylo mu pojednou hrozně jasno, že takto dále nelze hospodařiti, a přece nechtělo se mu ničeho měniti, zejména ne v zámku, neboť za svět nesmělo nejmenší tušení tísně a starostí, jimiž trpěl, dolehnouti k jeho ženě. To byl první rys z povahy otcovy, který se projevil, a za ním objevovaly se další. Začal ve své pracovně horlivě studovati hospodářskou i lesnickou vědu a hned k sobě volal nadlesního, hned správce, aby se s nimi radil o nápravě. Ale nadlesní i správce krčili rameny, na to, na ono ukazovali a radili k proměnám, rozumným sice, ale nepřijatelným, poněvadž jejich uskutečnění bylo by příliš zřetelně naznačilo úpadek lesku a slávy nového rodu již v druhém koleně . . .

Zatím co se hmoždil přemýšlením, letěl čas — a než se nadál, uplynul rok, a obvyklý schodek se objevil znovu. To již nebylo připomenutí, ale výstraha, švihnutí bičem, vybízející k činům a spolu zamítající těžkomyslné hloubání o nich. Znervosněl, a jeho dosavadní neklid proměnil se v podráždění, které hrozilo každé chvíle vybuchnouti. Zdálo se mu velmi ponižující věděti o pomalém upadání, aniž by bylo možno zabrániti mu nenápadným způsobem. I žil tak dvojím životem. Před ženou tvářil se úplně bezstarostně, neboť ona nesměla skutečnosti ani zatušiti, život v zámku neměl býti změněn, natož pak snad omezen. Bylo i jemu třeba žíti v klamu, tvářiti se vznešeně ve chvílích klidu a odpočinku, aby se zdvojenou silou mohl se odebrati, když uplynuly, do své pracovny a tam studiem i úsilným přemýšlením hledati východisko . . .

Brzo mu bylo zřejmo, že nutno sleviti z příliš vypiaté nádhery a nákladnosti alespoň tam, kde nejméně bude zřejma pravá příčina oprav a změn. Po důkladném uvážení poznal, že opravdu obora a s ní souvisící nájem značného počtu honiteb nejvíce umenšují výnos panství. Ale přetěžko bylo mu odhodlati se k činu, který nebyl jiným, než uposlechnutím dávné rady nadlesního, proti níž důsledně se byl až dosud vzpíral.

A tu se přihodilo . . . Nadlesní neprodal toho roku dříví židovu bratru, nýbrž jeho konkurentu, jehož nabídka byla mnohem vyšší. Obratem dostavila se židovská msta. Byla vytvořena pomluva o příčinách prodeje jinému kupci, a aby snáze mohlo jí býti uvěřeno, doprovozena doklady několika hříšků nadlesního, jakých však dopouští se i nejpoctivější panský úředník bez jakýchkoli výčitek svědomí. Celé obvinění podloudně dopraveno do zámku, kde brzo zaúčinkovalo silněji, než bylo touženo. Albert z Wittegů ve svém podráždění nad hospodářskými nezdary již několikráte zapodezříval úřednictvo z nedovolených činů a nepoctivosti, ale nikdy nemohl domněnky podepříti skutečností. A tu pojednou dostalo se mu nezvratných důkazů, o nichž nebylo možno pochybovati. I rozhorlil se prudce, zavolal k sobě nadlesního, a došlo k ostré výměně názorů. Nadlesní sice velmi povýšeně odmítl první nepravdivé obvinění a dosti přesvědčivě dokázal pravý jeho opak, ale při dalších výtkách již pokrotl — a nevida jiného východiska — mnohé i poctivě doznal. A tak vzrušený rozhovor skončil výpovědí a odchodem nadlesního z panských služeb.

(Pokračování.)



Adolf Veselý:

KOVÁŘI, KUJÍCÍ BUDOUCNOST.

Bubnová palba vyprostila
z řetězů ďáblů tisíce.
V. ovzduší křepčí, šílíce
a zemi rvou, ničivá síla.

A tobě zdá se: Do kovárny
pekelné padl's hřmotící.
Zříš velké výhně hořící
puch šířící, déšť jisker žárný.

Do země, tuhé kovadliny,
kováři válečnými činy,
buchary děl hřmí, perlíky.

Nesmírné dílo budoucnosti,
vytváří z krve, lidských kostí
osudu buchar veliký.

V poli 1917.



Boh. Bauše:

MODERNÍ ZVĚRODUŠESLOVÍ.

Psychologie neboli dušesloví jest věda o jevech duševních, t. j. takových, v nichž odráží se naše vlastní vnitřní pojímání věcí, naše dojmy, myšlení, cítění i chtění; přímo poznáváme toto uvědomění jen na sobě samých. Jistá krajina, bolest, myšlenka, vzpomínka, jisté rozhodnutí vůle zrcadlí se v mé duši a přichází k niternému uvědomění. Jak účinkují tytéž dojmy světa vnějšího na bližního neb jinou cítící bytost, mohu souditi jen z analogie.

Stýkáme se stále s lidmi více méně důvěrně, kteří svou ústrojností jsou nám nejbližší, a zvlášť darem ř e č i, konvenienčními pohyby, značkami a pod. nejspíše sdíleti můžeme svá pozorování, myšlenky, city. Ovšem že poznání duševního života druhých stíženo jest přetvářkou, lží, pokrytectvím, neporozuměním řeči atd. Vždyť jistý diplomat se vyjádřil, že řeč máme spíše k zakrytí svých pravých myšlenek nežli k jich vyjádření. Obtížněji ještě jest chápati duši divochovu, Wedy na Cejloně neb Akku na Kongu, neb způsob jejich myšlení jest primitivnější, jednodušší. I při mluvě tatáž slova jinak pojímá nevzdělanec, jinak učenec, jinak dítě, jinak umělec, jinak rolník atd.; ano i my sami dle nálady a okolností témuž slovu podkládáme různý smysl. Proto mnohdy mimika, posunky, celý výraz obličeje vyjádřuje více, a chápeme je, i když člověk mluví cizí řečí.

Zvíře jest nám svou ústrojností ještě mnohem vzdálenější, posunky a počínání jeho namnoze záhadnější; má také svou „řeč"; dědičně ustálené zvuky, posunky, pudové pohyby, jimiž se vzájemně dorozumívá, dávno jsou obdivovány u mravenců, včel a jiných družných zvířat. Pronáší-li papoušek neb špaček „slova", není to ovšem řečí, neboť slova ta nic nesymbolisují. Více znamenají již pokusy amerického badatele G a r n e r a, jenž fonografem v pralesích kamerunských zachytil as 20 „slov" řeči opičí. „Užívá-li Starý zákon 5642, Milton 8000, Shakespeare 15.000 slov, nejsou opice anthropoidní svou řečí tak příliš k politování" (The Speech of Monkays, 1893). Ač tyto práce Garnerovy byly přijaty s počátku více humorně než opravdově, navázali na jeho způsob pokusů němečtí badatelé (Rothmann, Teuber a j.) v Kamerunu svá pozorování, na stanici *anthropoidních opic* zvlášť zařízené.

O duševních zjevech v životě zvířat panovaly za různých dob velmi rozdílné náhledy. Vůbec měnil se poměr člověka k živočišstvu od starověku po naše dny; počal kultem zvířat silnějších, ze strachu i mystických názorů o stěhování duší, totemismu, symbolismu a pod. I když se člověk vymanil z kultu zvěrobožstev, zůstala duše zvířecí záhadou, kterou filosofové luštili dle toho, chtěli-li propast mezi člověkem a zvířetem buď rozšířiti, neb všechny bytosti cítící sobě přiblížiti. „Není pochybnosti," praví Trögel (Causerie sur la psychologie des animaux), „že zárodky všeho, co v povaze člověka v nejtajnějších záhybech srdce a ducha se objevuje, rozum i hloupost, dobrý i špatný vkus, dobrotu i zlomyslnost, vytrvalost i lehkomyslnost,

statečnost i vychloubavost, vděčnost i nevděk, hýřivost i lakomství, doufání i zoufání, smutek i veselost, celý věrný obraz našeho průmyslu, uměleckého, vědeckého i politického života, to vše že pozorovatel nalézá u zvířat.“ .

Ještě více snažil se zvíře člověku připodobnit svými populárními spisy, svého času velmi rozšířenými, Büchner, který však jako celá řada popularisujících spisovatelů celou zvěropsychologii spíše diskreditoval.

Nikdo dnes nepochybuje, že tak jako porovnávací anatomie, neméně jest oprávněna *srovnávací psychologie*, jen předem třeba se povznésti na objektivní stanovisko, nevkládati lidské myšlení, úsudky a lidskou obrazotvornost do počínání zvířat; zkrátka vyhnouti se „anthropomorfismu“ (zlidštění zvířecí duše). Vzpomeňme, jak ve „Snu noci svatojanské“ Titanie okouzlena milkuje se s *Klubkem*, v osla začarovaným: „Pověz, milý, nač bys měl chuť?“ „Tak mi je,“ odpovídá Klubko, „jako by se mi chtělo do otýpky sena“. Jiný obraz z bajek Musaeových: Rybrcoul okouzlen lesní vilou, chce sledovati ji při koupání a promění se v havrana, aby usednuv na strom, lépe na ni mohl patřiti. Avšak sotva stal se havranem, nezajímala ho již koupající se víla, nýbrž celou pozornost jeho zaujalo hnízdo lesních myší.

Činnost duševní závisí zajisté na ústrojnosti tělesné. Ústrojem duše jest u vyšších zvířat mozek, středisko nervové soustavy, skládající se z milionu buniček nervových a jejich výběžků, které jako telegrafické dráty zprostředkují vjemy z celého povrchu těla (jako jsou tlak, bolest, teplota, světlo, zvuk, chemické dojmy), smyslů a sdílejí je mozku. Zde zanechají jakousi fotografii, dojem, engram. Náš mozek dostává po celý den takovéto engramy, které v mozku utkví, ale teprv p o z o r n o s t í přicházejí opět k vědomí. Takovými vzpomínkami pracuje naše paměť, myšlení. Jestliže tyto dojmy (název engram užívá Semon) tisícerým opakováním během celých generací se tak ustálí, že u lidí i zvířat se dědí, tvoří přirozené v l o h y a p u d y. Soubor těchto zděděných engramů nazývá se dědičná *mneme*, kdežto životem jednotlivce dobytá získaná mneme.

A tak pracuje nervová soustava dvojím způsobem: a u t o m a t i c k y či p u d o v ě (instinktivně), a p l a s t i c k y; takto Forel nazývá život duševní jedincem získaný na základě v mozku zpracovaných vlastních dojmů smyslových, citových a na svalovou činnost vůlí vybavených.

Činnost automatická, dědičně ustálená, jeví se tím, že na stejné popudy vždy stejně odpovídá, takže činí více méně dojem s t r o j e. Ve zvířatech vidí mnozí podnes pouhé stroje, automaty, kteří neuvědoměle vykonávají přesné účelné pohyby, aniž by jejich životní mechanism řízen byl zvláštní duší (Bethe, Uexküle, Karthusiani). Jest skutečně mnoho zjevů v životě zvířat, zvlášť hmyzu, které jsou maní, odrazové či reflexní.

Nejnověji Doflein pozoroval po té stránce dávno obdivovaného zákeřníka a škůdce mravenců *mravkolva* (Myrmeleon), jehož jamky na výslunečných písčinách, v nichž larva této libely po hlavu do písku zabořená číhá na mimojdoucí mravence či jiný menší hmyz a dobře mířenou střelbou je do svých otevřených čelistí sráží, jsou s to, aby upoutaly pozornost každého přítele přírody. Starý Rösel (vydavatel měsíčníku „Insektenbelustigungen“ 1746 až 1761) již před půl druhým stoletím mravkolva obdivoval jako vzor zvláštní inteligence.

Dle pokusů Dofleinových běží tu při počínání mravkolva o čistý automatismus, založený na celé stavbě zvířete, které jinak jednati ani nedovede. Za bezvětří nalezneme snadno v sypkém písku ony zmíněné nálevkovité jamky, a na dně jamek číhá larva libely s otevřenými čelistmi, zády jsouc k slunci obrácena, až po oči v písku zahrabána. Vytáhneme-li ji, staví se mrtvou a teprv po několika minutách počne se kuželovitým zadkem znova zahrabávati. Tytéž trhavé pohyby dělá i automaticky na drsné podložce, kde není možnost se zahrabati. Po 4—5 hodinách zmizí na vhodné půdě v písku a počne opět trhavými pohyby se stavbou nálevky. Čistě reflektivním pohybem nabude jamka pravidelného tvaru; na dně číhá zakotvená hlava, a dotkneme-li se jí nitkou, ihned chňape po ní a zadrží koneček; takto uchvacuje i mravenečka, který do jamky se svalil, zasažen písečkem. Larva totiž pohazuje stále celý obvod jamky písečky, jimiž hmyz kolem běžící zasažen do jamky padá a stává se kořistí zákeřníka. Zbytky vyssáté lupič vyhazuje, takže důlek je vrouben chytinovými obaly mravenců, vos, broučků a housenek.

Pokusy a rozbory nervové soustavy larvy dokazují, že pohyby larvy dějí se úplně automaticky: uřízne-li se jí hlava, možno vhodným podrážděním ony pohyby vrhací a vrtací znovu probudit; na podráždění jehlou vpravo vrhá trup písek

vpravo, na podráždění vlevo dějí se pohyby vlevo. I uříznutá hlava zatne při doteku čelisti mechanismem reflekčním.

Jak jinak utváří se mnohostranně život hmyzu pospolitého! Jsou hmyzové obmezení s mozkem zakrnělým, neschopni ze zkušenosti něčemu novému se přiučiti. A přece naučil Forel na př. potápníka žráti z ruky. U mravenců jest ovšem přizpůsobivost a rozmanitost životních zjevů tak veliká, že zůstanou dlouho ještě předmětem zvěrodušesloví. Fysiologie činí nám pochopitelným mechanism reakční, pokusem zkoumá se na př. topochemický čichový smysl jejich odnímáním tykadel a pod. Psychologie analysuje tyto duševní zjevy jednak po stránce mechanické, ale i celé počínání na základě zvyků dědičných a plastického přizpůsobování. Američtí badatelé užívají místo zvěrodušesloví názvu *behavior*, t. j. způsob, jak zvířata v životě si počínají.

Psychologie dělívá se k účelům didaktickým na psychologii poznání (inteligenci), citu a vůle. Poznání záleží předem v zpracování dojmů smyslových v ústředí mozkovém, vůle vede na základě poznání a citu k činnosti svalové soustavy, prováděné na základě zděděných pudů, vývojově od pokolení k pokolení ustálených.

U člověka jsou tyto zděděné pudy bohatým životem duševním a plastickou obrazotvorností pozměněny, na uzdě drženy, zatemněny. Instinktivní popudy, na které vůlí svou účinkovati můžeme, na př. při polykání, dýchání, jídle, pití, při pudu pohlavním, v lásce mateřské, žárlivosti atd., jeví se právě různé stupně mezi dědičnou nucenou činností a plastickou přizpůsobivostí.

Prvotní nějaký lidský tvor, jako na př. onen problematický *Pithecanthropus* (lidoop), mohl si pozvolna utvořiti z onomatopoí, interjekcí a pod. hláskovou řeč, dalším vývojem slova symbolisující a vyjadřující pojmy všeobecné, konečné písmo. K tomu žádné dnes žijící zvíře se nepovzneslo. Zde vězí zdánlivě nepřekročitelná hráz mezi člověkem a zvířetem. Jenže, soudí Forel, chceme-li duši lidskou a zvířecí srovnávati, nesmíme činiti srovnání s inteligentem, básníkem neb učencem, nýbrž spíše s některým divochem, Wedou ceylonským neb analfabetou; tito myslí velmi jednoduše, jako děti neb zvířátka.

Dresurou možno jisté mimické a akustické obvyklé značky vštípiti chytřejším zvířatům; ta svou obzvláštně vyvinutou pamětí značky chápou a jednají dle nich. Sem možno uvésti ony počítající koně, překvapující výkony anthropoidních opic, slonů a zvláště psů, když delší čas s pánem obcují. Orangutan naučí se způsobně jísti, klíčem otvírati, posluhovati a pod. Když zapadl mu gumový míček na almaru, kam nemohl dosáhnouti, připadl sám na myšlenku přistaviti si židli, a když nestačila, postaviti i druhou židli na první. Výrazně dávají spíše najevo své sympatie a antipatie, své přátelství a odpor k rozličným tvorům. Cítí svou převahu nad psy a kočkami, činí je služebnými, hrají s nimi, neb je dráždí. Králíka používá opice za zahřívačka, odstrkuje jej však při krmení. P e s, odedávna věrný průvodce člověka, povzbudil i Schopenhauera k výroku: kdo nikdy nechoval psa, neví, co je milovati a milovánu býti. Žádáme od něho více, nežli přirozenost jeho s sebou nese, nazývajíce c y n i c k é, když podléhá pudům, jež nedovede ovládati. Mezi psy jsou aristokrati, kteří napadají každého špatně šaceného člověka, a psi proletářští počínají si naopak. Indiánští psi jeví velký odpor k bělochům a naopak psi evropští, stavše se majetkem černochů, jeví šílenou radost, spatří-li opět bělocha.

Povaha majetníka psa přechází při dalším obcování i na psa samého; vizme jen počínání psa svatobernardského pohostinných mnichů a smutně proslulé plemeno krvelačných buldogů, užívaných Španěly při dobývání Mexika k dávení Indiánů. Pes naučí se porozuměti určitým slovům lidské řeči; pozoruje pána, že chystá se vyjíti, a pln radostného nepokoje obskakuje jej, maje za to, že vezme jej s sebou. „Dnes n e m ů ž e š s sebou," řekne pán, a Bary smutně uklidí se do kouta. „Jdi k paní, jdi k služce," nařídí pán, a pes jde k naznačené osobě. Tyto schopnosti, získané delším soužitím s člověkem, nemůže ovšem pes sděliti svým potomkům; tak jest se vší naučenou kulturou a dresurou zvířat, k jichž sdělení mláďatům nemají ani popudu ani prostředků. Dresura, vnucená a vštípená zvířatům jen pro obdiv diváctva, nemá pro život zvířete významu.

Jinak jest s činností účelnou pro zachování jedince a druhu. Všechny tyto automatické, instinktivní počiny zvířat, které by i opravňovaly považovati je za pouhé stroje, jako ona obdivovaná stavba pravidelných buněk v plástvech včel, účelné zámotky larev a pod., jež dnes vykládají se též za pouhé maní reflektivní děje, vznikaly teprv výběrem, dědičností, přizpůsobivostí pozvolna a byly dědičně ustáleny. Cvikem a opakováním mnohý zvyk stává se „druhou přirozeností", t. j.

podobá se „slepému pudu", ač mohl býti získán teprv vývojově — dědičně ustálenou činností „plastickou".

Stroj, který by se sám budoval, udržoval, rozmnožoval a zdokonaloval, není již strojem. Život sám jest onou tvůrčí silou, a jeho účelný mechanism zůstává otázkou metafysickou.

Plastická činnost živoků jeví se stálým přizpůsobováním příslušné ústrojnosti na nové nepředvídané poměry okolní. Tyto vnější poměry jsou nekonečně rozmanité, tedy i možnost se jim přizpůsobiti vedla k stále rozmanitějšímu rozlišení ústrojností, jak život to vyžadoval.

Život prvoka jest velmi jednoduchý, oživená buňka vystačí i bez zvláštních ústrojů k výkonům pro udržení jedince a druhu. U slimýšů dělba práce pokročila na různé jedince téhož keře; u družných zvířat vyvinuly se sociální pudy, zárodky řádů lidských. Biologie a oikologie (nauka o poměru tvora k okolí) rozdělily si pozorování vzájemného působení ústrojenců a okolí, zvěropsychologie, neméně oprávněna, sleduje reakci zvířete na vnější vjemy.

Duševní stránka v tvorstvu jest veliká biologická síla, ano ve vývoji tvorstva nejvyšší, mocný činitel všeho řádu a vývoje. Co v postupném vývoji rostlinstva se šeřilo, v živočišstvu se rozednívalo, nabývá jasnosti v člověku badajícím o světovém řádu ve vesmíru. Svobodná vůle a zodpovědnost mravní ukládá mu jisté povinnosti nejen k bližnímu, ale i k ostatnímu tvorstvu cítícímu, z něhož vyšel, aby s vyššího stanoviska působil ke svému zdokonalení; cesta dosud daleká.



Tréval-Viola:

MIMO ZÁKON.

(Pokračování.)

Řekla tedy Pýrovi, že nyní, kdy se mají rozejít, cítí, jak těžko oželí společné hovory o různých zajímavých věcech, zvláště o vážných, dávno v prach rozpadlých autorech, o historických událostech i o společenském životě v dávno minulých stoletích. Doktor upřel pohled k zemi a povstal. Viděla, že je překvapen. Jako by ani už neočekával, že bude propuštěn.

„Nechodil jsem už jako lékař," řekl jako na omluvu, a stín ruměnce kmitl se mu tváří.

Ženda zalitovala prudce, že rodičů uposlechla. Napřáhla doktorovi ruku vstříc.

„Ale snad je možno časem se vidět?"

Zdvihl oči, a radostný záblesk je prosvětlil, když chopil se její ruky.

„Velmi by mne těšilo," řekl prostě, ale hlas se mu chvěl.

Ženda vybavila šetrně ruku.

„Docházím k přítelkyni do Eliščiny třídy hrát čtyřručně Beethovena. Každý pátek o čtvrté. Na hodinu. Pak si vždy zajdu na Letnou."

Políbil jí mlčky ruku, jen oči jeho děkovaly!

Pak šel odporučiti se rodičům.

Když osaměla, bylo Žendě podivně. Lehce a napiatě. Jako kdysi v Nizze, když vsadila dvacetifrank na rulettě. Hrnuly se na ni myšlenky dobrodružné, jež odmítala domysliti. Pozpěvujíc, dovádějíc se psem, zabírajíc akkordy na pianě ve vážných sekvencích a přecházejíc ve valčík, těkala bytem, líbajíc otce i matku a žvatlajíc nesmysly, jimž se sama dávala do smíchu.

K večeru vyšla s otcem na procházku, obstarala nějaké nákupy. Bylo jí stále závratně blaze. Snad to bylo volným vzduchem. Doktor ji na to upozornil. Byla déle než dva měsíce v uzavřených místnostech.

Oknem kavárny viděli Bořivoje. Kýval na ně, že hned k nim vyjde, ale vešli sami. Ženda tázala se hned, jakže vypadá po nemoci. Zda nezestárla. A když Bořek neměl se k poklonám, přímo a rozdurděně ho k nim vybízela.

„Řekněte přec, že jsem krásná, žádoucí, neodolatelná!"

„Ale, Žendo!" napomenul ji otec. Ale neukrotil jí. Sama si dobírala Bořka. Prohlížela si ho lorgnonem.

„Jaká to změna, dnes a přede dvěma roky! Z bývalého zeleného špalíčku vyloupl se elegantní mladý vousáč, krasavec, jenž jistě ženušku učiní šťastnou. A radím, abyste si vybral hezounkou domácí myšku, která vás bude zbožňovat, která bude vidět jen vás jediného na světě, nikam nebude chodit a jen domácí krb hlídat. Víte, takovou, která by se mně na příklad co nejméně podobala. Taková Penelopka učiní kde koho šťastným."

„Každý volí dle svého vkusu,“ mínil otec Poříz, „a rady jsou zbytečné. Ano, zcela zbytečné, Žendo.“

Ale Ženda neztrácela humoru.

„Tím lépe, neboť pak jsem poskytla panu Krutému vhodnou látku k smíchu. Ať se jen vysměje staré panně, která si myslí, že může hráti si na prozřetelnost. Veselost je velmi zdravá věc, říká doktor Orkaf, a přála bych si, aby i můj nynější lékař byl povahy veselejší.“

„Ještě dochází do domu?“ tázal se Bořek, a hlas jeho zpevněl žárlivostí.

„Jen na přesvědčenou chodil, že vše je v pořádku,“ prohodil otec Poříz, když Ženda neodpovídala. „Ale dnes už nám dal s bohem.“

„A podržíte ho za domácího lékaře?“ vyzvídal Bořek.

„Nelíbí se vám?“ zaútočila Ženda přímo.

Bořek zatahal se za hrotitý plnovous.

„Myslím jen, slečno, že to bude bolet starého pána Orkafa.“

Ženda změnila hovor.

„Pijete víno?“

„Když je dobré, slečno — zajisté.“

„Mám chuť na víno. Ale ne na obyčejné. Na šampaňské.“

„Cui bono?“ tázal se otec.

„Na mé uzdravení, papáčku.“

„Máme doma nějaké láhve. Pojďte s námi, Bořku!“

„Nechci domů,“ namítala Ženda. „Mám takovou ludráckou náladu — zajděme do vinárny! Papáček zaplatí večeři — lidé budou myslet, že papáček je můj muž a vy domácí přítel — zahrajeme lidem komedii. Budeme veselí!“

A nedala pokoje, až choutka její byla splněna. Ve vinárně Švertáskově na Ferdinandské třídě večeřeli a šampanisovali. Teprve k půlnoci odvezl je povoz domů.

K ránu Ženda těžce snila. Bloudila Letnou, a Pýr nešel.

Probrala se a zaradovala se, že to byl sen. Ne, tak negalantní Pýr nebude. Vždyť má už i látku k hovoru. Budou mluviti o malířství — vyzví, jak si cení Chittussiho nebo Gabriela Maxe. Koupila by mu ráda Visionářku, dobrou kopii, neb Chittussiho krajinu. Na důkaz vděčnosti. A příležitostně připojí ústně několik slov, jak si ho váží — dopis je tak studený. Nabídne mu své přátelství. Snad se jí za to nevysměje?!

Nemohla dočkati se pátku. Hned po obědě počala si vybírati úbor. Aby nikdo nezpozoroval, jak je rozčilena. Vystrojit se nechtěla. Jen vyhledati něco, co by bylo svou jednoduchostí apartní. Měla odstrašující příklad na Valníčkové.

K páté hodině přibyla na Letnou. Byl podmračný, nestudený únor. Země zadržovala ve spánku výdech. Mezi zvlhlým křovím tikaly ospale sýkorky, žlutá stébla rozmrvená spala na zemi. Něco záludného bylo v okolí.

Ženda přešla alejí. Nikdo. Zamrazilo ji náhle. Není snad ještě zcela zdráva. Nezpůsobný člověk! Chtěla býti očekávána a ne sama čekati. Zvolnila krok a točila nervosně deštníkem. Nějaká vystrojená dívčina ji minula. Jako by si ji výsměšně měřila. Ohlédly se po sobě. Ženda vykročila rázně na odchod.

Však už přicházel Pýr. Proč tak loudavě, místo aby letěl? To urážello. Na několik kroků od ní smekl.

Chtěla přejíti, ale nemohla. Stanula. Zarděl se rozpaky, že ho chtěla minouti a odkašlal si. Měla z toho radost. Slušelo mu to, omládl.

Nechtěla, aby se omlouval. Mužové toho nedovedou. Kynula mu na svou levou stranu.

Zbázlivěl.

„Věnoval byste mi chvíli svého času, pane doktore?“

„K službám, milostivá slečno.“

Řekl to udýchaně a šeptem.

„Nikdy mi nevypravujete, jak máte svou čekárnu vyzdobenou.“

„Prosím?“

„Myslím obrazy.“

„Obrazů mám nemnoho, ale mezi nimi originály.“

„Smím znáti jména?“

„Javůrek, Liška, Prousek, Chittussi —“

„Jak se vám líbí Chittussi, pane doktore?“

„Dobrý malíř! Umělec. Mám ho rád. Pak mám Slabého a jednoho Knüpfera.“

„Marinu?“

„Nikoli, poušť.“

„Což Gabriele Maxe si neceníte?“

„Vážím si ho, ale na originál jsem se dosud nezmohl. Avšak kopii nějakého jeho díla si opatřím.“

„Nespěchejte s tím!“

„Také rytiny starých mistrů mám. I Hollara. V mapě.“

„Jste lépe opatřen, než jsem se nadála. Ale to vám váš domácí nebude vděčen, že mu naděláte děr do stěn.“

„Stavím je na stojánky a věším provazy na dřevěné laťce pod stropem. A pak — bydlím ve vlastním domě.“

Nechtěla ptáti se přímo, zda mu to žena trpí, ale byla by si přála, aby si postěžoval, že má ženu, která umění nerozumí.

A zase by mu zazlívala, kdyby na ženu opravdu žaloval.

Zmínila se konečně, že i paničky nerady mají mnoho obrazů. Hájil svou ženu, věrná, starostlivá, hospodárná — celou litanii chvalitebných vlastností odříkal a přece svým dodatkem, že jen své domácnosti si hledí, dokresloval jen obraz škudlivé, se služkami se hádající ženy beze všech vyšších snah. Vzpomněla si, že doktor kdysi řekl, že kupuje obrazy, aby žena nevěděla. Proto také zvolila pro něho za dar obraz. Jen že nevěděla, zda dá mu originál Chittussiho, či kopii Maxovu.

Potom děkovala mu za námahu a trpělivost při lékařském ošetřování. A hned připojila dotaz. Zdali by bylo pro ni vhodno uzavříti sňatek. Za uchazeče oznámila Heřmana Frenzla a Bořivoje Krutého. Doktor zrychlil krok, ale v zápětí stanul. Sevřel rty a řekl:

„Do jednoho roku bych zrazoval."

„Pouze do jednoho roku?"

„Dokud se plíce nezotaví — slečno, vůbec ne!"

Hlas jeho nabyl zase lékařské pevnosti. Ženda zamávla odmítavě rukou.

„Nerozumíte mi, pane doktore. Netáži se vás jako lékaře, ale jako někoho, k němuž mám důvěru. Přítele! Totiž smím-li si vašeho přátelství žádati."

Smekl a uklonil se.

„Jest to pro mne ctí, milostivá slečno."

„Jak krásně jste to řekl! I já bych vám chtěla býti přítelkyní."

Zatěkal očima a pak upřel je na Žendu vážně, zkoumavě. Zvuk jeho hlasu zůstal už jednolitý.

„Jest to vzácný dar, slečno, dán-li jest v plném vědomí a ne v úchvatu chvíle. A — není-li rozdíl věku tomu na závadu."

„Rozdíl věku, pane doktore? Což je duši po stáří? Neslyšela jsem, že by se sympatie udílely dle křestního listu."

Pohlédl na ni vděčně.

„Tak i já se na to dívám — drahá přítelkyně."

Projelo jí to teple. Promluvila rychle, aby jí neunikla myšlenka.

„Myslím, že je nesnadnější získati si úctu a přátelství zralého muže, než strhnouti mladíka."

Cítila, že to zní lacinou a otřelou frází, ale dívala se při tom průvodci svému pevně do očí. A věděla, že se ho chápe, ovládá, že mluví něco jemu milého. Ale ještě nevěřil docela.

„Však na pováženou bývá, že mládí rádo samo sebe klame."

„Doufám, milý příteli, že vám opravdivost svou dokáži."

„Pak bych si toho přátelství cenil nade vše."

„Víte, co jest mou touhou?"

„Nemohu uhádnouti."

Překonávala ostych. Zavřela oči a řekla:

„Abych vám dala kousek štěstí."

Srdce v leknutí až usedalo. Rychle otevřela oči. Zrak jeho se do ní zabodával. Vzal ji za ruku. A žádný ironický úsměv nebyl v jeho obličeji. Opětovala jeho stisk.

„Už poskytujete," řekl zkrotle jako žáček, jenž po prvé odpovídá ve škole.

„Zůstaneme tedy přáteli, jen přáteli?"

Přisvědčil hlavou. Pokračovala, jako by někomu domlouvala, někoho varovala.

„Nevím, zda bych mohla nějakému muži poskytnouti více než přátelství! To bych raději odmítla docela."

„Jsem šťasten, že dostalo se mi více, než jsem doufal."

„Vy mne chápete. Za to smíte mne zde za týden, v touž hodinu zase čekati. Na shledanou, milý příteli!"

Sklonil se a políbil jí ruku. Zavolala na něho, když už poodešel.

„Kdy máte odpolední hodinu ordinační?"

„Ode dvou do tří."

Tázala se, aby mohla poslati obraz do jeho vlastních rukou.

Teprve když byl s dohledu, zpozorovala, že se jí chvějí ruce a že rychle dýchá — jak on. Zaplavila ji táž vlna citu přátelského. Bylo jí krásně k mysli. Býti družkou, přítelkyní ušlechtilého ducha — jí dosud chybělo. Ukrátí jí to čas, než dostaví se velká vášeň jejího života, příval, na nějž stále čekala. V nezřízených myšlenkách neklidné noci se jí pozdávalo, jako by on, Pýr byl tím želaným — ale za bílého dne věděla zase, že není v ní žádné vášně, že sblížila je vděčnost, sympatie — že v ní je touha, býti někomu hvězdou, ideálem! — —

„Vidět, že ti procházky na volném vzduchu prospívají," řekl jí otec.

Seděla právě před zrcadlem při ranní toiletě. Pleť její se leskla, oči se třpytily. Dívala se do zrcadla. Byla-li též tak hezká, když rozmlouvala z večera s doktorem? Snad. Díval se na ni oddaně.

V knihkupectví koupila si Garborga a Písemského, pak něco populárního o manželství. Pýr jí knihy ty sám doporučil. Garborg pravil jí, že není Pýr v manželství šťasten.

Dnové míjeli zdlouhavě. Od Pýra dostala lístek s díky za obraz Chittussiho.

Psal, že zjasňuje jeho pracovnu i jeho mysl, kdykoli naň pohlédne.

A nic, zda vzpomíná. Má asi jiných důležitějších zájmů než je přátelství k ženě. Nehledané, vnucené přátelství.

Zda se tím pochlubil ženě? Odmítla ihned takovou absurditu. Bylo by to znesvěcením. Ani otci, jemuž se dosud zcela svěřovala, by o svém přátelství neřekla. Bylo jí příliš delikátní.

Otci se Pýr jaksi nezamlouval, antipatie Bořkova a Hermanova byla zjevnější. Matka byla neutrální a nezastávala se už starého lékaře Orkafa tak jako dříve. Uznávala, že si Pýr s Žendou dal hodně práce a vyslovila se, že by pro případ potřeby i ona si ho za konsiliáře přála.

Do příštího pátku vlekla se Žendě doba ne jako týden, nýbrž měsíc. Za to dopodrobna se vyptala doktora, co v té době dělal, nač myslil, zda při pohledu na obraz její vzpomínal. A slíbila mu svou podobiznu, nejnovějšího data. Dala se každého půl roku vypodobniti. Podivila se sama, jak malicherné věci jí napadaly a ještě více tomu, jak ochotně na ně Pýr odpovídá. Jako by je čekal, vítal, uznával, že má právo se ho tázati. A pak se sám rozhovořil o obrazech, o umění a Ženda slyšela v tom jeho hlasu: Vzpomínal jsem neustále, cením si tě, divím se, žes na mne shlédla, chci ti za to sloužiti — své panovnici — přijímati z tvé ruky své štěstí.

Žíznivě pila toto kouzlo a čím více se opájela, tím dychtivěji čekala na něco, co by znělo: Jsi mi vším na světě! A zároveň se toho hrozila. To by znamenalo konec, roztrhanou osnovu krásných snů, rozchod. Nemohla by to připustiti. A kdyby jí někdo řekl, že by i ona mu mohla navzájem totéž říci, jen by se tomu pohrdavě usmála. Holá nemožnost!

Prohlížela si průvodce svého po očku. Byl vysoký, tmavých, nikoli ještě prošedivělých vlasů. Hlava jeho měla jakési césarské obrysy. Povaha jeho kontrastovala však s energickým vzhledem. Měl vzácné a neobyčejně měkké úsměvy. Jako výsvity slunce nad melancholickou vodou.

Nyní však postava jeho se napřímila, pohyby zvláčněly. Řeč proudila už ne úsečně, nýbrž plynně a byla plna přízvuků lahodných. Ruce jeho se jí nelíbily. Byly kostnaté a žilnaté. To se spraví rukavicemi. Už si ho v duchu oblékala. Nohy měl malé, na úpravu obuvi dbal.

Připomněla si jeho paní, jak ji potkávala. Umolousanou blondýnu, v nemožných kloboucích a ještě nemožnějších šatech. Světlá látka jejich tměla se místy skvrnami a z uší čouhaly jí cucky vaty. Zlata měla na sobě jako pražský ostrostřelec. Kolébala při chůzi maličkou postavou jako kachna, i hlas její byl kachní, pronikavě suchý, jako by křemeny přesýpal. Zapadlý nosánek červenal se na špičce jako šípek.

Doktor doporučoval Žendě lékařské populární spisy, potom mluvil o Göthově Vilému Meisterovi. Ukázal Žendě, jaká životní moudrost prostupuje každou stránku tohoto na oko rozpoutaného díla, jakou uměleckou a psychologickou kázní sečleněny a laděny jsou charaktery, jak při veškeré mladistvé vroucnosti vane nade vším olympický klid, aby tím účinněji hlásán byl boj proti konvenci, ohradám dusícím čistou a zdánlivě bez ladu a skladu se rozvíjející přírodu — boj proti zákonům . . .

Žendě bylo, jako by Pýr mluvil z hloubi citu svého i jejího . . .

Uvěřila, že schopen je něčeho velikého — a dá-li se v boj, že nebude to pro malichernost a pak postaví se všem — — i proti zákonům, neb lépe ještě nad zákony.

Měla doma Götha. Četla jej znovu. A divila se, že nevytušila už dříve alegorie postav i dějů. Jak je mládí nevidomé a jakou náhradu má slabost stáří ve svém jasnovidu! Ona byla dosud jako ten, jenž okoušel vůni květů. Pýr však byl včelou, ssající z květů med.

Jak ona by u takového muže zázračně vyspěla v poznávání! Jak navzájem by i on u ní omládl, počal ještě nový život! A zalitovala trpce, že je vázán. Malá, kachní postava paní Pýrové zakolébala se před ní. Taková žena nicotná a jak dovede zkřivit ducha mužova! Jako by palmu zasadil někdo do účazeného skleníku, bez výše, beze vzdušnosti.

Ubohý Urban! —

Otec ji překvapil a ulekal. Navštívil ji v její světničce. Jindy volával ji k sobě.

„Prý se scházíš s doktorem Pýrem.“

Byl to tvrdý úder. Ale úlek její ustoupil rychle hněvu. Pohlédla na otce směle a zpříma, čelíc jeho zkoumavému pohledu.

„Nescházím se, neskrývám se a nezalézám. Setkávám se s doktorem a hovoříme spolu. Neuznávám jiného soudce nad svým jednáním než své svědomí. A to je čisté.“

Otec seznal, že se ukvapil, zalámal prsty a usmál se na dceru.

„Také jsem nic špatného nemyslil. Chtěl jsem jen připomenout, že opatrnosti nezbývá. Jsi dívka. A lidé —“

(Pokračování.)

LITERATURA.

Z místopisné a cestopisné literatury, která jest bezpochyby čtenáři tím více vyhledávána, čím méně je dnes možno ukojiti zámezné touhy, můžeme se zmíniti o pěkné knize Dra O t a k a r a P e r t o l d a „Cesty po Hindustánu", vydané v „Knihovně illustrovaných cestopisů" u Ottů v Praze, která jest způsobilá, aby zaujala i přenesla v nejzajímavější končiny asijské pod velehorstvo himalajské k posvátnému Gangu. Autor připravoval se dlouho a důkladně k této své pouti, zabývaje se nejen příslušným národopisem, zeměpisem a přírodopisem vnikl i do starobylého jazyka země, aby takto ozbrojen nejen se díval a bral dojmy jako turista, ale rozeznával, pátral a poučoval jako vědec. Z těchto dvou živlů složena jest jeho kniha, dokumentovaná i vlastními fotografickými snímky. Také beletristický a básnický tón se v ní ozve zejména v líčení drobných příhod a dobrodružství i v zachycení důvěrných dojmů zaníceného milovníka přírody i umění. — Stejné ceny a závažnosti jest monografie Dra J o s e f a P e š k y „Nechanice nad Bystřicí", vydaná nákladem Al. Bohdaneckého v Praze. S předchůdci svými v místopise českém dobře obeznámen, oddal se autor dílu svému s pílí opravdu mravenčí a staví knihou východočeskému městečku pomník všech bronzů trvalejší. Historie Nechanic, jejich zakladatelů a držitelů, různé rodokmeny, paměti mistrů a poměry hospodářské, zvlášť význačné panování Ctibora Smila Pecingara a jeho rodu, dále pánů Vchynských, Schafgotschů, Harrachů, poměry kulturní, obchodní a živnostenské, cechy, školství atd., vše tu zjištěno, srovnáno, doloženo. Nezapomenuto ani na slavné Nechaničáky, z nichž slávy si dobyl zvlášť malíř Jan Novopacký, ani na dočasné hosty, mezi nimiž nalézáme na př. i spisovatele Fr. Štolbu. Zajímavá kapitola věnována nechanickým harfeníkům, nepřehlédnuty ani místní zvyky, zvláštnosti mluvy, kroje, soukromého života. Kniha ozdobena řadou pěkných barevných příloh, reprodukcí maleb Novopackého, portretů, skiz a mapek. Reprodukce sama však není bohužel na výši dnešní techniky, zejména pokud se týká barev. Některé autotypie jsou přímo ubohé. Škoda pro dílo jinak tak cenné. — Topičovy „Umělecké památky" rozvíjejí se mnohoslibně s dobrým a účelným programem, jak jsme se již zde zmínili. Sv. 4. s úvodem V. V. Š t e c h a „Mistr Jan Hus ve výtvarném umění" má ještě jubilejní vůni, sv. 5. téhož pořadatele „Pražská domovní znamení" I. druží se dobře ke „Zmizelé Praze". Kdo necítí z tohoto defilé různých znaků, co ukládá tradice moderním stavitelům, nechápe mluvy historie. Sv. 6. naplnil A r n e N o v á k památkami „Litomyšle", a čteme v něm s lítostí, že také na venku umí řáditi Mrštíkova „bestia". Sv. 7. zavítal do Plzně, z níž pomocí F. H. S t ř e d y zachycuje, co již zmizelo. Je toho tolik, a přece se tím plzeňský stavební úřad pranic chlubit nemůže. Sv. 8. sestavil A d. W e n i g z památek, které chovají „Veltrusy, park a zámek" a jsou dokumentem ušlechtilého vkusu a smyslu uměleckého starých českých kavalírů, kteří zemřeli. Památky se drobí a rozpadávají na jejich rakve. *-och-*

*

* Uvažování o válce jako filosofickém problému vzali si mnozí za předmět spekulativní teorie. Probírali ji hlavně s dvou hledisk: najdeme stejně odsudků jako obhajoby. Je samozřejmo, že se dá o ní mysliti filosoficky různě, její zlo a dobro jsou relativní hodnoty, nic absolutního. Zlo může působit dobro, přivést k platnosti nejkrásnější lidské ctnosti, sílu, životní klad. Její bezprostřednost odkrývá člověka a celé rasy v jejich základní nahé podstatě; často zdánlivě hluboká kultura kmene, národa projeví se jen jako lesklá glazura, za níž se tmí drsná, barbarská hmota. Se stanoviska čistě teoretického lze přivítati knihu dra Tomáše Trnky „Filosofický problém války" (u Laichtra, z knih „Otázky a názory"). Spisovatel odmítá apriorně historicky vědecky přesné řešení, uchyluje se k čisté teorii, aby podal sebe, jak se zahleděl do problému. Určuje si válku jako z á h a d u (záhada ztrácí tu abstraktní smysl, nabývá určitosti), je dílo lidské mechanické kultury a předpokládá organisační rozumovou schopnost. Proto se Trnka opře v závěru o celou řadu složek: vyšetřuje a hodnotí postupující vznik lidské organisace, zachytí a ideově určí, trochu všeobecně, několik nejvýraznějších typů ženy, stejně přímočaře typy mužské, přejde odtud k vrcholu organisace, státu, snaží se dokázat nemožnost mírových snů negací asketicky křesťanské mírové teorie (bůh láska a co z toho vyplývá: sebeoběť), snah o naprostou jednotu, jak si ji představovala a ztělesnila církev a chce naprostý imperialism, a teorií politického sjednocení: svede polemiku s hlavními stoupenci mírového snu, najde si pět vzorů válek, pod něž zařazuje a v nichž snaží se ospravedlňovat, a dochází k zajímavému paradoxu: lidstvo nevede války: válka je civilisační proces mezi lidmi a národy, vyrovnávání napětí mezi životem a kulturou; kdyby nebylo organisace a kultury, nebylo by války: hluboce vklíněná do člověkovy duše a pevně spojená s celým jeho životem, bude, dokud bude lidstvo. Válka je prý konečně vnitřní spravedlností duše lidstva. Kniha není úměrná, zdá se, že vyplynula z přednášky, ukazuje na přednáškový typ. Hřeší regresemi, mnohostrannou záplavou slova, která nečte, co je již napsáno, přílišnou hojností abstrakt, nezachycenou přesností, prostě, knize bylo třeba více vnitřní

disciplíny. Takto není dost stravitelna. Ukážu ke kladům: značná, nepovrchní sčetlost, dobrý rozbor a přehledy [Tolstého filosofie a románové typy, drobné myšlenky a úvahy (ženy a j.)], snaha po osobním soudu, i kde myšlenka není původní; k zajímavosti připočtu i jeho politickou víru, Rakousko, nutné, možné, dnešní válka — námluvy jeho národů, a str. 169. [budoucnost patří novému plemeni, které vznikne zkřížením mužného Germánstva a ženského Slovanstva („holubičí povaha!")]. Knihy soustavně uvažující o válce naše vědecká literatura dosud neměla; tedy i tu jeví se nová hodnota. Trnkovu knihu nelze nazvati dokonalou, dobra jí upříti nelze; škoda, že je nestejnoměrná; ale účastní se stavitelské práce jako základ, je první, poměrně nová a opravdu poctivá, třeba s ní nebylo možno vždy souhlasiti. *dy.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Vlastislav Hofman: *Výstava cyklu o 32 kresbách*: Lidé F. M. Dostojevského.

Dostojevský! Stoupáme se všech stran a po všech úbočích k tomuto vrcholu. Ale byli jsme již na něm? Pokládáme všechny za druhy, které jsme viděli vystupovati. Některé za vůdce. Sledujeme je účastnýma očima. Opouštíme ty, kteří se nevydali na cestu a hrají si s mušličkami v písku.

Hofman nakreslil lidi, jež potkal v díle Dostojevského.

Očekáváte komposice, shluk lidí, vášnivé spory. Domníváte se, že nakreslil večer u Natasje Filipovny, hořící peníze a vztah člověkův k nim, Zosimu obklopeného, vyměnění křížů na schodech, věřící ženy, kavalkádu Fedora Pavloviče, rozmluvu Ivana s ďáblem tak, abyste viděli i Ivana i ďábla, Míťu před soudem, tak abyste viděli i soudce, „kteří kdyby byli spravedliví, vinníci by vinni nebyli," muže v závoji u dveří Velčaninova střetnuvšího se s Velčaninovem, utrpení dětí. Murina v nočních výjevech s Ordnovem a s Kateřinou, smrtelnou jízdu na rozvodněné řece, velké nárazy démonických sil, vrchoviště neřestí.

Co udělal Hofman? Dovídáte se, že zpodobil reky osamocené, bez gesta, pouhé tváře démonů. A namítáte: Podobizna je monolog, rozmluva se sebou samým, utajený svět, zničení vztahů. Klamete se však.

Hofman zpodobil tváře lidí jako zrcadla, která obrazí jednotlivce i světy, s nimiž se pře. V největší stručnosti a přesnosti popsal hustým písmem list, který sluje lidská tvář. Neodvrácené oči neskrývají ničeho. Napěchoval tváře karakterem, dějinami jejich duše, jejího chtění, jejího sváru s člověkem, s ďáblem, se sebou samým. Složil do lidské tváře vidění jejího ducha, složitou krutost naléhajících běsů, mystické poslání lásky i podlosti.

Spravedlivě, jako Dostojevského Bůh „hmyzům dal pud smyšlný, andělům zřít boží tvář".

Hofman má čerstvé, neunavené oko. Je silný, hlučný, vsekává se do tajemství. Dovedl se poučiti o rase. Jeho lidé jsou východní, je v nich slovanstvím zušlechtěné mongolství. Vystavěl si most přes raztoky východní Moravy, přes paseky slovenské ke svým Šatovům a ke svým Míťům. Jeho zabitý Šatov mohl by býti rekem staré slovenské balady o šohaji zarubaném. Jeho typy trousí se z Moravy do Asie.

Nakreslil Dostojevského podobiznu, jedinou soustředěnou starost o lidstvo, ulitou slzami, a Dostojevského na Sibiři jako oloupaného ze všeho světského, zmučeného myšlenkou a ještě nevykoupeného, v době, kdy měl pokdy si promysliti hrůzy lidství.

Nakreslil dvojníka, zrcadlo naší duše, v němž se odrážíme vzájemně a do nekonečna. Jeho Stavrogin je dědic Hrdiny naší doby, slavné lermontovské Rusko, kající se a přece nesnesitelně hrdý, ale nalomený a vraždící se Pečorin.

Chromonožka je zamyšlena nad osudem, který se jí zjevuje jen v blescích mezi stálými mraky. Hofman dovedl vkresliti do jejího poprsí s neobyčejnou něhou všechno: i plazivou pokoru i ječící vzdor, a podivno, že i chromou nožku. Vidíte na ní, že nikdy neví, kdy je život viděním a kdy je skutečností.

Zpodobil Verchovenského, psa víc než člověka, s psíma očima a vyzývajícího k činu.

Rogožina a Myškina, dvě půle jediné bytosti, sepial límečkem na jeden knoflík, aby se hřáli, aby si projevili svoji jednotu a svoje pobratření dechem a teplem svých hrudí. A Myškina samého, Dostojevského vyvrcholené andělství, vytvořil nám Hofman jako lilii, která vytryskla dobrotou a čistotou, ale v jejímž kalichu uchytilo se nepřekonatelné utrpení. Jeho byzantské obočí je nalomeno mukou a nad tváří dívčí láme se čelo v hněvné, bojující vrásky.

Jeho Zosima je úplné odhmotnění, jeho Lizaveta Smrdutá podobá se mechem zarostlé chalupě, planým lesním květinám.

Rodina Karamazových, od nosorožce Fedora Pavloviče povýšená až do něhy Alešovy, snížená existencí Smerďakovovou, zjevuje nám, v jaké hrůze, z jaké poplivané lásky vzniká člověk, aby se stal idiotem, zločincem, myslitelem a vykupitelem.

Ivan hovoří s ďáblem. Hofmanovi nebylo třeba nakresliti mu tohoto druha. Na tváři Ivanovu padl jeho urputný zlobný stín.

Hofmanův ďábel s monoklem je složen z pratvarů lidských představ. Je to vychrtlá sfinga se zneuctěným tajemstvím ve tváři, bulvárově drzá, je to pohněvaná hmota, kultura a skála, škleb uklidněného ironického Méryonova čerta

Notredamského. Není to čert ruský, je to čert západnický.

Hofman stvořil demonologii, národ běsů z Dostojevského, který na vás současně naléhá, s kterým se přete, ale který nad vámi vítězí.

R. S.

TÝDEN.

Počátek životní tragedie V. Thámovy bylo propuštění jeho z „Pražských Poštovských Novin", v jejichž redakci měl hbitý proletář Thám aspoň obstojné zaměstnání. Schönfeld sám přináší čtenářům zprávu o změně v redakci listu prohlášením v 17. čísle ze dne 21. IV. 1790. Byly všeobecné nářky podle Schönfelda, „že čtenáři již skrz dlouhý čas noviny lecjakž složený, s cizí prací naplněný a z jiných novin již vůbec známý do rukou dostali, z kterých oni sobě málo nového vzíti mohli". Thám byl tudíž propuštěn pro přetiskování prací cizích a nedostatek vlastní činnosti redaktorské; nesmíme však myslet, že vinna byla pouze Thámova pohodlnost anebo neschopnost. V posledních letech vlády císaře Josefa II. a zvláště po jeho smrti tisk byl znovu ujařmen, že bylo opravdu radno otiskovati pouze tolik, co jinde již prošlo bez závady censurou. Thám držel se této zásady asi přespříliš a tím zavinil nelibost čtenářů a v důsledku jejím i své propuštění. Nástupci v jeho úřadě Jos. Tandlerovi přišla vhod perná zkušenost Thámova, vyplňoval list v každém čísle i původními, ovšem zcela krotkými zprávičkami a zajisté nemálo holedbal se, pravil-li, že každý, „kdo tyto noviny čte, obdrží pohromadě všecky ty nejznamenitější zprávy, které ve všech novinách v celé Evropě . . . roztroušené jsou". Měla to být pouze náplast na rány, kterých Schönfeldův list utržil si za opatrného vedení Thámova . . . =

*

* Jedním ze znaků hnutí renaissančního, a to obrodným, jest přilnutí k rodnému jazyku. Vycítěný nikoli jako povinnost, ale jako tužba, přirozený výsledek ostatních snah. — Michelu de Montaigne dostalo se humanistického vychování od kolébky. Ba jest něco z předčasnosti zázračných dětí v jeho raném ovládání jazyka Ciceronova a Sokratova. Arci zázračnost tato, v těchto slavných, svěžích dobách byla značně přirozenější. Do sedmi let od nikoho, ani od služebných, neuslyšel své mateřštiny. A přece nestal se z tohoto myslitele jednostranný humanista a mechanický obkreslovatel period Ciceronových. Z hloubi jeho gallského nitra prolomila se touha: „Přál bych si především dobře poznati jazyk mateřský." Své tužby dosáhl. Všechny antické přátele a miláčky svých samot uhostil ve věžní knihovně, prosté všech svazků se světem, a často se utíkal v jejich mlčelivý kruh, přeje si „býti samoten spíše vždycky než nikdy". Avšak veliký individualista, jenž radil nám, abychom sestoupili do svého nitra jako do hluboké zahrady beze zdí, kam padá stín i světlo, ale jejíž půda od přírody jest dobrá a úrodná, tento nespoutaný duch diktoval svoje řádky v jazyce rodném, tvořivém, pestrém, jásavém, který byl vzorem jiným velikým spisovatelům století sedmnáctého i věků dalších. —*ová.*

*

Články F. V. Krejčího o nedostatku válečné literatury u nás, na něž reagoval „Zvon" již v čís. 27. na str. 379., vzbudily odezvu také v „Moderní Revui", kdež právě Štěpán Jež odmítá v obšírnější úvaze podivuhodné názory F. V. Krejčího celkem shodně s námi. Glosuje také F. V. Krejčího knihu „Dobu", vydanou u B. Kočího, kterou však jsme posouditi nemohli, poněvadž jmenované nakladatelství nám recensních výtisků svých tiskovin nezasílá, a konstatuje, že „Doba" není kniha česká, ale pouze válečná a to negativně. To by jen potvrzovalo, co jsme napsali již v recensi válečných básniček O. Přikryla, že dosud není u nás podmínek a možností, aby dojmy válečné oplodnily českou uměleckou duši k tvorbě děl vskutku hodnotných. Tvrdí-li kdo opak, jak jsme četli právě v dobromyslném feuilletonu jednoho pokrokového deníku, je to jen přetvářka a fistulkový hlas. Vážné a cenné literatury válečné nemá dosud ani Německo v překotném ruchu valících se událostí. Aspoň tolik pravdivosti by tu mělo být, abychom si byli vědomi této samozřejmosti a nevydupávali, co musí vyrůst samo, spontánně, volně a svobodně svým časem.

*

* Zaznamenavše nedávno trapný nepoměr mezi činohrou a zpěvohrou v Národním divadle, rádi dneska konstatujeme statistiku příznivější, plně uspokojující: v týdnu od 15. do 22. dubna t. r. dvanáct představení, z toho polovina činoherních, a co více, vesměs činoher původních.

*

* M. Lempicki ve své studii „o legendě" má několik zajímavých míst, byť nepřinášel věcí zcela nových a pro nás neznámých. Srovnává legendu s tlachem a praví, že jsou si velmi blízky. Tlach je nejrozšířenější v životě, a legenda bývala nejrozšířenější v literatuře jako celek, později rozdrobila se a objevuje se v drobtech. Objevuje-li se legenda i v životě, totiž vžije-li se u lidu, působí škodlivě. Tato náklonnost rozšiřovati legendy objevuje se ze všech národů nejvíce u Slovanů. Každý tlach není výplodem zloby a každá legenda nepůsobí k zušlechtění, u obou se však vyskytují stejné znaky — odchylka od pravdy. Tam, kde není prostředků, nebo zabraňuje se mermo dopátrati se pravdy, zkoumati, badati a přesvědčovati se, tam je kraj stvořený pro legendu i tlach. Nejvíce legend zrodil nám proto středověk. Ale

tím není řečeno, že legenda vymizela. Jako nevymizela zcela z literatury, tak nevymizela ze života, kde vzniká z příčiny lidské povahy, jednak ze žízně po pravdě a vůli sdíleti ji, nelze-li jinak tedy obrazně, zastřeně, jednak z vůle nebo z nevůle zalhati si. Děti bývají nejvíce nakloněny slabůstce — lhaní. Kde rostou legendy, rozmáhají se v literatuře (a to proto, že byly i v životě), tam je lid v dětství a nedospívá k mužnosti. Vizme zase středověk. Ale jako život neobejde se bez lži aspoň malé, není prost tlachu, tak i legendy, v nichž pravdy nebylo by zrnko máku. Poruší-li se rovnováha mezi subjektivním a objektivním v národě, prvým zjevem je tlach a legenda. To jsou hlízy. A zřídka k prospěchu. *K. V. H.*

*

V jistých dobách koketovalo se u nás výrazy všesvětovost, všelidství, vesmírnost, aby se pozvedl význam díla, k němuž tato epiteta přivěšena. Veršovníci zcela prostředního rázu vrhali se na témata rafinovaně otitulovaná, přidružovali se svými apostrofami ke jménům cizojazyčných exotických spisovatelů, jen aby jejich snaha po vesmírnosti a všelidství byla co nejokatější. Dnes, zdá se, že z tohoto bludu střízlivíme, zvolna sice a kolísavě, ale přece. Již kdesi zcela moderně se napsalo, že nelze choditi pro světovost do Francie, do Belgie, do Anglie, do Berlína, ale že k ní postačí náplň skutečného a pravého češství, zpěv poděděné krve ryzí rasy. Tak arci tomu jest, jenže jakási chyba v tom přece: z čeho má zpívat ten, kdo té ryzí krve nepodědil, kdo ji má slitu z několika různorodých zřídel a má přes to tak silné ambice národněvesmírné?!

*

* Kazimierz Ježewski vypravuje o životě polské spisovatelky M. Konopnické, zdůrazňuje její lásku k sirotám. „Zakládati sirotčince, to jest ne úkol nějaké šlechetnosti, ale povinnost národa," pravila v Žarnovci. „Z takových hnízd nejedno orliče vyletí do světa a bylo-li ohřáto skutečnou láskou, svou prací pozdější splatí vše stokráte. A my, jako bychom neviděli toho lidského pokladu, jako bychom směli plýtvati těmi polskými dušemi, ač máme je dobře, předobře počítati. Slyneme útrpností k sirotkům, ale všecko je jalové, ba i útrpnost, slitování a lítost. Milujeme obřad, ne zrno, ne jádro věci. Žel — neumíme milovati a neznáme ani předmětu svého milování. A přece má tu mluviti z každého z nás — svědomí národa." Konopnická dávala výraz svým citům a čistému srdci ve svých pracích, ale v životě dávala všemu výraz již ne krásným slovem, nýbrž skutkem. Za slovem stál člověk a již ne žena snivá, slabá, ale pevný karakter. Milovala zemi, lid, a ta láska naplnila celý její život, všecku duši i tělo, praví Ježewski. Pro nás je významné její pochopení lásky k národu. *K. V. H.*

Dle článku Lad. J. Živného „O výběru v knihovnách lidových" v posledním čísle „České Osvěty" lze souditi, že pořízení tentokráte opravdu vzorného výběru knih pro knihovny lidové není daleké. Souhrn zásad, jichž tu třeba dbáti, i metoda, jíž třeba se přidržeti, jakož i účel výběru jsou pořadatelům známy. Měli jsme příležitost před lety upozorniti na úplně pochybené stanovisko pořadatelů tehdejších „vzorných výběrů", v nichž měly převahu překlady před původními díly, v nichž velmi málo dbáno literatury básnické, a v nichž knihy dosti často hodnoceny podle firem nakladatelských a jednostranné kritiky. Poněvadž pořadatelstvo nového výběru jest si vědomo, že lidové knihovny, zejména venkovské, mají jako školy cíl vzdělávací, bude tu dbáno především původní tvorby literární, básnické i prosaické, neboť jen taková literatura může povznésti a posíliti srdce lidu v dobách, kdy toho nejvíce třeba. Jinak znovu připomínáme, že jistá uniformita četby narazí v praksi na potíže, poněvadž každá knihovna podléhá zvláštním požadavkům, dle zaměstnání a sociálních poměrů čtenářstva, a že je tedy spíše než vzorných výběrů třeba inteligentních, vzdělaných a s duchovními potřebami toho kterého krajiště obeznámených knihovníků. To je požadavek primo loco. Takový knihovník se potom obejde i bez vzorného seznamu, a přece jeho knihovna vyhoví vzorně potřebě.

*

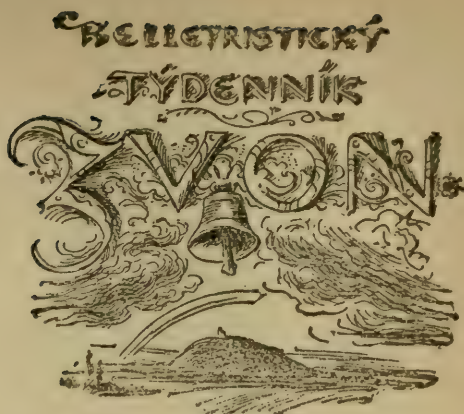
Název „sedlák". Jos. Vladimír Pelikán rád tvořil novou terminologii. Roku 1848 jako redaktor „Polabského Slovana", který v Hradci Králové vydával Jan Hostivít Pospíšil, připojil (na str. 91) k slovu sedlák, jež se objevilo v humoresce Jos. Šrůtka „V nouzi vyhraná sázka", tuto poznámku: To slovo „sedláci" více netrpte, rolníci! víte-liž pak, co slovo „sedlák" znamená, a odkud pochází? — Slyšte: Na počátku poddanosti byli rolníci osobní sluhové šlechty, a měli za povinnost o její koňstvo pečovati; a když měli páni šlechticové vyjížděti, musili sluhové tito jejich koně sedlati! Odtud tedy sedlák. Kdo zmeškal osedlati koně, aneb milostivé šlechtě jinak se nezachoval, byl důtkami trestán a jako otrok k službě poháněn; tím byl sedlák tehdáž učiněným otrokem šlechty. (Že tomu tak všudy nebylo, rozumí se samo sebou.) Poněvadž ale nyní poddanosti není, slušelo by, i předmět památky její zrušiti, a raději užívati slova: „rolník" — „sévák" — pro větší: „statkář". — Dnes víme, že ve slově sedlák ozývá se nám „sedlo" = pole; sedlák = kdo pole má a je vzdělává. *Jos. Pešek.*

K tomuto číslu připojena IV. obrazová příloha: trichromie originalu Hanuše Schwaigra „Typ z České Lípy".

V Praze, dne 26. dubna 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



Em. šl. z Lešehradu:

Z NOVÝCH BÁSNÍ.

HUĎBA SVĚTA.

Ó touho, ó nesmírná touho.
Všelidstvo objat chtít, zlíbat! —

Zázraku lidského ducha!
Kteréhos dne jsem se vzbudil, jakoby poznovu zrozen,
pojednou uzřel jsem všechno kol sebe v slnivém jasu,
prozřel jsem v zamhlené dálky vesmírným obdařen zorem,
cítil jsem rozpínat křídla, složená v dřímotě v prsou.

Ohromný, zářící kotli,
život v němž klokotá, kypí,
světe, můj plamenný květe,
kdo může vyjádřit rozkoš, kterou nám pohledy zlatíš,
kdo může vyjádřit bolest, kterou nám ocelíš ducha?

Touho, ó nesmírná touho,
vykonat hrdinné činy!

Nejvyšší pohoří země stroji bych provrtat toužil,
průplavy chtěl bych zem celou zbrázditi pro loďstvo světa,
řítit se aeroplány k zvědavým bratrským hvězdám,
semknouti ruce všech tvorů v souzvuku pravdy a lásky!

Vroucí, ó kypící žití,
v závratných vlnách tvých, varu, bouřícím vášněmi, chtěním
poznávám ryzí tvou krásu,
plnost tvá, hrdost a sláva v lidských se zjevuje činech,
osvětných činech!

Ó světe!
Orchestrem procitlých živlů chtěl bych tvé oslavit jméno,
kapelník vířících barev,
zpíjet se sférickou hudbou soustředných slunečních soustav,
za které hvězdy se rodí, úrodné budoucí světy
s embryi životů příštích,
za které opakuje se od věků v prostorách Věčna
tvoření zázrak.

VZDECH.

Chci hvězdnou prostoru, jež hudbou sfér by zněla,
chci moře propastná, jež cizí světy tají,
chci vidět vůně růst, chci slyšet stromy zpívat,
chci drahých kamenů zřít rozkvétati květy,
chci horstva průhledná jak z bílých světel stkaná,
chci města slunečná, v nichž Umění by kvetla,
chci plémě athletů, jež do věků by žilo,
chci nekonečný svět, chci nekonečné tvorstvo,
chci jiný, čistší vzduch! —

A přec je Zem tak všemohoucně krásná!!



Tréval-Viola:

MIMO ZÁKON.

(Pokračování.)

Ženda vpadla mu ostře do řeči.

„Herman? Bořek?"

Zasmála se hořce.

„Ani jeden, ani druhý," odtušil otec. „Doktor Orkaf vás viděl."

„Proč se nepřipojil duchaplný pozorovatel? Mohl slyšeti. Hovořili jsme o psychologických záhadách. Mohl nás poučiti, jak se říká kost z hrdla vytáhnouti."

Neodpovídaje zahleděl se otec oknem do zakouřených temnot zastřené oblohy, až snesl se do ulice na otevřený průjezd protějšího pivovaru. Vypalovali bednáři sudy, a smolný čmoud vystupoval až sem.

„Zavírej okno na noc, Žendo, aby tě z dehtu nerozbolela hlava."

Tím byla věc odbyta. U otce, nikoli však u Žendy.

Čeho se ulekla? Proč byla první její myšlenka vše zapříti? Styděla se za své přátelství k Urbanovi?

K smíchu! Dokáže všem, že není závislá na úsudku veřejnosti a že nelpí též na nikom. Že má svobodnou vůli. Několik týdnů nesejde se s Urbanem. Proto se svět nezboří, ani přátelství její se nerozpadne.

Měla s Pýrem smluvenou setkanou ve Stromovce. Omluví se lístkem.

Všimla si matky. Paní Nolča šířila a zapadala do lenošky vždy tíž a tíže. Už jí bylo obtížno mluviti. Jen koulela svýma dosud ohnivýma očima.

Papáček vybízel k vycházkám, vyjížďkám, důsledně pak nedbaje žalostných pohledů paní Nolči, odtrhoval jí talíř s pamlsky od samých úst. Přinášel odtučňovací pilulky a nabízel Mariánské Lázně. Paní Nolča nemohla se odhodlati. Největší starost působily jí lázeňské toalety. Bylo jí hrozno docházeti do obchodů, ke krejčířkám, okoušeti, státi dlouhé chvíle před zrcadlem v područí krejčířky, jíž bylo dlužno odpovídati. Chtěla do lázní a nechtěla. A dle zvyku rozhodnutí odkládala.

Ženda doktorovi nepsala, odsunujíc to den ze dne. Co na tom? myslila nakonec. Prostě do Stromovky nepůjde. Doktorovi výlet neuškodí.

Ale když blížila se hodina smluvená, nepokoj ji roztřásl. Počala se oblékati. Důvod měla. Co mu nenapsala, musí mu říci. A hned mu dá sbohem.

Ale nebylo to tak jisto. Bude-li ho to bolet?

„Kam chceš jíti?" tázala se matka.

Jistě si počínala Ženda nápadně, že i matku upozornila.

Co to tropí? A začala se svlékati. V děsu před něčím podvědomým v sobě samé.

Je to skutečně pouhé přátelství, když chytá ji třesavka při pomyšlení, že Urban bude marně čekati? Tisíc náhod mohlo jí znemožniti příchod. Když nic jiného, tož její vlastní vůle. I jemu! Jak ona by to snesla, kdyby nepřišel? A lékař přece není pánem svého času.

A přece, kdyby nepřišel a ona čekala — prudce zabolelo ji na prsou. Není ještě zcela zotavena po nemoci. Nervy jsou zesláblé, mozek snad nedokrevný. Četla poslední dobu hojně lékařských spisů. Rozhodně nemyslí normálně. Je hysterická. Potřebuje léčení.

Urbanova? Nikoli! Právě lékaře zcela cizího.

A náhle obrátila se k matce.

„Víš co, mamá? Pojedeme tam spolu."

„Kam?"

„Do Mariánských Lázní. A to rychle! Je duben, v květnu začne saisona.“

„Ale šaty — holka!“

„To ponechte na starosti mně. Ušetřím ti námahy — jen to nejnutnější zkusíš. Spolehej na můj vkus! Nedopustím, abys podle mne byla staromódní.“

Paní Nolča překvapením ztrnula. Jest možno, aby Ženda — ten zosobněný sobec — jednou byla též s ní a u ní? Už si na to odvykla, dávno přenechávala ji jen otci a cizím lidem.

Ženda odůvodňovala horlivě svůj nápad. Matce to prospěje, i jí poslouží. Vzduch v Praze zvláště z jara, kdy se byty větrají a čistí, je přímo otravný. Zrovna to vyhání člověka ven do volné přírody. A mimo to, stále tytéž tváře vidět, to omrzí. Člověk potřebuje jednou za čas slyšet cizí řeč, viděti neznámé, lhostejné lidi.

„Ale to vypadá, Žendo, jako bys odtud utíkala.“

Ženda pohodila bujně hlavou.

„A kdo říká, že neutíkám? Ale mám podezření, že maminka pomýšlí na spády a nechce mne mít s sebou?“

„Jsem ráda, že nebudu sama. Ale proč tak horempádem?“

„Dostaneme v květnu snáze byt.“

Ženda hnala odjezd opravdu parou. Lítala od rána do večera a vysedávala na konferencích se švadlenami.

Otec rád svolil, a v půli května odejely dámy do Mariánských Lázní. Najaly si v domě Körnerově dva souvislé pokoje.

Otec nemohl je doprovázeti. Dostala paní Nolča, zrovna před odjezdem zprávu o úmrtí své sestřenice Přibyslavské. Aby paní Nolča na pohřeb jela, nebylo pomyšlení. Vypravil se tedy za ni otec Poříz, aby zesnulé poslední poctu prokázal a nějaké pořízení se Severou učinil.

Zajel do odlehlého koutu podkrkonošského.

V.

Po pohřbu Kateřiny Přibyslavské měl otec Poříz rozmluvu se sirotkem Severou.

Osmadvacetiletá Severa byla kostnatá, vysoká, v prsou plochá, v bocích mohutná, s vysedlými, po neštovicích dolíčkovanými lícemi. Rysy obličeje byly hrubé, ale ústa byla ku podivu jemná a půvabná, zuby přes sebe přerostlé, ale bílé a pevné. Ve svitu velikých modrých očí s červenými zornicemi jako by kameněla její tvář. Neměla žádného obočí, a vlasy barvy zralého žita začínaly hodně nad čelem, čímž toto nabývalo mužské výše. Pohled její otáčel se zvolna a byl stále jaksi ztracený. Červené, velké ruce její byly dokonale souměrné.

Pokašlávala, ale jen v zimě. V létě se pozdravovala.

Vyšla z venkovské dvoutřídní školy a nikdy v životě okruh své domoviny nepřekročila. Okresní město znala ze dvojí návštěvy, z biřmování a z jednoho posvícení.

Kostel byl jejím krásnějším domovem a v bibli by se mohla s tvrdou helvítkou přítí. Nevynechala jediného kázání v kostele, zachycovala z něho myšlenky a mudrovala o nich až nepřípustně a na pohoršení kněží. Ne že by byla bezbožná, právě naopak, chtěla býti pravověrnější než sami hlasatelé učení Kristova. Ale měla své výklady písma, jež nikdo jí nevymluvil. Ve středověku pohnali by ji před svatou inkvisici.

„Co hodláte počíti?“ tázal se otec Poříz Severy.

„Co pánbůh dá,“ odvětila posupně zakládajíc ruce po mužsku na hrudi.

„Do Prahy byste nechtěla?“

„Tam bych si nezvykla.“

„Poutá vás tu něco?“

Rozhlédla se a zčervenala v očích. Otec Poříz chápal, že nechce od matky sotva pochované. Ostatně nevěděl, jak by ji v Praze umístil. Aby v domě u nich zůstala, to by paní Nolči jistě nebylo vhod. Bude ji tedy dále podporovati poněkud větším příspěvkem měsíčním. Řekl jí to a na faře vyrovnal pohřební útraty.

Severa byla štědrostí strýcovou dojata. Vyprovázela ho na nádraží, vlastně k zastávce bez kryté čekárny. Přecházeli do příjezdu vlaku podél rybníku před zastávkou. Nebe bylo jen parami zahaleno, hladina vodní bleskotala ocelově. Severa cedila slova — o nebožce a bloudila svýma ztracenýma očima po vodě. Pojednou stanula a dech se jí zarazil. Otec Poříz chtěl něco říci, když Severa zahovořila:

„Konec rytířování — zkažen výhon poslední — rodu starobylého — cizímu jsem dána v plen — na osiřelém stolci — s dědicem — v blesku a slávě — amen — amen!“

Pan Poříz trnul úžasem. Obličej Seveřin zkameněl a zbledl jako hlava náhrobní sochy. Oči se dívaly a neviděly, ústa mluvila a neotvírala se.

Katalepsie?

Vzpomněl si na dopis nebožčin o fantasech Seveřiných. Ale odkud se nabraly? Je tu nějaký podklad? Z ničeho by nepovstaly.

Nehraje-li naposledy komedii? Ale to přece bylo vyloučeno. Byla by se už dříve prozradila, nějakým výrazem na se upozornila. Ale toho nebylo. Řeč její byla sice sem tam biblicky zabarvená, ale naprosto ne taková, jakou nyní slyšel. Archaismus byl v řeči její; odkud se vzal?

Nesnesl toho déle.

„Severo!"

Neslyšela, jen rty její ševelily dále.

Zatřásl jí. Byla opravdu jako z kamene, celá ztuhlá. Zavolal ji znovu, přímo do očí. Dech jeho ji ovál. Procitla.

„Co jste to řekla?"

„Já?"

„Zdálo se vám něco?"

„Ne! Proč by se mi zdálo?"

„Zapomněla jste se?"

Zakoulela očima dosud vyjevenýma.

„Blázníte? Dejte mi pokoj!"

A odvrátila se prudce. Byla nyní hruba, dříve plna uctivosti. Jiná bytost. Stav podráždění, kocovina po duševním vytržení. Zvláštní náměsíčnictví, snící nikoli o přítomných věcech ani ne věšteckého, ale čerpajícího z minulosti.

Rytířování — výhon — starobylý — dána v plen — jaké to v ústech venkovanky nezvyklé výrazy! Otec Pořízopakoval si je zas a zase. Nemohla se slova ta teprve nyní zroditi v nekultivovaném mozku. Ale probuditi se, vyjíti najevo z úkrytu, kde již byla. V buňkách mozkových, po předcích zděděných. Jaké měla Severa předky? Pokud paní Nolča sdělila, byl rod její nestarý, děd její přiženil se do Čech odněkud z Moravy.

Nauky starých mudrců přicházely mu na pamět. Pythagoras, Plato, Alexandrinští. Jest jediná světová duše? Žije příroda jediným, celistvým životem? Jsou jména, tužby, vášně, činy jen rouchem pokrývajícím totéž? Totéž co v kamenu spí, ve zvěři sní a v člověku procitá?

Bylo mu jako by dýchal vzduch prosycený přejemným popelem dávnověkosti. Metempsychosa, stálé znovuzrozování duší — nejsou to pouhá fantasmata?

Zmaten a s lačnou vědychtivostí díval se na Severu. Kdyby ji měl v Praze, pokusil by se materialisovati její perisprit.

„Jeďte přece k nám!" navrhoval. „Alespoň na čas."

Zavrtěla jen mlčky hlavou. Snad nevybavila se ještě z podivné hypnosy minula. Snad ještě promluví! Opakoval si záhadná její slova, aby si je mohl zapsati.

Skvostné medium. Chtěl by ji studovati, pozorovati. Domlouval jí, aby přijela tedy brzy na návštěvu. Slíbila. Byla už zase uctiva.

Vlak se blížil. Otec Poříz váhal, zda by neměl zůstati. Problém ho lákal. Tázal se Severy, zda chodí k lékaři.

Udiveně tázala se proč.

Tedy čistě psychologická, transcendentní záhada. Tím zajímavější. Že si toho lékař nějaký nevšiml! Inu boj o chléb činí slepým, bystří um jen v jednom, úzkém směru. Nedovoluje se tříštiti.

Severa potřásla mu na rozloučenou ruku.

„Vidím, strejče, že máte náboženství čisté. Navštěvujete sirotky v soužení jejich. Pozdravujte tetu, že jí přeji, aby jí dal bůh ducha zdraví, moci a milování."

To znělo už biblicky a nezajímavě.

V Praze promluvil otec Poříz s doktorem Orkafem o Seveře. Ale narazil na tvrdý skepticismus. Milý doktor byl zkostnatělý vědec a žádal věcné důkazy. Lépe pochodil otec Poříz u mladého svého přítele Bořka Krutého. Bylo ku podivu, jak mysl venkovského hocha pobytem v Praze zjemněla a zcitlivěla. Dostal nervy jako slečinka. Pěstoval nehty, nosil náramky a napouštěl se voňavkou.

Pod záminkou, že pracuje o synthese nového hnojiva, vymohl si na otci prodloužený pobyt v Praze.

Velmi snadno naklonil se ke spiritismu páně Pořízovu, opatřil si knihy a brzy plul ve vodách transcendence s otcem Pořízem o závod.

Herman Frenzl byl povahou reálnější a výklady strýcovy sprchávaly s něho jako krůpěje s kachny. Nic neuvízlo.

„To vše nemá praktické ceny," odtušil strýcovi. Vše nepraktické vzdaloval od sebe jako přítěž. Chtěl jíti životem lehce.

Paní Nolču a dceru navštívil otec Poříz v lázních dvakráte.

Vyprávěl o Seveře. Paní Nolča zívala a přitakovala, Ženda jako by neposlouchala.

Kdyby otec Poříz nebyl záhadou, již objevil u Severy Přibyslavské, tak zaujat, byl by si všiml, že Ženda zhubeněla a měla oči v tmavých jamkách.

Nenašed zájmu, přestal otec Poříz mluviti o svém zajímavém nálezu. Přemýšleti o něm nepřestal. (Pokračování.)

✱

ŠEST DOPISŮ Z DOBY VLASTENECKÉ.

Shledal dr. *J. V. Šimák.*

Kde není zachovaných listů našich buditelů, jak chudičké jsou naše vědomosti o nich a o všem tichém, krásném, někde však i hluboce dojemném ději českého obrození! Málo se tisklo tehdáž, přehojně psalo, jenže pohříchu, při veškerém bohatství pozůstalostí literárních jsou zpravidla naším dědictvím jen trosky; většina dopisů, zvláště důvěrných a rodinných, zanikla na věčnou nenahraditelnou škodu naši. Zejména z doby prvního úsvitu; z pozdějška jsme již šťastnější.

Péčí České Akademie vyšly již počátky obšírných sbírek z korespondence Palackého, Čelakovského, Vinařického. Dopisy básníka Jana Kollára nejsou dosud vydány soustavně, nýbrž po rozličných snůškách. Rozumí se, že také tyto sbírky jeví hojně mezer, neboť ne každý schovával listy třeba od lidí nejmilejších, a také ze sbírek souvislých lety se mnoho rozptýlilo; kolik jich shledává se do dnes čirou náhodou!

Nalezl jsem několik doplňků korespondence mužů svrchupsaných v musejních sbírkách, 2 v Turnově, 2 v Mnich. Hradišti, (kam se dostaly z rozptýlené pozůstalosti Emanuele Purkyně, profesora lesnické školy v Bělé u Bezděze), 2 v Bělé; list Kollárův sem darován asi z ev. fary v Kovánci, list Vinařického od Jana E. Konopase, rolníka a horlivého národovce v Sudoměři. Výborům těchto musei, zejm. p. ředit. Bablichovi v Hradišti a uč. J. Š. Svobodovi v Bělé, upřímně děkuji za propůjčení. Dva z těchto listů nemají arci zvláště významu, ale přece bylo by jich škoda, aby docela zapadly; poslední nenáleží vlastně již době probuzenské, jenže nebylo vhod jej z této snůšky vylučovati.

1. Frant. Lad. Čelakovský Janu Ev. Purkyňovi do Vratislavě. — Děkuje mu za kritický dopis a za překlad „Ohlasu písní českých"; navzájem posílá vděk svou „Růži stolistou". Těší se zprávě, že založena tiskárna českopolská. Pozdravuje překladatele svých básní a radí, jak by měl překládat „Ohlas písní ruských". (Orig. v Mn. Hradišti.)

Wysoce ctěný Pane! — Gsem Wašnosti welice powděčen za potěšenj, gakowěž mi způsobil Wáš ljstek s přiloženým překladem mého ohlasu. Tak přízniwá wšjmawost a saud tak mnohostranného znatele wěd a co mnohem wjce — ducha lidského, kteréhožto gá ode dáwna we Wašnostinné osobě ctjm, owšem spisowateli každému slaužiti musj ku potěše i dodánj nowé chuti. Co malau obměnu a skrowný důkaz mé wděčnosti račtež laskawě přigmauti nedáwno wykwetlau gednu Růži, budiž ona i známkau mé přátelské lásky. Shledáte snadno, že gsem se tuto na nowý pustil chodnjček, šťastně-li, zůstaweno buď úsudku Wašemu.

Zpráwa o wzniku tiskárny česko-polské a to hlawně přičiněnjm Wašjm, gest welice potěšitelna. Třebať nám wšude širších hledati mezí, chceme-li se aurodnějších let dočkati.

Panu Šukiewičowi račtež wyřjditi mé pozdrawenj. Přikročí-li se k Ohl. rusk., newjm oprawdu, co radněgi; zdali rýmů se držeti, anebo bez nich toliko poetický rythmus mjti na zřeteli? Snad by se i prostřednj cesta woliti mohla, tak aby asi polowice, a sice tam, kde toho wíce třeba, bez rýmů zůstala.

Přege we všem počínánj dobrého zdaru a prospěchu, gsem we wšj uctivosti Wašnostiným

upřjmným ctitelem

Fr. L. Čelakowský.

4. Srpna 1840.

Adresy není, ale zřejmo, komu list psán, čteme-li jen Čelakovského korespondenci. Slavný Jan Ev. Purkyně dlel ve Vratislavi jako profesor fysiologie na universitě v letech 1813—1841. S Čelakovským si hojně dopisoval. Jeho podnětem polský spisovatel Alexander Szukiewicz (nar. 1818) přeložil na počátku r. 1840 „Ohlas písní českých" (vyšlý 1839) do polštiny a Purkyně vydal svým nákladem; naším listem se blíž určuje doba vydání. Právě r. 1840 vydal Čelakovský „Růži stolistou". O polskočeské tiskárně pohříchu nic nevíme. R. 1842 změnil se pobyt obou přátel: Purkyně se dostal na universitu do Prahy, Čelakovský za profesora slavistiky do Vratislavě.

*

2. Fr. Palacký Janu Ev. Purkyňovi do Vratislavě. – Po Rusu Chludovu posílá dopis, kdež žádá, aby Purkyně vyjednal z Lešna pro české museum prodej originálu Komenského Didaktiky. Pozdravuje p. Šenzla. (Orig. v Mn. Hradišti.)

W Praze, 12. Aug. 1842.

Milý příteli! — Pan Chludow, znamenitý a hodný Rus, jenž zwláště skoumáním ſtředowěké kraſoumy se obírá, a tím aučelem již wětší čáſtku Europy projel, odewzdá Wám se psaním tímto i několikero mých nowějších brošurek, ježto laskawě ode mne přijmauti račte.

Nepochybuji, že ſte s preſidentem Čeſkého Muſeum, hrabětem Noſticem, při jeho we Wratislawi nedáwném meškání, již w konečný konec u musejním jednání o zbytky po Komenském uhodili; a protož nebudu se wíce o wěci této šířiti, až po náwratu hraběte se dowím, jakowý as ten konec jest. Jen to podotknu, že ſem já Wám nic jiného, ani konečnějšího, nepodal ani podati nemohl, nežli co dle protokolního zápisu dne 19. Mart. b. r. ſem pſal.

— I práwě, an toto píši, wſtaupil ke mně náš preſident hrabě Noſtic, a zprawil mne, že wlastně ničeho s Wámi nedokonal, ale didaktiku Komenského s ſebau opět přiwezl, kteraužto nyní pro Museum přepſati dáme, již dříwe ostatně wše, co ſte nám byl poslal, přepsawše. Lituji té nejiſtoty, aneb raději té beznadějnoſti we wěci důležité. Jsem na tom, že mimo didaktiku nic lepšího a důležitějšího w originálu žádati ani očekáwati nemůžeme. Wy můžete těm Lešňanům w ohledu tom s prawdau powěditi, že spis ten, od Komenia ſamého již někdy latině wydaný, a tedy neneznámý, mimo to také ne weſkrz, anobrž jen z malé čáſtky rukau Komenského psaný, jim méně důležitým býti musí, nežli nám; a že jiné Komenſkého spiſy, nazwíce antikatolického obſahu, Museum našemu méně whod budau, nežli didaktika, kterau žádný Jesuita již stíhati nebude etc. Proto prosím, že ráčíte ſe přičiniti, abychom didaktiku raději, nežli kterýkoli jiný ſpis v originálu dostali. O ceně, kterau zaň, kdyžby potřebí bylo, dáti můžete, již ſem Wám psal, a té ani nyní změniti nemohu.

Byw náwštěvau p. presidenta mimo naději zabawen, abych p. Chludowa již k odjezdu ſtrojícího nezmeškal, musím dokončiti, aniž již p. Štenzlovi, jakož ſem chtěl, po něm také pſáti ſtačím. Račte mne proto i u p. Štenzla příležitě omluwiti, a i ſám ſwé přáteľské láſce wždy poručena míti.

Wašeho ſrdečného

P.

S. Wohlgeboren
Herrn Johann Ev. Purkinje
Doctor und ord. Profeſor der Medicin
an der Univerſität
zu Breslau.

Purkyně objevil r. 1841 v Lešně v archivu evang. sboru rukopis „Didaktiky“ a jiné menší spisy Komenského. Didaktika nebyla sic psána rukou Komenského, ale přepsána za jeho dohledu. Sbor musejní, maje od Purkyně zprávu, jal se jednati o zakoupení rukopisů, za Didaktiku nabízel až 100 tolarů, na ostatní povoleno 300 tol., k tomuto jednání podává list ne nevýznamný příspěvek. (Viz Čas. Č. Mus. 1843 str. 619; Bílý, Koresp. Čelakovského II., 579, a ostatní dopisy, týkající se této věci v Č. Č. Mus. 1880, str. 419—423.) Zmíněný rukopis opravdu byl zakoupen a jest dnes v knihovně musejní; vydána však byla Didaktika pro obtíže censurní až r. 1849. — Palacký byl toho času jednatelem musejním, presidentem Josef hrabě z Nostic. Štencl a Chludov nejsou blíže známi. Spisky Palackého jsou něm. brožurky, týkající se musea (Návrh na Francisceum v Praze, Čeho třeba je čes. museu, Přání týkající se čes. musea, Kritika staveb. plánu musea) vyšlé 1839—1841, otišt. potom v Gedenkblätter a nyní od L. Čecha v Drobných spisech Palackého.

*

3. Fr. Palackú Michalu Kotlerovi do Turnova. – Omlouvá opožděnou zásilku, pozdravuje Ant. Marka. (Orig. v museu v Turnově.)

W Praze, 15. února 1848.

Blahorodý pane! — Opozdění příležité expedicí stalo ſe za příčinou nemoci páně presidentowy, jenž dlauho trpěw na oči nebezpečně, ani do Prahy ſe vrátiti ani w Žehušicích, kdež až posawad mešká, čtením a psaním obírati se nemohl; potom také jízdau mau k akademickým posezením do Wídně, odkudž ſe wrátiw, také nemocí sklíčen jsem byl. Připomínám toho, abyste z dlauhého mlčení našeho nedomýšlel ſe, jakoby z aumysla se bylo ſtalo.

P. děkanowi Markowi prosím že ráčíte příležitě vzkázati mé uctiwé služby.

Se zwláštní šetrností
Wašeho Blahorodí
ochotný ſlauha

Palacký.

Michal Kotler, měšťan turnovský, syn sestry Ant. Marka, známý obchodník v drahokamech a cestovatel po Rusi, byl t. č. jmenován inspicientem musea král. Českého a právě tento čas daroval sbírkám znamenité zkameněliny křídového útvaru z Turnovska. Patrně dostalo se mu poděkování. Presidentem musea byl tehdy Jos. Mat. hr Thun na Žehušicích. Ant. Marek t. č. byl čestným děkanem a farářem v Libuni.

(Dokončení.)

*

Jan Vrba:

ZÁMECKÁ GALERIE.

Z knihy „Sázava". (Pokračování.)

Ale žel! Nový nadlesní, jemuž bylo nařízeno přičiniti se o zvýšení výnosu lesního hospodářství, přišel se stejnými návrhy. Důkladnější však svého předchůdce, který pouhým hovorem chtěl působiti, vyhotovil přesné výpočty ztrát a zisků peněžních, doplnil je výkazy ztrát utajených, způsobených škodami na lese a příštím jeho výnosu, a v úvahovém závěru své lopotné práce dovodil zřetelně, že jediné východisko z krise je zrušení nákladné obory a zanechání honby na prospěch rozumného lesního hospodářství.

Bylo vykonáno, a pán z Wittegů s netrpělivostí čekal výsledek. Uvěřil sice nadlesnímu, že nelze v krátkém čase učiniti zázraku, ale nespokojen a zklamán byl přece, neboť skutečnost nesrovnávala se ani s představou, ani přehnanými výpočty. — A tu probudila se v něm podnikavost otcova. Byla sice vyvolána vzdorem, ale úsilí její bylo dobré, žel jenom, že i v něm projevily se vedle otcových i matčiny vlastnosti a tak výsledek nemohl nikdy přinésti slibovaného vysokého zisku. Albert z Wittegů poznal, že nutno vlastní ruku přiložiti k dílu, má-li uspokojiti — a nikterak neváhal poznání uposlechnouti. A že těžkopádnost a pomalost lesního hospodářství nesrovnávala se s jeho povahou, začal reformovati hospodářství polní a podniky na něm závislé. Novoty, které zaváděl, nebyly neužitečné ani směšné, neboť byl na nich patrný zisk houževnatého studia, a poněvadž ve většině případů byly i dobře promyšleny, plně se osvědčovaly. Osevy novými druhy zrn se vydařily, chov jiného plemene dobytka se odměnil netušeným způsobem, ba, i odvážné rozhodnutí, pěstovati průmyslové brambory ve zvýšené míře a celou jejich úrodu zpracovati ve vlastním rozšířeném lihovaru, přineslo hned v prvních letech značný zisk.

Poslední podnik velmi posílil jeho sebevědomí, neboť sám správce zrazoval mu jej bázlivě, uváděje četné důvody a předpovídaje nezdar. Ano, i když v prvních dvou letech znamenitý zisk byl nepopiratelný, vrtěl správce ještě pochybovačně hlavou a nikterak nebyl nadšen výnosným podnikem. Za to majetník panství opil se tímto zdarem, a jeho sebedůvěra vzrostla tak, že naprosto přezíral pochybovačných poznámek správcových. Výnos panství se v té době již skoro zdvojnásobil, a zejména nadlesní přesvědčivě tvrdil, že ještě se zvýší v příštích letech. Ale všechny tyto úspěchy nezpůsobily dosud rovnosti příjmů a vydání. Schodek sice značně se umenšil, přestal býti hrozivý a mohl býti úplně odstraněn nepatrným umenšením přepychu a propuštěním několika darmožroutů ze služeb, které byly jim pouze výnosnou zahálkou.

Baronka Valburga milovala však velmi tento přepych hejna zbytečného služebnictva, jehož neustálé hemžení, ponížená úcta a otrocká oddanost zvyšovaly zdání nádhery a libý pocit moci a vznešenosti. Albert z Wittegů, od mládí zvyklý tomu všemu, naprosto se nedomníval, že by snad zde mohla vězeti příčina, a proto ani ve snu nepřišlo mu na mysl, že by tu mohl zaváděti změny, ba, nepřepadla ho ani nedůvěra, jaké byl pln k úřednictvu. To prostě proto, že svlékal kůži opatrného, podezřívavého a vypočítavého člověka před brankou, jíž vstupoval do zámeckého nádvoří, kdykoliv se z úřední budovy vracel, a do zámeckých komnat vstupoval již šlechtic bez poskvrny a hany.

Ale přece chtělo se mu úplně dovršiti zdárně započatou práci. A tu po prvé vedle vlastností zděděných po otci zahovořila jiná, dosvědčující jeho původ z krve hraběnky Emy. Rozhodl se zpracovati veškery plodiny svého panství průmyslově ve vlastních podnicích. Marné byly námitky úředníků, jejichž rad dávno už nedbal, a sotvaže se otevřelo jaro, začal svůj plán velkoryse uskutečňovati. Na břehu Sázavy vyrůstala ze země dlouhá budova, v níž pro příště pily a různé, dřevo obrábějící stroje měly dodati dříví, v jeho lesích vytěženému, ceny vyšší, než jaká může býti přisouzena surovině — a za zámkem, po boku lihovaru zakládán byl pivovar, v němž nejvýhodněji měl býti zpeněžen panský ječmen. Oba podniky vypraveny byly na výsost dokonale, nebylo jediné poslední vymoženosti, která by nebyla umístěna pod jejich střechou, jež dávno před podzimem začervenala se nad čerstvým zdivem. Po novém roce objevila se v městečku spousta nového úřednictva i dělnictva, a již v obou podnicích byla zahájena práce.

Nákladnost jejich vybudování zaťala dokonale žílu další podnikavosti Alberta z Wittegů, neboť vzrůst dluhů hrozil trvale zatížiti výnos panství. A nejen to, současně i dostavila se krise, která byla dáv-

no předvídána hospodářským správcem. Mnohohlíznaté průmyslové brambory, pěstované v nevhodné pro ně půdě a v podnebí s nepříznivými poměry vlhkostními, napadeny byly ničivou houbou. Značná ztráta byla tím nepříjemnější a citelnější, poněvadž dostavila se v době, kdy nutně třeba bylo peněz, aby byly splněny všechny závazky k věřitelům.

Nehoda nikdy nechodí sama. Nebylo jinak ani tentokráte. Pivovarská spekulace nebyla dosti dobře promyšlena, takže brzo se ukázala neúměrnost mezi výrobou a odbytem. Panské pivo bylo sice přívětivě přijato v městečku i obcích, odvislých od panství, ale tam, kde této skutečnosti nebylo, hájily tvrdě pivovary svých dosavadních odbytišť. Pustil se sice Wittegův pivovar statečně v boj, vítězil také, ale cena těchto vítězství byla příliš draze placena, aby z nich kynul žádoucí zisk. Po roce bylo poznáno, že sice výtěžek kryje výlohy správní a provozovací, že úrokuje se jakž-takž i vložený kapitál, ale zhola nic více . . .

Za to pila vykazovala zisk, avšak ne takový, aby jím mohl býti uhrazen schodek lihovaru. Skončil první rok, sestavena byla bilance, ale skutečnost schodku popřena býti nemohla, zejména proto ne, že byl mnohem větší dosti již příznivých předchozích let.

Strohý ciferný výpočet zarazil a zamrazil, a cosi podvědomého bránilo uvěřiti laciné výmluvě, že jsou to podniky prvním rokem v život vešedší, které dosud nemohly se plně rozvinouti. To bylo příliš podobno úmyslnému sebeklamu; ale stejně nechtělo se vzdáti se této víry úplně, neboť to by bylo bývalo doznáním, že se vybočilo na scestí.

Zdlouha uplynulo několik šedých, neutěšených dnů, v nichž sklíčilo Alberta z Wittegů zmalomyslnění. V nich téměř neopouštěl své pracovny, v níž zamyšleně přecházel po dlouhém koberci s rukama vzadu složenýma a zaníceným doutníkem v ústech. Chvílemi zastavil se před psacím stolem, zadíval se do ciferných sloupců bilance, zalistoval v některé ze snesených sem uzavřených úředních knih — a znovu přecházel a přemýšlel, uvažoval a činil závěry a nová rozhodnutí.

Uplynulo tak plných deset dnů, stejně krušných pro něho, jako pro úřednictvo, které instinktivně vytušilo, že schyluje se k bouři. V posledních dvou dnech jeho osamocení a uzavření utichly i kroky v pracovně, a s netrpělivou bázní vyčkávajícím bylo lze klíčovou dírkou opatrně zjistiti, že sedí u stolku a pilně na čemsi pracuje. Potom náhle zrušeno bylo mlčení . . . Nejdříve zavolán byl nadlesní, a když po tříhodinném rozhovoru vyšel z pánovy kanceláře, byl podivně zrozpačitělý a najisto i nesvůj. Na zvídavý správcův dotaz utrhl se jako se řetězu a bouchl za sebou dveřmi lesního úřadu, až se celé stavení zatřáslo. Ale k audienci ubíral se již hospodářský správce, a za ním jako k přijímání šli ti, jimž svěřeno bylo řízení panských podniků. Vraceli se všichni s tváří kyselou, jako by byli do šťovíku kousli, a celý týden uplynul, než druh druhu se pochlubil, jakéhože nadělení se mu v památném dnu dostalo.

Bylo u všech k zoufání stejné.

Albert z Wittegů zkřemeněl v zarytém odhodlání stůj co stůj vydobyti z půdy svého panství za pilné účinnosti všech jeho podniků tolik, aby dosažen byl zamýšlený jím cíl: rovnost příjmů a vydání, tož i zmizení věčně se opakujících schodků. Každému ze správních úředníků určil sumu, o níž měl býti zvýšen výnos jeho péči svěřeného panského majetku, při čemž úplně ponechal jeho vůli a dovednosti uskutečnění zázraku. Sám pak umínil si zvýšenou péčí a dozorem přičiniti se o zmizení všech nepřístojností a ledabylostí, jimiž po jeho mínění bylo panství doposud značně poškozováno . . .

Nastal podivný hon a shon, neboť z bázně před hrozící výpovědí přičiňoval se každý seč byl, aby vyhověl pokud možno nejúplněji přísnému příkazu, v důsledku čeho brzo nastala stará disharmonie úřednická, sotvaže byl dosažen jakýsi přátelský soulad. Zájmy jejich úřadů se střetly, a poněvadž vykázati pokud možno největší výnosnost stalo se nejpřednější ctností každého, hleděl druh na druhu dociliti největšího zisku, a svárům a roztržkám nebylo konce.

Nebylo dne, aby některý nepřiběhl lermo do pánovy kanceláře ostře si posesknout do počínání druhého, nebylo dne, aby v úředním domě neodehrál se bouřlivý výstup. Hajní i lesní, šafáři i poklasní, jednajíce po přísných příkazech svých nadřízených, mohli si nohy uběhati a dveře příslušných kanceláří z veřejí vyvrátiti, přicházejíce vzájemně na sebe žalovat.

Vysoko nad tímto škorpením, hašteřením a donášečstvím stál pán z Wittegů. Sledoval pozorně běh událostí, a zdálo se mu, že tentokráte vpravdě objevil kouzelnou formuli zdaru. Rozbroj mezi úřednictvem a vzájemné nepřátelství šlo panství k duhu, takže spokojeně umiňoval si

přičiniti se o to, aby žádná z těchto skutečností nezmizela . . .

Žel však! Všeho bylo možno dosáhnouti, jenom ne podříditi přírodu své vůli. V máji — právě když žita vyrazila v květ — dalo se do vleklého zemského deště, pršelo do metání i do květu pšenic, a zmokly i ovsy. A když nekonečné dštění neustávalo, dostavil se zmalomyslnělý správce, aby dal výpověď ze služby ještě přede žněmi, zdůvodňuje své rozhodnutí naprostou nemožností dostáti slibu a danému slovu.

Výpověď jeho přijata nebyla, ale přes to jeho čin, poněvadž byl neklamnou nápovědí nového nezdaru, zachmuřil vážně pána z Wittegů, jehož nejpromyšlenější metoda náhodou byla zvrácena v niveč. Po prvé zazdálo se mu, že všecka jeho námaha a všecko jeho úsilí je jako stavění na vějném písku. Nějaká podivná spodní síla, jemu nepřátelská, jako by již v počátku a zárodku zvracela vše, co učiniti byl si umínil. Nerozuměl tomuto svému pocitu dobře, ale jaksi nutně vracel se k němu se zmrazující bázlivostí a usilovně hledal neznámého nepřítele . . .

Našel jej posléze. Utkvělá myšlenka, která ztrpčila otci poslední dny života, zaťala spár i v lebku synovu . . .

Stalo se tak kteréhosi večera, kdy vracel se domů z čekání tmějícím se krajem. Šel zamyšlen s hlavou skloněnou, zaměstnán cele neodbytnou představou, když pojednou lehké zaševelení ve vysoké semenné jeteli donutilo ho zvednouti hlavu. A zastavil se v úleku, neboť země, která v temnotě prostírala se před ním, byla děsivě vyhrůžná a neznámá jako tvář, v niž náhodou pohlédli jsme v nestřežené chvíli, kdy nebyla pokryta škraboškou. A jemu v tichu zastavení a v rychle míjející vteřině poznání zdálo se, že slyší odkudsi z údolí, propadlého již do noční tmy, skřípění neviditelných zubů, užírajících zvolna, ale mstivě vytrvale z jeho jmění . . . Pochopil, že se pustil v marný vysilující zápas, a na čele vyvstal mu studený pot . . .

A přešlo to . . .

Odplivl si prudce, zaklel nejinak, ale něco již mu nedovolovalo jíti tak bezpečně pomalu, jako šel ještě před chvílí. Říkal si rozhněvaně, že má nápady jako malé dítě, které ještě věří ve strašidla, ale přes to přidával do kroku a neustále kroutil hlavou, jako by se mu kladla do týla cizí studená ruka. Mrazilo ho také po zádech — snad se nachladil o čekání v lese . . .

A když už, vystoupiv z nádvoří schodištěm k zámeckým vratům, položil ruku na tepanou kliku, zastyděl se v duši nad takovou nedůstojnou slabostí, neboť připadlo mu, jako by utíkal před tmou. I zavzdoroval. Obrátil se na schodišti, z něhož otvírala se vyhlídka daleko široko do kraje, založil ruce na prsou a vyzývavě podíval se do tmy. — Ale v téže chvíli přepadl ho nevýslovný děs, a do tváře mu dýchla tak mrazivá hrůza, že až zadrkotal zuby.

Několik dnů si poležel v horečce, a když vstal z lože, zařekl se ještě někdy jíti v sychravém večeru po dešti na čekání. Ale toto zařeknutí naprosto nemohlo zahnati protivnou představu a sluchovou halucinaci v tmě skřípajících zubů a utkvělou myšlenku, která s pozdravením neodešla, nýbrž obcházela neustále kolem, aby se mu vnutila, jakmile se ocitl o samotě. Začal se proto báti samoty, které dříve vyhledával, a většinu svého volného času ztrávil u ženy, nemálo tím rozradované.

Nebylo ani příčiny k údivu nad jeho počínáním, neboť v době, kdy proměna nastala, ozvalo se v ložnici baronky Valburgy vrnění druhého potomka — a opět po meči. Udála se však tehdy jiná věc, která vzbudila pozornost — a plným právem, neboť byla temnou předzvěstí do budoucna. Na neustálé prosby ženiny svolil pán z Wittegů, aby jediný jeho syn, neboť první byl do roka zemřel, byl vychováván v řeči své matky . . .

Roční uzávěrka účtů vykázala značný deficit, zaviněný špatnou sklizní, a způsobila zvýšení obliby nadlesního, který — jediný ze všech — dostál slovu, pilně se přičinil, takže jen znamenitě zvýšenému jím vykázanému zisku bylo děkovati, že celkový schodek byl přece snesitelný. — Neradoval se však z pánovy přízně dlouho, neboť brzo po Novém roce polámal mu sníh nejkrásnější porosty, a jeho dílo dovršil vítr jarními vývraty . . . Nebylo pochyb; toho roku byl schodek naprosto zažehnán, i kdyby kroupy byly rozbily polní úrodu na padrť, a v pivovarských sklepích všechno pivo zkyslo — ale do budoucna nejméně na deset roků bylo nutno zmenšiti roční výtěž o třetinu, aby po příkazu zákona byla znovu zahospodařena utrpěná ztráta hmotná.

(Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

Ferdinand Strejček:

Paleček a Kacafírek.

Oba jsou osoby historické. Paleček, jak známo, byl šašek krále Jiřího, Kacafírek, jenž nemá dnes u nás té popularity jako jeho šťastnější předchůdce, byl Chrudiman, syn váženého měšťana tamějšího Kacafíra. Antonín Rybička, jenž se vděčnou jeho postavou zabýval, neurčuje blíže dat jeho života a promítá působení „českého Enšpigla" Kacafírka, osoby to v 19. století téměř již jen legendární, přibližně do století 17.

Podle Ant. Rybičky nazýval Kacafírkem známý buditel české Thalie Jan Nep. Štěpánek, rovněž Chrudiman, veselého přítele svého Jana Hýbla, rodáka z České Třebové, a to proto, „že se v okolí chrudimském slovem tím vyrozumívá člověk žertovný a přitom dobrosrdečný, asi tak, jak Němcům „der Tausendsassa" ". „My sami za svého přebývání v letech čtyřicátých v Chrudimi slýchali jsme od tamních čtenářů vypravovati rozličné vtipné a žertovné historie ze života tohoto někdy chrudimského Enšpigla — —" Jak živá byla ještě za Štěpánka (1783—1844) tradice kacafírkovská, svědčí mimo jiné také zčeštění Bäuerlovy frašky „Der Tausendsassa" nadpisem „Kacafírek ferina". V Jiráskově „F. L. Věku" vyskytuje se zvučné kdysi jméno to ve spojení s Janem Hýblem, horlivým návštěvníkem české hospody „na staré rychtě".

P a l e č e k, K a c a f í r e k, naposled i třetí jejich kolega, západočeský, Š v a n d a d u d á k poskytli významná jména svá několika českým podnikům literárním a tak se stali představiteli nejen vlastní tradice historicko-legendární, nýbrž i historicko-literární.

Největší popularitě se těšil rozhodně Paleček. Nejen že máme o jeho vtipných kouscích pěkných „Historií dvanácte" z 16. století, doby to nedlouhé po Palečkově činnosti a smrti, které byly častěji vydány tiskem již ve století 16., pak v 17., 18. a i na počátku 19., ač tu „neúplně za příčinou censury", nýbrž naší době ho ještě pronikavěji přiblížila vhodná úprava Herbenova, která přivábila k sobě také dva ilustrátory zvučných jmen, a to malíře Klusáčka a samého mistra Alše, a kromě toho několik podniků literárních, nejvíce ovšem Rubešův a Štolbův.

Než Rubeš nebyl prvý, který si oblíbil tohoto znamenitého představitele humoru českého. Měl svého předchůdce v „třebovském Kacafírkovi" J a n u H ý b l o v i, který se uchýlil k proslulému jménu již r. 1834, náhodou v roce vlastní smrti své. A tak zůstalo toliko při jediném svazku zábavné sbírky, která má titul „P a l e č e k, o b s a h u p o u č n é h o, o p r a v d i v é h o i ž e r t o v n é h o k u ž i t e č n é m u i o b v e s e l u j í c í m u č t e n í. Sebraní od Jana Hýbla. V Litomyšli, vytištěné od Jana Turečka 1834". V obsahu jest především 9 kapitol (místo 12), tedy jen „Vejtah z historie o bratrovi Palečkovi, stavu rytířského člověku, jenž jsa při králi Jiřím Českém, velmi šlechetného života, králi i každému dobrému milý a vzácný byl, a mnoho kratochvilných věcí činil", dále humoreska „Zasloužený trest a láska" a několik podle tehdejšího vkusu napínavých historek a povídek. Že byla tato sbírka Hýblova dosti oblíbena, svědčí druhé její vydání z r. 1874, čtyřicet let po prvém, v Skalici, písmem Fr. Škarnycha synů. Nevysvětleno zůstane, jakým způsobem ocitlo se tu pod humoreskou „Zasloužený trest a láska" jméno J. Seidl, jehož v prvém vydání nebylo. Humoreska sama připomíná slohem i úpravou podobné práce Hýblovy a při J. Seidlovi má Jungmannova „Historie literatury" jediný spis, t. j. „Kroniku o Berouně".

Jest velice pravdě podobno, že F r. J. R u b e š, který v lecčem navázal na Jana Hýbla, knížku Hýblovu znal a že pokřtil právě jejím případným titulem památný podnik vlastní. Sláva a výbornost 19 svazečků „P a l e č k a, m i l o v n í k a ž e r t u a p r a v d y," jenž „na světlo posílán od Fr. Rubše, Fr. Hajniše a Ještě-Někoho (Filípka) v letech 1842 až 1847, jsou tak známy, že netřeba tu o nich šířiti slov. Také dobrá pověst „P a l e č k a" Š t o l b o v a a N e v š í m a l o v a (od r. 1873 až 1877) a pokračovatele jejich R u d o l f a P o k o r n é h o (1878—1886) dosud se udržela a lákala oblibou svou vydavatele další ještě v době nedávné.

Nás nyní více zajímá otázka, jak se osvědčil v literatuře naší mladší druh Palečkův, K a c a f í r e k. Neměl toho štěstí, co jeho předchůdce, nebyl šaškem královým, nýbrž toliko bodrým ferinou bez zaměstnání, který vypomáhal hlavně chudině vtipnými nápady a kousky svými z okamžité nouze, a tomuto určení a poslání svému zůstal věren také v literatuře naší.

Jeho proslulého jména ujal se literární trosečník neméně vynikající tradice, zchudlý syn slavného otce, V á c l a v R o d o m i l K r a m e r i u s. Již roku 1823 byl nucen prodati památné otcovy „Cís. kr. vlastenské noviny", které redigoval po Rulíkovi a Fr. Tomsovi (starším) od r. 1813, a „stará Česká expedice" pro samé dluhy šéfovy nevěděla kudy kam.

(Dokončení příště.)

DIVADLO.

L a n g d o n M i t c h e l l: *Eviny dcery.* Satirická veselohra o čtyřech dějstvích. Přeložil K. Mušek. Po prvé v Měst. divadle Král. Vinohrad dne 23. dubna za režie Fr. Hlavatého.

„Eviny dcery“ jsou ukázkou dramatické tvorby americké, dosud nesamostatné a bezvýrazné. Hra jest označena jako satirická, není jí však myšlenkou neb řešením, nýbrž jen vnějšími podrobnostmi a některými obraty slovními. Nemá též významu literárně uměleckého, jest pouze zábavnou hrou, dosti plytce osnovanou, vítanou divadlu pro oddech ve studiu prací vážnějších a pro pokladnu, již rádo plní obecenstvo, dychtivé kratochvíle, plynoucí z podívané na frašný rej v kruzích milionářských, na jejich zkarikované mravy a nádherné toalety. Dějem jejím jest návrat rozvedené paničky k manželství, a to přímo od oltáře, kde hodlala uzavříti nový sňatek. Úloha rozmarné dámy připadla pí. Friedlové-Štěpničkové, jejíž osobitost, po našem soudu, směřuje k úlohám vážným; proto také této úloze dala méně humoru, za to citu a duše více, než zasluhuje. S ní za výkony sklízející veselou sympatii zasloužili si úspěchů pí. Májová jako jiná, výstřednější rozvedená panička, p. Pražský jako milovník mužně světácký, p. Sedláček jako směšný, ale kořistivý nápadník, a pan Zakopal ve výtečné masce amerického kazatele.

*

M. B. Böhnl: *Pan Trikolet.* Veselohra o čtyrech dějstvích. Po prvé 27. dubna ve Švandově divadle na Smíchově, za režie V. Nováka.

Nepodali jsme v tomto listě zprávy o druhém večeru cyklu ve prospěch „Máje“ ve Švandově divadle na Smíchově, neshledávajíce to pro své čtenáře nutným zejména vzhledem ke hře (Schillerovo zpracování „Princezny Turandot“ od Gozziho). Za to po třetím večeru rádi zaznamenáváme novinku původní, práci talentu dramaticky rozhodně slibného, tím vítanější, že jde opět jednou o pokus veseloherní, a to pokus námětu svérázného a nikoli povrchního, ač si nasazuje lehkou masku satiry. „Pan Trikolet“ není satirou jen zevními příznaky (jako Mitchellovy „Eviny dcery“), ale svým jádrem, tkvícím ve složkách existenčního zápasu malých lidí. Moc klamu nad pravdou, zámožnosti, třeba zdánlivé, nad poctivým přičiněním, se tu rozvádí; lidé, v jádře poctiví, jsou nuceni pro záchranu trosek svého života sloužiti falši, aby se udrželi nad vodou. Historie o panu Trikoletovi, jenž předstíraným bohatstvím ovládá ovzduší předměstského hotelu, lidi a jejich zájmy, které se tu soustřeďují, není v dramatickou stavbu zbudována rukou zkušenou, ale přece schopnou; ve slovech i pořadu výjevů je místy dost všednosti, ale dobré provedení přes to by je mohlo učiniti zajímavými. Postavy, které tu vystupují, jsou typy dosti známé, trochu Herrmannovského zabarvení, jimž autor nepřičinil nic nového — ale jsou patrně tvořeny dle pevné představy a jsou schopny života na jevišti. Nezvyklost námětu, šklebivá škraboška nad tragikou osudu, nalezla v provedení jen úsilnou snahu, která ji místy přibližovala obecenstvu. Práce zasluhuje uznalé pozornosti a dokonalého hereckého ovládnutí pro vážnost smýšlení, na němž veselá ta hra jest stavěna.

TÝDEN.

* Příštím pondělkem vzpomeneme si šedesátých narozenin dra Jana Herbena, brumovického rodáka ze sesterské Moravy, postavy literárně i žurnalisticky význačné. Je z oné družiny prvních moravských studentů, kteří přijížděli studovat do Prahy hlavně z Olomouce a z Brna, odkojeni ryze národními ideami svých vynikajících profesorů, Havelky, Kosiny, Bartoše, a z nichž někteří hned v prvních dobách kritického zápalu ostře se postavili proti „nenárodnosti“ školy Lumírovců. Herben, duše „Ruchu“, temperamentní a výbojný v nadšených kritikách, bijících se za některé postavy národní (Hurban), projevoval se během doby i beletristicky: drobnými kresbami ze svého rodného slováckého okolí, jež počaly se objevovati zejména koncem osmdesátých let. Jsou to „Moravské obrázky“, črty „Na dědině“ a „Slovácké děti“, skladbičky nevelké, ale svěží i jadrné svým pravdivým postřehem realistickým, vnějšně barvité, psychologických postřehů typicky zajímavých. Ale v té době let devadesátých, kdy objevovaly se poslední z nich, upoutávala pozornost už i veliká, široce založená skladba „Do třetího a čtvrtého pokolení“, objevivši se knižně r. 1892, práce hluboké potence psychologické, národopisné i kulturní, kus duševních i společenských dějin selského stavu jižní Moravy, mohoucí se pyšně řaditi k analogickým skladbám Holečkovým z jižních Čech anebo k pracím Terézy Novákové z Čech východních. A již tu máme i Herbena žurnalistu, vždy pohotového a celou bytostí zaujatého pro náš kulturní život. Věnoval se mu cele, stav se po složení doktorátu filosofie výhradně novinářem. V té funkci naše generace znají jej nejvíc. Založení čtrnáctideníku „Času“ (1886), pak jeho přeměna v týdeník (1889), v obdeník (1900) a brzy poté hned v deník — to vše je v dobré paměti. Známy jsou i nespočetné stati a články Herbenovy z našeho života literárního, společenského, kulturního vůbec, studie historické i národní. Z posledních let pochází i rozkošná kniha „Hostišov“, kus jihočeského dnešního národopisu, prozářeného láskou k přírodě, k drobnému člověku, ke zvířátkům a polím. Ve všech těch pracích zříme Herbena jakožto tvrdě vyhraněnou, jasně vyzařující a výraznou osobnost, která i tehdy imponuje, když vyvolává osobní i věcný nesouhlas. —*n*—

*

Dne 26. dubna t. r. zemřel člen činohry Národního divadla Richard Schlagha-

m e r, umělec velmi ceněný pro mnohostrannou tvořivost, právem oblíbený a do té míry v čelných úlohách nejúspěšnějších her zaměstnávaný, že předčasný skon jeho znamená trpkou ztrátu pro přítomnost i budoucnost naší první scény. R. Schlaghammer narodil se r. 1871 v Karlíně; po existenčních nábězích v kadetce a obchodní akademii, přes odpor rodiny oddal se ve dvacátém svém roce zcela divadlu a po marném pokusu zakotviti u významnější české scény přešel k divadlu německému, byl činným na jevištích v říši i v Americe a po působení u dvorního divadla v Hannoveru, kde zaujímal významné místo, dosáhl konečně dávného cíle a stal se od r. 1908 členem divadla Národního, a to záhy jedním z členů nejlepších a nejvíce zaměstnávaných. Tvořil se zdarem postavy moderní i historické, vážné i komické, pružné, elegantní milovníky i těžkopádné směšné starce; znamenitě ovládal mluvu, přes individuelní, nezvyklé zabarvení, které neprávem bývalo považováno za návyk z cizího jazyka dřívější působnosti, vždy přesně členěnou a srozumitelně přednášenou. Velice vynalézavým byl v úpravě zevní masky a docílil v tom směru řadu malebných karakterů. Nejvýraznější jeho postavy ve hrách českých byly Rokycana a Páleč (v Jiráskových „Žižkovi" a „Husovi"), Zeyerův Neklan, Ilčík v Mahenově „Janošíkovi", Hilbertův Kolumbus, Karmín v „Janu Výravovi", Hřídelíček ve Svobodových „Čekankách", Kaligula v Trévalově „Tiberiovi", jmenovitě však Myrtill ve Vrchlického „Hippodamii" a Václav IV. ve Dvořákově stejnojmenné hře, na jejímž úspěchu měl veliký podíl svým výkonem, temperamentně založeným. Často hrával přední úlohy činoher líbivých, ponejvíce veseloher („Cyprienna", „Houpačka", „Katakomby", „Charleyova teta", „Mravnost", „Pygmalion", „Bezejmenná" a j.), nejvýše umělecky vyspěl v klassických hrách repertoaru cizího, jako Faust, jako strážmistr a Max ve „Valdštejnovi", nejvíce pak ve hrách Shakespearových „Hamletu" (první herec), „Kupci benátském" (princ Arragonský), „Romeu a Julii" (Merkuzio), „Večeru tříkrálovém" (Malvoglio) a „Jindřichu IV." (sir John Falstaff). Touto poslední postavou, skvěle vytvořenou, dospěl nejvýše ve svém umění — a ukončil svou dráhu, jistě předčasně, neboť právě tento Falstaff, který nespokojil se jen se zevní kresbou pijana a chvastouna a laciným úspěchem jeho fraškovitosti, nýbrž byl prodchnut ve své slabosti lidským citem a bezelstnou dobrotou malé duše . . . právě on sliboval mnoho pro další tvořivost umělcovu, především ve hře klasické a v postavách samostatných, nepodléhajících rámci běžných typů. Želíme umělcova úmrtí upřímně a zachováme mu vděčnou paměť.

*

L i t e r á r n í c e n a z a k n i h u p r o č e s k é d ě t i. Loni zesnulý Jindřich Rais, ředitel měšťanské školy pro dívky v Praze-VII. Na Studánce, ustanovil, aby z části pozůstalosti jeho složen byl při České Akademii základ na cenu, jejímž účelem bylo by povznesení literatury pro české děti. Cena 500 K udílena bude každého druhého roku, a nárok má český spis pro mládež, aspoň pětiarchový, veršem nebo prósou, „jehož obsahem byla by mládež zušlechťována, cit vlastenecký povzbuzován a hrdost národní posilována", spis vynikající, dílo umělecké, opravdové ceny literární. Vyloučeny jsou všecky kompilace, předělávky, upravování atd., vůbec práce neoriginální. Látkou budiž především život národa nebo kteréhokoli kmene českého, česká historie, česká báj. Celý duch díla buď český. Cenu udíleti bude IV. třída České Akademie, jež základ již přijala, a vyhlásí ji dne 19. února, v den úmrtí zakladatelova. Dle přání jeho přísluší zatím doživotní užívání úroků ze základu vdově. Účel a všecka ustanovení jsou důkazem ušlechtilé a vlastenecké mysli zesnulého ředitele Jindřicha Raisa, bratra spisovatele K. V. Raisa, jenž tiše šel životem a žil jen české mládeži.

*

* V knihovně fondu Julia Zeyera při České Akademii vydány budou tři svazky veršů, a to Jaroslava Kolmana, Maryše B. Šárecké a Věry Vášové. Stipendia z téhož fondu obdrželi L. N. Zvěřina, Fráňa Kopeček, Otto Parma, F. H. Slabecký, Jarmil Krecar, Jos. L. Brendl.

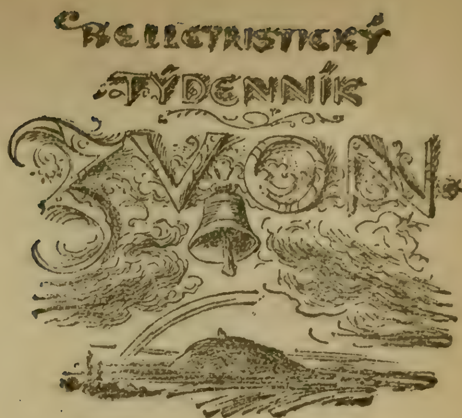
*

* V neděli dne 29. dubna konala „Společnost Jaroslava Vrchlického" svou výroční valnou schůzi za předsednictví prof. dra Josefa Thomayera a za četné účasti svého členstva. Ve správě o činnosti společnosti konstatoval i v roce uplynulém uspokojivý ruch, ač ani tu válečné okolnosti nijak nepolevily ve prospěch její rozsáhlejší činnosti, která může rozkvésti teprve v dobách míru a návratu vyššího kulturního života. Předseda konstatoval potěšitelný přírůstek členstva, z prací odborů zejména má svou závažnost vydání II. svazku „Sborníku", tentokráte svazku šestnáctiarchového, dále získání zajímavé korespondence Jar. Vrchlického, o níž byla již zde zpráva podána, a další úprava musea Jar. Vrchlického, které se připravuje ke své definitivní instalaci, taktéž válkou zdržené. Také stav finanční, posílený prodejem „Sborníku" vedle příspěvků členstva, objevil se co nejuspokojivější. Aklamací zvolen za předsedu na 3 léta opětně prof. Dr. Jos. Thomayer a revisoři prof. Jan Voborník a Václ. Schwab. Správní výbor a odbory ustaví se dle stanov. Možno české inteligenci a přátelům i ctitelům velikého našeho básníka přednésti výzvu, aby přistupujíce za členy „Společnosti" podporovali její činnost, která směřuje k cílům tak ušlechtilým.

V Praze, dne 3. května 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



Stan. Cyliak:

SNĚNÍ.

Och, dobře vím, že jarní vody kvetou,
že jsou, jak v smaragdový tyglík by je vlil,
v němž zlata oslnivou září sluncem vsetou
se taví květů koruny a zlatý jejich pyl.

Ach vím to, že tou krásou nasyceny
jsou jarní vody podle květu květ;
mne plní rozkoší, že zřím je takto sněny
a v luka, zahrady se rozvíjet.

Tu rozkoš žiji každým jarem znova
a chtěl bych žít ji do skonání tak,
a nezměnil bych jí za pole démantová,
já, královský sen snící ubožák.

Z JARNÍHO DNE CHTĚL BYCH VYTĚŽITI.

Z jarního dne chtěl bych vytěžiti
to, co nevýslovným jeho kouzlem je,
to, co zírá zevšad, napovědí svítí
v zelených paprscích naděje.

Chtěl bych smyslně to lapit zcela
a do svojich třesoucích se rukou vzít,
jak bych čího s' zmocňoval se těla
v nevýslovné touze splynout, jedno být.

Chtěl bych uchopit to vší svou silou,
v nejsladších jež touhách má svůj skryt,
jak bych uchopil čís' ruku bílou
odhodlán ji podržet a nepustit.



Jan Vrba:

ZÁMECKÁ GALERIE.

Z knihy „Sázava". (Pokračování.)

Gruntovní pán, když mu Jobova zpráva byla oznámena, zmodral prudkým záchvatem hněvu a vyhodil nadlesního, který byl neblahým jejím poslem. Plné tři dny nevyšel ze zámeckých komnat, duse se vzteky a nemoha se na ničem ustanoviti. Po celou tu dobu přepadala ho jediná myšlenka, a třebaže ji neustále zapuzoval, vracela se znovu a znovu se stále se stupňující chorobnou silou . . .

Byla to myšlenka o nepřátelství země.

Steré obměny, v nichž přicházela, donutily ho k víře. Objevila se mu tvrdá, nepřející a zarputilá, třebaže byla jeho majetkem, a marna byla všecka námaha obměkčiti ji a učiniti povolnější. Dobře však postřehl, že chová se tak pouze k němu, kdežto všem těm, kdož v potu tváři se plahočili na několika jejích pídích, které skoro pro posměch nazývány byly polnostmi, rodila v hojnosti a sytila je i jejich děti více než dostatečnou měrou. Ti všichni spokojeně pochvalovali si úrodu, neboť slyšel jejich rozhovory, když sám procházkou anebo o návratu z lesa šel silnicí neb vyježděnou vozovou cestou. Jenom jeho správce věčně bědoval na

skoupou úrodu, a sládek stěžoval si do její špatné jakosti...

Všem svým úředníkům naporučil a sám snažil se, seč byl, aby zlomil její tvrdošíjný odpor a vzdor. A třebaže silně nedůvěřoval a každého měl v podezření, byť se tvářil nejandělštěji, přece musil přiznati, že úřednictvu daří se stejně jako jemu. Viděl jejich úsilnou snahu býti mu po vůli i poctivé přičinění dopracovati se žádaného výsledku, ale vždy v rozhodné chvíli, kdy jižjiž se zdálo, že námaha musí býti odměněna zdarem, vzepřela se půda násilí, a všechny živelné síly přichvátaly jí na pomoc.

A tehdy sám ďábel mu našeptal podivnou pomstu.

Záminkou k provedení byl mu odchod správcův. Starý, na panství zšedivělý úředník, vědom si poctivosti své práce a nevida nejmenšího uznání, poprosil o propuštění ze služeb. Učinil tak ve správné předtuše neustálého zhoršování poměrů v příště, kdy snad nebylo by mu již možno odejíti v dobré shodě a ve cti. Byl sice pevně odhodlán svůj záměr tentokráte provésti do konce, děj se, co děj — ale přece ho překvapilo nepříjemně, že nebyl nikterak zdržován; spíše vytušil spokojenost pánovu...

Zhořklo mu tak rozloučení, a postěžoval si v městečku svým přátelům, jejichž vztah k panství se během času také velmi proměnil. Zámeček vysoko vyčnívající nad krabatinou střech jejich domečků a domů dávno nebyl pýchou, společnou všem. Cizota položila se po příkřině skalnaté stráně a zrušila každou souvislost. Oddálení, které na jedné straně způsobilo nevšímavost, umožnilo druhé bystřeji a přesněji pozorovati. Byl poznán lačný hon za penězi, do něhož časem posteskli si úředníci, a poněvadž nemohla býti seznána jeho příčina, odsoudili jej, stejně jako podle jejich zdání falešně upřílišenou vznešenost, která nemohla dodati vážnosti ani pánu z Wittegů, ani jeho zištnosti. Viděli tak lidé v městečku žijící sice trochu pokřiveně, ale přes to viděli více, než kdokoliv v zámku — a hlavně — i to, co snažil se sám gruntovní pán zastříti každému tušení právě vznešenou osamělostí svou i svého okolí.

I vyprávělo se v městečku veřejně na náměstí i v hospodě, že to jde s panstvím s kopce. Představa pak byla horší skutečnosti, neboť nebylo oprávce — a je tak lidské horšího ještě se domýšleti. Ani barončina občasná zastavení se před židovým krámem neunikla pozornosti a byla přerůzně vykládána. Ale ani ti, kterým nebyla podkladem domýšleti se neskutečných příčin, nemohli jich schvalovati, vzpomínajíce neustále nebožky hraběnky Emy a její vznešenosti, neboť ona, třebaže zrovna královštější byla, v cítění i jednání byla toliko dokonalejším projevem jejich vlastních niter...

Vztah městečka k zámku byl valně proměněn, když odkudsi ze Slezska přijel nový správce, aby se tu ujal vlády. Byl Němec, a proto hned o jeho příjezdu bylo pobouřeno obyvatelstvo, neboť nebylo pamětníka něčeho podobného. Ale ještě větší překvapení čekalo na prahu příštích dnů. Pán z Wittegů se pomstil vzdorovité zemi. Vyhnal řeč, kterou mluvili její synové, z kanceláří svého panství, vymýtil ji z knih a nastolil na její místo druhou, která již dávno vládla v zámku, a v níž byl vychováván i jeho syn. Zdůvodnil své rozhodnutí úřednictvu několika planými vytáčkami, ačkoliv ani toho třeba nebylo, poněvadž všichni, vědomi si dobře marnosti námitek, vyslechli mlčky nové nadělení, pokrčivše jenom zlehka rameny.

Nemohli se opříti neúchylně znějícímu rozhodnutí, a proto, představivše si všecku příští námahu a zbytečné obtíže, o nichž v ryze českém kraji nemohlo býti pochyb, zle se zatvrdili proti domnělému původci protivné novoty — novému správci, který tak, dříve než hnul prstem, pojmenován byl zlým duchem panství.

Mlčelo-li však úřednictvo, neučinilo tak obyvatelstvo městečka. A nejen ono, celý kraj byl novotou vydrážděn k odporu, který zostřil se ještě správcovým hospodařením. Přišel sem z panstvíčka zbohatlého žida, který, když s dostatek otrávil chachary kvitem, rozhodl se plundrovati urvanou jim půdu. Milý správce pak začal na novém působišti kvapem zaváděti hospodářství, jemuž se byl naučil u žida. Zajat v horlivosti zavděčiti se rychle pánu, neuvážil nových neznámých poměrů — a v krátce došlo k nepříjemným neshodám.

Lidé, kteří dělali na panském, byli nezkaženého jádra. Žil v nich hluboký a pudový vztah k půdě, která od nepaměti byla jim boží dlaní, jíž není dovoleno drát do krvava, a proto zhrozili se jejího vymrskávání, zavedeného správcem. Povahou dobráčtí upozornili, pronesli námitky, ale byli odbyti posměchem a pánovitě zakřiknuti. Zareptali hlasitě a vzepřeli se; bylo jim pohroženo výpovědí. Potom pomalu ubývalo správci dělníků. Po zvyku na Ostravsku získaném snažil se udržeti zbylé a nových získati kořalkou. Byli sice mnozí, ale právě nejméně zdatní, kteří ne-

pohrdli pochybným přídavkem na mzdě, ale ti také vypili i dávky druhů neoddaných nenáviděné rasovině. V důsledku poznal správce, že jeho čin byl krokem z bláta do louže, neboť třetina dělnictva se opila, a ostatní byli pohoršeni vrchovatou měrou, takže nejstarší a náčelní z nich důrazně ho požádali, aby neopakoval podobné štědrosti.

Správce zkoprněl. Za svět nemohl jim porozuměti, natož se s nimi shodnouti. Sousedskost, která na panství dříve vládla, byla mu španělskou vsí, a když se později o ní dověděl, bytostný rozdíl rodu a hluboce vžitá panskost byla, co vzepřelo se v něm a zabránilo mu uposlechnouti dobré rady. A když tíseň nepovolovala, a stále bylo mu zápasiti se stejnými obtížemi, z nichž nejnaléhavější byl nedostatek dělnictva, zašel do zámku a postěžoval si do paličatého pronárodu, kterému by ještě slušel karabáč, lískovka a lavice. Gruntovní pán vyslechl správcovu žalobu pozorně a zamyslil se. Nepochyboval v nejmenším o její oprávněnosti, věřil doslova všemu, ale bylo mu, jako by slyšel temné zavarování. Lid kraje nikdy nebyl nepřátelsky zaujat proti panství a jeho držitelům, nebylo dosud také stesků. Poradil proto správci, aby pokusil se po dobrém věc napraviti; ale jen tak učinil, zavrtěl horlivý člověk hlavou a odhalil příčiny až do kořen. Pověděl, že sám způsob hospodaření je těmi chlapy posuzován, proti němu že se vzpírají a touží nepochopitelně, aby jejich zastaralé sedlácké zvyky platily i na panství, jak se dálo dříve . . .

To když uslyšel držitel panství, zrudl hněvem, neboť bylo neslýcháno, aby kdo rozkazoval druhému, jakže má s vlastním majetkem nakládati. Sám pochvaloval si nový způsob správcův, neboť knihy dosvědčovaly jeho mnohem vyšší výnosnost, a nyní neuvěřitelným výkladem objasněna byla záhadná příčina malého zisku řady předchozích let. Vycítil temnou souvislost nepřátelské půdy a lidu, který ho obklopoval, a proto mráz mu přeběhl po zádech, neboť pochopil, že velmi těžko bude bojovati proti nebezpečí, které pojednou vycenilo zuby.

Pohříchu nebyl správce sám, kdo si tak stěžoval. Vkrátce po té přiběhl sládek, aby s náležitým zděšením pověděl o ztrátě dvou hospod v největších vesnicích a napověděl o nedaleké možnosti podobné události přímo v městečku, kde panský hostinec den ode dne více trpěl úbytěmi, zatímco na jeho úkor prospíval a vzmáhal se nově vystavěný, který byl državou přespolního pivovaru. Bylo mu přikázáno získati ztracených odbytišť stůj co stůj znovu. S odevzdaným sebezapřením zajel si, po příkazu jednaje, do obou vsí, ale jeho cesta byla marným plýtváním času. Věděl předem, že nikomu se nezachce znovu každým rokem zhoršované břečky, jakou vařiti byl nucen, nechtěl-li dospěti k nežádoucímu výsledku, kdy nula od nuly pojde. Neklamal se. Vrátil se s nepořízenou, radostně zbohatlý poznáním, že není pouze jakost piva jediným vinníkem. S náležitým rozhořčením pověděl pánu, že všechny novoty na panství zavedené až do strakatých nálepek na sudech jsou příčinou nechuti — hospodští že se dožadují srozumitelně psaných účtů a sedláci že jich ještě podněcují . . .

Nebylo pochyb. V kraji, jako by ze země hlavu zdvihla, rostla podivná, vášnivá, ale samovolná revolta lidu, uraženého ve svém živelném cítění. Pokojní a dobří byli vydrážděni k odporu. Svědomí povědělo jim, že právo je na jejich straně a nejvnitřnější cítění je v této pravdě utvrdilo. To stačilo, aby každému vypověděli nepřátelství a třeba s ďáblem se spikli, aby bylo dosaženo cíle . . .

Než ani pánu z Wittegů neuzdálo se couvnouti před chámy. Byl zahájen němý a tichý boj, který každým dnem byl urputnější. Vzdorovitým vsím byl odepřen prodej dříví, třebaže nadlesní mnohé namítal. Nepomáhala mu ani skutečnost peněžité ztráty, vzniklé prodejem velkokupci. Čin však byl bezvýsledný, neboť okolní panství ráda prodávala. Tož zakázán byl přístup do lesů, zrušen pronájem drobných kusů polí, luk a trávy na lesních cestách a mýtinách, odňaty chudině drobné výhody, jakých panství poskytují skoro ze zvyku, a proto jsou považovány za jakousi výsadu nemajetných . . .

Tehdy se ozvaly hlasy rozhořčení nad učiněnou křivdou, a poněvadž nová opatření citelně zasáhla i městečko, až dosud nerozhodné, postavilo se i ono naproti svévoli. Vypršela právě nájemná smlouva obecní honitby, a stalo se od nepaměti po prvé, že nebyla znovu pronajata panství. Utvořilo se honební společenstvo, a sedláci stříleli si vesele kolem zámku v širokém kruhu. Nadlesní skřípěl zuby, ale kdyby si jich byl přeskřípil, nenapravil již ničeho.

I pán z Wittegů pochopil svůj tragický omyl. Lidem, kteří podrážděně se zvedli proti němu, nebylo možno tuze ublížiti, neboť zbraně byly rovné, a stejné i zásady. Pán i chlap stál na své půdě, jenom o ni a svá nepopiratelná práva se opíral,

a chlap byl potud ve výhodě, že ze vší síly své a z celého srdce svoji půdu miloval, byl k ní přissát, kdežto pán jí nenáviděl . . .

Albert z Wittegů učinil pak ještě více: přenesl svoji nenávist na lid . . .

Zapřel si každou souvislost s těmi, kdož nechtěli se podvoliti jeho vůli, a otcův původ z davu, o němž dosud nepřemýšlel, proměnil se pojednou v hanlivou skvrnu. Z celého srdce přilnul proto ke své ženě, u níž nic mu nepřipomínalo otázek, které ranivše pýchu, hluboce bolely. Přestal vycházeti a celé dny trávil v zámku, v rozsáhlém parku a ve své kanceláři v úředním domě, takže téměř ani neopustil hradeb a zdí, jimiž obehnán byl zámek a panské budovy k němu přilehlé. A bylo-li již třeba vyjeti, činil tak vždy v úplně krytém voze, jako by se štítil i pohledu chámů pod zámkem a v kraji.

Ale ani tato vznešená uzavřenost a osamocení nepomáhaly. Kola osudu hrnula se dále, nezastavitelně svou cestou, a na panství šlo to pomalu sice a sotva znatelně od pěti k čtyřem; pomalu, ale jistě.

Nechybělo ani mocného náznaku marnosti každé snahy. U Alberta z Wittegů projevila se choroba otcova, a strach před možnou katastrofou vynutil si bázlivé vyhýbání se každému vzrušení a rozčilení, a tím umenšil i zájem o pořádek a přísnost dohledu.

Úřednictvo i služebnictvo brzo zpozorovalo skutečnost a polevilo ve své horlivosti. Tak alespoň do této malé obce nerozlučně k zámku připiatých vracely se zvolna staré poměry. Vkrádal se mír do srdcí, ozývaly se první akordy vzájemné shody, nepřátelství usínalo, a vzrůstající selankovitá pohoda dovolovala zapomínati minulých nesrovnalostí.

Vytušil a zpozoroval to i gruntovní pán, který i toto nové protivenství přijal jako samozřejmé pokračování zavilého nepřátelství, které vyrostlo z půdy a obklíčilo jeho zámek se všech stran a dravě dorážело na hradby a valy, vystavěné matkou. Nevzepřel se. Resignace ovládla ho cele a naučila moudrosti šetřiti sil člověka, jehož život — byť i šlechticem byl — je přece jenom konečný . . .

Ale zatím co tak zmoudřelý a uklidněný žil a usínal na svém zámku uprostřed nepřátelství půdy a záští lidu, vyrůstal již z jeho krve mstitel. Byl jím jeho syn, který neměl nejmenšího tušení o tragickém svém poslání dovršitele díla zkázy, ba — který právě naopak — zdálo se — že znovu zavede starý pořádek a řád a obnoví bývalou harmonii, po které lidu i kraji začínalo se již stýskat, jakmile jen nastoupí v dědictví svého rodu, a ujme se řízení osudů panství — všemohoucí pán na gotickém zámečku hraběnky Emy . . .

— — — — — — — — — — — —

III.

Do třetího pokolení.

Pan Fredy, jak říkalo se mu v zámku, a jak jmenoval ho každý v městečku a ve vsích, až kam moc a sláva panství sahaly, nebyl hoch špatný. Trochu lehkomyslnosti a zlomyslnosti, které ctnosti zdobí každé panské dítě, přinesl si i on na svět, ale jinak nebylo co mu vytknouti. Ještě dříve, než otec úplně se uzavřel do panských zdí, začal se stýkati s lidmi pod zámkem, nejvíce ovšem — odrůstající hoch — s kluky souvěkovci, jejichž allotria, páchaná často na úkor panství, byla mu nadmíru po chuti — třebaže ani nevěděl, že jeho přítomností ochráněna jsou jakéhokoliv trestu. Panští zřízenci sice na darebáky vykřikli, zaláli, ale vždy učinili tak z povzdálí — pro postrach, neboť jejich přeostražité oči dobře postřehly v klubku pramilionských skotáků i oblekem odlišnou postavičku svého budoucího pána. A když se takový vyhrůžný křik ozval, utíkali kluci horempádem nejkratším směrem k městečku, a s nimi utíkal i Fredy, neboť nedovedl si dosud uvědomiti své výlučnosti. Dálo se tak k nemalé radosti přerůzných šafářů, hajných a hlídačů, kteří důstojněli tak sami před sebou, a druh druhu se chlubil, jakže dnes či včera pronnal mladého pána. A ukládali tyto milé vzpomínky na dně svých srdcí, aby radovali se z nich dětinsky ve dnech staroby a vyprávěli je v době, kdy už na pana Fredyho dávno se nikdo neosmělí houknouti, ale každý zkroušeně a čepici v hrsti žmole stavěti se bude před ním jako kajícník . . .

Ano, mladý pán — a nikdo ani nevěděl, jak se stalo — naučil se od služek a lokajů v zámku a od dětí služebnictva ve dvoře otcem nenáviděné chámské řeči, a nebylo proto ani jeho vinou, že byla to řeč davu a návsi se všemi svými drsnostmi a obhroublostmi. Fredy ovládal ji právě tak dokonale, jako onu vznešenou, kterou mluvilo se v zámku — ale miloval ji více, neboť dovolovala mu vyjadřovati se se stejnou pružností a pádností, jako ostatní chlapci . . .

Když bylo zpozorováno, bylo již pozdě pomýšleti na nápravu, neboť Fredy byl tak zlomyslný, že každé „pfuj" z úst maman by-

lo mu v opak svého účelu, jako by pobídkou k vychrlení celého ohňostroje přerůzných bodrostí a drsností, jimž se naučil od kluků pod zámkem, a jejichž smysl musil býti baronce služebnictvem objasňován. Marná byla její snaha zoškliviti mu výrazy i řeč samu, marné i úsilí vychovatele, které bylo do jisté míry licoměrné, neboť starému mládenci, který si občas rád zasvětačil, bylo velmi milo, a radoval se uvnitř, mohl-li uprostřed vznešenosti zaslechnouti nejjadrnější jargon vesnice. Proto káral velmi vážně a s tváří přísně zachmuřenou před panstvem, ale usmíval se shovívavě o samotě v hodinách vyučování, anebo procházek parkem. Obojetné počínání vyneslo mu lásku svěřencovu, s níž zištně počítal do budoucna — na stará kolena.

(Pokračování.)

✱

Růžena Schwarzová:

CHVALOZPĚV ŽIVOTA.

Píseň chci zpívat, jásavou, vděčnou
v zázračném života daru...

Za jemné usmání zraků, jež splynuly v polibku němém,
za snivé tajemství lásky, jež rodí se v březnových dnech,
za štěstí budoucí chvíle, v níž snem co dnes stane se jménem,
díky ti, živote drahý, velký je, slavný tvůj dech.

Za vroucí stisk bratrské ruky, za píseň bouřlivou krve,
za žízeň hledání sladkou, za chvíle extasí v snech,
za všecku úrodnou bolest, za zápasů jiskření prvé,
díky ti, živote drahý, velký je, slavný tvůj dech.

Za rašení pupenců příštích, za budoucí radostné ráno,
za smrt či polibek Krásy, jež spočine kdys na mých rtech,
za mládí odvahu dravou, za srdce, jež k hvězdám je štváno,
za boj i zmatky a víru — dík můj hřmít, živote, nech!

MODLITBA DNEŠKA.

Ó vzácný pokory dare, v srdce mi rosou skaň,
svou moudrostí tichou a sladkou ochlaď mou horečnou skráň,
zdus všecko, co ve mně je pýchou, sobectvím planým a zlem,
dej, ať můj pohled a úsměv radostným darem je všem...
Naplň můj život prací a vůně své klidem:
dej, ať jsem prospěšna lidem.

Dej vnímat mi vroucně a chápat tep srdce člověka,
rytířem učiň mou duši, ať příšer se neleká,
mám bledé bratry a sestry, k jich prahům mne, tichá, veď,
dej choré děti mi hýčkat, pobořit stavovskou zeď:
ať nelkají, ti bledí, tragedie smutného dneška samy,
dej, ať láska je s námi...

A ten, jenž úsměv jim zhasil a naději, víru jim vzal,
vím, rozpomene se jednou, že slib nám kdys království dal.
V to věřím a za to se modlím, to je mým nejdražším snem:
království boží že přijde na slzami svlaženou zem....
A bude jásotu, slávy v tom království —
ne láskou, jen zlatem snad chudém —
až k nebi prohlédnem' tmou —
až všichni bratry si budem'...

✱

ŠEST DOPISŮ Z DOBY VLASTENECKÉ.

Shledal dr. *J. V. Šimák*. (Dokončení.)

4. Jan Kollár Pavlu Strakovi, ev. faráři v Kovánci. - Po jeho přání jest ochoten sleviti mu z ceny svých „Kázaní", ač-li se jich prodá asi 20 exemplářů; poslal by mu do prodeje i jiné své spisy. (Orig. v Bělé u Bezd.)

Dwojíctihodný Pane Bratře! — Náš učitel p. Kadawý byw wčera u mne, wyprawowal mi, že prej ste jemu strany mojích Kázní psáti ráčili, zdaliž bych Wám je laciněji ku prodáwání asi 10 ex. poslati nemohl. Děkuji Wám upřímně za toto Waše ujímání se o prodání a rozšiřowání těchto Kázní, anť krom toho u nás w Uhřích a mezi Slowáky málo se odbude pro tu nešťastnou novou Šturowčinu, která nás na několik stránek wespolek se nenáwidících rozrůznila.

Známoť Wám snad, že sem již lonského léta pro hlad a nouzi u nás panující, a na žádost Důstojných pp. Superintendentů cenu mojích Kázní sem znížil a sice 1 Ex. neváz. na 1 fl. 40 xr stříbra. Na důkaz však mé lásky k Wám a k Čechům hotow jsem při wětším počtu exx. ještě i z této ceny zpustiti a 1 Ex. za 1 fl. 20 xr. dáti. Toby ſte mohli bratřím učitelům a kazatelům Wašim oznamiti aby se asi pro 20 Ex. naſhromaždilo předplatitelů, peníze by se mohli (!) třebas i později zaslati. Račtež mne prosím o tom psáti. — Snad by se mohlo k tomu i několik exx. Díla básnická čili nejnowejšiho wydání Sláwy Dcery připojiti. Nemajíce československého knihkupectví, musíme sobě sami pomáhati.

Knihy w balíku poslal bych snad opět jen skrze aneb na Kronbergerſké aneb Řiwnačowſké knihkupectví. — Naše literatura bohdá nyní již weſelejší twárnost na se wezme. Mějte ſe blaze. Wáš

upřímný ctitel

Jan Kollár.

w Pesti 1848 dne 26. Března.

Sr Wohlehrwürden Herrn Paul Straka, Pastor der evangel. Gemeinde in Kowanetz bei Prag in Böhmen.

p. Wien Prag.

(Razítko pošty peštské 26. 3., vídenské 29. März.)

Jan Kollár byl od r. 1819 zatímním, od r. 1824—49 skutečným kazatelem evang. sboru v Pešti, tohoto roku donucen opustiti své místo. Sbírku „Nedělní, sváteční a příležitostné kázně" vydal v Pešti ve 2 dílech (1831—44). — Pavel Straka byl evang. farářem v Kovánci (u Ml. Boleslavě) v letech 1830—1865, přišed sem z Krabčic. (Lask. sdělení p. ev. far. Růžičky v Kovánci.) — Jan Kadavý, roz. z Jestřábí v Krkonoších, známý i jako hudební skladatel, odešel pro víru svou evangelickou na Slovensko, r. 1839 byl povolán za učitele slovenské školy peštské pod představenstvím Kollárovým. — „Štúrovštinou" se rozumí odtržení Slováků od společného jazyka českého ke zvláštní spisovné mluvě slovenské r. 1846 vedením Ludevíta Štúra. Kadavý, ačkoli Čech, přidal se k nim velmi rozhodně a rozešel se proto s Kollárem, jenžto se, třeba rozený Slovák, horlivě zastával jednoty.

*

5. Karel Vinařický sestře Aloisii. — Vzpomíná jejího svátku, vytýká jí a sestře Lence, že mu nepíší a vyzývá, aby ho podle slibu navštívila. Pozdravy. (Orig. v Bělé).

Rozmilá sestro Aloisie!

Nevím posud, jestli ste byly s Lenkou v Turnově snad o jmenovinách Antonie; již v listu k ní psaném jsem se zmínil, že Tobě psáti budu. Obradůj Tě Bůh, aby i Tvoje jmenoviny byly utěšeny! Budu vzpomínati na ten den na všecky z Vás. Lence se musí u Vás tuze líbiti, že ani na Týn nepomyslí: a já se skoro hanbím, když její známé družky zvláště Maří Piksovic a Rosí Mykotovic na ní se doptávají, jak se jí vede? co dělá? a já ani na to odpověděti nemohu, leda že nic nevím. Aby ji pán Bůh miloval! což pak myslí, že o sobě ani nic věděti nedává, ani pak nezvěstuje, kdy přijede domů. A což pak, milá Aloysie, ty jsi mi tušim přislíbila, že s Bábí k nám se podíváš? Měla by si slovo své splniti, jestli to tvoje okolnosti domácí povolí. Tvůj Jan mi velikou oběť přinesl, že se ještě asy o 3 dni zdržel v Praze aby se se mnou sešel; já počítal, že výstáva bude po sv. Janě, a tehdáž byla před ní. — A jak se má starý tatinek Váš a maminka? Dejž Bůh aby byli zdrávi a Vy se s nimi těšili. Přijedou-li z Kumrova aneb z Mimoně naši milí přátelé, neopomiň jim též mé pozdravení vyříditi. Líbám Vás všecky srdečně.

Váš upřímný bratr

K. Vinařický.

V Týně, 27 června 1851.*)

*) Původně omylem napsáno: 1817, ale opraveno nad číslem a oprava ještě tužkou zesílena. Ale i datum dne není asi správno, neboť Aloisie připadá již na 21. června.

*

6. Fr. Palacký starostovi v Turnově Edv. Vorlovi. — Lituje, že Turnov (a j. města této skupiny) nemíní voliti navrženého dra Mattuše, nýbrž protikandidáta jeho dr. Esopa. (Orig. v museu v Turnově).

Slovutný pane! — Psaní Waše ze dne 27. b. m. dr. Riegrovi dané v jeho nepřítomnosti přijal a otevřel sem, jakož na adrese od Wás výslowně žádáno bylo.

Stěžujete sobě, že ačkoli dne 18. b. m. požádali ste, aby dr. Esop nawržen byl za kandidáta do rajchsrátu, klub náš nicméně nawrhl dr. Mattuše a dodáwáte, že ste usnesli ſe opět setrwati rozhodně při kandidatuře dr. Esopa.

Když důwěrníci klubu poslancůw českých, sešedše se u mne dne 21. b. m., ustanovili konečně program wolební, datowaný ze dne 20. b. m., neměli o žádosti Waší žádné známosti, jelikož dr. Rieger meškaje na statku svém w Malči, nic nám o ní byl neoznámil, aniž přítomen byl poradě naší.

Račtež wěděti, že wšecka jmena kandidatůw k wolbě nastáwající ustanowena byla ne od nás důwěrníkůw klubu, ale od klubu auplného samého, w posledním jeho posezení před rozchodem dne 5. října. Nám důvěrníkům tedy nepříslušelo činiti změny na předepsaném programu bez důležité a nutné příčiny.

Měli ſme ovšem známost o horliwé, ba náružiwé agitaci pp. Šimka v Bělé a J. S. Skrejšovſkého w Praze proti dr. Mattušovi: ale nikdo neoznámil nám nějaké prowinění páně Mattušovo, abychom jej trestati a usnešení wšech poslancůw proti němu zrušiti měli. Co p. Skrejšowſký weřejně za winu mu přičítá, nemá už proto žádné podſtaty do ſebe, poněwadž při konečném hlasowání p. Mattuš nedělil ſe od oſtatních poslancůw. Kéžby p. Skrejšowſký také tak šlechetně byl se podrobil wůli wšech a nerušil jednomyſlnoſti nám proti hojným a mocným nepřátelům tak welice potřebné! Ale bohužel! zlý duch justamentu, swéwole a rozbrojůw domácích neopauští ubohého národa našeho ani w poslední a sebe nebezpečnější chwíli!

Prawíte, že hlasowati budete pro dr. Esopa: čiňte co za dobré uznáte. Mně osoba dr. Esopa tak milá jest a snad i wíce, jako dr. Mattušowa: ale běda těm, kdo, z osobních ohledůw ruší swornoſt bratrſkou mezi námi!

Toto píši Wám, pane, bez potazu s kýmkoli, pauze osobní ſwé zdání. Můžete wšak oznámiti je i jiným přátelům ſvým, jimžto jako i Wám wzkazuji pozdrawení, ale i boleſt ſwau.

W Praze, 29. října 1870.

Frant. Palacký

Slowútný pán pan Ed. Worel, měšťanosta w Turnowě (Turnau).

List se týká přímých voleb do říšské rady, jež vypsala tehdejší vláda Potockého 5. října přes odpor českého sněmu. J. S. Skrejšovský byl tehdy v oposici proti většině důvěrníků českých a vystoupil z jejich sboru; nesouhlasilť s adresou, kterouž odpověděl před tím sněm na král. reskript, projevuje ochotu jednati s novou říšskou radou; Skrejšovský trval na tom, že se má jednati pouze s panovníkem. Že agitoval proti dr. Mattušovi, bylo jen důsledkem — ač neoprávněným — této jeho oposice, neboť dr. Mattuš v jedné schůzi poslanců mínil, že by mohl voliti sněm pro tentokrát do říšské rady, aby mohly potom býti konány volby do delegací, uzná-li se napřed státní právo koruny české a budou-li dány okamžité záruky toho. Ale jeho mínění bylo zamítnuto a Mattuš je opustil. Nicméně Skrejšovský kladl mu projev onen za vinu a vskutku způsobeno, že ve skupině Ml. Boleslav, Nymburk, Turnov a j. zvolen byl dr. Jos. Esop, starosta v N. Bydžově proti Mattušovi, většinou 210 hlasů. (Viz Pokrok a Nár. Listy 1870 z 31. října — 5. listop.)

Tréval-Viola:

MIMO ZÁKON.

(Pokračování.)

VI.

S napětím veškeré energie přebývala Ženda u matky. Tisíckráte chtěla jí ujeti do Prahy z podivné, palčivé nostalgie. Ani na dalekých cestách s otcem nepociťovala takové skličující tesknoty. Připadala si jako vyssáta, tak zůstala celá bytost její v Praze, nad níž kolotal neustále její duch. Lázeňští hosté z Prahy byli jí vzácnějšími ostatních, jen představou, že jejich oči vídají tytéž předměty, snad i tytéž tváře, je v nich otisk, ohlas jejich a snad i taž touha neb aspoň pochopení její touhy.

Stávala, odtrhši se na okamžiky od matky, pod náspem železničním někde v samotě. Vlaky jely nad ní, bílý obzor blýskal se mezi jejich koly, jako by husy běžely.

A zase když jela ve vlaku a dívala se dešťovými krůpějemi — pršelo téměř denně — v okně na kraj, viděla, jak se odbarvuje zeleň stromů ve fialovost tenkou

čočkou vodní. I mládí lidské odbarvuje se vlahou mocné touhy ve fialovost stáří a čas letí nad ním v kroužících se kotoučích jako dým z vlaku šíleně letícího do nekonečna a nenávratna.

Někdy naslouchala zahradníku, vyplácejícímu dělníky. A smála se, že každou výplatu končil přídavkem: Pakáž!

Odkud na ni padla sentimentálnost? Náhlá láska k Praze, jíž dosud nikde nepocítila? Vítala otce, když přijel, bouřlivě i za chvíli ochladla. I Frenzla a Bořka ráda viděla, když jedné neděle za ní přijeli, a k večeru byla ráda, že odjíždějí.

Zdáli připadalo jí vše stokráte krásnější než zblízka. Snad proto, že toužila po nedosažitelném. Všem posílala pohlednice, jen ne doktoru Pýrovi. Vzpomínky na něho se bála jako zlého skutku.

Svědomí?

Zneklidnila ho, vytrhla z jeho resignace a pak zanechala. Z resignace, jež stala se druhou jeho přirozeností, jeho silou. Nyní je sláb.

Ale mužové rychle se uklidňují. Oželí i nejvěrnější srdce, což teprve přátelství dívčiny, bezcenné, takovou romantickou ilusi!

Ilusi! Slovo to vyslovil po prvé jistě muž. Žena by nedovedla. Muž tvrdého srdce a rozumu studeného. Nejjemnější, nejčistší touhy zařadí se do ilusí. Aneb stáhnou se násilně v bláto.

On a ona! Zde nebylo rozdílu věku, jen rozdíl principů.

Rozdíl ten bouřil všecky její síly, že vypialy se vzdorně, aby řešily odvěký tento rozpor.

Iluse přátelství! V její ilusi nebylo nic sobeckého. Což chtěla něco pro sebe? Měla v sobě vášeň apoštolky, objevitelky nové země, klestila si k ní cestu. Novou cestu, po níž před ní málokterá kráčela a téměř žádná nedošla.

Chtěla pouze někomu dáti štěstí? Ze soucitu? Z lásky jistě ne. Necítila ničeho z onoho vichru, jejž čekala, ani nic z úchvatu přicházejícího, jako smršť a drtícího a rvoucího v divoké rozkoši.

Spíše v tom byla bolest. Milá, drahá bolest. V takovém přátelství není viny a nesmí býti trestu.

Nic jiného, než že je obětí své předrážděné nervové soustavy. Jiná by se dle své povahy pobavila, zaflirtovala, zadobrodružila a pak sbohem! Jako libella, jako motýl, jepice. Jen ona je tak přilnavá, že nemůže odtrhnouti se pro bolest. Svou i jeho. A ssaje-li i ona z květu, tož prodlí, až květ uvadne, mrazem k němu přilnou rty a odtrhují se krvavé.

Choroba, choroba! Myslila usilovně na jiné věci, bavila se s dámami na koncertech, promenádách, s pány v reunionech tanečních.

Byl tu mladý, otylý herec Hrma, velmi zábavný, romantický pán. Připojil se za deště k dámám vyčkávajícím pod stromy, představil se a řeč jeho hned šuměla s deštěm o závod. Rychle se spřátelili a paní Nolča nebyla ani spokojena, neslyšela-li hlas páně Hrmův na blízku. Měl vydatný orgán, jako křídlovka.

I pro Žendu byl Hrma pravým dobrodiním. Byl nabit anekdotami, nikoli však hrubozrnnými, deklamoval, zpíval a se svou holí — vavřínem ovinutou, holdem umění z řezbářského kraje, kde nedávno vystupoval — improvisoval kousky eskamotérské. I s Thusneldou prováděl šprýmy, a tučný pes jen žalostně kňučel, když octl se ve vzduchu mezi koulemi a svícny, jež pan Hrma přemetal a lapal.

Byl z vážené rodiny a pečlivě vychován, zvláště v lučbě. Snad i blaseován. A přece bylo ve smíchu jeho něco dětského. Záludů neznal. Pohledy mužů jiných lezly po těle jako pavouci. U Hrmy toho nebylo. Měl vzácný dar brzy se seznamovati. Celý vzhled jeho budil důvěru.

Dámy se divily, jak se takový muž octl mezi kočujícími herci. A skutečně nebylo herectví povoláním Hrmovým. Jako chemik v cukrovaru zamiloval se do naivky potulné společnosti a zanechav všeho, následoval svou Dulcineu po dva roky. Vystřízlivěl teprve, když mu třicetiletá křehotinka utekla s jiným. Žalem ztloustl Hrma tak, že ho papínek, ředitel velkostatku knížecího, poslal do Mariánských Lázní pít křížový pramen a vrátit se pak do cukrovaru.

Hrma vyprávěl to vše upřímně dámám a připojil, že on však odhodlán je vrátiti se ke káře Thespidově, vzdor na vzdor někomu.

Ale dámy domlouvaly mu, aby uposlechl otce, a přičítaly si za zásluhu, že Hrma skutečně se vrátil ke svému původnímu povolání. Později několika praktickými vynálezy ve svém oboru vynikl a zbohatl a po letech vzal si Žendinu přítelkyni Marii Karáskovou z Lochotína.

Že by Ženda, kdyby jí v Mariánských Lázních na tom záleželo, mohla sama Hrmu uloviti, o tom paní Nolča nepochybovala. Chodil za Žendou jako pejsek. Marně snažil se ji upoutati. Byla stále duchem nepřítomna a odpovídala jako ze sna.

Někdy Hrma, matka, společnost i samota, nic nemohlo ukrotit smutné její



PINX. A. KAŠPAR. REPROD. UNIE

RUSÍNSKÝ STAŘÍK.

srdce. Zavírala se s pejskem. Skláněla se k Nelince na polštář a tiše šepotala zvířeti, co živé duši lidské by nesvěřila. Pes zdvíhal hlavu i pazourek, kňučel a plakal s ní. Oči zvířecí sledovaly každý pohyb paní a oddaný výraz jejich byl podvojnou hvězdou, svítící do temného zoufalství Žendina.

Pak zavírala se Ženda i před matkou a psala. Bylo jí nutností vyjádřiti změť myšlenek a fantasií, jež mátly její ubohou hlavu. Bílé čtvrtky papíru jako by odváděly její neuralgii, lépe než antipyrin neb phenacetin.

Psala, ničila napsané a zase psala. Plnila tak noci prázdně, klidu. Nechtěla je provzdychati.

Vyjela si jednou do Sangerbergu bez matky. Otec náhodou v týž den neohlášen přijel. Našel v neuzamčené zásuvce stolu popsané listy Žendiny.

Právem otce je četl.

— — — — — —

Snové vyvstávající proti bdění jako potlačení proti tyranovi.

Říše myšlenek poltí se v dominující, jasné, určité a ve spoutané, nestvůrné a nedovolené. Půle života proti druhé polovině.

Kdo vytvořil kontrast bdění a spánku? Propast nedomyšleného zeje mezi nimi. Kdo zná sestup, přechod mezi oběma? Kdo má světelný klíč k bráně husté, sražené tmy, neproniknutelné?

Proč svítí jediné bílé slunce z říše bdění, pozřevši všechna duhobarvá slunce snů? Kdo je vidí? Zavřené oči, oči paměti, oči naivní. Kolik milionů jiných osleplo nadobro pro květy z říše snů!

V říši bdění usurpátor dal si jméno železného zvuku, zvonící okovy. Zákon. A za služku vzal si Povinnost. Zasedl na podstavci knih, plných úpisů lidských.

Zdálo se mi o revoluci v říši červenajících se makových květů. Šiky snů nabývají těl, dotírají na usurpátora nehybného ve vědomí nepřemožitelnosti. Nebojuje a přece drtí! Prostě popírá. Však zapomněl, že nepovstal sám ze sebe, ale z lidí a že i on má znak všeho lidského, pomíjejícnost. Snové dotírají víc a více, prestol usurpátorův se otřásá. Oči jeho prohlédají. A kdo vidí, přístupen je bázni. Padá, pouhou vůlí, snem milionů, a sen vznesl se nad zákon. A nastala vláda snu nad bděním.

Kdo praví, že bdění je životem přirozeným? Náleží spánku třetina našeho života. Není možno, aby existovala bezúčelnost. Vždyť i za spánku pracuje mozek, myslí.

Sen je život mimo zákon. Zbabělec je lvem, lakomec dobrodincem, chudák králem a milionům nešťastných je sen štěstím.

Bdění je touha po snech, po spánku, po klidu, po svobodě. Je stín průhledného ve vodě.

Sen a iluse jsou krevní bratří.

Zrodil je chaos.

Z chaosu zrodil se svět. Mohl zroditi se jinaký. Ve sny skryla se možnost tato a ve spánku ztajil chaos svou vládu bývalou. V druhém životě člověka. V životě jiného štěstí, jiné touhy a jiné bolesti.

Pozdravuji tebe, chaose, toužím po tvém příští, předvídám je. Jako kov přimíšený k strusce toužím po tvém ohni, abych byla roztavena, očištěna a znovu stvořena. Tvá vláda bude mou svobodou! — — —

Otec Poříz přečítal si některé partie hlasitě. Polekal tím paní Nolču.

„Výpisky z nějakého ztřeštěného filosofa," konejšil ji otec. „Dekadence. Nyní tak mladá generace píše. Ale v Žendě je zdravé jádro a neutone. Neříkejme jí o tom ničeho."

Vrátil zase zápisky do zásuvky. A když se Ženda vrátila domů, dal se s ní otec do rozmluvy o spiritismu.

Znenáhla se Ženda upokojovala. Seznámila se s některými dámami. I s německou literátkou Reuterovou rozenou v Egyptě. Sličná a dosud mladá paní vyprávěla jí o zemi Faraonů tak zajímavě, že staré touhy Žendiny znovu oživly a stará lítost, že zabráněno jí bylo do země té proniknouti, znovu zahryzla.

Paní Reuterová dala Žendě adresy několika svých známých v Alexandrii, pro případ, že by Ženda přece se do Egypta dostala, a připojila několik navštívenek s doporučením.

Ještě před odjezdem dam odejel Hrma nastoupit místo v cukrovaru.

Z Mariánských Lázní vrátila se paní Nolča s dcerou teprve v půli července, kdy začínalo být v lázních přeplněno a na koflík křížového pramene docházelo se po řadě třeba až za půl hodiny po příchodu. Bylo to nepohodlné.

Jinak posloužily jí lázně znamenitě, ztratila osm kilogramů váhy. Byla svěžejší, jevíc i pro své okolí větší účast než dříve. I na Severu Přibyslavskou se muže vyptávala, ba i několik řádků jí napsala. Výkon pro její pohodlnost vpravdě silácký. Naslouchala a neusínala, když Bořek četl jí německé romány neb vyprávěl o spiritistických nálezech a o transcendentních vrtoších otce Poříze.

Tento stále Severu do Prahy zval a když odolávala, zmenšil jí příspěvek, aby nouze

donutila ji k povolnosti. Hořel touhou po hypnotických pokusech.

Paní Nolča pochybovala, že muž Severu zkrotí, znajíc paličatost svého rodu. Co se matky její nazvala k sobě! Ovšem ne z lásky příbuzenské, ale aby se pochlubila, do jakého bohatství si usedla. Katuše sice přišla, ale víc na pout než k ní. Jednou a dost! Urazila se, že jí návštěva nebyla oplacena a nikdy už nepřišla.

„Proto ani Severu tuze nezvi, Pořízi," dodala, „přijde sama, neb vůbec jí tu neuvidíš. Nucení nic není platno."

Počátkem září nastalo trvale sychravé počasí, a rodina Pořízova přesídlila do Prahy.

Týden nato setkala se Ženda s Pýrem na Letné. Oba byli pod deštníky.

„Jest pátek," řekl Pýr, když byl pozdravil.

Pochopila. Pátek byl dnem jejich schůzek. Tedy chodil sem pravidelně. Ona si teprve teď vzpomněla. On nezapomněl. Čekal.

Bylo jí příjemně bolestno. A pohrdavo téměř. Po tom, co mu vyvedla, by si jí jiný ani nevšiml.

Vyprávěla chvatně, co vše zažila v Mariánských Lázních a jak se báječně bavila. Zdůraznila své báječně tónem pouliční pražštiny. Stále vyprávěla, netázajíc se na nic. Nepřipouštěla Pýra k slovu.

Co by mu též odpověděla, kdyby se tázal po ztraceném přátelství? Co jiného než banálním: Sejde s očí, sejde s mysli.

Byla opravdu tak tuctová? Cos bodlo ji v prsou. Snad si to Pýr o ní myslí, proto se ani neptá. Pohlédla na něho bokem, zda je vážný, přísný. Zda zasedá na soudní stolici nad ní. Pak by ho okamžitě zavrhla.

Ale nikoli. Usmíval se, lpěl na ní očima srdečnýma, radostnýma a klonil se k ní obloukem. Byl šťasten, že ji vidí. Div ji neobíhal jako Thusnelda. Pod deštníky jako by byli v útulku skryti, jen sami pro sebe. Nebylo jí to protivno.

Tedy jí neopovrhuje, promíjí její vrtkavost. Tuší, vrtkavou že není, jen sama proti sobě rozdělenou. Snad vidí do jejího nitra lépe než ona sama.

Zachvělo se v ní cos a do očí jí vstoupilo jemné dráždění. Jako by popely vdechovala.

Pohlíželi s výšiny otevřeným rozhledem. Vyšehrad plynul jako na oblaku.

„Jak se mi po Praze stýskalo!"

To byl zcela jiný hlas, jenž to vyslovil. Hlas, jenž Pýrovi vysvětloval vše.

Tiskla mu ruku na rozchodnou a on nepouštěl se její ruky. Záře očí jeho se zdvojila, že roztřásla se víčka její do slz. Hledala kapesník.

„Tak milujete Prahu?" odvětil zadrhlým hlasem a zmaten nabízel jí svůj hedvábný kapesník, blankytné barvy. Rozestřel jej jako číši a nabídl hledající ruce.

Přitiskla jej prudce k očím. Po prvé po dlouhém čase se vyrosily. Zda naposled?

Nevrátila mu jej, ale zastrčila. A ubíhala od něho.

Tedy přece! Přece!

Hučelo jí to v uších jako poplašné údery zvonu. Mlhy se protrhly a náhle věděla. Sama sobě se přiznávala.

Všemu věří, všeho se naděje, vše trpělivě čeká — byl to citát z bible?

Ano, to jest láska.

Že on ji miluje — to dávno věděla, ač si to neříkala. A právě snad před tím prchala, snad?

A nyní i ona!

Tedy ne vichr, nýbrž volný, přirozený a tichý růst jako v skrytu, v ohromně banální tajnosti, v neuvědomění schválném?

Tak že vyrostla její láska? K němu jedinému ze všech a k žádnému jinému. Na celý život!

Tedy takový byl její ideál, její princ z pohádky, výkvět všech mužů? Takový muž sklonil její hrdost, vzal její vůli v plen, všecky její touhy zajal a celou, celou její svobodu?

Zázrak či trest?

Muž nevolný, muž starý! Nikdy nepřimkne líce své k měkkému, hladkému líci, neřeknou jí slova lásky rty rudé, šťavnaté mládím, láskou ještě nelíbané?

Zaplakala.

Chaos! Mimo zákon! Nyní to má, čeho si přála. Trest!

Však ne! Trest, že dobyla si lásky? Nikoli. I zbloudilá láska zůstává krásnou. A krásu hledá každá žena. Žádný trest. Ale bol, sladká muka, otroctví nosící pyšně své okovy.

Nebyla posud jeho a snad nikdy nebude. A přece, kdyby předstoupil před ni mládec nejkrásnější a srdce své jí nabízel, odvětila by: Pozdě! Neboť již miluji.

VII.

Severa Přibyslavská psala, že hodlá do Prahy zavítati ke svatováclavskému posvícení. Že náhle nedoslýchá na obě uši, a lékař že radí na kliniku do Prahy.

Na vítanou zprávu tu otec Políz sám nařídil, aby pro návštěvu hostinský pokoj byl přichystán. Paní Nolča těšila se na příbuznou mírně, upadala znovu do své apa-

tie a ničemu nebyla na odpor, jen aby sama ruce nepřikládala.

Severa přijela a otec Poříz zavedl ji sám na ušní kliniku. Lékař nařídil, aby docházela denně ku vyfukování trubice Eustachovy.

První dny otec Poříz se od Severy téměř nehnul. Pozoroval ji, podroboval různým pokusům hypnotickým, sugestivním otázkám, magnetisoval ji z dáli, hrál na piano starobylé skladby, snažil se všemožně vzbuditi u ní somnambulismus, ale vše vyšlo na marno. Ani ničeho nepozorovala, byla zcela normální.

Užívala Prahy. Chodila po kostelích a modlila se v každém celý růženec. Napřed doprovázel ji někdo z rodiny, i Bořek s ní zašel k sv. Ignáci a do Emauz. Pak, když se Severa vyznala, chodila sama.

Probravši se z počátečního úžasu nad velkoměstem, počala si Severa všímati rodiny Pořízovy. A ostře kritisovati. Sahala po tom, onom, tápavě, neenergicky, jak dovede jen ruka ženská, rozbíjela porculán a kárala, že za obrazy je prach. Pohoršila se, když Ženda napsala bůh s malou počáteční písmenou, a přivezla jednou domů dvě kropenky. Otci Pořízovi řekla přímo, že by nechtěla pobývati mezi neznabohy. Modliti že se neviděla nikoho z celé rodiny, před sochami svatých se tu nesmeká, v pátek se jí maso jako u lutriánů a o kostelích pražských ví jen pan Poříz něco, ostatní pranic. A zapřádala celé lekce z katechismu tu se Žendou a zase s tetou. I do Hermana a Bořka pustila se výbojně a neuvědomělou, ale tím přirozenější dialektikou vháněla je do úzkých. Nepřemýšleli dosud o náboženských otázkách, a obrana jejich byla slabá, odvety nepřiléhavé, vyhýbavé.

Jako kazatel chodila Severa domem a patrně mínila to vážně se svou snahou apoštolskou.

Nejtrpělivějším jejím posluchačem byl otec Poříz. Netušila Severa, že je strejček jen na číhané a ne náhodně zavádí hovor z kostelů na dobu, kdy byly vystavěny, vypráví jí o Přemyslovcích, o Václavu druhém, zakladateli kostelů četných, o husitech, horlitelích pro nefalšované evangelium. Vzbouřil Severu, avšak jinak než mínil. Počala mu dokazovati, že jen katolické vyznání je samospasitelné a všichni kacíři že jsou tam, kde padlí andělé, totiž v pekle. Z historie české věděla jen legendy o svatém Václavu, pak že Václav král chodil s katem a dal utopiti svatého Jana, a lutriáni že pálili blahoslaveného Jana Sarkandra. Ani doktoru Orkafovi nezdařilo se Severu hypnotisovati a otec Poříz, ztrativ naději, opouštěl Severu, že osaměla často na celé dny. K práci jí nikdo nepřidržoval a také se jí sama nechápala. V kuchyni pokusila se sem tam rady své uplatniti, byla však nedůtklivou Karlou odbyta. Proniknuta posláním rodinu tetinu k pravé víře obrátiti, zkracovala si samotu dlouhými modlitbami za dar ducha svatého, aby otevřeny byly uši i srdce zatvrzelých.

Hned s počátku projevila své sympatie a antipatie. Sympatii k Bořivoji Krutému, antipatii k Žendě. Ostatní osoby jí byly lhostejné.

Ženda nepřátelství Seveřina ani napřed nepostřehla. Konečně však přece všimla si zlých, nepřátelských pohledů, z nichž vyšlehovaly červené plaménky bodající do živého. Někdy byly oči Seveřiny sklenné jako u mrtvého, jen červená světla v nich bloudila jako pablesky lampy z krypty.

Bylo by kus pravdy v tvrzení otcově, že v Seveře jest dvojí duše? Jsou to jen znaky té druhé duše, skryté, mimo vědomí Seveřino žijící? A proč je jí ta druhá duše nepřátelská?

Cos mrtvolného, příšerného vanulo z venkovské, na oko prostomyslné dívky. Ženda vážněla, chladla a konečně sotva k vlídnosti, jíž povinna byla k hostu, se mohla přinutiti.

Bála se Severy neznámou, ale živelní bázní.

Náklonnost Seveřinu k Bořkovi pozorovala. A zažárlila. Viděla, jak rozjasňuje se zavilý obličej Seveřin, kdykoli Bořek se k ní přiblížil, jak posluhuje mu, kde může.

A jak se na něho Severa dívala! Zas a zase opakovala s podivem, proč nesluje Jan. Jako by pohled na něho budil v ní upomínky, snad na někoho kdo slul Jan...?

A nemohla i Severa neviděti, že Bořek plane jen pro Žendu, a ona že si toho necení.

Pak už nikoli nepřátelství, ale démonická nenávist sršela z očí Seveřiných, nenávist, kterou nechtěla neb neuměla skrývati.

Ženda se jí počala vyhýbati.

Čeho otec Poříz nedocílil snahou, k tomu dopomohla mu náhoda. K triumfu nad výsměšným skepticismem Orkafovým.

V průvodu Bořkově podnikl otec Poříz se Severou výlet na Karlův Týn.

(Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

Ferdinand Strejček:

Paleček a Kacafírek.

(Dokončení.)

A tak ve své nemalé tísni vzpomněl si Václav R. Kramerius, že by mohl nějakým vlastním podnikem nahraditi čtenářům českým Rubšova „Palečka", zaniklého počátkem r. 1847. Tiskaře i nakladatele získal v jindřichohradeckém Aloisi Landfrasovi, pro nějž před tím upravil nejednu knihu lidovou, která měla hojný odbyt, tak že tato tiskárna byla Krameriusovi vázána dluhem vzájemným. Kromě toho byla firma Aloise Landfrasa oné doby velice vyhledávána, třebaže tiskla ještě švabachem a starším pravopisem na levném papíře „poštovském", t. j. novinovém, čili, jak se také hanlivě říkalo, na „lösch-papíru".

A tak počátkem bouřlivého r. 1848 objevil se „W ſtaré Čeſké expedycý, na nowém měſtě, w žitné vlicy, w domě čjſl. 187" „Hacafjrek w kazabaice. Wrchowatá kroſna žertů, fraſſek a kozelců. Ku powzbuzenj ſmjchu a zapuzenj trudnoſti ſpiſuge Karmazýn Neſmuta."

Proč si dal Kramerius výmluvný pseudonym K a r m a z ý n N e s m u t a, nelze dnes přesně určiti, snad z důvodů censurních, poněvadž od osmého svazečku po zrušení censury, jejíž pád důstojně oslavuje, užívá již na titulních stránkách vlastního jména.

Předmluva Krameriusova, která je zahájena mottem „Při čtení žádný nezbohatl (Jestřab.)" ukazuje, že se Václav R. Kramerius, ačkoli měl za sebou zkušenosti nejednoho vlastního podniku příbuzného,*) lecčemu naučil od oblíbeného redaktora a spisovatele „Palečka", zejména vtipným hříčkám slovním, jimiž, jak známo, nešetřil Rubeš ani v básních ani v próse.

Nejvíce připomíná tato předmluva „humoristické čtení" Rubešovo „Předmluva, pomluva a domluva". Zní: „Mnohá kniha mívá p ř e d m l u v u jen proto, aby přilákala vychválením obsahu ne tak čtenáře, jako více odkupce, a proto měli bychom ji spíše nazývati p ř í m l u v u, a týká-li se všeho obecenstva, třebas i p r o m l u v u. Nebývá ale nic platná, jestli se předce jen obsah čtenářům nelíbí a tudy se název ten musí převrátit u v ý m l u v u všech v knize obsažených nedostatků, bludů, omylů a poklisek. Čtenář ale durdí se nad dotíravostí autorovou a hněv jeho právem můžeme nazvati o d m l u v u, poněvadž nic nedbá na spisovatelovu d o m l u v u. Tu teprv hledá spisovatel s čtenářem oustní r o z m l u v u stranu svého novorozeňátka a nešetří p ř e m l u v u, aby sobě získal čtenářovu z á m l u v u nové knihy. Jestli však předce konečně se usnesou a uzavrou ú m l u v u, buď čtenář ubezpečen, že z toho nic nebude míti, než pouhou p o m l u v u.

Dáno roku tohoto, posledního času.

Hacafírek,
v prázdné kapitole nekonečného zpěvu.
V. R. Kramerius,
redaktor."

Václav R. Kramerius nezahájil jako kdysi Hýbl první stránky svého časopisu oživením tradice českého šprýmaře, který dal podniku jméno, nýbrž jeho „Hacafírek" (proč ne Kacafírek, nevíme) jest neurčitá figurka současného feriny, který rád do něčeho rýpne, leckde se omočí, rány rozdává, ale také dostává, vůbec představuje asi podobný typ vtipného rýpálka, jaký v pozdějších „Palečcích" rozumuje s méně chápavým Malíčkem.

Ale přitom nesmíme při „Hacafírkovi" myslet na časopis satirický. V prvních svazcích převládá sice povaha humoristická, ale čím dále zatlačuje ji obsah rázu kalendářového, hlavně romantické a dobrodružné povídky a obrázky, strašidelné historky a p. Je tu patrno, že novější vzor Rubeš přece jen poznenáhlu ustupoval v podniku Krameriusově staršímu vlivu Hýblovu. V prvém svazečku máme kromě samých veselých povídek také ještě některé zřejmé napodobeniny rubešovských „Palečků", na př. žertovné úvahy „D v a d n i z H a c a f í r k o v a ž i v o t a", dále „V e s e l o u p r a n o s t y k u n a k a ž d ý r o k" a „V š e o b e c n ý n e o m y l n ý r á d c e nebo d o m o v n í p o k l á d e k", vtipnou to parodii rádců kalendářových, kdežto poslední svazeček je již obsahu převahou vážného, maje na konec toliko několik anekdot pod záhlavím, které zůstalo věrno všem jedenácti oddílům, „Drážďidla k zasmání".

Jednotlivé články „Hacafírka", které pořizoval s počátku redaktor sám, později však přijímal též od jiných přispěvatelů, jak svědčí nevelká jinak „listárna redakce"*) („Hacafírkova tobolka"), jsou ceny velice různé. Vedle pouhých překladů velice prostoduchých povídaček a anekdot vyskytují se i některá zrnka pozoruhodná, ale nelze o jejich hodnotě bezpečně usuzovati, poněvadž jsou to třeba jen

---

*) V. R. Kramerius redigoval od r. 1820—24 „národní časopis pro Čechy a Moravany Čechoslav", který obsahoval kromě prací vážných také básně žertovné, satiry a anekdoty, a od r. 1830—34 „Večerní vyražení", „knihy k povyražlivému čtení", jinak „časopis k užitečnému a kratochvilnému čtení".

*) Jací již tehdy byli filutové, ukazuje odpověď oddílu pátého, podle níž někdo opsal prostě něco z Chocholouškova Kocourkova (z r. 1846) a poslal Krameriusovi. „Pekařovic Ančička, od F. Fr. Co myslíte? Totě výslovně z oblíbeného spisu „Kocourkov" a chcete-li vědět, z 8. svazečku str. 1.—23. Prosím, pošlete si pro to!"

poněkud obměněné přetisky znění starších, na př. Hýblových „Rozmanitostí" (některé anekdoty) nebo úpravy z němčiny a pod. Nejvíce smíchu asi vzbuzovaly dotčené parodie „rádců" kalendářových, na př.: Abys blechy nedostal. Nasliň prst pravé ruky a hmatej ním vpravo a vlevo vedle blechy — jistě nedostaneš žádnou! Nebo: Abys boty na jednu stranu nesešlapal. Nejjistější prostředek ten: nos bačkory! Aby štěnice v posteli neštípaly. Vymaž postel ve dne jakoukoli mastí a polož se u večer na hůře do sena. Proti bolení zubů. Naber do úst vody a sedni na roztopená kamna; jak brzy voda v ústech počne se vařit, přestane zub bolet. Atd.

Velice zajímavé a cenné jest ústavní intermezzo „Hacafírkovo". Kramerius nemohl v sobě potlačiti bývalého redaktora „Cís. kr. vlastenských novin", majících za sebou slavnou tradici politickou, a oslavil pád absolutismu a zrušení censury několika články šestého oddílu „Hacafírkova". V dopise „Hacafírek Pamfílkovi" vytištěn jest neobyčejně velikými literkami radostný projev uvědoměléhó redaktora: „Přirozené právo svobodné mluvy konečně po dlouhé, naděje prázdné traplivosti spisovatelům se navrátí; umrtvění myšlének jest na konci, žádné škrtnutí censůry slova naše nezohaví, nebude více cizí záhrady mezi spisovatelem a národem, k němuž hlásá. Spisovatel splní nyní nejsvětější z povinností svých, jež mu vykázala prozřetedlnost božská, zastane práva narodu svého.

Prsa má dosavad jsou přeplněna nenadálou tou blažeností, než abych vše to okamžitně slovem zjeviti mohl, co v mysli mé se přemítá. Buduli s to, v málo dnech zjeviti myšlénky své? Záleží to na dějinách, nad hlavami našími se vznášejících. Zemi naší nastává nový věk, kdož věděti může, co nový čas poskytne, jaký porod jeho bude? Nadějme se ale všeho dobrého, a přispějme co možná, aby změna, jenž nám nastává, pokojně a cestou zákona zavedena byla!"

Za „Členy žádostí obyvatelů Pražských" a za „Provoláním k občanům Vídenštím" (sic) otištěna je delší „Nová veselá píseň, nazvaná politycká skočná (z brusu nově vypracovaná a na světlo vydaná po dokonání cenzůry měs. března slávy plného roku 1848.)" Končí se:

Ještě tak zle není v naší drahé vlasti,
Dočkáme se brzy po přestálé strasti
Zase blaženosti, dobře bude žíti,
Svornost, řád a lásku hleďme k sobě míti.
Již nám mocnář drahý dar podal veliký,
Cenzůry nás zbavil, i chmoury všeliký.
Z dobré vůle Jeho ještě se dočkáme,
Že i též výživy hojné míti máme!

Tak tu píseň končím, srdečně to jevím:
Že bych čím byl zhřešil, na mou věru nevím!
Žert nevinný jenom píseň obsahuje,
Záměr zlomyslný všecek zavrhuje.

K světodějným událostem březnovým ještě se vztahují také „Bouře Evropská" (Noční vidění) a vtipná „Pohřební řeč na nebožku cenzůru 1848", která se začíná mottem: „Cenzůry již není více, zhasla světa temná svíce" a končí se čtyrverším: „Rozžala se jasná svíce, Svět nabyl rozumu více. Moudrost, tato světa záře Vyjasní opět své tváře."

Avšak přání Hacafírkovo, jež jsme výše citovali, „aby změna, jenž nastává, pokojně a cestou zákona zavedena byla", jak známo, nebylo splněno. Bouře zachvátily celou říši rakouskou, otřásly také Prahou a v nich zanikl i slabounký hlásek „Hacafírkův". Jeho nedlouhá vlna byla přervána uprostřed třetí knihy, neboť čtyři svazečky o 48 stránkách tvořily teprve jakýsi celek a svazečků vyšlo do červnových bouří toliko jedenáct. A neuskutečnily se žertovné sny Krameriusovy, jimiž od událostí březnových neustával povzbuzovati skromné svoje čtenáře. Nebo kdo by si na př. troufal tvrditi, že do r. 1948 vyplní se tento poměr mezi literátem a nakladatelem, jak jej maluje Hacafírek v šestém oddíle:

Nyní a za sto let.

Literát a knihkupec.

1848.

Literát: Přináším rukopis, v němž volný obsah jest:
Pět rýnských zasloužím, na literární čest.
Knihkupec: Pane, vy třeštíte; tak se nesrovnáme;
Složte sto tolarů, pak spis ten vydáme.
Sám chci mít pečeni, vám rožeň zanechám,
Dejte i omastek, pak to tisknout nechám!

1948.

Knihkupec: Převzácný pane můj, přijmetež tento dar,
Za nový rukopis přináším honorár.
Snad se spokojíte s desíti tisíci,
Spis váš nesmrtelný bude světu svící.
Literát: Co? za spis peníze? Ha! Jaká hanebnost!
Za našich časů má literát na cti dost!

A jako „Hacafírek", tak smutně skončil i redaktor Nesmuta sám. Zemřel chud, opuštěn, zapomenut v chorobinci na Karlově třináct let po „Hacafírkovi".

LITERATURA.

F. X. Svoboda: *„Kvetoucí stromky"*. Obrazy a novelly. Vyšlo ve „Spisech F. X. Svobody" jako svazek XXVI. v Praze 1917 nákladem Jos. R. Vilímkovým. — Čtyři ‚novelly a obrazy' Svobodovy, z nichž „Matčiny starosti" a „Štvanice" mohou býti dobře pokládány za šíře založené studie románové, dovedou jímavě upoutati právě svými svěžími vztahy mládí a jeho vzrušenou poesií. Kvetoucí stromky — ano, ale kvetoucí do plodů, z nichž nejeden bude hořký a z nichž nejeden uvadne

a scvrkne dříve, než přijde doba zlatého vyzrání a tajemného koloběhu sladkých šťáv. Je něco trpce bolestného v tom prvním rozpuku jarých sil životních, těch šestnáctiletých, sedmnáctiletých duší, hlavně ženských, jimiž F. X. Svoboda vyplňuje své vise. Nehledě k povídce první (Matčiny starosti), která svým založením dějovým i celým svým námětem nějak vybočuje z rámce „Kvetoucích stromků", všecky ostatní řadí se k náladám nejpopulárnějších Svobodových veseloher, k takovému „Poupěti", k takové „Boušínské samotě" — ale ten čistě jásavý tón bezstarostnosti a ryzího trysku je tu nalomen, zdušen, ne-li už někde zlomen docela. Ve „Štvanici" hrdina student láká šestnáctiletou, zcela opuštěnou dívenku, duši milou a krásnou, aby takořka ruky obratem zakusiti mohl návalů šedivého vystřízlivění a smutku na místě jásavé lásky ještě před chvilkou. V „Tiché vodě" končí málomluvný student pod hladinou rybníka, poněvadž neměl dosti sil výbojných, by k sobě strhl zahrávačnou koketu, idol své lásky. V „Pohnutém moři" je to zase muž, jenž flirtuje a míní ranit — ale pyká sám na konec v drásavém zahrávání ‚poupěte', jež rozvilo nečekaně a náhle... Všude mládí, prudkost a var sil, všude bouřlivé klání a zápas. Jen v „Matčiných starostech" je cosi usedlejšího, zestárlejšího: zde matka musí průběhem doby nahlížeti ve dvojí různý osud dvou synů vychovávaných stejnými methodami: v manželské peklo jednoho, v ráj štěstí a lásky druhého. V této povídce i spád a celé založení (skladba je datem nejmladší) je značně odchylno od ostatní povídkové trojice, vesměs z let devadesátých, kdy celá Svobodova tvorba tryskala mládím nejprudším. A to mládí je tu největším kouzlem. Přenáší čtenáře od světýlka ke světýlku — jímž je tu jemná a prohlubující Svobodova poesie — přenáší od dialogu k dialogu, jenž zrovna hoří a plane uvnitř zakletou dramatičností. Svoboda jako málo kdo umí z nejprostšího postřehu vyčarovati plno života, pohybu, dramatického vzeplání. Má dar oživující fantasie, dar výběru a šťastné náladovosti. Jimi prochvěje i ony stránky, jež v běžném slova smyslu mohly by pokládány být za vedlejší a pro dramatický rozvoj případu lhostejnější. Jako když dusné, zmrtvující ovzduší je mocně nabito elektřinou. Každičké chvíle můžeš čekati výbuch!

Fr. Sekanina.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

V ý s t a v a o b r a z ů S t a n i s l. F e i k l a a C. J e l í n k a. V Rubešově galerii podávali nedávno St. Feikl a Cína Jelínek každý svým způsobem a svou vlastní notou zprávu o svých dojmech, jež jim poskytl zimní výlet do Krkonoš. U St. Feikla byl to kraj, jaký není pro lidi, jichž toaleta není dělána pro styk s přírodou, do nepohody, vichru a deště. Jeho přichmuřené paletě svědčilo také pozorování atmosférického života kraje, mračna, světlo, vzduch, sníh. Na jeho plátnech válela se a rozkládala mračna a chmury hustého vlhkého ovzduší, dusící tvary a barvy a utajující kraje v hloubkách údolů. O rázu kraje, jeho útvaru a složení dověděli jsme se více z jeho sněhů, v nichž vystupovala barva více látkově jako hmota. Tu se mu zdařil malý malířský čin v obraze „Po vánici", v němž vystižena kyprá hmota čerstvě spadalého sněhu nejsilněji.

U Cíny Jelínka byla to zimní krajina, viděná v blaženě svátečním vytržení výletníka, který přichází do přírody z moře domů, hluku a čmoudu města. Trochu té radosti měšťáka z přírody, z krásné pohody zimní, zdravého dechu a jiskření zimy dovedl malíř svým obrazům vdechnouti. Viděny jasným okem malíře lehčí mysli, měly průzračnost čistého, čirého, podrobnosti a obrysy ostře kreslícího horského vzduchu a jisté barvité kouzlo, jež milují lidé, žádající si obrazů přívětivých obsahem i svou čistě barevnou pastvou zraku. Takový souzvuk dávala běl sněhu v zářivosti slunečních doteků, lehce odstíněná modř stínů, zeleň přírody, růžové zážehy jitřního slunce a plápol červánků Tomu hověla také ruční práce štětce, jež tah štětce zastírala.

Co do ryze výtvarné, formální podstaty svých děl stojí oba umělecky skoro na stejné výši, leda že St. Feikl předstihuje C. Jelínka duševností a zevní vznositostí; prvý vniká více do života přírody, druhému jde o přívětivé obrazy bez vztahu k celku. Oba vyspělí krajináři bez mladistvého zajíkání spokojují se tím, že říkají prostě běžné věci, nepřidávajíce nic zvláštního, plníce tak dle svých sil své skromné poslání vnášeti trochu krásy do našich příbytků. Nepůsobí-li vždy původně, tož proto, že se dívají často do krajinářského slovníku po vzorech pro účinné obrazy; zvláště komposičně jsou jejich obrazy příliš jednostejné. Strom na straně nebo v popředí jako kulisa, jež má naznačovati rozdíl mezi blízkem a dálí, je stále se vracející schéma.

Emil Edgar.

TÝDEN.

* T é ž z n a m e n í d o b y. Kdo hledí otevřeně, vidí určitě, že přichází k platnosti význam Popelky dříve v písemnictví našem nejodstrčenější: literatury pro mládež. A nejen její jsoucnosti samé, nejen umělecké její jakosti, ale i výchovného jejího poslání. Zdá se, že zkušenosti doby válečné učinily silný průlom do velkopanské nevšímavosti, kterou kritika přečasto přezírala knihy pro mládež, jako by nedůstojny byly pozornosti její. Co zanedbala papírová spravedlnost slovem, napravuje pro-

zíravá, dobrá vůle skutkem. Před nedávnem rozepsala Česká zemská komise pro péči o mládež slušnou cenu a dva akcesity za nejlepší knihy pro mládež, určivši výslovně, že vedle požadavkův uměleckých musí při nich býti dbáno zřetelův umravňujících. Touž dobou spanilomyslná učitelka (a spisovatelka) česká, zvěčnělá slečna Eliška Řeháková, spolu se svou sestrou, spisovatelkou Annou Řehákovou založila při „Svatoboru" fond, z jehož úroků budou přisuzovány ceny za dokonalé, umělecky mravně i vlastenecky vynikající spisy pro mládež. A tytéž podmínky vložil do svého odkazu i zvěčnělý pedagog a učitel Jindřich Rais, bratr spisovatele K. V. Raisa, ustanoviv, aby úrok z jistiny jím věnované sloužil k udílení cen za nejlepší ať prosaické ať veršované knihy pro mládež, jejichž obsahem by mladí čtenáři byli zušlechťováni, cit vlastenecký v nich povzbuzován a hrdost národní posilňována. Oba tyto krásné odkazy osob v národním našem školství čestně památných jsou ještě vázány doživotním právem pozůstalých, kterým přisouzeno užívání úroků. — Jsou to případy hřejně dojímavé, při nichž oko i srdce jihne. — Nové, budoucí tvorbě spisů pro mládež zasvítá tedy snad vlídnější pohoda než její předchůdkyni, Popelce. Kéž brzy již netřeba říci: „Literární historie u nás nedala dosud zvláštního oddílu literatuře pro mládež jakožto směru uměleckému, vědomě pro mládež řízenému", jak právem napsala Bož. Růžková v krásném a spravedlivém článku, společně s Ant. Tyrpeklovou oceňujíc v něm působení a literární práci Vilmy Seidlové-Sokolové, nejněžnější znatelky a poetky duše dětské (v „Úhoru", kritické revui věnované literatuře pro mládež). Ano, jsou i byly již také v starším písemnictví našem skvostné spisy pro mládež, kterým veřejný soud jest dlužen pravdu dosud o nich systematicky zamlčovanou; jest tu bohatství zdravé a půvabné četby, na kterou nikdo neupozornil žíznivé mladé duše. Snad hořkým naučením těžkých našich dnův i tato chyba dojde nápravy. *—tuš—.*

*

* Rádi znova zaznamenáváme práci činohry Národního divadla. V několika večerech ožilo na jevišti dílo Jaroslava Vrchlického, obecenstvo s probuzenou láskou vyplnilo hlediště, jmenovitě místa lidovým vrstvám přístupnější; a s upřímnou radostí, netlumeným nadšením bila česká srdce vstříc poesii velikého mistra myšlenky, snu a slova. V neporušené kráse objevila se *„Noc na Karlštejně"*, jejíž původní tvar i lahoda mluvy jen získaly folií operního zpracování. Po ní aktovky *„K životu"*, *„V sudě Diogenově"*, *„Pomsta Catullova"* v novém nastudování a zdokonalené výpravě přešly jevištěm; jejich jemná svěžest nalezla živnou půdu v novém pochopení, neporušena léty, která pouze pokryla jich celky společným tónem, v němž zrcadlí se ráz tvůrcův. Provedení jich nebylo v ničem podceněno, jako se stávalo kdysi odbytím úloh neb míst, považovaných za nevděčná; a vážnost a láska uměleckých výkonů dodaly dílům přesvědčivosti. V nejvyšší míře to platí o pí. Dostalové, jež jako komtesa Eva v komedii *„K životu"* připoutala mysli i srdce diváků k básníkově myšlence postavou, jíž vdechla přímočarou, ušlechtilou přísnost a citovou čistotu, kterými uchvacovala. Její Eva byla důstojnou sestrou její Isabelly a Hermiony. — Ve hře druhé pan Želenský velice šťastně a vhodně řešil postavu Diogenovu a svým výkonem celé hře vtiskl ráz dobromyslného úsměvu, autorem jistě zamýšlený. Souhlasné projevy radosti provázely v hledišti téměř bez přestání jeho dobráckého filosofa. — „Pomsta Catullova" získala výpravou přesně historickou. Pan Deyl postavu básníkovu vytvořil samostatně, bez zálibné sladkosti, spíše s tesknou zádumčivostí nad citem promarněným ve vášni s Lesbií, nad ztracenou možností míti čisté právo na Akme; výkon svědčil o vzácné kázni umělecké, podřizující si všecky prostředky. Jest radostno konstatovati tyto úspěchy celku i jednotlivců právě na díle českém, na díle Vrchlického. *rh.*

*

* Nesprávnost přízvuku ve verších — ejhle, co se to pojednou vyskytlo na pořadu veřejných úvah? Rytmickou (tak jako i mluvnickou) nesprávnost vytýkati básníkům — zvláště ovšem čelným, slaveným a oblíbeným — to bývalo po léta kaceřováno jako obmezené školometství; „kantorovat" básníky, skandovat jim slabiky, měřit jim délky v rýmech, — to, probůh, se nesmělo; básník neměl být „poučován", kritisován, nýbrž jen povznášen ujišťováním, že neomylně stojí nad zákony rodné své řeči. Přesunování přízvuku na nepravá místa (nejen při předložkách a jambech, nýbrž i jinak a jinde) dostalo se do poesie umělé (i do hudby vokální) z písně prostonárodní, jediného to vzoru, který chudičká Musa probuzenská vůbec měla. Napodobíc píseň lidovou, přijala poesie umělá její „má panenko", „má matičko", „červená růžičko", „za cestou", „těšívalo", „uplynulo" atd. atd. do nekonečna. A tak zůstalo tomu i v poesii, která nečinila si nároků na lidovost, nýbrž na světovost. Dávno upozorňovaly na tuto vadu hlasy upřímné; byly umlčeny aneb odsouzeny, — ale mohlo by se ukázati na skutečné příklady, kde poesie i vokální hudba si jich ochotně všimly, a to s nejlepším výsledkem. Nyní pojednou obžalováni jsou básníci, že jejich vinou mládež ve školách pozbývá citu pro správný přízvuk český. Je-li tomu tak, čí tedy vina? Proč se dávají do čítanek básně neespráv-

ným přízvukem infikované, proč ne takové, jejichž přízvuk je čistý? A nedal-li si prostý lid přízvukem žádné písně porušit určitý, rázně správný a přirozený přízvuk mateřštiny, proč toho nedovede mládež ve školách, je-li totiž pravda, co se tvrdí? — Vzpomínám si při tom na hovor dvou neznámých pánů, náhodou kdysi zaslechnutý v železničním coupé. Jistě byl učitelem ten, jenž pravil: „Věřte, že mi bývá krušno, čteme-li něco z básní X. neb Y. (jmenoval dva známé básníky) a zavzní tam řada chyb, proti jakým jsem mluvil v předešlých hodinách češtiny. Co dělat? Tvářit se, jako bych teď chyb nepozoroval? Či konstatovat chyby a uvalit na sebe, jako kacíř proti nedotknutelnosti slavných básníků, soud horší než inkvisiční? Anebo snad doznat, ale omlouvat chyby tvrzením, že básník si smí dovolit takové maličkosti jako chyby prosodické a mluvnické?" — Nuž, učitel mládeže se kroutil, a kritik, učitel dospělých, to dělává také tak. V kancelářské, obchodní, lokálkářské a řemeslně překladatelské češtině se přísně žádá dokonalost a čistota jazyka; u nejvyšších mluvčích kultury národní, u básníků však se o takovém požadavku neví . . Až nyní pojednou zavzněl povzdech, že „i básníci" by měli dbáti správného přízvuku! „I" básníci! — Ba, nejen „i", ale přede všemi ostatními! *—tuš—*

*

* Ředitelství „Svatobora" udělilo cenu z fondu Filipa Čermáka Tuchoměřického dvoudílnému milostnému románu F. X. Šaldy „Loutky i dělníci boží", který vyšel nákladem „Unie".

*

* Sbor obecních starších král. hlav. města Prahy udělil z nadace arch. Al. Turka dle návrhu poroty tyto ceny: Ivanu Olbrachtovi za knihu „Žalář nejtemnější", A. M. Tilschové za knihu „Stará rodina", Josefu Šimánkovi za knihu „Háj satyrů", J. L. Červinkovi za knihu „Moravské starožitnosti" II., A. Nekolové-Jarešové za cyklus kreseb k románu „Temno" Al. Jiráska, Karlu Vikovi za dřevoryty, Otakaru Španielovi za bronzovou podobiznu a Otakaru Ševcovi za portretní hlavu.

*

* Flaubert byl dojmu přístupen velmi. Každé úmrtí známého nebo přítele působilo naň. Nebyl k utišení, když zemřel Louis Bouilhet, básník a tvůrce četných prací dramatických, z nichž poslední byla: „La conjuration d'Amboise". Bouilhet byl jeho rádcem a spolupracovníkem o dramatech. Stále vzpomínal Flaubert naň, hledíval na místo, kde sedával, kde spával u něho. Želel také ztráty Sainte Beuva. Píše 14. října r. 1869: „Včera o půl druhé odpoledne Sainte Beuve zemřel. Zastihl jsem ho již při posledním vydechnutí. Kroužek lidí, s nimiž mohlo se rozprávěti, rozpadává se. Ztroskotán člun Medusy a co tu zničeno? „Výchovu sentimentální" psal jsem částečně pro Sainte Beuva. Aniž spatřil řádky díla, zemřel mi. Bouilhet nedočkal se druhé kapitoly. Hle, lidské záměry! Avšak přese vše chci dále vléci se ke hřbitovu." S Gautierem stýkal se přátelsky, r. 1866 byl svědkem při sňatku jeho dcery Judithy, ale 25. října 1872 byl zdrcen zprávou, že Gautier zemřel. „Mám všecku něhu a zlobu starců, ale s kým promluvím si o literatuře a umění teď, když moji lidé mi umírají. Myslím," píše, „ustavičně na lásku k umění, jak ji projevoval krásně a jak ji cítil." Ještě r. 1870 po smrti Julesa Goncourta zasteskl si, „teď u Gavarniho zbyli jsme jen tři: Theo, Edmond Goncourt a já!" Nyní zbyli pouze dva. Dne 4. září 1874 píše: Předevčírem byl jsem na pohřbu matky Françoise Coppéea. Ubohý hoch, jak byl rozlítostněn! Musil jsem ho, doslovně, sám dovléci na hřbitov Montmartreský! Byl bezduch. Na tomto pohřbu spatřil jsem utrpení boží po prvé u svého nepřítele. Barbey d'Aurevilly to byl!" R. 1879 zasteskl si: „Teď dostávám smuteční oznámení každým dnem! Bože, řada přátel řidne, cítíš to u srdce. Zemřeli mi: Marc Fournier, Flammarion, Latour, Préault . . . A smrt neptá se lidí . . ." *K. V. H.*

*

Zbožný primas písecký a hodný prelát na Zbraslavi. Písecký primas Reischl poznamenal na přídeští primaské své knihy z r. 1719 zbožný úmysl svůj „zvonečky dáti líti pro vesnice písecké, aby lidé podací v těch místech aspoň na Pána Boha vzpomněli, když se s nima Ave Maria zvoniti bude, ráno, v poledne a večer". Vypsav pak adresu pražského zvonaře „Zach. Tietrycha na Širokej ulici nedaleko Matky Boží Sněžné" a ustanoviv náklad — 58 zl. 40 kr. na 80 liber zvonoviny — pro čtyři zvonky do Pasek, na Brda, do Mýrče a Ostrovec, pokračuje a končí o zvoncích takto: „Když by v Praze hotové byly, mohou se na Zbraslav dodati, tam J. M. pan prelát takové společně by oblíbil posvětiti, jest milostivý pán. Málo by koštovalo; jen fůry a dar jednoho srnce. Já bych za svůj obštelunk nic nežádal. Amen."

Z píseckého archivu. *Fr. Křemen.*

*

Pozor!

Kdo sobě medu s nože lízne,
ten do jazyka se as řízne.
Chraň jazyk, stiskni zuby úž,
nech medu, když je pod ním nůž!

Fra Fidelio.

V Praze, dne 10. května 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



Ivan Hlasica:

PANÍ ČACHTICKÁ.

Stará kněžna na hradě
v horském kraji vládla.
Baba — vousy na bradě —
lidská krev jí sládla.
Do své lázně potaji
z plných konví lila ji,
po koupeli zmládla.

Hrozná ve svém šílení
po krajině hledá všade,
nejšvarnější hochy mladé
nevěstám i matkám krade.
A ve skalním sklepení
kati dobře placení
mladé hlavy zutínají,
nevinnou krev nachytají —
Krev! Krev! vždy víc žádala ji.
Až posléze horalé
vstali k pomstě zoufalé.
V noci stekli hradní valy,
kamennou zeď rozmetali,
vzteklou babu jali.

Spjata baba v řetězích
pro žert lidem a pro smích.
Poulí oči poloslepé,
skřípe zuby, bradou klepe,
soptí vztekem, proklíná,
dračí nehty zatíná.
V baště tvrdé zazdili ji,
krvavou tu hroznou zmiji,
v baště tvrdé, jež se klene
v černé spoustě skalních stěn,
okénko v ní zamřížené
skulina jak úzká jen,
sotva dovnitř pouští den.

Odtud zrakem závistivým
hledí s výše, prokletá,
kterak kolem květem živým
všechno v kraji rozkvetá.

Ať tam vyje jako fena,
marné kletby, marný jek;
přešel navždy její věk!

Příšera ta zkrvácená
nevrátí se nikdy zpět,
zlobou svojí děsit svět,
chlamstat krev a lámat květ!
Bůh ji proklel, vzal ji ďas
mláďatům svým na pospas!

Nikdy více neobživne!
Pohádky jen zbudou divné
o příšeře rovné zvěři,
jež po léta, zběsilá,
krví jen se živila — —

Vnuk již tomu neuvěří!



Tréval-Viola:

MIMO ZÁKON.

(Pokračování.)

V modlitebně císaře Karla, vykládané hlazenými polodrahokamy, dožil se otec Poříz dlouho kýženého okamžiku.

Kastelán ukončil právě svůj výklad, když Severa pohledla a ztuhla. Pohled její upřen byl na lesklou plochu achátovou ve zdi.

Otec Poříz, stojící těsně u ní, dorozuměl se očima s Bořkem, aby zůstal. Ostatní společnost — bylo tu ještě asi čtvero výletníků — odešla za kastelánem.

Severa patřila stále do kamene a mumlala. Oba průvodčí soustředili rovněž pohledy na kámen, aby zjednali si duševní spojení s náměsíčnou a zbystřili vnímavost čidel.

Vše, co Severa monotonním, sotva slyšitelným ševelem proslovovala, působilo tak sugestivně, že za slovy vyvstávaly zjevy, čtvero očí oblouzeno bylo vidinou dvojích.

„Šero — tmavé slunce — na Bezdězi — na Bezdězi — vězení — oknem na obloze mraky mléčné — na nejvyšším hoří červánek — můj malý dědici — Václave — kéž povznese tě za to pán — k síle zemské — a slávě nebeské! — Václave! — — —

Hlas Seveřin rozšuměl se nejsilněji v žehnání závěrečném — náhle pak jako mohutná dlaň by se položila na ústa — udušen vracel se a kloktal jen v hrdle.

Z vytřeštěného oka pravého vyprýštila slza, ale nestekla. Oko ji zase vypilo.

Dveře se otevřely, průvanem procitla Severa, postava její zase zvláčněla.

Vedena otcem Pořízem a Bořkem sestupovala za ostatními. Nebyla ještě zcela jasného vědomí, zorničky byly ještě necitlivy.

Posadili ji ke stolu. Otec Poříz výroky Seveřiny si za čerstvé paměti zapsal.

Výraz vracel se zvolna do očí Seveřiných, v nichž svítilo to dosud jen černě.

„Co jste to mluvila, Severo?“ tázal se Bořek. Netrpěla, aby se jí říkalo slečno.

„Nic jsem neřekla, Jeníku!“ usmála se Severa a prvý plamének vyskočil jí z očí.

„Jeníku?“ podivil se otec Poříz a pokračoval rychle, „nebyla jste, Severo, nikdy na Bezdězu?“

„Na Bezdězu? Je to za Ještědem?“

„Byla tam vězněna kdysi česká královna Eliška Přemyslovna — se synem Václavem,“ pomáhal otec Poříz dychtivě.

Severa zavrtěla energicky hlavou. „Nikdy jsem neslyšela, že by svatá Lidmila byla se svatým Václavem na Bezdězu.“

„Ale svatý Václav byl vnuk Lidmilin,“ opravoval Bořek.

Severa škubla rameny, jako když děti někoho napálily a usmála se na Bořka šelmovsky.

„Však to vím a ještě více o svatém Václavu.“

A jala se citovati kněžské legendy o svatém Václavu, jak nosil dříví do sakristie, pekl hostie, dostával výprask od hlídačů zahrad, vše v službě boží. Pravá, česká duše.

Otec Poříz a Bořek pohlédli na sebe zciizeně. Byla to táž žena, která přede chvílí toužila na své hradní vězení a žehnala syna a tato nevýřečná, prostá žena z lidu? Jest možno, aby vše to bylo náhodné, bez vnitřní příčinné spojitosti?

„Severo, nebolela vás hlava nahoře v hradě?“ vyzvídal otec Poříz.

„Co vás pořád čert bere?“ utrhla se Severa. „Nevěděla bych proč, leda z dlouhého povídání toho dědka s klíči. Kdyby se byl raději s námi v kapli pomodlil, kmotr povídával!“

Teprve v Praze, když Severa dala dobrou noc, rozhovořil se otec Poříz s Bořkem a Žendou o příhodě na Karlově Týně.

„O tom, co se ponejprv na severočeské stanici stalo, jsem pochyboval, pane Pořízi,“ doznával Bořek. „Ale nyní, sám zaživ, věřím i prvé episodě. V Seveře jest jistě kus jiné duše.“

Otec Poříz poklepal mu na záda, procházeje se pokojem.

„Jako v každém z nás, mladý příteli. Jenže ta druhá jen ve velmi vzácných a snad i velmi krátkých chvílích se probouzí a projevuje. A nám zdá se, že jsme okamžik snili, neb vůbec toho ani nepostřehneme.“

„To je dobře,“ řekla Ženda. „Člověk má s jednou duší práce dosti.“

„Ty bys tomu dala!“ durdil se otec. „Právě ta druhá duše je nejzajímavější.“

„A myslíte, když se projeví, že je z toho člověk šťastnější?“

„Věda neptá se po štěstí neb neštěstí, ale po poznatcích,“ poučoval otec.

Ženda se usmála a už nemluvila.

„A jak si vysvětlujete Bezděz — a vězení a Václava?“ tázal se Bořek.

„Srovnám-li toto s tím, co Severa na stanici přede dvěma měsíci řekla: Zkažen výhon poslední rodu starobylého, cizímu jsem dána v plen, na osiřelém stolci, dědic — a připojím dnešní výroky — a já to, co pravila, viděl jsem v achátu — tmavé slunce — staletími vybledlé — mléčné mraky v pruzích achátu i červánek v nejhořejším — viděl jsem v soumraku sirý stín — ne Severu, ale královnu —“

„Elišku?“ připomenul Bořek. Otec Poříz přikývl.

„Královnu Elišku, poslední Přemyslovnu — oplakávající napřed zánik bratra Václava III. posledního výhonu rodu starobylého, oplakávající, že cizímu muži ne českému dána byla v plen na osiřelém stolci králů českých, oplakávající, že nemilující choť vězní ji na Bezdězi i se synem Václavem, pozdějším Karlem Čtvrtým.“

Bořek překvapením vyskočil.

„To je kromobyčejné! Až se mi hlava z toho točí.“

„Musíme pátrati dále,“ řekl otec Poříz.

„Jak to dokážeme?“

„Velmi snadno, příteli. Už jsem tomu přišel na kloub. Ponejprv upadla do ekstase, dívajíc se na lesklou plochu zatemnělého rybníka, po druhé zase, pohlížejíc na lesklou plochu tmavého kamene. A tu podle logického pravidla shody —“

„Aha,“ dovtipoval se Bořek. „Lesk a temnota!“

„A zrcadlení. Myslím, že to snadno improvisujeme.“

„Papáčku,“ varovala Ženda, „dej si pozor! To vypadá jako fixní idea!“

„Neboj se, dcero, mám ochranné lano kritiky pevně kol pasu. Závrati se nepoddám.“

„Tedy žila Severa už jednou?“ naléhal Bořek. Otec Poříz pokrčil rameny.

„Kdybych řekl, že ano, byl by to jen výrok subjektivní víry, jejž nemožno kontrolovat. Každý dívá se jinak na hypothesu o praeexistenci, o jediné duši světové, rozdělené na miliony dílů, nikdy však se zcela nerozptylující, nýbrž vždy zase tíhnoucí zpět ke svému temenisku.“

„A v případě Severy?“

„U Severy jsem v pokušení už víru svou prokazovat.“

„Jest to možno?“

„Především dokazuje to její rozdílná mluva, a vyvozuji z toho i rozdílná kultura obou duší.“

„Obou duší?“ namítla Ženda.

„V jedné i druhé inkarnaci.“

Bořek horlivě přisvědčil.

„Sám jsem pozoroval kontrast řeči její v ekstasi a ve bdění. Slečno Žendo, kdybyste ji byla slyšela, jak mluvila v ekstasi — nevěřila byste, že je to Severa. Cosi starobylého, vážného, ba vznešeného bylo v slovech jejích, v jejich spádu i duchu, cosi, co nelze naznačiti.“

„Něco královského, řekněme to bez obalu,“ doložil otec Poříz, přecházeje pokojem a přelamuje klouby prstů. „A vzpomínám-li na obraz Karla Čtvrtého, na jeho vysedlé kosti jařmové, vysoké čelo — velkou postavu a sklon k samotářství — nemohu ubrániti se dojmu — že část Severy žila před šesti sty roky — ano domněnka má —“

„Papáčku,“ přerušila ho Ženda berouc ho kol krku a hladíc mu líce, „jak jsi červený! Není ti horko?“

Otec Poříz střásal ji netrpělivě.

„Nejsem pranic rozčilen, neboj se! Vy ženy vše berete jen tělesně. Příjemné rozčilení jen vzpružuje, ale nehubí.“

Bořek přispěl Žendě na pomoc.

„Mně skutečně z toho všeho pobolívá hlava,“ řekl. „Myšlenek se hrne tolik, že to člověka až utláčí.“

Otec Poříz protestoval.

„Mne více utláčí nejistota, nerozřešený problém! Bohové nesmrtelní! Jaký by to byl pramen pro dějezpytce, pro filosofy!“

„Bylo by to lepší než fonograf,“ odtušil Bořek a postřehnuv udivený výraz Žendin, zastyděl se nad banálností svého nápadu. Dodal rychle: „Nepřemýšlejme už o tom! Máme tu pramen, budeme čerpati.“

„Ano,“ oddechl si otec Poříz. „Sama nám to dopoví, chtíc nechtíc dopoví.“

„Věc se mi nelíbí,“ namítala Ženda. „Tak mi to připadá, jako byste Seveře na zdraví ubližovali.“

„To jsou brykule!“ odbýval ji otec.

„Alespoň byste se měli s doktorem Orkafem poraditi.“

Bořek horlivě přisvědčil.

„Však jsme měli v úmyslu, slečno Žendo.“

„Nu pro mne, vezmeme ho také k tomu,“ svoloval otec. „Praesente medico —“ pak vzpomenuv, že Bořek není latinář, dokončil: „Aby byla tu lékařská pomoc, kdyby někomu přeskočilo.“

VIII.

V pokoji svém, zády k oknu, seděla Ženda se Severou. Otáčejíc tužkou mezi hroty ukazováčků naslouchala náboženské exhortě Seveřině, jejíž výklady a napomínání byly dnes nanejvýš důtklivé. Chvílemi pokoušela se Ženda řeč jinam odvésti, ale Severa sebou vždy podrážděně škubla, hledajíc rozplašené myšlenky svého kázání. Konečně utrhla se na Žendu.

„Bláznivých a nevzdělavatelných otázek varuj se a neodvracej se od napomínajících tebe k básním tohoto světa.“

„I básně jsou z dopuštění božího,“ namítala Ženda.

„Ale ne z jeho pravdy. Liché myšlenky podrobují ducha ve služebnost žádostem, bohu nemilým.“

„Ani služebnost nemiluji, ani vládu,“ odtušila Ženda. „Toužím jen po svobodě.“

„Řekněte po bohu! Kdo přítelem je božím, nemá zalíbení v přátelství tohoto světa.“

Ženda ztrnula. Poslední slova Seveřina provázena byla pohledy příliš určitě mířenými.

Pýr! To bylo to přátelství, na které Severa bila. Vzpomněla si Ženda, že se Severa na něho dva třikráte ptala, ač jinak

se o nikoho v Praze nezajímala. Špehovala ji?

Severa zatím pokračovala.

„Přátelství světa z tělesných žádostí vzniká, a tyto bojují proti duši, počínajíce a rodíce hřích. A hřích rozjídá duši jako rak a zplozuje smrt. Proto nepřestupuj zákona!“

Ukázala prstem přímo na Žendu. Úzkost a hněv pojaly tuto.

„Co to mluvíte?“ vykřikla na Severu.

„Co mi velí duch.“

„Zlý duch!“

„Nikoli. Duch z boha!“

Obě stály. Pohledy jejich vpeřily se do sebe a v každém byla pěst.

Obličej Seveřin stáhl se ve vrásky a zešeredil. Jako sudička, řekla si Ženda a studená hrůza ji přepadla. Sevřela rty.

„Vím o tvém hříchu!“ pravil jí rudě plápolající pohled Seveřin.

„Nebojím se a pohrdám celým světem i tebou!“ vzdoroval pohled Žendin.

Postoj její vyjadřoval jedinou myšlenku. Ovládavé napětí.

V zápolu hasly oči Seveřiny, jako soku, jenž zví o vítězství svého soupeře u milované bytosti. Kamenný pohled úžil se, tratil — hlava naklonila se dopředu.

I Ženda cítila, že se jí kolena chvějí. Stiskala čelisti, aby nevykřikla před hrůzou očí, jež se do ní vbodávaly a jako sálající jiskry pálily až ve vnitřnostech.

Kdo jest tato žena? Co jest v ní strašného mimo ženskou řevnivost, závist a jiné nízké pudy, jimiž pohrdala?

Je v ní skutečně, jak otec myslí, zakuklený život cizí, démonický? Jest bytostí podvojnou, nezmrtvená zcela ještě minulost, jen nedokonale vtěsnána v obal přítomného těla? Druhá duše? Život jenž není už životem? Z těchto červených očí nezírá prostá venkovanka, ale minulé temnosti a odtud děs živého a přítomného před tímto stínem života.

Žendě bylo mdlobno. Vykřikla by po matce, po pomoci duše přátelské proti zlobě démona. Myšlenka na otce, na matku neposkytovala jí útěchy, byly to vzpomínky hladké, kulaté, jako kameny v prudkém proudu. Nemohla se jich uchytiti. Ale Pýr! Ano u něho — tam byla opora, tam útočiště, tam ruka pomocná, které se zachytila. Ten by čelil i tomuto uhrančivému pohledu. On jediný by jí porozuměl, on jediný by vlil do ní sílu. Proč není u ní? Lidé se nenávidí, ale motivy jejich jsou průhledné, ale proč nenávidí Severa? A na smrt nenávidí? Pro Bořka? Proč je v tomto okamžiku života opuštěna? Proč bývá ve všech těžkých chvílích sama? Vždy sama, daleka od duší přátelských? Cítila zoufale, že vždycky tak bude. A že všecka neštěstí a úpory světa, lidí i osudu zmrazí ji vždy těmi děsně červenými podvojnými světly, z nichž četla věštbu do samé dřeně kostí pronikající, že i smrt sama přepadne ji tichým, upířím letem ve svitu těchto zlých očí...

„Maminko!“ šeptaly zbledlé její rty a hlava točila se malomyslně s boku na bok. Ach, kde jest pravá její duševní matička, dobrá, ulevující?

Rozešly se se Severou mlčky, cítíce obě, že nedomluvily. Že není možný mezi nimi mír, ale že stvořeny jsou sobě k válce a zničení. Že je v tom temný zákon, zákon, pro ni soubor všeho zla.

Severa se mstila. Zač? Za Bořka, k němuž vzplála? Nikoli. Ta strašná zášť už v ní byla, ta zrodila se dávno už, než se ještě nynějšími zraky spatřily. Vznik mimo zákon všeho, co žije, vášeň přetrvavší i smrt a rozpad tělesnosti. Láska k Bořkovi jen odstrčila závoru, hráz vzedmutých vod a spousty jejich převalily se zkázonosně.

Večer četla si Ženda Lucretia. A nesmála se už. Měl myšlenky, z nichž mnohá jistě žila i v Seveře. Fantastické, tvrdošíjné.

Týden poté, před újezdskými kasárnami setkala se Ženda s bratrancem Frenzlem.

Poznala, že na ni čekal. Snad věděl, že byla na Nebozízku s Pýrem. Nedávno se jí zdálo, že je špehoval i v Kinského zahradě.

Thusnelda se rozštěkala nepřátelsky a Žendě samé připadalo, jako by z Melounka vál těžký pach po syrových bramborech. Měla rozhodně přecitlivělá čidla.

Proti zvyku, nepožádav o dovolení, dal se Frenzl v doprovod. Zarovnával s Žendou krok jako četník.

„Z procházky asi, slečno Evžo?“

Mluvil německy. Evžo vyslovil s přízvukem doktora Pýra. Viděl oba patrně na Nebozízku.

„Orientálky oddávají se kouření — bon! Američanky flirtu — také bon! Náruživost a hříčka. Evropanka spojuje obé. A vyvrcholuje. Jenže k náruživosti chybí odvaha a k hříčce obratnost.“

Ženda pohlédla na Melounka mlčky a lhostejně. Zhubnul. Připomínal jí uzenkáře z rohu Pernštýna. Bradavice na spadlých lících nepěkně vyvstaly.

(Pokračování.)

❦

Antal Stašek:

BRATŘI.

„Dřív než umru, Jeníčku můj, chci ti něco svěřit, co ti bylo dosud tajemstvím.“

Tak zastenala paní Lipská k jedinému synu svému, jenž dokončiv právnická studia, stal se právě doktorem a přijel z Prahy na venkovské sídlo navštívit matičku, jež ležela na smrtelné posteli.

Osušil oslzený zrak a tázal se.

Vyprávěla tichounce, držíc ho něžně za ruku:

„Tvůj nebožtík otec hořel krátce před tím, než jsme se spojili v manželství, žhavou vášní k divoké, světoběžné mladici, jež ho obmotala do svých osidel. Narodil se jim nemanželský chlapeček.“

„Mám tedy sourozence, bratříčka?“

„Bohužel, že máš.“

„Proč, matičko, bohužel?“

„Tajemství, jež ti mělo zůstat navždy ukryto, svěřuji ti jen, bych si pospíšila, před tím bratrem tebe varovat.“

„Proč varovat?“

„Po celý život pronásleduje mne myšlenka, že ti z něho přijde života nejhroznější pohroma....“

„Vždyť ho ani neznám, ani nevím, jak se jmenuje.“

„To je dobře pro tebe. Jsi dosud ve všem šťastným jinochem. Budeš mít značné jmění; studia jsi dobře ukončil; otevírají se ti krásné naděje. Ale víš, jak je štěstí nevěrné. Mohlo by se stát, že byste se náhodou setkali a poznali. Prosím tebe, bys nikdy s ním se nestýkal, nikdy neuzavíral přátelství a střežil se ho na sto mil. Slibuješ?“

„Když si přeješ, slibuju ... Ale pověz, jak se jmenuje?“

„Ani jméno, ani to, čím je a kde bytuje, ti nesvěřím, abys nebyl v pokušení, pátrat po něm a hledat ho.“

Políbil matičku na čelo. Byl to poslední polibek. V noci zemřela.

*

Ve svém pražském bytě seděla při snídaní Irma Votanová, bývalá spisovatelka a v mladších letech zároveň i malířka. Byla svobodna. Nebylo jí ještě plných čtyrycet pět let; ale již dávno odložila péro i štětec a cítila se vdovou svého umění, jež v ní zemřelo dřív, než uzrálo. Cítila se vdovou i své nešťastné lásky, po níž má jedinou drahou památku: nemanželského syna Cyrila, mladého sochaře. Je jedinou její vírou, jedinou láskou, jedinou nadějí. Ale na obloze naděje té visí černý mrak.

Zemřelo jí milované umění; zemřel jí i milovaný, ač nevěrný muž. Nad hrobem obou smrtí těch rozžehla duše kahan rudých myšlenek, jež, těkajíce, hledaly pravdu a krásu, jako Diogenes hledal lidi s lucernou. Oba marně hledali; ale Irmě hledání to bylo velikou touhou, o níž říkala, že je nejkrásnějším citem v člověku. Člověk bez touhy je prý mrtvolou, jež nemá co dělat na světě a může jít. Touha ta a Cyril byly jí po mnohých obměnách celým životem.

Seděla dnes u kávy; srkala ji ze staro-žitného koflíku, jakési rodinné památky, a čtla při tom ranní noviny. Náhle, jako by ji cosi uštklo, vzpřímila se a vyskočila ze židle. Bylo vidět nepravidelný, nehezký, ale rázovitý obličej snědé barvy, spíše mužských nežli ženských tahů s přísným, skoro strohým výrazem; čelo vysoké, rozorané hlubokými vráskami jako stálých starostí a častých bolů symbolem; oči jako peklo žhavé, rozohněné okamžitým vzrušením; vlasy jako nejčernější smůla tmavé, nepokojně rozježené, jež se vzpíraly pravidelnému účesu. Z šedivého, až ke krku upiatého, těsně přilehajícího šatu na hubeném, útlém, trochu nahrbeném těle, na němž bylo znát, že chřadne a že je odsouzeno ku brzkému zániku, tyčila se hlava nepoměrně veliká jako zralý podzimní plod, z tenounkého stvolu vyrostlý.

Učinila po komnatě kroků několik, vrátila se nazpět k novinám, čtla opětně a opětně. Mladý doktor Lipský oznamoval přátelům, že mu matka zemřela.

Skonala nepřítelkyně; skonala sokyně. Nenáviděla ji dávnou žhavou nenávistí žárlení.

„Umřela!“ táhlo se jí po duši dlouhou ozvěnou a bylo jí, jako by v smrti té umírala i nenávist a ztrácela se kdesi v nitra sklepení, v tom temném podsvětí, kde člověk je čirou, nepronikuutelnou tmou. Zůstal jenom strach: před mladým Lipským strach.

Myšlenky prohrabávaly se v minulosti popele. Byly dívky dvě: obě mladé, vášnivé. Bojovaly o duši muže jednoho. Hořel láskou k oběma: k jedné tou, jež má v krvi počátek i skončení; k druhé tou, jež pučí ze srdce a roste do květu. Srdce zvítězilo nad krví; zákon oltáře nad zá-

konem pouhé přírody. Jeho láska vzala na sebe jho manželské; její se stala pouhým mateřstvím a nenávistí proti sokyni. Ne jejího muže, ale jeho ženu nenáviděla. Když ji opustilo umění, roztěkaný její duch jal se s bolestí nořit do záhad dění světového a jeho zázraků. Vedle pravdy a krásy hledala i Boha vesmíru. Tápala v poušti šerých mlh. Někdy šlehl náhlý blesk a ozářil prostory. Prozřela; ale trvalo to jediný jen okamžik; potom nastala tím hustší tma. Rozum byl jí pouhou pochvou bez meče. Co hledala, nenašla. Našla jenom věčnou hmotu v nerozlučném spolku s věčnou smrtí, s věčným životem a s věčným zánikem. Věřila, že hmota hned již ve svém počátku zplodila ducha, zrodila myšlenku jako protiklad, a v protikladu tom že našla svého pána, svého Boha, svého vladaře, jenž jí buď poroučí, buď s ní vede boj. Věřila ve vznešenou, nepojatou syntesu hmoty s božskou myšlenkou. Věřila v zákony, jež se valí od věčnosti minula do věčnosti budoucna; zákony, jež jsou osudem, který visí i nad bohy, kdyby byli nějací, i nad jedním každým člověkem. Věřila však zároveň, že proti osudu lze bojovat, jej překonat, jako překonat lze někdy přírodu.

Utkvělo v ní ještě jiné poznání, že ve hmotě a v jejím životě i v její smrti jsou obsaženy myriady dosud nezbádaných potencí, myriady dosud nezbádaných, obyčejnému člověku nevystižitelných možností, jichž taje otevírají se pouze vyšším lidským bytostem. Byla přesvědčena, že i ona sama takovou je bytostí, jež tuchou vyciťuje z minulosti budoucnost a spojuje v sobě mnohé síly k syntetické jednotě. Tak zvuky Wagnerovy hudby a Smetanových čarokrásných oper vnímá nejen sluchem, ale zároveň i zrakem jako soulad barev, a vidí tóny v pestrých obrazech. Být věštkyní je u ní stejnou možností, jako objevit a zbádat neznámý dosud zákon přírody. Pokládá sebe za dálnovidku osudu, za dálnovidku toho, co ze svého lůna zrodí příští čas.

Ne duchů, ale hmoty byla mystikem. V blouznění tom viděla i osud svého Cyrila. Z mlhy podšeptávaných i vnuknutých jí myšlenek tkala jeho budoucnost a zírala ji v tom, že mu hrozí pohroma od bratra Lipského. Představa ta vssála se jí do mozku i do srdce, a stala se úzkostí i strachem života: stejně velikým jako láska k synovi. Stala se i vzpruhou všeho konání, by zamezila mezi nimi každý styk. Ani poznat ani potkat se nikdy neměli. Skrývala to před svým miláčkem, jenž, že má sourozence, dosud nevěděl.

Znala mladého Lipského. Sledovala všechny jeho kroky, když byl v Praze na studiích; sledovala všechno jeho konání jako detektiv a hroužila se mu i do duše, by zbádala jeho povahu. Chtěla proti němu bojovat; bojovat i proti tomu, co vytušila jako osud obou jinochů.

„Umřela!“ opakovala si, držíc v rukou noviny, a cítila, že nenávist, jež drásala ji dosud pouze proti sokyni, obrací se proti potomku. Strach i nenávist srostly k jediné myšlence: zničit ho, aby nestál mrakem nad Cyrilovou drahou, jež ho vede ke slávě a velkosti; zničit ho, aby nestál mrakem nad jeho uměním, mrakem nad jeho životem.

Rozvaha jasného rozumu marně se proti tomu vzpírala. Zvítězila tma.

Šla do dílny k synovi.

*

Mladý sochař Cyril Votan díval se na své dokončené první větší dílo: na Ctirada se Šárkou. Hledal, co by ještě doplnil a opravil.

Přišla matka: šedě oděna a s tajemným v obličeji výrazem, jenž se zdál dnes více strohý, více ponurý než obvykle. Vypadala vždycky jako věštkyně. V tomto okamžiku nesla věštbu zlou a posupnou.

Ptala se:

„Jsi, milý hochu, hotov s úkolem, který sis uložil?“

„Jsem . . . Zde vizte a povězte, co mé první větší práci říkáte?“

Zkoumala a upřeně se dívala.

„Vezmi kladivo a rozbij na kusy.“

„Nelíbí se vám?“

„Ach, líbit, nelíbit, to není ta otázka . . . Neběží o to, co řekne dav, až to bude očumovat očima. Nejde ani o to, co napíšou kritikové: to hejno různých ptáků, z nichž každý zpívá podle svého peří, podle svého zobáku. Ale o to jde, zda jsi do těch postav vdechl vlastní duši svou.“

„Chtěl jsem, ne však svou.“

„Duši svého mistra snad? . . . Budeš-li se řídit školou nebo mistrem svým, nebudeš nikdy pravým tvůrcem umělcem. Kdo jen napodobí veliké a sám není veliký, je jako žebrák, jenž odívá nahou nuzotu svou ukradeným purpurem . . . Ne . . . ne . . . To nejsi ty; je to jen pěkné, ale mrtvé hmoty kus, kterou musíš překonat, by dýchala tvým životem a mluvila tvým jazykem . . . Rozbij na kusy.“

(Pokračování.)

Jan Vrba:

ZÁMECKÁ GALERIE.

Z knihy „Sázava". (Pokračování.)

Stejně jako vychovatel počínalo si zámecké služebnictvo i úřednictvo panství, takže dítě bylo téměř soustavně kaženo — a čím dále úsilněji, nebo každý, mladý, starý ve své chtěně ponížené duši byl chorý touhou po panské přízni a lásce.

Ale ta byla bylina nestálá a měnila se, jak Fredy dorůstal.

V prvním čase byl nesporně jejím výhradním držitelem vychovatel, který platil ji tisícerými ústupky svému žáku.

Později, když začal se opravdověji učiti umění býti pánem v celé jeho šíři a přivoněl k pušce a trochu i zvětřil toulkami po lese, přesunula se na nadlesního, který byl v tom směru jeho ustanoveným učitelem. Ani on nelišil se od ostatních ve způsobu vztahu k mladému pánu, neboť osobní prospěch a touha po zajištění si místa, na němž časem zpohodlněl, nutila ho činiti ústupky, podvolovati se a tak získati si přízně budoucího pána.

V tom čase již se Fredy téměř úplně odloučil od druhů mládí, neboť začal chápati svoji vznešenější odlišnost. Napomohl čas a růst. Někteří z těch, s nimiž hrával si a skotačil, odrostli právě kantorově metle, a život sáhl po nich drsnou rukou. Začali se učiti a vydělávati si chleba. Někteří objevili se v ulici městečka s učednickými modrými zástěrami a odstálýma ušima, jiní opět na polích panství, aby tu pod dozorem poklasných a šafářů pracovali. Ale ti i oni, když potkali se s ním, podivně rozpačitěli a na rtech zatetelil se ostýchavý a bloudivý úsměv, vynucený vzpomínkou na krásnější minulost, na bezstarostnost a nespoutanost prvního mládí. Krok jejich váhavěl, když se k nim blížil, byli podivně nesmělí — a ani nejodvážlivější z nich nepřistoupili k němu. S počátku se s nimi zastavoval a hovořil. Ale jazyk jejich byl mu již cizí, neměl lehkosti bývalých skotáků; cosi jako závaží zavěsilo se na jejich slova — a při tom byli plni spěchu a chvatu, jako by míjející čas nenáležel úplně jim a nemohli jeho hodin rozdíleti po své vůli.

Udivil se, a oči se mu maličko otevřely.

Více ještě poučil se u těch, kteří pracovali na polích panství. Byla-li v oněch zástěrečnících alespoň stopa vědomí jakési osobní důležitosti, zárodek pozdější pýchy dobrých a poctivých řemeslníků, nebylo u těchto ani stínu něčeho podobného. Jim byla šafářem vštípena bezmezná úcta k panstvu, takže ani zavzpomínati se neodvážili, vidouce, jak všemohoucí pán nad nimi, určující výšku jejich denní mzdy, ohýbá hřbet před Fredym. Jejich ostych a rozpaky byly až bolestné, a způsobovaly, že ani nezatoužil zvětšiti jich zastavením a slovem. Snad tušil, že zbytečně dal by tak vzrůsti chvilce marné a míjivé pýchy, která vkrátce za jeho zády byla by zchlazena a do hořkosti pokořena šafářem.

Zamyslil se na chvilku, cosi dosud dobře neujasněného nadchlo ho a zahřálo v srdci. Pohodil flintičkou na ramenu a doúčtoval s dětstvím.

Styk s dospělými a jejich polouctivé a polopřátelské chování umožnilo mu tak učiniti. Zdůstojněl tak, aniž věděl — a znenáhla našel zalíbení ve vznešenosti. Bylo mu snadno se jí naučiti, neboť na zámku byla doma. A učil se jí právě tak, jako každý před ním. Nejprve odkoukal si několik lenivě volných gest, osvojil si pokrčování nosu a ohrnování vrchního rtu — a odtud již rychle stoupal k polohám vyšším a vyšším.

Než nedovedl se ještě zúplna odloučiti od lidu městečka. Právě první záchvaty vznešenosti byly, co déle ho u něho pozdrželo . . .

Dospíval — a žel — zrání modré krve nikterak neliší se od zrání obyčejné červené. Stejná touha a stejná jakási raná tesknota nutila ho otáčeti hlavu po dospívajících a proto jaksi pyšně si vykračujících žabcích a vycházeti v podvečer do šeřícího se zámeckého parku, kde bylo strachlivo mnohými stíny. Pochopil kouzlo měsíčního světla, růžových jarních a předletních večerů. Ale brzo nepostačovala mu bolestná něha samoty. Nejasná a neuvědomělá touha hnala ho pod zámek a za městečko na lesnatou stráň, kde večer pod lipkami a modříny scházely se dívky k besedám a zpěvům. Jejich společnost si zamiloval a několik z nich zvlášť si oblíbil. Nebylo však v jeho vztahu k nim ničeho nedovoleného, neboť byl nábožně uctivý, stejný jako u každého mládenečka, který začíná větřiti.

Chyba byla však, že dívky byly příliš ješitné, aby mu chováním se nenaznačily zalíbení v jeho přítomnosti a nově a důrazně nepřipomenuly mu odlišnost od ostatních, nad něž ho příliš povyšovaly. Opakovalo se tak nově nyní u děvčat, co již dávno byl znal ze styků s chlapci.

Všude a všemi byla mu dávána přednost, která skutečnost jednak uspokojovala jeho ješitnost, ale zároveň činila ho pohodlným a líným. Byla by ho proto dávno děvčata zmrzela, kdyby nebyl u nich opět nalezl, čeho ztrátu nejprve a bolestně postřehl u kluků — u druhů z dětství. Bylo to zdání svobody a volnosti, jímž byly mu poněkud podobny.

Jen proto neupadl předčasně do rukou zámeckých služek, klíčných a panských, které již přebedlivě střehly jeho kroky a všude vyzvídaly o jeho záletech, aby, bohaté vědomosti, o setkáních s ním na chodbách ladily tváře do významných úsměvů lidí mnoho vědoucích — snad více, než se sluší na pouhé služebné duchy. Ale jejich slibné úsměvy byly mu protivny, jejich služebnické tváře ho odpuzovaly . . .

A dříve než mohla odehráti se v něm citová proměna, která by ho mohla sblížiti s nimi, bylo otcem rozhodnuto o jeho způsobu života na celou řadu roků.

Byla zrušena moc vychovatelova nad ním, a poslán do Prahy dokončiti středoškolská studia. Zde — a nikdo nevěděl, jakže se stalo — a na věky zůstalo nevysvětleno — setkal se, sotva práh učebny překročil, se známým, s hochem vyrostlým v městečku pod zámkem. Byl to židův Moricek, který doposud studoval v německém městě na jihu Čech, kde bydlel u matčiny sestry. Příčina této volby byla samozřejmá, neboť obchodnická vypočítavost otcova dobře zvážila úspornost podniku — a jiným synova studia nebyla. Nové rozhodnutí bylo proto záhadou, nejasnou a nepřístupnou mnohému, i když domyslil se souvislosti se studiemi panského synka . . .

Ale ať již bylo jakkoliv, výsledkem tak neočekávaného setkání daleko od domova bylo jinošské přátelství, bezelstné a upřímné se strany Fredyho a snad i žida Moricka. Fredy zapomněl, že posmíval se mu kdysi spolu s ostatními kluky, u nichž židě bylo v hlubokém opovržení ve jméno víry a nejsvětějších tehdy citů, a proto i trvale vyloučeno ze všech her i darebáctví. Moricek pak měl v krvi všecky vlastnosti své rasy; tož samozřejmě radostně přijal přátelství mladého pána, který velmi brzo nalezl v něm silné zalíbení, neboť byl zcela po jeho chuti. Dovedl býti vznešený k ostatním, posmíval se ironicky a nenávistně chátře a špinavé luze, která v modrých bluzách bezoddyšně hnala se ulicemi za chlebem s ušima po koňsku napřímenýma, aby nepřeslechla vysoký hvizd tovární píšťaly, anebo sirény — stejně jako uměl týmiž ústy pochlebovati Fredymu, snášeti jeho rozmary a krčiti se před jeho vznešenou urozeností. Ale více ještě, dovedl býti i užitečný. Byl výborným studentem, snaživcem a šplhavcem, a proto jeho přátelství znamenalo i příjemné ulevení v nudných povinnostech školských, neboť vypomohl mladému pánu — pokud bylo lze — v každém ohledu.

V druhém roce studií bydleli již spolu, což o prázdninách mělo za následek denní návštěvy židova synka na zámku, jimiž i vážnost, moc a vliv starého Abrahama na panství rostly a vzmáhaly se do netušených rozměrů.

A současně začal odklon Fredyho od prostředí, v němž dříve nalézal zalíbení. Jednak i ono bylo druhem posmíváno a snižováno, ale hlavně proto, že když na stará místa přišel, nebyl již uvítán tak vřele, jak by si byl přál, neboť ve svém novém přátelství a za pobytu v hlavním městě uvykl, aby jeho odlišnost neustále byla zdůrazňována. Toho zde nebylo, ba, právě naopak, za jeho nepřítomnosti nastalo jakési utřídění. Chlapci vyrostli do tovaryšských let, a děvčátka odrostla krátkým sukénkám a zestřízlivěla. Vytěkala z nich lehkost a vzrušené opojení přechodných let; cůpky se jim prodloužily se sukněmi, ruce jim ztvrdly, a dostavil se krátký rozum. A tak zalíbil se jim nehlučný a nesváteční život tatínků a maminek, že pustily z hlav pohádky o princích, a začaly se zasnívati o něm, toužíce jenom, aby již brzo přišel Václav Navrátilů, Josef Novotných, anebo Jiřík Nováků, aby odvedl si je pod střechu svého domu a učinil je neomezenými vládkyněmi v kuchyni a na dvoře. I bylo jich vzdáleno plané a nerozumné snění o mladém pánu, neboť jejich hoši byli žárliví jako lvové a nebyli by jim odpustili takové prohřešení, poněvadž uvykli je — každý svoji — pokládati za nejvlastnější majetek . . .

Fredy nalezl na lavičkách pod lipami a modříny hochy pomračené a dívky zamlklé — a po prvé v životě dýchla mu do tváře otcova i dědova otrava. Cítil chlad, cizotu a nepřátelství . . .

Nedalo mu však. Opakoval několikráte pokus o sblížení, ale nedařilo se mu. Bylo mu sice zřejmo, že dívky byly by snad nakloněny změniti své chování, kdyby nebylo chlapců, kteří právě v takových chvílích mračili se nejvíce a tvářili se nejneústupněji. Ale Fredymu nechtělo se vemlouvati v jejich přízeň a žádati si jejich přátelství. Návštěvy jeho řídly a ustaly úplně, když kteréhosi dne blíže se zaslechl několik posměšných a neuctivých pozná-

mek, vylétnuvších z úst dvou měšťanských synků a žárlivých milenců nejkrásnějších z místních krasavic . . .

Zabolelo ho tehdy cosi, neboť vědomí souvislosti a společného mládí bylo ještě silné, ale současně ozval se i vzdor a pyšné sebevědomí. Nebylo mu třeba milostí ani ponižování se. Odešel toho večera rozezlen a již druhého dne cele přilnul k domu svého přítele, a byl od té doby neustálým hostem krámu, pokojů i zahrady, kde trávil večery. Dvě veselé sestry Morickovy nahradily mu plně společnost hloupých děvčat, jimž byly naprosto nepodobny, neboť osvojily si zevní zdání kultury. Drnkaly na piano různé německé sentimentální skládanky, četly „Gartenlaube“ a deklamovaly právě nejbanálnější rýmovačky básníků rodinného časopisu. Ale že činily tak zaníceně, byl v jejich počínání rys opravdovosti, který nejen že mu neunikl, nýbrž dokonce svedl Fredyho k víře.

Byl ve svém jednání utvrzen.

Jeho naprostý odklon od městečka a jeho lidu i nová záliba byly brzo zpozorovány mládeží. Hochy toto zcizení zahřálo i dohřálo, a byli proto plni veselého posměchu. V děvčatech ale probudila se pohrdavá závist. Byly uraženy panskou pohrdou a nepřály židovinkám přízně Fredyho; ale chraň Bůh, aby toto pravé cítění slovem byly projevily. Učinily cosi zcela jiného: pohrdání oplatily pohrdáním, a aby mohly je lépe projeviti, vypůjčily si od svých hochů posměch. — Fredy uslyšel, rozhněval se mocně a posteskl si příteli i přítelkyním, jimiž byl však ukonejšen a povznesen do závratné výše nad nevzdělanou chasu, která zhrubla u volů a krav a ztvrdla o senosečích v zápolení kosou, hráběmi a hrablicemi.

Rozluka byla tak dokončena, a nic pod sluncem nemohlo ho již vyrušiti ze vznešenosti, k níž se byl tak krušně a namáhavě propracoval. Ještě dvakrát uplynuly prázdniny, ale nepřinesly nejnepatrnější změny . . .

Fredy jakž — takž složil zkoušku zralosti, a jeho vzdělání bylo ukončeno. — Přihlásil se k povinnému výcviku vojenskému a po roce odešel z vojště.

Potom nastal klid, v němž nebylo změn, a jenom věčná nuda se vlékla dny a týdny, a Fredyho, v ní zajatého, poznenáhlu všecko omrzelo. Byl sám, neboť jediný přítel dlel na studiích ve Vídni, a jeho sestry nikterak nedovedly vyplniti prázdeň dnů mladého pána. Zajel si do Vídně jednou, dvakráte — a hle — město se mu zalíbilo. Ruch, vzrušení, povrchnost. Ocitl se ve svém živlu. Zradostněl, poněvadž začal poznávati svět z jeho nejpříjemnější stránky. Ale jeho radost měla krátké trvání . . .

Otci znelíbily se synkovy zájezdy a zřetelně mu naznačil nežádoucnost v jejich pokračování. Matka sice několikráte zrušila moc otcova zákazu, ale přece nebylo v její moci, aby trvale mohla býti synu po vůli . . .

Dostavila se znovu nuda, která byla nekonečně horší prvé, poněvadž Fredy okusil již všeho, čeho možno okusiti. Několikráte se opojil a zatoužil po nových a nových vzrušeních, po dráždivosti příjemných jedů, po hýření a rozkoších.

Zajat v takovém podivném stesku, hledal náhrady — a brzo ji našel. Spokojil se, čím dříve pohrdal, a brzo nejhezčí ze služebných děvčat v zámku začala velmi sebevědomě nositi hlavy vzhůru. Ale právě proto, že pouhá náhrada byla, co nalezl, nabažil se brzo, a veliké neuspokojení ještě více ho rozladilo . . .

Snažil se zaměstnati se jinak. Ale ani toulky lesem, ani divoké a krkolomné projížďky ho neuspokojily . . .

A právě tehdy se stalo . . .

Vracel se zachmuřen z lesa, kde toho dne neustále ho provázela nejčernější smůla, a byl proto nadobyčej šeredně naladěn. A když návsi podobným náměstím se stáčel k zámku, vyběhl mu z krámu v ústrety Moricův otec. Již z dálky zatřepotal ve výšce kusem papíru, a když doběhl, pověděl, že syn právě dopsal — pěkně pozdravuje pana Fredyho a ptá se, cože se s ním děje, že již tak dlouho se nepřijel podívat na Vídeň . . . Několik dotazů obsahoval ještě list, několik veselých zmínek; ale to všechno již Fredy přeslechl. Na čele objevil se mrak, a v ústech se udělalo hořko . . . Zdálo se mu v té chvíli nanejvýš nespravedlivé, že židovu synku plnou měrou je dáno, po čem marně touží. Rozezlil se na celý svět, a již chtěl se obrátiti k odchodu, když pojednou lišák udivil se, zpozorovav jeho zachmuřenou tvář, a účastně se zeptal, cože nemilého se mu přihodilo . . .

Jakousi neslanou, nemastnou větu uhnětl na rychlo Fredy — a ještě se v ní zmýlil . . . Zmíniti se o pravé příčině, přiznati se — ani zdaleka se mu neuzdálo . . . A bylo mu tak k smrti stydno, žluč se mu rozlévala po vnitřnostech a půda mu zrovna hořela pod nohama . . .

(Dokončení.)

FEUILLETON.

J. Kůrka:

Hořká zrnka.

Před nemalou řadou roků se kdosi vyjádřil, že čtení novin jest jaksi pokračovací školou pro veliký počet čtenářů. Z novin si mnohý čtenář odnáší obohacení svých vědomostí v nejednom oboru lidského vědění.

V tvrzení tom jest mnoho pravdy. Celou řadu nových pojmů čerpá obrovský počet čtenářů ze sloupců denních listů.

Ale každé tvrzení má svůj protiklad. Mně totiž se zdá, že mnohá novinářská zpráva snad obohatí duchovní kapitál čtenářův po stránce nových pojmů, avšak jiná neprospěje nejednomu čtenáři v ohledu mravním.

Zejména se mně zdá, že mnohá tak zvaná zpráva ze soudní síně v ohledu tomto dopouští se nemalé chyby.

Suďme prosím z citátů, které tuto kladu a které jsou prostě sázeny z výstřižku novinářského tak, jak jsem jej nalezl a uschoval. Na jméně listu zajisté nezáleží.

„Pachatelé pokoušeli se také vniknouti do nedobytné pokladny, která v krámě stála. Nejprve chtěli do pokladny vniknouti se stran nebo svrchu, to se jim však nepodařilo, protože pokladna jest kolem dokola zarovnána těžkým zbožím. Proto chtěli otevříti pokladnu zpředu šroubovákem, což by se jim bylo podařilo, náhodou však zlomili při práci zoubek, který zůstal vězeti v zámku a jen tím se stalo, že pokladna zůstala nedotknutou. V pokladně byl v tresoru nejméně obnos 10.000 korun na hotovosti. Zlodějové však měli ještě jinou smůlu, neboť si nevšimli, že na psacím stolku vedle pokladny leží obálka, v které bylo 1500 korun a těch mohli se zmocniti bez práce, pouhým hmatem ruky."

*

„Na základě toho byl Maroušek zatčen a k činu se doznal. Krám prý vyloupil společně s Haškem. Venku dával pozor Havel, který jim pomohl nésti cín a ten dostal z a o d m ě n u o b ě t a v é s l u ž b y 24 korun. Cín prodali obchodnici Boženě Lukové v Nuslích a dostali za něj a za cínové trubky celkem 102 koruny, o které se poctivě a bratrsky rozdělili."

*

„Alois Hruška není bezpochyby vybíravým gourmandem, přece však porozuměl, že se Hnátkovi jedná o nějaký p r e s e n t do žaludku. Prozradil proto Hnátkovi, že jeho hospodář má pěkné prase — (oceněné na 160 K)! Prase! Kdo si může takového požitku dopřát? Musí to být vždy jen rolník? Proč by to nesměl býti čeledín? — Hruška vstoupil ve společnosti svých druhů v ceně."

*

„Třetí a čtvrtou krádež v květnu t. r. spáchal ve své domovině a tato krádež vzala na sebe již vážnou tvářnost zločinu! Skoro bych řekl, že je Němec oběti okolností! Což musí jeho švakrová chovat tak pěkné husy a slepice v době, kdy o každý kousek masa je zle, a kdy touha po tomto majetku vyluzuje na jazyku sliny? Z k a m e n e by m u s i l b ý t i Němec, který je znalcem drůbeže, aby šel jen tak klidně kolem kurníků, zejména, když určitě ví, kde jeho švakrová svoje husy má."

Tedy dle zpráv těchto zlodějové „mají smůlu", když přehlédnou předměty, které mohli snadno ukrásti. Pomocník zlodějův vykonává tomuto „obětavé služby". Krádeží si člověk má dopomoci k jistému požitku, a z kamene by byl člověk, kdo by za jistých okolností nekradl.

Nejsem tak obmezený, abych nevěděl, co se k těmto mým věru hořkým poznámkám namítne. Řekne se: vždyť všecky tyto jakož i jiné podobné zprávy jsou míněny ironicky. To je na bíledni. Avšak přehlíží se jedna věc. Nepočítaná spousta čtenářů pojímá vše, co čte, jen vážně. Už jsem v zrnkách těchto při jiné příležitosti na to ukázal, jak se smysl pro žert, ironii a posměšek ve společenském styku víc a více ztrácí. Tím více to platí o věcech tištěných. Tisíce lidí berou vše tištěné doopravdy, na ironii, satiru nebo žert ani nepomýšlejí, a nebudou podobné zprávy, jako zde otištěny, jistě u některého čtenáře bez škodlivého vlivu.

DIVADLO.

E. S c r i b e a L e g o u v é: *Adriena Lecouvreurova.* Drama o pěti dějstvích. Nově přeložil Fr. Khol. Režisér Gustav Schmoranz.

Hry Scribeovy, svého času módní, plnívaly prostory prozatímního divadla a jeho mladý soubor je znamenitě hrával. Svedly i českého dramatika, E. Bozděcha, že je učinil vzorem svých veseloher, vzorem, který arci byl převýšen básnickou schopností, jež se rozvinula v samostatném lesku teprve pak, když český autor vzoru toho se zřekl. — V Národním divadle objevily se Scribeovy veselohry jen nakrátko; posléze bývala jen „Adriena Lecouvreurova" příležitostně studována k pohostinským hrám, a za sedmnáct let nové správy divadelní neobjevil se Scribe vůbec. Nelze proto zazlívati, že po letech připomíná se slavený kdysi dramatik nové generaci, a to nejen bez újmy ostatnímu repertoaru, ale zejména proto, že velkou úlohou jeho hry znamenité české tragédce přítomnosti poskytuje se příležitost soutěžiti se světovými veličinami, které opravdovostí svého umění dovedly tomuto umělému výtvoru vdechnouti duši. Postavu Adrieny lze divákům učiniti zajímavou zúmyslností vnějších projevů, z nichž lze ji sestrojiti; česká umělkyně, paní Leopolda D o s t a l o v á pominula zevní drobnomalbu a založila celý výtvor na oduševnění postavy, nad hlubokým citem kreslíc prostými, velkými rysy. I ta plochá mluva, kterou spisovatel poskytl, dala jí příležitost k projevu přesvědčivých tónů, nejprve rozechvělé, důvěřivým štěstím se zpíjející lásky, poté k záchvěvům bázně a zklamání, vzplanutí pomsty a k bolestnému odříkání ve smrti nad opožděným štěstím. Na úboru suché konstrukce Scribeovy stvořila čistý květ poesie. — Vedle této postavy, poutající všecku pozornost, uplatnili se ve staré

hře jmenovitě pí. Nasková jako kněžna z Bouillonu a pan Želenský jako ušlechtilý, skromný Michonnet. Drama bylo nastudováno pod pečlivou režií pana řed. Schmoranze a proto vyhovovalo vkusu a činilo zadost přesným požadavkům slohovým.

*

Dr. Jindřich Stárek: *Dravci*. Dramatická skizza o jednom dějství. — V. K. Klicpera: *Sen*. Z němčiny přeložil Jindř. Wallenfels. — Božena Benešová: *Hořký přípitek*. Veselohra o jednom dějství. Po prvé ve Švandově divadle na Smíchově dne 11. května t. r. za režie Vojty Nováka.

Čtvrtý večer cyklu ve prospěch „Máje" přinesl tři novinky odlišné zajímavosti. Neznámá práce Nestora českých dramatiků, původně německy psaná, a dvě prvotiny, jichž jedna má autorem nováčka, druhá je z prvních prací spisovatelky, jež nabyla již ceněného jména. Hra Stárkova, „Dravci", je realistického směru; kreslí věrně dle přírody několik typů, sesedších se v lačnosti dědictví u stařeny na smrt nemocné. Jest pouhou skizzou životní episody, zabarvené trochu ironií osudu, ale nic neřešící; přechází až v barvy naturalistické, vyvolávajíc dojmy drásavé. Nasvědčuje tvůrčí vloze dramatické. — Po ní Klicperův „Sen" byl více než idylou, je to hříčka, sestavená týmž pochodem jako „Rohovín" nebo „Divotvorný klobouk"; hlavní osoba chytne se do pasti, líčené ve třech úvodních scénách, z nichž teprve třetí nabývá živosti; a v druhé polovině zmítá se v nástrahách k obveselení obecenstva. Žárlivého básníka tu spiklenci přesvědčují, co v minulém obraze zažil, že bylo pouhým snem. A tato druhá polovice, ač rovněž velice prostá, právě jednoduchostí a přesností účinné skladby svědčí o povolaném dramatikovi. Mluva překladu nemá arciť Klicperovské barvy, samorostle strojené, ale má již jeho příznačnou stavbu vět a jejich stupňování. — „Hořký přípitek" Boženy Benešové vzbuzuje podiv, že spisovatelka po tomto prvém zdařilém pokusu nehledala — aspoň pokud je známo — dalšího vyjadřování formou dramatickou. Práce překvapuje jistotou stavby celku i kresby postav. Není bez nesnází, bez kterých prvý pokus se neobejde; ale jsou celkem významu podřadného. Největší závadou je, že dialogy nabývají novelistické délky, nejsou zhuštěny v dramatickou stručnost. A autorka sama patrně posuzuje skromně toto své dílo, jehož jádro snad zůstane nepochopeno obecenstvem, přejícím vnějším dojmům, ale jest velmi zajímavým pro toho, kdo i pod povrchem veselohry hledá vážný základ životní filosofie. Hra jest rodinným obrazem, začínajícím nezralými názory mladičkých děvčat — poté na trpké próse všednosti osnuje se milostná episoda, jíž rovněž otevírá se výhled v neúprosnou prostřednost životní; o této platí závěrečný hořký přípitek otce snoubenčina. Smutná ironie pozadí a střídající se na ní obrazy naivně veselé i humorně smutné jsou v práci spoutány schopným duchem. Životně psaná hra poskytla také příležitost dobré reprodukci herecké. Vynikli zvláště pí. Švandová (roztomilá mladší dcerka), Počepická (resignací šťastná matka) a p. Roland (maskou i hrou znamenitý byrokrat a rodinný tyran). Také obě ostatní hry byly dobře hrány a p. V. Novák zasloužil se o zdar jak režií, tak hereckým výkonem ve hře prvé.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava obrazů Marie Martinkové. (Rubešova galerie.) — Umělecký obchod dopomáhá dnes k souborným výstavám i nejmladším umělcům.

M. Martinková není z žen, pro něž je malování hrou a zábavou; co do pracovní sebekázně je jí málokterá mladá umělkyně rovna. Nevím, která by se podjala s lehkým srdcem tak velké práce, jako je „Svačina v zahradě", na níž se poučené oko a ruka rozpřáhly tak kuráženě a dovedly jí ke konci (až na jednotlivosti) bez pohromy. Dnes postupuje dílo její ku předu lehce jako lodička, sotva řízená temperamentní umělkyní rysů trochu ještě nejistých; podnes nedá se říci, kam se položí vítr, kam se klade převaha. Maluje „Dvě dívky s kočičkou" (1917), obraz přepečlivé práce, zcela akademický látkou, názorem na tvar a komposičními principy a ohlasy; maluje velkoryse dekorativní podobiznu „Vzpomínky", v níž ulpělo cosi z ovzduší a představ anglických galerií — a vedle ní pověsí „Ráno", čistě malířsky zaujaté atmosférickou náladou chvíle, světlem a vzduchem. Nejšťastnější doklady samostatného cítění a tvoření spatřuji v několika duchaplných obrazcích rázu „Aktíku s knihou", jež jsou výsledkem šťastného soužití umělkyně i modelu; v nich je snad nejvíce svá. Není to schematické malování aktů v drobném měřítku; živě postřehující oko přemohlo výrazovou konvenci schematického pojetí lidského těla a zachovalo mu bezprostředně cítěný ráz moderní tělesnosti, její život, krev, dech a tep i rytmiku pohybu. V nejlepších z těchto obrázků dospěla k velmi personelnímu pojetí i tvárnému výrazu.

Skvosty českých měst. Album 12 leptů V. Röhlinga.

Zaznamenáváme dvanáct nových leptů Röhlingových, představujících a jmenujících památky, většinou proznámené. Neuvádím je — lepty jisté umělecké hodnoty nekupují se jen pro své náměty. Srovnávám-li je s jeho staropražskými listy z „Výstavy Prahy ve výtvarném umění", s velkými lepty bohatého a prudkého

vzpřáhnutí, pak ta kypivá bujnost a vůle k energickému vytváření dnes kdesi ulehla. Nejsou snad „Skvosty českých měst“ mladšího původu, nedorostly do počtu po letech? Je v těch listech více rozumu než citu, více výpočtu a úvah než prudkého hybu a horkokrevné impulsivnosti. Buď jak buď, nechť je stručná čercha nebo černý list tónovaných ploch, temných akcentů, nechť črtá volně rozložitý pohled nebo jaksi odkrývá a vyzrazuje starou uličku Mladoboleslavskou, či vzhlíží mezi zdmi uličky venkovského městečka do dolu zámeckého, nikdy už nevystupuje tak živě a bohatě, s honosivou prudkostí. Sleduje řeč forem památkových, jich sklad a zabarvení jaksi sám sobě a pro sebe, jako starý rytec; popisuje stavbu bez zdůraznění té neb oné podstatnosti, nepodává o ní svého přesvědčení. Někdy nedostává se dosti lehkosti v dálkách; jindy přáli bychom si silnějšího důrazu, nejčastěji přihlašuje se s jistou stopou suchosti vzpomínka na staré rytiny. List předposlední, zajímavý svým výřezem, zjevuje nejvíce půvabu toho druhu, jejž může deska a jehla vyjeviti.

Emil Edgar.

TÝDEN.

* Dne 9. května zemřel v Praze u věku 74 let člen „Nár. Listů“, žurnalista, politik a spisovatel Karel Tůma, příslušník slavné družiny dra Julia Grégra, Baráka a Sladkovského, horlivý hlasatel a obhájce radikálního demokratismu a nadšený bojovník za práva Českého národa, novinář onoho tvrdého, neuchylného a neproměnného charakteru, který zdobil Havlíčka. S literaturou souvisí řadou populárních písní vlasteneckých, „Hranice vzplála“, „Hoj, Sokolíci, mužně vpřed!“ a j., dále politických biografií o Karlu Havlíčkovi, Juliu Grégrovi, Josefu Garibaldim, Mazzinim, Gladstoneovi, Cavourovi a j. Značné obliby docílilo osm svazků jeho mlynářských humoresek „Z českých mlynů“, ilustrovaných originelně nedávno zesnulým učitelem heřmanoměsteckým K. L. Thumou; divadlu daroval rozmarnou hru „Zlaté pero“. Zůstavil si v celém národě krásnou paměť jako novinář i politik.

*

* Nejvíce knihoven, podle zprávy polského publicisty C. W., uveřejněné ve Swiatě 1913, jest v Spojených státech severo-amerických. Vzrůst datuje se od let šedesátých. V Evropě poměrně k obyvatelstvu nejvíce knihoven má Dánsko, potom Norsko, Švédsko a Švýcarsko. Veřejné knihovny obsahují díla krásné literatury a vědecká, zhusta i odborná. Zásluhou amerických žen r. 1868 zahájena agitace k zakládání knihoven pro děti, která byla plodná. Mládež záhy hrnula se do veřejných knihoven, kde se jí poskytovala nejen ušlechtilá zábava, ale také poučení a potřebné pomůcky pro vzdělání. Vše se vykonalo péčí žen pro dítě, které bylo odvracováno od her málo nebo nic duševnímu rozvoji prospěšných. Dítě americké učilo se milovati knihu. Knihovny, zvlášť pro mládež, vyhovují potřebě, obsahují díla téměř ve všech jazycích. Poláci mají pěknou statistiku v tomto oboru, nám se jí nedostává. V Americe existuje 11 škol pro vzdělání bibliotekářů, a posluchaček je tu většina. Arci, vyžaduje se předběžné vzdělání pro tuto školu. Ve veřejných knihovnách jsou ženy velmi četně zastoupeny, v knihovnách amerických pro mládež skoro výlučně. R. 1918 oslaví Poláci v Americe 50tiletí knihovny, kterou založila a spravovala bibliotekářka Polka pí. Kragerówna ve Filadelfii. Nejvíce žen v evropských knihovnách má Anglie, Dánsko, Švédsko a Norsko, potom Německo, ale poměrně nejméně. Ve Francii a v Rusku připouštějí se ženy do veřejných knihoven jen výjimečně, v Paříži v Národní knihovně, v Petrohradě v Carské knihovně, v Italii není žena vůbec připuštěna k této práci kulturní.

K. V. H.

*

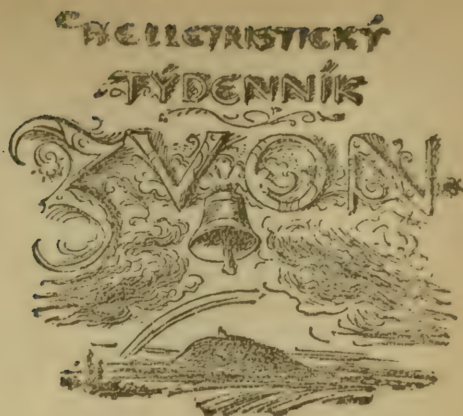
* Rouget de Lisle, tvůrce „Marseillaisy“, pokládal tuto svoji práci, text i hudbu, za výčitku svědomí po všecek život, protože byl royalista. André Ibels líčí podrobně paradoxní život tohoto básníka a spisovatele a vysvětluje, že Rouget de Lisle vždy zůstával v srdci „královským“. Prvním názvem písně té, která podnes ozývá se, byl jak známo: „Chant de guerre pour l'armée du Rhin“. Autor napsal však do štrasburského časopisu „La feuille de Strasbourg“ několik vět proti Jakobínům — „kteří jsou nebezpečnějšími nepřáteli než při dvoře Františka Rakouského“. Jako „královský“ žil a umřel. Válečnou píseň vytvořil jako obránce Francie, svaté půdy otecké. On nezměnil se, ale jeho dílo dostávalo prodlením času jinou tvářnost. Zvláštním bylo, že, kdy tvůrce písně byl ve vězení, tisíce vlastenců píseň prozpěvovalo. Propuštěn byl 9. thermidoru. Po té stával se zvolna libretistou, za Napoleona vyslancem a tehdy složil hymnu na počest Karla X. „Bože, zachovej nám krále“, napsal verše ruskému cáři, jehož armáda spěchala obsadit Francii! Chudý žil v Quartier latin, kde překládal pro „Revue Britannique“. Z Bérangera vybíral písně, aby je zhudebnil a popularisoval. On první uvedl na scénu Shakespeara, Macbetha a Othela. R. 1826 vržen do vězení pro dlužníky a propuštěn byl zlomen na duchu i těle. Ludvík Filip ustrnul se nad člověkem, jenž v srdci zůstával „královským“, a vykázal mu státní důchod. Dostalo se mu pocty, jmenován kavalírem Čestné legie. To bylo r. 1830. Zemřel po té za šest let.

—O—

V Praze, dne 17. května 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.



J. Jahoda:

PŘED VELKOU DOBOU.

Idylka let čtyřicátých.

I.

Plachý přísvit jako pavučina,
když se rosou v měsíčním chví světle,
koupal kraj i neurčité rysy
orlického hřbetu na dálavách.

V nebi skřivan živým allegrettem
před zrozením slunce v dětské písni
nábožně a horlivě se modlil.

Zdánlivě spal kraj. Jen oblá náves
ozvala se pružným, rychlým krokem,
zazněl smích, a vlahým, vonným vzduchem
zaduněly přitlumené rány.

Šedý východ blatouchově vzkvétal,
na vršcích hor rozjitřil se rudě,
sufitové mráčky zablesknuly
na okrajích třesoucím se zlatem.

Návsí vzrostly „máje". Pestrou pantlí,
červenou a pěkně zelenavou,
jako by se smály v mladých břízkách,
na vysokých tyčích upevněných,
před statky i leckde před chalupou.

Hlouček hochů poslední už stavěl
před výstavným gruntem Tejnarovým
nejvyšší „máj", nejkrásnější ze všech,
u níž zastavil se Frintů student,
pěkně vzrostlý v zelenavém fráčku,
módní, s medovými pantalony
i s kašketem švižně nasazeným.

Anně Tejnarově Frintů student
postavit chtěl nejvznosnější „máji",
a teď dohlížel, by zasadili
před zahrádkou, zrovna před okýnkem,
kde se snivě smála nad muškáty
na studenta vždycky modrá očka.

„Nanett bude míti velký plezír,"
baviti chtěl student svoje druhy,
jonáky jak mladé, zdravé habry,
kdežto Frintů student vzrostlý sic byl,
ale těla velmi subtilního,
žížalička tenká, bělolící.

Velmi řehtali se téhle „Nanett"!
To má býti Tejnarova Nána?
Co pak po druhé je takhle křtěna?

Frintův student zachmuřil se, zmrzel.
Měl se hádat s hochy, s nimiž vyrosť,
ale nad které on povznesl se
studiemi, krojem, řečí, Prahou? —

Hoši se smíchem šli budit po vsi
pěkným zpěvem, jehož ohlas zazněl
táhle v lesích, dýchajících svěže
v měkkém světle, které linulo se
na východě z oranžové výhně,
rozhořené slavným narozením
teď už probudivšího se slunce.

Oživl kraj. Lesy zněly písní,
prudce skřivani dva trilkovali,
na zvoničce vlaštovek pár volal
svoje bezelstné a milé Ave.

Nebe na východě zvedlo zlaté třásně,
otevřelo se jak božská ústa,
a teď v prohbí kopců vykypělo,
jako žhavá kapka zlata, slunce.

Jeník Frintův ještě u své „máje"
zamyšlený stál a do okýnka
pozorně zřel, zda se neobjeví
milá Nanett v žalínovém šátku,
nebo hlavička jen, kterou krášlí
rozmarinkový cop čtyřpramenný.

Třeba v Praze na Alejích vídal
onačejší panny, přece nemoh'
na to milé děvče Tejnarovo,
nejprvnější lásku, zapomenout.

V kafírně když sedal u Breithuta,
v myšlenkách svých stále živě viděl
tohle děvče kaštanových vlasů,
na nichž pentlík třpytil krásným leskem
penízků a dracounových tretů,
viděl první puky mladých ňader
pod jupičkou naháčové barvy.

Proč té Nanett nelze zapomenout?
Jak se podiví, až nyní vstane,
zrůžovělá laškovnými sníčky,
a tu před okýnkem najde „máji"!
Uhodne, kdo stavěl, pamatoval?

A jak milá byla včera večer,
když tam u březiny čarovali
příští osud z rozhořelých draček!
Kolem hlavy jiskrami jí planul
šmelcový ten pásek korálkový,
pod ním větší jiskry jejích očí
divně pletly hlavu studentovu.

Okýnko však stále bylo prázdné.
Bílá rouška, pěkně vyšívaná
hvězdičkami, myrtovými lístky,
ani nehnula se nad muškáty.

Mladý student cítil v zamyšlení
lehký dotek, — obrátil se zvolna,
tátu viděl, jak tu před ním stojí
zachublaný v dlouhý, modrý kabát
s varhánkovým límcem, vážný, přísný,
jak už starý Frinta vždycky býval.

„Máje" stavěls?" pokyvoval hlavou,
„inu, starý slovanský to zvyk je.
Dobře zachovávat, co nám zbylo
po těch našich slavných, českých předcích."

„I, — to Nanett by nebyla fašć!
V Praze ani nejhloupější amle
nedrží už na takový dumhait,"
zuby procedil mdle mladý Frinta.

Starý rychle mrkal, s hněvem řekl:
„Zas už brebceš jako Tatar pohan?
Nevíš, že je povinností českou
libozvučný jazyk Blahoslavův
tříbit jako zrno, ouzkostlivě
dbát, by studánkou byl křišťálovou,
jak chce naše slavné Čechomilstvo
s panem Palackým a Tylem v čele?"

„My se, papá, v tomhle nesrovnáme!
Sám jste přece chtěl, bych studýroval, —
jak se s češtinou mám státi pánem?
A tak na jazyk mi často přijde
cizí slovo, — to už ze zvyku tak — —
My tam v Praze česky nemluvíme,
u kašen jen děvečky se baví
po česku." A otočil se rychle,
návsí kráčel, až se šosy fráčku
zakmitaly za ním třepotavě
jako ocas zmoklé vlaštovice,
a to zrovna, když se odhrnula
bílá rouška v Aninčině okně
a když modré oči zasmály se
radostí, že Jeník už tu čeká.

Od Tejnarů vyšel hospodář sám,
rychle spěchal ke starému druhu,
zaslechnuv, jak synek furiantsky
odbyl otce nerozumnou řečí.
„A ty, kmotře, — snad tu „máje" stavíš?"
vesele si Frintu dobrati chtěl,
když však viděl, jak je všecek zdrcen,
chlácholivě Tejnar zahovořil:
„No! No! Hříbě! Hříbě! Napraví se, —
zaslechl jsem, — však se krev v něm ozve,
frintovská krev! Brachu, musíš doufat."

Starý Frinta nenalézal slova.
Byl jak šlehnut hanlivými slovy
na nejdražší, co mu duši hřálo.
„Brachu, pusť to z hlavy!" zakonejšil
bodrý Tejnar, „necháme to Andě,
ta mu jistě hlavu ponapraví,
naše vlastenka to nejlíp zmůže!"

Návsí tu tam výkřik z dívčích retů
zahlaholil, plný udivení
nad krásnou a vyšňořenou „máji".
Také Anča Tejnarova vyšla,
zatleskala blahem, že si vzpomněl
šelma Jeník, co teď pitvorně se
naparuje podle pražské módy.

Tejnar dosud Frintu utěšoval:
„Synek v Praze zvlčil. Chytlo ho tam
světské pozlátko a cizí peří!
Všechno mu to vyženeme z hlavy!"

Frinta, jako zchvácen, tiše želel:
„I, jsem, hochu, rád, že mám ho doma
pro tu nemoc. Zvětřil v Babylonu,
bujnost s pejchou v tenata ho chytly,
ale také věřím, že se opět
vzpamatuje —" Tejnar honem končil:
„— doma při své hrudě, milý brachu!
Ta ho zhojí, rozum dá a lásku
k české vlasti, jako my ji máme."

Frinta odmlčel se. Jiné plány
rostly v jeho hlavě. Pro venkov zde
stačí písmáci, jak on je, Frinta.
Ale v městech třeba ze sna budit
zatvrdlé a odrodilé Čechy!
A to zmohou jenom studovaní,
mladí lidé z české krve vyšlí!

„Pán dá rozsudek v tom pomatení,"
řekl pouze a už pozdravoval

hubeného Kerdu, chalupníka,
který na „máje" se podívat šel,
aby hořkou svojí průpovídkou
lidi škádlil, náladu jim kazil.
„Láskou holky hurtem zpitoměly,"
ukazoval Kerda na houfeček
šťastných, k sobě přitulených děvčat.
„Teď by hochy láskou ulíbaly, —
za rok po svatbě se budou řezat."
Tejnar smál se: „To ty, kmotře, také
s kmotrou válčíš?" Kerda uplivl si:
„Ženská — to je voměj šalamounek,
navrch hezká, uvnitř samý utrejch!"
„A to nepleť všechny dohromady,"
hlučně volal Tejnar rozveselen,
Kerda však už začal s průpovídkou
ukazuje ku orlickým kopcům:
„Tam ta hora štětkou nenabarvíš,
prudce dejchna, slunce nepohasíš."

(Pokračování.)

Antal Stašek:

BRATŘI.

(Pokračování.)

Líto mně."

„Nebuď slabochem a doveď zničit, co jsi vytvořil . . ."

„Nemohu."

„Ale mohu já."

Vzala kladivo a roztříštila sádrovou skupinu. Ctirad se Šárkou váleli se po zemi.

„Jste, máti, ke mně vždycky ukrutná."

„Protože tě miluju víc než život svůj a chci tě silným, chci tě velkým mít. Chci z tvé rudy dobýt lesklý kov."

Oči jí při slovech těch hořely. Bylo cosi démonického i v jejím výraze i v zraků plamenech, jež samy sebe sžíhaly. Cyril, kouře papirosku, hleděl zadumaně před sebe, matka na něho.

„O čem přemýšlíš?" ptala se.

„O tom, co zla je na světě."

„Svět náš je částkou vesmíru, a ve vesmíru není ani dobra ani zla, jako v něm není ani hloubky ani výšky, jako v něm není ani dole ani nahoře. Je pouze život v něm, jenž si sám je účelem. A život pochopit, v sebe pojmout, v sobě přetvořit, v sobě vybudovat jako nový svět a vydechnout jej potom ze sebe, v tom všechno umění, i tvé."

„Proč tedy trpí člověk, když není zla?"

„Protože neumí bolest překonat."

„Překonala jste ji vy?"

„Nepřekonala, a to bylo mou slabostí. Chci však, abys ty to dovedl a stal se pánem bolesti i radosti, stal se jejich vladařem. Tak se staneš nejen umělcem, jenž staví světu veliká svá díla na odiv, ale i umělcem, jenž tvoří k vznešenosti vlastní život svůj."

„Pánem bolesti i radosti? . . . Tož všechny vášně v sobě potlačit?"

„Především jednu: tu nejlítější, tu nejkrutší."

„Ach ano, vím: tu, před níž mne stále varujete, o níž mně stále kážete."

„Ano, vášeň pohlaví . . . Řeknu ti dnes po prvé, co již dávno chovám na mysli. Věz, že první žena, kterou pojmeš v náručí, bude smrtí tvou."

Zakryla si oči dlaněmi a pokračovala jak u vytržení:

„Dva osudy leží ve tvých možnostech. Buď budeš silný, slavný, veliký; nebo umřeš v ženy objetí a nedokonáš díla, po němž touží duše tvá a s tvou i má."

Vstal. Malá postava; snědý obličej; černé vlasy k ramenům se v proudech valící; černé oči, jako žhavé uhly dva: to vše bylo matce podobno. Byl jejím obrazem, její dokonalou odlikou.

„Lekáš se té těžké úlohy? . . . Nebo se snad bojíš svého osudu?"

Neodpovídal. Dívala se naň; dýchala naň žáry očima. Srdce i mozek, všechen život proudil z očí těch. Pravila:

„Ano, ty dva osudy leží ve tvé vůli: jeden v její síle, druhý v slabosti."

„Chci být silný, chci být veliký."

Radostný záblesk prokmitl jí ze zraků. Ucítila, že je dosud jeho duše vládkyní, což jí bylo po mnohých v životě zklamáních a porážkách jediným vítězstvím. Láska k němu byla trýzní, byla žárlením, aby se jí neodcizil. Kázala mu odříkání, kázala mu samotu, o níž tvrdila, že je matkou všeho velkého, co vysoko ční nad obecný dav a žije na horách, kam svítí věčné slunéčko.

Srdce jeho sice někdy zašeptalo, ale dovedla vždy sladký šepot jeho udusit. Nesměl nikoho milovat, jen ji, svou matku a své umění, aby se z její moci nevymkl. Každá žena, každá dívka, k níž se přiblížil, stala se jí nepřítelkyní.

Odmlčeli se. Mlčení bývalo nejčastějším jejich hovorem. Mluvívali očima, někdy povzdechy, mnohdy slzami, a rozuměli si.

Ozvala se za chvíli:

„Vzkřes z mrtvých zabitého Ctirada se Šárkou. Je to pěkný námět a takřka symbol odvěkého boje obou pohlaví, jak se vlní a valí v lidstva, ba všeho tvorstva dějinách. Jsem jista, že cenu na výstavě dostaneš.“

„Zejtra se dám opět do díla, a dostanu-li ji, odjedu do Paříže, ještě se tam učit a pilně pracovat.“

„Jeď, hochu, jeď. Až se navrátíš . . .“

„Co bude pak?“

Neodvětila a dívala se do prázdna.

Tázal se:

„Je to tajemství?“

„Ano, tajemství všech lidí: smrt!“

„Čí?“

„Mé dny jsou sečteny.“

„Matičko!“ zvolal, a objav ji, jako by ji nechtěl dát smrti v plen, celoval ji po tvářích.

Umílený směv kmitl jasným mihem přes tvrdý obličej. Řídké byly projevy lásky synovské, a proto světlem v jejích černých dnech.

„Ne, nezemřete; budete živa ještě mnoho, mnoho let.“

„Chci být dlouho živa jen v tvém srdci a ve tvých vzpomínkách. Chci mít i na tvých dílech, na tvých tvorbách podílu a v nich dále žít jako roditelka, jež zplodila nejen tělo, ale i tvůrčí sílu tvou a ukovala ji v pevný kov.“

Hluboce se zamyslil.

„Přemítáš o tom společném našem životě?“

„Ano . . . Ale nejvíce o tom tajemství, jež mne pronásleduje a visí nade mnou jako mlha všech mých dnů.“

„Vím to, vím.“

„Nepovíte mně ani nyní, když jsem dospěl v zralého člověka a kráčím vlastní drahou svou, kdo a kde je nemanželský otec můj?“

„Nepovím . . . povědět nesmím, nemohu.“

„Proč?“

„Mé tušení . . .“

Zalomil rukama:

„Zase tušení!“

„Býváme dálnovidkami my milující mateře a zíráme jasně tam, kde pro jiné je čirá tma. Jsme neviditelnými nitkami s budoucností spojeny, našeptávající nám v šerých nocích dějů tajemství, jež se zrodí z lůna jejího. Mé tušení mne nemýlí.“

„Je zlé?“

„Hledí z něho smrt.“

„Smrt . . . smrt . . . a stále smrt!“

„Tak voláš ty. Já však volám: život, život, stále život! A proto odháním smrt od tebe.“

„Hrozí mně?“

„Hrozila by, kdybys neposlechl.“

„V čem mám poslechnout?“

„Bys nikdy nepátral po otci ani po jeho rodině, neboť věz, že i vlastní bratr tvůj, kdybys ho poznal, stal by se ti osudným.“

„Tak jsem spoután proroctvím vlastní mateře! . . . Kážete mně boj proti přírodě, boj proti ženám, boj proti sourozenci, boj proti krvi své.“

„Co vyšlo z hmoty, musí nad ní silnější být, nad ní vítězit. Jen boj proti všemu, co nás otáčí, je dokonalým životem, ba i boj proti osudu. I osud lze přemoci a zkrušit desky, do nichž vryl své zákony. Jen tak se staneš vyšším člověkem . . . Slibuješ i to, že nebudeš hledat svého bratra, a kdybys ho na cestě náhod našel snad, že se ho budeš vystříhat jako své záhuby?“

„Obklopen černou věštbou se všech stran, slibuju i to.“

Bylo mu, jako by stíny smrti padaly mu do duše.

*

Výstava uměleckých děl, a mezi nimi Votanův Ctirad se Šárkou.

„Silný talent . . . velká budoucnost!“

Tak se ozývá se všech stran. Tak píše i kritika, tentokráte jednomyslná. Tak soudí i obecenstva svorný hlas. Všichni jsou spokojeni, jen matka si šeptá: „Proklubává se, však dosud zcela sebe sama nenašel.“

Jarní čas. Velkonoční druhý den. Ve výstavním sále, osvětleném odpoledním slunéčkem, hemží se diváci. Nejvíc se jich nakupilo před Ctiradem se Šárkou. Je tam i Cyril s mateří, jež často přichází, by nepozorována a nepoznána poslouchala, co si lidé vyprávějí.

Lekla se. Mezi zástupem, jenž tu stál, zahlédla mladého Lipského, prohlížejícího sousoší. Líbilo se mu; bylo to z výrazu obličeje znát, jenž zazářil jasnou radostí. Vzal do rukou katalog a díval se na cenu. Chce koupit snad? Bohatý je dost a miluje každé umění. Vždyť i sám je slovesným umělcem. Píše verše a povídky.

Lekla se ještě touž a ohlížela se, by odvedla Cyrila. Nesměli se setkat, nesměli se seznámit. Našla syna a odcházela s ním. Když byli blízko východu, přistoupil Lipský, jemuž sochař byl ukázán strážcem výstavy, a tázal se:

„Jste tvůrcem onoho tam sousoší?“

„Jsem.“
„Chci koupit dílo to.“
„Není na prodej,“ vmísila se matka do řeči.
„Je, matičko, je.“
Rozhodný okamžik. Strachem se rozchvěla; zasršel záštím zrak.
„Jak zamezit . . . jak zahnat mrak?“ křičely v ní myšlenky.
Zalhala:
„Není na prodej, protože jsem je již sama prodala.“
Cyrilovi dodala:
„Bez tvého vědomí prodala, a to za cenu vyšší, než ji oznamuje katalog.“
„Dovolte,“ děl Jenda, „bych se optal, kdo se stal majetníkem nejkrásnější věci celé výstavy. Je-li obchodníkem, snad by mně ji nechal s výdělkem.“
„Nikoliv,“ děla odmítavě se zlostným přítinkem a ani nepozdravivši, odváděla syna skoro násilně.
Mladý Lipský, dotknut zjevnou nezdvořilostí, zaraženě hleděl za nimi. Odháněje nepříjemný dojem, máchnul rukou a pošeptal si do sebe:
„Takhle vypadají spíše maminky divadelních herešek než maminky sochařů.“
Pak se vrátil do sálu, posadil se na křeslo proti Ctiradovi se Šárkou, dlouho se kochal pohledem, a po mozku mu projížděla myšlenka:
„Vtělený symbol odvěkého boje obou pohlaví . . . Vtělený symbol elementárních dvou sil přírody a vítězství síly rodící nad silou plodící . . . S tím mladým umělcem se musím seznámit.“
„S tím mladým umělcem se musím seznámit,“ ozvalo se v matce ozvěnou, když se synem se po ulici domů vracela. Mystická síla zašeptala slyšitelně do duše. Její démon ji posedl.
Stanula a těžce oddechla.
„Co je vám?“
„Kdesi v dálce zaševelil osud tvůj.“
Byl zvyklý výrokům takovým a jindy si jich valně nevšímal, ale nyní přecházel i na něj matčin strach. Šli rychle ku předu, zahloubáni do sebe.
„Znič nepřítele dřív, než syna zničí on,“ slyšela v sobě hlas, jenž se vrýval do mozku. Duše slovy těmi hořela; a div, že je nekřičela do světa.
Přišli do bytu; oba zděšeni.
„Musíš odjet do Paříže a to hned . . . Nejdéle do dvou dnů.“
„Vždyť nemám peněz na cestu.“
„Opatřím.“
„Vždyť tak brzy nemohu svých věcí uvést v pořádek.“
„Sama všechno obstarám.“
„Po prvé v životě, matičko, nemohu vás poslechnout.“
„Musíš . . . poroučím.“
„A co se stane, kyž neposlechnu přec?“
„Zahyneš.“
„Stále mně jen hrozíte . . .“
„Ne já, milý Cyrile, ale ten, kdo je nad nás mocnější.“
Vzpouzel se, odporoval; ale na konec se podrobil.

*

Chtěla ho po ty dva dny stříci a nespouštět z dohledu. Nemohla. Musila opatřovat peníze. Měla starožitnosti, jež dílem zdědila, dílem sama skoupila, a mezi nimi i prsten s drahocennou kamejí. Visela na těch věcech, jako by z nich sálalo teplo do srdce. (Pokračování.)

Tréval-Viola:

MIMO ZÁKON.

(Pokračování.)

Rozzteklil se, že neodpovídala. Štípl ji do paže tak, že sebou škubla. Pes se znovu rozštěkal ohlušivě. Herman po něm kopl.
„Bestie!“
Ženda zakřikla psa. Herman zatím něco mluvil, čemu nerozuměla.
„Parbleu! Vyjímáš se velmi dekorativně, přiznávám. Okrasa parků! Pomona, nebo jak té zelinářské nymfě říkají.“
„Jak jí říkají nevím, Hermane. Ale pro tebe by bylo z mythologie Argus nebo Cerberus. Anebo nějaký časovější detektivní titul.“
„Jsem pro romantiku, jako ty, Žendo. Čísti román, toť nic, ale žíti jej!“
„Žij si tedy!“
„Zatím jen pozoruji. Zajímavé, po čertech zajímavé. Už titul: Děva a upír — co?“
Ženda vytrhla mu ruku. Nesnesla, aby se před ní mluvilo s despektem o Pýrovi. Zastala se ho už několikráte. Porozuměla ubohému vtipu. U. Pýr! Bořek jej spáchal.
„Bořek — schválně ho jmenovala křestním jmenem vědouc, že Hermana to zlobí — by si měl hájiti své místo u knížete L. a neutrácet čas — špehounstvím.

Co zde dělá? Líbá ruce a má nos studený — jako pes! A ty? Ožeň se! Ale vem si ženu ne ctnostnou, neboť ta je všem mužům fádní, ale takovou, která má ve svém katechismu jediný těžký hřích: Kompromitovati se."

Herman se schoulil. Nyní zadávala rány ona. Jako by věděla, že nejlepší obranou je útočnost.

Za hovoru šli kupředu. Řetězový most houpal se pod nákladním vozem, postroje koňské řinčely, kola skřípěla, nebylo vlastního slova slyšeti.

Když vůz přejel, řekla Ženda: „Ani ty ani Bořek nejste vážní muži, ale hoši. Člověk, jenž sám sebe cení, nesnižuje se k nadávce."

Mířila do tlumu prochazečů na Ferdinandově třídě. Herman vzal ji znovu pod paždí, tentokráte šetrně.

„Na okamžik jenom, prosím!"

Vedl ji k Národnímu divadlu.

„Dovol mi jednu otázku."

„Tázati se může každý."

„Je tím řečeno, že neodpovíš?"

„Nevím."

Pustil její rámě.

„Pak půjdu jinam, kde se mi odpověď nesmí odepříti."

Pochopila, že k Pýrovi. V uších jí zadunělo, jako by širočina do trámu zasekla.

Chopila bratrance pevně za ruku.

„Hermane, zakazuji ti to! Nemáš práva! Nikdy nestrpím, aby se mi někdo pletl do mých soukromých záležitostí, aby mne kompromitoval!"

Stáli pod kandelábrem, lidé spěchali mimo. Hovořili tlumeně.

„Žendo" — zase ovál ji pach syrových bramborů — „vím, že nemám práva k výčitkám — nic jsi mi nikdy neslíbila — ale jsem tvým blízkým příbuzným, týká se to i mé cti. A tu žerty stranou!"

„Nejbližším, k mé ochraně oprávněným příbuzným je můj otec. Tvá čest tu není nijak dotčena — osobuješ si něco nenáležitého."

Přerušil ji. Hlas mu přeskočil, že vypískl jako hysterická žena.

„Ještě uražena? A stále bohorovna? Dobře! Výborně! Když ty ne, zodpoví se mi někdo jiný! Parole d'honneur!"

Stoupla si mu do cesty.

„Nic špatného se neděje a nic se nestane. Jsi zaslepen. Zničit mne chceš — zaslepen žárlivostí —"

„O ne!"

„Ano, ano! Mne zničit a sebe zneuctít!"

Mluvila z hloubi své úzkosti a hlas její zněl pravdou. Vždyť věřila sama, že špatnosti se nedopustila. A kdyby se i oddala, stalo by se to z lásky a v té není špatnosti.

Herman se zamlčel a výraz úlevy vyhladil zamračený jeho obličej. Ženda pokračovala náruživě.

„Ty mne nemůžeš ani pochopiti — a snad ani nikdo jiný — sama to nepochopuji — ale nemohu jednat jinak — ani dle citu ani dle svědomí. A nikomu nechci ublížit."

Došel jí dech. Popošli až k Uršulinkám a zahnuli do ulice.

„Chceš žíti s ním anebo ne?" vyjel Hermen zostra.

Ani nepozorovala brutálnosti jeho a odvětila: „Chci žíti s ním v přátelství! Dopřejte mi času!"

„Víš, Žendo, jak tomu společnost říká?"

„Je mi to lhostejno."

„Říká tomu divoké manželství, o málo lepší prostituce!"

Rozlítila se.

„Vy muži prostitujete svou duši za cetku, za pochvalu autorit. Proč se tedy divíte, že zbožňování mužovo žena staví na roveň vašemu křížku — že jí nelze být nevšímavou, že je prostě její přirozeností míti účast s beznadějně milujícím?"

„To jsou, Žendo, srovnávání kulhavá — dokazují, jak jsi už zabředla. Ale nepřipustím, aby ses zničila. A kdyby mne to stálo — hodnost."

„Popírám, Hermane, že je to zničení. Naopak, chci žít! A dáti někomu štěstí. Snad je třeba té krise v mém životě, abych se probojovala."

„Jsi v slepé uličce, Žendo, a narazíš na zeď."

„Ne v slepé, ale snad úzké. Ale ta vede do volnosti — třeba proti zákonům, ven z jejich mříží!"

„A když roztříštíš si hlavu?"

„Pak z vlastní vůle — v boji — a ne v tupé zvířecí resignaci zhynu. Hermane, buď trpěliv! Mysli si, že jsem nemocna — buď hodný, přikývni hlavou, že budeš — viď? Nechceš! Ty ošklivý! Thusneldo, kousni ho, že ubližuje tvé paní!"

„Žendo, ty nejsi normální! Sama to cítíš. Ale nesouhlasím s tvou léčební methodou. Hazarduji také rád — je to naše vojácké řemeslo, zadávám a dostávám rány. Ale nemoc, proti té se bráním. A to radikálně."

„Tak radikálně, až s nemocí zničíš i život?"

Herman Frenzl pokrčil rameny a neodpověděl.

„Řekni jen, že můj život je příliš neslušný, aby byl žit. Ženy mají jen trpět

a čekat, až se mužům zráčí. Jen vy bezohledně jdete kupředu, nevyhýbáte se ničemu a šlapete na vše. Máte tisíce zájmů, které odvádí vaše srdce, proto berete nám zájem veškeren. Brutálně!“

„Nevím proč jsi se rozčilila?“

„Vidím ti do duše, Hermane. Jsi voják a pěst je ti posledním důvodem.“

„Neboj se, bláhová! K souboji nikoho nelze přinutit. I kdyby dotyčný byl zmužilý. Myslím, že v případě našem hrozba postačí — a bude pokoj. Ještě mi poděkuješ, až se pozdravíš.“

Ženda se prohnula jako šlehnuta. Zahrálo jí to v očích, jako když troudem ohnivá mláďata se provinují.

„Hermane, učiníš-li to, potupíš-li ho, bude z toho smrt! Smrt!“

Řekla to hlubokým, zvučícím hlasem, jako když zvon rozezní se výbuchem na blízku. Stáli zase na nábřeží, nevědouce ani jak se vrátili. Pod nimi vybleskovaly z tmavé Vltavy jednotlivé vlny.

Herman se sklonil a díval se pátravě do tváře Žendiny. Byla změněna. Bílá jako křída odnášela se ostře od světla blízké lucerny a z očí jako by se jí rojily jiskry. Ale byly to slzy.

Herman chtěl něco říci, ale polykal jen na prázdno, nejsa s to vydati zvuk. Ruka jeho bezvládně spočinula na rameně Žendině.

„Dobrá! Rozmyslím si to!“

„Skoro bych chtěla, abys hrozbu splnil. Byl by všemu konec.“

„Rozmyslím si to, řekl jsem. Nyní jeďme domů!“

Obával se nechati ji samotnu. Ve voze ještě promlouval. Tiše a přerývaně. Jako by kameny ze skály vylamoval.

„Víš co je nejzoufalejší, Žendo? Když se skutečná pohroma považuje za štěstí. Pak je vše ztraceno.“

Nerozuměla mu. Nahoru do bytu ji nedoprovodil. Věděla, že je to ústup i když neřekl, že vzdává se všech zákroků.

Pak teprve, doma, ve svém pokoji, pocítila úlevu.

Už začínají nápory, už hněvy šosáků, tanulo jí na mysli. A ještě byla v přístavu, ještě nepoznala bouře otevřeného moře. Jak bude dále?

Však i v přístavu neuklidnilo se vše rázem. Matka se na ni obořila. Zvěděla od kuchařky Karly o spádech dceřiných. Jakže se může tak zahazovat se ženatým a starým! Kdyby to otec věděl! Má-li Ženda rozum, když už vkus ztratila. Paní Nolča sama, že jistě není úzkoprsá, nepřející, ale na takovou zábavu je času dosti po třicítce, kdo o to stojí. Proč nelíbil se jí pan Holubička, syn bohatého nakladatele? Vypadal přece tak interesantně, že mu říkali lord Byron. Kdyby si ho byla vzala, všecky paničky by jí záviděly a snad by nebyl dostal paralysu. Nebo pan Píď, syn velkouzenáře a dirigent banky. Také ji chtěl a jak! Jednooký sice, ale jak u něho mohla Ženda representovati! Dvanáct pokojů od Röhrse zařízených na Václavském náměstí! To je přece štěstí! Anebo mohla míti pana Pardouska, velkostatkáře z Kolína. Ten jen k vůli ní celou saisonu přijížděl na čelné plesy pražské.

Že by Ženda si tím kazila vdavky, to paní Nolči ani nenapadlo říci. Věno Žendino pozlatí i hodný škraloup a ženich zavře očko. O tom paní Nolča nepochybovala.

Vulgární sofistika paní Nolči, kořeněná refrainem: Kdyby to věděl otec! skrápala od neprostupné lhostejnosti Žendiny. Ani neodmlouvala.

Ostatně paní Nolča, upokojivši svědomí, dala se vyčerpaná do četby divadelních a hudebních listů.

Ženda šla na lože. Otevřenými dveřmi hostinského pokoje bzučel chodbou hlas modlící se Severy. Dříve působil mučivý ševel ten narkoticky, nyní zdálo se Žendě, že slyší hrozby, kletby proti sobě, že hlas Seveřin dostává přízvuky rozčileného, ostrého hlasu Hermanova. Druhý representant veřejného mínění!

Teprve na noc dolehla na Žendu celá vehemence nervového otřesu, jemuž do té chvíle odolávala. Vypukla v křečovitý pláč. Jak mohou lidé býti tak suroví! Jak mohou!

Kdyby Severa byla slyšela Hermana! Jak by se smála. Jak by děkovala bohu, jenž jí nebyl bohem lásky. Ne, jí jistě ne! Ale jaká to byla moc, která ji nyní zachránila? Byl to bůh Seveřin? Bůh odplaty? Bázeň činí zbožným. Ať je to bůh či jiná síla, bude vděčnou. Pokoří se. Za to, že byl Pýr od souboje, od veřejného skandálu zachráněn, vzdá se ona úmyslu žíti s ním. Vlastně si úmysl ten nikdy nepřibližovala. Jen v dáli tanulo jí to, jako zákon přírodní. Zákon! Což, když popírá zákony lidské, může uznávati zákony přírodní? Neuznávati je byla by jen důslednost. Umrtvovati tělo! Ejhle, už pluje ve vodách křesťanství! Výměna otroctví.

Povzbudí svou vůli! V svobodě bude žíti a bojovati. Poručí i sama sobě. Co dokáže Severa, která v podvědomém fanatismu kryje se štítem víry, dokáže i ona, opírajíc se o vědomou sílu intellektu a poznání. Když líbala na dobrou noc matku, již již objatou klidným usí-

náním, pocítila Ženda po prvé ve svém životě — závist.

Jí bude třeba dvojnásobné dávky morfia, aby spala.

IX.

„Jsou to ovšem věci zajímavé,“ prohlásil doktor Orkaf, vyslechnuv zprávu otce Poříze a Bořivoje Krutého o výjevu se Severou na Karlově Týně a o domněnkách z toho vyvozených. „V zázračném, abych tak řekl, zbystření čidel, smyslů, v innervaci partií mozkových, které dosud byly v klidu, inaktivitě a mlčení, v tom asi jsou složky jasnovidu, předpovídání budoucnosti, vzpomínky bývalých existencí a jak se všeliké jiné abnormality jmenují. Ne, že by to mělo, vědecky řečeno, věcných důvodů, ale lze to jako hypothesu do jisté míry připustiti. Proč bychom nebyli liberální? Je to diskutábl ze stanoviska fysiologického. Avšak považuji za odvážné dovozovati z temných zjevů — abych řekl z úlomků myšlenek — obrazy praeexistence. Hm, bylo by to něco podobného jako ze zmatených výkřiků epileptika neb opilce vyvozovati rozumné kombinace. Vyvázli jsme bohudíky již z dob, kdy orakula, sny, let ptáků, poloha vnitřností zabitých zvířat byly věštbami. Osvěta učinila nás skeptickými a jako není skoku v přírodě, tak není i návratu k minulosti odbyté, mrtvé. Máme tu hypothesu dědičnosti. S obmezením poměrně krátkodobým lze ji připustiti. Dědičnost vlastností, sklonů, dědičnost zárodků hmotných je však tak dalece pravděpodobna, že lze zváti ji theorií.“

„Ničím více?“ namítl Bořek zklamaně. Doktor na interjekci nereagoval a pokračoval v přednášce patrně nastudované.

„Jednolitost, nutnost a všeobecnost její není dosud ani přibližně dokázána, aby zjevy abnormální a kuriosity bylo lze z ní vyvoditi. Připouštím, že snad i jisté elementy mozkové přecházejí z pokolení na pokolení, což je jedním z prvků, ovšem velmi vratkých v hypothese o putování duší, o reinkarnaci. Avšak o nějakém soustavném studiu těchto podmínečných domyslů a domnělých zjevů z nich vyplývajících, právě pro jejich vzácnost a připojuji: úmyslný neb neúmyslný klam pozorovatelů i pozorovaných, nemůže býti řeči. Jsme rození podvodníci a chceme býti klamáni. Vidíme to na dětech, které, jakmile si svou výjimečnost uvědomí, ihned ji zdůrazňují, ba padělají. Naivnost stírá se časem a klam zůstává. Alespoň jako výpomoc, když věda selže. Takový lovec výsledků, proč by nesáhl k výpomoci? K úspěchu prozatímnímu?“

„Severa není švingulantka,“ prohlásil otec Poříz.

„Není,“ dotvrdil Bořek.

„Kdo to tvrdí?“ bránil se doktor. „Myslím naopak, že Severa Přibyslavská o své abnormalitě ani neví.“

„Nemá o tom ani potuchy!“ přispíšil si Bořek. A otec Poříz doložil: „Myslím, že není tak prohnaná, aby ve stavu bdělém se nějak neprozradila. Pozoruji všecko její jednání.“

„Jest pravda,“ řekl Bořek, „že kdykoli se jen zmíníme o obsahu jejího snění, vidíme na ní takovou dojemnou ignoranci, že o nějakém klamu ani myšlenka v nás nevznikne.“

Doktor Orkaf zatřepal rukama.

„Klam vědomý je vyloučen, připouštím. Ale což bezděčný? Znáte hysterii? Je to Proteus s tisíci podobami. Mění se vám pod rukou každý okamžik.“

„Hysterie je přece nemocí přejemnělých žen?“ namítal Bořek.

„Žen vůbec,“ opravoval lékař. „A dodávám i mužů a celé nynější společnosti. Nálady, nápady, choutky a nikoli myšlenky, plány a vůle řídí naši společnost.“

„Zabíháme do všeobecností,“ připomínal otec Poříz. „Chtěli jsme přece znáti odborný posudek o záchvatech Severiných.“

Doktor přikývl pochvalně.

„Dobře řečeno, o záchvatech. A kde jsou záchvaty jest i nemoc. A tu třeba napřed učiniti nález a diagnosu. Což abychom učinili tak společně?“

„Je jinak zcela normální,“ řekl otec Poříz.

„Mimo záchváty,“ doplnil Bořek.

„První pravidlo vědecké je autopsie,“ prohlásil doktor. „Musím vše sám vidět.“

Otec Poříz, dychtiv dalších pokusů, uvítal tento postulát.

„Uvidíte, doktore, učiníme pokus ve vaší přítomnosti. Zítra odpoledne zdržím Severu doma, rozhovořím se o náboženství, na tu vějičku ji vždy lapím. Doktore, budete překvapen, podaří-li se nám to.“

Rozohněný starý pán nepřipouštěl námitek a doktoru nezbylo, než kapitulovati. Vymínil si, že nikdo jiný než oni tři nesmí býti pokusu přítomen. Nanejvýš ještě paní Nolča.

„Ta o to nestojí,“ mínil otec Poříz.

(Pokračování.)

✱

Jan Vrba:

ZÁMECKÁ GALERIE.

Z knihy „Sázava". (Dokončení.)

Ale již ho zval starý Abraham do krámu na besedu, že beztoho prý skoro se zdá, jako by se vyhýbal, a cože mu udělali . . .

Vešel, a když dveře zapadly za ním, viděl, že krám je úplně prázdný. Abraham v té chvíli hovořil rychle a domlouvavě o přílišné přísnosti všech tatínků, jimž nemožno se diviti, neboť každý z nich má jenom dobro dětí na mysli; nu, a ve své starostlivosti někdy upřílišní. A jestliže snad toto . . .

Starý Abraham otevřel dokořán dvířka nedobytné pokladny, rozhodil široce rukama a švadronil a švadronil . . .

Všude se tak děje, všude. Tisíc příkladů! Je tak spokojenost na obou stranách, a nikomu není ublíženo. Radí jako přítel a s přátelskou ochotou a rád vypomůže. Vždyť konečně pan Fredy ze svého utrácí. On pak, starý Abraham nejméně má strach, že o něco přijde. Čest . . . Kavalír . . .

Aniž by věděl, jak se to stalo, měl Fredy tisícovku v kapse . . .

Zmaten zahovořil cosi o potvrzení — úpisu . . .

Ale žid ho již hladil po zádech, ujišťuje, že přece není sedlákem, ani podruhem, aby něčeho podobného bylo třeba — a dokonce pro takovou maličkost. Pouhá úsluha, přátelská službička — nic více . . .

A náhle — uprostřed příjemného rozechvění — se Fredy zarazil . . .

„Ano, ale jak to navléci, aby bylo možno zajeti si . . ." uklouzlo mu, a skoro se zamrzel.

Abraham se dal do smíchu, jakéže jsou to starosti — a již sypal radu z rukávu . . . — — —

Když vyšel opět přes tři schody na náves, bylo mu, jako by byl objevil zlatý důl. Úsměv mu hrál na rtech, a všecko růžovělo. Chvílemi ho přepadala rozpačitost. Nechápal, jakže se to nemotorně choval. Jako by byl opilý, anebo jakoby jakživ ebyl viděl peněz . . . Pro ubohou tisícovku . . . Ale ne, cítil — taktnost udivila, neočekávanost . . . Než i to je pochopitelno; ano . . .

Fredy cestou důstojněl, který pocit mu však nezabránil, aby nešel do zámku oklikou — dvorem — a tam s jakýmsi zadostiučiněním nenařídil hospodářskému příručímu, aby příště všechno potřebné bylo odebíráno u starého Abrahama, anebo objednáváno jeho prostřednictvím. Rozkázal nadmíru řízně a zmátl tak příručího, který ihned vyřídil rozkaz správci, ale tak, jako by to byl rozkaz gruntovního pána. Správce sice zavrtěl hlavou, než zažil již na panství tolik překvapení, že se dlouho neudivoval a příkaz přijal . . .

Ale ještě jedna hloupá chvilka se dostavila, než došel do zámku. Zváhavěly kroky, nejistota šla kolem, že až ucítil závan, vzbuzený zavláním šatu. Pohled na rodný zámeček ji však zahnal nadobro. Ne, naprosto ne: na milionech jej postavila hraběnka Ema! A tato skalopevná jistota, tato pýcha rodu ukolébala Fredyho v spokojenou a blaženou bezpečnost . . .

Podivně a skoro nezřízeně si zamiloval honby, hony, čekání. Celé dny a celé noci potloukal se po lese a z celého panství nejvíce si oblíbil vzdálený revír, uprostřed něhož v půvabném zátiší stál barokní zámeček s parkem, plným tisů, dřezovců a katalp. Bydlíval tu dříve dědem dosazený a bábou propuštěný ředitel panství, potom dlouho byl zámeček opuštěn a hostil panstvo pouze o honech, anebo nahodilých návštěvách, až konečně nyní nalezen byl pravý jeho smysl. Byl mlčelivý a ukryl pod prejzovou střechou nejen loveckou vášeň, ale i přečetné ještě jiné hříchy pana Fredyho. Stejně mlčeliví byli i hajní a lesní, neboť napoprvé bylo jim dovoleno uskutečniti dávnou touhu — stisknouti si po některém z krásných a ušlechtilých zvířat obory.

Tož kdykoliv přepadla lovecká vášeň Fredyho, bylo jisto, že přehojně bude zásobena zámecká kuchyně zvěřinou, neboť lesní i hajní přičinili se seč byli, aby dokázány byly jeho lovecké úspěchy, toulky revírem i přítomnost v barokním zámečku. A byli spokojeni, neboť mladý pán uznale odměňoval jejich přičinění a mlčelivost.

Byl spokojen neméně než oni; a spokojen byl i starý pán, neboť skutečnost mysliveckého zaujetí synova dovolila, aby odstoupila od něho starost o budoucí osud a zdar panství.

Spokojen byl posléze i Abraham a mnul si vesele ruce za pultem svého krámu a s pocitem velekněze díval se občas do jedné z kněh, kam ciframi zaznamenával podivnou modlitbu touhy za povznesení rodu. — — —

Časem bylo nutno učiniti pořádek. Objevily se směnky, ale jinak se zhola nic nezměnilo. Fredymu bylo tak dobře, že ani

netoužil nastoupiti vládu nad panstvím, a v únavě dnů, které na zámku trávil, byl tak trpělivý, že dovedl poslouchati hodinové otcovy výklady o výnosnosti různých podniků panství, o dozoru nad úřednictvem a četné jiné ještě, které měly mu býti jakousi průpravou, školou k příštímu poslání majetkem vládnoucího. Fredy trpělivě jedním uchem poslouchal a druhým pouštěl ven...

Bylo mu právě dvacet osm let, když otec umřel.

Přerůzné formality a nezbytnosti byly vkrátce odbyty a nový gruntovní pán ujal se vlády. Vypořádal se čestně s Abrahamem, ale v jeho srdci zůstala podivná náklonnost k přechytrému židu, který neváhal jí náležitě využíti po svém způsobu. Začal poznenáhla, ale důrazně. Dokázal naprosto přesvědčivě Fredymu, že nepatrná výnosnost lihovaru zcela jistě je zaviněna neschopností úřednictva, a nabídl mnohem větší obnos, než vykazoval čistý výnos, pakliže mu podnik bude pronajat. Fredy svolil, a když později se ukázalo, že byl židem zaskočen závazným dodáváním suroviny za velmi nízkou cenu, přešel skutečnost mlčky a vznešeně, uznávaje tak židovo právo na tučnou odměnu za minulé službičky a úsluhy.

Bylo jich však i nadále třeba, neboť ukázalo se, že starý Abraham, třebaže téměř městečka neopouštěl, a uzavřen v něm prožil celý svůj věk, byl ve věcech peněžních velmi zběhlý. Ať bylo žádáno cokoliv, vyřídil vždy velmi rychle a přesně, a hlavně — nikdy nebylo třeba všelikých zjišťování a zajišťování, která nemoc byla společná všem bankám a peněžním ústavům, na něž se Fredy obrátil po svém nastoupení vlády. Všechna taková jednání byla mu velmi nepříjemna, neboť byla vtělením nesmyslných pochyb o nemožnosti vyčerpání a vnukala tak přerůzné a nemilé myšlenky, z nichž časem jistě by byla vyrostla bázeň, nutící k omezení se v hýřivosti a zálibách.

Toho u Abrahama nebylo. Jeho jistota a víra v panství zdála se býti ještě větší než Fredyho — a proto uklidňovala, upokojovala a přehlušovala všechny možné námitky. Věčný úsměv tál na židově tváři, takže zdálo se, jako by mu neskonalou rozkoš způsobovala každá službička, již mohl prokázati gruntovnímu pánu... A bylo-li již třeba časem nějakých hloupých převodů, vtělení anebo zajištění, dálo se tak ve vší tichosti a prostřednictvím souvěreckých advokátů, jen aby klid a pohoda dnů pana Fredyho nebyla ničím rušena.

Bylo to konečně žádoucno v zájmu gruntovního pána, neboť Abraham nebyl nikterak bohatcem, a proto nutno, aby jeho těžce zahospodařené jměníčko vrátilo se vždy včas nazpět a bylo tak neustále volno k použití...

Nemohlo ani býti jinak — Abraham se těšil svrchované přízni Fredyho, a jeho moc a vliv na panství vzrostly do netušených rozměrů, zejména když Moricek, založiv si advokátní kancelář, stal se právním zástupcem panství. Tehdy byl již svrchovaným pánem, duší panství, kdežto gruntovní pán pouhou viditelnou hlavou. Úředníci klaněli se hluboko před židem, a nebylo jediného mezi nimi, který by byl pomyslil na vzepření, neboť dva výstražné příklady, udavší se na počátku nové éry, poučily je dokonale o marnosti každé snahy zeslabiti židovu moc. Důchodní a správce lihovaru zaplatili takovou smělost odchodem z panství. Nebylo ani příliš těžké přizpůsobiti se. Zákon, kterým Abraham se řídil, byl jednoduchý a spravedlivý. „Přejte, a bude vám přáno!" — říkával s lišáckým, odzbrojujícím úsměvem — a věru blaze bylo těm, kteří plně pochopili.

A pochopil každý, jeden po druhém, takže posléze zavládla harmonie, jaké vůbec nebylo pamětníka ani v městečku. Úředníci i služebníci polevili ve své horlivosti. Zmizela i příčina rozporů mezi zástupci panství a obyvatelstvem v kraji, které poznenáhlu začalo se smiřovati se zámkem a pochvalovati si nového gruntovního pána... I šlo všecko zvolna sice, ale vytrvale od čtyřech ke třem — a odtud rovnou k čertu...

Nemohlo býti ani jinak...

Neuplynula ani tři léta po té, co pronajat byl Abrahamu lihovar, a již zmocnil se i doklepávajícího panského pivovaru, který přivedl v době ku podivu krátké k netušenému rozkvětu. Vysoký jeho komín se rozveselil a po dlouholeté zdrželivosti chrlil nyní každodenně po libosti k modru oblohy kadeřavé chuchvalce smolně černého kouře. Jakost piva se zlepšila — a nad to — Abraham obdařil své hospodské výhodami, o jakých se jim nikdy nezdálo...

A s jídlem neustále rostla chuť. Abraham zasvětil druhorozeného svého synka Jakuba do tajů podnikavosti, svěřil jeho správě oba pronajaté podniky a sám ustoupil jaksi do pozadí. Domnívali se tehdy mnozí, že třeba mu klidu a oddechu, ale jak se mýlili. Starý Abraham chystal se k největšímu z činů, jehož velebnost a mocný rozmach vynutily si skoro ná-

božné rozjímání a přemítání, počítání a uvažování, nesčetné prohlídky účetních knih panství a procházky po mezích kolem panských polí. Ba, zašel i do stájů a o každou maličkost projevoval nepochopitelný zájem. Tušili mnozí, že stárnoucí žid chystá nové překvapení, ba, někteří z nich nebyli daleko pravdy. Ale marné bylo všechno vyptávání. Abraham mlčel jako hrob a učil se trpělivě všem tajnostem polního hospodářství, chovu dobytka i zemědělské výroby . . .

Když posléze zdálo se mu, že se vším je náležitě obeznámen, vytasil se s plánem, který byl tak překvapující, že se všem úředníkům zatajil dech, a vlasy hore dubkem vstávaly na hlavách v nenadálém ztrnutí a těžkém očekávání věcí budoucích. Abraham Löwy najal polní hospodářství celého panství, všech dvorů — a učinil tak po svém zvyku skrytě a obezřele, takže, když zpráva proskočila, pozdě bylo již varovati . . .

Gruntovní pán, Fredy z Wittegů, stal se bezděčným a nevědomým mstitelem bolesti otce i děda, ztrestal nepřátelskou a proradnou půdu, vydav ji v ruce žida, aby jím byla po zásluze vymrskána a naučena povolnosti a poslušnosti. Sám necítil k ní vztahu. Byla mu lhostejna právě tak, jako půda kteréhokoliv sedláka nebo chalupníka. Příliš, přespříliš se již od ní vzdálil. Neznal ani dobře hranic svého majetku, a bylo tak lépe, neboť vznešený pojem panství netrpěl nejmenším zdáním omezení a proměnil se v pouhou představu neustálého a nezničitelného proudu peněz, který teče a teče, a nemožno jej zastaviti právě tak, jako potok, anebo řeku — ano, ještě lépe: jako řeku . . .

Obavy úředníků byly však plané a zbytečné. Abraham nezměnil svého přátelského chování k nim. Všichni zůstali na svých místech, pouze služné bylo jim zvýšeno. Jaksi rozradovaným pověděl pak, že stal se pouze jejich druhem, také správcem svěřených mu statků, ale správcem, který v prvé řadě musí projeviti uznání práci ostatních, neboť pouze na ní bude záviseti odměna jeho a její výše . . . Vemluvil se všem — a dík jeho vlídnosti a nepřetržitému sledu častých uznání i drobných darů — samovolně vytryskla snaha odvděčiti se . . .

I vyssává pomalu a trpělivě Abraham Löwy najatou půdu, a jeho jmění roste a vrší se s neúprosnou pravidelností rok od roku stejnou měrou, jakou množí se dluhy gruntovního pána, trávícího své dny uprostřed hojnosti a v mládenecké bezstarostnosti v komnatách gotického zámečku hraběnky Emy. Již zvolna blíží se čtyřicítka, a Fredy z Wittegů dosud nepomyslil na ženitbu, a snad se ani neožení. Není mu ženy třeba. A bude jistě lépe, nestane-li se . . .

Na jeden lidský život snad ještě vystačí jeho panství.

Snad . . . Ale dost možná, že již v posledních dnech jeho stáří dostaví se hodina, která dosud trpělivě čeká svého dozrání. V ní zmizí pojednou s tváře Jakuba Löwyho nasládlý úsměv, on zakroutí hlavou a nahlas začne počítati před gruntovním pánem. Snad i potom ještě několikráte nerad a nechtě povolí nátlaku.

A potom — potom již vyrojí se směnky, dlužní úpisy, přihlásí se věřitelé upsaných nemovitých zástav . . . Tak nějak to bude . . .

A stranou všeho zůstane Jakub Löwy s tváří věštce a proroka. Bude kývati hlavou a řekne stokrát, tisíckrát — poví každému na potkání, že dávno již vytušil takové konce, že jich předvídal. A pojednou lidé v kraji se doví o hýřivém a prostopášném životě Fredyho z Wittegů, o závratných, do větru vyhozených částkách — a sepnou ruce v udivení, aby po chvíli již soudili a odsoudili lehkovážnost . . .

Panství octne se na bubnu — a dost možná, že Jakub Löwy je koupí . . . Zůstane ovšem dlužen, ohromně dlužen — takže starostí nebude ani věděti, kde že má hlavu — a bude živ v neustálé bázni, podaří-li se mu udržeti břemeno, které si uvalil na krk . . .

Ale snad se stane jinak . . .

Jakmile rozlétne se zpráva o ohroženém panství, udeří noviny na buben, přinesou sáhodlouhé články, vyzvou banky, zavolají národní kapitál k záchraně po otcích zděděné půdy . . . A potom pomalu zase všecko usne. Několik vražd v předměstí, rokování sněmovní, kde právě projednávána bude předloha o dovozu zmrzlého masa, a příjezd cizokrajných hostů do stověžaté Prahy a řeči na radnici — to všecko svede na scestí ostražitou pozornost novinářů. Národní kapitál zůstane klidně v záložnách a spořitelnách — a ohroženou — po otcích zděděnou půdu v tichosti koupí zbohatlý továrník ze Sas, z Prus, anebo z Meklenburska . . .

A tehdy odejde z panství Jakub Löwy, neboť jeho úkol byl skončen, a jiný, vznešenější ho čeká . . .

Prodá i svůj dům s krámkem a odstěhuje se do Prahy, nebo do Vídně, aby uskutečnil nejpyšnější sen svého rodu a stal se tak dovršitelem námahy otcovy. Založí obchodní dům, aby syn zavčas mohl

se naučiti velkému stylu, naváže styky se stejně bohatými soukmenovci v říši i za hranicemi, vyzdobí svůj příbytek drahými obrazy, čalouny a koberci — a jeho oči ještě uvidí vnuky, vyrostlé v přepychu a nádheře, kteří se zájmem a jakoby pohádce své rasy budou naslouchati dědovu vyprávění o krámku, páchnoucím petrolejem, fermeží a mýdlem, v zastrčeném hnízdě na sázavském břehu . . .



FEUILLETON.

J. Kůrka:

Hořká zrnka.

Starý francouzský aforismus praví sice jen o politickém životě, že v něm včerejší zločin jest dnes ctností (Dans la politique le crime d'hier est une vertue d'aujourd'hui), ale není pochyby, že aforismus ten, ač politické poměry znamenitě vystihuje, platí přec jen pro nemalou řadu jiných poměrů. Zvláště tak platí, béřeme-li slovo zločin poněkud liberálněji.

Vzpomínky moje sahají téměř šedesáte roků nazpět. A všelicos, co v mém mládí platilo za trestuhodné, jest dnes počínáním chvályhodným. V mém chlapeckém věku platilo jezdění na sáňkách za výkon uličnický. Stejně se namnoze posuzovalo klouzání na ledě. První ženštiny, které v letech šedesátých se objevily na Vltavě na bruslích, byly předmětem dosti všeobecného opovržení. Tehdejší němčící Praha je jmenovala „Moldauweibel" — vltavské žínky. Hra s míčem a zejména se špačkem posuzována taktéž nevlídně. Míč zejména posuzován pro to, že se jím roztloukala tu a tam okna.

Avšak každý ví, jak za padesát roků časy a názory lidské se změnily. Znamenalo by to jen plýtvati papírem a tiskařskou černí, kdybych šíře vykládal, co značí ve společenském životě dnešní hra s míčem ve svých různých odrůdách, jízda na rohačkách a bruslení. Denní listy o hrách těch mluví tak vážně, že ten, kdo by zábavy ty odvážil se jen poněkud zlehčovati, platil by za zpátečníka, škarohlída, ba možná i za hlupáka. Jedině špaček neslavil ještě svůj vjezd do vznešených zábav společenských. Ale kdo ví, nestane-li se tak co nejdříve.

Také v umění nejednu takovou podobnou příhodu vidíme před očima svýma.

Máchův Máj byl, jak každému čtenáři českých knih bohdá dobře jest povědomo, po svém vyjití nemálo tupen a snižován a dnes patří k předním perlám poesie české. Někteří jeho zarputilí kritikové, jako Tomíček a Malý, jsou jistě jen starším čtenářům českým ještě dle jména známi, mládež česká, i když se o literaturu českou interesuje, sotva ještě jména ta zná.

Tak bylo i jinde. Třeba jako jediný jen příklad citovati vystoupení Viktora Huga, jenž s počátku tupen a později — snad přespříliš — veleben. Stejně se to má s jinými obory uměleckými. Já sám žil v dobách, kdy se o Wagnerově hudbě mluvilo s posměchem. Kdy Smetanovy opery nedošly valné pozornosti. Kdy o Manesovi se mluvilo, že maluje děvky. Kdy s pohrdáním se pohlíželo na Alše.

Nemalý jest dále počet zjevů, které přítomnost posuzuje ne sice jako nějakou ctnost, ale přec jen daleko příznivěji než starší doby, které ve zjevech těch viděly nemalý zločin.

Na příklad: Za našich dob falšuje se šafrán velmi hojně. Nalezlo se zejména, že v jižní Africe rostoucí bylina Lyperia crocea barvou i vůní na pravý šafrán upomíná a tak se bylinou tou v nemalém rozsahu pořád ještě dosti drahocenný šafrán falšuje. Avšak kdo se dnes nad falšováním šafránu rozčiluje? Nehrajeť koření to v nezbytných potřebách naší doby hrubě žádný úkol. Ještě v mém chlapeckém věku byl šafrán nezbytným kořením ve všech téměř domácnostech. Dávali jej do hovězích polévek, ne k vůli chuti, ale k vůli pěkné žluté barvě. Také buchty jím barvili — také hlavně k vůli barvě. Ale ani tenkráte nikomu nenapadlo falšování šafránu považovati za těžký zločin. Naproti tomu roku 1456 v Norimberku pro falšování šafránu za živa upáleni kupec Kölbel a jeho domácí Frey. Nějaká pak Elsa „Pragerin" (snad pražská židovka), která oběma jmenovaným při obchodě jejich vypomáhala, odsouzena k zakopání do hrobu za živa, kterýžto strašlivý trest potom zaměněn utopením.

Takové úvahy, jako v předchozím zaznamenány, daly by se do nekonečna rozmnožiti. Ale i podané je poučné.

Každá doba myslí, že úsudek její o umění, literatuře, vědě a náboženství je svrchovaně správným.

A každá doba se v přemnohém ukrutánsky mýlí.

LITERATURA.

Leopold Weigner: *Lidové a národní umění.* „Duch a svět" 22. Nákl. F. Topiče v Praze. — Dr. Čeněk Zíbrt: *Kouzelný proutek.* „Duch a svět" 23. Týmž nákl.

Nová doba musí celý náš národ vésti k tomu, abychom stali se věrnými staré své tradici a jí neporušili.... v národě musí býti vychováván

vlastní jeho generacemi děděný, zanedbávaný často a otupělý vkus do takové citlivosti, že jako živé svědomí musí každé prohřešení proti svérázu pociťovati se jako smrtelný hřích proti duchu . . . . nepozbylo-li naše umění lidové ceny svérázné samostatnosti, pak heslem naším musí býti viděti v něm poctivé umění vlastní, z něhož jako z české duše může vyrůsti také poctivé české umění národní. Těmito kategorickými imperativy a nutnostmi končí Leop. Weigner svoji znamenitou studii o podstatě českého umění národního, a je právě čas, aby byla všude velmi dobře slyšána. Opíraje se o Mir. Týrše i o řadu důkladné literatury národopisné, folkloristické, uměleckoprůmyslové, domácí i cizojazyčné dává svým pádným vývodům v službu i své srdce oddaně české. Jsme od prvopočátku hlasateli týchž ideí proti duchovnímu importu ciziny, proti literárním klišatům nově se líhnoucích mód v zemích blahobytu. Proto vítáme rádi tuto unanimitu českého odborníka a důtklivě na knihu upozorňujeme. Má sice na zřeteli po výtce umění výtvarné, průmysl, řemeslo, obchod, ale jeho vývody platí všeobecně. Bude příště nutno pranýřovati bez milosti to, co kazí krasocit u venkovského lidu, ono odvislé duševní otroctví a opičení se po cizím. Mánes a Aleš jsou skvělým doklady, jaká síla obrozovací v duchu svérázného umění českého je skryta v památkách umění lidového. Toužíme po tom, aby naše stavitelství bylo založeno na domácích, svérázných základech, aby nebylo bezmyšlenkovitě saháno po cizích vzorech a stavěny strašidelné barákové obludy po Praze a jinde, které poličkují vkus a prostý český cit. Totéž týká se i výtvarného umění v užším smyslu, které rozselo již všude po hřbitovech i po náměstích dost svých nestvůrných květů. Mnohému se přiučiti může často změniti se v protiklad: v bezstylovost a chaotickou směs. A naším národním požadavkem musí být, aby naši umělci tvořili nám český sloh národní, české umění národní, jež by navazujíc na staré tradice českého lidového umění, srovnávalo se s duchem a rázem naší národní individuality, naší české osobivosti. Kdo máš uši k slyšení, slyš, a srdce k cítění, ciť! — O kouzelném proutku virguli byly u nás doposud velmi matné představy, a to jak o jeho historii tak i manipulaci. Ani zázračné přímo objevy berlínského proutkaře Bülowa v Poděbradech neposkytly nám příležitosti k důkladné ponaučné studii o této věci. Zatím, jak z knihy Dra Č. Zíbrta viděti, rostla mu pilně tato práce pod perem, aby sv. 23. „Ducha a světa" předložil ji čtenářstvu. Známá píle a důkladnost autorova vyzbrojila knihu dokonale, takže svede leckterého čtenáře, aby si pořídil čarovného hledače podzemních vod, uhlí, zlata, stříbra, mědi a drahokamů. Autor slibuje vydati k této více praksí se obírající studií také historický podklad, s doklady a obrázky dle původních rytin, a vylíčí zvlášť dějiny kouzelného proutku v zemích českých. —

—*och.*

DIVADLO.

I v a n S. T u r g e n ě v: *Chléb z milosti.* Komedie o dvou dějstvích. — *Venkovanka.* Veselohra o jednom dějství. — Přeložil Adolf Černý. Po prvé v Měst. divadle Král. Vinohradů dne 14. května za režie V. Vydry a Fr. Hlavatého.

Ruské dílo znamená vždycky široký, silný výdech na jevišti; probouzíme se jím ze zdání k pravdě. Vzpomeňme vedle něho na jiný, ceněný cizí výtvor, který se snaží pronikati do hloubi života, na příklad i na velké, usilovné chtění Porto-Richeovo — je to přece jen zúmyslná umělost vedle pravdy, která si sama opanuje umělecké dílo, je to jen pamlsek vedle chleba. Ovšem také vzpomínáme, jak mladší kritika ještě nedávno chladně, ne-li přímo odmítavě přijala silnějšího dramatika než jest Turgeněv, totiž Ostrovského, když provedeny jeho „Nevolnice" a „Bezvěnná" v Národním divadle. Toto po dobu války marně se snažilo osvěžiti svůj repertoar dílem ruským, znemožnila to vždy buď censura, buď intendant. Divadlo vinohradské sáhlo k Turgeněvu, spisovateli, jehož význam jako dramatika zaniká vedle rozsáhlého a uchvatného díla románového, ale přišlo jím vhod a sjednalo mu respekt, mohouc poskytnouti dvěma nejznámějším jeho prácem dobré provedení. Toto má ovšem záruku především v životnosti díla samého, v pevnosti, přirozenosti osob, které autor tvoří a které jsou vděčny pro herecké vytěžení. Ale „Chléb z milosti" žádá pro svou hlavní postavu umělce nejen velké schopnosti, ale také vyzrálé ukázněnosti, aby — nedávaje se svésti příležitostí k vnějšímu efektu — nevzal této postavě, zchudlému šlechtici Kuzovkinu, jeho vroucí lidství. Jenom dokonalé ztělesnění této postavy činí dramaticky účinným dílo, které jinak jest novelistickým příběhem. Tomuto úkolu plně dostál umělec Bedřich Z a k o p a l, pochopiv její význam, tkvící v hoři, jehož tíži tu jedinec snáší a učí snášeti za celý nesmírný kruh. Stařík, žijící z milosti, uspaný resignovaným optimismem, náhle ranou ponížení oloupený o tajemství své bolesti, po nepatrném okamžiku hořkého štěstí, které mu dala možnost pravdy, vyslovené vzpomínky, zpovědi, vrací se do starého ponížení v opuštěnosti nepoměrně bezútěšnější. Pro to vše našel umělec lidské tóny v bezelstném hlase a pokorném zhroucení tělesné schrány a jejího pohybu. Ostatní umělci — dámy Bolešková a Zelenková, pánové Pražský, Sedláček, Zelenka a Zatiranda stáli mu po boku s upřímnou snahou znázorniti méně významné, ale stejně pevně kreslené typy.

Také „Venkovanka“ přiměřenou souhrou splnila své, ryze zábavné, poslání. Též její účin zakotven jest v teplém životě postav a v jejich dokonalém zformování pro účel jeviště. Děj jest jednoduchý a skoro vedlejší; hlavní věcí jsou slabůstky postav a jejich křižování. Nalezly zdárné zastance v paní Májové, pánech Sedláčkovi a Markovi. Celý zdařilý večer přinesl osvěžení svou prostou nehledanou silou, jako je poskytuje vdechnutí vůně syré země po východu ze skleníku. 

HUDBA.

Vinohradské divadlo provedlo jako původní novinku komickou zpěvohru „*Stará práva*“ od Františka Spilky. Libreto napsal mu Jar. Karbulka a jde v něm o známé právo vrchností „jus primae noctis“. Třeba říci, že choulostivé této látky — choulostivé nikoli s „mravního“ hlediska, ale proto, že je blízka oblíbeným látkám operet — užito bylo beze vší frivolnosti. Právě naopak: byla pojata až příliš tragicky a sentimentálně, takže především libreto vůbec nemá rázu komické hry, po druhé pak plochost a naivnost zpracování příliš se vtírá, když je vše vážně motivováno. Libretista nevyužil veseloherně ani toho, co se mu tak nabízelo, jako na př. důvod, jímž veden starý hrabě ruší jmenované „právo“. Myšlenku, „proč jsem o tom nezvěděl dřív — teď jsem již stár“, vypracoval Karbulka příliš vážně, otupil tím její vtip a připravil opeře hluchý konec. Hudba Spilkova jest lehká a líbivá; neřeší nijakých uměleckých úkolů, nemá moderních snah (leč by tak chtěl někdo zváti několik neobvyklejších harmonií) ani původnosti. Chce jen bavit a používá k tomu všeho, co operní tvorba, zvláště starší, poskytuje působivého. Výborně jsou pracovány sbory, hrající v celém díle důležitou úlohu. Spilka má dobrý smysl pro scénu, ale tu a tam přece zdržuje dramatický spád zbytečnými mezihrami. Začátek třetího jednání (scéna mezi Markétou a Denisou) jest nejsvižnější. Dílo nastudoval Ostrčil a provedl je na nynější poměry velmi zdařile; orchestr, sbor i solisté podali pěkné výkony.

*

Navazuje na úvahu z předešlého čísla „Zvonu“ o přízvučných chybách našich básníků, připojuji několik poznámek. Soudím, že hlavní příčinou toho, že naši básníci pozbyli citu pro přirozený přízvuk české řeči, bylo básnictví časoměrné, jež vnucovalo českým slovům nesprávné přízvuky a tím básnickou naši řeč na dlouho rytmicky pokazilo. Lidová píseň byla tu celkem nevinna a užíváno jí bylo spíše jen jako důvodu teoretického. Ve skutečnosti deklamuje celkem dobře, když se jí pozorně probíráme. Tak na př. uvedené „*má* pa*nen*ka“, „*má* mi*lá*“ a pod. je správně deklamováno. Čeština dává přízvuk na první slabiku nejen jednotlivých slov, ale i takových skupin slov, jež tvoří těsné celky, jak je nejlépe patrno na slovech s předložkami. Výše uvedené skupiny mají tedy správné přízvuky (hlavní na první, vedlejší na třetí slabice) jako třeba jim obdobné skupiny „*za* sví*tá*ní“, „*za* du*kát*“. Také sluší uvážiti, že leckdy deklamuje lidová píseň chybně jen dle prosodie, ale správně podle hudby. Nesprávně deklamuje lidová píseň jen tehdy, byla-li tvorba textu vázána předem danou melodií, na př. při dalších slokách nějaké delší písně (balady) nebo při nových popěvcích na oblíbenou notu (srv. spoustu textů na melodii „ach není tu, není“). Ale ani pak není chyb více než u našich básníků, kteří při své tvorbě takto vázáni nejsou.

„Časoměrné“ doby jsou již dávno za námi, ale české básně jsou stále plny chyb proti přízvuku. Čeští básníci by si měli uvědomiti, že to nejsou prohřešky proti nějaké „metrice“ nebo „poetice“, jak sobě i nám namlouvají, nýbrž hříchy proti přirozené povaze naší mateřštiny. Vskutku není v evropské literatuře řeči, kde by se v básních vyskytovalo tolik přízvučných chyb jako u nás — co pravím: kde by byly takové chyby vůbec možny! Či je myslitelno, že by poslední německý veršovec deklamoval: „*Sol*dat“ nebo „Mäg*dlein*“? Otiskl by nějaký německý list báseň s takovými chybami, i kdyby byla jinak dobrá, a mlčela by o nich kritika?

Jak to napraviti? Možno souditi, že tu jde o nevědomost? Český básník snad přece ví, jaký je správný přízvuk v češtině a jeho činnost mu snad stojí za to, aby se o tom případně poučil v Králově „Prosodii“. Nikoli, je to povrchnost, pohodlnost a špatný zvyk; a tu, myslím, takovéto ojedinělé výtky mnoho nepomohou. Musila by je prováděti kritika a to soustavně. Bohužel zvykla si naše kritika mluviti příliš poeticky, aby mohla se snížiti k takovýmto výtkám. Přiznám loyálně, že by to bylo nepříjemno psáti o nové sbírce některého z nejlepších našich básníků — a dotknouti se najednou — chyb proti přízvuku! Kritik musil by se na chvíli vyšinouti ze svého slohu.... Cizí kritikové toho nečiní, poněvadž nemají pro to důvodu. Ale my — my tak činiti musíme.

Často čteme v listárnách redakce: „Učte se napřed pravopisu....“ Pravopisné chyby se tedy odmítají. A přece pravopis je něco sjednaného, a kdo proti němu hřeší, nehřeší ještě proti řeči; nad to lze takové chyby snadno opraviti. Ale přízvučné chyby v básních jsou hříchy proti řeči a nelze jich jen tak zhola z básně od-

straniti Radikální nápravu mohly by tu provésti redakce, kdyby básně špatně česky deklamované — jsou-li jinak dobré — nikoli odmítaly, ale vracely se žádostí, aby byly opraveny. Bohužel je tento můj návrh jen teoretický; v praksi by bylo těžko jej provésti. Ubozí redaktoři musili by vraceti totiž šmahem nejen výtvory začátečníků (jak by si snad někdo myslil), ale i básně jiných našich básníků současných. *Dr. Otakar Zich.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava pohledů na český kraj (1800—1870), jedna z těch výstav, jež se procházejí se zřeteli umělecko-historickými, byla příležitostí k obnovení osobního poměru k minulosti. I když nebyla nalezištěm nových poznatků: tomu, kdo si dovedl přerovnati katalog po svém, vyjasnila a prohloubila podrobnosti a poskytla možnost, odstupňovati si, co bylo málo známo, a zdůrazniti a trochu přesunouti akcenty estetického hodnocení této periody. Bylo-li toho třeba, pak byla zvláště důtklivým poukazem na Kosárka, Al. Bubáka a H. Ullíka.

Taková příležitost je zázrakem! O čem možno v literárním týdeníku říci jen několik slov, to mělo naplniti úvahami a studiemi celá čísla našich uměleckých měsíčníků; v nich mělo býti místa k tomu, stopovati látku až do posledních vláken nejjemnějšího rozvětvení. Nestane-li se tak, pak je obnovené pozorování minulosti umělecky-vědecky ztraceno, pak se u nás retrospektivní výstavy pořádají nadarmo.

České krajinářství tohoto časového rozstupu (1800—1870) dospívá svého rozkvětu až dosti daleko v druhé své polovině. Zde musí býti dovoleno až do této doby opomíjeti celé řádky obrazů a obrázků, není-li mezi nimi díla většího dosahu. Postačí, když si kritický návštěvník utvořil představu o úrovni malování menších představitelů staropražského krajinářství. Jsme už vzdáleni oněch představ, jež odkázal krajinářství klasicismus; podivný, cizí připadá nám vzhled světa. Prostředky výrazové byly chudé, práce průhledná; proto nelze říci mnoho o jich vlastnostech čistě malířských, nelze se jich mnoho ptáti na technické věci. Bylo to krajinářství ve svém rázu, komposici, sestavě barev, seskupení tvarů a čar odjinud přenesené, málo bezprostřední. A kde pracuje vývoj s malým napětím a nižšími cíli, tam musí se mnoho slevovat, musí se také snižovat teplota citu.

Dá se posouditi, co práce měly s tím příští generace, aby se osvobodily od tradičních konvencí a šablon a zmocnily se kraje zrakem a srdcem bezprostředně, tak jak je vidělo pozdější novodobé zření; co úsilí a uvědomování bylo třeba, co práce musilo býti nahromaděno a učiněno podnožím nové době, než vzrostli jednotlivci, již silou svou dávali směr a cíl.

Umělecko-dějinně budou vždy zajímati ti, již přinášejí novou methodu v názoru na věci, schopnost důvěrnějších a láskyplnějších vztahů k přírodě a jich adekvátní výraz. Jediný obrázeček „Česká ves“ nedává úplné představy o díle Ant. Mánesa; přes vši starou vázanost ohlašuje se však už i zde nové malířské smýšlení intimně realistní, oprošťující se od staré upravované tvarové rozmanitosti. Odtud docházíme k tomu, co dává smysl českému krajinářství. Tato úloha připadla generaci, jež vyšla z atelieru A. Mánesa, později M. Haushoferova, výtvarnou představu oné hluboké, dosažné vývojové vlny výstava však sotva naznačila. Čím byl na př. v této generaci krajinářů Josef Mánes a Jul. Mařák, to ani nenapověděla. Datum výstavy zapamatujeme si spíše proto, že od té doby může se výklad díla A. Waldhauserova opříti o obrazy, nabízející lepší mínění o svém původci. Jeho „Zimní krajina“ a některé akvarely jsou obrazy takřka moderní. Od B. Havránka visela zde „Vltava u Chuchle“, obraz tak čistý, klidný a volně malovaný, jaký bychom od tohoto podivína - mikroskopisty nikdy neočekávali. Dílem vyššího řádu byl také „Říp“ od H. Ullíka, jímž tento malíř jinak nestejný překvapil pojetím i malířskou prací.

Nejvíce ožila výstava paměť na A. Kosárka a Al. Bubáka, jejž postavila vedle Kosárka jako vývojovou spojku. Bubák usiloval o umělecké postihnutí typické podstatnosti své domoviny, sestavování doma odpozorovaných popisných detailů je však málo bezprostřední; výsledkem je rozpor konvenčního výrazu se skutečností. Bubák modlil se ještě u oltářů, jimž ho učili se klanět, vázal se však už domácí přírodou a tíhnul k české krajině psychologicky pojaté. Žil bezděčně, i umělecky. A. Kosárek — je té chvíle v českém krajinářství největším přílivem síly — byl otrokem svého snu, svých závazků, jakých si před ním český krajinář neuložil; spálil za sebou mnoho mostů, měl odvahu být jiným a dovedl soustředit se cele na svou tvůrčí potenci. Nikdo před ním nedovedl podati český kraj tak synteticky, tak hmotně, sevřeně a s tou silou vidu. V českém krajinářství je podnes vzněcovatelem života, příkladem umělectví, jež povzbuzuje a přímí páteř. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

* České spisovatelstvo, osvojujíc si právem v dnešních dobách zastoupení celého národa, obrátilo se k poselstvu českému před zahájením říšské rady s důtklivou adresou, v níž zdůrazněny povinnosti českého poselstva k národu. Adresa byla v politických časopisech uveřejněna, i není pochyby, že promluvila ze srdce k srdci každého upřímného Čecha.

Nepolitický program našeho listu omezuje nás, že prostě zaznamenáváme tento projev, který jest historické závažnosti.

*

* Flaubert vyslovuje se v „Dopisech a vzpomínkách“ o tvorbě některých spisovatelů posudkem odchylným od tehdejších ohlasů literárních. O Zolově „Naně“ píše důvěrně, že to dílo je hnusné, ale vytvořeno umělecky a geniálně. „Jaké karaktery v něm, jaké výkřiky vášně a jak pravdivá komika života! Nana otáčí se v pohádkách života, leč ustavičně projevuje vůli býti ženou. Její smrt jest michelangelovská.“ O „Therese Raquinové“ praví: „Ať soudí se, jak chce, dílo je pozoruhodné, byť budilo odpor. Vykazuje pravdivé stránky lidské a má partie umělecké.“ Dne 17. června 1876 praví: „Faun“ (St. Mallarmé) poslal mi knihu, která je rozkošná, protože není jeho. Je to východní povídka „Vadek“ na konci 18. století napsaná Angličanem francouzsky. Mallarmé ji vydal znovu se svou předmluvou a ta zasluhuje chvály!“ Renanovi obdivoval se a když dostal od něho vydaná díla, napsal: „Jest všude nesrovnatelné rozvinutí ducha a vysoké morality.“ Dílo Büchnerovo nelíbilo se mu. „Síla a látka!“ volá r. 1868, „nejsou-li to dvě abstrakce naší intelligence? Materialismus i spiritismus jsou jen dvě ohavnosti.“ Doporučoval neteři Turgeněva, jehož „La fumée“ (Dým) shledával nádherným. R. 1879 píše: „Obdržel jsem knihu od Anatola Francea. Je zajímavá, není to mozolná práce jako Zolova, v materialismu Zola stává se groteskním. Jaký nevkus mluviti jen o sobě a „já“ strkati do popředí.“ Hájil výchovu literárního vkusu, vadil se s neteří, že čte „zábavné autory“. „Scribe ani Delavigne nejsou autory pro útlý věk. Návyk nedbalosti vkusu jest záhubný pro rozvoj duševní,“ praví jí. *K. V. H.*

*

* Byl-li Zola naturalista nebo — romantik? Michal Sobecki ve své studii „Problemat naturalismu“ praví, že naturalismus byl jen heslem. Tři důvody jsou, pokračuje, k naturalismu: metafysický, logický a empirický. Otcem naturalismu je Aristoteles, jenž platonské ideje převádí na naši zemi. Entelechie (podle Aristotela činnost duše volné) je příčina tvůrčí. Po Aristotelovi tvoří zásadu naturalismu všichni, kteří mají svět za útvar boží. Bůh je nejdokonalejší skutečná pravda a mohl stvořiti věc nejdokonalejší. Umění může jen věčně napodobovati dílo boží. Tento theistický naturalismus vyskytuje se u Augustina a Tomáše Aquinského. Také u Pascala setkáváme se s ním. Logicky podpořili naturalismus francouzští estetikové 17. a 18. věku. Boileau praví: Rien n'est beau, que le vrai. Umělec musí studovati originál, chce-li vytvořiti kopii. Umělci všech věků oslavují přírodu jako zdroj nadšení. Avšak hesla naturalismu se začala ozývati, kdy umělecká forma zkostnatěla, hlásalo se odvrácení se od staré formy. Proti schematům byzantinismu v 14. věku vystupuje první Giotto. Na svůj náhrobek kázal si napsati: Ille ego sum, per quem natura extincta revixit (Jsem ten, jímž mrtvá příroda obživla). Odpor se objevil, když na sklonku 19. věku francouzští impressionisté Manet, Monet, Rénoir a Cézanne v malbě a Zola v literatuře hlásají, že třeba nového směru. Síla naturalismu však byla jen v tom hesle, v tom odporu, síla byla v programu, kterým se bořila tradice. Sotva stal se dogmatem, doktrinou, zkostnatěl, stal se schematickým. Pionérem naturalismu byl Giotto, ale svými freskami hodně se ho vzdálil. Zolou zdvižené heslo impressionismu zní: Umělecké dílo musí býti vykrojeno z přírody — spatřováno jsouc temperamentem. Oči temperamentu však jsou silou, která láme okovy naturalismu. Jsou to oči tvůrčí individuality. Nebyl tedy Zola ani teoreticky naturalistou a byl právě tak domnělým naturalistou i ve své umělecké praktice. Jiří Brandes vyřkl již r. 1887, že Zola jest romantikem ve své duši. Avšak již před Brandesem vyřkl Lombroso cosi podobného, srovnávaje Dostojevského se Zolou. Zola sestrojuje dílo na prokázaném vědeckém podkladě o dědičnosti, Dostojevský je předchůdcem vědeckého průkazu. Podkládá-li Zola tesi svému dílu, nepatří již ani okem temperamentu na přírodu, ale ozařuje toliko podrobnosti svým temperamentem jako každý romantik. Naturalismus v umění vůbec lze přijímati jenom jako heslo. V tom smyslu má platnost, ale ne v podstatě díla. Romantismus Zolův vidí se z četných náhod uváděných v jeho dílech, u některých náhoda až zaráží. Nelze ovšem odporovati, že některé rysy jsou ze života správně a výrazně podány, ale nevyskytují se takové věci u romantiků jiných? Jenom břídilové, kteří sní o životě, bývají na štíru v podrobnostech a v líčení se životem, Zola byl však skutečný umělec a dovedl skutečnost sloučiti s vysněným tak, aby dílo jako celek zdálo se — dílem z přírody spatřovaným okem temperamentu. A právě v tom záleží jeho mistrovství. —O—

*

Ramenářství?

Dvěma pánům sloužit že je chyba?
Na dvé udic spíš se chytne ryba,
Hloupý mrzout by se nedovedl
arci oběsiti na dvě vrby;
mnohý chytrák však si krásně sedl
velbloudovi mezi dvěma hrby.

Fra Fidelio.

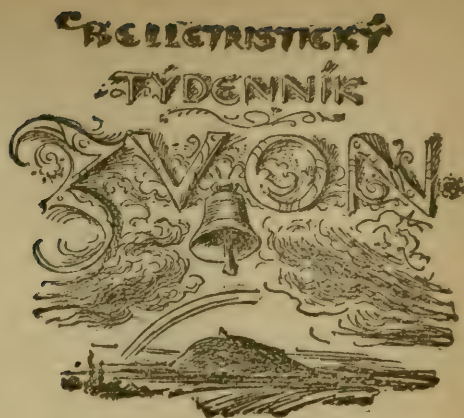
*

K tomuto číslu připojena jest V. obrazová příloha, čtyřbarvotisk dle originálu V. Hynaisa „Na Montmartru“.

V Praze, dne 24. května 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.



Antal Stašek:

BRATŘI.

(Pokračování.)

Její vůle byla silná jako smrt a chtěla syna rychle poslat pryč. Proto musela se od své sbírky odloučit a ji buďto prodat nebo zastavit.

„Kam tak časně, maminko?" ptal se Cyril, když se vybírala druhého dne ráno z domova.

„Jdu hledat, kam bych dala do zástavy naše starožitnosti, abys měl do Paříže na cestu."

„Vždyť snad máte za mou sochu peníze."

„Nemluvila jsem ti pravdy... Není prodána... Neptej se mne po důvodu, proč jsem zalhala."

Byl zvyklý, že máti bývala mu do tmy často zahalenou prozřetelností, a neptal se. Jen si pomyslil, že je na čase, by se z osidel těch stálých tajností již jednou vymotal.

„Ještě mně slib," pravila, „že nepůjdeš do výstavy ty dva dny. Bylo by nejlépe, abys po ten čas neopouštěl ani byt."

„Snad mohu do dílny, kde chci pracovat?"

Nerada svolila, a to jenom pod podmínkou, že se z dílny nikam nevzdálí.

„Samý slib, samý závazek. Jsem sliby těmi poníženým dlužníkem tajemné jakés bytosti, kterou matka skrývá za plentou jako bubáka a nazývá ji osudem. Nejsem snad šaškem toho strašidla?"

Usmál se, jsa rád, že za dva dny unikne matčině prozřetelnosti. Počala v něm vlastní vůle vřít, jež dosud na matčině klíně dřímala. Pojala ho touha: touha bez obrazů, bez myšlenek, vymaněná i z pout času i z pout prostory. Byla pouhým rozvířeným citem a unášela ho: nevěděl sám, kam. Srdce i mozek něco šeptaly: nevěděl sám co. Tak seděl zadumán, až nad ním odbíjely hodiny. Vzchopil se, šel do dílny, jež byla od bytu dosti vzdálená, a dal se do práce.

Za nedlouho kdosi hřmotně zaťukal, stejně hřmotně vstoupil, a před Cyrilem stál mladý malíř Pavlas s mladým Lipským pospolu.

„Jendo, zde ti představuji Votana. Je mezi námi umělci mnichem zakaboněným, jenž se živí kobylkami na poušti a neví, jak chutná pivo, jakou víno zázračnou má moc, jak tabák sílí nervy a jak sladko je, usínat v hezkých dívek náručí... A tady, Cyrile, vidíš Lipského, napolo slavného již básníka a neslavného ještě doktora, jenž nám slovutným bohémům půjčuje na plátno i na barvy a někdy, když čert přiletí s kvartálem, dá i na nájemné zálohu, za co my ho bavíme v hostincích a kavárnách, kde za nás platívá, co nesvědomití číšníci chtějí jindy hotově. Jedním slovem: mecenáš... Hledali jsme tebe ve výstavě u tvého Ctirada, jejž Lipský marně včera kupoval... Stůj co stůj chce se s tebou seznámit, ač jsem ho před tím varoval, protože vím, jak miluješ pustou step a její samotu."

Zasmál se. Smáli se i Votan s Lipským, podali si pravice, pohleděli na sebe a jali se hovořit. Mladý sochař byl trochu ostýchavý, trochu nesmělý. Neosvojil si dosud svých druhů bezstarostné způsoby. Bylť mu život víc než tancem veselým; umění víc, než pouhou radostí. Neměl na rtech ani mnoho vtipů ani mnoho moudrosti. I jazyk často kobrtal. Za to Pavlas byl samý žert. Bavil ostatní. Znal v městě každou trochu vynikající osobu, o každé věděl klep a nesmlčel. Ale nebylo v tom zlomyslnosti, jen rozpustilé veselí; překotně rychlých nápadů bujný skok a vtip, sršící jiskrami.

Cyril se Lipskému zalíbil. Vytušil, že za potemnělou oponou plaché skromnosti odbývá se umělcovy duše dramatický děj, plný ohně, hloubky, myšlenek. I Jenda,

ač činil dojem zkušeného světáka, byl na první okamžik milý Cyrilu. Oba se snad již dávno v podvědomí hledali a našli se. Vycítili vůni svého jara, vycítili svého mládí dech. I oni se rozjařili, a bylo v dílně veselo.

„Tohle krásné seznámení," zvolal Pavlas mezi hovorem, „musíme ještě jinak oslavit. Jendo, víš, hostinou . . . Pojďme do vinárny, přátelé. Víno otevře, co zbývá ještě zamčeno a co živoří v nás pouze pod zemí. Je jako jarní deštíček, jenž nás pokropí, že rozpučíme do květů. Ač jsme všichni duchem dosti velicí, vyrosteme ještě výš . . . Vzhůru na cestu!"

„Já nemohu," zašeptal sochař trochu v rozpacích.

„Aha . . . mnich . . . raději má kobylky," větil malíř a obrátil oči na Jendu.

Kynul mu. Rozuměli si. Vzdálil se a za chvíli se vracel s posluhou, přinášejícím plný koš vína vedle zákusků.

Stouplo veselí. Víno splnilo, co Pavlas sliboval: dokořán otevřelo mozek, srdce, ale nejvíc jazyky. Mluvili o umění, o vznešených jeho v lidstvu úkolech. I Cyril vytáhl svou šerou oponu, a bylo mu vidět do duše. Čím dále oba bratři, již neměli ani tušení, že jsou sourozenci, spolu hovořili a na sebe se dívali, tím víc je hřálo teploučko, tím víc se rozplameňovala síla, jež je k sobě pudila.

„Budu vaši krásnou hlavu modelovat, dovolíte-li," ozval se Votan k Jendovi.

„Ach, to vyznamenání má hlava nezasluhuje; ale učiňte tak, libo-li. Já opakem chci slovy toho ducha vyjádřit, jejž jste vložil ve své sousoší. Vím, že verše mé budou pouhý ducha toho stín, neboť nelze vždycky slovy projevit, co nevystižitelného vtělujete do svých děl. Řeč vašich živých kamenů bývá úchvatná . . . Co jste vdechl do Ctirada se Šárkou, dovede jen . . ."

Chtěl říci „genius". Ale odmlčel se, aby se nezdálo, že lichotí, a napil se z plné sklenice.

Ale Cyril dobře slyšel, co nebylo ani vyrčeno, a v nitru zalahodilo mu ozvěnou „genius".

Usmál se a pomyslil:

„Kéž bych ho měl za druha, s nímž bych sdílel duši svou!"

„Chtěl bych ho mít přítelem, po jakém jsem dosud marně toužil v životě," zaševelilo i Lipskému do srdce.

Druh se druhu radoval. Četli si v očích city své i myšlenky.

„Připijme si na bratrství, přátelé!" vykřikl malíř radostně, vytušiv tu náladu.

Jenda s Cyrilem se objali, políbili a volali:

„Bratře, bratříčku!"

*

Matka našla člověka, jenž, došed do jejího bytu, prohlédl si starožitnosti, a dal si je odnést jako zástavu. Když je měl doma v bezpečí, vrátil se a vypočítával peníze. V paní Irmě se kormoutily útroby. Sahala si přes tu chvíli na srdce. Zdálo se jí, že se kolem točí svět a že na ni padá strop: taková závrať ji pojala. Dojalo ji, že musila se s věcmi rozloučit, jež byly radostí jejích trpkých dnů. Čítávala z nich kroniku své rodiny; bylo s nimi spojeno i kus vlastního života; ulpěly na nich myšlenky; každý předmět byl jí dějinami, byl jí vzpomínkou. V prstenu s drahocennou kamejí byl malý román obsažen; v starožitných houslích život pradědův. Každá věc byla pro ni spiskem, celá sbírka jako knihovnou, ba víc než knihovnou: byla společností, s níž obcovala a z níž mnohdy hovořící hlasy slýchala. Mrtvé věci mluvily, smály se, někdy i plakaly. Dýchala z nich na ni duše nebožtíků, k nimž utíkávala od hořkých svých chvil.

Sotva lichvář vysázel na stůl peníze a odešel, vrhla sebou na pohovku, zakryla si oči dlaněmi a dala se do pláče. V tom se v ní ozval známý cizí hlas, jejž, ač nevěřila v duchy, nazývala přec svým démonem, a cosi zlého jí podšeptal. Vyskočila s pohovky, osušila slzy, běžela k Cyrilovi do dílny a po cestě si opakovala: „Zničím, zabiju!"

Přišla právě v okamžiku, když se objali a druh volal na druha: „Bratře, bratříčku!"

Zaslechla; zděšeně vykřikla; vztáhla ruce k hrozbě, sápala se proti Jendovi. Učinivši kroků několik, zapotácela se a mrtvá padla Cyrilovy do náruče. Ranila ji mrtvice.

Za několik po tom dní odjížděl Votan do Paříže. Lipský ho vyprovázel na dráhu.

*

„Miláčku, je zle."

Tak povzdechla Lidunka Machoňová, jakmile se za krásného jarního večera setkala na smluvené procházce v rozsáhlém parku otcovského zámečku se svým militkým Jendou Lipským, nyní advokátním pomocníkem v blízkem okresním městě Velíně.

Byl sedmadvacetiletý junák; ona osmnáctiletá dívka a nejkrásnější z krasavic. Jeho modré oči, z nichž mluvila vášnivá, nepokojným chtěním zmítaná letora, dívaly se již léta půl do tmavých očí jejích,

ale nepronikly do hlubin. Viděly jen zevnější hravé a smavé vlnky na zářivém povrchu její řeky životní a neměly tušení, že pod laškovnými těmi vlnkami dříme Afrodita, bohyně nejen krásy ale i lásky měnivé, jež se vynoří jako pěnorozenka a usmívat se bude na své okolí.

„Ano, miláčku, je zle,“ opakovala a zahleděla se mu do obličeje, divíc se, že na tu zvěst nezastřel se mrakem planoucího zraku lesk a že ani nezmizel úsměv plných rtů, trochu smyslných.

Zakroutiv si černé kníry, odvětil:

„Dokud mne miluješ, není zle; a ty mne miluješ, neboť jsi přišla sem, ač máš zakázáno se mnou se tajně scházet na rozkošném tomto místečku, kde za chvilku uslyšíme slavíky. Vím, že mám tvou lásku, a držím ji tak pevně, jako nyní držím ruku tvou.“

Uchopil ji za ni a vtiskl na růžové prsty žhavý, dlouhý polibek.

„Ano, ruku ... I o mou i o tvou jde.“

„Nastaly snad překážky?“

„Nikoliv ... Zůstává při tom, že máš v neděli dopoledne přijít a rodiče o mne požádat.“

„Proč má být tedy zle?...“

„Dověděla jsem se zrazeným mně tajemstvím, že ti budou položeny podmínky, které prý nebudeš ani chtít a snad ani moci vyplnit.“

Zarazil se, v chůzi se zastavil, sevřel pevněji Liduščinu ruku, které dosud nepustil, a děl:

„Ani moci, ani chtít? ... Má síla má své hranice; ale má vůle tebe dosáhnout je bez hranic. Záleželo-li by to jen na ní, budeš mou tak jistě, jako že slunéčko právě zachází tamhle za borový háj na konci naší procházky ...“

Dodal za chvíli:

„Marně přemýšlím o těch podmínkách. Matička ti neřekla?“

„Otec to tají i před matkou ... Neboj se. Mně srdce říká, že konec bude vítězný. Ty jen přijď, a to dopoledne mezi jedenáctou a dvanáctou ... Viď, že vezmeš cylindr a frak?“

„Nemohla bys mně ty věci odpustit?“

„Ne, miláčku, nemohu. Víš, jak otec dbá těch formalit.“

„Tak cylindr a frak mají naší lácse pomáhat?“

„Stejně jako kněz,“ žertovala na rtech s úsměvem.

„Unesu tě, nedají-li mně tebe po dobrém,“ vyrazil ze sebe polo vážně, polo žertovně.

„Kam?“ zasmála se Lidunka a položila mu hlavu na rámě.

„Do krajin věčného jara, kde slunce hřeje žárněji, krev proudí rychleji, myšlenky pádí překotem, kde láska je ohnivější, kde vše bují vášnivějším životem, než u nás na chladném severu. Tu je vše tak střízlivé; tu šedé rozumy poroučejí rudým srdcím a mrazem unavených myšlenek tlumí každý mladý vznět.“

„Ach, jdiž, jdiž, ty blouznílku! Kdyby bylo po tvém, obrátil bys všechno na ruby.“

„Především dal bych zavřít všechny zkostnatělé starochy do rozsáhlých, pro ně schválně zbudovaných klášterů, aby tam mezi sebou mudrovali, naříkali, skuhrali a nechali panovat mládež na světě.“

Hovořili, laškovali a zapomněli na mraky, jež nad nimi visely.

„Slunce zapadlo, stmívá se, musím se vrátit, aby mne nehledala matička,“ zašeptala za chvíli a ohlédla se za sebe, bojíc se, že se od zámečku příliš vzdálila, jehož bílé zdi prokmitaly v dáli ze zeleni javorů a jasanů.

„Nespěchejme a počkejme tu, až se z křoví ozvou slavíci a počnou lásky zápasy. Dobývají si svých družek zpěvu soubojem. Čím jsem si já tebe vydobyl?“

„Myslíš, že také svými zpěvy, svými básněmi?“

„Či snad nikoliv?“

Mlčela.

„Čím tedy?“

„Vždyť ty víš.“

Pootevřela rozpučelé rty, zrak sklopila. Políbil ji dlouhým žhavým polibkem.

„Nyní nech mne jít,“ povzdechla a vyvinula se mu z náručí.

„Nekvap tak! Hle, jaké krásné místečko: potůček tu romoní, nad sosnami měsíc vychází, a za chvilku se ozve nejkrásnější zpěv. Drozd a kos již dávno počali. Pokochejme se a opojme sluch i oči poesií jarního večera.“

„Bojím se slavíků, bojím se luny, bojím se šplounajícího potůčku, bojím se omamující vůně vesniny ...“

„Vzpomeň si na Romea a Julii.“

„Ne, nechci vzpomínat. Pojď, doprovoď mne k domovu.“

Strach se stal pánem milostného opojení.

(Pokračování.)

J. Jahoda:

PŘED VELKOU DOBOU.

Idylka let čtyřicátých. (Pokračování.)

Starý Frinta Kerdu neměl v lásce.
Mrzel se, že tenhle zhořklý člověk
biblí nečte, knížky zavrhuje,
o všem má své trpké pochybnosti.
„A což, na Besedu nepřivedeš
svoji Dorku?“ chytře rýpal Tejnar.
„Besedu ti bude pořádati
při robotních lejstrech justiciár,
deklamovat bude panský písař, —
mušketýr tlouct bude k tomu lermo,
třeba na tvých zádech,“ ostře mluvil
pesimista Kerda škaredě se.

Starý Frinta zle se zakabonil:
„To vy, kmotře, všechno pocucháte,
všechno zmudrujete uštěpačně.
Co vy víte, že teď národ vstává
ve vlastenské řeči probuzení,
že vlastenců osvícených na sta
o milostnost slavné české mluvy
pečuje a chvalebně se stará?“

Kerda zapadlými zraky dlouze
na Frintu se díval a pak stříkal:
„Inu, Frinta! Má to po pradědku, —
rebelantství! Z mlada rozumným byl, —
k stáří chytla se ho těžká fantas.
Národ bude budit! Starý Frinta!“

V tom už jako letní bouře hnal se
z důli ramenatý Jakub Šperlík,
zvaný: „zrno napřed, pleva vzadu“, —
tímto pořekadlem rozháněl on
nával v sále, nebo při procesí,
i když z jara panu obrfořtu
všichni kantoři šli casatum pět, —
po pozdravu začal důležitě:
„Basu máme krásně zajednanou, —
samet půjčí okřelická Žanka, —
starý Pecka bude foukat flautu, —
také na zvonek jsem pamatoval —“
hlásal důležitě, při tom prskal,
vyvaluje dobré, modré oči.
To vše pro Besedu, která bude
v polovici máje, tuze slavná,
s deklamací, hudbou, krásným tancem,
u Vindušky, co se krátce volal
„Udlínek“ a vlastencem byl známým.

V šenkovně mu visel Hus a Žižka,
umně v plátno hlinkou malovaný,
na zdi opočenský Čejchna Mates
ještě „Čechii“ mu vymaloval,
krásnou paní v zlaté slavozáři,
před níž Vindušková v prostotě své
na čele si dělávala křížek,
nedadouc si nikým vymluviti,
že to není pravá svatá Panna.

„Tonda Šílů teďka pravidelně
v oužlabině perně deklamuje,“
referoval dále Jakub Šperlík,
„v Záhorné se náramně už těší, —
na dva fasuňky sem přijede jich!“
hlásil nadšeně, až starý Tejnar
radostně ho plácal na rameno.

„No, je třeba, aby všichni přišli,
aby vybralo se na knihárnu,
která tady bude šířit světlo,“
vážně uvažoval písmák Frinta.
„Ušetříme loučí!“ stříkl Kerda,
„náramně se na to světlo těším.“

Rozzlobil se strašně Jakub Šperlík,
ruce mocně rozpřáh‘, dobré oči
zaplály mu hněvem: „Kmotře Kerdo,
na Besedě, víte, bude platit,
jářku, zrno napřed, pleva vzadu!
To vy jistě zůstanete vzadu.“
„Aspoň od té záře neoslepnu.
A ty, Kubo, měl bys místo Besed
pošíti si letos raděj střechu!“
„Větrám, kmotře,“ — to už Šperlík prskal,
„když nanesu smradu do seknice
od lecjakých smutných mudrlantů,
kteří Bohu, lidem nemilí jsou!“

Kerda mrskl okem na Jakuba,
potměšile zkřivil tenká ústa,
obrátil se, bez pozdravu zmizel.

„Zapeklitec, houba otrávená!“
horlil Šperlík. „My tu pracujeme,
aby milovnictví českých knížek
ujalo se těmi Besedami,
aby Čechie zas povznesla se
i ten jazyk milostný a slavný, —
a ten bubák tady nicem straší!“
vrčel ramenatý Jakub Šperlík.
Tejnar smál se, Frinta, ještě zmlklý,
jenom v souhlas hlavou pokyvoval.

Na záspi se Anča Tejnarova
s tenkou knížkou v ruce objevila.
„Pantáto, jdu trochu přeříkávat
do březiny, abych na Besedě
nekoktala veršů pana Rubše,“
hlásila a úprkem už hnala
vzhůru návsí, s knížkou, uzardělá,
toutéž cestou, kudy před hodinou
mladý Frinta spěchal dýchat ráno.

II.

Májový den krajem sladce voněl,
mladým sluncem vlaze smál se,
ptačím zpěvem božsky zarokotal
touhou snivé, jarní lásky.
V úsměvu se tiše kolébaly
květy, plné ranní rosy,
v úsměvu si plaché svity hrály
v jasných břízách, rozperlených
démantovým vytrysknutím mízy,
v úsměvu se rozchvívaly
do duhova v roli mladé jaře,
jako vzácný, měkký samet
po krajině lehce poházený.

A tím ranním, jarním štěstím
Anda nyní bystře uháněla
ke skalisté úžlabině,
nad níž bílé břízy v jasném nebi
chvěly se jak něžné ruce,
pozdvižené k modravému nebi,
v modlitbě za lásku jara.

Slíbil, slíbil, že sem jistě přijde!
Na cibeček spolu půjdou,
kdo ho najde, větší láskou vzplane, —
kdo ho zlíbá, toho srdce
bude věčně hořet touhou májů,
rozsvětlených čistou láskou.

Došla v úval, kde se plicník modřil
na koberci šťavelovém,
kde se vlaze leskly tučné listy
tajemného kopytníku.
U skupiny bříz se zastavila.
V bílé kůře krásné srdce, —
vyřezané ještě s jedním srdcem, —
vedle srdcí dvoje jméno,
umně v bílé kůře vytvořeno, —
jeho jméno, její jméno!

Na srdcích i jménech třpytily se
démantové slze mízy,
jak by čistou radostí strom plakal,
že ví o té mladé lásce . .

Náhle u skaliska uviděla
zelenavý Jendův fráček!
Už se blížil, — hle, už na ni kýval
bílou rukou, aby výš šla
do březiny, kde tak mile bylo,
teple jako pod peřinkou.

Udýchaná, smavě zrůžovělá,
doběhla a zatleskala
v pozdrav svému pobledlému druhu.
Za ruce ho rychle chytla:
„To jsi, viď, zde dlouho na mě čekal?
Za tu „máji“ děkuji ti,
ta je krásná! Ve vsi nejkrásnější!“
Pod rámě si jeho ruku
měkce, lichotivě podsunula,
přilnula se mladým tělem
k svému druhu, k svojí první lásce.

Jenda byl dnes nad obyčej vážný:
„Nanett, měl jsem s papá hádku.
Odjedu! Jsem nespokojen, — věř mi!
Lidé tady ustrnuli
v předpotopním úzkém světohledu.
A mně nikdo nerozumí!“
Anda udiveně dívala se
na vzrušené jeho tváře:
„Tys teď divný! Nic se nezměnilo, —
všichni máme tě tu rádi —“

Jenda zachmuřil se: „Milá Nanett,
k vlastencům já nehodím se!
Praha mi už otevřela oči,
jak se člověk zakopává
nicotným a marným horováním
o vlastenských fantasiích.“
Zamyšleně, pomalu to mluvil,
oči jeho tkvěly kdesi,
tam v té Praze, mezi studiosy,
mezi nóbl společností,
kam se dostal pomocí své flétny,
na níž virtuosně pískal.

Anda polekána zatoužila:
„Co to všechno, Jendo, mluvíš?
Vždyť to naší svatou povinností
pro národ dát celý život,
český jazyk pěstovat a šířit
jeho slávu v české zemi!“

Jenda mlčel. Jeho choré oči,
blouznivé a roztesknělé,
toulaly se kdesi v modré síňce,
kde as snila u spinetu
bledá Lori v lila volných šatech,
ve vlasech s žamoa stuhou,
jako z míšeňského porcelánu,
outlá, módní, graciesní . . .

„Ty jsi, Jendo, churav. V tom je všecko!
Ale slunce, — to tě zhojí,
a pak lesy, tyhle krásné lesy,
voňavé a zpívající.“

Student snil. Při hudbě Strialově
jednou tančil s bledou Lori.
Jako pírko se mu v rukou chvěla
v muselinettových šatech, —
a pak otec, rada z gubernia,
familiérně ho pozval,
by se musikálně bavil s Lori . . .

(Pokračování.)



Tréval-Viola:

MIMO ZÁKON.

(Pokračování.)

Ale stála. Jen se jí muž zmínil a hned se neobyčejně vzrušila. Chtěla býti při tom, viděti, slyšeti.

Seveře znechucoval se pobyt pražský. Sluch její se rychle lepšil — doktor Orkaf soudil z toho na hysterickou povahu nemoci — a v rodině Pořízově nikterak nezdomácněla. S Žendou přestala vůbec mluviti, a promluvila-li Ženda v její přítomnosti, nezdvořile se odvracela.

„Na dušičky chci býti zase doma!" prohlásila tetě Nolči.

Snahy její proselytské odrážely se tu od hluchých uší. Tak tak, že otec Poříz ji vyslechl. Ani k počátkům obrácení nedospěla. Nepřiměla nikoho k modlitbě pravidelné, k návštěvě kostela, k pozdravování soch a obrazů světců. Alespoň to kdyby jí k vůli učinili, spokojila by se tím. Ale neznabozi jsou, neznabozi! Přála jim za to, by bůh se jich dotkl trestně, a jak ňapřed o obrácení, tak na konec o pomstu boží modlila se v opuštěných prostorách kostelních, v jejichž nehybnosti chvěla se jen rudá jiskra věčného světla jako tlukot srdce v poušti. Šepot Seveřin padal do hlasu ticha jako krůpěje do němé tůně.

Jen Bořka vyjímala ze své zbožné nenávisti. Jeho slova byla jiná než ostatních, vlídnější než ďáblem pýchy posedlého vojáka Hermana neb hříchu lenosti hovící tety. Marně nosila tetě křížky, růžence a obrázky věříc, že věci ty bojovati budou s ní proti bohaprázdnosti.

Také ji uráželo, že strýc i Bořek vyptávali se jí často na podivné, neznámé věci. Jistě jen, aby ji zahanbili, že je nevědomá. Co jí bylo do toho, že žila kdysi královna, která byla vězněna i se synem králevicem?

Nikdy s Žendou po ulici nešla. Vedle vystrojené Jezabel byla by lidem na posměch.

I doktor, uslintaný třesohlav, ji jednou zastavil a kladl jí zamodrchané otázky, až mu utekla.

A kdyby vše tu bylo dle její vůle, nemohla snésti, jak Ženda, ta pekelnice, za nic nepovažuje oddanou lásku Bořkovu a běhá jen za tím ženáčem. Upáliti nestydatou za to na hranici, ještě by bylo málo. Nenáviděla ji, opovrhovala jí jako smrtelným hříchem. Morový dech jako by ze Žendy na ni vanul. Zadržovala dech, když bylo jí pobývati podle ní. Odvracela oči neb zabodávala je do země, aby ji neviděla.

Sen jedné noci ji poděsil. Bloudila v kamenných chodbách nějakého rytířského hradu, v závratné výši nad zemí — snad na skleněném kopci — a dívala se z oken dlouhých a vysokých jako v kostele. Nějaké dítě, hošík, chodilo s ní, brala je do náruče, laskala. Pak k ní přišel nějaký rytíř, rusovlasý a vousatý, vyčítal jí, že ho chce připraviti o království, rozkřikoval se, ona plakala, brala hošíka do náruče — ale vyrvali jí ho. S výkřikem: Václave! procitla.

Výkřik slyšela jasně. „Snům nedej nás šáliti!" modlila se. Pokřižovala se třikráte za sebou.

Vyprávěla o snu tetě. Paní Nolča se na ni zadívala a zavolala muže. Otec Poříz jí sen nevymlouval, jen se vážně díval. Ba jako by byl spokojen. A zase jí kladl nesrozumitelné otázky. Ale na štěstí náhle vše zapomněla. Sen zmizel, jako by někdo houbou křídové písmo s tabule setřel. Jen hučení v uších na chvíli měla, jako po odplývající vodě.

Což teprve nyní procitla?

„Dnes odpoledne sem přijde doktor Orkaf," řekl otec Poříz. „Měla byste se, Severo, s ním poradit."

„Nechci nic od toho žida," odmítla Severa.

„Je odborník čivních nemocí."

„Nejsem nemocná."

„Však on tě nemocnou neudělá, hloupá Nanko," napomínala teta.

„Ukáže nám nějaké obrázky z cest," doložil strýc. „I svatá místa v Palestýně."

To naklonilo Severu k tomu, že neodešla před příchodem lékařovým.

Odpoledne dostavil se do budoiru paní Nolčy doktor Orkaf, Bořek a otec Poříz. Tento sám hosty rozsadil. Doktora za stolek proti oknu, po jeho levici Severu, paní Nolču k oknu, po pravé doktorově Bořka, sám usedl podle Severy. Stěny pokoje byly bílými draperiemi, světlou malbou se zlacenými lištnami vyzdobeny, nábytek rokoko poněkud těžkopádný a okázalý. Nad pohovkou visel gobelin s vilou a vegetací italskou.

Bylo jasné odpoledne posledních dnů říjnových. Svit sluneční padal na rytinu s širokým, černým a sklem pokrytým passepartout. Odlesk skla padal Seveře přímo do očí.

Doktor Orkaf rozhovořil se o svých studijních cestách do Italie a Malé Asie, jež podnikl před lety letoucími jako mladý lékař. Hlas jeho od přírody vleklý a polykavý, zněl monotonně a obrazy, jež ukazoval byly vybledlé. Právě došel ke Colosseum a pozvedl větší poněkud fotografii nad hlavu do výše černého obrazu, když Severa učinila několik pohybů rukama, napřímila se a ztuhla. Hlas vycházel z přivřených její úst. Vše zatajilo dech, otec Poříz vytahoval z kapsy zápisník.

— — Gnifera — bestias — hee — feminimer — cese — tresa — triumph — etver — anicessu pátuit dea — —

Následovalo několik hrdelních nesrozumitelných zvuků a pak jen nepostřežitelný ševel.

Nebylo ve skupině kol Severy více hnutí než v kamenu. Doktor Orkaf v úžasu ani nesetřel sliny, kanoucí mu z otevřených úst.

Hodiny s alabastrovými sloupky na skříni rozhrčely se strašidelně a bily hodinu. Zavanul kolem exotický, zatuchlý pach, jako z pařícího se písku a jako by vzdálený, zmatený šum nesčíslných hlasů sem donikal z hlubokostí nesmírných.

Venku se zatmělo a rozhučelo jako vzdálenými výkřiky a stíny prolétaly ztichlým pokojem.

Paní Nolča namáhavě otevřela okno. Bylo jí těžko. Zválo sem prudkým, vlhkým dechem.

Severa sebou škubla, jednou, dvakráte a mezi rty objevil se jí pěnivý proužek.

Bořek Krutý prvý nabyl hlasu.

„Není vám dobře, Severo?“ zavolal. Ne, aby ji probudil, ale aby sám se zhostil podivné úzkosti, uvědomil si, že žije.

Doktor Orkaf vstal a sáhl Seveře na tep.

„Mně není dobře!“ sténala paní Nolča a lékař nevěděl, kam má přispěti dříve.

Avšak otec Poříz vzal s Bořkem Severu pod paždí a odváděli ještě polonevědomou do sousedního pokoje. Tak se mohl zabývati lékař s paní Nolčou, která v slabé mdlobě vzdychala v lenošce.

Otevřel obě půle okna a přikročil k umyvadlu pro ručník.

Vedle v pokoji probudila se Severa rychle. Neměla o svém záchvatu potuchy.

„Bolí vás něco?“ tázal se Bořek.

„Ne, jenom mrzí. Čekala jsem na křesťanské věci — na boží kolébku a ne na pohanské cirkusy.“

„A jak je vám?“

„Chtěla bych ven — do kostela.“

„Doprovodím vás.“

„Opravdu?“

Oči Seveřiny se rozesmály.

„Jen do nejbližšího kostela!“

Tiskla Bořkovi vděčně ruku. Vyšli. Před kostelem se Bořek poroučel. Severa chtěla, aby na ni počkal, že zajedou pak tramwayí k loretánské panně Marii. Ale Bořek vymluvil se, že má starost o její tetu, které přišlo nanic.

Paní Nolča se zatím vzpamatovala za přispění doktora Orkafa. Mluvili pak o Seveře.

„To byla latina,“ prohlásil otec Poříz.

„Vypadalo to tak,“ přisvědčil doktor. „Zachytil jsem: Dea — patuit —“

„Já nejen zachytil, ale hned za čerstva napsal,“ chlubil se otec Poříz.

„Opsal bych si to, dovolíte-li,“ žádal doktor.

„Jak to bylo strašné a jak ošklivé!“ sténala paní Nolča. „Měla hlavu jako ze sádry. Už nikdy bych takovou věc nechtěla vidět!“

„A jak si vysvětlit tu latinu?“ tázal se Bořek obou mužů.

Doktor pokrčil rameny a mlčel. Za to tím hovornější byl otec Poříz.

„Pro mne je tu patrna praeexistence dvojí. Jedna ze čtrnáctého, druhá snad z prvého neb druhého století po Kristu.“

Pohlédl vyčkávavě na doktora. Ale ten, opsav si slova Seveřina, zatvářil se tajemně a omluviv se naléhavou návštěvou nemocného, rychle se poroučel.

„Opatrný pán!“ řekl o něm otec Poříz. „Nechce mluviti, než utvoří si úsudek, vysvětlení. Ale půjde to ztěžka.“

Bořek Krutý seděl v hlubokém zamyšlení. Otec Poříz přecházel přelamuje klouby prstů a pustil se do polemických výkladů.

„Rád bych věděl, co by kdo mohl namítati proti mé domněnce o několikeré existenci jedné duše? Severa viděla stavbu, do níž i ženy měly přístup, cirkus, vybavily se jí vzpomínky na silné dojmy, jež tam zažila, nějaký vynikající zažitek zůstal ve skrýši mozkové po tisíc let a vyšel na jevo, jako objevují se zlato v zemi neb mumie v pyramidách, kol nichž tisíce roků lidé slepě chodili. Dea! Patuit! A ostatní slova! Byla jistě také latinská — kdož ví, jak staří Římané latinu vyslovovali, nikdo neví, zda naše výslovnost je správná. Ale ať je tak neb onak — není pochyby, že neběží o žádný klam, jejž doktor všude hledá. Severa mluvila latinsky. A dea! Bohyně! Tedy žádnou církevní latinu, jež by jí snad utkvěla z kostela, ale poctivou pohanskou latinu.“

Rokovali dlouho o zažitém fenomenu. I paní Nolča pozbyla své rovnodušnosti. Nyní aby se i svých toaletních loutek

bála! Neboť zrovna tak ztrnule seděla hypnotisovaná Severa jako tyto vězí na svých stojanech. Mozek její, přemýšlení dávno odvyklý, děsil se v roztodivných domyslech. Na konec to, čeho se bála, sama na sobě zkoušela. Hypnosu. Dívala se do tmavé, lesklé plochy dlouho, ale bezvýsledně. Psyche její trvala v odmítavé němotě, nebyla vhodným mediem.

Severa vrátila se na večer. Bořek už dávno odešel. Pídila se po něm a zalezla pak jako kousavý pes.

Doktor Orkaf si přispíšil. Za dva dny již přinesl výsledek svého pátrání. Známý jeho, profesor staroklasické filologie, sestavil mu napsaná slova, že měla smysl. Byla skutečně latinská, klasicky latinská:

„Ignifer ad bestias!"

Rozkaz otrokovi neb zřízenci, jenž ohněm vypuzoval dravou zvěř z klecí do areny amfiteatru.

„Haec est feminei merces extrema triumphi," citát z Propertia o poslední odměně ženské vítězoslávy. Citát, vzdělaným Římankám tak běžný, jako nám písně Hálkovy.

„Et vera incessu patuit dea," podle kroku ukázala se býti pravou bohyní — citát z Aeneidy Vergiliovy.

Otec Pořiz vítězoslavně zazářil.

„Nuže, doktore, jsem fantast — nejasná hlava? Je má hypothesa o předběžném životě neb životech tak zhola do písku postavena, tak naprosto nevědecká, že nelze o ní vážně diskutovati? Přisvědčuje skutečnost mně, nebo vám, bastanti?"

„Je to dokonalá satisfakce," přisvědčil Bořek Krutý, jenž přišel s doktorem. „Ale nyní jsem zvědav, jakou souvislost všemu dáti. Výroky jsou tak různorodé, že nelze je v řetěz spojiti, jako v episodě na Bezdězu."

„Nuže, doktore?" dotíral otec Pořiz. „Vypátral jste něco?"

Doktor pokrčil rameny.

„Nic. Nemohu rozděliti nedělitelné, roztříditi, v systém uvésti nesrovnatelné. Přiznávám se."

„Jest to nad lidský intelekt!" prohlásil Bořek.

„Alespoň — prozatím," odtušil doktor.

Ale otec Pořiz ho nepouštěl.

„Vy tedy, doktore, posud v praeexistenci nevěříte?"

„Neběží o víru, ale o vědu, pane Pořizi! O vysvětlení."

Bořek myslil, kde jiní oháněji se citáty, i on že by se mohl zablýsknouti.

„Jest mnoho věcí pod sluncem, o nichž filosofům se nesnilo."

„Ale doufám, že se časem i vysvětlení vědeckého dopracujeme," mínil otec Pořiz.

„Skoro pochybuji," odvětil doktor. „Kdyby se záhada ta týkala individua inteligentního, chtěl bych se o to pokusiti. Proč? Protože inteligentní osoba by mi sama pomáhala, sama se pozorovala v mém směru, vybavovala by si vzpomínky při všech vjemech čidlových, ve spaní i bdění. Pánové, jisté dráhy mozkové lze nepochybně nacvičiti, proč by i vzpomínání ne? Vše je věc proniknutelnosti. Ale v našem případě —"

Mávl beznadějně rukou. Ale otec Pořiz se nevzdával.

„Česká kněžna, vzdělaná Římanka a nyní prostá žena z lidu — a přece vše duše jediná, v různých obdobích. To stojí, pánové, za studium, to stojí za vytrvalé, důkladné studium! Doufám, že nejsme u konce všech překvapení!"

A přece byli. Severa téhož dne prohlásila, že pozítří vrátí se do své domoviny.

Nejvíce překvapila zpráva ta Žendu. Že hypnotický pokus se Severou byl učiněn, zvěděla od matky. Rozzlobila se. Žádala před tím doktora Orkafa, aby Severu nijak nedráždili, nic s ní neprováděli, už ze šetrnosti k hostu. Spoléhala na něho, vědouc, že vše považuje za humbug anebo nemoc. Otci ani tak nezazlívala, znajíc jeho zálibu v okkultismu a spiritismu, ale že doktor, skeptik, se k takové komedii propůjčil, bylo nedůstojné.

Zasypala otce i lékaře výčitkami. Otec se bránil, vysvětloval své hypothesy, s takovým zdarem, že když i doktor ujistil, že pokusy takovými se nikterak zdravím media neotřásá, zaujata byla sama podivnými výsledky pokusů a rozhovořila se s oběma pány o životě mimo přírodu a její zákony, o zdánlivém sebeurčení člověka, o jediné světovládné vůli, v níž uzavřeni jsme jako ptáci v kleci.

Otec Pořiz marně domlouval Seveře, aby ještě zůstala. Paní Nolča, ba i Ženda přimlouvaly též, formálně, ale obě byly rády, že Severa dobrovolně odchází. Šel z toho děvčete věru strach.

Jediný otec mínil to upřímně a poslal ještě jednou Žendu k Seveře do pokoje, aby alespoň týden ještě zůstala.

Severa vyslechla domluvu Žendinu zavile, hrajíc si se psem, jenž na ni skákal.

(Pokračování.)

❦

FEUILLETON.

O Grillparzerovi.

Dramatická jeho prvotina Pramáti dovršila letos v lednu stý rok existence. Po prvé hrála se v divadle na Vídeňce s herci dvorní činohry v hlavních rolích. Šestadvacetiletý autor byl úředníkem státní účtárny. Pramáti počítá se dnes ke slabším výtvorům músy vídeňského dramatika, je značně ve všem všudy zvetšelá, ale při svém vzniku měla úspěch veliký a žila hodně přes půl století na německých jevištích rakouských i v říši. Když v osmdesátých letech přijeli herci Meiningenští po druhé do Prahy, měli tragedii tu na pořadě znamenitě nastudovanou a hlavně vypravenou. Strašidelné triky, tajeplná osvětlení, zjevy duchů, v tom byl vrchol jejich režie.

Po česku hrála se truchlohra záhy po vídeňské premiéře v Praze u Hybernů, v Růžové ulici, ve Pštrosce, i v nedělních odpůldnech na Ovocném trhu. Její dějiště je na české půdě na zámku hrabat Borutínů v táborském kraji. Pověst o bílé paní rožmberské je v ní aplikována, hrdina sluje Jaromír, šlechetný loupežník z krve urozené, odlika Karla Moora.

Básníkem ryzí podstaty prokázal se Grillparzer v druhé své hře, v tragedii Sapfo, která hrála se za rok po Pramateři na vídeňském divadle dvorním. Řeckou básnířku krejírovala proslulá tragédka Schröderová, na vrcholný stupeň hereckého zpodobení přivedla ji však v letech sedmdesátých slavná Charlotta Wolter. Byla to vzácná mluvkyně veršů především, zároveň však žena žhavé krve, prudkého temperamentu, která v útvar napodobené antiky vnesla var životní vášně.

Ze vzoru Wolterové vzešla a vyrostla naše Sklenářová-Malá. Byly obě z Vídně rodilé. V poměru Češky k vídeňské umělkyni je jistá obdoba v poměru Smetany k Wagnerovi. Nejde o epigonství, nýbrž o rozkřísnutí tvůrčí jiskry, o prosvětlení, uvědomění si vlastní umělecké podstaty a hodnoty. Vídeňská i česká tragédka byly umělkyně rovnocenné. Wolterová předčila nad Sklenářovou temperamentem, unášejícím proudem vášně, Sklenářová vynikala nad Wolterovou klasickou linií, zejména v deklamaci a melodičtějším orgánem.

Mimo Sapfu hrála se v Prozatímním od Grillparzera ještě truchlohra: Hero a Leandr. Na jeviště Národního vídeňský dramatik se nedostal. Před lety za nynějšího vedení divadla pomýšlelo se uvésti některou jeho hru, ale upustilo se od toho na důrazný protest z kruhů literárních. Grillparzer má u nás v Čechách vroubek z dávných dob. Jak vidno dosud neodčiněný, neprominutý.

Pisatel této stati, projížděje před lety Mnichovem, koupil si Grillparzerovu autobiografii v levném vydání. Napsal ji autor dvaašedesátiletý na vyzvání císařské akademie vídeňské, která ji vytiskla ve svém Almanachu. Neměl do této práce valné chuti, po třetím vyzvání Akademie teprv k ní se odhodlal. V úvodě projevuje obavu, dostaví-li se během práce chuť ke sdílnosti, aby nestal se rozvláčným. Obava byla zbytečná. Vypadla spíš až příliš stručně ta životní zpověď. Ale i při té stručnosti mnoho se z ní čtenář doví o člověku, jenž tu o sobě píše, i o poměrech, v nichž rostl a duševně se vyvíjel. Její předností jsou upřímnost, otevřenost, schopnost viděti správně v sebe i kolem sebe.

Narodil se r. 1791 ve Vídni v poměrném blahobytu. Rodina měla čtyři syny, z nichž byl nejstarší. Otec advokát, příliš zaměstnaný, aby hlubší péči věnovati mohl vychování potomků, matka neměla k tomu způsobilosti. Nebyla to matka Goethova, Frau Rath, po níž Johann Wolfgang zdědil Lust zum Fabulieren.

Matka Grillparzerova visela celou duší na klavírní hře. Tato záliba přešla na syny. Prvorozenec oddal se dříve klavírnímu prstokladu, ba dokonce hudební theorii, záhadám cifrovaného basu, než probudila se v něm záliba k verši.

Jinošství Grillparzerovo rozvíjelo se v době, kdy říše i její hlavní město tísněny byly vpádem Napoleonovy armády. Osmnáctiletý jurista jako akademický legionář stál pod zbraní na vídeňských hradbách, prožil dobu francouzské okupace Vídně, Napoleonova residování v Schönbrunně. Na vlastní kůži pocítil následky těžké doby. Otcova advokátní kancelář zchudla, churavějící otec krušen byl vnějšími pojmy, přítomností cizího vojska; pouhý pohled na ně pokořoval jeho patriotské cítění. Nicméně pokud jej nohy nesly, vycházel na ulici a vydával se v plen drásající podívané na vítěze.

Postupující choroba učinila konec tomuto flagelantství, uvrhši churavce úplně na lože.

Syn nenáviděl Francouze neméně než otec, když však Napoleon sídlel v Schönbrunně, dal se strhnouti vírem, jenž zachvátil Vídeňany, běhal denně do Schönbrunnu i na Schmelz, kde Korsičan přehlížel své batajlony. Nemohl se naň vynadívat, fascinoval jej, jak praví, jako had ptáka.

V roce devátém pohřbil Grillparzer otce, hmotný úpadek zbylé rodiny byl úplný, matka odkázána byla na nepatrnou penzičku, která byla jí vyplácena fakultní pokladnou z vkladu nebožtíkových. Prvorozenec, práva studující, aby matce ulevil, přijal místo vychovatelské v šlechtické rodině. Z hmotných výhod tohoto postavení podporoval matku i sourozence, ve větší míře ještě tak činil, když po skončených studiích uchytil se ve státní službě.

V studentských letech zaměstnával se amatérsky hudbou, složil dokonce na slova Goethova píseň o králi z Thule. Studoval přední evropské jazyky, aby mohl jejich klasické representanty čísti v originále. Vedle Shakespeara nejmilejším autorem byl mu Calderon, z něhož přeložil a v ukázkách tiskem vydal drama Život sen. Pro jeviště jal se psáti, až když existenčně osamostatněl.

Po Pramateři následovaly dvě tragedie látek starořeckých, Sapfo a Zlaté rouno, v řadě čtvrtá byla truchlohra Krále Otakara štěstí a pád. Velký Bonapart, vlastníma očima poznaný, byl nejsilnější, nesmazatelný dojem básníkova jinošství. Postava nezmizela mu z duševního zoru, ba trčela tam tím úporněji, když císař na sv. Heleně zemřel, a Grillparzer tvořil dramaticky. Po dlouhých a dlouhých myšlenkových náporech dospěl autor k správnému závěru, že na Korsičana není ještě čas, že není k němu potřebného dobového odstupu.

Jal se však „v dějinách pátrati po zjevu analogickém a tu uhodil na českého krále, jenž také, ne-li celý svět, dobyl aspoň světa značnou část. Sbírání dějinné látky zabralo plná dvě léta, zpracování samo trvalo neplný měsíc, leč nová dvě léta držela rukopis v zásuvce censura. Na reklamace správy dvorního divadla odpovídala censurní instance krčením ramen, ortel zápovědi nebyl sice vysloven, ale otálení bylo k němu zřejmou napovědí. Na světlo rampy pomohla truchlohře instance v říši nejvyšší. Císařovna, choť Františka I., uložila vychovateli korunního prince, učenci-básníku Collinovi, aby jí z divadelní kanceláře k četbě opatřil nějaký zajímavý cenný rukopis, k provozování zadaný. Ředitel divadla, tímto mocenským slovem obrněný, vypáčil Přemysla Otakara z censurních kleští, vznešená čtenářka byla truchlohrou velice zaujata a projevila podivení, proč censura hru tak rakousky vlasteneckou propustiti se zdráhá.

K premiéře došlo potom velice záhy. Byl k ní i k četným reprisám ohromný nával, také knižní vydání mělo veliký odbyt, ale básník sám s úspěchem spokojen nebyl. Studující vysokých škol vídeňských, původu českého, byli hrou ve vlasteneckém cítění nepříjemně dotčeni, demonstrovali proti ní, a v Čechách samých, zejména tedy v českých kruzích pražských, vyvolala vídeňská divadelní sensace nemalé rozladění.

Básník to nemile nesl. Respektoval sice nedůtklivost vlasteneckého cítění, ale ohražuje se, že by byl v dramatě překročil meze zpodobovací objektivity. V zmíněné autobiografii, psané třicet let téměř po premiéře Otakara, obšírně na svůj „český konflikt" vzpomíná. Praví tu doslova: „Český národ uvykl v králi Otakaru spatřovati zářivý bod svých dějin. V tom má zcela pravdu; jestli však mu přisuzuje výhradně jen vlastnosti chvalitebné, vyvrací toto přesvědčení již ta okolnost, že se noví poddaní Otakarovi proti němu postavili a staří od něho odpadli." Připouští pak dále, že v kresbě českého krále je nejeden rys prudký, drsný, upomínající na strážnici. To že je tím, že mu na mysli tanul Bonapart. I to připouští, že svého titulního reka staví poněkud do stínu. Pracoval jej jen dle rakouských pramenů, a pak žádala to dramatická výstavba.

Grillparzer poznamenává, že za Otakara dostal množství vyhrůžných, urážlivých dopisů, v nichž hrozí se mu horoucím peklem za ďábelské překrucování dějinných fakt.

Na podzim toho roku strojil se básník na cestu do Německa, jejíž první štací měla býti Praha. Přátelé mu důtklivě radili, aby Prahu vynechal, aby se mu za Otakara nedostalo nevlídné odvety. Neposlechl. Pobyl v Praze tři dny, byl nadšen její krásou; nepříjemného nestalo se mu nic, krom tu a tam nějaké to zaškaredění, kosmý pohled že zastrčil do kapsy a odvezl si na památku. *K. Šipek.*

LITERATURA.

V. Martínek: *Zahrada.* Verše z let 1911-1916. Nákl. F. Borového v Praze. — *Almanach Jaro* 1917. Redigoval F. S. Frabša. Nákl. A. Šolce v Praze. — *Ratolest olivová.* Nákl. Družiny literární a umělecké v Olomouci. — *Z nejmladších.* Řídí Jan Hruška. Díl II. V Písku. —

Autor zahrady patří k oněm básníkům, kteří těžce a úsilně prokopávají se ke svému vlastnímu rudnému couku, a jež právě toto úsilí, tento krásný zápas činí zajímavými. To bylo zřejmo v předchozích třech básnických sbírkách V. Martínka, a také nová jeho „Zahrada" nemá dosud všecky růže vlastního štěpu. Je život bohů dar a jako dar jej přijmi — Nad strží hlubokou — Nic víc, nic víc, jen v sebe uvěřit — jen bědným koncem byl jsem jist a živil vztek a nenávist — každý vraždí, co má rád — to vše zní tak známě, že slyšíte původní prameny přímo zpívat, ale vedle těchto reminiscencí, které jsou v mizivé menšině, zní jeho nota, poněkud idealisující s didaktickými přízvuky, již zcela osvobozena vlastním rytmem. Básníkova melancholie vyvěrá z citového podkladu, ze života, není papírová, i tichá jeho rozněžnění tryskají z téhož zřídla. V tom záleží právě ona bezprostřednost, s níž ve čtenáři rozechvívají korespondující strunu. Toužíš jako básník vlastní duši světlo rozžehnout, čistým čelem kalný vítat proud, stát nade vším. Nejen světlo, vůně, barvy planou v „Zahradě", i těžké a zrádné krise navštívily tu básníka, ranily duši jeho, přišly přízraky, které strhovaly pod kola železniční, aby nad nimi zvítězil silným výkřikem vzdoru: pojď, budeme se bít! Ale to

jsou jen nápovědi intimních duševních procesů, žádaly by plné a upřímné básnické zpovědi, aby se vyhnuly domněnce strojenosti. Také strindbergovský názor básníkův na ženu, „nejvíc dary ztrpknou, jimiž vítá žena, maska nalíčená, lež má ve zracích", jest jen napovězen. Morava, jejímž je synem, dala básníku zpěvnou, uhlazenou formu, vkusnou frázi, ryzí mluvu, okrášlenou kombinacemi rýmů a rytmů („Jarní", „Podzimní západ v horách"), takže je radost říci, že knihu napsal poeta, který jde ku předu za dobrým cílem. — „Almanach Jaro 1917" nevyhnul se tomu, čím musí v dnešních dobách trpěti každá publikace toho druhu: vratkosti základny, neurčitosti programu, nejasnosti cíle. Dnes není čas pro almanachy, které vždy musí míti vše to, co dnes míti nemohou. Pořadatel sice dovedl sem shrnouti za Heydukovu báseň úvodní příspěvky cenné, básně vybrané i prósy jadrné (Klostermann, Dr. Císler, Sekanina, Dr. Zíbrt, Procházka, Čenkov, Leda, Tichý a j.), ale na konec ptá se čtenář: proč almanach 1917? Co nám chce říci o tom jaru 1917? Proč ten akcent, když nebylo co akcentovati! — To již almanach Literární družiny olomúcké, v níž se organisuje znovu katolické spisovatelstvo, má určitěji vyslovený program samým titulem „Ratolest olivová", ratolest míru. Ale co podává, nebyv patrně nikým redigován, je míň než prostřední hodnoty. K. Dostál-Lutinov uvažuje o „novém" Rakousku, nad něž mu není krásnější a bohatší říše na světě se sněhobílými horami a modravým mořem, úrodnými rovinami a hlubokými řekami, bohatými městy a útulnými vískami, s poklady věd a umění atd., což v dojemné naivnosti zní jako citát z čítanky pro obecné školy. Ke štěstí je mu třeba, aby všichni inteligenti znali všechny jazyky země, aby byl potlačen „zdivočelý tisk", aby se „zmenšila častota a zvýšila čistota voleb", a dorost aby chodil v neděli od 8—9 hod. do kostela na exhortu. Pak již přicházejí věci menší zajímavosti, líčení z bojiště, povídky z Haliče, z okupace bosenské a spousta veršů, vesměs pod úrovní toho, co se může zváti básní. Fr. Dohnal vyrábí básně snadno a rychle dle receptu nebožtíka Vymazala, vezme z Vrchlického čtyři verše, zasadí do nich děla a voje, a je to. Příkladem cituji z Vrchlického známých „Vánoc": Hlas zvonů táhne nad závějí... vzdech srdcem táhne hluboce... dnes všechny struny v srdci znějí... Ó vánoce! Ó vánoce! Pan Dohnal to udělal takto:

Třesk pušek táhne po závěji
a děla duní hluboce,
a zrudlým sněhem voje spějí —
ó, vánoce, ó, vánoce!

Druhý díl sbírky „Z nejmladších", kterou rediguje Jar. Hruška v Písku, neznamená gradace ke svému lepšímu proti dílu prvému. Táž bědná mělkost a chudoba myšlenková, táž bezcílná bezradnost, že je trpko probírati se těmi stránkami, které nemají co říci. Není možno a nelze věřit, že by duševní svět zde se vyslovující byl obrazem generace v dobách tak osudných. Pouze verše V. Brtníka vynikají z šedi, ale jejich autor patří již jinam než sem.

—pa—

TÝDEN.

* Dne 24. května konal „Svatobor" svou výroční valnou schůzi za předsednictví vrch. ředitele Dra Karla Mattuše. Pravidelná činnost této vysoce důležité národní instituce, jak jí založily k podpoře českého spisovatelstva prozřetelné ruce Palackého, neutuchla v ničem ani v třetím roce války. Ba častěji než kdy jindy přihlašovali se tu šlechetní vlastenci do jeho řad i se svými odkazy, takže počet členstva, stále úmrtími řídnoucí, vydatně byl doplněn, a podpor mohlo se uděliti značnou číslicí korun 20.930. „Svatobor" spravuje 31 různých fondů, z jejichž základů rozdílí úrok dle jejich statutů. Dnes nemůže býti a ani nesmí býti nikdo na rozpacích, kdo pomýšlí z majetku svého buď za živa nebo po smrti uštědřiti národu, kde jsou ony pravé ruce, do nichž odkaz takový náleží. Národní naše zápasy nerozhodovaly se dosud nikdy tak pronikavě na foru politickém jak onou tichou prací českých spisovatelů, kteří stáli vždy v čele všech vlasteneckých hnutí a k nimž s nadšením družil se národ, kdykoli běželo o nejdražší statky jeho i čest. O valné schůzi bylo konstatováno ústy prof. dra V. Tilleho, že účast knihkupců a nakladatelů při spolku není taková, jak by se dalo právem očekávati. Je ku podivu, že také jiné spisovatelské instituce mohly by k témuž poukázati. A přece rozkvět a blahobyt nakladatelského i knihkupeckého obchodu není bez spisovatelů myslitelný. Nakladatelé a knihkupci čeští zajisté postarají se o náležitou korekturu v tomto směru. Do ředitelstva aklamací znovu zvoleni pp.: Dr. Vrat. Černý, Josef Holeček, Dr. K. Chodounský, Karel Kruis, Fr. S. Procházka a K. V. Rais; za přehližitele účtů pp. Rud. Kutina, Jar. Šimáček a Jos. Urban.

*

Roku 1862 vyšla malá knížečka, nadepsaná „April od Josefa Martina". Knížečka ta je dnes zapomenuta, ale při svém vyjití pobouřila nejednoho čtenáře, poněvadž satirou svou šlehla nejednoho ve veřejnosti působícího jednotlivce, zejména pak spisovatele. Tak nacházíme v ní satirické verše na Nerudu, Heyduka, Hálka, Jablonského, Jezberu, Vinařického a j. Mimo jiné však obsahuje April také prosu nadepsanou „Pražské kaleidoskopy" a obsahující pernou satiru na některé tehdejší žurnalisty. Prosa tato vzbudila obzvláště zlou krev, avšak pisatel

její, Karel Tuma, byl pro ni bezodkladně engažován do Národních Listů, jejichž chef Julius Grégr naráz vycítil v auktorovi — tehdy teprve dvacet čtyřletém — velmi schopného žurnalistu. Dodejme ještě, že satirické verše pocházely hlavně od J. V. Friče. Vydavatelem pak byl pan Josef Martin, známý, na Kr.Vinohradech působící architekt.

*

* „Za krále Holce." Dnes leckdo s touhou vzpomíná blažených dob „Krále Holce, když byla za groš ovce", ale marně by hledal v našich dějepisech a naučných slovnících, jak dávno tomu asi. Sám Jungmann nevěděl si rady, poznamenav do svého „Slovníku" toliko, že je to „tuze dávno" a že se tak říká „s posměchem". Lépe, avšak nikoli spolehlivě poučuje nás Kott, který praví, že Holec je smyšlené jméno a že Liblinský (rozuměj Knedlhans-Liblinský ve své sbírce „Česká přísloví a pořekadla" z r. 1847) myslí, že král Holec jest Ladislav Posthumus. Řekli jsme výše, že nás Kott nepoučuje spolehlivě, a to odůvodňujeme tím, že Liblinský není prvý, kdo nám krále Holce vysvětlil velice pravděpodobně romantickým zjevem Ladislava Pohrobka († 1457), nýbrž přejal prostě výklad svůj z historických poznámek známého našeho romanopisce Jana z Hvězdy, který svoje mínění otiskl v „Květech" ze dne 7. května 1840 a doložil je, jak u něho zvykem bylo, přesnými zprávami z oné doby, pro nás dnes jistě velice zajímavými a časovými. Čteme tam: „Kdy to bylo: ‚za krále holce?' — Mluví-li se o láci k víře nepodobné, říkáme, že to as bylo ‚za krále holce, když byla za grešli ovce.' Náš Jungmann, uváděje ve svém Slovníku toto zhusta užívané přísloví, praví, že holec jest nomen fictum; po mé ale byl králem holcem Ladislav, jejž Čechové pro jeho mladost (bylť as 15 let stár a v mladistvém věku zemřel) mládenečkem neb holcem nazývali. Za jeho panování byla dle svědectví starých letopisců náramná láce v Čechách. Tak na př. 1 strich žita platil $2^1/_2$ groše, vajec 14 za jeden peníz, věrtel piva 7 gr., malvazí žejdlík za 6 p., vína uherského za 4 p., piva starého půl pinty za 1 p., 60 krav za 100 gr., 100 o v e c z a 1 k o p u; v Litoměřicích 2 žejdlíky vína za haléř, a v Praze českého vína výborného 1 žejdlík za haléř. — Mláto, ocasy kuní a liščí na břehy metali. Věru, sotva kdy v Čechách bylo laciněji!" *Str.*

*

* Jak ve „Vzpomínkách důvěrných", tak v „Dopisech neteři" potvrzuje se několikráte, že typ ženy, vytvořené ve „Výchově sentimentální" byl přejat Flaubertem ze života. Jest to pí. Marie Schlesingrová, která posloužila Flaubertovi za vzor v letech čtyřicátých. Býval u ní častým a vítaným hostem. Dne 2. listopadu r. 1871 zmiňuje se: „Dnes budeme stolovati u pí. Schlesingrové a snad i spáti." Že byl důvěrným přítelem rodiny, dokazuje zmínka o sňatku dcery pí. Schlesingerové. Jindy píše neteři: „Uvěříš-li, že prodlením sňatečního obřadu malé Schlesingrové rozplakal jsem se jako blbec a štkal jsem jako dítě tak, že nakazil jsem pláčem všecku společnost." Flaubert byl člověkem dojmu. R. 1875 sám praví: „Za mládí bývame zelení a suší. Měkneme prodlením času, až zhniličkovatíme jako hruška. A to je smutné posvícení." *K. V. H.*

*

* Victorien Sardou, jehož dramatické prvotiny propadaly buď bez povšimnutí, nebo rázně odmítnuty, teprve r. 1861 pronikl komedií: „Les pattes de mouche". — Kritika, která po „La taverne des étudiants" upírala mu talent divadelní, vynášela ho nyní. Látku ke své komedii čerpal ze starých dokumentů. Milenka Mirabeaua sl. de Nehra zanechala „paměti", o nichž zmínil se časopis „Revue des deux Mondes". Sardou náhodou časopis četl a opatřiv si „Paměti sl. de Nehra", našel v nich látku z líčené události, kdy lístek, zahanbující tribuna lidu dával se z ruky do ruky známých, přátel i nepřátel. Pověřiv událost studiemi archivu, prodlením několika měsíců sepsal komedii a téměř neuschlý rukopis odnesl řediteli divadla Gymnase, přesvědčen, že napsal kus dobrý. Později jeho naděje poněkud poklesla, když nedostávalo se mu odpovědi z kanceláře divadelní, až posléze byl pozván ke zkoušce. Představení nahradilo mu, jak praví ve „Vzpomínkách", úzkosti vytrpěné před tím. O

*

Ú t ě c h a c h u d ý m. Na desce register cechu řeznického v Bělé z 16. stol. poznamenal si písař na útěchu chudým, kteří před soudem marně právo své hledali, dvoje „říkání":

„Ztratím-li při při světském soudu, i co to škodí,
Pán Bůh při svým spravedlivým soudu při chudého dobře zjeví."

„Bohatý, jsa křiv, hrozí,
chudý, jsa spravedliv, prosí."

F. Z.

*

K d o p r a v d u m á.

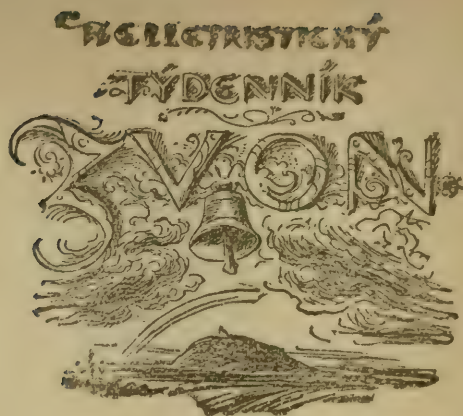
„Kdo pravdu má, ten zvítězí!"
Ne, brachu, v tom to nevězí;
tvůj vtip si opak toho vydumá:
jen ten, kdo zvítězil, vždy pravdu má.

Fra Fidelio.

V Praze, dne 31. května 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



Fr. S. Procházka:

JITŘNÍMU SLUNCI.

ELIŠCE KRÁSNOHORSKÉ.

Vytonuly brčálové vršky
z pozdní mhy a rosou světélkují.
Nastav čelo do plamenné poršky
s chvěním stoje pod ohnivou slují.

Jak jsi čekal dlouho?
Století
zima byla v chalupě i v duši.
Rdí se východ, čas je vzletěti
jitřně, slavně. Slyš, jak srdce buší!

V horách naslouchajíc stráž tam stojí,
k uchu dlaň si dává zas a znovu,
k životu jak zpívá již, ne k boji,
slyší fanfáru znít Smetanovu.

Lze ti v ono slunce pohledět
okem v oko, čestně v uvítání?
A hlas rohů rozkřídlený v svět
v duši přijmout jako přijímání?

Svato je to slunce, vítěz v mrazy,
zotevírej okna, ať se lije,
ale jako chmýr tě ve prach srazí,
nebudeš-li silen přijmouti je.

*

Tréval-Viola:

MIMO ZÁKON.

(Pokračování.)

Napřed neodpovídala. Pak citovala bibli. „Ne v člověku, ale v bohu hledej duše útěchu. Člověk pobude, přebude, ale on je věčný. Oblaka zvetšejí a jako šat svinuta budou, ale rady jeho nepominou.“

„Několik dní ještě!“ opětovala Ženda slabě.

„A co má matka? Má čekat marně na dušičky? Na hrobě jejím ponejprve světélko rozžehnu, popovídáme si.“

„S mrtvou?“ řekla Ženda.

„Ba i s mrtvou. Co je smrt? Delší spánek.“

Ženda počala se děsiti. Má zase Severa záchvat? Mluví z minulosti?

Pátrala po očích. Ale oči byly sklopeny, pohyby těla vláčné. Severa byla při plném vědomí. A přece zněl její hlas jako z dutých prsou.

„Blížíme se k smrti všichni a já rychleji než vy všichni. Jsem zcela blízka matce. Musí mne slyšeti. Zavolám do hlíny a ona odpoví.“

A zvolna otevřela oči a objala Žendu pohledem strašným, dlouhým, vyssávajícím. Oči její se měnily, brzy jako v červeném praskavém plameni, brzy svítilo to z nich černě.

Ženda všimla si, že pleť Seveřina jako by zpopelavěla do zsinalé barvy. Nebyla zdravá, jistě ne!

„Severo,“ řekla Ženda, „měla byste jíti k lékaři na poradu.“

„Chodím denně k lékaři.“

„Ano, ale ke specialistovi. Já však myslím k lékaři vnitřních nemocí.“

„Myslím, doktor jako doktor!“

„Zavedu vás k doktoru Pýrovi, chcete-li.“

Rychle odvrátila Severa pohled a kol rtů zaškubal zlý úsměšek. Sklopila oči.

„Rosteme v boží zahradě a zrajeme pro jiný život,“ odtušila posupně. „Přijde sadař, aby očesal náš strom.“

„Proto vám radím, Severo —“

Severa přerušila ji energickým: „Ne!“

„Severo, nesmíte nikdy říci, že rodiče neb já jsme vás zanedbali.“

Severa na to stále oči sklopené jako by četla z knihy:

„Vy mi přejete zdraví těla a já zase vám zdraví duše. Aby vám dána byla víra.“

„To je věc citu, Severo.“

„Budu se za vás modliti. Očišťujme se od marností!“

„Ale přijedete alespoň brzy! Alespoň to slibte!“

„Brzy?“ opakovala Severa a vtínající se rty vssály do sebe rodící se úsměšek. „Ne, neuvidíme se — a přece přijdu!“

Bylo cos ponurého ve zvuku jejího hlasu, jenž duněl stále prázdněji. Žendě rozdrkotaly se zuby, pot na ní vyrážel.

„Přijďte!“ vydechla.

Severa otevřela oči na velko, a Žendě připadalo, že výheň pekla i mráz smrti na ni sálají. Couvala, v očích se jí tmělo.

Severa dýchala prudce, až syčela a v tváři brunátněla.

Napřáhla k Žendě ruku. Ne na rozloučenou, ale jako by ji chtěla drásat. S rozklikacenými prsty. Zšílela?

Ženda vykřikla a obrátila se na útěk . . .

Nazejtří prodlévala Severa málo doma. Z kostela do kostela, z ulice do ulice, z obchodu do obchodu, stále bloudila, stále neměla pokoje. Při veškerém chvatu snad ani neměla účelnosti. Nikomu nepověděla, co vlastně shání. I doma ve světnici „sešívala kouty“, jak řekla paní Nolča, již dusot těžkých dostupů Severiných dráždil. Brala a pouštěla věci z rukou a pozdě do noci skládala a zase vykládala své tlumoky a uzle.

Rozloučila se chvatně, za dík stále jen Zaplať pánbůh! opakujíc.

Otec Poříz doprovodil ji na nádraží. Vstupujíc do vlaku, vzkázala Severa s bohem Bořkovi. Při této jediné větě zněl hlas její čistě a měkce. A poslala mu bílý, vyšívaný šátek venkovský na památku.

„Na shledanou!“ volal otec Poříz, když průvodčí zabouchl dveře od vozu.

Přání jeho se nesplnilo.

Týden na to došla od farního úřadu ze Lhoty zpráva, že Severa Přibyslavská zemřela po třídenní nemoci zánětem mozkových blan.

Před smrtí prý v blouznění zpívala a volala Žendu.

X.

Náhlý skon Severin působil v rodině Pořízově jako výbuch. Zasáhla poměrně silně do klidného života jejich, aby nezpůsobila zklamání a zase úlevu.

Zejména Žendu naplňovala hrůzou myšlenka na Severiny představy. Chtěla zemříti? Vystoupila ta druhá duše její divokým únikem a rozbila tělo jako křehkou nádobu?

Doktor Orkaf vysvětloval si nyní nepokoj Severin zánětem mozkových blan, již snad před příjezdem do Prahy počínajícím — odtud zalehlost uší — a po návratu vyvrcholeným.

Předtuchy Severiny, jež mu Ženda oznámila, nevysvětloval nijak. Prostě a velmi pohodlně je ignoroval.

A přece, jak určitě pravila Severa, že bude s matkou mluviti! Kdyby nebyla tak pravověrnou, podezírala by ji Ženda ze sebevraždy.

A co znamenala její hrozba, že zase přijde? Nic, pranic! Nedávno řekla paní Valníčková, že kdyby po její smrti muž vzal si jinou, že by ho chodila po smrti strašit. Řeči!

Ženda gratulovala si, že není pověrčiva. Pouhé shody okolností, žádné předvídání.

A že ji varovala před Pýrem? Nepřála jí ho.

A přece zněla jí slova Severina neustále v uších, jako ošklivá, ale neodbytná melodie, již člověk stále si pobručívá.

Což aby usmířila — ne Severu — ale jakési protesty v sobě? Slabé ovšem, ale přece protesty.

Aby odjela někam daleko a na dlouho? Aby pokusila se překonati zdánlivě nepřekonatelné? I kdyby nezvítězila sama proti sobě, bude to aspoň kus poctivé práce, kus sebekázně duševní. A tolik jistě docílí, aby všem svatouškům na vzdory, v okotrč společnosti, ba, i zákonům přírody, vlastním touhám stanovila příklad, jak možno jest, aby muž se ženou žil v čistém přátelství, v čistém před vlastním srdcem, vlastní ctí! Že to není vzpínání se po nedostižném, žádný sebeklam! Nedopustí se toho, před čím varovala zesnulá, i když by sama za hřích to nepovažovala.

Pojednou připadalo jí tak snadným zdržeti se toho, čeho beztoho nikdy nezakusila a po čem vlastně ani netoužila. A Pýr

je muž příliš vážný a čestný, aby od ní žádal, co by obou bylo nedůstojno.

Poplynou roky, až zestárnou oba dva. Konservují moudrou zdrželivostí svůj cit před porušením doby, plné kazu, změn a pomíjejícnosti. Snila o věčnosti květu, milenectví mysle, sestřenství duší, blouznila o nezměněnosti času, o dětské prostomyslné samostačnosti. Bylo jí v snění tom posvátně klidno, jako by obětovala něco drahého, jako kdyby ta, jež zesnula, nezanechala jí hrozbu, nýbrž požehnání. Severa nenávidíc, snad nejintensivněji pochopovala. Ne mozkem, nýbrž pudem ženy trpící pochopovala ženu, jíž osud asi podobné utrpení chystá. Neboť vše se opakuje a mnoho je podvojného.

To utkvělo jí z výkladů otcových a nyní jí to z chaosu vysvitlo.

Boj s přírodou! Byly obě dvě bojovnice. A přece jak nestejných zbraní! Jakou výhodu nedocenitelnou měla Severa ve své pevné víře! Jakou zbraň náhradnou nalezne ona — mladší bojovnice, za ohromnou resignaci, jež byla štítem Seveřiným? A za naději v odplatu v jiném životě?

Musí hledati, až najde. Nepřichází na duši nemoc, otrava, aby nebylo léku, protijedu. Jen třeba přemýšleti hluboce, úporně a neustále. — Jela s otcem na pohřeb.

Po celou dlouhou jízdu do severočeské stanice hovořil otec Poříz o svých zmařených nadějích učiniti se Severou nové poznatky v hypothese předchozích životů její duše. Snad z tohoto sobeckého důvodu litoval ztráty takového nádherného media, jedinečného, jež mezi miliony objeví se snad jednou za celá desetiletí. Reptal na osud, že dal mu Severu tak pozdě objeviti a urval mu ji, nedopřávaje času taje trojité duše té prozkoumati.

Ženda nářků těch neposlouchala. Jen jednotlivá hesla utkvívala jí v paměti. Což nebyla i ona taková abnormální žena jako Severa? Proč souzeno jí bylo nepoznati dovolenou, přirozenou lásku dvou volných duší, rovnocenných, sobě určených? Co dáno jí v náhradu? Bohatství, krása, otevřená hlava! Komu tím prospívá? Láká jen hladovce, dobrodružné lovce perel, kteří u ní nehledají doplnění duše k harmonickému životu dvojímu. Při takových zůstávala by osamělá a všecky možnosti její by zjalověly a vyprchaly jako šťávy rostliny přesazené do písku horské pustiny. Žila by bezúčelně, zemřela by, nevědouc, proč odchází.

Ale jest otázka, zda nutno, aby každý život měl svou ideu, aby byl odpovědí na nějakou otázku, výsledkem nějaké příčiny? K čemu žili na příklad její rodiče? Jaký úkol uložil jim osud? Zplodit dceru? To by byl jen okamžitý, efemérní obsah života. Jiná otázka: Má každá existence úkol sama o sobě či účastí jen na všeobecném ději? Přispívá, propaguje, pohání? K čemu však jsou životy negativní, duchové zlí, rušící všeobecný proud, zdržující přirozený rozvoj a pokrok? Byli by jen potřební stínové na kosmickém obrazu? Otcova hypothesa o převtělování se jediné duše v částicích by nasvědčovala jen pouhému projevování života, quand même, dobrého, zlého, zatvrzelého, kajícího, šťastného i bídného.

Nesmyslnost takové domněnky ji odpuzovala.

Nikoli, ona vše ovládající, tvůrčí i ničící síla nevrhá nás do života jako trosečníky proti skaliskům. Trosečníky znavené, ubité z jiných životů, toužící spíše po opaku záchrany — po nebytí.

Ejhle, už plula ve fantasiích otcových! Člověk neubrání se myšlenkám ovládajícím jeho okolí. Tolik samostatnosti v nikom není. I ona bezděky přijímala názory otcovy, měřila jimi události i možnosti, pracovala už dle jejich zákonů.

Pohřeb Severy Přibyslavské byl na podiv okázalý. Celá ves i mnozí známí z okolí přišli k průvodu. Náhoda. Byla neděle a krásná listopadová pohoda. Lidem se prostě hodilo vyjíti si někam v neděli, den boží. Šlo se tedy na pohřeb.

Z takového stanoviska dívala se tedy Ženda už na účast lidskou. Přiblížila se tím jistě pravdě, ale jak studené, nelítostné, bezútěšné!

Mrtvá Severa tak se změnila, že ji Ženda nepoznávala. Nos se jí prodloužil a ohnul, rty jako by se nalily černou, uhelnou krví, pleť celá zbělela, vrásky za živa již kol chřípí a na čele vyvstalé se uhladily, prsty zkřídověly.

Otec potvrdil, že by dle mrtvoly Severu téměř nepoznal. Cos vznešeného, mramorového bylo tu, majestát smrti, pravdivá podoba!

„Jako socha staré Římanky, kněžny,“ řekl otec Poříz tiše. Díval se na mrtvou dlouho a upřeně. Byla celá obložena obrázky a bledými květinami. Pak ji zarakvili.

„S bohem, Eliško!“ zašeptal otec Poříz kropě rakev svěcenou vodou. „S bohem, Cornelie!“

Namátkou zvolil toto jméno římské. Loučil se ne s mrtvým tělem, ale se svými pozdními sny.

Mlčky, každý do svých myšlenek zabořen, vraceli se otec s dcerou do Prahy.

Ženda měla na stolku v kupé před sebou francouzský román Daudetův, jejž zaměnila s Paroles d'un Croyant od Lamennaise. Ale přemítala jen listy, čtouc a nechápajíc. Myšlenky její bloudily jinde.

Příští dny v Praze plynuly zakaleně, jak v povětrnosti, tak v duších. Ženda nepřála si setkati se s Pýrem. Dopsala mu, že je pod dohledem — první lež v jejich přátelství — a že záhodno jest nějaký čas se nevídati.

Minul advent, vánoce. Po Novém roce usmyslila si Ženda, že dopíše přítelkyni, krásné Marii Karáskové z Lochotína, zda by ji mohla na venkově navštívit. Marie Karáskova měla povahu Žendě vhodnou. Vybíravá do krajnosti odkládala vdavky. V pensionátě drážďanském nemilovaly se příliš, ale vždy si docela rozuměly.

Kráčejíc jednou po ulici zaslechla z boku ostrý hlas ženský.

Ohlédla se a zlobný pohled z oček paní Pýrové na ni zasvítil, rudý nosánek se dobýval z kožešin. Panička stála rozkročena ve dveřích krámu hokynářského, za ní jako věž otylá majitelka obchodu.

„Slečinko — poslouchají — nepřestanou-li mi svádět pána —"

Dále Ženda neposlouchala. Ubíhala odtud. Řehotavý smích hokynářčin dusil další harašivé nadávky paní Pýrové. Ženda zavolala na psa, jenž se na spílající dámu rozštěkal.

Veřejný skandál! Bylo to jak úder blesku z čista jasna. Jako mnozí zamilovaní domnívala se Ženda stále, že o jejím přátelství k Pýrovi ví snad ten neb onen, ale že se obzvláště nikdo o to nezajímá, že veřejnost je ignoruje. Přání toto ovládlo ji na konec tak, že se stalo jejím přesvědčením.

Ženda kvapila nevědouc kam. Rozpálila se hněvem proti Pýrovi. Jistě se nějak prozradil. Mužové jsou tak neobratni. Už je to na bubnu, už její čest sápou, už je zaznamenaná stráží veřejného mínění k vyvržení ze slušné společnosti.

Nyní, kdy poctivě chtěla se vymaniti z čarokruhu svého poblouznění, kdy chtěla jak zraněná škeble zroditi perlu resignace.

„A zrovna jí ho vezmu!" zabouřila. Cítila, že v zlobě a mstivosti všecky jiné úmysly se sesouvají. Konec odříkání, sebekázni! Nyní ho chce dvojnásob a dostane ho! Ona, Eugenie Pořízová a ustoupiti takové Mařce Kampadeš?

Vzdala se s tajnou rozkoší úmyslu odjet z Prahy. Adieu altruistické plány! Jen slaboch přináší oběti, vyšňořuje je blesknými a lživými cetkami! Silná povaha dozná se k pravdě, třeba byla sebe sobečtější. Něco za něco! Vše se kupuje, třeba ne penězi. Co jí svět za to dá, že se vzdá ona své radosti? Bude-li kdysi vyprávěti někomu o své oběti, zakroutí hlavou nedůvěřivě a za zády se jí vyšklebí! Nechtěl jí nikdo, proto zůstala ctnostnou! Jako se říká obecně o starých pannách.

Dala se do ruštiny. Už dříve ji pěstovala, ale pak zanedbala. Poháněla ji nyní k horlivosti myšlenka, že by Pýr mohl odebrati se na Rus, aby se oprostil. Svůdná myšlenka! Kynula jí blíž a blíže. Nejel by sám . . .

XI.

Otec Poříz zajel si na Vyšehrad, navštívit známého lékárníka Ullricha. Nenašed ho doma, kráčel zvolna ulicí.

Z průjezdu starého domu radničního vyřítil se — Bořek. Bez pozdravu popadl otce Pořize pod paždí a táhl ho za sebou do průjezdu a po schodech nahoru do stráně vyšehradské.

„Pane Pořízi — něco pro vás — jsem nalezl — na hřbitově — nápis — bude vás zajímati — jistě zajímati — račte jen se mnou — znamení svastiky na starém pomníku — zednářské — na katolickém hřbitově — kapitule zrovna pod nosem — ano, na vzdory konsistoři — která každého na svém hřbitově ještě po smrti spoutává na rukou i na nohou — blasfemie! Nasmějete se! Nasmějete!"

Mluvil překotně, usmíval se jako Frenzl, jedním koutkem, dýchal přerývaně a měl červené oči. V nich bleskotalo zoufalství velké prohry. Do hrotu přistřižený plnovous jeho byl rozcuchán, na nose perlil se mu pot. Rukavicemi bil jednou o druhou.

Není-li opilý? pomyslil si otec Poříz nakláněje se nenápadně k Bořkovi. Ale alkohol z něho nečpěl.

„Svastický kříž?" opáčil, „to jsem věru zvědav."

Ale Bořek jako by už zapomněl, co řekl, promluvil o Seveře, co asi nyní je z ní — zda se asi vtělila, nebo bloudí v nadvzduší — za kolik staletí se zase vrátí — a zda jako člověk — nebo pták — či co jiného?

Mluvil stále rychleji a těkavě jako maniak a do schodů téměř pádil — stále o krok před otcem Pořízem. Co se mu — stalo? Proč vleče starého člověka do strmé výšky za sebou?

(Pokračování.)

✱

Karel V. Rais:

O ELIŠCE KRÁSNOHORSKÉ.*)

S jménem Elišky Krásnohorské, s životem a s prací její vždy byly spojeny: jasná, nadšená mysl, mužná povaha a neskonalá, vždy horoucí láska k národu a k jeho vlasti. Již před dvaceti lety bylo o ní krásně napsáno: „U její kolébky Poesie jako sudička stála a tolik žáru a světla nadýchala jí v duši jako jiným miláčkům svým: ale stála tu i vlast s krvavou ranou v prsou, a ta žádala si velitelsky přispění své dcery. I poslechla vyvolenka" — „a vždy rtoma klesá na krvavou, temnou skvrnu ve všemíru, na zraněnou vlast."

„Jen s lidu svého srdcem plesám, lkám,
i horuji a kaji se a reptám,
vru nadšením i hněvem, snahou plám
a buším v bránu dob — a dál se neptám."

Nebyl život její lehký, bezstarostný. Otec umřel, když jí nebyla ani tři léta, a matka zůstala tu s osmi dětmi, z nichž Eliška byla sedmé. Byla ta matka zdravá venkovanka jadrného, pevného ducha, ryzího jazyka českého. Touha po vzdělání, láska k umění výtvarnému, hudebnímu i slovesnému byly v rodině domovem. Do upřímné domácnosti, k bratřím hudebníkům, k sdílné matce přicházeli mladí nadšenci, malíři i hudebníci; zde žilo čisté veselí, pilně se četlo, zněla hudba i zpěv, sdělovaly se touhy a sny umělecké. Chodil sem i Karel Bendl, a Eliška skládala mu své prvé písně v lidovém duchu, později prvé libretto operní — L e j l u.

R. 1867, kdy Elišce nebylo ani dvacet let, byl kroužek roztržen, rodina Pechova odstěhovala se do Plzně. Nemoc, jež Elišku již tehdy skličovala, byla z vážných příčin té změny.

A šla s ní ta nemoc krutá, bolestná potom celý život.

Jiný by byl zoufal, bolestem podléhal, ale silná, krásou požehnaná mysl mladé básnířky přemáhala útrapy.

„Vznes duši svou, nech osud — protivníka —
se plazit pod svým letem ohnivým!"

„Nežaluj a vytrvej!
jedna noc má tisíc hvězd,
útěcha jest v každém svitu,
plno krásy v světě jest."

Trp a miluj! Bojuj statně! Žij — — v žití klidu hledat chceš? Marně! Nežádej ho! Zapři bol a tajné lkání, n a d ě j i svou l i d u pěj!

A k Poezii volala;

„Ty mne těšíš, když má hvězda klesá,
když mi osud z trnů věnce vije."

Na vlast vzpomínajíc praví, že nutno žít, pracovat, nezoufat,

„když ty tu hyneš v slzách ponořena,
s rozťatým srdcem, steskem utížena,
mdlou rukou ptáče volnost chytajíc
a přec v ní s hrůzou vždy jen stiskajíc
otrocká pouta, smutná, jatá krásko —
ty vlasti má, jediná má lásko!"

Po sedmi letech volala ji do Prahy Karolina Světlá, aby ujala se redakce Ž e n s k ý c h l i s t ů. Světlé, přítelkyni své, věnovala již r. 1871 prvou knihu „Z m á j e ž i t í" a v čele jí napsala;

„Též já jsem toužebně co šťastné dítě
přilnula k Tobě duší mladistvou.
Tys dala všecko všem, jež poznaly Tě,
mně dalas víc — mně dalas lásku Svou;
zjasnivši vlídně mládí mého vesnu,
zbouzelas něžně poupě ducha ze snů.

Téhož roku, kdy vrátila se do Prahy, vyšla kniha básní Z e Š u m a v y, kterou stala se široce známou. V čele elegií na hranicích a nad místy slavnými kdys, ale zapadlými, v čele chorálů z šumavského pralesa zazněly bouřné zpěvy, vytryskle ze samého srdce všeho národa;

„Kdyby vám, vy hory ha vy mocné skály,
pánbůh nebul kázal, habyste tu stály,
buli bychom vstali, pro vás putovali
ha vás, jak jste těžky, na ramena vzali,
nesli vás kraj světa, složili vás tady
ha pak řekli: Stůjte, české země hrady!
— — — — — — — — — — — — — — —
My jsme teky skály, však my nejsme sladší!
Nebo čkáte, háž nám strachem hlavy změknú?
Načkáte se na to ještě chvilku pěknú!
Po dobrém ni po zlém nedáme si říci:
bát se nehumíme, my jsme Domažlíci!
— — — — — — — — — — — — — — —
Pokyd vy nám chcete řeč i duši bráti,
budem jako vojsko proti vám vždy státi;
místo mečů hněvy, místo štítů vzdory,

*) Před slavnostním představením v divadle vinohradském na oslavu sedmdesátin Elišky Krásnohorské přednesla slečna L. Odstrčilová.

seřadíme muže, seřadíme hory:
ha to spíš ty hory strachem zpátky stúpí,
než si vaše hrozby naši vůli kúpí;
ha to spíš ty hory propadnú se v peklo,
než by naše srdce vašich ran se leklo;
ha to spíš ty hory v nebes dálku zmizí,
nežli řeč svú dáme za tu vaši cizí!"

Ty písně nadšení, lásky k domácí půdě, obdiv krás jejích, hlavně však víra samých v sebe a v spásu vlastní letěly z knihy do srdcí tisícerých. Staří, mladí radostně vítali básnířku se srdcem dívčím, ale žhavě mužným.

Těm tónům, mladé lásce své zůstala Krásnohorská věrna celý život. Žila s národem, neměla radostí nad skrovné radosti jeho, žal jeho svíral i srdce její, nedrtil však, nezhroutil, ale vzbuzoval nové povely, stesky, rady a skalopevnou víru v jeho velkou budoucnost. Ta byla jí ideálem životním, a cesta za ní kryla se u ní s cestou za ideálem všelidským.

Zápas náš, boj a hrdinství ujařmených bratří balkánských, boj proti potlačovatelům svobody, touha po vzdělanosti, po čistotě povah, láska k poníženým, trpícím, obdiv velké minulosti, lásk k milému domácímu kraji, k zdravému, přičinlivému, houževnatému lidu našemu, jenž nikdy zoufalosti se nepoddával, ale věrně dřel na brázdách svých, láska k Praze rodné byly obsahem písní, žalmů, kárných, nabádavých epištol a zpěvů v dalších knihách veršů: K slovanskému jihu, Vlny v proudu, Letorosty, Vlaštovičky, Šumavský Robinson, Bajky velkých, Na živé struně, Rozpomínky.

Události v životě národním byly jí popudem, rozněcovatelem — ony rozchvívaly struny srdce jejího, jež jindy při trýzni osobní mlčelo.

„— pukly všecky struny — zbyla silná, jediná
ta česká vroucí, dětinná —
ta, čím víc to zabolí,
tím světěji mi hlaholí."

A byly zpěvy její vždy křišťálově čisté.

Smetanovi složila libretta k Hubičce, k Tajemství, Čertově stěně a velký mistr byl jí vděčen říkaje, že se verše její samy zpívají.

Některé písně její zpívá si lid jako písně své vlastní.

Myšlenka na lepší budoucnost národa provázela ji i když psala povídky a hry své dětem a mládeži odrostlé, jmenovitě dívkám. Do pěkných příběhů, do umělých pohádek ukládala své zkušenosti životní a výchovné rady věrné Češky, která touží, aby příští pokolení bylo pokolením duší vzdělaných, nadšených, věrných, pilných.

Nenápadně, ale přece důrazně kárala prázdnotu ducha, chlad srdce, fiflenství, domýšlivost, marnivost, povrchnost, pýchu, nesprávné posuzování bližních: psala proti výchově v cizích, nenárodních ústavech, proti milovnictví a obdivu cizoty, hlásala obětavou, sebezapíravou lásku mezi členy rodiny, velebila skromnost a pracovitost, horlila proti těm, kdo za práci se stydí, v pracujícím vidí něco nižšího, kdo před bohatstvím se koří: budila nadšení, mužnou, přímou mysl bez přetvářky a klamu, poctivost povahy, obětavost a pevnost národní.

Myšlenka na lepší budoucnost národa, k níž třeba jest vzdělaných, uvědomělých, pracovitých žen, stála při ní při velké práci její pro „Ženské listy", do nichž napsala množství článků nabádavých výchovných, povznášejících.

Ta budoucnost národní sílila ji v práci a v starostech o Výrobní spolek český, jenž za vůdcovství jejího velmi zmohutněl a rozkvetl: láska k národu a k příštímu pokolení volných, vlasteneckých žen plnila všecku bytost její, když zakládala spolek Minervu a české dívčí gymnasium, prvé v Rakousku.

Práce veliká, požehnaná! A konala ji tiše, bez hluku, jako by lidské bytosti její při tom ani nebylo, jenom nadšená duše její všude.

Tiše, skromně, nenápadně budovala mohutné, zdaleka viditelné pilíře příštího života našeho. Dílo rostlo a roste a bělovlasá tvůrkyně jeho vždy skryta veřejnosti, dumá, přemýšlí v samotě své. Neviditelna jest, ale sama vidí stále všecko a věrné oči tklivě se usmívají.

Ten její úsměv! V knihách pro děti i pro dospělé sladce prozařoval, oživoval, těšil i rozesmál. Měla humor dobré, zdravé duše — ten zůstával jí i v největších mukách tělesných. Neušlo jí, kde ukázalo se v našem životě něco směšného nebo slabošského, nedala si toho ujít, zvláště mohla-li na mužskou chabost, chytráckou opatrnost zamířit.

Se znalostí a s vlastním přesvědčením psala články o literatuře, kde s mužným klidem, pevně a neústupně hájila, k čemu dřív vážným myšlením dospěla. Ať byly to studie nebo stati polemické, ať hájila národního ducha v písemnictví nebo díla básníkův, ať ozývala se proti proudům, jež měla za škodné, vždy mužně, bez vášně šla i do největšího ohně. Taková zápasnice, i když rány v pravo, v levo rozdávala, vzbuzovala úctu. Vi-

dělo se, že co praví, z přesvědčení je, že v správnost toho věří, vzdálena jsouc malichernosti osobní, úskočnosti, falše, že nemá úmyslů postranních, že osobně z toho nic nežádá, že sama v osamělosti trpí . . .

I v básních býval vtip její břitký a mířivala na místa nejvýznačnější, mužů nešetříc.

V básni Tatíku Žižkovi praví;

„Ach, slavný slepče! myslíme,
že duch tvůj k nám se vrací,
když vůdci, jimž se svěříme,
jsou aspoň krátkozrací.

Nám zdá se zdařen po tobě,
kdo slep jest okem jedním,
však oslepne-li na obě,
pak poklekáme před ním!“

Báseň „Vousy královny Máří“ končí;

„A jest-li snad
hlup někdy vousáč lysý,
to tím, že vousy mýlkou v zad
též rostou ženám kdysi,
a mýlkou mužům někdy z brad
že dlouhé vlasy visí.“

České Jezulátko nepřináší nám vánočního stromku s hračkami, se zlacenými oříšky, ví, že Čechům o panáce, o koníčky nouze není, že bubny mají, dřevěnými šavličkami sekají, až milo, a proto jim na stromku nese jen — světlo. To ať je vede k poznání, nic že darem nedostanou! Ať se vzmuží, ať se sbratří, dobývat si, co jim patří!

Píše o chameleonech, jejichž jazyk mrštný, smělý, dlouhý, lepký, vždy přec chytne zlatou mouchu karrieru —

o velbloudech, již

„z hlouposti
a na kolenou prosí o břímě
a z marnosti si dají naložiti
dnes ženu — jindy otroctví a bití.“

Takových šlehů našli bychom na př. v Bajkách velkých na každé stránce. Básnířka jest však duší mateřskou, která kárajíc, miluje. —

Sedmdesátý rok schyluje se k bílým skráním jejím . . .

Co změnilo se za léta činnosti její u nás! Jak změněny jsou poměry v dívčím a v ženském světě! A jaký podíl měla na té velké přeměně Eliška Krásnohorská! Zda nezaslouží, aby nejvroucnější vzpomínky tisíců vděčných zalétaly do pražské ulice Černé k tiché, věrné, nadšené hlavě její! Ale my býváme rod nevděčný, jemuž — jako rychle zapomíná těch, kdo mu ublížili — brzy vytrácejí se z paměti i ti, kdo tuze ho měli rádi!

Eliška Krásnohorská jest v českém životě jednou z mála světlých postav, k nimž lze vždy zírati s láskou a pevně jim věřit.

V básni Odpověď jaru sama nazývá se jatým vězněm, jenž však šťasten žije ze vzpomínek.

„Aj! Ten kraj a lid náš v blahu, v bolu
udomácnil se v mé nitro!
denně dáváme si spolu
„dobrou noc“ a „dobré jitro“;
sestrou upomínkou vymalován
s vděky chaloupek i lidí,
jest v mém srdci kouzlem chován;
srdce víc než oči vidí.

Mnoho se v českém světě změnilo, ale duše i srdce Elišky Krásnohorské v lásce k národu svému jsou stále stejně vřelé. Právě v nejposlednějších letech napsala do časopisů verše, jež síle bývalých básní nezadají, ba snad ji předčí.

A nemohu vzpomínku svoji zakončiti krásněji nežli básnickým polibkem, jejž nedávno horoucně vtiskla milá ku svému — národu!

MŮJ ŠUHAJ.

Což mi vyčítali, když jsem byla mláda,
žádného že nemám šuhajíčka ráda,
žádného že ze všech nevolím si hocha,
tuhý že jsem kámen, chladná že jsem socha.

A já přece měla svoje potěšení!
Ale byl to jonák, že mu rovno není!
Ač vás, hochů pěkných, plno bylo všady,
víc měl krásy než vy všichni dohromady.

Bujarou ho silou žádný nepředstihl;
když mě chytil v náruč, k nebi až mě zdvihl!
Když si dupl k tanci, všecky housle hrály,
točily se s náma hvězdy s nebes dáli.

Když si zanotoval píseň zalíbenou,
výskaly mu hory ohlas za ozvěnou,
skřivánci se slétli nad polem, kde kosil,
každý ptáček — žáček o tu notu prosil.

Sta mu písní vřela z hrdinského srdce,
pro milence sladkých, dumných pro mudrce,
hrozebných a pádných pro zlé nepřátele,
zpívaje když pádil v boje ctné a smělé.

Potomkem je statným šlechetného rodu,
s pravověštci, reky spřízněn od původu;
dědičné si lány v slavném pěstí kraji,
soupeři oň dravě s ním se potýkají.

Celuji a tiším krvavé mu rány!
On jak vítěz vešel v duše mojí brány,
otevřel mé srdce, láskou rozplamenil,
že můj zápal nikdy již se neproměnil.

Víc než posvěcené víno před oltáři
jest mi každá slza, jíž mu líbám s tváří;
víc než každé štěstí jest mi: jeho býti,
nechť se boří světy, nechť se nebe řítí!

Bez něho mi žádné není v světě krásy,
žádné v žití slasti, žádné v nebi spásy!
Odpusť, Bože, že nad ráj Tvůj i Tvé svaté
jest mi On a jeho české kraje zlaté!



J. Jahoda:

PŘED VELKOU DOBOU.

Idylka let čtyřicátých. (Pokračování.)

„Jendo, ty mě neposloucháš?
Jendo! Na co myslíš, Jendo?"
Otřásl se, potom cizím hlasem
nedůtklivě zahovořil:
„Toho, Jendu, Nanett, nevyslovuj, —
je to sprosté, selské jméno.
Proč mi neříkají Viktor, Richard?"
zamyšleně k sobě dodal.

V myšlenkách zas viděl bledou Lori,
nemluvnou a povýšenou,
jak čte módní knížku od Klauréna
a jak jemu nadhazuje,
aby dostudoval, že by papá
ke guberniu ho dostal,
kdyby to s ní mysliti chtěl vážně . . .

Po svahu šli v plném světle.
Kmeny bříz se chvěly v jarním slunci
ze stříbra jak vytepané,
mladé květy matně lesknuly se
jako plošky z aksamitu.
„Jendo, nikam ty mi nepojedeš!
To bys ani nechtěl vidět,
jak já budu u nás na Besedě
deklamírovati verše?"

Opovržlivý rys zkřivil tváře
nemocného studiosa:
„Hračky, milá Nanett, dětské hračky!
Zbláznili se pantátové,
chtějí mrtvé věci z hrobu křísit
muzikou a deklamací!"

„Jendo!" děla Anda náruživě,
„nejen tady pantátové,
ale také v Praze začíná kvést
vznešenost vlastenské lásky."

Jenda shovívavě pousmál se:
„Mezi nóbl společností
jmenují to selským untrholtem!
Vznešenost? Má milá Nanett!
Na divadle: „Strejček Hurlivurli",
počeštěný od Štěpánka,
v slavných „Květech" zase „Madelina",
počeštěná z anglického,
v Konviktě pak český bál, kde skáčou
čeští bálečníci polku,
a kde bálečnice prechtik tvrdí,
že dnes ajncik vypadlo to —"
ironicky Jenda vypravoval
a pak dodal apaticky:
„O Češích už ani vrabec neví —!"
hodil pohrdavě hlavou.

Andě zahořely hněvem tváře:
„Jendo! Styď se, styď se, hloupý!
Co tvůj otec snad je potřeštěncem?
Co pan Kollár, Tyl a Rubeš?"

Studentovi zachvělo se koutky
ironické pousmání,
ale chlácholivě hladil Andu
po buclaté, teplé ručce.
„Jen si vlastenči, má milá Nanett, —
já mám širší, vyšší plány —"

Nedokončil, zas se v myšlenkách svých
toulal v Praze, viděl Lori,
bledou, nedůtklivou, velkopanskou,
dceru rady z gubernia,
ale celkem follardovou loutku
proti svěží, růžné Andě,
s líčkem jako ranní samet květů,
s očkem jako čistá dálka.

Pod tíhou těch různolehlých představ
student rozchvěním vždy bledl.
Choře hlavu sklonil, přihrbil se.

V Andě zaplál náhle soucit.
Za ruku ho lehce uchopila:
„Jendo, to je jen tvá nemoc —
pojď, — tam na skalku se posadíme, —
a já budu vypravovat.
Víš, tu pohádku, cos rád ji slýchal,
jak princ Jarboj kráčel k slunci."

Rozesmátým krajem, v ptačí písni,
vůní rozkochaných květů,
v zlatém světle zrozeného máje
cestičkou šli vzhůru k skalám,
nad nimiž se mladé břízky chvěly
jako něžné ručky Vesny.
Kraj vstal kolem, jak by vynořil se
náhle ze zlatisté lázně,
v čistě modrém nebi skřivan letěl
vyhřáti si duši k slunci.

Sedli na skalinku. Ve studentu
náhle zavlál vzpomínek roj
na milostné chvíle prvních snění,
na dětinské hříčky lásky,
prožité tu v neurčité touze
po velkém a tajném krásnu.
Jako druhdy za ruce se vzaly, —
Anda sklonila se lehce
k jeho rameni a oba vlaze
v úsměvný kraj dívali se.

Jenda tiše naslouchal, jak Anda
pohádku mu vypravuje:

„Jednou jeden velký král žil
s královnou svou v zlatém hradě
za devaterými lesy,
v desátém až někde carství,
blízko u siného moře,
kde začíná konec světa.

Jediného měli syna,
krásného jak jarní slunce,
když háj modrá podléštkami,
tesklivého jako píseň,
jež se zpívá za milencem,
jenž kams zašel nenávratně.

Marně král mu šašky sezval,
marně cymbál skočně zvučel,
marně pěli zlatí ptáci
na zázračných stromech v sadu.
Jarboj velkým tmavým okem
zíral nepohnutě v dálky, —
od šašků se odvracoval,
od cymbálů utíkával,
zlatých ptáků neslýchával.

Marně královna ho zvala
v reje dvorních dám a slečen,
marně krásné tanečnice
líbezně se prohýbaly
v roztomilých menuettech,
marně sladké děvy pěly
čaruplné svoje písně.

Jarboj snivě zíral v dálky,
neusmál se, nezveselil.
Na dámy on nedíval se,
od tanečnic odvrátil se,
z krásných písní zachmuřil se.

Jen když ráno usmálo se
rozperlenou rosou v listech,
u okna stál zádumčivě,
k zlatému se díval slunci.
V slunci zlatý hrad se leskl
jako velký, božský plamen,
zlaté plody v sadě plály
jako rozhořené oči
nesmrtelných krásných bohyň.

Ale Jarboj dále tesknil,
zádumčivý, zasmušilý,
v srdci chorá touha rostla,
tajemná a spalující.

A tak řek' vše jednou králi,
když ho marně těšil šašky,
cymbály a zpěvem ptáků.
Chtěl by Jarboj jíti v dálky,
projít všechny cizí země,
nesvítí-li snad tam kdesi
jasnější a větší slunce!
Chtěl by Jarboj vzhůru vzletět
a tam v modrých výškách hledat
zářivější, sladší slunce!
Chtěl by Jarboj proniknouti
do propastí, do podzemí,
nehoří-li snad tam kdesi
vznešenější, krasší slunce!

Plakal král a marně prosil,
aby Jarboj, dítě milé,
zanechal té divné touhy,
královna si před ním klekla,
sepjatýma rukama ho
zaklínala, aby zůstal
na královském, zlatém hradě.

Jarboj tiše obrátil se,
bolestně jen zachmuřil se,
v teskné sny své ponořil se. —

Jarboj stonal, Jarboj vadl,
jak by růži v tmu kdos přenes'
a ta umře touhou světla
po zmizelém zlatém slunci.

Svolil král. A Jarboj chutě
na cestu se vydal v dálky
k jasnějšímu kdesi slunci.

Jede lesem, dlouhým lesem, —
ztlumeno jsouc haluzemi
na Jarboje svítí slunce.
Jede dlouho, jede týdny,
mezi kmeny dychtiv pátrá,
nesvítí-li kdes tam žárněj'
v novém nebi krasší slunce.

Jede lesem, — v lesní stezce
stojí bílý poustevníček,
šedá brada k zemi sahá,
šedé vlasy pod ramena.
Jarboje se basem táže,
kam to jede pustým lesem.
Odpovídá starci Jarboj,
že jde hledat v cizích zemích,
v novém nebi větší slunce,
krasší, nežli doma svítí.

Zamyslil se poustevníček,
tiše mládci vypravuje,
že sem přišel před sto lety,
ale že se pamatuje,
jak tam doma v rodné zemi
svítí lepší, sladší slunce.
Najde-li ho jednou Jarboj,
ať mu poví, ať mu vzkáže,
že by ještě před smrtí chtěl
viděti to krasší slunce.

(Pokračování.)

✱

Antal Stašek:

BRATŘI.

(Pokračování.)

Šel s ní zpět. Když zmizela ve vratech, sám se vrátil na místa, jež opustil, a sedl na mech pod vysoký dub, jenž tu strměl jako zamračený, zkostnatělý stařec mezi mladším stromovím. Uprostřed slavičího zpěvu snil pod lunou. Snil sen lásky, snil sen života: sen sladký, sen opojný. Vrhne se do boje veřejného života a bude poslancem. Vrhne se do boje hospodářského a bude boháčem. Činnost spisovatelská ověnčí ho vavřínem. Strážným duchem domácího krbu bude Lidunka. Duše lačněla po slávě i po štěstí; jim budoval ve svém nitru oltáře a zažíhal na nich k oběti své nejkrásnější myšlenky. Ach, jak to všechno bude rozkošné!

*

Otec Machoň, vlastník menšího deskového statku v úrodné krajině zlatého pruhu českého, seděl v saloně prvního patra svého zámečku, bělajícího se na konci rozsáhlého parku střízlivou, ale solidní výstavbou.

Překročil pětašedesátkou svého věku dávno vrchol života a kráčel k jeho konci dolů po druhém svahu, jenž bývá příkřejší a kratší prvého, vzhůru vedoucího, po němž se stoupá, někdy leze, často šplhá, ba i po kolenou šoupá na kopec. Kdo mu chtěl vidět do nitra, nesměl se dívat ani na jeho lesknoucí se na lbu lysinu, jejíž holý suchopar zakrýt marně se namáhalo řídké sousedstvo; ani na jeho obličej, jenž byl ztrnulý a jako vytesaný z kamene; ani na dlouhé šedivé vousy, jež mu dodávaly strohého vzezření přísného patriarchy; ale na jeho sivé, pronikavé oči, jež svítily a hořely stálým neutuchajícím ohýnkem, jako by duše do jejich kahance nalévala bez ustání oleje.

Svítilo z nich ostří stařeckého rozumu, jenž v něm již dávno ubíjel každý jemnější srdce vznět.

Býval za mladých let, dokud mu otec nezemřel, politickým úředníkem, a zbylo v něm mnoho kancelářského prachu z oněch dob, jenž se na jeho city šedě položil a udusil v nich vše, co bylo zelené.

Čekal dnes Lipského, jenž požádat měl o ruku Liduščinu. Byla opozděného jeho manželství jediným výkvětem a proto předmětem nejen lásky ale i těžké starosti.

Jeho zkostnatělé, všem novotám nepřístupné povaze nebyl valně milý ten divoký, nerozvážný mladíček. Byl sice rád, že mu neběží o věno, neboť sám je zámožný. Ale to ostatní!

Staroch přečetl nedávno vydaný svazek jeho básní a několik jeho povídek. Knížky ty leží u něho na stole. Sedě vedle na křesle, bubnuje prsty po jejích vazbách tak rozčileně, jako by mu v prstech skákaly všechny nepokojné myšlenky. Ano, pročetl, ba probádal, prohloubal. Jde z nich závrať, jde z nich strach. Ten člověk by chtěl obrátit na ruby celý svět. Hu! Zrovna anarchie křičí z každé řádečky. A po formální stránce ta rozházená neurovnanost! Ne, od klasiků se nenaučil ničemu.

A k tomu ten jeho rukopis! Starý pán se zabývá trochu grafologií, a opatřiv si několik listů Jendových, prozkoumává je. Ne, to není písmo příliš vábivé. Je velké, což značí hodně hrdosti; je i trochu strojené, v čemž leží ješitnost. V jeho silných, tučných črtách obsažena smyslnost a vášnivost; ve vzestupných řádcích ctižádost; v širokých velkých okrajích vznešené libůstky a malý pořádek. Je domyšlivý, protože při velkém A míří příčnou čarou k oblačným výšinám; je nadmíru smělý, popudlivý, vždy k boji připraven, neboť zakončuje mnohé slovo tlustým škrtem, vybíhajícím do hrotu. Také se zdá, že není dosti otevřenou povahou, neboť uzavírá příliš pečlivě mnohá písmena, jmeno-

vitě a, o. To není písmo klidného, úměrného člověka, jakého by si přál za zetě.

Ani jeho život se mu valně nelíbí. Dal soukromými detektivy vyslídit jeho minulost. Ví, kde a jak provázky natáhnout, struny naladit. Vždyť je povinností opatrných otců, aby prozkoumali nápadníka dřív, než dají svolení. Dle detektivních údajů jal se prohrabávat v mozku i v srdci Jendově, jako by to byly svazky policejních spisů o spletitých poměrech, a nad mnohou stránkou zakroutil povážlivě lysinou své hlavy plešaté. Není sice zhýralec jinoch ten, však nerozvážný lehkomyslník. Ne že by sám pro svou osobu utrácel a byl nestřídmý, ačkoliv má požívačných choutek dost; ale rozhazuje peníze; půjčuje kde komu; krmí, pojí kde koho a rád má kolem sebe veselou, ba často rozpustilou společnost. Také často cestuje a na cestách nespoří.

Staroch dal prozkoumat znalcem i jeho podobku. Vždyť z výrazu tváře lze mnohdy soudit na niterného člověka. Může se snad mýlit znalec ten; jeť ta věda bez pevných dosud základů. Ale posudky nejsou příznivé. Mladý ten muž je prý vášnivec, jenž náruživosti své skrývá, ba dusí pod hladkým zevnějškem a chce se světu milým, klidným ukázat, ač nitro bouří se a vře.

To jsou těžké položky, jež padají na váhu, na níž otec váží budoucí osud mladých lidiček. Proti tomu Lidunčiny prosby a vzdechy nezmohly by ničeho. Kteří pak umoudření rodičové dbali by roztoužených vzdechů takových! Jsou vzdechy ty jako pampelišek lehké chmýří, jež odvane i nejjemnější větru van. Ráno pláčou a v poledne již laškují a smějí se tomu, nad čím před chvilkou jim tekly lehké slzičky. Láska v srdci vždycky hoří, ale do mozku svítí málo kdy. Taková je mládež; jen starci mají rozum, jenž na uzdě musí držet její třeštění.

A přec dceřin sňatek s ním byl by jinak výhodný. Je bohatý a netouží po jmění. I jako právník je velmi nadaný. Všichni chválí jeho bystrost, rychlost, odhodlanost, výřečnost. Není na něm nic sprostého, co by připomínalo duševního plebejce. Umí se pohybovat ve světě. I to něco váží, že je statné postavy a pevného zdraví krasavec. Vždyť mužové takoví mají všude přednost u lidí.

Tak bubnovalo Machoňovi jako paličkami po starém, však dosud tvrdém mozku; ale neměnilo ničeho na jeho úmyslu.

Přišla paní Květuše ve svátečním úboru, o dvacet let mladší nežli on. Dle poměru věku toho choval se k ní jako vlídný, shovívavý patriarcha, jenž je nepřístupen důvěrnostem a ve všem rozhoduje sám a sám. To stupňovalo její vrozenou již pokoru, jíž se sama sobě zdála maličká: ale jenom před mužem. Pokora ta oblékala mnohdy fialový šat uražené citlivosti, jež se proti svému despotovi někdy marně bránívala sentimentálními průpovídkami. Také věnčívala časem řeč svou vyčtenými citáty a činila to podobně, jako zdobívala peřím nebo květinami své klobouky.

„Trváš na tom, Romane, že položíš Lipskému podmínky?“ tázala se zvědavě, doufajíc, že se doví něčeho.

„Uslyšíš,“ větil zdvořile.

Jeho odmítavá slova bývala vždy obalena zdvořilostí, ba i úsměvu měkkou bavlnkou.

Jak se choval k ženě, choval se i k ostatnímu světu, jejž pokládal za velikou dětskou komnatu, kde rozšafní a moudří starci, jak on, mají vládnout a neobmezeně poroučet.

„Pamatuj na city naší Lidunky,“ pravila mírně povzdechši.

„Cit je krátkodechý a nesmí rozhodovat, kde jedině brát nutno rozum k poradě.“

„Vždyť cit je to nejkrásnější v člověku a má přednost tu, že citem jsou si všichni lidé rovni a v bolestech i radostech jako sbratřeni.“

Neměl ve zvyku odporovat jejím průpovídkám, jež často nepatřily ani k věci a byly mnohdy kacířské. Ale učinil výminku, slyše, co mu připomínalo hesla revoluce o volnosti, rovnosti a bratrství. Řekl s klidem, s jakým vědec pronáší své pravdy s katedry:

„Milá Květuše, rovny si nejsou v přírodě ani malé travinky dvě, neřku-li dva lidé nebo dokonce snad všichni lidé vespolek.“

Vstoupil Lipský v rukou s cylindrem a s frakem na těle. Nechyběly mu ani bílé rukavičky ani bílý nákrčník.

Oba manželé seděli na křeslech jako dvě veličenstva, k nimž se blíží prosebník. Přednesl, co měl na srdci. Mluvil stručně, teple, srdečně. Paní Květuše se usmívala radostí. Muž poslouchal a vážil každé slovíčko jako profesor, jenž má žáka při zkoušce. Když Jenda skončil, spustil kázání. Mluvil velmi otcovsky; vykládal, že slyšel o něm mnoho pěkného, a že jeho úmysl, vzít si Lidunku, je mu nejen potěšením, ale i ctí zároveň . . . Předmluva trvala déle, než bylo Lipskému vhod, jenž byl zvyklý stručnosti, rozhodnosti, rychlosti, často i ukvapenosti. Netrpělivě čekal jádra, o němž věděl, že se vyloupne. Bylo odpornější, než si mohl představit.

Cítil všechnu jeho hořkost, když slyšel důraz starochových slov:

„Milý pane doktore, věděl jsem, že budete se o mou dceru ucházet, a proto jsem si své i vaše poměry náležitě napřed rozmyslil. Po zralém uvážení jsem se rozhodl, že vám s radostí svěřím osud svého dítěte, když splníte některé podmínky a dáte důkaz, že mou dceru milujete opravdu."

Klidný proud řeči patriarchovy zastavil se na chvilku. Upřel sivé, pronikavé oči na Jendu, zkoumaje, jakým dojmem naň působí. Nevystihl ničeho z jeho výrazu než zvědavost, jež propukla otázkou, když nemohla se dočkat pokračování:

„Račte se laskavě vyslovit."

„Především mně slibte, že se neukvapíte a že teprve po neukvapeném a zralém rozmyslu, jaký sluší vážným mužům (slova „vážným mužům" pronesl s ostrým přízvukem) za týden mně pak oznámíte, zdali přijímáte podmínky čili nikoliv. Prosím, byste se teď nerozhodoval a lehce nepřijímal, čeho byste později snad litoval. Ježto je se obávat, že by Lidka v týdenní té době mohla na vás působit, abyste se mým dnes proneseným přáním podrobil, nesmíte se po všechen ten čas stýkat s ní, nesmíte s ní mluvit, nesmíte jí psát. Její láska, jež by vás snad dívčím zvykem chtěla přemlouvat, nebudiž vám v uvážení překážkou."

„Zachovám se dle toho a prosím o ty podmínky."

„Jsou dvě. Předně si přeju, byste opustil na vždy dráhu spisovatelskou. Pročetl jsem vaše povídky i verše a rád uznávám, že máte nadání. Ale zaměstnání takové nelze spojit s vážnou vědou a s obtížnou drahou právnickou. Jedno vylučuje druhé. Buďto byste byl dobrým spisovatelem a špatným právníkem, nebo naopak."

Jenda mu chtěl skočit do řeči a z dějepravy dokázat, že mnozí znamenití právníci byli i znamenitými slovesnými umělci. Ale pohlédnuv starochovi do obličeje a spatřiv jeho výraz, ztratil odvahu.

Slyšel pokračování:

„Druhá podmínka, byste opustil i advokacii a věnoval se pouze státní službě, kterou nesmíte nikdy opustit — ani po mé smrti ne. Jeť advokacie nebezpečné pole, které svádí i nejzdatnější muže k pošetilostem. Tím odvarujete se i činnosti veřejné, k níž jevíte nebezpečný sklon. Činnost ta je nevděčná a kazí charaktery, číníc z vážných mužů pusté demagogy, kteří způsobem na výsost plebejským lichotí a pochlebují řvavým davům a podněcují jejich nebezpečných chtíčů náruživosti. Věřte, že pochlebovat lidu a chtít se v jeho přízeň vlichotit bývá s podlejšími skutky spojeno, než sypat sladká slova mocným světa pánům a hrbit před nimi svůj hřbet. Mimo to má státní služba ještě jinou výhodu. Jeť přístavem, o jehož hráz se láme každá bouř. V přístavě tom konáš vykázanou povinnost a tím jsi učinil zadost svému úkolu, kdežto mimo přístav ten je život ustavičným bojem, stálým zápasem. Ano, ano, tam je pokoj, tam je klid. Poučila mne má vlastní zkušenost. A tak, milý pane doktore, kladu státní službu druhou podmínkou ... Ode dneška za týden dáte odpověď ... Anebo ještě lépe: přijmete-li, přijďte nám to oznámit; nepřijmete-li, dejte zprávu dopisem. Jen prosím, neukvapte se a sám se sebou se dobře poraďte. Znát sebe sama, je vrcholem vší moudrosti."

Lipský zůstal jak omráčen. Všechna krev se k mozku hrnula. Měl pro svou lásku odhodit, co pokládal za nejkrásnější úkol života; měl se zříci slávy, o níž snil; měl připoutat svůj život k dráze, jež mu byla protivná. Všechny myšlenky se spletly ve změtený chomáč, z něhož trčel jediný jen ostrý hrot: „ Nepřijímám podmínek a Lidunky i bez vaší vůle si dobudu!"

Chtěl vzdor ten hnedle vyslovit; připomněl si však svůj slib a sotva slyšitelně pronesl:

„Do týdne dám odpověď."

Starý pán bystrým zrakem, metajícím ostré šípy zpod hustého obrví, rychle postřehl, jakým dojmem na „mladého muže" působil, a zabručel si do sebe:

„Rána dopadla. Uvidíme, co mu milejší: zda naše dcera nebo dosavadní jeho blouznění."

Ukončil rozhovor:

„Nyní již o tom nemluvme; a ty, milá Květuše, pozvi našeho hosta k obědu."

Změnil dosavadní řeči strohý tón v blahosklonnou zdvořilost. Z úst vycházela vlídná slova, ale výraz obličeje zůstal kamenný. Ostatně i slov těch bylo malounko a jako uštědřeno almužnou. Takový byl vždycky jeho zvyk. Každý, kdo s ním mluvil, vycítil, že se brání, aby se mu nikdo příliš nepřiblížil, jako on sám k nikomu se nechtěl ani zevně ani v duši připojit. Proto malomluvnou zdvořilostí držíval se zpět a proti každému se zatarasil ohradou.

(Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

Stanovisko.

Přítomnost denně přivádí zástupy otázek, několik hlavních v rozličných obměnách, s průvodem dalších, které nejrozmanitějšími směry pitvají odpovědi na otázky hlavní. Optimisté jdou těmto otázkám vstříc s jasnou myslí, řešení jejich jest jim samozřejmé, na prospěch spravedlnosti, pessimisté již předem vylučují možnost všeho řešení ve smyslu požadavku vyšší lidskosti, setrvávají na stanovisku odvěkého zklamávání, a pochybou, podezřením a nevěrou v možnost vítězství dobra popírají dobro vůbec, podlamují naději chtíce se ubrániti vzniku pouhé iluse.

Jdu s optimisty. Věřím v mír, dobro, bratrství, které vzrostou na spravedlnosti, nezištnosti, nesobectví. Vznik, vzrůst a síla této víry nebyly ve mně podporovány okolím, naopak, spíše jim bylo zbraňováno. Čelila jí vlastní zklamání i skutečnosti vnější, o které ostatní opírali svůj protichůdný názor. Přes to vyrostla sama, jako nevyhnutelná podmínka nejen možnosti pomíjejícího bytí, ale jako příčina a cíl vší bytosti vůbec. Není možno žíti bez ní — a komu to možno, nestojí jeho život za to, aby byl žit.

Nejsem při tom utopistou — ač snad třeba snílkem; jsa přesvědčen o správnosti své víry, přece nespoléhám na splnění všeho toho, k čemu se upírá, či spíše na prospěch z toho plynoucí. Není to pouhá pověra ve splnění snu, ať krásného, ať bláhového; je to výchova — a to především k čistotě smýšlení, k právu na takové smýšlení jak o sobě, tak o jiných a o konečném cíli nás všech. Nesním o tom, že všichni lidé budou dobří a spravedliví, nesobečtí, ale že jim všem bude dobro vládnouti a zlo zůstane jen záporem, nutným jeho existenci. Neuzavírám zraků před skutečností, která jest jedinou řadou námitek a překážek mé víře; „nelžu si do „kapsy", abych jednou za bláhové své domnění pykal. Ale víra ta mi dává s t a n o v i s k o, se kterého posuzuji a jehož pomocí snáším tyto překážky, boj záporu s kladem.

Děje-li se na světě nám přístupností známém nyní největší převrat, jaký obsahují dějiny, to jest nejmohutnějšími vnějšími prostředky — jest mi přirozeno, aby proti němu stáli lidé prodchnutí také největšími ideály, jichž duše jejich mohla nabýti, pokračujíc na tisíciletém poznávání. A překvapuje mne, že shledávám lidi malé víry — lidi, kteří nedovedou rozepnouti pohled do daleka. Lidi tyto shledávám nikoli v prostých vrstvách, ale ve třídách obšírnější vzdělanosti, v těch je zápor silnější kladu; nemohouce se sprostiti svých bludů, jsou nuceni předpokládati je též v nitrech ostatních; klam a nedůvěra, sobectví a závist, závislost na jiném a lačnost odvety za to jsou jim přirozeny, s nimi otroctví, oddané starým předsudkům. Jest v nich spokojenost s okamžitým klidem úzkého kruhu, obav před budoucností, která nese nejisté změny.

Ale já věřím a hledám bratry, kteří smýšlejí se mnou stejně. S čistou myslí obcuji s lidmi, věřím jim, aby oni věřili mně, — abychom společně poddali se čistému dojmu a rozšířením kruhů svého přesvědčení mu zjednávali sílu a možnost vzrůstu, opanování. Jejich slova laskavá i jejich výtky přijímám, nehledaje v nich postranních zámyslů; chtěje, aby také oni věřili, že mluvím k nim poctivě a v přátelství, i když projevuji nesouhlas, který se jich dotýká trpce; aby věřili, že nejde mi o můj úmysl osobní, ale o to, co dle poctivé vůle své mám za právo a spravedlnost. Že nečiním tak pro svůj vlastní zájem, ale pro naše společné i d e á l n í s t a n o v i s k o.

Především však s touto oddaností ideálu, s tímto stálým zřením k němu nazírám na přítomné poměry, přijímám jejich obraty, snáším jejich nevyhnutelnost a čekám s důvěrou jejich konečné, třebas pozvolné rozřešení. Odmítám pochyby o vítězství spravedlnosti, kterou vytvořilo souhlasné mínění všech, kdo chtějí dobru, i těch, kteří o jejím příští pochybují. Ale každý, kdo uznávaje ji o ní pochybuje, ji podceňuje, a tím je zápornou složkou v zápase vůle kladné, která chce dobru, a záporné, která mu brání. My, kdož v ni věříme, víme, že splnění nemůže přijíti záhy a náhle, neboť změny, které se utkávají v běhu osudů, jsou vnější a náhlé. Ona však žádá pomalého zrání, které jest totožné s pozvolným chápáním jejího pojmu.

Nemalomyslněti! Nevzdávati se, neslevovati, je-li okamžik přítomnosti nepříznivý, nesmiřovati se s touto nepřízní jako se stavem trvalým a nezměnitelným — pouze býti připraven na bolest jejího příchodu. Nevybízeti mimoděk ke spokojenosti s malým cílem, poukazováním na nemožnost, dosíci cíle nejvyššího!

Směrnice tohoto nazíracího stanoviska po většině nemohou býti vyjádřeny jinak než záporem. Neboť obsahují varování jako první stupeň zdaru — ochranu před zklamáním, plynoucím z předčasného spolehnutí.

Po tisíci dnech války plane všeobecnosti jako nejžádoucnější souhlasný cíl všech tužeb m í r. Má o něm malý názor, kdo se domnívá, že mír, jehož pojem jest nyní zahrnován v tato tři písmena, nastane složením zbraní, vyrovnáním vnějších poměrů, uspokojením sobectví žádostivého lesklé cti, pomsty, zisku. Pojmu tomu může vyhověti teprve onen stav, který zrodí č l o v ě k a, čistého a vznešeného, jenž nebude ovládán hmotným zájmem, jehož vznešenost bude tkvíti ve schopnosti naprostého bratrství — a touto schopností plnou lásky povznese k sobě širší, neobsáhlé kruhy bratří.

Nechápu, že jsou slepci, kteří se k této víře nikdy nepřiblížili, kteří jejího světla neznají a přítomnost prožívají s malými, osobními zájmy, s pohledem jen v zítřek, dnešek, a proto stále drceni strastí. Nechápu, že nezanikl dosud blud, že člověk vysvobozen bude k štěstí vnějšími prostředky, silou, hmotou. Vnější prostředky, které dnes cílí k převratům, nemohou samy vésti k splnění ideálního požadavku; jsou k němu jen mocným posunutím. Jsou nám spojenci, aniž by byli našimi přáteli — dostavily se nežádány, proto na ně nesmíme spoléhati. Jsou důsledky nesmírného bludu, že lze spravedlnosti zjednati průchodu násilím, že lásku lze rozníti rozkazem; a tomuto bludu dnes dostavila se příležitost, aby zhynul v největším svém vypětí a tím se vykoupil.

Ideální stanovisko neznamená vzpouru, která vyznavače žene v nesmyslný boj s nezměnitelnými skutečnostmi a tím mu připravuje zkázu. Propůjčuje mu však hrdinství přijímati bez malomyslnosti nepříznivou přítomnost, počítati s ní a s rozvahou ji překonávati. Prostě: neodvádí od života v mlhy a temnoty snů. Naopak — svítí k činům. Nevzněcuje blouznivého spolehání v cizí pomoc tomu, kdo jí ve svém nitru není hoden; a učí, býti beze škody, když pomoci se nedostane.

Vyrovnání našeho stanoviska se skutečností uspíšeno bude jediné jeho rozšířením, vzrůstem; sdílením bude se ústrojně vyvíjeti a dojde splnění. Přesvědčení, síla, vůle a odvaha, jasná mysl — jsou jeho prvky i jeho důsledky. Jeho příští, jak již naznačeno, nemůže nastati zvenčí, nemůže nám ho splniti někdo jiný — může se uskutečniti pouze tím, že vždy silněji bude ovládati nás — a proto učí spoléhati j e n n a s e b e, na vlastní zásluhu. Věřiti s ostatními, — ale práci konati především sám; tím vyloučen jest neplodný, zhoubný sen.

Karel Mašek.

LITERATURA.

K n i h o v n y. Několikráte jsme zde již zaznamenali drobné, většinou zajímavé publikace „*Lidové knihovny*“ vydávané středním dělnickým knihkupectvím a nakladatelstvím v Praze. Knihovna dovršuje pomalu první stovku. Svazek 97. přináší dvě povídky — „*Ideální milenka*“ a „*Melodram*“ — které z polského originálu od Antoni L a n g e přeložil V. Burian. Z nich první je svěže psána a má námět osvědčené líbivosti; druhá má látku románovou, stěsnanou ve stručné vypravování. Překladatel v předmluvě cení autora jmenovitě jako veršovce; přeloženými pracemi prosaickými nevyrovnává se průměru našich novelistů domácích, první povídkou přimyká se ke vkusu zábavných německých spisovatelek. — Velice zajímavou práci přináší sv. 98. „*U táborového ohně*“ od J a r o m í r a J o h n a. Jsou to vzpomínky, pozorování, záznamy — někdy přímo stenografické — účastníka současné války, z dobytí Srbska a z cesty jižními zeměmi napříč k moři. V úvodní kapitole — „*Odjezd*“ — dovedně jest ze všednosti vypozorováno, co karakterisuje chvíli a všechen její ruch. Dalším kapitolám nechybí sugestivního děsu z hrůz válečných. Na straně 30. je zajímavá pasáž, obsahující dohad o budoucích dojmech osob přímo nezúčastněných ze vzpomínek na děje válečné. V pokračování nechybí humoru („Kost“ „Ženichové“); následují pak pozorování mezi domorodci, líčení poměrů místních a konečně návrat k rodině. Knížka zasluhuje pozornosti; patřila by ovšem do knihoven kruhů, které poměrů válečných nepoznaly tak zblízka jako valná část čtenářstva levné lidové knihovny. — Ve sv. 99. pojaty jsou dvě práce dánského spisovatele sociálně demokratického M. A n d e r s e n a N e x ö: „*Ďábel loterie*“ a „*Tažní ptáci*“. Seznamujeme se tu po prvé s autorem vynikajících kvalit; obě povídky jsou krásné, podáním vskutku uměleckým, poesií, vítězící nad zřejmou tendenčností povídky prvé, i nad drsnou, místy surovou tragikomedií druhé. Znalost života, zkušenost, pronikání v podstatu lidskou a skutečný básnický soucit s třídami, trpícími bídou hmotnou i duševní, ovládá obě práce a ukazuje na veliké vzory, kterými autor se řídil. Při tom mají obě práce cele národní ráz, barvu i vůni své země. Tím smutnější však jest překlad vskutku bídný; překladatel neumí česky, dopouštěje se nejhrubších chyb, a mimo to místy patrně vůbec nerozuměl tomu, co překládá. Otrocky slovné překlady některých úsloví, která v češtině nutno nahraditi obdobnými, ukazují, z čeho bylo překládáno. („Dělá nám peklo horké“, „na dobré ukončení“, „kam chtěli jeti (m. kam pojedou)“, „sakypaky‘ atd.). — *Světová knihovna*, vydávaná nákladem Ottovým, postupně v seznam autorů, kteří v ní jsou zastoupeni, zařaďuje i polozapomenuté, kdysi význačné zjevy. Takovýmto padlým velikánem jest J e a n P a u l, kdysi zbožňovaný, dnes přímo nezáživný spisovatel. Karel Franta přeložil „*Dvě idylly*“ z jeho díla a opatřil je úvodem pečlivě sestaveným, poskytujícím kriticky nestranné stanovisko, ale rozhodně zajímavějším, než obě idylly samy. — Dalších osm svazků vyplňuje „*Císař a Galilejský*“, světodějná hra H e n r i k a I b s e n a; z norštiny přeložil a úvodem opatřil Gustav Pallas. K dílu vrátíme se zvláště; zatím s povděkem konstatujeme, že tento překlad jest novým krokem k úplnému vydání díla Ibsenova v levné knihovně. — „*Knihy dobrých autorů*“, vydávané Kamilou Neumannovou jako č. 2. a 3. svého XII. ročníku přinesly román „*Koně Diomedovi*“ od R e m y d e G o u r m o n t (přeložila Máša Ryšavá). Koně krále Diomeda v antické báji byli

krmeni lidským masem, a bylo nutno přikovávati je železnými řetězy ke kovovým žlabům. Symbolický titul z báje převzatý kryje román sestavený z hovorů o lásce, otroctví pohlavních vztahů, v nichž střetají se muži a ženy moderní Paříže. Myšlenky, tu hluboké, jinde pouze zajímavé, krásné či pouze překvapující, patrně nejlépe se obrážejí v mluvě originálu a každý překlad s práce mnoho stírá. Ale kdo sahá k vydáním této knihovny, nečeká četby snadné; ví také, že nebude zklamán a nad to nový překlad z Gourmonta je vždy vítán. — V rychlém tempu vycházejí *„Topičovy dobré knihy přeložené“* (red. dr. Jiří Guth) a zařadily v sedmý a osmý svazek dvě vynikající práce. Prvou jest *„Králův pád“* slavného dánského romanopisce J o h. V. J e n s e n a (přeložil Viktor Šuman), historický obraz, který šíří koncepce a jistotou myšlenky nerovná se sice dějepisným románům Jiráskovým, jichž cena vedle tohoto díla proslulého cizího spisovatele znova stoupá, ale jest zajímavý malebností líčně, barvitým vyvoláváním zašlé doby v ovzduší prosyceném svérázem kraje. Jest jako mosaikou historických maleb rázu Schwaigrova, pro české čtenáře tím spíše mosaikou, že chybí mu zevrubná znalost dánského dějepisu, jehož episody jsou tu pouze naznačovány, a jest velmi na škodu dojmu, že p. překladatel nedoplnil knihu buď přehledem historickým, buď vysvětlivkami, vztahujícími se k jednotlivým bodům. Nedostatek tohoto základu — jejž u nejširších vrstev nelze přece předpokládati — jest na újmu plnému požitku, který čtenář má jednak z klidného vypravování, jednak z působivých lícní krajinových, střídajících se se zachycováním silných postav a zálibně líčenými výjevy tragického děsu. (Naturalistické líčení smrti Gustava Trolle. — Tichá pouť Jakuba a Idy. — Krásný smutek scény, kde lid se břehu pozdravuje míjející loď krále Kristiána. — Popis hry Jakubovy na str. 211. — Smrt Michalova, jejíž líčení smiřuje, a téměř naučí toužit po smrti. — Kapitoly „Inger“ a „Grotte“, s kouzlem záhadna v lidovém názoru. — A infernální líčení kapitol „Carolus“ a „Hranice“). Síla dojmu po roztříštěném počátku ke konci příkře stoupá. Jensenův román zasloužil býti přeložen a „Topičovy knihy“ v něm získaly vynikající článek. — Šťastnou byla rovněž volba díla dalšího, D a u d e t o v y *„Sapho“*. Byla kdysi již do češtiny přeložena, ale velmi hanebně, dokonce s dryáčnickým názvem „V objetí krásné Pařížanky“. Nový překlad pochází z nejpovolanějšího pera dra Jiří Gutha a jím teprve, v rouše ceně originálu úměrném, dostává se v ruce českého čtenářstva slavné dílo Daudetovo tak, aby požitek četby byl nezkalen. Jest to milostný román v nejvlastnějším slova smyslu, jenž vždy bude okouzlovati svým mistrným zachycením osudné kletby milostné vášně, promítnuté v obraz, napínavým dějem se obrážející na skvěle líčeném pozadí pařížského života, „mravů pařížských“, jak pod titulem zdůrazněno. Novým českým jeho překladem činí se přístupným dílo slavné románové epochy francouzské, jehož cena, opět a opět zkoušena, nepodlehne škůdným změnám. — *Vilímkova knihovna* k dosavadním svazkům původní tvorby české, v nichž zastoupeni jsou moderní autoři, přiřadila objemný fantastický román *„Záhada Alberta Dryma“* od K a r l a P i s k o ř e. Autor získává zálibu čtenářů chtivých sensace jda po stopě cizích vzorů, zábavných prací detektivních — jichž jest lepší, přesným provedením myšlenky aspoň trochu pozoruhodné — a fantastických, jichž nedostihuje, spokojuje se pouhým dějem a nedávaje mu hlubšího podkladu symbolického, filosofického neb satirického. Vše jest zevní děj; lidé, kteří jsou v něj zajati, nemají duší ani valné zevní osobitosti, a také ovzduší — přes lokalisování práce v určitá místa pražská — nemá nutné souvislosti s dějem. Vypravování jest prostě routinované, způsobem, jehož lze nabýti z četby. Klid a jistota autorovy zasluhují, aby věnovány byly práci hlubší. Zatím lze jen říci, že román jest dokladem, že nemusíme si do češtiny překládati „Golemy“ e tutti quanti, ale že máme tvůrce podobné četby doma. Napínavost románu opírá se o stěhování duší za živa, při čemž se mnoho hřeší na tajemné vědy indické. — *Vilímkova humoristická knihovna* přinesla soubor humoresek E d u a r d a B a s s e: *„Fanynka* a jiné humoresky“. Knížka náleží mezi sympatičtější svazky této sbírky. Eduard Bass je autor vskutku vtipný, a třebas jeho práce počítají s účinkem toliko vnějším, jsou aspoň poctivě vypracovány, hledají hutnou dikci a zakotvení v ovzduší dobře odpozorovaném. *Kaz.*

TÝDEN.

JAN LIER
† 2. června 1917.

* S m r t 6 5 l e t é h o J a n a L i e r a, která nám v sobotu o 9. hodině ranní z kruhu nejmilejších přátel „Zvonu“ nečekaně vyrvala druha předrahého, otřásla námi z hlubin duší. Byl churav, a vážně churav — všichni jsme to věděli, a Jan Lier se tím sám netajil v dopisech a vzkazech přátelských. Ale že by anděl smrti byl už tolik blízko stál u hlavy muže, v jehož nitru to stále kypělo nezdolanými silami životními, a jenž přes všecko veliké neštěstí válečné doby (která ho připravila o život synův a ohrožovala i život syna druhého) neztrácel svého osobitého humoru kořeněného sarkasmem —

toho jsme se nenadáli nikdo. Jan Lier po velikých, tichých utrpeních duševních podlehl zákeřnému onemocnění stejně nenadále a nehlučně, jako nehlučné bylo i všecko jeho životní podnikání. Ulehl takořka v poslední chvíli, ještě onehdy psal dopis prozářený nepřímo nadějemi, ale smrt se už dotýkala spánků. Bolestně zarmoutil nás drahý ten přítel a dlouholetý spolupracovník! . . .

Byl z Lumírovců, kteří silou své práce a výmluvnou literární osobitostí dodávali svému typickému ovzduší jadrného výrazu. Muž svérázný i osobou svojí a hlavně poctivou, svrchovaně ryzí povahou, uměl vésti své péro v nejužším souhlasu se svým uměleckým i lidským karakterem. Bohatě vzdělán, odkojen zejména duchem i formou literatur západních, nadán skvělými prostředky formálními, postavil se velmi záhy jaksi v čelo našich essayistů a feuilletonních causeurů ponerudovského pokolení a možno říci, že po všecka léta, co tento genre pěstoval, stál nevelké kohortě českých feuilletonistů v čele. Pokud se týče jistých pokroků formálních, daných ovšem už dobou, a pokroků názorových, stejně diktovaných citovou vyspělostí nového pokolení, vynikl Jan Lier ve svých třech knihách „F e u i l l e t o n ů", vydaných ve staré „Kabinetní knihovně" Šimáčkově, po nejedné stránce i nad Nerudu. Psal pouze pro inteligenci, a jeho břitká, živým espritem nesená causerie uměla se dravě vrhati na českou společnost, pokud byla zkažena prostředností, snobismem, nedostatkem ryzího citu uměleckého a kulturního. Lier projevil se zde také jako zapřisáhlý nepřítel vší tendence v umění, všeho kompromisu a nedostatku vyššího posvěcení, vší nepoctivosti literární a úbytku jemného vkusu. Přesvědčený l'art pour l'artista, temperamentní a skvělý causeur, zápasíval ohnivě ve jménu vysokých cílů uměleckých, ať již se týkaly literatury nebo výtvarnictví, ať archeologie nebo národopisu, ať kulturní historie nebo prostě vyšší výchovy společenské. Ještě před Mrštíkem a Kamprem bil se s K. Chytilem, K. B. Mádlem a jinými za krásy staré Prahy, jež uměl vyzvedati a oceňovati břitce a kriticky. Dávno před V. Hladíkem obdivoval se s Bohumilem Havlasou eleganci a živému kouzlu francouzské novely a snil o zkulturnění, zevropštění českého románu. Z ovzduší, jemuž se oddal po studiích — byl v polovině let sedmdesátých železničním úředníkem — vybral si řadu efektních motivů k původní tvorbě beletristické, a jeho ž e l e z n i č n í n o v e l y, jeho románové studie a povídky z tohoto ovzduší čerpané mají esprit i spád, živelnou prudkost epickou, ač bývají i nezřídka porušovány výstřednější romantičností, nejednou causeristickou odbočkou a satiricky vyznívajícími složkami. Jistý sarkasmus (anebo alespoň náběh k němu) vznáší se vůbec nad Lierovou tvorbou, dodávaje jí výmluvné, osobitě zabarvující dominanty. Fantasie Jan Lier byl vzletné, podmaňující, a ona to byla též, která uměla i v jeho causerii a feuilletonu vzbuditi zájem pro věc významu často podřízenějšího. Náš list měl v něm dlouholetého kritika výtvarného, ovládajícího látku suverenně a bohatě. Jeho studie po této stránce, v některých oborech až detailně překvapující (doba rokoka, empiru), jeho duchaplnost a skvělá obratnost stilistická, jakož i jeho obrovská umělecká erudice vůbec činily jej tu spolupracovníkem z nejváženějších a nejmilejších. Krajně svědomitý a poctivý byl Jan Lier ostatně i v jiných oborech své práce, jako spolupracovník „Ruchu", „Pokroku", Hlasu Národa" (přehledy divadelní), „Lumíru", „Světozora", „Zlaté Prahy"..., v nichž ukládal už od let sedmdesátých plno článků kritických a essayistických, divadelního i výtvarnického rázu. Stejnou vrcholnou svědomitost projevoval i jako lektor Národního divadla, jako sekretář a později bibliotekař Průmyslové jednoty, jako funkcionář a organisátor spolkový. Všude, kam zasáhl svým perem a svou činností, zasáhl rázovitě a vyznamně, a pro tuto svou svrchovanou, krajní poctivost uměleckou musil vždycky patřiti k nejváženějším postavám naší obce literární. Zachováme mu povždy svou nejkrásnější, vděčnou i srdečně přátelskou vzpomínku. *S.*

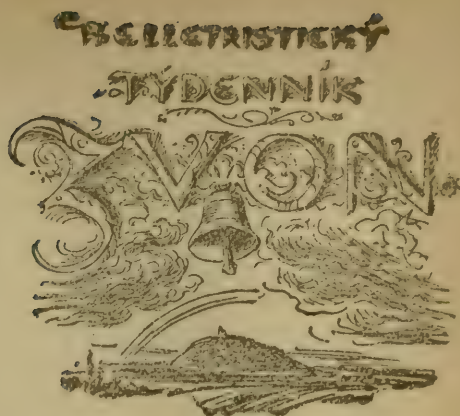
*

* Dne 30. m. m. konal Spolek českých spisovatelů beletristů „Máj" v Praze svou výroční valnou schůzi za předsednictví Fr. Heritesa a účasti i členů přespolních. Činnost tohoto střediska spisovatelského utrpěla průtahem krušné doby válečné značné újmy hmotné, že jen s nejkrajnějším napětím výboru bylo možno udržeti v chodu důležitou instituci pensijního fondu. Bude potřebí, aby i tímto směrem obrátily se zraky zámožných přátel literatury, chápajících význam českého spisovatelstva, neboť mimo pens. fond „Máje", jímž spisovatelstvu zajištěna stálá roční pense, neexistuje u nás druhého podobného pensijního opatření. „Máj" snaží se, aby spisovatelé na stará kolena nehladověli, sluší se podporovati jej v této snaze. Hlavním zdrojem příjmů jeho pro pens. fond je také percentuelní výtěžek z provozovacích práv divadelních her, které zastupuje. Spisovatelé budou pamětlivi této svépomoci a kusy své zadávati budou vyhradně „Máji". Také divadla a ochotnictvo mají povinnost dbáti divadelních her „Májem" zastupovaných. Do výboru povoláni jednomyslně opětně členové dosavadního výboru.

V Praze, dne 7. června 1917.

Majetník: D r u ž s t v o s p i s o v a t e l ů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. P r o c h á z k a. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



J. Jahoda:

PŘED VELKOU DOBOU.

Idylka let čtyřicátých. (Pokračování.)

Jede Jarboj konec lesa,
vjede v nové, velké carství,
ale nad ním také svítí
ono staré, zlaté slunce,
které vídal v rodném hradě.
Jede městem, slavným městem,
královnu on potká smutnou,
královna se tiše táže,
kam to jede mladý jezdec.
Odpovídá tiše Jarboj,
že jde hledat v cizích zemích,
v cizím nebi větší slunce,
krasší, nežli doma svítí.
Královna se zamyslila,
teskně mládci vypravuje,
že ji před dvaceti lety
přivezli sem k slavné svatbě,
ale že se pamatuje,
jak tam kdesi v rodné zemi
svítí větší, sladší slunce.
Najde-li ho jednou Jarboj,
ať jí poví, ať jí vzkáže,
že by chtěla ještě jednou
viděti to krasší slunce.

Jede Jarboj smutným městem,
kde zlatý hrad neplápolá
jako doma v milém slunci.
Jede z carství, jede týdny
neznámým a divným krajem,
kde je věčné, mlžné šero,
kam se nikdy nezadívá
zářivé a svaté slunce.

Jede hloub a jede v propast,
kolem zeje hluchá skála,
osvětlená rudým zrakem
draků, saní, bazilišků.
Jede týdny, jede trudně,
v dálkách svítí jakás světla,
zelená a ostře modrá,
podzemní to smutná slunce.

Jede Jarboj kolem skalin,
postavu on potká černou,
ploužící se šerou nocí.
Ptá se přelud bolným hlasem,
kam to jede mladý jezdec.
Odpovídá s báznì Jarboj,
že jde hledat v dálných zemích,
v cizím nebi větší slunce,
krasší, nežli doma svítí.
Chmurný přelud zamyslil se,
teskně mládci vypravuje,
že tu dvě stě let už bloudí,
proklet svojí rodnou vlastí,
že ji zradil cizím lidem,
a že tam v té rodné vlasti
svítí slunce, sladké, krásné,
přeohromné, plné jasu.
Najde-li ho jednou jezdec,
ať se vrátí, ať mu o něm
aspoň, aspoň vypravuje.

Jede Jarboj kolem skalin,
jede výše, jede z hlubin,
vjíždí v šerou klenbu lesa,
lesa, jenž snad konce nemá.
Jede týdny, jede v šeru,
bolest v srdci hořce bodá,
výčitky mu bijou v lebku,
zklamání mu hlode v duši,
že jel marně, marně k slunci . . .

Jede lesem, jede stále,
rok už takto lesem jede, —
až tu jednou znenadání
mezi kmeny zachvělo se
cosi zlatým zablesknutím!
Jede rychlej', — záře vzrůstá, —
kmeny řidnou, les se světlí, —
plným proudem padá světlo
na kraj v dálkách otevřený.

Jarboj náhle vyjel z lesa, —
přivřel oči, — jako výheň,

v které celý svět se taví,
plálo slavně v nebi slunce.
Velké, krásné, sladké slunce,
přeohromné, plné zlata,
čarokrásné, svaté, božské!!

Jarbojova duše náhle
zalila se velkým štěstím.
Našel nové, krasší slunce,
větší, sladší, ohromnější!
Touha jeho splněna je!
Je teď nevýslovně šťasten,
že si cíl svůj vybojoval,
luzný jeho sen že splněn!

Jede Jarboj v moři světla,
jede zmámen velkým štěstím,
když tu náhle v dálce vzhořel,
jako velký, zlatý plamen —
jeho rodný hrad a sady,
v kterých zlaté plody planou,
jako rozhořelé oči
nesmrtelných, velkých bohyň!

Jarboj našel v konci cest svých
svoje staré, rodné slunce,
svěžejší všech cizích sluncí,
krásnější všech dálných sluncí,
nad otčinou zlaté slunce,
slunce všech ostatních sluncí!"

Pohádku svou Anda dokončila
stiskem ruky a pak tiše
pokradmu se dívala, zda Jenda
cítí její tajný účel.
Student nepohnul se. Zavřel oči,
v bouři těžkých představ tonul.
V pohádce té vstal mu družný obraz
rozkošných chvil v jeho mládí, —
otec, starý písmák, zlaté srdce,
jako k božstvu k synkovi lnul,
mozolil se, aby vychoval ho
šťastného a učeného, —
učil synka slavné historii,
učil nad vše milovati
rodnou zem a drahý český hlahol.

V milých, podvečerních chvilkách
toužíval, by jeho synek Jenda
jedním z českých vlastenců byl,
jako ti, již budili teď národ.
A pak náhle přišla Praha!
Nové dojmy, širší, vábivější,
bezstarostná kariera
a ne krutý zápas vlastenčení
s úšklebkem a pohrdáním
pánů, kteří mají moc a sílu.
A zas Anda v duši vstala,
milá, první jeho dětská láska,
na níž těžko zapomenout — —
a tam v Praze zase bledá Lori,
budoucnost a kariéra, —
tady uděšené oči táty,
který ve svém vlastenčení
jeho touhy chápat nedovede.
Ach, kde nalézt správnou cestu
z těchto hrozných myšlenkových bludišť?
Lze ten příval protiv smířit?

Jenda prudce vstal. Jak těžce zbitý,
pohrbil se, hlavu sklonil,
bez pozdravu rychle vzdaloval se
k blízkým lesům, modrošedým
v plavém lesku májového slunce.

Mladé děvče osamělo.
Nic ji neudivil Jendův útěk,
za to radostně si řekla,
že se v hochovi to pěkně láme,
že to dobře působilo,
pomalu že chmury odežene
a zas bude starým Jendou.

Vesele šla strání; drobná píseň
zašveholila jí na rtech,
jež se spokojeně usmívaly,
jako celý kraj dnes smál se
nad velikým dílem jarní lásky.

Ve vrbovčí u potoka
objevil se znenadání Jiřík,
synek zahořklého Kerdy,
toho vesnického anarchisty,
skeptika a neznaboha.
Rozpačitě smekal, — omlouval se,
že tu na ni takto čeká,
omlouval se, že ji „máj" nestavěl,
aby Frintův student nelál,
on že místo „máje" tuhle přines'
na památku malou knížku.

A už Andě neohrabaně dal
cosi v cicovaném šátku,
klopě oči, všecek pozarudlý,
než ten sermon vykoktal jí.
V děvčeti jen tence píchla soustrast
k nesmělému milovníku,
k němuž pranic v srdci necítila,
jehož však jí bylo vždycky
pro tu tichou, marnou lásku líto.

Vybalila psanou knížku,
nesoucí ten pohnutlivý titul:
„Užitečné modlitbičky
pro křesťanské cudné panny
k rozjímání nábožnému."
Titul vkreslen v krásný, pestrý věnec
z nezabudek, skvělých růží,
modrých poupat, fialových lístků,
a jak listy promítala,
všude v konci krásně psaných stránek
květ se pestřil přenádherný

s holubičkou, s rozhořelým srdcem,
nebo lepou rozmarinkou,
zavázanou v různobarvé pentle.
„To je krásné!“ měkce řekla,
aby potěšila smutné srdce
nesmělého milovníka.
Jirka nervosně zved' k Andě hlavu:
„Pro tebe bych krásnější chtěl,
ale kantor líp to nedovede.“
„Slyšíš, Jirko, tu ten present
uschovej si pro svou vyvolenou —“
tiše řekla, ale Jirka
v bázni, ulekaně zvedl oči,
že se ihned opravila:
„Nebo mi je ponech na památku.“
Vděčně utkvěl na ní zrakem,
ale nenalezl ihned slova,
aby dopověděl všechno,
co mu chvělo v rozpačitých očích.

Mlčeli tak hodnou chvíli,
až je vytrh' z tísnivého ticha
dupot energických kroků,
a už byl tu v letu Jakub Šperlík,
„zrno napřed, pleva vzadu“,
ramenatý, s vyjeveným zrakem,
a hned orátorsky kázal:
„Trápení mám nynčko přenesmírné, —
tisíc láter do Fajtlíka!
Slota afrikánská, vzkázal nyní,
že mu basa vlhkem praskla!
Hledej nynčko světem kloudnou basu!
Snad tu basu v řece sušil,
slota afrikánská, zvyjevená!
Kde já nyní basu splaším?
Jaká Beseda by, jářku, byla
bez basy a bez basisty?“
Rukama tu prudce rozhazoval,
prskal, zrakem zrovna bouřil,
a když mladý párek rady nedal,
obrátil se bleskurychle:
„Basu splaším, — Fajtlíkovi nadám, —
ale my přec zvítězíme!
Na Besedě ukáže se, že vždy
zrno napřed, pleva vzadu!“

(Pokračování.)

Antal Stašek:

BRATŘI.

(Pokračování.)

Nemiloval intimností a zůstával vždy za oponou nebo za šraňkem jako v polotemno zahalený prorok svého okolí, jenž ničeho již v světě nehledá, od něho ničeho již neočekává, nosí s sebou v nitru vše, co zve svým, a je v samém sobě celý soustředěn.

V Jendovi se točil svět. Mráz i horko probíhaly po těle. Byl tak zmámen, že, ač znal jemný společenský mrav, choval se při obědě jako nezkušený chlapeček, a když podávali raky, bral jich sobě v zamyšlení tolik na talíř, až paní Květuše se zhrozila, a staroch se do sebe zajizlil:

„Ťal jsem do živého . . . No, uvidíme za týden.“

Lidunka zazvonila hláskem, jenž zněl jako ze stříbra:

„Pan doktor se jistě s těmi raky se mnou rozdělí.“

Podíval se na ni, z dumy probuzen, a vida její krásná jako růže rozpučelá ústa, rozvlněná k úsměvu, cítil, že ji k mrti miluje.

Po obědě brzy odešel. K domovu se potácel spletitými oklikami pěšinek mezi rozvlněným jarním osením. K městu neměl dál než malou hodinku. Ale trvalo třikráte tak dlouho, než se domů doklátil. Po dlouhé době měl hlavu smutně svěšenu a oči k zemi sklopeny. Život ho hodně rozmazlil. Až dosavade se mu všechno dařilo. Byl vnějškem svým statný krasavec; při tom bohatý, veselý, bujarý; svět ho hýčkal přízní svou. A nyní se ocíťuje před překážkou, jež se mu staví do dráhy.

Jak se rozhodnout? Čert aby vzal všechny zkostnatělé starochy. Do klášterů s nimi, aby mrzoutili tam a nekazili světu jeho radostí.

Ale paní Květuše se ptala svého Romana, když odpoledním spánkem pookřál:

„Jaký smysl mají tvoje podmínky, kde jde o blaho a štěstí naší Lidunky?“

„Právě že o to jde! . . . V tom mladém muži, velmi nadaném a jinak skvělých vlastností, provádí svůj rej na sta ďáblíků. Vše v něm kypí, vře; vše je náhlé, překotné, revoluční, skoro anarchistické. Odhodlá-li se vstoupit do soudních nebo politických služeb státních, obleče si tvrdý krunýř z ocele, jenž sevře dušičku tak pevným brněním, že nepropukne nerozvážným činem na venek. Jako strážce, jako vykonavatel zákonů musí se jim sám též podrobit. Má je každodenně v ústech, v peře, ve spisech. Jeho nitro pak se samo sebou změní pod zevnějším nátlakem společenských pořádků, jež musí hájit před světem.“

Žena chtěla cosi namítat. Zpozorovav, nepřipustil k slovu a pokračoval, řka:

„Mám toho zkušenost. Mezi mladistvými mými druhy bylo mnoho ztřeštěnců, kteří převratnými myšlenkami jen jen hořeli. A máš je vidět dnes! Státní služba zchladila jim žár. Pod uniformou dvorních radů přitlumený oheň ten již ani čmoudem nedoutná a jsou nyní oltáři i trůnu nejpevnější oporou . . . Tak, tak, milá Květuše! . . . Vyvolí-li Lipský Lidunku, přinutím ho také k tomu a sám mu svými styky pomohu, aby se stal státním zástupcem . . . Víš, to je úřad, při kterém se všechny trestní činy stíhají a k soudům žalují . . . To bude pro něj nejpevnějším pojištěním proti všechněm výstřednostem i pošetilostem, neboť jako státní zástupce nedopustí se přec ničeho, co sám by podle svého úřadu musil žalovat.“

Paní dobře nechápala a pravila:

„A což jestliže krunýř ten, kterým se má obrnit, praskne pod nátlakem, jako někdy kotel, když je parou přeplněn?“

„Neboj se, nepraskne. Na tolik znám Lipského, že, převezme-li povinnost, čestně jí též dostojí. Viděla jsi státního nějakého zástupce nebo slyšela jsi o některém z nich, jenž by se dopustil činů nedovolených?“

„Viděla i slyšela.“

„Kdy a kde?“

„Když jsem byla mladá, v divadle při Sardouově kuse ‚Paragrafy na střeše‘.“

„Ach ta hloupá veselohra!“ ušklíbl se starý pán a šel do své pracovny číst noviny.

Paní Květuše zůstala a vzdychla do sebe:

„Jen aby ta komedie „Paragrafů na střeše“ neobrátila se v tragedii života.“

*

Když slunko sklonilo se k západu, spěchala Lidunka do parku. Čekala tam Jeníka.

Marně čekala.

Dala se do pláče a usedla pod týž starý dub, pod nímž dumal včera on. Již i měsíc vyšel, a v křoví nad potokem ozvali se slavíci. Jindy by se byla bála v osamělých místech těch. Dnes stesk a strach o Jendu přikryl všechny strachy ostatní. Ví již, čeho otec žádá od něho. Záleží to na jeho vůli, o níž včera řekl blouznivě, že je bez hranic. A nyní by zradil sebe sama, zradil by i ji? Proč nepřišel?

Velké bolesti rozrývají malé srdéčko. Čeká, čeká, sluch napíná. Každý ševel v dáli budí naději a je zklamáním.

Konečně! Slyší kroky. Někdo se blíží po stezce. Toť on.

Ne.

„Lidunko, jsi tu?“ volá ve večerním šeru ustrašeným hlasem paní Květuše.

„Ano, jsem.“

„Snad nečekáš tu Lipského?“

„Čekala jsem ho.“

Mateři se rozbřesklo, že se tajně scházeli. Ale nevyčítala jí ničeho, jen vyzvala:

„Pojď domů, aby tě otec nehledal.“

Dcera si utírala slzičky.

„Proč pláčeš?“

„Nevíte?“

„Nikoliv.“

„Nepřišel.“

„Dal otci slovo, že se s tebou do neděle nesetká.“

„Láska je silnější než pouhý slib . . . Mám strach, že se navždy rozejdeme . . .“

„Má-li tě opravdu rád, povolí.“

„Ach, ty ho neznáš. Nenávidí, čeho otec žádá od něho . . . Po celý život budu plakat, ztratím-li svého Jeníka.“

„Nebuď bláhová! Děvče, jako ty, najde na sta ženichů.“

„Ale žádného Lipského . . . Ach, matičko, poraďte, co učinit.“

„Klidně čekat . . . Jiného ti nezbývá.“

„Čekat nebudu,“ chtěla prudce vyrazit, ale zdržela se a šeptala jen pro sebe:

„Již vím, co učiním.“

*

V Jendovi bouřila se krev, bouřily se myšlenky. Drží ve své náruči dva osudy. Půjde-li za svými vrozenými pudy, bude svoboden, jen své vlastní vůli podroben. Přemůže-li ho láska, bude otrokem.

Letěla-li obraznost za slávou a rozkoší k světlu bujarého života, pojímal ho po Lidunce stesk. A objímal-li v duchu Lidunku, cítil bolest a hroznou touhu, jež ho hnala k svobodě.

Vážil, kolísal. Byly okamžiky že si říkal: „Jsem synem sluněčka a půjdu za jeho září k velikému boji s tmou.“ A zase přišly minuty, kdy mu srdce šeptalo: „Mocnější než smrt a život je láska k člověku. Jsi nejen synem sluněčka, i synem lásky jsi. A láska je slastí i bolem zároveň. Miluješ-li její slast, musíš na sebe vzít i všechen její bol.“

Tak se v sobě potýkal a honil osud svůj. Nevěděl, že osud divoký je oř, jenž bez uzdy pádí po stepi života. Vidíme ho cválajícího; ale marně se namáháme, chytit jej, uzdou zkrotit, osedlat.

Týden se již klonil k druhé polovině a váhy se dosud semo tamo houpají. Chodí

po lesích, chodí po luzích, ale vesna vůkol kvetoucí a bující nevnuká mu klid.

Je večer. Lampy rozžehnuty v městských ulicích. Vrací se z dlouhé procházky a je unaven. Usedá v hostinské zahradě ke stolu pod hustým kaštanem sám a sám. Vůkol šum, hovor, ruch. Podle hraniční zdi kuželník; odtud třeskot padajících kuželek, tlukot kulí, křik a hádky hrajících.

Ač hluk ten slýchá kolem sebe každý den, zdá se mu dnes vzdálený a připadá si v jeho středu jako cizinec, před nímž se hraje jakás mechanická, pošetilá hra.

Tak ho několik těch dní, v nichž obrácen byl do vlastního nitra, odcizilo skutečnosti, že vše, co se kolem dálo, zdálo se mu hloupým divadlem.

Býval společenský, veselý; časem si i kopýtkem rád vyhodil. Nyní zvážněl, zesmutněl, hledal samotu. Soudruzi povolání se divili. Byltě jejich miláčkem a náčelníkem zároveň. S jich pomocí pořádal veřejné přednášky a udržoval v zakrnělém městě pokrokový ruch. Byl jim i všude vůdcem tam, kde šlo o to, zlobit „šosáky" mladickými nápady. Bez něho se neobešla žádná kratochvíle, žádná zábava.

Kamarádi, vidouce ho zadumaného, přisedli, počali s ním rozhovor a ptali se:

„Co je ti, snad nejsi nemocen?"

Sotva odvětil, že mu není nic.

„Stůně na srdce," smál se Kozmánek.

Škádlili ho, žertovali, smáli se; byli plni bujné rozpustilosti, jak bývá mládí na svém vrcholku, když se blíží mužným letům těžkých povinností života a chce zbývající krátké doby do poslední kapky využít.

Mračil se, neodpovídal.

„Dnes s ním není řeč . . . nechme ho a pojďme ke kuželkám," řekli si, vstávajíce k odchodu.

V Lipském kmitlo cosi náhlého. Tázal se:

„Chcete se mnou zas jednou být veselí?"

„S radostí . . . Již proto, by ses rozveselil sám."

„Pojďme do vnitřku."

Šli a zasedli do zvláštní uzavřené místnosti.

Poroučel:

„Víno, zákusky!"

Za chvilku jiskřilo se víno nejen v pohárech, ale jiskřily se v hlavách myšlenky. Vtipy sršely, rozjely se jazyky, hovor stával se šumivým proudem, jenž přetékal z obvyklého koryta.

Lipskému bylo, jakoby rozpustilé kolem něho veselí bylo pohřební hudbou, která doprovází na hřbitov jeho dosavadní život a s ním i svobodu. Rozpěněné výzvuky, jež se v těchto rozjařených chvílích nad hladinu vypialy, bily mu hruď úderem, padajícím v hrobě na rakev. Cítil vše mocněji než lidé obyčejné úrovně; každý cit vnikal do hlubin, kam všední oko nesahá. Co by u jiného jinocha bylo pouhou, byť i těžkou starostí, bylo u něho jarní bouří, zmítající vším, co v něm žilo: i srdcem i rozumem.

Přišel Tonar, středoškolský profesor. Ač starší muž, přátelil se s mládeží. Srdce jeho sice již odkvetlo, ale rozum byl jasně svítící, jenž viděl, že ten, kdo počítá s budoucností a s její nadějí, přiklonit se musí k těm, již nezmáchali dosud rudou sílu mladých křídel svých v života bahnitých močálech a chystají se k letu do výšky.

„Hledal jsem vás marně po dva dny . . . konečně vás nacházím," oslovil doktora.

„Také my jsme ho po dlouhé době našli teprv dnes. Toulal se kdesi pod oblohou a honil oblaky."

„Ba ne. Padl jako Dante někam do pekel a teď si zašel do ráje."

Tak se smáli soudruzi. Hostinec, kde seděli, jmenoval se „Ráj".

Tonar ukázal potištěný arch a děl, podávaje Lipskému:

„Přečtěte a potěšíte se."

Volali:

„Předčítejte nahlas sám."

Poslechl a četl jeho dosavadní literární tvorby posudek. Byl pochvalný. Kritikovi líbila se zvláště jedna z vytištěných básní, kterou dopodrobna rozebíral.

„Ano, ta je nejlepší," končil profesor a optal se: „Pamatujete se na ni, pánové?"

„Nikoliv."

„Chcete-li, přednesu vám ji."

Vyňal svazeček a recitoval verše ty. Ubolévaly, že lidský rozum má své přesné hranice, jak je černými, jako náhrobními mezníky vytkly mnozí mudrci; ale jásaly, že lidský cit a lidská vůle hranic nemají. Jsou nekonečným vesmírem, jejž člověk nosí ve své duši, ve svých útrobách; jsou jeho říší, kde vládne svoboda. V říši té je suverením pánem, jenž sám si dává zákony; je svým vlastním božstvím, jež se vymanilo i od Boha. Jako Bůh svou všemohoucí myšlenkou řídí světy vnější, tak člověk vládne v říši nitra svého svými city, myšlenkami i svou vůlí svobodnou. Nejsme otroci, jsme svobodni. Žebrák stejně jako král je tvůrcem ducha svého, neobmezeným je jeho vladařem. Jsme si všichni rovni v tomto znamení. Toť vrcholem je lidské rovnosti. Nejvýš mezi námi stojí genius, jenž se noří v nejtemnější bytostí všech hlubiny, kam žádný jiný člověk sáhnout nemá ani moci ani odvahy,

a tvůrčí silou dobývá tam k světlu z černých temnot perly nevídaných dosud krás a skvosty nepoznaných dosud pravd.

Přednes veršů těch byl mistrný. Rozohnil se stolokol.

„Ať věkověčně žije památka všech lidských geniů, jichž velké myšlenky a činy z jejich hrobů svítí do našeho života!"

Tak zvolal Volech a hned zařinčely sklenice.

„Ať žije také ten, kdo složil přečtený námi dithyramb na člověkovu svobodu."

„Ať žije Jenda náš... ať žije naše svoboda."

Připíjeli zdravici; objímali Lipského.

I v něm se rozpěnila krev a vykřikla:

„Ať žije i má svoboda!"

Vyjasnila se mu zamračená obloha. Uzřel modrá nebesa, pod nimi jarní zeleň, jež se bujně vlnila. Lidunka ztrácela se z obzoru jako stín, jenž před sluníčkem utíká.

(Pokračování.)

Tréval-Viola:

MIMO ZÁKON.

(Pokračování.)

Náhle na zatáčce pěšiny pochopil otec Poříz, proč.

Na lavici s krásným výhledem na Vltavu a císařskou louku smíchovskou seděl párek v důvěrném hovoru.

Ženda a doktor Pýr.

Když se otec Poříz s Bořkem objevil, vyskočili oba. Doktor pozdravil.

Otec Poříz cítil, že z úleku slábne v nohou. Opřel se o Bořka pevněji.

„Žendo! Co tu děláš?"

Ženda zčervenalá řekla slovo, dvě, Pýrovi a pokročila k otci, co doktor se s němou úklonou poroučel.

„Byla jsem, papáčku, navštívit hrob Hálkův a pan doktor byl náhodou u svého pacienta kanovníka Rubeše. Setkali jsme se a pan doktor byl tak laskav, že mne kousek doprovodil."

Otec Poříz, ač rozechvěn do hloubi duše, přece si volněji oddechl, že Ženda před Bořkem se nepokořila. Ani si nezadala. Podivil se, jak přirozeně — lže. Inu žena! Vzal dceru pod paždí.

„Pojďme domů!"

„Ano, papáčku, ale napřed dovol, abych řekla něco panu Krutému."

Bořek stál tu bled, kníry se mu třásly, jak mu stále kol úst škubalo. Nebyl s to mluviti, ani ukloniti se, jen skrčil hlavu, jako by očekával ránu.

V hlasu Žendině byla taková pevná vůle, že otec Poříz povolil. Nějaká lekce mladíkovi žárlivému škodit nebude. Špehoval patrně a přivedl si na Žendu biřice. Bastant! Však Ženda obrátí hůl a důkladně se ospravedlní. Věděl, jak ženy dovedou ve zlobě býti peprné i kdyby na krásně byly v neprávu.

„Budu čekati dole u stanice koňské dráhy," řekl odcházeje. Na pozdrav Bořkův reagoval ne více než dříve na doktorův. Kývl jen hlavou. Mrzel se na mladíka. Jak dovede žárlivost i sebe poctivější povahu dohnati k podlosti!

„Pane Krutý," řekla Ženda, když otec se byl vzdálil, „myslíte, že nejsme ještě dosti nešťastni?" Neodvracela od neklidných očí jeho pohled plný pohrdání.

Bořek toho déle nesnesl. Zavzlykal jako děcko.

Ženda pokrčila rameny, a řekla: „Pojďme kousek!"

„Ne, ne! Odejdu!"

„Žádám vás o to!"

Klopýtal za ní.

„Doktora už byste nedohonil a také nesmíte."

Odmlčela se, vybírajíc si slova, jež mu chtěla říci.

„Pane Krutý! Nechci vám připomínati, že jste mi snad něčím povinován, něčím více než šetrností. K tomu jsem příliš hrda. Ale hrdost má nezaslepuje mne tak, abych nepoznávala, že jsem i já přispěla něčím k této chvíli, která vás, opakuji — vás, tak hluboce ponížila. Chovala jsem se k vám kdysi koketně, není-li pravda? Živila jsem ve vás naděje, jež jsem nehodlala nikdy splniti? Doznávajíc to, prosím vás nyní za odpuštění! Je mi toho srdečně líto, promiňte!"

„Slečno Žendo?"

„Pořízova, prosím! Připouštím, že neuvědomovala jsem si dosah svého chování. Úmysl můj nebyl zlý. Snad zadala jsem někdy příčinu k nadějím neb k očekávání vašemu. Lituji toho. Neb možno též, že zrcadlo, neb jiné ženy, řekly vám, že jste sličný muž. V mládí je domýšlivost tak přirozena!"

Bořek se ošíval a mlčelivými posunky se bránil.

„Slečno — příliš mne pokořujete."

„Nikoli, to nechci. Chtěla jsem jen říci, že domníváte-li se míti nějaké právo, že

jsem vám něčím povinna, že nejsem vašeho mínění. A nehodlám činiti koncesí z nižádných motivů. Vím, že působím vám bolest. Ale nelze jinak. Jste mlád a v mládí se vše rychle hojí. Zapomenete — prosím, zapomenete! Nynější strázeň bude vám jednou milá — praví se, že bolest tříbí duši, prohlubuje ji. A předvídám, že mi potom nebudete zazlívati. Že uznáte, že byla jsem v právu, nepřijímajíc oddanost vaši ke mně za pouto pro celý život."

Odmlčela se.

„Opovrhujete se mnou právem," řekl Bořek temně.

„Nikoli, lituji vás. Dosud nevidíte jasně oo světa — tlučete se těsnou chodbou dsobního citu a díváte se na svět úzkou štěrbinou. Přála bych vám, abyste si dobyl rychle volného rozhledu. A neztratil všech ilusí. Ale jedno můžete i nyní."

„Poroučejte, slečno."

„Snažiti se, abyste pochopil sebe jasně a objektivně. Znamená to pochopiti člověka. Pak pochopíte i mne. Slovy to nelze objasniti, jsou hrubá, nevýstižná. Ale snažte se, chápati srdcem, pak jistě nic špatného o mně si mysliti nebudete. Vždy jsem si vážila vaší přísné, poctivé mysli!"

Stanula a slzy jí vyskočily. I oči Bořkovy rozplývaly se v slzách.

„Slečno Žendo!"

Utřela si netrpělivě oči.

„Buďte přece mužem! Zapomeňte na tuto hodinu, i já tak učiním!"

„Opravdu?"

Podávala mu ruku.

Chopil se jí dychtivě a políbil ji nad rukavičku.

Zase studený nos! Otřásla se.

Bořek promluvil jektavě:

„Vyvedl jsem hloupost — klukovství — sám si to neodpustím — i když vy laskavě promíjíte."

„Nemyslím už na to — pane Krutý!"

„Nechtěl jsem ublížiti — a přec udělati bolest — protože sám cítil jsem bolest — takovou zdrcující — byl jsem bez sebe. Nyní však pochopuji — a jsem hotov odčiniti — nabízím své služby — ano — vám i jemu!"

„Ne, Bořku, toho nežádám a to by vás jen znovu ponížilo. Jen tolik prosím — ponechte nás osudu — snad on vás pomstí — vy kráčejte svou cestou mimo nás! Vy budete šťasten v životě — a setkání se mnou bude vám jen episodou, kdo ví, zda ne prospěšnou vašemu rozvoji a zrání. Chci vám zůstati přítelkyní a budu ráda na vás vzpomínat. Tak! A nyní pobuďte tu ještě chvíli, až dostihnu otce. Žijte blaze!"

Zmizela očím Bořkovým, jenž se obrátil a zvolna vystupoval točitou cestou ke hřbitovu.

V tramwayi seděl otec Poříz zamlklé a na poznámky Žendiny jen pokyvoval hlavou a mručel.

Hrozila z toho bouře. Ale Ženda zapuzovala myšlenky na chvíle nastávající. Sem tam někdo známý přistoupil do vozu a promluvil. Odpovídala vesele. Nebylo třeba, aby postřehl někdo nesoulad mezi otcem a dcerou. A také nechtěla se připravovati, co a jak odpoví otci, čím se omluví, zda přizná se, či vše zapře. Ponechávala to inspiraci okamžiku. Vždy se jí lépe dařilo v situaci, kdy bylo třeba improvisovati, než ve scénách připravovaných a dle plánu promyšlených. Pak přepadala ji vždy tréma, takže zapomínala na vše, odpovídala zmateně, často pravý opak toho, co chtěla.

A nyní právě cítila v sobě podivnou sílu, dodávající jí důvěry, že se pravá myšlenka s pravým slovem včas dostaví. Jen neosnovati nic napřed!

Napětí bojovné v ní bylo, předtucha vítězství a soucit. Soucit s otcem, u něhož tušila starosti, strachy a sebevýčitky. Jistě že už nyní, aby ji nemusil odsouditi docela, vyhledává svou spoluvinu, že ji zanedbával, dopřál jí vůle a nevšímavostí svou zavinil, že věci dospěly v takové konce. Že nevzal ji řádně v kázeň, nevnukl jí úctu k autoritám, slovem nevedl si jako hlava, zachovatel a živitel rodiny

A při tom se Ženda strachovala. Věděla, že čeká ji zcela jiná chvíle než u matky. Že nebudou to jen předhůzky od plic, ale že otec požádá za odpověď na nejvážnější otázku života. Na otázku, kterou dosud nedomyslila, ač s ní bojovala úporně. Ale to je přece nemožno, aby nalezl otec nové řešení, aby ji překvapil. Co problémů a možností ona za nocí beze spánku nepromyslila! Ba, příjemně by ji překvapilo nové osvětlení záhady, nové východisko z bludiště, v jehož šeru se malomocně točila.

Bála se spíše proseb než hrozeb, odkladů než přímých zákazů. Bude se asi otec odvolávati na její lásku k rodičům, žádati oběti. Což kdyby zaprosil, aby nerušila zaslouženého klidu stáří, ctila hlavy v poctivosti zešedivělé, nepokálela je hanbou před smrtí?

Ale už skutečně dělá plány a toho se chce přece chrániti. Žádné melodrama! U cizího by to odsoudila jako nechutnost. Ale v případě vlastním tato odvěká, stále se opakující historie dotýkala se přece sa-

mého srdce, živého, tlukoucího a doteky ty bolely!

Co v theorii bylo dávno překonáno, nesčíslněkráte prožito a probojováno, v praxi přece každý sám o sobě znovu a znovu musí překonávat, bolest, jinými už přebolená, znovu musila býti podstupována, aby dospěla ke konci napřed známému, šťastnému neb nešťastnému.

Doma shodila pelerinu, odložila klobouk a nečekajíc, až ji otec zavolá, šla sama k němu. Do jámy lvové, řekla si a měla tisíc chutí přežehnati se křížkem. Ale odolala. Jen pevně! Má-li si vydlužovati, tož jen sama od sebe!

Otec jí ani nepřivítal, ale patrně ji čekal. Ukázal rukou na fauteuil podle svého psacího stolku.

Ženda chtěla přerušiti mlčení, sama zaútočiti, ale hrdlo se jí zadrhlo. Jen sledovala očima otce, neklidně sem a tam přecházejícího. Dva-, třikráte chtěl zapraskat klouby, ale vždy toho v půli cestě nechal. Konečně zastavil se přímo a těsně před Žendou.

„Co je mezi vámi?“ otázal se z vyprahlého hrdla.

„Máme se rádi.“

„Hm!“ odkašlal si.

Zesílila hlas do kovova.

„Z celé duše!“

Pomlka. Visací hodiny na stěně duněly jako z krypty.

„A co myslíš?“

Rozhodila ruce a spustila je podél opěradel. Mlčela. Cítila, jak se jí kolena chvějí.

„Stalo se něco?“

Otec snížil hlas k šepotu, bledá líc jeho se zarděla, hlava sklonila.

„Ne, ne!“

Vykřikla to a sepiala ruce. Upokoj se! prosily ty do sebe vtisknuté ruce.

Otec se napřímil a pohlédl jí pevně do očí. Nesklopila je, neodvrátila.

„Pak — pak —“ vzdychl otec.

„Co — otče?“

Mávl rukou a vykročil zase k pochůzce pokojem.

„Pak je vše hloupost — fantasie! Romantika!“

Prohnula se nazad, jako by někdo udeřil ji do páteře.

„Otče! Nejsme dosud — ale budeme svoji! Budeme!“

„Už jste to umluvili?“

„Nic jsme neumluvili a přece si to myslíme. Přece to víme! Vlastně já si to myslím! A já to chci!“

Stanul, pohlédl na dceru a zase vzdychl. Vzpomněl si, jak kdysi proti vůli ovdovělé matky, které vedl lékárnu, proti jejím prosbám a slzám vzal si Nolču, Žendinu matku. Ženda je po něm. V romantice nepovolná, k nenapravitelným přenáhlenostem náchylná.

Vzdor i v něm začal bouřiti. Což je už odbytou veličinou ve vlastním domě, že jeho dítě, a ženská k tomu, troufá si mu čeliti? Načněme z jiného soudku!

„A souhlasí on s tím?“

„Dosud jsem se ho neptala. Ale vím, že učiní, oč ho požádám.“

„Bačkora!“

„Nikoli, otče, muž, který touží po kousku štěstí, kterého se mu dosud nedostalo.“

„A proč po něm touží zrovna od tebe?“

„Protože jsem se mu nabídla!“

Nyní prohnul se otec Poříz jako pod ranou. Je to jeho dcera, hrdá Ženda, která se tak zahodila? A jak směle to říká! Oči její v šeru večera svítí zelenavým, jako elektrickým světlem.

„Mluvíš o štěstí, Žendo! A on je manžel a otec. Není ti ani dost málo líto rozkotati troje štěstí za problematické štěstí jediného?“

„Není, otče! Protože za jedno nic nerozkotávám. Děti i žena jeho jsou zabezpečeny, a vím, že Pýra snadno oželí.“

„Žendo, hmotné zabezpečení není vším. Což, miluje-li ho jeho žena — také jako ty — celou duší?“

Ale rychle litoval ironického závěrku. Ženda vyskočila a téměř vykřikla.

„Nemiluje ho, nemiluje! Vím to jistě! Nesnaží se o něho, nechápe ho — i chudobu mu vyčítá.“

Hlas jí selhal. Tolik myšlenek, tolik důtklivých důvodů a obran vyrojilo se jí při nesnesitelné myšlence, že by jeho žena mohla býti schopna ušlechtilejšího citu. Do půl noci by mohla uváděti důvody proti tomu. Očividný omyl otcův ji upokojil, že usedla znovu na sedadlo. Dodala klidně:

„Ta se bude držeti svého činžáku jako kočka a za mužem nikam nepoběhne.“

„Víš to tak jistě?“

„Nikdy jsem s ní nemluvila a přece ji znám venkoncem.“

„A co tím dokazuješ?“

„Že štěstí Urbanovo není problematické, nýbrž jisté. A v mé ruce!“

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Nový úsvit? Že budeme my Čechové těžkými důsledky války světové vrženi od svých cílů daleko — snad o století nazpět, tušili jsme hned od počátku jejího s krutou tesknotou. A hle, ještě je konec války v nedohlednu a již prosvítají u nás světelné záblesky dávno nezvyklé, osvěžující jako procítání před jitrem a připomínající živě dobu probuzenskou, jako by v upřímné své prvotnosti se chtěla vrátiti mezi nás. Volá se po českém sebevědomí, po české obraně a statečnosti, po sjednocené, věrně účelné práci české, a hlasy ty svědčí, z jak hluboké se probouzíme fantastické noci, z jak hlubokého spánku, zapomínajícího na nejbližší skutečnost. Spontanně se nedávno ozval hlas vyzývající — jako z dávna — české umění, aby pochopilo národní podstatu svou; silněji zavzněly důrazné tužby, aby mládež vychovávána byla na potomstvo uvědomělé, národní, mravně i tělesně zdravé a silné; přišla tichá, skromná odezva ze zástupů mladé intelligence naší, ze spolku českých mediků, hlásících se — prozatím bez účasti ostatních studujících — ku praporu vlasteneckému i žádajících, abychom jejich upřímnosti na slovo věřili, a projev tento sám o sobě dokazuje, že době, ve které i tak krotké prohlášení musí býti považováno za čin, jest třeba důrazného, mocně vzpružujícího probuzení, a toto se hlásí, jako před stoletím, ze spisovatelstva: spisovatelé čeští všech odstínů, hesel a táborů v počtu 220 nejznámějších jmen, mohoucích mluviti za spisovatelstvo jako celek, se sloučili bez rozdílu, s patrně vřelou přesvědčeností, k jednotnému projevu rázně vlasteneckému, ba politickému, obracejíce se k českým poslancům na radě říšské a žádajíce jich památným přípisem, který na sklonku května byl v českých listech denních uveřejněn, aby konajíce svatosvatou svou povinnost se zastali českých práv a českých požadavků v této nejosudnější době světových dějin způsobem nejrozhodnějším a nejobětivějším, neboť nyní rozhoduje se o českém osudu na celá staletí.

Zajisté není spisovatele nejen jazykem ale i srdcem českého, který by mohl vůči této proklamaci říci: „Ne, nesouhlasím!" I přihlašují se k ní dodatečně s hřejivou upřímností nejen zástupy spisovatelův a vědců, však i vůbec inteligentův, umělců všech oborů, učitelův a profesorů, spolčené studentstvo československé, politické strany, obce, okresy, — může-liž národ zřetelněji promluviti. Stejnou vřelostí vítáno státoprávní prohlášení českého poselstva na radě říšské. Spisovatelstvo nemohlo se naditi plnějšího ohlasu svých slov. Však mnohem, mnohem ještě více než plný souhlas se ozývá v duši každého literáta našinského, jenž ví, že nestačí složiti odpovědnost za osud národa prostě na svědomí a bedra poslancův a sám pohodlně si kráčeti vyšlapanou cestou dále, nýbrž že musí spolupracovati celý národ, jehož čelnými vůdci a povolanými mluvčími jsou nejen jeho zástupcové političtí, ale i jeho průkopníci kulturní, jeho básníci, spisovatelé, umělci, badatelé a učitelé; že nejen politika, ale všecka duševní snaha, najmě literatura též „musí míti stejně veliké, osvobozující hledisko, jemuž jest arci z minulosti třeba staré české poctivosti, staré obětivosti a oddanosti, starého, slavného zřetele na čest národa a na soud budoucnosti". Též duševní pracovníci, kteří se ku předbojníkům politickým obrátili tak vážně pravdivými, plamennými slovy, jsou povinni národu, aby byli s tuto velikou chvíli dějinnou, jež na staletí rozhodne nad osudem jeho, aby jí věnovali všecky své schopnosti, obětovali osobní zájmy jako mužové svrchovaného mravního a národního vědomí. A dí-li přípis jejich pravdu nespornou, že „my čeští spisovatelé, osobnosti v našem životě veřejně činné a známé, máme nejen právo ale i povinnost mluviti za rozhodnou většinu českého světa kulturního a duchovního, ba i za národ, jenž sám promluviti nemůže", — pamatujmež, že to právo i povinnost tu máme nejen vůči poslancům, ale vůči celé veřejnosti, celé době, celému národu i jeho budoucnosti. Nechať tedy všecko naše příští působení se děje ve směru prohlášení našeho nynějšího, nechať vždy jsme i zůstaneme tak uvědomělým a mocným činitelem od kořene srostlým s bytostí svého národa, jako spisovatelstvo každého moderního, osvíceného, ve světě platného národa cizího.

A konečně ještě malé, dodatečné slůvko: nejen tisku politickému, ale stejně i literatuře vůbec jest třeba vzduchu, aby mohla zdravě dýchati, jest naléhavě třeba osvobození z tísně censurní. *—tuš—*

LITERATURA.

Sebrané spisy celé generace českých autorů, současně vydávané, tvoří pevný, systematický základ českým knihovnám. K. V. Rais seřadil zatím dílo své do osmnácti svazků; z nich čtrnácte dočkalo se již vydání třetího — a tato vždy nová vydání, jako při spisech Jiráskových, jsou důkazem, že tato žeň z domácí půdy jest živným chlebem lidu, z jehož půdy vzešla. Ke spisům, vydávaným „Unií", jako svazek XVIII. přibývá *„Káča a jiné obrázky"* („Domov", „Vojta", „Nermuť", „V neděli") ve druhém vydání, soubor prací, jímajících prožitým citem a přesvědčivým, sytým, ač prostým výrazem. Jako spisovatel s postavami svých povídek

bratrsky žil a cítil, tak budí bratrství mezi nimi a čtenářem, a s největším uměním rozechvívá strunu soucitu, někdy s úsměvem, jenž v uzrálém pochopení života zakrývá slzy. Teplo českého domova vane z každé řádky, ovzduší krásné a milované, i když je prosyceno bolestí. O pečlivém systému redakčním svědčí připojený časový seznam knižních vydání, abecední seznam prací prosou (s letopočtem a místem prvého otištění a s poukazem na svazek spisů, ve kterém práce obsažena), dále časový seznam prací prosou (s udáním místa vzniku), posléze i seznam překladů. Celek „spisů" nabývá tím naprosté vyrovnanosti a representuje bytost autorovu pro všechny časy. — Sebrané spisy Ignáta Herrmanna dospěly ke svazku XXII., ve který pojat prvý díl práce „Z notýsků Pavla Čamrdy", jejíž díl druhý právě byl ukončen v nedělní příloze Národních Listů, kde poutal nejširší zájem spisovatelových ctitelů. O díle bude lze promluviti až po celkovém, definitivním vydání knižním; jinak jest známo, že také o tomto díle, jako v „Kondelíkovi" a ve „Vdavkách Nanynky Kulichovic", autor široce a se znalostí a pronikavostí sobě vlastními vylíčil život středních vrstev, tentokráte úřednických, v němž osvětlil několik typických postav, s plným rázem, ve který je utváří jejich ovzduší, a to s poctivou účastí a šťavnatým humorem, jimiž je činí velikým vrstvám své čtenářské obce tak milými a blízkými, že na jejich osudech berou podílu jako na osudech dobrých, vskutku existujících známých. A ovšem jsou tyto práce také výstižným, ač nevtíravě kresleným obrazem doby, nedávné minulosti pražské, v níž děj položen. — Obě knihy zatím zaznamenáváme toliko jako nové články v souborném díle obou spisovatelů. *Kaz.*

*

Miroslav Tyrš: *O zákonech komposice v umění výtvarném.* Úvodem a poznámkami opatřil Dr. Jos. Bartoš. „Umělecké snahy", sv. XLI. Vydal B. Kočí.

Miroslav Tyrš, spoluurčovatel a spolubudovatel starších základů našeho uměleckého vývoje, byl také naším prvním vážným pěstitelem myšlenky umělecké výchovy. Po čtyřiceti letech je tato studie z r. 1873, jež je jakýmsi návodem k uměleckému vnímání, co do zaujetí stanoviska i výběru už trochu úzká, dobou podmíněná a zbarvená. Maně srovnáváme, kam jsme v umělecké metodice dospěli. Přetisk přichází po nových pokusech, nových metodách už zjemnělejších. Znalosti prostředků, kterými se umělecky působí, jsou obsáhlejší a diferencovanější, zkušenosti oka větší a jemnější, vnímání intensivnější a nervnější. Metoda výkladu uměleckého díla vychází dnes aspoň v nejlepších svých představitelích víc z psychologie děcka, je vyvinuta z uměleckého díla a přirozenosti pozorovatelovy. O to pojímáme dnes myšlenku umělecké výchovy hlouběji.

Je-li nám dnes umělecká výchova psychologicky-estetickou prací, Tyrš je i zde především vědecky vzdělaným výtvarným kritikem, nadaným více mohutností vědeckou, u něhož intelektuálně analysující estetika měla vrch nad fysiologickou citovostí. Tyrš nazírá na věci ve své přísně rozdělené a provedené studii víc rozumem než zrakem. Vyvíjeje jakousi soustavnou estetiku komposice, postupuje takřka normativně: vysloví zákon, který studiem odvodil a na vyvolených obrazech a sochách demonstruje pak pravidla zákona.

Dobový poměr k uměleckému dílu je už jiný. Komposice, soudíme, to není ještě dílo celé (všechny podstatné formální elementy uměleckého díla), než jen jedna stránka podstatná a rozhodná. Je dostatečnou zkouškou životní práce Tyršovy, že na tomto užším poli může přetisk její podnes svým způsobem přispěti k vzdělání obecenstva. V prostředí, pro něž je určena, a všude tam, kde vidí oči dosud jen obsah uměleckého díla, bude vítaným návodem, jak se dívati na obraz také s hlediska uměleckého *Emil Edgar.*

DIVADLO.

Josef Kajetán Tyl: *Fidlovačka.* Obraz ze života pražského se zpěvy ve čtyřech odděleních s proměnou. Hudbu složil Fr. Škroup. Text upravil Adolf Wenig. Po prvé v městském divadle Král. Vinohradů dne 9. června t. r.; režisér Fr. Hlavatý, dirigent Karel Nedbal.

Tylova práce, po dlouhá léta žijící v paměti jen z milosti literárních historiků za to, že darovala nám píseň „Kde domov můj?", dočkala se netušeného obrození. Obrátil se proud záliby, co se v letech nedávno předchozích zdálo naivním a zastaralým, má nyní cenu starobylosti a dobové malebnosti; zejména však dostavil se kýžený přerod cítění, přestává se na prosté dílo domácí hleděti jako na pouhý dokument, zasluhující sice úcty, ale pro soutěž uměleckého zápolení bezvýznamný — a jde se k jeho pochopení samostatnou cestou, hlouběji a poctivěji. Nechybělo ovšem nikdy těch, kdož vždycky takto pohlíželi na dílo našich předchůdců a lnuli k němu láskou, rozsvěcující poznání. Ale pro široké vrstvy, podléhající jednak povrchním zálibám, jednak násilným heslům modernosti stůj co stůj, bylo třeba vnějších nárazů, které dostavily se obratem módy — a obrodou cítění národního, vyvolanou ovšem v souvislosti s událostmi strašlivosti nejohromnější. A jako naši utištění předchůdci chápeme se dneska s nadějným úsilím a radostnou touhou opory u projevu češství, kde je nalézáme ve výronu nejryzejším; a vedle umělců velikosti

bohatýrské z druhé polovice minulého století jest nám takovou oporou Josef Kajetán Tyl, úporně snaživý a prostoduše ideální zjev z doby prvního rozbřesku. V trojici mezi V. K. Klicperou a J. J. Kolárem nedosahoval své doby prvenství jako umělec-dramatik, ale rozhodně jako Čech, bezprostředně vtělující své národní smýšlení a svou křisitelskou snahu ve své dílo. Vnitřní nutnost je posvěcovala, existenční nutnost je podlamovala. Psal druhdy přímo na rozkaz — a tu vlastenecké povzbuzení a smýšlení demokratické byly mu spolehlivými složkami, z nichž tvořil. Tak, dvacetišestiletý, napsal lokální frašku „Fidlovačka, aneb Žádný hněv a žádná rvačka"; hudební část s přímým použitím národních písní složil mu Fr. Škroup, nejlepší český skladatel té doby, proslulý první českou zpěvohrou, tehdy v Kristových letech. A dílo provozováno po prvé o Sylvestra r. 1834. Mělo děj nejprostší, jednoduchou milostnou zápletku, která byla jen záminkou, aby v obrazech ze současného pražského života kmitalo se několik směšných i bodrých figurek a nalezlo příležitost k vlasteneckým poznámkám a k písním na nápěvy národní. Pozdějšími hrami Tylovými, kde typy ostřeji vystouply a děj se zajímavěji skládal, záhy byla fraška zastíněna. Ale z jejího posledního dějství zalehla v česká srdce dojemná píseň, žila jmenovitě v podání svého prvního přednašeče, basisty Strakatého, a prodlením let, rozhodnutím osudu stala se naší písní nejdražší, naší národní hymnou.

Vinohradské divadlo pojalo a uskutečnilo šťastný úmysl rozvinouti před dnešním obecenstvem obraz, ze kterého tak mimořádným způsobem vynikla jedna součástka a posvětila celek k nesmrtelnosti. Uskutečnění narazilo na dobovou překážku — censuru, a pro ni bylo nutno text upraviti, jmenovitě vypustiti, co mluveno německy. Pan Ad. Wenig provedl úpravu šetrně a tak, že lze v původní znění snadno se vmysliti. K výpravě i provedení bylo přikročeno s přesvědčením o zdaru, a toto přesvědčení podmanilo si i obecenstvo — vzniká jím vzájemnost, která je hlavní, často jedinou zárukou úspěchu. Režisér, dirigent hudby, navrhovatel dekorací a množství členů vinohradského souboru dělí se o zásluhu na úspěchu, k němuž přispěli stejně nadšenou láskou; nikde nebylo rušivého tónu, ani úsilí vlastním vyniknutím porušiti soulad celku. Úloha slepého hudebníka, přednášejícího „Kde domov můj?" připadla dobrému pěvci, panu T e r n u s o v i. Může-liž býti pro českého umělce úlohy šťastnější u večer tak významný? Přednes jeho byl vroucí a krásný. Obecenstvo povstavši naslouchalo se zatajeným dechem — zpěv vystřídán byl jásotem a po té zpěvem celého domu, pokud tomu nebránily slze upřímného nadšení. Památný večer — a může litovati ten, komu nebylo přáno bráti na něm podílu.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

V ý s t a v a J e d n o t y v ý t v a r n ý c h u m ě l c ů. (V Obecním domě, květen-červen 1917.)

Také umělci řadí se podle (umělecko-) politického příslušenství. Ještě v prvém roce války byla v „Díle" zdůrazňována jako přední zásada Jednoty českost domácího umění; v ní spatřován smysl bytí českého malířství. O umění, v Jednotě pěstovaném, psalo se jako o „tíze naší české výtvarné síly", o „rozložitém stromu", v jaký vyspěl ještě za Mánesa „slabý zprvu stromek této české výtvarné mohoucnosti"; a slovy „dílo Jos. Mánesem započaté a v přímém pokračování Jak. Obrovským tak skvěle rozkvetlé" označován za malířský vrchol Jednoty Jak. Obrovský.

To byly jen velké nároky, velká slova literárního herolda Jednoty, z nichž — hledě k této výstavě — nic nesplněno. Výtvarníci Jednoty nejsou o nutnosti té tak dokonale přesvědčeni. Je třeba viděti věci tak, jak jsou. Ten bývalý význam Jednoty už hodně pozanikl. I když jednotlivci vycházejí ze starých popudů, stará tradice se ztrácí, všechno je prosyceno zcela jinými náladami, v nichž se umělci Jednoty vyvinují. Nevyčítáme, co je závislé na vývoji celého prostředí našeho a zdravosti života národního, zjišťujeme jen, co shledáváme.

Jaké povahy je umění, jež se na této straně tvoří, lze zde jen nejstručněji naznačiti. Umělecký vývoj byl zde vždy přitlumen. Tak i dnes. Staří představitelé lepších dob mizejí, učitelé generace straní se výstav, a co přinášejí nová jména Jednoty, v tom není ještě znát bezpečný, sebou jistý názor; je to mladé umění nedomyšlené, nevypracované do svých výtvarných možností. Postrádáme jarosti, volnějšího, podnětlivějšího dechu. Tak je umění Jednoty karakterově dost neurčité, rozvleklé. Nikdo už nezachovává charakterové zvláštnosti tradice a nové impulsy pokračujícího vývoje, nové vášně a víry umělecké za ně nepřišly; tvoří se v rovnoměrném malířském tempu, bez silného pohybu vývojového. Úmysly neuspívají k trvalým tvarům vyzrálých, vyrovnaných uměleckých projevů, uvíznou příliš často v ilustračním; a malířské zkušenosti v obrazech uložené jsou už příliš běžné. S povděkem přijímáme, jsou-li aspoň výtvarně čisty, bez nasládlé idealisace, nechtí-li působit líbivostí a nápadnou líbezností svých předmětů. Oproti několika obsažnějším dílům stojí záplava obrazů barev mdlých, malátných, bez teplého výtvarného smyslu a větších uměleckých nároků.

Nemá do sebe mnoho smyslu a zajímavosti vykládati snad, jak se jednotlivci liší různým stupněm nadání, jednotlivými stylovými znaky a konvencemi formy, zvláště tam, kde různost

manýry nebo malířského výrazu neznamená hodnotu uměleckého výrazu nebo obohacení malířského názoru. Mnozí umělci bývají v těchto věcech velmi vznětliví a předráždění.

Rozumný věcný klid nutno také zachovat, když vykladači Jak. Obrovského odvolávají se k Jos. Mánesovi. V souboru prací, který zde visí, nevidím hodnot a dovršených formulí, které dala tradice, nevidím rozvíjení a domyšlení odkazu Mánesova; nic mne nepoučuje o pokrevenství jeho umění s Jos. Mánesem. K tomu chybějí Obrovskému povahové sklony a vše, co tvoří jedinost Mánesovu: vedle jeho vroucnosti především Mánesův až předdobový výtvarný smysl, živě rozehraná ušlechtilá smyslnost a neomylný takt. Nechť Obrovský mluví jen za sebe, takovými nadsázkami mu jako umělci ceny ubývá. Vedle Mánesa je jen malířský aranžér, který se nedovede uskrovniti v prostředcích. Chce se projevovat radostí ze života, slunce, barev; sestavuje akty v trávě, květiny, malované džbánky, hedváb, porculán, přistavuje stolky, rozvěšuje draperie, tomu všemu chybí však příliš živé skutečnosti a rozjasnění a prohřátí vniterné; je to samá vnější poesie, seskládaná a sestavovaná, umělost a ozdůbkování, nesené barvou lehkou a uschlou.

Vážný krajinář, jakým je O. Bubeníček, měl by více dbáti zrakové pravdy. Manýra ozdobnosti a dalmatské reminiscence ruší čistotu bezprostředního vjemu a potlačují charakter domácí krajiny.

Nejchuději a nejhůře byla zastoupena architektura. Architektonické práce, jež zde visely, představovaly nejškoláčtější hospodaření se starými prostředky architektonickými.

Emil Edgar.

TÝDEN.

* K úmrtí Jana Liera, člena družstva a redakčního kruhu „Zvonu", došly nás srdečné soustrastné projevy od spis. Em. Edgara, El. Krásnohorské, red. A. Macka, prof. J. V. Myslbeka, řed. Ant. Sovy, za něž tuto z duše děkujeme.

*

* F. X. Šalda v posledním čísle „Kmene" uvažuje z projevu českého spisovatelstva o dalších povinnostech a závazcích, které jemu projev ukládá. Jest mu žádoucí těsnější styk literatury s politikou, která shlížela častěji s patra na vášnivé politické cítění našich básníků jako na rušitele své metodické práce odborné. Tyto nesrovnalosti bude nutno překlenout spolnou shodou a získáním literátů pro práci politickou. „Má-li tato válka nějaký smysl, může býti jen v tom, v čem jest smysl i všeho jiného zla: aby byla ospravedlněna. A ospravedlněna může býti jen tak a tehdy, až bude znemožněna naprosto, jednou provždy, ve svém opakování; až lidé dotvoří se vším úsilím svých bytostí takového stavu, který by zaručoval, že nemůže se již vrátiti. Nový život, nová společnost musí být vybudována — takový život a taková společnost, která by celou svou podstatou a bytností znemožňovala návrat tohoto ďábelstva. A literatura musí spolubudovati tento nový život, tuto novou společnost. Již proto nemůže býti rozkladná, již proto nemůže se atomisovati; již proto musí hledati cesty k pospolitosti, sama pospolitá a syntetická." Tento názor, který nutno kladně zdůrazniti, odporoval by příkře vytheoretisovanému novému -ismu, jak se právě v Německu buduje. Je to tak zvaný expressionismus jako protiklad zhasínajícího impressionismu. Tento styl krajní subjektivity jeví tendenci po rozkladu, po úplném roztavení skutečnosti, a k expressionistům řaděn jest některými svými díly Strindberg, Bernard Shaw, Meyrink (Golem), K. Sternheim a j. Oblastí expressionismu je chimerická hallucinace, divoká směsice snu a strašidelné fantasmagorie. Sem spadaly by jistou měrou i pohádkové hry Hauptmannovy, zejména sklářská pohádka „A Pippa tančí". Jest jisto, že ve válce zhyne i nejeden -ism, a že co válka dá silného, pravého, positivního, bude dlouho zráti. Směr však je naznačen. Milník u cesty již stojí s rukou ukazující k sebeurčení národů a jejich svéráznosti. —

*

* V tureckých divadlech panuje přísný řád pro obecenstvo. „Le Monde Artiste" přinesl výňatky z přísných nařízení vládních, v nichž zakazuje se obecenstvu jakýkoli smích hraje-li se veselohra, a také pláč hraje-li se tragedie. Za hry na jevišti není obecenstvu dovoleno nakláněti se k sousedům, šeptati nebo pohybem projevovati své mínění, tím méně hlučeti a rušiti hru. V Cařihradě jest nařízeno, aby obecenstvo předních řad nezabraňovalo účast obecenstva řad zadních, aby za hry na jevišti nepovstávalo, ale přiměřeně se krčilo, aby druzí také něco viděli. Středním řadám nařizuje se šetrnost k divákům řad posledních tím, že mají za představení hlavu skloniti, bez újmy svého účastenství na divadle, a kdo je vyšší postavy, ať sedí napolo leže v křesle. Za hry je vůbec každý pohyb obecenstva zakázán.

-O-

*

Nové vlastenectví.

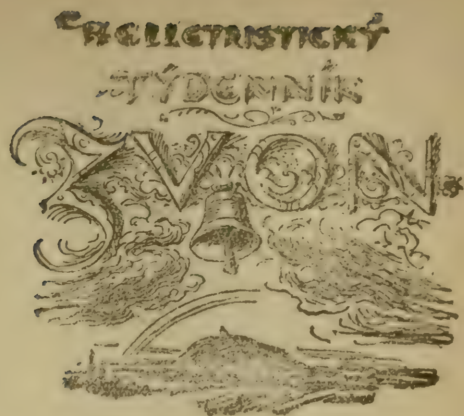
My že prý nejsme dosti národními?
V tom na nás nutno novou míru brát.
Jsme Čechy, ale Čechy moderními
a kulturními, tudíž niternými,
a proto navrch — není toho znát.

Fra Fidelio.

V Praze, dne 14. června 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



Antal Stašek:

BRATŘI.

(Pokračování.)

Slovy Tonarovými byly mysli povzbuzeny nad úroveň všedních hovorů. Ale povznesenost, vyvrcholená v pronesených přípitcích, utonula za chvíli v hodokvasu rozpustilé bujnosti. Bylo rušno, šumno, veselo. Hovor chtěl být vtipu výbuchem. Mládí slavilo své orgie.

Smál se Rezek, volaje:

„Náš milý druh vyřkl myšlenku, že ne rozumem, ale citem že si všichni lidé rovni jsou; že ne mozkem, ale srdcem že se rovnají... Pravda: bolesti i radosti, nenávist i lásku všichni stejně cítíme... Já však rozpředu ten nápad do konce a tvrdím, že nejvíc roveň si je celý svět svým hladem, žízní svou, svým žaludkem.“

Křičeli:

„Ať žije každá rovnost, i rovnost lidských žaludků!“

Plnili je šampaňským. Zdravice stíhala zdravici.

Pronesl i Jenda jednu, řka:

„Je ještě jiná žízeň, jiný hlad. Je to touha po radostech života, touha po pohárech, v nichž se pění slast a kypí rozkoše. Připíjím lidské touze té!“

„Hura!“ zaburácelo velkým hlukem v malé prostoře.

Byl z nejposlednějších, jenž opouštěl ráno před východem slunce „Ráj“. Nešel přímo domů, šel do polí mezi vlnící se osení, jež, bujné a zelené, podobno bylo jeho náladě. Slyšel jásající skřivánky. Zaháněli vzpomínku na unyle roztoužené slavíky a vítali zpěvem ranní zoru, dýchající po obloze zlatým nádechem a sypající přicházejícímu slunci růže na dráhu. Hudba dne přikrývala jasem zmírající tóny šerých večerů.

*

Vracel se domů s úmyslem, že nepůjde dnes do kanceláře. Sotva se v pokoji svém usadil, zaťukal někdo na dveře.

„Bratře, bratříčku!“ zaznělo ze dvou úst.

Jenda se vítal s Cyrilem.

Vrátil se do Prahy ze studijních cest, a prvním výletem byla k Lipskému návštěva. Dopisovali si v době té, a jich listy byly plny tím, čím překypoval duch: niter věrným zrcadlem. Jen posledního léta půl, kdy Jenda našel jinde srdci útulek, druh o druhu nevěděl, tak že Votan neměl tušení, co se děje s přítelem.

Sochař zmužněl za několik těch let. Jeho vážnost stala se ještě vážnější a opravdivější; někdejší ostýchavá skromnost ztvrdla v sebevědomí, jež bylo k cizím lidem zdrženlivé, mlčící, v sebe zamčené; ke svým teplé, důvěrné.

Kdosi řekl, že se srdce zúží, když mozek vyroste v člověku. Zdánlivá pravda ta byla při něm nepravdou. Čím pevnější a obsáhlejší stávala se síla rozumu, tím více se v něm srdce dmulo, šířilo; tím výše šlehaly jeho plameny. Ale byl ukryt oheň ten. Hořela v něm sopka, tichá na venek, jež zmítala jen vlastní útroby. Bylo z ní vidět pouze očí žhavý žár. Planuly touhou po nejvyšších ideálech lidskosti; byly duše obrazem, jež se vzpiala, by doletěla do vrcholu svého umění. Vystupňoval se i jeho názor světový. Ne hmota, ale duch života je prazdrojem a počátkem i koncem vesmíru. Matka se mýlila. Cítil, že má vesmírného toho ducha v sobě díl.

Tak vyspěl a byl sám v sobě ucelen jako socha z mramoru, když vyjde z ruky umělcovy. Jen jeho tělo zůstalo, jak bývalo. Svět říkal, ba říkali i přátelé, že je škareda.

Nikdo ve své vlasti není prorokem. Musil se proslavit dřív v cizině, než ho uznala i otčina. Nyní má již jeho jméno zvuk, jenž letí daleko.

Hovořili. Druh druha se vyptával. Rozpráveli o tom, o čem mluví mladí druzi, když se po dlouhém rozloučení shledají.

Mezi hovorem ulpěly Votanovy oči na Šárce se Ctiradem. S úsměvem se ptal:

„Vozíš s sebou po světě?“

„Ano. Je to mého bytu ozdobou, a při každém pohledu honím tebe v myšlenkách.“

Místo odpovědi zadumal se v minulost. Přes pamět mu letěla ona výstava a onen den, kdy zemřela mu matička. V skanulých dvou slzách vytryskla všechna bolest vzpomínky. Setřel slzy s očí, bolest s duše a ptal se dál:

„Co skrýváš za tou záclonou?“

Ukazoval na stěnu, kde visel v rámech obraz, bílým, hustým florem zastřený .

„Schovávám sám před sebou svou lásku a všechen její žal.“

Svěřil příteli děje svého srdce i svého rozumu.

„A proč ji nechceš vidět, proč před ní věsíš oponu?“

„Ano, oponu, za níž se má moje drama odehrát,“ odvětil a doložil:

„Bál jsem se dívat na Lidku v tom obraze, aby na mne nemluvila její ústa, aby na mne nehleděly její oči; abych nebyl pod čarovným dojmem její postavy.“

„Je její krása tak vnukává a plná síly, že zvrátit může všechny rozmysly?“

„Popatř sám.“

Odhrnul záclonu, a z obrazu se usmívala Lidunka. Maloval ji Pavlas podle fotografie a podle postřehu, jak, sám nepozorován, ji několikrát viděl v městě, když šla do kostela vedle mateře. Ani ona sama ani rodičové vědět o tom nesměli.

A byla malba ta jedna z nejlepších, jakou vytvořil ten mladý umělec.

Votanem trhl pohled ten.

„Tu dívku jsem již někde potkal v životě.“

„Toť nemožno . . . snad mýlí tebe s někým podobnost.“

„Ne, nemýlí.“

Upřeně se na ni díval jak okouzlen. Vzpomínal. Viděl v mlze, ale proniknout ji nemohl. Cosi se mu hnulo v hlubinách. Přistoupiv, sám opět zastřel obraz záclonou, neprojeviv ani slovem, jak naň působí. Jenda myslil, že ho tak její krása dojala.

Odmlčeli se.

Sochař se tázal po kratičkém pomlku, plném napětí.:

„Jsi už rozhodnut?“

„Jsem mu blízek, ač vážka ještě kolísá . . . Co myslíš ty?“

„Jen tvé vlastní srdce a tvůj vlastní rozum musejí ti poradit, ne já. Jich se ptej.“

„Co ty bys na mém místě učinil?“

Usmál se, ukázal na Ctirada se Šárkou a tiše děl:

„Spoutaný.“

„Ty bys volil svobodu?“

„Pro mne je to víc než svoboda. Pro mne je to boj a slibu splnění.“

„Slib? A komu jsi jej dal?“

„Sobě samému a své matičce. První žena, již bych objal, zabila by tvůrčí sílu ve mně, ba byla by snad i smrtí mou.“

„Toť jen předsudek nebo marný strach.“

„Jmenuj to, jak chceš, ale pod hladinou vod mých trčí to jak skalisko, kolem kterého se pění proud veškerého života . . . Na mne nedbej a jdi vlastní cestou svou, jakou ti ukáže zralá rozvaha.“

„Zralá rozvaha,“ opětoval Lipský slov těch ozvěnou.

Zmítán nitra vlněním, přecházel po komnatě, a pak stanuv před přítelem, děl:

„Máš velkou sílu v sobě, řekl bych nadlidskou, jež bojuje proti samé přírodě. A myslíš, že zvítězíš?“

„Musím, nemám-li potkat v ženě smrt.“

„Tož musím i já zvítězit, nemám-li ztratit sama sebe, nemám-li ztratit svobodu . . . Jsem rozhodnut!“

Byl to dlouhého kolísání poslední vykřičník. Přistoupil k obrazu, odhrnul záclonu, upřeně se na něj zadíval a děl:

„Již se nebojím těch očí ani úst. Můj pohled je zároveň i loučení, neboť živé neuvidím snad nikdy víc . . . Tak, milý Cyrile, i já slavím vítězství.“

Votan upřel pohled k Lidunce. Zdálo se mu, že se usmála a ze zraků že šlehl plamínek.

Neřekl ničeho a zůstal u přítele celý den. Sluníčko se klonilo již k západu, když, provázen Jendou, odjížděl nazpět do Prahy.

*

Večer tměl se do světa; ale Lipskému svítil do duše, jež zvonila jasným zvukem kovovým, který měl být umíráčkem lásky k Lidunce. Násilně ji trhal se sebe, jako trháme hořící s těla šat, a připínal si křídla velkých pomyslů i zlatých nadějí.

Sedl a psal starému pánovi, že mu nelze přijmout jeho podmínek. Položil do listu vše, co mladí lidé při takových případech mají na srdci. I slovo „bolest“ se několikrát kmitlo v řádcích velikého písma, jakým zvykl psát. Nelhal. Teprv při skládání dopisu ucítil, jaký žal mu působí to loučení. Ale šlapal po své bolesti, a zdálo se mu, že vítězí sám nad sebou.

Byl hotov. Odložil pero, vstal, zapálil si doutník a dlouhými kroky chodil v pokoji. Kouř z úst se valící byl mu ulehčením

po té těžké námaze. Při tom se chvilkami otáčel ke stolku, na němž ležel nezapečetěný dosud list.

V okamžicích těch vyskočilo z jeho podsvětí, co bylo jakési druhé „já", jakýsi jeho stín. Záhadná ta bytost je karikaturou skutečného člověka. Pitvora ta bývá někdy chmurná, strašidelná, někdy posměvačná, jízlivá; ale vždycky odporná a hlásívá se v nitru jako protiklad, by lidi poškádlila v těžkých okamžicích života, kdy bolest neb odhodlání dostoupily vrcholu. Někdy vystihuje pravdu, jež skryta byla v nejtajnějších hlubinách.

Šeptala:

„Spal ten dopis. Marně se namáháš, vášeň hořící lásky hasit chladem rozmyslů a zahalovat ji závojem mlhotkaných nadějí. Vždyť ten oheň v sobě neuhasíš ani hýřením ani rozumem ani rozbujelou obrazností básnického blouznění.. Jen se přiznej, že bys Lidku k ňadrům přitiskl, zasypal polibky, spojil se s ní na život i na smrt, a list ten roztrhal, kdyby byla přítomna... Spal to, spal a buď k sobě upřímný!"

Tak mu našeptával dotěrný ten přilezlík.

*

„Láska hřeje, pálí, svítí; ale světlo její bývá pronikavé a prudké tak, že často zaslepuje i rozum i dobrý mrav."

Tak bylo s Lidunkou.

Po všechen ten čas chodila se strachem a s láskou každého dne večer do zámeckých sadů na místa, kde se spolu při západě slunce scházeli. S oroseným zrakem čekala, že v něm bude láska mocnější než daný slib, a upírala oči v stranu, odkud zvykl přicházet. Zrak čekal, srdce volalo, duše plakala: ale nadarmo.

„Bože... což se láska může rozmýšlet!" křičela v ní vášeň, jež byla náruživá a vnukala jí odvážlivé nápady.

„Bez něho žít nemohu... strhnu ho k sobě násilím," bouřily se útroby.

Všechny zamilované dívky, jichž domovem jsou zámky bohaté, mívají v románech a v povídkách své staré kojné nebo staré služebné. Lidunka měla mladou Karolinku, jež jako sirotek vzdálených příbuzných byla v mladých letech do rodiny přijata a je nyní slečně společnicí, paní tetě v hospodářství podporou.

„Karolinko, máš mne ráda?" ptala se Lidka ráno téhož dne, když večer Jenda psal svůj list.

„Krve bych ucedila pro tebe."

Po krátké té předmluvě šeptala jí, jakou pomoc od ní chce. Karolinka, uslyševši, zachvěla se, zaruměnila. Všechny myšlenky i city se v ní zatřásly.

„Proč jsi se tak ulekla?"

„Hrozná věc!"

„Nechceš?"

„Tvoji rodiče mne vyženou, prozradí-li se," odvětila družka záminkou, kterou přikrývala svého srdce tajemství a hluboký tajemství toho bol.

„Neprozradí se. A kdyby, já tě neopustím do smrti... Svoluješ?"

Kývla smutně hlavou a odvrátila zamlžený zrak.

Lidka byla při tom jako změněná. Zdědila po otci ve svém vnějšku cosi z jeho vážnosti, jež mluvívala i jednávala bez ukvapení. Starý pán jí často říkával, že každý nepokojný spěch v konání i v řeči má nátěr sprostoty. Říkával i to, co sám kdesi vyčetl a co mu bylo z duše praveno, že slušné způsoby jsou prvním stupněm mravnosti. Pod nátlakem vnukané jí výchovy upravila i své vnější zdání, jež bylo „comme il faut": jak se patří na dívku z bohaté a vážné rodiny. Ale pod vnuceným blahomravem tím, pod vnucenou tou slušností, jež byla jako na ozrač přes ni nahozený pěkný šat, křičela a zmítala se nahá dušička, plná neklidného čeření a tužeb neukojených, jež kapaly jí do krve svůj sladký jed. Mezi pravdou nitra a zdáním zevnějšku ležela bouře života.

Karolinka vystihla již dávno stín přítelčiných jasností. Poznání to nevadilo náklonnosti upřímné a vzájemné. Ale v těchto okamžicích nepoznávala již Lidunky. Vyšlehl z ní skrývaného nitra všechen žár. I samy pohyby, jindy odměřené a přiměřené jevišti, k němuž zírá hlediště, staly se vášnivé a neklidné. Rozuzděné city vjely nejen v slovech na jazyk, ale i do rukou i do nohou, do všech údů, a nejvíc do očí, jež mluvily zřetelněji nežli sama řeč.

Obě hovořily v ústraní. Po dlouhých poradách a šeptech rozhodly, že Lidunka dnes večer, až se v zámku všichni položí, bez vědomí rodičů půjde do města a v bytě Jendu navštíví. Přítelkyně dá jí doprovod.

Celý po tom den skládala si v hlavě myšlenky a hledala k nim krásná slovíčka, jimiž k němu promluví. I různé citáty si pamatovala a ověnčila jimi své nápady. Když tak vyšperkovala svou dušičku, věnovala ještě větší péči svého panenského těla půvabům a přemítala, jak se ustrojí. Chtělať před něj předstoupit v plné nádheře i ducha i svých vnad.

Ale Karolince bylo hrozno na to pomyslit. Milovala sama tajně Lipského, a to od těch dob, kdy po prvé se k sestřeničce

přiblížil. Láska byla bolestná: nesměla se prozradit.

Ujednáno, vykonáno.

V zámečku chodívali záhy spat. Starý pán se držel přísloví: „brzy líhat, brzy vstávat,“ a podle něho musila i rodina i čeládka. Večerní výprava lákala dobrodružným tajemstvím. Nebe bylo zamračeno a hrozilo lijákem. Vzaly deštníky a vykradly se zadem do parku, odkud pospíchaly do města. Ustrojily se, jak to vidívaly v divadle: temným pláštěm obalily tělo a z černých kápí vyhlédal jim pouze zrak. Tak zakuklené šly tmavé noci vstříc a trměly žděním, co jim odhalí. Domnívaly se, že konají hrdinství jako rekyně, o nichž čítávaly v románech. Nešly po silnici; po polních šly pěšinkách, by jich nikdo nepotkal. Každé zaštěkání psa, jenž se někde v d áli ozýval; každé zatřepetání z hnízda vyplašeného ptáčete; každý stromů nebo keřů nahodilý šum byl jim strachem, byl jim úzkostí. Dívaly se do tmy, do níž nesvítily ani hvězdičky, a bylo jim, jakoby z ní strašidla boulily na ně příšernýma očima. Obcházel je mráz; hrůza se jim táhla po duši; a přece tajemný ten pocit byl jim zároveň i sladkostí. Kochaly se vlastní hrůzou; měly rozkoš ze strachu.

Nebe se rozhalilo; mraky se rozptýlily; skrytý dosud měsíc vynořil z nich tvář; zatřpytěly se i hvězdičky. Uviděly město, před ním labský proud a prostřed něho ostrov, hustými keři porostlý, kde hnízda měli slavíci. Jeden zanotoval pozdní noční písničku. S Lidunky spadla všechna hrůza, všechen strach. Ptačí pění bylo srdci milou vzpomínkou.

„Toť známý slavíček z našeho zámeckého sadu přišel za mnou, by mne potěšil,“ pomyslila si a nahlas pravila:

„Karolinko, víš, jak si připadám?“

„Jak?“

„Jako ženský Romeo, jenž jde za svou mužskou Julií.“

„Ach, jak jsi dětinská!“

„Víš, co praví ve verších?“

„Jak bych věděla? .. Vždyť tam povědíno mnoho krásného.“

„Poslyš: „Poslové lásky by měly býti pouze myšlenky, jež letí desetkráte rychleji než slunka paprsky. Proto lásky vůz jen rychlokřídlí táhnou holoubci, a proto větroletný Kupido má perutě.“

A slavíček pěl dál.

I na skřivánka vzpomněla.

Přišli k domu, kde Lipský bydlel v přízemí. Okna bytu byla z ulice. Srdce zabušila oběma, když uzřely, že je světlo v pokoji.

„Karolinko, co počít teď?“

„Zaťukej deštníkem, otevře, pozná tě a pozve k sobě nebo vyjde ven.“

„Bojím se . . . ťukej ty . . . ale jemně, aby se nezbudili v domě ostatní.“

Karolinka zůstala čekat na ulici; Lidunka se octla v jeho komnatě. Odhodivši s kápí dlouhý plášť, vynořila se ze zakuklení jako vyjasněná, smavá víla z černých vod. Zjevila se v světlém úboru, jenž přilnul k bujnému a ohebnému tělu a dal vyniknout jeho ušlechtilým půvabům. Oči hořely, ústa se rozechvěla, tváře planuly, dmula se ňadra, srdce bušilo pod těsným živůtkem.

Jenda byl vyrušen z hovoru, jejž právě vedl s hlasem pitvorného svého podzemního „já“. Pohleděl a zachvěl se i on: zachvěl se bázní před panenskou krásou jejích vnad. Chtěl od ní odtrhnout i duši i svůj zrak. Byl však přimrazen.

Z Lidusčiny hlavy uletěly všechny připravené myšlenky, jako hejno vyplašených holoubků. Odvaha se zapýřila studem; zavolal v ní otcův hlas, že se odvážila činu, jenž se příčí blahomravu slušné dívčiny. Zašeptala bázlivě:

„Přišla jsem se ptát, jsi-li rozhodnut.“

Zakolotaly v něm myšlenky. Síla vyšlehla poslední jiskérkou. Ukázal k stolu, kde ležel nezapečetěný dosud list.

„Čti!“

Bylo mu, jakoby ne on, ale někdo cizí, ne lidskou řečí, ale strojem z něho promluvil.

Rozčileně přistoupila, vzala dopis, a přečetši, bolně vykřikla:

„Ne . . . ne . . . to nepsala tvá duše . . . to psala jen tvá ruka . . . Či opravdu chceš mne zradit, ubohou?!“

Odhodlání vystouplo. Hodila na zem list a šlápla na něj řkouc:

„Ne vyčíst z mrtvého papíru, slyšet chci z tvých živých úst, zdali vyženeš mé srdce do pouště.“

Pojala ho za ruku a pokračovala:

„Podívej se mně pevně do očí a pověz, co chceš se mnou učinit . . . Tvé oči bývaly vždy věrným poslem tvého nitra a mluvívaly upřímně . . . Tak . . . a nyní se mně vyzpovídej, zdali jsi napsal pravdu, nebo zdali to, co jsem viděla, byl jen pouhý sen, a zdali spala duše tvá, když pero črtalo, co našeptávala mu černá noc . . . Řekneš-li, že to nebylo snu pouhé mámení, ale světlého dne jasná myšlenka, zapláču jako vdova nad hrobem své lásky, a víc mne nespatříš . . . Řekneš-li však opak . . .“

(Pokračování.)

✱

J. Jahoda:

PŘED VELKOU DOBOU.

Idylka let čtyřicátých. (Pokračování.)

III.

Velký, slavný den se kvapem blížil.
Včera Tejnar u Vindušků zočil
Vrzka hadrníka, co se v světě
„Luskač“ vůbec volal, — a to proto,
že kdys jeho tátu v noci chytli
s pytlem kradmo natrhaných lusků, —
tomu uložil, by v celém kraji
o Besedě rozšiřoval slávu,
aby lidem všude vysvětloval,
že to bude svátek vlastenců.

Plátenice Manka od Náchoda
Šperlíkem už byla zpracována
povědomost šířit o Besedě, —
kolomazník Šerka, velký čtenář,
na pět hodin cesty vypravoval,
že to bude reduta a nedal
vymluvit si tohle krásné slovo,
ani když mu starý Frinta hrozil,
že ho na Besedu nepřipustí,
když tak světem tlachá na prázdno.

Mládež nyní leckam kradila se,
z prázdných přístodolků bylo slyšet
Rubešovy verše, Tylův prolog,
„Češku“ z Rosenkrancova zas „Věnce“,
od Kamenického „Koledu“.
U Vindušků, co se Udlínek zval,
večer zněly gavotty a polky,
nejvíc studovalo se však s láskou
z českých písní komponírované
pana Labického potpouri.

Jakub Šperlík rozháněl se, prskal,
Tonda Šílů byl již ochraptělý
neustálým deklamírováním,
starý Frinta chodil, důtklivě zval
na tu krasořeční Besedu.

Jenom Jenda mimo tento svět byl.
S nikým skoro do řeči se nedal,
Andě vyhýbal se, zasmušilý,
před otcem, jak výčitkami zdrcen,
prchal v konejšivě družný les.
Jednou Šperlík celý den ho honil,
aby na Besedě pískal flautu, —
v březině ho dostih', silně prosil,
ale Jenda odmít', vymlouval se
nevrlými slovy na nemoc.

— — — — — — — — — — — — —

Jednou pozdě za měsíční noci
starý Frinta přec se dočkal synka.
Za dubovým stolem v rohu jizby
při kahánku seděl, starou „Praxis“
asi po sté chtivě dočítal.
Jenda nešel přímo na komoru.
Pod měsícem dlouho chodil v sadu,
uvažoval dvojím cílem zmítán,
jak by ukonejšil v choré duši
vzrůstající, bolné rozpory.

Světýlko se v okně ještě chvělo. —
Jenda věděl, že to otec v knize
hledá rozřešení, které smírně
oběma by dalo ulehčení
z tísně tázajících pohledů.

Tiše vkročil k otci do seknice,
ke stolu šel, dlouhou chvíli čekal,
až si otec dočte kapitolu.

Starý Frinta zavřel vážně knihu,
tázavý hled na syna se snes':
„Dlouho jsem tě, hochu, neviděl již.
Rád jsem, že jsi stále na sluníčku, —
slunce hojí nemoc, — je to světlo, —
a vždy světlo hojí každou bolest,
bolest na duši i na těle.“

Jenda pevně řekl: „Otče, zítra
do Prahy zas jedu, — marně tady
čas utrácím —“ Rozpačitě umlk',
věda, že je těžko vymluvit se,
říci pravdu, cele přiznat se.

„V pokoji, aj, potkala mě hořkost,
zažaloval někdy Ezechiáš,“
mírně řekl Frinta. Sklonil hlavu,
duše se mu obavami třásla,
že teď přijde slovo bolestné,
před nímž chvěl se, v duši děsně lekal.
„Do Prahy chceš? A to před Besedou?“

Mladý nervosně hnul bledým retem,
ale mlčel, chtěje zcela mírně
trpkou záležitost skoncovat.
Za chvíli řek' stále klidným tónem:
„Myslím, že je lépe studovati,
nežli na sedláky dívati se,
poslouchat, jak zbrklý Tonda Šílů
koktá škobrtavě rajmovačky,
žvásty bez hlavy a bez paty.“

Napřímil se nějak starý Frinta,
řekl měkce s utajenou slzou:
„Jako okleštěné a mdlé dřevo
na vrcholcích hor jsme my tu v Čechách,
mdlí jsme ostatkové dědů svých.
Zkormoutil Bůh úzkostmi náš národ,
těžké potření teď přišlo na nás,

ale posud oheň milování
pod zelené ratolesti víry
vodí apoštoly vzkříšení.“

Jenda náhle v srdci cítil úzkost.
Začne nyní otec trpělivě
hlodat v jeho duši vzpomínkami
na to vše, co před Prahou zde cítil
v smavých loktech svého domova, —
začne budit, co chtěl Jenda zahnat
jako přítěž výčitkami těžkou.

„Pamatuješ jistě, co dí písmo:
Navraťte se, synové vy zpurní,
uzdravím já odvrácení vaše.
Hochu, nadějí byl's všech dnů mých —“
Hlas se třepil, slzy z něho zněly —
„Což ta Praha všechno rozvrátila,
co jsem zasil v roli ducha tvého,
abys vzkvetl saronská jak růže,
abys rostl cedrem na Libánu
k slávě Čechomilstva našeho?“

Jenda mlčel. Otcův hlas mu jitřil
starý rozpor v rozchvácené duši, —
připomínal vlastenecký zápal,
rozhořený v jeho prvním dětství,
v nejšťastnějších chvílích života.
V duši vstaly ztichlé podvečery
pod „makovkou“, jejich starou hruší,
unaveně chýlící se k střeše,
jak by ulehla si těžce léta
na svraskalé ruce haluzí.
Oh, co pohádek a bájí z kronik
tady z oteckých rtů lačně lovil!
Jaké vzrušení ho uchvátilo,
když lkal nad neštěstím siré vlasti,
rozchvácené mstivým osudem!
Staré knížky čítal, plné stesků,
neskončených, bědných žalování,
knížky Českých Bratří, které otec
uschovával jako drahý poklad
nad zlato a stříbro milejší.

„Losem lidským, milý hochu, blud je,“
zahovořil znovu starý písmák.
„Labyrinthem jdeme, oslepeni
pyšnou nádherností Beliála, —
ale napravit blud, poznat pravdu
cennějším je, nežli pohodlně
holedbat se v líném závětří.
Slabí jsme jak třtiny, jako loďka
v bouřném klínu bezmezného moře, —
ale rozžehnuté k cestě světlo
může vyvésti nás z bloudění.“

Milý pocit jako druhdy v mládí
prochvěl Jendou. Takto družně spolu
hovořili, takto vzpomínali,
biblí dokládali, těšili se
nad národem z hrobu vstávajícím.

„Hochu, vím, že jenom světská marnost
tvoje ledví trhá, pýchou hřeje,
k zatracení láká pochybami.
Světský Moloch šeptá k tvému srdci, —
ale přemoci ho, odpuditi,
v tom je mír a celé odpuštění. —
Praha! Praha!“ starý Frinta trpce
zkřivil ústa. „Je tam hrstka našich
vzácných, osvícených apoštolů,
kteří Lazara, — náš milý národ, —
z mdloby ponížení vroucně budí,
ale ostatní ta tvoje Praha,
to je Babel, hříšné odpadlictví,
jako pod mečem když pastýřovým
rozprchly se plaché ovce stáda.“

Jenda schmuřil čelo. Ztratily se
z duše ony ztichlé podvečery, —
v myšlenkách mu zase vstala Praha, —
jiskřící se, žhavé, cizí víno, —
zašeřelé komnaty, kde spinet plakal
zpod bezkrevných prstů slečny Lory, —
diskrétní šer zatulených zahrad,
kde jak z biskuitu pavilonky
zvaly k šepotům a flirtování, —
svůdný svět, jenž tolik, tolik lákal
venkovského ctižádovce v klín.

Ach, být také pánem v guberniu,
aby vše se před ním strachem třáslo,
žíti v onom delikátním kruhu
vyvolených lidí, povznésti se
nad tu malost, ubohost a skromnost!
Píti klidně z bohatého zdroje
cizích umën, cizích literatur,
nebetyčně vyšších nad ubohé,
vlastenecké knížky z lešpapíru!
Kdo ví tam v tom světě o vlastencích,
přemrštěném hloučku fantastů?
Pouze Lori jednou zmínila se
o konviktském, společenském bále,
pořádaném vlastenskými Čechy.
Pomalu jen ohrnula ret,
netečně mu řekla, že tam byla
jejich štumédl a zapáchala
pak prý celý týden jaksi sprostě...

Jendu tehdy sice cosi bodlo,
ale zapomněl hned, když mu Lori
bílou rukou zvolna opravila
vázanku a unyle mu řekla,
že Herr Frinta typ má hrabat Šporků.
Ó, jak Lori dovedla vše vhodně říci!
Jak se po šlechticku podívala,
až měl před ní mimoděk sám úctu!
Jak je vážná, vzácná, graciesní
proti selským holkám hloupým, sprostým!

(Pokračování.)

Tréval-Viola:

MIMO ZÁKON.

(Pokračování.)

Neznám paní Pýrovou," řekl otec, „ale dejme tedy tomu, že je to obyčejná žena, že se k němu nehodí. A že děti má zaopatřeny, takže otce nepotřebují. A že bys jakýmsi právem se ho ujala, jako statku zanedbávaného majetníkem. Kdyby to vše srovnávalo se s pravdou, necítíš přece, jak se tím ponižuješ? Jako bys odložený oblek po jiné chtěla nositi."

Ženda se ostře zasmála.

„To jest náhled světa! Pak by se žádná vdova nesměla vdáti, žádný starý mládenec a vdovec by se neoženil. Nezapomínej, papáčku, že jsou i nepoznané neb zneuznané poklady, jež pouze jednomu se otvírají! Svět! Tím jest mi vlastní svědomí, má vlastní duše. A ta dává mi právo sáhnouti po tom, k čemu celá má touha letí. Kdybych byla chorá na smrt, obětovala bych vše, abych zdraví zase nabyla. Nuže on je mým zdravím, alespoň mé duše zdravím. A mínění celého ostatního světa jest mou nemocí."

„Žendo, nevíš, jak sobecky a bezohledně mluvíš."

„Sobectví lásky jest oprávněným sobectvím."

„A přece jak jest krátkozraké! A často klamné! Kdo ti za to ručí, že nejsi ve snu? V takovém jako Severa, když mluvila vznešená slova? Ne ve snu o minulosti, nýbrž o budoucnosti? Že až poznáš — až se vzájemně dobře poznáte, teprve uvidíš, jak jsi se zklamala? Jsi tak jista štěstím, jež očekáváš? A že bude trvalé? Že neprocitneš, až bude pozdě k návratu? Když už o sobectví mluvíš a je odůvodňuješ, není ti líto sebe samé a líto jeho? Neboť i u něho to může býti přelud, okouzlení smyslů, žádost zapovězeného. Považ, kdyby u něho nastalo vystřízlivění, zda by ti nedával vinu, že jsi ho — strhla? Opojila?"

„Toho se nebojím, otče. On je v citu ještě hlubší, ještě stálejší, než já. Snad méně je výbojný slovy. Zdlouhavě se zapaloval, ano přiznávám se, bránil se, s počátku odporoval, až mne to popuzovalo. Ale za to nyní jsem já celým jeho světem, to jest jediné, čemu ve světě pevně věřím. Jsem jeho první a jeho poslední láskou."

Mluvila vznosem triumfujícím. V ekstasi linula jí slova sama se rtů, jakmile myšlenka v ní vykmitla. Srdce její vyznávalo svou víru. Ve věcech závažných neměla dosud příčiny krčiti se, klamati, upřímnost její byla dosud nezakřiknutá a naivní. V maličkostech, aby zachovávala běžné formy, maskovala někdy pravdu. Zvláště aby vyhnula se obtížnostem, ale ve vážných věcech štítila se lži a přetvářky. Nebyla zbabělá, nýbrž směle upřímná. Proto milovala též Pýra, že nehrál komedii jako jiní muži, nevydával se za lepšího než byl. Odvážlivcem nebyl, žádným hrdinou z románů, nezastřelil by se pro ni, ale měl ji rád s oddaností vyznavače k božstvu. A sedělo se jí tak dobře na trůnu modly, v dýmu kadidla!

„A přece nemůžete nikdy býti zcela svoji," ozval se otec po chvíli mlčení a v hlasu jeho zněla tesknota. „Pouhý zákon přírody, rozdíl věku tomu stále bude překážeti. Tisícerým, drobným a třeba napřed nepostřežitelným nesouhlasem myšlenek, sklonů i tužeb. Budou napřed koncesse, dobrovolné, pak oběti a na konec trýzně."

„Nevěřím, otče!"

„On by přece spíše mohl býti tvým otcem než mužem."

„A bude mým mužem!"

„Kdyby zákony tomu dovolily."

„Zákony! Proč o nich stále mluvíš, otče?"

„A proč ty je přehlížíš, Žendo? Že zavřeš oči, proto nepřestanou existovati. Chceš býti šťastna a volíš si utrpení."

„I v utrpení s ním a pro něho bude rozkoš."

„Žendo, to jsou deklamace z románů, neb řeč fakira."

„Mluvím, jak cítím."

„Zamítáš-li zákony lidské, činíš to na základě práv přírody. Ale i ta má své zákony. A těm jsi podrobena, ať chceš nebo ne. Opakuji, ani věkem se k sobě nehodíte a není možno, abyste byli trvale šťastni."

„Ne, papáčku. Ty myslíš, starý patří k staré a mladý k mladé. Ale příroda toho zákona nezná, jen lidské mudrosloví a naivní básníci. A když příroda takových zákonů nemá, jakým právem mají býti závazny zákony lidské? Výplody omylnosti, měnící se dobou jako každé dílo lidské? Což není zítra dovoleno, ba příkazem, co včera ještě bylo zločinem?"

„Mluvíme přece o štěstí a nikoli o zákonech."

„Pro sebe štěstí nežádám. Poznala jsem od vzniku své lásky, že milovat je trpět. Ale dáti štěstí, v tom je pravé blaho všeho milování."

„A myslíš, že společnost tomu připustí? Že nebudete vyhnanci a psanci?“

Ženda mávla oběma rukama velkým, odmítavým gestem.

„Neznám nádoby trpělivější než je tak zvaná společenská morálka. Pokrytectví, slabost a tajný hřích vylévají do ní své odpady. Alkoholismus, karban, prostituce, vše se v ní skryje a ctíti ji rovná se pěti hymnu otroctví. Udržovati ji, jest pohodlím zbabělců a lenochů, beze špetky lidské důstojnosti a samostatnosti.“

Otec Pořiz stál v okně a přešlapoval, co Ženda se rozpalovala. Ozval se tu a tam, ale Ženda vždy jen zesílila hlas, aby nepřerval se jí proud myšlenek. Nemohl jí upříti, že o záležitosti své přemýšlela, že upravila si své sofistické Credo. Zatanul mu na mysli deník z Marianských Lázní. Jak mu nyní rozuměl! Nebyly to tedy vyčtené tirády, ale vlastní trýzní vylisované myšlenky. Chaos, ano, ten se ubohé, o samé zákazy a ohrady se otloukající duši přirozeně zdál být ideálem záchrany, z něho sbírala živly pro svou chorobnou soustavu světa. Tak otecky a hluboce zalitoval dcery ve své mysli, jak palčivě padaly z požáru jejího troudy na něho, výčitky, že zanedbal toto jediné své dítě, nevedl její mysl, staral se jen o její hmotný blahobyt chodě sám po cestách od její duše daleko odchylných. A v každém žehavém dopadu cítil, jak tím silněji budí se v něm náležitost k ní, jak chtěl by jí nyní nahraditi vše, otce, matku, přítele, ukázati jí svět se zcela jiné strany. Věnoval by jí celý zbývající život svůj, jen aby odvrátil ji od neštěstí, do něhož se řítila, kol něhož poletovala jako poletuje a vzdorně bzučí muška proti plamenu, jenž lhostejně plane a lhostejně stravuje. Chtěl by jí vštípiti, že celý život není než seřetězení samých zákonů a konvencí přírodních, lidských a pro toho, kdo věří, i božských. Mimo zákon! Ubohá hlavička! Co si to usmyslila! Ale snad Ženda věří, snad zachovala si víru. Tak ráda navštěvovala s Bořkem i se Severou kostely.

Obrátil se k Žendě.

„Ani zákonů božích neuznáváš?“

„Jakých božích?“

V otázce této zhasly náhle vzplanuté naděje. Dodal jen matně:

„Kdybych já tě prosil s matkou —“

„Aha! Cti otce svého i matku svou — a tak dále?“

„Žendo!“

„Rouhám se! Ano! Ale kdo mne tomu naučil? Kdo mi kázal věřiti? Kdo spoléhati ve svízelích na vyšší pomoc? Otče, kdybys byl věděl, jak vášnivě jsem někdy záviděla Severe tu její krásnou, nezvratnou víru! V té byla útěcha, naděje a síla. A myslím, že i láska.“

„Nikdy jsme s matkou proti víře nemluvili.“

„Ano, ale kdy a kde jste ji sami vyznávali? Příkladem prokazovali? Nikdy jsem vás neviděla obracet se k bohu. Jen ironicky mluvilo se o obřadech církevních, jako o středověké zaostalosti. A pak i vlastní mé zkušenosti! Což neviděla jsem u věřících kontrast mezi vírou a praktickým prokazováním jejím? Modláři provozovali lichvu a pobožnůstkářkami byly zlolajné baby a roztrpčené staré panny. Pokrytectví a podlost tím hnusněji vyzíraly na mne u pravověrných, protože odívaly se zbožnými průpovídkami z ideálního učení Kristova, a sloužily při tom ďáblu a nemilovaly bližního.“

Ženda náhle umlkla. Pohled její dosud bloudící utkvěl na otci. Stál před ní bled a zdál se jí tak ubohý a zestárlý a především tak bolestně dojat, že hluboká něha v ní vyvřela a celou zaplavila. Trpká slova utonula v blahém přívalu, ramena její napřáhla se po otci.

„Papáčku můj!“

A když se nehýbal, klekla před ním a pokrývala ruce jeho polibky.

„Promiň — byla jsem surová — a přece tě mám tolik ráda — i maminku — ale je mi tak těžko — tak těžko na mysli!“

Teprve lítostí touto uvědomil si otec Pořiz, jak nedětinsky se Ženda svými výpady zachovala. Odvrátil se a čím více měkla, tím více se zatvrzoval. Je třeba ukázati přísnost, autoritu! řekl si sám.

„Hledáš-li v utrpení své štěstí, pak budeš snad šťastnější, než myslíš.“

„Ne, otče, o mém štěstí nemluv — ani vážně ani ironicky. Jen o mé bolesti! Že jsem ti ublížila!“

Přikývl a přísné vrásky mu naskočily.

„To vše jsi sobě přichystala na nás? Vše v sobě tajila a kol rodičů chodila s pohrdáním v srdci?“

„Nepohrdala — ne, to jsem neřekla.“

„Ale vyznívalo to z tvých slov.“

„Nevěř tomu, papáčku — ale nespokojenost, veliká nespokojenost byla ve mně — ne s vámi, ale se sebou samou — pochop to přece! Když ty mi nerozumíš, na koho se, pro boha, mám obrátit? Jsme z jedné krve, smýšlení co nejbližšího. Jak se mohu nadíti, že někdo jiný mne pochopí, jak se mohu podrobiti, vysvětlovati cizím — když sám trháš mne z mých kořenů? — Bolest je to, ne pohrdání, volání o pomoc a ne zloba — co mne nutí zhostit se břemene tolika roků, vypovědět

vše, vše! A raním-li, jako bych do vlastního masa bodala, tak to cítím zároveň, svíjím se bolestí, ale ven to musí! Jen soucit žádám, strpení — neútočím, bráním se jen proti odsouzení, každý mne soudí — vysvětluji, ospravedlňuji se — i sama před sebou! I sama se odsuzuji, ale nemohu jinak. Mluv, suď, ale nezavrhuj! Jsi moudrý, zkušený — vidíš dále — můj zrak je zaujat, vím to — raď mi, ale ne nemožnosti, nežádej něco hned, co potřebuje času. Oh, mně je zle — v boku mne píchá — v levo — mžitky se mi dělají!"

Otec zavedl Žendu k lenošce, sám se všecek třesa.

„Nechme toho, Žendo, až se oba utišíme. Promluvím též s matkou! Ale žádám od tebe slib. Že dokud s tebou zase nepromluvím, že po tu dobu se s doktorem nesetkáš a že nic nepodniknete."

„Sám chceš mluvit s ním?"

„Prozatím ne! K čemu? Přinutit ho k ničemu nemohu."

„A také by se nedal."

„Vím, že na tobě vše záleží. Nuže, slibuješ? Nevyjdeš z domu, než zase s tebou promluvím?"

„Nevyjdu!"

„Ani písemně se s ním nesmíš dorozumět!"

„Ani písemně ne. Slibuji!"

Mlčky podával otec ruku a Ženda ji stiskla. Jako by muž muži dával čestné slovo.

Služka vkročila hlásíc, že večeře čeká.

Pýrovi bude krušno, pomyslila si Ženda. Bez jeho vědomí disponuje v něčem, co i jeho se týká, nejen jí. On bude míti břemeno dvojí, touhu a obavu. Vytuší, jak ona trpí a nemůže býti u ní, aby těše ji, sám se utěšil.

Bylo to tak vždy. Urban se podřizoval. Připadalo jí to přirozené v jejich tragikomedii. Snad kdyby byl pánovitý, ani by si ho nebyla tak zamilovala. Ona byla ve dvojici tvrdším živlem, on se přizpůsoboval. A v daném okamžiku tuhli oba v nepoddajný celek. Za něho mohla ručiti více než za sebe. Kdyby ona přestala milovati, kdyby z rána se probudila a řekla mu: Byl to jenom sen! on by tím pevněji zavřel oči v touze proměniti sen ve věčný.

Otec Poříz mlčel den, dva, tři dny. Máti byla jako jindy. Patrně s ní otec ještě nemluvil. Ostatně na tom nezáleželo. Otec rozhodne jako vždy sám a matku jen uvědomí.

Potom přišel Heřman Frenzl. Vyzval Žendu na led.

Hazardní nápad jí přišel. Jak by upokojila Pýra, nerušíc při tom svého slibu. Otec svolil, aby šla s bratrancem na kluziště s podmínkou, že ji Heřman zase doprovodí domů.

Ženda volila cestu kol obydlí Pýrova. Bylo v dobu, kdy měl ordinační hodinu, vlastně kdy už ji končil a vycházíval k umluveným schůzkám odpoledním. Tušila, že ho uvidí. Dá mu nějak znamení.

Nemýlila se. Stál u okna mezi květinami. Jistě že vzpomínal.

„Pohleď, Heřmane, na ty rozkvetlé azaley!"

Ukázala na okno domu protilehlého. A co Heřman květiny hledal, usmála se a kynula hlavou do okna Pýrova. Zpozoroval ji, uklonil se a usmál se též. Věděla, že zjasnila mu mysl a sama nabyla mysli a odvahy.

Den poté promluvil s ní otec o tom, nač čekala.

„Především musím ti říci, že jsem s matkou nemluvil. Nespěchá to. Nač ji předčasně znepokojovat?"

„Předčasně, otče?"

„Snad si ještě věc rozmyslíš. Viděl jsem, že jsi bez velké námahy slibu dostála a doktora ani nepohřešovala."

Žendě zhořklo v ústech. Polknula na prázdno. Tedy to rozpoznal otec z její resignace? Ani lítostí promluviti nemohla. I toto mlčení si otec mylně vyložil.

„Je to, Žendo, jen ve tvém zájmu, aby o tom co nejméně lidí vědělo."

„Tedy jsi se, otče, nerozhodl?"

Zklamáním zněl hlas Žendin cize a chladně. Toho si otec všiml.

„Neschvaluji, ale též naprosto neodsuzuji. Jen mám prozatím podmínky."

„Zase slib? Chceš mne zase zkoušet?"

„Jest to, Žendo, mou povinností!"

„Jak to otrocké slovo nenávidím!"

„A přece je povinnost tmelem civilisovaného života. Bez ní byl by věčný boj všech proti všem."

Ženda přerušila otce.

„Co si tedy vymiňuješ?"

„Proč tak urputně? Uznáváš-li, že my rodiče máme právo na tvou poslušnost —"

„Dokázala jsem ji, tuším, minulé dni."

„Dobrá! Má podmínka je, aby ses na rok vzdálila do ciziny. Abys sama sebe zkoumala, zda je to cit trvalý, jenž tě nyní poutá, či zvyk, častý styk neb kouzlo zapovězené romantiky."

„A dále?"

(Pokračování.)

✱

Dr. Alois Hnilička:

FRANTIŠEK ŠKROUP.

(Ke dnům Smetanovským.)

Od prvních let minulého věku datuje se u nás prostředí zvláštního směru dobového — známého hnutí obrozenského. Hnutí toto zasáhlo i v naše umění hudební. V tu dobu spadají první, s počátku ojedinělé, později množící se pokusy a snahy skladatelské, v nichž přihledáno ku současným plodům našeho písemnictví a jeho směrům.

Tak během času vznikl u nás zvláštní oddíl hudební tvorby, který netkví ve slohu dřívější doby přejatém a jenž má nové, nebývalé rysy. Hudební tato tvorba pojí se k výrazu nově oživlého jazyka českého. Vzniká ze zcela skromných počátků tak jako o něco dříve zrodivší se písemnictví české, vedle něhož pak kráčí družně a pospolitě, tvoříc uprostřed ostatní hudby jakousi oblast pro sebe. Tato odnož současné tvorby hudební, jejíž obsah a směr byl určen a podřízen hnutí obrozenskému, značí dosud málo doceněnou složku vývinu naší hudby.

Této složce dlužno přikládati proto důležitého významu, ježto vyvrcholila ku kreaci první české zpěvohry.

Nejvýznačnějším hlasatelem a nejvýznamnějším representantem tvorby řečeného období jest František Škroup.

Dráhu, kterou probíhaly první životní cesty Fr. Škroupa, lze seznati nejlépe z tradic rodiny, z níž vyšel. V rodině Škroupů — po několik generací učitelské — byla hudba odedávna pěstována. Rodina ta žila od dlouhých let ve východních Čechách. Nejstarším předkem, jehož bylo dosud lze se dopátrati, byl Václav Škroup z Řestok, jinak blíže nám nepovědomý. Syn jeho Jan Škroup, děd našeho Fr. Škroupa, byl učitelem na bývalém panství knížete Kinského v Čelákově na Nasavrcku. Pokud dalo se zjistiti, narodil se týž roku 1739 a byl 23. května 1762 oddán s Annou, dcerou Tomáše Šmahela, mlynáře z nového mlýna v Čelákově, a zemřel tamže 2. ledna 1774. Syn jeho Dominik Škroup, narozený 2. srpna 1766 v Čelákově, byl sotva 8letý, když osiřel. Sirotka ujal se strýc jeho Frant. Škroup, učitel ve Vejvanovicích na Chrudimsku, který mu vštípil začátky literního i hudebního vzdělání. V domě svého strýce pobyl Dominik Škroup do svého 16 roku, načež poslán byl do kursu učitelského do Pardubic. Po nějakém čase své průpravy k učitelství vstoupil však do služeb komise pro reambulaci katastru, jež tehdy právě úřadovala v Rosicích u Chrasti, a teprve as po dvou letech se zase vrátil k dokončení své přípravy, k povolání učitelskému do Pardubic, načež po odbytých zkouškách r. 1787 stal se učitelem v Libišanech na Pardubicku. Po desíti letech dostal se odtud na školu v nedaleké osadě Bejšti, kde pobyl tři roky.

V Bejšti zabýval se pilně skládáním nápěvů a průvodů k písním kostelním, jež napsal tamní farář Vebrsík, zejména k písním; „Tisíckrát buď pozdravena“, „O kříži přesvatý“, „Ježíši, své stádo žehnej“ a j. v. Dále složil tu kolem 20 mší, množství graduálií, litanií, offertorií a jiných skladeb církevních, které odtud druhdy v celém okolí byly rozšířeny a často provozovány. Některé z nich chovají se dosud v městském museu pardubickém. Dom. Škroup byl dovedným hráčem na varhany a vůbec daleko široko znám jako znamenitý hudebník. Po třech letech povýšen byl pro osvědčenou zvláštní způsobilost ve vyučování, jak literním tak i hudebním, na školu do Vosic, nejlepší tehdy na celém Pardubicku. V tomto novém působišti svém se oženil: pojal za manželku Annu, rozenou Langerovou ze Sedlice, obce k Vosicům přifařené. Na škole vosické působil až do r. 1830. Zemřel tamže 10. srpna 1830 Manželka rozžehnala se se životem dříve, zemřelať tamtéž 27. března 1826. Oba odpočívají na hřbitově vosickém, kdež na rovu jejich byl roku 1901 postaven „Spolkem pro zasazení pamětní desky Františku Škroupovi“ úhledný pomník.[1])

Dominiku Škroupovi, učiteli vosickému, narodil se 3. června 1801 chlapec, který na křtu obdržel jméno František (Jan) a jejž otec již v útlém jeho věku vycvičil na zručného hudebníka a obratného zpěváka. Hudební pohotovost chlapcova a vloha jeho ke zpěvu vymohly mu podporu u Ign. Kuchynky, umění milovného děkana vosického, jehož pomocí mohl otec nadějného syna Františka dáti do Prahy na studie. Jen touto pomocí a přijetím hošíka za vokalistu, nejprve ve chrámě týnském a později loretánském na Hradčanech, bylo docíleno, že mohl týž studovati, ježto otec měl se co starati o četné

---

[1]) Obrázek staré školy vosické jakož i autograf Dominika Škroupa přinesl „Český lid“ r. 1912 seš. 2.

sourozence jeho.[2]) Hošíkovi bylo teprve 10 let, když po prvé přišel do Prahy. Leč obětavý příznivec a podporovatel vosický již v druhém roce, co chlapec byl v Praze na studiích, zemřel a událost ta měla v zápětí, že otec musil jej vzíti zase domů.

Styky otcovy s Fr. Rollertem, regenschorim u sv. Ducha v Hradci Králové, byly příčinou, že chlapec poslán byl pak do Hradce Králové na další studie. Byl pro regenschoriho výbornou akkvisicí na kůru, a proto si ho pilně hleděl a k dalšímu zdokonalení pobádal. Mladý Škroup měl zde professorem v nejvyšších dvou třídách Václ. K. Klicperu, jenž nemalý měl vliv na svého svěřence. Pravděpodobně padlo již v čase tomto první símě do vnímavého nitra chlapcova, z něhož později mnohá satba vyklíčila.

Mladý Škroup pobyl v Hradci Králové až do roku 1819, kdy své studie na tamním gymnasiu dokončil. Z této doby pochází první jeho skladba. Složilť u příležitosti rozchodu se svými tehdejšími spolužáky píseň na slova soudruha svého Frant. Seidla.[3]) Po té odebral se do Prahy studovat práva. Bylo to v době památného období obrozenského, které stvořilo u nás zvláštní ovzduší kulturní a vyvolalo jako ohlas snah obrozenských i na poli hudby nový ruch. Silný a tvořivý duch sotva dvacetiletého Škroupa přilnul k zavládnuvšímu tehdy u nás hnutí, směřujícímu k uplatnění hudby na poli národnostního uvědomění, hnutí, v němž soustředily se snahy a sklony, všem tehdejším vrstevníkům, vlastencům na srdci ležící. Snahy ty nabyly během doby konkretnějších forem a vyvrcholily v touze, vytvořiti původní zpěvohru na slova česká.

Splnění této časové snahy i v těch nejskrovnějších mezích bylo však na tehdejší poměry něčím u nás téměř nedosažitelným. Bychom mohli zplna posouditi, jak veliký byl cíl, který v tomto úsilí mladických nadšenců vytčen byl, dlužno vmysliti se v prachudičké ony začátky, v nichž dramatická hudba do té doby u nás se nalézala.

K osvětlení primitivních oněch poměrů stačí si vzpomenouti, že koncem let osmdesátých 18. věku znalo obecenstvo, navštěvující vlastenecké divadlo, české zpěvohry toho druhu, jako byly; Reythova „Hakmatilka", Thámovi „Loutníci neb veselá bída", „Ponocný z Brandýsa", Šolcovi „Podskaláci" a j. v. Obsah a hodnota těchto a jiných podobných zpěvoher, v podstatě pouhých to popěvků způsobu nejprostšího, tehdy od různých hereckých společností u nás provozovaných, nesnesou vůbec měřítka u srovnání se „singspiely", té doby jinde na větších jevištích oblíbenými a nepoměrně umělečtějšími.

Pokud jsme zpraveni, byly kolem r. 1795 provedeny v českém překladě zpěvohry „Služka paní", dále „Ančička a Kubíček" zpracované dle vlašských zpěvoher (Paesiellových), jež byly česky provozovány od různých vlašských herců, jazyka českého skoro neznalých, a byly od společností vlašských na zlákání hojného počtu dobromyslného obecenstva vypočteny, které však nijak do poměrů tehdejšího života uměleckého u nás nezasáhly. Teprve deset let později došlo k prvnímu pozoruhodnému představení, které mohlo po stránce umělecké vzbuditi v nás hlubší zájem. Dle dochované cedule divadelní bylo totiž dne 16. března 1806 společností Dom. Guardasoniho v jazyce českém provedena ve stavovském divadle „Mozartova opera" Belmont a Konstance (Únos ze Serailu) v překladu Jana V. Štěpánka.[4])

V letech následujících, jak se zdá, poklesla, ne-li úplně vymizela operní představení v jazyce českém, neboť není dle dosavadních pramenů nijak známo, že by představení jmenované opery Mozartovy

---

[2]) Dom. Škroup měl mimo Františka ještě tyto syny: Václava, který byl hospodářským správcem a později vlastníkem velkostatku Trnové, kdež před nedávnými léty zemřel; Ignáce, který učiteloval dlouhá leta ve Vosicích a zemřel jako školní ředitel v Nechanicích: Jana Nepomuka, pozdějšího kapelníka u sv. Víta; dále tři dcery: Kateřinu provd. za Jana Kameše, učitele a varhaníka v klášteře Želivském; Františku provd. Perlíkovou v Praze, a Annu, která zůstala neprovdanou, žila u své sestry, Kateřiny Kamešové a zemřela v Čechticích. Mladší bratr Fr. Škroupa, známý kapelník dómu sv. Víta Jan Nep. Škroup, měl syny: Karla, herce německých divadel a Jana Zdenka, r. 1907 prof. organ. chemie na universitě vídeňské, vynikajícího odborníka. Ten psal se už Hans Zdenko Škraub. V arkádním dvoře víd. university jest na pamětní desce jeho jméno uvedeno: „Hofrath Dr. Hans Zdenko Skraub."

[3]) Řečená skladba se nedochovala, toliko text písně chová se posud v archivu gymnasia královéhradeckého (srov. článek Dra Josefa B. Peška v „Union" ze dne 3. května 1908 „Die erste Komposition von Fr. Škroup", dále stať téhož autora „Z drobných vzpomínek na Václ. Klicperu za jeho pobytu v Hradci Králové" ve „Venkově" a „František Škroup" v „Ratiboru" ze dne 5. září 1903).

[4]) Divadelní cedule dotyčná byla nám dána k disposici p. Janem Reichlem, druhdy předním pražským pěvcem operním, nyní v ústraní žijícím a stala se památnou tím, že po prvé vyvrátila všeobecně udržovanou domněnku, jako by zpěvohra Weiglova „Rodina Švýcarská" byla prvním operním představením v jazyce českém ve větším stylu. Ceduli tuto odevzdali jsme svého času redakci „Hud. Revue", která přinesla její reprodukci s informativním článkem z péra Jarosl. Kampra: „První české představení Únosu ze Serailu" roč. 1910 příloha 26—27.

u nás později bylo opakováno, a fakt, že dle paměti současníků bylo první české provedení Weiglovy „Rodiny Švýcarské“ (28. prosince 1823) pokládáno všeobecně za první operní představení v jazyce českém, nasvědčuje tomu, že mezi r. 1806 až 1823 buď vůbec nebylo operních představení v jazyce českém[5]) aneb, bylo-li jakých před r. 1823, upadla vesměs nadobro v zapomenutí.

Již z krátké a jen zběžně nastíněné této retrospektivy jest vidno, že česká operní představení před r. 1823 byla beze vší souvislosti s oněmi předchozími představeními, jež ve starších dobách pražskému obecenstvu známy byly a že úroveň jejich nemohla býti nijak značná, když paměť na ně tak rychle vymizela.

Ještě dlužno se zmíniti o divadelních představeních, jež konána byla vedle společností hereckých kolem let dvacátých 19. věku zvláštní družinou ochotníků v domě Teisingrově[6]), kde jí k tomu účelu potřebná místnost bezplatně propůjčována byla. Místo to však přes to stalo se časem střediskem všech horlivců, kteří pláli pro službu české Thalie a zde po prvé síly své měřili. Odtud braly počátky své veškeré další podniky vlasteneckých snaživců v oboru tomto.

Genese prvních realisačních kročejů na dráze prvního českého představení zpěvoherního zajímava jest právě prvými etapami svými.

Roku 1823 byla v Teisingrově domě provozována Bartákova zpěvohra „Pražští sládci“. Tato česká zpěvohra, vlastně veselohra se zpěvy, vyhovující jen nejskrovnějším požadavkům posluchačstva, zavdala pak podnět k tomu, že ke konci téhož roku sestoupila se družina ochotnických dychtivců, která vytkla si za úkol pořádati občas hodnotnější zpěvohry v jazyce českém ve prospěch dobročinných ústavů. K těmto ochotníkům přidružil se Škroup a jeho přátelé Hoffman, Pohl a hlavně Fr. Th. Krov, který v Teisingrově divadle při zmíněné Bartákově zpěvohře vystupoval v úloze Kubíčka a jako dobrý barytonista sklízel první úspěchy.[7]) K účelu svrchu vytčenému přeložil K. S. Macháček, tehdy studující filosofie a pro myšlenku tu zanícený, libretto oblíbené právě Weiglovy zpěvohry „Schweizerfamilie“ do češtiny. Myšlenku samu provésti ve skutek připadlo Škroupovi.[8])

Škroup pilně nacvičil zpěvohru tu a 28. prosince 1823 byla „Švýcarská rodina“ po prvé provedena (za ředitele stav. divadla Holbeina a kapelníka Tribeusea) k prospěchu pražského ústavu pro slepé. Škroup zpíval Pavlíka, Hoffman Freyburga, Krov Richarda. Mimo Kat. Kometovou (později provd. Podhorskou), která převzala úlohu Emeliny a byla již tehdy členem divadla stavovského, hráli vesměs ochotníci. Úplný zdar představení toho a slibný počátek tento dal popud k tomu, že přeloženy byly rychle mnohé jiné toho času oblíbené opery německé, vlašské, francouzské na jazyk český, načež vzniklo občasné provozování zpěvoher po česku.

V letech 1824—1825 dávána opětně „Rodina Švýcarská“; dále provozovány byly tyto zpěvohry v jazyku českém: Méhulovi „Josef a bratří jeho“, Cherubiniho „Vodař“, Webrův „Střelec kouzelník“, Rossiniho „Tancred, Othello a Lazebník Sevilský“, Mozartův „Don Juan“.

Zdar těchto představení vyvolal další fási. Bylť později z nadšení nad tímto zdarem další činnosti vytčen ještě větší cíl; vytvořiti původní českou zpěvohru. V popředí všeho, co k cíli tomu se upínalo, ocitl se opětně mladický nadšenec Fr. Škroup, dříve již i jako všestranně nadaný zpěvák a hudebník, i jako podnikavý a bystrý organisátor skvěle se osvědčivší. Škroupem vyvstal tehdy muž, jenž z malého prostředí současné Prahy soustředil řečené snahy a sklony zanícených vrstevníků-vlastenců ve své osobě jako společném ohnisku.

(Pokračování.)

[5]) Od r. 1815 i česká představení činoherní na stavovském divadle pražském přestala.

[6]) Stával, kde nyní je budova státního nádraží.

[7]) Chmelenský uvádí v „České Včele“ r. 1834, na str. 216, že „Barták zpěvy pěkně v hudbu uvedl, že však jest mu nemožno jako snad nejmladšímu z akademiků, jenžto z pokroku tohoto divadla se těšili, aby o ceně hudby kritickým pérem psal a proto též, že ‚radostí, zvuky mateřské řeči zpěvem divadelním pronesené, ponejprv slyše na vše kolem sebe zapomenul“. Účinkoval orkestr konserva oře. Divadlo bylo tak navštíveno, že se ve prospěch účelu dobročinného 425 zl. vybralo.

[8]) „Vše bylo pohotově, avšak kdo měl operu studovati a řiditi? Zkusil to ten a zase onen, ale žádný nemohl ničehož pořiditi. Tu přišla řada na Fr. Škroupa a ten dostal své úloze . . .“ Dočítáme se v Melišově článku „Jos. Th. Krov“, uveřejněném v „Daliboru“ 1859, na str. 210.

FEUILLETON.

Emil Edgar:

Josef Mánes a Sylva-Tarouccové.

I.

Podivuhodná hra osudu svedla velikého českého malíře biblického jména s potomky rodu kdysi portugalského, již počeštěného a poněmčeného a svázala je trvalými vztahy. I daleká budoucnost bude blahořečiti Tarouccovským vlivům na bytostný a umělecký rozvoj Mánesův, seznávajíc, že Tarouccovské styky tvoří v padesátiletém životě Mánesově kapitolu nejblaženější i nejblahodárnější. Hraběti Bedřichu Sylva Tarouccovi bude právem připisovati největší a nejpodstatnější vliv na počeštění a poslovanění českého umělce, který se narodil v prostředí, v němž málo co připomínalo český národ. Vnuk hraběte Šternberka, otce národní věci, který zavedl Josefa Mánesa do Tarouccovského zámku v Čechách na Moravě, uvedl ho také do národního života. V milém, tichém rozjaření aristokratického života, uprostřed Hanácka, jež ho uchvátilo svou původností, nalézá Josef Mánes svoji půdu, v níž pak zakořenil a tkvěl svými nejsilnějšími duševními zájmy; co zde zažil, stalo se uměleckou látkou a nejvlastnějším živlem Mánesovým. Zde vyrostl v největšího malířského básníka děcka, jaký kdy žil; zde povstaly krásné, nezdokonalitelné listy ličitele včerejšího aristokratického života; a především: zde teprv vytryskl a vyvinul se vzrušeně plně jeho cit rasy a s ním veliký český umělec, který obrodil české výtvarné umění blaženě svátečně viděným hanáckým a slovenským venkovem.

Hraběti Bedřichu Sylva-Tarouccovi, s kterým se setkáváme jako se starým známým jménem na poli národního hnutí na Moravě, patřilo v mysli a v životě Mánesově ode dávna místo nejpřednější. Seznámil se s ním ve věku mladistvém, as roku 1837; bylť hrabě Bedřich žákem otce Mánesova, který ho vyučoval soukromě kreslení. V kruzích šlechtických považovalo se tehdy trochu cviku kreslířského a malířského za nutný doplněk vzdělání. Hrabě Bedřich, mladík o čtyři léta starší než syn Ant. Mánesa, meškal tehdáž v Praze na studiích bohoslovecких, dokončiv dříve studia filosofická v Olomouci. „Pobyt v Praze,“ vypravuje jeho životopisec V. Brandl „měl na hraběte Bedřicha rozhodný vliv ve příčině té, že věrně přilnul k národu českému a že v něm se vzbudila myšlenka kráčeti v šlépějích děda svého, nezapomenutelného Františka ze Šternberka . . . V Praze seznámil se s Amerlingem, Kratochvílem, Štolcem, Václavem Štulcem a jinými vlastenci a literáty českými...“ Nemůže býti pochyby o tom, že v důvěrných přátelských rozhovorech zasvěcoval hrabě Bedřich Sylva-Taroucca svého mladšího přítele do života národa, v němž žil; vykládal mu historické poselství věků minulých, o vzdělávání jazyka a české literatury, o probuzenských snahách svého děda a jeho kruhu, o úsilí svých přátel a souvěkých vlastenců. Oba byli mladými enthusiasty s nadbytkem upřímného zápalu. V Praze a později na Moravě, kam odešel hrabě Bedřich jako kněz, ocitá se mladý Mánes ve vlasteneckém kruhu českého šlechtice Šternberského ducha, hořícího pro vše krásné, dobré a vlastenecké; zde vidí a slyší, o čem mluví, po čem dychtí a co činí nejbližší okolí přítelovo a sám je účasten slovem, tužbou i srdcem na tom, co je jejich předním zájmem a plánem.

S hrabětem Bedřichem Sylva-Tarouccem pojily Josefa Mánesa také společné zájmy umělecké, starožitnické a vlastivědné. Kdož hraběte Bedřicha Sylva-Taroucu znali, líčí tohoto napotomního konservátora historických staveb na Moravě, zakladatele musejní knihovny moravské a podporovatele zemského musea v Brně jako uměnímilovného a učeného kněze krasoduchých zálib a sběratele, který pro svou osobu nejméně potřeboval, „ale vykládal na všecko, na knihy, obrazy, umělecké věci. Co v kterékoli literatuře vyšlo pozoruhodného, skoupil, a který knihkupec mu dodal knihu nejdříve, ten znamenitě pochodil“.

Přes všechno dobrodiní, jež prokazoval národní věci, nevyrostl nejstarší Tarouccovský syn, vnuk hraběte Šternberka, v národního mecenáše velikého stylu, jehož jméno žije na dlouho v ústech lidu. Z blízka pozorován, je život hraběte Bedřicha i jeho mecenášství mosaikou, složenou z kaménků, které nelze dobře spojiti v celek. Nepřehlížíme, že hrabě Bedřich roste a stárne životem neklidným a roztržitým, a že to má také vliv na jeho podnikání; i to je roztržité, ne vždy dosti kritické a zhusta příležitostné, nestavíc pozvolna a promyšleně s organisátorskou důsledností hluboce uváženého programu. I hrabě Bedřich podlehl nervovým krisím, které zasáhly Tarouccovský rod oné generace. V Kloboukách u Brna, kde hrabě Bedřich s počátku kaplanoval a také v Čechách na Moravě vzpomínají staří pamětníci podnes, jak sloužil mši roztržitě, zapomínaje náhle slov obřadu. Doma mu v takovém okamžiku naznačovala sestra z přední lavice zámecké, jak dále. I prostý lid venkovský poznával, že duševní porucha otřásla jeho mozkem a pocuchala a přepiala napiaté strunky nervových nitek. V tom se stýkal se svým mladším bratrem Ervínem Vilémem, nadaným krasavcem a smělým jezdcem, který skonal náhle roku 1846, na těle i na duchu chorý.

Až sem muselo dospěti utrpení matčino, než je nebesa uznala za plné. Osud nedal se

uplatiti ostatky svatých a modlitbami těžce zkoušené staré matky, v nichž odkazovala svoje děti milosrdenství božímu. Drahé mládí Ervínovo uteklo nadarmo, a Bedřich, služebník boží, jejž viděla v duchu velkým a slavným, trpěl duševní rozervaností. (Dokončení.)

LITERATURA.

Karel de Wetter: *Granátník císařův.* Nákladem Emila Šolce, spol. s r. o. v Karlíně.

„Granátníkem císařovým" nazval Karel de Wetter cyklus deseti povídek, vypravovaných fingovanou osobou, granátníkem Napoleona I. a zahrnujících — mimo první, položenou v prvý rok republiky — devět episod ze života velikého císaře neb jeho okolí. Jsou připoutány k určitým význačným místům a rokům tak, že zahrnují celé napoleonské dvacetiletí, od prvního rozletu až po cestu na sv. Helenu. Příběhy jsou velmi prosté, nesložité, ale poutají způsobem vypravování, z něhož vane oddaná láska, s jakou spisovatel se zmocňuje svého námětu, bedlivě a hladce jej vypracovává, obezřetně vykrašluje dějinnými i dobovými podrobnostmi, aby docílil úplnou barvu doby a podmanil čtenáře svému zálibnému dojmu, což se mu také daří. Nejroztomilejší episodou jest „Malý král římský", pod hravým povrchem symbolickým skrývající zárodek hluboké tragedie dějinné; na opačném pólu pohybují se „Černý husar", „Nejhrdinnější z hrdinů", „O rybáři z Etretat", práce suggestivní ponurosti. Sloh de Wettrův je pečlivý a čistý a v dramatičtějších momentech nechybí mu síly, nezabočující však nikde v nehoráznost. *Kaz.*

*

Jiří Mahen: *Ulička odvahy.* Prajednoduchá veselohra o třech aktech. Nákladem B. Kočího v Praze.

Dílo, kterému mimoděk dostalo se před uvedením na veřejnost více pozornosti, než jest mu na prospěch. Bylo jednou ze sedmi her, jichž intendantura nepustila na Národní divadlo, a první z nich, která po této reklamě stává se obecenstvu přístupnou; tu bezděčně se každý otáže: tolik hluku pro tuto prajednoduchou historii? Hluk ovšem nebyl pro tuto historii, nýbrž pro zásadní stanovisko. A můžeme se leda diviti, proč práce tak prostá byla kamenem úrazu. Je to pouhý genrový obrázek ze světa vrstev, které žijí v pozdemních bytech v poloslepých uličkách, kam s jarním sluncem vnikne veselost — i odvaha, skákati za hezkým děvčetem třebas oknem. Tato nezvyklá cesta je popudem k dramatickému rozvoji hříčky, která mimo tento originelní nápad snaží se poutati kresbou postav malého světa, po vzoru Nerudově; jeho pevnosti arciť nedostihuje, ale částečnou náhradu podává novým způsobem koloritu mluvy. Bohužel všednosti, někdy i triviálnosti mají převahu nad lepšími stránkami, a bylo by věcí divadelního provedení docíliti tu náležitý úměr na prospěch dojmu. A hercům bylo by vlastním studiem doplniti životnost postav v náležitou pevnost, tvořiti na základě vlastních zkušeností, dle přírody. Tím ovšem jsou úlohy vítanější k herecké reprodukci, a protože autor ve stavbě hry, živé a stručné, dokázal pokrok své scénické dovednosti, lze počítati na úspěch hry na jevišti, kde režisér dovede tyto složky sloučiti v celek, mající přesvědčivou náladu ovzduší. — Spisovatel v předmluvě knihy zdůrazňuje prostou zábavnou tendenci své práce, již věnuje památce mladých let — patrně proto, že jsou přístupna jak odvaze tak radosti z prostých požitků, z nichž hra sestrojena. *Kaz.*

*

Romain Rolland: *Michel Angelo.* Přeložila Marie Kalašová. Uměleckých snah sv. LI. Vydal B. Kočí v Praze.

Velmi hustě sestředěná kniha Rollandova nemluví o díle, nýbrž o životě a psychologii největšího umělce celé umělecké historie, již chce vyložiti a přiblížiti našemu pochopení. Více než o všechen sklad životopisné látky jde mu o niternou historii a niternou podstatu života velkého samotáře, té známé neklidné, svraštělé hlavy, znetvořené roztříštěným nosem. Je to umělec bez předchůdců, člověk rozeklaný, hrdý, jednající s papežem „jak by se nebyl odvážil král francouzský" (praví současník), člověk nesnášelivý, rozdrážděný, zabraný do svých myšlenek, záměrů a neumořitelného usilování, přemáhající nemoci a strasti; je to život, který je řetězem velkých podnikání, útrap, otřesů, katastrof a tísně. Články tohoto řetězu probírá R., vmýšleje se pronikavě do duševních stavů Michel Angelových. Zápas (I. Síla, II. Síla, jež se láme, III. Zoufání), Odříkání (I. Láska, II. Víra, III. Samota), Epilog (Smrt) — v tomto sledu stadií na výsoty vynášejících a zas hořkých, bolestných vyvíjí se a vrcholí drama příkré osobnosti Michel Angelovy.

Jakkoliv R. není z cechu historiků umění, jeho, místy sugestivně, neklidně a zjitřeně psaná kniha je dějinně správná a má do sebe všechny záruky. Je založena na dobrém vědění a podrobné předběžné práci; kritická k legendám, nic nedomýšlí se, pro vše má doklad; je až přeplněna odkazováním, jež jí činí i kulturněhistoricky zajímavou.

Bude také na dlouho vzácným případem, že možno dojíti k jistotám důkladné podhotovky vědecké, znát všechny výsledky odborné literatury, státi na výši dnešního badání umělecko-historického a při tom zůstat živým a živě cítícím člověkem a umělcem myšlenky a slova, neztratit pohled obhledající velké plochy

života, nezkostnatět, neupadat v upřílišenou specialisaci či v suchopár malovědectví; že je možno býti vědcem a přece vyrůstat nad vědce a přerůstat jej.

Emil Edgar.

DIVADLO.

Antonie Fischerová: *Vesnin hřích.* Pohádková hra o třech dějstvích s předehrou. V Národním divadle po prvé dne 9. června t. r. odp. jako představení pro děti; režisér Gustav Schmoranz.

Nový pokus s činohrou pro děti, bez okázalé výpravy, bez hudby, bez baletu. Pokus vážný a sympatický — bohužel, ne zcela zdařilý. Stalo se, co se stává pravidlem: působilo při něm mnoho ušlechtilého úmyslu, ale málo umělecké schopnosti. A zřejmá tendence vyvolává pravý opak toho, čeho chtělo docíliti, aspoň u dětského obecenstva: nudu místo záliby. Smysl „Vesnina hříchu", poučující o nutnosti všech složek, i zdánlivě nepříjemných, v pořádku světovém, vykládaný alegorickými i reálnými postavami, vyžaduje napiaté pozornosti, kterou může mu věnovati jen mládež již vyrostlejší nad deset let; drobnější diváci přijdou zkrátka a příběh byl by jim asi přístupnější jako pohádková knížka. Přes to první, rušné dějství vyvolalo svěží dojem v malém obecenstvu, a jemně cítící režisér i všichni poctivě spolupůsobící členové divadla záslužně se snažili přiblížiti hru těm, jimž společnou láskou všech byla určena.

*

Gabryela Zapolska: *Rosnička.* Komedie o třech dějstvích. Přeložil Fr. Vondráček. — Dne 8. června t. r. ve Švandově divadle na Smíchově. — VI. večer cyklu ve prospěch „Máje".

Scény ze všedního měšťáckého života jsou obsahem hry polské, značně populární autorky G. Zapolské; objektivní, vyspělý duch vystavuje plytkou morálku středních vrstev, snadnou spokojenost ve hnilém, sobělibém klamu, a tak z díla, v němž pozorování své soustřeďuje, činí komedii satirickou. Zapolská má práce hlubších myšlenek, než je „Rosnička", přes to i této náleží uznání pro její jevištní obratnost, pro stručnou a věcnou náplň výjevů, rozmyslný dialog, nerozbíhající se ve zbytečnostech. Děj není nový, ale osoby, které v něm vystupují, jsou vděčnými úkoly hercům. Hlavní osobou je rozmilá, ale lehkomyslná ženuška, přezvaná „rosnička", která dovede všecko okolí činiti šťastným, při tom vše podřizovati svému sobectví a úlisným klamem vyrovnávati všecky nesrovnalosti. Zničí štěstí manželovy sestry, která snaží se pak zachrániti bratra z tohoto bezduchého světa — ale upouští od svého úmyslu, vidouc, že jeho dobráctví se daří jen v tomto ošidném ovzduší. — Souhrou byla komedie ta nejzdařilejším výkonem celého cyklu; zasloužili se o to pí E. Švandová v úloze hlavní, paní Gampeová-Švagrovská (záletná sousedka), pp. Kadlec (manžel), Roland (otec, měšťák zvrácených zásad morálních) a Novák, jako pečlivý režisér.

*

Alexandr J. Palm: *„Náš přítel Něklúžev."* Komedie o pěti dějstvích. Přel dr. Pavel Durdík. Ve Švandově divadle na Smíchově dne 25. května t. r. za režie J. Nedošínského.

Pátý večer cyklu, pořádaného ve prospěch „Máje", vyplněn byl bývalou repertoarní hrou Národního divadla, ruskou činohrou „Náš přítel Něklúžev", která prvá svého času zjednávala přístup a pochopení zdravému ruskému realismu na české scéně. Děj hry má čistý ethický základ a není zosnován jen vnější technikou, ale vyrůstá z přirozených základů psychologických; každá postava, která zasahá v děj, projeví skutečnou duši. V popředí stojí Nataša, kupecká dcerka, dívka na pohled všední, ale s plameny v srdci a s neuvědomělou silou čistoty; vedle ní její otec, opatrný kupec, člověk přísný, ale dceru něžně milující; světácký pokladník se svědomím náhle probuzeným; záletná krasavice a její pasivní manžel; jízlivý žurnalista, domýšlivá teta — vesměs postavy výrazných rysů a tím již zajišťující výsledek, kterému jsou prostředkem. Hra byla psána před čtyřiceti lety; dnes vidíme rozdíl mezi ní a mezi příznačnějším ruským dramatem, od Ostrovského po Čechova a další, ale její účin neselhává, její význam pro nás pak tkví v tom, že byla nejvhodnějším počátkem přechodu od zevní komedie francouzské, technicky přesné, k dramatu psychologicky hlubokému, třeba vnější formy méně dokonalé. —

Z provedení na Smíchově zasluhují zmínky jmenovité pí Švandová (Nataša) v úloze hlavní, pí Gampeová-Švagrovská (záletná Julie Antonovna) a Kavková (student Míša). —

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Posmrtná výstava Jana Prouska. — Ve vyšší dívčí skole uspořádali o Letnicích posmrtnou výstavu kreseb Jana Prouska, před třemi lety zemřelého skromného a plachého člověka a skromného krajináře z Turnova. Snesli několik set kreseb, jež se už slehaly kdesi ve skříni, a rozložili je po lavicích, srovnavše je pořadem časovým. Byly to skoro napořád samé soukromé a nejsoukromější črty a poznámky, letmé tužkové záznamy, nejčastěji jen nejstručněji naznačené; povstávaly na potulkách ze seznamování se s památkami ciziny a rodného kraje, leckdy i jen z rozmaru a cviku.

Takovým způsobem podala výstavka pražskému obecenstvu po prvé poučení o Prouskovi umělci i člověku, o jeho pracovitosti, o vývoji jeho náklonností, o obsahu, rázu a směru jeho kreslířského díla. Jako mosaika životopisná a kulturně-historická bude kreslířská pozůstalost Prouskova zvlášť cenným podkladem pro jeho životopisce, který by ji chtěl probrati s nejzevrubnějším vyčerpáním všeho, co o svém původci, jeho vývoji, snahách a náklonnostech vypráví.

Rozdíl dobový, patrnější než rozdíl individuální, pociťujeme nejsilněji v počátcích Prouskových (narodil se r. 1857). Už na pražské Akademii je Prousek starovlasteneckým romantikem, zabraným do domácí minulosti. Perokresby (z r. 1877) jsou více námětem vzaty z domácích legend, nevypadají však česky; obrysy jsou dost prázdné, celek vypraven (jak jinak nemohlo býti) bez studované historické věrnosti, připomíná německé kulturně-historické „bilderbogny", jež sloužívaly i našim umělcům za pomůcky k historickým obrazům. Výtvarně znamenal pro Prouska mnohem více pobyt na badenské akademii v Karlsruhe. Listy odtud s datem 1884 nesou v sobě mnoho jemnocitu i solidnosti, nároků i hodnot malířských. Zacházeti s tužkou jako se štětcem, to není Prouskův výraz a způsob; vidění i pojetí je vypůjčeno z prostředí badenské akademie. To je napořád zřetelno: Prouskova linie nemá do sebe tolik lyrické delikátnosti i čistě malířského zaujetí; je sušší, věcnější, bez malebné měkkosti i bez ostrého vyznačení či pádnosti.

Prousek nebyl od počátku tím uvědomělým národníkem v malířství, do posledka hlásajicím, že umělec má své náměty brát výlučně z ovzduší domácího, a že v našem okolí i příbytku našem nemá býti nic cizinského. Než se tyto názory v něm vyhranily, z vrozené hybnosti toulal se po světě a kreslil si kdejakou cizí památku, a kde se co namanulo, bez přísnějších znalostí odborných a jednoty celkového názoru. Jeho češství je pak víc romanticky polovědecké, polostarožitnické než umělecké. Domácí znamená pro něho především historický a rodný ráz; z umělce stává se propagátor a sběratel, který si kreslí kdejakou památku rodného kraje, ze svých kreseb skládá obrazové dílo „Dřevěné stavby starobylé roubené v severovýchodních Čechách", píše do místního listu atd. Zájem historický a topografický promlouvá z té činnosti více než dychtivost výtvarnická.

Na jeho kreslířské pozůstalosti — z níž zajisté mnohý list byl často jen vzdálenou přípravou k definitivním výtvorům obrazovým — nechceme však stavět pevný a konečný soud o díle Prouskově, dokud jeho malby zůstaly pro nás roztroušeny a neobhlédnuty. Tak máme i ze zevrubné znalosti jeho kreslířského díla prospěch nevalný. Umělci, zkoušejícímu ten neb onen způsob provedení, stačily i pouhé kresebné náznaky jako prostředky a pomůcky služebné; z nich volil a odvažoval. My však nevidíme závěry přípravných prací, jimž sloužily a podřizovaly se.

Emil Edgar.

TÝDEN.

* Českému loutkářskému umění přibyla vynikající hra z péra Al. Jiráska „Pan Johanes", kterou vzorně vydal prof. dr. J. Veselý, známý šiřitel uměleckého loutkářství v Praze. Al. Jirásek přizpůsobil známou svou alegorickou pohádkovou hru téhož jména chápavosti mládeže i požadavkům loutkového jeviště Alšova, a tak vznikla hra, která bude základním kamenem nového národního loutkářství českého, jehož obroda je příkazem a požadavkem doby. O premieře hry jsme se zde nedávno zmínili, dnes upozorňujeme na vydání této úpravy.

*

* Velké knihovny bibliofilské nejsou v Anglii zvláštnostmi, ale osud jejich bývá smutný. Velkou takovou knihovnu měl na př. boháč Huth v Londýně, známou ve Velké Britanii i v Americe. Když zemřel, dědicové starali se co nejdříve těžiti z dědictví a věci, které Huth sbíral, prodlením týdne za dražby roznesly se do světa. Z nejvzácnějších věcí byl exemplář děl Shakespearových, in folio z r. 1625, první vydání „Hamleta" z r. 1604, „Richarda III." z r. 1597, „Romea a Julie" z r. 1599, „Jindřicha IV." z r. 1600. Zůstaly prázdné skříně dědicům a peníze boháčů amerických. V poslední době vystupují jako kupci starých památek, hlavně obrazů, Holanďané, kteří kupem obohacují své veřejné sbírky. O

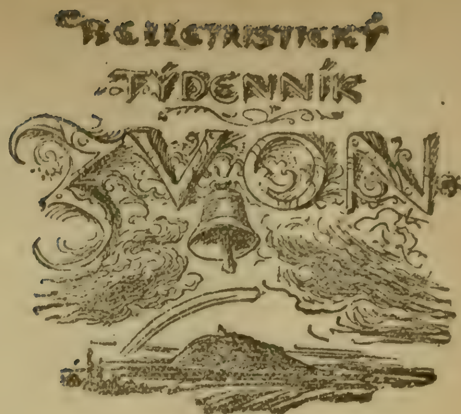
*

* Když uveden byl Bernard Shaw na divadlo francouzské, tisk nešetřil chvály, a byl označován jako obnovitel či reforámtor dramatické formy. Pozvolna však haslo nadšení, když hrány jeho kusy. Posléze kritika rozmrzela se tak, že Muriel Ciolkowska napsala ostré odsouzení: „Shaw důvěřuje svému realismu uměleckému, ale proň realismus znamená vulgaritu, a jeho distinkce srovnává se svou měrou s jeho duchem. Ve všech jeho dílech sotva najde se člověk čistý, gentleman a najde-li se, nesmíme přihlížeti k němu blíže. Jako je přirozeně vulgární, tak vyhledává afekty . . ." Avšak jak Shaw působil zklamání v Paříži, tak chválen byl na jevištích německých a mohl říci, že ztrácí-li na straně jedné, získává na druhé. O

V Praze, dne 21. června 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



Tréval-Viola:

MIMO ZÁKON.

(Pokračování.)

Přečká-li tvůj cit tento rok zkoušky — připomínám, že nesmíte po ten rok býti v nižádném styku, pro sebe vůbec neexistovati —"

„Nuže pak?"

„Pak zadá Pýr o rozvod, přestěhuje se na čas do Uher a vezmete se pak sedmihradským sňatkem."

Ženda zdvihla ruce na obranu.

„Ale kdo řekl, že si ho chci vzíti za zákonitého manžela?"

Otec Poříz ustrnul a jen vytřeštil oči.

„Co? Cože pravíš?"

„Řekla jsem už, že nedbám ničeho. Že stojím i mimo zákon."

„Tak pro boha tě prosím, dítě, nač všechen rámus?"

„Chci býti pouze jeho přítelkyní. Abychom byli druh na druhu zcela nezávislí. Aby pouze a jediné dobrovolnost byla naším svazkem."

„Chceš tedy a nechceš. Tož míníš s ním žíti, jak se říká —"

Ženda dokončila za otce.

„Jak se říká, je mi pralhostejno."

Otec Poříz zrudnul v obličeji a zapraskal prsty.

„Bastanti! A k tomu myslíš, že svolím? Že připustím, abys ses tak zahodila?"

„Zahodila? To je věcí náhledu. A kdybych skutečně chtěla žíti jen tak, žádný zákon mi v tom nezabrání."

Otec Poříz počal prudce přecházeti.

„Ah tak!"

„Je mi pětadvacet roků, jsem plnoletá, a zákon, který ti, otče, tak imponuje, zprošťuje mne povinnosti podřizovati se vůli rodičů."

„Tak, tak! Dej jen veškeré slušnosti výhost! I nám, rodičům! Jsme ti špatní, starosvětští. Zatěžujeme tvůj vzlet! Necítíš se u nás ani doma, že nedovedeme se povznést nad hloupé zákony, jako ty."

„Otče, proč trýzníš sebe i mne? Víš, že tomu tak není, že nejsem hrdopyšná a že jsem ráda doma, ráda u vás. Což nepodrobila jsem se tyto dni na tvůj příkaz jako školačka domácímu vězení, ač věděla jsem, že se tím ničeho, praničeho nedocílí, nanejvýš že se ubohý přítel můj znepokojí? Chceme žíti, opakuji, v přátelství čestném, ale bez okovů zákona, to je jediné, čeho žádáme."

Otec Poříz se suše zasmál.

„Ale také jediné, čeho se vám nemůže dostati."

„Jak to?"

„Čestné přátelství mezi mužem a ženou, kteří se milují, je absurdností, utopií nezralého mozku. Vidět, že neznáš život Podceňuješ příležitost, nálady krve."

„Já na sebe, otče, mohu spolehnouti."

„V tom omylu vězí mládí a prohlédá z něho teprve katastrofou."

„Tu sebedůvěru mi, otče, neber!"

„Jen nic nenazvat hned pravým jménem, to je taktika ženská. Dítě, chceš stále bojovati s úchvaty? Každou chvíli připomínati si mravokárně: Až sem! Dále nesmím? Odvažovati každé slovo, měřiti každé hnutí? A to zveš láskou? Vášní?"

„Maluješ černě, otče."

„Žendo, pozor! Život není tak ideální, jak myslíš. A kdybyste udrželi se oba dva nakrásně v rajské nevinnosti, myslíš, že svět vás tak ponechá? Násilím vás vžene tam, kam nechcete. Nevíš, co dovede pomluva, čeho schopna je zlomyslnost a čeho závist. Ne co ušlechtilého je v poměru takovém, ale co nízkého, všecky mrzké možnosti vytáhnou lidé na veřejnost, vydají je za fakta, do každého skutku ponoří nediskretní patradlo, obrátí na stranu co nejšpinavější a pokálejí vás ať vinné ať nevinné. Dovedeš, ptám se, býti hlucha k insultům za zády, k nestydatým

úšklebům do očí slepa, a otrlá i k veřejným urážkám? Paní Pýrová a jiné ženy nebudou tě šetřiti, toho neočekávej! Každý obejda se o tebe otře. Žendo, dítě mé jediné, ne pro nás rodiče, ale pro něho, jenž tě nebude moci hájiti, sami pro sebe toho nečiňte! Přistup na můj návrh! Tak budeš chráněna proti nejhorším surovostem. Rozvaž vše ne jednou, ale stokráte! Běží o celý život, dlouhý, zoufale dlouhý v neštěstí a jako sen krátký všem, kdož jsou v souladu mezi sebou a světem. Boj proti všem je krásné, nadlidsky hrdé heslo. Ale svědčí jen robustním duším, apoštolům, objevitelům, ale ne ženám, kterým už sama příroda bojovnost odepřela."

Otec Pořiz opájel se sám zvučnými slovy a zlatými pravdami. Přemluvil sám sebe i Žendu. Aneb spíše unavil, že přijala na konec jeho návrhy.

Vyminila si však, že je sama Pýrovi oznámí. Otec svolil.

XII.

Doktor Pýr i Ženda opatřili si již dříve vstupenky do zahrady Kinského na Smíchově a scházívali se na osamělých místech, nejčastěji na úbočí k Petřínu.

Na lístek Žendin dostavil se Pýr o čtvrt hodiny dříve než ona.

Spatřila ho sestupovati s terasy v ústrety. Byl v kožichu, s ruskou čepicí a proti sněhu na cestách a svazích tmavá postava jeho výsostně se odnášela.

„Jak je distinguovaný!" řekla si Ženda zrychlujíc krok. Když se přiblížila, klekl uprostřed cesty do sněhu a tak ji čekal.

Políbila ho na čelo a on sklonil se hluboce a líbal lem jejího šatu. Položila mu ruce na ramena. Vzhlédl k ní oddaně a ruce jejich vemknuly se do pevného stisku. A již kráčeli podle sebe.

Živé duše nebylo nikde na dohled. Sýkora šukala v holém křoví a mlčelivé stíny havranů pluly v sivu nad nimi.

Ženda vyprávěla, co se sběhlo po rozchodu na Vyšehradě. Pýr poslouchal mlčky a mlčel ještě, i když skončila. Hrál její ozáblé ruce ve svých. Bylo jí útulno, bylo jí teplo u něho.

„Co tomu říkáš?" otázala se udivena.

„Žendo!" vyhrkl a chtěl ji strhnouti k sobě. Ale okamžik se ovládl a dodal: „Jsem hrd, že takové lásky jsem si vydobyl!"

Ztrnula úžasem. Řekl to anglicky. Ale rychle pochopila. Měli stejné myšlenky — na cizinu. On se učil anglicky, ona rusky. On pomýšlel asi na Ameriku, ona na Rus.

„Můj milý, holoubku!" řekla rusky a nabídla mu ústa k polibku.

V opojení kráčeli dále vpíjejíce se do sebe rozžhavenými zraky.

„Myslíš, že jsme pro sebe určeni?" tázal se Pýr hlasem chvějícím se jako kovová struna pod smyčcem.

„Jen pro sebe!" opětovala Ženda choulíc ruku svou ještě naléhavěji do jeho dlaní. On, chladu nepřístupen, sálal.

„Tak mluv, Urbo!"

„Co?"

„Co myslíš!"

Probouzel se jako nerad do skutečna.

„Nezbude, než čekati, Evžo."

„Tedy souhlasíš s otcem?"

„Ano a ne!"

„Totiž?"

„Ano, abychom se po rozvodu vzali. A ne, abychom zde potom zůstali."

„Bojíš se? Své ženy?"

„Ne pro sebe, ale pro tebe, Evžo!"

„Nedala bych se."

„Ty ji neznáš."

Zarazil se a Ženda škubla jeho rukou netrpělivě. Snad chtěl říci, že ho žena příliš miluje — oh — kdyby nyní z falešné diskretnosti se ženy své zastal, byla by s to ho tlouci. Zaprahla po tom, aby před ní a hlasitě se své ženy odřekl, aby vyslovil, že ji nemiluje, že ona, Evža, je mu vším na světě.

„Dopověz, Urbo!"

Odstoupila od něho a pohlížela dychtivě do jeho tváře.

„Kdybys věděla, jak mne trýzní!"

Zajásala. Po prvé si jí na svou ženu postěžoval. Milý, dobrý hoch! Dovedla si představiti, jak ho asi Mařka Kampadeš týrala, než vymučila z něho tuto stížnost. Tak žalobně to znělo! Ovinula lokte kol šíje Pýrovy.

„Můj hochu! Půjdeš se mnou! Vše zapomeneš."

„Ano!"

„Jak dlouho, Urbo, trvá takový proces o rozvod?'

„Pokud jsem se informoval, až dva roky."

„Dva roky!"

Úžasem až zatřásla doktorem. Jak mohl tak dlouhou dobu klidně vyslovit!

„A ty bys tak dlouho čekal?"

„Než všecky zákonité formality —"

Přerušila ho hněvivě.

„Zákonité hlouposti! Nyní teprve vidím, jakou past mi otec nalíčil. Rok v cizině, pak dva roky soud — oh! Urbo, záleží ti na těch formalitách?"

„Jen k vůli tobě, Evžo!"

Rozhodila ruce jako by něco odhazovala.

„Já na titulu manželky nelpím. Více rádi se míti nemůžeme, ani se schválením zákona. A já si toho schválení nežádám.“

„Přece — Evžo —“

Přitáhla ho k sobě netrpělivě.

„Poslyš! Za prvé do ciziny nepojedu. Ani mi nenapadne. Za druhé, ty o rozvod nezadáš. Dokud to vydržíš, žij si doma. Potom bys šel ke mně. Budeme spolu jen tak, jak říká lid. Jsem plnoletá a musím dostati povinný díl od rodičů. A ten nám stačí na existenci.“

„Evžo! Nevíš, co vyslovuješ. Chceš prorážeti hlavou zeď. Tomu nepřipustím!“

„Jak?“

„Raději — raději — sám se —“

„Zabiješ?“

„Nežertuji, Evžo!“

„Já též ne. Nikdy jsem nebyla zbabělá. Na životě nelpím.“

„Evžo — rodiče!“

„Rodiče se smíří s faktem.“

„Ale nikdy nesmíří se s hanbou, Evžo! Ano, s hanbou, kterou tě svět zasuje. Mne ušetří, protože se mne budou bát, mohou mne potřebovat — ale ženy nikdo neušetří, na tu se vrhne každý pes. A tvé rodiče dožene to k zoufalství.“

„Mýlíš se, Urbo! Matka žije už mimo svět a otec — ten si požalostní a na konee utěší se ve spiritismu.“

„Evžo, jak můžeš tak nelaskavě mluviti?“

„A ty, Urbo, jak můžeš tak nelítostně odmítati — co by jiný s jásotem přijal? Myslíš, že mně je to snadné?“

„Na cizím neštěstí —“

„Nikoli, Urbo, mé štěstí nezarmoutí nikoho, kdo mne miluje. A k čemu jsou rodiče, než aby se dětem obětovali? V nich žijí dále. Rodiče to do neštěstí neuvrhne. A po té ostatní sběři, mnohohlavé hydře — co je mi po ní?“

„Alespoň rok — jejž jsi otci slíbila, vytrvej, Evžo!“

„Žádáš si toho, Urbo?“

„Vřele bych si toho přál.“

„Poruč a z lásky udělám vše!“

„Neporoučím! Jsem šťasten, mohu-li sám ti sloužit!“

Dívala se na něho pevně a vybízivě. A k lásce její jako by zvolna družilo se slabé pohrdání. Podivno! Vypadá jako Břetislav před únosem Judity a přece takový člověk — měkký. Hlava Caesarova na těle dobráka.

„Tedy zkušební rok? I ty si jej žádáš? Dobrá!“

Podchycena paží jeho prohnula se v pasu do zad a rozvírala oči jako perutě rozpínající se k letu. Bloudila po zasněžených větvích, až našla sivo bezedné oblohy a hledala tam obrazy dnů z roku, jenž jí byl uložen, obrazy dějů budoucích.

(Pokračování.)



J. Jahoda:

PŘED VELKOU DOBOU.

Idylka let čtyřicátých. (Pokračování.)

Starý Frinta synka pozoroval
pátravě, jak vše by dobře tušil.
„Pejcha byla počátečním hříchem
v Sodomě i všude, kde se sprostnost
zašlapala mrzkým vyvýšením!
Na kořenech záleží však všechno,
a kde červi kořen rozežrali,
nutno sklonit hlavu, pomodlit se
za nešťastnou duši pobloudilou.“

Jenda tušil, že ho otec chápe,
ale bál se přiznat, bál se otce
rozbolestnit vlastním přiznáním se.
Vše je marné, — půjde odtud jistě,
aby snad se nikdy nenavrátil, —
půjde k slunci, k němuž Lori zvedá
bělounké a delikátní ruce,
k slunci kariéry, moci, peněz!

„Hochu, zná jen Pán dnů našich počet
a já pomalu ho naplňuji.
Těžce umíral bych s myšlenkami,
že jsem křivě štípil svěřený strom,
že jsem hluché zrno zasel v roli.
Přejíti chci tebou v nový život,
pokračovat ve vlastenské práci,
tvými zraky uzříti chci vesel
otevřený hrob, z nějž národ vstáv.
ke slavnému z mrtvých vzkříšení.“

Jenda viděl, že je nutno říci
celou pravdu, že už nelze klamat
mlčením a planým uhýbáním.
Dávno rozhodnut byl, dávno řek' si,
že by tady na vsi nudou umřel
a pak touhou, neskončenou touhou
po té Praze, která u něj byla
ztělesněna v delikátní Lori.
Přece chtěl však bezbolestně
rozloučit se, smírně odejíti.
Řekl: „Přijdu zase, — je mi smutno
po studiích, — musím vidět Prahu —“

Starý písmák nyní pochopil vše.
Viděl syna v neznámo se řítit
v černý jícen cizoty a vzdoru
proti nejdražšímu v životě.
Bylo mu, jak někdo nelítostně
rozlomil by most, jejž léta stavěl
do budoucna k velebnému cíli,
jemuž cele žil a snil a dýchal.
Těžce sklonil hlavu k staré „Praxis“
a, jak z ní se učil, odevzdaně
pohroužil se Pánu v odevzdání.

„Jedu zítra, otče! — časně — ráno —“
ale náhle poklesly mu ruce, —
jaksi mrtvě sklesl na lavici, —
v očích tmavé prouhy vlnily se, —
zahalily světýlko i bílé stěny,
houstly příšerně a těžká hlava
bezvládně se k prsům naklonila.
A jak otec honem v děsu zvedal
jeho hlavu, kolem úst se zarděl,
jak list růže, tenký pramen krve. —

Od Tejnarů přišli, přišla Anda,
třesoucí se, ze sna vylekaná,
a když Jenda z mrákot probudil se,
u lůžka když spatřil ztichlou Andu,
zavřel oči, obrátil se k stěně . . .

IV.

Ramenatý Jakub Šperlík
— zrno napřed, pleva vzadu —
v áhornici basu sehnal.
U Vindušků Tonda Šílů
s chlapci lezl po žebříku,
v celém sále věšel věnce,
až to smrčím zavánělo
jako v teplém, letním lese.
Děvčata zas varhánkami,
barevnými jako duha,
ověsila strop a šenkyš.
Suchý Šerka kolomázník
do lipových snětí shalil
Žižku, Husa, — mermomocí
před oběma jak před světci
kahánek chtěl zapáliti
s kalíškem jak korál rudým, —
Udlínkově „Čechii“ dal
baldachýn a kolem břízky,
slavozář jí kolem hlavy
zlatým práškem přemaloval.

Vinduška sám stavěl „bínu“
na vědrových, prázdných sudech,
umně vztyčil na pozadí
z loktušek a koutnic portál.
Pro vlastenské posluchačstvo
před „bínou“ už byly židle,
chasa měla svoje místo
před „hkúrem“ pro muzikanty.

Tejnar každou chvíli přiběh',
škádlil Šerku, že se jistě
zmate při Rubšově „Dýmce“,
že měl raděj představovat
rytíře, jak v Blaníku spí.
Ale žert se nedařil mu.
Odbíhal sem zveselit se
od Frintů, kde bylo teskno,
kde jen Anda rozzlatila
tmavé stíny v tváři otce,
černé chmury v duši Jendy.

Tomu zas se přitížilo,
vně však roztál, znepokojen
pozoroval úzkost otce,
nemluvil již o odjezdu,
a když jednou večer slyšel
tajný, bolestný pláč otcův,
ihned tiše sliboval mu,
že tu tedy do Besedy
ještě počká, že tam půjde
poslouchat a plaudýrovat.

Starý Frinta rozteplil se;
jako stonavému děcku
hladil líce, sliboval mu
krásnou, řemeslnou flautu,
když se bude hodně šetřit,
tiše v sadu odpočívat,
vyhřívat se na sluníčku.
V ústraní se celou duší
vroucně za Jeníka modlil.

Uvnitř Jenda jen se zlobil
na tu nemoc, přikvačivší
zrovna když se odtud chystal
v jiný svět, tak toužně ždaný,
povznesený vysoko kdes
nad tím zdejším živořením.

Jenom to ho zabolelo,
že ten svět zval otec peklem,
kam chodívá odrodilec
pro své lidské zatracení . . .

V těchto chvílích, kdy byl nucen
nečinně a tiše ležet,
často dlouze uvažoval
o vlastenství, i o Praze,
která se těm snahám smála.
Kdesi v srdci přec jen zbyla
dětská láska k rodné řeči,
ale, probůh, co s ní počít,
když je kleslá, zavržená,
když by jenom bránila mu
k cíli, který vytyčil si?

Má být někde spomocníčkem
na zapadlé, veské školce?
Má se tady zahrabati
a jak otec role orat,

utonouti, dalek světa,
který tam v té Praze zářil
v světle mocných toho světa?

Vzpomněl Andy. Míval rád ji, —
je tak svěží, milá, hodná, —
ale co s ní, bože, v Praze?
Snad by se i v společnosti,
kam chtěl vstoupit, za ni styděl...
Tam se mluví cizí řečí,
pro poškleb je česká mluva,
kuchařek a sedláků řeč...
Co tam vědí o Čechii,
o českém lvu, o vznešenství
žhavé lásky vlastenecké? —

A to jednou měl zas záchvat, —
sladko v ústech, — krev se rudě
rozpestřila v bílém šátku, —
když se Anda u lože mu
v tichém žalu rozplakala,
v dívčím bolu naříkala,
usedavě žalovala.

Netečně se Jenda zeptal,
pro co pláče, aby raděj'
ven si vyšla, proskočila
na májovém teplém světle.

A tu přiznala se Anda.
Jiřík Kerdův jako stín se
všude za ní vynořuje,
stíhá každou její kročej,
všude za sebou ho tuší.

Nemluví, jen bolestně se
za ní dívá, vyčítavě
tkvějí na ní jeho oči.
Třikrát ho již zaprosila,
aby na ni zapomenul!

Jenda svraštil jemně čelo.
Za chvíli se jenom zeptal,
zda ji rád má Kerdův Jiřík,
proč se jeho lásce brání?

Andě náhle vyschly slzy,
nádech růží z líčka zmizel.
Jak má, Bože, odpovědět?
Jak je divný, jak mu všechno
lhostejným je! Vydechla jen,
že víc nelze milovati,
když je srdce lásky plno,
on že, Jenda, nejlépe ví,
proč jí tolik nemilým je
dolízání Jiříkovo.

Mlčel. Nač jí drsně zhášet
jiskřičky, jež třpytily se
v jejím neúskočném srdci?
Proč ji kazit tvrdou pravdou
pohádkové, mladé snění,
zadýchané plachým štěstím?
Dosti času, až jí z Prahy
napíše vše vzletným slohem
s kudrlinkou světobolu.

(Pokračování.)

Dr. Alois Hnilička:

FRANTIŠEK ŠKROUP.

(Pokračování.)

Napsal v krátké době na slova J. K. Chmelenského, jemuž námět navrhl[9]), zpěvohru „Dráteník". Tato prvotina Škroupova pro prosté, ale jímavé melodické linie a její celý směr, jímž přimykala se k tehdejšímu cítění kruhů a vrstev českých a tradicím do té doby u nás vypěstěným, setkala se s naprostým a všeobecným úspěchem a tím zajistila vývoji české zpěvohry postup další.

Ze Škroupovy iniciativy a z intuitivního nálezu jeho byl dán směr i ráz, jakým původní česká zpěvohra má se bráti dále, a vším tím postavil Škroup svým „Dráteníkem" první pilíře, nutné k vybudování původní zpěvohry naší. Celou kapitolu historie prvých počátků české zpěvohry

[9]) Jak známo, zaujala Chmelenského myšlenka Škroupova, aby napsal slova k zpěvohře pod názvem „Dráteník" a tím vzbudil genesi genru, Škroupem v celkové koncepci navrženého. Že tomu tak, vidno z následující zprávy prvního životopisce Škroupova (v „Daliboru" r. 1862): „Když byl Chmelenský na počátku r. 1825 vybídnut napsati text k nějaké původní české zpěvohře a napolo přivolil, až by si jen vyhledal látku potřebnou z dějin českých, Škroup to byl, který pravil: „Nač dlouho hledat, já vám sám látku dám, složte zpěvohru pod názvem „Dráteník", a já se uvoluji v hudbu ji uvésti." Návrh tento jakož i látka sama lákala Chmelenského, jenž hned zvolal: „Slovo s to!" Zpěvohra byla již k Novému roku 1826 hotova..." Chmelenský v „České Včele" r. 1835 na str. 72 přiznává Škroupovi plně své uznání nad tím, jak „Dráteníka" zhudebnil. Píšeť: „Nevím, zdaž mám v jeho skládání více jednoduchost, čili líbeznost nápěvu a vyznačení charakteru chváliti. Škroupovy písně jsou v pravdě to, co mají býti, — písně a nic jiného, než písně, vytvořující i tušené city básníkovy. Nebylo tedy ani možná, aby se jeho „Dráteník" nelíbil, an takořka — arci toliko vinou básníkovou — nic jiného není, než pořadí všelikých písní..."

a jejího skutečného založení vyplňuje tedy jméno Fr. Škroupa.[10])

Škroupův „Dráteník" po prvé 2. února 1826 uveden na scénu ve stavovském divadle. Titulní úlohu zpíval Škroup sám. Premiéra Škroupovy prvotiny byla radostně a jásavě přijata.

Záhy po premiéře vyšlo r. 1826 u Krombergra a Webra v Praze „Patero písní ze zpěvohry „Dráteník", což svědčí o tehdejší oblibě této zpěvohry. Že úspěch „Dráteníka" nebyl jen dočasný, nýbrž trvalý, vysvítá z toho, že byl netoliko v Praze,[11]) ale také na různých místech našeho venkova[12]) později mnohokráte provozován. Netřeba připojit nějakých poznámek bližších nyní, kdy péčí „Uměl. Besedy" dostalo se k 50. výročí jejího založení veřejnosti do rukou prvého vydání klavírního výtahu „Dráteníka" a stačí poukázati na náladovost a zvláštní, pod vlivem národních písní našich vytrysklou lyriku hudby této Škroupovy prvotiny.

Mladičký tvůrce a první představitel „Dráteníka" nastoupil tedy mnohoslibně cestu na Parnasu umění.

Fr. Škroup byl proudem vylíčených příběhů stržen z dráhy úřednické, kterou již měl nastoupiti. K tomu přispělo, že Jan Nep. Štěpánek, který rovněž právnické kariéry se vzdal, aby mohl státi v čele hnutí pro pořádání českých her divadelních, stal se r. 1827 spoluředitelem (s Polavským a Kainzem) stavovského divadla a svým vlivem vymohl, že Fr. Škroup ještě v témž roce jmenován byl druhým kapelníkem při divadle stavovském, ovšem na nemalý prospěch české věci. Z tohoto místa byl tvůrčí duch Škroupův neúnavně činný. Vůdčí jeho rozhled udával na dlouhá léta u nás směr ve věcech hudby dramatické, i jinak. Když Chmelenský v roce 1835 začal vydávati sbírku českých písní „Věnec", kterou až do 4. prosince 1836 redigoval, stál mu Škroup po boku jako umělecký rádce jakož i nejpilnější přispivatel.[13]) Když pak Chmelenský předal dne 1. ledna 1837 redakci „Věnce" Škroupovi, uvedl tento v úvodě k prvému číslu nového ročníku tato příznačná slova:

„... Že jsem se v tuto nesnadnou práci toliko z lásky k dobré věci uvázal, netřeba mi dokazovati, — znáť' každý zajisté těžké zápasy všech, kdož se u nás za nynějšího věku vydáváním aneb redigováním hudebních skládání obírají; nicméně i obtížnou práci oblaží nám vědomí, že jsme pro věc, užitečnou oučinkovali aneb svým krajanům potěšení působili..."

„Věnec" vycházel redakcí Škroupovou v letech 1836 až 1839. Pak zanikl následkem neúčasti kruhů, na něž bylo čítáno, k neskonalé škodě hudebního života našeho, neboť kolem sborníku toho soustřeďoval se výkvět současných skladatelů českých se svými pracemi.[14])

Škroup skládal v této době množství písní, z nichž některé znárodněly[15]), a psal též příležitostnou hudbu k různým hrám divadelním.

Tak složil i k Tylově frašce „Fidlovačka" několik čísel zpěvních, z nichž

[10]) Chmelenský v „Čes. Včele" r. 1835 na str. 399 významně dokládá: „Škroup a zas Škroup, to jest jediné jméno, které se z našich vlasteneckých hudebních skladatelů na cedulích divadelních čítá. On již před dvaceti lety — jinoch dvamecitmaletý — složil svou první operu „Dráteníka", a medle, kdož psal před ním, kdož po něm cos podobného? Nadarmo se ohlížím na všechny strany, jen ozvěna mi opětuje: Škroup sám..."

[11]) Byl tu opakován 27. března 1826, 28. ledna 1827, 13. ledna 1828, 6. listopadu a 3. prosince 1829, pak byl dáván 11. a 18. prosince 1836, 18. dubna 1841, 3. února 1861 a 29. června 1862. V Národ. divadle byl provozován 20. listopadu 1881 a naposled 10. července 1895. Poslední dobou tvořil „Dráteník" po několika zdařených oživovacích pokusech společenskými kroužky pražskými vítaný požitek navštěvovatelům a přátelům soukromých divadelních představení.

[12]) Mimo Prahu byl „Dráteník" provozován nejprv v Hradci Králové již před r. 1835, v Brně r. 1840 a v Chrudimi r. 1843, pak i v jiných městech, všady s velkým úspěchem.

[13]) Že Škroup stál u kolébky „Věnce", vidno ze zprávy, kterou čteme v „České Včele" r. 1835 na str. 72: „Připomenouti musíme, že hned po vyjítí prvního čísla (Věnce) hojný počet odběratelů se nalezl, jakož snadno jsme se naditi mohli do našich zpěvů a hudby milovných krajanů a sladkozvukých vlastenkyň, takže tento nadmíru laciný, první u nás zpěvní časopis i dále v určitých lhůtách vycházeti bude. Za toto podniknutí povinnováni jsme nejvíce přičinlivé lásce k literatuře české pánův Fr. Škroupa a Dra Chmelenského."

[14]) Jak důležitým činitelem byl „Věnec" pro současnou naši kulturu hudební, vidno z toho, že v něm bylo celkem uveřejněno 130 českých původních skladeb, prací to 32 skladatelů. Významu „Věnce" vřele vzpomíná Rittersberg ve svém článku „Böhmische Musik" v „Ost u. West" r. 1842, kde pečlivě oceňuje práce druhdy ve „Věnci" uveřejněné a trpce želí toho, že zanikl záslužný sborník ten netečností těch, na jejichž podporu byl odkázán. Později roku 1843 vyšlo redakcí Fr. Škroupa u firmy Berra a Hoffmanna v Praze nové pokračování „Věnce" se zvláštní literární přílohou, která měla poskytnouti českému obecenstvu první časopis hudební. Leč i tento podnik setkal se s neúspěchem a záhy ztroskotal pro přílišný náklad a ne dosti pomocnou účast hudebních kruhů. Ve vyšlých svazcích uveřejněno bylo na 40 skladeb od Jelena, Jírovce, Kalivody, Kittla, Kleinwächtra, Měchury, Růžičky, Škroupa, Tomáška, Tittla, Vašáka, Veita a j.

[15]) Jsou to hlavně písně: „V Čechách tam já jsem zrozena", „Za dnů mladosti" a j. v.

píseň „Kde domov můj?“[16]) stala se pak naší hymnou.

„Fidlovačka“ provedena byla poprvé 21. prosince 1834 na divadle u Kajetánů na Malé Straně.[17])

K hlasům, které v dnešní době vytýkají Škroupovu nápěvu k písni „Kde domov můj?“ nedostatek českosti, dlužno připomenouti, že duše národa je sama u věci té suverénním rozhodčím, který neřídě se zásadami a měřítky esthetickými hlásí se k oněm hudebním útvarům, které právě jemu odpovídají a jež konstitutivně svým výrokem pak ve směru tom za své proklamuje.[18]) Vůči této suverénitě, kterou si národ k vlastnímu rozhodnutí ponechává, jest nemístno Škroupa činiti zodpovědným za kvality dotyčného nápěvu.

Zvláštní, pro Škroupovu tvorbu význačný zájem u nás však za pozdějších let života jeho značně ochladl. Obrat ten přivodily proměny časové a jeho poměry osobní.

Škroup stal se totiž od r. 1837 prvním kapelníkem u stavovského divadla a jeho nové postavení a po té sběh poměrů v Praze vůbec tehda zavládnuvší způsobily, že Škroup pojednou ocitl se na stanovisku oproti dřívějším stykům jeho s českou veřejností pražskou takřka protilehlém.

Koncem let čtyřicátých mizí u nás naprosto zájem o Škroupa. Jeho pozdější české zpěvohry „Oldřich a Božena“, pak „Libušin sňatek“ setkávají se s úspěchem jen zcela nepatrným. Ovšem upadá u nás v dobách těchto i zájem o české zpěvohry vůbec. Leč nové toto utváření se poměrů, české zpěvohře nepříznivých, budilo pro Škroupa pocit odstrku. K tomu přistoupily ještě zvláštní osobní vztahy jeho, které se od r. 1840 datují.

[16]) Bližších zpráv o tom uvedli jsme v článku Škroupův „Kde domov můj?“ v Hudební Revui r. 1910, čís. 1.

[17]) Charakteristickou zprávu o tom přinesla před tím „Česká Včela“ z 1834 na str. 354, kdež se praví: „... Mimo to se nám chystá již dávno čekaná „Fidlovačka“, báseň od p. Tyla a hudba od p. Škroupa. Referent některé zlomky v hudbu uvedené slyšel a jestliže se jim věc celá podobati bude, čehož nejsrdečněji přeje, jistě se vlastencům „Fidlovačkou“ dvě příjemné hodiny připraví. Bude to naše první národní fraška se zpěvem a podaří-li se tak, jak doufáme, snad zpovlovna všem vídeňským fraškám, které přepracováním tuze zestrakatělý a Čechy bez toho nezcela zajímají ‚umíráčkem se odzvoní.“ Po provedení na scéně napsal Chmelenský v „České Včele“ 23. prosince 1834 po stránce hudby: „Pana Škroupa největší snažení, jak jsme pozorovali, bylo to, „Fidlovačku“ co nejmožněji hudbou nadati národní a věcem i ze sprostého života vzatým podobu dáti ušlechtilejší ...“

[18]) Srov. výrok Smetanův u věci té, citovaný v článku našem „Kde domov můj?“ Hud. R. roč. III., na str. 27.

(Dokončení.)

Antal Stašek:

BRATŘI.

(Pokračování.)

Nedomluvila a upřeně naň hleděla. Cítil její dech: byl palčivý. Viděl ňader vlnění: bylo bouřlivé a svůdně vábivé. Na rozchvělých rtech se třásla vášeň: bolestná a přec úsměvná i laškovná, jako něha rusalky, strhující do víru. Pootevřená ústa šepotala beze slov a vnukala mu tušení o závratné rozkoši dvou těl i dvou duší splynutí.

Zatmělo se jeho slunéčko; jen smysly žárem vzplanuly. Pamět shořela v jejích plamenech. Oheň odhodlání zhasl do tmy po kratičkém zákmitu. Poslední jiskřička niterného boje chabě zakmitla a ztratila se do prázdna.

Zvítězilo zrádné pohlaví a zajásalo výskotem, jakým vítěz sahá po své kořisti.

Leželi si v objetí.

*

Karolina, zahalená v tmavý plášť s černou kapucí, přecházela na ulici s místa na místo. Chvilkami se dívala do oken. Mrazilo ji tušení. Nejen tušení, i žárlivost ji mrazila.

Byla zvláštní bytost, nepodobná v ničem obyčejným dívčinám. Její matka, sestřenice paní Květuše, měla za mladých let lásku studentskou, jež smutně skončila.

Karel byl chudičký a stíhalo ho stálé neštěstí. Zradilo ho vše, co podnikl. Z trosek zůstala mu jenom vřelá láska k Anince. Po mnohých obměnách stal se knězem a brzy po tom chudé horské fary chudým horským farářem. Před světem mu byla Anna pouhou hospodyní, ale srdci byla drahou manželkou. Nebyla to obyčejná farská historie, jež končívá v tajném oddělení porodnic, ale malého osudu dvou nešťastných lidí velkou bolestí. Pod údery zevnějška ukrývali v ňadrech své ohýnky a hřáli jimi zimu a chlad ostatního života.

Karolinka se narodila z duševního toho manželství. Narodila se na faře. Otec její vzdoroval všem posměchům svého okolí,

všem ústrkům i těch, kdo měli nad ním nadvládu, a vychovával dceru u sebe. Věnoval jí všechnu péči; v ústraní od širého světa v horské dědině vnukal jí vše dobré, šlechetné; vštěpoval jí pravou zbožnost bez zevnější přetvářky; smírnou blahosklonnost k lidem se soucitem k jejich bolestem a lásku k přírodě. Těšila se každičkému kvítku, vyrostlému na suchopáru nebo na stráni. Byla sama jako v tichém horském údolí rozpučelý květ, jenž dýchá vůní duše své ne lidem, ale nebesům.

Jen jednomu nemohl ji naučit: síle, jež ovládá okolnosti se všech stran se na člověka řítící, proti cizí vůli klade vůli svou, proti násilí si staví pevné hráze a na nich buduje své vlastní domy jako malé pevnůstky. S něhou zdědila i vlastnost po otci, utíkat vždy od životních potyček do vlastního nitra, jež jí bylo útulkem, kam ukládala veškeré své bohatství: něhu citů, krásu myšlenek. Jen tam byla pravým domovem a jako svého svatostánku kněžinou. Všechno, co v té dívce plálo plamínkem, bylo obráceno do duše. I ostatní vlastnosti lidských samiček byly utajovány a ohřívaly se jen při niterném ohýnku.

Hezká v obličeji nebyla; ale měla krásnou, štíhlou postavu a ušlechtilé pohyby. Světlá pleť mile zářila; modré oči, trochu zasněné, byly průhledné jako horská studánka. Vlasy byly nádherné: temně zlaté, lesknoucí se rozčeřeným vlněním jako roztaveného kovu padající shůry slap. Kdekoliv se objevila, obracel se po nich mimojdoucích mužů zrak. V nich dřímala jediná její síla, jediná její marnivost.

Čekala na ulici před domem. Obrazností těkala u Lidunky s Lipským, a bylo jí do pláče. Srdce prahlo po lásce.

„Ach, jen jedenkrát ho políbit a pak položit se třeba do hrobu,“ toužila v zadumaném blouznění. Bylo po prvé snad v životě, co se přela se svým chudým osudem. Ale pocit žárlení, jenž byl v těchto okamžicích bolestnější nežli dosavad, nebyl ani nenávistí ani hněvem proti sokyni. Byl jen žalem, byl jen lítostí.

Trvalo dlouho do noci, než se přítelkyně vrátila. Lipský, otvíraje potichounku dveře domovní, šeptal otázku, má-li ji do Borovan provázet.

„Nikoliv,“ větila, pojala Karolinku za rámě a křečovitě se k ní přitiskla.

„Pojďme.“

„Zase pěšinkou?“

„Ne . . . po silnici raději.“

Šly. Karolina tušila, co se stalo, a slzy tlačily se do očí. Kráčely mlčky a převalovaly v sobě, co jim v ňadrech bouřilo.

Lidunka, jež neměla tušení, co se děje v duši provázející ji družky, probrala se z myšlenek, otočila se, objímala ji, líbala a dala se do smíchu. Smála se smíchem polojásavým, polobolestným. Byl to smích hlubokého poznání. Zdálo se jí, že společně s ní se smějí ve vůkolí stromy, keře, lány, ba i na obloze měsíček.

Tak, jak se ze zámečku skrytě vytratily, tak bez šelestu se i vrátily a ulehly: každá do své komnatky. Luna dosud svítila. Lidka otevřela okna, jež hleděla k zahradě. Duše se roztěkala, oči se rozběhly. Rozběhly se k hvězdičkám, jež byly roztroušeny po nebi, třpytíce se jako do vesmíru rozházené boží myšlenky. Od zdola nesla se k ní pronikavá vůně kvetoucího jasmínu a rozpučelých růží, dýchajících sny své v jarní noc, obetkanou světelnými nitkami, v jichž mlhavé síti ponořen spal celý svět. Oči bloudily; paměť kochala se ve vzpomínkách. Radost, zároveň jásavá i bolestná, prochvívala útroby. Samička slavila své vítězství.

Tak prosnila plné hodiny, až ozývající se v dáli skřivánek probudil ji z dumání.

Ani Karolinka nespala. Myšlenky netěkaly do dálky, ale byly obráceny do nitra, hledajíce místečka, kde by si odpočaly od svých zármutků. Marně hledaly. Nenašly. Srdce bylo žízní i touhou vyprahlé. Visel tam jen krucifix s ukřižovaným. Horoucně se k němu modlila.

*

„Bratře, bratříčku, prohrál jsem. Boj se odbýval však na bojišti, kde neumírá, kdo byl poražen.“

Tak promluvil Jenda, když schválně přijel do Prahy navštívit Votana.

Nerozuměl a upřel tázavý na přítele zrak.

„Nelekej se. Porážka ta je mou radostí a veselím. Budu se ženit s Lidunkou. Moudrý cit zvítězil nad pošetilým rozumem.“

Zasmál se.

„Pohlaví!“ vykřikl v Cyrilovi cizí hlas.

Lipský neviděl udivenou bolest na zkřivených jeho rtech a děl:

„Přicházím tě zvát k svým svatbám a požádat, bys dovedl nevěstu mou k oltáři.“

„Nemohu odepřít.“

Pohovořili a rozloučili se.

Ještě téhož dne seděl Jenda v Borovanském parku s Lidunkou. Parní letní den se skláněl k večeru. Minulo podletí. Unaveni jarní lásky jarním zpěvem přestali pět i slavíci i kosové. Opadaly květy, dozrávalo obilí. Ale snoubenci slavili dosud

bujnou vesnu svou. Místo slavíků ve křoví zpívali v nich samých mladé myšlenky a kvetla mladých citů rozpučelá nádhera. Vždyť opravdivá láska činí z lidí umělce. I o svém budoucím hnízdečku počali již rozmlouvat a činit plány, jak je zbudovat.

Ptala se:

„Votan tedy přijede?"

„Zajisté."

„A jak asi vypadá?"

„Nečekej krasavce, jen sochaře, jenž se již valně proslavil a ještě více v budoucnosti proslaví. Vždyť jsi viděla jeho Ctirada."

„Mně se nelíbí. Je to divoké a ukrutné."

„Socha ta je symbolem obou pohlaví v lidstva dějinách."

„Což my ženy jsme lstivé Šárky, jež olupujeme muže o svobodu nebo do konce i o život?"

Odpověděl dlouhým, žhavým na rty polibkem.

K svatby dnu spěchal čas. Byl jim snem, spleteným a zmateným z velkých radostí i nadějí a z drobných, malých starostí.

Cyril přijel v předvečer a byl hned Jendou do Borovan uveden.

„Jaký škareda!" vzdychla do sebe paní Květuše a pomyslila si, že ženich schválně volil tak, by nemusil být žárlivý.

„Jaký škareda!" usmál se do sebe starý pán a přetřásal v duchu myšlenku, že sláva umělcova a jeho krása bývají spolu často na štíru.

Ale Lidunka viděla hlouběji: oči výmluvné a plamenné, jichž oheň zažíhal její zvědavost; ústa nádherně skrojená, pevně i přísně semknutá, o nichž se jí zdálo, že se nikdy nesmála; černé, dlouhé vlasy k ramenům se valící, jež byly jeho síly obrazem. V duchu viděla i kolem hlavy záři věhlasného umělce, a vedle záře stín hlubokého jakéhosi tajemství. Tušila v něm cosi, co vymyká se rozboru a co lze jenom vycítit.

Ač jindy sebevědomá a hovorná, byla vůči němu plná ostychu. Jeho přítomnost svázala ji nejen jazyk, i myšlenky. Roztála teprv druhý den, když ji měl vést k oltáři.

Přinesl jí modelovanou hlavu Jendovu a ruční malé zrcátko, ozdobnou práci pařížského průmyslu. Radovala se dárkům, řkouc:

„Jsou překrásné oba dva, a nevím věru, kterému z nich přednost dát."

„Zrcátku."

Divila se, nechápajíc proč, a upřela naň oči, jež se tázaly. Byly právě takové, jak je viděl na obraze u Jendy: šlehaly z nich plamínky.

Odpověděl jim:

„Zrcadlo má moc, zdvojit každou krásu, když se zhlíží v něm . . . Zkuste to."

Byla opravdu krásná jako ranní rosou operlený, pyšný, vůní dýchající jarní květ. Hořely jí líce rozčilením dne; svatební bílý přiléhavý úbor zvyšoval ušlechtilé půvaby.

Poslechla, podívala se do zrcátka na sebe a usmála se zálibně.

Usmál se též a děl:

„Vy jste první nevěsta, kterou vidím, že v den svatby nepláče."

„Viděl jste jich mnoho plačících?"

„Nemnoho . . . ale všechny slzely a nevěděly proč."

„Slzy bývají někdy perličky, jež jsou rosou naší radosti."

„Jako naopak veselý smích bývá mnohdy tanečníkem bolesti."

„Vy jste se zajisté způsobem tím nikdy nesmával."

„Cyril se vůbec nikdy nesměje," vpadl jim do řeči Lipský, jenž přiblíživ se, zaslechl jejich rozhovor.

„Dnes činím výjimku . . . chci být veselý."

„Aj!" zvolal Jenda, zahlédnuv na stolku, co Votan přinesl.

„To je hlava tvá," řekla Lidunka, a ukazujíc v zrcadélku zároveň svoji tvář, dodala: „A zde hlava má . . ."

„Ano . . . dvě zrcadla . . . jsem zvědav, které se v naší domácnosti dříve rozbije," žertoval ženich vesele.

Zábavu, jež se odbývala v menší komnatě, přerušil starý pán. Držel v ruce kus papíru, na němž měl poznamenány všechny ceremonie, jež mu bylo vykonat v slavnostní ten den, a zval do velkého sálu, kde hosté byli shromážděni a kde po stole na ozrač rozložena byla kupa jiných skvostných dárečků.

Tam uprostřed všech sezvaných k snoubencům měl řeč, kterou četl taktéž z papíru. Když jim požehnal společně s paní Květuší, jeli na kočárech do kostela, kde stála kupa zevlounů.

„Jak je krásná, a ten, co ji vede, jak je škaredý," šeptali a dívali se na nádhernou kytici z oranžových květů a z bílých růží uvitou, již nesla nevěsta.

Podala ji Cyrilovi, by ji podržel, když přistoupla k oltáři a před knězem měla ruku podat Lipskému.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Emil Edgar:

Josef Mánes a Sylva-Tarouccové.

(Dokončení.)

Hraběnka — matka, Leopoldina Sylva-Tarouccová, poslední žena historicky velkého jména Šternberk-Manderscheid, byla prostá bytost ze starých dob. Milovala, jsouc hluboce zbožná, kostely a obrazy svatých a chovala velkou úctu ku kněžím. Když si zařídila na sklonku života svůj „výměnek" v zámku Českém, byl to pokoj jakoby stvořený pro člověka, kterému se zachtělo po dlouhém a tvrdém životě samoty a ticha, pro důvěrnost hodin, kdy mysl bloudí po stopách zesnulých, mezi událostmi prožitého života, a přemítá prostě, po starém způsobu, o jsoucnosti boží a o veliké zlaté bráně nebes.

Hraběnka byla žena udatná. Když se provdala roku 1811 ve dvacátém věku svém za hraběte Františka Josefa Sylva-Taroucca (1773 až 1836), od té chvíle podobalo se půl věku hraběnčina cestě po neschůdné pěšině. Za hrdým prahem sídla Tarouccovského přivítala mladou nevěstu skoro chudoba a spoušť; otec ženichův, hrabě František Štěpán Sylva-Taroucca, rokokový šlechtic s lehkou krví a myslí, oddanou shonu po požitku a přepychu, přivedl hraběcí rodinu Tarouccovskou skoro na mizinu. S penězi zmizely také tři domy ve Vídni, panství bylo roztrháno a co zachránil zákon o fideikomisu, bylo zanedbáno a upadalo v zkázu. Po krátkém životě předkově, životě v lesku, v nádheře a v pohodlí, po rozmarném a rozmařilém ukájení všech požadavků a vrtochů nudy a lidských vášní, bylo nyní třeba dvacetisedmi let těžké práce, než byl hraběcí rod Tarouccovský hospodářsky zachráněn a zabezpečen. „Nechť byla cesta vzdálena na míli i dále, kamkoliv šel jen pěšky a všude a za každého počasí doprovázela ho jeho paní," píše hrabě Bedřich ve svých zápiscích o usilovném životě svých rodičů. „Při pracích zeměměřických stál u instrumentu a diktoval, co bylo třeba zaznamenati. Paní byla jeho stálým sekretářem. Práce hospodářská šla jedním tahem od pondělka až do pátku do večera. V sobotu se shromáždili v zámku správci a lesníci, přednesli ústně své referáty a hrabě diktoval, jak co třeba říditi. Paní hraběnka seděla stranou u stolku a psala a počítala s ním." Tak ztrávila hraběnka Leopoldina své mládí prací hospodářky a uchraňovatelky, nemálo se rmoutíc, „že nemohla po přání svém s dětmi ustavičně zabývati se". (Brandl.)

Za leta jaksi zvenkovštěla a zvláště: denním stykem zamilovala si lid, který pro její rod robotil, a s nímž poklekala před oltářem ve vysokém, čistě bílém prostoru vesnického kostela. Kolikráte si vyšla do polí podívat se na pracující lid, postála, pozeptala se a pohovořila. Znala hovory prostých lidí a znala také jeho starosti; se zvláštní zálibou naslouchala písním děvčat na poli a poslechem se jim naučila. Nedivno, že byly to písničky milostné a v nich řeč o vojínech a kasárnách; nebyloť odtud daleko za milým do kasáren v Prostějově. Na zámku Českém vzpomínají staří pamětníci podnes, jak si hraběnka-matka s patrnou chutí prozpěvovala:

Pekla dolky z bílé mouky,
posypané perníkem,
zanesla jich k Františkovi
do kasáren okénkem.

Jez, Františku, jsou dobré,
perníkem jsou sypané,
budou-li ti šmakovati,
upeču ti zas jiné.

Představuji si hraběnku živě, jak rozmlouvá s Jos. Mánesem, který se zde stal nadšeným obdivovatelem a ličitelem mladých Hanaček, o „svém lidu" a jak mu v prvých dnech přichází na pomoc, přemáhajíc přímluvou a domluvou rozpaky a ostych děvčat a mladých žen, jež si odvádí Mánes po prvé jako modely do zámku. Bylať Mánesovi již v Praze nápomocna. Pečovala o něho takřka tak, jako by byl z její krve, a nemálo se těšila z přátelství Bedřichova s mladým malířem, který jí byl tak milým. Dopisy její svědčí dostatečně o tom, s jakou účastí sledovala Josefa Mánesa po celý život. Když píše synovi Bedřichovi, jsou to skoro vždy dopisy o jeho pražském příteli; je tomu tak i v listech, jež se nám nedostaly do rukou, jež však četl ještě V. Brandl, poznamenav tehdá, s jakou radostí zvěstovala Bedřichovi, „že obraz jeho (Mánesův) ‚Petrarca a Laura' od Mnichovského spolku koupen byl".

DIVADLO.

Ladislav Stroupežnický: *„Naši furianti"*. Obraz ze života v české vesnici o 4 dějstvích. V Národním divadle nově studováno a scenováno dne 17. června tr. za režie Karla Želenského.

Dosti nahodile, a kdož ví, zda na prospěch první periody „Národního divadla" stal se Ladislav Stroupežnický jeho dramaturgem. Dnes jeho význam záleží především v tom, že náhlým obratem ve své tvorbě, po historických tragediích a veselohrách, stal se tvůrcem první silné hry realistické, náhlým, až k odporu dráždícím průkopníkem nového směru. Stalo se tak právě před třiceti lety „Našimi furianty". Jejich silné postavy, směle kreslené, jejich přirozeně, z životní hloubky vyvírající humor zvítězil; odpůrci podlehli účinu hry, novému

směru usnadněna byla cesta, „Naši furianti“ s třemi drobnými žerty historickými zůstali vrcholem tvorby svého původce a udržovali se na repertoáru v nechabnoucí oblibě, dokud čelné jejich úlohy měly své první slavné představitele. S jejich postupným odchodem zmizela hra s jeviště, na němž tak slavně pronikla, a teprve dnes, kdy generace úplně se vystřídaly, po třiceti letech ožívá znova na paměť svého prvého provedení a k potěše obecenstva, s radostí ji vítajícího. Za těch třicet let hry ze selského života, jindy tak favorisované, třebas ne té životní pravdivosti jako postavy „Našich furiantů“, nebyly u nás tvořeny, až na nečetné výjimky, a nová herecká generace Národního divadla jim následkem toho odvykla. Proto musila se dnes, při novém studování hry Stroupežnického, do svých úloh trochu nutit; v leckterém výkonu bylo znáti přímo bezradnost, zajisté však toliko přechodnou. Obecenstvo přijalo hru s takovým vděkem a radostí, že na základě této teplé vzájemnosti opětovnou souhrou bude zajisté nalezena cesta ke správné vypracovanosti. Hra má v panu Želenském povolaného režiséra; přečetné podrobnosti svědčí o jeho znalosti a pochopení venkova a také souhra byla v klidu i ruchu dobře a k patřičné celistvosti řízena. Některé nesprávnosti v oblecích, úchylky od původních figurin, vypracovaných pro hru mistrem Alšem, nechceme připočítávati na vrub páně režisérův, spíše na vrub tradice, které garderobier mimoděk v poslední chvíli podlehne. Účinkujících jest veliký počet a nelze nám tu vyjmenovati všech, když obmezenost místa nedovoluje připojiti rozbor výkonu. Budiž však aspoň vzpomenuto rázovitých výtvorů pp. Kolára (Dubský), Vávry (Bušek), Čepely (starý Dubský), Muška (dobromyslný Habršperk), Matyse (Václav); z dám zejména pí Červené v malé úložce Fialové, zjevu znamenitě upraveného. Ze hry, třeba námětu prostého a děje s přílišnou úmyslností kombinovaného, ale postav tak na výsost pravdivých a typicky zachycených, zavanul opět jednou zdravý, jadrný ráz českého venkova a tímto svérázem dobývají si staré hry české nového ocenění a úplného pochopení v přítomnosti — což jest úkazem jistě poučným.



TÝDEN.

* Na den 28. t. m. připadá páté výročí úmrtí Jos. V. Sládka ve Zbiroze, jehož tělesné ostatky odpočívají ve Vyšehradském „Slavíně“. Zmiňujeme se o výročí tomto zejména i proto, že nám doručena byla pí Sládkovou nová, dosud neznámá báseň Jos. V. Sládka, nesmírně zajímavá tím, že napsána byla nedlouho před smrtí básníkovou v době, kdy choroba naléhala naň již nejtíže a přece jeho perutí zlomiti ba ani ochromiti nemohla. Báseň, která jest vzácnou památkou a básnickým dokumentem, otiskneme za jiné vhodné příležitosti. Ke hrobu národního básníka zaletí v těchto dobách z upřímných českých srdcí nejedna vzpomínka.

*

Miroslav Tyrš a J. E. Purkyně. Zrození myšlenky sokolské bude, myslím, lépe osvětleno, až bude Tyrš sledován ve svém poměru k J. E. Purkyňovi. Bude nutno připustiti důvodnou domněnku, že J. E. Purkyně je as jedním z východných bodů tělocvičných ideí Tyršových. Že Purkyně je spjat s nejprvnějším rozvinutím myšlenky sokolské, dá se prokázati. Purkyně byl jedním z prvých údů Sokola, což jistě nemělo jen význam pouhého členského záznamu. Svedeme-li Tyrše s podnětlivým a stále něco organisujícím slavným fysiologem, jemuž musela býti hygienická i národní stránka myšlenky sokolské nadobyčej blízká, můžeme tušiti, jaké asi podněty si Tyrš z těchto styků odnesl a že z nich asi vycházel. Tradice praví, že patřil k přátelskému kruhu Purkyňovu. Dá se také doložiti, že s J. E. Purkyněm stýkával se v „Umělecké Besedě“ (bylť Purkyně jejím místopředsedou), v Riegrově Naučném slovníku a v příbytku Purkyňově; mělť malíř Karel Purkyně, s nímž Tyrš s nemalým pro sebe prospěchem obcoval (jako kritik výtvarný byl Karel Purkyně zjevem u nás na svou dobu ojedinělým) atelier při bytu svého otce. Jaké nadšené rozhovory vedl zajisté Karel Purkyně s Tyršem o svém příteli Jos. Mánesovi, jejž z žijících malířů nade všechny zbožňoval! Jistě třeba přičísti J. E. Purkyňovi v životě Tyršově úlohu významnější než jeho sekretáři Juliu von Sachs, s nímž vedl Tyrš rozhovory o filosofii přírody a pod. To třeba životopisci Tyršově a dějepiscům Sokola podrobně vyšetřiti a rozvinouti.

Emil Edgar.

*

* Z. Dębicki praví o polských čtenářích, že vzácni jsou, kteří lnou k literatuře přes to, že čtenářské obce jsou přečetné. „Pohlcovači knih jsou jevem dosti hustým, ale čtou, aby zabili čas, zaplašili nudu, nebo z marnivé chlouby, že přečetli spousty knih za krátký čas. Jak čtou, o tom zbytečno hovořit. Namítne se: Což, aspoň přispívají literatuře tím, že odbírají knihy. Odbyt knih — důležitá věc pro literární produkci. Chyba však, že právě ti lidé nekupují knih. Setkáváte se s tímto typem čtenářů ve veřejných knihovnách, kde knihy půjčují se buď zdarma, či za poplatek nepatrný. Od těch čtenářů nelze očekávati, aby dílu porozuměli a potom zamilovali si autora. Zhusta v paměti uvízne jen kusý obsah a jméno autorovo. To zvláště, ale o významu autora není u nich ponětí. K vlastnímu úsudku u nich nedochází. Skrovným počtem bývají zastoupeni

čtenáři upřímní. Nečtou očima prostýma, ale očima srdce. Ti stávají se soudruhy autorů při jejich práci, byť osoby nikdy nespatřili. Ti snaží se pochopiti dílo, potom si je zamilovati. Mívají své soudy a takové milo vyslechnouti. Bývá to kritika čtenáře srdcem, kritika také spravedlivější zhusta, než jakou čteme od kritiků z řemesla. Chyba, že těch lidí je málo!"
O

*

* Divadelní technika, která i na úkor dramatické práce slaví vítězství v mnohém divadle, zvláště ve feriích a hrách sensačních, dosáhla vrcholu asi v londýnském divadle „Drury Lane". Ředitelství, aby sensační vymoženost uplatnilo a naplnilo pokladnu, objednalo u spisovatele „melodram ve dvou dějstvích". V prvém je světnice hotelu. Začíná zemětřesení a vše podrobně s hrůznou realitou předvádí se před očima obecenstva, které plní nebo přeplňuje hlediště. Stěny pokoje zachvívají se. Za tklivého rozhovoru při milostné scéně vypadne ze zdi první kámen, zdivo puká, živelní síla zalomcuje dveřmi, okny a sklo se tříští. Stropní trámy praskají, podlaha prohýbá se. Obyvatelstvo zatím zachránilo se útěkem, jenom milovnice zůstává v nebezpečí. Druhý akt je venku, v ulici. Milovník ke konci vnikne do hotelu v okamžiku, kdy budova řítí se. Zahyne. Zatím jde venku hrůza zemětřesení. Země puká, domy hoří a sesouvá se půda! Ze vzniklých propastí vystupuje pára a pěny vodní. Dým, pláč a nářek, rány, výbuchy — vše sleduje divadelní obecenstvo . . . O

*

* Přátelům a známým Flaubert udílel rád přezdívky, ale někdy velmi nepřípadné. Nejmilejšího přítele Bouilheta, rádce a spolupracovníka, nazývá v „Dopisech" i ve „Vzpomínkách": „Monseigneur". Hrabě d'Ozmoy, duchaplný muž, spisovatel, nazván „idiotem amsterodamským". Pro císaře Napoleona III. měl přezdívku „Isidor". Gautiera nazývá všude „Theo", zkratkou křestního jména, ale nejdůvěrnějšího přítele Turgeněva: „Moskviťanem". R. 1873 píše: „Moskviťan zná patrně všecku literaturu do základu. Nemrzí se, že jsem ho nazval: ‚Poire molle'. Nový doklad mé vynalézavosti přezdívek." Guy de Maupassant, jenž Flauberta navštěvoval i v Croissetu, byl jím přezván na „Damisa" (4. prosince 1876), uvádí: „Damis opatřil mi nevydané dopisy Balzacovy, a právě co je pročítám, došla mne zpráva o umrtí mistra Senarda." Dr. Senard byl obhájcem díla „Paní Bovaryová" před soudním tribunálem. „Faun" byla přezdívka pro Steph. Mallarméa, Sandovou nazývá všude „matkou" jako Victora Huga „otcem". Obou vážil si velmi, jak to prokazují „Dopisy obecné".
K. V. H.

* „Pesti Naplo", budapeštský list, napsal o kultuře ruské, že má býti Maďarům nejbližší. „V puškinovském romantismu, v Gogolově vůni země, v nesmrtelném smutku Turgeněvově, v bouřné vášni Čajkovského (hudba) objevuje se nám silhouettka neznámého, záhadného kolosu, který dal nám pocítit nejednou své drápy. A přes to vyciťujeme k němu jakousi náchylnost! Před námi vynáší se kraj velkých protiv, plný velkých schopností kulturních. Nevzdělaná masa, očekávající hesla, aby vrhla se čile do života. A má nejhlubší literaturu, jednu z nejpřednějších všeho světa. Kdo z nás (Maďarů) vážně pročetl Gogola, Turgeněva, povídky Gončarovovy, Puškinova Oněgina, postřehl, že obrazy jich, postavy, situace, podobny jsou obrazům ze života maďarského. Gogolovým postavám třeba dáti jen národní kroj maďarského lidu a stanou se z nich maďarští zemané a poddaní z doby před r. 1848. Nálady široké roviny sarmatské podobají se maďarským Alföldu. V žádné literatuře nenajdeme tolik shodných přívlastků s maďarskými. Jenom že u Rusů vše je širší, rozlehlejší, přecházející v nekonečnost, kdy u nás vše je těsnější a méně okreslené. U Rusů vyniká hloubka nad naši povrchnost ve všem. Ruská literatura měla značný vliv na maďarskou, což připisovati lze velkosti spisovatelů ruských, ale přes vše ovzduší ruské je maďarskému bližší než komukoliv jinému."
O

*

* Pařížská polská knihovna, kterou Poláci pokládají za jedinou plodonosnou památku po své emigraci, řadí se k národním knihovnám velkým. Od r. 1860 se svými tisíci svazky tvořila jediné zřídlo k studiu dějin epochy po rozdělení Polsky. Sbírka časopisů od r. 1775 do nejnovější doby jest pozoruhodnou její zvláštností. Důchody 8900 fr. ročně nejsou v poměru k vydání, které vyrovnává se však bohatými dary polské, vždy uvědomělé šlechty. Od vzniku nynější republiky jest knihovna prosta všech daní a dávek státních a obecních jako instituce kulturní pro všecek lid důležitá, je prosta i budova daní domovních a úředníci všech dávek. Roční podpora, kterou knihovně poskytuje Paříž, jest skrovná — 250 fr., ale již sám fakt podpory je dosti závažný. V budově knihovny umístěno jest museum Mickiewiczovo. Tisíce Poláků používá knihovny té i Francouzové a jiní, kteří za účelem studií poměrů polských přibývají do Paříže. Velký význam knihovny, která nepodléhá zákazům a jest volná, nejlépe je prokázán její existencí. O

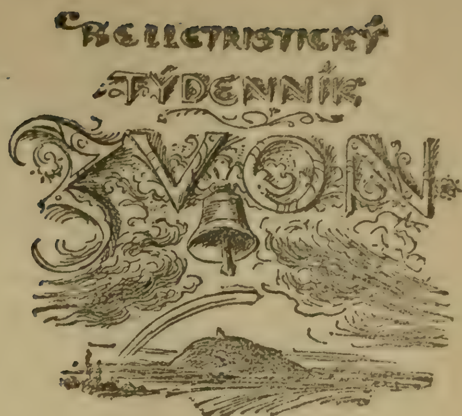
*

Přílohou tohoto čísla jest trichromie originálu Jóže Uprky „Přástevnica od Velké".

V Praze, dne 28. června 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



Antal Stašek:

BRATŘI.

(Pokračování.)

Sliby odbyty, pouta ukuta, život doplněn. Novomanželé se obrátili k návratu. Přistoupil Votan a vracel kytici. Smekla se mu z ruky, padla na zem před Lidku a několik oranžových květů s bílou růží se rozsypalo po dlažbě.

„Květy prší k vašim nohám, radost života se sklání před vámi,“ zašeptal, zdvihl a vručil zpět.

Vytrhla proň nejkrásnější růžičku a podala. Přijal. Rty se díkem usmály, ruce se však zachvěly. Zachvělo se i srdce a na oblohu slavnostního dne navalil se mrak.

„Toť snad žena ta, o níž matka mluvila.“

Zevnější dnešní veselí ukrývalo nitra touhy, nitra stesk a stávalo se zejtra rozjitřeným zármutkem. Vrátil se na druhý den do Prahy a za nějaký čas dostal Jenda list, že přítel sochař odjel do Říma.

*

Přišly líbánky a brzy po nich prosa života, pod jejíž každodenní šedí tlukou mnohá unavená srdce, vzdychá mnohý ukrývaný bol.

Odstěhovali se do Prahy.

Léta letěla; čas pádil, jako by svou vlastní věčnost doháněl. Z Jendy se stal pan doktor Lipský, nejprv c. k. soudce a pak k naléhání tchánovu c. k. státní zástupce. Machoňovic Lidunka se proměnila v paní Ludmilu; nejen v paní Ludmilu, ale v dámu vznešeného světa, jež tonula v přepychu svého i mužova bohatství a vedla pyšnou domácnost, do níž zváno, co v hlavním městě vynikalo krásou, duchem, společenským postavením nebo majetkem.

Vše vyspělo u ní do výše: i půvab těla, i to, co v duši bylo zaseto. Krása rozpučela k pyšné nádheře; krev se pěnila; rozjařené smysly byly v stálém klokotu; rostla touha po opojných rozkoších. Nehledala jich jen v přepychu, v skvostných úborech, v požitcích a v lesku zevnějším. Duch letěl výš. Lačnil po všem, co vynikalo nad úroveň denních běhů a bylo neobvyklé, veliké a vznešené. Milovala krásu ve všech podobách, ve všech uměních. Byla jí opojením sluchu, opojením zraku, všech citů zjemněním. Postavila ji na trůn jako vládkyni, jíž vzdávala svůj hold; byla jí vrcholem hodnot životních.

Kdo znal Lidunku a viděl nyní paní Ludmilu, nevěřil, že je to totéž stvoření. A přece dozrávalo v ženě k světlu pouze to, co v duši dívky dávno dřímalo a snilo šerým snem. Bylo rychlé dozrávání to. Kypícího léta žárem stávala se brzy vesna života. Rozkoše a slasti neunavovaly ani srdce jejího, jež stále toužilo a hledalo, ani nestíraly těla vnad, jež zářily a podmaňovaly.

Z mužů činila si vasaly své zábavy. Bývala milostnou Gracií, ba Afroditou samou, usmívající se úsměvem, jenž sliboval, však nikdy neplnil. Kořil se jí svět, jejž kolem sebe tvořila, a bylo jí to vítězoslávou i radostí. Chtěla být milována, ale sama nemilovala, jen vládla žezlem krásy své.

Nejraději vídala kolem sebe umělce: výtvarníky, hudebníky, básníky. Nárůdek ten má v sobě mnoho živlů zápalných; a paní Ludmila měla ráda nejen jejich výtvory, ale i jejich ohýnky, jež hrály její dušičku. Zahřívaly pouze její ctižádost; srdce se nedotýkaly. Zdálo se být chladné; i milodárný úsměv rtů býval záhadný. Lačné myšlenky a roztoužené oči ctitelů marně po jeho smyslu tápaly.

Při tom bylo všechno její konání obaleno slušným zevnějškem. Společenský blahomrav přikrýval pláštěm bohatě vyšperkovaným skutečnosti mnohou nahotu. Tak panovala svému okolí.

Ale neměla dost na vládě, jakou měla nad těmi, kteří se jí poddali. Dřímalo v ní i na sta jiných možností. Jímala ji touha dospět k jasnějším a vznešenějším výšinám svého vývoje.

Čítala o ženách vlašské renaissance; ideál o nich ulpěl v krvi, v mozku, v srdci, v nervů každém vlákenku. Pokládala je za povznesené umělkyně života, jež sladily svá nitra se svým zevnějškem a tančily jako nositelky harmonické symfonie po jevišti, jenž se zove svět. Ne symfonií, ale sochou chtěla být, jež usmívá se z mramoru a květinami zdobenou má skráň. Viděla v tom vrchol pozemského blaha, vrchol ženské dokonalosti i síly a odhodlaně stoupala k svým výšinám. Prošla v úsilí tom mnohou obměnou; často kolísala, často tonula, jak se mnohdy stává i nejdokonalejším umělcům. Ale překonala samu sebe a zdálo se jí, že dostihla svůj ideál.

Řecká krása, klidná, přitlumená pevnou vůlí, kráčející mezi družinou svou jako bohyně, jež tu kolem sebe hledí blahosklonným přátelstvím, tu odpuzuje zamračeným mihem pohledu každou nežádanou blízkost doteku; ducha i těla půvaby; řeči líbeznost; milé způsoby, jež zjemňují a krášlí klid; bohatství, jež dovoluje, aby ukojeny byly okamžiku každé nápady: v tom všem cítila se vládkyní a královnou. Nitro bylo v dokonalém souladu s jejím zevnějškem; žádný rozpor; žádné polo bázlivé a rozechvělé, polo blahonadějné a roztoužené rozhledy do mlhavých propastí záhad světových; žádné otázky k orakulu osudu; ani žádné k Bohu otázky; žádné dohady po jeho účelech a jeho bytosti. Myšlenka byla činem, čin byl myšlenkou; tužba byla splněním; splnění bylo cíle skončením; harmonie duše i těla s během, jakým ku předu jde svět; pevný, nebojácný pohled jemu do očí; žádný proti jeho řádům vzdor, žádná bouře, ale veliké s ním bez reptání smíření.

Tak si podmanila i svůj osud, i samu sebe, i své city, i své myšlenky, a s tím i radost života. Tak stála na vrcholu dvaatřiceti svých let.

Bylo v tom mnoho síly živelné, kterou v sobě cítila; mnoho hrdosti, která jí našeptávala: „Jsem vyšší ženou, a lidská touha stát se nadčlověkem, ne v muži ale ve mně, v ženě se splnila."

Pevným zámkem zamkla nitro svého podsvětí; pevnou závorou zavřela podzemní sklepy duše své a v nich vše, co v lidech bývá tmavého, mlhavého, lstivého a zrádného, hnusného a pekelného, dravého a odbojného; vše, co miluje černou noc a štítí se jasu smavých dnů. Tak k nehybnosti spaly ve spodinách všechny nestvůry, jež plašívají lidskou pohodu.

Ale s té výše, kam ji vznesla její vlastní vůle nezdolná, dívala se do dálky a ještě něco čekala, co jí v budoucnosti kynulo a mělo zvýšit blaho života. Čekání to nebylo ani bolestí ani nadějí zakletých a v zámcích uvězněných princezen, jež ždají svého osvododitele, ale cítila je jako vůni vesny, jež novým vánkem, novým květem osvěžit má radost jejích dnů.

Očekávání se splnilo. Přišlo něco mocného a velkého.

Lipský, ač v okovech, jež mu její půvaby a její krása ukuly, byl pravým jejím opakem. Oheň mládí hořel dosud v hlubinách. Ale na zevnějšku mrazil chlad a lhal světu řečí svou i konáním. Na venek odměřený klid, odětý v tvrdý krunýř naloženého naň úřadu; v nitru bouře odboje a opovržení svou vlastní činností. V útrobách nenávist proti stávajícím řádům světovým; na venek jich každodenní hájení a obžaloby proti všem, kdo se prohřešili proti nim.

Hrozný rozpor! Tím hroznější, že nebylo člověka, před nímž by mohl duši odhalit. Nebyl v tom nedostatek lásky k Ludmile, jenž mu ústa i duši zavíral, ale vědomí, že by mu nerozuměla.

O čase se praví, že hojí vše. Tajemný ten kat a čaroděj, jenž roznáší v jednom ranci život i smrt zároveň, má v kouzelné své lékárně spoustu lektvarů a mastiček, ale nehojí ničeho; jen otupuje, ohlazuje, rovná drsnosti . . . Zázračný ten pán byl proti němu bezmocný. Necelil dvojí jeho bytosti k souladu, ba spíše prohluboval propast mezi ideálem bouřlivého mládí a nynějším zevním životem, jenž se vlekl po zaprášené a kostrbaté silnici unaveným tahem člověka, zapřaženého k nenáviděnému břemenu.

Žena stala se mu slabostí, láska tyranem.

Jeho způsoby se valně změnily. V mladých letech rád si zahýřil. Teď byl střídmý, přísných mravů a nepřítel velkoměstské poživačnosti, v níž spatřoval úpadek i soukromého i veřejného života a společenskou hnilobu. Nenáviděl měšťáctva, jež se honí po zábavách a opičí se po šlechtě. Jsa sám jako poloviční, v sebe zahloubaný asketa, viděl ve své domácnosti přepych hýřivého bohatství, jež

marnotratně rozhazovalo. Míval časté záchvaty, že ten krunýř železný, v němž byl upiat Ludmilou i úřadem, se sebe strhne násilím a z plných plic své ujařmené duše svobodně do světa si zavýská. Ale marně řinčeli okovy. Byl otrokem jejích úsměvů. Pod vládou krásy, pod dechem něhy jejích vnad podléhalo odhodlání, jako v onu osudovou noc, když prohrál sázku života.

Býval smuten.

Žena mu byla dosud věrnou manželkou a dobrou matkou dvanáctiletého synáčka. Oheň mladé lásky v ní sic dohořel, ale zbylo po něm v duši milé teploučko. Jenže i to teploučko pomalounku prchalo pod stálým jeho smutkem, jenž jí neuměl dát ničeho za něj náhradou. Mlčel smutek ten, a jí bylo nemilé každé mlčení. Sama klidná milovala kolem sebe ruch i nové myšlenky a chtěla je mít i od muže. Pod záhadným jeho závojem vytušila jakés nesrozumitelné tajemství. Nelákalo její zvědavosti, ale bylo stejně tísnivé jako jeho zamlklost. Nastal chlad. Nejen chlad: v duši zela prázdná mezera.

Osud i těch žen, jež stojí mezi pohlavím svým nejvýše, je ten, že musí milovat. Muž bývá jejich osudem, jako žena osudem je mužovým.

I Ludmila našla osud svůj.

Karolina pronikala do hlubin oba manžely. Zůstala u nich a vedla domácnost. Byla dobrá, ušlechtilá, ale měla slabost, že nedovedla nenávidět ani závidět. Co jiným bouří útroby, kladlo se na ni pouhým steskem, pouhým zármutkem. Steskem a zármutkem byla jí i láska, kterou skrývala do utajovaných květů svého cítění a myšlení. Srdce jí rozkvetlo jen jednou v životě. Bylo jako ona rostlina, jež po všechen svůj věk jen jedenkrát se zdobí květů korunou a pak umírá. Jen že Karolina neumírala a měla v srdci stálou vesnu, ač od zevnějšku čišel chlad. I ona vyspěla již v ženu; ale břímě staropanenství nebylo na ní znát, ba nebylo jí ani břemenem. Nesla je na rtech s úsměvem, jenž byl i vážný i odmítavý zároveň.

Bývalo jí nejkrásnější chvilkou života, když Lipský v dobré náladě se na ni umíleně podíval nebo pochválil, že má krásné vlasy jako zlatý proud. Srdce jí při tom plesalo. Ludmila se po každé při tom usmála. Nebyl to úsměv žárlivý, ale záhadný.

Časem přicházíval těžký okamžik. Když ho vídívala smutného, an ženin život byl ustavičným hodokvasem, plným jaré radosti, ozýval se v srdci hlas: „Jdi a pověz mu, že ho miluješ, a vysvobodit ho chceš od smutku.“ Hlas ten býval zajíkavý, stydlivý; sotva že se odvažoval na povrch, již mizel do hlubin.

*

Sochař Votan prodléval dlouhá léta v Římě a pak v Paříži, kde pracoval a kde se proslavil. Byl tak zaujat cizinou, že ho takměř nepočítali již ani k domácím našim umělcům. Přijíždíval někdy do Prahy, však jen na krátko. Stavěl se sic u Lipského pokaždé; ale čas, ten zapomnění a smrti nositel, sypal pomaloučku šedý popel na jich přátelství. Oheň mezi nimi zchladl; z mladé lásky stával se pouhé zdvořilosti zvyk.

Umění bylo vyvrcholením a květem života. Život sám pak bojem proti pohlaví. Matčino proroctví viselo nad ním jako černý mrak, jenž nese v sobě blesk. Nebylo dosud ani dívky ani ženy, jíž by se byl láskou pokořil. Ač svým věkem na vrcholu mužské síly, nepoznal dosud žádné z nich, což mu bylo hrdostí a zároveň i moci pocitem a povznesením nad lidských vášní vír. Jen někdy jako ve snách zamíhala se mu před zrakoma bílá růže s mladou Lidunkou. Zaháníval vzpomínku. Bránil se. Cudnost proměnila se v něm v uměleckou tvůrčí sílu a v energii myšlenek. Zdálo se mu, že jeho díla proto jsou tak mohutná, že sám jako vyšší člověk stojí nad lidmi a že jako vládce jejich hnutí i jejich vášní vtěluje je do svých soch.

Ale cudnost byla mu i trestem, jímž se nad ním mstila příroda. Odpykána musila být vzpoura proti věkověčným jejím zákonům. Proto i při hrdém sebevědomí, že stojí nad lidmi, byl nevyslovitelný jeho k ženám cit. Byl to strach, že by mu vyssály tvůrčí sílu svými polibky; byl to odpor, a přec demonická po nich touha, přitisknout k jich ňadrům pečeť svou, a pak třeba zničit, zdeptat, usmrtit, jako sám se bál, že zhyne v jejich objetí.

Tak bojoval svůj boj. Bylo něco ze vzpoury a z boje toho ve všech jeho dílech vtěleno.

Ač v cizině prožíval svůj věk, přece byla jeho duše neviditelnými nitkami připoutána k zemi, kde se narodil. Vzdálen od ní slyšel tlukot jejího srdce, vnímal její vůni, slyšel její řeč, bolely ho její bolesti, radoval se její radostem. Čím byl starší, tím mocněji křičela naň vlast a volala ho zpět. Poslechl a přistěhoval se do Prahy.

*

Byla raná vesna, doba prvních růží, pučících i v zahradě u pražského domu,

kde Lipský bydlel s manželkou. Seděla tam paní Ludmila o samotě ve stínu besídky a dumala. Cítila své duše mezeru, v jejíž prázdnotě se chvěla touha, vyplnit mezery té stesk, jenž byl její harmonie zlozvukem. Hledala. Nenašla. Našla pouze květy vzpomínek a za nimi dvě slzičky. Nebyly jí bolestí, jen rosou, kterou na ni osud skanul s oblaků. Smutek zamával perutí a stínem zastřel obličeje usmívavý jas.

Přišel Votan před polednem první návštěvou. V bytě nebylo Lipského; služebnictvo ho odkázalo, že snad je v zahradě. Šel a na místě jeho našel ji. Náhlým, nečekaným shledáním byli překvapeni oba dva. Pohleděla na něj zhluboka. Na první pohled se jí zdálo, že se valně od dob jejího i svého mládí nezměnil. Totéž čelo vysoké; tytéž rty pevně, energicky semknuté a nádherně skrojené, o nichž možno soudit, že ve své záhadnosti málokdy co promluví; týž úbor umělecky výstřední, jenž dodával mu bizarního vzezření; týž plstěný, velký širák, z pod něhož valily se dlouhé, jako havran černé vlasy k ramenům. Ale to byl postřeh povrchní. Hlouběji nořila svá patradla a viděla, že hlava je mohutnější, nežli bývala; že z plamenných, žhavých očí šlehá neskrotná síla démona, jež strhuje do víru, kdo se k němu přiblíží; a že výraz tváří ztvrdl jako z kamene. A přece ze strohosti nepravidelného toho obličeje prozíralo cosi dojemného, jakás touha, jež se nese do nekonečnosti po něčem, čeho nelze ani vystihnout ani dosíci. Z toho tvrdá bolest v obličeji tom.

Tak připadal po prvním uvítání Cyril Ludmile.

Smutek byl dosud jako mlha po její kráse rozestřen; bylo ho nejvíc na rtech a ve zraku. Slušel jí. Postřehl smutek ten a byl zaražen.

Ptal se po Lipském. Říkal mu stále ještě Jenda jako za mladosti dob.

„Ach, ubohý můj muž je tak úřední svou prací zanesen, že mu zbývá málo času, radovat se životu.“

Chtěla říci „věnovat se mně“.

Zrak mu maně padl na jarní, kolem rozprostřenou nádheru.

„Aj, první růžičky, které letos potkávám. Miluju je v raném rozpuku, když počínají kvést.“

Přistoupila ku keři, utrhla nejkrásnější z nich, jež se rděla mezi lupením, a podala mu ji. Uklonil se díkem, řka:

„Vzpomínám, že jste mne jedenkráte v životě podobně již obdarovala.“

„Byla to tehdy bílá růžička, a tohle zde je červená... Můj tehdejší dáreček dávno zetlel, opadal; ale váš chovám dosud milou památkou.“

„Zrcátko?“

„Ano, zrcátko.“

„Zdá se, že má sílu zázračnou.“

„Proč myslíte?“

„Nejen krásu zdvojuje, ale každým do něho pohledem i zvyšuje.“

(Pokračování.)

J. Jahoda:

PŘED VELKOU DOBOU.

Idylka let čtyřicátých. (Pokračování.)

Do mlčení mladých lidí
vpadla nová disonance.
V otevřeném okně náhle
starý Kerda objevil se.
„Cukrujete? Cukrujete?“
s úsměškem se dovnitř tázal.
„Jen ať vrtohlavá láska
také vás tak nezběduje,
jak zčinila mého Jirku!“

Plaché růže rychle vzkvetly
v líčku polekané Andy,
chorému zrak nevolí se
zchmuřil proti vetřelcovi.
Kerda kázal uštěpačně:
„Blázna Jirku fantas chytla,
a v hlavě má motolici
tuhle pro to švihlé děvče,
které se zas zfanfrnilo
do Frintovic kacafírka,“
řezavě se ušklebоval.

Jenda s námahou se vztyčil:
„Co jste přišel rýpat, týrat?
Překážím já v něčem Nanett,
aby Jirku nechtěla snad
nadosmrti za amanta?“

Kerda uprsk', pošklebil se:
„Děvče chytly panské choutky, —
škrabáčka chce milovati
ještě, než je po prýfuňku,
ale ptáček s dvěma šůsky,
roztřeplými pantalony
ufoukne jí ke všem čertům!
Cukrujte se, — blázna Jirku
pošlu, aby šel se dívat
na pareček přemilostný.“

Jenda z lože vyskočit chtěl,
ale Anda zadržela
jemně jeho slabé ruce.

Kerda od okna již zmizel,
Jenda udýchán však hněvem
dráždivě řek' honem Andě:
„Vidíš, jak mě nenávidí
i pro tebe! Bez příčiny!“
Horečně mu oči plály.
„Vyčítají přátelství nám,
naši pouhou známost z mládí,
která vlastně není — ničím —“

Už mu tkvělo na jazyku
přiznání, že její láska
planě kvete v mladém srdci,
ale chtěl být za ni vděčným
aspoň jejím prodloužením.

V její duši vzúpělo cos.
Jak to mluví? Jak ta nemoc
toho hocha divně mění?
Co z té cizí Prahy přijel,
nemá slůvka horoucího,
nedovede číst jí v očích,
nechce vidět, jak by ráda
chopila ho v pevnou náruč,
vrátila mu zdravou svěžest
v nekonečném políbení...

V tom se prudce otevřely
dveře, jimi jako bouře
vpadl hřmotný Jakub Šperlík,
— zrno napřed, pleva vzadu —
sotva pozdravení řekl
a už kvapem ohlížel se:
„Kde je táta? Kde je Tejnar?
Novinu jim velkou nesu!
Jářku, Hondo, čert vem pány,
a ty naše na Opočně
seber zrovna kupa čertů!
Jářku, Beseda je pálí!“

Vešel Tejnar, starý Frinta.

Jak tu Jakub rozhněvaně
rozkládal a lamentoval,
věděli hned, že se cosi
v plánech jeho přeškorpilo.

„Jářku!“ již jim vysvětloval,
„justiciár dozvěděl se
od někoho o Besedě!
Do stropu až vyskakuje,
písařovi šňupky dává,
přísahá, že nás tu všecky
pozavírá do šatlavy.
Co s koňazdrou nyní dělat?“
Celý zrudl, hrozně prskal,
zpod obočí modré oči
jako uhly z louče plály.

Tejnar bodře zažertoval:
„Jen ať přijde! Posadíme
jemnostpána do „špersicu“,
vedle něho Dorku dáme,
by mu od ctěného nosu
pírem mouchy odháněla!“

Starý Frinta hlavou jenom
pokyvoval, v myšlenkách mu
vstaly teskné upomínky
na Opočno, pyšné, tvrdé,
deptající jeho předky,
tichou druži Českých Bratří,
na to všechno mučednictví
od těch tam kdys vytrpěné...

Vybuchl zas Jakub Šperlík:
„Co nám bude zakazovat?
Na robotu jezdíme mu,
jak dráb na rychtáře mrkne, —
platíme jak morovatí
ourok havelský a jiřský,
groše za oumrtní drůbež,
za živení panských volů,
a tak dále, a tak dále!
Co chce ještě výr vejratý?“

Tejnar zvážněl: „Bude lermo, —
justiciár tvrdý suk je, —
bude chtět nám ukázati
svoji moc.“
„To nedáme se!“
vykřikl si Jakub Šperlík.

Jenda při tom rozhovoru
na posteli napřímil se:
„Vzdělávací besedy vám
nesmí ani justiciár
zakazovat! Gubernium
tyto věci podporuje,“
dodal spěšně, jaksi zlobně,
až se Anda podivila.

„Bodejť! Bude zakazovat!“
ušklíbl se hrozně Šperlík.
„Jen ať začne! Šlakovitě
ukážem, jak ukázali
Komrskovi v Bolehošti,
když se spěšno na pec hrabal,
až mu krejzl šturmem praskl!“

Tejnar mínil: „Vypalme jim
čistě rybník! Co my hloupí
víme, že je justiciár
tuze lechtiv na Besedy?
Šupky, hupky besedujme,
ať se třeba vztekem zfantí!“

Jenda tiše zašeptal jen:
„Líp by bylo všeho nechat, —
je to vyložená marnost —“

Už byl vzhůru Jakub Šperlík!
„Nechat! Nechat!“ zrudnuv křičel.
„My necháme, — jinde taky, —
a co bude národ říkat?
A co naše Čechomilstvo?
Kde vezmeme na knihárnu?“

U okna už chvíli čekal
starý Kerda, ušklíbal se,
a pak volal do seknice:
„Horá štětkou nenabarvíš,
dejchna, slunce nepohasíš! —
Z robotnické miserie
náramná vás chytla radost!
Na zámku pět štandrlata
mohli byste za robotu!“

Šperlík prudce otočil se,
metal blesky z modrých očí,
už chtěl s holí na něj hnát se,
ale Tejnar vesele děl:
„Jenom Dorku půjč nám, kmotře,
aby s námi pěla soprán, —
aspoň na nějaký časek
nebude tě koštětem prát!“

Kerda upliv', ihned zmizel.
Šperlík bručel: „Zvíjevenec!
Stále jako sůva houká.“ —

Rozhodli se o všem mlčet,
Udlínkovi nakázati,
aby všechno pěkně schystal
pro Besedu krasořeční. —

Mladí lidé osaměli.
Jenda ještě více pobled',
za chvíli řek' rozmrzele:
„K čemu to vše? Jako když si
děti hrají na vojáky —“
Anda smírně zašeptala:
„I z těch dětí může býti
jednou někdo generálem —“

V.

Svátečně a usmívavě planul
něžný májový den nad krajinou.
Jako zlatým prachem připudrován
rozvoněný vzduch se smavě třásl
pod nedělním, nyvě modrým nebem,
v němž se blížil skřivan s trilkem k slunci.

Slunce slavněji se zdálo svítit
čekajícím očím vlastimilů,
shromážděných v návsi pod lipami.

Rychtář Kustar přišel pročíst lejstro,
dané opočenskou pravomocí.
Tím se každé deklamírování
prohibírovalo jako exces,
který trestán bude exekucí.

Na tenounkých nožkách jako šídlo
vrtěl sebou kolomazník Šerka,
a jak rychtář skončil, zle se kasal:
„Bodejť! Jakorát my poslechneme!
Bodejť! Pro strach máme uděláno!
Aby hrom je po paruce bacil!“

Rychtář škaredil se, pobručoval,
ale mlčel v duchu uvažuje,
pro pokoj že lépe vzdáliti se.

Starý Frinta vážně rozhodoval:
„Nepuntujem spolu rebelii,
jenom rozpáleni láskou k vlasti
chceme Čechomilstvo podporovat,
potěšit svá srdce, zkormoucená
ponížením slavné české řeči.
Soudím, že je tohle pyšná schválnost
a že není slušno uposlechnout!“

Tejnar dodal: „Hluší jsou jak pařez!
Neslyší, že jdou nám nové časy,
že nám bělmo padá s chorých očí,
vlastenství že je už na postupu!
Třeba jim to říci!“ volal hlasně
za rychtářem, který poodcházel.

„Škoda, že tu Jakub právě není,“
toužil Tonda Šílů, „spořádal by
rychtáře. Ó, to je tichošlápek!“

Tejnar smál se: „To on Jakub zalez'
za hambalka, — pilně přeříkává
pana Puchmayera „Jana Žižku“,
aby neškobrtnul při přednesu.
A co, kmotře, myslíš?“ obrátil se
k Frintovi, „tož, budem besedovat?“

„Budem,“ řekl starý písmák krátce.
„Pranic pánům do Besedy není,
troufají si v svévolnosti na nás.“

Rozhodnuto, Beseda že bude,
o zákazu nesmí nikdo špetnout.

Tejnar upozornil: „Ó, to bude
velká sláva! Udlínek se činí!“

(Pokračování.)

✱

Dr. Alois Hnilička:

FRANTIŠEK ŠKROUP.

(Dokončení.)

Škroup ztrativ první svou choť rozenou Koudelkovou[19]), vešel 3. srpna 1840 v nový sňatek s Karolinou Kleinwächtrovou[20]), dcerou Hynka Kleinwächtra, známého druhdy předáka pražského obchodnictva najmě německého, jehož dům býval kdysi střediskem hudebních kruhů, s nimiž druhdy i Spohr udržoval živé styky. Tím se stalo, že Škroup ocitl se pojednou uprostřed kruhu, kol stavovského divadla tehda soustředěného, jehož vlivem činnost Škroupova začala pak opisovati velký kruh. Bezmála vše, co během let 1837 až 1857 na divadle tomto i jinak v pražském ruchu hudebním významného se událo, bylo iniciativou jeho podniknuto a prací jeho docíleno. Také prvý seznámil veřejnost pražskou s tvorbou Richarda Wagnera.[21]) Byl na všech stranách u nás činný a hledaný umělec. Zejména byl během vzpomenutého dvacetiletí nejlepším dirigentem v Praze. Touto mnohostrannou a odpovědnou činností získal si Škroup sice mnoho váhy a vlivu, ale také mnoho odpůrců a nevraživců. Vývojem a působením všech těchto poměrů stal se od počátku let padesátých minulého věku Škroup bezděčně třecí plochou všech tehdy prapodivně utvářivších se pražských hudebních stran. Že musilo dojíti mezi nimi ke konflagraci, leželo v povaze poměrů a různých proudů, jež tehdejší časy s sebou přinášely. Poukazuje-li se v dnešní době k tomu, že Škroup kolísal mezi tehdejšími kruhy českými a německými, nesmí se zapomínati, že poměry pro panující u nás utrakvism umělecký tehdy se vyvinuvší byly toho příčinou, že takřka nikdo z umělců nemohl se postaviti výlučně jen do služeb jedné strany. Fakt ten přivodil naposled pro Škroupa jako i u mnohých jiných někdejších předáků hudebního ruchu pražského situaci tu, že nenacházel porozumění náležitého nikde a nedocházel na konec opory u žádné ze stran. Tedy poměr byl obrácený. Ne že by Škroup byl tíhl brzy k té či oné straně, nýbrž fakt, že střídavě od obou stran byl odmítán, musil způsobiti nutně jeho nám dnes vadící kolísání, v němž ocitl se jako mnozí jiní té doby mimovolně, chtěl-li vůbec býti osobou tehdejší pražské veřejnosti. Dnešní zcela jiná doba nesnadno může vymeziti poměry a útvary někdejší pražské společnosti, které kdysi určovaly postavení osob u nás umělecky působivších a s nimiž tyto kruhy druhdy musily zápasiti[22]).

Tyto útvary podrobně vyložiti vedlo by k obsáhlým úvahám, pro které v obmezeném rámci této stati ovšem místa není, ale již napověděné vysvětluje, co bylo podnětem všech útoků, které končily r. 1857 náhlým dáním Škroupa do výslužby. Celý život Škroupův v posledním jeho desítiletí nebyl než ustavičný zápas s jeho odpůrci.

Nesmí tudíž nyní nás, kteří v dobách a názorech úplně odlišných činnost Škroupovu posuzujeme, zarážeti rozštěpení umě-

---

[19]) Zemřela r. 1837. Z prvého manželství Škroupova narodily se dvě dcery: Johanka, zemřela již v 9. roce svém, Josefina dosud žijící v Štyrském Hradci.

[20]) Zemřela 21 pros. 1894. Vřelý nekrolog, jejž přinesl „Tagblatt" ze 6. ledna 1894 č. 5., poukazuje k tomu, že s ní bylo uloženo v hrob mnoho vzpomínek na někdejší hudební život pražský. Její bratr Ludv. Kleinwächter měl za choť Bedřišku Hellmingrovou a byl zároveň s bratrem téže Karlem Hellmingrem důvěrný přítel Chopinův. Oba byli předáky hudební, staré Prahy. Srov. článek Kat. Emingrové „Bedř. Chopin" ve „Zvonu", roč. 1910, na str. 279. Z druhého manželství bylo sedm dítek: Zdeněk (zemř. 18. března 1845), Oldřich (zemř. 28 září 1859), Gabriela (zemř. 13. listop. 1878), Klotilda (zemř. 31. července 1868), Alfred (zemř. 1913), Karla (zemř. 1914) a Božena dosud žijící.

[21]) Dle Teubra (Geschichte des Prager Theaters III.—463) byl Škroup již r. 1849 spolu s ředitelem Hoffmanem přítomen provedení „Tannhäusera" v Drážďanech, uznali tehdy však oba, že nelze ho v Praze provésti a byla tu provedena jen ouvertura. Z dopisů Rich. Wagnera Lisztovi vidno, že jednalo se o 2 léta později o provedení „Tannhäusera" v Praze. Dne 19. února 1853 píše Wagner z Curychu Lisztovi, že censurou již schválené provedení „Tannhäusera" s vyššího místa bylo zapověděno a prosí jej, aby ve Vídni na příslušném místě zakročil, načež Liszt na základě sdělení Laubova zvídá, že pražský polic. president dvor. rada Sacher prohlásil, že o ničem takovém neví. K provedení ouvertury k „Tannhäuseru" došlo 4. dubna 1853 za řízení Škroupova ve prospěch ústavu chudinského v Praze, jak Liszt o tom Wagnerovi psal: „. . . wo sie (die Ouverture), mit Enthusiasmus in Prag aufgenommen u. bissiert wurde, wie mir Laub, der der Aufführung beiwohnte, erzählte . . ." Škroup dirigoval premiéru „Lohengrina" 23. února 1855 a „Bludného Holanďana" 7. dubna 1855. Vedle této nové průkopní činnosti své neustával skládati pro české kruhy; napsalť hudbu ke Kolárově tragédii „Žižkova smrt" a „Magelona". Po smrti ředitele konservatoře Bedř. Diviše Webra dirigoval Škroup po půl roku koncerty konservatoře a uvedl v nich po prvé Beethovenovu osmou symfonii. S Beethovenovou devátou symfonií seznámil Škroup pražské obecenstvo o Žofínské akademii 14. května 1860.

[22]) Poměry rázu obdobného tísnily v letech padesátých i Smetanu, což bylo příčinou, že r. 1856 odebral se do Švédska, by jim na čas unikl.

lecké činnosti jeho, psal-li též písně na texty německé a zejména další zpěvohry své „Drahomíra", „Meerguse", „Kolumbus" na slova německá;[23]) neslať to s sebou doba i životní jeho dráha.

Rozštěpení v nazírání a uměleckém působení Škroupa vyvodilo vzájemné protiklady a prvé jeho vystoupení jako propagátora Rich. Wagnera vedlo druhdy u nás k závěrům, jež zahalily nejvlastnější podstatu zjevu Škroupova a nakupily mnohé tradice ze zmíněných protikladů založené a pozdějšími generacemi přejímané. Po vypuzení svém ze stavovského divadla zřídil si Škroup operní školu, aby uhájil potřeby životní své i rodiny, leč s nevalným úspěchem. Ucházel se také o kapelnictví v nově zřízeném českém divadle prozatimním, ale marně. Proto přijal kapelnictví a řízení u opery rotterdamské. S těžkým srdcem opustil rodinu a milovanou domovinu a v Rotterdamě po dvouletém pobytu skončil dny svého života dne 7. února 1862 daleko od své vlasti opuštěn a roztrpčen nevděčností svých krajanů.[24])

Setkáváme se zhusta s názorem, že dílo Škroupovo nemá dnes významu leč kulturně-historického. Pokládáme dosavadní u nás běžné vyličování významu Škroupovy činnosti za nedosti přiléhavé.

Vybočovalo by z rámce tuto vymezeného, kdybychom tuto činnost sledovali podrobně a vyčítali celé jeho dílo.[25]) Nemůžeme však přejíti mlčením, že Škroupovým skladbám komorním[26]) měla by se věnovati větší pozornost než se dosud dělo a že větší znalost jejich by značně poopravila úsudek o skladatelské jeho potenci. Nepohlíží se u nás na Škroupa v úhrnnosti veškeré záslužné činnosti, kterou po dlouhou řadu let na prospěch hudebního umění našeho všestranně a neúnavně vyvíjel, nýbrž pohlíží se naň celkem dosud stále s jakousi odměřenou zdrželivostí.[27])

Ovšem skladatelskou činnost jeho lze nesnadno přehlédnouti. Dělíť se na dvě části od sebe rozdílné. Stálať zprvu až do let čtyřicátých ve službách výlučně české hudby a v letech pozdějších ve službách převahou hudby německé.

Myslíme, že význam Škroupa a vztah celé periody jeho umělecké činnosti k době obrozenské, kterou od jména jeho vůbec nelze ani odděliti, nejsou ani zdaleka ještě doceněny. Škroupovi především náleží nesporně ona nezměrná zásluha, že byl jedním z nejpřednějších a nejvlivnějším, který kolem let dvacátých minulého věku nejprve a nejúčinněji s nasazením všech nejlepších sil zasadil se o zavedení oper na česká slova v divadle pražském a jenž později tu pozvedl zpěvohru z tehdejšího ponížení ve vzhledě národnostním na stupeň důstojnější.

To jsou činy, které zasluhují v plné míře, aby i dnešní doba jimi se podrobně zabývala a k nim pevná hlediska zaujala, neboť pak teprve bude na jisto postaveno, čím Fr. Škroup a jeho činnost naší hudbě byly: že zmíněné činy jeho znamenaly za doby jeho a daných poměrů obrovský krok vpřed.

Až se tak stane, ozřejmí nejlépe, co znamenalo po stránce realisační autorství jeho „Dráteníka".

Tu staneme u fakta nesmírného dosahu: Škroup tímto dílem svým prvý uhodil na zdravý směr dramatické hudby české[28]) a nalezl ho v pravou dobu.

Ač vznik české opery prvým provozováním „Dráteníka" r. 1826 a stupeň české opery daný premierami „Braniborů" a „Prodané" r. 1866 jest prarozdílný, individuality Škroupa a Smetany vzájemně nejvzdálenější a v podstatě vůbec nesrovnatelné, přece antithesa výše uvedenými letopočty vytčených základních dvou etap české opery víže jeden rys společný — týž těžký úkol.

R. 1826 a 1866 vyřkl: onde Škroup, tu Smetana po prvé rozčarovací formulku k vytrysknutí něčeho nového in genere, co dosud nebylo a co u nás psychologicky chytilo a netušené obraty v české hudbě přivodilo. —

[23]) Zpěvohry tyto upadly vesměs v zapomenutí. Škroup sám pokládal za nejlepší své dílo „Drahomíru". Nejcennějším však jeho dílem je zpěvohra „Meerguse" na text J. K. Hickla. Význačno, že Smetana r. 1864 doporučoval divadlu našemu provozování Škroupovy zpěvohry „Kolumbus", později úplně ztracené (ve článku „Veřejný život hudební v Praze" „Nár. Listů" ze dne 7. července 1864).

[24]) Srov. stať naši „Z posledních dopisů Frant. Škroupa". Hud. Rev. roč. V. na str. 133—141.

[25]) Odkazujeme ve směru tom na stať Hostinského o Fr. Škroupovi v „Osvětě" z r. 1885 a monografii Jos. B. Peška „František Škroup" vyd. u Fr. Šimáčka r. 1901.

[26]) „Klavírní trio" vydané u Hoffmanna a tři smyčcová kvartetta, z nichž op. 24. vyšlo v Lipsku u Hofmeistra, jsou psána dle současného komorního slohu, zajímají však ušlechtilou fakturou.

[27]) Na úkaz ten bylo poukázáno případným článkem u příležitosti stého výročí narození Fr. Škroupa v „Politik" ze dne 16. července 1901 č. 19.

[28]) Tomášek, vrstevník Škroupův a současný největší český skladatel napsal operu „Seraphinu" a nedokončenou operu „Olvaro", obě na text německý a v duchu pro vývoj české hudby dramatické nijak významném, patří dle faktury své k operní tradici v letech dvacátých předešlého stol. běžné.

Psychologicky a technicky vyslovil tuto formuli, kterou vykřísl jak Škroup tak Smetana z daných dočasně u nás poměrů — každý po svém způsobu.

Máme za to, že pohlížíme-li s hrdostí na nadherná operní díla Smetanova, jež r. 1866 jsou přední imaginací slavné periody Smetanovské v dějinách české hudby, nesmíme zapomenouti na rok 1826, který značí první kreaci české opery.[29])

---

[29]) O vztahu dotyčném viz náš čl.: „Mezi Škroupem a Smetanou". Hud. Rev. 1917. Se zajímavým srovnáním významu Škroupa a Smetany po této stránce setkali jsme se v článku, jejž uveřejnil Rafael Mitjana, legační sekretář ve Štokholmu, v časopise „La Epoca", jednom z hlavních listů Španělska, z r. 1902 č. 18716 (z 21. července) nadepsaném: „Smetana y la música Bohemia" (Smetana a česká hudba), kde se mezi jiným praví: „La Bohemia ha poseido sucesivamente dos artistas: Skroup y Smetana, que han realizado una evolución en extremo caracteristice. Y que con plena conciencia y en virtud de un calendo decidido se determi naron à emancipar el arte musical de su Patria y à darle una fysiognomia indepedente, se alada con los rasgos tipicos del genio de la raza. Si en este movimento Skroup fué el iniciador, Smetana llevó la empressa à felix termino..." (Čechy měly dva umělce Škroupa a Smetanu. Oba přivodili neobyčejně významný obrat a oba s úplným vědomím a určitým rozmyslem se odhodlali k tomu, aby hudební umění své vlasti emancipovali a jemu neodvislou fysiognomii dali, vyznačenou typickými a charakteristickými rysy ducha lidového. Škroup byl tím, jenž toto hnutí vzbudil a Smetana dovršil toto podnikání k šťastnému konci...)



Tréval-Viola:

MIMO ZÁKON.

(Pokračování.)

Napiaté ticho. Cítila, že Urban šine se podél ní, kleká, ale nepohlédla na něho.

„Evžo — kdybys věděla, jak těžce je mi —"

Přitiskla dlaň na jeho ústa, naslouchajíc tichounké hudbě dálných stříbrných hor, bijících do klenby oblohy, rozhoupané jako zvony svatební, rytmu čistých hlaholů. Země rozkolébala se pod ní k význačnému pohybu ekstase, pronikání a tvořivosti.

Měla hlavu Urbanovu přitisknutou a v rytmickém kolísání obchvacovala ho celého, jako zvon obchvacuje srdce bijící do jeho stěn.

Melodie vrcholů a obzorů vystupovala výš a výše, doznívala v nadhvězdí. Ale pamět, krve koloběh a všecek nerv v těle chvěl se jejím požehnáním, jejím svatým slibem, jejím blaživým úkojem.

Lokty její táhly muže vzhůru.

„Můj miláčku sladký!" dechla a zuby zazvonily, když srazila se dvojí ústa v polibku — — —

„Zůstanu tedy doma," řekla, loučíc se. „Vše bude jako dříve. Ale — Urbo — buď připraven!"

„Budu!"

Věděl, že i ona bude žíti den ze dne připravena okamžitě uposlechnouti jeho volání, jeti s ním kraj světa.

XIII.

Zkušební rok Žendin — otec svolil, aby ztrávila jej v Praze pod jeho dozorem — nebyl tak duchamorný, jak se obávala. Právě naopak, nikdy neprožila dosud doby kratochvilnější ve svém životě. Býti volna, byla by si blahopřála.

Otec se jí věnoval docela. Staral se všemožně, aby se jí doma líbilo, vyhledával zajímavé koncerty, vodil dceru na premiéry do divadel, pořádal výlety a nastudoval vždy celou partii z průvodce dopodrobna. Zajeli na jih k Boubínu a Rožmberku i na sever do Jizerských hor. A vždy ve společnosti lidí jemného vzdělání, dobrého taktu, společenských, s nimiž bylo milo pobýti. Papáček měl šťastnou volbu, vždy vybral společnost Žendě sympatickou.

Paní Nolči se doma stýskalo. Její známí se rozprchli do lázní. S ní letos nikdo nechtěl jeti a sama by se unudila. Najali jí předčitatelku, ale předčítala tak bezvýrazně, že paní Nolču uspávala.

Herman zadal o přeložení do Olomouce k jinému pluku a v červnu odejel z Prahy nadobro. Bořek byl už volontérem na statcích knížete L. Měl kariéru na ústředního ředitele otevřenou.

Sem tam navštívila paní Nolču známá z dob mladosti, nejčastěji divadelní ruina. A nebyla to vždy návštěva z přátelství, ale spíše ústní žádost o milodar, podporu. A přece paní Nolča i takovými návštěvami okřála, popovídala si celé hodiny o starých známých, živých i mrtvých.

Bylo-li počasí nepříznivo a v městě žádná vhodná zábava, hovořil otec Poříz se svou dcerou o spiritismu. Snažil se býti nejen srozumitelným, nýbrž i zábavným. Zejména o existencích před nynějším životem mluvil s pravým proselytským zápalem a získal pro své transcendence znenáhla nejen zájem, ale i víru Žendinu.

Četla otcovy knihy a zabrala se do nich tak, že podmanily ji svou zdánlivou systematičností. Většina z nich promlouvala ke čtenáři tónem naprosté jistoty a působila silně sugestivně. Ženda zabrala se do problémů transcendentních tak, že pokládala za možné i to, co otec sám jako pouhé, nedoložené předpoklady odmítal. Debatovali dlouhé hodiny, až to starého pána unavovalo a vyčerpávalo. Konečně dolehly na něho obavy, aby impulsivní povaha Žendina nezabředla příliš hluboko do bludiště dobrodružných hypothes, aby neztratila orientaci a návrat k realitě. Co jemu, starému kozáku, bylo sportem, jehož se mohl každou chvíli vzdáti, mladé mysli mohlo státi se zhoubným narkotikem, fanatickým zaslepením. Znal několik smutných případů, nejvíce žen, kde metafysika zavinila nezhojitelné rozpoltění mysli, blouznění a šílenství.

Pod různými záminkami pobral Žendě spiritistické knihy a zdvojnásobil své úsilí zabaviti pozornost dceřinu zajímavostmi okolního světa.

V kavárně přisedl ke stolu, u něhož Ženda s otcem seděla, mladý, pihovitý elegán. Bylo v neděli, venku nevlídno a místnost přeplněna. Elegán byl velmi pozorný. Podal Žendě několik ilustrovaných časopisů i otci Pořizovi prokázal úsluhu, Slovo dalo slovo a host představil se jako stavební adjunkt Chasník od hejtmanství v J. Dlel v Praze na dovolené. Byl už nedaleko třiceti, prořídlé ryšavé kštice, s kníry a prořidlými zuby. Ženda dívala se na jeho ruce, pihovité jako břicho ještěrky a dlouhým světlým chmýřím porostlé. Za hovoru přejížděl prsty po hřbetě rukou, jako by kočku hladil, a smál se, jako když slepice kvoká. Otci se patrně zalíbil, že pronesl několik obhroublých vtipů. Požádal pana inženýra, aby za účelem technické porady prohlédl si vilu jeho ve Všenorech.

Inženýr Chasník přijel do vily hned druhého dne, políbil paní Nolče i Žendě ruku a vykonal s otcem Pořizem obhlídku vily. Zůstal na večeři a darem svého vtipu bavil znamenitě paní Nolču, která už dávno se tak srdečně nenasmála.

Když odešel, tázala se muže před Žendou na vyhlídky „takového adjunkta“.

„Je ve státní službě,“ odtušil otec, „tedy pod pensí a dotáhne to na stavebního radu, možná vrchního stavebního radu. Může zůstati v Praze, když si to dobře zaonačí, a šikovný člověk i soukromě si přivydělá nějaký groš. Zcela poctivou cestou ovšem.“

„Odkud to všecko víš, papáčku?“ podivila se Ženda. Nikdy se v rodině nikdo o inženýry nestaral.

„Vyptal jsem se ho prostě na to!“ odtušil otec a dodal rychle, „aby bylo o čem mluvit.“

„A proč jsi ho pozval ještě na zítřek?“

„Nebyli jsme hotovi s poradou o přestavbě vily.“

„Ty chceš stavěti?“

„Ne hned — ale uvažuji o tom.“

Inženýr Chasník příliš se měl k Žendě, aby nevzniklo v ní podezření. Vzala milého adjunkta na paškál. Ale kromě odborných vědomostí nalezla v hlavě jeho prázdno. Nic neznal, o nic se nezajímal, krásu hledal jen v módním úboru — kdykoli šel kol zrcadla, okukoval se, třeba jen na okamžik — a snad v ženách. Cizích řečí naprosto neznal.

Odešla bez vědomí rodičů z domu, když měl inženýr po třetí přijíti. Chasník porozuměl a ztratil se z obzoru.

Při matičním bazaru, jehož se Ženda zúčastnila prodejem obětin a dopisních kaset, byl nejštědřejším jejím zákazníkem vytáhlý mladík s licousy a falešnými zuby. Šíj jeho i páteř byly neobyčejně pružné a galanterie jeho měla nádech úřední devotnosti. Představil se jako okresní komisař Vlastimil Běloba. Procházel se stále kol stanu Žendina, až spoluprodavačka její, slečna Rozvodová, si zavtipkovala.

„Ráda bych věděla, které z nás se pan komisař dvoří. Jedním okem jednu, druhým druhou stíhá.“

Pan komisař totiž také šilhal. A snad měl i paruku. Ženda nadála se už i této korektury přírody.

Nemluvil hloupě, zejména pak byl obeznalý v hudbě. A když přišel otec Pořiz a Ženda nového známého představovala, pochlubil se pan Běloba, že je žákem Karla ze Slavkovských.

A podivno, skončilo to zase pozváním do vily, tentokráte k improvisovanému domácímu koncertu.

Komisař Běloba byl skutečně dobrý hudebník, zručný pianista a vysoký, ač poněkud mektavý tenor. Improvisace hudební u Pořizů se tak vydařila, že rozjařený otec pozval pana komisaře na příští neděli, čemuž Běloba snadno mohl vyhověti, maje sídlo svého hejtmanství nedaleko Prahy.

Také se v neděli dostavil a přinesl si písně pro tenor.

Po čtyřruční skladbě z Beethovena, jíž sehrál brillantně s otcem Pořizem při basu, rozložil na pultě píseň Chválovu,

v Praze hojně po koncertech zpívanou: O jak jsi krásná — —

„Byla by milostivá slečna tak dobrotiva a doprovodila mne?“ žadonil mazlivě.

„Nevím, zda to dovedu,“ svolovala Ženda listujíc ve skladbě.

„Doprovázel bych se jinak sám,“ doložil komisař, „ale přece by se píseň při rozdělené pozornosti tak neuplatnila. Je to skladba — úchvatná.“

Zašilhal v rozčilení tak strašlivě, že Ženda rychle odvrátila oči a usedla k pianu.

Všimla si už dříve, že komisař je slavnostně vyšňořen. Přijel v lakýrkách a s cylindrem. V náprsence svítily brillantové knoflíčky, atlasová motýlovitá kravata na sněhobílém límci byla nejnovější façony a barevná módní vesta doplňovala úbor jako ženicha. I černé vlasy jeho byly na hrotech uměle zakrouženy, aby kštice vypadala umělecky.

Oči mu plály a ruce s dlouhými, prsteny posetými třaslavými prsty — pozorovala je, když obracel při hře listy — popotahovaly nervosně tmavé, čupřinaté licousy.

„Teď ti vyzná lásku!“ připadlo Žendě. A tušení její hned po prvních taktech změnilo se v jistotu.

Komisař stoupl si tak, aby Žendě viděl do obličeje. Z hlasu jeho pojednou zmizel afekt, zmizelo mekotavé zabarvení, zněl plně a vroucně, oči jeho vlhce se leskly.

Žendě bylo trapno. Proč jí nedají pokoj? Kdyby anděl sestoupil a poklekl před ní, odvrátila by se. Jak se tohoto zde zbaviti? Rozčilením zrychlovala tempo hry, takže zpěvák, hově jí, ztrácel odstiňování, akcenty a efekty. Žendě přišel spásný nápad. Přeskočila jako omylem řádek a hrála jako hluchá něco zcela jiného, než zpěvák pěl. Komisař rozkohoutil se v obličeji, polykal slabiky, slova — hlas mu selhal, vykvikl — a vyznání lásky tak krásně zahájené změnilo se v neladný zápas hlasu lidského s nástrojem.

Umlkli oba. Otec Poříz se rozkašlal, paní Nolča se ovívala kapesníkem.

„To jsi to provedla!“ řekl otec Poříz nevrle. Ženda vstala.

„Promiňte pane komisaři!“ omlouvala se ledabyle, „přeceňovala jsem svou dovednost, z listu přece to nezahraji.“

Otec Poříz nabídl se sám k doprovodu. Komisař zazpíval ještě dvě tři písně Novotného. Chladně a zase už mektavě. Na opětovnou omluvu otcovu, odpověděl, že slečna hrála výtečně, on však že, jak uznává, přišel pozdě.

Ženda poznala, že uhodl její schválnost. Obličej jeho jako by zestárl a přísné vrásky nakladly se mu nad obočí. Nebyl dokonce tak mlád, jak vypadal. Dobrých třicet pět mu Ženda hádala.

Přišel pozdě! naznačil to sám. Uraziti ho však nechtěla.

Věděla, že už za ní nepřijde. A podávala mu ruku na rozloučenou litujíc, že se tak rozcházejí.

„Přála bych vám, pane komisaři, abyste si krásnou svou píseň zazpíval co nejdříve s průvodkyní — taktnější!“

Potřásla mu rukou, on se jen mlčky uklonil. A okamžitě přestala na něho mysliti.

Komisař se vskutku ve vile už neukázal.

Za to však se vynořil brzy nápadník třetí.

Jako rytíř přijel na jabláku do vily mladý Lev Sperber. Syn firmy Sperber a spol., vyrábějící světoznámé lékárnické přípravky ve světových lázních českých. Otec jeho byl starý studijní druh Kajetána Poříze.

Mladý syn a dědic Lev Sperber byl muž martiální postavy, s rusým plnovousem jako Jupiter. Šatil se sportsmansky a vypadal spíše jako důstojník v civilu než jako magister farmacie.

Vyřizoval pozdravy od otce a zval celou rodinu Pořízovu nejvybranějšími slovy, aby ráčila při nejbližší své návštěvě světových lázní poctíti jeho rodiče, pro něž bude příchod tak vzácných hostí pravým dnem svátečním.

Bylo něco pompésního v mladém Sperberovi, slova jeho volená a každé jako by na chůdách vycházelo z ohrady zubů, běli reklamních obrázků Odolu.

V obou zápěstích zvonily mladému krasavci zlaté náramky, nehty měl dlouhé, na levém malíku pravý medvědí dráp a z kapesníku jeho rozproudila se vždy vůně jako z lékárny.

Byl provokantně bezvadný a věděl o sobě, že je mistrovským kouskem tvárné přírody i umění kosmetického.

Květnatými periodami líčil svůj jízdní výlet z domova, příjezd do Kolína k provdané sestře. Rekord koňmo za čtyři hodiny. Rychlost bezmála závodní. Zpáteční cestu volil ovšem jinudy. Nikdy se touž cestou nevrací. Kůň Ali je jeho vlastní valach s předky. Má listinami stvrzený rodokmen a div ne erb. Stál na dva tisíce marků v Götingách, kdež studoval po magisteriu na doktorát. Neměl toho potřebí, mohl jíti hned do závodu otcova, ale jen lump nemá ambicí. Poznal pharmacii a chemii německou, francouzskou i anglickou. A hned oslovil Žendu francouzsky a vyslovil jí svůj obdiv, když odpověděla mu anglicky. Mluvili střídavě

francouzsky i anglicky, pán magister mluvil plynně, ač často ne právě k věci, a na konec unavoval. Nepřipouštěl nikoho k slovu, dokud se nevymluvil. A pan magister se rád slyšel mluviti a přijímal vše jen ve vztahu ke své osobě. Ovšem dovedl něco říci, byl rozený řečník a nebylo lze zjistiti, co dával z vlastního a co z cizího. Dokonce hovořil i o umění a ne špatně, jen se zdálo Žendě, že to již někde četla, v nějakém cestovním rádci.

Dědic firmy Sperber pravil na konec, že chystá a těší se ještě na cestu do Italie, která věnována bude jiným než obchodním účelům, a že doufá, že nepodnikne ji sám, ale už v průvodu krásnější své polovice.

Mrskl při tom okem po zrcadle, jako by přirovnával, zda vůbec možno najíti ženu, která by se jen vyrovnala jemu, vzoru a výlupku mužné leposti, nerci-li ho převýšila. Dodal, že on do manželství vstoupí s tělem venkoncem zdravým, a bohdá zdraví že budou i jeho potomci, což za nynější doby ne každý ženich o sobě může říci.

Oh, pane magistře, jste velmi zábavný, pomyslila si Ženda, jenže ne ve smyslu, v jakém si myslíte.

Otec Poříz vzpomínal na bývalého spolužáka Sperbra seniora. Každý mu již na gymnasiu předpovídal bohatství. Vypadal prý jako žídě, ač otec jeho byl křesťan a berní úředník v Praze. Ale chytrý hoch vyzrál na všecky spolužáky. Své německé jméno vykládal česky: Sper a pak ber! A též se heslem tím řídil. Obchodoval již ve škole se vším, pery, čamrdami, gumou, cigaretami i antikvární knihovničku si založil a za krejcar knihy půjčoval, zapovězené pak za dva. Pořádal pěstní zápasy o ceny a jsa z třídy největší a nejsilnější, realisoval své jméno, spral kde koho a ceny bral.

Ženda domnívala se, že přelétavý pták Sperber junior, vyřídě své, odletí. Ale na podiv její zůstal. On, globe trotter, oblíbil si zákoutí Všenory u Prahy. Pobyl a oslňoval dva dni. Snažil se okouzliti Žendu, ji přede všemi. To zaráželo. Rodiče, již dříve pohostinští, plýtvali zdvořilostmi a ochotou. Ale proč nezvali zralé muže, umělce? Jen mladé! Ženichy? Ženichy!

Slovo to bylo effeta! Vše se Žendě vyjasnilo. Klín chtěl vyraziti klínem, milý papáček, vypudit vášeň nedovolenou, řádnou, zákonem a společností dovolenou láskou a sňatkem. A vybíral dobře. Nyní vzpomínala, jak se často ztrácel na tajemné výlety, ač nerad dřív Prahu opouštěl. Jak ke všemu dospěl? Známostí starších neobnovoval a nových nevyhledával. Ale k čemu je tisk? Noviny a v nich inseráty? Nic jinak než novinami asi vyhledával okresní ženichy, lovce bohatých nevěst. Nabízel ji bez jejího vědomí — insertem či dohazovačem — jako lákavou kůstku. A hodně ji asi vycenil, když i světoznámá firma Sperber a spol. z neméně světoznámých lázní s báně své světovosti ji, českou dívku uznamenala. U takové velefirmy začíná rovnocennost teprve od statisíců. Hleďme, sama nemyslila, že je takovou zlatou rybkou. Snad jedná otec se souhlasem matčiným. Paní Nolča neopomenula se jí vždycky vyptávati, jak se jí hosté jejich líbí. Dříve viděla v tom jen zvědavost, nyní nabývalo to tvářnosti jiné.

Dojalo a pokořovalo ji to zároveň.

Ubohý tatínek, jak asi sháněl, vybíral, smlouval se s mládenci, jistě že jim také radil, jak by se jí ukázali co nejvýhodněji, staral se, aby ji dostal řádně pod čepec! Nikdy o to nedbal, bylo mu to asi krušné, staroušk ovi.

A zase zlobila se, jak ji ponižoval v očích domýšlivých nápadníků. Byla jako cena dostihů, princezna z pohádky, slíbená nejstatečnějšímu drakobijci, nebo jako otrokyně vystavená na tržišti — ovšem se zaručenou diskretností koupěchtivých. Tak se s ní jednalo!

Jak ji asi odsuzovali odmrštění ženichové! Žádný jistě nevěřil, že ona o ničem neví, za prohnanou koketu ji považovali. Právem byl každý uražen. Že kupovali, toho hanbu asi necítili, ale že nabízejíce za zboží cenu nejvyšší, totiž sami sebe, byli odmítnuti, to je asi úžasně překvapilo a rozhořčilo. Svou bolest cítí každý nejvíc.

Proč dělá jí otec nepřátele? Mladíci nikdy ji před tím neviděli a nyní budou míti na ni památku, žlučí otrávenou.

Ale Jupiter Sperber bude poslední, to slíbila sama sobě. U tohoto nápadníka uplete zvláště úpravný koš, tomu to neublíží. Je to sobec, pardon, tak banálně by to Jupiter Sperber neřekl, snad tedy je povahy egocentrické. To zní apartněji. Bon!

Bavil též paní Nolču pan Sperber junior. Uměl tak přirozeně bučeti, že kdykoli šli kol zahrady pražští výletníci, schoval se do houští a zařval tak ohlušivě, že dámy před domnělou krávou dávaly se na útěk.

(Pokračování.)

K. Emingerová:

DUSÍK CONTRA DUŠEK.

Je skorem k neuvěření, že se vyskytl o dvou českých hudebních skladatelích žijících a působících v době historicko nepoměrně nám blízké, tak značný omyl, že dokonce i pochybováno o existenci jednoho z nich...

By mne snad nestihla výtka uměleckého bájení, uvedu nejprve knižní doklady, prameny, z nichž mám data, jak se zdá, naprosto spolehlivá. Jsou to především Mozartovy dopisy (dle originálů vydal Ludvík Nohl), dále náš nejstarší hudební kronikář Dlabač (Künstlerlexikon), potom náš rodák a výborný znalec zdejších hudebních poměrů, Oskar Teuber (Geschichte der prager Theater II.), a posléze známý hudební badatel, R. svobod. pán z Procházků (Mozart in Prag).

O Janu Ladislavu Dusíkovi jsem se již obšírněji zmínila.*) K vůli orientaci chci opakovati některé údaje z jeho života. Narodil se dne 9. února 1760 jakožto syn učitele Jana Josefa Dusíka a jeho manželky Veroniky, rodem Štěbetové, v Čáslavi. Zdědil i se svými sourozenci, Františkem (později koncertním mistrem u divadla ve Vlašských Benátkách) a Rozárkou (virtuoskou na harfě v Londýně), po rodičích ono hudební nadání, které mu dopomohlo k evropské slávě. Studoval v Jihlavě v jezovitské koleji, potom theologii v Praze, dosáhnuv hodnosti bakaláře. Láska k hudbě jej však vedla do širého světa. Pomocí svého příznivce, hraběte Maennera, obdržel místo varhaníka v Mechelu (Nizozemsko), odtud se dostal v témže zaměstnání do města Bergen op. Zoon. Po krátkém pobytu v Amsterodamě vstoupil jakožto vychovatel do domu místodržitele v Haagu (Hollandsko). Návštěva u Filipa Emanuela Bacha v Hamburku, který se velmi pochvalně vyslovil o jeho nadání, dodala Dusíkovi odvahy věnovati se koncertování. Vystoupil v Berlíně a v Petrohradě jakožto pianista sklízeje obdiv a uznání. U knížete Radziwiłła, známého hudebního mecenáše, dlel po dva roky na jeho statcích na Litvě. R. 1786 odjel Dusík do Paříže, jsa tam protežován královnou Marií Antoinetou (na jejíž tragickou smrt složil později „tonomalbu“ pro klavír, skladba slabší ceny umělecké). Po krátkém pobytu v Italii usídlil se Dusík v Londýně. Zařídil si tam se svým tchánem Corriim nakladatelství hudebnin. Nepochodil však valně, takže musel pro dluhy opustiti Londýn. R. 1802 navštívil svého otce v Čechách a uspořádal v Praze v konviktském sále koncert s úspěchem nadmíru skvělým. Potom se odebral k delšímu pobytu do Berlína, kde si získal náklonnost prince Ludvíka Ferdinanda, stav se jeho učitelem a důvěrníkem. Princovu hrdinnou smrt v bitvě u Saalfeldu zvěčnil Dusík známou klavírní skladbou zvanou „Elegie“, kterou věnoval knížeti J. Lobkovicovi, vévodovi roudnickému. Dlel pak po nějakou dobu u knížete z Isenburka jakožto jeho koncertní mistr. Závěrek svého života ztrávil u knížete Talleyranda. Zemřel v jeho ville v St. Germaine en Laye u Paříže dne 12. března 1812. Vedle výkonného umění pracoval Dusík mnoho v hudební skladbě ponejvíce v oboru klavíru. Firma Breitkopf a Haertel v Lipsku vydala přes 150 čísel jeho skladeb. Co do jejich oblíbenosti jest význačno, že Felix Mendelssohn-Bartholdy vyvolil ke svému prvnímu vystoupení v Paříži, by si zajistil přízeň tamějšího obecenstva, právě Dusíkův vojenský koncert pro klavír. Též jeho klavírní škola vytištěna nejprve v Londýně v anglické řeči, potom v Paříži ve francouzské řeči a v Německu v překladě těšila se podobné oblibě, jako nyní houslová škola Ševčíkova. Tyto údaje vyvracejí zúplna běžný názor o domnělém přátelství Mozartově s Dusíkem. Srovnáváme-li letopočty obapolných životopisů, seznáváme, že se tito dva umělci nikdy nemohli spolu setkati a se osobně seznati. Tolik o našem čáslavském umělci. Nyní o jeho pražském soupeři.

František Dušek vystupuje v Praze hned jako pravoplatná osobnost. Dle záznamu viničních knih (Weinbergämtliche Grundbücher) obce Smíchova z r. 1784 kupuje, respekt. jeho manželka Josefa, rodem Hambacherová (dcera lékárníka „U bílého jednorožce“ na Staroměstském náměstí v Praze), usedlost zvanou „Kolbův dvůr“ v Košířích (nyní známou pod jménem vily Bertramky). Není tedy žádné pochybnosti, že vskutku existoval, naopak byl z nejznámějších a nejoblíbenějších hudebníků Prahy za doby Mozartova pobytu u nás.

(Dokončení.)

*) Viz můj feuilleton „O zapomenutém českém skladateli“ v Nár. Listech ze dne 11. dubna 1913.

LITERATURA.

R o b e r t H i c h e n s: *Bella donna.* Román. Z angličtiny přeložil Zdeněk Franta. Dva díly. — A l f r e d B r a t t: *Svět bez hladu.* Román. Přeložil dr. J. V. Sterzinger. — G. D a n i l o w s k i: *Marie Magdalena.* Z polštiny přeložil Václav Kredba. Vilímkovy knihovny sv. 137—139, 141.

„Bella donna" jest obšírný román, jakého si žádá určité čtenářstvo, jmenovitě „slabšího pohlaví", kterému nestačí zamysliti se nad obsahem knihy třeba stručné, ale které potřebuje četby značného rozsahu, do níž lze se ponořiti na delší dobu; a také obsah románu vyhovuje požadavku s potřebou tou spojenému. Hlavní osoby, které tu vystupují, muži, jsou vesměs milionáři; žena — „bella donna" — toliko jedna, ale nesmírné krásy a duchaplné prohnanosti, která přes ohavné své intriky vynucuje si sympatický zájem čtenářek. Osoby ty utkávají se v hovorech nátěru břitkého a autorem tak zdůrazněného, že prostřední čtenář nepostřehne jejich zbytečnost, jejich nalíčenost, vyhýbající se téměř vždy rozhodnému slovu, jehož logickým důsledkem bylo by zestručnění románu. A prostředí jest ovšem skvělé; nejprve v Londýně, poté v Egyptě. V líčení tohoto jest přednost práce a její pohnutkou byla snad příležitost k němu. Nebylo-li mu účelem románu, jest jistě jeho nejlepší stránkou. Scenerie i život Egypta jsou věcně využity za pozadí dějové a mají malebnou, sugestivní sílu. Domorodé karaktery lidové, třebas jen episody, stávají se tu poutavějšími než osoby hlavní, majíce více podstaty. Z hlavních osob Mahmud Barudi jest zajímavě vystižen ve své orientální dvojakosti. Autor, dosáhnuv konečného efektu v ději, opouští své postavy, nenamáhaje se řešením a dává na jevo, že šlo mu jen o sepsání napínavé četby, nikoli o myšlenkovou náplň. — — „Svět bez hladu" náleží k procentu prací, pravidelně se uplatňujících na knižním trhu, směřujících fenomálními vynálezy k utopickým cílům. Rek románu vybadá zde prostředek, odstraňující hlad, tudíž usnadňující život, existenční zápas, avšak také podrývající nutnost práce. Tím nastává sociální nesrovnalost, odpadá rovnováha života, neboť hlad jest pohnutkou k němu, jest nutnou sociální složkou; prostě: zlo jest nutností, bez něhož není opaku, dobra. Myšlenku tu provádí autor prostředky čistě vnějšími; kdežto Verne, praotec a klassik románové tvorby tohoto druhu, opíral své fantasie vždy o jistou pravděpodobnost, o zevrubné líčení předpokladů, někdy přímo o výpočty matematické a tím upoutával čtenáře — Bratt jej strhuje v chybný kruh logických závěrů, opomíjí příčiny téměř úplně, nedbá jich věrohodného opření, ale hned vrhá se v líčení dusledků, a to líčení obšírné, podrobné i široké, vyvolávající velké obrazy mimořádného ruchu; má zřejmou zálibu v zachycování povrchu překotných okamžiků, v závratném víru projevů veřejného života způsobem přímo kinematografickým, a mistrovstvím, kterého v tom směru dosahuje, uchvátí milovníka skvělých obrazů, někdy nervy pobuřujících. Čtenář, hledající obsah a logiku, mine tyto stránky beze zájmu, klidně je přeskočí. Jest několik takových virů v románě: uměle vyvolaný ruch žurnálů pro zájem o prostředek proti hladu; šílený let vynálezců s milenkou a vzduchoplavcem bouřlivou nocí; líčení volebních scén ve státech severoamerických, i následujících období, stýkajících se se zavedením a počátkem výroby prostředku proti hladu a s konečnou katastrofou. Děj ovšem jest položen v dobu fingovanou, v neurčité budoucnosti. Nedostatek logické opory podlamuje účin práce u čtenáře myslivého, jenž pak místo skvělého líčení vidí jen únavnou mnohomluvnost, — „Marie Magdalena" jest román námětu biblického, jméno, které jest mu názvem, neoznačuje — jako již přečasto — pouze symbolicky hrdinku, ale činí hlavní osobou děje skutečnou biblickou svatou hříšnici a kajícnici. Po četných vynikajících a oblíbených románech ze života antického, jmenovitě po „Quo vadis" autorova slavného krajana, jest již dána formulka, dle které práce toho druhu lze vybaviti bohatstvím dějinných podrobností; prameny jsou otevřeny, a bystrost autorů vzrůstá stejně jako chápavost čtenářstva. Danilowski v „Marii Magdaleně" hojně využívá bohatství pramenů i záliby čtenářstva; osoby své práce činí někdy příliš moderními, snad aby je učinil blízkými; v řeči nešetří anachronismů a klade osobám biblickým v ústa výrazy novodobé, druhdy přímo novinářské. Příběhy evangelia spojuje zajímavě a stručně, někdy si je ovšem přizpůsobuje, a využitkovávaje biblických osob soustředí k nim děj básnickým doplněním. Nejvýrazněji nakreslil Jidáše, kterému dal logický a lidsky přirozený základ. Příběh rozvíjen jest se zřejmou snahou připoutati všechny jeho fáse k realitě; zjevů mimořádných a zázračných, o kterých mluví evangelium, autor dotýká se jen letmo, nepojímá jich v děj, dává o nich mluviti jen jako o pověstech, po případě jim připravuje realistické vysvětlení. Románový děj přestává odchodem Magdaleny do pouště a stává se pak pouhým životopisem světice; naprosto zde ztrácí poesii tím, že celým líčením konce prodírá se přílišnou svou úmyslností fysiologické vysvětlování. — Překlady všech tří knih pořízeny jsou bedlivě a hladce. —

Kaz.

DIVADLO.

T a d e u s z R i t t n e r: *Vlci v noci.* Komedie o třech dějstvích. Přeložil Jakub Rydvan. Po

prvé v měst. divadle Král. Vinohrad dne 21. června tr. Režisér Václav Vydra.

Polský autor Tadeusz Rittner, uplatňující se divadelní činností i ve Vídni, tedy v soutěži nejen těžké, ale také spisovatelům slovanských kmenů ne valně nakloněné, znám jest pražskému obecenstvu komedií „V malém domku", provozovanou přede dvěma lety v Národním divadle. Kdežto tato právě jmenovaná hra vyznačovala se dějem přirozeně rozvinutým, pevně souvislým s přirozenou a pronikavě vystihovanou psychologií dvou hlavních postav — jsou „Vlci v noci" pravým opakem těchto příznaků. Děj zosnován jest hledaně, přímo násilně, klopýtá přes nemožnosti a nelogičnosti a psychologie osob zůstává záhadnou, třebas autor s ní experimentuje. Muž, o jehož minulosti a příčinách, které naň působily, se nic nedozvídáme, zabije muže, za kterého provdal svou bývalou milenku. Tato však měla již svou minulost, z níž zbylo dokonce děcko, s mužem, jenž nyní jest návladním v přelíčení s vrahem. Tento — jenž zabil manžela své milenky za to, že ji týral a jest, jak stále slyšíme tvrditi, člověk šlechetný, ale dobrodružný a nešťastný, (proč, blíže nevysvětleno) — miluje choť návladního a aby jí to dokázal, pošle jí dopis, ve kterém doznává svůj zločin. Jak se do ní zamiloval, zůstává nevysvětleno; ze hry se zdá, že před přelíčením se neznali — a při přelíčení obžalovaný, sedě zády k obecenstvu, nemůže pozorovati jednotlivce z auditoria, dokonce je nepochopitelno, jak mohl z vazby zaslati takové psaní. Dopisu zmocní se návladní, jeho bývalá milenka jej však na něm vyloudí a zničí — obžalovaný jest osvobozen, neboť mimo dopis není proti němu důkazů. Vrah i jeho milenka takořka se nastěhují do villy návladního (!) — ale po nových zmatcích a výstupech prchnou, zanechavše dítě pravému otci a jeho nic netušící, šlechetné, ale záhadně popletené ženě. Ze stručného náčrtu děje jest patrna nepřirozenost a násilnost skladby, v níž nelze hledati nějaké vůdčí myšlenky, neboť tato utápí se ve změti vynucené pestrosti dějové. Výsledním dojmem jest karikatura osoby státního návladního a tím světské spravedlnosti vůbec; stále káže o přímosti, zásadách, bezohledném příkazu cti a práva — a pod tyto masky skryje provedení svého sobeckého zájmu, po případě činy, k nimž je donucen okolnostmi, potřebujícími utajení. Ironicky hra také vyznívá, když choť návladního, neznalá pravého stavu, šlechetně se ujímá děcka. — V reprodukci úloh uplatnili se p. Pražský odstupňovaným výkonem jako návladní, paní Iblová jako jeho vkusná, záhadnému rozechvění propadající choť, sl. Machová, jako lstivý nástroj spravedlnosti, světoběžnice celkem dobrosrdečná, p. Sedláček jako šlechetný a ideálně milující vrah, pan Vydra jako president soudu a domácí přítel. — Překlad jest plynný, často však bylo chybně užíváno sedmého pádu k označení stavu. *Ph*

*

* Zajímavou podrobnost ke genesi Stroupežnického hry „Naši furianti" oznamuje nám prof. dr. Jos. Thomayer, s nímž Stroupežnický, skládaje hru, o podrobnostech často rozprávěl a mínění jeho se dotazoval, i citujeme z listu prof. dra Jos. Thomayera: „Mimo jiné chtěl dát Stroupežnický na jeviště kováře trhajícího zub. Mladé děvče mělo přijíti do kovárny, kde kovář zub vytrhne, načež děvče s velikým pokřikem mělo utíkati přes jeviště. To že prý vzbudí u obecenstva jistě hlučný smích. Namítl jsem, že fysická bolest nemůže býti přece námětem k veselosti, a že by podobná scéna o jemném citu spisovatelově nesvědčila. Stroupežnický námitku mou uznal a scénu zde naznačenou vypustil. Myslím, že námitky moje dosud jsou správné."

*

V Národním divadle provozována byla dne 26. června t. r. původní hra o jednom dějství *„Senoseč"* od Marie Votrubové-Haunerové. Referent pro nahodilou překážku nemohl býti představení přítomen a podá zprávu až po reprise, k níž v uplynulém témdni dosud nedošlo.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava obrazů Aug. Piepenhagena. Rubešova galerie, od 20. června do 28. července 1917.

Jméno Aug. Piepenhagena (1791—1868) je jménem dobrého známého, jejž vídáváme rádi znova. Dnes horlivě kupovaný a honosně rámovaný, za živa byl člověkem vedlejším, přehlíženým a stranou zatlačovaným; vedl dvojí život: jako prýmkář a knoflíkář a jako snivý malíř. Obé bylo stálým a podstatným obsahem jeho života. Měl šťastnou povahu: vystavoval málo, nedožil se veřejných poct a přece žil v tom malém světě bez širších rozruchů klidně a prostě, šosácky spořádaně bez roztrpčenosti osamělého, neuznaného umělce. Přes to, že nepoznal akademického školení, skoro celý den zahrabán ve své dílně, přece největší měrou vyvinul své vrozené vlohy. Byl malířem z hluboké náklonnosti a osobní volby a jeho vkus měl úžasně jistý základ.

Jakkoliv se umění jeho nese příjemnou a přívětivou vlnou, málo platilo u svých současníků. Aug. Piepenhagen měl zcela jiné umělecké úmysly než historičtí theatralisté jeho doby; jeho umění, skromně působící, daleké vší vtíravosti, postrádalo také všech osvědčených konvencí sujetových, holandských reminiscencí a rekvisit školy, jejíž kázně neokusil. Teprve

později naučily se oči chápat, jak je Aug. Piepenhagen moderní látkově i technicky, a seznávat jeho intimismus krajinářský, který v pražské krajinářství přinesl novou notu. Stačí mu rokle s nízkými keři, koutek země za branami Prahy, aby do obrázku vložil všechny lásku a malířské štěstí. Leč domácím umělcem v úzkém smyslu slova není. Je dosti jedno, maloval-li své obrázky ve Švýcarsku nebo v Šárce u Prahy; chce-li malovati studie z přírody, namaluje kousek vyprahlé země s vysýchající travou či kus porostu lesního, nálada má však takovou převahu nad předmětnou stránkou, že dodává námětu rázu krajiny místně neurčité, vymyšlené. Tak má krajina u Piepenhagena svůj svérázně vniterní ráz a své typické smyslové vyjádření, krásné, vroucné a snivé a při tom mužnější než u sladce mazlivého J. Navrátila, s nímž má mnoho společného, lidsky i umělecky. Dílo Piepenhagenovo je víc produktem osobnosti než produktem doby. Jsou to měkké, lomenými polotóny malované polo biedermayerské, polo moderní intimní krajinky, jež se hodí dobře k našim nervům, zálibám a choutkám, obrázky, jež míti je požitkem.

Tuto prvou soubornou výstavku Piepenhagenovu uspořádal R. Kuchynka, vykonav dříve mnoho zjišťující a roztřiďující práce.

Emil Edgar.

TÝDEN.

* Před více než 100 lety (r. 1808) švabachem tištěná a vydaná kniha česká u Františka „Geřábka" v klášteře sv. Havla nese název „Numa Pompilius". Vysvětluje se: „V jazyku francouzském od Pána Floryana sepsaný a českým vyložený od Jana Nejedlého, doktora práv a cís. král. řádného veřejného professora Literatury České na vysokých školách Pražských." Kniha o 458 stránkách má toto věnování:

„Vysoce urozeným Pánům panům Františkovi a Frýdrichovi svaté Římské Říše hrabatům z Hartigu, jazyka Českého velmi milovným a Okrase Vlasti naší." Zajímavá jsou ohlášení o úpravě knižní, „těch kněh, které na Starém městě v Železných dveřích Nře 436 v prvním p o n e b í jsou k dostání." Udává se u knihy počet stran, cena a na jakém papíře je tištěna. Čteme: „Dafnys a první Plavec" (Z Gesnerových spisů), „přečistě na pěkném papíře tištěný spis a tytulem krásně rytým přiozdobený. (V Praze r. 1805. za 50 kr.) „Smrt Abelova" (r. 1804) „na poštovském papíře s výborně rytými obrázky". „Poslední Soud" (r. 1804) má dvojí vydání, obě „s krásným obrázkem"; Vydání „na poštovském papíře" za 20 kr. „a na sprostém papíře" za 15 kr. „Atala" (r. 1805) či „Láska dvou divochů na poušti" stála 24 kr. „Můza se Slowenských hor" od Jiřího Palkoviče (r. 1801), československé literatury professora v Prešpurce, za 24 kr. Staré knihy jak poučné obrazy z dávných dob, mluví z nich vše, nejen obsah, také úprava. O

*

* V ruských uměleckých kruzích rokováno před válkou živě o výzdobě moskevského náměstí, zvaného „Krasnaja ploščaď". (Červené náměstí.) Měl se tam postaviti mohutný pomník. „Krasnaja ploščaď" jest největším náměstím Moskevským, odtud jest nejkrásnější vyhlídka na Kreml. Tam druhdy stávalo 14 dřevěných chrámů, Ivan Hrozný tam prosil veřejně lid za odpuštění vin, tam tekla proudem krev a rozléhaly se křiky a stony odsouzenců, tam byla krvavá aréna opričniků, vystaveno na odiv lidu tělo zabitého Lžidmitrije a posléze tam r. 1812 Napoleon I. konal přehlídku vojska, vtáhnuvšího do Moskvy. Vasněcov, ruský umělec, malíř a sochař, jejž nazývali ruským Leonardem da Vincim, nabídl se, že vypracuje projekt kolosálního pomníku a provede i dílo, bude-li jeho projekt přijat. Projekt obsáhl čtyři historická data: Svržení jha tatarského bitvou na Kulikově poli r. 1380, osvobození se Ruska z područí polského r. 1612, vstoupení na trůn prvního Romanova a konečně vypuzení Napoleona I. z Ruska r. 1812. Válka přerušila projednání projektu pomníku, k jehož provedení ovšem nedojde ani po válce, což projekt sám vysvětluje. *K. V. H.*

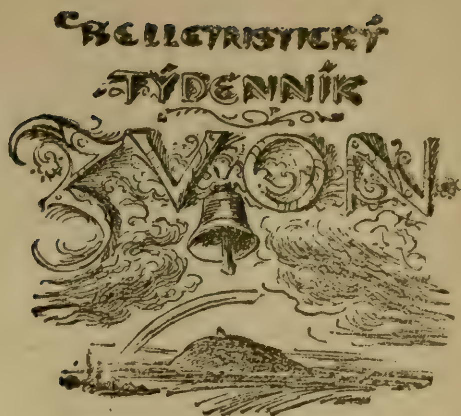
*

* Znamenitých kresličů karikatur je poskrovnu. Dobrá karikatura vyžaduje více času, než dobrá podobizna. Nezáleží toliko na zachycení podoby, rysu tělesních a duševních, běží o vyhledání rysů těch, které možno zesměšniti. Karikatura nesmí podobati se satiře, která je jako zranění nožem, ale má se podobati epigramu, jenž jest jako píchnutí jehlou, kdy jízvička pálí, někdy i hodně, ale nepůsobí rány jitřivé jako satira a hojí se prodlením času. Napsati dobrý epigram je právě takovým uměním jako vytvořiti dobrou karikaturu právě pro toto „píchnutí jehlou". Anglii, kolébku parlamentarismu, a Francii ovládala karikatura politická. Ve Francii byl Čech, mistr Kupka, mezi předními. Olaf Gulbranson, Nor, jest dobrý kreslič karikatur a pokud byl v štutgartském „Simplicissimu", byl jediným representantem karikaturistů listu, v němž pěstována více satira. Polák Sichulski karikoval dobře poselstvo říšské rady, hlavně polské. (Z českých poslanců Penížka jako zpravodaje „Nár. Listů"). Z bývalých zvučných jmen byli: Foraine Francouz, Caran d'Ache Rus, Klíč rodem Čech. Ti byli proslavení kresliči karikatur. U nás uplatňuje se karikaturou Hugo Böttinger, ale pohybuje se jen v kruhu úzkém.

V Praze, dne 5. července 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



Fr. S. Procházka:

SVĚDOMÍ.

Proč vzalo se to slovo nadarmo
uprostřed hladu, trosek, běd a stenů?
Jak bratři Josefa je prodali,
a dnes má už jen antikvární cenu.

Ta božskost lidství! Zázrak stvoření!
Hledal-lis slovo, nenašels to pravé.
I víra v Onoho tam, pána vesmíru,
v těch mořích krve utopena plave.

Ale cos vyššího je nade vším,
co nesměstná se v úzká ňadra jedna.
Viz, pozoruj a jistě uvidíš,
že plane to jak bílá růže z bědna.

Naslouchej opatrně, uslyšíš,
jak přes pole a vody touha dýchá,
jediná na světě, a té se dát
tvá býti musí jedinečná pýcha.

Však je-li disonance v nitře tvém,
toť chyba tvá a ne onoho citu,
nerv kterýs ochab, funkce neschopen
pro příjem, odraz fluidických kmitů.

Domova příkaz, výslednice sil,
jimž pohyb daly děje minulosti,
odvěký zákon, příkaz života
z těch svatých hrud a tlejících tam kostí.

Co's proti tomu se svým sobectvím?
Jak malilinké nic k těm milionům,
jak slabulinký komáří jen bzuk
k těm čekajícím velkonočním zvonům!

Jen třeba, abys klek a vzdal se jim,
když formu našly, aby promluvily,
s jásotem v ňadrech si je zavěsil
a slavně rozhoupal je ze vší síly

k souzvučné písni — kterou poslouchat
přiletí orlové o volném vesle;
a snad se nezastaví — směšné „já“ —
jen plž, jenž leze slizkou linku kresle.



Tréval-Viola:

MIMO ZÁKON.

(Pokračování.)

Nepřipustí si mladý Lev Sperber odřeknutí její ani pod epidermis. Možná, že též jen hraje komedii, vykonává příkaz otcův, cestuje tentokráte „v nevěstě“, bez kufříku se vzorky. A kdož ví, jak to s firmou vypadá, zda nemá věno její zatmeliti nějakou trhlinu firmy z pochybené spekulace?

A jeho krasořečné duchaplnosti! Čekala amoroso neobyčejného élanu a chystala neméně vzletné refus. Bude to skřížení fleuretů, nikoli ve vážném souboji, ale jen v šermírně. Boj elegantních vět.

Leč přišlo vše jinak než Ženda očekávala.

K večeru třetího dne rozhovořil se otec

o svém oblíbeném thematu, o spiritismu. Lev Sperber podle zvyku vrhl se lačně na dané thema a opanoval rychle hovor, zaplavuje všecky podivnými historkami o hypnose, visionářství, náměsíčnictví a životě v dvojmu — historkami, v nichž vždy hrál bezmála hlavní úlohu. On, vševuměl, dovede prý magnetisovati každého. Podařilo se mu osoby uspati, na nichž jiní bezvýsledně zkoušeli svůj um. Lékaři vídeňských klinik volávali ho k hysterickým ženám, u nichž žádné narkotikum už nepomáhalo. Ovšem že všecky uspal, ani jediná neodolala.

Očividné tyto fanfaronády Žendu až urážely.

„Chtěla bych to zkusiti," řekla na konec.

„Jsem ochoten, nejmilostivější slečno!" nabízel se výmluvný Lev.

„Škoda, že není Severa živa," zalitoval otec Poříz.

„Pan Sperber hypnotisuje kde koho," upozorňovala Ženda.

„Jen mne ne!" ohražovala se paní Nolča.

„Ne, ne!" přisvědčoval otec Poříz. „Ty i bez hypnosy spíš až příliš znamenitě."

„Tedy mne!" navrhla Ženda.

Otec se zamračil. Tušil nějakou záludnost.

„S nevšedním nadšením, milostivá slečno," hotovil se Sperber. Vytáhnuv hodinky z hlazeného achatu, obrátil je zadní lesklou plochou k Žendě, sedící v lenošce.

„Milostivá slečno, prosím! Račte dívati se pevně, co nejpevněji do středu této plochy. Ano? Výborně! Uvidíte tam světlou, stříbrnou hvězdu, jako když měsíc proklubává se mraky. Ráčíte ji viděti?"

„Prosím!"

„Hvězda tato tone v nesmírné hloubi, v propastech tmy. Soustřeďuje na sebe všecky paprsky neznámého pramene a vydává je přetvořené, srovnané — nyní zrychluje let, blíží se — blíž, ještě blíže — hvězda mění se v tvář — lidských rysů — známé osoby — sympatického fluida. Soustřediti pozornost oka — ano?"

„Prosím."

„A soustřediti mysl! A kdyby z temnot blesky šlehaly, země se propadala, hory se sesouvaly a moře zívalo bezednými jícny — nic neodvrací uzavřenou mysl, soustředěný zrak — duše i těla — stále jedním směrem, jedním směrem!"

Hlas uspavače zjednotvárněl, do víček naléval se pocit tíže. Hvězda se skutečně měnila — dle její vůle v hlavu Urbanovu, jenž jistě na ni myslil, po ní toužil.

Nevěděla ani zda bezděky, již ve skutečné hypnose, či v inšpiraci okamžiku, rozhodla se dáti krásnému Lvu na jevo, že nehodlá býti ani jeho lvicí, ani jeho kořistí.

I ona přitlumila hlas tak jemně, že zněl jako ze sna, odklonila hlavu nazad a počala hovořiti.

Okamžitě uspavač umlknul.

„Neboj se — žádného jiného nikdy — nikdy — přísahám! Urbane, můj jedině milovaný!"

Sedadlo paní Nolčí zapraskalo a otec Poříz zakašlal.

Hypnotiséru klesla levice s hodinkami a pravice ustala v magnetickém kroužení kol hlavy Žendiny.

„Žendo!" projel tichem břitce hlas otcův. Procitla.

„Zdá se, že jsem spala?"

„Dítě, dítě!" stenala paní Nolča.

„Řekla jsem něco?"

„Já neslyšel nic," řekl hypnotisér, dívaje se do prázdna.

„To je dobře."

„Proč — milostivá slečno?"

„Protože prý z hypnosy mluví se pravda."

„A vyzrazují se tajemství," dodal Sperber, pokoušeje se o úsměv.

„Hlouposti!" bručel otec Poříz, bera hosta pod paždí. „Což, abychom zašli do zahrady?"

Ale pan Sperber děkoval. Že se musí pohlédnout po koni.

A omlouvaje se, zašel ihned do stáje a pobyl dlouho. Vrátiv se zvěstoval, že bude hvězdnatá noc a že není nic zajímavějšího než jízda koňmo za lunojasné noci. A že je rozhodnut jeti.

Otec Poříz přestal ho zdržovati. Jako by mráz spálil družnost mezi nimi.

„To máš ze svého spiritismu!" vyčetla po straně paní Nolča mužovi.

Ženda utrhla v zahradě první astru, tmavomodrou a nesla ji k zahradním dveřím, u nichž podomek z hostince držel vzpínajícího a pěnícího valacha. Byl osedlán a k cestě připraven.

Lev Sperber vyšel z hostinského pokoje a několika vysoustruhovanými kudrlinkami poděkoval za pohostění.

Vida květ v ruce Žendině, tázal se: „Mně?"

„Nikoli — Alimu!"

A vetkla astru koni za náčelní řemen.

Sperber sedě už v sedle uklonil se Žendě co nejníže a řekl francouzsky:

„Děkuji, že jste mi ozlatila pilulku."

Zamával elegantně kloboukem do kruhu a již vyskočily pod kopyty bujného koně roje jisker. V divokém cvalu zmizel jezdec v temnotách. Efektní ústup.

Ještě v zahradě než vešli do domu, promluvila Ženda s otcem.

„Papáčku, to mezi námi nebylo ujednáno do zkušebního roku.“

„Co?“

„Nápadníci.“

„Co tím myslíš?“

„Chápu, že považoval jsi za svou povinnost ničeho nezanedbati, co by mne na pravou cestu navrátilo.“

„Myslíš?“

Ženda pohlédla na otce pevně. Odvrátil se a pokrčil rameny.

„Řekni mi, papáčku, čeho jsi tím docílil? Bylo nás to důstojné?“

„Tonoucí stébla se chytá.“

„To je doznání. Ale kdybys mne znal, jak jsem doufala, věděl bys, že nestrhne mne žádná krásná loutka, ani jiné vnadidlo. Byl bys si uspořil námahu a mně ponížení. Což pak mne neznáš, že vezmu jen, co sama si vyberu? Ale dej mi ruku, že už bude konec. Vím, že mne máš rád, že to činíš z dobrého úmyslu. Ponechme budoucnost osudu! Slibuji ti, že slovu dostojím a zkušební rok přežiji doma u vás.“

Natahovala ruku, již otec váhal přijati.

„Nedopisuješ si skutečně s Pýrem?“

„Nevím ani, zda je v Praze. Spíše bude někde na venkově.“

Nyní teprve otec Poříz přijal ruku dceřinu. Úleva zračila se v jeho tváři, oddechl si.

Vykonal jsem svou povinnost, znělo z jeho vzdechu, co dále se stane, v tom nebudu míti viny.

Ženda mluvila pravdu. S Urbanem nepěstovala styků žádných. Z poctivosti k sobě samé. Snad i z tajené zvědavosti, jak on to bude snášeti a co její vlastní nitro jí objeví.

Nuže, nitro její nebylo tak neklidno, tak zjitřeno bolestnou touhou jako v Mariánských Lázních. Ale nemohouc odolati, aby na Urbana neustále nevzpomínala, pociťovala jakési prahnutí, odpor proti všemu co ji dříve těšilo; odpor proti společnosti, ba i proti domovu. Oddávala se samotě a zmatenému toku myšlenek, houpala se na vlnách jeho tu v jasu a zase v stínu, v bezdůvodné jarosti a v zápětí v neznámém hoři. Jaké roztodivné rostliny vyplývaly z toku, kalichy bledé, vlnících se, spletených stvolů. A sama odplývala kamsi do mrákotna, mezi stíny, položivé mátohy spánku. Násilím přivolávala se sama do přítomnosti, když pozorovala, že budí údiv a obavu rodičů. A vždy jí bylo při probuzení mrazno, jako by střemhlav skočila do studené vody. Účast její v hovoru, ve hře, ve stycích s lidmi byla křečovitá. I dech její jako by lapal vzduch a zase ustával nadobro. A vše co dříve konala automaticky, nyní vykonávala v úsilných tempech. Unavovaly ji i obvyklé úkony, jichž práce dříve ani nepozorovala a dojmy, jež dříve sotva se jí dotknuly, nyní vybavovaly jí nemilé, dlouho doznívající nevole.

Pouhá nehoda zdála se jí býti katastrofou. Nelly — pinčlice, jíž v Mariánských Lázních počala tak zkráceně říkati — se jí ztratila. Pátrala v okolí, u pohodného, do novin dala inserát s nepoměrně vysokou odměnou pro toho, kdo jí zvíře přivede. Sháněla sama, odmítala nabídky otcovy, že jí opatří jiného psa, hezčího. Jako by Thusneldu jí mohlo jiné zvíře nahradit! Nejvěrnější duši, důvěrnici těžkých i milých chvil. Jak často držíc zvíře za běhy hopsala s ním po pokoji neb v zahradě a zase v kalných hodinách, kdy sedala unyle, probouzela ji Nella, zdvíhala packu a kladla jí hlavu na kolena, tlumeně kňučíc. V pohledu zvířecím byly prameny takové účasti, že vlévaly úkoj do duše, naději v návraty jasných chvil, odvahu k boji s osudem.

Ano, ztichlé očekávání probouzely v ní věrné pohledy duše zvířecí, očekávání nebouřlivě, trpělivé. V tom bylo její zdraví, její mládí. Myšlenky vzlétaly nad přítomno do minulých chvil nedoceněného klidu, květů nepozorovaně dokvétajících. Kam se poděly? Co zbývá než očekávání, iluse, ze všech darů skřínky Pandořiny?

Až chorobně zabírala si ztrátu zvířete. Jako by pozbyla něco ze své bytosti, nebyla už celistvou jako dříve.

Zvyk! Ovšem! Ale proč je v odvykání něco tak bezútěšného?

Pak ucítila píchání v boku. Křeč bránice, rozpoznávala sama, zadržujíc dech, aby to přešlo. Zánět plic zcela jinak přece začíná. V jícnu měla odporné pocity, přelévání s bahenní atmosférou, až dech to zaráželo a výdech vracelo zpět do plic. Bezděky polykala vlastní sliny a vše kolem jako by komíhalo.

Zdraví to už není, nemoc ještě ne! Ale ať sluje to jak chce, ona dospěla k pojmu — hynutí.

Hyne, hyne! A Urban není při ní!

Brala chinin, když zimnice lámala jí kosti. Sedávala u ohně v kuchyni a dívala se do plamenů, v jejichž měnivé hře bylo tolik podivných historií vzniku a zániku. Probouzela se v horkosti a potu, s divným šumotem v hlavě. V uších doznívalo sypce a tence, jako by jemný popel šustěl, nebo někdo pískem písmo posýpal.

Z rána se potácívala. Pila silné víno, aby napružila síly, vyrovnala srdeční tep.

Rodičům vše tajila. Nechtěla lékaře, vyjma jednoho. A toho by jí nebyli zavolali. A žebronit o to, k tomu byla příliš hrda.

Zatajila nemoc dokonale. I doktora Orkafa, jenž při nahodilé návštěvě si ji pozorně měřil, oklamala bujnou veselostí.

Celý svět klamala, i sebe. Nechtěla a proto nesměla též stonati. Chtěla žíti a dlouho žíti a mnoho ještě vykonati.

Cítila v sobě napiaty podivné možnosti a těšila se na jejich výboj. Zažije něco velkého, nadprůměrného. A ona toho bude osou, ne pouze příživníkem jako Lev Sperber, ale skutečným středem, srdcem velikého tajemství. V zasnění slýchávala zvuky, jako by se trhala světová opona, otevíraly se nové výhledy, ale nepohlédla dosti rychle, aby fantomy nezmizely. Jen rychlé kolotání, změť zachytila.

Jednou zdálo se jí, že Lev Sperber rozejel se na rovné kolkolem probíhající silnici tryskem na svém jabláku. Pojednou kůň se zarazil, vzepjal, rostl, rostl, až ušima ztrácel se v oblacích, jezdec změnil se v antického boha s vlajícím vousem a bleskem v ruce. Hrom udeřil a kůň klesl na přední nohy. Tupé, dřevěné nohy šlapaly po její hlavě. Neboť ta byla překážkou, před níž stanul běhoun. A za koněm i jezdcem dohřmívalo to, jako ohromný hučící stroj, vše se uhladilo, rozjasnilo, jen hlava ležela na dráze v kusy roztřepená.

Pohyb, změna, let časů, chaos byl poražen, prázdnota nastala, hladko a klid. To jest zánik.

Ženda se probudila a v hlavě jako by bubliny jí dopraskávaly.

Po každém takovém výbušném snu bývalo Žendě lehčeji, ač také ochableji. Až i tato úleva přeskočila v opak.

Byla s rodiči v divadle na premiéře. Hrdina kusu vzplál láskou k vražedkyni své vlastní dcery, již již podléhá vášni, když v rozhodném okamžiku přece pomsta otcovská zvítězí.

Jak ho Ženda pochopovala! Viděla v něm Urbana. V každém hrdinovi knihy, jenž se jí líbil, viděla jen Urbana. Převlékala si ho jako loutku.

Nepochybovala, že by on, i kdyby mu dceru zabila, ji miloval, musil milovat!

Rozrušena vrátila se rodina domů. Paní Nolča řekla, že kus trhá nervy, že lituje, že na něj šla. Ani s otcem se Ženda neshodla. Řekl, že mu připadá hrdina zkreslen, že není možno, aby otec mohl váhati mezi vlastní krví a cizí ženou. Popíral všemohoucnost vášně, nepozoruje ani, že popírá tím i svou vlastní lásku.

Bylo to vlastně pro Žendu lichotivé. Papáček díval se na kus jako otec, nemohl se vmysliti v lásku k vražednici Žendině. Rozhorlení jeho bylo nelíčené. Také den na to triumfálně přinesl kritiku slovutného estéta, v níž dovozováno, že láska otcova k vražednici dceřině je něco i umělecky nedovoleného.

„Šosák!“ odpověděla Ženda otci, když si byla recensi přečetla. A šla sama na reprisu kusu. Dojem byl ještě silnější.

Několik dní na to měla zase hrozný sen.

Byla ptákem, nebo vůbec létavcem. Letěla v nesmírné výši, prudce, v děsu. Prchala před někým, chtěla uniknouti, zachrániti se. Viděla až dolů na zemi, na ženu, která dívala se k ní vzhůru a kynula. Snesla se nad zemi a poznala paní Reuterovou.

„Do Egypta! Do Egypta!“ volala paní Reuterová a oběma rukama ukazovala jí směr.

Ženda se znovu vznesla a letěla přes lesy, doliny, hory, ledovce, města i vesnice. Kol ní jen vzduch a oblaka. Míjely hodiny, den, setmělo se, ale pro ni nebylo klidu, jen stálý let k jihu, k jihu! Nesmírná tma byla pod ní a ze tmy hučelo to jako z vod. Letěla patrně nad mořem. Šeřilo se — nesmírná hladina pod ní žlutavě vysvitla. Nebyla již nad mořem, nýbrž nad pouští. A na té vydouvaly se krtčí kopky. Znavena klesala, kopky rostly, věžily se v ohromné jehlany, královské vládkyně pouště. Na východě zelenalo se nebe, pak bledě růžovělo, až rozpálilo se do červené výhně. A z té vylétla jiskérka, letěla k pyramidám. Nebyla to jiskérka, ale pták ohnivý, rostoucí čím více se blížil. A než doletěl, zazněl zpěv. Ne z výše, ale z hloubi, ne ze vzduchu, ale ze země. Chorál, jako žalobné s bohem nebožtíku na věčnou pouť. Ani člověk ani pták, ani vítr ani voda, ale slunce to zpívalo v kamení. A v zápětí zdvihl se vítr a rozkroužil mraky kol pyramid a červánky vyslaly bleskotné tanečnice ke kolovému reji kol pomníků smrti. Zasedly na mračné komoně a vyskakujíce na nohy a smršťujíce se zahájily svůj rej, pokřikujíce šelestem rozkrouženého listí. Změtí prachu problehovaly rudé jiskry jako z šumícího vína neb ze sypajících se granátů.

A již tu byl od východu pták volající hlasem dující vichřice:

„Žendo Pořízova!“

(Pokračování.)

K. Emingerová:

DUSÍK CONTRA DUŠEK.

(Dokončení.)

Fr. Dušek narodil se dne 8. září 1736 v Chotěborkách (u Hradce Králové) jakožto syn chudých selských rodičů. Jeho hudební vloha, zpíval asi na kostelním kůru svého rodiště, upozornila na něho majetníka panství, hraběte Jana Karla Šporka, který jej dal do výchovy k jezovitům v Králové Hradci. Významný pro Duškovo nadání byl jeho pobyt ve Vídni, kde studoval hru na klavír u tehdáž věhlasného hudebního mistra Wagenseila. Pomocí svého šlechetného mecenáše usadil se František Dušek v Praze, kde dosáhl čestného jména „patriarchy pražských hudebních umělců". Považován jakožto největší mistr svého oboru a zvelebitel hudebního vkusu pražského. Z jeho školy vyšli znamenití skladatelé a pianisté, na př. Vincenc Mašek a Jan Vitásek. Pokud mně známo, jsou Duškovy skladby buď v prvotiscích neb rukopisech v těchto sbírkách: Archiv „Jednoty pro povznesení hudby v Čechách": Koncert pro klavír a orkestr, Concertino pro klavír a orkestr, Andantino s variacemi pro klavír, Divertimento pro klavír. Sonáty pro klavír, Klavírní výtah Mozartovy symfonie (vesměs vystaveny na radniční výstavě „Praha 1750—1850"), sbírka O. Horníka, prof. konservatoře, 3 divertimenta pro 2 housle, violu a basu, Velká sonáta pro klavír, sbírka E. Homolky, mistra-houslaře na Král. Vinohradech, 2 sonáty z r. 1774 (vzácný pražský tisk), Píseň pro děti (z „Prager Kinderzeitung" 1789), sbírka pí. L. Trakalové, vdovy po univ. profesoru, Sonáta pro klavír a housle (Winterunterhaltungen II), sbírka Med. Dra L. Hornové, Serenata pro 2 housle, 2 hoboje, 2 horny, alto a violoncelo.

Mimo to uvedeno v jednom životopise Duškově, že složil mnoho sonát na klavír pro 4 ruce, komorní hudbu, symfonie a koncerty. Byla tedy jeho skladatelská činnost plodná a mnohostranná.

Jeho přátelství s Mozartem započalo r. 1777. U příležitosti jakéhosi vyjednání o dědictví dleli manželé Duškovi tehdáž v Solnohradě. Jakožto renomovaní hudební umělci (pí. Dušková byla znamenitá zpěvačka) seznámili se s rodinou Mozartovou. Mladý Wolfgang složil pod dojmem zpěvu pražské umělkyně pro ni koncertní arii („Bella mia fiamma") a přijal pozvání k návštěvě do Prahy. R. 1786 byli Duškovi očitými svědky neblahé premiéry „Figarovy svatby" ve Vídni. Vlaští zpěváci a hudebníci tam působící žárlili tou měrou na Mozarta, že úmyslnou nedbalostí zmařili úspěch jeho nové zpěvohry. Duškovi si umínili v Praze propagovati pro Mozarta. Jejich působením došlo k zaslání pamětního spisu, výzvě, by přijel k nám osobně se přesvědčiti, jaké oblibě se hudba jeho v Praze těší. Všecko ostatní jest naší inteligenci příliš povědomo, není třeba opakovati často vylíčené události.

Z dopisů Mozartových podávám místo nejvýznamnější pro jeho přátelské smýšlení vůči Frant. Duškovi. R. 1789 cestoval Mozart se svým žákem a příznivcem knížetem Karlem Lichnovským do Německa za účelem koncertování. První jejich stanice byly Budějovice, druhá stanice pak Praha. Odtud píše dne 10. dubna (o Velký pátek) své manželce obšírnější dopis, a to m. z.: „Ubytovali jsme se „U jednorožce"(?). Když jsem byl oholen, učesán a převlečen, odjel jsem v záměru navštíviti Canala*), ježto jsem musel ale (jeti) kolem Duškových, zastavil jsem se nejdříve tam, dověděl jsem se, že madame (paní) včera odjela do Drážďan!!! — — Nechal (dal) jsem D u š k a vyvolati tak, jako by někdo s ním chtěl mluviti, představ si t u radost! — Nyní povedu knížete k D u š k o v i, který nás očekává a v 9 hod. večer odjedeme do Drážďan."

Mozartovo přátelství oceňováno Fr. Duškem i po předčasném skonu skladatelově. Známo, že jeho starší syn Karel byl po dobu pěti roků (1792—97) vychován v Praze profesorem Němečkem, jedním z pražské „čestné stráže" Mozartovy. V dopise, který zaslal Karel M. r. 1856 p. Adolfu Popelkovi, tehdejšímu majetníku Bertramky, uvádím místo jakožto opětný důkaz existence Františka Duška: „U p. D u š k a stejně s námi (prof. Němečkem) ubytovaného, totiž v Lichtenštejnském paláci naproti kostelu mikulášskému, dostávalo se mně stravy a něco návodu (ve hře) na klavíru . . ."

Fr. Dušek zemřel dne 12. února 1799. Jeho památka uctěna pražskými hudebníky slavnostním rekviem v chrámu sv. Mikuláše.

---

*) Hrabě Kanal, bohatý šlechtic, majetník t. zv. Kanalské zahrady, na jejichž pozemcích stojí nyní východní část Král. Vinohradů.

Z ikonografie uvádím záznam podacího protokolu Společnosti vlasteneckých přátel umění v Čechách: „Hrabě František ze Šternberku č. 1643. Obraz olejem na plátně malovaný. Podobizna skladatele a pianisty Fr. Duška. Podán dne 1. dubna 1824. Navrácen dne 7. října 1844."

Kde se tato podobizna nyní nalézá, není známo.



J. Jahoda:

PŘED VELKOU DOBOU.

Idylka let čtyřicátých. (Pokračování.)

Všichni k hospodě se zadívali.
Zrudlý, zapocený Vinduška tam
okrašloval dveře věnci z chvojí,
v kterých červené a bílé pentle
roztékaly bohatými proudy,
u prapisků smrčky zasazoval,
celou řadu podél cesty k dveřím.
Do Besedy půjde se jak hájem!
Na hospodě prapory dva vlály
barev národních a nade vchodem
velký, dvojocasý lev se tyčil,
s hrdým, skvělým, blýskajícím okem,
— jak to opočenský Čejchna Mates
vymaloval podle navržení
Vinduškova, co se Udlínek zval.

Frinta řekl: „Je to sice marnost,
ale lid se musí přivést k pravdě
pošimráním zatemnělých očí.
Národ nutno budit jako dítě."

Od dolního konce, zdaleka již,
volal na ně silně Jakub Šperlík,
přibíhaje jako beze smyslu:
„To je rána! Kriste! To je rána!"

Doběh' zadýchán a rozježený:
„Kerdů Jirka panditkou se střelil, —
to je krve! — to je pomatenost! —"
přerývavě křičel, „tady v prsou
hroznou díru má jak pětigrošák!"

Zalekli se všichni. „Na seníku
proved' tohle mordiánské dílo," —
dále sděloval, „a jak to prásklo,
starý honem pro Jiříka vlezl, —
teď mu staví krev a Dorka cvalem
do Opočna letí pro felčara —"

Všichni pohleděli na Tejnara
a ten neklidně si čechral vlasy:
„Je to zbrklost! — Aby to tak bylo —"
nedomluvil, všichni rozuměli,
že hned Andy vzpomněl, že ji Jirka
nadbíhal a tuze po ní blázníl.

„Bude to tak, kmotře!" mínil Jakub.
„Jistě pro Nánu tu hloupost proved', —
na škartici dříve všechno vypsal."

„Co to myslil!" Tejnar vzrušen mluvil.
„Pro děvče hned panditkou se střílet, —
kdo pak ji moh' nutit?"
Jakub bručel
starostlivě; „Aby to jen Nánu
nedojalo! Má tu deklamaci. —
zrovna první na „bínu" má vyjít!"

Frinta k sobě šeptal; „Opustili
čistou pravdu, jedem syceni jsou, —
proto odpornosti v srdci rostou —"

„Půjdu domů," Tejnar mrzutě děl.
„Počkej, kmotře, ještě tuhle tohle —"
rozčileně Jakub zadržoval.
„Našli jsou se v kraji filištíni,
tuze pomlouvají, chechtají se
naší Besedě a lidi odvracují.
Lučinecký Bzínek včera běhal,
naší Besedě se pošklebovał,
že to proti církvi všechno pášem,
že jsme zberanilí lucipeři."

„Nech je mluvit!" Frinta mávl rukou.
„Takovým je těžko křesat světlo,
vlastenství je pro ně cizoložstvím."

Tonda Šílů mrkal na Jakuba,
zašeptal mu: „To se Nána lekne,
ještě včera před ním utíkala —
a teď k vůli ní se zamorduje —"
Jakub náramně se ještě soužil,
mrzut řekl: „Aby nemohla tak
na Besedě „Češku" deklamovat —"

Pomalu se z návse rozcházeli.
Frinta přímo domů, zamyšlený
nad tím, že se stíny křížem kladou
na Besedu, jeho vymyšlenost.

Vešel do seknice. Jenda dřímal
po vycházce ve květnatém sadu.
Probudil se, na otce se usmál.
Starý Frinta vše mu vypravoval,
o zákazu, o zoufalství Kerdy,
a hned ptal se, jestli nehnal Andu
k nelibosti proti Jiříkovi.

Jenda zdiven přímo otci řekl,
že je Anda volnou, ba, že ani
vlastně nikdy nemyslil si na ni,
že to vše je sen a hříčka mládí.

„Vidíš, a já myslel, že se spolu
budete brát labyrintem žití —“
řekl měkce otec. Nenaléhal,
neptal se víc. Byl už jaksi zvyklý
vidět, jak se kácí vše, co vysnil
pro budoucnost... Chvíli bylo ticho.

Nejistě se potom zeptal syna;
„Je ti lépe? Jak se chystáš, hochu,
na Besedu? Bude mě to — těšit —“

Jak ho viděl Jenda bázlivého
nedočkavě čekat na odpověď,
plachý soucit mihl jeho duší.
„Půjdu, otče, — posedím tam chvíli —“

Starý zářil. Naklonil se k synu,
v žluté ruce chopil jeho hlavu,
v čelo vtisk' mu vřelé políbení.

Oknem vzrušně volal Jakub Šperlík:
„Kmotře! Osrdí se ve mně třese!
Rufiáni! Šelmy zvíjevené!
Zkazit všechno fortelně nám chtějí!
Už zas vzkázal kantor s pomocníčkem,
že nám nesmějí hrát při Besedě!
Z Opočna to přišlo, — kmotře, pojďte!“

Za chvíli už pilně radili se,
kde vzít náhradníky za kantory.

Jenda snil. Jak naivní je to všecko!
Jak se s maličkými prostředečky
snaží chytit marné ideály!

Zas mu Praha do myšlenek přišla
se svým panstvem, které všechnu moc má, —
bílá Lori s jemnou, drobnou ručkou, —
zašeřené síně se spinetem,
v nichž vlá delikátní vůně lásky, —
rada z gubernia, milostivě
slibující skvělou kariéru, —
na resurce, které na Hecinslu
pořádal pan rada, kde se smáli
vlastenčícím českým přemrštěncům...

Lehce jako vánek všuměla sem
rozechvěná Anda. Hezké oči
omžily se děsem, zbledlé rtíky
v ulekání bázlivě se třásly:
„Slyšels? Bože! Co ten hoch si myslil?“
Prsa se jí bouřným pláčem dmula.
„Jak jsem mohla mít ho, Bože, ráda,
když mi lhostejným byl, zcela cizím?“

Pláč se prodral bolestnými vzlyky,
zhroutil ji a zlomil. Jenda trpěl.
Tušil, že to nyní opět přijde,
že ho bude zase přesvědčovat
zdaleka a plaše o své lásce,
kterou nechtěl ještě poraniti
chladným odmítnutím, krutou pravdou.

Zavřel oči, oddychoval klidně,
aby myslila, že tiše dřímá.

Sklonila se k němu. Horké rety
přitiskla mu žhavě k bledé skráni, —
spícímu tu aspoň chtěla všeptat
horoucí svou, neskonalou touhu.
Ó, kéž pozná, že jen její Jenda
miláčkem jí v světě nejdražším je,
pro nějž žije, dýchá, sní a touží, —
ó, kéž nevyrve ho tam ta Praha
její lásce, jejím rtům a loktům,
nastaveným pouze jemu, jemu!
V rychlých, žhavých slovech planula jí
na rtech slavnostní a velká zpověď...

*

Odpoledne náves zpestřila se,
jako větřík v zkvetlý luh když dychne.
Už i přespolní se objevili,
v hloučcích stáli, živě rokovali,
zvědavě se ptali, co vše bude
večer k podívání, k poslechnutí.

Kolomazník Šerka vysvětloval,
tenoučké mu nožky zrovna hrály,
od jednoho běžel ke druhému,
líčil krásy svojí deklamace,
připravoval na zvěst o Žižkovi,
jak ji hromným hlasem podá Šperlík,
na poutpouri pana Labického,
v kterém české písně budou zníti
jako přemilostné perly tónů,
na „Češku“, již bude přednášeti
na začátku Anna Tejnarova
v přepůvabném staročeském kroji.

Tonda Šílů všade ohlašoval,
že se chystá velké překvapení
novou písní, kterou pan Tyl složil,
tuze vlasteneckou, dojímavou.

Také Tejnar vážným podhorákům
chlubí se, že ani páni v Hradci
nezmohou se na takovou slávu!
To že bude samý český hlahol,
nejkrásnější verše, slavná hudba,
sál že vznešeně je dekorován
jako v Praze při šlechtických bálech.

(Dokončení.)

★

Antal Stašek:

BRATŘI.

(Pokračování.)

Přeletěl jí přes obličej ruměnec:, lehounký, sotva znatelný. Setřela poslední stín, jejž smutek na její rty položil, usmála se a zahleděla se mu do očí. I on zřel do oken, z nichž její duše tajnou řečí mluvila. Rozuměli si a pod vzájemným dojmem zachvěli se oba dva. Ucítili, že je jakás síla strhuje, jež je mohutnější nežli jejich vůle a že je táhne do víru.

Potkaly se stejné touhy dvě a podvědomě se objaly. Ústa obou cosi mluvila otázkami, vzpomínkami, zprávami o všedních událostech života; ale na jazyku byla jenom chladná slova a jich prázdný zvuk. Pravda unikala do niter a tam se ukryla, bojíc se a stydíc světla denního. Zastřeli ji tmou; zahalili všedním hovorem.

Přišel Lipský a srdečně se vítal s přítelem. Bylo tomu drahně let, co viděli se naposled. Dívali se na sebe a zdálo se jim oběma, že se změnili. Votan viděl, že druhův obličej ztvrdl, skoro zkameněl; že do jeho tahů, jež bývaly jemné, měkké, položi a se strohá přísnost, zavřená a střežená, jež zastírala úřednickou škraboškou nevyhaslé plamínky. To již nebyl výraz hlavy té, kterou modeloval za dnů mladosti.

I Lipskému se zdál Cyril pozměněn.

Odešli ze zahrady do bytu. Usedli v prostorném pokoji, jejž Lidunka nazývala salonem a muž krámem kupeckým, kde uprostřed perských koberců sladěny byly v nepořádném pořádku nejrůznější předměty pyšné nádhery. Byla v uspořádání tom mistryně a dovedla vykouzlit ze semotamo rozházených věcí nenucený, jako lehce vydechnutý soulad, jenž uměleckým půvabem posmíval se bohatství a přepychu jako pouhým pomocným svým otrokům.

Sochař, vstoupiv do místnosti té, byl zalit jarním sluníčkem, jehož smějící se světlo otevřenými okny pršelo. Cosi milého naň dýchalo i z rozvěšených obrazů i z menších rozestavených tu sošek i ze všeho, co se kolem pestřilo v harmonické disharmonii. Bylo mu to hudbou pro oko.

Zahlédl své dílo: přítelovo poprsí. Stálo na podstavci, nad nímž viselo v pozlacených rámcích velké, ke stropu až sahající zrcadlo. Utkvěl na něm zrak.

Lipský to pozoroval a trochu trpce prohodil:

„Pravda . . . nyní hodně změněný.“

„Skutečně.“

„To od těch dob,“ děla Ludmila, obrácená spíše k Votanovi nežli k mužovi, „co je více státním zástupcem než člověkem. Před očima stále má jen zločince, a paragrafy trestních zákonů sypou se mu nejen z úst při přelíčeních, ale padají mu jako jed i z myšlenek do poháru života. Často se mně zdá, jako by chtěl polovinu světa přivést do kriminálů.“

Usmála se, chtíc zmírnit ostrost pronesených slov, a dodala:

„Hleďte, na bystě se usmívá nejen ústy, ale celou duší svou, jako by světu chtěl padnout v náručí . . .“

Přistoupila blíže k zrcadlu, chtěla poprsí do pravého světla postavit a posunout; ale dotkla se ho se strany tak úkosem, že padlo na zem s podstavce a rozbilo se na kusy. Bylo ze sádry.

Zbledla leknutím. Podívala se nejdřív na muže a hned pak obrátila oči k sochaři. Rozuměl té otázce a děl:

„Nelze slepit, nelze spravit . . . Minulost tu leží rozbita . . . Ale máme přítomnost a tu vtělíme teď do bronzu, by ji rozbit bylo nemožno . . . Jendo, chceš?“

Kynul hlavou, že svoluje.

*

Zařídil si v Praze dílnu sochařskou a pilně pracoval. Opětné s ním shledání bylo Lipskému příjemné. Ohříval své chlady mužných let, neboť ve věku, kdy k podjeseni spěchá parné léto člověka, bývají noci někdy mrazivé, a přátelství jim bývá milým teploučkem. Otevíral ocelový krunýř před druhem a neostýchal se odhalovat krvácející mu pod ním bolesti. Často ho navštěvoval v dílně při práci a těšil se jeho úspěchům. Byl mu mezi množstvím známých, jež ve své domácnosti vítával a jimž z bezmyšlenkovitého zvyku chladnou ruku podával, nejen milým soubesedníkem, ale opravdovým přítelem. Sama příroda a společná krev se nevědomky hlásila.

Ale Cyril marně zaháněl ze své duše obraz, jenž podobu měl Ludmily. Přissála se k jeho mozku, k jeho očím, ke všem jeho smyslům, k celé jeho bytosti.

Kdosi napsal, že láska touhou je, by bytost jako předmět naší lásky byla šťastná a žila v radosti. Jeho láska byla jinačí: byla lačnou nenávistí, v níž vyvrcholilo se vše, co v něm bylo démonic-

kého. Byla touhou, zmocnit se jí, zkrotit a pak třeba povalit, rozsápat.

Marně bojoval proti hrubé síle lačné lásky té. Přízrak lákal, krev v něm bušila.

U Ludmily trvalo drahně času, než s plným vědomím v ní srdce vykřiklo: „Miluji!" Každé vlákno nervů, každá krůpěj krve rozchvívala se bolestí toho výkřiku.

Krása milovala škaredu; ale škareda byl jako sfinx a mlčel zarytě.

Lipský ženě důvěřoval, a to ji nejvíc rmoutilo. Jeho víra nebyla její nadějí, jak bývá u nevěrných manželek. Byla by se nyní ráda ptala orakula osudu, ale nebylo nikoho, kdo by jí byl napověděl jeho obmysly. Nořila se do hlubin vlastní duše své. Zdálo se jí, že teď dole v hlubinách těch vzbouřily se temné mocnosti, jež tam dosud pod závorou dřímaly. A když tak zírala, utíkajíc od světlého zevnějška, otevřel se před ní jiný svět. Nebyl to svět dosavadní, plný lesku, jasu, vyplněných tužeb, plný radosti a harmonie vniterné. Byl to jiný svět: plný tmy a mlh, plný záhad, bolesti, svět nedozírných tajemství a propastí, z nichž se černé mraky valí do srdce i do mozku. Ucítila všechno utrpení, ženou být, být člověkem. Již si neříkala, že je vyšší bytostí, povznesenou štěstím nad ostatní lidský dav. Ztrácela sama sebe, ztrácela svou minulost. Nebyla již svého nitra vládkyní a ucítila tíhu pravdy, že v ní a kolem ní je cosi mocnějšího, co nepodléhá lidské vůli, lidské svobodě.

*

Jaro minulo, nastal léta žár. Za slunného odpoledne pracoval Cyril na novém díle svém. V jeho malém těle vřely velké pomysly, jiskřící se z černých očí stálým plamínkem a tlačící se k mozku do hlavy, jež bouřlivým tím příbojem vzrostla k nepoměrnému objemu. Kloboučník neměl proň nikdy klobouk na skladě; musil jej vždy zvláště urobit, aby přikryl jeho malé budovy velkou báň, jež zdobena byla dlouhou kšticí, valící se černou hřívou k ramenům.

Za sebou měl výkony, pro něž ho oslavoval svět. Ale byl z lidí, jimž ničím není minulost, vším budoucnost; ničím provedené činy, vším snaha sama sebe předstihnout a „přeskočit svůj stín". Ve hmotě, do níž dosud v různých postavách a sochách vdechl kus své živé duše, neviděl svého vrcholku ani životního úkolu. Chtěl vzlétnout výš. Umění mu bylo něčím vznešenějším, než pouhý souhrn estetických krás. Bylo mu mohutným projevem nejvniternější lidské bytosti; bylo mu ztělesněním nejživelnějších lidských sil, jichž žádná věda nevystihne, žádný rozum nezbadá. Bylo mu velkou syntesí veškerého života; bylo mu nových, dosud nepoznaných světů tvořením. Mířil k metě dílo vytvořit, jež mělo být výronem jeho mohutnosti, nejvyšším stupněm jeho možnosti, korunou sochařského umění; ba věkopomnou mohylou, jež i nad hrobem mu strmět bude k obloze. Divný nápad vynořil se z touhy té: vytesat z mramoru ďábla, jenž by podobu měl ženštiny. Při pohledu na Antokolského Mefista chytila se roztodivná ta myšlenka. Do postavy, jež se před ním míhala a byla přízrakem i jeho bdění i jeho snů, vdechnout chtěl kolosální, dosud nikým nepojatou jednotu všeho toho, co dějstvuje i v člověku i v přírodě. Mluvit z ní měly klady i protiklady jako nadsmyslná syntesa: bol i radost; jásot života i smrti předtucha; nebeská krása i pekelná ohavnost; světlo ráje i šero podsvětí; dobrota srdce i zloba rozumu; živelná síla, jež prahne rodit a do svých osidel demonicky láká sílu plodící, jíž v plamenech své vášně podléhá; andělský úsměv a ďábelský pošklebek; jakýsi prvotný princip odvěký, dle něhož utvořeno vše, co hýbe tvorstvem veškerým a v něm i člověkem jako jeho bodem nejvyšším; božská myšlenka s odbojem a smíchem satana, ale s hvězdou na čele, že se vrátí k Bohu, co vyšlo z tvůrčího jeho dechnutí.

Bizarní ten pomysl, neohraničený zraku jasnou představou, zdál se mu být ideou, jíž chtěl vtělit v mramorovou sochu ohromujícího rozměru. Počal ji tisknout do menších nejprv modelů. Sotva však jeden dokončil, rozbil ho, zkrušil, odhodil a jal se nový vytvářet. To se opakovalo. Tak vedl s hmotou boj; a čím déle se s ní potýkal, tím jasnější se mu zdála v duši vidina obrovského tvora, lidsky ženského, jenž by v sobě slučoval všechen vývoj k jednotnosti vyvrcholený, všechny možnosti jako symbol veškerého dění v člověku i v přírodě.

Při tom bojoval i jiný boj. Ale čím se více vzpíral divoké a lačné lásce své, tím hlouběji vhlodávala se mu do duše; tak hluboko, že stírala i mlhu z ohromnosti jeho idey a měnila ji v představu jasně ohraničenou. Představa ta měla něco z podoby nenáviděné a milované Ludmily.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Arnošt Kraus: *Husitství v literatuře prvních dvou století svých.* (Rozpravy České Akademie, III. tř., č. 45.) Str. (8+) 271, 1917.

Profesor Kraus již od počátku své literární činnosti zastává horlivě úřad českého konsula mezi Němci — a k této jeho činnosti náleží také veliké jeho soubory, jež podávají i nám přehled bohemik v literatuře německé. Od své první knihy „Jan z Michalovic“, pokročil dnes k veliké své práci o husitství v cizích (hlavně ovšem v germánských) literaturách, jejíž první díl (celé dílo slove: „Husitství v literatuře zejména německé“) vychází právě vhod k letošnímu týdnu Husovu.

Kraus tu shrnuje v osmi kapitolách („Studenti“; „Kostnice a Praha“; „Husy — boží bojovníci“, „Klio“, „Jiřík“, „Nový farao“, „Labuť wittenberská“ a „Od kompaktát k majestátu“) s velikou pílí a upřímnými sympatiemi k hrdinům své knihy materiál ohromný. Jsou tu sebrány, oceněny a mnohdy rozsáhlými a pěknými ukázkami zastoupeny písně i kroniky, listy i zápisy týkající se na širém území bývalé Germanie prvních Viklefovců i posledních Husitů — od Husa až po Jiřího. Tam, kde literatura cizí je hojná, čerpá ovšem kniha Krausova plnýma rukama z bohatých zdrojů cizích; proto n. př. výklad o Lutherově poměru k husitství a bojích odtud vzniklých je propracován tak podrobně, proto na př. zevrubně vyloženo o slavném listu Poggiově nebo kronice Richentalově atd. To jsou věci přirozené — a jsme ovšem za to autoru jenom vděčni; nemůžeme se však zase diviti, když jinde, kde takové průpravy neměl, autor je skoupější.

Kniha podává přebohatý materiál a bude zejména našim literátům — proto zde na ni zvlášť upozorňuji — nevyčerpatelnou studnicí poučení o vlivu, jaký děje české projevily v literatuře německé v XV. a XVI. stol. Každý nalezne v ní mnoho nového — a upřímná sympatie autorova působí velmi příjemně na čtenáře. Ale ovšem — nesmíme zapomínati, že takové práce — jako obyčejně bývá — se zakládají nikoli přímo na pramenech, nýbrž často na citátech z druhé ruky a výtěžcích zkoumání cizích. Kraus sám v úvodě připomíná, že užil hlavně pomoci Nejedlého (partie týkající se skladeb domácích veršovaných jsou také celkem nejspolehlivější) a Novotného, pak Zíbrtovy Bibliografie; a také vskutku vidíme, že dochází pravidelně jen tam, kam ho jeho vůdcové dovedli (— a ovšem často i s nimi na „cesty, které nikam nevedou“). Toho tu stůjte aspoň dva příklady:

O známém a slavném listě Poggiově, velebícím hrdinskou smrt Jeronymovu, informuje stručně Kraus na str. 80: překladů jiných, mimo německé a české, neuvádí; staročeský překlad vydal Goll ne r. 1881, nýbrž 1878; o výtisku z r. 1495 zvíme hned zevrubněji; Kuthen toho listu nepřeložil: Veleslavín výslovně píše (ovšem mylně), že list ten přeložil sám, poněvadž prý do té doby Čechové překladu neměli atd. Data Krausova jsou tedy buď veskrze mylná anebo neúplná — ale proto přece jeho výklad o tomto listu je pěkně a svěže psán, informuje čtenáře celkem správně a zajímavě.

O známých a slavných knížkách Petra z Mladenovic, tohoto evangelisty obou prvních mučeníků české reformace, jsou veškera data Krausova opět mylná, neúplná a nesprávná (str. 73—74). Podle něho česká knížka o Husovi vyšla 1533 a 1870; ale r. 1533 vyšel život Heremirův, knížka Mladenovicova však 1597 a 1600. O knížce Jeronymovské omyly zasahují i text — a informují čtenáře nesprávně. Domnělý výtah ze staročeského vypravování je prostý překlad latinský — uslyšíme o tom hned — a nějakým omylem podává Kraus místo obšírnější zprávy český výtah pozdější. Praví, že Mladenovic Jeronyma i „k hranici doprovodil, ví že v ohni čtvrt hodiny žil“. To je omyl: Mladenovic při smrti Jeronymově nebyl; autor praví sám, že zprávy o konci Jeronymově obdržel z Kostnice (míní snad list Poggiův) — odjel nejspíše hned po smrti Husově, z vlastní zkušenosti zná jen začátek osudu Jeronymova v Kostnici.

Správně se věci mají takto (Kraus ovšem neměl lepších informací a musíme mu i za to býti vděčni): podle větších zpráv (Mladenovicovy) o umučení Husově a Jeronymově vznikly záhy zprávy české: život Husův je skoro veskrze jen doslovný překlad (nikoli výtah) poslední části latinského textu Mladenovicova, život Jeronymův je výtah z větší zprávy latinské a z listu Poggiova. Tyto oba „životy“ byly pak v XVI. stol. přeloženy do latiny a do němčiny. U nás v Čechách však již v XV. stol. přidávány k těmto životům („evangeliím“) epištoly příslušné: byly to poslední 4 české listy Husovy z Kostnice, dále český text protestu české šlechty ze dne 2. září 1415 na obranu obou dvou mučeníků a konečně český překlad listu Poggiova. Vznikl tak tedy celý „Nový Zákon“ husitský, sborník, jenž zachován v rukopise freiberském (byl nepochybně také v rukopise křižovnickém a j.) a jejž r. 1495 vytiskli jako zvláštní přílohu pro utrakvistické kupce Passionálu. Tyto přílohy padly všechny — až na exemplář jenský — za oběť plamenům protireformačním; proto tento vzácný sborník unikl také pozornosti Krausově. Tento sborník pak celý byl otištěn znovu r. 1525 (a nepochybně i jindy) — a z něho pak byly otiskovány jednak život Husův (v Postile 1563, 1564, pak 1597, 1600 . . .)

jednak život Jeronymův a ostatní kusy. Ještě v norimberském a pražském vydání Postily Husovy 1563 a 1564 byl otištěn větší díl toho sborníku. A ten sborník byl právě také přeložen do latiny a němčiny, při čemž bylo zajímavo zvláště to, že ačkoli protest šlechty z r. 1415 mohli míti v původním textu latinském, přece jej vydavatelé přeložili z češtiny! — — O tom o všem není arci v knize Krausově nic. —

Tedy, jak praveno, kontrola knihy Krausovy v datech a detailech mnoho změní a opraví; ale celkem podává pěkný přehled dobře psaný (čeština by ovšem mohla býti lepší) a srdečnými sympathiemi prodchnutý obraz, jak se zrcadlilo hnutí husitské v literatuře tehdejší Germanie. Doufejme, že díl druhý vyjde co nejdříve.

V. Flajšhans.

DIVADLO.

A b i g a i l H. H o r á k o v á: *Na pevné půdě.* Veselohra o třech dějstvích. Po prvé v městském divadle Král. Vinohradů dne 30. června t. r. za režie Fr. Hlavatého.

Na pevné půdě důvěřivé a shovívavé lásky má býti zbudováno manželství — toť obsah nového českého pokusu veseloherního. Učinila jej dramatická spisovatelka, jejíž dřívější práce — („Dolorosa", „Páni", „Vojťánek") — širokým lidovým vkusem řízené, slibovaly talent ne-li hluboce umělecky založený, aspoň o slibné obratnosti svědčící; a ku provedení dopomohlo pokusu tomu vinohradské divadlo na závěrku bohatého období, svým výborným veseloherním souborem. Avšak spisovatelka zůstala tentokráte příliš na povrchu jak v ději, námětu dosti opotřebovaného — (panička nespokojená „všedním" životem, vyléčená výbuchem žárlivosti), — tak v kresbě postav, jmenovitě však v podkladu psychologickém a v názorech na ženu, muže i manželství, příliš laxních i ve veselohře; vždyť i tato jest uměleckým dílem, které nepřipouští kompromisů morálky. Nadhodí-li se rozpor, je nutno řešiti jej hluboce a vážně, třeba ve formě zdánlivě lehké. Něco jiného jsou ovšem frašky francouzské, kde předem z hlediska vypouštíme souvislost se životním základem, a hlavním požadavkem je překvapující vtip. Vše, co si autorka obrala za námět hry ve stycích ať mladých ať starých lidí, bylo by nutno řešiti věcněji, s hlubší psychologií, nikoli jen opotřebovanými prostředky vnějšími a stejně opotřebovanými názory. Ve svých „Pánech" mnohem vroucněji přiblížila se jádru života. Nová hra má také stavbu velmi plytkou, rozbíhající se obšírně a mělce ve zbytečné směry. Episoda starého strýce záletníka od frivolní milostnice k první lásce, nyní staré matce a babičce jest úkolem příliš choulostivým a vyžadovala by umělce zvlášť povolaného. — Nicméně hra měla okamžiky, v nichž obecenstvo ucítilo odlesk vlastního života, třeba v podrobnostech velmi všedních, byla švižně hrána — (zvlášť půvabný, v pravdě veseloherní byl výkon paní Iblové v úloze spisovatelky Hely Jaškové) — a proto jako pohodlný požitek na závěru období přijata. *rh*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

A r t ě l. Když se začalo u nás v theorii hlásat a žádat zušlechtění všeho, co kolem sebe spatřujeme, vyvstal „Artěl" jako umělecké sdružení, jež chtělo organisovati mladé umělecko-průmyslové snahy. Nechť se poměry jakkoliv motaly, i když klubko našich lidí válkou prořidlo, „Artěl" vytrval na svém místě. Zatím co kolem vzrůstal zmatek nevkusu všeho toho ošklivého, tuctového a přes tak zvanou „bohatost" pravšedního, co strká průmysl a nemyslivý zvyk lidem do domu, zde rostlo a vyvíjelo se místo, o něž bylo možno se opříti; zde bylo vždy soustředěno mnoho dobrého a nového, stvořeného s plnou uvědomělostí a vahou cílů, přípravou, promyšleností i přibývající zralostí. Kdož vidí pojem cennosti v uměleckém zpracování, těm byl krámek „Artělu" dávno útulkem, plným krásných a zjemnělých věcí, stojících vysoko nad běžnou obyčejností.

Přejeme „Artělu" nové a nové návštěvníky, chtějící se obeznámiti s tím, co se zde vykonalo v rámci našich poměru na poli drobného uměleckého průmyslu. Kolem jeho krámku na pražské promenádě chodí denně ženy krásné a líbezné; jsou stále nové, jak říká lid, sotva však vědí, že co na sobě nosí, je přenápadnou visitkou osobnosti, znakem osobní kultury či nekulturnosti. Jinak by nenosily na sobě tretů bez sebe menší hodnoty ozdobné a ozdůbek málo taktních, na př. na hrdle fotografie mužů, zasazené do broží, a na rukou hodinky v řemínku brzy špinavém! Na tyto ženy čekají zde krásné ozdůbky umělecké skladby, duchaplné a vtipné drobnůstky, vyznačující se noblesou a původností uměleckého výtvoru. Jakou krásnou ozdobou a iluminací pleti jsou na př. ty okrově žluté šňůry, proložené modrými skleněnými kuličkami, neb ony jemné, drobné náhrdelníčky, vkusně zpestřené zlaté a korálové šňůrky, jež dostaneme takřka za několik desetihaléřů. Jistě také překvapí, jak zde přivedli ke cti polodrahokamy, jimiž lidé tak dlouho pohrdali. Dále shledáte se tam s tkaninami našich umělkyň, se sklem umělecky zdobeným, s nádobkami krásnými i jen nápadnými; jistě pobavíte se keramikou Heleny Johnové, výtvory čiperné a radostně rozmarné dekorativnosti, různými vtipnými hračkami a pod. A až budete odtud od-

cházeti, pak už jistě ochotněji přisvědčíte, že jsou na světě ozdůbky, které ctí a takové, které nectí a že je přece něco pravdy na tom, že to, co na sobě nosím a jak bydlím, je znakem mé osobní kultury. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

Václav Matěj Kramerius novinář. R. 1785 prodali dědici Rosenmüllerovi „České poštovské noviny" Janu Ferdinandu ze Schönfeldu, majetníku panství Trnové u Zbraslavi. Schönfeld obdržev privilegium, že smí vydávati noviny, uvedl podnik na nové dráhy, a dne 1. ledna r. 1786 rozešly se do českého světa „Schönfeldské Císařské Královské Poštovské Noviny". Schönfeld dobře volil, že redakci svých novin svěřil povolaným rukám V. M. Krameriusa, který získal časopisu svému veliké obliby a hojného rozšíření.

A byl to Slovák Štěpán Leška, jenž dal Krameriusovi jako novináři vysvědčení nejlepší hned r. 1786:

„Panu Krameriusovi,
českému Novinářovi,
Slovák s upřímností zpívá,
nechť ať se kdo chce posmívá..."

Leška vychvaluje zásluhy Krameriusovy, pěje:
„Pan z Veleslavína vydal nám kněh mnoho,
i pan Kramerius jest úmyslu toho..."

Jen považme, vždyť
„Co skribulosové zhyzdili, zrušili,
tomu Kramerius čistou dá košili."

Na konec vybízí Leška k četbě spisů Krameriusových:
„Čtěte spisy Krameriusovy
a jeho Noviny, pak zvíte, co on ví."

A Melezínek brzy potom Leškovi přikyvuje, I on našel jen slova chvály pro činnost redaktora Schönfeldských novin, který je redigoval až do 1. července r. 1789, kdy odhodlal se vydávati samostatně „Pražské Poštovské Noviny", jež po dvou letech objevily se s titulem „Krameriusovy C. K. Vlastenecké Noviny".

Změna tato provedena byla s nemalými obtížemi, neboť Schönfeld kladl Krameriusovi v cestu za samostatným podnikem novinářským veliké překážky. Schönfeld věděl dobře, že noviny Krameriusovy odvedou čtenáře odběratele novinám jeho. A skutečně r. 1799 rozesílány sotva tři exempláře novin Schönfeldských poštou do krajů. A r. 1800 nešel ven poštou již žádný exemplář.

Noviny Krameriusovy rozesílány byly poštou na venek v sobotu, kdežto pražským odběratelům vydávány byly již v pátek o 11. hodině dopolední. Formát jejich byl čtvercový arch. Obsah tvořily tyto rubriky: a) všeliké tehdejší příběhy válečné; b) jiné smíšené zprávy politické; c) c. k. patenty, dekrety dvorní a jiná nařízení a vyhlášení úřední; d) oznámení nových knih, kteréž v expedici novin těch bylo dostati; e) zprávy místní z Prahy a venkova i krátké nekrology zemřelých vlastenců; f) čísla v c. k. loterii pražské a brněnské vytažená; g) pražské ceny tržní, oznámení prodejů, nájmů a t. p.

Schönfeld hlavně ukazoval na to, že zprávy inteligenční smějí přinášeti podle smlouvy s c. k. erárem toliko jeho noviny. Kramerius pak, že činí tak neprávem. A to bylo jediné, čeho Schönfeld dovedl uhájiti pro noviny své, které od r. 1789 do r. 1791 sluly „Cís. Král. Priv. Pražské Poštovské Noviny s Jeho Cís. Král. Milostí nejmilostivějším vyjímajícím privilegium". V té době redaktorem jejich byl V. Thám (později redigoval je Daniel Korbeli, Jan Hýbl, Tomáš Kubelka, Jos. Linda a j.). R. 1792 proměněny byly v „Noviny Hospodářské", jež redigoval Jan Tandler. Ale již v r. 1793 zanikly. Později však byly obnoveny.

„Krameriusovy C. K. Vlastenecké Noviny" vycházely až do r. 1824. Po smrti zakladatelově vedl je nejdříve J. Rulík a po něm těkavý Václav Radomil Kramerius a to až do r. 1824, kdy prodal právo k nim i k svému časopisu „Čechoslavu" za 1000 zl. Schönfeldovi, jemuž aspoň takto podařilo se zbaviti novin konkurenčních. Netrvalo dlouho a (r. 1825) postoupil Schönfeld reorganisovaný svůj podnik novinářský dědicům Haasovým.

—š—

* Těsně před válkou byl na hřbitově vilenském postaven pomník polské básnířce, Žofii Trzeszczkowské, která psala pod jménem Adam M..ski nebo Adam Maňkowski. Její těžiště spočívá sice v překladě, ale literární kritika nazvala ji „poetkou z Božej lásky". To, co vyplývalo z jejího pera, pocházelo ze srdce, dovedla se vymaniti z umělůstkářského a mozolného veršování. Z původních prací jmenují se nejznámější: „Jeden z wielu", poemat, „Przebrzmiale akordy", sbírka básní, „Piesni Drahowickich" a vzpomínky z let 60tých. Překlady jsou četné. Zastoupeni: Lamartine, Baudelaire, Guy de Maupassant, Barbier, Leconte de l'Isle, Robinot Bertrand, Theuriet, Alfred de Vigny, Byron (Hebrejské melodie, Child Harold). Trzeszczkowska byla ctitelkou i české poesie a přeložila ukázky ze Zeyera, Vrchlického, Čecha, Sládka atd. Z Machara přeložila rozměrem originálu a knižně vydala „Magdalenu". Překlad kritika pochválila. Narodila se r. 1847 v Drahowicy, gubernie minské, a zemřela 7. prosince r. 1911. Pocházela z rodičů uvědomělého Adama Maňkowského (jehož jménem podpisovala se) a Michaliny z Rajeckich. Provdala se za důstojníka Václava Trzeszczkowského, jehož rodiče byli původu českého. O

V Praze, dne 12. července 1917.

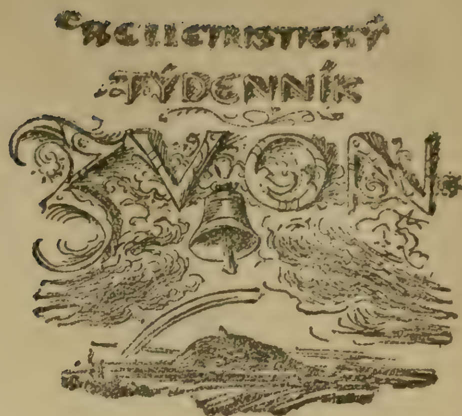
Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



PINX. AUGUSTIN PIEPENHAGEN REPROD. UNIE

MLÝN NA SAMOTĚ.



Antal Stašek:

BRATŘI.

(Pokračování.)

Dokonal dnes práci a zahloubal se nad ní přísným pohledem. Tvůrčí plamen šlehal dosud ze zraku. Ale mráček nespokojenosti letěl přes vysoké čelo i přes nepěkný obličej. Jako tajemství své zastřel sochu zástěnou. Byla nedokonalou jen toho přípravou, co mu velkého a vznešeného tane na mysli.

Přišel přítel, jenž odpoledne po úřadě přicházel si k němu oddechnout.

„Jak pokračuje dílo, jež má být nejbohatší žní tvého života?"

Votan odsunul mlčky plentu, ukázal prstem na sádrovou postavu nadživotní velkosti, na niž padlo odpolední slunce zlatým paprskem, a sama sebe se v duchu otázal:

„Pozná?"

Nepostřehl, poznal-li čili ne. Slyšel jen pochvalu.

„Krásné, méně ďábelské a mnohem lidštější."

Cyril větil zamračeným úsměvem a zakryl sochu zase závěsem.

Usmívalyť se jeho chmury a chmuřívaly se jeho radosti. Byl plný protiv ve své povaze a v její projevech.

Muž poznal v obličeji něco z podoby své Ludmily. Neřekl však ničeho. Neměltˇ ani tušení.

Zapálili si doutníky a odmlčeli se. Takto často sedávali vedle sebe a říkali, že mlčením se baví nejlépe. Jsou lidé, kteří neunesou bez mluvení myšlenek. Jim naopak byla nejen hloubka citu, ale i hloubka myšlenky něčím, co nelze jasně vyslovit. Snad za to jejich duše vedly důvěrně podvědomý rozhovor.

Lipskému byly chvilky v dílně prožité milým odpočinkem a zároveň i nití, jež ho spojovala s mládím jeho jarých let. Na nitku tu věšely se vzpomínky, jež někdy svítily jako v noci svatojanští broučkové, a někdy lezly, hemzajíce jako hnusné sítě spřádající pavouci.

Probral se z nich řka:

„Proč tě uchvátila žena ďáblice, proč ne ďábel muž?"

„Protože žena samice byla dřív než samec muž. Žena samice je v kosmu prvotvor, je prabytost. Je proto živelnější, tajemnější, nepochopitelnější nežli muž, plna protiv a záhad jako vesmír sám. Je praduší všeho, co se v kosmu hýbe a v něm se zrodilo; praduší citů mužových, jež nechtíce, vždy se k ní vracejí; praduší jeho tužeb, jež, i když ji nenávidí, splétají se kolem ní i svými činy i svým uměním. Polož umění, ba dějiny světa na váhu a ucítíš tíhu prabytosti té. Jeť počátkem všeho života."

Přítel doložil:

„A protože s každým životem i smrt je nerozlučně spojena a černě se za ním plíží, jako za světlem se plíží stín, je žena i smrti počátkem."

„Ach ne jen smrti, i vší bolesti."

„Ne také i vší radosti?"

„Radost a bolest, smrt i život jsou jen dvě stránky jedné a téže jednoty. Bez bolesti není radosti, jako beze smrti není života. Barvy, vidma různé paprsky, jsou jen jevy jediného světla vlnění. Vše vyšlo z jednoty, jež byla roztříštěna v miliardy jedinečných růzností. Ale duch náš tíhne nazpět k této prabytostné podstatě, jež nám v nitro položena byla ideou jako vzpomínkou, že jsme ji jasně zírali, než jsme byli uvrženi v tento svět. V člověku je tušení, že vše, co bylo rozházeno; vše, co bylo roztříštěno; vše změtené a zmatené; zlo i dobro, všechny radosti i bolesti, všechen život, všechna smrt se vrátí tam, odkud vyšly: k svému prazdroji, k svému světlu, k svému Bohu, jenž je rozvál do věčnosti časové a prostorné.

Je i ve mně předzvěst ta a chci vidině té odvážnou syntesí všech kladů a protikladů vdechnout život a jí tělo dát.“

Odmlčel se, zadumal a za chvilenku doložil:

„Také láska s nenávistí jsou jen dvě barvy jediného světla, dva různé jevy téhož pramene . . . Ano láska i nenávist.“

Lipský, potřásaje hlavou, odvětil:

„Nesladíš a nesrovnáš ty rozmetané různosti ani v životě ani v umění.“

„Chceš mně vnukat ďábla pochyby, nepřítele všechněch umělců?“

„Nikoliv. Ale viz své dosavadní pokusy. Čím víc se blížíš jasné bytosti jako určitému, lidsky ohraničenému jedinci, tím dokonalejší je tvá postava. Pohleď ještě jednou na tu, kterou jsi mně právě ukázal.“

Vstal, chystaje se závěs odsunout.

Sochař zastoupil mu cestu řka:

„Neodkrývej, neodhaluj. Nenávidím plod své slabosti.“

„Slabosti?“

„Víc než slabosti. Rozbiju ji na kusy.“

Lipský byl zvyklý přítelovým podivínským nápadům a ustoupil.

Přeli se o možnosti a nemožnosti v umění.

Cyril přetrhl nit rozhovoru řka:

„Tys měl zůstat při snahách svých mladých let a nespoutat svůj život v okovy . . . Skruš, odhoď je . . . Dosud času dost.“

„Nemohu.“

„Proč?“

„Váže mne slib, daný tchánovi.“

„Vždyť práchniví již dávno pod zemí.“

„I nebožtíci mají práva svá. Jejich vůle chodí světem i po smrti.“

„Chodí-li, chodí jako strašidla, a strašidel netřeba se bát.“

„To strašidlo je mou slabostí.“

„Každou slabost nutno silou překonat!“ pravil Votan s důrazem, a přecházeje po dílně, hleděl na závěs, za nímž skryta byla jeho bohyně.

Přítel myslil, že ho pálí umělecký ohýnek s rozkolem mezi ideou a jejím zhmotněním; ale nenáviděná láska ho sžíhala.

*

Na vlnách rozbouřeného srdce kolébaly se Ludmiliny myšlenky. Byly stále rozčeřeny, často bouřlivy; těkaly kolem Votana.

Láska zralé ženy nedýchá vůní květů vesniných, ale pálí jako letní žár. Nenacházela nikde chládečku. Zoufale trhala se sebe šat cudnosti a odhalovala sama před sebou své duše a svého srdce nahotu. Marně bojovala, marně se vzpouzela.

Býval dříve hostem její domácnosti; ale v době poslední již k ní nechodil. Toužila ho spatřit a odhodlala se jít k němu sama do dílny, kde jako v chrámečku bylo plno bohyň a jejich oltářů. Táhlo ji tam silou nezdolnou. A přece se bála toho setkání. Chvěla se, vědouc, že jde nebezpečí vstříc. Hledala proti samé sobě štít. Našla ho. Měla dvanáctiletého synáčka, jenž jí měl být ochranou. Za krásného odpoledne šla s ním k němu do dílny. Nezastihli ho. Ptala se sloužícího, kdy se navrátí.

Odvětil:

„Co nevidět bude zpět; račte v dílně posečkat.“

Pustil je a vzdálil se. Zůstala sama s chlapečkem. Srdce bušilo, tváře pálily, dech se krátil, ňadra bouřila. Byla rozčilena jako nezkušená dívka, když po prvé čeká milence. Opustil ji zvyklý klid i pocit povýšenosti nad obecný dav, nad obecný světa běh. Svědomí se jalo vyzvánět jako na poplach. Hříchem stávala se láska v ní. Chtěla utéci i zůstat zároveň. Objímala a líbala synáčka. Byl jejího rozčilení útočištěm, záchranou. Na něho kladla strach i lásku svou.

„Máš mne tuze ráda, matičko?“ divil se chlapeček a upřel na ni krásné oči, modré jako pomněnky.

„Mám tě ráda, mám,“ šeptala a tiskla ho k sobě, čekajíc tak Cyrilova příchodu.

Nepřicházel. Vzpamatovala se trochu z rozechvění a rozhlížet se jala po dílně. Uviděla plentu a odsunula zvědavě. Uzřela, užasla a hbitým pohybem zpět zakryla. Poznala svou podobu. Byla nahá.

„Jako duše má,“ zabušilo v ní.

Ostýchajíc se, aby ji Jaromírek také v soše nepoznal, pravila:

„Jdi domů nazpět sám. Čeká tam domácí pan učitel . . . Já se vrátím později.“

Chlapec odešel.

Přistoupila, odsunula opětně a dlouho upřeně se dívala.

„Jsem to já v podobě ďáblice s tím záhadným, polo andělským, polo pekelným úsměvem, jenž láká k žárným polibkům? Jsem to já s těmi ňadry rozbujelými, s tím stejně rozbujelým životem, jenž křičí po divokých orgiích? Jsem to já s tou nadzdviženou hlavou, s těmi objímajícími rameny, s tím vzdorným, vyzývavým postojem, z něhož ozývat se zdají i smích rouhavý i radostný jásot k nebesům?“

Tak se tázala.

Pojal ji strach z rozkoše a rozkoš ze strachu. Zhrozila se a přece se usmála: usmála se právě takým úsměvem, jaký

zřela na soše. Ucítila závrať v srdci, závrať v mozku, a bylo jí, jako by rudá v ní myšlenka v podobě jakés násilné bytosti vyvedla ji na vysokou věž, trčící nad hlubokou propastí, a velela: „Skoč!"

„Ne, to nejsem já, to je jen má podoba, jak straší v jeho představách . . . Hrůza, jak děsím a jímám jeho obraznost!"

Jasně prozřela, porozuměla a dala se do pláče. Padaly slzy žalu nad lidskou slabostí, jež je silou a břitkým mečem v rukou osudu, kterým podmaňuje člověka.

Bojovala se svým smutkem, se svými slzami.

Tak ji sochař zastihl.

„Vy pláčete?" ptal se, vida, že zahaluje šátkem uplakaný zrak.

Neodpovídala, zrak jen odkryla, podívala se jím na něho a mlčky ukázala prstem na sádrovou postavu. Při tom se usmála.

I jemu se zdálo, že usmívá se stejným úsměvem, jako ta, jež stojí mrtvě živá před nimi.

Zdálo se mu i to, že z orosených očí blesklo světlo myšlenky, jež povídala víc, než by ústa směla vyzradit.

Stanul před ní zaražen. Šžíhaly ho plameny. Jedna polovina volala: „Zmocni se jí, strhni k sobě do víru." Druhá křičela: „Znič ji v sobě, znič ji v sochy podobě."

Chvělo se tělo, zmítal se i rozpoltěný duch.

„Bolí vás ten pohled?" třásl se mu hlas.

Hlavy kývnutí, doprovázené týmž záhadným pohledem, týmž záhadným úsměvem.

„Rozbiju, co působí vám bol . . . a co i mně je bolestí."

Ohlédl se kolem, vzal kladivo, a napřáhnuv, blížil se sochu roztříštit.

Zachytila mu rozmáchnutou pravici. Široký rukáv se jí poodhrnul; odhalené předloktí, leskem svítící, dotklo se jeho zraku i jeho paže a padlo na něj v okamžiku zápolu jako uhlí řežavé.

„Roztříštím," opětoval hlas, ale za hlasem tím vřela lačná krev a křičela: „Zmocni se jí, strhni k sobě do víru."

Pustila jeho ruku z ruky své; rychlým krokem přistoupla těsně k soše jako její štít, majíc k němu obrácený obličej; rozepiala obě ramena, a stanuvši jako na kříž přibitá, vykřikla:

„Musil byste dřív udeřit mne!"

Stála před ním jako bohyně, jež prve, než jí ortel vynesen, sama sebe na kříž připiala a ždála svého osudu.

Druh v druha bodal zrak. Z očí žhavé jiskry sršely. Ústa mlčela, duše mluvily. Nemluvily: křičely.

V napětí tom vstoupil Lipský do dílny.

Zůstala, jak byla: těsně před sochou s rozepiatými rameny. Vidouc muže s tázajícíma se očima, co znamenají její rozkřížené ruce, pravila:

„Chtěl spáchat vraždu na svém velkém umění; vraždu, jež by se podobala samovraždě samého i umělce . . . Bránila jsem, chránila."

„Pomohu ti," děl a vzal Cyrilovi z ruky kladivo.

Řekla jásavě, obrácena k sochaři:

„Boj dokončen . . . Zvítězila jsem . . . Abyste nebyl v pokušení, opakovat vražedné ty myšlenky, nutno sochu z vaší dílny odstranit . . . Požádejte za ni cenu, a dám ji donést do našeho letohrádku, kde bude jista před vaším zlým úmyslem."

„Daruji vám ji; však s podmínkou, že ji ukryjete přede mnou a že jí nikdy již nespatřím."

„Připravím jí útulek, kde nejen vy, ale nikdo jí neuvidí kromě mne. Jsem sobecká i v uměleckých požitcích a nechci, aby cizí oči na ni hleděly."

Manželé se vzdálili.

Votan zůstal a volal Shakespearovy verše za sluncem, jež viděl ze své dílny zapadat:

„Nuž tedy, lásko sporů dychtivá!
Ó, milující záští! Ó ty vše,
co nejprv stvořeno je z ničeho . . .
Nestvůrná směsi krásných přeludů,
ty chladný ohni, zdraví churavé,
vždy bdělý sne, jenž jsi a nejsi snění!
Toť láska má, ač lásky mé v tom není."

*

Nad Vltavou blíže Prahy stkví se v jasu Ludmilin letohrádek barokovou nádherou. Kolem zahrada s ozdobnými keři a směsí útulných, porůznu postavených besídek, prokmitajících z vybujelých trsů divokého révoví nebo hustě popínavých břečťanů. Jedna z nich stojí na zahrady zadním výběžku, jenž příkrým ostrohem strmí v srázném úbočí, pod nímž v hlubině šumí a kypí rvavého proudu vír. Sráz ten je ohrazen železným, umělecky vyzdobeným mřežovím, a v něm vrátka, jež vedou ke schodům se zábradlím. Po schodech se sestupuje k Vltavě. Tam dole rozkošné je místečko. Mezi řekou a strmou strání travnatý je břeh, a nad ním do skaliny kolmé stěny vytesán je výklenek: prostorný a hodně vysoký. Útulek ten nad vodou, obrostlý se stran bujnou zelení, je jako malý chrámeček, kam svítí jenom zapadající nebo odpolední sluníčko. Jinak

je tam šerá tma. Do svatyně té, obložené žulovými kvádry na stěnách, dala z mramoru postavit si bílý oltářík. Byl prázdný; v přítmí leskl se jen bělostí a čekal na svou světici neb svatého.

Sem ji láká nejen krásná poloha, ale i jiné jakés kouzlo, jež je tajemné a záhadné. Tady dumá nejkrásnější sny. Sem utíkává od svých všedních starostí; zde odpočívá, když na ni padne únava, naslouchajíc řeky šumotu. Zdá se jí, jako by tu bylo její duše kus, a z pěnivého víru hučení jako by sám osud tajemně k ní promluvil. Lid si ve vůkolí vypráví, že toho víru hlubiny domovem jsou vil, jež někdy při měsíčném svitu noří bílá těla na povrch a zpívají. Snívá i někdy, že je sama jednou z vil, jež se vypěnila z vírných vod.

Sem zanášívá sama sebe, svou samotu, a nyní lásku svou, své vzdechy a své bolesti. Cítí lásku jako neštěstí, a neštěstí ji naučilo modlitbám. Po dlouhé, dlouhé době se opět k Bohu modlívá. Nezná ho. Ale vzpíná k němu touhu svou. Zdává se jí někdy, že z jeho záře jeden paprsek prokmitl jí do duše. V takových okamžicích cítí krátký klid a mír, povznesený nad pozemský prach, povznesený i nad její lásky bol.

Zde v stínu na prahu za letního vedra také čítává; ale jen ty knihy, jež pokládá za důstojné, aby jako evangelium života čteny byly v její utajené svatyni.

Nyní je tu Votanova socha schována. Dala postavit ji na oltář. Před ni klade svého srdce šepty, svého srdce modlitby.

Do útulku toho nemá nikdo přístupu. Zde ani Lipský nebývá. Má jediná jediný klíček od vrátek, jimiž se sestupuje dolů po schodech.

*

Po několik dní chrlilo nebe k zemi lijáky. Na Vltavě povodeň. Pod zahradou letohrádku zuří dosud rozpěněný vír a hučí hrozby do jarního vzduchu, ač červencové odpolední slunce sype žáry s oblohy.

Ludmila přichystala letní slavnost, jež dnes večer pod širým nebem v zahradě nadvltavského letohrádku má vybranou nádherou a bujnou pestrostí být projevem pohostinství, důkazem vkusu, slávou bohatství. Sezváni důvěrnější přátelé, sezváni i příživníci, jichž hejno jako komáři obletují štědrou domácnost.

Karolina obstarává zbývající přípravy, a semo tamo šukajíc, dává služebnictvu rozkazy.

Paní sedí o samotě v malé besídce, postavené na zahrady malém výběžku. Dumá, přemítá. Tryskají z mozku myšlenky, šlehají ze srdce plameny. Jsou žhavé a pálí jako slunka dnešní žár. Samota nezdá se jí dosti samotou. Vstává, opouští besídku, kráčí na konec skaliny a opírajíc se o mřežovaný plot, upírá oči do dálky na druhý břeh přes řeku. Ale nevidí ničeho. Vidí jen do svého nitra bouřlivého příboje, na němž se již po několik dní zmítá loďka nových pomyslů.

Nemá stání ani tu. Otevírá mřežovaná vrátka a sestupuje do své v skále utajené svatyně. Tam usedá. Ovívá ji milý chládeček. Ale zdola od řeky bouří rozbouřený dosud vír.

Rvavý jeho proud šumí vzhůru cosi tajemného do vzduchu. Nenaslouchá hrozbám těm; naslouchá svých útrob pošeptům:

„Zůstaň sobě věrna; věrna minulosti své, jež utvořit tě chtěla k pevné jednotě. V ní myšlenkou je cit, činem myšlenka. Pohleď pevně skutečnosti do tváře; splň, co dosud svítilo ti jako ideál a slaď své rozbouřené nitro se zevnější svobodou. Vydechnout! Volně vyžít, volně prožít to, co osud položil ti do ňader! Harmonie života!“

Je jí úzko v šerém přítmí chrámečku. Pojal ji stesk po slunci, po „hořícím nebes zázraku“. Vyšla ven. Koupajíc se v žhavě letních paprscích, umývala s duše všechen strach, všechnu tíseň, všechny pochyby, jež tisíciletým dědictvím s pokolení na pokolení tíhou uloženy byly na každém vláknu jejích nervů, na každém vláknu mozku jejího, a vynořila se z rozbouřených vln, z rozkypěných rmutů vlastních tuch a myšlenek do slunečního světla jako Afrodita, pěnorodá bohyně: nahá, ale krásná, plná světlé pohody.

Vytrysklo pevné odhodlání jasným úmyslem. Předstoupí před muže a řekne mu: „Nebudu ti déle lhát. Miluju jiného. Rozejděme se a kráčejme každý vlastní cestou svou.“

Odhodlání bylo žhavé, netrpělivé. Poví mu to ještě dnes. Večerní slavnost nebude jí překážkou. Zavolá ho v ústraní. Bujaré hostů veselí překřičí bolest; společenský blahomrav nedovolí, aby vybuchla. Bude tichá, nevyslovená bolest ta a ukryje se v nitra hlubinách. Několik málo slov zláme pouta, jež vážou ženu k mužovi, muže k manželce. Budou oba volni, budou oba svobodni. Pak sfinx Votanova musí promluvit, a bude-li mlčet, ona sama promluví, neboť „lásku zapírat je stejný hřích, jako lásku lhát“. (Pokračování.)

✱

J. Jahoda:

PŘED VELKOU DOBOU.

Idylka let čtyřicátých. (Dokončení.)

Hertík, který v kostele pěl sola,
chodil nafoukaně, na krk sahal,
nadhazoval, že ta těžká píseň,
komponírovaná panem Škroupem,
již on, Hertík, večer bude pěti,
nejtěžší je ze všech písní světa!

Jakub Šperlík chyběl. Čekali ho
nedočkavě, neboť za kantory
sháněl musikusy po okolí.
Také slavně přivedl je oba,
s instrumenty, známé hudebníky,
kteří skladby hráli prima vista.

Pak se ruče v obecenstvo vmíchal,
ramenatý, všecek rozhořelý,
silně prskal, ale modré oči
radostí mu zářily jak slunce,
každou chvíli návsí hlučně znělo
jeho „zrno napřed, pleva vzadu“.

Starý Frinta stranou s hloučkem starců
tiše hovořil. To byli od hor
jeho známí, samý evangelík,
ještě pamětníci starých časů,
když je štvali pro ukrytou víru...
Ti dnes velebili jeho podnik
pro zvýšení národa a řeči,
pro knihárnu, z které vzejde světlo
zatemnělcům nebo slepým duším.

Šperlík víc a víc se rozohňoval,
zapomněl se, že i hromně začal
přednášeti Puchmírova „Žižku“
tady v návsi, svítě divě zrakem,
prudce šermuje svou těžkou holí,
na níž Němeček mu z Jílovice
umně vřezal hlavu Jana Žižky.

To hned Tejnar přiskočil sem k němu,
napomínal, to že nepatří se,
ale Jakub aspoň vlastenskou řeč
rozvinul tu před svým obecenstvem,
jak je třeba budit spící národ,
razit cestu slavné, české řeči,
pouta lámat, za českým lvem jíti,
jak to v „Květech“ roznícený čítal.

Potom Tejnar s Frintou rokovali,
že to před Opočnem vezmou na se,
kdyby z toho examen měl býti.
Při tom řekli si, že Jenda přijde,
Anna že se trochu osvěžila,
ale že se Tejnar Kerdy bojí,
aby, bubák, někde nevyplašil
děvče jízlivými výčitkami.

V sadě za hospodou ozvala se
intráda a její břeskný hlahol
roztřepil se na okolních kopcích,
které oživly a jako v pozdrav křikly,

Stále ještě hojně sjížděli se
ze sousedních vesnic na vozíčkách,
mnohý chasník přijel po rejtharsku,
furiantsky utahuje uzdu
vzpínajícím se a plašným koním.

Pod paždím se vedly v řadě holky
v kanýrových šatech z perkalínu,
na hlavě jim pentlík stříbrem zářil,
kródník kolem krku bělí svítil.

Nedočkavost tkvěla ve všech duších,
vydrážděná skvělým povídáním
o všem, co je na Besedě čeká.

S prvním šerem vyšel také Jenda.
Pobledlý a slabostí jsa schýlen,
sám a sám šel návsí, jaksi cizí,
v moderním svém fráčku, v pantalonech,
úzkých jak dva žluté klarinety.

Přímo zdobným vchodem do sálu šel,
před nímž seděl otec u stolečku,
vybízeje k darům na knihárnu.
Starci v očích teple zasvítilo,
syna pod paži vzal, na sál vedl,
přímo před jevištěm usadil ho.
V starém srdci naděje zas vzrostla,
že ho vrátí vlasteneckým snahám,
aby jednou mohl tam v té Praze,
— kam on Frinta jezdil v listopadu,
osmého vždy, ne jak jiní z kraje
pražští svatojánští poutníčkové, —
působiti se slavnými Čechy
k probuzení zatemnělých duší.

Sál se plnil. Hlava vedle hlavy, —
tichý šum, jak v lipách roj včel zněl by, —
tu tam plesný údiv nad „Čechií“,
třpytící se zlatou slavozáří
v baldachýnu z nejpestřejších koutnic.

Mladý Krcal rozsvěcoval lustr,
deset lojovek, s nichž stuhy vlály.
V sále vonělo to silně chvojím,
občas Šerka v rozpáleném prejzu
kadidlem tu vonně vykuřoval.
V „khuru“ muzikanti ladili už.

Jakub Šperlík všudypřítomný byl.
Na sedadla vodil, poučoval,

že to všechno tady po pražsku je,
že se o tom do „Květů“ dá tisknout
říkání, že panu Palackému
psali o tom, — a zas přetajemně
o vlastenské nové písni mluvil,
která k pláči nutí české srdce.

Náhle muzikanti „tuš“ spustili.
Všechno ztichlo. Tomáškovo rondeau
zazvučelo v pizzicatu houslí,
panská hudba, jak to Šperlík nazval.

Starý Frinta zářil. Velký kapsář,
plný grošáků byl, věnovaných
na knihárnu, po níž tolik toužil,
aby vůkol rozsévala símě.

Na „bíně“ se objevila Anda
v pestře vyšívané šněrovačce,
v krátké, leskle zelenavé sukni,
s holubičkou na milounké hlavě.
Nejdřív tremolo, pak s kuráží už
říkala svou „Češku“. Po očku se
při tom podívala po Jendovi.

Očima lpěl na ni. Nějak novou
zdála se mu v žlutém světle svíček,
její hlas mu mile zazněl v duši,
cosi vábného v ní náhle viděl,
souzvučného s jeho prvním mládím. —

Skončila, a Jenda silně tleskal,
kýval na ni, oči se mu leskly,
chuť měl popadnout ji v náruč,
přitisknout si k prsům čisté poupě.

A už z „khuru“ sladce ševelilo
potpouri, jež pan Labický skládal
z českých písní. Něco bratrského
linulo se ze známých těch tónů,
oči usmívaly se a jak by
fialky tu sálem zavoněly.
Obecenstvo bylo uneseno.

Na „bíně“ se zjevil Jakub Šperlík,
ramenatý, v hnědém šosáku svém,
a už hromně začal deklamovat
„Jana Žižku“. Úžas všechny zchvátil!
Nedýchali, upiatě jen zřeli,
jak se rozháněl, jak důraz kladl
na Husova mstitele a reka.

A jak skončil, bouře burácela,
potlesk neumdléval, volali ho,
tuze slavili a ruce tiskli.
Jakub zářil. Přemohlo však ho to,
a ven na sad běžel vyplakat se
nad tou svojí nečekanou slávou...

A už Tejnar mocně ohlašoval,
že teď přijde ona slavná píseň
pana Tyla, kterou nyní hojně
v Praze pějí páni vlastencové.

Všechno ztišilo se. Tonda Šílů,
Hertík, Anda, Kačka Vinduškova
s partesy už stály.
Ztichlým sálem
slavně zazvučelo; „Kde domov můj —“

Tesklivě a nesměle se nesly
první takty, pak se rozzpívaly
nadějí a vírou v lepší život,
láskou horoucí hned vřele zněly,
plály nadšením a mladou silou,
aby v posledních se mužných taktech
rozbouřily přísahou a slibem
neskončené, svaté lásky k vlasti.

Celý sál byl tichý jako pěna.
Všechny oči horečně jen plály,
prsa mocně dýchala a na rtech
úsměv tkvěl jak kdosi milý
právě políbil by jejich čelo,
jak by kolem sypaly se růže.

Jenda omámen byl, ustrnulý.
Jaká podivná a strhující
píseň je to? Co se to s ním děje?
Co to padá s jeho celé duše,
co ho sbližuje a stejným činí
s těmi tady vlastenci a bratry?

To už druhá sloka linula se
z mladých rtů, když slavné ticho
hrubým rykem bylo přerušeno!

Ve dveřích se náhle objevili:
justiciár, písař, as pět drábů
s dvorskou čeládkou a panští hajní!

Justiciár metal blesky z oček:
„Marš ven! Poblázněná bando, —
neposlušní, hloupí rebelové!“
ječel: „Zakazuji, — neslyšíte? —
zakazuji tuhle infamii
proti milostivé pravomoci!“

Vstalo všechno, — cele ohromeno
náhlým přerušením, — strach a hrůza
před pány je jaksi oněměla.

„Všechny zavru zítra do šatlavy —
pokuty dám, — pranic neodpustím, —
naučím vás — všechny, všechny zavru —“

V tichu náhle ostře vzkřikl Jenda:
„Co tu chcete? Jaké máte právo
řvát tu na nás? Táhněte si k čertu!“
zajíkal se hněvem, opit náhle
záštím svého rodu proti pánům,

změněn silným dojmem naivních tužeb
těchto vlastenců, svých kmotrů, strýců.

Justiciár křivě zašklebil se:
„Ah, to Frintů klouček! Po rodu je
tenhle nedomrlý studiosus!
Toho kloučka lapněte mi nejdřív!“

Jenda zsinal. „Parukáři, na mě?“
Obrátil se k zděšenému davu:
„Co vy, lidé, máte ve svých žilách?“
křikl kolem, „na ně! vytlucte je
tyhle pijavice našich srdcí!“

Děsným rozčilením hlas se zlomil. —
Jenda potácel se, — náhle oči
vytřeštil, — a z úst proud krve vytrysk, —
mladé tělo zhroutilo se k zemi — —

Temná bouře zaduněla sálem,
sta ruk zvedalo se, — velká vlna
valila se proti panské zvůli,
náhle bezradné a polekané.
Bouře rostla, — pěsti vzduchem kmitly, —
a už sypaly se těžké rány,
hromy kleteb divě zahučely, —
vlna vytlačila samozvance, —
valila se z bouřícího sálu
spořádat se s těmi, jejichž zánik
předzvěstila nová, lepší doba!

A tam u jeviště pod „Čechií“
nad chladnoucím, mladým tělem Jendy
mlčky starý Frinta stál jak přelud
časů, kdy lží bylo lidské právo . . .
K srdci, které nyní nebilo již,
vinula se Anda. A v té chvíli
na nic nemyslila, jen jí v duši
obraz tkvěl té tiché, bílé břízy
u skalinky v libodechém háji
šumající, rozněžnělé břízy,
na níž v bílé kůře vytvořeno
zřela jeho jméno, její jméno,
třpytnou rosou mízy rozslzeno . . .



Jindra Imlauf:

JISKRA.

Maloměstská maluvka z knihy tragikomedii života: „Sousedé i otrapové“.

Neznámo, zdali jiskříval někdy v letech klukovských, kdy pořádají se bitky a namáhavé výpravy do zapovězených lovišť. Staří pamětníci, mezi nimi také kantoři z dob sobotálesu, nikdy o chlapci Jiskrovi nevyprávěli, takže se věru zdá, jako by ani mládí neměl. Stal se známým, ba po pravdě řečeno proslulým, teprve jako dorostlý. Těžko říci, zda mladík nebo zralý muž, svou životní prázdnotou, trpnou pustotou bez dramatických výstupů, jimiž se vyznamenávají téměř všichni otrapové a čím právě sbližují se s širší veřejností. Zevnějškem nevábil aniž odpuzoval. Proto nelze ho dobře popsati, neb všecko na něm bylo všedně žebrácké a přece ne tak dokonale, aby jeho hadry zřejmě křičely o almužnu a soustrast. Všecek se ztrácel, splýval s okolím, ani nežije skoro, doutnaje téměř jako pravá jiskra v popelu. Jenže nikdy nenašlo se větru, jenž by ji rozdmýchal do plápolu, aniž bylo na světě palivo, které by mohlo životní plamének jeho do plna roztopiti.

Vypravovalo-li se o všech, o Jiskrovi nejméně.

Nevěděli si s ním dobře rady. Nechápali ho. Divili se mu, však neviděli do nitra maloměstského fatalisty, zledovělého a mlčelivého tak, že nebylo lze se mu ani smáti. Nepodařilo se ho nijak vyštvati z klidu, jako by žluči neměl. Při hospodských hovorech o něm sousedé uplivovali, když kdosi prý bezúspěšně na Jiskru volal: mouchy, snězte si mne!

Konšelé ho v radničních schůzích, kdykoliv se jednalo o místní chudině a její podpoře, zlobně proklínali. Zlobilo ctihodné občany, že Jiskra jest vlastně člověk sousedský, zrozený zrovna jako oni, v obci, z rodičů sem příslušných a nejspíše také od nepaměti místních usedlíků.

Jiskru nepřivedli z rovnováhy nikdy a ničím.

Jediné ruku vztahoval žebraje střízlivým „poňžeň prosím“ o krejcar. Dostav jen troník, byl také spokojen. Zabrumlal cosi díku podobného, jak bylo lze souditi z jediného srozumitelného konce: „—ť Pámbů.“

Jiskra žil jako nebeští ptáci; nesil a nežal.

Ne snad, že by se práce štítil. Nikoliv, toho v něm nebylo. Ale práce ho prostě neživila. Podobalo se, že se mu sama přímo vyhýbá, tak vždy krátce trvala, kdykoliv se nějaká pro Jiskru vhodná vyskytla.

Býval tedy Jiskra též užitečný, a to právě pro svou trpnou povahu. Šel na práci, které domácí lidé dělní rádi se vyhnuli, nebo kde jich vůbec nebylo. Arciť o těžké práci nemohlo býti mnoho řeči, Jiskra se nezchvátil. Také nesměla příliš

dlouho trvati, měl-li ji dokončiti. Spíše vykonával odporné práce ve špatně upravených žumpách starobylých zádomí, při nichž nebyl kárán aniž bylo mu poroučeno, co a jak musí vykonati. Nebo ještě tak někam pro něco došel, přivezl nebo odvezl, pomohl ve stáji hostince, u něhož byl jeho domov.

Nebylo ho třeba hledati, potřeboval-li někdo jeho služeb.

Nalezen byl snadno, lpěje bez mála jako hlemýžď k svému bytu. Je jisto, že u sloupu Modráčkovy podsíně mnoho nocí přespal. Ba, kdyby možno bylo, lze určitě tvrditi, přál by si s ním srůsti jako hlemýžď.

Opíral se stále o zploštělou hranu sloupu jakoby schválně pro tento účel formovaného, by mohlo se zde pohodlně ve stoje skoro seděti a zároveň téměř ležeti, neb přiléhal Jiskra i zády, celý, celičký k němu.

Stál nehybně, takže podobal se karyatidě držící sloup podsíně.

Slunce pražívalo, až do běla byla vypálena prostora náměstí. Při sebe slabším větru, o něž nebývá v této krajině nikdy nouze, zvedal se dusivý prach se země na padrť přeschlé. Jiskra však stál u Modráčkova sloupu nepohnutě, mhouře mdlé oči proti oslňujícím plochám zdí, země a oblohy. Hromy zahlučely, blesky křísly mraky, jak jen v kopcovatině prorvané hlubokými údolími znají se bouře rozběsniti, a Jiskra stál pořád na svém místě. Teprve až déšť zesílil do lijavce, prala-li nepohoda nejostřejšími biči rozvášněné přírody, docela klidně, neodstupuje od zdi sloupu, jako by přikován byl obručí, odšinul se na opačnou stranu, na podsíň, a civěl dále do prázdna. Mrzlo-li, až chodcům vousy měnily se v rampouchy a jinovatka rostla na zádech a ramenou, Jiskra stál rovněž u sloupu. Ruce v kapsách, hlavu hluboko v ramenou. Zdálo se věru, že přeje si zmrznouti, aby měl už klid, pokoj ode všech a od všeho, i od sebe sama . . .

Dostal-li několik krejcarů, aby vystačily na čtvrtku kořalky, odplížil se do sousední, tři kroky vzdálené kořalny na kápku pro zahřátí. Kamna tam vydechovala tak mile, aby slečna prodavačka nenachladla. Mileji však pro znalce dýchaly sudy a soudky svými pípami. Z každého se šířil jiný vonný dech. Sladce táhlý obsahem cukru, jinde opojný silnou vůní vysokoprocentního lihu, nebo odjinud ostrá kořenná pára lesů vinula se uspávavou náladou, do toho zadírala se vše přemáhající vůně nejoblíbenější směsi — rumu s žitnou — oné pohádky o štěstí, tak nepřávané národu otrapů. Již dýchati toto ovzduší bylo mnohým slastí. Proto vysedávali tam za těchto psích dnů od rána do zavření. Popíjeli svoji kápku opatrně, aby jim dlouho trvala, pojišťujíce si tak právo pobytu. Hovořilo se živě. Avšak stačilo slečnino ostré „pst!“, doprovozené přísným pohledem na hlučící skupinu, aby bylo ticho. V létě se jí to nedařilo tak snadno, bylo lze píti venku na trávníku z lahví, ale nyní, v zimě střehli se hádek. Mírnila je obava, že rázem ocitli by se třeba venku na mraze, ochuzeni o jedinou svou radostnou zimní chvíli.

Mnozí z otrapů pijících kořalku v putykách, když nemají na vína v dobrých vinárnách popíjená honorací, o nic nejsou poklesleiší svými mozky nežli pánové nad nimi vládnoucí. Leckterýs je pravý mudrák. Neujde mu nitečka tajemného klubíčka obecní správy nebo světového řádu. V dlouhé své nečinnosti tělesné přemýšlejí o prášku zemském stejně vážně jako o boží moci na nebesích. V lihovém oparu dostávají se do jakéhosi, nechť pekelného, posvěcení. Oči jejich nevidí kolem sebe předmětů a osob v podstatě hrůzy, kterou jim jindy nahání nadvláda mocných tohoto světa, opřená o policii s vězením. Ponořeni do sebe, do niter tak strašlivě někdy rozrytých, jak ani žádná role nikdy nebývá, takže v těch brázdách dosti mohlo vzrůsti osudem i lidmi zasetého býlí, rozumují bez bázně a ohledu. A právě proto často z kořalečních hovorů těchto lidí slyšíte úvahy, jakých neslyšíte nikdy mezi střízlivými lidmi. Ani učenost nedá vždycky duši onoho volného rozletu soudu jako hřích a neřest alkoholická. Stýká se zde v nich démonická moc pekelného ohně leptavého a rozlučujícího hmoty v jednotlivé prvky jako v kabinetě chemikově, s ochrannou dobrotivostí boží, odpouštějící jim právě pro jejich prostou přírodnost činů. Uspání, odpoutání od skály, k níž přikováni jsou, dává jim podobné stavy jako orientálcům opium a hašiš — jedinou jejich radost a chvíli štěstí, což platí dosti draze, aby se jim smělo dopřáti a odpustit, když nelze jim poskytnouti vyléčení, neb nikdo nedovedl ještě člověka cele přerodit . . .

Nelekajíce se záhad božích, nevyhnou se půlmistrovi ani jednostpánovi děkanovi, jak říkají, soudcům i stráži, instancím to, s nimiž mají nejčastější styky a do jejichž nepochopení je nejvíce nářku.

A hubováno na hajné všeho druhu.

„No, řeknou slečinko, není-li to všecko pravda?“ dovolával se souhlasu oprchalý

Kuba Valtera, „kdo jakživ slyšel takhle, jako teď začínají, býti proti nám?“

Slečinka mlčela. Měla rozečtený milostný román ze vznešených tříd nejvyšší ušlechtilosti mravní a k tomu rozpletenou punčochu . . .

Obracel se tedy na Jiskru v koutě u kamen. Půlčík mezi koleny v obou hrstích sevřený, hlavu svěšenu, seděl bez pohybu a mlčky.

„Hele, jako by mezi nás nepatřil, milostpán od sloupu!“ popichovali.

A skutku mezi ně nepatřil. Nebyl jako oni, lesňáci a tuláci, zloději a šejdíři. Jiný svět jeho a jejich.

Měli své trudy, ale znali též radosti. Brodíce se bahnem svých pokřivených životů, toužili alespoň, bez skutečné naděje ovšem, po lepším životě.

Proklínali doby svého prvního hříchu, jenž steré měl podoby, ale stejné byly konce všech. Mohli zpronaříkati ony, kdož je zavedli, jak se domnívali. Naříkajíce dokazovali, že kdyby nakrásně vybředli ze svých lotrovských peleší, nikdo neuvěří. Natož aby jim ruky podal, svěřiv jim lepší práci. Všichni se jim vysmějí a spíše je zaženou kamením odporné pohrdavosti nazpět, nechť utonou nadobro, nebude jich škoda, ulehčí se světu . . .

Jiskra podobně nemluvil nikdy.

— A co bych, myslí tak asi, aniž by posunkem komusi odporoval, nadarmo hovořil? Nebylo-li, nepřivolám, není-li, jakáž pomoc. Nějak bude, musí býti, vždyť se běh světa nezastavil.

Přišel prostě napít se kapky, která v zimě hřeje a v létě chladí, duši potěšuje a sílí tělo. Že hlavu zamotá? Co by, on, Jiskra, s hlavou dělal? Netřeba mu jí, ještě by rozmlouval jako tito kolem něho a ukracoval si života.

A Jiskra, kdyby býval znal z čítanek — jichž možná ani ve škole neotvíral — pořekadla, pomyslil by, že škoda slámu mlátit.

On ani plných klasů rád nemlátil. Zkusil to, býval by však spíše pomlátil hlavy spolumlatců nežli snop klasů. Za boha nemohl přijíti do taktu. Cep se bránil tepati klasy. Jiskra za to nemohl, nešlo to, nebylo možno.

Poslali ho domů. Nuže šel, sloup Modráčkovy podsíně beztak bez něho nebyl úplný.

Někdo by se domníval, že Jiskra tedy ani nemyslí.

Byl to omyl, naprosté nepochopení. Myslí též a dosti, třeba i více nežli ti, kdož vyjadřují se ústy místo životem. Ale jinak nežli obyčejní lidé. Jiskra obyčejným člověkem nebyl. Stál mimo všechny a nemíchal se mezi ně. Vyšinul se, však nikoliv nad, nýbrž stranou. Kde nikoho nebylo, ani těch, mezi něž hadrami a žebrotou, ostatně neprovozovanou řemeslně po číslech, patřil a od nichž se opět odlišoval celým svým založením i svými projevy. Nemyslil prostě slovy, jaksi písmenkově, čehož třeba jest většině lidí, jak zřejmo z jejich pohybů rtů, jimiž doprovázejí vybavující se myšlenky ještě dříve, nežli je převedou v činnost. Jemu vyvstávaly představy jako mlha nad krajinou, aby měnila praletou její tvářnost, aniž by však přetvořovala. V Jiskrově mysli se vynořovaly jakési tvarové obrazy, určitě hotové, že nebylo mu třeba o nich hovořiti, aby vybudovány byly v názvy neméně prchavé. Myslil tak nějak živelně, neodvratně přirozeně jako je celý postup životní. Podobně jako se ho dotýká mráz a Jiskra se hned krčí a ruce do kapes zabořuje, nebo proti prachu mhouří oči, tak děje se v jeho nitru. Zachvěje se tam cosi, pohne a napne, Jiskra jako automat, do něhož přišla hybná síla, vykoná něco jako tělesný úkon jiný, na příklad jídlo a zažívání, dýchání. Nebo to přijde jako spánek a opětné pak procitnutí, prostince samo, z boží vůle a nutnosti bytí. Tak cítil Jiskra i žil, neodporuje ničemu a neodívaje zbytečně ničeho slovy.

Jiskra stál u sloupu pořád téměř. Nejednou se již sousedé přeli, je-li sloup více Jiskrův či Modráčkův? Říkali u Jiskrova sloupu, ale přidávali u Modráčků. Patřilť již Jiskra k sloupu a této podsíni jako nápis na domě. Také tak se s ním jednalo a rozumělo se, že přenášena pravomoc držitelů hostince i na Jiskru.

Často hleděli hosté oknem přední místnosti, traktiru panského, ačkoliv stejně sem zacházeli sedláci, ba mnohdy o jarmarcích i kramáři, jako dozadu zase pánové ouředníci mezi všelijakou směsku, na Jiskru zřejmě strádajícího ve zlém počasí u sloupu. Ctihodní mistři sousedé nabídli mu několikráte zaměstnání při řemesle. Jiskra se však brzy zapotil a udýchal. Nepostačil druhým. Do večera — přes oběd, svačinu a trochu něčeho k večeři ještě vydržel, zrána však více nepřišel. Nehlásil se ani o mzdu. Poslal-li mu ji soused, byl rád; nedostal-li ničeho, jsa utečencem, nehrozil právem, nestěžoval si. Tupě hleděl a krčil se, nedada znáti, sžírá-li ho zlost anebo lítost a roste-li v něm nenávist.

Sousedé pak na něj zahubovali prorokujíce, že je mu souzeno zajíti od lenosti.

Prý tak silně zleniví, že bude mu námahou i jísti a zajde tu při sloupu, jak přeli se občané s matkou Modráčkovou.

*

Hostinská Modráčková byla matkou všem hostům. Svobodným strávníkům skoro skutečnou a starým šedivcům, přicházejícím na pivo, poměrem přátelským, daleko vidíc do rodin a nejednou do nich zasahujíc. Mladí svobodníci utíkali se k ní ve všech žalech. Při prázdné kapse, židovu nátlaku na splátku dluhu, ve strastech lásek, aby jim zprostředkovala. U žida domluvou, aby poshověl, u maminek a tatínků nebo rozvaděné dívky vlivem a výmluvností svou. Veselou životní moudrostí, pramenící z utrpení vlastních zkušeností, usmiřovala i sbližovala obě strany. Podobně však též nejednou pomáhala z trápení manželského jha, když ctní sousedé přes míru se zahleděli do míry dvoulitrové, zapomínajíce nejen rozhraní dne a noci, nýbrž i na manželky své a povinnosti otců vychovatelů, hospodářů i mistrů řemeslníků.

Statná žena silné kostry, plná, kyprá, nikoliv tlustá, neb k její postavě byla robustnost její přiměřena. Vlasy uprostřed cestičkou rozčísnuty, hladce přitaženy přes skráně k uším, v zadu stočené v drobný drdůlek jako ptačí hnízdečko. Malý, stěží hlavu kryjící barevný šáteček hedvábný uvazovala pod bradou a stále jej potahohovala za zadní cíp, kryjíc drdůlek a šíji. Oči ostré, živé, modravě bezbarvé, často zavlhlé zatajeným hořem lásky manželské a radosti rodinné i ze starosti šenkýřské. Přes všecky stopy toho byl obličej matčin usměvavý, s nosem rázně vpřed čnějícím, jako by naznačoval, že paní šenkýřka dávno čije již všecky příhody a děje i s jejich následky, nežli druzí o nich začnou hovořit. Dohadovala se přirozeným citem ženským a dle toho upravovala svou práci, snahu, nebo hovor se sousedy, pány úředníky, sedláky i dělníky. Přívětivá tvář byla plna vrásek, hlubokých jako v líše polí rádlem pro setbu vyrytých i drobňoučkých, připomínajících rozpukanou půdu od žáru a větru okoralou, by mohla v ní růsti seménka větrem utrousená. Kdosi z hostí jednou řekl, že takovou spoustu vrásek vyrývá ďábel, když nechce se mu život bezmocně vzdáti a podlehnouti zkáze. K tomu drsnému snad vtipu, že paní matka Modráčková při vší své dobrotě dovedla býti též přísná a zjednala rázně pořádek a zachytila domácí vládu včas otěžemi své silné ruky, přidal se stařičký, na všechny strany příjemný, v obličeji i hovoru hlaďoučký jemnostpán děkan, přisvědčil přikývnuv stříbrnou hlavičkou. Vyňal z bezzubých rtů jantarovou špičku s doutníkem, napil se a utřev způsobně dvěma prsty ústa, zahovořil sladce:

„Ano, rozmilí, pravda jest. Ano, tak, tak. Jenže anděl do těch brázd zasévá svatost obětování jen ženám matkám vlastního. Tak jest, to třeba dodati, aby nebylo ukřivděno. I Pán Bůh na ženské víc pamatuje a vzpomíná, jsa při nich také rád;" končil žertem po svém způsobu nebodavým, uhlazujícím všecku drsnost a získávajícím mu stálou přízeň a moc.

„S dobrým i zlým, vidějí, jemnostpane;" doplňovala Modráčková.

(Pokračování.)

Tréval-Viola:

MIMO ZÁKON.

(Pokračování.)

Vzhlédla a zachycena byla vírem. Nebyl to pták, jenž ji volal, ale žena s křídly. Mrtvola okřídlená. Taková, jak viděla ji v rakvi severočeské vesnice, přísná, královská. Severa Přibyslavská.

V divoké úzkosti ponořila se Ženda do víru. Prchala před ní, před svou smrtí. Vmísila se mezi ohnivé tanečnice, ale Severa hnala se za ní. Divoká honba mezi pyramidami. Tělo Seveřino dloužilo se jako had, vinulo kol hran jehlanců jako vlající roucho. Nebyla už tělem, ale parou, stínem, pouhým obrysem strašidla. Proti východu byla průsvitná, paprsky vycházejícího slunce prostupovaly ji jako pavučinu. Vše se na ní rozplývalo, jen mrtvé oči tkvěly pevně, svítíce jako lucerny v noci na stavbách.

Byla rychlejší než Ženda a doháněla ji.

„Proč mi unikáš?" volala žalobným větrným hlasem.

„Protože jsi mrtva," odpovídala Ženda zrychlujíc zoufale útěk.

„A myslíš, že mi není lépe než živé? Jsem svobodna, vlaji kam chci. Vzdálenosti jsou mi ničím a čas můj jest v očekávání. Pojď, zde se ani nemiluje ani nemstí! Což nejsi ještě životem unavena?"

„Musím ještě štěstí dáti!“

„Nemysli na jiné, ale na sebe! Věčný kolot, chaos čeká!“

„Přijdu — ale nyní ještě ne. Nemohu ještě k tobě, mrtvé.“

Severa se bezhlasně zasmála.

„Což neumírá každý člověk od narození? Jsi blízko mne, Žendo, už zcela blízko. Vymodlila jsem si tě. Pojď, splyneme! Na dlouhé věky. Unikneš všemu, vášním marným i smutkům tvrdých zákonů. Pojď, chaos kyne!“

Únava kladla se Žendě na křídla, zvolňovala let. A již byla Severa nad ní, studeno z ní válo. Jako dravec padla na ni s výše, otočila ji a pokryla jako závojem, tisíce kusadel a přissávadel jako by ji pokrylo, lokalo její krev, červené oči svítily nad ní, rozhořívaly se, zapalovaly prázdné, vyssáté tělo. Nevýslovný pocit zničení zavanul kolem, mraky se rozptylovaly, tanečnice hořely a rozsypávaly se v rošu. I ona rozsypávala se, rozmělňovala, řítila dolů po zvětralých kvádrech, hloub a hloub, a za ní Severa.

Dopadly k zemi, dvě hrstky popela . . .

Už dávno procitla Ženda z tohoto snu a přece nemohla vybaviti se z jeho omračující hrůzy.

Hynula!

Co dříve bylo obavou, rychle vždy zapuzovanou, nyní studenou kosou jistoty projelo spletí jejího očekávání. A požínalo vše, v polokvětu, v polozralosti, ba v polovzniku. Vše, co volalo po dalším životě, veškeré její naděje a sliby.

Úžasný pocit odumírání zdrtil ji, rozmačkával, vrážel do hloubi, do hrobu. Ani svíjeti se nemohla pod ohromnou tíhou, jen zoufalé vzlyky roztřásaly jí bránici a suché oči koulely se úzkostlivě po úniku, záchraně. Sepiala ruce k modlitbě a rty její drkotaly slova, jež od dob pensionátů odvykla si denně pronášeti. Napřed mechanicky odříkávala slova, pak vzpomínkami z dob, kdy věřila, zvroucněla, oči její upialy se na stříbrný miniaturní krucifix staré vlašské práce, stojící mezi nippami na trumeau toaletního zrcadla. Utišovala se, srdce volněji tlouklo. Sugesce. Vyjela. Ano, klame samu sebe, hypnotisuje se obřady, jichž prázdnotu dávno prohlédla. Aby neviděla blížící se hrůzu. Pštrosí politika.

Dostihy myšlenek. Vyskočila a počala se oblékati. Pak zase odhazovala šaty, vše padalo jí z rukou. Otevírala skříně nevědouc co hledá, překládala prádlo, kartáčovala šatstvo, balila a zase rozbalovala v nesmyslném chvatu. Všecky židle svého i matčina pokoje obložila. Pak vybírala a počítala peníze, sháněla cestovní kufříky, jízdní řády. A když byla na vycházku oblečena, svlékla se zase. Vzpomněla si, že se nemyla.

„Pro boha, co to děláš?“ ozvala se matka z lože. „Běháš a hřmotíš jako by hořelo a chtělas vynášeti. Kdybysi raději ještě ležela, beztoho vyhlížíš nevyspalá, celá zelená.“

Hlas živého člověka upokojoval Žendu. Sama nevěděla, že touží po oslovení, jako bázlivé děti po přítomnosti někoho, aby nebyly samy. Jen ne sama s myšlenkami! Chytala se slov matčiných, přissávala se k nim, aby zbavila se mrtvolnosti v sobě, odvrátila mysl od hrozby snu, od rozsudku psaného do její knihy života, aby neviděla závěrečný bod a za ním prázdné další stránky, bílé plochy neexistence.

Dívala-li se na matku, míhala se postava její, jako když jdoucímu kol plotu kmitá se mezi tyčkami slunce, střídají se stíny a svity. Oči se jí zatmívaly chvílemi docela.

Odpovídala matce, která rozhovořila se o klepech ze sousedství. Pak vešel otec s novinou. Karlův most se sřítil a snad nějací lidé při tom o život přišli.

Ženda uvědomila si teprve nyní, že po tři dni už ani na krok z domu nevyšla. Pršelo neustále.

Vyšla s otcem obhlédnout místo katastrofy. Na chvíli zapomněla na svůj děs, ale když odpoledne zase osaměla, dvojnásobná hrůza zase ji objala.

Zemře! A brzy!

Opakovala si to zas a zase jako by někomu slibovala, že vyhoví. Náraz této myšlenky nebyl už tak tvrdý jako z rána, rozváděl se do jakýchsi měkkých, melancholických paprsků, vnímaných a zase vyzařovaných.

Na Václavském náměstí dostala prudkou křeč do života. Stanula. Studený pot na ní vyrážel, temné skvrny vyskakovaly před očima.

Vešla do jakýchsi vrat domovních a usedla v průjezdě na kamenný stupeň. Ženská hlava objevila se nad ní v okně průjezdu, nakulmovaná, nabarvená. Mladá ženština vyšla pak ze dveří a měřila si Žendu. Zelenavé pablesky závisti zahrály jí v záletných očích.

„Co zde chcete?“ osopila se chraptivě na Žendu. Pak obrátila se do dveří a zavolala: „Anton, pojď ven!“

Za ní objevil se rozcuchaný, vyžilý muž v umolousané zástěře.

„Je mi mdlo,“ řekla Ženda, „dovolte, abych si odpočinula.“

Muž postavil se před ni ukazuje rukou na dveře.

„Zde není žádný herberk! Jdou o dům dál!“

„Snad má koleru!“ ječela žena.

„To tak, aby sem přijela komise, potahy s úřady — desinfekce — jdou! Jdou!“

„Kdo ví, kde to splašila!“ přisvědčovala domovnice.

„Ale, lidé — vždyť nemohu —“

„Tak se jim pomůže!“

A pomohli. Popadli Žendu pod paždí a vyvlékli ze vrat. Vystrčili ji na chodník a zavřeli za ní vrata.

Vše na náměstí zjevilo se Žendě zdrobnělé, jako by dívala se obráceným kukátkem. Zdrobnělé a zjasnělé. A cítila, že ještě okamžik a svalí se k zemi. Lapala dech.

„Ale, Žendo!“ ozval se za ní známý hlas. Matka, paní Nolča, vzala ji pod paždí. Nyní teprve vzpomněla si Ženda, že vlastně čekala na matku před obchodem.

„Není mi dobře!“

Paní Nolča zavolala povoz a odvezla dceru domů. Než dojely, přešly záchvaty, jako by kdo světlo sfoukl. Snad byly z prázdného žaludku. K obědu téměř ničeho nepožila, jak se jí vše protivilo.

Memento mori! Křeče srdeční, myslila si Ženda. Tak skončí jednou její život. Smrt jako surový domovník popadne ji a vyhodí z domu. V pětadvacátém roce už to začíná.

Prudce záviděla holce z lidu, žijící pudově, pode jhem zákonů své krve. Jak sladce, jak krotce se tak žilo! Ve stínu vrby nebo plachty, ve sklepním bytě, kde den se jen šeřil, za to noc tím hlouběji tměla, v jedné suknici a při vodě — a přec tam žilo štěstí. Nebo při kořalce! Ano, při kořalce! I to je život! Blahá nevědomosti, která jsi též nežádostivostí! Blahá pověro, která tvrdým činíš spánek a zachováváš ruměnec v lících a lehkou mysl v duši! K čemu je bohatství, sličnost a duševní poklady, které rez nežere — poznatky její povyšující ji nad zákon, ji, lidskou včelu, pijící ze všech květů a nerozeznávající na konec jed od medu? Přemoudřelou včelu! Jako hlas zanikne život její. Vyšel, zavolal a nevrátil se nikdy už. Ani ozvěny nenašel.

Ale ozvěny přece! U jiného člověka, marně toužícího, jemuž bláhově slíbila, co mu dáti nemůže. Štěstí.

A s chvěním čekala na blížící se noc. Věděla, že sen se vrátí zase, týž sen, táž hrůza. Nebude spáti! Jako zločinec. Koho zavraždila, že jako Macbeth už strachovala se spáti?

Svítila a četla večerní noviny o katastrofě na mostě. Dva lidé byli pohřešováni, neznámý muž a chlapec s houskami. Šli v době katastrofy, o sedmé ranní, po oné části mostu, jež se sřítila do řeky. Patrně utonuli.

Kéž by ona na jejich místě ležela na dně řeky! Už by to měla odbyto.

Píchlo ji v boku, zakašlala. Ošklivé lechtání pocítila v hrdle. Znala to od maličkosti, kdy plivala krev.

Souchotiny?

Bála se vyplivnouti a přece věděla, že musí se toho zbaviti. Otřela si kapesníkem ústa, pak zuby a jazyk.

Nic! Ani stopy krve. Je to vše jen přestrašení. Snad i její bázeň před spánkem je planou fikcí.

Vzala morfium a nechala hořet světlo. Počala mysliti na Urbana. Něha zavlála rozdrásaným nitrem, linula se jako olej, tiše, chladivě. Urban, milý, dobrý hoch! Kdy ho jen naposled viděla — kdy — — dosud každou schůzku měla vrytou v paměť, zlobívala se, že on nemohl si často vzpomenouti, kdy a kde si co řekli a ona to měla jako diamantem ve skle zapsáno — kdy se jen viděli — kdy — —?

Volání ji probudilo. Kdosi třásl jí ramenem. A probouzejíc se jako by slyšela strašný ryk — a tak, jako by z jejího hrdla vycházel.

Rodiče stáli nad ní, bledí, vyděšeni.

„Co? Co?“ vyjekla a sedla.

„Co se ti zdálo — dítě?“ řekl otec.

„Proč nás tak lekáš?“ sténala matka.

„Nevím o ničem.“

„Volala jsi o pomoc — házela jsi sebou — jako bys ses rvala — Severu jsi jmenovala.“

„Nevím o ničem,“ opakovala Ženda, ale nitrem mrazila ji dosud hrůza snu. Tedy ani morfium nepomáhalo.

„A proč necháváš světlo hořet?“ vyčítal otec. „Tak nepokojně spíš, převrhneš lampu a neštěstí je hotovo.“

„Kolik je hodin?“ tázala se Ženda.

„Dvě s půlnoci.“

Ženda zasténala.

Jednu hodinu slyšela ještě tlouci. Nespala tedy ani hodinu a nebude už spáti celou noc.

„Je ti lépe?“ tázal se otec.

„To byla můra,“ řekla paní Nolča. „Namoč si košili a přetři několikráte oči.“

„Neměli bychom tu zůstat?“ obrátil se otec Poříz na matku. Ale tato nesouhlasila.

„Ať si Ženda raději lehne ke mně, abych ji hned probudila, kdyby se jí zase něco

zdálo. To máš, Žendo, po otci, co ten se ze sna napovídal!“

Paní Nolča všecky vady Žendiny přičítala dědičnosti po otci, a ovšem všecky přednosti po sobě.

„Myslím, že nyní už budu spáti klidně, cítím to,“ upokojovala Ženda rodiče. „Zhasnu, snad že to světlo svítilo, nedalo mi klidně spáti.“

„To je pravděpodobno,“ řekl otec.

„Tak dobrou noc, a kdyby ti nebylo dobře, zavolej!“

„Nebo přijď ke mně!“ doložila matka líbajíc Žendu na čelo.

Po odchodu rodičů zhasla Ženda lampu a potmě počala se oblékati.

Chvění roztřásalo celé její tělo, přelétavá horka střídala se s mrazíky. Zatínala zuby, aby se jí nerozdrkotaly. Potom zcela na vycházku oblečena sedla do lenošky a čekala.

Nic se v bytě nehýbalo. Matka vedle oddychovala stejnoměrně a chvílemi sykavě, jako když ze záklopky parostroje uniká pára. Otce nebylo slyšeti. Ten spával tiše, ale velmi rychle se probouzel.

Ženda čekala. Konečně ozvaly se tiché kroky bosých nohou. Dveře se pootevřely.

„Žendo, spíš?“ zašeptal hlas otcův. Ani se nehnula, jen sesílila dech, jako by ze spánku oddychovala.

Byla v pokoji čirá tma.

Otec postál, naslouchal, pak zavřel tiše dveře a odešel. Bylo slyšeti, jak uléhá, postel zapraskala.

Ženda čekala ještě chvíli. Počítala do tisíce. Pot řinul se jí potůčky s hlavy, jak byla do kožešin zakublaná.

Osušila se ručníkem a tiše otevřela dveře. Aby šla jistěji, ještě zavřela oči. Po paměti vyšla na chodbu. U kuchyně, kde spaly kuchařka a služka, zapraskala pod ní prkna podlahy. Stanula, naslouchala. Nic.

Domovní klíč visel u kuchyně na lištvě, klíč od chodby trčel v zámku. Odemkla tiše a po špičkách sestupovala po kamenných schodech. Domovní dveře při zavírání slabě zařinčely.

Ulice ovanula ji ostrým podzimním větrem. Ale děs, jenž čišel z domu, jejž opouštěla, byl mocnějším než divokost větru, ať sebe vztekleji vyl.

Zahalila se do kožešin a zamířila na neosvětlenou stranu ulice.

Lucerny blikaly ve větru, jedna nekonečně daleko od druhé. Pusto bylo kam oko pronikalo a hlas větru vládl všude. Skla oken řinčela, smetí na dlažbě šustělo pometajíc v závějích po ulici. Po nebi honila se mračna a zastírala chvílemi hvězdy studeně svítící.

Nelítostná lhostejnost vála kolem. Někde zahvízdla surově lokomotiva a v zápětí proryl ticho suchý třesk srážejících se vozů.

Mužská, klátivá silhouetta vynořila se za rohem. Opilý hlas prozpěvoval: „Kulí— kulí — kulíbám!“

Ženda zabočila do postranní ulice a oklikou vrátila se do původního směru. Teprve nyní uvědomila si, že musí k Pýrovu domu. Za dne tak blízký, v noci byl třikráte tak daleko.

Bylo jí volněji, neb aspoň méně chorobně, když stanula ve stínu milého domu. Okna Pýrova obydlí byla tmavá, tichá. Proč ona není větrem, jenž hadími jazyky syčel do každé štěrbiny? Aby dostala se k němu.

Za rohem skřípěla nějaká okenice a od blízké zahradní zdi padaly neurčité zvuky, jako když prší. Ale byl to šum opadávající osyky.

Bílý stín mihl se kol nohou, kočka. Ženda dívala se nahoru do oken Urbanových a potom k nebi. Bylo náhle zataženo, bez jiskřičky hvězdné. Oči hledaly světlo. Nejbližší lucerna byla tak daleko! Temné kouty mezi domy šklebily se rozjívenými čelistmi.

Obešla dům. Ze sklepního bytu za rohem linula se kalná záře. Ženda sehnula se k oknu. Bílá pára vlnila se za zaprášeným sklem. Prádelna. Obrysy ženy míhaly se v mléčném ovzduší páry. Z daleké věže tloukly hodiny. Tři.

Ženda vykročila, brala se ulicemi, náměstími, až došla k nábřeží Františkovu.

Rozvodněná řeka hučela a temnem jako by vydouvala ze sebe závoj páry. Bílc odrážel se od světel na mostě a roztáčel a rozprchával se chvílemi při prudším dutí větrném.

Vody šuměly uspávavě. Náhle v nich zaskučelo.

Ženda sebou škubla. Co to? Známý zvuk! Žalostivý jek!

Nelly! Nelly! Pes!

Očima pronikala mlhy nad vodou. Pak potřásla hlavou, kárajíc sama sebe.

„Nesmysl! Jak by se sem dostal? Kdož ví, kde toho je už konec!“

(Pokračování.)

LITERATURA.

F. X. Svoboda: *„Kašpárek"*. Vyšlo ve Spisech F. X. Svobodových (svazek XXVII.) nákladem Vilímkovým v Praze 1917. — Karel Mašek (Fa Presto): *„Pestrý záhon lásky, hněvu a smíchu"*. Vyšlo v Ottově Laciné knihovně národní (sv. 256) nákladem Ottovým v Praze 1917.

Na obálku nového Svobodova románku (čtenáři „Zvonu" jej znají pod titulem „Nevinné oči") nakreslil malíř mladého muže, pohrávajícího si svazečkem nití vedených od hlav pitoreskního zástupu kol rozestavených lidiček. Mladý muž vládne těmi postavičkami podle své svrchované vůle, jako marionetář vládne loutkami. Jest jím v našem románě mladý bankovní úředník Jaroslav Smolař — a marionetami je mu pestrá hromádka lidí z přední pražské společnosti, s níž seznámil se jednak při svatební hostině dávného přítele Ivana Javorského, jednak o něco později v jeho nádherném hradčanském paláciku, kde z vůle a tužby mladých novomanželů odehrává se famosní historie záludných zásnub jedné z paniných přítelkyň.

Znáte F. X. Svobodovo pero v ovzduší takových mladistvě rozšuměných domácností. Svatební hostina v Choděrových sálech; skupinky rozjařených družiček, hostí; ruch, pohyb, šum; bílé hloučky dívenek rozchichtaných a laškovných; šťastná nálada líbánek; romantická nálada rozveselené dvojice, učinit šťastným kde koho kolem —: a nad tímto šumícím a kypícím drobným domácím rájem vznáší se podivuhodná, polo záhadná postava Smolařova, salonně mefistofelský zjev mladého muže s nevinnýma očima, tajícíma nekonečně mnoho proměn a tůní... Je plno psychologické odvahy v tomto Svobodově „Kašpárkovi" už v tom, jak společensky krkolomným kouskům hrdinovým dává se pohybovati na samém rozhraní komičnosti a tragiky, dráždivé pitoresknosti a jakýchsi zážehů záhadného fatalismu. Celou spoustu figurek nám autor bravurně rozhodil do stránek románu — jako když na všecky strany rozstříkneš pěny růžově nadechnuté. Ale mezi těmi lehýnce črtanými postavičkami — sem tam i karikaturami — pevně, určitě vykračuje si líbezná mladá paní Karla Javorská se svým elegánem chotěm i otcem, se svou přítelkyní Poldou Krušinovou — a na druhé straně hrdina Jaroslav Smolař s přítelem a kolegou Janem Opoleckým. To jsou postavy plné života, jasu a ruchu. Jejich drobné, nevzrušující románky elektrisují právě svými živými podrobnostmi, zvláštním a ryze svobodovským způsobem podání, které umí vyzvednouti detail zdánlivě nejprostší, všední. Umění vyškoleného psychologa, nadaného tvůrčí a oživující fantasií. Umění, jemuž snaha po dějovém přikrašlování může být snahou vedlejší — poněvadž je plně nahrazena citovým proniknutím. —

Název, který dal Karel Mašek své nejnovější knize povídek a obrázků — „Pestrý záhon lásky, hněvu a smíchu" — je krajně výmluvný: vystihuje mnohotvárnou a rozmanitou její základnu, její peřestý, živě proměnný spodní tón. Jsou tu obsáhlé, hutně založené a zcela podle komposičních pravidel kloubené povídky z domácností a společenských vírů; jsou tu droboulinké, sarkasmem a ironií kořeněné obrázky skoro tendenčně přihrocených šípů; jsou tu rozmarné humoresky, jak je čteme v naší časopisecké literatuře veselých poslání a sklonů. Bohatá všehochuť, pestré pêle-mêle pozorování a nápadů, vesměs čiperného poslání zábavného, vděčné čtenářsky, poněvadž působivé jak postavami tak dějem. Dvacet čísel a dvacet náladových odstínů; postavy ze všech oblastí, situace přepestrá, zladění rozpustilé, rozmarné, ironické, vážné, ba i tragické až v oblast příšernosti. Ale jedno je společno těmto povídkám a letmým, prchavým skizzám, jistě že náhodným útržkum mnoha let práce literární: švižnost a hyb, znamenitá obratnost formální, která vítězí a bystře přenáší čtenáře s místa na místo i tam, kde by jiné pero nedovedlo vytěžiti než třeba jen trochu šedi.

Fr. Sekanina.

Lothar Suchý: *Pro rod a půdu.* Patnáct kapitol z kroniky jihočeského člověka. Nákl. B. Stýbla v Praze. — Jiří Mahen: *Tiché srdce.* Verše 1916. Nákl. Tiskařské a vydavatelské společnosti v Přerově. — Karel Šelepa: *Závoj.* Básně prosou. Nákl. Arthura Nováka v Praze. —

Již první básnická kniha Lothara Suchého „Kniha lyriky" z r. 1904 prozrazovala svými epickými sklony, že autor její bude jednou úplně přemožen svým vypravovatelským živlem a že jeho žánr rozvine se dobou zrání v barvitou malbu širokých ploch. K tomu značnou měrou přispěl i několikaletý pobyt jeho na českém jihu, kamž byl nucen se uchýliti ze svých světoběžných cest a zálib. A tak zadýchne na čtenáře z nové epické knihy autorovy povědomé ovzduší jihočeského kraje, arci k jejímu prospěchu, i hrdina jeho vypravování nadán je mnoha rysy tohoto kraje, z nichž zvláště charakteristickými jsou ryzost a pevnost povahy se sklonem k hloubání a přemýšlení. Snad jen o tom by mohla vzniknouti jistá pochybnost, je-li každá látka způsobilá, aby vtělena byla v báseň, — zda i tu netřeba zvláštní vnitřní nutnosti, aby to, co mohlo by bez úrazu vylíčeno býti perem prosaikovým, bylo potencováno formou básnickou. Syn ze statku, Karel Procházka, divným nepochopením svého otce dán na studie,

aekoli lpí celým srdcem na rodné své půdě. Statek obdrží jeho starši bratr, který zas je opakem Karla, o statek nedbá a hospodaří od tisíce ke stu. Kdyby otec byl rozpoznal povahy svých synů a zaměnil jejich povolání, mohli býti oba šťastni. Karel přijde do Vídně, zachrání svému šéfovi obchod, ale sám jako šéf v dvacíti pěti letech, oženiv se nešťastně, zakrátko ztroskotá. Se zbytkem peněz uchýlí se domů, aby zachránil rodnou půdu. Vypravování poskytlo autorovi mnoha místy příležitost, aby promluvil a zaironisoval o palčivých otázkách dne. A tak mezi řádky čteme na př. jeho názory o kandidatuře poslanecké trpce pravdivé. Zčista jasna objeví se někde člověk, kterého nikdo nezná, jenž nic nevykonal, o němž národ nic neví, a ejhle, už je z něho kandidát poslanectví. Jakási klika ho potřebuje, nějaký parasit si myslí, že bude z něho týti. Tedy ven z politických koterií a klik, do jednoho jediného velikého národního šiku, a za své zástupce volte muže, které národ zná, kteří mají za sebou všeobecně známou positivní práci a jejichž charakter i přesvědčení jsou jasného lesku. Čtenář bude mít častěji příležitost zamysliti se nad knihou Lothara Suchého, psanou prostě, plynně, bez složitého aparátu myšlenkového i formálního. — Kdyby na nové lyrické sbírce Jiřího Mahena nebyl výslovně letopočet vzniku 1916, kladl bych její povstání před „Duhu“ (1914). Je tedy „Tiché srdce“ svou nehotovostí, nejasností myšlenek, se svými mlhavými nápovědmi, pološláskami a poloakcenty krokem zpět. Není skoro možno, aby kosmický přímo halas dnešní doby nedotkl se srdce básníkova, byť ono sebe víc chtělo se uchýliti do svého ticha a odtud zpívati o červených čepicích datlích, o klidných večerech, o pivoňkách, o Majdalenkách, o otevřených oknech milenčiných, o rusalkách, o milionářských naivních snech atd. Jedině v „Žalmu 131“ zachvívá se trochu lidské srdce dnešku. Pan Mahen, čáslavský rodák, koketuje rád s moravismy. Zachytává Mrštíkova gesta, křičí hej, ohoj, ach, oj, ó, ale to je také veškera jeho vůně Moravy. Většina básní je čtenáři nejasna („Datli“, Jarní noc“, „Jenom husar“, „Okno“, „Pokušení“ a j.). A poslyšme, co by básník udělal, kdyby měl miliony: netancoval by radostí, ale koupil by si možná nový klobouk, otci by koupil pěkný mlýnek, bratru zahradníkovi starý zámek, svojí milé prsten zlatý, šel by rovnou do Kanady za strýčkem bobrem, táh' by lesy na jeleny, chytil by medvíďátko za pracku a řekl mu dobrý večer!, všady by byl doma, posléz by šel na Sibiř na řeku Lénu, tam by bylo možno sladko žít — panebože, houšť takových milionářů! Tedy celkem o knize lze říci, že je to opravdu jen „hrst kvítí na památku, bez ladu a skladu“, jak autor sám si ji upřímně oceňuje v dedikaci Al. Mrštíkovi, ale je otázka, zda takto se vyrábějí knihy. Tato neodpovědnost není zdůvodněna autorovou domněnkou, že „pomalu nějak zraje zas na studenta“, což má snad býti i omluvou. To by byl potom račí vývoj. — Básník „Závoje“, desíti básnických prós, pracuje zálibně s exotickou dekorací a biblickými rekvisitami, ale nevíte, je-li v nich víra ortodoxních pravověrců, či jen pouhá poetická fabulistika. Staví se krásná katedrála „Velkým Architektem Vesmíru“, symbolika tedy i bez iniciálek jasná, ale kníže pekel je za dělníky, aby mařil jejich dílo. Známý dualismus. O vigilii svátku Nanebevzetí, když byl chrám vně i vnitř hotov, přišel kníže pekel a zlořečil gotickým podobám zvířat a květů, jež se vpíjely do tmavého azuru, a zaklínal je, aby na sebe vzaly jeho podobu. A druhého dne přišel kardinál v nachovém plášti, neseném alumny, a žehnal rukou v purpuřové rukavici portálu chrámovému, a hle, tu teprve lidé uzřeli, že vytesané chrliče jeví bizarní a zděšenou tvář Satanovu. Jaká to síla provedla tento moderní zázrak a vítězství nad satanem? Gesto kardinálovo? To je i básnicky povážlivá motivace pitvorných masek pekelnických na gotických katedrálách. A tak byste měli ke každé z desíti básnických prós podstatné věcné námitky, které porušují pravý požitek z básníkových vidin a snů. Na př.: Marie v hovoru s archandělem Gabrielem žaluje, proč bůh usoudil, aby se zaplavily její oči slzami nad ztrátou syna, namítajíc, že bůh nedává rozkvésti květu, aby jej spálil, až rozkvete. Komparace křivá, neboť co květů spálí mráz neb sežehne úpal. A tak se zdá, že drobné prósy tyto jsou jen dekorativními gobeliny, stylizovanými ornamenty bez vřelé účasti niterné pravdy a jejího zákona. Zato báseň poslední „Někomu v ráji“ dokládá, jak vroucích citů i delikátního jich vyslovení jest autor schopen, naskytne-li se opravdová příležitost. Knížka je vydána vkusně a úhledně.

—pa—

*

J a r o s l a v F r. U r b a n: *Chvíle v přírodě.* Kniha prósy krajinářské a rozjímavé. Nakladatel Fr. Švejda v Praze.

Dobrý pozorovatel přírody a horoucí její milovník uložil v této nevelké knížce několik svých dojmů. Jen tolik, aby zůstaly čtenáři milými a neunavily ho jednotvárností, nemajíce umělecké synthesy. Jsou to pouhé zachycené okamžiky, studie, ovšem do podrobnosti provedené, v nichž s láskou i odbornou znalostí jsou postřehy vedle sebe kladeny, by vyvolaly sugestivní dojem; časem pojí se s nimi úvaha, buď vlastní, buď z jiného spisovatele citovaná. Autor veden láskou k přírodě hledá obdobný cit v četbě a jest jím sám nucen k vyjádřování. V črty své zahrnul i některé dojmy, které zažil

za služby ve válce na frontě srbské; nejmilejí však působí líčení procházky lesem („V přírodě"), jmenovitě však svěží studie jarní, „Procházka", „Vzkříšení" a vskutku rozkošná idyla „Na pastvě"; z těch vane skutečná vůně venkova. *Kaz.*

DIVADLO.

V den Husův provedena byla v Národním divadle opětně Jiráskova historická hra „Jan Hus". Obecenstvo miluje tuto velikou malbu z dějin, jež jest mu tak posvátnou a významnou jako Smetanova „Libuše"; poznává velké období minulosti vyvolané nejpovolanějším duchem, jenž je vede k chápání, otevírá cestu k poučení z filosofie dějin. Za velké dojmy z historického děje, za dílo umělce, které je s nimi sbližuje, splácí obecenstvo nadšením, soustředěným v představitele hlavní postavy Eduarda Vojana. Jeho železný klid a pronikavá výmluvnost přiléhá právě této postavě, kterou ztělesňuje bez divadelních prostředků, herecky zúmyslných. Jednoduché, silné a historicky přesně věrné kresbě Jiráskově pojetí to správně přiléhá. Z úloh, jichž nové obsazení podniklo bylo změnami v personálu, žádoucímu slohu nejlépe se přizpůsobil p. Třebovský v úloze Ondřeje Poláka, krejčího. Páleč po Schlaghammrovi připadl panu Steimarovi, patrně v poslední chvíli, takže na výkonu nebylo znáti karakteristiky, kterou by mu nutně musilo vtisknouti studium dějin, v tomto případě nevyhnutelné. *rh*

TÝDEN.

* Londýnský „Strand Magazine" uveřejnil statistiku vydání za „scénické féeries" neb za operety v divadlech anglických. Ještě r. 1873 vydání páčilo se pouze na 7 milionů liber, ale v století dvacátém stouplo na 30 milionů liber ročně! Od r. 1910 vydává Anglie desítky milionů liber za věci nekulturní, ano protikulturní s chladným srdcem. V 67 divadlech londýnských, 738 venkovských a v 311 síních hudebních a variétních vydává se ročně 20—30 milionů liber ze jmění národa. Armáda 40 tisíc lidí při tom zaměstnává se při práci protikulturní, ubíjející vkus. Práce, povahově jen poněkud umělecká, tvoří procento hrozně nepatrné, ostatní je brak. Druhdy, píše „Strand Magazine", dostávalo se největšího uznání umělecké práci, za umělecký výkon a dnes, zač platí se těžkým zlatem? Scénování operety, má-li dosíci úspěchu, stojí v Londýně průměrně 16 tisíc liber. Výprava operety v letech 80tých, která byla zlatým hřebem několika saison, stála něco přes 4 tisíce liber! A co peněz za operety putuje do ciziny! Platí se za kostymy, za dekorace a bluffy hrozné peníze. V operetě „Earl a děvče" mělo 8 dam ze sboru elektriku ve vlasech, v šatě a v rukou za 1500 liber! V jiné operetě vymyslil si režisér ještě lepší sensaci. Kam stoupla noha tanečnice, tam vykouzlily se barevné efekty vždy jiné a jiné, „stlyové a harmonické". Stálo to 3 tisíce liber. „A nejhorší, že vše," praví „Strand Magazine", „děje se na škodu umění, vkusu, ušlechtilosti a kultury vůbec. Dávají se operety, z nichž „Dcera Karlova" je ještě cosi lepšího. A to je smutná rozvaha." O

*

* V č. 14. „Národa" zahajuje p. B. Mendl článek s titulem „Jiráskovo husitství", jímž hodlá nastíniti ideový obsah devíti děl Jiráskových v době husitské zakotvených. O článku a názorech jeho autora bude možno vysloviti se po jeho ukončení, ale již v několika začátečních řádcích nelze souhlasiti s výrokem, že by Al. Jiráskovi neběželo „o individuelní osudy jedincovy, nýbrž jen o to, aby na konkretních příkladech ukázal charakter a ráz různých složek národního celku". Ať si vzpomeneme na kteroukoli z postav Jiráskových, i oněch podřízených, shledáme, že právě opak je pravdou. Jirásek líčí lidi nikoli typy pro typy, tvoří živé osoby s masem a krví, jež žily a tyly, nikoli schemata, a právě v této okolnosti tvorba Jiráskova nejen ceny umělecké neztrácí, jak se p. Mendl domnívá, ale roste v ní od díla k dílu. Jirásek je básník, nikoli suchopárný vědec nebo kronikář, chápati jinak jeho dílo byl by omyl již v začátku. P. Mendl, jenž Jiráska jmenuje „zapomínaným", ač na př. jen „Temno" během půlroku docílilo tří vydání, soudí dále, že je omylem (!) naděje naše, že by mezinárodní cizina mohla Nobelovou cenou oceniti literární kvality děl Jiráskových, poněvadž prý jejich ducha nelze chápati žádnému cizinci. Zda-li pak si při tom vzpomněl p. autor na Sienkiewicze a ještě více na patriotu Mistrala a filosofa Takúra?

*

* Francie může pochlubiti se, že má nejobšírnější — kuchařskou literaturu. Největším dílem, v posledních letech vydaným, jest kuchařská a labužnická kniha, kterou francouzsky napsal: Ali Baba. Na každý den v roce má tucet receptů. Autor však není orientalec, ale Polák Henryk Babiński. Než nejkrásnější dílo kuchařské nepomáhá — není-li co jíst. O

*

Leckomu.

Práce pro vděk není pro věk;
práce pro věk není pro vděk.

Fra Fidelio.

V Praze, dne 19. července 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



Karel de Wetter:

Z KNIHY „PRAMEN“.

PLAVBA DO ZEMĚ KRÁSY.

Na vzdušné lodi duchů
já prostý plavec jsem —
ve zraku věčna tuchu
zřím v temno, za cílem.
A nocí plujem v dáli,
kde v závoj mlh se halí
zem slunná — krásy zem!

Hoj, smělá je to jízda
v dál, nocí bouřlivou,
v plachtoví vichr hvízdá,
a blesk nám svítí tmou.
Tu skála hrot svůj staví,
tam točí vír se dravý —
a vlny výš se dmou!

A vod a mraků svárem
hřmí koráb do dáli —
svou hvězdu nad stožárem,
jíž mračna nezkalí.
Jsme všichni odhodláni —
blesk neděsí nás v pláni,
ni noc, ni úskalí!

Všech k hvězdě spiaty zraky,
jež v temnotách se skví,
vítězíc nade mraky
v svém čistém planutí.
V dál za světlem loď chvátá,
a každá plachta vzpiatá —
je orla perutí!

Ó, hvězdo ideálu,
stín všechen rozptyluj,
ať minem' bouř i skálu
i vírů dravou sluj!
Ó, vichře — sílo duchů,
v svých vzdušných proudů vzruchu
nám v plachty bij a duj!

Noc dlouhá v dálku kvapí
před jitra pochodní —
Hle, celý obzor ztápí
se v záři východní! — —
Nad mořem, v zlatém žáru,
jak žena sladkých čarů
zem Krásy v slunci sní . . .

Ó, vítej země slunná,
v svém lesku vítej nám,
ať plesně lyr zní struna,
ať písní hold ti vzdám!
Po dlouhé cestě trudů
tvou svatou líbám půdu
a slzy prolévám —

A ty mě tiskneš k sobě,
mě v lokty vineš blíž —
Ó, svatá Kráso! tobě
já patřím — ty to víš!
Sem, v čelo, rtů tvých růže! —
neb smrtí zhrdat může
ten, koho políbíš!

*

Jindra Imlauf:

JISKRA.

(Pokračování.)

Ráda onikala, bývalo tak zvykem. Sice mnohým se již dávno vykalo, jemnostpánovi a lepším, jak se bez urážky chudších po prostém zvyku říkalo, obzvláště panu podkrajskému, bylo však nezbytno uctivě onikati.

Hbitě plavně, šustíc širokými sukněmi až kolem zavála, hrnula se matka z přední místnosti do kuchyně. Přiléhalať k oběma jizbám hostinským, se zadní vlastně zcela spojena. Modráčková šla tiše, rozhánějíc se chvatně na obě strany, aby letmo podala sousedům ruku. Nastupovala na celé nohy, vždy měkce rozšláplou obuví obuté, s mlaskavým tichým přidupnutím na špičku. Při tom se jaksi předchylovala maně zvyšujíc kvap. Je to šenkýřský zvyk, ne od mnohé chůze pocházející, nýbrž vyvinuvší se z běhání po domě. Z krátkodobého, však skorem neustálého, lidově dobře nazývaného, takového šukání pořád.

Však měla matka Modráčková napilno. V kuchyni bezmála nevyhasínalo. Ve špižírně musilo býti stále něco studeného na zub. Byla proslulou kuchařkou. Nejeden manžel napravoval si ženiným kumštem kuchařským pokažený žaludek u matky Modráčkové. Nebo jsa příliš střídmě doma odměřován, popřával u ní jazyku hodů.

Manžel Modráček, kulička, v níž nejpohyblivější byla ústa, hrtan a prsty s kartami, nanejvýše uspořádal nějakou švandu. Takhle na velikou výčepní nálevku vytrubovati intrády, to dovedl znamenitě, že by v nouzi jemnostpánovi mohl i v kostele o slavné mši trubače nahraditi. Hlavní jeho prací byla starost o sklep, a to výhradně téměř věnoval se oddělení vín a likérů. Pak arciť nevěděl často, kde mu hlava stojí. Trpěl dnou, proklínaje kuřátka zobající oba palce opuchlých nohou. Při této činnosti rostly veřejné i tajné zápisy na hospodě. Z toho pak povstával ještě větší nátlak starostí na jeho hlavu, jak si stěžoval, nepřiznávaje sobě viny. Vrcholem všeho byla nežádaná representativní činnost o hasičské slavnosti městské. Starý Modráček vystoupil neočekáván večer na balkonek, nouzový to východ ze sálu po dvojici schodů přímo na náměstí. Nad světly lampionů a pochodní vznášela se kulatá postava Modráčkova, shlížející na spousty lidstva. Ovšem oblíbenost šenkýřova a nezvyklost výstupu jeho brzy davy strhla. Sláva i na zdar, ať žije — hřmělo Modráčkovi vstříc. Stál rozkročmo, s rozhaleným šosákem, aby náležitě vynikla národní červenobílá široká stuha, jíž byl přepásán a kterou na břiše stále rovnal a pod níž levici na prsa přes chvíli vsouval. Rozmáchl se konečně, zavolal dolů na zdar a proslovil zdravici. Nikdo jí nerozuměl, což bylo štěstím pro důstojnost slavnostního večera.

Dobouřilo finale sterých hrdel, dohořely svíčky i s některými lampiony. Davy se rozešly do hospod, aby rozprávkami teprve srovnány byly dojmy pro věčnou paměť.

Závěr tento byl i koncem hostinského Modráčka.

V té ztracené hlavě to skončilo jak musilo: vírem, jejž utišuje pouze hrob.

*

Modráčková byla vdovou. Ale nikdo toho nepozoroval. Nejméně sama. Vše šlo dále jako dřív. Nenastala snad ani denní mezera, oddych jakési zvláštní neděle jako když ve sklárně tavící tyglík vystydne. Nikoliv, zdálo se, že i započatý hovor byl dokončen a večer zamýšlená práce ránem uskutečněna, jako by jenom sen krátké, hospodsky neklidné noci byl sněn.

Sousedé i úředníci přicházeli stejně k Modráčkovům na kousek mlsu na desátek, odskočivše z úřadu, z domácí práce nebo z blízké radnice.

Nejčastěji sešli se pan podkrajský s panem kmotrem Ochmajstrem, jak všeobecně usnadnili si lidé výslovnost německého jména Hoffmeister, před obědem u matky Modráčkové.

„Jakpak, matko, nebylo by něco na zub? Nic velkého, jen tak co by člověk na jazyk položil, aby žena potom doma nebrblala, kdyby člověku nechutnal oběd, víme, jako . . .“ hned ve dveřích zahovořil místo pozdravu starý pan Ochmajstr.

„Ono člověku, víme, jako, tuze nechutná už v těchto letech,“ žertovně napodoboval přítele šibalský pan podkrajský.

Pánové podali matce Modráčkové ruce. Byla rozpálena žárem kamen, na nichž řídila vařečkami armádu hrnců. Po lokte obnažené silné, tukem do leskla zamaštěné ruce Modráčkové zašermovaly od pánů směrem k troubě.

„Inu, božíčku, copak bych jim podala? pane kmotře, mám tuhle vepřovou, krásně se peče, křumpat budou zlaté křupičky jen což.“

„Jdou k šípku s křumpáním, když není čím,“ ve smíchu vycenil na matku stařecky zeslabené zuby pan kmotr, hlučně doprovázen smíchem a poznámkami pana podkrajského, že pro ně už ani křoupátek není, ačkoliv oba se mladicím právě nejméně vyhýbali.

„Leda kdyby chtěli studenou sekanou... je s česnekem...“

„No, ukážou...“ hrnul se pan kmotr za stůl ve výčepu, do kouta, pod okno, aby přehlédal celou místnost i s kuchyní a mohl hovořiti se všemi.

„Ančka, honem to přines!“ velela matka.

Ančka, jako poněkud volnější vítr, přiletěla ze spíže s pekáčem.

Matka, chytivši pekáč se třemi krásně do zlatova vypečenými šiškami sekané, ukázala panu kmotrovi.

„No, pučej, ochutnám zatím...“ chopil se pekáče a postaviv jej před sebe na stůl docela blízko, skoro pod bradu, neb objem břicha nedovoloval se mu přikloniti. „Kousek chlebíčka k tomu...“

Vyndav z kapsy nůž, ukrojil z jedné šišky špičku. Sousto slušně veliké zmizelo v ústech nadouvajíc baculaté tváře.

„No, víme, ujde, ujde, matka umí sekanou, ale co na plat, když už člověku poslední dobu jak se patří netráví.“

„Inu, když se tolik vyběhá, málo vyspí... prosím vás, člověk se ráno ustrojí do plné parády a tak upatý, ve fraku a cylindru, krk půlkou utažený, peláší hned po snídani takovou hrozitánskou dálku — až pod Matoušovu hrušku...“ rýpavě, ale bez záchvěvu smíchu na hladce vyholené tváři, promlouval pan podkrajský.

Pan Ochmajstr většinu dne trávil v županu, jenž kryl — velice špatně však — košili a podvlékačky, na boso obuté trepky již docela veřejnosti vyzrazuje. Zapáliv po snídani dlouhou dýmku, batolil se, až červené šňůry s třapci se rozletovaly zároveň s županem, přes silnici na kolářovu lavičku. Viděl na svůj dům, kdo vychází a přichází od nich, pozoroval silnici vedoucí od nádraží do náměstí, takže nikdo téměř jeho pozornosti neušel. Hruška mile stínila, ke koláři a sousednímu kováři přes chvíli přicházeli sousedé i vesničtí, takže o pohovor nebylo nouze. Silnice od svého vzniku slynula prachem jako krajina větrností, sem, do zákoutí pod hrušku kotouče protivného prachu zavály zřídka, sedělo se zde příjemně. A konečně ani hospůdka nebyla daleka, pro případ žízně. Není divu, že téměř všechny vlahé dny jarní a letní až do pozdního podzimu babího léta propovídal se sousedy na lavičce pod Matoušovou hruškou.

„Aby je husa —“ nemohla plná ústa pana kmotra obrániti před špičkami podkrajského.

„E, jdou, nezlobějí pořád,“ od plotny kárala paní matka Modráčková, „raděj hádají, co nového. Oni o všem přece vědí...“

Hlavy obou staříků otočily se přímo k mluvčí.

„No viděj, že nevědí, co se v městě děje a jsou pan podkrajský. A pana kmotra zbytečně škádlejí!“

„No, tedy...“ naléhal podkrajský, což asi taktéž vyslovil pan Ochmajstr, jenže plná ústa místo slov jen zavrčela.

„Že náš sloup bude bez Jiskry!“ vážně, s důležitostí veliké noviny proslovila matka vzepřevši ruce v boky.

„Rány boží,“ divadelně spráskl ruce pan podkrajský, „a nespadne podsíň?“

„Nemáme podomka. Zavolala jsem si Jiskru a povídám: poslouchej, ty, Jiskro, tam u sloupu zkusíš někdy jako pes a v té peleši v šancích za šatlavou nespíš taky jako pán. On přisvědčil, jako, že mám pravdu. Ale krčil rameny. Potřebujeme podomka, co to je, víš dobře, pomáháš u koní tak jako tak pořád, tak tady zůstaň. Snad se ti čepice po předešlém vejde na hlavu. Jiskra na to povídá: když myslej, tak budu aucknechtem — a zase dost, jako by říkal, že tomu já musím líp rozuměti. Narazila jsem mu tedy hned čepici na hlavu, jako na průbu, vědí, ale polovici novin jsem spotřebovala na výplň, aby viděl a neměl pod ní celý nos. Dostal ještě po nebožtíkovi a něco od France šatů a už je někde v mašteli nebo na dvoře čistí nože.“

„Jenom aby, matko, Jiskra z Modráčkových šatů nevypadl a do Francových se dostal...“ smál se humorný pan podkrajský. „Jednou budou šaty ve stáji a Jiskra ve svých hadrech u sloupu,“ prorocky vztyčil prst a hlavou potřásal.

„Což by, u matky ještě nikdo neseschl, doroste do šatů i Jiskra,“ supěl pan kmotr, hledě si stále pilně pekáče, v němž jezdil po dně na noži nabodnutým chlebem.

„Ale ale, matko, pěkná hospoda, pan kmotr nedostane ani talíře a vidličky,“ vyčítal podkrajský, mrknuv po sousedovi.

„Božínku, čekám pořád, zdali panu kmotrovi přijde k chuti moje sekaná, přeje-li si kousíčku. Hned běžím!“

„I nechaj toho už. Nestojí to věru za to . . .“ bručí jedlík. „Je skorem poledne, abychom šli, jen tuhle žďabíček ještě, a dolijou vína;“ napichoval špičku sekané na svůj nůž.

„Ba, skoro —“ řehoní se podkrajský z plných plic, „jdou matko, honem pospíšej; zachránit alespoň pekáč!“

Všechny tři šišky sekané zmizely a pan kmotr Ochmajstr chystal se domů k obědu. Nějak mu, člověku, nechutná, stěžoval si znova.

„A s tím Jiskrou, matko, to je dobré. Mnoho nemluví, podomek nemá; nevyžvaní nic, člověk nikdy, víme, jako, neví, co se stane, jako tuhle na příklad s tou sekanou jen se vomrknu a už je člověk i kamarádovi pro posměch. Jo, holečku, jak pak, víme, kdyby člověku, jako, lépe chutnalo! Takhle za mlada, to, to, to . . . ale dnes už!“ máchl resignovaně otylou rukou. „No, abychom šli. Matko, počítaj, ale mně jenom, pan podkrajský si pil vínečko na svůj řad — aby jich neošidil! On rád upře, ne jako tuhle člověk, víme, všecko na plnou veřejnost, on je filuta, spoléhá na svůj ouřad, že se mu, jako, víme, nemůže tak lehce na kobylku, jako obyčejnému člověku. Inu, právníci — zapři, je první a poslední paragraf. No, zdrávi byli. S pánem bohem tu zvostanou;“ tiskl ruce usmívavé šenkýřce, zvyklé podobné jedlické produkci páně kmotrově.

*

Jiskra se tedy za podomka hodil. Uznán byl osobnostmi rozhodujícími, kolem nichž točilo se půl města. Oba starci byli středem společnosti. Pan podkrajský rád uspořádával švandy rozměrné, mnohdy drsnější, jichž by si jiný dovoliti nesměl. Pan Ochmajstr přirozeně při své otylosti byl pohodlnější, omezoval se více na oblíbenou lavičku pod Matoušovou hruškou.

S odevzdaností Jiskrovi vlastní stal se výkonnou služkou široko daleko známého hostince Modráčkova. V oprchalé čepici, jediným odznakem svého úřadu, chodil Jiskra po městě. Mosazný nápis obručovitě přední stranu čepice obtáčející vycídil vzorně. Byla to snad jediná jeho pýcha. Do kořalny již nedocházel. Nedbal výčitek soudruhů, nerozčiloval se jejich pokřiky. O nervech nevěděl, zlosti neznal, neboť od mlada věděl, že zasažen jí byl vždycky nejtíže sám. Na rvačku s pokušiteli byl pohodlný a chytrý. Bylo mu takto docela dobře, nepotřeboval již kořalny, neb nemrzl. A konečně uspokojil zvyklost svou snadno, vždyť nebyla nouze o pivo a trochu kořalky dostal často. Doma si koupil od paní šenkýřky dobrou, lepší, pravou šňábu, tak říkajíc, po níž andělíčky slyšel hovořit. Měl na ni, hosté sedláci při pomoci u povozů vždycky podali nějaký krejcar. Přijíždívali velkopansky na sobotní trhy neb výroční, do kostela. V náprsních kapsách byly peněženky jako nadulé harmoniky. Matka Modráčková byla pro ně jediná na celém kraji. Boháči s hor také si rádi zajížděli do města na dobré sousto. Na vsích se tehdáž ještě nevyvářelo ani v největších statcích jako dnes. Drůbež a máslo i jiný přebytek úrody prodali, šetříce na vyvdání dcer. Zato byly však statky bez dluhů a za selskou dcerkou chodili též páni od úřadů. (Pokračování.)

Tréval-Viola:

MIMO ZÁKON.

(Pokračování.)

Přistoupila k železnému zábradlí a naslouchala hukotu vody. Pak dívala se na mlýny, jichž okna byla osvětlena. I hodiny na vodní věži byly průsvitné. Ukazovaly několik minut po třetí. Ani živé duše daleko široko.

Právě vhodný okamžik k umírání, připadl jí verš známé básně německé. A dobrovolně skončiti, svobodně, ne až bezzubá přijde na bezzubého a zestárlého, jeden okamžik vyšinutí se nad všecky zákony, příkazy a svazky, ubohosti věčných pout — zda není v tom cos božského? Odlesk všemohoucnosti?

Jak pochopovala staré Římany, že sebevraždu zvali pravou římskou smrtí. Věru národ silných lidí, jemuž právem připadla světovláda.

Zdáli zadusaly odměřené kroky. Strážník. Ženda odtrhla se od zábradlí a rychle odešla kol královských lázní do Karlovy ulice.

Urban! Palčivá, jako smrt silná žádost býti mu na blízku zrychlovala její kroky. Uřícena stanula brzy v dohledu jeho obydlí.

V tom vyšel ze sousedního domu muž, za ním pak jiný. Tento odbíhal směrem

od Žendy, kdežto prvý muž bral se k ní, směrem k obydlí Urbanovu.

Světlo lucerny právě na něho padlo. Bože, jaké známé pohyby!

Rychle pokročila v ústrety.

„Urbo!"

Stanul. Nevěřil svým očím. Až když se zapotácela, přiskočil a zachytil ji do náruče.

„Evžo!"

Opřela se o něho celou tíhou a vypukla v úlevný vzlykot.

„Co? Co se stalo?" domlouval hladě ji po lících. „Proč jsi na ulici?"

„A proč ty?"

„Jdu od nemocného."

„Nebyl jsi venku?"

„Byl, ale jen čtrnáct dní."

„A žena tvá?"

„Ještě zůstala venku. Jsem tu sám."

„Pojďme k tobě, Urbo!"

„Není možno! Evžo! Co se stalo? Odkud přicházíš?"

„Hledala jsem tě," odvětila. Zavěšeni kráčeli ulicí, nevědouce kam a tiskli se k sobě pevně.

Ženda zpozorovala, že je Pýr bledý, přepadlý a nikoli venkovem zotavený. Řekla mu to.

Odpověděl prudkým přívalem výčitek.

„A ty se divíš? Když člověk místo veselosti má v duši marnou touhu a pochybnost, myslíš, že venkov mu prospěje? — Vůbec, Evžo, tvé jednání jest — nepochopitelné — kruté — nelaskavé. Celý čas mne ignoruješ — bavíš se s mladými nápadníky — jako bys zapomnela, žes mi řekla — že mne jediného máš ráda — abych ti věřil — a já věřil — jako studentík — a ty — jsi se snad smála? — Mluv — proč neodpovídáš? Kolikrát řekl jsem si: Konec! Vyhostím tě ze srdce, jako ty jsi mne vyhostila — celé týdny, měsíce čekal jsem marně na nějaké slovo — nějaký řádek — jen tolik, že jsi nezapomněla — abych byl trpěliv — a když jsem chtěl — to zhasit — tím více se to rozhořelo — tím bolestněji jsem cítil, že bych tím zhasil i svůj život — své světlo v něm. — Jen pouhé pomyšlení, že bys náležela jinému — mne činilo šíleným — hynul jsem — smrt jsem cítil na blízku — a tys byla vzdálena — oh, měl jsem sen — nejsem pověrčiv — ale viděl jsem tě odněkud padati — a chtěl tě zachytiti — ale vždy jsi mi uklouzla — sen je sen — ale trýzeň, co po něm zůstala!"

„Zrovna jako u mne!" vydechla Ženda, hlavu na rameni Pýrově.

„A tu jsem se rozhodl — ano, rozhodl, že zanechám tu všeho — neboť zde bych zemřel — a že buď odejdeme spolu — neb půjdu sám!"

„Odejděme!" vydechla znovu a v hlasu jejím byl tajený jásot. Hudbou s nebes byla jí slova jeho. Konečně! V pravý, nejvyšší čas probudil se v něm muž a chytil pevně osud obou do rukou. Vše procíťoval, co ona, za bdění i ve spánku. Duše jejich byly už tak slity, že čím strádala jedna, tím odezývala se i druhá.

Rychle vyprávěla o zkušebním čase, jak odbývala nápadníky. Pak pověděla o svém nepokoji, o úzkostech, jež stupňovaly se do nespavosti, až vypudilo ji to z domu. O svém snu mlčela a svou nemoc přičetla fantasii. Obávala se, že se v něm probudí lékař a bude ji zdržovati, léčiti. Měla tolik na spěch! Nechtěla, aby poznal, že i choroba, ne pouze láska ji k němu pudila.

A když jí Urban navrhoval únos, smělá myšlenka ji rychle zaujala jako hazardního hráče sázka posledního majetku na jedinou kartu.

Což kdyby učinila si z předmětu hrůzy předmět touhy a štěstí? Obrátit bodec, persiflovat osud i zákon a proti příšerné hrozbě vrhnout dionysovskou radost ze života? Místo Memento volati Evoe? A hned měla plán hotový.

„Ano, Urbo, můj milý, dobrý a silný — odjedeme — tam, kam jsem dávno toužila — na jih! Do Egypta!"

„Do Egypta?" pozastavil se, ale rychle dodal: „Kam chceš!"

„Dopíšu hned zítra paní Reuterové — ona tam má přátele, slíbila mi doporučení."

„A což rodiče? Řekneš jim, Evžo? Propustí tě?"

„Ještě si rozmyslím, zda jim to řeknu. A kdyby nedovolovali, což nejsem plnoletá? Urbo, co ty bys dělal? Zdržely by tě děti? Nebo žena? A kdybych nebyla svéprávná, zdržel by tě zákon?"

„Nikoli, Evžo! Ale u mne jest to přece jiné. Po mně nikdo příliš nezatruchlí — kdežto rodiče —"

„Urbo, neztěžuj mi to! Povinnosti k rodičům, láska dětinská — jsou také zákony — ale jsem už celá mimo zákon — veškerý zákon — vše obětuji. Rodiče to překonají a pochopí — až nebudu —"

„Jak to, až nebudeš?"

Zajikla se. Jak lehce, téměř radostně promluvila neblahou větu! Samotna by se bála přivolávati osud. Nyní, u něho, ničeho se nebojí. Ach, zázraku důvěry! Vyzývavá chuť k zápolu jí pronikla. Vždyť on ji nedá.

„Nic — chtěla jsem jen říci, až u nich nebudu."

„A tak! Jsou to však staří lidé a ty jediné dítě! — Nemyslíš? —“

„Urbo — budou zpraveni, že žiji, ujištěni, že jsem šťastna. Vždy bude to výhodou, proti tomu druhému.“

„Proti čemu?“

„Nu — proti tomu, nač právě myslím a po čem panu všetečkovi nic není.“

A rozhovořila se opět o svých plánech cestovních. Zajede na oko ke své přítelkyni v Lochotíně Marii Karáskové. Odtud pojede na Terst, setká se tam s Urbanem a lloydovým parníkem odjedou do Egypta, do Kahýry a hlouběji do země, až k pyramidám a dále.

O pyramidách promluvila tišeji. Slabý fantom Seveřin mihl se před ní. Ale nepostrašil ji více než černá kočka, vyskočivší náhle za patníkem a prchající přes cestu napříč.

Její zdraví v Urbanovi se zase zazelenalo.

Bláhová! Kdysi domnívala se, že z útrpnosti se ona k němu sklání, že udílí mu štěstí jako žebráku kus chleba a zatím nebýti jeho, co by se s ní nyní stalo? Jakým klamům smyslů by podlehla? Smrti nebo šílenství? Snad obému.

Oddaná vděčnost prolnula ji celou. On je to tedy, jenž po druhé již skýtá jí záchranu, dává jí, co sama chtěla udíleti. Štěstí.

Urban napomínal ji, aby hovořila tišeji. Tak jásavě a hlasně hovořila. Cos novorozeného z ní volalo, plíce jako by zkoušely plné rozpětí. Přimknula se k Pýrovi a po prvé snad uvědomovala si jasně, že je to muž, doplněk jejího pohlaví a zabažila dáti se mu celá, víc, mnohem víc než jeho žena.

Potkávali povozy se zeleninou, mlékem a masem. Pekařští učedníci s koši spěchali kolem nich. Nebe se vyjasnilo, hvězdy pročištěné jako v lázni třpytily se svátečně a radostně. Vítr ulehl, jen lichotně ovíval nočním chladem otužilé líce.

S věže bila pátá.

„Nyní bys měla domů, Evžo!“

Umluvili se ještě, kde se shledají a kam si budou psáti. Pak vklouzla Ženda do domu, jehož dveře nechala dříve nezamčeny. Byl svrchovaný čas. Sotva byla nahoře, otevřel se byt domovníkův a šouravé kroky braly se po schodech nahoru. Domovnice posluhovala dvěma svobodným železničním zřízencům, kteří měli pokojík v třetím patře. O šesté musili nastoupiti službu.

Vešla do bytu rovněž nezamčeného a zdálo se jí, jako by v kuchyni slyšela kuchařku Karlu. Za chvíli byla v posteli. Spala až do poledne.

Zdravá! zajásalo v ní, když procitla z tvrdého, bezesného spánku. Když vešel otec, vztáhla po něm ruce a přitáhla ho prudce k sobě:

„Už mi nic není!“

„Chvála bohu!“

A počal sestavovati si lékařskou anamnesu, vyptávaje se, co na noc jedla, co četla před usnutím a podivil se, že Panegyrikos od Isokrata. Zapomněl, že už dávno dala se na podnět Urbanův do četby starých autorů a nudu přemáhajíc, přišla jim časem na chuť, takže bavily ji tam, kde jiný by nalézal zaprášené nezáživnosti.

„To nemáš z mé knihovny.“

„Nikoli, papáčku, to jsem si koupila.“

„Že tě to zajímá. To přece není dámská četba.“

„Ó, mne zajímají mnohé věci, které nejsou pro dámy. Právě proto. Víš, mimo zákon, vlastní cestou! bylo vždy mé heslo. Ostatně, myslila jsem při tom na Prahu a ne na Athény. Apropos, máš nějaký zeměpisný atlas?“

„Několik, jenže nevím, kde nyní budou.“

„Ráda bych si něco z nich vyhledala.“

„Pak se rač namáhat v knihovně sama. Ale napřed pojď k snídani!“

Jdouc do knihovny, zastavila se Ženda v kuchyni. Karla kývala na ni tajemně.

„Zas už tady v noci chodila.“

„Kdo pak?“

„Nu, Severa Přibyslavská.“

„Viděla jste ji?“

„Byla čirá tma — ale znám její krok. Já jsem si myslila už za jejího života, ta že bude chodit lidi strašit.“

Kuchařka neměla Severu ráda. Míchala se jí do kuchyně. Chodila s ní na trh a netrpěla šmejdy s prodavačkami a řezníkem. A ustavičně Karle kázala: Nepokradeš! A nedosti na tom, i do vaření se míchala. Zelí upravovala po venkovsku a chtěla mermomocí, aby brambory nakrájela do omáčky. Brambory s omáčkou! No, to bylo jídlo!

Ženda nevyvracela domněnku Karlinu. Věděla, že pro strach ji aspoň kuchařka špehovati nebude, kdyby jí bylo třeba ještě nočního výletu.

V knihovně vynašla si Ženda atlanty. Jeden byl starý, latinský, ještě z doby dědovy. Vyhledala si Afriku a porovnávala mapy. V nejstarší mapě našla Theby, ale dále k jihu bílá, širá místa s nápisem Hic sunt leones!

Vidina vyvstala. Vzpomněla na příšerný rej strašidel na poušti svého snu.

Ano, tam jsou lvové.

A vstříc jejich tlamám jde buď nevědomá oběť nebo lovec. Ona nevědomou obětí nebude!

XIV.

Otec Poříz podivil se nemálo, že Ženda náhle usmyslila si navštívit přítelkyni v Lochotíně.

„Jsem nervosní,“ prohlásila, „a změna vzduchu je mi nutna.“

„Ale pak by se hodilo lépe nějaké lázeňské léčení,“ namítal otec. „Poradil bych se s doktorem Orkafem.“

„Ne, ne, papáčku, tak zle není. Zkusím to napřed bez lékaře.“

Chvíli vyjednávali a na konec otec Poříz svolil. Jako vždy. A sám přimlouval dceři, aby venku zůstala, co nejdéle a do Plzně sem tam na nějaký koncert se podívala. Že je to znamenité hudební emporium.

A paní Nolča připomenula, aby Ženda neopomenula také slečnu Karáskovou do Prahy pozvati.

Přípravy, jež Ženda k návštěvě činila, byly kromobyčejné. Ale pozornosti rodičů unikly. Otec myslil, že mnohé kufry, které Ženda naplňovala, budou plny toiletních věcí a nevzdával se naděje, že dcera v Plzni při nějaké příležitosti setká se s někým, jenž ji zaujme a od neblahé vášne vyléčí. Paní Nolča vůbec si příprav cestovních hrubě nevšimla.

Pozastavil se otec poněkud, že Ženda požádala ho o několikaměsíční výplatu obnosu, jejž jí dával pro osobní potřeby. Dámské tajnůstky, řekl si potom, vydal peníze a dále o tom nemluvil. I na novou kožešinu a na knihy vyžádala si značný obnos. Bude to míti za dárek k Mikuláši.

Otec varoval ji před zimními sporty, zvláště před lyžařstvím.

„To mne letos ani neláká,“ odvětila Ženda. „A na Šumavě se to nepěstuje. Spíše v Krkonoších.“

„Mám tě brzy navštívit?“

„Ne, papáčku! To spíše semo tamo přijedu já do Prahy.“

„Alespoň tedy piš! Ano? Ob den! Třeba jen lístek.“

„To ne! Budu psáti a když ne často, tož dopisy a ne lístky. Nebudu-li dlouho psáti, nestrachujte se. Bude to jen znamením, že se mi dobře vede.“

„No tak, bav se dobře a přijeď zase zdravá!“

Do týdne Ženda odjela. Otec doprovázel ji na nádraží.

Proč líbala ho tolik? Proč mávala šátkem z vozu, dokud ho mohla na peroně viděti? I úsměv její byl takový měkký a oči jí plynuly v slzách.

(Dokončení.)



Antal Stašek:

BRATŘI.

(Pokračování.)

Zdá se jí, že opět vystoupila na svůj vrcholek, odkud hrdě shlíží do nížin, přeplněných strachem malých duší, chvějících se druh před druhem; hrbících se před zákony úzkostí; přetvářejících se vzájemně; vlekoucích za sebou stálý černý stín životních svých lží. Zdá se jí, že nad tu nížin ploskost je povznesena pravdou i láskou svou a sluneční jas že je pravou její říší, bytosti její jediným domovem.

*

Lipskému byly břemenem povinnosti úřadu. Byly víc než břemenem, byly častou bolestí a nitra nepokojným zmítáním. Budilyť v něm soustrast mnozí z těch, jež měl stíhat žalobou. Jiné, které zákon odsuzoval a společnost stavěla na pranýř, byli v jeho očích pouze zbloudilci. Věděl, že je život tmavým, hustým lesem, kde cestičky jsou zmotané i neschůdné; lesem, kde na poutníka číhají tisíceré nástrahy, tisíceré náhody i nehody, a v každé z náhod těch že trčí nebezpečný hrot; lesem, kde osud převléká se v strašidlo a děsí ty, kdo nemají odvahy nebát se. Což divu, že v tajemném tom hvozdě vedle šelem a dravců, kteří čenichají kořisti, je tolik zbloudilých a nešťastných. Vždyť on sám je zbloudilec a nešťastník!

A mimo to kdo zná hranice, kde zodpovědnost počíná a kde přestává? Je lidská vůle svobodná? Není spíše každý čin člověka hned vyryt nebo vepsán v knihu jeho života, jakmile vyjde z lůna sténající mateře? Není každé slovo, ba každé písmeno knihy té železnou nutností? Není člověk nutnosti té slepým otrokem, jenž se holedbá, že má vůli svobodnou, ač se potácí v okovech? Není každý zločinec již při svém narození souzen, aby se jím stal?

A těch lidských zákonů! Chtějí být jako sama příroda: neúprosně ku předu

se řítící a drtící. A když volají: „fiat justicia, pereat mundus" - staň se spravedlnost, byť i zahynul svět, nehyne svět, ale lidé hynou v něm.

Zvyk bývá mocným vladařem a říká se, že člověk mu je poddaným. Ale u něho nezmohl ničeho. Nepřikryl svým šedým nátěrem křiklavé barvy těch myšlenek. Řeč, kterou pronášíval při přelíčeních, tlačila ho mnohdy jako lež a připadával sobě jako pokrytec, jenž béře i na svou tvář i na svá slova nalíčenou škrabošku.

*

Téhož dne, kdy Ludmila svým odhodláním slavila vítězství nad sebou, nad mužem, nad svým manželstvím, odbývalo se soudní líčení, při němž veřejným byl žalobcem. Na lavici obžalovaných seděl muž, do jehož záhy ustaralých tváří ušlechtilých rysů byly vryty sledy životních zápasů, jízvy životních potyček.

Byl Lipského druhem mladých let. Chodili spolu jako chlapci do školy, spolu si jako děti hrávali; a stýkali se občas i ve věku pozdějším. Nyní mu velí povinnost, by proti příteli hnal útokem. Chtěl se zbavit toho úkolu, ale nemohl; úřad bývá nemilosrdný.

Muže toho vybralo si neštěstí za svůj terč. Neštěstí je dobrý střelec, a každá střela trefila. Ubožákův mozek, srdce, kapsa byly toho důkazem. Skončiv střední školy, stal se úředníkem u dráhy a oženil se s hezkou Aglajou. Ale žena stala se mu démonem, a peklem stal se život s ní. Ukazovala místa, kam má mířit neštěstí, a kde rány bolí nejvíce. Nejprv vzala mu peníze a utratila s bratrancem, s nímž ujela do Švýcar. Musil ztrátu nahradit a byl propuštěn. Krása s jemnou ztepilostí, jež se lichotivě ke každému tulila, byly jí orodovnicí, prosbou a vyslyšením zároveň. Přijal ji na milost a šli spolu cestou dál. Ale odbočovala a utíkávala mu do polí na postranní pěšiny. Nestačil ji hledat a nazpět přivádět. Byl po sobě obchodníkem, cestujícím jednatelem, účetním a pokladníkem různých spolků, různých domů obchodních; prometl všechny možné dráhy, všechna možná zaměstnání, ale všechno musil po pořádku opustit. Řítil se naň nezdar za nezdarem, za náhodou náhoda. Kromě toho Aglaja mu učinila nevěrou svou, lží, přetvářkami, podvody, marnotratným mrháním, veřejným pohoršením každý úřad, každé zastavení nemožným. Nebylo ani společenské ani mravní neřesti, jíž by po otrocku neholdovala. Otrokem byl i on. Člověk mocných pudů, vytrvalé dělnosti byl vůči ženě chabým slabochem. Dovedla jeho sílu vést i držet na nitce obmyslné lsti a svůdných úsměvů. Všechny údery životních nehod, všechny šlehy jejích zločinů i vin svezly se jako po hromosvodu po hebkých jejích údech, jež, rozkošné a rozkošnické, objímaly ho a ovíjely jako lichotivým břečťanem: jedinou zelení jeho pochmurného léta, oddechem jeho černých nocí a strastiplných dnů. Malého měl synáčka. Byl jediným paprskem jeho tmy. Tančil a smál se ten paprsek, hrál hudbou do smutků života. Ale nemělo to trvání. Dítě se utopilo za parného dne, když matka nechala je bez dozoru a po břehu řeky v skrytých křovinách důvěrně se procházela se svým galánem.

Neštěstí dostoupilo vrcholu.

Přistihl Aglaju při manželské nevěře s týmž mužem, jenž byl vinen smrtí jeho Vojtíška. Stalo se to na velkonoční pondělí podvečer v zahradě při vesny prvním rozpuku, když kvetou prvosenky, klíčí tulipány a z křovin i z lesů volají své touhy drozd i kos. Vrátil se z cest neočekáván a na vlastní oči viděl pohanění své. Vrhl se na svůdce. Ten se bránil zoufale. Střelil po něm a zastřelil. Hněv vzkypěl ještě touž a obrátil se proti nevěrné. Vypálil i na ni ránu, ale netrefil. Byl zatčen a pro vraždu obviněn.

Dnes měl soud. Žena svědčila. Přišla černě oděna. Ale její úbor pouze smutek předstíral a lhal. Pravdu mluvil úsměv pootevřených rtů. Tak stála před soudci.

Bílá, růžemi prodechnutá pleť; čelo jako vesny lilije; modré jako chrpa oči, z kterých zdál se mluvit smírný klid a pokora; jemné způsoby; úbor vkusný, vybraný, chůze jako rytmus sladké hudby: za tak sličnou postavou skryta byla vilně rujná ďáblice s drápy lačnými, s lačným jícnem, s duší hladem vyprahlou, honící se po smyslných rozkoších.

Řízení skončeno.

Vstal Lipský a měl promluvit. Podíval se nejprv na muže, jenž zdrcen ženou, zdrcen životem čekal na ortel; podíval se i na ni a před zrakem mihla se mu Votanova socha s Ludmilou.

„Překonej svůj úřad a zvolej mezi porotce: člověk ten je nevinen, osvoboďte ho a odsuďte tu ďáblici."

Tak v něm cosi vykřiklo: okamžitý nápad, vypěněný z onoho v duši místečka, které zůstalo nedotknuto světa nákazou. V místečku tom bývá skryta odvaha a pravda, svědomí a hrdost i vše ostatní, co je povzneseno nad všedních běhů otřelost a nad životní lež. Lidé jmenují to přepiatostí nebo pošetilým bláznovstvím.

Hlasy takové vyrážejí někdy náporem a mají sílu vítězit. Ale nejčastěji zakřikne je strach se stem jiných ohledů a zamkne na zámek.

I Lipský zavřel odvahu a spustil řeč, jak kázala mu povinnost. Házel po ubohém paragrafy zákona, jež na něj dopadaly jako těžké kameny. I jeho povahy se dotkl po způsobu veřejných všech žalobců, líče dráhu jeho života ne jako řadu pohrom, ale jako důkaz chabosti. V očích soudců z lidu mělo se stát vinou, co bylo divokou hrou osudu.

Dokončil a zavadil očima o Junka. Jejich pohledy se potkaly. Viděl smutek ve výrazu ušlechtilé tváře a bolestnou v zraku výčitku, jež mluvila o křivdě. Ucítil své svědomí, jež se bouřilo. Styděl se a tak byl sám sebou zaujat, že sotva slyšel výrok poroty: vinen zabitím.

Odsouzen k žaláři.

Lipskému se zdálo, že on je trestu toho vlastním původcem.

Aglaja odcházela tak, jak vstoupila: na rtech s úsměvem. Jako s její duší hřích, tak srostly s její tváří zálibné a svůdné úsměvy. Byly hříchu radostí a světu výsměchem.

*

Pohřížen do sebe, opouštěl před polednem soudní budovu. Případ ten ho rozrušil. Nebyl již schopen práce a chtěl odjet do letohrádku na venek, kde dnes Ludmila chystá slavný večírek. Ale byl rozkláćen ve svých myšlenkách. Nemohl se ustanovit na ničem, ani na maličkostech, kam má jít, co má pro okamžik učinit.

„Půjdu při večerním chládku pěšky . . . za dvě hodiny jsem tam . . . zatím navštívím Votana,“ rozhodl, šel, usedl v dílně a bavil se díváním i mlčením. Sochař vycítil, že dnešní tišina je hlubší, zadumanější, smutnější, než bývá jiné dny.

„Bolí?“ ptal se svým stručným způsobem.

Neodpovídal, ani hlavou nekývl.

„Odhoď!“ pronesl druh jediné slovo a sta jich zamlčel.

Opět žádná odpověď a zase mlčení, mlčení zaryté.

Cyril pracoval. Ale i v něm se cosi zmítalo a bouřilo, co se marně snažil přikrýt obličeje výrazem: ponurým a posupným. Ne věk, tajný žal mu vyryl vrásky, jež se množily a prohlubovaly.

Práce mu nešla od ruky. Mrštil zlostně rydlem, zapálil si doutník a usedl vedle přítele.

„Bolí?“ obrátil se k němu přítel touže otázkou, jakou před chvílí byl tázán sám.

Ani sochař nevětil.

„Odhoď!“ slyšel stejnou ozvěnu.

„Mám odhodit to nejvyšší, co ve mně žije? Mám odhodit svůj ideál, jehož ztělesnění mělo mého života být vrcholem a korunou? Mám v sobě roztříštit to velké dílo, jež mně tane na mysli? Ne . . . Budu dále bojovat, až vdechnu mrtvé hmotě to, co žije a co vidím ve svých hlubinách.“

„Chceš něco, co se k hmotě nedá připoutat. Chceš nemožné, a marně potýkat se budeš s měkkou hlínou i s tvrdým mramorem.“

„Buď dosáhnu nebo zahynu . . . Mám v sobě i mimo sebe ještě nepřítele jiného, kterého dřív musím zničit, zkrušit, zašlápnout. Pak budu čist i prost, a dám se s novou silou do díla.“

Druh nechápal.

Odmlčeli se oba dva a kouřili. Ústa mlčela, duše mluvily. Tak bavili se asi hodinu.

„Přijdeš dnes?“ ptal se Lipský, když odcházel.

„Zajisté.“

Odebral se do pražského svého bytu, kde v létě za ženiny nepřítomnosti zůstával jen s klíčnicí a s její starou matičkou.

Chodil po dlouhé řadě velkých pokojů v prvním patře a nemohl se zbavit Junkova vyčítavého pohledu. Stávalo se mu častěji, že vídíval na duševním obzoru svém výraz tváře mnohých lidí, jimž žalobami připravoval cestu k žaláři. Dnes se mu vrýval ubožákův výraz hlouběji.

„To, co jemu, mohlo by se v hněvu stát i nejušlechtilejší povaze,“ přemítal a padl na něj nápad s otázkou, co by dělal on v tom případě.

„Patrně totéž, co onen nešťastník,“ hrnulo se mu na mysl.

Stíral se sebe tu představu. Odháněl nejen nápad ten, odháněl i Junka z myšlenek. Ale čím se více namáhal, tím houževnatěji se ho držel člověk, jejž odsoudili dnes. Zakousl se mu do mozku nejen on; hrnuli se na něho i všichni ti, na něž proti svému přesvědčení metal střely obžalob.

Běhal po komnatách a z chaosu se vynořilo k jasu dávno v temnu pracující odhodlání: „Vzdám se svého úřadu!“

(Dokončení.)



FEUILLETON.

Ferdinand Strejček:

Šotek a Diblík.

Šotek poskytl u nás dvěma důležitým listům*) satirickohumoristickým významné jméno své, oběma illustrovaným. Nejprve se ho ujal Karel Havlíček Borovský, po letech Jakub Arbes. Ale ani jedinkrát se šotek neosvědčil co do vytrvalosti. Vtipná jeho hra brzy ho pokaždé omrzela, či vlastně byla mu znechucena. Havlíčkův „Šotek" škádlil zpátečníky necelé čtyři měsíce, od 7. ledna 1849 do 1. dubna téhož roku, Arbesův to vydržel o 4 měsíce déle, od 7. října 1880 do 1. června 1881. Byla tedy i jemu sedmička číslem osudným.

Havlíčkův list pěstoval téměř výhradně satiru politickou. Pozadím všech příspěvků Havlíčkova „Šotka" byl politický program, kterému sloužily jeho „Národní Noviny". Již proto nemohl redaktor počítati s prací cizí, nýbrž musil vyplňovati celý list myšlenkami vlastními. Vysmíval se všem vadám, které viděl v současném životě českém, vystupoval proti jeho povrchnosti a malichernostem, potíral reakční snahy vlády i byrokratismus atd. V prosaických příspěvcích oblíbil si Havlíček hlavně formu rozhovoru a rád paroduje zákony, úřední akty a p. Veršované práce Havlíčkovy omezují se hlavně na vtipné epigramy z pobytu ruského a pak na politické popěvky, napodobující píseň národní.

Havlíček, jehož bezohledná útočnost značně se lišila od neškodné celkem satiry doby předbřeznové, stal se vzorem mladším satirikům českým, z nichž si Arbes, jak řečeno, dokonce i nadpis Havlíčkův osvojil. Jenže nadlouho nebylo lze satiře uplatňovati se ve všech oborech potřebné působnosti vzhledem k politické reakci let padesátých a šedesátých a tak zůstávala omezena toliko na pole literární, společenské a nanejvýš ještě umělecké.

Takovou se nám jeví satira v „Rachejtlích", které vyšly v letech 1854—55 ve 4 svazečcích nákladem F. E. Kastránka v Jičíně, taková jest i povaha „Diblíka" (vydávaného od A. Štraucha a J. Grosa, tiskem a skladem Kat. Jeřábkové v Praze), zřejmého to pokrevence „Šotkova", který také nedočkal se většího počtu svazků než čtyř, každého o 72 stranách, a vystrkoval svoje růžky současně s dvěma posledními svazky „Rachejtlí" r. 1855.

Důležitější informace o „Rachejtlích" podal nám loni p. Ferdinand Pátek v „Osvětě" (č. 10 r. 1916) v článku „V. Č. Bendla Stránického „Rachejtle" ", kde jediné pohřešujeme udání, že známý překladatel z Puškina Václav Čeněk Bendl měl z počátku spoluredaktory Antonína Štraucha a Jana Grosa, kteří se stali záhy patrně pro nějakou neshodu s Bendlem vlastními zakladateli a řediteli „Diblíka".

Když počali „Diblíka" vydávati, bylo Štrauchovi 24 let a Grosovi dokonce teprve 22. Ant. Štrauch byl tehdy již žurnalistou a dobyl prvního literárního úspěchu podobně jako Bendl i Gros ve Fričově „Ladě Niole", Jan Gros studoval ještě r. 1855 práva a odtud v „Diblíku" lecjaká ukázka a narážka z tehdejšího života studentského. Užíval někdy pseudonymu „Damián Šroubek", ale většinou prací vlastních vůbec neoznačoval, podobně jako svých nepodpisoval ani jeho redakční kolega Štrauch a jak vůbec tehdy bylo při humoristických pracích nepěkným zvykem. Dovídáme se toho z listárny „Diblíka", nadepsané „Nefrankované listy" (svazek III., str. 71): „Durdíte se, že jsme pod článeček Váš nevytiskli i Vaše jméno? Jména přispívatelů svých nevynecháváme proto, aby se snad zdálo, že je všecko v Diblíku prací naší — bůh uchovej! — byli jsme však z více stran o zatajení jmen požádáni, a doufali jsme, že i Vám se tím zavděčíme. —" Jaký však byl takového zatajování smysl a účel, těžko rozhodnouti. Snad měli v tom zájem jediné přispěvatelé z řad studentských. Aspoň se zdá, že skutečně většinu prací „Diblíka", pokud nepocházejí od redaktorů samých, psali mladí začátečníci bez velikých aspirací uměleckých.

Ale přesto vyskytuje se v „Diblíku" nějedna zajímavá ukázka pěkného talentu literárního, jako jsou výborné přímo „Sociální silhouetty (I. Kritik, II. Vaječný trh a lotterie, III. V neděli odpoledne, IV. Novinkář (= lokálkář)), z nichž nejedno místo mohli by směle podepsati nejlepší naši toho druhu pozorovatelé Neruda nebo Herrmann, dále zajímavý náběh k měsíčnímu cestopisu „Cesta do měsíce, vykonaná Hovorou Černobýlem", jakýsi to předchůdce slavného výletu Broučkova, vtipná persifláž stereotypních životopisů posmrtných „Životopis Hejlíčka, se zvláštním vztahem k jeho smrti", účinná parodie esthetických rozborů RK v Musejníku, nadepsaná „Esthetický rozbor „Kytice" od Damiána Šroubka, drastický výsměch „Popularisování věd" atd.

(Pokračování.)

*) Pro úplnost může býti ještě uvedeno, že „Šotkem" nazval r. 1863 také redaktor a nakladatel Bedřich Moser několik čísel svého humoristického podniku, která byla dána předplatitelům náhradou za zapovězené „Brejle".

LITERATURA.

Rudolf Secký: *Když kvetly jabloně...* Črty uhlové a křídové. Nákladem Jana Kotíka na Smíchově. —

Záliba v četbě mění se někdy z trpné účasti v kladnou činnost. Horlivý čtenář zatouží vyjadřovati se písemně; trochu slohové sběhlosti

nabyl, trochu obratů mu utkvělo v hlavě, a nepoznává jejich otřelosti. Tak vznikají knihy, které se snadno a s velkou láskou píší, ale velmi špatně čtou, — aspoň skutečnému čtenáři, t. j. takovému, který má svůj nárok a měřítko. Jest pak těžko a nemilo říkati autoru takových s láskou psaných prací, že kniha není dobrá, že jeho črty jsou povídky dle vkusu dávno překonaného, že však nelze šetrně a shovívavě o publikaci pomlčeti, ježto jest škodnou, poskytujíc a šíříc možnost pohodlné, beznáročné četby, odvádějíc od četby dobré a svádějíc k napodobení; a že toto odmítnutí nelze ničím zmírniti, ježto nikde v knize nesvítá naděje uměleckého vzestupu — kteráž naděje mění zorný uhel posuzovatelův na práci začátečnickou, nedokonalou. V tuto všeobecnou úvahu lze zahrnouti knihu „Když kvetly jabloně . . .“, kterýž název snad má vysvětliti, že povídky v knize vydané vznikly kdysi za autorova mládí; jednotlivé články její naprosto nemají pevnosti a velkosti rysů, kterých bylo by lze se dohadovati pod označením jich za „črty uhlové a křídové“. Ze všech jediná „Andulka“ má hlubší jádro životní; autor však se spokojuje s obšírnějším vyprávěním příběhu jako dle novinářské zprávy, zcela opomíjeje moment hlavní: psychologii dítěte, jež příběhu jest základem. — *Kaz.*

*

A n t o n í n M a t u l a: *Vesnické drama.* Studie z českého písemnictví. V Jičíně, nákladem spisovatelovým. —

Spisovatel v krátké předmluvě, zabývající se vlivem venkova na národní ráz umění, vyslovuje své thema otázkou: Jak vysoko vyspěl na české vesnici nejumělejší útvar spisovatelské tvorby, vesnické drama? A jednotlivá česká díla této tvorby rozebírá ve své studii, vycházeje od „Našich furiantů“ Stroupežnického, takže do jisté míry jeho práce jest příspěvkem k jubileu tohoto díla, nedávno zdůrazněnému novým provedením v Národním divadle. Opomíjí i Tylovy i Šubrtovy hry z vesnického života, maje je patrně za romantické, po případě historické, a počíná vítězstvím realismu v „Našich furiantech“, oprávněnou obšírnější pozornost věnuje Štolbově „Závěti“, Jiráskovým „Vojnarce“ a „Otci“, Svobodově „Márince Válkově“, Mrštíkových „Maryše“, přehled doplňuje pracemi G. Preissové, K. Jonáše, F. Sokola-Tůmy, M. Zachara, Abigail Horákové, J. F. Karasa, P. Fingala. Neznám mu zůstal dr. Cízler („Na šenavské pile“, „Soucit“), čehož dlužno litovati, neb náleží v přehled větším právem než někteří ze jmenovaných. Autor svou studií látky nevyčerpává, ale bedlivě připravuje materiál; uvádí obsahy her, analysuje podrobnosti děje, jmenovitě složky psychologické a shledává vývoj dramatu vesnického v trojím směru: z domácí povídkové tradice, směrem realismu Tolstého a cestou novodobého ideového dramatu. S tímto výsledkem zaznamenává i stagnaci, která v uměleckém těžení v tomto oboru nastala a shledává příčiny její — (velmi správně) — v naprostém nedostatku, nemožností, po případě neschopností styku literáta s venkovem, na druhé straně pak v umělecké nedostatečnosti těch, kdož o tvorbu vesnického dramatu dneska sem tam se pokoušejí, hovíce nesporné jeho potřebě. „Duše vesničanů jsou ponechány na pospas podprůměrných, umělecky bezcenných a zdravé duše hubících „obrazů ze života“ a „vesnických her“. Ale jsou rozhodně materiálem vděčným, ovzduším poměrně ryzím, neprostoupeným tolika vlivy jako ovzduší městské; a v něm může najíti obrození i tvorba dramatická, jako je našly povídka a román počínaje příkladem Němcové a Světlé až po novodobého národního klasika toho směru, K. V. Raisa.“ *Kaz.*

*

E l i z a O r z e s z k o w a: *Tré povídek.* Přeložil a úvodem opatřil Adolf Černý. Světové knihovny č. 1275—1277. Nákl. J. Otty.

Ze slavné polské romancierky, Elizy Orzeszkové, bylo do češtiny svého času hojně překládáno; jest to umělecký zjev, ke kterému vždy rádi se vracíme. Adolf Černý novým překladem sjednává mu oprávněné, ač zatím poměrně malé zastoupení ve „Světové knihovně“; k výboru tří povídek z rozličných období spisovatelčiny tvorby (1887—1898, 1896) připojuje úvodní studii, příkladnou svou věcností a jasností, přehledně opřenou o prameny polských dějin písemnictví. Z trojice prací přímo nás okouzluje „V zimní večer“, bohatě stavěný a dramaticky prodchnutý výjev z nitra selského statku, ale také z duše lidu. Množství osob v rozmanitých dějích jest zde současně a úměrně ovládáno, množství typů odlišného života duševního mistrně seskupeno a hlavní děj s velkým uměním stupňován a vyhrocen, utkání a poznání otce se synem a konečné rozřešení provedeno s citem hluboce lidským, s podmanivou poesií. Čistou, poetickou, ač vždy s realitou se srovnávající jest také mluva — a budiž hned zase uznána zásluha překladatelova, jenž také zde podal práci, jaká může býti vzorem péče a dovednosti překladatelské. Nahradil originál mluvou plynnou a pružnou, malebně přilehavou, a jeho velká zkušenost a bohatá znalost jazyků slovanských jest zde pramenem řeči ryzí, obohacené výrazy svěže výstižnými. — Obě další práce, „Slečna Růža“ a „Světlo ve zříceninách“ mají náměty rázu běžnějšího; obě však povzneseny jsou na uměleckou úroveň vypravovatelským klidem a slohem, vtiskujícím každé práci patřičné zabarvení. — V předmluvě překladatel poukazuje na možnost uvésti povídku „V zimní večer“ na jeviště; stálo by to za pokus ctižádostivému režiséru. *Kaz.*

TÝDEN.

* Jedva že trošičku volnějšího dechu nabyly naše plíce, již také začíná ruch v opuštěných úhorech, které mohly navěky zůstat úhorem, totiž ve výrobnách detektivek a jiné pod. oblbující literatury. Ale zde, trvám, nepůjde, aby nastal status quo, neboť chceme jako národ vyjíti z potopy světa očištěni, k novému lepšímu životu duševnímu i tělesnému. Zvýšení úrovně mravnosti, ušlechtilosti, vědomí vyšších, krásnějších cílů jest národním příkazem doby, je tedy ku podivu, co v ní hledá nová Lupinovská literatura, hloupě krvavý brak předpotopní, s níž přichází právě jedno předměstské nakladatelství ve spekulaci na nejnižší zvířecí pudy? Zatím ho nejmenujeme, ale přibijeme je bez milosti na pranýř, osmělí-li se za dílem I. vydati i díl II. Myslím, že v tom budou svorny všecky naše časopisy i listy denní, aby potíraly hned v zárodku nicotnou plevel, a že ani insertními objednávkami nedají se slákati od své povinnosti.

*

* Nešvarem dosti častým, který knihy hanobí, jest pomocné vpisování dat a cen na druhou stranu prvního listu. Přihází se to zejména u remitend, a nebývají těmi poznámkami ušetřeny ani svazky vázané. Kupujete-li někomu dárek, staráte se, aby prosaická obchodní číslice z něho zmizela, ale jsou i takoví důkladníci, že své poznámky vpisují do nových vázaných knih i bibliofilských edic inkoustovou tužkou. Přimlouváme se, aby tento nešvar zmizel co nejdříve nadobro.

*

* Před sto lety tiskly se ve Vídni četné knihy francouzské. Mezi těmi „Mistrné spisy“ spisovatelky dávno zapomenuté, přes to, že byla plodná velmi. Jest to mad. de Genlis, žena duchaplná a pohyblivým životem pozoruhodná, která vydala přes 90 románů. Z těch „Mademoiselle de Clermont“ za nejlepší pokládá se, ale „Madame de Maintenon“ (1816) za nejzajímavější pro názory ženy tehdejšího vyššího světa, která byla vychovatelkou dětí vévody Orléanského, pozdějšího „Egalité“. Vídeňské knihy před sto lety tištěné nesou vedle vročení toto svědectví o tiskaři: „A Vienne de l'imprimerie de Schrämbl, rue Dorothée.“ První překlad z tvorby této spisovatelky do češtiny „Obležení Rošelské“ od J a n a Š t ě p á n k a vyšel v Písku r. 1820. O

*

* Poláci, dbalí svých velkých lidí, sbírají nejen památky rukopisné a vzpomínky všeliké, ale také jiné věci. Tak zakoupen byl nábytek Stanislawa Wyspiańského, který tvořil výzdobu světnice paláce Towarzystwa artystów v Krakově, protože nábytek ten byl němým svědkem jeho prací. Ostatně není to zvláštností Poláků, děje a dělo se tak i u národů jiných, kde, jako u Francouzů, dbáno každé krajky Voltairovy, jeho hole, jeho punčoch a střevíců. Ale pozornost ta přes vše je pěkná. *K. V. H.*

*

* Deník „L'Echo de Paris“ přinesl zprávu o tom, jak drobné povídky a novelky před tím uveřejňované v „Journale“, později vydané knižně měly mnoho horlivých čtenářů, ač nedobrovolných. Obšírně vylíčen boj konkurenční dvou velkých deníků pařížských, „Journalu“ a „Matinu“, který souvisí s tím. „Journal“ přináší denně 1—2 krátké povídky, „Matin“ toliko jednu. Jednoho dne vydal „Journal des Satyres“ prémii odběratelům, knihu krátkých povídek. Byly to povídky otištěné před tím v deníku „Le Journal“. Deník „Le Matin“ zahájil boj proti „Journalu des Satyres“, že rozšiřuje pornografii, a poukazoval k vydané knize krátkých povídek. Věci povšimly si úřady. Redaktor „Journalu des Satyres“ pohnán před příslušný soud. Omluvil se, že povídky tiskl před tím deník „Le Journal“ bez závady. Vyšetřován redaktor „Journalu“, ale ten prohlásil, že nevešel v smlouvu se „Journalem des Satyres“, vůbec s nikým a po věci že mu nic není. Redaktor „Journalu des Satyres“ potvrdil, že knižní vydání projednal s pány autory, jim zaplatil honorář a předložil soudu smlouvy i účty . . . Pohnáni před soud autoři povídek závadných, protože kniha před soudem tucetkráte byla pročítána a „experti“ vyslovovali se o závadnosti či nezávadnosti. Mnoho prachu zvířeno tím, až konečně požádána „Francouzská akademie“ za dobrozdání: „Lze-li v některém z případů v knížce uvedeném i pornografii pokládati za dílo umělecké?“ Následovala spousta učených rozprav a sporů, až rozhodnuto, že „co jest pornografií, nemůže býti dílem uměleckým a nemá nároků na volnost rozšiřování“. Několik autorů odneslo si pokutu a několik jich pochodilo i špatně. Mezi těmi Max. Hirsch, jenž nebyl příslušníkem republiky a putoval za hranice, dále autor Camille Pert, vlastně autorka. „Tak tisíckráte pročítány a veřejně i předčítány (před soudem) ničemné povídky, protože „Journal“ a „Matin“ jsou konkurenty, končí zprávu „L'Echo de Paris“. O

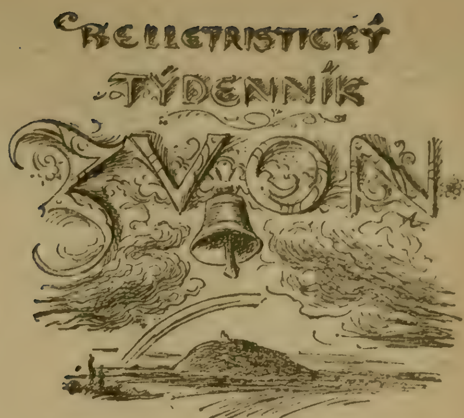
*

Přílohou tohoto čísla jest trojbarevný tisk dle originálu A. K a š p a r a „Rusínský stařík“.

V Praze, dne 26. července 1917.

Majetník: D r u ž s t v o s p i s o v a t e l ů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: F r. S. P r o c h á z k a. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.



František Kvapil:

Z FRESK STAROŽITNÝCH.

CHÁN TIMUR.

Stál Timur před Bohem, jenž povolal jej k soudu.
Bůh pravil: — „Timure, tvůj život roven proudu,
jenž se skal řítí se, vše rve a ničí, drtí,
vždy děs spěl za tebou a byl's jak anděl smrti,
jak požár, obilí jenž zchvátil a v něm dravý
úrodu všecku sžehá, klas i stébla tráví.
Leč nebyl's jako ten, kdo tresce hřích, bič boží,
ne mstitel zločinu, jen křivda jako hloží
šla, družkou byla ti, zla nesla setbu všude,
jež rostouc zpíjelo se v krvi lidstva rudé,
v divokém jásání jak smečka příšer noci
v svět silo zhoubu, zmar, mé rouhalo se moci.
V kvetoucí města, vsi ty's vrhl ohně plamy,
když role v zlatou žeň již zrála, nad nivami
mrak černý stál jsi ty, vše rozdupal a zmařil.
A já přec určil jsem, plod práce by se zdařil,
já slunce poslal, dešť, by rolník z polní hrudy
měl chléb a odměny tak došel za své trudy.
Leč ty's mu vzal i krov, ty's znectil jeho ženu,
ty's nabod na kopí mu dítě, nářku, stenů
jsi nedbal, v pychu svém jsi nezdolným se cítil,
vzduch plnil's kvílením a slzami zem sytil,
tvá vojska kudy šla jak ničící vše láva,
jen skála zbyla, poušť, tam nevzrost keř ni tráva.
A já přec člověku zem k jeho štěstí stvořil!
Ty's Bagdad vyvrátil, ty Damašek jsi zbořil,
lid prostý, učenci i kněží mřeli v hrůzách,
jen Firdusiho rov jsi ušetřil kdys v Thusách,
neb ten, jenž Iranu pěl reky a jich činy,
se ve snu zjevil ti a lál ti za tvé viny.
Tak zkáza s krokem tvým se nesla širým světem,
byl's mužům příšerou a strašidlem byl's dětem,
a mnil's, v těch hrůzách vždy jak fénix že jsi ožil,
a vždy že budeš žít. Však na váhy já vložil
tvůj život, hříchy tvé, a že již konec, shledal

tvé zloby krvavé, dál jíti tobě nedal,
neb v ruce mé ty jsi jen jako hrstka troudu.
Nit žití přeťal jsem — já povolal tě k soudu.
A vážím nyní vše, co hrozného jsi činil,
a zřím, že ďábel sám by z krutosti tě vinil,
nejžhavší pekla žár že nic je tvojí zlobě,
i mrazný Ereb, kde dlí Satan v ledné kobě.
Ty's děsnější než on, nejhlubších pekel v klínu
já trestu nenajdu, by dost byl pro tvou vinu,
já, Všemohoucí, jsem zde bez rady a síly.
Mhy věčné Kocytu by ven tě vychrlily,
Acheron zhltit tě by zdráhal se a štítil
a hnusem vlny své by v hněvu nazpět řítil — —
buď trest tvůj — svědomí! To věčně ať tě zžírá
a výčitkami štve — to hříchů tvých jen míra!"

Děl Bůh. Leč Timur v škleb: „Tvůj soud — šíp před výstřelem.
Svědomí?... Svědomí já neměl v žití celém!"

LAMENTATIO JUDAEORUM,

když se blížil Sennacherib, král Assyrský, k Jerusalému.

Jahvé, již se připozdívá,
co se s námi stane?
Vlaje divá mračen hříva,
hoře tam, kde stane,
naděje svit noc už skrývá —
zdaž kdy jitro vzplane?

Zavrhl jsi ve svém hněvu
syny Israele?
Hluk střel, nářky místo zpěvu
k obloze hřmí ztmělé,
plno hrůz a děsných zjevů
světem se kol stele.

Vypáleny vsi a chaty,
města v rumovišti,
dobro, láska z duší sváty,
zloba jen v nich sviští...
Kde Tvé lásky paprsk zlatý?
Kde máj doby příští?

Volá k nebi naše bída,
ruce k Tobě vzpíná:
„Hynem!" Však jen děs ji hlídá —
v krvi země siná.
Proč nás trestáš, marně zvídá —
kde že naše vina?

Proč Tvá moc v té dřímá chvíli,
když zlo ničí světy?
Jsme Tvé děti! Vše kdy šílí,
přej nám spásné mety!
Mlčíš?... Ne — cos vzduchem kvílí —
— „Otroci jste! skety!"



Antal Stašek:

BRATŘI.

(Dokončení.)

Do myšlenek, honících se po duši jako po daleké planině, vpletla se mu představa nebožtíka tchána Machoně. Zrak zabloudil mu maně na stěnu, kde v nádherném, pozlaceném rámci visela v životní velikosti jeho podoba, malovaná slavným umělcem. Stál tu jako živý a zle se na něj z vráskovitých tváří zamračil.

„Vůle nebožtíků chodí světem i po smrti,“ přeletělo Lipskému po mozku.

„Ne, déle takto živ být nemohu a odvolám, k čemu jsem se s mladou lehkou myslí zavázal,“ řekl skoro hlasitě, a odvrátiv obličej, odešel do jiného pokoje, kde zadíval se na ulici otevřeným oknem ven, odkud dorážel naň bujný křik a změtený ruch všedních běhů i okamžitých starostí. Bylo odpočinkem duši uštvané, dívat se a naslouchat tomu šumotu a šramotu. Zakmitla mu naděje. Zakmitla světlem v černé poušti života.

„Shoď!“ slyšel hlas.

Obrátil se za sebe. Nebylo tu nikoho. To v něm samém pohnuly se spodiny.

„Shodím . . . shodím se sebe,“ větil svému svědomí.

*

V téže chvíli v zadním pokoji, jenž měl okna do dvora, hovořila stará Tereza s dcerou Pavlinou. Dcera u Lipských sloužila jako klíčnice, matka měla doživotní výminek. Bývala hospodyní za svých mladších let, a to již v dobách, když otec žil, jenž v testamentě rozkázal, by za věrné služby byla u nich opatřena do smrti.

Seděla v lenošce po nebožtíku pánu zděděné, nakláníc ku předu hlavu starobou se třesoucí a šedinami pokrytou. Těžce nesla svých devadesát let, jež vráskami jí byly vryty křížem krážem do obličeje, a čekala svou smrt. Stáří vyssálo z ní svěží barvy a pokrylo ji žlutou bledostí.

Po světnici přecházela Pavlina, semo tamo šukajíc.

„Poslyš, holka, něco ti chci říct . . . zdá se mně, že se nedočkám budoucí neděle.“

Té holce dceři bylo přes šedesát let. Přiblížila se k přihluchlé stařeně a silným hlasem mluvila jí do ucha.

„Tohle povídáte každý týden aspoň dvakráte a svatá neděle pokaždé přejde bez smrti. Nic vám nebude. Chutná vám, dobře spíte a věřte, že nás všechny přečkáte.“

Slabý úsměv se babce kmitl na namodralých, vetchých rtech. Větila:

„Nyní již to přijde opravdu. Dnes jsem ve snu viděla, jak nebožtík pán na mne levou rukou zakýval a pravou zdvíhal, jako by mně hrozit chtěl . . .“

„Vám se pořád něco zdá, a vždycky něco pošetilého . . . Kdo pak bude věřit snům!“

„Ne . . . ne . . . říkej si co říkej . . . teď jsem na řadě . . .“

Bylo po řeči. Pavlina se měla k odchodu.

„Poslyš, holka . . . Já té nebožtíkově hrozbě dobře rozumím.“

„Kdybyste již dala pokoj s těmi sny.“

„No, mlč, mlč, budeš mít brzy navždy pokoj ode mne.“

„Takhle to, maminko, nemyslím . . . Vždyť vám vždycky ráda posloužím . . . Jen o vašich snech s vámi nerada hovořím.“

„Budu tedy o nich mluvit s milostpánem sama já . . . Zdá se mně, že je doma a že chodí v pokojích . . . Doveď mne tam . . . Ráda bych mu něco svěřila.“

„Mohla byste to říct mně a já mu to vyřídím.“

„Pán Bůh chraň . . . on jediný smí se o tom dovědět.“

Pavlina zabručela cosi do sebe, ale poslechla.

Stařenka se přišourala těžkým krokem ke své malé polici, kterou zdědila taktéž po nebožtíku, vyndala jakési psaní z tajné zásuvky a zastrčila do kapsy. Za chvíli seděla ve velké přední komnatě, a Lipský vedle ní.

„Čeho si přejete, milá Terezo?“

„Umru do týdne.“

„Nic vám nebude.“

„Je na čase, abych udělala jiným místečko,“ větila a s třaslavou hlavou i s hlasem třaslavým mu po způsobu starých lidí vyprávěla dnešní sen.

„A to je všechno, čeho se mám od vás dovědět?“ ptal se s trpkým úsměvem.

„Nebožtík milostpán mně hrozil, abych vyplnila, co jsem slíbila.“

„Co pak jste mu slíbila?“

„Že vám povím tajemství, až budete veliký. Když umíral, byl jste ještě malý studentík.“

„Ovšem . . . ovšem . . . No, a jaké je to tajemství?“

„Máte bratříčka.“

Překvapením se zarazil. Již na to ani nemyslil, skoro zapomněl; a nyní, právě v okamžiku bolestné rozhody připomíná Tereza, co mu dávno z mysli vypadlo.

Stařena pokračovala:

„Dřív, než se tatíček váš oženil, měl známost s jakous malířkou, a narodil se jim chlapeček. Vaše matička o známosti sice věděla, ale o nemanželském synu nevěděla zprvu ničeho. Obě ženy ty se dobře znaly a hrozně nenáviděly. Jednou, když jste byl asi čtyřletý a já jsem vás někdy ještě na zádech nosila, přijeli jsme z našeho venkovského statku všichni do Prahy. Můj božínku, pamatuju to, jako by to bylo před chvílí . . . Milostpán byl někde za svými obchody, a milostpaní šla na

koupi. Já šlapala za ní a vedla jsem vás malinkého za ruku. Byl jste takové krásné, roztomilé děťátko; měl jste dlouhé, světlé vlásky a byl jste po selsku oblečen . . . v žlutých koženkách. Lidé se ohlíželi za vámi a usmívaly se na vás všechny paničky . . . Tak jste se jim zalíbil . . . Matičku to těšilo a já byla radostí jako bez sebe . . . Tu jsme potkali náhodou tu malířku . . . Vedla si svého chlapečka, a milostpaní poznala, že to je váš bratříček . . . Leknutím vykřikla a byla by málem omdlela, kdybych ji byla nezadržela . . . Ta ženština se k tomu jenom ušklíbla . . . Ještě dnes vidím její oči zlé a nepěkný obličej . . . Nepamatujete již?"

Přes Lipského mozek přelétla vzpomínka: temná, mlhavá. Opravdu viděl tehdy svého bratříčka a jeho mář.

Odvětil:

„Ano . . . trochu . . . ale připadá mně to jak sen . . . A co bylo dál?"

„Milostpaní mně nařídila, abych nikomu neříkala ničeho, a já poslechla . . . Ba právě, abych nezapomněla . . . Já tu ženštinu již znala dřív . . . Tatíček váš měl ke mně vždycky důvěru, protože jsem věrně sloužila, a když mně bylo přikázáno mlčet, mlčela jsem jako hrob . . . Jezdívala jsem někdy do Prahy na koupi. Skoro pokaždé, aby milostpaní nevěděla, posílal po mně milostpán té malířce různé věci, co se urodily na statku. Ba často, aby se nedověděli ani na poště, nosila jsem jí i psaní s penězi . . . Tak vaší matičce bylo dobře známo, že máte bratříčka, ale tatíčkovi vašemu to nikdy neřekla."

Starucha, unavena vypravováním i vzpomínkami, ustala.

Lipský, nemoha se konce dočkat, tázal se:

„A váš slib?"

„Byl jste ještě mladý studentík, když milostpánovi počalo být zle. Poléhal, poléhal a snad již chudinka věděl, že musí umírat . . . Jednou, když milostpaní kamsi odjela, dal si mne zavolat do ložnice, kde postonával na posteli, a řekl, že se o mne postaral, že mám v jeho testamentě odkázaný výměnek, ale za to že mu musím něco přislíbit. Zvědavě jsem třměla, co mně uloží. Vypravoval o tom druhém synovi a o té ženštině, že je chudičká a že pořád s nouzí bojuje. Při tom mně dal psaní s penězi, abych jí je donesla, až pojedu zejtra do Prahy. Bylo toho velký balíček. „Neztraťte!" napomínal mne a zdvihl k hrozbě pravici . . . právě tak, jak jsem ho dnes ve snách viděla . . . Chudinka!"

Dala se při těch slovech do pláče a trvalo hodnou chvíli, než se upokojila. Pak pokračovala:

„Když jsem uschovala balíček ten za ňadry, řekl, že budou mít pro nynějšek oba dost, ale že se musí o to dítě také jinak postarat, až peníze ty budou vydány; do testamentu že nemůže nic položit, aby se o tom paní nedověděla. A tu jsem musila svatosvatě přislíbit a stvrdit přísahou před ukřižovaným Ježíškem, že, až dospějete do let a budete svým vlastním pánem, povím vám o nevlastním vašem bratříčku a odevzdám vám při tom list, který mně nebožtíček zároveň dal do ruky."

Sáhla do kapsy, psaní vyndala a vručila.

Chvatně vzal, chvatně rozpečetil, chvatně pročítal.

Poznal otcův rukopis. Oznamoval mu, čeho se právě již od stařeny dověděl. Na konci pak dopisu ho žádal, aby svého bratra vyhledal a, bude-li mít toho potřebí, by svého jmění přebytkem ho podepřel; kdo ten bratr je, že mu poví Tereza.

„Snad již umřel, snad již v bídě zahynul," vzdychl Lipský do sebe a tázal se:

„Proč jste nedostála tomu, co jste slíbila?"

„Jsem velká hříšnice. Již jsem se z toho i vyzpovídala, a pán Bůh mně snad odpustí."

Dala se opět do pláče. Chlácholil ji, řka:

„Neplačte a povězte, kdo a kde je bratr můj."

„Ukážu vám na něj, jen co to dopovím . . . Po milostpánově pohřbu zavolala si mne milostpaní a povídala, že dobře pozorovala, jak jsem do Prahy nosívala peníze s jinou podporou, a že teď nemůže pro toho malířčina syna strachy ani spát. Bála se, že se o něm dovíte a s ním setkáte. Plačky pak mne ubohou osobu služebnou vzala kolem krku, a říkala, že jsem věrná, že mne má jako bych patřila k rodině. Při tom pro Boha živého prosila, abych slíbila a slib svůj pod přísahou ztvrdila, když s ní samojediná vím o tom tajemství, že vám to nikdy nezradím . . . Ach, nedovedete si pomyslit, jak mně tenkrát bylo, když jsem viděla tu paní ubohou, že pláče a drží mne za ruku! . . . Octla jsem se v dvojím ohni: s jedné strany milostpanička, s druhé milostpán . . . Měla jsem je stejně ráda; byli ke mně oba hodní, a do smrti na ně nezapomenu . . . Musila jsem o tom mlčet, co jsme s nebožtíčkem mluvili . . . Ale byla jsem tak spletená a zmatená, že jsem vaší matičce opak

toho slíbila, co jsem odpřisáhla milostpánovi . . . Pánbíček mně odpustí . . ."

„A můj bratr?" vyhrklo Lipskému otázkou.

„Je ten pan sochař Votan, co k vám chodí návštěvou."

*

Stařenka odešla. Lipský zůstal opět sám V prvním okamžiku chtěl se rozeběhnout k Cyrilovi do dílny a svěřit mu, čeho se právě dověděl. Ale vzpomněl si, co matka prorokovala na smrtelné posteli, že mu z bratra přijde nejstrašnější rána života. Už dávno na to nemyslil. Teď ho nenadálá rána udeřila do mozku a zburcovala pamět k neklidu. Prohlížel svůj obzor kolem kol. Neviděl ani mráčku na bratrově a své obloze; vždyť oba žijí v dokonalém přátelství. Rozumem blahořečil náhodě, že mu ho učinila bratříčkem. Snad se krev již dříve k tomu hlásila a mluvila vlastní řečí svou, jež oba před tím sdružila, než podvědomí vyšlo z temna do světla. Tušení matčino je překonáno a zvítězila nad ním minulost. Přátelství je zpečetěno bratrstvím.

Tak zaháněl svůj nepokoj. Marně se však namáhal. Tereza nalila mu ohně do krve a s ohněm strach, jenž dýchal jedovaté páry do duše.

Chodil prudce po pokojích; kouřil doutník za doutníkem jako zběsilý; v chuchvalcích se valil po komnatách tabákový dým.

„Ludmila!"

Rána do srdce! Ano, to je ten mrak, z něhož hrozí blesk. Miluje Votana. Má jeho sochu ve svém chrámečku; vidí v ní ne jeho umění, ale samu umělcovu osobu, k níž chodí se svou tajnou vášní a s její vilnou žádostivostí. Proto po delší již dobu je tak chladná k mužovi. Čiší z ní na něj zrovna zimní mráz. Pro ni zapřel sebe, zapřel minulost svou, život zahodil. A ona odvděčuje se mu nejhnusnější zradou, jakou spáchat může manželka . . . A Cyril sám? . . . Je nevinen. Vždyť nenávidí a vystříhá se všech žen . . . Patrně postřehl její vášeň a proto nepřichází k nim teď ani návštěvou . . . A socha s Ludmilinou v obličeji podobou? . . . Umělec vzal vzor, kde jej nalezl; a když viděl hříšné žáry, chtěl vlastní dílo roztříštit, aby zchladil její plameny . . . A on, Lipský, bláhovec nerozuměl tehdy tomu výstupu a pomáhal sám sochu zachránit . . . Světlo se mu rozbřesklo; světlo, které nejen svítí, ale pálí zároveň . . . Ví již vše . . . Ne, ne . . . Votan nevinen . . . Osvědčit chtěl kladivem své k němu věrné přátelství . . . Ó, jak ho vroucně za to miluje . . . Je mu nyní bratrem víc než přítelem . . . Dávno se již hlásila v nich jedna krev . . . Ale Ludmila! . . . Odpoutá teď od ní osud svůj. Ještě dnes jí řekne všechno a na vždy se s ní rozloučí. Zato přilne k Cyrilovi ještě těsněji . . . Naváže na své mládí všechnu budoucnost a půjdou oba po životní dráze společně. Ve vzájemné dvou bratrů lásce leží všechna jeho naděje. Matčino proroctví bude splněno, neboť Votan bude příčinou, ovšem nevinnou, jeho s ženou rozluky a spojené s tím bolesti.

Ach, Ludmila!

Již ne strach, ale hněv v něm klokotal; hněv, jenž popoháněl ručičky na jeho hodinách. Čas pádil, ubíhal.

Převaloval v sobě na sta úmyslů; lítal myšlenkami po světě; tělem běhal po pokojích jako natažený stroj.

Tak prožil zbytek odpoledne, až před západem slunce padla na něj únava; s únavou smutek, bolest, hnus i hrozná nenávist a za nenávistí rozmysl:

„Shodím i ji se sebe!"

Slunce se klonilo již k západu; stínem večerním zavaleny byly pražské ulice, když se vydal z města k venkovskému letohrádku na cestu. Byl přemítáním unaven a šel pomalu. Chtěl se bránit bolestem. Vzpomněl si, že lze nitro přehlušit a zasypat, když smysly vnímají, co se děje kolem člověka. Otevíral sluch, otevíral oči, hledě, co se koná v okolí. Ale i skutečnost ho ranila a bodala. Tu potkal žebráka, jenž se vracel s nasbíraných drobtů almužnou; tu viděl denní prací sedřeného dělníka, jenž pospíchal do nočního svého pelechu. Tam vedle silnice poloslepý kolovrátkář s nohou dřevěnou dovrzával ubohou svou muziku. Onde při cestě stará scvrklá bába, držíc na rukou růženec, skuhrala své prosby za boží almužnu. Kam pohleděl, zel na něj úmorné práce těžký znoj a vedle něho nouze, hlad a chudoba. Srovnával vše, co bušilo mu do zraku, s Ludmiliným životem, jenž je estetickou zahálkou a hříšným, marnotratným hýřením. Bylo mu, jako by měl hřích ten napravit: dávalť plné hrsti almužen, hojné tak, že vydal všechny peníze, jež měl u sebe. Byl by snad v těchto okamžicích rozdal všechno bohatství, kdyby je měl tady na kupě. K tomu družily se vzpomínky, co vidívá v soudní síni bídy vychrtlé, matku zločinů; co mravní nahoty, jež plní káznice a vězení.

Vlastní bolest vystoupila sama ze sebe a stávala se veškerého světa zármutkem.

Díval se do propasti pod sebe. Z propasti té šklebily se na něj života všechny pohromy a u nich černé peklo žalářů; z nich ramena zdvíhala se zločinců, zaťatými pěstmi hrozících a proklínajících.

Vedle hrůz, jež obraznost mu maluje, usmívá se Ludmila. Ověnčena růžemi kochá se vlastním štěstím svým. Jejího srdce nedotýkají se cizí bolesti. Vyvýšena nad své okolí snad jimi pohrdá.

Nenávidí její štěstí; nenávidí každé štěstí na světě. Kdyby všeho lidstva bolesti a strasti viděl ztělesněny před sebou jako bytost jedinou, sklonil by se k bytosti té, slzu soutrpení, slzu lásky by k ní uronil a pohladil by ji. Jen bolest je člověkovým údělem.

Nenávidí i svou minulost.

„Nový život!“ křičí svědomí.

Již si představuje život ten. Podá ruku bratrovi, a krví společnou i stejnou myslí spojení půjdou družně drahou života.

Již nejde pomalu, ale běží, jako by ten nový život doháněl. Běží k Ludmile, by jí řekl vše a navždy se s ní rozloučil.

*

V Ludmilině letohrádku přepych slavnostního večera. Vlahý teplý vzduch. Elektrická světla ve všech komnatách i ve prostorné zahradě. Se stromů a keřů září žárovky; v jich světle žlutý písek, jímž posypány pěšinky, leskne se jako zlatá zrnéčka.

Bohatství není napušené ani vtíravé. Nekřičí. Lesk jeho půvabným je nepořádkem přitlumen, jenž oku lahodí. Je skromností, ba skoro studem skvělé nádhery.

Přízemní salony otevřeny do zahrad. Venku i uvnitř hovor, šum i ruch. Vzácní hosté i příživníci nevzácní. Vážná věda; bujaré všech druhův umění; lvi, tygři, kočky, krtci a řečníci salonů; pleše, lesknoucí se rozumem svým na stárnoucích lebkách učenců mezi bujnými kšticemi veselé mládeže.

Ludmila miluje pestrost i v přírodě i v zábavách. Je jedinou disharmonií, v níž ráda utápí svou touhu po životní rozkoši.

Společnost se rozstoupila v skupiny, jež buď sedí kolem stolů, buď se procházejí v osvětlené zahradě, nebo stojí v chumáčích. Jich tmelem je tu pivo s vínem; tu bohatý stůl obtěžkaný zákusky; tu umělecký rozhovor; tu duchaplná zábava; onde klípky; jinde politické nebo vědecké rozklady.

Všichni čekají na domácí divadlo. Krátká jednoaktovka s předeslanou hudbou má být večírku nejkrásnější ozdobou. Do té doby proudí hovor šumným, v sebe zapleteným vlněním, z něhož tu a tam je slyšet jednotlivé výraznější výzvuky neb vyhozených vtipů prskavky.

„Vnady jeho paní jsou tak hubené jako jeho důchody,“ pošeptmo se jízlí mezi klepaři k tlusté sousedce pan rada Taťoun, jenž je zvyklý odvažovat ženská těla na váhách svých lačných dohadů.

„Umí lépe honoráře než slabiky svých veršů počítat, lépe cinkat penězi, než rýmy břichatých svých slok,“ posuzuje v kruhu jaré mládeže obstárlého básníka plavovlasý jun, jenž slovem, písmem střílí na všechno, co je starého.

„Uvadlé vavříny jsou mu vlásenkou. Pod vyvětralou tou parukou skrývá staroch lysiny i nedostatky lakomé a ctižádostivé své dušičky. Lidé jsou hloupí dost, že mu jí nevidí pod veteší dávno uschlých vavřínů.“

Tak větí soudruh stejných názorů.

„Zdvihni na naší zemi prst, kyň jím do nebes a účinek malinkého toho pohybu sahá až k Orionu v nekonečné prostory: tak ve vesmíru spojeno je všechno páskou tajemnou,“ blouzní teosof mezi mudrujícími.

„I v životě i v umění je dobré a zdravé pouze to, co je normální,“ tvrdí slavný lékař Kohoušek a zajídá tu moudrost šunkou s aspikem.

„Toť každý velký čin, jenž ve svém počátku a při své nad úroveň sahající nezvyklosti bývá vždycky nenormálně výstřední, byl by nezdravý a nedobrý,“ směje se mu slečna Růžena, osmnáctiletý diblíček na jedné tváři s důlečkem, v němž číhá na sta čertíků, vždycky připravených k útoku.

Doktor se usmál též, a zahroziv jí ukazováčkem, žertoval:

„Střezte se všeho neobyčejného a utíkejte před každým geniem na sta mil, aby vás neunesl někam daleko pryč ze země.“

Trochu se zapýřila, našpoulila rudé, krásné rtíky jako k hubičce a pomyslila si, že by se dala tím, před kterým ji varuje, unést třeba do pekel; ale neodvážila se ohlédnout po svém „geniu“, jenž byl blíže ní.

Stál o samotě opodál; mlčel; pozoroval každé hnutí; slyšel každé slovíčko, a zdálo se z tváří výrazu, že hledí shůry na vše, co se vedle děje, ba že vším tím opovrhuje. A právě pro to opovrhování ho miloval ten diblíček v očích s mladou radostí, na jazyku s mladým rozumem, v srdcí s mladé lásky růžemi.

Každá skupina měla svého řečníka, každý řečník svého koníčka. Bylo mnoho štiplavého, ostrého v společnosti té; ale nic upiatého, nevysloveného, jak bývá v aristokratických salonech, kam se vchází s přitlumením myšlenek a řeči, jež stejně jako jejich elegance a dobrý tón bývá bezbarvá a bezkrevná.

Ludmila milovala opak šeptavé té uhlazenosti, jež pokládá každý rázně projevený náhled za nezpůsobnou neomalenost; milovala kolem sebe rušnou hybnost, řízný hovor, jásavý smích, pádný vtip, živou, rudou myšlenku, ač sama byla klidná a povznesená nad své okolí.

V bujném víru zábavy a veselí chodila zadumána pouze Karolina s pozorností k hostům sice upiatou, ale s chmurným strachem na duši. Mlhou se položila na ni předtucha. Bála se něčeho, co se mělo stát. Brzy obracela k hostitelce zrak, jako by čekala, že nad ní zaburácí hrom; tu zas vyhlížela, vrací-li se již Lipský, a třměla neklidem. Nebyl dosud doma, ač na obloze prokmitaly hvězdičky. Spatřila jen Votana. Přicházel do zahrady a nepozorován se vmísil mezi společnost. Ludmila ho dobře zahlédla a zazářila radostí. I to Karolina dobře postřehla a ulekla se, vidouc její vyjasněných tváří náhle vzplálý ruměnec.

„Jenda není dosud doma?" ptal se Ludmily, když se přiblížil.

„Nikoliv."

Právě v tom okamžiku zazvonili, že počíná divadlo. Všichni hrnuli se ze zahrady do přízemní síně, kde bylo jeviště.

On zůstal; ona odešla s jinými; ale za maličkou chvilku se k němu vrátila.

Upřela na něj tázavý a pronikavý zrak. Oči mluvily. Říkaly víc, než by jazyk mohl projevit. Jsouť výmluvnější nad ústa a pronášejí myšlenky, pro něž lidská řeč nemá slov. Mluví barvou, mluví světlem, mluví vnukáním, mluví vším, co nitrem hýbe a co jazyk vyjádřit se marně namáhá.

Zůstali v zahradě sami dva, ukryti v loubí mezi křovisky. Vlahý večer a vlnky sladké hudby, ozývající se ze sálu, položily se jim na nervy. Kromě Karoliny nikdo si jich nevšímal.

Votan zaťukal na okénko komůrky:

„Dejte mně mou sochu zpět."

„Daroval jste ji . . . je má."

„Odkoupím vám ji. Rcete, co za ni žádáte?"

„Vaši lásku," chtěla vykřiknout a vrhnout se mu v náručí.

Přitlumila vznět, a zhluboka si oddechši, větila:

„Snad se dám obměkčit a vrátím ji, povíte-li pravdivě a upřímně, proč ji chcete zpět."

„Nemohu bez ní být . . . musím ji vidět ještě jednou v životě . . ."

„Abyste ji rozbil kladivem?"

„Ano, abych ji zabil, abych ji roztříštil."

„Co zlého na vás spáchala?"

„Pronásleduje mne na jevě a ve spaní. Ve dne se staví mezi mne a práci mou. Jestliže ji nezabiju, nenaleznu v sobě dávné tvůrčí síly své, bych vykonal dílo, jež má být vrcholem a korunou mého života. Prokletá ta socha měla být díla toho pouhým pokusem; a nyní se mně staví do cesty. Kdykoliv se chopím rydla nebo dláta, směje se mně a chytá ruku mou, jež klesá bezmocná. Kamkoliv se podívám, bodá mne do očí, křičí na mne, živá stojí přede mnou, a zdá se mně, že cítím na svých tvářích žhavý její dech. V noci ve snách usmívá se, láká, kývá, abych za ní šel; a když jdu, couvajíc vede mne do pustých míst, kde mizí v mátožné mlhavé dálavě. Je mně úzko, je mně smutno, a spasím se jen před přízrakem tím, když roztluku ji na kusy. Tak potru i její přelud ve své duši uštvané . . . Ano, chci ji mít, bych zároveň s ní skrušil hroznou tu vášeň, jež mně sžírá útroby. Až ji rozbiju, budu prost, budu čist a dám se s novou silou do veliké práce své . . . Určete sama cenu, za niž mně ji vrátíte."

„Je můj . . . zvítězila jsem," zajásala v duši a nahlas pravila:

„Cena je krásná, ale vysoká."

„Vyslovte ji a povězte, kam jste proklatou tu sochu schovala?"

„Proklatou?"

„Ach, ne, ne, jen začarovanou a zakletou, z níž na mne z dálky sahá kouzla divá moc."

„Pojďte, ukážu vám ji."

Šli zadním východem a octli se u vrátek ke schodům, jež vedly dolů k ukrytému nad Vltavou chrámečku.

„Je můj . . . zvítězila jsem," opětovala, když sestupovali v šeru po stupních, pod nimiž se pěnil a hučel hluboký a rvavý řeky vír, tlukoucí zlostně o skálu.

Vstoupili.

„Hlehle!" zvolal překvapen, když stanuv na prahu, spatřil na oltáři postavenou sochu svou, oblitou září růžového světla elektrických žárovek a ovitou vespod k bokům popínavým břečťanem. Do růžové záře prokmitala úbělem a usmívala se. Záhadný ten úsměv byl

jásotem i bolestí, zastřenou pod rouškou rozkoše.

„Vizte, jaký jsem jí připravila důstojný a klidný útulek," děla Ludmila.

Zůstal zaražen. Zachvěl se; zachvěly se v něm i nitra hlubiny. Chvěla se i sama socha; dmula se jí ňadra, kypěly jí boky, rty šeptaly, paže se touhou rozpínaly do vzduchu. Z postavy té sálal žhavý oheň, jejž tvůrčí silou do ní položil. Duchem jeho prodechnutá hmota stála před ním jako živá pochodeň, jako vášeň hořící.

Vykřikl:

„Sahá na mne násilím! . . . Musí zahynout!"

Skočil, vztáhl ruce, chtě strhnout sochu s oltáře a úderem ji o zem roztříštit.

„Zabijte rač mne!" vykřikla, postavila se mu vstříc, zachytila napřažené paže a objala ho poloobnaženými svými rameny.

Zapotácel se a v prvním okamžiku se s ní potýkal. Ale její žhavé tělo pálilo ho plamenem. Již v druhém mihu uchvátil ji, jako uchvacuje dravec kořist svou.

Leželi si v žhavém objetí.

Bylo ticho v chrámečku. Jen zdola od Vltavy hučel zrádný vír.

*

Lipský přišel v okamžiku, když končila se hudba v sále přízemním a počít mělo divadlo. Jaromírek byl první, jehož zahlédl.

„Kde je maminka?"

„Je snad u řeky," větil chlapeček, jenž byl zvyklý, nevšímavě opakovat stejnou odpověď, ptal-li se kdo po matce. Sedávalať tam, když jí jinde nebylo.

Vše, co kolem sebe viděl, křičelo naň posměchem. Nádhera a přepych jizlily se jeho bolestem. Třměl netrpělivě, shodit břímě se sebe. Hledal Ludmilu a šel rychlým krokem zahradou. Karolina pospíchala za ním, a když ho dohonila u vrátek, kterými se sestupovalo dolů po schodech, pojala ho za ruku.

„Co si přejete?"

Rozpaky pokryly jí tváře ruměncem. Nebylo ho vidět, neboť místo, kde stáli, bylo mimo dosah žárovek. Za to cítila, jak se jí do obličeje hrne krev a jak srdce buší úzkostí.

Napadloť ji, co mělo spasit Ludmilu i Votana. Osud jejich visel na nitce. Předstírala, řkouc:

„Hledá vás doktor Kohoušek a chce s vámi něco promluvit, co nesnese odkladů."

Mysliila, že mezi tím , coudou hovořit, sama sejde k Vltavě, aby oba, jež postřehla tam odcházet, varovala před manželovým příchodem.

„To má času dost," ranila ji odpověď. Chtěl jít dál.

Srdce jí bušilo prudčeji. Postavila se před něho a pouze šeptem pravila:

„K řece nechoďte."

„Proč?"

„Víte, že Ludmila si nepřeje, by v chrámečku svém byla vyrušována."

„Snad se tam nemodlí?" usmál se jízlivě a učinil několik kroků kupředu.

Zachvěl se jí hlas:

„Nechoďte!"

Jalo ho zlé tušení. Již neslyšel, a řítě se, za kliku chytil u vrátek. Byla zamčena. Pot mu vyvstal na čele. Bylo mu jako člověku, jenž z hořícího stavení chce ven, a přijda ke dveřím, shledává, že jsou na zámek. Hořícím domem byl mu mozek, byly jeho myšlenky.

Zatřásl vší silou mřežovím, vrazil náporem a zámek povolil.

„Nechoďte," slyšel ozvěnou.

Běžel po schodech. Dole pod ním kypěl šumem rozkácené řeky divý vír.

Stanul na prahu. Mihem uzřel Ludmilina obnažená ňadra, lesknoucí se úbělem. Obliti světlem růžovým leželi si na sedánku v žárném objetí. Za nimi socha se záhadným úsměvem.

Bolestí a hněvem bez sebe, zaryčel mu hlas:

„To učinil mně bratr můj?!"

„Bratr tvůj?" opětoval Cyril, z opojení probuzen.

„Jsi mým bratrem, jak jsem se dnes dověděl; bratrem, před nímž mne varovalo tušení mé matičky."

„Jsme odsouzeni oba dva."

„Jen jeden z nás."

Se zaťatými pěstmi přiblížil se k sochaři, chtě ho pochytit, a hučel zuřivě:

„V rozpěněných vlnách život položíš buď ty neb já . . . Braň se, sice bez obrany mrštím tebou do rozkácené Vltavy."

Votan ustupoval, křiče zoufale:

„Stůj . . . Nechci, bys byl vrahem krve společné, a naplním svůj osud sám."

Vyřítil se z osvětlené jeskyně, běžel a střemhlav skočil s břehu do víru, volaje: „Pravdu jsi měla, matičko!"

I Ludmila, dřív než muž jí mohl zabránit, vrhla se za svým osudem.

Vody se nad oběma zavřely.

To vše bylo Lipskému jediného mihu snem. Před ním stála Karolina ve snu tom. Sáhla si k hlavě, v níž ucítila ostré bodnutí, jež jí mozkem projelo. Rozepialy se jí během uvolněné spony; vrkoče

se vysunuly; unikly pletence ze svých závinů a po skráních převalil se temně zlatých vlasů rozčeřený proud. Dotkly se jeho zraku; ale i to se mu zdálo mátožným být snem.

Bolestně zastenala, a omdlévajíc hrůzou, zapotácela se, klesala. Probudil se z omámení a zachytil ji v náručí.

Pod nimi šuměla rozpěněná řeka, hučel zrádný vír.



Tréval-Viola:

MIMO ZÁKON.

(Dokončení.)

Otec Poříz spílal si nechápavých a vzpomínka na jeho ledabylé rozloučení na neshledanou zůstala nejtrpčí ze všech, jež vracely se později zas a zase do staré hlavy opuštěného otce.

Ženda psala po týdnu teprve dopis, že šťastně přijela a co nejvlídněji byla uvítána. Pak došel lístek s pozdravy, druhý a pak se zase na týden odmlčela.

A pak přišly dopisy rodičů nazpět s poznámkou: Adresátka odcestovala.

„Pojedu večerním vlakem do Lochotína," řekl polekaný otec.

V tom hlásila kuchařka návštěvu dámy.

„Jaké dámy?" tázala se paní Nolča.

„Paní Pýrovy," odvětila Karla.

„Paní Pýrovy?"

Otec Poříz div nezavrávoral neblahým tušením.

„Je celá bez sebe!" dodala kuchařka.

„Proč pak?" tázala se paní Nolča.

„Pán prý jí ujel."

Nyní pochopila i paní Nolča. Zalomila rukama a obrátila se k muži.

Ale než mohla promluviti, už tu byla paní Pýrová.

Vběhla celá v kožešinách do pokoje.

„Prosím za odpuštění — jdu se ptáti po svém muži — jsem paní Pýrová — doktorová!"

Otec Poříz ukázal na židli.

„Milostpaní, nač prosíte za odpuštění?"

Paní Pýrová si však nesedla, ale vybuchla v příval slov, žalob a hrozeb. Poskakovala při tom a vrtěla se jako pták na bidélku a nosík se jí zlostně červenal.

„Muž mi ujel — ale ne sám — vím dobře s kým — stydět by se mohla — co si počnu — ach, co si počnu!"

Otec Poříz díval se na ni roztržitě a netrpělivě.

„Je to smutné, milostpaní, ale prosím, co my s tím máme co činiti?"

„Ó tuze moc, pane — velmi mnoho — a mám-li dopovědět — tedy vaše slečna — odejela s ním — s ženatým mužem — mým mužem!"

Otci Pořízi zahučelo v hlavě, že myslil, že padne. Přece však sebral se a vzpřímil,

„Milostpaní — neprávem bych bral vaše slova na zlaté vážky — jste rozčilena — pochopitelně — ale já pravím, že dcera má je v Lochotíně."

„Ó prosím, kde je můj muž, tam je i ona. Mně nikdo na nose nezahraje. Včera došel od muže telegram — z Afriky — dává mi s bohem. A hned zadám o rozvod. Vaše slečna mi ukradla muže."

Otci Pořízi ulevilo. Tedy ne sebevražda a vražda. Obával se u výstřední Žendy všeho.

Paní Pýrová pokřikovala zas a zase své: Ukradla mi muže! Stydět by se měla! Fuj!

„Vy osobo — mlčte!" okřikla ji paní Nolča, probravši se z ustrnutí.

Otec Poříz vzal ženu svou konejšivě za ruce: „Tato dáma ztratila muže — ale nechal jí aspoň jmění —"

„Mé jmění, prosím," vpadla do toho paní Pýrová. „Sám nezahospodařil ani červeného krejcaru — lump!"

Pan Poříz stále domlouval jen své ženě.

„Vidíš, nevzal své paní rozhodně to, co je jí nejmilejší, peníze. Kdežto my přišli jsme o to, co nám bylo nejdražší, o jediné dítě!"

„Kajo!" vyvzlykla paní Nolča a pevně objala muže kol krku. Prudké její objetí připomnělo otci Žendu a bolest i teskná touha přemohly ho tak, že se dal do pláče.

Paní Pýrová postála, povrtěla se a pak tiše se vytratila.

Drahnou dobu stáli manželé Pořízovi mlčky, zabořeni do bolestných myšlenek.

„Jak to mohla udělat!" opakovala stále paní Nolča. „Ani slova neřekne a odjede — na neshledanou — bože, tak daleko, až za moře!"

Otec Poříz se vzchopil. Bylo nutno něco činiti. Napřed objasniti situaci. Vyšel.

Na policejním ředitelství zvěděl, že Ženda dala si vyhotoviti průvodní list pro všecky země Evropy a pro Egypt a Malou Asii.

To posilovalo naději, že nepomýšlela na sebevraždu, že chtěla něco viděti, tedy žíti. Ale s penězi, co s sebou vzala — kam vystačí? A doktor, jak jeho žena řekla, nic jí nevzal. Budou mít brzy nouzi. Nešťastné dítě!

Potkal ředitele záložny Rebce, dávného známého. Promluvili několik slov.

„Slečně dceři jsme poukázali, jak si přála, celých pět tisíc na obchodní dům Freund v Alexandrii."

„Děkuji!" koktal překvapený otec. Těch pět tisíc dal jí darem k plnoletí.

Nebude tedy míti nouzi. Vše bylo tedy promyšleno. Bylo mu z toho hořko, že nejednala v ukvapení, v náladě okamžiku.

Čím jí byla povinnost? Vděk a láska k rodičům? Odpoutala se hravě a snad radostně.

Ale ne, proč se tak dívala z vozu, když odjížděla? Plakala, nyní si vzpomíná. Jak těžko jí bylo asi v srdci!

Řekl doma vše ženě.

„Chvála bohu!" zasmála se.

„Tebe to těší?" podivil se.

„Víme aspoň, že žije a na nás záleží, abychom ji zase měli."

„Myslíš, že my —?"

„Nevrátí-li se sama, tož ano! My, my! Pojedeme za ní!"

Paní Nolča dosud nikdy nepromluvila tak resolutně.

„Není to malá cesta!"

Ale paní Nolča mávla rukou.

„Ať je to jak chce daleko, já ji musím ještě vidět! Ať si žije, jak chce, kde chce a s kým chce, jen když jí neztratíme."

„Přinutit ji ovšem k ničemu nemůžeme. Ani Pýra nemohu stíhat podle zákona."

„Zákon nezákon, Kajo! Ty bys pořád chtěl všecko podle staré morálky. To už nejde, staroušku!"

Otec Poříz uzavřel se zcela stykům společenským. Nechtěl slyšeti slova škodolibé soustrasti. Odjezd doktora Pýra se slečnou Eugenií Pořízovou byl po čtrnáct dní skandálem, i v novinách přetřásaným.

Potom přišel dopis od Žendy. Rodiče jej hltali. Vyzpovídala se v něm zcela z událostí poslední doby, vylíčila jim svou strašnou úzkost před smrtí, úzkost snad neodůvodněnou, ale zhoubnou a zošklivující jí pobyt v Praze. Na konec udala svou adresu v Kahýře. Psala, že je s Urbanem docela šťastna a že doufá, když nikdo jiný, aspoň rodiče že jí toho štěstí přejí.

„Kdy bys chtěla za Žendou jeti?" tázal se otec Poříz, když paní Nolči list hlasitě přečetl.

„Hned z jara," odvětila paní Nolča.

Poslední dobu čile starala se o domácnost i o muže. Neštěstí překonalo její pohodlnost. Chodila po domě i s mužem vycházela ven, aby vytrhla ho melancholickým myšlenkám.

„Počkáme raději na podzim, Nolčo."

„Myslíš?"

„Ženda o to žádá."

Odepsali co nejvlídněji a rychle došel z Egypta dopis druhý. Celá slovní krajinomalba tropická, prekypující reminiscencemi dějepisnými. Popisovala rodičům návštěvu v hrobech královských, v troskách chrámů, východ slunce pod zvučící sochou Memnonovou.

A brzy poté došla bedna drobnůstek egyptských, starých i nových a zpráva, že Urban v Kahýře již se zachycuje, že počíná míti lékařskou praxi, ovšem zatím jen u chudiny, ale jistě že získá si brzy důvěru i jinde. Dodala, že nyní teprve poznává jeho povahu a kdyby rodiče znali jeho duši, tak jak ona ji nyní poznává, jistě že by si ho také zamilovali.

Jasný, hřejivý tón listů Žendiných těšil rodiče a byl jim zárukou, že dítě jejich je zdrávo a šťastno.

„Ať tak či onak, je vidět, že dosáhla toho, co jí bylo souzeno," řekla paní Nolča rozestavujíc zaslané věci v pokoji Žendině. Vše v něm zůstalo tak, jako když jej obývala. Vrátí-li se, najde vše na povědomém místě a bude-li míti co zapomínat, zde oželí vše velmi záhy.

Jako staří, pedantičtí lidé konali manželé Pořízovi hodně neprakticky, ale tím horlivěji přípravy na cestu. Každého dne realisovali myšlenku, již před tím po několik dní prodebatovali. Nic nezdálo se jim dosti malicherné, aby tomu nevěnovali dlouhou úvahu. Paní Nolča chtěla míti s sebou zavařeniny, protože je Ženda ráda a stěží dala se přesvědčiti, že v Kahýře možno dostati veškeré evropské výrobky kulinárské. I kožešiny chtěla paní Nolča do Egypta vzíti a výsměch manželův odrážela zcela případně, že kožešiny dámské nejsou proti zimě, ale pro parádu.

Urban připojil sem tam k dopisu Žendinu několik pozdravů uctivých a oddaných. Rodiče oplácejíce mu pozdravy v odpovědech Žendě, uznávali ho za muže jejího, za svého syna, když dokázal to, co nikdo jiný, Žendu cele zaujmouti, býti láskou jejího života.

Paní Nolča těšila se, snad po prvé ve svém životě, na dlouhou cestu. Ani mořské nemoci, která za mladších let byla jí nepřekonatelným strašákem a odvrátila

ji od zamýšlené cesty s mužem do Švédska, ani té se nyní neobávala.

Blížil se duben, ustanovený k odjezdu. Vše bylo už vyjednáno, ještě dvacet dní a uvidí svou dceru. A zalíbí-li se jim v Kahýře, kdož ví, zda tam nezůstanou. Rozhodně byla jim Kahýra s dcerou milejší, než rodná Praha bez jediné pokrevné duše.

V tom však ochuravěla paní Nolča. Bolestmi v zádech. Přemáhala se, až už to nešlo. Nikdy dosud vážně nestonala. Nyní se asi nastydla. Ulehnout ani pomyšlení! Proč nevyjeli dříve? Na jihu by se jí to nebylo stalo. Psala Ženda, že tam mají vedra, že jen k večeru možno ven. Na štěstí že obývají vilu jakéhos Francouze na obvodu městském a ona že tráví většinu dne ve vonném loubí růžovém neb ve visuté síti pod rozložitým kaštanem jedlým. A kouřiti že se naučila, proti moskytům.

Doktor Orkaf však odjezd zakázal. Tentokráte nevtipkoval jako jindy nad záhadnými indisposicemi dámskými. Zjistil dvojí fakt, že paní Nolča za čtvrt roku ubyla na váze o třináct kilogramů a že k večeru otékají jí nohy kol kotníků, což poukazuje na porušený koloběh krevní.

Bolestí a otoku přibývalo a na konec paní Nolča volky nevolky ulehla. Doktor Orkaf s konsiliářem rozpoznali zánět ledvin, nemoc zdlouhavou a nebezpečnou.

Cesta na jih odložena.

Deset týdnů proležela paní Nolča a vyhubla na kost. A zešedivěla. Muž a najaté ošetřovatelky ji opatrovali. Konečně nastal obrat, nemoc povolila.

„Věř mi, Kájo,“ řekla paní Nolča v konvalescenci, „že jen pevná vůle spatřit Žendu a tebe neopouštět mne zachránila. Cítila jsem, že je mi hůř, než jsem doznávala. Ale stále jsem si připomínala: Musíš žíti! Pro muže a dceru! A vyhrála jsem to.“

Lékaři chválili si, že neměli dosud poslušnější pacientky nad paní Nolču. Zachovávala přesně jejich předpisy ve všem.

Na zotavenou zavezl ji muž do Karlových Varů. Dva měsíce tam pobyla, zesílila a nabyla barvy zdravé. Místo z jara chystali se tedy Pořízovi zajeti za dcerou až v zimě. Ženda psala jim, že zima bývá v Egyptě nejpříjemnějším počasím a klima že podobá se pak našemu.

Na podzim poodmlčela se Ženda. Dva tři dopisy rodičů nezodpověděla. Konečně na naléhavé dotazy došla zpráva od Urbana, že Ženda churaví, avšak nikoli vážně.

Otec Poříz se poděsil. Ale paní Nolča byla statečnější. Upokojovala muže.

„Což nechápeš, starý táto, proč Ženda asi onemocněla? Je tomu už déle než rok, co nás opustila, co je vlastně provdána — nu, nechápeš ještě?“

„Myslíš, Nolčo?“

„Jistě! Budou míti rodinu, není-li už tu. Snad nás chtějí překvapit. Že mi ta nemoc do všeho přišla! Nyní tam ovšem nebudu nic platna.“

„Co máme činit, Nolčo?“

„Nic, čekat! Až bude moci Ženda sama psáti.“

Čekali tedy měsíc, dva. Až se dočkali.

Na Štědrý den doručen jim byl silný, doporučený dopis. Z obálky vypadly listy dva. Jeden hustě popsaný od Žendy, druhý stručnější od Urbana.

Otec Poříz popadl napřed dopis dceřin. Četl nahlas;

„Má drahá jediná maminko a můj zbožňovaný papáčku! Otálela jsem s psaním stále, až se vše o mně rozhodne.

Už se rozhodlo a není příčiny, abych déle tajila, co zdržovala jsem v sobě jako jed, jehož překypění by předčasně rušilo Váš klid a vyrovnanost se světem a jeho zákony.

Ne proto jsem Vás, milované, opustila, že toužila jsem po štěstí po boku Urbanově — vím, že by se mi ho dobrotivostí Vaší dostalo, i kdybychom se nebyli rozloučili — ale že rozpoznala jsem zárodek blízké smrti v sobě a chtěla jsem Vám ušetřiti pohled na své umírání a sobě pohled na Vaši bolest. A přece necítila jsem se dosti silnou, abych umírala osamocena, bez jediné přátelské duše při sobě. Vyvolila jsem si tedy jeho, Urbana, aby trýzeň tu za Vás nesl. Vím, že ho to zničí, ale věřím, že jen smrtí lze zaplatit takovou lásku, jako byla naše. A tak jako láska naše vyšinula se nad zákon, tak buď i odměna její mimo zákon lásky, který vrcholí v životě, vyvrcholena v smrti.

Netažte se mne, kdy a jak počala jsem hynouti. Snad od smrti Severy, snad už dříve. Ale nemohu se ubrániti domněnce, že byla jsem už dávno před narozením v jakémsi vztahu k Seveře a smrt její že je v příčinné souvislosti s mým odumíráním. Rovněž že má prudká vášeň k Urbanovi vyvírá z pramene, jenž v dávnověkosti vytryskl. Byla jsem kdysi snad nepřítelkyní Severy jako přítelkyní Urbanovou a v životech minulých byli jsme díly jakýchsi celků. Jen slepota čidel vzdalovala nás v nynějším životě od sebe, od poznání vzájemnosti. Až blížící se smrt pročistila nám oči k poznání a otevřela duše. Urbana i Severu poznala jsem teprve v nejposlednějším období života.

Ona ze zloby zavolala mne, já volám Urbana za sebou z lásky.

Mám dítě, syna Kaju, už dva měsíce, je zdráv, má dobrou kojnou, doufám, že nezdědil nic chorobného od své matky. Myslete si, že v tom děcku znovu jsem se Vám zrodila. Ano? Dědečku! Babičko! Jen to dítě ať je vším, co Vám po mně zbude! Proto zavázala jsem Urbana, aby mé tělo spálil a popel s nejvyššího vrcholu pyramidy do větrů rozmetal. Ať smísím se s ovzduším, s pískem, oblaky a mořem a nejsem vězněna ni nádobou ni hrobem. Abyste každou chvíli mohli si mysliti, že v prášku, jenž kol Vás poletuje, plyne i atom Vaší dcery. Takový je můj sen o všudypřítomnosti, o nesmrtelnosti. Snad je v tom něco strachu hmoty před smrtí, volná duše o něm neví.

Přijeďte si pro mého hocha, bude zcela Váš, neboť Urban, můj muž, mne dlouho nepřežije. Vím to a nechci jinak. Vše, co měl, dal mně, rozpoltil se celý a pouhé živé polovici při odumřelé druhé nebude mu možno žíti.

Nezazlívejte Urbanovi, milujte ho pro mou památku! Vše, co v něm bylo utajené vášně, dlouho deptaného žáru, něžnosti a radostné oddanosti, vše na mne vylil, jako Magdalena vonnou mast na nohy Kristovy. On byl jediný můj souzený ze všech mužů, jím poznala jsem nejvyšší štěstí života ještě před smrtí a v nejlepší chuti ještě odtrhuji se, přestávám milovati, nepřesycena, ba ani neunavena. Netrpím, odcházím v opojení a čím více tělo chabne, tím výše roste duše, tím je jí sladčeji, volněji. Vždyť padají okovy, blíží se veliký Chaos.

Nezazlete mi, mé drahé, zbožňované duše, že chci zmizeti se světa docela. Pochopuji Lamennaise, že zakázal si kněze k pohřbu a kříž na hrob. Rozplynout se v nic . . .

Působila-li jsem Vám žalost, můj bože, nenarodil se člověk, který by nikoho nezarmoutil, prosím Vás na kolenou za odpuštění. Vy jediní můžete a máte právo býti mými soudci. A Vy budete milosrdní, vždyť největší hřích můj proti Vám, spáchán byl z lásky. Vy odpustíte, vím to dobře. Ale jinak nepřiznávám práva souditi mne žádnému člověku, žádnému zákonu. Spravedlnost, která není absolutní — a která jest to v zakaleném zoru lidském? — není spravedlností.

Všecku lásku, jež v srdcích Vašich přebývá, darujte mému hochu, přijeďte si pro něj, nahraďte mu rodiče. Vím, že jen dobré mínění mu o nás vštípíte, že nebude považovati rodiče své za zpronevěřilé nebo nešťastníky. My byli příliš šťastní a štěstí vyčerpává, kdežto neštěstí pruží síly, budí vzdor.

Nemohu více psáti — sotva vládnu perem — jen tolik ještě, že Vás nevýslovně, vřele a z celé duše miluji — — vidím Vás v duchu stále před sebou — a je mi blaze — blaze — jsem zase maličká, ve Vaší náruči — — — papáčku, matoušku, pa! Dobrou noc! Vše houpá se kolem, jako bych byla v kolébce. — Jest syto mé lačné očekávání. — Jsem ptáček, nad nímž sviští roztočený prak — voda, která odtekla. Ale Vy, mé prameny, zůstáváte. — Nezapomeňte Žendy.“

Již v polovici dopisu selhal otci Pořízovi hlas. Paní Nolča podle jeho boku podepřela hlavu jeho o své rámě a stírala své i jeho slzy. Četli spolu konec tiše, hlas jim chyběl. Když dočetli, zadívali se na sebe.

Mrtva? Zemřela? Proč?

Paní Nolča vzala dopis Urbanův. Dívala se do něho chvíli, písmena se jí rozplývala v slzách. Pak počala čísti zvolna a hlasitě.

„Drazí rodiče! Naše andělská, nevýslovně milovaná Eugenie, mé všecko na světě, jest již pouhou duší. Zesnula bez zápasu, bez bolestí s úsměvem na rtech v mé náruči. Už před týdnem, v záchvatu prudké malarie.

Chystalo se vše už před rokem v Praze, ale zatajila nám to. Když vydali jsme se na cestu, byla zdráva, alespoň jsem na ní ničeho nepozoroval. I v Egyptě byla zdravá a veselá, rychle se aklimatisovala, rychleji než já sám. Celé těhotenství její probíhalo normálně. V srpnu narodil se nám roztomilý klučík, jemuž dali jsme jméno Kajetán Urban. Eugenie už o Václavu vyšla ven, tak se jí dobře vedlo. Čekali jsme Vás a litovali, že nemoc matčina tak se vleče. U Evžy ničeho jsem se nenadál. V říjnu začala se tratit. Přistihl jsem ji, že bere chinin proti střídavé zimnici. Přinutil jsem ji, aby podrobila se řádnému léčení. Můžete si myslet, jakou práci jsem si dal. Malaria se však rychle vzmáhala, žádného léku od ní nebylo. Chtěl jsem s Evžou nazpět k Vám. Ale zemřela by mi na cestě. Ubývalo jí jako hořící svíce na větru. Přála si ještě vystoupiti na pyramidu Menkerovu. Byla už dříve se mnou na pyramidách, ale jiných. Ta jediná jí zbývala. Měla fixní ideu, že s pyramidy této uvidí přes moře břehy evropské. Vyhověl jsem jejímu přání. Na vrcholu pyramidy měla horečnou hallucinaci. Blouznila o Seveře Přibyslavské, volala, prosila, aby ji ještě nechala na světě. Doma zdvojnásobily se útoky zimnice, až zhasily světlo mého života, dne 2. prosince v 5 hodin ráno.

Nebyla to žena, ale dobrý genius. Zlého slova, smutného pohledu, projevu bolesti jsem u ní po celou dobu, co byla mou ženou, nepoznal. V zoufalství, že nemohu jí zachrániti, vyčítal jsem si hlasitě, že pro mne hyne. Vyvracela mé sebeobžaloby. Z lásky mi odpustila. Ale já sám sobě nikdy neodpustím a nikdy nezbavím se výčitek, nyní už marných.

Splnil jsem poslední vůli svého anděla, spálil jsem její tělesné pozůstatky pod pyramidou na poušti a popel s vrcholu Cheopsovy pyramidy rozhodil jsem do větrů.

Hoch náš je dobře opatřen. Čekám, až přijedete si pro něho. Zavezu ho do Alexandrie Vám naproti. Vy mu zabezpečíte lépe budoucnost než já. A pak, je to svatým přáním nebožčiným. Nikdy mu však, prosím, neříkejte — opakuji i já prosbu Evžinu — že měl rodiče nešťastné. Byli jsme velmi šťastni, ne dlouho, ale až nadlidsky a tím šťastnější, čím více jsme si mohli obětovati.

Dal jsem vyhotoviti olejovou podobiznu Evžinu z doby, kdy opustila lože po porodu. Byla tak nebesky krásná. Francouzský umělec dal si s portretem velkou práci. Odevzdám Vám obraz.

Líbám Vám ruce a nohy, drazí, drazí rodičové a doufám ve Vaše slitování. Až vydám Vám svého malého Kaju, půjdu k jihu — snad do Habeše. Nevrátím se do Evropy a do Čech — jistě už ne. Urban."

Paní Nolča dočetla.

Pak vzala oba dopisy a zlíbala, napřed Žendin, pak Urbanův.

„Moje děti!" vzlykala.

Potom padlo veliké mlčení na oba. Duch dceřin je ovíval. Cos vyprahlého z pouště, vlhce slaného z moře a posléze chladného jako z mrtvoly válo kolem.

Z minulosti balvanů a mechu jako skřítkové míhaly se vzpomínky.

Každá jako jiskra, každá jako hvězda. Ženda! Dítě tiché, flegmaticky zasnělé, tupé, lymfatické, nějaký čas jako by se jí chytaly souchotiny — až najednou jako by propukla, jako elektrický akumulátor, když počne projevovati nastřádanou sílu.

Skřítkové vyskakovali rušněji, světleji. Nebyla ta černovlasá elfa, jejich dítě? O ne, Ženda byla graciosnější. Neb ona rusalka setkaná z páry luk a paprsků měsíčních, houpající se v tanečním rytmu, vydupávající roje světlušek — byla to Ženda? Nikoli, Ženda byla ztepilejší. Dítě andělské, panna něžná, žena skvělá. Nedotknutelnost vlnila se kol ní ochranným pásmem, jež žádná smělá ruka neodvážila se porušiti. Ne jiskry, ani hvězdy, ale čistý, bílý den zřel z očí vědoucích a přece dětsky úsměvných. V radosti i žalu zavíraly se dlouhé řasy jejích víček jako kalichy květů na noc a před bouří. V údivu však oči rostouce pohlcovaly celou tvář a zlatá zrcadla bleskotala v jejich tmavosti.

Žádný zvuk v přírodě nevyrovnal se jejímu hlasu. Zvonu přehlaholil lahodu, v horování ševelil tepleji než praskot nažek v polibcích slunce dozrálých, ve zpěvu vléval vášeň myšlenkám sebe banálnějším. Vše pronikala, zabarvovala svým ingeniem, svým dohadem. Proto znajíc život, zůstávala jím přece neporušena, poznávajíc nedocházela k hořkému jádru pravdy, odtrhovala se pudem, než prohlédla venkoncem, než vyčerpala slast nového objevu.

Kdo ji vychovával? Nikdo. Sama si vytvořila duši. Rodiče řídili jen přirozené její sklony a ty netíhly nikdy k nízkosti. Ne kultura mozku, ale kultura srdce dodávala jí onoho výjimečného kouzla, jímž uchvacovala, jímž vítězila nad ženami lepotvárnějšími, duchaplnějšími.

Po čem piala se její neukojená mysl?

Mimo zákon!

A přece nikdo neplnil důsledněji zákon než ona. Zákon své přírody, svého zrození, svého poslání. Ne zákon všednosti, nýbrž zákon srdce.

A jaký byl její osud?

Přelétla jako rajka, hřímavice za letního večera. Ztrávena plameny, zda povstane jinde jako bajný fénix, krásnější k novému životu?

Či jest jen bizarrerií cirkusového clowna, sypajícího na prázdnou plochu barevné prášky a tvořícího duhově zbarvený obraz?

Kejklíř život!

Žendo! Eugenie!

Nikdo jí neznal jako ti, kdož ji zplodili. Plačte, staré oči!

Vše odplývá, kdos ohromný stírá chvilkový obraz s plochy života. Byly tu vůbec nějaké rysy — zvuky — formy? Hlína šustí, měkce a suše. Ne hlína, ale písek — — popel — — —

„Staroušku!" lichotila se paní Nolča.

Otec Poříz ji přivinul k sobě.

„Víš, Nolčo, přestěhuješ mne do jejího pokoje —!"

„Kajo!"

„Neboj se, Nolči! A pak splníme poslední její přání."

„Dobrý, drahý muži!"

Paní Nolča chytila muže za ramena.

„Pojedeme?"

Dívali se na sebe zkoumavě. Pak přikývli současně hlavami.

„Pro vnouče."

*

Jindra Imlauf:

JISKRA.

(Pokračování.)

Ve městě dohasínala sláva plátenická posledními zbytky jmen. Kdysi vozila se plátna do Brna i Vídně. I dnes ještě někdo tam zajel, ale již s rancem místo s vrchovatou fůrou jako před vystavěním železnice. Co zbylo, jsou pouhé dozvuky staré pýchy. Ale i na to se rádo vzpomíná a lituje, teskní. Však byla také plátna pevna jako prkna. Do dnes (kdy již není skorem ani toto všecko pravda) utírají se vnuci a vnučky utěrkami tkanými v dobách tohoto dohasínání. A o slavných dnech obzvláště milých návštěv ještě leckde prostírají staré ruční ubrusy jako rodinnou pýchu. Dávno již zapomenuta jména, vymřely rody, ale poctivá práce vzdoruje všemu, i moderním pracím potřebám. Žijíce tak ve stálé těžké práci skromně a prostě, téměř beznáročně, popřávali si užíti občas výsledků své píle a vytrvalosti. Také jarmarky — trhy výroční, bývaly slavnostními příležitostmi. Děti neměly školy, sousedé procházeli se mezi boudami jarmarečníků, vybírajíce oděv novější mody ze světa sem takto přivážené. Panímaminky obcházely nádobí vyložené na zemi „punclové" i porculánové, udiveny krásou novějších hrnečků kávových, málo ještě zavedených v tomto podhoří, ovládaném dlouho kyselem a praženkou, kramatikou nebo polévkou bramborovou místo zrnkové kávy. Děti obstupo aly krámky s tureckým medem. Užaslé sledovaly produkce bílých myší, které pannám i mládencům tahaly planety. Jinde opět s doprovodem harmoniky duetem zpívána srdcelomná píseň podle skutečnosti složená o tom strašném mordu z nešťastné lásky, co se roku toho v městě Trantárii stala, jakož věrně na obrazech vymalováno jest očitým svědkem, malířem z Paryžské akademie schválně tam vyslaným.

Vesničtí přicházeli a přijížděli svátečně oděni a spojovali nákup se zábavou v hostincích.

Za těchto poměrů ovšem jarmarečníci mohli si také zahráti na pány. Od Modráčků putovaly půllitry i dvoulitry piva a párky s křenem do bud trhovců. Večer pak, dříve nežli ukládali se do řádky na dlažbě podsíní na postele různě improvisované od pouhé slámy nebo pytlů až k rozmačkanému slamníku, nebo uléhali do vozů, popřáli si v šenkovně. Nežádali talířů, raději plných pekáčů. Mnohý zpitý jarmarečník platil řády dva: za sebe se ženou, před ní veřejně, křiklavě chlubně. Druhý zúčtoval stranou na síni nebo u plotny šeptem a beze svědků. Matka Modráčková rozuměla běhu světa . . .

V těchto vlnách plul, vlastně dal se klidně unášeti Modráčkův podomek Jiskra. Připíjel si s kočími, přijímal zpropitné od pánů. Kde sám pan statkář řídil povoz, dovedl podati otěže a bič tak, že sklopená čepice přišla zároveň k rukám na kozlíku sedícího. Pochopil, že tato chvíle je nejvhodnější, protože nálada vyvrcholená v šenkovně, musila se zde velkopansky projeviti všem na obdiv. A diváků nescházelo nikdy. Velmož nesměl se dáti zahanbiti, to Jiskra věděl a těžil z toho mlčelivou pokorou a zřejmou snahou posloužiti, kde jen možno, třeba by zůstalo při troše kroků a pohybů rukou.

Zdálo se, že Jiskra se změnil. Zapomněl na sloup. Nevzpomíná sladké nečinnosti při kápce v kořalně, když ji měl doma, lepší a dosti.

Pravděpodobně zapadlo minulé a Jiskra toho nehledal. Obzvláště v zimě, o přípravách na divadla, bály. Byl v teple a ode všeho trochy užil. Byl zase člověkem, jako snad od školních let již nebýval, když byl — pouze Jiskrou od Modráčkova sloupu, kdežto nyní stal se důležitou osobou hledanou i pány a nosil čepici s blýskavým štítkem jako firmu.

Na tuto čepici se často zahleděl.

Sedával na dvoře, před konírnami, na staré židli obkročmo, bradu opíraje o zbytek ulomeného opěradla. Na stole zbitém z bedny, s každou nohou od jiného bývšího kdysi stolu, měl svoje nářadí. Leštidlo a kartáče na boty. Prášek a zátky na nože a vidličky. Hadry. Dole konvice s petrolejem, hadry na cylindry a nůžky na knoty, kusy řemenů a motouzy, kladivo, dláto a hřebíky. Nad stolem visela veliká odrátovaná lucerna s tulejkou na olej.

Zde, v království svém nejvlastnějším, pozoroval svou čepici. Prohledl ji celou, přetřel kartáčem a postaviv na haraburdí na stole, hezky do výšky, jako korunu na oltář by stavěl, díval se dlouze na mosaznou obroučku s vysekaným nápisem. Kus hadru vzal, vyhrabal krabičku s mastičkou na žluté nádobí a nabrav na prst v látce zabalený, přetřel štít své firmy. Mazal zvolna, by nepomazal čepice. Pak novým klůckem vytíral a na konec čistým,

zvlášť vybraným hadříkem, jenž chloupků nepouštěl, plech vyleštil. Zapotil se, těžce vzdychal, ale úsměv rozehrál se na stále unavené lhostejné tváři Jiskrově, když štítek s firmou blyštěl se jak zlatý. Ba vyhrábl i střep zrcadla, v němž se shlížel, nasadiv čepici na hlavu. Chodil vůbec nyní dosti spořádaně oblečen a čistý. Arciť nutno se dívati zrakem Jiskrovým. Záplata špatně přišitá, jinobarevná nežli šat, stezička ve vlasech šourem a u uší rozježené vlasy jako vrabčí hnízdo, neholený — jen o velké svátky se tak dálo — obličej a ruce zašlé špínou, že nebylo lze jich již domýti, to byl pro něj velmi vábný zevnějšek.

Podobalo se, že se rozednilo v duši Jiskrově. Měl zájem o něco, začínal k něčemu lnouti. Vzniklo vše ovšem z hmotné příjemnosti. Bylo mu takto dobře, tělo si libovalo.

Však divně se k této chvíli řadily pohledy, jež posílal občas k sloupu podsíně. Bylo mu líto opuštěného? Jiskra jistě neměl potuchy o učení o vnitřní spojitosti hmot. Ozývalo se v něm cosi podobného osudově, podvědomě? Obdoba kočičí lásky nikoliv k osobám, nýbrž k místu se v něm ozvala?

Nikdo nevytušil, nepovšiml si, nezeptal se. Neb nikdo nevěděl. Také sotva by se čehosi vyptal. Jiskra sám nevěděl. Nedovedl by pověděti, byť chtěl, neměl pro sebe výrazu. Prostě se onehdy zahleděl na čepici v blahém jakémsi pocitu a jindy zase na sloup, sídlo své svobody a bídy. Necítil žalu ani stesku po volnosti, kdo za to mohl, že se tam k sloupu někdy oči stáčejí právě po chvilkové spokojenosti nasyceného a napojeného těla?

Jiskra, jak známo, přece nevzdoroval n i č e m u, poddával se každému hnutí jak je život dává.

Nyní panímaminka Modráčková udělala ho aucknechtem, tož jím jest a vykonává, co mu poručila. O to, co dále pán Bůh dá, se nestaral, neb nepocítil děsu budoucnosti. Neznal tíže biblického proroctví: neznáte dne ani hodiny. Byl proto šťasten, klid jeho mohl mu býti záviděn. Skoro stesk padá na duši moderního člověka, jak draze platí své domnělé vědomosti, které jsou tak chabé, že jediné otočení životního kolesa je rozdrtí vniveč . . . Kolik lidí asi závidělo Jiskrovi! Všichni, lze říci, kdož mu nadávali nemajíce příčiny, leda ve své závisti, kterak se dovede vpraviti do všeho, čím ho osud podaruje . . .

Jiskra nenaříkal ani když bylo dosti práce, což viditelně pro něj bylo nevhodné. Byl unaven, zpocen, supěl. Než což, dostal přídavek pro posilu z baňatky matkou Modráčkovou obzvláště obezřetně hlídané, obsahující pravý jamaiský rum ze štaupicovské sklepní palírny.

Jiskra nosil a pomáhal rovnati stolice o divadlech, představení ho však nebavila. Jedinkráte vydržel celé první jednání, vícekráte tam nešel, nebyl-li volán. Ani muziky ho nelákaly, třeba mnohdy k ránu, kdy účinek piva i tance nadobro již setřel stavovské rozdíly, že volán byl i Jiskra do kola, aby také užil, protože je člověk jako jiní a teď zcela pořádný. Vstrčili ho jednou kterési rozkurážené holce do náručí, že musil, jsa v kleštích jejího objetí, tancovati. Zle poslouchaly Jiskrovy nohy pohybů nohou tanečnice. Motal se a jistě by upadl, kdyby mu nebývali vybrali silnou Žofku od vedle, z putyky služku, dobrou ke všemu. Nepovolila, Jiskra musil tancovati dále. Tiskla ho na vysoká, rozdýchaná ňadra. Hleděla mu do očí jako šelma napivší se před chvíli trochy krve; touží po více, lačna zcela nevybíravě. Hovořila, smála se drze Jiskru mačkajíc. Dotančili. Vše tleská, křičí, dupe. Jiskra marně míří ke dveřím. Žofce nesou hoši dvoulitry, připíjejí, dávají zavdati. Jiskra nucen též píti. Po prvé v životě nechce píti. Je vyděšen, vysílen. Ale píti musí, lijí mu pivo, víno, kořalku do úst. Je polit, umáčen, však Žofku má při sobě stále. Cítí její masité, horké rámě pod svou paží ještě dole na síni. Dech její vane mu do tváři ještě žhavěji v šeru dvora. Měkké teplo masa rozlévá se po něm i pak, když došli do stáje. A dusí Jiskru, pálí. Zažehuje v něm plameny jakési strašlivé záplavy. Sténá a zmítá sebou divoce. Slyší dlouho Žofčin smích, cítí její ruce a trpně povoluje všemu, co chce. — — —

Hosté měli na dlouho pak zábavu, Jiskra tupý strach a dojem hrůzy . . .

Dlouze hledívá za dvojicemi tak často se kradoucími ze sálu dolů do šeré oblasti Jiskrovy, v ústraní stáje. Nechápe jejich sladkého šepotu, cizí mu jsou jejich milostné vzdechy. Jiskra mnohdy ledacos vidí se svého lože, nepřekáží však nikomu, nepovídá nic na žádného. Jen oči přivírá a kabát přetahuje místo peřiny přes hlavu, aby vše to zmizelo. Prochvívá jím vždycky úzkost, děs a dojem vysílení horšího nežli po kořalkové míchanici, tak nebezpečné i starým pijákům.

Jiskra chce býti sám, žíti bez prudkých poskoků a odboček, bez bouří a též beze svátků, tak docela prostě jak voda po sklonu teče . . .

*

Byly doby slavných posvícenských muzik.

V národě nedávno probuzeném všecko kvasilo a rašilo. Nové šťávy života proudily lidem. Květů rozkvetlo tolik, že společenský svět náš podobal se louce a štěpnici, odkud pilné včely dělnice sbíraly med a jejichž ovoce mělo býti zárukou pokolení příštímu. Každé drobné, dnes úsměvně přehlížené zábavě dáván hlubší podklad významu. Vyzdobil se sál zelenými věnci ze smrčí a zeleň proložila se červenobílými velikými papírovými květy. Tu a tam na čelných místech skříženy byly červenobílé prapory. Hesla prostě psaná na papírových tabulích, někde transparent zvyšoval lesk slávy a rozněcoval náladu. Oh málo, málo stačilo pro radost a k posile! I ta posvícení byla svátkem celému městu. Nedělila se tak společnost. Pod vlivem hesel nedoznělých pořád ještě vzpomínaným letem osmačtyřicátým, míchala se společnost družně vespolek. Byloť oněch slavností a tanců méně, proto byly vzácnější. Ovzduší jejich bylo jinačí, proto i výraz jejich naprosto jiný, skoro nepochopitelný dnešní mládeži.

Hlavní večer konal se ovšem na sále matky Modráčkové. Druhý den zlaté hodinky byl obzvláště slavný, sousedům zasvěcený. Z přifařených osad, oslavujících také císařské posvícení, přicházeli farníci ráno do kostela v řadách, vedeni muzikou. Bylať slavná mše, po níž opět se vraceli v čtyřstupech. Mladí hned za muzikanty, starší a staří zadněji, až docela vzadu šli více méně nesrovnale, krokem s hudbou málo zladěným. Děti táhly před muzikou. Odpoledne pak, tak okolo druhé hodiny, až zažil se slavný bohatý oběd a vydřímlo trošičku po včerejšku, spustila místní hudba. Nejprve kousek uprostřed náměstí, před panenkou Marií. Pak seřadivši se, doprovázena již mládeží školní i menší, prošla kapela hrajíc částí města. Nastal čas výpravy hasičů do blízkých lázní Rezku, do hospody. V parádě, muži v řadě, ženy s dětmi za nimi nebo podle nich, křepce kráčeli s kopce a pak do kopce k Rezku, jak hudba hrála, buben nohám dával takt. Našim lidičkám stačilo počastování drštkovou polévkou, kávou se staročeskou bábovkou a pivem. Byli při tom šťastni. Tančili, bavili se a zpívali, neb tehdáž ještě rádi si zazpívali v hospodě své prosté písně, které je dovedly tolik, ach bože, tolik rozplameniti, že věru máme litovati, co všecko nám novodobá kultura vzala . . .

Takovými dny, jaksi mezníky valem se řítících let, rozdělovali si doby od vzpomínky ke vzpomínce. Mívali na co vzpomínati, neb stávaly se všelijaké příhody. Všední, ale zachycené teplými srdci tehdejšími, dlouho rozzařovaly tváře úsměvy. Ba po letech ještě dětem se připomínají ony příhody a jsou památkou zrovna svatou, vždyť dýchá z nich naivní mládí pamětníků a zároveň ozvěna mládí národního, červánků právě rozhořelých do plného dne, z něhož my dnes žijeme svůj šedý národní den . . .

*

Přihodilo se, že děvčata městská čili holky, jak se i slečnám z nejpřednějších rodin bez urážky všeobecně říkalo podhorským nářečím sousedským, byly nějak zamlklé. Smutek vyzíral z jejich veselých jindy tváří. A lítost se dívala z očí. Z leckterých též utajená zlost se drala na ústa, div jazyk neshořel.

Nestárnoucí pokušitel, stařík Ochmajstr, ovšem zpozoroval se své lavičky pod Matoušovou hruškou, že se cosi děje. Vlastně uhodl, že se stalo. Ťal proto hned do živého přísnou zpovědí. Pan kmotr — celému městu v ústech sousedů — směl, měl právo na to, jako na vše, cokoliv snad chtěl.

„Jářku, běhá to kolem člověka jako kakabusi! Co se zase v městě semlelo? Baby si smočily a panímámy brblou? Co?“ vyzvídal napořád, kteroukoliv dívku chytil v okolí své observatoře. Zavolal si prostě, by šla panenka sem, k němu na slůvko. Nebo: „holka, pojď sem, ty jedna čemerko, pověz kmotrovi!“ Jindy opět úlisně a s onikáním promíchaným vykáním, když byl v rozpacích hovorem s holkou již starší, ba obstarožní, o které za chvíli mluvil jako o staré panně. Ale v té zpovědní chvíli matl se a obcházel, protože věděl, jak právě tyto křepelinky, ze všech léčí na svobodu vyšlé, se na posvícení těší a obzvláště chystají. Není zvaní jako na bály. Jde každý kdo chce a může. A tancuje rovněž, pokud sežene někoho do páru. Což o toto již je menší starost, protože jsou zde ohledy a povinnosti. Nepřijde-li jiný, tož do kola uvede tatík nebo bratr. Konečně je tu soused čímsi závazán, ba v nouzi musí vypomoci třeba nejstarší tovaryš nebo mládenec z krámu, podle poměrů . . . Pan kmotr znal slabiny městských dcerek, hádal hned, že souvisí smutek tento s posvícenskou muzikou.

A dcerušky za pomoci maminek řekly:

Dopuštění přišlo. Nebývalá troufalost. Kdož jaktěživ slyšel podobnou rozvernost? Revoluce, střesení povinnosti s beder muž-

ských. Mládenci prý tančit nebudou!

Mládež se poškorpila. Divá krev zpěnila se a vyjela z kolejí hněvu dále nežli obvyklo. Zbojnická přísaha kolovala od chlapce k chlapci, nebrati tentokráte místních děvčat do kola. Msta strašná tomu, kdo by se odvážil!

Nikdo nezvěděl, co se vlastně stalo, proč taková zloba. Mládenci nedovedli pověděti, proč se hněvají, nežli „že jsou holky takové — — —" A naopak dcerky: „když jsou hoši takoví, my jich prosit nemůžeme, vždycky přece přijde první hoch poprosit o holku . . ."

Zmatek, ale důsledek ohroziví posvícenskou muziku. Na věčné časy by mělo město ostudu! Od jakživa bývali v každé obci jedovatí vtipálci místo jiné bohu milé práce perem se zabývající. Do kronik a nebesklíčů zapíši tuto příhodu, zesměšní ji a zveličí, aby pokolení příští pak ve svých listech pod různými značkami výpisky tyto uveřejňovalo na důkaz, jaké slabůstky mívali předchůdci.

Pan kmotr nebyl by kmotrem Ochmajstrem, aby nevěděl porady. Zašklíbil se, zahrozil. A poručil, aby všechny holky do jedné byly večer v taneční parádě dole před Modráčkovými. Ale všechny! Hrozil přísně, že i ty starší, s lety Kristovými a ještě obstarožnější holky musí přijíti, aby mládenci poznali, co je on, jako, člověk, jářku, kmotr Ochmajstr z Krajského předměstí soused!

Onoho dne přecházel častěji, zneklidněn jaksi, v nedbalkách přikrytých a zrazovaných županem, mezi lavičkou a svým domem. Vyfukoval z pěnovky mocné kotouče dýmu. Nesčetněkráte začínal hovor se sousedem Frašánkem a kolářem Matoušem, pod jehož hruškou seděl; „Safraporte, tohle by hrálo, rozbít posvícenskou! Člověk aby na stará kolena ještě mezi mládež se míchal. Jářku, bývalo něco jiného tehdáž, nežli člověku z dopuštění božího tohle narostlo;" pohladil objemné bříško, „ale dneska se s holkami honit, člověka pořádně uondá. No, není pravda, sousedé?"

Přisvědčovali. Smějíce se rýpli, že prý jako ono dopuštění boží je vlastně z požehnání božího. Přáltě si pan kmotr všeho, dobrého jídla i klidu, pohodlí ceně nade vše.

Přes to však pro taškařici, aby se o něm po městě povídalo, ochotně se obětoval. Sousedé rádi by bývali věděli více o záměru páně kmotrově. Vyzvídali rozpřádajíce řeč, kdykoliv zloba z něho zahovořila jako prve, to že by byl pořádek, nějaké revoluce o posvícení! Ale nic dále nepřešlo přes tlusté, kuřácky ovlhlé, v koutcích stále pracující rty.

Dost! Do slunce západu tak poseděli, pak rozešli se domů přehlédnouti dílo své celodenní píle, podívati se na panímámy a pohubovati, že málo se udělalo . . . Kmotr povečeřev odložil župan a oblékl se. Dýmku do kapsy, hůl s knoflíkem a šňůrkou do ruky, vypravil se do hospody.

Poseděv chvíli v přední místnosti s městskou honorací, aby zadost učinil zvyku, vytratil se do zadní místnosti k matce Modráčkové.

„Jářku, matko, kde je Jiskra?"

„Libo prosím, panu kmotrovi?"

„Eh, nic tak, Jiskru chci, mluvit s ním."

„Snad pro něco doskočit? je tu prosím, k službám Ančka."

„Ne, matko, Jiskru zavolejte. Člověk ho někdy může dobře potřebovati. Anebo, řekněte, kde jest, půjdu za ním sám, bude tak ještě lépe;" hovořil starý pán matce Modráčkové nesrozumitelně.

Zvyklá však podřizovati se přáním svých dobrých hostí, pověděla, že bude jistě na dvoře u svého stolu, nebo kdyby nebyl, tedy v konírně. Chtěla sama odskočiti, by na Jiskru zavolala. Však pan kmotr, ušklíbnuv se koutky úst právě kuřáckou slinu daleko odplivujícími, odkvapil ven sám.

Jiskru nalezl vskutku u stolu. Skloněn, aby větší tíhou třela zátka podložený nůž, příchozího nezpozoroval. Čistil nože a vidličky s bezmyšlenkovým úsilím, jako stroj neúnavně, stejnoměrným tempem až pod zátku nasypaný prášek pištěl.

„Hej, Jiskro, jářku!" hřmotně z hloubi plic zvolal pan kmotr.

Jiskra vyskočiv hmátl po čepici. Nemaje jí na hlavě, chytil do rozmáchnuté hrsti své přihlazené, přece však málo poslušně ležící pačesy. „Ponížený dobrý večír, milospane . . ." zabreptal rozpačitě.

„No no, kůže s hlavy nesmekej, to ne, člověče, jen to ne;" zasmál se milostpán dobrácky.

Vida vlídnou tvář, Jiskra se uklidnil. Stoje čekal na rozkazy.

„Máš tady pořádnou lucernu?"

„Prosimich, jen tuhle tu . . ." ukázal na velikou chlévskou a podomní.

„Má skla?"

„Má . . ."

„Všecka?"

„Ne, kousky . . ."

„No tak! z tebe aby slova tahal, ukaž ji sem!"

(Pokračování.)

✱

Anna Ziegloserová:

MOST.

BERTĚ ŠÍBLOVÉ.

Kdo zná tajemství vůle a její sílu? Neboť bůh jest jen veliká vůle, pronikající všechny věci přírody svou nezměrností. Člověk nepodléhá andělům ani smrti pro nic jiného než pro slabost své vůle.

Joseph Glanvill.

Celé město bylo pobouřeno.

Neboť místní advokát, starostův syn dr. Ludvík Šimek, nejlepší městská partie, přivezl si z Prahy za ženu zpěvačku Julianu Elgartovou. Syn přední městské rodiny, advokát se široce rozvětvenou praksí, neuznal za vhodno projevit svou důvěru některé rodině rovnorodé a zvoliti si některou z dcerušek pánů radů, doktorů a notářů, jež byly vesměs mladé a bylo jich dosti na výběr — byly jak poupátka svěží proti té jeho ženě, které bylo plných devětadvacet let, spravedlivě počítáno. Městské dámy, matky hezkých dcerek, hanély mezi sebou Julianu a poukazovaly na rodinné, řádné vychování svých dcer, jež je jistě jiné než zpěvačky, která měla příležitost proletět celý svět. A mimo bezvadnou výchovu rodinnou bylo tu vzdělání, získané za drahé peníze v zahraničních pensionátech německých a švýcarských, kam šmahem byly posílány všechny dívenky, než staly se slečnami. V řečech postižených matek ozývalo se nejčastěji slovo c t n o s t, jež vynášena byla oproti Julianě, jež pro ně měla pochybnou minulost zpěvačky, kde sláva prý přikrývá všelicos, co je nutno obětovati a prožíti pro získání přízně a oslav. —

Dámy ujistily, že Juliana není ani z „lepší rodiny". Že její otec byl jenom továrním mistrem, vyšinuv se ještě i na toto postavení z prostého dělníka. Že Juliana vystudovala vlastně za pomoci své učitelky, která pak při cestách po Americe s ní jezdila, chlubíc se Julianou jako svým dítětem.

Bylo to neodpustitelné provinění, že si Šimek vybral takovou ženu, která by za jiných okolností byla zase jen asi ženou nějakého továrního dělníka.

Ba, nelíbila se jim ani zjevem, posuzovaly, že nehodí se svým vzrůstem vůbec k doktorově malé, spíše do široka rozložené postavě. Nechtěly jí přiznat, že je hezká se svou světlovlasou hlavou a zlatěhnědýma očima a jemnou pletí, jež nesla také nazlátlý tón v přibledlé kráse výrazné tváře. Nelíbil se jim ani její rychlý, plavný krok, a vytýkaly jí, že když mluvila, každé slovo doprovázela živým, přiléhavým gestem svých bílých, velkých, ale hezkých rukou, jako by mu chtěla dodati plasticky důrazu. Všechny hovory končívaly vždy stejně: „No, herečka!" a „Jako na jevišti!", jako by ta slova obsahovala nejvyšší pohrdlivou blahosklonnost k jejím chybám, jež byly v podstatě přednostmi. Vzpomínalo se s touže blahovolností, že před celými sedmi lety zpívala ve městě na dobročinném koncertě, ale nepřiznalo se nikdy, že ji tehdy zanesli obdivem a chválou, že dámy vděčily za její úsměv, předstihovaly se v pozornostech k ní, že by byly bývaly ochotny celý tehdy vyzískaný peníz věnovati bez rozmyslu na věnce a stuhy k jejímu uctění, místo sirotkům — a že páni bez rozdílu povolání, hodností a stáří byli vesměs do ní alespoň ten večer zamilováni.

Město přijalo ji nepřátelsky, a ona dovedla čelit s jasným úsměvem vší zlobě schystané k pokoření. Neuznala ani za vhodné navštíviti městské notábly a jich rodiny a tím znemožnila projevy, jež chtěly provésti všechny matky přezíraných dcer.

Vešla v dům otce Ludvíkova, za sšeřeného večera, a stačilo jí něžné uvítání starého pána, jež vyznělo jedinou velebící větou, že „Ludvík nenašel by lepší ženy na celém světě . . ."

A starý pán byl vskutku šťasten volbou synovou.

Těšil se z toho, že Ludvík získal ženu krásnou, silnou, jejíž energie projevovala se každým gestem, jejíž jará svěžest byla podmíněna zdravím a jejíž bystrost vypěstována byla stykem se světem a uměním.

Vzpomínal na své vlastní nešťastné manželství se ženou neskonale dobrou a hodnou, leč duševně chabou, snadno zranitelnou, jíž zničila smrt dvou dětí celý život. Zemřely jí za epidemie záškrtové, v týdnu. Jedno pochovávala, co druhé doma umíralo. Ukrutná bolest zlomila ji nadobro, myslila jen tehdy na mrtvé a zapomněla milovat muže. Stala se z ní melancholická podivínka, vyhýbající se všemu styku s lidmi, odmítající i lásku mužovu a s hořem vzpomínky na mrtvé své děti milující těžkou a strachující se láskou malého Ludvíka, jenž stále churavěl. Žil

jako hošík jen s matkou, mezi jejími květinami, ptáky, opičkou, psem a papouškem a vyrostl v tichého, zasněného hocha, jako byl tichým a mírným dítětem. Byl citlivý i na slovo, teskníval rád v samotě a byl plachý a nesl v povaze své pochmurné založení niterné a zšedlý ryp sentimentality a melancholie, jež byly zřejmým odkazem matčina rodu, o němž nebylo pochyby, neboť i bratr matčin zemřel jako podivínský člen řádu premonstrátů, do kterého se uchýlil v touze po klidu, když získal hodnosti profesorské. Stal se bibliotékářem a během let, v samotě, knihomolem, znajícím všechny moudrosti filosofů, jen pro opojení své duše, jež mu uchřadla pod tíhou všeho toho vědění, neboť zůstávalo bez projevu a možnosti, aby vykřesalo jiskry osobitého názoru vlastního. Strýc-mnich byl podivínem, znajícím život jen z pravd i nepravd vytěžených filosofy, z poznávání krás i hrůz života — byl opojen mnohdy omyly, jež chtěly vystihnouti pravdu, a pravdami, jež zdály se býti omyly . . . Měl chaos v duši, poněvadž zapomněl pro hloubání o životě život žít.

A Ludvík zdědil i po něm plachou nesmělost a touhu po tichu a samotě. Plachost zavinila, že neměl ani šumně veselého mládí a studentská leta prosnil, nenalezl v nich opojivé bouřlivosti, neznal mámivě nevinných lásek těch let, a zahořelo-li mu někdy srdce obdivem a plachou láskou v těch letech mládí, nedovedl vytěžiti z toho citu ani požitků nesmělých polibků. Nikdy neslul ani zábavným hochem, býval i v nejhlučnějším veselí zamlklý a bez projevu. Miloval hudbu a zpěv, leč jen zádumčivě naslouchával hlaholivým písním a nedovedl sám v písni zajásat, a housle plakávaly v jeho rukou. A tak zůstal jemným, tichým člověkem, jemuž život neserval ideálů a duševního pelu. V povolání svém nestal se prohnaným advokátem a ve své praksi získával si jména jen svou spravedlivou snahou po smírném rozuzlení sporů. A v životě veřejném nevystupoval nikdy se snahou po vyniknutí.

A když ve svých dvaceti osmi letech poznal Julianu, věděl na ráz, že je to jediná láska jeho života. V celém jeho mládí znamenala mu žena pomysl krásy, kořil se duši ženině, a produševnělá krása mladé umělkyně na ráz jej okouzlila, takže posílen láskou svého srdce projevil Julianě své city, a ona po sedmileté jeho věrné a oddané lásce, jež z nich učinila milence, stala se jeho ženou a vzdala se pro něho i své skvělé, vzestupné dráhy herecké.

Stařičký otec všechno to ve svých myšlenkách zhodnotil a uvážil a radoval se, že Juliana doplňovala jaksi jsoucnost Ludvíkovu, neboť měla duševní svěžest, jíž on postrádal, byla šumně jará proti jeho plachosti, její povaha byla ztužena pobytem ve světě, proti jeho nesmělosti v projevu byla plna energie, pevnosti a vůle. — Byla mu potřebna pro život tím svým bystrým a jarým vznětem povahovým a převyšovala jej duševní silou jako svým vzrůstem.

Ludvíkova láska byla plna uctívání a obdivu, projevovala se neustálým přiznáváním Julianiny vůle. I ve své pracovně nestrpěl jiného obrazu než Julianin portrét a veliké tabló jejích podobizen, v rolích Libuše, Mařenky, Milady, Vendulky, Toscy, Markétky a Elsy a ostatních čelných postav velikých skladeb Smetanových, Dvořákových a hudebních dramat Wagnerových. —

A na psacím stolku měl její obrázek jako dívenky, v bílých šatech, s předlouhým copem, přehozeným přes útlé ramínko. Miloval a ctil ji zároveň a byl šťasten, že stala se jeho ženou, že dovedla pro lásku jeho opustiti jeviště v plné slávě, kdy odchodu jejího bylo želeno, a že odešla ráda, jen pro něho, na malé město, do poměrů tak rozdílných od světa dosavadního. —

Přes to, že nebylo jí možno sblížiti se s lidmi svého okolí, měla ráda město v jeho malebné poloze labské roviny, v jeho čisté výstavnosti, s náměstím rovným a kulatým jako dlaň, ozdobeným vzrostlou alejí akátů, s kostelem se štíhlou věží ranné gotiky a starou radniční budovou, jež byla stavitelským skvostem, se vznosným, freskou zdobeným průčelím a hodinami, jejichž kyvadlo míhalo se v pomalém chodu v elipsovitém otvoru nad vchodem, jako by budova měla živé srdce. —

Juliana milovala i okolí, dovedla se vemluvit v přízeň venkovských lidí, získala je svou teplou a milou účastí, takže s radostí byla jí poskytnuta možnost vybírat na půdách a komorách v truhlách, ve starém haraburdí součástky zbytků překrásných starých památek lidového umění. Obohacovala na svůj náklad malé městské museum, přepečlivě snášela staré šaty svatební z hedvábí tuhého a lesklého neb květovaného, šátky, pleny, přeslice dovedně vykládané, truhly a almary, jež opraveny staly se vzácnými vitrinami na sehnané poklady krojové. Nalezla i psané krásné modlitby, s jemnými malbami iniciálek a hezkým písmem ženské dovedné

ruky, nalezla i starý vzácný exemplář herbáře a zajímavou knihu zápisků lékařových, jež byla jakýmsi archivem celého širého okolí, až kam zapadala působnost jediného lékaře v kraji. Vytrvalým a pozorlivým spolupracovníkem byl jí Ludvík a zámecký bibliotékář Trnka.

Vyplňovala si tak volné chvíle, a když se jí zastesklo po lidech, odejela do Prahy a přivážela si odtud návštěvou své bývalé známé. A pobuřovala stále město svým odlišným životem.

A přes to, že městské dámy v mnohém ji napodobily, přec se jí za každé příležitosti vysmívaly, posuzujíce prostý způsob jejího života jako výstřednost. Proto, že nepěstoval se u doktorů blahobytný stůl, že pila se tam jenom voda, ale že skvěl se vždy stůl bělostností vyšívaného stolního prádla, stříbrnými příbory a broušeným křišťálem skla, vešlo v posměšnost pořekadlo, že u doktorů se líčí stůl jako k hostině, aby se na něm jedla večeře nádenická . . .

Nechápali ani její snahu sběratelskou, a klepavě mluvilo se o tom, že navštěvuje zámeckou knihovnu jen pro bibliotékáře Trnku, zatím co ona plna obdivu vysedala nad Biblí Kralickou, nebo vzácnými prvotisky knih, anebo naslouchala výkladům hubeného bibliotékáře, jenž všecek zjasněl, jako by se oklepal s prachu, mohl-li jí s chloubou a radostně ukazovat všechny poklady knížecí knihovny. Od prostých, neumělou rukou psaných kancionálů lidových až po vzácné knihy mešní, jejichž napsání a malování vyplnilo celý život samotářských mnichů, až po knihy tisknuté na pergamenu, anebo turecké a arabské knížečky náboženských rozjímání, jejichž písmo bylo malováno na tenoučkých jemných blankách hedvábných. —

Milovala celý zámek, s jeho utajenou, zmlklou minulostí, i jeho poklady.

Směla se procházet bez průvodu po komnatách, naplněných vzácnými sbírkami skvostů, skla a porculánu. Ve městě nechápali, co ji táhne do těch ztichlých a opuštěností zadychlých sálů a komnatek, a ona neměla příčin zasvěcovat je do svých zálib, nepověděla, jak je jí podivně teskno, prodlívá-li v sále rodinné galerie, kde dívají se z rámů podoby všech majorátních pánů a jejich žen a dětí. Jak dává si vysvětlovat starým, vousatým komorníkem Střízkem zásuvky sekretářů, jak naslouchá vypravování starcovu, který sloužil věrně třem pánům na zámku a znal celou historii rodu, všechny tajné lásky krásných paní a poklesky urozených svých velitelů. Rád se vracíval k připomenutí, že na zámku straší — v postranní chodbě, kam vyvěsili nejstarší podoby předků — je prý neradno prodlívat v poledním tichu a večerních chvílích, neboť padají tam obrazy lidem na hlavy, a prochází se tam komteska, jež se utopila v parkovém rybníčku, aby uhasila žhavost svého zamilovaného a zraženého srdce, „chodívá plakat a stěžovat si pod obraz pramáteře rodu — tam k té s tou rouškou na vlasech“ . . .

A Juliana neopomněla navštěvovati obě v pravém tichu poledním a mladé komtesky úsměvně se ptávala: ‚což tě ještě srdce bolí?‘ a pod obrazem pramáti rodu, s bílou plachetkou kolem hlavy cudně obvinutou, káravě pronášela: „že jí to, babičko, nevymluvíte . . .“ A usmívala se na komorníka, jenž ji vždy ve strachu provázíval pln obav, aby jí za to „rouhání“ pramáteř nespadla na hlavu . . .

Bylo to kouzlo zámku, jež ji lákalo. Vysedala na vyčnělém balkonku ve věži a dole měla před očima celý kraj, rozběhnutý volně do dálek, se stuhou toku Labe, a mohla si tam zpívat píseň Elsinu, mohla vysílat tesklivé vzdechy Isoldiny a vmýšlet se, jak bylo krásné očekávat rytíře v stříbrné zbroji, tesknit po něm a mávat mu vstříc tenounkými závoji všech barev duhy na uvítanou . . .

Každý čtvrtek vítala u sebe hrstku učitelů-muzikantů z okolí, již nebáli se dlouhé cesty, aby mohli býti hosty „paní Juliany“. Zpívala s nimi, doprovázela je na pianě, a Ludvík, ba i starý jeho otec, družili se k nim. Tu všechna okna domu byla rozzářena a písně zpívané i hrané nesly se tichem večera do šumu akátové aleje na náměstí. A s pohrdou říkali ve městě, že „otevřela salon“. —

S bibliotékářem dala podnět k založení knihovny, kde byla hlavním pracovníkem, věnovala své knihy, radila a s mladou učitelkou místní vypravila i malé kočovné divadélko loutkové. Hostila herce, byli-li v městě „štací“. Vytěžila i ze znalosti cizích řečí, a nebylo v kraji jediné vesnice, kde by jí nebyli znali, že jim prospěla, když jednalo se o nějakého vystěhovalce, toužícího za ocean. Překládala jim prospekty a znajíc Ameriku ze svého tourné uměleckého poskytovala lidem i důležitých rad. Byla známa a milována ve všech vesnicích rozlehlého a bohatého kraje úrodné roviny lemované až v daleku vysokými vrchy. Jen město bylo stále nepřátelské, neboť nedovedly zapomenout stárnoucí matky tloustnoucích dcer, že jednou přišla do jejich revíru a ulovila nejlepší partii . . .

II.

Jedenáct let manželství Julianina s Ludvíkem znamenalo jedenáct let plně žitého štěstí, čilé práce, vzruchu a krásných úspěchů.

Tento jedenáctý rok soužití zvolen byl doktor Ludvík Šimek starostou města, když se tohoto úřadu vzdal jeho starý otec, který jej zastával dvacet let. Juliana radovala se z úřadu mužova, neboť milovala úspěch a uvědomovala si, jaké poskytne mužův úřad možnosti k provedení různých záměrů, prospěšných městu. Těšila se i na práci v tom směru a rady a účelnou prospěšnost svoji k úřadu mužovu.

Ihned rozvažovala, čím by se městu odvděčili za důvěru v rodinu kladenou. Chtěla obětovati rozsáhlý pozemek na městský park. Leč bylo to za vodou, kde náležela jim krásná, zalesněná stráň a pod ní pole, jež by se bylo k účelu tomu hodilo. A tu bleskla Julianě hlavou myšlenka, jak by bylo krásné, kdyby ty dva břehy spojoval most. V místech těch byl zřízen nedostatečný přívoz, znemožněný vždycky jarními dešti, kdy se Labe rozlilo do luk a bylo dosti prudké a dravé ve svém zmohutnění. Město bylo pak odříznuto od obce za vodou a ode všech vesnic, a ve dnech zátopy nebylo ani možno vyjíti k blízkosti břehů. —

Starý otec Ludvíkův zakončil svoji starostenskou činnost pěkným skutkem, že podnítil krajového zástupce na říšské radě, aby vymohl na státu rychlejší vyřízení rozhodnutí o zregulování labských břehů v těch místech. Odevzdal městu vyřízení a za nastoupení Ludvíkova počaly se regulační práce. — I tu bystrá hlava Julianina dovedla vymyslet prospěšnost pro most. Radila muži, aby se využitkovala práce regulační a aby vymoženo bylo na státě volné použití pilířů k budoucím zdymadlovým vratům jako pilířů, nesoucích klenbu mostní.

Tvrdila, že by stát ničeho nenamítal, kdyby se projektovaných pilířů zdymadlových použilo na pilíře mostní, neboť bylo by pak možno svésti cestu z nedalekého posádkového města tudy přes vodu a tím by i silnice i most nabyly důležitého významu.

Na základě jejího povzbuzování nejprve bylo zahájeno jednání s obcí za vodou, s okresním starostou, poslancem za kraj, a když započato bylo s regulací řeky, bylo vše již v základě ujednáno, dáno za pravdu vývodům starostovým, uváženy všechny výhody a hlavně ta, že svolí-li stát a zemské zřízení, aby bylo použito pilířů regulačních, ušetří obě obce veliké peníze a uspíší se práce.

Když pevné, kamenné pásy poutaly řeku v ukázněný proud, když položeny byly hluboko do země přepevné základy pilířů k budoucímu zavěšení zdymadlových vrat, přišlo i státní rozhodnutí, neboť, jak předvídala Juliana, nebyla přehlédnuta důležitost mostu u posádkového města a zemské zřízení nekladlo také námitek z důvodu, že obě obce nežádaly podpor ze zemských fondů.

Aby umožnil rychlejší uskutečnění mostu, upsal starosta deset tisíc korun jako základní kapitál. Ke knížeti byla vyslána deputace, aby jej o všem uvědomila, a ten ochotně připsal stejný díl jako starosta.

Bylo až úžasno, jak rychle se uskutečnila Julianina myšlenka.

A za to most cele ji zaujal. Hovořila stále jen o něm. Jak město získá, až bude spojeno s obcí za vodou a s vesnicemi a celým okolím, jak povzbudí se příznivým spojením trhy, a že vzroste i místní průmysl, tak slibně rozkvétající pod komíny dvou továren na hospodářské stroje a smaltové nádobí.

Juliana bystře sledovala úrady obou obcí, zúčastnila se s povzdálí všeho konání, radila, připadala na nové a nové myšlenky a zařídila i rozhodnutí, aby mostní klenutí svěřeno bylo firmě české, dosud mladému podniku, zasluhujícímu podpory. Přesvědčila i některé radní, aby nebyla na most stavěna podoba žádného svatého, ale aby věnován byl potřebný peníz českému sochaři, rodáku místnímu, jenž přizdobit měl mostní pažení sousoším spodobujícím svornost a družnost obou obcí, zasloužilých o zbudování mostu. —

Přijímala ve svém domě inženýry, a všechny nutné záležitosti vyřizovaly se v kanceláři Ludvíkově, celý dům byl pln ruchu ze stavby sem zanášeného. Byla stále u vody a sledovala dychtivě postup práce. Opájela se zřejmými výsledky lopotivé píle, ctila všechny pracující lidi, již podobali se pilným a statečným mravencům, podnikajícím práce zmáhající jejich sílu a přec vítězícím nad hmotou, dávajícím jí formu a účelnost. Viděla, jak lidským rukám pomáhá mrtvá síla hmotná, jeřáby, jež jako ohromná ramena hravě zdvíhají těžké balvany, hnány a tuženy do své síly zhluboka oddychujícími stroji, jež zase puzeny jsou neviditelnou silou zachycenou důmyslem lidským. (Pokračování.)

Antonie Tyrpeklová:

VEČER.

Na jedné straně ulice krčily se k sobě skromné jednopatrové domy s tabulkami řemeslníků, s malými krámky a zastrčenými výčepy, na druhé pak straně otvíraly svá ústa hluboké jámy neprodaných stavebních míst, ohraničené pro bezpečí chodců nízkým dřevěným zábradlím. Děti říkaly jim cihelny, ač tu žádných cihel nikdo nikdy neviděl. Jejich dna byla zelená a travnatá, na jaře kvetly tu nehlídaně pampelišky, v létě tmavorudé bodláky a zima vystýlala je bílými závějemi sněhu, jež se stříbrně leskly i tehdy, když už sníh v ulicích tál a žloutl v kluzké bláto. Cihelny měly svůj vlastní život, oživovaly v každý čas roční hrami dětí, ale teď byly už prázdné. Šeřilo se a v uličních lampách blikal už plyn.

Na zábradlí seděli dva mladí hoši. Přímo nad nimi bděla lucerna a prohlížela si je svým žlutým světlem. Viděla mladé zdravé tváře, přihnědlé ruce, čisté límečky u krku, pečlivě přihlazené vlasy a dolů spuštěné, volně se hýbající nohy. Kdyby se byla dorozuměla s jinou lucernou, jež svítila u domu, kde oba hoši bydleli, byla by se dověděla, že přišli před chvílí z továrny, černí prachem dílny a s šatem napuštěným těžkým dechem olejů, že se chvátavě svlékali, pečlivě myli a česali, oblékali do jiných šatů, večeři zčerstva pojídali a pak spěšně mířili k opuštěnému zábradlí.

Přímo proti nim byl malý osvětlený krámek, zcela zastavěný nůšemi a ošatkami s ovocem. I venku před krámkem bylo zboží vystaveno a prodávala tu sama Karolka, černá, patnáctiletá dcerka obchodnice.

Jeden z hochů díval se stále do otevřeného krámku, a jeho oči točily se stále tam, kam uhnula hlava Karolčina.

Druhý to postřehl.

„Nedívej se tam pořád, Pepo," začal. „A jak jsi to říkal s tou Amerikou?"

„Říkal jsem, že se tam dostane i ten, kdo peněz nemá. Kdo se dá v Hamburku najat na loď za dělníka, může se snadno a bez peněz do Ameriky dostat."

„A co ty? Jel bys tam?"

Pepa se podíval znovu a zvědavě do krámku.

„Ani se mi nechce," řekl váhavě. „Bez slzí by se to neobešlo. Matka by naříkala, že mě ztěžka vychovala a já že se odměňuji tím, že utíkám do Ameriky. Opravdu nevím."

„A to já bych tam šel hned," ozval se Pepův druh. „Rozmysli si to všechno. Vysoké mrakodrapy, chvat a ruch, že jej Evropa nezná, a potom zase dlouhé prerie, nezužitkovaná půda, zlato v hloubce skal. Ještě nevíš, kde tě štěstí čeká."

„To jistě ne," přisvědčil Pepa a znovu se do krámku podíval.

Oba hoši chvíli mlčeli. Za chvilku sáhl Pepa do kapsy a obrátil se k druhovi.

„Podívej se," pravil.

„A prstýnek," divil se přítel. „Pěkný. Válečný. Jenže za ozdobu má srdíčko. Kdes jej vzal?"

„Sám jsem jej dělal," sdělil Pepa, vzal příteli prstýnek z ruky a znovu jej uložil do kapsy.

Když zdvihl hlavu a znovu ji obrátil ke krámku, oči se mu rozšířily a obočí nad nimi se mu nepřívětivě a zlostně stáhlo. Před krámkem stál švižný příručí z velkého obchodu na blízké silnici a trpělivě čekal, až mu Karolka žádané ovoce naváží. Ale hle, sáček s ovocem už drží v ruce a ještě neodchází, ještě stojí s Karolkou, cosi jí vypravuje a ona se radostně směje a tvář u oušek jí při tom červená, jistě jí červená, ač toho Pepa na dálku nevidí, ale vždyť jí tak červená vždycky, kdykoli se něčemu jásavě a zhluboka směje.

„Má jistě lidi v krámě, o pult jí jistě už tlukou, a on tu ještě stojí. Kdyby raději šel," vybuchl Pepa prudce.

„Kdo?" ptal se nevinně druh, zasněný do pohádky Ameriky před očima.

„Nikdo," stejně prudce Pepa odpověděl.

Za chvíli se utišená vlna Karolčina smíchu znovu pozvedla, dopadla svým jásotem až k sluchu Pepovu, a v téže chvíli sáhla jeho ruka rychle do kapsy a hned na to cosi na dlažbě u zábradlí tence zazvonilo.

„Něco spadlo," oznamoval Pepův druh a chystal se, že se po ztraceném podívá. Ale Pepa ho přidržel na zábradlí.

„Bůh ví, snad to tvé americké zlato ti tak v sluchu zazvonilo," řekl. „Nic nespadlo."

Příručí stál ještě u krámku Karolčina. Pepova tvář náhle zahořela, a on se nervosně rozhovořil.

„Vlastně je ta Amerika nejlepší myšlenkou," mluvil. „Snad si nemyslíš, že nás potká štěstí zde, v té krátké uličce, v těch nízkých světničkách? Do Ameriky za

ním, tam se rozjedeme. Až tam budeme, matkám budeme posílat lístky a psaní, ale nikomu už více a až zbohatneme, za matkami budeme posílat desetitisíce, ale za nikým už ani krejcaru. Víš, tady zbudou takové chudé rodiny, obchodní příruční budou se tu ženit na svých padesát měsíčních zlatých, ale co nám bude po nich, ani pohlednice, ani krejcaru jim nikdy nepošleme."

„Proč bychom z dálky živili cizí a neznámé obchodní příruči? To se ví, že jim ničeho nepošleme," přizvukoval nechápající druh. „Tedy pojedeme?"

„Rozhodně," skorem hlasitě vykřikl Pepa. „Nejlepší by bylo vyjet hned teď, ale to je nemožné. Aspoň rok musíme počkat."

„Tož počkáme," svolil přítel a zase se zadumal.

Za chvíli se vzpamatoval, zdvihl se a oznamoval, že si půjde do města pro nové sešity cestopisu, jejž odbírá. Pepa s ním nešel. Osaměl na tichém zábradlí.

Příruční na druhé straně ještě stál. Pepa mluvil sám se sebou.

„Budu v Americe žít a na Čechy docela zapomenu. Budu znám v kraji jako dobrý lovec, ale jednou při lovu stane se mi velká nehoda. Poženu se za medvědem, nebudu vidět skrytý sráz a spadnu do rokle. Najdou mě tam v bezvědomí, umírajícího a pak budou mé matce domů psát: „Váš syn, statečný lovec, padl tady v amerických lesích." Matka bude chodit s tou zprávou po celé ulici, všichni, kdo mě znají, budou zároveň s ní slzet, ale Karola se zasměje, příruční taky a oba řeknou: ‚Inu musíme tam všichni'."

Pepovi zastavilo cosi v hrdle dech, a hned na to zalily se mu oči tichými slzami. Plakal sám nad svým smutným osudem, nad svou smrtí daleko od milých Čech a rodné uličky.

Podíval se znovu ke krámku a viděl, že příruční zrovna odchází. V ulici bylo ticho a prázdno.

Zůstal sedět na svém místě, ale pojednou neklidně se zábradlí sletěl. Přes ulici rozběhla se k němu Karolka.

„Tys tu sám?" ptala se vesele.

„Sám," řekl nevrle a temně a přece tak, že cosi v jeho slovu hrálo.

„To jsou obchody!" vzdychla Karolka. „Jednoho jsem odbyla a teď mohu čekat hodinu na druhého."

Pepa mlčel.

Karolka vyhoupla se na zábradlí a pohodlně se tam usadila. Pepa usedl znovu podle ní.

„A co, mnoho práce máte v továrně?" ptala se ho.

„Dost."

„To bylo lepší ještě před rokem, viď!" pokoušela ho. „Víš jaké klouzačky jsme v zimě mívaly? To jsi byl ještě chlapec. Teď už jsi učedník."

„To jsem," přisvědčil Pepa. „A sílu mám. Chceš vidět svaly?"

Nečekal na její odpověď a ohnul v loktě ruku.

Ohmatávala zdráhavě svaly vystouplé v záloktí.

„Smáčkni hodně, pak se rozpůlí," pobízel ji.

Sebrala sílu.

„Nebolí to?" ptala se.

„Ale kdež," řekl a hlasitě se rozesmál.

Seděli chvíli tiše, ale náhle skočila Karolka dolů, shýbla se k zemi a za chvíli seděla už zase na zábradlí i s prstýnkem.

„To je můj," přiznával se Pepa. „Vypadl mi asi z kapsy. Můžeš si jej nechat. Hle, tady vespod má tvoje jméno Karolka, vyryto je to."

Navlékla si prstének na prst.

„Je ti dobře?" ptal se a vzal ji za ruku. Přisedla k němu blíže, aby si prst i s prsténkem zblízka prohlédl, ale on držel její ruku stále ve své ruce a jak se zdálo, nenapadávalo mu znovu ji pustit.

„Tak je tu hezky," řekl. „Podívej se na nebe."

Zdvihla hlavu a viděla tmavou báň s bílým obloučkem měsíce.

„Někdy si myslím, že bych se rád podíval i na měsíc, jestli tam také něco je, jestli tam také lidé žijí, ale dnes bych tam ani nechtěl."

„Proč?" ptala se Karolka.

„Protože je tu teď tak pěkně."

Karolka se zamyslila.

„Řekni mi, Pepo," ozvala se za chvíli, „co budeš dělat, až budeš velký?"

„Co budu dělat? Pracovat, abych se uživil."

„A ženit se nebudeš?"

„Proč ne? I to je možno."

„A koho si vezmeš?"

„To ještě nevím. Ale to ti říkám, Karolko, že příruční mají málo, že já budu mít víc, že by ses měla se mnou lépe."

Karolka se zasmála.

„Mne bys chtěl?" ptala se.

Stiskl jí ruku.

„Já bych si tě také vzala," řekla, přihnula se k němu a zase oba mlčeli.

Seděla nehnutě, on se na ni se strany díval, prohlížel si její tvář děvčátka s černými kučerami kolem čela a náhle, aby ničeho nezpozorovala, tiše se k ní přihnul

a dotkl se ústy jejích vlasů. Nehýbala se, on nevzdaloval úst a tak tu seděli tiše, zapomenuti celým světem a vystaveni pohledu celé mlčící ulice pod světlem plynové lampy.

„Karolko, žádná dívka z ulice není jako ty,“ šeptal jí těsně u hlavy.

„A ty jsi také lepší než druzí,“ stejně tiše zašeptala.

Pozdvihl její ruku, kterou stále držel, a přitiskl ji k svému srdci. Tlouklo hlasitě a poplašeně, jako by tisíce ptáků bilo tam křídly o nízký strop. Snažila se ruku odtrhnout, ale on jí nedal, a za chvíli ležela tam už její ruka spokojeně a bez bázně.

Kdosi šel ulicí, přešel ovocný krámek, ale pak se vrátil a u krámku se zastavil. Karolka seskočila se zábradlí a chtěla odběhnout, ale Pepa ji zadržel a řekl, že jí musí ještě něco říci.

Ptala se očima po tom, co jí říci má a on se náhle sehnul, vzal ji za ramena, políbil ji chvatně na vlásky a řekl:

„Tohle jsem ti chtěl ještě říci.“

„Eh ty,“ vykřikla, ale ne polekaně, radostně a šťastně, a několika skoky byla už u krámku. Díval se za ní, viděl, že má oči sklopené a že nechodí, že poletuje, že tančí a dále zřel, že zadním vchodem z kuchyně přišla do krámku Karolčina matka, že obě ovoce skládají a krámek zavírají.

Železná opona nad krámkem hlasitě zadrnčela.

A zase bylo ticho v ulicích.

Pepa vstal, vztyčil se, pozdvihl obě paže, zdvihl hlavu a podíval se vysoko do nebe, kde měsíc plul mezi řídkými závoji oblak.

„Jak je svět krásný,“ myslil si. „Ať jsem živ ještě sto let, ať to všechno přejde ještě mnohokrát, měsíc v oblakách, já u zábradlí a Karolka vedle mne. Později se to může trochu pozměnit, nemusíme už stát u zábradlí, ale třeba u okna ve svém bytě, a ještě později ona už může mít děťátko v náruči.“

Stál stále s rukama vzepiatýma a ač věděl, že už Karolka nepřijde, stál tu dál a nechtělo se mu do bytu, do světnice, mezi lidi. Co se to s ním stalo? Věděl včera, co radosti ho dnes potká? Věděl, že taková radost je vůbec na světě? Věděl o srdci, že může bolet, tak tichounce a sladce bolet, že to ani bolest není, že je to veliká radost a slast?

Vedle něho ozval se hlas.

„Tys tu ještě?“ ptal se vrátivší se druh. „Já prošel zatím celé město. Myslil jsem na tu Ameriku a jsem už odhodlán. Za rok tam tedy pojedeme, to je umluveno.“

„Ale já tam nepojedu,“ vykřikl Pepa.

„Proč?“ ptal se přítel užasle.

„Proč? Protože, protože i tady je krásně,“ zavolal radostně Pepa, divoce ze zádu na přítele skočil a prudce ho objal.

Měsíc plul, jako by pronásledován, mezi řídkými závoji oblak.



FEUILLETON.

Ferdinand Strejček:

Šotek a Diblík.

(Pokračování.)

Již v prvním oddíle „Sociálních silhouett“, nadepsaném „Kritik“, hlásí se auktor, patrně Jan Gros, jako člen mladé družiny Fričovy, stavící se příkře proti literární skupině konservativců, soustředěných v Musejníku a v „Obzoru“ Jaroslava Pospíšila, na něž zamířil nejeden šíp své satiry také Bendl ve svých „Rachejtlích“ (na př. na pověstnou honorářovou jitrnici Pospíšilovu atd.).

„Diblík“ rozeznává čtyři druhy kritiků, jež jsou: Kritikus poetikus, Kritikus škandalosus čili štěkavec, Kritikus poctivus čili neškodný a posléze Kritik pravý. Kritikus poetikus byl tehdy v Čechách jediný a ten byl ještě — m a l ý. Míněn tím ovšem Jakub Malý, který, jak známo, odsoudil „Ladu Niólu“. „Koho takový kritik porazí, ten je zničen na věky, nota bene, nezná-li se lépe nežli posuzovatel jeho a je-li od přírody tak bojácný, že se dá na outěk před hřmotem prázdného soudku.“

Druhý druh kritika má své jméno proto, „že jako jistý čtvernožec na měsíc — i on na věci mu nepochopitelné si někdy poštěkne“. Který současný kritik náleží do této kategorie, není udáno, avšak lze si domysliti, že všichni ostatní nepříznivci „Lady Nióly“.

Kritik neškodný závisí podle „Diblíka“ zúplna na nakladateli časopisu, jako na př. na „panu Jaroslavovi“. Musí mít především „hojnou zásobu skvělých, neobyčejných frásí pohotově, jimiž, nemůže-li z místa, kolem sebe hází jako komediant kuličkami, aneb je sprosťáčkovi publikum tak šikovně na oči připleskne, že žádný ničeho nevidí, tedy ani jak pan kritikus německé aesthetiky nestoudně drancuje a za vlasy do své kritiky vláčí, až z toho bývá hrůza. Způsobem takovým dá se i S e z n a m k n i h velmi slušně a učeně posoudit.“

Nejlepší druh je ovšem „kritik pravý, jenž se neohlíží na osobu i stav a kapsy maje pro cizí ruce zašité, soudí dle vnitřního přesvědčení a zdravého rozumu. Je jich u nás tolik jako bílých havranů. Podle skutků jejich poznáte je".

Z dalších „Sociálních silhouett" je nejzajímavější z třetího oddílu místo, kde se líčí sytými barvami tehdejší poměry českého divadla za odpoledního představení nedělního.

„Schody k Pražskému divadlu, respektive ku galeriím jsou řebřík v dokonalejší formě. Rád bych, vlastně s hrůzou bych pohlížel na ubohé navštěvovatele divadla, jimžto zlým osudem toliko desetníku ponecháno, který na vyražení v divadle vynaložiti mohou — — pohlížel, kdyby zavznělo prostorami Thaliina chrámu strašné slovo „hoří!" Kudy by se dostali a jak brzy dolů, nevím. Snad by mohlo několik provazových řebříků k vypomožení v tom pádu přichystáno býti . . .

— — — Konečně po trapném čekání zvonek, hudba utichne, a opona se dříve zrádně vytáhla, než bylo sloužícímu, rovnajícímu stolky a židle, možno utéci za kulisy. Tak by tedy první podnět k smíchu, byť to bylo třeba v truchlohře, byl dán.

Hraje se. Hned při první dojímavé sceně začne národ tlouci rukama o ruce, nohama a holemi o zem, a hlasem o spisovatele nebo beneficianta. Tu se musí přestat hrát, osoby jednající ať pohlížejí na sebe a na klonícího se miláčka obecenstva; štěstí, že ten někdy nezačne improvisovat nějaké slzami omočené slovo o svém vlastenectví, o svých skrovných silách — ale nepřekonaném snažení.

— — — Mezi akty se mně . . . nejvíce líbí: ‚Hrušky poroučejí, hrušky!' ‚Pivo!' ‚Preclíky!' atd. Ještě tam scházejí: ‚Hadry prodají, staré sklo, kosti!' "

Atd. Nemůžeme tu rozvíjeti celý ten obrázek nedělního představení, který je tím cennější, že nám jej návštěvník podává podle současných pozorování, nikoli zkalenými skly vzpomínek.

Podobně jako „Literární silhouetty" obsahuje také satirická „Cesta do měsíce", která vycházela na pokračování, ale ve IV. svazku již na ni nedošlo a dokončení se nedočkala, nejednu zajímavou podrobnost k poznání tehdejšího života, hlavně studentského. Pro tuto její sklonnost a pro vypravovací přednosti mohli bychom také tento plod s velikou pravděpodobností připsati Grosovi. Poučný je na př. již pohled do prvních literárních příprav tehdejšího českého studenta: „Mezitím počaly se pašovati mezi nás české knihy. Já přesycen německými romány, tělem i duší objal jsem tyto nové ptáčínky z neznámé krajinky, a duch národní, dříve vážen ze strýce Faktora, z nevyvážitelného to zdroje pohádek, písní, pověr a čar, a z kramářské literatury à la „Poslyšte, rozmilí křesťané", „Slepý mládenec", „Jiříkovo vidění" atd., duch, řku — tento národní, Lafontainiadami těmito na čas přidušený, mocně pozvedl opět hlavu svou, a já se stal prvním vlastencem. Tylovy spisy byly první, jež jsem spolkl. Kudy jsem chodil, tudy jsem tyloval. Pak následoval do duchovního žaludku Klicpera. V „Lháři" jsem ponejprv co Rudolf o prázdninách debutoval a při tom ponejprv šelma Mílek mi v srdce začertil. Byl jsem tehda nastávající syntaxista. Tak to šlo jedno po druhém. Já byl pomalu majitelem hezké hrstky českých knih, a ode mne je čítalo půl školy. Pan katechet mne jednou potkal za kasárnami, an jsem četl českou knihu o Žižkovi, a přitom gypsovku v ústech mých zočil. To mi, jak dlouho jsem pod ním študoval, neodpustil. ‚O, das ist ein Čechoman! O ihr Vlastenzen!' říkával mně a mým spojencům: ‚Er liest vom Räuber Žižka!' "

(Dokončení.)

LITERATURA.

V i k t o r D y k: *Noci Chiméry.* Básně 1900 až 1916. Hovory básníků sv. 1. Nákladem F. Topiče v Praze.

V řadě básnických knih Dykových tvoří tento pečlivý svazek zvláštního důvěrného kouzla zastávku velmi pozoruhodnou. Básník jakoby zproštěn všeho rmutu, všech denních sporů a půtek, s nimiž se vyrovnával v posledních svých knihách totiž v politicky zbarvených „Prohraných kampaních" a „Lehkých a těžkých krocích", uchyluje se jako k oddechu ke zdrojům ryzí poesie, byť mu bylo velmi nesnadným toto loučení s Chimérou jeho úkolu, pro niž stále se zamýšlí, pro niž vzbouzí rok co rok hlas mrtvý předešlých století, pro niž zúrodnil by rád svým slovem věky budoucí. Jako trpký stesk a obžaloba osudu zněla by tato úvodní báseň, kdyby nevyznívala velikou nadějí. Básník cítí, že v něm jest budoucnost zářivá. Pozorný čtenář, jenž rád se zahloubává nad obrazy myšlenek a dovede čísti mezi řádky, porozumí melancholii, která dýchá z celé knihy. Nejzajímavějším jejím oddílem jsou básně, shrnuté pod záhlaví „Děti", a ty právě zdají se spadati svým vznikem v nedávná léta z oněch šestnácti, která sbírka tato objímá. Tenkráte aspoň se psávalo o šípkových Růženkách, jež dobrodružné děti snažily se probuditi ze spánku. A jako tenkráte i dnes jsou nám tyto alegorie jasny a srozumitelny. A tak řada motivů z dětství jest básníku příležitostí, aby je naladil do základního alegorisujícího tónu celé sbírky (Ledová panna, Hoch, který stůně, Dobrodružné dítě mluví), jiné vyhrocuje v pointy baladické tragiky, již svým zhuštěným, skoupě stručným, ale hutným způsobem umí pověděti šestnácti verši (Hoch, který si hraje). Však někdy tato rapsodická stručnost překáží čtenáři nabýti jasného obrazu o celé situaci,

jež činí dojem krásně malované vázy, ale tříštěné. Ani slůvka bližšího se nedovíte o tom, co bylo vlastně podstatou rodinné tragedie v básni „Vlak", v níž líčí básník vztahy a city školáka ke svým rodičům, kteří se rozcházejí, kdy matka opouští rodinu a muže, odjíždějíc vlakem. Báseň tato jinak jest hluboce prožita. Pochopíte, kde a jak se tu vzal dále „Hoch, který není nikde doma", kterého srdce bolí, jemuž se stýská po dobrém slově a jemuž nikdo neotevře dveří pohostinných. Tu však proráží již symbolika mocněji než v básni výše uvedené. Do druhého dílu knihy zařadil básník starší písně a básně z dramat jednak napsaných, jednak snad zamýšlených, jimiž je glosuje (Kouzelník, Zmoudření dona Quijota). Plnou sugescí hrůzy a grotesky působí „Kupec hrůzy", k němuž poskytl motiv zánik Titanicu a jímž zahájen třetí oddíl knihy, naplněný mlnem aktuality. Čtěte „Sny o ruině" nebo „Zajatce skleněné hory" nebo lehýnkou písničku „Jarní ballada" a podlehnete podivuhodné síle jejich symboliky. Mluviti tu o formální stránce, bylo by opakovati známé věci o stilu Dykově. Snaha jeho po úsečnosti místy je vystupňována až v improvisaci a nepůsobí, jak chtěla. Čtěme si na př. sloku: Vlak — z dálky se valí. — Jak — čekati pálí. — Zrak — loví už v dáli, — vidí — tváře lidí. Zde je jistě přemíra jednoslabičnosti. „Nocmi Chiméry" zahájena jest u Topiče nová knihovna „Hovory básníků" za redakce Jaromíra Boreckého, kterou co nejlépe vítáme. Dle naznačeného programu lze očekávati, že knihovna nehodlá pěstovati exclusivní tendence a že bude hledati poesii na všech polích a ve všech zahradách. Takové sbírky bylo třeba, a její vývoj bude se zájmem sledován. — Také v „Unii" počne vycházeti knihovna „Knihy Zvonu", kdež naleznou díla českých básníků všech směrů též porozumění a oporu. —*pa*—

★

Dr. F r a n t. L e x a: *Amen-Nacht.* Povídka ze starého Egypta. S osmnácti dřevoryty Zd. Weignera. V Praze, nákladem vlastním. — A d o l f V e l h a r t i c k ý. *Věčné ohně.* Novely. Přerod. Kr. Vinohrady. — F e l i x A. V o n d r u š k a: *Udolání.* Román. Nákladem Fr. Švejdy v Praze.

Prospekt, knize připojený, uvádí ji vysvětlením, že „autor po dlouholetém studiu staroegyptské filologie a archeologie napsal povídku, v níž pokouší se o řešení ryze egyptského problému". Vzniklo tak dílo nikoli objemné, ale poutavě obsažné, jehož četba jest ziskem. Věříce, že práce opřena jest o věcné studium, vědouce tedy, že nejde o pouhou fantasii pro četbu líbivou a dráždivou, s radostí shledáváme, že výsledky studia upotřebené v podrobnostech svou přesností nezbavily dílo poesie, naopak, zvýšily jeho dojem. Výrazová malebnost jest úměrná myšlenkové obsažnosti. Jde o věčný problém: přiblížiti člověka božské dokonalosti. Hyne, kdo se jí domáhá překotně. Kněz Amen-Nacht, odvrácený od tužeb světských, uchovávaje si z nich jen posvěcení láskou k zemřelé sestře a zároveň milence, nalézá knihy nejstarší moudrosti; nalézá v nich směrnou větu: účelem života pozemského jest zjednati duši tolik síly, aby se mohla vrátiti do svého domova. Nalézá i označení stupňů k tomuto zesílení, symbolicky vyslovené základní pravdy čistého života: odděliti duši od povrchních zájmů životních — zesíliti sebevědomí — za naději dokonalosti obětovati tělesnou existenci. Jsou to shodné pravdy všech náboženských filosofií. Děj povídky vyznívá fantasticky, ale protože založen jest na filosofické logice, zanechává hluboký dojem. Pod ním rádi zapomínáme na některé neobratnosti dějové, jmenovitě v prvé části, a na několik modernismů, jimiž porušena je barva slohu. — Dřevoryty Weignerovy, za jichž slohovou věrnost autor odpovídá, jsou svým primitivismem přiměřenou výzdobou knihy a doplňují ji v harmonický celek. Je to zajímavá, zcela svérázná kniha ve žni literární a budujíc svou fantastičnost na pevném myšlenkovém sledu moudré pravdy, zjednává si umělecké právo a jest příkladem dobrých cest, na které by se obrátiti měli jak čtenáři, tak spisovatelé podléhající touze po sensační romantice. —

Autor, známý již řadu let pracemi nejvíce veršovanými, uveřejňuje knihu novel, naprosto romantických. Není to romantika Zeyerovská, která opojuje, ale romantika, která přesto, že jde si pro náměty do daleka a do nejrozmanitějších končin, chce přesvědčovati, získati pro svou základní, nenápadnou pravdu. Ze šesti povídek jedna má námět z antického bájesloví („Pitys"), dvě z dějin starověku („Timokleia" a „Požár Persepole"), další ze středověku („Prohrané štěstí" z doby trubadúrské a „Lady Godiva" na známý motiv); posléze „Ethiopská královna" jest zcela cizokrajná. V pracích delších („Prohrané štěstí" a „Ethiopská královna") autor neovládne pevnost stavby, neudrží celkové linie pod přemírou slovního přepychu, který snaží se nahromaditi, nadužívaje skvělých rekvisit, a který pak vyznívá hluše; jinde — v „Požáru Persepole" — nemá patetické gesto, které jest jeho cílem, dosti jistoty. Nejvíce barvy, jaké námět zasluhuje, má „Pitys", a jest milou využitím podrobností starého bájesloví. Také nová variace „Lady Godivy" má klidný a smírný půvab. Nejméně se zamlouvá „Prohrané štěstí", jehož milostné příhody přes množství slov nemají dosti přesvědčivosti o citovém vzrůstu, který jest jejich podnětem.

Téměř současně vyšly dva pozoruhodné romány z dělnického ovzduší: „Vant" J. R. Hradeckého, o němž pojednáme na jiném

místě, a román Vondruškův „Udolání". Tento nemá ambicí tak značných jako onen, setrvává na realistickém podání a činí dobrý dojem tím, že neslibuje více, než může splniti. Obsahem jeho jest příběh často zpracovaný v lidových povídkách: dělník, zdatný hodnotou niternou i energií pracovní, jest udoláván křivdou v továrně, doma pak špatnou, jím zaslepeně milovanou ženou. Autor zná zevrubně ovzduší, z něhož váží, využitkovává postřehy a zkušenosti, ale nemaje umělecké kázně dává se zaváděti popisy, vypravuje mnoho vnějšího, zbytečnébo, zařaďuje scény bezdůvodné či aspoň neorganicky spojené. Také npř. dlouhá lyrická pasáž (str. 119—122) jest zbytečná, jsouc slohově pacítěná, tudíž bez poutavé síly. Krásná a lidská jest postava matky, ale také ostatní figury mají dosti tvaru a barvy, třebas rysy jejich jsou mnohde nejisté a neucelené. Nelogický, zúmyslně přitažený je konflikt hrdinův s představenstvem továrny, ač právě pro takovýto případ bylo by lze najíti základ zcela přirozeně v děj se pojící. Při četbě nových dělnických románů živě vzpomínáme klasika této tvorby u nás, M. A. Šimáčka; zdá se, že novým spisovatelům tohoto oboru, kteří se právě přihlásili, není znám. Jeho jemná psychologie, jeho pronikání bytostí, plné pochopení mělo by jim býti poučením, právě jako jeho prostá ale hluboce přiléhavá forma.

Kaz.

TÝDEN.

* Dne 26. července vzpomněli jsme sedmdesátin známého cestovatele a cestopisce J o s. K o ř e n s k é h o, jichž dožil se v junáckém zdraví a za plné svěžesti duševní i tělesné. Jos. Kořenský je z onoho hloučku prvých moderních turistů českých, kteří nám otevírali brány do dalekých světů svým příkladem, učili a nabádali nás poohlédnouti se po zeměkouli a obohacovati se poznatky. Z knih jeho široké popularity dosáhly „Cesta kolem světa", „K protinožcům", „Na Krimu", „Asie", mimo to napsal řadu článků a feuilletonů z oboru přírodopisného, zeměpisného, hygienického, i mládeži dal některá zpracování svých cestopisů. Čtenářové „Zvonu" nalézají jméno Kořenského mezi pilnými jeho přispěvateli. Zásluh jeho učitelských a školských bude zajisté na jiném místě vzpomenuto. Přítel a nadšený ctitel českého divadla, výtvarnictví a hudby a vůbec všeho, co se jmenuje uměním, povaha ušlechtilá, vzorně česká, bodrá a jasná, muž chrabré životní energie nechť dlouho je zdráv!

*

* Dne 8. srpna uplyne s t o l e t od narození básníka V i n c e n c e F u r c h a, rodáka z moravských Krasonic na Telečsku a zemřevšího ve Vídni (5. ledna 1864) v úřední funkci účetního rady. Furch, který uměl psáti i zajímavé, vhodné a po této stránce opravdu u nás n e d o c e n ě n é básně pro mládež, nemá značnějšího významu jako básník vlastenecký a tendenční. Representuje nám v literární historii přechodní typ básníka, jenž spojuje vlastenecky tendenční lyriku předbřeznovou s modernějšími směry lyriky reflexivní; jeho poesie zádumčivosti a teskného bolu, sem tam velmi hlasitě tendenční, nemá pravého básnického posvěcení, ač zejména po stránce f o r m á l n í byla na svou dobu pozoruhodna. Ze sbírek lyrických uvádíme jeho „Básně" a zejména pohrobní „Akkordy" i „Malby sepiové"; ze skladeb epických zaznamenati dlužno novely i verše sepiaté pod titul „Barev a zvuků", jakož i „Písně a balady z války uherské". Furchovi zůstane zásluha, že k nám p r v n ě uvedl básnickou formu g h a z e l u, již po něm pěstoval i Václav Šolc a F. V. Jeřábek, později k syté dokonalosti přivedl záhy zesnulý Josef Kubelka a zejména ovšem Jaroslav Vrchlický.

*

* Feuilletonista „Venkova" způsobem nejvýš přiléhavým, zasluhujícím nejširší pozornosti, posuzuje tak svané „básně v próse", jichž výroba, na výsost pohodlná, právě zase značně stoupla, přímo infekčně. Autoři jejich jsou pravidelně lidé na samém počátku literární dráhy; výraz jejich nemá „způsobu, který by aspoň obrážel snahu po podvolení se jisté zákonitosti, byť udělené z vlastní vůle, tedy osobité; nejen že nepátrá, jak dostáti povinnosti každého spisovatele, totiž p o c t i v ě a p r a c n ě obráběti nástroj, k jehož ovládání cítí se povolaným; nejen že velkopansky odmítá každý z těchto způsobů vyjadřovacích, které donucují umělce k odpovědnému hospodaření se slovy a větami, se zvuky a barvami a umožňují vnímajícímu kontrolu uměleckého jsoucna jeho umělecké pravdy, logiky stavby, pravděpodobnosti umělecké reality; nejen že schválně uhýbá veškeré sebevýchově formální a myšlenkové, ještě také ti přichází s privatisimy nejužších obzorů, se svým s l a b o š s k ý m egocentrismem, tím totiž, v němž sentimentální dušička inspiruje se jevem, aniž jej hledí vklíniti v obecnost jevů, v obecnost cítění . . ." „Duše papírové, u nichž platí polibek jen tehdy, možno-li se prokázati jeho otiskem na kterési počmárané čtvrtce. Lidé v pravdě nebásničtí, chladní, mramoroví a neuctiví k umění, neboť nechápou nebo nechtějí pochopiti, že jest zneužitím umění, obléká-li se v jeho pseudokostým každý načepýřený citeček, každá nakadeřená marotta, každá trpasličí ctižádost." „Napíše se to ad hoc a dodatečně se mluví o zákonitosti rhytmu, o úmyslné barvitosti a — ovšem — také o hloubce myšlenky a citu „Byla-li kde jaká myšlenka — dodáváme

jest ubita právě toulo pohodlnou, hračkářskou formou, každému vážnému čtenáři z duše protivnou.“

*

* Ivan Olbracht, spisovatel, jejž na veřejnost uvedl náš časopis „Zvon“, v „Právu lidu“, jehož redakce nyní jest členem, vzpomínaje právě vydaných „dělnických románů“ vyslovuje stesk, že dnešní typus uvědomělého českého dělníka nenachází svého romanopisce, a píše: „A přece — jest to krásný typus, jenž doma potíral šovinistické frazérství, zatím co ve své mezinárodní organisaci bil se a trpěl pro ideál národního sebeurčení dávno dříve, než se k němu dokulhala všenárodní ideologie, jenž otřásal říší, šlo-li o vybojování hlasovacího práva a projevil tolik prozíravosti a rozvahy, když šlo o to, toto právo zachovati: jenž byl průkopníkem českých menšin a byl za to vyhazován z národa; jenž umožňuje svou ideovou i hmotnou účastí nynější náš kulturní rozmach.“ — Názor tento svou básnickou ideálností jest nejen zajímavý, ale svrchovaně sympatický, třebas vyhovuje více stranické představě žurnalistické než všeobecné skutečnosti.

*

* P. Jasińskij, jenž popisuje kdysi Varšavu, srovnával ji s Krakovem a pravil, že tato dvě města jsou duševními středy Polsky přes to, že Krakov jest město malé, vyřkl několik svých soudů, které jsou hodny povšimnutí, byť nebyly docela spravedlivé a proti nimž proneseny i námitky. Varšava, pravil, postrádající života politického, má život divadelní. Není města, kde by se hrálo tolik a dobře hrálo, arci poměrně, jako ve Varšavě. A všecka divadla jsou plna, všecky veřejné místnosti, v nichž cosi jest „divadelního“ jsou přeplněny. Avšak všecky divadelní kusy polské jako by napsány byly za chvatu, honem, honem! Honorářů slušných není proto nadbytek. Odezva divadelní z Varšavy na venek je tuze skrovná. Leda, že hrají kusy cizí, přeložené a zřídka původní. Vlastně venkov polský nemá divadelních měst, jak by dalo se usuzovati z dramatické produkce. Varšava má velmi znamenité herce, skutečné umělce a proto udrží se na scéně i kus velmi slabý. („Za takový pokládá „Kobiete bez skazy“.) V „Zachacii“ jest ovšem Szymanowski originální, rušný výrazný a smělý. Ve Varšavě je všecko spoutáno. Dusno a těsno. Bohaté síly národa nemají rozvoje, je tam duše polská, ale jako by se krčila. Na literaturu působí ruský vliv přes vše zapírání. Poláci jsou tam, ale Varšava jako by zacházela . . . (To bylo napsáno před válkou.)

O

*

* Z Mostu nad Murou obdrželi jsme pohlednici s litografovaným obrázkem Svatovítského chrámu a s tímto zajímavým litografovaným textem, který autorsky podepsal p. Opravil:

Motto:

Mit unsrer Ahnen Herzensglut geboren,
Sind wir Soldaten, unbeugsamer Kraft,
Nur wer sich selbst verlor, der ist verloren,
Und klein nur, der im kleinen Kreise schafft.

Svatopluk Čech.

Versprecht Ihr es?

Auf! Vorwärts! Achtundzwanz'ger, Prager Kinder!
Zur Löwenpranke Eure Faust geballt,
So stürmet vorwärts, kühne Ueberwinder,
Mit ungehemmter, stürmischer Gewalt.

Und wird auch Durst und Hunger Euch begleiten,
Das ist es nicht, was tapf're Krieger schreckt.
Ihr werdet mutvoll immer weiter schreiten,
Zum hohen Ziele, das Ihr Euch gesteckt.

Dies heil'ge Ziel erfülle Eure Seele . . .
Die Donner dröhnen über Eurem Haupt,
Ihr kämpft den Helden gleich von Sankt Michele!
Ich weiss, Ihr kämpft für drei . . . Doch Brüder, glaubt.

Dem Vaterland und Prag und seinen Fahnen
Dürft Ihr dies Opfer bringen, Blut und Tat!
Folgt ohne Zagen jener Helden Bahnen,
Aufrechte Männer, bis der Tod Euch naht.

Versprecht mir's feierlich! Der Heimat Ehre
Leg ich in Eure Hand und bitt Euch heiss:
Setzt Euch für Euer Vaterland zur Wehre
Als Reckenschaar, die auch zu sterben weiss.

Versprecht Ihr es?

Ich hab's erwartet . . . Mit Euch Gottes Segen!
Der heil'ge Wenzel, unser Schutzpatron,
Erhörte Euren Schwur! Auf Siegeswegen
Wird er Euch heimwärts führen, — Ruhm zum Lohn . . .

Opravil
Obrlt.

*

Kacířské knihy. Roku 1761 podle nejmilostivěj vydaného reskriptu od Její cís. král. Milosti má se nato bedlivý pozor dáti, aby žádné knihy kacířské ze Slezska a z Lužatce ani skrze vojsko ani skrz vekturanti do této země české voženy nebyly pod konfiskaci oněch knih a dodání osoby do špinhauzu. Oznámí se to poddaným a celnej ať na velky formany bedlivě pozoruje. Impresorům tištění cizích knih se zapovídá. Novák že knihy lutrijánské do Rzů zavážel ať vyznání víry učiní.

(Radniční kniha Vysokomýtská.) *V. V. Š.*

*

Návštěva školy jak byla ubohá v 17. stol., to ukazuje nám „Vyznamenání dítek při městě Běly, které se do školy posílají, i těch, jenž by užitečně se posílati měly“ z r. 1669. Po výpočtu rodičů a dítek jejich, které do školy chodí a nechodí, končí seznam:

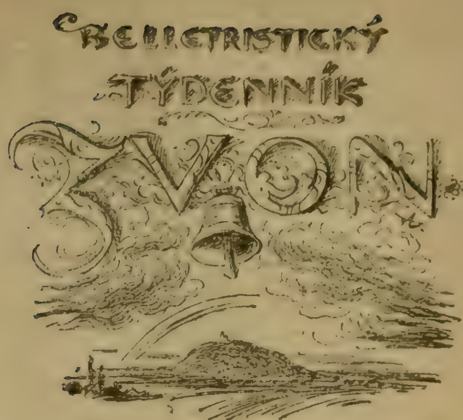
„Suma, kteří chodí 18
Suma „ nechodí . . . . . 77.“

F. Z.

V Praze, dne 2. srpna 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.



R. Bojko:

NA OKRAJ KNIHY.

ALOISU JIRÁSKOVI.

I.

Když rukou mávneš nade vším; když zdá se ti,
že na všech cestách stíhá nás jen prokletí,
jak Kaina krví rudého; když dílo se ti podaří,
jak mistrovský kus učňovi, jenž po léta
jen pás' a kopal na poli a sloužil u dětí;
když mníš, že osud bije nás jen po tváři;
že slunce dávno nesvítí a na nebi
že dohořela naše hvězda poslední: —
tu vrať se domů, domů vrať a s úctou přisedni
k těm drahým knihám plným vážné veleby,
jak našich předků modlitby, jak dávné chorály,
a plným krásy přírodní jak pestré korály,
jak na rozkvetlém, širém záhoně
hra tisícerých barev v záři polední.
A čti a čti — — A pochopíš, jak velce, hrdinně
a cele lidu bědnému a sladké otčině
tví předci do služeb se dali jedině,
jak pohádkoví rytíři své princezně.
Jak nedbajíce svého já a prospěchu,
a hladu, ústrků a slintavého posměchu,
jí žili jen a pro ni mužně, obětavě trpěli
a věřili, oh věřili...
A roztesknën jak vzpomínkou a tich a zvroucnělý
jak u hrobu, vzlyk přemáhaje, štkavé pohnutí,
v těch drahých knihách najdeš zapomenutí
vší malomocnosti — a posilu — a útěchu
jak oni v kronikách svých, svatém zákoně...

II.

Tak vždycky je u nás: Chodíme kolem
lhostejně, nevšímavě, bez hnutí
jako kdysi bursiáni nadutí
kol selského statku, zoraným polem.

Přijde však doba a v nadšeném úžasu,
čistým obdivem, radostí němí
zíráme, zíráme s úctou na krásu
jak na poklad nalezený v zemi.
A uplynou léta, a po koutech otčiny
jméno se rozletí, se všech stran hlaholí,
jak o míru dlouho čekaném zvěst —
Hledá se ztracená korrespondence,
intimní tajemství lásky, rodiny.
A obšírné vzpomínky napíší známí,
z nichž se vlast doví, jak její muž žil,
jak smál se a oblékal v župan, jak pil.
A hasiči, čtenářský spolek, sokoli
z nejzapadlejší, pohorské dědiny
svolají na rychlo schůzi, složí se na věnce,
na jakés poprsí, obraz, na hudbu pro oslavence
a pozvou si řečníky známé z okolních měst. — — —
Zatím on, veliký dárce, po celý život svůj námi
nevšímán, jako zvěř krásná k smrti až štván,
dávno již kdesi pod drnem zeleným shnil,
předčasně zhořklý a ztrpklý, zlomen a sklán.



E. Sokol:

V PROBOŠTSKÉM DOMĚ.

I.

Ranní mlha ležela na zemi; obloha jí byla šedivá a slunko jen světlá skvrna v ní. Park byl tichý, liduprázdný, jen starý kněz se jím nepozorně ubíral. Ačkoli mluvila jeho tvář o velkém stáří, nebylo jeho tělo ještě podlomeno a zrak zkalen netečností; to jen tak povrchně byl nevšímavý, bylť právě zabrán do rozhovoru se svou duší. Utahovala se zimomřivě do kouta, hodivši mu zmrzelé, ale pro účastníka vždy dost živě vnímané podobenství o podzimním parku a o něm, starém člověku, jenž zchladlý, oprchalý nikomu již není pro potěchu, ani sobě a své duši. „Kdyby ve vás byla aspoň jiskra — pravila — nad níž by se bylo možno zahřát, ale není, není. Proběhla jsem vás skrz naskrz, a nikde nic krom popela po dávných ohních. Vystydlý dům. Proto prchám do kouta, kde aspoň není průvanu.“

„Tak tak,“ uťal nevrle. „Utéci je lehko, milá, přirovnat mě k dožívajícímu parku také netěžko. Ale vyčíst mně zchladlou krev je nevděk, protože jsi se v ní dlouhá léta teple koupala; měla bys vlastně oplácet a sama aspoň jiskry vnášet, když již ohně není.“

„Neútěšná práce,“ mrzoutila duše a nehýbala se.

„Přičiň se!“ hartusil stařík. „Nechci, abys mi již začala chřadnout nehybností.“

„Dej mi pokoj,“ bránila se, „nejsem již mladá, abych mohla teplo rozdávat. Staří se musejí schoulit a hledat teplo vnější, z kožichu a bačkor. Nevláčej mne tudy v takový olezlý čas.“

„Jen pojď! Jen ven z kouta,“ vypial se. „Nepoddávat se je naše heslo, víš?“

Duše vzdychla odmlouvavě, ale musela ven, do očí a musela s nimi běhat syrovými, provlhlými rozlohami, hledajíc za to příležitost, aby mu mohla oplatit ještě sychravější poznámkou. Náhle však zapomněla na nevůli a sama přinutila stařečka, by zastavil a nerušil chrupotem písku jemnou hru paprsků s mlhami.

Slunko nalezlo řidší místo v mlhách, vrhlo tam proud světla, prolamujíc a probíjejíc pokrov, aby se spojilo se zemí. I utkvěl mezi stromy zářivý sloup od země k nebi. Země tam planula, listí svítilo, mlhy se válely jak nad vroucí lázní, bílé a našedlé stoupaly dýmavými obláčky, trhajíce se o větve, jež spouštěly blýskavé krůpěje do jejich varu. Taková živá byla souhra paprsků a mlh, že jako by z ní jemný šumot proudil po louce.

Minutu. Pak pohaslo slunko, a bylo zase smutno a zádumčivo kol. Kněz zapomněl na vádu s duší, a ona prchla do nejhlubšího kouta, hrajíc si tam s nachytanými světly a barvami a nechávajíc jej ztraceného civět nad zhaslým zázrakem. Byla ještě dychtivá, ač na oko mrzoutila, že jí stěny prochladly, a plamen na ohništi že je příliš dávno zasypán popelem. Hrála si, hrála, nedbajíc, jak stařík poklepává hůlkou do žlutých a rudých listů, jichž neviděl.

Náhle byla však ze hry vyburcována a musela ven, ven do očí, vzrušena prudkým rozkazem.

Stezkou z mlhy přicházel obrázek člověka. Ještě ani ne člověk, jen obraz, ale jaký obraz! Děvče? Ne. Slečna? Ne. Dívka prostotou svého zjevu a kroku — tak známá přes všecku cizost. Světlý šat, světlý vlas, tvář mlhou bělavá, ale zmáhající mlhu, jak to slunko prve. Hlava stranou přikloněna, ruce poletují, jak by se drobní ptáci honili krátkým přeletem kol březového pně, a šat se vlní a vlní. Obrázek se blíží, vystupuje z mlhy, mění se v člověka — a duše pobíhá zmatena svým domem. Co se to v něm děje? Na krbu, jejž zvykla netečně míjet, hle, z černého popela zasvitly jiskry, jako by opravdu ještě žil plamen, jenž tam kdysi hrál. Jen jiskry, ale přece teplé, že bylo hned vůkol útulněji; vlažný tah jako by proudil i do nejzazších pokojů, otvíraje si lehce všecky zalehlé a zavlhlé dveře.

Stařec stál a díval se, až se duše vzpamatovala, a to byla již dívka zcela blízko. Zvedl klobouk v pozdravu, jenž chtěl být lehký, jak kdysi dávno před lety: „Dobrý den, slečno Celinko."

Stanula, zarděla se poněkud, když se potkala s jeho očima, ale ne nevlídně; v pohledu viděla něco tak milého, že se vděčně usmála a skoro lítostivě řekla: „Nejmenuji se tak."

„Že ne?" zarazil se, ale hned dodával: „Tedy vaše matka se tak jmenuje?"

„Nemám již matky, a nejmenovala se tak."

Chlad ovanul duši z mlhy, jež jako by měnila dívku zase jen v matný obraz.

„Mýlil jsem se tedy," vyznával sklesle, „odpustíte mi?"

Pohlédla naň tak mile, že se bezděky otázal: „A jak vám říkají?"

„Marja."

„Marja — Marja," opakoval, váže si zkoumavě zvuky. „Hezké jméno sice, ale — škoda. Nehněváte se? To — moje se mi více líbí."

Nehněvala se. Šla dál. Ohlédl se, viděl světlý vlas a dvě ruce, honící se v krátkém přeletu, vzdychl a sklonil hlavu hloub. Podzim mu byl pojednou těžší než prve.

Duše prchla znovu do koutka, ale nedovedla si s novým obrazem tak pohrát jako s prvým. „Jen záblesk," pravila, „a klam. To nehřál starý krb a vůbec nebylo jisker. Kdež by se vzaly! Stalo se to, jen aby byla mlha dusivější, jen aby bylo jisto, že se blíží sen."

Stromy plakaly těžkými krůpějemi mlhavé rosy a občas upustily i list, jehož nemohly již unést na zkřehlých větvích. List se kolébal, poklepával o haluze, až lehl do trávy neb na stezku, kde stařeček do něho ťukl hůlkou. Dotýkal se jich lehce, cítiť slabost osmdesáti let, pro něž nemohl už tak hlavu vzpřímit jako před chvílí. Připouštěl, že duše měla pravdu: Ze sebe tvořit teplo a sílu je těžko na podzim. Okřál vnějším ohněm — ale ten pohasl, a nic, nic. Zimomřivěji než před tím.

Nechal duši schoulenu a plouhal se mlhavým parkem dál.

II.

Druhého dne nebylo mlh. Stařec seděl na slunné lávce nad jezírkem a hrál se. Bylo pokryto povlakem prachu, jímž pohasla hladina jako staré zrcadlo; nepluly tu ani loďky, ani labutě, nečvachtaly tu kačeny, ani vlaštovky se netýkaly vody v šipkém letu — nic nerušilo zákalu, i osleplo jezírko zcela. Proto právě zde seděl, zády obrácen k parku, jenž dnes koketoval se sluncem v posledních hrách, takových, jež barví líce prudkými skvrnami krve a hnědé, zežloutlé pleti, plné stinných vrásek.

Seděl a maloval do písku řady drobných polokruhů: C a C a C. Nepřerušil jich, ani když vešla do aleje Marja. Chvíli ji sledoval v dáli, pak se odvrátil a maloval dál. Ona však stanula a pozdravila jej.

„Dobrý den, slečno Marjo," poděkoval.

„Vy jste si pamatoval mé jméno?" zapřádala rozmluvu. „Nuže, i já jsem myslila na to, které se vám více líbilo."

„Pro vás nemá ceny."

„Mýlíte se," bránila se živě. „Utkvělo mi v hlavě a říkala jsem si je celou cestou z parku."

„Nechcete usednout chvilku vedle starocha?"

Poslechla, zašlápla několik jeho půlkroužků, jež ihned, ač jako neúmyslně, opravoval.

„Porušila jsem vám obrázek,“ omlouvala se, pomáhajíc dokreslovat nejbližší. „To je jako C,“ pravila s úsměvem.

„Ano. Člověk se stává po druhé dítětem.“

„Jak se jmenovala vlastně vaše vzpomínka? Když jste pravil Celinka, připadla mi Marcela, Marcelína, jíž však daleko široko v příbuzenstvu nemám. Pak jsem hledala Cecilku, Lucilku a nenašla jsem opět.“

„Celesta,“ řekl tiše.

„Celesta?“ zaváhala. „I na tu jsem myslila, a nejdéle. Moje matka byla Marja jako já, ale babička byla Celesta.“

„Babička?!“ vzrušil se, a duše mu dychtivě vyběhla z očí.

„Pro vaše oslovení jsem tak dlouho na ni myslila a chtělo se mi vrátit se k vám a zeptat se, protože jste asi babičku znával, ale ostýchala jsem se.“

„Babička,“ opakoval si neposlouchaje. „Pravda, zapomněl jsem počítat, vždyť je mi již osmdesát let.“

Jeho duše však neposlouchala ani jeho, tolik práce měla, vodíc oči od rysu k rysu po vší tváři, po rukou, a zaplétajíc se zmateně v měkký vlas, jenž několika volnými praménky uklouzl k uchu. Neurážel o jí to, cítila, že se nedotýká jí, nýbrž někoho dalekého. Mlčela chvilku, než se mu odhodlala porušit ještě pravděpodobnost: „Nejsem však zdejší, a nikdo z naší rodiny zde nikdy nebýval, ani babička.“

„I já jsem přivandrovalec, slečno Marjo,“ zasmál se radostně.

„Tedy by bylo možno, abyste ji znal?“

„Jak bych vás jinak poznal, Marjo? Nu, smějte se starochovi. Když jste vyšla z mlhy, kdesi se ve mně prodralo několik jisker popelem, zahřálo — a zapomněl jsem na léta. Ještě na matku jsem byl ochoten pomyslit, ale dál ne. Tak člověk mládne.“

„Nepoznala jsem jí. Byla dávno mrtva, když jsem docházela rozoumku.“

Stařík se pojednou rozněžnil: „Jak jste jí podobna! Čelo, oči, rty i brada, ba i vlas. Dejte mi ručku — vidíte, i ruka; a chodíte, jak ona chodívala, s týmže sklonem hlavy, s týmtéž pohybem rukou.“

Hladil jí ruku, žvatlaje poznámky, a ona se nebránila, protože viděla šťastnou duši v očích. (Jak by nebyla šťastna, když cítila, že v starém krbu zůstala přece jen jakás jiskra v popelu a hřála, opravdu hřála.) Když odcházela, zeptal se: „Nehněváte se na bláhového? Jste tak milá, že jste mi darovala trochu mladých vzpomínek. A vaše jméno zní stejně krásně jako její, Marja jako Celinka.“

Smála se. Sledoval ji, pokynul jí, když se ohlédla, a pak vkreslil do svých C veliké, pěkně zprohýbané M. A odešel do parku od slepého jezerního zrcadla; byl překvapen, jak byla jeho barvitá hra něžná, plná polotónů a tepla, bez jediného prudkého výkřiku.

III.

Stanul před nejkrásnější kytkou parku, před skupinou platanů, pojících své koše v ohromnou zardělou kouli. Taková právě vévodila parku útulného barokního zámku, kde ji poznal. Díval se, vzpomínal, usmíval se, ale náhle se netrpělivě obrátil k jezírku, jako by tam odtud něco očekával, a když nepřicházelo, netrpělivě zaklepal hůlkou: „Bláhovče starý! Dítě nerozumné! Našel jsi bábinu podobu, díváš se do očí, na líce i na ručku, hladíš ji jako zamilovaný chlapec — a kdo je vlastně tvá Marja, nevíš.“

Ťukal zlobivěji a zlobivěji. Nic ho netěšily platany, ač k nim šel jako na besedu; zapadly vzpomínky i radost: „Jak pak kdyby zítra nepřišla? Kdyby se rozstonala, zmizela nebo — nu, nu, jen ne tak horce! Ale jak bys o ní zvěděl? Řekni! Tolik plavovlasých Mařenek chodí městem, kdo by ti pověděl o tvé?“

Na štěstí přišla a zdaleka se usmívala, vidouc, že vyčkává div ne v samé bráně. Prý kdyby měl vlasy méně bílé, tak poněkud „bělejší“, rozpakovala by se mu ruku podat. A ví-li prý, že jí pokaždé nechá něco na rozlousknutí, co ji za práce mezi lidmi zaměstnává celý den? Tentokrát ji zaujalo, že ho ani trošku nezná, ač si on píše začáteční babiččina písmena do písku.

Byl zcela spokojen, když ho zahrnovala slovy. Bylo to dobré ujištění, že nezmizela, nestůně a neumřela, že přišla a je tu. „Vida,“ poznamenával si v duchu, hledě na její líce ránem zardělé, „celý den je mezi lidmi a má při tom kdy myslit na mne. To je hezké, ale co pak asi je? Matky nemá, doma není. Co pak asi je, že smí každé ráno do parku jak já, neužitečný staroch?“ Hádal, hádal, až umlkla.

„Proč nemluvíte?“ otázal se.

„Nehněváte se, že tolik povídám a tak zvědavě?“

„Nevidíte, že jsem rád?“

„Proto jste mi na dvě všetečné otázky neodpověděl?“

„Ale, ale,“ zhrozil se, „jde to se mnou s kopce. Copak jste chtěla vědět?“

„Kdo jste?“

„Netěžká hádanka: kolárek, fialový proužek — starý probošt zdejší kapituly."

„Helebrant? To jste velký pán."

„Již rostu do země."

„A smím se zeptat ještě na to druhé? Jsem zvědava na babičku. Neznala jsem ji a vy ano. Povíte mi aspoň, jak jste ji znal?"

Otázka byla horší, než se nadál. Odvrátil se trochu, aby neviděla, jak mu oči pohasly, když si opakoval: „Jak jsem znal Celestu Brožovu?"

„Stachova se jmenovala provdaná."

„Ano, Stachova. Zapomínám události. Neznal jsem Stacha, to je to. Za mých časů byla ještě svobodna, zcela svobodna, a pak jsem odešel a nikdy se nevrátil. Trávil jsem život tam a jinde, stárnul jsem jako probošt pobočné kapituly zde a pomalu zapomínal jako ten park na jaro. Jak jsem ji poznal, ptáte se? V parku jako vás, tehdy se však nosily kloboučky k líci přihnuté, s pentlemi. Bydlil jsem na letním knížecím sídle jako klerik v posledním roce. Kníže byl velmož, jenž uměl církevní život se světským smiřovat, i bylo tam rušno. Měl mne rád, i byl jsem všeho účasten. Kdysi byla zahradní slavnost. Park kvetl, voněl a zpíval jarem jako já, proto si tak živě vzpomínám, jak jsme se to tenkrát vesele smáli s Celestou Brožovou. I kníže si nás všiml."

„Před vysvěcením. Proto jste se smál tak srdečně, že naposled? A proto tak živě vzpomínáte?"

„Myslím," povzdechl, stanul a maloval do písku půlkroužek.

Mlčela přihlížejíc, pak stejně ztichle promluvila: „Děkuji vám, pane probošte. Smím vás ještě někdy zabavit otázkou o babičce? Nikdo mi o ní nevyprávěl, a vy víte to nejkrásnější, jak byla mladá a veselá."

Přisvědčoval zapomenutě, děkoval za poklonku na rozloučenou, takovou starosvětskou, koketně přiníženou v kolenou, a díval se.

„Byl do ní jistě zamilován, staroušek ubohý," politovala jej a ohlédla se.

(Pokračování.)



F. Skácelík:

Z „ČESKÝCH DUMEK".

Což víc v nás nekotví,
než co se v srdcích skrylo? —
Což jen to tajemství
je, co nám k spáse zbylo? —

Ach city! Jste jen stín! —
Kdy stanete se tělem,
a kdy se zjeví čin,
jenž vaším spasitelem?

Tož ještě čekáme,
a ještě nejsme šťastni,
protože neznáme
hodiny svojí vlastní.

Přílišné břemeno
lásky nás dnes jen mučí.
Nemůže ztraceno
být, za co srdce ručí.

Nuž naplní se čas
pořadem zákonitým,
a vstoupíme v svět zas
silni svým citem skrytým.

Snad prolne jara šum
v tu chvíli českou hrudou,
pak sláva skřivanům,
co tehdy zpívat budou!

* * *

Čas zraje váhavě,
a pořád jsme jen hosté...
Duch klesá v obavě,
než láska v srdcích roste.

Nechť se i smutný den
v té hrůze kolem zrodí,
tož víme, že nás jen
ta láska osvobodí...

Můj dobrý národe,
to každý z nás dnes cítí,
co k duši přímo jde,
netřeba vysloviti.

A při tom divná věc:
v obavách, nepokojích
bezpečně známe přec
sny českých srdcí svojich.



Jan Fr. Hruška:

LAZAR.

Z pohledu do chodských povah.

Nebyl to muž, byla žena. To mužské jméno dal jí lidský soucit a to teprve v stáří, když v utrpení jejím viděli podobu biblického Lazara. Však utrpením byl celý život její! Proud jeho hořkl a kalil se i když tiše běžel mezi břehy, při nichž ani nebylo květů mládí, a na konec rozlil se v širé jezero muk, jimž teprve smrt postavila hráze — — —

Hanížka — tak se jmenovala — byla z mysliveckého rodu. Otec její byl mládencem. Tak říkají na Chodsku podnes lesním příručím. Za stara zůstávali „mládenci", i když se oženili, dokud se nedostali na samostatné hájemství. Otec Hanížčin byl z těch nešťastných mládenců, o nichž platívalo pořekadlo, že si musejí po lese uběhati nohy po kolena, než na ně přijde řada. Ke vší nouzi a bídě jako malému děvčátku zemřela jí matka. Bylo to někdy v letech dvacátých minulého století. Tenkráte chystala se z Chodska zvláštní dobrodružná výprava osadníků až někam do Sedmihradska. Na vyzvání úřadů se to dělo. Vystěhovalcům slíbena půda, kterou si zpracují a zúrodní na širých plápolištích hlubokých lesů. Lesákům Chodům byla nabídka velmi vhod. Čeho by nedokázala ruka chodského dřevorubce, běží-li o kácení lesa? A dřevorubci budou pracovati snáze, povede-li je známá, odborná ruka — — —

Tak se dostal otec Hanížčin i s malou dceruškou mezi vystěhovalce, ano postavil se kurážně v jejich čelo.

Ale těch útrap dlouhé neznámé cesty! Hanížka jako stařenka sbírala si z mysli úlomky svých dávných dětských vzpomínek a vypravovala bolestným tónem, jako by tíha toho stěhování znova na ni doléhala. S čirou, tvrdou skutečností mísily se romantické příměsky dětské fantasie. Na voze žebřinovém je vyvezli všecky pohromadě. Vlastně jen svršky jejich — z nichž každý si směl vzíti jen nejnutnější, a na harampádí se děti vezly. Dospělí museli konati dalekou cestu pěšky, jen občas střídavě směli na chvíli sednouti, když jel vůz s kopce, aby nohám ulevili. Jeden dřevorubec z Chodova vzal si „tratar" (trakař) a na něm vezl si sám nejnutnější věci, protože neměl na plat od vozu. Ve Vídni museli se znova hlásit úřadům. Sepsali tam každého majetek a určili jim, kolik dle toho každý půdy obdrží ku vzdělání, i dostali vůdce s určením, kde je má usaditi. Když prý onen chodovský dřevorubec udával svůj majetek — tratar — nemohli tomu páni rozuměti. Konečně však přece porozuměli a tu prý jeden z těch pánů propověděl německy: „Žebrák odešel a žebrák přijde!" Nerozuměli tomu Chodové němčiny neznalí, ale rozuměl myslivec, Hanížčin otec. Jemu zmáčklo prý to slovo srdce, že by se byl nejraději hned vrátil. Ale nemohl už i nechtěl opustiti svého lidu, neznalého světa.

Potom byla zdlouhavá a trapná plavba po Dunaji. Za bouře kdys slyšela prý Hanížka mořské panny zpívat. Patrně nezvyklé hučení vichru v plachtoví, smíšené se zvuky zčeřených vln v uděšené dětské obraznosti. A ještě strastnější byla cesta širými, pustými kraji, než se dostali na místo své nové domoviny uprostřed divokých, nekonečných lesů.

Naši dřevorubci dali se do práce. Nakáceli slabšího podrostu, nastavěli bud, aby pro první chvíli aspoň v suchu a bezpečí spali. Pak teprve káceli šmahem a druzí rostoucí paseku hned skopávali aby bylo včas připraveno rolí pro setbu. Leč brzy zastesklo se jim a to nejdříve po bohoslužbě. Neděle a svátky míjely, a oni v dálce neviděli ani křížku od kostela. Potom se přihlásily účinky nezvyklého podnebí dvojnásob kruté při nezvyklé a nedostatečné obživě. Nemoci se objevovaly, mezi zachvácenými zimnicí byl i Hanížčin otec. Týrala jej dlouho, až konečně podlehl — Malá Hanížka v té daleké cizině úplně osiřela . . . Než tatíček vydechl, sám Pán Bůh prý mu poslal poslední útěchu. Kněz jako na zavolanou na koníčku přijel, kázání měl k vystěhovalcům, povzbudil je, mši sv. sloužil pod košatým dubem; vyzpovídal ty, kdož si toho přáli, nemocné zaopatřil. Nebyl Čech, ale rozuměli mu, „krobotsky" prý mluvil jako sklínkáři, putující podnes u nás s kulatými koši zboží na hlavách. Když pak bezohledná smrt opravdu se dostavila, dřevorubci svého vůdce zabalili do lipové kůry, aby přece nebyl bez rakve, když na řádnou nebylo prken, a tak chodského lesáka v lesích, daleko vlasti, pochovali . . .

A chodily prý na chodskou osadu nehody a svízele horší a horší, až se někteří

pozbyvše všeho majetku raději odhodlali k návratu. Ti přivedli zpět na Chodsko i osiřelou Hanížku. Měla přijíti na obec, „po střídě chodit“, každý den z jiné mísy jídati a vždy z cizí, každý den jiné poležení, jiný domov mívati — nebo lépe žádný! Ale nedošlo k tomu; ujali se jí na myslivně, kde býval její otec příručím. Ubožáky všecky však vrátivší se necitelnost lidská přivítala jízlivou písničkou:

Ejhle, národ pomatený
už se z Uher domů béře;
tučný a vypasený —
nemůže najít dveře.

Hanížčino první utrpení se skončilo, brzy však začínalo druhé, ne sice tak krušné, ale pro dušičku citlivou, jakou si uchovávala ona až do pozdního stáří, bolestné dost. Dali jí brzy cítiti, že jídá chléb z milosti . . . A proč? Na myslivně měla družku právě ve svých letech. Té dívce i matce její stávala se Hanížka rok od roku nemilejší jen proto, že vykvétajíc v pannu vždy více dcerku myslivcovu předčila krásou. „Divče jako květ!“ říkali o ní. Každý se rád za ní ohlédl, nic nevadilo, že ji oblékali jako odstrčenou Popelku, naopak z té prostoty krása přirozená ještě více zářila. A z toho vždy nové a nové hněvy, nová mračení na Hanížku a v Hanížčiných očí nové slzy, že by se byl v nich ten tvrdý, cizí chléb rozmočil.

Konečně svitla naděje na vykoupení, po němž sklíčené děvče nejen dychtivě vztáhlo ruce, nýbrž dalo i srdce. Do pohraničního území přišel s posádkou finanční stráže nový strážník. Šeba se jmenoval. Byl již v pokročilém mužném věku, ale statný a budil důvěru přímým pohledem i vážným slovem. Povolání vodívalo jej často do myslivny, poněvadž míval různá jednání a porady s myslivci. Tento muž poznal tam Hanížku a při prvním setkání okouzlen byl její krásou. Když pak prohlédl i její tajné utrpení, umínil si, že ji vysvobodí — svatbou. Byla to divná svatba, unáhlená. Tak soudili i ti, kdož Hanížku rádi měli i pana Šeby si vážili. Mělť pan Šeba dvojnásobná Hanížčina léta a k tomu ženě se musel vystoupiti ze služby. Ale kdy pak láska poslouchala rozumu? Šeba neznalý ještě chudého kraje troufal si dobře opatřiti chleba sobě i rodině trafikou, kterou mu, když opouštěl službu, úřady daly v odměnu za věrné konání povinnosti. Nic se nelekal toho, že nevěsta nemá nic krom krásy, dobrého srdce a počestného jména.

Leč skutečnost brzy postavila mu život do jiného světla a zklamání bolestné, jak už bývá, překvapilo jej i mladou ženu a zasedlo jako nezhostný démon do jejich domácnosti, ukrádajíc jim nejen tichého štěstí, nýbrž i lásky, jež je svedla.

Příjem z trafiky na vsi byl tak tenký, že sotva vystačoval na nejnutnější živobytí pro dva. Hanížka to viděla; neušlo jí také, jak z toho starost věšela se na tvář mužovu, až se stával brzy nemluvným a někdy i nedůtklivým: „Bože, aby toho nebyla vinna ta má chudoba!“ vyčítala si častěji a častěji stranou hezká mladá žena a všecka se při tom chvěla nejistou bázní. Umínila si pomáhati k živobytí; dařilo se jí to zvláště od té doby, kdy společným šetřením a úsilím podařilo se tabáčníkovům ušetřiti aspoň čtyři desítky na krávu. Podle chodského pořekadla „kravička půl živobytíčka“. Hanížka opatřila si „kůš“ na záda a plazila se po mýtinách po trávě, nosila „vrchy“ stlaní i dříví jako věže, až tvář rudla a v žilách praskalo, a při tom při všem v domácnosti hleděla mít všecko čisté a v pořádku, jak to snad nikde po celé vsi nebylo. Byla přesvědčena, že to tak u nich musí být, že se to sluší na stav jejího muže. A proto když nestačil den, ochotně nocí nastavila. Aby pak bylo veseleji v „senci“, čtvero květinek ošetřovala na dvou oknech: voňavý muškát, popínavou mučenku — snad symbol jejího života — lupenatou hortensii a podivnou, nikde za chodskými okny nevídanou papriku, již opatřil sám pan Šeba; ta v podletí žlutala se a vábila oči svými úhlednými, vejčitými plody. Ale marno všecko; nepomáhaly květinky, nepomohlo přičinění. Zklamanému muži nic a nic spokojenosti nepřidávalo, srdečnosti a tepla lásky jeho řeči nevracelo, naopak povaha jeho uzavírala se a zasmušovala se víc a více. Nelál, nevyčítal; věděltʼ, že vinen sám, ale bez radosti hleděl, nemluvil a to citlivou duši Hanížčinu tlačilo tajně a vždy víc, zvláště když na muži poznala i mnohé přednosti, kterých by u mnohého jiného marně byla hledala, a pro které i zvláštní neuvědomělé úcty požíval i mezi nejprostšími vesničany.

Tabáčník Šeba především pořádek miloval, a to až se i moudrým zdálo přehnané. On jediný ve vsi věděl každé chvíle udati čas na minutu; troje hodiny proto opatroval a bedlivě hlídal, dvoje visaté a jedny kapesní. Kdož viděli „pana Šebu“ — jen jemu říkalo se ve vsi pane — vykračovati si v neděli do přespolního kostela, věděli bezpečně, že už je hodno

jít, aby nepřišli „slíkat“. V světnici jeho každá věc měla své místo; ni židle nesměla se postaviti od stolu, na zdi žádný obrázek nesměl viseti na křivo. Na dluh za groš od nikoho nekoupil a také nikomu na dluh nic neprodával; zadarmo nic nechtěl a zadarmo nic nedal. Důsledný byl i v nejnepatrnějších zvyklostech. Navykl si náruživě kouřiti a také nepustil dýmky z úst kromě chvíle, kdy jedl a v noci spal. Nikdy pak nebylo ho viděti z jiné dýmky kouřiti, než ze sádrovky, jež po krejcaru sám prodával. Na kostelní cestě však pálil doutník a odfukoval si parádně ze špičky pěnovky. Z tržby své dopřával si denně sklenici piva, a to vždy večer v určitou dobu mu je Hanížka nosila; leč nikdy nepil víc než tu sklenici, jež mu bývala často s kouskem domácího chleba i večeří. Přes to práh hospody však nepřekročil, co byl ženat; také střihu šatu nikdy neměnil. Při své tabáčnické halmárce vysedával ve staré finančnické čapce, jen tak bez kabátu, v košili volných rukávů vyprané jako z kmentu, v trepkách a bílých punčochách. Do kostela, jehož nevynechal nikdy nejen v neděli a ve svátek, nýbrž také ne o žádném císařském svátku nebo slavnosti, vykračoval si jako velký pán: v létě v černých šatech stále týchž, ale stále jako nových — tak uměl šatu šetřiti — v zimě v dlouhém, tmavém zimníku, jejž měl sám ve vsi, a vždy s holí v ruce, hnědou bambuskou s bílou kostěnou rukojetí. Pan Šeba první ve vsi předplácel si noviny a on jediný mohl tudíž pověděti, co se děje ve světě. Ký div, že se u něho konaly časté hyjty a schůzky, a Hanížka mívala pak po „hyjtácích“ co klidit. Leč tabáčník byl hostitel tak přímý a přísný, že ne každý k němu na hyjtu se odvážil. Chybujícím vyčetl hned chybu, jazyka obojetného nepřipustil k řeči, o nepřítomném nedopustil nešetrně mluvit ani pravdu. Tím vším, jakož i čistotou a pořádkem, které v domácnosti jeho vládly, byl pan Šeba bezděčným učitelem a vzdělavatelem hyjtáků. Jen to jedno neblahé cítili tu všickni příchozí: tepla a radosti rodinného života u tabáčníků nebylo. Marna všecka Hanížčina snaha, marna všecka její úcta k pořádnému muži, marno všecko její lichotivé, teplé slovo. Ano, chladu a chmurna ještě přibývalo, když utíkala léta, a Hanížka ani jediného dítěte panu Šebovi nepovila. Beznadějnost v této věci začala se jeviti i na venek — tabáčníkovou neláskou nebo spíše jakousi bezděčnou nenávistí k dětem cizím. I na malého poslíčka pro tabák býval někdy pan Šeba ku podivu tvrdý; nepatrné opomenutí zdvořilosti kárával jako kdovíjaký zločin. To už skrývaná bolest Haníž-čina rostla v trvalé a zjevné utrpení, které nové neštěstí ještě zmnožilo.

Hanížka měla staršího bratra, jehož málo znala. Matka její měla jej ještě za svobodna a tak jako plod lásky pobloudilé neokusil pravé lásky ani rodičů. Babička, jejíhož muže páni z dřevorubce udělali hajným v lesích daleko od Čerchova, jej vychovala a u ní zůstal, i když se rodiče vzali. Vyrostl vzdálen od sestry, stal se dřevorubcem, oženil se v letech dospělých, ale neštěstí sevřelo rodinu jeho železnýma rukama. V nejlepších letech žena mu zemřela, matka dvou dětí, on sám nakazil se od ní na „hlavničku“ a šel brzy za ní.

Ty děti po bratrovi, osmiletou Hančičku a o dvě léta mladšího Tondíka, Hanížka plna zármutku a bázně jako jediná příbuzná přivedla domů po pohřbu, zatím jen jako na poradu, co s nima.

„Zůstanou u nás!“ řekl tenkrát pan Šeba. Ale Hanížka dobře cítila, že v tom rozhodném slově nebylo lásky ani soucitu, spíše jako by to železná nutnost byla přikazovala počestnému muži. Má se starat o děti cizí, když nemá svých a k tomu teď, kdy už nemá rád dětí vůbec, právě proto, že nemá svých... Těžké pomyšlení!

Hanížka na tu první noc vzala děti k sobě do lože a starostí a strachem, co vše z toho asi bude, neusnula do rána. A bylo! Bylo těch hořkostí až až! Dva krky přibyly, ale na výdělek žádné ruce. Hančička, dobračka tichá a pracovitá jako sama teta, snažila se a hleděla pomáhati doma i v lese, ale za všechna léta od strýčka neslyšela slova pochvaly. Zato jedno dobrodiní velké od něho ty děti měly, že jako přirozenosti navykly si pořádku a práci. Tondíkovi kromě toho dostalo se školního vzdělání, jako žádnému chlapci ve vsi, poněvadž pan Šeba přísně sledoval, co a jak kdy dělala škola, a kde uznal, doplňoval. Tenkráte na naší vesnické škole neučilo se ještě kreslení. Pan Šeba však poznal, že by k tomu měl hoch chuť i zručnost a prozíral dále, jak by mu to jednou mohlo prospěti, až by se učil řemeslu. I začal Tondíka do kreslení zaučovati sám. Dal mu kresliti hrábě, kosu, kolo od vozu a jiné nářadí, a pak přešel i na zvířata. Když pak Tondík nakreslil i koně, a hyjtáci Šebovi svědčili vesele, že je „jako živý“, pan Šeba sáhl do kapsy a koupil chlapci i barvičky, ano dal mu i za svého návodu a vedení namalovati kouřícího Turka, jakožto odznak

své trafiky pro cizí příchozí. Tondík neviděl jakživ Turka živého ani vymalovaného, ale ten jeho Turek, namalovaný na bílé prkenné desce pestrými barvami, s dlouhými kníry, v turbanu a s čibukem, byl tak „živý“, že se po něm ohlédl jistě každý cizinec a s jistotou za ním hledal trafiku. Tento Turek visel na zdi mezi okny Šebovic podruží, až déšť a slunce vypily jeho barvy.

Po letech školních vyučil se Tondík krejčím. Šebové přibyly nové trampoty. Tondík přes všechnu dobrou školní přípravu a přísnou výchovu řemeslníkem dobrým nebyl. Vypravili jej několikráte do světa, pokaždé se však s prázdnem vrátil a pak doma za hubený plat a na obtíž domácnosti dřevorubcům sem tam něco píchal. To bývaly nejtrudnější dni u Šebů, kdy zklamání Šebovo v Tondíkovi z dlouhého mlčení vysršelo konečně a vybouřilo se v krutých slovech. Šebová stranou plakávala a tichá Hančička myslila, jak by tetě ulevila, šla-li by z domu čím dřív tím líp aspoň ona. A z toho umínění jako slepá chytila první příležitost. Vdala se. Vzala si chudého chalupníka a k tomu vdovce se dvěma dětma . . . Nač jiného mohla myslit, když chudá byla sama? — A když konečně i Tondík přece se chytil důkladněji řemesla a začal samostatně, Šebová konec konců a po všem, co pro ty děti vytrpěla, byla ráda, že to všechno přetrpěti mohla. Až se s mužem ustarají, přece budou míti někoho, kdo se jich v nejhorším ujme, kdo jim jednou zatlačí oči — — —

Míjela léta. U Šebů bylo teď klidněji; starý neměl příležitosti ke hněvu, stará pak ku pláči. Šebová stále ještě stačila svým přičiněním, aby obstarala domácnost i kravičku. Pan Šeba vytrvale sedával u svého tabáku, a tak utíkal den za dnem, rok za rokem, stejné všecky, jako by je byl pan Šeba sám přísně na těch svých vážkách odvažoval. Ano, od té doby, co děti jedno po druhém odešly, vyjasnilo se i po jiné stránce. Šebová z užitku od krávy mohla odprodávati a schovávati. Na pět stovek tak zašetřila na stará kolena.

Tu však náhle nová neočekávaná událost zas klidnější tok života těch dvou lidí zčeřila. A podivno! Po dlouhých letech dotklo se jich zas bolestně slovo, které Šebové už od dětství tak truchlivě znělo: Stěhování! Znenadání ozvalo se zas na Chodsku to heslo. „Do Chorvatska!“ znělo. A jako stěhovaví ptáci vysílají před hejnem zvědy, aby ohledali kraj, v němž se chtějí usaditi, tak malí rolníci a chalupníci poslali některé kurážnější druhy, aby u bratrského národa vyšetřili půdu i poměry. Vyslanci vraceli se plni odvahy a nakazili touhou po stěhování mnohé. Lákala i láce půdy i její úrodnost. Za to, co se zde strží za gruntovní chalupu, prý se tam koupí celé lány.

Z vesničky pod Čerchovem vytáhly rodiny tři. Mezi nimi Hančička s mužem. Za krátko pak volali za sebou i Tondíka, poněvadž prý v nové domovině o krejčího velká bída. Tak se rozloučily jedno po druhém obě ty děti. Šebovic zase úplně osaměli. Občas přiletělo z Chorvatska psaní a v něm vřelé i upřímné vzpomínky na domov. Ale brzy začala o milých odchovancích platiti krutá pravda: Sejde s očí, sejde s mysli.“ Jim osamotnělí pěstouni vycházeli i ze srdce a to tím více, čím více Šebovi stárli. Hančička i Tondík psávali vždy řidčeji a řidčeji, až přestali docela. Tu Šebová v ústraní svého srdce udusila i poslední touhu na nejskrovnější odměnu za vychování a za všecko, co těm dětem dala. Jeden ani druhý už jim asi po smrti očí nezatlačí . . . A pohleděla-li při tom pomyšlení do očí mužových, zdálo se jí, že v nich čte výčitku: „Oba jsou tvé krve!“ Ano, někdy ta výtka ostře se prozradila i ve slovech malomluvného muže.

Leč přes všecko toto smutné zklamání žilo se tabáčníkovům ta léta, co nadobro osaměli, snad nejšťastněji. Opatrný tabáčník s uznáním pozoroval, jak skrovné jejich úspory rostou hlavně ženiným přičiněním. Odprodávala dále z užitku od krávy i přichovali několikráte po desítkách, když lacinější, prázdné hovádko koupili a vykrmené mohli prodati. Sami dva pak na sebe i pro sebe stárnouce potřebovali vždy méně. Pan Šeba počítal, počítal a konec konců utěšoval se nadějí, že při šetrném jejich životě porostou teď úspory ještě více, aby jednou přes všecku chudobu počátků měli se ženou bezstarostné stáří. Netěšil se však dlouho.

Do vesničky vzrůstající a měnící se v duchu nových potřeb životních nastěhoval se hokynář. Navezl zboží, pro něž jindy celá ves si chodívala do města, i jiné, jakého za stara na vesnici chodské vůbec nepotřebovali, a ke všemu dostal i dovolení prodávati tabák. Kuřákům bylo pohodlnější dávati poslíčkům pro zboží hokynářské hned také na tabák, bylť to o jednom. Kromě toho hokynář dával na dluh. A tak tabáčníkovi Šebovi za krátký čásek zbyla jen hrstka hyjtáků, a jak ti potom druh za druhem vymírali, znenáh-

la umíral i jeho obchůdek. To byla nejen hmotná ztráta a z ní starost o skrovný chlebíček, to byla rána přímo do Šebova srdce. Zestárlý finančník žil pro svou malou živnost jako kdysi před lety pro své obtížné povolání v pohraničních lesních úvozech a stezkách za pašeráky. Po léta dlouhá kromě cesty do kostela nevzdálil se ani na hodinku od svých dvojích vážek na černé nízké almárce, v jejíchž útrobách schovával v dřeveném soudku tabák kuřlavý, dobře přikrytý, aby nevyvětral, a v porculánovém hrnku pod rozpraskalou měchuřinou šňupavý. Ani krásy přírody nevyvábily ven muže, jenž za mlada na pohraničních hlídkách poznal a prožil všecky její půvaby i hrůzy. Nedopřál si májové procházky ani nedělního posedění ve stínu blízkého vonícího lesa. Nevzpomněl ani na to, a nezastesklo se mu nikdy při jeho krámku. A teď v stáři i lidem, kterým léta letoucí sloužil, stává se zbytečným! To byla pro vážnou povahu páně Šebovu ukrutná myšlenka a týrala jej vždy víc, když tak celé půldne marně čekal kupců. Dveře nezavrzly, jen dvojí tikání hodin na zdi odměřeně ozývalo se jizbou! Zesmutnělý stařec mluvíval teď ještě méně a hledíval zasmušile jako někdy dávno, kdy jej v mladém manželství počalo skličovati vědomí chudoby. Hyjtáci tabáčníkovic odcházejíce dívali se na sebe a říkali soucitně: „Schází, tuze schází!“ A když jednou přišli a neviděli vážek ani halmárky a ze stručných řečí vyrozuměli, že se raději tabáčnictví vzdal, než by byl takhle pro posměch jízlivých jazyků s obchůdkem svým živořil, vracejíce se hádali: „Nebude dlouho živ!“ A měli pravdu. Pan Šeba odstěhoval se do ústraní vesničky, do malé světničky, prodal krávu, protože stárnoucí žena nemohla také dost na ni nanositi, koupili si kozu a střídmý svůj život ještě více utáhli.

Nejvíce padlo všem do očí, když po nějakém čase starý tabáčník přestal i kouřiti. Tenkráte puštěn byl hlas mezi starými kuřáky: „Humírá bez nemoci!“ Pan Šeba však, ačkoliv nikomu nenaříkal, trpěl zlou nemocí a trvalou — steskem po svém dlouholetém zaměstnání. A ten stesk tlačil jej ještě více, že uměl dobře počítat a obával se tudíž, že jejich úspory zdrobí se snad dřív, než jej a ženu smrt vysvobodí. Z té obavy právě přestal starý kuřák i kouřiti; to byl poslední čin jeho silné vůle.

Ale přišlo i jiné sklíčení. Šebová, ač měla již z polovice ulehčeno, nemohla brzy obstarati dobře ani dvou koziček. Závrať ji pojala, když jim jednou podávala nápoje; upadla a vracela se s nářkem a modřinami. Pan Šeba byl tak polekán, že od té doby začal se po prvé v životě míchati do ženských prací, jen aby chřadnoucí ženě vylehčil. Bylo toho opravdu třeba, neboť závrať vracela se častěji a častěji. To hlásilo se tak smutně trvalé přepínání a tudíž předčasné vyčerpání sil poctivé ženy. Brzy musela chabá stařena pořizovati všecku práci chodíc o holi. Že byla zvyklá od jakživa trpěti, nenaříkala, nestěžovala, nevyčítala, ale na vážnou povahu mužovu, po celý život tak do sebe uzavřenou, působilo to tím mocněji. Zasmušoval se vždy více, nemluvil, než co musel, a vůčihledě chřadl. Konečně přestal i ženě pomáhat. Prý že si musí trochu odpočinout a pak že to bude zas. Ulehl. Šebová na zapřenou poslala pro lékaře. Radil, aby přivedli také kněze. Medicinu poslal pro posilněnou, ale pan Šeba už jí nepotřeboval — — — Umřel opravdu bez nemoci.

Po smrti mužově odprodala Šebová jednu kozu a druhou se obírala jako hlavním pramenem svého živobytí asi čtyři nebo pět let. O holi jí na trávu chodila, o holi jí pití nosila, o holi dojila, o holi i sobě vařila, o holi každou neděli a svátek skoro hodinu cesty do kostela přes pole chodila. Aby došla včas na to boží slovo, jež jí bylo za jedinou útěchu, první ze vsi vycházela a poslední se vracela, neboť často cestou musela si posedávati.

V té době opuštěnosti tak strastné navštívil jsem tetu Šebovou v jejím ústraní. Užasl jsem nad ní i nade vším, co jsem tu viděl. Ten tam bývalý pořádek, ta tam obvyklá čistota její světničky. Teta v starém kabátě po panu Šebovi — před lety za celý svět by takhle nebyla nechala sebe ani svého obydlí . . . Ale v pobledlé tváři byly zřejmé stopy bývalé krásy a měkkému pohledu stařenčinu jako by přetrpěné žaly byly dodaly zvláštního půvabu. Všecka ve dva konce spínala radostí ruce, míchala řeč se smíchem a hned zase plakala. Přemítala a hledala, čím mne uctít, co mně ze svých starých věcí ukázat, co mi dát na památku. A potom jsem slyšel řetěz událostí, z nichž některé články navázány na sebe na předcházejících stránkách.

„Ta samota, ta samota!“ rozeštkala se teta, když jsme se loučili, až se jí hlavička nad seschlou postavou třásla. Ta samota! Není s kým slovo, slovíčko promluvit. Když člověk nemůže, není, kdo by lžíci vody podal.“

A tento poslední nářek tetin vyplnil se potom na ní ještě hrozněji jako vlastní její zlé proroctví. Brzy nemohla obstarávati ani kozičky jedné. Zbavila se jí, ale zbavila se i stálé kapky mléka, které ji ještě drželo. I nábytek kus po kuse odprodávala. Úspory ze tří čtvrtin zdrobeny počaly teď v pravém slova smyslu z truhly utíkat a to často o hladu. Tím staré tělo chřadlo, a choroba se horšila. Stařenka několikráte zatopila, začala si vařit, ale musela ulehnouti. Než ji slabost přešla, pod vařením uhaslo. Znova roztápěti — kde a jak se dobrati paliva? Toho dne už nevařila, také nejedla a zas bylo hůře. Tělo nedostatečně živené vypovědělo nejnutnější službu. Na loži octla se najednou ubohá stařena v mokru a vlastním kalu, aniž o tom věděla. Tenkráte sepiala křečovitě ruce i rozplakala se a celé dni prý proplakala. Na řádné praní a čištění neměla sama síly. Jednou, dvakrát, ba i desetkrát pomohly cizí ruce. Žena dřevorubcova, u nichž Šebová bydlila, to ochotně vyčistila. Ale nemoc v příkrosti své stoupala a konce nebrala. Nejhorší bylo, že nesměla se nemocná ani do syta najísti a napíti, a tím zase slábla. Nepomohly nic léky, na něž Šebová z posledních úspor tak těžko dávala. Z neštěstí tohoto dokonce ubohou stařenu brávala při závrati těla takřka závrať ducha, až tratila i pamět. V jizbě přibývalo otravného zápachu, jenž každého odpuzoval. Na konec jediný hospodář, starý kanonýr, překonal vnitřním hlasem milosrdenství všechen odpor zápachu a nečistoty a k chuděrce aspoň ráno a večer, kdy nebyl v lese, vcházel, jídlo jí donášel, jež jí žena jeho uvařila, slámy čerstvé do lože nastlal, ano i podlahu jí umyl. Ta sláma, pouhá sláma byla nemocné dlouho jediným pohodlným poležením při strastiplném neduhu. Stařena zarachala se do ní celá a tak aspoň byla uchráněna od dotírajících much, které v celých rojích, otevřelo-li se okno, po zápachu do jizby se táhly.

„Lazar, učiněný Lazar!“ říkaly soucitné ženy, které jí sem tam nějaké lepší sousto nebo něco pro potěchu donesly a viděly nevýslovné její utrpení. Dětí k ní z opatrnosti ani nepouštěly . . . Přemohl-li některou z těch žen soucit, že do očí nebohé politovala nebo i nad ní zaslzela, Šebová sama prý ji konejšila: „Nu nešť! Až bude dost, von si Šeba pro mňe příde.“

To bolestivé slovo „Lazar“ se vším, co je lidem v ústa kladlo, doneslo se do rodiny učitelské z kraje, která tenkráte o prázdninách pod Čerchovem hledala osvěžení. Měli s sebou děvče sirotka. To první vypravilo se navštívit opuštěnou nemocnou. Děvče vrátilo se všecko postrašeno z toho, co vidělo, a s pláčem i chvěním vypravovalo o hrozném utrpení, jakého si nelze, kdo neviděl, představiti. Rokováno, jak ubožačce uleviti. Od té doby děvče sirotek chodívalo k tetě Šebové denně a nosívalo jí sousto nemoci přiměřené místo oběda. Ty „obědy“ prý teta každý oplakala radostí a to ne tak z dárku samého jako z blažícího vědomí, že přece, přece není tak opuštěna. Těch několik týdnů prázdnin tenkrát, to byla stařence v celém dlouhém, smutném roce jediná světlejší doba. Děvče poslíčka poznala po kroku, po otvírání dveří a čekávala a těšívala se na její pohled a na slovo vlídné jako dítě na hračku.

A táhly dni, letní parné dni slunné a jasné, táhly týdny a měsíce a nadešel podzim chmurný, dotírající vichřicemi a větry i dešti — a stařena ubohá Lazarem ležela dál ve své nehostinné jizbě, v sklíčující samotě. Šeba nešel — — — Ve chvílích jasných volávala potom ne už o pomoc, nýbrž o smilování boží, aby jí v tom utrpení, v tom zápachu, v té nečistotě, v těch bezesných nocích nedalo dočkati se zimy s její hrůzou mrazů a tmy . . .

A nebe se smilovalo. Za jasného podzimního rána po sv. Václavu nalezl hospodář dřevorubec starou podruhyni, když jí nesl hrnek praženky, ana sedí v posteli, tu noc ku podivu suché.

„Dnes je mi tak hezky!“ chválila si. „A víš co? Já nebudu snídat. Když je mi tak, pudete mi pro pana pátera . . .“

Stalo se. Světnička jakž takž uklizena a stařenka oblečena v bílé prádlo.

A „tak hezky“ bylo prý jí potom celý den. Odpoledne při sluníčku už prý si nějakou mariánskou tiše notovala. Ten den už její hospodář do lesa nešel. Když jí přinášel večeři, teta nemluvila. Posvítil si na ni — stařenka jako by se usmívala. Sáhl po ruce, byla studená a ztuhlá . . .

Anděl nesl k nebi krásnou duši druhého Lazara.

✱

K. V. Havránek:

BOŽÍ ČERT.

I.

Věčný zvonek ozýval se v podstřeší staniční budovy, jejíž průčelí a strany zdobil nápis: Šrutice-Schrutitz.

Ranní slunce rozehřátého léta leštilo již koleje, že leskly se jako stříbrné.

Z úřadovny představeného stanice vystoupil dopravní úředník Ludvík Lahoda, všecek zarudlý, ale záhy ruměn zmizel, a ubíral se se vzezřením všedním do úřadovny k soudruhu, s nímž ráno nastoupil do služby.

Staniční mistr Jerka Jan, vyčkávající pořád v předsíni, povšiml si, jak Lahoda vyšel zarudlý. Vykonav obvyklé hlášení po ukončené „tuře", neodešel domů, puzen zvědavostí po příčině uzardění Lahodova. Odebral se do telegrafní kanceláře, kde, po jeho názoru, známí telegrafisté, Sporák a Čmelík, nejsou skoupí na slovo. Tam začal přímo zprávou o uzardění Lahodově. Podotkl, že to bude asi zase nějaká „kaňka" od ředitelství a ptal se, vědí-li cosi o tom?

„Jaká ‚kaňka'? Vrchni inspektor Franta ho neopustí," zahučel Sporák, „má ho rád a to něco znamená. Vidí, že jest přesný ve službě a řízný, instrukce má v malíku a nejsložitější disposice dovede vyříditi hravě. Holečku, Lahoda je ve službě chlapík!"

„Pedant a sekant je," navazoval Jerka honem rozhovor, „ale v životě soukromém je nedbalec. Víme přece, že chodil jako lajdák. A v Březkách povídalo se, že nedržel na sebe ani ve službě. Přišel — dole kalhoty otřepané, zablácené od loňského posvícení, kolena vytlačená, každá bota šilhala po jiné rychtářovic Kačeně, knoflíky buď visely jako dokonávající oběšenci, nebo ten či onen utekl s bluzy. A úředník..."

„Hněte vás posud nedávná výtka a domluva jeho," nadhodil Sporák.

„Vytýkal mi maličkosti," pravil Jerka. „Nepřeje mi, že přivydělávám si groš dohazováním strojů, že prý zanedbávám službu. Jaké zanedbávání, odskočím-li na chvilku."

„Ale Lahoda vyřídil vše jen s vámi, nešel se stížností k starému, že výhybky na šestce nebyly namazané, protože jste nedohlédl," namítl Sporák.

„Jaké provinění, na reservní šestce, kam všoupne se prázdná garnitura za uherský měsíc," zvolal Jerka. „Zachtělo se mu sekýrovat a zatím horší je než tyhle maličkosti, nedbá-li člověk na sebe! Jako říkají na trati o Brotanovi, že je „boží dřevec", tak o panu Lahodovi, že je nedbalec."

„Brotan je hodný člověk," pronesl Čmelík. „Ostatně, Lahoda je dnes jiný a patrně od té doby, co Brotan družbuje mu nevěstu ze zdejších."

„Brotan — družbuje?" žasl Jerka nad novinou. „Hm, vždyť pan Lahoda má dluhů jako louka kvítí! Každého dne přihlašuje se u ředitelství nový věřitel se žalobou tak, že služné nepostačuje. Která ze zdejších to je?"

„Žena cosi o tom nadhodila, než jsem vyšel z bytu," odvětil Čmelík, „a já zapomněl ptáti se po klíči k té ‚zajímavosti šrutické'."

„Hm, hm," bručel Jerka a vrtěl hlavou. „Která upíchne se na zadluženého úředníka, jenž není ani krasavec, v tváři je potlučen od krup a má, jak povídají, v sobě božího čerta."

„Z věna bohaté nevěsty Lahoda může zaplatit dluhy!" pronesl Čmelík. „Nejsou to tisíce, a je mladý, budoucnost má slibnou... Brotan je zbožný člověk, nejspíše ustrnul se nad ním a chce ho spasiti z křesťanské lásky."

„Brotan? To je potměšilec," zvolal Jerka jízlivě. „Vycítil kšeft, dohazování nevěst vynáší. Je samý Job a zatím hamižník. Počítá. Trhne se něco od nevěsty, něco od ženicha, svědomí odloží se prozatím na pec. Jaký rozdíl výdělku! Co já naběhám se, namluvím, než vydělám grošík na dohozeném stroji, a ještě nepřeje se mi té almužny! Nemám toho štěstí jako pokrytecký Brotan!"

Přesvědčiv se, že již ničeho nedoví se, ani o příčině uzardění Lahodova, ani o nevěstě, kterou Brotan družbuje zadluženému úředníku, Jerka odešel.

„Výborně vymyslil jste si ty námluvy," zvolal Sporák po Jerkově odchodu a rozesmál se. „Jerka nevraží na Lahodu a Brotana dávno nemá rád," pokračoval, obrácen k Čmelíkovi. „Nasadil jste Jerkovi do mozku toho červa, co rozežírá kolejnice."

„Nevymyslil jsem si nic," odpověděl Čmelík, „jenom zamlčel jsem, co žena doložila po stručné své zprávě, totiž že Lahoda chodívá se slečnou Pospíšilovou. Nechtěl jsem to říci Jerkovi."

„Stafra," vykřikl Sporák, „to by byla partie! Ale u Pospíšilů jde všecko v domě jako po motouze, pořádek je tam dvakrát v desateru, a lehkomyslný Lahoda tam — toť pěst na oko. Paní Pospíšilová, vdova po velkoobchodníku, umí tuze dobře počítat. Spočítá asi Lahodovy dluhy i zač je nasekal. Je prý to paní velmi přísná, nejen milovná pořádku, a žasnu, že dovolila dceři choditi s Lahodou. Avšak, jak Brotan přichází k družbování?"

„Nevím," pravil Čmelík. „Dovím-li se bližší zprávy od ženy, povím vám vše . . ."

Zatím Jerka dospěl k oplotění nové zahrádky vedle staniční budovy. Řídké listí stromků a křů prachem z cesty a z uhlí zanesené nepodobalo se zeleni a působilo dojem smutný. Jerka pohlédl tam a rozmrzel se více než po zprávě o družbování nevěsty Lahodovi. V tom zahlédl Hnoutka, pokladníka povozního, jenž ubíral se do skladiště.

„Ten a starý jsou jako Petr s Pavlem," zahučel si, „od něho bych přece něco vyzvěděl." Spěchal za Hnoutkem a vstoupil do skladiště, kdy Hnoutek odevzdával „papíry" skladníku Omastkovi a jeho zástupci Brotanovi. Jerka stanul u nich a jakmile byla příležitost, vyzvídal o Lahodovi, ale nepochodil.

„Jak ten mladý pán mohl nasekati tolik dluhů," navazoval Jerka nit rozhovoru přerušovaného.

„Z moudrosti ne, ani z chytrosti," zasmál se Hnoutek. „Lahoda je pedant ve službě, je vzorný úředník, ale vysvleče-li službu, chce býti jako ryba ve vodě. Potom nedbá dna kapsy, je veselý a bezstarostný. Chce míti náhradu, volnost za utužení života ve službě. Přijde-li přítel k němu, nebo jen známý, aby podepsal mu dluhopis jako ručitel, podpisuje bez rozvahy. Nu, bratříčkové neplatili, věřitel žaloval ručitele, a to byla hlavní příčina Lahodových dluhů. Arci, z tísně přidělával nové dluhy, až bradličky u mlýna povolily, a vrchní inspektor Franta, aby mlynáře zachránil před zátopou, všecko hodlá sanovati."

„Nepořádník nezmění se ani v neštěstí," nadhodil Jerka. „Čím hrneček navře, tím páchne stále."

„V jistých případech jsou výjimky," pravil Brotan tiše. „Kůži za kůži a všecko, což člověk má, dá za sebe, jak poučuje nás kniha Jobova."

Jerka ušklíbl se.

„Bez Joba neobejdete se," pravil Hnoutek se smíchem. „Jak jste se stal ctitelem Jobovým?"

„Samo vše přišlo," odvětil Brotan. „Matka umřela, a churavějící otec posléze přepustil mi svůj obchůdek. Po jeho smrti zůstal jsem v krámku sám. Nedovedl jsem prodávati, ani lacino kupovati. Kupujících ubývalo. V krámečku četl jsem bibli a tu naučil jsem se poznávati pravdu z knihy o Jobovi, že jako pochodeň zavržená je ten, kterýž jest blízek pádu. Přesvědčil jsem se, že nehodím se k obchodu. Vyrovnal jsem se s věřiteli, zavřel krám a opustil místo, které otec vyvolil mi k zámožnosti. Naskytla se duše dobrá, ujala se mne, stala se mojí těšitelkou, rádkyní a přítelkyní v dobách pro mne zlých a trpkých. Po letech stala se mojí ženou, ale tehdy pracoval jsem již jako prostý dělník v tomto skladišti. Praví Job: Všecka vzácnost podobna je popelu a vyvýšenost hromadám bláta. Protože později oženil jsem se, máme dcerušku maloučkou, ale doufám, že Katušku vypěstíme k dobru. Tak naučil jsem se znáti Joba."

„Ale Job nic nepovídá o družbování," nadhodil s posměškem Jerka. „Máte prý bohaté nevěsty v zásobě."

„Ne, to bude mýlka nebo nějaký žert," pravil Brotan vážně

Hnoutek, opatřivší se jistými zprávami od skladníků, pokynul všem hlavou na rozchodnou, odkvapil.

Když všecky útoky na Brotana, o něž pokoušel se marně, selhaly, Jerka odešel také! Ubíral se k posunovadlu.

Brotan šel „na slepou"; kam posunovaly se vozy k vykládce. Prohlížel plomby kryťáků, zapisoval čísla vozů, srovnávaje vše důkladně „s papíry", do nichž chvílemi nahlížel, a pročítal nálepky, týkající se vykládky. Chodil vůz od vozu a bručel tichounce zamilovaný popěvek, což číníval, byl-li spokojen a v osamění:

„Strážný andělíčku, ty můj přítelíčku, laskavě na mne hleď, po cestě mě dobré veď . . . !"

Snad to byla upomínka z dětství, to, co utkví z něžného věku jarního, v němž vše bývalo barevné a lákavé a ustavičně mihotá se to, třepetá, jasněji či temněji před očima duše do věku chladu, do věku zimního, kdy všecko, co jest, tuhne a bledne, ale to mihotavé a třepotavé podržuje svoji svěžest a barvu bývalou, a oči duše chvílemi vše vidí. Nebo Brotan býval ctitelem musy Vinařického a uchoval mu věrnost přes to, že paměť vypovídala někdy službu z příčiny naléhavých podmínek životních. Avšak nápěv byl rozhodně jeho skladbou, ačkoliv nebyl hudebníkem a také ne pěvcem. Každou

slabiku dlouhou vyrážel třaslavým prodlužováním skřípavým hlasem, kdežto krátké slabiky, bez přihlížení k přízvuku, usekával jako ostrým sekáčkem. Jeho píseň tím byla ještě třaslavější a „hoši“, totiž dělníci staniční a skladištní, když náhodou stali se kdesi v skrytu tajnými posluchači jeho zpěvu, po té ve stanici nebo i ve skladišti smávali se pěvci, napodobili jeho „třaslavou“, jeho zanícení při zpěvu a vyprávěli o tom všude, aby pobavili nebo rozesmáli druhé.

Jerka zatím připojil se k revisnímu zámečníku, jenž s klubnou v ruce kráčel k posunovadlu. Jerka hodlal vyměniti mu za jeho staromódní šicí stroj, který měla žena, stroj „moderní americký“ na splátky co nejmírnější, ale zámečník nabídku odmítl.

II.

Lahoda na druhý den po službě seděl z rána v „naturálním svém bytě“ v hořejšku staniční budovy. Neulehl na lože, prospal se jen na stolici. Otevřel oči a jimi zatěkal po spartánském zařízení mládeneckého erárního bytu, jehož pořádek byl ozářen ranním sluncem přes to, že okno bylo jako mdlý transparent, patrně z nedostatku vlhké houby. Podlaha byla by potřebovala důkladnějšího smetáku než belhavé Bártové, která, jako vdova po zřízenci, zemřevším před nárokem na podporu pensijní, měla skrovný paušál za udržování erární čistoty a pořádku v kancelářích a v několika „naturálních“ bytech mládeneckých. Od Lahody dostávala jistý příplatek tehdy, měl-li peníze.

Lahoda seděl za stolem, mžouraje na řádku knih, kde zastoupeni: Hálek, Čech, Braun, Heyduk, Vrchlický, Rais, Stroupežnický, Jirásek, Vlček a několik svazečků Matice lidu a Libuše a potom tři ročníky Musejníka z let třicátých a čtyřicátých, patrně památka rodinná. Vedle těch byla řada instrukcí, v rohu lampa, svícen s nedopalkem a budíček, kam však ospalé oči nezabloudily. Spočinuly však na podložce, totiž na složených starých novinách, kde byly tři věci: půlarch bílého papíru, arch konceptní a růžová osmerka listovní. Za podložkou stála lahvička inkoustu s ostatním náčiním. Všude měl Lahoda cosi rozepsáno a nedokončeno.

Nyní pročítal, co napsal na bílý půlarch:

„Vy půvaby, co vůní svou a září
poutáte mocným kouzlem všecky hledy,
že zdoby, které léto na oltáři
své krásy rozžehuje, stín jsou bledý,
vy darem nebes buď, či země nitra
co pramen skytá, v němž je pozdrav jitra,
vděk úsměvu jak paprsk v předtuše,
jenž toho, komu přeje — Květuše!“

Lahoda vzdychl a sáhl po růžové osmerce a četl hlasně:

„Zbožňovaná slečno, Květuše Pospíšilová! Tuším, že rozbíjím své blaho tímto listem svěřuje se vám, co cítím. . Nutí mne k tomu upřímnost, ale cosi mi praví, že za svou smělost budu potrestán . . .“

Lahoda zamyslil se a zase vzdychl. Za okamžik přitáhl k sobě konceptní arch a četl, co napsal před tím německy:

„Podávám výkaz svých dluhů a seznam věřitelů a dokládám, že jiných dluhů nemám a slibuji zdržeti se dalšího zadlužování. Kromě dluhů zapsaných na můj účet u slavného ředitelství zapisuji ještě tyto:

Dluhuji Josefu Ošťákovi v Mýtišti dvacet pět zlatých.“

Dočetl, zazíval, protáhl se a vstal. Přecházel po světnici.

„Nevím, co se mnou je,“ zabroukal. „Což zamiluji se jako nějaký sextán? Já, jenž druhdy skoro jako náš Mikuláš Dačický z Heslova, tento slavný český Villon, posunutím klobouku na stranu zapomínal dneškem na včerejší fraucimor a z rumrejchů svých nepociťoval výčitek svědomí aniž z toho viděl hříchu proti religionu a vždy s pejchou a lehce dům od domu chodil, teď sklíčen jsem a mohu zvolati s panem Mikulášem: Ludvíku, dej bláznění pohlavek, vždyť leze ti za obojek! Ale mohu-li si pomoci? Ba, pane Mikuláši, takovýto klínot je vzácný . . . Ona je vším vinna, že blázním, pohlédne na mne, promluví, a já jako chlapeček . . . Eh, Tyl má pravdu v ‚Krvavém soudě‘, dí-li: Kladeš to růži za vinu, že roste na kři, o jehož trní jsi se poranil! A hoří půda pod nohama . . . Eh, nutno . . . Ano, výkaz věřitelů . . . Vzpomenu-li . . .“

Usedl za stůl.

„Tumpachovi . . .“ zvolal, „vida . . . tomu podepsal jsem dluhopis, a věřitel mi psal, že musím platit, protože Tumpach nemůže!“

Jal se psáti, pronášeje:

„Maxu Sobičkovi v Říství dluhuji stopadesát zlatých za Antonína Tumpacha, soukromého úředníka v Říství, jako ručitel.“

Odložil pero.

„Bože, ani jsem nevěděl, že jsem tak zadlužen,“ pronesl. „Vždyť si vzpomenu, aha . . .“

Psal a opakoval napsané:

„Karlu Otrubovi v Lomíně čtyřicet zlatých za účet oděvnický."

A zabroukl doložku.

„Otruba je hodný člověk, nežaloval, ačkoliv hrozil žalobou, ať tedy přijde k svému . . ."

Zamyslil se. Jako bezděčně odstrčil arch konceptní a sáhl po půlarchu bílého papíru. A jako ze zadumání psal:

„Vy hlubé oči, zřídlo milých blesků,
co hřejí, původci jste krásné dumy,
jež spěje s ptákem k výši, k podnebesku
v neklidu, který nikdo neutlumí,
ať člověk sudbě vzpírá se a rouhá,
či nad tím lká, že marna všecka touha,
až zlatých snů druž vstoupí do duše
ret zašeptá zas sladce — Květuše . . ."

Odsunul papír a jako chtivě sáhl po růžové osmerce, psal a pronášel:

„Šílím! Má duše je hladova těch milých vašich pohledů . . . rád vyzpovídal bych se, pověděl na sebe vše, čím kdy hřešíval jsem, vypsal všecky pošetilosti své, abych dokázal, že jsem člověk vážný, aby se mi věřilo.

Ó, čarodějko, která přiměla jste mne k obratu v životě, kdybyste viděla mé srdce, jak krvácí."

Zamyslil se a zvolna odsunoval růžovou osmerku. Byl znaven. Zdálo se mu, že cosi těžkého má na prsou. Odmlčel se a přivřel oči. Bylo ticho ve světnici, jenom slabý ozvuk řinčení věčného zvonečku doléhal sem jednotvárně . . . Spal? Přemohla ho dřímota? Nevěděl, bylo-li to zmalátnění, ale cítil únavu těžkou, jako kdyby spoutáno bylo tělo i duch. A v tom ozvěna přinášela vzdálené dunění, které neustávalo a zesilovalo se . . . Odlehlé signály zazněly. Lahoda naslouchal bedlivě, nemámí-li ho smysly, neklame-li ho sluch?

„Zaplať Bůh," oddechl si, „nešílím!" Vytáhl niklovky a podíval se na orloj. „Devatenáctka má semafor za sebou," doložil spokojeně.

Jako by okřál. Chopil se péra a pokračoval v začatém veršování a psal:

„Vy milé rty, jež nesou libé zvuky,
že budíčkem jsou svěžích květů jara,
proč příčinou jste žalosti a muky
i žháři ohně, který v prsou hárá
tak, plameny že všecku mysl chvátí
a nutí vámi jen se obírati,
ať člověk z bázně prchne do hluše,
vždy za ním hudba slov jde — Květuše."

Odložil péro a dychtivě pročítal všecky své verše. Na okamžik zamyslil se, po té vyskočil jako uštknut, vzal nedávno koupené zrcátko, zadíval se do lesklé plochy a mrštil jím na pokrývku lože.

„Jaká ohava!" vykřikl. „Jak mohu zalíbiti se jí, té krasavici! Jaký domýšlivec jsem byl!"

Rozčileně pobíhal po světnici, než klesl na stolici a zašeptal:

„Chtěl jsem jí podati verše . . . A jak bych jí byl urazil svým dopisem! Konec všemu . . ."

Hlavu opřel do dlaní. Cítil hořkost, a jako by cosi pukalo uvnitř. Zavládlo mlčení a opět ticho ve světnici. Pavouk v růžku okna klidně jal se tkáti svoji síť.

Lahoda téhož dne nedokončil „generální zpověď", seznam věřitelů a výkaz dluhů, večer však v bílém prádle, když tucetkráte nahlížel do zrcátka a prohlížel šat, odcházel z „naturálního bytu" jako nikdy před tím. Chvátal k městskému sadu, kde doufal spatřiti Květuši Pospíšilovu . . .

Zatím, co Jerka slídil dověděti se o Brotanovi, „dohazuje-li Lahodovi nevěstu" a kterou, lidé, kteří starají se rádi o cizí prahy, již si cosi šuškali o tom. Spokojovali se prozatím odhady z toho, co postřehli a co konečně sami přidávali jako důsledek z události, neboť: Lahoda doprovázel slečnu Pospíšilovu až k domu, tam mladí lidé spolu postávali takořka pod dohledem matčiným a prodlužovali patrně rozhovor a na rozloučenou dokonce podávali si ruce! Shrne-li vše obraznost v celek a přidá-li jen krůpěj zajímavosti pro zabarvení, maličkou lež jak jádro bukvice, vzejde ze všeho přece poutavý obrázek, kterým možno známé překvapovati s vážnou doložkou: „Toť se ví, mnoho se povídá, ale není šprochu, aby nebylo v něm pravdy trochu."

Touto trochou utěšovali se, až jednoho dne kdosi spatřil Brotana, ubírajícího se do domu paní Pospíšilové. Brotan byl ve stanici, Lahoda byl ve stanici, dva shodné body pro spekulaci, kterých mohla použíti maloměstská dialektika, aby látku již jednou utkanou zpestřila pro zajímavost novou barvou. Nebyl to čich slídilů, který zde působil, ale prostá touha spolubratrům posloužiti novinkou.

Paní Pospíšilová jednoho dne skutečně poslala služku k Brotanovi a prosila za jeho návštěvu. Brotan přišel za nedělní prázdně, kdy slečna byla kdesi u svých družek a služka z domu.

(Pokračování.)

Anna Ziegloserová:

MOST.

(Pokračování.)

Byl to nepřehledný řetěz lidské práce, výsledek bystrosti ducha, vítězícího nad hmotou a využívajícího jejích skrytých a ztajených sil, poutajících živly v okovy. Zákonnost všeho určení byla zřejma v tomto lidském hemživém mraveništi, dokument schopností lidských nadání slavil v tom ruchu svou nadvládu. A nad tím lopotným hemžením zpíval v modrém vysoku kdesi až u obláčků skřivan svoji píseň... A na polích zrála žita jako zlatá odměna...

Juliana nalézala v tom rušném, kvapivém a hlomozném dění práce jakési opojení, jehož bylo třeba její kypivě vzduté vlně vnitřního, neumdlévajícího a tvořivého založení. Její energie musela se stále vybíjet v práci a činech, její vůle hledala stále svého uplatnění, a nelenošná vzpruha duševní byla stále napiata jako tetiva. —

Její vůle však nepodmaňovala malicherně. Chtěla, aby se cosi dělo, cosi prospěšného, nebo jen krásného, a vynaložila všechnu svoji schopnost vždycky a upiala celou svou vůli k touženému uskutečnění. Zdálo se, že její vůle má bezmeznou moc ovládat vůli cizí.

Připadalo, jako by z ní vyzařovala síla, podmanivá, jež nalézala zdůraznění ve slovech, volených s případnou přesvědčivostí a podmiňujících vítězství.

Chodila mezi pracujícími a štědřila slova, jako častovala všechny ty lidi i občerstvením. Byla stále mezi nimi a odbíhala jen, aby zjistila, jak pokračuje stavba vlastního domku ve velké, bývalé klášterní zahradě a někdejších valech městských. Vyrůstala tam vilka, s velikými okny a kopulkou mědí krytou, vztyčenou do vysokých korun starých a mohutných lip.

Zahrada podobala se malému „Paradu" svými kvetoucími a zbujelými křovinami, množstvím růží a zdivočelých trsů květin a kusem lesa, kde plazily se po zemi a bíle ji kropily svými květy divoké pruty ostružiní. Tráva, sama se zasévající z odkvetlých klásků, byla hustá a křehká, že nemohl ji vyssát žádný paprsek, pod hustými korunami steloucími vlhce dýchající stín.

Přešťastna, opojena, pobíhala Juliana v tomto svém „ráji" a hovořila v posledních dnech, kdy dokončovaly se práce mostní i stavební na vile, jen o tom, jak spojí se oslavně oba dny svou radostností, až vejdou spolu s Ludvíkem do krásného domku, a až odevzdá se městu most...

A když se konečně pial most ve smělém oblouku přes řeku, jež ploužívě proudila kolem pilířů, nesoucích vzepětí mohutného klenutí pevného kamenného pásu spojujícího dva břehy, tu byla v celém městě zřejma radostná nálada. Do daleka viditelné břehy řeky, obložené a ztužené pevným, kamenným zdivem, a směle vypiatý oblouk mostní, dávající důkaz lidskému důmyslu a práci, ležely tu pod starobylým zámkem, stojícím jako v zadumání na zvýšeném výběžku bývalého skalnatého břehu. Pamětník velkých povodní a zkázy kraje, jež natropila voda, dříve volná a roztékající se dle vůle v pole a luka a do ulic města nízko položených, dobrý, štědrý a laskavý živel v tichu a pokoji a dravý běs v rozkácení. — Starý zámek stál v podivu nad tou kázní, a zdálo se, jako by se radoval, neboť všechna jeho okna byla zářná odleskem slunce, jako by za nimi, do tichého zhášení dne plála velká, oslavná světla.

Živel byl zkrocen vysokými vystavěnými břehy, jež dovedly pevností svou vzdorovat zběsilému přívalu za jarních povodní a chránit tím prst luk, úrodnou zem polí i lidské životy a příbytky. — Kde byl přívoz znemožňován dříve vystouplou vodou a jejím divým přívalem, pial se bílý most, jakoby vzdorně a směle ve vzduch nad vodu vypiatý, okrasa města, bezpečný chodník, nad vodou, jež nedovede vystoupit k jeho výši, ba ani ve svém největším rozběsnění nedostříkne na bílé pažení svou kalnou pěnu.

Zároveň s mostem dostavěna byla i vila Julianina.

Vila o devíti prostranných pokojích, ve středu svém mající krásnou síň, jaké mívaly domy římského starověku. Podlaha byla z drobné mosaiky, a dubové schodiště, vedoucí ke komnatám v patře, kryto bylo hebkým, starým kobercem a kolem dokola stály palmy a zelené exotické traviny a mezi nimi kamenná sedátka a stará, překrásná, z mramoru tesaná mušle, přijímající pramínek bublající vody, oživující svým zpěvným a zvonivým šepotem útulný střed překrásného domu.

Bylo nutno každému návštěvníku vejíti ve světlou síň, nežli přišel ke vchodu do devíti komnat, jež vesměs naplněny byly starobylým, drahocenným nábytkem, obrazy a porculánem, a parketové hvězdice podlah pokryty byly koberci vybledlých

barev. Nejvíce si zakládala Juliana na dvou pokojích, z nichž jeden sloužil za jídelnu, kde stál podle stěn nábytek z Holandska, tmavě hnědý, s vykládanými světlými květy. Bílé stěny opásnuty byly vlysem, jako barevnou slováckou pentlí, a pod ním napsány švabachem lidové průpovědi, zvoucí ke stolu, v čele se slováckým povzdechem:

Moj milý božínku z vysokého něba,
keď si mi dal zuby, daj mi také chleba...

Stůl uprostřed pokryt byl výšivkou, splývající řásně až ke koberci, rudému, jako bylo světýlko v lampičce zavěšené nad truhlou, v malebném koutku, přizdobeném výšivkami i lidovou keramikou.

Druhý pokojík skýtal utěšený pohled svou zachovalou krásou stylu, a byl i drahocennou památkou po šlechtickém rodu, jehož erbu podivovala se vždy na zachovaném porculánu ve sbírkách zámeckých. Dostala darem ze zámku růžový ten pokojíček, s kanapíčkem, židličkami a stolkem na nožkách jakoby tančících.

Juliana v jakési radostné pýše prošla svůj dům a zahleděla se s výšky kopulky přes stromy k řece, kde byla druhá její chlouba — most.

III.

Voda se ploužila jako had pod mostem, jaksi lichotivě šplounajíc, a obloha byla čistá, obzor daleký a zřetelný, když nadešel den, kdy starosta Ludvík Šimek odevzdával most městu i obci za vodou. Zařídil oslavný akt bez církevních ceremonií, krátce promluvil v jarním tom čistém dni a řekl, že posvětila dílo práce, ocenil význam uskutečnění tím, že se otevřela volná a bezpečná cesta přes vodu, že to bude znamenati pro všechny obce příliv užitku, neboť most překlenul řeku v místech, kde bylo obtížno převážet. Regulací nabyly i ceny pozemky za vodou, neboť bude zužitkována jejich poloha, je bezpečno na nich zasévat, v důvěře ve sklizeň. Uvedl, že město hodlá vybudovat na stráni nad vodou vilovou čtvrt, že první vila je jeho, a že je důvěra, že zmnoží se v brzku ve výstavnou, krásnou čtvrt. — A v duchu si pravil: „Ano, milí občané, a toho všeho je podněcovatelkou má žena." Řekl si to s plným vědomím a doceněním, ale řekl to jen sobě, chtě ženu uchránit možného úšklebku. —

Odešel pak ihned domů, vzrušen a přec v nitru maje sílu vědomí vykonané, účelné práce. Spěchal k domovu, jda podle své ženy a stále se na ni úsměvně díval, jevila se mu tak nějak hezkou, rozhořenou a rozradovanou, byla jako vítěz, vracející se domů a nesoucí ratolest uznání a obdivu, neboť četla v očích mužových, jak je na ni hrd a jak ji má rád. Spěšně vešli ve starou, vzrostlou zahradu bývalého kláštera a zaměřili pod vysokými korunami javorů k domku o devíti pokojích, s kopulkou mědí pokrytou.

Ludvík si nesmírně vážil svého domova, prošel vlídným vchodem do prostranné, vzdušné a svěže čisté síně v jakési hrdé, opojné radosti, myslil si, že vešel v přepevný hrad, v němž je bezpečno radovat se, jako bylo bezpečno tvořit a myslit. —

A zatím co ve velké restauraci scházeli se měštští hodnostáři k oslavnému banketu, zasedli v krásné, bílé jídelně Ludvík a Juliana, rozradovaní dosud ranní slavnostní chvílí.

A při hodovním stole, kde zastupoval starostu jeho mladý přítel lékař, najednou objevil se za řečí paniček a pánů první osten nedůvěry k starostovi.

Žena malého stavitele to byla, jež jedovatě prohodila: „Paní starostová nám tu chybí, viďte, milé dámy?" —

„Myslíte?" s úsměškem poznamenala její sousedka.

„Ale jsme alespoň volnější, člověk aby stále pamatoval, co byla, aby nenarazil nějakým svým názorem na divadelní hvězdy!" dodala se smíchem obtloustlá paní notářová.

„Však to udělala schválně, že nepřišla a jeho že nepustila. Víme, že nás přezírá. Vždyť jezdí stále do Prahy, vozí si sem hosty, samý profesor, spisovatel, malíř, herečka, herec — inu nezapře, že je z té branže!" řekla jedním dechem žena radního, bohatá pekařka.

„Ach, nedivte se, honí se za slávou jako dříve, to už je v krvi!"

„A co tomu říkáte, drahé dámy, jak vodí ty lidi na zámek? Jako by byl její. Bibliotékář je beztoho do ní zamilován — chodí mu tam pomáhat vyprašovat moly z těch knih a starého haraburdí. Po sálech jí ani už nedoprovází starý Střízek, kníže pán prý dovolil jí vždycky vstup bez průvodu," dodala kupcová, u níž se snesly všechny klepy.

„To že jim tuhle zazpívala!"

„Však on starosta je docela také v jejím vleku."

„To je přec známo," vpadla do řeči hbitě stavitelová, „už račte posoudit s té stránky, že můj muž se chtěl zúčastnit stavby mostu a navrhoval, že se přičiní získati odbornou firmu zahraniční, byla by nepoměrně levnější — leč paní starostová uhodila na buben vlastenectví —

a návrh mého muže padl pro návrh starostův. Inu, kdo zná poměry v tomto odvětví — a je trochu vtipný, pozná, že se to stalo jen proto, že firma cizí nebyla by současně s mostem stavěla i vilu . . .“

Oči všech ulpěly na vyprávějící, a všechny dámy byly na ráz ochotny uvěřiti všemu, co by zhanobilo „paní Julianu“. — Nepochopily ve své zaujatosti, že pomluva plyne z nečistých pramenů vlastních předpokladů utrhačky, že hanobení podmíněno je zlobou nad tím, že jejímu muži unikla tučná provise od firmy cizí.

Když se rozcházeli manželé k domovům, vědělo se už všeobecně o vile.

Najednou se hnal do Julianina domova kalný proud pomluv a utrhačných dohadů.

Začalo odhadování života.

Uvažovalo se, že vlastně marnotratně žili. Že rok co rok věnovali na cesty hrůzu peněz, že se svých cest vozili si drahocenné věci — „jako ten nábytek z Amsterodámu“ — že šlapou po kobercích, jež stály tisíce korun, že stěny jejich devíti pokojů zdobí přesně padesát obrazů a to hodně drahých malířů, že perly náušnic Julianiných stály tisíc korun, kolik set ročně platí jen knihkupci, že celý jeden pokoj je „jen samá kniha“ — spočetli dopodrobna, co stojí obrok pro pár plavých koní, odhadli sbírku výšivek, a konec řečí vyzněl vždy ve větě: „Věděl, proč tak lehce upsal deset tisíc na most — přišla mu vila laciněji . . .“

„A byl při tom dobrodějem města . . .“

„No, umět se to musí — zaslepit lidem oči — na tom záleží . . .“

Mluvilo se to pojednou veřejně, šířily se hanobící řeči jako kalný proud, neukázněný, břehy, zatékalo to pomluvou do všech ulic města, hovořilo se o starostovi jako o zloději. Nejsprostší lidé přimhuřovali zlovolně oči, v radosti, že kohosi chytli, kdo byl až dosud vysoko nad nimi, a nyní že s ním smýkli k sobě dolů, že dusí se v jejich bahně, a oni, zvyklí radovati se z cizích pohrom, že stojí teď ve své nepoctivosti nad ním, v pose soudců, uražených a dokonce poškozených, neboť se ztotožňovali s městem, své zájmy kladli za zájmy obce, a všechna špatnost vlastní skryla se za vinu domnělou.

Kdo se postavil v poctivosti své proti naduté lživosti klepů, kdo hájil starostu, byl ihned stržen také dolů v kal a smýkáno jeho jménem jako starostovým.

Jako hladoví vlci chytli se lidi toho tučného sousta, neuvažujíce, jen hltavě stravujíce házené jim pomluvy.

Mladý lékař přispěchal první do vily obeznámit starostu s tím, co mu za vděk bylo městem schystáno.

Julianě zarděla se tvář krvavě, jako by ji byl někdo potupně udeřil. Chápala, že se tu mstí i jí. Že je tu obsažena odveta jí, jíž se po celá leta dovedla vyhýbat.

Ludvík zbledl smrtelně, a co se v okamžiku Juliana vymrštila po ráně, aby se schystala k odboji, Ludvík se všecek v sebe zhroutil a zmalomyslněl. Lékař se až ulekl účinku své zprávy. Domlouval Šimkovi, dokazoval, že je nutno jednat. Juliana vzrušeně přecházela pokojem a tiskla si ruce, až v kloubech praskalo. A vidouc mužovu skleslost, řekla mu povzbudivě: „To bys byl hrdina! Hlavu vzhůru, milý hochu! My se nedáme! Ach, ba ne!“

A v rozčilení, jemuž podléhala, zlobila se na Ludvíka pro jeho zhroucení, jež nedalo se zažehnat jejím povzbuzujícím slibem, domlouvala mu trochu vzrušeně a najednou až zalekla se toho jeho mlčení, jež bylo jedinou odpovědí na všechna její slova.

Probděla s mužem celou noc, aniž z něho dostala jediného slova. Připadalo jí, že ani neslyší jejích domluv a proseb. Přecházel, mlčel a propadal se jaksi svým myšlením do niterné hloubky, kde nejvíce bolelo to zasazenou ranou. —

A když konečně s nastávajícím jitrem prohlédl i Ludvík ze své zahleděné ztrnulosti, tu jej Juliana prosbami donutila k slibu, že se sám obhájí proti všem. Chtěla malomyslnost jeho zlomiti mocí. A přinutila jej, aby šel, všecek ještě rozechvěn, do důvěrné schůzky, kterou pořádali utrhači, aby projednali nutné tažení proti starostovi. — Nedoprovázela jej, jen povzbudivě podepřela jeho schablé sebevědomí.

A Ludvík večer zapadl mezi hrstku lidí, úplně bezmocný.

Stavitel, poštvaný ženou, vystoupil proti němu příkře a řekl mu neprozřetelně do očí, že stavěl most pro svoji vilu, že nemá čisté ruce „jako našinec“. Byl rozzuřen a nechal se uchvátit zlostí nízkých lidí.

Ludvíkovi najednou při této scéně zašumělo v uších a před očima se zetmělo, a v té černotě padaly stříbrné šupiny jako proud.

Neslyšel již účleněné řeči, jen hukot, jakoby šumný, zlý příval vody se hrnul přes břeh... Skácel se v mdlobě, a po celé dlouhé hodiny bylo marno všechno snažení Julianino a lékařovo přivésti jej k životu a vědomí. —

Rozzuřené vlny pomluv se tímto výsledkem skutku stavitelova trochu ztišily

a lidé nabaženi už štvaní, když viděli člověka klesat, pozbývali zájmu na dalším pronásledování. A konečně probudil se v nich i strach — neboť dostavilo se uvažování, že vlastně nejsou důkazy pro obvinění. Mimo to vystoupil rázně ještě na schůzi lékař, který za sebe slíbil, že bude jednat ve prospěch starostův, a zmínil se o jeho choti, „paní Julianě“. Vystoupila jim před starostovu postavu její světlá a statečná podoba. Věděli, že tu bude nejvěrnější obhájce. A strach zaháněl je zpět a byli mnozí, již přestali se usmívat škodolibostí a počali říkat: „No, nám do toho nic není...“ ba mnozí tvrdili, že starosta „byl vlastně vždycky čestný“, a tak rozběsněný stavitel byl najednou jako jenerál bez vojska...

A zatím ve vile prožívala Juliana utrpení s mužem a připravovala se na odplatu. —

Ludvík jaksi ztrnul, nitro se mu zalilo úžasem a hořem. A naráz, skorem do rána, propukla u něho choroba duševní, v podobě silné zmalomyslnělosti, jíž podléhá každá duše sklonná k melancholii, je-li raněna. —

Zavíral se do pokoje, nepřipouštěl nikoho k sobě, bědoval a nebránil se zlému běsu choroby, podléhal mu, usháblý náhlou, nečekanou ranou, vedenou přímo na neposkvrněnou lidskou svoji čest. —

Juliana projevila se však jinak.

Vzrostla v uražené své cti, neohroženě vedla boj proti nactiutrhačům.

Obeslala radu listem, uvedla důvody, proč usiloval muž o stavbu mostu, proč snažili se po leta o jeho zbudování. Že je nutno vydat důkazy pro hany a pomluvy, že našla lidi, jež poctivosti své neztratili, a ti že dosvědčí, vedle všech dokladů, jež opatřila, že most nepracoval jednotlivec, že bylo účastno město a obec za vodou, žádala, aby její list byl přečten hlasitě v radě a končila, že vznesla žalobu na všechny zjištěné utrhače.

Žaloba byla projednána, všechno muselo býti prozkoumáno, doklady podloženo, zrevidováno, a odsouzení znělo na dosti velké pokuty.

Julianě podařilo se zachrániti mužovu čest — leč on toho nechápal, trpěl, a vnější zadostučinění nebylo balsámem na vnitřní jeho bolest. —

Zbyl jí v jasných, krásných komnatkách chorý, naříkající muž.

Měl záchvaty lkavého nářku, chtěl uniknout běsům, štvoucím jeho duši, hledal pokoje ve smrti. —

Nalezl provaz, chopil se ho jako spásy. Vyšel po bílých schodech na světlou půdu a s obdivuhodnou obratností vyšplhal se po žebříku na půdičku v kopuli a odtud vzhůru do spleti trámů, kde horce oddychuje uvazoval provaz a umotával ho v pevný uzel, ponechávaje zvolněnou smyčku pro krk. Juliana hnána těžkou předtuchou našla jej uříceného, s očima temnýma a smutnýma jako propasti, byla by ztrnula v uleknutí, leč překonala v sobě hrůzu toho okamžiku uvědoměním si nebezpečí, vyšplhala se rychle po žebříku za ním umírajíc strachem, že před jejíma očima zadrhne si provaz kolem krku a svěsí se tíhou těla s trámu...

Prosila, volala ho, ale on nedbal jejích proseb a hmoždil se pachtivě s provazem dále, až tu pojednou, podivným vnuknutím křikla silně na něho: „A teď dosti! A dolů! Rychle, rychle — nebo...“

Zalekle zahleděl se k ní dolů, ruce se mu zatřásly, vypadl mu z nich provaz a klátivě se rozhoupal, kličku na svém konci.

Byl to pro ni okamžik hrůzy. Třásla se o něho, jak seděl ve spleti klád, bála se, že sletí potlučen dolů. A tu po prvé si uvědomila svou vůli. Dívajíc se naň řekla zase tvrdě a poroučivě: „Zvolna slez, tak, na trám pod sebou dej nohu, tak, nyní doleji, a níže, no, a teď se spusť.“

Zachytila jej v náruč a pevně přitiskla jeho chorou hlavu k prsům, a projela jí radost, že není uškrcen nahoře ve výšce.

Rychle jej svedla se žebříku dolů ke schodům, a provaz se smyčkou zvolna se dohoupával, až zůstal nehybně viset v trámoví...

IV.

Nastal zápas její vůle s jeho touhou po smrti.

Neustále musila býti na stráži, ostražitě sledujíc jeho strašlivě utkvělý pohled temných očí, jež tměly se více hloubkou jaksi dovnitř nitra nežli svou barvou. Hledal tím pohledem něco, čím by mohl skončit život. A ona stála za ním ostražitá, odhodlána mařit jeho pokusy.

Nebylo noci, nebylo dne — bylo jen neustálé bdění, strach a hrůza.

Padala únavou a přece vytrvávala na svém místě.

Konečně připadl na myšlenku umříti hladem. Nemohla jej přinutit ani domluvami, ani hrozbami, aby jedl. A lékař nařídil zavézti jej do ústavu. Bránila se z citového dojmu, neboť shledávala, že důvody pro to jsou. I otec Ludvíkův, stařičký vetchý pán, dojat, domlouvavě ji nutil, aby Ludvíka svěřila ústavu.

(Pokračování.)

✱

Růžena Schwarzová:

MODLITBA PŘED SVÍTÁNÍM.

Okna mé duše otevři, Pane, a slunci dej vejíti do ní,
křídla mých myšlenek vzhůru jak oblaky vzlétnouti nech,
jsem znavena čekáním jitra, mrak pochyb modř nebe mi cloní,
nad osením mým nech zaplát úrodné naděje dech.

Má bytost je záhada a zmatené hlasy volají ve mně,
zemdlena bloudím v lese bezjmenných illusí svých,
mé snění, jež po jitru touží, slaď v píseň a v světlo změň touhy mé temné,
jak Fenix, má duše, ó mládí, kéž vyletí z plamenů tvých!

Chci tisíci životy žít a tisíci touhami kvésti,
voněti tisíci květy a tisíci prameny znít,
tisíci bouřemi hřmít a tisíci ptáky se k blankytu vznésti
a tisíci žhavými póry vláhu úrodnou pít.

Na obětním oltáři Krásy duše má oddaně hoří,
myšlence klíčící, Pane, v oheň čin rozrůsti dej —
otevři okna mé duše a dej mi zřít červánky budoucích zoří,
po noci bouřlivé, temné radostné ráno mi přej!



Jindra Imlauf:

JISKRA.

(Pokračování.)

Jiskra ji sňal s hřebíku, kam si ji vždy večer věšel pro případ potřeby, a ofoukl prudkým dechem prach zrovna na milostpána.

Zavrčel, neřekl však ničeho, jen lucernu vzav, podrobil ji prohlídce.

„Zrovna zítra dopoledne, rozumíš, jářku? doneseš lucernu k Hronkovi, aby ji zasklil. Víš, Jiskro, hned zasklil! Ne abys ji tam nechal, to by nebyla hotova do soudného dne! A pak ji vyčistíš, tulejku také, koupíš knot, naliješ nového oleje. Rozumíš, jářku, co?“

„Jo —“ byla celá Jiskrova odpověď.

„Božíčku, víme, jako, člověk by s tebou žluči pozbyl . . .“ dobrácky brblal pan Ochmajstr. Ještě jednou Jiskru obšírně poučiv a vyzkoušev, zdali správně pochopil, aby měl jistotu, dal mu peníz řka:

„Co ti zbude, nech si, je tvoje. Ale to ti povídám, ať nikomu neřekneš, kdo ti poručil, že to pro mne, jářku, jako, víš Jiskro, obstaráváš! A o posvícení večer, tak okolo osmé lucernu rozsvítíš a budeš s ní pohotově. Rozuměls? Jářku, tedy, ani muk, a všecko vykonat!“ pohrozil ne prstem, nýbrž troubelí dlouhé pěnovky, přeměřiv Jiskru přísným pohledem.

Sotva se zdržel smíchu, když Jiskra oddaně prošeptl stručné „Jo — děl Pámbů, milospane — —“ skorem přestrašen jsa štědrostí páně Ochmajstrovou. Skla přece tolik státi nebudou, a olej mají zde v zásobě a knot je za krejcar.

Tak ony předměty vyvstaly v Jiskrově mysli a nade vším ostře, zrovna dráždivě, představil se zbytek z peníze páně Ochmajstrova. Takový pěkný půlčík, plný sladkého alaše, jenž duši hladí, zaryl se do Jiskrovy mysli. Až se rozkoší zachvěl. Ale rychle se vzpamatovav, zopakoval si rozkazy. Činil tak vždycky nahlas, aby nezapomněl, protože výkony podobné nemohl pouze v hlavě nechat ležeti, bylo nutno převésti je v pohyb, čin a výsledek. Začátkem toho byla slova, pro Jiskru již práce.

A ráno, sotva byly krámy otevřeny, a Jiskra poklidil, co musil, šel s lucernou rovnou přes náměstí ke sklenáři Hronkovi.

Zavřev dveře čekal s napřaženou rukou, aby lucerna hned padla do očí. Vešla dlouhá suchá paní. Jiskra ji překvapil, až mrzutě ho přivítala, co že si přeje?

Na půl úst řekl: „—brýtro, tuhle zasklít.“

„Dobře, nech lucernu zde;“ chápala se jí.

„Ne, hned.“

„Nelze;“ rozmrzele se snažila vzíti mu lucernu z ruky a uložiti ji ke spoustě práce čekající na ruku páně mistrovu. „Pán spí...“ dodala důvod, jejž každý měl v úctě pro známou ranní náladu sklenářovu.

„Počkám;“ opřel se o pažení dveří, lucernu z ruky nevydav.

Už ve zlosti slibovala, že bude práce po obědě hotova. Matky Modráčkové si pohněvati nechtěla, je pořád práce pro takový dům. A probuditi muže se bála teprve. Jiskry nevypudí, toť zřejmo. Usmyslil si, bude trčeti jako neživý. Mistr nevstane tak záhy, a pak hned po probuzení dáti se do práce? Pane Bože! chvěla se před bouří. Vždyť za svítání přišel, byla ráda, že tak pěkně naladěn — do němoty... Leží ustrojený, jen boty mu opatrně stáhla. Oj, co bude! Nejen tento den je proměněn v křížovou cestu, bude jich více, neb zlost po každé hasí řadou pitek... Dobrá trpitelka byla bezradna. Jen aby se neprobouzel a nevyšel ven na skleničku hořké k Štaupicom, jak se stává, když ho zlobí žaludek a nedá mu déle již spáti. Ať si tu Jiskra stojí. Hned se však zděsila, cože bude, až ho budou u Modráčků hledati? Dovědí se, a bude smíchu. Podráždí muže, až přijde do hospody, a dostane pak za to, že mu ničeho neřekla, vyřízení práce neobstarala, nevzbudivši ho. Píval mnohdy na křídu, proto drobnými správkami rád si dluhu umazoval — avšak nerad pracoval...

A Hronek vskutku zazuřil, naříkaje na slabý žaludek. Potýkal se s botami, nešly do nich nohy. Proč mu je máma svlékala? Kde jest? Proč nespěchá mu pomoci? Pěkná žena! Láteřil nevybraně. Breptal. Spěšná řeč pijákova se lámala rozruchem čivním. Opakoval slova, nedohovořoval, komolil. A pozoruje to, zlobil se a rozčiloval, neboť věděl, že stíhají ho úsměšky. I chůze, práce byla podobná. Byl nad pomyšlení dovedným řemeslníkem. Ale jedy, alkohol s nikotinem třásly rukama a kazily dílo. Z nezdarů, za něž se hanbil, povstával vztek. Bylo ještě vůbec podivem, že ve svém křehkém oboru nepůsobil škod. Ke všemu dýmka nechtěla se rozdýmat, jak ji chvatně cestou do krámu zapaloval.

„Co — co — pak ten tuhle?“ breptal zuřivě shlížeje po ženě i Jiskrovi.

„Muži, prosí, tuze prosí paní Modráčková, abys zasklil lucernu,“ lhala Hronková.

„V — — š — šak, však teď svítit nebudou!“ ukázal na kupu haraburdí čekajícího na jeho oprávčí ruce.

„Ne, hned!“ opřel se Jiskra, postaviv lucernu přímo na pult, kdež bylo pracováno.

„Táhni!“ houkl po kolikero opakování.

Máchnuv pěnovkou směrem dveří, narazil hlavičkou do rohu pultu až se střípky rozlétly. Prudce strhl troubel nahoru nazpět a zase bodl dlouhou špičkou do lamp visících u stropu, z nichž jedné rozbil bílé porculánové stinítko. Střepy mu sletěly na hlavu a zvonivě tříštily se na zemi v drobnější. Ztrnul. Zakoulel očima. Chytil se za hlavu a zaúpěl. Pak zaklel, rozběhl se na Jiskru. Leč nepolekal ho. Nemohl ani utéci ven, ve dveřích trčel Jiskra, v uličce z krámu do bytu vedoucí stála uděšená žena.

„Zasklej mi to,“ prosebně, však klidně trval na svém Jiskra.

Hronek všecek bez sebe, přemožený Jiskrovým klidem, popadl prudce lucernu a poměřil. Diamant zašeptal a lehoučkým praskotem ryl ve skle nářez. Křup a křup, tabulky hotovy, jen je zasaditi. Jiskra stoje u pultu se díval. Toho využiv, pan mistr Hronek cvalem silně škobrtavým vyřítil se z krámu. Peláše po podsíni, rozsýpal cestou k Štaupicovi hromy a sakry. Rovnou dopadl k oplechovanému pultu, božišti širokého okolí horáckého i krajského. Mládenec již věděl, že v tuhle dobu nutno podati vždy Hronkovi sklenku paprikové a přistaviti soudeček s rusinkami. Hronek upiv trochu, chopil se rákosových kleští a na podaný papír vylovil několik rusinek s hodně zelím. Pak ještě z nedaleké láhve vyňal si kyselé okurky. Tak zapíjel a zajídal zlost, nedospanou opilost a připravoval žaludek na novou pitku.

Sotvaže Hronek ze svého krámu zmizel, přispěchala paní Hronková z úkrytu k pultu. Dovedně ohnula klíštkami drátky, tabulky do lucerny zasadila, svorečky přitiskla a mrzutě hlásila Jiskrovi cenu.

Zaplativ mířil přes náměstí nazpět.

V kapse zaťatá pěst svírala stříbrný šestáček a měďáky. Byla v nich podivná jakási síla pudící ke klice kořalny. Zastavil se. Pohleděl na výkladce plné lahví barevných tekutin. Podíval se též na peníze. Pravá noha trhla sebou ke krámu. V tom ze vrat temného průjezdu vyběhla prostovlasá, ve volné kazajce smyslně rozbředlá Žofka. Postřelený pták nesnaží se jinak zachrániti nežli Jiskra, padající do propasti smíchu a žertu Žofčiny zkušenosti. A byl zachráněn. Do kořalny

nešel, protože Žofka šla na koupi do kupectví sousedícího na druhé straně s Modráčkovými a strhla ho živelnou silou své nevybíravé krve na onen kousek s sebou.

Jiskra ještě dnes nepil a hlava se mu točila. Pletly se mu představy lucerny, knotu a oleje, Žofky a milostpána Ochmajstra i sklenky s žitnou, že ubožák dobrou hodinu nevěděl o světě. Cosi se na něj spustilo a obklopovalo ho to. Nevěděl co. Jako pavučí na podzim v babím létě když chodce obetká. Ale nebyla to pavučina, jakýsi prach, protože to vdechoval a byl tím proniknut. Divně mu bylo až k smrti. Cítil, že třeba se brániti, neboť i on má sílu. Ale jak mohl, sám ze sebe, bez popudu? Bůh s ním! Jiskra netušil, že to hovor pudu. Nevěděl, že se o něm rozhodlo mimo něj i zároveň v něm. Bylo to pro Jiskru příliš složité, aby mohl zasahovati do životního děje sám, vždyť vlastně po pravdě nikdo toho vědomě nemůže . . .

*

V sobotu před posvícením měl i Jiskra na pilno.

Matka Modráčková měnila se v jenerála řídícího celý voj. Rukávy volné jupky měla jen tak nad lokty, aby nepřekážely v práci. Šáteček pod bradou pevně přitažený přilnul na hlavu, takže z oválu jejího obličeje obzvláště vynikal energický nos a přemáhané stáří věstící brada. Nad těmi ohlasy stárnutí živě se kmitaly oči, vidící na všecky strany, snad i dozadu, neb nic neušlo pozornosti její. Jistě, že i pomocí nosu dnes řídila práci. Hned vzkřikla na Ančku, cože se to tam v troubě začíná pálit, že to jsou povidlové koláče, ať se hned podívá do hořejší trouby. A dole pod tvaroháčky nechť podloží třínožku, neb o nich ještě ani čitu není. A zase již postihla sluchem, že konečně přijel pivník, aby šel Jiskra pomáhati uložit pivo do sklepa. Rozkazujíc, nepřestala vyvalovati nové hory těsta, jehož by za bohy pomocnicím nesvěřila. Bylo krásně žluťoučké, tolik slibné. Však pak, až vykrájela kolečka, máku, zavařeniny neb povidlí do prostředků pokladla, druhými kolečky přikryla, zřejmo bylo, že jde o pýchu domu — modráčkovské koblihy! Nebylo třeba čekati až na masopůst, kdy vláda koblih opanuje téměř všechny zámožnější rodiny. U Modráčků bývaly ke kávě a pro výslužky o každé taneční zábavě a nikdy jich nebylo napečeno příliš mnoho, vždycky ještě se nedostávaly. Nesměly naprosto o žádné zábavě chyběti! Uměla je křehoučké, krásně zlatě usmažené s bílou páskou jako obroučkou zavírající sladké jejich vnitřky. Bývaly jich mísy, hrubým cukrem sypané — makové, s moučkou — s povidlíčky, a k ránu, kdy panímaminky sháněly výslužky pro děti domů, samy jich již ke kávě ochutnavše, mizely jako divem. Druhou pýchou, zase pro pány, byla zvěřina s vlašským salátem. I domů, těm do zábavy nepřišedším, matka rozesílala, jako panu notářovi, starému vlastenci deklarantovi, jenž byl obzvláštním ctitelem srnčiny. A to věděla, že přísné kritice kuchařské neujde, neb vždycky hospodyni trochu dráždí, pochutnává-li si a pochvaluje-li pan manžel výrobek hospodský.

Ve všem kvapu Jiskra nezapomněl na lucernu.

Leskla se, však dva aršky skelného papíru spotřeboval. Tulejku vyčistil louhem, nový knot koupil, oleje nalil. Na zkoušku i zapálil, nový knot ztěžka chytá, nežli oleje nassaje, milostpán Ochmajstr by se hněval, kdyby světlo prskalo a blikalo. Vše v pořádku. Na hřebík pověsil, hadrem přikryl, aby nikdo neviděl a neptal se, neb nedovedl by odpověděti a také rád si aspoň mlčením odpočal v tom shonu.

Matka Modráčková byla ve svém živlu. Jí nerozčiloval chvat ani spousta práce. Již i výpomocné sklepníky, takto jindy ševce a krejčího přivítala a rozkazy jim vydala. Dole z biliáru zhotoven stůl, připravena knížka a stolek v kuchyni, kde zasedne zapisovatel. Býval to ochotník, přítel domu, praletý strávník, starý mládenec Dlouhý, jenž v potížích úředních byl rádcem a jehož ruka činně i mateřské starosti mírnila a krotila. Jediná chmura přelétla chvílemi čelo matky Modráčkové, nebude-li všecko toto nadarmo? Což kdyby ti zatrápení mládenci přece něco provedli? Zaslechla cosi o záruce pana kmotra Ochmajstra, však bála se, by stařec svým šprýmem nějakým spíše mládce nepopudil. Neobávala se rvačky, nebývalo jich zde již ode dávna. To ještě na vsích, hlavně tak zvaní Žhaváci nedalecí, byli pověstni. Tiché oposice se lekala, hanby pro celé město. Jaká ostuda pro hostinec, kdyby se posvícenská zkazila! Pan kmotr by raději měl po dobrém, prosíkem. Dnešnímu pokolení již nerozumí, je jiné nežli za jeho mladých let, v nichž pořád žije a jimiž měří přítomnost.

Podobných obav byl však pan kmotr zcela prost.

Strojil se klidně. Šklíbil se i při holení obstarávaném dovednou rukou barvíře a tiskaře látek, pak poštovního poslíčka a nyní holiče. Poručil vyholiti do hladka,

až paničku pozlobil, jako by šel k líbání... Však prý, kdoví, co se nepřitrefí, tu půlku na krk poroučel si hedvábnou. Do piksly přisypal voňavého, bude jistě zlobit ženské šňupečkem. Šosák zapiat na břiše jen tak pro jméno. Do kapsy skryta pěnovka i parádní vyšívaný pytlík, dole s třapcem, a veliký barevný šátek. Na hlavě sehnáno vše, co bylo lze shledati, a upraveno v dílo účesem vlasů nazvaným. Nasazen klobouk, nezbytná hůl vzata a pravou nohou přes práh pochodem pochod...

Vyměřil si dobu tak, aby nepřišel záhy ani pozdě, neb nechtěl, aby děvčata dlouho čekala. Přál si přijíti, až budou již pohromadě, trošičku netrpěliva, v obavách, nezpůsobil-li si z nich pan kmotr žertu? Také mládence napial na skřipec nejistoty. Jistě nahoře na sále již čekají. Poroučejí muzice hráti. Však nehraje. Kapelník se mračí, že není jeho banda a on obzvláště pro blázny, to by tak bylo hráti prázdnému sálu. A sál bez děvčat, s mládenci jenom, babami a dědky, je jakoby prázdný. S kým tancovat? Mládenci nadarmo platí předem dvoulitry, podstrkují cigára a viržinky, ba i hotové tvrdé stříbrné šestáčky a dvoušestáčky. Muzikanti přijímají, ale kaboní se pořád. Šlakovitá záležitost! Mládenci se kupí na schodech. Jeví sto chutí běžeti dolů do houfu děvčat a vyvésti kteroukoliv, jak padne do ruky, nahoru. Jen již tancovati, tancovat... Nelze však, žádný nechce začít, posílá druh druha s výčitkou, však to jsi ty a ty a ty, víš, provedl, což my za něco můžeme? jdi tedy ty — nebo ty... Starý pán zná je, slyší tedy v duši rozhovory, vidí scény a prociťuje trapnost. Ví, že stačí popud, aby rázem všecko zapomenuto a s větrem o závod jich letělo jako much na med. On sám dá popud, zahájí posvícenskou, sakulenti, uvidíte!

Došed na podsíň domyslil právě.

Nyní převzal velení. — Bílá armáda připravena.

Motýlci bílí, hravě těkaví slétli se na černou postavu páně kmotrovu, div zasypán že nebyl. Děvčata rozechvěná, nedočkavosti plná chápala se jeho rukou, hladila ho a za šosy chytala, švitořice jako sejkořičky, slétnuvší se na ořech. Bezmála by mu hubičky dávaly, kdyby býval byl ještě na ně žádostiv, tak visely svými nadějemi na nynějším činu páně Ochmajstrovu. Bráně se smál se až slzel. Holí šermoval:

„Jářku, přejte člověku slovo, kakraholti, holky čerchmanské!" Zavolal Jiskru. Nemusil příliš do síně houknouti, stál za otevřenými vraty schován. Lucerna svítila jako večernice na nebi. Hned se jí pan kmotr uchopil, nic nedbaje velikosti a tvaru jejího k parádě se pramálo hodícího. Zavelel:

„Holky, jako husy do řady, jedna za druhou, starší do předu, mladušky nazad, za ruce se držet! Husím pochodem, pochod! Jedna, dvě, jedna, dvě —" vykročil pravou nohou z vysoka do průjezdu a rovnou na schody k sálu.

Děvčata uposlechla, vedla se řádkou, první držena za ruku panem kmotrem. Hůl pod paží, lucernu vysoko vztyčenou, vkročil s průvodem do sálu.

Hudba spustila veliké slavné intrády, sotva se dveře otevřely. Buben vířil, trubky vřeštěly, bombardon řval hluboké basy, klarinety vypiskovaly. Jakmile vešla poslední dívka, změnily se intrády v hlučný, bubnem odměřovaný pochod.

Řada defilovala kolem sálu. Sousedé vykřikovali, sousedky smíchem plakaly, všichni však tleskali do taktu hudbě. Jediní mládenci užaslí stáli pevně sraženou zdí, nevědouce, co dále?

Pan kmotr si svítil, brzy u země, zase ve výšce hledal, pak jda kolem nich, posvítil si na uzardělé rozpačité tváře.

Nahlas hlučel jakoby hněvně a s podivem:

„To by v tom byli čerchmanti, abych hocha nenašel, který by nechtěl tancovat!"

A nežli dokončil slavnostní promenádu, trhal se mu řetěz stejnou měrou jako řidla nerozborná zeď mládenecká. Chystaje se na druhé kolo procházky, zbyl pan kmotr s nejobstarožnější dívenkou, již držel za ruku a která dávno tance zanechala, přišedši dnes jen pro podívanou. Nezakabonil se, ba se smíchem, zvolna, šoupavě, natřásaje šosy, pustil se do kola s lucernou, holí a odkvétajícím kvítkem, dokavad vystačil s dechem.

Pak se nechal vítězoslavně dovésti mezi pány, aby zasedl k pivu a šestadvacítce v závětří sousedního pokojíka.

Když na této cestě obklopen dívkami a díkem zahrnován, tázán byl, čeho žádá odměnou, vyhrkl nerozvážně, chtěje míti pokoj. Dvouslabičné slovo rozprášilo sice děkovnice, ale neurazilo, bylť mu z hospodářství zvyklé, a konečně pan Ochmajstr již směl se silněji vyjadřovati.

Sousedská honorace se rovněž zasmála uprostřed svých rozprávek nebo hry v karty. Nehanbívali se tehdáž ještě příliš za svá drsná slova, více však za špatné skutky se styděli, stíhajíce je výčitkami, sousedským odsudkem, ba mnohdy vytrvalým opovržením — trestem svépomoci.

*

Dávno přinesla zima již nové bály a divadelní večery. Sousedé měli o čem rozprávěti, nevracejíce se téměř již k události posvícenské. Mezi mládeží vládla shoda. Škádlili se a zlobili a udobřovali, vespolek se sdružujíce, kdykoliv šlo o pozlobení starých dobrých sousedů, mračně hubujících na hlučné schůzky na podsíních.

Jiskra také již nevzpomínal na zbytek peněz ani na zpropitné pak ještě obdržené. Vše proměnil v krátký požitek vypité kořalky. Neukládal — kapsy byly děravy a do hadýrek a papírků balil jenom pro chvíli. Bylo toho beztak málo. Nedostávalo se . . . neb chut rostla.

Nepokoj ovládl Jiskru. Osamocený sloup tak podivně vyčítavě na něj působil. Neprošel kolem, aby nezastaviv se nepohlédl. Vzpomínal? Kdož ví, zdali představa jakási mocná, nebo síla nějaká jako zemská přitažlivost, lačná všech padajících předmětů, dotýkala se Jiskry? Také židova kořalna Jiskru zastavovala, nechť vyšel kdykoliv ven. Tu již představa byla určitá. Mohl si koupiti doma, dostal dosti často darmo, dopil značně zbytků. Ale toto vše nebylo s to, aby Jiskru uklidnilo do lhostejnosti tělesné i vnitřní. Nebyl rozrušen do zloby, zůstal stejně pokorný a ochotný ke všemu, cokoliv za něho jiní rozhodli. Všichni byli k němu laskaví, hodní, do očí ho chválili. Však radosti nepocítil. Nedostal tolik, mnoholi chtěl a potřeboval. Opíti se směl jen v určité chvíli a činil tak často; však jenom opíti k ospalosti, tak obyčejně vždy večer, na dobrou noc. Nemohl se však opíti, kdykoliv chtěl a zejména nesměl se zpíti do bezcitnosti, kdy světy a bozi míjejí, ztrácí se sám a jenom lihový dech jako by i jeho v páru lihovou přeměnil, vznáší jej měkce mezi nebem a zemí, v ničem, ani ve snu, tak nekonečně v blahu nepopsatelném v naprosté hluši a nicotě . . .

Nikdo, ani paní matka Modráčková, také milostpáni Jiskrovi přející, nechtěli této nutnosti rozuměti. Snad nemohli. Alespoň méně laskavě mu dávali, požádal-li bezeslovným vztažením pravice o čtyrák. Cítili z něho, že již pil, proč ještě chce? Nechť se natáhne na svém hadrovém a slaměném pelechu v konírně a vyspí. Začínali Jiskrovi domlouvati. Radili. Varovali. Mravoučně kázali a strašili příklady ze života. I jemnostpán pohrozil, aby nepokoušel Pánaboha, nebo propadne peklu a věčnému zatracení, zneváží-li si krásného svého místa, oddaje se pití nadobro.

Všichni, také dobrák jemnostpán děkan jako pastýř svého stáda bohem k opatrování svěřeného, přál Jiskrovi trochu kápky a přijal by ho i tak do nebeského ovčince věčné radosti. Ale nikdo nepřál mu volnosti podle chuti.

Tyto rady padaly na skálu a nemohly tudíž zapustiti kořínků pro život potřebných. Nebylo k nim v Jiskrově hlavě představ, proto ho neděsily tresty ani časné ani věčné. Doléhaly do uší jako všechen jiný zvuk, aniž vyvolaly ozvěny. Jiskra pokorně vyposlouchal kázání, přikyvoval hlavou. Na konec však, místo poděkování vztáhl pravici zašeptav nesrozumitelně prosbu: „Prosimich — — mbů jim to — dělí.“

Nemohl jinak. Dosti dlouho vydržel v přísném vleku vůle matky Modráčkové. Kdyby vzpomínaje počítal, bylo by těch zim několik, kdy nemrzl. Kdo za to, že již se tělo vzpouzí a nitro si poroučí jinak žíti nežli dosavad? Jiskra je bez viny, nezměniv se přece, neboť jako vždycky, podřizuje se bez odporu vnějším vlivům.

Zašel opět častěji do kořalny. Nejprve jenom na skok. Vypil čtvrtku stoje u nálevny, téměř letem, naráz. Položiv krejcary, zmizel. Ani kamarádům do tváří nepohleděl, nikomu, na nic nehledě, ničeho neporoučeje, přijal co mu slečna v sklence podala. Později usedl a nepožádal hned, přemýšleje, který druh má voliti? Prodlel krátce, nesměle se rozhlédl. Bylo všecko jako dřív. Nikdo nechyběl. Soudruzi zpříma nepromluvili, neb uraženi byli Jiskrou, že se jim odcizil. Ani nerýpli. Ušklibovali se sobě srozumitelně, kroutili očima místo hovoru. Tušili, co se děje. Byliť přece jedné krve a stejného rodu, jiní lidé . . .

Starý rozumec, výklada milující pansky správnou řeč, pohladil umolousanou bradu špinavě žlutošedých vousů. Zchvátil do dlaně široce rozevřených prstů vous hned pod očima a přejel jej zvolna až dolů. Při tom oblízl a v ústech podržel chvíli kníry dolů splihlé, mžouraje očisky tak vážně a přece jízlivě, že se i lhostejný Jiskra zachvěl, cítě vládu tohoto lihového království nad sebou.

Pešorna rozkázal ticho, kdykoliv Jiskra přijde. Aby se prý nepoplašil.

„Jiskra se vrací, ano, navrací, prosím. Já věděl, že přijde. Musil. Ano, holenku, narození nejde předělat. Nikdo nazpět nepošle, kdyby nakrásně hosta nevítal. Jiskra je zase již náš. Až se docela přilípne, přivítáme ho. Počkejte, zítra, pozítří to bude jistě již.“



(Pokračování.)

FEUILLETON.

Ferdinand Strejček:

Šotek a Diblík.

(Dokončení.)

Čerstvé dojmy života studentského prozrazují také satirické verše „Kantata po spravení Karolínských škamen, dne 26. listopadu 1855," a svědčí, že mladší z redaktorů byl této důležité události sám přítomen a významu jejího účasten.

Sbor:

Praha není ode dneška ves;
sporáželi někde sosen les,
prken ze klád dlouhých nadělali
a lavicím za hřbety je dali.

Pilný student:

Ach, to se to bude psát!

Student po opici:

Dnes tu přec je možno spát! Atd.

Jinak z veršů jsou tu hlavně parodie a travestie národních písní a popěvků, jak je Havlíček měl v oblibě (Anthologie mých básní. Od Damiána Šroubka; Píseň z Prahy; Variace na thema Sebastopol), parodie známých básní umělých (Mína, parodie Macháčkova Songora; Již ho není, parodie Jablonského „Již jí není", objemná parodie „Jaroslava" z rukopisu Královédvorského), dále veršovaná humoreska studentská „Pomněnka z Prahy" a několik epigramů, dosti zdařilých, jimž Havlíček byl také duchovním kmotrem.

Pseudonym.

Pseudonym chceš mít? — Pojmenuj Josefem
se Egyptským;
Musa, choť geniův, darmo ti pasti klade.

Nebo:

Panu X.

Brachu! do prvního tvého díla
mnohá cizí věc se přimísila,
protož dílo své „Sebrané spisy"
pojmenovat právem vším měl bysi.

A do třetice:

Gemischte Waarenhandlung.

Že obchod smíšený pan Michel má,
i z jeho vína poznati se dá.

K starším vzorům než Havlíček ukazují dvě básně: deklamovánka besední „deklamace bez rukavic" a „Bájka" od Václava Rába. Že byly tylovské besedy ještě tehdy v oblibě, svědčí kromě řečené deklamovánky také dvojí „besední čtení" třetího svazku „Diblíka", „Hvězdičky" a „Hypochondrista", humoristické čtení od Boskovského.

Humoristické práce, které nemají tendence satirické, jsou ceny rozdílné. Nejsvěžejší jsou opět ty, jež čerpají látku ze života studentského, jako „Já a pan professor" (I.), „Tak jsme nehráli" (II.), „Nejsnadnější způsob zaopatřit si kondici" (IV.). Ostatní jsou více méně zdařilé napodobeniny a ohlasy staršího humoru cizího nebo rubešovského (na př. „V dostavníku").

Do třetího svazku zabloudila také ukázka lidového humoru našeho, známá nyní šíře pohádka „O Bumbrlíčkovi".

Podle vzoru starších předchůdců má také „Diblík" sem tam nějaký obrázek, hlavně žertovné „Illustrace k české literatuře".

Poslední stránky všech čtyř svazečků zůstávaly vyhrazeny drobným, nesouvislým satirickým šlehům, nápadům a anekdotám. Humoristické rozhovory, obvyklé ve všech podobných publikacích, vedou v „Diblíku" „Diblík a zouvák". Vtipy na literární, žurnalistické a umělecké poměry nadepsány jsou hromadným názvem „Novinky". Anekdoty mají souborný titul „Skořápky a jádra".

Literární narážky platí hlavně Jaroslavu Pospíšilovi a jeho „Obzoru" (jemuž pro jeho odmítavou kritiku věnován II. svazek),*) dále Vocelovi pro jeho výrok o panenské literatuře, který náležitě také proslavily již „Rachejtle", Malému pro jeho nepřátelství k „Ladě Niole", Zapovu „Poutníku", Musejníku, Burgersteinovu „Švingulantu" (o němž byl ve „Zvonu" nedávno článek od F. Pátka), Bendlovým „Rachejtlím", ačkoli oba redaktoři „Diblíka" byli původně Bendlovými přáteli a spoluredaktory. K „Ladě Niole", jež v „Diblíku" hájena (II, 67; III, 66), vztahovati jest také ještě nepřátelské stanovisko „Diblíka" k Hermenegildu Jirečkovi (III, 70; IV, 66), jemuž se vytýká literární nepoctivost. Z podobného přečinu viněn v „Diblíku" také ještě spolupracovník „Pražských Novin", známý později publicista Jan Vaclík (IV, 69).

Z uměleckého života jsou častější útoky „Diblíkovy" na „Pepitu de Oliva", která patrně tehdy byla sensací českého divadla (I, 67; II, 66; 67; III, 69 a j.).

Zvláštní zmínky zasluhují vtipy namířené proti „Rachejtlím". Proč se bývalí jejich redaktoři rozešli, nevíme, ale že byla jejich roztržka vážnějšího rázu, vysvítá z obou nepřátelských projevů „Diblíka" „Rachejtlím".

Zouvák: Který z našich humoristických spisků se nejvíc podobá Mercy's Anzeigeru?

Diblík: Hm! — Pražské Noviny!

*) Vele — — (Odpusťte, že nemůžem trefit na dosti významné epitheton!) Posuzovateli Diblíka ve Světozoru na důkaz uznalé vděčnosti a trochu ostýchavě tento druhý svazek svého „orgánu" věnují vydavatelé.

Zouvák: Ty přece nejsou humoristické, ačkoliv se jim člověk často musí smát. Nuže. —

Diblík: Snad nemyslíš — Rachejtle?

Zouvák: Ovšem, vždyť už přinášejí oznámení kněh, vyzvání atd.

Ještě horší je další výpad:

Tamtéž (?) pozoroval kdosi, že nejsou nejnovější Rachejtle z prachu, ale z — bláta.

Jistě by byl býval tento zvláštní poměr mezi někdejšími literárními přáteli a spolupracovníky zasluhoval také nějakého satirického bíče, ač-li jím skutečně nezamával tehdy Burgersteinův vídeňský „Švingulant", kterému redaktoři „Diblíka" nemohli přijít na jméno, neboť „lučební analysí" shledali v něm hned v 2. svazku 5% starých vtipů, 11% hrubosti, 9% samolibosti, 6% nesmyslů, 50% židovských narážek a tandlmarského zboží a 19% zbytečného spatium.

Jaké byly osudy nejmladšího kolegy Havlíčkova „Šotka" a „Diblíka", satirického týdenníka Arbesova, bylo již výše naznačeno. Nepodařilo se mu proniknouti vedle pevně zakořeněného „Palečka", který tehdy vydával Rudolf Pokorný, známý bojovník protilumírovský, a tak, třeba sliboval příspěvky z obou táborů literárních, národního i kosmopolitického, třeba měl Mikoláše Aleše hlavním ilustrátorem, zašel na nedostatek předplatitelů jako nejeden jeho humoristicko-satirický předchůdce i nástupce.

Na štěstí se oba redaktoři, Arbes i Pokorný, záhy domluvili a tak se stal „Šotek" načas satirickou přílohou „Palečka", který s Arbesem získal i jiskrný humor Alešových obrázků. Později se „Šotek" z „Palečka" vytratil a tak se osvědčila přec jen stará pravda, že s šotkem nelze nadlouho spolků uzavírati a že „co od čerta přišlo, zas k čertu odešlo".

LITERATURA.

Dr. Jiří Guth: *Turistika.* Turistický katechismus. Nákl. Hejdy a Tučka v Praze. — Dr. Emanuel Siblík: *Tanec.* Projev života a umění. Duch a svět 26—27. Nákl. F. Topiče v Praze. — Dr. Bohumil Němec: *Rostliny na úsvitě vzdělanosti.* Nákl. B. Kočího v Praze.

Jakkoli dnešní doba je nejméně přízniva turistice v pravém slova rozumu, kdy bez starosti o výživu nelze ani do Chuchle, přece nová praktická příručka Dra Jiřího Gutha přichází zavčas a vhod. Důkladně ji zažijeme a strávíme, nabudeme opravdové chuti k řádně založeným poutem libovolnými dopravními prostředky od pedes apostolorum až k aeroplánům, chcete-li. Autor všeho se dotýká, všude je doma, o všem dovede vypravovati zajímavě a informativně, neboť také cestovat musí se umět. Jsou lidé, jež znaví a z míry přivede cesta do Vršovic, a zase jiní, kteří se vrátí z kraje Sahary svěží jako z procházky Královskou oborou. V šestnácti obsáhlých kapitolách, jimiž vzrostla kniha na pořádný svazek málem o půlčtvrta stu stranách, vyčerpává autor i statisticky vše, co se k tomuto ušlechtilému sportu vztahuje. Ani etická a estetická stránka není zanedbána, a čteme tu nejkrásnější kapitolu o kráse přírody, o citu pro přírodu, o kráse krajiny zejména i české, kterou právě v těchto dobách důkladně poznáváme, nemohouce jinam. Dále uvažuje autor o významu turistiky pro veřejnost, o turistice slovanské, hlásá, že turistika je průpravou lásky k vlasti, mluví o povinnostech turisty k venkovu, o mravech a nemravech na cestách, o chudé Praze, o české společnosti, o representaci města, o velkoměstském rázu, o pražských ulicích i salonech atd. Ke „Společenskému katechismu" téhož autora přibyla „Turistikou" rovnocenná družka, jejíž praktický smysl stejně ji rozšíří. — Novostí i zpracováním kulturněhistorického svého thematu hlásí se o pozornost kniha Dra Emanuela Siblíka „*Tanec*", která stopuje tanec od jeho nejprimitivnějších útvarů až k bosonohým tanečnicím doby dnešní. Jakkoli autor uvažuje o několika popudech a podnětech tance, radosti, boji, žalosti (tance pohřební), lze bezpochyby sestoupiti do říše zvířecí k vyšetření prapůvodu rytmických pohybů tanečních: je to láska, pohlavní touha, nabízení se a oddávání, prapůvod tedy ryze vitální a zcela přirozený, jak panuje v říši ptačí na př. dosud. Holubí uklánění se, tetřeví tokání, tance některých exotických ptáků, jak nám o nich Kořenský vypravoval, není nic jiného. A co je utajeno v dnešním tancování, ať v dupárnách nejnižšího řádu tak na skvělých plesích? Zase jen styk pohlaví, seznámení se. Odtud teprve vyvinuly se další formy tance jako projevu bohopocty, bojovného roznícení, smutku a bolesti nad hrobem, nebo konečně pouhých estetických momentů (balet). Autor neztrácí se zřetele populárního určení knižnice „Duch a svět", promlouvá o svém tématě velmi poutavě, i slyšíme rádi, že se chystá k obsáhlejšímu a prohloubenějšímu zpracování jednotlivých oddílů tohoto zajímavého předmětu. — Kniha Dra Bohumila Němce uvažuje o významu rostlinstva pro život lidský, neboť rostliny byly nejvěrnějšími pomocnicemi člověku hned, jak se vedle nich na světě objevil. Rostliny neopouštějí ho na celé dlouhé jeho dráze vývojové a účelným pěstěním i všestranným zužitkováním v době nynější položily základy jeho blahobytu. Autor rozhlížeje se po různých epochách lidstva promlouvá o výživě člověčenstva, o vzniku i krajišti prvého zemědělství, o rostlinstvu, pěstovaném v dobách předhistorických, o kulturních rostlinách

starého Egypta, Číny a Japanu, o zemědělství starých Slovanů — a všude od pravěku až v dnešní dny, z pyramid egyptských až k dnešním sýpkám a obilním skladištím vine se cestička tří zrnek, pšenice, žita a ječmene, která v podstatě své i své účelnosti se nezměnila. Lidstvo vždy volalo po jediném: chléb! A nejvíce se přičiňovalo o jeho vydobytí. *—och—*

*

E. N. Č i r i k o v: *Tánino štěstí a jiné novely.* Z ruštiny přeložil Emerich Čech. Nákladem Jos. R. Vilímka.

Hned po několika málo stránkách četby prozrazuje se Čirikov jako autor vzrostlý na úrodné půdě, v živném prostředí, prosyceném duchem velkých umělců, autorem dosti obratným, by využitkoval prospěchu z toho plynoucího; epigon, který ví, jak těžiti pro přítomnost ze zaujatosti pro velké zjevy. Sahá s jistotou po námětu, nemýlí se v prostředcích, jichž mu jest užíti; dovedností nahrazuje samostatnost. Není básník, je spisovatel, píše s úmyslem, téměř jako na objednávku, nikoli z vnitřní nutnosti, o čemž poučí dojem. „Tánino štěstí", historie poctivce, zamilovaného do nevěstky, je povídka pestrá a zevně bohatá, ale snadno prozrazuje svou strojenou úmyslnost, nezískává životného účastenství jako práce, které jí byly vzorem; dětský motiv „Sousedka", „Princezna" z ovzduší spikleneckého, „Nepokoje" dojem vzpomínkový jsou varianty na známá temata, běžná práce spisovatelská, ale poctivě podaná. „Faust", příběh všedního manželství, již více mluví k duši, ale též jest již značně bližší vzorům; nejblíže jim jsou nejlepší práce knihy, „Kaligula" a „Jak se to přihodilo", psychologické studie trpkého humoru, o malých duších úřednických; prvá z nich plyne z Gogola, druhá z Čechova. Ale třebas duch tvůrčí neměl tu samostatnosti, mají práce jeho dobrou podstatu a nezklamávají čtenáře, nemaří zbytečně jeho času. — Překlad není prost hrubých nepochopení jazykových. „Odepnul jsem křídlo okna" — co je to? — „křičí dvěma hlasy", „jest malým" (jest ještě malý), „dělá se velkou" (hraje si na velkou, staví se velkou), „jezdí do gymnasia koňmo (t. j. na koni, ač ze souvislosti patrno, že v kočáře), „upíral své modré oči loutek" — čí oči tedy upíral? — Taková mluva nechutí četbu, a práce zasluhovala by více píle a šetrnosti, aby vyhovovala dnešním požadavkům. *Kaz.*

TÝDEN.

* Dne 23. m. m. zemřel v Přepeřích u Turnova u věku 34 let spisovatel M i l o š M a r t e n, vlastním jménem Dr. Miloš Šebesta, podlehnuv nemoci získané v poli. Náležel k vynikajícím průbojníkům krajně moderních směrů literárních, jichž tlumočníkem byla u nás „Moderní Revue". Vyzbrojen důkladnou erudicí filosofickou i estetickou propagoval účinně směry západoevropské dekadence a okouzloval se uměleckými výtvory literárními i výtvarnými zvláštních a neobyčejných zjevů krajně moderních symbolistů, pro něž získával u nás porozumění. Z knih jeho jmenujeme sbírku úvah „Akkord", kdež analysuje trojici našich spisovatelů Máchy, Zeyera a Březiny, a essaye o výtvarnictví „Kniha silných", obírající se francouzskou výtvarnou modernou. V beletrii pokusil se „Cyklem rozkoše a smrti", přeložil pro Národní divadlo Claudelovo mystické drama „Zvěstování". Jest litovati, že literárně uměleckému snažení jeho nebylo dáno vyzráti v definitivní tvar z let úsilného hledání.

*

* Dle sdělení z kruhů knihkupeckých a nakladatelských — což tedy něco znamená! — jest konjunktura knihkupeckého trhu příznivá, jako snad dosud nikdy nebyla. Proto i přes mnohé svízele s opatřováním papíru vychází mnoho knih, zbylých autorům z doby méně příznivé. Kritik „Práva lidu" F. V. Krejčí posuzuje je, proto zcela neprávem těmto starším pracím a jich autorům vždy znova a znova vyčítá, že nejsou odrazem nynější velké doby. Výčitka ta stala se mu již takořka utkvělou myšlenkou, a dospěl 15. m. m. k úsudku, že jest „česká produkce literární vůči válce okázale, až pronikavě lhostejná, bědami doby nepohnutá". To jest zřejmá křivda, které se může dopustiti jen stranictví stupňované v nechápavost a jest smutné, že takto nesprávně jest informováno čtenářstvo „Práva lidu". Ročníky časopisů z minulých tří let, jmenovitě jejich veršované příspěvky (často arciť též jen bílá místa), dokazují, že tvrzení to jest nesprávné, křivé. V knihách objeví se vliv války ovšem až později, a nikoli zkresleně, jako na př. v knize „Doba", až budou poměry opět normální; jest však pravděpodobno, že bude se jeviti v těžení z myšlenkových a citových proudů a nikoli bezprostředně čerpati z válečných dějů, jak asi má na mysli F. V. Krejčí; tento, jak z jeho posudků patrno, nemá pochopení pro uměleckou tvorbu ve směru našeho předpokladu a nevidí, že dostavuje se již nyní.

*

* Když r. 1879 Flaubert na náledí vyvrtl si nohu, objevil se o tom článek ve „Figaru", a listy denní obíraly se Flaubertem a také jeho soukromými poměry. „Figaru" zazlíval Flaubert hned první zmínku: „Jaké sprosťáctví," napsal v dopise neteři, „zábývati se nehodou, tím, co přihodí se člověku z neopatrnosti a jako na reklamu spisů to činit. Epiktet dí: Skrývej život svůj, a oni přicházejí ho obnažovat". Po té následovalo rozhořčení druhé, jak o něm

píše. „Taine psal mi záčátkem ledna, že administrátor Mazarinské knihovny p. de Sacy záhy zemře, a Bardou (ministr krás. umění) chce mi dáti toto místo s bytem a s důchodem 3 tisíc franků, důchod, který nepostačil by ani na bídný život v Croissetu, ač byt byl by pěkný. V Paříži nechci déle pobývati než 2—3 měsíce a nelze tudíž pomýšleti na to. Pí Brainnová mi řekla, že přátelé postarali se, abych mohl žíti důstojně. Turgeněv slavnostně mi hlásil: ‚Gambetta ptá se, chcete-li to místo po Sacym, důchod je 8 tisíc a k tomu byt.' Na druhý den Moskviťan mi psal, že byl špatně zpraven, místo má důchodu 6 tisíc, Gambetta že nic sám neslíbil, ale Goncourt dopsal pí Adamové, aby postarala se o sinekuru pro mne. Plakal bych studem! Uveřejňuje se tiskem moje bída, mé strádání, jsem vystaven veřejnosti jako žebrák. A ti bídníci fňukají, jak mám dobré srdce! Jak to tvrdé! Nezasluhuji toho. P r o k l e t b u d i ž d e n, k d y n a p a d l o m n e o s u d n ě d á t i s v é j m é n o v l a s t n í p o d n á z e v k n i h y! Nebýti matky a Bouilheta nebyl bych toho učinil, byl bych ušetřen pranýře toho." Později ministr vyučování a osvěty, Jules Ferry, udělil Flaubertovi titul: „Conservateur hors cadre" v knihovně Mazarinské. 15. června 1879 dověděl se Flaubert, že se o to přičiňoval Victor Hugo a že vymáhá mu důchod. Cordier mu vše prozradil. Jules Ferry poslal Flaubertovi záhy potvrzení, udělil mu dosmrtný důchod 3 tisíc k titulu a psal mu, jak uvádí Flaubert, přátelsky velmi. Podotýká: „Tento volnomyšlenkářský ministr je dobrý člověk." S Victorem, či s otcem Hugem setkal se, poděkoval mu a byl jím pozván. Flaubert neužíval pense ani rok. *K. V. H.*

*

* K novým vydáním připravují se v „Unii" bibliofilská vydání K. V. Raisovy povídky „Špačci" s kresbami A. Jelínka, F. L. Čelakovského balada „Toman a lesní panna", napsaná a ilustrovaná A. Kašparem, dále čtyři svazky „Spisů F. X. Šaldy" a to „Život ironický a jiné povídky" a nedávno vydaný dvoudílný román „Loutky a dělníci boží" k vydání druhému a kniha meditací a rapsodií „Boje o zítřek" k vydání třetímu. Také obě antologie Fr. S. Procházky zde vyjdou znova, „Česká Lyra" ve vydání třetím, rozšířeném, „Česká epika" ve vydání druhém doplněném. Týmž nákladem počnou vycházeti umělecké reprodukce obrazové pod titulem „Umělecké listy", zahájeny budou barevnou neotypií Manesova slavného originálu portretního.

*

* I. S. Turgeněv byl Flaubertův nejdůvěrnější přítel. Z dopisů a ze vzpomínek vysvítá, že Turgeněv to byl, jenž prostředkoval překlady Flaubertovy a jiných do ruštiny za honoráře, které téměř rovnaly se honorářům, vypláceným ve Francii za originál. Patrně Flaubert seznámil se s Turgeněvem někde na hostině, a záhy vystřídal místo du Campa u Flauberta přítel „Moskviťan". R. 1865 u paní Hussové sešli se dle dopisu u oběda: Taine, du Camp, Flaubert a Turgeněv. Byl-li Bouilhet rádcem, spolupracovníkem a přítelem Flaubertovým, byl jím také Turgeněv a kritikem, jehož věcnému soudu Flaubert se podivoval. Flaubert často ve svých listech a vzpomínkách lituje, že milý Moskviťan stůně, je vážně churav, a prosí neteř, až půjde kolem domu, aby zpravila se o zdraví tohoto dobrého muže. R. 1874 píše: „Moskviťan je zasmušilý. Co ho hněte? Stůně hůře než před tím." Avšak Flaubert byv sám delikátní, nechtěl nahlížeti na dno pravého smutku přítelova. R. 1878 zmiňuje se: „Rmoutí mne, že ho dojímá osud Ruska tak, že bojí se vrátit do své vlasti. Obdržel jsem dopis od Moskviťana," píše Flaubert. „Nemohu říci jiného, než že ničí se po krůpějích . . ." Dne 9. srpna píše: „Moskviťan přibyl a vyslechl moji novou povídku. Dávám pro něho pořizovati právě zvláštní opis. Chválil práci moji. Dík jeho přičinění Sainte Julien objeví se v listopadu v ruském překladě. Honorář 1400 franků tím se trochu opozdí, že bude vyplacen až v prosinci, ale nevadí. Turgeněv byl ošizen svým správcem o 150 tisíc franků a zpravil mne o své ztrátě s nenapodobitelnou roztomilostí, a považ, bez nejmenší výtky padouchovi! To je skutečný šlechtic . . ." R. 1873 píše Flaubert: „Přičiněním mého Moskviťana vynesl mi překlad Paní Bovaryové posud 3 tisíce franků. Peníze mám v kapse, snad stanu se praktickým." Když přičiněním Turgeněva měl vyjíti překlad Flaubertova Sv. Antonína v Rusku, přišla zpráva, o níž Flaubert psal: „Ruský car zakázal překlad Sv. Antonína, že to jest útok na náboženství. Vše milý Moskviťan připravil, a tu máš! Nejen to, car zakázal i prodej francouzského originálu, což stojí mne dva tisíce franků, a ztráta zvýšena nedoplatkem Revue de Saint Petersbourg za starou práci, která také byla zabavena. Ztráta taková se již cítí . . ." Poslední návštěva Turgeněva u Flauberta byla v prosinci r. 1879. Flaubert zemřel r. 1880, jeho přítel Turgeněv r. 1883.

K. V. H.

*

R e k d n e š k a.

Hle, ctihodného muže vizte!
Má titul, řády blysknavé,
má čisté jméno, ruce čisté;
jen na kabátě všedním k práci,
v němž nejvíce se natrmácí,
má l o k t y drobet špinavé.

Fra Fidelio.

V Praze, dne 16. srpna 1917.

Majetník: D r u ž s t v o s p i s o v a t e l ů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: F r. S. P r o c h á z k a. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



Anna Ziegloserová:

MOST.

(Pokračování.)

Odvážela jej sama do blázince.

Pár plavých koníků tryskem běžel po ulicích k mostu.

V kočáře po boku Ludvíkově seděl statný opatrovník, jako bezpečný průvodce.

Ludvík seděl netečně, zahleděn v jedno místo, jež nedalo se určit, tak bezcílný byl pohled zírajících očí — až náhle blesklo v nich jako plaménkem — když zasvítila odleskem slunce voda pod mostem. Vzchopil se a chtěl k vodě, jako ke své spáse. Utopit v ní svůj žal a pomatenost.

Opatrovník však sevřel jej pažema a řekl krátce a úsečně: „Sedět!"

Zabolelo ji to slovo ve svém rozkazujícím a velitelském tónu, a aby zmírnila jeho dojem, pohladila ubohou hlavu svého muže a opakovala vlídně: „Nutno sedět a nutno poslouchat."

Sklesl na sedadlo a zavřel oči, jako by v černém podvědomí své duše chtěl se uchrániti toho svádivého lákání odlesku vodního zrcadla dole pod mostem.

Zastavili před vraty ústavu v zahradě a opatrovník zazvonil, dveře se otevřely, zavrzly ve veřejích a těžce zapadly.

Chodba byla čistá a bílá, klenutá a vedly do ní dveře kanceláří a dvoje pevné dveře z oddělení.

V klenuté kanceláři přijal je bledý úředník a ukloniv se Julianě, přelétl zkušeným pohledem skloněnou hlavu pacientovu a ulpěl v otázce očima na opatrovníku.

Ten řekl krátce: „Přírůstek." —

A úředník odešel do kouta kanceláře k telefonu a ve chvíli poslouchání, než se ohlásil volaný, zase ulpěl pohledem na nemocném, jako by odhadoval jeho chorobu a když se ozvalo „halo", řekl stlumeně: „Haló, pane doktore, přírůstek . . ."

Juliana klesala pod tíhou těchto chvil, jež drtily její nervy, svíraly kleštěmi srdce a ve své krutosti doléhaly jako rány kladivem na hlavu. —

Uvědomovala si s bolestí: „Ne Ludvík Šimek, starosta města, ne dobrý člověk — ale přírůstek . . . Zlaté srdce, mučeník, trpitel? — ne — jen přírůstek . . . Bezejmenný, jako všichni tam, za černými dveřmi, jež tají bídu nejbědnější, smutky nejčernější a utrpení pekelná, kde trpící jsou obětmi nevypátratelných příčin, kde není viny, ale jenom odplata, kde zvolna, v mukách vraždí se duše, a doba utrpení závisí od síly těla . . .

Království běsů, štvoucích hroznými vidinami, šalebně omamujících slavomamnými sny ve bdění, kde neviditelné ruce trýzní a působí bolesti, vyluzující skřek i smích ubohých, v hejno tu sehnaných lidských mátoh, se zapálenými požáry v duších, jež zvolna plení a najisto vraždí nejprve duši, niternou podstatu lidskou a pak teprve zdolávají tělo, chatrnou schránku a přec pevnější obsahu . . .

V té chvíli čekání problesklo hlavou Julianinou, že před těmito zdmi, zatonulými v zeleni stromů a zahrad, měl by každý znamenat se znamením své víry anebo hlavu sklonit ve svém bezvěrství . . .

Neboť je to chrám utrpení, bědy, prokletí, nezaviněných vin . . .

Chrám, kde světla věčných lamp pohasínají, udušena slzami, kde nejsou šeptány modlitby, ale kvílí nářky, kde výsostné znění varhan zní jen ve lkání ubohých, a zvonem je každá lidská hruď, ve které hlasně buší uštvané lidské srdce . . .

Prožila v té chvíli veliké utrpení a ztrácela víru a naději v budoucnost, patříc na v ramenech pokleslou hlavu mužovu.

Pak vstoupil lékař.

V bílém plášti, s oholenou tváří, v jejíž bledé zádumčivosti plály temné oči v sugestivním pohledu. Kolem úst rýsovaly se dvě trpké vrásky, a vysoké čelo neslo svou bělostí znak odhodlání, rozumu, vůle i pokory. Drobné, nepatrné jeho tělo jako by mizelo pod touto hlavou, kde vážně svítila světla rozumu, dvěma temnýma očima ulpívavého pohledu, jehož nesnesl by sketa, vinník, ani chorý...

Přistoupil k Julianě a představil se jí jako doktor Beneš a ujal se Ludvíka. Zapsána nutná data, a opatrovník odváděl nemocného na třídu...

Juliana prosila lékaře o péči, a přijala jeho slib i pevný stisk ruky jako ujištění, a pak zapadla osamělá v podušky kočáru a zoufale se rozplakala v jakési schablosti, jež nastala po napětí tolika dní, a jež podnícena byla i osamocením, na něž nebyla zvyklá, po tolikaleté věrné družnosti v manželství...

V.

Denně jezdila za mužem.

Přivážela růže, a byla by chtěla přinésti i radost — leč zřela jen, že Ludvík zcela uniká ze všeho životného. Nechtěl jísti, nevstával s lože a v několika týdnech pobytu v ústavě zestaral o mnoho let. Zprůhledněl ve tváři a jeho oči prohloubily se ještě ve tmě hloubky. Zíral a zíral, bezcílně, ulpěně v jedno místo, jehož nebylo možno stanovit. Nedostali z něho slova, a jen když někdo vstoupil do jeho těsného pokojíku, prchal před ním v kout, zoufale mumlaje ve strachu.

Pouze Julianu přijímal s jakýmsi vědomím, jen jejím přinucením pojedl několik soust bez násilí, jen před ní sklonil hlavu, aby mu učesala houšť černých vlasů, prokvetlých šedinami.

Choroba zdolávala jeho tělo i duši. A když Juliana seznala, že žádná snaha — třeba konaná pro dobro nemocného — nevyhne se násilí, že při nuceném krmení byl ulomen Ludvíkovi jeden z jeho bílých zubů — zaplakala.

A lékař přišel a radil.

„Vezměte ho domů. Není nikomu nebezpečný, už ani sám sobě neublíží. Scházíte mu tu a jen pod vaší péčí se mu povede dobře. Neztrácejte naděje v uzdravení. Ba, jsem pevně přesvědčen, že vy sama jej uzdravíte. Máte na něho obdivuhodný vliv. Podléhá zcela vaší vůli. Složte vše ve svoji vůli a posilněte ji pevnou vírou v uzdravení jeho, věřte sama své síle a uvidíte. Pozoroval jsem jej bedlivě, lpí jen na vás. Sám se postarám o to, abyste si ho mohla vzíti s sebou. Jeho choroba tkví v melancholicky založené povaze. Stává se, že nemocný naráz zbaví se trýzně, že najednou probudí se v organismu a mozku síla, jež zdolá malomoc smyslů. Naráz se tak stává, jako naráz choroba propuká. Jen vám se podaří jej vyléčit. Byl raněn, však můžeme doufat v zacelení té rány. Jsou lidé, již přes všechnu svoji zdatnost a schopnost nemohou se projevit v nějaké veřejné práci. Nesnesou boje. A pracovat veřejně znamená jít do boje. Jsou všude namířeny zbraně, čestně i nečestně útočící, je všude dosti klacků a rukou pro ně, k přerážení noh a rozbití hlav. Je dosti vůle mezi bližními pošpinit, zervat a ubít. Jen kdo má sílu nedat se zranit, jen kdo má na duši pancíř svého přesvědčení a čelo jako ze žuly a nezranitelné srdce, jen kdo dovede se smát, když je mu do pláče, a kdo dovede čelit záludnosti bližních, ten může veřejně působit. Kdo nemá těchto schopností, je lépe, když zůstane v ústraní a prospívá lidstvu tichou prací, mimo kolbiště veřejnosti a nechtě znát lidské uznání — vyhne se i lidskému nevděku. Vy dovedete měřit se v odboji proti lidem zlým. Jste zvyklá na ně ze své činnosti umělecké. I v té společnosti jsou vražedníci. Vím to. A umělec každý trpí nejen sebetrýzní, ale i lidmi — ať publikem anebo kritikou. Je to strašně nevděčné poslání obětovat se ať jakýmkoli způsobem lidem. Váš choť neměl se nikdy vydat na otevřené pole. Jeho podstata niterná přes všechno nadání nebyla uzpůsobena k boji. Štěstí ještě, že má vás. Buďte silna za něho, a on zesílí, chtějte, aby byl uzdraven, a on se uzdraví...“

Říkal jí to přesvědčivě, a ona o slovech jeho nepochybovala.

A odvezla si Ludvíka zase párem plavých koníků, jež v poklusu přeběhli ulice města a zajeli do širokých vrat bývalé klášterní zahrady tak nějak bystře a radostně, jako by vezli dva šťastné milence.

VI.

Ludvík prvé dny ležel bezmocně na posteli, a bylo těžko přinutit jej, aby otevřel ústa, aby mu mohlo býti sousto vloženo na jazyk, a Juliana povzbudivě musela mu domlouvat: „Nuže, spolkni, Ludvo, udělej mi to k vůli...“

Pozvolna pak vodila jej po pokoji, pak jej vyvedla do zahrady, a on poslušně cupal drobnými, trochu šoulavými kroky za ní. Chodil stále s hlavou svěšenou a jaksi mezi ramena zapadlou, byl zhublý a zdrobnělý, že jej vedla pod

paží jako hošíka. Šla při něm ztepilá, jasná a klidná, s vážným pohledem svých nazlátlých očí. Chodil za ní jako za světlem. Svou silou vůle dokázala, že se probouzel z netečnosti, že chodil a začínal souvisle k ní hovořit, alespoň šeptem. —

Pak se s ním odvážila ven. —

Vyvezla jej na opačnou stranu řeky, k údolí, kde tekl nepatrný potok. — Kočí čekal na cestě a jim jediným průvodcem byl bílý ruský chrt. Bylo v podzimu, obloha byla čistě vyklenuta do vysoka, slunce svítilo, ale bylo zchladle úsměvné ve svém celování.

Břízky na stráních měly zlaté lupení, a javorové listí spadávalo k zemi smutným letem, podobno zmírajícím motýlům. Cesta údolím byla všecka saváta barevnými listy, jako by pokryta byla nádherně utkaným kobercem. Na vysoké stráňce, po které rozeběhnut byl nevysoký, řídký lesík, kvetl vřes, jako by tam při měsíčku tančící víly zapomněly své růžově fialové závoje. Až na samém vrcholu stráně stála mohutná, osamělá sosna a všecka se leskla v slunci, jako by oděna byla nazlátlým šatem z brokátu. Když vyšli údolní stezkou do listnatého lesa, zabořily se jim nohy do spadaného listí, a zavonělo to teskllivým dechem podzimu. V dubovém mlází, kde stály ojediněle vysoké doubky, okleštěné od všech větví, jen s kudrnatými zelenými hlavami hodně vysoko, bylo to, jako by byli vyšli na mýtinu v pohádce. Vítr klátil těžkými hlavami na tenkých pních doubků, a zdálo se, že se dvojici pod nimi kráčející uklánějí, že je vítají, že jim přejí šťastné cesty a dobrého dne. —

To všechno Juliana povídala Ludvíkovi, tak neustále poutala jeho pozornost k okolí. A jak přecházeli podle lesa, po ochozu plném drnu, shýbl se náhle Ludvík a zvedl houbu a řekl vzrušeně: „Ryzeček!“ Juliana byla by zajásala! Tedy přece zdaří se jí vyléčit jej, nepodlehne v mátoze, bude zase bývalým člověkem. — A jali se spolu hledat ryzce a nesli je v uzlíčku jako veliký poklad.

A když po procházce byli doma, zkoušela jej jako malého žáčka.

„Ludvo, pamatuješ se tehda na ten večer po naší svatbě, jak svítil nám měsíc do pokoje a já sedíc u piana zpívala jsem si tesklivou písničku slováckou, ale zpívala jsem ji zvesela, parodovala jsem jen tesknou notu písně. Víš, tys tenkrát byl tolik okouzlen tou chvílí... Písnička začíná:

Už jsem se vydala, už je darmo,
už mám zavěšené ťažké jarmo,
ktoré mosím nosiť až do smrti —
na moj slobodný vek zapomnieti...

Ale s druhou slokou jsem v koncích — vzpomeneš si, jak začíná?“

Dívala se mu upřeně v oči, viděla v nich, jak pátrá ve své paměti, vlévala mu sílu svými zraky a v duchu napovídala jeho paměti a byla by zavýskla radostí, když se mu v očích zalesklo a zanotoval ztichle a nesměle:

Slobodenka moja, drahý poklad,
som ťa oplakala stotisíckrát,
slobodenka, pojď, navrať sa ke mně,
potěš zarmúcené srdce ve mně...

Poslední větu zazpívala s ním, plným hlasem, opojena tím, jak se jí daří předsevzetí a těžký úkol zachránit drahého člověka. Zazpívala tu větu s proteplením jako prosbu a s jásotným trilkem důvěry ve vyslyšení. Bylo jí teple a radostně u vědomí, že vede muže svého na jasnou cestu ze tmy a bloudění v ní, že světýlko v jeho smyslech živí svojí vůlí, že ozařuje jasem své duše zešeřené kouty jeho nitra a že osvěžuje svojí svěžestí jeho zraněné a bolestí znavené nervy a že sílí svojí silou jeho mozek. —

Vzala do dlaní jeho hlavu a vydychla mu v šepotu v tvář: „Potěš zarmúcené srdce ve mně —“ a dívala se mu úsměvně v neklidné dosud a temné tůně zraků. — Už jí však neděsily svou dovnitř propadávající hloubkou, měly chvíle, kdy zřely jasně a klidně. —

A posílena úspěchem burcovala svou vůli do bdělé bystrosti, podněcovala niternou sílu k neochabující čilosti, vymýšlela neustálé zkoušky a jásala, jak skorem hravě se jí vše daří. — Dovedl již správně jísti, bral příbor vzorně do svých uchřadlých rukou, ač stále sledoval pohyby Julianiny, a ta jedla, držíc ve svých bílých rukou příbor bezvadně, a on napodobil ji věrně i s nenuceností jejího vzoru. —

Když ráno chystali se vyjít na procházku, vždy dříve smekla před ním a řekla jasným hlasem slova pozdravu — a on pak na ulici zdravil i děkoval týmž bezvadným gestem. —

Začala jej vodit i do ulic města a hovořila o známých, jmenovala je jmény, pomalu a zřetelně, aby mu je vštípila v paměť. Ke každému jménu vzpomněla si na nějakou událost. „Vidíš, šel kolem Kudrna, víš, cihlář, co jsi mu vyhrál proces o pole s obcí.“ „A tamhle doktor Jindra s paní, podívej, jak vyrostl jim už Ladík — byls mu kmotrem —“ a tak hovořila o všech, co potkávali, aby mu vyburcovala v paměti vzpomínky na lidi a vracela jej tak do bývalých míst. Ještě sice se stalo, že

najednou uprostřed ulice se zastavil, hlavu schýlil do ramen a počal bezradně přešlapovati s nohy na nohu — tu ihned spěchala s ním domů a hleděla jiným směrem rozptýlit jeho zmalomyslnění. Sedala k pianu a zpívala mu svým dosud jasným, mladistvým hlasem a zkoušela jej, dovede-li upoutat mysl k sledování zpěvu a zaprosila jej, aby jí obracel listy not. Bděl nad každou větou a listoval naprosto správně.

(Dokončení.)

Jindra Imlauf:

JISKRA.

(Pokračování.)

Přivítali.

Počastovali.

Pešorna kázal nalíti půlčík silné žitné s větrovou. Petěra Franta podal na sebe složené dva krajíce chleba tlustě namazaného sádlem — psím. Jiného sotva kdy míval; byl specialistou tohoto oboru. Kuba Valtera daroval žmolek žvýkacího tabáku, smačkanou míchanici několika druhů doutníkových nedopalků. Byl vášnivým sběratelem špačků nelétavých, jak říkal. I retko, umazané sice, však stejně chutné, neboť zde nikdo nehledí na šaty, nýbrž cení jen obsah, výsledky.

A Jiskra pil. Z darovaného i z podaných sklenek.

„Žofky zanech, Jiskro!“ kázal Pešorna, „co z ní, nežli potvornost, budeš mít? Zmačkni ji, toužíš-li po jejím mase; pokousej, vypij, ale opít se přijď sem k nám. Ženská je nejhorší zkáza světa. O tom ještě budu povídati.“

„Já nic — to ona — páni chtěli — — já musil...“ trhavě vysvětlil Jiskra. „Mohla mě nechat. Nechci.“

„Neškodí, pozná-li člověk na světě všecko. I tobě neuškodila. Býval bys tam zapadl na dobro, já tomu rozumím. Probudila tě. A to je dobře. Chytlo v tobě. Kdyby za mlada, hořel bys po ní; teď již je pozdě pro takovou pec, proto dostals jenom žízeň. Po svobodě, kde by s tebou ani mrcha pes nebyl, natož ženská. Boží moudrost dobře udělala, že vždycky musí mít ženská jen toho ráda, kdo jí nabije a vyčiní, s dobrákem zlo snášet nedovede. Jiskro, nátura tě spasila, kámen kdybys byl, šla by za tebou, břečku jen zkusí a vyplije ven... A to ty jsi, Jiskro, buď rád!“ kázal jako starozákonní prorok, napitý, tupě již hledící mudrák Pešorna, pán mezi všemi otrapy.

Onoho dne byl Jiskra nejen opilý, nýbrž nadobro zpit...

Sotva vyvrávoral z kořalny ven na podsíň, jako železo k magnetové hoře, střelka k severu, řítil se k Modráčkovu sloupu. Dopadl naň prudce. Jistě se udeřil. Ale setkaná nebolela, neodrazil se, zůstal při sloupu ze široka rozkročen, tváří ke zdi, ruce kolem objaty. A škytal, slzel. Radost? Žal? Lítost z dlouhé rozluky? Nikdo nevyrozuměl, sotva on sám, neb všecko v něm spalo, čím právě Jiskra, skutečný Jiskra fatalista ožil a nejplněji žil, plněji nežli v pokorné práci a poslušnosti, v blahu svého lože v teplé konírně, kde kupu hadrů a čepici s blýsknavým štítkem nazýval svým vlastnictvím...

Zůstal tak do rána. Opět jednou noc přikrývala Jiskru blankytnou pokrývkou se stříbrozlatými hvězdami, jaké nemá nejbohatší soused ve městě.

Ráno bylo zle. Paní matka Modráčková hubovala, tohle že nejde, to by bylo, aby podomek jejího hostince byl takovým lumpem, jenž přespává venku jako němá tvář pána a domova nemající. Jiskra stál zkroušeně, čepici v rukou dolů mdle spuštěných. Trpělivě vyčkal konce, načež tiše poprosil o snídani:

„— simich, skývu chleba a štamprli...“

„I ty zatrápený pijane, kafe dostaneš, a to ti povídám, jednou pro vždycky, stane-li se tohle ještě jednou, nemusíš se již k nám ani vracet, rozumíš?“ hněvala se do opravdy, zklamána byvši polepšeným, jak se domnívala, hříšníkem.

Jiskra dobrácky přisvědčil:

„Ba jo, maj pravdu; já vím a poslechnu.“

Měl paní matku rád, ctil ji, proto po svém způsobu se omlouval a odprošoval, přiznával se k vině, namáhaje se tolika slovy. Byltě přece jenom nesporně s hostincem srostlý, jeho součástí nemnoho se lišící od onoho sloupu, v němž — jako v staré baladě — byla Jiskrova duše. Za to, co provedl, nemohl, třeba byl vinen před lidmi, neboť vnitřní pudy jsou jako zákon vody, hledati sklon a kde ho není, udělati si jej... Hřích je hříchem vlastně teprve schválností, vědomím hříchu. Vždyť svobodná vůle lidská je hned v zárodku pouhou bublinou pro potěchu, protože není svobodnou, když bez vůle vyšší ani vlas s hlavy nesejde. Dvojí vůle se střetla,

Jiskra poslouchal vyšší, nemaje své. Jiskra konal potom opět dále všechnu práci a spiat s hostincem a jeho osudy.

*

Jiskra nepočítal roků. Neuvědomoval si ani toho, že dosti již takto prožil. Cítil jenom neklid, jemuž se podřizoval. Posilky trvaly mu dlouho, a často se z nich vracel páchnoucí kořalečním ovzduším. Paní matka Modráčková se hněvala. Přestala však namáhati se po zlém Jiskru odvrátiti od zkázy, když poznala marnost své snahy, že nepřirostl k její hospodě a k ní, jen k sloupu venku, jako by v něm byla jeho duše a volala si po těle. Pozorujíc Jiskru, viděla, že jda kolem sloupu, dotýká se ho vždycky rukou. Tak jakoby namátkou. Jako mnozí mají ve zvyku, jdouce kolem předmětů, holí nebo rukou se jich dotýkati. Jenže pro Jiskru bylo v tom cosi podobného, jako jiným v jistých okamžicích dotyk ženin. Mrtvá hmota rozhovořila se k němu tajemnými proudy hlubiny země. Lidský osud hlásil se k svému právu. Ještě se však o sloup ve dne neopřel, jsa střízliv. Usedal na koňské jesle vedle a tupě hleděl. Kdož ví, zda na sloup nebo do volného prostoru náměstí? Matka Modráčková potřásla hlavou, vidouc jednou Jiskru tak seděti v prudké jarní přeháňce podhorácky drsné, ačkoliv měl přece otevřená vrata několik kroků před sebou a ve výčepu teplo, kdyby nechtělo se mu do maštele. Tušila, že Jiskra dopodomkoval. Nezmíninvši se mu již slovem, očekávala, kterak se rozloučí se svým zaměstnáním. Zdali řekne s pánembohem a poděkuje? Více neočekávala, znajíc jeho nemluvnost.

Jiskra zachvíval se jako rafie aneroidu, poslušná vnitřního stroje řízeného tlakem z vesmíru. Opět čistil mosazný štítek na čepici a shlížel se v střípku zrcadla. Pak vyšťáral ze svého pelíšku v konírně starou svou oprchalou čepici s napolo utrženým štítkem. Nasadiv ji na hlavu šikmo k levému uchu, pohlédl do zrcadla. Štítek sice visel téměř na pravé oko, houpaje se při pohybu hlavou jako na strašáku, však nějaké lítosti nebo ošklivosti v obličeji se nezračilo. Líbil se mu blýskavý plech nápisu, dobře mu seděla hostinská čepice na hlavě, rád by ji měl. Ale Jiskra nekradl. Nebylo to v jeho povaze. Zlata by nezvedl, kdyby je našel. Překročil by nález aniž zalitoval, že není jeho.

Jednoho rána Jiskra nepomáhal poklízeti, nestaral se o posilky. Vůbec se neobjevil.

Ani kávy s obvyklým ranním nápitkem sklenky rumu si nežádal. Hrneček stál v troubě a kalíšek na výčepním stole vedle herkulovského krajíce chleba.

Jiskra seděl v sousední židově kořalně. A popíjel žitnou s rumem, přikusuje slanou housku. Svou roztrhanou čepici na hlavě, přišel hned, jak slečna výčepní z rána otevřela. Byl prvním hostem. Za ním trousili se druzí, jimž ranní kápka měla poskytnouti síly pro denní práci nebo žebrotu, ne-li též odvahy k činům horším, jimiž se pak chlubili, nechť zdařily se nebo byly překaženy a potrestány. Jiskra se však tentokráte nestavil jen tak na skok. Zůstal, až zavírali. A to ještě byla nucena slečinka ho vyhnati, aby již šel, k čemu je, vždyť ani o sobě neví. Večerní hosté nedopustili, aby přivolala podomka. Vyvedli ho sami ven přes práh, kde začínalo království všech vespolek. Zde již si Jiskra poradil neb mohl se spolehnouti na svůj sloup, jenž mu i ložnicí sloužil, nebylo-li lze jinak si poradit.

Ráno pak Jiskra polostoje, pololeže byl u svého sloupu, zdravě mdlými pohyby svými okolojdoucí sousedy. Zase podržel koně, bylo-li třeba, nebo zavedl spřežení do Modráčkovy maštele. Matku Modráčkovou pokorně pozdravoval, natahuje občas ušpiněnou dlaň pro „štyráček na kápku", jako by jakživo nebylo mezi nimi jiného styku.

Tak bylo do pěkných slunných dní.

Sousedé chodili kolem něho beze zloby. Mnozí ho litovali. Ba pan Ochmajstr vzpomínal, že přece byl ten zatrápený Jiskra k ledačemu dobrý, kde bylo třeba hlavně mlčeti a snésti nějaké slovo zlobné, aniž by se nechal vyšinouti z úkolu poslíčkova.

Sedě na lavičce pod Matoušovou hruškou ve svých nedbalkách nevalně zakrytých županem, horlil, že třeba chlapíkovi zase nalézti zaměstnání. Soused Matouš, jak byl v kožené zástěře kolářské a bez kabátu, jen tak v košili, na boso v bezpatých trepkách vyběhl též z dílny si přisednouti. Přisvědčoval, to že ano, že by také myslil, jenže jestli se podaří . . . Zato krupař Frašánek, mžourající, mlaskavě z dlouhé dýmky pokuřující, umoučený jako by bůh ví jak pilně prodával nebo pytle nosil, spěšně pochyboval. Řezavý hlas jako křídou na tabuli přeškrtoval naděje a víru v člověka. Bylo v jeho hlase věru mnoho podobného ke zvuku křídy píšící na břidlicové tabulce. Snad působil tu zákon přizpůsobivosti k životní práci, tepně veškeré bytosti a snaze jediné. Neutrácející bez nutnosti ani troníku, prostý ústrojem i chalupou rohem do sil-

nice trčící, až v zimě se saněmi se srážela, nepřál oněm padlým sousedům, jakým byl Jiskra, dobrého slova. Znal jen své cifry na tabulce, z nichž mnohá selská hlava se rozbolela. Sám levného pracovníka nepotřeboval, aby hledal mezi těmi, kteří za kořalku do ohně půjdou, tož co by... Vůbec ho nezajímal tenhle hovor, ani klepy jiné, když nebylo vyhlídky do mlhoviny jeho zamilovaných interesů, o nichž dovedl mluviti a které prý odříkává i když se modlí. Ale hovoře, nepovídal o interesech svých, nýbrž o cizích, neboť byla v té době konkurence k zlosti veliká, a Frašánek to všecko měl rád jakoby nic, v tichu, pod pokličkou, jak ho zlobil soused Ochmajstr.

Pan kmotr se smál až třapce přes bříško dolů visící se rozkývaly. Hrozil dýmkou a tvářil se, víme, jako, že jemu, člověku mráz po zádech přechází ze sousedových interesů moukou olíčených, že se v nich nikdo nevyzná, leda že by sám chtěl se pomoučit. A to že se každému odnechce, pánečku, víme, jako!

Drobоučký soused Matouš přikyvoval hlavou, jako by mečík pro kolo přisekával. Potrhoval koutky úst a pomrkoval očima, znaje svého souseda ob číslo v chalupě sedícího více nežli pan kmotr, jenže jemu se hovoří a směje. Ale čemu on by se smál, nechce-li sobě a těžké práci kolářské, od které tak děsně ruce bolí a celé tělo bývá znaveno, že nutno si občas odpočinouti, odskočit...

*

Stalo se, že bohatý, mladý ještě řezník nakoupil mnoho ovcí, jichž nemohl ihned pobíti. Bylo třeba stádečko pásti. Volky nevolky učiněn pasákem Jiskra.

„Tak, tak, Jiskro, to není žádná práce, ráno vyženeš na pastvu a večer přiženeš domů. Večery tráviti můžeš, kde chceš. Ráno dostaneš chleba, no a kus salámu se ti přidá, aby ses poměl. Tak, tak. Jak?" úsečně se tázal pan mistr po svém zvyku, třeba Jiskra mlčel. „Tak, tak, dostaneš pořádnou hůl a psa. Nebude to živobytí? Jenom kousek za Bořetín poženeš, a jindy na Popluží, no, však se ti poví vždycky, kam máš hnáti. Tak, tak, na penězích také pak na konec něco dostaneš, neboj se, neboj. Bude také lépe, nežli abys takhle civěl na náměstí pro hanbu všech sousedů. Tak... tak;.." letěla slova měkce pronášená jako byly pohyby. Tak zrovna neřeznicky hovořil pan mistr, hladký spíše, nežli drsný, třeba pevnosti a neústupnosti v obchodě nepostrádal. Omluvil všecko tak milounce, že k hubování připravená panička nakonec věřila, že maso bylo znamenité, s vývažkem, div neprodělával. Jak neměla třtina větrem se klátící, Jiskra, státi se pastuchou?

Jistě býval rád, když dorazil na pastviště. Ovečky obskakované psem vesele pelášily městem, až se zvedal prach. Jiskra, nezvyklý tomuto chvatu, pachtil se za nimi, nemaje porady, aby šly jeho krokem, však dojdou, pastva neuteče.

Ještě štěstí, že stádečko nebylo početné a pes dobrý, spřátelený s ovcemi a brzy též s Jiskrou, jenž nejsa lakomý, vždy mu uštědřoval ze své zásoby jak od chleba tak i masa. Nebil ho, nekřičel stálých rozkazů, ani nehuboval. Psí vděčnost ušetřovala ho námahy obcházeti pořád hranice pastviny. Mohl si lehnouti. A činil tak rád, ponořen do ticha, hledě do modra nebes. Nic ho nerušilo. Věděl, že nebude zde třeba vzchopiti se, aby dostihl chodce svou prosbou o peníz. Zamhouřiv oči nebyl nucen vůbec ani zrakem vnímati, popřávaje tělu i duši klidu. Jediné uši stačily, aby zvěděl podle štěkotu psova, že se něco děje ve stádě, co není v pořádku. Nevstával, dokavad pes příliš nezuřil.

Prožíval blahé časy, hlavu zastíněnu kromě roztrhané čepice ještě stínem stromu nebo keře, tělo plně stavě na slunce.

A přece brzy cítil i zde nepokoj.

Nejprve postrádal kořalky obzvláště trapně po dobrém salámu. Toto překonal, nose v kapse kalhot, aby pan mistr neviděl, láhev s lihovinou. Později míval obě kapsy plny a přece nebyl svůj nevěda sám, co mu chybí. Bylo mu jako holubu přestěhovanému do jiného místa. Všecko má, líbí se mu, ale uvnitř cosi se zachvívá pořád jedním směrem, nutká a znepokojuje, poroučivě ovládá poznenáhlu proud krve, až jednoho okamžiku prosytí celý organismus a náhle, aniž by si uvědomoval, vrátí se na staré místo. Těch pásek tajemných nelze přetrhati, leda přetržením života. Kdož ví, zdali pak ještě tam nekoluje cosi neznámého dosud lidstvu, což jmenujeme vzpomínkou, žijící ústním podáním po kolik generací? Jiskra ničeho podobného neznal, a ti sousedé, kteří snažili se poznati, nedošli také dále nežli k pouhým domněnkám, jimiž uspokojovali novějšími proudy otřásané duše své, zmatené nárazy otázek, na něž nežádali jejich otcové odpovědí, ale jimž se bezmocně vzdávali...

Jiskra přísným slovem páně mistrovým střežen, vydržel pásti dokud bylo třeba, totiž dokavad nebyly ovce vybity. Vyzván, aby přišel do dílny, že se pro něj práce najde, pěkně stálá, pod střechou, se nedostavil. Neznal touhy po přístřeší domovém, miluje pouze klenbu oblohy.

A tak dávno již pan podkrajský dožíval výslužbu jinde, pan kmotr spal pod drnem u Všech Svatých. Vládli zde noví úředníci s novými tituly, vše bylo jinačí, úřední, dělené podle hodností a povznesené nad soudružnost prostinké sousedskosti. Zbytky plátenického blahobytu dokvetly posledními ratolestmi, které neměly z blahých dob jiného kromě obstarožných červotočivých lisů v šerých síních, pokud nedošlo též na ně, aby posloužily na zátop . . .

Z hospod staly se restaurace a hotely přesně vymezené pro každou třídu společnosti zvláště. Nastaly bály elitní, a nemohl hasič do sokolského, úředník do řemeslnického.

(Pokračování.)



K. V. Havránek:

BOŽÍ ČERT.

(Pokračování.)

Brotan byl uveden „do parádního", staromódního pokoje paní Pospíšilové a nevěděl, proč byl obeslán.

Rozmluva dála se beze svědků, a paní Pospíšilová začla nebožtíkem, svým chotěm.

„Můj manžel vážil si vás," pravila. „Když vzdával jste se obchodu, byl jedním z vašich hlavních věřitelů. Chtěl vás udržeti."

„Pan Pospíšil byl šlechetný muž," potvrdil Brotan.

„Často říkával mi, že by rád vám posečkal, nechtěl jste, odmítal," pokračovala paní.

„Nemohl jsem udržeti obchod, byl jsem vyčerpán," odpověděl Brotan. „Ptal jsem se s Jobem sebe: Jaká je síla má, abych potrvati mohl, a jaký bude konec? Za svou důvěru nesměl nikdo přijíti o své peníze."

„Nikdo nepřišel," pravila paní. „Můj nebožtík říkával, že nechápe, proč nabízený úvěr odmítáte, že jste mlád, a štěstí může obrátiti se k vám."

„Nebylo spravedlivé pokoušet se o výhru jako hráč," odvětil Brotan. „Spokojil jsem se s Jobem: Odměřen mi čas."

„Vážili jsme si vás jako poctivce a člověka na výsost pořádku dbalého, což mohli jsme oceniti, protože naše rodina dbá pořádku," pronesla paní. „Pořádek je všeho blaha základem a díky Bohu, vychovala jsem svou dceru tak, že pořádku váží si. Protože vás znám, chci poprositi vás, abyste mi pověděl o jisté věci spravedlivou pravdu a řekl poctivě, co soudíte."

Úvodem byl Brotan překvapen, ale posud nevěděl, co uslyší. Paní svěřila mu, že Lahoda dvoří se její osmnáctileté Květuši a ta buď zamilovala se, nebo je na nejlepší cestě k tomu, protože ustavičně o mladém úředníku hovoří. Matka byla odhodlána známosti učiniti přítrž nebo svésti ji k oltáři, objeví-li se, že ctitel je člověk řádný.

„Blaho mé dcery je mi nad vše," doložila. „I kdyby oblíbila si žebráka, svolím, jen je-li člověkem úctyhodným a pořádku milovným.

Brotan nevyslovil se o Lahodovi hned, ale slíbil, že poví pravdu, až přesvědčí se. Prodlením týdne dostavil se po té a nezamlčel ani obavy, že Lahodovi hrozí výpověď z příčiny zadlužení a nepořádnosti, ne ve službě, kterou koná vzorně, ale v životě.

„Je to člověk jako s dvojí duší," řekl Brotan.

„Zamezím tedy dalšímu styku," rozhodla paní Pospíšilová.

„Toť věcí vašeho svědomí," odpověděl Brotan. „O panu Lahodovi říkají, že má božího čerta v sobě, jednou zdá se, že dobře činí, po druhé špatně. Dluhy byly by tu vedlejší, protože mohou býti zaplaceny, ale povaha ostává. Leč boží čert může býti u něho spoután a nevím, jaká je slečna? Je-li povahy vrtkavé, nebo povolné a ochvějné — lépe posečkati, než svolovati k sňatku. Je-li, jak jste nadhodila, milovná pořádku, přesná a pevná při tom — jako matka znáte dceru lépe než člověk vedlejší — potom, tuším, budou mladí lidé rozhodovati i bez vás! Noc a den jsou protivy a dohromady tvoří pravý den. Protichůdnost povahy u pana Lahody může býti druhou protichůdností zvážena, ale já nemohu shromažďovati zde slov, jak by řekl Job."

Paní Pospíšilová uvažovala o všem, co Brotan vyřkl.

V tom spočívala podstata družbování Brotanova, o němž Jerka dověděl se ve městě a vykládal si vše jako obchod.

„Mně nepřejí lidé, vydělám-li groš na šicím stroji," rozhorlil se Jerka jednou v telegrafní kanceláři, „a náš ‚boží dřevec' vydělá pěkná sta, dostane od nevěsty a

toť se ví, od pana ženicha, když mu pomůže z takového bahna. Svatouškovi všecko projde, Jobem se vytasí a penízky uloží. Doma je pod pantoflem, žena nosí kalhoty, ale kdož ví, nemá-li i tu za ušima, tančí-li podle píšťalky své matrony. Štěstí musí člověk mít, dovolte, já ho nemám.“

Čmelík soudil, že Brotan nedružboval za odměnu, ale z dobrého srdce, aby přispěl lidem k štěstí v životě.

„Dovolte, což já? Kdo koupí šicí stroj ode mne, každý pochodí,“ pravil Jerka. „Otázka, jaký výsledek bude míti obchod Brotanův? Já mu nezávidím, že vydělal. Pan Lahoda zaplatí dluhy z věna, dobře, a dovolte, ví nevěsta, kolik je dlužen? On toho neví sám, myslím. Arci, nestarám se o to.“

Nadhůzka ta byla úmyslná, protože chtěl býti prost podezření, že je původcem anonymních listů, které pošta doručila paní Pospíšilové a v nichž zdůrazňovalo se zadlužení Lahodovo a ziskuchtivost Brotanova za dohazování nevěsty pro člověka zchátralého. Leč o těch listech nikdo nedověděl se. Paní Pospíšilová je pročetla a hned spálila.

Když Čmelík rozprávěl se Sporákem o Jerkovi, nadhodil, že Jerka teď není rozezlen ani tak na Lahodu jako na Brotana.

„Nic podivného,“ pravil Sporák. „Jerka je čistý sobec a proto závistník. Závist je vrchol zlostné duše sobecké.“

„Manželství Lahodovo prý nebude šťastné, protože je dohozeno ‚ze kšeftu‘,“ vyprávěl Čmelík. „Lahoda nezmění se, protože má lehkomyslnost v krvi. Se slečnou Pospíšilovou hodí se k sobě jako oheň a voda. Nevěsta prý je fintivá a koketní, Lahoda nedbalý na sebe, slečna v domácnosti že pokládá křídlo mouchy za hrozné smetí, a Lahoda že by se v prachu utopil, matka naučila dceru taktu a pořádku, Lahoda že je bezohledý a nepořádný. Krátce na tucty uvedl nesrovnalostí, ale Brotan prý všecko věděl, za nešťastné manželství je zodpověden.“

„Je to klasobraní z klepů,“ zabručel Sporák. „Což jste neslyšel i nejmenší podrobnosti z námluv? Paní Pospíšilová, vyprávěli, povolala k sobě Lahodu, navrhovala mu, aby dal se přeložit a upustil od známosti s dcerou. Slibovala mu pomoc za to. Když odmítl, pověděla mu, že bude pátým kolem u vozu, protože ona půjde s dcerou, neopustí ji a dcera musí poslouchati matku, ergo, slíbila Lahodovi ‚ostrou tchyni‘. To vše prý bylo vyřčeno ‚mezi čtyřma očima‘ a bez jediného svědka, ale lidé věděli, jak se i hlas paní Pospíšilové třásl.“

„Lahoda prochází s nevěstou ‚branou živých jazyků‘,“ zasmál se Čmelík. „Jerka sbírá proto kytici, aby ji podal Brotanovi.“

„Závist je slepá,“ pravil Sporák. „Lahoda je přespolní ženich, odvádí z města domácím nevěstu a s ní věno, ale střely klepů jsou přece jen boucháním na slepo. Lahoda zde sotva zůstane dlouho po sňatku. Odejde-li železničák, vracívá se zřídka. Avšak, kamaráde, my, že jsme tu příliš dlouho, zdá se, že jsme tím klevetěním maloměstským také notně napáchli.“

„Napáchli,“ přisvědčil Čmelík. „A jaký div, jsme-li ustavičně v stojatých vodách?“

„Ba, vždyť i ryba napáchne v rybníce, a člověk není němý jako ryba,“ zněla doložka Sporákova.

„Vydělal jste prý kapitál dohozením nevěsty panu Lahodovi, ani nepochlubíte se“, pravil Brotanovi Omastek žertem, jak ozvěna Jerkova.

„Neprostředkoval jsem toho sňatku, a nikdo nic mi nenabízel,“ odvětil Brotan. „Nemohl bych ani přistoupiti na ošemetnost.“

Jerka tvrdil však, že Brotan zapírá.

„Má svatoušek čertovu podšívku, a boží dřevec je chytrák,“ pravil.

Byl přesvědčen, že Brotan „z toho kšeftu pomohl si na nohy“. „Uvidíme to, jen počkejte, až vytasí se s kapitálem,“ říkal.

„Pomohl-li si Brotan na nohy,“ chtěl si pomoci také, a tato dychtivost po zvýšeném výdělku pobádala k čilejšímu nabízení šicích strojů, že počal lidem stroje vnucovati.

Lahoda dosti záhy po sňatku byl přeložen jinam, a k podivu maloměšťáků paní Pospíšilová nevystěhovala se z města, zůstala ve svém domě a spokojila se jen návštěvami u mladých lidí a zbyl „z ostré tchyně“ jen stín. Stínem nechtěli obírati se lidé ve městě a s počátku odhadovali, změní-li se Lahoda a bude-li jako ve službě, přesný v životě a naučí-li mladá žena muže „svému pořádku“ či nic? Soudy vyznívaly různě, a jenom Jerka byl důsledný a tvrdil, že čím hrnéček navře, tím páchne věčně. Nezapomínal na Brotana a říkával:

„Brotan ze všech měl největší štěstí, já ho nemám v životě.“

Zvolna však zapomínalo se na Lahodu. Novější věci budily zájem. Všecko mizení a střídání spočívá v čase. A čas míjel.

Jednoho podzimního dne Jerka, všecek zarudlý v obličeji, vyšel z úřadovny představeného. Durdil se po celý den na jistého zřízence z jízdního personálu, „jemuž výhodně vyměnil starý šicí stroj, brak, za nejnovější americký". Zřízenec však tvrdil, že byl ošizen, že za dobrý stroj obdržel drahý brak a chtěl, aby Jerka vymohl mu vrácení jeho stroje a nový že pošle zpět. Nedocíliv ničeho u Jerky po dobrém, požádal ředitelství za vyšetření té věci, a revident od ředitelství sepsal s Jerkou protokol, který zavinil zarudlost v obličeji.

Prodlením šetření objevilo se, že Jerka nadužíval i postavení ke svým „obchodům", vnucoval podřízeným dělníkům stroje na výměnu, a po té byl přeložen z pokuty do stanice odlehlé, kde neměl příležitosti „k obchodování". Po Novém roce opouštěl stanici.

Noční parta staniční vyprávěla si o příčinách toho přeložení za mrazivé, jasné noci v podstřeší prázdné uhelné skládky. Mnoho jmen uvádělo se v rozprávce a s každým spojena historka.

„Hoši" měli po práci, ale na chvilku oddechu uchylovati se do tepla, z něhož nerado vychází se do mrazu, nestálo za to. Měsíční záře rozlévala se po stanici, že i sníh za dne špinavý třpytil se stříbrem, potahuje se tuhou korou.

Rozhovor pokračoval. Několik hlasů promítalo se i najednou, a měsíc shůry s plnou tváří zíral blahovolně, skoro lidsky trpělivě a výmluvně s úsměvem nad drouboučkými starostmi, kterými plní a vlní se život na zemi a jako by dobromyslně říkal:

Vždyť vím, že povolání člověka vnáší ohlas do jeho života a ohlas života zas do jeho povolání, ale z těch drobtů toho střídání je složen vůbec všecek život!

III.

Z proutků křovin v zahrádce u staniční budovy v Šrutici vyrostly husté keře, ze strůmků stromy košaté. Prodlením tří desítek let v tom koutečku mnoho změnilo se, jen budova jako by zůstávala bez doteku času, nepřihlíželo-li se k pobočné budovce na opačné straně, k přízemku, kde nyní byly telegrafní kanceláře. Stanice v zádi posunula své oplotění do polí a rozšířila se o několik párů kolejí, a ruch byl čilejší, ale přes to dojem působilo vše jako staré a známé, byla to přece jenom bývalá stanice šrutická. Zmohutněla, protože vyrostlo i město, na jedné straně přiblížilo se více k stanici, na druhých stranách vzdálilo se od ní. Více úředníků a více zřízenců bylo ve stanici než druhdy.

Bývalý představený stanice, pokladník Hnoutek, skladník Omastek, nebyli snad již ani mezi živými, ba i „hoši" nebyli zde, kteří před třiceti lety ještě v skladišti a ve stanici pracovali a jako by rozprchli se. Všichni ti bývalí, kteří zde působili, zmizeli, a jejich jména, jejich existence, vše bylo neznámé těm po nich tu působícím, ba vše bývalé podobalo se šalamounské stěně bílé s bílým nápisem.

Mnozí z bývalých lidí staničních žili jinde a tam působili jako druhdy zde, ale ve městě žili dva z lidí nám známých.

První, starší, byl nyní vetchý stařec, druhý kmet posud pružný. Oním byl Brotan, skladník na odpočinku, jemuž druhdy přezdívali ve stanici „boží dřevec", tímto byl Lahoda, železniční inspektor ve výslužbě, o němž říkalo se, že má „božího čerta" v sobě. Brotan pětasedmdesátník bydlil u dcery Katušky od smrti své ženy, neboť dcera provdala se za menšího obchodníka či kupce, Křiváka. Lahoda obýval dům zděděný po zemřelé paní Pospíšilové. Manželství Lahodovo bylo bezdětné. Lahodův obličej svědčil o bezstarostnosti, zevnějšek o zámožnosti a pořádku, o který pečovala jeho choť. Lahoda byl navyklý před každou vycházkou dostavovati se k prohlídce úboru a zevnějšku před ženu. Za mladších let podroboval se všemu z lásky. Někdy domníval se, že úzkostlivá péče její jest zbytečná, ale choť dovedla každý protest umlčeti hladce. Soudruzi posmívali se mu tehdy, že leze pod pantofel, Lahoda však toho nedbal a odpovídal, že proň je takový pantofel pohodlný a příjemný. Posléze osvědčovala se na něm stará prostopravda, že zvyk je druhá přirozenost. Navykl pečlivosti své choti a pořádku i přesnosti v životě tak, že nikdo nebyl by v něm poznal bývalého Lahodu. Paní Květuše Lahodová tvrdila, že její choť jest veliké dítě, o které musí pečovati mateřsky a protože „dítě" toto nepůsobilo jí mrzutosti, když shrnula naň všecku lásku bezdětné paní, bylo manželství šťastné. Pokud Lahoda býval ve službě, osvědčoval bystrost i hbitost a jeho příznivec, vrchní inspektor Franta, pyšníval se svým chráněncem, říkávaje: „Hleďte, tušil jsem, že Lahoda má ‚božího čerta' v sobě. A měl, ale já jsem dovedl ‚čerta' obrátit, zachránil jsem člověka pro železnici. A jaký odborník je z Lahody? To je moje zásluha! Člověka dlužno poznati a podle toho s ním zacházeti. Poznal jsem, co v Lahodovi vězí, a mám jenom já zásluhu,

že má železnice o výborného úředníka více.“

Lahoda postupoval. Když dostal „modrý arch“, přestěhoval se po přání své choti do jejího rodiště.

V Šrutici nezapomínal na Brotana. Oba manželé pokládali ho za strůjce svého štěstí, protože paní Pospíšilová kdysi řekla, že nebýti Brotana, nebylo by k jejich sňatku došlo. Nic bližšího nevyřkla, ale to postačovalo. Lahoda stýkával se s hovorným starcem, porozprávěl s ním o minulosti a sem i tam „malou pozornost“ mu prokázal nějakým menším dárkem, a paní Lahodová všecky své potřeby domácí kupovala u zetě Brotanova, pokud bylo lze tam je dostati. Brotan byl posud skromný a jeho životní nároky byly nepatrné. Druhdy Jerka nadhazoval cosi o lakotě Brotanově a pravil, že ukládá peníze tajně před ženou. Toto bylo poněkud správné, ono nesprávné. Brotan opravdu ukládal peníze tajně tak, že ani žena o nich nevěděla. Činil to pro dceru, a když provdala se, nevytasil se s úsporami a posečkával, rozmnožuje tak peníz, který hodlal před smrtí dětem odevzdati. Pokračoval v úsporách i nyní, ukládaje peníze tajně a bezpečně, aby jednou své milé překvapil darem. Peníze nepoložil na úrok. S počátku byl to jen krejcar ke krejcaru a běhati do záložny byl by se prozradil záměrem, a žena, která vedla domácnost přísně, byla by asi osvojila si tyto úspory. Druhou pohnutkou k tajnosti bylo cosi mravního, Brotan pokládal úrok za lichvu, protože peníze dluží si jen člověk peněz potřebný a využitkuje se jeho nouze k placení úroků. Úspory prodlením času rozmnožovaly se. Brotan měl vše uschováno v krabicích a to peníze tak, jak je ukládal, drobné, stříbro, papíry ve směsici. Dvě krabice měl nyní plné, i zlato vyskytovalo se tam. Byly pečlivě zabaleny v starých novinách, motouzem převázány a schovány v zásuvce šatníku pod zámkem. Kolik peněz krabice obsahují, Brotan nevěděl, nechtěl nic přepočítávati; „Však ti, jimž patří, jednou všecko přepočítají,“ řekl si. Brotan byl přesvědčen, že o jeho úsporách nikdo neví a jak mohl by věděti? Do zásuvky ve spodu šatníku sám nahlížel zřídka, měl tam jen drobnůstky a dotkl se těžkých krabic zabalených leda, aby je odstrčil. Úspory novější ukládal do krabice třetí, kterou měl v zásuvce stolku pod zámkem.

(Pokračování.)



E. Sokol:

V PROBOŠTSKÉM DOMĚ.

(Pokračování.)

A to jím teprve škublo. Energicky udeřil hůlkou, volaje hlasitě: „Slečno Marjo! Marjo!“

„Co pak se děje?“ podivila se a vracela se mu vstříc.

„To jsem, to jsem, vidíte!“ bublal nevrle. „Inu, jde to se mnou s kopce. Zapomínám, paměti nemám, jako děcko. Ukažte mi tretku a jsem ztracen.“

„Copak je má babička tretka?“ zadurdila se.

„Ne ne, docela ne, ale moje vzpomínky, ačkoli ani to ne, ale v každém případě vy jste vinna vším. Sebrala jste mi otázku se rtů a pak jste již se mnou dělala, co jste chtěla. I tu poklonu jste na mne nalíčila. Šelma jste.“

„Kdybych byla jen tušila,“ škádlivě horlila, „všecko bych sama, bez pobídky. Co pak jste si přál vědět, pane probošte?“

„Jen kdo jste, abych přece také věděl.“

„Babiččina vnučka,“ pohodila hlavou, „a říkají mi Marja Lindova.“

„Tedy Lindova. Jak se ta vaše jména mění. Člověk je v nich brzo ztracen.“

„Proto prý jsme tak proměnlivy, nebo pro tu proměnlivost rády vítáme změnu jména.“

„Snad byste již nechtěla?“

„Ne, ne,“ zapřela a hned připouštěla: „Ostatně, kdož ví,“ a shýbla se pro list. Vzpřímila se zardělá, ale pohlédla mu vesele do očí.

„A co děláte celé dni mezi lidmi?“ vyptával se dál.

„Tedy jste přece trochu poslouchal? Myslila jsem, že nevíte ani slova, a mrzelo mne, za jak marné máte moje řeči. Mezi lidmi málo mluvím, mnoho poslouchám.“

„Toť moudré, říkávají.“

„Zdá se mi, že to nemá s rozumem co dělat — jsem jen učitelkou piana.“

Vykroužila opět starodávnou poklonu, „když se mu tak líbila,“ a rychle odešla.

Probošt si ji opakoval celičkou, pokud ji viděl: „Vida, sama se živí, nikoho nemá, chudáček. Ale veselá je jako pěnkavka a šelma a rozkošná jak její babička. Vdávat prý se nechce, ale shýbá se pro

list, když se má proto zardět — jako její babička. Marja Lindova.“

Šel v jejích stopách a kde našel otisk její nožky, ťukal do něho hůlkou.

IV.

Park byl již řídký, i spatřil kdesi v dálce světlý šat jak Marjin, ale vedle něho mužskou postavu. Byla — nebyla to ona? Prve se rděla, pak mu odspěchala, než se s ní domluvil — proč by to nemohla být ona?

Duše, zhřívající se u srdce, užasla, jak se na něm černý popel tou myšlenkou pohnul, div že jí nezasypal. „Žárlí, staroch,“ poznamenala mrzutě.

„Budiž, třeba tedy žárlím, chceš-li,“ odmítal probošt, „ale což má být taková mladá dívčinka oloupena o mladost?“

„A není-li to ona?“ zlobila se, vidouc hasnout svůj ohýnek.

„Možná, ale rděla se a utekla mi. Což to neznám?“

„Pak také asi víš, že dívčinky toužívají, aby byly brzo o mladost oloupeny.“

„Nerozum!“

Nic s ním nespravila, i vyběhla raději do očí, aby sledovala světlý šat, a říkala: „Tohle je Marja? Což pak nevidíš, jak jinak jde? A kmitají se tu ty ruce jako její? Není to ona, není.“

Chtělo se mu skoro věřit, nicméně jim pro jistotu nadcházel, protože ručka mohla být i v zajetí a nemusela se honit podle těla, a ba i krok tím mohl býti pozměněn. Rozešli se mu však dříve, než došel na dohled, ona ven a on zpět, což ho mrzelo jako nová nejistota. Pro všecky případy se tedy odhodlal, že si prohlédne aspoň jej. A prohlížel velmi bedlivě i poznámkoval: „Jde jako důstojník. To by se tak právě hodilo jejímu něžnému kroku! — Hlavu sklání, a přece je vypiatý. Pyšný tvrdý chlap — a ona taková jemná a křehká. A vůbec to není možno!“ zatvrdil se na konec a stanul mu v cestě.

Neznámý vzhlédl, s mechanickou omluvou ustoupil, aby ho nechal projít, a teprve když se nepohnul, procitly mu oči ze zamyšlení a změřily si jej.

„Tvrdý chlap,“ řekl si probošt opět a zavadil oň slovem, aby i jeho řeč prozkoumal: „Dovolte mi jen krátkou otázku, pane. Jsem probošt Helebrant.“

Uklonil se a vyčkával.

„Proč mi neřeknete jméno, když jsem se představil?“ podráždil se.

‚Znal jsem vás i bez představení, pane probošte, a nevěděl jsem, že je to otázka, již ke mně máte. Jsem Jech.“

„Jech? To nic nepraví.“

„Jako každé jméno.“

„To ovšem není pravda,“ namítl a myslil při tom na Celestu a Marju.

„Snad je vaše zvučnější a moje zcela všední. Přál jste si ještě něčeho?“

„Proč sem chodíte?“ vyhrkl.

„Park je, tuším, veřejně přístupný.“

„Tak jsem to nemyslil, nejsem hlídač. Mluvíte se mnou úmyslně nepřátelsky, pane Jechu. Chtěl jsem říci, že by sem neměli chodit lidé, kterým sad nemůže být než lhostejný.“

Jech se na okamžik pozastavil, jako prve, když mu marně ustupoval s cesty. Mrak mu přelétl tvář, ale dal mu přejít, než promluvil, což probošta ještě více podráždilo.

„Ovládá se,“ myslil, „a já ne. Jistě mne strhne k hlouposti, a kdož ví, kdo celkem je a nemluvím-li s ním zbytečně.“ Již chtěl odejít, když v tom Jech promluvil: „Z čeho o mně soudíte, neznáte-li mne? Jsem vám politicky nepříjemný? Pak by bylo lépe vyhnouti se.“

„Provozuji snad kněžskou politiku?“ zpohrdlivěl. „Jsem z bývalého světa a je mi to vše —“

„Lhostejno?“

„Ne tak.“ Hledal výstižnější slovo.

„Tedy asi jako já zde v parku.“

„Tak.“

„Nicméně je nutno smířit se s obojím, je to mimo vaši chuť a nechuť.“

„Právě to je zlé. Chodíte sem denně?“

„Posud jsme si sebe nevšímali, pane probošte, když to nevíte, i bylo by zase možno, nemyslíte?“

„Bohužel máte pravdu,“ tepal rozčileně hůlkou. „Dal jsem se strhnout k rozmluvě zcela zbytečné a nesmyslné, jak máte právo myslit. Jsem starý, což je ostatně vedlejší.“

„Nejsem vinen, doufám.“

„Jste,“ vybuchl, „ostatně možná také nejste, nevím.“

Vše v něm vřelo nemožností přiblížit se jistotě, proto si aspoň ulehčil tím, že mu do očí zjistil, co si vytrvale v duchu opakoval: „Jste tvrdý člověk.“

„Jsem, jaký musím být,“ pokrčil Jech rameny, „život toho žádá.“

„Život!“ rozhorloval se, „co je život?“

„Patrně jste ho nikdy z blízka neviděl, toho našeho, tím méně pocítil, pane probošte. Ale proto přece jest a má tvrdou ruku. Poroučím se vám, pane probošte.“

Odešel a probošt stál nad poslední větou. Když po chvíli hůlka hlásila zemi jeho pohnutí, platilo to již novému hněvu. To duše, jež pozorovala zaražena zvířený

popel na svém krbu, přistihla ho zlou poznámkou: „Žárlíš, vida, a zatím život jest a má tvrdou ruku, a ona je také v ní."

„Chudáček," povzdechl. Kdykoliv pak se mu vrátilo slovo „tvrdost života", vždy ji viděl v Jechově podobě vedle ní a vždy se pozlobil, že s ním marně mluvil, že ničeho nezvěděl.

Jech naň myslil s chladným, odmítavým údivem, marně hledaje příčinu rozmluvy.

V.

Marja nevěděla o ničem; přišla druhého dne zase a navázala na včerejšek. Probošt se jí líbil a byl jí milý svou starodávnou láskou a stařeckou bláhovou vznětlivostí a zejména mnoho sliboval, z čeho mu nechtěla darovat ani jedinou vzpomínku. A aby ho vedla rychleji do dávných dob, vypůjčovala si jejich úsměvy a pohyby a hrála tu a tam. Zdali prý dělá dobře tehdejší poklonu, ptala se, a umí-li tak nabrat sukénku a sklonit hlavu a usmát se. Nač že to potřebuje vědět? Jednak z ješitnosti, jednak prý dovede docela jinak zahrát staré mistry, jejich sonaty i tance, když se vmyslí do lidí, kteří při nich tančili a své sny zapřádali, nebo dokonce hůlečkou poklepávali, jak on. Věří-li prý, že si včera při Mozartovi pobyla s ním, s panem proboštem doma? O, zcela zábavně: chodil po pokoji drobným temperamentním krokem, usedal občas, ale neklidně, stále jí pomáhaje v tempech i přízvucích, aby to znělo po dávnu, víc po jeho než po jejím. Když dohrála, musela se dát srdečně do smíchu, ne proto, že by jí byla její fantasie směšna, ale že jí byl Mozart pojednou nový, naprosto jiný.

„Jen že my již nejsme z Mozartovy doby," namítl, „my jsme prožívali živěji Schumanna a Schuberta."

„Tak? To je škoda. Mně se to tak líbilo."

„Pak si to myslete dál."

„Ale když to není pravda."

„Proč by? Já jsem vyrostl poblíž knížete, a ten byl zcela dle vašeho přání. Se svým kroužkem by vám mohl sedět ke všem klasikům, jak je míval rád, a já jsem se je naučil žít u něho."

„Aha — tedy přece?"

„Jen že mládí má vždy ještě svůj zvláštní svět, a tomu nechtěl starý pán rozumět."

„Jako všichni staří — a mladí na oplátku také. Zdali pak také klepal hůlkou, když vás přistihl ve vašem světě?"

„Tuhle tou."

„A dal vám ji?" podivila se.

„Měl mne rád a dal mi i víc, i leccos ze své povahy; jsem s ním poněkud spřízněn."

„Tedy dokonce šlechtic."

„Napolo; matka byla měštka."

Poškubla hlavou, pohlédla naň po očku, ale vidouc, že má v očích samo světlo, nezastavila zvědavého škádlení: „Až budu zase hrát něco z jeho světa, budu si knížete představovat ve vaší podobě, ano?"

Přivolil a dovolil jí stejně laskavě blížit se dál a dál tomu, co jí mohl říci rázem. Těšila jej průhledná hra.

„Byl vám hodně podoben?"

„Byl mnohem mladší než já teď."

„Však vám také není, kolik říkáte, díváte se o třicet let mlaději."

„To jen má duše, všetečko, a ta by nejraději zapřela padesát."

„O, o — to již přece nejde, což je dobře, protože bych vás nemohla mít tak ráda jako teď."

„A máte?"

„Trošinku."

Vzal jí ruku a pohladil: „Aspoň tolik, abyste mi ruku nevzala — a s tím jsem spokojen — zatím."

„Měla babička také takovou?"

Něco mu přelétlo tváří, čemu zcela nerozuměla, ale zdálo se jí, že vzpomínka nebyla nemilá.

„Když jsem vás viděl po prvé a po druhé, myslil jsem, že ano, ale mýlil jsem se. Ne, nerozpřádejte to dál, vy sama jste jí podobna jak oko oku, a čím jste veselejší, tím jste podobnější. Ale ruka? Od té doby, co vím, že jste učitelkou piana, vidím, oč je jiná. Štíhlejší a energičtější. To prací. Je těžký takový život?"

Zarazil se při tom slově, vzpomnělť na Jecha, ale to byl jen okamžik, neboť hned na to se upial veškerou pozorností na její tvář, jako by mělo přijít osudové slovo. Nepřišlo. Její ton byl lehký, jakoby hry nepřerušovala.

„Jak kdy," vyprávěla, „u nadaných dětí a u hodných lidí je to radost. Práce je to u těch ostatních."

„Což učíte i nenadané?"

„Jak bych se uživila? Teď je hudba v módě, i bereme z ní suchý chlebíček stejně vděčně jako koláče, neboť ne samou dobrotou živ je člověk."

Hleděl na ni tak lítostivě, že se rozesmála.

„To pro ten suchý chléb," vysvětloval.

„My, kteří nejsme z knížecí krve, dovedeme s ním být zcela vesele spokojeni."

Ač to znělo vesele, přijal to po svém: „Tvrdý život — a ona, taková něžná a jemná, celé dni v něm." Vzdychl si.

„Řekla jsem něco zlého?“ ulekla se. „Nechtěla jsem, ale byl jste tak dlouho hodný, že jsem se přestala starat o slova. Nemyslila jsem tou knížecí krví — nic zlého.“

„A tak,“ připomínal si a přisvědčoval něčemu v sobě: Neumíte vybřednout, dítě, právě jako já. Kdybych se byl proto mrzel, byla byste to teď ještě stupňovala.

„Tedy se nehněváte?“

„Což za to mohu, — je to něco zlého, že ji mám polovic v sobě? Bylo mi to dobré i zlé. Ostatně on byl dobrý člověk po svém způsobu a není vinen, že mi říkají zde poloknīže.“

„Jsem ráda, že se nehněváte.“

„Jak bych mohl na vás. To mi vlezlo do hlavy něco jiného.“

„Že jste tak hodný, přiznám se za pokání, že vás mám radši, než jsem prve řekla.“

„Opravdu?“

„Ale nesmíte myslit tuze mnoho, jen o něco víc než trošku.“

„Víc než včera?“

Odmlčela se a zlákala tím jeho oči k sobě. Chtěla tomu, mělať za lubem otázku, jež mohla jen v pohledu nabýt čistého přízvuku, nezkaleného zvědavostí.

„Přiznal jste se tak lehce a prostě ke knížeti, pane probošte; kdybyste mi tak přiznal, že jste měl mou babičku trochu rád, přidala bych dvojnásob.“

Odvrátil se a neodpověděl, až mohl v očích přinést celou měkkost, kterou chtěl, a pokoj: „Neznala jste ji? Ani na obrázku?“

„Nenechala mi žádného — nebo se ztratil.“

„Chtěla byste ji vidět?“

„Máte ji?“ užasla. To bylo víc, než očekávala.

„Našel jsem obrázek ve starých památkách. Přijďte se naň podívat. Je zarámován, nemohu ho přinést sem.“

„Do proboštského domu? — Přijdu. Kdy smím?“

„Kdy můžete, mám více času nežli vy; nežiji už z práce. Dnes? O čtvrté?“ Urychloval a zkracoval lhůtu dychtivě a zarmoutil se, že nemohla, majíc v tu dobu právě nejrobotnější chvíle. Když však určila šestou, spokojil se.

„Ale neodpověděl jste mi,“ dodala, „co jsem chtěla výslovně slyšet.“

„Něco za něco,“ zveseloval se, „kdybyste mi dovolila, abych vám nemusel říkat slečno, ale jen po přátelsku Marjo, vyznal bych.“

„Říkal jste jí také jen Celesto?“

„Smím?“ neslevoval.

„Ano.“

„Tedy také ano. Časem jsem říkal: Celesto.“

„Časem?“ smála se, „za to i mně jen časem smíte. A teď, když jistojistě vím, z čeho jsem vás od začátku podezřívala — poroučím se vám.“

„Do šesti hodin, Marjo.“

Smála se zas, ale neohlédla se, za trest.

„Vida, stařečka! Po uši byl zamilován. A ten obrázek na něm vymámím.“

VI.

Díval se za ní šťastně a laskavě, ale když začala pozbývat určitosti jeho starým očím, zpozorněl. Byla tak podobna té včerejší.

A bylo po štěstí a po laskavosti, když si to uvědomil. Zaklepal hůlkou a dal se za ní, ale kdež pak staré nohy! Ztratila se. A když pak na druhém konci parku někoho uviděl, dvojici, nebylo jiné jistoty, než že jeden z nich byl Jech. Zaměřil k nim, ale marně, setkal se opět jen s ním samým.

„Máme na sebe štěstí,“ pozdravoval nazloben.

„Nebo neštěstí. Můžeme se však dohodnout a rozdělit se o park, abychom si ušetřili nesnází.“

„Děkuji. Nepostoupím vám ničeho. Ničeho,“ opakoval ostře.

„I já si ponechám svoje.“

„Tak. — Směl bych aspoň zvědět, kdo jste?“

„Právník, pane probošte.“

„Student?“

„Posud student, ale i koncipient v advokátní kanceláři.“

„Jak to tedy studujete?“

„O něco pomaleji než někteří šťastlivci, což je osud chudých. My se musíme probíjet, chceme-li dospět někam.“

„Tak, tak. Všichni jen pracují a rvou se o život, a nic to není. Říkají to jako pochválem.“

„Není to v pořádku?“

„Jak u koho. Mluvíte-li jen o sobě, s pánem bohem, ale potřebuji výjimky.“

„Račte smlouvat se životem, je to v jeho moci.“

Probošt naň shlédl, ale tentokrát se nedal strhnout k uštěpačné polemice, ač se mu drala na jazyk. Naměřil k svému závěru: „Nechtěl byste mi něco udělat k vůli?“ (Pokračování.)

✱

LITERATURA.

Jos. R. Hradecký: *Blouznivci ze Studnic.* Romány české vesnice. Díl I. Besedy s dobrými autory, sv. VII., nákl. B. Kočího v Praze. Týž: *Vant.* Román. Nákl. Al. Hynka v Praze.

Podivnou směsí romantiky a naturalismu, sentimentálnosti a triviality jsou „Blouznivci ze Studnic". Některý jejich článek (npř. „Oblak") vyniká originalitou vskutku poetickou v námětu i v invenci postav — ale v zápětí je dojem porušen jakousi triviální zúmyslností, jmenovitě tam, kde spisovatel pachtí se po naturalistickém humoru — a tento vůbec nezdá se jeho působištěm. Autor sešrotuje tu výjevy, které by potřebovaly silného a zkušeného pera K. M. Čapkova, aby grotesknost nepůsobila trapně tam, kde má nabýti klasické síly. Ale toto neovládnutí humoru není tak podstatnou vadou těchto románů o rozličných blouznivých typech české vesnice jako to, že na místě přirozeně vyvinutého postupu dějového a zejména na místě psychologického základu, který tyto „blouznivce" má nám osvětliti a přiblížiti, shledáme neústrojné, náhlé nastavování děje a výklady názorů autorových osobami, v jichž ústech jsou nemístny a nepřirozeny. Především bylo by však nutno znáti spolehlivě ovzduší, kde vyrostla tato blouznivá raça, je-li z hor či rovin — tak jako jest nám základem pochopení určitost místa v Jiráskově kronice „U nás" neb v Holečkových „Našich". „Blouznivci" nemají dosti ideové samostatnosti, dosti jednotící síly myšlenkové, aby obstáli bez této pevné půdy. Nejasnost v tomto směru jest hlavní překážkou zdaru autorova, jenž jinak je silný v invenci; odvaha ve volbě námětů však stává se nerozvážností, nemůže-li za ně odpovídati do všech důsledků. Práce Hradeckého bohužel často činí dojem, že píše, jen aby psal; jeho umění nestačí zmoci npř. „Bílý oblak", příběh ženy záhadné vášně, z jiného světa, a jejím vlivu ve vesnickém prostředí; stačí však na barvité zachycení několika podružných postav, kde rozhoduje drobnomalba a ne jejich úloha v celkovém ději. Rovněž „Pijící žena", která vůbec není „románem z české vesnice", ale episodou ze života několika umělců v Praze, líčených zase diskreditovaným literárním způsobem, povrchně, beze vystižení skutečného života vnějšího i vnitřního — má dobré stránky jen v některých podrobných nápadech. — Rodinné kroniky „Rodiče i děti" a „Stará rytina" mají velké logické mezery. Zabýváme se knihou vůbec jen v důvěře ve skutečný talent autorův, přihlížejíce k celé jeho snaze; bez tohoto předpokladu jevily by se nám „Blouznivci ze Studnic" téměř jen sentimentálními povídkami vesnickými, neblahé paměti, v jichž vyhynutí jsme dávno věřili. Srovnáme-li tyto „blouznivce", líčené se snahou realistickou, s romantickými, patetickými postavami Karoliny Světlé, shledáme tyto mnohem věrohodnějšími. — Ve „Vantu" pokouší se Hradecký o docílení toho, co chybí „Blouznivcům": o myšlenkovou, ucelující výslednici, pevněji založenou. Činí tak na základě široké látky, v níž svádí — ale nespojuje — rozličné proudy myšlenkové, které nechává vyskytovati se zcela dle životní nahodilosti. Vytkl si tu sympatický úkol: cestu dělníka k ideální výši morální, v práci i v niterném životě. Z této knihy nejsilněji mluví příznačná vlastnost autorova, tvořící pozadí též ostatních jeho prací: jasný optimistický názor na život. Ale právě zde neměl by jej čtenáři podávati jako skutečnost, kterou prostě nutno uznati, ale musil by odůvodniti jeho existenci ve Vantovi, hrdinovi románu, a tím tohoto podepříti. Tím, že tak nečiní, že vůbec staví Vanta na jeviště již připraveného pro svůj účel, bez osvětlení jeho minulosti, zůstává dojem četby stále vratký, nepřesvědčivý. Vratkost ta vyplývá i z jiných složek; Hradecký píše zřejmě snadně, ale ne dosti dbale. Bez uměleckého zápasu, bez důrazné snahy, jen klade obrazy ploše vedle sebe, jak se namanou; nedává látce vyzráti, podstatu nahrazuje množstvím, příhodám, které toho nezasluhují, věnuje obšírné, ale bezvýrazné líčení, ač jiná místa svědčí o tom, že dovede se zhustiti k líčení svéráznému a poutavému; themata hovorů na nichž mu záleží, vsouvá neorganicky, takže často lze říci o jeho románu právem to, co sám paušálně a tudíž neprávem říká na str. 52 o románech ženských. Zpátečnickým dojmem působí povrchnost, se kterou projednává některé důležité otázky, npř. ženskou emancipaci; často vypomáhá si frasemi. Neboť co jiného je věta „práce není první povinností života; první povinností života jest býti šťastným" — přemýšlíme-li o ní vážně? Naivnosti v ději i jeho podání někdy jsou sice velmi milé, jindy však hodně protivné. Zřejmá vloha, ušlechtilý cíl a naprosto nedostatečná kázeň umělecká jsou hlavní příznaky „Vanta". Zajímavým je též, pokud se odchyluje od běžného myšlenkového proudu dělnictva. Vant hledá štěstí nikoli předem v sociálním vyrovnání, ale v prohloubení svého poměru k práci. Pracuje vyhýbá se zatížení života předčasným manželstvím, cílem jeho jest, státi se strojvůdcem. Při tom shledává se v kruzích dělnických i mimo ně s rozmanitými typy mužů a žen; vedle skutečných předloh životních jsou tu zřejmy i kombinace. V širokosti látky místo jednotného proudu nacházíme však rozptýlení. Význačněji vystupují episody snaživce Dvořáka a Jany Burešové, zajímavý je Helenin deník z doby amerického pobytu — jest však zcela samostatným vypravováním bez vlivné sou-

vislosti s románem. Citově jímavé jsou vzpomínky z domova (str. 253 a násl.). Hezkou invencí je postava sestry „Klobíčka“ — ale její pozdější kariéra pěvecká je zkreslena, osnova bez veškeré znalosti poměrů — a pak ji autor zapomene vůbec. — Zabývajíce se románem obšírně, vzhledem k jeho významu jak pro autora, tak pro ovzduší, z něhož jest čerpán, musíme bohužel také konstatovati, jak velmi nedbale jest psán, a to nejen po stránce jazykové („procházeje se o k o l o(!) Vltavy“ hned na prvé řádce). Vant dozvídá se na př. na str. 2. od bratra Kristina, že tato učí se modistkou; v týž večer (str. 10.) jí praví: „Když mi váš bratr řekl, že jste se nechtěla učit modistkou a šla radši do továrny. Mohla jste si později pořídit krámek . . .“ — Vant vrátí se počátkem října od rodičů do Prahy a je bez zaměstnání. Záhy za ním — (nejpozději v listopadu) — přijede Helena a ihned odcestuje do Ameriky. Později se dovídáme, že ještě po té na nový rok Helena očekávala Vanta doma na venkově — a ještě později vzpomínají spolu na to, jak z j a r a odjížděla do Ameriky! — Román končí za války; při tom se mluví o nedávné oslavě dělnického svátku a pozdější velké veřejné schůzi dělnictva — což, jak známo, ve válce bylo vyloučeno. Atd. Také v milostné episodě Kristy s neznámým vojákem, jinak pěkně zosnované, jsou časové i dějové nemožnosti. Velice nechutně působí projednávání otázky oplodnění Heleny, ne pro věc samu, ale pro neschopnost autorovu přemoci umělecky věc tak delikátní. Všude, kde spisovatel pracuje dle skutečnosti, i tam, kde třeba opouští půdu reální, ale má oporu ve spolehlivém citu, má větší zdar, než tam, kde kombinuje a kombinaci spojuje s tendencí. Především chybí mu však zbystření představy o práci umělecké, zvýšení úrovně pojmu umění vůbec. Tam, kde tento vážný názor nalézáme, smíříme se snadno i se slabinami práce, neboť on jest důkazem i nutnosti, tvorbu vyvolávající; bez něho však činí práce jen dojem, že jest výsledkem pouhé ochotnické záliby měnící se po případě ve výdělečné zaměstnání. *Kaz.*

*

Tvrdá doba postavila nás chladně a zblízka před otázku války a s ní před otázku smrti. Laichterovo nakladatelství, které v předposledním svazku „Otázek a názorů“ přineslo Trnkův pokus o obhajobu a přehodnocení války, vydává jako další svazek Maeterlinckovu studii „Smrt“, jejíž hlavní smysl je zbavit člověka sinavého strachu před smrtí, která dobou velmi zlacinčla. Styl Maeterlinckovské filosofie jest obecně známý: jeho zkoumání nevyhýbá se nejobyčejnější otázce a záhadě všedního života, všecko si prohlubuje, nic nepřechází, není pro něho samozřejmosti, vidí za známým neznámé, za všedním nevšední, za prostým složité, jeho výklad, i při vlastnosti ryze francouzské, která ctí skvělé paradox a mnoho mu obětuje, naplňuje důvěrou právě pro svou přesnost: dramatická sráznost strhuje logicky pevným zřetězením odvážených fakt a myšlenkovým spětím i pojetím. Mezi jiným probírá *M.* čtyři bytující možnosti: úplné zničení, které se mu zdá nemožností již proto, že se na světě nic neztrácí; posmrtný život s naším nynějším vědomím je mu také nemožný pro přílišnou úzkost, obmezenost, osamocenost a ubohost našeho nynějšího vědomí; předpoklad, že by mělo zůstati stejně ohraničeno a ubohé i po smrti to, co se bude dívati tváří v tvář pravdě, zdá se mu nejhorší smrtí. Přecházeje k theosofii a neospiritismu, probírá jejich otázku a odvažuje se jejich cenění. Především nezaujímá příkrého stanoviska k převtělování, které má ethicky i citově všecku jeho lásku, dokonce prohlašuje, že převtělování je v zásadě dříve nebo později nevyhnutelno (princip zachování hmoty); vidí některé pozoruhodné, cenné prvky i v moderní theosofii, třebas nevybarvené a tápající (Crookes: existence duchových bytostí), staví se pouze proti doktrinářství, kde není zjištěného a kde běží o starou domněnku; obrací se k neospiritickému předpokladu (přijímá existenci duchů a přízraků) a spiritismu, k zprávám ze záhrobí (automatická řeč, písmo, křížové písmo, medium v tranci), bere věc zcela vážně a nepodceňuje ji, věří jménu Myersovu, Hodgsonovu, Lodgeho, Jamesovu; vypravuje podle záznamů schůzí o některých zvláště pozoruhodných a význačných případech, předvádí několik typických seancí, zastaví se zvláště u zajímavé okolnosti, že zprávy ze záhrobí jsou vesměs neurčité a vyhýbavé právě tam, kde bychom si přáli jasno a pravdy. *M.* je nakloněn myšlence, že tu jde o případy pohraničního, přechodného stavu. Nevěří, že obdržíme někdy od mrtvého, žije-li dále, něco hrubě důležitého. Posmrtný život bez vědomí, zásadně rovný úplnému zničení, byl by možný tehdy, kdybychom popřeli vůbec možnost vesmírného vědomí; připustíme-li je, lze věřit v posmrtný život s vědomím, které je zcela odlišné, širší, hlubší, daleko nesmírnější než naše nynější. Přijmeme-li pro své vědomí vývoj, přijmeme pro ně i všecky znaky nekonečna, neboť v něm splyne a zmizí. Jinak by druh smrti byl nepřijatelný a konec nepochopitelný (konec vývoje). Knihu přeložil Jan Kubišta; pokud jsem mohl z četby, ne srovnáním originálu posoudit a poznat, je překlad celkem dobrý a jasný. Studie přichází době vhod: uklidňuje; zbavuje ostnů; sprošťuje hrůzy; těší pohlédnout dobře a ostře smrti do očí a vidět, že její zlo a krutost je z největší části naučená, tradovaná fikce a autosugesce. *dy.*

*

TÝDEN.

Ve „Zvonu", „Naší řeči" (v této prof. Jakubcem a Fr. Frýdeckým) a v „Národních listech" (Jos. Holečkem) poukázáno bylo na některé typické příklady chyb mluvnických a přízvučných u předních básníků českých. Z toho usuzuje dr. Jos. Sedláček v „Národních listech" dne 15. července t. r., v článku „O prosodii v češtině Jaroslava Vrchlického", že „závora mlčení a schvalování všeho, co napsali přední naši básníci, (jest) tedy prolomena" — a na dvou sloupcích rozebírá sbírku básní Jaroslava Vrchlického „Sfinx" způsobem velice podrobným a důkladným, ale — naprosto nekvalifikovaným. Je nesporno, že — zejmena při výkladu ve škole — nelze mlčením pominouti neb dokonce schvalovati prohřešky proti duchu jazyka, ať v mluvnici, skladbě či prosodii; ale musí se tak díti způsobem chápajícím a pochopení vzbuzujícím. Dr. Sedláček všecko bere puntičkářsky doslovně, jaksi podle pravítka, nemaje pochopení ani pro volnost nejvíce samozřejmou, jako na př. daktylské počátky veršů na místě jambů, všeobecně připuštěné a užívané, ani pro karakteristiku, které nabývá verš, po případě celá báseň nepravidelnostmi rytmu. Ale i tam, kde skutečná chyba jest, nesmí oprávce býti pouhým oprávcem a obmeziti se jen na výtku, nýbrž hledati zprostředkování v celkovém způsobu dikce, kterou určitý autor v určité době si osvojil. Nebude na př. dnes zazlívati mluvnické a syntaktické chyby Máchovi. Tak i Zeyer a Vrchlický ulpěli na návyku určité doby, kterého nelze kárati dle dnešního požadavku, leda opraviti tam, kde to lze bez ujmy podstaty díla, tedy autoritou šetrnou a povolanou, na př. upravóvateli definitivního vydání díla Jar. Vrchlického. Na článek dra Sedláčka trefně odpověděl Vladimír Frída ve „Venkově" dne 21. července t. r., zabývaje se podrobně jednotlivými námitkami. My zde prostě podotýkáme, že díla básnického, jehož cena sama v sobě i jako součástky celého díla životního je nesporná a samozřejmá, i když odchyluje se od našeho požadavku na ryzost jazykovou, nelze opravovati jako školní úkol, červeným zatržením chyb, ale právě vždy se zřetelem na cenu jeho svrchu dotčenou. Hledajíce cestu k tomuto způsobu uveřejnili jsme před časem svá upozornění.

*

* Flaubert se svými dramatickými pracemi, přes to, že měl dobrého rádce Bouilheta, nebyl šťasten a zažil z té příčiny mnoho zklamání a trpkosti. Féerii, kterou dokončil s přispěním Bouilheta 5./12. 1862, předčítal teprve 10./12. 1863 v divadle Châtelet. Po četbě kus odpočíval, přes to, že Flauberta poctívali návštěvou v Croissetu různí herci a herečky, aby zamluvili si úlohu. Začal psáti „Sexe faible" r. 1870 a předčítal r. 1873 první akt Moskviťanu (Turgeněvovi), jenž práci pochválil. Téhož roku, jak Flaubert píše, navštívili ho v Croissetu: „Gigantický Arthur Fouteuillat a mme Doche (herečka, která vytvořila „Dámu s kameliemi" v kuse Alex. Dumasa). Účel byl získati úlohy v kuse toho dobráka Flauberta. Mme Doche byla odhodlána přerušiti smlouvu s Odéonem, dostane-li titulní roli. Týkalo se to kusu „Kandidát". Flaubert měl však tehdy z něho pouhý náčrt, neboť jak u románu, počínal si v práci dramatické. Nejdříve vypracoval si náčrt díla, poté konal studia a shromažďoval poznámky, než přikročil k nástinu dramatu, a teprve když vše i s poznámkami připravil si, učinil rozvrh díla a jal se pracovati. „Sexe faible" měl se předčítati zase v Cluny a v říjnu se hráti r. 1874. Najímali se již i herci, ale pojednou vše utuchlo. Kus odložen na prosinec. Flaubert vzal svou práci zpět a svěřil ji Paragallovi, jenž slíbil vzíti ji na scénu v Gymnase, kde však nebyla vůbec sehrána. R. 1878 měla féerie sehrána býti v divadle la Gaité. Řed. Winschenk slíbil Flaubertovi zatím čtenou zkoušku, ale měl především rukopis předložiti „sympatickému ministru krásných umění". Flaubert dal pořídit opis, byl u ministra Bardouxa docela i hostem na obědě, ale přes to, že o féerii mnoho se psalo, nesehrála se nikdy. Vyšla sice tiskem, ale teprve r. 1880 v časopise „La Vie moderne", s kterým měl Flaubert nedorozumění téměř před svým skonem. Marně Flaubert volával: „Sehraje-li se féerie za mého života?" Nesehrála se. R. 1880 měl návštěvu a napsal o ní: „Dnes navštívil mne hudební skladatel anglický p. Lee. Chce zhudebniti ‚Château des coeurs' pro divadlo Strand." Avšak Flaubert tehdy již nedůvěřoval ničemu, nevěřil, že p. Lee přikročí k práci. Měl zkušenosti z loňska. R. 1879 vyjednával s ním Reyer o zhudebnění Salâmmbo a vše rozplynulo se. Práce nechopil se ten ni onen hudební skladatel. Slávou jedinou zůstávalo pro Flauberta dílo „Paní Bovaryová". A toto dílo k posledu autor doslovně sám nenáviděl, maje za přednější „Výchovu sentimentální" a „Sv. Antonína" a konečně „pekelné dílo", které ho stálo nejvíce starostí: „Bouvard a Pécuchet" a vyšlo r. 1881 jako dílo posmrtné. *K. V. H.*

*

* Velké ceny Francouzské akademie za rok 1917 po 10.000 fr. uděleny byly romanopisci Karlu Géniauxovi za román „Armelle Lonanais", otištěný v „Revue des deux Mondes", a lyriku Francisovi Jammesovi.

*

K tomuto číslu připojena jest jako příloha reprodukce originálu Augustina Piepenhagena (1791 až 1868) „Mlýn na samotě".

V Praze, dne 30. srpna 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



E. Sokol:

V PROBOŠTSKÉM DOMĚ.

(Pokračování.)

Divno, že právě ode mne žádáte, když se mi zdá, že vám nejsem sympatický."

„Právě proto. Velmi byste mne potěšil, kdybyste přicházel o půl hodiny později. Jsem stár a nemohu svých zvyků lehce měnit."

„A já se musím bohužel ohlížet na čas, který je mi vyměřen."

„Její čas?" oplatil mu úskočně úštěpek, chtěje se tak nenápadně přiblížit k ní.

„Víte-li to, tedy i její."

„Slečny přec mívají času víc než dost. Či se také rve o život jak vy?"

„Je to s námi zlé, pane probošte, ale nelze na tom ničeho měnit. My nemůžeme se životem smlouvat, musíme jej opravdu přemáhat — a poslouchat."

Rozešli se. Probošt více nechtěl, byl jist, že ona, ubohá, nejen život má proti sobě, ale i osud, který jí postavil v cestu takového, takového Jecha, pro nějž neměl dost tvrdého slova. Nedovedl dobře odhadnout, na koho z obou se více zlobí: na život či na Jecha, ba chvílemi se přistihl, že se i na ni mrzí. Ale to jen dopoledne. Pak se již začal těšit, jak přijde za ním.

VII.

Proboštský dům byl uprostřed mezi sobě podobnými v kapitulní ulici, na straně, kudy zřídka kdo přešel, protože tam jiných domů kromě kanovnických nebylo, a ty měly velmi tiché obyvatelstvo. Pro prázdnotu ulice připadalo Marji, že ji všecka protější okna sledují, i rozhlédla se bezděky, zda jí někdo nevidí, než vklouzla do vysokých dveří.

Tam již bylo dobře. Chodba byla tichá jako v klášteře, žádné dveře se zvědavě neotevřely, žádná tvář nevyhlédla, aby se na ni podívala a zeptala, co tu chce, cizinka. Vstoupila na dubové schodiště, nadnášejíc se, aby nevrzalo, postála v horní útulnější síni, aby se spřátelila s domem. Starobylá lahoda se uvíjela v tichu kol výklenků s amorety, kol těžkých řezaných lavic a několika obrazů, jež kmitavé lampičky měnily dole v podivně plápolající barevné skvrny a v černý stín nahoře.

„Zvláštní, trochu chrámové," pomyslila si a hádala, na kterou kliku sáhnout by bylo nejbezpečnější, aby nevyburcovala něčeho svou světskostí ze svatého klidu. V tom se otevřely dveře proti ní, v nich stanula na okamžik stařenka, zírajíc upřeně na ni. Vztáhla jí ruce vstříc a zvolala: „Celinko!"

Nebránila se, podala ruce, a poslechla jemného tlaku a nesouvislého vítání a pobízení, do něhož se ihned vmísil známější hlas: „Že je to ona!"

Nedostala se k slovu. Každý za jednu ruku ji vzal, zavedli si ji doprostřed pokoje k světlu, kde se mezi nimi rozpředla horlivá rozprávka.

„Je to ona, teto Klotko, nebo není?"

Teta pokyvovala, prohlížela tvář a vlas a šat a každý rys a každý záhybek a žvatlala se srdečně vlídným názvukem: „Hned jsem ji poznala, sotva jsem ji uviděla, ačkoli tam bylo jenom pološero. Jak bych nepoznala! Je to přece ona, je, je! Jak bych nepoznala!"

„Když jsem ti napřed řekl, kdo přijde, to je to."

„Mohla přece i jiná slečna přijít."

„Ovšem, za mnou chodívá tuze mnoho slečen."

„I dej pokoj. Poznala jsem ji. Což pak nevidíš tu tvář a nepoznáš jí?"

„Což pak já."

„No tys ji myslím znal lépe než já, ne? A ta barva vlasu, to je jako zázrak. Ani o stíneček jiná. Kdyby byl staro-

dávnější účes, ví bůh, lekla bych se, že mrtví vstávají.“

„Umíš se jen lekat. Já bych se radoval.“

„Ale nech mne a nezlob. Jako bys ještě nevěděl, že to já jen tak, a jen mne zahanbuješ. A ty oči, Maxe!“

„Nu, nu, nu, moc se mi do nich díváš. Jsou trochu podobny, to stačí.“

„Trochu!“ rozhořčila se. „Bože mne netrestej! Zasmějte se, Celinko, tak. A nyní řekni: nejsou to tytéž oči? A rty a zuby, i ta mezírka mezi horními, i brada — nu řekni!“

Marja stála mezi nimi a zvolna se vzpamatovávala. Usmívala se bez pobídky jasněji a jasněji, pozorujíc je. On byl suchý a zaostřelý i v škádlení, ona kulaťoučká tělem, pohybem i slovem; mile byla zvědava, mile užaslá, mile se durdila, když jí odporoval, a on? Jaký šelma! — myslila si pod kůží, sledujíc, jak ji donucuje k novému a novému výkladu o podobě, ke stálému vynalézání a tvrzení, jako by se nemohl nasytit. Teprve když ji měl hovorným obdivem popsánu až po střevíček, zasmál se vesele a zastavil tetu: „Dost, Klotko, dost! Myslíš, že potřebuji tvých důkazů? O tři dni dříve vím všecko, o tři dni dřív. A já jsem ji slyšel i mluvit, a ty ještě ne, protože před tvou výmluvností oněměla.“

Stařenka spráskla ruce: „Ty zlobohu, ty! Tak ty se mnou starou? Schválně mne zesměšňuješ? Mluvit mne nutíš, místo abych se hosta ujala. Pojďte, Celesto, odpusťte mi, já hned všecko, odpusťte mi, a jemu také, Celinko.“

„Vždyť je to Marja!“ neustával.

„Baže Marja, což pak nevím? Ale jsem všecka spletena.“

„Myslím, že je to zde jedno, Marja nebo Celesta,“ promluvila po prvé. „Znali jste oba moji babičku a ke mně jste oba laskavi.“

„Tak vidíš,“ odbyla stařenka probošta a spokojeně běžela zatáhnout za rukojeť, aby rozhoupala dole zvonek a probudila dole život. Nemilovali nových vynálezů — všimla si Marja, a teď již cele pocítila kouzlo starobylosti mezi nimi, jež k ní prve ještě nemělo přístupu.

„U vás je jiný svět než tam venku,“ řekla usedajíc.

Starý probošt radostně přisvědčil: „Pěknější, Marjo, pěknější. Líbí se vám? To jsem rád.“

VIII.

Povečeřeli; nedali staroušci jinak.

Mezitím a mezi hovory se Marja rozhlížela. Pěkný, krásný pokoj z dávných dob, takový vznešený. A vedle po obou stranách slyšela šukání služek, rozžehajících lustry. „Jak slavně se mi chce pan probošt ukázat!“ myslila si, a on to ihned vyčetl, protože s ní oka nespouštěl.

„Stává se zřídka u nás,“ vysvětloval, „zřídka, že bychom vyvolávali všecky duchy minulosti. Ani to již neumějí naši famulové, jak vidíte, dlouho jim to trvá.“

Ale byla pak za to sláva, když se dveře otevřely! Světlo svěc se zatřepotalo na lesklých plochách nábytku, rozdrobilo se v barevnou tříšť na skleněných hranolech a věncích lustrových a měkce padalo do unylých látek něžných křesel a pohovek, a byl to jediný chvějící se život, jenž toužil do sebe vssát i — sobě podobný ruch lidí.

Stařenka vedla Marju, protože probošt byl poněkud rozechvěn, vedla ji nejprve do „knížecího“ a přímo před knížecí portrét.

Marja se zadívala a sklouzla pak pohledem po tváři proboštově. Teta si toho dobře všimla a byla dojata. Poznamenala omlouvavě: „Byl mnohem mladší. Takoví staří, jako my, nedávají se již malovat; obraz má být něco hezkého, že, Celinko? On byl vskutku hezký; toto roucho je příliš slavnostní, byl jinak jemnější, že, Maxe?“

„Snad k tobě. Já naň vzpomínám nejčastěji, když hůlkou poklepávám. Také to dělal, když byl podrážděn. Ale měl rád umění a nádheru, proto mi dal k svému obrazu i salon jako rámec. Jen že není lidí, kteří by mu v něm dělali společnost, jak býval zvyklý. Místo nich mu časem aspoň lustry zažehnem; světla se třepotají jako tenkrát, nezměnila svého života; totiž tato, a jiných mu sem nezavedu, zvláště ne těch vašich prudkých, v nichž vše tuhne a ledovatí. Ale pojďme se podívat na tu, pro niž jste sem přišla.“

Teď převzal vedení on, spěchaje do protější komnaty. Marja byla dychtiva, i neměla teď smyslu pro tichý, umně vykládaný nábytek a pro nic vedlejšího; pociťovala jen všeobecný dojem větší důvěrnosti než v „knížecím“, a i ta jen výše nadnesla touhu, aby již byla u ní, u babičky. Nebylo v ní žalu ani stesku, ba ani silné lásky, bylať jí babička jen slovnou vzpomínkou. Tlumeně zvědavá byla touha pohlédnout za sebe o dva lidské věky, vidět cestu života pojednou přímým průsekem daleko otevřenu.

Našla ji hned, rozkošnou miniaturu v oválném rámci. Tvář mladistvá, zardělá, pohled naivně veselý, rty jako

k žertu nakrouženy, vše neseno malým, zdravým poprsím na jemném krku.

„To je babička? To jsem já?“ — Utkvěla na jejích očích, aby se jimi vmyslila a a vcítila do hravosti lahodou rozkochané, jež z ní sálala jako živelný projev bytosti. Dívala se, myslila, pak zavrtěla hlavou: „Ne, ne, nač tu myslit, nejsi-li jako ona? Její smích byl stvořen, proto je i v jejím vlase, i v té mašli. Je jasný, jak by byl právě teď dozněl na dosah ruky, a přece je dálka mezi vámi; a v co se změnil, než ji přešel? Ale byl —, a je nyní tvůj, jako i ona, mladičká babička.“

Probošt těkal s obrazu na ni a zpět a také zavrtěl hlavou jako ona. Střetli se v porozumění, ona se usmála rozpačitě, on tesklivě.!

„Nejsem to přece jen já,“ pravila skoro kajícně.

„Ne tak zcela, jak jsem myslil,“ vyznával i on. „Je něco, nelze toho vyjádřit, co přes všecku podobu je jiné, jiné.“

„Vždyť nejsem jen její, jsem i otcova a dědova.“

Zarazil se, nepřisvědčil, neodmítl, sundal obraz a přenesl jej do plného světla.

Stařenka, jež posud mlčela, nezdržela se již: „Co povídáte oba takové nerozumné věci? To je tím, že nejste nyní v takové míře, jako když Celinka seděla malíři. Byla ona rozechvělá jako vy? Smála se. Chtělo se jí smát, protože byla ráda na světě, a vy tu přemýšlíte div ne o věčnosti, ač byste právě teď měli být rádi na světě. Zasmějte se, Marjo, jinak, ne tak vážně, to jen zvyšuje rozdíl. Co pak neumíte být rozpustilá?“

„Babička bývala?“

„Všecky jsme bývaly, protože jsme byly mlády. Vida, teď jí začínáte být podobnější, všimni si, Maxe.“

Díval se beztoho, a bylo v tom tolik touhy, že Marja pohodila hlavou a prohlásila: Počkejte, musíme zapomnět, že tu cos bylo, musíme myslit, že je hezky na světě, a pak se podíváme na sebe znovu, ano? Pojďte, ukažte mi všecko, co tu máte. Je to také rámec k ní jako tam ke knížeti?“

„Ba je,“ přisvědčovala teta. „Já jsem nebyla při tom, když jej skládal, protože jsem přišla za ním teprv před dvacíti lety, až jsme byli oba šediví. Ale znám to tu vše, protože jsme byli mládi spolu a pak mi i leccos na sebe pověděl, třeba že ne všecko. Ale i tak vím o něm, panečku, věci! Všecko vám jednou povím, jen musíte častěji přijít, najednou by to nešlo.“

Slíbila a dala se vést ke skleníku s figurkami, talířky a košíčky, z nichž každý měl svou historii, dala si ukazovat obrázky, užasla nad jemně stříhanými silhouetkami, o nichž musela věřit, že i to je babička, vystrojená k zahradní slavnosti v knížecím parku a pak skotačící s pastýřkami sobě podobnými, z nichž nejmenší byla ona, teta Tylda, nyní taková kulatá stařenka. Tomu se musela smát zcela srdečně, protože silhouetka tančila vesele, ruce v bok a nožku v smělém švihu pohozenu stranou. Zapomněla na chvíli na probošta, jenž ji dychtivě sledoval a přirovnával k portrétu. Za to stařenka nezapomněla a pojednou ho přistihla vítězně při činu: „Je to ona, nebo, ne?“ zahartusila.

„Teď skoro, skoro,“ usmíval se blaženě. „Když ty s ní, Tyldo, mluvíš, je jí mnohem podobnější, ale přece ještě.“

„Jaké pak přece?“

„Něco je i v jejím smíchu jiného. Dokud jsem ji viděl v parku samu, nevšiml jsem si a nepoznal.“

„Je to chyba, pane probošte, nebo prospěch?“

„Nemůžete za to, pravda, no, nehněvejte se na starocha, který myslil, že se vrátila celá minulost, a teď se malićko zklamal.“

„Neodpustíte mi tedy tatínka a dědečka?“

„Znala jste děda?“

„Neznala, odešel prý také brzo, nebudu tedy ani já dlouho na světě, když mi všichni tak rychle umřeli.“

„Co to povídáte?“ zamračil se.

„Co je dělat, když je to tak? A snad je to tak lepší než dočkat se na starost zklamání, jako vy teď.“

„Ještě to byste mi chtěla provést?“

„Vám?“

„Máte snad někoho jiného?“

„Ale vás také přece nemám,“ zarděla se, „mám jen sebe.“

„Škoda,“ zalitoval. „Nebylo by to hezké Tyldo?“

„Jsi ty sobec vyběravý,“ pohrozila mu. „Já stará ti nestačuji? Chtěl bys mladší? Ja, ja, měl jsi odložit kleriku, mohls mít teď mladších kolem sebe celý věneček.“

Vzdychl si zcela opravdově, že si musela Marja znovu pomyslit a pak tetě pošeptat, nezdá-li se jí, že byl do babičky zamilován?

„Po uši,“ mrkla vesele.

„Co pak si to šeptáte?“ probudil se z minulosti.

„O vás, že jste měl přece jen složit kleriku, když jste měl příležitost. Proč jste to neudělal?“

Byla to jedna z otázek, které ho u ní zarážely svou přímostí. Pohleděl na ni

místo odpovědi, pak přešel pomalu do „knížecího“, ale ani hlavy k obrazu nezvedl a vrátil se.

Marji ho bylo líto, i odpověděla si za něj sama: „Život je tak zvláštní; zřídka otevírá přímou cestu a nikdy nedává tušit květu, jaké z něho uzraje ovoce.“

Pokyvoval a pojednou se obrátil k Tyldě: „To je ten rozdíl, vidíš?“

„Jaký rozdíl?“ pozastavila se.

„Byla by toto kdy řekla Celesta?“

„To ne, opravdu ne a já také ne. Máš pravdu, tato slečinka je mnohem moudřejší.“

„Ač by byla ráda tak šťastna, jak tam ta, kdyby mohla,“ zvroucněla Marja, hledíc nyní po prvé na babičku s pocitem něžné lásky.

Probošt jí podal ruku a ona cítíc teplo jeho stisku, vrátila se k minulé otázce: „Nehněváte se, že jsem jinaká než ona?“

„Je to tak patrně nutno — a dobře,“ smiřoval se.

„Ale jak bych vám byla milejší? Jak jsem, nebo jaká bych měla být?“

„Vy šelmo!“ smála se teta. „Co pak se přizná? Vždyť je do vás po uši zamilován.“

IX.

Když odcházela, zdála se jí tichá prázdnota chodeb mnohem přívětivější. Myslila, že by neškodilo po rozkošném přepychu vnitřku usednout na některou řezanou lávku a pod černým obrazem zpřísnět. Kdyby nebylo těch amoretů vedle, kteří nedají lahodě a laskavosti umřít. Proto ona je staruška taková milá a on tak obojí, chvíli tvrdý a zas roztomilý.

Dveře za ní zapadly a přijala ji tichá ulice. Ještě se ohlédla nahoru na osvětlená okna a hádala, zda zhasnou a odnesou si vzpomínky přes chodbu do svých obytných světnic, nebo zůstanou a znovu projdou minulost a pomazlí se s dávnými časy.

Nezhášeli, i pohodila rukama, jako by řekla: čekat nemohu — a vykročila k domovu. Div však nevrazila do člověka, jenž stanul těsně u ní a nasládle pozdravil. Zamrazilo ji náhlým přechodem, poznalať hlas.

„Slečna Lindova bývá na večírcích v kanovnických domech?“ otázal se přilínavě.

„Čekal jste po celou dobu přede dveřmi, pane Lyso?“ vzpamatovala se a zchladla odpudivě. „Kde jste byl schován, že jsem vás přehlédla?“

Ale Lysa se nevzdal ani svého tónu ani blízkosti. Byl již ve světáckém odkvětu a spoléhal již víc na okolnosti situace než na vlastní osobnost. Marjou pak byl tak zaujat, že byl ochoten stát se pro ni i usedlým měšťanem, kdyby nechtěla jinak. Posavadní odmítavost měl za vypočítavou, i nevzdával se naděje, tím méně se hodlal vzdát situace, již měl za zvlášť výhodnou.

„Čekal jsem vskutku, slečno, protože jsem viděl nebezpečí, jehož jste si neuvědomila, když jste svolila na takové večírky. Já jsem ovšem liberálních názorů, což pak já — ale neznáte maloměšťáctví. Jak jste se mohla odvážit tak pozdě a sama! Doprovodím vás a zachráním vás před vámi samou.“

Neodvětila a chtěla odejít, ale on se nedal odstrašit; stále jí byl po boku a hlas jeho byl stále lísavější. Musela stanout, nechtěla-li se objevit lidem s ním.

„Jděte, hnusíte se mi,“ stlumila hněvivě hlas.

Přijal to jako nejlaskavější pobídku.

Rozhlédla se bezradně ulicí, jejíž prázdnota ji teď dvojnásobně tísnila, připadloť jí zase, že se všecka okna na ni dívají, teď však zlomyslně a škodolibě, aby se pokochala za to, že jim prve tak snadno uklouzla. Volat? Prchnout někam, kamkoliv? Dozvonit se v proboštském domě pomoci? Rozhodla se pro to, v tom však se ozvaly na dlažbě pevné kroky, tak pevné, že jí připadly známy. Ohlédla se a nedbajíc již ničeho, vyběhla jim vstříc. „Alešo!“ zvolala radostně i úzkostně a vrhla se mu do náruče.

„Co je ti, Maro? Co tu děláš?“ užasl Jech.

Nebyla hned schopna odpovědi, i pokynula hlavou k Lysovi. Toho však již nebylo, zmizel k náměstí.

„Kdo to byl? Ublížil ti?“ usiloval, ale ona nevidouc nikoho, oddychla si, ujala jej za ruku a rychle ho odváděla ze zlé ulice, jak ji nazvala, když konečně z ní vyvázla a zpovídala se o Lysovi. Aleša sykal zlostí a sliboval ho ztrestat také na ulici. Ale ona, která se nechtěla s ním lidem objevit, bránila, že přece pro něj nebudou podstupovat lázeň veřejného skandálu, aby je snad vzdálil od jejich vlastního závěrku.

„Ten je přece v mých rukou,“ namítal ještě hněvivě.

„A kdyby někdo z nás dvou musel pro něj odejít?“

(Pokračování.)

K. V. Havránek:

BOŽÍ ČERT.

(Pokračování.)

Hrotanův zeť Křivák měl obchůdek ve svém domku. Krámek byl malý, ale obživu poskytoval. Brotan bydlil ve zvláštní světničce domku, odděleně od Křivákových, za byt a stravu platil jako cizí podnájemník, nepožaduje zvláštních výhod a tím poněkud přispíval rodině. Křivákovi měli dvě děti, pětiletého Vítka a sedmiletou Barušku. Děti pobývaly u dědečka rády, protože vyprávěl pohádky jim, zvlášť zajímavé o svatém Petru a Pánu Ježíši pro děvčátko a o Petrovských, zajímavé pro hošíka.

Brotan neměl takořka ani pokdy nahlížeti do krabic s úsporami a jako lakomec kochati se pohledem na peníze a do pokušení tak činiti nikdy nepřicházel. Avšak jednou byl přece vydán pokušení podívati se na obsah krabic, leč z příčiny jiné.

Bylo to před třemi lety. Zeť Křivák začal nadhazovati, že by mohl obchod rozšířiti, kdyby měl k tomu peněz, vypočítával před tchánem zisk, jaký by měl a přesvědčoval tchána číslicemi. Křivák uvedl, že dlužiti se ze záložny k rozšíření obchodu bylo by nepraktické. Nutno jednak platit úrok a jím ztenčuje se výdělek a hlavně, dodavatelé zboží dověděli by se o výpůjčce v záložně, čímž zkrátili by jeho úvěr. Všecek obchod spočívá na úvěru, domnělé řádnosti platiče. Mluvil tak zeť, mluvila tak i dcera a Brotan uvažoval, má-li dětem vypomoci ze svých úspor. Byl na vážkách, má-li říci jim: „Vezměte, pro vás ukládal jsem, abyste měli pomoc, kdy bude jí nejvíce zapotřebí." A jako svatojanská muška do temna zalétla myšlenka do úvahy jeho. „Ne, tu pomýšlí se toliko na zisk! Křivákovi mají děti, tam — tam bude podpory jednou více zapotřebí."

Brotan tehdy na všecky nadhůzky dovedl vytrvale mlčeti.

„Zaraduji se později," myslil si. Neprozradil, že má úspory. Loni, z jara, Křivák před Brotanem stýskal si do špatných obchodů. Vázne prý všecko, výdělky jsou mizerné. Dcera opakovala vše po muži. Brotan utěšoval oba, když naříkali, že zdar a štěstí odvrátily se od nich a počiny všecky jsou jako na ruby.

„Chtěli jste obchod rozšiřovati," pravil jim Brotan, „co byste říkali, kdyby uskutečnilo se, po čem předloni jste toužili, když teď obchod vázne? Hle, co praví Job: ‚Tak jsou stezky všech zapomínajících na Boha, neboť klesne naděje a doufání jest jako dům pavouka.' Důvěřujte! Pamatujte: ‚Nic na ruby, Bůh dal zuby, dá i chleba, čehož třeba!' Všecko změní se."

Jistého večera po té Brotan dopovídal dětem pohádky a propustil je k rodičům.

Soumrak obestíral zvolna všecky předměty ve světnici, uzamčené po odchodu dětí. Brotan nerozžehl světla. Napadlo ho hledati jakousi drobnůstku v zásuvce šatníku. Sáhl po klíčku na šatník k římse, kde býval. Klíčku tam nebylo. A hle! Vězel v zámku. Stařec vzpomínal, kdy zámek otvíral, ale neupamatoval se. Moudře připočetl zapomnění roztržitosti, která věkem vysvětluje se. Otevřel zásuvku, drobnůstku našel a náhodou odsunul krabice s úsporami. Tehdy Brotan neodolal pokušení a podíval se za dlouhý čas jenom jednou na peníze. Zadumal se a zase krabice zabalil, převázal a zásuvku uzamkl. Téhož dne, jako by kál se ze hříšné zvědavosti, nad obyčej dlouho modlil se večerní modlitbu a byl nějak rozmrzen, když dcera přinesla mu večeři. Na druhý den pročítal knihy Jobovy z bible a byl jaksi klidnější a veselejší než včera.

Večer, když děti navštívily dědečka, ten stále a stále nové pohádky jim povídal, že zdržely se do samé pozdní večeře a matka sama je odvedla, vadíc se s nimi: „Obtěžujete dědečka!"

Ale dědeček ujišťoval matku, že dětmi není obtěžován.

„Děti, to jsou vždycky andělíčkové a jejich nevinnost jest boží," odvětil posléze dceři, která vesele odcházela.

Křivákovi patrně smiřovali se s osudem, ustali stýskati si, a obchod opětně kvetl, neboť měli krám plný zboží nového a odběratelů hojnost.

Brotan jednou řekl jim vesele:

„Vidíte, štěstí obrátilo se k vám!"

Byl jako potěšen tím, že vedlo se jim dobře.

Křivák však jednoho dne pravil ženě:

„Starý myslí, že nevíme o jeho úsporách . . . Nic neví posud!"

„Nestará se o to, tatínka těší, že jsme pohnuli se jeho domluvou," odvětila žena.

„Nesmysl, ponechat dnes peníze mrtvé," zabručel muž.

A letos v létě starý Brotan postonával. Neuléhal, přecházel, přidržuje se starého

pravidla, že člověk nesmí poddávati se chorobě. Posléze nevycházel ze světnice. Křivákovi povolali lékaře k němu, a Brotan mu řekl:

„Zdá se, že dlaň boží ukazuje mi odměrku dnů.“

Křivákovům lékař pravil, že u věku pokročilém každá choroba je vážná, a Brotan že se nachladil. Teplo za dne, ale večery byly chladné. Hluboký a křečovitý kašel měl Brotan. Děti nedočkaly se pohádky od dědečka, když přišly k němu. Pobývaly však u něho a rozptylovaly jeho těžší myšlenky. Žvatlaly.

„Dědečku,“ pravila Baruška, „můžete stonat, jak dlouho chcete. My k vám vždycky přijdeme.“

„Dědečku, neumírejte, maminka by tuze plakala,“ pronesl Vítek.

Dojatý dědeček hladil děti po tváři.

„Kdybyste, dědečku, umřel, tatínek s maminkou by vám dali na hrobeček postavit pomník,“ zvolala Baruška.

„Dali,“ přisvědčoval Vítek, „povídali, že za ty peníze už!“

„Mlč!“ zakřikla ho Baruška.

„Víš, že nemá se dědečkovi nic povídat o penězích.“

Dědeček mlčel. Sáhl si jen na levou stranu prsou.

„Maminka s tatínkem nám to zakázali.“

„Ona je našla!“ vykřikl Vítek a ukázal na Barušku.

„Já, přišla jsem,“ pravila Baruška dědečkovi, „abych vás viděla. Pokoj byl otevřen a vy jste byl pryč. Čekala jsem a tu přišel Vítek, rozpustilec. Běhal tady a já za ním, aby všude nelezl. Uviděla jsem klíček dole u šatníku. Sedli jsme si s Vítkem, otevřeli ... Dědečku, vy máte krásné věci tam!“

„Knoflíky!“ zvolal Vítek.

„Přezky a knoflíky,“ opravovala Baruška Vítka.

„A ona vytáhla krabice a rozdělala provázky,“ vypovídal Vítek proti Barušce.

„Já myslila, že tam jsou nové knoflíky a přezky a byly tam jenom peníze,“ pronesla Baruška.

„Potom jsme to pověděli mamince a maminka tatínkovi a ti vybrali stříbrné a zlaté, protože potřebovali na zboží, víte, dědečku?“

Dědeček rozkašlal se těžce. A kašlal tak, že musil ulehnouti vysílením. Děti pobyly u dědečka až do příchodu matčina. Matka poslala obě domů. Přesvědčila se, že starci přitížilo se. Objevil se lékař, opětně jako před tím vyslovil se o pokročilosti věku a předepsal utišující kapky. Po odchodu lékařově a po kapkách kašel ulevil, starci, zdálo se, ulehčilo se. Noc však probděl a ráno, když dcera časně přišla k němu, zašeptal chroptivě:

„Katuško, přiveď sem svého muže, než přijde doktor!“

Brotanův zeť stanul záhy vedle své ženy u lože starcova.

„Neumřel bych klidně,“ šeptal stařec, „děti, kdybych neusmířil svědomí. Odpusťte, že nedal jsem vám peníze z krabic hned, úspory byly vaše ...“ Musil přerušovati slova, protože kašel zase přihlašoval se.

„Všecko bylo vaše, vám určeno a hřích byl, že jsem odkládal peníze vám vydati, neboť z toho vzešly i hříchy jiné mojí vinou. Vzali jste jen své a hle, i děti byly porušeny hříchem, zasvěceny do tajemství v útlém věku, andělíčkové! A co nejhoršího, já jsem vás podváděl, mluvil vám o Bohu, stavěl se, jako by těšilo mne, že štěstí obrátilo se k vám a zatím věděl, že jste své peníze si vzali, jimi pomáhali si a já myslil, že nesmím prozraditi toho ... Odpusťte mi ...“

Stařec mluvil z pohnutí tak, že slzel.

Křiváková plakala, klesla na kolena a za štkaní volala:

„Tatínku ...“

Křivák stál jako ohromen a konečně poklekl, ale beze slova. Mlčení zahostilo se ve světnici.

Stařec zachvácen byl po svém doznání křečovitým kašlem. Zmítal sebou, snažil se povstati a klesal zase zpět.

Manželé pobyli u něho do příchodu lékařova, jenž zjistil horečku a po té zpravil Křivákovou, že chorý sotva přečká dnešního dne.

„Moc vědy tu končí,“ pronesl, než vzdálil se.

Ještě dopoledne stařec zemřel.

Křivák předpokládal, že poslední slova pronášel toliko z horečky, čemuž žena odporovala již proto, že k poslední vzpomněl si na Joba a již skoro nesrozumitelně zašeptal:

„Umřel Job, stár jsa a pln dnů ...“

O úmrtí Brotanově dověděli se Lahodovi za hodinku. Lahodovi věděli, že churaví, Lahoda ho navštívil, ale předpokládal, že choroba není nebezpečná. Pravil choti: „Brotan je jako horská dřeň, musil by přijíti nejtužší mráz ,aby ji poškodil. Má zaschlou duši, trochu kašle, ale není to k smrti.“

(Dokončení.)

Anna Zieglocerová:

MOST.

(Dokončení.)

Pak mu přiváděla návštěvy. Poprosila a připravila napřed lidi a hovořila hodně s nimi před ním, a hrstka dobrých přátel ne z útrpnosti, leč s radostnou snahou přicházela; tiskli mu ruce a slibovali zcela opravdově, že, jakmile jen bude třeba, svěří své záležitosti zase jeho schopnosti právnické. Několik takových pomohlo vykonat div. — Ztratil úplně strach před lidmi — že pomalu začínal sám hovor a nebál se jíti na ulici bez pomoci Julianiny, zastavoval se u výkladů a upozorňoval sám, že potkají toho neb onoho. — A Juliana šla vytrvale a obezřetně dál. Zkoušela jej, když zaprosila, aby jí zahrál na housle — a zvolna jej doprovázejíc plakala dojetím nad jeho první písní tklivě zazpívanou houslemi. Byl to první hlubší projev duše — melodie vracela se k němu zpět... A kam se navracejí písně — odtamtud prchá smutek. Sedala vedle něho ke klavíru, aby spolu zahráli na čtyři ruce — a klavír vzdychal tichou melodií, nebouřil sice jako druhdy pod virtuosními hmaty jejích prstů — leč přece zpíval. A ona nelitovala zmizelé jasnosti minula, žila v těžké přítomnosti a doufala v jas zase v budoucnu.

Pozvala si doktora Zárubu a bála se jen, zdali snad se jej Ludvík nezalekne, rozpomínaje se na pobyt v ústavu. — Leč tento zůstal zcela klidný, ba uvědomil si, že jej doktor ošetřoval a ptal se, shledává-li nemoc jeho již zlepšenou, a projevil, že to všechno dokázala jen Juliana. „A já ji musím poslechnout, je jako paprsek, zahánějící tmu . . .“

Lékař jenom řekl Julianě: „Jste statečnější, nežli se mi zdálo! Jste zosobněná vůle a je ve vás hodně lásky, dobroty a duše . . .“

A Juliana jako by občerstvena ještě radostněji snula své plány.

Sestavovala pro Ludvíka jídelní lístek u přísném výběru, uvažovala v číslicích rozbory výživnosti látek, aby jídlo obsahovalo všechno, čeho je třeba k posile ochablého nervstva i organismu. Zatlačovala nemoc za meze její síly, čelila jí vytrvale svou vůlí i rozumem. Denně léčila jej sprchami, lázněmi z odvarů léčivých bylin, povzbuzovala mírnými cviky jeho svalstvo, masážemi a procházkami docilovala skvělých výsledků. Ludvík usínal zdravým spánkem bez děsivých představ a snů — kladla jej sama do peřin a uspávala mírnými doteky svých měkkých a teplých dlaní, byla-li obava, že jsa něčím pobouřen nebude klidně spáti, tu ulehala v jeho pokoji, aby bděla nad nepokoji snů, aby je plašila včasným zasáhnutím. —

Neumdlévala, chtěla, aby byl zase tím činným a platným člověkem, zachraňovala jej k životu svou silou vůle, svým chtěním, svou oddanou láskou ženy, jež dovede býti nejen milující a věrnou, ale jež obětuje celou svou bytost v oddání a důvěře, a objeví v nitru svém nevyčerpatelné zdroje odvahy, lásky a síly, jimiž dovede podepřít a napojit druhovy ochablé síly.

Přelévala zrovna do jeho bytosti jas, dělila se s ním o své bohatství energie a zdálo se, že přechází z její bytosti do něho vůle žít.

Mimo péči o muže zúčastnila se i všech prací v kanceláři. Konferovala se starým mundantem, jenž dlouholetou praksí nabyl výborných zkušeností, že byl „nad advokáta“ a byl proto pravou rukou koncipientovou, na kterém leželo nyní velmi mnoho zodpovědnosti, kdy naprosto postrádal rad a pokynů šéfových. Juliana ráda zúčastnila se práce s nimi a bylo-li třeba vyslechnutí stran k vůli protokolu, obstarala to, i protokol sepsala. Nalézala osvěžení v té práci, obírajíc se starostmi jiných pozapomínala na chvíli starostí vlastních. —

A když seznala, jak Ludvík prozírá, jak dospívá k jasnému myšlení, jak padá z něho tíha choroby, jež drtivou svou silou ničila celou jeho bytost, že oči mu prozřely zase jasem, že zmizela z nich ona neprozpytatelná hloubka tmy, že zbystřely zase do živého hledění, z onoho bezcílného, strašlivého a prázdného pohledu jakoby mrtvých očí. Zase se mu v očích zazrcadlil smích, zahořela jiskra radosti a dovedly zase ovlhnout slzami v pohnutí.

A když viděla probleskovati jeho očima duši, podrobovala jej další zkoušce. Přinesla akta z kanceláře a před ním se v ně zahloubala. A tu Ludvík přisedl k ní a tiše, jak dosud hovořil, se jí zeptal, jaká je to pře. Vysvětlila mu, že jde o dědickou záležitost, že je třeba obezřetně si vésti v té věci a posléze začala čísti protokol a upoutávala jeho pozornost, zastavovala se u jednotlivých bodů a rozbírala je se stanoviska právního — a — on radil . . . Zamýšlel se hluboce, bylo patrno, že pátrá

ve své paměti, že burcuje všechny své schopnosti k projevu.

A od toho dne nalezl cestu i do své pracovny . . .

A Juliana stanula jako vítěz na posledním stupni, kam svojí vůlí zatlačila chorobu. Ludvík nalezl práci, jako dříve nalezl písně . . .

Chorá jeho duše pila z čistého a mohutného pramene Julianiny vůle, vytrysklého ze síly její duše. Bylo to, jako by se napil živé vody, oné omlazující vody pohádek, jež tají v sobě symbol tajemství síly a jarosti života . . .

Julianě zbývala už jen poslední zkouška, jež mohla všechno třeba zvrtnout a zničit. Za celou dobu své nemoci neviděl Ludvík mostu. Vyhýbala se mu úzkostlivě a vodila Ludvíka vždy jen v opačnou stranu, jen aby mu neublížila náhlým připomenutím příčiny rány. Ani v rozmluvách nezavadila slovem o most, a tak, jako dříve býval předmětem jich hovorů, jako byl jejich opojnou radostí, tak nyní se stal obavou a byl míjen v hovorech, jako dříve byl vyhledáván.

Juliana vytušila, že sám Ludvík nechce přivésti řeč na most a na to vše, co stihlo je po jeho vystavění.

Ale bylo nutno zkoušku podniknout.

A v důvěře v sílu, vlitou do uzdraveného nitra Ludvíkova, odvážila se poslední zkoušky. —

Za jasného dne vedla Ludvíka k mostu.

Zdolávala v sobě strach, nechtěla zeslábnout, aby neoslábl i Ludvík. Prožívala v sobě boj a vítězila svojí silou vůle proti zmalomyslnění. Poručila si nechvěti se a jíti s odhodláním vstříc všemu, co má přijíti. Nechtěla vzpomínat na to, jak jej lákala voda, když jej vezla do ústavu . . .

A jak tak v sobě rozjímala, tu jako by to mělo vliv i na jeho myšlení, zeptal se náhle: „Jdeme k mostu?“

Překonala v sobě leknutí a řekla pevně: „Jdeme. Nyní se ho již nebojíme. Je krásný, je bílý jako prsten ze stříbra. Uvidíš!“

Stanuli u mostu, a Ludvík se jen trpce usmál a řekl: „To byla naše láska a stal se i naším utrpením, jak to už bývá . . . Musíme trpět tím, co milujeme. I ty trpíš mnou, žes mne tolik milovala.“

„Ne, Ludvíku, netrpím. Rostu tebou. Stala jsem se teprve tebou tím, čím jsem v životě měla být.“ A v duchu si pravila: „Moste, mostečku bílý, kdo tušil, že staneš se symbolem mého poslání? Jsi bílým, bezpečným pásem nad vodou, jako má vůle se stala mostem Ludvíkovým, přes který přešel přes kalný proud utrpení, jež vraždí duši . . . Symbole mého životního poslání, mostečku bílý, jako prsten ze stříbra . . .“

Když odcházeli, připadalo jí, že Ludvík jaksi vzrostl, tak se napřímil a hlavu vznesl, jako by ji zbavil poslední těžké a zlé myšlenky.

A pak denně chodili přes most, neboť upravoval se na jejich pozemku za vodou park, věnovaný městu, pod názvem „Ludvíkovy sady“.

Juliana čerstvým písmem nových skutků pro obec přepisovala záznamy o pohromě Ludvíkově, snažila se, aby nikde a nikdy nenarazilo se na truchlou pro ni událost onoho slavného dne, kdy odevzdali městu most.

A lidé, dříve stojící stále příkře proti ní a starostovi, buď v jakési malomoci hněvu anebo ve skutečné snaze po míru, hleděli obdivně na Julianu. Vzrostla v očích mnohých, pro ten „div“, který vykonala. Ba, měštští páni stavěli ji za vzor svým manželkám. A tyto, ač stále zlomyslné, přece byly dojaty jejím osudem, neboť nechápaly dosahu její síly, aby se jí obdivovaly a snad i v prostotě svých duší, snad v bázni před „trestem“ nevysmívaly se více a měly dokonce pro Julianu i soucitné pohledy, jež ona přezírala, aby se vyhnula jich urážlivosti.

Nestála nikdy o soucit lidský, jenž je vždy ponižující. Věděla, že nízká srdce, jež nedovedou dáti lásku a obdiv štědří jen soucit jako blahovůli, jen aby se nadnášela nad postiženého.

Přezírala prostě každý projev jejich dobroty, jako dříve přecházela svým taktem jejich zlobu a nenávist. Byli jí všichni lhostejni. Necítila k nim ani nenávisti, ani se nesnažila získati jejich lásku.

Měla už jen jedinou snahu životní, udržeti muže při zdraví, zachránit jej pro život a ne jen pro živoření.

Uzdravení jeho bylo úplné, zbývalo jen dokonat práci ztužením sil tělesných. —

Přečkali ve své zahradě ještě slunečné a barvami rozjásané dny podzimu, a když první déšť skropil spadané listí se stromů, odjeli k moři, na tichý ostrůvek, jenž byl jen jedinou osadou. Bylo tam ticho a slunečno, a lidé byli cizí, neznající toho, co Ludvík s Julianou prožili. Bylo možno tedy mezi nimi nalézti odpočinutí.

VII.

Na kraji kamenné a písečné výspy v moři, kterou ostrůvek byl, byla jakoby zázrakem vyčarována, zelená, kvetoucí a úrodná osada, jako oasa v pískové poušti. Rostl a kvetl tam vavřín a myrty jako stromky, smokvoňové stromy byly roz-

rostlé do mohutnosti a síly jako duby na severu. Réva uzrávala v modré, šedavou mlhou omžené a nazlátlé hrozny, jako by slunce vlilo do bobulek své zlaté paprsky, a modravé večery zadýchly je svou barvou, anebo jako by révový keř vyssál ze žluté, úrodné a hlinité půdy barvu.

Olivy tvořily tam háječek před starým bílým klášterem, z něhož nezmizelo ticho a mír samoty, a z jehož nezasklených ambitů otevíral se pohled na moře, kde v samém příboji vln, na vyčnělém, ohromném balvanu, jakoby odtrženém od ostrova, stála vztyčená zčernalá a větry i vodou omšelá socha patrona kláštera. Dosud měl vztaženou ruku proti vlnám, a ač byla ohlodána vichry, přec v gestu paže zachována byla prosba k vlnám vyslaná o mír a pokoj zdem kláštera. Nebylo už mnichů v klášteře, zbyl jen ten svatý na skále a vyprošující nyní mír a pokoj lidem, již se utekli do ticha a samoty ne k modlitbám a rozjímání, ale aby si v tichu a pokoji oddychli od světa.

V té časné době byla zde kromě Ludvíka a Juliany hostem jen krásná stařenka, bývalá italská primadona. Přimkla se k Julianě velikou láskou a byla dokonalou společnicí Ludvíkovou. Sedali spolu u moře na skalách za časných jiter, kdy slunce k nim pouštělo přes klidnou hladinu zlatý most své záře, za večerního stmívání, kdy z oblohy splývaly k vodě závoje mlh a šera, kdy zvolna na vlnách zhasínala rudá záplava západu a rybářské bárky rozletěly se po moři, podobny v daleku a stmívání velikým ptákům o jednom mohutném křídle. A za nocí, kdy tma rozestřela své hvězdami přizdobené roucho po moři a měkkými dlaněmi uzavírala ve spánek oči třem nynějším klášterníkům, hovícím si v lehátkách na nezasklených ambitových chodbách. Vdechovali všichni ozdravění svěžím, solí prosyceným vzduchem, léčili a sílili nervy v tom bezmezném, měkkém a lahodném tichu, padajícím z oblohy, vystupujícím z moře a sídlícím v bílých zdech starého kláštera. Ticho procházelo se neslyšně po chodbách a velikém nádvoří, porostlém zeleným kobercem měkkého mechu a trav, rozlezlých tenkými popínavými stonky mezi velikými kameny dláždění.

A za měsíčných nocí naplňovalo se klášterní prostranství a ambity magickým, modravým světlem, blahodárně působícím na nervy, jako lék. Bylo tiše zářivé, osvětlovalo všechno a dodávalo stínům měkkosti modři svého zabarvení. Obvíjelo hlavy svým mírným svitem a tichem jako hebkými závoji, konejšivě hladilo ruce, chladivě celovalo spánky a rty, a celé tělo halilo do vláčných vln. Nesmírnost moře pojila se s nesmírností klidu a ticha, jež jako by bylo vyprošeno klášteru svatým, opuštěným na tmavém balvanu v moři . . . Lahoda modravých nocí měla v sobě stejně opojný klid, jako polední ticho na moři, kdy vyjížděli v pohodlné a veliké bárce, a Ludvík i stará primadona uléhali na dno a dávali slunci v pospas své celé tělo k prostoupení teplem a září. Juliana zpívala jim ztlumeně písničky, jako by jim bzučela ukolébavky. Cítili se hebce neseni vodní náručí a viděli jen modř vody a nad sebou výsostnou hloubku oblohy, čisté, bez mráčku, a tuto nekonečnou jasnotu protínalo jen časem křídlo racků, lehce a měkce veslujících vzduchem. Letěli vzduchem překrásnými vzmachy svých křídel, jako by objímali jeho čistotu, a snášeli se k hladině tak lehounce, jako by slétli jen proto, aby si vzali polibek vlny . . . Juliana bděla u kormidla a starý rybář, osmahlý sluncem i větry, s věnečkem bílých vousů pod bradou, dřímal nad vesly, v tom léčivém, bezhlesném tichu poledního času.

Vraceli se pak do kláštěra jaří a omlazení, a stará primadona všecka rozkvetla, a Ludvík byl zcela uzdraven, svěží, osmahlý, s očima bystrýma. Jen hlavu měl celou bílou šedivými vlasy a trochu zdrobnělou postavu, jež nenabyla již bývalé rozložené síly. Juliana byla neznavena, mladistvě pružná její postava jen zeštíhlela, ale od spánků měla dva pruhy zšedivělých vlasů. Jako by zůstaly stopou, kudy linula se ona sílivá moc z její bytosti, aby prostupovala a oživovala zchablou duši Ludvíkovu.

Na cestě s ostrova k domovu podnikli s primadonou cestu k ní, na rozkošný letohrádek na břehu moře, na jakési malé Miramare, kde dožívala druhdy slavená žena svůj život, vzpomínala na úspěchy, jež kladly jí k nohám vavřín, a na lásky, které kladly jí k nohám lidská srdce . . .

VIII.

Vrátili se domů, když všechno v kraji bylo rozkvetlé, jakoby jim na uvítanou. Jejich „Paradu" oděno bylo ve svěží zeleň, keře bezu a čilimníků ve své rozkvetlosti hýřivě voněly a zářily. Pečlivé ruce staré služky naplnily všechny vásy bílým květem bezu, ba i do mušle, pod zpívající proud vody, dala jich náruč a v jasné jídelně na slavnostně prostřeném stole, pestřila se májová kytka tulipánků, narcisů a krokusů, v malebné prostotě, všecka

zardělá nachem tulipánů a úsměvná bělostí narcisů a vítavou zlatou barvou krokusků. Nad truhlou v koutku svítilo rudé světélko, a kanárek v kleci zanotoval v uvítání tak opojivě svůj vysoký trilek, že div nespadl s bidélka.

Vysoký ruský chrt, pln oddanosti, nevěděl radostí, jak se projevit. Zapomněl zcela na svůj aristokratický původ a bezvadné, neplebejské až dosud chování a hlasně štěkal, vyskočil oknem síně do zahrady a lítal po trávnících nedbaje, že maří kvetoucí hyacinty, jež stály ve trávě jako barevné svíce, rozžaté k slavnosti uvítání vracejícího se uzdraveného.

Celý domek s měděnou kopulkou skvěl se jaksi přizdoben čistou a jasnou náladou dne.

Ludvík vzdal se zcela své kanceláře ve prospěch svého koncipienta a věnoval se práci v zahradě, šlechtil v ovocné její části stromy, roubováním pěstoval z planých trsů růže bohatých květů a cele se věnoval ve svém zátiší jen přírodě.

Byl uzdraven, zbyl mu jen rys plachosti, jež se trochu stupňovala, byl-li ve větší společnosti. Choroba zanechala stopu jen potud, že jaksi ještě projemnila jeho bývalou citlivost a plachost, že učinila jej nedůvěřivým proti každému. Podléhal však plachosti a nervosněl zřejmě, jen když u něho nebyla Juliana. Měl-li ji zcela blízko, byl si jist a bezpečen. A proto jej neopouštěla, byla vždy u něho.

Vycházívala s ním i do polí, na koroptve nebo úlovek zajíce. Leč zpravidla vraceli se bez kořisti. Honicí pes, Rek, hnědý krasavec, rozmrzele a zahanbeně chodíval za nimi. Neboť býval sám vinen těch loveckých nezdarů. Juliana i Ludvík vycházeli vlastně jen k vůli němu, pro krásu jeho pohybů.

Když se plazil strništěm jako had, aby vystavil hejno koroptví, anebo když stanul nad brlohem zajíce, všechen vzrušen a napjat a rozechvěn, se sluchy chvějícími se a očima jako uhlíčky rozhořenýma, bylo požitkem pozorovati jej.

Nebo když stanul, aby zavětřil, se zdviženou hlavou, na které bystře nastraženy měl uši, porostlé světlejší srstí, jaksi nazlátle se odlišující od ostatní tmavé barvy těla, byl jako socha z mědi a zlata, vytepaná v ušlechtilé posici, projevující cele rasovou vášnivost. A byl zklamán když viděl, že pro zájem k sobě zmizel zájem o zajíce, že koroptve odnesly vyplašení jen strachem, že všechna jeho námaha je marna.

Juliana chtěla, aby Ludvík osvěžoval se těmi „lovy", a když neprojevil Ludvík zalíbení v lovu samotném, když mnohdy zcitlivěl pro zastřelenou koroptev — tu vynalezla přec zdůvodnění vycházek do polí — upozornila na Reka, jeho krásnou vrozenou bystrost, jeho ušlechtilé projevy a ladnost jeho počínání na lovu. Vracívali se domů v tmavých večerech, a vstupovali do své veliké zahrady jako do čiré tmy.

Vyšli-li do města, tu byli až nápadní svou zvláštní krásou. On drobný, s hlavou bílou a ona štíhlá a velká, s mladistvým obličejem a zešedivělými vlasy na skráních, jdoucí rychlým krokem ulicí a za nimi bílý ruský chrt.

Juliana šla jako zosobněná strážná bytost, jež se zrodila k životu jen proto, aby zachovala život druhovi, jenž jí byl osudem určen...

Však vycházívali málo do města. Zvali k sobě jen hrstku lidí, učitele-muzikanty učitelku-literátku a lékaře s jeho mladou ženou. Otec Ludvíkův, starý, leč zachovalý ve svěžesti, odstěhoval se z velkého svého domu na náměstí „k dětem" do vily.

Pochopil, jaké kouzlo obsahuje samota. Byl dojat tím párem svých „dětí", jež jako by žily jedinou duší...

Každým rokem odjíždívali v podzimu na svůj ostrůvek v moři a s jarem se navraceli do svého domova, který lidé nazvali „Poustevnou".

Bylo tam ticho a mír, ba nechyběla ani laňka a bílí holubi, včely a celý chór ptactva na stromech, a vedle růží těchto nebytostných zázraků přírody, jež jsou dokonalé svojí krásou, něhou a čistotou byly jedinými a nejlepšími druhy Julianě a Ludvíkovi. A v „Poustevně" zněly písně Julianiny, jaré, svěží jako písně skřivaní...

Nesly se přes vysokou zeď zahradní lahodně a měkce splývaly do večera, jako ukolébavky...

A přes veliké osamocení a ústraní plynul tam život v nejkrásnější formě nejryzejšího oddání, život tryskající z jediného jasného pramene, z hluboké, vědomé silné lidské duše ženiny...



Pokračování novely J. Imlaufa „Jiskra" přineseme v příštím čísle.

DIVADLO.

Národní divadlo. Dne 22. srpna t. r. v předvečer 66. narozenin Aloisa Jiráska proveden byl po delší době opětně jeho dramatický žert „*Kolébka*“. Večer byl příležitostí projeviti milovanému autoru sympatie vždy rostoucí, a učinili to jak obecenstvo nejhojnější účastí a srdečnými ovacemi (v nepřítomnosti oslavencově), tak divadlo výkonem snaživě připraveným. Dodatečně jsme zvěděli, že představení, ohrožené nemocí režiséra Jar. Kvapila, zachránil pan Hurt převzetím nesnadného úkolu režisérského v poslední chvíli a docílil přiměřeného zdaru; také jeho výkon — (Jíra) — byl z nejzdařilejších, uznání však náleží všem jednotlivcům. Rozkošná hra o pokutné kolébce s půvabným rozvinutím dobrodružství králova a studentova v křivoklátských lesích zasluhuje ovšem, aby se vžila, a jenom tím docílí ve svých výrazných postavách a ve své archaické poesii uceleného dojmu náležité nálady. Jmenovitě druhé dějství, s vrcholnou scénou Aleny s králem, potřebuje celkového prolnutí lesní poesií noci; ostře humorným scénám dějství třetího svědčila by pestřejší a volnější dekorace, by neobrážela příliš chudě dojem závěrečný. —

Dne 20. srpna t. r. jako první novinka po prázdninách dávána nejstarší hra G. B. Shawa „*Domácí pán*“. Předvádějíc typy lidí zbohatlých vyděračstvím na třídě nejchudší a nejbídnější, sobíků, v jichž zištný kruh propadají i lidé, kteří přirozenou bodrostí proti nim se vzpouzeli; dotýkajíc se otázky sociální — nejlevnějších bytů — vyvolala před více než čtvrt stoletím ve své vlasti rozruch, bouřlivý souhlas, protesty, demonstrace. Dnes, po nových a nových zápasech o sociální problémy, necítíme již ostří hry v tom dojmu, kterým působila jsouc novinkou, a vidíme pouze satiru, nad jejíž nepřímou tendenci vyniká jednak umělecká technika v kresbě postav, jednak — ale jen v prvních dvou dějstvích — účelná obratnost dialogu. Komedie, jejíž souhra zdokonalena byla několikerým provedením v prázdninovém turné, byla řízena zkušeným a osvědčeným „shawistou“ p. Muškem; v jednotlivých úlohách vynikli p. Wiesner (Lickcheese), pí. Nasková (Blanche), p. Deyl (dr. Trench), nejvíce však pan Nový, jenž s důrazným rozmyslem tvořil hlavní postavu majitele domů chudiny Sartoria. —

Vinohradské divadlo vyplnilo dle tradiční divadelní privileje letní repertoar lehčím zbožím, v němž dnes tíže než kdy jindy lze najíti cosi účinnějšího. První výpomocí toho druhu (dne 1. srpna) byla „dvě veselá jednání se soudní dohrou“, „*Causa Král*“ od L. Stärra a A. Eislera, s částečnou satirou na stav advokátský a na typ čiperného židovského koncipienta; přímo odpuzující jest však dějství druhé, kde si osoby jen vzájemně nadávají, což je všechen „vtip“. Ve vídeňském originále patrně typy i satira jsou přiléhavější. — Druhou novinkou byl „*Svůdce Panuffle*“, francouzská fraška od P. Bouilheta a Fréd. Lacomba, látky ovšem hodně „pikantní“, při čemž malý fond vtipu nahražován jest smělostí, ne-li dokonce neomaleností. Obě frašky docílily úspěchu tím, že byly hrány lépe, než zasluhovaly. K nim přidružila se dne 23. srpna t. r. původní novinka, „*Martička pianistka*“, veselohra o jednom dějství od Marie Hauncrové-Votrubové, jediná z her zakázaných intendancí na Národním divadle, při níž aspoň částečně chápeme důvod zákazu. Hraje se tu o delikátní situaci mladé pianistky, vydávané ještě za zázračné dítě, která se cítí již matkou; v tuto životní vážnost vniká groteska nedorozuměním s lékařským odborníkem, jenž vidí svou pacientku ve staropanenské tetě a domnívá se, že je žádán za trestné zakročení. Vážnost a komika se prostupují, ale neslučují, což uvádí obecenstvo v rozpaky, tím spíše, vzpomíná-li, že autorem je dáma, spisovatelka jinak jemného vkusu. Ale práce vykazuje dosti technické obratnosti, která byla příčinou úspěchu spolu s taktním provedením (sl. Machová-Martička, pí. Micková-teta, p. Karen-Martiččin ženich, přesvědčivé, vroucí výmluvnosti). —

Lidové divadlo „Uranie“ provedlo za léto dvě původní novinky; v první z nich však neúčinkovalo členstvo „Uranie“, nýbrž zvlášť z hostí a adeptů sestavený soubor. Byla to dne 14. srpna t. r. historická aktovka „*Královnin omyl*“ od Viléma Skocha, na niž bylo již delší dobu upozorňováno předchozími zprávami. Jest to pokus vyvážiti z českých dějin episodu schopnou zpracování s bohatým vážením z rozporu milostného. Tím mimoděk vymyká se ze své doby; jest z doby gotiky (Kunhuta, Záviš), ale není gotickou stylisací, za jakou ji autor označuje, naopak, spíše paralysou gotiky. Jest starší než dříve hrané hry téhož autora („Naše babička“, „Hovory lásky“), ale více než tyto budí důvěru ve vážnou snahu uměleckou. Hře prospěla pohostinská hra sl. Anny Suchánkové, jež královnu přednášela skvěle, v bohatém a stupňovaném odstínění, a inteligentní podpora v episodách damami Krejčovou, Klumparovou a Čepelovou. — Dne 16. t. m. obohatila „Uranie“ svůj repertoar původní tříaktovou veselohrou „*Ferdinand spí . . .*“ od Jos. Skružného, jež zábavným dojmem, vyvíjeným z poddajného motivu — (předstírané chorobné spavosti) — řadí se k úspěchům, které autor na četných jevištích získal veselohrami „Žabec“ a „Ptačí mozky“. 

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava Václava Špály. (Rubešova galerie, srpen 1917.) — Jednotlivé ukázky díla Špálova, jež se trousily našimi výstavami po několik let, sestaveny nyní v sobě uzavřenou, samostatnou skupinu. Laika nebo naivního diváka, dbajícího na jednotlivosti, zarazí sklon k primitivnímu nebo barbarskému; schválné drsnosti a úmyslně předstírané nedostatky techniky ho zmatou a pobouří, snadno se odvrátí od toho, co bude považovat za poblouzení nebo zvrácenost. Kritika nemůže dílo Špálovo ignorovati; musí se k němu přiznati nebo reagovati proti němu. Kritice otvírá se úplný rozhled po rozloze díla Špálova, po jeho obsahu, váze a cílech a s ním možnost ukázati na zavádějící a leptající vlivy, jež v našem umění uplatňuje.

Václav Špála představuje odboj a úpornou tvorbu modernity předpojaté, v níž je mnoho kruté kázně a sebetrýzně. Nespokojen s nabytým a stávajícím a předchůdci a souběžci povzbuzen, staví se Špála proti dosavadnímu způsobu vidění a malířství. Kdežto jiní malují prostě, co vidí, Špálovi jde o chladně systematické, pevně organisované ovládnutí práce; nehledí k jednotlivosti předmětu, nýbrž k celku krajně zjednodušenému, k úhrnné formuli. Tak povstávají obrazy umělé konstrukce, jež jsou víc prací mozku než srdce a zraku. Malíř chce na nás, abychom snížili teplotu svých citů — jeho vztahy k realitě nejsou důvěrné a láskyplné — a také jeho způsob vidu, methoda v nazírání (bez modelace, temnosvitu, půltónů a čtvrttónů) nesetkává se přirozeně se stejným pojmem o kráse. Nelze upříti, že pod veškerou zvráceností a schválností poznáváme rozeného malíře velké hotovosti technické, který, pokud pracuje klidně a rozmyslně, podává pod drsnou slupkou jádro, byť leckdy natrpklé a lehké. Některé obrazy jeho mají při vší syrovosti podstatnost zjevu, z jisté vzdálenosti jasnost a sílu („Krajina s vodou“, „Z Plakánku“). Krajina „Bella Vista u Dubrovníka“ je uzavřený obraz horského pobřeží, jehož mohutný ráz a barevnou náladu umí udržeti. To jsou obrazy z doby, kdy byl jeho umělecký dech klidnější. Konce působí na mne trapně. Špála dochází dnes k důsledkům své metody, důsledkům rozhodně nesympatickým. Pokouší-li se o nové jistoty, zde jich není. Bylo-li u něho přirozené nazírání ohroženo, zde se ztratilo. Zde je nám Špála celým duchem i nazíráním i umělecky vzdálen. Obrazy, studeně vypracované rozumem, jsou bez masa a jádra a určité vyváženosti; máme dojem něčeho násilně umělého, dutého, úmorného. Je to umění samospasitelné, příliš chtěné a obmyslné, končící suchým mechanismem i křečovitou originalitou.

Emil Edgar.

TÝDEN.

Padesátých narozenin dožije se 12. září t. r. pan Karel Švanda ze Semčic, rada zemského výboru a duše Intimního divadla smíchovského. Opustiv službu policejního úředníka, kde za první éry Thunovy propustil jako censor Čechovy „Písně otroka“, vstoupil do služeb zemského výboru, kde podnes působí. Divadelník duší i tělem, syn vynikajícího ředitele Pavla Švandy ze Semčic, před čtvrt stoletím zemřevšího, ujal se právě před dvacítiletím správy smíchovských divadel, jež řídí rukou pevnou, pokrokově a ve výborných tradicích nebožtíkových. Jeho vlastní literární význam náleží hlavně letům devadesátým minulého století, kdy nejprve po časopisech, později souborně vydal dvě knihy „*Povídek fantastických*“ a „*Povídek bizarrních*“, světélkujících spiritismem a temnými záhadami okkultními. K povídkám těm bude se český literární historik vraceti při shledávání materiálu k dějinám české povídky sensační a fantastické. Jeho smělé, bravurní a odvážně řešené náměty byly v té době opravdovou novinkou a už z tohoto důvodu jistého prvenství zasluhují u nás hlasité připomínky. —*n*—

*

☞ „Topičův sborník“, zmiňuje se v čís. 11. o české národní hymně, míní, že hymnu, v níž bylo by naše vyznání víry, naše síla a odhodlání, je třeba teprve vytvořit. K tomu dodáváme, že pokusy takové se již vskutku dály. Byl to zejména nebožtík Konrád Pospíšil, který úsilně hledal nový text k jisté staré melodii, která se mu zdála velmi vhodnou. A text takový byl také vskutku napsán. Krátce nato K. Pospíšil zemřel, kam se připravená věc poděla, známo mi není. Potřebu nového textu diktuje doba, dlužno jej připraviti a to nejlépe užším konkursem. Snad se mecenáš najde, jenž dá k tomu základ důstojnou peněžitou cenou. Hledá se tedy zatím mecenáš.

*

* Pan Ivan Olbracht nám oznamuje, že nepsal článek v „Právu lidu“ o dělnických románech, který jsme glosovali na str. 644, uvádějíce p. I. Olbrachta jako autora. V omyl uvedla značka —*t*, která však týká se jiného autora. Ochotně poznamenáváme.

V Praze, dne 6. září 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.



K. V. Havránek:

BOŽÍ ČERT.

(Dokončení.)

Službku posílala paní Lahodová ke Křivákovům s poptávkou po zdraví Brotanově denně. Zněla-li zpráva, že starci se ulehčilo, paní potěšila se, zněla-li zpráva, že přitížilo se mu, byla zasmušilá a zamlklá, často zadumala se, jako kdyby Brotan byl člověk jí velmi blízký. Lahodovi zdálo se, že pocit vděčnosti k Brotanovi přemršťuje. Napadlo ho však, nepojí-li se tu strach s touto lítostí také o něho:

Brotan je železničák na odpočinku, on Lahoda také a žena strachuje se, aby jako Brotan pojednou neomocněl. Chtěje ji rozveseliti, prohodil, že krev železničáků je proti smrti imunisována.

„Vidíš, že Brotan může umříti a nemáš jiného na starosti než nemístné vtipy," vytýkala mu popuzena . . .

„Neočekávala jsem, že zemře tak náhle," zvolala, když zaslechla zprávu o úmrtí. Přecházela po světnici a šeptala: „Co teď, jak teď? . . ."

Lahoda ji těšil.

„Věděl jsi, že těžce stůně, a co jsi činil," odpovídala na jeho útěchy. „Nemyslil jsi na nic, ano na nic!"

„Pro Bůh, nač měl jsem mysliti?" tázal se Lahoda.

„Ještě se tážeš," zvolala paní.

„Všecko na lehkou kladeš váhu! Na věci nejhlavnější a nejdůležitější nevzpomeneš," vytýkala mu zase.

„Pro pána krále," pronesl Lahoda, „mrtvé křísiti nedovedu."

„Ustaň, vidím, že musím pamatovati na vše sama," zakřikovala ho paní.

„Chápeš, že Brotan bude míti pohřeb, ne?"

„Nebožtíka obyčejně pochovávají," zažertoval si Lahoda.

„Zanech žertů, věc je vážná," podotkla paní.

„Učiním vše, co si přeješ," chápal se Lahoda slova. „Obstarám věnec, stuhy . . ."

„Jiného nevíš, než věnec, stuhy . . . Prosím tě, popřej mi klidu," pravila paní. „Musím všecko promysliti, postarati se . . ."

„Jak mé ženě Brotan přirostl k srdci," bručel si Lahoda o samotě.

Na druhý den byla paní zamlklá jako včera a k tomu podrážděná a rozčilená. Na dotazy mužovy odpovídala úsečně, ale bez výčitek a bez doložek. Její bývalá sdílnost a rozšafnost zmizela.

„Chodí jako nesvá, hú-hú," přemítal Lahoda. „Snad se špatně vyspala také pro samé starosti. A jaké — bozi vědí!"

Ráno odešla z domu. Předpokládal, že šla ke Křivákovům. Ustrojil se tehdy bez přehlídky dosti mrzutě. Chtěl odebrati se k zahradníkovi, aby objednal věnec a stuhy. Vyšel ze světnice, ale vrátil se z chodby, sáhl si na krk a poznal, že nemá kravaty. Zlobil se, že žena odešla a nestarala se o něho.

Zavolal služku, aby se přesvědčila, má-li vše v pořádku na sobě. Služka přisvědčila. Po té odešel. Od zahradníka odebral se ke Křivákovům v domnění, že tam paní uvidí. Paní Lahodová, jak slyšel, poslala po služce ráno dopis, vyslovila rodině soustrast a omluvila se, že z naléhavých příčin nemůže přijíti sama hned, učiní tak později.

Lahoda nechápal, v čem naléhavé příčiny záleží.

Přišel domů a shledal, že paní nevrátila se a protože služka měla rozkaz připraviti oběd, bylo patrno, že vrátí se později.

Před polednem přikvapila. Byla rozčilena. Nemluvila s chotěm. Ani oběd jí nechutnal.

Lahoda trnul. Pokusil se o rozhovor.

„Objednal jsem stuhy, ale nevím, bude-li ti nápis vhod,“ pronesl.

Žádná odpověď.

„Vzácnému a drahému příteli,“ pokračoval Lahoda.

„Jakou důležitost přikládáš věnci,“ ozvala se paní, „což myslíš, že je to vše?“

„Nemyslím, byl jsem u Křiváků,“ pronesl Lahoda.

„Vedlejší věci jsou u tebe hlavní,“ pravila paní.

„Jaké jsou tedy hlavní?“ tázal se.

„Ani teď, před pohřbem, nedovtípíš se,“ zvolala a v tom jako by cosi důležitého kmitlo se jí v hlavě, vstala, odkvapila do vedlejšího pokoje, ustrojila se a chvatně odcházela, aniž řekla, kam jde.

Lahoda žasl. Zazdálo se mu vše povážlivé. Napadlo ho:

„Nepřeskočilo jí kolečko?“

Rozhodl se rychle. Oblékl se a odkvapil za chotí. Zahlédl ji. Spěchala k náměstí nejspíše. Popílil si. Zašla teď do ulice. Zahnula a za nárožím zmizela z dostřehu. „Marno za ní spěchati, zmizela,“ vzdychl si. „Šrutice nejsou velkoměstem, v němž může člověk ztratiti se, ale kam se poděla?“ Rozhlížel se. Nikde nebylo ji viděti. „Zašla někam do domu,“ usoudil. Vyčkával, objeví-li se. Čekal dlouho. Nedočkal se. Obava „s přeskočeným kolečkem“ rostla. Lahoda byl zaražen. Vracel se domů v myšlenkách a doma trpělivě vyčkával návratu své choti. Byl dávno po svačině, když přichvátala. Odstrojila se a jako uondána zasedla ke stolu.

„Marně jsem běhala!“ vzdychla. „Nikdo nemůže podati člověku správného vysvětlení.“

„Oč vlastně —“ začal Lahoda.

„Prosím tě, mlč!“ přerušila ho paní. „Jsi dobrý člověk, ve svém oboru byl jsi snad znamenitý,“ pokračovala, „ale ostatku nerozumíš ani za máček, nechápeš ani zbla.“

„Nechápu,“ přiznával se a mínil její počínání.

„Představený zdejší stanice nevěděl, co se sluší v takových případech, zbytečně jsem poptávala se u něho,“ rozhovořila se paní. „Ten je jako ty, co je za plotem železničního oboru — nevědomec. Byl čas, legitimaci měla jsem v kabelce, v Březkách, víš, představený stanice Sháněl, byl setníkem, je náš známý . . . Jela jsem tam, poptávám se, ochotně rozprávěl, jak u vojska bývá to, ale v tomto případě co by slušelo se, nevěděl. Všiccí jste jednostejní, rozumíš. Sháněl jako ty — prý nezáleží . . . Tak?“

„Avšak já nevím —“ začal Lahoda zase.

„To je právě zarmucující, že nevíš,“ přerušila ho paní opětně. „To bylo dopoledne, šťastně vzpomněla jsem si na pana Macourka, byl finančním vrchním komisařem, pamatuješ? Starý pán, teď tu žije, má pakostnici, nevychází . . .“ obracela se paní k muži.

„Macourek, ano, bručák,“ přisvědčil Lahoda. „U toho jsi byla, a co vlastně. —“

„Bože, neptej se a nezdržuj mne,“ pronesla paní rozčileně.

„U finanční stráže, myslím, skoro jako u vojska, tam mají příkazy slušnosti . . . Macourek přijal mne, přednesla jsem mu prosbu, prosila za radu. Jaký to člověk! Místo rady začal o své pakostnici, já zase ke své věci a on jen pakostnice, pakostnice! A přece vrchní finanční komisař na odpočinku musil býti vtěleným pořádkem, ne?“

„Totiž . . . pakostnice —“ prohodil Lahoda.

„Hodinu jsem o ní naslouchala, nezačínej o ní,“ zabránila mu v rozhovoru a pokračovala.

„Došla jsem k panu soudci Čihákovi, chodíváte spolu do sadů, byl v úřadě . . . Státní úředník! Snad ten více ví, než bývalí důstojníci a vrchní finanční komisaři, a právník vyloží vše pěkně . . . Ale už to mne zarazilo, měl sezení a ponechal mne věčnost o samotě, abych čekala. Už jsem pochybovala . . . Přišel, já povídám, proč jsem zde a prosím pana radu za radu. Naslouchal, prst položil na ústa a začal, že povahově věc je prostá, skutková povaha věci že by ležela na dlani a nedostávají se prý mu některá kriteria . . . eh, krátce, dlouho mluvil o ničem a konečně přiznal se, že neví, co v takovém případě sluší se . . . Moje pochybnost mne neklamala. Nevěděl! A teď jsem moudrá tak jako včera!“

„Prosím tě, Květuše, pouč mne o tom,“ pronesl Lahoda.

„Pozdě poučovati,“ vyhrkla paní. „Nepřipadneš na věci nejdůležitější. Brotan umřel. Byl to jen tak člověk vedlejší pro nás, ptám se tě?“

Lahoda vytřeštil oči, nevěděl, co odvětit. Mlčel.

„Lidé ve městě vědí přece, že přičinil se, abychom byli svoji, že jsme mu zavázáni jistou vděčností za to, a lidé ve městě vědí, že Brotan byl skladníkem železničním na odpočinku a ty že jsi inspektorem

železničním na odpočinku. Co budou tedy lidé ve městě očekávati od nás, co od tebe?" jala se paní vysvětlovati a doložila, „že mu prokážeme poslední a nejslušnější úctu".

„To se rozumí," přisvědčil Lahoda.

„Když se rozumí," pravila paní, „jak objevíš se na jeho pohřbu, v čem půjdeš?"

„Pro pána krále, v čem? V černém šatě, jak obyčejně se děje," pronesl Lahoda.

„Jak obyčejně... Nechápeš, že u zemřelého železničáka a příznivce našeho nemůže platit ono: ‚jako obyčejně?' Nechápeš, že nemůžeš před lidem ve městě jít jako jiní?" s důrazem uváděla paní Lahodová. „Bylo by tu pěkných řečí, že jsi nevěděl, co bylo příkazem slušnosti! Nevíš, že musíš vzíti uniformu?"

„Tak tedy vezmu uniformu," rozhodl Lahoda. „Hotovo!"

„Arci, hotovo, ale tu není pouhý vlak, abys mohl zvolati tak," pokračovala paní, „jakou uniformu vezmeš, malou či velkou? Klobouk, čepici, šavli, bez šavle?"

„Myslím, že na tom nezáleží, a Brotanovi bude jednostejno, půjde-li Lahoda —"

„Ustaň, Brotanovi! Tu je jiný sudí, veřejnost! O tu běží," pronesla paní. „Proto běhala jsem dopátrati se, jaká uniforma v takových případech zvláštních přísluší se na pohřbu člověka, jenž byl skladníkem a naším přítelem!"

O té věci dlouho rozpráveli, až Lahoda přes rozmrzelost své choti a truchlivost věci prohlásil vesele, že půjde na pohřeb, v čem si jeho paní přeje...

Starostlivá paní podrobovala prohlídce všecku garderobu svého manžela...

Skoro do samého pohřbu byly u Lahodů rozhovory z příčiny této.

Brotanův pohřeb stal se událostí ve městě, protože přibyla spousta železničáků v stejnokroji i v občanském šatě. Přijeli lidé z tratí, aby zase jednou sešli se za té truchlivé příležitosti, když jinak nemožno scházeti se. Mezi pensisty byl také Jerka, jenž zaslechl ve vzdáleném městě od železničáků, že Brotan zemřel. Připojil se tedy k nim a vyprávěl jim o nebožtíkovi. Možno, pocítil i touhu podívati se na bývalé působiště snad naposledy v životě. Byl osmdesátníkem, ale posud čilý a pohyblivý.

Účastenství na pohřbu bylo ohromné i z vrstev měšťanských, a Jerka rozhlížel se po davech, když kráčel v průvodu a železničákům, s nimiž rozmlouval před tím o Brotanovi, netajil se podivem nad spoustou lidu.

„Podívejte se," pravil, „Brotan má slavný pohřeb jako nějaký generál! Měl štěstí ve všem v životě a má štěstí i teď. Já toho štěstí nemám!"

Druhého dne po pohřbu Brotanově paní Lahodová rozprávěla s mužem o velkém účastenství železničáků a doložila:

„Brotan, viděti to, musil by pocítit radost, ale bylo by ho zabolelo, viděti tebe v černém úboru jako každého jiného..."

„Řekněme, na štěstí nebožtík neví o ničem," odpověděl Lahoda. „Ušetříme si proto starosti o tom."

„Nebožtík neví, ale pořádek ví, že byl porušen," pronesla paní Lahodová. „Nezavinil jsi to sám," smírně připojila k výtce, „měla jsem prohlédnouti šatník, když znám tvou nedbalost, pokud toho týče se... Aby všemu se předešlo, pošlu šavli pozlačovači do Prahy, klobouk kloboučníkovi, aby přišil nové růžice a prýmy a kabát krejčímu, aby vyměnil staré knoflíky."

Za čas uniformy obě, „parádní a všední", byly v lesku jako šavle a klobouk. A všecko viselo v šatníku, občasně bylo prášeno, ale kdykoliv paní Lahodová uzavírala skříň, ozvala se výčitka a povzdech:

„Proč, muži, neměl jsi uniformu v pořádku na pohřeb Brotanův? Slušelo se to, ač zavinila jsem to s tebou!"

Výčitka objevovala se jako temná hvězda putující vesmírem, a nedbalec Lahoda usmíval se přitom a říkával:

„Poneseme tento společný hřích společně do hrobu!"

Když Lahoda dověděl se o výroku Jerky od jistého úředníka ze stanice, jak pozasteskl si nad štěstím Brotanovým, pravil doma své choti:

„Vrchní inspektor Franta říkával o mně, že mám v sobě božího čerta. Mně zdá se teď, že ho má každý, jenomže vždy pod jiným jménem. U Brotana jmenoval se trpělivost, u Jerky závist, u mne nazýváš ho nedbalcem a víš-li, jak jmenuje se u tebe, ženuško?"

„Nechci nic slyšeti o tom, vzpomenu si hned, že jsme oba porušili pořádek o pohřbu Brotanově."

„Právě jsi ho nazvala pravým jménem," smál se Lahoda. Čert jmenuje se „pořádek"...

✱

L. N. Zvěřina:

ROSNÉ KRŮPĚJE.

(— Ritornely. —)

I.

ZLATÍ PTÁCI.

Snů ptáci zlatí.
Kdes nad modrými moři poletují.
Z nich jeden chycen — život obohatí.

POD ROZKVETLOU HRUŠNÍ.

Zas hrušně rozvity...
Běl jejich zpívá na smaltovém nebi,
co v travách tančí zlaté prosvity.

* * *

Tak nikdo mně tu
můj život neprovoněl: opět nadšen
jdu strmou stezkou modrému vstříc květu,

MODRÝ KVĚT.

Jeť pro mne plnost žití:
modř jeho zajala mou duši cele
a jenom jím se mohu vykoupiti.

NÁPLŇ ŽIVOTA.

Pár vzpomínek a snů!
Pár stisků rukou, chvilek zdůvěrnění...
A hloubka očí dvou jak květy horských lnů.

CO JE ŽIVOT?

Věř, život je jak skýva.
Ji rozdrob těm, kdož srostli s tebou cele
a o nichž touha tvá i ve snu zpívá!

OSUD.

Je stařec slepý.
Dvou srdcí lampičky, jež planout měly spolu,
buď dálkou předělí neb rozbít umí v střepy.

JIŽ VÍM...

Dva květy rozrazilu.
V mé stráni života tak plaše vypučely. —
Již vím, kde čerpám vzruch a sen a sílu.

SVEMU SRDCI.

Tys bylo jako dítě.
Šlos otvírat vše zlatým klíčem lásky...
Klíč vzali ti... a všichni zranili tě.

*

SVÝM RITORNELŮM.

To kapky vlahé rosy
se v travách čísi cesty zablyštěly.
Mé srdce ušláp' kdos... a ono postesklo si.

Jindra Imlauf:

JISKRA.

(Pokračování.)

Dožili se do řady ti, kteří většinu starých bodrých sousedů znali z vyprávění. Nemajíce již onoho sousedského citu, vzácné družnosti, žili po svém zase, studeněji, bez hesel a praporů. Čím přísněji kdo tajil zbytek citu vnitřního, spoléhaje pouze na rozum, tím váženějším se stával. Zapomínalo se totiž, že cit se rodí s člověkem a je nejcharakterističtější značkou osobnostní, kdežto rozum se pěstuje jako zelenina v zahradách, na záhonech školních, řízených zákony a formami. Hlučný smích a žerty mizely. Nebyly připustny drsnosti dřívějších sousedů. Brousil se vtip, až jako kulička se koulel nepovšimnut sem a tam. Žilo se slušněji... Ale pod střechami méně bylo radosti, neb požadavky vzrostly, a jenom veliké zvláštnosti dovedly rozradostniti. Také jinak se teď mudrovalo. Neskloněné hlavy před záhadami trpěly jejich tíží a temnem, neb cifry a experimenty důkazové neuspokojovaly, nýbrž jen kypřily půdu, aby v ní rozrostlo se divné koření; zápor všeho nezjistitelného.

Jen tábor otrapů se udržel stejný. Mladí zkaženci žili jako starci, semknuti k sobě vždy, kdykoliv bylo zle, šľo-li o pomoc,

aby zachráněna byla čest stavu a udržena velmi nyní stíhaná obec jejich.

U Modráčků také zavládla novota. Malá okna nahrazena obrovskou tabulí jako ve velkých městech mívají obchody ve výkladních skříních. Vše, pokud to šlo, přestavěno. Přední místnost — dveřní skla nesla nápis restaurace — byla pouze pro panstvo. Zde lelkoval otylý sklepník a pikolík zároveň s mladým pánem, všichni ve fracích. Zadní místnost byla pro lidi, t. j. pro ty, kdož pány nejsou, alespoň podle ústroje. Pohoršili by svou přítomností přední společnost, novomodně nažehlené mladíky z továrenských kanceláří. Také byli by vyrušováni v karty hrající židé, místní a cestující obchodní agenti. Rovněž i místní židé shodili se sebe starodávné sousedství a s přibylými břichy nafouklo se jejich sebevědomí pohledem i chováním.

Přišlo mnoho sedláků s ublácenými botami a dýmkou v ústech, rovnou z trhu od vozu. Pohleděli, zavrtěli hlavami. Někteří odešli dozadu k matce, většina však nazpět ven, do jiné hospody, aby se již nikdy nenavrátili.

Tak všecko krásnělo. Ale vnitřně i hmotně chudlo.

K žalobám stárnoucí matka Modráčková jenom přikyvovala:

„To všecko přišlo ze světa, jinde to viděli, chtějí míti zde. Je čas už jíti do hrobu. Nehodíme se sem. Překážíme si navzájem, nerozumíme si. Všecko se změnilo, strávníci moji odešli, oženili se, sousedé vymřeli. Jediný, jenž pamatuje a se mnou prožil dobré časy, taky odejde. Nejstarší můj strávník, kancelista Dlouhý, bude se ženit a postěhuje se jinam, ani nevím kam. Však si zaslouží manželství, má již pomalu druhou kapitulaci známosti vysloužénou. A tak co tu? Kdo se mne zastane? Kdo poradí?" utírala hasnoucí oči cípem bílé zástěrky přes širokou kuchyňskou modračku převázané.

Byla chuděrka stínem energické, otěže pevně třímající paní. Všecko jí vzato — kromě kuchyně, neboť pořád nad ní kuchařky nebylo a dokud bude moci — — V kuchyni je šero, a novodobí pánové tam nevkročí . . . to sklepníci poručí, co a jak se má připravit a podati . . .

I na Jiskru přišli noví lidé útokem. Byl odháněn od svého sloupu, že prý kazí výhled z restaurace. Odplížil se k jeslím pro koně, aby za chvíli, až pozapomenou, přitiskl se ke svému, také zuboženému sloupu. Při opravě domu dali mu nový tvar — krabicový. Omítli jej žlutou drsnou omítkou. O dřívějším ladném, do žebroví klenby jak ruka se nořícím sloupu hovořily podsíně sousední, zachované ve stavu původním. A tak zkrásněná podsíň křičela špatně laděným tonem, vyzývavým cizáctvím, sem nepatřícím. I to hnětlo paní matku, neb pozorovala, že zde nemohlo jinak býti nežli jak bývalo. Starý kmen, přeroubovaný sebe uměleji, nerodí valného ovoce nového. Skomírá, lživě živoře pod novou zelení, až jednoho jara prokáže se, že míza jeho zaschla . . .

„Vidíte, pane Dlouhý," stěžovala si zbylému svému starému strávníku, „nově to všecko předělali, a přece nových příjmů neroste. Ty novoty nějak více jedí nežli rodí . . ." nepřímo přiznávala, kam se spěje. „Už jenom Jiskra se mnou zbývá; nás nepředělají, my až do hrobu zůstaneme, jak jsme se zrodili."

Dlouhý přikývnuv, basově zahovořil:

„Dost se jich, matko, natrápil a přece ho mají ráda, přejí mu."

Onikal matce, jak přivykl, třebas jinému tak neříkal. Věděl, že má to tak ráda, že v tom cítí více úcty nežli ve správném vykání; tož přál jí ohlasu oněch mladých dob, kdy vesměs si tak váženější říkali. Šedý již a rovněž ošlehaný životem, s nímž mnoho let se rval, nežli se probil za písaře k soudu. A pak, pracuje kromě své práce též za nadřízené a kolegy, zdolávaje obtíže, jichž se báli, svým bystrým úsudkem, po zkouškách stal se kancelistou. Pestrá byla tato cesta za živobytím ve snaze zajistit si stáří, a znala ji matka podrobně. Často byla zachránkyní v době zlé, kdy bez matky, mladý a chtivý světských podarů, potácel se na hranici, za níž byla lhostejnost a ztráta vědomí vlastní ceny vůči ostatním ku předu se deroucím. Navzájem Dlouhý znal trudy matčiny a pomáhal, kde nezbytně bylo třeba mužské ruky, jak dříve již za Modráčka i po jeho smrti se často přiházelo.

Kmitlo se toto vše jeho myslí. Viděl se nad knihou večeří vynesených do sálu, nad účty pivovarskými, nad směnkami a upomínkami a žalobami. To tehdáž skromně pracoval, nemaje titulu a nevěda, zda nezlomí se snaha v polou cesty k úspěchu. Nehovořilo se o něm, neb nikdo netušil, že z Dlouhého by stal se, po vidu všech — pán od soudu, jenž dočká se uznání a zlatého kříže, až půjde do výslužby.

I matka patrně přemýšlela podobně, neb hlavu sklopila, ruce do klína spustila nezabalivši jich ani do zástěry. Vzdychla, opět cípkem zástěry oči vytřela. Zploštělé stařenské rty dlouho se chvěly, nežli znova

zahovořila, by pokračovala v svém starém zájmu o Jiskru.

Též kancelista Dlouhý čistil brejle, ač se mu neorosily.

„Vidějí, pane Dlouhý, co ten Jiskra takhle zkusí a nedá jinak za živý svět, však vědí, že mohl si polepšit. Každý, k čemu je stvořen, jen v tom, a kdyby to bylo sebe horší, se cítí svůj a šťasten. Jiskra viděl přece, jak se lidé radují a baví, když spořádaně pracují. Sám poznal zase od dětství jednou pořádnou postel, pravidelné jídlo měl, přístřeší. A také té, pán Bůh mně odpusť, zatrápené potvůrky breberice," zasmála se paní Modráčková, „bylo mu přáno. A přece nedal jinak, utekl, ani slova neřekl, nazpět do své staré psoty ven."

„Ale přichází, pravda-li, někdy pro kousek jídla?" tázal se basově kancelista Dlouhý, odborný kriminalista, jenž arciť nejprve okem zákona hleděl na všecky otrapy a teprve na druhém místě ozývalo se dobré srdce jeho, vědomé šlehů životních. Dovedl posouditi, maje obsáhlou znalost všech osudů těchto ztracených a zatracených figurek ze soudních líčení. Věděl tedy, jak často předěl slabý jako hedvábný papír dělí nejlepšího, dnes ještě váženého člověka od hlubiny zmaru, odkud se již jen zapadá hlouběji do bahna, usýchajícího na upadnuvším, aby každému viditelný byl cejch zavrženého soudem lidským.

„Inu, pochybuji, že by přišel . . ."

„Ale matce to nedá," zněžnil hlas a úsměvně se zahleděl na uvadající stařenu, „zavolá Jiskru sama, nebo mu třeba donese balíček k sloupu . . ."

„No, bodejť, na talířích ti dnešní pánové nechávají dobrou polovičku jídel, služky — pán Bůh odpusť —," dušovala se, „jednou by rády měly, teď už nic takového by do úst nevzaly. Co s tím, prasátkům zbude dost — a Jiskra se zaraduje, já mu rozumím, té duši zbloudilé, která nechce býti nikomu v cestě, proto je sám raději takto . . ."

„Pámbů dobrej večír," hlasitě, s dlouhou koncovkou posledního slova, do všech koutů křiknutého, aby zřejmě všem se pozdravu dostalo, vešel ze široka starý soused Dáda.

Nemrzlo ještě příliš, větrno bylo a drsno, jak v podhoří bývá většina ročních dní, ale soused přišel v kožiše, bufách a čepici převázané šátkem přes uši, omotán šálou kolem krku. Živý balík kožišin a látek — tak chodil z jara, v zimě i na podzim, řídě se podhoráckým příslovím: do svatého ducha drž se kožicha a po svatém Duchu zůstaň v kožichu. A stařec, troska sousedské slávy, vskutku kožicha neodkládal, kromě šel-li spat. Tvář měl usměvavou, vrásčitou. Živá očka zapadlá pod rozježené obočí prozrazovala sklon k dobráckému žertu.

(Dokončení.)

E. Sokol:

V PROBOŠTSKÉM DOMĚ.

(Pokračování.)

Ztichl. Umlkli oba a zamyslili se do budoucnosti, kterou si vzájemně chystali. A ta chvíle v šeru tichých ulic smazala všecko, spojila jejich ruce úže a prohřála je.

Když se Aleša vracel k událostem, zněla jeho otázka již jen jako přechod k důvěrnějšímu hovoru: „Kdes tak pozdě byla?" Pro ni však byla ošemetná, žádajíc další zpověď. Co však dělat? Zaprosila kajícně: „Nehněvej se, Lexo, že jsem měla tři dni tajemství."

„Jaké, Maro?"

„Víš, že nemám nikoho ze svých a tebe že budu mít až — kdy? Nechtěla jsem ti přijít do rodiny jako úplné pláně z vůle větrů vyrostlé, když jsem náhodou, ale ne, ne, tak to není. Zachtělo se mi měkké ruky matčiny nebo babiččiny, i vypravila jsem se na dobrodružnou pouť za babičkou. Probošt ji znával a má její obrázek."

„Helebrant?"

„Ano."

„Bylas u něho?"

„Ano."

Pustil její ruku.

„Hněváš se, Lexo?"

„Ne, ale netěším se z toho, a teď konečně chápu jeho řeči."

„I tys s ním mluvil?"

„Nevalně líbezně."

„Proč? Je takový zvláštní, ale milý stařík."

„Knížátko," trval tvrdě na svém. „Pohrdá naším světem, mne, myslím, nenávidí — pro tebe, protože by tebe rád — nevím, co, ale je mi to proti mysli."

„Snad na něj nežárlíš?"

„Na jeho svět, kterým tě může oslnit a našemu odcizit. Víš, Mášo, že nás čeká práce a práce, že musíme umět být tím šťastnější, čím více jí budeme mít, a jeho svět je líný, výlučný přepych. Svábí-li tě, zbude ti pro náš život hořko.“

„Myslíš, že jsem tak — nemoudrá? A mé hudby se nebojíš?“

„To je tvá práce, tvůj život.“

„Někdy to a někdy ono,“ zvášnivěla. „Život je to nejčastěji doma, kde posud nevíš, jaká jsem. Kdybys věděl, jaké světy si z hudby stavím, jaká království. Co je proti nim proboštský dům? A vycházím z domu pak nešťastna a roztrpčena do práce? Beru ji jako trest?“

„Ne, Maro. Vždycky jsi jasná jako ranní slunko, proto tě mám tak rád, tak raději, než je vůbec možno.“

Zasmála se, to že je zase z jeho smrtelné vážnosti, a již cítila, že si svého stařečka uhájí pro babičku i pro radost, protože teď pochopila, že ho má i ráda. Přiznávala se k tomu pomaloučku, přidávajíc kousek po kousku na váhu, jak mu proti tomu vysvětlovala, že radosti potřebuje nejen pro sebe, ale i pro něj, pro Lexu, aby mu nebe samou opravdovostí nezšedivělo. A na to se těší, až i jej někdy strhne do svých světů, což bude, až bude smět sedávat u ní, u piana, v její světničce, v její.

To byla opět chvíle, v níž se jejich ruce našly, v níž Lexa uvěřil, že radosti je třeba, a v níž proto zapomněl na probošta, a ona zas na to, že jdou ruku v ruce ulicemi, lhostejni, vidí-li je kdo, či ne, ač chtěli ještě býti tajemstvím.

„Odkud vzal její obraz?“ otázal se pak smírně.

„Oh, tenkrát byly asi jiné časy,“ vyprávěla. „Ona ti byla taková rozkošná, veselá, naivní, naprosto ne pro tebe, ale on za to byl do ní po uši zamilován. A šel při tom přece na kněžství, což by zas nebylo naprosto pro mě. Kníže mu asi řekl, že se pro měšťanský život nehodí. Jsou si ti tuze podobni, skoro tak jako já babičce.“

„Půjdeš tam zase?“

„Slíbila jsem jim zahrát něco ze starých časů a těším se na to; mají prastarý spinet, pak starý klavír a oba budou znít tak vyšeptale jako hlasy těch staroušků. Stojí však v takových pokojích, že aspoň jednou uvidím, jak se mými tóny pohne život, který k nim patří. — Nehněváš se?“

„Těší-li tě to, a zůstaneš-li mi věrna.“

„Oj, vzmáháš se na žerty, Alešo. Měl bys tam jít se mnou.“

„Ne, ne miláčku, neznal mou babičku.“

„Jdi, ty!“ zadurdila se.

„A pak, bojíš se přiznat se veřejně ke mně, takže ani po ulici nechceš se mnou jít.“

Ulekla se a vytrhla mu ruku. „Co jsem to vyvedla!“ Zhrozila se. „Tam jsem ti padla do náruče, teď ruku v ruce s tebou chodím v bláhových řečech po městě — co mi zítra řekne paní Slatinská!“

Utekla mu.

Byli již u jejího domova, což Jecha potěšilo.

X.

Hrála. Zprvu nanášela poněkud přízvuky, jak zvykla na svém pianě doma, ale když staré struny a stará deska neodpovídaly vzmocněnému úhozu, nýbrž zesilovaly jen dojem své staroby, poddala se jim a hladila klávesy lehkými doteky, pod nimiž takřka zmizela ochraptělost a krátkodechost nástroje, a on se polohlasně rozezpíval, jako si broukávají staří. A pak se jí to líbilo. I jim.

Seděli oba nehledíce na ni, zaposloucháni, zavzpomínáni do tónů, kterých již dávno neslyšeli tak se perlit. Hlavy nakloněny, oči ztraceny, na lících úsměv hned hravý, hned dojatý, v rukou časem neklid, chtějící také něco hrát.

Dívala se na ně, vždyť hrála zpaměti; zprvu kradí, pak jako na milé, a pak se i ona nad nimi zasnila, jak oni nad ní. Mlhavá clona zastřela jejich stáří a klid — omládli jí. A již ani neseděli, zdálo se jí, nýbrž chodili a družili se s jinými, jichž tu bylo najednou několik, a všichni žili poslušni jejího rytmu. Tu stoupal kníže v hierarchickém rouše, a vše se klanělo a rozstupovalo, než svolil milostivě k lehkosti. Pak dámy usedly a páni stanuli za nimi, mladičký pan probošt — klerik za ní, za její mladistvou babičkou. Občas se k ní sehnul a ona skryla slůvko za vějíř, ale očí a šelmovských jisker v nich nemohla skrýt. A dámy naproti také zvedly vějíř a skryly slůvko zaň svým kavalírům, jichž oči se pak stejným směrem upialy, až se šepot dotkl i knížete.

Lehká věta dozněla a hluboká, s tragickým názvukem, provázela poslední pohled, pohled knížecí, jenž se zalíbením, ale i s nevolí utkvěl na nich, nepozorných a nepozorujících, pokud se panstvo nezvedlo. Párky se rozptýlily, kníže přistoupil k němu, k svému Maxovi, s úsměvem, za nímž byl přísný výstražný pohled. Hoch zvedl zraky plné odboje, ale hned za ním šlo lehké poddání.

Zabolelo ji srdce. Proč? Bylo to snad; ale i bylo-li, tedy již tak dávno — a přece si čehosi přála. Čeho?

Zrychlila hru, přeběhla ke konci, zapomínajíc zase klavíru a budíc jeho nalomené stáří, že vyznělo zlozvukem. Zmizela mlha, zmizel sen, stařečci seděli před ní sami, udiveni závěrem.

„Proč to?“ otázal se probošt. „Bylo to hezčí, když jste volila polohlas, takové blízké, že jsem zapomínal na léta a byl mlád.“

„Právě proto,“ řekla, pohněvána ještě na jeho tehdejší poddajnost. Nač je mu nyní dráždivá tvrdost, když je již po všem? Ale okamžitě pochopila, že se hněvá na sen, i dodala měkčeji: „Nehrála jsem tentokrát Haydna, nýbrž sebe, on za to nemůže.“

„Vy jste taková?“

Podívala se na svou babičku, na její hravý, dětinný úsměv, a napadlo jí: Kdož ví, byla-li ona tak po uši zamilována a nebyl-li rozchod lehčí, než myslila.

„Vy jste taková?“ opakoval, nedostávaje odpovědi.

Přisvědčila. Kdo prý by nevzkypěl, když prožije kus marného života? Nebo i jen promyslí?

„Nač jste to myslila?“

Neřekla mu, že ho má již tak ráda, že mu i bábě svojí přála víc; místo toho opáčila otázku: „Myslíte vy vždy na něco určitého, když svou knížecí hůlečkou zlobivě klepete?“

„To ne, Marjo,“ ozvala se teta, „to ne! Jak vy jste ho již prohlédla!“

Starý probošt již nechtěl odpovědi, ale přece rukou ťukal nervosně na koleno.

„To platí mně, Marjo — ne vám. Když se dívá na vás, ani rukou nepohne,“ smála se teta a Marja s ní.

„Nechtěla byste mi zahrát něco podle mého výběru?“ otázal se po chvíli a vybral Schubertovu romanci.

„Tu je nutno zpívat,“ bránila se.

„Není, Marjo, budu slyšet zpěv, i když ho nebude.“

„Nevím, nevím,“ pochybovala, ale pak připouštěla, že ji zná a pokusí se zahrát ji i s nápěvem.

„Že znáte? Tak dávno již vyšla z mody.“

„Ó ne, ještě i dnes při ní bývá sladkobolno,“ usmála se a zahrála.

Když skončila, nehnuli se staroušci; nechtějíc porušit chvíle, položila znovu ruce na klávesy a tiše dala zaznít úvodním akkordům, pak zvolňovala a tichla, až zhasla píseň neukončena.

Probošt vstal, zakolísal poněkud, jak by se mu měnily pod nohama svět dávný a nynější. Přistoupil k ní a políbil jí vlas. Když vzhlédla tázavě, pravil ochraptěle: „To ona zpívávala ráda.“

A stařenka úsměvem kryla dojetí a řekla: „Po uši, Maruško — po uši do vás. A já také. Ale pojďme od piana, člověk se příliš rozcitliví. Jsme již přestárlí.“

XI.

Bylo to ještě téhož večera, když byli již ve všech pokojích poseděli a všemi svoje hovory zabarvili. Probošt s Marjou stanuli v okně. Naproti hořela svítilna a pod ní míjeli ojedinělí chodci, většinou spěchajíce kamsi do tmy se skloněnou hlavou.

„Jaký to dvojí svět,“ pravila, „ten váš zde a ten tam shonlivě zaujatý.“

„Kvapný, nestřídmý, sehnutý a do tmy se řítící přes světlé okamžiky,“ odmítal jej. „Nedívám se do něho. Můj pokoj je naproti, do zahrad a do klášterní ulice, kde není nikoho, jen svatý klid. Přijdu-li sem, netoužím po okně; zde je mi každý kus nábytku, každá drobnůstka oknem do minulosti, a ta je hezčí než vaše přítomnost.“

„To říkáte jako kněz? když vaše místo je právě tam mezi námi?“

„Nevemlouvejte mne do toho. Tak jsem kněžství nevzal a tak mi nebylo ani dáno, bylo by mi cizí. Kníže tomu ani nechtěl, proto mne záhy vzal z venku do ústraní, kde lze žít po svém.“

„To není po mém vkusu,“ řekla tiše.

„Snad ani po pravdě. Dosud jsem o tom nikdy nemyslil, vidíte, až teď, když mne za to postihl osud.“

„Jak to?“

„Inu, vyšel jsem do života a vylovil jsem vás.“

„Také jen okénko do minulosti.“

„Již ne, Marjo! Osud je nemilosrdnější a dává mi na stará kolena promýšlet a pociťovat trampoty dnešního života, toho boje, jak teď říkáte; protože i vy trpíte jeho drsností.“

„Že si musím vydělávat? To přece nic není.“

„A přece je. Upřímně, Marjo, nechtěla byste z toho shonu ven? Nechtěla byste se vymknout tomu davu se skloněnou hlavou a jít volněji a lehčeji opodál?“

Popřela bez rozmýšlení.

„Co vás tam poutá?“

„Je tam také krásně, jinak než zde, ale to je právě dobře. Rozehraje se tam druhá půle člověka, ta dělná, radující se z napětí sil, a to je tak milé. Líbí se mi život.“

„A jeho — mladí lidé," dodal obmyslně.

„I jeho lidé," pohodila hlavou, „jako se mi líbí i tu ten život — a jeho staří lidé."

Zahleděli se z okna a nechali v mlčení doznívat napětí, které se lehoučce chvělo mezi nimi; a dole šli časem lidé, již svým míjením strunu znovu a znovu rozechvívali.

„Není to on?" ukázal probošt dolů. Řekl to tak významně, že mu pohrozila. Když vyhlédla, rychle ustoupila, což zase stařečka překvapilo.

„Stojí tam ještě?" tázala se dotčena.

„Ten? Toho jsem nemyslil. Kdo je to?"

„Nebudu sem již chodit, nemohu," vybuchla. „Vyslídil mne a bude mě týrat. Jak se dostanu domů?"

Musela vyprávět o Lysovi. Probošt se smračil, naslouchaje, přerušoval ji zlobnými výkřiky, ale nakonec mu zablýskaly oči.

„Přijdete zítra zase, neuvidí-li vás dnes?" otázal se lstivě.

„Zítra? Ne — vůbec ne — a jak byste to zařídil?"

„Naše domy jsou pěkné domy," pokyvoval šelmovsky. „Vpředu vážné, vytvořily si tichou ulici, vzadu zahrady a ticho klášterní, jako stvořeno pro naše rozjímání od světa odloučené; ale chcete-li odejít a přijít nepozorována, ze zahrady je branka."

„To je výborné," zjasněla, „jak stvořené k rozjímání. To mohu přijít."

„Mám dva klíče, svěřím vám jeden, ale to vám povídám, ať nikdo nezví o našem tajemství! Nebude nikdo očekávat před brankou? Jeden tam a druhý onde?"

„Kdo by na mne čekával?"

Zadíval se ostře na ni zpod přivřených víček: „Ten druhý; jak se jmenuje? — myslím — Jech."

Věděla, že se znají, a přece se zarděla až po vlasy a zapřela jej jako Petr Krista, než se vzpamatovala: „Neznám ho. Totiž neznám ho dobře, ne příliš dobře, pane probošte."

Teta ji zachránila svým příchodem, ale nezabránila poznámce, jež přes všecku dobrou vůli proboštovu vyzněla natrpkle: „Nepamatuješ se, Tyldo, jak to řekla tenkrát, když ji zastavil kníže v parku?"

„Celinka?"

„Zdá se mi tak: Helebrant? Neznám ho, jasnosti, totiž ne dobře, ne příliš dobře."

„Ta šelma!" smála se stařenka, „bylo to tak nějak. Nu, byla nezkušená, a kníže rozuměl světu; byl by si vybral svoje, ať řekla cokoli."

Marja se rděla znovu, ale nedarovala to proboštovi. Když teta odešla, řekla mu: „Zhřešila-li jsem stejně jako má babička, zhřešil jste vy víc než kníže. Co máte proti Jechovi?"

„Je zdola a táhne vás dolů."

„Vidíte, oč jste horší? To by byl mohl snad říci kníže babičce — a neřekl. Neřekl, i když si to myslil. A já? Bude-li Aleša chtít, jako že bude, půjdeme spolu, ne dolem, ne vrchem, ale svou cestou prostřed života."

Znělo to tak opravdově, třeba provázeno zapřením, že probošt sklonil hlavu a nadlouho se odmlčel, než ze sebe vypravil: „Odpusťte mi." Což znělo zase tak nuceně, že mu za trest zítřek odřekla, aby se mohl napravit.

Domů však šla spokojena, a tajemný východ temnou zahradní brankou naladil ji tak dobrodružně, že se radostí zahrála: nad tím, jenž čekal pod okny, i nad tím, kterého nahoře učila rozumět životu dole.

XII.

Ráno bylo mlhavé, sotva na krok bylo dohlédnout, a těžké, že dusilo. Probošt loudal se posmutnělý parkem, vzpomínaje nevraživě včerejška, jenž tak krásně začal a tak se proti němu obrátil. Toužil po ní, aby ji uviděl, aby snad našel v jejích očích přiznání, že jen tak navzdory mu přidala rozhodnosti, že se vše ještě může změnit, jako se tak mnoho měnívá — anebo aby si aspoň dnešní večer vyprosil, když by jiného nebylo možno.

Nešla však. Již minula její hodina a neobjevila se. Že by ho i tím chtěla trestat a snad dvojnásob tím, že by chodila s Jechem, co on zde marně čeká? Zatepal hůlkou a zaměřil tam. Našel jej stojícího a vyhlížejícího napiatě do mlh. Tedy vůbec nepřišla? Srdce se mu sevřelo. Pohlédli na sebe, pozdravili se a míjeli se. Probošt se však zastavil a odkašlal — a také Jech se zastavil. Čekali slovo, jež nechtělo se rtů.

„Chtěl jste se mne něco otázat, pane probošte?" přerušil Jech konečně.

„Nemohu zapřít, ale nevím, není-li zbytečna otázka."

„A tanula-li nám oběma stejná na mysli?"

Probošt se naň úzkostně upial: „Co je s ní?"

„Nevím. — Byla včera u vás?"

„Ano."

„Podivno, čekali jsme dosti dlouho."

„Lysa také?"

„Tedy víte? Nedočkali jsme se. A dnešek je jistě v souvislosti se včerejškem.“ — Hlas mu tvrdl každým slovem. „Raději bych jí u vás nevídal, nemám rád vašich večerů.“

„A já celého vašeho t. zv. života,“ vzkypěl a chtěl se odvrátiti; ale krok se mu zadrhl a hlas selhal, když vzpomněl na ni. „Tedy nevíte, proč nepřišla?“

Jech mlčel.

„Poslal bych k ní, kdybych věděl, kde bydlí,“ dodal zdráhavě.

„Není třeba,“ uťal Jech a odešel.

A stařík polykal slzy zlostí a úzkostí.

XIII.

Nepřišla ani druhého dne a proboštovi poslala omluvu, že se as nadýchala mlhy a lehce ochuravěla. A přece šel do parku a neodolal ani Jechově stezce, a když jej potkal, řekl místo pozdravu: „Stůně.“

„Vím,“ odpověděl a zastavil se.

„Proč sem tedy jdete?“

„A vy?“

„Jsem stár, podléhám zvyku.“

„Pro mne je to zase chvíle, kdy nedovedu pracovat, myšlenkám pak se daří lépe zde.“

„O ní ovšem.“

„Překáží vám to?“

„Chcete jí zkazit život. Musíme to jednou domluvit.“

„Říkala vám snad?“

„Je děcko,“ odmítl probošt přehlíživě. „Jaký smysl má pro budoucnost, třeba že o ní vaším vlivem mluví až příliš vážně. Vy jste také mlád.“

„Lety se život již dávno neměří. Jsem sám na sebe odkázán od čtrnácti let, žiji tedy dosti dlouho, abych směl mít něco v životě rád a něco plným právem potírat.“

„Vy se svým životem!“ zlobil se probošt. „Co je to, když to máte rádi a potíráte, zápasíte a podléháte?“

„I vyhráváme. Život je naše všecko.“

„Slova! Jsem dosti dlouho na světě. Myslíte, že nebylo s čím bojovat, že se tak přehlíživě tváříte? Právě, že vím, jak je to trpké, pravím, že máme vyjmout z boje toho, kdo je sláb a koho máme rádi.“

„Naopak. Stačí, stojíme-li při něm a pomůžem, jeť vítězství radost — a vyloučení z boje může být jen klid, může-li.“

„Mluvíte o ní jako o muži,“ kypěl již Helebrant odporem, a Jech hodil schválně do jeho varu vyzývavé slovo, i překypěl: „Nesmysl! Taková jemná a ubohá. Nedovolím vám prostě, rozumíte?“

„Mně a Maře?“

„Jak jste jí to řekl?“

„Mara je nejsladší její jméno.“

„A nechci tomu, protože ji mám raději než vy.“

Zabušil prudce hůlkou a odešel.

XIV.

Když se Marja po třech dnech objevila v proboštském domě, nastalo pozdvižení.

„Přišla,“ volala stařenka, „přišla!“ Nestačila ji jedním dechem uvítat, usadit, vyptat se i probošta zavolat. „Tedy zdráva? Docela zdráva již? Bylo to zlé? Nebylo? Ale zde ano, doopravdy již myslila, že se Max rozstůně, tolik se naobcházel pokojů. Pořád říkal, jak je v nich smutno, jako by v domě někdo stonal.“

Usmívala se tiše a jen se bránila, aby dnes nerozsvěcovali v salonech a zůstali v tetině pokojíku, kde je tak útulno. Zůstali. Tentokrát probošt málo mluvil, stále se na ni díval, poslouchal a občas vrtěl hlavou, něčemu v sobě odpíraje. Zaujal se silně, když se rozehřála za chvíli a vykládala o své cestě sem: jak obešla zdaleka cizími ulicemi, aby nikoho nenapadlo, kam, jak se tajně dostala do klášterní ulice a stínem proklouzla až k brance, a ještě za ní jak poslouchala, zdali někdo nenásleduje.

„Proč jste to dělala?“ optal se.

„Protože je to hezčí než přijít přímo; celý večer se tím stane půvabnější.“

Teď ji měl. Teď do ní viděl a měl jistotu, kam patří.

„Tomu říkáte život?“ zaskočil ji vítězně.

Nechápala hned, i smála se.

„Ale líbí se vám to.“

„Jako koupel po horké cestě.“

„Jste pro to stvořena, Marjo, věřte mi,“ ujišťoval vřele, „a měla byste tomu zůstat věrna.“

„Proč ne? I cestě i koupeli, to je pak svěže.“

„Cest je tolik na výběr, a vaše nynější je zlá. Nechtěla byste ji změnit? žít jinak? někomu?“

Hlas jeho byl dalek žertu. Vzhlédla k němu udivena a počala chápat souvislost, ale právě proto nenašla hned odpovědi.

„Na příklad mně a Tyldě, dvěma starým lidem.“ Poznal, že v ní nezazněla radostná ozvěna, i neustával, aby ji snad jiným slovem probudil, dříme-li v ní, jak věřil. „Nemyslím, abyste nás opatrovala, ne ne, jen abyste nám svým úsměvem ozařovala

zbytek dní. Jako mladičká dcerka třeba, která by i všecko po nás přijala, aby nezaniklo planě to všecko, co jsme teď s vámi probudili k novému životu.“

Zadýchával se snahou, aby řekl svou touhu co nejpřesvědčivěji, ale ona se usmívala, smála, až se jí smích rozperlil hrkotnou šňůrkou: „Jaký vy jste milý stařeček! Jak byste i nebe rozdával, kdybyste mohl a já si ho zasloužila.“

„Já opravdu,“ zajíkal se.

„Ale já ne, pane probošte. A víte proč? Mám vás ráda — nezazlíte mi proto, slečno Tyldo? Vím, vím, jste k nám oběma blázínkům shovívavá. Ale víte proč sem ještě chodím? Ozařovat svoje dny, nejen vaše, a nakonec sobecky víte co? Vymámit na vás svou babičku. Celestu. Dáte mi ji za všecko ostatní?“ zaprosila celou veselou lichotností, kterou vládla. Nerozněžnila ho. Smutněl jejím smíchem a teď měl jen jedinou těžkou větu po dřívější vroucnosti: „Utečete mi s ní.“ Pohladila mu ruku: „Snad to nebylo vážné, pane probošte?“

„Ne ne, Marjo,“ bránil se, „dám vám ji, vždyť je to vaše bába, a já již myslím ani dobře nevidím.“

Nerozuměl jí? Nebo se nechtěl vrátit k území své porážky a svého zklamání? Ani ona se nevracela, a tak hovořila toho večera nejvíc stařenka, spokojená, že se také jednou dostala k Marji přes Maxovu lásku.

Když se Marja vykrádala toho dne ze zahrady, naslouchala sic u branky jako po prvé, ale je těžko slyšet utajený dech. A tak se stalo, že vyšla rovnou do rukou Lysových, jenž tu nestál sám, nýbrž s dámou. Zasmáli se hlasitě jejímu opatrnému východu a Lysa pozdravil. Prchala uštknuta.

XV.

Docházela pak pravidelně do proboštského domu, vrátila však klíč a žádala jen, aby ji služka provázela zpět. Byla zamlklejší a dlouho trvávalo, než se rozvolnila a rozehřála. Nepřiznala však, že by ji něco tížilo, ať usilovali stařečci jakkoliv. Zapírala, vymlouvala se na sychravý čas, na své vrtochy, na to a na ono, a pak se raději usilovně rozveselovala, aby nepozorovali. Starali se však tím víc, nevěřiliť jí. A probošt jednoho dne neodolal a opakoval: „Vím, že vás život venku ubíjí. Nechcete k nám? Sem nevnikne, náš dům je pevný.“ Vyhrkly jí slzy, ale současně se rozesmála, to že jen pro jeho dobrotu, protože právě dnes je veselá jak nikdy a dnes právě je neschopna obírat se takovými smutnými myšlenkami. Smích se řinul hojněji než slzy, vpil je, a zakrátko tak prozářil její horké oči a líce, že oba zapomněli a prožili pak večer, jakého u nich nebylo.

Strhla je. Byla hravá a jasná, sršela lehkým žertem a milými, hřejivými tóny, klouzala do něhy a hned se vracela do roztomilosti, a řekla-li i někdy cosi, co mířilo jinam, rychle odskočila, zastřela to, že staroušci nestačili ani domyslit. I vzdali se jí zcela a zdětiněli vedle ní.

Teta se zmínila o svých starodávných šatech a Marji se zachtělo je prohlédnout. To bylo něco pro starušku. Odvedla ji proboštovi, za trest, aby si nemyslil, že se smí z ní těšit pořád sám.

To bylo bohatství! Staré hedvábý, polozašlé barvy, náběry a řasení a pak zas kloboučky a šátky — nu bohatství. Marja je brala do rukou a hladila a laskala a obracela ve světle, hledajíc nové odstíny, šátky si přehazovala a klobouky nasazovala, až ji napadlo, že by se v tom chtěla celá uvidět. A to bylo teprv něco.

Stařenka zamkla, sháněla a vybírala, strojila a pak i česala, až tu stála panenka mladá a svěží, ale tak stará, tak stará, jako by se byl svět vrátil o šedesát let. Tak vyšly do salonu. Marja drobila kroky, tutlala smích, ladila rety po bábě, a když se octla před proboštem, přinížila mu takovou rozkošnou poklonu, že byla sama spokojena.

„Celesto — Celo,“ zajektal, chytaje se stolu. Nemohl se udržet.

„Neznám tě, totiž neznám tě dobře, ne příliš dobře,“ pýřila se umně.

Sklesl na židli, uchytil ji, přitáhl k sobě a líbal a líbal obě bílé ručky, zatím co se Marja smála a teta dojatě odvracela.

Byl to jen prvý dojem. Pak se staří vzdali i tomu nápadu, a probošt hrál chvíli sebe, chvíli knížete, a bylo, jak by ti bývalí vskutku vystoupili z rámů a obnovili svůj svět. Marja i zpívala. Uměla, ač kdysi zapřela, a vybírala samé staré písně, zašlé jako ty hedvábý, ale stejně rozkošné. Nakonec musela stařenka donutit staré prsty k menuetu na žlutých klávesách a „mladý pan Hellebrant s Celestou“ tančili knížeti a sobě, hlavně sobě taneček.

„Ví bůh, Marjo,“ rozjařil se, „kleriku jsem vzal, ale složím ji, pro tebe ji složím.“

Smála se a utekla, a to bylo dobře, aspoň neviděla, jak se ho to přece zase dotklo. Když se vrátila ve svém, bylo již po tom, byl již zas milý jako dřív.

„Dal byste mi dnes babiččin obrázek, kdybych pěkně poprosila?“ zeptala se ho.

Zarazil se: „Což mi chcete utéci?“

„Vy jste si pamatoval moje slova? To tedy ne dnes, ač bych i doma někoho potřebovala, kdo by potěšil.“

Upustila zcela od obrázku, nálada však se jí vytratila; cítila, že již nedovede ani žertovat, ani smát se, ani hrát. I odešla dřív, než si toho povšimli, a nechala jim po sobě zář až radostně oslnivou.

XVI.

Druhého rána se Marja vyhnula proboštově vchodu do parku a vyčkala Aleši, přecházejíc těžkomyslně stezkami s povadlým listím. Cítila svůj život po minulých dnech jako podzimní strom. „Den za dnem vadne,“ pravila si, „opadává, a kolik jich ještě zůstalo? Těžko počítat, když číslo tím víc bolí, čím je menší, a když již nezbývají než holé větve.“

Aleša se zastaral jak včera proboštovi, protože i on se již dlouho nepokojil a nemohl zvědět. Dnes zvěděl bez otázek. Neměla odvahy utajit, co muselo samo sebou propuknout, když dospělo ke konci. Pozbývala hodin. Rodina za rodinou jí odřekla, a dnes si nesla zavřený ještě list, v němž tušila poslední vzkaz. Zpovídala se mu z toho, zatím co on trhal obálku a četl.

„Proč to?“ ptal se zarytě. „Je-li to tak náhlé a hromadné, musilo se něco přihodit.“

Přihodilo se, sama zprvu nevěděla co. Když dostala prvou výpověď, byla skoro ráda, protože již měla rodin víc, než mohla snést. Druhá ji zarazila a při dalších se již odvážila ptát. Někteří byli opatrni a omlouvali Petříka či Aničku, že jsou školou přetíženi, jiní se neohrabaně bránili, že je to těžká věc, bázliví psali, aby se vyhnuli, až paní Slatinská jí řekla, že teď přece nestojí o hodiny, když se tak bohatě opatřila.

„Jak to?“ zamračil se.

„Prý pan probošt je posud galantní pán a na svá léta svěží.“

Řekla to prostě, tak, jak slyšela, a zaplakala; a on zaklnul zmrazen.

„Neplač, Maro,“ přivinul ji pak k sobě, „Lysův život nestojí ani za jedinou tvoji slzu; čím mi zaplatí celý jich proud?“

Přivinula se k němu úže a plakala ještě hořčeji: „Proč naň myslíš, Alešo? Mně již zkazil život, máš proň trpět ještě ty?“

„Nezkazil, Maro, dosáhl jen toho, že si své příští štěstí musíme tvrději vykoupit. Dobudeme si ho však dřív, než začnem myslit naň. Neplač, Maruško, nesmí se chlubit, že námi pohnul.“

„Těžko teď budeme budoucnost vykupovat, Lexo. Musím pryč. Půjdu kamkoliv, co nejdál, aby za mnou pověst nemohla, a začnu znovu.“

„Musíš,“ přisvědčil těžce. „Teď musíš, jsem ještě sláb, abych ti mohl říci, že budeš se mnou bezpečna. Oh proboštovy večery! Co nám přinesly!“

„Nehněvej se na ně, byly moje. Nemám nikoho než tebe na chvíli, a tam u babičky mi bylo, že se přece ještě k někomu mohu dětsky přitulit.“

„Nebude ti teď pro ně trpko nastupovat novou cestu?“

„Odpustíš-li mně a bábě a těm dvěma starým lidem, snad i lehčeji; budu mět nač vzpomínat.“

Pohladil ji, a jí to stačilo. Myslili pak na budoucnost a on rozhodl, aby jela do Prahy, přes to, že se bála v tolikeré soutěži se uplatnit. „Půjdeš tam,“ pravil, „nemohouť všichni hned k mistrům, a přece chtějí stoupat; s těmi se záhy setkáš a shodneš; a půjdeš tam, abych aspoň časem směl za tebou; tam se ztratím, tam budeš přede mnou bezpečna; a pojedeš co nejdříve, než začne město slídit.“

Nevzpírala se již, i smluvili, že on pojede hned dnes hledat pro ni byt a prvé nějaké hodiny, zatím co ona sbalí několik těch kusů nábytku a zítra oklikou zmizí, raději s překládáním než přímo, aby po ní nezbylo stopy, po níž by se mohla úkladná pověst dát. A pak? Něco našetřila, něco pošle on, než bude s to, aby sama vyžila, uskrovní se oba, ale stůj co stůj přečkají a dočkají se konce; vždyť jeho odvislost se schyluje ke konci, tak že se úzké jejich pěšiny budou moci záhy spojit v širší stezku pro dva.

Poslouchala a nemohla odpovídat než ano, ano. Tolik lítosti a lásky, slabosti a odhodlání se v ní střetalo, že nemohla najít ani jediného bezpečného slova. Svírala mu ruku, to bylo vše; a nedovedla se jí pustit, když se konečně měli rozejít, ona domů, on pro dovolenou a pak přímo na dráhu; nemohla, pokud jí znovu slzy neslíbal a neřekl: „Maro, děťátko slaboučké, což nechceš pospíšit, abychom si byli aspoň o dny blíž, když nelze o roky? Tak jsi zeslábla na bábině klíně?“ Pak teprve šla a poslechla do písmene.

(Dokončení.)

✠

LITERATURA.

Otakar Červinka: „*Povídky veršem*". Úvod napsal Dr. Frant. Tichý. Světové knihovny sv. 1278—79. Nákl. J. Otty v Praze. — Růžena Jesenská: „*Hudba plachet*". Básně. Nákl. Kamily Neumannové v Olšanech. — Jan Vrba: „*Jitřní lov*". Básně. Nákl. Jos. R. Vilímka v Praze.

Začítajíce se do „Povídek veršem" nezapomínejme, že mezi jejich vznikem a dneškem leží bezmála padesát let, pouze báseň „Námluvy" z r. 1890 je mladší. Však retrospektivou touto byli jsme povinni básnické osobnosti Otakara Červinky, vrstevníka Sv. Čecha a Jos. V. Sládka, méně však literárně šťastného než tito. Se Sv. Čechem měl O. Červinka i spolné mládí. Narodil se sice v Praze, ale v Ostředku u Benešova na panství svého otce, kdež téhož roku 1846 narodil se i Svat. Čech, trávil s Čechem společné dětství. R. 1872 vstupuje O. Červinka do literatury epickou básní „Jan z Dubé", pravého básnického křtu nabývá r. 1884 Janem Nerudou, jenž mu v „Poetických besedách" otiskuje báseň výpravnou „Husitská svatba". V „Povídkách veršem" shrnuto jest pět větších básní epických, dosud v časopisech zapomenutých: „*Bajan*", polomytická epika z pobaltického Slovanstva, „*Regina Isolanova*", národní pověst poještědská z doby českobratrské, „*Námluvy*", roztomilá, jakoby dnes napsaná parafrase komedie Marivauxovy, jež se dostala k O. Červinkovi přes německého spisovatele E. M. Vacana, „*Vanda*" z r. 1868, veršovaná povídka z vídeňského světa, a balada „*Harfa*" s projevem duše milované mrtvé ženy. Všecky tyto básnické skladby dokládají zápas hasnoucího romantismu let sedmdesátých s výbojným realismem, a má s nimi jejich autor v literatuře své určité místo. Pořadatel v stručném úvodě nakreslil přiměřený životopisný obraz básníkův a uvádí ještě některé, vůbec dosud netištěné rukopisy O. Červinky („Kronika o čaroději Žitovi", a „Žižkův tábor" a j.). Snad na ně nyní také dojde. — Kdyby v knize R. Jesenské nebylo ani básně na str. 27 „K rudým západům," pozná čtenář, že „*Hudba plachet*" přimyká se těsně k „Rudým západům", dříve vydaným. Jest prožehnuta touže tlumenou, lyrickou a resignující erotikou jako „Rudé západy". Rozdělena ve dva oddíly „V pozdní chvíli" a „Hudba plachet", prvý chmurné nálady a teskných tónů, stesku po zašlém, druhý zdánlivě jasnější a pestřejší, v němž převládá radost ze splynutí s drahou bytostí v azuru na ostrově štěstí. Arci je i to splynutí nehmotné, zásvětné. Viding na moři (autorka velice ráda vrací se k symbolu lodi, v zásvětné představě kohosi, Baudelairovského cizince, jenž má na moři loď o svinutých plachtách a hvězdu na stožáru), na hřbitovech, umíráčky plné tísně, žalná nokturna, opony černých stromů, pohřební písně, smuteční pochody, plačící vítr umrlé touhy, rekvie, cypřiše, toť ovzduší, v němž se pohybuje žal nad ztrátou a touha zmizeti. Ale v díle druhém čteme nezapomenutelnou báseň „Královně Marii Anně", nokturno Liškovské snivosti a duchovitosti, v němž zjev tiché, smutné paní přichází v noci k psacímu svému stolku, který autorka koupila, otvírá jej zdobným klíčkem, cosi hledá — růženec z perel, a ráno na stolku viděti stopy slz. Zde ocitá se autorka častěji v ovzduší drahého sobě města, v uličkách jeho zakřivených, ale i tu objeví se vid milovaného moře a tajemné lodi na něm („A chrám náš drahý . . ."). „Píseň" ráda by zazněla jako zvony na poslední velkou cestu, zkrvácenou miliony, ale její rytmus hrůza přetne. Horce cítěný visionářský „Štít" o nezhaslé hvězdě patrona české země, „Scala santa", volání po lidskosti a vyproštění člověka, a „Modlitba neznámé ženy", aby bůh vztyčil spravedlnost a po zásluze odměnil i trestal, jsou bolestné zpěvy dneška. Škoda, že jsou jen výjimkou. — Na zcela opačném pólu vydařil se „*Jitřní lov*" Jana Vrby, který pokládám za nejzajímavější básnickou knihu válečných let. Převyšuje „Šípkový keř" širším rozpětím ideovým. Autor upadl svého času do tvrdého zajetí, z něhož nebylo snadné vyproštění. V prvé jeho básnické knize nebylo ani toho oprošťujícího zápasu, v „Jitřním lovu" zápasí již úporně dualismus, žák vymyká se svému mistrovi, aby našel své sféry, své tvůrčí oblasti, svou formu. Snad si toho není ani vědom, jak krásně zvítězil, a že „Píseň o slávě práce" je nikoli nevděčným, ale definitivním rozloučením. A převozník z říší abstrakcí, nadsvětných výšek, mystických bratrství kosmických má v dlani několik obolů. Jsou to básně: „Nepřátelství položil jsi", „V soumraku bolesti", „Legenda o svatém Grálu", „Chvalozpěv k oslavě panny', „Zvěstování", „Vzkříšení", „Milost", „Život", asi osm obolů v celém svazku a v jeho třech oddílech — potom již jsou to pozemské slunce, pozemské lesní paseky, pozemské orané a kvetoucí pole, pozemské vesnice na horách, pozemské javory a břízy, pozemské řeky a zcela lidsky bijící srdce na klíně milenek, jež rozechvívají struny této podivuhodně naladěné lyry nového básníka. Jan Vrba nejen miluje lesy a vody, on je zevrubně zná a má pro ně impresionistický zrak, přímo malířský vid (čtěte na př. „Jitřní lov" str. 33, významně dedikovaný M. Švabinskému), se stromy svých lesů má cosi společného ve své duši, jest jejich bratrem, přítelem i milencem, ví, že země, naše matka rodná, pro nás ještě chystá mnohý skvělý dar, že nám třeba nových vzruchů a pocelů, že se vrátíme nastokrát v proud silný splavných řek, zbožňuje hroudu, nad níž vstanou klasy a zlatem zazvoní, oslavuje

krásu rodných hor, nesnaží se odmocňovati život do meziplanetárního x, ale naopak zmocňuje a znásobuje jej v člověku i v přírodě. Tady, ve vlasti, na realitě pevné půdy a života, na ní je ta pravá básnická násobilka. Netřeba, by básníka bázeň skličovala a aby čekal v modlitbách, zrna jím setá neztvrdnou nedostatkem vláhy, zda vydá plody jeho osení, které právě zraje do květu — jak vyslovuje své nejistoty v závěrečné básni. Jeho krok je pevný, bude-li samostatný, neboť dobývá lidských srdcí. Kniha vydána jest velmi vkusně, ba okázale. Výtvarník však, ač tu jmenován, mnoho při ní práce neměl. Tak vysadit a vytisknout knihu musí každá řádná tiskárna. *—pa—*

*

A. A. Sokolov: *Fabrička*. Přeložily sestry Šlechtovy. Topičových dobrých knih přeložených sv. 9.

Překladatelky sestry Šlechtovy, které volbou zpravidla šťastnou seznamovaly české čtenářstvo s ruskou literaturou a plnily dobré to poslání svým vybraným vkusem literárním v době, kdy nebylo ještě tolik překladatelů a knihoven jako nyní, také „Topičovým dobrým knihám“ přispěly zdařilým článkem. „Fabrička“ jest pravou knihou pro chvíli odpočinku, skutečným osvěžením po únavě života, kdy jiná kniha připadá těžkou. Jest to vypravování zábavného příběhu, nesložitého, bez řešení záhad a bez velkých cílů, ale vypravování dobré, hutné, jednoduché, ale ne jalové. Příběh plyne větami prostými, věcnými, neplýtvajícími slovy, a děj nabývá jimi plně tvaru, barev, živosti. Vše kresleno jest širokými, přímými obrysy a zajímá nikoli mimořádností, ale svérázem. Osoby nejsou nové, ale jsou přesvědčivé, neboť jim předlohou byl život, nikoli literatura. Postavy z lidu, krasavice Gruša a její dědeček, působí nejmileji, jsouce při tom hlavními oporami četby hřejivé a měkké, přímo pohádkové, o milionáři, jenž ze tří krasavic jej obklopujících posléze k uspokojení čtenářek zvolí za ženu upřímnou, demokratickou Popelku. Stručný úvod podává věcné poučení o autoru neprávem přehlíženém. *Kaz.*

*

Rudyard Kipling: *Světla, která zhasla.* Přel. L. Vojtig. Spisů sv. XIV. Nákladem Hejdy a Tučka v Praze.

Román právě zařazený do českého vydání Sebraných spisů byl v prvém českém překladě: („Zhaslé světlo“, v Ottově Laciné knihovně národní, přel. J. J. Benešovský-Veselý) asi před dvaceti lety tuším první knihou Kiplingovou česky vydanou, a počátkem trvalé, sympatické známosti s autorem, o níž svědčí jak český soubor jeho spisů, tak četné porůznu vydané knihy, jmenovitě sbírky drobných povídek. Uměleckým ovzduším, které jen mimochodem dotýká se cizokrajností, ve většině Kiplingových prací převládající, liší se „Světla“ od ostatní tvorby slavného autora, ale jinak má s nimi společný hlavní rys: kresbu tvrdých postav pevného jádra, neslevujícího života duševního, jedinců bez malicherností a sentimentality. Tento příznačný rys vystupuje ostře právě ve „Světlech“, kde děj sestrojován jest z utkávání několika tvrdě sobeckých povah, jichž hrdostí teprve v nejhorší chvíli prolamuje se ústupek, jakého si žádá výkupným štěstí, nutící i nejneobvyklejší povahy, aby se podrobily jeho všeobecné formě. Snad proto, že „Světla“ jsou prací Kiplingovou nám nejdéle známou, zdají se nám barvy, jimiž tu nanášeno originality na jednotlivé postavy, příliš pestré a úmyslné. Proto však není toto silné dílo méně milým a vždy znova unášejícím. — Překládání Kiplinga patří k nejtěžším úkolům tlumočitelským, autorův způsob mimoděk vyvolává násilnou stylisaci. Překlad L. Vojtigův obeplouvá úskalí s nejmenšími nezdary. *Kaz.*

*

Verner. v. Heiderstam: *Karolíni.* Část prvá. Přel. Viktor Šuman, Stýblovy knihovny vybrané četby sv. III.

Český název knihy „Karolinerna“, díla jednoho z nejnovějších majetníků ceny Nobelovy, tvořen jest podobně jako „Jakobíni“, „Ghibellini“ a p.; neznamená členy rodu Karlova (Karlovce), ale vrstevníky, nohsledy, po případě účastníky života krále Karla. Kniha obsahuje řadu historických skiz bez celkové komposiční snahy, porůzné úchvatné a silné malby doby, nejintensivněji prováděna tam, kde jde o vyvolání hrůzy, což je hlavní tendencí díla. Výjevy, o které se zachycování dojmů opírá, jsou sevřeny v užší obzory, jsou do jisté míry rázu intimního, bez řešení svého poměru k všeobecnosti, bez oné vyšší ideovosti, národního a současně všelidského stanoviska, kterého na př. nikdy se zřetele nepouští Jirásek, jenž zejména tím — nehledě ani k schopnosti ovládati velké celky komposiční a j. — jako historik-umělec stojí výše nad Heiderstamem. Ovšem zůstává z knihy mohutný dojem výsledný: protest proti hrůzám absolutismu a násilných prostředků vyrovnávacích, dojem, jemuž jmenovitě v této době jsme přístupni. Střediskem příčinným řady těchto obrazů jest Karel XII., švédský král, zaslepený falešně pochopeným hrdinstvím, ztotožňující rekovnost s násilnictvím, zoufale se bránící doznání vždy mocněji se vtírajícímu, že jeho konání je marné, falešné a zhoubné; nejsurovějším sobectvím, jen pro osobní choutku ženoucí tisíce dobrovolných i nedobrovolných porobenců nejen na smrt, ale ve strašlivou bídu a útrapy duševní i tělesné, to v surové době, která podléhala suggestivní moci despotické osobnosti. Nejsilněji zdůrazněna jest falešnost zastaralého pojmu obětujícího se „hrdinství“ v „Opevněném domě“ a v „Bílé

košili", v této přímo s dráždivou ironií; v „Poltavě" rozpoutáno nejvíce hrůzy. Silných rysů a barev, nanášených rukou v pravdě uměleckou, nikde nechybí; v čas dostavují se harmonisující tóny, nejlépe v „Hazardní hře", líčící někdejší výpravu vojáka do pole, v „Královně záškodníků" a „Maansu Francouzovi", jenž jest nejtypičtějším a umělecky nejvypracovanějším z genrů tvořících soustředivé ostrovy v ponurém vlnobití dobového líčení. — Překlad vykazuje jen nejběžnější vady (urážlivé „předati" místo „odevzdati", „kolem" místo „mimo"), jinak zápasí hlavně s nezkušeností, neobratností. Dosti nesnází ovšem asi působil originál, jehož skladba, jak zřejmo, není ladná, obsahujíc nelogická spřežení pojmových i časových odlehlostí, jako na př.: „K o ž i c h zůstal ležeti mezi ním a Eliášem a ... za šera ... byl již celý p l u k pod stany." *Kaz.*

*

A n t o n a P a v l o v i č e Č e c h o v a s p i s ů d í l VII. *V soumraku. — Chmurní lidé.* Přeložili A. G. Stín, V. Červinka, St. Minařík, J. K. Pojezdný; překlad rediguje Pavel Papáček. — Ruské knihovny sv. LXVII. Nákl. J. Otty.

Po delší přestávce vydán byl opětně svazek „Ruské knihovny"; přináší nový, v této sbírce již VII. soubor prací A. P. Čechova. Ráz drobných prací tohoto ceněného a všeobecně oblíbeného spisovatele jest znám. Jest to mistrnost v prohloubení stručné črty, shrnutí románu takořka v jediný výjev; jsou to výjevy tragické i melancholické, měkce humoristické i drásavě satirické, vždy hluboce lidské, nikdy povrchní. Všechny mají duši, stvořenou schopností autorovou, pronikati všecky vrstvy a jejich typy, každé ovzduší. Dojem tragický převládá, neboť i nejoprávněnější úsměv tu rozkvétá na intensivním názoru na život, zápasící s kletbou všednosti, s neschopností povznésti se k duševní dokonalosti. Všední výjev stává se událostí vážností názoru pozorovatelova, jenž vnutí ji i čtenáři, dávaje příběhu obrážeti se na pozadí podrobně a v každé podrobnosti účelně podkládaném. Jest to právě tento vypravovací sloh, prostý a běžný jako sám život, ale nikdy všední neb nudný, obšírný, beze zbytečných slov, jenž povznáší líčené úseky života, přímo a téměř nahodile z jeho všedního toku volené, na dílo umělecké. Kniha ovšem nemůže býti přečítána celá v souvislosti, neboť ač jsou její články pestře rozmanité, přece pak jest kalen dojem úryvkovitým jejich rázem. Název „V soumraku" nebo „Chmurní lidé" jest čistě zevním pojítkem, hodícím se i jiným souborům z téhož spisovatele a může býti libovolně nahrazen; v celistvém řetěze jsou jednotlivé články jen studiemi pro tvůrčí schopnost autorovu, jenž nejdokonalejší uměleckou synthesu nalezl v dramatě. Čteny o sobě, bez pokračování v následujících článcích, zanechávají práce jako „Sny", „Čarodějnice", „U soudu", „Nepokojný host", „Na cestě", „Nepřátelé" a j. dojem nezapomenutelný. *Kaz.*

TÝDEN.

* V sobotu dne 15. září oslaví abrahamoviny moravský básník P e t r B e z r u č, rodák brněnský. Prvé jeho básně počaly vycházeti v „Čase", ale populárním stal se teprve souborným vydáním vlasteneckých těchto zpěvů, které vyšly r. 1903 s titulem „Slezské číslo". Potom byla sbírka ta četně vydávána v různých úpravách, i do němčiny ukázky přeloženy. Písně Bezručovy vyprovokovány útiskem českého člověka ve Slezsku, přímo na Ostravsku, ale z této lokality unikají uznanou básnickou cenou a všeobecně národním posláním. Více knih Bezruč nevydal. Básníku zdar a mnoho zdraví!

*

* V novém ročníku tohoto časopisu počnou vycházeti tři literární novinky čelného významu: A l o i s a J i r á s k a obsáhlý úryvek z „Husitského krále" s titulem „Meč a kalich", K a r l a V. R a i s a nový velký horský obraz „O ztraceném ševci" a J o s. T h o m a y e r a zajímavé „Pražské paměti". Není pochyby, že novinky tyto vzbudí značný zájem v českém čtenářstvu.

*

S t a r ý h i s t o r i k h u s i t s k ý c h v á l e k. Upozorňuji bez podrobnější historické kritiky na zajímavou postavu starého francouzského učence, který věnoval valnou část svého života vědecké práce husitské periodě českých dějin. Je to J a k u b L e n f a n t, ve Francii (dne 13. dubna 1661) zrozený, v Ženevě vystudovavší a v Heidelberku a v Berlíně působící exulant, kazatel vypuzených francouzských protestantů. Tělo jeho bylo také pochováno v Berlíně (dne 9. srpna 1728), pod kazatelnou tamního francouzského kostela („Werder Kirche"), na níž kázal od r. 1715 až do své smrti.

Jakub Lenfant je autorem několika theologických a historických děl (Historie koncilu v Pise, v které si také všímá českých věcí, a j.), pro nás však především autorem „H i s t o i r e d u C o n c i l e d e C o n s t a n c e" (2 svazky, Amsterodam 1714, druhé rozmn. vydání z r. 1728) a „H i s t o i r e d e l a G u e r r e d e s H u s s i t e s &c. d u C o n c i l e d e B a s l e" (Historie válek husitských a koncilu basilejského, 2 svazky, Amsterodam 1731), jež byla vydána až po smrti Lenfantově.

„Historii koncilu kostnického" chválí současný katolický spisovatel P. Niceron ve svých „Memoires pour Servir à l'Histoire des hommes

illustres dans la République des lettres" jako dílo, napsané s velkou přesností, moudrostí a vzácnou objektivností, pravě, že si při čtení neuvědomuje, že je napsána protestantem. „Historie husitských válek a koncilu basilejského", jejíž líčení dospělo smrtí autorovou pouze k roku 1454, byla napsána s morální podporou pruské vlády a prvého pruského krále Bedřicha I. Dopisem ze dne 1. prosince 1714 žádal král Bedřich I. magistrát města Basileje, aby sdělil panu Lenfantovi všechna akta ze svého archivu, která se týkají koncilu basilejského. Také hrabě Schaffgotsch, guvernér slezský, jemuž byl Lenfant doporučen pruským vyslancem ve Vídni, byl Lenfantovi nápomocen při archiválních studiích ve Vratislavi.

Tyto knihy Lenfantovy jsou jistě prvým významnějším francouzským pokusem o české dějiny. „Historie husitských válek a koncilu basilejského", které se hlavně dotýkám, je široce založené a svědomitě psané vědecké dílo, které používá často a hojně také staré historické literatury české, Lupáče, Cochlaensa, Pav. Stránského, Zachariáše Theobalda, Komenského, Středovského, Bilejovského, Dubravského, Hájka a j. O vyspělém historickém smyslu Lenfantově svědčí, že Hájka přijímá velice kriticky; vytýká mu chyby a nedopatření. Aby vysvětlil a usnadnil pochopení genese, zrození husitství, počíná zběžným přehledem náboženského a církevního života v Čechách a dopouští se omylu, když se snaží dokázati, že křesťanství v Čechách bylo původu řeckého, že Cyril a Methoděj zavedli v Čechách řeckou věrouku i obyčeje a stvořili tak živnou půdu, v níž nalezlo husitství opory i ohlasu. Veliký náskok dějinného vědění a vyspělejší metody za dvě stě let, které nás dělí od této historické práce, dopřává Lenfantově „Historii husitských válek" již jen ceny jakési historické kuriosity, ceny dokumentu, jak psal o této periodě našich dějin učený Francouz z počátku 18. stol.

Jakub Lenfant nebyl jediným francouzským historikem 18. století, který se zabral do českých dějin. Lenfant vzpomíná sám učené disertace Isaaca de Beausobre o Adamitech v Čechách, uložené v VI. díle (strana 113) vědeckého sborníku „Teutsche Bibliothek", který začal vycházeti r. 1720. *Emil Edgar.*

*

* Žurnál „L'Echo de Paris" přinesl článek o nové reklamě literární. Je k ní třeba hodně smělosti. Nestačí, aby autor napsal pochvalnou kritiku svého díla a umístil ji v žurnálech z milostivé známosti nebo zaplatil za řádek frank. Nepůsobilo by to již na nervy Pařížanů. Víte, že Saša Guitry je výborný herec. Epiteton zasloužené. Ale od té doby, co hrál v Rostandově „Chantécléru" hrdinu-kohouta, zatoužil po věnci dramatika. Začal hráti jen ve svých kusech. O jeho tvorbě dlouho nemluvilo se, až „Le Journal" zmínil se o něm, že projevuje pozoruhodnou tvůrčí sílu. Byl to poklop, aby rostlinka ujala se. „Zná divadelní techniku důkladně," uvádělo se. Zatím „Le Journal" umístil i článek herce autora, protože i jiné deníky všímaly si ho. Bylo nutno soutěži předejíti. A. Guitry napsal o sobě: „Píši jen díla vážná, na jiná pokdy není!" Podotkl ještě, že odpovídá článkem na dotazy, které patrně měli reportéři deníků za lubem, kdy pro své zaneprázdnění návštěvy musil přerušiti., „Jako imperátor," volá „L'Echo de Paris". Majestátní gesto. Reportéru „Journalu" však pověděl dosti moudrostí. Tak, že úkolem dramatického spisovatele i herce jest zabaviti hlediště po všecek večer, ne toliko v některých výstupech. Doložil hned: „Moje komédie ‚Le Beau Mariage' vyhovuje tomu úkolu. Zaujme obecenstvo tak, že nezdrží se smíchu a smích hřmíti bude od začátku do konce." Připojuje: „Není to samochvála, vždyť každý přesvědčí se o tom sám v divadle." „A není to naivní," praví „L'Echo de Paris" s nedbalou infamií, která působí tak, jako polití vařící vodou. K dovršení podává se obsah „vážného díla". Chytrý bookmaker okrádá zákazníky na turfu. V jeho saloně hosté obírají se vzájemně o peníze při hře v karty. Dcera „polopanna" ohne o peníze otce i společnici. „Přítel domu" pan Alfons žije na útraty své milenky. Bookmaker má schovanku a chce zbaviti se jí, nabízí ji šviháckému p. Alfonsovi. Schovanka zamiluje se do něho a p. Alfons rozehřeje se také. Dověděv se o věně, prosí ji za ruku. Dívka však přiznává se mu, že není hodna jeho lásky, protože je poskvrněna. „To nic nevadí!" zvolá pan Alfons, a opona spadne. „Rozhodně komédie mravů, ale mýlil by se, kdo by řekl ‚pařížských'. Také není nová ani námětem ani figurami, ale ‚vážné dílo' sepsal Saša Guitry, herec-autor. A smáti se možno. Jenom, že smíchu jest mnoho druhů", praví „L'Echo de Paris". *K. V. H.*

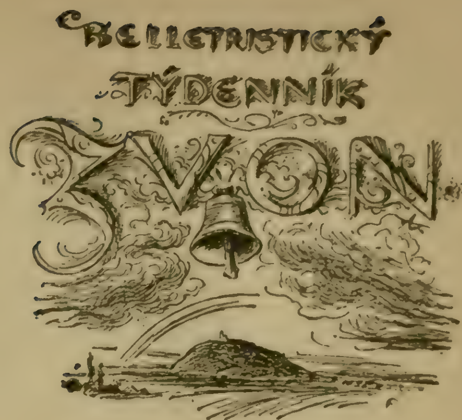
*

* Jediným pravým zdrojem k poznání života Číňanek jest ženský list „Naj-Bao" (Číňanka), vycházející v hlavním městě „Nebeské říše". Založen byl r. 1901. První redaktorkou a vydavatelkou byla žena úředníka paní Cin-Czin, která zahájila boj proti mrzačení noh dívek a podávala obrázky z domácnosti čínské. Nadchl ji k tomu vystoupení Kan-ju-vej, autor spisu „Kritika čínských klassiků", vyd. r. 1891. Vzdělání tato paní nabyla v Tokiu, protože čínská škola vylučovala ženy ze vzdělání. List udržuje se podnes a přináší i pokusy literární. O

V Praze, dne 13. září 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.



E. Sokol:

V PROBOŠTSKÉM DOMĚ.

(Dokončení.)

XVII.

Probošt byl znepokojen, nenašed ani jí, ani Jecha, nedočkav se jí dnes ani zítra. Postával před obrazem a ptal se: „To čeká na tebe, Celesto?“ Sundal jej se stěny, postavil na křeslo, ale stěna oslepla, že se tam nesměl ohlédnout pro bolest, i pověsil jej zas. A Marja nešla. Čekal ještě den a pak již nevydržel. Poslal Tyldu s portrétem, aby se zeptala rozmarné slečinky, bude-li je vždy tak svévolně týrat.

Vrátila se vyděšena, že jí není.

„Jak není?“ reptal netrpělivě. „Proč jsi aspoň obraz u ní nenechala, aby viděla, že musí plnit slib!“

„Odstěhovala se,“ vydechla stařenka bázlivě a hned utěšovala pobledlého: „nelekej se příliš, sama jsem se poděsila a nerozuměla jsem nakonec ničemu.“

„Kam? Kam?“ dotíral. „Je naše dědina tak veliká, aby se v ní mohla ztratit?“

„Pryč, zcela pryč, se vším nábytkem, a paní Letochová neví, neřekla ani jí, ač ji opatrovala jak oko v hlavě. Pryč.“

Zaplakala. Probošt ji zle zakřikl v podráždění, ale hned nato se sebral hledat ji sám. Od paní Letochové nezvěděl nic, ani Jecha dokonce neznala, což ho nadobro pomátlo. Šel ke známému starému advokátovi, zvěděl, že Jech koncipuje u dra Karasa, a tam zase zvěděl, že odejel na čtyři dni za rodinnými záležitostmi.

Vrátil se sklesly. Bloudil pokoji, několikrát vzhlédl k jejímu portrétu, až se mu žal prolomil v slova, aby se jím nezalkl: „Proč jsi jí nezadržela, Celesto? Proč jsi mi ji dala unést, uloupit?“

Obraz nezměnil ani rysu. Úsměvný, mladý, bezstarostný díval se na jeho strast. Schoulil se: „Aspoň dnes ne, Celesto, aspoň dnes se neusmívej! Je někdy tak těžko žít.“

XVIII.

Jech nebyl v příliš sdílné náladě, když se vrátil. Pokud byl s ní, tlumil v sobě všecko, co se mohlo dotknout milých jí chvil, ale teď, když vešel do parku, propukla v něm bouř. Byl by chtěl rozdrtit Lysu, rozehnat malé město do všech končin, ale především zažehnat probošta na horoucí skálu, jej a celý jeho odlehlý svět, jenž bezděky byl vinen jeho utrpením a vědomě její nynější tesknotou.

Tak se setkali. I v proboštovi vřelo, když jej spatřil, zlověstného chlapa, jenž mu tvrdými řečmi a sobeckými svody vzal sluníčko posledních dnů. Zahryzli se němými očima do sebe. Jech chápal Hellebrantův hněv, ale probošt byl zmaten, že našel místo výsměchu jen mračnou zlobu.

„Proč se nesmějete, mladý pane,“ vyrazil, „proč se mračíte, když jste zvítězil?“

Na to nebylo odpovědi, tak neměla znít prvá věta, aby se na ni mohl vrhnout. Uvědomil si, že probošt nezná a nechápe souvislosti, že by mu ji musel dřív vyložit, než by mu mohl vmetnout výčitku, i obrátil se raději k odchodu.

„Tak?!“ vzkřikl probošt, „proto vás hledám a vyčkávám, abych se tohle dověděl? Unesl jste mi ji — unesl — a teď jen odkopnout?“

To bylo slovo, jež uvolňovalo hněv, na to se mohl vrhnout a bez váhání vrhl: „Nenávidím vás, pane Helebrante, protože jste mi ji oslabil a vzal. Ne já vám, vy mně! Přál bych si, abyste byl mlád, zabil bych vás.“

Stařec ucouvl před prudkým zasršením náruživosti, jíž nechápal, a zmaten postavil proti ní ještě jednou slovo, jež si

tolikrát opakoval za opuštěných dní: „Unesl jste mi ji.“

„Patrně proto,“ planul Jech, „že ji mám raději dál od sebe, kdesi za horama, kam ani myšlenka nedoletí, patrně proto, že je mi zábava s vámi milejší než s ní!“

Stařec nebyl mocen slova. Když ze sebe vynutil konečně zuřivé: „Proč tedy, proč?“ Jecha již nebylo, a tak musel hněvivou záhadu nosit na duši a na srdci a posléze si říci: „Mstí se ti, ničeho nepoví. Co mu po tobě? O sobě mluví.“

XIX.

Byli tam druhého dne zas.

Se stromů krápala rosa a splývalo tichounce listí, jež v noci zkřehlo a teď dotčeno sluncem zemdlele se pouštělo větví. Slunce si hrálo barvami, zapalovalo je chladnými plaménky, až byly stezky jako rozptýlenými ohni žíhány.

Jech je šlapal odmítavě, probošt tesklivě. K němu to mluvilo: „Jdeš po kráse, jež byla živá. I tvoje dni byly takové. Vzpomínáš? Zeleň radostí, rudé vášně, žluť lítosti, hněď odříkání, vše bylo, bylo. Teď ti leží pod nohama a zasvítí chladným zdáním minulosti, jen když slunko padne. Zajde-li, pošedne vše, a vlhkost a tlení zajme, co mohlo ještě chvilku žít a napodobit květ.“ Cítil každý krok se vtláčet do srdce a nemohl kráčet lehčeji pro břímě, které nesl.

Viděli se s Jechem. Chtěl se mu vyhnout, ale marně. „Buď vše, nebo nic,“ toužila stará šíj, a poddal se.

„Je patrně mou vinou, že nás cesty svedly,“ vrčel, a když Jech mlčel, zazlobil se přímo: „Nechci vědět, kam jste ji — kam odešla, protože mi to nepovíte. Ale proč? Nerozuměl jsem vám a nevím — pro hněv nebo pro smysl.“

„Nepotěšilo by vás to.“

„Raději přímou ránu než mstivý zálud. Jsem na hru stár.“

„Město tak nesoudí,“ udeřil Jech, ač si říkal, že se již nedá strhnout jako včera, pro Marjino slovo že se ukrotí.

„Co je městu do toho?“

„Nechtěl byste se ho zeptat přímo a mne ušetřit?“

„Jak? Kdo je to město?“ rozčiloval se stařec oklikami.

„Slimák!“ vybuchl Jech, v němž se slovo dotklo živé rány. „Slimák, který vše ohryže a čeho se dotkne, potřísní.“

„Třeba tedy slimák — ale co já? Mám chodit od člověka k člověku? Ublížil jí někdo?“

„Učila leckde, jděte tam. Nechtějte po mně, abych žvýkal slova, jež bych mohl jen klnout, ne mluvit. Nechci. Pro ni nechci. Jděte třeba k Slatinským. Jděte — běžte již!“

XX.

Probošt vskutku šel.

Byla to událost, byltʼ zván pyšným půlknížetem nejen pro minulost, ale i pro výlučnost. I rozplývala se paní Slatinská vlídností a úžasem a líbezným strachem, aby nebyl příliš impertinentní a nezavadil o thema, jež se ho u ní dotýkalo. A on ani neokolkoval a přímo se ptal, nevědí-li, proč slečna Lindova opustila město, kde se přec dobře uplatnila, jak sami zajisté dosvědčí.

Paní Slatinská užasla nad nenadálou novinkou.

„Což u vás neučila, že jste odjezdu nepozorovala?“ shlédl na ni přísně.

„Ne ne, již před třemi nedělemi se s naší rodinou rozloučila.“

Teď žasl zase on.

„Pan probošt nevěděl? A neví ani, proč odjela, ač neměla v městě intimnějšího přítele nad něj?“

Helebrant umlkl. Nebyl hluch, aby neslyšel něco v tónu, a nebyl nezkušený, aby nepochopil. Vše se v něm vzbouřilo, ale starý půlkníže vůči ženám v něm ještě žil; potlačil hněv a hladce namítl: „Ne že bych nevěděl tak zcela, ale právě od ní jsem slyšel o zajímavých lidech, jež jsem zatoužil uvidět pod vhodnou záminkou.“

Paní Slatinská zářila. Ó, ona věděla, že je pan probošt vzácně galantní, a je potěšena jeho milou pozorností. Usmíval se, opáčil poklonu a prohodil ještě dvě tři věty, po nichž mu již všecka zesládlá podala ruku. Zvedl ji ke rtům, ale zastavil se a náhle ji netečně pustil a řezavě skončil: „Je mi teprv osmdesát, paní, a vám již třicet, musím se chránit vaší zkušenosti.“

Poroučel se, tlumeným hněvem pobledlý.

A ona sezelenala.

XXI.

„Vy tomu věříte?“ zastavil Jecha druhého dne.

„Víte, co by znamenala pro mne ta víra?“

„Proč jste ji tedy — proč odjela?“

„Musí žít ze svého umění, a zde to nebylo možno.“

„Což všichni?“

„Ano, všichni.“

Udeřil hůlkou: „Jak jste nazval město? Slimák, ano, vše ohryže a pošpiní. Ale

kdo měl zájem? Ten snad, co se jmenoval skoro jako vy? Ano, říkala něco, komu jinému by tedy záleželo tolik na mstě? Jen že si mohl vybrat raději vás."

„Jste patrně účinnější."

„A jsem proto hoden nenávisti," zhořkl probošt.

„Ne proto," odmítal, „ale že jste — ano, nač to konečně zapírat? Jste a stal jste se příčinou. A krom toho jste mi ji svým knížecím prostředím odcizil."

Probošt vzpomněl na svou porážku u ní po prvé i po druhé a hořkost jeho se stupňovala, když ji vléval v beznadějnou otázku: „Poznal jste to? Projevila to?"

„To se teprv objeví jako každá touha po změkčilém blahu. Těžko odcházela."

Stařec se zaradoval, ale hned poklesl, když pomyslil ze svého, proč mohla těžko odcházet. „Neřeknete mi tedy, kam šla?"

Jech tvrdě odepřel. A probošt se shrbil, nenalézaje nového východiska. Skoro jen pro sebe si říkal: „Jsem — jsem vinen. A ona odcházela těžko — a neradostně bude žít."

Jech to slyšel, byl zasažen, ale ani brvou nepohnul, nechal jej jít.

XXII.

Probošt byl zdrcen. Jediná naděje ho chvílemi vzpružovala, že snad se ozve sama Marja. Čekal den, dva i tři, ale ozva nepřicházela. Chodil zase k Celestě a tázával se: „Ani ty jí nepřiměješ? Je on mocnější nás všech?"

Míjel týden a Helebrant zabloudil zase jednou na Jechovu stezku, ale marně tentokrát, byla prázdna. Čekal i zde dlouho, potlačuje zlobu, že se poddává, on — polokníže, probošt Helebrant takovému dělníku vezdejšího života. Nedočkal se, i mohl tím pohrdlivěji se soudit a vadit se sebou.

A zase míjely dny. Stařenka chodila za ním jako kuřátko a jen vzdychala. Byla-li sama, utírala slzy, ale jej chtěla utěšit a posílit, i neopouštěla ho. Nechával ji časem, ale jindy vybuchoval, dupal a bušil kotníky do stolu, vadil se s ní, až se jí zlekané dech zastavoval; nicméně ho neopouštěla, protože samotné jí bylo teskněji než s jeho hubováním.

Jednoho dne mu bázlivě řekla: „Víš, kde teď bydlí ten — ten Jech? U paní Letochové, v jejím bývalém pokoji."

„Bylas tam?"

„Ne u něho, to víš, ale myslila jsem, neví-li ona přece jen její adresu."

Mlčel. Celý den mlčel, a promluvil-li, slyšela jen: „Probošt! polokníže! Helebrant!" a to s takovým opovržením, že až hrozno. A druhého dne šel k paní Letochové sám.

Jech byl doma. Přivítal jej chladně, usadil a čekal. Probošt se rozhlížel. Zde tedy bývala? Tam patrně stával klavír, u něhož sedávala a snila — ne o chlebě vezdejším; tam spávala a také snila, zde v okně vídala míjet lidi a myslívala o životě. Něžná touha se vrhla na jeho pýchu, lámala a drtila ji, a on se nevzpíral; přihlížel, až byla porážka dokonána. Pak promluvil:

„Jsem patrně již přestárlý, pane Jechu, proto prohrávám, abych zachránil aspoň trochu slunka několika dnům. Nedovedu být bez něho, jdu vás prosit."

Jech viděl a slyšel. A cítil na prsou první její list, mnoha jinými již prodloužený, ale ze všech jediný trvale nošený, protože také prosil: „Buď k němu aspoň trochu laskav. Je dobrý a za nic nemůže, protože vším jsem vinna já. — Já — což já! Oželím i babičku snad, vždyť mám tebe; ale jemu jsem probudila vzpomínky a on je již stár. Chceš-li, pozdrav jej ode mne, protože mu nepíši a nebudu ještě dlouho."

Bolel ho ten list, chtějící po něm ústup, bolel ho proto, že sám si navršil příkrostí, pro něž ani jí nemohl dost prostě psát; bolel tím palčivěji, čím z větší dálky přicházel.

Probošt mlčel, čekal a díval se. Připadalo mu, že není vše ztraceno, že ta, jež nebyla s nimi, drží srdce obou ve svých dlaních, silnějších nad ně. Chvěl se bázní i nadějí, čekaje slov i jejich přízvuku.

„Jste stár, já mlád," vynutil ze sebe konečně Jech, „dovedete mne pochopit?"

„Vím, že ji máte rád."

„Ale snad nevíte jakožto," zarazil se.

„Jen dopovězte: polokníže."

„Ano, a jako minulý člověk nevíte, že si jí musím uhájit, jako jsem si jí dobyl."

„I to již vím. Chtěl jsem vám ji vzít, ale ona nedala. Rozumím. Rozuměl byste mi i vy? Chci ji jen občas vidět, ba ani tolik ne," dodával kvapně, „nechcete-li; třeba i jen psát, abych měl něco životného z ní při sobě. Jsem jen člověk. Ani vy nejste tak zcela tvrdý, když jste se dovedl nastěhovat sem."

Jech se rozhlédl, ale mlčel, bálť se zjihlého tónu.

„Vám jistě píše a vy jí, a je vám pak dlouho pěkně," dodal poněkud měkčeji, než chtěl, a tím Jecha zatvrdil.

„Proč mi to vyčítáte?" pravil. „Musím hledat náhradu za rok života, který jste mi vzal."

„Jak to?“

„Mohli jsme být za rok svoji, teď nelze. Jsem jen nedostudovaný právník a tedy méně placený koncipient. Mohl jsem být do roka hotov, teď však musím kus času urvat studiím a dát redakci, abych — aby ona tam mohla —“

„Trpí snad nedostatkem?“ lekl se.

„Ne — za ten rok života.“

Těžká slova. Probošta dusila. „Takový je tedy její život — jejich život,“ šeptal si. „Rok a opět rok — a já?“ Neuvažoval o slovech, jimiž chtěl břímě nadlehčit, jen na věc myslil, když nabídl, že by chtěl ten rok vykoupit a vrátit.

Jech se prudce zvedl, a stařec pocítil, že sestoupilo něco mezi ně, co zastřelo její stín.

„Nechtěl jsem — ne — naprosto — jsem stár — odpusťte mi.“

Bránil se, bylo však po všem. Slova skřípěla a nenašel již silnějších.

XXIII.

Běžel domů zoufalý.

Tylda záhy poznala, kde byl, objeviloť se i jméno Jech ve vádách, kterými plnil svou neklidnou samotu. Vzdychala zase za ním, a jemu se zazdálo, že slyší v každém vzdechu výčitku: „Knížata!“

„Sedlák!“ vykřikl a polekal ji. „Furiant!“

Večer ho našla před Celestiným obrazem.

„Proč za mnou chodíš?“ osopil se. „Nesmím mět ani okamžiku pro sebe? Stále se mám hlídat a přemáhat?“

„Proč se přemáháš? Což nevím všecko?“

„Nic nevíš.“

„Jak chceš,“ vzchopila se, „ale abys věděl, nešla jsem také za tebou, nýbrž za Celestou. Nesvolil ten — ten Jech, ani abychom jí obraz poslali? Je teď tak sama, tak opuštěna, bez jediné duše, třeba i mrtvé.“

„A my ne?“

„Je to její bába.“

„Její — její! — všecko jen její,“ vrčel.

„Co na nás již záleží, Maxe, jen kdyby aspoň ona byla šťastna. Nevím, proč nám ji ten — ten Jech odvezl, ale vím, že ona za to nemůže.“

„Za všecko může! Proč je taková,“ hlas se mu zlomil, „že ji všichni chtějí? Jdi, nic nevíš.“

„A ty nepovíš.“

„Ne.“

Znělo to skoro tak tvrdě jako od Jecha.

XXIV.

Obraz mu vrtal hlavou celou noc. I ve snách byl s ním. A druhého dne jej přivedl znovu k Jechovi s váhavým vyznáním a prosbou, že jí jej slíbil, aby nebyla tak zcela opuštěna; ovšem tenkrát byl myšlen ještě sem, do tohoto pokoje.

Jech byl podrážděn, že včera nedovedl najít lepšího slova pro toho, za nějž Marja prosila, a teď se to stupňovalo, když viděl, jak se polokníže pokořuje. Selhal mu tedy také hlas, když se nabídl, že obraz odveze a pošle. Viděl vzplanout ohýnek v proboštových očích a hned zas pokořeně pohasnout, i dodal poražen: „Chcete-li jí psát, pošlu vaše listy a dám vám její, protože ani sám jí nesmím přímo psát, abych nedal všanc jejího klidu. Musí být skryta.“

Probošt pokyvoval tiše: „Přijďte brzy — snad ji to potěší.“ Bál se vyslovit víc.

„Mohu jít hned,“ nabídl se.

„Chcete-li.“ Pohled Helebrantův se stal nejistým. Bál se, a přece nemohl potlačiti návratu ke včerejšku: „Neurazíte se, vrátím-li se jen otázkou k tomu nejožehavějšímu? — Proč jste tak zásadně zamítl?“

„Protože jsem nikdy od nikoho nic nepřijal.“

„Bylo to jen pro ni.“

„Tím víc. A nemluvme o tom, je mi nesnadno.“

„Ale psát tedy smím? Dvě léta — dvě léta,“ vzdychl.

„Proč mne týráte?“ zjitřil se tím Jech. „Jak mne nenávidíte!“

„Bráním se jen a nenaučil jsem se jemnosti v sebeobraně.“

XXV.

Nepromluvili cestou a nevšímali si lidí, kteří udiveně sledovali jejich nezvyklé sdružení. Když vešli do proboštského domu, utajil se Jech v sebe, aby na sebe nedal působiti ani klidu, ani kráse, ani starobylosti a ničemu, co muselo uchytit vnímavou a přístupnou Marju.

Probošt teprve v saloně pocítil a pomyslil, co se asi v jeho průvodci děje, i uchopil jej vzdorně za ruku a beze slova odvedl do zahradních prostých pokojů.

„Tu bývᡠme já a Tylda, má teta,“ představil ji i svůj svět méně knížecí.

„Jsme již tak staří,“ vysvětlovala stařenka srdečně, „že musíme být stále blízko sebe, kdyby se nám něco stalo.“

Jechovi byla příjemná její řeč; cítil se zde volněji než naproti a vyjádřil to také nepřemýšleje: „Oč je zde lidštěji!“

„Lidskost!“ znevlídněl probošt, „co je to lidskost?“

„O tom se asi neshodnem — bylo by lépe, pane probošte, kdybychom přešli

k tomu, co nás jedině pojí, a proč jsem přišel."

„Pravda. Obraz je tam, na druhé straně; počkejte, přinesu jej."

Ale nešel, zasmušile stál u okna a stařenka musila dlouho vyprávět, než se stejně neočekávaně pohnul, uchopil opět Jecha za ruku a vedl jej, aby přece jen viděl obraz tam, kde jedině žil svým životem, aby se i nadýchal vzduchu, z něhož Marju zachránil před ním. Namířil rovnou pod knížecí portrét. „To mi dal on," rozhodil po pokojích rukou, „a já jsem to přijal a mám to rád, protože —"

„Vím," přerušil jej tiše Jech, hledě na knížete.

„Dobrá. A tato," vedl jej do Celestiny komnaty, „to jsem dal já jí, když již byla mrtva, protože — je jí tak myslím líp." Pustil jej a usedl znaven vnitřním úsilím, aby ani slovem nevybočil z šedivého tónu.

Jech stanul před obrazem a díval se dlouho upřeně, až mu oči přešly a sklonily se k zemi. Ticho vešlo mezi ně, nasycené stejnými myšlenkami, z nichž pramenil stejný stesk.

„To je ona?" zeptal se ztichle, aby se vymanil.

„Byla," vypravil Helebrant násilně ze sebe. „Jí jsem, vidíte, směl dát bohatství vzpomínkové, protože jsem ji měl rád. I její vnučku mám rád a nesmím jí vrátit ani rok života, který jsem jí ukradl."

„Pane probošte," zastavoval jej.

„A co — nechte mne to říci, však je — konec."

„Maxe, nevzrušuj se tak," prosila teta.

„Co ty víš!" utrhl se na ni. „Kdybys věděla, že jsem jí chtěl zkazit život jako Celestě —"

„Helebrante!" vykřikla.

„Ano, proto uprchla! A — a," zadupal, nemoha polapit dechu, rychle přistoupil ke stěně a strhl obraz. „Vemte ji, dejte jí bábu, když jiného nemá. Jděte! Proč ji neberete?"

„Nenávidíte mne."

„Co na tom, pane Jechu? Co na starcově hněvu? Braňte se jen dál."

„Pošlete jí ten obraz sám, dám vám adresu," zlomil Jech poslední vzdornou překážku v sobě. „Pište jí sám, víc ji to potěší."

Probošt zrudnul.

„Ještě! ještě!" zachraptěl. „Řekněte, že již ze mne nejdou strachy, že se o ni nebojíte, jako až dosud. Že vám ji nedovedu unést, protože jsem jen zřícenina člověka, polokníže, ne celý. Že nedovedu již ani touhu přemoci, ani ji zaplatit životem."

Rozesmál se náruživě a vybíjel dále prudká slova, jimiž překypěl po dlouhém sebeovládání: „Ale neručím vám za nic, ani za své sliby ne, rozumíte? Jsem již bez vlády, a budu-li o ní vědět — snad přece se dám strhnout, abych vám ji unesl jako vy mně."

„Nešla by s vámi proti mně," pravil tiše. „A kdybyste jel, jel byste jako člověk tam těch pokojů, ne těchto. Jen tento je zlomen."

„Slyšíš, Maxe?" zaradovala se stařenka. „Pojedeme za ní."

„Nikam!" vyhrkl. „Když on dovoluje, nechci, jeho darů nepřijímám."

Umlkli. Obraz stál na křesle mezi nimi úsměvný, svěží a radostný, necítě jejich zjitřených hněvů a bolestí. Dívali se naň.

Probošt přikročil — a náhle zlomil se v něm vzdor; odvrátil se opět k Jechovi a zaprosil: „Přijměte pro ni ode mne — sám nesmím s ní proti vaší vůli, ale pro ni, jen pro ni, aby se mohla vrátit — chcete ten uzmutý rok?"

Odepřel.

„Ale já podlehnu!" zaúpěl Helebrant. „Čím déle se na ni dívám, tím jasněji chápu, že mně nestačí váš dar. Musím ji mít kolem sebe, blizoučko. Prochládám již tak, že jen slunko mne může prohřát. Vzal byste ten rok ode mne, kdybych byl jejím otcem? Ale nejsem," zažalostnil zcela již bez sebe.

„Ukraťme tu chvíli, pane probošte," bránil se Jech, „chcete-li, pojedu raději s vámi za ní, uvidíte ji občas."

Probošt sepial ruce.

„Ne, zde jí nelze žít," odepřel Jech.

„Ani pokořím-li se zcela před vámi a vyznám, že — jsem — její děd?"

„Helebrante!" zděsila se stařena. „Proč lžeš, abys ji získal?"

„Nelhu," jektal, „nelhu, Tyldo — já vskutku jsem jen polokníže, slaboch — a opustil jsem ji, nehájil jsem jí, jako tu ten sedlák. Já — jsem — Celesto!" vydechl a sklesl na kolena před ní, „po druhé tě nesmím opustit — nesmím!"

XXVI.

Přivezli ji. Knížecí koně, knížecí kočár vezl Marju pobledlou, ale úsměvnou k proboštskému domu, celému městu na odiv. Jech se odloučil hned na nádraží. Když prohrál hlavní bitvu, musel ve všem ustoupit a poddat se, svolit, aby bylo město vyzývavě ztrestáno za svůj hřích. Marja se ubytovala v proboštském domě, vycházela ruku v ruce se stařečkem, a on, její ženich, směl jen tajně zadní

brankou se vkrádat za ní a po dřívějším způsobu i v parku vyčkávat. Poddal se na čas. Poddal se pak i v tom, že nejen rok, ale všecko přijal z proboštovy ruky: svolil k sňatku toho masopustu s podmínkou, že urychlí svůj doktorát. Což všecko zvířilo městskou hladinu a zasáhlo vnější účastníky jako prošlehávající vichřice.

A tak se stalo, že se stařeček dočkal nejen pozdního slunka, ale i slavnějších chvil, jaké dává příroda zemi jen za plného jara a léta: v proboštském domě zaplakalo děťátko, malá Celesta, a panna stařenka se pak často s proboštem popřela, kdo ji choval déle a na koho se po prvé zasmála. Nejvíce, ač většinou tajně, smáli se jim Marja s Alešou, Aleša ovšem někdy i trochu žárlivě, ale smiřoval se pro její slibující pohled, že Lexa, drobný Lexa, bude-li, bude jen jeho.

V takových chvílích byl jarý a jasný, a starý probošt říkal: „Vida, hned jste lidštější; tak vás dovedu mít i trochu rád.“



Jindra Imlauf:

JISKRA.

(Dokončení.)

Soused čepici nepověsil. Položil ji vedle sebe i s šátkem. A rozepav kožich, povolil vestu současně s přazkou kalhot, do nichž by mohl, čímž ho často zlobili, ještě jednoho souseda vzíti do nájmu. Miloval volnost šatu, takže vždy na něm vše viselo a se varhanilo. Druhou jeho láskou bylo teplo; proto i v kožiše přisedal všude ke kamnům, maje místečka tato ve všech hostincích jaksi chráněna. K tomu od mlada si zamiloval dýmku, již opouštěl teprve ve snu, kdy prý rty ze zvyku ještě pouštěly puky, jak sám o sobě doznával. Dosti lásek, aby ve spojení s pivem zabraly celou podstatu dobráckého Dády, takže na zaměstnání ode dávna nezbývalo mu ani času ani mysli, obzvláště když prsty bývaly tak přečasto zaměstnávány kartami. Soused se vlastně Dáda nejmenoval. Ale jinak ses nedoptal, protože měl mnoho jmenovců.

Měl na Rusi příbuzného ve státní službě, jenž přijížděje, dokavad žili rodiče, přivezl naposledy s sebou své dcerušky, vlivem matčiným pravé již Rusky. Děvčátka si strýčka zamilovala, byť si nerozuměli, což právě při žertovné povaze jeho děti poutalo. S každé strany jedno děvčátko za ruku vodě po městě i ven, na třešně, byltě jako pravý syn svého města vášnivým sadařem. A tu po rusku strýčka stále volaly „ďáďa, ďáďa“ — což sousedům i jemu samému splynulo v dádu, takže od té doby jinak mu nikdo neřekl.

Dáda přisedl bez pozvání k matce Modráčkové a kancelistovi Dlouhému, zabývajícímu se právě nějak těžko táhnoucí troubelí dýmky, což ho zlobilo a k mrzutější náladě snadno mohlo přivésti.

„Co jste povídali?“ začal beze všeho Dáda, vypustiv dlouhý baf ze své dřevěnky v rozepiaté vestě se ztrácející.

„Ale o Jiskrovi,“ zase znovu mocně vybafl Dlouhý, úsměvně protepliv tvář a blaze natáhnuv nohy, až mu špičky bot na druhé straně vylézaly zpodstola.

„Aha,“ zabafal Dáda přijímaje z ruky matčiny půllitr piva. Napiv se, spokojeně oddechl a začal silným, skřípavým poněkud hlasem starého vypravěče:

„Já vám něco povím. Víte, to máte tak. Takovému člověku nikdo nenadávej. Za to nemůže, jako ne za to, že se narodil. On se neplete Pánu Bohu do díla. Aniž by to říkal jako my, přece pořád z něho slyšíte: Pánu Bohu poručeno, ne má, tvá vůle staň se. Mně vždycky přijde jako by to byli ti pradávní lidé, dokud jsme si od úst jeden druhému nebrali. Žili vedle sebe, každý dělal jen co nutno, aby mohl býti živ. Nač víc? Dědicové stejně nás chváliti nikdy nebudou,“ zasmál se a zakouřil svým tak řečeným cikánským bafem, až se mu hlava v kouři ztrácela.

Dlouhý kouřil zvolna, labužnicky. Usmívaje se, rozlišoval sladce vonné výdechy své čištěné, jako žena pěstěné dýmky, kterou živil směsí několika druhů tabáků, od čpavě ostrého dýmu vojenského tabáku Dádova.

Matka Modráčková přikyvovala. Bývala by přece ráda něco jiného z Jiskry učinila, hnětlo ji asi, že se její vychovatelství ztroskotalo. Ale přejíc každému štěstí a blaha, nechť v způsobě jakékoliv, odpouštěla a smiřovala se snadno, takže i hájila. Poznala tolik lidí, věděla taky jaké divné jsou choutky a touhy, kolik povah, tolik různých trudů a tolikéž přepodivných štěstí.

„Vidíte, páni,“ začala jak bylo jí nařizováno oslovovati všeobecně, aby záhy vpadla nazpět do zvyku onikání i vykání smíšeného v jednom hovoru, „je to prach

otrapa, krejcaru nesnese dlouho v kapse, nedbá o sebe — kromě té naší hospodské čepice ho nic ze šatstva jakživo netěšilo, a přece měl a mohl míti také holku.‘

„Prosím vás,“ vybafl prudce Dáda dým i slova skoro současně, „čehopak se ženská nedotkne? Té se nikdo nevyhne.“

„A nikdo bez ní neobejde,“ vskočil mu nenadále do řeči Dlouhý. „Já mládencoval dost dlouho a přece už toho mám dost a ožením se rád. Všecka čest paní matce tuhle,“ ukázal dýmkou na Modráčkovou, „neměl jsem se zle, ale přece jenom i nejlepší hospoda není domácností.“

„No, vidíte pane kancelist,“ pokračoval úporně v hovoru Dáda, „nikdo jí neujde — jako smrti.“

„A to je zase ženská,“ přerušila ho matka schválně, neb rád vykládal souvisle, dlouhou řečí prokládanou vlastními zkušenostmi a též dle doslechu z hovorů jiných.

„Počkaj, pořád, však povídám přece, že jí, jako ženské, žádný neujde. Nic jí není dost svaté, aby se do výšky bála, nic tak tuze ničemné, aby se štítila. Ze všeho chce míti svůj díl a co z toho mužský má, nežli vlastně to svoje neštěstí, že nikdy není svým pánem? No, nemám pravdu, co?“

„Ba, věru, přináší ženská jenom neštěstí člověku, již proto, že ho zrodila, vždyť není teď už ani radostí býti živ na tom světě;“ smutně povídala matka Modráčková.

„Jenom ne tak truchlivě, matko a kmotře Dádo,“ duněl bas Dlouhého pln teplého úsměvu. „Není tak zle, vše na světě má své místo. Kdyby svět byl rájem, ani by to nebylo hezké. Nač byly by pak soudy a kriminály? z čeho pak bych žil? Ale je věru zvláštní a zajímá mne pozorovati, že tihle otrapové mají bezmála vždycky svoje ženské protějšky. Překvapuje, že snad sama příroda se stará, aby nevymřely odrůdy, vždyť i kopřivy jsou užitečný plevel, třeba protivný.“

„Aha, myslejí, pane kancelisto, k Jiskrovi Pucmacherku, že?“ uhodla matka se smíchem. „To by bylo plemeno . . .“ kuckala se do zástěry, neb Dáda chytiv myšlenku, vyfoukl honem všechnu zásobu dýmu, aby se chytil hovoru.

„Počkejte, já vám něco povím;“ začal opět Dáda. „Víte, to máte tak, jak povídám . . .‘

Jak, nedoposlouchala již matka Modráčková ani kancelista Dlouhý.

Dádu zlákali mladší, na oko vděčnější posluchači, ke kartám. A hra s Dádou — jeho zamilovaný dudák, byla nekonečná. Upřímně se smál až slzel, že i na dýmku zapomínal nechávaje ji vyhasnouti. Ale také se stejně upřímně zlobil a rozkřikl i pěstí do stolu udeřil, když ho šidili, což bylo vlastní zábavou spoluhráčů.

*

Kancelista Dlouhý se konečně oženil a přestěhoval k soudu krajskému. Poslední ratolest starých modráčkovských strávníků odpadla od trouchnivějícího kmene. Matka těžko se přátelila s novými hosty a nepřilnula již k nim, jako též nikoliv oni k ní. Velké město natáhlo své dravé klepeto až sem do podhoří a rozrůstalo, pravda, utěšeně ve všech možných formách, leč vnitřního poctivého zdraví nepřidalo.

I na paní Modráčkovou došlo. Vynesli ji sice již z hotelu a restaurace, avšak přece ještě od Modráčků.

Odkud syna vynesou, byla smutná otázka krušící dobrou stařenu v posledních dnech života, nechápající, že mládí se po tom nikdy neptá a nedbá již tolik o tuto poslední starost, jež bývala útěchou našim otcům vesměs všem . . .

Dávno již rostl mile zelený drn na jejím hrobě, a Jiskra byl zde ještě. Okolo tak prostého a bezvýznamného člověka v přímém životním díle, kolik se za ta léta natočilo vážených lidí! Nikdo by netušil, jak propleteny byly životy, kolik nitek se křižovalo, aby zhotoveno bylo pletivo osudů tohoto tichého, do lesů a strání zapadlého městečka pod orlickými horami.

*

Nové pokolení, studentíci, přijížděli na svátky a Jiskru nalézali u „jeho“ sloupu, neb Jiskrův spíše byl nežli již Modráčkův.

Navštěvovali město v cizině zešedivělí rodáci zdejší, aby dětem názorně doplnili vyprávění o domově. Dlouho, mnohdy ještě v druhém i třetím pokolení bývá domovem zváno pořád rodné město předkovo, kam tíhne pud krve začasté nezadržitelně. A přijíždějíce, bývali zastavováni na náměstí vztaženou dlaní Jiskrovou, aby podarovali kamaráda z mládí . . .

Nezmar, povídali o něm.

Avšak došlo i na Jiskru.

Nepřišel jednoho dne ke sloupu, neobjevil se druhého. Mrzlo až ledy pukaly a stromy praskaly. Hledajíce, nalezli Jiskru ve staré střílně v šancích na zadomí u šat-

lavy na kost zmrzlého. Ležel ztočen do kolečka, ústa u špiček nohou rukama objatých, zarytý v troše slámy.

Zemřel jak žil: v kruhu osudu sevřen.

A tak byl též pohřben u Všech Svatých, při zdi, kde je klid samoty, kam ani návštěvníci hřbitova nezajdou, kde Bůh sám trávu hrobů zalévá.



TÝDEN.

* Poláci jsou bedlivými strážci polskosti svých spisovatelů. Neušetří nikoho, byť hřmělo jeho jméno a chválu pěla o něm cizina, dopustil-li se toho hříchu, že chtěl vysvléci Poláka. Tím bedlivějšími strážci bývají tam, kde běží o mladý a slibný talent. Příkladem poslouží, co napsal Wladyslaw Rabski o Tadeuszi Rittnerovi.

„Literatura Rittnerova je vůbec kosmopolitická, prostá výrazu a silné pečetě národnosti. Zvláště tam, kde chce mluviti k obecenstvu německému. Stará se, aby tóny, které by v obecném divadle došly hlučného ohlasu, podal co nejmatněji z obavy, že by cizinec tomu nerozuměl. Tak vznikají u Rittnera lidé beznárodní, skoro bezkrevní. Někdo řekne: Běží toliko o analysu duše, ta může býti bez rasy, mluviti jazykem po své vůli. Jsou prý tací lidé u Shakespeara, u Mollièra! Možná. Ale Rittner nepíše díla klasická, s úsměvem popisuje duše lidí malých v pevných střediskách a kde má „millieu" promluviti, odebírá mu národní charakteristiku. Jako by chtěl bořiti most mezi sebou a národností. Ostatně, podivno, nazývá-li své kusy komediemi, když jeho duše je smutná do dna. A kde smutná duše směje se, tam pláče scéna! Smutné jsou ty jeho komedie ... Nic v tom není živelního, svěžího, jarního. Je to krvavá ironie, poesie pozdního podzimu, poesie nudících se estétů. Rittner je silen tam, kde barvy nemísí, aby zmatoval tón, nejslabší, kde tóny matuje. Klame se, domnívá-li se, že pochvalou cizích šovenů proslavuje dílo. Je to klam nebezpečný, vždyť i chvála domácích přijímá se obezřele — jako narkotický prostředek. Spisovatel však, umělec musí především psáti pro svůj národ, ne pro cizinu, tím píše pro svět." *K. V. H.*

*

* Flaubert ve svých „Vzpomínkách" a v listě Sandové píše o své neteři Karolině, „že miluje ji jako svou dceru". Dopisy svého strýce neteř vydala tiskem. Jsou to listy od r. 1856—1880 a jsou zpovědnicí Flaubertovy duše. Co snad jinde zatajeno bylo jím, v nich objevuje se. V dopisech těch prokazuje se, jak Flaubert byl velkým psychologem, jak rozuměl výborně duši dětské, jak dívce dorůstající a konečně jak pochopoval všecku duši neteře Karoliny pí. Franklin Groutové. Čtenář dovídá se, kdy Flaubert kterou práci začíná, jak daří se mu a kdy ji zakončuje, tiskne atd. Vysvítá z dopisů, že často rozvrh a náčrt díla zvrtl, přepracoval, jak byl úzkostliv o umění, jak piloval i na kratším dílku, dbal o osnovu, formu, o jazyk. Z Tunisu píše (studie pro Salammbo): „Anglický ministr bdí nad vykopávkami Karthaga. Jsem hostem u jeho rodiny a mluvíme anglicky špatně i dobře. Což nevadí říci, že ti lidé jsou roztomilí." To bylo r. 1858 a 4./9. 1862 píše neteři, že rukopis „Salammbo" poslal nakladateli k nahlédnutí. (Michel Lévy v Paříži.) R. 1864 začíná zabývati se osnovou románu „Výchova sentimentální". Román vyšel za války r. 1870—71. „Pokušení sv. Antonína" začal psáti 8./7. 1870, ale studuje prameny k němu dále. Román začal v tísnivých poměrech válečných, kdy píše: „Jsem obalem pouhým, stínem člověka. Společnost, která vystoupí ze zřícenin národa, je vojenská a republikánská. Všecko ušlechtilé, jak to řekl Montaigne, jest v ní nemožno. Není tam místa pro musy. Srdce zatvrdlo mi na oblázek." „Svatý Antonín" vyšel r. 1874. Dne 20./7. roku 1873 začal konati studie k dílu, na němž pracoval až k svému úmrtí, ale r. 1879 blíže se k jeho závěru psal, že doufá napsati ještě několik drobných knih ... A za 6 měsíců zemrel, „Bouvard et Pecuchet" vyšel po smrti autorově. Flaubert nepracoval lehce, ale pracoval neúnavně, někdy až 14 hodin denně, konaje studie.

—O—

*

Stejnozvuk.

Práv zřejmost proti odpůrcům když brání,
Čech dí: „Jen vizte, páni, vizte, páni!"
Však jejich uším vždy dle jejich přání
to zní: „Jen vy jste páni, vy jste páni!"

Fra Fidelio.

V Praze, dne 20. září 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

